Christian Scriver

Sjeleskatten, bind 2

Om sjelens kors og trøst, og om dens salige avskjed og evige glede

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Christian Scriver: *Sjeleskatten*, *bind* 2 (Om sjelens kors og trøst, og om dens salige avskjed og evige glede).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Fjerde del. Om den troende sjels kors 1
Første preken. Om den troende sjels kors: dets nytte og nødvendighet 1
Andre preken. Om korsets mange slag og former 73
Tredje preken. Om korsets lange varighet 113
Fjerde preken. Om den troende sjels skjulte kors og nød 148
Femte preken. Om tungsinn og sorgfullhet som Gud av og til lar komme over den troende sjel 180
Sjette preken. Om den troende sjels sorger 227
Sjuende preken. Om noen av sjelens største og tyngste sorger, og trøst mot dem 292
Åttende preken. Om de største og viktigste sorger, fortsatt, og trøst mot dem 378
Niende preken. Om flere av de største sorger, med undervisning og trøst 425
Tiende preken. Om ytterligere noen av de største sorger, drøftet og lindret med trøst 478
Ellevte preken. Om flere av sjelens største sorger, lettet med trøstefull undervisning 589
Tolvte preken. Om den troende sjels åndelige anfektelser 666
Trettende preken. Om årsakene til de store åndelige anfektelser 767
Fjortende preken. Om trøsten mot de store åndelige anfektelser 862
Femtende preken. Om bønnen som et sterkt middel til å seire over alle trengsler 970
Sekstende preken. Om hvordan den troende sjels bønn skal være 1020
Syttende preken. Om nytten av den troende sjels bønn 1146
Attende preken. Om den troende sjels håp og tålmodighet . . . 1210

Femte del. Om den troende sjels salige avskjed fra legemet, triumferende inntog i himmelen og evige glede, herlighet og salighet . . 1254
Første preken. Om det evige livs visshet 1254
Andre preken. Om forsmaken på det evige og salige liv 1330
Tredje preken. Om hvordan den troende sjel ser verden og dens tomhet 1392
Fjerde preken. Om sjelens lyst til å forlate verden og dens lengsel etter salighet 1497
Femte preken. Om sjelens gudfryktige forberedelse til døden . 1555
Sjette preken. Om sjelens glade og salige avskjed fra legemet og verden 1708
Sjuende preken. Om sjelens tilstand etter avskjeden fra legemet og verden 1738
Åttende preken. Om sjelens forening med det forklarede legeme i oppstandelsen 1761
Niende preken. Om å skue Gud og sjelens samfunn med ham . 1782
Tiende preken. Om sjelens herlige bolig 1813
Ellevte preken. Om sjelens glede, ytterligere skildret 1846
Om Christian Scriver 1884
Ordforklaringer 1885

Fjerde del. Om den troende sjels kors

Første preken. Om den troende sjels kors: dets nytte og nødvendighet

I Jesu navn. Amen.

Luk 9,23: «Han sa til alle: Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg.»

«Alle Herrens stier er miskunn og trofasthet mot dem som holder hans pakt og hans vitnesbyrd», sier den kongelige profet (Sal 25,10). Skal vi få erfare desto rikere den kraft og den milde trøst som ligger skjult i disse få ordene, må vi først forklare hva som menes med Herrens stier eller veier, at disse stiene er idel miskunn og sannhet, og hvem det er som kan gjøre denne trøsten til sin egen.

Med Herrens stier eller veier mener den gudfryktige kongen Guds forsyn og styrelse, hans sedvaner, hans vis og måte, de gjerninger han pleier å gjøre med sine egne, hans råd og vilje, som han leder dem etter, og de skjebner han sender, som en pleier å undre seg over. Det ser vi av flere skriftsteder med samme lyd.

Den himmelske visdom sier: «Herren hadde meg i eie som begynnelsen av sin vei» (Ordsp 8,22) – det vil si da han begynte å tre ut av sitt skjulte lys for å skape, ordne og styre verden. Slik sier også Salomo: Herrens vei (det er hans faderlige forsyn og styrelse, der han – uten at noen merker det – går omkring, ordner alt etter sitt råd og sin vilje og har nøye tilsyn med alle ting) er den fullkomnes styrke, som han setter sin lit til. Det er hans trøst at ingenting kan hende ham uten Guds hellige råd og vilje, og at Gud styrer alt etter sitt velbehag.

Slik sier også Gud hos Jesaja: «For mine tanker er ikke deres tanker, og deres veier er ikke mine veier» (Jes 55,8) – som om han ville si: Deres framgangsmåter, deres råd og planer, deres gjerninger og foretagender kan på ingen måte måles med mine. Deres er dåraktige, syndige og farlige; mine er idel visdom, hellighet og trygghet. Framfor alt hører den hellige apostels ord hjemme her: «Hvor uransakelige hans dommer er, og hvor usporlige hans veier» – det vil si hans gjerninger og foretagender med og blant menneskenes barn (Rom 11,33).

Om disse Herrens veier sier nå kong David at de alle sammen er miskunn og sannhet. Alle Herrens veier, selv de underligste og mest uforståelige, de som synes oss helt uriktige og urimelige, er likevel idel miskunn og sannhet; begynnelsen, midten og enden på dem består av idel godhet og trofasthet, osv. Ordene miskunn og sannhet finner vi ofte sammen når det tales om Gud.

David sier at «nåde og sannhet skal møte hverandre» (Sal 85,11), og: «Hans miskunnhet er mektig over oss, og Herrens trofasthet varer til evig tid» (Sal 117,2). Johannes sier om vår Jesus at han er «full av nåde og sannhet» (Joh 1,14.17), for å vise at vår Gud ikke bare er kjærlig og rik på miskunn, men også trofast og oppriktig.

Av alt dette ser vi at meningen med Davids ord er denne: Alt det Gud gjør og tar seg til med sine barn – alt han bestemmer for dem og sender dem – springer ut av hans faderlige godhet og trofasthet og er idel godhet og trofasthet. Han kan ikke mene noe ondt med dem; han kan ikke gå andre veier med dem enn dem som tjener til deres frelse. Hans veier kan i begynnelsen og for fornuften se ut hvordan de vil; hans barn kan likevel være forvisset om at de vil ende til deres beste.

Begynnelsen og opphavet til alle hans veier er den evige kjærlighet som han elsket dem med før verdens grunnvoll ble lagt; midten er hans omsorg, hans velgjørende og trofaste hjelp, hans Ånds kraft og trøst; enden er den evige herlighet og salighet. Det bekreftes av det som vår konge og profeten Jesaja sier andre steder: «Du leder meg ved ditt råd, og deretter tar du meg opp i herlighet» (Sal 73,24), og: «Herren er underfull i råd, stor i visdom» (Jes 28,29).

Når det gjelder dem som kan glede seg over denne trøsten, beskriver profeten dem med disse ordene: «De som holder hans pakt og hans vitnesbyrd.»

Guds pakt beskrives for oss andre steder – som når han sier til Abraham: «Jeg vil opprette min pakt mellom meg og deg og din ætt etter deg … Jeg skal være Gud for deg og for din ætt etter deg» (1 Mos 17,7). Og hos Jeremia: «Dette er den pakten jeg vil opprette med Israels hus: Jeg vil gi min lov i deres sinn og skrive den i deres hjerte. Jeg vil være deres Gud, og de skal være mitt folk. – – For jeg vil forlate deres misgjerning og ikke lenger minnes deres synd» (Jer 31,33.34).

Tegnet og seglet på denne pakt var i den gamle pakt omskjærelsen; i dens sted er dåpen kommet i den nye pakt, og derfor kaller den hellige Peter den en god samvittighets pakt med Gud.

Med vitnesbyrdet mener han først og fremst Guds forjettelser og åpenbaringen av hans nådige vilje med menneskenes frelse i Kristus Jesus, som han har stilt fram for alle mennesker i hans blod som en nådestol (Rom 3,25). Det er dette Johannes sikter til når han sier: «Dette er Guds vitnesbyrd, at han har vitnet om sin Sønn. Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg selv. Og dette er vitnesbyrdet at Gud har gitt oss evig liv, og dette liv er i hans Sønn» (1 Joh 5,9–11).

Dernest mener han også Guds bud, der han har kunngjort og foreskrevet for menneskene hvordan de skal vandre hellig og sitt kall verdig. I den betydning bruker vår profet ofte dette ordet, som når han sier: «Salige er de som tar vare på hans vitnesbyrd, som søker ham av hele sitt hjerte. Dine vitnesbyrd er også min lyst, de er mine rådgivere» (Sal 119,2.24). Slik lover David alle troende og gudfryktige hjerter Guds stadige og evige kjærlighet og trofasthet.

Meningen er denne: Den som av hjertet setter sin lit til sin dåpspakt, som Gud i nåde har opprettet med ham – den som holder seg med fast tro til sin Frelser, stadig fornyer og styrker nådepakten ved daglig omvendelse og ved å gå ofte til den hellige nattverd, den som av hjertet elsker Guds ord, hører det med andakt, bevarer det i et godt og skjønt hjerte og med oppriktig sinn legger vinn på å føre et hellig liv i samsvar med det – han skal ikke vente seg noe annet enn alt godt og ønskelig fra sin Gud, ikke annet enn idel miskunn og trofasthet, osv.

Eksempler som forklarer og stadfester denne læren, finner vi hos alle Guds hellige barn. Han har alltid ført dem underlig, men likevel nådig. Veiene de ble ledet på, var for det meste i begynnelsen knudrete, besværlige og overgrodd med torner og tistler; men ved enden erfarte de at alt hadde vært idel godhet og trofasthet.

Abraham fikk befaling av Herren om å dra til Moria land og ofre ham sin eneste og elskede sønn som brennoffer på et av fjellene som han ville vise ham. Hva kunne vært mer redselsfullt enn en slik vei? Tenk på hvor mange tårer Abraham må ha væt den, og med hvor mange sukk og hvor stor strid han må ha gått den! Men enden på den var likevel idel miskunn og sannhet, for denne hendelsen bekreftet vennskapet mellom ham og hans Gud, styrket ham i troen og skaffet ham en ny velsignelse (1 Mos 22,1.13.16 ff.).

Jakob ble etter Guds styrelse hatet og forfulgt av sin bror Esau, som til og med stod ham etter livet. Derfor måtte han forlate sin fars hus med en stav i hånden, bli landflyktig og holde ut mange år i et fremmed land hos en hard og gjerrig herre.

Det var en knudrete vei Herren førte ham på; men alt den første natten etter flukten fikk han erfare at Guds miskunn og trofasthet fulgte ham overalt. Han så himmelstigen i en drøm og mottok en trøstende forjettelse; overalt fikk han erfare at Herren var med ham, velsignet ham, beskyttet og holdt ham oppe, og til sist kom han hjem igjen med full velsignelse, så han ikke kunne undre seg nok over sin Guds miskunn og trofasthet (1 Mos 27,41; 28,11; 30,27; 32,10).

Slik gikk det også hans sønn Josef. Gud åpenbarte for ham i en drøm at han ville gjøre ham til noe stort, men lot ham deretter komme i tusenfold nød, angst og hjertesorg. Han ble misunt, forfulgt, engstet, truet på livet og til sist solgt av sine brødre. I Egypt fikk han riktignok en god herre som holdt av ham for hans gode oppførsel og den lykken som fulgte ham, men gleden varte ikke lenge: Han ble løgnaktig anklaget av sin herres utuktige hustru, kastet i fengsel og behandlet hardt.

Denne knudrete veien måtte han – etter hva de lærde regner ut – gå i hele fjorten år. Hvor mange sukk og tårer det kostet ham, kan en lett tenke seg. Likevel viste alt seg til sist å ha vært idel miskunn og sannhet, og Gud kronet ham med velsignelse og ære, så han siden levde hele åtti år i fred i sin lykkelige stilling.

Det samme hendte Job, David og alle andre oppriktige som står i pakt med Gud, og likeså hans aller helligste og aller kjæreste barn, Herren Jesus, og alle hans trofaste etterfølgere, så mange som er i himmelen. Skulle de fortelle oss om Guds veier, ville de i ett kor si med

David: «Alle Herrens stier er miskunn og trofasthet mot dem som holder hans pakt og hans vitnesbyrd.»

Slik går Herren fram den dag i dag, og vi skal ikke vente noe annet enn miskunn og trofasthet av ham. Ofte gleder han sine barn ved at det går dem vel, både åndelig og legemlig.

Gjennom sitt ord og Den Hellige Ånd gir han sin kjærlighet inn i deres hjerte; han lar deres sjel hvile i hans fang og juble i hans vingers skygge; han lar dem glede seg over den velstand de har ervervet eller fått i gave; han fyller deres hjerter med fred og glede i Den Hellige Ånd; han gir dem av og til også sunnhet i legemet; han velsigner dem med timelig gods; han lar det lykkes for dem i deres gjerning, gjør dem avholdte av medmenneskene og setter et gjerde rundt dem, så Satan nok kan speide etter dem med misunnelige øyne, men likevel ikke skade dem (Job 1,10). Og dette er idel åpenbar miskunn og trofasthet.

På den annen side lar han dem også ofte falle i mangehånde fristelser. Han trekker stundom bort fra dem all jordisk og himmelsk trøst; han forvandler seg og blir grusom mot dem; han lar dem falle i tungsinn og sorgmodighet; de plages av idel tvil og engstelse; han hjemsøker dem med sykdom, fattigdom, skam og forakt; han river ned gjerdet og overgir dem liksom som bytte til djevelen og verden; han lar alt gå dem på tverke og mislykkes; han gjør dem så forhatte av alle at de må være en spott og et utskudd for alle mennesker, og mer av samme slag.

Og likevel er også dette rent og skjært, om enn skjult, miskunn og trofasthet. Guds hellige råd og milde kjærlighet skjuler seg under alt dette, idet han ikke har annet for øye enn å tukte, prøve, styrke, rense og bedre sine utvalgte sjeler, bevare dem fra synd, dra dem bort fra verden og berede og hjelpe dem fram til saligheten.

Denne framstillingen er til en trygg og kraftig trøst for alle sjeler i alt kors og all trengsel, og den lærer dem å dømme rett om Guds stier, som også korset hører til. Ingen trengsel, ingen nød, ingen fare og ingen anfektelse, og hva det nå er, kan komme over oss uten etter Guds styrelse og etter hans nådige råd og vilje. Det som har sitt opphav der – det som renner fra denne kilden – kan ikke være annet enn miskunn og trofasthet; det kan ikke føre med seg annet enn miskunn og trofasthet.

Da skal vi ikke undre oss om Herren vår Gud fører oss på ujevne, knudrete, steinete, tornefulle og besynderlige veier. Vi skal heller ikke, når vi første gang kommer inn på dem, dømme om dem etter vår følelse og vårt skjønn, men være forvisset om at på samme måte som han i en faderlig god mening har ført oss inn på dem, vil han også med sin kraft og godhet følge og bevare oss på vandringen og til sist føre oss slik ut at også vi må vedgå med David at hans stier ikke er annet enn miskunn og sannhet.

Denne gangen har jeg villet ta fram dette vakre ordet, fordi det i korthet rommer det jeg i denne prekenen har å si dere, nemlig læren om korsets nytte og nødvendighet, som ingen troende sjel kan unndra seg eller være foruten. Den Gud som har hjulpet oss til nå og unt oss nåde, frimodighet, kraft, sunnhet og fred til de foregående delene av dette verket, han hjelpe oss også videre og la meg også heretter være et redskap for hans nåde og et kar for hans barmhjertighet, til ære for hans aller helligste navn og til trøst, glede og oppbyggelse for mange troende sjeler, for Jesu skyld! Amen.

Til de under som stadfester den kristne religions sannhet, hører også dette: Vår Frelser lover ikke sine egne noen verdslig ære, prakt, herlighet, rikdom og vellyst, men forutsier at trengsler og lenker venter dem, at de skal gråte og hyle mens verden derimot jubler og ler, og at de ikke kan være hans disipler uten å fornekte seg selv, si fra seg verden, ta sitt kors opp og følge ham. Likevel har han vunnet en stor mengde av alle slags folkeslag, tungemål og språk, som villig har gitt seg inn under hans gagnlige åk.

Vi undrer oss over at muhammedanismen, som er full av håndgripelige løgner, villfarelser og vederstyggeligheter, har kunnet ta så mange riker og land og forføre så mange tusen sjeler, for den sunne fornuft kan ikke finne noe guddommelig eller himmelsk i den. Men legger vi merke til at Muhammed i den ene hånden holder et gullbeger, som han skjenker ut sine vederstyggeligheter og urenheter av, blandet og søtet med innrømmelser til alle slags vellyst (Åp 17,4), og i den andre hånden fører sverdet som han har skremt og tvunget sine motstandere med, vil vi ikke undre oss så mye lenger.

Herren Jesus derimot skremmer ingen med verdslig makt, tillater heller ikke at noen gir seg hen til kjødets lyst og andre sanselige gleder, men forbyr alt slikt under trussel om å miste saligheten. Han

tildeler hver sitt kors og byr ham å ta det opp og følge ham, og likevel har hans rike, gudskjelov, utbredt seg over hele verden.

En prøve på hans lære har vi i skriftordet vi har lest opp. Det vil vi overveie litt nøyere, for det passer særdeles godt til vårt formål. Vi skal ved dette ordet betrakte for det første hvordan det henger sammen med det foregående. Herren Jesus hadde talt om sin lidelse og sagt: «Menneskesønnen må lide meget og bli forkastet av de eldste og yppersteprestene og de skriftlærde og bli slått i hjel.» Rett etterpå følger: «Han sa til alle: Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv» osv. (Luk 9,22.23).

Av dette slutter vi at den som vil ha fellesskap og samfunn med Kristus og hans lidelser (Fil 3,10) og nyte godt av hans fortjeneste til rettferdighet og salighet, heller ikke må vegre seg for å ta sitt kors opp og følge ham, med fornektelse av seg selv og verden.

For det er Guds orden, som han har besluttet og fastsatt i sitt aller helligste råd, at vi nok ved Kristi utgytte, kostbare blod skal få nyte den salighet han har vunnet, men at vi samtidig skal følge ham i et hellig liv og levnet og ikke skamme oss ved å bære hans kors etter ham. Og denne vår Guds beslutning har sine hellige og viktige grunner, som vi, om Gud vil, skal ta opp og legge fram på sitt sted i det følgende.

For det andre må vi også forklare hva vår Forløser mener med korset, som han her sier at den som vil være hans disippel, hver dag skal ta opp.

Fordi han selv, den milde Frelser, etter Guds råd og vilje led døden på korset og selv bar sitt kors da han ble ført bort (Joh 19,17), har han funnet det godt å kalle sine troendes og helliges trengsler, som Gud legger på dem, et kors.

Det gjør han ikke bare for å vise at det ikke blir små og ubetydelige motganger som skal møte dem (korset var jo hos romerne den mest vanærende og smertefulle dødsmåte), men først og fremst i den hensikt å gjøre alle trengsler søte, herlige, ærefulle og kjære for dem. For hvordan kan de som følger og elsker ham, ha noe imot det han selv har æret og helliget med sitt blod og sin død og valgt til et salig middel for vår frelse?

Dessuten legger han dem med disse ordene på hjertet det fellesskap de har med ham når de lider noe for hans skyld – et fellesskap så

inderlig og stort at han regner deres kors for sitt eget, så han lider, kjemper og bærer sammen med dem og med sin kraft til sist frir dem ut.

Slik har han også ved dette villet skille mellom sine troendes trengsler og de alminnelige motganger i dette møysommelige liv, som alle mennesker er underlagt, og liksom merke de første med et stempel.

For de ugudelige og vantro har også sin nød, sin møye, sin sorg og sin angst her i verden; men alt dette kan aldri med rette kalles et kors, for de har ikke noe fellesskap med den korsfestede Jesus, og trengslene deres følges heller ikke av den trøst, den kraft og det løfte, og fører heller ikke til den ende, som trengslene til dem som hører Kristus til. Om det skal vi, om Gud vil, tale nærmere siden.

For det tredje skal vi legge merke til at vår Frelser uttrykker seg så allment og uten innskrenkning. «Han sa til alle», sier evangelisten, og selv sier han: «Om noen vil komme etter meg» – det vil si: den som vil være en kristen og min disippel og nå saligheten ved meg, «han skal ta sitt kors opp». Her unntas ingen; ingen skal og må mangle kors, enten han lever i høy eller lav stand, er rik eller fattig, lærd eller ulærd, og til hvilken tid og på hvilket sted han enn lever.

Vi har pålitelig beretning om at da kurfyrst Johan Fredrik av Sachsen ble født til verden 30. juni 1503, hadde han et ild- eller gullfarget kors på ryggen. En gammel, gudfryktig prest som hoffdamene hadde kalt til for å se på dette merkverdige tegnet, tydet det slik at Gud ville legge et særlig kors på ham og derved gjøre ham ansett i verden.

Dette er med rette blitt oppskrevet av historieskriverne som noe enestående. Jeg nøler likevel ikke med å si at intet utvalgt barn fødes til verden uten at det, om enn på skjult vis, er merket av Gud med korset. Da han – om jeg tør tale på menneskelig vis om hans majestet – skrev opp vårt navn i livets bok, satte han også ved siden av det, etter sitt hellige råd og velbehag, ett, to, tre eller flere korstegn, så intet navn finnes der uten slike tegn.

Med dette stemmer det Sirak sier: «Mitt barn, om du kommer for å tjene Herren Gud, så gjør din sjel rede til fristelse» (Sir 2,1), og apostelen: «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12). «For den Herren elsker, den tukter han, og han hudstryker hver sønn som han tar seg av» (Hebr 12,6).

For det fjerde bør vi merke oss at Herren ikke sier: «Den som vil komme etter meg, skal forberede seg på det korset som skal lages og tømres til ham, og la det legge på seg», men: «han skal ta sitt kors opp» – nemlig det som er tiltenkt og gjort i stand for ham, det Gud har funnet tjenlig, utsett og lagt til side for ham. Og det skal han gjøre villig og gjerne.

På samme måte som hver kristen etter Guds forsyn og styrelse har sin del av de jordiske goder, mye eller lite, alt etter som den Høyeste har villet; som stedet er bestemt der han skal leve eller dø, og han har sin tid og sitt mål som Gud har satt, og som han ikke kan overskride – slik har han også sitt kors, som er bestemt og lagt fram for ham. Ingen får en annens kors, og ingen blir glemt.

Når den tiden kommer som Gud har fastsatt, finner han snart et bud, en tjener som bringer ham hans kors i huset og legger det foran ham.

Vil du, min medkristne, ha et rolig hjerte under all trengsel, så tenk nøye over slikt. Når en ulykke rammer deg, så si straks til deg selv: Dette er mitt kors, bestemt for meg og gitt meg av Gud. Skulle jeg vegre meg for å ta imot det min Far fra evighet har tiltenkt meg? Og hva hjelper det at jeg setter meg imot og nødig vil bøye ryggen under korset? Det er mitt kors; jeg må bære det, enten jeg vil eller ikke; ingen annen skal bære det for meg.

Så vær meg velkommen, mitt kjære kors! Vi er føyd sammen av en høy hånd og med kjærlighetens bånd; du er meg kjær for hans skyld som har elsket meg fra evighet og av kjærlighet har henvist deg til meg.

For det femte må vi ved dette skriftordet også overveie at Herren krever av sine at de hver dag skal ta sitt kors opp. Det kan hende at den dyrebare Frelser her tenker på et bilde fra vandringsmenn og reisende. Om kvelden legger de fra seg reisebylten og hviler litt om natten, men om morgenen må de ta den opp igjen og sette staven videre, til de omsider når sitt fedreland og får ro (Sal 39,13).

På samme måte med de kristne: Om de enn av og til har litt hvile og kan hente seg inn, er det likevel bare en forberedelse til nytt arbeid. Om de har fått litt hvile av Gud om natten og for noen timer liksom har lagt fra seg korset, må de likevel ta det opp igjen om morgenen og bære det, til de når det mål den Høyeste har satt dem.

Men dette er visst: Herren Jesus vil med dette ordet vise at hver av hans troendes dager skal ha sin plage – at det ene korset hos dem skal følge på det andre, slik som den ene dagen følger på den andre, og at deres hus skal være som et gjestgiveri eller herberge, der knapt en gjest har tatt avskjed før den neste kommer.

Når de står opp om morgenen, må de regne med at det første som møter dem, er et kors som bringer dem en seddel og hilsen fra Gud om at det skal ta inn hos dem. Det går dem som Simon fra Kyréne, som møtte Jesus med hans kors da han minst ventet det, og ble tvunget til å ta det av ham og bære det etter ham (Matt 27,32). Et annet sted får vi forsikring om at Guds miskunn, barmhjertighet og trofasthet er ny hver morgen – til vår trøst, vårt vern og vårt oppehold (Klag 3,22.23).

På samme måte vil Herren Jesus her formane oss til stadig tålmodighet og til ikke å bli trette av de mangfoldige trengslene som følger etter hverandre, men huske at på samme måte som elvene løper ut i havet, flyter alle våre møysommelige og sorgfulle dager ut i den salige evighet, der det er fylde av glede og livsalighet ved Guds høyre hånd i evighet (Sal 16,11).

For det sjette skal vi legge merke til at vår Frelser knytter selvfornektelsen så nøye sammen med korsets anfektelse. «Den som vil komme etter meg», sier han, «skal fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp.» Dermed har han vist oss et middel til å gjøre alt kors lett og all bitter trengsel søt, nemlig å gi slipp på all egenkjærlighet, egen ære, egen klokskap og egen vinning og la seg nøye med Guds kjærlighet og nåde, hans omsorg, hans milde, gode vilje og hans vise styrelse.

En kristen må fornekte sin forstand og ikke tro at han vet og forstår bedre enn Gud hva som er til nytte og frelse for ham. Han må fornekte sin egen vilje og glad og trygt overgi seg til Guds gode og hellige vilje alene.

Han må fornekte sin egen ære og søke sin ære i at han er et Guds barn under hans faderlige tilsyn, at han er i samme selskap som Herren Jesus og er funnet verdig til å bære hans tjenerdrakt. Han må fornekte sin egen vinning og være overbevist om at ingenting i verden er så nyttig for ham som det korset Gud har lagt på ham.

Slik må han uten forbehold overgi seg til sin Gud og overlate til ham hvordan han vil føre ham – gjennom fattigdom eller rikdom,

gjennom ære eller vanære, gjennom dårlig eller godt rykte, gjennom sunnhet eller sykdom (2 Kor 6,8). Alt sammen må være ham like søtt, like behagelig og like kjært i Guds milde og hellige vilje. Han må alltid si: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10); «Han er Herren. Han må gjøre det som er godt i hans øyne!» (1 Sam 3,18).

Han må akte det for en stor lykke at Gud gjør seg så mye møye med ham og ikke lar ham få sin egen vilje, og slik være vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld (2 Kor 12,10).

Til sist må vi for det sjuende tenke på at vår Jesus sier: «Han skal hver dag ta sitt kors opp og følge meg.» Dermed vil han lære oss at vi dels skal se på hans eksempel – han var selv Guds aller helligste og kjæreste Sønn, men av stor kjærlighet til oss mennesker og for vår skyld skammet han seg ikke ved korset.

«Se på meg, mitt barn», vil han si; «jeg går foran deg på livets trange vei og tar villig mitt kors på meg, som min Far har gitt meg for å forløse dere mennesker, og bærer det med stor ydmykhet og tålmodighet. Så følg meg da, og gjør som jeg har gjort. Skam deg ikke ved korset, som jeg har prydet og æret med mitt blod og min død. Vegre deg ikke for å ta opp det himmelen har utsett og bestemt til ditt beste. Lær ydmykhet, saktmodighet og tålmodighet av meg; ti, lid, gi avkall, og la Gud ha sin vilje; han vil ikke ødelegge noe for deg.»

Dels skal vi se på hans utgang av denne verden. For på samme måte som korset for Herren Jesus ikke var annet enn en stige han steg opp på til majestetens trone i himmelen – jeg mener: slik han gikk inn til sin herlighet gjennom sin lidelse (Luk 24,26) – kan også alle som elsker og følger ham, være forvisset om at en evig herlighet og salighet skal følge på deres kors og trengsel. «Følg meg bare trygt», vil han si; «vi er på én og samme vei. Slik min utgang av verden har vært, slik skal også din bli. Se, himmelen står åpen for meg og deg!»

Det samme sier den dyrebare Frelser et annet sted: «Den som vil tjene meg, han må følge meg. Der jeg er, der skal også min tjener være» (Joh 12,26). Og hans apostel sier: «La oss ha blikket festet på Jesus, han som er troens opphavsmann og fullender. For å oppnå den gleden som ventet ham, led han tålmodig korset, uten å akte vanæren, og har nå satt seg på høyre side av Guds trone. Ja, gi akt på

ham som utholdt en slik motstand fra syndere, for at dere ikke skal gå trett i deres sjeler og bli motløse!» (Hebr 12,2.3).

Etter at vi nå kort har belyst vår aller kjæreste Frelsers ord og lagt fram innholdet, trekker vi ut av det hovedlæren: En troende og gudfryktig sjel verken kan eller må være uten kors og trengsel i denne verden. Det kan stadfestes ved andre klare skriftord.

Job sier: «Er ikke et menneskes liv på jorden en krigstjeneste, og hans dager som en dagarbeiders dager?» – en som hele tiden får livet surt av det stadige tunge arbeidet han må tjene sitt brød med. Og hans venn temaniten Elifas sier: «Mennesket fødes til plage, likesom flammens gnister flyr høyt i været» (Job 7,1; 5,7). Med ham stemmer den kongelige profet i, når han sier: «Mange er den rettferdiges ulykker» (Sal 34,20).

Etter å ha overveid grundig hvor de mange og langvarige trengslene han var plaget av, kunne komme fra – om det for alltid var ute med Guds miskunn, om han hadde glemt å være nådig, om han i vrede hadde lukket sin barmhjertighet – kommer han et annet sted til denne slutningen: «Dette er min plage: årene fra den Høyestes høyre hånd» (Sal 77,8 ff.).

Ikke bare i skriftordet vi har lagt ut, men også andre steder har vår Frelser forutsagt, og ved sin Ånd latt forutsi, for sine egne som vil leve og dø i hans fellesskap og etterfølgelse, at de ikke skal bli fri for anfektelser, kors og trengsler: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg. Dere skal ha smerte … I verden har dere trengsel» (Joh 16,20.33).

Den hellige apostel sier: «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22). «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12). Og når han formaner sine tessalonikere til tålmodighet og standhaftighet, minner han dem om at han hadde forutsagt dem at han og de skulle få trengsler (1 Tess 3,4).

Det er verdt å merke seg at vi i Guds ord finner mennesker som alt ved begynnelsen av sitt kristenliv fikk høre særskilt at de hadde mange trengsler i vente. For jomfru Maria, Herren Jesu mor, forutsa den gamle Simeon, da hun hadde ført sin Sønn til tempelet og stilt ham fram for Gud, at med all den store ære og glede Herren hadde unt henne, ville heller ikke korset utebli: «Din egen sjel skal et sverd gjennombore», sier han (Luk 2,35).

Da Paulus på underfull vis var blitt omvendt og kalt til apostelembetet av Herren, vitnet Herren riktignok at han var et utvalgt redskap for ham, til å bære hans navn fram for hedningene, men la til: «For jeg skal vise ham hvor mye han må lide for mitt navns skyld» (Apg 9,15.16). Dette må vi nok regne som noe særskilt. Men det finnes ingen troende sjel som ikke har opplevd noe lignende ved sin første inngang i den kristne kirke.

For ved å ta imot dåpen er vi alle blitt tegnet med korset på panne og bryst, for å vise at vi i framtiden ikke bare skal nyte godt av Kristi kors til rettferdighet og salighet, men heller ikke må vegre oss for å tåle hans trengsler. Det er dette apostelen sikter til når han sier at vi er døpt til Kristi død, og at «er vi blitt forenet med ham ved en død som er lik hans død, så skal vi også bli det ved en oppstandelse som er lik hans oppstandelse» (Rom 6,3.5).

Slik blir altså ingen tatt opp i Guds kirke til fellesskap med Jesus og hans hellige, uten på det vilkår at han skal ta opp sitt kors, som snart liksom vil bli lagt utenfor hans dør, elske det for hans skyld som så villig bar korsets vanærende og tunge tre for menneskenes frelse, og følge ham villig og gladelig under denne søte og hellige byrde.

Skriften sier enda mer, nemlig at Gud fra evighet av har utsett, bestemt og beskikket de troende til korset. Den hellige Paulus sier: «Dem som han forut kjente, dem har han også forut bestemt til å bli likedannet med hans Sønns bilde» (her i lidelse, der i glede; her i trengsel, der i herlighet – Rom 8,29).

Han lærer videre at vi er bestemt til å lide trengsler (1 Tess 3,3.4). Og merkverdig er det at på samme måte som apostelen sier: «Gud bestemte oss … til å vinne frelse ved vår Herre Jesus Kristus» (1 Tess 5,9), sier han også at Gud har bestemt, det vil si beskikket og utsett, oss til kors og trengsler.

Da Gud av idel nåde utvalgte oss fra evighet av i Kristus til det evige liv, bestemte og fastsatte han samtidig etter sitt allvise råd at vi skulle gå inn i hans rike gjennom trengsler (Apg 14,22). Dette flyter fra samme kilde og har samme opphav som all annen nåde og alle andre gaver fra vår Gud, nemlig hans evige kjærlighet.

Av kjærlighet har han utvalgt oss, av kjærlighet kalt oss, av kjærlighet brakt oss til troen, av kjærlighet gitt oss sin Ånds førstegrøde, av kjærlighet lagt på oss kors og trengsler, og av kjærlighet gitt oss

trøst og kraft til å bære dem. Slik henger alt sammen som en kjede; trengslene er en gullring i denne kjeden like så vel som noe annet ledd, og ingen kan eller må rive den ut. (*På gresk: οὓς προέγνω, «dem han forut hadde utsett», ikke: «dem han forut kjente».* O. A.)

Svært bemerkelsesverdig taler den dyrebare apostel om denne saken et annet sted. «Nå gleder jeg meg over mine lidelser for dere», sier han. «Det som ennå mangler i Kristus-lidelser, det utfyller jeg på mitt eget kjød, for hans legeme, som er menigheten» (Kol 1,24). Fordi apostelens tale er noe dunkel, har den gitt utleggerne støtet til mange slags forklaringer, som det ville være bortkastet å dvele ved her.

Slik jeg ser det, har en fremragende lærer i vår kirke truffet det godt når han forklarer stedet slik: «Fordi Gud Herren liksom har lagt på kirken en viss andel trengsler, som den for Kristi skyld må bære for å bli lik ham, sitt hode, utstår jeg en god del av dem i mitt legeme, for at målet av de trengslene som Kristi åndelige legeme skal lide, kan bli fylt desto raskere. For Gud har lagt på meg en større andel i lidelsene, for at andre skal ha desto mindre å bære.» (*Osiander.*)

Jeg mener at saken kan gjøres enda tydeligere om vi framstiller den i et bilde. Når en stor vannmasse skal tømmes og en rik herre har satt mange arbeidere til det og gitt hver sitt kar å øse med, arbeider de nok alle; men de som har fått de største karene, hjelper mest til å tømme vannet.

På samme måte har vår Gud bestemt for sin kirke en stor mengde trengsler, som skal være utstått og overvunnet før verdens ende. Hvert lem av kirken må hjelpe til å arbeide, lide og stride alt etter sitt mål og den nåde han har mottatt av Gud, til det hele er avgjort og overvunnet.

Den som nå har fått mye nåde og store gaver, mye tro, mye andakt, mye nidkjærhet, mye frimodighet, mye kraft fra det høye, skal ikke finne det underlig om det også er beskikket ham mye trengsel, mye anfektelse, mye forfølgelse, mye skam, mye fare og nød. Han må heller ikke tenke på å kunne eller ville unndra seg det; han skal derimot gå freidig til arbeidet og glede seg med apostelen i sine lidelser, for dette tjener ikke bare hans medstridere og medarbeidere til oppmuntring og godt eksempel, men bidrar også til at de alle desto raskere kan komme til hvile.

Av alt dette følger nå den læresetningen vi stilte opp: En troende og gudfryktig sjel må være en korsbærer. Fordi Gud har den kjær, kan den ikke få være uten anfektelser; fordi den er Guds barn, må den stå under hans ris. Herren Jesu brud må, som Ester, gjøres velbehagelig med myrraolje, med kostelige urter og med prydelser (Est 2,12); Den Hellige Ånds tempel må stadig oppildnes og holdes rent.

Den som vil ta imot og beholde Guds nådes edle rose, må også ta til takke med tornene på stilken. Den som søker Jesus sammen med hans rettferdighet og salighet, må vite at han ikke finner ham andre steder enn i korset, på korset og under korset. Denne edle perlen ligger i trengslenes dype og bitre vann, og derfra må den hentes opp. Denne søte kjernen er skjult under et hardt og knudrete skall og kan ikke vinnes og nytes uten møye og arbeid.

Den som håper en gang å få livets krone av Herren Jesu hånd, må ikke vegre seg for først å ta imot tornekronen av hans kjære hånd. Den som vil herske og arve sammen med Kristus, må også lide og dø med ham, etter apostelens ord: «Er vi døde sammen med ham, skal vi også leve sammen med ham. Holder vi ut, skal vi også herske sammen med ham» (2 Tim 2,11.12). Og: «… så sant vi lider med ham, for at vi også skal herliggjøres med ham» (Rom 8,17).

Du kan derfor tenke fram og tilbake så lenge du vil, min kjære medkristne; du kan lese her og der, i Den hellige skrift og i andre bøker; du kan forsøke hva du vil, gyse, sette deg imot og gjøre som du lyster: Likevel kommer det ikke annet ut av det enn dette: «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22). Vil du være Kristi disippel, så fornekt deg selv, ta hver dag ditt kors opp og følg ham.

Det har av viktige grunner behaget vår Gud å tildele sine egne alle slags kors og trengsler. Den første grunnen er hans aller helligste navns ære, som gjennom korset fremmes og utbres på en usedvanlig herlig måte. For det vår Frelser sier om sin venn Lasarus' sykdom – «Denne sykdommen er ikke til døden, men til Guds ære, for at Guds Sønn skal bli æret ved den» (Joh 11,4) – må forstås om alle hans egnes kors og trengsler: Alt tjener til Guds ære.

Guds kraft ser vi aldri bedre enn i skrøpelighet, hans milde miskunn aldri bedre enn i bitterhet, hans trøst aldri bedre enn i trengsel, hans trofasthet og sannferdighet aldri bedre enn i nød, hans visdom og allmakt aldri bedre enn når det er ute med menneskers hjelp og

råd, og hans underlige, men nådige og vise styrelse aldri bedre enn i de mest innviklede og håpløse tilfeller.

Så lenge det går oss vel, tror vi nok også at Gud er allmektig, allvis, allgod og sannferdig, at han er en barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, en trofast Gud og en kjærlig far. Men vi tror med et kaldsinnig og søvnig hjerte, og derfor er også vår bønn og tillit til ham for det meste lunken og svak.

Men korset gir erfaring. Da smaker vi hvor god Herren er; da kan vi liksom se med øyne og gripe med hender hans allmakt, visdom og godhet, og kjenne på ham selv. Da lærer vi at hans kraft fullendes i skrøpelighet; da erfarer vi hans kjærlighet og trofasthet og sannheten i hans forjettelser. Slik bevares og økes den levende kunnskapen om Gud hos oss; kjærligheten, tilliten og håpet til ham vokser; vi ber ivrigere og priser ham varmere; vi taler til andre med stor visshet, av egen erfaring, om hans miskunn, allmakt og visdom.

Vi trer fram åpenlyst og sier med David: «Kom og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel. Til ham ropte jeg med min munn, på min tunge var det lovsang. Men Gud har sannelig hørt! Han har aktet på mitt bønnerop» (Sal 66,16.17.19).

Når vi har gått gjennom trengselens røde hav og er blitt utfridd fra våre åndelige og legemlige fiender, synger vi med Israels barn en sang for Herren og sier for hele verden: «Herren er min styrke og min lovsang, han ble meg til frelse. Han er min Gud, og jeg vil prise ham, min fars Gud, og jeg vil opphøye ham» (2 Mos 15,1.2).

Vi gleder oss mang en gang over den kongelige profets herlige bønne-, trøste- og takkesalmer. Vi fryder oss i ånden over den hellige Paulus' og andre hellige Guds menns skrifter. Vi leser med sjelens dype velbehag de lærerike og trøstefulle bøkene av Luther, Johann Arndt og andre gudlærte, åndrike mennesker, og vi priser Gud for den nåde han fylte og utrustet disse redskapene sine med.

Men vi må samtidig tenke på at disse mennenes hjerter har vært som en drue som blir knust og presset i vinpressen og slik gir fra seg sin søte saft. Jeg mener: De kors, de mange trengsler, anfektelser og forfølgelser som Gud la på dem, gjorde at de kunne tale og skrive så trøstende, saftig, kraftig og oppbyggelig.

Luther svarte på spørsmålet om hvordan han kunne preke så kraftig at det gikk folk til hjertet: «Det har mine anfektelser lært meg.» På

samme måte skriver en gudfryktig lærer i forordet til en av sine åndrike bøker: «Er det noe godt i den, så takker jeg Gud og korset for det.» Og slik vil også alle andre som ennå lever og skriver noe forsvarlig til kirkens trøst og oppbyggelse, bekjenne at korset har gjort dem mye godt, har kvesset pennen deres, vekket deres iver, andakt og ånd, og så å si renset og krydret alt de har frambrakt og gjort det kraftig.

Hit hører Luthers ord: «Guds nåde og miskunn over oss (altså også hans allmakt, visdom, sannferdighet og rettferdighet) er så overmåte stor at ingen kan fatte det (og tro det rett) uten sterke anfektelser og store motganger. Satte ikke tyrannene og de falske brødrene så hardt inn mot meg, ville jeg bli hovmodig av mine gaver, ikke be med alvor og et brennende hjerte, og skrive alt til min egen dyktighet og mine egne evner og ikke til Gud, og slik ville jeg likevel med all min kunst fare til djevelen.»

Ak ja, Gud ville få langt mindre ære og pris av mang et høytbegavet menneske hvis ikke korset hadde brakt det til erkjennelse av sin skrøpelighet, udyktighet og ubetydelighet. Korset lærer oss at vi selv, med alt det naturen og verden kan gi oss, er intet, men at Gud og hans nåde er alt.

Det lærer oss at troen er Guds gjerning; at begynnelsen, midten og enden på vårt kristenliv og vårt forløsningsverk ikke bygger på vår kraft, visdom, forsiktighet og gudfryktighet, men alene på Guds nåde og barmhjertighet; at det ikke finnes noen sikker og varig trøst her i verden unntatt den Gud virker i våre hjerter gjennom sitt ord og sin Ånd; og at vi ikke kan finne sann og rett ro og glede, fred, trofasthet og oppriktighet eller full tilfredsstillelse for våre sjeler uten hos Gud alene.

Alt som finnes i verden, er usselt, forfengelig og unyttig for menneskets ånd, og utenfor Guds nåde og miskunn i Kristus Jesus er det ingenting å finne som våre sjeler kan holde seg til.

På samme måte som en lærer å kjenne den beste styrmannen i uvær, den mest erfarne legen i den hardeste sykdom, den beste og klokeste rådgiveren i farlige og viktige saker og den beste vennen i nød, lærer vi også i kors og trengsel hva vi eier i Gud: den aller beste, mest trofaste, mest varige og mest prøvde hjelper, lege, rådgiver og venn. Derfor kaster vi bort all jordisk tillit, gir avkall på all verdslig trøst og holder oss ene og alene til Gud.

Slik er korset en hund som driver sauene til hyrden deres, vår himmelske Fars tjener, som skremmer barna med en påtatt maske, så de løper inn i stuen og kaster seg i farens eller morens fang, en venn som later som han er en fiende og stifter det beste vennskap mellom Gud og oss.

Om sommeren, når været er vakkert og deilig, søker menneskene sin lyst og glede ute på marken. De spaserer og kjører ut i det grønne, de sitter under et skyggefullt tre eller på et annet beleilig sted, de spiser, de drikker, de ler, de spøker og tenker lite på himmelen, som de har å takke for disse gledene.

Men når et uvær trekker opp, når de svarte, mørke skyene tar solskinnet bort og sender ut skrekkelige lyn og tordenskrall, skynder de seg til husene og kamrene sine; da begynner de å synge og be, så himmelen aldri blir mer ansett og aktet enn når den ser aller mest truende ut og viser seg aller mest forferdelig.

På samme måte er det med timelig lykke og ulykke. Når det går oss mennesker etter ønske og vilje og medgangens sol skinner på oss, forelsker vi oss som oftest i det jordiske og søker vår lyst i det forgjengelige. Men når motgangens uvær kommer over oss og vår jordiske glede blir ødelagt og tatt fra oss, vender vi oss også til Gud. Da lærer vi å be, gråte og sukke; da glemmer vi verden og søker trøst og vern i himmelen.

Det er dette Jesaja sier: «Herre, i nøden søkte de deg, de sendte opp stille bønner da din tukt kom over dem» (Jes 26,16). Det kan forklares ved den fortapte sønnens eksempel. Han forlot sin fars hus og dro med full pung til et fremmed land. Der sløste han bort godset sitt i et utsvevende liv og tenkte ikke på sin far og hans hus så lenge det gikk ham godt. Men da han hadde fortært alt han hadde og begynte å lide sult og mangel, kom han til seg selv og bestemte seg for å stå opp og gå til sin far igjen (Luk 15,13 ff.).

Slik går det også for det meste med oss mennesker. Den gode Gud kjøper seg ofte en fiende med sine egne penger. Når han fyller vår pung og kroner oss med megen velsignelse, fjerner vi oss fra ham og finner større behag i verdens selskap enn i hans søte og salige samfunn. Da har vi ikke tid til å tenke særlig på ham, og gjør vi det likevel, skjer det bare flyktig og kaldsinnig.

Men når kors og nød overrasker oss, kommer vi til oss selv og tenker med sann anger og botferdighet på Gud. Da sier vi: «Far, jeg har syndet mot himmelen og mot deg. Jeg er ikke verdig lenger til å kalles sønnen din» (Luk 15,18.19). «Se, vi kommer til deg, for du er Herren vår Gud. Sannelig, det er bedrag med haugene, med mengden på fjellene (der det forblindede folket pleide å dyrke og tjene de fremmede gudene; det er idel bedrag med all verdslig prakt, vellyst, ære, rikdom og lykke). Sannelig, i Herren vår Gud er Israels frelse» (Jer 3,22.23) – det har ingen annen trøst, glede og hvile.

Om dette taler vår Gud selv svært vakkert og merkverdig hos en av sine profeter: «Jeg vil gå min vei, jeg vil vende tilbake til mitt sted» – jeg vil en tid liksom skjule meg for dem og holde inne med mine velgjerninger – «inntil de erkjenner seg skyldige og søker mitt åsyn. I sin trengsel skal de søke meg med alvor» og si: «Kom, la oss vende om til Herren! For det er han som har revet i stykker, men han vil også lege oss. Han slo, men han vil også forbinde oss» (Hos 5,15–6,1).

På samme måte som det er med bønnen og tilliten til Gud, går det også med Guds ord. Det er en edel og ren strøm som har sitt utspring i den evige kjærlighets dyp, full av kraft, full av trøst, full av sødme og salighet. Det er et skjønt og velsmakende brød som Gud har laget til for å mette våre sjeler med, et fullstendig apotek, fylt med alle slags legemidler for sjelen.

Men hvordan akter menneskene denne skatten når det går dem vel? I sunne og gode dager er vi som de drukne og fulle bøndene som ikke setter pris på en klar kilde og en liflig bekk som renner gjennom markene deres. Vi er som mette barn som leker med brødet og smuldrer det opp til ingen nytte. Vi er som sterke dagarbeidere som ler av apotekeren og alle hans medisiner.

Men fordi dette strider mot vår Guds ære, sender han oss korset på nakken, for at det skal lære oss å akte og høyskatte hans ord. Når Gud lar trengslenes hete overfalle oss, begynner vi å vansmekte og bli matte og tørste. Å, hvor godt smaker da ikke en leskedrikk fra Israels brønn! Jeg mener: Hvor søtt er ikke et trøstende skriftord i nød og anfektelse, når vårt matte hjerte merker dets kraft!

Når Gud lar oss komme i åndelig fattigdom, sult og nød, lærer vi hva Guds ord er for en skatt, og å si med David at Herrens lover «er mer dyrebare enn gull, fint gull i mengde», og «søtere enn honning, ja,

honning som drypper fra vokskakene» (Sal 19,10.11). «Det er godt for meg at jeg ble ydmyket, så jeg kunne lære dine forskrifter» (Sal 119,71).

Når vi er syke på legeme og sjel, kaster vi oss ned for Herren Jesu, den himmelske leges føtter og ber om legedom og vederkvegelse av hans ord og trøstefulle evangelium.

På samme måte er det med himmelen og saligheten som Gud har beredt for dem som elsker ham. Han viser oss nok i og gjennom sitt ord den åpne himmel og den ubeskrivelige herlighet, den overflod av godhet og gode ting som han har gjemt for dem som frykter ham (Sal 31,20). Men når det går mennesket vel, når det ikke vet av noe kors og noen ulykke, men finner sin himmel på jorden, verdiger det knapt den rette himmel et blikk, enn si lengter etter den.

Den Hellige Ånd har ofte i sitt ord talt om himmelens glede og gjennom sine tjenere latt saligheten bli framstilt på det yndigste, liksom malt i bilder. Men de fleste mennesker er som grove og enkle folk som ikke bryr seg om eller vet å vurdere et kunstferdig maleri; de er som bøndene i et fattig land som tror at det ingen steder er bedre å leve enn i deres eget fedreland. Når hellige Guds menn taler om den kommende og himmelske glede, høres det for dem ut som et fremmed tungemål de ikke forstår.

Å, hvor mange mennesker finner man ikke som, så lenge de lever i timelig velgang, ikke kjenner noen lengsel etter himmelen og kanskje aldri har sukket etter den! I den danske historie er det oppskrevet at kong Valdemar den tredje var svært verdslig sinnet og ikke nærte noen særlig aktelse for den kristne religion. Derfor pleide han å si: Om paven vil ha religionen igjen, kan han gjerne ta den. På samme måte ville han gjerne la Gud beholde sin himmel, bare han alltid kunne ha og eie sine slott Gurre og Vordingborg, som han hadde bygd opp.

Jeg har også lest om en velstående mann i Nederland som eide en usedvanlig skjønn og prektig hage utenfor byen sin. Da han ble farlig syk og legene hadde gitt ham opp, lot han seg bære ut i hagen sin og klaget sårt over døden som ville frata ham en så søt glede, enda han aldri hadde bedt Gud om hans himmel, men var fornøyd bare han fikk beholde sin del av jorden.

Å, hvor mange slike meningsfeller og brødre finner man ikke i dag blant de vellystige menneskebarn! Hvor mange er det ikke som gjerne, om det lot seg gjøre, ville inngå den avtalen med Gud at han

for alltid skulle unne dem deres himmel på jorden, mot at han beholdt den deroppe for seg selv og for de stakkarene som ikke har noen glede her i verden!

Den gode og trofaste Gud kan imidlertid ikke føye menneskene i en slik forblindet dårskap, og han kan heller ikke tillate at hans himmel, som har kostet hans aller kjæreste Sønn hans blod, skal bli foraktet. Derfor lar han dem erfare at jorden er en jammerdal. Han sender dem mange slags trengsler, anfektelser, motganger, sykdommer, nød og død på halsen, for at de skal bli trette av verden og trakte etter himmelen.

Han lar dem her på jorden komme midt blant idel tistler og torner, for at de skal lengte etter paradiset. Han tar den forgjengelige gleden fra dem, for at de skal søke den evige. Han gjør verden besk for dem, for at himmelen skal bli dem søt. Han stenger alle dører på jorden for dem – tar fra dem midlene og anledningene til jordisk glede – for at de skal gå inn gjennom den åpne himmeldør.

Som forklaring på det som til nå er sagt om den første grunnen til de troendes kors, vil jeg føye til en fortelling som jeg mener passer godt her. «Jeg kjenner», sier dr. Selnecker, «en hoffmann som stod høyt i anseelse og kunne gjøre alt han ville i sin stilling. Denne mannen kom i stor ulykke, ble avsatt fra alle sine verdigheter og falt så dypt som man aldri kan tenke eller si. Da hans kors varte lenge, sa han en gang: Ak, Gud, da jeg var i min velmakt, hørte jeg mang en preken og gikk til den hellige nattverd, men jeg forstod ingenting riktig; jeg hørte bare med ørene og gikk bort igjen. Min lykke og velstand gjorde meg sorgløs. Nå derimot, da jeg er blitt åndelig og legemlig fattig, forstår jeg først evangeliet og øser lærdom og trøst, liv, saft og kraft av det, noe jeg ikke visste av før. Å, hvor vanskelig er det ikke for en verdens mann å bli salig, med mindre han ved korset føres til å forstå evangeliet!

Jeg takker Gud for hans tukt; ved den er jeg blitt fattig, men svært rik i Gud, for nå vet jeg at himmelriket er mitt, og at evangeliet om Guds nåde, om Kristi fortjeneste, om syndenes forlatelse, om Den Hellige Ånds skjenk og gave, om den rette seier over djevelen og om den evige salighet blir forkynt for meg, stakkar. Hvordan kunne jeg være mer salig? Jeg ville ikke i stedet være romersk keiser, om det så stod i min makt. Gud er mitt vitne.»

Dette er det David sier: «Din nedbøyelse gjør meg stor» (2 Sam 22,36). De naturkyndige forteller om oljetreet at når det bærer lite eller ingen frukt, skal man blottlegge røttene om vinteren, for at det så å si skal bli avkjølt; da blir det ufeilbarlig fruktbart. Slik gikk det også med denne mannen. Gud blottla ham helt ned til røttene og fylte ham derved med Åndens og troens frukter.

Ville og fornuftløse dyr flykter ellers fra menneskene, men i nød og angst tar de likevel sin tilflukt til dem – en gresk historieskriver forteller om en spurv som ble forfulgt av en hauk og fløy inn i Xenokrates' fang, og en romersk forfatter om en hjort som søkte beskyttelse hos et menneske. Slik gikk det også med denne mannen, og slik går det ennå med mange andre. De ville ikke gi Gud den ære å ta sin tilflukt til hans fang og sette hele sin lit til hans miskunn alene, hvis de ikke ble jaget, bedrøvet, engstet og forfulgt av Satan og den onde verden.

La oss gå videre i å granske hvorfor Gud pleier å hjemsøke sine egne med så mange trengsler. Da finner vi at han også gjør det i den hensikt at djevelen og verden skal bli gjort til skamme og lagt under de troendes føtter.

Denne grunnen er nær i slekt med den første. For ettersom Satan og hans trofaste elskerinne, den ugudelige verden, er fiender av Guds rike og ære, prøver de ofte med stor makt og list å skade dem; og ettersom de ikke kan komme Herren selv nær, går de løs på hans tjenere og angriper dem med største heftighet. Dette tillater den Høyeste, for at de skal støte an og bli stående til skamme.

De troende er som en foraktet lysstump i djevelens og verdens øyne; de er som en lampe med liten flamme som kaster et svakt skinn. Den stiller Gud fram åpent, til ergrelse for djevelen, for at han skal forsøke sin lykke på den. Da tenker den stolte ånd: Hvor vil du hen, usle ting? Og først begynner han å blåse på den, i den tanke at han kan slukke den med et lite pust.

Men når han ser at den tvert imot begynner å lyse klarere av det, stormer han løs på den med fulle kinn og setter inn alle sine krefter. Hjelper ikke det, vekker han vinder fra alle kanter og kroker og vil for enhver pris slukke det lille lyset Gud har satt opp. Til slutt må han med skam gi opp, for han ser at det er av himmelsk natur og like lite lar seg blåse ut som stjernene på himmelen.

Slik er det også med verden og dens forfølgelser. Den tar ofte for seg et stakkars gudfryktig menneske som øver seg i alltid å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker (Apg 24,16), og setter ham opp som et mål eller en skive den kan skyte alle sine piler mot.

Man trenger og bedrøver ham på alle mulige måter; man skjeller ham ut og håner ham; man baktaler og bedrar ham; man driver spott med ham; man river til seg hans gods og eiendom; man står ham etter livet, osv. Men Gud gir akt på spillet og blir sine egnes bistand, støtte og skjold. Han bevarer dem som øyensten i øyet og skjuler dem under sine vingers skygge «for de ugudelige som vil ødelegge dem, for deres dødsfiender som omringer dem» (Sal 17,8.9).

Dette ser vi av de eksemplene som er oppskrevet i Den hellige skrift og i kirkens årbøker, og blant dem er Jobs svært merkverdig. Satan ville gjerne komme ham til livs, ikke bare for hans hellige og ulastelige levnet, men også fordi han håpet at han ved å få bukt med ham kunne vinne en stor fordel i sin kamp mot Guds ære og rike.

Gud tillot at han angrep ham og tok fra ham alt hans gods, hans barn og til sist også hans helse. Den elendige mannen satt nå i asken, full av onde byller fra fotsålen til issen; han brukte et potteskår til å åpne de brennende byllene og skrape bort den stinkende verken. Han var så stygg og ynkelig å se på at vennene hans ikke kjente ham igjen og ikke kunne se på ham uten tårer.

Hvem skulle da ikke ha trodd at djevelen hadde vunnet seier over en slik stakkars askeladd? Men nei. Midt i sin elendighet var Job så sterk og mektig ved sin Guds kraft at Satan med all sin ondskap til slutt ble gjort til skamme (Job 1,12 ff.; 2,7 ff.).

Noe lignende leser vi om den hellige Paulus, mot hvem helvete og verden syntes å ha sammensvergd seg for å stoppe munnen på ham og stanse ham i hans ivrige løp, eller for å få ham under sine føtter og tilintetgjøre ham. Ikke nok med at han måtte utholde angrep fra innvortes og utvortes fiender, at han overalt ble hånet, forfulgt, forbannet, jaget og plaget og tæret av sult, nakenhet, kulde, hete, stor fattigdom og tusenfold sorg og strev; med den Høyestes tillatelse slo også en Satans engel ham i ansiktet og ga ham slike smerter som om han hadde hatt en torn sittende i kjødet (2 Kor 12,7).

Hvordan den dyrebare apostel må ha sett ut under så harde trengsler, kan en lett tenke seg. Jeg tror at djevelen, når han så på ham,

gjerne kunne ha revnet av ondskap over at en slik tørr og mager, ussel og elendig liten mann voldte ham så mye bry i hans rike og i Kristi kraft vant den ene seier over ham etter den andre.

Men djevelen kan ikke gjøre ham noe. Jo mer han forfølger og plager ham, desto mer nidkjær blir Paulus til å utbre Jesu navns ære. Han bryr seg verken om lenker eller trengsler, verken om liv eller død; han roser seg av trengslene og sier at hans glede likevel er overmåte stor (2 Kor 7,4).

Da han står i retten foran den romerske landshøvding Festus og kong Agrippa, sier han: «Så har jeg da fått hjelp av Gud og står til denne dag» – som en fast søyle og urokkelig klippe mot alle Satans og verdens angrep, mot all deres makt, list og ondskap – «og vitner både for liten og stor» (høye og lave) om Guds nåde i Kristus Jesus (Apg 26,22). Dette kunne ikke annet enn ergre djevelen. Og Guds hensikt var nettopp at han skulle løpe hodet i stykker mot dette hans utvalgte redskap, hvor skrøpelig det enn var etter kjødet, og bli gjort til skamme.

I kirkehistorien har vi også mange herlige eksempler på mennesker som riktignok har måttet utstå megen fare, trengsel og nød, men likevel har seiret over djevelen og verden og vunnet æreskronen.

Den hellige Ambrosius ble hardt forfulgt av den arianske keiserinne Justina og hennes tilhengere, og da mennesker ikke kunne utrette noe, sendte hun helvetes ånder på halsen på ham. For ved en trollmanns hjelp fikk hun det til at de gjorde et forsøk og begav seg til biskopsgården for å ta livet av ham. Men de kom tilbake med skam og uforrettet sak og fortalte at de hadde funnet huset omgitt og beskyttet av idel ildsluer, så de ikke våget å nærme seg.

Den samme hellige biskop ble sterkt utsatt for angrep av en tjenestemann ved keiserhoffet som het Euthymius. Han lot en egen kjerre lage og stille opp i nærheten av kirken og biskopens bolig, for å kunne kaste ham på den i all hast og føre ham bort i landflyktighet. Men dette forehavendet endte med hans egen skam; for bladet snudde seg, og Euthymius falt i unåde ved hoffet og ble ført ut av byen og i landflyktighet på den samme kjerren som han hadde latt lage for Ambrosius.

Om den gudfryktige og nidkjære biskop Krysostomos i Konstantinopel forteller man at keiserinne Eudoksia forfulgte ham hardt og

truet ham strengt. Men da han ikke brydde seg om det og ikke sluttet med sin gudelige iver, sa hennes fortrolige tjenere til henne: Det er forgjeves å true og skremme denne mannen, som ikke frykter for noe unntatt synden.

Av Luthers historie er det kjent hva Gud utrettet ved den usle og elendige munken: hvordan han utrustet ham med en frimodig heltetro og et uforferdet mot, så vel som med uforlignelige gaver, og samtidig holdt ham oppe overfor verdens og alle djevlers ondskap, makt og list, så han ble i stand til å skrive så mange herlige bøker og bestå til tross for alle sine utallige arbeider, anstrengelser, sorger, farer og trengsler, og omsider avslutte sitt liv mildt og salig på en seng.

Jeg kan ikke undre meg nok over hans store frimodighet når jeg leser ting som dette i hans skrifter: «Det gjør meg godt i mitt hjerte … når jeg merker at Gud Herren ved meg, elendige menneske, gjør helvetes og verdens fyrster så forbitrede og avsindige at de er nær ved å revne og briste av ondskap, mens jeg sitter under troens og Fader vårs skygge og ler av djevelen og hans håndlangere og deres store vrede, skrik og skrål, som de likevel ikke utretter annet med enn å gjøre sin egen sak verre dag for dag og fremme min – det vil si Guds – sak og gjøre den bedre.»

Men det vi ser i slike særlige eksempler, kan vi ennå stadig iaktta i det daglige liv, hvis vi bare gir akt. Gud har mang en gang besluttet å ta en eller flere kvister av en dårlig og liksom uttørket stamme og la dem vokse opp til herlige og fruktbare trær.

Hvordan går han fram da? Ofte velger han de fattige og elendige; han tar enker og farløse. Er de ikke fattige, tillater han at verden plukker dem godt, skiller dem av med formuen og på andre måter rusker, trenger og undertrykker dem skikkelig. Da er de som liljer som vokser blant torner; de ligner blomstene som om morgenen lar sine duggbedekte hoder henge og holder dem fast lukket.

Når så Satan og verden tenker at de aldri mer skal reise seg, kommer Herren farende og gjør dem til herlige redskaper for sin nåde og til sin barmhjertighets kar. Da går nådens og lykkens sol opp for dem, så de reiser seg som blomster ved middagstid, folder seg ut og fyller luften med sin liflige duft.

De naturkyndige forteller om safranroten at den aldri vokser bedre og aldri blir mer fruktbar enn når den blir trådt under føtter. Her

anfører de det latinske verset: «Safranen tråss under føtter for å vokse vakrere. Å, for en dårskap at du ikke vil la deg trykke, så du kan reise deg desto gladere!»

Slik går Gud fram med mange i alle stender som han vil hjelpe fram og bruke til sin ære og sin kirkes tjeneste. De må leve undertrykt, nedtrådt og foraktet, for at de siden, når de stiger opp og utmerker seg, skal gi ham alene æren og le Satan og verden ut, som trodde at de ved sin ondskap, makt og list skulle hindre Guds verk og ødelegge hans forehavende.

Jeg legger ofte merke til hvordan mang en prest, som jeg ser har Åndens gaver, en frimodig tro, en brennende kjærlighet til Gud og nesten, en gudelig nidkjærhet og en inderlig lengsel etter å fremme Guds ære og kirkens oppbyggelse, blir bestormet av Satan og verden. Han skal forfølges, hates, baktales og undertrykkes, om man så må dra påskuddet fram etter håret. Det andre, verdslig sinnede mennesker går fri for, fordømmes hos ham med stor heftighet.

Han kan aldri gjøre verden til lags. Han skal kalles en hykler, en utidig ivrer, en uvitende, ja til og med en svermer, en kveker, en kjetter. Han og hans må lide fattigdom og nød, mens andre blir rikelig forsørget, elsket og æret. Andre går hit og dit, er velkomne overalt og blir godt bevertet; men han sitter hjemme i sin røykfylte lille stue, sukker, gråter, sørger og klager. Han strider og kjemper i sine bønner mot Satan og hans rike; han tenker, pønser og grubler på hvordan han kan skade Satan, osv.

Jeg har mang en gang undret meg over dette, inntil jeg lærte å kjenne min Guds underlige stier og veier, som likevel er idel miskunn og sannhet. Da fant jeg at når han lar en slik mann stå blottet for djevelen og verden, skjer det for at de ved ham skal bli gjort til skamme. For idet de tenker å undertrykke ham, løfter de ham opp; idet de forfølger ham, befester de vennskapet og fortroligheten mellom Gud og ham.

Idet de håner ham, kaster de perler og edelstener til ham, så hans krone, som er lagt til side for ham, en gang skal stråle desto herligere. Idet de forakter ham, gjør de at man i himmelen akter ham desto høyere. Idet de støter ham fra seg, gir de ham tid og anledning til å lese sin Bibel desto flittigere, be desto ivrigere og røkte sitt embete desto samvittighetsfullere. Da øker Åndens gaver hos ham; da blir

han stadig frimodigere, ivrigere og standhaftigere, og jo mer Satan og verden angriper ham, desto dyktigere blir han til å skade deres rike.

Å du underlige, allvise og allgode Gud! Hvor uutgrunnelig er ikke din styrelse, og likevel så velsignet og lykkebringende! Ditt navn være lovet i evighet! Jeg har lest hos en forfatter at det lærde selskap i Ferrara i Italia, som kalte seg «de uforferdede», valgte som sitt sinnbilde og kjennetegn en boktrykkerpresse med innskriften: *Premat, dum imprimat* – la den bare trykke, når den bare trykker inn, nemlig skriften på papiret; eller: trykking gir trykk.

Dette bildet burde alle rettskafne, av verden forhatte prester bære på seg, som en trøstende påminnelse om at verdens hat og forfølgelse, så vel som alle andre trengsler som møter dem i deres embete, skal tjene dem til gode som elsker Gud, og bidra til å trykke desto dypere inn hos dem kjærligheten til Herren Jesus, nidkjærheten for Guds ære, avkallet på de forgjengelige ting og lengselen etter himmelen.

Å velsignede trykk, som trykker den korsfestede Jesu bilde inn i vårt hjerte! Å salige kors, som gjør at vi blir korsfestet for verden og verden for oss! Å kjære lidelse, som gjør oss verden led og himmelen søt!

La oss nå gå over til å betrakte den tredje grunnen til at Gud pleier å legge korset på sine utvalgte og elskede: Andre, som ennå er skrøpelige i troen og uerfarne i korsets skole, skal bli oppbygd, forbedret og oppmuntret til lignende kamp og lignende tålmodighet, og få rik trøst.

Den Hellige Ånd pleier å si om dem som lider trengsel og er tynget av Gud med et særskilt kors, at de er blitt et skuespill eller stilt fram på skueplassen. Slik sier apostelen: «Vi er blitt et skuespill for verden, både for engler og for mennesker» (1 Kor 4,9), og et annet sted: «… ble dere selv gjort til et skuespill ved spott og trengsler» (Hebr 10,33).

Det skal ikke bare forstås slik at de troende under korsets byrde må tjene djevelen og ugudelige mennesker til moro og fornøyelse, men også slik at de skal vekke de hellige englers undring og være sine medkristne et eksempel på tålmodighet, frimodighet, saktmodighet, standhaftighet og slikt. For når de etter Guds råd og vilje blir ført fram på denne tålmodighetens skueplass og spiller sin rolle godt og oppfører seg prisverdig, tjener det ikke bare Gud, spillets overopsynsmann, til ære, men også deres medkristne til etterfølgelse.

Hit hører det apostelen sier et annet sted, der han skriver til filipperne om sine lenker: at den tilstand han da var i, heller hadde tjent til evangeliets framgang, ettersom de fleste av brødrene i Herren fikk mot ved hans bånd og ble desto dristigere til å tale Ordet – evangeliets ord – uten frykt (Fil 1,12.14). Det samme gjelder det han sier om de kristne i Tessalonika, nemlig at de hadde tatt imot Ordet under stor trengsel med Den Hellige Ånds glede, så de var blitt forbilder for alle de troende i Makedonia og Akaia (1 Tess 1,6.7).

Med det for øye er også så mange helliges eksempler anført og stilt fram for oss etter hverandre i Den hellige skrift: den prøvede Abraham, den engstede Lot, den misunte Isak, den kummerfulle og sørgende Jakob, den trengte Josef, den svært plagede Moses, den flyktende og forfulgte David, den dypt bedrøvede og elendige Job, den livstrette Elia, den klagende og gråtende Jeremia, Daniel blant løvene, den korsfestede Jesus, den steinede Stefanus, den forhatte Paulus, den fattige og forlatte Lasarus og flere andre. De har oppført seg svært godt på den nevnte skueplass, kjempet mandig mot Satan og verden, beseiret dem i Guds kraft og mottatt livets krone.

Hva slike eksempler til alle tider har utrettet i kirken, ligger klart i dagen. Og nettopp derfor lar vår Gud det til denne stund ikke mangle på personer som, etter at de første er gått bort, fyller deres plass og lyser for andre med gudelig tålmodighet. Når vi ser på dette, sier vi med rette: «Salig er den mann som holder ut i fristelse» – han som Gud har vist den ære også å føre fram som en utmerket korsbærer på tålmodighetens skueplass – «for når han har stått sin prøve» (og er funnet tro), «skal han få livets krone, som er lovt dem som elsker ham» (Jak 1,12).

De troendes kors kommer videre andre til gode ved at det former de beste og nyttigste kar for Guds nåde og gjør de hellige bedre skikket enn andre til å tjene sine medkristne. Trengsler skaper erfarne og kloge folk som kan gå de uøvde til hånde med gode råd og hellige forslag. Apostelen sier: «Trengselen virker tålmodighet, tålmodigheten virker et prøvet sinn, og det prøvede sinn håp» (Rom 5,3.4).

De naturkyndige har lagt merke til at vannet som siver gjennom mange flintesteiner og klipper eller grov sand, er det reneste og lifligste, for ved å støte mot så mange steiner blir det liksom bearbeidet og gir slipp på sin urenhet. De har også lagt merke til at det såkornet

som har ligget lengst og dypest under snøen om vinteren, siden spirer og grønnes frodigst og bærer mest frukt.

Slik er det også med lemmene i Guds kirke. De som har tålt flest trengsler og anfektelser, er de dyktigste til å undervise, til å formane andre og hjelpe dem med gode råd. For det de taler og råder til, er for det meste renset for kjødelige og egennyttige drivkrefter, veloverveid i gudsfrykt og i hellig og uskrømtet kjærlighet lagt til rette slik at Guds ære og nestens gagn blir fremmet.

Dessuten frembringer trengslene medlidende og saktmodige hjerter, som med stor tålmodighet kan se gjennom fingrene med nestens feil og skrøpeligheter og med utrettelig kjærlighet søke å bedre dem. De er også svært villige og beredt til å rekke andre nødlidende og bedrøvede en hjelpende hånd og stå dem bi etter evne. Og fordi de vet hvordan et bedrøvet hjerte har det, går de andres nød dem desto dypere til hjertet og driver dem med en velsignet tvang til å komme dem til hjelp med bønner, råd og dåd.

I den sammenheng anfører vi med rette de merkverdige og trøstefulle ordene apostelen selv bruker om Herren Jesus: «Derfor måtte han i alle ting bli sine brødre lik, for at han kunne bli en miskunnelig og trofast yppersteprest for Gud til å sone folkets synder. For ved at han selv har lidd og er blitt fristet, kan han komme dem til hjelp som blir fristet» (Hebr 2,17.18). Og et annet sted: «For vi har ikke en yppersteprest som ikke kan ha medlidenhet med oss i vår skrøpelighet, men en som er prøvd i alt i likhet med oss, men uten synd» (Hebr 4,15).

På samme måte som det er overmåte trøstefullt og lykkebringende for alle troende sjeler at Guds Sønn i sin påtatte menneskenatur og sin fornedrelsestilstand av egen erfaring har lært å kjenne hvor mye jammer og elendighet menneskeslekten er underlagt, og som de etter apostelens utsagn derved blir tillitsfulle, så de setter desto mer lit til hans hjelp, er det også svært gagnlig for hele kirken når han ennå lar noen av dens lemmer erfare mange trengsler og derved gjør dem medlidende, vennlige, saktmodige og hjelpsomme.

Nettopp disse kan også trøste kraftigst. De ligner de beskårne og dryppende vintrær, som bærer de edleste druer. De ligner figurene i springvannene som med full munn spruter ut det vannet de med mye møye og anstrengelse har mottatt fra kunsten og naturen; eller enda

mer vannspannene som slippes ned i en dyp brønn for å komme fulle og overstrømmende opp igjen.

Dette sikter apostelen til når han sier: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, han som trøster oss i all vår trengsel, for at vi skal kunne trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten vi selv blir trøstet med av Gud!» (2 Kor 1,3.4).

Den himmelske trøst er av en egen natur. Jordiske leske- og styrkemidler oppbevares i hele og sterke kar, men denne i brutte og sønderknuste. Den er heller aldri søtere og kraftigere enn når den flyter fra et hjerte som er sønderslått – ved sann omvendelse, ved anfektelser og trengsler.

Å, hvor snart kan ikke de bedrøvede sjelene merke forskjell, når noe blir gitt dem av et sorgløst, uerfarent og uøvd hjerte eller av et hjerte som er prøvd ved mange kors og anfektelser! For selv om begge øser sin trøst av én og samme kilde, er det visst at all trøsts Gud trøster mest gjennom dem som han på forhånd har renset og gjort dyktige ved mye trengsel.

Dette kan stadfestes med hans egne ord: «… jeg bor … hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15). Det er nok nærmest å forstå om de bedrøvede hjertene selv, som trenger til lindring, at Gud ved å bo nådig hos dem vil rekke dem den; men det kan etter min mening også godt forklares slik at Gud vil bo rikelig med sin Ånd og nåde i de hjerter som på forhånd er prøvd og gransket ved kors og anfektelser, og ved deres trøst samtidig vederkvege og reise opp andre.

Ikke uten grunn blir også det den himmelske brudgom sier i Høysangen, utlagt om dette: «Våkn opp, nordavind! Kom, sønnavind! Blås gjennom min hage, så dens kostelige urter kan dryppe!» (Høys 4,16). Hagen er her den kristne kirke; nord- og sønnavindens bevegelse og blåst er de mange slags anfektelser og trengsler, og de dryppende urtene er kirkens og de troendes dyder og gaver, som åpenbarer seg mest til allmenn nytte når de så å si ved korset er satt i bevegelse og gjort flytende.

De lærde forteller om et piggete tre som vokser i Arabia, og som myrraen flyter ut av, at den aldri renner rikere og mer overflødig enn når treet rystes sterkt av heftige stormvinder. Slik regner en også her

i landet (i Tyskland) med å kunne vente den rikeste høsten av fruktrærne våre når de om vinteren har vært grundig medtatt av sterke vinder. Slik er det også med de åndelige trær i Guds hage: De nyttigste, saftigste og mest fruktbare er de som er prøvd ved mange trengsler og derved gjort fortrolige med Gud.

Og nettopp dette er grunnen til at kirkens lærere og forstandere oftere enn andre blir hjemsøkt med mye kors, mange slags anfektelser og trengsler. Derved vil Gud gjøre dem saktmodige, barmhjertige, vennlige, erfarne og dyktige, så de siden desto bedre kan omgås de bedrøvede og nødlidende og glede dem med desto rikere og kraftigere trøst.

Vi går nå over til den fjerde grunnen til de kors og trengsler som Guds barn blir hjemsøkt med. Apostelen har uttrykt den i disse ordene: «Vi vet at alle ting samvirker til gode for dem som elsker Gud» (Rom 8,28). Vi er forvisset om at intet kors blir lagt på de troende uten at det bærer overskriften: Dem til gode som elsker Gud.

Det korset alle andre har fått sitt navn etter og blir helliget og velsignet ved – det korset Herren Jesus stilte seg fram på som et offer for sin himmelske Far – er kommet hele verden til gode. På samme måte har også de kors som er bestemt for de troende, sin store nytte og velsignelse. Den er mangfoldig og mangeartet, så jeg vil få møye med å legge den fram og forklare den kort og slik det bør.

Ved korset blir Guds barn minnet om hvilken elendighet synden har ført inn i verden, og hvilken stor ondskap det er å synde mot Gud (1 Mos 39,9). Dette sikter også profetens ord til: «Kjenn da og se hvor ondt og bittert det er at du forlater Herren din Gud, og at du ikke lenger frykter meg, sier Herren Herren, hærskarenes Gud» (Jer 2,19).

Et menneske som har lykken med seg og sitter i verden som i en rosenhage, tenker ikke på hva Adams fall og arvesynden, som vi alle er heftet med, har å si. Han vet heller ikke å verdsette tapet av paradiset, for han tror ennå at han lever i paradiset. Derfor setter han heller ikke pris på den dyre forløsningen som skjedde ved Jesus Kristus, og takker ham ikke av hjertet for at han har frelst oss fra den kommende vrede. Han tror heller ikke at han har stor grunn til å sørge over sine synder, for han kjenner ikke deres sørgelige og bitre virkninger.

Annerledes med den gudfryktige: Han er tynget av Kristi kors og kan nok slutte av de mangfoldige trengslene som møter ham, at han

ikke lever i paradiset, men i verden, i tåre- og jammerdalen. Han sukker av hjertet over det første syndefall og beklager at Gud er blitt krenket og fortørnet og menneskeslekten fordervet ved arvesynden.

Han erkjenner at Guds dommer er rettferdige (Sal 119,75); han frykter hans vrede og ydmyker seg under hans veldige hånd og sier: «Du, Herre, er rettferdig, men vi må skamme oss» (Dan 9,7). Han tilstår at Gud ikke gjorde oss urett selv om han kastet oss i helvete straks etter at vi var født til verden, mens man ennå kaller oss uskyldige barn.

Derfor undrer han seg også desto mer over Guds kjærlighet, at han har gitt oss sin enbårne Sønn til Frelser, og vet ikke hvordan han skal takke Herren Jesus, fordi han ved sin lidelse og død har forløst oss fra helvetes pine og forvandlet den skrekkelige og evige syndestraffen vi har fortjent, til en timelig og faderlig refselse som likevel tjener til vårt beste. Et slikt menneske lever også i daglig omvendelse og mener aldri at han kan be sin Gud nok om forlatelse for sine tidligere synder, eller takke ham fullt ut for at han ikke rykket ham bort i dem til den evige fordømmelse.

Ved korset blir videre en troende sjel bevart for synd, for verdens forargelse og for djevelens forførelse. Ved trengsel blir kjødets lyst dempet, anledningen liksom lukket som en dør, øynene liksom blendet, ørene tettet, tungen tøylet, hender og føtter fengslet, hjertet nedtrykt og hele det gamle menneske svekket og korsfestet, så det ikke kan sette seg opp mot Ånden med den kraften det ellers pleier. For av det som er lært om dette på sitt sted, vet vi at selv om de troende etter gjenfødelsen og omvendelsen er hellige, er de likevel ikke idel ånd. De har riktignok forlatt synden, men synden har ennå ikke forlatt dem.

Deres hjerte ligner jorden i en skjønn lysthage: Enda den er anlagt på det peneste, beplantet med deilige blomster, urter og vekster og besatt med alle slags fruktbare trær, gir den likevel ikke slipp på sin vanart og er stadig tilbøyelig til å bringe fram ugress, nesler, tistler og torner, så den trenger stadig tilsyn og flittig luking. (*Se første del, 5. preken; andre del, 3. preken.*)

Til å dempe synden og den vanarten som ennå er igjen i de gjenfødtes kjød, og utrydde dens skudd og fremspirende vekster, er korset et fortreffelig middel. Vi gleder oss ofte over en gudfryktig sjel og har vår lyst i dens hellige tanker, himmelske lengsler, frimodige tro,

brennende kjærlighet, store tålmodighet, heftige og ivrige bønner, osv. Men var det ikke for korset, ville en slik Guds lysthage se ut som en utmark der ormer og padder har sine reder og tilholdssteder.

Skriften sammenligner korset med ilden, ikke bare fordi det gjør vår vilje flytende som en hard malm, så den lar seg støpe og forme i alle den hellige, guddommelige viljes former, men også fordi det renser vårt hjerte, prøver troen og utbrenner de onde lystene i vårt kjød.

Erfaringen viser at det ofte ikke er noe bedre middel til å hjelpe en åker som har ligget øde en tid og er blitt gjengrodd, enn å hogge ned og tenne ild på de buskene, det krattet og de trærne som har vokst opp på den. På den måten blir også røttene utbrent og åkeren gjødslet med asken. Slik er det også med mang et menneskehjerte: Det må utbrennes med anfektelsenes og trengslenes ild; ellers er det uimottakelig for det himmelske såkornet og udyktig til å bære god frukt.

Guds Ånd sammenligner også trengslene med torner, og sier at Gud slik stenger og gjerder inn veien til synd. Det ser vi av Jobs ord: «Min vei har han stengt, så jeg ikke kommer fram, og over mine stier legger han mørke» (Job 19,8).

Gud sier selv hos profeten: «Se, derfor stenger jeg veien for deg med torner. Jeg reiser en mur foran henne» – den forførte sjelen – «så hun ikke finner sine stier. Når hun løper etter sine elskere, skal hun ikke nå dem. Når hun søker dem, skal hun ikke finne dem. Da skal hun si: Jeg vil vende tilbake til min første mann. For den gang hadde jeg det bedre enn nå» (Hos 2,6–7).

De troendes fordervede kjød har fortsatt den arten at det ikke så lett glemmer sine tidligere syndeveier. Av og til lar det seg lett lokke til å oppsøke de gamle smutthullene. Men den gode Gud ser det og stenger dem med torner, så kjødet ikke kan komme nær.

Jeg har lest at når hyrdene om sommeren ser en gjørmepytt på markene, pleier de å sette et gjerde rundt den, så sauene ikke skal komme dit i den sterke heten og drikke seg til døde. På samme måte går vår sjels trofaste hyrde og tilsynsmann fram med sine sauer: han omgjerder verdenslyst og forfengelighet med så mange torner og trengsler at de ikke kan komme dem nær.

Abraham så en vær som hang fast med hornene i buskene, og han tok den og ofret den som brennoffer i sin sønns sted (1 Mos 22,13).

Væren ville ikke ha blitt noe offer for Gud hvis den ikke hadde blitt hengende fast i buskene med hornene. Og mang et menneske ville ikke ha stilt seg fram som et hellig offer for sin Gud hvis han ikke var kommet i kors og trengsler.

De troende sjelene ligner blomster med skjør stilk, eller de tynne og krypende vekstene – humle, erter, vinranker og andre – som man må sette en stang ved siden av og binde fast, for at de ikke skal ta skade, men vokse frodig og bli fruktbare.

Ved trengsler blir mennesket skikket til å gjøre Guds vilje og vandre i hellig lydighet mot ham. Ilden smelter lakken og gjør den mottakelig for signetet og seglet; på samme måte gjør trengslene hjertet vårt mykt, så Gud kan trykke sitt segl i det og forme det etter sin hellige vilje.

Profeten Jona satte seg opp mot Guds vilje; han ønsket å slippe å preke i Ninive og trodde at han kunne rømme fra Gud over havet. Men da han, som den gudfryktige Tauler uttrykker seg, var blitt beiset i sjøvann, ble han mykere og villigere til å gjøre det han var blitt befalt. Saulus fnyste av trusler og mord mot Herren og forfulgte hans menighet; men da han var kastet til jorden ved Herren Jesu guddomskraft og blendet av hans lysskinn, sa han skjelvende og bevende: «Herre, hva vil du jeg skal gjøre?»

Jeg kommer her til å tenke på en gudfryktig mann, prøvet ved mange smerter og mye angst, som har fortalt meg at han i sin ungdom var en stor elsker av verdslig selskap. Uten egentlig å være noen dranker omgikkes han likevel gjerne med lettsindige mennesker og fant behag i deres spøk og narrestreker.

En gudfryktig prest formante ham engang til å holde seg unna slikt kjødelig selskap og ta samvittigheten sin bedre i vare. Men han svarte leende at det jo står i salmen: «Som et dyr var jeg hos deg» (Sal 73,22). Også han var et dyr for Gud; ville Gud ha ham annerledes, så ville han nok tvinge ham og gjøre ham annerledes.

«Ja, ja,» sa han siden, da han ble pint nesten til døde av sin usigelige og uvanlige hodepine, som ingen lege kunne finne ut av, og hadde kommet seg litt: «Gud har temmet dette uregjerlige dyret. Jeg ville ikke til ham, men han har lagt et bissel i munnen på meg, så jeg likevel må.»

Trengslene er et godt og velsignet middel til å fremme veksten i vår kristendom. For når himmelen ser mørk ut, overtrukket av sorte, tykke skyer, og viser sin vrede med regn, lyn og torden, da blir jorden væt og rystet, så den siden bærer desto flere frukter. På samme måte skjer det når nådens himmel og Gud selv er skjult av en sky og lar anfektelsens uvær komme over oss: da vokser vi mest i alle kristelige dyder.

Naturkyndige forteller at når man hogger bort de gamle, udugelige grenene på et oljetre som nødig vil bære frukt, så blir treet – takket være sin medfødte fedme og sin overflod av saft – liksom fornyet, skyter nye skudd og grener og blir langt vakrere og fruktbarere. De vil også vite at det samme treet er fruktbart på enkeltstående høyder, men ufruktbart på lave og fuktige steder.

Slik går det også med de kristne: de er aldri rikere på Åndens og troens frukter enn når de befinner seg i åndelig og legemlig fattigdom. Når grenene deres blir beskåret – jeg mener: når de jordiske trøstemidlene blir tatt fra dem og deres kjødelige sinn blir bøyd – da fornyer de sin iver og sine hellige forsett og fordobler sine sukk og bønner.

Når en urt gnis og et krydder støtes, lukter de sterkest; og sitroner og pomeranser dufter aldri lifligere enn når man stikker og sårer dem overalt. Slik er det også med det gjenfødte hjertet: når det blir såret og knust av korset, sender det opp de kraftigste sukkene, og da åpenbarer det sin tro, sin kjærlighet og sitt håp.

Noen forteller at roser lukter behageligere når man planter hvitløk ved siden av dem – noe som for øvrig får bero på erfaringen. Men de kristne legger aller mest av sin tro, sin andakt og sin tillit til Gud for dagen når de er omringet av åndelige og legemlige fiender og er hardest trengt.

Lamper skal skinne klarest når man kaster litt salt i oljen som holder flammen ved like. Slik lar også troen sitt lys skinne klarest når Guds ord, som holder den oppe og liksom gir den næring, blir blandet med anfektelsens salt.

Det går ofte til mellom den troende sjel og Herren Jesus som mellom unge ektefolk: de elsker hverandre inderlig, men når en eller annen trengsel kommer over dem og de ser og erfarer hverandres trofaste hjertelag, blir kjærligheten så mye større og mer urokkelig. Vi elsker jo også i gode dager Herren Jesus, men ikke så hjertelig og

inderlig som når hans trofasthet har åpenbart seg for oss og han har kommet oss til hjelp i trengsler og anfektelser.

Hit hører Skriftens ord, som uttrykkelig sier det vi til nå har framstilt i bilder. Vår frelser sier: «Hver grein på meg» – det vil si hver troende sjel – «som bærer frukt, renser min Far» – med korsets gartnerkniv – «for at den skal bære mer frukt» (Joh 15,2). Og apostelen sier: «Trengselen virker tålmodighet, tålmodigheten virker et prøvet sinn, og det prøvede sinn håp. Og håpet gjør ikke til skamme» (Rom 5,3–5). Likeså: «Vi vet at alle ting samvirker til gode for dem som elsker Gud» (Rom 8,28).

«Åndenes Far» – vår åndelige og himmelske Far – «tukter oss til vårt gagn, for at vi skal få del i hans hellighet» – altså bli stadig helligere og mer gudfryktige. «All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men til sorg; men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,10–11).

Men jeg må si noe mer om korsets nytte. Korset tar ikke bare imot Guds nådegaver, men bevarer dem også, så Gud kan gi oss enda flere og større. Apostelen sier at et tungt kors ble lagt på ham, og at det ble gitt ham en torn i kjødet, nemlig en Satans engel, til å slå ham på munnen, for at han ikke skulle opphøye seg på grunn av sine høye åpenbaringer (2 Kor 12,7) – eller, som han sier et annet sted, for at han som forkynte for andre, ikke selv skulle finnes uverdig (1 Kor 9,27).

De troendes hjerte er som et kar fylt med et kostelig vann, og trengslene er som den duken, det lokket eller den korken som lukker og forvarer karet, så vannets beste kraft ikke fordunster av uaktsomhet.

Ved Paulus' ord til sin Timoteus: «Drikk ikke lenger bare vann, men bruk litt vin for din mage og dine hyppige sykdommer» (1 Tim 5,23), tar den fortreffelige kirkelæreren Krysostomos opp dette spørsmålet: Gud gjorde så uvanlige kraftgjerninger ved apostelens hender at svetteduker og håndklær fra hans legeme ble båret til de syke, og sykdommene vek fra dem og de onde åndene for ut av dem (Apg 19,11–12).

Hvorfor befridde han da ikke sin kjære og oppriktige sønn fra magesmertene og de hyppige sykdommene? Krysostomos svarer at disse sykdommene var svært nyttige og tjenlige for Timoteus, og at

når apostelen selv, til tross for sine høye gaver, trengte en Satans engel, så trengte Timoteus det enda mye mer.

For den hellige apostel Peter sier: «Dere alle må ikle dere ydmykhet mot hverandre. For Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han» – større og større – «nåde» (1 Pet 5,5). Men ingen er ydmyk av hjertet uten den hvis sinn er bøyd av korset.

Kong David sier: «Din nedbøyelse gjør meg stor» (2 Sam 22,36) – eller, som noen oversetter: «Ved fornedrelse utvider du meg.» De forklarer da stedet med bildet av en sølvsmed som banker og driver et stykke sølv med hammeren til han har fått formet et vakkert og stort kar, et beger eller en skål, som kan romme mye. Slik banker og utvider Gud også sine egnes hjerter med trengselens hammer, for at de skal kunne romme desto mer av hans nådegaver og tjene andre så mye rikeligere med den.

Om vinteren setter man enkelte fine vekster som ikke tåler kulden, ned i en dyp og mørk kjeller, eller graver dem til og med ned i jorden – noe som på noen steder gjøres med vinrankene – for at de på den måten skal holdes i live og bli desto fruktbarere.

Slik handler også Gud med sine troende: han lar dem ofte erfare mye og stor angst, han overøser dem med skam og forakt og skjuler dem så å si i fattigdommens og alskens elendighets dype hule, liksom deres Frelser i en mørk stall – alt i den hensikt at deres tro skal bevares, at de skal sikres mot verdens forargelser, og at de skal fylles med desto mer nåde og kraft fra himmelen.

Korset fører dessuten med seg megen fred og glede i Den Hellige Ånd hos Guds barn. For om de enn lider og er bedrøvet etter kjødet, er de likevel alltid glade innvendig og etter Ånden, som apostelen sier: «Som sørgende, men alltid glade» – og: «Jeg har fått glede i overflod i all vår trengsel» (2 Kor 6,10; 7,4).

Erfaringen lærer at når kulden utenfor er stor, er varmen i menneskekroppen også stor; for den utvendige kulden stenger kroppen og svettehullene og driver den naturlige varmen sammen, så den virker desto sterkere. Slik er det også med de troendes trengsler: det utvortes mennesket blir riktignok plaget og utmattet av dem, men innvendig styrkes troen, kjærligheten og håpet, og Den Hellige Ånds vitnesbyrd om Guds nåde og vår barnerett (Rom 8,16) lar seg aldri høre kraftigere enn i anfektelsens tid.

Derfor har også Herren Jesu blodvitner skrevet om seg selv at de aldri i hele sitt liv har vært friskere og muntrere på legeme og sjel enn i sitt fengsel, og at de aldri har smakt Guds godhet bedre enn i sine lenker.

Ja, en av dem vitner at da han stod for retten og ble skarpt forhørt om sin tro, kjente han en særdeles trøst, liksom en liflig vederkvegelse som trengte gjennom alle hans lemmer og fylte, styrket og gledet hjertet hans, slik vi allerede har fortalt et annet sted i dette verket. Dette var den Ånd og nåde som en gang gjorde den hellige Stefanus så trøstig og frimodig at han ikke så blek og forskrekket ut, men lignet en deilig og klar engel, slik den hellige Lukas forteller om ham.

Det samme finnes ennå hos ethvert Guds barn, alt etter troens og trengselens mål. De er ofte tungsinte, sorgfulle og omringet av mangehånde angst og nød, og likevel kjenner de tydelig noe i seg som gjør at de ikke bare finner behag i sin tilstand, men også henter glede og fornøyelse av den – og det er uten tvil Den Hellige Ånds søte kraft og trøst. (*Se første del, fjerde preken.*)

Korset gir også en sterk visshet om Guds nåde her i tiden og om den himmelske glede i evigheten. For Skriften sier: «Min sønn! forakt ikke Herrens tukt, og mist ikke motet når du blir refset av ham. For den Herren elsker, den tukter han, og han hudstryker hver sønn som han tar seg av. … Men hvis dere er uten tukt, som alle» – alle troende – «har fått sin del av, da er dere uekte barn, og ikke sønner» (Hebr 12,5–8). «Alle dem jeg elsker, dem refser og tukter jeg» (Åp 3,19).

Dette er sannelig noe stort: at vi i vårt kors har et kjennetegn og en visshet om at vi er Guds kjære barn, Herren Jesu disipler og etterfølgere, og er på den rette vei som fører til himmelen og livet.

Tenk deg en vandringsmann som spør etter den rette veien, og en av innbyggerne beskriver den for ham slik: «Gå rett fram mot fjellet som ligger foran dere, og hold dere på den midterste veien, selv om den er dårlig vedlikeholdt, ujevn og enkelte steder overgrodd med torner. Når dere har gått på den en stund, kommer dere til en brusende elv som det ikke går bro over; dere må vade gjennom den. Men der hvor man trygt kan gå over, står det reist et kors; rett dere etter det. Når dere er kommet over elven, kommer dere til en sumpig slette og en myr hvor man lett kunne synke ned og omkomme; men det er lagt steiner over den, merket med kors, og på dem må dere gi nøye akt.

Når dere er ute av myren, kommer dere til en tett skog med mange skogsveier og villstier som går både til høyre og til venstre; men den rette veien kan dere kjenne på trærne der det er hugget et kors. Følg den og ingen annen. Når skogen er slutt, har dere fjellet og en bratt, trang sti foran dere, hvor dere av og til må krabbe på hender og føtter. Fra denne stien går det riktignok også lystelige sideveier som ser ut til å være bedre og bekvemmere å gå på; men de er ikke sikre, og mange har mistet livet på dem. Hold dere derfor på den trange stien, og for at dere ikke skal ta feil, så legg merke til de korsene som er hugget inn i klippen etter hvert som dere kommer fram. Når dere så er kommet over dette fjellet, ser dere foran dere den byen som dere lengter etter og søker.»

Når vandringsmannen følger denne veiledningen og finner alt slik det ble beskrevet for ham, gir det ham en fast visshet om at han ikke går feil. Og selv om reisen blir ham aldri så sur og besværlig, trøster han seg likevel stadig med at han er på den rette veien og uten tvil vil komme til den ønskede byen.

Slik er det også med Guds barn, som er fremmede og pilegrimer her i verden. Spør de etter den rette veien til himmelen og Guds stad, så sier Herren Jesus: «Trang er den porten, og smal er den veien som fører til livet, og få er de som finner den» (Matt 7,14), og hans apostel: «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22).

Når de nå finner det slik – når de overalt ser veien merket med kors og med mange trengsler og besværligheter, liksom med torner – gir det dem stor trøst og godt mot, så de uten frykt trenger gjennom alle vanskeligheter og motgang og overvinner alt med det glade håp om himmelen.

Før vi avslutter denne betraktningen, vil vi ennå se på de skriftord som forsikrer oss om at enden og frukten av alle Guds barns trengsler skal være ren glede – og at Arons stav, eller rettere sagt Jesu Kristi, den nye pakts yppersteprests stav, til slutt skal begynne å blomstre, skyte knopper og bære den himmelske trøsts mandler. Slike uttalelser er det mange av; vi tar bare med dem som mer enn andre er bemerkelsesverdige og trøstefulle.

«Du, min Gud,» sier David, «er den som har latt oss se mange trengsler, og ulykker lot du oss se. Du vil gjenopplive oss og føre oss opp igjen fra jordens dyp» – slik man om våren tar plantene opp

igjen fra de mørke kjellerne og bringer dem ut i sollyset, og reiser vinrankene som har ligget begravd under snø og jord. «Du vil øke min storhet og vende om og trøste meg» (Sal 71,20–21). Og et annet sted: «De som sår med gråt, skal høste med fryderop. De går gråtende og bærer den sæden de sår ut; de kommer hjem med fryderop og bærer sine kornbånd» (Sal 126,5–6).

Jesaja sier: «Herrens forløste skal vende tilbake og komme til Sion med frydesang. Evig glede er det over deres hode. Fryd og glede skal de nå, sorg og sukk skal fly» (Jes 35,10). Herren Jesus sier: «Dere skal ha smerte, men deres smerte skal bli til glede. … Jeg skal se dere igjen, og deres hjerte skal glede seg, og ingen tar deres glede fra dere» (Joh 16,20.22).

Og et annet sted: «Jeg vet om din trengsel og din fattigdom. … Frykt ikke for det du skal lide! … Vær tro inntil døden, så vil jeg gi deg livets krone» (Åp 2,9–10). Den hellige Paulus sier: «Jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18). «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål, idet vi ikke har det synlige for øye, men det usynlige» (2 Kor 4,17–18).

Dette skal ikke forstås slik at lidelsene våre gjør oss fortjent til den himmelske glede. Men det lærer oss tydelig at de er en orden Gud har valgt og velsignet, og som vi skal gå gjennom for å gå inn til slik glede. Det viser oss hva trengslene fører til, og hva vi for Jesu skyld kan vente av den Nådige og Barmhjertige når vi har kommet gjennom dem.

Av alt det som til nå er sagt om korsets store nytte, forstår vi lett hvorfor Guds Ånd i Skriften gjør så mye av de troendes kors og gir det så mange bemerkelsesverdige navn. Gjennom Job kaller han det at Gud akter mennesket høyt og arbeider med det. Job sier: «Hva er et menneske at du akter ham så høyt, at du retter ditt sinn på ham, at du besøker ham hver morgen» – liksom en lege besøker sine syke ofte, helst om morgenen, og foreskriver det som er best for deres helse – «og prøver ham hvert øyeblikk?» (Job 7,17–18).

Legg merke til at Job taler om korset på samme måte som David om Guds øvrige velgjerninger. For når David betrakter den store og ubegripelige godheten Gud har vist ved å skape alle de tingene han har bestemt til menneskets tjeneste, og den omsorgen og beskyttelsen han holder menneskenes barn oppe med, roper han forundret: «Hva

er da et menneske at du kommer ham i hu, en menneskesønn, at du ser til ham!» (Sal 8,5; 144,3).

Det er som om han ville si: Min Gud, vi stakkars mennesker fortjener jo ikke den godhet, kjærlighet og trofasthet som du viser oss så rikelig! På samme måte taler Job, som vi hørte, om korset og Guds prøvelse: korset er en velgjerning fra den Høyeste, som mennesket ikke fortjener.

Gjennom David kaller Den Hellige Ånd korset en Guds gave. De lærde bemerker nemlig at det hebraiske ordet (*jehabka*, יהבך), som Luther har oversatt med «nød», etter sin opprinnelse betyr omtrent det samme som «gave». Hver nød de troende kommer i, er jo ikke bare en tilskikkelse fra Gud, men bringer også nåde, nytte og trøst med seg.

Derfor bruker apostelen Paulus om de troendes lidelser et uttrykk han ellers bruker om Guds nådegaver. «Dere er det forundt»[1] skriver han til filipperne, «ikke bare å tro på Kristus, men også å lide for hans skyld» (Fil 1,29; jf. 1 Kor 2,12; Rom 6,23).

Slik kaller også David, etter noens mening, korset Herrens hemmelighet (Sal 25,14) og Herrens råd (Sal 73,24). Apostelen Paulus roser seg av sine trengsler (Rom 5,3), og apostelen Jakob sier at man skal akte det for bare glede når man kommer i mange slags prøvelser (Jak 1,2), og så videre. (*Hos oss «omhu» eller «det som blir deg beskikket».* O. A.)

Vi har nå betraktet korsets nytte og nødvendighet og dvelt lenger ved det enn vi i begynnelsen hadde tenkt. Denne framstillingen skal likevel i det følgende tjene oss som grunnvoll for alt vi har å si om korset til den troende sjels trøst og undervisning. For øyeblikket vil vi bruke den betraktningen vi har gjort, først til en dobbel prøvelse og granskning av vår kristendom.

Den første prøvelsen gjelder om Gud til nå har aktet oss verdige til korset, og om vår kristendom er prøvet ved trengsler. Som vi nevnte i begynnelsen, sier vår Frelser i teksten vår om alle sine etterfølgere, i almene og ubegrensede uttrykk, at de har sitt kors som de daglig skal ta opp. Apostelen sier likeså: «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12).

Jeg kan heller ikke skjønne hvordan den himmelske Far skulle kunne spare sine kjære barn for riset – på grunn av den synden som

[1] **«Dere er det forundt»** echaristhē, ἐχαρίσθη – det vil si: gitt som en nådegave fra Gud

ennå bor i deres kjød – og ikke verne sine edle blomster med trengslenes torner – på grunn av de mange forargelsene de er omgitt av. Og jeg ser ikke hvordan djevelen og den onde verden, for deres tros skyld, skulle kunne gjøre noe annet enn å hate dem og derfor forfølge dem med fristelser, forfølgelser og trengsler.

Jeg har aldri sett et vakkert drikkekar som ikke hadde fått sin pryd og skjønnhet ved ild og hammer; aldri en god bok som ikke hadde fått sin skrift ved trykk; aldri en gull- eller sølvmynt som ikke hadde fått det bildet og den innskriften som gjør den gyldig, ved slag eller skrue. Og jeg har heller aldri sett en sann kristen som ikke hadde fått sin kunnskap, sin erfaring og sin gudsfrykt ved korset, i korset og under korset.

Den hellige apostelens ord fortjener å overveies nøye: «Hvis dere er uten tukt, som alle» – alle Guds barn – «har fått sin del av, da er dere uekte barn» – det vil si hyklere og falske kristne – «og ikke sønner» (Hebr 12,8).

Dette har ofte fått erfarne og gudfryktige kristne, særlig trofaste og nidkjære prester, til å glede seg i Ånden over sitt eget kors og sine medkristnes kors – og til å sørge over sin egen og deres medgang og timelige lykke, så de etter Guds hellige vilje har ønsket kors og trengsel for seg selv og andre og bedt Gud om det.

Hit hører Paulus' ord til tessalonikerne: «Stadig minnes vi deres virksomhet i troen, arbeidet deres i kjærligheten og deres utholdenhet i håpet til vår Herre Jesus Kristus, for vår Guds og Fars åsyn. Vi vet jo at dere er utvalgt, brødre, dere som er elsket av Gud. … Og dere ble våre og Herrens etterfølgere, idet dere tok imot Ordet under stor trengsel med glede i Den Hellige Ånd» (1 Tess 1,3–6).

Og et annet sted: «Vi roser oss av dere i Guds menigheter på grunn av den tålmodighet og tro dere viser i alle de forfølgelser og trengsler som dere holder ut. Dette er et varsel om Guds rettferdige dom. I den skal dere finnes verdige til Guds rike, som dere nå også lider for» (2 Tess 1,4–5).

Den gudfryktige doktor Tauler sier et sted til sine tilhørere: «Kjære barn! Jeg anbefaler dere av hjertens grunn til vår Herre Jesu Kristi kors' fangenskap» – det vil si til lydigheten under korset og til dets vern og beskyttelse – «og ønsker at det må være i dere og utenfor dere, bak dere og foran dere, med sterkt trykk eller med mildhet, slik den

evige Gud vil og slik det til evig tid behager ham med dere. Den allgode Gud føre dere alle inn i kommende lidelser, i å bli til intet under alle mennesker, i hån og baktalelse» og så videre.

En viss gudfryktig sjel kunngjorde sin siste vilje med disse ordene: «Jeg gjør ikke noe annet testament enn dette: å anbefale dere av hjertet innbyrdes kjærlighet og dyp ydmykhet – eller selvfornedrelse. Jeg gir dere også hele min arv, slik Herren Jesus har gitt den til oss, nemlig fattigdom, trengsel og forakt, som Kristi liv består i.» Den samme sier: «De som etter Guds tilskikkelse hjemsøkes av mange trengsler, skal se en særlig nåde i det, for de blir aktet verdige til å ete av ett fat» – og drikke av én kalk – «med Herren Jesus.» (*Denne sjelen er den salige Angela.*)

Derimot minnes jeg det en gudfryktig teolog, vel prøvet ved mye kors, pleide å fortelle om seg selv. Som ung mann var han blitt kalt til prestetjeneste på et sted hvor han hadde rikelig utkomme og var elsket og æret av alle for sin lærdom, sine gode gaver og sin gode ferd. Av den grunn var han blitt temmelig stolt og full av verdens- og selvkjærlighet.

Så kom han engang ridende til en gammel, gudfryktig naboprest, som ikke bare tok imot ham med glede, men også lot ham bli natten over og var en god vert for ham. Neste dag, etter frokosten, skulle han reise videre og hadde svunget seg opp på hesten. Da sa den gamle presten til ham: «Min kjære herr magister! Før vi skilles, må jeg si Dem noe som kan minne Dem om meg. Vet De hva som ennå mangler Dem?» Han svarte: «Mangt og meget: gode bøker, større lærdom, et lykkelig giftermål og slikt.»

Til det sa den andre: «Kors, kors, kors mangler Dem, min herr magister! Vil den gode Gud sende Dem det, skal De bli en mann og en teolog.» «Ak,» pleide han ofte å si, «hvor ofte tenker jeg ikke på disse ordene! Ja, ja, den gode Gud har hjemsøkt meg med mye kors» og så videre.

Om en annen gudfryktig og nidkjær kristen fortelles det at han engang måtte besøke en adelsmann. Denne hadde til da ikke ført det beste levned, men var likevel svært lykkelig: for en tid siden hadde han arvet et prektig gods, og dessuten hadde han ved landsfyrstens nåde fått et høyt embete.

Den kristne tiltalte ham slik: «Jeg er ikke lite bedrøvet over Deres høyvelbårenhets helse, velstand og nylig vunne ærespost.» Adelsmannen spurte hva en så underlig hilsen skulle bety, om han kanskje hadde forsnakket seg eller ikke var riktig klok. Han svarte: «Jeg har talt slik med godt overlegg. For jeg vet at den timelige lykke er ytterst farlig når den ikke – noe som sjelden er tilfellet – er parret med sann gudsfrykt. Den pleier – slik som med den rike mannen – umerkelig å føre menneskene til helvete og liksom drukne dem der.»

Hvem denne mannen var, vet jeg ikke; han fikk kanskje dårlig takk for sin tale. Men han forsto seg godt på saken, og jeg er fullt overbevist om at det ikke lett finnes noen større sjelefare.

Det er en av Guds hardeste dommer når det går et menneske vel, med all hans falske og innbilte gudfryktighet, og han ikke vet av noen ulykke å si. Et slikt menneske er gjerne oppgitt og forlatt av Gud. Han tar imot sitt gode i dette liv og har ingenting, ikke så mye som en dråpe vann, å vente av det kommende (Luk 16,25). Han er som en gjøgris som blir behandlet godt og spart til slakt (Jer 12,3).

Han har så mye med verden å gjøre at han verken kan tenke på himmel eller helvete. Fra først av er han lunken og kaldsinnig i åndelige ting; siden faller han i forakt, spott, vantro og falsk trygghet, og går slik med forblindede øyne og bedåret hjerte til helvete.

Den timelige lykke er som den fulle månen som Job sammenligner den med (Job 31,26): betrakter man den lenge med ufravendt ansikt, forårsaker den blindhet. Den er som den sterke vinen som gjør dem som nyter for mye av den, drukne, frekke, ville og rasende. Den er som et silkegarn og som gullkjeder som djevelen drar mange i fordervelse med.

Historien som fortelles om den hellige Ambrosius, er velkjent. På en reise tok han inn hos en velstående mann, og da han spurte ham om hans kår, fikk han til svar at han ikke visste av noen ulykke – at han hadde overflod av alle ting, var sunn og frisk, og at alt gikk etter hans ønske og vilje.

Men da den hellige mannen merket at verten med all sin lykke var meget ugudelig, sa han til følget sitt: «La oss dra herfra! For her er sikkert ikke Gud, som bare pleier å bo hos de elendige og bedrøvede.» Kort etter at han hadde reist, slukte jorden denne lykkelige mannen med hans hus og alt han eide.

Derfor, mine aller kjæreste medkristne, er den prøvelsen som er foreslått, høyst nødvendig, og enhver må se vel til hvilken tilstand han befinner seg i! Roser vi oss av Kristus og troen, kjære, hvor er da vårt kors, som vi bærer etter vår Frelser? Venter vi rettferdighetens krone, som den rettferdige dommer skal gi oss på den dagen, hvor er da hans tornekrone? Håper vi å skulle herske og arve med ham, har vi da ikke vegret oss for å lide og dø med ham?

Sier vi at vi hører ham til og er hans venner, hvor er da vårt fiendskap mot verden – hvor er den skam, den forakt og den trengsel vi har lidt for hans skyld? Hvor er de kjennetegn som hans egne pleier å vise fram? Hvor er de tårene vi har felt? Hvor er de angstfulle sukkene? Hvor er forsakelsen av verden og dens forfengelighet? Hvor er lengselen etter den salige evighet?

Mange står kanskje i den formening at det ikke har skortet dem på kors, og at de alle sine dager har hatt ulykke og motgang nok. Men ikke alt vi pleier å gi navnet kors, er et helliget og velsignet kors. Mange har motgang nok i verden, men har lidt lite eller ingenting for Kristi skyld. Mange som har hatt mye motgang og fortred i verden, har kanskje ikke én eneste dag båret Herren Jesu kors etter ham. Men om dette skal vi, om Gud vil, tale mer utførlig i det følgende, når vi kommer til å behandle korsets ulike slag.

Mange vet ikke av noe kors å si. De ser også gjerne at de blir spart for det, og ønsker ingenting heller enn at det i framtiden alltid må gå dem etter deres ønske og vilje.

Kanskje er de født av rike foreldre og bortskjemt i oppveksten; de har alltid fått viljen sin, og ingen har måttet se sur ut mot dem. De har alltid fått god mat og rikelig med klær, og de har vært forsynt med penger og alle slags bekvemmeligheter hjemme og ute. Det har kanskje aldri skortet dem på gods, like lite som på pleie, ære, oppvartning og alskens fornøyelser. Kanskje har de også fått et rikt og lykkelig giftermål, vunnet god forfremmelse og befinner seg ennå i en ønskelig tilstand – ved god helse, æret, fryktet og elsket, og prist lykkelige av alle.

Men jeg ber slike mennesker for Guds skyld: Gransk denne tilstanden nøye, og betrakt den tilsynelatende lykken med mistenksomme øyne. Belsasar var en mektig hersker. Han hadde laget et stort gjestebud for sine stormenn og drakk seg full sammen med dem. Men midt

i denne gleden viste det seg en hånd som skrev hans dom på veggen med disse ordene: «Tellet har Gud ditt kongedømmes dager og gjort ende på det. … Veid er du på vektskål og funnet for lett» (Dan 5,1 ff.).

Kanskje ville mange som befinner seg i en lykkelig og ønsket tilstand, ikke ha noen annen kjennelse å vente om det skulle behage Den Høyeste å åpenbare sin dom over dem på samme måte.

Av denne begivenheten og av vår frelsers fortelling om den rike mannen har en skarpsindig mann i vår tid uten tvil hentet anledning til følgende læredikt. Det var tre brødre, sier han. Den eldste levde i stor ære og rikdom, i vellyst og glede. Den andre var ikke akkurat velstående, men eide likevel så mye at man ikke kunne kalle ham fattig; ved siden av det hadde han kors og anfektelser nok. Den yngste broren derimot var helt forarmet og kommet til tiggerstaven, så også hån og spott fulgte ham i hælene.

Nå ble det spørsmål om hvem av de tre som var den lykkeligste. Alle holdt på den første og ønsket seg i hans sted. Men da de tre brødrene engang var samlet, for det en hånd ut av veggen og skrev over den eldste: «Gud har glemt deg», over den andre: «Gud kommer deg i hu», og over den tredje: «Gud har tegnet deg i sin hånd».

Slutten på deres liv ga snart svar på dette. Den eldste døde under stor sjelsangst, den andre under veklager og mange smerter, men med stor hjertetrøst, mens den tredje sovnet inn med stor glede, uten noen lidelse. Hvem mener dere var den lykkeligste av de tre? Ak ja, enden gjør utslaget.

Hva hjelper det en misdeder om man fører ham til retterstedet gjennom en yndig egn og underveis byr ham den lifligste drikk til forfriskning, når han vet med visshet at enden på denne lystelige ferden blir en skammelig død? Og hva hjelper det et menneske om det går ham etter ønske og vilje her i verden, når han ifølge Guds ord må frykte at hans ære blir til skam og hans ende til fordømmelse? De vakreste og hetteste sommerdagene bringer om kvelden det heftigste uværet; og det lykkelige verdensliv bringer til sist det tyngste ansvar og Guds største vrede.

Ved denne anledning faller det meg inn hva en berømt lærer i vår kirke forteller om en mann hvis navn han tier med. Det hadde gått ham svært heldig her i verden: han hadde hevet seg opp fra fattigdom og lav stand og hadde en tid så å si hatt lykken til tjenerinne. Så hendte

det ham en vinter noe bemerkelsesverdig. Da han kom hjem, fant han et tre i full blomst, og det tolket han som et overmåte gledelig varsel.

Men jeg ble straks forferdet, sier læreren, for jeg hadde tidligere lest om noe lignende, og nettopp denne herren gikk det siden høyst beklagelig. – – Han lot engang spørre en hederlig mann om han ville være hans kompanjong i en handel. Men denne ville ikke og sa: «Denne mannens lykke er meg mistenkelig. Alt går etter hans sinn; det kan umulig vare.» – – Med denne lykkelige mannen ble det, etter hva som fortelles på det nevnte stedet, til sist bare elendighet. (*Herberger, «Trauer-Binde», fjerde del.*)

Tenk på dette, og la ikke lykkens blomstrende tre gjøre dere trygge, men tvert imot redde og forsiktige. Nær mistanke til lykken deres. Be inderlig til Gud om at han vil blande lykkens sterke vin med trengselens vann, så den ikke gjør dere drukne, stolte og trygge. Be om et botferdig og ydmykt hjerte; be om å forsake verden og det forgjengelige. Og når dere har alt, så pass på at dere ikke taper det beste og fornemste, nemlig deres sjel og salighet.

Tenk på den hellige apostelens ord: «Men dette sier jeg, brødre: Tiden er kort! Heretter skal de som har hustru, være som de som ikke har, de gråtende som de som ikke gråter, de glade som de som ikke gleder seg, de som kjøper, som de som ingenting eier, de som bruker verden, som de som ikke bruker den. For denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,29–31).

Og tenk på vår frelsers ord: «Salige er dere fattige, for Guds rike er deres. Salige er dere som nå hungrer, for dere skal bli mettet. Salige er dere som nå gråter, for dere skal le.» Men derimot: «Ve dere som er rike, for dere har alt fått deres trøst. Ve dere som nå er mette, for dere skal hungre! Ve dere som nå ler, for dere skal sørge og gråte! Ve dere når alle mennesker taler vel om dere» (Luk 6,20–26).

Rike folk pleier gjerne å bruke en tinktur eller essens som legemiddel for å holde helsen ved like. Ak, om de også for å bevare sin sjel ofte ville overveie disse og lignende skriftord! Ak, om de ville la dem skrive på veggene i spisestuene sine, i soverommene, i lysthusene, så de stadig sto for øynene deres og tjente dem til en gavnlig påminnelse! (*Tinktur: et farget kraftvann. Essens: kraftdråper.*)

Her vil kanskje mang et menneske, som det til nå har gått etter ønske og vilje i verden, spørre: «Hva skal jeg gjøre når jeg ikke har noe

kors? Når Gud sender meg lykke, kan jeg jo ikke støte den fra meg. Det er vel ingen som krever at jeg skal volde meg selv ulykke fordi Gud har spart meg for den?»

Jeg svarer for det første: Prøv dere selv omhyggelig, og tenk etter hvordan dere var sinnet og hvordan det sto til med hjertet deres før dere oppnådde den timelige lykken. Kanskje har dere aktet den som det høyeste gode og traktet etter den, mens dere glemte gudsfrykten og satte samvittigheten og kristendommen til side. Kanskje har dere satt dere fore å bli rike, mektige, høyt ansette og lykkelige her i verden, hva det så enn skulle koste.

Da er det intet under om Gud, etter rettferdig dom, har latt dere få deres vilje og få ønskene oppfylt. Men da har dere også desto større grunn til å anta at dere hører til samme laug som den rike mannen, og at det er på høy tid å tenke på deres salighet før ødeleggelsen kanskje snart og plutselig kommer over dere.

Men selv om dere er kommet i den lykkelige stillingen ved arv, eller den ellers ved rettmessige midler er blitt dere til del, har dere likevel ikke grunn til å føle dere trygge. Dere har snarere grunn til å ta vare på kristendommen deres, for dere vet hvilken fare slike mennesker som dere svever i ifølge Guds ord.

Undersøk derfor ofte hvordan hjertet deres er sinnet. Lever dere i daglig omvendelse? Akter dere den korsfestede, fattige og foraktede Jesus høyere enn all verdens ære, gods og herlighet? Holder dere forening og samfunn med ham for bedre enn all timelig lykke? Hva finner dere størst glede i: å betrakte hans ord, å overveie hans kjærlighet og den frelsen han har vunnet, å tenke på deres dåp og nyte det høyhellige nattverdsmåltid, å øve gudfryktighet og barmhjertighet – eller verdens visdom, ære, prakt og lykke? Når dere tenker over alt slikt, vil dere snart bli på det rene med hva dere har å gjøre.

Lær å tro av hjertet at denne verdens herlighet er forgjengelig og et intet, at deres sjel er udødelig, at det etter dette livet følger et annet liv og en gjengjeldelse, og at det timelige på ingen måte kan sammenlignes med evigheten. Be derfor Gud om at han bare vil frelse deres sjel og gjøre den salig, og overlat alt annet til hans gode og hellige vilje.

Lær å fornekte dere selv og forsake verden; lær å korsfeste kjødet sammen med lystene og begjærene. Øv dere i gudfryktighet og i den kristelige kjærlighets gjerninger. Ta dere av de helliges nød. Ser eller

kjenner dere en sørgende, så sørg med ham og trøst ham; ser dere noen falle, så hjelp ham opp igjen. Del villig med de trengende og elendige av deres overflod.

Ta del i deres medkristnes kors og trengsler, og hjelp Herren Jesus og hans skjøre lemmer å bære sine kors, lik Simon fra Kyréne (Matt 27,32). Betrakt ofte Guds kirkes bedrøvelige tilstand, og vær bekymret over Josefs skade. Hjelp av ytterste evne til å opprettholde Herren Jesu rike og til å nedbryte Satans rike. Hjelp til å stanse gudsfornektelsen; refs ondskapen, og sett dere imot ugudeligheten og forargelsen. Vær nidkjære for Guds og Herren Jesu ære, og skam dere ikke ved hans navn og bekjennelse. Da vil det snart gi seg, og dere skal snart ikke lenger ha grunn til å klage over mangel på kors.

Rust dere også og forbered dere i gode dager, så dere kan bestå og holde ut i Jesu Kristi kraft om den gode Gud skulle beskikke at et hardt uvær følger på de deilige sommerdagene, og en uventet uro og anfektelse på den ønskede roen. For alle dagers kveld er ennå ikke kommet, og dere vet ikke hva som ennå etter Guds vilje kan hende dere.

Det er fortalt meg av troverdige folk at før denne byen ble inntatt og lagt i aske, satt noen naboer en vakker sommerdag i den behagelige kveldsluften utenfor dørene sine og snakket vennlig sammen om alt mulig, slik man gjerne gjør. Så kom de blant annet til å tale om korset, som en kristen ikke kan unndra seg, og den ene og den andre fortalte hva han selv hadde opplevd.

Det var en velstående kone blant dem, som sa: «Man hører jo mye tale om kors i prekenene og ellers, men jeg vet ikke hva kors er; jeg har aldri i mitt liv hatt noen videre motgang.» De andre sa at dette ikke akkurat var det beste; men hun skulle likevel ikke lengte etter det. Hvem visste hva som ennå kunne møte henne? (*Denne byen er Magdeburg.*)

Hva skjer? Samme natt ligger konen sitt barn i hjel, og blir av dette grepet av en slik samvittighetsangst at man neppe kunne trøste henne. «Ak,» sa hun, «hvor grovt har jeg ikke syndet mot Gud! Hvor utakknemlig har jeg ikke vist meg mot ham for så mange velgjerninger! Hvor trygg har jeg ikke vært! Ja, ja, han har vekket meg. Jeg visste ikke av noe kors og tenkte minst av alt at et så tungt kors skulle hjemsøke meg samme natt.»

Et halvt års tid etter ble byen inntatt og alt ødelagt til grunnen med sverd og ild. Da fikk den gode konen formodentlig fullt ut erfare hva kors er, og så videre.

Vi kommer nå til den andre prøvelsen vi la fram: at vi, når Gud etter sin hellige vilje og beslutning har lagt et kors på oss, skal tenke etter om vi da også hver dag villig tar det opp og bærer det gladelig etter Herren Jesus.

Da vi forklarte teksten vår, la vi merke til at vår Frelser ikke sier: «Den som vil komme etter meg, skal la korset sitt bli lagt på seg og ikke vegre seg for å følge meg», men: «han skal ta sitt kors opp». Dermed vil han tilkjennegi at vi villig og gladelig skal ta korset vårt opp og bære det som en kjær byrde. Vi skal kysse vår himmelske Fars ris, og alt han tilskikker oss, skal være oss søtt og behagelig i vår Guds søte og gode vilje.

Her har vi Herren Jesus selv til forgjenger. Da han innfant seg til sin lidelse og død, sa han: «Se, jeg kommer; i bokrullen er det skrevet om meg. Å gjøre din vilje, min Gud, er min lyst» (Sal 40,8–9).

Bemerkelsesverdig er også det den hellige Lukas sier om ham: «Og det skjedde da det led mot tiden da han skulle opptas, da vendte han sitt ansikt mot Jerusalem for å gå dit» (Luk 9,51). På gresk lyder det: «Han festet sitt ansikt» (*to prosōpon autou estērixe*) – det vil si: han besluttet seg med glede og frimodig til å reise til Jerusalem for å tiltre sin lidelse og oppfylle sin Fars vilje.

Det er også verdt å legge merke til at da han var kommet i nærheten av byen Jerusalem, hvor han etter omtrent fem dager skulle dø på korset, ville han denne gangen dra inn i den med glede. Han lot seg ikke bare bringe et esel å ride på, men vakte og beveget også ved sin skjulte guddomskraft disiplenes og folkets hjerter slik at de bredte klærne sine på veien, hogg grener av trærne, strødde dem på veien og bar dem foran ham og istemte med glad munn sitt «Hosianna».

Slik drog han inn i byen – uten tvil ikke bare fordi han allerede var viss på seieren over djevelen og verden, men også for å lære oss hvordan vi skal forberede oss til lidelser: at vi med tilfreds og villig hjerte skal gå korset i møte, og i tillit til Guds nåde holde oss forvisset om et lykkelig utfall.

I korset er det tre trinn som de troende må merke seg. Det første er at man tar korset opp av tvang, som Simon fra Kyréne, og følger

Herren sukkende og gråtende, mens man helst ville være fri for det jo før jo heller og helst se seg spart for det.

Det andre er at man riktignok tar korset opp og bærer det tålmodig, og også ganske ofte overlater til Gud når og hvordan han vil befri en fra det, men likevel ser på det som en byrde, og derfor ligger i stadig kamp og strid med seg selv, sin fornuft og sitt kjøtt og blod.

Det tredje er at man ikke bare villig tar det opp, men også elsker det: som en Guds tilskikkelse, som et kjennemerke på Jesu etterfølgere, som Guds barns ære, ros og skatt.

Den første sier: «Jeg må lide det.» Den andre: «Jeg kan lide det.» Den tredje: «Jeg vil lide det. Jeg elsker min Gud, min Jesus, og jeg elsker også hans hellige vilje, hans råd, hans kors. Jeg finner behag i alt som kommer fra himmelen og fra så kjær en hånd. Det er mitt kors, som min Far med veloverveid sinn og kjærlig hjerte har tilskikket meg; det er en byrde som min Jesus har båret før meg og derved helliget; det er en legedom som er tilberedt for meg i himmelen. Skulle jeg vegre meg for å ta imot den?» og så videre.

Etter dette siste trinnet må de troende sjeler strebe. De må bestrebe seg på av hjertet å kunne si med David: «Det er godt for meg at jeg ble ydmyket» (Sal 119,71), og med den hellige Paulus: «Vi roser oss av trengslene» (Rom 5,3). «Jeg er vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld» (2 Kor 12,10).

De må etter apostelen Jakobs formaning akte det for bare glede når de kommer i mange slags prøvelser (Jak 1,2), og si med sin Frelser: «Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg?» (Joh 18,11). De må ikke bare, når de er med Herren på Tabors berg og ser hans herlighet, si: «Herre, det er godt at vi er her», men også når han fører dem med seg til Oljeberget og opp på Golgata, for å være vitner til hans korsfestelse og dødskamp og etter sitt mål få del i den.

Man leser i kirkehistorien at da hunnernes konge Attila med stor grusomhet herjet land, byer og landsbyer, var det en biskop i en by i Frankrike som, ikledd embedsdrakten og fulgt av presteskapet, gikk den framrykkende tyrannen i møte.

Frimodig spurte han hvem han da var, siden han hittil hadde overvunnet så mange konger, herjet så mange land og folkeslag, ødelagt så mange byer og lagt alt under seg. Attila svarte: «Jeg er hunnernes

konge, en Guds svøpe.» Da sa biskopen: «Hvilket menneske ville sette seg opp mot Guds svøpe? Vær velkommen, du min Guds svøpe, og gjør alt det Gud har befalt og tillatt deg.» Ved denne talen ble tyrannen så rørt at han drog gjennom byen uten å gjøre noen skade.

Slik burde alle kristne gå korset sitt i møte som et Guds ris, og si: «Vær meg velkommen, du min Guds ris, du min Herre Jesu gavnlige åk, du kjære byrde, du bittersøte legedom for min sjel!» og så videre.

Gjør da, mine kjæreste brødre og søstre i Kristus, en selvprøvelse ut fra det som her er lært, og tenk oppriktig for Gud over hvordan hjertet deres er sinnet mot korset. Kanskje har dere ennå ikke nådd det første av de nevnte trinnene. Kanskje er dere like velvillig innstilt mot korset som hunden mot lenken sin, som den gjerne ville bite av eller rive i stykker om den kunne, eller som de uartige barna mot riset, som de ødelegger eller gjemmer bort når de får tak i det.

Den salige Luther forteller om en bonde som presten besøkte da han var syk, og som han blant annet trøstet med at trengsler, sykdommer og slikt er rene kjærlighetsslag fra den gode Gud, som mener det faderlig med oss. Bonden svarte: «Ak, hvor gjerne ville jeg ikke da se at Gud elsket andre og ikke meg!» En annen teolog forteller at han har kjent en mann som, da vennen kom til ham under sykdommen og viste ham hjertelig deltakelse fordi Gud hadde besøkt ham, sa at for hans del kunne Gud gjerne ha gått forbi døren hans og spart seg bryderiet.

Kanskje finnes det blant oss noen som ikke er sinnet annerledes: som gjerne ville sende Gud det kors han har beskikket, tilbake igjen, eller overlate det til en annen, hvis de bare kunne. Mange hater den gode Gud i sitt hjerte for korsets skyld og bryter ofte ut i uforsvarlige ord. De fleste kristne kommer ikke lenger enn til det første trinnet som vi ovenfor har beskrevet, og bærer riktignok sitt kors, men med uvilje.

Men slik bør det ikke være. Jeg forkaster riktignok ikke dem som med Simon fra Kyréne bærer korset av tvang etter Herren Jesus, særlig når Ånden er villig, enda kjødet er skrøpelig. Men jeg sier at vi daglig må strebe etter å bli forandret og fornyet i vårt sinn, og daglig sette større og større pris på det verden og fornuften hater. Slik skal vi for hver dag heller ville bli fattige, syke, foraktede, dårer og syndere, og til slutt akte døden bedre enn livet, dårskap kostbarere

enn visdom, skam edlere enn ære, fattigdom saligere enn rikdom og det verden kaller synd, herligere enn gudsfrykt.

For en sann kristen som rett har prøvd og forstått Guds vilje, har erfart at denne viljen (med alt den fører med seg) er søt og elskelig, så han ikke vil ha noe av verdens gods i stedet. Han finner større lyst og glede i fattigdom, skam og alskens motgang enn noen annen på jorden kan finne i all rikdom, ære og fornøyelse.

«Han befinner seg ikke vel når han befinner seg vel,» sier Tauler et sted. Et oppriktig menneske blir forskrekket i sitt indre når Gud lar det gå ham godt – i medgang og god helse. Når han derimot har trengsel – i utvortes motgang og innvortes angst, tungsinn og sorgfullhet – er han tilfreds, for han har alltid Kristi bilde for øye.

De gudfryktige sjeler gjør heller ikke mye oppstyr, og klynker og klager ikke mye under korset. De er som gullet, det edleste av alle metaller, som nesten ikke gir fra seg en lyd når det bearbeides, og som oljen, som ikke bruser og larmer som vann når den renner og flyter. De klager ikke over trengslene sine, men takker tvert imot sin kjære himmelske Far fordi han akter dem verdige til sitt faderlige tilsyn og ikke har glemt dem.

Slik fortelles det om en gudfryktig konge i Ungarn ved navn Bela at han pleide å si at et menneske har større grunn til å prise Gud i onde enn i gode dager.

Dette forklarte en annen konge, Venceslaus av Böhmen, nærmere. Etter at han var blitt tatt til fange av fiendene i krigen, og man engang spurte ham om han nå visste hvilken forskjell det var på en konge og en fange, svarte han: «Visselig. For en konge tenker bare på det som er jordisk og forgjengelig, men en fange på det som er guddommelig og evig. Før levde jeg for meg selv, men nå lever jeg for min Gud.»

De gudfryktige sjeler lengter heller ikke etter å bli raskt befridd fra korset, men ønsker at det først må utrette hos dem det Gud har sendt det for. De ønsker av hjertet å bli hellige redskaper for Guds gode og nådige vilje; ingenting ønsker de så mye som at han må finne dem mer og mer beredt og skikket til å utføre hans hellige vilje.

Og siden de vet at trengslene bidrar til dette, holder de ut med glede og er tilfreds med den tiden Gud har bestemt. De ber riktignok om hjelp og redning, men mest om tålmodighet og om et stille, villig og vist hjerte til å forstå og bære korsets hemmelighet.

Når det kommer et godt regn om sommeren, ser landmennene helst ikke at det straks hører opp igjen, men ønsker at det må holde ved og gjennombløte marken godt. Slik er det også med de kristelige hjerter; de sier av hjertet: «Stadig mer, stadig mer, min Far! Skje i alle ting din hellige, gode og nådige vilje!»

De tåler heller ikke at man akter trengselen deres for noe stort og gjør mye vesen av den. «Hva er det vi syndige mennesker lider,» sier de, «mot Herren Jesu, Guds Sønns, kjærlighet og lidelser? Hva er det mot våre synder, som vi har fortjent den evige pine med? Hva er det mot den herlighet som av nåde er beredt for oss og i sin tid skal bli oss gitt? Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17).

Jeg kan heller ikke her la være å belyse saken med ordene til Luther, som var så høyst erfaren i trengsler og anfektelser. Ved å behandle apostelens utsagn: «Jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18), sier han blant annet:

«Sannelig, om det enn går oss ille, hva er vel vår lidelse mot den usigelige glede og herlighet som skal åpenbares på oss? Den fortjener ikke å sammenlignes med den eller å kalles en lidelse. … Når bare et kaldt drag blåser oss i ansiktet, eller en liten ulykke rammer oss, begynner vi å skrike og hyle og gjøre noe så stort av det at himmelen blir full av ropet vårt. Men hadde vi tro, ville det forekomme oss som noe ubetydelig, selv om en slik lidelse varte i tretti, førti eller flere år. Ja, vi ville akte den altfor ringe til å komme i betraktning, om bare vår Herre Gud ville holde inne med det regnskapet han fører med oss for våre synders skyld. … Derfor skal vi si slik: Jeg vil gjerne tie med mine lidelser og ikke gjøre store ord eller mye oppstyr over dem, men tålmodig bære alt det min kjære Gud tilskikker og legger på meg, og dessuten takke ham av hele hjertet fordi han har kalt meg til en så stor og overvettes godhet og nåde.»

Den salige mannen føyer imidlertid til: «Men, som sagt, det vil ikke inn i oss, på grunn av vårt elendige og skjøre kjød, som lar seg bevege mer av det nærværende enn av det kommende. Derfor må Den Hellige Ånd her være skolemester og senke slik trøst i våre hjerter.»

Det er visselig dette som gjør kjødet vårt uvillig: det forstår ikke korsets hemmelighet; det kan ikke få Guds kjærlighet og farsforhold

til å gå sammen med hans refselse; og for øyeblikket legger det bare merke til det som smerter, trykker og bedrøver, og ikke til det som følger etter og som kjærtegner, gleder og vederkveger. Derfor blir det nødvendig at vi atter betrakter korset i dets begynnelse, forløp og utgang. Underveis vil vi også angi de midler og den trøst som kan gjøre sjelene våre skikket og beredt til å bære korset villig og gladelig.

For det første skal vi ved betraktningen av korset se på dets begynnelse eller opphav. Det er visst at ikke et hår faller fra hodet vårt uten Guds vilje, og at ingenting møter eller hender oss uten Guds besluttede råd og forutviten (Apg 2,23). Alle våre dager, med alle sine hendelser og begivenheter, er forutbestemt og oppskrevet i Guds bok, da ikke én av dem var kommet (Sal 139,16; 56,9).

Alle våre tunge skritt og trinn, så mange som vi tar i løpet av livet, og alle våre tårer, så mange som vi skal felle, er på forhånd telt, tegnet opp og skrevet ned. Fra evighet har han besluttet i sitt råd hvordan han vil lede oss og til sist føre oss til ære (Sal 73,24).

Derfor kan vi uten den minste tvil tro og si om all den motgang som møter oss: «Dette kommer fra Herren. Vi kan ingenting si ham, verken ondt eller godt» (1 Mos 24,50), slik vi allerede ovenfor har behandlet og framstilt denne saken.

Denne betraktningen kan ikke annet enn skjenke sjelen trøst i alt kors og gjøre den villig til å lide hva som helst den allvise, allgode og kjærlige Gud i faderlig god mening har besluttet og beskikket for den. Guds vilje og nådige bestemmelse er sukkeret som forsøter ethvert bittert kors. Hvordan kan barn mislike det deres kjære far har funnet tjenlig for deres evige vel? Skulle de ikke villig ta på seg det en så kjær hånd legger på dem, aller helst når de er forvisset om at hans kjærlighet ligger skjult under ethvert kors?

Det beske havvannet og de skarpe salt- og surkildene er like mye en god frembringelse av Gud som de søte og liflige vannkildene vi drikker av med lyst når vi er tørste. På samme måte er de bitre trengslene like mye en ordning fra vår Gud som de behagelige åndelige og legemlige følelsene vi så mang en gang nyter.

Vi må innrømme at ikke bare de liflige og velsmakende fruktene – druer, fiken, epler, pærer og slikt – har en dråpe av Guds godhet i seg, men også de sure og bitre, som sitroner, kvede, slåpebær og andre. Vi kan heller ikke nekte at vår Gud frembringer og lar aloe, malurt,

brekkrot og andre slike motbydelige ting vokse til menneskenes gavn, like så vel som det søte sukkeret, honningen og mannaen. På samme måte må vi erkjenne at korset kommer fra vår Gud like så vel som trøsten, og at han har beskikket det ene like så vel som det andre til vårt beste.

Med disse tankene har jeg alltid trøstet og styrket de troende sjeler når store ulykker hadde rammet dem. Tenk på hvilken stor og mangfoldig trengsel som uventet kom over den gudfryktige Job!

Han var rik, æret, ansett, elsket og fryktet fremfor mange andre. Han hadde sine kjære barn, som han gledet seg over; han var sunn og frisk, og hjertet hans var rolig og tilfreds i Gud. Men plutselig ble han helt forarmet, foraktet, syk og berøvet sine barn, og satt som et skremsel i asken, så elendig og ynkelig at vennene hans ikke kjente ham og ikke kunne se på ham uten tårer. Og han ble grepet av stor sjelsuro og overfalt av harde anfektelser.

Men hva var sukkeret som han forsøtet all sin bitterhet med? Han så hen til Guds hellige råd og vilje og sa: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet! … Skal vi bare ta imot det gode fra Gud og ikke også det onde?» (Job 1,21; 2,10). Det er som om han ville si: Er ikke også dette like mye en Guds beskikkelse og ordning som det andre?

David var et plaget menneske. Han ble forfulgt av Saul, angitt av Doeg og andre, forrådt av sifittene, fornærmet av Nabal, fordrevet av sin sønn, hånet av Simei, kastet etter med steiner og jordklumper, og pint av djevelen med innvortes anfektelser. Men hva var hans trøst, og hva styrket og gjorde ham frimodig i alle hans trengsler? Den faste overbevisningen at alt kom fra Gud, og at ingenting hendte ham uten hans nådige vilje.

Det ser vi av hans egne ord om korset: «Jeg er glemt og ute av hjertet som en død. Jeg er blitt som et knust kar. Jeg hører mange som baktaler – redsel på alle kanter! De samrår seg mot meg og lurer på å ta mitt liv.» Han er beklagelsesverdig og elendig nok.

Men hva er hans trøst? «Men jeg – jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud! I din hånd er mine tider» (Sal 31,13–16). Mine fiender kan derfor rådslå så mye de vil; de kan nok lenge håne, engste og forfølge meg, men de makter likevel ikke å gjøre mer enn det du, min Gud, tillater.

Slik også et annet sted: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» – tilskikket og bestemt det – «Ta din plage bort fra meg» (Sal 39,10–11) – fra deg og ditt forsyn har min elendighet sitt opphav, og av deg og din miskunn venter jeg også en lykkelig ende på den.

Da Simei overfalt ham med grove skjellsord, og noen av hans tjenere oppfordret ham til å hevne seg på ham, trøstet David seg og beroliget hjertet sitt med dette ene: «Herren har sagt det til ham» – befalt ham det. Det sa han ikke bare én, men to ganger (2 Sam 16,10–11).

Hit hører også vår kjæreste frelsers gyldne ord, da han så at hans evangelium ble foraktet av de kloke og vise i verden og bare mottatt av de ringe og enfoldige: «Ja, Far, for slik skjedde det som var deg til behag» (Matt 11,26). Da han var omringet av fiendtlige sverd, spyd og stenger, som et lam blant utsultede ulver, og ikke så annet enn kors, nød og død for øynene, sa han: «Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg?» (Joh 18,11)

Legg merke til, mine kjæreste medkristne, den trøstefulle motsetningen vår Frelser gjør mellom korsets kalk og Guds farshjerte. Kalken var overmåte besk; maken til den er aldri blitt tilberedt for noe menneske. Den var full av Guds vrede, full av helvedes angst, full av smerter, skam og skjensel – derfor grøsset han også og svettet blodig svette da han så på den. Likevel tok han villig imot den og forsøtet den med det søte farsnavnet og farshjertet (Luk 22,42 ff.).

Og det er bemerkelsesverdig at han uttrykker seg som et spørsmål: «Det begeret som min Far har gitt meg – skulle jeg ikke drikke det?» Det er som om han ville si: Det være langt fra meg at det som har behaget min Far å forordne, skulle mishage meg det minste! Skulle jeg ikke villig ta imot det som blir blandet og rakt meg av en så kjær hånd?

Lær da her av deres Jesus, dere gudfryktige sjeler, og ta denne lærdommen dypt til hjerte. Når et eller annet kors hjemsøker dere, så se ikke på dette eller det. Se dere ikke om i verden, blant menneskene og andre skapninger, om de kanskje har voldt det. Se rett opp mot himmelen, til deres Gud!

Ethvert kors faller ned fra himmelen, og om dere legger merke til det, er det ikke ett eneste som ikke er merket med den himmelske Mesterens stempel. Det sendes oss ingen korsordre som ikke er un-

dertegnet av alle herrers Herres hånd; det rekkes oss ingen legedom som ikke er laget i det himmelske apotek. Budbæreren kan være hvem som helst – brevet han bringer, kommer likevel fra Gud.

Skulle vi da ikke villig og gladelig ta imot det som rekkes oss av en så høy og kjær hånd? Skulle vi ville sette oss opp mot vår Guds besluttede råd og forutviten? Skulle vi understå oss å rette på eller forbedre noe i Guds hellige veier? Eller skulle vi tiltro oss å kunne innrette livsløpet vårt bedre til vår frelse enn den nådige, allgode og alene vise Gud har gjort?

Ak nei, ak nei, min Gud og Far! Jeg har ingenting å si mot din ordning. Rekk hit den kalken du har beredt meg; jeg vil i Jesu navn gjerne drikke den, selv om øynene mine skulle løpe i vann av det. Legg det korset på meg som du har bestemt for meg; jeg vil gjerne bære det, om jeg enn av og til skulle segne under det. Du vil nok sørge for at jeg ikke blir fristet og tynget over evne. Du ville jo ikke tillate at ditt folk skulle gå forbi et esel som var altfor tungt lastet og hadde falt til jorden under byrden sin, uten å hjelpe det (2 Mos 23,5). Hvordan skulle du da kunne se meg, ditt barn, ligge og sukke under min korsbyrde uten å trøste og hjelpe meg?

Derfor vil jeg meg gi
ham hen med all min flid;
Gud unne meg å bli
ved det til evig tid.
Alt det som er hans mål,
det er min glede også;
jeg vet han vil meg nå og
alltid ta vare på.

Til vår trøst og oppmuntring skal vi dernest også betrakte korsets midte og forløp. Fantes det en trengsel som kunne skille oss fra vår Gud, vår Jesus og hans kjærlighet, så måtte vi flykte fra den til verdens ende – ja, vi måtte da foretrekke den bitreste og mest redselsfulle død. Men vi har Den Hellige Ånds forsikring om at «verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38–39).

En tykk, sort sky kan nok ta fra solen dens skinn, men ikke dens innflytelse på jorden. En stor og hard anfektelse kan nok ta fra oss følelsen og fornemmelsen av Guds nåde, men ikke nådens kraft og skjulte trøst. De ville og barske fjellene, som ofte er skallete og blottet for trær og urter, rommer ofte sølv og gull, og i de beske og dype havbølgene ligger perlene. I de mest skarpe og knudrete skallene ligger den søte kjernen. Slik ligger også Guds største nåde og kjærlighet skjult under det største og tyngste kors.

Skriften har så mye rik trøst og så mange gledelige forsikringer om dette at jeg forgjeves ville forsøke å samle det hele. Jeg vil bare veilede de gudfryktige sjeler så godt jeg kan, og vise dem de veiene hvor de kan finne rikelig og overstrømmende trøst.

Det er for det første bemerkelsesverdig at Gud ikke bare ikke forlater sine egne i korset, men at han tvert imot aldri er dem nærmere enn når de sukker under byrden sin. Hadde jeg mistet min Gud, visste jeg ikke noe sted hvor jeg snarere kunne finne ham enn hos de anfektede, bedrøvede og trengte hjerter. Kom jeg til et hus for å finne verten eller vertinnen og visste at de hadde et sykt barn, ville jeg tro å treffe dem aller sikrest ved dets leie.

Slik er det også med vår Gud, som han selv sier: «Jeg bor hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15). Og hans profet sier: «Herren er nær hos dem som har et nedbrutt hjerte, og han frelser dem som har en knust ånd» (Sal 34,19).

Et annet sted sier han: «For han» – den gudfryktige – «henger fast ved meg, og jeg vil redde ham. Jeg vil sette ham trygt på et høyt sted, for han kjenner mitt navn. Han skal påkalle meg, og jeg vil svare ham. Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham» (Sal 91,14–15).

Og atter et annet sted: «Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min. Når du går gjennom vann, er jeg med deg, og gjennom elver, skal de ikke overskylle deg. Når du går gjennom ild, skal du ikke svies, og luen skal ikke brenne deg. For jeg er Herren din Gud» (Jes 43,1–3).

Om Herren Jesus, vår trofaste sjelehyrde, kan vi være forvisset om at hans synlige omgang her på jorden var et riss og forbilde på hva han ville gjøre mot sine troende, og hva de skulle vente av ham til verdens

ende. I sitt kjøds dager tok han seg særlig av de elendige, bedrøvede, syke og forlatte.

I synagogen i Nasaret holdt han engang en preken på sabbaten og tok disse ordene av profeten Jesaja til tekst: «Herrens Ånd er over meg, fordi Herren har salvet meg til å forkynne et godt budskap for de fattige. Han har sendt meg til å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, … til å utrope et nådens år fra Herren, … til å trøste alle sørgende» (Luk 4,16 ff.; Jes 61,1–2). Da han tok avskjed med sine før himmelfarten, sa han: «Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende!» (Matt 28,20).

I sitt kjøds dager så man ham for det meste omringet av de elendigste mennesker, som ble brakt og ført til ham fra alle kanter. Da døperen Johannes sendte to av sine disipler til ham med et høyst viktig spørsmål, fant de ham blant en flokk syke, halte, blinde, spedalske, døve og mennesker rammet av andre skavanker og plager, og de så at han hjalp hver den som trengte hans hjelp (Luk 7,19 ff.).

Engang gikk han inn i sykehuset ved Betesda dam, hvor det lå en stor mengde syke, blinde, halte og vanføre. Blant dem oppsøkte han den elendigste, som hadde ligget syk der i trettiåtte år og med klagende røst sa: «Jeg har ikke et menneske» – nemlig som har medynk med meg og vil kaste meg i dammen når vannet blir rørt. Ham hjalp Herren fremfor alle de andre, uten tvil for å tilkjennegi at den som ikke har noe menneske, likevel har ham, Jesus, sann Gud og sant menneske, som ikke vil slippe ham og ikke forlate ham når tiden kommer til å hjelpe ham (Joh 5,2 ff.).

Jeg leser om ham at han like utenfor porten til byen Nain møtte en dypt bedrøvet enke som fulgte sin enbårne sønn til graven. Han fikk medlidenhet med henne og sa til henne: «Gråt ikke!» Og straks etter gledet han henne fullkomment ved å vekke opp sønnen hennes og gi henne ham levende tilbake (Luk 7,11 ff.).

Tro ikke, mine kjære, at det var et tilfeldig sammentreff at Herren Jesus møtte denne dypt sørgende enken. Hun visste vel ikke at han var så nær. Men hvem tør si at han ikke kjente hennes kummerfulle tilstand? Og hvem tør nekte at han denne gangen nettopp gikk til Nain for å møte den sorgfulle kvinnen og tørke hennes hete tårer, og dermed samtidig forsikre sine egne til den ytterste dag om at han vil møte dem i deres trengsler til rett tid og forvandle deres sorg til glede?

Jeg leser likeså at han engang nærmet seg bygdene ved Tyrus og Sidon, og at en kanaaneisk kvinne kom ut derfra, ropte og med sterk tro ba ham om hjelp for sin datter, som ble ille plaget av djevelen (Matt 15,21 ff.).

Det er mange ting i denne beretningen som fortjener og lønner en gudelig overveielse. Men jeg vil her bare vende oppmerksomheten mot at Jesus dro til den hedenske egnen nettopp på samme tid som den stakkars kvinnen gikk ut derfra for å oppsøke ham og trygle ham om hjelp. Dette skjedde uten tvil for å komme dette bedrøvede hjertet i møte halvveis, og for å lære oss at han ennå vil gjøre det samme mot alle bekymrede sjeler. Når vi går ut av verden og har mistet alt håp om menneskelig hjelp, vil han møte oss og si: «Her er jeg.»

Når jeg tenker på hva han gjorde på sin oppstandelsesdag, kan jeg ikke la være å gråte av glede. Man skulle ha trodd at han etter sine store lidelser ville ha ro, og at ingen da måtte gjøre ham uleilighet. Men han, det kjærlige og dyrebare hjerte, gjør seg den selv. Han hadde forlatt en liten bedrøvet, fryktsom og spredt flokk – sine disipler og noen andre forferdede sjeler. Dem måtte han samle, trøste, glede og reise opp, og med det var han opptatt fra solens oppgang til den sene natt.

Tidlig om morgenen viser han seg for Peter, Maria Magdalena og noen andre gudfryktige kvinner. Magdalena finner han gråtende ved graven og sier til henne: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» (Joh 20,11.15). Mens to av hans disipler med sorgfulle, vemodige hjerter går til Emmaus, slutter han seg til dem underveis, spør om årsaken til deres bedrøvelse, vandrer til fots med dem en hel (norsk) mil, og åpenbarer seg til sist for dem, etter at han hadde forklart dem Skriftene og gitt dem rik trøst av dem.

Da de skynder seg tilbake til Jerusalem, til de andre disiplenes forsamling, og taler med dem om denne saken, trer han atter fram midt iblant dem, ønsker dem fred, forvisser dem om sin oppstandelse og trøster dem, enda det nesten er midnatt (Luk 24,13 ff.).

Hvilket gudfryktig hjerte ser ikke hva alt dette sikter til? Nemlig at den søte Frelser ville lære oss at han til verdens ende ikke vil være langt borte fra sine troende, særlig når de er bedrøvet og trøstesløse. Er de om morgenen tidlig oppe for å søke ham og øse ut hjertet sitt for ham, fordi nøden ikke lar dem sove, så er han enda tidligere oppe og

møter dem (Matt 28,9). Sitter de i en krok og gråter, så trer han fram til dem og sier: «Hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?»

Mang et kummerfullt hjerte sitter i sitt hus og kammer eller ligger i sengen, tilbringer natten med sorg og sukk og gråt og mener at intet menneske i verden vet av det, akter på det eller tar det til hjerte. Og se, Herren Jesus er omkring og hos det og forlater det ikke uten trøst og lindring. En annen går i tungsinn ut på marken, og se, Herren Jesus følger ham. Atter en annen sitter oppe til langt på natt og spinner sorgens tråd, og se, Jesus er hos ham, så han med rette kan si: «Når jeg sitter i mørket, er Herren mitt lys» (Mika 7,8).

Det går imidlertid med dem som med de to disiplene vi nettopp talte om: øynene deres blir holdt igjen, så de ikke kjenner ham (Luk 24,16). Likevel merker de hans nærvær på den kraftige trøsten han taler inn i hjertet deres, og på den styrken han gir dem til å bære korset, trosse alle vær og bølger og holde ut i tålmodighet.

For vi må ikke tenke at han er hos sine troende i deres trengsler som en uvirksom eller bare medlidende tilskuer. Nei, han er en mektig og ivrig hjelper, som han selv sier: «Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham» (Sal 91,15).

Og et annet sted: «Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd. … For jeg er Herren din Gud, som holder deg fast ved din høyre hånd, og som sier til deg: Frykt ikke! Jeg hjelper deg» (Jes 41,10.13).

Han er hos sine egne som moren hos sitt syke barn: hun pleier det på beste måte, taler trøstende til det, tar det av og til på fanget, byr det alle slags leskedrikker og forfriskninger og søker etter beste evne å lindre smertene. Om dette sier han selv: «Som en mor trøster sitt barn, slik vil jeg trøste dere» (Jes 66,13). Han er hos dem som en trofast hjertensvenn, som hjelper med trøst, råd og dåd, hvor og hvordan han kan.

Han hjelper dem å bære sitt kors og gjør byrden deres lett. Et menneske, Simon fra Kyréne, hjalp en gang – om enn tvunget – vår aller kjæreste frelser, da han ble ført til døden og selv måtte bære sitt tunge kors (Joh 19,17; Matt 27,32; Luk 23,26).

Jeg kan si at han den dag i dag lar alle sine troende nyte en slik bistand, og hjelper dem alle å bære sitt kors. Det vil si: han styrker,

trøster og vederkveger dem ved sin kraft, sitt ord og sin Ånd, så de ikke segner og fortviler under det, men vinner seier. Apostelen sier: «I alt dette» – i all den motgang som djevelen og verden volder oss – «vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Rom 8,37).

Derfor er korset for mang et gudfryktig hjerte ikke en byrde, men en lyst, og bringer ikke sorg, men glede. For siden det har sin Jesus til medhjelper og blir styrket ved hans Ånd, bærer det byrden i tålmodighet og med glede.

Ved hjelp av likevektslæren kan en gutt og en sterk mann bære en tung byrde på en stang slik at den ikke blir for tung for noen av dem, men fordeles på dem begge i forhold til kreftene deres. Jeg kan også si at Herren Jesus så å si bruker denne læren hos sine egne, og vet å ordne det slik med korset at de ikke får mer å bære enn skrøpeligheten deres tillater, og så videre.

Dette kan forklares ved det profeten Daniel forteller om seg selv: Da Herren viste seg for ham i et syn, ble han til å begynne med helt maktesløs av frykt og forferdelse, og sier derfor: «Hvordan skulle en slik som jeg, min herres tjener, kunne tale med en slik som min herre er? Hos meg finnes det fra nå av ingen kraft, og det er ikke ånde tilbake i meg.»

Men han sier videre: «Han som lignet et menneske, rørte ved meg igjen, og styrket meg. Og han sa: Frykt ikke, du høyt elskede mann! Fred være med deg! Vær frimodig og sterk! Og som han talte med meg, fikk jeg styrke, og jeg sa: Tal, herre! For du har styrket meg» (Dan 10,16 ff.).

Det samme ser vi av det man leser om apostelen Peter: På Herrens bud vandret han mot ham på vannet. Men da han så det veldige uværet, ble han redd og begynte å synke. Da ropte han: «Herre, frels meg!» Herren Jesus rakte straks hånden ut og grep tak i ham, og han sa til ham: «Du lite troende! Hvorfor tvilte du?» (Matt 14,28 ff.)

La oss dessuten til vår trøst betrakte hva Guds ord sier oss om Den Hellige Ånds nærvær og bistand i de helliges kors. Når vår Frelser har gitt ham navnet Trøsteren, så er dette skjedd for å forvisse oss om at han aldri vil forlate oss i våre trengsler, men stadig lindre oss med sin innvortes, kraftige trøst. «Jeg vil be Faderen,» sier han, «og han skal gi dere en annen Trøster, for at han skal være hos dere for evig» (Joh 14,16).

Det greske ordet (*paraklētos*, παράκλητος) som Luther har oversatt med «Trøster», har en så omfattende betydning at man ikke kan tømme den med ett eneste ord på språket vårt. Det betegner en trofast venn, en sakfører, en rådgiver, en beskytter, en ordfører og talsmann som fører ordet for en annen og taler hans sak, og så videre. Vår frelser har med vilje gitt Den Hellige Ånd et slikt navn, for å antyde at det Ånden gjør mot de troende, og den nåden han særlig viser dem i korset, er ubegripelig og usigelig.

Derfor taler den hellige Skrift også på flere steder så bemerkelsesverdig om dette. Den sier at de første kristnes menighet gikk fram i – ble fylt av – Den Hellige Ånds trøst (Apg 9,31). (*«Trøster» heter etter vår bibeloversettelse «Talsmann».*)

Slik som det om sommeren, etter stor hete, faller et jevnt og mildt regn, så alle trær, busker, blomster og urter blir forfrisket, slik øste Den Hellige Ånds trøst og søte nåde seg ut over hele menigheten, så alle troende hjerter ble oppfylt og gledet av den. Dette skjer ennå den dag i dag: denne nådens dugg, dette kraftens regn faller stadig så rikelig fra himmelen over Herren Jesu menighet at alle gudfryktige sjeler blir vederkveget, styrket og fylt av det.

Derfor sier også apostelen: «Vi roser oss av trengslene, for Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt» (Rom 5,3.5). Og et annet sted: Barnekårets Ånd, som vi har fått av Gud, vitner sammen med vår ånd – særlig i trengsler og anfektelser – at vi er Guds barn. Ånden kommer oss til hjelp i vår skrøpelighet og går i forbønn for oss med sukk som ikke rommes i ord (Rom 8,15.16.26).

Apostelen taler også om Den Hellige Ånds bistand, som holder de gudfryktige sjeler oppe og styrker dem under korset og bevarer dem til salighet. Den hellige Peter sier likeså at herlighetens og Guds Ånd hviler over de troende når de spottes for Kristi navns skyld eller på andre måter lider trengsel og angst (1 Pet 4,14).

Av alt dette kan vi slutte at Den Hellige Ånd forener seg på det nærmeste med de gudfryktige korsbærerne, og så å si blander og bytter sin kraft med deres skrøpelighet, sin trøst med deres sorgfullhet, sin vin med deres gråt, sin sødme med deres bitterhet, sin vederkvegelse med deres sukk. I ham har de en innvortes, kraftig, virkelig, felles, stadig og evig venn, talsmann, rådgiver, hjelper og trøster.

En troende sjel kan aldri bli så fattig, bedrøvet, elendig og forlatt at den skulle mangle Herren Jesu Kristi nåde og Guds og Den Hellige Ånds samfunn (2 Kor 13,13). Det inntreffer aldri en slik trengselens hete at ikke denne milde og kjølige pinsevinden skulle blåse og forfriske de vansmektende hjerter. De kan aldri bli så skrøpelige at denne kraften skulle vike fra dem.

Man forteller om de krydderrike øyene Ceylon, Madagaskar og noen andre at de, særlig på den tiden da krydderplantene blomstrer og står i sin beste vekst, gir fra seg en så sterk og liflig duft at når sjømennene kommer seilende og landvinden fører duften i møte, blir de på flere mils avstand merkbart styrket og vederkveget av den. Dette er et yndig bilde på Den Hellige Ånds vederkvegelse: som en himmelsk livsvind fører han til de av korset utmattede hjerter den søte og trøstefulle kraften fra Guds ord, som med full rett kan sammenlignes med de blomstrende krydderplantene, og vederkveger dem kraftig med det.

Derfor viser både Skriften og erfaringen at de gudfryktige sjeler mang en gang, når de er omgitt av trengsler og motgang på alle kanter, legger for dagen en særlig glede og frimodighet.

Slik når Job midt i sin elendighet sier: «Jeg, jeg vet at min gjenløser lever» (Job 19,25); og når David etter mye angst og mange klager bryter ut: «Men jeg setter min lit til din miskunnhet. Mitt hjerte skal fryde seg i din frelse» (Sal 13,6). «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel, og bruser i meg? Vent på Gud!» (Sal 42,6). «Bare god er Gud mot Israel. … Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,1.25).

Alt dette kommer hovedsakelig fra Den Hellige Ånd, som selv midt under trengslene bor i de troende sjeler og vet å lindre dem med trøst til rett tid.

Det som hittil er sagt om Gud, kunne vel være nok til de gudfryktige sjelers trøst; men vi vil likevel i rikt mål føre fram ett og annet til som Skriften legger fram for oss. Den lærer tydelig at også de hellige engler har et særskilt oppsyn med bedrøvede og gudfryktige korsbærere.

Gud har riktignok gitt englene sine den befalingen om alle sine utvalgte i alminnelighet at de skal bevare dem på alle deres veier og være til tjeneste for dem (Sal 91,11; Hebr 1,14). Men det ser ut som om

de har fått en nærmere befaling om dem som sukker under korset, siden vi finner eksempler på at de har tatt seg særlig av dem.

Hagar og sønnen Ismael trodde at de skulle vansmekte og dø av tørst i ørkenen – og se, en engel kom og viste henne en brønn, og med vannet fra den kunne hun vederkvege både seg selv og barnet (1 Mos 21). Jakob reiste med de sine fra Mesopotamia til Kanaans land; han var mellom frykt og håp på grunn av sin forbitrede bror – og se, de hellige engler viste seg for ham i to hærer for å følge ham (1 Mos 32).

Profeten Elia satt under en gyvelbusk i ørkenen og var så nedtrykt at han bare ønsket å dø – og se, en engel kom og brakte ham mat og drikke til å styrke seg med (1 Kong 19,4 ff.). Sadrak, Mesak og Abed-Nego ble kastet i den brennende ovnen for sin tros skyld – og se, engelen holdt dem selskap i flammene og tok kraften fra ilden, så den ikke kunne skade dem (Dan 3,21.25.27).

Den hellige Paulus var sammen med reisefellene sine i stor nød og fare på havet – og se, en Guds engel trådte fram for ham om natten og forsikret ham om at han selv og alle som var med ham, skulle bli reddet (Apg 27,23). Ja, selv for vår Frelser åpenbarte det seg en engel fra himmelen og styrket ham da han kjempet med døden og svettet blodig svette i angst (Luk 22,43).

I kirkehistorien leser vi om en ung mann ved navn Theodorus, som i keiser Julian den frafalnes tid ble grepet og forferdelig pint for sin kristne tros skyld. Det brydde han seg ikke om, men sang frimodig: «Til skamme blir alle de som dyrker utskårne bilder, som roser seg av avguder.»

Da man til sist ikke kom noen vei med ham, ble han sluppet løs. Og da man spurte hvordan han hadde hatt det, og hvordan han hadde kunnet holde ut slike grusomme plager, svarte han at han riktignok hadde kjent noe smerte, men at det hadde stått en yngling hos ham – utvilsomt en engel – som tørket angstsvetten av ham, bestenket ham med kjølig vann og slik styrket og vederkvegde ham.

På samme måte går den kjærlige Gud uten tvil til verks også i dag, og det var å ønske at de trøsterike eksemplene på det som ofte hender de gudfryktige korsbærere, ble flittigere skrevet ned og gjort kjent.

Jeg kommer her til å tenke på den vakre beretningen om Moses. Som et lite barn ble han lagt i en tjæret sivkurv og satt ned på elvebredden mellom sivet, for foreldrene torde ikke lenger skjule ham i

huset sitt; men søsteren Mirjam lot de stå langt borte, for å se til ham og følge med i hvordan det ville gå.

Slik gjør Gud også med barna sine. Nødvendigheten krever ofte at han må senke dem ned i trengselens vann og la dem komme i anfektelser og nød; men han slipper dem likevel ikke ut av sin varetekt og nåde. Han har dem selv i sitt hjerte, og han har dessuten befalt englene sine å liksom stå langt borte, gi akt på dem og komme dem til hjelp når nøden er der.

Til dette kommer enda noe som Guds barn kan trøste seg med i korset: at de lever i de helliges samfunn og kan glede seg over alle gudfryktige sjelers vedvarende sukk og inderlige forbønner rundt om på jorden.

For det er ingen tvil om at alle sanne kristne daglig og ofte tenker på sine anfektede, bedrøvede, elendige, forlatte, syke, fangne, fattige, forfulgte, fordrevne, nødstedte og trøstesløse medkristne. De har hjertelig medlidenhet med dem og bærer barnlig og trofast nøden deres fram for den felles kjære Far i himmelen. Det er i tråd med apostelens ord: «Kom de hellige til hjelp i deres nød.» «Gled dere med de glade, og gråt med de gråtende.» «Husk på dem som er i fengsel, som om dere var fanger sammen med dem, likeså dem som blir mishandlet, for dere er jo selv i legemet» (Rom 12,13.15; Hebr 13,3).

Jeg har ofte spurt meg selv hvordan det kan ha seg at en kristen ofte, uten å vite om noen særlig grunn til sorgmodighet – ja, selv når han er ved godt mot og priser Gud med glad munn – med ett og helt uventet overfalles av tungsinn og stor beklemmelse, så han ikke vet hvor han skal gjøre av seg, og gang på gang utstøter det ene engstelige sukket etter det andre. Jeg innrømmer at dette også kan ha andre årsaker.

Men jeg tror at Gud ved dette vil minne sine egne om nøden hos hele kristenheten på jorden, og hos enkelte kristne i særdeleshet, som akkurat da er i stor trengsel, angst og fare. Hans egne skal da sukke og be for dem og slik hjelpe dem å stride, kjempe og vinne seier. Det pleier også gudfryktige hjerter å gjøre trofast ved slike anledninger, som ellers; og det er heller ingen tvil om at Gud lar dette komme de nødstedte rikelig til gode.

Endelig bør en også se på korsets ende og utgang. Alt ender sikkert og ufeilbarlig med fred, glede, ro og salighet. For all trengsel har sin

tid, og for hver korsbærer er det satt et mål for hvor lenge og hvor langt han skal bære sin byrde. Å bli lagt under kors har sin tid, og å bli løst fra korset har også sin tid. Djevelen og den onde verden har sin time, og mørket sin makt. Men Gud og Herren Jesus har også sin time, da han gjør djevelen og verden til skamme og overøser sine egne med glede.

Begynnelsen på Guds veier er riktignok trang, knudret og full av torner og tistler; men utgangen er vid, lystelig og strødd med liljer og roser. Korsbegeret er riktignok bittert og surt å drikke; men på bunnen ligger det sukker som får alt det foregående til å glemmes.

Skriften taler om dette overmåte herlig og trøsterikt, og så rikelig at vi bare kan velge ut og samle en liten del. «Kast på Herren det som er lagt på deg, han skal holde deg oppe. Han skal aldri i evighet la den rettferdige rokkes», sier den kongelige profet (Sal 55,23).

Slik lærer han oss hvordan vi skal forholde oss i korset og hva vi skal håpe etter korset. Han viser oss Guds fang og byr oss å kaste hjertet vårt inn i det med alt som trykker det. Han viser oss også den visse og fullkomne forløsning og forsikrer oss at den trofaste Gud ikke vil la oss være i uro til evig tid.

Det skrekkeligste som finnes i hele helvete og all dets kval, er at de fordømte på alt sitt hyl, all sin klage, skjelving og tenners gnissel bare får dette ene svaret: «Evig! Evig!» Det mest trøsterike i de troendes trengsler her i verden er derimot at Guds Ånd roper til dem: «Bare for en tid! Ikke evig!» La derfor vår trengsel vare så lenge den vil – den har likevel sin ende fastsatt av Gud, og da blir den forvandlet til ren glede.

På et annet sted sier David: «Lys er utsådd for den rettferdige, og glede for de oppriktige av hjertet» (Sal 97,11). Går gledens sol etter Guds råd og vilje ned for en tid, så må den til sist stå opp igjen og bringe bare lys, lykke, velsignelse, trøst og liv med seg. Må en troende sjel enn til tider sitte i mørket, skal Herren likevel være dens lys; han skal til sist føre den ut til lyset, og den skal se hans rettferdighet (Mika 7,8.9).

Med Guds barns glede går det mang en gang som med såkornet. Om vinteren er det dekket av snø og is, og slik er det til liten trøst for den som ikke vet av det. Men om våren, når snøen smelter og isen går, viser det seg at de har tjent kornet som et dekke mot kulden. Derfor vokser og grønnes det så mye vakrere og gleder bonden med rik frukt.

På samme måte kan trøsten og gleden hos de troende riktignok en tid være skjult og ikke å finne noe sted, men den kan til sist ikke utebli. Det sikter kongen til et annet sted når han sier: «De som sår med gråt, skal høste med fryderop. De går gråtende og bærer den sæden de sår ut, de kommer (til sist) hjem med fryderop og bærer sine kornbånd» (Sal 126,5.6).

Hit hører også ordene vår Gud taler gjennom Jesaja: «Et lite øyeblikk forlot jeg deg, men med stor barmhjertighet vil jeg samle deg. Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk, men med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg, sier Herren, din gjenløser» (Jes 54,7.8).

Trengselens tid, som ofte kan synes de troende så lang, så lang, kaller han et øyeblikk og noe lite sammenlignet med den evige nåde som følger etter. For «som en dråpe av havet og et sandkorn, så er tusen år mot evigheten» (Sir 18,11).

Derfor sier også den hellige apostel: «Jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18), og et annet sted: «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17). Og Jakob sier: «Salig er den mann som holder ut i fristelse. For når han har stått sin prøve, skal han få livets krone, som er lovt dem som elsker ham» (Jak 1,12).

Jeg innrømmer at alle disse skriftordene hver for seg fortjente en omhyggelig overveielse. Men den må jeg overlate til de gudfryktige sjeler som leser dette, særlig fordi de er som sukkerkorn: legger en dem i munnen, smelter de av seg selv og fyller hele munnen med sødme.

Jeg skynder meg nå å avslutte denne prekenen, og vil til slutt kort sammenfatte alt det som hittil er lagt fram i rikt mål til de troende sjelers trøst. Tenk da, du bedrøvede kristne hjerte, når et kors blir lagt på deg og du kommer i mangehånde anfektelser og trengsler: for det første at alt kommer fra din Gud. Det er slik besluttet og ordnet i den aller høyeste treenighets råd fra evighet av; det er bestemt i himmelen at du skal føres dit, frelses og saliggjøres akkurat på denne måten og ingen annen.

Er korsets kalk bitter, så tenk på at den er tilberedt og skjenket i av din himmelske Far, at den er velsignet, helliget og prøvd av din Jesus

og blandet av Den Hellige Ånd med ren kraft til din sjels helse og din evige frelse. Si derfor av hjertet sammen med din Jesus: «Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg?» (Joh 18,11).

Alexander, med tilnavnet den store, hadde så stor tillit til livlegen sin at da han i en farlig sykdom var blitt advart mot å ta imot noe legemiddel fra ham – fiendene skulle ha kjøpt legen til å ta livet av ham med gift – tok han med den ene hånden begeret med legemidlet fra legens hånd, rakte ham med den andre det advarende brevet og drakk trygt begeret ut.

Se, slik tillit har ett menneske til et annet, en konge til en lege! Hvilken tillit burde da ikke en gudelskende sjel ha til sin Far, Jesus og Talsmann! Fornuften, verden og Satan kan si hva de vil: fra Guds hånd kan intet vondt komme. La det smake som det vil – alt det min Jesus rekker meg, og som han til større visshet selv smaker på først, er bare kjærlighet, godhet, nåde, kraft, velsignelse, liv og salighet.

Tenk videre, du gudfryktige sjel, at Gud ikke har noe annet i sinne med korset ditt enn å fremme sitt høyhellige navns ære, gjøre djevelen og verden til skamme, bygge opp din neste ved deg, gjøre deg til et kar for sin miskunn og et redskap for sin nåde, og fremme din timelige og evige velferd. Skulle du da motarbeide din Gud i denne hans hellige hensikt og la hans gode mening mishage deg? Vil du ikke gjerne tjene Guds vilje i din tid? Vil du ikke gjerne bidra til å fremme din Guds ære, som du jo egentlig er skapt, forløst og helliggjort til?

Vi burde jo gjerne la oss brenne tusen ganger, bare det kunne vokse opp en liten blomst av askehaugen vår til vår Guds lov og pris. Og skulle vi da vegre oss for å holde ut en ringe anfektelse, en liten forhånelse, en utmattende sykdom, timelig fattigdom og slikt, etter hans hellige vilje? Skulle vi vegre oss for å hjelpe til med å ødelegge djevelens rike og gjøre ham til skamme, om det så skulle koste vårt blod? Tenker vi da ikke på at det har kostet vår Jesus hans dyre, guddommelige blod å fri oss fra Satans vold?

Og hva blir det av vår dåpspakt, der vi sa fra oss djevelen og tok imot korsets tegn og merke som Jesu Kristi gode stridsmenn? Vi burde jo, for å gjenreise det forfalne Sion, villig væte mørtelen med vårt blod. Skulle vi da vegre oss for å bidra til det med våre tårer og svettedråper?

Jeg mener: Dersom vi ved å utgyte vårt blod kunne styrke våre medkristne i troen og vekke dem til kjærlighet og gudfryktighet, eller vinne de uomvendte og føre dem til Herren Jesus, så var det jo ikke mer enn vår plikt. Skulle vi da vegre oss for å holde ut en ringe lidelse, for at andre kan bli oppbygd, styrket, trøstet og vunnet ved oss?

Se, min medkristne: Når du er prøvd ved korset og renset ved trengselen, skal du bli overflødig trøstet, så du også kan trøste andre med den trøst som du selv er blitt trøstet med av Gud. Du er en vinranke som bindes opp, beskjæres og stusses for å bære søte druer, som kan glede og vederkvege andre. Du er et Guds kar som han senker ned i dypet, for at det skal komme fullt opp igjen og tjene andre med sin fylde.

Og det er sannelig ikke noe ringe og ubetydelig at Gud verdiger seg å tilberede oss slik at vi kan være våre medkristne til tjeneste, trøst, oppbyggelse og forbedring. Det kan bare skje ved hans Ord, Ånd og nåde og ved det dyrebare kors.

Tenk så videre, du kristne hjerte, og ha alltid for øye apostelens utsagn: «Alle ting samvirker til gode for dem som elsker Gud» (Rom 8,28). Til disse tingene hører visselig også korset. Men når det tjener oss til gode, skulle vi da vegre oss for å tåle det og ta det på oss?

Vil vi bære Kristi bilde, så må vi også tåle hammerslaget og skruen. Vil vi bli en bok der den levende kunnskap om Gud er skrevet, så må vi tåle pressen. Skal sjelen vår luteres og hjertet vårt renses og helliggjøres, så må de gå gjennom ilden. Skal Kristus leve og vokse i oss, så må vi dø og bli mindre. Vil vi ha glede i Gud, så finnes den i lidelser. Vil vi plukke roser, så er de ikke å finne noe annet sted enn blant tornene. Ro kommer av uro, fred av krig, trygghet og seier av strid.

I andre ting kan en ikke alltid være viss på at det tjener til vårt beste om vi lider mye. Mange unge mennesker holder ut mye for å lære noe forsvarlig og slik komme til ære; men de når ikke alltid målet. Mange gjør det surt for seg i næringsveien, arbeider, løper og renner, river, skraper og kratter til seg for å bli rike; men det lykkes ikke for alle.

Verdens barn løper som regel mot det uvisse; de fleste gjør seg bare fåfengt uro, griper og snapper etter skyggen og bygger på flygesand, og om de enn oppnår noe, er det enten ikke til nytte for dem, eller det slipper dem igjen før de aner det.

Guds barn derimot er forvisset om at arbeidet, møysomheten, kampen og strevet deres aldri er forgjeves; lidelsen deres må alltid tjene dem til gode. Av disse tornene kan det ikke vokse opp noe annet enn roser; den bitre korsroten kan ikke bære annet enn trøsteblomster og fostre gledesfrukter; deres kamp og strid må bringe dem seieren og kronen.

Om det så går dem aldri så vrangt og uheldig, vet de likevel for visst at det omsider tar en god ende. La regnestykket deres være så innviklet det vil, så blir likevel fasiten, som til slutt kommer ut, deres timelige og evige vel. La Satan og verden etter Guds styring blande kortene så underlig de vil og drive spillet så bedragersk og besynderlig de vil – til sist vil de troende sjeler likevel alltid ha vunnet. (*Skruen: i myntpressen. Fasit: utslaget.*)

La oss til slutt også vel tenke over at den trofaste Gud ikke har bestemt noen trengsel, intet kors for oss uten også å gi trøst og midler til å overvinne dem! Når det er besluttet i himmelen at de troende skal hjemsøkes med et kors, er det samtidig besluttet hvorfra kreftene, trøsten, tålmodigheten og hjelpen skal komme.

Da Gud hadde i sinne å sende dyrtid over Kanaans land, Egypt og andre nærliggende strøk, sendte han for Jakobs og hans hus' skyld Josef i forveien til Egypt, for at han senere skulle forsørge og fø dem. Da han la en lignende straff på Israels land i Elias dager, befalte han ravnene å gi denne tjeneren sin mat en tid, og bestemte siden enken i Sareptas oljekrukke og melkrukke til å fø og holde ham oppe (1 Kong 17,4.9).

Da han hadde besluttet at hans aller kjæreste Sønn i sin spede barndom skulle flykte med foreldrene til Egypt, måtte de vise menn komme fra Østen og rekke ham reisepenger av skattene sine (Matt 2,11).

Slik er det også nå. Når Gud har bestemt seg for å gjøre noen til enker og farløse, har han samtidig bestemt hvordan han vil beskytte og forsørge dem og hjelpe dem fram. Behager det ham å la verden forfølge og fordrive hans egne, har han allerede sett ut et lite rom for dem der de kan holde til, og noen penger til livsopphold skal det heller ikke mangle dem.

Når han har besluttet å tillate verden å føre ufortjent skam og vanære over hans egne, har han samtidig bestemt tid og midler til å bringe deres uskyld for dagen og føre dem til ære. Når han legger

fattigdom og sykdom på sine hellige, vet han også å vekke hjerter som må ta seg av dem, forsørge og pleie dem.

Jeg har ofte lagt merke til at et gudfryktig menneske er blitt sykt i utlandet eller et annet sted og har måttet holde ut en tid blant harde mennesker og tåle mye vondt; men snart har Herren ordnet det slik at nøden og elendigheten hans er blitt kjent for en kjærlig mann eller en gudfryktig kvinne, så han ikke skulle mangle hjelp og pleie.

Kort sagt: Gud viser daglig at det er sant, det han har sagt og lovet sine egne: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5). Det skal ikke mangle dem på trøst og hjelp, om den så skulle komme hundre mil bortefra – ja, om han så skulle bruke ravner og andre dyr til å tjene barna sine, eller sende en engel fra himmelen for å trøste, styrke og vederkvege dem. La oss derfor være trøstige og frimodige i korset og si av hjertet:

Nå velan, så vil jeg lide,
elske, tro og håpe fast;
Jesus hjelper meg å stride;
aldri har han den forkast',
som i korset trøstig stod
og på ham seg trygt forlot.
Ham vil jeg meg overgive;
han skal all min nød fordrive.

Amen.

Andre preken. Om korsets mange slag og former

I Jesu navn. Amen.

2 Kor 1,5: «*For likesom Kristi lidelser kommer over oss i rikt mål, så er også vår trøst rikelig ved Kristus.*»

«Gud er for oss en Gud til idelig frelse», sier den kongelige profet David med glede og full, trøstig tillit. Mange kristne hjerter har til alle tider brukt dette trøsteordet i liv, lidelse og død, og en finner få korsbærere som ikke kjenner det: «Legger man byrde på oss, så er Gud vår Frelser. Sela. Gud er for oss en Gud til idelig frelse» (Sal 68,20.21).

Om Luther fortelles det at da han kjempet med døden, brukte han ikke bare hovedordet og kraftordet «For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne», og så videre, men også det vi nettopp anførte, som sin husvalelse, og styrket seg med det mot døden.

Hele dette ordet og hvert ord i det fortjente en utførlig betraktning; men for å spare tiden og ikke dvele for lenge ved innledningen må vi innskrenke oss til ordene: «Gud er for oss en Gud til idelig frelse.»

For å forklare disse ordene bedre må vi først merke oss at profeten, som vers 19 klart viser, egentlig taler om Gud åpenbart i kjød, om Ordet som ble kjød, om Herren Jesus, Guds Sønn. Etter sin seirende oppstandelse for han opp i det høye, førte fanger bort og tok imot gaver blant menneskene; apostelen Paulus henfører også dette ordet til ham (Ef 4,8).

Denne Herre og Gud har på en særskilt måte blitt vår, idet han ble et menneske og vår bror og har opphøyd den menneskenatur han tok på seg, over alle ting, så vi kan rose oss av at vår venn og bror sitter i himmelen ved Majestetens høyre hånd. På denne Herre og Gud beroper profeten seg med stor frimodighet, og han trosser så å si med ham djevelen og verden og alt de kan og makter.

Han vil liksom si: Derfor er denne Gud kommet fra himmelen og blitt et menneske, derfor er han død og oppstått, derfor er han også faret opp til himmelen og har satt seg på Majestetens trone i himmelen – for at han skulle bli vår Gud, vår trøst, vår beskytter, vår yppersteprest og talsmann, vår Frelser og hjelper, og for at vi med en særskilt tillit skulle holde oss til ham.

Han er dessuten en mektig, rik og velgjørende Gud, så det aldri kan mangle ham på makt, like lite som på vilje til å hjelpe oss. Om vi enn kommer i tusenfold nød, om alle djevler omringet og bekjempet oss, om vi allerede var i gapet, ikke på én død, men på tusenfold død, så kan og vil og skal han likevel hjelpe og frelse oss.

Det er verdt å merke seg at når Guds Ånd, som også ransaker Guds dyp og best vet hva som er i Gud, taler om Guds hjelp, frelse, miskunn, nåde og barmhjertighet, skjer det ofte i flertall. Slik sier David: «Herre, kom din barmhjertighet i hu og din miskunnhets gjerninger, for de er fra evighet» (Sal 25,6), og et annet sted: «Om Herrens nådegjerninger vil jeg synge til evig tid» (Sal 89,2).

Jeremia sier: «Herrens miskunn er det at det ikke er forbi med oss. Hans barmhjertigheter har ingen ende; de er nye hver morgen» (Klag 3,22.23). Slik sier også den hellige apostel: «Jeg formaner dere ved Guds barmhjertigheter» (*dia tōn oiktirmōn tou Theou* –

Rom 12,1), likesom han også kaller vår Gud barmhjertigheters Far (*ho patēr tōn oiktirmōn*) og all trøsts Gud (2 Kor 1,3).

Dette gjør Den Hellige Ånd for å lære oss at Guds miskunn, nåde og barmhjertighet er ubegripelig, uendelig, utallig. Gud er liksom en uuttømmelig, alltid rennende, levende kilde, der den ene godheten og den ene nåden uavlatelig velter fram etter den andre.

Solen har fra den dagen den ble skapt, ikke sluttet å gi de jordiske sitt lys og sin kraftige, velgjørende innflytelse, og den har aldri hatt mangel på det; slik skal den heller ikke mangle det så lenge verden står. Slik er det også med vår Gud: Selv om han lar alle skapninger og særlig menneskene daglig nyte hans nåde, godhet og kjærlighet, er likevel intet hos ham blitt mindre. Hans miskunn, nåde og barmhjertighet er ennå like mangfoldig og utallig som den var før.

Fra begynnelsen av har han hatt hjelp, trøst, kraft, velsignelse og liv for alle som forlot seg på ham, og har det også for oss, som vi daglig erfarer; heller ikke skal de som kommer etter oss, lide noen mangel på det.

Til dette sikter utvilsomt også den hellige apostel når han sier: «Han fridde oss og frir oss fra så svær en dødsfare, og vi har det håpet til ham at han også heretter vil fri oss» (2 Kor 1,10).

Av dette kan vi lett forstå hvor trøsterikt det er når David sier om vår Jesus: «Gud er for oss en Gud til idelig frelse.» Denne Gud er oss en hjelpens, redningens og frelsens Gud; David tilskriver ham nemlig en sikker, fullkommen, vedvarende og ufeilbarlig hjelp. Det finnes ingen fare, vil han si, ingen nød, ingen angst, ingen trengsel så stor, så tung, så mangfoldig at han ikke skulle kunne hjelpe. La djevelen og verden samle og oppby all sin makt og list og forsøke det ytterste mot oss – Jesus kan og vil likevel hjelpe, og så videre.

Vi ser altså at disse ordene inneholder et hellig skryt fra en troende sjel som av hjertet forlater seg på, roser seg av og trosser på sin Immanuel, sin Jesus, sann Gud og sant menneske, som sitter ved Guds høyre hånd og hersker midt blant sine fiender. Den stiller denne sin Gud ikke bare mot de hedenske avgudene, som intet makter og verken kan råde eller hjelpe, men også mot djevelen og verden med all deres makt, list og ondskap – ja, også mot all jordisk, forgjengelig vellyst, prakt og herlighet som menneskenes barn pleier å gjøre seg til gud.

Hedningenes avguder, vil den si, er sølv og gull, tre og stein. «De har munn, men taler ikke. De har øyne, men ser ikke. De har ører, men hører ikke»; de kan verken gjøre vel eller gjøre ille (Sal 115,4 ff.; Jes 41,23). Vi derimot har en levende, allmektig, allvis, allvitende, allestedsnærværende, nådig og miskunnsom Gud som vi trygt kan forlate oss på og vente all hjelp av.

La Satan støye og rase, la ham omgi oss med tusen snarer, la ham sprute ild mot oss eller skyte en vannstrøm etter oss; la verden forfølge, engste, bedrøve og forhåne oss – vi har en Gud som det ikke mangler på makt, visdom og vilje til å beskytte, hjelpe og frelse oss.

La de ugudelige rose seg av gods og gull, makt og prakt, ære og herlighet: mot alt dette skygge- og narreverket setter vi vår Gud, vår Jesus, som er vår evige skatt, vår beskyttelse, vår kraft, vår glede, vår ære, vår ros, vår pryd, vårt lys, vår frelse, vårt alt.

La da også oss, dere gudfryktige sjeler, lære slikt skryt, slik trass og dristighet av den kongelige profet, og i alle hendelser si med trøstig hjerte: «Gud er for oss en Gud til idelig frelse.» Går noe oss imot, ser djevelen surt på oss og viser verden seg fiendtlig, kommer vi i fattigdom, sykdom, farer og trengsler – så la oss ikke derfor sørge, klage og miste motet, som om vi ikke hadde noen Gud, eller som om han var en avmektig avgud som ikke kan hjelpe!

Om efeserne sier den hellige Paulus at de før sin omvendelse var uten Gud i verden. For selv om de hadde avguder nok, og særlig æret Diana høyt, slik det er kjent fra Apostlenes gjerninger, 19. kapittel, var ingen av dem noen Gud, men bare en kloss og et djevelbilde. Og apostelen sier om alle slike guder: «Ingen avgud i verden er til» (1 Kor 8,4).

De hadde kanskje nok visst at det fantes en Gud; men fordi de ikke hadde æret ham som Gud, men byttet bort den uforgjengelige Guds herlighet mot et bilde, en avbildning av et forgjengelig menneske (Rom 1,21.23), fordi de ved skamløse vederstyggeligheter hadde vendt seg fra ham, og fordi de intet hadde kjent til hans forsyn og styring, sier apostelen at de likevel hadde vært uten Gud.

Jeg mener at en med like stor rett kan si at mange ukristelige kristne som bekjenner at de kjenner Gud, men fornekter ham med gjerningene (Tit 1,16), og som gjør pengene sine, buken sin, fyrsten sin og hans nåde til en gud, er uten Gud i verden. For selv om de vet

noe om Gud, frykter og elsker de ham likevel ikke og forlater seg ikke på ham, og slik er han dem ingen Gud.

Det er latterlig å lese at da daniterne hadde stjålet avgudsbildene fra Mika, forfulgte han dem og klaget over at de hadde tatt gudene hans (Dom 18,24). Likevel skjer det ennå i dag med mangt et menneske at hans gud blir tatt fra ham, nemlig når pengene hans blir røvet fra ham eller godset han forlot seg på, blir ham fratatt. Nå, slike er altså denne verdens barn, som Satan har forblindet hjertene til. Men en skam ville det være om en også skulle finne slik uforstand hos Guds barn.

La oss derfor, kristne hjerter, med stor frimodighet vitne for hele verden at vi har en Gud! La oss frykte og elske ham og forlate oss på ham som en allmektig, allvis, allgod og nådig Gud! Går det underlig til i verden, så la det gå; vi har en Gud som ordner, styrer og leder alt så det må gå, ikke slik djevelen og menneskene vil, men slik han vil.

Bedrøver verden oss, så har vi en Gud som kan trøste og glede oss; beskjemmer og forhåner den oss, så har vi en Gud som kan føre oss til ære; plager den oss, så har vi en Gud som er vår tilflukt evig og alltid; blir vi fattige, så har vi en Gud som har skapt himmel og jord og er rik nok for alle dem som påkaller ham; forlater den oss, så har vi en Gud som sier: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg.» Skal vi dø, så har vi en Gud som også kan fri fra døden.

Og om alle djevler og alle ugudelige mennesker hadde sverget seg sammen mot oss, og om vi var omringet på alle kanter av tusenfold trengsler, så har vi likevel en Gud som kan fri fra alle trengsler, og som er sterk nok mot alle våre åndelige og legemlige fiender. Kort sagt: Jesus er vår Gud, Jesus har hjulpet, Jesus hjelper daglig, Jesus vil også fortsatt hjelpe.

Mine kjæreste medkristne, jeg har ment at jeg burde behandle dette skriftordet noe nærmere og grundigere, fordi det skal tjene som en forberedelse, så hjertene deres desto bedre kan fatte og ha nytte av det vi etter den opplesne teksten vil føre fram om korsets mangfold. Gud hjelpe oss, så det må tjene til trøst, undervisning og oppbyggelse for oss alle, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Teksten vår rommer tre ting som hver for seg fortjener en gudelig betraktning; vi vil gjøre den slik at alt ved Guds nåde skal tjene de sjeler som sukker under korsets byrde, til undervisning og trøst. Det første vi har å overveie, er at den hellige apostel kaller de gudfryktiges

kors for Kristi lidelser: «Likesom Kristi lidelser kommer over oss i rikt mål», sier han, enda han i forveien har sagt: «Gud trøster oss i all vår trengsel.» Han gjør altså sine egne og sine medkristnes lidelser til Kristi lidelser.

Hvorfor han gjør det, er ikke vanskelig å innse. Vi vet at siden de troende er lemmer på vår aller kjæreste frelsers åndelige legeme, gjør han deres lidelser og trengsler til sine egne, slik han sa til Saulus: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» (Apg 9,4). Den som forakter, bedrøver og fornærmer dem, har også foraktet, bedrøvet og fornærmet ham, og det vonde som gjøres mot den aller minste av hans brødre, kjenner han i sitt hjerte og kan ikke la gå ustraffet hen.

Men først og fremst kaller apostelen de helliges trengsler Kristi lidelser fordi de rammer dem for deres frelsers skyld, og fordi de i sin kristendom lider for hans navns skyld. De forfølges, forhånes og bedrøves av verden, ikke som ugjerningsmenn, men som kristne, og de lider også det Gud etter sitt råd sender dem, for sin Jesu skyld, i kjærlighet til ham, tålmodige og glade. De elsker sitt kors for hans skyld som har elsket dem inntil døden, og priser seg lykkelige over at de får lide noe til hans ære og til å beskjemme Satan og verden, og så videre.

Selv om slike trengsler til alle tider og alle steder kommer over de troende, som de som rammet Paulus og de kristne på hans tid – de ble spottet for Jesu navns skyld, forfulgt, jaget i landflyktighet, fratatt ære og gods, hudflettet, pint og drept – så er det likevel ingen tvil om at alt vondt som møter en troende og gudfryktig sjel i og på grunn av dens kristendom, også når Guds menighet har fred, med rette kan kalles en Kristi lidelse.

Alt det Gud sender den av fattigdom, sykdom, bedrøvelse og annet, alle Satans anfektelser, all verdens nærgåenhet, vanære og forfølgelse som med Guds tillatelse rammer den, kan ennå i dag med rette kalles det. Og i den forstand kan en slik sjel med god grunn gjøre til sine alle de løfter og all den trøst som Skriften holder fram for Kristi stridsmenn.

For alle slike lidelser rammer et åndelig lem på Kristi legeme. Gud legger i en faderlig god mening kors og trengsler på en slik sjel, som er forent med Kristus i troen, for å tukte, prøve og forbedre den,

og har alltid den nådige hensikt å styrke og opprettholde den i dens kristendom.

Dessuten er Satan og verden fiendtlig innstilt mot den hovedsakelig for Kristi skyld – hans navn bekjenner den, ham henger den ved i troen, ham elsker den, ham tjener den, og slik hater og forfølger de egentlig Kristus i den. Og endelig bærer den alt i kjærlighet til Kristus med saktmodighet og tålmodighet, blir sin Jesus tro i alle trengsler, og er uansett disse alltid beredvillig til å fremme hans navns ære og tjene alle mennesker for hans skyld.

Derfor vil ingen lett benekte at alt dens kors er innbefattet under navnet Kristi lidelser, at Herren Jesus har helliget og velsignet det ved sitt kors, og at han vil bistå den som sin venninne, som elsker ham, lider for hans skyld og bærer sitt kors etter ham, vederkvege den med sin trøst og derfor til sist glede den evig.

I teksten vår skal vi videre overveie at apostelen sier at Kristi lidelser kommer over oss «i rikt mål». Han taler ikke bare om trengslene i flertall, men føyer også til ordet «i rikt mål», der det ligger en likning skjult: enten bildet av et fullt skjenket beger, eller av et voldsomt uvær og skybrudd som i store strømmer styrter ned over en vandringsmann og holder så lenge på at det ofte ikke er en tørr tråd på kroppen hans. Slik, vil han si, kommer trengslene i skarer over oss.

Vi lider innvortes og utvortes; vi anfektes av Satan, forfølges, spottes, engstes og plages av verden; vi er overalt omgitt av frykt, angst og skrekk, nød og død; vi lider sult og tørst, er nakne, får slag i ansiktet og har intet fast oppholdssted – vi er som en sky fugl som svever omkring hit og dit og overalt blir jaget bort (1 Kor 4,11). Når vi ved Guds nåde har overvunnet én nød og fare, står allerede en annen utenfor døren og venter på oss.

Det apostelen sier om trengslenes mangfold i sin tid, finner vi også her og der i Skriften at de hellige i fordums tid har klaget over.

Den ene ulykken etter den andre rammet den gudfryktige Job, og han taler om det i like så bemerkelsesverdige som klagende ord. «Å, om min sorg kunne bli veid, og all min ulykke samtidig lagt på vekten! For nå er den tyngre enn havets sand» (Job 6,2.3). «Du ville føre nye vitner mot meg» – slik kaller han Guds plager og straffer, fordi de ikke bare vitner om den store og hellige Guds rettferdige vrede, men også

om vår medfødte synd og misgjerning – «og øke din harme mot meg, sende stadig nye hærflokker mot meg» (Job 10,17).

«Gud gir meg i urettferdige menns vold og styrter meg i ugudelige menneskers hender … Han satte meg opp som skyteskive» – og mot en skive skyter en ikke bare én pil eller én kule, men mange. «Hans skyttere omringet meg … Han rev flenge på flenge i meg» (Job 16,11–14).

Disse klagene fra den bedrøvede mannen forstår en best ut fra beretningen om at ett ulykkesbud kom til ham etter det andre: Den ene meldte at oksene og eselhoppene hans var røvet, den andre at småfeet hans var fortært av ild fra himmelen sammen med gjeterne, den tredje at kamelene var ført bort, den fjerde at barna hans plutselig var døde (Job 1,14 ff.).

Ikke nok med det: Senere ble han selv angrepet på sitt eget legeme og slått med onde, brennende byller fra fotsålen til issen. Han ble dessuten foraktet; hans egen hustru viste seg fremmed for ham; tjenerne ville ikke lenger kjennes ved ham; vennene hans skulle og ville være hans trøstere, men ble hans spottere. Han var også svært urolig og hadde ingen hvile om natten i sengen sin, men ble skremt av engstelige drømmer.

Heller ikke de åndelige anfektelsene og sinnets indre lidelser uteble. Han klager over at Gud ikke aktet på ham, ikke ville høre ham og var blitt grusom mot ham. Derfor forbanner han også en gang sin fødselsdag, og ellers taler han ofte hardt og ubesindig.

Lignende klager finner vi ofte i kong Davids gyldne salmebok. Der sier han ikke bare i alminnelighet: «Mange er den rettferdiges ulykker» (Sal 34,20); han klager også ofte og i særdeleshet over sine mangfoldige og utallige trengsler.

«Alle dine brenninger og dine bølger går over meg» – det er et bilde hentet fra en sjømann som blir sterkt engstet av vind og bølger, mens den ene havbølgen følger på den andre og slår over fartøyet, så han hvert øyeblikk ser døden for øynene. På samme måte taler han et annet sted: «Din vrede ligger tungt på meg. Med alle dine bølger ydmyker du.»

«Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile. Din vredes luer går over meg, dine redsler har tilintetgjort meg. Hele dagen omgir de meg som vann, de omringer meg alle sammen.» «For trengsler uten tall omgir

meg.» «Du er den som har latt oss se mange trengsler, og ulykker lot du oss se» (Sal 88,8.16–18; 40,13; 71,20).

Hos profeten Jesaja sier Gud Herren selv om sin kirke og om hver troende sjel at de er elendige og trøstesløse, herjet bort av storm (Jes 54,11). I Det nye testamente sier apostelen Paulus: «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22). Apostlene Peter og Jakob taler om forskjellige prøvelser som Guds barn pleier å komme i (1 Pet 1,6; Jak 1,2).

Alt dette forklares og stadfestes av den daglige erfaring, for vi ser at når et kors hjemsøker Guds barn, pleier det heller ikke nå å komme alene. De gamle sa at et riktig kors må ha fire ender, og ville si at de gudfryktiges trengsel for det meste er firedobbel. En gudfryktig lærer sier: I regnekunsten betyr korset hos latinerne, liksom hos enkle folk, ti; i Guds regnekunst og hos hans barn har det ofte den samme verdien, siden det mang en gang brer seg ut i tifold sorg og angst.

De troendes trengsel sammenlignes i Skriften med et ris som en far pleier å tukte barnet sitt med (Sal 89,33). Men et ris består ikke av én kvist, men av mange, og alle bidrar sitt til svien og smerten under slaget. Slik består også Guds ris for det meste av mange lidelser, mye angst og nød.

En far lar det sjelden bli ved ett slag; han dobler slagene og slår ikke sjelden hardt til, alt etter som barnets ulydighet, gjenstridighet og ondskap krever det eller han ellers finner det tjenlig. På samme måte forholder Gud seg til barna sine: han tar dem ofte strengt i skole og på mange forskjellige måter.

Det finnes mange slags kors og trengsler, men hovedsakelig kan de deles inn i innvortes og utvortes, åndelige og legemlige, skjulte og åpenbare, hederlige (for verden) og vanærende og lignende. Til de åndelige og innvortes lidelser hører de åndelige anfektelsene: sjeleangst, samvittighetsnag, tungsinn, sorgmodighet, frykt, skrekk, ugudelige og gudsbespottelige tanker, troens skrøpelighet, mangel på guddommelig trøst, å føle seg forlatt av Gud, å ikke bli bønnhørt, å ikke kunne be, og så videre.

De utvortes og legemlige lidelsene er nesten utallige. For hvem kan telle opp alle de tilfeller og hendelser som en kristen er utsatt for i dette bedrøvelige livet? Hvem kan telle alle de sykdommer som pleier å angripe og svekke legemet? Ofte kommer det over Guds barn noe

uvanlig som ingen lege kan finne rede på, hvor lærd og erfaren han enn er, men må innrømme at det er Guds finger. Til dette kommer fattigdom med sine brødre og sønner: forakt, undertrykkelse, urett og voldsom medfart fra verden, baktalelse og vanære, frafall fra venner, troløshet og ulydighet hos slektninger og trosfeller, ran, tyveri, plyndring, brann og så videre.

Mange kors er hederlige i verdens øyne og blir liksom mildnet og lindret av menneskenes medlidenhet. Mange andre fører skam og menneskers hat med seg, slik at gudfryktige hjerter enten ved løgn og uforskyldt baktalelse eller ved sine nærmestes onde oppførsel blir en vederstyggelighet og et skremsel for alle. Mang en gang har de et åpenbart kors som alle vet å tale om, men ofte en hemmelig nød som de ikke tør betro eller klage over til noen.

Av dette selskapet flytter ofte et stort antall inn hos dem på én gang etter Guds befaling eller med hans tillatelse, og blir hos dem til de er helt uttært. Ofte kommer de også enkeltvis, ett etter ett, så når en ulykke er over og overstått, står allerede en annen parat. Når ett kors har tatt farvel, står allerede et annet utenfor døren og banker på.

Jeg vet ikke om det er nødvendig å belyse dette med eksempler, siden de er å finne overalt. Likevel vil jeg føre fram ett. Jeg har kjent en troende og gudfryktig kvinne som var født av hederlige foreldre, men som allerede i sin spede barndom mistet moren og ble kummerlig oppdratt under en hard og ugudelig stemors hånd. Da hun var noenlunde voksen, tok hun tjeneste hos fremmede mennesker, der hun måtte tåle mye vondt.

Omsider ble hun gift med en håndverker som godt forstod å bruke hendene, men som var hengitt til drikk og lediggang. Av ham hørte hun sjelden eller aldri et godt ord; hun ble ofte uten skyld forhånet, utskjelt og slått. Hun fødte barna sine under store smerter og mistet helsen ved det. Barneoppdragelsen og omsorgen for huset hvilte alene på henne, og da hun og mannen etter hvert var sunket ned i fattigdom, måtte hun hjelpe seg med å låne og kjøpe på borg, og visste mang en gang verken ut eller inn.

Over dette falt hun, som en nok kan tenke seg, i tungsinn og sorgmodighet, utgjøt mange tusen, tusen tårer og tilbrakte søvnløse netter i sorg og sukk.

Heller ikke de åndelige anfektelsene uteble. Satan angrep henne ofte hardt med tanker om at hun var forstøtt og forlatt av Gud, at Gud ikke ville vite av henne eller bry seg om henne, at han ikke hørte bønnene hennes og ikke tok seg til hjerte tårene, sukkene og klagene hennes. Hun ble ikke engang behandlet så godt i Guds hus som en hund i et borgerhus, sa Satan, og hun kunne umulig være noe Guds barn, siden Gud nektet henne brød og hjelp, noe et barn jo skulle kunne vente av sin far, og så videre.

Til dette kom den ugudelige verdens pågåenhet og forfølgelser. Hun hadde egennyttige og hatefulle naboer, som lett ble støtt, og som da for løs på henne med harde og ærekrenkende ord og voldte henne all slags hjertesorg. Når hun så, for ikke å komme i trette med dem, holdt seg inne og knapt torde vise seg utenfor døren, voldte enten mannen hennes eller en ugudelig soldat som hun hadde innkvartert, henne så mye ulempe og fortred at hun ble lei av livet. Ofte sa hun med inderlige sukk, likesom Elia, til sin Gud: «Det er nok! Ta nå mitt liv, Herre!» (1 Kong 19,4).

Likevel var hun alltid stille og tålmodig, klaget sjelden sin nød, og søkte trøst og glede i Guds ord, mens hun sa med David: «Dersom din lov ikke hadde vært min lyst, var jeg omkommet i min elendighet» (Sal 119,92).

Jeg har ment at jeg burde føre fram dette eksemplet i håp om at jeg kanskje kunne vekke noen til å gi desto mer og bedre akt på de elendige og trøstesløse i verden. For mange har et slikt hjerte, tynget av stort kors, boende hos seg, men uten å ta del i dets nød og være det til trøst og hjelp – og det drar sannelig et ikke lite ansvar etter seg.

Jeg kommer nå til det tredje som vi skal betrakte i teksten vår: den guddommelige trøst. «Likesom Kristi lidelser kommer over oss i rikt mål, så er også vår trøst rikelig ved Kristus», sier apostelen. Han vil si så mye som: Selv om vår Gud skjenker oss korsbegeret så fullt at det mang en gang renner over, så gjør han det samme med trøstens og gledens beger. Midt i eller like etter trengselen gir han oss ofte så mye trøst, fred og glede at vi liksom blir beruset av den og glemmer all vår nød.

Vi kan her ikke la være også å føre fram de to foregående versene: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, han som trøster oss i all vår trengsel, for at vi skal

kunne trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten vi selv blir trøstet med av Gud!» Deretter vil vi forklare hva som menes med Guds og Kristi trøst, som han pleier å trøste sine egne med i deres mangfoldige trengsler.

Det finnes tre slags trøst som menneskene pleier å holde seg til. Den første er den timelige og legemlige verdens trøst, som tas fra og gis av mennesker, som mennesker, av naturen og de forgjengelige ting. Den andre er den åndelige og guddommelige trøst, som Gud gjennom sitt ord, sin Ånd og nåde inngir de bedrøvede hjerter. Den tredje er den himmelske og evige trøst, som vi etter dette møysommelige og bedrøvelige livet har å vente umiddelbart og evig fra vår Gud.

Den første trøsten er jordisk i sin opprinnelse, usikker og forgjengelig. Den er som en regnbekk som har vann nok høst og vår, men tørker ut og forsvinner i sommervarmen. Den er som sjøvannet, som ikke slukker tørsten, men bare øker den. Den er like forskjellig fra den åndelige og guddommelige trøst som skyggen og maleriet fra virkeligheten, og som skinnet fra kraften. Den evige trøst vil Gud selv være, med all sin kjærlighet, all sin godhet, all sin kraft, sitt lys, sin frelse og salighet.

Men en prøve og forsmak på den har vi i den åndelige trøst som i dette livet inngis vårt bedrøvede hjerte gjennom ordet. Allerede ut fra den kan en slutte seg til hva den nevnte guddommelige trøst er: en kraft og nåde som fra himmelen skjenkes de bedrøvede sjeler for å styrke og forfriske dem og bevare tålmodigheten deres. Den er en sødme som kommer fra og ut av Gud, og som overvinner trengselens bitterhet. Den er en vederkvegelse tilberedt av Jesus, som gjør det matte og bekymrede hjertet levende og sterkt.

Når vi smaker Guds godhet midt i trengselen og merker hans kraft under korsets byrde; når hans ord og løfter ved Den Hellige Ånd blir levende og virksomme i hjertet vårt, eller ordets iboende kraft brer seg i sjelen vår; når vi midt i refselsen og under Guds hånd får visshet om hans nåde og evige kjærlighet, hans trofasthet og hjelp som ikke uteblir, og slik i kjærlighet og håp står imot alle Satans og verdens listige angrep; ja, når vi noen ganger føler og merker lite eller ingenting av alt dette, men likevel holdes oppe i tro og håp av en skjult kraft og vederkvegelse – da kaller en det Guds trøst.

Dette siste føyer jeg til med velberåd hu, for anfektede og bekymrede hjerter mener ikke sjelden at all guddommelig trøst er dem unndratt når de ikke føler og merker den. Likevel vitner det at de holdes oppe og står fast under korset, og deres hjerters lengsel og sukk, tydelig nok om at det finnes en guddommelig kraft og en skjult trøst i dem.

I denne sammenheng må vi først merke oss at den guddommelige trøst ikke er som menneskers trøst, som bare består i ord. Den er ren, virkelig, guddommelig kraft, ren fred, glede, sødme, velsignelse, liv, kjærlighet, godhet, trofasthet og så videre, som styrker og holder de troende sjeler oppe under lidelsene deres. Gud sier til sjelen: «Jeg er din frelse» (Sal 35,3). «Jeg er ditt skjold, din meget store lønn» (1 Mos 15,1). «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5). «Frykt ikke; vær frimodig; du er min, og jeg er din», og så videre.

Men med denne tiltalen er det som med Herren Jesu åndepust, da han meddelte disiplene sine Den Hellige Ånd (Joh 20,22). Det er rene kraftord og, om jeg så må si, rene virkelige ord (*verba realia*), som styrker hjertet og fyller det med virkelig trøst.

Skriften taler bemerkelsesverdig om dette. «Som en mor trøster sitt barn, slik vil jeg trøste dere» (Jes 66,13), sier Herren. Når et barn er sykt og grettent, tar moren det ikke bare på armen, legger det i fanget, taler vennlig og moderlig til det, kysser og kjærtegner det; hun rekker det også brystet, så det kan slukke tørsten og vederkvege seg ved det. Slik trøster også vår Gud.

«Han helbreder dem som har et nedbrutt hjerte, og forbinder deres smertefulle sår», sier David (Sal 147,3). Å, hvor ofte synes det oss i harde anfektelser og stor sorgmodighet som om hjertet vårt var helt knust og sønderrevet – og se, Gud blir en sårlege som selv forbinder og leger oss! Han legger plaster på oss, og i sårene våre drypper han balsamolje, med bestanddeler som er vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn. Dette bekreftes av ordene apostelen bruker når han taler om de troendes trengsler: «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt» (Rom 5,5).

Den guddommelige trøst sammenlignes med en kilde som de tørste – det vil si de elendige og fattige – leter etter, og som Gud selv viser dem

så de kan drikke og slukke tørsten (Jes 41,17.18). Den sammenlignes med grønne enger som den gode hyrde Jesus fører sauene sine til for å gi dem drikke og mette dem (Sal 23,2), og med blomster og epler som han vederkveger sin elskede med (Høys 2,5). Alt dette er talemåter som betegner den himmelske trøsts kraft.

Kort sagt: Den guddommelige trøst er en vederkvegelse, tilberedt av Gud selv for de bedrøvede sjeler, full av kraft, liv og velsignelse. Alle tre personer i det ene guddommelige vesen gir sitt til den. Derfor kalles Faderen all trøsts Gud (2 Kor 1,3; Rom 15,5), Herren Jesus Israels trøst, og Den Hellige Ånd en Talsmann og trøster, som fyller de troendes hjerter med trøst, fred og glede.

Han kommer deres skrøpelighet til hjelp og vitner midt i trengslene med deres ånd at de er Guds barn, og holder dem oppe med sin glede og kraft – likesom én venn omfavner den andre når denne faller i avmakt, og holder ham i armene så han ikke segner om, og likesom en stang eller et grønt tre støtter en skrøpelig plante så den holder seg oppreist (Joh 15,26; Jes 61,1.2; Apg 9,31; Rom 14,17; 8,16.26; Sal 51,14). (*Jf. s.* 38.)

Videre må vi merke oss at vår Gud ikke skjenker slik himmelsk trøst umiddelbart, men gjennom sitt ord. Det ser en tydelig av det apostelen sier: Gud trøster sine egne, særlig tjenerne sine, for at de på sin side kan trøste dem som er i all slags trengsel. Men de trøster ikke på noen annen måte enn gjennom ordet, som de har tatt imot fra Gud og hvis kraft de har kjent i sine hjerter.

Det er hevet over tvil at apostelen selv har hatt rik trøst av nådens og livets ord, av evangeliet om Kristus, som han forkynte for andre med stor frimodighet. De lære- og trøstebrevene han har etterlatt Guds kirke, viser også til fulle at han alltid holdt seg til det evangeliet som Herren Jesus selv forkynte i sitt kjøds dager, og fant rik trøst i det for seg selv og andre.

Derfor sier han også et annet sted: «Alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss, for at vi skal ha håp ved det tålmodet og den trøsten som Skriftene gir» (Rom 15,4). Derfor sier også David: «Dersom din lov ikke hadde vært min lyst, var jeg omkommet i min elendighet» (Sal 119,92).

Slik er Det gamle og Det nye testamente så å si Guds to morsbryster som vi suger den himmelske trøst av (Jes 66,11.13). De er Israels bekker

og trøstens kilder som de gudelskende sjeler henter vederkvegelse fra (Sal 46,5; 65,10). De er den himmelske brudgoms vinhus, der han fører sin elskede inn for å fylle henne med sin kjærlighet (Høys 2,4).

De troende erfarer daglig at ingen trengsel er så stor at det ikke skulle finnes trøst mot den i Guds ord. De gleder seg over det Guds under at så mange tusen mennesker fra begynnelsen av, i så mangehånde og utallige trengsler og motganger, har funnet rik trøst i hans ord.

Ordene er slik valgt og avpasset at de kan brukes av alle og enhver. De er lagt til rette for de mangfoldige slags nød, og gir hver enkelt en slik forsikring som om de var skrevet for hans skyld alene. Derfor ser og erfarer en ofte med glede hvilke underverk Skriftens kraft- og kjerneord virker hos anfektede, bedrøvede, syke og døende mennesker. Likesom vi hittil har erfart dette, så unne Gud oss også den nåde å fortsatt erfare det hos oss selv og andre, især i vår siste nød!

Endelig må vi ikke se bort fra det apostelen antyder: at Gud etter trengslenes mål også pleier å avpasse trøstens mål, slik at der Kristi lidelser, som han sier, kommer over oss i rikt mål, der er også vår trøst rikelig ved Kristus. Vår Gud og Herren Jesus, vår Frelser, kjenner nøye tilstanden til sine troende. «Jeg vet om din trengsel og din fattigdom og om spotten fra dem som sier de er jøder, men ikke er det, men er Satans synagoge» (Åp 2,9). «Jeg vet hvor du bor, der hvor Satan har sin trone» (Åp 2,13). «Jeg vet om dine gjerninger … du har liten styrke» (Åp 3,8).

Likesom en far eller mor passer mest på det syke barnet og gir det mest pleie, og likesom en gartner tar mest omhu med de spedeste plantene, setter støtter ved siden av de tynne og skrøpelige og vanner hele hagen sin mest i den sterkeste hete, slik vet også Gud å behandle alle sine barn etter deres tilstand og gi dem den trøst og kraft de trenger.

Der det er mange fiender og mye forfølgelse, gir han uforferdet mot og stor kraft. Der det er mange anfektelser, gir han mange sukk, som alle iler til himmelen, rører Guds farshjerte og kommer tilbake med ny kraft. Der det er mye fattigdom og nød, gir han stor nøysomhet og åpenbarer desto mer rikdommen i sin kunnskap og salighet. Der det er mye forakt og forlatthet fra verden, pleier han å legge sin faderlige omsorg og nådige nærvær desto herligere for dagen, og så videre.

Dette kan stadfestes med de helliges eksempler til alle tider. Det var sørgelig nok at Jakob, for å vike unna den fiendtlig sinnede broren, måtte vende sin fars hus ryggen og vandre til et fremmed land med en stav i hånden. Men se hvor rikelig Gud trøstet ham da han den første natten la seg til å sove! Han viste ham i søvne himmelstigen, englene og seg selv, og ga ham et så herlig løfte: «Se, jeg er med deg og vil bevare deg hvor du går … for jeg vil ikke forlate deg» (1 Mos 28,15).

David ble i omtrent ti år hardt forfulgt av Saul; men hvor rikt Gud trøstet ham, ser vi av de lærerike og trøstefulle salmene han skrev i denne elendigheten. «Du har gitt meg glede i mitt hjerte, større enn den de andre har når de har overflod av korn og most» (Sal 4,8). Det vil si: Selv om de, mine fiender, får en rik korn- og vinhøst, og jeg må leve her i ørkenen, der en verken kan så eller høste, så er deres hjerter langt fra så glade og fornøyde som mitt er i deg, min Gud.

Og et annet sted: «Din munns lov er bedre for meg enn tusen stykker gull og sølv. Nød og trengsel fant meg, dine bud er min lyst» – det vil si: min trøst og glede. «Jeg gleder meg over ditt ord som en som finner stort bytte» (Sal 119,72.143.162).

Hva den hellige Paulus måtte lide for Kristi skyld, er kjent dels av Apostlenes gjerninger, dels av hans egne brev. Men hvilken rik trøst han fikk av sin Jesus, har han heller ikke fortiet. Når han var hardt trengt, viste Herren seg enten selv for ham eller sendte ham sin engel for å styrke ham; og jo mer djevelen og verden forfulgte ham, desto mer ble Guds kjærlighet utøst i hans hjerte ved Den Hellige Ånd.

Derfor kunne han også, etter at han var hudflettet, prise Gud i fengselet ved midnatt med sang og bønn. Derfor roser han seg av trengslene og sier at han er fylt av trøst og har overvettes stor glede i all sin trengsel. Derfor spotter han Satan og alle hans medhjelpere og sier: «Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd? Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Apg 23,11; 27,23; Rom 5,5; Apg 16,23.25; Rom 5,3; 2 Kor 7,4; Rom 8,35.37).

Det fortjener å merkes at den dyrebare apostelen ikke bare taler så frimodig og spotter djevelen og verden for seg selv alene, men også i alle andre utvalgte Guds barns navn. Derfor sier han ikke: «Hvem kan skille meg», men: «Hvem kan skille oss». Dermed vil han vise at Gud

vil gi alle sine troende full trøst og frimodighet etter målet av deres trengsler, noe han også til denne dag har vist i gjerning.

Jeg kunne føre fram mange eksempler på det, særlig fra de hellige martyrene, som har måttet kjempe inntil blodet for navnet Jesus og derfor også har trengt og mottatt en særskilt hjelp og stor trøst fra himmelen. Jeg vil likevel innskrenke meg til noen få, og velger helst noen fra nyere tid, for å bevise at Gud ennå stadig oppfyller sine løfter og hjelper oss til å overvinne uvanlig store trengsler ved uvanlig stor trøst.

Det er kjent at de to gudfryktige og lærde mennene Johan Hus og Hieronymus av Praha etter Konstanz-kirkemøtets dom ble brent i året 1415. Hvilken nåde og trøst disse fikk av Gud til å lide en slik skrekkelig død med glede, vil vi fremstille med ord fra to forfattere som levde på den tiden og delvis selv var vitner til deres frimodighet.

Om dem begge skriver Aeneas Sylvius, som siden ble pave under navnet Pius den annen, at de led døden med uforferdet mot og ilte til bålet som om de var innbudt til et gjestebud. Heller ikke hørte noen fra dem et eneste ord som vitnet om frykt. Da de var omgitt av flammene, begynte de å prise Gud med lovsanger og holdt på med det til røsten og livet ble dem tatt.

Om den siste av dem særlig skriver en lærd mann fra den tiden, ved navn Poggius fra Firenze, at han ikke kunne beundre nok denne mannens lærdom, veltalenhet og frimodighet. For selv om han hadde sittet nesten et helt år i et mørkt og stinkende fengsel og var blitt svært ille behandlet, forstod han likevel å forsvare saken sin og å støtte den med så mange vitnesbyrd fra kirkelærerne, og å imøtegå motstanderne med så grundige svar, som om han hele tiden hadde forberedt seg på det i ro og mak ved hjelp av mange bøker.

Da han endelig var dømt til bålet og ble ført ut, viste han seg hele veien trøstig og uforferdet. Og da bøddelen ville tenne bålet bak ham, sa han til ham: «Her! Kom hit og tenn bålet for øynene mine! For hadde jeg fryktet det, ville jeg ikke ha kommet hit, for jeg kunne godt ha flyktet.» Da flammene slo i været, begynte han å synge høyt og oppga slik sin ånd.

Overordentlig merkverdig er det også som fortelles om en fornem ung mann ved navn Thomas Haukes, som ble brent for evangeliets skyld den 11. januar 1555. Hans gode venner besøkte ham i fengselet

kort før hans død, og ble ikke lite styrket i troen ved hans frimodige tale.

Men de kunne ikke nekte for at de var svært redde for en så voldsom og skrekkelig død som bålet var. Derfor ba de ham om at når det kom dit at han skulle lide denne pinen, ville han gi dem et tegn midt i ilden før han døde, slik at de kunne vite at denne dødsmåten ikke var så skrekkelig og uutholdelig at en ikke kunne bevare fatningen under den.

Dette lovte han dem, og det ble avtalt at dersom pinen var uutholdelig, skulle han holde seg stille; men var det slik at han ved Guds Ånd og kraft hadde styrke til å overvinne den, skulle han, før han døde, løfte armene og hendene opp over hodet mot himmelen.

Da dagen kom da han skulle ende sitt liv, og han ble ført ut og smidd til brannpelen med en jernlenke, og bålet tok til å brenne, holdt han seg riktignok stille i begynnelsen. Men senere, da ikke bare stemmen var tatt fra ham av flammene, men også huden var krympet sammen og fingrene for det meste fortært, kom han løftet sitt i hu og slo de halvt oppbrente armene to ganger sammen over hodet.

Det vakte stor forundring og et høyt rop blant folket rundt omkring, og ikke liten glede hos vennene hans. Se, dette er Guds kraft, som fullendes i skrøpelighet; dette er de troende sjelers trøst, som vederkveger dem selv midt i ilden.

Jeg kunne også nevne andre eksempler til bevis for at Gud selv i stor fattigdom, i smertefulle sykdommer, harde forfølgelser og andre langvarige og tallrike trengsler har gitt sine egne rik og overflødig trøst. Men jeg nøler med å dvele lenger ved dette, og vil nå gå over til å vise hvilken bruk vi skal gjøre av det som er lagt fram ut fra teksten vår.

La oss først av den foregående framstillingen lære godt å skille de troendes hellige og velsignede kors – eller, som apostelen kaller det, Kristi lidelser – fra verdens vanhellige og alminnelige lidelser! Dette er høyst viktig. For også her, som i andre ting som hører til kristendommen, foregår det mye bedrag. Mangt et menneske som på grunn av de mangfoldige motgangene som møter ham, nesten regner seg til de hellige martyrene og venter seg stor lønn i himmelen, vil likevel ikke unnfly helvete dersom han ikke omvender seg.

De som tar sitt kors opp og bærer det etter Kristus, har riktignok det løftet at de skal få rik trøst i denne verden og etter dette livet ha en evig fylde av herlighet i overmål å vente. Men ikke ethvert kors er et kristenkors, og ikke enhver som må lide noe, kan med rette gjøre dette løftet til sitt.

Da Herren Jesus hang på korset, hadde han en røver på hver side av seg, og de måtte lide det denne dødsmåten førte med seg, like så vel som han. Men fordi den ene av dem etter en hjertelig anger over syndene sine ble tatt opp i fellesskap med Kristus, den korsfestede, ble hans kors helliget og velsignet. Det ble ikke bare uten skade for hans frelse, men tjente på en måte til å fremme den.

Den andre derimot holdt ut i sin ondskap og spottet Kristus til det siste; hans kors forble også vanhellig og forbannet, og overantvortet ham samme dag til helvetes kval og pine.

Slik går det også i dag i verden. Det kan være to naboer som begge er fattige og elendige og slår seg kummerlig igjennom. Den ene bærer sitt kors etter Herren Jesus og følger ham på salighetens vei med sukk og tårer, mens den andre går i Satans lenker og har syndens åk på nakken.

Det hender ikke sjelden at det kommer en alminnelig trengsel over en by, en egn eller et helt rike, og at de gudfryktige sammen med de ugudelige blir hardt trykket, så de synes å være under den samme dom. Men i Guds øyne er det likevel stor forskjell, og utfallet lærer at det som er en streng straff for de ugudelige og overøser dem med bare forbannelse, gift, galle og fordervelse, er for de gudfryktige bare en faderlig refselse, som ofte tjener til å fremme deres timelige og evige velferd.

«Likesom gullet glør og avnene ryker i den samme ild, og likesom halmen knuses og kornet renses i den samme treskemaskin, slik prøver, renser og luterer den samme inntrengende makt de gode, og fordømmer, ødelegger og utrydder de onde. Derfor forbanner og spotter de onde Gud i den samme trengsel som de gode ber til ham og priser ham i. Så mye kommer det an, ikke på hva en lider, men på hvordan en lider. For på samme måte hender det at det oppmøkte skarnet stinker grufullt, og at salven dufter søtt.» Augustin, *Om Guds stat*, 1. bok, kap. 8.

For å vite hva som er en Kristi lidelse og et helliget og velsignet kors, må en først i alminnelighet gi akt på tilstanden til de personene som er belagt og tynget med alle slags trengsler. For korset må bedømmes etter personen, og ikke personen etter korset.

Når et menneske lever i nådestanden og i forening og fellesskap med Jesus Kristus, når han vandrer i sitt rette kall og i lydighet mot Gud – med ett ord: når han er en troende kristen og et sant Guds barn, da er alt han lider, som Luther sier, idel helligdom. Da er hans kors helliget og velsignet; da må alle ting tjene ham til gode, og da kan han med rette gjøre til sine alle de løfter som er gitt i den hellige Skrift til de gudfryktige korsbærerne og Kristi etterfølgere.

Synden blir, etter apostelens utsagn, ikke til fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus, og korset er så langt fra å kunne skade dem at det tvert imot må tjene dem til det beste og kalles et helliget og velsignet kors for hans skyld som har elsket dem, forløst dem og tatt dem opp i sitt fellesskap. På samme måte er det av stor viktighet at et menneske er forvisset om at korset har grepet ham på hans veier, i hans kall og i hans tjeneste for Gud. For da har han en god samvittighet og kan desto bedre trøste seg ved Guds hjelp.

Dette kan belyses ved Jakobs og Bileams eksempler. Den første, Jakob, hadde fått befaling av Gud om å dra tilbake til fedrelandet sitt, og dessuten løftet om at han ville gjøre vel mot ham (1 Mos 32,6.9 ff.). Da broren Esau kom ham i møte med fire hundre mann, beropte han seg på denne befalingen og dette løftet og styrket seg med det. Og da en mann senere kjempet med ham, merket han til sist hvem det var og ville ikke slippe ham før han ga ham sin velsignelse (v. 24 ff.).

Den siste ville mot Guds vilje, av gjerrighet, foreta en reise til Balak, moabittenes konge, for etter hans krav å forbanne Israel; men Herrens engel stilte seg med et trukket sverd i veien for å stå ham imot (4 Mos 22,21 ff.).

Slik er det nå med de gudfryktige og de ugudelige. Når noen motgang rammer de første på deres kalls veier, kan de berope seg på Guds befaling og løfte og være forsikret om at alt er nåde og trofasthet. Når Herren derimot lar en engel med hevnens sverd stille seg i veien for de siste på deres syndige og urettmessige veier, og de kommer i angst og nød, har de visselig bare lite å trøste seg ved.

La derfor enhver prøve seg selv for å erfare hvilken tilstand han er i, og la ham også av dette lære hvor mye som kommer an på troen, på fellesskapet med Jesus Kristus og på den sanne gudfryktighet. Skriften har ingen løfter og ingen trøst for andre enn Guds barn. Heller ikke kan korset bli noen til et gagnlig åk, en lett, søt byrde – like lite som noen kan finne hvile for sin sjel – med mindre han er kommet til Herren Jesus i troen og følger ham.

For å kunne skille mellom kors og kors må en dernest særlig legge nøye merke dels til årsaken, og til på hvilken måte og ved hvilken anledning en er kommet i trengsel og motgang. Kan vi være visse på at Gud etter sin hellige vilje og sitt råd har ført oss inn i den, eller har vi selv ved vårt eget lettsinn styrtet oss i den? Lider vi for Guds og Herren Jesu og rettferdighetens skyld, eller på grunn av vårt egensinn, vår ulydighet, trettekjærhet og annen ugudelighet?

For her er det stor forskjell, slik apostelen lærer: «Om dere blir spottet for Kristi navns skyld, er dere salige, for herlighetens og Guds Ånd hviler over dere. For ingen av dere må lide som en drapsmann eller tyv eller ugjerningsmann, eller som en som blander seg i andres saker. Men lider han som kristen, da skal han ikke skamme seg, men prise Gud for dette navnet» (1 Pet 4,14–16).

Dette lar seg best belyse og framstille med eksempler. I året 1553 ble ni personer på et sted i Frankrike dømt til bålet og brent for sin evangeliske trosbekjennelses skyld. Blant dem var en mann ved navn Ludvik Marsak, som tidligere hadde tjent kongen i krigen og kjempet tappert. Da de ble ført ut, ble han på grunn av sin gode oppførsel i krigen spart for å ha reipet om halsen, mens de åtte andre måtte bære den til vanære.

Så snart han ble oppmerksom på det, sa han til bøddelen: «Hva skal dette bety? Står da disses sak bedre enn min? Hvorfor gjør du ikke også meg til ridder av denne edle og herlige orden?» Han siktet til den skikken kongene har, at de gir ridderordenen til fortjente personer ved å la dem bære et visst tegn i et silkebånd eller en gullkjede.

Se, denne mannen kunne med full rett regne sin egen og sine hellige stallbrødres reip, som ble lagt på dem til vanære, for en gullkjede og et hederstegn. Ganske annerledes er det med en tyv som av øvrigheten er dømt til å bære et reip om halsen hele livet.

Slik er det også i mange andre ting. Det hender ofte at en rettroende, gudfryktig og samvittighetsfull lærer blir hatet, forfulgt og dypt krenket av verden for sin bekjennelse, sin hellige nidkjærhet, sin oppriktighet og standhaftighet. Men det kan også hende at en annen drar over seg alle slags ubehageligheter og motgang ved sin utidige og ubetenksomme iver, sitt egensinn, sin trettekjærhet og kritikksyke. Den første kan være forvisset om og rose seg av at han bærer korset etter sin Jesus og er blitt delaktig i Kristi lidelser. Den andre kan nok også innbille seg det, men uten grunn og sannhet.

På samme måte er det med mangt et kristent og gudelskende hjerte som streber etter å skaffe seg sitt ærlige utkomme og beskjedne livsopphold under flittige og andektige bønner, ved utrettelig arbeid, måtehold og sparsommelighet. Men han møter alle slags hindringer som tap, sykdom og lignende, som stadig trykker ham ned – likesom en fugl som barna har bundet en tråd om foten på, og som aldri kan heve seg i været, hvor mye den enn flagrer oppover – så han stadig må spinne kummerens tråd og forbli i fattigdom og elendighet.

En annen, en lettsindig kar, legger seg derimot på latsiden, driver med drikk, spill og alle slags unyttige ting, og blir slik brakt til tiggerstaven. Hvem ser ikke at den første hører med i selskapet til Herren Jesus og hans kors, men på ingen måte den andre?

Slik erfarer en også ofte at en klok Abigail og gudfryktig Maria er blitt gift med en uforstandig og ugudelig Nabal. Hun omgås ham med tilbørlig lydighet og størst mulig vennlighet og tjenstvillighet, og legger seg i selen for å vinne hjertet hans og leve i fred med ham; men hun utretter lite, blir hardt behandlet, ofte grovt utskjelt, ja kanskje til og med slått og daglig krenket og plaget. Det bærer hun i stille tålmodighet, uten kanskje å klage over det for noen annen enn sin kjære Gud i sine tårebønner.

En annen derimot, som også har en hard og urimelig mann, men selv har et enda hardere og mer urimelig sinn, en løs, bitsk munn og et lettsindig hjerte, eller som er hengitt til dovenskap og forsømmelighet, eller elsker drikk mer enn hun elsker mannen sin, lever også et ulykkelig ekteskap og blir ofte ille nok behandlet. Men det er likevel åpenbart at den første kan rose seg av Kristi lidelser, mens denne ikke kan gjøre dem til sine.

Dels må en se hen til måten korset bæres på. De gudfryktige sjeler, som er aktet verdige til korset, bærer det etter sin frelsers eksempel med stille tålmodighet og kristen hengivelse. De ser mer på Gud enn på mennesker, mer på korsets frukt enn på dets byrde.

De erkjenner med ydmyke, botferdige hjerter at alt vondt som møter dem etter Guds vilje, har de vel fortjent med sine synder, og de er glade for at han refser og hjemsøker dem her, for at de ikke skal bli fordømt sammen med verden (1 Kor 11,32). De pleier heller ikke å klynke og klage mye eller gjøre noe særlig vesen av det, men sier med David: «Det er min plage – men jeg vil minnes år fra Den Høyestes høyre hånd» (Sal 77,11). «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10).

De er som gullet, som gir den minste lyd fra seg under hammeren. De har alltid sin Jesu eksempel for øye, han som under sine lidelser ikke åpnet sin munn, men var «lik et lam som føres bort for å slaktes, og lik et får som tier når de klipper det» (Jes 53,7).

De verdslig sinnede, ugjenfødte hjertene derimot er utålmodige, hater korset, knurrer mot Gud, er uvennlige og harde mot sin neste og synes at de ikke blir så godt behandlet her i verden som de burde. Munnen deres er ofte full av forbannelse, hendene deres av vold. De vil dessuten gjerne bli fri for korset, om de enn skulle søke hjelp hos djevelen og hans undersåtter eller gripe til andre forbudne midler.

De ligner i dette, som i alt annet, tornebusken og borrene, som ikke kan gjøre annet enn å rive og stikke, og flintesteinene, som slynger gnister og småstykker opp i øynene på en når de blir slått. Så lenge noen finner et slikt ubøyd sinn og gjenstridig hjerte hos seg, og uten anger gir etter for det som for andre syndige lyster, hvordan kan han da rose seg av Kristi lidelser?

Og dels må en se på virkningen og frukten som korset frembringer. Kristi hellige og velsignede kors gjør de gode enda bedre, de gudfryktige enda mer gudfryktige. Det er som et regnvær, som så å si besår og bestrør såkornet med tårer, men samtidig gjør at det grønnes og vokser desto lifligere.

Jo mer de gudelskende sjeler erfarer verdens fiendskap, desto inderligere vennskap slutter de med sin Gud. Hjertet deres er som en drue i vinpressen: jo mer den presses, desto mer saft gir den. Likesom et sønderbrutt speil gjengir tilskuerens ansikt i hvert enkelt stykke,

slik er det også med de troendes hjerte: om det enn skulle springe i tusen stykker, ville det likevel i hvert av dem bevare tilliten til Gud, bildet av sin Jesus og kjærligheten til ham.

De er som gullet og sølvet: jo oftere det går gjennom ilden, desto mer renses det. De er som kvinnenes høyt elskede martyr, som en lærd mann har kalt linet: det blir stadig bedre, nyttigere og behageligere jo mer det håndteres, bearbeides, brekkes, svinges og hekles, og så videre.

De ugudeliges kors derimot gjør dem bare verre – som vår Gud uttrykkelig sier: «Hvorfor vil dere bli slått enda mer? Hvorfor vil dere øke deres frafall?» (Jes 1,5). Om Akas, kongen i Juda, heter det at da assyrerkongen trengte ham, «bar han seg enda mer troløst at mot Herren» (2 Krøn 28,22), og om andre ugudelige at de tygget tungene sine i pine og spottet himmelens Gud (Åp 16,10.11).

Ak, hvor mange mennesker ser en ikke daglig for sine øyne som riktignok ikke mangler fattigdom, forakt, undertrykkelse og alle slags trengsler, men etter sin onde vane likevel ikke ber, men banner skrekkelig, forakter Gud, hans Ord og høyhellige sakrament, sløser bort alt de fortjener med fråtseri og drikk, og dessuten er svært egensindige, gjenstridige og freke og fører et sorgløst og tøylesløst liv!

Slike mennesker kan jeg ofte ikke se på uten bedrøvelse når jeg tenker på at de har et dobbelt helvete: ett i dette møysommelige og bedrøvelige livet, som de på ingen måte kan nyte med glede, og et annet i evigheten, som de med sin ubotferdighet gjør seg fortjent til.

Prøv dere da, mine kjæreste, etter det som her er lært, og gransk med flid om korset deres er det sanne Kristi kors, og om trengselen deres med rette kan kalles en helliget og velsignet trengsel! Kanskje har dere hittil nok lidt mye, men likevel ingenting for Kristi skyld. Kanskje har dere ved egen skyld dratt over dere all slags motgang, nød og elendighet. Kanskje har den gode Gud hittil utrettet like lite hos dere med korset som med sine velgjerninger, og kanskje har dere nå som før et hardt, sorgløst, gjenstridig, verdslig sinnet hjerte.

Dersom dere nå finner at dette er slik, og er overbevist om det hos dere selv, så må dere ikke bare la være å rose dere av Kristi kors, men være forvisset om at deres stakkars sjel svever i den aller største fare for å bli fordømt.

For likesom det er et slemt tegn når et menneske tenker lite på Gud til tross for sin timelige lykke, enda han har ham å takke for alt, og stadig mer og mer vikler og fordyper seg i det forgjengelige, slik er det ikke mindre sørgelig når en annen forblir like ugudelig til tross for all sin fattigdom, trengsel og motgang.

Det må være et ondt og vanartet barn som stadig lar seg slå og gi ris uten å felle noen tåre eller love og vise noen forbedring; og det må være et forherdet hjerte som midt i nøden ikke tenker på Gud eller i sann botferdighet vil vende seg til ham.

Det fortjente vel ingen ros at den bortkomne sønnen skrapte sammen alt han eide, forlot sin fars hus og hjerte og sløste bort godset sitt i et fremmed land; men derimot var det svært vel gjort av ham at han, etter at han var kommet i fattigdom og hungersnød, tenkte på sin far og vendte tilbake med sorg og anger.

Gjør likedan, kjæreste medkristne! Har dere vendt dere bort fra Gud i de gode dagene, mens det gikk dere vel, så vend tilbake til ham når det går dere ille! Tenk på at han nettopp derfor har latt dere komme i nød og hjemsøkt dere med sine straffer, for at dere skulle komme til dere selv, granske deres tidligere syndige ferd og omvende dere til ham. Nettopp derfor har han gjerdet inn veien deres og stengt den med torner, for at dere ikke mer skulle komme hen til verdens mudderpøler, men vende tilbake til ham.

Nettopp derfor gir han dere her i verden galle og malurt å spise, og sender den ene bitske hunden, den ene lumske reven, den ene glefsende ulven etter den andre på dere, for at de skal gjøre dere lei av verden, og for at dere skal lære at dette livet ikke er noe paradis, men en jammerdal, og at det her ikke er noen glede, noen fred, noen trøst å finne utenfor Gud og hans nåde.

Men når dere av hjertet omvender dere til ham, vil han ikke bare i nåde tilgi dere alle deres synder, men også lindre og formilde de trengsler dere selv har dratt over dere, og vende dem til deres beste. Han har revet dere i stykker – for deres synders skyld – og vil lege dere; han har slått dere og vil forbinde dere. For han er nådig og barmhjertig, langmodig og rik på miskunn, og han angrer det onde – sin straff (Hos 6,1; Joel 2,13).

Blir dere hos verden og synden, har dere verken råd eller hjelp eller trøst å vente, like lite her som hisset, men bare spott, skam og vanære.

Omvender dere dere derimot av hjertet til Gud, vil han lede alt til deres vel. Da skal det ikke mangle dere på trøst, på hjelp, på redning; han vil ta seg hjertelig av deres sjel, ikke bebreide dere syndene, men vederkvege dere med salighetens visse håp.

Den betraktningen om korsets forskjellighet vi hittil har anstilt, tjener imidlertid også til trøsterik undervisning. For etter det erfaringen lærer, kommer gudfryktige mennesker ikke sjelden på den tanken at trengslene de utstår, ikke er Kristi kors: De mener at de egentlig ikke lider dem for Kristi skyld, men på alle menneskers alminnelige måte. De vil ofte tvile på at fattigdommen deres, sykdommen, skammen og vanæren, tungsinnet, sorgmodigheten og hva vondt som ellers rammer dem – enten særskilt eller sammen med andre – er å regne for en Kristi lidelse, og på om de i den forstand med full visshet kan gjøre Skriftens løfter og trøst til sine.

Men det som er sagt ovenfor, kan, når det overveies vel og korset prøves etter det, snart ta slik tvil fra dem. For alt en troende sjel lider i Kristus og ved Kristus, det lider den også for Kristi skyld.

Den som ved troen er kommet i forening og fellesskap med Kristus og blitt et levende lem på hans åndelige legeme, kan også med god rett og grunn si: Kristus lider i meg, og jeg lider i Kristus; ingenting kan møte meg uten at også min Jesus, som er mitt hode, merker det. Det hans lemmer lider, er også hans lidelse, og det hedres med rette med navnet på hans lidelser.

Dessuten skal en også tenke på at en sann kristens endelige og fremste mål i alle ting er rettet mot Guds ære, mot utbredelsen av Jesu navn og rike, og mot kjærligheten til nesten for Jesu skyld. Likesom alt som et gudfryktig hjerte i samsvar med Guds ord gjør i denne hellige hensikt, er hellig og Gud vel til behag, slik er det også med alt det lider som følge av dette.

En tro og redelig lærer preker, formaner, advarer, trøster; en gudfryktig fyrste sørger for sine undersåtter, håndhever rettferdigheten, straffer ondskapen, støtter og verner kirken; en gudelskende husfar avler barn, forsørger og oppdrar dem med omhu og under stor møye og mye arbeid, og bidrar dessuten sammen med alle andre til å bære samfunnets byrder; et gudfryktig tyende tjener sine foresatte trofast og redelig, og så videre – alt i troen, håpet og kjærligheten.

Når nå kallet, veien og vandringen er hellige, så er også det som møter dem i dette kallet, på denne veien og vandringen, hellig og velsignet. Slik kan hver kristen, i hvilken stand han enn er, trygt håpe at alle hans trengsler og lidelser, alle hans sukk og tårer blir ført inn i Guds register og livets bok og føyd til Kristi lidelser (Sal 56,9; 139,16).

At Skriften har rik trøst for Guds hellige barn – ikke bare når de forfølges for Jesu navns skyld og for bekjennelsen av den evangeliske sannhet, men også når andre trengsler møter dem i deres kristenliv og gudfryktighet – lar seg lett stadfeste med eksempler.

Da Jakob måtte dra i landflyktighet og forlate sin fars hus på grunn av sin brors fiendskap, åpenbarte Gud seg for ham i drømme og ga ham dette løftet: «Se, jeg er med deg og vil bevare deg hvor du går, og jeg vil ikke forlate deg før jeg har gjort det jeg har sagt deg» (1 Mos 28,15). Da Josva skulle gå i gang med det vanskelige toget inn i det lovede land – og det skjedde sikkert ikke uten mange bekymrede tanker – styrket Herren ham med løftet: «Jeg vil ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Jos 1,5).

Det som fortelles om den gudfryktige enken i Sarepta, er verdt å merke seg. Da Gud utvalgte henne til å forsørge og pleie profeten Elia – eller til å forsørges og pleies av ham – viste han tydelig at han også tar seg av sine troende i legemlig nød, utenfor forfølgelsene (1 Kong 17,10 ff.).

Det er også kjent hvor hjertelig vår Frelser i sitt kjøds dager tok seg av alle bedrøvede og nødlidende. Han mettet de sultne, vederkveget og helbredet de syke, gledet enkene, tørket tårene av de gråtende, fulgte de sørgende og de som bar på sorg, og så videre – alt sammen for at vi her skulle ha en prøve på hva han inntil den ytterste dag vil gjøre mot sine troende i all nød og trengsel.

Og da han sa: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg» (Luk 9,23), og et annet sted: «Se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende» (Matt 28,20), så han godt i sin allvitenhets lys at hans kirke ikke alltid ville bli plaget med blodige forfølgelser, og at ikke alle dens dager ville bli martyrdager. Likevel taler han i alminnelighet, for at også de som skulle ha sin nød utenfor forfølgelsestiden, kunne finne trøst i hans løfte.

At også de kristnes alminnelige lidelser med rette kalles et hellig og velsignet Kristi kors, kan vi slutte av eksemplene på dem som uten å lide forfølgelse likevel gjennomgikk mange trengsler og motganger, og som midt i dem fikk rik trøst av sin Jesus.

Rett etter vår tekst føyer apostelen til noen svært bemerkelsesverdige ord: «For vi vil ikke, brødre, at dere skal være uvitende om den trengselen vi måtte gjennomgå i Asia. Den var over all måte tung, tyngre enn vi var i stand til å bære, så vi til og med tvilte på at livet sto til å redde. Vi regnet oss alt som dødsdømte, for at vi ikke skulle stole på oss selv, men på Gud, han som reiser opp de døde. Han fridde oss og frir oss fra så svær en dødsfare» (2 Kor 1,8–10).

Jeg vet vel at de fleste fortolkere forstår denne apostelens tale om forfølgelsen som gullsmeden Demetrius vakte mot ham i Efesus. Men den som nøye overveier hva den hellige Lukas skriver om dette i Apostlenes gjerninger (Apg 19,23 ff.) og sammenholder det med apostelens bemerkelsesverdige ord, vil vanskelig kunne tro at han sikter til den hendelsen.

Det ser ut som om apostelen var falt i en farlig sykdom som hadde angrepet ham så hardt at han nesten aldri hadde vært døden nærmere. Det kan også være at Satans engel, som med Guds tillatelse pleide å slå ham på munnen, da hadde anfalt og medtatt ham hardere enn ellers, så han ikke trodde han skulle beholde livet (2 Kor 12,7).

Men la det være som det vil (vi har ikke lyst til å strides om det med noen) – det synes i alle fall å ha vært en særegen trengsel som da rammet apostelen. Hva den enn besto i, sier han likevel til vår trøst at Gud fridde ham fra en så stor dødsfare (fra en så stor nød), og at han fremdeles frir ham (det vil si: også i framtiden vil fri ham).

Dermed gir han oss den lærdom at vi i all den nød som møter oss i vårt kristelige liv, kan rose oss av at vi lider med Kristus og blir rikelig trøstet ved Kristus.

Her kommer jeg til å tenke på Lasarus' sykdom og død, som kastet hans to søstre, Maria og Marta, ut i stor sorg og bedrøvelse (Joh 11,3 ff.). Likeså på den dødelige sykdommen som rammet Epafroditus mens han tjente apostelen og med stor flid gjorde Herrens gjerning (Fil 2,25 ff.); og på Timoteus' magesmerter og stadige sykdommer (1 Tim 5,23), og på den gudfryktige biskopens fattigdom i Smyrna (Åp 2,9).

Hvem kan nekte for at alt det disse utvalgte sjeler led i tro og kjærlighet til Jesus, selv om det ikke kunne regnes som forfølgelse, hører til Kristi lidelser? Derfor kan alle troende Guds barn den dag i dag ha det sikre håp at all deres lidelse er en Kristi lidelse og dermed et hellig og velsignet kors, som ved Guds nåde vil komme dem til gode.

Bær det derfor trøstig i deres Gud, dere kristne sjeler som i disse vanskelige tider er kommet i mangehånde nød og trengsler, hva navn de enn har! Dere lider med Kristus, i Kristus, ved Kristus og for Kristi skyld. Deres kors er Kristi kors, og i himmelen regnes dere som Kristi ordens- og selskapsbrødre. Han ser alt som engster dere; han kjenner all deres nød; han teller deres tårer og sukk; han gir akt på deres bønner; han kan og vil aldri slippe dere og aldri forlate dere.

Bli bare trofaste mot Gud og deres Jesus. Skill dere fra den ugudelige verden ved et hellig og ustraffelig liv; stå ugudeligheten imot og hold den tilbake så langt det står i deres makt; vær nidkjære for Guds ære og menneskenes sjeler i sann oppriktighet og redelighet; bevar troen og en uskadd samvittighet; vandre i kjærlighet og sann gudfryktighet; og lid så som Jesu Kristi gode stridsmenn!

La det ikke forundre dere om alle slags motganger møter dere i deres kristenliv – om verden forhåner, undertrykker, forfølger og plager dere, om dere daglig omringes og plages av fattigdom, alle slags uhell, mange bekymringer, sykdommer og trengsler, om de siste vanskelige tiders byrde tynger riktig hardt på dere. Bær Jesu kors med stille tålmodighet etter ham. Tenk på at likesom dere går samme vei og i samme selskap som han, slik kan dere også håpe på samme utgang som han. Tenk på at deres kors er lutter helligdom, lutter velsignelse, lutter nåde, og at disse tornebuskene til slutt skal bære gledens evig blomstrende roser!

Å sjel, på ham du håpe
i trengsel uforsagt,
til ham om hjelp du rope!
Han frir deg med sin makt.
Han veide all din våde;
din klagesang han vil
forvandle ved sin nåde
til frydens harpespill.

La oss for det andre samle og framstille den trøst som apostelen i vår tekst, og Den Hellige Ånd også andre steder i Skriften, byr oss mot trengslenes mengde og mangfold.

For det første bør vi nøye ta i betraktning at ikke bare trengslene, men også trengslenes mål – ikke bare korset, men også korsets tyngde – er bestemt, ordnet og tildelt hver troende av Gud og vår Herre Jesus. Som nevnt ovenfor rammet den ene ulykken Job etter den andre; Satan og verden angrep ham med full styrke. Men vi vet at alt skjedde med Guds samtykke og tillatelse, og at han hadde satt et mål og en grense som de ikke kunne overskride.

Da Gud kalte Jeremia til hans profetiske embete, visste han vel hva Jeremia skulle lide; derfor sier han: «Se, jeg gjør deg i dag til en fast borg og til en jernstøtte og til en kobbermur mot hele landet – mot Judas konger, mot dets høvdinger, mot dets prester og mot folket i landet. De skal kjempe mot deg, men ikke få overhånd over deg. For jeg er med deg, sier Herren. Jeg vil redde deg» (Jer 1,18–19).

På samme måte sier Herren Jesus om Paulus, da han kalte ham til apostelembetet, at han er et utvalgt redskap for ham til å bære hans navn fram for hedningene, og legger til: «For jeg skal vise ham» – jeg vil forkynne ham det på forhånd ved min Ånd, så han kan forberede seg desto bedre – «hvor mye han må lide for mitt navns skyld» (Apg 9,15–16).

Likeså da Herren kort før sin himmelfart gikk sammen med sine disipler ved Galileasjøen: Da forutsa han for Peter at han i sin alderdom skulle bli bundet, naglet til korset og slik drept; men han ga samtidig tydelig å forstå at noe slikt ikke skulle ramme Johannes, som også, etter det kirkehistorien beretter, døde en mild og naturlig død i sin høye alder i Efesus.

Så det er altså visst at vår Gud har tilmålt og tildelt hvert av sine barn dets del av Kristi lidelser. Han har bestemt hver enkelt sitt korsbeger: den ene et lite, den andre et større, den tredje det aller største. Ikke bare våre dager står skrevet i Guds bok, men også alle våre dagers plager og trengsler.

Kort sagt: Vår Gud har bestemt at du og jeg skal lide kors og trengsel; hva slags kors det skal være, hvor mange og hvor harde trengslene skal være, hvilken dag de skal møte oss og bli oss pålagt, hvor lenge de skal vare, og slikt mer.

Men denne bestemmelsen har han tatt, og dette målet for våre trengsler har han fastsatt, etter sin store godhet, sin ufattelige, evige visdom og sin hellige vilje og rådslutning. Og likesom selve korset, slik må også dets mål og vekt tjene til vårt beste.

Mange hjerter er av naturen harde og gjenstridige, tilbøyelige til overdådighet, vellyst og forfengelighet, og lar seg ikke på annen måte tvinge inn under lydigheten mot Kristus enn ved mange og store trengsler.

«Mangen malm,» sier den gudfryktige Mathesius, «gir i en liten ild ikke mer fra seg enn et knippe halm; men i en stor ild gir den etter.» Slik er det også med vårt hjerte. Det bryr seg ofte ikke om en liten trengsel og lar seg ikke derved holde borte fra verden, enn si smelte (som malmen) til hellig lydighet mot Gud. Men når den ene nøden kommer oppå den andre, og mange trengsler omringer og angriper det på én gang, da gir det etter.

Ett eller to hammerslag klarer ikke å gjøre sølvet til et vakkert drikkekar; til det trengs mange. Vårt hjerte er som en hard mark og et bratt jorde. Selv om et kraftig skybrudd kommer over dem, blir de ikke gjennomtrukket; vannet renner av og forsvinner uten nytte. Men kommer det et mildt og vedvarende regn, da blir de gjennomvåte og dyrkbare, så man kan pløye og så og få nytte av dem.

Vi ser det også på den bortkomne sønn. Han hadde brukt opp alt han eide og var blitt fattig, men vendte likevel ikke tilbake til sin far. Han gikk bort og holdt seg til en av borgerne der i landet, som satte ham til å røkte svin. Dette hadde han vel neppe brydd seg om, bare han hadde tjent sitt brød ved det.

Men da fattigdom, forakt, sult, nakenhet, sykdom (som i en slik tilstand ikke pleier å utebli) og tungsinn omsider overfalt ham på én gang, «kom han til seg selv», tenkte på sin fars hus og hjerte og bestemte seg for å vende tilbake og be om nåde (Luk 15,11 ff.).

Mangt et menneske er ikke bare av sin art og natur sterkt tilbøyelig til kjødelig lyst, hovmod, prakt, drikk og fråtseri, men lever også i en tid og på et sted der anledningene til det er mange og forargelsen stor. For å holde det fast i gudfrykten, verne det mot synder og midt i Sodoma bevare det kyskt og ubesmittet, legger den trofaste og miskunnsomme Gud ett eller flere kors på dets lystne kjød. Han omgjerder dets roser og liljer med torner (jo tykkere, desto bedre),

for at de ikke skal bli nedtråkket, og sperrer syndens vei med mange trengsler, så mennesket ikke kan finne den eller vandre på den.

Jeg husker å ha lest om en ung munk i et kloster som led stor anfektelse av sitt kjød og dets lyster. Til slutt klaget han over det for klosterets forstander og ba om hans forbønn og gode råd. Forstanderen ba ham være ved godt mot, lovte ham sine forbønner og ga ham håp om bedring. Men i all hemmelighet påla han de andre brødrene å omgås ham uvennlig, finne feil ved alt han gjorde, irettesette ham skånselløst selv for små forseelser og volde ham all mulig fortred.

Noen tid etter spurte forstanderen den unge munken hvordan det nå sto til med ham, og om han fremdeles kjente slike fristelser av sitt kjød. Han svarte: «Å, min far, jeg ønsker knapt å leve lenger på grunn av alle motgangene de andre brødrene volder meg. Skulle jeg da ennå kunne tenke på slike ting?»

Slik gjør også Gud med oss. Når han ser at Satan trakter etter oss og søker å forlede oss til en synd som mer enn andre er vårt kjød til behag, da sender han oss enten en sykdom eller et ondt og hatefullt menneske eller en annen ulykke på halsen, og tillater at disse tar oss så hardt at vi over dem glemmer vår yndlingssynd.

Mangt et menneske er rikelig og herlig begavet av Gud. Han overgår andre i visdom, skarpsindighet, lærdom og veltalenhet, så vel som i tro, frimodighet, gudelig nidkjærhet, andakt, erfaring og andre dyder og fullkommenheter.

Men den gode Gud merker at Satan nærmest overalt holder et speil opp for ham, så han skal speile seg i sine gaver, finne behag i seg selv, bli hovmodig og forakte andre. Da omgir Gud ham ofte med lutter tåke og mørke, så han ikke skal se dette speilet. Jeg mener: Han sender ham så mange indre og ytre trengsler at han glemmer seg selv og daglig må tigge ved himmelens dør om noen smuler av Guds nåde.

Mange sender han, til tross for deres store og skjønne gaver, slik som Paulus, en Satans engel på halsen, som må slå dem på munnen, eller slik som David, en Simei, som må utskjelle, forbanne og forfølge dem, for at de skal lære å kjenne sitt eget intet, forakte verden og lengte etter himmelen.

De små urene som bare gjør tjeneste i et hus, holdes i gang av en middels vekt. De store i kirketårnene derimot, som skal angi tiden for

en hel by, og ikke bare timer, men også halvtimer og kvarter, trenger en så meget større og tyngre vekt.

Slik kan Gud ofte holde en alminnelig kristen på gudfryktighetens veier med et lite kors; en framstående kristen derimot, som er utrustet med rike gaver og kalt til å tjene hele menigheter, må han legge mange og tunge trengsler på. Det skjer ikke bare for at han skal bevares fra hovmod og andre synder, men også for at han skal prøves og gjøres dyktig til desto kraftigere å trøste andre, som også har sitt å bære.

I litt vann, ved strandbredden der elven ikke er dyp, lærer man ikke å svømme, men i mye og dypt vann. Slik gir også små og ubetydelige trengsler liten erfaring. Men den som selv har vært i mangeslags nød og av egen erfaring har lært hva Guds ord, Ånd, kraft, nåde og trøst er, vet å tale med ettertrykk om det og forstår å gi andre desto mer trøstende råd i alle slags motgang.

Kort sagt: Mye og mangeslags kors gir mange bønner, mange tårer, mange sukk, megen andakt, mange dyder. En gjengrodd åker som bare har vært pløyd én gang, er ennå ikke skikket til å såes i og vil ikke bære stor grøde. Men skjer det flere ganger, blir jorden stadig løsere, og da kan en vente seg desto mer frukt av den.

Slik den kjærlige Gud av viktige grunner ofte, som sagt, hjemsøker sine egne med mye kors, så er det også – og dette fortjener for det andre å merkes til de gudfryktige sjelers trøst – et bevis på hans store miskunn og faderlige omsorg at han, som apostelen lærer, har fastsatt og avpasset trøstens mål etter trengslenes mål. Der han har bestemt mye kors, lar han det heller ikke mangle på megen kraft og nåde til å bære og overvinne det.

Det lærer apostelen også et annet sted, der han sier at Herren på hans ydmyke og inderlige bønn om Satans engel svarte ham: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet» (2 Kor 12,9). Se, Guds kraft og nåde er forent med vår skrøpelighet! Moren behandler det svakeste og minste barnet med størst kjærlighet, og Guds kraft og trøst åpenbarer seg tydeligst i de store og mangfoldige trengslene. Beviset har vi i apostelens eksempel.

Hvem har arbeidet, ivret, sørget og løpt mer for Guds ære og menneskenes salighet, og hvem har lidd mer for den saks skyld, innvendig

og utvendig, enn han? Hvem har djevelen og verden angrepet hardere enn ham? Og likevel ble han stående urokkelig.

Han bevarte troen; han fullførte løpet; han hadde ikke bare trøst for seg selv, men hans hjerte ble så rikelig og overflødig fylt med Guds kjærlighet, trøst og kraft at han også kunne meddele andre av det, slik vi ennå den dag i dag rikelig kan nyte av det i hans skrifter. Derfor roser han seg av trengslene og sier: «Jeg … har fått glede i overflod» (jeg eller mitt hjerte strømmer over av glede) «i all vår trengsel» (2 Kor 7,4).

Slik går det stadig, og ennå ser vi daglig det samme hos mange gudfryktige hjerter. De som har mest kors, finner mest smak i Guds ord og øser ofte mer søt trøst og kraft av ett skriftord enn andre, som det går godt med, av hele kapitler og prekener. De anfektede, bedrøvede og nødstedte menneskene har mangen gang så herlige og trøstefulle tanker, en slik glede i Ånden og en slik forsmak på Guds godhet og det evige liv at man må undre seg over det.

En gudfryktig prest i vår kirke forteller at han hadde en gudfryktig tilhører som var ytterst fattig og ikke kom noen vei med alt sitt slit og strev, så han ofte hadde Guds sol i huset tidligere enn brød. Likevel var han vel tilfreds, og når man spurte ham hvordan det gikk, pleide han å svare: «Vi har liv og har overflod» (Joh 10,10).

Jeg har et annet sted fortalt at jeg kjente en enfoldig, men gudfryktig kone som falt i en langvarig og smertefull sykdom. Den tærte henne så ut at hun lignet mer et lik enn et levende menneske, og til slutt oppdaget hun åpne og rennende sår her og der på kroppen, og ut av dem krøp levende ormer og makk.

Men med alt dette var hun full av tro og håp til Gud, full av tålmod og trøst. Hun erklærte at hun ikke bare var vel tilfreds med sin elendige tilstand, siden hun visste at hun ikke var kommet i den uten Guds vilje, men at hun også fremdeles, så lenge det behaget ham, var rede til ved hans kraft å holde stille og tålmodig ut i den. (*Andaktige innfall, første hundre, kap.* 53.)

Jeg har ofte lagt merke til en gudfryktig prest og trofast Herrens tjener som bærer byrden ikke bare av den menigheten som er betrodd ham, men også av sitt eget hus, og som dessuten har mye arbeid og besvær og må kjempe med mange motganger og forfølgelser, ofte med armod og elendighet, ofte med sykdom, sorg og kummer. Jeg har

undret meg over at han har kunnet leve ti, tjue, ja flere år i en slik tilstand, mens andre som har gode dager her i verden, går tidlig bort.

Da har jeg tenkt på menneskets hånd, især på en håndverkers og dagarbeiders, som daglig utfører tungt arbeid med den. Selv om hånden blir hard og får tykk hud, blir den likevel ikke utslitt, mens det jernet og stålet den bruker, blir fortært. Hva er grunnen? I hånden er det et liv som styrker og opprettholder den, og det har ikke jernet og stålet.

Jeg har likeledes lagt merke til et tre. Det står under åpen himmel, i regn, snø, frost og hete, blir bestormet av vindene og ofte overfalt av heftige uvær, og likevel holder det seg grønt og saftig, vokser, blomstrer og bærer frukt i sin tid. En tykk påle som står rammet ned i nærheten, blir derimot etter hvert ødelagt av uvær og jordens fuktighet og kastes over ende etter noen års forløp. Grunnen er den samme: Treet får sin livskraft og saft fra den levende og saftige roten, som pålen mangler; derfor består det, mens den forgår.

Slik er det også med de troende Guds barn. De kan bestå og holde ut i mangfoldig anfektelse, trengsel og elendighet, og likevel ofte grønnes, blomstre og bære frukt i mange år til Guds ære og nestens tjeneste, og etter evne arbeide med glede. Hva er grunnen? Kristi kraft, som fullendes i deres skrøpelighet; Guds Ånd, som besjeler deres sjel og bor i deres hjerte; Jesu Kristi trøst og nåde, som vederkveger deres sjel og styrker, gleder og opprettholder dem i all deres trengsel.

Man kan riktignok ikke nekte for at også de troende sjeler undertiden kan se seg engstelig om etter trøst, og at deres nød undertiden blir så stor at de ikke kan fatte hvordan de skal holde den ut. Derfor klynker og klager de også noen ganger over at de er forlatt av Gud og mennesker, og at de er døden og helvete nær. Når den ene ulykkesbølgen etter den andre slår over deres lille skip, tror de mangen gang at de til slutt må synke og drukne.

Men dette har sine viktige årsaker (som vi skal tale om en annen gang). Imidlertid blir de likevel holdt oppe ved Guds skjulte kraft og vederkveget med Den Hellige Ånds indre trøst, etter apostelens ord: «På alle vis er vi trengt, men ikke stengt, rådville, men ikke rådløse, forfulgt, men ikke forlatt, slått ned, men ikke utslått. Alltid bærer vi

med oss Jesu død i vårt legeme, for at også Jesu liv skal åpenbares i vårt legeme» (2 Kor 4,8–10).

Dette siste skjer da også rikelig i sin tid: Herren Jesu liv åpenbarer seg rikelig hos dem. Det viser seg til slutt i virkeligheten at der Kristi lidelser er overflødige, der er også Kristi trøst overflødig, og at det av mange torner til slutt vokser opp mange roser.

Den Hellige Ånd sammenligner de troendes trengsler med såkorn som legges i jorden: «De som sår med gråt, skal høste med fryderop» (Sal 126,5). Nå vet man at man av ett korn som sås, ofte får tjue, tretti og flere igjen. Slik vil det også av hver av de gudfryktiges tårer komme en stor og uforlignelig glede.

Det belyser og stadfester David med sitt eksempel: «Du,» sier han, «som lot oss se mange trengsler og ulykker, du vil gjenopplive oss og føre oss opp igjen fra jordens dyp. Du vil øke min storhet» (gjøre min lykke, min glede og så videre meget stor, likesom min angst tidligere har vært stor) «og vende om og trøste meg» (Sal 71,20–21).

Velan da, dere gudfryktige sjeler, over hvem Kristi lidelser kommer overflødig, og som fra alle kanter er omringet og overveldet av trengsler, angst og nød: Vær frimodige og frykt ikke! Det kan og må ikke mangle dere på trøst. Har Gud bestemt mye kors for dere, så har han også beredt dere mye nåde, trøst og kraft.

Det den gode, himmelske Far gjør mot dere, gjør han alt sammen med velberådd hu og i en god, faderlig hensikt. Han har funnet at dette, og bare dette, tjener til deres beste; det var nødvendig for dere å ha mange trengsler. Han har sett at deres syndige kjød ikke ville bry seg om et lite ris; derfor har han tatt et større i hånden, men et som han vet å bruke faderlig, så det fremmer deres vel.

Han har omgitt dere med mange trengsler, likesom en blomst som er omgitt av mange torner, for at dere skulle være desto bedre vernet mot verdens forargelser. Kan vel blomstene med rette klage over gartneren og bebreide ham at han har gjort hagegjerdet altfor tykt og gjennomstukket og belagt det med altfor mange torner? Eller kan vinstokken med rette beklage seg over vingårdsmannen og si at han har bundet den altfor fast og med altfor mange bånd? Om de hadde forstand og mæle, ville de ikke da takke fordi de ble så godt vernet?

Skulle da vi ville beklage oss over at Gud omgjerder oss med for mye trengsel og slik beskytter oss mot verdens forargelser? Når vi

besinner oss kristelig, må vi jo takke ham av hjertet fordi han verdiger oss sitt tilsyn og ikke lar oss ha vår egen vilje.

Se på et lite barn som begynner å gå på skolen. Først må det lære å sitte stille og venne seg til den høyst nødvendige tvangen; siden lærer det bokstavene å kjenne, deretter å sette bokstavene sammen, å stave og å lese med ferdighet. Når det har lært det, blir det undervist i skriving. Finner man da at det har godt hode, bringer man det videre og flytter det opp fra en klasse til en annen.

Men jo høyere det kommer, desto mer må det lære; har det før måttet streve og slite med én bok, må det siden dras med flere; det kreves stadig mer flid og arbeid av det; av lek og lediggang må det bli stadig mindre og av studering mer. Men alt dette skjer i god hensikt, nemlig til barnets beste, for at det skal samle mange kunnskaper og bli dyktig til å tjene Gud og verden i embeter og æresposter.

På samme måte forholder Gud seg til oss, sine barn. Kristendommen lærer oss først å være stille, saktmodige, lydige, tålmodige; deretter kommer gjerne ett kors, så et annet, så et tredje og flere, inntil vi lærer å fornekte oss selv, forakte verden og overlate oss helt til Guds hellige vilje.

Vil han da gjøre oss til noe enda mer og bruke oss som særskilte redskaper for sin nåde og kar for sin barmhjertighet, så driver han oss videre fram, flytter oss i korsets skole fra den ene klassen til den andre og gir oss stadig mer å gjøre, for at vi daglig skal bli mer og mer opplært til himmelriket og mer og mer skikket til å tjene hans hellige vilje så lenge vi er her på jorden. Kan og vil noe kristelig hjerte klage over dette?

Aldeles ikke! For vi vet jo for visst at med all vår gjerning i troen, alt vårt arbeid i kjærligheten og all vår utholdenhet i håpet (1 Tess 1,3) skal det ikke mangle oss på hans hjelp, nåde, kjærlighet og trøst. Bringer hver dag sin plage (Matt 6,34), så bringer den også sin trøst; bringer den sitt arbeid, så bringer den også sin kraft, som Guds Ånd sier: «Guds miskunnhet varer hele dagen» (Sal 52,3), og den «er ny hver morgen» (Klag 3,23).

Det kan hende at vi, som Peter og hans stallbrødre, har en søvnløs, bedrøvet og sorgfull natt, og at vi med den oppgående sol også ser vårt kors komme oss i møte. Men med den frembrytende dag viser Herren Jesus seg og spør: «Barn, dere har vel ikke noe å spise?» (Joh 21,3 ff.)

Hvordan går det med deg, mitt barn? Hvordan har du det? Hva sørger du over? Hva tenker du på? Vær frimodig! Frykt ikke! Jeg er med deg i nøden; jeg vil aldri slippe deg og aldri forlate deg.

Kommer så den ene nød, den ene sorg, den ene trengsel etter den andre fra Satan eller verden – godt; vi tar ikke på oss noe annet enn det som kommer fra Gud og er henvist oss av ham. Og vi vet også at alt dette allerede er mildnet og innskrenket, så det ikke skal tynge oss over evne.

Hos mangen ærlig husfar blir det i krigstider innkvartert soldater og holdt dårlig orden. Men selv om vår Gud pålegger oss trengsel, har han likevel så nøye begrenset den at den ikke kan tynge oss over evne, ikke krumme et hår på vårt hode uten hans vilje, og må tjene til vårt beste.

Er dagen het, og blomstene blir visne som om de vil dø ut, så bringer natten desto mer kjølig dugg, som vederkveger dem. Er de troendes trengsel stor, så må også trøsten være kraftig og overflødig – og det er den; for hvordan skulle vi ellers kunne holde så lenge ut?

Har Satan mye bitterhet som han skyter ut i strømmer etter oss (Åp 12,15), så har Gud et helt hav fullt av sødme som han kan vederkvege oss med. Jeg undrer meg med rette når jeg betrakter trengslenes mangfold her i verden og dybden av Satans ondskap og grusomhet, som Gud ikke har satt noe annet imot enn sitt ord til sine troendes trøst. Og selv om den er skrekkelig og uuttømmelig, så har de gudfryktige hjerter likevel alltid funnet overflødig trøst mot den i Bibelen, den lille uanselige og foraktede boken. Dette må vel ergre djevelen!

Meget riktig sier en gudfryktig og dyrebar lærer i vår kirke: «Guds ord er så rikt på trøst at ikke alle våre hjerter rekker til å romme den, likesom den fattige enkens oljekrukke ble så rikelig velsignet ved profeten Elisa at den ga mer olje enn det var kar til (2 Kong 4,6). Ja, et lite ord i Skriften kan ofte trøste mer enn djevelen og verden kan bedrøve. Guds bekk er full av vann; den kan du ikke tømme. Derfor kaller Gud seg kilden med det levende vann (Jer 2,13). Skulle da den syndige dødskilde gi mer trengsel enn livets kilde trøst?» (Sal 36,10) (*Johann Arndt, Sann kristendom, andre bok, kap. 43.*)

Så vær da glade og frimodige, dere kristne sjeler! Det skal og må ikke mangle dere på nødvendig, ja overflødig trøst her i livet. Og etter

dette livet skal deres mangfoldige trengsler bli omskiftet til stor og uforgjengelig glede, etter Den Hellige Ånds ord ved apostelen: «For vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17).

La oss for det tredje lære å akte kristendommen høyt og foretrekke den framfor all verdens vellyst, glede, pragt, ære og herlighet! For som vi sa ovenfor, bare kristendommen eier en guddommelig, himmelsk, sikker, virkelig og bestandig trøst som den kan vederkvege og trøste sjelene med. Den eier en sterk og evig trøst som ingen djevel kan omstøte og ingen tid fortære, og som rekker like inn i det evige liv (Hebr 6,18; 2 Tess 2,16).

Hvor viktig den er for oss, trenger ikke å framstilles vidløftig, siden vi daglig erfarer at vi lever i jammerdalen og tåredalen, i trengslenes land, og overalt er omringet og overveldet av trengsler og farer, skrekk, angst, nød og død. Verden derimot, med alt den er og har, kan ingenting – som vi allerede har forklart og utviklet et annet sted (tredje del, niende preken, § 17 ff.). Verden er en dårlig trøster; dens trøst er løgn, forfengelighet og et intet (Sak 10,2).

Om man fører en sulten og tørst mann som har arbeidet i sterk hete, til et bord der alle slags forråd av brød, vin, frukt og blomster er malt, kan han da vederkvege seg med det? Slik er det også med verdens trøst.

I Italia finnes det, etter hva de lærde forteller, på en slette mellom Tivoli og Roma, og også i en elv som heter Albula, en slags hvite steiner. De ser for betrakteren ut som lutter sukkermandler, kanel, anis og koriander, og de ligner så fullkomment naturlig konfekt at en som ikke vet om det, lett kan bli narret av det, han være så klok han vil. Italienerne kaller dem Confetti di Tivoli og pleier undertiden å by fremmede dem for moro skyld og som en sjeldenhet. (*Konfekt: sukkerbakverk.*)

Dette kan tjene som et bilde på verdens bedragerske trøst. Den som i samvittighetsangst og tungsinn vil trøste seg med verdens glede og forfengelighet, får munnen full av småstein (Ordsp 20,17).

En klok mann har ganske treffende sammenlignet herregunst (og følgelig all annen verdens herlighet) med kvikksølv. Det holder seg, sier han, aldri stødig på ett sted, men løper hit og dit; griper man etter det, smutter det bort mellom fingrene; vil man tvinge det med

makt og ild, blir det til røyk og flyr bort; jo mer man renser det, desto giftigere blir det, og det går mennesket gjennom marg og bein; den som jevnlig håndterer det og gjør forsøk med det for å lære dets natur rett å kjenne, kommer til å skjelve på sine lemmer til sin død.

Men hvorfor gjør jeg meg så mye møye med å framstille i bilder hvor forfengelig og bedragerisk verdens trøst er, siden den daglige erfaring lærer oss det aller klarest? Når denne verdens barn lenge nok har søkt sin trøst i det jordiske og forgjengelige uten å ha funnet noe som kan tilfredsstille deres sjeler og vederkvege dem i anfektelse og dødsnød, da må de til slutt, hvis de ikke vil forbli evig trøstesløse, vende om med hjertesorg og smerte og søke trøst for sine sjeler i Guds ord og nåde, i Jesu sår og i Den Hellige Ånds samfunn.

De ligner de små barna som leker en stund i sanden, anlegger hager og bygger hus eller løper omkring, jager og slår hverandre til de blir trette, sultne og tørste, og skynder seg hjem for å få mat og drikke av farens eller morens hånd.

Man ser høye og lave, lærde og ulærde, rike og fattige som ofte lenge har elsket verdens forfengelighet og latt seg forlede av den. Man ser hvordan de, når de blir syke eller anfektet eller kommer i motgang eller dødsnød, da haster til Israels kilde og ber og bønnfaller om livets vann – om det enn ikke går så godt for alle at de får nåde til å lenges etter det og få det.

Men hvor mye mer salige enn disse er ikke de troende sjeler, som gjennom hele sitt liv drikker av den levende kilde, har samfunn med all trøsts Gud i Kristus Jesus og kjenner Den Hellige Ånds trøst og vitnesbyrd i sine hjerter! De er som trær plantet ved vannbekker, som selv i den sterkeste hete ikke mangler saft og kraft. Når de trenger trøst, behøver de ikke å tigge den sammen her og der; de har den av Guds ord i sine hjerter.

Så la skje hva som skje vil: Kan djevelen, verden, synd, død og helvete skremme og bedrøve, så kan all trøsts Gud vederkvege og trøste. Hvem vil ta fra oss Guds trøst, som Den Hellige Ånd gir i våre hjerter? Hvem vil bedrøve oss når han gleder oss? Hvem kan overvinne oss når han styrker og hjelper oss? La oss da, til ergrelse for djevelen og verden, være frimodige og glade av hjertet! Vi har en Gud som hjelper, som styrker, som trøster. Lovet være hans hellige og herlige navn i all evighet! Amen.

Tredje preken. Om korsets lange varighet

I Jesu navn. Amen.

Sal 13,2–4: «*Hvor lenge, Herre? Vil du glemme meg for evig? Hvor lenge vil du skjule ditt åsyn for meg? Hvor lenge skal jeg huse sorgfulle tanker i min sjel, ha sorg i hjertet hele dagen? Hvor lenge skal min fiende opphøye seg over meg? Se hit og svar meg, Herre min Gud!*»

Det har behaget Den Hellige Ånd å la oss få to læredikt av kloge menn om tornebusken opptegnet i Skriften. Gjennom dem har de villet si en nyttig sannhet som fortjener å overveies nærmere.

Det første er av Jotam, Gideons yngste sønn. Han holdt det fram for borgerne i Sikem da de hadde gjort brodermorderen Abimelek til konge. Innholdet er dette: Trærne ville ha en konge, og denne verdigheten ble først tilbudt oljetreet, deretter fikentreet og vinstokken. Da disse nektet å ta imot den, valgte de enstemmig tornebusken, som da krevde at de skulle skjule seg under dens skygge; ellers skulle det gå ild ut fra tornebusken og fortære sedrene på Libanon (Dom 9,8 ff.).

Med dette vil den vise mann gi til kjenne at rettskafne, kloge, samvittighetsfulle og gudfryktige mennesker gjerne lar seg nøye med sin stand. De er så langt fra å streve etter å vinne herredømme over andre ved forbudte midler og tyrannisk undertrykkelse at de tvert imot avslår det når det blir dem tilbudt; de vet jo at det fører med seg mye besvær og mange ulemper. Ærgjerrige, samvittighetsløse og ugudelige mennesker derimot streber på alle måter, med rett eller urett, etter å komme til makten, og griper begjærlig den første den beste anledning som byr seg.

Han skildrer også sikemittenes uforsiktighet og dårskap. De hadde valgt Abimelek til konge, selv om han ved sitt brodermord og andre urettmessige foretagender allerede til fulle hadde vist at han var en sann tornebusk som ikke kunne annet enn å rive, stikke og skade. Han var helt uskikket til å styre, og hans opphøyelse ville tjene til deres undertrykkelse og til allmenn fordervelse.

Det andre er det som Joasj, Israels konge, lot si til Amasja, Judas konge, da denne hadde erklært ham krig: «Tornebusken på Libanon sendte bud til sederen på Libanon og sa: La min sønn få din datter til hustru! Men de ville dyrene på Libanon kom farende og trampet ned tornebusken» (2 Kong 14,9).

Her sammenligner han seg selv, på grunn av sin store makt, med et sedertre, men Amasja og hans rike med en tornebusk. Han gir ham å forstå at selv om Amasja, for å slutte og bevare fred med ham, hadde bedt om et giftermål for sin sønn, ville Joasj ha sett på ham som en altfor ringe person. Hvor mye mer hadde han da grunn til å forakte Amasja nå som denne hadde erklært ham krig, og til å nedtråkke og ødelegge ham med alt hans krigsfolk!

Av dette trekker jeg for det første den alminnelige lærdom at læredikt som er godt og vakkert satt sammen, gjør stor nytte og er et tjenlig middel til å gi det enfoldige og uforstandige folk en god påminnelse og nyttig sannhet.

De er som de skall eller belger som kornet ligger i. De er som det vannet legene pleier å foreskrive og lage i stand når de vil gi en syk en bitter medisin. Det stadfestes ved Natans eksempel: Han visste å gi sin konge David den bitre sannhet i en søt saft, nemlig i et læredikt (2 Sam 12,1 ff.).

Likesom tabernaklet og dets hellige kar hadde sine dekker de ble innsvøpt i når de skulle flyttes (4 Mos 4,5–6), slik har høye og hellige sannheter ofte sine omslag som de så å si oppbevares i – nemlig læredikt og lignelser, som vår Frelser selv ofte brukte for å forkynne Guds rikes hemmeligheter.

Av dette kan man med rette slutte at det ikke er utillatelig, men tvert imot nyttig og oppbyggelig, når gudfryktige og lærde menn i våre dager gjør det samme. Men da må man holde tilbørlig mål og innrette alt slik at den høyaktelse og ærefrykt man skylder Guds ord og de hellige og himmelske ting, ikke settes til side, og slik at Skriftens samsvar med seg selv, så vel som gudfryktighet og sømmelighet, ikke lider skade. (*Se tredje del, 19. preken, § 34, anmerkningen.*)

Jeg vil nå gå nærmere inn på det siktemål jeg hadde med å nevne lærediktene om tornebusken. En lærd og skarpsindig mann i vår tid har tatt anledning av det første læredikt, Jotams, til å fortelle at da trærne hadde valgt tornebusken og så at den ikke var det høyeste tre og ikke kunne svaie over dem som Libanons sedrer, og heller ikke hadde noen særlige gaver og ikke bar nyttig frukt som oljetreet og fikentreet, men bare kunne rive og stikke, bestemte de seg enstemmig for å avsette denne kongen igjen. (*Harsdorff.*)

Tornebusken kom imidlertid med forskjellige innvendinger for å beholde den verdigheten den hadde fått. Blant annet sa den at trærne måtte tenke på at det var av dens spisse tornegrener, og ikke av løvet på noe oljetre, fikentre eller palmetre, at Kristi krone ble flettet – Kristi, alle kongers konge. Dette skjedde for å vise at alle kristne, som i kraft av sin kristendom er konger og prester for Gud, også må bære en tornekrone og gå inn til herlighet gjennom mange trengsler. Da trærne hørte dette, bøyde de sine grener for tornebusken og lot den bli konge.

Til fordel for tornebusken kan det dessuten føres fram enda mer av Skriften. Gud valgte den en gang så å si til sin kongetrone, nemlig da han åpenbarte seg for Moses i en tornebusk på fjellet Horeb, slik at tornebusken brant i ilden, men likevel ikke ble fortært (2 Mos 3,2). Og det var en tornebusk som holdt fast en vær og overleverte den til Abraham for å ofres til Gud i stedet for hans sønn Isak, og slikt mer.

Jeg skal nå ta av dekket og framstille den lærdom som ligger skjult under det: at de troendes trengsler og lidelser er dem til ære og et av de mest tjenlige midler i Guds hånd til å fremme deres vel. Derfor bør man også ta imot dette middelet med kristen overgivelse og tålmodighet, ja med glede. At trengslene sammenlignes med torner, er dels kjent av den himmelske brudgoms ord: «Som en lilje blant torner, slik er min kjæreste blant de unge kvinnene» (Høys 2,2), dels av det Gud Herren sier gjennom profeten: «Se, derfor stenger jeg veien for deg med torner», du troløse Israel, og så videre (Hos 2,6).

Hvor foraktet tornebuskene enn er, er de likevel til nytte. For ikke å tale om annet, er det ikke den minste nytte de gjør, at de tjener hagene til hegn og vern og så å si omgir og vokter vekstene med sine pigger, så de ikke blir nedtråkket av mennesker og dyr. Slik er det også med trengslene: Selv om de er svært ubehagelige for vårt kjød og forakte-lige i verdens øyne, tjener de likevel til å bevare Guds barn fra verdens forargelser, holde dem unna synd og ta fra dem anledningene til den.

Å, hvor mange gudfryktige sjeler som vi nå ser stå i troens, kjærlighetens og andre dyders fulle blomst, ville ikke for lenge siden ha ligget under Satans og verdens føtter, om ikke Herren hadde omhegnet og vernet dem med trengslenes torner!

Å, hvor mangt et menneske ville ikke igjen oppsøke og gå sine gamle syndeveier, som han, forledet av verden, pleide å gå i sin

ungdom, om ikke Gud hadde sperret dem med torner og lagt mange trengsler, motganger og sorger i veien for ham! Mangt et menneske ville ikke ha blitt noe Guds offer, noen sann, botferdig kristen, hvis han ikke, likesom Abrahams vær, var blitt hengende fast i trengslenes tornebusk.

Siden nå vår dyrebare Frelser har æret tornene så høyt at han i sine lidelsesdager har båret en krone av dem, har han dermed helliget alle sine troendes trengsler. Han har lært oss at vi ikke skal skamme oss over dem, men prunke med dem som med en deilig krans og kongelig krone.

Etter Jakobs ord skal vi akte det for bare glede når vi kommer i mange slags prøvelser (Jak 1,2), og etter Paulus' eksempel rose oss av trengslene (Rom 5,3) – ikke minst fordi vi vet at denne kronen en gang skal grønnes og blomstre; med andre ord at vår timelige trengsel skal bli omskiftet til lutter himmelsk og evig glede.

Noen gamle historieskrivere påstår at en romersk-tysk keiser kom i besittelse av en del av Herrens tornekrone og tok den med seg til Tyskland, og at den en gang blomstret yndig og duftet over all måte liflig. Dette lar vi stå ved sitt verd.

Derimot er vi i Ånden forvisset om at likesom Herren Jesu tornekrone for lenge siden er forvandlet til en æreskrone og hans vanære til himmelsk herlighet, slik skal også alle hans troende en gang bytte sine tornekroner, som de bærer etter ham og for hans skyld, med lutter rosekranser som aldri visner, og himmelske kongekroner.

Slik sier Paulus: «Så ligger nå rettferdighetens krans rede for meg, den som Herren, den rettferdige dommer, skal gi meg på den dagen» (2 Tim 4,8). Og Jakob: «Salig er den mann som holder ut i fristelse. For når han har stått sin prøve, skal han få livets krone, som er lovt dem som elsker ham» (Jak 1,12).

Og endelig valgte Gud, som vi sa ovenfor, så å si tornebusken til sin kongetrone, der han viste seg for Moses og talte til ham. Derfor vet vi med visshet av hans hellige ord at han gjerne vil bo hos de bedrøvede og elendige, som i verdens øyne ser ut som en foraktelig tornebusk. Han vil tale trøstende til dem, åpenbare for dem sitt farshjerte og sin gode mening, glede dem med sin nåde, holde dem oppe med sin kraft og vederkvege dem med sin trøst.

De lærde skriftfortolkere spør hvorfor Herren denne gangen ville vise seg for Moses i en tornebusk, noe som synes å være nedverdigende for hans majestet. De svarer at Herren ville rette seg etter sitt folks tilstand. Folket levde på den tiden i stor undertrykkelse og elendighet i Egypt og så ut som en tørr tornebusk uten blader og blomster. Samtidig ville han vise at han likevel var med det, ga akt på dets trengsel og nød, snart ville fri det ut av den og vise seg herlig blant det.

Slik kan alle gudfryktige sjeler den dag i dag være visse på at Herren er med dem i nøden (Sal 91,15), og at han ikke vil forlate dem i ild eller vann, men ta seg av dem og føre dem ut. Likesom tornebusken brant, men ikke ble fortært, skal også de troende riktignok prøves etter Guds hellige råd gjennom trengslenes ild, men ikke fortæres og omkomme. Gullet blir renset og smeltet, men ikke ødelagt i ilden. Slik blir også de troende sjeler forbedret ved korset og gjort skikket til å gjøre Guds hellige vilje, men på ingen måte tilintetgjort.

Og om deres lidelser enn varer noe lenge – Moses synes jo å ha stått en god stund og sett på den brennende busken og undret seg storlig over at den ikke brant opp i luen, før han gikk bort til den for å se nærmere på undret – så blir de likevel holdt oppe ved Guds nåde, Ånd, ord, trøst og kraft, slik at de ikke går under, men omsider blir gledet med nådig hjelp.

Og siden dette «lenge, lenge» gjør hjertet redd og legger en tung byrde til de gudfryktiges kors, har vi satt oss fore denne gangen å handle om korsets lange varighet og om trøsten mot den. Gud hjelpe oss at også dette arbeidet må tjene mange bedrøvede og nødstedte hjerter, som ofte sammen med kong David stemmer i klage- og sorgesangen «Herre, hvor lenge? Hvor lenge?» – til lindring og vederkvegelse, for Jesu skyld! Amen.

Skriftordet vi har valgt til tekst, er tatt fra den kongelige profets trettende salme. Etter hva noen vil vite, skrev han den i det niende året av sin landflyktighet, altså ett år før sin redning. Da er det vel ikke noe under at han, etter i så mange år å ha vært forfulgt og jaget av Saul som en rapphøne på fjellene, og etter å ha utstått så mange besvær og motganger, klager så vemodig over sin langvarige trengsel.

Han snur og vender dette «hvor lenge? hvor lenge?» som en besk pille i munnen uten å få den ned – som om han ville si: Å, min Gud, er det da ikke snart nok? Er ikke årene i min landflyktighet snart

fylt? Hvor lenge skal jeg være fredløs og omringet av så mye nød og fare? Hvor lenge vil du se på de ugudeliges ondskap og gjenstridighet? Hvordan kan du holde det ut at jeg i så lang tid må engstes, gråte, be, bønnfalle og klage? og så videre.

Vår tekst får oss for det første til å se at det ikke er noe sjeldent og uvanlig i Guds rike at han legger et langvarig kors på sine egne, og ofte lar dem, mot all forhåpning og til tross for alle deres bønner og påkallelser, skjelve og bebe en god stund i sin angst og nød. Kong David klager smertelig over dette, ikke bare her, men også andre steder, både i sitt eget og i hele kirkens navn.

Dette «hvor lenge?» forekommer ofte i hans gyldne salter: «... mine ben er forferdet. Min sjel er grepet av stor forferdelse. Og du, Herre – hvor lenge?» (Sal 6,3–4). «Herre, hvor lenge vil du se på? Fri min sjel fra deres herjinger, mitt eneste» (min sjel) «fra de unge løvene» (Sal 35,17). «Frels meg, Gud! For vannene er kommet inn til sjelen. Jeg har ropt meg trett. Min strupe brenner, og mine øyne tæres bort mens jeg venter på min Gud» (Sal 69,2.4).

«Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Er hans ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet?» (Sal 77,8 ff.). «Hvor lenge skal de onde, Herre, hvor lenge skal de onde fryde seg? De spruter ut en strøm av ord, de fører frekk tale. Alle de som gjør urett, taler store ord» (Sal 94,3–4).

På lignende måte taler han også i hele kirkens navn: «Vi er blitt til skam for våre naboer, til spott og hån for dem som er omkring oss. Hvor lenge, Herre? Vil du være vred for evig? Hvor lenge skal din nidkjærhet brenne som ild?» (Sal 79,4–5). «Hvor lenge, Gud, skal motstanderen håne? Skal fienden forakte ditt navn til evig tid?» (Sal 74,10). «Gled oss like mange dager som du har plaget oss, og like mange år som vi har sett ulykke!» (Sal 90,15).

Slike klager fører også de andre hellige fram. Job sier: «Slik har jeg fått i eie måneder fulle av nød, og netter fulle av elendighet er falt i min lodd» (Job 7,3).

Profeten Jeremia sier: «Hvorfor er min smerte evig, og mitt sår ulegelig? Det vil ikke la seg lege. Du er jo blitt for meg som en sviktende bekk, som vann en ikke kan stole på» (Jer 15,18). Og en annen: «Hvor

lenge, Herre, skal jeg rope uten at du hører! Jeg klager for deg over vold, og du frelser ikke. Hvorfor lar du meg se urett, og hvordan kan du selv se på slik elendighet?» og så videre (Hab 1,2–3).

Disse klagene belyses og stadfestes ved eksempler. Josef måtte i hele fjorten år leve landflyktig i Egypt, dels som trell, dels som fange. Jakob måtte sørge over ham i enogtyve år. Etter hva Gregorius med tilnavnet den store, biskop i Roma, og med ham andre skriftfortolkere mener, måtte Job holde ut i sin elendighet i sju år (de lærde jødene er riktignok av den mening at det bare varte ett år, noe som likevel var lenge nok under så overmåte store trengsler). David ble forfulgt og plaget av Saul og andre fiender helt inn i det tiende året.

I Det nye testamente nevnes en kvinne som hadde måttet dras med blødninger i tolv år og lide mye av mange leger. Hun hadde brukt opp nesten hele sin formue på dem, og legemidlene hjalp henne så langt fra at det snarere ble verre med henne (Luk 8,43; Mark 5,25). Og det nevnes en annen som Satan i hele atten år så å si hadde holdt bundet, det vil si gjort krum og lam, så hun overhodet ikke kunne se opp (Luk 13,11 ff.).

Et sykt, elendig menneske hadde ligget i trettiåtte år ved Betesda dam (Joh 5,5 ff.). Den hellige apostel måtte i hele sitt liv etter sin omvendelse bære sitt apostoliske embetes tunge byrde og utholde de mangfoldige trengslene det førte med seg: Satans engels slag og en torn i kjødet (2 Kor 12,7 ff.).

Lignende eksempler kunne man føre fram fra kirkehistorien og andre beretninger. Men for den kjære korthets skyld skal vi nøye oss med ett. Om den navnkundige praktiske teolog og prest Johann Heermann i Köben i Schlesien fortelles dette: Hele hans liv var uavbrutt skranting og sykdom, så han fra barndommen av til sin død ikke kunne rose seg av å ha hatt en eneste riktig sunn dag.

I barndom og ungdom ble han plaget av øye- og øresmerter, feber og heftige giktanfall, snart i ryggen, snart i luftrøret. Senere, under hans tjeneste i kirken, tiltok disse plagene og ble så forverret av hoste og kvelning at han ikke sjelden trodde han skulle falle død om på stedet. Denne elendigheten varte i over tjuefire år i strekk.

I tillegg falt han i nitten uker hver midnatt i en usedvanlig heftig og utmattende svette som varte til morgenen. Likevel gikk han i kirken

og holdt med Guds hjelp sin preken og utførte sine øvrige embetsplikter.

Selv om han hadde underkastet seg mange kurer, ville ingen av dem hjelpe. Tvert imot tok det onde så overhånd at han ikke kunne uttale en setning uten å bli stadig avbrutt av kvelning, inntil han de siste tretten årene av sitt liv helt og holdent måtte avstå fra å preke. Derfor bygde han seg et lite hus i Lissa og tilbrakte der, ved siden av sykdommen, sin tid med å tenke og skrive – og dermed erstattet han rikelig de prekenene han ikke var i stand til å holde.

Omsider led det litt etter litt mot slutten med ham, under uopphørlig forstoppelse, ledsaget av feber, smertefulle oppsvulminger i kroppen og uutholdelig riving og stikking i lår og armer. Han kunne ikke engang sitte, men måtte stå, lent mot en vegg eller noe annet, og kunne knapt ligge om natten.

I tre uker før sin død måtte han ligge helt til sengs og skrev da ved sitt sykeleie ned klageordene fra Johannes' evangelium: «Herre! se, han som du elsker, er syk» (Joh 11,3). Slik var han nå i stor tålmodighet stille for sin Gud, inntil han endelig søndag Septuagesima 1647 sovnet mildt og salig inn og ble befridd fra sin plage.

Jeg har ment at jeg burde føre fram et slikt usedvanlig eksempel, for at de bedrøvede hjerter som måtte få lese dette skriftet, og som kanskje synes at deres kors er altfor tungt og varer altfor lenge, kan holde det opp mot dette. For vårt eget kors forekommer oss ofte å være svært stort, inntil vi gir akt på hva andre blant våre medkristne lider. Da finner vi ofte at vi har grunn til å takke vår Gud for at han behandler oss så nådig som han gjør.

For det andre skal vi betenke at et langvarig kors er et tungt kors, og ofte trykker de troende sjeler så hardt at de ikke vil la seg trøste og ikke vet hvor de skal vende seg.

Man sier i et ordtak at det som er langt, er tungt. For likesom den byrden en vandringsmann har å bære en lang vei, så å si blir stadig tyngre – ikke fordi den i og for seg blir tyngre, men fordi hans krefter avtar ved anstrengelsen – slik går det også de kristne. De utmattes etter hvert av korsbyrdens langvarighet; det ytre menneske går til grunne; det håp deres fornuft har gjort seg, svekkes og forsvinner ofte helt, og slik blir byrden stadig tyngre.

Erfaringen lærer at når en stor stein eller tung kule ligger lenge i ro på ett sted, især på en gressbunn, synker den og trykkes mer og mer ned i den. Slik går det også med et hjertes store nød: Jo lenger den blir liggende på det, desto dypere trykker den seg inn og desto mer angst og smerte volder den. Vi skal imidlertid, med utgangspunkt i vår tekst, drøfte denne saken noe nærmere.

Det langvarige kors vekker mange sorgfulle og farlige tanker hos de bedrøvede. Det tar ofte fra dem det som skulle være deres høyeste og eneste trøst, nemlig visshet om Guds nåde og synet av hans faderlige åsyn.

Jeg sier ikke at de som har et langvarig kors, ikke er i nåde hos Gud, eller at han ikke akter på dem og bryr seg om dem. Men en tykk tåke legger seg mellom dem og deres Guds åsyn, likesom mellom jorden og solen, og berøver dem for en tid visshet om og følelse av hans trøst. Derved blir korset overmåte tungt.

Mangt et gudfryktig hjerte er vel tilfreds med all sin ulykke, bare det samtidig kjenner Guds trøst og kraft. Ja, det ville til og med erklære seg rede til gladelig å lide enda langt mer, bare det alltid fikk beholde Guds Ånds indre vitnesbyrd om sin barnerett hos Gud og om hans nåde og kjærlighet. Men når dette lyset går ut, da er det bare mørke, hjertesorg, skrekk og angst.

Jeg skal til nytte for de gudfryktige enfoldige belyse dette med en lignelse. Har en dyktig og huslig kvinne en stor husholdning og må i dagens løp finne seg i mye fortred og ergrelse, mye arbeid og besvær, så er hun likevel fornøyd når hun bare ser et vennlig ansikt og hører et godt ord av sin mann. Men blir hun i tillegg til alt annet også dårlig behandlet av ham, møtt med sure blikk og harde ord, da pleier sorg og gråt å bli hennes aftenhvile.

Skal en soldat gå mot fienden og må utholde møye, fare og nød, vil han ikke lett klage over det så lenge han bare har sitt underhold ved siden av og ikke trenger å lide sult. Men kommer også dette til, mister han motet.

Slik er det også med de gudfryktige sjeler. De vil ikke vegre seg for å underkaste seg alt villig og med glede, når de bare får et godt ord av sin Gud, det vil si trøst, kraft og forsikring om hans nåde. Men må de være uten dette også, «har all latter en ende». Og nettopp det langvarige

kors fører de tankene med seg at Gud har forlatt dem og har skjult sitt åsyn for dem.

Dette gir den hardt prøvede profet til kjenne når han roper så smertelig: «Hvor lenge, Herre? Vil du glemme meg for evig? Hvor lenge vil du skjule ditt åsyn for meg?» – som om han ville si: Jeg kan vel finne meg i at man i utakknemlighet glemmer meg, min gode oppførsel og mine fortjenester ved hoffet, og dessuten krenker, forfølger og plager meg.

Jeg vil heller ikke ta det inn over meg at mine venner og slektninger, ja min far og mor glemmer og forlater meg. Men at du, min Gud, glemmer meg og lar som om du ikke akter på meg, som om du ikke kjenner meg, det er meg uutholdelig, og så videre.

Vi skal især legge merke til uttrykket «for evig». Han vil nemlig si omtrent dette: Jeg kan ikke tenke meg annet enn at du, min Gud, har satt deg fast fore og besluttet hos deg selv at du ikke vil hjelpe meg, siden du, til tross for alle mine bønner, lar meg forbli så mange år i min angst og nød.

Når trengselen er stor og varer lenge, ber de troende desto heftigere og ivrigere og leverer inn mange bønneskrifter, vætet av tårer og forseglet med sukk, til det himmelske styre. Men når også disse blir upåaktet, lagt til side og kastet bort, og det ønskede svaret ikke følger, må de da ikke bli enda dypere bedrøvet og stadig mer kjenne tyngden av sitt kors?

Det bør heller ikke overses at profeten føyer talemåten «skjule sitt åsyn» til «glemme». For det er ikke alltid sagt at man blir glemt med vilje; det kan også skje av skrøpelighet eller på grunn av ens mange gjøremål. Men når en stiller seg fram ofte nok, og den andre likevel verken vil se eller høre en, da er dette et bevis på at det skjer med vilje og av fiendskap.

Når nå de bedrøvede sjeler melder seg hver dag, ja hver time, og med mange engstelige sukk og hete tårer ber om vern, hjelp og trøst, da oppstår de nedslående og farlige tankene i deres sinn: Gud vil ikke vite av deg; han kommer deg ikke i hu; du er støtt bort fra hans øyne.

Da hoper sorgene seg opp; da engstes hjertet; da kommer de søvnløse netter; da begynner tenkingen og grublingen. Å, jeg dypt bedrøvede, elendige menneske! heter det. Hvordan kan jeg ha fortjent

dette av min Gud? Hvordan kan jeg ha vakt hans vrede så sterkt? og så videre.

Dit sikter profetens ord: «Hvor lenge skal jeg huse sorgfulle tanker i min sjel, ha sorg i hjertet hele dagen?» – som om han ville si: Jeg tenker vel ofte og mye på min nød; jeg finner på alle slags midler for å komme ut av den; jeg ville gjerne trøste meg selv og stille mitt hjerte tilfreds.

Men alt er forgjeves; jeg finner verken råd, hjelp eller trøst utenfor deg, og siden du skjuler ditt åsyn for meg, ender all min tenkning, sorg og grubling med lutter skrekk og angst. Jeg fordyper meg ofte så mye i mine tungsindige tanker at jeg knapt kan komme til meg selv igjen, og så videre.

Dette lar seg best belyse og forstå ved hjelp av erfaringen. Man vet hvordan det går når en mann er bortreist, og hvilke bekymrede tanker som pleier å oppstå hos hans hustru når han uteblir utover den fastsatte tid da han håpet sikkert å være tilbake hos sine: Å, om han bare ikke er kommet til skade! Å, om han skulle være blitt syk! Kanskje er han til og med død!

Slik går det også med de bedrøvede sjeler. Fra først av, når nøden begynner, holder de seg oppe og trøster seg med Guds løfter og håpet om hans hjelp. Men når nøden varer lenge og tiltar, og hjelpen etter deres mening uteblir utover tiden, da faller de ofte i motløshet og kan ikke fri seg fra sorgfulle og farlige tanker, som: Å, hva kan da grunnen være til at min Gud glemmer meg og ikke oppfyller sine løfter? Jeg må ha forskyldt det ved en eller annen grov synd.

Kanskje har han dratt fram en av mine ungdomssynder; kanskje har han blitt var en lønnlig svik og skjult ondskap i mitt hjerte; kanskje ser han, som en Gud som prøver hjerter og nyrer, at all min gudsfrykt ikke er annet enn hykleri og hele min kristendom bare skinn og skyggeverk.

Da begynner de å grunne og pønske på hvordan de skal forsone den vrede Gud. De setter seg fore hvordan, hvor mye og hvor lenge de vil be, og hvordan de vil forandre, forbedre og legge av dette og det, og så videre. Men sjelen finner så langt fra noen hvile i dette at hjertesorgen tvert imot bare pleier å bli større.

Når intet av alt dette vil hjelpe, går det ofte enda videre, så de sier: Nå vel, siden Gud slett ikke vil hjelpe meg, skal han heller ikke være

min Gud. Hva gagner nå min gudsfrykt meg? Hva nytte har jeg av mine bønner? Det går jo de ugudelige langt bedre enn meg.

Hvem vet om Gud virkelig er så nådig som han skildres i Skriften? Hvem vet om han ikke i sitt skjulte råd har besluttet noe annet enn det han utvortes åpenbarer? Hvordan kan det bestå med hans ords sannhet at han slik glemmer og forlater meg? Han sier: Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut. Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile. Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut, og så videre.

Men hvor lenge, hvor smertelig, hvor engstelig har jeg ikke hittil ropt i min langvarige nød, og han har likevel ikke fridd meg ut! Jeg har jo nå strevd så lenge under min korsbyrde at jeg nesten ikke lenger kan leve; men hvem gir meg hvile? Jeg har så ofte gått av sted for å be om trøst og redning, men har ingenting fått.

Omsider stiger det til det høyeste: Hvem vet om det også er sant det Skriften lærer og lover? Hvem vet om den er Guds ord? Hvem vet om Gud bryr seg om de menneskelige ting og tar seg av den ene framfor den andre? Alt går jo hulter til bulter og om hverandre; det går jo de ugudelige skarn bedre enn de mest gudfryktige hjerter. Hvordan kan det forenes med Guds forsyn og styrelse?

Selv om Ånden motsier slike mørke, farlige og skrekkelige tanker og formaner sjelen til tålmod og håp, lider den likevel i en slik kamp en angst så stor at den ikke kan uttrykke den. Heller ikke kan noen som ikke selv har erfart og kjent det, tro eller forestille seg det.

Slik sier Luther, der han forklarer disse ordene: «David maler med disse ordene sin sjels bitreste og heftigste bedrøvelse, idet han ingensteds ser eller merker annet enn en Gud som er vendt bort fra ham, en fiendtlig, uforsonlig, ubønnhørlig og i all evighet vred Gud. Da fortviler alt håp, selv om litt håp og de uutsigelige sukk som Ånden trer fram med i vårt sted, ennå er igjen midt i fortvilelsen. Dette forstår ingen uten den som har smakt det. Denne kampen foregår ikke i innbildningen og i selvgjorte, tomme tanker, slik de ørkesløse og uerfarne tilskuere kan mene, men i det udødelige livs, det vil si sjelens, innerste sans» og så videre.

Til dette kommer noe mer som øker det langvarige kors og gjør det tungt, nemlig de fiendtlig sinnede verdensbarns og Satans trass, spott og skryt. Når et menneske hjemsøkes av korset og snart fris fra det,

regner verden det ikke for noe særlig, men ser på det som noe vanlig. Er derimot trengselen svært stor og langvarig, blir det dømming og fordømming, og de bedrøvedes hjertesorg økes på mange måter.

Noen som i begynnelsen hadde medlidenhet med dem, blir etter hvert trette, blir vant til de elendiges gråt, klynk og klage og akter ikke mer på det. Slik går det til og med med deres kjæreste og fortroligste venner – slik den daglige erfaring lærer under alle slags harde anfektelser og sykdommer.

Andre begynner å dømme og fordømme: Dette mennesket må ha syndet grovt mot Gud; han må ikke være så gudfryktig som man trodde; man har i lang tid bedt for ham både i lønn og åpenbart, men det hjelper ikke; det må ha en årsak, og slikt mer.

Atter andre, som kanskje allerede tidligere har misunt og hatet de gudfryktige, begynner å spotte og utskjelle dem, likesom Sjime'i: «Bort med deg! Bort med deg, din blodhund, du fordervede! Herren har nå latt det komme tilbake over deg, alt det blod som har flytt i Sauls hus. Se, nå er du kommet i den ulykke du har fortjent, for en blodhund er du!» (2 Sam 16,7–8). Nå ser man at du har vært en stor hykler og verken har ment det oppriktig med Gud eller mennesker; dette har du vel fortjent av meg alene, og så videre.

Satan er heller ikke uvirksom i en slik tid, men går så å si med sine føtter over de gudfryktige og spotter dem: Hva fordel har du nå av din gudsfrykt, av dine bønner og hele din kristendom? Hvor er nå din Gud?

Er du Guds Sønn, så si at disse steinene skal bli til brød! Er du Guds Sønn, da stig ned av korset! Andre har han frelst, seg selv kan han ikke frelse! Han er en konge og prest for Gud; la ham nå fri seg fra sin angst og nød, så skal vi tro! Han har satt sin lit til Gud, la nå Gud fri ham om han har behag i ham. Han sa jo: Jeg er Guds Sønn (Matt 4,3; 27,40.42.43).

Av dette kan man forstå hva profeten sier: «Hvor lenge skal min fiende opphøye seg over meg?» – særlig når man sammenholder det med hva han andre steder klager over: «Mange sier til min sjel: Det er ingen frelse for ham hos Gud» (Sal 3,3). «De lukker sin munn vidt opp mot meg og sier: Ha-ha! våre øyne har sett det!» – «Ha-ha! som vi ønsket!» (Sal 35,21.25). «Det er som om mine ben ble knust, når

mine fiender håner meg, når de hele dagen sier til meg: Hvor er din Gud?» (Sal 42,11).

Alt dette bekrefter klart det vi sa ovenfor, nemlig at et langvarig kors er et tungt kors og så å si blir tyngre for hver dag, fordi det forøkes med så mye sorg og så mange kummerfulle tanker.

For det tredje skal vi overveie at hvor dypt bedrøvet og hardt nødstedt profeten enn er, og hvor heftig Satan, verden og hans egen fornuft enn går løs på ham, så forlater han seg likevel på Gud, holder seg til Gud, påkaller Gud og blir ikke trett av å be. «Se hit,» sier han, «og svar meg, Herre min Gud!» Legg merke til troens ord: min Gud. Om du så slo meg i hjel tusen ganger, vil han si, er og blir du likevel min Gud. La Satan, verden og mitt kjød og blod tenke og si hva de vil, jeg holder deg likevel for min Gud.

Jeg tror og vet at du er en allmektig, allvis, allestedsnærværende, nådig, barmhjertig, trofast, sanndru og evig Gud, evig Far. Det synes meg riktignok ofte som om du har glemt meg og ikke akter på meg; men jeg vet bedre. Du kan ikke, vil ikke, skal ikke, må ikke glemme meg; for jeg er ikke bare din skapning, men også ditt barn, din forbundsfelle. Du har tatt imot meg og utvalgt meg til din eiendom; derfor kan du ikke glemme meg. Du har riktignok dine hellige og viktige grunner til å la meg gå omkring en god stund i elendighet og, slik det synes, rope og be forgjeves; men jeg tviler ikke på at når du har nådd ditt mål og gjennomført din rådslutning, vil du la meg høste rik frukt av det, og så videre.

At den bedrøvede profet hadde slike trøstefulle tanker midt i sin angst og nød, kan man slutte av de følgende ordene: «Men jeg setter min lit til din miskunnhet. Mitt hjerte skal fryde seg i din frelse. Jeg vil lovsynge Herren, for han har gjort vel imot meg» (Sal 13,6). På samme måte føyer han andre steder disse ordene inn i sin vemodige klage: «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel, og bruser i meg? Vent på Gud! For ennå skal jeg prise ham for frelse fra hans åsyn» (Sal 42,6).

Her ser vi hva som er det beste i et langvarig kors: å vente på Gud og forlate seg på ham, å motsi Satan, verden og fornuften med en frimodig tro, å holde ut i bønnen, å henge seg fast ved Gud som en borre ved et klesplagg, og i stille tålmod vente på hjelpens time. Om dette blir det snart anledning til å si mer.

Vi kommer nå til den bruk vi skal gjøre av den lære som er framstilt her, og til å trekke ut av den en kraftig trøst for alle bedrøvede sjeler som hittil har sukket og ennå sukker under langvarig kors.

Dere gudelskende sjeler som er i en slik tilstand! Jeg kan ikke bebreide dere at dere sammen med kong David klager vemodig og smertelig over deres store nød og ikke alltid kan finne dere til rette i den. Jeg er også viss på at deres Gud i sin store miskunn har tålmod med dere og holder dere mye til gode; for «han vet hvordan vi er skapt, han kommer i hu at vi er støv» (Sal 103,14). Men for at dere stadig mer skal bestrebe dere på i lydighet å underkaste dere hans hellige vilje, så gi akt på følgende punkter.

For det første: Ingenting i dette skjer ved en tilfeldighet, og heller ikke får Satan og verden lov til å behandle dere etter sin vilje, til å bedrøve, anfekte og engste dere så ofte, så hardt og så lenge som de lyster. Alt går etter vår Guds hellige og uransakelige, alltid gode og nådige råd og vilje.

For vi må her igjen minne om at hele korset, med alle sine omstendigheter og egenskaper med hensyn til tid, sted og størrelse, avhenger av Guds forsyn, styrelse og bestemmelse. Det har sin bestemte tid da det skal nærme seg oss, og likeså sin tid da det skal vike fra oss. Det er, som alt annet, tilmålt, telt og veid av den allgode og allvise Gud (Visd 11,22).

De troendes korsdager sammenlignes med en dagarbeiders dager (Job 7,1). Likesom en arbeidsmann har sine bestemte timer da han må bære dagens byrde og hete (Matt 20,12), men siden kan nyte hvile, slik har også de troende sin bestemte lidelsestid. Gud har bestemt og fastsatt hvor mange timer, dager, uker, måneder og år den skal vare, og etter dem følger hvile og vederkvegelse.

Dette lærer Guds Ånd oss tydelig mange steder i Skriften, som når han sier ved David: «Men jeg – jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud! I din hånd er mine tider» (Sal 31,15–16). Og et annet sted: «Da jeg bare var et foster, så dine øyne meg. I din bok ble de alle oppskrevet, de dagene som ble fastsatt da ikke én av dem var kommet» (Sal 139,16). Jesaja sier: «Tal vennlig til Jerusalem og rop til henne at hennes strid er endt» (Jes 40,2).

Hos profeten Daniel tales det flere ganger om den tid som er bestemt for at kirken skal lide, den tid den skal bli forløst og ført ut av

sin trengsel, da ett rike oppstår og stiger, og et annet avtar og faller. Om de dyrene profeten så i sitt syn, som forbilledlig betegner flere riker, sier han: Enden kommer til den bestemte tid. Om en ugudelig hersker sies det at han skal undertrykke Den Høyestes hellige, og at de skal overgis i hans hånd for én tid og tider og en halv tid (Dan 7,12.25; jf. 8,13–14.17.19; 9,24).

Hit hører de talemåter vi også finner i Det nye testamente om denne saken. Slik når vår kjæreste Frelser sier: «Når en kvinne skal føde, har hun smerte, fordi hennes time er kommet. – Slik har også dere smerte nå. Men jeg skal se dere igjen, og deres hjerte skal glede seg, og ingen tar deres glede fra dere» (Joh 16,21–22).

Og når han sier til sine fiender som grep ham: «Dag etter dag var jeg hos dere i templet, men da rakte dere ikke ut hendene for å gripe meg! Men dette er deres time og mørkets makt» (Luk 22,53). Det er som om han ville si: Dere har hittil måttet la meg lære og preke fritt, stikk imot deres tanke og vilje; for min time, bestemt av min Far, var ennå ikke kommet. Men nå er den tiden for hånden da han har tillatt deres ondskap å angripe meg og latt mørkets fyrste vekke opp sine lemmer og redskaper mot meg.

Det bør også overveies hva han lar skrive til sin tjener, biskopen i Smyrna: «Frykt ikke for det du skal lide! Se, djevelen skal kaste noen av dere i fengsel, for at dere skal bli satt på prøve, og dere skal ha trengsel i ti dager» og så videre (Åp 2,10).

Men her må det særlig merkes at Guds hellige barn ofte tror at forløsningens og redningens tid er for hånden og at Den Høyeste nå må hjelpe, mens Gud lar dem forstå at hans tid ennå ikke er kommet. Hit hører det profeten sier i hele den israelittiske kirkes navn: «Du vil reise deg, du vil forbarme deg over Sion, for tiden er kommet til å være nådig, den fastsatte tiden er kommet. For dine tjenere elsker steinene på Sion, og de har medynk med dets støv» (Sal 102,14–15). Den tid som Gud hadde forbeholdt sin makt og miskunn, var likevel ennå ikke kommet.

Da jomfru Maria i bryllupet i Kana merket at vinen ville komme til å mangle, trodde hun at det var rette tid til å hjelpe, før vinen var helt drukket opp og mangelen ble kjent. Men Herren svarte henne: «Kvinne, hva vil du meg? Min time er ennå ikke kommet» (Joh 2,3–4).

Da Lasarus, Herren Jesu venn, ble syk i Betania, og det så ut til å ta en farlig vending med ham, sendte hans søstre Marta og Maria i tide bud til Jesus og lot si til ham: «Herre! se, han som du elsker, er syk» – i den tanke at Herren skulle skynde seg å komme før sykdommen tok overhånd.

Men hva gjorde Herren da han fikk denne beskjeden, og etter at budet utvilsomt grundig hadde skildret ham sykdommen og dens farlighet og bedt ham skynde seg? La oss høre hvor bemerkelsesverdig evangelisten taler om det: «Jesus elsket Marta og hennes søster og Lasarus. Da han nå hørte at han var syk, ble han likevel enda to dager på det stedet der han var. Da først sier han til disiplene: La oss dra tilbake til Judea.» Men imens var Lasarus død og hans søstre dypt bedrøvet (Joh 11,1.3.5–7).

Å, hvor vakkert er ikke Herrens vis og måte framstilt for oss her! Selv om de han elsker, og som elsker ham, ofte inderlig roper om hans hjelp og sender ett bud etter det andre (jeg mener sine dype sukk og inderlige, heftige bønner) til himmelen, så uteblir han likevel ofte, ikke bare to dager, men kanskje to måneder, ja kanskje to år og lenger.

Imens lar han sine egne klage og gråte, lar noen dø og andre bli elendige og forlatte. Men utfallet viser omsider at alt har siktet til å fremme hans ære, åpenbare hans herlige makt, visdom og godhet, øke troen og kjærligheten hos hans egne, og så videre.

Å, kjæreste Herre Jesus, gjør din hellige vilje søt for oss og dine måter og underlige veier behagelige! Du kan jo ikke mene det ille.

I den hellige Johannes' åpenbaring fortelles det at han så deres sjeler som var myrdet for Guds ords skyld og for det vitnesbyrds skyld de hadde, og hørte dem rope med høy røst: Herre, du hellige og sannferdige! Hvor lenge skal det vare før du holder dom og hevner vårt blod på dem som bor på jorden? Og det ble sagt til dem at de skulle hvile seg ennå en liten tid, inntil tallet på deres medtjenere og deres brødre var fullt (Åp 6,9–11).

Slik har vår Gud sin tid, som han har forbeholdt seg og som ikke faller sammen med vår tid. Selv om det står oss fritt å sukke, å be og å påkalle, bør likevel alt overlates til hans hellige vilje, og i dette bør vår sjel finne sin glede og hvile.

Til vår trøst skal vi også betenke at de troendes engstelige rop og hete tårer ikke er fruktesløse, men først blir ført inn i Guds bok og

omhyggelig telt, og ofte får Herren til å forkorte trengselens dager og raskt og uventet utfri sine egne (Sal 56,9; Matt 24,22; Luk 18,8).

I denne betraktningen må vi dessuten merke oss at vår Gud har bestemt og fastsatt korsets dager og trengselens tid dels til sin desto større ære, dels til vårt desto større gagn, dels til våre medkristnes desto større oppbyggelse og forbedring.

Det første ser vi tydelig av det vi nettopp anførte om vår Frelsers utsettelse da det ble kunngjort ham at Lasarus var syk. For det tjente mer til Guds ære og hans Sønns herliggjørelse at Lasarus ble vekket opp etter å ha ligget fire dager i graven, enn om han bare var blitt reddet fra den farlige sykdommen.

En erfaren lege vinner større ære ved å helbrede de langvarige og håpløse sykdommer enn de ubetydelige og alminnelige. Når vår Gud utfrir oss av en stor nød og langvarig trengsel, hvor all menneskelig hjelp er ute og vi selv ikke ser noe råd eller noen hjelp, bidrar dette mer til lovprisning av hans høyhellige og herlige navn enn om han gjorde det straks etter at vi kom i den.

Det andre er også ugjendrivelig, nemlig at de langvarige trengsler tjener til vårt desto større gagn og beste. Man vet hvor mye det i kristendommen kommer an på at mennesket lærer sin egen usselhet å kjenne, lærer å fornekte seg selv, å ydmyke seg grundig for Gud, å akte alt man selv og verden er for intet, men Gud og hans nåde og miskunn i Kristus Jesus for alt. For det indre menneske kan ikke fornyes med mindre det ytre dag for dag går til grunne (2 Kor 4,16).

I menneskets stolte og ubøyde hjerte finner Guds nåde ikke rom eller sted; det må først knuses, sønderslås, sønderrives, ydmykes og tilintetgjøres. Og dette er det hele Skriften går ut på: at mennesket skal være intet, Gud alt. Men selv om en botferdig og troende sjel nå daglig øver seg i dette og slik streber etter å bli intet i seg selv, vil det likevel ikke gå riktig for seg om ikke Gud kommer den til hjelp med det velsignede kors.

Et lite og kortvarig kors, som snart går over, bryr den så sterkt fordervede natur seg lite eller ikke om, og glemmer snart. Derfor må det være et tungt og langvarig kors, som stadig kan trykke den ned og holde den til gudfryktighet.

Likesom jernet ofte må i ilden og først ved mange hammerslag til slutt lar seg forme til et brukbart redskap, slik er det også med vårt

hjerte. Den Høyeste ser og vet hvor nødig det lar seg dra bort fra synden, verdens glede og forfengeligheten.

Når en liten trengsel tvinger det til det, tar det avskjed med dem som med gode venner for en tid, med ønske og håp om snart å se dem igjen og atter tale med dem. Eller det er som Lots hustru, som helst ville ha blitt i Sodoma, og derfor mot Herrens befaling så seg tilbake og ble til en saltstøtte (1 Mos 19,26).

Derfor må han pålegge det et langvarig, ja kanskje til og med et stadig vedvarende kors, for at det helt og holdent skal glemme syndens veier og verdens gleder og beslutte seg for å tjene sin Gud alle sitt livs dager. Det langvarige kors virker en langvarig og standhaftig gudfryktighet, likesom foreldres stadige og årvåkne tilsyn og lang skolegang gjør at en gutt blir lærd og vel oppdratt.

Jeg kommer her til å tenke på en gudfryktig prest som, da han for første gang var ute igjen etter en hard og smertefull sykdom og ble ønsket til lykke av en venn, blant annet sa til ham at hvis det var Guds vilje og ikke hindret ham i hans kall og embetsgjerning, ville han ønske at han stadig var syk. For da var kjødet matt og kraftløst mens Ånden rådde og hadde overhånd, og man beskjeftiget seg da med lutter gudelige, hellige og himmelske tanker og hadde lett for å glemme det jordiske og all forfengelighet, og så videre.

Det langvarige kors gjør oss flittige og ivrige til å be, slik Davids eksempel mer enn andre lærer oss, for vi ville slett ikke ha så mange deilige salmer av ham om de ikke så å si var presset ut av hans hjerte under hans langvarige kors. Et lite og kortvarig kors vekker ofte bare en ringe og forbigående andakt, et stort og langvarig derimot en ivrig og vedholdende.

Er vi uten trengsel, eller har vi bare et lite kors, ber og påkaller vi nok, men bare nå og da, når vi får tid til det. Det langvarige kors derimot lærer oss å be, lete og banke på, slik vår Frelser fordobler ordene og setter dem ved siden av hverandre for å betegne den ivrige og stadige bønn han krever.

Ved langvarig kors prøves også best de gudfryktige sjelers tro, kjærlighet og håp. Når de da forblir standhaftige og ikke blir slappe i sin gudfryktighet, blir det åpenbart at de elsker Gud for hans egen skyld og ikke for hans gavers skyld, at de ene og alene forlater seg på Gud og setter sitt håp til hans miskunn og ikke blander inn noe hensyn

til jordisk trøst. Slik gjør det langvarige kors også den guddommelige hjelp og himmelske trøst desto søtere og behageligere når de omsider kommer. Det gjør verden besk og himmelen søt.

En viss prest som var svært medtatt og helt uttæret av en hard og smertefull sykdom, pleide undertiden i sin angst og pine å legge seg i sin likkiste, som han allerede hadde latt lage, og si: Å, hvor søtt og godt skal jeg ikke hvile her, når min Gud løser mine bånd og spenner meg av åket! Man ser knapt noen dø villigere og gladere enn dem som under mange og langvarige trengsler har lært å forakte verden og sukke etter himmelen.

Det som hittil er sagt, viser også det tredje, nemlig at det langvarige kors tjener til våre medkristnes desto større oppbyggelse og forbedring. For de som er prøvd ved lenge vedvarende trengsler, har stor erfaring og kan trøste desto kraftigere; de har lært Guds miskunn, trofasthet, kjærlighet og sanndruhet å kjenne og kan slik med desto større trygghet henvise andre til dem. Å, hvor godt gjør det ikke de gudfryktige hjerter når de kommer til en øvet korsbærer og hører ham prise Guds miskunn og sannhet, og ikke merker annet enn tro, kjærlighet, tålmod og overgivelse hos ham! og så videre.

Til trøst for de troende og gudfryktige sjeler i langvarige og harde lidelser må vi dernest merke oss at Gud ikke forlater dem i en slik tilstand. Han er og blir hos dem; han vederkveger, styrker, bevarer og holder dem oppe, så de kan holde ut og vinne seier.

Han er med dem i nøden (Sal 91,15) og gir dem stor kraft, slik han har lovt: «Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd» (Jes 41,10). «Legger man byrde på oss, så er Gud vår Frelser» (Sal 68,20).

Da Moses' hender ble tunge, så han ikke lenger kunne holde dem oppe i bønn for Israels hær, som kjempet mot amalekittene, tok Aron og Hur en stein og la under ham, og han satte seg på den. Aron og Hur støttet hans hender, en på hver side, og hendene hans holdt seg støe helt til solen gikk ned (2 Mos 17,12).

Slik går Gud fram også mot sine utvalgte sjeler: de skal ikke mangle trøst, kraft og vederkvegelse i det langvarige korset. Han vekker stadig opp hjerter som tar seg av dem og holder hendene deres oppe når

de synker; hjerter som taler vennlig og trøstende til dem og hjelper og pleier dem så godt de kan.

Jeg kjenner eksempler på fattige og bedrøvede enker som lenge har måttet skaffe seg brødet sitt under kummer og hjertesorg. Likevel har den gode Gud mang en gang nådig hjulpet dem og sendt dem midler til livsopphold på en tid og fra et sted der de minst ventet det. Slik ble de forsikret om hans farsomsorg og trøstet, så de siden har vært desto villigere til å bære sitt kors videre.

Det samme ser vi hos andre nødlidende og bedrøvede. De skal ikke mangle trøst og hjelp under sine langvarige lidelser, om han så skulle sende en engel fra himmelen for å styrke dem, eller selv komme for å lindre dem med trøst (Luk 22,43). Av alle eksemplene på dem han har hjemsøkt med langvarige trengsler, ser vi at han har tatt seg inderlig av dem og ikke latt dem være uten hjelp og lindring.

Josef var blitt solgt av sine egne brødre og ført som trell til Egypt. Da lot Herren, vår Gud, ham snart merke at han var med ham: han velsignet Potifars hus for Josefs skyld, og Potifar begynte å få godhet for ham og betrodde ham alt han eide.

Senere ble Josef på grunn av en utuktig kvinnes baktalelse gjort om fra trell til fange, og nøden hans ble større. Men Herren var med ham, viste ham miskunn og ga ham yndest hos fengselsforstanderen. Forstanderen la alle fangene i fengselet i Josefs hånd, og alt som skulle gjøres der, gjorde han. Slik opphørte ikke trengselen, men heller ikke Guds nåde, som overalt fulgte og holdt ham oppe. Til slutt førte Gud ham ut av nøden til den fastsatte tid og lot ham komme til ære og verdighet (1 Mos 39,2 ff.).

At kong David hører til dem som har vært engstet av langvarig nød, er velkjent. At Gud styrket, trøstet og holdt ham oppe i den, kan heller ikke være ukjent for oss, for han tier ikke selv om det.

«Du har gitt meg glede i mitt hjerte, større enn den de andre har når de har overflod av korn og most. I fred vil jeg legge meg ned og sove. For du, Herre, du lar meg bo for meg selv i trygghet» (Sal 4,8.9). «Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,26). «Dersom din lov ikke hadde vært min lyst, var jeg omkommet i min elendighet» (Sal 119,92).

Slik gikk det også den hellige apostel Paulus. Herren øvde og bedrøvet ham riktignok så lenge han var i sin tjeneste, men han

vederkvegde ham også rikelig med sin trøst og nåde, så han kunne glede seg midt i sine trengsler, rose seg av dem og spotte Satan og verden.

På samme måte forholder den kjærlige Gud seg ennå til sine barn: han tilmåler dem trøsten i samme mål som trengselen – ja, rikelig og i overflod. Han er lik en mor som lar sitt syke barn ligge og svette, men likevel stadig sitter ved sengen, taler vennlig til det, tørker svetten av det og gir det drikke og styrker det. Han er lik en far som har latt sin sønn ta tjeneste i fremmede land, men stadig skriver ham kjærlige brev og gir ham all passende og mulig hjelp.

Det er verdt å merke seg hva profeten Sakarja forteller: Han hørte i et syn en engel sukke på vegne av den trengte israelittiske kirke: «Herre, hærskarenes Gud! Hvor lenge skal det vare før du forbarmer deg over Jerusalem og Judas byer, som du har vært vred på nå i sytti år?» Og Herren svarte engelen som talte med meg, med gode og trøstefulle ord (Sak 1,12.13).

Slik er det også i dag: når de jordiske og dødelige engler, de gudfryktige hjerter, sukker: «Herre, hvor lenge vil du la være å forbarme deg over meg? Hvor lenge vil du glemme meg?» og så videre, da svarer han dem med gode og trøstefulle ord. Guds ord er jo lutter liv, ånd og kraft, og ved dem blir hjertene styrket og gjort rede til tålmodighet.

Det er helt visst: Intet sukk fra hjerter som er utmattet av langvarige lidelser, stiger opp til himmelen uten å komme tilbake med himmelsk trøst og kraft som lindrer og holder dem oppe.

Til slutt må de troende, som Gud har lagt langvarig trengsel på, fremfor alt merke seg til sin trøst at alt kors og all lidelse i dette kummerfulle liv har sin tid, bestemt av ham. De varer riktignok noen ganger lenge, men ikke alltid, ikke evig. Intet uvær er så hardt og voldsomt at det varer bestandig. Det kan stå over et sted i flere timer og lyne, tordne og skremme innbyggerne, så de ikke kan annet enn klage, gråte og hyle. Men det tærer likevel opp seg selv litt etter litt og trekker til slutt bort eller drives bort av vinden, så en etterpå hører lutter takke- og gledessalmer.

Slik er det også med de gudfryktige hjerters lidelser. «Han skal aldri i evighet la den rettferdige rokkes» (Sal 55,23). «Han går ikke alltid i rette, og gjemmer ikke på vrede for evig» (Sal 103,9). «Herren … fører ned i dødsriket og fører opp derfra» (1 Sam 2,6). Herren Jesus forutsier

riktignok at hans etterfølgere skal gråte og klage og være bedrøvet, men han føyer til: «Deres smerte skal bli til glede! … Men jeg skal se dere igjen, og deres hjerte skal glede seg, og ingen tar deres glede fra dere» (Joh 16,20.22).

Korset har sin tid – djevelen har sin tid, verden har sin tid. Det vet vi av det vår Frelser sa til sine fiender: «Dette er deres time og mørkets makt» (Luk 22,53), og av det som sies om Satan: «Han vet at han bare har en liten tid» (Åp 12,12). Men hjelpen, forløsningen, Gud og himmelen har også sin tid. Denne tiden har vår Gud fastsatt etter sin store visdom og godhet. Han utsetter den ikke lenger enn nødvendig; han lar ingen bli fristet over evne, men gjør både fristelsen og utgangen på den slik at hans barn kan tåle den (1 Kor 10,13).

En baker vet jo hvor lenge han skal la brødet bli i ovnen, og en pottemaker hvor lenge karene skal stå i ilden. Skulle da ikke vår Gud vite hvor lenge han må holde sine egne i trengselens ild? Når det er nok – når han har nådd sitt velgjørende mål, og de er blitt gjort rede til å bli redskaper for hans hellige vilje – da fører han dem helt visst ut av den.

Forløsningen kan være enten timelig eller evig. Når Den Høyeste finner det for godt, kan og vil han også glede sine egne her i tiden etter langvarig trengsel. Langvarig lidelse er ofte en forberedelse til stor og langvarig glede.

Josef levde, som nevnt, fjorten år i sin elendighet, men deretter åtti år i sin ære og herlighet. Job levde ennå hundre og førti år etter sitt kors, og Gud velsignet ham siden mer enn før og ga ham alt dobbelt igjen (Job 42,12 ff.). David regjerte etter sin langvarige flukt og mangfoldige trengsel i førti år over Israel, og døde til slutt i god alder, mett av dager, rikdom og ære (1 Krøn 29,27.29).

Slikt skjer ennå ofte. Mang et far- og morløst barn vokser opp i fattigdom og elendighet og må i sin ungdom lide undertrykkelse og annet vondt. Men Gud hjelper det underfullt fram, unner det et lykkelig og velsignet ekteskap og gir det ære og gods, så det blir et åpenbart minnesmerke om Guds godhet og lever lenge, glad og fornøyd, i sin Guds nåde.

Jeg har kjent enker som har vannet plantene fra sitt ekteskap med mange tårer og fostret dem opp med sorg og strev, men som senere har opplevd bare glede av dem og sett dem bli fruktbare og skjønne

trær; under deres skygge har enkene siden kunnet sitte i mange år og nyte Guds godhet med takknemlighet.

Hvor mang en gudfryktig sjel må ikke utholde harde anfektelser i flere uker eller måneder! Men deretter gleder Gud den storlig og overøser den med rik trøst.

En gudfryktig, dyrebar lærer sier: «Å, det er mye forløsning hos Gud! Hjelpen vil komme så mye rikeligere og overflødigere; den vil rikelig betale deg for tålmodigheten og ventetiden. Guds trøst og nåde er som en rik kilde: når en først får den ordentlig renset, lar vannet seg ikke stanse. Slik er det også når den gode Gud først åpner sin nådekilde over deg: da overøser han deg så overvettes med sin nåde at du må rope og si: Hold opp, kjære Gud, jeg har nok! Mitt hjerte er for lite til å romme en så stor strøm av din trøst og nåde.» (*Johann Arndt.*)

Og om den trofaste Gud og kjærlige Far skulle ha besluttet, og funnet det til vårt beste, at vi skal beholde vårt kors alle våre dager og bære det til vår siste stund, så vet vi likevel at lenge ikke er evig, og at vårt kors, likesom vårt liv, har sin bestemte tid og sitt mål.

Vi må slepe på korsbyrden så lenge Gud vil. Når vi kommer til døren som fører fra verden inn i evigheten, blir den tatt av oss. Da blir svettedråpene og tårene vi har felt, tørket bort; i stedet for sekken og sørgedrakten blir en hvit gledesdrakt gitt oss, i stedet for tornebusken en palmegren, i stedet for tornekronen en gullkrone.

En viss gudfryktig sjel pleide å klage over at den ikke slapp fri for sine sorger og tunge tanker. «Går jeg i kirken,» sa den, «så følger de meg og vil gjøre Israels trøstekilde grumset for meg. Går jeg ut på marken, i hagen, i lystskogen for å vederkvege meg, så følger de med og ligger ofte som igler på mitt hjerte. Går jeg i selskap, i gjestebud, til bryllup, så lar de meg ikke være i fred; eller jager jeg dem med makt fra meg, så står de allerede ved døren og venter på meg når jeg kommer hjem. Men en gang skal jeg med Guds hjelp gå et sted hvor de ikke skal følge meg, men bli stående igjen: når jeg gjennom en salig død går ut av verden og inn i evigheten og den himmelske herlighet. Der får de nok la meg være i fred.»

Med dette trøster også den hellige apostel seg, når han sier: «Herren skal fri meg fra all ond gjerning, og frelse meg inn i sitt himmelske rike. Jeg har stridd den gode strid, fullendt løpet, bevart troen. Så ligger nå rettferdighetens krans rede for meg, den som Herren, den

rettferdige dommer, skal gi meg på den dagen» (2 Tim 4,7.8.18). Og på et annet sted: «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17).

Velan da, dere kjære hjerter, dere gudfryktige sjeler som sukker og klynker under deres langvarige kors: frykt ikke! Fred være med dere! Vær frimodige, ja, vær frimodige! (Dan 10,19). Vederkveg dere med disse blomstene som vi har samlet til dere i Skriftens paradis; læsk dere med disse eplene som vi har plukket til dere i Guds hage!

Da Johannes hadde hørt det herlige løftet – Gud skal tørke bort hver tåre fra deres øyne (sine egnes), og døden skal ikke være mer, og ikke sorg, og ikke skrik, og ikke pine skal være mer, for de første ting er veket bort – ble det sagt til ham: «Skriv! For disse ordene er troverdige og sanne» (Åp 21,4.5).

Også jeg kan med full rett si om det jeg av Guds ord har lagt fram for dere til trøst: Disse ordene er troverdige og sanne. Også de gir alle bedrøvede hjerter en sann og pålitelig trøst. Varer lidelsen lenge, så husk at det skjer etter deres Guds hellige råd og vilje! Det kan riktignok se ut som om djevelen og verden behandlet dere som de vil og plaget dere etter eget velbehag, men slik er det ikke. De utfører og fullbyrder bare det Gud i sitt allvise, evige råd, i en god og faderlig hensikt, har besluttet over dere til deres beste.

Gud hadde befalt i loven at en misdeder som hadde fortjent slag, skulle få førti slag og ikke flere. For ikke ved en feiltakelse å overskride dette tallet pleide jødene å la det bli ved trettini (5 Mos 25,2.3; 2 Kor 11,24).

Gud har også foreskrevet Satan og verden hvor mange slag de skal gi hans troende, hvor lenge og hvor mye de skal bedrøve og plage dem. Og la oss se om de tør gjøre det minste mer enn det som er dem befalt! Korsets vekt og byrde, og likeså tiden da de skal bære det, har han fastsatt etter sin hellige vilje og sitt råd, som alltid er godt, etter deres krefter og til deres frelse.

Og skulle vi ikke være tilfreds med det som er bestemt på en slik måte og av en så kjærlig Gud? Et barn klager nok når det må gå lenge og hver dag på skolen og frykte riset. Men en lærd mann som fra skolen er steget opp på ærens stol, takker sine foreldre for at de holdt ham så lenge til boken. Når vi klager over korsets lange varighet, er vi

som uforstandige barn som ikke ser sitt eget beste. Men det kommer en tid da vi skal takke vår Gud for det.

Tenk også på at alle dager inntil verdens ende er deres himmelske Far hos dere med sin nåde, Herren Jesus med sin kjærlighet og trofasthet og Den Hellige Ånd med sin trøst! Blir dere plaget hele dagen og tuktet hver morgen (Sal 73,14), så gi også akt på hvordan dere daglig blir trøstet og styrket fra himmelen – hvordan Guds barmhjertighet er ny hver morgen og hans miskunn varer hele dagen! (Klag 3,23; Sal 52,3). Har hver dag sin plage, så har den også sin trøst.

Gud besøker oss hver morgen og prøver oss hvert øyeblikk, som Job sier (Job 7,18). Det gjør han ikke bare for å legge kors på oss, men også for å erfare vår tilstand og vederkvege oss så langt det trengs. Slik besøker en lege sine syke hver morgen, eller oftere; ikke bare for å foreskrive dem bitre og motbydelige medisiner, men også for å la dem få læskende og styrkende midler etter som det trengs.

Og sannelig, var det ikke slik, ville vi ikke holde ut i langvarige trengsler. Det er Guds skjulte kraft som holder oss oppe. Vi bærer ikke korset alene; Jesus hjelper oss å bære det – ja, han bærer både oss og vårt kors. I ham lever og rører vi oss og er til (Apg 17,28); i ham lider vi også og holder stand mot alle anfektelser og trengsler.

Men Gud, som til nå har holdt dere oppe i så mange og langvarige trengsler, dere gudfryktige sjeler – han vil også fortsatt gjøre det. Hittil har Herren hjulpet oss (1 Sam 7,12); han vil også hjelpe oss heretter.

Han har båret oss da vi var unge, likesom en mor bærer fosteret i sitt liv; det vil si: han har omsluttet oss med sin nåde og kjærlighet, næret oss med sin miskunn og holdt oss oppe ved sin kraft. Han skal og vil også bære oss inntil alderdommen, inntil grå hår. «Jeg har gjort det,» sier han, «og jeg vil fremdeles løfte dere, jeg vil bære og redde dere» (Jes 46,3.4).

Se tilbake, dere kjære hjerter, til den forgangne tid da trengselen deres begynte og dere fra først av fikk det tunge korset lagt på dere! Hadde noen den gang sagt at dere skulle bære det i noen uker eller måneder eller år og likevel leve og bestå, ville dere aldri ha trodd det. Men nå har dere erfart det.

På alle vis er dere trengt, men ikke stengt (dere har likevel mot og kraft; dere tror og setter likevel deres lit til Gud; dere sukker og ber ennå i hjertelig tillit til ham); dere er rådville (iblant), men ikke

rådløse; forfulgt (av verden), men ikke forlatt (av Gud); slått ned, men ikke utslått (dere blir riktignok overgitt til døden – etter Guds vilje stilt i fare, angst, nød og redsel, i harde sykdommer og anfektelser som er dere bitre som døden, ja lett kunne tilintetgjøre dere om ikke Guds nåde holdt dere oppe); alltid bærer dere med dere Jesu død i legemet (dere blir daglig korsfestet med Kristus, og ser på grunn av de mange trengsler og anfektelser dere lider, ut som Herren Jesus da han ble ført til døden, eller da han hang på korset).

Men dette skjer for at Jesu liv (han som lever i dere, som styrker, trøster og holder dere oppe ved sin Ånd og kraft) skal åpenbares i deres dødelige (skrøpelige og avfeldige) kjød (2 Kor 4,8 ff.).

Den kraften som til nå har vederkvegd dere – den Gud som til nå har trøstet, styrket og holdt dere oppe så lenge – han vil også fortsatt gjøre det.

Og så kommer omsider den ønskede stund som den kjærlige Gud har bestemt for å glede og redde dere. Denne stunden må komme; den kan ikke utebli. Herren sier riktignok til sin aller kjæreste mor: «Min time er ennå ikke kommet» (Joh 2,4); men han sier ikke: Min time kommer aldri. Han dveler noen ganger lenge, men han uteblir ikke helt; han sover, men han dør ikke.

Det fortjener å bli overveid hva den hellige evangelist Matteus forteller: Da Herren var med disiplene i ødemarken, nødde han dem til å gå om bord i båten og fare over (sjøen) i forveien (slik tvinger han oss ofte inn i trengsel og nød mot vår vilje). Men båten var allerede midt på sjøen og led nød av bølgene, for vinden var imot dem.

Imens var Herren gått opp på et fjell for å be. (Merk dere dette! Når vår båt lider nød av trengslenes vind og bølger, ser Herren Jesus etter oss fra de høye himmelfjell og ber for oss at vår tro ikke må svikte; han hjelper oss å kjempe og stride.)

Omsider sto han opp og kom til dem, gående på sjøen som på jorden – ikke i den første, andre eller tredje nattevakt, men i den fjerde, mot morgenen – og talte trøstende til dem: «Vær ved godt mot, det er meg. Frykt ikke!» (Matt 14,22 ff.).

Han ble lenge borte, men dog ikke for alltid. Slik gjør han ennå med sine troende: han lar dem, som det synes dem selv, være en tid alene og kjempe med vind og bølger, men han står dem bi med sin skjulte kraft og åpenbarer seg til sist for dem med fullkommen hjelp

og redning. Vent derfor på Herren, dere gudfryktige sjeler! «Vær ved godt mot! Ditt hjerte være sterkt! Ja, vent på Herren!» (Sal 27,14). Om Herren dveler, så vent på ham; for han skal visselig komme, han skal ikke bli borte (utebli, Hab 2,3).

Men la oss anta at hjelpen og forløsningen ikke kom før med døden, at først livets ende også var lidelsenes ende – at Gud i sitt hellige råd hadde besluttet at dere skulle slepe på det tunge korset helt til døden. Heller ikke det må dere mislike, dere gudfryktige hjerter!

Tenk på hvilket vilkår deres Frelser har tatt dere opp i sitt salige samfunn på: at dere skal fornekte dere selv og daglig ta opp deres kors og følge ham (Luk 9,23)! Tenk på at den allvise og nådige Gud, deres kjære Far, har bestemt det slik fordi han har funnet det tjenlig for deres salighet!

Tenk på at deres aller kjæreste frelser selv måtte dra på korset hele sitt liv og til sist døde på det! Tenk på at Lasarus, Paulus og andre hellige og kjære Guds barn har måttet kjempe med fattigdom, anfektelser og lidelser like til sin død, og at de likevel ble båret av Guds engler til den salige og himmelske herlighet!

Slutt av dette at det likevel er bedre å dø på korset og under korset med sin Frelser, med Lasarus og andre Guds utvalgte og elskede, enn å leve hver dag herlig og i glede med den rike mann og til sist dø i synden og selv bli fordømt.

Slutt at det er bedre, om det er Guds vilje, å tilbringe hele sin levetid i sorg og bedrøvelse, angst og anfektelse, fattigdom og elendighet og så gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler, enn å vite av intet kors her i verden, tilbringe sine dager i vellyst og overdådighet og dermed vandre med latter og glede inn i den evige fordervelse.

Det er bedre å sukke her sammen med David og andre bedrøvede sjeler: «Hvor lenge, Herre? Vil du glemme meg for evig? Hvor lenge vil du skjule ditt åsyn for meg?» enn å istemme i helvetes pine: «Jeg lider svær pine i denne ilden.»

Så bevar da sjelene deres ved tålmodighet, dere gudelskende hjerter, og søk hvilen i deres Guds nådige vilje! Foreskriv ikke deres Gud tid eller mål, men la ham rå! Han vil ikke ødelegge noe for dere. Vær vedholdende i bønnen, og vent på deres Gud! Han skal, han kan, han vil, og han må ikke glemme dere. Uteblir han lenge, så vil han siden komme med desto rikere trøst og flere gleder – som en mor som har

vært borte lenge, og så bringer sitt skrikende og tørste barn et fullt bryst, slik at det blir desto mer rikelig mettet og vederkvegd.

Jeg kunne slutte denne trøstelæren her. Men for å gi den desto større kraft vil vi også ta på oss strevet med å svare på en og annen innvending fra de gudfryktige sjeler som sukker over langvarig kors.

Mange sier: «Jeg kan ikke finne meg i det, ja det ergrer meg nesten når jeg hører og leser at de hellige Guds menn taler om den langvarige trengsel som om noe lett og ubetydelig – som når vår Frelser selv sier: ‹Om en liten stund ser dere meg ikke lenger. Og om en liten stund igjen skal dere se meg› (Joh 16,16). Prestene tar gjerne anledning av disse ordene, når de til sin tid blir utlagt hvert år, til å tale om våre lidelsers kortvarighet. Slik har han også i Det gamle testamente sagt gjennom profeten: ‹Et lite øyeblikk forlot jeg deg. … Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk› (Jes 54,7.8). Likeledes sier Paulus at vår trengsel er kortvarig og lett (2 Kor 4,17), og Peter at vi bare lider en kort tid (1 Pet 1,6; 5,10). Er det et øyeblikk, noe lite, noe lett, en kort tid, når en må tilbringe en lang tid, ofte hele år etter hverandre, ja kanskje hele sitt liv i anfektelser, trengsler, fattigdom og sykdom?»

Nå, min medkristne, la deg belære rett om dette! De hellige Guds menn som har skrevet sine lære- og trøsteskrifter, drevet og ledet av Den Hellige Ånd, taler som evighetens kandidater, som himmelens borgere og evighetens barn. De levde i Ånden, og tankene deres trengte gjennom tiden inn i den salige evighet.

Når et menneske står på et høyt tårn eller et høyt fjell, synes alt han ser under seg, å være lite. På samme måte er Guds tjenere høyt løftet i Ånden, og sinnet deres er langt borte fra denne verden; da er den, med all sin tid og all sin medgang og motgang, noe ringe i deres øyne.

En voksen mann tenker og taler annerledes om en sak enn et barn. Slik bedømmer også de store menn denne verdens ting langt annerledes og bedre enn vi, som ennå er barn i forstand, særlig i åndelige og guddommelige ting.

Derfor bør det merkes godt at når de hellige profeter og apostler taler om våre trengsler og kaller dem noe lite, og våre lidelsers tid en kort tid, så skjer det vanligvis i sammenligning med den evige herlighet som skal følge etter. Det viser stedet hos Jesaja, slik det lyder i sin helhet: «Et lite øyeblikk forlot jeg deg, men med stor barmhjertighet

vil jeg samle deg. Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk, men med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg, sier Herren, din gjenløser.»

Når vår Frelser kaller sine troendes trengsler noe lite, ser han blant annet hen til den evige glede som skal følge etter, og som ingen skal ta fra dem (Joh 16,17.22).

Den hellige Paulus sier riktignok at vår trengsel er kortvarig og lett; men han legger også til at den virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål, idet vi ikke har det synlige for øye, men det usynlige (2 Kor 4,17.18). Den hellige apostel Peter sier riktignok at de troende en liten stund er bedrøvet i mange slags fristelser; men han føyer også til at det skjer for at de skal nå målet for sin tro, sjelenes frelse (1 Pet 1,5.6 ff.).

Når en ser jordkloden for seg selv – med dens fem verdensdeler, keiserdømmer, kongeriker, fyrstedømmer, landskaper, byer, marker, skoger, fjell og daler – synes den å være noe stort. Men sammenlignet med himmelen som omgir den på alle kanter, viser den seg knapt som en liten prikk.

Slik er det også med dette livets lidelser. Betrakter en dem for seg selv, hvor mange dager, uker, måneder og år de allerede har vart, og kanskje ennå vil vare, så synes de store og langvarige.

Men holder en den himmelske herlighet og den evige, usigelige glede som Gud har beredt for dem som elsker ham, opp mot dem, slik de nevnte Guds menn har gjort, da kalles de med full rett noe lite, noe lett og ringe, og deres tid en kort tid. «Et menneskes dager, når det er mye, er hundre år. Som en dråpe av havet og et sandkorn, slik er tusen år mot evigheten» (Sir 18,10.11).

Streb derfor etter å bli himmelsinnet, du gudfryktige hjerte, og betrakt ofte den uendelige, ubegripelige glede vi venter i himmelen. Da vil du ikke lenger undre deg over at de hellige profeter og apostler taler så ringeaktende om dette livets lidelser. En fattig mann taler om hundre daler som om en stor pengesum, mens en rik mann, hvis formue går opp i mange tusen, bare rynker på nesen av det. Den som er rik i Gud, rik på tro, rik på kjærlighet og håp, kan ikke regne noen lidelse for noe stort.

En gudfryktig sjel, betynget av et langvarig kors, kunne videre si: «Fordi korset mitt varer så lenge, og jeg bare kan fortelle om få gode

dager her i verden, kan jeg ikke nyte livet med glede. Jeg kan ikke se Guds godhet i skapningene, heller ikke takke ham hjertelig for hans mangfoldige gaver, og er altså en virkelig elendig skapning», og så videre. Jeg svarer at jeg ennå aldri har sett et menneske som slett ikke kunne nyte godt av Guds skapninger og manglet all mulig jordisk trøst.

Derimot har jeg sett og hørt mange som ikke satte pris på de velgjerninger de nøt, og som stadig bare klaget over sitt kors uten å regne Guds godhet og forsørgelse med.

Lasarus var så elendig som noen kan bli: han var kastet utenfor den rike manns dør, full av sår, og han ønsket bare å bli mett av smulene som falt fra den rikes bord; men endog hundene kom og slikket sårene hans (Luk 16,20.21). Mang et menneske har riktignok et tungt og langvarig kors, men har likevel hus, seng, mat, drikke og pleie og oppvartning av sine. Mange har ikke dette; men Gud vekker likevel ofte opp for dem gudfryktige og kjærlige sjeler som ser på deres elendighet med våte øyne, tar den til hjerte og enten selv eller ved andre rekker dem alle slags vederkvegelser.

Men om de så mangler alt, lar Gud likevel ikke de gudfryktige mangle himmelsk trøst og åndelig lindring. Han har ordnet trøst selv for de elendigste og mest forlatte mennesker.

Han har gitt dem sønnekårets herlighet og løftet om det himmelske, evige liv; han har kalt dem til samfunn med sin kjære Sønn, Jesus Kristus, og overført dem til hans rike; han har preget Den Hellige Ånds segl på deres hjerter; han har gitt englene i oppdrag å tjene dem; han har befalt sin kirkes lærere å pleie dem og være hos dem med trøst. Hvem tør da si at slike mennesker ikke kan glede seg i Guds godhet og ikke har grunn til å takke ham hjertelig for det?

Og anta at noen for tiden er så elendig at han slett ikke har noen jordisk trøst. Da har han kanskje hatt den før, i sin ungdom eller senere, men misbrukt den. Kanskje har han aldri takket sin Gud tilbørlig for alle hans gaver, for alle de goder og bekvemmeligheter som ble ham til del.

En skal dessuten vite at om vår Gud ville behandle oss etter sin rettferdighet og vår fortjeneste, skyldte han oss ingen særlig glede i denne verden. Vi må ikke glemme at vi for vår synds skyld er drevet ut av paradiset i elendigheten og lever i jammerdalen.

Når han her etter sitt hellige råd viser seg knapp og streng mot oss og lar oss erfare at det bare er liten glede å finne på den jord vi har vanhelliget og han på grunn av vår synd har forbannet – at en ikke kan plukke druer av tornebusker eller fiken av tistler – så er det jo nok at han har gitt oss sin aller kjæreste Sønn og fremstilt ham som en nådestol, for at vi i ham skal ha trøst for våre sjeler. Den som tar imot trøst fra ham gjennom hans ord og Den Hellige Ånd, har ingen rett til å klage over Guds styring.

Videre kunne en gudfryktig sjel kanskje si: «Men mine store og langvarige lidelser gjør meg helt udyktig til å tjene Gud. Jeg kan ikke vise meg i Guds barns forsamling og søke hans tempel; jeg kan ikke prise ham sammen med andre; jeg får ikke høre hans ord – det er meg til og med ofte nektet å lese og betrakte det. Jeg er helt udyktig til å tjene min neste og er derfor ikke lenger til noen nytte for verden», og så videre.

Jeg svarer: Den utvortes gudstjeneste er god, og en kristen gjør vel i å søke den flittig. Men den invortes er enda bedre. Den utvortes uten den invortes er bare skinnverk og hykleri; men den invortes uten den utvortes kan, når ingen forakt ligger til grunn, være hellig og Gud til behag.

De lovsanger og vakre salmer som hyklerne synger av full hals i den samlede menighet, er et motbydelig skrål som Gud ikke vil høre (Am 5,23). Et bedrøvet og gudfryktig hjertes bønner, blandet med gråt og klaging, er derimot et velbehagelig offer for ham og en søt melodi som englene undrer seg over. Blant sine ofre har Gud også tatt imot kurrende turtelduer og pipende dueunger (3 Mos 12,8; Luk 2,24) – for å vise at han ikke forsmår de elendiges sukk og ikke forakter de bedrøvede hjerters bønner.

Det skader heller ikke at et Guds barn ikke kan komme i templet, bare dets hjerte er et tempel for Den Hellige Ånd. Når vi ikke kan komme til Gud, kommer han til oss, etter sitt løfte: «Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord» (det skjer også når en bevarer i et vakkert og godt hjerte det en tidligere har hørt), «og min Far skal elske ham, og vi» (Faderen og Sønnen sammen med Den Hellige Ånd) «skal komme til ham og ta bolig hos ham» (Joh 14,23).

Hos profeten Jesaja sier han at han ikke bare vil bo i det høye og hellige, men også hos de sønderknuste og nedbøyde i ånden,

«for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15).

Men denne gjenopplivingen skjer ikke bare ved ordet, når en hører det i offentlig forsamling eller leser det hjemme i Bibelen eller utlagt i andre gudelige bøker. Den skjer også når Den Hellige Ånd minner oss om det vi tidligere har hørt (Joh 14,26), og ofte gjør et kort skriftord, som vi ikke har vurdert etter fortjeneste så lenge vi var uten kors, til en lang trøstepreken og legger det oss på hjertet.

Når en besøker syke, erfarer en ofte med glede at mennesker som på grunn av alderdom, skrøpelighet, lamhet eller annen svakhet ikke kan komme ut av huset og derfor ikke på lang tid har hørt noen preken, kan ha så skjønne og trøstefulle tanker at en må undre seg over det. De finner ofte en liten blomst blant tornene og gleder seg mer over den enn mange andre i sin prektige lysthage. De samler opp de smulene som mette barn har strødd omkring seg, og finner så mye kraft og vederkvegelse i dem at de er fornøyd med det.

Hva kommer dette av? Den forkynneren som må fylle alle gudfryktige læreres hjerter og åpne deres munn til menighetens trøst og oppbyggelse, besøker også de elendige og trøstesløse. Han preker for dem i deres hjertes tempel, herliggjør Herren Jesus for dem, vitner for dem at de er Guds barn, viser dem den åpne himmel, gir dem en forsmak på den kommende verdens krefter og kommer deres skrøpelighet til hjelp. Dette kan også skje med deg, du gudfryktige sjel, dersom du ønsker det av hjertet og i inderlig bønn påkaller din Jesus om det.

Jeg akter også lengselen hos de elendige, sultne og tørste sjeler, som korset ligesom holder fanget i husene sine, langt høyere enn kirkegangen til de mette og rike, som ofte finner veien til forsamlingen mer av vane enn av andakt. Uten tvil var Davids sukk, da han i ødemarken stemte i med den førtitoende salme, Gud langt mer til behag enn jubelen og takken til dem som riktignok vandret til Guds hus, men hvis hjerter ikke var rette for Gud.

Og skulle da ikke de gudfryktige sjeler som under langvarig kors venter tålmodig på sin Gud, være til noen nytte for sin neste og for verden? De tjener jo andre som et speil på den menneskelige elendighet og lærer dem å frykte Gud og skye synden. De tjener dem også som et speil på tålmodighet og lærer dem å sette sin lit til Gud, forakte

verden og trakte etter himmelen. De tjener sin neste og verden også med sine kraftige forbønner og stadige sukk.

En erfarer ofte at et kammer eller en stue der en gudfryktig korsbærer holder til og ber inderlig, er for et hus det samme som stedet der Herrens ark ble oppbevart, var for Obed-Edoms hus: det ble rikelig velsignet for arkens skyld. På samme måte hender det mang en gang at all velsignelse drar bort med slike gudfryktige mennesker, prøvet ved mange trengsler, når de blir båret ut av et hus.

Si derfor ikke, du gudfryktige sjel, at du er til ingen nytte for verden under ditt langvarige kors. Det er ingen blomst så uanselig og ingen orm så liten at den ikke gjør sin nytte – og et gudfryktig hjerte som henger ved Jesu hjerte, som elsker Gud og setter sin lit til Gud, skulle ikke være til noen nytte?

En slik sjel innvender videre: «Jeg frykter at jeg til slutt kan miste tålmodigheten, at min tillit til Gud kan forsvinne, at jeg kan bli trett og synde mot Gud.» Jeg svarer: Denne frykten har sitt utspring i et gudelskende hjerte, som dermed viser hvor høyt det akter sin Gud, hvor gjerne det vil forbli ham tro, og hvor nødig det vil harme ham.

Men likesom slike sjeler skatter sin Gud høyt, slik er de også kostelige og dyrebare i hans øyne; de er som en prektig krone og et kongelig hodesmykke i hans hånd (Jes 62,3). Skulle Gud da slippe og forlate dem som setter sin lit til ham? Skulle han ikke gi dem kraft, trøst og tålmodighet, når de ber ham så inderlig om det? Skulle han la dem bli til skamme som setter sitt håp til ham? Langt derifra!

Han er en trofast Gud og vil ikke la oss bli fristet over evne (1 Kor 10,13); etter trengselens mål vil han, som sagt ovenfor, også avpasse trøstens mål. Han vil ikke holde sin barmhjertighet tilbake for oss; hans miskunnhet og sannhet vil alltid bevare oss (Sal 40,12).

Herren Jesus har lovt at han vil gi oss Talsmannen og Trøsteren, som skal være hos oss for evig (Joh 14,16). Og hans apostel lærer at ingenting skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus: verken død eller liv (selv om livet varer lenge og er blandet med mye trengsel og angst), verken engler eller krefter eller noen makt (selv om de verste, mektigste og listigste djevler legger seg om oss og med Guds tillatelse prøver alle sine krefter og kunster på oss), verken det som nå er, eller det som komme skal (la trengslene allerede nå være mange og store, og i framtiden bli enda flere og større), verken høyde eller dybde

(verken de høyes og mektiges store makt eller de ringes spott og hån, verken ære eller skam, verken rikdom eller fattigdom) (Rom 8,38.39).

Dette skal også oppfylles på deg, du Guds menneske; for apostelen sier ikke dette bare om seg selv og sine likemenn, men om alle troende sjeler i alminnelighet.

Men anta også at det under langvarig kors viste seg noe utålmodighet hos de gudfryktige, så de begynte å tale overmodig, murre og ville gå i rette med Gud. Da skal en tenke på at Gud som en god og nådig far holder sine barn mye til gode, særlig når de er dypt bedrøvet og plaget av hjertesorg, slik eksemplene på Job, David og andre gudfryktige sjeler viser.

Han kjenner deres hjerter og prøver deres tro; og fordi han finner den oppriktig, ser han gjennom fingrene med de skrøpeligheter den er forbundet med, og regner dem ikke disse til last, for Herren Jesu skyld, som de ved troen står i samfunn med.

Stol derfor på din Gud og hans veldige hånd, som ikke vil la deg falle, og som ingen skal rive deg ut av. Sukk bare ofte: Min Gud!

Hold deg i de mørke dage
nær min vei og vandring her!
Du ditt barn ved hånden tage!
Ellers er jeg fallet nær.
Før meg varsomt, som de små,
så ei Satan prale må
at han har et hjerte felt
som til deg seg vendte helt!

Endelig kunne et gudfryktig hjerte under langvarig kors si: «Jeg orker ikke mer; jeg er helt utmattet; jeg må synke under byrden; det er ikke lenger noen kraft hos meg.» Hertil svarer jeg: Tenk på din frelsers ord til sin apostel, du gudfryktige sjel: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet.» Og tenk på det apostelen føyer til: «Derfor vil jeg helst rose meg av min skrøpelighet, for at Kristi kraft kan bo i meg – for når jeg er skrøpelig, da er jeg sterk!» (2 Kor 12,9.10).

Gud har sine hellige og viktige grunner til at han mang en gang lar oss bli så skrøpelige på legeme og sjel at vi synes vi må forgå. Tønderet må være helt utbrent om det skal ta ild og kunne tenne et lys. Hvete-

kornet må løses opp og råtne før det gror, setter strå og bærer frukt. Av det forråtnede kommer vesenet, av døden livet.

Slik må det også være med vårt hjerte: det må være helt utbrent, utmergelt og utvridd om det skal få del i det himmelske lys, den himmelske trøst og den guddommelige kraft. Guds allmakt og miskunn åpenbarer seg heller ikke tydeligere hos noen enn hos slike matte og avkreftede hjerter.

Herren Jesus har i sin fornedrelse og skrøpelighet overvunnet djevelen og trådt helvete og verden under sine føtter. Intet er mektigere enn de troendes skrøpelighet, når de blir holdt oppe og støttet av Guds skjulte kraft. Det er heller ingenting Satan er mer redd for, eller som gjør ham større skade, enn nettopp den. La oss da være frimodige midt i vår skrøpelighet, for vi vet at det er Guds måte å åpenbare sin makt og herlighet i den, og hans ære å overvinne djevelen, verden og helvete ved slike avmektige mennesker.

Selv om det synes oss at vi ikke har noen kraft igjen, bør vi huske at vi i ting som gjelder vår kristendom, ikke skal dømme etter det vi synes, men etter troen. Fornuften sier: Jeg orker ikke mer; men troen: «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13).

Den Gud som til nå har vist hvor overveldende stor hans makt er for oss, og som kan gjøre mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår, etter den kraften som er virksom i oss – han vil også fremdeles dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste oss, vi som lider en kort tid. «Ham tilhører æren og makten i all evighet! Amen» (Ef 1,19; 3,20; 1 Pet 5,10.11).

Fjerde preken. Om den troende sjels skjulte kors og nød

I Jesu navn. Amen.

Sal 39,3: «Jeg ble stum og stille. Også det gode tidde jeg med, men min smerte ble bare verre.»

Om den hellige apostel Paulus fortelles det at han kom til Roma etter en farefull og møysommelig reise. Høvedsmannen som hadde fått både ham og de andre fangene i sin varetekt under reisen, overga dem til høvdingen for livvakten, og Paulus fikk lov til å bo for seg selv sammen med en soldat som voktet ham; han kunne bo hvor han ville, hos en god venn og kjenning eller i sitt eget leide herberge

(Apg 28,16.30). Det var en uvanlig nåde som en hedensk offiser her viste den hellige apostel, og de lærde utleggerne av Skriften spør med rette hva den kom av.

De svarer at Festus, landshøvdingen i Judea, som hadde latt Paulus føre til Roma, trolig av kjærlighet og omsorg for ham hadde skrevet dit at han ikke var sendt som fange for noen misgjerning, men bare for sin religions skyld, som jødene hatet ham for.

De mener også at det er lett å tenke seg at de kristne, som det heter at dro fra byen apostelen i møte helt til Forum Appii og Tres Tabernæ, gjorde sitt til saken og med forbønner eller gaver utvirket denne friheten for ham hos høvdingen. Det er dessuten mulig at høvedsmannen Julius, som hadde hatt ham i varetekt under overfarten, fortalte høvdingen hvilken hellig mann Paulus var og hva som var hendt underveis.

Hvordan det enn forholder seg, holder jeg for at vi først og fremst bør se hen til Guds styrelse og forsyn. Han har alle menneskers hjerter i sin makt og leder dem som vannbekker. Han hadde bestemt at Paulus også i Roma skulle vitne om Herren Jesus og forkynne evangeliet (Apg 23,11); derfor styrte han høvdingens hjerte slik at denne ga Paulus temmelig stor frihet i fangenskapet. Slik kunne han, som Lukas forteller videre, ta imot alle som kom til ham, og forkynne Guds rike og lære om Herren Jesus med all frimodighet, uten hindring (Apg 28,30.31).

Her vil vi straks se nærmere på den trøstefulle læren om Guds faderlige omsorg for sine troende og om hans allmektige forsyn og styre, som gjør at han hersker selv midt iblant sine fiender. Jødene i Jerusalem ville endelig ha apostelen drept; de ropte mot ham: «Bort fra jorden med ham! Han burde ikke få leve!» (Apg 22,22). Noen av dem bandt seg under forbannelse og sa at de verken ville ete eller drikke før de hadde slått Paulus i hjel (Apg 23,12). Rådet i Jerusalem sendte for hans skyld fornemme utsendinger til landshøvdingen i Cæsarea, anklaget ham som opprører og søkte å få ham avlivet.

Men her gikk det igjen som med Josefs brødre, som med sin misunnelse og sitt hat førte ham til Egypt og slik mot sin vilje satte ham på det æressetet han senere nådde ved Guds underfulle styrelse. Jødenes mordlystne hat var årsaken til at Paulus kom til Roma og der i to år uhindret utbredte Herren Jesu rike. Og da hans eget folk var ham

dødelig fiendtlig, vakte Gud blant hedningene slik gunst og velvilje for ham at han fikk lov til å bo hvor han ville og ta hensyn til sin bekvemmelighet.

Se, slik er vår Gud, og slik er hans visdom, godhet og ubegripelige, men likevel nådige styrelse. Selv menneskers ondskap må tjene til å fullføre hans råd, til å fremme hans navns ære og de troendes beste.

En sinnrik mann lot avbilde et skip som seilte for fulle seil mens et skybrudd styrtet ned over det, og skrev under: *Juvat aér & imber* – vind og regn hjelper det. Han ville vise at et skip iler hurtig over havet når seilene er våte av regn og dermed tette, så de bedre fanger vinden. På samme måte er ingen motgang til hinder for de gudfryktige og dydige sjeler; den er dem heller en hjelp på veien til Gud og salighet.

Guds miskunn og barmhjertighet følger dem overalt (Sal 23,6). Den beskyttet apostelen og opprettholdt ham mot fiendenes ondskap i Jerusalem. Den vendte høvedsmannens hjerte til ham da han måtte reise over havet til Roma, så denne behandlet ham mildt og i Sidon lot ham gå til sine gode venner og nyte omsorg. Den fulgte ham over havet og bevarte ham under skipbruddet, og for hans skyld alle de andre som var med ham på skipet, tohundre og syttiseks sjeler (Apg 27,3.23.24.37).

Den forlot ham ikke da han var kommet i land på øya Malta og ville varme seg ved ilden, og en orm for ut og krøp på hånden hans uten å skade ham. Og da han kom til Roma, la den inn et godt ord for ham hos høvdingen, så denne ga ham større frihet enn han kanskje selv hadde regnet med.

Slik går det den dag i dag: Gud forlater ikke sine. Hvor de enn går, eller hvor vind og vær – jeg mener fiendenes ondskap – driver dem hen, der er han over dem, foran, bak og ved siden av dem, med sin miskunn.

Jeg har lest en beretning som passer godt på dette stedet og gir en vakker framstilling av det vi her har for oss. Det var en begynnende kristen – en av dem som den gamle kirke pleide å kalle katekumener, katekismuslærlinger, fordi de ble undervist i hovedstykkene i den kristne lære og ennå ikke var døpt. Han fikk siden i dåpen navnet Viktor.

Da han en gang var helt alene om bord i et fartøy, ble det revet bort fra land av en storm og kastet forunderlig omkring på havet i tjuetre

dager. Først svevde det omkring langs Italia; siden, da vinden vendte, ble det drevet over til den afrikanske kysten og derfra til Sicilia, til det omsider kom så nær den lukanske strand at vår besynderlige sjømann kunne rope til noen fiskere, som brakte ham og fartøyet i land.

Så lenge denne merkelige seilasen varte, hadde han verken mat eller drikke, verken seil eller ror eller noen menneskelig hjelp. Likevel var han ikke forlatt av Guds godhet, som følger hans egne overalt. For ikke bare viste Herren Jesus seg for ham der han satt akter i skipet (som dets rette styrmann), og tilbød ham sitt fang, så han kunne legge hodet der og hvile; han så også hvordan de hellige engler gjorde alt det et skipsmannskap pleier å gjøre, og styrte skipet.

Det var altså Guds kraft og miskunn alene som holdt ham oppe og til sist brakte ham i land. Straks lot han seg døpe og levde siden et gudfryktig liv til sin død, slik den gamle lærer Paulinus utførlig forteller.

Jeg kan ikke la være å føye et nyere eksempel til dette merkverdige fra eldre tider, til glede for de gudfryktige sjeler hvis største og eneste trøst er Guds miskunn. En kjøpmann fra Reval i Livland, Peter Persevol, hadde i året 1550 kjøpt inn og lastet alle slags varer i Lübeck og reiste med dem hjem over Østersjøen. Underveis led han skipbrudd ved øya Gotland og svømte omkring på havet på en planke han i nøden hadde grepet, til han kom til et skjær i havet.

Der satt han i stor angst, og for sult, tørst og kulde så han ikke annet for øynene enn døden, som han trodde han var sluppet unna. Mot kvelden fikk han øye på to tønner som kom drivende mot skjæret. Han dro dem til seg og åpnet dem, og fant i den ene sengklær, som han kunne verne seg mot kulden med, og i den andre epler, som han kunne stille sulten og tørsten med.

Slik tilbrakte han tre dager, mens han ivrig ba til Gud om mer hjelp og redning. Den fjerde dagen fikk han øye på et svensk skip, ropte til det og fikk mannskapet til å komme nærmere og ta ham om bord. Fra dem ble han lykkelig og vel brakt til Reval.

Da han var kommet dit, lot han hendelsen male på en tavle, som han til påminnelse for alle sjøfolk og til Guds pris lot sette opp i den porten som vender ut mot havnen.

Han pleide å fortelle at Satan, da han var kommet opp på skjæret, hadde innblåst ham mange farlige tanker, blant annet at han like

gjerne kunne styrte seg i havet med det samme for å bli fri for angsten; han hadde jo likevel ikke annet å vente enn å omkomme av sult, tørst og kulde. Men han hadde hele tiden holdt seg oppe og trøstet seg med det dyrebare skriftordet: «Gud er for oss en Gud til frelse, og hos Herren Herren er det utganger fra døden.»

Ja, den gamle Gud lever ennå, og hans miskunn varer evig og alltid. Han tar seg fremdeles av sine og følger dem med sin godhet og sine undere, hvor de enn kommer hen, med sin vilje eller mot den. Hans hellige navn være lovet i evighet!

Det er ennå en omstendighet i vår beretning om hva som hendte den hellige Paulus etter ankomsten til Roma, som vi bør legge merke til, og som er enda nærmere vårt formål. Det fortelles at han fikk lov til å bo for seg selv, men likevel med en soldat som skulle vokte ham.

Her har de lærde pekt på at romerne hadde tre måter å forvare fanger på. Noen ble stengt inne i de alminnelige fengslene, som mangen gang var elendige nok. Andre ble satt i rettsbygningene, slik det gikk Paulus i Cæsarea. Atter andre ble overgitt til en krigsmann eller soldat på den måten at de kunne gå hvor de ville, men med en lenke som fangen hadde om høyre hånd og soldaten om venstre. Lenken var temmelig lang, så de kunne gå friere side om side eller etter hverandre.

På denne siste måten ble vår apostel holdt fangen. Han hadde stadig en soldat hos seg som voktet ham slik, og når han gikk ut, ble han ledsaget av vokteren i lenken. Var han hjemme, tok soldaten vel lenken av seg, men apostelen beholdt den om hånden og slo den på grunn av lengden om livet.

Derfor sier han til jødene som han hadde kalt til seg, slik Lukas kort etter forteller: «Jeg bærer denne lenken for Israels håps skyld» (Apg 28,20). Denne lenken, disse båndene, nevner han også flere ganger i de brevene han skrev fra fangenskapet i Roma til de kristne menigheter (Fil 1,7.13 ff.; Kol 4,18; 2 Tim 1,8).

Jeg kunne bruke dette bildet til å framstille et menneskes tilstand etter gjenfødelsen – kjødet og Ånden, det gamle og det nye menneske. Men denne gang har jeg anført det for å stille dere for øye tilstanden til en gudfryktig korsbærer. For som apostelen etter øvrighetens befaling var lenket til en soldat han ikke kunne slippe fra før han ved Guds styrelse ble frikjent og løslatt, slik har hver kristen sitt kors.

Etter Guds bestemmelse og ordning er han lenket til det og må slepe på det hvor han går, uten å kunne frigjøre seg før det behager den Høyeste å løse ham.

Soldatene var ofte svært besværlige for fangene og voldte dem all slags fortred og motgang. Den dyrebare martyr og biskop Ignatius av Antiokia forteller at da han ble brakt fra Syria til Roma, var han overgitt til ti soldater som holdt ham lenket natt og dag. Med dem måtte han hele tiden strides som med ville dyr og leoparder, og selv om han gjorde dem vel, ble de bare verre og verre; likevel ble han stadig forbedret ved deres ondskap.

På samme måte er korset svært motbydelig for Guds barn, særlig for det ytre menneske, især når fangenskapet varer lenge og de så å si ikke har noen timelig forløsning å vente.

Dette kan belyses ytterligere på to måter. For det første ved de helliges eksempler i Skriften: vi ser at nesten alle har hatt sine fiender og motstandere som voldte dem all slags hjertesorg, eller har hatt annen nød og motgang å kjempe med. Slik hadde Moses sin Korah, Lot de ugudelige sodomittene, David sin Saul, Absalom og Simei, Jeremia sin Pasjhur, Elia sin Jesabel og så videre; de var overalt etter dem og plaget deres rettferdige sjeler.

For det andre ved den daglige erfaring, som lærer oss at hver kristen har sitt kors. Etter Guds hellige råd og vilje er han liksom bundet og fengslet til det, så han midt i sin frihet må regnes for fange og midt i sin timelige lykke for ulykkelig.

Slik må et gudfryktig hjerte ofte i lang tid dra på en tung og smertefull plage: miltsyke, tungsinn og nedtrykthet, steinsmerter, svinnsottig og tærende hoste, heftig og vedvarende hodepine, magekramper og lignende. En annen har, som apostelen forteller om seg selv et annet sted, fått en Satans engel i nakken, som daglig plager ham med åndelige anfektelser – at han er forstøtt og forkastet fra Guds åsyn, at syndene hans er altfor mange, og mer slikt – eller med andre skrekkelige og gudsbespottelige tanker, og som liksom slår ham med never.

Ofte er en dydig og gudfryktig sjel liksom lenket til et samvittighetsløst og ugudelig menneske, en klok Abigail til en hard og uforstandig Nabal, en gudfryktig, vemodig kvinne til en ryggesløs, urettferdig mann, en fredselskende kristen til en ond og trettekjær

nabo eller et annet urolig, ufredelig og hatefullt menneske, og kan ofte ikke på lang tid – ja kanskje ikke i hele sitt liv – bli fri fra dem.

Mang et gudelskende hjerte må alle sine dager slite med en skjult nød som det med god grunn finner betenkelig å tale mye om og beklage seg over for andre – noe som ikke lite bidrar til å gjøre korset tyngre.

Men en slik fange som vår apostel var i Roma, kunne ikke gjøre noe bedre enn å bære den lenken han måtte bære, med god vilje, og å søke å bli stadig bedre kjent med sin vokter og følgesvenn, formilde ham med godgjørenhet og venne seg til ham. På samme måte er intet mer rådelig for en kristen som den Høyeste i en god, faderlig mening har tildelt et kors, enn å ta det villig opp og stadig mer lære å finne seg i Guds måter og veier med kristelig overgivelse og hjertelig ydmykhet.

Dertil ønsker vi gjerne å bidra med det arbeidet vi her har for hånden, og vil denne gang etter Guds ord kort handle om den troende sjels skjulte kors og nød, og om hvordan den skal skikke seg kristelig i det. Herren Jesus gi at det må tjene mange hjerter som ikke roper høyt over sin nød, til en kraftig trøst og oppbyggelig undervisning, for sitt aller helligste navns skyld! Amen.

Den kongelige profet lærer oss i vår tekst to ting som passer for vårt formål. Det første er at et gudelskende hjerte mangen gang blir tynget av en slik nød at det finner det rådeligere å tie enn å snakke og klage mye. Det andre er hva slik taushet har virket hos ham, og hva den pleier å virke hos andre. Om det første sier han: «Jeg ble stum og stille. Også det gode tidde jeg med, men min smerte ble bare verre.» Med dette gir han ikke bare til kjenne hva han hadde bestemt seg for, men også hva han hadde gjort.

Da den ugudelige slik var for hans øyne – det vil si da han så at Gud lot hans fiender drive sitt spill med ham, at deres onde anslag lyktes for dem, at de ble stadig frekkere og mer trassige, og at verken forsvar eller motsigelse, verken bønn eller formaning utrettet noe hos dem – da hadde han bestemt seg for å tie.

Han ville ikke lenger forsvare seg eller formane dem, men heller, så lenge Gud ville tillate slik ondskap, finne seg i den i stille tålmodighet og vente på en ønskelig utgang. I mellomtiden ville han unngå all verdslig glede, skye mye omgang og tilbringe tiden i ensomhet med å sukke, be og håpe.

Selv om profeten bare nevner én årsak til at han tiet under sin nød, og det den viktigste, nemlig fiendenes trass og ondskap, kan det og pleier det også hos gudfryktige hjerter å finnes andre grunner til at de ikke gjør mye ut av det som trykker dem, men heller velger å utholde alt i stille tålmodighet.

Noen er av natur beskjedne, sky og engstelige. De gruer seg for å tale til noen, for å åpenbare sin sorg og søke råd, hjelp og trøst, og sitter heller i en mørk krok og klager sin nød for Gud og sine egne øyne, som man sier, enn for andre mennesker.

Hos andre er det korsets art som gjør at de heller vil tie enn klage – når det, enten i virkeligheten eller etter deres mening, fører vanære og skam med seg; når det forekommer dem så stort og tungt at intet menneske likevel kan hjelpe dem; eller når de tror at det er noe helt uvanlig og uhørt, noe som neppe rammer andre, og at disse derfor heller ikke kan gi dem noe råd.

Atter andre blir foranlediget til å tie og skjule sin nød ved Satans bedrag og hemmelige overtalelse. Han ser gjerne at de bedrøvede hjerter holder sin motgang skjult og ikke røper den for noe menneske, så han desto mer kan engste og utmatte dem, og så mye lettere få overtaket når de er alene, ja styrte dem i fullkommen fortvilelse. I den hensikt vet han å bringe alle slags grunner inn i sinnet deres, som: «Skulle du åpenbare hjertets tanker og bedrøvelse? Man ville jo anse deg for å være gal, ja for en gudsbespotter. Hvorfor vil du klage så mye? Du utretter jo ingenting med det», og slikt.

Mange vet godt at verden er hard, uvennlig, ubarmhjertig og spottesyk, og at man neppe finner ett gudfryktig, medfølende, taust og trofast hjerte blant hundre. De har ingen venner og kan ikke skaffe seg noen, og de erfarer dessuten at ingen legger merke til deres bedrøvede, ynkelige utseende og sorgtærte skikkelse, til deres mange sukk og tårer. Mangen gang har de også, når de gjerne ville klage sin nød, truffet på et uvennlig og hardt eller et uerfarent og uforstandig hjerte. De foretrekker da å tie og svelge sin kummer framfor å åpenbare den for noen.

Profeten antyder videre hva denne tausheten virket hos ham. Det ligger i ordene: «Og må ete min smerte i meg.» Etter Luthers forklaring hører disse ordene til det foregående og skal vise at han måtte svelge smerten som en besk drikk eller bitter pille, uten å våge å klage

over den for noen. Selv om den liksom satt ham på tungen, så han gjerne ville ha uttalt den, måtte han likevel svelge den ned igjen. (*Etter Luthers oversettelse.*)

Ser man imidlertid noe nærmere på disse ordene i grunnteksten (der de lyder: «og min smerte ble oppvekket», det vil si gjort større og økt) og holder dem sammen med det følgende verset, der profeten sier: «Mitt hjerte var hett i meg. Ved at jeg grublet, ble ild opptent», da viser det seg klart at han også har villet si dette: Jo mer han ville skjule sin nød og beholde den hos seg selv, desto større og tyngre ble den; jo mer han la seg etter å undertrykke og trenge den tilbake, desto større bedrøvelse voldte den ham.

Slik lærer erfaringen den dag i dag at det skjulte kors, som man ikke tør eller vil klage over for noen, volder de bedrøvede mest hjertesorg – noe vi, om Gud vil, skal tale nærmere om i det følgende.

Av de ordene vi har hørt fra David, ser vi for det første at også gudfryktige sjeler ofte har en stor og skjult nød som ligger som en byrde på hals og hjerte, men som de likevel ikke taler mye om eller klager mye over.

David klager ikke bare her, men også mange andre steder: «Jeg er trett av mine sukk. Med tårer væter jeg mitt leie hver natt, min seng er våt av mine tårer» (Sal 6,7). Når andre, vil han si, nyter sin gode nattero, tillater nøden meg ikke å sove, men faller så heftig over meg at jeg væter leiet med mange hete tårer. Da gir jeg også min bedrøvelse så mye heller fritt løp når ingen ser meg, og jeg slik desto mer i det skjulte kan utøse mitt hjerte for min Gud.

«Men jeg er lik en døv, jeg hører ikke, lik en stum som ikke åpner munnen. Herre, for ditt åsyn er all min lengsel» (Sal 38,14.10) – som om han ville si: Jeg må la mine fiender støye og rase så lenge det behager Gud; jeg må ta til takke med deres forsmedelser som om en hund hadde bitt meg; jeg tør ikke forsvare meg og har ingen jeg kan klage for eller vente trøst av.

Likevel sukker jeg til Gud og vet at han ikke forakter mitt bedrøvede hjertes lengsel og begjær. Og andre steder sier han: «Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel» (Sal 94,19).

«Min sjel gråter av sorg» (Sal 119,28) – eller, som det lyder etter hebraisk: «Min sjel smelter, eller drypper bort, av bedrøvelse». Det er

et bilde hentet fra et vokslys som står på et vindutsatt sted, der voksen raskt smelter for den flakkende flammen og drypper ustanselig ned. Man kan også forklare det ved kjemikernes ovn, hvor urtene trekkes ut ved hjelp av en skjult ild, så kraften deres drypper ned, liksom forvandlet til tårer.

Det mangler heller ikke eksempler på Guds barn som har måttet slite med en hemmelig hjertesorg. Da Abraham hadde fått befaling av Gud om å ofre sin eneste, kjære sønn, var han villig til å lyde. Men han måtte bære på denne nøden i tre dager, til han kom til Moria-fjellet, og turde ikke si noe om det verken til sin Sara eller sin sønn eller sin husfoged. Da kan man lett tenke seg hvilken hard kamp han hadde å bestå i sitt indre (1 Mos 22,2 ff.).

Lot bodde i Sodoma blant ugudelige og skjendige mennesker som, slik Peter sier, plaget og engstet hans rettferdige sjel (1 Mos 19,4 ff.; 2 Pet 2,7.8). Siden han ikke hadde noen der som han kunne utøse sin sorg for eller vente trøst av, regner vi også dette med rette til den skjulte nød.

Om Isak og Rebekka fortelles det at de to kanaanittiske kvinnene som sønnen Esau mot deres vilje hadde tatt til hustruer, voldte dem all slags hjertesorg – eller, som man også kan oversette det, ga deres ånd bare bitterhet, malurt og galle å drikke. Man kan lett tenke seg at disse to kjærlige og hellige ektefolk ikke har ropt høyt over dette sitt huskors, siden det var påført dem av deres egen sønn. Disse ugudelige kvinnene brukte sikkert ofte munn mot dem og overøste dem med grove og frekke ord. Det måtte de finne seg i, enda det utvilsomt kostet dem mange skjulte sukk og tunge tårer (1 Mos 26,35).

Om Hanna, Elkanas gudfryktige hustru, er det kjent at hennes motstanderske og medhustru Peninna krenket og oppirret henne så sterkt at hun gråt og ikke åt. Og selv om hun hadde en forstandig mann som elsket henne inderlig og talte trøstende til henne, ser det ut til at hun ikke ville åpenbare for ham alt det onde som hendte henne, for ikke å opphisse og bedrøve ham. Derfor klager hun i sine skjulte tårebønner over det for Gud, som også hørte henne i nåde (1 Sam 1,1 ff.).

Et vakkert eksempel på en hemmelig nød ser vi i Nehemja. Han sørget dypt over Jerusalems ødeleggelse og den ødelagte gudstjeneste, gråt og ba til Gud, så kong Artaxerxes, hvis munnskjenk han var,

merket det på ham og spurte: «Hvorfor ser du så bedrøvet ut? Du er jo ikke syk. Det kan ikke være annet enn hjertesorg!» (Neh 1,4 ff.; 2,2).

Til dem som har vært tynget av en stor og hemmelig nød, kan vi framfor alle andre regne vår kjære Frelser, Herren Jesus. Om ham fortelles det riktignok at han noen ganger gråt, men ikke at han noen gang lo.

For siden han skulle bli prøvd i alt i likhet med oss, men uten synd, for at han kunne ha medlidenhet med oss i vår skrøpelighet (Hebr 4,15), er det ingen tvil om at han inderlig følte dette bedrøvelige og møysommelige livs elendighet, nød, angst, sorger og byrder. Han visste også godt at han hadde tatt på seg å bøte for hele verdens synder, og denne bevisstheten hvilte utvilsomt tungt på hans aller helligste hjerte.

Dertil kom all den anfektelse og pågåenhet som Satan og verden daglig plaget ham med. For man må ikke tro at djevelen bare fristet vår Frelser de førti dager i ørkenen og siden lot ham være i fred i hele hans liv. Nei, evangelisten viser noe annet: «Da djevelen hadde fullført hele fristelsen, gikk han bort fra ham inntil en laglig tid.» Herren sier også selv: «Men dere er de som har holdt ut sammen med meg i mine prøvelser» (Luk 4,13; 22,28). (*Jf. Johann Arnds Sann kristendom, 2. bok, kap. 13 og 18.*)

Slike skjulte lidelser finnes den dag i dag overalt hos mange gudfryktige sjeler, høye og lave, fattige og rike, lærde og ulærde. Å, hvor mange tusen sukk stiger ikke daglig opp til Gud fra de anfektede og bedrøvede hjerter! Hvor mange tusen tårer utgytes ikke i den trengte kristenhet uten at den rå og sikre verden vet det eller bryr seg om det! O, hvor mange hjerter ligner ikke de røde og deilige, men ormstukne eplene!

Høytstående personer, som verden – som bare pleier å dømme etter utseendet – holder for lykkelige, har sin store skjulte sorg, som tærer som en orm på hjertet. Under en prektig kledning skjuler det seg ofte mye hjertesorg, angst og nød.

Jeg har lest at man en gang fant en orm i en fyrstes hjerte; den hadde gnagd på det og etter hvert fortært det, så han til slutt døde av det. Dette er nå noe sjeldent. Men noe alminnelig, skulle jeg tro, er det at også høytstående personer er plaget av skjulte bekymringer som litt etter litt svekker livskraften og modner dem til en tidlig død.

Om markgreve Kasimir av Brandenburg og hertug Henrik Julius av Braunschweig fortelles det at deres hjerter etter deres død ble funnet sammenskrumpet som en tom pung. Det kom utvilsomt av deres mange sorger, bedrøvelse og nattevåking. Jeg antar at det samme også nå ofte skjer, særlig hos de høytstående personer som i disse siste tider mener det oppriktig med Gud, med hans trengte kirke og med sine fattige undersåtter.

Slik går det også mange formuende og rike mennesker. Erfaringen lærer at rikdommen for mange er som en tornehekk (vår Frelser sammenligner da også rikdom med torner, Luk 8,14), som de sitter i og som ikke gir dem annet enn stikk og hjertesår. Den timelige lykkes vin har de riktignok i overflod, men den Høyeste blander den ofte med så mye (trengselens) vann at den gir dem liten glede. Ved siden av setter han ofte fram slike sure sitronskiver for dem at øynene renner, og de blir mer lei livet enn en bonde som må nøye seg med tynnøl eller vann. (*Se Gotthold*s *andaktige innfall, 2. hundre, kap. 42,2 ff.*)

En kjent teolog i vår kirke forteller at han har kjent en fornem mann i et høyt embete som var plaget av indre uro. Da han en gang så en bonde kjøre forbi med et lass ved, ønsket han seg i hans sted, bare han kunne bli fri for sin hjertesorg.

En annen, forteller han, hadde han hørt si at om den gode Gud enten ville ta alt han eide, så han måtte søke sitt brød for hver manns dør, eller befale ham å løpe gjennom en ild som var en hel mil lang, eller svømme hundre mil gjennom vann, så ville det være lettere og mer utholdelig for ham enn hans harde anfektelser. (*Teologen er Scherertz.*)

Slik er det også med mange andre. Man ser mangt et menneske gå i kirken i pen og sømmelig kledning, og vet likevel ikke hvor mye sorg og hemmelig nød som skjuler seg under den.

Det hendte meg på et annet sted at en gudfryktig og hederlig borgerkone, hvis mann jeg trodde var tålelig velstående, ble sittende helt til sist utenfor skriftestolen, dit hun sammen med andre skriftebarn hadde kommet. Da hun endelig kom inn til meg, var den gudfryktige sjel så beklemt at hun først ikke fikk fram et ord.

Snart begynte hun å gråte så bittert at den ene tåren trengte den andre bort, så jeg selv ikke kunne la være å gråte med henne. Jeg merket nå at hun bar på en stor og skjult sorg, og fikk henne med

vennlig og trøstende tiltale til å betro den til meg. (Et *annet sted enn* i *Magdeburg*; *se s*. 30.)

«Ak,» sa hun, «min mann og jeg er overmåte fattige. De stadige krigsbyrdene har helt tømt oss; vi eier ikke en skilling mer i huset og hagen, og vi er i dyp gjeld.» Jeg sa at det hadde jeg aldri tenkt, men vel antatt at de på grunn av de store skattene ikke kunne ha mye til overs; jeg håpet likevel at de hadde sitt daglige brød, især siden jeg hadde lagt merke til at de stadig kom i kirken i pene og pyntelige klær, og man ikke hadde hørt dem klage.

«Ak,» sa det bedrøvede hjerte, «utpanterne ville nok også for lengst ha tatt de få klærne våre på grunn av skatter vi sto i restanse med, om vi ikke hadde skjult dem i et hull i bymuren som går bak hagen vår, så vi likevel kunne gå i kirken og søke trøst i Guds ord og dølge vår store nød og fattigdom for verden.»

«Og for at De,» fortsatte hun, «desto bedre skal lære vår elendighet å kjenne: De vet at det nylig døde en borgermanns kone i vårt nabolag. Jeg vasket henne og kledde henne sammen med andre nabokoner etter hennes død. Da vi ba enkemannen om å gi oss et linplagg å kle det avsjelede legemet i, sa han med bedrøvelse at verken han eller konen på lenge hadde hatt noe linklede å ta på seg; for alt de hadde tjent, hadde de måttet gi fra seg for bare å få bli i sin hytte og ha fred. Dette var svært sørgelig og, som det forekom meg, meget skamfullt; men det vil ikke gå meg og min mann annerledes, for nå har heller ikke vi noe linklede på kroppen, og så videre. Blant nabokonene fantes det en som ennå eide noe, og hun gikk selv hjem og hentet et linplagg til den avdøde kvinnen; men Gud vet om noen vil gjøre det samme mot oss.»

Jeg gjorde ved denne uventede anledning det en kristelig, medfølende prest bør gjøre, og har bare anført denne hendelsen for at man av den kan se hvor stor trengsel de gudfryktige sjeler mange steder befinner seg i, og for slik å belyse mitt emne, de troende sjelers skjulte nød.

Man ville utvilsomt kunne finne mange andre som ved alle slags ulykkestilfeller, ved krig og brann, ved sykdom og lignende er kommet i stor gjeld og ytterste fattigdom, og som ikke tør klage over det for noen og ikke lar seg merke med det, for at de ikke i tillegg til fattigdommen skal pådra seg spott og forakt og gjøre vondt verre.

Ofte er et menneske en fremmed på et sted, og når han kommer i nød, vet han ikke hvor han skal finne et gudfryktig og medfølende hjerte som han kan åpenbare sin tilstand for og vente trøst av. Han prøver vel her og der, men treffer etter Guds styrelse på en hard mann eller en uvennlig, uerfaren kvinne som avviser eller overfuser ham, og han blir sky, så han i framtiden heller svelger sin sorg og roper og sukker i løndom til Gud enn å henvende seg til flere.

Jeg har selv hatt et eksempel på en hederlig kvinne, født av fornemme foreldre og godt oppdratt, som ble skammelig forlatt av sin mann. Han hadde ektet henne under påskudd av å eie en stor formue. Da hun reiste etter ham for å oppsøke ham, kom hun i stor nød og elendighet.

Hun solgte så lenge hun hadde noe, og måtte la det gå for en bagatell (for verden gjør seg ingen samvittighet av å gi de elendige, som i presserende nød må selge sitt gods, knapt en fjerdedel av det det er verd). Da hun til slutt ikke eide noe mer, ble hun nødt til å be den ene og den andre om hjelp, men fikk erfare at vi riktignok har mange kristne i kirken, men utenfor den, i livet, i handel og vandel, bare få.

Da hun ble uvennlig avvist, ville hun siden heller lide frost og sult i den kalde og harde vinteren enn gjøre sin nød videre kjent. Til slutt ble hennes tilstand ved Guds styrelse åpenbart for et medfølende, kristelig hjerte som tok seg av henne. Men da hadde hun mistet helsen ved sult, frost, sorg og kummer, og hun døde mot våren, lei av den onde verden og lengtende etter og viss på himmelen.

Likevel finnes det ennå andre slags skjult nød. Mangen gudfryktig og fredsommelig mann har en stolt, frekk, arrig, trettekjær, drikkfeldig eller æreløs hustru som daglig volder ham stor hjertesorg. Han betenker seg likevel på å klage over det for noen, for ikke å bli til spott for verden.

På den andre siden har mangen dydig og gudfryktig kvinne en ugudelig, utro, fordrukken, hard og tyrannisk mann, som ikke bare behandler henne ille i ord og gjerning, men også forsømmer sitt levebrød, hengir seg til sine lyster og lar henne og barna lide sult og nød hjemme. Men hun kan ikke få seg til å klage og gråte mye over det; hun må frykte å forbitre mannen enda mer og vekke hans ondskap mot seg, eller å møte spottere like gjerne som trøstere.

Det fortelles om en forstandig og gudfryktig kone at hun, da mannen en gang hadde slått henne, gikk inn i kammeret sitt og gråt

bittert. Da mannen fant henne der og spurte hardt: «Hvorfor sitter du her og gråter?» og så videre, svarte hun: «Er det ikke bedre at jeg begråter min ulykke her i løndom enn at jeg skulle skrike den ut på gaten og gi verden noe å glede seg over?»

Slik har også foreldre mangen gang sin skjulte hjertesorg over ett eller flere av barna sine, som enten er blitt vanføre og hjelpeløse eller viser en eller annen uart og vedvarende udyd, så de bare har dårlig håp om dem. I den hellige skrift fortelles det at Efraim, Josefs sønn, hadde hjertesorg og bedrøvelse over sine barn. De hadde dratt ned til Gat for å ta innbyggernes fe og ble slått i hjel av dem; derfor kalte han en sønn som hans hustru fødte ham, Beria, det vil si «i ulykke», fordi det hadde vært ulykke i hans hus (1 Krøn 7,20 ff.).

En kjent teolog skriver: «Det var et sted en ansett adelsmann på landet. Sønnen hans var falt i krigen, stesønnen hadde skutt seg, og datteren hadde giftet seg mot hans vilje. Han klaget sin sorg for meg med gråtende øyne og gjentok flere ganger: ‹Ak, Herre Gud, for en stor hjertesorg barnekorset er!›» En annen skriver: «Jeg har en god venninne av fornem adelig stand, som har et helt eget, tungt kors i sitt barn. Hun kom en gang reisende flere mil til meg, og da hun begynte å klage over sin elendighet, sank hun til jorden og syntes å skulle gråte seg i hjel for føttene mine. Den gang hadde hun ganske klare øyne, men nå er hun blitt blind av idelig gråt.» (*Den første teologen er Stralius.*)

En skjult nød er det også når et menneske har noe på hjertet og samvittigheten som Satan heftig angriper ham med, og som han tror er av en slik art at han ikke tør åpenbare det eller klage over det for noen, og så videre.

Og hvem kan beskrive all de troende sjelers skjulte nød, som ofte er så skiftende og mangfoldig at en uøvd og uerfaren kristen ikke kan forestille seg det? De gudfryktige predikanter som i liv og lære viser seg slik at de bedrøvede hjerter får tillit til dem og søker råd og trøst hos dem – særlig de som har vært nokså lenge i embetet – vet best hvor mye nød det er i hus og hjerter der man minst skulle tro det.

Men det skjulte kors og den skjulte hjertesorg hører også til de største og tyngste prøvelser (og dette er den andre lærdommen vi ovenfor har hentet av Davids ord), og de tynger og tærer hjertet over all måte. Erfaringen viser at når ett menneske åpenbarer sin nød for

et annet, velter han den liksom bort fra sitt hjerte og deler den med vennen. Omvendt: Når noen holder sin nød skjult, engster den ham desto mer og blir gjerne stadig farligere og tyngre. De hemmelige sorger er som igler: de henger seg fast ved det bedrøvede menneskets hjerte og suger ut alt blod og all kraft.

Jeg har sett at veps om høsten setter seg på de modne og søte pærene mens de ennå henger på treet, og i løpet av kort tid spiser dem så fullstendig at bare det ytre, sammenskrumpede skallet blir igjen. Og om de skulle la noe være igjen, er også det ødelagt og råtner snart. Her har vi et bilde på de anfektede og bedrøvede hjerter som holder sin sorg og nød hemmelig og slik etter hvert tæres opp.

Når man stemmer opp vannet eller stanser det med en demning, blir det stadig dypere og mektigere. Slik går det også med den hjertesorg som man vil dølge og ikke klage over for noen: den vokser ofte slik at man til slutt ikke finner bunn i den.

Derfor kan man tydeligere enn hos andre bedrøvede mennesker se det hos dem som bærer på en skjult nød. Når man ser på dem, forstår man lett hva David sier: «Vær meg nådig, Herre, for jeg er i trengsel. Mitt øye fortæres av sorg (som et klesplagg av møll), ja, også min sjel og mitt legeme. For mitt liv svinner bort med sorg, og mine år med sukk. Min kraft er brutt for min misgjernings skyld, og mine ben er uttært» (Sal 31,10 ff.).

Nå har vi kort fremstilt saken, og kanskje mangt et hjerte finner at også dets tilstand er avbildet i det foregående. Da må vi også i Guds lysthage, den hellige skrift, samle noen trøsteblomster som slike engstede sjeler kan bli styrket og vederkvegd med.

For det første skal vi legge merke til at Gud, barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, fører et særskilt oppsyn med slike bedrøvede mennesker. Som en allvitende Herre kjenner han ikke bare hele tilstanden i deres hjerter; som en god og kjærlig far sørger han også for at de blir styrket, trøstet, bevart og holdt oppe.

Slik lærer David: «Du er jo den som prøver hjerter og nyrer – en rettferdig Gud. Mitt skjold er hos Gud, som frelser de oppriktige av hjertet» (Sal 7,10.11). «Jeg er elendig og fattig, men Herren vil tenke på meg» (Sal 40,18). «Herre, for ditt åsyn er all min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg» (Sal 38,10). «Hvor ofte jeg har flyktet, det har du talt. Mine tårer er gjemt i din flaske. Står ikke de i din bok?» (Sal 56,9).

Vår frelser sier at dersom vi ber til vår Far, som er i det skjulte, vil vår Far, som ser i det skjulte, lønne oss åpenlyst. Det vil si: Han vil åpne sin nåde og miskunn slik over oss at enhver kan se at vi er bønnhørt. Et gudfryktig menneske føler jo medynk når han merker at noen har en skjult nød og engstes av tungsinn, og han vil ganske visst ikke unnlate å trøste og hjelpe.

Jeg har nylig sett et eksempel på en mor som hadde en sønn på femten eller seksten år, plaget av tungsinn og mange sørgmodige tanker. Å, hvor inderlig sørget hun ikke over ham! Hvor mange hete tårer felte hun ikke for hans skyld! Hvor ivrig ba hun ikke at man måtte komme ham til hjelp med nødvendig undervisning og trøst!

Hun forsikret at når han gikk ut av stuen, særlig om kvelden, fulgte hun ham med øynene og hjertet; når han gikk til sengs, fulgte hennes kjærlighet ham. Ja, hun våket over ham, og hans bedrøvelse tillot henne ikke å sove.

Jeg har sett at gudfryktige husbønder og husmødre som hadde en tjenestepike tilbøyelig til tungsinn, har båret hjertelig omsorg for henne, behandlet henne vennlig og godt, talt trøstende til henne og for øvrig bidratt med alt som var mulig til å bevare og holde henne oppe. Hva skulle vi da ikke kunne vente av vår Gud, som er selve kjærligheten, og mot hvis godhet alle fedres og mødres, så vel som alle medfølende, gudfryktige menneskers godhet, er å regne for intet?

Slik Skriften taler om de troendes skjulte nød, taler den også om Guds skjulte eller gjemte godhet, som den pleier å kalle Herrens fortrolighet eller fortrolige samfunn (Sal 31,20; 25,14; Job 29,4). Ved den blir de trøstet, styrket og holdt oppe i sitt skjulte kors.

Guds faderlige oppsyn og omsorg, hans godhets åpenbaring i hjertet, hans indre trøst, hans hemmelige, sterke tiltale og den umerkelige meddelelsen av hans kraft kalles også det skjulte manna (Åp 2,17), fordi den Høyeste holder det kostbart og hemmelig og ikke gir det til noen uten til sine barn som er utmattet av anfektelser og trengsler, og det på en skjult måte, så de selv ikke vet hvordan det går til at de lever og holder så lenge ut under så mange hjertegnagende sorger og engstelser.

Det kan synes som om dypt bedrøvede mennesker med et stort og skjult kors bærer det helt alene. Men betenker man det riktig, bærer Gud både dem og deres kors. De lever, rører seg og er, de strider og

kjemper, holder stand og seirer i hans nåde; de er mektige i hans kraft. Hit sikter de herlige ordene fra en bedrøvet sjel hos profeten: «Om jeg sitter i mørket, er Herren lys for meg» (Mika 7,8).

Det er som om hun ville si: Selv om jeg er bedrøvet i hjertet, fratatt all jordisk trøst, forlatt av mennesker og blottet for all hjelp, så det går meg som en vandringsmann som i nattens mørke er kommet bort fra veien og verken vet ut eller inn, og verken hører eller ser noe menneske han kan spørre om veien eller rope til om hjelp – så er Herren likevel mitt lys, det vil si min trøst, min kraft, min frelse.

Han lar sitt nådelys skinne inn i mitt bedrøvede og sorgfulle hjerte, gir meg gode tanker, viser meg midler og veier til å bli fri for min nød og åpenbarer sin underfulle miskunn over meg – slik erfaringen pleier å forklare dette og lignende skriftord.

Hvordan Herren Jesus var sinnet mot slike skjult bedrøvede, viser ikke bare hans åpenlyse innbydelse og trøstefulle tilrop: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28), men også den herlige beretningen om Maria Magdalena.

Hun satt alene ved hans grav i Josefs hage og gråt bittert fordi hun mente å ha mistet sin Herre, sin Jesus. Ikke bare englene viste seg for henne og spurte etter årsaken til hennes heftige gråt; Herren selv sa: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» Han ga seg til kjenne for henne og talte trøstende til henne: «Gå til brødrene mine og si til dem: Jeg farer opp til min Far og deres Far, min Gud og deres Gud» (Joh 20,1 ff.).

Et eksempel på det samme har vi i de to disiplene som gikk fra Jerusalem til Emmaus, og som visselig også hadde en slik hjertesorg at de ikke visste hvor de skulle vende seg. Han slo følge med dem, gikk med dem og forlot dem ikke før han hadde styrket dem i troen og gledet dem med visshet om at han levde (siden de hadde regnet ham for død).

Slik forholder han seg ennå mot alle gudfryktige hjerter som har et skjult, tungt kors. Sitter de i en krok, i en hage, under en tornebusk og gråter, så gir han akt på dem og teller tårene deres. Går de ut på marken av sørgmodighet, så følger han etter dem med sin søte kjærlighet og miskunn og ledsager dem, for at de ikke skal synde og overgi

seg altfor mye til sin bedrøvelse, slik jeg mener vi allerede har berørt ovenfor. (*Se fjerde del, første preken.*)

Hit hører også Herrens trøstefulle tiltale til sine tjenere, biskopene i Efesus og Smyrna: «Jeg vet om dine gjerninger og ditt arbeid og din utholdenhet, og at du ikke kan tåle de onde. ... Du har tålmodighet, du har hatt mye å bære for mitt navns skyld, og du er ikke gått trett. ... Jeg vet om din trengsel og din fattigdom ... og om spotten fra dem som sier de er jøder. ... Vær tro inntil døden, så vil jeg gi deg livets krone» (Åp 2,2.3.9.10).

Ikke mindre gir Den Hellige Ånd, som er alle bedrøvede hjerters sanne trøster, i nåde akt på dem som engstes av indre nød og skjulte sorger. For som de ikke kan holde noe så hemmelig for ham at han ikke skulle vite det, slik lar han det heller ikke mangle på indre, hemmelig tiltale. Om den vet verden like lite som om deres nød. Man kan blant annet se det på at slike mennesker ofte har så gode og trøstefulle tanker og innfall, og at det ofte uventet faller dem inn noe trøstefullt som de har hørt, lest eller erfart for mange år siden.

De merker vel ofte at deres bedrøvede hjerte fremfører mange klager og sukk i deres indre og kanskje gjør nøden ti ganger større enn den er. Men de merker også at Den Hellige Ånd kraftig gjendriver det, formaner dem til tålmodighet og håp og forvisser dem om Guds sikre hjelp.

En gudfryktig sjel satt i sitt kammer og felte mange bitre tårer over sin fattigdom, som hun likevel skammet seg over å gjøre kjent for verden. Da kom det henne i hug at hun en gang hadde hørt i en preken at de troende under sitt kors er som beskårne vinranker, som liksom gråter fordi de er såret og behandlet så hardt; men på gråten følger vinen. Det var blitt forklart med den gudfryktige Arndts ord: «O salige tårer, som Gud skal tørke bort! Om man bare kunne gråte riktig her, for å bli desto mer glad hisset!»

Dette ga henne kraftig trøst, så hun tenkte ved seg selv: «Så er da også du som en beskåret og oppbundet vinranke. For Gud har sterkt beskåret dine timelige midler og bundet hendene dine, så du ikke er rikere på noe enn på sorger og tårer. Men så skal også gledens vin til slutt følge, og Gud skal tørke bort hver tåre fra dine øyne.»

En annen gudfryktig kvinne ble plutselig syk og siden lam, så hun verken kunne bruke hender eller føtter, men måtte la seg løfte og

bære overalt. Hennes egne, så vel som andre, mente at onde mennesker sto bak dette plutselige tilfellet, og viste seg svært utålmodige, så hun selv var nær ved å fortvile over det.

Imidlertid hadde hun for et halvt års tid siden hørt i en preken, ved forklaringen av vår frelsers ord: «Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg. Dere skal ha smerte, men deres smerte skal bli til glede!» (Joh 16,20), at Guds barn i trengselens tid ligner rosetrærne om vinteren. På dem er det ikke annet å finne enn visne blader og en mengde hvasse torner; men som de deiligste roser i sin tid vokser fram av de usle tornebuskene, slik skal også de gudfryktiges elendighet og bedrøvelse bli skiftet om til bare glede og herlighet.

«Ak,» sa hun til sin sjelesørger, som besøkte henne i hennes elendighet, «nå er jeg som et rosetre om vinteren. Nå er det ikke annet enn elendighet å finne på meg. For mine pårørende og venner er jeg som en busk full av pigger, som de ikke kan røre ved eller se på uten motløshet. Men jeg er viss på og har den faste tillit til min Gud at han skal fornye og glede meg, og at mine kjære ennå skal plukke roser av meg.» Og dette håpet ble heller ikke skuffet.

Jeg anfører gjerne slike eksempler, ikke bare fordi de i seg selv er vakre og trøstefulle, men fordi de også på en fin måte viser at Den Hellige Ånd ikke forlater de bedrøvede sjeler. Som en trofast venn og talsmann kommer han deres skrøpelighet til hjelp og lar dem selv i den mest skjulte nød merke at han er nær og bor i dem.

Hva skader det da, du kristne hjerte, at din nød er skjult, at du ikke tør klage over den for noen, og at verden ikke vet eller vil vite noe om den – når den bare ikke er skjult i himmelen, når bare Gud kjenner den, han som ser i det skjulte og prøver hjerter og nyrer? Du kan klage over den eller la være – én kjenner den: din Far i himmelen, din Jesus, din trøster, din sjelevenn, Den Hellige Ånd.

Så stille kan du ikke sukke at det skulle være skjult for din Gud; så stille kan du ikke sørge i din sjel og engstes hver dag at din Herre Jesus ikke skulle merke det. Han ransaker deg og kjenner deg; enten du sitter eller står opp, vet han det; langt bortefra forstår han din tanke; din sti og ditt leie utgransker han, og alle dine veier kjenner han nøye; for det er ikke et ord på min tunge – se, han vet det alt sammen (Sal 139,1 ff.).

Men det han vet, vet han som en far, bror, brudgom og trofast venn, og han vil også ta det slik til hjerte og ikke la deg mangle virkelig hjelp så snart han finner det godt og tjenlig.

Hvilken fast tillit hadde ikke Noomi til at Boas, som en gudfryktig, ærekjær og medfølende mann, snart ville legge seg i selen for å hjelpe henne og Rut når han ble kjent med deres nød og deres mening! «Hold deg nå i ro, min datter,» sa hun, «til du får vite hvordan saken faller ut! For den mannen hviler ikke før han får saken avgjort, og det allerede i dag» (Rut 3,18).

Skulle ikke vi ha den tillit til vår Gud at han ikke vil hvile før han har ført vår sak og vår nød til ende og gitt oss en hjelp vi kan glede oss over?

Hvem kunne gå forbi uten å hjelpe et lite barn som er falt i en vannpøl, så det ikke kan skrike, men bare ligger og spreller og er i fare for å omkomme? Og skulle vår Gud, den nådige og barmhjertige Herre, la de gudfryktige hjerter som er kommet i en nød der de verken kan klage eller rope, være uten trøst og hjelp?

Slike kan man sammenligne med dødssyke eller slagrammede, elendige mennesker som ikke kan tale og med munnen be om hjelp. De taler og ber i stedet med sitt ynkelige utseende og rører og beveger slik alle kristne sjeler. Skulle de troendes sukk og tårer, de som fortier sin nød og svelger sin sorg, ikke gjøre inntrykk på vår Gud?

For det andre er det også til trøst for de gudfryktige sjeler som engstes i det skjulte, at de i slik nød har fri adgang til Gud. De kan frimodig åpenbare for ham sin sorg, som de ikke tør eller vil klage over for noe menneske, og kan hos ham vente sikker trøst og lettelse, om ikke straks hjelp og redning.

Man kan ikke nekte for at Herren vår Gud, som sagt ovenfor, kjenner sine troendes skjulte nød, men likevel ikke alltid befrir dem straks fra den; for dette, så vel som de troendes åpenbare kors, har sin tid og sin nytte. En skjult lidelse er ofte som fjæren i de små urene, som holder alt i gang, slik loddet gjør i de store. Den holder troens kraft, bønnens iver og øvelsen i ydmykhet, tålmodighet, håp og så videre ved like.

Likevel unner han dem den nåde at de kan tale med ham som en mann med sin venn, utøse sitt hjerte i hans skjød og slik lette det, og søke råd og trøst hos ham inntil den tid kommer da han

tar byrden fra dem og gleder dem med fullkommen redning. Til stadfestelse av dette tjener vår Guds ofte gjentatte befalinger og løfter. Han sier: «Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut, og du skal prise meg» (Sal 50,15). Og ved David: «Sett deres lit til ham til enhver tid, dere folk! Utøs deres hjerte for hans åsyn! Gud er vår tilflukt» (Sal 62,9).

Luther forklarer disse ordene slik: «Utøs deres hjerte for ham; klag bare fritt; skjul ingenting for ham. Det være seg hva det vil, så kast det bare i dynger fram for ham, slik som når dere åpner hjertet helt og holdent for en god venn. Han hører det gjerne og vil gjerne hjelpe og gi råd. Skam dere ikke for ham, og tenk ikke at det er for stort og for mye. Ut med det! Om det så var hele sekker fulle av mangler – ut med det alt sammen! Han er større og kan og vil gjøre mer enn våre skrøpeligheter er. Kom ikke til ham med det stykkevis! Han er ikke et menneske som man kan be og tigge for mye; jo mer du ber, desto heller hører han deg», og så videre.

Det den kongelige profet her tilråder andre, har han selv gjort, slik han lærer et annet sted: «Med min røst roper jeg høyt til Herren. Med min røst ber jeg ydmykt til Herren om nåde. Jeg utøser min sorg for hans åsyn. Jeg gir min nød til kjenne for hans åsyn» (Sal 142,2.3). Han bruker her bildet av et kar som veltes og helt tømmes, så ingenting blir igjen i det. Han vil si at han blotter og avkler sitt hjerte helt for sin Gud, med all dets kummer og nød – noe som vitner om stor godhet på Guds side og stor tillit på Davids.

Det er ingen grunn til at ikke alle gudfryktige sjeler trøstig skulle følge ham og gjøre det samme, særlig siden Herren videre sier: «Jeg, jeg er Herren, og uten meg er det ingen frelser. Er det noen Gud uten meg? – Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen. Vend dere til meg og bli frelst, alle jordens ender!» (alle og enhver, hvor dere enn bor på jorden). «For jeg er Gud» (jeg er god, nådig, mektig og trofast; jeg kan og vil hjelpe), «og ingen annen» (Jes 43,11; 44,8; 45,22).

Og et annet sted: «Jeg sa til et folk som ikke var kalt ved mitt navn» (til hedningene): «Se, her er jeg, her er jeg! Hele dagen bredte jeg ut mine hender til et gjenstridig folk, som går på den veien som ikke er god, og følger sine egne tanker» (Jes 65,1.2). Når Gud Herren tilbyr hedningene, som ikke påkaller hans navn, sitt åpne og utbredte skjød, og rekker ut sin hånd til det ulydige og gjenstridige folk – hvor

mye mer vil han da ikke gjøre det mot sine kjære og lydige barn, som ser seg engstelig om etter trøst og søker lettelse for sine hjerter hos ham!

Hit hører dessuten et og annet fint uttrykk som Den Hellige Ånd bruker om denne saken. Kong David sier: «Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det» (Sal 37,5), og et annet sted: «Kast på Herren det som er lagt på deg» (Sal 55,23). Og Salomo sier: «Legg dine gjerninger på Herren, så skal dine planer ha fremgang» (Ordsp 16,3).

Meningen er at alle de sorger og all den hemmelige nød som de troende ofte lenge nok har veltet om og om igjen i tankene og slitt seg trette på, skal de velte hen for Guds føtter eller kaste i hans skjød og så ikke bekymre seg videre om det. De skal ha det trygge håp at han nok vil gjøre det og lede alt til et slikt utfall at de kan takke ham med glede.

Jeg finner enda et vakkert uttrykk som passer her, nemlig: «Vend ditt øre til meg! Skynd deg og fri meg ut!» (Sal 31,3). Jeg vet vel at dette er sagt om Gud på menneskelig vis. Men jeg vet også at Den Hellige Ånd ikke taler slik for ingenting, men for at vi skal tenke over saken, holde den opp mot de menneskelige forhold og trekke ut av det hva som tjener til vår trøst.

Noen forklarer denne talemåten med at bildet er hentet fra konger eller andre store og mektige i verden. De pleier å sitte på en opphøyd stol når de gir noen audiens, og bukker seg eller bøyer hodet til siden når de nøye og nådig vil høre hva den som ligger på knærne eller står foran dem, sier.

Andre tror at profeten har tenkt på en far, en stor og høy mann, som må bøye seg og vende øret til sitt lille barn når han skal tale lavt med det. Jeg tror det forklares best ved bildet av et par fortrolige venner som bøyer øret mot hverandre når de vil meddele og i hemmelighet si hverandre noe.

Den dyrebare Arnd har vakre tanker om dette. «Her lærer vi,» sier han, «hvordan Guds barn pleier å tale med sin kjære Far, nemlig som den ene venn med den andre, som et barn med sin far: Å, min Far, bøy ditt øre hit til meg! Se, det gjør troen, den barnlige tillit og kjærligheten, som slik omfavner Gud og faller ham om halsen og sier: Å, kjære Gud, du vet og kjenner all min nød; for deg alene vil jeg klage over den og liksom hviske den hemmelig inn i øret ditt, så djevelen og verden

ikke skal høre det; ellers kunne de le av meg og håne meg. Djevelen, bespotteren og løgneren, skjender og håner alt vi ellers sier og gjør; men det jeg og min Gud taler i hemmelighet sammen, må han la være uskjendet.» (*Arnd over den 31. salme.*)

Vel da, dere gudfryktige sjeler! Siden Gud har unt dere den nåde at dere tør åpenbare deres nød frimodig for ham, og siden dere vet at Gud er trofast og en kjærlig far som ikke gjør noen til skamme – siden han holder himmelens og nådens dør åpen for dere i den mørke natt da alle andre dører er lukket – så vær desto frimodigere i deres kors, og bær nøden som er skjult for verden, desto villigere og gladere så lenge det skal være slik!

Volder korset dere altfor stor angst, eller blir det dere altfor tungt, så skynd dere til deres Fars skjød og utøs der hele deres hjerte med all dets nød! Skynd dere inn i et kammer, i en krok der intet menneske ser eller hører dere, og be inntrengende til Gud, som ser i det skjulte! La bønneemnene deres komme fram for Gud i påkallelse og bønn (Fil 4,6)! Be med slik andakt og iver at det blir kjent i himmelen at en bekymret sjel står utenfor døren! Gjør Gud kjent med det dere ikke vil skal gjøres kjent for verden!

Si: «Å, min Far og min Gud, som ser inn i mitt hjertes innerste grunn og slik kjenner min skjulte nød bedre enn jeg kan si deg: hjelp meg! Forlat meg ikke! La meg ikke bli gjort til skamme! Du har befalt at vi skal kalle på deg i nøden, at vi skal kaste vår sorg og byrde på deg og velte våre bekymringer hen for dine føtter. Her bringer jeg mitt arme, trengte hjerte med all dets angst og nød. For deg klager jeg over det jeg ikke tør klage over for noe menneske, det jeg ikke tør nevne for den spottesyke verden, som pleier å le av andre menneskers skam og skade. Ta det til hjerte, min Gud, og hjelp meg! Skjer det ikke straks, så gi meg i mellomtiden trøst og tålmodighet!» og så videre.

Det kan ikke slå feil at hjertet da må kjenne lettelse, og at Gud vil la dere erfare at dere ikke forgjeves har satt deres lit til ham som til intet menneske i verden.

Til de bedrøvede sjelers trøst skal vi for det tredje også overveie at den trofaste Gud ikke forlater dem, men mangen gang uventet avhjelper deres skjulte nød og skaffer dem ro når de minst tenker det.

I den hellige skrift har vi et eksempel på det i Hanna. Etter at hun med mange tårer hadde utøst sin hjertesorg for Gud, irettesatte

yppersteprest Eli henne som om hun var drukken. Men hun svarte: «Nei, herre! Jeg er en kvinne som bærer på en tung sorg i hjertet. Vin og sterk drikk har jeg ikke drukket, men jeg utøste min sjel for Herrens åsyn.»

Da trøstet han henne og sa: «Gå bort i fred! Israels Gud skal gi deg det du har bedt ham om.» Så gikk hun sin vei, fikk seg mat og så ikke mer så sorgfull ut. Snart fulgte også den ønskede hjelpen, for Herren kom henne i hu; innen året var omme, ble hun med barn og fødte Samuel (1 Sam 1,14.19).

Legg merke til dette: Etter at hun hadde utøst sitt hjerte for Gud, kjente hun seg lettet og var ikke lenger så bedrøvet. Så snart regnet hadde tømt seg, klarnet det opp i hennes sjel, og ikke lenge etter fikk hun glede seg i sin Guds godhet og hjelp.

Her hører også eksemplene med den gamle Tobias og Sara, en gudfryktig jomfru, hjemme. De hadde begge en stor skjult nød å kjempe med. Tobias ble spottet av sin egen hustru, som bebreidet ham hans elendighet og sa at hans rettferdighet bare var innbilt og hans almisser bortkastet. Han ble så bedrøvet at han forlot huset og begynte å sukke og gråte og klage sin nød for Gud. Samme dag ble også Sara overfalt av sin fars tjenestepiker med grove beskyldninger og skjellsord, så hun ble nødt til å gå opp på et værelse øverst i huset og gråtende rope til Gud om hjelp.

Her har vi altså et par bedrøvede sjeler som utøser sin hjertesorg for Gud, og det ikke forgjeves og uten nytte. For begges bønner, sier Skriften, ble hørt for den store Guds herlighet. På samme tid vendte Tobias om og gikk inn i sitt hus, og Sara, Raguels datter, gikk ned fra sin sal; heller ikke varte det lenge før den virkelige hjelp kom, og det på en måte de minst hadde ventet (Tob 2,22; 3,1 ff.).

Da vår kjære og dyrebare frelser ble grepet av en sjeleangst uten like i hagen på Oljeberget, så til og med blodig svette trengte ut av hans legeme, og han ikke hadde et menneske omkring seg som kunne ha sagt ham et trøstens ord, viste en engel fra himmelen seg for ham og styrket ham (Luk 22,43 ff.).

Da Paulus hadde vært berøvet synet i tre dager, da han verken åt eller drakk, men – som man lett kan slutte og som Skriften også gir til kjenne – ba ivrig, sendte Herren ham Ananias, som skulle bistå ham

med trøst inntil han fikk synet igjen, ble døpt og fylt med Den Hellige Ånd (Apg 9,9 ff.).

Å, hvor mangt et gudfryktig hjerte som sukker og ber til Gud i sin hemmelige nød, sender ikke Herren ennå en engel, en tro og gudfryktig predikant, eller vekker et annet medfølende, kristelig hjerte som trøster, gleder og sørger for det! Jeg kjenner mange slike eksempler og har også andre steder anført noen, som viser Guds faderlige omsorg for de skjulte korsbærere.

Den navnkundige teolog i vår kirke, dr. Ægidius Hunnius, forteller et sted at da han i sin ungdom ble oppdratt i klostrene Adelberg og Maulbronn blant onde gutter som ville føre ham på avveier, ledet og styrte Gud ham likevel slik at han ikke lot seg forlede av dem.

Men det hendte at da han og noen av hans medlærlinger en gang satt sammen og talte om forskjellige ting, tok en av dem også opp den synd som ikke skal tilgis menneskene, verken i denne verden eller i den kommende, nemlig den såkalte synd (bespottelse) mot Den Hellige Ånd. Det var som om en brodd ble stukket i hjertet hans, og en plutselig og forferdelig anfektelse kom over ham. For da han ikke visste hva denne synd egentlig var, hvisket Satan til ham: «Tenk om du har begått synd mot Den Hellige Ånd!»

Usigelig bedrøvet over dette gikk han til sengs, gråt og ba og påkalte Gud inderlig om natten at han ville vise ham barmhjertighet og reise ham opp med trøst. Da han for sorg og gråt hadde sovet svært lite og sto svært bekymret opp om morgenen, gikk til skolen og satte seg på plassen sin, fant han helt uventet en bok liggende oppslått på bordet uten at han visste hvor den kom fra – Johann Spangenbergs *Margarita theologica*.

Da han så i den, falt blikket straks på spørsmålet hva synd mot Den Hellige Ånd er, sammen med svaret. Der beskrives den, etter den hellige Augustin så vel som andre, slik at til den hører *finalis impoenitentia* – hardnakket ubotferdighet til enden. Da han leste dette, følte han seg kraftig trøstet og tvilte ikke det minste på at denne boken etter en særlig Guds styrelse hadde måttet ligge oppslått akkurat på dette stedet. (Margarita theologica *betyr: Teologisk perle*.)

Å, hvor mangen gang skjer det ikke ennå at et bedrøvet hjerte ved å slå opp i Bibelen eller en annen gudelig bok finner et skriftord eller en trøstetale som skaffer det ro og fred!

Jeg kjenner en mann som var kommet tilbake fra krigen og begynte å drive borgerlig næring, men som merket liten framgang og velsignelse i det. En natt lå han og sørget og engstet seg over dette. Han fant det særlig hardt at han, som var utgått av en fornem slekt på stedet og hadde arvet en temmelig betydelig formue etter foreldrene, nå skulle være allemanns spott og ikke vite utvei til å ernære seg sømmelig.

Med denne kummeren gikk Satan voldsomt løs på ham og førte ham like til fortvilelse; han har siden tilstått at han nesten hadde fast bestemt seg til å stikke seg i hjel med kården som hang nær sengen hans. Men Gud, som gir akt på de elendige og bedrøvede sjeler og ikke vil at noen eneste skal gå fortapt, laget det slik at søsteren hans, i hvis hus han da oppholdt seg, men som ikke visste noe om hans sørgmodige og fortvilte tanker, sto tidlig opp og, mens hun gikk i gang med husstellet, sang med glad og frimodig, høy røst:

Den som forlater seg på nåde,
vunnet for oss ved Kristi død,
og lar sin Gud i alt få råde,
ham frelser han fra sorg og nød.
Betro deg til den Gud og mann;
da bygger du visst ikke på sand,

og så videre. Dette hørte det bedrøvede mennesket og øste av det slik trøst at han sto opp, ba Gud om nåde og syndenes forlatelse og bestemte seg for å stole på Gud. Da ville han heller ikke bli gjort til skamme – og den trofaste Gud har da også for lengst uventet vist ham midler som har hjulpet ham rikelig.

En brav utenlandsk lærer forteller om en adelig enke som i mannens levende live hadde hatt det godt, men etter hans død var sunket ned i stor fattigdom. Da hun en gang var i den ytterste nød og med mange hete tårer klaget for Gud over sin fattigdom og elendighet, fant hun kort etter en ikke liten pengesum som uten tvil ved Guds styrelse var lagt til side i en krok (noe mannen hennes sikkert hadde pleid å gjøre), og som avhjalp nøden hennes for den gang.

Jeg har kjent en fattig, men gudfryktig prestenke som heller ikke alltid ville gjøre sin nød kjent, og som ofte erfarte at Gud visste råd når hun ingen råd visste. En gang mot vinteren var hun meget bedrøvet

og sa til barna sine at de måtte be flittig til Gud om at han ville skaffe henne og dem midler til livsopphold i den forestående vinteren; for selv visste og så hun ingen.

Da hun en dag var gått ut for å tale med en fortrolig venninne om noe, hendte det ved Guds styrelse at en adelsmann, som bare en eneste gang hadde sett henne, og som hadde fått beskjed om hennes tilstand så vel som om hennes gudelige liv og flittige bønner, mot all forventning sendte en vogn til døren hennes, lastet med korn og andre matvarer. Det var en Guds godhet hun ikke kunne undre seg nok over, og som hun takket ham for med mange gledetårer.

Men når skulle jeg bli ferdig med å anføre alle de eksempler man finner her og der, og som man selv i sin levetid kan ha lagt merke til, eksempler som tydelig viser hvor skjult, men nådig Gud leder de hjerter som lider nød og sorg i det stille, og sørger for dem? Sannelig, den gamle Gud lever ennå. Hans hjerte er ikke forandret og hans hånd ikke forkortet. Hos ham er det verken mangel på råd eller dåd, verken på vilje eller evne.

Vær derfor trøstige, dere kjære sjeler som dras med et skjult kors! Gud vil høre deres sukk, telle deres tårer og til slutt ta byrden av dere. Av deres skjulte nød skal det til slutt bli bare åpenbar, stor glede, enten i dette eller i det andre liv. Gud skal lønne dere åpenlyst for alle de bønner dere har bedt i det skjulte, for alle de tårer dere i hemmelighet har felt, for alle de sukk dere umerket har sendt opp til ham, og befri dere fra all skjult og åpenbar trengsel i evighet.

Mitt håp til Gud alene står;
hva som enn går,
vil jeg på ham kun bygge.
I nød og i all motgang er
min tilflukt der
i hans vingers skygge.
Gud er mitt skjold,
trass Satans vold;
trass verdens hær,
Gud hos meg er;
sitt ord kan han ei rygge.

Jeg ville slutte her, om jeg ikke ennå hadde et par påminnelser å gi: den første til de gudfryktige sjeler som har en hemmelig sorg, den andre til de kristne i alminnelighet, som vil vandre i overensstemmelse med kjærligheten.

Den første er at de gudfryktige hjerter som har en stor skjult nød å kjempe med, ikke bør fortie den helt, men se seg om etter en forstandig, taus, erfaren og medfølende kristen. De bør også be Gud om å lede dem til en slik, som de kan åpenbare og betro den til.

Vel er Gud, som vi har berørt ovenfor, den beste og tryggeste venn vi kan stole på; hos ham kan vi være forvisset om at vår hemmelighet er vel bevart, og hos ham fattes det heller ikke hjertelig medlidenhet. Blant mennesker finner man derimot få gode og trofaste hjerter som man med trygghet kan klage sin nød for.

Som en navnkundig teolog sier: «De kristne burde vel i sitt kors kunne søke legende tunger hos sine naboer, som var et livets og trøstens tre. Men hvor er de? Skadefryd finner man overalt.» (*Johann Arnd, preken på tredje søndag etter påske*.)

Likevel behager det Gud vel når det er god fortrolighet, vennskap og kjærlighet blant hans kristne – når de hellige deler sin nød med hverandre, når den ene bærer den andres byrde, og den ene broderlig og trolig hjelper den andre fram på dette bedrøvelige og møysommelige livs vei (Rom 12,13; Gal 6,2).

Han velsigner også mangen gang et gudfryktig menneskes tiltale, selv om den skjer i enfold, så den blir trøstefull for det bedrøvede hjerte. Han legger ofte et godt råd i en venns munn og fører en gudfryktig samaritan til et hjerte som er såret og bedrøvet til døde, for at han skal forbinde det, øse olje og vin i sårene, pleie det og sørge for det (Luk 10,33 ff.).

Da vår kjæreste frelser var kommet i nød og ble plaget av helvetes angst på Oljeberget, kom han tre ganger til sine disipler og ba at de ville våke og be sammen med ham (Matt 26,40.45). Har Guds Sønn gjort dette, hvem vil da bebreide oss arme syndere for det? Er derfor stuen full av røyk og damp, dere bedrøvede sjeler, så lukk opp dører og vinduer, gi deres beklemte og engstede hjerter luft og si med Job: «Så vil jeg da ikke legge bånd på min munn. Jeg vil tale i min ånds trengsel, jeg vil klage i min sjels bitre smerte» (Job 7,11).

Men legg merke til dette: Hold samme orden som deres Frelser holdt: be først til Gud, og utøs først deres hjerte for ham! Se dere deretter om etter et trofast hjerte som dere kan meddele deres nød. Og siden et slikt ikke finnes overalt, så rop til Gud om at han vil åpenbare eller vise dere et slikt!

Men se ikke, når dere velger, på jordisk anseelse eller verdslig klokskap eller hva annet som pleier å behage kjødet, men først og fremst på gudfryktighet, erfaring og taushet! Søk et hjerte der dere med visshet vet at Jesus Kristus bor og hersker med sin Ånd og nåde, et hjerte som er prøvd ved kors og trengsel og slik av egen erfaring har lært å ha medlidenhet med de anfektede og bedrøvede og å råde og hjelpe dem.

Jeg kjenner et eksempel på en brav prest på landet som var plaget av alle slags anfektelser og mange sørgmodige tanker. Han hadde en nabo som riktignok også hadde trengsel nok, men bare utvendig: fattigdom og næringssorger, siden han hadde en dårlig stilling og ved siden av måtte ernære seg og sine med et lite jordbruk.

For denne klaget presten sin nød; men naboen irettesatte ham meget strengt for at han overlot seg til slike underlige og onde tanker som han selv skulle advare andre mot; det var ikke i samsvar med hans embete og kristendom, og så videre. Slik ble presten mer forvirret og bedrøvet enn lettet og trøstet. Så viktig er det at man i sin nød kommer til et øvd og erfarent hjerte som har gjennomgått lignende nød.

Det er godt om man framfor alle andre kan henvende seg til en gudfryktig predikant, som selv er prøvd ved trengsler og anfektelser, full av ånd og kraft, og ved lang erfaring har lært å tale vennlig og trøstende til de bedrøvede hjerter, og som etter sin frelsers eksempel ikke knuser det knekkede rør og ikke slokker den rykende veke (Jes 42,3; Matt 12,20). Slike mangler gudskjelov ikke på de fleste evangeliske steder.

For Guds godhet og omsorg for sin kirke ses blant annet klart av at han ennå stadig driver trofaste arbeidere ut til sin høst (Luk 10,2), og lar dem bli så hardt medfart av djevelen og verden at de lærer å være saktmodige og ydmyke og, etter at de selv er blitt omvendt og bevart, å styrke og trøste sine brødre.

Imidlertid gjør et bedrøvet hjerte også ofte vel i å velge en annen gudfryktig kristen å klage sin nød for. Mangen lærd og klok mann som ved Guds nåde har fått en hustru som kan tie, som er gudfryktig, og som hjertet hans kan stole på, har det godt med at hun med hete tårer viser sin deltakelse, enda hun ikke vet noe å si når han åpenbarer for henne sin nød og alt det onde som rammer ham fra Satan og verden.

Dessuten finnes det mange som heller ikke mangler gode råd og kraftig trøst, slik Luther et sted sier: «Når jeg har vært i angst og anfektelse, har ofte Filip Melanchthon og dr. Pommer, ja til og med min hustru, trøstet meg med Guds ord.»

Mathesius forteller om en kone som talte til sin mann, da hans liv svevde i fare, med disse ord: «Ak, min aller kjæreste mann, vær ikke bekymret for meg og barna dine. Gjør det som er rett, og foreta deg for alt i verden ingenting for min skyld som strider mot din samvittighet. Gud lever ennå; han vil nok vite å sørge for meg og barna dine, som enkers og farløses sanne far. Og om han enn for en tid river oss fra hverandre, skal han likevel føre oss sammen igjen i evig herlighet for sitt åsyn, hvor jeg skal være og bo hos deg i evighet.»

Den som Gud har skjenket en hustru med en så frimodig tro og slik åndelig klokskap, bør ikke betenke seg på å åpenbare for henne sitt hjertes nød.

Jeg har også sett eksempler på at enda ringere personer har vært et bedrøvet hjerte til trøst. En gudfryktig kone hadde en uforstandig og drikkfeldig mann som gjorde henne megen hjertesorg. En gang klaget hun sin nød for foreldrene og vennene sine, som begynte å skjenne på mannen; slik ble det bare verre, og det gudfryktige hjerte ble redd for å åpenbare sin nød oftere. Hun hadde imidlertid en brav tjenestepike som godt så den urett konen daglig led av sin Nabal, og som ofte gråt med den gråtende og etter evne talte trøstende til henne; for henne kunne hun siden uten fare klage over sin elendighet.

Jeg har kjent en gudfryktig enke, prøvd ved mye kors, som når hun ikke visste hvor hun skulle vende seg med sin sorg og nød, kalte sin elleve- eller tolvårige sønn ut av kammeret hans eller gikk inn til ham og klaget for ham.

Gutten pleide å si med tårer: «Ak, kjære mor, jeg kan jo ikke hjelpe deg. Hadde Gud først hjulpet meg fram, ville jeg gjerne gjøre alt jeg

kunne.» Men hun svarte: «Min sønn, du er mitt eldste barn; du lærer etter hvert å forstå din mors nød. Jeg sier det til deg for at du skal hjelpe meg å be, og for at jeg kan skaffe mitt arme hjerte litt luft.»

Et uerfarent og jordisk sinnet hjerte vil nok anse slikt for latterlig; men de som er øvd i anfektelser og trengsler, vet hvor godt det gjør de bedrøvede når de på en eller annen måte kan utøse og lette sitt engstede hjerte.

Jeg kommer nå til den andre påminnelsen, nemlig den til de kristne i alminnelighet. Den går ut på at de bør gi særlig akt på slike bekymrede mennesker som har en stor og skjult nød å kjempe med, og som de ikke vil åpenbare eller klage over for noen. De bør ta seg hjertelig av dem, omgås dem vennlig og gi dem anledning til å fatte tillit til seg, så de ikke lenger betenker seg på å betro dem det som trykker dem.

For selv om slike bedrøvede mennesker pleier å skjule sin nød så mye som mulig og ofte anser det for skammelig om den skulle bli kjent, kan man snart merke det på dem. Deres blege ansiktsfarge, deres tårefylte øyne, deres jevnlige sukk, deres kjærlighet til ensomhet og deres mangel på matlyst og søvn røper det de selv ikke vil røpe.

Når en gudhengiven sjel ser eller kjenner slike mennesker, må han ikke gå foraktelig forbi dem, som presten og levitten gikk forbi det stakkars sårede menneske (Luk 10,31 ff.), men ha medlidenhet med dem og ikke slutte før han har fått ut av dem hva som tynger hjertet, så han kan gi dem trøst, råd og all mulig hjelp.

Slik gjorde kong Artaxerxes. Da han merket at hans munnskjenk Nehemja var sørgmodig, sa han til ham: «Hvorfor ser du så bedrøvet ut? Du er jo ikke syk. Det kan ikke være annet enn hjertesorg!» (Neh 2,2). Slik forholdt også vår Frelser selv seg overfor de to disiplene som gikk til Emmaus: «Hva er det dere går og samtaler om på veien, og ser så bedrøvet ut?» (Luk 24,17).

I kirkehistorien fortelles det om en abbed ved navn Apollonius, som hadde over fem hundre munker under sitt oppsyn. Når han merket at noen av dem var bedrøvet, sluttet han ikke å spørre etter årsaken, og når den andre ville dølge den, kunne han legge hånden på hans bryst og hjerte og si: «Her ligger nøden skjult», og føye til: «Det sømmer seg ikke å være sørgmodig for dem som har Gud til sitt håp og sin frelse i himmelen», og slikt mer.

Da hoffmannen Jonadab merket at Amnon slet med en hemmelig nød, sa han til ham: «Hvorfor ser du så dårlig ut, kongesønn, morgen etter morgen? Vil du ikke si meg det?» (2 Sam 13,4). Hvor mye mer bør ikke da en gudfryktig sjel si til et bedrøvet hjerte som den kjenner eller støter på: «Hvorfor er du så blek, du Guds barn? Hvorfor er du så sørgmodig? Hva er det som trykker deg? Vil du ikke si meg det? Utøs ditt bekymrede hjerte i mitt skjød; betro meg din nød; kanskje gir Gud meg nåde til å råde og hjelpe deg», og så videre.

Men først og fremst bør prestene i så måte være årvåkne og omsorgsfulle. De bør ikke bare åpenlyst ved alle anledninger vise sitt medfølende, tause, trofaste, trøstefulle og kjærlige hjerte og forholde seg slik i lære og liv at bedrøvede mennesker kan fatte tillit til dem og desto heller ønske å betro dem sin nød.

De bør også gå etter slike sjeler, besøke dem framfor andre og trolig bistå dem med trøst og undervisning, for at ikke Guds dom over de falske og utro hyrdene i Israels hus også skal ramme dem: «Ve Israels hyrder, som røkter seg selv! Er det ikke hjorden hyrdene skal røkte? … Det svake har dere ikke styrket, det syke har dere ikke legt. Det som er brutt ned har dere ikke forbundet, det bortdrevne har dere ikke ført tilbake, og det fortapte har dere ikke oppsøkt» (Esek 34,2 ff.).

Jeg slutter med ordene til en gudfryktig enke, prøvd ved mange trengsler: «Gud trøste alle bedrøvede hjerter! Da vil heller ikke mitt bli glemt.» Ham være ære i all evighet! Amen.

Femte preken. Om tungsinn og sorgfullhet som Gud av og til lar komme over den troende sjel

I Jesu navn. Amen.

Joh 12,27: «Nå er min sjel forferdet! Og hva skal jeg si? Far, frels meg fra denne time! Men nei, derfor er jeg jo kommet til denne time. Far, herliggjør ditt navn!»

Om den greske keiser Tiberius den andre forteller historieskriverne at han var en overmåte gavmild og godgjørende herre mot de fattige – så langt at det til og med noen ganger så ut til at han måtte mangle midler til å holde det keiserlige bord ved like. Derfor talte Sofia, keiser Justins etterlatte enke (ved hvis nåde og støtte han hadde nådd keiserverdigheten), alvorlig til ham, nesten bebreidende, og kalte hans gavmildhet ødselhet. Han svarte henne at han var viss på

aldri å mangle det nødvendige når han etter Kristi befaling sørget for de fattige og samlet seg en skatt i himmelen.

En gang han gikk og spaserte i keiserpalasset, la han merke til en marmorstein i brolegningen med et kors hugget inn. Han sa at det ikke var riktig å gå med føttene over dette tegn på vår frelse, og befalte at man skulle ta steinen opp og flytte den et annet sted.

Men da man tok opp den første steinen, fant man en annen av samme slag under den, og den var også merket med korset. Han befalte at den også skulle tas opp, og deretter en tredje, helt lik de to første; da fant han mot all forventning en stor skatt, som etter hva noen vil vite, beløp seg til over en million daler.

Mens han undret seg over Guds godhet og lot dele ut rike gaver til de fattige av funnet sitt, kom det en gammel mann fra Italia og fortalte ham at han visste om en stor skatt. Narses, som under keiser Justinian hadde vært en fremgangsrik og berømt feltherre i Italia, hadde skjult den, og han ville vise keiseren hvor den lå. Skatten var så stor at det gikk flere dager før den var gravd opp.

Dette styrket den gudfryktige keiser mer og mer i troen, og han sluttet ikke å gjøre vel mot de trengende. Gud lønnet ham for det – foruten på den nevnte måten – også med en seierrik og lykkelig regjering.

Jeg har gjerne villet nevne disse hendelsene fordi de på en meget fin måte forklarer og stadfester vår Guds ord og løfter til de fattiges velgjørere.

Slik sier Salomo: «Den ene strør ut og får enda mer, den andre holder tilbake mer enn rett er, og det blir likevel bare fattigdom. Den som sprer velsignelse, skal trives» (stadig bli rikere på åndelig og legemlig velsignelse, på ære og gods). «Og den som lesker andre» (nemlig de fattige, likesom regnet vederkveger de tørre marker), «han blir selv forfrisket» (overøst med Guds rike velsignelse; Ordsp 11,24.25).

Og på et annet sted: «Den som forbarmer seg over den fattige, låner til Herren, og Herren skal gjengjelde ham hans velgjerning» (Ordsp 19,17); «den som gir til den fattige, skal ikke lide nød» (Ordsp 28,27).

De gavmildes hjerte er ofte likesom profetenkens oljekrukke: hun øste stadig i de tomme karene uten å mangle olje, så lenge hun øste og så lenge det fantes tomme kar (2 Kong 4,5 ff.). Det er som en brønn

med skjulte, men rike årer, der vannet vokser og tiltar jo mer en øser av den.

Deres hender er som deres frelsers hender da han brøt brødet blant så mange tusen i ødemarken: etter hvert som han brøt og delte ut, vokste det og mangfoldiggjorde seg, så disiplene kunne samle flere kurver med rester (Mark 8,6; Joh 6,11). Gavmilde og godgjørende mennesker er lik blomstrende trær, som ikke bærer mindre frukt fordi biene samler honning i stor mengde fra blomstene deres.

Hvordan går det da til at den trofaste og sannferdige Gud, som hittil ikke har latt en eneste drikk vann som er rakt hans egne, bli ulønnet, finner så liten kreditt her i verden? Hva kommer det av at ingen gjerne vil låne ham noe, enda han hittil ikke er blitt noen noe skyldig, men har betalt alt rikelig og i overflod?

Vi mennesker setter mang en gang pengene våre i hus som en ildebrann kan fortære og legge i aske; i marker som kan gro igjen og bli bevokst med torner og tistler, oversvømmet av vann, dekket av sand og gjort ubrukelige. Vi låner dem ut mot et dødelig og bedragersk menneskes skyldbrev som en samvittighetsløs jurist kan argumentere bort og gjøre ugyldig; mot et pant som tyver kan stjele fra oss og møll og mark fortære. Vi våger dem på et skip som svever mellom vind, bølger og klipper og ofte forliser på første reise.

Hva kommer det av at vi ikke vil sette noe inn i himmelen, ikke låne eller betro noe til den rike og trofaste Gud på hans ord og håndskrift, og ikke våge noe på hans løfter, hans godhet og velsignelse? For en vrang blindhet! Hvor rettferdig og velfortjent er det ikke om du taper alt, fordi du ikke har villet stole på ham som er den evige trofasthet og visdom, ja som du har alt fra og som er alt!

Man forteller om en verdsvis mann ved navn Krates at han kastet alle pengene sine i vannet og sa at han heller ville senke godset sitt enn at det skulle senke ham. Når verden hører dette, ler den av ham som av en dåre som ikke visste hva penger er gode til.

Og likevel oppfører verden selv, den store dåre, seg ikke bedre. Hvor mange penger kaster den ikke daglig i vannet! Hvor mange sløser, spiller og kler den ikke bort! Hvor mange setter den ikke i det uvisse! Hvor mange betror den ikke forfengeligheten og forgjengeligheten, som den, særlig i døden, har like mye å vente av som om den hadde kastet dem i vannet!

Hvor mye bedre var det ikke å låne dem til Herren og legge dem ned hos ham som betrodd gods, så en kunne ta dem igjen med rik vinning den tid en trengte dem mest!

Slik sier vår Frelser: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!» (Luk 16,9). Og hans apostel råder dem som er rike i den nåværende verden, til ikke å være overmodige og ikke sette sitt håp til den usikre rikdommen, men til den levende Gud; de skal gjøre det gode, være rike på gode gjerninger, være gavmilde og gjerne dele med andre, så de samler seg selv en skatt, en god grunnvoll for det kommende (1 Tim 6,17.18).

For at denne påminnelsen skal virke desto sterkere på en og annen, vil jeg ennå fortelle en merkverdig hendelse som kort viser at Gud ikke lar de rike almisser bli ulønnet. I året 1316 hadde venderne gjort stor skade i omegnen av byen Bremen og brent, røvet og ført bort alt. Som følge av det oppsto det en stor hungersnød, så de menneskene som var igjen, plukket gresset på marken og begynte å ete det av sult, som kveg.

I den nevnte byen levde det da en adelig ridder og domherre ved navn Boge, en gudfryktig og gavmild mann. Han hadde befalt tjenerne sine at de ikke skulle la noen fattig gå fra hans dør uten å gi ham noe. Nå ble tilløpet svært stort, og tjenerne ble trette av å gi. De fryktet at de selv og deres herre til slutt skulle bli fattige og nødlidende, og gikk til ham og sa at man måtte holde opp med denne almissedelingen; ellers ville de selv komme til å sulte, for det var nesten ikke mer korn på loftet og ikke mer mel i melkistene.

Men han smilte og svarte: «Kom og vis meg hva som er der og ikke er der! Gud vil nok unne oss så mye at vi ikke kommer til å lide noen mangel, når vi for hans skyld villig gir til de fattige.»

Da de gikk omkring, fant de melkistene, som tjenerne hadde forlatt tomme, alle sammen fulle. De gikk opp på loftet og fant alle kroker fulle av korn, så de måtte undre seg over det.

Da sa den gavmilde og gudfryktige herren: «Ser dere nå, tjenere, at det er sant det Kristus sier: ‹Gi, så skal det bli gitt dere! Et godt mål, stappet, ristet og overfylt, skal bli gitt dere i fanget!› (Luk 6,38). Gud, den allmektige skaper, kan gi der det ingenting er, og forøke og

mangfoldiggjøre der det er lite. Del derfor ut til de trengende, så skal vi få», og så videre.

Å, Herre Gud, gi oss den nåde at vi av hjertet setter vår lit til deg og ditt ord! Da skal vi verken mangle vilje eller evne til å gjøre det gode.

Men jeg har dvelt lenger ved denne høyst nødvendige påminnelsen enn jeg tenkte, og går nå over til å vise at den fine beretningen om keiser Tiberius også kan tjene som et bilde på korsets nytte.

Mang en gudfryktig sjel finner jo ennå i dag et kors liggende på ett eller annet sted og blir nødt til å løfte det opp eller ta det på seg og bære det etter sin Jesus. Ofte blir det ikke ved ett; det ligger to, tre og flere oppå hverandre, og en gudelskende sjel må ta dem alle opp.

Med andre ord: hos de gudfryktige hjerter melder det seg ofte den ene nød, den ene sorg, den ene trengsel etter den andre. Når de har tatt opp og overvunnet én, er allerede en ny for hånden. Det ene korset avløser ofte det andre, og de troende bytter nok byrde, men blir ikke fullstendig kvitt den.

Dette vekker ofte sorgfulle og kummerfulle tanker hos dem, så de sier med Asaf: «Ja, forgjeves har jeg renset mitt hjerte og vasket mine hender i uskyld. Likevel ble jeg plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med tukt» (Sal 73,13.14).

Men utfallet lærer dem at under de tunge og sammenhopede korssteinene ligger det en stor skatt skjult: Guds farskjærlighet og hjertensgode hensikter, Jesu nåde og fred, Den Hellige Ånds trøst, lutter gagn, glede, herlighet og salighet. Den som gjør Jesu kors den ære å ta det villig og glad opp i tro og kjærlighet til ham og ikke blir trett av det, skal erfare at trengselen er en hemmelighet i Kristi rike, og at det til slutt ikke kan vokse annet opp av den enn rettferdighetens salige frukt.

I regnvær står blomstene og kornaksene med hengende, tårefulle hoder, som om de sørget; men nettopp dette er til deres beste. Slik får de saft og kraft, så de siden kan utfolde seg desto lifligere og sette desto mer og skjønnere korn.

Denne siste likningen minner meg om det jeg har satt meg fore. Hittil har jeg talt om korsets nytte i alminnelighet; denne gangen vil vi behandle og overveie tungsinnet og sorgfullheten som ofte etter Guds hellige råd og vilje legger seg over den gudfryktige sjel som en tykk tåke eller en mørk og regntung luft. Vi vil vise at også den tjener

sjelen til beste og er som en forberedelse til stor og himmelsk glede. Gud inngyte vårt hjerte sin kraft, så det kan strømme over og utgyte seg andre til trøst, for Jesu skyld! Amen.

I det betydningsfulle skriftordet vi har valgt til tekst, fordi det tjener vårt formål så godt, bør vi først betrakte Herren Jesu uventede, plutselige og underlige sorgfullhet. Den gir han selv til kjenne med bemerkelsesverdige ord: «Nå er min sjel forferdet! Og hva skal jeg si? Far, frels meg fra denne time!» Her skal vi dels merke oss tiden da den dyrebare frelser ble overfalt av denne sorgfullheten, dels hvordan den var: at den ikke var liten og ubetydelig, men gjennomtrengende, stor og tung.

Når det gjelder tiden, viser det lille ordet «nå» oss tilbake til det foregående. Der forteller evangelisten at ikke bare en stor mengde som var kommet til Jerusalem i anledning høytiden, hørte at Jesus ville dra inn i byen, tok palmegrener og gikk ut for å møte ham og ropte: «Hosianna! Velsignet være han som kommer i Herrens navn, Israels konge!»

Det som særlig drev folket til dette, var at det av dem som hadde vært til stede da han kalte Lasarus fram av graven og reiste ham opp fra de døde, hadde fått vite om dette store underet og hørt det prise.

Men også noen greker, som var kommet opp for å tilbe på høytiden eller overvære gudstjenesten, gikk til Filip, en av Herrens disipler, og ba om å få se Jesus, for de hadde hørt så mye tale om hans under og store gjerninger.

Nå skulle en vel ha trodd at Herren ved en slik anledning, da så stor ære ble vist ham, ville ha vist seg særlig glad. Men tvert imot blir han inderlig bedrøvet og kan ikke skjule denne sin sjels bedrøvelse.

At det ikke var noen liten sorgfullhet som denne gangen falt over ham, kan vi slutte dels av det sterke uttrykket han bruker: «min sjel er forferdet». Hans bedrøvelse var nå meget heftig; en plutselig skrekk og angst kom over ham; hans sinn, som ellers var klart og rolig, ble liksom opprørt og rystet. Uten tvil kunne en også se det på ham: han var blek; det kom gysninger over ham, så han skalv og bevet som et løv.

Dels slutter vi det av at han taler så beklemt om det: «Og hva skal jeg si? Far, frels meg fra denne time!» Det første uttrykket viser et engstet sinn som av sorg ikke vet hvor det skal vende seg, og ikke kan finne

ord til å uttrykke og skildre sin hjertesorg. Det andre er et veldig sukk der han ber om rask hjelp.

Nå ser vi at vår kjæreste frelser kort etter folkets glade tilrop og etter sitt inntog i byen Jerusalem – da alle visste å tale om hans herlige under og kraftige gjerninger, og til og med utlendinger ønsket å se ham – ble grepet av stor forferdelse og dyp bedrøvelse.

Det skjedde ikke bare denne ene gangen, men også andre ganger. Da han sto ved Lasarus' grav og så søstrene hans og jødene som var kommet for å trøste dem, gråte, «ble han opprørt i sin ånd og rystet» (Joh 11,33). Straks etter at han hadde vasket disiplenes føtter, ble han rystet i ånden, og vitnet og sa: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: En av dere kommer til å forråde meg» (Joh 13,21).

Mest bemerkelsesverdig av alt er likevel den skrekkelige angst og sorgfullhet som kom over ham i hagen på Oljeberget kort før hans lidelse, og som presset blodig svette av ham (Luk 22,44). Om den sier han selv: «Min sjel er ganske bedrøvet inntil døden» (περίλυπός ἡ ψυχή μου – Matt 26,38): frykt, skrekk og angst har helt omgitt min sjel; det er som om jeg var falt i et angsthav, og som om frykt og bedrøvelse trengte inn på meg fra alle kanter og slo sammen over meg; mitt hjerte er som en beleiret by, innesluttet av fienden rundt omkring og engstet på alle steder.

Av dette ser vi at selv om Herren Jesus i det store og hele hadde liten glede her i verden og alltid gikk liksom bøyd under den tunge byrden av synden og det menneskelige livs elendighet, av fattigdom, forakt og forfølgelse, hadde han likevel noen ganger egne timer da det kom en sorg og engstelse over ham så stor og heftig at vi ikke kan forestille oss den.

For det andre skal vi i teksten vår finne og betrakte årsakene til den heftige bedrøvelsen som kom over vår Frelser. Han antyder den kort, slik bedrøvede mennesker gjør, med ordene: «Men nei, derfor er jeg jo kommet til denne time.» Det er som om han ville si: Men hvorfor skal jeg klage så sårt og be om rask hjelp? Jeg vet jo godt hvorfor jeg er kommet til denne verden: for å fullføre din aller helligste vilje og ditt råd, og ved min angst, lidelse og død forløse menneskeslekten og fri den fra helvetes angst.

Når jeg fører dette hellige verk ut, bør det ikke forundre meg at djevelen og verden går heftig løs på meg, og at helvetes angst faller over

meg. Det må være slik om menneskene skal bli hjulpet; jeg må prøves i alle ting, for at jeg kan ha medlidenhet med dem som blir prøvd og er bedrøvet, og siden ta meg desto hjerteligere av dem, og så videre.

Hovedårsaken til Herren Jesu sorgfullhet var altså hans Fars hellige vilje og råd (Apg 2,23). Faderen hadde overgitt ham som skyld- og forsoningsoffer for oss mennesker; han hadde gitt hans åndelige og legemlige fiender makt over ham (Joh 19,11); for våre overtredelsers skyld knuste han ham med sykdom (smerter, skrekk og angst) og la straffen på ham, for at vi skulle ha fred (Jes 53,5.10). Han ga og rakte ham angstens og korsets bitre kalk, som Sønnen også villig tok imot av hans kjære hånd (Joh 18,11).

Siden han hadde påtatt seg å bøte for menneskene og lide det de hadde fortjent med sine synder, kunne det ikke være annerledes. Guds vredes bølger måtte styrte over ham; lovens forbannelse måtte hvile tungt på ham; han måtte utholde helvetes angst, frykt og redsel; han måtte kjenne dødens brodd, og så videre. Disse lidelsene, som senere på Oljeberget og på korset omgav ham i hopetall og oversvømte ham med store bølger, hadde han nå en forsmak på.

Han så sin forestående smertefulle og vanærende død og sine mangfoldige lidelser for øynene; han kjente den tunge byrden av alle verdens synder, som han hadde tatt på seg; han smakte så å si allerede galledrikken som var beredt og bestemt for ham. Satan prøvde med Guds samtykke sin ondskap og sitt hat på ham som verdens Frelser, og angrep ham heftig – kanskje i den tanke at han kunne skremme ham fra hans hellige forsett og få ham til å skifte mening.

Med å forordne og tillate dette hadde Gud imidlertid en ganske annen hensikt, som vi også tidligere har berørt. Den var ikke bare at hans aller kjæreste Sønn skulle bøte for menneskenes synder og særlig for deres utidige, tåpelige gleder og slik fri dem fra helvetes angst og evig bedrøvelse, men også at bedrøvede sjeler og bekymrede hjerter skulle ha en desto større og frimodigere tillit til ham som en yppersteprest, som er prøvd i alt i likhet med dem, men uten synd, så han kunne vite hvordan de anfektede og elendige har det, og ha medlidenhet med deres skrøpelighet (deres sorgfullhet og mangfoldige andre lidelser og trengsler).

Merknad. Augustin sier fint (over Sal 87): «Disse virkningene av den menneskelige skrøpelighet, så vel som selve den menneskelige skrø-

peligheds kjød og det menneskelige kjøds død, påtok Herren Jesus seg ikke av noe tvingende vilkår, men av fri medlidenhet. De av hans egne» (hans troende) «som under de menneskelige fristelser kommer til å bli bedrøvet og sørge, skulle ikke derfor tro seg fremmede for hans nåde og ikke regne slikt for synder, men for tegn på menneskelig skrøpelighet; likesom et kor som synger i samklang med forsangerens røst, slik skulle hans legeme lære av sitt hode.» Og Ambrosius (over Luk 22): «Guds Sønn ville ha vært meg til mindre gagn dersom han ikke hadde påtatt seg min tilstand. Derfor sørget han i mitt sted – han som ingenting hadde å sørge over for seg selv. Og etter å ha oppgitt gleden ved sin evige guddom, underkaster han seg min skrøpeligheds besvær. For han påtok seg min bedrøvelse for å kunne skjenke meg sin glede, og i våre fotspor steg han ned like til dødens bitterhet, for i sine fotspor å kunne kalle oss tilbake til livet.»

For det tredje skal vi i teksten merke oss hvordan vår aller kjæreste frelser forholdt seg under den store bedrøvelsen som var kommet over ham. Som sin Fars lydige og kjærlige Sønn overgir han seg med tålmodighet og villig hjerte i hans hellige og nådige vilje: «Far,» sier han, «herliggjør ditt navn!»

Det er som om han ville si: Selv om en stor angst og dyp bedrøvelse nå har overfalt meg, og jeg godt vet at jeg ennå har mye mer å vente før jeg får fullført forløsningsverket, så blir du likevel, o Gud, min Far, og jeg er forvisset om din faderlige gode mening og evige kjærlighet. Derfor vil jeg gjerne underkaste meg alt som tjener til å herliggjøre ditt navn og frelse menneskeslekten.

Herliggjør da, Far, ditt navn! La din rettferdighet, hellighet, sannferdighet, allmakt, visdom og barmhjertighet åpenbares på meg og i mine lidelser; fullfør det verk du har begynt ved meg; legg ved meg verden, synd, død, djevel og helvete under dine og mine føtter. Jeg vil gjerne kjempe til blodet, ja til døden, bare kronen blir lagt for dine føtter, min Far, og ditt hellige navn heretter blir høyt prist overalt i verden. Jeg vil gjerne være sorgfull, bare dine barn kan få glede seg i deg; jeg vil gjerne lide angst, skrekk, smerter, skam og vanære for at de kan slippe fri og bli bevart til den evige glede, ære og herlighet; jeg vil gjerne dø for at de skal leve for deg og med deg til evig tid.

Kort sagt: Den søte Frelser sier med disse få ordene det han tydeligere uttaler under sin harde kamp i hagen på Oljeberget: «Far, om du

vil, så la dette begeret» (korsets og dødens beske og bitre beger) «gå meg forbi! Men la ikke min vilje skje, bare din» (Luk 22,42).

Når vi slik kort har belyst og forklart disse vemodige ord av vår Frelser, trekker vi av dem den lærdom at de troende sjeler, som lever i forening og samfunn med Kristus, også har del i hans sorgfullhet. Som han blir de ofte overfalt av stort tungsinn og sjelsangst, og vet ofte ikke for bedrøvelse hva de skal tenke eller si, eller hvor de skal vende seg.

Herren Jesu alminnelige utsagn: «En disippel står ikke over sin mester, heller ikke står en tjener over sin herre» (Matt 10,24; Joh 15,20), og det hans apostel sier om den likedannelse de må ha med ham (Rom 8,29) og om samfunnet med hans lidelser (Fil 3,10), gjelder også i denne henseende.

Når hodet er tungt, trett og sykt, kjenner alle lemmene det; og når Herren Jesus selv ikke kunne unngå tungsinn og sorgfullhet i sitt kjøds dager, hvordan skulle da hans lemmer og etterfølgere kunne bli forskånet for det? Jeg kan ikke huske å ha kjent, lest om eller hørt tale om noen sann kristen som ikke hadde følt en del av sin frelsers sorgfullhet og ikke hadde måttet drikke av hans kalk.

Mange henger sorgfullheten ved fra morsliv, og de dras med den alle sine dager. Det hviler nesten alltid en mørk sky over sinnet deres, og de ligner en vandringsmann som går i tykk tåke og ikke kan se omkring seg; selv om han reiser gjennom den mest yndige og fagre egn, har han ingen glede av den, for alt er liksom innhyllet og tildekket for ham.

Sannelig, mang en gudfryktig sjel som ellers har grunn til glede i både åndelige og legemlige ting, kan ikke gjøre seg den glede til eie, fordi tåken av vedvarende sorgfullhet ikke tillater det. Hvor mange mennesker sitter ikke i stor rikdom og ære, men har likevel intet glad hjerte som kan finne fornøyelse i det! Ja, hvor mange er det ikke som lever i nådestanden og i forening og samfunn med Jesus Kristus, og som likevel ikke kan verge seg mot uopphørlig sorgfullhet og tungsinn!

Andre kjenner den bare av og til, og er ofte frimodige og vel til mote, nyter godt av sin tro og kan synge, prise Gud, påkalle ham med tillit og glede og pukke på hans godhet og miskunn overfor verden og helvete. Men ofte overfalles de av plutselig sorgfullhet, er redde og

fulle av forferdelse, som om de hadde glemt sin tro, og gjør ikke annet enn å gråte, klage og sukke. Meget treffende sier en åndrik lærer i vår kirke, som har skrevet svært oppbyggelig og trøstefullt om dette emnet:

«Mange gudfryktige kristne er riktignok ikke alltid underlagt tungsinn og bedrøvelse, og blir heller ikke, som noen, daglig hjemsøkt av Gud med kummer (etter Jobs ord, kap. 7) eller prøvd hver time. Men til forskjellige tider kommer det sorgfulle anfall og stormer over dem, så hjertet fylles med angst og bedrøvelse og ingenting i hele verden kan glede dem. Alt de ser, volder dem hjertesorg, og de vet likevel ikke rett hvordan dette går til. Slik beklemthet kjenner de ofte én gang i måneden eller annenhver måned, ofte også noen timer hver måned, ofte også på bestemte tider av året. Ja, noen ganger har de ro den ene uken, men kjenner vemod den andre. På samme vis skifter dagene: mang en dag er glad for dem, mang en sørgelig. Selv dagens timer er ulike for dem: én eller noen tilbringer de i ro og glede, men snart kommer det en time over dem som engster dem sterkt. Og likesom Kristi, vår kjære frelsers, sjelsangst begynte i hagen da natten brøt inn, slik kommer det også over mange en bedrøvet stund om kvelden, da de må stanse opp og ha tålmodighet, og imens så vidt mulig holde seg oppreist ved dype sukk til Gud, inntil sjelens mørke uvær drar bort og den forrige glede kommer tilbake.» (*Scherertz.*)

Erfaringen lærer at slik sorgfullhet overfaller mange plutselig, akkurat som om vinden hadde blåst den over dem, som en sier. De vokter seg for vrede, for skadelig mat og drikke og for alt som kan vekke sorgfullhet hos et menneske; de vandrer så godt de kan i gudsfrykt og bevarer hjertet og samvittigheten med all omhu. De har også ofte kjærlige og gudfryktige husfolk som gjør dem alt godt og intet ondt, og som så vidt de kan, vokter seg for at noe skal hende som kan opprøre dem og gjøre dem bedrøvet. Likevel uteblir ikke sorgfullheten.

Mange overfaller den ved bordet eller i et lag med gode venner; mange sniker den seg innpå i hagen når de søker sin glede i Guds skapninger, eller mens de er opptatt med bøkene sine eller annet arbeid.

Jeg har erfart at kristne sjeler av en ubetydelig grunn er blitt sorgfulle under et bryllupsmåltid, på en lysttur eller utflukt i det grønne, og har måttet gå bort for å kunne gi tårer og sukk fritt løp.

Hos mange går glede og, om jeg så må si, letthet i forveien; de føler seg uvanlig vel på legeme og sinn; hjertet er glad og kjenner ingen byrde; det kommer dem for at sjelen ikke lenger er i den onde og bedrøvelige verden, men mer enn halvveis til himmelen. Men straks etter følger lutter vemod, bedrøvelse og mørke.

Derfor pleier de å holde sinnets uvanlige frihet for mistenkelig, å forberede seg på det forestående uværet og å påkalle Gud inderlig om at han ikke vil vike fra dem med sin Ånd og nåde og ikke la dem bli fristet over evne, men gjøre både fristelsen og utgangen på den slik at de kan tåle den.

Jeg kjenner prester som ofte overfalles av sorgfullhet når de skal studere til prekenene sine, så de med Paulus må skrive «med stor nød og hjerteangst under mange tårer» (2 Kor 2,4). Alt de tenker ut eller fører i pennen for å legge fram for menigheten, må de så å si kjempe til seg og avtvinge den gode Gud, likesom Jakob, som først etter en hard kamp, der hofteskålen hans gikk av ledd, fikk velsignelsen (1 Mos 32,24 ff.). Deres hjerte er som tønderen i fyrtøyet, som ikke tenner av gnistene før stålet og steinen blir slått hardt mot hverandre.

Likevel må jeg også til ære for Guds underfulle godhet bekjenne at Åndens gaver nesten aldri finnes rikeligere hos slike lærere enn når de studerer med angst og sorgfullhet og etter sin egen mening ikke har forfattet og nedskrevet annet enn dårlige saker, og det forvirret og uordentlig nok. Det kan de gudfryktige tilhørerne ofte til sin store forundring bevitne.

Det lifligste og reneste vann holder en for å være det som siler og bruser hen over småstein og grov sand; slik er også de prekenene som er forfattet under mye angst, sorgfullhet og kamp, mang en gang de beste. Når det utvortes menneske svekkes og bøyes ned av trengsler og anfektelser, hersker Jesus kraftigst i hjertet og taler mest trøstefullt ut av det.

Noe lignende hender visselig også andre personer, regenter og husfedre, når de har et viktig arbeid for seg som sikter på Guds ære og nestens tjeneste. En kjenner også gudfryktige sjeler som blir hjemsøkt av tungsinn og uvanlig sorgfullhet når de skal gå til Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid og prøver å forberede seg til det. Mange blir grepet av det mot de store høytidene, mange til andre tider, etter Guds hellige råd og vilje. Det skal knapt finnes noen sann kristen som

ikke iblant må si med sin Frelser: «Nå er min sjel forferdet! Og hva skal jeg si» (hvor skal jeg vende meg hen)? «Far, frels meg fra denne time!»

Tungsinn og sorgfullhet er nå til dags så alminnelig at ikke engang unge mennesker er forskånet for det. Jeg har selv truffet gutter og piker i tolv- til fjortenårsalderen som har vært svært plaget av det. Mange som en etter utseendet og den utvortes tilstand holder for lykksalige, tilbringer ofte tiden med å sukke, klage og skjelve, og kan ikke finne noen glede i all sin medgang.

Dette onde viser også sine kraftige, men beklagelige virkninger, dels på legemet, dels på sjelen. Hjertet er beklemt og tåket, og fordi det liksom ligger i en presse, blir all livssaft presset ut av det, så det slår og banker uvanlig sterkt. Magen svekkes; lysten til mat og drikke forsvinner; søvnen og nattehvilen forstyrres; hodet blir omtåket; ansiktet blir innfallent og forvridd av sorg; hele legemet blir matt og magert.

Åndens frimodighet taper seg, og likeså lysten til det ordentlige kallsarbeidet og til gudfryktighetens hellige øvelser. En priser ikke Gud med glad andakt; en ber ikke med barnlig tillit; en hører og leser Guds ord med skjult uvilje og lede.

En blir uvennlig, tverr og gretten mot nesten; en omgås stadig mistenksomme, mørke og sorgfulle tanker; en har stadig med døden å gjøre og ser den i møte med ulyst og motvilje. Mange forkorter også livet sitt ved slik sorgfullhet og visner fra den tid av som en plante som er stukket av en mark.

En i sin tid navnkundig lege, dr. Auerbach, forteller at han hadde praktisert i Leipzig i førtiåtte år og derved erfart at de fleste mennesker døde av sorgfullhet. Om dette sier den vise kong Salomo: «Et glad hjerte gjør ansiktet lyst, men hjertesorg bryter ånden ned» (Ordsp 15,13). «Et glad hjerte gir god legedom, men en motløs ånd tar margen fra benene» (Ordsp 17,22). Og Sirak: «Døden kommer av sorg, og hjertesorg bøyer styrken. Sorg har ødelagt og drept mange, og det er ingen nytte i den» (Sir 38,19; 30,25).

Sorgfullheten kan en sammenligne med nøttetrærnes skygge, der ingen vekst vil trives ordentlig, og med eføyen, som henger seg fast ved et tre og skyter sine tråder som røtter inn i barken og suger ut saften, så treet til slutt tørker bort.

Hit hører den bekymrede Davids ofte gjentatte klage: «Jeg er trett av mine sukk. Med tårer væter jeg mitt leie hver natt, min seng er våt av mine tårer. Tæret bort av sorg er mitt øye, det er svekket på grunn av alle mine fiender» (Sal 6,7.8).

«Jeg er utøst som vann» (mine krefter flyter bort og taper seg, likesom vannet renner ut av et veltet kar), «og alle mine ben skiller seg at» (likesom båndene på et trekar sprekker i sommervarmen så karet faller fra hverandre, slik er det også med mitt legeme; det er som om alle mine lemmer ville falle fra hverandre av utmattelse); «mitt hjerte er som voks, smeltet inne i meg. Min kraft er opptørket som et potteskår, og min tunge henger fast ved mine gommer. I dødens støv legger du meg» (du gjør meg lik de døde, min Gud; du kaster meg ned så det nesten ikke er liv igjen i meg; Sal 22,15 ff.).

«For mitt liv svinner bort med sorg, og mine år med sukk. Min kraft er brutt for min misgjernings skyld, og mine ben er uttært» (Sal 31,11). «Mitt hjerte slår heftig, min kraft svinner, og mine øynes lys, selv det er borte for meg» (Sal 38,11), og så videre.

Den beste forklaring på disse og lignende skriftsteder kan erfaringen gi, og kanskje vil mange gudfryktige hjerter som leser dette, ikke forlange noen videre forklaring, for de kjenner daglig hos seg selv det slike skriftsteder uttrykker så sterkt.

For å gi disse enda mer undervisning og trøst må vi se nøyere på årsakene til denne sorgfullheten hos de troende sjeler. Vi nevner da med rette først Guds hellige råd og velbehag: det er han som forordner, sender, styrer og vender sine barns sorgfullhet til deres beste. Skriften vitner tydelig om det: «For han sårer, og han forbinder. Han slår, og hans hender leger» (Job 5,18). «Herren tar liv og gir liv, han fører ned i dødsriket og fører opp derfra» (1 Sam 2,6).

Den gudfryktige Noomi sier: «Herren har ydmyket meg, og Den Allmektige har latt det gå meg ille» (Rut 1,21). David sier: «Min Gud! Min sjel er nedbøyd i meg. Dyp kaller på dyp ved lyden av dine fossefall» (den ene fare, den ene nød, den ene anfektelse følger på den andre), «alle dine brenninger og dine bølger går over meg» (Sal 42,7.8). Et annet sted sier han: «Du» (å Gud) «har gitt dem» (dine egne) «tårebrød å ete og tårer å drikke i fullt mål» (Sal 80,6).

For det er hevet over tvil at den Høyeste styrer været. Snart gir han milde solstråler og vakkert vær, snart lar han regn, storm, torden

og andre uvær komme. Blomstene brer da av og til liksom glade ut bladene mot den lyse himmelen og solen; andre ganger lukker de seg og senker som i sorg sine tårefylte hoder mot jorden. På samme måte er det visst at vekslingen mellom glede og sorgfullhet hos de troende kommer fra Gud. Noen ganger undrer hjertene seg over hans nåde, utvider seg og gleder seg i hans miskunn; men ofte er de dypt bekymret og bedrøvet, når han skjuler sitt åsyn for dem.

Dette sikter Davids ord til: «Men jeg sa i min trygghet: Aldri i evighet skal jeg rokkes! Herre, i din nåde hadde du grunnfestet mitt fjell. Du skjulte ditt åsyn, da ble jeg forferdet» (Sal 30,7.8).

De troendes sjeleglede er Gud og hans nåde, og deres frimodighet hviler i hans makt; deres lys og frelse kommer alene fra ham. Når han da skjuler sitt åsyn og tar fra dem den søte følelsen av sin nåde – når han trekker sin kraft tilbake – kan de ikke annet enn å forskrekkes og bli sorgfulle, utrøstelige, matte og elendige. De er som månen: når solen ikke lyser på den, er den bare et dunkelt og mørkt legeme å se til.

Dertil kommer at Gud Herren ofte selv framstiller – eller lar Satan fremkalle – skremmende og sørgelige bilder i deres indre. Da faller ingen av Skriftens trøstord dem inn; de kan ikke tenke glade tanker. Alt omkring dem er øde, tåkete, mørkt og skremmende, og hvor de enn vender seg, finner de grunn til bedrøvelse.

Om dette har vi et merkverdig sted hos Job. «Hvorfor skjuler du ditt åsyn og regner meg som din fiende? Vil du skremme et bortblåst blad og forfølge et tørt halmstrå? – siden du skriver så harde ting mot meg og lar meg arve min ungdoms misgjerninger» (Job 13,24–26). Om ordene «du skriver så harde ting mot meg» er tolkene ikke enige. Noen mener det er et bilde hentet fra en unådig og fortørnet herre, som bare lar utferdige strenge befalinger mot den som har falt i unåde, og slik forfølger ham overalt; eller fra en dommer som feller en streng og hard dom over en misdeder.

Andre forklarer det med bildet av et brev eller en bok som er skrevet med sort blekk og ofte fylt med klager, sukk og ve, slik som Esekiels bok (Esek 2,10). Det er som om Job ville si: Jeg er ditt brev eller din bok, Gud; du har skrevet alle slags plager, smerter og trengsler i meg, så alle kan lese og se din vrede på meg. Men man kan også godt forklare det ut fra det vi her har for oss. Da sier Job: Hvor jeg enn

snur og vender meg, min Gud, har du skrevet og stilt fram bare bitre og sørgelige ting.

Ser jeg ut over markene mine, minnes jeg at oksene, eselhoppene og sauene mine, som jeg før så arbeide og beite i stor mengde, er borte. Ser jeg mot mine barns bolig, finner jeg den slått i grus av stormen og barna mine ynkelig omkommet. Ser jeg meg om i mitt hus, blir jeg ergret av min kone og plaget av vennene mine, som vil være mine trøstere, og foraktet av tjenerne og andre.

Ser jeg på meg selv, finner jeg et elendig legeme, fullt av sår og onde byller. Ser jeg inn i mitt hjerte, finner jeg ikke annet enn frykt, redsel og angst. Ser jeg opp mot himmelen, har du dekket den med mørke, svarte og tykke skyer, så jeg ingensteds kan skimte annet enn det som er bittert for meg og øker min bedrøvelse.

Slik går det ennå med de troende sjeler. Når sorgens timer kommer, synes det dem som om den rettferdige Gud har skrevet og avbildet bare sørgelige og bitre ting på alle dører og vegger i husene deres. Det finnes ikke en krok der klager, sukk og ve ikke lyder mot dem; og går de ut på marken eller et annet sted, svever den bitre skriften likevel overalt for øynene deres. Solen synes dem ikke å skinne så klart som ellers, og marken kommer dem for som øde, og så videre.

For å belyse dette skriftstedet enda mer er det nyttig å anføre Luthers merkverdige ord, der han taler om mennesker som har en engstelig og forferdet samvittighet på grunn av syndene sine. «Den som slik ser og føler synden», sier han, «ser ikke annet for seg enn alle sørgelige, skrekkelige og grufulle eksempler, redselsfulle dødsmåter, bilder, hendelser, ord og gjerninger som avbilder og framstiller Guds vrede, straff og hevn. Satan fremkaller dem med Guds tillatelse for dem i et øyeblikk, slik han viste Kristus alle verdens riker i et øyeblikk, og med dem griper han og omslutter samvittigheten deres, så et menneske måtte dø i samme øyeblikk om ikke Den Hellige Ånd hjalp og sto det bi.»

En like merkverdig beretning fra den samme læreren hører også hjemme her. «For mange år siden», sier han, «var det en mann som alltid søkte å tjene sin Gud trofast. Likevel hadde han til ulike tider slike sorgfulle timer. Av og til kom sjeleuværet over ham en gang i måneden, av og til hver annen måned, av og til hver tredje måned, og særlig om ettermiddagen, så han gikk omkring overalt og søkte trøst.

Han sa ofte til sine: Nå ser alle skapninger bedrøvet på meg; alle hus, trær, vann, fjell og daler sørger med meg; Gud hjelpe meg lykkelig gjennom i Kristus!» og så videre. (*Scherertz.*)

Kanskje finnes det ennå gudfryktige hjerter som kan sammenholde dette med sin egen erfaring, lett forstå Jobs ord og ofte finne at alt de ser på, er fullt av sørgelige inskripsjoner og påminnelser for øynene deres.

Videre skal vi tenke på Satans avind og ondskap. Fordi han er falt fra Gud, som er den evige kjærlighet, glede og salighet, må han leve og sveve i stadig sorgfullhet, vrede, hat og bitterhet. Av denne ondskapen og avindsyken kommer det at han streber etter å gjøre alle lik seg selv; og siden han ikke selv har noen glede, unner han heller ingen mennesker noen, men plager dem med tungsinn og sorgfullhet av alt han kan og makter.

«Satan», sier den høyt erfarne Luther et annet sted, «er en ånd som uavlatelig tørster etter våre tårer og vårt hjerteblod. At vi ved sorgfullhet skulle bringes til fortvilelse, det ville være hans lyst og glede.»

Han ser med skjeve øyne på den glede og herlighet de troende sjeler har i samfunnet med Kristus, i barneforholdet til Gud og i Den Hellige Ånds trøst. Selv om han vet at han med all sin makt og list ikke kan skille dem fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, anstrenger han seg til det ytterste for at de ikke skal bli glade i sin tro og fullt ut nyte den rettferdighet og salighet som Kristus har fortjent og skjenket dem. (*Se andre del, 5. preken.*)

Helvetes hunder og ulver må vel tåle at Herren Jesu gjenfunne får ligger mykt og trygt på hans skuldre, og de kan ikke rive det ned derfra. Likevel prøver de å skremme det med grufull hyling og uling. De forbannede filisterne ser med misunnelige øyne at Isak og hans trosbrødre, Guds barn, blir velsignet av Gud med all slags åndelig velsignelse i Kristus. De prøver å tette trøstens brønner for dem (Skriften, de hellige sakramenter, Kristi sår), eller de strides i det minste med dem om dem, så de ikke skal eie og nyte dem i fred og ro (1 Mos 26,12 ff.).

Slik går det da ikke bare de ugudelige til straff, men også de gudfryktige til prøvelse, at en ond ånd – dog med Guds tillatelse og i det mål han har foreskrevet – gjør dem urolige, bedrøvede og tungsindige (1 Sam 16,14). Hvordan dette skjer, er det neppe nødvendig å

undersøke, og det vil også være umulig å framstille, siden Satan har tusen midler til det.

En fortjenstfull lærer forteller at en landsdel under den langvarige tyske krigen ble erobret med hærmakt, og at krigsfolket ble der nokså lenge. Da laget en del av innbyggerne, særlig gamle kvinner, underlige, djevelske drikker og ga dem listig til soldatene de mot sin vilje hadde innkvartert hos seg. Soldatene ble grepet av stor sorgfullhet og engstelse natt og dag, og de fleste av dem satte til slutt livet til.

Satan kjenner kreftene som bor i dette og hint i naturen, og slik det blant dem finnes noen som styrker og gleder hjertet, vet han utvilsomt også å finne slike som kan tynge det og gjøre det urolig. Etter Guds ordning kan han la disse kreftene virke på de gudfryktige. (*Scherertz.*)

Men det er også nok at han bare, med Guds samtykke, nærmer seg dem, liksom ånder på dem og skyter sine hatefulle og giftige stråler og piler på dem. Slik sprutet slangen i Åpenbaringen av sin munn vann som en elv etter kvinnen, for å rive henne bort med elven (Åp 12,15).

De gudfryktige sjeler overfalles da mangen gang helt plutselig av sorgfullhet, redsel og angst, som om en vind hadde blåst det på dem, så de og andre ikke kan holde det ut. Det er imidlertid unødvendig å si mer om dette, men slike ting kan likevel være til nytte og gi anledning til gudfryktig ettertanke og hellig våkenhet og forsiktighet.

Dertil kommer for det tredje den sørgelige tilstand verden er i, og som de troende må bli og leve i så lenge det behager Gud. Med full rett kan den kalles en tåredal (Sal 84,7), et sørgehus (Fork 7,2), et land med nød og trengsel (Jes 30,6), hvor «alle ting strever seg trett» (er fulle av uro og elendighet), «mer enn noen kan si» (Fork 1,8).

Gjennom synden har djevelen etter Guds rettferdige dom fått en slik makt i verden at han kalles verdens fyrste, ja verdens gud (Joh 12,31; 14,30; 16,11; 2 Kor 4,4). Det er ikke fordi han i og for seg har noen rett eller makt over Guds herlige skapninger, men fordi han ved synden er virksom i vantroens barn (Ef 2,2) og hersker i dem. De ærer og tjener ham som en gud: daglig ofrer de seg selv til ham og stiller seg til hans tjeneste, lever etter hans vilje og tjener og adlyder ham i all den urenhet og urettferdighet han har slik behag i.

Hvor en slik herre regjerer, kan man vite hvilken sørgelig og beklagelig tilstand det må være, særlig for dem han hater av hele

sitt hjerte og ser på som medlemmer av Herren Jesu rike. Derfor er verden, særlig i disse siste tider da djevelen vet at han bare har en kort tid igjen, overalt full av fornektelse av Gud, bespottelse, vantro, falsk trygghet, urettferdighet, stolthet, prakt, overdådighet, frekkhet, trettekjærhet, urenhet, forbannelser, skjelling og smelling, krig, blodsutgytelse, ran, gjerrighet, ubarmhjertighet, utukt og andre vederstyggeligheter.

Man kan formelig ta og føle på hva apostlene mener når de sier om verden at den er ond og ligger i det onde (Gal 1,4; 1 Joh 5,19).

Når da de troende Guds barn må se og høre slike avskyeligheter, når de må være verdens spott og fotvisk, når de må tåle dens vold og overmot og være med å bøte for dens ugudelighet ved så mange trengsler som den hellige og rettferdige Gud straffer dem med, når de må se seg omringet av stadige farer for legeme og sjel, av mangeslags nød og elendighet, av bare bitende hunder, listige rever, rivende ulver, uhumske svin, stinkende bukker, brølende løver, hvesende og giftige slanger og hoggormer – hvordan kan de da annet enn å bli sorgfulle og dypt bedrøvet?

Erfaringen lærer at når et friskt og sunt menneske lever en tid på et fuktig, muggent og råttent sted, særlig mot sin vilje, pleier legemet å bli urent og usunt og sinnet nedslått og tungt. Guds barn har en helliggjort sjel og en øm samvittighet, og de lever i den onde verden, hvor syndedampene stiger opp i hopetall. Ofte stiger de til himmelen og kommer tilbake som et hardt uvær av Guds vrede. Derfor blir også Guds barn mangen gang tungsindige og sorgfulle.

Jeg holder for at når det ofte skjer skrekkelige ugjerninger på et eller annet sted – når det gis stor forargelse, når grove synder blir begått, i det skjulte og åpenlyst, så himmel og jord kommer i bevegelse og Guds skapninger engstes og sukker over det – da merker også de gudelskende sjeler noe av det og blir sorgfulle, selv om de ikke vet hvorfor.

For å si mine tanker tydeligere: Da den redselsfulle og ulykksalige krigen som nå i noen år nesten har gjort den dyrebare kristenhet til en morderhule og en ørken, og som har kostet så mye gods, så mye blod og så mange tårer, ble overlagt og besluttet av de ugudelige menneskene som begynte den, gledet djevlene seg over det, men de hellige engler skalv.

Hele naturen ble grepet, for å tale på Paulus' måte, av sorg og engstelse (Rom 8,22), og mange gudfryktige sjeler ble da bedrøvet uten å vite hvorfor. Likevel lot den allvitende og barmhjertige Gud det skje, for at de skulle be, sukke og kjempe desto heftigere, stille seg i gapet og stå imot djevelens og verdens ondskap.

Etter djevelens tilskyndelse blir det ofte forfattet og utgitt ugudelige skrifter av gudsfornektende mennesker. Slik er den forbannede boken *De tribus impostoribus*, «Om de tre største bedragere i verden». Noen tilskriver den Pietro Aretino, andre Poggio Fiorentino, som var sekretær ved konsilet eller den geistlige – eller rettere sagt ugeistlige – forsamling i Konstanz. I denne boken våger det ugudelige djevelsbarnet å erklære Moses og Kristus, ikke mindre enn Muhammed, for verdens største bedragere. (*Sekretær: skriver, pennefører. «Geistlig» er et tysk ord som egentlig betyr «åndelig», av «Geist», ånd.*)

Slik er også det såkalte *Amphitheatrum aeternae providentiae divinae*, «Det guddommelige, evige forsyns skueplass», forfattet av en erkegudsfornekter ved navn Giulio Cesare Vanini. Der later han som om han med sterke og gyldige grunner vil bevise at en guddommelig verdensstyrelse finnes. Men han har så langt fra det til hensikt at han tvert imot søker å omstøte den med en mengde skinngrunner, som han stiller opp og så svarer dårlig og kaldsindig på.

Og i vår tid har vi det grufulle skriftet som er kommet ut under tittelen *Tractatus theologico-politicus de libertate philosophandi*, «Teologisk-politisk avhandling om retten til å granske med fornuften». Forfatteren er ifølge de lærde som har skrevet mot det, Benedictus Spinoza, en født jøde. Der drar han fremfor alt Den hellige skrifts sannhet og alle åpenbaringer i tvil, taler spottende om de hellige Guds menn som ble drevet av Den Hellige Ånd, og om deres taler og skrifter, og forvrenger all guddommelig og menneskelig rett slik at man må tvile på om noen djevelens tjener som har latt seg bruke til dette, noensinne har båret seg verre ad.

Når nå slike helvetes tjenere og djevelsbarn utarbeider og forfatter slike bøker, og ugudelige boktrykkere og forleggere får dem trykt og søker å skaffe dem utbredelse, holder jeg for at hele naturen på sin måte sukker og er i smerte. De gudelskende sjeler merker det i det skjulte, sørger, sukker og engstes, selv om de ikke vet hva som er den sanne årsaken.

Ja, det er kommet så langt i verden at gudsfornekterne midt i kristenheten har egne skoler og forsamlinger. En av dem, i Paris, beskrives av en lærd mann på denne måten.

I et lite rom brant det et lys som knapt ga sterkere skinn enn månen når den av og til titter fram bak mørke skyer. Her samlet det seg en mengde mennesker, og for deres bekvemmelighet var det satt fram stoler og seter. Kort etter trådte en mann fram. I det svake lyset kunne han like lite kjennes igjen som de andre. Han begynte å tale om Gud og hans forsyn, om sjelens udødelighet og den ytterste dom, på en måte som lot seg høre. (*Petrus Firmianus, Tract. de genio saeculi.*)

Men like etterpå gjendrev den samme personen alt det forrige og begynte å spotte den kristne lære og alle troens hemmeligheter. Han talte så ugudelig om vår dyrebare Frelser at ingen frafallen Julian eller spottesyk Lukian kunne ha gjort det verre. Han drev gjøn og spøk med hele kristendommen, og så videre. (*Julian: en gresk keiser som falt fra kristendommen. Lukian: en romersk dikter.*)

Når slike ting skjer, må himmel og jord forskrekkes og forferdes over det (Jer 2,12). Jeg kan ikke tenke meg annet enn at de gudelskende sjeler tar del i naturens allmenne frykt og angst og derfor ofte tilbringer slike netter søvnløse, med bønner, sukk, gråt og hulking. Til å forklare og bekrefte dette tjener det at et menneske ofte kjenner en anelse og hjertekval når en stor ulykke står for døren for ham selv eller hans nærmeste, eller når det går ille med venner som er borte fra ham, ofte langt borte. Dette har vi behandlet et annet sted. (*Andaktige innfall, 3. hundre, kap. 31.*)

Å, hvor ofte hører man ikke en far eller mor, en ektefelle, en søster eller bror klage og si: Å, Herre Gud, hvor jeg er redd! Hvor tungt mitt hjerte er! Hvor vondt jeg har det i hjertet! Det er som om det vil briste i brystet på meg; jeg er så engstelig at jeg ikke vet hvor jeg skal gjøre av meg, og så videre. Og senere får de høre at et av barna deres eller en nær slektning akkurat da har vært i stor nød, i fare for legeme og liv, og ofte er blitt reddet, men ofte også omkommet.

Jeg mener at det også skjer ved Guds makt og miskunn, enten ved de hellige engler eller på en annen måte vi ikke kjenner, at de troende sjeler ofte kjenner stor bedrøvelse uten å vite noen åpenbar årsak, når slike skrekkelige vederstyggeligheter foregår. Og siden de nesten er blitt helt alminnelige i denne verdens siste tid, ligger vel her en stor

del av årsaken til at de mest gudfryktige hjerter sjelden sees helt glade, og at de tilbringer mesteparten av tiden i tungsinn og bedrøvelse.

Jeg vil likevel ikke påtvinge noen disse tankene mine og ønsker heller ikke å strides med dem som ikke finner behag i dem. Men jeg tviler ikke på at erfarne og gudfryktige mennesker vil finne dem verdige til overveielse, og at de også kan ha sin nytte.

Jeg kommer nå til den fjerde årsak til de troendes sorgfullhet, som ligger hos dem selv. Til Guds bilde har utvilsomt også hørt et glad, rolig hjerte som var tilfreds i Gud. Det hadde menneskene før syndefallet, men etter fallet mistet de det. I stedet fikk de et redd, motløst, sorgfullt og urolig hjerte, slik Satan selv har – han som med synden har gitt dem sin natur.

Selv om Guds bilde er fornyet hos de troende ved Kristus, er denne fornyelsen likevel ufullkommen i dette livet. Selv i de troende sjeler blir sorgfullhetens og tungsinnets rot sittende, og hvis de ikke flittig holder vakt, bryter den ut i mange bekymringer, bedrøvede tanker, sukk, angst, frykt og redsel. På samme måte er det for det meste ennå en stor skrøpelighet igjen hos Guds barn: de verdsetter de timelige ting og jordisk lykke altfor høyt og tar verdens vekslende lykke og ulykke altfor mye til hjerte.

Den timelige lykke er kjødets sol. Kjenner det dens skinn, utbrer det seg som en blomst på vakre vårdager; går solen derimot ned og forsvinner, blir kjødet matt og vissent og henger med hodet, slik blomstene gjør mot kvelden og i regnvær.

Dertil kommer hos mange en tungsindig legning, som enten er medfødt eller av andre årsaker viser seg hos dem. Hos mange mennesker henger sorgfullheten ved nesten gjennom hele livet, fordi moren, mens hun bar dem under sitt hjerte, nærte dem med sorgfullt blod og så å si ga dem sorger og tårer å ete og drikke – jeg kjenner flere eksempler på det. Hos mange kommer sorgfullheten og tungsinnet av fordervet blod, tilslimede årer, miltsyke og andre lignende plager.

Hedningene har etterlatt seg et vakkert læredikt om dette og forteller: En gang Sorgen gikk i dype tanker over en elv, så den en leirklump ligge på stranden, tok den opp og begynte å forme et menneskebilde av den. Mens den sto og betraktet hva den i sin tankefullhet hadde gjort, kom Jupiter (slik pleide romerne å kalle den øverste gud) til, og Sorgen ba ham gi bildet liv. Det var han straks villig til.

Nå ville Sorgen kalle det besjelede bildet opp etter seg selv; men det ville ikke Jupiter tillate, for han mente at det snarere burde ha navn etter ham. Mens de tvistet om dette, kom Jorden til og sa at bildet skulle hete etter den, siden den hadde gitt leirklumpen det var laget av. For å avgjøre striden valgte de Saturn (Jupiters far) til dommer.

Han avsa den kjennelse at siden Jupiter hadde gitt bildet dets ånd, skulle ånden i sin tid falle tilbake til ham, likesom legemet til Jorden, fordi det var tatt fra den. Sorgen derimot, som først hadde formet det, skulle eie det så lenge det levde. Og når det gjaldt navnet, skulle man kalle det *homo* (jordmann), fordi det var gjort av jord (*ex humo*).

Jeg ville ikke ha anført denne lignelsen om man ikke kunne se av den at også de kloke hedninger har visst temmelig god beskjed om menneskets opprinnelse og dets sorgfulle og bedrøvelige liv, og om den ikke på en måte kunne belyse saken vi her behandler. Hit hører også det som fortelles at filosofen Themistios pleide å si: sorgfullhet og smerter er tilfalt mennesket som arv og eiendom. For da Gud formet leir- eller jordklumpen som han skapte mennesket av, vætet og fuktet han den ikke med vann, men med tårer.

Vi ser og erfarer ubestridelig ofte at noen, til og med gudfryktige mennesker, så å si er overgitt til sorgen og bedrøvelsen og ofte lar seg beherske av den mer enn rimelig er. Hjertet gir seg nesten helt over til sorgfullhet, og de tror til og med at de finner vederkvegelse i sukk og tårer, så de oppsøker et ensomt sted der de kan tenke uforstyrret over sin kummer og gråte seg mette, og så videre.

Vi har nå så noenlunde undersøkt sykdommen og betraktet dens beskaffenhet og årsaker. Nødvendighet og plikt krever dernest at vi også tenker på midler til å avverge og helbrede den. Det første hovedmiddel mot tungsinn og sorgfullhet lærer vår aller dyrebareste Frelser oss med sitt eget eksempel, idet han selv tyr til Gud i sin bedrøvelse og sier: «Nå er min sjel forferdet! Og hva skal jeg si? Far, frels meg fra denne time!» Han klager sin nød for sin kjære Far og ber om hjelp og redning, men overgir seg likevel med barnlig, ydmykt og tillitsfullt hjerte i hans hellige vilje.

Det første middel mot sorgfullhet er altså, som sagt, at den bedrøvede sjel tar sin tilflukt til Gud, som alene er de bekymrede hjerters trøst, fryd og glede. Hvor skal det syke barn hen uten til sin fars eller mors fang? Hvor skal den frosne kylling hen uten inn under hønens

vinger? Og hvor skal de bedrøvede sjeler hen uten til sin Gud og kjære Far, som alene kan trøste og glede dem?

«I min trengsel påkalte jeg Herren, jeg ropte til min Gud. Han hørte min røst» (Sal 18,7), sier den kongelige profet. «For meg er det godt å holde meg nær til Gud. Jeg tar min tilflukt til Herren Herren» (Sal 73,28).

Det er særlig verdt å merke at han ikke bare sier: «Min Gud! Min sjel er nedbøyd i meg» – slik et barn sier: Far, jeg har vondt i hodet – men at han også i sin største sorgfullhet viser sin sjel til Gud alene og sier: «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel, og bruser i meg? Vent på Gud! For ennå skal jeg prise ham, mitt åsyns frelse og min Gud» (Sal 42,7.6.12; 43,5).

Det er ingen tilfeldighet at disse herlige og minneverdige ordene gjentas tre ganger etter hverandre i tolv vers i salmenes gylne bok. Dermed tilkjennegis utvilsomt at hver gang sjelen blir urolig og sorgfull, kan man ikke gjøre noe bedre enn å henvise den til Gud.

Ordene lyder svært bemerkelsesverdig etter den hebraiske teksten: Hvorfor går du krum og nedbøyd, min sjel? Hvorfor henger du med hodet? Hvorfor overlesser du deg med sorger, så du derfor må gå krum og nedbøyd og stadig bare har jorden og det jordiske for øye? Se tvert imot opp mot himmelen! Vend ditt hjerte til Gud, hos hvem det ikke bare finnes ett, men tusen råd og hjelpemidler!

Hvorfor er du så urolig i meg og lar deg drive hit og dit av sorgene, som havets bølger av vindene? Hvorfor støyer, knurrer, klager, løper og renner du slik? Du finner jo likevel ingen trøst, ingen ro, ingen hjelp uten hos Gud. Vær derfor stille; ti og vent, og sett ditt håp til Gud. Han skal gjøre det; han skal føre meg ut i lyset; jeg skal se med fryd på hans rettferdighet (Mika 7,9). (*Etter den tyske bibeloversettelsen lyder ordene*: «*Hvorfor er du bedrøvet, min sjel, og er så urolig i meg*?»)

Legg dette på hjerte, dere bedrøvede sjeler, og lær av deres Jesus og andre Guds barn straks å flykte til Gud i deres trengsel og bedrøvelse og si: Nå er min sjel forferdet. Far, frels meg fra denne time! Min Gud, min sjel er forferdet i meg; å Gud! å Far! Du kjenner mitt hjertes angst; du ser min sjels bedrøvelse; hjelp meg! Forlat meg ikke! Husval meg! Styrk meg! Trøst meg!

Du vet, min Gud, at jeg ikke finner noen glede i verden, og at hele verden, om den enn samlet all sin lyst og glede, all sin prakt og her-

lighet, all sin ære og rikdom, all sin vin, alt sitt øl, all sin strengelek og mer til, ikke kan glede meg. Men du, min Gud, min glede, si bare ett ord, så blir min sjel glad. Å Herre, se, den du elsker og som elsker deg, er bedrøvet; mine ben er forferdet, min sjel er grepet av stor forferdelse; og du, Herre – hvor lenge?

Erfaringen lærer at slike og lignende sukk fra de troende sjeler har stor kraft. Hvert av dem er som da kvinnen med blødningene rørte ved kanten av Herren Jesu kappe. Hvert slikt sukk rører riktignok ikke ved hans kappe, men ved hans hjerte, og kommer tilbake med trøst og kraft. De sorgfulle finner ingen smak i mat og drikke; men deres sukk og tårer er deres mat, og av dem får de kraft og liv. Likevel kommer dette ikke fra dem selv, men fra Gud og Herren Jesus, som ikke lar noe sukk fra sine troende være forgjeves, men sender det tilbake med kraft og søt trøst.

Under sorgfullhet og tungsinn må man imidlertid ikke bare be Gud om trøst og hjelp, men også om tålmodighet og et stille, lydig og Gud overgitt hjerte. For den himmelske Far finner ofte for godt å la de troendes sorgfullhet vare flere timer, flere dager eller uker, og om den også av og til lettes og minker, likevel la den snart komme igjen. Da bør de være vel tilfreds med denne Guds hellige vilje og rådslutning, i den sikre tillit til at alt vil tjene dem til gode, og at den langvarige sorgfullhet til slutt vil bringe desto større glede.

Det er svært bemerkelsesverdig at de hellige evangelister, i beskrivelsen av vår Frelsers hellige lidelse og død og seierrike oppstandelse, forteller utførlig og omstendelig hvor bedrøvet og forbauset Herrens disipler var over hans død og hvor fulle de var av frykt og redsel.

De forteller at Maria Magdalena gråt ved hans grav, da hun trodde at hans legeme var stjålet; at hun sammen med Maria, Jakobs mor, og Salome kjøpte velluktende salver og gikk tidlig ut til graven for å salve Herren; og at de, etter at englene hadde fortalt dem at han var oppstått, ikke riktig kunne tro det og svevde hele dagen mellom frykt og håp, og så videre.

Derimot forteller de ikke med et eneste ord om jomfru Maria, Herrens velsignede mor, at hun gråt, klaget og viste seg urolig, at hun løp ut med de andre til graven for å salve Herren eller for å gi tårene fritt løp, og lignende. Evangelisten Johannes beretter riktignok at hun sammen med sin søster, Klopas' hustru, og Maria Magdalena sto ved

Jesu kors (Joh 19,25.26), og der gikk det utvilsomt ikke av uten tårer og bedrøvelse.

Men ingen av evangelistene melder noe om at hun siden viste seg engstelig, forskrekket og utålmodig. Derfor er det trolig at hun de tre dagene Herren lå i graven, holdt seg rolig hjemme i huset der den hellige Johannes hadde tatt henne til seg. Der søkte hun sitt tidsfordriv, sin trøst og glede i Gud og hans søte nåde og kjærlighet, i hans ord og i bønnen, og ventet i tålmodighet og håp på det gledelige utfall av sørgespillet med hennes aller kjæreste Sønn.

For hun visste godt at under disse mørke og tykke skyene og alt det uværet som hittil hadde gått over hennes aller kjæreste Sønn, skjulte seg solen av Guds godhet og kjærlighet og hans hellige rådslutning til menneskenes frelse og salighet. Hun hadde ikke glemt hva Simeon og hyrdene hadde sagt om ham. Derfor var hun stille midt i bedrøvelsen og tvilte ikke på at solen etter uværet atter ville skinne, og at hennes Sønn etter sin lidelse skulle bli kronet med ære og pryd.

Denne kunst må alle kristne sjeler lære av henne: midt i uroen og sorgfullheten å være rolige og glade i Guds hellige vilje og i den sikre visshet om et ønsket og salig utfall. De må ikke klage, hyle og løpe mye omkring og vise seg urolige, men holde seg stille i husene og kamrene sine, tilbringe tiden med bønn, lesning i Guds ord og gudfryktige betraktninger, og forlate seg på Guds miskunn. For de vet at den ligger skjult under alt det som møter dem, og i sin tid vil åpenbare seg herlig.

De må si av hjertet: «Min Far! Kan ikke dette begeret gå meg forbi» (at denne bedrøvelsen kan bli tatt fra meg) «uten at jeg må drikke det, da skje din vilje!» (Matt 26,42). Behager det deg, min Gud, og har du funnet det tjenlig for meg at jeg skal være tynget av slikt tungsinn og slik sorgfullhet, så ber jeg deg fra min sjels dyp: Gi meg et stille, tålmodig hjerte som er fornøyd med din hellige vilje. Jeg vil gjerne holde ut, gjerne bære det du legger på meg, bare du vil hjelpe meg; for uten din nåde kan jeg intet og er jeg intet.

Jeg vil gjerne alltid være bedrøvet og gå i sorte sørgeklær, i sekk og aske, hvis jeg deri behager deg bedre enn ellers. La bare mitt tungsinn trykke og tynge mitt kjød, så din Ånd og min Jesus kan herske og leve i meg. La bare det ytre menneske gå til grunne, når bare det indre fornyes dag for dag (2 Kor 4,16). La bare mitt kjød og mitt hjerte svikte, når bare du er og blir mitt hjertes klippe og min del for evig. Jeg vil

likevel tjene deg, om du enn gir meg tårebrød å ete og eddik og galle å drikke. Jeg vil ikke slippe deg, Herre Jesus, om jeg i alle mine dager ikke skulle få annen nåde av deg enn å få ligge ved dine føtter og væte dem med mine tårer og kysse dem med min munn. Jeg vil gjerne gråte, når bare det også av mine tårer får vokse opp en liten blomst til din ære.

Knus snart Satan under våre føtter! Stans alt kjød og blod som handler mot din vilje! Stans den forbannede gudsfornektelse som bryter inn, all forargelse og ugudelighet! Gjør til intet alle farlige og blodige anslag! Vern og oppretthold din kirke mot djevelens makt og list og hele verdens ondskap! Kom alle betrengte, undertrykte, forurettede, fattige, elendige og trøstesløse mennesker til hjelp! Påskynd, min Gud, vår Herre Jesu Kristi gjenkomst! Skynd deg med den kjære ytterste dag og gjør ende på all vederstyggelighet, all synd og all elendighet på jorden! Frels meg og alle som forlater seg på deg, fra alt ondt, og hjelp oss ut til ditt himmelske rike! og så videre.

Men når jeg har sagt at et pålitelig middel mot sorgfullhet er at den bedrøvede sjel vender seg til Gud, vil jeg også ha med betraktningen av Ordet.

Guds ord, Den hellige skrift, er den edle, velstemte Davidsharpe, som vederkveger den urolige sjel med sine toner; for dens klang og kraft må den onde ånd vike (1 Sam 16,23). Guds ord er de grønne beitemarkene og det friske vannet som den himmelske, trofaste hyrde metter og lesker sine vansmektende får med. Det er den blomstrende eng der de sultne bier (de matte og bedrøvede sjeler) finner trøstens honning. Det er den himmelske leges rike apotek, med kraftige legemidler mot alle sorger og trengsler.

Det er den kjærlige Guds fulle morsbryst, som han lar sine tørste barn die og drikke av. Det er Guds stads vinhus, hvor han fyller og beruser sine egne med rik trøst. Det er arken eller nådestolen, fra hvilken Herren vitner for oss og taler til oss (2 Mos 25,21.22).

Derfor bør alle troende sjeler som er tilbøyelige til tungsinn, gjøre seg godt kjent med Den hellige skrift og i gode dager samle seg et forråd av den, som de kan ta av i kummerens og elendighetens dager. Det er godt å lese flittig i den i lykkelige tider og stryke under de viktigste ordene om tro, levnet, lidelse og trøst, så de straks kan lyse en i møte

når man trenger dem. For når sorgfullhetens og elendighetens dager har grepet et menneske, har han liten lyst til å lese og granske.

En gudfryktig, enfoldig mann hadde for skikk å sette et kors med rødkritt ved de fremste kraft-, lære- og trøstord i bibelen sin, enten i marginen eller rett over dem, hvis det ikke gikk an på annen måte. En annen pleide å skrive forbokstavene i navnet sitt ved siden av dem med svart blekk (fordi han ikke hadde noe annet for hånden).

Likedan har jeg sett at en stor herres samvittighetsfulle og gudfryktige rådgiver og arkivar hadde satt fornavn og slektsnavn, navnet på fødebyen, fedrelandet og embetene sine med visse mellomrom på de bladene i sin store weimarbibel som inneholdt det fjortende, femtende, sekstende og syttende kapittel i Johannes' evangelium, utvilsomt for å vise at han særlig hadde funnet trøst i disse kapitlene under sorger og anfektelser. (*Arkiv: samling av brev og dokumenter; arkivar: oppsynsmann over et arkiv.*)

Noe lignende kunne en kristen sjel også gjøre med den sjette, trettende, toogfiretiende, hundre og sekstende og hundre og attende salme, med det fireogfemtiende kapittel hos Jesaja, med det tredje kapittel i Johannes' evangelium, med det åttende i brevet til romerne og flere. Det lar seg imidlertid ikke godt foreskrive noe på dette området, for de gudfryktige sjelers andakt er ulik: den ene foretrekker dette, den andre noe annet, alt etter som det behager Den Hellige Ånd å legge dem kraften i det på hjerte.

En gudfryktig mann hadde den vane at når alle slags trengsler og motgang rammet ham, og hjerte og hode derfor ble fylt av sorgfullhet, tok han bibelen i hånden og bladde og leste i den til han fant et trøstord som behaget hans bedrøvede hjerte. Så la han hodet på boken og tenkte over det til han sovnet. Når han våknet igjen, var sorgene for det meste borte, og han overga seg da i Guds hellige og faderlige vilje og fant der trøst og hvile for sin sjel.

Det er særlig godt, som jeg også før har rådd til, at man lager seg en egen liten bok der man samler ikke bare Skriftens viktigste trøstord, men også alle slags andre vakre ting fra prekener man har hørt, fra kirkens liflige åndelige sanger og fra gudfryktige menneskers oppbyggelige og trøstefulle skrifter og samtaler. (*Se tredje del, 24. preken, § 18.*)

Der kunne for eksempel på ett eller to blad stå følgende ord:

Jes 43,1: «Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min.»

Jes 49,15: «Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg.»

Jes 54,10: «For fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes, sier Herren, han som forbarmer seg over deg.»

Joh 10,27.28: «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd.»

Joh 14,18.19.20: «Jeg skal ikke etterlate dere farløse. – Jeg lever, og dere skal leve. – Dere i meg, og jeg i dere.»

Hebr 13,5: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg.»

Og så følgende vakre vers av kirkesalmene:

Du er min Gud og Far så sann,
ditt barn du ei forlate kan,
du faderlige hjerte!
Jeg er en jordklump, full av brøst;
på jorden vet jeg ingen trøst, og så videre.

Hvorfor skulle jeg vel klage?
Kristus er meg jo nær;
hvem vil ham borttage?
Ved ham skal jeg eie livet,
som han meg i nåde
har i troen gitt.

Og til slutt disse tankeord:

Hvorfor vil du, kjære sjel,
så klage og la deg hen
til sorgen og dens pine?
Tro din Frelser vel!
Vær i ham glad og fro!
Han vet å vende din sak
til god og lykkelig ende;
det skal du stadig tro.

Hvem ser ikke hvor gledelig synet av dette må være for gråtende øyne og bekymrede hjerter? Som middel mot plutselig uvelhet bærer mange med seg en balsamboks, som når den åpnes, sender ut en kraftig og vederkvegende duft fra sine ulike rom. Langt nyttigere og kraftigere er en slik liten bok for de bedrøvede sjeler, for de kan ikke åpne den uten at en sterk trøst kommer dem i møte.

En erfaren lærer sier: Jeg har kjent en bedrøvet som, nest etter Guds hjelp, verget seg mot sin elendighet nesten bare med en eneste liten trøstebok, som han hadde lånt. Det var derfor å ønske at hele kristenheten ville bruke den tiden de har til overs på søndagene fra den offentlige gudstjeneste og legemets nødvendige pleie, til en slik høyst nyttig blomsterplukking.

Men skulle dette synes eller være for vanskelig for den ene eller andre, kan han lage seg en trøstebok av sin lille barnekatekisme, som man også pleier å kalle en liten bibel, på denne måten.

Ta for deg, du trøstbegjærlige hjerte, begynnelsen av de hellige ti bud i katekismen din: «Jeg er Herren, din Gud.» Overvei med andakt hva som ligger i disse få ordene: en alminnelig forjettelse fra den store Herre over himmel og jord om at han vil gjøre alt det mot oss som en Gud bør gjøre. Vi skal erfare at han ikke for ingenting krever av oss at vi skal frykte, elske og forlate oss på ham fremfor alle ting og ikke se oss om etter noen annen gud; for han vil være oss Gud nok.

Om han hadde sagt: Jeg er Herren, din konge, din far, din lege, ditt skjul og skjold, din befrier og oppholder, din formynder og forsørger, din venn og trofaste talsmann, din tilflukt og borg, din skatt, og så videre – så hadde han likevel ikke sagt så mye som når han sier: Jeg er din Gud. For Gud er og må være alt; den som utgir seg for å være en gud, må kunne og makte alt.

Når jeg sier «en konge», mener jeg en som har stor ære, makt, rikdom og så videre, og som våker over sine undersåtter og sørger for dem. Når jeg sier «en far», forstår jeg et menneske som har barn og elsker dem inderlig, pleier dem og tar seg faderlig av dem.

Når jeg sier «en lege», betyr det et menneske som sørger for de syke, besøker dem og søker med alle slags tjenlige midler å hjelpe dem til helse. Når jeg sier «en sakfører», «en talsmann», «en formynder», mener jeg en mann som trofast tar seg av de betrengte og forurettede,

av enker og farløse og andre elendige, og tjener dem redelig med råd og dåd, og så videre.

Men når jeg sier «en Gud» eller «min Gud», inneholder det mer enn himmel og jord og alt det jeg trenger til dette timelige og til det evige liv: til trøst, til vern, til hjelp, til kraft, til pleie, og så videre. Når nå Herren sier: «Jeg er din Gud», forplikter han seg dermed til å være alt dette for oss, og mer enn vi kan tenke og forestille oss.

Betrakt dette i din bedrøvelse, du kristne sjel, og betenk når du åpner katekismen din, at de første ordene er: Jeg er din Gud. Jeg vil lede, nære, forsørge, beskytte og oppholde deg. Hvorfor sørger du da, som om du ikke hadde noen Gud? og så videre.

Gå så videre til de tre trosartiklene. Ta for deg den første av dem og betenk at Gud, til den tid det behaget ham, uten noen som helst medvirkning, omsorg eller tanke fra din side skapte deg og førte deg fram fra ditt intet. Han formet deg så underfullt og kunstferdig i morslivet, prydet deg med så mange herlige evner og gaver for legeme og sjel, og lot deg gå ut av din mors liv.

Fra din mors bryst av har han vært din tilflukt, din far, formynder og forsørger, og nå i tjue, tretti, førti eller flere år har han båret deg, som en mann bærer sitt barn, på hele den vei du har vandret, til du kom til dette stedet (til denne alderen – 5 Mos 1,31). I hans bok ble alle dine dager oppskrevet, de som ble fastsatt da ikke én av dem var kommet (Sal 139,16).

Du er ennå innesluttet i hans guddommelige, faderlige forsorg og lever og vandrer under hans styre og tilsyn, og du kan aldri mene det så godt med deg selv som han mener det med deg, og så videre.

Betrakt så videre etter den andre artikkelen at Guds Sønn, Jesus Kristus, har elsket deg så høyt at han har gitt seg selv hen for deg (Gal 2,20), og ikke med sølv eller gull, men med sitt hellige, dyrebare blod har gjenløst deg og kjøpt deg til sin eiendom.

Overvei dernest etter den tredje at Den Hellige Ånd er gitt deg som talsmann, trøster, hjelper og rådgiver. Gjennom Ordet har han kalt deg til samfunn med Jesus Kristus, opplyst, omvendt og helliget deg og beseglet ditt hjerte med seg selv. Han er lovet deg; han skal bli hos deg for evig og ikke forlate deg, helt til du dør, og mer av det slaget.

Føy så til, etter Herrens bønn, det søte navnet Far, som Herren Jesus har lagt deg i munnen for at du skal nevne og påkalle Gud med

det. Betenk at hos ham er større kjærlighet og trofasthet enn hos alle fedre og mødre i verden. Han er en allvitende Far, som kjenner alt som ligger deg på hjertet før du taler om det.

Han er en allestedsnærværende Far, som ikke er langt borte fra deg, uansett hvor din lykke eller ulykke fører deg hen, og hvis miskunn og sannhet følger deg overalt. Han er en allmektig og rik Far, som kan gjøre langt ut over det du ber eller forstår. Han er en allvis Far, som best vet hva som tjener deg til gode, og som, når det er slutt med all din tenking, grubling, rådslagning og bekymring, verken mangler råd eller dåd og har tusen midler som er skjult for deg.

Overvei så videre etter det fjerde hovedstykket i katekismen at denne evige Far (Jes 9,6) har sluttet en pakt med deg i den hellige dåp. Han har skjenket deg barnekårets rett og herlighet og tatt deg under sin pleie, omsorg, styre og vern, har skrevet ditt navn opp i himmelen og elsket og utvalgt deg i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt.

Overvei så til slutt etter det femte hovedstykket at denne nådepakten blir stadfestet ved at du nyter Herren Jesu hellige legeme og blod i den høyverdige nadverd. Dermed blir du forvisset om foreningen og samfunnet med Jesus Kristus; syndenes forlatelse og det evige livs håp blir deg beseglet og tilsagt, og du skal ved Guds makt bli holdt oppe ved tro til frelse og salighet (1 Pet 1,5). Når du vel betenker alt dette og legger det på hjerte, min medkristen – hvordan kan du da mangle trøst i din sorgfullhet?

Og enda mindre skal du mangle den om du ofte går med inderlig andakt til dette dyrebare kjærlighetsmåltid og leder den rike nåde som ligger i det, inn i ditt matte og bedrøvede hjerte. For da jeg ovenfor sa at det første og beste middel mot de gudfryktige hjerters sorgfullhet er å tye til Gud og holde seg til ham, hadde jeg også Herrens høyhellige nadver for øye. Den er særlig innstiftet av Herren Jesus for de åndelig fattige, elendige, bedrøvede, motløse og mistrøstige sjeler som kjemper med synden, verden og helvete.

Herren Jesus står ved sitt nådebord og roper: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28). «Offer for Gud er en nedbrutt ånd. Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte» (Sal 51,19).

Det er om disse det står skrevet: «De nedbøyde skal ete og bli mette! De som søker Herren, skal prise ham» (Sal 22,27). «De elendige og fat-

tige leter etter vann» (trøst her i verden) «men det er ikke noe. Deres tunge brenner av tørst. Jeg, Herren, jeg vil svare dem. Jeg, Israels Gud, jeg vil ikke forlate dem. Jeg vil la elver velle fram på bare hauger og kilder midt i daler. Jeg vil gjøre en ørken til en sjø og et tørt land til vannrike kilder» (Jes 41,17.18).

Jeg ser det imidlertid som unødvendig å dvele lenger ved dette, siden jeg allerede ovenfor, i betraktningen av den troende sjels himmelske gledesmåltid på jorden, har behandlet det og utførlig framstilt den rike trøst som de gudfryktige sjeler kan øse av det. (*Se tredje del, 7. preken, § 30 ff.*)

Jeg går nå over til noen andre midler mot sorgfullhet. Med rette regnes det blant dem at man åpenbarer sin nød og sitt tungsinn for en gudfryktig, taus og fortrolig venn og søker trøst i hans hellige samtale og undervisning.

Riktignok må jeg innrømme at den sorgfullheten jeg her behandler, sjelden tillater at man taler mye med andre. Jeg kjenner mennesker som er plaget av den og har gudfryktige og dydige ektefeller. Disse har lagt merke til bedrøvelsen deres og forsøkt med vennlig og medfølende tale å få dem til å åpne seg og skaffe det beklemte hjertet noen lettelse, men har ikke fått annet til svar enn sukk og tårer i øynene og høyst et: Å, la det være! Å, la meg være i fred!

Dessuten finnes det ikke så mange trofaste, tause og pålitelige hjerter, og enda færre som er erfarne i slike ting og kan tale til de bedrøvede med kraft og nytte. Jeg kjenner eksempler på at tungsindige sjeler har søkt etter en vinstokk og bare funnet en tornebusk, eller at det har gått dem likesom Frelseren, som lette etter fiken på et fikentre da han var sulten, men bare fant blader (Matt 21,18 ff.).

Men hvis det er mulig, og Gud, som også i dette tilfelle pleier å sørge for sine, lar dem møte en erfaren kristen, bør de ikke forsømme denne anledningen til å lette hjertet. For derved blir byrden så å si delt, hjertet får luft, og man får en medhjelper i bønnen og i den kamp man må utholde med djevelen, verden og sitt kjøtt og blod.

Et gudfryktig hjertes medfølelse gir oss en påminnelse og forsikring om Guds forbarmelse og medlidenhet. Det henger dessuten for det meste noe igjen av den trøst som slik blir en til del, eller sinnet føres bort fra sine sorgfulle tanker av andre ting som et gudfryktig hjerte bringer på bane, og så videre.

Når man vil bruke dette middelet, bør man imidlertid først vende blikket mot Ordets gudfryktige tjenere, mot en erfaren og våken skriftefar og sjelesørger. For forkynnerne har fremfor andre befaling fra Gud til å føre tilsyn med de bedrøvede og trøstesløse hjerter. «Styrk de slappe hender, og gjør de vaklende knær sterke!» sier han til dem. «Si til de urolige hjerter: Vær frimodige, frykt ikke! Se, der er deres Gud!» og så videre (Jes 35,3.4).

Likesom sin Overhyrde og våre sjelers tilsynsmann er de sendt til «å forkynne et godt budskap for de fattige, til å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, til å utrope frihet for de fangne og frigjørelse for de bundne, til å utrope et nådens år fra Herren, til å trøste alle sørgende» (Jes 61,1.2) – slik Herren Jesus sier: «Likesom Faderen har utsendt meg, sender også jeg dere» (Joh 20,21).

Det er deres plikt å styrke de svake (de svake blant fårene), lege det syke, forbinde det nedbrutte og føre det bortdrevne tilbake. Gjør de ikke det, trues de med Herrens ve (Esek 34,4.2). De skal legge fram Kristi uransakelige rikdom for de fattige (i ånden – Ef 3,8).

De skal åpne Skriftene for dem, forklare dem Guds dyrebare forjettelser og lede dem til å tilegne seg dem (Apg 17,3). De skal stille dem for øye herligheten i barneforholdet til Gud, i Jesu Kristi samfunn og i at Den Hellige Ånd bor i dem.

De skal være som ammer og barnepiker (1 Tess 2,7), som tar seg mest av de små og spede barn og selv blir som barn sammen med dem. De skal være som englene og bære de bedrøvede hjerter, som små barn, på hendene, og ved trofast og trøstefull undervisning søke å rydde bort alt som kan gi dem anledning til bedrøvelse, så de ikke skal støte foten på noen stein (Sal 91,11.12).

Det bør gjøre en oppriktig sjelehyrde vondt når det går en dag uten at han har trøstet et bedrøvet hjerte. Prestene skal være som de friske kilder som flyter på åpen mark og er tilgjengelige for alle tørste dyr. De skal være som trær som står ved veien og gir alle forbigående, trette vandringsmenn skygge og vederkvegelse. Gud har utrustet dem med Ånd og gaver og trøstet dem i deres egne trengsler og anfektelser, for at også de skal kunne trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten de selv er blitt trøstet med av Gud (2 Kor 1,4).

Dette skriver jeg for at intet forsagt og bedrøvet hjerte skal nøle med å vende seg til prestene i sin sorgfullhet og søke trøst hos dem.

De bedrøvede skal trenge seg fram til prestene og vise stor dristighet overfor dem; for prestene hører dem til og er innsatt for å tjene dem med alle sine gaver, evner og krefter.

Det kan også være tjenlig for de sorgfulle og bedrøvede sjeler å gå ut i den frie natur der omstendighetene tillater det, for å trekke frisk luft og vende sinnet bort fra bedrøvelsen. Der kan de gi akt på Guds skapninger og gjerninger og ta ett og annet de treffer på, i betraktning. Kanskje har deres venn, som deres sjel elsker og som elsker deres sjel, skrevet opp noe for dem her eller der.

En gudfryktig mann som også visste hva bedrøvelse og tungsinn har å si, fortalte meg at han en gang gikk ut på marken for å fordrive sin sorgfullhet. Beina hans var så tunge som om han gikk i sand eller i blylenker, så vandringen ble tung nok; men han angret likevel ikke på den. For gjennom ulike ting han møtte, vakte Gud svært trøstefulle tanker i hans indre.

Blant annet hørte han en nattergal som satt i et tornekratt ved et vann, synge muntert. Da falt det ham inn: Se, hvor glad den fornuftløse lille fuglen viser seg til sin Skapers ære – og du, som er et fornuftig menneske, ja et Guds barn og Jesu Kristi eiendom, vil stadig gå og sørge?

Fuglen synger i tornekrattet fordi den der er tryggest mot rovfuglene, og du vil ikke være glad for dine trengslers skyld, enda du vet at de tjener deg til gode og verner din sjel, likesom et tornegjerde en hage?

Han så en hyrde med sin saueflokk som beitet i en hulvei mellom kornet som sto på begge sider, og tenkte ved seg selv: Har ikke også jeg en hyrde som vokter min sjel, fôrer den med sin kjærlighet og tar seg hjertelig av den? Hvorfor gleder jeg meg da ikke i hans omsorg og vern? Lar han meg ikke beite i kornet, men bare ved siden av, så skjer det jo bare fordi en feitere beitemark ikke er tjenlig for meg.

Han så en stor stein ligge ved veien og kom derved til å tenke på hvor mange hundrevekter den vel kunne veie. Så fikk han øye på det høye fjellet Brocken, eller som folk flest kaller det, Bloksberg, som lå som en blå sky langt borte, og kom til å tenke på hvor tunge slike store klippemasser er, og til slutt på hvor tung hele jordkloden, som rommer alle steiner, klipper og fjell, vel må være.

Da falt Herrens ord ham inn, der han sier til Job: «Hvor var du da jeg grunnfestet jorden? Har du innsikt, så fortell meg det! Hvor ble dens støtter senket ned, eller hvem la dens hjørnestein?» (Job 38,4.6). Han tenkte også på Jobs egne ord: «Han brer Norden ut over det øde rom, han henger jorden på intet» (Job 26,7), og på apostelens ord: «Han bærer alle ting ved sin krafts ord» (Hebr 1,3).

Nå vel, sa han ved seg selv, kan Gud bære himmel og jord og holde en så ufattelig tung byrde i den åpne luft, skulle han da ikke også kunne bære deg med din ubetydelige korsbyrde? «Kast derfor all din bekymring på ham, for han har omsorg for deg» (1 Pet 5,7). Av slike tilfeldige, gudfryktige tanker som kan gi bedrøvede hjerter kraft, har min Gotthold skrevet ned mange i sine *Andaktige innfall*. (*Se 3. hundre, kap. 33; 2. hundre, kap. 81, og flere steder.*)

Endelig er det også sterkt å anbefale dem som plages av tungsinn og sorgfullhet, at de – ved siden av å utføre sitt kall med flid – av og til kommer naturen til hjelp med tjenlige legemidler.

Jeg innrømmer at det går tungt under vedvarende sorgfullhet når man skal utrette noe viktig og forsvarlig. Når sinnet er fylt av tykk tåke, hjertet er i angst og trykk og alle lemmer som tynget av en byrde, går arbeidet dårlig. Likevel viser erfaringen at de bedrøvede hjerter ofte får luft gjennom kallsarbeidet, siden det arbeidet som skjer etter Guds befaling og i hans aller helligste navn, bærer en særskilt nåde og velsignelse med seg.

Vi vet at gudfryktige forkynnere, som allerede sagt ovenfor, ofte, som Paulus, skriver og arbeider i mye kummer og med et beklemt hjerte, med mange sukk og tårer. Men Gud gir av og til nåde til at gledens sol bryter fram og vederkveger deres ånd midt under arbeidet eller straks etter at det er slutt.

Det de akter å legge fram for menigheten, må de ofte overveie eller skrive ned med stor møye, i frykt, angst og sorgfullhet, som ofte varer til de skal tre fram for Guds folk for å undervise det til salighet. Men snart trøster Gud dem med sin hjelp og styrker og oppmuntrer dem. Jeg tviler ikke på at også andre gudfryktige kristne i sin stand opplever noe lignende.

Selv om det, som før sagt, går tungt før man i en slik tilstand kan få ånd eller hender til å arbeide, er det likevel rådelig så å si å tvinge seg selv til det og holde ved mot sin vilje. Det er heller ingen tvil om

at det behager den eiegode Gud og kjærlige Far svært vel når han ser at hans spede og svake barn og hans syke tjenere gjerne vil gjøre det de etter hans hellige vilje er skyldige å gjøre. Han vil da desto mer og desto snarere styrke dem ved sin skjulte kraft og vederkvege dem med sin miskunn.

Jeg nevnte også legemidler, siden det syke legemets og det fordervede blods beskaffenhet hos mange bidrar mye til den sorgfullheten de plages av. Det passer likevel ikke med mitt forehavende å dvele lenge ved dette. Mange hjelper dette, mange noe annet. En passende diett og stadig måtehold gjør mye til saken – noe der forresten, nest etter de lærde leger, enhvers erfaring er den beste læremester.

Jeg kunne ha noe å si også om ringeakt for de jordiske ting, som med rette regnes blant midlene mot sorgfullhet. Men i den følgende preken, hvor vi skal gi råd mot de gudfryktige sjelers sorger og bekymringer, blir det bedre anledning til å drøfte denne saken, og vi vil derfor utsette det til da. (*Diett: levemåte med mat og drikke.*)

Men siden erfaringen lærer at bedrøvede og sorgfulle mennesker, enda de flittig bruker alle de foreslåtte midler, likevel må holde ut lenge i slik elendighet – ja noen til og med hele livet – blir det nødvendig at vi samler og kort framstiller av Guds ord hva som kan tjene dem til trøst. I den forbindelse kan jeg ikke la være å minne den gudfryktige leser, som sukker etter trøst, om det som allerede ovenfor i alminnelighet er anført og ved Guds nåde framsatt om trøst mot alle trengsler. Det kan også særlig være tjenlig mot den sorgfullheten vi her taler om. (*1. preken, § 68 ff.*)

For at vi heller ikke denne gang skal la dem være uten trøst, så legg merke til, du gudelskende hjerte: Når din sorgfullhet varer lenge, eller kommer tilbake etter et kort fravær, og du ser at de foreslåtte midler ikke vil gjøre den ønskede virkning, så legg merke til, sier jeg, at Gud har sin hånd med i spillet, og at han har besluttet det slik i sitt hellige råd av høyst viktige grunner. Bestreb deg da for midt i din uro og sorgfullhet å finne ro og glede for din sjel i din Guds aller helligste og gode vilje.

På samme måte som den allvise og allgode Gud i annet kors ofte har sine grunner til ikke å befri sine barn, enda de roper engstelig til ham om det, er det også med sorgfullheten. Finner han at den er mer gagnlig for noen av hans venner enn hjertets frihet og munterhet,

må de selv innrømme at han viser dem større kjærlighet ved å la dem bære den enn ved å fri dem fra den. Årsakene kan imidlertid være mange.

Av og til finner den allvise Gud, som kjenner vårt hjerte bedre enn vi selv, at det har sterk tilbøyelighet til verdslig forfengelighet, til vellevnet, til muntert samvær, til spising, drikking, spøk, latter, prakt og lignende. Av og til merker han et egenrådig sinn som alltid vil ha rett, ikke vike og gi etter for noen.

Av og til merker han et lønnlig hovmod og innbilskhet på grunn av de gaver man har fått av Gud, uvennlighet og uvilje mot fattige, elendige, ringe og enfoldige mennesker. Av og til merker han kaldsinn og slapphet i gudfryktighetens hellige plikter og øvelser, av og til for liten aktelse for de åndelige og himmelske goder, for Herren Jesus, hans rettferdighet, hans samfunn, hans fred, hans ord, hans trøst, hans frelse og himmel.

Jeg sier ikke at de gudfryktige sjeler forakter slike goder, men at de, fordi de nyter dem ofte og enda oftere hører tale om dem, ikke skatter dem etter fortjeneste, og at deres glede, takknemlighet, gjenkjærlighet, iver, flid og lengsel ikke er så stor og brennende som den burde være. Av og til ser han menneskefrykt og jaget etter å tekkes mennesker og verden hos dem, av og til hykleri eller andre skjødesynder, og så videre.

Når han da finner for godt å blottlegge og rette disse feil og mangler ved hjelp av sorgfullhet, og å kue, dempe og utrydde hjertets skjulte svik og syndige bevegelser – hva skulle en gudfryktig sjel da ha å si mot det? Gud må nå engang bruke et kors mot den synd som bor i vårt kjød, og dette er ganske visst mer tjenlig til det enn et annet.

Dels bidrar de troendes vedvarende sorgfullhet til hjertets granskning og en grundigere syndserkjennelse. Når et menneske har det godt og er i rolig tilstand, vil han aldri gi så nøye akt på sitt hjerte som når han er stedt i anfektelse og trengsel.

Når faren er munter og i godt humør med gjestene sine, er barna sin egen herre, kaster bøkene til side og løper omkring og leker. Slik er det også når hjertet er glad og befinner seg utenfor nød og anfektelse: da gir det ofte tungen, tankene, lystene og begjærene større frihet enn tjenlig er. Når været er vakkert og deilig, går man ut og spaserer

i hager, skoger og marker; men når det regner og stormer, blir man hjemme og gjør sitt arbeid og sine sysler i huset.

Slik er det også når sinnet er fornøyd: Da tar man seg lett større frihet enn ellers til å jage etter det forgjengelige og utfører derfor sine kristne plikter mer kaldsindig. Men når et sorgens uvær trekker opp, blir sinnet hjemme, holder seg rolig, prøver sin samvittighet og gransker sitt hjerte, angrer sine synder, søker å rette på sine mangler, øver seg i bønn og gudfryktighet og lærer å forakte verden med dens narrestreker.

Da David kjente at Guds hånd lå tung på ham dag og natt, så hans livssaft svant som i sommerens tørke (Sal 32,3 ff.), besluttet han å være oppriktig for Gud og ikke lenger skjule, unnskylde og fortie sin synd, men ydmykt bekjenne den. Slik går det ennå med Guds barn. De har stundom en synd som er deres kjød meget kjær og derfor ikke blir riktig erkjent, men forminsket, unnskyldt og tålt. Når de derimot kjenner Herrens hånd hvile tungt og lenge på hjertet sitt, skåner de seg ikke selv. Da begynner de å skaffe bort forbannelsen og å utrydde også den kjære og hittil uerkjente synden.

Dels bidrar den til en bedre erkjennelse av Guds og Herren Jesu kjærlighet. For når sjelen i vedvarende sorgfullhet, frykt, angst og redsel kjenner syndens kraft og gift og en forsmak på den evige sorgfullhet i helvete, kan den virkelig innse hvor stor kjærlighet Gud har vist oss ved å skjenke oss sin Sønn. Da lærer den hva disse skriftordene betyr: «For så har Gud elsket verden …»; «Gud viser sin kjærlighet til oss ved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere», og lignende.

Da lærer den å sette høy pris på Herren Jesus, hans kjærlighet, hans fortjeneste, hans forløsning, hans rettferdighet og salighet, siden den derved er blitt frelst fra helvetes angst og den evige gråt og tenners gnissel. Da lærer den å takke ham inderlig for den sorgfullhet, angst, dødskamp og blodige svette han utsto.

Dette sikter også Luther til når han sier: «Hvert gudfryktig menneske må her i verden smake noe av helvetes bitterhet, for at vi i gjerning kan erfare i våre hjerter, til salighet, hvilket usigelig onde Herren Kristus har fridd oss fra, og hva enhver har fortjent med sine synder, for at vi ved forløsningen desto mer hjertelig skal elske forløseren.»

Dels tjener den til en oppmuntring til sann gudfryktighet. For sorgfullhet gjør Guds ord søtt og velsmakende; den driver til bønn; den virker stadige sukk og mye gråt; den øker andakten; den drar hjertet kraftig bort fra verden; den gjør selskap med jordisksinnede motbydelig og ensomheten kjær og behagelig; den lukker munnen og tøyler tungen; den virker lede ved all slags prakt, driver bort hovmodet, lærer en å kjenne sin egen usselhet og elendighet, sønderknuser hjertet og gjør det mottakelig for den guddommelige trøst; den gjør en vennlig, medfølende og fredsommelig; den demper kjødets lyster og gjør en kysk, tuktig og måteholden; den lærer en å forakte verdens forfengelige vesen og narrestreker; den gjør verden besk og himmelen søt, og så videre.

Alt dette sier jeg for at de gudfryktige sjeler skal innse sin Guds nådige, søte vilje og faderlige gode mening, som også ligger skjult under den vedvarende sorgfullhet og bedrøvelse, og trøste seg med det.

Det er dog bedre å være bedrøvet av Gud, etter Gud, med Gud og for Gud enn å glede seg med verden. Det er bedre å sukke med et tungsindig og sorgfullt, men gudfryktig og gudhengitt hjerte enn å juble med et trygt og ryggesløst hjerte. Det er bedre å ete tårebrød med en god samvittighet i frykt for Gud og kjærlighet til ham enn å ete verdens lekkerbiskener med overmot og synd. Vår aller kjæreste Frelser priser dem salige som sørger, men roper ve over dem som her er mette og ler (Matt 5,4; Luk 6,25).

Her er imidlertid én ting å legge merke til: de troendes sorgfullhet skal, som nevnt, ikke bare tjene dem selv, men ved Guds nåde også andre, og det på to måter. For det første skal de troende sjeler, når de rammes av stor og langvarig bedrøvelse, tjene de trygge og ryggesløse verdensbarn til eksempel og advarsel.

Likesom de hellige profeter i gammel tid til dels måtte tjene sine ubotferdige tilhørere til underlige tegn, og ved sine gjerninger og lidelser forbilledlig vise dem hva de på grunn av sin ugudelighet hadde å vente seg i framtiden (Jes 8,18; 20,3; Esek 12,6.11), slik er også de gudfryktige sjeler lutter botspredikanter og profeter. De bestreber seg på å ha en uskadd samvittighet for Gud og å vandre ulastelig for verden, og er likevel tynget av angst, redsel og sorgfullhet.

De viser verden hvilke frukter dens synder og ubotferdighet, som nå står i sin blomst, til slutt vil bære. De må sørge og gråte, for om

mulig å bevege de ryggesløse hjerter og få dem til å sørge og gråte med dem over synden, for om mulig å få dem til å gå i seg selv og tenke: «Hva har jeg gjort!» (Jer 8,6), og: «Gjør de slik med det grønne treet, hva skal så skje med det tørre?» (Luk 23,31).

Likesom en klokke, når man til bestemte tider slår på den for å kalle folk til bønn, bare mottar slaget, mens lyden fordeles til mange ører, slik er det også når Gud berører en eller annen av sine troende med sin tunge hånd. Da rammer smerten, angsten og bedrøvelsen vel ham alene, så han må sukke, gråte og klage; men Guds hensikt med det er samtidig å forferde mange til frelse og gjøre dem urolige i samvittigheten.

Dette bekreftes av Peters ord: «For tiden er kommet da dommen skal begynne med Guds hus. Men begynner den med oss» (de troende og gudfryktige), «hvordan skal det da ende med dem som ikke vil tro Guds evangelium? Og er det med nød og neppe den rettferdige blir frelst» (og må arbeide på sin egen frelse med frykt og beven – Fil 2,12), «hvordan skal det da gå med den ugudelige og synderen?» (1 Pet 4,17.18).

Dessuten må slike bedrøvede og tungsinnede mennesker stå i bresjen, og med sine stadige sukk, bønner, rop og tårer holde tilbake eller avverge Guds frembrytende vrede og de fortjente straffene.

Lot hadde få gode dager og liten glede i Sodoma; Peter sier jo at de skamløse innbyggerne der gjorde ham all slags fortred og plaget ham dag for dag med sine lovløse gjerninger og sin uanstendige ferd (2 Pet 2,7.8). Så lenge han var der inne blant dem, lot han sikkert ikke være å sukke og be for dem; men da en engel etter Guds befaling hadde ført ham ut, regnet det svovel og ild fra himmelen og la byen i ruiner.

Jeremia var i sannhet en bedrøvet mann, hvis hjerte og øyne – som man her og der kan se av skriftene hans (Jer 8,21; 9,14.11) – stadig svømte i tårer; men hvor inderlig han ba for sitt folk, kan man slutte av at Gud mer enn én gang forbød ham å be mer for det. «Du, du skal ikke be for dette folket», sier han til ham, «og ikke løfte opp klagerop og bønn for dem og ikke trenge inn på meg, for jeg hører deg ikke» (Jer 7,16; 11,14; 14,11). På samme måte sørget og ba Daniel for hele folket (Dan 9,3.4 ff.).

Og slik er det ennå. De troende ber vel alle for sitt folk og er med på å holde tilbake og avverge Guds vrede, men ingen oftere og mer inderlig

enn de engstede og sorgfulle, som uopphørlig kjemper med Gud og roper til ham om nåde, så ofte et sukk stiger opp av deres hjerte og en tåre faller fra deres øyne. Derfor kan ingen si hvor høyst gagnlige slike mennesker er for et folk, en by, et land.

De er de åndelige prestene som uavlatelig står for Gud og med sterkt (Åndens) rop og tårer bærer fram bønner og ydmyke begjæringer (Hebr 5,7). Det er dem Gud sikter til når han sier: «Som folk sier når de finner saft i druen: Ødelegg den ikke, for det er en velsignelse i den! – slik vil jeg gjøre for mine tjeneres skyld og ikke ødelegge hele folket» (Jes 65,8).

Mens den ugudelige og trygge verden sitter i sine svirelag og spøker, fjaser, ler, svermer, støyer og farer fram, ligger disse på sine knær, sukker og ber.

Mens den ugudelige hopen, den epikureiske banden, den gudsfornektende helvetesflokken legger skadelige, morderiske planer, forfatter ugudelige, forargelige, sjelefordervende skrifter eller på andre måter gjør sitt beste for å utbre djevelens rike, ligger disse for Guds føtter med frykt, skrekk og angst og ber ham at han snart vil knuse Satan under våre føtter, at han vil stanse den forbannede gudsfornektelsen, holde sin kirke oppe tross djevelens og verdens ondskap, bevare sine utvalgte og ved den ytterste dom gjøre ende på all synd og elendighet. (*Epikureisk: vellystig, i samsvar med den hedenske tenkeren Epikurs lære.*)

Men denne betraktningen rommer igjen en trøst for de bedrøvede menneskene vi her taler til. Deres sorgfullhet har skilt dem ut fra verden og gir oss den visshet at Herren vil stille dem fram som et eksempel og åpenbare sine dommer over dem, for slik å forferde andre til frelse. Men det er ingen liten nåde å være et Guds redskap i det mål og på den måten som han finner for godt.

Det er også visst at de tårene de gråter i sin bedrøvelse, og de sukkene de sender opp til Gud for andre, ikke er spilt (det skal vi tale om i det følgende, om Gud vil). Slik kan også det Herren lar den bedrøvede Rakel høre, anvendes på dem: «Hold opp med å gråte, og la ikke øynene felle tårer mer! Du skal få lønn for ditt arbeid» (Jer 31,16).

Men vi må samle enda mer trøst for de engstede og sorgfulle hjerter, og vi sier da at Gud holder et ganske særskilt nådig oppsyn med dem, tar seg deres angst til hjerte, teller deres tårer og sukk, veder-

kveger dem ved sin Ånd og styrker og holder dem oppe ved sin skjulte kraft, så de kan si med den hellige apostel: «Vi er rådville, men ikke rådløse, forfulgt, men ikke forlatt, slått ned (kastet til jorden), men ikke utslått» (2 Kor 4,8.9).

Erfaringen lærer at et kraftig og kostbart vann til slutt fordamper sine beste krefter og blir bedervet av å stå i et åpent kar; og likeledes at en urt som i destillerovnen blir tvunget av ildens hete til stadig å dampe og dryppe, til sist mister all lukt, smak og kraft.

Man skulle tro at det også måtte gå slik med de gudfryktige hjerter vi her har for øye, og at de, siden de stadig er engstet og stadig sukker og gråter, måtte miste alle krefter i legeme og sjel og dø og forgå før tiden. Hva den verdslige bedrøvelse angår, vil jeg heller ikke nekte at den rykker mange bort før tiden, slik apostelen også sier: «Verdens bedrøvelse virker død» (2 Kor 7,10), og Sirak: «Sorg har ødelagt og drept mange» (Sir 30,25).

Men med de gudfryktige sjelers bedrøvelse, som vi til nå har betraktet, er det en annen sak. Erfaringen viser nemlig at de tross alt ofte i lang tid utfører sitt tunge og ofte høyst viktige kallsarbeid, tjener Gud og sin neste, når en temmelig høy alder og omsider går herfra, lei av verden og mette av livet.

Til opplysning om dette vil jeg bare nevne den hellige apostel Paulus' eksempel. Hvilken møye, hjertesorg, engstelse, frykt, skrekk, sorgfullhet og elendighet dette Herren Jesu edle redskap utstod i sitt apostoliske embete, vitner han om her og der i sine skrifter; likevel har han, etter den tidsregningen de fleste lærde er enige om, til tross for Satan og verden røktet sitt embete i omtrent trettifire år og nådd en alder av sekstiåtte.

Hva har så lenge holdt denne så plagede, bedrøvede, elendige og svake mannen oppe? Sannelig ikke noe legemiddel, ingen god pleie og oppvartning, heller ikke naturlige krefter, men Guds nåde, Jesu Kristi kraft og Den Hellige Ånds trøst. Slik er det ennå den dag i dag: Gud styrker, husvaler, vederkveger, trøster, beskjermer og holder oppe de sorgfulle sjeler og viser dem sin underfulle miskunn.

Det er verdt å merke seg at da vår aller kjæreste Frelser – som vi ser av vår tekst – klaget så vemodig over sin sjels bedrøvelse og påkalte sin Far i himmelen og sa: «Far, frels meg fra denne time! Far, herliggjør ditt navn!», kom det straks en røst fra himmelen som sa: «Jeg har

herliggjort det, og jeg skal igjen herliggjøre det!» (Joh 12,28). Med det vitnet hans Far for alt folket at han la merke til sin Sønns sorg og bedrøvelse, og at han tross djevelens svikefulle ondskap ville fullføre på herlig vis den gjerning han hadde begynt.

Vi vet også at da Herren Jesus under sin dødsangst og blodige svette ba heftig, viste en engel fra himmelen seg for ham og styrket ham (Luk 22,43.44). Likesom de troende og gudfryktige sjeler ofte får sin del av hans sorgfullhet og sjelsangst, skal de heller ikke mangle hans trøst og husvalelse.

Gud er nær hos alle bedrøvede og bor hos de sønderknuste og nedbøyde i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende (Sal 34,19; Jes 57,15). Legger han en byrde på dem, så er han også deres frelse. Han lar dem riktignok etter sin hellige vilje og rådslutning bli bedrøvet; men som en trofast Gud lar han dem likevel ikke bli plaget og fristet over evne.

Han er like fullt deres lys (deres trøst, kraft og glede), om de enn sitter i mørke (Mika 7,8). Han ser deres elendighet og akter på deres sjels trengsler (om enn deres skikkelse er blitt gammel og avkreftet av sorg, om enn ansiktet deres er fullt av hån, støv og tårer). Han befaler at det skal settes et særskilt merke på de sukkende og bedrøvede hjerter, så de kan bli bevart for den ulykke som bryter inn (Esek 9,4).

Han sier ofte til deres sjel: «Hvorfor gråter du? Hvorfor er du så sorgfull? Er ikke jeg mer for deg enn ti verdener med alle sine skatter, all sin ære, glede og herlighet?» (1 Sam 1,8). Derfor er de ofte som sørgende, men alltid glade, og har glede i overflod i all sin trengsel, slik vi ser av Paulus' og mange andres eksempel (2 Kor 6,10; 7,4).

Framfor alt bør de gudfryktige sjeler som er rammet av tungsinn og bedrøvelse, glede seg ikke bare over at Herren Jesus selv har smakt slik bedrøvelse og altså vet hvordan et sorgtynget hjerte har det – og som en trofast yppersteprest kan ha medlidenhet med våre skrøpeligheter – men også over at han i særlig grad er de bedrøvede sjelers beskytter, venn og trøster.

I så henseende har han mottatt en uttrykkelig befaling av sin Far, for han sier at Faren har sendt ham for å forkynne et godt budskap for de fattige, for å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, og for å trøste alle sørgende (Jes 61,1.2). Denne befalingen har han til alle tider fulgt i største lydighet: i sitt kjøds dager ga han særlig akt på sorgfulle

og bedrøvede mennesker, trøstet dem kraftig og avhjalp deres nød, slik vi allerede har vist ovenfor – og dette gjør han ennå i denne stund overfor sine troende.

Når de sukker og gråter i sine kamre, teller han deres sukk og tårer; når de som kristne pilegrimer må vandre i tykt, tåkete og mørkt vær, følger han dem; han styrker dem, han beskjermer og bevarer dem, så de i en slik (sorgfullhetens) tåke ikke kommer på avveier, ikke faller i noen sump eller grav eller på annen måte blir forført av djevelen, som da aller mest står dem etter livet.

Når Satan står ved yppersteprest Josvas høyre side for å motstå ham (for å være hans satan, hans djevel, anklager og motstander), tar Herren selv seg av ham og sier: «Herren refse deg, Satan! Ja, Herren refse deg! Er ikke denne mannen her en rykende brann, revet ut av ilden?»

Har han ennå ikke lidd elendighet, trengsel og angst nok, siden du i tillegg skal komme og anklage, bedrøve og engste ham? Gud har i sin store og underfulle miskunn reddet ham fra den allmenne store nød og fare – ikke for at du skal gå løs på ham og engste og bedrøve ham enda mer, men for å stille ham fram som et under av sin allmakt, visdom og godhet, til et trøstende eksempel for alle dem som setter sin lit til ham, og for siden å krone ham med nåde og velsignelse. Pakk deg derfor, og la ham være i fred (Sak 3,1 ff.).

Se, slik er Herren Jesus selv de bedrøvede og engstede hjerters talsmann, tar seg trofast av dem og forsvarer dem mot djevelen og verden. (*Satan* (*Satanas*), *det vil si motstander*; *djevel* (*Diabolos*), *det vil si anklager*.)

Da Paulus og hans følgesvenner på sin farefulle sjøreise i flere dager verken fikk se sol eller stjerner, og en ikke liten storm kom over dem, og alt håp om livet var ute, forlot likevel ikke Herren Jesus ham – han som var hans eneste sol, stjerne, lys, trøst og glede – men sendte ham en engel som kunngjorde at han skulle være ved godt mot; verken han selv eller noen av hans reisefeller skulle omkomme, for Gud hadde skjenket ham alle dem som seilte med ham (Apg 27,20 ff.).

Slik også med de gudfryktige sjeler: Når de ofte i mange dager, ja ofte i flere uker, ikke har sett sol eller stjerne, ikke har visst av noen glede og ikke har kjent noen trøst, og et langvarig trengselens uvær er

kommet over dem, så de tror de skal gå under, da slipper Herren Jesus dem likevel ikke av syne og varetekt.

Han styrer deres skip midt i stormen; han er deres sol, deres stjerne, deres lys midt i mørket; han er deres trøst, deres kraft, hjelp og håp når all menneskehjelp og alt menneskehåp er ute. Og til sist gir han saken et slikt utfall at de forundrer seg over hans miskunn og fryder seg ved å betrakte hans nåde og trofasthet.

Og dette er det vi til slutt vil holde fram for de bedrøvede hjerter: at all deres sorgfullhet omsider skal bli vendt til glede, etter vår Frelsers uttrykkelige ord. «Salige er de som sørger», sier han, «for de skal trøstes» (Matt 5,4). «Dere skal ha smerte, men deres smerte skal bli til glede!» (Joh 16,20).

De gudelskende sjelers sorgfullhet er en forberedelse til stor glede; de bedrøvedes tårer er en sæd som bare trøste- og gledesblomster vokser opp av. De sørgende i Sion skal få hodepryd istedenfor aske, gledes olje istedenfor sorg, lovprisnings drakt istedenfor en avmektig ånd (Jes 61,3), etter vår Guds løfter: «Jeg vil vende deres klage til fryd og trøste dem og glede dem som sørget» (Jer 31,13).

Og dette oppfylles enten i dette liv, når Herren finner det tjenlig for å fremme sin ære og sine barns salighet, slik David erfarte; derfor sier han: «Du har vendt min klage til dans for meg. Du løste av meg mine sørgeklær og har ombundet meg med glede» (Sal 30,12).

Eller det skjer etter dette liv, når de gjennom en salig død går ut av tåredalen og inn i gledessalen, hvor Gud skal tørke bort hver tåre fra deres øyne, hvor døden ikke skal være mer, og ikke sorg, og ikke skrik, og ikke pine (Åp 7,17; 21,4), hvor evig glede skal være over deres hode, hvor de skal nå fryd og glede, og hvor sorg og sukk skal fly fra dem (Jes 35,10).

Man har flere ganger erfart at sjeler som før var anfektet, engstet og bedrøvet, er blitt overøst av Gud med en så overflodig og gjennomtrengende guddommelig glede at deres trange, fattige og elendige hjerte ikke kunne romme den.

De måtte gå ut på marken, i en skog eller en ørken, for uhindret og uten å bli gjort til skamme av verden å juble fritt og gledelig, rope ut sitt hjertes fryd og prise Gud med høy røst, og de måtte be: «Hold opp, Herre! Din glede er for stor og for sterk; mitt arme hjerte kan

ikke romme den; du oversvømmer min sjel og overstrømmer den med lyst», og så videre.

Erfaringen lærer likeledes at mange gudfryktige sjeler som har tilbrakt sin levetid sukkende og gråtende, er døde tusen ganger gladere enn andre har levd. Himmelen, som lenge har vært overtrukket av tykk tåke og mørke skyer, åpner seg da for dem, så de ser Guds herlighet, som Stefanus, og går herfra med sang, med latter, med fred og glede (Apg 7,56).

Nå da, dere gudelskende bedrøvede sjeler! Når dere overveier alt dette, så vær frimodige og frykt ikke! Gud, som etter sin hellige vilje og sitt rådslag har bedrøvet dere, vil også glede dere, enten her i tiden eller der i evigheten.

Gud vasker her deres hjerter med tårer for der å fylle dem med himmelsk gledesvin. La hjertet sukke, la tårene flyte, for Gud teller dem og vil selv tørke dem av deres øyne! Å, salige tårer, som blir talt og oppskrevet i himmelen og som Herren Jesus skal tørke bort! Å salige bedrøvelse, som føder den evige glede!

Vandr da fram på trengselens vei i den tykke tåken som har falt over dere og omgir dere, for dere vet at Jesus følger og fører dere, og at det av tåken skal bli bare liv, av bedrøvelsen bare klarhet, og at den besværlige angstveien ender i et vidt og bredt rom, i evig herlighet, glede og salighet!

Hva skader det en vandringsmann om han må reise i usunt, tåkete vær, når han bare kommer til sitt fedreland? Så behagelig er veien nok ikke som når solen skinner og man kan se omkring seg og fryde seg over de deilige grønne markene og skogene; men når man bare når sitt bestemmelsessted, dit man lengter og hvor man får det godt, glemmer man snart været og veien.

Slik også dere: om dere også må fortsette reisen i sorgfullhetens tåke, hva skader vel det, bare dere kommer til himmelen? Ikke noe annet er tjenlig for dere. Dersom solen alltid skinte og vi kunne se oss fritt omkring, ville vi kanskje forgape oss i verdens forgjengelige herlighet og la oss føre bort fra den rette vei; men fordi Gud så å si hyller og dekker oss med en tåke, går vi uten hinder og opphold desto hurtigere og ivrigere framover og skynder oss desto mer, for å komme snart til ende.

Nå, min Gud, før meg videre som du vil! Gjør med meg som du vil! Gi sorg eller glede, gi bedrøvelse eller frimodighet, bare jeg blir på den rette vei til himmelen! Skal jeg da slepe på en byrde, så ser jeg allerede langt borte det stedet hvor jeg skal legge den fra meg, eller hvor min Jesus skal ta den av meg. Må jeg her sukke og være sorgfull, så vet jeg at den tid kommer da jeg skal glede meg med uutsigelig og evig glede. Må jeg her gråte, så er jeg viss på at min gråt skal bli forvandlet til vin, mine tårer til perler.

Har jeg enn før av uforstand ledd lettsindig og gjort meg lystig med verden, så vil jeg nå gjerne, etter at min Gud har åpnet mine øyne og dratt meg bort fra verden, sørge og sukke med min Jesus og hans hellige. Hva bryr jeg meg om verdens glede, når himmelgleden skal bli min del? Hvem akter sølepyttene når man viser ham en frisk, ren og liflig kilde?

Fri meg, o Jesus, fra kjødelige snarer!
Fri meg, o Jesus, fra åndelige farer!
Fri meg, o Jesus, fra nød og fra plager!
Fri meg, o Jesus, fra sorger og klager!
Fri meg, o Jesus, fra sukk og fra tårer!
Fri meg, o Jesus, fra alt som meg sårer!
Fri meg, o Jesus, fra all denne vrimmel!
Kom, Jesus! O kom! Hjelp meg inn i din himmel!
Amen.

Sjette preken. Om den troende sjels sorger

I Jesu navn. Amen.

Sal 94,19: «Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel.»

Den frimodige troshelten og dyrebare Guds mann Luther sier et sted: «Jeg er, Gud være lovet, ved mye øvelse kommet så langt at jeg nesten begynner å tro at Gud er himmelens og jordens skaper.»

Mange vil nok i første omgang stusse over denne uventede uttalelsen fra en så stor og navnkunnig lærer: at han først nå begynner å tro det som et barn på seks–sju år allerede tror, og som det heller ikke må være tvil om hos noen enkel og enfoldig kristen, om han ellers vil regnes blant de kristnes tall. Men det ligger noe stort under dette.

Man må vite at den høyst erfarne mannen, når han taler slik, dels sikter til de trygge verdensmenneskene, som riktignok lever på jorden under himmelen og daglig og rikelig nyter Guds godhet, men ikke streber etter mer og mer å lære å kjenne, elske, prise og stole på ham. De mener at de for lenge siden har lært katekismen og de tre trosartiklene til bunns og ikke har mangel på tro og tillit til Gud, men tvert imot overflod, så de til og med i nødsfall kunne hjelpe andre med det.

Derfor føyer han like etter de nevnte ordene til: «Denne teksten (nemlig at Gud er himmelens og jordens skaper) forstår enhver nå og alltid (i sin egen innbilning) altfor godt, og har forstått den og vil forstå den – bortsett fra meg alene og noen stakkars syndere og dårer (for slike pleier den høyvise verden å holde dem), som Moses, David, Jesaja og lignende. Disse regner Gud for en underlig mann og sier at hans skaperverk er lutter underverker – enda svært få ser disse hans underverker, selv om hver mann ser hans skaperverk og, som apostelen Paulus sier i Apg 17, nesten må ta og føle på det. Men jeg er også en av de grove karene som ennå ikke fatter dette hans skaperverk, og som, som sagt, knapt har begynt å tro slikt, så jeg, gamle skolegutt og snart utlevde doktor, med rette må undre meg over at folk i vår tid, så snart de har luktet i en bok, vet alt hva Den Hellige Ånd vet.»

Dels sikter han til storheten og vekten i det som ligger i ordene: «Jeg tror på Gud Fader, himmelens og jordens allmektige skaper.» For her er ikke bare alle tings skapelse innbefattet – de som er i himmelen, på jorden, under jorden, i havet og i alle dyp, som Gud etter sin store visdom, allmakt og godhet har frembrakt av intet, som han har gitt liv og tilværelse, og som han i all deres utallige mangfold har anvist deres bestemte plass i sin verdensorden og innrettet etter sitt formål.

Her ligger også deres opprettholdelse, som ikke er mindre underfull og umålelig enn selve skapelsen, siden han nå i flere tusen år har forsørget og holdt oppe en så ubegripelig stor mengde skapninger av alle slag.

Han bærer alle ting med sin krafts ord (Hebr 1,3). I ham lever vi og rører oss og er til (Apg 17,28). «Mennesker og dyr frelser du, Herre!» «Alles øyne vokter på deg, og du gir dem deres føde i rett tid. Du lukker opp din hånd og metter alt levende med det som er godt for dem» (Sal 36,7; 145,15.16).

Han har så mange kostgjengere, som venter på og tar sitt fôr og sin mat fra hans hånd i fullt mål, at de ikke lar seg telle. Hvem ville prøve å telle alle de mange millioner mennesker som bor rundt om på jordens kreds? Og hvem kan beskrive all den ubegripelige mengden av dyr på jorden, fugler i luften og fisker i vannet, som alle likevel ikke må lide mangel på næring og underhold, men fra Guds spiskammer mottar ikke bare det nødvendige, men overflod?

For å overveie denne høyst viktige saken litt nøyere, la oss tenke på hva én eneste stor by trenger og fortærer hver uke. Jeg vil ta byen London i England og sette hit hva den nederlandske historieskriveren Emanuel van Meteren forteller om den.

Han sier at det på hans tid var hundre og tjue sognekirker i denne byen. Slakterne slaktet der hver uke omtrent ni hundre okser, foruten det fremmede førte til torgs; hver uke ble det bakt hundre og åtti læster rug og hvete og brygget to hundre og seksti til to hundre og åtti læster øl.

Dette er bare én by i ett kongerike. Hvilket forråd krever da ikke den utallige mengden av store og små byer, flekker og landsbyer i alle kongeriker og land over hele jordens kreds, hvor det bor så mange tusen ganger tusen mennesker! (*En læst er tolv tønner.*)

La oss blant dyrene bare betrakte fuglene, og ikke alle, men bare noen av dem. Hvor stor mengde vaktler det finnes flere steder, særlig i Italia, i kongeriket Napoli, har vi allerede omtalt et annet sted; det blir hvert år fanget en utrolig mengde av dem, så til og med enkelte biskoper i dette kongeriket kan holde sitt bord med vaktelfangsten alene. Ulysses Aldrovandus forteller at man én morgen på ett eneste sted fanget over ti tusen og solgte hvert hundre for femten julier eller halvannen krone. (*Om vaktlene: Andaktige innfall, 3. hundre, kap. 75. En krone er omtrent en norsk daler.*)

Legg til spurvene, som finnes i så stor mengde alle steder at Luther i sin tid mente at kongen av Frankrike ikke kunne forsørge og fø dem i ett år med alle sine inntekter. Alle disse fuglene eter korn og nyter sæden sammen med menneskene og andre dyr, og likevel skaffer alle tings gavmilde oppholder så mye av alt at de alle sammen har nok og overflod – noe som sannelig bare få tenker riktig over og overveier som de bør.

Under den første artikkel hører imidlertid også alle tings veldige og nådige styrelse, hvor Guds allmakt, visdom og godhet ikke viser seg mindre herlig enn i de nevnte gjerninger. For Gud har ikke båret seg at med verden som en tømmermann med et skip: Når det er ferdig, støter han det ut fra land på vannet, uten siden å bekymre seg videre om hvordan det blir styrt og holdt oppe mellom vinder og bølger.

Nei, han holder den under sitt oppsyn, sin omsorg, sitt vise og kraftige styre, så ingenting skjer i himmelen eller på jorden uten hans råd, vilje og tillatelse; ja, så ikke engang en spurv omkommer, ikke en hauk eller ørn flyr hit eller dit, ja ikke et hår faller av vårt hode uten hans vitende og vilje (Matt 10,29.30; Job 39,29.30).

Han har fra begynnelsen av foreskrevet enhver av sine skapninger dens særskilte virksomhet og på den aller viseste måte ordnet hvordan han vil styre verden. Han har sett tidene og årene og hva som ville skje i dem, og han har foreskrevet, bestemt, avgrenset og innrettet alt etter sin visdom og godhet (Apg 15,18; Job 28,27). Han har latt hele menneskeslekten av ett blod bo over hele jordens kreds, og har satt dem faste tider og bestemte grenser for deres bosted (Apg 17,26). Han har fastsatt hvert rikes begynnelse og undergang.

Det kan gå aldri så hulter til bulter og underlig til her i verden, men det går likevel ikke annerledes enn Herren vil. Midt i all den mangfoldige forvirring og omskiftelse holder han sitt uforanderlige forsyn gående, og hans orden består alltid selv i den største uorden.

Han gir så nøye akt på hvert menneske at ikke et ord på dets tunge, ja ingen tanke i dets hjerte er skjult for ham (Sal 139,1.2 ff.). Han kjenner alle våre gjerninger og alle våre veier; han teller våre skritt og tårer; han hører og merker vårt hjertes sukk, ja dets lengsler og begjær (Sal 10,17; 38,10; 56,9; Åp 2,6).

Til Guds forsyns og styrelses under hører det også at det blant så mange hundre tusen mennesker svært sjelden finnes to som er helt like i ansikt og skikkelse. Var det ikke slik ulikhet, ville den største og skrekkeligste uorden og forvirring oppstå: Faren ville ikke kjenne sin sønn, moren ikke sin datter, broren ikke sin søster, hustruen ikke sin mann, og så videre; hvilket uvesen det ville føre til, kan man lett tenke seg.

Dertil kommer at menneskene ikke bare er forskjellige i utseende, men også i tale og stemme, i holdning, miner og gange, ja til og med i håndskrift, i sinnelag og tilbøyeligheter.

Selv med lukkede eller blindede øyne kan man skille kjente fra ukjente, venner fra fiender på røsten; man kan ofte kjenne et menneske man ser på lang avstand, på gangen. Får et menneske rå seg selv i skriving etter at han har lært bokstavtrekkene, så vil han sikkert også kunne kjennes fra mange andre på sin håndskrift, og så videre. Alt dette stammer fra den allvitende og allmektige skapers forsyn og styrelse og hører med til utleggingen av den første artikkel – noe nesten ingen tenker på.

Dels sikter han til troens øvelse eller gjerning, som er noe langt vanskeligere enn å vite hva som hører til troen. En navnkunnig lærer sa på sitt dødsleie: «Nå erfarer jeg hva det er å preke troen, som jeg til nå har gjort, og selv å tro, som jeg nå skal gjøre.»

Erfaringen lærer at det ofte går alle Guds barn slik i liv, lidelse og død. Utenfor anfektelsen er de ofte ubekymret når det gjelder sin tro og mener at de har hengt seg så fast ved Gud og omfavnet Herren Jesus så vel at verken død eller djevel skal makte å rive dem løs.

Men i anfektelsen, når kampen begynner, merker de først hvor skjør deres tro er. Da går det dem som Peter, som på Herrens bud riktignok gikk på vannet for å komme til ham, men som ved å se det harde været ble redd, begynte å synke, ropte og sa: «Herre, frels meg!» (Matt 14,29 ff.). (*Lærer: Dr. Forster.*)

Hvis noen da Herren gikk i skipet og hans disipler fulgte ham, hadde spurt dem om de trodde, ville de sikkert ha sagt ja. Men de så ikke hvordan hjertene deres stolte på det stille været og slik støttet seg på det synlige. For da uværet kom og bølgene skjulte skipet, var det slutt med deres tro; vindstillheten og freden, som de hang ved, var borte, og da fór også de bort med dem (Matt 8,23 ff.). På samme måte går det ofte med andre Guds barn og Kristi etterfølgere: De tror visselig, men slik at de må be Gud ha tålmodighet med deres vantro og hjelpe den (Mark 9,24).

Det er ikke vanskelig for dem å tro at Gud er alle tings skaper, opprettholder og styrer og dermed også sine troendes beskytter, verge og forsørger, så lenge det går dem godt, så lenge de har fred og ikke vet av noen mangel.

Men når de blir satt i uro, motgang og anfektelse – når de kommer inn i verdens trengsel og blir omgitt av så mye uorden, forvirring og nød at de verken vet ut eller inn – når fattigdom og bekymringer overfaller dem og de ikke kan finne noe råd, noen trøst, noen utvei, da er det en kunst å kunne si av hjertet: «Jeg tror at Gud, himmelens og jordens skaper, også har skapt meg, og at han etter sin underfulle rådslutning og ved sin nådige styrelse og regjering vil forsørge og holde meg oppe.»

Da går det dem mangen gang som barn som stiger i en båt, støter den fra land, tar rorpinnen og tenker at de alene skal styre og fare omkring etter hjertens lyst; men når strømmen eller en virvel griper dem, merker de først at de bare er barn og ikke menn.

Av alt dette er det nevnte utsagnet av Luther lett å forstå. Det viser at han har vært stedt i mange slags trengsel, forfølgelse, fare og nød og ofte av Satan blitt brakt i en slik uro og forvirring at det har falt ham vanskelig å bevare fatningen og å stole på Guds allmakt, visdom, godhet, faderlige omsorg og veldige styre.

Men nå, etter at han i så mange år har erfart Guds mektige bistand, nådige hjelp og underfulle miskunn, blir han mer og mer styrket i troen og lærer stadig bedre å kjenne sin Gud som en allmektig, allvis og allgod Gud, skaper, opprettholder og alle tings styrer, å elske og prise ham og av hele sitt hjerte å stole på hans faderlige omsorg og styre, på hans beskjermelse og bistand.

Denne mannen hadde, slik alle Guds barn har det, for skikk å tenke ringe om seg selv, om sin tro og sin kristendom (selv om han mangen gang etter den hellige apostels eksempel var nødt til å rose seg selv med stor frimodighet overfor sannhetens fiender og deres trass). Da han engang spurte sin lille sønn hva godt han hadde lært, og denne svarte: «Hele katekismen», sa han: «Da er du mer lærd enn jeg; for enda jeg alt er en gammel doktor, må jeg hver dag tygge og suge på den.»

Da han sammen med andre oppnevnte foretok visitas i Kursachsen og ba en bonde si fram sine kristne trosartikler, og denne begynte: «Jeg tror på Gud Fader, himmelens og jordens allmektige skaper», spurte Luther ham hva «allmektig» ville si. Da den gode mannen sa at han ikke visste det, sa Luther: «Ja, ja, min mann; jeg og alle lærde vet heller ikke hva Guds kraft og allmakt er; men tro du bare i enfold at

Gud er din kjærlige og trofaste far, som vil og kan, og som den klokeste herre forstår å hjelpe deg, din kone og dine barn i all nød.»

Da han engang talte om at folk ofte straks innbiller seg at de forstår Guds ord og er utlærte i det, selv om ingen rett kan fatte det uten øvelse og anfektelse, sa han blant annet: «Jeg vet at jeg ennå ikke kan Fader vår riktig, så lærd en gammel doktor jeg enn er eller burde være; uten øvelse og erfaring kan ingen være lærd.»

Det er dette den hellige apostel sier: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,12.13). Slik er det: De som har kommet lengst i sin kristendom, synes selv å være de mest ufullkomne, og de som er aller sterkest i troen, mener at de ennå knapt har begynt.

For nå å komme nærmere mitt mål ber jeg også dere, mine tilhørere (og lesere), om å prøve dere selv ved denne anledning for å erfare om dere allerede av hjertet tror at Gud er himmelens og jordens skaper – det vil si at han ikke bare har frembrakt og til nå holdt dere og alle andre skapninger oppe ved sitt ord, men at han også med sin kraftige styrelse, sitt nådige forsyn og sin faderlige omsorg hersker og regjerer over dere. Han er deres far, som sørger for dere som sine kjære barn, mener det oppriktig med dere og har innesluttet dere i sin evige nåde og kjærlighet.

Erfaringen lærer at det står dårlig til med mange på dette punkt, og at deres hjerte, om de enn kjenner den første trosartikkelen etter bokstaven, likevel ikke i gjerning og øvelse forstår å gjøre den seg til nytte og grundig og fullt ut å stole på sin Fars omsorg. Derav oppstår de mange slags bekymringer som ofte volder gudfryktige og gudelskende sjeler så mye uro.

Om dette skal vi tale i denne preken, og vi mener at det er høyst nødvendig i disse vanskelige og bedrøvelige tider. Gud la vårt arbeid være velsignet og gi at de urolige og bekymrede hjerter må finne riktig mye glede i det, ved Jesus Kristus! Amen.

Med utgangspunkt i vår tekst vil vi betrakte to ting, nemlig for det første sorgene, som ofte også heftig angriper de troende og som profeten kaller urolige tanker i sitt indre, og dernest midlene til å avverge og avhjelpe sorgene; om dem sier han at Guds trøst fryder hans sjel. Under det første punktet skal vi forklare hva sorger er, nemlig all

slags nød og motgang som tynger hjertet og volder mange tanker og mye bedrøvelse.

Jeg taler her ikke om den åndelige nød, som man ellers pleier å kalle de åndelige anfektelser (dem skal vi snart med Guds hjelp tale om særskilt og utførlig), men om de legemlige og timelige: det onde som rammer de gudfryktige sjeler fra verden, i dagliglivet, i deres husholdning eller på andre måter, som de gjerne ville bli befridd for og som vekker mange mørke tanker hos dem. Slike tanker er det man kaller sorger.

Disse er ofte ledsaget av og blandet med nedslagenhet, skjult og åpen utålmodighet, knurring, misnøye med den guddommelige styrelse, gjenstridighet mot Guds vilje, mistillit, vantro, frykt, egensinn, egenkjærlighet, egennytte, misunnelse og hat til nesten. De setter sjelen i en vanskelig og forvirret tilstand og volder den mange smerter og mye uro. Derfor sammenligner Skriften dem med torner som sjelen sitter blant, og som overalt river og stikker den (Luk 8,14). Hva en torn eller splint er i hånden eller foten, det er sorgen i hjertet; den volder stadig nedslagenhet og smerte, inntil den blir revet ut og avhjulpet. Salomo sier: «Bekymring i en manns hjerte tynger ham» (Ordsp 12,25).

I stedet for at en kristen skulle løfte øynene glad til himmelen og i barnlig, frimodig tillit vente alt godt og kjært derfra, gjør sorgen at man lar hodet synke som en visnet blomst. Den henger som en blyvekt ved hjertet; den trykker ned hans andakt og frimodighet i bønnen; den gjør at sjelen er lik en fugl som barna har bundet en tråd om foten på; med den trekker de den ned og holder den fast hver gang den flakser opp og forsøker å fly i været. Hit hører også vår frelsers ord: «Ta dere i vare, så ikke deres hjerte tynges av timelige bekymringer!» (Luk 21,34).

Sorgene er som en innvortes hete som fortærer legemet og svekker sjelens kraft; det er kanskje det David sikter til når han sier: «Jeg er blitt som en skinnsekk i røk» (Sal 119,83). «Min skikkelse er blitt skrøpelig; mitt ansikt er skrumpet inn og blitt gulsvart; min livssaft svant» (Sal 32,4).

De er som de ville humleranker eller det såkalte vintergrønt, som slynger seg opp langs trærne, tynger dem, suger ut deres saft og kveler dem. De er som igler som henger seg fast ved hjertet og suger ut dets

blod, som ugress som skyter opp i mengde og fortrenger og ødelegger de gode vekstene, som en tåke som omgir og forblinder vandringsmannen, så han ikke kan se omkring seg.

Et hjerte som er fullt av sorger, ligner en høne som har fått føttene viklet inn i garn eller stry, og derfor har vanskelig for å komme av sted. Et sorgfullt menneske løper ikke med glede på Guds veier, men med ulyst og motvilje. Derfor taler den hellige Augustin ikke uten grunn om de bitende, gnagende og fortærende sorger (*curæ mordaces*).

Og slike sorger er desto farligere og vanskeligere når flere av dem er samlet på én gang, slik som her i Davids hjerte, siden han taler om sine mange urolige tanker i sitt indre. De var som et kratt på en mark som ligger øde: Blir det ikke snart utryddet, brer det seg med tiden til det omsider fyller hele marken og blir så tett at fugler og utøy kan lage rede og ha tilhold der.

Slik er det med sorgene og de urolige tankene: Når man gir seg hen til dem og lar dem råde fritt, formerer de seg snart, så ens hjerte nesten gror igjen. Satan søker da anledning til å ta herberge der og streber etter å styrte mennesket fra den ene sorgmodighet i den andre, ja i fullstendig fortvilelse.

For øvrig er sorger og bekymringer som oppstår hos et menneske, mange og forskjellige, likesom stendene, personene, tingene, tilfellene og begivenhetene er det i dette møysommelige liv. Et menneske kan ofte betraktes fra mange forskjellige sider.

Han er kanskje øvrighetsperson i en by, og det felles beste er betrodd ham sammen med andre; han er kanskje ektemann, far og husbond og har hustru, barn og tjenestefolk å forsørge og ha ansvar for; han er kanskje svigerfar eller bestefar, som har ett eller flere gifte barn og ved Guds velsignelse har sett barnebarn av dem; han er kanskje en bror som har flere søsken, svogere og svigerinner og andre slektninger.

Han befinner seg kanskje også i forhold som nabo og borger, som må leve og bo sammen med andre og ha all slags samkvem med dem. Man kan kanskje også betrakte ham med hensyn til den næringsvei han forsøker å forsørge seg og sine ved, som enten kan bestå i jordbruk, kjøpmannskap, baking, brygging, sjøfart eller andre håndverk og erverv.

Men man kan også betrakte ham i og for seg selv, uten hensyn til andre, som en som på grunn av sin legemlige og sjelelige beskaffenhet er utsatt for mangehånde tilfeller: Han kan få en farlig skade; han kan slå seg ved et fall og derved miste helsen; han kan pådra seg en hard sykdom som etterlater ham et skrantende legeme hele livet; han kan bli gammel og skrøpelig, og så videre.

Han kan dessuten betraktes med hensyn til den tid han lever i; ofte bryter det på grunn av menneskenes synder inn sørgelige, vanskelige, gruelige tider som fører krig, ødeleggelse, dyrtid, nød og død med seg. Alt slikt kan volde bedrøvelse, sorger og bekymringer; alle begivenheter sikter mot ett hjerte. Det kan ikke tilstøte en kjær og nærstående person noe ondt uten at dette hjertet må føle det med.

Jeg må her tenke på en fornem og aldrende frue som drev sin egen husholdning i en velkjent by, og som hadde fem gifte barn som alle hadde skjenket henne barnebarn.

Hun pleide å si: «Når ens barn blir gift, tror man at bekymringene skal bli færre; men jeg finner at det er så langt fra tilfellet at de tvert imot har økt. For i stedet for at jeg før bare hadde en sønn eller datter å være bekymret for, har jeg nå også bekymring for min sønns kone, min datters mann og deres barn. Mitt hjertes tanker spres og vandrer morgen og kveld, ja selv ved midnatt omkring i deres hus. Det kan ikke hende noen av dem noe uten at det også rammer meg selv; det kommer alt sammen over meg. Blir noen av dem syk eller kommer til skade, eller det skjer ham noe annet ondt, så bedrøves også mitt hjerte derved; jeg ber og sørger for dem alle.»

Dette var meget klokt talt av en forstandig og erfaren frue, og gir oss anledning til desto bedre å tenke over dette bedrøvelige livs mangfoldige sorger.

Til opplysning om dette kan Jakobs eksempel tjene. Han hadde mange sønner og en datter, og dessuten en stor husholdning, og nærte derfor mange sorger og bekymringer. Engang sa han også: «Dere gjør meg barnløs! Josef er ikke mer, Simeon er ikke mer, og nå vil dere ta Benjamin. Det går ut over meg alt sammen» (1 Mos 42,36).

Han hadde en svigerfar, den gjerrige Laban, som voldte ham mye hjertesorg; han hadde to søstre til hustruer, som lå i kiv og strid med hverandre; han hadde en forbitret bror som traktet ham etter livet; han levde av kveget og hadde for dets skyld så mye uro at han om

dagen ble fortært av hete og om natten av kulde og ikke fikk søvn på øynene (1 Mos 31,40). Jeg kunne likeledes belyse det med Jobs, Davids og flere andres eksempel; men hvorfor skulle det være nødvendig, når erfaringen daglig stiller oss slikt for øynene?

Mangt et kristent hjerte er liksom en lav dal hvor alle vann i omegnen renner sammen, et sant samlingssted for mange sorger, så det nok på en måte kan si med apostelen: «Foruten mine egne trengsler kommer det enda mye utenfra»[2]. «Hvem er svak uten at også jeg blir svak? Hvem voldes anstøt, uten at det brenner i meg?» (2 Kor 11,28.29).

For det andre skal vi i den første delen av vår tekst legge merke til at ikke engang de gudfryktige sjeler blir spart for dette livs sorger og mangfoldige bekymringer. Vår profet var jo en mann etter sin Guds hjerte, som hele sitt liv hadde bestrebet seg på å tjene hans hellige vilje med trofast og redelig hjerte (Apg 13,22.36), og likevel klager han over sine mange urolige tanker i sitt indre. Alle tiders erfaring lærer også at Guds beste og kjæreste barn aldri har manglet sorger og bekymringer, så jeg ikke trenger å anføre noe eksempel.

Nå synes det imidlertid uforklarlig og urimelig at en troende, gudelskende, gudhengiven sjel, overgitt til Gud, skal dras med sorger og for timelige, forgjengelige tings skyld huse og nære noen bekymring i sitt hjerte. Denne sjelen har fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus, og er ved Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd forvisset om sitt barneforhold og sin salighet.

Man skulle tro at en slik sjel stadig måtte være glad og vel tilfreds i sin Guds hellige vilje, i sin kjære himmelske Fars omsorg, i samfunnet med sin Frelser Jesus Kristus og i Den Hellige Ånds trøst, og ikke lot sin ro forstyrre av noe utvortes tilfelle. Og kom den enda til å få all slags ubehagelige ting å tenke på, så måtte den likevel sørge slik som man arbeider, nemlig med et glad, rolig hjerte, overgitt til Gud, uten mistro, sorgmodighet, frykt og skrekk, og så videre.

Men her skal vi for det første legge merke til hva den viseste blant konger sier: «Alle ting strever seg trett, mer enn noen kan si. … Det er en ond plage, som Gud har gitt menneskenes barn å plage seg med» (Fork 1,8.13), og et annet sted: «Jeg så (og betraktet) den plage

[2] **«Foruten mine egne trengsler kommer det enda mye utenfra»** χωρὶς τῶν παρεκτός

(det arbeid, de sorger og bekymringer) som Gud har gitt menneskenes barn å plage seg med» (Fork 3,10).

Her setter en ansett lærer* denne merknaden: «Det har behaget Gud at menneskeslekten skal pine seg selv og øve seg ved mangehånde sorg, angst og møye.» Hit hører også det Elifas, en av Jobs venner, sier: «Mennesket fødes til plage, likesom flammens gnister flyr høyt i været» (Job 5,7), slik at Job selv sammenligner menneskets dager med en dagarbeiders dager (Job 7,1): Den ene så vel som den andre er kalt til møye og arbeid, sorger og farer, uten å kunne unndra seg dem. Likeså gir vår aller kjæreste frelser til kjenne at hver dag har sin plage, som den etter Guds hellige råd og vilje skal føre med seg (Matt 6,34).

(Osiander.)*

Slik forordner og tilskikker den hellige og allvise Gud de mangehånde ulykkestilfeller, trengsler og motganger som vekker sorger og bekymringer hos menneskene. Han tillater at det menneskelige hjerte plager seg selv med sine egne tanker og dras med sorger. Det er ikke fordi han fant behag i det, eller som om han ikke mislikte den mistillit, utålmodighet, frykt, motløshet og alt annet syndig som klenger ved menneskenes sorger, men fordi han også vet å trekke noe godt ut av det og å vende menneskenes bekymringer, ikke mindre enn alt annet, til deres beste.

Han prøver derved deres tro og blottlegger deres mangler og skrøpeligheter. Han lærer dem at menneskenes sorger og bekymringer, om de enn er aldri så store og heftige, er forgjeves og unyttige, siden utfallet viser at Gud har funnet en helt annen vei til å utfri dem av deres nød enn den de selv i sine sorger og urolige tanker hadde utsett seg.

Han demper derved kjødets onde lyster og svekker det syndige legeme, så det ikke med kraft kan stride mot Ånden; han vekker dem derved til bønn. Da en formante Filip Melanchthon til ikke å være bekymret, svarte han: *Si non curarem, non orarem* – hadde jeg ingen bekymringer, ba jeg ikke. Gud lærer dem derved å forakte verden som en sorgfull tåredal og å lengte etter himmelen, hvor det ikke mer skal være noe ondt, noen sorg, noen smerte, og så videre.

For det andre skal vi tenke på at de troende ennå lever i verden, hvor djevelen er abbed* og hvor de ikke helt kan unngå sorger og bekymringer, om de enn aldri så gjerne ville. Likesom jorden etter

Guds forbannelse, som for syndens skyld kom over den, overalt bærer mye ugress, mange torner og tistler, gir også verden mange sorger og trengsler. Til de garn som Satan legger ut og spenner opp for å fange sjeler, hører også sorgene. Derfor lærer erfaringen at de sorgmodige og farlige tankene ofte oppstår i slik mengde, den ene etter den andre, i de bedrøvede hjerter, som om noen leste dem opp fra en seddel eller hvisket dem inn i deres ører.

(Klosterforstander.)*

I Luthers bordtaler fortelles det om en anfektet mann ved navn magister Leonhard. Da han engang i stor sorgmodighet gikk opp og ned i sitt kammer, så han en tråd som lå på gulvet, og tok den opp for å fordrive tiden med den, slik sorgmodige mennesker pleier å gjøre.

Kort etter fant han en tråd til og deretter en tredje og fjerde, til han hadde så mange at han gjerne – og det falt ham også inn – kunne ha laget et reip av dem til å henge seg i. Ingen visste hvor denne mengden av tråder var kommet fra, selv om man lett kan slutte seg til hvem som hadde strødd dem ut for den bedrøvede mannen til anstøt.

Dette er et treffende bilde på hvordan Satan pleier å gå fram med de menneskene som har all slags nød og trengsel: Han fremkaller den ene sorg etter den andre i deres indre og gir dem anledning til mange sorgmodige tanker, for at disse om mulig til slutt skal bli til et fortvilelsens reip.

Siden verden nå er slik beskaffen, er det intet under at også gudfryktige sjeler mang en gang blir viklet inn i dette bedrøvelige livs sorger. Når et får må søke sin føde på et sted hvor det vokser fullt av borrebusker, forundrer man seg ikke over at det blir hengende borrer i ullen. Når man er nødt til å leve lenge på et fuktig og muggent sted, fylles hodet av slim og onde væsker som faller ned på brystet og volder snue og hoste.

Slik er det også med Guds barn: De lever i trengslenes land, hvor alt er fylt av møye, fare og nød; derfor kan de heller ikke bli helt fri for sorger. De reiser gjennom en skog, på en ubanet, halvt gjengrodd vei, hvor de stadig må rydde seg vei og kjempe med sammenfiltret kratt og tornebusker. Hva under da at de stundom river seg til blods?

For det tredje må det merkes at Guds barn ikke er lutter ånd, men må dras med kjødet, hvor det foruten andre synder også bor et ønske

om selv å sørge for oss og innrette våre ting etter vårt eget sinn og vår egen vilje.

De utidige sorger er døtre av arvesynden, som er oss alle medfødt. For da det første menneske vendte seg fra Gud til seg selv og etter Satans innskytelse ville være så klokt og vist at det kunne styre og forsørge seg selv og være sin egen herre, styrtet det seg derved i tusenfold nød og elendighet, og som følge av det i mye bedrøvelse, sorg og kummer. Denne kummer, dette hang til sorg og bekymring, har det ført videre til oss alle.

Derfor er det at mennesket, som elsker og skatter seg selv over all måte høyt, vil at alt skal gå etter dets vilje, og vil ha sin lykke og framgang i sin egen makt og i sine egne hender, for det tror ingen, ikke engang Gud, bedre enn seg selv. Dette streber det etter; dette tenker og pønsker det på.

Og når det da ikke går etter dets tanke, behag og godtbefinnende, mener det at det er galt, farlig og ille; da begynner det å sørge, å miste motet, å klynke og klage; det ville gjerne rette på og gjøre godt igjen det Gud etter dets mening har ødelagt for det og gjort galt.

Går det underlig til, så det ikke kan øyne annet enn uorden, skade, skam, nød og død, tenker det at nå er det på tide å anstrenge alle sanser, tanker og krefter for å rive seg løs, arbeide seg løs, bekymre seg løs, og så videre.

Visst er det også på dette punktet skjedd en stor forandring med en troende og i Kristus fornyet sjel. Den er ved Guds nåde, ord og Ånd blitt ført fra seg selv til Gud; det er innpodet i den tillit til Gud, overgivelse til hans hellige råd og vilje, selvfornektelse og mer slikt, og derfor lærer den også å kaste all sin sorg på Gud og overlate sin timelige og evige velferd til hans frie styrelse.

Men likesom den ikke makter å rive seg helt løs fra synden i alminnelighet, kan den heller ikke løsrive seg fra den syndige tilbøyelighet til enten å ville sørge for seg selv eller i det minste være med på å sørge for seg selv. Bekymringene melder seg ofte mot dens vilje, og er som mygg og fluer: Om man så skremmer og jager dem bort med en vifte, kommer de snart igjen.

Derfor må man ikke finne det forunderlig at også de gudelskende sjeler stundom finnes innviklet i sorger og bekymringer og, etter vårt skjønn, gjør altfor mye ut av dem. Dette hører med til troens og

kristendommens skrøpeligheter, som man bør ha tålmodighet med og forsøke å rå bot på med saktmodig ånd.

Når en kjærlig og fornuftig mann har en hustru som er tilbøyelig til tungsinn, vil han ikke fare løs på henne med harde ord og bedrøve henne enda mer i hennes sorgmodighet, men gå varsomt fram med henne, tiltale henne trøstende og søke på alle mulige måter å glede henne. Slik må også en prest og enhver kristen bære seg at med sorgfulle, bedrøvede hjerter; deres sorg og nød er dem allerede byrde nok; man trenger ikke bebyrde og bedrøve dem enda mer.

Også dette kan tjene til trøst for de gudfryktige sjeler som ikke kan løsrive seg fra sorgene, hvor gjerne de enn ville, og som er bedrøvet over at de ikke kan være så trøstige og frimodige som andre, og at de ikke, slik de burde, kan kaste sin sorg helt og fullt på Gud.

«Ak,» sier de mang en gang, «hvor gjerne ville jeg ikke rive meg løs fra alle sorgmodige tanker, bare jeg kunne! Jeg vet nok at det er galt og mot min kjære himmelske Far at jeg vil sørge for meg selv, noe han har forbeholdt seg alene, og at jeg slik griper inn i hans embete; men jeg kan likevel ikke la være», og så videre.

Nå, du kristne hjerte, vær frimodig! Likesom din himmelske Far har tålmodighet med dine andre skrøpeligheter og i sin store miskunn overser dem, vil han også gjøre med denne.

Visst er det synd at vi tiltar oss det som ikke tilkommer oss og som Gud har forbeholdt seg alene; men siden vi gjør det med uvilje og åndens mishag, og sørger over våre utidige og syndige sorger som over alle våre andre synder (Sal 38,19 ff.), blir slikt ikke tilregnet oss som er i Kristus Jesus.

Kom vår kongelige profets ord i hu: «Min sjel, lov Herren! Han som forlater all din misgjerning, som leger alle dine sykdommer (alle de mangler og skrøpeligheter han ennå finner hos deg). Herren er barmhjertig og nådig, langmodig og rik på miskunnhet. Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham; for han vet hvordan vi er skapt, han kommer i hu at vi er støv» (Sal 103,1.3.8.13.14).

Vår tekst vitner riktignok om at selv David, den høyt opplyste konge, hadde svært mange bekymringer i sitt hjerte; men den sier ikke at Gud derfor hadde forkastet ham. Tvert imot sier den at han tok seg av ham og gledet ham med sin trøst, og så videre.

Men jeg går videre og kommer nå til den andre delen av vår betraktning over den troende sjels sorger, idet vi skal handle om midlene som de kan avverges og avhjelpes med. Om dette sier vår tekst: «Dine trøstninger fryder min sjel.» Profeten taler om Guds trøst i flertall og setter Guds mangfoldige trøstninger mot sine mangfoldige bekymringer. Den himmelske trøst er imidlertid av tre slag.

For det første trøster Gud selv gjennom sitt ord, når han ved Den Hellige Ånd utøser sin kjærlighet i vårt bedrøvede hjerte (Rom 5,5), når han vederkveger oss ved å la oss smake hans godhet, styrker oss ved sin skjulte kraft og sin nåde, bevarer og holder oss oppe i all angst og nød.

Om denne trøst har en ypperlig og gudfryktig lærer* meget herlige tanker. «Når Gud,» sier han, «trøster hjertet i det indre ved sin Hellige Ånd, er det som når man lindrer en stor smerte med en kostelig balsam, slik som salmen sier: Herren helbreder dem som har et nedbrutt hjerte, og forbinder deres smertefulle sår (Sal 147,3). Dette går så lett og stille for seg at ingen fornuft kan fatte det, som når noen i en legemlig sykdom er svært urolig og ikke kan sove, og et slikt utmattet menneske så faller i en mild søvn som styrker alle lemmer. En slik åndelig uro i den troende sjel er bekymringene, som ikke tillater den å hvile i Gud. Når da Guds trøst, Guds fred, som den sanne himmelske sovebalsam, faller på et slikt stadig våkent hjerte, begynner det å hvile i Gud, blir stille og rolig og gir seg hen til Gud. Om dette sier Herren: ‹I meg skal dere ha fred; i verden har dere trengsel› (Joh 16,33). ‹Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!› (Matt 11,28.29).** En slik innvortes trøst er heller ikke noe annet enn følelsen av den levende kraft i Guds ord, som Den Hellige Ånd, som Guds finger, har skrevet i vår sjel, ja, nedlagt der som en levende, uforgjengelig sæd. Likesom et frø spirer, grønnes, blomstrer og lukter godt, gir også Guds ord, når det blir levende og kraftig i mennesket, fra seg en sterk livets duft. Og likesom en mor tiltaler og beroliger sitt lille barn med de vennligste og kjærligste ord hun kan finne på, og et barn også snart gir seg til ro når det hører morens stemme, slik er Guds trøst den aller søteste, vennligste og mest yndefulle tiltale fra Gud Fader og vår Herre Jesus Kristus gjennom Den Hellige Ånd i vårt hjerte. Det er en tiltale som legemlige ører ikke kan høre og de utvortes sanser ikke merke, men som merkes av ånden og sjelen i vårt

indre; og så snart sjelen merker den, sukker den til Gud og svarer ham med innvortes, sterke sukk.» Så langt den nevnte dyrebare lærer.

Denne trøst og vederkvegelse er den aller søteste forsmak på det evige liv, og pleier bare å bli unt og skjenket de bedrøvede sjeler som ved åndelig anfektelse og samvittighetsangst har hatt en forsmak på helvete og kjent syndens og den evige døds kraft, eller som for øvrig må sukke under mangehånde kors og trengsler.

(Joh. Arndt, over Sal 94. ** Chemnitz: «Vår yppersteprest er trofast og vil ikke la oss fristes over vår evne; men enten utfrir eller beroliger han oss, eller han oppfyller vårt hjerte med trøst, styrker det ved tålmodighet, reiser det opp og holder det oppe ved troen.»)*

Dernest trøster Gud også gjennom andre, når han lar et gudfryktig, engstet hjerte få trøst av sine og sin kirkes tjenere eller av andre erfarne og medlidende kristne, og gir nåde til at dette virker og tar de mangeslags sorger deres kraft.

Ofte hender det at en gudfryktig prest som forkynner ordet i offentlig forsamling, gir et slikt sorgfullt og bedrøvet hjerte lettelse og trøster det kraftig, enda han ikke har visst noe om dets nød; men Den Hellige Ånd, som kjenner og leder hjerter og tanker, har lagt det i hans sinn å tale om slike ting og meddele slik trøst. Dertil kommer at dette ofte treffer så nøyaktig at de bedrøvede ikke kan tenke annet enn at presten må ha kjent deres nød til punkt og prikke og med flid rettet sine tanker mot den.

Ofte skjer det ved Guds tilskikkelse at et gudfryktig menneske som har mange bekymringer i sitt hjerte, blir kjent med en erfaren, gudfryktig og kjærlig kristen som er blitt trøstet i mange trengsler av all trøsts Gud, og slik med sin trøst igjen kan trøste andre som er i lignende trengsler. Ham legger Gud da sin trøst i munnen og bruker ham til å bestenke og vederkvege de hjerter som er utmattet av sorg og kummer, likesom en gartner bruker hagesprøyten til å vanne planter som nesten er visnet av heten.

Undertiden hender det at en gudfryktig kristen av glad og takknemlig hjerte synger en salme, mens en annen sitter i nabolaget i en krok og sørger, tenker og grubler; da fører Gud ordet fra den enes munn til den andres hjerte, så det derved blir oppmuntret til glede. Stundom sitter et dypt bedrøvet hjerte og blar i Bibelen eller i en

annen god bok, og Gud føyer det slik at det støter på et skriftord eller en beretning og øser rik trøst av det.

Man har eksempler på at bedrøvede mennesker som har hatt et tungt kors, ved å være vitne til en barnedåp er blitt minnet om sin egen dåp og den nådepakt Gud der opprettet med dem, og at de derved er blitt trøstet; likeså at Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid og andektig betraktning av det har gjort en lignende salig virkning på andre.

Så trøster Gud også ofte de sine med virkelig og uventet hjelp, når han midt i sorgene og bekymringene lar dem erfare at han tar del i dem, at han ikke har sluppet dem av sin faderlige omsorg og varetekt, at han tenker på dem, at han er med dem i nøden og i sin tid vil rive dem helt ut av den.

Slik viste han den gråtende og nesten vansmektende Hagar en brønn der hun kunne slokke tørsten, både sin egen og sønnens (1 Mos 21,12 ff.). Da Josef var blitt forrådt og solgt av sine brødre, vakte Gud velvilje for ham hos hans herre, og senere, da herrens utuktige hustru hadde baktalt ham og han var kommet i fengsel, hos fengselets forstander. Slik ville Gud vise ham at han fulgte ham overalt med sin godhet (1 Mos 39,4.21).

Da enken i Sarepta trodde at det nå ikke var mer igjen enn at hun og hennes sønn kunne spise seg mette én gang til og så dø, fordi alt hennes forråd var fortært, sendte han henne profeten Elia, som brakte en slik velsignelse med seg at de alle tre kunne leve i tre og et halvt år av den lille resten av mel og olje hun hadde igjen (1 Kong 17,10 ff.).

En profetenke, hvis sønner ågerkaren ville føre bort med seg som treller, ga han ved profeten Elisja så mye olje at hun ikke bare kunne betale sin gjeld, men også ernære seg selv og sine sønner av det som var til overs (2 Kong 4,1 ff.).

Om dette kunne jeg også anføre mange eksempler fra våre tider; men for å unngå vidløftighet vil jeg nøye meg med ett eneste, som nylig er kommet til min kunnskap.

En gudfryktig borger her på stedet* ønsket og ba ofte til Gud at han ville dra hans hjerte helt bort fra verden og ta fra ham enhver anledning til å omgås jordsinnede mennesker og derved forsynde seg. Nå hendte det at han sammen med noen andre veltet med en vogn, og at han kom mest til skade av dem alle: Hoften gikk av ledd og det

ene låret ble så skadet at han, etter å ha lidd mye under mange leger og satt til alt han hadde (Mark 5,26), ble halt og i lang tid ikke kunne komme ut av huset. Da han allerede tidligere hadde hatt store tap i sin næringsvei, kom han etter Guds vilje i den ytterste fattigdom, så han til slutt ikke engang eide en skilling og ikke hadde brød, men en kveld måtte gå til sengs uten å ha spist. Hvor mye søvn sorgene ga ham i denne tilstanden, kan man lett slutte seg til.

Imidlertid falt det ham inn at han ennå hadde noe tømmer liggende ute på gården, og etter å ha rådført seg med sin kone besluttet han å selge det, for å få noen penger i hende igjen. Dagen etter meldte det seg riktignok en kjøper som bød ham fem daler for tømmeret; men da han trodde han skulle få penger, sa kjøperen at han ennå skyldte kjøperens far seks daler, og at faren hadde pålagt ham å beholde disse pengene hos seg, og så videre. Nå var alt håp ute, og han hadde ikke mer noe han kunne gripe til og selge.

Men Gud ville vise ham at han heller ikke hadde glemt ham i denne hans ytterste fattigdom, og at hans hjelp kommer når det er ute med all menneskelig hjelp.

For litt etter kom en medlidende og godgjørende mann uventet inn i huset hans. Han hadde aldri tidligere stått i noe forhold til ham og kjente heller ikke til hans store fattigdom; han hadde bare hørt at mannen var kommet til skade, og sluttet av forfallet i huset at hans forfatning ikke var den beste.

Etter at denne mannen kort hadde talt med ham, rakte han ham fire daler og sa at to av dalerne ville han gi ham i gave, og de to andre kunne han betale tilbake når han så seg i stand til det; hvis ikke, ville han heller ikke kreve dem.

Om den sorgfulle og trøstesløse mannen ble glad over denne uventede hjelp, overlater jeg til kristne hjerter å tenke over. Han tok imot disse pengene som Gud hadde unt ham, brukte dem til å kjøpe inn det han trengte til sitt håndverk, og Gud velsignet dem slik at de fire dalerne, etter hans eget vitnesbyrd, i løpet av kort tid ble til tjue, og slik at han siden hadde et sorgfritt utkomme for seg og de sine.

Mangt et verdslig sinn vil kanskje ved å høre denne fortellingen le av min enfold, når jeg ikke betenker meg på å ta med slike enkle saker og det som har hendt så ringe mennesker. Men jeg skulle ønske jeg derved kunne oppmuntre mange andre til å gi nøyere akt på Guds

godhets og nådige forsyns under, som han ennå av og til viser også mot ringe, men gudfryktige mennesker, og at de ville skrive dem ned og, etter omstendighetene, meddele verden dem, vår Gud til ære og andre bedrøvede til trøst.

(I Magdeburg.)*

Jeg håper også at dette, og det som tidligere er anført om den guddommelige trøst, kan bidra til at man desto bedre forstår hva profeten sier: «Dine trøstninger fryder min sjel.» Han vil si: Selv om jeg etter din hellige vilje og ditt rådslag, o Gud, er omgitt av mange trengsler og mitt hjerte er fylt av mye sorg og kummer, så er det likevel min glede, som kraftig trøster meg og fryder meg i mitt indre, at du ved din Hellige Ånd og hans vitnesbyrd i mitt indre forsikrer meg om din evige nåde og kjærlighet og forsøter all bitterhet ved hans trøst.

Min glede er at jeg i ditt ord finner så mange herlige og dyrebare løfter som du styrker og vederkveger meg med, likesom med balsam og epler (Høys 2,5); at du har vakt opp både ett og annet hjerte som har medlidenhet med meg, tar seg av meg og taler trøstende til meg (slik som Jonatan, Husai og Barsillai); og endelig at du ofte yter meg uventet hjelp og lar meg spore din faderlige varetekt (1 Sam 18,1 ff.; 19,4 ff.; 20,2; 2 Sam 15,32 ff.; 17,27 ff.; 1 Sam 19,10 ff.; 26; 27).

Jeg vil likevel ikke nekte for at David i dette skriftordet kanskje først og fremst sikter til Guds ord og de herlige løfter og trøstegrunner som ligger i det.

I sin hundre og nittende salme bruker han nemlig fem forskjellige ganger et uttrykk om Guds ord som er nært beslektet med det hebraiske uttrykket som Luther har oversatt med «forlyste» – som når han sier: «Dine vitnesbyrd er også min lyst, de er mine rådgivere. Dersom din lov ikke hadde vært min lyst, var jeg omkommet i min elendighet. Nød og trengsel fant meg, dine bud er min lyst. Jeg lengter etter din frelse, Herre, og din lov er min lyst.»

Av dette trekker vi den lærdom at Gud har forordnet mange trøstninger mot vårt møysommelige og bedrøvelige livs mange bekymringer, så ingen sorg kan stige opp i vårt betrengte hjerte uten at det finnes tilstrekkelig trøst mot den i hans ord. For å bevise dette skal vi samle de fremste trøstninger og trøstegrunner i den hellige, guddommelige Skrift, og det slik at vi først anfører dem man kan møte det

menneskelige hjertes sorger med i alminnelighet, og deretter dem som man kan sette mot de største og tyngste av dem i særdeleshet.

Hovedtrøstegrunnen mot de gudfryktige hjerters sorger og bekymringer er Guds nådige og faderlige forsyn, styrelse og omsorg, som de er innesluttet i, som hersker over dem, regjerer og fører dem, og som visselig er underfull, skjult og ubegripelig, men likevel sikker, nådig og uforanderlig.

Om dette taler Skriften over all måte bemerkelsesverdig og trøstende. Den sier at Gud regjerer hele verden, at han har alt i hende, at alt som er i himmelen og på jorden, står til hans tjeneste, og at intet skjer uten hans råd og vilje, hans bestemmelse og tillatelse.

Blant alle de tusenfold ting og utallige begivenheter i verden er det bare ett som styrer, ordner, virker, tillater eller forhindrer alt, og som gjør lykkelig eller ulykkelig: Guds hellige vilje. Hans forsyn bestemmer alle tings mål, grense, tall og vekt; hans hånd gir og tar, deler ut og holder tilbake; han opphøyer og fornedrer; han gjør fattig og rik, og så videre.

Til stadfestelse av det vi her har sagt, og til ytterligere opplysning vil vi anføre noen skriftord: «La all jorden frykte for Herren, og alle dem som bor i verden, beve for ham! For han talte, og det skjedde. Han bød, og det sto der. Herren omstyrter hedningenes råd, han gjør folkenes tanker til intet» (Sal 33,8–10).

Om ikke bare ett, men mange mektige og kloge folkeslag har holdt råd og tenkt ut, overveid og lagt en plan i sin høyeste visdom, så kan Gud likevel rive i stykker og gjøre alt slikt til intet, slik man river i stykker og tar bort et spindelvev; han setter strek i regningen om han finner for godt; han lar deres klokeste planer forgå som røk.

Profeten Jesaja bekrefter dette når han sier i sin Guds navn: «Larm, dere folkeslag! Dere skal bli forferdet. … Rust dere! Dere skal bli forferdet. … Legg opp råd! Det skal bli gjort til intet. Tal et ord! Det skal ikke skje. For med oss er Gud» (Jes 8,9.10).

«Herrens råd står fast for evig, hans hjertes tanker fra slekt til slekt. Fra himmelen skuer Herren ned, han ser alle menneskenes barn. Fra det stedet hvor han bor, ser han ned til alle dem som bor på jorden. Han er den som har skapt deres hjerter – alle sammen, og han gir akt på alle deres gjerninger» (Sal 33,11.13–15).

Slik sier David også et annet sted: «Til evig tid, Herre, står ditt ord* fast i himmelen» (det du har sagt, forordnet og besluttet, lar en nok være å rokke ved; ditt utsagn er liksom skrevet på himmelen, så ingen makt, intet velde, ingen visdom på jorden kan forandre eller utslette det); «Fra slekt til slekt varer din trofasthet. Du grunnfestet jorden, og den sto der. Til å utføre dine dommer står de (himmelen og jorden) der ennå i dag, for alle ting er dine tjenere» (Sal 119,89–91).

(At ordet «Guds ord» noen ganger betyr hans styre, hans beslutning og anordning, ser man av Sal 148,8; 105,19; Åp 17,17.)*

Hit hører også Salomos ord: «Jeg forsto at alt det Gud gjør (og i sitt allvise råd forordner), det varer evig (det må gå slik han vil, og ikke annerledes). Ingen kan legge noe til, og ingen kan ta noe fra. Slik har Gud gjort for at vi skal frykte ham» (Fork 3,14). «Se på Guds verk!» (Se i alt som skjer i verden Guds gjerninger, anordninger, beskikkelser og dommer.) «Hvem kan gjøre rett det som han har gjort kroket?» (Fork 7,13).

«Videre så jeg under solen at det ikke er sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom, eller at de kloke vinner gunst. For tid (den tid Gud har bestemt) og hendelser møter dem alle» (Gud gir det etter sitt velbehag; Fork 9,11).

«Det er mange tanker i en manns hjerte» (om hvordan han skal begynne på noe og utføre det, hvordan han skal bli rik, komme til ære, få det han ønsker og få sin vilje gjennom), «men Herrens råd skal stå fast» (det går ikke som mennesket vil, men som Gud vil; Ordsp 19,21). Slik sier også Jeremia: «Jeg vet, Herre, at et menneske ikke selv råder for sin vei» (hans foretagender, hans lykke eller ulykke; så han kunne gjøre og utføre det, gi og ta etter sin vilje); «ja, at det ikke står til vandringsmannen å styre sin gang» (Jer 10,23).

Han taler på dette stedet om den ulykke som kongen av Babels krigshær etter Guds rettferdige dom skulle bringe over Israels folk, og vil si så mye som: Herre, du er rettferdig, men vi må skamme oss. Du har besluttet en ulykke over oss som vi med all vår makt og visdom, med all vår løping og renning ikke vil kunne avverge; men vi må og vil ydmykt overgi oss til din nådige og hellige vilje, i sikkert håp om at du også vil sette fiendene mål og grense, mildne din vrede med nåde og kjærlighet og beskjerme, frelse og holde dine egne oppe.

Her er også den gudfryktige Hannas ord på sitt rette sted: «Herren tar liv og gir liv, han fører ned i dødsriket og fører opp derfra» (1 Sam 2,6).

Men Skriften sier ennå mye mer om Guds forsyn, styre og oppsyn over hvert menneske i særdeleshet, og lærer tydelig at hvert menneskes unnfangelse, fødsel, liv, oppdragelse, framgang, stand, embete, næringsvei, ære, lykke og ulykke, vekst, tilbakegang, sunnhet, sykdom og død er underlagt den allvise, veldige og nådige Guds styrelse. Intet vederfares ham ved en tilfeldighet, slik det ofte ser ut til og slik det naturlige menneske innbiller seg; det er alt sammen på forhånd beskikket, besluttet eller tillatt, gitt eller nektet, unt eller avslått etter den allmektige, allvise, hellige, rettferdige og miskunnsfulle Guds råd og behag.

Om dette taler Luther ett sted svært bemerkelsesverdig: «Man skal ikke male Gud som om han sitter der oppe i himmelen på en gullstol i purpur og gyldne klær, med gullspir og gullkrone, men som en herre som holder alle ting oppe, fyller alt, er til stede i alle skapninger, virker og arbeider i alle ting, har alt i sin hånd og er herre over synd, død, djevel, helvete, all ulykke og alt ondt.»

Og et annet sted: «Dette skal vi lære: Ingen skapning har enten tilværelse eller kraft av seg selv, og at det ikke står i dens makt hvor lenge den skal vare og vedbli; men alt har fått sin bestemmelse av Gud for hvor lenge det skal vare og vedbli, så vi overalt ser at Gud holder hele verden med makt i sin hånd, og at intet kan røre seg uten det han vil, og når han vil. … Alt utgår fra Guds bestemmelse, og ingen ting har sin tilværelse og styrelse av seg selv, men alt fra Guds hånd, råd og vilje.»

Gud ser, kjenner og kaller mennesket ved navn før det er født; før noen vet eller kan vite noe om det, før noen tenker eller kan tenke på det, vet den allvitende Gud om det og tenker på det. Dette ser vi klart av disse vitnesbyrd: «Da jeg bare var et foster, så dine øyne meg, og i din bok ble de alle oppskrevet, de dagene som ble fastsatt da ikke én av dem var kommet» (Sal 139,16).

Ved disse ordene gjør en gammel teolog* denne bemerkningen: «Allerede før jeg ennå var formet, hadde du ikke bare besluttet hvor mange dager jeg skulle leve og hvilken dag som skulle være mitt timelige livs siste; men alle mine dager var også slik innskrevet i din

bok at det allerede var besluttet hos deg hva som skulle møte meg hver dag.» Og en annen** sier: «Mennesket foresetter seg vel dette og det, men Gud bestemmer hvilket utfall det skal få; dette har han allerede fastsatt før vi ble født. Før verdens grunnvoll ble lagt, har Gud ført en protokoll over hele vårt liv og skrevet inn i den hvor lenge det skal vare og hva som hver dag skal vederfares oss.»

Hit hører de ordene som Herren talte til Kyros – eller Cyrus, som de verdslige historieskriverne kaller ham – før han ennå var født: «Jeg kalte deg ved navn; jeg ga deg hedersnavn, enda du ikke kjente meg. Jeg er Herren, og det er ingen annen. Uten meg er det ingen Gud. Jeg bandt beltet om deg, enda du ikke kjente meg» (Jes 45,4.5).

Ved denne forutsigelsen er det å merke at den skjedde henved to hundre år før Kyros' tid, og at den allvitende Gud så lenge i forveien nevnte ham ved hans navn; på samme måte lot han kong Josjias navn bli nevnt over tre hundre år i forveien og lot forkynne at han skulle vanhellige alteret i Betel (1 Kong 13,2).

(Osiander. ** Lütkemann, «Forsmak på Guds godhet».)*

Hvordan vi nå skal gjøre oss dette til nytte, vil jeg med velberådd hu framstille med en høyfortjent lærers ord: «Det er jo underlig,» sier han, «å kjenne en som ennå ikke er til og først skal bli født, ... ja å utruste (omgjorde) en og betro ham et embete, enda han ennå ikke kjenner sin Herre Gud, ja ennå ikke er kommet til verden. Derfor er alle kommende ting nærværende for Gud og står for ham som om de allerede var skjedd. Gud har skrevet alle de troendes navn, det vil si deres gjerning, embete, kall, tro, liv og død, kors og trengsel, i sitt forsyn som i en bok, og besluttet hvilken gang hvert menneske skal vandre i sitt liv. Derfor bør hvert menneske av hjertet tro at han er i Guds hånd med hele sitt liv og all sin gjøren og laden, og at Gud i himmelen har besluttet i sitt hellige råd hvordan det skal gå ham her i verden; ja, at Gud har ordnet hele hans livsløp, så det må gå som Gud vil, og ikke som menneskene vil og tenker.»* Hermed stemmer den dyrebare Luthers ord overens, når han sier: «Man ser gjerne at når folk får barn, blir de verre og gjerrigere enn før; de gnier, skraper og snyter sammen alt de kan, for at det skal være riktig mye etter dem. De vet ikke at hvert barns beskikkede del – hva og hvor mye det skal eie – allerede er bestemt og tildelt det før det kommer til verden.»

(Joh. Arndt, over Sal 105.)*

Slik er også mennesket underlagt Guds forsyn og styrelse når det blir unnfanget, dannet og beredt i morslivet. For Gud har ikke bare bestemt den tid da hvert menneske skal ta sin begynnelse og bli avlet; han er også virksom ved dette naturens under og begynner på en skjult og ubegripelig måte å arbeide på et menneske til den tid som har behaget ham.

Verdens kloge mennesker sier at intet tre, ingen busk, ingen urt eller blomst vokser på et sted uten en særskilt innflytelse eller medvirkning av stjernene eller himmelen. Hvor mye mer kan ikke vi si at intet menneske – som jo langt overgår alle trær, urter og blomster – avles uten Guds medvirkning og velsignelse!

Dette lærer Guds Ånd oss med disse ord: «Dine hender, o Gud,» sier Job, «har dannet meg og skapt meg, helt og i alle deler. … Helte du meg ikke ut som melk og lot meg størkne som ost? Med hud og kjøtt kledde du meg, og knyttet meg sammen med ben og sener» (Job 10,8 ff.), og David: «Du formet meg i mors liv. Mine ben var ikke skjult for deg da jeg ble virket i lønndom» (Sal 139,13.15).

Hit hører også vår Guds ord: «Hvem utrettet og gjorde dette? – Han som kalte slektene fram fra begynnelsen. Jeg, Herren, er den første, og hos de siste er jeg også» (Jes 41,4). Han kaller den ene slekt etter den andre, det ene menneske etter det andre, de første så vel som de siste, fram fra deres intet.

Slik sa vi i det foregående kapittel om stjernene på himmelen at han fører ut deres hær etter tall og kaller dem alle ved navn; det vil si at han ikke bare har skapt dem i stor mengde og ført dem fram på himmelen som en velordnet krigshær, men også foreskrevet hvordan hver av dem skulle innrette sitt løp, og når den skulle gå opp og gå ned. På samme måte har han også ordnet menneskenes overmåte store mengde og tildelt enhver hans gaver, stand, ære og lignende, og bestemt tiden når og stedet hvor enhver skal komme fram, som om han ble kalt.

Man må imidlertid ikke forstå disse skriftord, som handler om menneskets dannelse og beredelse i morslivet, om legemet alene, men også om sinnet og sjelen og de gaver som de blir utrustet og prydet med av Gud. For Gud gir alle liv og ånde, og alle de gaver de har på legeme og sjel, har de så vel som selve livet fra ham (Apg 17,25).

Ingen kan gi seg selv et sunt, sterkt og skjønt legeme; heller ikke kan noen gi seg selv et godt, lettlært og oppvakt hode og en klok sjel. Gud deler også i denne henseende ut til hver enkelt etter som han vil (1 Kor 12,11). For likesom Åndens gaver er mangehånde, er også naturens det; begge deler kommer fra Gud.

«Et menneske kan ikke få noe, om det ikke blir gitt ham fra himmelen,» sier Johannes Døperen (Joh 3,27). Vi er alle (selv i morslivet) i Guds hånd, likesom leiren er i pottemakerens hånd (Jer 18,6). Han kan gjøre oss til store, vide og dugelige kar og gi oss rommelige hjerter som kan lære, fatte og bevare mye; men han kan også gjøre oss små og udugelige, alt etter sitt behag.

Om Salomo sies det at Gud ga ham et vidt hjerte, det vil si: stor forstand, mye klokskap, en makeløs hukommelse, et godt hode til å fatte og lære all slags vitenskaper, kunster og tungemål, til å gjøre nye oppfinnelser og forbedre dem som allerede var gjort, så vel som utholdenhet og utrettelig flid og alle slags andre edle sjelsevner.

Selv om man ikke kan nekte for at noe overordentlig var med i spillet her, kan man heller ikke tvile på at det fra hans unnfangelse og morslivet av også var meddelt ham en naturlig dyktighet fremfor andre, slik forfatteren av Visdommens bok også lar ham si under hans navn: «Jeg var et barn av god art og hadde fått en god sjel» (Visd 8,19).

Derimot finner man andre som ikke har fått et så vidt hjerte og en så begavet ånd, og det er ingen tvil om at den Høyeste her handler etter sin uransakelige visdom og har sine hellige grunner til at han skjenker den ene mange og den andre få gaver, fordi han forstår å betjene seg av alle og enhver i sitt store verdenshus. Om dette skal vi senere, med Guds hjelp, tale nærmere.

Ikke mindre står ethvert menneskes fødsel med alle sine omstendigheter under Guds forsyn og styring, slik Salomo sier: «Alt har sin tid» (bestemt av Gud), og derfor er det også «en tid til å fødes» (Fork 3,1.2).

De største kunstnere, som malere, billedhuggere og urmakere, pleier å skjule arbeidet sitt når de utfører det på et åpent sted; de omgir seg med tepper og forheng til de er ferdige, og da stiller de det fram så alle kan se det. Slik går også vår Gud fram, kunstneren over alle kunstnere, om jeg tør tale om ham på menneskelig vis.

Han former mennesket i morslivets skjul (Sal 139,15) og skjuler dette arbeidet så ingen menneskelige øyne kan se det, og så til og med hun som er verkstedet, ikke vet hvordan det går til. Hun føler og merker nok at den store mester har begynt et stort verk inne i henne, men hvordan han går fram, kan hun ikke fatte.

Den menneskelige forstand gransker flittig og omhyggelig, og slutter så godt den kan hvordan det går for seg, men må til sist bekjenne at det den makter å utforske av det, er lite eller ingenting. De lærdeste er jo ennå ikke blitt enige om hvordan fosteret næres i morslivet, hvordan det puster, hvilket lem som blir til først og hvilket sist, hvordan og når fosteret får sjel, og slikt mer.

Men når det levende og edle kunstverket er ferdig, bringer mesteren det fram i lyset og stiller det fram til alles beundring – på en måte som alt menneskelig vett ville bli forbløffet over, om det ikke skjedde så ofte. Om dette sier kong David et annet sted: «Ja, du er den som dro meg fram av mors liv, … fra mors skjød har du vært min Gud» (Sal 22,10.11).

De gudfryktige i gamle dager har sagt det vel: Om det ikke fødtes flere enn ett barn hvert hundrede år på vanlig måte, ville alle kalle det et stort under. Men fordi det skjer daglig, tar nesten ingen det til hjerte.

Luther uttrykker lignende tanker når han sier: «Hvis Gud var gjerrigere med å dele ut og skjenke gavene sine, ville vi være ham takknemlige. Om han ikke lot noe menneske fødes med mer enn ett ben eller én fot, og først ga det andre benet i det sjuende året, den ene hånden i det fjortende og den andre i det tyvende, da ville vi bedre sette pris på hans gaver og velgjerninger, og elske og verdsette dem langt høyere.»

Det er imidlertid ved et menneskes fødsel enda flere ting å merke seg som er viktige for det emnet vi har for oss. Ikke sjelden fødes et barn under stor angst og uvanlige smerter, og moren må sette livet til idet hun bringer det til verden. Men dette skjer ikke ved en tilfeldighet; det skjer etter Guds hellige råd og vilje, for han vet å virke noe gledelig også i slike sørgelige tilfeller. Han legger ofte roten dypt i jorden for at stammen skal vokse og grønnes desto bedre og bære desto rikere frukt.

Rakel måtte føde sin Benoni (det betyr: min elendighets sønn), eller – som faren kalte ham – Benjamin (det betyr: lykkens sønn), med slik smerte at hennes sjel dro bort (1 Mos 35,17.18). Likevel ble han siden, ved Guds velsignelse, roten til en av Israels fornemste stammer. Jabes, en israelitt av Judas stamme, fikk dette navnet av sin mor. Det betyr «en som volder smerte», for, sa hun, «jeg har født ham med smerte» (1 Krøn 4,9). Men han ble siden mer æret enn brødrene sine, som han langt overgikk i gudsfrykt og i sine herlige gjerninger.

Slik forklarer Osiander dette stedet, og legger til: «Jeg fødte ham med smerte; han var meg bitter som galle under fødselen, så til og med mitt liv sto på spill. Derfor vil jeg kalle ham dette til evig minne. Men med tiden ble han en fornem og navnkunnig mann. For det går vanligvis slik at de barna som fødes med stor fare, senere utretter store ting i kirken eller i det verdslige styret. Og fordi Satan merker dette, ville han gjerne drepe dem i fødselen, og det ville også skje om ikke Gud på uvanlig vis bevarte dem.»

Mang et barn som er det siste blant søsknene, blir det første og fornemste når det gjelder nåde, velsignelse, ære og gods, som Davids eksempel lærer. Hans eldste bror Eliab overgikk ham riktignok i høyde og statelighet; men Herren hadde utvalgt David, den minste, tok ham fra saueflokken og lot ham salve til konge over sitt folk (1 Sam 16,6.7.12). Mang et barn fødes av fattige og nødlidende foreldre og blir siden en levende utlegning av det David sier: «Jeg er elendig og fattig, men Herren vil tenke på meg. Du er min hjelp og min Frelser! Min Gud, dryg ikke!» (Sal 40,18).

Mang et barn blir, som sin Jesus, svøpt i dårlige filler og lagt i en krybbe (en enkel vugge, et usselt leie). Men Gud drar det siden fram av mørket og elendigheten og setter det blant verdens lys (Fil 2,15). Slik gikk det den saligpriste jomfru Maria. Hun var utsprunget av en kongelig slekt som var vant til å bære septer og krone, men måtte likevel på grunn av fattigdom gifte seg med en mann som riktignok var av samme ætt som hun, men som måtte ernære seg med tømmermannsøksen. Likevel ble hun Guds Sønns mor, og det er uten tvil den høyeste verdighet noe menneske på jorden har nådd.

Mang et barn ligner palme- og oljetrærne, som trives best og bærer mest frukt når de står på sandige og steinete steder. Fra sin fattigdom

og ringhet kommer det langt bedre fram og stiger langt høyere enn andre fra sin velstand og rikdom.

Mang et barn mister etter Guds vilje foreldrene sine, eller i det minste faren, og har aldri kjent dem. Så blir det en tydelig utlegning av Davids ord: «For min far og min mor har forlatt meg, men Herren vil ta meg opp» (Sal 27,10).

Det er som en svak og krypende plante som ingen har satt stang eller støtte ved, og som kryper langs jorden helt til den når et fagert og fruktbart tre, som den så slynger seg oppover. Hvor mang en farløs og morløs må ikke krype, krumme og sno seg gjennom verden før han lærer å forlate seg på Gud alene og henge seg fast ved ham med full tillit! Det kan belyses ved Esters eksempel (Est 2,7.17).

Guds styring og forsorg åpenbarer seg videre i menneskenes oppdragelse, både i alminnelighet og hos hver enkelt. Skriften sier ikke bare at Guds miskunn omslutter oss fra fødselen av og holder oss i live (Sir 50,30). Den sier også at han kraftig styrer oss, gir nåde, velsignelse og midler til vår oppdragelse, og leder både våre og andres hjerter, de som har noe å si i saken, slik at hans hellige hensikt og råd til slutt blir utført, og slik at enhver kommer til den stand, det embete, den ære, den vitenskap, den kunst og det håndverk som han til verdens beste har bestemt og beskikket ham til.

Det første lar seg bevise med Jobs ord: «Liv og miskunn ga du meg» (du har ikke bare gitt meg livet, men også vist meg mye annet godt, ved at du har sørget for meg, næret meg, beskyttet og opprettholdt meg), «og din varetekt» (på hebraisk: din besøkelse, ved at du daglig likesom har spurt etter meg i mine foreldres hus, og for øvrig ofte har besøkt meg med din nåde gjennom hele mitt liv) «vernet om min ånd» (Job 10,12).

Kong David stemmer i og sier: «Du lot meg hvile trygt ved min mors bryst. På deg» (i ditt skjød) «ble jeg kastet fra mors liv; fra mors skjød har du vært min Gud» (Sal 22,10.11).

På denne måten blir Guds godhet vår jordmor, som tar imot oss i sitt skjød så snart vi kommer til verden, og også vår barnepike og pleierske, så alt det fornuften tilskriver foreldrene og tjenerne deres, bør tilskrives vår Gud.

Man kunne derfor av og til spørre et ungt menneske: Hvem har vært din barnepike? Og hvis han ikke visste det, eller svarte: Moren

min har også vært barnepiken min, siden hun ikke hadde råd til å holde noen annen – da kunne man gi ham det svaret: Guds godhet har vært din barnepike, og Gud selv har båret deg, som en mann bærer sitt barn, hele den veien du har gått (5 Mos 1,31).

Om dette sier Luther: «Gud verner oss mot Satan og sørger for oss på tusenfold måte, og bruker nok også foreldrene til det. Moren er omsorgsfull så barnet ikke skal lide noen mangel, og hun våker og sover desto mindre for at djevelen ikke skal ta livet av barnet. Men dette er en ringe omsorg sammenlignet med den Gud selv har for oss. Han sørger for barnet mer enn moren selv; men ingen ser det, og ingen tror det, enda det er ganske visst at Gud sørger slik for oss og holder djevelen borte fra livet vårt. … Han som legger så mye bekymring på et menneske, bekymrer seg selv ikke mindre for hver enkelt, og det så forunderlig at det synes en som om man var den eneste han har å gjøre med. Det skal vi få se i det evige liv; her ser vi det bare i troen.» Og en annen lærer (Osiander) sier: «Hvis ikke barna sto under Guds beskyttelse, ville ingen nå det sjuende år, enn si det syttiende.»

Det er ingen tvil om at Gud fører så årvåkent tilsyn med oss og lar sin nåde råde over oss fra barnsbein av i den hensikt å bruke oss til sin ære og verdens nytte – den ene i denne stand, den andre i en annen, den ene til store og viktige ting, den andre til ringe og enkle.

Menneskenes barn har mangeslags sinn og naturlige tilbøyeligheter; den ene har lyst til ett slags arbeid, den andre til et annet. Noen røper allerede i barndommen kjærlighet til bøkene; under lekene begynner de å preke, å styre og befale. Andre finner glede i å bygge hus, anlegge hager og mynte penger (om det så ikke er annet enn potteskår og gulrotskiver).

Jeg har kjent to smågutter, hvorav den ene svært pent laget en liten vindmølle og den andre et lite skip med utstyr, enda de nesten ikke hadde annet redskap til det enn brødknivene sine.

Noen har lyst til å tegne og male. Noen har, forunderlig nok, lyst til tungt arbeid som ofte blir ringeaktet i verden. Mange lar seg ikke skremme fra å foretrekke smedhåndverket fremfor andre, verken av smedenes sorte ansikter og hender, den tunge hammeren eller det stadige slitet. På samme måte lar andre seg ikke avholde fra å velge skomakernes, lin- og klesvevernes, garvernes og andre håndverk til levevei, til tross for den ringeakt og møye som følger med.

Mange har lyst til handel og ser ingen betenkelighet ved å gå inn i en sju- eller åtteårig hard tjeneste og der ofte lide mye møye og nød. Mange finner sin glede i livet på landet, i jordbruk og kvegavl med alt som hører til, enda det visselig fører med seg mye våking, mye besvær og tungt arbeid, og så videre.

Alt dette skjer ikke ved en tilfeldighet. Man skal heri kjenne igjen Guds kraftige styring, når han bøyer alle menneskers hjerter (Sal 33,15; Ordsp 21,1) og stadig vekker unge mennesker som har lyst til det ene eller det andre håndverket, uansett hvor ringeaktet og besværlig det måtte være.

Derfor sier en navnkunnig teolog: «Man kan ikke upassende kalle en gutts lyst til et ærlig håndverk hans innvortes kall til det.» Og et annet sted sier han: «Gud vekker stadig unge mennesker som har lyst, den ene til én syssel og ett håndverk, den andre til et annet. Han leder sinnene deres så forunderlig at den vitenskap, kunst eller håndtering som den ene har imot, finner den andre behag i, så han kaster seg over den med all makt, slik erfaringen noksom viser.» (*Dr. Schmidt, Christl. Weish., 6. Præd.*)

Enda tydeligere ser vi dette når vi betenker hvor uventet og forunderlig midlene mang en gang blir funnet som setter et ungt menneske i stand til å vie seg til den vitenskap eller det håndverk Gud har utsett ham til, og som han har lyst til. Ikke sjelden gir Gud foreldrene det inn at de skal bestemme barnet sitt til studier og det hellige prekenembetet, og i denne beslutningen lar de seg ikke rokke, enda de ikke har midler til å nå målet.

Et bemerkelsesverdig eksempel er den navnkunnige presten Valerius Herberger. Selv om faren bare var en enkel håndverksmann, spådde han straks i barndommen at gutten skulle bli prest. Han underviste ham derfor først selv hjemme i lesning, skriving og andre ting. Siden, da han ville sette ham i byskolen, tok han ham først med seg i kirken og anbefalte ham og studiene hans med hjertelige bønner, på sine knær, til den gode Gud.

Da denne gudfryktige faren døde tidlig, og Gud likevel ville utføre det han hadde bestemt med gutten, bevegde han en av fadderne hans, en gudfryktig prest på stedet, til å bli hans andre far og trofast sørge for ham og studiene hans, til Gud, som Herberger selv uttrykker det, tok ham ut av hans hender og selv sørget for ham.

Om den høyt fortjente læreren i vår kirke, Dr. Martin Chemnitz, fortelles det at faren, en fattig klesvever, riktignok oppdaget herlige åndsgaver og en uvanlig lyst til bøker hos ham, men ikke maktet å holde ham særlig til dem. Etter at faren var død, måtte han helt til sitt fjortende år hjelpe moren i håndverket.

Men fordi Gud ikke ville gjøre en klesvever, men en stor lærer av ham, ordnet han det slik at en av slektningene hans kom til moren og – ved mange overtalelser og nesten mot hennes vilje – tok ham fra henne og førte ham med seg til Magdeburg. Der fikk han siden ved Guds nåde videre framgang og ble en slik teolog at han ikke har hatt mange sidestykker.

Om meg selv, den aller ringeste av Guds tjenere, og hvor forunderlig, men likevel nådig min Gud har ført meg fra barndommen av, og hvordan han har vist sin årvåkne og faderlige omsorg mot meg, har jeg allerede talt et annet sted. Men jeg kan ved denne anledning ikke la være å stille meg fram igjen som et eksempel på Guds allvise og nådige styring. (*Tredje del, 11. preken.*)

Min salige far, som hviler i Gud, bestemte meg alt i vuggen til Guds tjeneste og det hellige prestembetet. Men så hadde den ulykksalige krigen oppslukt hans ikke ubetydelige formue, og selv døde han av pest etter Guds hellige råd og vilje, da jeg bare var et halvt år gammel.

Senere ble også min salige stefar, en kongelig prost og gudfryktig predikant (som elsket meg som sitt eget barn og alltid sa at han håpet jeg skulle bli en tjener for Gud og kirken), kalt bort ved en tidlig død i mitt sjuende år. Min kjære mor måtte siden oppdra meg og søsknene mine under kummerlige kår, og det så ut til at det ikke skulle bli noe av studiene mine. For hvor skulle midlene komme fra?

Men Gud, som herlig vet å utføre sitt råd og sin hensikt, ga henne det inn å stille meg fram i mitt niende år for min bestemors bror på farssiden, en rik kjøpmann i Lübeck. Hun sa at lærerne mine riktignok rådet henne til å holde meg til studiene, men at hun manglet midler til å hjelpe meg fram, og så videre.

Hva skjedde? Mannen fattet straks – uten tvil ved den Høyestes nåde og styring – godhet for meg. Etter at han hadde latt kunnskapene mine prøve av forstandige menn og funnet at jeg var kommet temmelig langt for min alder og var rask i tanken, sa han til meg – jeg minnes det ennå tydelig: Min sønn, frykt Gud! Be og studer flittig! Vær lydig

mot din mor og dine lærere! Jeg vil sørge for deg, så du en gang skal takke Gud og meg når jeg ligger i graven.

Nå, jeg har heller ikke hatt grunn til noe annet. Jeg må her offentlig først og fremst takke den allgode Gud og dernest også ham. For ifølge arvebrevet hans fikk jeg omtrent ni hundre daler til studiene mine, og slik har Gud også ved meg vist at når han vil hjelpe et fattig barn fram, kan det aldri skorte ham på midler og veier.

I andre stender finner man lignende eksempler i mengde. Mange foreldre er ytterst fattige og kan ikke holde barnet sitt i skole. Men fordi Gud har bestemt å gjøre noe av det, vekker han et eller annet kristelig gavmildt hjerte som bekoster det, så barnet lærer å lese og skrive. Dermed kommer det videre, til det omsider får den plassen Gud har utsett for det.

For ikke lenge siden døde en borgermester her i byen som Gud hadde utrustet med mange herlige gaver og forunderlig løftet opp fra den ringhet han var født i. Faren hans var kleinsmed i en by i nærheten, i Sachsen, og kunne ikke hjelpe ham med en daler. Likevel hadde gutten i kjøpstadsskolen der lært å lese og skrive og tilegnet seg begynnelsesgrunnene i det latinske språk. Med dette dro han i sitt tolvte år til et fremmed land, nettopp i den tiden da hele Tyskland sto i lys lue av krig.

Men Gud, som hadde besluttet å vinne seg ære ved denne gutten, tok ham ved hånden og ga ham råd med sitt øye. Han vekket overalt velvillige og gavmilde hjerter for ham og førte ham omsider til denne byen. Her steg han opp trinn for trinn til han fikk borgermesterembetet, og i det endte han også livet med ære.

Jeg holder for at det neppe finnes et eneste sted hvor slike eksempler ikke er å finne. Det finnes vel heller ikke noen forstandig mann på tretti år eller mer som ikke kan minnes noe lignende, og som ikke på seg selv eller andre har sett og erfart Guds allvise og forunderlige styring. Det er derfor unødvendig at vi dveler lenger ved dette.

Men vi må ennå anføre det Luther et sted sier: Gud er min og din Gud, så han tar seg av hver enkelt, nærer meg, hjelper, frelser og sørger for meg, gir meg alt jeg trenger til legeme og sjel. Han handler med meg som en mor med sitt barn og befatter seg med meg som om det ikke var noe annet menneske på jorden.

Dette har den hellige Augustin godt innsett og forstått, når han sier: «Herre, du styrer alle ting underfullt, du omgås hver enkelt som om du ikke hadde med noen annen å gjøre enn ham, og du hjelper ham fram så lenge han lever. Én fødes fattig i denne byen og drar til en annen by; der blir han umåtelig rik. En annen har nok og drar til et annet land; der blir han tigger. Den ene gir du, fra den andre tar du, og du går så forunderlig fram at ingen kan si at han har fullført sitt liv etter sine egne tanker og beslutninger. Det går alltid annerledes enn vi tenker.»

Dette kan belyses ved Jakobs eksempel. Han måtte gi etter for sin fiendtlige bror og dra ut av sin fars hus til et fremmed land med en stav i hånden. Der velsignet Gud ham så rikelig at han ikke kunne takke ham nok for det, og han sa: «Herre, min Gud, jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener. For med staven min gikk jeg over Jordan her, og nå er jeg blitt til to leirer» (1 Mos 28,10 ff.; 32,10).

Det kan også belyses ved No'omi, som dro ut med sin mann og to sønner, men kom hjem igjen som en fattig enke. Hun sier: «Kall meg ikke No'omi» (det betyr: ynde), «kall meg Mara» (det betyr: bitterhet)! «For Den Allmektige har gjort det meget bittert for meg. Med fulle hender dro jeg bort, men med tomme hender har Herren latt meg vende tilbake. Hvorfor kaller dere meg No'omi, når Herren har ydmyket meg, og Den Allmektige har latt det gå meg ille?» (Rut 1,2.20.21).

Det som hendte med Josef, hører også hit, og det er et klart speil hvor man kan se Guds forunderlige, men likevel faderlige styring. Vi lærer av det ikke bare at Gud er underfull og stor av vesen (Jes 28,29), men også at han fullbyrder sin hensikt tvert imot djevelens og verdens vilje, og vet å lede saken slik at alle hindringer verden legger i veien for den, må tjene til å fremme den.

Gud åpenbarte for Josef i en drøm hva han hadde i sinne med ham. Brødrene hans hatet ham allerede før, men ble nå enda mer fiendtlig sinnet mot ham (1 Mos 37,4.5). Hadde noen sagt til dem: Dere skal alle komme til å falle denne broren deres til fote – da ville de uten tvil ha svart: Vi? Vi falle ham til fote? Den dagen skal han aldri leve; heller skal vi knekke nakken på ham, og så videre.

De lot også ondskapen få slik makt over seg at de ville slå ham i hjel. Det hindret Gud, men tillot derimot at han ble solgt til ismaelittene og

ført til Egypt. Da tenkte brødrene at nå måtte han nok la drømmene sine bli drømmer. Men se, før de visste ordet av det, lå de foran ham med ansiktet til jorden og bønnfalt ham om å la dem få korn for pengene sine (1 Mos 42,6).

Vi vil imidlertid anføre noen flere eksempler som vitner om Guds allmektige og allvise styring, og om hvor forunderlig han fører menneskene. Nektarios, en mann av fornem slekt fra Tarsus i Kilikia, hadde et ærend i keiserbyen Konstantinopel (keiserens sete og oppholdssted) i en tid da bispedømmet der sto ledig og en stor mengde biskoper av den grunn hadde møtt fram. Da han ville reise hjem igjen, besøkte han Diodoros, biskopen i hans fødeby, for å høre om han hadde noe oppdrag å gi ham eller noe brev å sende hjem med ham.

Diodoros gikk akkurat og tenkte på hvor man kunne finne en dyktig mann til det ledige yppersteprestembetet i Konstantinopel. Han holdt Nektarios for en gjev, dyktig og elskverdig gammel mann, og førte ham under et annet påskudd til Meletios, biskopen i Antiokia, og ba ham ta ham med i forslaget. Meletios lo av Diodoros' tanke, for så mange høyt berømte menn var kommet på valg. Men da keiser Theodosius siden befalte forsamlingen å utferdige og overlevere ham en liste over de mennene de holdt skikket til dette høye embetet, og Meletios fikk i oppdrag å gjøre det, førte han etter alle de andre til sist opp Nektarios' navn.

Da keiseren gikk gjennom listen, festet han aller først øynene på Nektarios, og da han gikk gjennom den andre gang, ble han stående ved ham og besluttet at han framfor alle andre skulle opphøyes til denne verdighet eller byrde. Biskopene undret seg over keiserens beslutning. Ved nærmere undersøkelse fant de at Nektarios ennå bare var katekumen, en katekismuselev, og ennå ikke døpt, og de forsøkte å få keiseren på andre tanker. Men han lot seg ikke rokke. Slik ble Nektarios ganske uventet, og uten at han hadde gjort seg den minste tanke om det, alene ved Guds underfulle forsyn hevet til et så høyt geistlig embete.

Ikke mindre merkverdig er det som hendte Atenais, datter av en atensk filosof (en fornuftgransker) ved navn Leontios. Faren hadde opprettet et testament og satt de to sønnene inn som eneste arvinger, men bare bestemt hundre kroner til datteren, under påskudd av at hun ville ha nok i sin gode lykke. Ifølge farens siste vilje tilegnet

brødrene seg hele arven, og da søsteren ikke ville nøye seg med det som var henne tildelt, jaget de henne fra seg.

Hun fant imidlertid tilflukt hos sin moster, som reiste til Konstantinopel med henne og søkte hjelp mot brødrene hos keiser Theodosius den yngres søster Pulkeria. Denne beundret jomfruens skjønnhet og velanstendige vesen, lot henne undervise i kristendommen og hjalp henne til å bli døpt, og ordnet det til og med slik at hun ble gift med Pulkerias bror, keiseren.

Ennå et eksempel vil vi anføre, som viser oss Guds omsorg for en håndverkssvenn. En garver i Wittenberg pleide å fortelle at da han som ung var på vandring og kom i nærheten av Wittenberg, var han overmåte trett, og alt han eide, var tre skilling. Derfor ba han til Gud om å skaffe ham en mester der i byen, der han kunne hvile litt ut og igjen tjene seg noen reisepenger.

Han pleide å legge til: Så har da ikke Gud Herren rikelig velsignet meg? Jeg har nå hvilt godt ut i tjue år! Dessuten har Gud skjenket meg overflod av reisepenger, en pen skilling i kisten, gode klær, en anstendig bolig og framfor alt en gudfryktig ektefelle, sunne og friske barn og tro tjenestefolk. For disse overmåte store velgjerninger kan jeg aldri få takket ham nok.

Slike hendelser er nok vanlige overalt, men blir bare av de færreste mennesker ordentlig lagt merke til. Ta det ikke ille opp, mine kjære tilhørere (og lesere), at jeg har dvelt noe lenger ved fortellingene om dette enn jeg kanskje hadde tenkt. Vi skal siden finne at alt vi hittil har sagt om Guds underfulle styring blant menneskenes barn, kommer oss vel til nytte når vi skal tilegne oss og bruke denne læren.

Til slutt må det også overveies at Guds forsyn og styring samtidig strekker seg til menneskenes levevei, handel og vandel, til alle deres gjerninger, sysler og foretak. Gud fører ikke bare hver enkelt ved sin forsorg til det stedet, den stand, det embete, den lykke, det håndverk og så videre som han vil ha ham til og har beredt og beskikket for ham.

Han hersker også videre over ham og styrer, fremmer eller hindrer hans sysler og foretak, hans næring og håndtering. Han lar dem lykkes eller mislykkes for ham; han gjør ham heldig eller uheldig; han lar ham stige eller falle, vokse eller avta etter sitt hellige råd, sin vilje og sitt velbehag.

Mang en fyrste har lykken med seg i sine foretak. Hans beslutninger faller godt ut; Gud gir ham tro og kloke tjenere og tapre folk, og ved deres hånd utfører han alt etter sitt ønske. En annen er derimot uheldig; alt går krepsegang for ham, og anstøt og hindringer møter ham overalt.

Det samme ser vi hos mennesker i lavere stillinger. Mangt et menneske fører Gud uventet til et eller annet sted, setter det i et embete, en næring, et håndverk, en handel og skjenker det gård og grunn, kone og barn. Han lar det ha lykken med seg og overøser det med hell og velsignelse på alle veier, så det er som et tre, plantet ved rennende bekker, som gir sin frukt i sin tid og hvis blad ikke visner, og alt det gjør, har det lykke til (Sal 1,3).

Jeg har kjent mennesker som ikke hadde fått noe av foreldrene og var forlatt av sine nærmeste slektninger. Men fremmede kom og tilbød dem midler til å begynne en egen næringsvei, og de tok imot og brukte dem med så mye hell at de på få år har samlet en betydelig formue. For mange vil det derimot ikke gå, uansett hvordan de bærer seg at. De bor ofte i sin fødeby og sitter med foreldrenes arv, midt blant slektninger og venner som alle står dem bi med råd og dåd, men de har likevel ingen lykke.

Mangt et menneske har hell og velsignelse så lenge det lever, etterlater sine nærmeste mange kurver fulle av levninger det har samlet, og dør i en god alder, mett av dager, rikdom og ære (1 Krøn 29,28). Et annet har riktignok hell og velsignelse og smiles til av lykken i begynnelsen, men den snur snart ryggen til. Velsignelsen viker bort, næringen avtar, formuen svinner inn, så det til sist må ende livet i sorg og kummer.

For en annen går det dårlig i begynnelsen, og alt han arbeider og strever med, vil ikke lykkes. Det går ham som Peter, som hadde arbeidet hele natten og ikke fått noe, til den tiden kommer som Gud har bestemt. Da bryter hans lys fram i mørket, og hans legedom spirer snart fram (Jes 58,8; Sal 112,4). Da velsigner Herren Jesus hans notkast, så han fanger en stor mengde fisk (og annet gods) og ikke kan undre seg nok over den gledelige forandringen.

Mange nyter stor lykke og velsignelse i sitt første ekteskap, men den taper seg i det andre. Mange har i sitt første ekteskap ikke annet enn sorger, trengsler og kummerlig brød, mens lykken i det andre

snur, så de har velsignelse og god framgang. Ofte ser man en ung person gifte seg med en gammel, og det ser ut som om også lykken hadde giftet seg med ham, fordi alt er godt og velsignet så lenge den aldrende personen lever. Men med denne dør også lykken, og det viser seg at all velsignelse likesom følger liket i graven.

Mang en handels- og håndverksmann har tilløp av kunder, og enhver har lyst til å handle med ham. Kramboden hans er alltid full, verkstedet hans er aldri ledig, og han kan neppe få ferdig så mye arbeid som han kan selge. En annen erfarer det motsatte og kan neppe få solgt så mange varer og så mye arbeid at han på ærlig vis kan underholde og ernære seg og sine.

Ofte ligger to kramboder like ved siden av hverandre. Det er samme slags varer i begge, prisene er ikke ulike, og folkene behandler kjøperne med tilbørlig forekommenhet – men likevel gjør den ene det langt bedre enn den andre. Den ene har salg og næring etter ønske, men den andre ikke.

Slik reiser også to naboer og medborgere mang en gang til et marked. Den ene selger godt og tar inn penger i mengde; den andre kommer derimot hjem igjen med tom pung, og så videre.

Hvor denne forskjellen og all denne vekslingen kommer fra, overflod eller mangel, vekst eller tilbakegang, lykke eller ulykke, gir Guds ord oss tydelig beskjed om. Det legger alt i Guds hånd og underlegger alle ting hans styring. Den himmelske, selvstendige visdom sier: «Meg tilhører råd og sann innsikt. Jeg er forstand, styrke hører meg til. Ved meg regjerer kongene, og ved meg fastsetter fyrstene det som rett er. Ved meg styrer herskerne og høvdingene, alle dommere på jorden. … Hos meg er rikdom og ære, gammelt arvegods og rettferdighet. … Derfor gir jeg dem som elsker meg, sann rikdom til arv, jeg fyller forrådsrommene deres» (Ordsp 8,14 ff.).

Her minnes vi igjen om Predikerens ord: «Det er ikke sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom, eller at de kloke vinner gunst. For tid og hendelser møter dem alle» (Fork 9,11).

Gud Herren sier selv til Job at han jager bytte for løvinnen og metter de unge løvenes grådighet, og at han skaffer ravnen dens fangst når ungene skriker til Gud og farer hit og dit uten føde

(Job 39,1.3). Slik sier også David om alle andre dyr: «Alle venter de på deg, at du skal gi dem mat i rett tid. Du gir dem, de sanker. Du åpner din hånd, de mettes med det gode. Du skjuler ditt ansikt, de forferdes» (Sal 104,27 ff.).

Når nå Gud sørger for dyrene etter sitt velbehag og gir dem mye eller lite etter sin vilje, hvor mye mer gjelder ikke det samme menneskene!

Om dette taler kong David meget bemerkelsesverdig i den 37. salme. «De ugudeliges armer» (det vil si: deres styrke, kraft og velde), sier han, «skal brytes, men Herren støtter de rettferdige. Herren kjenner de ulasteliges dager, deres arv skal bli til evig tid. De skal ikke bli til skamme i den onde tid. … For de gudløse går til grunne. … For de Herren velsigner, skal arve landet, men de han forbanner, skal utryddes» og så videre (Sal 37,17 ff.).

Og et annet sted: «Dersom Herren ikke bygger huset, arbeider bygningsmennene forgjeves. Forgjeves står dere tidlig opp» (dere menneskenes barn), «setter dere sent ned, eter slitets brød. Det samme gir han sin venn mens han sover» (Sal 127,1.2).

Hit hører også Siraks ord: «Det er den som sliter og arbeider og haster, og ham mangler det desto mer. Det er den som går sakte fram, trenger hjelp, mangler styrke og har stor fattigdom; men Herrens øyne ser til ham med godhet og reiser ham opp av hans fornedrelse. Han løfter hans hode opp av fordervelsen, og mange undrer seg over ham, de som ser det. Godt og ondt, liv og død, fattigdom og rikdom er fra Herren. Herrens velsignelse er i den gudfryktiges lønn; han lar hans velsignelse grønnes innen kort tid» (Sir 11,13 ff.).

Slik sier også Job: «Vil noen lære Gud visdom» (hvordan han skal styre verden og handle med menneskene), «han som dømmer de høyeste? Den ene dør midt i sin velmakt, helt trygg og rolig. Den andre dør med sorg i hjertet og har aldri nytt noen lykke» (Job 21,22.23.25), og mer av det slaget.

Nå har vi lagt grunnvollen; nå må vi også bygge på den. Vi har søkt og funnet kilden; nå må vi også drikke av den. Vi har ført dere, gudelskende sjeler, inn i en hage; la oss nå også plukke blomster og frukter og live opp og vederkvege oss med dem!

Bruk nå du, Guds menneske, alt det du hittil har hørt (og lest) om din Guds allmektige, allvise, faderlige, nådige, forunderlige, men

likevel velsignelsesrike forsyn, styring og omsorg, til nytte på alle områder. Tro fullt og fast at også du, med hele ditt liv fra begynnelse til slutt, med dine gjerninger og foretak, din stand og stilling, din lykke og ulykke, med alle hendelser og begivenheter, med alle dine skritt og steg, ja selv med alle dine sorger, har vært, ennå er og alltid vil være innesluttet deri.

Like lite som du kan vende deg noe sted hvor himmelen ikke er over, rundt og under deg, like lite kan du unngå den guddommelige styring eller falle ut av den Høyestes omsorg. Uansett hvilken stand du lever i – selv om den er den aller ringeste og elendigste i verden – er du under din Guds oppsyn, forsorg og styring like fullt som den lykkeligste og største hersker som noensinne har levd.

Er du så en av de minste blomster eller en av de urter som vokser på en mur, hvor de bare får lite saft, eller på veien, hvor de stadig blir nedtrampet – også på deg skinner denne solen, og dens velgjørende innflytelse er heller ikke unndratt deg, slik vi ovenfor klart har bevist av Guds ord.

For øyeblikket vil vi bare betenke at vår Gud flere ganger, i forjettelser som er gitt hele folket og hele skaren av hans hellige, har behaget å tale som om han bare hadde ett eneste menneske foran seg.

«Jeg er Herren, din Gud,» sier han til sitt store folk som han hadde ført ut av Egypt, og slik også til alle andre. Han sier ikke: Jeg er deres Herre, deres Gud, men: din Gud. Det er som om han ville si: Jeg vil ta meg av dere alle og av hver enkelt, som om det bare var én eneste og ellers ingen på jorden. Jeg vil være din Gud, du Moses, Aron, Josva, Kaleb, og hva dere nå alle heter; jeg vil lede, styre, beskytte, nære og holde deg oppe, osv.

Meget riktig sier Luther når han betrakter dette skriftordet: «Man må legge vel merke til hva Gud her først sier: Jeg er Herren, din Gud – din, din Gud, som tar seg av hver enkelt mer enn en far av sitt eget barn. Men bare få fatter det, bare få tror det. Gud er altfor stor, tenker vantroen, til at han skulle se til meg. Skulle Gud, den høye majestet, nedlate seg til å gi akt på meg, elendige ormesekk? Nei, det lar han nok være. Han sitter der oppe i himmelen og lar seg tjene av englene; hva er jeg mot Gud? En ussel vannblære som brister av seg selv,» osv.

Ja, visselig tenker et kjødelig hjerte slik. Men en troende kristen må tro av hjertet at Gud er hans Gud og har tatt ham opp og innesluttet ham i sin guddommelige kjærlighet, trofasthet, omhu og oppsyn.

Det er et stort naturens under at blant så mange hundre tusen mennesker ligner ingen helt på en annen i ansiktet. De har alle en panne, to øyne, en nese, to kinn, en munn, en hake; men hver enkelt har likevel sin egen skikkelse, så en kan kjenne ham igjen blant så mange tusen. De lærde pleier å anføre dette som et av bevisene på Guds forsyn og som et tegn på hans ufattelige visdom, og regne det blant Guds skjulte velgjerninger. For var det ikke slik, ville det oppstå store og skadelige forvirringer blant menneskene, som vi allerede ovenfor har pekt på.

Men dette underet kan også lære oss at Gud er hver enkelts Gud og sørger for hver enkelt. For likesom han med sine hender har formet hver enkelt i morslivet, dannet ham og gitt ham hans særegne skikkelse, slik kjenner han også hver enkelt, gir akt på ham, styrer, forsørger og opprettholder ham.

Slik er da Gud også din Gud, du kristelige sjel, og du kan si i hjertelig tillit med David: «Jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud!» (Sal 31,15). Hva som ligger i dette korte trosutsagnet, ville jeg gjerne forklare deg litt til trøst, om jeg kunne.

Når jeg nevner en ting ved dens navn, innbefatter jeg i det hele dens vesen og alle dens krefter. Når jeg for eksempel nevner solen, forstår jeg derved lutter lys, klarhet, varme, kraft og behag. Nevner jeg en rose, så nevner og innbefatter jeg i dette ordet all denne deilige blomstens ynde, skjønnhet, vellukt og kraft; og jo edlere og kraftigere en ting er, desto mer rommer navnet.

Når jeg altså nevner Gud, forstår jeg derved det evige vesen over alle vesener, som alle andre ting har sitt vesen, sitt liv, sin kraft og alt fra – visdommen over all visdom, godheten over all godhet, kraften over alle krefter.

Guds navn rommer mer kjærlighet, sødme, godhet, kraft, liv, lys og lyksalighet enn det finnes i hele verden, ja mer enn alle menneskers hjerter og sjeler kan romme og fatte, om de så hadde fått et like vidt og rikt hjerte som Salomo (1 Kong 4,29).

Alle skapninger er ikke annet enn en utallig mengde store og små kar, fylt med Guds kraft og godhet. De er lutter kunstverk som

viser hans visdom og allmakt. Men selv er han havet, dypet, fylden, avgrunnen av all den godhet, visdom og kraft som hittil har utøst seg, ennå daglig utøser seg og videre vil utøse seg i så mange tusen ganger tusen skapninger, uten noensinne å bli tømt eller miste det minste. Denne fylde er alltid full, denne kraft alltid sterk, dette lys alltid klart, osv.

Når jeg nå sier i troen: Gud er min Gud, er meningen denne: Det evige, allgode, ufattelige vesen som har skapt himmel og jord og alt som er i dem, har fra evighet av tenkt på meg. Det har stadig og alltid elsket meg; det har utvalgt meg til et kar og redskap for sin ære; det har sørget for meg før jeg ble til. Det har sett meg da ennå ingen så meg og intet menneske visste om meg; det har skjenket meg livet, virket, beredt og dannet meg til den tid det fant for godt; det har dratt meg fram av mors liv.

Det har vært min tilflukt, min beskyttelse, min kraft, mitt liv fra jeg lå ved min mors bryst, og ennå lever jeg og rører meg og er til i det (Apg 17,28). Det har omgitt meg med sin godhet, allmakt og visdom; det følger meg overalt.

Det jeg eter og drikker, tar jeg av dets hånd; det har beredt og velsignet det. Enten jeg sover eller våker, er det hos meg; det vokter meg, elsker meg, sørger for meg og tenker på meg. Det styrker, beskytter, bevarer, forsørger og opprettholder alle sine skapninger i alminnelighet og meg i særdeleshet.

Dets allmakt, visdom, godhet, omsorg og styring viser seg overalt, og følgelig også på meg like klart og tydelig som på noen av dets andre skapninger. Det faller ikke et hår av mitt hode, det rammer meg intet uten dets vilje; hele mitt livsløp går etter dets hellige råd, fra begynnelse til slutt, osv.

Jeg ville gjerne forklare ordene «Gud er min Gud», men må bekjenne at jeg ikke makter å gjøre det på en måte som tilfredsstiller meg selv; de er meg for høye, for store og ufattelige.

Imidlertid går hensikten min først og fremst ut på å få alle kristelige sjeler til ikke å tenke, tro og tale så søvnig, kaldt, motløst og ringe om Gud som vi dessverre er vant til. For vi betenker og overveier sjelden med tilbørlig andakt at Gud ikke er langt fra noen av oss. Han er nærværende overalt i verden, styrer alt, frembringer, forsørger og opprettholder alt, og han omslutter ethvert menneske og særlig sine

troende med sin allmakt, visdom og godhet, og omfavner dem med sin nåde, kjærlighet og trofasthet.

Dette kan vi nok også si og bekjenne med munnen; men vi tror det likevel ikke av hjertet og gjør det ikke til nytte for oss i praksis, i vårt liv og levnet, i våre sysler og sorger. Når vi begynner å tenke over livet vårt, vår stand og stilling, våre gjøremål, vår nød, det som er gått, det som er nå, og det som kommer, osv., gjør vi det som om vi sto alene og selv måtte forsørge, beskytte og opprettholde oss – som om vi var uten Gud og uten hans nådige forsyn, omhu og styring.

Jeg viser her til samvittigheten hos dere alle som hører (og leser) dette: Den vil si dere at slik er det med oss, og ikke annerledes. En dypt bedrøvet mann bekjente rent ut for alle og sa om morgenen da han sto opp, etter at han på grunn av mange bekymringer ikke hadde kunnet sove om natten: I natt har jeg villet gjøre meg selv til en gud! For jeg har hele tiden vært bekymret for hvordan jeg skulle skaffe føde og livsopphold til meg og mine, enda Gud har forbeholdt seg det som et eget regale å sørge for oss. (*Regale: en enerett som er forbeholdt regenten eller staten.*)

Lær derfor, du gudelskende hjerte, å si med andakt og i troen: Gud er min Gud, min Far, min Herre – han tenker på meg, han sørger for meg. Lær å forlate deg av hele din sjel på hans kjærlighet, miskunn, trofasthet, allmakt, visdom og forsorg. Om hedningene sier apostelen at de er uten Gud i verden (Ef 2,12). De vet nok at det finnes en Gud, men de tjener ham ikke rett og ærer ham ikke som en Gud. De vet ikke hvordan de skal bruke ham rett – hvordan de skal påkalle ham, stole på ham og vente seg alt godt av ham.

Er da også vi hedninger? Har ikke vi heller noen Gud? Langt derifra! Gud er for oss en Gud – Gud er for oss en Gud (Sal 68,21), og det en allmektig, kjærlig, nådig, vis, allestedsnærværende, udødelig, trofast Gud som sørger for oss, som har innesluttet oss i sin evige kjærlighet. Gud er for oss en Gud som har skapt og nå i så lang tid forsørget og opprettholdt himmel og jord og alt som er i dem. Mener vi da at han rett og slett ikke kan eller vil forsørge oss, eller at han kanskje har glemt oss blant så mange tusen?

Nærer vi denne bekymringen, så la oss minnes hva han sier gjennom sin profet: «Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer

ikke jeg deg. Se, i begge mine hender har jeg tegnet deg» (Jes 49,15.16). Og skulle det synes oss at han har svak hukommelse som vi mennesker, så la oss overveie hvordan en annen profet taler om ham: «For hans åsyn ble det skrevet en minnebok for dem som frykter Herren og høyakter hans navn» (Mal 3,16).

Se hvordan den evige kjærlighet nedlater seg og, etter de skrøpelige menneskers vis, lar det sies om seg at den har en minnebok, hvor den skriver opp alle de troendes navn, trengsler, sorger, bønner, sukk og tårer – for derved desto mer å forvisse oss om at den verken kan eller vil glemme oss!

Denne betraktningen bør gjøre oss frimodige, så vi ikke bare sier: Gud er for oss en Gud, men også med apostelen: «Vi roser oss av Gud» (Rom 5,11).

Å rose seg av en ting er langt mer enn bare å tale om den eller tilegne seg den. I det å rose ligger en ære, en tillit, en frimodighet, en slags stolthet – som når David sier: «Min sjel skal rose seg av Herren» (den er stolt av ham, den regner det som sin største ære og herlighet at den står på god fot med ham, den pukker overfor hele verden på at den kan vente seg alt godt av ham – Sal 34,3).

Dette lærer også de eksemplene vi har på en slik hellig ros, som når den samme profeten sier: «Hvorfor roser du deg av ondskap, du mektige mann? Guds miskunnhet varer hele dagen. Se, Gud er min hjelper! Herren er den som holder min sjel oppe» (Sal 52,3; 54,6).

Nå, så la oss da rose oss av Gud og si: *Deus meus et omnia* – Gud er min og mitt alt; Gud er min Far; Gud elsker meg; Gud sørger for meg. Hva bryr jeg meg om alt verden har, når jeg har Gud? La verden ta fra meg alt; når jeg beholder min Gud med hans nåde, kjærlighet, visdom og forsorg, har jeg nok. Ros deg, o verden, av din rikdom, din makt, din visdom og herlighet; jeg roser meg av Gud. Du roser deg av skyggen, jeg av vesenet; du praler av det som er intet, jeg derimot av det som er alt (Sal 62,10), osv.

Hvor brøster ikke verden seg når den kan si: Denne kronen, dette landet, dette huset, disse pengene, dette godset tilhører meg! Hvor setter den ikke nesen i været når den besitter slike jordiske, forgjengelige ting – og vi, som er Guds barn og med bedre grunn enn verden kan si om vårt: Gud er min, hans nåde er min, himmelen er min, vi sitter og henger med hodet og tier mens verden praler!

Jeg harmes og fortørnes mangen gang når jeg ser et oppblåst verdensmenneske, hvordan det skrider fram i sin prakt, hvordan det brøster og kroer seg, hvordan det hovmoder seg og neppe unner andre det venstre øyet, som man sier – og det fordi det kanskje har arvet et hus eller en slump penger etter foreldrene eller eier en formue på noen hundre eller tusen daler.

Da sier jeg til meg selv: Fy deg, som aldri ennå har gjort din Gud og Far den ære å brøste deg slik av ham, hans nåde, kjærlighet, omsorg og salighet, som dette mennesket gjør av sin mammon! Fordi han eier penger, sørger han ikke og gremmer seg ikke, og jeg sørger og gremmer meg, enda jeg eier Gud!

Når et fattig menneske sitter og sørger og tenker på hvordan han ærlig og redelig skal underholde seg og sine, og det kommer en og skjenker ham en sum penger, blir han glad og glemmer for en tid alle sine sorger. Bør vi da ikke skamme oss over at Gud tilbyr og skjenker oss seg selv med alt det gode og ønskelige han har i eie, og at vi likevel sørger og er bedrøvede og motløse!

Å, vi er enfoldige og tåpelige barn – eller rettere sagt, vi er som de tungsindige menneskene, som ofte er bedrøvet uten å ha noen grunn til det og uten å kunne bli riktig kloke på seg selv. Likesom man søker å stille slike mennesker tilfreds på alle mulige måter, bør også vi, når vi betrakter Guds forsorg og styring, samle alt som kan tjene til å berolige hjertet vårt. La oss derfor gå en liten tur ute i verden, dette Guds store hus, og gi akt på hans husholdning, styring og foretak, så vi kan lære ham å kjenne av hans gjerninger og fatte tillit til ham!

Hvor er vi da, du Guds menneske? Hvor står og går vi? Under himmelen, på jorden, sier du. Er du ikke redd for at himmelen skal falle ned og slå deg i hjel, eller at jorden skal synke og falle sammen under deg? Ak, sier du, det er jeg slett ikke redd for; hadde jeg bare ingen andre sorger! Nå vel, så er vi da uten bekymring for dette.

Men hvor har vi denne tryggheten fra? Uten tvil fra Guds ord og fra erfaringen. Det første sier at Gud bærer alle ting ved sin krafts ord (Hebr 1,3), og det andre at verden nå har stått i flere tusen år uten noen vesentlig forandring. Når nå Gud bærer og opprettholder himmel og jord, skulle det da koste ham noen møye å forsørge og opprettholde deg og meg, min medkristne?

Vi ser ingen pilarer eller støtter som himmelen hviler på, og ingen stolper som jorden henger på, og likevel løfter vi glade øynene mot himmelen og ferdes uten frykt på jorden. Hvorfor forlater vi oss ikke også gladelig på Guds godhet, som han har utbredt som en himmel over oss? Hvorfor stoler vi ikke på hans miskunnhet og sannhet, som han henviser oss til og byr oss å stole på?

Riktignok trekker himmelen mangen gang til med tykke og svarte skyer og gir i stedet for yndig solskinn og behagelig vær regn, lynild, torden, stormvind og annet skrekkelig uvær. Men himmelen står likevel uforandret og urokket. Slik har også vår Gud sine hellige grunner til at han stundom lar et trengselens uvær komme over oss; men hans miskunnhet og sannhet består like fullt til evig tid, og vi kan både i onde og gode dager stole på dem og spare oss alle våre bekymringer.

Jorden kan også rystes på Guds befaling; fjell kan vike (synke ned eller flyttes fra sitt sted) og hauger rokkes; men Guds miskunnhet kan ikke vike fra oss, hans barn, og hans fredspakt kan ikke rokkes (Jes 54,10). Hvorfor vandrer vi da ikke like trygge og frimodige i hans miskunnhet og sannhet som vi vandrer her og der på jorden?

Se deg da om, du kristelige sjel, under himmelen, på jorden, i havet og alle steder. Hva ser du? En utallig mengde skapninger, dels fornuftige, dels fornuftløse, dels levende, dels livløse. Hvem gir nå alle disse deres mat og drikke? Hvem nærer, forsørger og opprettholder dem? Mon ikke den allmektige, allvise, rike og allgode Gud? «Alle venter de» (alle dyr på marken, alt vilt i skogene, alle fugler under himmelen, alle fisker i havet og alle vann) «på deg, at du skal gi dem mat i rett tid. Du gir dem – de sanker; du åpner din hånd – de mettes med det gode» (Sal 104,11.12.25.27.28).

Slik har vår Gud mange tusen ganger tusen kostgjengere og bordgjester som daglig venter på og mottar sitt underhold av hans gavmilde hånd. Skulle da bare vi, hans barn, som mer enn alle andre vokter på hans hånd, bli uforsørget? Hvem har noensinne hørt at en husfar har sørget for nødtørftig føde til oksene, kuene, svinene og hundene sine, og latt barna sine sulte? Skulle da Gud sørge for alt som er i verden, og glemme sine barn?

Jeg har lest et sted at noen som var på fuglefangst i en skog her i Tyskland, fant en falk som satt i et tre, svak og blind av alderdom.

Fordi de gjerne ville vite hvordan denne fuglen ernærte seg, skjulte de seg i buskene og ble snart var at to andre falker brakte den føde og holdt den i live. Se, hvordan Gud sørger til og med for en blind rovfugl! Skulle han da ikke langt mer sørge for oss, som ligger ham uendelig mer på hjertet?

Om vinteren ser man mangen gang en ravn sitte i et tre eller på et gjerde hvor alt er dekket av snø og is. Når jeg har sett det, har jeg ofte tenkt ved meg selv: Skulle jeg forsørge denne fuglen etter dens vanlige levemåte, ville jeg ikke vite hvor jeg skulle vise den hen. Men Gud gir akt på den og skaffer den så mye underhold at den ikke dør av sult. Hvorfor tror vi da ikke av hjertet at selv om vi ikke kan øyne noen midler, vet Gud likevel råd for oss og våre?

Blant Guds øvrige skapninger har Herren Jesus også henvist oss til blomstene på marken, og det ikke uten grunn. Enkelte, som tidløsen (som noen kaller den nakne jomfru) og vårkrokusen eller safranblomsten, kommer tidlig fram, ofte til og med under snøen når den blir liggende noe lenge. Etter dem følger fiolene, som riktignok kryper langs jorden og likesom skjuler seg under bladene sine, men likevel er kledd i en purpurkjole og begavet med en liflig duft og hjertestyrkende kraft. Disse er likesom forløperne og sendebudene som melder hele hærens komme; deretter fremstår de andre i stor mengde og med mangehånde pryd.

Noen er enkle, andre doble, noen fylte, noen kløvde, noen lukkede, noen ringformede, noen stripete, noen flammede, noen spraglete, noen innsprengte; noen er hvite, andre purpur, karmosinrøde, brune eller mørkerøde, safrangule, gullgule, egg- og voksgule, noen himmelblå osv. Hvem kler nå disse flyktige og forgjengelige skapningene så forunderlig? Hvem virker og former dem? Hvem leker slik i og på dem? Uten tvil den vise, mektige og gode Gud. Skulle han da ikke også kunne forsyne og forsørge oss med nødvendige klær? Eller ligger blomstene ham mer på hjertet enn vi?

Kommer vi så endelig til menneskene, må vi med rette undre oss over at den allgode Gud overalt gir enhver liv, ånde og alle ting rikelig, og at han også forsørger og opprettholder dem som ikke frykter ham og bare yter ham liten takk. Han har jo hittil også vist hedningene og andre vantro mye godt, gitt dem regn og fruktbare tider fra himmelen og fylt dem med føde og hjertene deres med glede (Apg 17,25; 14,17).

Ja, selv sine fienders buk, de som fornekter ham, motsier hans ord, motstår hans vilje og tjener djevelen i synden, fyller han ofte med sine gode ting og overøser dem med timelig og legemlig velsignelse.

Av dette kan vi da slutte at de timelige ting ikke er en så kostelig gave at han skulle nekte sine barn dem og gi dem grunn til å sørge for deres skyld, med mindre han finner det tjenlig for deres salighet.

Når det da er en og annen blant Guds barn som den himmelske Far ikke gir de timelige og forgjengelige goder, har de ikke grunn til å gremme seg over det, men snarere til å glede seg. De kan jo være overbevist om at han ikke holder noe tilbake som er dem gagnlig og tjenlig, og at når han er mer sparsom med å dele ut verdens gode ting til dem enn til de ugudelige, tar han ikke sikte på annet enn det som tjener dem til det beste. Slik synger et visst gudfryktig hjerte:

Så din Far at dette ga
deg et sant og varig gagn,
det som kjød og blod vil ha
og begjærer nå med savn,
aldri ville Farens hjerte
med et nei gi deg den smerte.

Vi burde være ubetinget tilfreds med Guds styring og husholdning og ikke klage over at han har tildelt den ene eller den andre, venner eller fiender, mer av de timelige ting enn oss. For han er jo herre i huset.

Himmel og jord, land, mennesker, gods, åkrer, hus, fe, gull, sølv og alt hører ham til, som David sa til ham da han og folket hans hadde samlet et forråd til tempelbygningen og la det fram for ham: «Fra deg kommer det alt sammen, og av det som din hånd har gitt oss, har vi gitt deg. For vi er fremmede for ditt åsyn og gjester, som alle våre fedre. … Herre vår Gud! Alle disse rikdommer som vi har samlet sammen» (og tømt ut for deg) «for å bygge et hus for ditt hellige navn, de kommer fra din hånd, og ditt er det alt sammen» (1 Krøn 29,14 ff.).

Han har da lov til å gjøre med sine hva han vil. For hvem skylder han noe? «Eller hvem ga ham noe først så han skulle få vederlag?» (Rom 11,35). Vi er alle, som David sier, gjester i Guds hus, og han gir oss opphold for ingenting, av lutter godhet. Derfor kan han også la oss bli bevertet og betjent som han vil, og vi kan ikke med rette si noe mot det.

Likevel er han så kjærlig og nådig at han lar oss vite at han ikke gjør noe slikt med mindre han finner det tjenlig for vårt vel, og at enten han gir med gavmild eller sparsom hånd, forblir hans farshjerte uforandret – for at vi ikke skal gremme oss over dette og plage oss med utidige og unyttige sorger.

Alt dette overbeviser oss om at det er unødvendig å engste oss for de timelige tings skyld og med bekymring forsørge oss selv. For siden den allvise og allmektige Gud ikke trenger vår hjelp til å styre, forsørge og opprettholde alle ting, kan han jo også uten å ta imot våre råd forsørge oss, som utgjør den minste del av verden og er ham de kjæreste.

Jeg må imidlertid ennå føye til en betraktning, min medkristne, og i og hos deg selv søke et bevis som kan ta fra deg alle unyttige bekymringer. Vi har hittil sett hvordan Gud her og der forherliger seg som Gud på sine skapninger og overalt likesom har skrevet: Sørg ikke! Nå vil vi kort overveie hvordan han også har gjort, ennå gjør og alltid vil gjøre det samme med meg og deg så lenge vi lever.

Si meg da, du gudelskende hjerte: Hvor gammel er du? Du sier: tretti, førti, femti år. Nå, så var du for så mange år siden ennå ikke i verden. Ingen visste den gang om deg, og verden har bestått og blitt styrt uten deg og uten all din tenking, grubling og sørging. Gud sto for sitt hus like så vel da som nå og alltid, og styrte og ledet alle ting på beste måte, enda ditt bekymringsfulle hjerte ennå ikke var til. Likesom han den gang ikke trengte til dine sorgestøtter, trenger han heller ikke til dem nå.

Imidlertid skapte han deg til den tid som behaget ham. Det var ikke for at du skulle bli hans rådgiver og hjelpe ham i hans forsørgelse, men for å ha i deg også et redskap for sin nåde og et kar for sin barmhjertighet, og for også mot deg å vise sin faderlige omsorg, sin visdom, allmakt og forunderlige miskunn. Derfor tenkte han på deg da ingen i verden, ikke engang den lærdeste og viseste, kunne tenke på deg. Han besluttet at i det året, i den måneden, på den dagen, i den timen ville han begynne å danne deg og berede deg i morslivet.

Og ikke det alene; han hadde også bestemt og fastsatt din legemlige skikkelse, din høyde, dine åndsgaver, ditt underhold, din levetid, din stand, ditt embete, din lykke og ulykke, ditt liv og din død. «I din bok ble de alle» (alle dine dager) «oppskrevet, de dagene som ble fastsatt

da ikke én av dem var kommet» (Sal 139,16). Han skapte deg ikke tankeløst og i blinde, slik verden ofte gjør når den plumper fram med noe, men etter sitt hellige og veloverveide råd og sin alene gode vilje.

Slik har den allvise og allgode Gud kommet deg langt i forkjøpet med sin omhu og sørget for deg før du ennå var født. Han har virket deg i morslivet med sine hender og dannet deg i det skjulte. Han har gitt deg ditt legeme og din sjel; han har næret, beskyttet og opprettholdt deg i morslivet; han har dratt deg fram av morslivet. Straks ved din første inntreden i verden omfavnet han deg med sin miskunn og tok deg opp i sitt nådeskjød.

Fordi du var unnfanget og født i synd, har han renset og helliget deg ved gjenfødelsens bad, den hellige dåp. Han har tatt deg opp i sin nådepakt, skjenket deg barnerettens herlighet, overført deg til Jesu Kristi samfunn, beseglet deg med sin Hellige Ånd, omgitt deg med sine hellige engelers vakt og varetekt, og kort sagt innesluttet deg i sin guddommelige forsorg, kjærlighet og trofasthet.

Selv om du er sprunget ut av ringe og fattige foreldre, har du dermed straks fått større rikdom og mer herlighet enn den førstefødte prinsen til den aller største vantro hersker. Han må kalles ulykksalig i sin høyeste lykksalighet, fattig i sin største rikdom og elendig i sin mest glimrende herlighet, om enn lutter dronninger og fyrstinner alltid har ham på fanget eller bærer ham på hendene. Og jeg er viss på at du, o Guds menneske, aldri ville bytte med ham for den saks skyld.

Denne betraktningen lærer oss at våre sorger er unyttige, unødvendige og fruktesløse, for det største og viktigste er allerede tenkt på, besluttet og avgjort før vi har kunnet sørge for noe. Han som den gang sørget for oss og gjorde alle ting vel, vil også fremdeles sørge for oss og gjøre alle ting vel.

Et barn på seks eller åtte år måtte en bære over med om det begynte å bli bedrøvet og bekymret fordi faren hadde en stor husholdning, mange tjenere og barn, og sa: Å, hvor skal jeg vel til slutt få mitt livsopphold fra? Vi er så mange; hvor skal far ta det alt sammen fra? – enda et slikt barn ikke gjør annet enn å ete, drikke, leke og sove og lar faren sørge for det hele.

Men hvordan kan den gode Gud være tilfreds med oss når vi, til tross for hans ords undervisning og forsikringer og til tross for så mange bevis på hans faderlige omhu, likevel vil være med og sørge?

Kan han ikke med rette si til oss: Hold opp å sørge, du tåpelige barn; gjør deg ikke forgjeves uro og møye. Jeg har forsørget så mange tusen i verden før du kom dit; jeg har også for lenge siden bestemt hvordan du skulle bli forsørget. Siden jeg tidligere har forsørget deg uten din sorg, hvorfor sørger du da?

Når du da merker, du kristelige sjel, at hjertet ditt vil forlede deg og føre deg fra Guds barns banede vei (som er tilliten til hans nådige styring og faderlige omsorg) inn i de verdslige bekymringers villnis, kratt og tornebusker, så betenk vel at Gud har sørget for deg før du ble født, og at han har gitt deg så mangfoldige bevis på sin miskunn og trofasthet gjennom hele livet.

Og si: Hvem sørget for meg da min mor bar meg under sitt hjerte, da jeg lå ved hennes bryst og ikke kunne gjøre annet enn å die og sove? Hvem har ledet og ført meg fra barnsbein av? Hvem var med meg og holdt hånden over meg da jeg løp omkring og lekte, da jeg red på en kjepp, da jeg moret meg med dukkene mine og viste omsorg for dem, da jeg hadde barnslige tanker og forsetter, da jeg ikke visste hva som var høyre eller venstre, osv.? Var det ikke min Gud og himmelske Far?

Har han ikke vist sin miskunn så rikelig mot meg at jeg ikke kan takke ham nok? Hvorfor skulle jeg da ikke også nå og alle mitt livs dager av hjertet stole på ham og fremdeles la ham sørge?

Har ikke min Frelser sagt: «Uten at dere omvender dere og blir som barn, kommer dere slett ikke inn i himlenes rike» (Matt 18,3)? Dette må uten tvil også forstås om den barnlige enfold, frimodighet og sorgløshet. Skulle jeg da ikke skjenke Gud den tilliten som jeg i barndomsdagene nærte til foreldrene mine, og være like glad, trygg og ubekymret i hans kjærlighet og miskunn som jeg noensinne var som barn? osv.

Med disse betraktningene har jeg selv ofte drevet bort mine tungsindige og sorgfulle tanker. Når jeg merker at hjertet mitt har lyst til å gjøre seg bekymringer, går jeg straks tilbake og tenker over mitt tidligere liv. Se, sier jeg til meg selv, for en førti år siden løp du ennå omkring og lekte med jevnaldrende; du var fattigslig kledd og ringeaktet av dem som sto over deg i formue. Du var riktignok født av kristne foreldre og av en slekt som var ansett på sitt sted; men fordi du var en stakkars farløs, regnet verden deg for ingenting.

Hvem brydde seg om en så fattig gutt? Hvem spurte etter deg, og hvem var opptatt av hvordan det skulle gå deg? Var det ikke likegyldig for verden om du ble lærd og prest eller skredder eller skomaker? Hvem tenkte den gang på deg og på hvordan han kunne hjelpe deg fram og sørge for deg?

Hvor var den gang alt det du nå har? Hvordan er du kommet så langt? Hvem har ført deg så underlig, men dog nådig? Hvem har løftet deg opp av støvet? Hvem har hjulpet deg til ære og embete? Hvem har ansett deg verdig til en så hellig tjeneste? Hvem har gitt deg flere gaver, eiendeler og bekvemmeligheter, mer pleie, oppvartning, kjærlighet og trofasthet, større navn og anseelse enn du fortjener? Har ikke Gud gjort det, den underfulle, allvise, allmektige, nådige og kjærlige Gud og Far?

Er han da ikke ennå den samme gamle Gud, den samme kjærlige Far? Hans barmhjertighet har jo ennå ikke tatt slutt; den er ny hver morgen, og hans trofasthet er stor (Klag 3,22.23). Har Gud sluttet å sørge for deg, siden du nå selv må begynne å gjøre det? Vet han ikke råd lenger, siden du vil trenge deg på ham med dine egne råd? Eller er hans evne uttømt, så han ikke lenger kan hjelpe deg og dine?

Du sier, mitt hjerte: Hvor skal det ene komme fra, og hvor skal det andre komme fra? Hvordan skal det gå med det ene og med det andre? Hvem skal sørge for dine og hjelpe dem fram? Du vet vel hva pungen din rekker til? Og så videre.

Men til det svarer jeg: Fra den rike Gud og fra hans forråd skal og må alt komme som du trenger, slik som alt det forrige også er kommet derfra. Med alt som nå volder deg bekymringer, skal det gå som med det forrige; det skal og må gå som før, nemlig etter din Guds hellige råd og nådige vilje. Han har sørget for deg og gjort mer mot deg enn du torde ønske og forestille deg. Han vil også gjøre det mot dine, dersom de frykter ham, elsker ham og forlater seg på ham.

Følg meg nå i dette, du gudelskende sjel, og kast all din sorg på Herren. Han har hittil sørget for deg, til og med den tiden da du ikke kjente ham og heller ikke påkalte ham; han vil også i framtiden sørge for deg, særlig nå som du kjenner og påkaller hans navn.

Når du ser tilbake på den veien du til nå har vandret, vil du sikkert like så vel som jeg ha erfart at din Gud hittil har ført deg underlig, men dog nådig, og latt deg merke sin faderlige omsorg. Skal han da ikke i

det minste få den takken av oss at vi elsker og priser ham for det og så mye tryggere forlater oss på ham?

For å virke så mye sterkere på deg vil jeg fortelle deg noe bemerkelsesverdig om hedningene. Franciscus Lerius forteller i beskrivelsen av sin sjøreise til Brasil at han en gang kom i samtale med en brasiliansk villmann og menneskeeter.

Denne spurte ham hvorfor de kristne så ofte hentet brasiltre (brisseltre) hos dem – om de kanskje ikke hadde ved i sitt eget land å legge på ildstedet. Lerius svarte: «Det vokser tre nok hos oss, men ikke av det slaget som deres; vi bruker det ikke til brensel, slik du tror, men til å farge med.»

Villmannen fortsatte: «Trenger dere så store mengder tre til det?» «Ja visst», svarte Lerius. «For en kjøpmann hos oss eier mer skarlagen eller rødt tøy, flere kniver, sakser og speil» – dette nevnte han med vilje, fordi brasilianerne setter stor pris på slikt – «enn det noen gang er blitt ført hit til dere, og en slik formuende mann er i stand til alene å kjøpe og selge alt det brasiltreet som er i et skip.»

Villmannen spurte videre om en så rik handelsmann også måtte dø. «Ja visst», sa Lerius, «han dør som alle andre mennesker.» «Hvem arver da godset hans?» spurte brasilianeren. Lerius svarte: «Hans barn, eller om han ikke har barn, hans brødre, søstre og andre slektninger.»

Da utbrøt villmannen: «Så kan jeg lett slutte at dere gode folk må være noen store dårer! For hvorfor trenger dere å utsette dere for så mye strev, besvær og fare og seile så langt over havet hit til oss for å skaffe gods til barna og frendene deres? Er ikke den jorden som hittil har næret oss, også i stand til å nære dem? Vi har også barn og slektninger som vi elsker høyt; men siden vi har den tilliten at det landet som har holdt oss i live, også vil gi dem det nødvendige, er vi ellers uten bekymring og vel tilfreds.»

Hør her, dere kristne, og legg dere på hjerte hvilken tillit et vantro og barbarisk menneske har til jorden, fordi han av erfaring vet at den hvert år bærer så mye frukt som han og hans landsmenn trenger!

Må vi ikke skamme oss over at vi har så liten tillit til vår Gud? Burde vi ikke heller si med frimodighet: Er ikke den Gud som hittil har næret og forsørget oss, også i stand til å nære og forsørge våre barn og

etterkommere? Vil ikke slike mennesker stå fram på den ytterste dag og fordømme oss for vår vantro, mistillit, engstelse og gjerrighet?

Da jeg første gang leste dette, skammet jeg meg, og nå som jeg skriver det, skammer jeg meg og er inderlig bedrøvet over at jeg så mang en gang ikke har vært så fornøyd i min Gud som denne villmannen i sin jord. Og jeg håper at alle kristne sjeler som leser dette, vil tenke som jeg. (*«Barbarisk»: vilt, rått, udannet.*)

Før jeg forlater denne betraktningen, må jeg sette inn en fortelling til som passer godt her. Det skjer hver dag her i byen at man henter det nødvendige vannet fra Elben til å koke, brygge og bake med, fordi brønnvannet ikke er brukelig til det.

En forstandig og gudfryktig mann visste at en av hans fortrolige venner var meget bekymret fordi næringsveien hans gikk tilbake. Han besøkte ham, lot som om han var sorgfull, og sa med påtatt bestyrtelse: «Jeg vet ikke hva vi til slutt skal gripe til, og hvor vi skal ta vann fra til brygging og annet.» «Hvordan det?» spurte den bedrøvede. «Frykter du da for vannmangel?» «Ja visst», sa den første; «for jeg ser at man ikke bare henter vann fra elven i bøtter, men også i store kasser som det må fire hester til å trekke. Hvor skal alt det vannet vi trenger, komme fra til slutt?»

Den andre smilte og svarte: «Jeg vet ikke hva jeg skal tro når du har så underlige tanker. Elben har hatt vann nok til nå, ikke bare for vår by, men også for så mange andre byer, tettsteder og landsbyer som den renner forbi; den vil også ha nok i framtiden.»

«Godt», sa den første; «jeg gir deg rett. Jeg innrømmer at jeg har gjort meg en unødig bekymring. Men hvordan vil du bevise at din bekymring er bedre enn min? Du er bekymret for hvordan du i framtiden på ærlig vis skal kunne ernære og underholde deg og dine, og fordi du merker en viss tilbakegang i næringen, tror du straks at du har grunn til å være bekymret og bedrøvet.

Men hvem har vel hittil ernært og forsørget deg i så mange år – og ikke bare deg, men også foreldrene og besteforeldrene dine? Var det ikke Gud? Kan han ikke fortsatt gjøre det? Eller er kilden og strømmen av hans velsignelse tørket ut, eller vil den snart tørke ut?

Se da hvor urimelige og unødvendige våre sorger er! Det er mulig at Elben kan tørke ut, men ikke at Guds velsignelse og faderlige omsorg for hans barn tar slutt.» «Jeg takker deg for denne gode påminnel-

sen», sa den bekymrede. «Jeg bekjenner at jeg gjør min kjære Gud urett når jeg med mine sorger vil forsørge meg selv. Jeg vil legge vinn på å løsrive meg fra de unødvendige bekymringene. Gud hjelpe min skrøpelighet!»

Vi har hittil overveid hva Gud i fortiden og nylig har gjort mot oss, for av det å lære hans miskunn, kjærlighet og uforanderlige trofasthet å kjenne. La oss nå betrakte vår nåværende tilstand og prøve om vi ikke også derfra kan hente noen gode påminnelser til trøst og beroligelse for sjelene våre!

Hvordan står det da til med deg, min medkristne, og i hvilken tilstand finner jeg deg? Ak, sier du, i en dårlig tilstand; jeg er i nød og trang og vet ofte ikke for bekymring, angst og hjertesorg hvor jeg skal vende meg, og så videre. Men er dette alt du har å si om din tilstand? Du vil svare: Hvorfor skulle jeg tale mye om det og beklage meg? Det hjelper uansett ikke.

Nå, så la meg da tale med deg, du gudfryktige sjel, og dele med deg mine tanker om din nåværende tilstand. Jeg vet jo godt at det går deg dårlig i verden, at hver dag har sin plage, at du tuktes hver morgen (har daglig nød og trengsel), og at du daglig må kjempe med fattigdom og elendighet, og mer til.

Men jeg vet også at det går deg slik etter Guds evige forsyn, etter hans allvise bestemmelse, etter hans hellige råd og vilje. Jeg håper at du ikke selv ved åpenbare synder har styrtet deg i din elendighet, og at du, om du har forsett deg i noe, i det minste i hjertelig botferdighet har tatt din tilflukt til Gud og ydmykt bedt ham i Jesu navn om tilgivelse for alle dine synder.

Men det vet jeg med visshet: Likesom solen og månen den dag i dag står på det stedet i himmelrommet, i den høyden eller dybden, i det lyset, i det fulle eller halve skinnet som Gud fra begynnelsen har bestemt, slik befinner også du deg, du gudfryktige hjerte, i den tilstanden – enten den nå er lykkelig eller ulykkelig, etter eller mot ditt ønske – som den allvise, allmektige, nådige og miskunnsomme Gud for øyeblikket vil ha deg i.

Trærne har sin tid da de står kledd i løv, i yndig blomstring, i sin beste prakt og fulle av frukt; men de har også sin tid da den barske høstvinden og den inntrengende vinterkulden tar fra dem all pryd, så de står nakne og skallede, som om de var uttørket. Det skjer imid-

lertid etter den orden Gud har innført i naturen og som han har skilt vinter og sommer med.

Slik er det også med Guds barn. Det kan være at de grønnes og blomstrer som Job, da Guds lampe skinte klart over hodet hans; men det kan også hende at de må klage med ham: «Trengsels dager holder meg fast», og at de er omgitt av idel mørke. Begge deler skjer etter Guds hellige råd og vilje, og de kan være forvisset om at ingenting møter dem og ingen forandring skjer i deres tilstand uten hans forutviten og tillatelse, slik det allerede tidligere er utførlig vist.

Men et menneskes beste tilstand er uten tvil den som Gud har ordnet for det, og det er umulig at mennesket skulle kunne forbedre noe i den allvise og allgode Guds forsyn.

Hadde Gud ved vår inntreden i verden gitt oss valget – enten å innrette vårt livsløp selv og utse og bestemme hva som var tjenlig for å nå vårt endelige og høyeste mål, nemlig vår evige salighet, eller å legge det i hans hånd og overlate alt til hans frie, faderlige styring – da ville det slett ikke ha sømmet seg for oss å velge det første, men tvert imot det siste. Ellers måtte vi, usle, tåpelige og elendige mennesker, sette større lit til oss selv og vår egen visdom enn til vår Gud, som er den evige visdom, kjærlighet og godhet.

Siden nå Gud har valgt for oss og innrettet hele vårt livsløp etter sitt råd og bestemt den tilstanden vi nå befinner oss i, hvorfor skulle vi da ikke være fornøyde med det? Vil vi ha det annerledes enn han? Vet vi bedre enn han hva som er til nytte for oss og tjener vårt vel? Hva innbiller vi oss? Hvem er vi? Hva er han? Hva er vårt råd? Hva er hans råd? Hva er en lampe i en bondehytte mot solen? Hva er en sankthansorm eller lysmark med sitt skinn mot himmelens glans?

Derfor bør et kristent hjerte bestrebe seg på å være fornøyd i alle ting med Guds hellige vilje og slett ikke ønske det annerledes og bedre enn den kjærlige Far i himmelen har bestemt det.

Da David var blitt jaget bort av sin sønn Absalom og var på flukt, sa han med et rolig hjerte: «Bare i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse. Han alene er min klippe og min frelse, min borg, jeg skal ikke rokkes meget» (Sal 62,2.3). Det vil si: La meg bare falle; jeg vet at jeg ikke faller uten min Guds vilje, og at jeg ikke kan falle ut av hans miskunn, kjærlighet og nåde, hvor jeg enn står eller går på jorden.

Om det var mulig at jeg kunne falle oppover, så kunne jeg likevel ikke falle noe annet sted hen enn til himmelen. La det derfor gå meg som det kan; la dem støte til meg for at jeg skal falle – så faller jeg likevel ikke noe annet sted enn i min Guds fang, i hans armer, i hans nåde.

Og på et annet sted: «Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake» (og gir meg igjen alt jeg har mistet). «Men dersom han sier slik: Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes!» (2 Sam 15,25.26).

Han overgir hjertet sitt som en voksklump i Guds hånd, for at Gud skal gjøre og forme det til det som behager ham. Han erkjenner at han er en regnepenning som Gud hadde lagt høyt oppe, men som Gud nå så ut til å ville legge dypt nede; han er vel tilfreds med alt, og hvor han enn ligger, er det ham nok at Guds hånd har lagt ham der.

Den hellige apostel sier: «I alt og i alle ting» (i enhver tilstand) «er jeg innviet – både å være mett og å sulte, både å ha overflod og lide nød» (Fil 4,12).

En gammel, fattig mann som tidligere hadde eid en stor formue og mistet den ved krigsbyrder og andre ulykkestilfeller, men ved Guds Ånd og nåde hadde lært å være tilfreds med Guds hellige vilje, ble en gang hørt si til en bekjent som beklaget ham og viste ham sin deltakelse: «Min venn, tro meg, om jeg mot min Guds vilje i et øyeblikk kunne bringe meg ut av den stillingen jeg ser meg satt i, ville jeg ikke gjøre det. Jeg har etter Guds vilje eid gods og gull; jeg har etter Guds vilje mistet det. Jeg er enda mer fornøyd i denne siste tilstanden enn i den forrige, for jeg vet at jeg nå er min fattige og korsfestede Jesus mer lik enn før. Før var mitt hjertes tanker ofte vidt spredt, og når jeg skulle tale med min Gud, hadde jeg stor møye med å få dem samlet og forent; nå går alt bedre», og så videre.

Flere lignende eksempler kunne nevnes. Jeg mener imidlertid å kunne vise til dem som er anført andre steder i dette verket. (*Se tredje del, 14. preken.*)

Disse hellige og gudhengitte sjelene må vi søke å ligne, og stadig bestrebe oss på at vår tilstand – hvordan den enn er – behager oss vel i Gud og hans hellige vilje, og at vi ikke legger an på å bli rike og formuende.

Riktignok står det en kristen fritt, i kummer og angst, i fattigdom og trengsel, å ta sin tilflukt til Gud og rope til ham om råd, trøst og hjelp, slik vår aller kjæreste Frelser selv gjorde i sin harde anfektelse og blodige dødskamp (Matt 26,39 ff.; Luk 22,41 ff.).

Han kan nok også velge og bruke alle slags tillatelige og hensiktsmessige midler som står ham åpne, for om mulig å befri seg fra byrden sin – men da bare på det vilkår at det stemmer med Guds hellige vilje. Den er det midtpunktet der alle våre tanker, alle våre beslutninger, alle våre bønner, alle våre sukk og lengsler skal løpe sammen.

Det er også forgjeves å søke hvile for vår sjel utenfor den. Fuglen gleder seg i den frie luften, fisken i vannet, planten i jorden, barnet i morens fang og den kristne sjel i sin kjære himmelske Fars vilje. Dens høyeste, endelige og eneste ønske og bønn i liv, lidelse og død er: Skje din vilje, min Far!

Meget riktig sier Luther: Dersom vårt hjerte ikke senker seg ned i Guds vilje og velbehag, vil det aldri kunne gjøre sin bitterhet (sin bitre nød) søt; det forblir fullt av bitterhet med mindre det blir fylt av Guds søte vilje. Legg deg dette vel på hjerte, du bedrøvede sjel, og gled deg i din Gud; la hans nåde være deg nok, og la denne tilstanden behage deg vel, fordi den behager din Gud.

Når en brud merker at hennes elsker finner mer behag i en mørk drakt enn i lyse og skinnende farger, gir hun, hvis hun elsker ham inderlig, gjerne avkall på disse og velger den mørke. Når vi da merker at Gud heller vil se oss i en dårlig enn i en herlig tilstand, skulle vi da ønske det annerledes – særlig når vi vet at Guds vilje alltid er god og umulig kan føre med seg noe annet enn det som er oss tjenlig og til velsignelse?

Dernest må vi også merke oss at når et Guds barn blir spurt om sin tilstand, bør svaret ikke bare gå på det ytre og verdslige, men samtidig og først og fremst på det indre, åndelige og himmelske.

En kristen har og er jo mer enn det legemlige øyet og fornuften kan se og fatte. Han lever ikke bare i verden, underlagt dens vekslinger, begivenheter og hendelser; han lever også i himmelen, i nådens rike, i Jesu Kristi samfunn, i Den Hellige Ånds trøst. Riktignok er han et menneske, men likevel mer enn et menneske, nemlig et Guds barn, et lem på Kristus, et tempel for Den Hellige Ånd, en glede for englene,

en skrekk for djevlene, en seierherre over verden, en arving til himmelen.

Når man nå spør ham: Hvordan går det deg? Hvordan står det til med deg? – så bør han svare med apostelen: «Som ukjente og likevel velkjente. Som døende – og se, vi lever! Som straffet, men ikke slått i hjel. Som sørgende, men alltid glade. Som fattige som likevel gjør mange rike. Som de som ingenting har, men likevel eier alt» (2 Kor 6,9.10). Og han kan svare med den gudfryktige, men ytterst fattige mannen som, da sjelesørgeren hans – som kjente nøden hans – spurte hvordan det gikk ham nå, svarte: «Vi har liv og har overflod» (Joh 10,10).

At mange kristne i utilbørlig grad overgir seg til sine sorger og bekymringer, kommer især av at de bare ser på det ytre og ikke overveier sin tilstand i ånd og tro. De betrakter bare hva de er i og for verden, men ikke hva de er i Kristus og for Gud; de stiller seg bare det nærværende og ikke det kommende for øye; de vurderer sin tilstand bare etter kjødet og ikke sammenlignet med tilstanden etter Ånden.

Se hvor mye sammenligningen gjør hos verdens barn! Når en som har en formue på flere tusen daler, taper en eller ti daler, bryr han seg ikke om det, for han ser straks på hva han ennå har igjen. Når en sønn som har en rik far og en betydelig arv å vente etter ham, faller i røveres hender på en reise, tar han ikke dette særlig tungt, for han kan få mer igjen enn man har tatt fra ham, og så videre.

Slik vet denne verdens barn å verdsette det som er deres, og bruker det til å jage bort bekymringene sine. Hvorfor gjør da ikke Guds barn det samme? Hvorfor sammenligner de ikke det timelige tapet med den evige vinningen? Når de lider noe tap i timelige ting, burde de synge med glede:

Hvorfor skulle jeg da klage?
Kristus er
meg jo nær;
hvem vil ham meg tage?
Jeg ved ham skal eie livet,
som han meg
nådelig
har i troen givet.

Fantes det noen trengsel, noen skade, noe tap, noen forakt og skam i verden som kunne føre oss ut av nådestanden, skille oss fra Guds kjærlighet, fra Jesu Kristi og Den Hellige Ånds samfunn og ta fra oss vår rett til himmelen, da hadde vi grunn til å bli dypt bedrøvet, og vi måtte ikke slutte å gråte, sørge, tenke, løpe, rende, be og påkalle før det var rådet bot på det.

Men nå er det ingenting her i verden som kan gjøre slikt; djevelen med all sin list og grusomhet, verden med all sin makt og ondskap er ikke i stand til det. «Verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre», sier den dyrebare apostelen med klare ord (Rom 8,38.39).

Hvorfor gremmer vi oss da så sterkt? Hvorfor utmatter vi hjertet med sorger for de timelige og forgjengelige tings skyld, når vi har det uforgjengelige og evige i behold? Se, min medkristne, midt i din trengsel og motgang, midt i din fattigdom og nød, midt i den skam og vanære som uforskyldt rammer deg, er og blir du likevel et Guds barn, en Jesu Kristi eiendom, en himmelens arving.

Guds nåde er mektig over deg; hans farsøyne hviler på deg; hans farshjerte forblir uforandret mot deg. Han tenker uavlatelig på deg; han sørger for deg; han kan og vil ikke slippe deg og ikke forlate deg. Han er med deg i nøden; han vil utfri deg; han vil beskytte, forsørge, nære og opprettholde deg. Du er dyrebar i hans øyne og aktet høyt (Jes 43,4).

Hvorfor vil du da gremme deg så mye? Hvorfor vil du gjøre deg så mange tanker og bekymringer? Vis da din Gud og himmelske Far den ære å forlate deg av hele ditt hjerte på hans omsorg, miskunn og trofasthet, og la dette også – til ergrelse for verden og djevelen – komme til syne i ytre frimodighet.

Ros deg av din Gud og hans kjærlighet og forsorg. Ros deg av din barnerett, av samfunnet med Kristus og av håpet om det evige liv. Også i denne henseende må det jo være en forskjell mellom Guds og denne verdens barn. La de vantro og ugudelige skjelve, tvile, sørge og miste motet; vi er de helliges barn og forlater oss på den levende Gud.

La komme hva som vil: «Gud er for oss en Gud til frelse, og hos Herren Herren er det utganger fra døden.» Det apostelen sier for å

trøste de kristne når deres kjære er gått bort – at de ikke skal sørge som de andre (hedningene), de som ikke har håp (om et annet og bedre liv, 1 Tess 4,13) – det må også gjelde her. Vi som er Guds barn, må jo ikke sørge og gremme oss som de ugudelige, som ikke har noen tillit til Gud, men frimodig vise vår tro til ære for ham og til skam for Satan.

Mener du likevel, du kristne hjerte, at du har grunn til å trekke din Guds kjærlighet og miskunn i tvil fordi det ikke for øyeblikket går deg etter ønske, da kan du lett slutte at dette er en inngivelse fra Satan, som gjerne vil ta fra deg den guddommelige trøsten. For det strider åpenbart mot så mange utsagn og eksempler i den hellige skrift, som lærer og vitner om at jo større nød, desto nærmere Gud.

Har man noen gang hørt at en mor har elsket sitt lille barn, holdt det i fanget og kjælt for det så lenge det var friskt, men hatet, støtt fra seg og glemt det når det ble sykt? Å nei! Barnets svakelighet prøver, vekker og øker morskjærligheten. Den er som det vannet smeden stenker på ilden når han gløder jernet: ildens kraft og hete vokser av det.

Og hvem har noen gang hørt eller erfart at den kjærlige og trofaste Gud har forlatt sine egne i deres trengsler og motgang? Var ikke hans miskunn og trofasthet overalt med Jakob, da han måtte dra i landflyktighet for sin brors vrede? Med Josef, da han ble ført som træl til Egypt og siden kastet i fengsel? Med David under hans omflakking og i ørkenen? Med Jeremia i dyndhullet, med de tre mennene i den glødende ovnen, med Daniel blant løvene, med Paulus i så mange farer, forfølgelser og trengsler? Fulgte han dem ikke, styrket dem, holdt dem oppe og utfridde dem?

Men er han ikke ennå den gamle, kjærlige, nådige og trofaste Gud og Far? Kan og vil han ikke gjøre mot meg og deg, min medkristne, det han har gjort mot andre?

Eller ser, erfarer og merker vi ikke daglig midt i trengselen hans miskunn, hans kraft, hans trofasthet? Lindrer han oss ikke med sin trøst? Styrker han oss ikke med sin kraft? Hjelper han oss ikke å legge bak oss den ene bedrøvelige dagen etter den andre, å komme gjennom den ene natten etter den andre? Utretter da ikke alt dette noe hos oss? Vil vi likevel ikke av hjertet forlate oss på ham og kaste all vår sorg på ham?

Sannelig, når du ordentlig besinner deg, du gudelskende sjel, vil du skamme deg over alle dine sorger og hate hjertet ditt fordi det ikke vil slippe sin motløshet, sin tvil og sin skjelving. Da vil du si: Å, du forblindede hjerte, hva mer skal din Gud gjøre mot deg enn han har gjort? Han har ikke bare forsikret deg i sitt ord om sin omsorg, men også så ofte latt deg se og erfare den; og likevel makter han ikke å gi deg noen riktig barnlig, frimodig og ubegrenset tillit!

Det forundrer meg at han ennå kan ha tålmodighet med deg. Men han er Gud og ikke et menneske (Hos 11,9). Nå, så gå da endelig i deg selv og gi din Far den ære å kaste all din sorg i hans fang og være rolig og tilfreds i hans nåde og kjærlighet!

La oss også til slutt betrakte det kommende; vi skal finne at heller ikke i så måte har vi grunn til å plage oss med sorger og bekymringer. Den kongelige profet David gjentar ofte, og i én salme tjueseks ganger: Hans (Guds) miskunnhet varer til evig tid (Sal 106,1; 107,1; 118,1.2.3.29; 136,1–26). Siden dette er skrevet ved Den Hellige Ånds tilskyndelse, er det ikke skjedd tilfeldig, men for at disse ordene skulle være anbefalt alle troende til den ytterste dag som gudelig og trøstende ettertanke, og for at de av dem skulle lære at Guds miskunn har vart fra verdens begynnelse og vil vare i all evighet.

Den varer så lenge verden står; den varer over de første og over de siste, over gamle og unge, over forfedre og etterkommere; den varer fra vårt livs begynnelse til dets ende; den varer ikke bare én dag, men alle dager; den er ny hver morgen; den blir aldri trett eller utmattet.

Likesom solen ikke er blitt trett, enda den uopphørlig har fortsatt sitt raske løp og opplyst verden i flere tusen år etter hverandre, men ennå i dag gleder seg som en helt til å løpe sin bane (Sal 19,6), og likesom dens lys og skinn ennå ikke i det minste har minket ved så mange års bruk, slik er det også med Guds miskunn.

Han gleder seg ennå over å gjøre vel (Jer 32,41) og å vederkvege sine egne med sin hånd, sin hjelp og trøst. Riktignok har allerede så mange tusen mennesker fått nyte godt av hans miskunn; men den er likevel ikke blitt mindre; denne brønnen er alltid full; dette lyset skinner alltid i full glans.

Ta dette til hjerte, du kristne sjel, og lær å si av hjertet: Evig varer min Guds miskunn; denne Gud er vår Gud for evig og alltid (Sal 48,15).

Hvorfor sørger du da, mitt hjerte, hvorfor er du så bedrøvet og engstelig, når Guds miskunn varer hele dagen? (Sal 52,3.)

Visste jeg at det kom en tid da Gud ville slutte å være Gud, å regjere, å sørge for alt, å beskytte og opprettholde sine egne, da ville jeg forberede meg på mange sorger; men så lenge min Gud og Far lever og sørger for meg, ser jeg ikke hva mine sorger skulle tjene til. Der denne solen skinner, trenger man ikke å tenne noe lys, og der Gud har lovt selv å bære, skaffe og opprettholde alt, der trenger man ikke å reise sorgestøtter.

Den hellige skrift og den daglige erfaring lærer tydelig at den allvitende og allvise Gud alltid kommer sine egne og deres bekymringer i forkjøpet. Det kors, den nød, den trengsel som en gang skal volde dem sorg og kummer, ser han lenge før de tenker på det og kan formode det, og han har straks forutbestemt trøsten, hjelpen og utgangen.

Den himmelske visdom sier et sted: «Jeg elsker dem som elsker meg, og de som søker meg tidlig, skal finne meg» (Ordsp 8,17). Disse ordene har gitt den gudfryktige Bernhard, og etter ham en annen brav lærer, anledning til vakre tanker. «Ingen», sier de, «kan stå opp så tidlig at han kommer den» (den himmelske visdom) «i forkjøpet. Våker du, menneske, så våker også den; stå opp om natten; skynd deg når du våkner så mye du kan, så skal du finne den, men ikke komme den i forkjøpet. Det ville være dumt av deg om du ville tilskrive deg noe tidligere eller mer enn den; for den elsker likevel tidligere og mer.» Dette stemmer med den hellige Johannes' ord, når han sier: «Vi elsker fordi han elsket oss først.»

For nå å gjøre dette noe tydeligere til vår trøst vil vi anføre hva den hellige evangelist Markus sier om tre gudfryktige kvinner, nemlig Maria Magdalena, Maria, Jakobs mor, og Salome, som hadde satt seg fore å salve Herren Jesu avsovnede legeme i graven: «Meget tidlig den første dagen i uken kom de til graven, da solen gikk opp. De sa til hverandre: Hvem skal rulle steinen bort fra gravåpningen for oss? Men da de så opp, fikk de se at steinen var rullet bort» (Mark 16,2–4; Matt 28,1; Joh 20,1). Her er tre ting å merke seg.

For det første at disse kvinnene var oppe meget tidlig og, etter hva man kan slutte av de andre evangelistenes beretninger, var gått ut før solen sto opp; men likevel hadde Herren Jesus vært oppe enda tidligere enn de, for engelen som de fant i graven, sier: «Dere søker Jesus fra

Nasaret, den korsfestede. Han er blitt reist opp, han er ikke her!» Da de så skyndte seg tilbake til byen for å forkynne disiplene dette gode budskapet, møtte Herren dem og talte vennlig til dem (Matt 28,8.9).

Dernest må vi legge merke til at disse dyrebare sjelene var meget bekymret for hvordan de skulle få veltet bort den tunge steinen som de visste at Herrens grav var sikret med – og se, Herren hadde igjen kommet deres bekymring i forkjøpet; for da de så opp, fikk de se at steinen var rullet bort.

For det tredje må jeg gjøre oppmerksom på at de gode kvinnene enten hadde glemt eller ikke kjente det viktigste og vanskeligste de hadde å være bekymret for, nemlig at graven etter yppersteprestenes krav var blitt satt under vakt. Da kunne de ha sagt: Hvordan skal vi våge å nærme oss graven? Hvordan skal vi, svake kvinner, kunne drive bort de panserkledde karene? og så videre. Men se, Herren hadde også skaffet råd for det de ikke kjente til, idet han ved sin engel hadde forferdet og jaget bort vaktene (Matt 28,4.11).

Denne beretningen er svært trøsterik og vel egnet til å belyse det vi har sagt ovenfor: at Herren kommer alle våre sorger i forkjøpet, og at vi aldri kan våkne så tidlig at vi ikke finner ham våken, og aldri stå opp så tidlig for å lete etter ham at han ikke skulle møte oss.

Å, hvor mang en gang er vi ikke tidlig oppe, likesom disse kvinnene, når vi ikke kan sove for sorger og bekymringer! Da sier vi: Hvem skal velte bort den tunge steinen som nå trykker mitt hjerte? Hvordan skal jeg bli fri for min tunge sorg? Hvordan skal jeg gripe det an? Hva skal jeg ta meg til?

Og enda vi ofte ser og vet mye som kan volde oss sorg, ser og vet vi likevel ikke alt. Satan har ofte omspent oss med en helvetesvakt og med mange garn som vi ikke ser; ofte venter en ulykke på oss som vi ikke vet noe om; vi har ofte så mye med den ene nøden å gjøre at vi ikke tenker på den andre.

Men Gud ser både den ene og den andre, og han har allerede sørget for det og ordnet midler som hjelper både for den ene og den andre. Vi står ofte tidlig opp som for å vekke vår Gud – og se, han kommer oss allerede i møte! Vi bekymrer oss ofte for den steinen som allerede er løftet av og veltet bort. Vi anser ofte Herren Jesus for død og går hen for å gråte oss mette ved hans grav – og se, han viser seg levende

for oss og lar oss se sin herlighet! Dette kan vi forklare nærmere med noen eksempler.

Da Abraham hadde fått befaling av Herren om å ofre sin enbårne og elskede sønn på Moria-fjellet som brennoffer, måtte han reise til den tredje dagen før han kom til det bestemte stedet. Om han i den tiden har kjempet med sorgfulle tanker, med sin fornuft og sitt eget hjerte eller ikke, kan man lett slutte; men hans trøst var: «Gud vil selv se seg ut lammet til brennofferet.» Og Herren hadde allerede sett det ut; for ved hans førelse hadde en vær viklet hornene fast i buskene, og den ofret Abraham i stedet for sønnen (1 Mos 22,2.3.4 ff.).

Slik gikk det også med Jakob. Under den store dyrtiden som lå tungt over landet, var han bekymret for hvordan han skulle forsørge sitt tallrike hus, og bød derfor sønnene sine å reise til Egypt for å kjøpe korn; men han kunne ikke tenke seg at Gud på forhånd hadde sendt Josef dit for å forsørge dem (1 Mos 42 ff.; 45,5).

Hit hører også beretningen om folkets underfulle bespisning i ørkenen. Ved den anledningen lot Herren først som om han ikke visste råd, og talte som bekymrede mennesker pleier å tale: Hvor skal vi kjøpe brød så disse kan ete? Evangelisten tilføyer imidlertid: «Men dette sa han for å prøve ham» (Filip), «for han visste selv hva han ville gjøre» (Joh 6,5 ff.).

Overvei slikt vel, du bedrøvede sjel, og si: «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til dem som frykter deg!» (Sal 31,20.) Guds godhet er også ofte en tid skjult for våre øyne; derfor begynner vi å sørge og engstes, i stedet for bare å arbeide, be og håpe. Men i sin tid åpenbarer den seg så herlig at vi ser det med gledefylte øyne og skammer oss over de sorgene vi forgjeves har plaget oss med.

Å, hvor mang en tung stein har ikke min Herre Jesus veltet av hjertet mitt i min livstid! Hvor ofte har han ikke ryddet veien for meg og åpnet meg en gjennomgang midt gjennom mine fiender, så jeg har kunnet nå det målet han har bestemt for meg! Uten tvil har han gjort det samme mot deg, min medkristne. Tenk tilbake! Hvor er nå den ene, hvor er den andre bekymringen? Hvor er sorgen fra det året, over den ene eller andre tingen? Hvor er den ene eller andre nøden? Den er borte; den er overstått, overvunnet, forsvunnet; steinen er veltet bort; vi er kommet igjennom.

Hittil har Herren hjulpet oss; han skal også hjelpe oss heretter. Han vil ikke, han kan ikke, han må ikke slippe oss og forlate oss. Han har sørget for oss; han sørger ennå for oss; han vil også heretter sørge for oss.

Ved denne anledning faller meg en bekymring inn, min medkristne, nemlig denne: Vi har jo ikke noe klenodium som er mer kostbart enn vår sjel; hva skal vi gjøre med den når vi forlater verden, og hvem kan vi trygt betro den til? Du vil uten tvil svare: Til hvem ellers enn til ham som har elsket den så høyt og forløst den så dyrt? Jeg vil betro den til min Herre Jesus og si: «I din hånd overgir jeg min ånd; du forløser meg, Herre, du trofaste Gud» (Sal 31,6).

Godt, min bror; du har svart rett. Jeg kjenner heller ikke noe mer trofast hjerte og ingen bedre hånd. Men når vi vil betro ham et slikt klenodium i døden og aldeles overlate oss til hans nåde og miskunn, skulle vi da ikke også glade og ubekymrede legge det ringe og usle som tjener til å holde dette timelige livet oppe, i hans hånd?

Det måtte være et tåpelig menneske som betrodde en av vennene sine et barn og et klenodium verd mange tusen daler, og likevel ville betenke seg på å gi ham en kobberpenge eller et gammelt klesplagg i forvaring.

Den Gud som har elsket, utvalgt, forløst og helliggjort min sjel – som hittil har holdt den oppe og fremdeles vil gjøre det, til tross for djevelens makt og list – han vil også sørge for mitt legeme og ikke la meg mangle noe godt. Ham være lov, pris og takk i all evighet! Amen.

Sjuende preken. Om noen av sjelens største og tyngste sorger, og trøst mot dem

I Jesu navn. Amen.

Sal 94,19: «Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel.»

«Trøst, trøst mitt folk! sier deres Gud. Tal vennlig til Jerusalem!» I disse merkverdige ordene hos profeten Jesaja (Jes 40,1.2) må vi først gi akt på det bedrøvede og trengte Guds folk, som han vil trøste. Det er klart av alle omstendigheter på dette stedet at profeten riktignok delvis kan ha siktet til jødefolket, som ved brannen og ødeleggelsen av byen Jerusalem og templet og ved det babylonske fangenskapet var kommet i stor elendighet og derfor sårt trengte kraftig trøst.

Men først og fremst har han hatt for øye den lille kristne flokken i Det nye testamente, som i framtiden skulle trøstes ved Jesu Kristi evangelium mot synden, døden og helvete, og siden ved apostlene og deres gudfryktige etterfølgere mot all den forfølgelse, trengsel og elendighet den er blitt prøvet gjennom.

Med rette forstår vi derfor ved det Guds folk han vil trøste, alle troende og gudfryktige sjeler i den dyrebare kristenhet fra dens begynnelse til enden – slik de har fulgt og fremdeles skal følge etter hverandre i denne bedrøvelige verden til den ytterste dag, da Herren vil fri dem fra all ond gjerning og frelse dem inn i sitt himmelske rike (2 Tim 4,18).

Har Guds folk noen gang vært svært bedrøvet, trengt og engstet, så er det visselig i disse siste, vanskelige tider, da alt er fullt av trengsel, angst og nød, så selv de gudfryktigste mang en gang verken vet ut eller inn. Guds Ånd sier selv om de siste tider at de skal bli vanskelige (2 Tim 3,1), og vår Frelser sikter uten tvil ikke bare til tiden før Jerusalems undergang, men også til tiden før verdens ende, når han sier: «Da skal det bli en trengsel så stor som det ikke har vært fra verdens begynnelse til nå, og heller ikke mer skal bli!» (Matt 24,21).

Grunnen til at de gudfryktiges trengsel og nød skal bli så stor og overveldende i de siste tider, er lett å forstå. Oppildnet av den siste herlige åpenbaringen av evangeliet og Guds rike – og fordi han vet at han bare har en liten tid – har djevelen stor vrede (Åp 12,12). Derfor setter han inn all sin makt og list for overalt å framkalle uorden, forvirring og ødeleggelse, og som følge av det elendighet, angst og nød.

I den hensikt har han åpnet avgrunnens brønn og latt en tykk røk stige opp av den (Åp 9,2), som har bredt seg over nesten hele kristenheten og formørket og forblindet mange menneskers øyne og hjerter.

Jeg mener da den forbannede gudsfornektelsen og den vantro som i disse siste tider har bredt seg så hurtig og veldig at et kristent hjerte kunne gråte blod over det. Ved denne giften og djevelske vederstyggeligheten blir kunnskapen om Gud, og dermed også frykten for ham og kjærligheten til ham, utryddet av menneskenes hjerter; forstanden blir formørket, viljen forvendt. Arvesynden, som en ond rot, får luft og begynner å bryte ut i mange slags usalige frukter; Satan får fullt herredømme over hjertet og bruker det som sitt verksted til alle slags ugudelige påfunn, tanker, anslag, ord og gjerninger.

Og fordi slike mennesker sier til Gud: «Vik fra oss! Vi har ikke lyst til å kjenne dine veier» (Job 21,14), lar Gud dem fare i sitt hjertes hardhet, for at de skal vandre i sine egne (og djevelens) onde råd (Sal 81,13). Han overgir dem til et udugelig sinn og til deres hjerters lyster, til urenhet, urettferdighet og ondskap (Rom 1,24.28.29).

Da slukkes ikke bare den kristelige brorkjærligheten, men også så godt som all menneskelig, naturlig kjærlighet, og menneskene blir snart sagt til idel grufulle dyr, brølende løver, glupske ulver, listige rever, stinkende bukker, skitne svin og lignende. Ja, et ugudelig menneske hos hvem den nevnte vantroen har tatt overhånd, kan med rette kalles en synlig djevel, etter vår Frelsers eksempel, som kaller sin forræder en djevel (Joh 6,70).

Siden nå denne helvetes tåke har sneket seg inn ved mange hoffer og fylt mange hoder og hjerter, ser man dessverre daglig frukten og virkningene av den for øynene. Den forferdelige, usalige krigen som er begynt av noen og til nå er ført med en så uhørt urettferdighet, grusomhet og ondskap, og som har brakt så mange tusen kristne i den ytterste elendighet – hva er den annet enn en frukt av gudsfornektelsen?

Den åndrike Tauler skrev allerede i sin tid, for over tre hundre år siden: «Fyrstene burde vel være de aller beste og rettferdigste; men Gud forbarme seg! de er de urettferdigste og verste og er sanne hester som djevlene rir på for å pine og plage de utvalgte menneskene. Og til den ende framkaller de all ufred og ulykke i hele verden. – – Alt dette ser man daglig av deres store hovmod og utukt, av den urettferdige vold og mangehånde ondskap som de driver og utøver, i skjul og for åpen dør.»

Hva mener dere han ville si og skrive om han nå skulle stå opp av sin grav og se og høre all den urettferdige krigen, all den grusomme blodsutgytelsen, all den brann, plyndring og ødeleggelse som noen har voldt, sammen med deres skrekkelige urettferdighet og urenhet?

Av den samme kilde kommer den urettferdighet, overdådighet, stolthet, prangsyke, gjerrighet, vellystighet og sikkerhet som vi blir var hos så mange store og mektige som står i høye herrers tjeneste og ikke lenger gjør seg samvittighet av noe når det bare gir dem penger og fordeler. Av disse lærer mange mindre betjenter det, og likeså

andre som har fått betrodd en del av styret og omsorgen for allmennhetens vel, eller som ellers står over andre i byrd, formue og anseelse.

De fleste har reist gullkalven som avgud, og i stedet for at loddet på vanlige ur er av stein, bly eller jern, er deres av gull og sølv, og det driver og holder alt i gang hos dem. Siden nå størstedelen av dem vil være rike, koste hva det koste vil, tar man ikke lenger notis av noe bedrageri, noe svik, noen urettferdighet mot neste; og en viss jurist ville nå finne mange likesinnede som ville si med ham at i saker som innbringer penger, må man ikke gjøre seg samvittighet.

Alt dette kan ikke føre med seg annet enn at de gudfryktige, enfoldige og ydmyke hjerter blir forurettet og undertrykt; de blir overalt trengt, presset og bedratt, så de kommer i fattigdom og elendighet og sukkende må ete sin bit tårebrød.

Siden endelig ugudeligheten, den store uvitenhet og vantroen også har fylt mange enkle hus i kjøpstedene, tettstedene og landsbyene, ser man daglig at urettferdigheten tar mer og mer overhånd og at kjærligheten kjølner i hjertene. Hos de fleste foreldre er det ingen sann kunnskap om Gud og ingen frykt for ham; dåpspakten er glemt; den ekte kristendom er ukjent; man er fullt ut fornøyd med det ytre skinnet.

Man er så forelsket i Mammon at man ikke kan tenke synderlig på den fattige Kristus – med mindre det skulle skje av nød i ens siste stund; man er så fordypet i det forgjengelige at det evige ikke finner rom. Dessuten står man i den fulle og faste mening at alle slags åpenbare, uangrede og vedvarende synder meget godt kan bestå sammen med tro og kristendom, og så videre.

Derfor blir ungdommen forsømt og av sine ukristelige, ugudelige foreldre dårlig oppdratt og veiledet. Den er ugudelig, lettsinnet, frekk, stolt, uregjerlig, skamløs; den kan ofte banne bedre enn be; den lærer tidlig å pynte seg, svire, gjøre skurkestreker og overgi seg til sine syndige lyster. Men hvordan man skal bøye sitt sinn, fornekte seg selv, korsfeste sitt kjød med lystene og begjærene, fly for synden som for en slange eller ild og bevare seg ubesmittet av verden – det vet og vil den ikke vite noe om, og jeg tør vedde på at mang et ungt menneske aldri i sitt fedrehjem har hørt eller sett det minste av slikt.

Følgen er at fordi de unge ofte kommer sammen i skolen og andre steder, blir selv barn av gudfryktige foreldre, som tross alt har gjort

seg stor flid med dem, ofte forført og volder foreldrene mye hjertesorg. Derfor får mang et kyskt og gudfryktig hjerte en uoppdragen, vill, fordrukken, ukysk ektefelle; derfor er det så mange onde og trettekjære naboer, så mange ulydige, utro og ugudelige tjenestefolk; derfor er det så mange urettferdige, egennyttige, uærlige mennesker, så mange samvittighetsløse sakførere med sine urettferdige, langvarige, hjertenagende rettstvister, så mange vinningssyke og gjerrige handelsmenn, så mange bedragere, så mange ugudelige soldater og flere slike.

Siden nå de få andre, gudfryktige sjelene må vandre og ferdes blant denne vrange og forvendte slekt (Fil 2,15), kan det ikke være annet enn at de faller i mangehånde engstelser og bekymringer, mye hjertesorg og bedrøvelse. Blant slike torner og tistler kan de ikke unngå å rive og såre seg; man støter dem overalt for at de skal falle; man trenger, fornærmer, bedrøver, baktaler, vanærer og forhåner dem. Hver og en vil dem til livs og vil slå seg til ridder på dem; de sukker under den allmenne og sin egen byrde; de kjemper ofte med fattigdom, sult og elendighet og synger mang en gang med klagende røst:

Så hjertelig jeg lengter
å gå herfra i fred;
så sårt meg verden trenger
i min utlendighet;

Jeg ønsker å få skilles;
for bare, Krist, hos deg
min lengsel rett kan stilles;
kom snart og hent nå meg!

De henger med hodet som en visnet blomst, de går bedrøvet hele dagen; de sørger, de sukker, de engster seg, de vrir hendene, de plager seg med mange tanker, de får ingen ro om natten. De må ofte si med sin Frelser: «Spott» (verdens ondskap, mine mangfoldige ulykker) «har brutt mitt hjerte, så jeg er syk. Jeg ventet på medynk, men det var ingen, på trøstere, men jeg fant ikke noen. De» (verdens barn) «ga meg galle å ete, og for min tørst ga de meg eddik å drikke» (Sal 69,21.22).

Til dette sitt bedrøvede og trengte folk sikter nå den medlidende og barmhjertige Gud og sier: «Trøst, trøst mitt folk! Tal vennlig til Jerusalem» (tal vennlig til de bedrøvede hjerter; tal til de elendige og

trøstesløse slik at det går dem til hjertet; tal som deres engstede sjeler lengter etter og trenger til)!

Fordoblingen av ordet «trøst» viser etter det hebraiske språks måte stort alvor og mye iver hos den kjærlige Gud, som ser sine kjæres og venners trengsel, kjenner deres hjertes angst og merker deres nød i sitt eget hjerte. Riktignok ordner og sender han dem av viktige grunner deres trengsel til deres beste; men han vil likevel ikke at de skal fristes og tynges over evne, eller være uten trøst.

Han taler og roper som en trofast ektemann som ser sin høyt elskede hustru falle i avmakt under en hard sykdom: Ak, hjelp, hjelp! Trøst, trøst! Det er høy tid; den som kan trøste, la ham trøste! Den som vil gjøre meg en tjeneste, la ham ta seg av de elendige og undertrykte! – likesom han sier et annet sted: «Styrk de slappe hender, og gjør de vaklende knær sterke! Si til de urolige hjerter: Vær frimodige, frykt ikke! Se, der er deres Gud! Hevnen kommer, Guds gjengjeldelse. Han kommer selv og frelser dere» (Jes 35,3.4).

Se, mine kjæreste, han må med rette kalles en barmhjertighetens Far og all trøsts Gud (2 Kor 1,3), ikke bare fordi han er en uuttømmelig kilde til trøst, men også fordi han ikke kan holde ut at en bedrøvet skal mangle trøst.

Da Hagar vandret trøstesløs omkring i ørkenen med sin sønn, tålte han ikke at hun skulle forbli utrøstet eller vansmekte; han sendte en engel som måtte vise henne en vannbrønn hun kunne gi sønnen å drikke av (1 Mos 21,15 ff.). Da David på sin flukt ikke hadde noen venner og ingen glede, vitnet han likevel at Herren gledet hans hjerte og tok seg av ham (Sal 4,8; 27,10).

Da Maria Magdalena gråt bittert ved Herrens grav, sa både englene og Herren selv: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» (Joh 20,13.15). Da Herrens disipler var sterkt forferdet og bedrøvet over hans korsfestelse, kom han selv om natten, viste dem sine sår, ønsket dem fred og trøstet dem (Joh 20,19 ff.).

I kirkehistorien fortelles det at da keiser Heraklios' krigshær på en het dag måtte slåss mot perserne, ble den vederkvegt fra himmelen med et fuktig og kaldt vindpust, som med en liflig dugg. Har den allgode Gud gjort dette mot en hær som kjempet med legemlige fiender, hvor mye mer skal han ikke trøste sine troende, som daglig

må stride mot åndelige og legemlige fiender og med allehånde nød og elendighet!

Merk dere da dette, dere gudelskende og bedrøvede sjeler! Dere må jo ha kors og motgang, men dere skal ikke mangle trøst. Gud ser og kjenner deres nød, og hadde han ingen prester og andre kristne mer, ville han heller sende en engel eller komme selv for å gi dere trøst enn å slippe eller forlate dere. Erfaringen lærer også at dette vår Guds ord: «Trøst, trøst mitt folk!» er så kraftig at det alltid må finnes trøst for de utvalgte, uansett hvor den så skal komme fra.

Ved betraktningen av disse ordene må vi også undersøke hvem de personene er som her får befaling til å trøste Guds folk. Sammenhengen viser at det gjelder alle som befinner seg i en slik tilstand at de kan trøste andre som trenger det.

Den som har fattet Guds ord, kjent dets kraft og er blitt trøstet i sin angst og nød, og den som har Åndens frimodighet og en rolig stund, må så mye og så godt han kan, trøste andre igjen med den trøsten han selv er blitt trøstet med av Gud (2 Kor 1,4). Og siden det framfor alle andre påligger lærerne og forkynnerne å sørge og våke for menigheten, er denne befalingen også først og fremst rettet til dem.

En rettsinnet lærer må, som våre sjelers hyrde og tilsynsmann, ha et medlidende, bløtt, kjærlig hjerte som straks føler nøden hos de sjelene som er ham betrodd. Han må især gi akt på de elendige, bedrøvede, trengte og anfektede sjeler, be ivrig for dem, ta seg av dem av ytterste evne og rikelig vederkvege dem med guddommelig trøst.

Den måten vår Gud uttrykker seg på når han sier: «Trøst, trøst mitt folk! Tal vennlig til Jerusalem!» krever at en lærer ikke skal trøste løselig og kaldsinnig, men av all kraft, av et medlidende hjerte, med ettertrykk. Slik han ikke må være det i noen av sine embetsplikter, må han heller ikke være søvnig, forsømmelig og kaldsinnig i å trøste, men flittig og ivrig, så en bedrøvet sjel kan merke at det kommer fra hjertet. For det som kommer fra hjertet, det går til hjertet.

Han må dessuten være forberedt på mange slags trøst, siden det er mangfoldige slags trengsel og nød; han må ikke bare ha én trøst, men flere, så han av Guds ord kan fremstille for enhver, etter hans bekymring og trang, det som er ham til trøst. Han må være lik en apoteker som samler og har for hånden mange slags blomster, urter, røtter,

mineraler og legemidler, så alle syke kan finne råd og vederkvegelse hos ham.

Han må heller ikke trøste bare én gang, men flere ganger. Trengselen og hjertets angst er mang en gang så stor at trøsten ikke straks vil feste seg. Det går ofte med de gudfryktige sjelene som med Israels barn i Egypt, som, enda Moses talte til dem etter Guds befaling, likevel ikke hørte på ham på grunn av sin motløshet og det harde trellearbeidet (2 Mos 6,9). Derfor må en prest ikke bli trett, men igjen og igjen vanne de nesten visnede blomstene i Guds hage, til han ser at de har kommet seg og igjen har reist seg.

Denne befalingen fra min Gud vil nå også jeg, den ringeste av hans tjenere, gjerne følge. Jeg vil skatte meg lykkelig om jeg får den nåde av ham at jeg i disse vanskelige og høyst bedrøvelige tider kan trøste og reise opp noen bedrøvede, sorgfulle sjeler med dette mitt arbeid.

Likesom jeg derfor i forrige preken har behandlet den troende sjels sorger i alminnelighet og samlet og delt ut trøst mot dem av Guds ord etter den evne han har unt meg, slik vil jeg nå denne gang belyse noen av de største og tyngste sorgene og så vidt mulig anføre det som tjener de gudfryktige sjeler til trøst og vederkvegelse. Barmhjertighetens Far og all trøsts Gud gi alle elendige og bedrøvede hjerter som forlater seg på hans miskunn, rik trøst, for sitt høyhellige og høylovlige navns æres skyld! Amen.

Jeg holder for at jeg, for å belyse de største og tyngste sorgene, ikke kan bruke noen bedre framgangsmåte enn å la de bedrøvede selv komme til orde, så de med klagende ord åpenbarer sin nød og forteller årsakene til sin bedrøvelse – og så svare dem av den hellige skrift etter den evne Gud gir, og ta fra dem deres kummer.

Vi vil begynne med den nøden som vel er den vanligste, og som i disse vanskelige tider trykker og tærer hardt på mange gudfryktige hjerter. En gudfryktig sjel sier da: Ak, dessverre, jeg er fattig og elendig. Fattig er jeg født, og foreldrene mine har oppdratt meg kummerlig; jeg er blitt matet med tårenes brød fra barnsbein av og må ennå daglig ete det.

Jeg vet ikke av noen glede, noen lykke her i verden; med alt mitt arbeid kommer jeg likevel ingen vei. Jeg kan med sannhet si, og synger ofte med tårer:

Få er mine gode dager her,
mitt daglige brød er sorg og besvær;
med gråt jeg ble født og så først dagen,
med gråt i min barndom ble jeg oppdragen,
med gråt skal jeg legge ned vandringsstaven;
for jeg vet ingen bedre vinning enn graven.

og så videre.

Jeg vil ikke nekte for at slik fattigdom er en ikke liten byrde og et ikke ringe kors. Den heter vel armod fordi den gjør mennesket armt (fattig) på mot og holder det i bestandig tungsinn og stadig bekymring; den er som en tung stein som en fange er lenket til. Et fattig menneske er som en krypende plante som ikke finner noen stang eller støtte den kan henge seg fast ved og slynge seg oppover. For den som er fattig, er også foraktet og forlatt av verden og må ikke undre seg over at selv hans nærmeste frender og venner ikke vil kjennes ved ham.

De rikes gods er for dem likesom en sol i verden; ved dens lys er de høyt ansett og vandrer glade og trygge, som en reisende om dagen. De fattige derimot ligner en vandringsmann som er blitt overfalt av den mørke natten og et uvær, som verken kjenner vei eller sti og må holde ut i mye strev, frykt og skrekk.

Dette liv er en vandring: den som har pungen full, reiser lett og er velkommen overalt; han finner bekvemmelighet, glede, venner, pleie og oppvartning på alle steder. Den som derimot er fattig, må smyge og trenge seg fram hvor han enn kommer; han er forlatt og uten trøst og må slå seg kummerlig gjennom.

Den hellige skrift gir den fattige navn etter å lengte (*ebjon*, אביון, av *aba*, אבה, «ønske, ville»), fordi hans nød og trang gjør at han stadig må sukke og lenges etter hjelp og råd; han ligner en tørr mark som er sprukket av hete og som med åpen munn roper mot himmelen om regn, en visnet blomst som med nedhengende blader nesten ber om vanning. Han føler stadig mangel; det bekymrede hjertet må daglig lenges etter trøst.

Skriften gir ham også navn etter å støtes bort, tråkkes ned og trykkes ned (*dak*, דך, av *daka*, דכה, «knuse, slå i stykker»; *ani*, עני, av *ana*, ענה, «bøye ned og ydmyke», og så videre), fordi en fattig er lik et knust

rør og et itu slått kar som ingen bryr seg om, lik et sønderrevet gjerde som enhver vil stige over.

«Rikmanns gods er hans faste borg» (som han støtter og forlater seg på), «de fattiges armod er deres ødeleggelse», sier den vise konge (Ordsp 10,15). De fattige er likesom beboerne på det flate land, som i krigstider er et rov for alle og hvis boliger blir herjet og ødelagt.

«Den fattige kommer med ydmyke bønner» (når han vil ha noe av en rik, må han tale meget pent og får ofte bare med mange varme tårer en ringe og kald gave; selv om han har rett, tør han ikke gjøre krav på den, men må oppnå alt ved å be og trygle), «men den rike svarer med harde ord» (gir sjelden et godt ord, aller minst til de fattige, men stoler og forlater seg på sitt gods) (Ordsp 18,23).

«Rikdom skaper mange venner, den fattige blir skilt fra sin venn» (Ordsp 19,4). Hermed stemmer Sirak overens når han sier: Når en rik vakler, holdes han oppe av sine venner; men når den fattige faller, støtes han også (helt) ned av sine venner. En rik talte, og de tidde alle, og de løftet hans tale til skyene. En fattig talte, og de sa: Hvem er denne? Og om han støter an, velter de ham dessuten (Sir 13,25.28.29).

Alt dette kunne en likevel bære, om ikke de gudfryktige fattige ofte falt på de tankene at de også var foraktet i himmelen. For det synes å være over all måte hardt og kjærlighetsløst at de som gjerne ville frykte Guds navn, skal bli aller dårligst behandlet her i verden, og at de med all sin gudfryktighet likevel neppe skal ha nødvendige reisepenger, ja neppe brød til munnen på dette møysommelige livets vei.

Er Gud min Far, sier en sjel som er bedrøvet i fattigdom, hvorfor har han da ikke større omsorg for meg? Hvorfor skal jeg lide nød? Hvorfor skal jeg sørge og engstes i min sjel dag for dag? og så videre.

Men hvordan det enn er, så er det gudskjelov rik trøst å finne i hans ord for de fattige og elendige. Gud inngi den i deres bedrøvede hjerter! Må han la de bedrøvede sjelene drikke av sin gledesvin, så de glemmer sin fattigdom og ikke lenger minnes sin plage (Ordsp 31,6.7)!

Betenk for det første, du gudelskende og gudelskelige sjel, at du ikke er født, oppvokst og oppdratt i fattigdom ved en tilfeldighet og har måttet leve og forbli i den til denne stund, men etter Guds hellige råd og vilje. Herren gjør fattig og han gjør rik, han nedtrykker og han opphøyer (1 Sam 2,7). «Rik og fattig møtes, Herren har skapt dem alle» (han har ikke bare skapt dem og gitt dem livet, den ene så vel

som den andre, men også begavet den ene med rikdom og overflod og tynget den andre med mangel og fattigdom – Ordsp 22,2).

Han er en Herre som har rett og makt til å gjøre med sitt det han vil (Matt 20,15); han deler ut i åndelige og legemlige ting til hver enkelt, «etter som han vil» (1 Kor 12,11); han har ordnet alle ting etter mål og tall og vekt (Visd 11,22) og delt ut til enhver hans tilmålte brød (Ordsp 30,8).

Mot dette kan intet menneske, hvem han enn er, med rette komme med noen innvending. For Gud skylder ingen noe; våre foreldre har ikke satt noen kapital på rente hos ham som vi skulle ha å kreve igjen. Heller ikke kan noen rose seg av sine gjerninger og fortjenester, så han derfor skulle være ham noen lønn skyldig.

Den regnepengen som regnemesterens hånd har lagt på den nederste linjen, kan ikke beklage seg over ham, like så lite som den som har fått den høyeste plassen kan rose seg for ham; for de er bare regnepenger og ikke mer. Og hvorfor vil mennesker komme med så mange innvendinger mot Gud og rette på ham, enda de bare er mennesker, aske, jord og intet?

Hvem har noen gang hørt at vintreet skulle ha klaget over naturen fordi den har gjort det så uanselig og skrøpelig og ikke så stort og sterkt som eple- og pæretrærne, eller rosen over at den må vokse blant torner? Skulle da mennesket beklage seg over Gud fordi han har latt det fødes og kummerlig oppdras av fattige foreldre, og fordi han stadig skjuler det blant trengslenes torner?

Så må da alle mennesker, enten de vil eller ikke, være tilfreds med Guds styring og tilskikkelse; og om de enn anstrenger alle sine krefter og jager etter rikdom, hindrer de likevel bare seg selv (Sir 11,12).

Det er som med en vognmann som iler altfor hurtig fram på en ujevn og dyp vei: han knekker ofte et hjul eller velter med vogna og er slik sitt eget hinder, så han ikke når fram til herberget som han trodde å nå i god tid. David roper til dem: «Forgjeves står dere tidlig opp, setter dere sent ned, eter slitets brød. Det samme gir han sin venn mens han sover» (Sal 127,2).

Men de gudfryktige sjelene må ikke bare, de vil også gjerne være tilfreds med Guds tilskikkelser, fordi de vet at han ikke bare er deres Herre, men også deres Far. De betrakter ikke bare hans ubegrensede makt, men også hans nådige vilje; de ser ikke bare på hans hånd og

hva og hvor mye han gir dem, men også på hans hjerte og hvordan og i hvilken hensikt han gir dem det. «Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg?» (Joh 18,11). Skulle jeg ikke være tilfreds med den stand, den lykke, den formue som min Far har bestemt for meg?

Gjør også du dette, gudelskende hjerte, og vær fornøyd med din ringe og fattige stand, fordi det har behaget din himmelske Far, som i evig kjærlighet har utvalgt deg til sitt barn, å sette deg i den og ingen annen. Dette er den veien han har funnet sikrest å føre deg på til salighet; vil du da velge en annen, i den tanke at du likevel ikke skal gå glipp av himmelen?

Selv om du er født av fattige foreldre, er du likevel gjenfødt av Gud og har i denne din andre fødsel mottatt mer enn alle verdslige konger og fyrster kan gi deg.

Gud Fader har sluttet deg inn i sin evige kjærlighet. Guds Sønn har utvalgt deg til sin eiendom, bror og medarving; Den Hellige Ånd har forsikret deg om sin søte trøst og sitt salige nærvær i deg. Guds hjerte og nåde tilhører deg; Jesu rettferdighet og fortjeneste tilhører deg; Den Hellige Ånds trøst, ja hele himmelen med all sin herlighet tilhører deg. Er det ikke rikdom nok? Har du ennå rett og grunn til å beklage deg over din fattigdom?

Men vi ligner ofte de små barna som foreldrene har etterlatt en stor arv, og som er blitt tilstrekkelig, ja rikelig forsørget, og som likevel gråter over tapet av en dukke eller annet leketøy. Er du, gudelskelige sjel, født i fattigdom og kummerlig oppdratt – har du hittil måttet slite og skal kanskje helt til enden slite med fattigdom og kummer – se, her er Lasarus, som var og forble en tigger til sin død og måtte vansmekte i sin trøstesløse tilstand; men han ble likevel båret av englene i Abrahams fang og fikk slik en fornem plass ved himmelbordet og ble rikelig trøstet (Luk 16,20 ff.).

Ja, se her er Jesus, som ble født av en svært fattig mor i en stall og ble oppdratt i trange kår og under hardt arbeid, som levde i fattigdom og døde i fattigdom, idet han ikke beholdt noe annet enn korset, tornekronen og naglene som satt i hans hender og føtter. Hans fattige liv og død var likevel den veien han gikk til herligheten. Behager det din Gud at du skal ligne din Frelser i en slik tilstand, så har han ved sitt ord forsikret deg om at du også skal komme til hans herlighet.

Å salige fattigdom, som Jesus har utvalgt, helliget og velsignet, og som fører oss til rikdom og usigelig glede! Å salige mangel, som bringer en evig overflod! Å kjære nød, som fører oss til den kjære Gud og til å eie ham evig! Hvordan kan en troende sjel si at den er fattig, når den eier så mye at den kan betale hele himmelen med det?

Betenk så videre, du kristne hjerte, at de timelige goder som din Gud ikke har villet gi deg, ikke er så mye verdt at du skulle være synderlig bedrøvet for deres skyld. De kan nemlig bare lite forbedre et menneskes tilstand, men vel betydelig forverre den; de er ikke i stand til å gi noen sann lykksalighet, men bare til å volde mange ulemper og farer.

Man kan lære av erfaringen at ingen nyter mindre godt av sin rikdom enn den rike selv. For enda han har navn av å være en bemidlet, formuende, velstående mann, har han likevel ikke større nytte av godset sitt enn en av hans ringeste tjenere, nemlig at det skaffer ham føde og klær, slik som tjeneren også får. Og selv om man bare vil overveie saken etter sunn fornuft, kan jeg ikke se hvilket fortrinn en rik herre har framfor sin fattige tjener.

For enda han har godset i sin besittelse og kan si om det: Det er mitt, så hviler samtidig all den bekymring, møye og fortrettelighet som det fører med seg, på ham. Han må tenke og arbeide for enten å øke godset eller i det minste holde det uforminsket; han må sørge for å forsvare det mot andre som ser på det med grådige og misunnelige øyne, og derved drar han ofte på seg fiendskap, rettstrette og andre ubehageligheter, så han må ete sitt brød med sorg og gremmelse og under sin staselige drakt skjuler et misfornøyd og urolig hjerte.

Derfor kommer det at han ofte bringer dårlig matlyst med til bordet og i de mange rettene som settes fram for ham, knapt finner en eller annen munnfull som smaker ham vel; og søvnen svikter ham ofte, enda han søker den i mange bløte dyner og puter. Hans helse er også dårlig nok, og det er neppe noen som legene må flikke mer på enn de rike (Sir 10,11).

En fattig tjener har derimot riktignok ingen eiendomsrett til sin herres hus og gods; men nytelsen og gleden av det er så å si hans eiendom. For maten og drikken hans, som uten all bekymring fra hans side rekkes ham fra herrens kjøkken og kjeller, smaker ham godt; selv om den ikke er så utsøkt og kostbar som herrens, gjør hans

gode appetitt den likevel velsmakende, mer enn alt det sukkeret og krydderiet som herren må smigre sin munn og mave med.

Hans klær skjenkes ham enten av herren, eller han skaffer seg dem for sin fortjente lønn så langt den rekker; selv om de ikke er så prektige som herrens, er de likevel gode nok til å dekke hans nakenhet og beskytte ham mot kulde og hete.

Når han legger seg, trenger han ikke å nøde søvnen lenge; den innfinner seg uten at han ber om den og holder ham ofte flere timer i en så søt hvile at han ikke vet om han er herre eller tjener her i verden. Han har ofte en drøm som volder ham like mye eller enda mer glede enn herren har av all sin innbilte lykksalighet og herlighet. Når bekymringer og pålagte gjøremål ikke lar herren sove, må denne anstrenge seg og rope flere ganger eller gi et annet tegn for å vekke tjeneren av hans milde søvn, og så videre.

Her vil det en utenlandsk lærer sier om denne saken, ikke være på feil sted. «En fattig», sier han, «vinner enda mer med sitt arbeid enn brød, nemlig 1. matlyst til å fortære det, 2. mavevarme til å fordøye det, 3. søvn til å hvile ut av tretthet, 4. helse til å fortsette arbeidet. Han har mindre sorg for sin store barneflokk enn den rike for sine få barn, og mindre møye med å forsørge dem. For i stedet for at utgiftene til rike og adelige folks barn øker år for år, avtar de hos fattige folk som ernærer seg med sine hender, alt etter som barna vokser til; sønnene er faren behjelpelige i hans arbeid, så vel som døtrene moren. Barn er for fattige folk en kilde til rikdom, men for de rike til fattigdom.» (*Møln.*)

Man har mange eksempler på mennesker som i sin fattigdom har ført et lykkelig og tilfreds liv og sunget gladelig i sine verksteder; men etter at det uventet har tilfalt dem en stor arv, har de sluttet å synge og er med ett blitt misfornøyde og gretne. Til bekreftelse på dette kunne jeg anføre mange eksempler; men jeg vil for denne gang nøye meg med noen få.

Jeg vet at da en amtsskriver hos en tysk fyrste skulle holde bryllup for sin siste datter, gikk han, etter å ha sendt en underdanig skriftlig innbydelse i forveien, til sin herre og ba ham ydmykt at han ville vise ham den nåde – slik det tidligere var skjedd ved hans andre barns giftermål – også nå å forhøye hans datters bryllupsglede ved å la en sendemann møte i hans sted.

Fyrsten utbrøt med tårefylte øyne: «Er du ikke en lykkelig mann? Du har nå fått giftet bort alle barna dine og er blitt fri for en stor byrde som ennå hviler på meg» (for han hadde tre eller fire døtre som ennå ikke var forlovet). «Erkjenner du også din lykke, og takker du Gud for den? Du er bedre stilt enn jeg og mine likemenn, som Gud har unt døtre, for du kan lettere og bedre hjelpe dine og før finne likemenn til dem enn vi.»

Ved denne beretningen må jeg ikke la uomtalt at den Høyeste kort etter skaffet denne gudfryktige fyrstens døtre ønskelige giftermål, idet de den ene etter den andre ble tatt til ekte av høye personer og navnkundige fyrster. Av dette ser man at vår Gud i alle stender gir akt på de sorgfulle og bekymrede menneskene som ved stadige bønner og sukk kaster all sin sorg på ham, og tar seg faderlig av dem.

Hit hører også følgende fortelling. I en by levde det en håndverker som ernærte seg av sine henders arbeid. Han pleide å synge og brydde seg ikke om rikdom. Naboen hans var derimot svært velstående og plaget av mange sorger for godset sitt, så han sjelden var ved godt mot. Da han stadig hørte den fattige naboen synge, misunte han ham det. En morgen la han en pung full av penger utenfor døren hans, for at han skulle finne den når han gikk ut, og selv holdt han seg skjult på et sted hvor han kunne se om naboen tok opp pungen.

Da den fattige mannen fant den, ble han i første omgang glad. Men så begynte han å tenke på hva han skulle gjøre med så mange penger, og han fryktet at folk ville tro han hadde stjålet dem dersom han brukte dem. Så sang han ikke mer som før.

Da gikk den rike til ham og sa at han samme morgen hadde mistet en pung full av dukater, og at han visste sikkert at den andre hadde funnet den og tatt den med seg. Han skulle derfor levere den tilbake, ellers ville han anmelde ham. Den fattige svarte: «Det trengs ingen anmeldelse. Jeg har funnet pengene og gir dem gjerne tilbake, for de har tatt fra meg all lyst og glede.» Da han var kvitt pengene, begynte han igjen å synge under arbeidet som før.

Her ser vi hvorfor Den hellige skrift sammenligner rikdom med torner (Luk 8,14), og hva David mener når han sier: «Du har gitt meg glede i mitt hjerte, større enn den de andre har når de har overflod av korn og most» (Sal 4,8) – det vil si: når de har gods og penger i overflod.

Jeg vil føye til enda et eksempel. I året 1379 ble dyrtiden det året noe oppveid av en rik høst. Det passet dårlig for en kornoppkjøper i Damgarten, en by i Pommern, som het Panteliz. Han hadde kjøpt opp en mengde korn og holdt det tilbake i forventning om at dyrtiden skulle bli enda verre. Nå kunne han ikke selge uten tap.

Så hørte han at tjeneren hans, som satt på hesten ved siden av sin herre og kjørte hjem et lass korn i innhøstingen, var glad og takket sin Gud med sang og lovprisning for den velsignelsen han hadde kronet året med. Det kunne Panteliz ikke tåle lenger. Han snodde tauet som ble brukt til å feste stangen over kornbåndene, om sin egen hals, hoppet ned fra vognen og kvalte seg. Siden tjeneren ikke visste noe om det, ble han slept inn i byen i denne stillingen, som et bemerkelsesverdig eksempel på straffet gjerrighet.

Se, derfor sier apostelen: «De som vil bli rike, faller i fristelser og snarer og mange slags dumme og skadelige lyster, som senker menneskene ned i undergang og fortapelse. For pengekjærhet er en rot til alt ondt. I sin lyst etter penger har noen fart vill i troen og har gjennomboret seg selv med mange piner» (1 Tim 6,9.10).

Og dette er det farligste og ulykkeligste ved timelig gods, at det stadig bringer med seg fare for å miste det himmelske. Derfor sier også Sirak: «Den som elsker gull, skal ikke bli rettferdig, og den som søker fordervelse, skal fylles av den. Mange er kommet til fall for gull, og deres undergang er kommet over dem for øynene deres. Det (gullet) er et snublested for dem som ofrer til det, og hver uforstandig fanges av det» (Sir 31,5 ff.).

Og vår Frelser sier: «Sannelig sier jeg dere: Det er vanskelig for en rik å komme inn i himlenes rike. Igjen sier jeg dere: Det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløye, enn for en rik å komme inn i Guds rike» (Matt 19,23–24).

I sannhet, disse ordene alene burde være nok til å ta fra et kristent hjerte all lyst til rikdom, og til å gi det grunn til å takke Gud mer når han nekter det rikdom, enn når han gir den. Gull og sølv hentes fram fra mørket der naturen har skjult det, og fører mange ned i det evige mørke. Det er tungt og tynger mangen sjel, så den ikke kan se opp mot himmelen og blir senket ned i fordervelsen.

De som kjenner naturen, forteller om havørnen eller fiskeørnen at den stadig holder til ved kysten eller elvebreddene og speider etter fisk

med skarpt blikk. Men det hender ofte at den slår klørne i en stor fisk som blir for tung, så den ikke kan løfte den opp av vannet. Når fisken kjenner klørne, og ørnen, grisk etter byttet, ikke får dem løs så fort som den hogg dem fast, skynder fisken seg ned i dypet og tar fienden med seg, så denne drukner og går til grunne.

Det er et treffende bilde på de grådige, som attrår mer av det timelige gods enn det som er dem til gagn, mer enn de trenger eller kan makte, og som følge av det blir dratt ned i helvetes dyp.

Historien lærer oss at man noen ganger har vist høye personer som er falt i fiendehender, den ære at de ikke ble bundet med jernlenker, men med gullenker. Ak, hvor mange er ikke den dag i dag bundet med gull- eller sølvlenker uten selv å tro det, og er Satans fanger, enda de holder seg selv for frie!

Godset de har hengt hjertet sitt ved, har lenket hendene deres, så de ikke kan åpne dem for de fattige. Det har fengslet føttene deres, så de ikke kan vandre på himmelens vei. Det har fanget sinnet deres, så de ikke bryr seg om det evige.

Hva hjelper det om også lenkene og båndene er av gull, når man likevel er bundet og fanget? Hva hjelper det at et menneske eier mye gods og gull, når Satan likevel hersker både over ham og godset hans? Hvor elendig er ikke en slik herlighet! Hvor ulykksalige er ikke denne verdens rike med all sin lykksalighet!

Erfaring lærer at nedgravde skatter ofte blir besatt og bevoktet av onde ånder. Man skal også i gamle dager ha sett at de svermet omkring og viste seg lystige ved en fyrstes store pengesummer som han hadde presset ut av sine undersåtter og skrapt sammen. Man må dessuten frykte at de heller ikke er langt unna andre penger, særlig slike som samles med urett, bevares med gjerrighet og spares ved å sette kjærligheten til Gud og nesten til side. De forgifter dem liksom, overstryker dem med sin djevelske fuglelim og dekker dem med skjulte garn, for å fange sjelene og få eller holde dem i sin makt.

I så måte har en navnkunnig lærer i et bilde framstilt en kiste full av penger som står under et tre. En kvinne, som skal bety sjelen, iler bort til den. I treet, under de løvrike grenene, sitter en djevel som har sluppet en snare ned over kisten og prøver å fange kvinnen. Hvis det ikke var slik, og hvis ikke en kraftig virksomhet fra helvetes side var med i spillet, hvordan skulle det da være mulig at menneskene, især

de som kalles og vil være kristne, kunne forgape og forelske seg slik i en hop skinnende jordstykker at de glemmer Gud, nesten og seg selv over dem?

Hvordan skulle ellers den gnieren vi alt har omtalt i tredje del av dette verket, kunne nekte naboen et lån for noen få dager og si: «Det kan jeg ikke gjøre, nabo» – selv om han ved naboens bønner to ganger var blitt ført bort til kisten der han oppbevarte skattene sine, og hadde lovt å hjelpe ham med dem? For når han kom bort til pengene og fikk øye på dem, var det som om Satan åndet på ham og dro strikken tettere sammen. (19. *preken*.)

En troverdig person har fortalt meg om et pengegrisk menneske som var om bord på et skip med en kiste som inneholdt en ganske stor sum penger. Da faren på grunn av storm ble så stor at alle bare tenkte på å redde livet, satte han seg på kisten og sa at hvor den kom hen, dit ville også han følge med.

Man har eksempler på at mennesker som har hengt hjertet sitt ved timelig gods, under en brann ikke har villet forlate huset og skattene sine. Jeg kjenner selv et slikt tilfelle, nemlig en kvinne som hadde gravd ned en del penger et sted i stuen. Etter at huset og flere andre hadde gått opp i flammer, ble hun funnet død og halvt forbrent oppå pengene, enda hun lett kunne ha reddet seg.

En biskop i Merseburg som het Crafft, og som også var prost i Goslar, gikk etter endt måltid inn i et kammer der han hadde en stor sum penger liggende skjult, og ble kort etter funnet kullsvart og død over denne sin mammon.

Alle disse beretningene tjener til å stadfeste det vi tidligere har sagt: at ondt ervervet og sammenspart gods er et kraftig redskap i djevlenes hender, og at de ved hjelp av det bringer mange sjeler i sine garn. Det er visselig forferdelig å tenke på, og burde skremme alle rike i denne verden. Men de fattige gir det grunn til å takke Gud for at han har spart dem for rikdommens bedrag (Mark 4,19).

Av de samme grunner følger det at det er så lite å utrette med Guds ord og de andre saligjørende midler hos mennesker som eier stor rikdom og elsker den høyt. For hjertene deres er ofte like kalde og harde som gullet og sølvet deres, og like fast lukket som pengekistene. Djevelen har nøkkelen til de ene så vel som til de andre. De går nok til kirken for å høre Guds ord, men det rører ikke hjertet deres, som på

alle kanter er omgitt og dekket av gjerrighet og penger. De himmelske pilene trenger ikke gjennom, siden hjertet liksom er vernet av en gull- eller sølvharnisk.

Selv om slike fariseere og hyklere hører Herren Jesus preke mot urettferdighetens mammon og dens forførelse, spotter de ham bare, og gjerrighetens djevel tar ordet bort fra hjertet deres (Luk 16,14; 8,12). Også når de vil be, er hjertet og tankene deres, eller andakten, ikke til stede.

Derfor har en viss mann truffet godt når han har malt en rik og en fattig mann i deres andakt. Den rike har riktignok møtt fram i kirken, men fra hjertet hans går det mange fine linjer eller streker ut: én ender ved pengene hans, én ved kornet på åkeren, én ved kveget på engene, én i kjelleren, én på loftet, én i kjøkkenet i huset hans. Slik ville mannen vise at hjertets tanker er spredt på mange veier og delt mellom de timelige ting. Fra den fattiges hjerte går det derimot bare én eneste strek, og den ender ved den korsfestede Kristus.

Derfor er det visst at blant alle syndere, hvor store de enn er, blir de gjerrige, som tjener mammon, vanskeligst og svært sjelden omvendt. Det er ikke bare fordi de ikke tar Guds ord til hjerte og ordet ikke gjør inntrykk på dem, men også fordi de forstår å tilhylle og pynte synden sin med så mange slags dekker og kapper at de bedrar både seg selv og andre.

Jeg har lest at på et sted ute på marken der en skatt eller et forråd ligger skjult og nedgravd, skal det ikke finnes dugg, særlig hvis stedet er hult og ikke helt fylt igjen. Det kan være et bilde på de jordsinnede hjerter, som holder det forgjengelige gods for sin skatt og er så fylt av kjærlighet til det at de stadig higer etter enda mer. Guds ords himmelske dugg faller nok på dem like så vel som på andre, men man ser den ikke på dem. Den blir liksom fortært av deres brennende begjær og kan ikke bære noen frukt hos dem.

Når du nå overveier alt vi har anført om timelig rikdom og den sjelefaren den fører med seg, så døm selv, du kristne hjerte: Er det rimelig at du klager over din Gud og hans nådige forsyn fordi han ikke har gitt deg av den så rikelig som andre?

Uten tvil kjente han godt ditt hjertes innerste grunn og dets skjulte tilbøyelighet og fant det ikke tilrådelig å gjøre en så farlig prøve med deg. Han har ikke gitt deg gull eller sølv, for at Satan ikke skulle gjøre

lenker av det for å tvinge deg under seg. Han har nektet deg rikdom, for at hjertets tanker ikke skulle bli spredt, men være rettet bare mot den korsfestede og fattige Jesus Kristus.

Han har nektet deg de forgjengelige skattene, for at du så mye ivrigere skulle trakte etter de uforgjengelige og evige hos ham og i himmelen. Han har gjort deg fattig, for at du skulle bli rik i sjelen og i Kristus Jesus. Det er jo bedre for deg å gå fattig og elendig inn til livet enn å eie mye gods og bli vist bort til helvetes ild og den evige pine.

Da en viss gudfryktig fyrste hadde arvet en stor mengde godser, land og folk, ba han noen prester om å takke den Høyeste sammen med ham for den velsignelsen han hadde gitt ham, men samtidig inderlig anrope ham om å bevare ham for misbruk av denne velsignelsen, for hovmod, gjerrighet og overdådighet.

Se, dette gudfryktige fyrstehjertet erkjente at det trengtes en særskilt nåde fra Gud for at et menneske kunne vandre uten anstøt og fare midt blant mange av dette livets goder. Mens andre ber de troende om forbønn når de er rammet av sykdom og annen nød, ba han om den da en særskilt lykke var blitt ham til del.

Hvor mye mer grunn har ikke vi til å prise Gud fordi han i sin alene vise godhet ikke har satt oss i en slik fare! Hvem ville ønske å gå på slike veier, hvor så mange har mistet legeme og sjel? Hvem ville ønske å eie mye gods med den frykt og bekymring at djevler svever omkring det og har spent ut garnene sine ved siden av det for å fange ens sjel? Den sikreste og beste veien til himmelen er den Guds Sønn selv har gått, den som går gjennom fattigdom og trengsel, men til slutt ender i evig rikdom, trøst og glede.

Alt vi her har sagt om sjelefaren som er knyttet til jordisk gods, må likevel ikke forstås slik at rikdom i og for seg skulle være fordømmelig, eller at himmelen skulle være helt avskåret for de rike.

Vi vet jo at Abraham var overmåte rik på sølv og gull, på fe og tjenere og tjenestekvinner og annet gods (1 Mos 24,35), men var og ble likevel en Guds venn og himmelrikets arving. Vi vet at Josef fra Arimatea og Nikodemus eide denne verdens gods, men kom likevel i fellesskap med den korsfestede Herre Jesus og fant sine sjelers skatt i hans fattigdom, og flere med dem (Joh 19,38 ff.; Matt 27,57 ff.).

Men det er hevet over tvil at de trengte stor nåde fra himmelen for dette, en hard og stadig kamp med seg selv og verden, en årvåken for-

siktighet og ivrige bønner. Midt i sin rikdom forble de da også fattige, siden hjertene deres ikke gjorde den til sin egen. Daglig la de godset og alt de eide, sammen med hjertene sine, ned for Guds føtter. De forvaltet det etter hans ord og vilje, som de som skal avlegge regnskap for det, og søkte i og ved godset det gods som varer evig.

Derfor går all vår tale her ut på å skremme de velstående på en salig måte og bevege dem til hellig frykt og forsiktighet, og på å trøste de fattige kraftig og lede dem til kristen tilfredshet med Gud og hans nådige vilje.

Og til disse siste gir jeg nå videre noe å overveie til undervisning og trøst: Fattigdom hindrer ikke en kristen i å gjøre alt det han er satt til her i verden. I verden er han satt for å tjene Gud, sin neste og seg selv. Han skal av hjertet frykte, ære, elske og stole på Gud. For Guds skyld skal han villig og gladelig tjene nesten i oppriktig kjærlighet.

Han skal fornekte seg selv, forakte verden, trakte etter himmelen og arbeide på sin egen frelse med frykt og beven. Han skal «fornekte ugudelighet og de verdslige lystene, og leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i den verden som nå er» (Tit 2,12). Han skal søke å overgå andre i gode gjerninger (Tit 3,14), følge sin Frelser og med utholdenhet i god gjerning søke det evige liv (Rom 2,7).

I intet av dette er fattigdommen til hinder for en gudfryktig sjel, tvert imot er den på sett og vis til hjelp. Når det gjelder å tjene Gud, er det kjent at selv de aller kostbareste ofre uten et botferdig hjerte er helt uten verdi i hans øyne, mens et slikt hjerte uten noe offer alltid har behaget ham vel. Skriften sier det klart: «Du har ikke lyst til slaktoffer, ellers ville jeg gi deg det. I brennoffer har du ikke behag. Offer for Gud er en nedbrutt ånd. Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte» (Sal 51,18.19).

Som den lærde jøden Filon bemerker, finner man ingensteds at Gud i sin lov ville forbeholde seg og hellige offerdyrets hjerte og hjerne. Uten tvil ville han derved lære sitt folk at han først og fremst krevde den ofrendes hjerte og hjerne.

Men begge deler hadde den fattige så vel som den rike, og den ene kunne derfor like gjerne komme fram for Gud som den andre. Den rike hadde ingen grunn til å opphøye seg for Gud på grunn av godset sitt, og den trengende ingen grunn til å sørge over fattigdommen, siden Gud ikke så på annet enn hjertet. Ofte satte han høyere pris på

den fattiges skjulte og stille sukk enn på det høye skriket fra de rikes offerdyr.

Det er bemerkelsesverdig at Gud selv i sin lov gjorde forskjell mellom rike og fattige. Han erklærte at hvis de siste ikke hadde råd til å bringe et årsgammelt lam til hans alter, ville han i stedet ta imot to turtelduer eller to vanlige dueunger (3 Mos 12,7.8).

Men enda mer bemerkelsesverdig er det at han også var fornøyd uten dette og lot seg nøye med de engstedes og bedrøvedes bare sukk og bønner. Slik var det da Hanna, Elkanas hustru, ba om en sønn, og den syke og sengeliggende Hiskia ba om å få leve lenger. De brakte ham ikke annet som offer enn sine bedrøvede hjerters sukk og tårer (1 Sam 1,10 ff.; 2 Kong 20,1 ff.).

I den nye pakt er alle offerdyr helt avskaffet, og det kreves ikke annet av de sanne tilbedere enn at de skal påkalle Gud, sin Far, i Jesu navn, i ånd og sannhet (Joh 4,23). At han gjerne tar imot de fattige, har vi de skjønneste bevis for.

Vår Frelser sto en gang og så på at de rike la gavene sine i Guds kiste. Men da en fattig enke kom og la to skjerver i den, priste han denne gaven fremfor alle de andre og sa: «Sannelig sier jeg dere: Denne fattige enken har gitt mer enn alle. For alle de andre ga av sin overflod, men hun ga av sin fattigdom – alt det hun hadde å leve av.» Det var et tegn på hennes store tro og brennende kjærlighet til Gud (Luk 21,1 ff.).

Da han red inn i Jerusalem, gjorde det andektige folket sammen med hans disipler sitt beste for å gjøre det staselig og herlig. Disiplene, sier evangelisten, hentet eselet og folen og la kappene sine på dem, og han satte seg på dem. Mange i folkemengden bredte kappene sine ut på veien, andre hogg greiner av trærne og strødde på veien. Folkemengden som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte og sa: «Hosianna, Davids sønn!» (Matt 21,7 ff.) Her ser vi forskjellen mellom dem som vil tjene Herren Jesus.

Noen gir fra seg overklærne sine; andre, som kanskje ikke har slike, eller hvis overkjortel er dårlig og sønderrevet, hogger grener av trærne og strør dem på veien for å vise sin andakt og kjærlighet. Atter andre, som kanskje på grunn av alder og skrøpelighet ikke kan komme opp i trærne og hogge grener, synger av glede «Hosianna, Davids sønn!» Den ene er ham likevel like kjær som den andre, og den gode Herre finner like stor behag i den enes tjeneste som i den andres.

Hit hører også den underfulle beretningen om den botferdige synderinnen. Hun stilte seg bak Herren Jesu føtter, gråt og begynte å væte føttene hans med tårer, tørket dem med hodehåret sitt, kysset føttene hans og salvet dem med salven (Luk 7,38). Hvor kostelig denne salven enn var, som hun før pleide å salve hodet sitt med, nevnes den likevel sist. Av alt det kvinnen brukte i Herrens tjeneste, var den det ringeste, og hun kunne gjerne ha latt være å ta den med, hvis hun ikke av hellig og brennende kjærlighet hadde villet skille seg av med og øse ut alt som til da hadde tjent henne til overdådighet.

Alt det øvrige eier hver enkelt, hvor fattig han enn er: et hjerte han kan overgi til sin Frelser i troen, gjennomtrengt av anger; øyne som kan felle tårer og væte hans føtter; hender som kan gripe og holde dem; hår som kan tørke dem; lepper som kan kysse dem; og en sjel som kan henge ved ham og elske ham inderlig. «*Vacat ergo ab excusatione paupertas*», sier en gammel lærer, «*quia in totum sibi natura sufficit ad obsequium Creatoris*» – så har da fattigdommen ingen unnskyldning, siden naturen har gitt den midler nok som den kan bruke til sin Skapers tjeneste.

Tenk nøye over dette, du gudelskende sjel, og la ikke fattigdommen bedrøve deg. Du har eller kan ha så mye som din Gud forlanger av deg til sin hellige tjeneste: et botferdig, troende, kjærlig, villig, glad og oppriktig hjerte. Og synes det deg at selv dette mangler, så vit at den nådige og miskunnsomme Gud også tar imot vårt lengtende ønske og gode vilje. Det er nok for ham når vi bringer ham et tomt, sultent og tørstende hjerte og med smerte begjærer å bli mettet, lesket, vederkveget og gjort salig av den nådens fylde som er i Kristus Jesus.

«Nå vel», sier vår Gud, «alle dere som tørster, kom til vannene! Og dere som ingen penger har, kom, kjøp og et, ja kom, kjøp uten penger og uten betaling vin og melk! Vend øret hit og kom til meg! Hør! Så skal deres sjel leve. Og jeg vil opprette en evig pakt med dere, og gi dere Davids rike nåde, den visse» (Jes 55,1.3).

Å, for et dyrebart ord for de fattige! Det hindrer dem ikke at de ingen penger har. Det de trenger til undervisning, trøst, rettferdighet og salighet, vil Gud gi dem fritt, for ingenting, av bare og ren nåde. Pakten mellom dem og ham skal ikke bygge på gods og penger, men på lutter nåde og miskunn, og den skal være sikker, fast og evig.

Dette stemmer med følgende utsagn av vår høyt fortjente Frelser, når han åpenlyst roper: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære (med alle slags bekymringer, nød, fattigdom og trengsel), og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28). «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!» (Joh 7,37).

Ser du her, min medkristne, at det er nok når du er tørst og lengter etter din Guds nåde? Bring da et slikt hjerte til gudstjenesten, til bønnen, til å høre det guddommelige ord, så er du rik nok for din Gud. For en mor som har et fullt melkebryst, er det nok at barnet hennes er tørst og lengter etter det. Og Gud vil heller ikke forakte de bedrøvede, åndelig og legemlig fattige sjeler og deres sukk og lengsler.

La det derfor ikke villede eller bedrøve deg om andre kommer kjørende til kirken i vogn og kledd i prektige klær, står i en høy kirkestol pyntet med vinduer eller annet, og har anseelse blant hele menigheten, mens du kommer til fots, i dårlige, gamle, fillete klær eller med en stav i hånden, og blir stående langt borte på trappen eller i en krok. De er ikke bedre i Guds øyne på grunn av sin prektige ytre stilling, og du er ikke verre på grunn av din fattigdom og ringeakt.

Av dem krever den store og opphøyde, den hellige og rettferdige Gud at de skal bli deg lik i ånd og hjerte, hvis de vil at bønnene og hele deres gudsdyrkelse skal vinne hans velbehag. Av deg krever han derimot ikke at du skal ligne dem i ytre stilling. De må frykte ordet: «Det som mennesker akter høyt, er en styggedom i Guds øyne» (Luk 16,15). Men deg trøster og gleder dette: «I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15).

Kan du ikke yte mye til gudstjenestens vedlikehold og til de fattige, så gi en penning eller skjerv med et troende og kjærlig hjerte, og vær viss på at den straks blir ført inn i Guds regnskap og dagbok.

Eier du ikke den, så bær fram ønsket ditt om å fremme Guds ære og tjene din trengende neste; be desto inderligere om at den sanne gudsdyrkelse må opprettholdes, og om at alle fattige og elendige må bli vederkvegd og forsørget. Vit at også dette blir oppskrevet i Guds minnebok (Mal 3,16), etter profetens ord: «Herre, for ditt åsyn er all min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg» (Sal 38,10).

Kong David nærte det ønske og forsett å bygge sin Gud et herlig tempel. Det behaget likevel ikke Herren at han skulle gjøre det;

han skulle overlate dette verket til sin sønn. Likevel lønnet Herren dette ønsket med et herlig løfte om åndelig og legemlig velsignelse (2 Sam 7,1 ff.). Det er ingen tvil om at den allvitende og miskunnsomme Gud ikke bare gir akt på kongers og stormenns ønsker og lengsler, men også på de fattiges og elendiges, og i nåde betaler dem med timelig og evig velsignelse.

Trøstefullt for de fattige er det videre at de selv i den største trang ikke mangler midler til å tjene nesten og gjøre ham godt. Ved første øyekast synes dette urimelig sagt. Man skulle tro at den som er så fattig at han selv trenger andre menneskers kjærlighetshjelp og må leve av almisser eller knapt har sitt utkomme, ikke kan gjøre noe godt mot andre nødlidende. Men med Guds hjelp skal vi snart klargjøre saken. Hvor fattig man enn er, kan man likevel elske sin neste, og slik av et kjærlig hjerte også gjøre ham godt, enten i legemlige eller åndelige ting. Men ingenting er de gudfryktige fratatt.

Om vår aller kjæreste Frelser er det kjent at han hadde en pung, som var betrodd Judas, og som ble fylt med det gavmilde hjerter ga til hans og disiplenes underhold (Luk 8,3; Joh 12,6; 13,29). Ellers eide han ingenting her i verden. Slik sier han selv: «Revene har huler, og himmelens fugler har reder, men Menneskesønnen har ikke det han kan helle sitt hode til» (Matt 8,20). Likevel lot han, etter det som fortelles andre steder, de fattige som henvendte seg til ham og ba om hjelp, eller som han ellers visste var hjelpeløse, få støtte fra denne almissepungen. Her kom altså den ene fattige den andre til hjelp.

Etter dette eksempelet kan det den dag i dag skje at den ene fattige hjelper den andre og med et kjærlig hjerte gir ham noe av almissene sine.

Jeg tenker meg at to fattigfolk bor sammen i en hytte eller kjeller. Den ene er lam i hender og føtter, eller ellers skrøpelig og sengeliggende, så han ikke kan gå ut og be om almisser. Den andre er også vanfør eller gammel og skrøpelig, men ikke mer enn at han kommer seg av sted og kan anrope kristne og gavmilde hjerter om hjelp.

Mens denne går ut etter almisser, ber og sukker den andre til Gud om at han vil lede gudfryktige sjeler til barmhjertighet og av nåde unne ham det han trenger. Og når den første kommer tilbake, gir han den andre av det som er samlet inn, så han blir holdt oppe sammen

med ham. Skulle ikke dette være et fellesskap som verden forakter, men som Gud har behag i?

Dette har uten tvil også de gamle siktet til da de sa som et ordspråk: Når den ene tigger gir den andre noe (nemlig i tro og kjærlighet), så ler englene i himmelen, det vil si: de gleder seg.

Hit hører også det eksempelet vi alt har anført et annet sted. En fattig kone, hvis barn måtte søke brød ved andres dører, hadde et par høner. Dem fødde hun på smulene som ble til overs fra henne og barna. I nabolaget bodde det et elendig, sykt og sengeliggende menneske, og til ham pleide hun av og til å koke et av eggene hønene hennes la, og av et medlidende hjerte bringe ham det til vederkvegelse.

Av dette ser vi at en fattig, men gudfryktig hånd og et medlidende hjerte selv midt i sin fattigdom lett kan finne noe å tjene sin like elendige neste med. (*Tredje del, 19. preken.*)

I den forbindelse bør man framfor alt merke seg at de kristnes almisser får sin vekt og verdi ikke etter lødigheten, men etter innskriften. Jeg mener at de blir verdsatt i himmelen ikke etter hva de er i og for seg, ikke etter om de er store eller små, mange eller få, men etter hjertet til den som gir dem.

Det som ikke gis i tro, av ren kjærlighet til Gud og nesten, med et enfoldig hjerte, det blir det ikke tatt hensyn til i himmelen, om det så ble gitt i tusenvis. Men det som har dette bildet og denne innskriften, er stort, om det så er aldri så lite.

Det viser eksempelet med den fattige enken som la de to skjervene i tempelkisten. På den himmelske vektskålen ble de funnet tyngre enn alt det andre som de rike hadde lagt i den i stor mengde. Det bekreftes også av Herren Jesu ord: «Den som gir én av disse små om så bare et beger kaldt vann fordi han er en disippel, sannelig sier jeg dere: Han skal ikke miste sin lønn!» (Matt 10,42).

Hva mer trøsterikt kunne sies for å oppmuntre alle kristne, selv de fattige, til å hjelpe de fattige, og hva mer tydelig for å stadfeste det vi her lærer? Skulle de fattige ikke ha midler til å tjene sin neste og utøve kjærlighetsgjerninger mot den trengende, når Herren til og med regner en drikk kaldt vann med? Hvem er så fattig at han ikke har en drikk vann i sitt eie?

Se hvor lykkelige de fattige er, siden den gode Gud ikke krever store ting av dem, men vil nøye seg med små og likevel i nåde belønne dem rikelig!

Dog må jeg innrømme at det kunne hende at et menneske ikke var i stand til å gi sin tørstige og utmattede medkristne en drikk vann. Han kunne treffe ham i en ødemark, slik som Hagar og Ismael, som engelen fant i ørkenen like ved å dø av tørst (1 Mos 21,16 ff.), eller han kunne selv være så svak og syk at han ikke maktet å hente vann.

Likevel har han midler igjen til å tjene og hjelpe ham på andre måter. Han kan vende hjertet mot ham i inderlig medlidenhet; han kan vifte kjølig luft til ham med en løvrik gren; han kan gråte over hans elendighet; han kan tale trøstende til ham; han kan rope heftig til himmelen, eller be andre mennesker om hjelp for ham hvis han kan komme til dem; og så videre.

På samme måte i andre tilfeller: Ingen er så fattig at han ikke kan føre fiendens fe tilbake til ham hvis det har gått seg vill, eller hjelpe det opp hvis det har segnet om under en tung byrde (2 Mos 23,4.5). Og skulle han ikke være i stand til å gjøre dette, kan han likevel ved Guds nåde elske også sin fiende, be for ham og søke å bevare hans sjel. For hvem blant Guds barn er så fattig at han ikke kan elske, ikke be, ikke sukke?

Kan et fattig, men gudfryktig menneske ikke av egne midler holde fattige barn i skole og forsyne dem med klær, bøker og andre nødvendigheter – har han ingenting i kisten, på loftet, i kjelleren som han kan hjelpe dem med som er enda fattigere enn han selv – så kan han likevel be for ungdommen i alminnelighet og for fattigfolks barn i særdeleshet. Hans hjerte kan aldri mangle midler til å være de elendige til tjeneste.

Hvilken grunn har da, spør jeg igjen, et Guds barn til å være bedrøvet for fattigdommens skyld, siden han selv i den største trang kan gjøre godt, bli rik på gode gjerninger, samle seg en skatt, en god grunnvoll for fremtiden, og gripe det evige liv (1 Tim 6,18.19)? Legg deg dette på hjertet, du gudelskende sjel, og trøst deg med det i all din mangel. Når din Gud har gitt deg så mange midler som du kan la bære renter, og samle deg en uforgjengelig skatt i himmelen med, skulle du da med rette kunne klage over hans forsyn og din fattigdom?

Og aller minst siden fattigdommen heller ikke legger deg hindringer i veien for å tjene deg selv og drive din frelses gjerning. Den er så langt fra å være en pilegrim til besvær på hans reise gjennom verden til himmelen, at den snarere er ham til hjelp. Den er ingen stemor for de kristelige dyder, men tvert imot deres trofaste amme og pleiemor.

Rosebusken er av naturen besatt med mange hvasse torner, og vinrankens svakhet er lite ansenlig; likevel hindrer det ikke at den ene bærer deilige roser og den andre søte druer. På samme måte legger heller ikke fattigdommen de gudfryktige noen hindring i veien for å oppfylle sine kristelige plikter og øve seg i gudfryktighet.

Det første og fremste eksempelet på dette har vi i vår tros opphavsmann og fullender, Jesus Kristus. Han ble født, levde og døde fattig, men fant ikke i det noen hindring for å gjøre sin himmelske Fars vilje og fullføre den gjerning han var kommet til verden for: å frelse og gjøre menneskene salige.

Hans utvalgte redskap, den hellige Paulus, var så fattig at han ved siden av sitt besværlige apostelembete måtte ernære seg ved sine henders arbeid, og lære både å bli mett og å sulte, både å ha overflod og å lide nød. Han ble flere ganger plyndret av røvere. Ved skipbrudd og andre ulykker mistet han alt han førte med seg til nødtørftig livsopphold, og ble utsatt for sult og tørst, kulde og nakenhet. Men alt dette gjorde ham ikke kaldere og stanset ham ikke i løpet hans. Han forble like nidkjær i sitt apostelembete og i hele sitt kristenliv.

Enda han var fattig, gjorde han mange rike; enda han ikke hadde noe igjen, eide han hele Kristi rikdom. Og enda djevelen og verden gikk på ham med de aller hardeste angrep, maktet de ikke å rive over båndet mellom ham og hans Frelser, eller å utrydde hans tro, dempe hans kjærlighet, svekke hans håp, hindre hans bønner eller ta fra ham hans glede og frimodighet, og enda mindre den kronen som var lagt til side for ham i himmelen (Apg 20,34; Fil 4,12; 2 Kor 11,27; 6,10).

På et annet sted sier han om menighetene i Makedonia at de riktignok var prøvd med mange trengsler og var svært fattige. Men de var så rike på Guds nåde, på tro, kjærlighet, renhet og gavmildhet at de etter evne, ja over evne, ga bidrag til de helliges hjelp (2 Kor 8,1 ff.).

Apostelen Jakob taler om fattige som Gud har utvalgt til å være rike i troen og arvinger til det riket han har lovt dem som elsker ham (Jak 2,5). Likeså roser apostelen hebreerne fordi de med glede fant seg

i at eiendelene deres ble røvet, for de visste at de i seg selv hadde en bedre eiendom, som varer ved, i himmelen (Hebr 10,34).

Svært bemerkelsesverdig sier han her at selv om alt er tatt fra de troende, har de likevel en bedre eiendom, et edlere gods tilbake, både i seg selv og i himmelen. I seg selv har de Guds nåde, fellesskap med Jesus Kristus og hans Hellige Ånd, syndenes forlatelse, rettferdighet, trøst, fred, glede og slikt. I himmelen har de å vente fylde av glede for Guds åsyn og livsalighet ved hans høyre hånd i evighet.

Slik er Guds barn, om de så lever i den ytterste fattigdom, lik trærne om vinteren: De har mistet alle bladene og all sin pryd og ser ut til å være døde, men innvendig er de fulle av levende saft og drivende kraft, som ved vårens komme rikelig åpenbarer seg.

Til dette selskapet hører også Lasarus. Han var ikke bare fattig, men dessuten syk, trøstesløs og forlatt, og likevel så rik på tro, gudhengivenhet, tålmodighet og bønn at Herren Jesus har framstilt ham som en trøst og et eksempel for andre.

Av dette ser vi sannheten i det vi sa ovenfor: Fattigdom er ingen til hinder i hans kristendom, hans gudsfrykt, hans frelse og salighet. Den ekte kristendom består i en sann og stadig omvendelse, i et nært og inderlig fellesskap med Kristus ved troen, i barnlig frykt for Gud, brennende kjærlighet, tillitsfullt håp, urokkelig tålmodighet, andektig bønn, kristelig ydmykhet og saktmodighet, i hjertets renhet og oppriktighet, i selvfornektelse, i forakt for verden og det forgjengelige, i lengsel etter himmelen, i standhaftighet og til sist i en glad og salig avskjed fra dette liv. Men hvor finner man alt dette rikeligere og renere enn hos de gudfryktige fattige?

De vet ikke av noen særlig verdensglede og må for det meste ete tårers brød og drikke eddik og galle. De må ernære seg kummerlig på jorden, som Gud har forbannet for syndens skyld. Derfor minnes de daglig sitt syndefall, som all elendighet i dette møysommelige livet springer ut av. De innser at synden også bor i deres kjød, angrer sine feil og skrøpeligheter og øver seg slik i daglig omvendelse.

Og siden de ikke eier noen annen skatt, er Jesu Kristi fortjenestes og rettferdighets skatt dem desto kjærere. De har ingen prektige og kostbare klær å glimre med for verden; derfor gleder de seg desto mer i Herren, og deres sjel fryder seg i deres Gud, som har kledd dem i frelsens drakt og svøpt dem i rettferdighetens kappe.

De vet og erfarer daglig at de bare har dårlig trøst og støtte og finner liten glede her på jorden. Derfor strever de desto mer for å beholde sin Gud til trøst og alltid ha fri adgang til ham. De vet at de ikke kan være uten sin himmelske Fars trofaste omsorg; derfor vandrer de hellig og varsomt for hans åsyn, så de ikke skal miste hans yndest.

Siden de dessuten så ofte har erfart Guds miskunn og sannferdighet og smakt hvor god han er, elsker de ham av all sin sjels kraft som sin gavmilde velgjører, trofaste venn og kjærlige far. Deres tillit til ham er så mye renere og oppriktigere som ingen tanke på jordisk hjelp blander seg inn.

De lærer å stole glad på ham, fordi de ikke har noe annet å stole på. De flykter desto mer frimodig til ham jo mer verden støter dem fra seg og gjør dem lite godt. Bønnene deres er desto ivrigere og heftigere fordi de ikke eier annet enn det de ber seg til av sin himmelske Far. Og siden de ikke har mye gods, ikke fører noen stor husholdning og ikke driver noen vidløftig handel eller slikt, er tankene deres mindre spredt når de skal tale med sin Gud.

De elsker ordet, fordi det er den søte og eneste kilden de øser vederkvegelse av for sine trette og bedrøvede hjerter. Og siden de ikke eier sølv eller gull, er Guds ord dem kjærere enn sølv og gull. Ydmykhet, saktmodighet, kyskhet og måtehold faller dem ikke så vanskelig som de rike, siden de mangler de midlene som pleier å gjøre menneskehjertet overmodig, stolt, uvennlig og vellystig. Heller ikke er selvfornektelse og verdensforsakelse dem så surt som andre. Hjertet deres får ingen anledning til å opphøye seg og ingen grunn til å tenke stort om seg selv, og verden regner dem for skokluter og bryr seg ikke om dem.

Som følge av alt dette kan døden ikke være annet enn gledelig og søt for dem. De tror og vet at det ikke er de selv, men deres elendighet som dør der, at deres rette liv da begynner, og at de blir overført fra den timelige fattigdom til den evige rikdom og overflod, fra arbeid til hvile, fra bedrøvelse til glede, fra usselhet til herlighet og fra verden til himmelen. Alt dette har du forhåpentlig ofte kjent og daglig erfart i din kummerlige tilstand, du gudelskende sjel. Når du betenker deg rett, finner du da ingen grunn til å klage over din fattigdom.

Riktignok kunne det synes for en og annen som om trange kår legger hindringer i veien for kristendommen. De fattige må jo arbeide

uopphørlig og anstrenge seg nesten natt og dag for å ernære seg og sine på ærlig vis, så de får svært lite tid til overs til bønn, til å betrakte ordet og til andre hellige plikter og øvelser.

Men her bør man vite for det første at kristne hjerter bør ta arbeidet sitt med ro, selv om de er fattige og ikke har mer enn de daglig tjener med sine hender. Næringen og framgangen beror nemlig ikke egentlig og hovedsakelig på deres arbeid, men på Guds velsignelse.

Et gudhengivent menneskes arbeid må dempes og søtes med barnlig tillit til Guds godhet. Vi skal ikke løpe, streve og arbeide engstelig og i mistro, som i det uvisse, men med stille hjerter, rolige i Guds faderlige forsorg, visse og forsikret om at det vil lykkes oss og at Gud ikke vil la oss mangle det nødvendige livsopphold.

For det andre finner de gudfryktige fattige alltid så mye tid at de kan øve seg i gudfryktighet. Midt under arbeidet og i dette livets møyer forblir hjertet deres vendt til Gud og vokter på hans øyne – etter den gudfryktige kong Josjafats vakre ord: «Vi vet ikke hva vi skal gjøre, men til deg er våre øyne vendt» (2 Krøn 20,12), og etter Davids: «Likesom tjeneres øyne følger sine herrers hånd, likesom en tjenestepikes øyne følger sin frues hånd» (idet de venter å få sin tildelte del av mat og andre nødvendigheter derfra), «slik følger våre øyne Herren vår Gud, til han blir oss nådig» (det vil si: velsigner, beskytter, forsørger og opprettholder oss – Sal 123,2).

Om hånden og kroppen arbeider, kan hjertet likevel sukke og sjelen tale med Gud. De gudfryktige fattiges hjerte er under arbeidet som et krydder som lukter desto sterkere når det blir revet eller stampet. Man hører ofte gudfryktige håndverkere synge andektig under sitt strevsomme arbeid.

Fattige, men gudfryktige enker, som har måttet ernære seg ved knyting, strikking, søm og spinning, har man mer enn én gang sett bare røre leppene, lik Hanna, uten at stemmen hørtes, mens de likevel talte med Gud i sitt hjerte (1 Sam 1,13). Hvor ofte har man ikke sett tårene deres renne ned over det de hadde i hendene, og merket deres stille sukk til Gud!

De gudfryktige fattige vil heller ikke bare på søndagene, men også i ukedagene ta seg tid til å høre og lese Guds ord. Maria finner alltid en stund da hun kan sette seg ved Herren Jesu føtter og lytte til hans tale.

For det tredje erstattes det som de fattiges gudfryktighetsøvelser mangler i lengde og vidløftighet, ved deres kraft, iver og andakt.

Anta at et gudfryktig hjerte dels på grunn av sin enfoldighet, dels på grunn av sin strevsomme næringsvei ikke kan be så lenge om morgenen og kvelden som en annen som har mer tid og større gaver til det. Bønnen taper likevel ingenting på det, for i himmelen blir den ikke veid og vurdert etter ordene, men etter troen og hjertets andakt. En kort bønn med mye andakt, stor tillit og full hengivenhet i Guds nådige vilje er bedre enn en lang og vidløftig, når den bare forrettes av vane eller med kald andakt.

Erfaring lærer også at de fattige, som ikke kan høre mange prekener, ofte tar imot den ene prekenen de hører om søndagen, med desto større iver, og har mer nytte av den enn andre som går i kirken flere ganger i uken. De ligner tørste og utmattede vandringsmenn som underveis finner en frisk kilde og med stor begjærlighet slukker tørsten og kveger seg med vannet.

Jeg har sett en fattig enke som levde av å gå rundt og innby til barnedåp og begravelser, gå inn i kirken når veien hennes førte forbi, og stille seg nær døren, bak folket. Først ba hun andektig i stillhet; så hørte hun en stund på med slik begjærlighet at øynene rant over. Når hun hadde fått med seg noe til sin trøst og oppbyggelse, skyndte hun seg ut igjen for å ta seg av sine gjøremål. Uten tvil var hun å foretrekke framfor andre som samtidig hørte på prekenen med søvnig andakt og spredte tanker, uten noen åndelig følsomhet, og ble i kirken til enden.

Slik står det da fast at fattigdommen ikke er noen troende sjel til hinder i dens gudfryktighetsøvelse og kristendom, og at intet gudfryktig hjerte har grunn til å være bedrøvet for det.

Men vi har fremdeles den viktigste trøstegrunnen igjen: Gud er de gudfryktige fattiges beskytter, forsørger og far; Herren Jesus er deres følgesvenn, veileder og hjelper; Den Hellige Ånd er deres særlige venn og trøster; de hellige engler er deres villige tjenere; alle Guds hellige barn er deres medlidende forbedere. Og om de ikke eier noe, eller om alt blir dem fratatt, er de likevel visse på himmelen og saligheten.

De fattige hører til de privilegerte personer i Guds rike. Skriften pleier nemlig å sette enker, farløse, fremmede og fattige ved siden av hverandre og forsikre dem om at Gud fører et særskilt tilsyn med dem, og at han ikke vil slippe dem eller forlate dem.

I velordnede byer har man et fattigvesen og bestemte personer som skal sørge for de fattige og til fastsatte tider dele ut almisser til dem. Disse har sine bøker, hvor de fattiges navn er oppskrevet, så ingen skal bli glemt. Det er en stor trøst for de fattige; men enda større er det at den Høyeste selv har ført alle gudfryktige fattiges navn inn i sin bok, og at ingen er glemt hos ham, så skjult han enn måtte være. (*Privilegium: særrett; privilegert: som har en særrett.*)

Mangen fattig enke, mangen gudfryktig husfar vil nøle med å la seg innskrive blant byens fattige, fordi de skammer seg over fattigdommen sin. Men de kan være forvisset om at Gud kjenner dem og har oppskrevet dem blant de fattige han har å forsørge.

Så snart et fattig barn fødes av trengende, men gudfryktige foreldre og anbefales ham med inderlige bønner, fører han dets navn inn i sin bok. Så snart et gudfryktig menneske ved sykdom, brann, ran, urett eller andre ulykker kommer i fattigdom, blir han ført inn blant de fattige som Herren har tatt på seg å ha omsorg for. Det er riktignok sagt på menneskelig vis om Gud, hans nådige forsyn og faderlige omsorg; men det stemmer med Skriften, som vi her har til veileder.

Om det svært betrengte Sion, som tror at Herren har forlatt det og at Herren har glemt det, sier Gud at han like lite kan glemme det som en mor kan glemme sitt barn, og at han har tegnet det i begge sine hender (Jes 49,14–16).

Selv om Jakob er som en usel makk og Israel en liten flokk, sier Herren likevel til ham: «Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg. Jeg har gjenløst deg» (og utvalgt deg til min eiendom), «kalt deg ved navn» (jeg kjenner deg så godt at jeg vet å nevne deg ved navn), «du er min» (mitt barn, som jeg har tatt meg av for å forsørge det – Jes 41,10.14; 43,1).

Hit hører det merkverdige stedet hos profeten, hvor han setter de gudfryktiges tale, som de trøster hverandre med, opp mot de ugudeliges velstand og timelige lykksalighet: «Herren lyttet og hørte det» (om det enn av og til så annerledes ut), «og det ble skrevet en minnebok for dem som frykter Herren og høyakter hans navn. De skal være mine, sier Herren, hærskarenes Gud» og så videre (Mal 3,16.17).

Til de fattiges og elendiges trøst har man ennå mange flere herlige ord. De burde samle dem som gullkorn og perler, skrive dem inn eller

la dem skrive inn i en bok og alltid ha den med seg, binde den om seg og gjemme den som en krone (Job 31,36).

Vi vil bare anføre noen få som prøve. Kong David sier: «For ikke skal den fattige glemmes for alltid. De nedbøydes håp skal ikke for evig gå til grunne» (Sal 9,19). Riktignok ser det en tid ut som om Gud ikke akter på de fattige, og som om alle deres bønner, all deres gudsfrykt og alt deres håp var spilt og gått til grunne.

Men her har de Guds forsikring om at han ikke kan eller vil glemme dem for alltid, og at de til sist ikke skal bli gjort til skamme i sitt håp. På samme sted sier han: «Herren er en borg for den undertrykte, en borg i nødens tider» (v. 10).

Selv om den fattige og undertrykte bor i en dårlig hytte og et forfallent hus, er Herren likevel hans høye borg, slott, festning og tilflukt, som han i nødens tid dristig kan flykte til, og hvor han er vel forvart og forsørget. Se, hvor finnes det en ugudelig hersker på jorden som har en slik festning som de gudfryktige fattige?

Til de fattiges gullkorn og perler hører også dette skriftordet: «Du har sett det» (du, Gud, vet alt som skjer i verden og kjenner ethvert menneskes tilstand). «For du ser ulykke og plage» (først og fremst de forlatte og deres bedrøvelse og elendighet), «og du tar det i din hånd» (du har forbeholdt deg de elendiges hjelp og beskyttelse; de har overgitt seg til deg med alle sine trengsler og bekymringer og lagt saken sin i din hånd, og du har også tatt imot den). «Til deg overgir den vergeløse sin sak» (Sal 10,14).

De sytti tolkerne, og likeså forfatteren av den latinske oversettelsen, har på en bemerkelsesverdig måte gjengitt dette slik: «Til deg, min Gud, er den fattige blitt til overs eller etterlatt» (*Tibi derelictus est pauper*). Det viser at verden alltid først velger og tar de adelige, fremstående og rike, mens den forakter de fattige og elendige og lar dem sitte igjen. Disse er da den gode Guds del.

Med dem må han ta til takke, og det gjør han svært villig, og i sin underfulle styrelse bringer han det dit hen at verden blir gjort til skamme med sine rike og fremstående, mens han blir herliggjort med sine fattige og elendige. (*Se første bind, s.* 245.)

Andre oversetter det like bemerkelsesverdig, og dessuten mer i samsvar med den hebraiske grunnteksten: *Super te relinquet* (*relinquere solet*) *egenus* – den fattige overlater eller betror deg (nemlig sin sak,

sitt underhold, sin forsørgelse), slik man må overlate en byrde man ikke kan bære, til en sterkere. Slik gjør en far som ligger for døden, når han overgir barnet sitt til en venn (Sal 27,10).

Slik gjorde David da han etterlot foreldrene sine hos moabittenes konge og betrodde dem til ham (1 Sam 22,3.4). Slik la også Moses' foreldre denne sønnen sin i en kiste ved elven og måtte overlate ham først til det guddommelige forsyn og siden til faraos datter, da de ikke lenger våget å skjule ham (2 Mos 2,3).

På samme måte overlater de gudfryktige fattige enhver byrde de ikke kan løfte, til sin Gud. Det som er lagt på dem og blir dem for tungt, kaster de på ham (Sal 55,23); hustru og barn som de ikke kan forsørge, overantvorder de til ham.

Når en enke har en vanskelig rettssak eller et innviklet regnskap som hun har gjort seg mye strev med uten å finne ut av det, overgir hun det til en lærd og forstandig sakfører. På samme måte forholder de fattige seg til den gode Gud: De kaster all sin bekymring på ham (1 Pet 5,7). Noen oversetter det også slik: *Tibi relinquit se pauper* – den fattige overlater seg til deg. Det er omtrent det samme som det forrige.

Når den fattige ikke kommer lenger på dette strevsomme livets vei, når han ikke vet råd lenger og ikke har krefter eller midler, da overlater han det til deg: Du får se til å bringe ham videre og skaffe råd og midler.

Dette er visselig svært dristig talt, og man undrer seg med rette over at det dødelige mennesket tør tale slik til Gud og om Gud. Men kanskje et bedrøvet hjerte vil tenke: Hvem vet hva Gud vil gjøre? Anser han det så viktig at han vil uleilige seg med de fattige og deres tiggeri, deres sorger og trengsler og innviklede saker? Å jo! Han gjør det gjerne.

David sier videre: «Du er den farløses hjelper» (det vil si: alle de elendiges, som er så forlatt som far- og morløse barn). Du har alltid vært de fattiges trøst, tilflukt og beskyttelse; du er det ennå og vil nok også bli det. Til deg overgir den elendige sin sak, fordi du er de farløses kjente og berømte hjelper, far og rådgiver, og fordi de har så mange prøver på den godhet du viser de forlatte (Sal 10,14).

Like trøstefullt er det han sier på et annet sted: «Jeg er elendig og fattig, men Herren vil tenke på meg» (Sal 40,18). Det er verdt å merke seg at hele salmen handler om den hellige Messias, og at disse ordene

derfor må tilskrives ham. Det er til stor trøst for oss: Når vi har fellesskap med vår dyrebare Frelser i hans lidelse, fattigdom og elendighet, skal vi også være innesluttet sammen med ham i hans og vår Guds faderlige omsorg. Like lite som Gud kunne forlate sin aller kjæreste Sønn i hans fornedrelse, like lite kan han glemme oss, hvor elendige og fattige vi så enn er.

Bemerkelsesverdig er også motsetningen i dette skriftordet, hvor de troendes elendighet og fattigdom stilles mot Guds omsorg, det ene bekreftet og det andre forsikret. «Jeg er elendig og fattig» – det ligger i dagen; det ser enhver på meg, og derfor forakter verden meg. Men den skal vite at Herren sørger for meg og allerede tenker på hvordan han skal hjelpe meg. Det første ser verden; det andre tror jeg, og min tro skal ikke bedra meg.

Å, hvor trøstefullt er det ikke for de gudfryktige fattige at Gud tenker på dem og sørger for dem! Jeg ville ikke bry meg om å ta imot hundre tusen daler, nei, ikke alle verdens gods og skatter til meg og mine, om jeg i stedet skulle være uten Guds omsorg. Heller vil jeg være fattig sammen med dem og ikke eie noe, bare jeg får eie og beholde min Gud og hans omsorg.

Erfaring lærer meg at de rike, som verden tror er vel forsørget, ofte blir fort og uventet fattige. De elendige og fattige derimot, som verden beklager og forakter, kommer seg fram og har lykken med seg, så man må undre seg. Jeg har sett at rike folks barn har måttet be de fattige – dem som ved Guds velsignelse har hevet seg fra små kår til velstand – om brød.

Jeg vet derfor ikke hvordan man skulle kunne gjøre barna sine rikere enn ved å lære dem å kjenne Gud og betro dem til hans forsorg. Jeg ser heller ikke hvorfor jeg ikke skulle foretrekke å være elendig og fattig, men innesluttet i Guds forsorg, framfor å ha overflod av gods og mange penger, men være utelukket fra Guds forsorg.

At Gud trolig sørger for de fattige og virkelig er deres venn og beskytter, er lett å bevise. Man kan ikke lese uten forundring hvor ofte han i sin lov taler om dem og foreskriver det som tjener til deres beskyttelse, trøst og underhold. Til sitt folk sier han: «Du skal ikke i noen sak bøye retten for den fattige som bor hos deg» (for din fattige bror og neste).

«Dere skal ikke plage noen enke eller farløs. Dersom du plager dem, og de roper til meg, skal jeg sannelig høre deres rop. Dersom du låner penger til noen av mitt folk, til den fattige som bor hos deg» (merk at den gode Gud kaller de fattige særskilt sitt folk og taler for dem fordi de hører ham til fremfor andre), «da skal du ikke gå fram som en ågerkar mot ham. Dere skal ikke kreve renter av ham» (2 Mos 23,6; 22,22.23.25).

«Når det er en fattig hos deg, blant dine brødre i noen av byene i det landet som Herren din Gud gir deg, da skal du ikke være hardhjertet og lukke din hånd for din fattige bror, men du skal lukke opp din hånd for ham og låne ham det han mangler og trenger til. For fattige kommer det alltid til å være i landet. Derfor byr jeg deg og sier: Du skal lukke opp din hånd for din bror, for de trengende og fattige som du har i ditt land» (5 Mos 15,7.8.11).

Han befalte dessuten at landet skulle ligge udyrket og usådd hvert sjuende år, og kornet og de andre frukter som da vokste av seg selv, skulle man ikke høste og samle inn, men overlate til de fremmede, dagarbeiderne, tjenerne og andre fattige (2 Mos 23,11; 3 Mos 25,5.6).

I de andre årene, da man sådde, skulle hans folk ikke ved innhøstingen skjære alt kornet helt ut til kanten av åkeren, ikke nøye sanke opp alt som var skåret, og ikke gå tilbake for å hente et kornbånd som kunne være glemt på marken. De skulle ikke holde etterhøst i vingårdene og ikke sanke de avfalne bærene og druene, og heller ikke riste oljetreet to ganger om noen oliven skulle ha blitt sittende igjen, men unne de fattige og fremmede det (3 Mos 19,9; 23,22; 5 Mos 24,19 ff.).

Til disse budene hører også det Herren sier gjennom profeten Jesaja: «Er det ikke dette at du bryter ditt brød til den som sulter, og lar hjemløse stakkarer komme i hus – når du ser en naken, at du da kler ham, og at du ikke drar deg bort fra dem som er av ditt eget kjøtt og blod?» (Jes 58,7). Hvor harm han ble da hans folk blant andre synder også falt i ubarmhjertighet mot de fattige, vitner flere steder hos de hellige profeter om.

«Hvordan kan dere,» sier han, «tråkke mitt folk ned og knuse de fattiges ansikter?» (Jes 3,15; jf. Esek 22,29; Am 8,4.5; Mal 3,5). Se, her kaller han igjen de fattige særskilt sitt folk, noe vi ser av verset foran: «Dere har rov fra de fattige i husene hos dere!»

Hvor hjertelig Herren Jesus i den nye pakt har sørget og talt for de fattige, ser man av flere steder i evangeliene. «Gi til den som ber deg, og vend deg ikke bort fra den som vil låne av deg» (Matt 5,42).

«Selg det dere eier, og gi det som almisser! Gjør dere pengepunger som ikke eldes, skaff dere en uforgjengelig skatt i himmelen! Men når du gjør gjestebud, da innby fattige, vanføre, lamme, blinde. Da skal du være salig. For de har ikke noe å gi deg igjen. Men du skal få det igjen i de rettferdiges oppstandelse» (Luk 12,33; 14,13.14). Dette sier han enda tydeligere andre steder, når han lover at alt godt som er gjort mot de fattige, vil han på den ytterste dag regne som gjort mot ham selv (Matt 25,35.40).

Av dette kan man forstå hvorfor jeg ovenfor regnet de fattige blant Guds rikes privilegerte personer: Han har gitt så mange forskrifter om dem og kalt dem særskilt sitt folk.

Ikke mindre har Gud til alle tider i gjerning vist at han er de fattiges venn og beskytter. Jakob måtte vandre med en stav til et fremmed land. Josef ble solgt av brødrene sine og ført til Egypt som trell. Riktignok holdt Herren allerede tidligere øye med disse sine utvalgte venner, men først etter at de var blitt fattige, tok han seg for alvor av dem og viste dem sin underfulle miskunn.

Hvor fattig og elendig No'omi og Rut kom tilbake fra moabittenes land, vitner hennes ord om: «Kall meg Mara» (det betyr bitterhet), «for Den Allmektige har gjort det meget bittert for meg. Med fulle hender dro jeg bort, men med tomme hender har Herren latt meg vende tilbake.» Det samme viser det at Rut etter de fattiges sed måtte gå ut for å sanke de overblevne aksene på marken.

Men Herren tok seg av henne og forsørget henne rikelig ved Boas' hjelp (Rut 1,20.21; 2,2 ff.; 4,13). For et fattig barn var ikke Ester! Og se, Herren, de fattiges far, gjorde henne til dronning (Est 2,7.17). Hvor fattige var ikke Josef og Maria, vår aller kjæreste Frelsers foreldre! Og se, de vise menn fra Østerland måtte komme og åpne skattene sine for Jesusbarnet og bringe dem reisepenger til flukten til Egypt.

Men dere ønsker kanskje å høre nyere eksempler på Guds godhet mot de fattige. Hvem kan fortelle dem alle? Hvor finnes det en by, et lite sted eller en landsby der Gud ikke har vist og ennå daglig viser at han er de fattiges venn og far? Finnes det vel noen blant oss som har levd en tid her i verden, uten å ha sett og erfart at Gud sørger

underfullt og nådig for de gudfryktige fattige? Ja, hvor mange er det ikke blant oss som må nevne og framstille seg selv som eksempler på fattige farløse, enker og fremmede som Gud har vist sitt nådige forsyn mot!

Må ikke mange av oss si: «Kom og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel.» Jeg var et fattig barn, forskjøvet og forlatt, og han tok imot meg. Jeg var farløs og moren min en bedrøvet enke, og han har vært min mors mann og min far.

Jeg var en fattig skolegutt, og alt jeg eide, var en luvslitt kappe, noen dårlige klær og en del halvt sønderrevne bøker – og han har gjort meg til magister, doktor, prest, borgermester, rådsherre og så videre. Jeg var en fattig tjener, og Gud har gjort meg til en rik handelsmann.

Jeg var en fattig håndverkssvenn og kunne bære hele formuen min på ryggen og skjule den under kappen min, og Gud har gitt meg et eget hus og i det alle slags gods og gaver. Jeg var en fattig pike, og Gud har gjort meg til en velstående kone.

For å tjene de bedrøvede hjerter med alt jeg vet og makter, vil jeg fortelle et og annet. Jeg tviler ikke på at dersom et par gudfryktige venner herved skulle bli ledet til det, vil de lett selv finne flere. I en by i mitt fedreland levde en gudfryktig prestenke med fem små barn.

Hennes like gudfryktige mann hadde etterlatt henne lite forråd i huset, og hun hadde derfor desto mer grunn til å holde fast ved Gud og bare stole på hans godhet. Denne kvinnen erfarte ofte at Gud er de fattiges forsørger og de farløses far og hjelper. Jeg har alt andre steder fortalt en del eksempler om det, og vil, om Gud vil, ved anledning anføre flere i det følgende.

Da hun en gang verken hadde mer mel eller flere penger igjen, bød hun barna å be, og unnlot ikke selv å gjøre det som sømmer seg for en enke som ikke vet av noen trøst og noen hjelp uten hos Gud.

Hennes stikkblad var at hun pleide å si i nøden, når hun talte med Gud: «Mitt hjerte holder fram for deg ditt ord: Søk mitt åsyn! – Herre, jeg søker ditt åsyn. Skjul ikke ditt åsyn for meg! Min hjelp har du vært. Slipp meg ikke og forlat meg ikke, min frelses Gud!» (Sal 27,8.9). «Herre, hvor skal jeg gå med min nød uten til deg, som er de troendes eneste hjelper i nøden?» og så videre. (*Stikkblad: bladet under kårdefestet, som beskytter hånden mot hugg.*)

Etter denne bønnen gikk hun ut av huset sitt til en slektning som også var enke, for å tale med henne og, som hun pleide å si, gråte seg mett. Der traff hun en mann fra landet som hadde vært på mølla og latt male noen sekker rug.

Til sin største forundring hadde han ikke vært i stand til å få melet i sekkene som han hadde hatt kornet i, hvor mye han enn anstrengte seg. Han hadde måttet låne et putevar av den enken og tømme overfloden sin i det. Mens han nå hadde tatt seg en bit brød og en leskedrikk hos vertinnen, kom prestenken inn.

Mannen så at hun var bedrøvet, og da han visste at hun var prestenke (enda han ikke hadde noen egentlig kunnskap om fattigdommen hennes), talte han med kona si og røpet for vertinnen at han gjerne ville gi prestenken dette melet som Gud hadde gitt ham til overs, hvis hun ikke ville forsmå det.

Om hun med glede erkjente og tok imot sin Guds miskunn da hun fikk vite om dette tilbudet, kan alle gudfryktige og i korset prøvde hjerter selv slutte seg til. Hun pleide dessuten å legge til at dette melet hadde hatt en særskilt velsignelse med seg, for hun fikk flere brød av det enn hun hadde trodd. Det gjør meg riktig vondt at jeg ikke lenger husker hvor mange; hun visste tallet. Navnet på mannen og stedet der han bodde, og de andre omstendighetene, husker jeg derimot nøyaktig.

I min menighet og mitt nabolag lever det ennå en enke som pleier å fortelle følgende med tårer. I de siste harde krigstidene, da kornet ofte var svært dyrt, omkom mannen hennes ved et sørgelig fall og etterlot henne i fattigdom med fem barn. Hun måtte ernære seg kummerlig med håndarbeid, som hun også tidlig hadde vent de små til. En gang var meltønnen hennes for det meste tom, og da hun så etter, fant hun knapt så mye at hun trodde hun kunne bake et brød av det.

Hun laget likevel en deig av det lille melet hun hadde. Siden den etter hennes mening bare ville gi et lite brød, ville hun ikke bringe det til bakeren, men fyrte opp kakkelovnen sin og satte brødet inn. Da tiden var gått, ville hun ta det ut, for det led mot spisetid og barna ropte på brød.

Men hun fant at det var vokst og blitt så stort at hun ikke fikk det helt ut av ovnen, men måtte kløyve det og ta det ut slik. Hun undret

seg og takket Gud med glede for hans velsignelse, som holdt henne oppe til hun igjen hadde fått tjent og kjøpt inn noe.

De andre lignende hendelsene jeg kjenner, vil jeg spare til en annen gang, og nå bare anføre et par eksempler fra en utenlandsk teolog. Han forteller at han hadde hørt av en gudfryktig prest at da landskapet Lancashire i England en gang sukket under stor dyrtid og hungersnød, led også hans far og hans husstand slik under den at de ikke lenger hadde noe brød.

Faren visste ingen råd og gikk etter sin vane til kirken i bedetimen. Etter gudstjenesten og bønnen reiste han seg og ville gå hjem, men oppdaget at det i den nærmeste kirkestolen lå et stort brød. Hvordan det var kommet dit og hvem som hadde brakt det, vet Gud. Men han tok imot det som en gave utmålt av Gud, med stor takk og glede, og vederkveget seg og husfolket sitt med det. (*Engelskmannen Nehemias Rogers*.)

Den samme forfatteren forteller følgende hendelse. Det var en fattig, men meget gudfryktig bonde som hadde en gjerrig og urettferdig adelsmann til nabo. Denne gjorde ham mye urett og tok godset fra ham. Bonden sukket til Gud over det; men da han ikke straks merket noen hjelp, tenkte han i sitt hjerte at Gud måtte være død.

David sier: «Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Er hans ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har Gud glemt å være nådig?» (Sal 77,9.10), og på samme måte har bonden sannsynligvis sagt: Er da Gud død? Eller har han glemt å hjelpe de elendige og undertrykte som roper til ham? For han hadde ofte tidligere erfart Guds underfulle godhet og nådige hjelp, og kunne derfor ikke forstå hvordan det gikk til at bønnene hans denne gangen ikke utrettet noe.

Mens han gikk med slike sørgmodige tanker, møtte han en gammel mann som ga ham et brev og ba ham bringe det til den urettferdige adelsmannen. Det gjorde han. Så snart adelsmannen hadde lest det gjennom, ble hjertet hans rørt. Han følte seg kraftig overbevist om at han hadde gjort sin fattige nabo urett, og ga ham straks frivillig tilbake det han med urette hadde tatt fra ham. Den fattige undret seg og utbrøt: «Nå ser jeg at vår Gud kan synes å sove, men ikke kan dø.»

Nå, slike hendelser finner vi kanskje underfulle og trøstefulle på en gang, fordi vi aldri har hørt dem før. Men teologene sier at det underet vår Frelser gjorde ved bryllupet i Kana, da han av vann frambrakte

kostelig vin, gjør han ennå hvert år; og at han ennå i dag, slik han gjorde to ganger i ørkenen, skaper brød til mange tusen mennesker, velsigner og forøker det.

På samme måte kan også jeg ved denne anledning si at Gud stadig fortsetter å mette, leske, forsørge, beskytte og redde de gudfryktige fattige, enkene og de farløse. Når de har tilbrakt mange år i fattigdom, når barna deres er blitt store, når så mye kummer, nød og trang er overstått og tatt bort, vet de ikke selv å si hvordan det gikk til, men må bare tilstå at Guds nåde og skjulte velsignelse har gjort alt sammen. Slik blir bare de åpenbare og håndgripelige undere av Guds godhet lagt merke til; de andre, som skjer i det skjulte og umerkelig, akter man ikke på.

Men enten vi legger merke til det eller ikke, er og blir Gud alltid de gudfryktige fattiges beskytter og venn og en frelser for dem som setter sin lit til ham. «Gud Herren er sol og skjold, Herren gir nåde og ære. Han nekter ikke dem noe godt som vandrer i uskyld. Herre, hærskarenes Gud! Salig er det mennesket som setter sin lit til deg» (Sal 84,12.13).

Men la oss gå videre i disse trøstefulle betraktningene! Jeg sa at Herren Jesus er de gudfryktige fattiges følgesvenn, veileder og hjelper. Det er åpenbart og ligger klart i dagen. Han ble født i fattigdom, levde i fattigdom og endte også sitt hellige liv i den.

Kjent er det han selv sier: «Revene har huler, og himmelens fugler har reder, men Menneskesønnen har ikke det han kan helle sitt hode til» (Matt 8,20), og hans apostel: «Dere kjenner vår Herre Jesu Kristi nåde, at han for deres skyld ble fattig da han var rik, for at dere ved hans fattigdom skulle bli rike» (2 Kor 8,9). Slik har da Herren Jesus selv prøvd, velsignet, helliget og æret fattigdommen. Å hellige og dyrebare fellesskap, som har Kristus til deltaker og hode! Å søte og salige byrde, som Jesus har båret!

Mange steder har man såkalte *advocati pauperum*, de fattiges talsmenn og sakførere, som skal tjene de fattige og føre deres saker for ingenting. Gjør disse så godt de kan og vil, er det likevel visst at alle gudfryktige fattige har en advokat i himmelen, som trofast tar seg av dem, sørger, taler og ber for dem og fører deres sak mot deres fiender og fornærmere. Og siden Herren Jesus vet hvordan fattige og

nødlidende mennesker har det, tar han seg deres nød desto dypere til hjerte.

Da mye folk en gang hadde vært tre dager hos ham i ørkenen og i mellomtiden bare hadde fått lite å spise, sa han: «Jeg har inderlig medynk med folket» (Mark 8,1.2).

I utleggingen av disse ordene sier en gudfryktig lærer: «Herren kjenner disse menneskenes sult i sitt ømme og hellige hjerte; det er en herlig trøst. Slik kjenner han ennå all vår legems- og sjelenød. Han har ennå det samme vennlige, faderlige og broderlige hjerte. … Likesom nå Kristus, vår Herre, føler og merker vår nød, slik merker vi til sjel og legeme hans kraft og trøst, som salmen sier: ‹Mitt hjerte og mitt kjød roper med fryd til den levende Gud.›» Ja visselig merker Herren Jesus de nødlidendes, sultnes, bedrøvedes og fattiges bekymring i sitt hjerte, siden han er vårt hode og vi hans lemmer. Vi er én ånd og ett legeme med ham.

Men når han merker den, vil han også bringe trøst og hjelp. Han må forbarme seg over dem; han må hjelpe. (*Læreren er Johann Arndt, Postille, 7. søndag etter treenighet.*)

Om dette har vi videre trøstefulle beretninger. Da Peter, den fattige fiskeren, hadde arbeidet forgjeves hele natten, kom Herren om morgenen til ham. Han brukte skipet hans som prekestol for å lære folket som sto på stranden, bød ham så kaste garnet ut til et drag, og ga ham en slik mengde fisk at han ikke visste hvor han skulle gjøre av den (Luk 5,5 ff.).

Etter sin gledelige oppstandelse kom han om natten til disiplene sine. For desto bedre å overbevise dem om at han virkelig var oppstanden, spurte han dem om de hadde noe å spise. Da de rakte ham et stykke stekt fisk og en honningkake, tok han det og åt det for øynene deres (Luk 24,41 ff.).

Evangelisten sier at de ga ham et stykke av en stekt fisk og av en honningkake. Jeg holder for at disse stykkene av fisk og honningkake var blitt til overs fra disiplenes kveldsmåltid, og at de bød Herren dem fordi de ikke hadde noe annet, og han tok gjerne imot det. De stykkene disiplene hadde levnet, var ham ikke motbydelige; han vemmedes ikke ved dem.

Det er også trolig at Herren, etter at disiplene på hans befaling hadde samlet og tatt vare på de stykkene som ble til overs av de fem

byggbrødene han hadde mettet den store mengden med i ørkenen, siden en tid brukte av dem og spiste av dem sammen med apostlene (Joh 6,12.13; Mark 8,8).

Da Peter, Tomas og noen av hans andre disipler var gått av sted for å fiske og den natten ikke hadde fanget noe, sto Herren tidlig om morgenen på strandbredden og sa til dem: «Barn, dere har vel ikke noe å spise til brødet?» Så bød han dem kaste garnet ut på høyre side av skipet, og de fanget en stor mengde fisk.

Siden fant de en kullild og fisk som lå på den, og brød. Herren hadde altså selv laget måltidet til dem, og, som enkelte utleggere av gyldige grunner antar, spiste han enda en gang selv sammen med dem (Joh 21,3 ff.).

Alt dette har jeg anført for at vi skal se hvordan Herren før og etter sin oppstandelse tok seg av de fattige: Han forsmådde ikke deres enkle mat, spurte etter deres tilstand, erstattet det de manglet, laget til måltidet deres, mettet og vederkveget dem. Slik lærte han oss at han alltid vil være og bli de fattiges venn og hjelper.

Det samme sinn har også Den Hellige Ånd, alle bedrøvede hjerters trøster. Særlig hos gudfryktige fattige herliggjør han seg ved sin nåde og trøst. Det ser man av at de i sin trang ofte er langt frimodigere og gladere enn de rike med sitt overflødige gods; de har et uforferdet mot, et trøstig og fornøyd hjerte. Den hellige apostel Paulus var jo svært fattig og måtte nesten stadig slite med sult og kummer.

Likevel sier han: «Vi roser oss av håp om Guds herlighet. Vi roser oss også av trengslene. Vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus» (Rom 5,2.3.11). Den edle sjelen hadde ingen penger, intet hus, intet forråd å rose seg av; men han hadde noe bedre, noe større.

Tre fram, verden, og ros deg også du! Ros deg av godset ditt, klærne dine, slekten din, vennene dine, æren din, makten din, herligheten din! Hva er det mot apostelens ros? En tom lyd, en skygge, en drøm. Og hva mer er, han sier: «Jeg er blitt rikelig trøstet og har fått glede i overflod i all vår trengsel.» «Jeg er vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler» (2 Kor 7,4; 12,10). Han vitner også om hebreerne at de med glede fant seg i at eiendelene deres ble røvet (Hebr 10,34).

Om hertug Johan Frederik, kurfyrste av Sachsen, forteller historieskriverne at da man i fengselet hadde tatt fra ham alle bøkene og

nektet prestene hans adgang til ham, sa han smilende: «La dem ta fra meg så mye de vil. Men det vet jeg sikkert, at selv om de tar alt fra meg, kan de likevel ikke ta fra meg min Herre Jesus, som bor i mitt hjerte, og det evige liv som han har skaffet meg med sitt blod.»

Luther var en fattig, hatet og av djevelen og verden forfulgt mann, men var likevel alltid svært frimodig, slik han også selv sier ett sted: «Gud har gitt meg et fritt mot og et trøstig hjerte; det skal alle mine fiender med all sin ondskap ikke ta fra meg.»

Til sin venn Staupitz skriver han: «Hva mine forbitrede fiender angår, som hardt truer og forfølger meg, vet jeg bare å svare med Reuchlins ord: *Qui pauper est, nihil timet; nihil potest perdere* – den som er fattig, frykter ikke noe, for han har ingenting å tape. Jeg har verken gods eller penger og attrår heller ingen av delene. … Det eneste jeg ennå har igjen, er mitt usle legeme, som er svekket av mange og stadige farer og ulykker. La dem drepe det med list eller makt (Gud til en tjeneste); de gjør meg sannelig ingen stor skade med det. De forkorter bare livstiden min en time eller to og hjelper meg desto før opp til himmelen. Jeg lar det være meg nok at jeg i min kjære Herre Jesus Kristus har en søt Frelser og trofast ypperstepresten. Ham vil jeg love og prise så lenge jeg lever», og så videre.

Fra den offentlige prekestolen sa han til sine tilhørere: «Om kurfyrsten av Sachsen eller også dere falt fra meg, ville jeg for min del likevel vite å holde fast ved Kristus. Er han med oss, er det like meget om kurfyrsten av Sachsen eller selve keiseren faller fra meg, som om det falt et hår av hodet mitt.»

Man forteller om en gudfryktig mann at da en fiendtlig hop overfalt ham på hans gård og plyndret ham fullstendig, sa han etterpå smilende: «Nei, se bare hvordan de karene sleper av sted med sorgene mine!»

Hvor kommer denne frykteløsheten og frimodigheten fra hos slike fattige og forfulgte mennesker? Apostelen lærer oss det: «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt.» Den samme Ånd vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn. Han kommer vår skrøpelighet til hjelp og trer fram for Gud i vårt sted med sukk som ikke rommes i ord (Rom 5,5; 8,16.26).

De hellige engler er også de gudfryktige fattiges særlige venner og villige tjenere. Da Jakob måtte vandre med en stav fra sin fars rike

hus ut i landflyktighet, så han de hellige engler stige opp og ned på himmelstigen (1 Mos 28,12). En engel bringer den sultne og tørste Elia mat og drikke i ørkenen og vederkveger ham (1 Kong 19,5.6).

I den engelske historien leser man at biskopen av Norwich ofte lot en gudfryktig mann ved navn Robert Samuel ligge i fengselet to til tre dager uten mat og drikke, så han nesten vansmektet av sult. Da han en gang var slumret inn av matthet, trådte en i hvit skikkelse fram for ham og sa: «Samuel! Samuel! Ta mot til deg, for fra denne dag skal du verken hungre eller tørste mer.» Og virkelig kjente han heller ingen sult eller tørst fra den tid av og til den dagen han ble brent.

At de hellige engler bar den fattige Lasarus' sjel etter hans salige død hen i Abrahams fang, er velkjent av vår Frelsers beretning (Luk 16,22). At alle hellige Guds barn dessuten er de fattiges og elendiges forbedere, vil ingen nekte. De forfulgte, de som er i nød og fare, de bedrøvede og motfalne, enker og farløse, de elendige, forlatte og trøstesløse er innesluttet i alle velskrevne kirkebønner.

Jeg kan ikke tenke meg at det skulle finnes noen troende sjel som ikke flere ganger om dagen tenker på sine bedrøvede medkristne og med sukk og bønner hjertelig anbefaler dem og deres fattigdom, nød og trengsel til den felles hjelper i nøden og den gode himmelske Far.

På samme måte forstår jeg ikke hvordan en sann kristen skulle kunne spise uten å tenke på de fattige som ikke har kunnet få noe til å spise, eller hvordan han skulle kunne slumre inn uten å minnes dem som går til sengs med bedrøvelse, kummer og hjertesorg, og uten å rope til Gud om trøst og hjelp for dem.

Og selv om de gudfryktige fattige til slutt ikke har eller beholder noe annet, eier de likevel himmelen og den evige salighet. Allerede i denne verden er de salige i troen og i håpet (Rom 8,24); de har del i Guds barns herlighet; de er kalt til fellesskap med Jesus Kristus; og de nyter, som nevnt ovenfor, Den Hellige Ånds trøst. Det er sant at det i denne verden er stor forskjell mellom menneskenes barn, og den Høyeste har villet gjøre den ene rik og den andre fattig, den ene høy og ansett og den andre lav og foraktet.

Men når det gjelder det åndelige, det himmelske og det evige, er det ingen slik forskjell; her har vi alle lik rett. Her har vi alle én Gud, én Far, én frelser, én talsmann, én dåp, én nattverd, én tro. Derfor kaller apostelen Peter den «den samme dyrebare troen» (2 Pet 1,1), for den

ene kristnes tro – enten han er rik eller fattig – gjelder like mye for Gud som den andres, bare den er sann og ikke går utenom Herren Jesus som sitt midtpunkt og sin nådetrone.

Og likesom solen med sitt lys og sin velgjørende kraft skinner på og gjør frodig både den lave fiolen, som holder seg ved jorden og så å si skjuler seg under bladene sine, og den skjøre humleranken og den vaklende vinstokken, som ikke kan stå oppreist uten staker og støtter, ja rosebusken, enda den er full av torner, like så vel som de høye liljene og eple-, pære- og epletrærne, slik er også Guds saliggjørende nåde i Kristus Jesus åpenbart for alle mennesker. Alle troende – også de fattige og elendige – kan nyte godt av den, rikelig og salig.

Det er verdt å merke seg at Guds Ånd legger til «i denne (den nåværende) verden», enten han taler om de rike eller om de fattige. Slik sier apostelen Paulus: «Du skal pålegge dem som er rike i denne verden, at de ikke skal være overmodige» (1 Tim 6,17), og Jakob: «Har ikke Gud utvalgt dem som er fattige i denne verden, til å være rike i troen og arvinger til det riket han har lovt dem som elsker ham?» (Jak 2,5).

Dermed gir han uten tvil til kjenne at en slik forskjell og stilling ikke rekker lenger og ikke gjelder andre steder enn i det timelige og forgjengelige, og at de rike likevel kan være fattige i det åndelige og de fattige rike. For de rike er det en advarsel mot å stole på det forgjengelige godset og være hovmodige over det, siden det ikke følger dem ut av denne verden. For de fattige er det en trøst: De skal ikke være altfor bedrøvet over sin nød og trang, for de vet at den bare vil tynge dem i denne verden.

Hos de katolske forfatterne leser man at den som vil få avlat, må ha tre C-er på latin, nemlig *Contritio*, *Confessio* og *Contributio*. På vårt språk kunne man i stedet sette tre B-er: bot, bekjennelse og betaling. Derfor heter det i *Taxa poenitentiaria* – en bok som setter takst på alle synder og angir hvor mye som skal betales i bot for dem til det pavelige skattkammer – *Pauperes, quia non habent, ideo non possunt consolari*: «Siden de fattige ingenting eier, kan man heller ikke trøste dem.» Det er sannelig en dårlig trøst for de fattige!

Men som treet er, slik er også frukten. Hvis Simon Peter fikk se dette markedet, ville han uten tvil på ny flamme opp i hellig nidkjærhet og si: «Måtte ditt sølv følge med deg til fortapelsen, fordi du tenkte å kjøpe Guds gave for penger!» (Apg 8,20).

I Herren Jesu rike lyder det helt annerledes. Han sier at han er sendt for å forkynne evangeliet for de fattige og elendige; han tilbyr alle vin og melk uten penger og uten betaling, det vil si rik og kraftig trøst som vederkvegelse for sjelene deres (Jes 61,1; Matt 11,5; Jes 55,1; Joh 7,37).

Ja, han priser de gudfryktige fattige salige og sier: «Salige er de fattige i ånden» – de som har en ydmyk og sønderknust ånd, regner seg selv med alle sine evner og gaver for ingenting, søker all sin rikdom og storhet i Guds nåde i Kristus Jesus, er vel tilfreds med Guds hellige vilje og bærer tålmodig sin fattigdom og sitt andre kors – «for himlenes rike er deres» (Matt 5,3).

Slik sier også apostelen til hebreerne, som hadde fått hele eiendommen røvet fra seg, at de hadde «en bedre eiendom, som varer ved» (Hebr 10,34). Og som anført ovenfor sier Jakob at Gud har utvalgt dem som er fattige i denne verden, til å være rike i troen og arvinger til det riket han har lovt dem som elsker ham (Jak 2,5).

Og hva mer er: De gudfryktige fattige kan ikke bare være visse på himmelen for seg selv, de kan også ta andre med dit – sine venner og velgjørere – etter vår frelsers uttrykkelige ord: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!» (Luk 16,9). Hvordan dette skal forstås, finner jeg det unødvendig å forklare utførlig her, siden det allerede er gjort et annet sted i dette verket. Det er likevel en stor trøst for de fattige at deres vitnesbyrd på Herrens store dag skal gjelde så mye hos ham. *(Se tredje del, 19. preken.)*

Så er da Herren selv, i dette liv og i det hinsidige, de fattiges del – slik han i gammel tid sa om levittene i den gamle pakt (4 Mos 18,20; 5 Mos 10,9; 18,1-2). De kan trygt og glad si: «Herren er min tilfalne del og mitt beger. En arvedel er tilfalt meg på fagre steder. Ja, jeg har en herlig arv!» (Sal 16,5-6). Ja visst!

Gud selv må da være en fager og herlig arvedel! «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,25-26).

Nå da, dere gudfryktige fattige! Hittil har jeg bestrebet meg på liksom å overøse hjertene deres med rik trøst og omgi dem med den

på alle kanter, så de verken skal falle hit eller dit, men leve og dø tilfredse, rolige og glade i sin Guds godhet.

Hjelp, min Herre Jesus, at jeg ved din nåde må nå mitt hellige mål, og i disse vanskelige tidene kan vederkvege mange bekymrede mennesker og oppmuntre dem til et frimodig håp til Gud! Jeg håper også at det i denne framstillingen er lagt en grunnvoll og samlet et forråd som setter oss i stand til å svare trøstefullt på alt det sorgfulle hjertet kan innvende.

Hvorfor sørger du da? Hvorfor gremmer du deg, du kristne, gudelskende sjel? «Å», sier du, «jeg er fattig!» Hva hører jeg? Et Guds barn, en Jesu Kristi brud, Den Hellige Ånds yndling, klientinne og venninne og en himmelrikets arving klager over fattigdom! Er den fattig som eier Gud og hans nåde, Jesus og fellesskapet med ham, Den Hellige Ånd og hans trøst, himmelen og all dens glede og salighet? «Ja», sier du, «jeg taler om legemlig fattigdom og mangel på timelig gods.»

Er det da så mye verdt at et Guds barn skal være bedrøvet og gremme seg for dets skyld? Har vi ingen annen og bedre eiendom enn den forgjengelige? «Hva er verden?» sa nylig en gudfryktig frue på dødsleiet sitt. «Er den verdt å tenke på?»

Guds Ånd kaller det forgjengelige godset den forføreriske, den usikre rikdommen; han sammenligner det med dynd og torner og sier at det medfører overmåte stor fare for å miste det himmelske og evige godset (Mark 4,19; 1 Tim 6,17). Og likevel vil vi klage over at Gud ikke har gitt oss det!

Han vil føre oss til himmelen gjennom fattigdom og trengsel, den tryggeste og rakeste veien; og vi skulle heller ville vandre den farlige veien som går gjennom timelig lykke og er belagt med Satans tusenfoldige snarer og utallige anstøtsstener! Det er som om et ungt tre ville beklage seg over at gartneren ikke ville tillate vindel og ville humleranker å slynge seg om det, eller som om jorden i hagen klaget over at han holdt den altfor ren for ugress. (*Klient, klientinne: en mann eller kvinne som nyter en annens – en patrons – beskyttelse.*)

«Ja», sier du, «men den som ingen penger har, kommer ikke noen vei her i verden.» Ikke det? Vår frelser sier: «Se til å ta dere i vare for all havesyke! For ingen har sitt liv av sin eiendom, selv om han har overflod» (Luk 12,15). Og erfaringen lærer at mang et gudfryktig

menneske kommer like godt fram i verden og gjennom verden med sin fattigdom som en annen med sin rikdom.

Guds nåde og velsignelse er bedre enn all verdens rikdom. Gud har befalt sine barn å reise gjennom denne verdens tåredal til det himmelske fedreland; det ville da være underlig om han ikke hadde gitt dem så mye reisepenger som de trengte.

Men de vil ofte ha overflod. De vil ha penger til å more seg for i verdens herberger og vertshus og nyte gode dager; de vil kle seg fint og prektig; de vil ikke gå til fots med en stav, men kjøre i vogn og la seg bære i bærestol; de vil ha det bekvemt og makelig. Og alt dette har sin opprinnelse i deres syndige kjød, som er begjærlig etter verdens glede.

Men den gode Gud vet bedre hva som tjener dem. Da den fortapte sønnen hadde full pung, ga han seg over til fråtseri og svir og glemte sin fars hus (Luk 15,12 f.). Slik ville det også gå med dem: Hadde de mye å sløse bort, ville de la seg oppholde og forsinke til portene til Guds stad var lukket.

«Men», sier du, «jeg er født og oppdratt i fattigdom og elendighet, har fra ungdommen av måttet og må ennå ete tårers brød, og kjenner ikke til noen glede.» Det kan jo ikke skade, du gudelskende hjerte, at du får samme behandling her i verden som din Frelser, når du bare, etter å ha lidd med ham, blir opphøyd til herlighet der oppe.

«Det er godt for en mann at han bærer åk i sin ungdom», sier profeten (Klag 3,27). Når et barn fra de spede år er holdt under riset, har det godt av det alle sine levedager. Unge mennesker er svært tilbøyelige til overdådighet, ulydighet, kåthet, utukt og andre synder, og de dynger ofte opp så mye i ungdommen at de har nok å tygge på og ete av så lenge de lever.

Når nå den himmelske Far holder dem i tømme ved fattigdom og kummer og slik bevarer dem fra slike synder, har de større grunn til å takke ham enn til å klage over hans styrelse. Å, hvor vakkert lærer ikke fattige og elendige barn, som foreldrene oppdrar i kummerlige kår, å be, å forlate seg på Gud alene, å vandre i frykt for ham, så de ikke skal forspille hans nåde, å elske og akte hans ord, å fornekte seg selv, å forakte verden og dens usselhet og sette det himmelske og evige høyt!

Når en som må drive husholdning og ernære seg ved flittig arbeid og sparsomhet, vil gifte seg, pleier fornuftige folk å råde ham til

ikke å velge en person som er oppdratt i et fullt hus der alt går flott til, men en som har tilbrakt tiden sin i mangel og trange kår. For de første forstår ikke å holde hus uten med overflod og bruker ofte mer enn inntektene tåler, mens de siste er vant til sparsomhet og forstår å hjelpe seg og komme ut av det selv med lite.

Jeg tør nesten også si at den som vil ha en gudfryktig sjel til ektefelle, ikke må lete der man ikke vet av noen kummer og lever hver dag herlig og i glede, men der man kjemper med fattigdom og trengsel og ved flittige bønner og stadig arbeid må be seg til hvert stykke brød og motta det fra Guds farshånd.

Man ser ofte med bedrøvelse hvordan unge mennesker som av sine formuende foreldre blir rikelig forsynt med mat, drikke, klær og andre fornødenheter og bekvemmeligheter, og som får sin vilje i alle ting, viser seg så kaldsinnige, så frekke, så uoppmerksomme i kirken under gudstjenesten, i bønnen, i skriftestolen, ved nytelsen av Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid, ved den hellige dåp og ved fadderskap.

Man merker godt og ser tydelig at hjertene deres er fulle av verden og kjærlighet til det forgjengelige, og at de kjenner lite til sannheten i Kristus, til Ordets kraft, til hjertelig andakt og hellige øvelser. De vet ofte ikke om de skal åpne munnen til Guds pris og åndelige sanger og stemme i med menigheten, eller la det være. Å falle på kne, å utgyte tårer, å vise seg andektig og ivrig under gudstjenesten forekommer dem latterlig og strider mot deres verdighet.

Å huske noe av prekenen til sin oppbyggelse og bedring finner de unødvendig, siden de i sine egne tanker allerede er gode og gudfryktige nok. Den søteste trøst som blir budt, er dem likegyldig, siden de ikke vet av noen anfektelse, trengsel og motgang. Det som læres om å fornekte seg selv, om å korsfeste sitt kjød med dets lyster, om å bøye sin vilje og lignende, det er for dem som om presten hadde sagt noe på hebraisk eller gresk, og de tenker at det ikke er så viktig.

Slike barn er altså svært ulykksalige i sin lykke, og et hjerte som brenner for Gud, kan ofte ikke se på dem uten tårer og sukk. Jeg taler riktignok ikke om alle; for jeg vet meget vel at man av og til også i rike hus finner god barnetukt og sann kristendom. Men det lar seg ikke nekte at det står til med de fleste slik som her er sagt.

Betenk da, du kristne sjel, hvor høyt din Gud har elsket deg, og hvor hjertelig godt han har ment det med deg, når han har latt deg vokse opp i mangel og trang og ikke har tillatt hjertet ditt å vikle seg inn i det forfengelige verdenslivet.

Se, dine andektige bønner, dine hete tårer, din kjærlighet til Guds ord og lengsel etter det, din ærbødighet, ydmykhet og andakt under gudstjenesten, din glede i Guds pris og mye mer – alt dette har du, nest etter Guds Ånd og nåde, din trang å takke for.

Å salige fattigdom, som gjør oss rike på tro, på kjærlighet, på tålmodighet, på bønner, på gudfryktighet! Å salige mangel, som fører oss til Gud! Å kjære tårebrød, som gjør livets brød søtt for oss! Å lykkelige sørgmodighet, som bevarer oss fra verdens glede og lærer oss å søke vår glede i Gud og hans nåde!

Tenk ved denne anledning også på dette, du gudelskende hjerte: Selv om du etter Guds hellige råd og vilje er født og oppdratt i fattigdom og alltid har vært i en dårlig stilling i verdens øyne, har du likevel hele tiden vært innesluttet i Guds nåde, kjærlighet og trofaste pleie og omsorg. Det ser en av at du har fått leve helt til nå og har kjempet deg gjennom så mye fattigdom, mangel, nød og motgang fram til denne dag.

Se, har du hatt mangel, har Guds godhet erstattet den; er du blitt bespist med tårers brød, har Gud velsignet det for deg og latt det smake og bekomme deg vel; har du ikke hatt overflod, har det likevel ikke fått mangle deg på det nødvendige. Så mange år er gått og ved Guds nåde overvunnet med alle sine sorger og bitterheter. Har du hatt mang et kors, har du også hatt mang en trøst og mang en glede i Gud.

Den trofaste Gud, som hittil har hjulpet oss og erstattet alle våre mangler etter sin godhets rikdom, han vil også fortsatt hjelpe oss. Med Gud videre! Med Jesu hjelp videre! Gud hjelper oss jo alltid å komme gjennom den ene møysommelige dagen etter den andre og å legge fra oss den ene byrden etter den andre, til vi omsider kommer til den evige hvile.

Hva skader det oss da at vi har måttet vandre gjennom fattigdom og mye trengsel, når vi bare til slutt går inn i Guds rike? Hva skader det at veien har vært ulendt og besværlig, og at vi på den har måttet ta til takke med tårers brød og trengslers vann, når den bare bringer oss til den evige hvile og glede?

Er det ikke bedre å ikke kjenne noen glede her i verden og trenge gjennom til den evige glede, enn å leve i daglig overdådighet, herlig og i fryd, og bli styrtet ned i den evige kval og pine? La det gå som det går, bare det går til himmelen!

Bort med verdens skatter!
Jesus vil jeg fatte,
Jesus er min lyst.
Bort med verdens ære!
Den skal ei besnære
lenger mitt bryst;
spott og spe og nød og død
får meg ei fra Jesu side,
hva jeg så må lide.

En annen gudfryktig sjel kunne imidlertid si: «Å, jeg er riktignok kommet av fornemme og velhavende foreldre og oppdratt i overflod; de utrustet meg også med en anselig medgift (de etterlot meg en stor arv). Dessuten giftet jeg meg til en stor formue og var i begynnelsen også heldig i næringen og handelen min, så jeg kunne regnes blant de velstående folkene på stedet. Nå derimot er jeg sunket ned i stor fattigdom på grunn av mange ulykkestilfeller, krig, rov og plyndring, onde menneskers bedrageri og tilbakegang i næringsveien min. Det går meg svært nær til hjertet, så jeg nesten ikke vet å finne noen trøst mot det.»

Nå, du kristne hjerte, jeg må innrømme at din byrde er tyngre enn den forrige, og jeg forstår godt at den trykker og beklemmer deg mer enn den. Den som fra barnsben av er oppfostret i mangel og trang, tenker at det ikke skal være annerledes, og kan lett stille seg selv tilfreds når han bare har noe å leve av.

Men den som er oppfostret i overflod og ikke har lidd noen nød, og siden kommer i stor trang, går det som et spedlemmet og svakt menneske som blir tvunget til å bære en stor byrde en lang vei og hvert øyeblikk vil segne under den, fordi den volder ham mange hevelser og smerter.

Et tre som er vokst opp på en tørr sandhaug eller klippe, trives på sin plass og holder ut der selv i tørketiden; ville man derimot flytte et annet dit fra en fet og fruktbar jordbunn, ville det koste mye strev å

holde det i live. Slik er det også med dem som er født fattige, og dem som er blitt fattige.

Om kong Dionysios forteller man at da han var blitt jaget bort fra sitt rike på Sicilia og måtte ernære seg i Korint ved å holde skole, pleide han å si: «Å, hvor lykkelige er ikke de som fra ungdommen av har vært ulykkelige!» Med det ville han si at ulykken som hadde rammet ham, var så mye større fordi han tidligere hadde vært rik og lykkelig og dermed hadde så mye vanskeligere for å venne seg til fattigdommen.

Dette sikter også Job til når han taler om hvor tung og stor hans elendighet var. Etter utførlig å ha beskrevet sin forrige lykkelige tilstand – han hadde hatt overflod på alle ting, hadde stått i stor ære hos enhver og stadig sett velstanden og herligheten sin fornyes og øke – tilføyer han: «Men nå ler de av meg, de som er yngre av år enn jeg. Og nå er jeg blitt en spottesang og et ordtak for dem. De avskyr meg. Jeg har ikke fred, ikke ro. Jeg har ikke hvile, det kommer alltid ny uro» (Job 29,2 f.; 30,1 f.; 3,26).

Hvordan det enn er, skal de troende heller ikke i dette visselig tunge korset mangle sikker trøst, og den finner vi rikelig i Guds ord. Vær da for det første overbevist, du kristne sjel, om at denne forandringen i din stilling ikke er skjedd uten Guds hellige råd og vilje, for vi tror og vet at Herren er den som gjør fattig og gjør rik (1 Sam 2,7), som gir og tar etter sitt behag. Det erkjente Job da en slik ulykke rammet ham og han sa: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21).

Har en brann som brøt ut, fortært huset ditt og alt du eide, så har Herren tent den. Har fiender, tyver og røvere overfalt og plyndret deg, så har Herren befalt det og tilskikket det. Er skipene dine slått i stykker av stormen på havet og gått til bunns, så har Herren sønderbrutt dem (4 Mos 21,1 f.; Jer 21,14; Amos 7,4; Jes 42,22; Jer 15,13; 17,3; 2 Krøn 20,37).

Har noen annen ulykke rammet deg, er næringen din gått tilbake, har urettferdige mennesker bedratt deg og skilt deg ved eiendommen din, er du uventet og uforvarende kommet i gjeld, så har alt skjedd etter Guds bestemmelse; slik har han besluttet det og funnet det godt. Han har hatt sine hellige grunner til å gjøre det.

Slike Guds dommer og tilskikkelser over de gudfryktige springer ikke ut av vrede, men av nåde. De ugudelige gir han ofte de timelige goder, og likesom man fyller gjøsvinene med mask, fyller han deres buker, poser, kister, lofter og kjellere med sine gode ting, så de skal få sitt gode og sin del i dette livet. De gudfryktige derimot fratar han ofte alt, så de skal bli desto mer visse på den himmelske og evige eiendom.

Man må bare se på eksemplene på Guds barn som er sunket fra rikdom ned i fattigdom, så vil man tydelig se at Herren riktignok har bestemt en slik forandring, men at hans farshjerte likevel har bevart sin nåde og kjærlighet til dem uforandret.

Jakob måtte gå med en stav ut fra sin fars hus, der det var stor rikdom og overflod på alle ting, og søke brødet sitt i fremmed og hard tjeneste. Josef ble fra sin fars høyt elskede sønn, på grunn av brødrenes hat og ondskap, uventet en dypt bedrøvet, fattig trell. Job ble med ett så fattig og elendig at vennene hans ikke kjente ham; han mistet i hast godset, barna og helsen sin.

David måtte, jaget av det uventede opprøret som sønnen hans reiste, dra ut av sitt kongelige hus, ta flukten gjennom ørkenen og være avhengig av gavmildheten til noen av sine trofaste undersåtter. Guds nåde og miskunn forlot likevel ingen av dem, men fulgte dem overalt; Gud fratok dem det timelige godset, men var og ble selv deres gods og del.

Job var uten tvil like kjær for sin Gud da han satt full av byller i asken og skrapte seg med et potteskår, som da han satt på sitt fyrstelige og kongelige sete og var i stor ære hos alle (Job 2,7-8; 29,7 f.). Vinranken er like kjær for vingårdsmannen når den om vinteren ligger nede, dekket med jord, som når den om høsten står full av druer; for hvis den ikke var ham kjær, ville han ikke med så mye strev ha bevart den mot frosten. Slik elsker også den gode Gud sine barn, selv om de er sunket ned i fattigdom og elendighet.

Apostelen sier om Herren Jesus at han var rik, men ble for vår skyld fattig, for at vi ved hans fattigdom skulle bli rike (2 Kor 8,9). Og han var så fattig at han da han først trådte inn i verden, måtte ta inn i en stall og nøye seg med en krybbe; at han i sitt liv måtte ernære seg selv og sine fattige foreldre med tømmermannsøksen; at han i sin død oppga ånden på korset, avkledd og naken, etter at stridsmennene for

hans øyne hadde delt hans enkle klær mellom seg; og at han etter sin død ble begravet på en annens bekostning i en annens grav.

Det er likevel ingen tvil om at han i denne sin usle tilstand alltid var sin Far like kjær som nå, da han sitter i stor majestet og herlighet ved hans høyre hånd i himmelen. Og nettopp dette kan man med visshet anta også om hans troende: Om de ikke eier noe annet, eier de likevel en nådig Gud og kjærlig Far, og om de har mistet alt, har de likevel ikke mistet hans nåde og herligheten ved å være utvalgt til barn.

Men at den allvise, gode og kjærlige Far ofte foretar en slik forandring med sine venner og kjære, har særlig to årsaker. Av og til ser han at de timelige gode tingene vil bli dem til anstøt, og at de begynner å misbruke dem til prakt, hovmod og overdådighet.

Han ser at de blir overmodige, uvennlige og ubarmhjertige mot de ringere og fattige, at deres andakt i bønnen og nidkjærhet i gudfryktighetens øvelser avtar og kjølner, at de får altfor stor kjærlighet til verden og det forgjengelige og fordyper seg altfor mye i det med sine begjær, tanker og bekymringer og nesten glemmer himmelen og det evige, at Satan begynner å smi gull- og sølvlenker av rikdommen for å holde dem fanget i dem, at de begynner å tjene buken og mammon og henge med hjertene ved det forgjengelige godset, og så videre. Derfor tar han det fra dem og lar dem komme i fattigdom og elendighet, for å ta fra dem anledningen og midlene til synd og frelse sjelene deres.

Når den kjærlige Far merker at den sterke vinen (den timelige lykke) ikke er til gagn for hans barn, blander han den med vann (trengslene) eller nekter dem den helt og byr dem å drikke rent vann, så de skal holde seg edrue, tuktige og sedelige. De timelige gode tingene ligner eføyen, som slynger seg om et tre og dekker og pryder det og gir det et pent utseende, men samtidig tærer på saften og gjør at det litt etter litt dør ut. Derfor hugger Gud slike planter bort og river dem ned for å berge treet.

Når faren ser at barna hans gjør så mye ut av dukkene sine og andre leker at de glemmer boken over dem, tar han dem fra dem og gir dem kanskje til og med ris i tillegg. Hvem vil da laste den allvise, gode, himmelske Far for at han i en hjertensgod mening går fram på lignende vis med sine kjære barn – at han tar den jordiske trøsten fra dem for at de skal søke den himmelske og sette høy pris på den?

Til bedre forklaring av denne saken kan det tjene at Filip Melanchthon forteller om en kone som en gang sa til ham at hun, mens mannen hennes levde, hadde vært fra forstanden i hele femten år. Det kom av at mannen ved en lykkelig tilfeldighet i hast kom til en kapital på 9000 daler. Med den visste hun ikke å skikke seg, men misbrukte rikdommen til hovmod og overdådighet.

Etter mannens død satte de vanartige barna deres pengene over styr, så hun nå på ny ble ytterst fattig, men fikk samtidig full forstand igjen. Hun hadde da grunn til å takke Gud inderlig for at han på ny hadde tatt fra henne rikdommen som, lik en sterk vin, ikke hadde vært til gagn for henne.

Hit hører også de gamles vakre og kloke lærefortelling, der de framstiller en gudfryktig mann som ikke kunne finne seg i Guds forunderlige dommer og veier og derfor ofte ba Gud verdige seg å la ham få vite grunnene til dem. Da kom en engel til ham og sa: «Stå opp og følg med meg; jeg vil vise deg Guds dommer.»

De vandret først sammen gjennom en stor, tett skog og fant her liket av en gudfryktig eneboer, som var revet i stykker og drept av en løve. Engelens følgesvenn undret seg over dette og sa: «Å, denne mannen var jo en gudfryktig sjel; hvordan går det da til at Gud har latt denne ulykken ramme ham?»

Deretter kom de til en mann som bodde høyt over et vann, på en klippe. Han hadde tidligere vært meget gudfryktig, men hadde latt seg forlede av verden og mente at man ikke fikk noe igjen for sin gudfrykt; den som holdt med verden, hadde lykken med seg. Derfor ville han nå også legge samvittigheten på hylla, gjøre som verden gjerne ville ha det og nyte dette timelige livet, og så videre.

Engelen formante ham inderlig om at man ikke bare måtte se på det timelige, men aller mest på det evige; at det var blindhet å forspille den evige glede for den korte og usle lyst som verden kunne gi; og at en kristen skulle betenke hvor dyrt Guds Sønn har kjøpt ham, og ikke så lettsinnet la seg frarøve den skatten som det hadde kostet hans Frelser så surt å vinne.

«*Momentaneum quod delectat, aeternum quod cruciat*», sa han: «På timelig glede følger evig pine.» Mannen tok talen til hjerte, gikk i seg selv og sa: «Gud være lovet, som har sendt meg en så gudfryktig gjest, som atter har brakt meg, stakkars villfarende får, på rett vei! Gud

være meg synder nådig!» og så videre. Idet han slik uttalte sin anger og botferdighet, grep engelen ham og styrtet ham i vannet, så han druknet.

På den videre vandringen kom de til en mann som gjorde vel mot dem på alle måter og blant annet satte et sølvbeger fram for dem; det tok engelen med seg da de skiltes. Deretter kom de til en adelsmann som var meget ugudelig og slett ikke ville vise dem noe godt, ikke by dem en bit brød eller en slurk vann, og for ikke å komme til å ligge på gaten måtte de ta nattely i stallen hans. Med ham tok engelen om morgenen en høflig avskjed og skjenket ham begeret han dagen før hadde tatt med seg.

Til slutt kom de til en velstående mann som tok vennlig imot dem, bevertet dem godt, og fordi de ikke kjente veien, ga dem sin eneste sønn med som følgesvenn. Da gutten hadde vist dem fram, tok engelen ham, kvalte ham og kastet ham i en grøft.

Da kunne engelens gudfryktige følgesvenn ikke lenger holde seg, men ropte ut: «Er du en engel? Du er nok snarere en djevel; for du er ikke bare en tyv, men også en morder! Med deg ønsker jeg ikke å vandre videre.» Da sa engelen: «Er ikke du den mannen som så ofte har bedt Gud om å åpenbare sine dommer for deg? Vit da at alt som er skjedd, er skjedd etter Guds befaling og har sine tungtveiende grunner, som jeg kort skal fortelle deg.

Eneboeren i skogen, som vi så ligge i sitt blod, revet i stykker av løven, hadde bedt Gud vise ham den nåde å la ham utgyte sitt blod til ære for Herren Jesus, som hadde forløst menneskene med sitt blod. Denne bønnen ble ham innvilget; for i så henseende er det for Gud ingen forskjell på en tyrann og en løve. Den andre mannen, som jeg druknet, hadde tidligere vært gudfryktig, men hadde latt seg forføre av verden.

Ved min tiltale førte jeg ham til botferdige tanker, og for at han ikke på ny skulle bli viklet inn i verdens ugudelighet og falle i fordømmelse, forkortet jeg etter Guds bestemmelse livet hans under omvendelsen.

Den tredje hadde før vært en gudfryktig mann, men fordi Gud hadde unt ham et sølvbeger, brukte han det til hovmod. Det satt så fast i hjertet hans at det ofte kom for ham i bønnene; derfor tok jeg det fra ham, og dermed også anledningen til synd. Den fjerde var, som du

selv erfarte, meget ugudelig og etter Guds rettferdige dom overgitt til et forkastelig sinn; ham ga jeg begeret som et tegn på at han hadde sin del her i verden og en gang skulle komme til å gjøre den rike mann selskap i helvete.

Den femte var tidligere, da han ikke hadde barn, meget gavmild mot de fattige; men etter at Gud hadde gitt ham den eneste sønnen, begynte han å bli gjerrig og knipen og ville derfor ha gått fortapt. Nå derimot, da barnet hans, som er blitt salig i sin dåps uskyld, er borte, vil faren på ny, som før, begynne å gjøre vel mot de fattige og siden bli salig. Hva synes du nå, menneske? Kan du laste Guds dommer eller med rette klage over hans underlige veier?»

Den andre årsaken til at den Høyeste av og til lar sine barn falle fra sin velstand ned i den ytterste fattigdom, er at han vil prøve, granske og rense deres tro, trekke hjertet deres mer og mer bort fra verden og dens forgjengelige ting og vende det til seg, og endelig stille dem fram for djevelen og verden til harme og skam, men for de gudfryktige til et eksempel på gudelig tålmodighet og kristen overgivelse. Dette ser vi tydelig av eksemplene ovenfor på Jakob, Josef, David og særlig Job.

Ingen kan nekte for at de rikes tillit til Gud, selv om de ellers ikke er ugudelige, likevel ikke er synderlig ren. Av en samvittighetsfull prest, som Gud ved sin velsignelse hadde gitt et eget hus og en ikke ubetydelig formue, har jeg hørt de bemerkelsesverdige ordene: «Jeg har ofte ønsket at jeg ikke hadde huset mitt; for når jeg tenker på mine nærmeste og vil anbefale dem og deres velferd til min kjære Gud, merker jeg at bønnen min ikke er ren, og at hjertet mitt ikke ser alene og uavvendt på Guds faderlige forsorg, men samtidig og ved siden av på godset mitt», og så videre.

Dette må være tilfellet i enda høyere grad med andre som har større formue. For at troen og tilliden nå alene skal grunne seg på og i Gud og hans nådige styrelse og forsorg, tar Gud de timelige tingene bort og rydder av veien alt som kan bli hjertet vårt til anstøt og vende det fra ham.

Vi mener ofte, når det går oss vel og vi ikke vet av noen mangel, at vi har kommet langt i kristendommen. Vi kan be riktig andektig og med sødme; vi leser og hører Ordet med særlig lyst og glede; vi har stor tillit til Gud og kaller ham vår kjære Far; vi kan tale med frydefulle lepper om Guds faderlige omsorg, miskunn og trofasthet; vi kan

synge, prise Gud og glede oss i hans kjærlighet; vi kan dessuten være vennlige og hjelpsomme mot vår neste.

I en slik tilstand finner vi behag i oss selv og har det godt, og vi merker ikke at dette velbehaget, denne roen og gleden ikke egentlig og hovedsakelig har sin grunn i Gud og hans hellige vilje, men i vår timelige lykke som en Guds gave.

Vi elsker ikke Gud rent, for hans egen skyld, men for den gode tilstandens skyld som han har satt oss i og hittil latt oss forbli i. Vi roser oss av den korsfestede Jesus fordi vi finner og eier ham som i en lysthage midt blant blomster, og ikke merker noe til hans kors, hans gallebitre drikk, hans fattigdom og nakenhet, hans angst og sorg.

Så kan han ha grunn til å si til oss som fordum til jødene: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Dere søker meg, ikke fordi dere så tegn (og, grepet av dem, ville tro på meg og lære av meg hvordan man skal behage Gud), men fordi dere spiste av brødene og ble mette (og håper at jeg også i framtiden skal bespise og mette dere på samme måte)» (Joh 6,26).

Det er ofte med oss i timelig medgang som med visse berusede folk, som er svært glade, oppstemte, vennlige, gavmilde og meddelsomme – ja ofte, når de blir ført inn på åndelige tanker, meget andektige, så de mang en gang utgyter tårer, som de ellers pleier å ha mangel på.

På samme måte er vi ofte, når hjertene våre er beruset av de jordiske godenes søte nytelse, svært glade, oppstemte, vennlige og andektige, og vi blir ikke var at slikt ikke har sitt utspring alene i Gud og hans nåde, men i den timelige lykken vi befinner oss i. Derfor må den kjærlige og allvise Gud foreta en forandring med oss.

Han må ta bort den søte vinen som hjertet vårt pleier å drikke seg full på; han må stille Herren Jesus fram for oss ikke blant blomster, men blant torner; han må fjerne den myke puten som hjertet vårt hviler på utenfor ham. Slik skal det bli kjent hvordan det egentlig står til med hjertet, og at det ennå mangler mye, ja ofte alt, enda det hittil har trodd at det eide det i overflod.

Og uten tvil er det dette den kongelige profet har villet gi til kjenne når han sier: «Jeg sa i min trygghet: Aldri i evighet skal jeg rokkes! Herre, i din nåde hadde du grunnfestet mitt fjell. Du skjulte ditt åsyn, da ble jeg forferdet» (Sal 30,7-8).

Hit hører også ordene til profeten Jona, slik en gudfryktig lærer utlegger dem: «De som tar vare på tomme forfengeligheter, de forlater sin miskunn» (Jona 2,9). Den som forlater seg på det timelige, på rikdom, på ære og på mennesker, holder seg sannelig til tomme forfengeligheter og viker med hjertet – enda han selv verken tror eller merker det – fra Guds nåde, som alene holder oss oppe og styrker oss og alene varer evig. (*Den gudfryktige læreren er Johann Arndt.*)

Dessuten har hjertet vårt, så lenge det går oss godt og vi så å si sitter i en rosenhage, svært gode tanker om verden og ser den ikke egentlig som noen jammerdal, men snarere som et annet paradis. Det tenker sjelden, eller bare kaldsinnig, på himmelen og ønsker seg dit så sent som mulig. Det har ikke lyst til å vandre herfra og være med Kristus, fordi det har det godt og har et godt herberge.

Siden det dessuten blir æret og elsket av mange, mener det at det har mange venner som det godt kan stole på; og når lykken og velstanden varer noen år på rad, kan det ikke fatte hvorfor Den Hellige Skrift taler så mye om alle tings forfengelighet, ubestandighet og forgjengelighet. Og fordi det endelig i en slik tilstand også ber, synger, går i kirken og legger seg etter et godt liv og levnet, blir det ikke var at det elsker verden og har viklet seg inn i det forgjengelige.

Derfor kan ikke den Høyeste annet – han må forvandle vårt solskinn til uvær, vår glede til sorg, vår rikdom til fattigdom, for at vi skal erfare at verden er en tårenes dal, full av ubestandighet, forfengelighet, dårskap og elendighet, så vi blir lei av den og alvorlig og inderlig lengter etter himmelen. Da blir det også kjent at ikke alle var de sanne vennene vi holdt dem for; da kommer menneskenes utroskap og falskhet for en dag; da lærer man å si av hjertet:

Mer tro enn du, min Frelser kjær,
ei noen sjel på jorden er …
Fra alle mennesker til deg
min hu jeg har opløftet;
hjelp meg nå ved deg kun fast å holde!
Bevar meg, Gud, at jeg ei må
beskjemmet noensinne stå
og fienden glede volde!

Mange venner ligner svalene, som i den deilige sommertiden er omkring oss og hos oss, men når vinteren kommer, drar de bort, så de ikke er å se noe sted. De ligner kvikksølvet, som, etter hva naturkyndige forteller, elsker gullet og holder seg til det; men når gullet blir satt i ilden og renset, går det straks bort i røyk. Fattigdommen kan man med rette kalle vennenes prøvestein, fordi den skiller de sanne og trofaste fra de falske og lærer de gudfryktige sjelene at den korsfestede Jesus er den beste venn, som ikke viker og ikke vakler, som ikke elsker vår lykke og vårt gods, men oss og vår sjel.

Mang en gang rammer ulykken og fattigdommen også de hjerter hvis samvittighet gir dem det vitnesbyrd at de i enfold og redelighet for Gud, ikke i kjødelig visdom (og innbilning), men i Guds nåde, har vandret i verden og med oppriktighet lagt vinn på å tjene Gud (2 Kor 1,12).

Den gode og allvise Gud tar ofte alt timelig gods bort selv fra dem som med alt det de eide daglig har ligget for hans føtter, som har erkjent at de er hans husholdere, og oppriktig har strebet etter å bruke alt til hans ære og nestens tjeneste og holde seg selv ubesmittet av verden. Det ser vi av det som hendte Job, som Gud selv gir det vitnesbyrd at det ikke er noen på jorden som han, en så uklanderlig og rettskaffen (oppriktig og mot Gud og neste trofast) mann, som frykter Gud og holder seg fra det onde (Job 1,8).

Job forteller også selv utførlig hvordan han oppførte seg i sin timelige lykke: at han ikke satte sin lit til det forgjengelige godset, ikke gledet seg over det og skrøt av det overfor noen, men villig tjente de fattige og elendige med det, fremmet rett, dempet ondskap og overalt oppførte seg slik at hjertet hans ikke bebreider ham noen av hans dager, så han trygt kan påkalle sitt vitne i himmelen (Job 29,12 f.; 31,13 f.; 16,19; 27,6).

Likevel ble han plutselig grepet av elendighetens dager; den ene ulykken etter den andre kom over ham; han mistet på én eneste dag sin store formue og sank ned i den ytterste fattigdom og forakt.

Men nettopp denne herlige og trøstende beretningen, som vi ikke for mye gull ville være foruten i Bibelen, lærer oss hvilke grunner den hellige og miskunnsomme Gud har til å gå fram slik med sine kjære barn. Det skjer for å gjøre djevelen, som anklager dem for Gud som om de bare tjente ham for lønn, til en løgner og la ham komme

til skamme, og for å bringe deres oppriktige tro, deres usminkede kjærlighet og urokkelige håp for dagen og stille dem fram for andre til styrkelse, trøst og etterfølgelse.

Når Gud Herren forvandler sine egnes timelige lykke til fattigdom, er det som å ta bort en maske eller et dekke fra et vakkert ansikt, eller la en vakker person tre fram i enkel drakt uten stas og prakt, så skjønnheten viser seg desto mer framragende og beundringsverdig, fordi den er blottet for alle fremmede hjelpemidler. Den slipte og kantede diamanten spiller vakrest, og i de kalde, mørke vinternettene skinner og tindrer stjernene klarest. Slik kommer også de troendes gudfrykt best til syne i trengsel, fattigdom og elendighet.

Krysopras – en edelstein som omtales i Johannes' åpenbaring (Åp 21,20) – lyser meget klart om natten og på et mørkt sted, mens glansen om dagen derimot er matt og nesten ikke kan ses. Slik er de troendes hjerte: Dets dydsglans er aldri skjønnere enn når det er omgitt av trengslens natt. Gud har aldri større ære av sine barn enn når de er stedt i fattigdom og nød og i gjerning viser at de tror på ham, elsker ham og stoler på ham, og så videre.

Når du nå overveier alt dette, så vær frimodig, du gudelskende hjerte, selv om allehånde ulykkestilfeller har tilintetgjort velstanden din, og lær å si av hjertet med Job: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21). Tror du av hjertet at intet skjer uten Guds, din kjærlige Fars og trofaste Skapers, hellige råd og vilje, og at også lykken din er blitt til ulykke ved hans forsyn og styrelse, hvordan kan da dette mishage deg?

Vi undrer oss over, og synes ikke det var vel gjort av profeten Jona, at han torde bli vred på Gud og så å si kives med ham, da Gud ved en orm hadde ødelagt kikajon-planten som han i én natt hadde latt vokse opp over Jona til en skygge. Men vi må se til at ikke også vi, likesom Jona, lar den menneskelige skrøpelighet overvelde oss og få oss til å knurre mot Gud og finne mishag i hans styrelse og gjerninger på grunn av tapte timelige goder, som på grunn av sin forgjengelighet kan sammenlignes med Jonas kikajon. (*Om kikajon, se første bind, s. 826.*)

Han er Herren og har frie hender til å gjøre med sitt som han vil. Er det han gir, oss kjært, bør det heller ikke være oss imot at han tar det tilbake; ja, med rette burde det være oss kjærere når han tar det enn

når han gir det, for å eie det timelige medfører stor fare og et tungt ansvar, som tapet av det befrir oss for. Alt Gud gjør med sine barn, har sin begynnelse og kilde i hans faderlige godhet; heller ikke har det noen annen ende enn nettopp denne hans kjærlighet og trofasthet.

Har han tatt godset ditt fra deg, min medkristne, så har han i sin kjærlighet og miskunn funnet det tjenlig slik. Han vil åpenbare og rette dine mangler, lutre din tro, rense din tillit, prøve din kjærlighet, øke din andakt, berike din sjel med åndelige og himmelske goder og ved deg fremme ære for sitt navn, skam for Satan og oppbyggelse og bedring for din neste. Har du også noe å si mot dette?

Da Herren Jesu disipler for over Galilea-sjøen og var i fare fordi vinden var dem imot, kom Jesus mot morgenen til dem. Da ble de enda mer forferdet, trodde det var et spøkelse og ropte av frykt; men da Jesus talte til dem og sa: «Vær ved godt mot, det er meg», var all frykt over (Matt 14,24 f.).

Slik gikk det også med Josefs brødre. Så lenge de var i den tro at stattholderen i Egypt var en fremmed og hadde vendt sin ugunst mot dem, svevde de i angst og nød; men da han åpenbarte seg for dem og sa: «Jeg er Josef, jeg er Josef, deres bror», var all frykt og angst overstått (1 Mos 45,3-4).

Nå, hvis vi ikke visste hvem vi har med å gjøre i de trengslene som møter oss, kunne ingen laste oss for at vi ikke kunne finne oss i dem.

Men når vår Jesus åpenbarer seg i sitt ord og sier: «Det er meg; jeg er Jesus, din bror, som elsker deg som sin egen sjel», hvorfor gir vi oss da ikke straks tilfreds og stoler på hans miskunn? Det som går gjennom Jesu hode, hjerte og hender, kan ikke være ondt. Din Jesus, min medkristne, vil prøve deg om du også vil tjene ham og forbli ham tro for ingenting – for en bit brød og en slurk vann, i fattigdom, sult, kummer og nakenhet.

Si ham ikke imot, men bevis i gjerning din trofasthet, kjærlighet og hjertets oppriktighet; her er det ikke tid til å klage, men til å legge sin trofasthet for dagen. Bevis derfor i gjerning at du er tilfreds selv om Gud tar alt fra deg, bare du får beholde den korsfestede, nakne, blodige og fattige Jesus. La hans nåde være deg nok.

Hvis du sammen med det timelige godset også mistet Jesus og det søte og salige fellesskapet med ham, ville jeg råde deg til uten opphold å be, gråte og klage til du hadde fått ham igjen. Men vi vet at begge

deler på ingen måte behøver å høre sammen – ja at Guds nåde og den dyrebare Jesus oftere holder selskap med fattigdommen enn med rikdommen. Vi vet at de troende likevel er Guds utvalgte, hellige og elskede, selv om de henger nakne og blottede, fattige, elendige og forlatte på korset sammen med sin Frelser.

Hva har vi da å klage over? Den som ennå eier Guds nåde i Kristus Jesus, har ikke grunn til å klage over noe tap. Har noen hedenske mennesker kunnet komme så langt med sin verdensvisdom at de etter å ha mistet godset sitt ved en ulykke likevel kunne si at de ikke hadde mistet noe – at de bar alt sitt med seg (fordi kunsten og forstanden deres ikke kunne tas fra dem) – hva må da ikke sømme seg for oss kristne? Gi deg da tilfreds, du kristne hjerte, og vær fornøyd med din Guds hellige, nådige vilje; si eller syng med glede:

Hvorfor skulle jeg vel klage?
Kristus er
meg jo nær;
hvem vil ham borttage?
Jeg ved ham skal eie livet,
som han meg
nådelig
har i troen givet.

Men kanskje vil du innvende: «Å, hvor surt faller ikke fattigdommen meg, og hvor hardt trykker den ikke meg og mine, fordi vi ikke er vant til den! Tidligere hadde vi våre bekvemmeligheter i alle ting; men nå er alt borte. Vi holdt et godt bord og hadde de velberedte rettene våre til rett tid; vi bodde i et velbygd hus; vi hadde vårt rikelige innbo, våre myke dyner, vakre klær og så videre. Dette er nå alt sammen fortært av ilden, det er revet fra oss, og vi har ikke beholdt noe annet igjen enn elendighet og ubekvemmelighet.» I så fall vil jeg gjerne, du Guds menneske, tjene deg med trøstefull veiledning etter den evne Gud gir.

Det var å ønske at alle velstående folk ville legge seg etter å være fattige midt i sin rikdom og lide mangel midt i sin overflod, og at de alltid ville ha for øye apostelens ord: «De som har hustru (og gods, klær, hus, bekvemmeligheter), skal være som de som ikke har, de glade som de som ikke gleder seg, de som kjøper, som de som ingenting eier, de som bruker verden (og dens gods, bekvemmeligheter og

så videre), som de som ikke bruker den. For denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,29-31).

Dermed lærer han tydelig hvordan en kristens hjerte skal være innstilt i timelig velstand. Det må nemlig ikke henge seg slik fast ved den, som om det ikke kunne leve uten den; det må ikke glede seg slik over den, som om det ikke hadde noen annen glede; det må ikke skjemme seg bort og forvenne seg ved bruken av den og ikke misbruke formuen sin til overdreven prakt, overdådig traktering og altfor mye og kostbart bohave.

En kristen må i stedet betenke at han er kalt til å tjene Guds vilje, til å ta Herren Jesu kors på seg og følge ham, lide og dø med ham; at dessuten alle timelige ting er underlagt verdens stadige ubestandighet, så den som er rik, snart kan bli fattig, og den som har mye, snart kan ha ingenting.

Derfor må han i tide være forberedt på alle tilfeller, leve i sitt hus som i et herberge, betrakte det han har som lånt og fremmed gods, og strebe etter å være rede hver tid og time til med villig hjerte, etter Guds vilje, å forlate alt og bytte bekvemmelighet med ubekvemmelighet, sine gode klær med en linkjortel eller tiggerdrakt, sine lekkerbiskener med tårebrød, sin anseelse med forakt og den største rikdom med den ytterste fattigdom.

For å nå dette er det tjenlig at han innretter og fører husholdningen sin ikke slik han kan og har råd til, og slik det lystne og syndige kjød ønsker og begjærer, men slik det stemmer med hans kristendom og er til gagn for hans egen sjel og de sjelene som er ham betrodd. En kristen husbond må i klesdrakt, mat, bohave og så videre ikke rette seg etter pungen sin, men etter sin stand og først og fremst etter sin samvittighet og Guds ord, og i så måte ordne alt slik at det ikke blir til skade, men til fremme for hans kristendom.

Skriften har gagnlige påminnelser om dette, bare vi vil ta imot dem. «Ha ikke en slik omsorg for kjødet at det vekkes begjær!» sier apostelen (Rom 13,14). Med disse ordene forbyr han riktignok ikke at man i nødvendig grad sørger for kroppen sin som det seg hør og bør og forsyner den med klær, mat, drikke, legemidler og annet underhold.

Men han minner om at man i slike ting bør holde mål og innrette alt slik at kjødets onde lyster ikke vekkes, næres og styrkes, men heller

underkues, og slik at kjødet ikke får lov til å stå imot ånden, men blir brakt til å adlyde den.

Hit hører også det han sier et annet sted: «Vandre i Ånden (følg Guds ord, som Den Hellige Ånd fører dere ved; lev ikke etter fornuftens og kjødets velbehag, men etter Åndens fornyelse i Kristus)! Så skal dere ikke fullføre kjødets lyst. De som hører Kristus Jesus til, har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,16.24).

Til denne korsfestelsen av kjødet hører uten tvil blant annet at man nekter det og unndrar det all overdreven og unyttig pleie og bekvemmelighet, og med hensyn til mat, drikke, klær og søvn ikke behandler det etter dets lyster, men etter dets trang og etter det mål som vi ut fra Guds ord og vår erfaring finner tjenlig til øvelse i gudfryktighet og til å unngå synd.

Hit hører også alle de skriftordene som handler om selvfornektelse og å gi avkall på verden, som disse: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg» (Luk 9,23). «Slik kan ingen av dere være min disippel uten at han oppgir alt han eier» (Luk 14,33).

«Skikk dere ikke lik denne verden, men bli forvandlet ved at deres sinn fornyes, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som han har behag i, det fullkomne» (Rom 12,2). «Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham. For alt som er i verden, kjødets lyst og øynenes lyst, og hovmodig skryt av det en er og har, er ikke av Faderen, men av verden» (1 Joh 2,15-16).

Dessuten disse: «Har vi mat og klær, skal vi la oss nøye med det» (1 Tim 6,8). «Ved Kristus, den korsfestede, er verden blitt korsfestet for meg og jeg for verden» (Gal 6,14).

«Jeg har lært å være fornøyd med det jeg har. Jeg vet hva det vil si å leve i trange kår, jeg vet også hva det vil si å ha overflod. I alt og i alle ting er jeg innviet – både å være mett og å sulte, både å ha overflod og lide nød» (Fil 4,11-12). «Men jeg undertvinger mitt legeme og holder det i trelldom, for at jeg som forkynner for andre, ikke selv skal finnes uverdig» (1 Kor 9,27).

Og endelig disse: «Likeså skal kvinnene kle seg sømmelig og pynte seg i ærbarhet og med måtehold, ikke med hårfletninger og gull eller perler eller kostbare klær, men med gode gjerninger, slik det sømmer

seg for kvinner som bekjenner seg som gudfryktige» (1 Tim 2,9-10). «Deres pryd skal ikke være den utvortes – hårfletninger og påhengte gullsmykker eller fine klær – men hjertets skjulte menneske, med den uforgjengelige prydelse: en mild og stille ånd» (1 Pet 3,3-4).

Når et kristent hjerte omhyggelig sammenholder og overveier disse skriftordene, ser det tydelig at det ikke, som sagt ovenfor, står en kristen fritt å bruke midlene sine etter eget sinn og etter verdens måte, selv om han er velstående og rik. Han må her være varsom, frykte Gud, holde mål, være ydmyk og samvittighetsfull; han må ikke la kjødet få sin vilje, ikke føye lystene dets, ikke skikke seg lik verden i overdådighet, prakt, kresenhet og vellyst, men i gjerning vise at han er en elsker, disippel og etterfølger av Jesus Kristus, den korsfestede, og har lært å forakte verden med dens forfengelighet.

Han må derfor ikke alltid spise og gjøre seg til gode etter formuen sin, men etter samvittigheten. Han må ikke alltid forlange og skaffe seg den lekreste og kostbareste maten, de beste drikkene og alle slags sjeldne saker, men ved måtehold venne munn og mage til også å finne smak og behag i dagligdags, alminnelig og mager kost; han må av og til ta til takke med en bit brød og en enkel drikk.

Skulle det være gjort noen feil ved tilberedningen av maten, bør han ikke gjøre noe større oppstyr av det, ikke begynne å banne og rase, men tenke ved seg selv at han ikke engang fortjener det så godt, og at det er mange andre her i verden som står høyt over ham i hellig liv og levnet og likevel ikke har det så godt som han. Han må heller ikke overlesse seg med mat og drikke eller ete og drikke med en slik lyst som om han ikke kjente noen annen smak og lyst, men holde mål og søke den beste smak og søteste lyst i Gud og hans miskunn.

Han må av og til, ja oftere, nekte seg selv både det ene og det andre. Det gjelder for eksempel på den årstiden da man kan få noe nytt av kjøtt, fisk eller frukt, og det ville gjøre mange vondt om de ikke straks kunne få det, bare det er å få, hva det enn skal koste.

Men en samvittighetsfull kristen vil, selv om han har råd til å kjøpe det, tvinge seg selv og ikke straks sende bud etter det – og det ikke av gjerrighet, men for å holde sitt kjød nede, temme sin vilje og venne seg til i nødsfall å kunne unnvære disse og lignende rariteter. (*Sjeldenheter, sjeldne saker.*)

Det er kanskje laget en rett til ham som han liker svært godt; da vil han ikke alltid føye matlysten sin og mette seg med den, men bryte av, stille sulten med noe enklere og overlate og sende resten til en fattig som ikke har kunnet lage til noe for seg.

Han har en god drikk vin eller øl i kjelleren og har slukket tørsten; det står ham fritt å la seg gi enda en drikk til fornøyelse og måteholden glede, men han vil likevel mang en gang nekte seg den, bare, som sagt, for å holde kjødet nede og venne det til å kunne unnvære det det gjerne vil ha.

På samme måte vil et gudfryktig menneske forholde seg med hensyn til klesdrakt, sengeklær, bohave og andre bekvemmeligheter. Han vil riktignok legge vinn på renslighet og bære gode klær som passer for ham; men han vil ikke ønske at de akkurat skal være av det nyeste stoffet og sjeldneste tøyet, som nylig er innført fra fremmede land, besatt med mange kniplinger, bånd og narrestreker og sydd etter nyeste mote av den dyreste skredder, men gjerne være tilfreds med det vanlige og tarvelige.

På samme måte vil han også i sitt hus, ved sin bønn og gudstjeneste, være enkelt kledd etter Guds barns måte og tre fram for sin Gud uten overdådighet, og så videre. Sengen hans vil lett være god nok for ham, og i friske dager vil han vanskelig klage over at den ikke er mykt nok oppredd.

Når han skaffer seg innbo, vil han se mer på det nødvendige enn på skjønnhet og slett ikke på prakt og stor stas, fordi han stadig stiller seg for øye sin uverdighet, de verdslige tings forgjengelighet og ubestandighet, faren ved verdenskjærlighet og verdensglede, visshet om sin død og lignende. Han vil likeledes lett være tilfreds med huset han bor i, bare det er beleilig for utførelsen av hans kalls plikter og så videre.

Jeg har sett og erfart at gudelskende folk som var ansett og velstående på hjemstedet sitt, av og til har dratt ut på landet og tilbrakt et par dager og netter i en bondehytte, latt seg nøye med et halmleie, spist og drukket av leirkar og vist seg nokså fornøyde med det. De har også sagt til fortrolige venner: «La oss lære å forakte og unnvære verdens prakt og vår bekvemmelighet, så vi, om nødvendigheten skulle kreve at vi forlot alt for Kristi skyld, eller det skulle behage Gud å ta fra oss alt vi eier ved krig, brann eller andre ulykkestilfeller, likevel kan tjene ham villig og med glede!»

Noen har for skikk å la tjenestefolkene sine spise ved samme bord som dem selv, og mang en gang la det som er laget til dem selv, stå og heller rekke etter tjenestefolkenes fat.

Noen lar riktignok ikke tjenestefolk og daglønnere spise ved samme bord, men lar dem likevel komme inn i samme stue og holde måltid i deres nærvær – ikke bare for at alt skal gå gudelig, ærbart og ordentlig til, men også for at de selv kan ha en påminnelse om takknemlighet og ydmykhet for Gud, og for å lære seg ikke å forakte enkle og fattige mennesker og deres stand, men å elske dem og venne seg til dem.

Jeg har sett velstående og ansette personer snakke svært vennlig med enkle og fattige mennesker som enten har hatt noe å gjøre hos dem eller ellers møtt dem. Når de kom og gikk, rakte de dem hånden og viste seg meget imøtekommende mot dem, ikke bare fordi de æret Kristus i dem, men også for å bli kjent med dem og for at selskapet deres ikke skulle forekomme dem ubehagelig og fremmed om den Høyeste skulle ville føre dem inn i det.

Jeg har hørt gudfryktige, rike mennesker si, når de delte ut almisser til de fattige, at de var skyldige å gi dem med samme sinn som de selv tenkte å ta imot dem med, om Gud lot dem bli fattige; de var rede ikke bare til å gi, men også, om Gud så ville, til å ta imot.

Noen har gjort seg til de elendiges tjenere og tjenerinner, har besøkt dem i deres trengsel, oppvartet og pleiet dem i sykdommene deres og selv brakt dem legemidler og forfriskninger, alt i den hensikt å kunne være fattige midt i sin rikdom og venne seg til de fattiges selskap.

Jeg har allerede tidligere anført et bemerkelsesverdig eksempel på dette, og her vil jeg føye til et annet. I en navnkunnig by i nærheten døde i året 1642 en evangelisk adelsmann av høy rang. Han testamenterte ikke bare sin store formue, som etter troverdige folks utsagn utgjorde over sytti eller åtti tusen daler, til milde formål – til støtte for den studerende ungdom, til skoler og til de fattiges underhold i forskjellige byer – men begav seg også i den nevnte byen inn i en fattigstue.

Der ble han de fattiges forstander, leste for dem av Skriften og andre gudelige bøker, holdt til bestemte tider bønnetimer med dem, formante dem til gudfrykt og et hellig liv og levnet og gikk foran dem

med sitt eksempel; han pleiet dem i sykdommene deres, kledde seg enkelt som de og sovnet omsider salig inn på dette hospitalet. Han hadde bestemt at kroppen hans skulle begraves uten noen prakt, ja uten likkiste, blant de fattige på hospitalets kirkegård, og slik ble det også gjort. (*Eksemplet: se andre del, 4. preken, s.* 213.)

Om den hellige Elisabeth fortelles det at hun av og til kledde seg meget enkelt, på fattigfolks vis, og sa til hoffdamene sine: «Hvis jeg var fattig, måtte jeg hjelpe meg med slike klær.» Man vet om noen at de svært sjelden har tatt på seg de fine klærene de hadde i samsvar med sin stand og formue, og jeg kjenner eksempler på at gudfryktige mennesker i mange år knapt én eller to ganger har brukt bryllupsklærne sine, fordi de ikke kunne fordra dem på grunn av kostbarheten og aldri tok dem på uten motvilje.

Noen har ikke villet vite hvor mye de eide, og har aldri talt opp pengeforrådet sitt, men latt det ligge som glemt og foraktet. Andre har av og til tatt en blank daler med et vakkert preg, med mange hoder og så videre, eller en annen pen mynt, og gitt den til de fattige, for selv å lære å forakte slike og alle andre penger og villig miste dem.

Da en kristen mann hadde noen kjære venner hos seg ved bordet, og et vakkert slipt glass gikk i stykker på grunn av en gutts uforsiktighet, lo han bare av det. Hans kone, som var blitt svært oppbrakt, sa at hun fant det underlig at han kunne le av dette. Han svarte: «Kan vi ikke miste et slikt glass uten harme og uvilje, hvordan skal vi da bære oss ad om Herren tok hus og gård og alt fra oss?»

Alt dette har jeg anført i den hensikt å vekke til ettertanke dem som mener det alvorlig med sin kristendom og av hjertet ønsker å tekkes Gud og bli salige, og vise at man må forbli fattig midt i sin rikdom og ikke henge hjertet sitt ved den, men alltid være i Åndens frihet. En slik tenkemåte stemmer ikke bare med alle de skriftstedene som er anført tidligere, men også med noen eksempler vi finner i Skriften.

Om kong David leser vi at da filisterne lå i leir i Refa'im-dalen, fikk David lyst til å drikke av vannet i en brønn som var ved porten i Betlehem – et vann som uten tvil ofte hadde smakt ham meget godt i ungdommen. Da tre av Israels helter slo seg gjennom og brakte kongen vann fra denne brønnen, ville han ikke drikke det, men øste det ut for Herren og sa: «Det skal være langt fra meg, Herre, å gjøre

dette! Skulle jeg drikke blodet av de mennene som gikk av sted med fare for livet?» (2 Sam 23,13 f.).

Om Herren Jesus selv forteller apostelen Johannes at da han på reisen kom til Sykar i Samaria i den hete middagstimen og var trett og utmattet, satte han seg ved en brønn der. Som man kan se av andre omstendigheter, var Herren også sulten og tørst og ønsket noe å drikke.

Men da en samaritansk kvinne kom til brønnen for å øse vann, og han kom i samtale med henne og ville omvende henne, glemte han tørsten sin og søkte å gi henne livets vann å drikke. Og da disiplene hans, som hadde vært i byen for å kjøpe mat, oppmuntret ham til å spise og forfriske seg, sa han: «Jeg har mat å ete som dere ikke vet om! Min mat er å gjøre hans vilje som har sendt meg, og å fullføre hans gjerning» (Joh 4,5 f.).

Hit hører også det den hellige Paulus forteller om seg selv: Enda han mente seg berettiget til å få sitt underhold av de menighetene han forkynte evangeliet for, ville han likevel ikke gjøre det, men heller ernære seg ved sine henders arbeid.

«Når vi har sådd de åndelige goder hos dere», sier han, «er det da for mye om vi høster timelige goder fra dere? Har andre slike rettigheter hos dere, skulle da ikke vi ha det enda mer? Men vi har ikke gjort oss bruk av denne retten. Vi tåler alt, for at vi ikke skal legge noen hindring i veien for Kristi evangelium» (1 Kor 9,4 f.; jf. Dan 1,8 f.).

Av dette ser vi at det sømmer seg for en kristen, og er til gagn for ham, at han ved Guds Ånd og nåde, etter hans hellige ord, styrer og tvinger sine naturlige begjær; at han i et hellig øyemed og av viktige grunner avholder seg fra det han ellers har god rett og makt til; at han ikke gjør og tillater seg selv alt som står ham fritt og som han tør gjøre, men i alle ting søker å fremme Guds ære, holde sitt kjød nede og lære sitt selvrådige hjerte å underkaste seg Guds vilje helt og med glede.

Dersom rike mennesker, nest etter flittig bønn om Den Hellige Ånds styring, aktet på og øvde dette mens lykken deres sto i blomst, skulle det ikke falle dem så tungt å finne seg villig i fattigdom og bære den med tålmod når Gud lar dem synke ned i den.

Man ville da ikke trenge den klagen vi nevnte ovenfor og det vidløftige svaret på den, men si med glede: «Jeg visste jo at godset mitt var bedragelig og forgjengelig, og at enten måtte jeg forlate det,

eller det meg. Jeg har for lengst ved Guds nåde forberedt meg på en slik forandring. Jeg har aldri vært rik, ikke engang da jeg var på det rikeste; jeg forstår ikke bare å eie rikdom, men også å miste den etter Guds vilje. Skulle jeg ikke like gjerne tjene min Gud når jeg bare har en bit brød og en slurk vann, som når jeg har mange retter, god vin og godt øl? Skulle jeg ikke like gjerne følge min korsfestede Jesus i dårlige og fillete som i prektige og kostbare klær? Jeg elsker Jesus og intet annet; når jeg bare har og beholder ham, bryr jeg meg verken om himmel eller jord. Hva spør jeg etter hvordan jeg har det underveis, når jeg bare kommer til himmelen?»

Gods og legeme, sjel og livet
eier han,
ene han;
han meg har det givet.
Vil han fordre det tilbake,
skje hans bud!
Jeg min Gud
glad vil ære uten klage.

Nå vil du vite, du gudelskende sjel som er bedrøvet over tapet ditt, hvordan du i så måte har oppført deg i din velstand, og om du har hatt slike tanker og lagt vinn på å forbli fattig midt i rikdommen og bevare hjertet ditt fritt, eller ikke. Hadde du gjort det, ville ikke fattigdommen nå virke så sur, bitter og fremmed på deg.

Men hvordan det enn er, skal du ikke mangle trøst. Du sier: «Fattigdommen gjør meg og mine så mye mer vondt, fordi vi ikke er vant til den.» Jeg svarer: Guds nåde og Jesu Kristi kraft hjelper oss å overvinne alt. «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk», sier apostelen (Fil 4,13). Be Gud om at han, siden han har gitt deg korset, også vil gi deg trøst og tålmod. Be Herren Jesus om å hjelpe deg å bære korset og byrden din.

Tid og øvelse skaper vane. En ung hest lar seg bare nødig legge seletøy på og spenne for vognen; men senere blir den så vant til det at den ikke gjør motstand mer, men finner seg villig i arbeidet. For en gutt faller det først surt å sitte stille på skolen og ikke gjøre annet enn å be, lese og skrive; men med tiden blir han vant til det og gjør ofte alt med lyst.

Om det nå i begynnelsen faller oss surt og tungt å lide fattigdom, sult, kulde og nakenhet, så la oss bare se på Jesus, vår forgjenger, på så mange gudfryktige sjeler, våre stallbrødre, og på nytten og enden av vår elendighet; da blir alt lett og søtt.

Hvor mange eksempler har man ikke på mennesker som fra sin timelige lykke var sunket ned i elendighet, i begynnelsen ikke visste å finne seg i det, men siden ved Guds nåde kom så langt at de fikk sin elendighet kjær, takket Gud for den og forsikret høyt at om det sto dem fritt, ville de ikke velge sin forrige velstand, men beholde sin fattigdom, fordi trengselen gir dem større sikkerhet for å forbli på den rette veien til himmelen enn denne verdens lykke.

Streb etter dette, du kristne hjerte, for det er jo bedre å gå fattig og elendig, blottet og naken, med mye arbeid, mye lengsel, mange sukk og tårer inn i himmelen enn med full pung og buk, med mye latter og jubel å løpe inn i helvete.

Du sier: «Vi har hatt vår bekvemmelighet og mistet den og har ikke beholdt noe annet igjen enn fattigdom og ubekvemmelighet.» Jeg svarer: En kristens beste bekvemmelighet og største glede må bestå i Guds gode og hellige vilje og i det salige fellesskapet med Herren Jesus.

Hva gjør ikke en brud eller kjærlig hustru for sin brudgoms eller manns skyld! Hvor mange besværligheter tåler ikke ofte en spedbygd person for den hun elsker! Og vi skulle vegre oss for å gi slipp på vår bekvemmelighet og lide ubekvemmelighet etter vår himmelske Fars vilje og for vår Jesu skyld!

Hvem har dessuten lovet oss mye bekvemmelighet og en rosenhage eller et paradis her i verden? Hvor finnes den Guds forjettelse at han vil føre oss til himmelen på rosenblader? Og hva innbiller vi oss, siden vi vil foreskrive vår Gud hvor godt og bekvemt han skal la oss ha det her i verden? Skylder han oss noe? Eller har vi gitt ham noe først, så han skulle betale oss det igjen? Vær stille og lid derfor, min medkristne! La bare det syndige kjødet bli skikkelig medtatt og hardt behandlet; det fortjener ikke bedre, og heller ikke er noe annet gagnlig for det.

Du sier: «Vi hadde vårt gode bord å gå til og fikk vår velberedte mat til rett tid, men nå må vi ta til takke med smal kost og har ofte ikke det tørre brød.» Jeg svarer: Over dette burde vi ikke føre noen klage,

men, som Jakob, ikke be Gud om annet enn brød å ete og klær å kle oss med (1 Mos 28,20) og, etter apostelens formaning, når vi har dette, la oss nøye med det (1 Tim 6,8).

Gud har riktignok lovet oss underhold i dette livet, men ikke at han alltid vil beverte oss med mange retter og kostelige drikker. Er det ikke nok for oss at vi eter av ett fat med Guds hellige barn og ikke blir dårligere bespist enn de?

Elia ble ved bekken Krit forsynt av ravnene med brød og kjøtt og drakk av bekken; men hos enken i Sarepta måtte han i flere år ta til takke med oljekaker. Herrens engel brakte ham engang maten hans, men intet annet enn en kake, stekt på hete steiner, og en krukke med vann (1 Kong 17,6.12 f.; 19,6).

Profeten Elisja og disiplene hans måtte nøye seg med noe grønt som de lette opp på marken, til det kom en mann som brakte dem tjue byggbrød og en del ferskt korn (2 Kong 4,38.42). Herrens disipler plukket aks for å stille sulten (Matt 12,1). Herren Jesus bespiste to ganger en stor mengde mennesker i ødemarken og lot ikke sette fram annet for dem enn brød og litt fisk (Mark 8,6-7; Joh 6,11).

Etter hans oppstandelse la disiplene et stykke stekt fisk og noe av en honningkake fram for ham, og dermed var han vel fornøyd (Luk 24,42); senere laget han også et måltid til dem, der bevertningen var brød og fisk og en slurk vann fra Tiberias-sjøen (Joh 21,9). Lasarus ba ikke om det beste og lekreste, men bare om smulene fra den rike manns bord (Luk 16,21).

Se, min medkristne, slik behandler Gud sine barn. Hvordan skulle du da tørre å innvende noe mot at han ikke beverter deg annerledes, særlig når du vet at denne enkle bevertningen er krydret og blandet med hans søte nåde og kjærlighet? Den som blir bespist med manna fra himmelen, glemmer lett Egypts kjøttgryter, fisk, rødløk og hvitløk. Å, hvor godt smaker ikke en bit brød som Herren Jesu hånd tilbereder og rekker oss!

Når jeg er forvisset om min Guds nåde i Kristus Jesus og har Den Hellige Ånds vitnesbyrd om min barnerett hos Gud i hjertet mitt, vil jeg gjerne være tilfreds om min Gud ikke gir meg annet enn tårebrød å ete og trengselsvann å drikke.

For meg er det nok at jeg har mat og drikke i det mål og av den beskaffenhet at kroppen min forblir dyktig til å tjene Gud og min

neste; jeg ønsker ikke å tjene buken, men buken skal tjene meg. La meg spise så dårlig som mulig; når jeg bare kan tro vel, elske hjertelig, be andektig og tjene Gud og verden, er jeg fornøyd.

Jeg tenker mang en gang på Guds tro tjener Moses, som etter hans befaling steg opp på Sinai berg og var der hos ham i førti dager og førti netter uten å ete brød og uten å drikke vann, og som omsider kom ned igjen med tom mage, men med et skinnende ansikt (2 Mos 34,4.28 f.).

La også oss i fattigdom og trang stige opp til Gud med inderlig bønn, hellig andakt og gudelig betraktning; da skal vi finne at mennesket ikke lever (og får krefter, lyst og glede) av brød (og lekre retter) alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn (av hvert blikk som går ut fra hans nådige åsyn, hver trøst som går ut fra hans hjerte) (5 Mos 8,3; Matt 4,4).

I den navnkunnige teologen Salomon Gesners liv og levnet fortelles det blant annet at da han knapt var seks år gammel, døde faren hans og etterlot ham og moren i stor fattigdom. Da det kom en stor dyrtid, og moren var meget bekymret for hvordan hun skulle holde seg selv og sønnen i live, trøstet han henne med disse ordene: «Kjære mor, du skal ikke gremme deg for min skyld; for når jeg bare kommer på skolen, kjenner jeg ingen sult mer, men synes jeg er ganske mett.» Slik tilfredshet fant det fromme barnet i studiene, enda man nok kan vite at også Guds søte nåde gjorde sitt til.

Skulle da ikke en gudelskende sjel finne så mye glede og metthet i Den Hellige Ånds skole, der man selv lærer og lærer andre å kjenne Gud og Jesus Kristus, at den lett kan unnvære verdens overdådige og lekre retter?

Du sier: «Vi bodde i et velbygd hus, hadde våre gode sengeklær og alle slags bohave; det er nå borte», og så videre. Her kan jeg godt bruke de ordene som Gud lot si ved Jeremia til Baruk, da denne så at også han skulle komme til å miste alt han eide i den almene ulykken som Herren ville føre over det jødiske folk: «Dette skal du si til ham: Så sier Herren: Se, det jeg har bygd, det bryter jeg ned, og det jeg har plantet, det rykker jeg opp, og slik går det med hele jorden. Og du, ønsker du store ting? Gjør ikke det! For se, jeg lar ulykke komme over alt kjød, sier Herren. Men jeg vil gi deg livet til krigsbytte på alle de steder hvor du går hen» (Jer 45,3 f.).

Se, min medkristne, da din Frelser, Guds Sønn, kom til verden, tok han sitt første herberge i en stall og sitt hvile- og sovested i en krybbe; siden nøyde han seg med Josefs enkle hus og hans verksted, til han tiltrådte sitt embete, da han sa: «Revene har huler, og himmelens fugler har reder, men Menneskesønnen har ikke det han kan helle sitt hode til» (Matt 8,20).

Apostelen sier om seg selv og andre trofaste Guds tjenere: «Helt til denne stund er vi både sultne og tørste og nakne og mishandlet og hjemløse» (og er som en fugl som om natten blir jaget fra sitt sted og må fly omkring hit og dit) (1 Kor 4,11). Noen av de menneskene som verden ikke var verd, streifet omkring i ødemarker og fjelltrakter og holdt til i grotter og jordhuler; de led nød, hadde trengsel og fikk hard medfart (Hebr 11,37 f.).

Hvor mang en god husfar, som kanskje hadde kommet mye lenger enn vi i tro og gudfrykt, har ikke mistet hele sin eiendom i den ulykksalige krigen og ved fiendenes grusomhet og måttet se huset sitt synke i aske etter at det først var blitt plyndret! Hvor mang en edel landsdel i vårt Tyskland er ikke blitt jammerlig herjet og ødelagt ved mord og brann! Og du, min medkristne, ønsker store ting!

Du vil bo bekvemt og i et stort hus; du vil sove i myke dyner; du vil ha et vakkert og sirlig innbo og bli behandlet godt i alle ting! Gjør ikke det! La deg nøye, når du bare kan bringe sjelen din med deg som bytte.

Det er uten tvil et stort bevis på hjertets forfengelighet at vi ikke tror vi kan ha det bra med mindre vi bor prektig etter vårt sinn og ønske. Tyrkerne er her av en langt annen mening, etter hva en forfatter som er velkjent blant dem, forteller, og kan i denne henseende gjøre oss kristne til skamme. De har avsky for alle prangende og overdådige bygninger og mener at det er et tegn på stolthet og et sinn som ikke kjenner seg selv når noen har lyst til slikt, akkurat som om han skulle være udødelig og alltid bli værende her i verden.

De bruker husene sine som en vandringsmann bruker sitt herberge, og når de der kan være sikre for røvere, for kulde, hete og regn, ønsker de seg ingen større bekvemmelighet. Derfor ser man heller ikke i hele Tyrkia mange prektige og vakre hus, selv om de bebos av en stor og rik mann. Det er beklagelig at disse blinde i sitt mørke ser bedre i så måte enn vi kristne ved vårt klare lys.

Vi bør være fornøyde bare vår bolig er så skikket at vi i den kan gjøre vårt kallsarbeid og tjene Gud og vår neste. Det er dette vi har å gjøre her i verden, og det kan skje like godt i et enkelt hus og en usel hytte som i et prektig slott eller på en herregård. Det er ikke huset som er pent og kunstferdig bygget, som er prektig og anselig i Guds øyne, men det som er helliget og innviet ham (Sal 30,1).

Stjernen som gikk foran de vise menn fra Østerland, kom og ble stående over stedet der Jesusbarnet var (Matt 2,9); på samme måte skinner nådens stjerne den dag i dag over alle hus og hytter, selv de enkleste, der Jesus finnes, elskes og æres. Ja, den majestetiske, aller helligste Gud, Far, Sønn og Den Hellige Ånd, har lovet at han ikke vil forakte noe troende hjerte som elsker ham, men komme til det, hvor det enn bor, og ta bolig hos det (Joh 14,23).

Hvem ville ikke heller bo sammen med denne gjesten i en ringe hytte eller en mørk kjeller enn uten ham i et prektig hus og et stort slott? Vi har jo ikke her en by som forblir, men søker den som kommer (Hebr 13,14). Vi kan lett for en tid ta til takke med herberget; vi skynder oss til Guds by i himmelen (Hebr 11,10.16), til vår Fars hus, der det er mange rom, og der Herren Jesus også har gjort i stand et sted for oss (Joh 14,2).

Mer enn én gang har jeg gitt akt på fuglene og reirene deres. Noen lager reir av leire og gjørme, som svalene; noen av torner og kvister, som storkene; noen av tørre blader, av mose, av trevler og halmstrå, av hår, av ull og annet. Noen bygger høyt oppe, i trær og tårn; andre holder seg nær jorden.

Men hos ingen har jeg sett en enklere innretning enn hos en vannfugl som holder til ved Elben, og som uten videre forberedelser lager reiret sitt i et hull på stranden, midt blant steinene; der har jeg etter fiskernes anvisning funnet eggene dens. Likevel nyter de alle den frie luft og Guds omsorg, og han gir dem alle mat.

Alle sammen fostrer de ungene sine etter sin art og har sin glede av det. Noen svinger seg opp i høyden fra reiret som er bygget på jorden, slik som lerka; andre synger ved reiret sitt, selv i en tornebusk eller en grøft, i den mørke natt og i uvær, slik som nattergalen.

Her kan en med rette si med Herren Jesus: «Se på fuglene under himmelen!» (Matt 6,26) – og lær av dem! De er fornøyde med reiret sitt og kårene sine, og hver av dem priser sin Skaper så godt den kan; og vi

skulle ikke være tilfreds med den bolig og den stand som den Høyeste har bestemt og anvist oss!

Jeg må bekjenne: Skulle jeg bo i et hus der samfunnet med Gud og Herren Jesus, gudfryktighetens og kjærlighetens øvelse og veien til himmelen var tatt fra meg, da ville jeg aldri bli boende der, koste det hva det koste ville. Men siden jeg er viss på at jeg kan ha alt dette like godt i en enkel leire- og stråhytte som i et velbygd hus, bryr jeg meg ikke stort om boligen min.

Tidligere har jeg et annet sted bodd i et dårligere hus enn nå; men jeg vet ikke hvilken større glede det nåværende skulle gi meg enn det forrige, selv om det er romsligere og bedre. Den gang hadde jeg studerkammeret mitt, bedekammeret mitt og et hvilested, og så mye plass at jeg og mine kunne klare oss; det har jeg ennå, og med det nøyer jeg meg.

La meg bo som jeg vil – min beste bolig er min Guds nåde, Jesu, min Frelsers, sår og himmelen, som han har vunnet meg ved sitt blod og sin død. Jeg tviler ikke på at også du, gudelskende sjel, når du tenker deg riktig om, vil mene det samme og ikke lenger gjøre deg noen stor bekymring for din bolig her i verden.

Hva sengeklærne angår, skal jeg ikke nekte for at det er et stort tap når et menneske som daglig blir trett av tungt arbeid, eller som er utmattet av sorg og gremmelse, av alderdom eller sykdom, må savne dem.

Jeg har ofte hørt slike mennesker si at de heller ville klare seg uten et måltid mat om dagen enn uten sengeklærne. Nest etter kjærligheten til sine nærmeste og gleden i dem hadde de i timelige ting ingen bedre vederkvegelse enn sengeklærne – slik min Gotthold da også, kanskje ikke så ille, har kalt dem sine sorgers avleggingssted.

Men selv om legemets ro er ødelagt, bør ikke også sjelens ro gå tapt. Har du, min medkristne, mistet sengeklærne dine, så har du likevel ikke mistet Guds nåde og hans miskunns fang, Jesu bryst og armer, din gode samvittighet og håpet om den evige hvile.

Legg ditt trette hode og hjerte i din kjærlige himmelske Fars fang, og si: Min Gud, du har etter ditt hellige råd og velbehag tatt sengeklærne fra meg og dermed tatt bekvemmeligheten fra legemet mitt; så skal du da selv med din nåde være min hvile. I dine armer, Herre

Jesus, vil jeg hvile, sove, leve og dø. Om det så er ute med legemet mitt, er jeg likevel tilfreds, for min sjel finner hvile hos deg – og så videre.

Skriften sier også at Gud holder øyelokkene til sine egne oppe, slik at de våker, og at han også gir dem søvn etter sin vilje (Sal 77,5; 127,2). Han er ikke bundet til sengeklærne med sine gaver.

David sa mens han ennå måtte vandre landflyktig i ørkenen: «Du har gitt meg glede i mitt hjerte … I fred vil jeg legge meg ned og sove. For du, Herre, du lar meg bo for meg selv i trygghet» (Sal 4,8–9). Hans leie i klippenes kløfter og huler var sikkert dårlig nok; likevel sier han at når Gud gleder hans hjerte og skjenker ham sin kjærlighets søte vin som en sovedrikk, så vil han legge seg i fred og sove helt trygt.

Ennå kan vår Gud, min medkristne, skjenke deg søvn like godt på en halmsekk eller den harde jord som før i dine myke dyner. (*Tysk: «Niederlage». Første hundre, kap. 99.*)

Jeg husker at en borgermester i en naboby i Brandenburg, som hadde opplevd brann for andre gang og derved mistet sine velbygde hus sammen med det meste av innboet, sa at han ikke skjønte hvordan det gikk til. Før hadde han mang en gang ikke fått sove i sitt eget hus, i sitt bekvemme kammer og i sine gode sengeklær; men nå, da han bodde trangt og dårlig hos andre og var fratatt bekvemmeligheten sin, sov han ganske rolig hele natten.

Han fikk til svar at han her skulle se Guds godhet, som på denne måten hadde villet lette ham korset. Det samme kan hende deg, min medkristne, selv om du ikke har like godt leie som før. Så vær nå tilfreds og stille i din Guds hellige vilje. Han vil enten gi deg sengeklær igjen, eller han vil skjenke deg hvile på ditt dårlige leie, eller – om du må ligge våken – gi deg så mye nåde at du også kan bruke de søvnløse nettene til hans tjeneste og din sjels beste.

Vær ikke så sterkt bedrøvet over bohavet. Det er mye av det vi kan unnvære, og lite vi trenger. En drikk smaker et tørst hjerte som er tilfreds i Gud, like godt av et leirkar som av et sølvbeger.

Er værelsene våre ikke pyntet med gardiner, malerier, bekkener, glass, fat og slikt – hva skader det, bare hjertet er så smykket med botferdighet, tro, kjærlighet, håp og andakt at Herren Jesus ikke betenker seg på å bo der? Alt skramlet som menneskenes barn ofte fyller husene sine med, er ett av de garn som mang en sjel blir fanget i. Dessuten brukes det ofte mye penger på det, penger som både for lege-

met og for sjelen kunne vært langt bedre anvendt. I et pent og overalt velpyntet hus er det mang en gang ikke noe styggere og urenere enn hjertene til dem som eier og bor i det.

Hvorfor skal vi da bekymre oss for slike usle ting, når vi vet at vi har en bedre eiendom hos oss selv og i himmelen? (Hebr 10,34) Da Josef ville overtale brødrene sine til å flytte fra Kanaan til Egypt, sa han til dem: «Se ikke med bekymring på den eiendom dere forlater, for det beste i hele Egypt skal være deres» (1 Mos 45,20). Tenk at Herren Jesus sier til dere: Se ikke med bekymring på det bohavet dere har mistet! For alle himmelens gode ting er deres.

Du sier: «Men nå som jeg er sunket ned i fattigdom, kan jeg og mine ikke lenger leve i samsvar med vår stand. Jeg stammer fra en ansett slekt, men det går meg dårlig. Jeg må se på at andre, som er av langt lavere stand og herkomst, praler i sine mangfoldige og kostbare klær. Jeg og mine derimot, som det sømmet seg bedre for og med større rett tilkom, må klare oss som vi kan, gå i gamle, loslitte, lappede og fillete klær og være til spott for verden», og så videre.

Jeg svarer: Min kjære bror, min kjære søster, jeg hører det nødig når du gjør så mye vesen av din stand og av det som følger av den for deg, og når du vil at din Gud skal være forpliktet til å rette seg etter din stilling og herkomst og behandle deg i samsvar med det her i verden.

Når en er på jorden, ser en der fjell, åser, daler og lave myrer; men kom vi til å vandre blant stjernene, ville vi ikke se annet enn en rund kule og ikke kunne skille et fjell fra en liten haug.

Når en borgermester i en by sitter hjemme blant sine egne, eller en godseier eller forvalter er hos sine bønder, er de noe stort og nyter ære og anseelse; men kommer de til hoffet, blir de lite aktet. Slik er vi mennesker ofte vel ansett og høyt aktet blant menneskene på jorden på grunn av stand og slekt; men hos og for Gud gjelder slikt ingenting, og jeg vet ikke hvorfor den Høyeste derfor skulle skylde det ene menneske noe framfor det andre.

La stand og herkomst gjelde her på jorden så mye de kan; men når vi har med Gud å gjøre og har noe å søke i himmelen, må alt være glemt, og da må vi ikke se på oss selv som annet enn stakkars unyttige tjenere og elendige tiggere, hvis ve og vel avhenger av Guds nåde og unåde.

Vi er regnepenger i Guds hånd, og den ene er like god som den andre. Han legger oss ofte høyt oppe og lar oss gjelde mye – da har

vi ingenting å rose oss av. Eller han legger oss langt nede – da har vi ingenting å klage over. Alle stender og alle slekter er vokst fram av en lav og ringe stand og slekt, likesom den øverste grenen på treet ikke mindre enn den nederste har sitt utspring fra roten som står i jorden.

Noen som var kommet fra ringe kår til ære og verdighet, har etterlatt sine etterkommere en erindring og påminnelse om sin lave byrd. Da Primislaus, den første hertug i Böhmen, ble hentet fra plogen til Libussa, herskerinnen over landet og hans tilkommende hustru, tok han med seg vams, taske og bondesko og befalte at de skulle legges til side og tas vare på som en påminnelse til hans etterkommere. Willigis, erkebiskop i Mainz, var steget fra lav stand til dette høye embetet; faren hans var hjulmaker i landsbyen Schöningen i Sachsen.

For at han ikke skulle bli hovmodig av sin ære, lot han male hjul på veggene i bedekammeret sitt, med påskriften: *Willigise, prioris tuae fortunae memor, qui nunc sis, considera!* – eller, slik andre forteller det: *Willigis, Willigis, memento, unde veneris!* Derfor mener også noen at det er han som i sin tid har satt de hjulene i våpenet til Mainz som en ennå ser der. (*Willigis, når du tenker over din nåværende stand og stilling, så husk den du før var i! – Willigis, Willigis, husk hvor du er kommet fra!*)

I Antwerpen levde det i sin tid en rik kjøpmann som en gang hadde vært tigger, men som ved Guds velsignelse hadde skaffet seg en betydelig formue ved handel, fra en ringe begynnelse. Da denne mannen en gang holdt et stort gjestebud og beverte byens fremste kjøpmenn, lot han blant annet en trebolle fylt med vin gå rundt, og sa at det var den han pleide å drikke vann av i sin fattigdom, da han ba om almisser utenfor kirkedøra. Den hadde han tatt vare på som en erindring, for at han skulle takke Gud desto ydmykere og mer for den velsignelsen Gud hadde unt ham.

Jeg skulle ønske at alle som var sprunget ut av ringe stand og ved Guds nåde og styrelse, ved dyd og tapperhet har gitt den ny glans og stor anseelse, hadde gjort det samme: latt et eller annet tegn på sin tidligere fattigdom og ringhet gå i arv til sine etterkommere. Da kunne de ha en stadig påminnelse, ikke bare om å være takknemlige og ydmyke mot Gud, men også om at det ikke bør mishage dem om han kanskje etter sitt hellige råd og velbehag ville sette dem tilbake i deres forrige usle tilstand.

For jeg ser ikke med hvilken rett vi skulle kunne kreve at han gjør sin velsignelse arvelig og knytter lykke, rikdom og anseelse til vår slekt. Han lar ofte slike omskiftelser skje, for at vi i alle ting skal se til ham, frykte ham, underkaste oss hans frie hånd og styrelse og erkjenne de verdslige tings forgjengelighet.

Det fortelles at da en tapper og klok mann, som var i stor nåde hos sin konge og stadig mottok større velgjerninger av ham, ble spurt om hva mer han ennå kunne ønske seg, svarte han: «Ingenting annet enn en spiker.» Med den ville han nemlig feste lykkens omløpende hjul, så det ikke skulle kaste ham ned igjen, nå som han inntok det øverste stedet på det.

Men dette ønsket er forgjeves; ingen har ennå kunnet finne denne spikeren. De jordiske og timelige ting forblir underlagt ubestandigheten, og hvert Guds barn bør søke å være slik sinnet at det er vel tilfreds om det behager den Høyeste å gjøre en forandring med dets stand, gods, ære og anseelse.

Da David på flukt for sin opprørske sønn sa: «Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake. Men dersom han sier slik: Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes!» (2 Sam 15,25.26), var han utvilsomt rede til å bytte tilbake krone og spir, som han hadde fått av sin Gud i stedet for gjeterveske og gjeterstav, og likevel med glede ære og prise ham som sin Gud.

Det samme sinnelag må også vi ha; vi må ikke klage over forandringen i vår ytre tilstand, bare vår indre og åndelige tilstands vekst og forbedring blir fremmet derved. De kristnes beste stand og stilling er når de befinner seg i nådens og de gode gjerningers stand – ja, som vi allerede et annet sted har sagt, når de ligger med et botferdig og troende hjerte ved den korsfestede Herres Jesu føtter.

Dessuten vet vi jo at ingen stand er så lav og ringe at ikke den høye og majestetiske Gud skulle gi akt på den, siden han, selv om han troner høyt, likevel ser dypt ned i himmelen og på jorden (Sal 113,5.6).

Han fornedrer også mange i det timelige for å kunne opphøye dem i det åndelige. Herren Jesus, verdens Frelser, skulle fødes av Davids stamme, og det skjedde også; men ikke før denne stammen var blitt fornedret og fattig, så Josef, som var en gren av den, måtte velge tømmermannsøksa i stedet for kongespiret. Derfor kaller profeten den, når han taler om den, en avhogd stamme (en stubb). På samme måte

lar den allvise Gud ennå i dag mang et hus og mang en slekt synke ned i en fattig og ringe stand, for at Kristus på åndelig vis kan springe ut av den.

Når en vill stamme skal gjøres mottakelig for en god pode og bli til et godt tre, må den skjæres av, kløves og berøves alle sine naturlige grener. Slik også: Der Herren Jesus skal herske med sin Ånd og frambringe en ny skapning, der må det gamle menneske ydmykes, fornedres og gjøres fattig – alltid åndelig, men mang en gang også legemlig. Vær derfor tilfreds med din nåværende stand, du kristelige sjel, om den ikke skulle svare til din herkomst og tidligere anseelse. Du kan ikke være misfornøyd med din stand uten samtidig å være misfornøyd med din Guds vilje, som enten opphøyer eller fornedrer den.

Hvem var mer ansett enn Guds Sønn, for hvem serafene skjulte ansiktene og føttene sine og ropte: «Hellig, hellig, hellig!» når de så ham i hans herlighet, sittende på sin trone? Likevel ble han siden funnet i krybben i en mørk stall, i tømmermannens eller hjulmakerens verksted, og til slutt på korset, naken og bar, oppspyttet, hånet, hudstrøket og kronet med torner. Denne dype fornedrelsen mislikte han ikke, for han visste at den ville ha vår opphøyelse til følge. Skulle vi da frykte en forandring i vår stand og lykke, når vi er forvisset om at alt må tjene Guds ære og vår salighet?

Bry deg heller ikke om verden og dens dom, min medkristne; si med apostelen: «Det som betyr minst for meg, er om jeg dømmes av de uforstandige eller av en menneskelig domstol» (1 Kor 4,3). Bonden kan ikke dømme om edelstener og fint, kunstferdig arbeid, og verden er altfor grov og uvitende til at den kan skjelne rett og gi Guds barn den ære som tilkommer dem. Gud behandler ofte sine barn slik kjøpmenn behandler sine beste varer: de svøper dem i makulatur, matter eller strie.

Men den som ville vurdere varene etter omslaget, måtte være svært uvitende. Slik er også verden uforstandig og dum når den forakter en Guds venn på grunn av hans enkle drakt, hans loslitte kappe eller hans dårlige kår. Hvem bryr seg om denne store dåren, som har dåret så lenge og snart har dåret fra seg? (*Makulatur: papir som er ubrukelig til sin egentlige bestemmelse.*)

Når en lærd og ansett mann må ut på reise, kler han seg etter reisens krav og trekker ofte et ytterplagg av grovt tøy utenpå de gode klærne sine. Når han så trer fram på et fremmed sted i så enkel drakt, undrer han seg ikke over at ingen akter ham stort. Han blir likevel den han er, og håper snart å komme tilbake til fedrelandet, legge fra seg reiseklærne og nyte sin vanlige ære.

Nå vel, du gudfryktige sjel, vi er vandringsmenn her i verden og må ofte ta til takke med enkle reiseklær. Vil da verden ikke akte og ære oss – hva skader det? Den kjenner oss ikke; vi blir likevel de vi er, nemlig Guds barn, himmelens borgere, konger og prester for Gud. Til gjengjeld vil heller ikke vi akte og ære den; det er likt for likt.

Gir din Gud deg ikke midler til å skaffe deg så mange og så kostbare klær som andre, som ikke er dine like i stand og byrd, da mener jeg at du snarere har grunn til å takke ham for det enn til å klage over hans styrelse, for han har derved tatt fra deg anledningen til prakt og mange andre synder.

Jo bedre en hest fôres og jo penere den pyntes, desto stoltere traver den; jo kostbarere det syndige kjød er kledd, desto mer inntatt blir det i seg selv. Et verdslig sinnet menneske som har mange klær å skifte med, er sin egen avgud og streber mer etter å behage verden enn Gud. Hvor mange tanker, hvor mye tid, hvor mye strev må han ikke bruke på pynten sin, som du, gudfryktige hjerte, kan fylle med bønn og andre gudelige øvelser!

Du har bare én drakt, og den er helt enkel. Godt, så følger du Herren Jesu mote. Han hadde heller ikke mer enn én klesdrakt, som han etter det en vil vite bar gjennom hele sitt liv.

Sagnet forteller nemlig at hans jomfrumor strikket og laget den med egne hender i hans barndom, at den vokste sammen med ham, og at den – liksom israelittenes klær i ørkenen – aldri ble slitt eller revet i stykker (noe jeg imidlertid lar stå ved sin verdi). Denne klesdrakten tok krigsfolkene ved hans korsfestelse og delte i hans påsyn. Likevel var og ble han Guds enbårne og aller kjæreste Sønn, som med sin nakenhet har kledd alle troende.

Er klærne dine tatt fra deg, så hold deg i din fattige nakenhet til den korsfestede Jesus, og trøst deg med at du nå like så vel som før er og blir et kjært Guds barn.

Når du ønsker å tale med din Gud og banker på himmelens dør, ser en ikke først på drakten du har på, men på ditt sukkende hjerte. Verden akter dem høyest som kan opptre med prakt; i himmelen gir en derimot mer akt på de ydmyke og fattige, som har ikledd seg tro, kjærlighet, håp, ydmykhet, saktmodighet, kyskhet og andre dyder.

Betrakt derfor ikke verdens barn med misunnelige øyne, du gudelskende sjel – de som ofte lever og kler seg over sin stand, over plikt og evne – og klag ikke over at din Gud ikke gir deg midler til lignende prakt. Det finnes blomster som bare viser seg en kort tid i sin pryd og snart visner og blåser bort med vinden. Be bare til Gud for dem, at de ikke med all sin prakt og herlighet skal komme til å fare til helvete i den rike manns selskap og antrekk.

En praktfull verdensdukke og en moteriktig monsieur fortjener ikke misunnelse, men medlidenhet. De har så mye med det forgjengelige å gjøre at de lite eller slett ikke tenker på det evige; de er prektige og ansette i sine egne og verdens øyne, men i himmelen regnes de for skrekkbilder og vederstyggeligheter.

Ikle deg i stedet Herren Jesus Kristus (Rom 13,14), og smykk deg daglig mer og mer med hans rettferdighet og hellighet. Ikle deg, som Guds utvalgte, hellige og elskede, inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet, og kjærligheten, som er fullkommenhetens sambånd (Kol 3,12.14).

La ditt hodesmykke, din krans og krone være Guds nåde; dine halskjeder mange tros-, kjærlighets- og trøstesord, samlet i den hellige Skrift; dine perler dine anger-, andakts-, kjærlighets- og gledetårer; din høytids- og bryllupsdrakt Jesu rettferdighet; din daglige drakt en gudfryktig og hellig vandel; din minnering gudsfrykt og en god samvittighet; ditt hvite lintøy et tuktig og ubesmittet liv – og så videre.

Vil ikke verden akte deg i denne pynten, så undre deg ikke over det; den dumme narren vet ikke bedre. La det være nok for deg at du som en deilig brud for Jesus Kristus behager din Gud! (*Monsieur: herre; uttales «mossjø».*)

Gud hjelpe oss, så vi gladelig kan forakte verden med all dens forfengelighet og herlighet og bare sette pris på det som er guddommelig, himmelsk og evig! Ham være ære i menigheten og i Kristus Jesus, gjennom alle slekter i alle evigheter! Amen.

Åttende preken. Om de største og viktigste sorger, fortsatt, og trøst mot dem

I Jesu navn. Amen.

Sal 94,19: «Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel.»

Det er en bemerkelsesverdig og trøstefull beretning Den Hellige Ånd har latt skrive opp for oss om hva som hendte med den store profeten Elia og den fattige enken i Sarepta. Herren hadde latt en stor dyrtid komme over landet, idet han holdt himmelen lukket i tre år og seks måneder, så den i denne tiden verken ga dugg eller regn.

Sin profet bød han imidlertid å dra til bekken Krit, hvor ravnene hver morgen og hver kveld brakte ham brød og kjøtt å spise, og hvor han slukket tørsten med vann fra bekken. Da bekken var uttørket av den stadige hete og tørke, bød Herren profeten å dra til Sarepta, som lå ved Sidon, for han hadde befalt en enke der å sørge for hans underhold.

Profeten stod opp etter Herrens ord, og da han kom til den nevnte byen, traff han sin forsørgerske utenfor byporten. Hun sanket ved for å tenne en ild og lage den siste retten til seg og sønnen av det lille forrådet hun hadde igjen av mel og olje, og så vente på døden, for hun visste ikke lenger noe råd eller middel.

Men profeten ba henne være ved godt mot og lot henne vite at den lille resten av mel og olje som hun ennå eide, ved Guds ord og velsignelse skulle bli så mye større at hun og hennes kunne leve av det så lenge dyrtiden varte. Og det skjedde også.

Det er ikke min hensikt her å forklare denne herlige, deilige beretningen fullstendig og slik den fortjener. Som innledning til denne prekenen vil jeg bare trekke ut en og annen lærdom av den, til vår trøst og undervisning.

Den første er at Gud Herren fører et nådig og faderlig tilsyn med alle sine troende, hvor i verden de enn er; at deres tilstand ikke er ukjent for ham; at han sørger for dem, styrer, leder og holder dem oppe, og så videre. Herren holdt ikke bare et våkent øye med profeten, en stor og navnkjent mann, men også med den fattige, ukjente og foraktede enken i Sarepta. Om denne kvinnen var hedning eller israelitt, kan en egentlig ikke se av omstendighetene i fortellingen.

Men så mye er uten tvil: Hun oppholdt seg på et hedensk sted, utenfor Israels grenser. Kanskje hadde hun – liksom Elimelek fordum dro med sin hustru Noomi og sine barn til moabittenes land – begitt seg til sidoniernes land i den tanke at hun der lettere skulle finne sitt livsopphold så lenge dyrtiden varte. Hun kan imidlertid også ha vært en hedning som var kommet til kunnskap om den ene sanne Gud fordi hun bodde så nær Guds folk; hun sverger jo også ved ham og sier til profeten: «Så sant Herren din Gud lever: Jeg eier ikke en brødbit!» (1 Kong 17,12).

Det ser også ut til at Frelseren, idet han omtaler denne hendelsen, antyder at hun ikke var israelitt, men hedning, når han sier: «Det var mange enker i Israel i Elias dager … men ikke til noen av dem ble Elia sendt, bare til en enke i Sarepta i Sidons land» (Luk 4,25.26).

Hvordan det nå enn forholder seg med dette, kjenner Herren denne kvinnen. Han vet at forrådet hennes er oppbrukt og at hun ikke ser noen utvei lenger; han ser hennes hjertes angst, hører sukkene hennes, teller tårene hennes, forbarmer seg over henne og sender henne hjelp da hun minst tenker på det og ikke venter annet enn døden.

Da Hagar fryktet å dø av tørst i ørkenen sammen med sønnen sin og hadde lagt ham fra seg for ikke å se ham vansmekte og dø, og satt og gråt, sendte Gud en engel til henne som viste henne en vannkilde der hun kunne slokke tørsten, både sin egen og sønnens. Slik gikk det også med denne fattige enken: Mens hun sanket ved – sikkert med sukk og tårer – sendte Gud henne en jordisk engel som skulle forsikre henne om hans nåde og velsignelse.

Det er trøstefullt at Den Hellige Skrift sier at Herrens øyne farer over hele jorden for kraftig å støtte dem som er helt med ham i sitt hjerte (2 Krøn 16,9); at hans øyne farer omkring over hele jorden (Sak 4,10); at han særlig gir akt på det landet der hans folk bor og hans barn holder til, og at hans øyne alltid hviler på det, fra årets begynnelse til årets slutt (5 Mos 11,12).

Ja, hva mer er: Han har øye med hver enkelt av sine troende, slik David sier: «Se, Herrens øye ser til dem som frykter ham, som venter på hans miskunn, for å fri deres sjel fra døden og holde dem i live under hungersnød. Herrens øyne er vendt til de rettferdige, og hans ører til deres rop» (Sal 33,18.19; 34,16).

Dette lar seg ikke bare belyse ved beretningen vi har begynt å tale om, men også ved den daglige erfaring, som klart lærer at Gud gir akt på, og ved sitt guddommelige forsyn styrer, ikke bare hele jorden, men også hvert land, i landet hvert sted, hver by, hver småby og landsby, på hvert sted hvert hus, i huset hver person.

Ham kjenner han og vet å nevne ved navn, og ikke bare det: hele hans tilstand med alle dens omstendigheter ligger også åpen for ham. Han ser alle hans veier, kjenner alle hans gjerninger, hører alle hans sukk, teller alle hans tårer og vet hva han ennå har i forråd, enten det er lite eller mye, og så videre.

Vær derfor frimodige, dere gudelskende sjeler, for dere vet med visshet at hvor dere enn lever eller bor, er dere omsluttet av Guds faderlige omsorg. Han ser og vet hvor mange penger, hvor mye mel og brød, hvor stort forråd dere ennå har; han vil nok til sin tid vite å skaffe råd, og han vil ikke la dere mangle noe godt.

Riktignok lar han det av og til gå helt til det ytterste med oss; han lar formuen vår tømmes så nær som på litt, og all menneskelig hjelp og trøst svinne hen, for at hans hjelp siden skal bli desto synligere og alle skal si: Det har Gud gjort. Likevel vet han å treffe den rette tid, etter sitt ord: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5).

Den andre lærdommen vi kan trekke ut av denne beretningen, er at den allvise og allgode Gud aldri mangler midler til å sørge for sine egne. Da bekken Krit tørket ut og hans tjener ikke kunne bli lenger på stedet, viste han ham et annet. Og liksom han tidligere hadde befalt ravnene å sørge for ham, befalte han siden en fattig enke å gjøre det, og skaffet henne midlene til det.

Og ennå i dag erfarer alle gudfryktige hjerter at deres Gud og Far ikke er bundet til det ene eller det andre middel. Lukker verden én dør, åpner han en annen. Uttørkes én bekk, fører han dem til et annet sted, til en stor elv, eller viser dem en kilde som aldri tørker ut. Dør én velgjørende og gavmild venn fra dem, vekker han opp en annen for dem.

Blir en venn uten deres skyld – etter det menneskelige hjertes omskiftelighet og ubestandighet – forvandlet til en fiende, eller blir han trett av å gjøre vel og glemmer dem, bøyer han en annens hjerte til å tenke på dem og rekke dem hånden. Lider de tap i næringen sin på ett sted, velsigner han dem på et annet, og så videre.

Slike forandringer tjener til at de troende lærer å erkjenne den Høyestes mangfoldige visdom og godhet, og at de blir desto mer styrket i tro og hjertelig tillit, og oftere vekket til ny betraktning av hans omsorg, til ny andakt og takknemlighet. For ved vane blir Guds største under små og ringeaktet i våre øyne , og når hans miskunn alltid viser seg på samme måte, ser vi på den med kalde og søvnige hjerter. Men når en forandring inntreffer og Herren avskjærer de vanlige midlene, blir hjertet vårt oppmuntret til å be ivrigere, betrakte mer andektig og erkjenne sin Guds allmakt, visdom og godhet med større takknemlighet.

La dere derfor ikke skremme, dere kristelige sjeler, om en bekk tørker ut, om menneskehjelpen svikter, om noe her og der mangler. Den gode Guds hjerte forandres ikke, og hans hånd er ikke blitt for kort. Han kjenner flere veier enn én; han har tusen og atter tusen midler til å sørge for dere og holde dere oppe. La tørke ut, forsvinne og forgå hva som vil – den evige kjærlighet, visdom og godhet kan ikke tørke ut, forsvinne eller forgå.

Den tredje lærdommen er at Gud ofte lar den ene fattige forsørge den andre, slik han her forsørger profeten ved hjelp av den fattige enken, og som han sier: «Jeg har befalt en enke» – jeg har utsett og bestemt henne til det – «å gi deg mat.» Du gode, kjære Gud! Skal da denne enken, som selv ingenting har, forsørge din tjener? Du har jo selv forsørget både enken og din profet; hvorfor sier du da at enken skal forsørge ham? Slik er det.

O, Herren skjuler seg bak eller under menneskene og utretter sitt verk ved dem. Han gir menneskene i hende det som tjener til vår nødtørft, så det heter at de har forsørget oss, mens han selv har gjort det altsammen. Det gjør han for å holde menneskenes innbyrdes kjærlighet og ærbødighet vedlike, og for å forene dem ved betraktningen av hans miskunn.

Ved denne Guds ordning lærte profeten hvor høyt Gud akter en slik fattig, ukjent kvinne, og enken fikk anledning til, mens profeten bodde hos henne, å bli fullt undervist i kunnskapen om Israels Gud. Herren hadde sin glede av å føre en så stor profet og sann undergjører sammen med en så fattig kvinne og hennes sønn, og se hjertene deres forenet i frykt for ham, i tillit til ham, i andakt og bønn og så videre.

Ennå i dag har Herren sine hellige grunner til at han ofte lar den ene fattige forsørge den andre. Ofte får en mann som selv ikke eier noen stor formue, en fattig kvinne til hustru, mens en rik får en rik.

En skulle tro det var bedre om den fattige mannen ble gift med en rik kvinne og den rike med den fattige, så den ene ble hjulpet ved den andre; men den Høyeste behager det annerledes. Han fører ofte de fattige sammen med de fattige og de rike med de rike. Han gir ofte en fattig mann mange kjære barn, og en rik få. Han velsigner ofte en kvinne raskt med barn i ekteskapet og tar siden mannen bort, så en fattig enke blir sittende med mange fattige farløse å forsørge.

Dette er svært underlig og urimelig i menneskers øyne, og vi tenker at hvis vi fikk styre verden, ville det bli annerledes. Vi hadde uten tvil ikke sendt profeten i dyrtiden til en fattig enke i Sarepta, men kanskje til den rike kvinnen i Sunem, som siden behandlet Elisa så godt. Men hos en slik rik kvinne og i hennes overflod ville Guds allmakt og godhet ikke blitt så kjennelig som i fattigdommen, i den fattige enkens tømte melkrukke og oljekrus.

Og nettopp denne hensikten ligger skjult under alle andre eksempler. Gud fører ofte rik og rik sammen og lar dem forarmes og godset deres forsvinne, så de ikke kan forsørge de få barna sine – for å vise verden at alt kommer an på hans velsignelse. Men han fører også ofte de fattige sammen og hjelper dem fram. Han gir en fattig far mange barn og en fattig enke mange farløse, men velsigner dem likevel i det skjulte, så de kommer fram og har lykken med seg, alt i den hensikt at hans godhet og visdom skal prises blant menneskene.

Vær derfor ikke motløse, dere gudelskende sjeler, når dere selv er fattige og likevel har fattige å sørge for! Vær forvisset om at Gud er midt iblant dere og har skjult sin godhet under deres fattigdom. Forlat dere bare av hjertet på ham, og se ikke på hva dere makter, men på hans hånd og hva han makter! Han holder seg riktignok skjult; men hans allmakt, visdom og godhet vil snart bli åpenbare.

Jeg vil heller være fattig og ha Guds skjulte velsignelse enn være rik og mangle den. Jeg vil heller eie og etterlate barna mine lite, ja ingenting, med vår himmelske Fars nåde og velsignelse, enn stor rikdom uten den, og er viss på at mitt tomme melkar og oljekrus godt skal holde stand mot de rikes lofter og kjellere, og så videre.

Med denne vakre og trøstefulle beretningen har jeg, mine kjære tilhørere og lesere, villet berede hjertene deres, så de kan være åpne for den trøst vi vil samle og gi dem av Guds ord, og desto gladere ta imot den. I den neste prekenen vil vi begynne å belyse noen av de troende sjelers viktigste og tyngste sorger og lindre dem med trøst.

Siden de ofte er mangfoldige og mangeartede, holder vi oss forvisset om at det ikke vil være dem imot at vi fortsetter dette arbeidet. Gud velsigne det og la vårt hjerte fylles og strømme over av trøst, til vederkvegelse for de gudfryktige sjeler som forlater seg på hans miskunn, for Jesu Kristi skyld! Amen. (*Det vil si: fra det som nå følger; det foregående er innledningen til denne prekenen*. O. A.)

Vi har i den siste prekenen drøftet hovedspørsmålet: Hvorfor lar Gud Herren ofte velstående, gudfryktige mennesker synke ned i stor fattigdom? Sammen med det drøftet vi noen andre spørsmål som springer ut av det og henger sammen med det. Det står imidlertid ennå igjen ett og annet som er beslektet med dette spørsmålet og ofte volder de bedrøvede hjerter mye sorg og kummer. Med det vil vi denne gangen begynne fortsettelsen av vårt hellige arbeid, som bare sikter mot Guds ære og de urolige sjelers trøst.

En kristen som etter Guds hellige råd og vilje er kommet fra velstand til fattigdom, kan da videre si: Jeg har hatt gode og gudfryktige foreldre som har elsket meg og ofte ønsket meg Guds velsignelse. Dessuten har jeg så godt jeg kunne, etter det fjerde bud, æret og elsket dem og tjent dem lydig til deres salige ende, og håpet at det etter min Guds løfte skulle gå meg vel, som et lydig barn. Men det er ikke skjedd; tvert imot er jeg blitt fattig og elendig. Dette kan jeg ikke finne meg i, og så videre.

Det er sant, du gudelskende hjerte: Guds ord har herlige løfter for gudfryktige foreldre og deres barn, slik som når David sier: «Hvem er den mann som frykter Herren? Ham lærer han den vei han skal velge. Hans sjel skal stadig ha det godt. Hans ætt skal arve landet» (Sal 25,12.13). «Jeg har vært ung og blitt gammel, men jeg har ikke sett den rettferdige forlatt eller hans avkom lete etter brød. Hele dagen er han barmhjertig og låner ut, og hans etterkommere blir til velsignelse» (Sal 37,25.26).

«Salig er den mann som frykter Herren, som har sin store glede i hans bud. Hans slekt skal bli mektig på jorden, de oppriktiges ætt

blir velsignet. Det er velstand og rikdom i hans hus» (Sal 112,1–3). Likeså Salomo: «Den rettferdige vandrer uklanderlig. Lykkelige er hans barn etter ham» (Ordsp 20,7); og til slutt Paulus: «Gudsfrykt er nyttig til alt. Den har løfte både for dette livet og for det som kommer» (1 Tim 4,8).

Og det er ikke å undres over om du ikke kan innse hvordan Guds løfter kan være sanne, siden du selv erfarer det motsatte. Men la deg si, og overvei i gudsfrykt og med hellig ettertanke følgende belæring. For det første taper ikke Guds løfter noe av sin sannhet, selv om de ikke blir oppfylt på deg, mens svært mange andre rikelig nyter godt av foreldrenes gudsfrykt og velsignelse og høyt priser Gud for det.

Jeg tviler ikke på at du kjenner eksempler på dette og har dem for øye, for de er ganske alminnelige; eksempler på at gudfryktige foreldres gudfryktige barn er blitt forarmet, er derimot ikke alminnelige.

Når nå Gud oppfyller sine løfter mot de fleste, men holder seg tilbake for enkeltes vedkommende, kan en ikke beskylde ham for usannferdighet, men vel slutte at han har sine hellige og rettferdige grunner til at han ikke viser seg mot disse som mot de andre.

Anta at en rik mann hadde forpliktet seg til daglig å forsyne alle fattige mennesker i et hospital med vin, men at det fantes en og annen blant dem som hadde høy feber eller en annen sykdom som ikke tillot å nyte vin, og han så betenkte seg på å la en slik person få den, hvor mye den syke enn ba om det , men for øvrig lot ham forsyne med tjenlige legemidler, hjertestyrkende midler og annen vederkvegelse.

Kunne da noen beskylde ham for å mangle sannferdighet og for ikke å ha holdt sitt løfte? Tvert imot måtte en jo av dette slutte at en slik mann aktet og elsket de fattige høyt, siden han sørget så trofast for dem og forsynte hver av dem med det som tjente ham best.

Slik er det nå også med saken vi her handler om. Gud har riktignok lovet at gudfryktige foreldres barn skal være lykkelige og velsignet, og han oppfyller det også mot mange, kanskje de aller fleste.

Men når han i sin guddommelige allvitenhet, som en Herre som prøver hjerter og nyrer, blir var at et eller annet av disse barna begynner å bli sykt av kjærlighet til det forgjengelige, og at den timelige lykksalighets vin derfor ikke er tjenlig for det, men vil styrte det i den evige død, da handler han som en trofast og kjærlig Gud og Far når

han nekter det dets begjæringer og i stedet skjenker det trøst, kraft og undervisning, så det kan bli bevart og holdt oppe til salighet.

For å forklare dette enda nærmere må jeg gjøre oppmerksom på at vår Gud, når det gjelder slike løfter som angår det timelige, alltid forbeholder seg frie hender. Han vil ikke derved gi fra seg noe av sin nådige styrelse og omsorg, sin visdom og forunderlige miskunn.

Han forbeholder seg alltid å sette sine barn og deres tro på prøve, å tukte dem faderlig og framfor alt å se på deres salighet og de midler som trengs til den. Det ville være urimelig om vi ville kreve av vår kjære himmelske Far at han, i kraft av de løfter som gir de troende tilsagn om timelig velsignelse, skulle la det gå oss vel her i verden, enten det var oss til gagn og lykke eller ikke. Det vil ingen som har sann tro, noen gang begjære.

Den Hellige Skrift gjør også overalt tydelig nok kjent at slike løfter bare skal forstås med en slik begrensning. Vår Frelser sier – og det fortjener å legges godt merke til – at den som forlater timelige ting for hans og evangeliets skyld, skal få hundrefoll igjen, dog sammen med forfølgelser (Mark 10,29.30). Noen forklarer det slik at det skulle hete: midt i forfølgelser – fiendene skal med all sin ondskap ikke kunne hindre det; Herren vil likevel rikelig forsørge og holde sine egne oppe.

Andre tolker det slik at Herren med dette vil lære at ingen av hans etterfølgere må vente noen fullkommen lykksalighet her i verden; for selv om én forfølgelse og trengsel er over og ved hans faderlige omsorg gjort god igjen, må de likevel være forberedt på en annen, og de vil alltid bli forfulgt og anfektet. Denne forklaringen stemmer uten tvil best med teksten.

Hit hører også Paulus' bemerkelsesverdige utsagn: «Men er vi barn, da er vi også arvinger. Vi er Guds arvinger og Kristi medarvinger, så sant vi lider med ham, for at vi også skal herliggjøres med ham» (Rom 8,17). Det er også kjent hva han sier et annet sted: «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22).

Det forholder seg her som med en vandringsmann som – likesom unge Tobias, som fant engelen Rafael (Tob 5,5.29) – har truffet en trofast og velstående reisefelle. Denne lover at han på hele reisen ikke vil forlate ham; at han vil betale for ham, beskytte ham, vise ham rett vei, korte tiden for ham og lette vandringen med vennlige samtaler, og slik med Guds hjelp føre ham lykkelig og vel til hans fedreland.

Han kan imidlertid ikke gå god for at ikke uvær eller skylregn skal overfalle dem på veien; at de ikke av og til, på grunn av at veien er usikker, blir nødt til å forlate den banede landeveien og velge en ubanet vei gjennom kratt og over myrer; eller at de ikke noen ganger må ta til takke med en dårlig seng og bevertning i et enkelt herberge, og andre ubehageligheter.

Han har oppfylt sitt løfte når han forsyner og dekker ham med en god kappe, når han trofast står ham bi, alltid er ved hans side og hjelper ham framover, uten å forlate ham før han er brakt til det ønskede stedet.

Herren Jesus har lovet oss at han vil følge, beskjerme, trøste og styrke oss på dette livets pilegrimsvandring og hjelpe oss fram til det himmelske fedrelandet. Selv om vi nå møter noen motgang på denne reisen, forblir hans trofasthet og sannferdighet likevel urokket, for han forlater oss ikke, hva som enn hender, men trøster, styrker og utfrir oss.

Når du nå, mitt kristelige hjerte, overveier dette vel, ser jeg ikke hvordan du med rette skulle kunne klage over din Guds styrelse og bebreide ham de løfter han har gitt om det timelige. For i dem alle har Herren utvilsomt siktet til en slik velstand og lykksalighet som ikke til slutt skulle ende i usalig ve og evig ulykke og bli deg til evig forbannelse – en rikdom som ikke ville føre deg til evig fattigdom. Du har større grunn til å takke ham enn til å klage, fordi han tar seg så trofast av din sjel og søker det som er best for deg.

Dersom dine gudfryktige foreldre i himmelen ved guddommelig åpenbaring fikk vite hans råd med deg, din tilstand og de hellige grunner han har til å handle slik og ikke annerledes med deg, og han ville si til dem: «Dere, mine kjære og utvalgte, har etterlatt dere et lydig og gudfryktig barn i verden og ofte ønsket det min velsignelse. Dere har også latt det arve det jeg unte dere, og satt det i god forfatning. Men jeg ser at den timelige lykksalighet ikke vil være god for det, og at den timelige velsignelse ville bli det til evig forbannelse. Jeg har derfor besluttet å la dette barnet deres synke ned i fattigdom, og dette vil bli meg til stor ære og være den sikreste vei for barnet deres til å komme til dere i herligheten» – tror du da at foreldrene dine ville innvende: Å, Herre, men du har jo lovet lydige og gudfryktige barn av gudfryktige foreldre ditt velbehag og din velsignelse, og så videre?

Ville de ikke heller falle ned på sine ansikter og si: Herre, ditt navn være priset i all evighet fordi du sørger så faderlig for vårt kjære barn! Gjør hva som behager deg og hva du finner godt; før det som du vil, gjennom fattigdom, forakt og annen trengsel, bare det får komme til oss og se og nyte din herlighet sammen med oss. La det gå underlig til, bare det går salig!

Og hvorfor skulle du være annerledes sinnet? Kan du ikke i dette dødelige liv begripe hvor faderlig din Gud mener det med deg, når han har ført deg inn i denne trange tilstanden, så skal du likevel engang erkjenne det i himmelen og takke ham for det i all evighet.

Ennå har jeg noe å minne om, som jeg tror vil kunne tjene til de troendes beroligelse i dette tilfellet: En sann kristen bør være svært redd og forsiktig når han vil tale til Gud om sin gudfryktighet og påberope seg den. Han må tenke på at selv den aller største gudfryktighet her i livet, når den rettferdige og hellige Gud vil betrakte og prøve den utenfor Kristus, vil bli funnet straffverdig og som et urent klesplagg (Jes 64,5).

«Om et menneske hadde lyst til å gå i rette med Gud, kunne han ikke svare ham ett til tusen» (Job 9,3) – Gud kunne holde fram for oss tusen feil og synder, og vi ville ikke kunne unnskylde en eneste. Selv om vi ikke vet noe med oss selv, er vi ikke dermed rettferdiggjort (1 Kor 4,4); og om vi hadde gjort alt vi var skyldige å gjøre, var vi likevel unyttige tjenere (Luk 17,10). Det gjelder også her det apostelen sier: «Hvem ga ham noe først så han skulle få vederlag?» (Rom 11,35).

Selv om foreldrene våre har vært gudfryktige, har de ikke gjort mer enn de var skyldige å gjøre. De har ikke hatt noen rettferdighet og fortjeneste til overs som de kunne sette inn hos Gud som en kapital vi kunne vente renter av; og om vi derfor ville kreve en gjengjeldelse av Gud som en skyldighet, ville vi mangle all grunn og rett til det og ikke ha noe å si. Og selv om vi selv har vært gudfryktige, har heller ikke vi gjort annet enn det plikten førte med seg.

Vi kan ikke nekte for at vår Gud allerede tidligere har gjort mer mot oss enn vi i alle våre dager kan gjengjelde, og at vi altså ikke med rette kan kreve noe for framtiden.

Å, usle og dårlige gudfryktighet, som kommer fra skrøpelige og syndige mennesker! Hva skulle vi vel rose oss av, særlig i disse siste, vanskelige tider, da ondskap og ugudelighet har tatt overhånd over-

alt, så selv de ivrigste kristne nesten ikke vet hvordan de skal holde seg ubesmittet av verden og bevare samvittigheten ren? Siden synder er så alminnelige og hos de fleste mennesker er blitt til en vane, blir også de gudfryktige mang en gang forledet til kaldsinn og til ikke å vandre forsiktig nok.

Det er for eksempel nå for tiden noe ganske alminnelig at verden forsynder seg med hensyn til klær og prakt, til stadig skiftende moter og alle slags besynderlige drakter; likeledes at den framfor alt streber etter å skrape sammen mye gull og gods og gjøre sine egne rike og store her i det timelige.

Heri ligger en urenhet i tilliten til Gud og en hjertets glede og tilfredshet som bygger på penger, så en er ubekymret for barna sine, ikke på grunn av Guds omsorg (selv om en har den i munnen), men fordi en vet at en kan gi dem så og så mye med seg og etterlate dem hus, åkrer og store midler.

Hertil kommer ofte en utidig gjerrighet mot Gud og den trengende neste. Mange foreldre drysser ut skilling og mark når de skal gi noe til kirker og skoler, i stedet for at det etter deres formue burde være daler og dukater.

Når de skal forlate det forgjengelige og dø, får en ikke høre at en som etterlater seg ett, to, tre eller fire tusen daler, har skjenket femti eller hundre til Guds ære og de fattiges beste. En tenker at siden en har barn, er slikt ikke nødvendig og vil heller ikke kreves av noen.

Jeg skal ikke tale om at mange foreldre, som anses for gudfryktige – som flittig går til prekenene og ellers fører et ærbart liv – ofte viser seg altfor harde og uvennlige mot sin trengende neste. Det skjer for eksempel når de med altfor stor strenghet krever inn sitt tilgodehavende, sine renter og sine avgifter, selv hos dem de vet ikke har noe å betale med, hos enker, farløse og andre fattige mennesker; likeledes er noen altfor vinningssyke i handel og vandel og selger ofte en vare med samme fortjeneste til fattige og rike, og så videre.

Slikt gjør at Gud siden tar velsignelsen fra barna og lar det urettmessig sammensparte godset forsvinne – dog alt i en faderlig god mening, nemlig for å gjøre dem grundig gudfryktige, kjærlige, verdensforaktende og himmelbegjærlige.

Og hva annet ville du, kristelige sjel, si til dette enn: «Du er rettferdig, Herre, og rettvise er dine dommer. Jeg vet, Herre, at dine

dommer er rettferdige, og i trofasthet» – i en faderlig god mening, med et trofast hjerte – «har du ydmyket meg. Herren er rettferdig i alle sine veier og miskunnelig i alle sine gjerninger» (Sal 119,75.137; 145,17).

En forarmet kristen kunne videre beklage seg og si: Å, dessverre, jeg er i stor og tung gjeld, som jeg etter hvert har stiftet i håp om å hjelpe meg på fote igjen med fremmede og lånte penger. Men det har ikke villet lykkes. Rentene jeg må betale til kreditorene mine, fortærer den lille formuen jeg ennå har igjen; jeg kan ikke betale, selv om de presser og engster meg.

Men det som bedrøver meg aller mest, er at de daglig krever og presser meg, farer løs på meg med grovheter og skjeller meg ut for en bedrager, og at jeg skal ha ord på meg for med vilje å ha sveket min neste og skilt ham fra eiendommen hans, selv om et så ondt forsett aldri har oppstått i mitt sinn, og så videre.

Jeg må bekjenne, min medkristne, at din trengsel ikke er liten og lett. For la det gå et ærekjært og samvittighetsfullt menneske så dårlig det vil, så har han likevel lettere for å finne seg i det når han får beholde et godt navn og rykte og kan vente et godt ord og kristelig medlidenhet fra sine naboer og andre. Men når en kaller ham en bedrager og en lettsindig mann, når han stadig og alltid blir krevd, trykket, hardt tiltalt og på andre måter pint og plaget og ikke vet å verge og berge seg, da er fattigdommen nesten en uutholdelig byrde.

Når en vandringsmann har noe tungt å bære, vil han nok av og til sukke og stønne; likevel går han stille sin vei framover, lener seg kanskje mot et tre eller noe annet, hviler seg litt og vandrer så videre.

Men når han skal gjennom en by og blir angrepet av hunder og med nød og neppe makter å verge seg mot dem, eller han har en sur og slem reisefelle som stadig krenker og plager ham med ord, kan det ikke være annet enn at byrden blir ham dobbelt så tung. Slik er det også med de kristne som er fattige og forgjeldet og blir hardt tiltalt av ubarmhjertige kreditorer.

Det var å ønske at den kristelige kjærlighet, den kongelige lov (som skal bestemme målet og måten for alle de andre, så vel som for all vår omgang og handel med vår neste – Jak 2,8), ble bedre iakttatt, og at en ville gjøre forskjell mellom forsettlige og overlagte bedragere og gudfryktige, samvittighetsfulle forarmede og gjeldsbundne mennesker.

Vår Frelser har i to lignelser stilt slike kreditorer fram for oss, som da deres skyldnere ikke kunne betale dem, ettergav og skjenket dem det hele. Det er verdt å merke at han i dem begge sikter til den syndegjelden vi skylder vår Gud, og slik uten tvil vil pålegge oss at vi, i betraktning av Guds store barmhjertighet og miskunn, som vi med rette regner for vår frelse (2 Pet 3,15), også skal vise barmhjertighet mot vår fattige neste med hensyn til hans åndelige og legemlige gjeld til oss. (*Jf. første bind, s. 747.*)

Jeg kan heller ikke innse hvordan det kan bestå med kristendommen å kreve et gudfryktig forarmet menneske med hardhet og strenghet og pine og plage det. Jeg vet heller ikke hvordan de velstående kreditorene som på det uskånsomste krever rentene sine, avgiftene sine og husleien sin av fattige gudfryktige mennesker, kan si seg fri for gjerrighet og unnskylde seg for Guds domstol.

Det himmelske og evige gods burde jo stå så høyt i pris hos de kristne at de under alle omstendigheter lett kunne forakte, glemme og gi slipp på det jordiske og forgjengelige. Den elendiges velsignelse, forbønn og glede – hans som vi har lindret ved å ettergi ham gjelden eller på annen måte – burde jo være oss kjærere og gledeligere enn mange tusen dalers årlige renter og inntekter.

O, hvor godt ville det ikke være for mang en velstående mann og hans nærmeste om han skjenket fattige enker, farløse og trengende mennesker rentene og avgiftene deres, som det for det meste koster dem mange sukk og tårer å skaffe til veie, og betinget seg at de til gjengjeld skulle be for ham! Uten tvil ville slike mennesker, når en hadde gjort dem til venner med den urettferdige mammon, makte og utrette mer hos Gud enn alle de penger en har samlet med forsømmelse av den kristelige kjærlighet.

Job sier: «Jeg berget armingen som ropte om hjelp, og den farløse som ingen hjelper hadde. Den som var sin undergang nær» (som var i slik nød og trengsel at han uunngåelig måtte gå til grunne hvis han ikke fikk hjelp) «velsignet meg» (fordi jeg hjalp ham). «Enkens hjerte fikk jeg til å juble. En far var jeg for de fattige» (Job 29,12 ff.).

Jeg tviler ikke på at en av de velgjerninger Job viste de fattige, besto i at han hjalp nødstedte mennesker som ble plaget av sine kreditorer, med penger og betalte gjelden deres for dem, og at han ettergav enker

og andre elendige det han hadde lånt dem, og slik brakte dem til å prise Gud med glede.

I kirkehistorien fortelles det om Sofia, keiser Justin den yngres hustru, at hun betalte de fattiges gjeld, løste inn pantene deres og lot dem bringe til dem. Jeg kjenner et eksempel på en velstående kjøpmann som stod i regnskapsforhold til sin brors enke. Da det viste seg at hun skyldte ham nesten seks hundre daler, spurte han henne når og hvormed hun tenkte å betale. Hun svarte gråtende at hun ville overdra ham huset sitt som avdrag på gjelden og for øvrig gjøre alt som stod i hennes makt.

Han sa: «Med Deres hus er jeg ikke tjent», tok en penn og strøk over hele mellomregnskapet i boka si, med ordene: «Det er altsammen betalt.» Det kunne en si var å glede enkens hjerte uventet og – for å tale på Jobs vis – få det til å synge og juble.

Av slike eksempler burde en overalt i kristenheten finne mange, og den kristelige kjærlighet og barmhjertighet burde gjelde mer enn all rett, nytte og vinning. Dette ville også stemme med de steder i Den Hellige Skrift som byr oss å omgås slik i kjærlighet og være deltakende og broderlige mot de fattige (2 Mos 22,26.27; 5 Mos 24,11–13; Jes 58,7; Esek 18,7; Luk 6,35; 16,14). Men slikt er nå for tiden en latterlighet og noe aldeles ukjent for de fariseiske hyklerkristne. De får se til hvordan de til slutt vil bestå for Guds dom og unnskylde sine hjerters hardhet.

Men for at vi ikke skal forlate deg uten råd og trøst, du gudelskende og trengende hjerte, ber vi deg først å henvende deg med hjertelig bønn til Gud, som er den sikreste tilflukt for alle trengende og bedrøvede.

Rop til ham om at han enten vil unne deg midler til å hjelpe opp den sviktende næringen din og velsigne den lille formuen din, så du blir i stand til å gi din neste det som hans er og stille ham tilfreds. Slik gjorde han fordum mot den gudfryktige profetenken, som han på underfull måte skaffet råd ved profeten Elisa, idet han gjorde hennes tomme oljekrus til en rik oljekilde og satte henne i stand til ikke bare å tilfredsstille sin kreditor, men også å leve av det som var til overs (2 Kong 4).

Eller be ham bløtgjøre de harde hjertene til kreditorene dine og bevege dem til medlidenhet med deg. Slik ba Jakob fordum Gud utfri ham av hans forbitrede brors hånd og stemme hans hjerte til kjærlig-

het og forsonlighet, og det skjedde etter hans ønske; for Gud har alle menneskers hjerter i sin hånd (1 Mos 32,11; 33,4). Det vil heller ikke være unyttig om du åpenbarer og klart gjør rede for nøden din, og for at du ikke kan betale, overfor en gudfryktig prest eller en annen kristen som kan utrette noe hos kreditoren din, så de kan tale og be for deg.

Ofte er en mann hard mot sin skyldner fordi han, på grunn av verdens store ondskap, må frykte for å miste eiendommen sin ved forsettlig bedrageri. Men når et annet gudelskende og ærekjært hjerte forsikrer ham om at dette skyldes den største og mest tvingende nød, lar han seg lettere berolige og tilfredsstille.

Det er dessuten høyst rimelig at du selv, min medkristne, stemmer tonen lavt og er vennlig og ydmyk i ord og framferd mot kreditoren din, selv om han farer uvennlig løs på deg.

Mange skyldnere er som en stein en billedhugger arbeider på: Den betaler ham for strevet med støv, splinter og gnister. Eller de er som et pinnsvin: Når en hund angriper det, trekker det seg sammen til en kule, så en ikke ser annet enn hvasse pigger, og hunden får en blodig snute til lønn. Mange dårlige betalere kan, når de blir krevd, ikke annet enn fnyse, skjelle og smelle og overalt reise de skarpe brodder.

Men det sømmer seg ikke for et gudfryktig menneske, som gjerne vil gi sin neste gode og vennlige ord for hans tapte penger. «Den fattige kommer med ydmyke bønner,» sier kong Salomo (Ordsp 18,23) – det vil si med ydmykhet, vennlighet og beskjedenhet, slik et nødlidende og bedrøvet menneske pleier å tale til Gud når det utøser sin klage for ham. Men når et fattig og gjeldsbundet menneske er trassig, uvennlig og grovmunnet, røper det sitt utakknemlige og ugudelige hjerte.

Vil imidlertid ikke alt dette hjelpe, er det intet annet råd, du gudelskende sjel, enn at du roper til din Gud om at han vil gjøre opp med kreditorene dine i ditt sted, rikelig velsigne det de har igjen, bøte på den skade du mot din vilje har voldt, og for øvrig la det skje med deg som han etter sitt hellige råd har bestemt.

Skal du da kalles en bedrager, så lid denne skammen med tålmodighet; vis til din Gud, som kjenner ditt hjerte, og til din samvittighet, som gir deg et bedre vitnesbyrd. Tenk på at også din Frelser ble kalt en forfører eller bedrager etter sin død og måtte ta en slik skam fra verden med seg i graven (Matt 27,63).

En uforskyldt skam for verden, som en lider i troen og med tålmodighet, er en ære i himmelen; og hva skader det om verden skjeller deg ut for en bedrager når din Gud erklærer deg for en sann og redelig kristen? «Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det. Han skal la din rettferdighet bryte fram som lyset og din rett som lyset midt på dagen» (Sal 37,5.6).

Men kanskje vil du videre klage, du kristelige hjerte, og si: Å, jeg skammer meg over fattigdommen min og tør ikke gjøre nøden min kjent for noe menneske. Jeg må svelge sorgen og helt alene bære den tunge byrden på hjertet, og så videre. Jeg må tilstå at de såkalte husarme, eller de som ikke vil gjøre nøden sin kjent og skammer seg over å tigge, ja til og med over å be noen om noe i hemmelighet, er de elendigste.

Med full rett kan en med profeten kalle dem «de ringes førstefødte» (Jes 14,30). For liksom de førstefødte i den gamle pakt var de fornemste i et hus og hadde en dobbel lodd av farsarven å vente, slik er de husarme de fornemste blant de trengende og har så å si fått en dobbel lodd av fattigdom, idet de ikke bare er fattige, men dessuten verken har trøst eller hjelp.

Riktignok krever den kristelige kjærlighet av de rike i denne verden, om de ellers vil regnes blant de redelige, at de i dette stykke viser seg forstandige og nidkjære, omhyggelig søker og leter etter slike fattige, og der de har noen formodning om at det er en skjult mangel og kummer, ikke holder opp med å gjøre undersøkelser før de har fått greie på slike menneskers sanne tilstand. En ser mang en gang på ansiktene deres at de er bleke og magre og nesten alltid går sørgmodige og nedslåtte.

Når de er i kirken og hører preken eller holder sin bønn, ser en dem ofte gråte bittert; barna deres går ikke sjelden i fillete klær og slitte sko, og så videre. Her bør en sann Kristi etterfølger straks spørre: Hvorfor gråter du? Hva går det av deg? Hvorfor er du så bedrøvet? Hva er det som trykker deg?

O, hvor lykksalig er ikke den mann som kan spore opp et slikt vilt, som likesom sin Gud og Far ser og svarer i det skjulte før de fattige roper; som i hjertelig lengsel etter å gjøre vel brer ut sine gavmilde hender hele dagen og så å si sier til alle som går forbi: Se, her er jeg; se, her er jeg! (Matt 6,6; Jes 65,24.1.2).

O, hvilken fordel det er ved denne handelen, at en har anledning til å gjøre vel uten at den venstre hånd vet hva den høyre gjør (Matt 6,3), og slik vinner de aller kraftigste sukk, tårer og forbønner! For når slike trøstesløse kristne uventet blir gledet, er velgjerningen dem desto kjærere og bønnene deres til Gud om gjengjeldelse desto ivrigere.

Mange bemidlede mennesker skulle uten tvil, om de ville overveie dette, gjøre som erkehertug Albrekt av Østerrike, som i flere år bespiste en adelsmann som var forarmet ved krigen, uten at adelsmannen visste hvem denne velgjerningen kom fra – slik vi allerede et annet sted har fortalt utførligere. Likevel er slike hendelser meget sjeldne og uvanlige; lovløsheten har tatt overhånd, og kjærligheten er blitt kald hos de fleste (Matt 24,12). Hvordan skulle de rike i våre dager kunne bekymre seg for de skjulte fattige, når Lasarus ofte ligger utenfor døra deres i sin store elendighet uten at de akter på ham eller sørger for ham? (*Se tredje del, 13. preken.*)

Men jeg vender tilbake til din klage, du gudelskende sjel. Vær viss på at om verden ikke ser og kjenner, og heller ikke vil se og kjenne din nød, så ser og kjenner din Far i himmelen den likevel. Vær viss på at han vet god beskjed om tilstanden i huset og hjertet ditt, at han teller dine sukk og tårer og til rett tid vil skaffe deg råd og hjelp.

Tenk på hvordan Herren Jesus blir beskrevet for oss da han var i ørkenen og hadde mye folk omkring seg. «Jeg har inderlig medynk med folket,» sier han; «for de har alt vært hos meg i tre dager, og de har ikke noe å spise. Sender jeg dem hjem fastende, vil de bli utmattet på veien» (Mark 8,2.3). Her var det ingen som talte det trette folkets sak; blant en så stor mengde var det ikke en eneste som våget å føre klage for Herren over tilstanden deres.

Men det var heller ikke nødvendig; for Herren så selv deres nød. Han kjente tilstanden deres bedre enn de kunne framstille den for ham, og hadde i sinne å hjelpe dem før de selv anet det.

På samme måte gjør den søte Jesus ennå den dag i dag. Han kjenner de skjulte lidelsene til alle sine hellige; han skuer inn i deres tomme kroker, lofter, kjellere, kister og pengepunger, ja inn i deres bedrøvede hjerter, og vil hjelpe dem når de minst tenker eller venter det. Sett derfor ditt håp til Gud, min medkristne, og forlat deg av hele hjertet og med trøstig tillit på hans nådige forsyn og faderlige omsorg. Og

når dine nærmeste spør: Hvor er brødet? Hvor er pengene? Hvor er klærne? – så svar dem: Det vil Gud sørge for.

Skam deg imidlertid ikke over din fattigdom, som Guds Sønn selv har æret, helliget og velsignet da han ble fattig for vår skyld. Hvem vil skamme seg over å være i Herren Jesu og hans helliges selskap? Hvem vil skamme seg over det Gud, den himmelske Far, har lagt på ham etter sin hellige og gode rådslutning? En kristen bør ikke skamme seg over sitt kors og sin trengsel, siden de bringer ham en evig og overmåte vektig herlighet.

Jeg vet ikke om noe jeg skulle skamme meg over å lide i og etter Guds hellige vilje; for det som er bestemt av ham, kan ikke være ondt og skammelig. Over synden skammer vi oss med rette, men ikke over de midler som er satt mot synden, og som også fattigdommen hører til.

Sier du derfor: Jeg tør ikke la nøden min bli kjent og ikke klage over den for noe menneske – da vil jeg riktignok ikke råde deg til å åpenbare hvor skoen trykker for alle og enhver uten forskjell, for de fleste hjerter er dessverre svært harde og fast lukket, ja, noen spotter og ler i hemmelighet av et bedrøvet menneske.

Jeg vet også godt at det er sikrest at den elendige utøser sin sorg for Herrens åsyn (Sal 102,1) og kaster og velter sin nød og byrde på ham og i hans fang. Likevel sier jeg at det er nyttig å se seg om etter gudfryktige, trofaste, medlidende og tause hjerter (slik jeg allerede tidligere har rådet til). (*Se fjerde del, 4. preken.*)

De finnes ennå her i verden. Herren Jesus har ennå sine blomster midt blant tornebuskene og sine etterfølgere midt i den vrange og forvendte slekt. Han har ennå mennesker hvis hjerter han bor i ved troen og styrer med sin Ånd, som er hans almisseutdelere, hans skatte- og spisekamre, hans apotek og hans kister.

Der mynter han en penge til mang en fattig, likesom i munnen på den fisken Peter fanget med krok etter Herrens befaling (Matt 17,27). Der bereder han mang en sulten hans mat, mang en naken hans klær, mang en syk hans legedom og vederkvegelse.

Be Gud, min medkristne, at han vil la deg treffe slike mennesker, og gi anledning til at de får vite om nøden din og du om deres kjærlighet og trofasthet. Klag din nød for dem; betro dem uten frykt din trengsel.

Jeg vet at de ikke vil og ikke kan forlate deg utrøstet; de vil hjelpe deg å bære byrden og ikke hvile før de har funnet noen lettelse for deg.

Du vil kanskje videre si, du fattige hjerte: Å, jeg blir gammel og skrøpelig og er utmattet av sorg og gremmelse. Jeg er ikke lenger til nytte for verden og mine; jeg kan ikke lenger tjene noe, ikke lenger hjelpe meg selv; jeg vet ikke lenger noe råd og frykter at jeg kommer til å tigge brødet mitt i alderdommen, og så videre. Jeg må tilstå at dette igjen er et ganske tungt kors. For selv for den velstående, som ikke har grunn til å klage over noen mangel, fører alderdommen sine besværligheter og trengsler med seg.

Om det har den vise kong Salomo disse bemerkelsesverdige ordene: «Tenk på din skaper i din ungdoms dager, før de onde dagene kommer og det lir mot de årene da du må si: Jeg har ingen glede av dem» (jeg har da ingen lyst og glede, men bare sorg og byrde), «før solen og lyset og månen og stjernene fordunkles» – noen forklarer det om øynene, som i alderdommen blir dunkle, ja til og med blinde; men siden det i det følgende verset tales om syn og vinduer, forstås det rettere om menneskets sjelsevner: forstanden, hukommelsen, åndens livlighet, dyktighet, skarpsindighet og slikt, fordi alt dette for det meste svinner dag for dag hos de gamle, og fordi de sjelden er glade, men ofte sørgmodige og tungsindige – «og skyene kommer igjen etter regnet» (når ett onde, ett giktanfall, én smerte, én sykdom er over, står de neste straks ved hånden, som når det om høsten kommer andre skyer etter et sterkt regn, som bringer et enda sterkere) – «Da skjelver husets voktere» (hendene og armene, som mennesket bruker til å kle seg, forsvare seg og skaffe seg næring). «De sterke menn blir bøyd» (når bena ikke lenger vil bære kroppen, og knærne trekker seg sammen og skjelver og vakler av skrøpelighet under gangen).

«De som maler på kvernen, stanser arbeidet» (når tennene ikke lenger har stort å gjøre, siden matlysten er slukket), «fordi de er blitt for få» (fordi de er ødelagt av skjørbuk og falt ut). «Og det mørkner for dem som ser ut gjennom vinduene» (når øynene blir sløve), og så videre (Fork 12,1 ff.).

Over dette, så vel som over det som følger, gir erfaringen den tydeligste forklaring. I alderdommen, livets vinter, er alt fylt av besvær, og kreftene er så å si døde. Derfor mister de gamle nesten all lyst til å utrette og foreta seg noe, for de merker at legemets og sjelens krefter

ikke lenger rekker til. De blir mistenksomme, sure, tungsindige og sørgmodige, så de er en byrde for seg selv og andre. De blir ikke lenger så elsket og æret som før, ja blir til og med spottet og utledd av den uforstandige ungdom, så de alltid har noe å klage, sukke og sørge over.

Selv om alderdommen i og for seg, som sagt, er en tung byrde, blir den likevel fordoblet når den er paret med fattigdom: når den ingen midler har, ingen pleie og oppvartning, ingen bekvemmelighet, ingen lindring, vederkvegelse og trøst, og daglig plages av næringssorger eller til og med må lide sult og tørst. Denne besværligheten og elendigheten trykker hardest på dem som tidligere har hatt det bedre og ved ulykkestilfeller har mistet formuen sin.

O, hvor vondt må det ikke gjøre et ærekjært hjerte når det i disse ukristelige tider, da de fleste hjerter er harde, blir nødt til å be noen om hjelp eller til og med til å søke brødet sitt ved folks dører!

Men til tross for alt dette inneholder Guds ord likevel rik og sikker trøst mot denne sorgen. For det første er det visst, du kristelige hjerte, at din himmelske Far ikke har latt deg komme i denne elendigheten uten viktige og hellige grunner. Dem kan vi nok ikke alltid kjenne eller begripe, men vi er overbevist om at alt som kommer fra ham på denne måten, fører til ham og bare er velment.

En stor del mennesker tilbringer livets beste tid i forfengelighet og mange uerkjente synder. De vil jo ikke være ugudelige, men de vil heller ikke være altfor gudfryktige. De vil ikke akkurat være drankere, men likevel gjør de seg, når æren krever det (slik taler verden), ingen samvittighet av å drikke seg full. De tenker nok av og til på syndene sine og ber om tilgivelse for dem, men med kaldsinnig anger og andakt, fordi hjertet i det skjulte forbeholder seg den frihet at det ikke alltid behøver å ta det så nøye, og så videre.

I dette hykleriet og denne sikkerheten ville mange mennesker bli sittende om ikke Gud lot øynene deres, likesom Tobias', bli salvet og åpnet med galle (Tob 11,11–13) – jeg mener: om de ikke ved alderdom, skrøpelighet og fattigdom ble brakt på bedre tanker.

Det er en særlig og stor nåde av Gud når han ennå i høy alder fører et menneske til omvendelse – når han tar fra det midler og anledning til å synde, svekker det syndige legemet, gjør verden led og motbydelig for det og unner det tid til omvendelse og øvelse i gudfryktighet, så

vel som til forberedelse til en salig død. Det går tungt med gamle folks omvendelse, som vi et annet sted har vist. Desto mer bør derfor de som Gud fører til det ved fattigdom og annen trengsel, erkjenne hans nåde og lydig underkaste seg hans hellige vilje. (*Se første del, 7. preken.*)

Erfaringen lærer også at jo mindre tid, desto større lyst har mange gamle mennesker til å leve; de elsker ofte verden mer enn det er rett og vil ikke gjerne høre tale om døden.

Noen er hengitt til drikk og beruser seg ikke sjelden, særlig når de har et pratsomt og hyggelig selskap; ved slike anledninger snakker de da ofte med ny lyst om ungdommens gamle synder og blir de yngre til anstøt. Noen er gretne, stivsinnede og uvennlige; de fleste har hang til gjerrighet og gnier, samler og skraper sammen mer enn det sømmer seg for en kristen.

Tenk nå hvor godt den allvise og allgode Gud mener det med dem som han i alderdommen besværer med fattigdom og nød, og derved drar bort fra verden, bevarer fra synder og holder oppe i daglig omvendelse og lengsel etter himmelen, til han omsider frir dem fra all ond gjerning og frelser dem til sitt himmelske rike!

Prøv og gransk derfor ditt hjerte og hele ditt liv, du gudelskende sjel; kanskje finner du der den grunnen som har bevegd din Gud til å hjemsøke deg med fattigdom kort før livets slutt, og da vil du desto snarere kunne stille deg selv tilfreds. Det er jo bedre å gå fattig, syk og elendig inn i himmelen enn å falle fra overflod og daglig velleveri ned i helvete.

Til å trøste og oppreise de gudfryktige, men trengende gamle hører også dette: Alderdommen deres, likesom fattigdommen (som vi allerede har talt om ovenfor), er så langt fra å hindre kristenlivet og dets vekst – omvendelsen, troen, kjærligheten, tålmodigheten og gudfryktighetsøvelsen – at den tvert imot fremmer dem. (*Se 4. del, 7. preken.*) De kan si med den hellige apostel: «Selv om vårt ytre menneske går til grunne» – det vil si, selv om kreftene svekkes og stadig avtar under alle slags ytre og indre onder og plager – «så fornyes vårt indre dag for dag» (2 Kor 4,16).

Alderdommen legger ingen hindringer i veien for omvendelsen og dens øvelse. Siden den har lite annet å utrette, har den tid til å tenke over det livet som har vært, til å betrakte sine veier, til å angre ungdomssyndene og bede Gud om forlatelse for dem, og til hver dag å

bære fram for ham et nedbrutt og knust hjerte som offer – et offer han ikke vil forakte (Sal 51,19).

Det er sant at de gudfryktige gamles hender og armer ofte er svært svake, så de som oftest ikke kan føre pennen uten at hånden skjelver, og ikke lenger orker å løfte noen tung byrde; øynene deres blir matte, så de nesten ikke kan kjenne igjen eller skjelne noe nøyaktig. Hørselen og livsvarmen avtar også; hjertet banker og skjelver, og magen og de andre indre organene duger ikke lenger.

Men troens armer er likevel sterke nok til å omfavne og holde fast Herren Jesus; sjelens øyne er likevel klare nok til å skue livets lys og Guds herlighet. Heller ikke kan noen døvhet hindre dem i å høre Den Hellige Ånds indre tiltale og vitnesbyrd.

Hjertet deres kan være som det vil når det gjelder dets naturlige tilstand – det er likevel alltid mottakelig for at Kristus kan bo der ved troen. Og hva skader det om den naturlige varmen er i avtakende, bare det indre mennesket brenner av kjærlighet til Gud og nesten? Se bare på eksemplene på gudfryktige gamle mennesker som Guds Ånd har tegnet og stilt fram for oss i sitt ord!

Abraham var gammel og langt oppe i årene; men det hindret ham ikke i å stå for sin Guds åsyn, tale fortrolig og frimodig til ham, be for andre og formane hele sitt hus til å frykte Gud og holde hans bud. Isak var gammel, og øynene hans var blitt for svake til å se; men likevel skinte det himmelske lyset i hans sjel, og Guds velsignelse flød fra hans munn som fra en kilde.

David var gammel og langt oppe i årene og kunne ikke bli varm, enda de dekket ham til med tepper; likevel brant han av kjærlighet til Gud og av lengsel etter å fremme hans navns ære. Det ser man av formaningstalen hans til Salomo, sønnen og etterfølgeren på tronen, av forskriftene og ordningene hans for gudstjenesten i templet og av den makeløse skatten av gull, sølv og annet tilbehør som han hadde samlet til tempelbygningen (1 Mos 18,11.19.22; 27,1.27; 1 Kong 1,1.15; 2,2–4; 1 Krøn 23,24 ff.; 24,3 ff.; 29,2 ff.).

Simeon var blitt gammel og skrøpelig; men det hindret ham ikke i å gå opp trinnene som førte til templet, for å ta Jesusbarnet – hele verdens skatt og frelse – på armene, glede sine svake øyne ved ham, trykke ham til brystet og i Ånden fryde og trøste seg inderlig i ham.

Jeg gleder meg av hjertet hver gang jeg kommer til å tenke på denne deilige beretningen.

Jeg forestiller meg i Ånden denne gudfryktige olding, og jeg ser ham skynde seg til templet drevet av Den Hellige Ånd og med uvanlig kraft og livlighet stige opp trinnene. Jeg ser hvordan han trenger seg fram gjennom folket og tar barnet fra Jomfru Marias hender og armer – eller kanskje fra hendene til den presten som skulle fremstille dette underbarnet for Herren.

Jeg ser hvor kjærlig han betrakter det, hvordan han kysser det og trykker det til brystet, hvordan han gjør så mye av det, som om han ikke hadde et lite, fattig og forlatt barn, men et stort klenodium med perler og diamanter på armene. (*Jf. Chemnitz, Harm., 1. bind, 1. del, 10, 2.*)

Det er som om jeg kjenner hvordan hans gamle og matte hjerte hopper og springer av kjærlighet og glede, hvordan alle hans krefter fornyes og samler seg for å kvikne til ved dette barnet. Mangt et spottesykt og kjødelig sinnet menneske som ikke så det denne opplyste olding så, har kanskje tenkt og sagt: Hva er det med den gamle, fornemme mannen, siden han gjør så mye av dette tiggerbarnet? Han må uten tvil gå i barndommen, siden han kan gjøre så mye vesen av et fremmed barn.

Men den gudfryktige olding visste hva han holdt og bar på hendene sine. Han visste at dette barnet var en kort sammenfatning av all Guds godhet og alle hans velgjerninger – verdens lys og frelse, alle menneskers eneste trøst og mekler.

Jeg tror at om noen den gangen hadde budt ham hundre tusen daler, en konge- eller keiserkrone, den halve eller hele verden, ja himmel og jord for dette barnet, ville han ivrig ha svart: Behold pengene dine! Dette barnet er bedre enn alverdens gull og penger. Behold din jordiske og forgjengelige krone; dette barnet er min evige krone, min sol, min lyst og glede.

Når jeg bare har dette barnet – slik som jeg nå har og holder det, uten å ville slippe det – så bryr jeg meg verken om himmel eller jord. Tilgi meg, dere gudelskende sjeler, at jeg har dvelt så lenge ved dette bildet! Også jeg blir nå gammel og skrøpelig og har tatt meg denne olding til etterfølgelse, og jeg ber daglig til Gud at han vil la meg leve og dø med ham og på samme måte som han.

Og ved siden av Simeon vil jeg sette Anna, som Den Hellige Ånd selv har stilt ved hans side. Om henne sier apostelen at hun var meget gammel og hadde levd sju år med sin mann etter jomfrutiden, og at hun nå var enke, åttifire år gammel; at hun til tross for sin høye alder stadig tjente Gud med faste og bønn natt og dag, og at også hun trådte til i den samme stund (da det som er nevnt, skjedde med Simeon), priste Herren og talte om ham til alle som ventet forløsning i Jerusalem (Luk 2,36 ff.).

Hun var vel en gammel og svak kvinne og ville gjerne ha holdt seg tilbake om det hadde dreid seg om noe jordisk og forgjengelig. Men siden det gjaldt Jesus, hennes og verdens Frelser, ville hun på ingen måte la seg trenge til side. Hun trådte til og ville ikke stå tilbake for Simeon i tro og kjærlighet til Jesus, i å prise og bekjenne ham.

Å, gudelig iver og salig kappestrid om Jesusbarnet mellom en gammel mann og en gammel kvinne! De hadde sikkert like stor del i ham, men i brennende kjærlighet ville de likevel så å si overgå hverandre i å åpenbare ham for andre. Å, dere gamle menn og kvinner, la oss gjøre likedan, og la oss alle sammen søke å overgå hverandre i å kjenne og bekjenne, i å elske og åpenbare Herren Jesus for andre som ikke kjenner ham!

Jeg har ennå et par gamle blant de hellige, nemlig apostelen Peter og Paulus. Enda den første godt visste at hans hytte (det dødelige legemet) snart skulle legges ned, fordi han nå hadde nådd den alderen Herren hadde talt til ham om, holdt han likevel ikke opp med å utføre sitt apostoliske embete med å lære, skrive, formane, trøste og styrke (2 Pet 1,14 ff.; Joh 21,18).

Og enda den siste kaller seg selv den gamle Paulus (Filem 9) og uten tvil var svært svekket på legemet av mye arbeid, mange reiser, mye faste, trengsel, anfektelse, fare og nød, ble han likevel ikke gammel og skrøpelig i troen, i den inderlige kjærligheten til sin Herre Jesus og i den hellige lengselen etter å vinne riktig mange sjeler for ham og fylle hele verden med kunnskapen om ham.

Av disse eksemplene ser vi det jeg sa tidligere: at høy alder ikke er et hinder for et gudfryktig menneske, men snarere en hjelp i kristenlivet, og at det derfor ikke har grunn til å klage og si: Jeg er ikke lenger til nytte for verden og for mine egne; jeg kan ikke lenger hjelpe

meg selv; jeg kan ikke lenger tjene noe, og så videre. Tal ikke slik, du kristne hjerte!

Hvis du ikke var til nytte for verden, ville din Gud ikke la deg leve lenger i den. Nyttig er du ennå for din Gud; for du er et vitne eller et eksempel på hans miskunn, omsorg, visdom og allmakt. Derfor regner Gud det som et særskilt bevis på sin godhet og velsignelse når det i en by finnes gamle menn og kvinner som på grunn av sin høye alder må gå med stav i hånden, likesom når alle hjørner og kriker er fulle av smågutter og småpiker som leker på gaten (Sak 8,4).

Man ser på deg at han kan holde sine egne oppe til høy alder midt i mange farer, trengsler og motganger – mot djevelens makt og list, mot verdens ondskap og mot deres egen forventning. Et skip som har seilt lenge på havet og er blitt bevart i mange stormer og uvær, ofte midt mellom skjær og sandbanker, er mer å undre seg over enn et nytt skip som knapt har gjort noen få reiser.

På samme måte er et gammelt menneske, som vår Gud i så mange og lange år har holdt oppe i så mye fare og nød, et større under av hans godhet enn et ungt menneske som ennå ikke har levd lenge og kjempet lenge med dette møysommelige livets trengsler.

De gamle er levende æresstøtter som Herren har reist for seg og bevart trass i vind og vær. Det er dem Gud har ført og lært fra ungdommen av (ved sitt ord og ved mange slags erfaringer); derfor kunngjør de hans undergjerninger, hans arm (hans makt og veldige hjelp) for etterslekten og hans kraft for hver den som skal komme (Sal 71,17.18).

Når også du gjør dette, sømmer det seg ikke for deg å si at du ikke lenger er til noen nytte her i verden. Du er til nytte også for Guds kirke, for landets styre eller staten og for det hus du bor i – dels ved det gudelige eksemplet du lyser med for de yngre, dels ved de gagnlige og hjertelige formaningene du bruker for å holde dem på Guds veier, dels ved bønnene dine, som hjelper til å be ned nåde og velsignelse over dem.

De lærde skriftfortolkerne har gjort den iakttakelsen at Metusalah, det eldste menneske som noen gang har levd, døde i det samme året som den første verden ble oversvømt av vannflommen – og kort tid før den (etter jødenes mening bare sju dager før). Jeg tviler ikke på at denne hellige, gudfryktige patriark bad inderlig til Gud for mennes-

kene, og at Gud, da han fastsatte de hundre og tjue årene han ga dem til omvendelse, tok mye hensyn til sin gamle tjener.

Om Simeon sies det at han var i Jerusalem og tjente hele byen til et hellig eksempel med sin gudfryktighet. Det kan man slutte av den talemåten Den Hellige Ånd bruker om ham: «Og se, det var en mann i Jerusalem som hette Simeon, en rettferdig og gudfryktig mann» (Luk 2,25).

Ordet «se» peker ikke bare på den bemerkelsesverdige hendelsen som beskrives etterpå, men også på det gode navn og rykte Simeon hadde vunnet i hele byen. Det bekreftes når vi sammenholder dette stedet med et annet, hvor den samme evangelisten sier: «Se, nå var det en kvinne der i byen som var en synderinne» (Luk 7,37). Her ser vi tydelig at han blant annet med ordet «se» vil gi til kjenne at denne kvinnen var beryktet over hele byen for sitt syndige levned og hadde vært til forargelse for alle.

På samme måte vil han uten tvil også si om Simeon at han var meget navnkjent for sitt gudfryktige levned og sin framragende, eksemplariske gudsfrykt, og at han tjente enhver til oppbyggelse. (*Eksemplarisk: mønsterverdig, som fortjener å stilles fram som et mønster, et eksempel for andre.*)

På denne måten kan også du, min medkristne, til tross for din høye alder og fattigdom likevel være til nytte for din neste og særlig for dine egne. Med dine inderlige og ivrige forbønner kan du være en støtte for kirken, staten og huset. Dessuten kan du med ditt hellige levned, ditt ubesmittede, hvite hår, din eksemplariske saktmodighet og tålmodighet og lignende dyder skinne som et lys og et klart speil – og dermed er du sannelig ikke til liten nytte for verden.

Men sett også at det med en gudfryktig kristen i hans høye alderdom skulle gå så langt at han ble helt barnslig og udyktig til all hellig øvelse – da ville jeg likevel ikke driste meg til å si at han ikke var til noen nytte for verden. For jeg vet at alle tings høylovede Skaper ikke holder noe så ringe og ubetydelig oppe her i verden at det ikke skulle ha sin nytte, enda vi uvitende mennesker ikke alltid kan oppdage den.

Hvordan skulle han da ville holde oppe ett av sine barn til høy alderdom, selv om det ikke lenger rådde over sin forstand, sine sanser og lemmer, hvis det slett ikke var nyttig til noe her i verden?

Et slikt usselt, gammelt menneske tjener i det minste til å minne de yngre, som ennå står i sin blomst, om oftere å sukke: «Forkast meg ikke i alderdommens tid, forlat meg ikke når min kraft forgår!» «Forlat meg da ikke inntil alderdommen og de grå hår, Gud – inntil jeg får kunngjort din arm for etterslekten!» (Sal 71,9.18).

Han tjener også til en prøve på vår tro, vår kjærlighet, medlidenhet og lydighet; i ham har man dessuten et bilde av menneskelig elendighet og dette livets forgjengelige herlighet. Hvor mye innbiller ikke mennesket seg når det blomstrer i ungdom, helse, skjønnhet, ferdighet og hurtighet, i legems- og sjelskrefter – og hvor stor møye koster det ikke en slik ung å holde seg innenfor gudfryktighetens skranker!

Derimot kan han bli kraftig beveget og ydmyket ved synet av et slikt utlevd, usselt og elendig bilde, som med taus munn roper til ham: «Sannelig, bare tomhet er hvert menneske» (Sal 39,6). Det hender ofte at et utlevd menneske som i sin ungdom har vært i tjeneste hos andre, og som den gang var fullt av ulydighet, overmot og frekkhet, må søke sitt brød ved folks dører, og at en pike som nå er likedan sinnet, rekker ham almissen.

Hvem ser da ikke hvorfor Gud holder et slikt elendig menneske oppe og lar det krype omkring i byen? Det er for å være det frekke og overmodige tjenestefolkets speil og bok, der de kan se og lese det som tjener til deres forbedring.

Slik er og blir det da hevet over tvil, du gudelskende hjerte, at også fattige og elendige gamle mennesker ennå er til nytte for verden, og du har derfor ingen grunn til å beklage deg over din Gud og hans forsyn. Strev heller av all makt etter å bli funnet blant de virkelig dydige og gudfryktige gamle, så du kan si: Jo lenger, desto bedre! For «grå hår er en fager krone, den finnes på rettferdighets vei», sier den vise konge (Ordsp 16,31).

Vær lik vinen, som blir bedre jo eldre den blir, og lik sauene, som – det lærer erfaringen – eter grådigst mot kvelden, så de kan være forsynt for natten. Samle deg i ditt livs aften et rikt forråd av Guds ord, så du ikke skal mangle trøst og sjelemat når dødens natt bryter inn.

Vær lik et kornaks som riktignok, når det er modent, krummer seg, bøyer seg mot jorden og daglig venter på sigden, men nettopp med denne bøyningen viser at det er fullt og ikke tomt, og at det godt betaler for sin plass på åkeren. Legg derfor vinn på at du, når du på

grunn av høy alder må gå kroket og nedbøyd, kan være full av gode gjerninger og almisser, full av andakt, botferdighet, tro, kjærlighet, håp, tålmodighet, lengsel og så videre – og så å si betale for din plass i verden med et gudelig og mønstergyldig levned.

I en maurtue ser man av og til noen som har vinger; man tror det er de eldste, som naturen – jeg vet ikke i hvilken hensikt – har gitt dem. Hvis det forholder seg slik, er slike bevingede maur et fint sinnbilde på de gudelige, verdensforaktende, himmellengtende gamle, særlig om man satte disse ordene ved: *Evolemus hinc* – la oss fly herfra! Fra verden til himmelen! «Vi har vårt hjemland i himmelen» (Fil 3,20). Ta godt vare på dette, min medkristne, og vis i gjerning at du i ditt lange liv har lært å forakte det timelige liv og å trakte etter det evige!

Det er likevel noe mer som kan tjene til trøst for de fattige og gudfryktige gamle, og som vi derfor ikke må glemme. Den gode Gud har en tredobbelt – eller, når jeg tenker meg om, en firedobbelt – forpliktelse overfor en gammel, fattig, skrøpelig og forlatt kristen. For det første som overfor sitt barn, som han har sagt til: Jeg er din Gud og Far; du er min; jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg (Jes 41,10; 43,1; Hebr 13,5).

Dernest som overfor et gammelt menneske, siden han har lovt: «Like til deres alderdom er jeg den samme, og til dere får grå hår, vil jeg bære dere. Jeg har gjort det, og jeg vil fremdeles løfte dere, jeg vil bære og redde dere» (Jes 46,4). Jeg vil ikke forandre meg eller vende hjertet mitt bort fra dere når dere blir skrøpelige og elendige; men som jeg fra begynnelsen og til nå har vært deres Gud, slik vil jeg også være og bli deres Gud til enden av livet.

Videre som overfor et skrøpelig menneske, siden han har lovt: «Jeg vil oppsøke det som er fortapt, forbinde det som er nedbrutt og styrke det skrøpelige» (Esek 34,16). Det skal nok først og fremst forstås om den åndelige skrøpelighet, men det kan også godt forklares om den legemlige, siden denne vanligvis ikke finnes hos de gudfryktige uten den åndelige. Og til slutt som overfor en fattig og forlatt; for det står skrevet: «Han skal frelse den fattige som roper, den elendige som ingen hjelper har. Han skal spare den hjelpeløse og fattige, og frelse de fattiges sjeler» (Sal 72,12.13). (*Esek 34,16 har i vår bibeloversettelse «det syke». O. A.*)

Det er også kjent hvilket bud Herren har gitt til beste for de gamle: «For de grå hår skal du reise deg og ære den gamle, og du skal frykte din Gud. Jeg er Herren» (3 Mos 19,32). De siste ordene har sterk tyngde og vil omtrent si: Du må ikke tro at du kan behandle gamle og skrøpelige mennesker som du vil, eller som om du hadde dem for deg alene; du skal vite at jeg vil ta meg av dem, beskytte og redde dem, og at jeg vil at de skal æres. Tenk derfor over hva du gjør, og så videre.

Av dette ser vi at den beste stav og stokk som gamle mennesker kan støtte seg på og holde seg oppreist ved, er Guds miskunn, kjærlighet, trofasthet, makt og beskyttelse. Deres beste venn og tilsynsmann er Gud, som erklærer at han vil løfte og bære dem; deres uuttømmelige skatt er Guds omsorg og velsignelse; deres bløteste og mest behagelige hvilested er hans nådes skjød; deres beste vederkvegelse er de vann som fra Israels kilde (fra hans ord) renner inn i hjertene deres.

Si derfor ikke, min medkristne: Jeg kan ikke lenger tjene noe; jeg kan ikke lenger hjelpe meg selv; jeg vet ikke råd lenger og frykter for at jeg ennå i min alderdom må komme til å søke brødet mitt ved folks dører. For selv om du er blitt gammel og skrøpelig og ikke lenger kan erverve noe eller ikke vet noe råd eller middel, har vår Gud likevel ennå så stort forråd og så mye formue at han kan forsørge en gammel tjener og holde ham oppe uten hans egen medvirkning.

Han har ennå hjerter som vil ta seg av de fattige og ikke forlate en gammel, skrøpelig og trengende kristen. Be bare til Gud at han vil la deg lære et slikt hjerte å kjenne og bøye det til medlidenhet med deg. Gjør din nød kjent for de gudfryktige hjertene på ditt sted, enten de er i lærerstanden eller i en annen stand, og jeg tviler ikke på at de vil og må hjelpe deg etter evne.

Jeg har i disse dager erfart noe: En gudfryktig og fattig borger, som har vanskelig nok for å ernære seg selv og sine med sitt tunge arbeid, fikk høre at en av hans medkristne i samme håndverk lå til sengs sammen med sin kone, syke, fattige og forlatte. Da sendte han dem hver dag, eller i hvert fall annenhver dag, et par skilling, så her rakte altså den ene fattige hånden til de andre.

Se, slik tvinger kjærligheten til Gud og nesten de troende til også å dele sine skillinger og sitt eneste brød med de trengende. For Gud har ennå i dag mennesker som riktignok er hardt prøvd i trengsler, men likevel strømmer det av deres overveldende glede og dype fattigdom

fram en rikdom på oppriktig godhet; av egen drift gir de etter evne, ja, over evne, for å hjelpe de hellige (2 Kor 8,2–4).

Jeg tror at hvis slike gudelskende sjeler får vite at du hører til de skjulte fattige som ikke vil la sin fattigdom bli kjent, vil de ikke la det gå så langt at du må gripe tiggerstaven.

Men skulle det mot all forventning ikke finnes slike medlidende hjerter på ditt sted, da råder jeg deg til først å forsøke alt som er mulig og hederlig før du går ut for å søke brødet ditt ved dørene. Regn intet arbeid for vanærende, selv om det ikke skulle synes å stemme med din tidligere stand. Anna, Tobits hustru, var trolig en fornem kvinne blant sitt folk; likevel skammet hun seg ikke for å forsørge sin blinde mann med sitt håndarbeid og sin spinning (Tob 2,15).

Om en teolog som var navnkjent blant sine egne i forrige århundre, fortelles det i hans levnetsbeskrivelse at han – etter allerede å ha skrevet mange bøker og særlig i England å ha tatt virksom del i kirkereformasjonen – kom i slik fattigdom ved forfølgelser at han ble nødt til å gå i lære hos en væver for å skaffe seg og sine brød.

Da væveren snart ble lei av ham og viste ham døren (fordi han tok kristendommen strengt og i så måte flere ganger broderlig irettesatte og formante ham, slik det sømmer seg for en kristen), måtte han hjelpe til med arbeidet i byens vollgraver og ernære seg med spaden.

Jeg kjenner en adelig gammel, fattig enke som av en annen, som drev tigging med hell, ofte ble oppmuntret til å forsøke det samme. Hun ville imidlertid aldri gå med på det, men heller hjelpe seg selv kummerlig ved å spinne stry og ull for andre, ja plukke fjær (et besværlig arbeid for gamle mennesker, som vanligvis er tungpustet).

Og dette er de sanne kristnes og ærlige hjerters måte: De vil heller ete sitt eget brød enn tigge til seg andres og være noen til byrde. På slike åpenbarer Guds underfulle hjelp og forsorg seg også, idet han hjelper dem gjennom fra den ene tiden til den andre uten at de selv vet hvordan, inntil de til slutt, ofte mot forventning, når enden på sitt møysommelige liv og for evig blir befridd fra alt arbeid, all fattigdom, all sorg og nød.

Jeg håper derfor, min kjære medkristne, at det ikke lett skal komme dit med deg at du må tigge brødet ditt av andre. Kanskje bekymrer du deg for en tid du ikke skal oppleve; kanskje frykter du for en byrde

som Gud aldri har tenkt å legge på deg. Gjør derfor det du kan, og la Gud sørge for resten.

Men sett også at det etter Guds hellige råd og styrelse skulle komme dit at du i ytterste nød – på grunn av sykdom eller mangel på arbeid eller menneskers ubarmhjertighet på hjemstedet ditt – ble nødt til å be andre mennesker om brød. Forestill deg da likevel ikke saken verre, mer skammelig og mer skrekkelig enn den i seg selv er.

Å tigge av dovenskap, med et ugudelig og bedragersk sinn, med mange synder, er vanærende, skammelig og fordømmelig. Men å søke sitt brød ved folks dører av tvingende nød, på grunn av alderdom og skrøpelighet, med gudfryktig tålmodighet og ydmykhet, er verken vanærende eller skammelig – enn si fordømmelig.

Vi vet jo at Lasarus, som lå utenfor den rike manns dør og ønsket å bli mett av smulene som falt fra bordet hans, og dermed var en sann tigger, etter sin død ble båret av englene til Abrahams fang (Luk 16,20 ff.). Vår aller kjæreste Frelser var riktignok ingen tigger, og vi leser ingen steder at han ba noen om almisse.

Men da han var fattig og ikke eide det han kunne helle sitt hode til, levde han av støtten fra sine gudfryktige tilhørere og hadde en pung som var betrodd Judas, og der det ble lagt i det han fikk (Matt 8,20; Luk 8,3; Joh 12,6). Dermed har han æret og helliget de troendes almisser og gjort det brødet søtt som rekkes hans egne av gavmilde hender. Hva skader det da, du gudfryktige hjerte, om også du må leve av slike gaver som dine medkristne av kristen kjærlighet gir deg, enten etter din anmodning eller uten?

Å, hvor salig er ikke en gudfryktig tigger som frykter Gud, elsker Herren Jesus, bærer sin fattigdom og sitt andre kors tålmodig etter ham, forakter verdens forakt, ikke banner og skjelder om harde mennesker snerrer til ham, men tier og velsigner, ber av hjertet for sine velgjørere, regner Guds ord for sin skatt og høyeste glede og stadig lengter etter himmelen! Det er jo likevel bedre å gå med tiggerstaven inn til livet enn å fare til helvete på en velfødd hest eller i en prektig vogn og med overflod på alle ting. Det er jo likevel bedre å tigge her i dette livet enn i det neste.

Lasarus måtte tigge her og lengte etter smulene som falt fra den rikes bord; men den rike måtte i det neste tigge om en dråpe vann til å svale sin brennende tunge. Og når Gud fører oss til himmelen, hva har

vi da å innvende mot at han gir oss tiggerstaven i hånden og skjuler oss under tiggerdrakten?

Hva skader det om et gammelt, fattig menneske en tid må gå omkring på gatene for å søke sitt opphold og finne mang en dør og mangt et hjerte hardt lukket, bare han ved livets ende finner himmelens dør åpen? Vær derfor tilfreds, du kristne hjerte, og forbli din Jesus tro helt til tiggerstaven!

Men vi vil gå videre og ennå mer drøfte og belyse de troende sjelers sorger og trengsler. Et gudelskende, men fattig menneske kunne nemlig fremdeles klage og si: Jeg har mange kjære barn, som dels er små og ennå ikke oppdratt, dels nesten voksne, og jeg vet ikke hvordan jeg skal forsørge dem; jeg kan ikke hjelpe dem med en daler, og så videre – og det gjør meg inderlig vondt. Dette er igjen en tung bekymring, for den gjelder barna, som så å si er sammenvokst med foreldrenes hjerter, så ingenting godt eller ondt kan møte dem uten at det går foreldrene selv dypt til hjertet.

Foreldrenes kjærlighet til barna er et naturens under, for man kan ikke utgranske og fatte den eller sammenligne den med noe annet. Når Gud selv vil prise sin kjærlighet høyt og stille den med ettertrykk fram for oss, sammenligner han seg med en far eller mor (Sal 103,13; Jes 49,15). Og da han ville prøve Abraham aller grundigst og gjøre ham til et eksempel for hele verden på tro og kjærlighet, bød han ham ikke å kaste gullet og sølvet sitt i havet, ikke å forlate og gi slipp på alt han eide, men å ofre sin eneste og kjære sønn Isak (1 Mos 22,1.2).

Erfaringen lærer at ingen glede i timelige ting er større enn den som oppstår av barnas hell og velgang, og ingen sorg større enn den som oppstår av deres ulykke og vanskjebne. Foreldrene kjenner ofte i hjertet nøden til et barn som er langt borte fra dem, selv om de ikke ser den, og de engstes selv om den sanne årsaken ikke er dem kjent.

Skulle da ikke hjertene deres skjelve og klynke når de har barnets nød for øynene, når barna – om enn ofte med taus munn – roper til dem: Far, mor, hjelp meg! Den daglige erfaring lærer at foreldre ofte heller lider nød selv enn å se barna sine utsatt for mangel.

Fra gammel tid har man hatt mange eksempler på at foreldre for å hjelpe barna fram har ofret alt de eide og hadde, og siden tilbrakt resten av livet (som ofte har blitt lengre enn de ventet) kummerlig og i elendighet. Slike eksempler skremmer likevel ikke de levende i dag;

for det finnes alltid noen som gir barna sine så lenge til de selv ikke har noe igjen. Det gjør den makeløse kjærligheten, som glemmer seg selv for å tjene andre.

Når en far selv lever i ære og velstand, og man fra alle kanter strør blomster over ham og hedrer ham med kranser, gleder det ham ikke så mye som når det samme skjer sønnen. På samme måte: Når han selv blir krenket og vanæret, går det ham ikke så dypt til hjertet som når det rammer barnet hans.

Det gjør den sterke naturlige kjærligheten, som ikke engang slukkes ved barnas utakknemlighet og ulydighet. Hvor grovt hadde ikke Absalom syndet mot sin far! Likevel sa denne: «Far varsomt med den unge mannen – med Absalom!» og senere: «Min sønn Absalom! Min sønn, min sønn Absalom! Å, at jeg var død i ditt sted! Absalom, min sønn, min sønn!» (2 Sam 18,5.33).

Derfor laster jeg deg ikke, min medkristne, for at du er bekymret for barnas skyld. Det kan ikke være annerledes; du må kjenne deres nød i hjertet, og det må gjøre deg vondt i sjelen at du ikke kan gjøre det du kanskje burde og av hjertet gjerne ville. Du er hodet eller hjertet; barna er dine lemmer.

Når da disse lemmene er nakne, lider frost, hete, sult, fattigdom og nød – hvordan skulle du kunne la være å kjenne det? Hold likevel mål, du kristne hjerte, og vis i gjerning at du ikke bare er et menneske med naturlige tilbøyeligheter og sinnsbevegelser, men også en kristen som av Guds nåde og ved hans Ånd har kraft til å dempe dem, underkaste dem Guds vilje og overvinne dem i troen.

Tenk først på det jeg ofte har sagt og aldri kan si ofte nok: Du befinner deg ikke i en slik tilstand på grunn av et tilfeldig sammentreff eller egen skyld (jeg taler nå til de gudfryktige hjertene, som anstrenger seg av alle krefter og likevel ikke kan få det til), men etter Guds, din kjære, gode og barmhjertige Fars hellige råd og nådige vilje.

Han har gitt deg barn, men ikke midler til å forsørge dem etter ønske og vilje. Han har gitt deg unge planter, avleggere og blomster, men satt dem i sandig og steinete jord, fordi det slik har behaget ham og han har funnet det godt. Dette siste føyer jeg med vilje til, for å vise at Gud, din og dine barns Far, har hatt sine hellige grunner til å gå fram slik med dem og ikke annerledes.

Han har kanskje sett at du og barna dine ville misbruke den timelige lykke, og at den timelige overflod ville utsette dere for åndelig og kanskje evig mangel – at dere ville gjøre den til en avgud og henge hjertene ved den, at dere ville bruke den til prakt, overmot og vellyst. Hva ondt har han da gjort ved ikke å føre dere i en slik sjelefare?

Vi er fornøyde med en gartner som behandler blomstene og urtene etter godt skjønn, gjødsler og vanner noen flittig, men andre ikke, lar noen vokse som de vil, men binder opp, beskjærer, hypper og tynger ned andre, setter noen på åpen plass hvor de får mye sol, andre i skyggen, og så videre. Hvorfor er vi da ikke fornøyde med vår Gud når han setter oss i rikdom eller fattigdom etter sitt nådige velbehag? Eller vet gartneren bedre hva som gagner hans planter, enn den allvise og allgode Gud vet hva som gagner hans barn?

Denne Guds styrelse kan dessuten ha et annet mål, nemlig at hans navn får større ære og herlighet. Han har ikke gitt deg midler til å forsørge barna dine, min medkristne, for at du skal søke dem hos ham og overlate deg selv og barna dine til ham – for at dere helt skal overgi dere til hans faderlige omsorg og siden ha glede av å betrakte hans underfulle miskunn og allvise styrelse, når han fører dem fram, kroner dem med ære og velsignelse og gir dem mer enn både de og du kunne ha ønsket eller forestilt dere.

Han vil vise den gjerrige, misfornøyde og vantro verden at det er lett for ham å løfte fattige, gudfryktige barn opp av støvet, bringe dem til ære og gods og krone dem med velsignelse.

Når barn av velstående folk, som har brukt mye penger på oppdragelsen deres, kommer seg fram i verden, får Herren, vår Gud, sjelden noen takk for det; man finner heller ingen som undrer seg over det. Da sier man: Han har brukt penger nok; foreldrene hans har kostet mye på ham; de har med store utgifter holdt ham på høyere og lavere skoler, og så videre.

Men når barn av enkle og fattige folk, som foreldrene ikke har kunnet hjelpe med en daler, bryter fram – og det skjer jo ofte i alle stender at de kommer til formue, ære, navn og anseelse – undrer enhver seg over Guds underlige, men likevel vise og nådige styrelse. Da sier man: Se hvor Gud har dratt ham (eller henne) fram! Jeg kjenner foreldrene hans; de er enkle og fattige mennesker; de har oppdratt ham med

sorg og møye, de har ikke kunnet koste noe på ham, og likevel er han kommet fram.

Da renner de gudfryktige foreldrenes gledes- og takknemlighetstårer; da gleder de seg over hans underfulle miskunn; da styrkes troen deres, kjærligheten øker og håpet festes. Når de i virkeligheten får se sannheten i Guds løfter og erfarer hva de gudfryktige hjertenes bønner og tårer kan utrette, utbryter de gudfryktige sjelene: «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til dem som frykter deg, som du har vist mot dem som tar sin tilflukt til deg, for øynene på menneskenes barn» (og ikke skammer seg over sin tro og tillit til deg, men roser seg av den for verden) (Sal 31,20).

Da sier menneskene: «Sannelig, den rettferdige får sin lønn» (det er likevel ikke forgjeves og uten nytte når noen tjener Gud og setter sin lit til ham); «det er sannelig en Gud som dømmer på jorden!» (man ser og erfarer likevel at det er en Gud i verden som straffer de ugudelige og hjelper de gudfryktige – Sal 58,12).

Vær derfor frimodig, du gudfryktige hjerte, selv om du og barna dine etter Guds hellige råd og vilje er fattige! Ha ingen bekymring for barna dine uten den at du med din gudelige undervisning og hellige vandel kan veilede dem til gudfryktighet. Den som har Gud til venn, ja til far, er ikke fattig; den som ikke har noe å stole på uten Guds godhet, som han helt har overgitt seg til, er riktig vel forsørget.

Hvordan kan den bli glemt hvis navn Gud har skrevet i sin minnebok? Hvordan kan den bli sittende stille som har Gud til å hjelpe seg fram? Hvordan kan den bli gjort til skamme som setter sin lit til ham?

Når du ikke kan frigjøre deg fra slike sorger og bekymringer, så sett følgende og lignende skriftord og Guds løfter mot dem. «Jeg vil opprette min pakt mellom meg og deg og din ætt etter deg, fra slekt til slekt – en evig pakt. Jeg skal være Gud for deg og for din ætt etter deg» (1 Mos 17,7).

«Han reiser den ringe av støvet. Han løfter den fattige opp av smusset for å sette ham hos fyrster og gi ham et ærefullt sete. Jordens støtter hører Herren til» (1 Sam 2,8). «Den rettferdige vandrer uklanderlig; lykkelige er hans barn etter ham» (Ordsp 20,7). «Hvem er den mann som frykter Herren? Ham lærer han den vei han skal velge. Hans sjel skal stadig ha det godt. Hans ætt skal arve landet» (Sal 25,12.13).

«Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham» (Sal 103,13). «Salig er den mann som frykter Herren, som har sin store glede i hans bud. Hans slekt skal bli mektig på jorden, de oppriktiges ætt blir velsignet. Det er velstand og rikdom i hans hus, og hans rettferdighet står fast til evig tid. Et lys går opp i mørket for de oppriktige» (Gud viser dem en lykke midt i ulykken og gleder dem med sin hjelp midt i deres elendighet og fattigdom), «for den som er nådig og barmhjertig og rettferdig» (Sal 112,1–4).

«Jeg er elendig og fattig, men Herren vil tenke på meg» (Sal 40,18). «For min far og min mor har forlatt meg, men Herren vil ta meg opp» (Sal 27,10).

Hent dessuten fra den hellige skrift og alle tiders erfaring en samling eksempler som forklarer slike ord i gjerning. Jakob var riktignok en rik manns sønn; likevel måtte han etter Guds styrelse gå ut av sin fars hus med en stav for å unnfly sin vrede bror. Da han nå var blitt fattig og elendig, tok Herren seg av ham, åpenbarte seg for ham i et skjønt nattesyn og ga ham det mest trøsterike løfte, som han siden også rikelig oppfylte (1 Mos 28,10 ff.; 32,10). Slik gikk det også med Josef, den samme rike patriarks høyt elskede sønn.

Gud ville gjøre noe stort av ham, bringe ham til ære og krone ham med velsignelse; men først måtte han bli gjort til skamme og til intet – et utskudd, en forbannelse. Uventet ble han revet bort fra sin fars hus og favn, solgt og ført til et fremmed, fjernt land, ble en træl og til sist en fange og en elendig mann.

Dette gjorde Gud for at hans godhet skulle skinne så meget herligere på ham, og for at han skulle tjene som et trøstebilde for alle elendige og trøstesløse unge mennesker. Han plantet denne edle blomsten i tørr sandgrunn, så man ikke skulle tilskrive jorden, men himmelen dens vekst, og for at dens vellukt skulle bli så mye behageligere og mer velgjørende for de fattige og forlatte (1 Mos 37,18 ff.).

Var ikke Ester et fattig, far- og morløst barn? Og likevel gjorde Gud henne til dronning over hundre og tjuesju landskaper (Est 2,7.17; 1,1). Var ikke Rut en elendig og fattig kvinne? Måtte hun ikke sanke aks på marken for å ernære seg selv og svigermoren? Men se, uventet hjalp Gud henne til et velsignet giftermål, så hele byen undret seg og gledet seg over Guds miskunn (Rut 2,2.7; 4,10 ff.).

Hvor mange eksempler kunne man ikke samle fra andre beretninger til forklaring og bekreftelse av de nevnte Guds utsagn og løfter! Finnes det noe sted hvor det ikke er eksempler på at fattige, men gudfryktige folks barn har kommet fram ved Guds velsignelse og nådige styrelse? Vi har allerede ovenfor anført flere og vil bare til trøst for gudelige og bekymrede mennesker fortelle noen til.

Jeg har kjent en doktor, sier dr. Sack, tidligere domprest her på stedet, som fikk tretten skilling av moren da han forlot hjemmet, og som ble professor ved en anerkjent høyskole; da han døde, etterlot han seg flere tusen daler enn han hadde fått skilling av moren. Titius forteller om en prest i Droissig at han fikk en daler av moren kort før hennes død, ledsaget av et vakkert velsignelsesønske; til dette la faren en fjerdedels gylden, idet også han ønsket ham mye lykke.

Med disse pengene, sa han, la jeg ut på veien og gav meg til studiene, og denne kvartgyldenen og morsdaleren har gudskjelov vart til nå og varer ennå. Han uttrykte det ønsket at man ved hans begravelse ville ta til tekst og legge ut ordene til patriarken Jakob: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener.» (*Om fjerdedels gylden: se 1. bind, side 282.*)

Den samme har samlet flere eksempler, for eksempel dr. Gesner, en i sin tid navnkjent teolog i Wittenberg. Da han allerede i sitt sjuende år mistet faren, som var prest, kom det så langt med ham at han måtte søke sitt brød ved dørene; og da det til slutt inntraff en stor dyrtid i Schlesien, besluttet han å bli gullsmed.

Men da mesteren han henvendte seg til, frarådet ham det og formante ham til å fortsette studiene, tigget han seg fram til Strasburg, hvor han viste den samme flid som før, inntil han til slutt ved Guds nåde og velsignelse ble fra en fattig og foraktet tiggergutt en navnkjent og høyt aktet lærer.

Om Martin Arnold beretter Herberger at han var barn av meget fattige foreldre, og at moren, da han ville dra til høyskolen i Frankfurt, ikke kunne gi ham mer enn fem skilling; men siden steg han i Fraustadt oppover gjennom alle embeter i skolen og kirken, inntil han til slutt ble overprest.

Jeg minnes å ha hørt av troverdige folk at en doktor i teologi og superintendent i en nedersaksisk naboby, som hadde oppholdt seg noen år i Strasburg for studienes skyld, pleide å si: Borgerne i Strasburg har

gitt meg mat, og apostelen Paulus drikke. Dermed ville han si at noen gavmilde og gudfryktige hjerter i denne anerkjente byen hadde rakt ham brød og mat; men siden han var meget blyg og ikke turde be om mer, slukket han tørsten ved en springbrønn hvor det sto et bilde av den hellige Paulus, og vannet strømmet ut av munnen hans. (*Superintendent: overtilsynsmann med geistligheten i en viss embetskrets.*)

Det er heller ikke lenge siden en fornem geistlig døde i en kurfyrstelig residensby, en mann som Gud hadde gitt ære, navn, gods og gaver, men som bare var sønn av en fattig klesvever. Han ble født tolv uker etter farens død, og moren pleide å si om ham at hun hadde felt så mange tårer over ham i barselsengen at hun kunne ha badet ham i dem. (*Residensby: det stedet der fyrsten bor.*)

Se nå her, du gudelskende sjel, hvor underfullt Gud sørger for barna til gudfryktige fattigfolk. Kanskje skal også dine kjære barn en gang regnes blant slike eksempler; for Gud er ennå den gamle Gud, som riktignok fører sine egne underlig, men likevel faderlig – som ennå reiser de ringe av støvet, metter de sultne med gode gaver og tar seg hjertelig av de elendige og forlatte. Hvem vet hva Gud har spart og lagt til side for barna dine?

Vi leser om Saul at han sammen med en tjenestegutt var gått ut for å lete etter farens bortkomne eselhopper; da tok Samuel imot ham, og etter først å ha gitt kokken et stykke kjøtt å gjemme, la han det fram for ham med ordene: «Se, her er det som var gjemt, satt fram for deg. Spis nå! For til denne stunden ble det gjemt for deg» (1 Sam 9,24). Slik går det ennå den dag i dag.

Til mange har Gud lagt til side deres del, som han siden gir dem, og sier: Det ble gjemt for deg. Hvem vet om det ikke nå, på et sted hvor man ikke kjenner deg og dine, blir bygd et hus som de skal bo i? Hvem vet om ikke en far nå samler penger, og en mor med travel flid gjør i stand et forråd av lintøy og andre ting, som blir gjemt til en av dine sønner?

Si derfor ikke, min kjæreste medkristne: Jeg kan ikke hjelpe barna mine. Om ikke du kan hjelpe dem, så tenk på Gud, som har forpliktet seg til å være din og din ætts Gud (1 Mos 17,7).

Tenk på hvor mange fedre og mødre som også før deg har sagt slik: Jeg kan ikke hjelpe barna mine – og likevel er de blitt hjulpet. Hvorfor ser vi bare på oss selv, på formuen vår, på midlene våre? Når vi ikke

vet noe råd eller middel, vet da heller ikke Gud det? Når formuen vår ikke strekker til, er da også Guds hånd for kort?

Når Hagar ikke lenger vet noe råd til å holde seg selv og sønnen oppe i den hete sandørkenen, men setter seg ned og gråter, vet da heller ikke Herren noe råd? Kan han ikke vise henne en vannbrønn hvor hun kan slukke tørsten og vederkvege seg selv og sønnen sin? (1 Mos 21,16 ff.)

Meget riktig sa den gudfryktige kong Josafat da en stor skare fiender hadde samlet seg mot ham og folket hans: «Vi vet ikke hva vi skal gjøre. Men til deg er våre øyne vendt» (2 Krøn 20,12). Si også du slik, min medkristne: Jeg vet ikke, min Gud, hva jeg skal gjøre – hvordan jeg skal hjelpe mine stakkars barn; men til deg er mine øyne vendt.

Tenk også på dette, du gudelskende sjel: Når barna dine, som ved den hellige dåp og troen på Kristus Jesus er blitt Guds barn (Gal 3,26), ved din undervisning og ditt gudelige eksempel virkelig har lært å kjenne, frykte, elske, påkalle og stole på Gud, så er de allerede i en slik tilstand at man i himmelen ikke kan slippe dem og ikke forlate dem.

Du kan si med frimodighet: Min Gud, barna mine er ikke bare mine, men også dine; jeg er ikke bare deres far, men også du; ja, de er mer dine enn mine. Jeg er en syndig, avmektig, elendig, uforstandig, dødelig far, men du er en hellig, allmektig, allvis, himmelsk og evig Far. Du er den rette far for alt som kalles barn i himmelen og på jorden (Ef 3,15); sammenlignet med deg er alle andre fedre bare skinn- og halvfedre.

Du har gitt meg barna mine, men jeg har gitt dem tilbake til deg ved den hellige dåp og ved at jeg daglig ofrer dem i mine usle bønner. Derfor vil du også, himmelske, allgode og evige Far, forsørge, ernære og holde dem oppe. Se, her er jeg og barna som du har gitt meg (Jes 8,18); alle våre øyne vokter på deg (Sal 145,15). Vårt hjerte setter sin lit til deg; vår sjel henger ved deg, og så videre. Hvordan skulle det da være mulig at Gud kunne la deg og barna dine være uforsørget?

Hvor fattig du enn er, min medkristne, har du kanskje en hund i huset som eter beina og smulene som faller fra bordet ditt. Si meg, sørger du ikke på en måte for hunden? Heter det ikke, når man skal rydde maten av bordet: Gi nå hunden noe! Rekker man den ikke beina og annet som er levnet på tallerkenene? Jo visst.

Nå vel! Du sørger for hunden og ser til at den får sitt underhold etter sin art, fordi den er et dyr som hører til huset ditt, som ser mot hånden din og ikke følger noen andre enn deg. Skulle da ikke Gud, den allgode, kjærlige og trofaste Far, sørge for deg og barna dine, som hører ham til, hvis øyne ser mot hans hånd, og som holder dere til ham alene? Var dere Guds hunder, ville og måtte han sørge for dere; men nå er dere hans barn.

Men jeg må ennå en gang ta opp igjen ordene dine, min medkristne, når du med bekymret hjerte sier: Jeg kan ikke hjelpe barna mine. Jeg sier derimot: Du kan godt hjelpe dem, om du ellers vil kalles en sann kristen far (mor). Du sier: Hvor skulle jeg da skaffe dem hjelp fra? Fra treskeplassen eller fra vinpressen? (2 Kong 6,27) Fra en tom pung, en tom kiste, bod eller kjeller? Jeg svarer med to fortellinger.

Det var en gudfryktig, men fattig enke som hadde mange kjære barn som ennå ikke var oppdratt. En natt hadde hun på grunn av bekymringer ikke kunnet sove; hun hadde plaget seg med tanken på hvordan hun skulle kunne forsørge seg selv og de stakkars farløse på ærlig vis, og hadde felt mange tårer og sendt mange sukk til himmelen. Mot morgenen sovnet hun omsider, og det forekom henne da som om hun var i en hage og hadde noen unge trær foran seg. Der lå hun på kne og luket ugress omkring dem, men gråt samtidig bittert, så jorden ble våt av tårene hennes.

Hun våknet, men slumret snart inn igjen og befant seg på ny i den samme hagen hos de unge trærne. Til sin forundring så hun at de var vokst høyt opp og bredte greinene vidt utover; de var tett besatt med løv og hang fulle av frukt.

Da hun satte seg ned under deres behagelige skygge, reiste det seg en liten vind som rørte ved trærne, så fruktene falt i mengde ned i fanget hennes og rundt omkring henne. Hun smakte på noen og fant dem svært velsmakende, så hun utbrøt: Jeg angrer ikke at jeg har hatt møye med disse trærne og vannet dem med mine tårer, siden jeg nå kan sitte under deres skygge og nyte deres frukt.

Da hun våknet og tenkte over drømmen, men ikke kunne finne ut hva den betydde, fortalte hun den ved leilighet til en gudfryktig prest. Han la den ut slik for henne: Barna hennes var de unge trærne og plantene som hun ved god oppdragelse og gudelig undervisning bevarte for ondskapens ugress og daglig vannet med sine tårebønner.

Derfor ville de få god vekst og med tiden bli velsignede, fruktbare trær i Herrens kirkehage, og hun ville i sin alderdom få stor glede av dem. Det skjedde også.

På samme måte fortelles det om en gudfryktig far som til nå med sorg og møye hadde forsørget barna sine i sin fattigdom, men nå lå til sengs med en dødelig sykdom. Da kona og barna gråt bittert og klaget over den elendigheten som sto dem i vente, trøstet han dem ved å si at han hadde en skjult skatt som han ikke før hadde villet tale om eller ta av. Den ville de finne i en tillukket kiste på et bestemt avsides sted i huset. Så sovnet han snart inn salig i Herren.

Moren og barna gikk til det nevnte stedet og åpnet kisten, men fant ingenting i den uten en bibel, et krusifiks og et lommetørkle som var helt gult av mange tårer, med en bønnebok svøpt inn i. Disse tingene hadde den salige mannen brukt når han etter sin vane holdt andakt på dette stedet. I begynnelsen ble de forbløffet, for de hadde trodd de skulle finne en skatt av gull og sølv.

Men moren fattet seg snart og sa: Kjære barn, deres far har visselig etterlatt oss en herlig skatt; for Guds ord og den korsfestede Jesus er bedre enn tusener av gull og sølv (Sal 119,72). Og de bønnene han pleide å sende opp på dette stedet, og de tårene han har felt her, blir heller ikke glemt hos Gud, men skal bli oss til vern og velsignelse.

Med det tok de de nevnte tingene og holdt dem siden for sin sanne skatt og rette helligdom, som også kom dem rikelig til gode i fremtiden. (*Om krusifiks: se 1. bind, side 158.*)

Ser du nå, du gudfryktige hjerte, hvordan du kan hjelpe barna dine selv i den ytterste trang og fattigdom? Hjelp dem med dine andektige bønner og dine varme tårer; vann blomstene dine med dem, de som Gud har funnet godt å plante i tørr og sandig jord. Da vil du kanskje allerede i dette livet få glede og gagn av at de vokser opp og trives. Og en slik skatt er bedre for dem enn sølv og gull.

For hvor ofte hender det ikke at det foreldre har ervervet med sin sure svette og spart sammen ved å sette til side sin egen bekvemmelighet og fornøyelse, blir sløst bort av utro slektninger og formyndere eller går tapt ved andre uhell før barna får nyte og eie det! Den skatten derimot som foreldre har samlet til barna sine med bønner, sukk og tårer og lagt opp for dem i himmelen – hvem kan rane eller svike dem for den?

Så si da ikke mer, du gudelskende sjel: Jeg kan ikke hjelpe barna mine. Vær ikke lenger bedrøvet over at du og de er fattige. Fattigdom er bedre enn ugudelig rikdom, slik også David sier: «Bedre det lille som de rettferdige har, enn mange ugudeliges rikdom» (Sal 37,16). De barna er ikke fattige som har Herren Jesus til far, formynder og tilsynsmann, og hvis skatt er de gudfryktige foreldrenes bønner og tårer. Hva meg angår, skal jeg være vel fornøyd om jeg ikke kan etterlate mine kjære barn mer enn dette.

Vi har hittil talt om dem hvis sorger og bekymringer kommer av at de er født fattige, eller at de etter Guds hellige råd og vilje er kommet i fattigdom ved uhell som har rammet dem. Vi må imidlertid heller ikke glemme dem som er blitt fattige ved egen skyld, men som ved dette korset er blitt ført til omvendelse og gjerne vil frykte Guds navn.

En slik kunne kanskje si: Å dessverre! Jeg har selv styrtet meg og mine i elendighet; jeg har i lettsinn satt til og sløst bort den store formuen som min Gud hadde tildelt meg etter mine foreldre (eller ved giftermålet mitt). Lik den utro husholder har jeg holdt dårlig hus med det min Gud hadde betrodd meg, og har gitt meg hen til lediggang, drikk, spill og andre laster, og så videre.

Jeg må tilstå at dette korset er svært tungt, særlig fordi samvittighetsangst kommer til den timelige bekymring, så hjertet blir trengt fra alle kanter. Når et menneske er fattig, men likevel har en nådig Gud og en god samvittighet, er alt besvær som armoden fører med seg, lett å overvinne.

Men når samvittigheten sier oss at vi selv med vilje har styrtet oss i ulykken og dratt våre nærmeste med oss i den – at vi har vakt Guds vrede med syndene våre og ingen hjelp har å vente av ham – når Satan roper til oss, slik Simei ropte til David: «Se, nå er du kommet i den ulykke du har fortjent» (2 Sam 16,8); for du er en ødeland og et ugudelig menneske; som man reder, så ligger man; se, din hustru som er forarmet ved din skyld, dine nakne og elendige barn sukker over deg og anklager deg for Gud, og så videre – da fylles hjertet med bitterhet og ser seg forgjeves om etter trøst.

En god teolog forteller et meget merkverdig eksempel på dette, nemlig om en mann som Gud hadde gitt fem barn med hans kone. Siden han var litt hovmodig og hadde vent seg til å bruke mer enn

plogen hans kunne skaffe, gikk det tilbake med næringsveien hans dag for dag, inntil han til slutt ikke hadde noe igjen.

Til det kom det onde at han lot gudsfrykten forsvinne fra hjertet og ikke lenger gikk flittig i kirken, men desto flittigere i selskaper og drikkelag – som da mange tror de kan jage bort motløsheten med en god rus. Siden forpaktet han et annet sted en eiendom som to foreldreløse barn hadde arvet, men han var blitt vant til drikk og et uordentlig liv.

Allerede det første året viste det seg at han hadde vært en dårlig husholder, og han ble strengt krevd til regnskap. Da han ikke så noen utvei til å erstatte skaden han med vilje hadde voldt, og til å berge seg selv med kone og barn fra den ytterste fattigdom, ble han grepet av stort og dypt tungsinn og falt siden i harde anfektelser, så man måtte våke over ham både natt og dag. (*Teologen er Scherertz.*)

En gang fant man to nye kniver i en slire hos ham, og da man spurte hvor han hadde fått dem fra, svarte han etter en tids nøling at det for tre dager siden var kommet en svart vognmann til ham i skogen, som hadde gitt ham dem og dessuten sagt at han med dem bare ville hjelpe ham av med livet; for nå var det likevel ute med ham, og så videre. Til slutt ble han likevel ved den nådige og barmhjertige Guds hjelp og ved sin sjelesørgers tjeneste utfridd av anfektelsen og sjelefaren.

Noe lignende har jeg lest i en annen gudfryktig prests skrifter. En prest, sier han, besøkte engang sin embetsbror i nabolaget, som lå for døden. Den syke utbrøt: Herr pastor, jeg er en morder og en tyv! Man skulle bygge tre galger, den ene over den andre, og i den høyeste skulle man henge meg. Fy meg! Hva skal jeg kunne svare min Gud når han krever meg til regnskap for det?

Ved disse ordene ble den andre forferdet og sa: Det forby Gud, herr pastor! Om du enn er en ussel synder, har du likevel verken fortjent galgen eller sverdet. Jo, sa den syke; jeg vet nok at Jesus Kristus er min Frelser og av nåde tilgir meg alle mine synder; men man burde gjøre et eksempel av meg. Og jeg skal si deg hvordan jeg er blitt en morder og en tyv, og disse syndene trykker hjertet mitt som et blyfjell.

Så fortalte han hvordan han ved drikk og annet umåtehold var blitt en morder mot sitt eget legeme og en tyv mot sin hustru og sine barn, idet han hadde holdt ille hus med medgiften hun hadde brakt med seg, og satt alt over styr, så han ikke etterlot dem annet enn gjeld. Se,

mitt medmenneske, slik går det når man følger kjødets syndige lyster og mister gudsfrykten av syne.

Nå, min bror (min søster), det er ennå håp igjen i Israel (i Guds kirke, i hans nåderike). Erkjenn først Guds langmodighet og store barmhjertighet mot deg, idet han så lenge har båret over med deg – deg, en utro husholder, en som sløste bort hans gods, en vanartet og ugudelig sønn.

Han har så lenge sett på syndene dine, gitt deg tid til omvendelse og ikke revet deg brått bort til fordervelsen midt i ditt raseri. Dette er ingen liten velgjerning av den barmhjertige Gud, men en som du bør sette framfor alle andre, fordi din omvendelse og frelse flyter av den, etter apostelens ord: «Akt vår Herres tålmodighet som frelse!» (2 Pet 3,15).

Om nå Gud ikke hadde gjort noe annet mot deg i alle dine dager, ville du likevel være skyldig å prise ham for dette – selv ved vann og brød, i den ytterste fattigdom, i den største skam og forakt.

Tenk litt nærmere over saken, min medkristne. Gud har hittil etter sin store barmhjertighet holdt deg oppe og spart deg, så han ikke har felt fordømmelsesdommen over deg. Og det var ikke av uvitenhet, som om syndene dine, ødselheten, fråtsingen, spillet, urenheten og uhumskheten din og alt det andre hadde vært skjult for ham.

For du vet hva David sier ved Guds Ånd: «Herre, du ransaker meg og kjenner meg. Enten jeg sitter eller står opp, så vet du det. Langt bortefra forstår du min tanke. Enten jeg går eller ligger, ser du det, du kjenner nøye alle mine veier. For det er ikke et ord på min tunge – se, Herre, du vet det alt sammen» (Sal 139,1 ff.).

Og Herren selv sier til Sankerib (og i hans person til alle ugudelige): «Enten du sitter» (din ferd, hvor du pleier å oppholde deg og hvordan du pleier å opptre) «eller går ut og inn, så vet jeg det, og jeg vet at du raser mot meg» (2 Kong 19,27).

Av dette ser du at Herren godt har kjent alt det lettsinn du har vist i og utenfor huset ditt, i det skjulte og for alles øyne. Han har kjent all din fråtsing og drikking, all din støy og ståk, alt ditt misbruk og all din sløsing med hans goder, all din munns råtne og forargelige snakk, alt ditt trassige hjertes sikkerhet, stolthet og utakknemlighet. Undre deg over den langmodighet og tålmodighet han har vist deg!

Heller ikke har det manglet ham på makt og velde til å tvinge, straffe og tilintetgjøre deg, for det er jo kjent at han har tusenfold midler til å stanse menneskenes ondskap og bøye deres stolte sinn. Han trenger ikke alltid lyn og torden, ild og vann, krig og store hærer til det; en liten usunn luftning, en mygg eller en flue, en splint og slikt kan gjøre det.

I den menigheten som våre sjelers overhyrde og tilsynsmann har betrodd meg, den ringeste blant hans tjenere, har jeg hatt et vellystig og sikkert menneske som foraktet Gud og hans ord og høyverdige kjærlighetsmåltid, så vel som alle trofaste formaninger og advarsler.

Etter at han en søndag hadde spist godt til middag og tilbrakt ettermiddagen jeg vet ikke hvor, ble han mot kvelden overfalt av så heftige smerter og så stor angst at han, enda han ellers var en bomsterk kar, som man sier, med ett ble helt svak. Han krummet seg som en orm, krøp omkring på jorden, kastet seg hit og dit, og man så ingenting på ham uten dødsangst og helvetesangst, utvendig og innvendig.

Men han lot meg kalle til seg, og så godt han maktet, under stor forferdelse erkjente og angret han syndene sine og lovte sikker bedring. Jeg og noen tilstedeværende gudfryktige hjerter falt på kne og påkalte den barmhjertige og langmodige Gud om at han ikke i vrede ville tilintetgjøre denne stakkars synderen, men gi ham tid og nåde til omvendelse og hjelpe ham på sjel og legeme. Etter et par timer ble det bedre med ham, og dagen etter var han så frisk og sunn som om han aldri hadde vært syk.

Man kjenner likeledes eksempler på at store spottere og gudsforaktere på grunn av en liten splint som de har fått i en tå eller en finger, er blitt gjort så små at de i sjels- og legemsangst ikke har visst hvor de skulle gjøre av seg for den majestetiske og forferdelige Gud. Likeledes er en og annen høy person blitt stukket av en flue, og det har voldt ham usigelige og langvarige smerter og til slutt ført til døden.

Se her igjen hvor lett det hadde vært for den veldige og allmektige Gud, som har alle skapninger til rådighet, å ta deg av dage og styrte deg i timelig og evig fordervelse.

Men Jesu Kristi forbønner var for kraftige og hans barmhjertighet for brennende til at han ville handle med deg etter sin grumme vrede. I den forbindelse bør man overveie hva profeten Jesaja sier: «Derfor vil Herren vente for å vise dere nåde, og derfor vil han heve seg for å

forbarme seg over dere» (Jes 30,18). Se, Herren har hittil også ventet på deg, for at han, når du ved Den Hellige Ånds nåde ville omvende deg, kunne være deg nådig. Og han har hevet seg (vist seg i sin dom og den timelige straff som har rammet deg) for at han kunne forbarme seg over deg.

Er du nå en sann botferdig synder, vil du, så langt fra å beklage deg over den fattigdommen Herren har latt deg synke ned i, tvert imot takke ham inderlig for at han har tatt seg av din stakkars sjel, vekket deg av sikkerhetens søvn, åpnet øynene dine og utfridd deg av Satans snarer.

Er det ikke bedre at du går fattig og som en tigger inn til livet enn at du vandrer rik og prektig til helvete? Har ikke Gud gjort en stor barmhjertighet mot deg ved å ta fra deg de timelige godene, som Satan hadde smidd lutter bånd og lenker av for å holde sjelen din i sin makt, og i stedet tilby seg å gjøre deg salig med himmelske og evige goder?

Vær derfor vel tilfreds med din Guds hellige og nådige styrelse, og si av hjertet med David: «Det er godt for meg at jeg ble ydmyket, så jeg kunne lære dine forskrifter. Jeg vet, Herre, at dine dommer er rettferdige, og i (faderlig, guddommelig kjærlighet og) trofasthet har du ydmyket meg» (Sal 119,71.75). Og si med den kristne kirke:

Skal synd og pine følges ad,
så straff meg her i live!
Ja, la meg bøte hardt, men la
meg hist kun fri få blive!

Gjør med meg slik det tykkes deg.
Jeg tillitsfullt og stille
vil lide, når det evig meg
fra deg kun ei må skille.

At nådens dør også står åpen for deg, min medkristne, selv om du selv har brakt deg og dine i en slik elendighet, kan du lære av den fortapte sønns eksempel.

Han hadde riktignok foraktet sin fars hjerte og hus, var dratt til et fremmed land og hadde sløst bort alt sitt gods ved et ødselt liv. Slik var han blitt nær tigger og til en svinehyrde, ja nesten til et svin, siden han ønsket å fylle buken med drav, som svinene åt. Likevel fant han,

da han vendte tilbake og med inderlig sorg og anger søkte farshjertet, at det var fullt beredt og villig til å ta imot ham igjen (Luk 15,12 ff.).

Se her din tilstand malt med levende farger, du fattige, men botferdige hjerte, og tro fullt og fast at din Frelser med dette også har siktet til deg og fortalt denne lignelsen også til din trøst.

Når du først er forvisset om at Gud ikke lenger er vred på deg, men med stor kjærlighet og trofasthet søker din salighet, vil du lett kunne finne deg i din fattigdom og trengsel. Du vil ikke regne den for noen skam og avskyelig vederstyggelighet, men for et middel som den himmelske Far har bestemt, helliget og velsignet til å frelse og gjøre deg salig.

Den botferdige røveren måtte riktignok tilstå at han og hans medskyldige, da de hang på korset sammen med Herren Jesus, hadde fått det deres gjerninger hadde fortjent (Luk 23,41). Men fordi han med sann tro holdt seg til Jesus Kristus, verdens Frelser, og midt i sin ulykke, som han med sine misgjerninger hadde brakt over seg, vendte om til Gud, ble hans kors, som han måtte lide døden på, helliget og så å si til en opphøyd stol.

Fra denne stolen forkynte han for sine medskyldige og andre som sto omkring dem – ja for alle syndere inntil den ytterste dag – læren om den sanne omvendelse, om troen, om Guds ubegripelige langmodighet, miskunn og barmhjertighet, om den Herre Jesu person og meklerembete, om hans himmelske og salige rike, og så videre. Korset ble for ham en æresstøtte, hvor den barmhjertige og nådige Gud stilte ham fram for hele verden som et trøsterikt eksempel på sin godhet. Det ble for ham et mykt leie, hvor han til slutt glad og salig endte sitt usle og elendige liv.

Slik forholder det seg også med din nåværende fattigdom. Du har riktignok selv forårsaket den, og ved misbruk og sløsing med Guds gode ting, ved ødselhet og utakknemlighet har du vel fortjent Guds vrede og straff, samt timelig og evig mangel.

Men fordi du midt i slik elendighet har gått i deg selv, angret dine synder, søkt Guds barmhjertighet i Kristus Jesus, den korsfestede, og fast bestemt deg til ikke lenger å leve etter menneskers lyster, men etter Guds vilje, den tiden du ennå skal være i kjødet (1 Pet 4,2) – se, da er fattigdommen din derved gjort om fra en straff til en faderlig refselse, fra en forbannelse til en velsignelse, fra et fall til en oppstan-

delse. Om den enn etter Guds hellige råd og vilje skulle vare helt til din død, kan du likevel dø like salig i den som den omvendte røveren på sitt kors.

Og hva den timelige skam og skjensel angår, er du jo ikke lenger den tidligere ødeland, og blir derfor heller ikke lenger ansett slik av Gud. Du har latt deg vaske ren, du er blitt helliget, du er blitt rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd (1 Kor 6,11). Det er nå ingen fordømmelse for deg, siden du er i Kristus Jesus og ikke lenger vandrer etter kjødet, men etter Ånden (Rom 8,1).

Så vær da tilfreds, og la Guds gode og hellige råd behage deg vel. Takk ham av hjertet fordi han ved trang og fattigdom har reddet deg fra ditt tidligere raseri og åpnet øynene dine til å se og unnfly din sjels fare.

Har du til nå vært en urettferdig husholder og derfor blitt avsatt fra ditt embete, så vend tankene dine så mye mer mot det kommende, det himmelske og evige. Og siden du ved egen skyld etter Guds styrelse har mistet det timelige gods, så strev etter å kunne vinne og beholde det evige og uforgjengelige ved hans nåde i Kristus Jesus.

Gjør deg heller ikke lenger sorgfulle tanker for dine kjæres skyld. Men siden du, forblindet av Satan og forført av verden og ditt syndige kjød, har berøvet dem det som var deres, og ingen midler ser til å erstatte dem det, så be desto ivrigere til Gud at han i ditt sted vil gjøre det godt igjen av sine skjulte og rike skatter og velsigne, forsørge og hjelpe dem.

Samle en skatt til dem av bønner, sukk og tårer; og slik du tidligere med ditt ryggesløse levned har vært dem til anstøt og forargelse, så strev nå etter å være dem et forbilde og en hjelp i kristenlivet med din botferdige og hellige vandel! Gud være deg og oss alle nådig og gi deg trøst for din bedrøvede sjel, for Jesu Kristi skyld, i Den Hellige Ånds kraft! Amen.

Niende preken. Om flere av de største sorger, med undervisning og trøst

I Jesu navn. Amen.

Sal 94,19: «*Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel.*»

Svært trøstefullt er det David sier, profeten som var prøvd gjennom mange trengsler: «Sett deres lit til ham til enhver tid, dere folk! Utøs deres hjerte for hans åsyn! Gud er vår tilflukt» (Sal 62,9).

I ordene foran har profeten rost seg av sin tillit til Gud. Han står seg så godt med Gud at han tør vente alt godt av ham og kan byde alle sine listige og mektige fiender trass: «Bare i håp til Gud vær stille, min sjel» (stol trøstig på ham i stille tålmodighet), sier han, «for fra ham kommer mitt håp. Han alene er min klippe og min frelse, min borg. Jeg skal ikke rokkes. Hos Gud er min frelse og min ære. Min sterke klippe, min tilflukt er i Gud» (v. 2–3; 6–8).

Etter å ha oppmuntret seg selv, eller sin egen sjel, til frimodig tillit til Gud, formaner han også andre til det samme – hele Guds folk og hele skaren av de gudfryktige: «Sett deres lit til ham til enhver tid, dere folk!»

Slik er det. De troende finner så mye nåde, trøst, glede og trygghet hos sin Gud at de ikke bare selv setter frimodig sin lit til ham, men også leder andre til den samme tilliten. Når de tenker over Guds godhet og holder hans ord opp mot egen erfaring, tennes de av hellig kjærlighet, så de ikke bare vitner offentlig om den, men også formaner alle andre til den. Det ser vi hos den hellige Paulus, når han utbryter: «Om noen ikke elsker Herren, han være forbannet!» (1 Kor 16,22).

Og når de betrakter Guds mangfoldige velgjerninger, priser de ham av alle krefter for sin egen del for å vise sin takknemlighet: «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn!» (Sal 103,1).

Men de vil også gjerne oppmuntre alle skapninger i himmelen og på jorden til det samme, slik vår profet sier: «Lov Herren fra himmelen! Lov ham, alle hans engler! Lov ham, sol og måne! Lov ham, alle lysende stjerner! – – dere fjell og alle hauger, – – frukttrær og alle sedrer, – – unge menn og jomfruer, gamle sammen med de unge! De skal love Herrens navn. Alt som har ånde, skal love Herren!» (Sal 148,1 ff.; 150,6).

På samme måte formaner de også alle sine brødre og søstre, når de selv har grunnet sin tillit på Guds godhet, allmakt og visdom og har det godt i den: Stol ikke på noe annet, bygg ikke på noe annet enn på Gud.

Da Josef hadde det godt i Egypt, hentet han sin far, sine brødre og alle de sine til seg (1 Mos 45,18–19; 47,11–12). Slik tenker også de

gudelskende sjeler når de finner en så inderlig og fullkommen glede i sin Gud, i hans trøst og hans hjelp: Å, om bare alle mennesker visste det jeg vet, og fikk erfare det jeg har erfart! Å, om det ikke fantes noen tillit i verden uten til Gud! «Sett deres lit til ham til enhver tid, dere folk! Gud er vår tilflukt.»

Slik er det også med den dyrebare Luthers ord, når han sier: «Solen blir ikke fordunklet eller formørket ved å måtte lyse for så mange – ja, selv om hele verden nyter godt av dens lys, skinn og glans, beholder den likevel hele sitt lys og taper ikke noe. På samme måte kan en gjerne tenne hundre tusen lys ved ett lys uten at det blir noe mindre av den grunn – – slik er Kristus, vår Herre, – – en underfull brønn og hovedkilde til all nåde, all sannhet, all rettferdighet, all visdom, alt liv; en brønn og kilde uten mål, ende og bunn. Om hele verden øste så mye nåde og sannhet av den at den ble til bare engler, ville den likevel ikke miste en dråpe. Kilden strømmer alltid over, full av nåde. Den som nå vil nyte hans nåde (ingen unntatt), han komme og hente den hos ham! Denne kilden av levende vann kan dere ikke tømme; den tørker ikke ut; dere får alle rikelig nok av den. – – Skjenk derfor bare trøstig i og drikk med lyst og glede, for her er rikelig nok helt til det evige liv.»

Jeg har også kjent en gudfryktig enke som ofte hadde smakt og erfart Guds store godhet i sine langvarige og mangfoldige trengsler. Hun pleide ofte å si til sine barn og andre: «Kjære barn, stol på ingenting uten på Gud alene. Menneskene er ingenting, og de kan eller vil ikke hjelpe; men Gud kan, vil og må hjelpe. Jeg har erfart hvor nådig, miskunnsom, trofast og sanndru vår Gud er. Vil dere henge dere ved det jordiske og forgjengelige, må dere ikke undre dere om også tilliten deres blir forgjengelig og skrøpelig. Men stoler dere på Gud, så er håpet deres fast og urokkelig, slik Gud er, han hvis miskunn varer evig.»

Vi må imidlertid se litt nøyere på profetens ord. De rommer to ting: først hva han krever av Guds folk, og deretter hva han lover det til gjengjeld. Kravet er dobbelt: folket skal sette sin lit til Gud, og det skal utøse sitt hjerte for hans åsyn.

[3] **«sette sin lit til»** batah, בטח

Ordet «sette sin lit til»[3] har et stort omfang. Det betyr å sette sitt håp til, å lite på, å lene seg til og støtte seg til noe.

På et annet sted settes det sammen med et ord som betyr å holde seg til, støtte seg og lene seg på noe – når profeten Jesaja sier: «Hvem blant dere frykter Herren? – – Han skal sette sin lit til Herrens navn og stole på sin Gud» (han skal holde seg til sin Gud og lene seg inn til ham, slik et gammelt, skrøpelig menneske holder seg oppreist ved en stav, slik vintreet henger fast ved et tre – Jes 50,10).

Salomo sier om en dydig kvinne: «Hennes manns hjerte stoler på henne» (Ordsp 31,11). Han vet hva han har i henne – at hun er så forstandig, forsiktig, flittig og våken at han kan betro henne hele husholdningen. Han vet av mange bevis hvor kjærlig og trofast hun er, og at hun ikke vil ødelegge noe for ham; derfor stoler han på henne og er ubekymret. Da det samme hebraiske ordet står her, kan dette stedet gi en fin forklaring på hva David mener når han sier: «Sett deres lit til ham til enhver tid, dere folk!»

Han vil si så mye som dette: Dere kan være forvisset om at Gud er så allmektig, så god, så kjærlig, så vis, så flittig, så våken og så trofast i omsorgen for sine egne at dere i den saken bør være helt uten sorg. Hjertet deres skal bare stole på ham. Ingen nød er for stor, intet kors for tungt; han vet alltid råd, selv om vi ikke vet råd. Han sørger, han våker, han tenker for oss og kan ikke slippe oss eller forlate oss.

Hit hører også profetens beskrivelse av en rettferdig og gudfryktig mann: «Hans hjerte er fast, det setter sin lit til Herren. Hans hjerte er trygt, han frykter ikke» (Sal 112,7–8). Her tjener de tilføyde ordene «fast» og «trygt» til å forklare hovedordet «sette sin lit til».

Profeten krever altså av sine medbrødre en trøstig, frimodig, hjertelig, fast og urokkelig tillit til Gud, til hans allmakt, godhet, kjærlighet, trofasthet, visdom og sanndruhet – og det til enhver tid. «Sett deres lit til Gud til enhver tid», sier han. Som han sier om seg selv: «Jeg setter min lit til Guds miskunnhet for evig og alltid» (Sal 52,10), slik vil han at andre også skal gjøre.

Det er ingen kunst å stole på Gud i gode dager, når han så å si lar vår sjel gresse blant roser, og vi smaker og i mange bevis erfarer hans godhet i vår ånd og vårt hjerte. Men den virkelige prøven på de kristne er at de også stoler på ham i den onde tid – når Guds godhet skjuler seg under anfektelsens og trengselens skyer, når hjertet er omgitt av

bare angst og redsel og legemet av mangeslags nød og elendighet. Da følger de ham slik solsikken følger solens lys selv når himmelen er overtrukket.

Så, mine kjæreste medkristne, la oss ikke bare høre disse formaningene til å sette vår lit til Gud, men også legge oss etter å gjøre det! Vårt hjerte må ha noe å stole på; det er som en tynn og svak plante som må ha en støtte å slynge seg om. Hvorfor søker vi da så lenge å klynge oss til jordiske og forgjengelige ting? Hvorfor flakser vi så mye omkring med våre bedrøvede tanker?

La oss følge David, som taler av lang erfaring og viser oss til Gud! Hva er høyere, fastere, bedre og edlere i himmelen eller på jorden enn Gud? Hvem skulle en kunne lite sikrere på, hvem stole tryggere på enn på Gud?

Jeg har sett mange som har satt sitt håp til «den usikre rikdommen» (1 Tim 6,17), til sitt store gods, til sin makt, til sine tilhengere, til stormenns gunst, til sin visdom, skjønnhet, sunnhet og lignende. Men jeg har også sett at de ble gjort til skamme med sitt håp. Da trengselens, anfektelsens og dødens mørke falt over dem, var deres sjel som en fugl som i den mørke natt blir skremt opp fra reiret eller hvilestedet. Den flakser fram og tilbake og støter an overalt, uten å finne noe sted hvor den kan hvile foten.

Men hvem har noen gang trodd på den levende Gud og blitt gjort til skamme? Hvem har noen gang blitt i Herrens frykt og satt sin lit til hans miskunn og trofasthet og blitt forlatt? (Sir 2,10–11).

Men profeten krever enda mer, idet han sier: «Utøs deres hjerte for hans åsyn!» Hva dette betyr, kan vi slutte oss til av tilsvarende steder i Skriften.

Den gudfryktige og bedrøvede Hanna sier: «Jeg er en kvinne som bærer på en tung sorg i hjertet – – jeg utøste min sjel for Herrens åsyn. Jeg har hele tiden talt ut av min store sorg og smerte» (med Gud og for Gud; 1 Sam 1,15–16). Slik sier også vår profet: «Dette må jeg minnes og utøse min sjel i meg» (Sal 42,5). Og i overskriften til den hundre og andre salme står det: «Bønn av en elendig, når han tæres av lengsel og utøser sin sorg for Herrens åsyn» (jf. Sal 142,3).

Jeremia sier til det dypt bedrøvede Sion: «Stå opp, rop høyt om natten, når nattevaktene begynner! Utøs ditt hjerte som vann for Herrens åsyn! Løft dine hender til ham» osv. (Klag 2,19).

Når vi holder disse stedene sammen, ser vi at hjertets utøsning i vårt bibelsted må forstås om de gudfryktige sjelers tårefulle bønner til Gud, om deres klager som de bærer fram for ham i nød og trengsel. Det er som om de på én gang tømmer hele sitt hjerte for ham i barnlig tillit.

De betror ham all sin nød og alt sitt kors; de åpenbarer for ham alle sine bedrøvede tanker, alle sine tvil, all sin frykt, alle sine sorger, alle sine skrøpeligheter, alle sine synder og så videre, og de roper inderlig til ham om råd, hjelp og trøst. De ber med stort alvor, heftig og kraftig; den ene tåren fortrenger den andre, det ene sukket følger på det andre.

Hjertet blir helt uten krefter i bønnen, det fortviler om seg selv og om all menneskelig hjelp, det oppgir alt jordisk råd og all jordisk trøst og ligger helt elendig, tomt og trøstesløst ved Guds føtter. Da har de utøst sitt hjerte for Gud. Og slikt er behagelig for ham, fordi det springer ut av erkjennelsen av vårt eget og alle timelige tings intet, og av ren og inderlig tillit til hans miskunn.

Slike tømte og utøste hjerter er de rette kar som Herren fyller med sin himmelske trøst. I dem utgyter han sin kjærlighet sammen med Den Hellige Ånd, og dem vederkveger han med sin søte nåde.

Så utøs da trøstig deres hjerter for deres Gud, dere gudelskende sjeler! Når dere synes at hjertet er fylt til randen med angst, frykt, redsel, sorg, bekymring og tårer, så det vil sprenges i brystet eller stige opp og fare ut gjennom munnen, da skynd dere til deres Gud og Far og utøs det trøstig!

«Klag bare fritt (og si så godt dere kan hvordan dere har det), skjul ingenting for ham. Hva det enn er, så tøm det ut for ham i hopetall, som når dere åpner hjertet helt og fullt for en god venn. Han hører gjerne på det og vil gjerne gi råd og hjelpe dere. Skam dere ikke for ham, og tenk ikke at det er for stort eller for mye; bare trøstig ut med det, om det så var hele sekker fulle av mangler! Ut med det altsammen! Han er større, og han kan og vil gjøre mer enn det vi mangler. Del det bare ikke opp i småstykker for ham. Han er ikke et menneske som en kunne komme til med altfor mange anmodninger og bønner; jo mer du ber, desto gladere hører han deg. Utøs det bare helt og holdent altsammen!» (*Luther.*)

En slik utøsning av hjertet vil ikke være forgjeves, for Gud er vår tilflukt, sier profeten – slik de høye fjell er en tilflukt for fjellgeitene når hundene jager dem (Sal 104,18). Han er vår skygge i hete, vår hytte, vår hule, vårt skjul i uvær. Han er vårt skjold og vårt vern, vår klippe og vår borg, vår hjelp og vår trøst, vårt råd og vår kraft – med ett ord: han er vår Gud (Jes 25,4).

Gjennom sine løfter har han bundet seg til oss; han må hjelpe oss. Han er så nådig at han ikke kan se og høre på et bedrøvet hjerte som utøser sine klager for ham, uten medlidenhet. Han er så mektig at ingen byrde er for tung og ingen nød og trengsel for stor for ham. Han er så vis at han aldri mangler råd. Han er så trofast og sanndru at han aldri kan forlate dem som holder hans løfter fram for ham og bygger sin tillit på hans ord.

«Gud er for oss en Gud til frelse, og hos Herren Herren er det utganger fra døden» (og dermed enda mer fra en liten nød – Sal 68,21).

Se da, dere gudfryktige sjeler, hvor stor grunn vi har til å sette vår lit fast til Gud og til å åpne og utøse våre hjerter for ham. For han er vår tillit; han har erklært og forpliktet seg til å være vår tilflukt, vår hjelp, vår trøst. Han har også i virkeligheten vist så mange av våre forgjengere på deres korsvei i dette liv at han er en sikker tilflukt for alle som påkaller og stoler på ham – og dette skal også vi erfare.

Dette deilige trøstesordet har jeg villet bruke som innledning til denne preken og kort forklare det. For jeg har fortsatt å gjøre med de sorgfulle sjeler som klager over de mange bedrøvede tanker i sitt indre, og jeg ville vise dem hvordan de skal forholde seg i en slik tilstand og hvordan de best blir hjulpet: nemlig ved å sette sin lit til Gud, som er alle bedrøvedes tilflukt, og utøse sitt hjerte frimodig for ham.

Til deres trøst og lettelse kan det også tjene at de utøser sitt hjerte for hans tjenere og barn, som er mektige i hans ord, og som – øvd og prøvd gjennom mye kors – har lært etter sin Frelsers eksempel å tale et ord i rette tid til en trett (en skrøpelig, elendig, trøstesløs som har båret seg trett på sitt kors og snart ikke kommer av flekken). Rett tid er når de ser seg engstelig om etter trøst og trenger sårt til å bli oppmuntret av andres tiltale (Jes 50,4).

For også det er å utøse sitt hjerte for Gud: å klage sin nød og sorg for gudfryktige og erfarne kristne og be om deres forbønn, råd og trøst.

Hittil har vi latt de urolige hjerter utøse sine bedrøvede tanker, og vi har etter vår Guds nåde over oss gjort vårt beste for å fylle dem med trøst. Og siden det ennå er mange sorger og bekymringer igjen som pleier å tynge de troende sjeler, vil vi i Jesu navn gå videre i dette arbeidet.

Fra sitt kjærlige hjerte og sine yndefulle lepper, som liljer drypper av flytende myrra (Sal 45,3; Høys 5,13), la han, den søte Frelser, falle noen dråper i mitt arme hjerte og på mine lepper, så jeg kan bli mektig og dyktig til å undervise og trøste hans utvalgte, hellige og elskede, for at hans navn alltid og overalt må bli høyt priset! Amen.

I de foregående prekenene har vi nokså utførlig behandlet de sorger som ofte, selv hos gudfryktige hjerter, oppstår av mangel på timelig gods eller av at det minker eller går tapt – for de er så å si de vanligste av alle. Verden har tatt imot den bedragerske innbilningen at ingen kan være lykkelig uten penger, som om den var en uomtvistelig sannhet, og kjærligheten til rikdom inngis menneskenes barn nærmest med morsmelken.

Erfaringen lærer at noe av dette alltid henger igjen også ved de gjenfødte og gudfryktige sjeler. Hjertet deres hever seg, gleder seg og føler seg tilfreds når det timelige godset vokser; men når det minker, mister de motet og blir bedrøvet, forsagt og urolige. Dette vanlige og vidt utbredte onde har vi måttet møte med utførlig undervisning og trøst av Guds ord.

Nå vil vi gå over til andre sorger. De har riktignok andre årsaker og er ikke så vanlige, men de gir likevel ofte de gudfryktige sjeler mye å stri med og ødelegger og formørker deres ro og glede i Gud.

Et gudfryktig hjerte vil kanskje klage og si: «Jeg har dessverre fra naturen små evner. Jeg har ingen skarp forstand, en svak og dårlig hukommelse, og jeg finner meg ikke fort til rette i de situasjonene som oppstår. Derfor har jeg ikke kunnet fatte og lære noe særlig, jeg blir foraktet av vår tids lærde og kloke verden og regnet for udugelig og udyktig, jeg kan ikke vente noen forfremmelse, og jeg vet ikke hvordan det til slutt skal gå meg» og så videre.

For å svare grundig og trøstende på dette ber jeg deg, du gudelskende hjerte, å huske det vi alt har lært tidligere: Ingen kan gi seg selv et sunt, sterkt og vakkert legeme, heller ikke en våken, lærenem og oppfinnsom ånd eller en klok sjel. Gud tildeler hver enkelt sitt, slik

han vil. Også om dette kan man godt si det Johannes døperen sier om menneskenes kall og embeter: «Et menneske kan ikke få noe, om det ikke blir gitt ham fra himmelen» (Joh 3,27).

Har det da behaget din Gud og Far i Kristus å utruste deg med små naturlige åndsgaver, tilkommer det ikke deg å beklage deg over ham for den skyld.

Tenk på profetens ord: «Ve den som tretter med sin skaper – et skår blant andre potteskår av jord! Kan leiren si til ham som former den: Hva gjør du? Kan ditt verk si om deg: Han har ingen hender!» (Jes 45,9).

Eller slik den hellige Paulus anfører dem: «Men hvem er da du, menneske, som tar til gjenmæle mot Gud? Kan vel verket si til ham som formet det: Hvorfor gjorde du meg slik?» (slik, og ikke annerledes og bedre; hvorfor pyntet du meg ikke mer og laget meg ikke bedre?) «Eller har ikke pottemakeren makt over leiren, så han av samme deig kan lage et kar til ære og et annet til vanære?» (Det står ham jo fritt å lage og pryde det ene karet slik at det kan brukes til gjestebud og glade sammenkomster, og det andre slik at det bare kan brukes på kjøkkenet og andre steder – Rom 9,20–21).

Når et menneske fremfor andre er smykket av Gud med herlige åndsevner, med en skarp og rask forstand, med en god hukommelse, med stor dyktighet og dugelighet, har han ingenting å rose seg av for Gud. Med frykt og ydmykhet må han søke å bruke et slikt mottatt og betrodd gods vel, og tenke på det vår Jesus sier: «Hver den som mye er gitt, av ham skal mye kreves. Og den som har fått mye betrodd, av ham skal dess mer fordres» (Luk 12,48).

Og er det en annen som mangler slike gaver, har han ingenting å klage over. For Herren, som alt kommer fra, og kunstneren som former alt, var ikke forpliktet til noe: «Eller hvem ga ham noe først så han skulle få vederlag?» (Rom 11,35).

Vær da tilfreds, du kristne sjel, og la din Guds hellige og gode vilje være nok for deg. Se ikke på dem som har fått flere gaver, men på dem som har fått langt færre gaver av ham enn du. Jeg kunne stille fram mange for deg som langt fra kan måle seg med deg i åndsevner, og som likevel må være tilfreds og la Gud rå og sørge for alt.

Nå, jeg vet at jeg taler til et hjerte som gjerne vil frykte Herrens navn (Neh 1,11) og aldri sette seg opp mot hans hellige vilje. Derfor kunne det jeg har anført, allerede være nok til å berolige din sjel.

Men det er enda flere ting, min medkristne, som jeg må anføre til din trøst og undervisning. Tro ikke at du, fordi du er så ringe i dine egne øyne, også er det i Guds øyne. Han vil og må ha alle slags mennesker i sitt nåderike.

I sin lysthave har han ikke bare høye trær, staselige blomster og høytvoksende urter, men også lave busker, små blomster og krypende, svake planter. Vintreet er skrøpelig og uanselig og trenger mye pleie og tilsyn. Nellikene har svake stengler og kan ikke stå imot vær og vind uten å bindes fast til en pinne. Fiolen holder seg nær jorden og skjuler seg så å si under sine brede blader. Men de finner like fullt sin plass i hagen, og de er gartneren like nyttige og like kjære som et eple- eller pæretre, en hvit lilje, en keiserkrone og en tulipan, som kan holde seg oppreist uten støtte.

Gud bygger her på jorden sin bygning, med Kristus som grunnvoll og hjørnestein, og på ham blir også vi bygd opp til Guds bolig i Ånden (1 Kor 3,11; Ef 2,20 ff.). Men til en bygning kan man ikke bruke bare hugne steiner; man må også ha hjørnesteiner og fyllsteiner.

Eller – for å låne et bilde av en framragende og høyt fortjent lærer i vår kirke – det er som når en stor herre lar føre opp en bygning. Da har han én som lager utkastet og tegner planen, en annen som fører tilsyn med arbeiderne og ordner deres gjøremål, så alt blir gjort forsvarlig og til rett tid. Noen utfører kunstferdig arbeid på et slikt byggverk (malere, billedhuggere og slike), andre grovt arbeid (steinhoggere, murere, tømmermenn, smeder). Noen er mestere og svenner, andre er håndlangere og lastebærere (de som bærer stein, lager kalk og så videre).

Likevel tjener de alle én herre. De hjelper alle, hver etter sin innsikt og evne, til å fullføre bygningen, og når de blir funnet trofaste og flittige, er de alle til behag for byggherren og kan vente sin lønn av ham. (*Geier.*)

Slik er det også i Guds nåderike. Der har han alle slags folk med forskjellige gaver og evner; men han forstår å bruke dem alle og å anvise hver sitt arbeid, og i det krever han ikke noe annet enn flid og troskap.

Skulle du, min medkristne, ikke være mer enn en håndlanger ved dette hellige byggverket, så vær tilfreds og pris deg lykkelig fordi den himmelske byggherre har funnet deg verdig til å være i hans tjeneste og arbeid. Du vet jo at vår Gud er en rettskaffen og gavmild herre som ikke lar noen tjene seg for ingenting, men lønner selv sine troendes minste møye med en overflod av nådelønn.

Men kanskje er du for Gud noe langt mer enn en håndlanger. Har du ikke mange naturlige gaver, ingen skarpsindig forstand, ingen god og rommelig hukommelse, ingen særlig og utmerket visdom og dugelighet, så har du likevel den levende kunnskap om Gud og hans Sønn Jesus Kristus.

Du har en sann og usminket tro, en brennende kjærlighet, et glad håp, en gudelig nidkjærhet, en inderlig lengsel etter å tjene Gud og nesten, en grunnfestet ydmykhet, en stille tålmodighet og et hjerte som er hengitt i Guds vilje. Du har Den Hellige Ånds innvendige vitnesbyrd om barnekåret, stor erfaring og så videre. Dette er Guds og Den Hellige Ånds rette, edle og dyrebare gaver, som langt overgår alle naturlige gaver.

Jeg innrømmer at det er svært godt om begge deler er forenet; men må en unnvære den ene, er det bedre å mangle de naturlige gavene enn de åndelige. Jeg vil heller være en enfoldig og ulærd kristen som i det skjulte tjener Gud i tro, kjærlighet og håp, følger min Jesus i et hellig liv og tålmodig bærer hans kors etter ham, enn å være en navnkjent doktor, høylært i alle kunster, språk og vitenskaper og i besittelse av alle slags herlige gaver, men som likevel ikke vet eller vil vite noe om å følge Kristus. (*Om doktortittelen, se første bind, s. 261.*)

Luther sier: «Jeg har kjent flere store doktorer som man holdt for verdens lys, og som stod i stor anseelse hos herrer og fyrster. Men da stunden kom at de skulle dø, begynte de å si: Å Herre Gud, om jeg bare hadde vært en svinegjeter!» – og han legger til: «Ja, om du bare av hjertet hadde sagt dette og ydmyket deg slik før i ditt liv, da du var i stor ære og verdighet! Hvilken stakkars enfoldig bonde, som ikke kjente annet enn sin katekisme, men brukte den til en grunnfestet gudfryktighet, ville bytte med en slik doktor?»

Hit hører den hellige Augustins kjente uttalelse: *Surgunt indocti et rapiunt coelum, et nos cum doctrinis nostris, sine corde, ecce ubi (uti) volutamur in carne et sanguine* – «De ulærde står opp» (fra syndelivet

gjennom en sann omvendelse) «og river himmelriket til seg; og se, vi med alle våre kunster og vitenskaper, uten hjerte, velter oss i kjød og blod» (i syndige lyster).

Uten tvil er den bedre stilt som har visst lite, eller bare det nødvendigste, og elsket mye og gjort og lidd mye i etterfølgelsen av Kristus, enn den som har visst mye og latt det bli ved bare viten, eller som til og med har fornektet og vanæret med sine gjerninger det han har visst og bekjent som en guddommelig sannhet.

En slik mann minner meg om den gamle pakts ypperstepresten i dens siste tider, mens det andre tempel stod. De lærde forteller at han riktignok bar på sitt hjerte en brystduk besatt med de edelsteinene Gud hadde foreskrevet, men at «lyset og retten» som Gud en gang hadde føyd til disse steinene, manglet. Derfor kunne han ikke gi noe guddommelig svar i viktige og tvilsomme saker (2 Mos 28,17 ff.). Slik er også alle lærde og derfor høyt ansette og navnkjente mennesker som mangler virkelig samfunn med Kristus og hans Ånd, og som viser det ved et vanhellig og forargelig liv: De har skinnet, men kraften mangler dem.

Si da ikke, du gudelskende hjerte: «Jeg har ingen gaver; jeg er ikke lærd.» Takk Gud om han ikke har gitt deg de naturlige og tjenende gaver, eller i alle fall ikke i samme mål som andre, når han bare har tenkt på deg og velsignet deg med de åndelige og helliggjørende.

Den har gaver nok og er lærd nok i Guds rike som fra himmelen har fått nåde til omvendelse, kunnskap om Jesus Kristus, Den Hellige Ånds opplysning og bolig, kjærlighet til Gud og nesten, gudfryktighetens øvelse, den kunst å be rett og dø salig, den vitenskap å fornekte seg selv og forakte verden, og erfaring av den guddommelige trøst, sanndruhet og trofasthet. Mangler han anseelse i verdens øyne, har han den likevel i Guds og hans hellige engelers.

Det regnes med rette som likegyldig om en bok ikke er vakkert innbundet, forgylt og pyntet med sølvspenner, når bare innholdet er oppbyggelig, nyttig og trøstefullt. Hvem forakter magneten, selv om den ikke av naturen har fått en slik glans som diamanten og rubinen, siden hele verden kjenner dens nyttige og underfulle kraft?

Om derfor et gudfryktig menneske ikke har slike evner som gjør ham ansett, iøynefallende og navnkjent for verden, bør det være nok for ham og hans like at han innvendig er full av Ånd og kraft og fylt

til all Guds fylde. For et brennende lys gjelder mer for Gud enn et skinnende, en helliget og lydig vilje mer enn en skarpsindig og dyp forstand.

Synes du da, du gudhengivne sjel, at du i Guds hage ikke er noen høy og prunkende lilje, noen praktfull keiserkrone eller broket tulipan, så la deg nøye med at du likevel hører til hans hage. Du er kanskje lik en fiol som holder seg nær jorden og skjuler seg under sine brede blader, eller som merian, som ikke vokser høyt og bare skyter en liten hvit blomst fram fra frøhodet, så vidt synlig, men som likevel gjør seg kjær ved sin liflige og kraftige duft. Legg vinn på likevel å åpenbare troens kraft i din ringhet og forakt og vise at Herren Jesus bor i deg med sin Ånd.

Si ikke: «Jeg kan ikke vente noen forfremmelse.» Jeg må riktignok innrømme at det nå om dagen går skjevt og besynderlig til med dette som med alt annet.

Det ser ut som om Jeroboams og hans sønners ånd er gått i arv til de fleste av dem som har rett til å besette embetene i kirke og skole så vel som i det verdslige styre. Om dem sier Guds ord at de forkastet de rette prestene og levittene (som Gud hadde utvalgt til sin tjeneste) og gjorde (etter eget behag og forgodtbefinnende) prester av hele folket – av de mest udugelige og unyttige mennesker (2 Krøn 11,14; 1 Kong 12,31). Man kan ikke se uten bedrøvelse hvordan det i en tid har gått til med dette mange steder, selv i evangeliske menigheter.

Mange steder tar man hvem man kan få, uansett om han er dyktig eller udyktig, og om han forstår det som hører til et så høyt embete og til sjelepleien eller ikke – bare han kan hykle og tale herr patronen etter munnen eller legge fram en slump penger.

Ofte har en kvinne som vet lite om den sanne kristendom og gudfryktighetens øvelse, men derimot mye om pomp, moter, vellyst og overdådighet, kirkenøklene ved beltet og i hånden. Hun velger da ikke den dyktigste, som er full av kraft, av Herrens Ånd og av rett og styrke (Mika 3,8) – for slike ting er for høye for henne – men den som har det fordelaktigste ytre og føyer seg best etter hennes sinn. (*Patron: her kirke- eller kallsherre som har rett til å besette kirke- og skoleembetene innenfor sitt eiendomsområde.*)

Noen steder er valget overlatt til et menighetsråd. Der finner man at mange av dem forstår seg lite på saken, slik de etter Guds ord burde

forstå seg på den. De dømmer for det meste en prest etter hans ytre gaver alene: om han har en vakker og høy røst og kan fylle kirken, som man sier, og om han står i ry for å være høylært.

Men om han er full av Den Hellige Ånd, full av levende kunnskap om Gud, full av tro, full av kjærlighet, full av gudelig iver, full av himmelsk visdom, full av gudsfrykt, ydmykhet, saktmodighet, kyskhet, avholdenhet og andre dyder; om han er en ny skapning i Kristus og en sann, opplyst, omvendt og hellig mann og dermed et forbilde for dem som tror, i tale, i ferd, i kjærlighet, i ånd, i tro, i renhet; om han holder fast ved troens mysterium i en ren samvittighet og slik i alt kan være en pryd for Guds, vår frelsers lære (1 Tim 4,12; 3,9; Tit 2,10) – det spør en lite om.

Jeg vil ikke engang nevne at Judas med sin pengepung ofte også trenger eller lister seg inn i en slik forsamling og ved en slik hellig handling, eller at mange har satt seg fore ikke bare å velge en prest og forkynner for Guds menighet, som Jesus Kristus har vunnet med sitt blod, men også en mann til sin datter, søster, faster eller moster. Slike folk tenker ikke på hvilket stort ansvar de har tatt på seg, og at Herren, som kjenner hjertene, en gang skal bringe for lyset alt som er skjult og åpenbare hjertenes råd.

Sannelig, når jeg tenker nærmere over denne saken, forferdes og bedrøves jeg i mitt hjerte. For det er en av Guds skrekkelige, men rettferdige dommer når han sender eller tillater at de kjødelig sinnede, ikke omvendte menneskene ikke tåler den sunne lære (som forkynnes av åndfulle, gudfryktige, nidkjære lærere), men skaffer seg og andre lærere etter det som klør i øret på dem, så de vender øret bort fra sannheten og vender seg til eventyr (2 Tim 4,3–4).

Den samme dommen er det at mange udugelige, ulærde, vanhellige og jordisk sinnede mennesker, bugtjenere og fiender av Kristi kors, blir tvunget på hans menighet, og at en temmelig stor menighets sjelepleie blir betrodd folk som ennå aldri har lært eller lagt seg etter å pleie og bevare sin egen sjel. Derfor finner man så mange skampletter og verkebyller på det hellige prekenembetet, så denne hellige og høyverdige tjenesten er blitt verdens spott og latter – Gud forbarme seg!

Så, du gudelskende hjerte: Når du ikke får forfremmelse på denne måten og fra slike mennesker, så la det verken forundre eller bedrøve deg. Var du av verden, da ville verden elske sitt eget. Men fordi du ikke

er av verden, men Herren Jesus har utvalgt deg av verden og kalt deg til sin salige forening og etterfølgelse, derfor hater verden deg og vil ikke vite av deg (Joh 15,19).

Ta det derfor ikke ille opp. Det er bedre å leve alle sine dager uten ansettelse, kummerlig og i fattigdom, enn å trenge eller liste seg inn i et så hellig embete uten rettmessig, guddommelig kall, med såret samvittighet og ved hjelp av samvittighetsløse mennesker, og leve der i latskap, hykleri og andre synder.

Du kan være fullt overbevist om at vår Gud likevel har sin hånd med i spillet, og at han aldri vil mangle midler til din forfremmelse, hvis han har bestemt seg for å bruke din tjeneste til sin kirkes oppbyggelse og sitt navns herliggjørelse.

Han vet godt å finne sin Moses og kalle og sende ham til sitt folks tjeneste, selv om han er langt borte i et fremmed land og er blitt sauegjeter (2 Mos 3,1 ff.). Han vet godt å hente fram David, selv om han er den yngste og ringeste blant sine brødre og går og gjeter småfeet (1 Sam 16,11). Han har ennå overalt hjerter som frykter og elsker ham og mener det oppriktig med hans menighet, og ved dem kan han kanskje uventet sørge for at du blir kalt.

Men sender han deg, vil han også gjøre deg skikket til oppdraget, og hans visdom skal åpenbares gjennom din enfoldighet, hans kraft gjennom din skrøpelighet og hans rikdom i din mangel. Tenk på det han sa til sin tjener Moses da denne ville unndra seg hans kall og tjeneste under påskudd av at han var tung i mæle og tung i tale: «Hvem har gitt mennesket munn?» (hvem har gitt det forstand, dyktighet, dugelighet?) «Er det ikke jeg, Herren? Gå nå du! Jeg vil være med din munn og lære deg hva du skal tale» (2 Mos 4,10–12).

Og til Jeremia: «Si ikke: Jeg er ung!» (jeg er udyktig og så videre) «Du skal gå til alle dem jeg sender deg til, og alt det jeg befaler deg, skal du tale. – – Jeg er med deg – – Se, jeg legger mine ord i din munn» (Jer 1,7–9).

Tenk også på det vår Frelser sier: «Legg dere derfor på hjertet at dere ikke forut bekymrer dere for hvordan dere skal forsvare dere» (eller med nytte røkte det embetet dere er betrodd) «For jeg vil gi dere munn og visdom som ingen av deres motstandere skal kunne stå imot eller motsi» (Luk 21,14–15).

Det er bedre at en sjelehyrde tiltrer et slikt høyt embete med frykt og beven og med hjertelig erkjennelse av sin uverdighet, udyktighet og skrøpelighet, enn med frekkhet, selvsikkerhet og store innbilninger om seg selv og sin lærdom, dugelighet og klokskap. «For dersom noen synes at han er noe, men ingenting er, da bedrar han seg selv» (Gal 6,3).

Mangen gang bedrar han riktignok også andre med sin skryting og med den anseelsen han gir seg; men mest bedrar han seg selv, fordi skaden av dette bedraget rammer ham selv hardest. Han forspiller Guds nåde, som bare gis de ydmyke, og når han gjør seg selv til en avgud, mister han den sanne Gud og hans samfunn.

«Det menneske som vil være noe» (som setter stor pris på seg selv og stoler på egen visdom, kraft og dugelighet) «er det stoffet Gud gjør ingenting av – ja, som han gjør dårer av. Et menneske derimot som vil være ingenting og regner seg for ingenting, er det stoffet Gud gjør noe av, og i hans øyne herlige og vise mennesker. Et menneske som er det ringeste og mest elendige for Gud i sine egne øyne, er det største og herligste hos Gud.» (*Johann Arndt, Sann kristendom, 1. bok, kap. 19, § 2.*)

Nå om dagen utretter en så lite i verden med evangeliets forkynnelse, og verden faller – til tross for den store overflod av nådemidler – nesten år for år mer og mer hen i fornektelse av Gud, vantro, falsk trygghet og ugudelighet.

Jeg holder for at årsaken for en stor del ligger i dette: Mange prester setter så høy pris på seg selv, stoler på sin lærdom, dyktighet, veltalenhet og klokskap, skryter av sine gaver og søker av alle krefter å vinne et stort navn og ry hos menneskene. For hvordan skal Ånden til Herren Jesus, han som er ydmyk av hjertet, kunne bo i slike hovmodige mennesker? Hvordan skal han kunne fylle til all Guds fylde hjerter som er fulle av vind? Hvordan skal han kunne gi sin kraft til dem som mener at de ikke trenger den så mye?

«Hva samfunn har lys med mørke? Og hva samklang er det mellom» (den ydmyke) «Kristus og» (den stolte) «Belial?» (2 Kor 6,14–15). Derfor lærer erfaringen at ingen mennesker gjør mindre nytte i Guds kirke enn nettopp de stolte skryterne og de innbilske, selvforelskede ånder. Gud derimot, som vil være alt i alle og ha all ære alene, utretter store ting ved de enfoldige, ydmyke og selvutslettende hjerter.

Hvor ringe var ikke den hellige Paulus i sine egne øyne! Han kaller seg den største blant syndere (1 Tim 1,15) og sier at han ikke er verdig til å kalles apostel fordi han har forfulgt Guds menighet (1 Kor 15,8 ff.).

Han sier også at han hadde forkynt evangeliet under kjødets skrøpelighet (Gal 4,13), og at hans motstandere hadde bebreidet ham og sagt om ham at hans brev nok er myndige og sterke, men at han er svak når han er legemlig til stede, og at hans ord ikke er noe å bry seg om (2 Kor 10,10). Likevel er det kjent nok hvilke store ting Gud utrettet ved dette sitt utvalgte redskap, og hvordan han fullkommet sin kraft i hans skrøpelighet.

I kirkehistorien finner man svært herlige eksempler på at Herren ofte har behaget å åpenbare sin visdom gjennom enfoldighet og sin kraft i skrøpelighet. På det store kirkemøtet i Nikea hadde det også innfunnet seg en skarpsindig filosof og dialektiker, dreven i alle slags hårklyverier. Han utfordret flere kristne biskoper til en strid om den kristne lærens sannhet. De innlot seg også på den, men kom ikke noe særlig videre med ham på grunn av hans underfundighet og spissfindighet. (*Dialektiker: en som er øvd i den lærde stridskunst.*)

Dette fikk en enfoldig mann vite (Nikeforos mener det var biskop Spyridon på Kypros, noe de lærde imidlertid nødig vil gå med på) – en mann som tidligere under en hard forfølgelse offentlig hadde bekjent Herren Jesu navn og sannhet, men som ellers var gammel, ulærd og enfoldig.

De andre, lærde biskopene kjente hans enfoldighet og søkte å holde ham unna; likevel innlot han seg med den snedige filosofen og tiltalte ham slik: «Hør i Jesu Kristi navn hva sannhet er!» Så la han kort fram den kristne lærens hovedpunkter og spurte til slutt: «Tror du dette?» Filosofen svarte: «Ja, jeg tror det», og bekjente at han var overvunnet.

Da man siden spurte ham hvorfor han ikke tidligere hadde latt seg vinne ved de lærde biskopenes undervisning, svarte han: «Så lenge de bare holdt ord fram for meg, svarte jeg med ord; men fra denne gamles munn gikk det ut en kraft som jeg ikke maktet å stå imot.»

Noe lignende fortelles om den gudfryktige biskop Alexander i Konstantinopel. Noen kloke, hedenske filosofer meldte seg hos keiser Konstantin den store og ba om lov til å ha en samtale med biskopen om den kristne religion, og det fikk de. Biskopen unndro seg ikke et slikt møte, men forlangte bare at filosofene skulle overlate til én av

sine å føre ordet. Da dette skjedde, sa den gudfryktige og for Gud nidkjære biskopen: «Du filosof, jeg byr deg i Jesu Kristi navn at du ikke sier et ord!» Da ble filosofen straks stum og kunne ikke fremføre noe, så han måtte gå bort beskjemmet sammen med sitt følge.

Hit hører også det vakre eksemplet Titius forteller: I Augsburg var det en gang en prest som på grunn av fattigdom ikke hadde kunnet gå på noe universitet og ikke maktet å sette sammen sine prekener i fullkommen passende orden. Likevel hadde han stor tilstrømning fremfor mange andre, og alle hørte ham med glede, til stor forundring for de andre prestene. De måtte innrømme at denne mannen var svært gudfryktig, ba flittig og lot den sanne gudsfrykt ligge seg sterkt på hjertet. Siden gudfryktighet er nyttig til alle ting, var han blitt slik begavet av Gud Herren.

Av eget bekjentskap kunne jeg nevne eksempler på prester som anså seg selv som aldeles udyktige til kirkens hellige embete og tiltrådte det med frykt og beven. Nå går de foran de menighetene de er betrodd, med sunn lære og et hellig liv, så menighetene elsker dem høyt og de kan tjene andre til forbilde, fordi de forvalter sine embeter oppbyggelig i Guds nåde og velsignelse. Vær derfor frimodig i din Gud, min medkristne, og stol av hele hjertet på hans nådige forsyn og faderlige omsorg. «Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det» (Sal 37,5).

Til nå har jeg særlig behandlet denne bekymringen hos de troende for så vidt det gjelder de lærde. Men man finner den også hos de ulærde, som likeledes ofte blir foraktet og satt til side på grunn av sine små evner. Mangen gudfryktig kvinne som ikke er så dreven og slepen i alt som hører til næringsveien og husholdningen som en av nabokonene, får ofte daglige bebreidelser av en uforstandig og jordisk sinnet mann og blir kalt «din dumme djevel, din geit, ditt drog».

Ubetenksomme og verdslig sinnede foreldre feiler også mangen gang, når de blant sine barn har ett som ikke er så skarpsindig, så lærvillig, så flinkt og så kvikt som de andre, selv om det er fromt, tilbøyelig til bønn og gudsfrykt og villig til å vise dem all mulig lydighet. Det blir ofte hardt behandlet, vanæret med krenkende økenavn og må være de andres skoklut og latter.

Man erfarer også ofte at gudfryktige hjerter legger merke til verdensbarnas forstand, slughet og raskhet i handel og vandel, og

hvordan klokskap og hell så å si har giftet seg hos dem. De må sitte i embete sammen med verdenskloke mennesker og se hvordan disse straks kan finne råd og bestemme seg i alle slags situasjoner, mens de selv må tåle og svelge mange stikkerier fordi det ikke alltid går så glatt for dem. Da blir de inderlig bedrøvet over dette, beklager sin ulykke, ja våger kanskje til og med å knurre i det skjulte mot Gud fordi han ikke har utrustet dem med slike gaver, og så videre.

For at slike bekymrede hjerter heller ikke skal være uten trøstende undervisning, må vi her først gjenta det som ovenfor er sagt om Guds hellige råd og forsyn, der han utstyrer hver enkelt med naturlige og andre gaver. Jeg tviler ikke på at ethvert gudfryktig hjerte, når det tenker seg godt om, i dette så langt fra vil sette seg opp mot Guds hellige og nådige vilje at det tvert imot ikke vil ønske noe annet enn det han i sitt allvise råd har funnet godt.

Dernest må vi tenke på at stor visdom og skarpsindighet utretter lite eller ingenting i verdslige foretagender, og at det ikke alltid er nok med dem – like lite i regjeringssaker som i husholdningen eller i handel og vandel.

Det hadde den vise kong Salomo lært av erfaring, og han lærer oss det med disse ordene: «Videre så jeg under solen at det ikke er sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom, eller at de kloke vinner gunst. For tid og hendelser møter dem alle» (Fork 9,11).

Den beste forklarer av dette skriftordet er den daglige erfaring. Den lærer at mange med all sin løping og renning ikke kan jage opp eller utrette noe; at mangen tapper og stormodig helt er uheldig i krigen; at mangen klok og slu handelsmann ofte er den første som må gå konkurs; at mang et lærd og dugelig menneske står fast og ikke kan få noen forfremmelse.

Statsmennene må selv bekjenne at store og viktige saker ofte er blitt begynt og utført med dårlig forstand. En fornem rådsherre uttalte engang at det var en hemmelighet som tjener til å vinne anseelse og øke den, å late som om viktige gjøremål krever stor visdom og dyktighet; man måtte la folk bli i den tro.

Om den store og kloke keiser Karl den femte skrives det at han visstnok grundig overveide og vel betenkte sine planer før han satte

dem i verk, ja at han til og med noen ganger lot som om han var uvel og syk, for å være alene på kammeret og ha tid til omhyggelig å overveie og ordne sine forehavender. Men man hørte av hans egen munn, da han ved Mühlhausen hadde slått kurfyrsten av Sachsen og tatt ham til fange, at han riktignok hadde nådd sitt mål, men på ganske andre veier enn han hadde ment, ja at det slett ikke hadde gått etter hans råd og tanker.

Men hvorfor skal vi snakke så mye om slike store herrers høye ting? Det går jo ofte også i dagliglivet og i små foretagender ganske annerledes enn de kloke hodene har trodd.

Luther sier svært treffende om dette: «Jeg har ofte vært til stede ved kloke og fornuftige menneskers rådslagninger og hørt dem framstille saken så vektig, sikkert og pent at jeg tenkte det var umulig at det kunne slå feil. – – Men da man tok fatt på det og ville sette det i verk, gikk det skammelig tilbake, og den vakre og livaktige framstillingen ble langt mindre verd enn en drøm og skygge, så jeg måtte si: Vel, har dette vært en drøm, så må djevelen stole på kloke og vakre rådslagninger! Det er likevel bare skinn og blendverk der Gud ikke er med i spillet. Dermed lærer jeg å forstå Salomos utsagn: ‹Meg tilhører råd og sann innsikt› (det er den evige visdoms ord – Ordsp 8,14), og den hellige Paulus' ord: ‹Derfor er de ikke noe, verken den som planter eller den som vanner, men bare Gud, som gir vekst› (1 Kor 3,7). Men menneskenes barn tror det ikke før de erfarer det.»

Om den verdslige og naturlige visdom kan man dessuten si at den mangen gang er så langt fra å være til nytte at den tvert imot er skadelig og ødeleggende, både for den som eier den og for andre. For den har for det meste hovmod, innbilskhet, ærgjerrighet, verdenskjærlighet, frekkhet og falsk trygghet til lekekamerater, og det er kjent at Gud står de hovmodige imot. Derfor lar han vanligvis deres planer mislykkes.

Herren utøser en svimmelhets-ånd i deres indre (Jes 19,14), så de blir til dårer og forfører både seg selv og andre. Han krysser de kløktiges råd, så deres hender ikke får utrettet noe som varer. Han fanger de vise i deres kløkt (han vanskeliggjør det for dem og gjør deres forehavende til intet – ikke bare når de er uforberedt og gjør en ting ubetenksomt, men også når de anstrenger alle sine sanser og krefter

og søker å gjennomføre den med stor klokskap), og han lar de listiges råd bli forhastet.

Om dagen støter de på mørke, om middagen famler de som om natten (slik at de midt i sin klokskap begår en dumhet, eller midt i planenes og beslutningenes heldige framgang møter noe ved Guds styrelse som de ikke forstår og ikke kan komme seg ut av, så de til tross for all sin visdom blir gjort til skamme).

En klok og berømt mann sier at de i sine foretagender likner en silkeorm som vikler seg inn i sitt eget spinn og dør der, til den senere kommer fram igjen i en annen skikkelse. Slik går det også de menneskene som vil rådslå og være konger uten Gud: De kommer ofte i så mange floker at de ødelegges i dem, og må arbeide seg ut av dem i en ganske annen og ynkelig skikkelse.

De er riktignok en stund som solskiver: I solskinn er de aktet og æret av alle. Men når Gud ser at de vil opphøye seg og innbille seg at de nyter denne anseelsen på grunn av sin klokskap, trekker han sitt lys fra dem og lar dem falle hen i en slik dårskap at ingen lenger akter eller bryr seg om dem.

Å, hvor ofte hender det ikke at kloke og snedige mennesker som stoler for mye på sin egen visdom, slår inn på farlige veier som umerkelig fører dem i fordervelse, så de siden har måttet erkjenne at de aldri har vært riktig vise!

Når Satan legger an på et menneske for å forføre det til synd, passer han nøye på den tilbøyeligheten i dets natur som trekker sterkest, for å fange det ved dens hjelp. Slik fanget han David ved å vise ham en deilig kvinne, Judas ved hjelp av sølvpengene, og andre på andre måter. På samme måte setter han de kloke store og vidtskuende foretagender i hodet, som de håper å vinne stor ære og fordel ved; men utfallet viser at de bare bringer dem skam og skade.

Når vi ser alt dette, vil ikke noe gudfryktig hjerte ønske seg større forstand og visdom enn Gud har gitt det, siden det er åpenbart at verdensbarnas klokskap blir dem til fall, til en snare, til skade og fordervelse.

Med de gudfryktiges enfoldighet er det derimot en annen og bedre sak. For det første gjør deres mangel dem ydmyke; den lærer dem å be og påkalle Gud om hans nådige ledelse, å overgi seg til ham i full kristen tillit og alene stole på hans godhet og visdom. Slike mennes-

ker har da bedre hell enn forstand. De sitter i en båt (i sitt kall, sin næring og sitt arbeid) og ror riktignok; men Gud er deres styrmann, som styrer den, så de mangen gang gleder seg og nesten forbauses over hans godhet og visdom.

De sitter i en vogn og snakker eller sover. Særlig i dårlig vær trekker de kalesjen over seg (jeg mener: de oppgir sitt eget råd og sin egen vilje og vet ikke, og vil heller ikke vite, hva de skal gjøre). Likevel nyter de den nåde og ære at Gud selv er deres kusk og veiviser, som riktignok fører dem underlig, men alltid nådig – etter sitt ord: «Jeg vil lære deg og vise deg den veien du skal vandre, jeg vil gi deg råd med mitt øye» (Sal 32,8). (*Kalesje: lærtak over en vogn, som etter behag kan slås tilbake og trekkes fram.*)

Mangler de naturlig lys, har de desto mer skinn fra himmelen og sin Guds nåde. Er de enn hatet og foraktet av egypterne (denne verdens barn) og må vandre i ørkenen, så går Herren likevel foran dem og er deres fører og veiviser, om dagen i en skystøtte og om natten i en ildstøtte (2 Mos 13,21–22). Selv om de vandrer i dødsskyggens dal, frykter de ikke for ondt, for Herren er med dem (Sal 23,4). Selv om de sitter i mørke (forlatt av alle, omringet av trengsler og farer og uten å se noe råd eller middel), er Herren likevel lys for dem (Mika 7,8).

Å, hvor salige er ikke de enfoldige, hvis visdom er Gud! Hvor salige er ikke de umyndige, hvis formynder er Herren Jesus! Hvor salige er ikke de blinde, som Herren lyser for med sine øyne! Om Job sies det at han var uklanderlig og rettskaffen og vek fra det onde, men også at Guds lampe skinte over hans hode (at Gud var mektig over ham med sin nåde, ledelse og velsignelse), og at han vandret ved hans lys gjennom mørket (da han ikke visste noe råd – Job 1,1; 29,3).

Om Jakob sies det at han var en stillferdig mann som holdt seg ved teltene (1 Mos 25,27). Jeg kan ikke forstå dette på annen måte enn at han hadde et oppriktig, ærlig og godt hjerte og var en rett fram mann, som ikke laget for mye ståhei og skryt, men passet sitt arbeid hjemme i stillhet og med et enfoldig hjerte. (*Rettskaffen: etter Luthers oversettelse «slett og rett», likefrem.*)

Men se hvordan Gud førte, forsørget og holdt oppe denne gudfryktige og enfoldige sjel! Han måtte riktignok vike for sin fiendtlig sinnede bror og vandre med en stav ut av sin fars hus til et fremmed land; men Gud var hans råd, hans lys og frelse, og førte ham slik at

han siden måtte undre seg over det og si: «Herre, jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener. For med staven min» (med ingenting annet enn staven min) «gikk jeg over Jordan her, og nå er jeg blitt til to leirer» (1 Mos 32,10).

Altså er enfoldigheten, når den er forbundet med gudsfrykt og hengivenhet til Gud, heller ikke til hinder eller skade i timelige ting. De enfoldige har like så vel sitt brød og sitt ærlige utkomme som de aller klokeste og mest forstandige (med mindre deres himmelske Far av hellige grunner skulle ha bestemt at de skal komme og forbli i fattigdom).

Rikdom tilfaller dem like snart som andre, for det er Herrens velsignelse som gjør rik (og ikke menneskelig klokskap og erfaring, ikke menneskelig flid, ikke menneskelig arbeid, ikke stadig løping og renning, grubling og sorg), «og han legger ingen smerte til» (det skjer uten smerte og bekymring for hans troende, uten noen engstelig omsorg fra deres side – Ordsp 10,22).

De er riktignok ikke fritatt for all møye, all anstrengelse og alle sorger. Også de fører sin husholdning, driver sitt jordbruk, sin handel og næring, og steller sine gjøremål – men uten urolig og pinefull bekymring. De stoler på sin Gud og lar ham sørge. De er fornøyd med hans nåde og hellige vilje, har et rolig, tilfreds hjerte og utfører derfor arbeidet sitt med glede.

De vet godt at deres tilmålte brød allerede er utdelt til dem av deres himmelske Far (Ordsp 30,8), og at ingen kan ta fra dem det han har bestemt for dem. Derfor lar de alt i hovedsak komme an på hans omsorg, nåde og velsignelse, og tiltar ofte stille og umerkelig i velstand, så de blir et levende bilde på det David sier: «Det samme gir han sin venn mens han sover» (Sal 127,2).

Andre, hvis penger er deres avgud, er tidlig på ferde om morgenen, sitter lenge oppe om kvelden og er stadig opptatt av arbeid, møye og bekymring, og søker slik å bli rike. Gud derimot gir sine egne et rolig, stille og fornøyd hjerte, så de legger seg uten bekymring, sover søtt og ikke blir vekket for tidlig av griskhet. Imens sørger han for dem og velsigner dem.

Mens de sover, lar han manna falle fra himmelen sammen med dugg omkring teltene deres, og den samler de siden opp med takknemlige hjerter (2 Mos 16,14; 4 Mos 11,7). Han velsigner den sæden

de har sådd, så den kommer opp og vokser uten at de vet hvordan (Mark 4,26 ff.).

De franske historieskrivere forteller at da man en gang i kirken under gudstjenesten kunngjorde for kong Ludvig den ellevte at en rik prebende var ledig, fikk han tilfeldigvis øye på en geistlig som satt og sov. Han bød da at man skulle vekke ham og gi ham beskjed om at kongen skjenket ham den ledige prebenden – så han kunne si at denne velgjerningen var vist ham i søvne. Slik leker og spøker vår Gud mangen gang med sine barn: Han sender dem hell og velsignelse når de minst tenker på det. (*Prebende: inntekt av et kirkegods eller en geistlig stiftelse.*)

Før jeg forlater denne betraktningen, må jeg anføre et eksempel som kan belyse den på en fin måte. I min fødeby har jeg kjent en mann som i sin ungdom verken hadde lært å lese, skrive eller regne. Han hadde ernært seg ved sine henders arbeid og giftet seg med sin hustru da hun var i tjeneste hos andre. De hadde ikke brakt med seg noe annet inn i ekteskapet enn et sunt legeme, flittige og arbeidsomme hender og det håp at Gud ville ernære og forsørge dem. Men det behaget Den Høyeste å velsigne dem slik at de senere med rette ble regnet blant stedets rikeste folk.

Men for at verden skulle vite at denne mannen ikke var blitt rik ved sin egen forstand og klokskap, men ved Guds velsignelse, hendte det at han en gang gikk til den hellige nattverd og, som en fornem borger, ikke ville se ut som en som ikke kunne lese. Han tok da en bok med seg i kirken og lot som om han leste i den, og de som stod ved siden av ham, la merke til at han holdt den opp ned og altså ikke forstod å bruke boken.

Se, slik kommer det ikke an på menneskets forstand, kløkt og dugelighet; alt beror på Guds velsignelse. Derfor bør de enfoldige og gudfryktige hjerter i så måte være ubekymret. Behager det Gud, og finner han det nyttig og til gagn for dem, vil de likevel ha hell; de vil ha lykken med seg og komme fram, og det vil hete: «Se, slik blir den mann velsignet som frykter Herren» (Sal 128,4).

Men anta at det har behaget Gud annerledes, og at de ikke skal ha hell i det timelige, og at deres enfoldighet er en medvirkende årsak til det. Man kan jo ikke nekte for at de gudfryktige hjerter mangen gang lider tap og ikke kan komme fram slik som verden – enten fordi de er

for godtroende og dømmer verdens mennesker etter sitt eget oppriktige hjerte og derfor ofte blir bedratt, eller fordi de tenker og arbeider mer på det åndelige og himmelske enn på det jordiske og timelige.

Også i dette tilfellet gjelder det vår dyrebare Frelser sier: «Det er bedre for deg å gå halt eller vanfør inn til livet» – og dermed også som et enfoldig, dumt og foraktet menneske – «enn å ha begge hender og begge føtter» (og begge øyne, og dessuten en skarp forstand, fremragende hukommelse og alle slags vakre gaver) «og bli kastet i helvetes ild» (Matt 18,8–9).

Det er bedre å lide skade på det timelige her enn på sin sjel hisset; det er bedre å bli bedratt enn å bedra; det er bedre å ha et skarpt troens øye og en enfoldig og ren kjærlighet til Gud og nesten enn en dyp forstand med stort overmot og forakt for Gud og nesten.

Den vesentlige og himmelske visdom består i den levende kunnskap om Gud og hans Sønn Jesus Kristus; i gudfryktighetens øvelse, i kristen hengivenhet og ydmykhet; i å mistro seg selv og sin egen visdom, regne sitt hjerte for en stor bedrager, stole på Guds forsyn, styrelse og omsorg, følge Den Hellige Ånds drift, regne den verdslige forfengelighet for dårskap, i tide lære kunsten å dø salig, og i at all ens gjerning tar hensyn til evigheten.

Den som ennå ikke har lært og forstår disse ting, han er en dåre, selv om verden alt holder ham for en annen Salomo. Den derimot som daglig legger seg etter å lære dem, han er klok i Guds øyne og eier den visdom som er bedre å eie enn perler, og som ikke kan oppveies med det reneste gull (Job 28,18–19; Ordsp 8,11).

Vær derfor tilfreds, du gudfryktige hjerte, og la deg nøye med at Kristus Jesus er blitt for oss «visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning» (1 Kor 1,30).

La deg heller ikke forville av verdens spott og forakt, men trøst deg med apostelens ord: «Ikke mange vise etter kjødet ble kalt, ikke mange mektige, ikke mange av høy ætt. Men det dåraktige i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre de vise til skamme … Det som er lavt i verden, og det som er foraktet, det utvalgte Gud seg, det som ingenting er, for å gjøre det til intet som er noe» (1 Kor 1,26 ff.).

Men be inderlig til Gud for dem som krenker deg på grunn av dette, og si med din korsfestede Jesus: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør» (Luk 23,34).

Men vi må gå videre og høre andre bekymrede hjerter med deres klager. En annen gudfryktig sjel sier kanskje: «Akk, dessverre, jeg må tilbringe mitt liv i bare frykt, angst og redsel. For jeg har av naturen et fryktsomt og motløst hjerte og blir lett redd og forskremt. Det skal ikke mye til før jeg må si med David: ‹Mitt hjerte bever i mitt bryst, og dødens redsler er falt på meg. Frykt og beven kommer over meg, jeg skjelver av forferdelse›» (Sal 55,5–6) og så videre.

Dette er ikke en av de gudfryktige hjerters minste bekymringer – en bekymring som likevel ikke har sitt utspring i en ond samvittighet, men i andre årsaker. Mange gudfryktige hjerter er født med frykt og engstelig skrekk. Noen ganger ble en mor som ventet barn plutselig forskrekket og satt i frykt og angst ved mange slags omstendigheter, og da ble hennes livsfrukt så å si overøst med kaldt vann og blir fryktsom og redd hele sitt liv.

Noen er mest engstelige mot natten, er redde for mørke og kan ikke sette en fot utenfor døren. De tør ikke gå noe sted uten følge, kan ikke sove alene og skvetter heftig for en liten lyd og en ubetydelig hendelse. De frykter overalt spøkelser, og en enkel skygge kan skremme dem til døden. Noen plages av redselsfulle og engstelige drømmer og farer ofte opp av søvnen som om de var omringet av fiender eller kommet i nød ved ild eller vann.

Jeg kjenner gudfryktige sjeler som ved tilfeldigvis å høre på en heftig trette eller se på et slagsmål blir så angste og redde at de ser ut som et lik. Og kom de til å se blod bli utgytt – for eksempel om et menneske ble farlig såret – ville det ikke gå uten besvimelse, siden de knapt kan se en høne få hodet hogd av og blodet renne uten å grøsse, enn si at de selv kunne drepe den, om man gav dem aldri så mange penger for det.

Når andre hører tale om Guds forferdelige dommer, for eksempel at flere tusen mann er falt i ett slag i krigen, eller at det et sted har brutt ut en ildebrann der mange mennesker også omkom, eller at noen uventet er druknet eller har mistet livet ved en annen sørgelig ulykke, grepes de av en slik redsel at de glemmer både mat og drikke og all glede, blir svært bedrøvet og føler seg ikke vel på flere dager.

Ja, om de bare ser et barn eller en voksen ligge i krampetrekninger eller i stor sjelenød eller dødskamp, blir alt oppjaget i dem, og de

overfalles av en slik skrekk og angst at de ikke kan samle seg og ofte kjenner det lenge i sitt svake legeme og fryktsomme hjerte.

Særlig blir noen under et hardt uvær grepet av en uovervinnelig, umåtelig frykt og engstelse, og vet i slike tider ikke hvor de skal gjøre av seg. Jeg vet om en ansett teologs hustru som ble blek som et lik når et uvær brøt løs, og sank til jorden for de sterke tordenskrallene; hun trakk en sekk over hodet eller svøpte det inn i mange håndklær, stakk det inn i ovnen, eller løp av frykt og angst ned i en mørk kjeller og skjulte seg så godt hun kunne.

Jeg har pålitelig opplysning om en kvinne som inderlig elsker Gud og hans ord, daglig øver seg i gudfryktighet og legger seg etter å ha en god samvittighet for Gud og mennesker. Når et uvær er i vente, merker hun det en halv dag i forveien på den sinnsbevegelsen og det stadig økende tungsinnet hun kjenner.

Og når det kommer nær, forferdes hun så heftig og overfalles så av frykt, skrekk og angst at hun ser ut som halvdød, så hennes egne ikke uten hjertelig medlidenhet kan være vitner til det. Da svekkes og trykkes hennes alt fra før svake og ømfintlige legeme og arme, redde hjerte så sterkt at hun ofte ikke kan komme seg på flere dager.

Som man lett kan forestille seg, volder dette henne mye bedrøvelse og mye tungsindig ettertanke: Hvorfor har Gud belagt henne fremfor mange andre med slik frykt og engstelse? Er det ikke et tegn på vrede og en begynnelse til den evige skrekk og helvetes angst? Hvorfor bønnhører ikke Gud hennes og hennes nærmestes inderlige og stadige bønner om befrielse fra denne plagen? Akter han kanskje ikke på henne, men har forskutt henne? – og så videre.

For å imøtegå denne tunge sorgen og gi de gudelskende sjeler som er rammet av den, en trøstende undervisning, må vi først merke oss at ingenting i dette, like lite som i andre ting, skjer uten Guds hellige råd, vilje og styrelse.

For selv om mye kan ha sin opprinnelse i menneskets naturlige beskaffenhet og i en medfødt egenart ved dets sjel eller legeme, og selv om det ikke er tvil om at djevelen også i dette er svært virksom – han som finner sin glede i vår sorg, sin trøst i vår angst og sin hvile i vår skrekk, og gjerne ville se oss alle i den samme tilstand som han selv er i, siden det sies om ham at han skjelver når han tenker på Gud (Jak 2,19) –, så står det likevel fast at dette, likesom de helliges andre

kors, er bestemt, beskikket og pålagt dem av deres kjære himmelske Far.

Det ser vi av hans truende ord til dem som forakter hans bud: «Herren skal der gi deg et bevende hjerte og uttærte øyne og en avmektig sjel. Ditt liv skal henge i et hår. Du skal engstes natt og dag og aldri være sikker på ditt liv. Om morgenen skal du si: Var det bare kveld! Og om kvelden skal du si: Var det bare morgen! – for den angsten du kjenner i ditt hjerte» (5 Mos 28,65–67).

Jeg innrømmer at disse ordene egentlig er talt til de ugudelige. Men det er også kjent at det Gud i rettferdig vrede lar vederfares misdedere til straff, lar han ofte i en faderlig god hensikt vederfares de gudfryktige til tukt og prøvelse. Av de anførte ordene kan vi altså trekke den slutningen som tjener vårt formål: Ingen blir rammet av engstelig frykt og skrekk uten Guds vilje og samtykke.

Vi har også andre skriftsteder som tydelig bekrefter det vi her har sagt. Job sier: «Når jeg sier: Min seng skal trøste meg, og mitt leie skal gjøre sorgen lettere for meg, da skremmer du meg med drømmer og forferder meg med syner» (Job 7,13–14). Selv om det ikke er tvil om at Satan, som Gud hadde tillatt å plage Job, gjorde seg all mulig flid med dette, tilskriver den hellige mann likevel Gud alt. Han vet godt at intet kan vederfares ham uten Guds tillatelse.

Slik sier også David: «Du er den som har latt oss se mange trengsler, og ulykker lot du oss se. – – Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile. Din vredes luer går over meg, dine redsler har tilintetgjort meg» (Sal 71,20; 88,16–17).

På samme måte sier den hellige Paulus, når han taler om sin plage: «For at jeg ikke skal opphøye meg av de overmåte store åpenbaringene, har jeg fått» (av Herren, som han hadde ropt til om befrielse) «en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg» (på munnen; 2 Kor 12,7–8).

Det finnes et tre som noen steder kalles skjelveosp. Det har harde blad på lange, tynne stilker, og derfor beveger det seg av det minste lufttrekk og gir fra seg en raslende lyd, selv når andre trær står helt stille.

Disse trærne er et treffende bilde på en urolig samvittighet, slik vi har vist et annet sted; men de kan også tjene til å fremstille de redde og fryktsomme hjerter vi her har å gjøre med. Disse trærne er slik som

deres Skaper har skapt dem og villet ha dem; slik er også disse hjertene for øyeblikket i den tilstand som den eneste vise og gode Gud har behaget å sette dem i. (*Gotthold*s *andektige innfall, 3. hundre, kap. 53.*)

Men han gjør ingenting uten hellige og viktige grunner. Han søker ved dette å åpenbare sin herlighet: at alt kjød for ham er gress og all dets fromhet som en blomst på marken. «Gresset blir tørt, blomsten visner når Herrens ånde blåser på det» (Jes 40,6–7). Alle mennesker er i sammenligning med ham som et bortblåst blad og et tørt halmstrå, ja som makk og mark (Job 13,25; 25,6). På samme måte som jorden rister for ham og fjellenes grunnvoller skjelver (Sal 18,8), må også mennesket, denne jordklumpen, forferdes og skjelve for ham.

Det tjener dessuten til å fremme hans ære at han åpenbarer sin kraft i deres skrøpelighet og ved sin skjulte godhet og storhet holder oppe slike bedrøvede og elendige mennesker, som Satan tror han snart skal bli ferdig med. Slik overvinner han den stolte motstanderen til og med i fryktsomme og motløse mennesker. Dermed blir det også kjent for verden at et trøstig hjerte og et frimodig sinn er noe mennesket ikke har fra seg selv, men en Guds gave.

Mennesket er ellers av naturen fryktsomt og tilbøyelig til skrekk, angst og frykt. Da Adam første gang etter det sørgelige fall talte med Gud, sa han: «Jeg hørte din røst i hagen, og da ble jeg redd» (1 Mos 3,10). Denne frykten har han nå latt gå i arv til sine etterkommere, og det naturlige menneske kan ikke ha noe glad hjerte uten fra Gud.

Men fordi kjødelige mennesker ikke erkjenner dette, stiller Herren fram noen av sine barn for dem som en påminnelse om at de skal erkjenne hans godhet mot dem og takke ham for den. Slik må de også tjene de ubotferdige syndere til et forbilde og en advarsel, og kunngjøre dem den frykten, angsten og skrekken som en gang, når nådens tid er forbi, plutselig skal overfalle dem og i all evighet tynge dem.

Om dette sier Bildad: «Redsler forferder ham» (den ugudelige) «rundt omkring og jager ham hvor han setter sin fot» (Job 18,11). Og Jesaja: «Gru og grav og garn over deg, du som bor på jorden» (den ugudelige). «Det skal skje at den som flykter for den grufulle larmen, skal falle i graven. Og den som kommer opp av graven, skal fanges i garnet» (Jes 24,17–18).

Satan virker godt mot og et trygt hjerte hos sine egne, til tross for all deres synd og ubotferdighet, så de kan ete, drikke, spøke, le, være glade og sove uten all frykt, uten all sorg for sin frelse. For å vekke, advare og på en salig måte forferde dem stiller Gud imidlertid også fram til deres betraktning gudfryktige sjeler som er fulle av skrekk og angst, sukk og klager, så de skal komme til seg selv og tenke: «Gjør de slik med det grønne treet, hva skal så skje med det tørre?» (Luk 23,31).

For de gudfryktige sjeler som lider under denne bekymringen, bør det alt være en stor glede at de på denne måten er forvisset om at de også midt i slik angst, frykt og skrøpelighet er redskaper for Guds nåde og kar for hans ære.

På samme måte som han har reist et vern for seg av småbarns og spedbarns munn (som vi vet er enfoldige og svake) – en makt, en ære, et herlig eksempel på sin guddommelige makt, visdom og godhet, en slik lovprisning av sin makt som ingen kan tilintetgjøre – for sine motstanderes skyld, for å gjøre dem til skamme og ødelegge dem (Sal 8,3), gjør han det også ved hjelp av slike skrøpelige, fryktsomme og engstelige mennesker.

I de stolte motstandernes øyne er de et foraktet lite lys, som Gud så å si har satt opp under åpen himmel, utsatt for regn, vind og vær. Han tillater helvetes fiender å prøve sin makt på det, om de kan blåse det ut og slokke det. Men han har samtidig omgitt det med sin skjulte miskunn og holder det oppe ved sin kraft, så fiendene gjør seg selv til spott.

Har du nå ingen annen trøst i dette, du kristne hjerte, enn at det har behaget din kjære himmelske Far å bruke deg på denne måten til sin ære og til å åpenbare sin herlige makt, så bør allerede dette være nok til å berolige deg fullt ut.

Tenk på den hellige Paulus' ord: «Slik er det min lengsel og mitt håp at jeg ikke skal bli til skamme i noe, men at Kristus nå som alltid må bli æret ved mitt legeme i all frimodighet, enten det skjer ved liv eller ved død» (Fil 1,20). Og på et annet sted: «Jeg er beredt, ikke bare til å bli bundet, men også til å dø for Herren Jesu navns skyld» (Apg 21,13).

Med ham stemmer det nøye overens som et av Jesu blodvitner sa da han merket at man ville dømme ham til bålet: «Jeg er villig til å la meg brenne, om jeg bare visste at det ville spire fram en eneste blomst av min aske til min Guds og Herren Jesu ære.»

Se hvor rede og villige de gudelskende sjeler er til å gjøre og lide alt, til å leve og dø, når det bare kan tjene til Guds ære!

Legg også du deg etter å kunne si med villig ånd: Jeg vil gjerne være skrøpelig, så Guds kraft kan åpenbares på meg. Jeg vil gjerne være et bevende løv, en rykende veke, et flakkende lys som vindene stormer mot, når det bare kan bidra til min Guds ros og pris og det behager ham å bruke meg slik til sin ære. Jeg vil gjerne være elendig, jeg vil gjerne dø daglig, bare min Jesus blir høyt priset, og hans herlige makt, hans underfulle miskunn og uutsigelige nåde blir erkjent, djevelen til trass, og hans navn æret.

Ak, hva mer ønsker vi å være enn Guds nådes og æres kar, på hvilken måte det enn skjer? Det er jo bedre å være et redskap for Guds nåde i frykt, i angst og skrekk enn å være et redskap for djevelen i den aller største trygghet, med uforferdet mot og tappert hjerte.

Men vi må dernest tenke på at denne angsten, frykten og skrekken hos de gudfryktige sjeler ikke er et tegn på vrede, men tvert imot et tegn på nåde. Det er ikke en straff, men en faderlig tukt, eller snarere en prøvelse fra den gode Guds side. Det er deres kors, som Den Høyeste har beskikket dem for at de skal bære det etter Herren Jesus, og som i likhet med alle de troendes andre trengsler må tjene dem til gode.

Det er verdt å tenke over det vi flere ganger leser: Når Herren vår Gud åpenbarte sitt nærvær og herlighet i under, kom det en frykt over de menneskene som var til stede.

Da Herren viste sin makt og godhet mot Elisabet, som etter mange års ufruktbarhet fødte en sønn i sin alderdom, mot barnet Johannes, som Herrens hånd så ut til å være med, og mot Sakarias selv, hvis munn plutselig ble åpnet etter en tid å ha vært lukket, sier den hellige forfatter at det kom en frykt over alle som bodde omkring dem (Luk 1,57.64–66).

Da Herren truet vinden og sjøen og bød dem være stille, ble hans disipler og andre som var til stede sterkt redde og sa: «Hvem er dette, siden både vinden og sjøen adlyder ham?» (Mark 4,41; Luk 8,25). Da Peter og hans følge på Herren Jesu ord kastet garnet og ved hans velsignelse gjorde et rikt fiskedrag, kom det en redsel over ham og alle som var sammen med ham (Luk 5,9).

Da Herren etter sin himmelfart gjorde mange tegn og underfulle gjerninger ved sine apostlers hånd, kom det frykt over hver (troende)

sjel (Apg 2,43). Da Herren Jesus bød den lamme å stå opp, ta båren sin og gå hjem, og dette straks skjedde for øynene på alle som var til stede, grep en stor forferdelse dem alle, og de priste Gud og ble fylt av frykt (Luk 5,24 ff.).

Årsaken til dette er lett å se: Når vår Guds makt og herlighet og Herren Jesu kraft rørte seg og gikk ut for å virke et eller annet under, rørte den samtidig de tilstedeværendes hjerter og vakte hellig frykt hos dem. Slik var det da Herren gikk ut foran Davids åsyn for å slå filistrene i leiren deres; da rørte han samtidig toppene på bakatrærne så de raslet som for vinden, noe som skulle tjene kongen som tegn på Guds nærvær (2 Sam 5,24).

Av dette trekker jeg den slutning at vår Gud og Herren Jesus ennå går fram på denne måten: Der han er til stede i troen og vil vise sin godhet, makt og visdom, der han vil herliggjøre seg ved sine under, pleier han også å virke frykt og skrekk.

Det skjer ikke bare stadig hos de syndere som ved Guds nåde blir ført til omvendelse, ved begynnelsen av den (men ikke hos alle i samme grad), men også ofte hos de omvendte og gjenfødte når Herren vil velsigne dem med ny nåde, øke og styrke troen hos dem, oppmuntre deres ånd, fylle dem med rik trøst eller berede dem til en eller annen stor gjerning som han vil ha utført til sin æres fremme.

Slik er frykt og skrekk ikke noe ondt tegn hos de gudfryktige sjeler, men snarere en åpenbaring av Guds nærvær og en virkning eller styrelse av hans kjærlighet, som i likhet med alle hans andre veier er bare miskunn og trofasthet (Sal 25,10).

Her må disse ordene overveies: «Så sier Den Høye, Den Opphøyede, han som troner for evig, han som bærer navnet Hellig: I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende. – Men den jeg vil se til, det er den elendige, og den som har en nedbrutt ånd og er forferdet over mitt ord» (Jes 57,15; 66,2).

Jeg erkjenner riktignok at disse skriftordene først og fremst taler om de botferdige syndere og bekymrede samvittigheter. Men jeg ser ikke hvorfor de ikke også med rette skulle kunne utlegges om andre bekymrede og forferdede mennesker.

Vi bør her også se hen til de Guds barn som i Skriften fremstilles for oss som fulle av frykt og skrekk. Hvordan Job klager over Guds redsel,

er alt omtalt ovenfor (Job 9,34; 13,21). Slik er også Davids ord kjent: «Mitt hjertes angst har de gjort stor. – – Mitt hjerte bever i mitt bryst, og dødens redsler er falt på meg. Frykt og beven kommer over meg, jeg skjelver av forferdelse. – – Min kropp skjelver av redsel for deg, og jeg frykter for dine dommer» (Sal 25,17; 55,5–6; 119,120).

Daniel vitner om seg selv at Guds nærvær og åpenbaring mangen gang voldte ham stor forferdelse, så han falt i avmakt og det ikke ble kraft eller ånde igjen i ham (Dan 8,17–18; 10,8–9.16–17).

Den hellige Paulus skjuler ikke at han ikke alltid var like frimodig i utførelsen av sitt apostoliske embete. «Jeg var hos dere i svakhet, under stor frykt og beven», sier han (1 Kor 2,3), og et annet sted: «Vi hadde trengsel på alle kanter: Utenfor oss var det strid og inne i oss frykt!» (2 Kor 7,5).

Over alle andre står imidlertid eksemplet til Guds Sønn, vår Herre Jesus. Evangelistene beretter om ham at han i Getsemane begynte å bedrøves, skjelve og engstes, og brøt ut i disse klagende ordene: «Min sjel er bedrøvet inntil døden!» Ja, han ble grepet av en slik sjele- og dødsangst at han svettet blodig svette, som falt dråpe for dråpe ned på jorden (Matt 26,37–38; Mark 14,33–34; Luk 22,44).

Av dette ser du nå tydelig, du gudelskende, men bange og fryktsomme sjel, at du ikke er den første blant Guds barn som må lide skrekk og dras med et angstfullt hjerte. Dermed er det også godt nok vist at en slik prøvelse ikke er noe tegn på den allgode og nådige Guds vrede, men snarere på hans nåde.

Denne tilstanden kan heller ikke trenge deg ut av nådestanden eller skille deg fra Guds kjærlighet, etter apostelens ord: «Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse? – – Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham» (ved hans kraft) «som elsket oss. For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,35–39).

Hva? Skille oss fra Guds kjærlighet? Menneskenes kjærlighet er som de selv, nemlig ustadig, bedragersk og foranderlig; likevel kan ikke din trengsel, du gudfryktige hjerte, skille deg fra din ektefelles, din fars, din mors og dine søskens kjærlighet. Ofte taler de trøstende

til deg med varme tårer, og med all mulig pleie og trofaste forbønner viser de sin medfølende og standhaftige kjærlighet. Skulle da Guds kjærlighet i Kristus Jesus være mindre stadig? Langt derifra! Du er og blir i Guds fang, som et sykt barn i sin mors fang, selv når den største angst og den heftigste redsel har overfalt deg.

Jeg har kjent en gudfryktig kvinne som lå i barselseng og ble angrepet av en sterk og hissig feber. Av den mistet hun til tider samlingen og ble ført inn i alle slags engstelige tanker. Hun trodde at hun hadde tatt livet av sitt barn og derfor var kastet i fengsel av øvrigheten. Hver gang døren ble åpnet, så hun opp med angst og skrekk, for hun innbilte seg at rettstjenerne kom for å sette henne fast.

Da falt hun ofte i avmakt, og det var rørende å se hvordan snart hennes trofaste ektemann, snart hennes kjærlige mor tok henne i armene, tørket svetten av henne og talte vennlig til henne. Av og til, når avmakten var over og hun kom til seg selv igjen, spurte hun: «Å, hvor er jeg?» og fikk til svar: «I mine armer, mitt kjæreste barn! Frykt ikke; det skal ikke hende deg noe ondt», og så videre.

Se her, du forskrekkede hjerte, et bilde på din tilstand. Selv i din største frykt og angst, når du ikke vet hva som skjer med deg, holder Herren Jesus deg i sine armer. Og om du skulle spørre: «Hvor er jeg?», svarer man deg med rette: «I din allerkjæreste Herre Jesu armer, i Guds fang, i Den Hellige Ånds samfunn.» Din Frelser vet godt hvordan et slikt engstet hjerte har det; for, som vi har sagt før, også han har prøvd det. «Ved at han selv har lidd og er blitt fristet, kan» (og vil) «han komme dem til hjelp som blir fristet» (Hebr 2,18).

Dersom han i sitt råd finner det godt, er det lett for ham å skifte ut din frykt med frimodighet, din angst med trøst og din redsel med latter og jubelsang. På samme måte som han er tatt bort fra angst (Jes 53,8), kan han også lett ta sine egne bort fra den.

Disiplene ble så forskrekket da de så ham gå på sjøen at de ropte av redsel, for de trodde de så et spøkelse. Da kom det bare an på en tiltale; han sa til dem: «Vær ved godt mot, det er meg. Frykt ikke!» Straks var all skrekk overvunnet og borte, og Peter ble så frimodig at han på hans ord gikk på vannet og skyndte seg til ham (Matt 14,26 ff.).

På samme måte, min medkristen, koster det også din Jesus bare ett ord, så er din sjel hjulpet, og du blir så frimodig at du kan trå på løve

og hoggorm og tråkke ned unge løver og slanger, og ikke frykter selv om jorden vakler (Sal 91,13; 46,3).

Skulle han derimot i hellig hensikt og i en faderlig god mening ha besluttet ikke å fri deg fra denne plagen og dette tunge kors, så skal du ikke ønske deg noe mer enn at du ved din tålmodighet kan bevare din sjel, være tilfreds med hans hellige og alene gode vilje og trøste deg med den hellige Paulus' eksempel. Han måtte også beholde sin torn i kjødet og alle sine dager tåle Satans slag på munnen, men han overvant alt med den forsikring om Guds nåde som han hadde i Herrens ord: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet» (2 Kor 12,7–9).

Og han overvant ved det håp at han ikke skulle bli til skamme i noe, og at Herren skulle fri ham fra all ond gjerning og frelse ham inn i sitt himmelske rike. Der skal vi bo i fredens bolig og i trygghetens telter og på sorgfrie hvilesteder, der skal døden ikke være mer, og ikke sorg, ikke skrik og ikke pine (Fil 1,20; 2 Tim 4,18; Jes 32,18; Åp 21,4).

Tenk på dette, du gudfryktige hjerte, og overvei om det ikke er bedre for deg å arbeide på din frelse med frykt og beven og fare med Elia i stormen opp til himmelen (2 Kong 2,11), enn i falsk trygghet og sorgløshet å forsømme Guds nådes tid og, som den rike mann, bli revet bort fra daglig herlighet og glede til evig kval og pine.

Angsten, frykten og skrekken du lider her, er bare timelig og tar slutt med ditt møysommelige liv. Deretter følger evig fred og glede; for Herren Jesus har med sin dødsangst og sin helvetesangst forløst oss fra den evige angst og pine, etter sitt ord: «I verden har dere trengsel. Men vær frimodige! Jeg har overvunnet verden» (Joh 16,33).

Men kanskje kunne du, min kjæreste medkristen, innvende og si: «Jeg kan ikke finne meg i at mitt kors er så helt uvanlig og underlig, og jeg tenker ofte med bedrøvet hjerte på hvorfor jeg, fremfor mange tusen andre, skal gå med et så motløst, bange og fryktsomt hjerte.» Jeg svarer: Dersom vi skulle holde en allmenn gransking blant oss kristne brødre og søstre, hvem vet om vi ikke ville finne mange hvis kors var enda underligere og langt tyngre?

Jeg har kjent gudfryktige hjerter som har klaget over at de ikke kunne få én eneste trøsterik tanke om Gud. De hadde aldri annet enn skrekkbilder og djevleansikter for sine øyne og i sitt sinn; de visste ikke hva Guds godhet, fred og glede var, eller hva Jesu Kristi søte

nåde og Den Hellige Ånds trøst var. Himmelen viste dem aldri noe vennlig ansikt, men de måtte alltid gå som i tykk tåke og tilbringe livet med sukk og klage. Dertil hadde de et svakt og sykelig legeme, levde i ytterste fattigdom og savnet nesten all pleie. Hva mener du, min medkristen, ville du vel bytte med en av disse?

Og hvor mange andre er det ikke som helt til sin død plages av djevelen med fryktelige tanker, med frykt for evig å bli støtt bort fra Gud! Hvor mangeartet er ikke Guds barns åndelige og legemlige nød her på jorden! Sannelig, dersom du fikk vite hvilke kors som er de største, og Gud ga deg makt til å velge et annet i stedet for ditt eget, da ville du si: «Min Far, jeg vil beholde det jeg har; skjenk meg bare tålmodighet og trøst, og hjelp meg og alle mine medkristne til å vinne seier!»

Vel da, min bror (min søster), ta på deg det kors som din himmelske Far har utsett og bestemt for deg, og bær det etter din Jesus i tålmodighet og med stille hjerte. La det være nok for deg at det er et helliget og velsignet kors som kommer fra en kjær hånd, og at det, likesom de helliges andre trengsler, skal tjene deg til gode.

Se, hvordan har du vel lært å be så heftig og engstelig? Hvor elendig og ringe er du ikke i dine egne øyne! Hvor lett har du ikke for å forakte verdens forfengelighet, prakt og herlighet! Hvor lite går ikke dens vellevnet, dens ære, dens rikdom og dens stas deg til hjerte! Hvor alvorlig kan du ikke si til latteren: «Du er gal!» og til gleden: «Hva gagn gjør du?» (Fork 2,2).

Hvor bitter er ikke verden for deg, og hvor søt er ikke himmelen! Hvor stor lyst har du ikke til å bryte opp herfra og være med Kristus! (Fil 1,23). Med hvilke tårestrømmer kan du ikke synge og sukke:

Jeg ønsker å få skilles;
for, Kriste, bare hos deg
min lengsel rett kan stilles;
kom snart og hent nå meg!

Hva er slike dyder annet enn roser som har vokst opp av en tornebusk? Hva er de annet enn søte fikener som har sprunget ut av en bitter stamme og besk rot? Jeg taler med vilje i bilder; for på samme måte som det har behaget Gud at blomstenes dronning, rosen, skal vokse fram av en tornebusk, og at fikenene skal gro på et tre hvis

blader, bark, bast, ved, rot og saft alle er bitre, har det også behaget ham å virke Åndens søte frukter hos de troende ved det bitre kors.

Du kunne kanskje videre si: «Å, jeg er ikke så gudfryktig som man tror. I min angst blander det seg mye utålmodighet, skjult knurring, gjenstridighet mot Guds vilje og andre skrøpeligheter.» Jeg svarer: La så være. Vårt hjerte er som et kar fylt med grumset vann, der slammet nok har sunket til bunns, men stiger opp igjen når vannet blir rørt og ristet.

Så gudfryktig Job enn var, kom den medfødte synd likevel til syne hos ham da han ble hardt beleiret av store trengsler; ofte fører han formastelig tale og mener seg hardt behandlet, og så videre. Slikt blir likevel for Herren Jesu skyld ikke tilregnet Guds kjære barn, siden vår Frelser med sin dødsangst og sin blodige svette har sonet både dette og alle deres synder – etter den hellige apostels lære: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus» (Rom 8,1), for dem som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden.

Du kan videre si: «Å, jeg frykter at min angst og den skrekk jeg lider, ikke er noe kors fra min himmelske Far, ikke noen tukt eller prøvelse, men den hellige og rettferdige Guds vrede og straff. For som alt er nevnt ovenfor, trues de som forakter Gud, med at Herren skal gi dem et bevende hjerte, uttærte øyne og en avmektig sjel (5 Mos 28,65 ff.). Jeg kan heller ikke tenke meg at jeg skulle høre til Guds utvalgtes, helliges og elskedes tall, siden den hellige Paulus sier om seg selv og andre troende: ‹Gud ga oss ikke fryktsomhets ånd, men krafts og kjærlighets og sindighets ånd› (2 Tim 1,7), og apostelen Johannes: ‹Frykt er ikke i kjærligheten, men den fullkomne kjærligheten driver frykten ut. For frykten har med straff å gjøre, og den som frykter, er ikke blitt fullkommen i kjærligheten› (1 Joh 4,18), og så videre.»

For å svare på dette, du gudelskende hjerte, ber jeg deg legge merke til at en plage, en ulykke, kan være den hellige og rettferdige Guds straff hos et ugudelig menneske, men hos en gudfryktig den nådige og kjærlige Fars tukt.

For eksempel: Herren har på det nettopp nevnte sted i loven truet de ugudelige med at han skal gjøre det slik at de ingen lykke skal ha, at de skal lide vold og urett, at man skal røve, ta med makt og slakte deres okser, esler og får, at de skal ha hjertesorg for sine barns skyld, at de

skal slås med onde byller fra fotsålen til issen og bli til en forferdelse, og mer av samme slag.

Men alt dette rammet også Job, slik vi vet av hans levnetsbeskrivelse. Hvem vil likevel si at det var en straff fra Gud hos ham, når hele beretningen vitner om at det var en trosprøve og en renselse hos denne mann, som Gud ville framstille til sin egen ære, til Satans skam og som et forbilde for hele verden?

På samme måte er fattigdom og sykdom uten tvil en straff hos de ugudelige, mens de hos Lasarus ikke var annet enn en tukt og en prøve til Guds ære. Han lå full av verkende sår utenfor den rike manns dør, og hans sjel ble båret av englene til Abrahams fang (Luk 16,20 ff.). Det samme gjelder den andre Lasarus, Marias og Martas bror, Herren Jesu venn, hvis søstre lot si til Herren: «Se, han som du elsker, er syk» (Joh 11,3 ff.).

Slik forholder det seg nå også med din trengsel, min bror (min søster). Av de Åndens frukter som ved Guds nåde finnes rikelig hos deg – den høye verdi du setter på Guds nåde, din kjærlighet til Gud og hans ord, ditt sukk og din lengsel etter Gud, dine alvorlige tårebønner, din iver etter å tekkes Gud og gjøre hans hellige vilje, ditt hat mot synden, din forakt for verden, din higen etter himmelen og så videre – er jeg overbevist om at du lever og står i Guds nåde og i Jesu Kristi samfunn.

På samme måte som det etter apostelens utsagn ikke er noen fordømmelse for slike mennesker (Rom 8,1), er det heller ikke noe hos dem som fortjener navn av en Guds straff, som fører hans unåde og vrede med seg. Vil du derfor gi den angst og redsel du lider, det rette navn, så kall den din himmelske Fars nådige bestemmelse eller tilskikkelse, en velment tukt, en guddommelig renselse og prøve, som uunngåelig må utfalle til hans ære og din salighet.

Når det gjelder det anførte ord av Paulus, er det klart av de foregående og følgende ord at «frykt» her betyr dels dorskhet, søvnaktighet og forsømmelighet i ens kristendom – når noen ikke opptenner den Guds nådegave som er i ham (2 Tim 1,6), når han kvier seg for bønnen, for å betrakte ordet og for andre hellige øvelser som for et tungt og ubehagelig arbeid – dels motløshet og uvilje mot å lide noe for Jesu navns skyld (v. 8.12).

Det er når noen lar motet falle i den motgang og de farer som møter ham i hans kristendom, viser seg forsagt og er redd for å ære sin Frelser ved en frimodig bekjennelse (jf. 2 Tim 2,1.3).

En slik ånd, sier apostelen, har Gud ikke gitt oss. Det er ikke Guds Ånds måte å virke forsømmelige, dorske og forsagte hjerter på, men årvåkne, flittige og utrettelige hjerter, som ikke bare i den daglige kamp mot djevelen, verden og sitt eget kjød og blod og i å oppfylle sine kristelige plikter, men også under forfølgelser, farer og anfektelser er frimodige til å lide noe etter Guds vilje og nidkjære til å stå imot motstanderne i Guds kraft.

Av dette ser vi at dette ordet ikke angår deg, min medkristen, og ikke handler om en frykt som din, siden det hos deg ikke bare finnes en ivrig flid i gudfryktighetens øvelse og en hellig årvåkenhet til bønn og annet, men det heller ikke er tvil om at du, om du etter Guds tilskikkelse skulle lide forfølgelse for Jesu navns og den himmelske sannhets skyld, ville vise deg trøstig og frimodig i Guds kraft og nåde.

Slike eksempler har vi: Gudfryktige kristne som ellers hadde et motløst og fryktsomt hjerte og hele sitt liv måtte plages av angst og daglig skrøpelighet, har ikke bare vist seg uforferdede og frimodige i farlige sykdommer og dødsnød, men også under blodige forfølgelser da de skulle dø en voldsom død for Kristi skyld. Disse eksemplene tillater tiden oss likevel ikke å anføre her.

Når det gjelder det som er anført av den hellige Johannes, må vi tilføye at han ikke taler om en naturlig frykt, som finnes hos det ene menneske i større og hos det andre i mindre grad. Enda mindre mener han den barnlige gudsfrykt som Herren Jesu elskere og etterfølgere alltid beholder, og som er en frukt av troen. Man kan også kalle den en varsom kjærlighet, som med den største omhu streber etter å unngå alt som er mot den de elsker.

Han kan heller ikke tale om en frykt og engstelig redsel som den du kjenner, du gudelskende sjel, og som Gud i faderlig hensikt sender sine egne som et kors til tukt og prøve; vi har jo tidligere vist at en slik frykt også finnes hos mange av Guds venner og barn. Det han mener, er trelldomsfrykten. Den oppstår av en ond samvittighet og et vantro hjerte og er blandet med fiendskap mot Gud, han som har besluttet å fordømme verden på den ytterste dag og straffe den med evig helvetespine.

At denne forklaringen er til å stole på, kan vi også se av det som står foran og etter. Apostelen sier først: «I dette er kjærligheten blitt fullkommen hos oss, at vi har frimodighet på dommens dag. For slik som han er, slik er også vi i denne verden» (1 Joh 4,17), og siden: «Vi elsker fordi han elsket oss først» (v. 19).

Av dette følger at apostelen taler om en frykt som ikke har frimodighet til å møte dommens dag, men – enten av uvitenhet og vantro eller på grunn av en ond samvittighet og gru for den velfortjente, rettmessige fordømmelsen – venter den med angst og pine. Det er en frykt som aldri fantes hos Herren Jesus da han vandret her på jorden, og som ikke kan bestå sammen med kjærligheten.

Nå er ikke din frykt slik, min medkristen. Du frykter ikke Guds dom med et hemmelig hat mot ham og på grunn av en ond samvittighet, men lengter inderlig etter Herren Jesu gjenkomst og etter et salig farvel til denne verden. Din frykt er slik som Herren Jesus selv kjente i sitt kjøds dager, som vi tidligere har sagt. Derfor blir du, tross din frykt og angst, brennende og bestandig i kjærligheten til Gud; jeg er nemlig forvisset om at du heller vil lide alt, ja selv døden, enn å krenke og bedrøve din Gud med forsettlige synder.

Dessuten merker vi hos deg at du stadig tenker på Gud, stadig sukker og lengter etter ham og hans nåde og etter hans hjelp. Du trenger derfor ikke å gjøre deg noen videre bekymring over dette ordet fra den hellige apostel.

Til slutt kunne du kanskje si: «Er det da ingen råd, og finnes det ingen midler til enten helt å avverge dette korset eller i det minste lindre det og gjøre det lettere å bære?» Jeg svarer: Det er visst at alt kors har sin tid, fastsatt av Gud, for hvor lenge det skal vare, slik vi allerede har vist ovenfor på sitt sted. Da nå den allvise og allgode Gud har sett på sin ære og vårt beste da han fastsatte denne tiden, sømmer det seg ikke for oss å klage over ham i så måte eller å sette oss opp mot hans gode behag.

Det første middel til enten å avverge eller å lette denne trengselen, som alle andre trengsler, er derfor en stille tålmodighet og full hengivelse i lydighet mot Guds hellige vilje. Det er at du erklærer og fast bestemmer deg for å finne deg i Guds hellige råd over deg, hvor underlig og uutholdelig for kjødet det enn kan være, i full visshet om at han ikke kan mene det ondt. Vil du, min medkristen, vise deg fra

den rette side, må du ikke bare bære ditt kors, men også bære det tålmodig, villig og gladelig. Du må ikke bare lide, men også elske din trengsel og finne velbehag i den.

Selv om du med Paulus skulle dø daglig (1 Kor 15,31) – det vil si at du hver dag ble overfalt av så mye dødsfrykt, skrekk og angst at du falt i den ene avmakten etter den andre og hvert øyeblikk av stor matthet og svakhet måtte frykte døden – burde du likevel overvinne alt ved tanken på Guds gode vilje og skatte deg lykkelig over daglig å kunne dø som et hellig offer til hans ære.

Men siden din Far ikke daglig, bare av og til, hjemsøker deg med en slik død, og imellom gir ditt hjerte mangen søt trøst, kveger deg, styrker deg og gjør deg levende, har du så mye mindre grunn til å mislike hans hellige rådslutning. (*Se fjerde del, tredje preken.*)

Om vi kunne dø tusen og atter tusen ganger for vår Guds ære og Herren Jesu navn, var det jo rimelig at vi av ren kjærlighet og skyldig takknemlighet gjorde det gladelig. Skulle du da, du gudelskende hjerte, vegre deg for av og til, etter din trofaste og kjære Guds gode behag, å lide dødelig angst, frykt og skrekk, når han likevel styrker og holder deg oppe i den med sin skjulte kraft?

Jeg mener at jo før og fullkomnere du i dypeste hengivelse bestemmer deg for en slik hellig oppofrelse, desto mer trøst vil du få i ditt kors, og desto før blir du helt fri fra det. For Guds hensikt med å legge slikt kors på oss er blant annet at vi skal dø fra oss selv og leve for ham alene; jo før han bringer det så langt med deg, desto før vil han også løse og fri deg fra din byrde.

Jeg kunne lett finne eksempler på at i stor åndelig eller legemlig nød – særlig hos sjeler som Gud ville lutre framfor andre og stille fram som et forbilde for mange – har ingen bønn, ingen trøst, ingen sang, ingen lesning, ingen gråt, ingen engstelse og ingen løping hjulpet før de er blitt helt stille og, som med utdødd hjerte og munn, har sagt: *Ecce morior, Domine; ecce pereo, sicut voluisti, et tamen eris Deus meus et omnia* – «Se, Herre, jeg dør; jeg gir meg villig i døden etter din hellige vilje; men likevel blir du min Gud og mitt alt, selv om du slo meg med en tusenfold død.»

Hit hører også å dø fra verden, så en av hjertet sier med apostelen: «Det skal være langt fra meg å rose meg» (glede meg, fryde meg, finne tilfredsstillelse) «uten av» (over, ved, i) «vår Herre Jesu

Kristi kors! For ved det er verden blitt korsfestet for meg og jeg for verden» (Gal 6,14).

De troende er, på grunn av den synd som ennå bor i dem, og særlig på grunn av sin kjærlighet til verden og dens forfengelighet, som syke barn: jo heftigere sykdommen er, og jo lenger den varer, desto lenger må også de beske drikker og de motbydelige legemidler brukes.

Jo før du altså, min medkristen, kan slå verden fra deg og regne dens prakt, vellyst og herlighet for ingenting, ja for et kors, og jo før du kan vise deg så ivrig, ydmyk og andektig i din kristendom at også du blir et kors og en korsfestet – det vil si en spott, en dåre og en skrekk for verden – desto før vil din Gud glede deg med sin søte nåde og trøstefulle hjelp.

Dernest vil det også være meget tjenlig, du gudelskende sjel, at du stadig påkaller Gud med ivrige og alvorlige bønner og ofte sier med din Frelser: «Far, er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil» (Matt 26,39).

Det er kjent at den hellige David ofte omtaler sin angst, men nesten overalt taler han samtidig om sine bønner og rop til Gud, som når han sier: «I min trengsel påkalte jeg Herren, jeg ropte til min Gud. Vær ikke langt borte fra meg, for trengselen er nær. Mitt hjertes angst har de gjort stor. Før meg ut av mine trengsler! Jeg kommer Gud i hu og sukker. Jeg grubler, min ånd mister sin kraft. Ut av trengselen kalte jeg på Herren; Herren svarte meg og førte meg ut i fritt rom» (Sal 18,7; 22,12; 25,17; 77,4; 118,5).

Vi har også et eksempel i den hellige Paulus. På grunn av de harde åndelige og legemlige anfektelsene han måtte lide av Satans engel, ba han Herren tre ganger. Det betyr enten flere ganger, eller kanskje også at han på tre forskjellige faste- og bønnedager som var bestemt til det, tok til hjelp noen medkristne som var ivrige i bønn og sammen med ham påkalte Gud inderlig.

Og selv om han av viktige grunner ikke fikk det han så inderlig ba om, fikk han likevel en forsikring om Herrens nåde og kraftige bistand, idet Herren sa til ham: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet» (2 Kor 12,7–9).

Følg slike eksempler, min medkristen, og påkall din Gud, ikke bare i dine uopphørlige sukk, som er som en stadig banking på himmelens dør, og ikke bare i dine vanlige daglige bønner, men også på de

bestemte faste- og bønnedager, eller i bønnetimer som er satt av til det.

Siden vi dessuten har denne forjettelse av vår Frelser: «Alt det to av dere på jorden blir enige om å be om, skal de få av min Far i himmelen» (Matt 18,19), råder jeg deg til å se deg om etter andektige medkristne som er ivrige i bønnen, legge fram ditt tunge kors for dem og få dem, selv eller ved andre, til å føye sine bønner til dine.

Det er ikke nødvendig at de alle kjenner deg eller din nød; det er nok at de ber samstemt for en dypt bedrøvet sjel som har et tungt kors. Kunne de også forene seg slik at det skjedde på ett og samme tidspunkt, ville kanskje den samlede kraft av slike forbønner trenge desto raskere gjennom skyene. Det skader heller ikke om det skjer til forskjellige tider, bare troens og kjærlighetens andakt er forent.

Også almisser – bare man ikke i katolsk forstand gjør dem til en fortjenstfull gjerning – utretter mye i slik nød, når de gis til utvalgte, gudfryktige, trengende kristne med den bønn at de av hjertet vil rope til den barmhjertige Gud for et bedrøvet hjerte og dets nød. For selv om ingenting skulle bli oppnådd på denne måten, og steinen som tynger ditt hjerte, ikke ble helt løftet bort, vil hjertet likevel sikkert få større visshet om Guds nåde, kraftigere trøst, større tålmodighet og hengivelse i Guds vilje.

Hva også et løfte om hellige ting til Guds ære og nestens tjeneste, og til ens egen takknemlige påminnelse, gjelder og formår hos den overmåte gode og barmhjertige Gud i slik og annen nød, det lærer vi av de eksemplene Skriften og erfaringen gir.

Å gå ofte til Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid er svært velsignelsesrikt i andre åndelige anfektelser og store trengsler, og det vil uten tvil også i dette tilfellet skjenke deg, min medkristen, mye trøst og svært stor kraft.

Om du så til slutt i ditt bedekammer eller på et annet høvelig sted ville stille opp og ofte betrakte bildet av Herren Jesus, slik han ligger på sine knær og sitt ansikt i Getsemane og av angst svetter blodig svette, så skulle heller ikke dette, håper jeg, unnlate å gi din sjel en trøstefull påminnelse.

Men nå henvender jeg meg til et annet bedrøvet hjerte som klager og sier: «Å, jeg arme barn! Gud bedre meg, jeg har ikke en frisk time, men må stadig skrante og slepe på et sykt legeme», og så videre.

At heller ikke i dette tilfellet noe rammer en troende sjel uten Guds hellige råd og gode, nådige vilje, lar hans ord oss ikke tvile på. Det sier at han slår og sårer (gjennomborer, sønderriver), men også leger og forbinder sine egne (Sal 69,27; Hos 6,1), at han tar liv og gir liv (1 Sam 2,6), at alle våre dager – og alt godt og ondt som skal møte oss i dem – er oppskrevet i hans bok (Sal 139,16), og at ikke et hår faller av vårt hode uten hans vilje (Luk 21,18), og så videre.

Likesom vi tidligere har vist at Gud utruster mennesket med sjelens gaver etter sitt velbehag, slik gjør han det også med legemets gaver. Den ene gir og lar han beholde et sunt og sterkt legeme i mange år, så han ikke vet av noen sykdom; en annen får et skrøpelig og svakelig legeme, som stadig spotter legen (Sir 10,11). Heller ikke i dette skåner han sine kjære og venner, slik Skriftens eksempler og erfaringen vitner.

At David én eller flere ganger må ha vært meget syk, kan man tydelig slutte av flere av hans salmer. Den gudfryktige og for sin Gud nidkjære kong Hiskia ble dødssyk – av en pestaktig sykdom, mener noen – og hadde en byll (2 Kong 20,1.7).

Om Lasarus lot hans søstre sende bud til Herren: «Herre! se, han som du elsker, er syk» (Joh 11,3). Epafroditus, som Paulus kaller sin medarbeider og medstrider, ble dødssyk idet han gikk apostelen til hånde og tjente ham (Fil 2,25.27.30). Timoteus, som den samme apostel elsket så inderlig for hans oppriktige sinn i Kristus, hadde en svak mage og var ofte syk (Fil 2,19–22; 1 Tim 5,23).

Skulle det behage oss å se oss litt om, ville vi heller ikke mangle eksempler fra vår egen tid på Guds barn hvis gudfryktige og dyrebare sjeler bor i en brøstfeldig og elendig hytte, så de må si med den hellige Paulus: «Vi har denne skatten» (kunnskapen om Gud og samfunnet med Herren Jesus Kristus) «i leirkar» (skjøre og skrøpelige), «for at den rike kraften skal være av Gud og ikke fra oss selv» (2 Kor 4,7).

Denne elendighet er imidlertid desto større og tyngre jo større følger den har med seg: når et sykelig legeme beherskes av en tungsindig og sorgfull sjel; når et menneske er i den stilling at det ikke har annet å leve av enn sine henders arbeid, og god helse derfor er så mye viktigere for det; når man ingen pleie har, og ens venner og pårørende blir trette og utålmodige over sykdommens langvarighet; når man har en ugudelig og uforstandig ektefelle som på grunn av sitt

fiendtlige sinnelag ikke kan eller vil si et vennlig og trøstende ord; når man har lidd mye under mange leger og derved satt til all sin formue, og så langt fra å ha merket noen bedring, tvert imot er blitt stadig verre (Mark 5,26); når man ikke kan røkte sitt embete og utføre sine kallsplikter; når man ikke kan føre tilsyn med sine egne, ikke oppdra og forsørge dem, og så videre.

Nå har den allvise, hellige og nådige Gud sine grunner til at han heller ikke skåner de troende for harde og langvarige sykdommer. For det første må de tjene til å fremme hans ære, slik vår Frelser sier om Lasarus' sykdom at den ikke er til døden, men til Guds ære, for at Guds Sønn skal bli æret ved den (Joh 11,4).

Mangen gang lar han sine venner komme helt inn i døden og fører dem uventet ut igjen, for at det skal bli åpenbart at de med sannhet roser seg av at Gud er dem en Gud til frelse, og at hos Herren Herren er det utganger fra døden (Sal 68,21).

En annen grunn er at de troende ikke bare er ren og bar ånd, men også kjød, siden synden ennå bor i dem og de ennå lever i verden blant mangfoldige synder og alle slags forargelser, og derved til tider forledes til å ta del i verdens synder.

De blir stundom lunkne og kaldsinnige i sin kristendom; de vandrer ikke alltid varsomt og helligt; de forelsker seg i det forgjengelige og ønsker å tekkes verden; de er ikke alltid nidkjære nok for sin Guds ære og gjør ikke av all kraft motstand mot ugudeligheten; de setter høyere pris på dette forgjengelige og dødelige liv enn de burde, og glemmer over den timelige lykksalighet den himmelske og evige herlighet.

Derfor må sykdommene være Guds ris og sendebud, som han tukter, vekker og påminner dem med; den himmelske Far bruker legemets sykdommer til legedom for sine barns sjeler. Det er to motsatte og stridende parter hos dem; for «kjødet begjærer imot Ånden, og Ånden imot kjødet. De to står hverandre imot, for at dere ikke skal gjøre det dere vil» (Gal 5,17) – det gjelder Guds barn.

Men ved sykdom svekkes kjødet, så ånden ikke kan se på sykdommen som annet enn en nådig hjelp fra himmelen, sendt for at den desto raskere skal overvinne sin fiende og tvinge den til lydighet under Kristus. For legemets ve er sjelens vel; når kjødet stønner, sukker og vånder seg, da synger, jubler og triumferer sjelen.

Den hellige Paulus sier: «De som hører Kristus Jesus til, har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,24). Denne korsfestelse faller ofte vanskelig, selv for de gjenfødte, som er altfor barmhjertige mot sitt kjød og ligner uforstandige foreldre som forkjæler og forderver sine uskikkelige barn og skåner dem for riset. De bruker ikke alltid det alvor og den iver i den daglige øvelse i omvendelse og gudfryktighet som de burde. Da kommer den nådige og allvise Far i himmelen og hjelper til med å bringe det syndige kjød på korset, og dertil er sykdommene blant andre midler meget tjenlige.

Derfor sa en gudfryktig syk en gang: «Jeg er korsfestet med Kristus. Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,19–20). Da man spurte ham hvordan han forsto dette, svarte han: «Min sotteseng er korset. Mattheten og sjelsangsten, de ubehagelige, beske og motbydelige legemidler, avskyen for all mat, de søvnløse netter og mangelen på hvile er de fire naglene som jeg er fastnaglet med. Den hodepine jeg kjenner, er min tornekrone. Så har jeg også min store tørst, likesom min Jesus på korset. Mine sukk, min lengsel og mine bønner til Gud og etter Gud er mine angstrop. Det mangler heller ikke på fiender som står rundt mitt kors og spotter og håner meg, for helvetes ånder sier ofte til meg: ‹Han satte sin lit til Gud.› ‹Er du Guds Sønn, da stig ned av korset!› ‹Tvi deg, du som river ned templet og bygger det opp igjen på tre dager!› (Hvor deilig kan du nå ikke utføre dine planer mot verdens hykleri og ondskap! Hvor prektig er du nå i stand til å fullføre Herrens gjerning! – og så videre; Matt 27,40 ff.; Mark 15,29.) Om min seng står dessuten min mor, mine brødre og venner (min kone, mine barn og andre slektninger), som med mange hete tårer ser på og begråter min elendighet, så jeg må søke å gi dem trøst. Jeg takker min Gud for at jeg nå ligner min korsfestede Jesus så mye som kanskje aldri før.»

Da man ved en annens sykeseng talte om kirken og menighetens forsamling, og en av de nærværende sa at hans sykdom var så mye tyngre å bære fordi den hindret ham i å overvære den offentlige gudstjeneste, svarte han: «Jeg bekjenner at mitt hjerte ofte har det som Davids, da han måtte flakke omkring som en flyktning i ødemarken og kom i hu hvordan han hadde dratt fram i den store skaren og vandret med den til Guds hus med fryderop og lovsangs lyd, en høytidsskare (Sal 42,5). Men siden det har behaget min Gud å holde meg

tilbake, og som man sier, å arrestere meg i mitt hus, er jeg fornøyd med at også mitt soverom er en kirke, helliget min Gud, og at jeg her har og finner alt som hører til en kirke.

Her er døpefonten, og den står meg for øye, for jeg minnes ofte min dåpspakt og trøster meg ved den, og takker min Gud fordi den hellige dåps betydning nå mer enn noen gang blir oppfylt på meg: den gamle Adam druknes og dør hos meg med alle synder og onde begjær, ved daglig anger og omvendelse så vel som ved denne sykdom, og et nytt menneske, som skal leve (i tid og evighet) i rettferdighet og oppriktighet for Gud, kommer daglig fram og står opp hos meg.

Jeg har også prekestolen her, for Guds Ånd taler til meg i mitt hjerte og gir meg vitnesbyrd om min barnerett hos Gud. Han minner meg om alt jeg før har hørt og lest, og forklarer meg med trøstefull tilegnelse Skriftens kraft- og trøsteord; derfor lar jeg også Skriften og andre gudelige bøker leses opp for meg.

Alteret er her også, for jeg minnes stadig Jesus Kristus, den korsfestede, som har elsket meg og gitt seg selv hen for meg, og daglig i troen tar imot hans hellige legeme og kostbare blod.

Heller ikke mangler jeg skriftestolen, for påminnet av min vedholdende legemssvakhet gransker jeg samvittigheten nøye, prøver meg selv, bekjenner og skrifter mine synder for min Gud, ber i Jesu Kristi navn om nåde og tilgivelse, og får den visselig også etter hans forjettelse.

Jeg har også en herlig forsamling omkring meg, for jeg tror og vet at Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd er hos meg sammen med mange engler, at han i nåde tar imot og bønnhører mine bønner og sukk og ikke forakter mitt arme, matte og bedrøvede hjertes begjær. Og selv om det ikke alltid skjer så høyt i dette kammer som i kirken hos den forsamlede menighet, vet jeg likevel at mine lønnlige sukk, som jeg sender opp til Gud, er et sterkt rop og en herlig lovsang i hans ører.

Denne min huskirke har dessuten, for min del, et fortrinn framfor de andre, store og offentlige; for jeg må tilstå at min andakt aldri i mine friske dager og i den offentlige forsamling har vært så stor og vedholdende som den ved Guds nåde nå er. Derfor har jeg all grunn til også om dette mitt kammer å si med Jakob: ‹Sannelig, Herren er på dette stedet, og jeg visste det ikke› (jeg kunne i begynnelsen ikke tro

det). ‹Hvor forferdelig er ikke dette stedet! Her er sannelig Guds hus, her er himmelens port›» (1 Mos 28,16.17).

Se nå her, min medkristen, at en av de gamle kirkelærerne med full rett har kalt sykdommene *officina virtutum*, alle dyders skole og verksted, og lær å innse din Guds hellige råd, miskunn og faderlige, kjærlige hensikter, som han har skjult under slike smerter.

Sykdommene er nok en besk drikk, men blandet med megen Guds kjærlighet og styrke til vår sjels frelse. De trykker legemet ned og gjør det matt og kraftløst; men de løfter sjelen opp og gjør den sterk i Herren og i hans veldes kraft. Tanken på dette må da kunne skjenke oss stor trøst og gjøre oss villige til å ydmyke oss under hans veldige hånd og gjerne drikke det beger vår himmelske Far har gitt oss.

La oss villig utholde den ild som angriper hjertets åker og fortærer og brenner bort krattet og ugresset helt ned til roten. La oss være som en plante som er flyttet, der alle de ytterste bladene er visnet, bare hjertebladet forblir grønt og friskt, slik at en kan si om oss: «Døde til livet», eller: døde, men likevel ikke utdødde.

En gudfryktig eneboer sa at sykdommene er for legemet det vaskekonens såpe er for linet. Hvem vil da ikke gjerne la seg vaske av Guds hånd med en skarp lut og såpe (med en langvarig og smertefull sykdom) for å bli ren?

Her kan vi også godt bruke de ordene vår Frelser sa til Peter da han nektet å la Herren vaske føttene hans: «Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del med meg.» Apostelen kunne i begynnelsen ikke forstå hva vaskingen skulle bety; men da han hørte av Herren hvor viktig den var for ham, sa han: «Herre, ikke bare mine føtter, men også hendene og hodet!» (Joh 13,8 ff.).

Slik er også vi: fordi vår forblindede fornuft ikke kan begripe hva som ligger bak vår Guds skarpe lut og hete vask, vil den ikke gjerne underkaste seg den, og er lik barna, som moren må tvinge til det. Men siden vi nå vet hva Gud har til hensikt dermed, la oss si: «Herre, vask som du vil; her er ikke bare føttene, men også hendene, hodet og hjertet», og så videre.

Men det er ennå andre ting som Skriften byr oss til trøst for de gudfryktige syke, og som vi heller ikke må gå forbi. Kong David sier om et gudfryktig og velgjørende menneske som trofast tar seg av de fattige, at Herren skal støtte ham på sykesengen (Sal 41,4).

Meningen er at Herren selv vil styrke og opprettholde et gudfryktig menneske i hans sykdom med innvortes og utvortes trøst. Han vil velsigne hans legemidler, så de virker godt og gir ham ny kraft; han vil skaffe ham husvalelse og vederkvegelse og vekke gudfryktige hjerter som kjærlig tar seg av ham og trøster og oppmuntrer ham; han vil gi ham tålmodighet og kraft til å overvinne alle smerter og all angst som sykdommen fører med seg.

Profeten føyer imidlertid til noe som er enda mer bemerkelsesverdig, nemlig: «Du forvandler hele hans leie under hans sykdom.» Det vil si at Gud selv av hjertet tar seg av de gudfryktige syke, pleier og oppvarter dem.

Hans miskunn er for dem det en mor er for sitt syke barn, eller det en dyktig, forstandig, trofast og utrettelig sykepleierske er for en syk som er betrodd hennes tilsyn og pleie. Hun vederkveger ham ikke bare med alle slags oppkvikkende og forfriskende midler, byr ham snart det ene, snart det andre til styrkelse, støtter hans matte hode og lar det hvile ved hennes bryst og i hennes armer, men reder også ofte hans seng, rister den godt opp, legger dyner og puter til rette, så han kan ligge riktig mykt og hvile og samtidig finne lettelse og vederkvegelse.

Se, min medkristen, hvor ynderikt Guds Ånd kan framstille hans kjærlighet og trofasthet mot sine egne! Å, for en nådig, kjærlig og miskunnsfull Gud, som tar seg så trofast av dødelige mennesker og som vi kan vente alt godt av! Han blir og vil være vår skatt når vi blir fattige, vår ære når man forhåner oss, vår tilflukt og beskyttelse når man forfølger oss, vår glede og trøst når man bedrøver oss, vår far og mor når far og mor forlater oss, vår tilsynsmann og veileder når vi er friske, vår lege, sykepleier og oppvarter, vår husvalelse og vederkvegelse når vi blir syke, vårt liv når vi dør.

Ta dette til hjerte, min medkristen, og tenk på at den allgode Gud også har tatt deg under sitt tilsyn, sin pleie og omsorg, om du enn er syk og elendig, og at han gir mer akt på deg enn på en annen som er frisk, likesom en mor gjør seg mer umak for et sykt enn for et sunt barn. Han vil i gjerning oppfylle mot deg det han her i sitt ord har lovet. Det skal ikke mangle deg på trøst, husvalelse og kraft, selv om de fornuftløse dyrene skulle komme og tjene deg, likesom hundene slikket Lasarus' sår (Luk 16,21).

Om Herren Jesus har vi den trøstefulle beretning at han i sitt kjøds dager tok seg av alle bedrøvede og elendige, og særlig også av de syke. Hos profeten sies det om ham at han har vært «vel kjent med sykdom» (Jes 53,3). Herren Jesus har selv på sitt aller helligste legeme erfart mange smerter, megen angst og matthet, som Skriften gir det alminnelige navn skrøpeligheter og sykdommer. Han vet meget godt hvordan syke, kraftløse og elendige mennesker har det, så han desto lettere kan forbarme seg over dem og ha medlidenhet med dem.

De hellige evangelister har oppskrevet mange eksempler på hvordan Herren Jesus omgikkes de syke, talte trøstende til dem og gledet dem med ønsket hjelp og helse, og vi vil nå betrakte ett og annet av dem til vår trøst.

Den hellige Johannes forteller om et menneske som hadde ligget sykt ved Betesda dam i trettiåtte år, og sier: «Jesus så ham ligge der, og visste at han hadde vært syk i lang tid. Han sa da til ham: Vil du bli frisk? Den syke svarte ham: Herre, jeg har ingen til å kaste meg ut i dammen når vannet blir opprørt. Og i det samme jeg kommer, stiger en annen ned før meg. Da sier Jesus til ham: Stå opp, ta båren din og gå!» Og det skjedde (Joh 5,5 ff.).

I denne beretningen er det flere ting som tjener vårt forehavende. Herren Jesus besøkte, før han begav seg til byen Jerusalem, sykehuset ved Betesda dam, under hvis fem hvelvinger eller buegange det lå en stor mengde syke, blinde, lamme og vanføre, for å vise at siden verden for syndens skyld er blitt som et stort lasarett og sykehus, vil han ikke holde seg for god til som en himmelsk lege å være midt blant de elendige og syke og framstille seg til deres trøst og frelse.

Dernest vendte han særlig sitt forbarmende hjerte og sine kjærlige øyne til en syk som hadde båret sin byrde i svært mange år, og som mer enn de øvrige var elendig, trøstesløs og forlatt, slik han selv sa med et sukk: «Herre, jeg har ingen.» Ham tiltalte han vennlig og gjorde ham uventet frisk, så han kunne ta sin båre og gå.

Se, min medkristen, din Frelser er alle syges tilsynsmann og lege. Han vet ikke bare hvor de ligger i mengde sammen på hospitalene og fattighusene, men også hvor én sukker i sin elendighet her eller der, i det ene eller andre huset, i den ene eller andre hytten eller kjelleren. Han vet hvor stor nøden er, hvor lenge den har vart, hvilken pleie og oppvartning en har, eller om han ingen har. Han hjelper da også

mangen gang uventet; han trer fram når alle mennesker er gått bort; han skaffer råd når ingen lenger vet noe råd, og så videre.

Overvei dette vel i ditt hjerte, og vær viss på at han gir akt på deg, at han kjenner alle omstendigheter ved din sykdom, at han teller alle dine sukk, klager og tårer og aldri vil forlate deg, om enn alle mennesker forlot deg. Etter lang tålmodighet kom hjelpen også til dette elendige, forlatte menneske, men fra en kant han ikke ventet den. Slik vil den også, når Herrens time slår, komme til deg, kanskje ad ukjente veier og ved midler som verken du eller noen annen kunne tenke på.

Vi vil ennå forklare en annen beretning, der vår frelsers hjertelag mot de syke blir tegnet for oss. Da han kom tilbake fra sin reise til sitt hus i Kapernaum – som han sannsynligvis hadde leid der, eller som kanskje var overlatt ham av et eller annet gudfryktig hjerte – førte de til ham en verkbrudden som lå på en seng. De bar ham ikke inn til Herren gjennom døren, for på grunn av menneskemengden kom de ikke fram den veien, men gjennom taket, som de brøt opp; slik firte de ham ned og la ham foran Herrens føtter.

Man leser ikke at Herren klaget over denne framgangsmåten eller refset dem for at de var så dristige og våget å rive opp taket på hans hus. *Vis haec Deo grata est* – «slik vold er Herren velbehagelig», sier Tertullian om de troendes forente, heftige bønner. Han ser gjerne at de elendige, syke og bedrøvede med en mektig tro, med alvorlige bønner og uopphørlige sukk trenger inn til ham, bryter gjennom alle hindringer, viser seg riktig dristige og ikke gir seg før de er kommet fram til ham.

Slik lå nå den syke for Herrens føtter. Evangelistene sier ikke at han talte et ord og ba Herren om hjelp; kanskje var også hans tunge lam, som hans øvrige lemmer, eller hans matthet og angst var så stor at han ikke kunne tale. Men det er ingen tvil om at han så på Herren med bedende og gråtende øyne og ropte til ham med sitt hjertes sukk. Dette språket forsto Herren straks, og han svarte ham: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!»

Legg merke til, du gudelskende sjel, at den søte Frelser ikke forlanger noen vidløftig muntlig bønn eller omstendelig, rørende fortelling fra de syke om deres nød. Det er allerede nok til å bevege ham til medlidenhet og forbarmelse at de ligger foran ham på sitt elendige leie, at

de ser vemodig på ham og i løndom sukker til ham av sitt utmattede hjerte.

Han sier selv om den gudfryktige samaritanen og det sårede mennesket: «Da han så ham» (ligge halvdød, svømmende i sitt blod), «fikk han inderlig medynk med ham» (Luk 10,33) – uten tvil for å lære oss at det er nok til å bevege hans hjerte til medynk med de nødlidende at han bare ser dem. Men når og hvor ser han ikke sine egne i deres angst og nød? Hvilket mørke er så tykt at det skulle hindre ham i å se dem?

Tenk deg derfor, du kristelige hjerte, at det også var kommet dit med deg at du i en hard sykdom, på grunn av stor matthet og sjelsangst, ikke kunne røre tungen og ikke fremføre mange ord – slik man ofte hører gudfryktige syke klage og si: «Å, jeg kan ikke be, i min store angst kan jeg ikke samle meg skikkelig», og så videre.

Tenk da på beretningen om denne verkbrudne, og vær overbevist om at det ikke trengs mer for å vinne din Jesu hjerte enn at han bare ser deg, at dine øyne vender seg til ham, og at ditt hjerte sukker etter ham og lengter etter hans hjelp.

La oss videre overveie at den syke her ligger i sin seng, og at Herren Jesus sitter hos ham og taler trøstende til ham, likesom en venn besøker en annen i hans sykdom, setter seg foran sengen hans og taler vennlig til ham.

Dette er skjedd og beskrevet for oss, for at vi skal ha et forbilde på hva Herren Jesus stadig vil gjøre mot sine troende til verdens ende. Han vil være hos dem, besøke dem i deres nød og sykdommer, sitte ved deres seng, tiltale dem trøstende gjennom sitt ord og sin Ånd, forsikre dem om sin kjærlighet og syndenes forlatelse og på alle måter være dem til hjelp og trøst.

La en gudfryktig syk være så forlatt av verden han vil, la ham være ensom og elendig, la ham ligge i en stue eller et kammer, eller i en usel hytte eller mørk kjeller – likevel er Herren Jesus sannelig hos ham og gjør mot ham det den aller mest trofaste venn bør og kan gjøre, etter sitt ord: «Jeg er med dere alle dager inntil verdens ende!» (Matt 28,20).

På samme måte sier David: «Om jeg enn skulle vandre i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke for ondt. For du er med meg, din kjepp og din stav, de trøster meg» (Sal 23,4), og Mika: «Om jeg sitter i mørket, er Herren lys for meg» (Mika 7,8). Derfor sier en gudfryktig lærer meget vakkert: «Hadde jeg mistet min Jesus, ville jeg ikke vite å finne ham

noe sted snarere enn hos en troende bedrøvet sjel» (altså også hos en gudfryktig syk).

Gjør deg dette atter vel til nytte, min medkristen, og tro av hjertet at likesom en kjærlig mor gir særlig akt på et sykt barn og ofte, når faren og nøden er stor, lar alt stå og ligge og er sikker å finne ved dets vugge eller seng, slik har også Herren Jesus særlig vendt sitt øye og sitt hjerte til deg. Han er ikke langt borte fra deg og vil på ingen måte slippe deg og på ingen måte forlate deg. (*Læreren er dr. Lütkemann.*)

Tenk dessuten på hvor herlig Den Hellige Ånds gaver, trøst og bistand viser seg hos de syke. Erfaringen lærer at de mangen gang har deilige, glade, trøstefulle, himmelske tanker som ligger over deres forstand og kunnskap. De har ofte slik frimodighet og glede midt i sin angst, slik tålmodighet under de største smerter, slikt håp der alt håp synes ute, at man ikke kan undres nok over det.

Man har hatt eksempler på at gudfryktige syke, som for de omkringstående øyne led den største pine, på forespørsel har erklært at de ikke visste av noen angst eller smerte, at de hadde det så vel, ja så usedvanlig vel som aldri før i hele sitt liv, og at de hadde ro, fred og glede.

Man vet også om gudfryktige mennesker at når forstanden i harde sykdommer ikke lenger kunne samle seg og besinne seg i timelige ting og verdslige saker, har den likevel forblitt usvekket og uformørket i åndelige og guddommelige ting. Man erfarer likeledes jevnlig at dødssyke kristne taler så trøstefullt og oppbyggelig, tar så vakkert avskjed med sine nærmeste og velsigner dem så inderlig, at de synger av glede og gjør seg rede til døden som til et bryllup, og mer slikt. Hvor kommer alt dette fra, om ikke fra Den Hellige Ånd, den himmelske og evige Talsmann, hvis kraft viser seg herlig i deres skrøpelighet?

Han vil nå også være hos og med deg, du gudelskende hjerte. Han vil fremdeles bo i ditt syke legeme som i sitt tempel, tre fram for Gud i ditt sted med uutsigelige sukk, herliggjøre Herren Jesus mer og mer i deg, legge sine forjettelser og sin evangeliske trøst i din sjel og gjøre dem kraftige, opprette og opprettholde sitt rike, som er fred og glede, hos deg, og ikke vike fra deg med sin nåde, trøst og kraft før han overgir deg i din Jesu armer, han som har kjøpt oss til sin eiendom med sitt kostbare blod.

Så vær da frimodig og gi ikke tapt, for du kan være forvisset om at hvor elendig, mager og uttært, hvor blek og gusten, hvor svak og kraftløs du enn er, så forblir du likevel innesluttet i vår Herre Jesu Kristi nåde, i Guds kjærlighet og i Den Hellige Ånds samfunn, og ingen sykdom, hva den enn kalles, kan skille deg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus.

Om en gammel eneboer som i nesten åtti år hadde lagt vinn på å tjene sin Gud i hellighet, og som av ham hadde fått den gave å kunne helbrede alle slags sykdommer ved den blotte berøring, leser man i kirkehistorien at han til slutt selv fikk vattersott og ble meget oppsvulmet.

Da nå noen brødre undret seg over dette og sa at han var en annen Job, som, enda han var en av Guds største venner, likevel var hjemsøkt med en slik sykdom, svarte han: «Mine brødre, be til Gud at bare ikke det innvortes menneske må få vattersott» (oppsvulmet og stolt). «For at det utvortes går til grunne, er en særskilt nåde av Gud, som river ned murene» (fengslets murer) «for at sjelen, som har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus, kan slippe ut.»

Jeg har likeledes lest om et sykt menneske som sang gladelig midt i en skog. Da en jeger som hørte det, gikk etter røsten og spurte ham hvordan han kunne synge så fornøyd i en så dårlig legemstilstand, svarte han: «Nettopp min sykdom gjør at jeg har det så godt; for nå er det ikke noe mer mellom meg og min Gud enn denne vaklende vegg og brøstfeldige mur» (her pekte han på sitt elendige og utmattede legeme), «som, slik jeg merker, daglig avtar og styrter sammen. Derfor gleder jeg meg med rette, for jeg har den trøstefulle tillit til at min sjel nå snart skal komme til Gud og se ham ansikt til ansikt.»

Tenk over det, min medkristen, om ikke også du i en lignende tilstand har grunn til å legge en lignende glede for dagen. Gud gi deg og alle kristelige syke mennesker nåde til å gjøre dette, ved Jesus Kristus, i Den Hellige Ånds kraft! Ham være ære i all evighet! Amen.

Tiende preken. Om ytterligere noen av de største sorger, drøftet og lindret med trøst

I Jesu navn. Amen.

Sal 94,19: «*Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel.*»

Kong Davids bemerkelsesverdige ord «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved? Mitt håp står til deg» (Sal 39,8) fortjener at vi kort betrakter og overveier dem, som en forberedelse til denne preken. Vi skal legge merke til to ting. For det første det bedrøvede hjertes nød, som kommer til syne i ordene: «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved?»

Av de foregående ord i denne salmen ser vi at profeten måtte tåle megen ondskap og trass fra fiendtlig sinnede og ugudelige mennesker. Han måtte høre og se på deres skryt, brask og bram, deres blomstring, vekst og framgang. Derved var han blitt overrumplet av en feil, så hans hjerte ble hett i ham på grunn av de ugudeliges overmot og lykke, og han ikke kunne la være å bryte ut i utålmodige ord (v. 3–5). Deretter kommer han sin dødelighet i hu og taler om at menneskene i sin beste velgang likevel bare er et intet (v. 6–7).

Så følger ordene: «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved?» Meningen og innholdet i dem er uten tvil dette: «Herre, min Gud, også jeg har min nød her i verden. Jeg har mine fiender rundt meg, som fordi det går dem vel, er overmodige, frekke og trassige og volder meg megen hjertesorg. Og selv om jeg hadde trodd og fast satt meg fore å overvinne alt med høymodig forakt, la ditt hellige ord og dine rettferdige tilskikkelser behage meg vel, tie, gi etter og lide, får likevel mitt kjøtt og blod ofte overtaket på meg, så jeg blir forbitret og sier ord som jeg siden gjerne ville ha tilbake, og som jeg med anger og sorg må beklage. Jeg ser da også at alle menneskers herlighet er et skyggespill, en drøm og et intet, og at de i sin høyeste velgang ligner skygger om aftenen, som er jo større desto mer forgjengelige, og så videre. Hva har man da for glede i verden? Hva skal jeg trøste meg ved? Hva har man å vente her i tåredalen og i forgjengeligheten? Hvor skal hjertet finne ro i uro?» (*Etter Luthers bibeloversettelse. Etter vår: «Og nå, hva venter jeg på, Herre?»* O. A.)

Vi ser altså av dette at også Guds barn av og til kommer i en slik tilstand at de ikke finner trøst, råd, hjelp eller ro, verken hos seg selv eller hos andre mennesker eller i noen timelig ting. De er seg selv til byrde; verdens glede er for dem bare lede; det jordiske livs forfengelighet, menneskenes dårskap, ondskap, overdådighet og falske trygghet volder dem bare hjertesorg og ergrelse. De vet ikke hvor de skal vende seg, og kan ikke stille sitt hjerte tilfreds.

De er som Noahs due, som ikke fant noe hvilested for sin fot på den oversvømte jord (1 Mos 8,9); som sjøfolk der de svever mellom vind og bølger på det opprørte hav, ikke ser annet enn himmel og vann og ennå ikke kan nå den havnen de ønsker; som en beleiret by som fra alle kanter blir engstet av sine fiender og ikke vet når og hvor den skal få undsetning og frelse.

Å, hvor ofte blir ikke også gudfryktige sjeler urolige og har bare ergrelse både av seg selv og andre, og sier med Job: «Min sjel er lei av livet! Jeg vil la min klage ha fritt løp, jeg vil tale i min sjels bitre smerte» (Job 10,1). Hos seg selv finner de ikke annet enn skrøpelighet, feil og mangler, hos andre dårskap og ondskap, og ellers overalt forfengelighet og ustadighet.

Dette lar den allvise og allgode Far skje, for at de skal merke og huske at de utenfor paradiset er i tåredalen, utenfor sitt fedreland i utlendighet, utenfor sin sanne ro i uro, og for at de skal lære å regne seg selv og verden med alt dens blendende vesen for intet og lengte etter himmelen og den evige hvile.

Hvis også du ofte befinner deg i en slik tilstand, du gudelskende hjerte, så la det ikke forundre deg eller være deg imot, men takk din Gud, som gir deg lede og avsmak for alt, i den hensikt at bare hans ord, hans nåde og hans himmel skal bli deg liflige, trøsterike og behagelige.

Det er et godt tegn når vårt hjerte ikke finner annet enn lede og vemmelse i seg selv og i hele verden – når det regner herligheten for en skygge, rikdommen for en byrde, vellysten for en motbydelighet, visdommen for en dårskap, livet for en død, og ikke kan finne smak i noen jordisk ting.

Omvendt står det meget ille til med den sjel som ser verden som en rosenhage og ikke finner lede i seg selv og i forgjengeligheten, men bare glede og hvile.

Da den høyvise kong Salomo tok fatt på mange ting i verden – da han bygde seg hus, plantet seg vingårder, gjorde seg urtehager og lysthager, gjorde seg fiskedammer, samlet seg sølv og gull, skaffet seg sangere og sangerinner og søkte all den lyst og glede et menneske kunne tenke ut – da falt hans hjerte umerkelig fra den sanne gudsfrykt, og det sto uten tvil farligere til med hans sjel den gang enn

senere, da han var lei av alle disse tingene og ikke kunne finne annet enn forfengelighet, strev og hjertesorg i dem.

Han sier: «Da fikk jeg avsky for livet. Det var ondt i mine øyne, alt det som skjer under solen. For alt sammen er tomhet og jag etter vind. Og jeg avskydde alt mitt strev, det som jeg hadde plaget meg med under solen» (Fork 2,11.17.18).

Slik var også den bortkomne sønn i en elendig og farlig tilstand da han, langt fra sin fars hus, søkte sin glede blant fremmede, levde vel hver dag og fant sin fornøyelse i ødselhet. Da gikk han stadig trinn for trinn nedover mot fordervelsen. Da han derimot var blitt fattig, da han ønsket å fylle buken med drav som svinene åt, og ikke engang kunne ha det så godt som de, da kom han til seg selv, tenkte på sin far og besluttet å vende tilbake og søke nåde hos ham (Luk 15,13 ff.).

Av dette ser vi hva meningen er når kong Salomo sier: «Alle ting» (alle ting i verden) «strever seg trett, mer enn noen kan si. Det er en ond plage» (slike ubehagelige, sørgelige gjøremål, så mye forgjeves arbeid, så mye unødig løping og renning, så mye motgang og ergrelse) «som Gud» (etter syndefallet) «har gitt» (lagt på, tilskikket) «menneskenes barn å plage seg med» (Fork 1,8.13).

Utvilsomt finner den kjærlige og miskunnsfulle Gud ikke noe velbehag i menneskenes ubehageligheter, ergrelser, bekymringer, møye og arbeid. Men siden han ser at de ved synden er blitt svært dyriske og jordisksinnede, innretter han det slik at de i verden, der de søker ro og glede, ikke finner annet enn uro, fortredelighet, møye, arbeid og hjertesorg. De skal tenke på hvor de er falt fra og hvor de er – ikke i den sanne lykksalighet, ikke i paradiset, men i elendigheten, i tåredalen – og slik desto før og ivrigere ty til hans nåde i Kristus Jesus, forakte den usle verden og lengte etter det himmelske fedreland.

Det er bare å beklage at menneskene for det meste er så forblindede og tåpelige at de ikke kan eller vil forstå Guds gode og hellige råd. De forelsker og fordyper seg i det forgjengelige, finner sin lyst og glede i dette møysommelige livs uro, sorg og møye og får det så kjært at de bare tvunget og med uvilje og utålmodighet forlater det. De elsker sitt fengsel og dets lenker, sitter gjerne under tornene som river og stikker dem, og tror at deres liv er kostelig når det tilbringes i bare slit og slep, i ergrelse, uro, sorger og bekymringer (Sal 90,10).

Jeg har lest om den genuesiske fyrste Andrea Doria at da han hørte en florentiner beklage roerkarene på galeiene og deres harde trelletjeneste, svarte han ham at slike mennesker var lykkeligere enn florentineren selv, for de levde tilfreds i sin usle tilstand, noe han ikke gjorde i sin. Da florentineren undret seg over dette og sa at det var umulig at et menneske kunne leve tilfreds i et så elendig slaveri, lot fyrsten hente en av de eldste roerkarene, som på grunn av sine misgjerninger en gang var dømt til galeiene, ga ham ti daler og skjenket ham friheten.

Mannen tok riktignok imot den viste nåde med takknemlighet og skyndte seg bort; men en kort tid etter vendte han tilbake og sa at han ønsket å komme tilbake til sin forrige tilstand, der han nå hadde levd i tjuefem år. For på skipene hadde han sine gode kamerater og bekjente og sin kost uten bekymring, og når han arbeidet godt, kunne han dessuten tjene noe til sin vederkvegelse og hadde også anledning til å se fremmede byer og land på reisene, og så videre. I sin frihet derimot hadde han ingen venn; han hadde glemt sitt håndverk og ville vanskelig kunne tjene sitt brød.

Se her, mine kjæreste medkristne, en treffende skildring av det menneskehjerte som er fordervet ved synden! Det elsker sin trelldom, sine besværligheter, sine sorger, sine fortredeligheter og sin elendighet, og kan finne fornøyelse i dette bedrøvelige livs usalige møye. Er det ikke en jammer at vi er så blinde og trygge midt i trengsel, nød og pine?

Når du nå finner noe annet hos deg og ikke kan trøste deg ved dette liv – når du har så mye følelse at du merker de rivende og stikkende tornene du er omgitt av, og søker trøst, ro og glede hos Gud alene – da bør du prises lykkelig. Det er nemlig en begynnelse til den sanne lykksalighet å kjenne og forstå sin ulykke og elendighet, lengte etter lykksalighet og med alvor søke den der den er å finne. (*Om galeiene, se første bind, side* 22.)

Men det er på tide at vi også oppsøker og betrakter det andre som ligger i det anførte skriftord, nemlig det bedrøvede hjertes råd og tjenlige middel, som det setter mot all sin lede, uro, sorg og møye, i ordene: «Mitt håp står til deg.»

Om de troendes forventning eller håp skal vi med hans nådige hjelp tale utførlig på et passende sted. For denne gang vil vi bare til

forklaring av disse ordene bemerke at forventningen bygger på det levende kjennskapet til Gud og rommer i seg en inderlig fortrøstning og barnlig tillit til ham.

Det ser vi av andre skriftord med samme lyd, for eksempel når vår profet andre steder sier: «Vær ved godt mot! La hjertene være sterke, alle dere som venter på Herren!» (Sal 31,25). «Se, Herrens øye ser til dem som frykter ham, som venter på hans miskunn» (Sal 33,18). «Jeg venter på Herren, min sjel venter. Jeg setter min lit til hans ord. Vent på Herren, Israel! For hos Herren er miskunnheten, og full forløsning er hos ham» (Sal 130,5.7).

Av dette kan vi slutte at når vår konge sier: «Mitt håp står til deg», er meningen denne: «Jeg tror og vet, Herre, at du er allmektig, allvitende, allvis, allgod, nådig, barmhjertig, trofast og sanndru, at du har alt i din hånd og regjerer alle ting, at dette elendige, møysommelige, bedrøvelige liv er underkastet ditt guddommelige forsyn, og at ingenting i verden skjer uten ditt råd, din vilje og tillatelse. Jeg vet også at du er min Gud, min Herre, min Far. Du har ved dine nådige forjettelser bundet deg til meg i den nådepakt du har opprettet med meg; du har lovet å hjelpe meg. Derfor venter og stoler jeg på deg; jeg forlater meg på ditt ord; jeg legger meg i ditt fang; jeg overgir meg med hele mitt liv og alt jeg er og har, i din faderlige omsorg, nådige styrelse og guddommelige tilsyn. Du er derfor min trøst i all trengsel, min ro i all uro, mitt behag i alt mishag, min glede i all sørgmodighet, min eneste fornøyelse i all dette livs møysommelighet og fortredelighet», og så videre.

Ta dette til hjerte, du gudelskende sjel, og si med David: «Min Gud, mitt håp står til deg. Jeg forlater meg på din allmakt, visdom, godhet, kjærlighet og trofasthet. Jeg overgir meg til deg med sjel og legeme; jeg befaler deg min timelige og evige velferd i dette møysommelige, syndige og farlige liv. Hvor jeg enn vender meg hen i den onde og bedrøvelige verden, finner jeg ikke annet enn møye, arbeid, forfengelighet, sorg, lede, fortredelighet og hjertesorg; men når jeg tenker på deg, blir jeg trøstet og gledet, for ditt ord gir meg visshet om at du sørger trofast for meg, så trofast som ingen far i verden for sitt barn, at du har innesluttet meg i din kjærlighet og omsorg, og at ingenting kan hende meg uten din vilje», og mer av samme slag.

Jeg har tidligere sammenlignet den bekymrede og urolige sjel med Noahs due, som ikke kunne finne noe hvilested for sin fot, med sjøfolk som svever mellom vind og bølger på havet, og med en beleiret by som fienden omringer og engster på alle kanter. Disse sammenligningene tjener ikke bare til å skildre slike menneskers sørgelige tilstand, men også til å gi dem trøstefulle påminnelser.

Duen, som ingensteds fant noe hvilested, kunne likevel fritt vende tilbake til arken – som teksten sier: «Da rakte han ut hånden og tok den inn til seg i arken» (1 Mos 8,9). Når sjøfolkene ikke ser annet enn himmel og vann, forlater de seg likevel på kompasset, som ved hjelp av magnetnålen viser dem den rette vei på havet, der det verken er sti eller spor. En beleiret by kan nok bli tett og strengt innesluttet av fienden, så ingen kan komme verken ut eller inn; men veien til himmelen blir likevel stående åpen for den.

Slik er det også med de gudfryktige sjeler i denne verden. Selv om de her vandrer i utlendighet og ikke finner varig ro, har de alltid fri adgang til Gud, sin kjære Far. Når de gjennom dagen har arbeidet og sørget seg trette og grundig fått kjenne det menneskelige livs fortredelighet, tyr de om aftenen til sin Gud, og han rekker ut sin hånd og tar den forskremte og kurrende due til seg.

Om de enn må vandre her blant mange sørgelige, møysommelige og farlige sysler og gjøremål og ofte ikke ser annet enn mørke, svarte skyer og skummende bølger, tror og vet de likevel at deres kallsskip ikke blir kastet av vind og hav i det uvisse, om det nå holder stand eller går under, om det strander og slås i stykker eller blir i behold. Men en høy hånd fører det; den Høyeste styrer det med sin visdom og bevarer det ved sin allmakt.

De vet at de har Jesus med seg, som de kan vekke når nøden blir altfor stor, forvisset om at han kan by over vind og hav (Matt 8,23 ff.). Om de enn trykkes og trenges hardt av djevelen og verden, forblir veien til himmelen dem åpen, så de på tross av fiendenes vilje kan sende bud dit og få hjelp derfra.

Å, for en stor ting det er, mine kjære, at djevelen med all sin makt og list og verden med all sin ondskap likevel ikke makter å skjære oss av fra forbindelsen og det fortrolige samfunn med vår Gud! Om enn fiendene tror at de har innesluttet og klemt vårt arme hjerte slik at det verken vet ut eller inn, sender vi likevel det ene bud etter det andre til

himmelen, og de kommer tilbake med trøst, styrke og hjelp og gir vår sjel stor kraft. Halleluja! Gud være takk for sin uutsigelige gave!

Hvorfor jeg nå har gjort denne betraktningen over det anførte skjønne utsagn av den bekymrede konge, ser man lett: nemlig for at den skal tjene oss som en forberedelse til det vi ytterligere har å si til de bedrøvede og sorgfulle sjeler. For siden deres sorger er mangfoldige, må vi ikke bli trette av fremdeles å høre disse fra deres egen munn og møte dem med trøst av Guds ord ved hans Ånds nåde. Må Gud la vårt velmente arbeid være helliget og velsignet, for Jesu Kristi skyld! Amen.

«Ektestand er smertestand», sier ordtaket, og erfaringen bekrefter det. Selv troende og gudfryktige sjeler får ofte så mye sorg og bekymring av ekteskapet at de sårt trenger de guddommelige trøstegrunnene og lengter inderlig etter dem. I denne prekenen vil vi derfor granske ekteskapssorgene og søke å lindre og overvinne dem med trøst.

En gudelskende kristen vil kanskje si: «Å, jeg stakkars, dypt bedrøvede menneske! Jeg lever i et uhyggelig og ulykkelig ekteskap. Dessverre har jeg fått en ugudelig, uvennlig og uforstandig ektefelle, som ikke gjør meg annet enn sorg og hjertekval.»

Jeg må innrømme at også dette er en av de største og tyngste sorger de troende kan ha. Det må gjøre en mann inderlig vondt å se at han i stedet for et vintre har plantet en tornebusk i sin hage; at han i stedet for en huslig og dydig hustru har fått en lat sluske og en æreløs purke; i stedet for en bie en veps, i stedet for en maur en tordivel eller en edderkopp.

Det samme gjelder en kone, når hun i stedet for et fikentre (som bærer ljuvelig frukt og gir behagelig skygge) har valgt et vilt epletre eller valnøttre, hvorav det ene bare bærer bitter og sur frukt og det andre bare gir usunn og giftig skygge; når hun i stedet for en gudfryktig mann har fått et svin som ikke kan annet enn å fråtse og drikke, en kåt bukk, en grum løve eller en bjørn.

Det hellige ekteskap er innstiftet og opprettholdt av Gud for at det skulle være mennesket til glede, og etter syndefallet til hjelp og lettelse i den byrden det er tynget av i dette elendige liv. Den ene ektefellen skal hjelpe den andre å bære byrden; de skal lindre hverandres sorger og, så godt de kan, gjøre søtere og hjelpe hverandre å tømme

korsets beske beger som er tildelt dem; de skal gjøre veien på denne møysommelige pilegrimsferden kortere og lettere for hverandre med vennlig og trøstende tiltale og trofast støtte.

Men når Satan får det til at det motsatte av alt dette skjer – når den ene ikke gjør den andres byrde lettere, men tyngre, når den ene ikke hjelper den andre opp, men støter ham ned, når de daglig væter hverandres brød med malurt og galle og blander hverandres drikke med hat og forbannelser – da ler han i skjegget, for han vet godt at det er ute med deres timelige velferd, og, hvis de ikke gjør bot og bedring, med deres evige velferd også. (*Om ordtaket, jf. første bind, s. 366.*)

Det er høyst og inderlig å beklage at mislykkede og ufredelige ekteskap nå til dags er så alminnelige, og snart sagt blir mer alminnelige for hvert år. En stor del av vår tids ektefolk er knapt hengitt til hverandre med en sann, naturlig og borgerlig kjærlighet, enn si med en kristen og helliget kjærlighet. De fleste hus er fulle av hat, bitterhet, trette, forbannelser og fiendtlig gjenstridighet.

Mang et uforstandig og samvittighetsløst menneske trer fram for Guds ansikt og lover i eds sted at han vil leve forstandig med sin hustru, elske henne hjertelig og trofast verne og forsørge henne.

Så drikker han seg full i sitt eget bryllup, og når han om morgenen har sovet ut rusen, ser det ut som om han samtidig har sovet og svettet ut alt det han dagen før lovet så høyt og dyrt; for snart begynner han å omgås og behandle hustruen foraktelig, ja ofte verre enn en tjenestepike. Han mener at siden han er erklært for hustruens herre, kan han også skjelle henne ut, slå, drive og jage henne så mye han lyster.

På samme måte er det med mang en kone. Også hun har lovet å erkjenne og betrakte mannen som sitt hode, være ham underdanig og lydig, pleie og oppvarte ham. Men siden ser det ut som om alt slikt var talt hen i været eller skrevet i vann: hun akter ikke mannen sin, gjør ham imot i alt hun kan, blir ham ikke et ord skyldig, setter sitt frekke sinn og sin hemningsløse munn mot hans vennlighet, og volder ham kort sagt all mulig hjertesorg uten undseelse og anger.

Man kan lett tenke seg hvor behagelig det må være for djevelen når han hisser ektefolk sammen, så de går løs på hverandre som hund og katt, trettes og slåss og gjør hverandre livet surt, og – det som er verst – forsynder seg grovt mot hverandre og mot Gud.

Det er blant annet en mangel ved den evangeliske kirke at man ikke med større kraft og iver motarbeider dette alminnelige onde. Mang en drukkenfeldig og ugudelig kar ville aldri våge å behandle tjenestepiken sin så ille som han behandler sin hustru. Gjorde han det, og tjenestepiken klaget til øvrigheten, ville hun bli tatt i beskyttelse og hans ondskap forebygget for fremtiden med passende midler. Men når han spiller slik med sin ektevigde hustru at hun verken vet ut eller inn, heter det: «Det er min kone – hva har andre med det å gjøre?» (*et iß min wieff; wat – – sich een anjer darum*)

Da er det få eller ingen som tar anstøt av det og setter ondskapen grenser. Husets herre må få sin vilje; likesinnede mennesker ler av det og sier: «Hva er det nå som står på? Har ikke en mann jaget sin kone ut før? Har ikke en kone fått et par ørefiker før?»

Sier prestene noe og ivrer mot en slik uerkjent og herskende synd, bryr et ugudelig menneske seg ikke om det, for han vet at de i virkeligheten ikke kan straffe ham for det. Siden man jo har bundet fast eller til og med mistet kirkens bindenøkkel, burde øvrigheten ha et alvorlig oppsyn med dette og ikke la noen urettmessig krenket, slått og elendig kone savne hjelp og vern. Mange steder går det imidlertid kaldsinnig og tregt nok i denne sak, særlig hvis herr Hans Uforstand, sin kones daglige bøddel og morder, har godt slekts- og svogerskap og er velstående, slik at han kan spandere noe.

Derfor har jeg blant annet sagt at en ond, ugudelig ektefelle er et tungt kors, for den krenkede part finner sjelden noe sted hjelp, råd og trøst.

Har man en ond nabo, kan man likevel gå ham av veien; vil han trette og krangle, kan man lukke dører og vinduer for ham og, om det skal være, selge huset og flytte et annet sted. Har man en uforlikelig og ondsinnet leieboer, en drukkenfeldig dreng eller en slem pike, viser man dem døren og får slik fred. Men hvor skal en bedrøvet ektefelle gå, når han daglig må dele bord og seng med sin ugudelige motpart og ikke kan slite seg løs?

Jeg har kjent gudfryktige sjeler som gledet seg når de skulle i kirken eller ellers måtte ut blant folk i ærend eller for anstendighets skyld, men som ble inderlig bedrøvet når de igjen så mønet på sitt eget hus. Jeg har erfart at dydige og gudfryktige kvinner har grått bittert når de fulgte andre til graven; og spurte man dem om årsaken til så mye gråt,

svarte de: «Å, hvor gjerne ville ikke jeg ha dødd i stedet for denne! O, Gud gi at jeg var i hennes sted!»

Ja, mange kan ikke finne seg i at Gud etter sitt uransakelige råd noen ganger ved en tidlig død skiller kjærlige ektefolk som har ført et godt og fredelig samliv, men lar andre bli værende sammen, de som, etter det folk sier, bygger helvete med hverandre. «Å», sier de, «hvorfor skal da jeg leve, jeg som aldri hører et godt ord, aldri har en fredelig time, men bare daglig hjertesorg?»

Slike bedrøvede sjeler skal imidlertid til sin undervisning og trøst legge merke til, for det første, at det ikke har skjedd uten Guds hellige råd og vilje at de har vært så uheldige og er kommet i et så ufredelig og ulykkelig ekteskap. Salomo og Sirak sier riktignok: «En forstandig hustru er en gave fra Herren.» «En god kvinne er en god del; hun skal falle i deres lodd som frykter Herren» (Ordsp 19,14; Sir 26,3).

Men de klare skriftordene som vitner om Guds alminnelige og gjennomgripende styrelse i hele verden og i alle menneskelige ting – vi har anført en mengde av dem på et annet sted – lar oss ikke tvile på at den også er virksom i de ulykkelige ekteskap. Det er helt visst at den Gud som ga og førte Sara til Abraham og Rebekka til Isak, også ga og førte Job hans Dina (som noen utleggere mener hun het), Abigail hennes Nabal og Elkana hans Peninna; likesom også vår Frelser i alminnelighet kaller ekteskapet en guddommelig sammenføyning (Matt 19,6).

Forstå meg imidlertid rett, du gudelskende hjerte: Jeg sier ikke at din tølpete og uforstandige ektefelles ondskap er fra Herren – langt derifra! Men jeg sier at det ikke har skjedd uten Guds forutviten og styrelse at din gudsfrykt er blitt forenet og sammenparret med hans ondskap og ugudelighet.

Om den hellige Paulus fortelles det at da han ble holdt fange i Roma, fikk han lov til å bo for seg selv sammen med en soldat som voktet ham (Apg 28,16). Vi har allerede et annet sted fortalt hvordan det forholdt seg: en soldat som var lenket sammen med apostelen, fulgte ham overalt og voktet ham slik. Denne soldaten var hedensk og vantro, kanskje også hard og uvennlig. Vantroen og hardheten kom imidlertid ikke fra Gud; men at denne Herren Jesu utvalgte redskap, en så stor apostel, måtte gå sammenlenket med dette vantro mennesket, det skjedde ikke uten Guds forutviten og hellige rådslutning.

På samme måte kom heller ikke Nabals harde hjerte og uvennlighet mot alle fra Gud, og de kunne ikke behage ham; men at den vakre og forstandige Abigail var blitt gift med denne dåren og djevelen, det var ikke skjedd uten Guds styrelse. Likeså har den allvise, hellige og nådige Gud ved sitt råd føyd det slik, min medkristen, at du er kommet sammen med din egensindige og ugudelige ektefelle.

Årsakene er ulike, så langt vi kan granske dem. Noen ganger skjer det til straff for foreldre og barn eller andre unge mennesker som gifter seg eller lar seg bortgifte, enten fordi de ved giftermålsforhandlingene ikke har vist den hellige gudsfrykt de skulle, ikke har bedt inderlig nok, ikke har brukt den rette, gudfryktige og modne ettertanke, ikke har rådført seg med gudfryktige og forstandige mennesker, men har gått hodekulds til verks og overilt seg i en så viktig sak; eller fordi de ikke har hatt noen hellig og ren hensikt med det, men har sett mer på penger og gods enn på gudsfrykt og dyd.

Mange foreldre vet godt at frieren, en arving til urettferdige menneskers gods som disse har samlet uten å bry seg om gudsfrykt, samvittighet og nestekjærlighet, er dårlig oppdratt; at han har fått rå seg selv fra ungdommen av; at han jevnlig har vært å finne i drikke- og spillelag; at man aldri har blitt var noen sann og grunnfestet gudfryktighet hos ham.

Likevel lar de seg blende av mammon og møter alle gyldige innvendinger som kunne skremme dem fra et slikt ekteskap, med tomme forhåpningsord som: «Han blir nok annerledes; når han har rast fra seg, vil han nok slutte med det; vårt barn er fornuftig – hun skal nok få ham på rett vei», og så videre.

Så overtaler, ja nøder og tvinger man det gode barnet, slik at det må tilbe gullkalven og gi seg inn med en riktignok rik, men uforstandig og ugudelig Nabal. Det blir dratt inn i elendigheten med gylne lenker og solgt som slavinne av sine tankeløse foreldre til en rik buktjener. Da kan man med rette si som profeten sa til den gudfryktige kong Josjafat, da han hadde slått seg i lag med den ugudelige kong Akab i Israel: «Skal en hjelpe den ugudelige, og skal du elske dem som hater Herren? For dette hviler Herrens vrede over deg» (2 Krøn 19,2).

Ofte har det onde og den ulykken vi her taler om, sin grunn i de giftes egne synder. Mang en sønn og mang en datter er ulydig og gjenstridig mot sine gudfryktige foreldre, forakter dem for deres

enfoldighet, forsømmer å oppfylle deres ønsker og hjelpe dem i deres håndverk og arbeid, gir dem ingen gode ord og setter seg opp mot dem.

Mang en jomfru legger seg etter stas og prakt, og trasser og truer seg ofte til penger av foreldrene for å kunne pynte seg og vise seg etter moten. Hun har store innbilninger om seg selv og drømmer om gull og grønne skoger, særlig når de verdslig sinnede lapsene begynner å gjøre henne sin oppvartning.

Da blir hun frekk, sikker og stolt; da glemmes Bibelen, den gylne salmeboken, bøkene om den sanne kristendom, Paradisets urtehage og andre slike. Da går man i kirken og til Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid mer for å la seg beskue i sin prakt enn for å oppbygges i sin kristendom, fornye sin dåpspakt og forenes i tro og kjærlighet med den korsfestede Jesus, vår sjels brudgom. Da er man mer bekymret for å tekkes verden enn for å tekkes Gud.

Mang en ungkar henger samvittigheten på en spiker så lenge han er løs og ledig, elsker ondt selskap, legger seg som et svin i sølen for å kjøle seg, velter seg i all slags urenhet og drikker av hver pøl han treffer på. Mange tjenestefolk er utro i sin tjeneste, ulydige, frekke og ugudelige, og volder ofte med vilje og forsett sine husbønder og matmødre mye hjertesorg, fortred og ergrelse.

Kan man så undre seg over at Gud etter rettferdig dom føyer og skikker det slik at slike mennesker blir dårlig gift og får en ugudelig ektefelle, som bringer dem tilbake i huset det de har forbrutt mot sine gudfryktige foreldre, husbønder og matmødre?

I så fall, min medkristen, ville du ikke ha grunn til å besvære deg over din Guds styrelse, men til å underkaste deg den i ydmykhet og tålmodighet – ja, til å takke ham inderlig for at han ikke lot deg få din vilje; at han ledet deg til å erkjenne dine synder, utfridde deg av den åndelige galskap og raseri du var falt i, ydmyket deg, gjerdet for din vei (som førte deg inn i verden og dens forfengelighet), og ved hjelp av ditt huskors fikk deg til å be, til å elske hans ord, til å forakte de timelige ting, og så videre.

Før smykket du deg med perler, nå smykker du deg med tårer. Før fant man deg ofte foran speilet, nå finner man deg foran Bibelen.

Før fant man deg i døren og ved vinduet med flakkende, lystne øyne; nå finner man deg i ditt lønnkammer eller på et annet ensomt

sted, med tårefylte øyne, mens du sier: «Til deg løfter jeg mine øyne, du som troner i himmelen! Se, likesom tjeneres øyne følger sine herrers hånd, likesom en tjenestepikes øyne følger sin frues hånd, slik følger mine øyne Herren min Gud, til han blir meg nådig. Vær meg nådig, Herre, vær meg nådig! For jeg er blitt mer enn mettet med forakt», og så videre (Sal 123,1 ff.).

Før var verden et paradis for deg; nå finner du at den er en tåredal og så ond at selv de som du skulle ha trøst og glede av, gjør deg bare hjertesorg. Før tenkte du lite på himmelen; nå er den din eneste lyst, din høyeste glede og din daglige lengsel.

Jeg vil imidlertid heller ikke nekte for at dette huskorset også ofte rammer lydige og gudfryktige barn og kristne hjerter, som er meget vel oppdratt og har øvd seg i gudsfrykt fra ungdommen av, bedt flittig, elsket og æret sine foreldre og fått vitnesbyrd av dem og alle andre om en hellig, tuktig og samvittighetsfull ferd.

Da sier foreldrene ofte: «Å, mitt kjære, lydige, gudfryktige barn, hvor ille har vi ikke sørget for deg! Hvor dårlig har vi ikke giftet deg bort!» Og barna sier: «Å, min Gud, hvor sterkt må jeg ikke ha vakt din vrede, siden du har latt meg komme i denne elendighet! Å, jeg stakkars barn, nå ser jeg at mine bønner og min gudsdyrkelse ikke har behaget deg, og at jeg er regnet for ingenting i dine øyne, siden du har gitt meg i hendene på et uforstandig og ugudelig menneske», og så videre.

Men la deg belære, du gudelskende hjerte, så du ikke forsynder deg mot din Gud ved utålmodighet og berøver din sjel all ro og trøst. Det står fast og urokkelig at Gud, den rettferdige, hellige, allvise og allgode Far, har besluttet, forutbestemt og tildelt det kors som her er lagt på deg, likesom hvert eneste annet kors som pålegges hans barn. «Skjer det vel en ulykke i en by uten at Herren har gjort det?» sier profeten (Amos 3,6). Og hvem tør si: Det skjedde likevel, selv om Herren ikke bød det? «Er det ikke fra Den Høyestes munn både de onde og de gode ting utgår?» (Klag 3,37-38).

Herren har etter sitt uransakelige råd ført deg sammen med denne ugudelige og harde mannen (med denne trettekjære, arge og onde kvinnen). Herren har sagt til ham (henne): «Bann (slå, plag, bedrøv) dette hjertet» (2 Sam 16,10-11). Dette sier jeg med Skriften.

Jeg mener ikke at Gud skulle ha virket ondskapen i din ektefelles hjerte og fylt hans eller hennes munn med krenkelser og forbannelser – langt derifra at vi skulle tenke slik om den gode og hellige Gud! Men jeg sier det fordi han ved sin styrelse og tilskikkelse har føyd det slik at den ugudelige får spy ut og utøve sin medfødte, overmodige ondskap mot deg, og fordi han etter sin hellige vilje og rådslutning hittil har sett på dette sørgelige uvesenet.

Jeg vet godt at dette i begynnelsen forekommer de uerfarne og bedrøvede sjelene forunderlig, og ikke trøstende, men tvert imot skremmende. «Å», tenker de, «har Gud ved sin tilskikkelse satt meg i denne store elendighet – hvordan kan jeg da ha noen barnlig tillit til ham, og må jeg ikke nære et lønnlig nag til ham?» Eller: «Hva har den gode Gud med min ugudelige manns (kones) ondskap å gjøre?»

Denne forundringen er imidlertid lett å avhjelpe når du, min medkristen, betenker at Gud på ingen måte er skyld i din ektefelles ondskap og ikke er årsaken til den, og heller ikke har behag i den. Men den er likevel underlagt hans vise og mektige styring. Han setter den mål og grense og tillater den ikke å rase etter sitt gale sinn, men begrenser og styrer den, slik at den må utøse seg etter hans råd og vilje, oppfylle det han har besluttet for sine troende og tjene dem til gode.

Selv om gartneren ikke har gitt tornebusken dens brodder og torner, må den likevel tjene ham til å verne en blomst eller et ungt tre. På samme måte må også de ugudelige tjene Gud – det er allerede handlet utførligere om i det foregående. Ondskapen er altså ikke fra Gud, men blir bare ledet og styrt, tilskikket og brukt av ham etter hans rådslutning, slik at den, tvert imot djevelens og verdens vilje, til slutt må tjene til å åpenbare hans makt, visdom og godhet og fremme de troendes beste.

Og betenk dessuten, du kristne hjerte, at du jo måtte ha et kors å bære etter Herren Jesus (Luk 9,23; 14,27), og at det var nødvendig for deg, som for alle Guds andre hellige og elskede, å gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler (Apg 14,22). Siden nå den allvise Gud etter sitt behag og hellige råd har tildelt og pålagt deg dette korset, sømmer det seg ikke for deg å sette deg opp mot hans vilje; du skal i kristen ydmykhet og tålmodighet ta imot dette huslige onde av hans hånd, som ethvert annet kors.

Hadde din kjære himmelske Far rammet deg med en avskyelig, smertefull og langvarig sykdom, eller tillatt Satan å plage deg med harde åndelige og høye anfektelser, eller latt onde tunger angripe deg med spott og baktalelse, og, om enn uforskyldt, overalt gjøre deg illeluktende og foraktet – da måtte du jo likevel gi deg til ro og være fornøyd med hans hellige råd, i håp om et ønsket utfall.

Hvorfor skulle du da ville forholde deg annerledes med dette huskorset som han har sendt deg? Er det ikke ditt kors? Er det ikke din byrde? Bør du ikke daglig ta det villig opp og følge din Jesus med det til himmelen?

Kanskje vil du si: «Å, men det gjør meg usigelig vondt å ikke ha annet enn hjertesorg av den som jeg skulle ha hjelp, lettelse og trøst av i dette møysommelige og bedrøvelige liv.»

Jeg svarer: Min medkristen, alt kors gjør vondt for det gamle menneske, og hva slags kors skulle det være om det ikke gjorde vondt? Er det ikke for å pine, svekke og drepe vårt kjød at Gud tilskikker og pålegger oss det? Jeg nekter ikke for at en ugudelig ektefelle, som en ikke ser eller hører annet fra enn fiendtlige fakter, ord og gjerninger, og som volder en bare hjertesorg, er en bitter smerte, en tung byrde og et stort kors.

Men du må ikke se så mye på ektefellen som på Gud, som etter sitt uransakelige, hellige og vise råd har sammenparret og forent din gudfryktighet med hans ondskap, din kjærlighet med hans hatefullhet, din bønn og andakt med hans forbannelser og ugudelighet. Dette hans råd er riktignok underlig og merkelig for menneskers øyne; men det må og kan være nok for en troende sjel å vite at det er Guds råd, for hva ondt kan komme fra Gud?

Når vår himmelske Far vil tukte oss, får han ta riset og staven der han vil, i vår hage eller i en vill skog. Det er nok at det er hans ris og hans stav, at hans hjerte styrer og hans faderhånd fører dem, og at han bare har til hensikt å fremme vårt vel.

Kom i hu, du gudelskende hjerte, at noe lignende også har rammet andre gudfryktige mennesker. Hvordan Jobs hustru oppførte seg mot ham under de mange trengsler som rammet ham, er dels kjent av hennes ord, når hun sier til ham: «Holder du deg like uklanderlig? Si Gud farvel og dø!» dels av hans egne ord, når han sier: «Min ånde er motbydelig for min hustru» (Job 2,9; 19,17).

Du minnes vel også hva din kjæreste Frelser sier om Judas, sin utro tilhenger og forræder: «Også den mannen som jeg levde i fred med, som jeg stolte på, han som åt mitt brød, har løftet opp sin hæl imot meg. For det er ikke en fiende som håner meg – det kunne jeg bære; heller ikke er det en som hater meg, som opphøyer seg over meg – da ville jeg gjemme meg for ham. Nei, det er du, du som var min likemann, min venn og min kjenning» (Sal 41,10; 55,13-14).

Disse ordene passer nøyaktig på din tilstand og gir deg desto rikere trøst, fordi du av dem erfarer at det også hendte din Jesus å måtte ta imot utroskap, utakk, ondskap og hjertesorg av den han med rette kunne ha ventet kjærlighet, troskap, takk og trøst av. Din Frelser vet altså hvordan du har det, og vil derfor sikkert ha et desto mer våkent øye med deg.

Av disse eksemplene lærer du også at det flere ganger har behaget vår Gud å bedrøve sine egne ved dem som skulle ha vært dem til trøst, og at dette ikke er tegn på noen særskilt vrede, men en tilskikkelse fra en kjærlig Far, som vet å vende denne smertefulle sorgen og vonde skjebnen til bare hell og glede.

Hit hører også profetens ord: «Vokt din munns dører for henne som ligger ved din barm! For en sønn forakter sin far, en datter setter seg opp mot sin mor, en svigerdatter mot sin svigermor, og en manns husfolk er hans fiender» (Mika 7,5-6). Dette anvender vår Frelser særlig på sine troende, når han gir å forstå at de ikke bare hadde fiendskap og forfølgelse å vente fra fremmede, men også fra venner, foreldre, barn og ektefeller (Matt 10,35-36).

Men på samme måte som vår himmelske Far har en velgjørende hensikt med alt kors han pålegger oss, og ordner og styrer det slik at det må tjene dem til gode som elsker ham, er det også, mitt kristne hjerte, med dette ditt huskors. La det være så tungt og bittert det vil, likevel ligger det en velsignelse og en kraftig virkning av Guds miskunn skjult i det.

Selv om ekteskapet er en hellig, guddommelig ordning, blir det for mange tilfeldigvis en anstøtsstein og et hinder på Guds veier. Ofte gjør et menneske et rikt giftermål, kommer i et hus der det er fullt av alt og man ikke vet av noen mangel. Denne rikdommen kunne kanskje gjøre et slikt menneske fattig på tro, på bønn, på gudsfrykt og dyd (vårt hjerte kan jo ikke godt skikke seg i timelig lykke), tynge

hjertet med gjerrighet og bekymring for utkommet og vende det bort fra Gud.

Hvor mange hjerter som er blitt gift etter ønske og har fått overflod på alle ting, begynner ikke å hovmode seg, å skryte og braute, å bryste seg, forakte de elendige og, kort sagt, glemme Gud! Hvor mang en sjel som har fått en kjærlig ektefelle, henger seg ikke helt fast i ham (henne), gjør en liten avgud av ham (henne) og synes at den ikke kan leve uten ham (henne)!

Hvor ofte beruser ikke kjærlige ektefolk seg i sin egen vin og overgir seg altfor mye til den ellers tillatte lyst! Hvor mange er det ikke som blir lunkne i kjærligheten til Gud og hans ord fordi de elsker sin ektefelle høyt og ikke elskes mindre av denne, og får verden kjærere dag for dag, og så videre!

Derfor tillater den allvise og allgode Gud at Satan ofte vekker uvilje mellom ektefolk, for at en slik ulykke kan forebygges og de troendes hjerter bevares i ydmykhet, andakt, kyskhet og gudsfrykt, eller oppmuntres og ledes dit.

Vi kjenner alle den hellige apostels ord der han omtaler de kristnes ekteskap og giftermål: «De som har hustru, skal være som de som ikke har, og de som gleder seg (i sin lykkelige og ønskelige tilstand i ekteskapet og på andre måter), som de som ikke gleder seg, og de som bruker verden, som de som ikke bruker den» (1 Kor 7,29-31).

Men disse ordene blir sjelden aktet på som de bør, og satt ut i livet, uten at korset kommer til og driver og holder oss til det. Heller ikke vil noen rett forstå dem med mindre han har erfart enten det kors vi her handler om, eller et annet i sitt ekteskap.

Apostelen tilføyer på samme sted: «Den som er gift, bekymrer seg for verdens ting, hvordan han skal være til behag for sin hustru. […] Den gifte kvinne har omsorg for verdens ting, hvordan hun kan være mannen sin til behag» (v. 33-34). Dette gjelder især dem som er blitt gift etter ønske og i sitt fredelige og velsignede ekteskap ikke vet av noe kors. De derimot som lever i et ufredelig ekteskap eller har annen trengsel i det, blir ofte tvunget til å ha mest omsorg for det som hører Herren til, og hvordan de kan behage ham.

Når et gudfryktig hjerte ikke får annet av sin egen ektefelle enn et surt ansikt, uvennlige blikk, harde ord og ofte uforskyldte slag; når det ikke kan gjøre ham noe til lags, men stadig blir krenket og

beskjemmet – da lærer det i fullt alvor å si med Jeremia: «Frels meg, Herre, så blir jeg frelst! For du er min lovsang. Se, de sier til meg: Hvor blir det av Herrens ord? La det komme!» (hva hjelper din gudfryktighet, dine bønner, din kirkegang? Hvor er den velsignelse du venter av dem? og så videre.) «Men jeg har ikke nektet å følge deg og være hyrde. […] Vær ikke til forferdelse for meg! Du er min tilflukt på ulykkens dag» (Jer 17,14 ff.).

Den fiendtlige nærgåenhet og de engstelser som den krenkede part må utstå av sin urimelige make, er ofte en velsignet tvang som driver den til Gud. Den enes uvennlighet, bitterhet og ondskap jager ofte den andre til den gode, søte og kjærlige Gud; av deres uenighet oppstår ofte en salig og inderlig enighet mellom den uskyldige part og Herren Jesus.

Når Hanna blir bedrøvet og trassig behandlet av Peninna (1 Sam 1,6), flyter tårene; da kan hun be ivrig og andektig og utøse sitt hjerte for Herren.

Slik er det også når en ugudelig ektefelle bedrøver en gudfryktig: da er lønnkammeret den beste tilflukt; da er Bibelen og den gylne salmeboken den deiligste lysthage, der han (hun) forfrisker seg og fryder sine øyne; da er Guds nåde det kjæreste fang; da blir Jesu kjærlighet mer dyrebar og behagelig enn all kvinne- og mannskjærlighet; da finner man ingen tilfredsstillelse og glede i noen timelig ting; da forblir man fattig midt i rikdom; da regner man tårene for edlere og kostbarere enn perler, og den guddommelige trøst for mer verd enn sølv og gull; da vet man å bruke denne verden uten å nyte den; da pynter man seg uten stolthet; da lever man som død for verden og lærer å forakte det forgjengelige og å lengte av hjertet etter den salige evighet.

For mang en gudfryktig mann eller kone er deres uforstandige og ugudelige ektefelle det blomsterpinnen er for nellikken. Man vet at denne blomsten har en skjør stilk; derfor setter man en pinne eller støtte ved siden av den, ofte pent malt og forsynt med ringer, og langs den tvinges blomsten til å vokse opp.

Dette gir et treffende sinnbilde på det vi mener, og som overskrift kunne man sette: «Vel i tvang, vel i gang.» (*Tysk*: «*Wohl gezwungen, wohl gelungen*.») Et gudfryktig hjerte kan på grunn av sin medfødte, naturlige skrøpelighet og den skjønnhet det av nåde har fått ved

troen, sammenlignes med nellikken. Denne må ha en stokk med ringene sine, eller sin korstvang, for at den kan vokse desto bedre og blomstre desto lifligere. Til dette bruker Herren ofte en ond ektefelle; det kan være det samme, når bare tvangen og stokken hjelper hjertet til å vokse i gudfryktighet og skyte opp og stige mot himmelen.

Vær derfor tilfreds, du gudelskende sjel, om du har en hard ektefelle og en blomsterpinne ved din side, for ved din Guds nåde må han hjelpe deg til en ønskelig vekst i Ånden.

Man har engang sett at en fornem frue, som var gift med en ansett, lærd og velstående, men urimelig og hard mann, skulle gå i et bryllup og måtte ta på seg smykker, perler, kjeder og stasklær foran speilet. Tårene rant strømmevis ned over kinnene hennes, og hun kledde seg uvillig og uten noen følelse av pyntesyke.

Hun sa til en fortrolig venninne som hjalp henne: «Å, den som kunne ta på seg en lerretskjortel eller kle seg i en sekk, men ha fred! Men Gud vil fri meg fra all ond gjerning og frelse meg inn i sitt himmelske rike.» Dette fikk venninnen til å si at hun aldri hadde sett henne vakrere enn denne gangen.

Se her, du kristne hjerte, hvor godt det er for det innvortes menneske når det utvortes ofte blir krenket og hardt behandlet av sine nærmeste venner. Lær av dette å la din Guds hellige råd og tilskikkelse behage deg vel; de er ikke og kan ikke være annet enn miskunn og sannhet, og kan ikke falle ut til annet enn bare åndelig gagn for din sjel.

Av dette kan en også se – og det tjener videre til en trøstefull belæring for de gudfryktige hjerter – at den sørgelige tilstand vi her taler om, så langt fra er til hinder for deres inderlige forening med Gud og deres sjels giftermål med Kristus at den tvert imot fremmer den, og enten befester eller fører den i stand.

Når en tøylesløs ektefelle glemmer den kjærlighet og troskap han har lovet deg, har likevel ikke Gud glemt, min medkristen, hva han har lovet og tilsagt deg. La så kjærligheten kjølne i din ektefelles hjerte eller helt forsvinne derfra – din Jesu hjerte forblir uforandret i sin kjærlighet og troskap. Får og finner du hos ham eller henne ikke annet enn et surt ansikt, harde ord og et bittert, ondt sinnelag, så gå til din sjels brudgom, som har forlovet seg med deg til evig tid, forlovet

seg med deg i miskunnhet og barmhjertighet (Hos 2,19). Klag din nød for ham, utøs ditt hjerte for ham og si:

«Aller kjæreste Herre Jesus, jeg har lite annen glede her i verden, og jeg tenkte at min ektefelle skulle bli meg til hjelp og trøst. Men nå ser jeg at jeg ikke finner det jeg søkte, og at det ikke har behaget deg å unne meg denne jordiske trøst. Min ektefelle skulle være min stav, som jeg kunne støtte meg på i all motgang, og se, han er blitt meg en rørstav som er knekket under min hånd og har kløvd den (Esek 29,6-7). Derfor er nå min eneste trøst at jeg riktignok etter min utvortes og legemlige tilstand er forent med et hardt og ondt menneske, men etter den innvortes og åndelige er forent og viet til deg, den fagreste av alle menneskenes barn, hvis lepper er yndige, hvis åsyn er vennlig, hvis munn er trøstefull, hvis hender er hjelpsomme og hvis hjerte er kjærlig og trofast. Så skal du da være min glede, min skatt, mitt hjerte, min pryd, min lovsang, min tilflukt og mitt liv. Jeg bryr meg ikke om at min ektefelle er så fiendtlig mot meg at han ikke kan eller vil si meg et vennlig ord, bare du sier til min sjel: ‹Jeg er din frelse.› Jeg enser ikke at jeg i mitt hus bare ser tegn på et ugudelig og bittert hjerte, bare du i kirken gjennom ditt ord og ditt høyhellige sakrament, og i mitt hjerte gjennom Den Hellige Ånds vitnesbyrd, gir meg forsikring om din trofaste og evige kjærlighet.

Jesus, du min del i livet,
brudgom mer enn honning søt,
du som har deg selv meg givet
i det bitre korsets død,
Jesus, du mitt hjerte fryder,
å, mitt håp, min dyre skatt,
all min lengsel dag og natt,
du som meg for Gud skjønt pryder;
å, hvor skal jeg rettelig,
søte Jesus, prise deg?»

Blad så tilbake i dette verket og slå opp den ekteskapskontrakten som Herren Jesus har opprettet med en troende sjel. Tilegn deg med frimodig tro alt den inneholder, og stol på den som på den evige sannhet Gud har åpenbart i sitt ord til vår trøst.

Jeg har den tillit til Gud ved Kristus at du skal finne så mye glede der at du lett kan glemme all din sorg – især hvis du dessuten betenker at hvor tungt ditt kors enn er, så er det likevel bare timelig. Du er ikke bundet til din ufredelige og egensindige ektefelle lenger enn til den timelige død; lenken som binder deg til ham, blir til slutt revet i stykker.

Gud slår ofte en hard og uforstandig Nabal (1 Sam 25,38), befrier en klok og dydig Abigail og fører henne siden til en gudfryktig og kjærlig David. Eller han skynder seg å ta en undertrykt og bedrøvet ektefelle ut av verden, og lar treskallen stå igjen og se etter henne og for sent angre hva han har gjort – især når det ser ut som om all velsignelse er dødd bort med den gudfryktige og uskyldige part, eller når den rettferdige Gud lar den gjenlevende og skyldige komme sammen med en enda verre, som betaler ham dobbelt igjen for det han har forbrutt mot den gudfryktige.

Trøst deg så også i denne ulykken med apostelens kjente trøstord: «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål. Vi har ikke det synlige for øye, men det usynlige» (2 Kor 4,17-18). (*Andre del, 11. preken.*)

Jeg ville slutte denne undervisningen her, hvis jeg ikke holdt det for nødvendig ennå å minne deg om ett og annet som under slike omstendigheter tjener til å bevare din samvittighet.

Vokt deg da for å la deg opprøre over den onde og la harmen få slik overmakt over deg at også du gjør det som er ille (Sal 37,8). Man har dessverre altfor mange eksempler på at ektefeller er blitt ugudelige sammen med de ugudelige. Mange lærer av dem som banner og skjeller, å banne, trette og bites; de blir utålmodige og tennes til vrede, slik at de enten åpenlyst gjengjelder ondt med ondt, skjellsord med skjellsord, hugg med hugg, eller lønnlig og i hjertet banner og ønsker alt ondt over sin ektefelle.

En mann som har en trettekjær og hatefull kvinne eller en lat purk til hustru, slår seg til drikk, spill og lediggang og søker lettsindig selskap, og vil slik fordrive sorgen. En kone som har en ond og hard mann, setter seg ofte fore – især når djevelens sendebud, sladrehankene, kommer til – at hun ikke vil holde et eneste ord tilbake for ham, at hun vil betale ondskap med ondskap, forsømme husholdningen,

la alt gå hulter til bulter, ja ofte til og med sette mannen kniven på strupen og la det komme til det ytterste.

Dette er det samme som å løpe i ilden for å unngå røyken i huset. Da har djevelen vunnet spillet; da går det etter hans hjertes lyst; da faller alt ut til skrekkelig forargelse; da går alt med raske skritt mot timelig og evig fordervelse.

Slik skal ikke du gjøre, du gudelskende hjerte! La deg ikke overvinne av det onde, men overvinn det onde med det gode (Rom 12,21). Det er nok at én av dere går i Satans snarer og i fare for å miste sin arme sjel; du bør ikke med vilje vikle deg inn i det, men med all flid strebe etter å utfri og redde den som er fanget i snaren.

Det hender iblant at en vinstokk, mens den brer seg, kommer til å legge seg ut over en tornebusk og i sin kjente skrøpelighet bruker den til støtte. Men heller ikke den blir derfor en tornebusk; den dekker busken med sine ranker og pryder den med sine ljuvelige druer. Slik må også en gudelskende sjel gjøre som Gud har latt komme sammen med en hard og urimelig ektefelle: den må tildekke og tåle hans feil og brøst, holde fast ved sin gudsfrykt, og vise sin tro og sitt håp til Gud ved kjærlighet og saktmodighet.

Det er ingen kunst å behandle en fredsommelig, god og kjærlig ektefelle med kjærlighet og saktmodighet; det kan også hedninger og tyrkere. Men i dette består de sanne kristnes nåde og kunst, at de kan gjengjelde uvennlighet med saktmodighet, forbannelser og skjellsord med velsignelser og taushet, hat med kjærlighet, hugg og slag med uforandret trofasthet og stadige forbønner.

I slike tilfeller må en gudelskende sjel vel overveie hva den hellige Paulus sier om en troendes ekteskap med en vantro: «Hva vet du, hustru, om du kan frelse din mann? Eller hva vet du, mann, om du kan frelse din hustru?» (1 Kor 7,16).

Meningen kan sees av det foregående, der apostelen foreskriver at den troende ektefelle ikke skal skille seg fra den vantro hvis denne vil bo sammen med ham (v. 12-13). Som grunn oppgir han at den vantro mann er helliget ved den troende hustru, eller den vantro hustru ved den troende mann.

Det vil si: fordi den troende daglig ofrer seg selv og alt han (hun) har til sin Gud, og slik også i sine flittige bønner overgir sin vantro ektefelle til ham og ber om hans (hennes) omvendelse, helliges også den

vantro ved dette. Derfor står det den troende fritt å fortsette samlivet med sin vantro ektefelle, og den troende har ikke grunn til å skille seg fra ham eller henne, men bør vise ham (henne) all kjærlighet og troskap; for, sier han, «Gud kalte oss til fred» (v. 15).

For å gjøre de troende desto villigere til et slikt kjærlig og fredsommelig samliv tilføyer han: «Hva vet du, (troende) hustru, om du kan frelse din mann?» og så videre. Det er som om han ville si: Du bør alltid vise deg vennlig, kjærlig og fredsommelig mot din vantro ektefelle, for du kan ikke vite om ikke Gud av nåde vil omvende ham, vinne ham ved ditt gudfryktige samliv og bruke deg som redskap til å frelse ham.

De lærde skriftutleggere har ved dette ordet merket seg at apostelen her bruker en hebraisk talemåte som snarere bekrefter enn benekter – som når profeten Joel (2,14) sier: «Hvem vet? Han kunne vende om og angre» (den ulykke han har besluttet og truet med å føre over dere), og lignende steder.

Av dette er det klart hva som påligger en gudfryktig sjel som har en ugudelig ektefelle: å bestrebe seg på alle mulige måter for at han kan bli helliget og frelst ved den. Apostelen Peters ord lærer det enda tydeligere: «Likeså skal dere koner underordne dere under deres egne menn, for at også de som er vantro mot Ordet, kan bli vunnet uten ord ved konens livsførsel, når de ser deres rene liv i gudsfrykt» (1 Pet 3,1-2).

Så må da du, o kristne hjerte, for å bevare en god samvittighet også i ditt ulykkelige og sørgelige ekteskap, først og fremst be flittig – ikke med kaldsindig andakt eller bare en og annen gang, men med alvor og utrettelig flid kalle på fredens Gud om at han vil skaffe deg fred, opplyse og omvende din ektefelle og gi ham et annet hjerte; at han vil sette skranker for ekteskapsdjevelen og hans redskaper og rydde alle anledninger til splid av veien.

Likeså må du vise deg slik i hele din ferd at du av Gud og mennesker blir funnet uskyldig i all uenighet. I den hensikt må du ikke bare nøye iaktta den sanne kristendom i alle deler, men også beflitte deg på å være virksom, årvåken, omhyggelig og ulastelig i husholdningen og i deres levevei.

Har din ugudelige ektefelle med grunn bebreidet deg noen forseelse, bør du søke å rette på den, tåle hans feil med saktmodighet og tålmodighet og møte hans uvennlighet med kjærlighet, hans støyen

og husering med saktmodighet, ettergivenhet og taushet, hans ondskap med gudfryktighet.

Hva som utrettes ved dette, lærer mange gamle og nye eksempler oss. Den hellige Augustin har etterlatt oss en vakker beretning om sin gudfryktige mor Monika. Han skriver at hun var blitt gift med en vantro mann, Patricius, og straks fattet det hellige forsett å vinne ham for Herren sin Gud. I den hensikt forkynte hun ikke så mye med ord for ham som med sitt vinnende vesen og sin dydige ferd.

Hans utsvevelser utenfor ekteskapet og den urett som på den måten ble henne til del, tålte hun med slik saktmodighet at hun aldri kranglet med ham om det, men bare ventet at Gud ville vende det til det bedre. Når han var vred på henne, satte hun seg ikke imot ham på noen måte, ikke engang med et ord. Men siden, når hans vrede hadde lagt seg, grep hun anledningen og forklarte ham med sømmelig beskjedenhet hvorfor hun hadde gjort dette eller det, og så videre.

Man sier at det en gang i en fornem by var to brødre, hvorav den ene levde i et meget lykkelig og fredelig ekteskap, den andre derimot i et ulykkelig og ufredelig. Da denne spurte broren hvordan det gikk til at han levde så fredelig og vennskapelig med sin hustru, svarte broren at han slett ikke hadde noen grunn til å trette med henne, for hun omgikkes ham med villig lydighet og yndefull kjærlighet.

Da sa den andre at det ville være forunderlig om det fantes noen kone som i alle ting føyde seg etter sin manns vilje. Han kunne bare prøve henne på ett eller annet, så skulle han nok finne det annerledes. Han foreslo ham flere måter å prøve henne på, hvorav jeg for å unngå vidløftighet bare vil nevne én.

Da mannen en gang kom hjem, fant han sin gudfryktige hustru i gang med vasken, og sa til henne at det deilige været hadde gitt ham lyst til å ta en spasertur utenfor byporten; hun måtte gjøre seg ferdig og bli med. Hertil var hun straks villig, forlot arbeidet og kledde seg i all hast. Deres eneste lille sønn, som de hadde fra sitt kyske ekteskap, ba moren om at de ville ta ham med; men hun henviste ham til faren, som også innvilget ham denne gunst.

Da de kom ut i det fri og gikk langs en bakkeskråning som en kilde rislet ned over, sa mannen: «Nei, se hvordan kilden renner oppover bakken!» Den fornuftige hustruen tidde helt stille til denne uforstandige talen. Mannen, som trodde hun ikke hadde hørt det, gjentok det

en gang til, og da hun igjen tidde stille, en tredje gang. Da moren likevel ikke svarte, utbrøt gutten: «Kjære far, vannet renner jo nedover og ikke oppover bakken.» Men moren ga ham en mild ørefik og sa: «Fy, skal du si din far imot?»

Mannen undret seg over henne og åpenbarte for henne hvordan han hadde latt seg forlede av sin bror til å sette henne på prøve. Men siden han nå var blitt enda mer overbevist om hennes dyd og klokskap enn før, ville han derfor elske henne desto høyere alle sine livs dager, og så videre.

Slik fortelles det også om en gudfryktig sjel som hadde fått en uforstandig mann, at da hun en gang uforskyldt ble ille behandlet av ham, tok hun flukten opp på loftet og ble der en stund.

Da mannen til slutt gikk etter henne for å se hva hun gjorde, fant han henne på kne, der hun under mange tårer ba om at Gud ikke ville tilregne hennes ektefelle den urett og skam han hadde påført henne; at han av nåde ville tilgi ham denne og alle hans andre synder, skjenke ham et fornuftig, kjærlig og fredselskende hjerte, men henne saktmodighet, tålmodighet og trøst, og til slutt frelse dem begge og gjøre dem salige.

Da mannen hørte dette, kunne han ikke holde tårene tilbake. Han gikk bort til henne, omfavnet henne, ba henne tilgi ham hans urett og lovte at han for fremtiden aldri mer skulle fornærme henne, og det holdt han også.

O, hvor salig er ikke den kone som på slik måte omvender en synder fra hans villfarne vei og frelser en sjel fra døden! (Jak 5,20). Men sett også at hun ikke utretter noe, men må bære sitt kors til enden – da er likevel hennes tårer, sukk og bønner ikke spilt; for i himmelen skal hun høste glede både av dem og av sin gudfryktige ferd og kristne tålmodighet.

Men nå vender jeg meg til andre bekymrede hjerter, hvorav ett sier: «Dessverre lever jeg i et ufruktbart ekteskap og har ingen barn,» og så videre. Jeg svarer kort at det ikke uten grunn forekommer meg underlig at en gudfryktig sjel kan være bedrøvet over dette. De barn Gud skjenker kristne ektefolk, fører jo med seg mye arbeid og besvær, mye nattevåking, mye fortred, mange bekymringer, de byrder som hører til oppdragelsen, og framfor alt frykt for at de ikke skal utvikle seg vel, og et stort ansvar for Gud.

Den navnkundige kirkelærer Krysostomos kaller barna et stort depositum, et kostbart betrodd gods, og ikke uten grunn; for likesom en prest må avlegge regnskap for de sjeler som er ham betrodd, slik vil også Gud kreve barnas sjeler av foreldrenes hender. Luther sier med stor omtanke: «Jeg antar at blant de utvortes synder er det ingen som verden er mer tynget av for Gud, eller som fortjener en så gruelig straff, som den som begås mot barna ved at de ikke blir vel oppdratt.»

Vil du da, min medkristen, når du betenker deg rett, være misfornøyd og sørge og gremme deg over at Gud har spart og fritatt deg for mange sorger, mye besvær og arbeid, for den tunge og bekymringsfulle barneoppdragelse og et så stort ansvar? Vil du besvære deg over at han ikke har tynget deg med et så kostbart betrodd gods, som har så mye på seg? Du mener kanskje at hvis Gud bare ville skjenke deg den ønskede livsfrukt, skulle du nok være årvåken og flittig i oppdragelsen og innrette deg som du burde.

Men betenk likevel i hvilke elendige, sørgelige og grufulle tider vi lever, vi som verdens ende er kommet til! Hvor mye strev koster det ikke å bevare seg ubesmittet av verden og frelse sin sjel blant så mange og fryktelige forargelser, under en slik ugudelighet, urettferdighet og ondskap som tar overhånd, og i den forfalne tilstand kirken befinner seg i!

Jeg vet, du gudfryktige hjerte, at du ofte overfalles av frykt og beven når du tenker på dette, og at du blir engstelig og redd for din salighet. Har du da grunn til å besvære deg over at din Gud ikke har skjenket deg barn, hvis sjeler du måtte våke over? Eller må du ikke snarere takke ham inderlig for det?

Når noen skal reise en lang og farlig vei, er uten tvil den bedre faren som er alene og bare har seg selv å sørge for, enn den som fører med seg sin kone, sine barn og tjenestefolk.

Da Jakob kom tilbake fra Mesopotamia og fikk vite at hans vrede bror drog ham i møte med fire hundre mann, ble han meget forferdet og engstelig, ikke så mye for sin egen skyld som på grunn av det store følget av hustruer og barn han hadde med seg. «Jeg ber deg», sier han, «fri meg fra min brors hånd, fra Esaus hånd! For jeg er redd for ham, at han skal komme og slå i hjel meg og mine, både mor og barn» (1 Mos 32,7.11).

Så mye mer er dette tilfellet på dette livets møysommelige og farlige pilegrimsferd. En sann kristen som er alene, er med rette bekymret for hvordan han skal komme fram og nå målet for sin tro, sjelens frelse. Hvor mye mer da den som har sine kjære om seg i større tall og gjerne ville sørge for og bevare dem, ikke bare i dette liv, men også for himmelen, og som ser i Ånden at faren er så stor og fiendenes angrep og etterstrebelser så heftige og mangfoldige.

Tro for visst, min medkristen, at de gudfryktige ved tanken på dette ofte sukker og sier: «Salige er de ufruktbare, de morsliv som ikke har født, og de bryst som ikke har gitt die» (Luk 23,29).

Men sett at vi lot dette ligge, eller at vi kunne gjøre oss sikker forhåpning om at vi, om vi fikk barn, ville oppdra dem gudfryktig og en gang kunne fremstille dem sammen med oss for Gud og si: «Se, Herre, her er jeg og de barn som du har gitt meg» (Jes 8,18) – så burde det likevel være langt fra oss å begjære noe som vår himmelske Far har funnet det betenkelig å gi oss.

«Se, barn er en gave fra Herren, livsfrukt er en lønn,» sier den kongelige profet (Sal 127,3). Det er Gud som gir barn eller ikke gir dem, alt etter sitt behag (1 Mos 30,2). Skulle da du få din vilje, min medkristen, men Gud ikke få sin? Eller tør du be ham om at han i sitt råd skal rette seg etter ditt sinn?

Om et lønnetre som ikke bærer frukt, men bare yter en behagelig skygge med sitt brede grønne løv, kunne tale – ville det da klage over sin Skaper fordi han ikke har gjort det rikt på frukt som andre trær? Nei, aldri!

Og du, gudelskende sjel, skulle ville sørge over din himmelske Fars vilje fordi han ikke har velsignet deg med livsfrukt som andre? Har han ikke frie hender her? Eller har du fått et særskilt løfte av ham som binder ham? Eller har du gjort ham en velgjerning som han på ditt forlangende skulle gjengjelde?

Du vet jo vel at Guds vilje og rådslutning alltid er god og hellig, men din for det meste kjødelig, syndig og farlig. Skulle du da ville ha din vilje fram og kreve at Gud skal rette seg etter den? Har Den Høyeste ikke gitt deg barn, så har han funnet det godt til sin ære og ditt vel; vil du da understå deg å forbedre dette gode skjønn?

Ti stille, min medkristen, og takk Gud for at han har gjort reisen gjennom denne tåredal så lett for deg og ikke har gitt deg noe stort følge som du måtte sørge for legemlig og åndelig.

Du vil si: «Jeg begjærer ikke noe mot min Guds hellige og gode vilje; men jeg ber og roper til ham om denne gave. Det er ikke mer å bebreide meg enn Abraham, som da Herren sa til ham: ‹Jeg er ditt skjold. Din lønn skal være meget stor›, svarte: ‹Å Herre Herre, hva vil du gi meg? Jeg går jo barnløs bort› (1 Mos 15,1-2). Riktignok har heller ikke jeg fått noe særskilt løfte som skulle forplikte Herren til å gi meg barn; men jeg har det alminnelige, at han vil høre min bønn og gi meg mitt hjertes begjær (Sal 37,4; 91,15).»

Jeg svarer: Gud tillater nok at vi åpenbarer våre ønsker for ham, selv i timelige ting, og taler dristig til ham som kjære barn til sin kjære Far. Men hans barn vet alle godt å underordne sin egen vilje under hans, og har lært av sin Jesus at de skal gjøre dette i kristen overlatelse til sin kjære Fars hellige godtbefinnende. Slutten på deres bønn om en timelig gave er alltid: «Min Far, ikke som jeg vil, bare som du vil!» (Matt 26,39).

«Én ting har jeg bedt Herren om, det søker jeg etter» (Sal 27,4); men skulle det ikke behage ham, eller han ikke finne det tjenlig for meg, så vil jeg gjerne oppgi mitt ønske og i alle ting være tilfreds med hans vilje.

Når Guds barn ber om noe, og han sier: «La det nå være nok! Tal ikke mer til meg om dette» (5 Mos 3,26), slik han fordum sa til sin tjener Moses, da tier de stille og lar ham rå – særlig fordi Guds løfter om bønnhørelse ikke skal forstås annerledes enn med denne begrensning: dersom vi ber om noe etter hans vilje, til hans ære, til vårt beste (1 Joh 5,14).

Når vi nå stadig og alltid ber ham om noe, og han ikke hører oss, kan vi trygt slutte at vår bønn ikke er etter hans vilje, og at vi ikke bør komme fram med den flere ganger.

Du kunne imidlertid fortsatt si: «Men jeg har mine len og andre godser som min Gud har velsignet meg med, og det gjør meg vondt at jeg skal etterlate dem til fremmede eller til utakknemlige slektninger.»

Det var bedre, min bror, at du ikke talte slik, for denne talen smaker sterkt av kjøtt og blod. For det første sømmer det seg ikke for deg,

som før sagt, å innvende noe mot Guds hellige råd og vilje, siden han ved å nekte deg barn tydelig nok viser at han som øverste lensherre har besluttet å gi dine lensgodser til andre.

Fratar Gud en kristen i hans levende live alt hans gods og gir det til hans verste fiende, bør han være vel fornøyd og gjerne unne ham det, som Tauler et sted meget riktig sier; hvor mye mer da når Gud først etter hans død lar det komme i fremmede hender! (*Lensgods: familiegods som alltid blir i familien og ikke kan overdras til andre så lenge noen av familien er igjen.*)

Når Gud ved en salig avskjed frir vår sjel fra all ond gjerning og frelser den inn i sitt himmelske rike, skulle den da se seg om etter verden og bekymre seg om hvem som tar dens forgjengelige goder i besittelse? Uten tvil like lite som Elia, da han i stormen for opp til himmelen, bekymret seg om kappen sin som falt av ham.

Hva skulle den bry seg om verdens tiggersmuler, når den er funnet verdig til å sitte ved det himmelske kongebord? Hva skulle den bry seg om hvem den lille del av jorden som den en tid har hatt i bruk og besittelse, tilfaller etter dens bortgang, når den har fått himmelen med all dens salighet i eie?

Er da arvingene og etterfølgerne ugudelige og utakknemlige, har man større grunn til å be til Gud for dem om at han vil omvende dem, enn til å være misunnelig på dem og misunne dem det som ikke lenger er oss til noen nytte. Men kanskje er de gudfryktige, eller blir det etter vår død; hvorfor skulle vi da gjøre oss noen bekymring over at de for en stund kommer til å besitte de godser som en tid var oss forlenet, selv om besitterne ikke er kommet av vårt kjøtt og blod?

Og hva annet gods angår, som vi har fri rådighet over slik at vi kan gjøre med det hva vi vil, behøver du, o kristne hjerte, forhåpentlig ikke å betenke deg og rådslå lenge om hvem du skal etterlate det til fordi du ingen barn har. Kanskje har du fattige, men gudfryktige slektninger som trenger deg og som du ikke med god samvittighet kan gå forbi. Eller har du ingen slike, så betenk at alle kristne er én himmelsk Fars barn og i Kristus Jesus brødre og søstre, og at de på grunn av hans blod som er utgytt for dem alle, med full rett kalles blodsforvante.

Se deg om blant dem og velg deg gudfryktige og dydige hjerter til barn; sørg for at de blir godt oppdratt og, så langt det er mulig, vel

forsørget. Noen steder er det opprettet såkalte vaisenhus, der mange fattige barn blir gudfryktig og prisverdig oppdratt. Bor du på et slikt sted, kan du lett skaffe deg barn som du godt kan etterlate din formue til. Lever du derimot på et annet sted der slike stiftelser ikke finnes, så overvei vel hva du har å gjøre.

Så mye er visst at kristenhetens nåværende skrøpelige tilstand for det meste kommer av dårlig barnetukt og forsømmelse av ungdommen. Et middel til å rå bot på dette onde kunne blant annet også være at formuende folk, især de som ikke hadde barn, opprettet slike stiftelser der fattige og onde foreldres barn kunne få sitt underhold og samtidig bli undervist i lesning, bønn og andre gudfryktighetsøvelser, slik at øvrigheten kunne ta dem fra foreldrene og la dem oppdra kristelig etter deres dåpspakt.

Riktignok var det ikke mer enn rimelig at foreldre som har sunne lemmer og er arbeidsdyktige, ved øvrighetens tvang ble holdt til å betale en viss sum til en kasse beregnet på dette, i stedet for det de om morgenen sløser bort på overflødig brennevin eller om søndagen og andre tider heller ned gjennom strupen i drikkelag, så byrden ved barnas oppdragelse ikke bare skulle hvile på fellesskapet.

Det kunne også settes fram andre forslag til hvordan man uten særlig strev og besvær for samfunnet kunne skaffe midler til en god oppdragelse for de fattige barn hvis foreldre ikke vil eller kan oppdra dem gudfryktig og holde dem til skole- og kirkegang.

Men siden godkjenning og gjennomføring av slike forslag i vår tids tøylesløse og sorgløse verden, der all kristelig nidkjærhet nesten er utslokket, er mer å ønske enn å håpe, er det best at du, min medkristen, og dine like, som Gud riktignok har velsignet med gods, men ikke med barn, gjør så mye dere kan for denne høyst nødvendige sak, og erklærer de forlatte, fattige og elendige barn, som ellers ville få en dårlig oppdragelse, for deres barn og arvinger.

Jeg må tilstå at jeg ofte gjør meg sørgelige betraktninger over denne saken, siden jeg ikke vet noe middel eller råd til å redde ugudelige foreldres døpte barn og bevare dem for forargelse og forførelse og for den fordervelse som følger. Hjertet blør i en når man ofte i brakkene og på gatene ser en mengde soldatbarn og andre fattige folks barn samlet, som enten slett ikke eller i alle fall meget dårlig blir undervist om sin dåpspakt og hele kristendommen, for foreldrene forstår selv

ikke slike åndelige og guddommelige ting og bekymrer seg ikke om dem, og kan derfor ikke lære barna dem.

Sier man til dem at de bør sende barna på skolen og la andre undervise dem, får man til svar: «Herre, jeg er en fattig musketer, en fattig arbeidsmann; jeg har ikke råd til det.» Vil man holde fram for dem at de mangen gang drikker opp mer enn det som skulle til for å holde barna i skole, betyr og utretter det ingenting hos dem, fordi de svever i den villfarelse at fyll er en av de største fornøyelser her i verden.

Her må nå enhver som har en gnist av kristen kjærlighet i sitt hjerte, overveie og overlegge om vi ikke alle er skyldige til å råde, hjelpe og bidra til at slike arme sjeler kan frelses fra døden! (*Brakke: soldatbolig.*)

Jeg vet riktignok at det flere steder, især i store byer, er bestemt og testamentert anselige stipendier og midler av kristne og gavmilde hjerter til støtte for den studerende ungdom. Jeg priser deres hellige og gudfryktige hensikt og roser den gode gjerning de av kjærlighet til Gud og til etterkommerne i troen har gjort. Jeg ønsker heller ikke noe inderligere enn at slike stiftelser i samsvar med Guds ord og stifternes mening alltid må bli styrt med god samvittighet, troskap og redelighet, og at de må bli brukt så forsiktig og godt som mulig.

Men dette ønsker og attrår jeg av hjertet: at Gud vil vekke opp gavmilde, gudfryktige og formuende mennesker som vil sørge ikke bare for den studerende, men også for den omflakkende, forsømte og dårlig oppdratte, fattige ungdom, og overveie hvordan den kan hjelpes til en kristelig og gudfryktig oppdragelse. Her var det anledning til å gjøre Gud en tjeneste.

Her var det tid til å overveie vår Frelsers ord: «Den som tar imot ett slikt lite barn for mitt navns skyld, tar imot meg» (Matt 18,5), og hans apostels: «Du skal pålegge dem som er rike i denne verden, […] at de skal gjøre det gode, være rike på gode gjerninger, være gavmilde og gjerne dele med andre. Slik samler de seg en skatt og legger en god grunnvoll for fremtiden, for at de kan gripe det sanne livet» (1 Tim 6,17 ff.).

Sannelig, jeg vet snart sagt ikke om noen annen gudfryktig stiftelse kunne sammenlignes med denne eller foretrekkes framfor den. (*Stipendier: pengemidler som er bestemt til støtte for studerende eller kunstnere.*)

Den gamle Jakob Wimpfeling, fordum prest i Speyer og professor i Heidelberg, pleide å be slik: «Jesus, du mellommann, vær meg arme synder nådig, jeg som er en elsker av det almene vel, av de kristnes enighet, av den hellige Skrift og av at ungdommen blir rett oppdratt!» Å, Gud unne oss mange elskere, mange nidkjære fremmere av disse tingene!

Et gudelskende hjerte kunne imidlertid her innvende: «Jeg har ingen stor formue til overs; om jeg også ville bruke alt jeg eier til en slik gudfryktig stiftelse, ville det likevel forslå lite.» Men, min medkristen, betenk at av mange små bekker blir det en stor å. Vil du med et troende, kjærlig og enfoldig hjerte gjøre begynnelsen, skal kanskje andre følge ditt eksempel og øke ditt bidrag.

Dog skal du også vel overveie dette forslag: Om noen etterlot seg et hus som årlig innbrakte, om enn bare tyve daler i leie, eller et jordstykke som årlig ga tolv skjepper i forpaktningsavgift, og han bestemte at halvparten av leien skulle brukes til å holde huset i beboelig stand og den andre halvparten til ungdommen, eller at kornavgiften udelt skulle komme den døpte fattige ungdom til gode og i den hensikt årlig innbetales til presten – eller, hvis det var to, til dem begge – som skulle forpliktes, under tap av Guds nåde og i samsvar med en nidkjær kristenkjærlighets krav, til å bruke den til bedre oppdragelse av fattige barn, til å holde dem i skole og veilede dem til gudsfrykt, så kunne allerede noen barn bli hjulpet med det. Og hvor vakker og velsignet ville ikke en slik stiftelse være! På denne måten kunne man grunnlegge et stadig velsignet ettermæle.

Om Absalom fortelles det at fordi han ingen barn hadde, reiste han seg en støtte, som han kalte opp etter sitt navn og som skulle bevare minnet om navnet hans (2 Sam 18,18). Det var imidlertid også en av hans dårskaper at han riktignok reiste seg selv et prektig minnesmerke, men skjendet det med sine skammelige handlinger og sitt ugudelige liv.

Den som ingen barn har og vil sette seg et minnesmerke her i verden, kan på den foreslåtte måte her og der reise seg levende støtter i de fattige barn, med kunnskapen om Gud og hans Sønn Jesus Kristus som innskrift og prydet med gudfryktig undervisning; så skal han få et minnesmerke som varer evig.

Men jeg må gå videre i drøftelsen av de troende sjelers bekymringer. En av dem vil kanskje si: «Gud har riktignok velsignet mitt kyske ekteskap og skjenket meg kjære barn; men han har igjen tatt dem alle fra meg og latt meg bli igjen, ensom og bedrøvet her i verden, så jeg må tro at han ikke akter meg verdig til å oppdra et barn til hans ære, og at han ikke vil at mitt navn skal huskes her i verden,» og så videre.

For å svare på dette vil det være nødvendig først å gi en forklaring på forskjellen mellom den rent naturlige kjærlighet foreldre har til sine barn, og den som er helliget og behersket av Guds Ånd og nåde. Det kan være meget nyttig og tjenlig til undervisning og trøst for gudfryktige foreldre, og kaster mye lys over den saken vi her handler om.

Man må da merke seg at Gud i naturen har lagt ned en sterk og inderlig hengivenhet for barna, som er høyst nødvendig for å opprettholde menneskeslekten, og i den har han samtidig på en måte fremstilt og avbildet sin guddommelige godhet og kjærlighet til menneskene. Denne kjærligheten finnes også hos de vantro og ugjenfødte, og hvor den er tillukket, er det et tydelig bevis på at Satan hersker mektig der.

Slik er det for eksempel når de hedenske kinesere (som ellers regner seg for klokere enn andre folkeslag) drukner sine kjøttelige barn straks etter fødselen, især døtrene, hvis de frykter at de ikke skal ha råd til å oppdra dem godt og standsmessig; eller når en ugudelig mor blant de kristne myrder sitt eget barn, avlet i vanære, for å unngå den timelige skam og skjensel; eller når en samvittighetsløs far fråtser og drikker og sløser bort alt han tjener og kan komme over, selv om hans kone og barn må lide nød.

Hos slike folk, sier jeg, hersker en sann djevelsk ondskap, for de er blitt verre enn de fornuftløse dyr, som etter naturens drift av all evne søker å forsørge og holde i live sine unger.

Kristendommen og nåden opphever ikke denne naturlige kjærlighet til barna hos de troende, men helliger, begrenser, behersker og renser den fra den urenhet som siden syndefallet henger ved den. Den gjør at de troende riktignok elsker sine barn, men i Gud, etter Gud og for Gud. Det er derfor en stor forskjell mellom en ugjenfødt fars kjærlighet, selv om den er aldri så stor og usedvanlig, og en troendes og gudelskendes, likesom det i den gamle pakt var forskjell mellom

den alminnelige ild som prestene brukte til sin nødtørft, og offerilden som brant dag og natt på Herrens alter.

For å fremstille dette noe tydeligere – det er en sak av stor viktighet, men likevel kanskje nesten ukjent for de fleste kristne i vår tid – ber jeg deg, du kristne far (mor), betenke at ditt barn riktignok i mange henseender er likt en vantros barn. Det fødes og oppdras, likesom det andre, med strev og arbeid; det vokser og tiltar etter hvert; det dier, eter, drikker, sover, ler, gråter, leker og er underkastet dette livets omskiftelser, og så videre.

Men likevel har det også i mangt og meget et stort fortrinn framfor det andre. For det fødes i Guds kirke, i den guddommelige nådes alminnelige omfang, som Guds folk fremfor andre folk er omsluttet av, og har midlene til Guds pakt, til gjenfødelsen, til samfunnet med Kristus og hans hellige meget nær for hånden. Det er avlet av kristne foreldre som ikke bare før, under og etter fødselen i inderlige bønner trofast anbefaler, helliger og ofrer det til Gud, men også skynder seg med det til den hellige dåp, hvor det blir gjenfødt av vann og Ånd, opptatt i Guds nådepakt og innlemmet i Herren Jesus og hans menighet.

På samme måte som det her, om jeg så må si, skjer en tilføyelse til barnets natur, nemlig nåden, som helliger, renser, forandrer og behersker naturen, må også foreldrenes naturlige kjærlighet få en tilføyelse, så de ikke lenger bare elsker sitt barn, men elsker det hellig og kristelig; ikke bare som sitt barn, men også som Guds barn.

De må betenke ikke bare hva barnet etter naturen har fra dem, men også hva det etter nåden har fra Gud: at det nå ikke bare er et kristenbarn, men også et kristelig barn, som i dåpen er erklært for og tatt imot som Guds barn, en Jesu Kristi bror og et tempel for Den Hellige Ånd; som nå ikke bare har legeme og sjel, men også et helliget legeme og en helliget sjel; som nå ikke bare lever det naturlige, men også det åndelige og guddommelige liv i Kristus ved troen.

Dets eting, drikking, søvn, lek, gråt og latter er helliget i Kristus, med hvem det er forent. Det må vokse, ikke bare i alder og i legemets og sjelens krefter, men også i åndens og troens. Dets rikdom, ære, pryd, lykke og velferd består nå ikke lenger i det timelige og forgjengelige, men fremfor alt i det åndelige, himmelske og evige.

Alt dette har foreldrenes hellige kjærlighet omhyggelig for øye, og søker framfor alt å befeste, bevare og opprettholde sitt barn i denne nådestand. Den tilegner seg ikke selv den eneste og største rett til barnet, men vet at den tilkommer deres Gud. Den ser på det som et gods betrodd fra himmelen, og er rede til å beholde det i sin varetekt – eller, om det blir krevd tilbake, villig å gi det fra seg, og så videre.

Legg nøye merke til denne forskjellen, du gudelskende hjerte. En naturlig far elsker barnet sitt som et menneske, utsprunget av hans blod, som en frukt av hans kjød og legeme, som hans bilde; det gjør en kristen far også. Men han gjør noe mer: han elsker det i tillegg som et menneskebarn født av Gud, bestenkt med Jesu blod og prydet med hans rettferdighet, og som er fornyet og daglig fornyes til Guds bilde ved Den Hellige Ånd.

En naturlig far elsker mest det barnet som ligner ham selv mest i legeme og sinn; en kristen far elsker mest det som ligner Herren Jesus mest, og hos hvilket han merker mest av det åndelige og guddommelige liv. En naturlig far sørger for barnets underhold, mat, klær og oppdragelse i timelige og verdslige ting; en kristen far sørger mest for den åndelige føden og for at troen holdes ved like, så barnet kan bevare dåpsklærne ubesmittet, vandre i hellig prydelse og bli opplært og undervist til himlenes rike.

En naturlig far arbeider, samler og sparer til barna for å skaffe dem en skatt her på jorden og etterlate dem vel forsørget og rike i denne verden. En kristen far streber også etter å forsørge sine egne så langt det er mulig og kan skje med god samvittighet; han går sparsommelig med det Gud har unt ham og lar det gå uforminsket videre til dem, slik også Abraham og andre hellige patriarker gjorde. Men han legger ingen stor vekt på det: han er verken trygg og glad når han har mye, eller særlig bekymret når han har lite.

Han vet godt at hans egne er best forsørget når de er under Guds omsorg, og at den sikreste og beste skatt er Guds nåde og velsignelse. Derfor innprenter han dem nøye at de ikke skal forlate seg på noe timelig og forgjengelig gods, men alene stole på Gud og hans miskunn; at de ikke skal henge hjertet på det jordiske, men først og fremst søke det himmelske og evige; og at gudsfrykt er nyttig til alt, siden den har løfte både for dette livet og for det som kommer.

Han ber dessuten stadig og inderlig for dem og gjør etter evne godt mot de fattige, med et enfoldig, glad og villig hjerte; for han vet at foreldrenes troende bønner, tårer og sukk og gavmilde almisser pleier å være bedre for barna enn mye sammengnidd og sammenskrapt gods.

En naturlig far lar snart barna merke og vite at han har midler og at de er en velstående manns barn. Han behandler dem bløtaktig med hensyn til klær, mat, drikke og alt annet; de må æres og ikke ses surt på av tjenerskapet eller noen annen; de må få sin vilje; de må lære å sette høy pris på timelig gods, og så videre.

En kristen far derimot lar ikke barna vite at han er rik. Han behandler dem med hensyn til klær og andre fornødenheter slik at den fordervede natur ikke styrkes og tennes, men tvert imot svekkes og holdes nede. Han ser her ikke på formuen sin, men på samvittigheten og på barnas åndelige vel.

Han tåler ingen frekkhet, intet hovmod, ingen innbilskhet hos dem, og han tillater ikke at de behandler tjenerskapet eller noen annen med forakt. Han sier dem at Gud støter de mektige ned fra tronene og opphøyer de ringe, at han fyller de sultne med gode gaver og sender de rike tomhendte bort. Han lærer dem at en gudfryktig visergutt er langt å foretrekke for en rik manns ugudelige sønn, og at dydens pryd, tårene, sukkene, barnekåret hos Gud og samfunnet med Kristus er langt ypperligere enn all verdens prakt, moter, perler, edelstener, kjeder, ringer og klær.

En naturlig far legger vinn på å grunnfeste og sikre barnas lykke og velgang med et rikt giftermål, med forfremmelse og annet. En kristen far gjør også dette så langt han med god samvittighet kan; men først og fremst overgir han de sine, fra sjelens innerste, til Guds faderlige omsorg, styrelse, forfremmelse og forsørgelse, og sukker ofte: «Kom meg (og mine) i hu, min Gud, og regn meg dette til gode!» (Neh 13,31). Hans største glede er å se dem viet til Kristus og fylt av det hellige forsett å tjene Gud og nesten villig og trofast.

En naturlig far er som en ravn, som nærer ungene så lenge de ikke kan ernære seg selv, men siden jager dem bort eller viser dem hvordan de her og der kan lete opp et åtsel på jorden og holde livet oppe.

En kristen far er derimot som en ørn, som ikke bare bygger reir på en høy klippe og nærer ungene, men også lærer dem å stirre uavvendt på solen; ja, han tar dem på sine vinger og fører dem opp til himmelen.

Han er som en lerke, som ikke bare viser ungene hvordan de skal finne føde på jorden, men også svinge seg opp mot himmelen og synge en sang for alle tings skaper.

Kort sagt: en naturlig far elsker barnet bare med en kjødelig, jordisk og timelig kjærlighet, som ikke rekker ut over det timeliges grenser; en kristen far derimot med en åndelig, himmelsk og evig kjærlighet, som langt overgår verden og er rettet mot evigheten. Den salige evighet er midtpunktet for alle hans tanker, all hans lengsel og alle hans planer for seg selv og de sine; og jo vissere han kan være på den, for seg selv og dem, desto gladere og roligere føler han seg.

Nå forstår dere nok, kristne og gudelskende foreldre, hva hele denne talen min sikter mot: å lære og undervise dere trøsterikt om hvordan dere rett skal forholde dere når dere mister barna, og hvordan dere kan lindre og berolige deres bedrøvede hjerter. Dere har jo uten tvil ikke bare elsket barna med en naturlig, men også og aller mest med en kristen og hellig kjærlighet. Men denne, som vi utførlig har vist, er først og fremst rettet mot Gud, mot hans hellige vilje, mot barnas åndelige velgang og deres evige salighet.

Siden dere nå ikke bare ser Guds hellige og gode vilje av utfallet, men i troen også er forvisset om at barna deres virkelig alt har oppnådd og nyter den salighet dere ønsket og håpet på, må dere innrømme at det ikke sømmer seg for dere å la sorgen få fritt spillerom, likesom hedningene, som ikke har håp. Jeg vil ikke utslette eller oppheve den naturlige kjærlighet som Gud selv har lagt i hjertene deres, men bare minne dere om at den må dempes og beherskes av den kristne kjærlighet.

Dere har ikke bare elsket barna som deres egne, men fremfor alt i Gud og til Gud, som hans barn, de han har tatt imot i Kristus Jesus. Dere har aldri tatt dere større og bedre rett til dem enn Gud har; dere har heller ikke ment at barnas velferd bare bestod i verden og dens forgjengelige herlighet, men først og fremst i åndelige og himmelske ting; dere har ikke innbilt dere at dere kunne sørge bedre for barna enn Gud.

Fra unnfangelsen av og da de kom inn i verden, har dere viet dem til Herren, og hver dag i bønnen har dere stilt dem fram for ham og ofret dem til ham med den ydmyke bønn at han ville gjøre dem til redskaper for sin nåde og ære og kar for sin barmhjertighet.

Dere har fremfor alt ønsket å se dem i den tilstand hvor de ville være Gud og dere mest til behag, best beskjermet mot verdens forargelige ondskap og Satans makt og list, og mest forvisset om sin salighet, og så videre. Tenk etter om ikke ønskene deres er oppfylt, og om dere ikke vet barna deres i en slik tilstand som deres gudfryktige hjerter kan begjære!

Gud har ikke tatt bort deres barn, ja, sine barn, av hat, men av kjærlighet. Han har med ett fridd dem fra alle kjødets syndige lokkelser, fra verdens forargelser, farer og trengsler, fra djevelens listige angrep og etterstrebelser. Han har for evig gjort dem og dere visse om deres lyksalighet og tatt dem i forvaring slik at all bekymring nå er overflødig; ingen fiendtlig eller vennlig verden, ingen djevel, ingen død, intet helvete kan mer angripe, skade eller drive dem bort.

Han har ført dem over fra synd til rettferdighet, fra skrøpelighet til fullkommenhet, fra mangel til overflod, fra uro til ro, fra uvær til blikkstille, fra sorg til glede, fra verden til himmelen, fra døden til livet. Si meg da: hva har dere å sørge og klage over?

Ville det ikke være underlig og usømmelig om vi, mens vi på dette møysommelige og bedrøvelige livs pilegrimsferd daglig sukker under syndens og elendighetens byrde – mens vi på verdens angsthav stadig kastes om og skremmes av trengslers, sorgers, strev og motgangs vinder og bølger, og ofte ber inderlig til Gud at han snart vil fri oss fra all ond gjerning og frelse oss inn i sitt himmelske rike og vårt rette fedreland – ville det da ikke være underlig og usømmelig om vi ville sørge over at han tidlig har tatt barna våre bort fra all angst og ført dem til evig fred, til himmelens glede og dens stille, rolige steder?

Skulle det være vår glede at barna våre ennå var hos oss i all slags nød og fare, og vår bedrøvelse å se dem utfridd av all nød og fare og overført til den evige salighet?

Se her, mine kjære, hvor urimelig det er at kristne foreldre gremmer seg over sine gudfryktige barns salige bortgang! Bør man sørge over dem som enhver grunn til sorg er tatt fra, og som ikke lenger vet av noen trengsel? Bør man gråte over dem hvis øyne Gud har tørket for hver tåre, og som han evig lar drikke av himmelens gledesvin?

Si meg, kristne foreldre: Om en rik og mektig fyrste hadde tatt barna deres fra dere og lot dem behandle, oppdra, kle og forsørge fyrstelig sammen med sine egne barn, ville dere sørge over det? Jeg

tror ikke det. Og likevel kan vi ikke la være å sørge når Himmelfyrsten Jesus tar dem bort og forsørger dem sammen med sine utvalgte engler og venner i himmelen – når de, prydet med evig klarhet, står foran ham og nyter hans herlighet! De er salige, og vi gråter over dem; de jubler, og vi sukker; de priser Gud med glede, og vi tør klage over ham med bedrøvelse!

Å syndige hjerte! Hvor lenge skal Gud holde fram for deg så mange løfter, så mange forsikringer om sin evige kjærlighet og sin faderlige, gode mening, og du vil likevel ikke lytte til ham! Hvor lenge skal han vise deg den åpne himmel og sin herlighet, og du vil ikke engang se rett opp mot den, men stadig henge med hodet i sorg og bedrøvelse!

Hvor lenge skal han la tale til deg og preke for deg om sin nådige, gode vilje, sitt hellige, vise råd, sin kjærlige styrelse og sin faderlige omsorg for deg og de dine, og stadfeste sitt ord med gjerning, og du vil likevel ikke tro det og trøstig forlate deg på det! Hvor lenge vil du gråte over det Gud gjør, som om det ikke var vel gjort? Hvor lenge vil du driste deg til å rette på hans bestemmelser og mislike det han har behag i?

Om Jakob leser vi at han lenge sørget over sønnen Josef, og at alle hans sønner og døtre forgjeves søkte å trøste ham. For han var av den mening at dette kjære barnet var revet i hjel av et vilt dyr, siden hans onde og svikefulle sønner hadde sendt ham kappen, tilsmusset med blod (1 Mos 37,31 ff.). Men om Herren hadde åpenbart ham at Josef riktignok etter hans styrelse var blitt bortført og solgt som trell, men nå var på den vei og de trinn som ifølge drømmene han hadde hatt, skulle føre ham til høye æresposter, ville han lett ha gitt seg til ro.

Nå er riktignok alle deres kjære barn borte fra deres øyne og hender; men dere har den forvissning om deres Gud at intet vilt dyr har oppslukt dem, men at en mild og salig død har brakt dem inn på den vei som fører til den himmelske herlighet, som de også med hensyn til sjelen virkelig alt har nådd. Vil dere likevel ikke slutte å sørge over dem?

Til kongens mann, hvis sønn lå syk i Kapernaum, sa Herren da han med bedrøvet hjerte ba om hurtig hjelp: «Gå hjem, din sønn lever!» Og evangelisten tilføyer: «Mannen trodde det ordet Jesus sa til ham, og gikk» (Joh 4,50).

Den ypperlige lærer i vår kirke, dr. Martin Chemnitz, merker seg at da Herren sa dette ordet til ham og han la i vei hjem, var det ennå fire timer igjen av dagen. Hadde han villet skynde seg og reise fort, slik engstelige mennesker gjør, kunne han derfor ennå om kvelden ha vært hjemme og selv sett hvordan det sto til med sønnen, særlig om han hadde tatt et par timer av kvelden til hjelp.

Dette gjorde han imidlertid ikke, men reiste helt langsomt, tok seg god tid og ble over natten underveis, slik at tjenerne hans først neste dag møtte ham med det gledelige budskap. Og det kom av, sier Chemnitz, at han fullt og fast trodde Herren Jesu ord, «din sønn lever», og slett ikke tvilte på at sønnen ville bli bedre.

Tenk nå etter, kristne foreldre, dere som gråter så smertelig over deres avdøde barn: Sier ikke Herren Jesus også til dere, gjennom mange skriftord: «Gå hjem» (du bedrøvede far eller mor), «ditt barn lever»?

Ditt barn er dødt i verden, men lever i himmelen; ditt barn er dødt fra synden, men lever i hellighet og fullkommenhet; ditt barn er dødt fra det onde og skamløse selskap på jorden, men lever hos de hellige engler og de utvalgte og hellige sjeler i himmelen. Ditt barn er dødt fra all den trengsel, fare, angst og nød som det dødelige liv er fullt av, men lever i himmelsk glede, herlighet og salighet; ditt barn er dødt fra forgjengeligheten, men lever i den salige evighet.

Hvorfor tror ikke også dere det ordet som Jesus sier til dere? Hvorfor fullfører dere ikke resten av veien med stille og rolig sjel, i full visshet om at når dere kommer hjem og etter dem, skal dere i virkeligheten finne at det forholder seg slik som Herren har sagt: ditt barn lever – barna deres lever?

Man har mange yndige eksempler på døende barn som har vandret herfra med glad og trøstig hjerte og med mange vitnesbyrd om sin tro. Historieskriverne forteller at det i året 1348 og de følgende år var stor dødelighet nesten over hele verden, så mange byer, flekker og landsbyer ble øde og kveget løp omkring fordi ingen voktet det. I denne elendighet var det overmåte trøsterikt at ungdommen, gutter og piker, døde med glede og leende munn, med sang og jubel.

En liten pike på tolv år, som lå syk av pesten, så opp mot himmelen med uavvendt ansikt til munnen hennes ble fylt av latter og tungen av jubel. Da foreldrene spurte hvorfor hun var så glad, svarte hun:

«Ser dere ikke himmelen åpen og så mange utallige lys fare oppover?» Da foreldrene spurte videre hva det var for lys, svarte hun: «Det er de utvalgtes sjeler; englene fører dem til himmelen.»

Og hun fortsatte: «For at dere skal vite at jeg har sagt sannhet, så ta dette som et tegn: Førstkommende natt dør jeg, og du, min kjære mor, tredje dagen etter.» Så rakte hun ut hånden, pekte på sju andre som var til stede, og sa på hvilken dag og i hvilken uke de skulle dø; og slik skjedde det også.

En god prest i Øvre Lausitz har i sin deilige og oppbyggelige bok, hvor han har samlet mange eksempler på gudfryktige døende kristne, heller ikke glemt den døende ungdom, men anført mange skjønne beretninger om den.

Han forteller for eksempel om en niårig gutt i Breslau som allerede før han ble syk ofte sa at han ikke hadde lang tid igjen å leve, og som gledet seg så inderlig over det evige livs salighet at han hoppet av fryd og ropte: «Ak, for en glede, for en glede vil det ikke bli i himmelen!» Så begynte han å synge: «Fryd deg storlig, o min sjel» og så videre. Den salmen sang han ofte, så foreldrene undret seg over det. (*Wenzeslaus Bergmann*, «*Tremend. mort. hor.*»)

Da Gud hjemsøkte ham med barnekopper og han lå syk i sju dager, hadde han stadig Jesu navn i munnen. Kort før sin død (som kom første juledag i året 1648) begynte han å synge med svak stemme, men med særlig andakt: «Å, hjertens kjære Jesubarn» og så videre. Dagen før hadde han sett en skjønn mann og sagt: «Ak, ser dere den skjønne mannen som står der?»

En ti år gammel adelig liten pike, som man i begynnelsen av hennes dødelige sykdom spurte om hun helst ville bli frisk igjen eller dø, svarte: «Dø.» Da man spurte hvorfor, sa hun: «Det er bedre i himmelen enn her på jorden.» Hun elsket sang, og man måtte synge for henne: «Ak Gud, hvor mangt et hjertes sorg» og så videre; «Jesus, sjelens lyse dag» og så videre; «Når min tid og stund er for hånden» og så videre. Disse salmene sang hun andektig med, og hun sa dessuten mange skjønne bønner, salmer og skriftord (hun kunne utenat, foruten alle søndagsevangeliene, åttisju salmer og hundre og førtisju skriftord).

En gang lå hun og stirret oppover med glad ansikt; da man ville forby henne det og sa at hun ikke måtte se slik opp i været, for det kunne skade henne, sa hun: «Ak, om dere visste hva jeg ser, ville dere

ikke forby meg det; jeg ser bare deilige roser», og så videre. Mange flere eksempler kan man lese selv i den boken som er nevnt ovenfor.

Jeg kan imidlertid ikke la være å anføre ennå ett og annet av egen erfaring. I året 1663 mistet salig magister Kristofer Trink, prest og inspektør i Betzendorf i Altmark, som var gift med min halvsøster, sin yngste lille datter i barnekopper. Mens barnet lå for døden, så den eldre søsteren, som var angrepet av samme sykdom, men mindre alvorlig, en deilig skikkelse ved det døende barnets seng, og sa forundret til den bedrøvede moren: «Å, mor, se!»

Fra meg selv tok min Gud ved døden, i året 1666 den trettende juli, en kjær og elskelig liten datter på halvannet år. Noe bemerkelsesverdig ved dette var følgende: Det yndige barnet hadde den vane at når hun så et annet barn som var pent kledd, eller bare en fin dukke, gledet hun seg over det, grep etter det og sa med stammende tunge: «Nei, deilig! Nei, deilig!»

Da hun nå lå i dødskampen med sterke krampetrekninger, og jeg og moren hennes, sammen med noen nabokoner og venninner, satt og sto rundt vuggen, delvis gråtende, slo hun de matte øynene opp, livnet til og fikk et riktig glad og elskelig ansikt, rakte begge hendene i været og sa: «Nei, deilig! Nei, deilig!» og sovnet kort etter blidt og salig inn. Derfor blandet tårene og sorgen våre seg med gledestårer, for vi merket tydelig at det kjære barnet så noe yndig og elskelig som vi ikke så, og som det viste seg glad over midt i sin angst.

Slike deilige barnehistorier kunne man samle mange av, om man bare ville vise oppmerksomhet og flid og ikke straks la alt gå i glemmeboken. Jeg har imidlertid villet fortelle disse få til trøst for dere, bedrøvede foreldre. For om dere kanskje ikke har lagt merke til noe lignende hos deres døende barn, forsikrer likevel Guds ord dere om at den døpte ungdom, som står i gudfryktighetens første blomstring (og som man kan sammenligne med rosenknopper som ennå ikke er sprunget helt ut), dør i nådestand.

Og hvem tviler på at barnas engler, som alltid ser den himmelske Fars ansikt og er satt til å tjene dem, er omkring og over dem i dødsnøden, tar med glede imot sjelen deres når de skilles herfra, og fører den til Gud? Så mye mer når vår Frelser sier: «La de små barna komme til meg! For Guds rike hører slike til», slik han heller ikke vegret seg

for å ta dem på fanget (ta dem i armene og trykke dem til sitt bryst), legge hendene på dem og velsigne dem (Mark 10,14.16).

Jeg har sett at kristne foreldre har latt sitt avdøde barn avbilde sammen med en eller to svevende engler som skyndte seg av sted med det. Det er nok yndig og stemmer med virkeligheten; men enda yndigere synes jeg det ville være om man malte Herren Jesus med ett eller to avdøde barn på armene, og med overskriften: «La de små barna komme til meg» (la dem villig fare, dere som er foreldrene deres), «og hindre dem ikke» (våg ikke å holde dem tilbake med deres tårer og klager), «for Guds rike hører slike til».

Si da av hjertet, kristne foreldre: Gå, barn, gå! Jeg lot dere fare med sorg og gråt; men Gud skal gi meg dere igjen med fryd og glede i evighet (Bar 4,19.23).

Ved disse siste ordene faller det meg inn at jeg ennå har noe å si til deres trøst: at dere ikke har mistet deres kjære barn, men bare sendt dem i forveien, og at Herren i sin tid vil gi dere dem tilbake, men med en stor forbedring og forherligelse. Dere har gitt ham et syndig, skrøpelig, enfoldig, dødelig barn; men han vil gi dere tilbake et hellig, sterkt, opplyst og udødelig.

Slik ga han Jakob hans Josef tilbake, men i en langt herligere tilstand enn da han mistet ham. Da vår kjæreste Frelser hadde vekket opp enkens eneste sønn i Nain, sier evangelisten: «Da satte den døde seg opp og begynte å tale, og han ga ham til hans mor» (Luk 7,15).

Noen tolkere har gjerne villet vite og lære andre hva den som hadde vært død, talte. Nå har Den Hellige Ånd ikke sagt hva han talte, og det kunne derfor ses som nysgjerrighet og dumdristighet å ville vite det han har tiet om.

Jeg holder likevel for at det godt kan tillates, og ikke vil være vår kjære himmelske Far imot, om vi i barnlig frykt, enfoldighet og ydmykhet tenker over slike ting, bare vi passer på at tankene våre ikke kommer i strid med hans hellige ord, men stemmer med det.

Jordiske fedre tåler gjerne, ja finner til og med glede i, at de små barna går og leker og snakker sammen om de bibelordene og små bønnene de har lært på skolen, selv om de ikke i alt gjør det riktig og treffer det rette. På samme måte kan vår Gud tåle at man tenker over hans hellige ord, når det bare skjer i enfoldighet og barnlig frykt, selv om vi ikke alltid treffer sannheten.

Det er da trolig at han kan ha talt omtrent slik: «Hjelp, evige Gud! Hva skjer med meg? Hvor er jeg? Er jeg igjen i verden? Vel, som Gud vil, vil også jeg. Herren hadde tatt livet fra meg og har nå gitt meg det igjen; Herrens navn være lovet!»

Deretter har han kanskje vendt seg til moren og andre venner, hvis øyne ennå var fulle av tårer, og sagt: «Å, kjæreste mor! Kjære venner! Hvorfor har dere gråtet over min død med så mange bitre tårer? Å, hvor godt har jeg ikke hatt det! Hvor søtt har jeg ikke hvilt! Hvilken herlighet har jeg ikke sett og nytt! Tro meg: hvis det ikke hadde behaget min Gud å gjenoppvekke meg ved sin Sønn, til hans herlige åpenbarelse og forherligelse, og sette meg tilbake i dette livet, ville jeg ikke ha tatt imot all verdens herlighet, rikdom og vellyst for å vende hit tilbake.»

Det kan også hende at han har formant de omkringstående til å prise Gud og til å kjenne sin besøkelsestid. Til slutt har han kanskje vendt seg til Herren Jesus, som hadde vekket ham opp, takket ham og tilbudt seg å følge ham og alltid henge ved ham. «Men han ga ham til hans mor.» Herren Jesus kunne med full rett ha beholdt ham hos seg og ført ham med seg overalt som en levende æresstøtte, som et talende seierstegn over døden. Men han ville gi oss et eksempel på ydmykhet og ikke forminske gleden hos moren, som til da hadde vært bedrøvet; derfor ga han ham tilbake til henne.

Jeg tenker meg at det gikk slik for seg at Herren tok den unge mannen ved hånden, førte ham fram til moren og talte disse eller lignende ord: «Der har du nå din kjære, enbårne sønn tilbake, hvis død du til nå har gråtet over med så mange vemodige tårer. Døden hadde tatt ham fra deg; Gud har ved sin Sønn gitt deg ham igjen. Takk nå Herren og pris ham fordi han har vendt din klage til dans for deg, løst av deg sørgeklærne og ombundet deg med glede (Sal 30,12). Erkjenn nå og si at Gud er for oss en Gud til frelse, og at hos Herren Herren er det utganger fra døden (Sal 68,21).»

Med denne velmente avstikkeren og disse gode tankene har jeg ikke ment annet enn å gi deres bedrøvede hjerter, kristne foreldre, noe stoff til trøstefull ettertanke. Herren Jesus vil også i sin tid gi dere barna tilbake og si: «Se, der har du nå barna dine igjen, som du trodde du hadde mistet og som du har gråtet så smertelig over. Lev nå med

dem og gled deg i min herlighet i all evighet. Jeg tok dem fra deg for en kort tid, for at du skulle ha dem og beholde dem for evig», og så videre.

Dere sier at Gud ikke finner dere verdige til å oppdra og oppfostre barn her i verden til hans ære. Men kanskje har Gud sett at oppdragelsen deres ikke ville bli slik den etter hans vilje skulle være, eller at den ikke ville lykkes; kanskje har han tatt barna deres bort for at ondskap (som nå er så overmåte stor i verden) ikke skulle forandre deres forstand, eller svik forlede deres sjel (Visd 4,11).

Nok er det at dere har hatt det gudfryktige forsett å vie barna deres til Herren og hellige dem til hans ære; og dere har også oppnådd det dere ønsket og lengtet etter, siden de nå allerede er gjort fullkomne og tjener Guds ære i himmelen med stadig lov og pris. Hva skader det at de ikke tjener deres Gud i verden, når de tjener ham i himmelen?

Om barna deres levde i verden, og Gud hadde kalt dem over hundre mil bort fra dere til sin tjeneste, ville dere være fornøyde og la dere nøye med at ryktet om deres flid og iver i Guds tjeneste spredte seg overalt. Hvor mye mer bør dere da ikke gjøre det, når dere vet at de i himmelen, sammen med alle hellige og utvalgte sjeler, uavlatelig yter Gud en ren, ubesmittet og fullkommen tjeneste!

Men ønsker dere å oppdra barn til Guds ære her i tiden, behøver det ikke nettopp å være dem som er sprunget ut av deres kjød; det er overalt barn nok i verden som sårt trenger en gudfryktig oppdragelse. Ta da en og annen vill stamme fra marken eller skogen, plant dem om i hagen deres og pod dem, så de bærer frukt til Guds ære og nestens tjeneste.

Deres strev vil likevel være Gud til behag; ja, det vil være ham så mye kjærere, fordi det er renset for kjødelig sinn, og fordi dere for hans skyld ser på de fremmede som deres egne. Det er noe alminnelig at foreldre legger vinn på å oppdra barna sine godt fordi de er deres barn; men det er noe uvanlig og ekstraordinært når man viser sin inderlige kjærlighet til Gud mot fremmede barn som ens eget kjød og blod ikke har del i.

Endelig sier dere at Gud ikke vil ha navnet deres i minne her i verden. Men hva skader det at ingen minnes dere på jorden, bare dere blir minnet i himmelen? Tenk på ordene Frelseren sa til sine disipler: «Gled dere over at navnene deres er innskrevet i himme-

len!» (Luk 10,20), og på det han sier hos profeten: «Se, i begge mine hender har jeg tegnet deg» (Jes 49,16).

Jeg går nå over til en annen sorg, som også kan forstyrre en gudelskende sjels ro, nemlig når den klager og sier: Jeg har et vanført barn, som jeg er inderlig bedrøvet over, særlig fordi jeg ikke vet hvordan jeg skal forsørge det.

Det er kjent at man med vanføre mennesker mener slike som har et eller annet lyte eller mangel på legeme eller sjel: som enten er tåpelige og svake i forstanden, eller til og med sinnssyke og rasende, eller som er rammet av fallesyke eller en smertefull og vederstyggelig sykdom, eller som er lamme i hender eller føtter, blinde, døve, stumme, pukkelryggete og så videre; og noen av dem er født slik, andre har blitt det ved et uhell.

Nå må jeg tilstå at det ikke er noe lite kors for kristne foreldre når de har ett eller flere vanføre barn. En kristen og forstandig mann har sagt det riktig: Et barn er rikt nok, selv om det ikke har fått noe av foreldrene, når de har undervist det til gudfryktighet og latt det arve et hederlig navn, og det har et forstandig hjerte og et sunt legeme. Men der det siste mangler, synes man å ha grunn til å kalle et slikt menneske fattig, om det så eier mye gods.

Slike bekymrede sjeler må imidlertid heller ikke mangle trøst, slik Den Hellige Ånd da også har lagt trøstefull undervisning mot denne bekymringen i sitt ord.

For det første må man legge godt merke til at også denne saken hører under det guddommelige forsyn, og at intet her skjer ved en tilfeldighet, men alt ved Guds styrelse, etter hans hellige, uransakelige, vise råd og nådige vilje.

Det følger ikke bare nødvendig av det vi allerede ovenfor har sagt om vår Guds allmenne styre, idet ikke engang et hår faller fra vårt hode uten hans vilje; det kan også sluttes av at Skriften sier om vår Gud at han virker og danner mennesket i morslivet, kler det med hud og kjøtt og knytter det sammen med ben og sener, at han eier dets nyrer (har dem og de andre indre kroppsdelene i sin makt), at dets ben ikke er skjult (ukjent) for ham når han former det i det skjulte (i mors liv), og at han ved sin varetekt verner dets ånd (liv) (Job 10,8.11.12; Sal 139,13.14.15).

Av dette er det klart at ingenting kan skje under dannelsen i morslivet uten hans råd og vilje, som alene har dette verk i sin hånd og makt. Vi har også et klart vitnesbyrd som med tydelige ord lærer det vi her har sagt, idet Herren selv sier til Moses, som ville unnskylde seg med sitt tunge mål og sin tunge tale og unndra seg hans tjeneste: «Hvem har gitt mennesket munn? Hvem er det som gjør stum eller døv, seende eller blind? Er det ikke jeg, Herren?» (2 Mos 4,11).

Selv om den kjødelige fornuft kan finne slikt underlig og kanskje vil spørre: Hvilke hensikter har da alle tings himmelske kunstner og overbyggmester med å frembringe slike elendige skapninger? Det synes jo ikke å tjene til hans ære når man ser slike vanføre mennesker; eller hvilken glede har han av at slike mennesker er så usle og vanskapte? – så må vi huske på det vi allerede ovenfor har anført i et lignende tilfelle, nemlig profetens ord: «Ve den som tretter med sin skaper – et skår blant andre potteskår av jord! Kan leiren si til ham som former den: Hva gjør du? Kan ditt verk si om deg: Han har ingen hender!» (Jes 45,9).

Eller som det heter hos den hellige apostel: «Men hvem er da du, menneske, som tar til gjenmæle mot Gud? Kan vel verket si til ham som formet det: Hvorfor gjorde du meg slik? Eller har ikke pottemakeren makt over leiren, så han av samme deig kan lage et kar til ære og et annet til vanære?» (Rom 9,20-21).

Alle vi som begynner å kjenne vår Gud av hans hellige ord, er også fullt forvisset om at han like lite her som i noen annen ting gjør eller tillater noe uten at det kommer noe godt ut av det og tjener til hans ære og menneskenes beste.

Her skal vi overveie vår kjæreste Frelsers ord til disiplene da de spurte ham om den blindfødte: «Verken han eller foreldrene hans har syndet. Men det er skjedd for at Guds gjerninger skulle åpenbares på ham» (Joh 9,3). Riktignok siktet vår Frelser med disse ordene til sine undergjerninger, som Faderen hadde gitt ham å gjøre, til et vitnesbyrd om at Faderen hadde sendt ham, og for at Guds herlighet skulle åpenbares ved ham. Men med dette som utgangspunkt kan vi godt si om alle vanføre mennesker at de tjener til at Guds gjerninger åpenbares på dem.

Det er herlige Guds gjerninger at han daglig på en ufattelig måte danner så mange mennesker, gir dem en fornuftig sjel, et sunt legeme,

klartseende øyne, skarphørende ører, en veltalende tunge, velskapte hender og føtter og alle slags andre indre og ytre lemmer i behørig fullkommenhet, og siden ved sitt tilsyn og vern bevarer og holder dem oppe.

Man kan imidlertid si at disse Guds gjerninger er skjult for verden, siden den er så vant til dem at den ikke lenger akter på dem. Den mener at det må være slik at mennesket er sunt og friskt i alle deler; det hører med til naturen, eller Gud må sørge for det.

Derfor finner man få mennesker som erkjenner sitt legemes sunne lemmer og sine gode og brukbare sjelsevner som en særskilt og uforskyldt Guds nåde og takker ham på rett måte for dem. Man finner riktignok ennå mange som sier de ordene i katekismen: «Jeg tror at Gud har skapt meg, at han har gitt meg legeme og sjel, øyne, ører ... For alt dette er jeg skyldig å takke ham, love ham, lyde hans vilje overalt og tjene ham.» Men hvor mange er det som vet å gjøre seg det rett til nytte? De sier det visst med munnen, men betrakter og overveier det ikke i hjertet.

For at Guds gjerninger, hans allmakt, visdom og godhet, også på denne måten skal bli åpenbart og menneskene bringes til erkjennelse og ettertanke, lar han undertiden et vanført menneske fødes, eller et sunt menneske komme til skade og bli vanfør, så saken kan erkjennes desto bedre ved motsetningen.

Malerne forstår å bruke skyggen eller den svarte fargen slik at bildet og de andre fargene blir desto skjønnere og mer iøynefallende. På samme måte forstår vår Gud å blande enkelte elendige personers vanførhet og mangler inn blant sine mange herlige kunstverk (de sunne menneskene), slik at hans allvise og allmektige hånd blir desto mer erkjent og disses skjønnhet og gaver trer desto tydeligere fram.

Jeg minnes å ha lest om gamle og nye kunstnere (malere, billedhuggere) at når de ville gjøre utakknemligheten eller misunnelsen hos dem de omgikkes, til skamme, og lære dem å innse det uforlignelige i kunsten deres, begynte de på et arbeid og kom ganske langt, men lot det så stå ufullført. Da ville de prøve om noen ville understå seg å fullføre det, slik at det, når ingen torde våge det, kunne bli kjent at de ikke hadde sin like.

Jeg kan si at den allvise, allmektige og allgode Gud i samme hensikt undertiden lar et menneskebilde være ufullkomment og mangelfullt:

for at menneskene, som med all sin makt, visdom, kunst, nåde og herlighet ikke kan erstatte slike mangler, skal bringes til av hjertet å erkjenne at Guds visdom, allmakt og herlighet er uforlignelig, og at de har hans fullkomne makt og godhet å takke for alt det gode, skjønne og fullkomne de har.

Derfor hender det ofte at man også i fornemme hus, i kloke folks boliger, i rike, adelige, gamle og berømte slekter finner slike ufullkomne og mangelfulle bilder, for at slike mennesker skal bli ydmyket, påminnet om sitt eget intet og oppfordret til å betrakte Guds herlighet, ære og tilbe hans majestet og vise ham skyldig takknemlighet.

Var det nok med høyhet, ære, anseelse, rikdom, klokskap, omhyggelig pleie, tilsyn og oppvartning, ville det ikke finnes vanføre personer hos de store, rike og mektige. Men Gud må lære dem at de like så vel som den ringeste bonde og tigger har ham å takke for alt, at intet i forgjengeligheten er fullkomment, og at det er forgjeves å ville søke glede uten sorg her i verden.

Vi leser om vår kjæreste Forløser at da et døvt og stumt menneske, som ifølge omstendighetene i beretningen rimeligvis også var sinnssvakt og enfoldig, engang ble brakt til ham, tok han ham avsides, bort fra folket, og gjorde ham slik frisk (Mark 7,32.33). Noen tolkere forstår dette som om Herren tok det elendige mennesket med seg bak en busk eller en høyde eller en vegg, slik at ingen kunne se hva han gjorde med ham.

Men tar man evangelistens ord og alle omstendigheter rett i øyesyn, gir de nok å forstå at Herren riktignok førte dette vanføre mennesket bort fra folket, men bare så langt og i den hensikt at de kunne sees desto bedre av hele folket, slik at den syke på den ene siden og den himmelske lege på den andre ble stilt fram for alle de tilstedeværendes beskuelse og betraktning.

Og dette skjedde ikke bare for deres skyld som var vitner til det, men også for vår skyld: når vi legger merke til et vanført menneske, skal vi tenke at Gud har stilt ham fram for oss til påminnelse og ettertanke, dels for at vi skal beklage og begråte den mangfoldige menneskelige elendighet og særlig synden, som er årsaken til den, dels for at vi som er skånet for slike skavanker, skal erkjenne vår lyksalighet og hvor stor takknemlighet vi skylder vår skaper, og så videre.

Når det nå, du gudelskende sjel, har behaget din Gud etter hans uransakelige og hellige råd også i ditt hus og blant dine å stille fram et slikt ufullkomment bilde for verden, så vet du at det ikke sømmer seg for deg å mislike det Gud har hatt behag i. I dette som i alle andre ting skal du heller ære hans hellige vilje med ydmykhet, barnlig frykt og stille tålmodighet.

Også ditt vanføre barn er den store Guds skapning og hans henders verk. Om han ikke har gjort det helt ferdig, eller har latt det få et eller annet lyte, hvem vil da si: «Hvorfor gjorde du det?» (2 Sam 16,10). Han har sine hellige og rettferdige grunner, som han ikke alltid er pliktig å si oss og gjøre oss regnskap for. For oss må det være nok at det tjener til å åpenbare hans rettferdighet, allmakt, visdom, godhet og herlighet. Si da av hjertet med David: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10).

Det er imidlertid ennå andre ting som kan trøste og berolige hjertet ditt i dette tilfellet, min bror (min søster). Gud fører et særskilt tilsyn, som med alle andre elendige, så også med slike vanføre mennesker. På grunn av sin mangel er de ikke utelukket fra Guds nåde, fra samfunnet med Jesus Kristus, alle menneskers Frelser, og fra Den Hellige Ånd, som trøster dem, bor i dem og leder dem; også de forblir, om enn som elendige og svake redskaper, medarvinger til livets nåde (1 Pet 3,7).

Deres vanførhet er dem ikke til hinder, men tvert imot ofte til hjelp i omvendelsen, troen, kjærligheten, håpet, gudfryktigheten, bønnen og andre ting. Og også de skal engang på hin store dag få et deilig, fullkomment, forklaret og udødelig legeme i stedet for dette usle, vanføre og elendige, og så videre.

For å opplyse og bevise dette skal vi merke oss at Gud i sin lov har talt, som for de fattige, enkene, de farløse og de fremmede, så også for de vanføre mennesker, siden han sier: «Du skal ikke forbanne en døv» (ikke utstøte noe skjellsord eller hånsord mot ham, selv om han ikke kan høre og svare på det og forsvare seg, og heller ikke ønske ham noe ondt, slik ungdommen ofte pleier å gjøre med gamle folk som nesten har mistet hørselen), «og ikke legge stein i veien for en blind» (ikke kaste noe i veien for ham som han kan falle over), «men du skal frykte din Gud» (som er beskytter for slike elendige mennesker og ikke vil

la den ondskap og frekkhet som øves mot dem, gå ustraffet); «Jeg er Herren» (3 Mos 19,14).

I Det nye testamente og i beskrivelsen av vår Herre Jesu liv finner vi ofte at han var omringet av slike vanføre mennesker og underviste, trøstet og helbredet dem. Da Johannes fra fengselet sendte to av disiplene sine til ham for å spørre om han var den lovede Frelseren for verden, sto han nettopp midt iblant en mengde elendige og vanføre mennesker, etter det evangelisten forteller: «Nettopp da helbredet han mange for sykdommer og plager og onde ånder, og til mange blinde ga han synet» (Luk 7,21).

Jeg har også tidligere nevnt at han riktignok stilte det døve og stumme mennesket som var brakt til ham, fram for hele folket som et sørgelig og vekkende skuespill, men samtidig stilte seg selv ved hans side som den himmelske lege. Dermed har han utvilsomt villet lære oss at han heller ikke ville forakte de vanføre, de døve, blinde, stumme, halte og sinnssvake, men også ta dem opp i sitt samfunn til rettferdighet og salighet.

Her er det samtidig å merke seg at Herren i de løftene han gir sitt folk om sin hjelp og om at det skal føres tilbake, også lar disse ordene flyte inn: «Se, jeg fører dem fra landet i nord og samler dem fra jordens ytterste ende. Blant dem er det både blinde og halte, både svangre og fødende. Som en stor skare skal de komme tilbake hit. Med gråt skal de komme og med ydmyke bønner, og jeg vil lede dem. Jeg vil føre dem til rennende bekker på en jevn vei, hvor de ikke skal snuble. For jeg skal være en far for Israel, og Efra'im er min førstefødte» (Jer 31,8 ff.). Lignende utsagn finnes også andre steder.

Med dette bør man sammenholde det vår Frelser sier i lignelsen, nemlig at herren som gjorde det store gjestebudet, befalte tjenerne sine å gå ut i byens gater og streder og føre inn de fattige og vanføre og blinde og lamme (Luk 14,16.21).

Jeg nekter riktignok ikke for at vår Frelser her først og fremst taler om de åndelig fattige, blinde og halte. Men av dette følger likevel at om begge deler er forent, den legemlige og den åndelige mangel, skal dette alligevel ikke hemme eller hindre Guds nåde. Herren vil ikke forakte noe elendig menneske eller støte det fra seg; hans rike skal også stå åpent for krøplinger og vanføre.

Likevel har vi andre steder i Skriften som vitner enda klarere om Guds nåde mot vanføre mennesker. Herren Jesus sier: «Men når du gjør gjestebud, da innby fattige, vanføre, lamme, blinde. Da skal du være salig. For de har ikke noe å gi deg igjen. Men du skal få det igjen i de rettferdiges oppstandelse» (Luk 14,13.14). Se hvordan Herren gjør seg til talsmann for vanføre mennesker, hvor høyt han akter dem, og hvor tydelig han gir til kjenne at det gode som gjøres mot dem, blir ført inn i Guds regnskap og vil bli gjengjeldt på hin store dag.

Og et annet sted sier han: «Det er bedre for deg å gå halt eller vanfør inn til livet enn å ha begge hender eller begge føtter og bli kastet i den evige ild. ... Det er bedre for deg å gå enøyd inn til livet enn å ha begge øyne og bli kastet i helvetes ild» (Matt 18,8.9). Ja, jeg tør si at et vanført menneske har en stor fordel framfor et friskt og lyteløst i gudfryktighetens øvelse, i selvfornektelsen, i verdensforsakelsen og i kampen mot det syndige kjød og blod.

Da den frafalne keiser Julian hånlig spurte den gudfryktige biskop Maris i Kalkedon, som var blind: «Vil din galileer da ikke engang gjøre deg seende?», svarte han: «Jeg takker min Gud for at han har latt meg bli blind, så jeg ikke kan se ditt ansikt, du som er falt i så stor ugudelighet.» Da en annen gudfryktig mann ved et uhell hadde mistet det ene øyet, sa han: «Nå, Gud være lovet! Da har jeg en fiende mindre» – og ville dermed si at de kjødelige øynene, som ofte ser altfor mye etter det forgjengelige, må regnes blant det nye menneskets fiender .

Den som etter Guds vilje er helt blind, har ingen bekymring for å forgape seg i syndige gjenstander, for at hjertet skal «følge øynene» (Job 31,7) og han derved skal føres til å bøye av fra veien (gudfryktighetens vei, Job 31,7). Den som er stum, behøver ikke frykte for å forsynde seg med upassende ord, som mennesket på den ytterste dag skal gjøre regnskap for (Matt 12,36).

Den som er døv, er fridd og bevart fra mye forargelig tale, som nå er så alminnelig i verden. Den som er lam og ikke kan gå, har desto bedre anledning til å tjene Gud i sitt hus og i sin ensomhet, og behøver ikke frykte for de mangfoldige anledninger til å synde som finnes blant lettsindige verdensmennesker, og så videre.

Slik lærer også erfaringen at Gud ofte har utrustet vanføre mennesker med uvanlige gaver, ikke bare naturlige og timelige, men også åndelige, og erstattet dem på ånden det de manglet på legemet. Om de

naturlige gavene vil jeg ikke si mye, men bare berøre dem i et og annet eksempel; hva de åndelige angår, vil vi til undring og trøst anføre noen av de mest ekstraordinære.

Navnkundig i den eldre kirkehistorie er Didymus fra Aleksandria, som i barndommen mistet synet i en hissig øyesykdom, men som likevel ved Guds nåde og velsignelse kom så langt i lærdom og kunnskapsfylde, i verdslig og åndelig visdom, at han regnes blant de mest berømte menn og de fornemste lærere i kirken.

Han utgav mange bøker, hvorav det nå bare er én igjen, nemlig en om Den Hellige Ånd, som den hellige Hieronymus har oversatt fra gresk til latin. Han stod seg godt mot arianerne, framstilte og forsvarte rett læren om den hellige treenighet slik den er åpenbart i Den hellige skrift, og lærte meget vakkert om Herren Kristus, hans person og hellige embete.

For denne blinde mannen kunngjorde Gud også ved et syn den frafalne og ugudelige keiser Julians undergang. For mens han med bønn og faste ba Gud om å beskjerme sin kirke mektig mot denne troløse og ondskapsfulle fiende, ble han henrykt og så noen fare av sted i luften på hvite hester, og de ropte: «Gjør kjent for Didymus at i denne time er kirkens fiende Julian omkommet.»

Når en gammel, berømt teolog forteller denne hendelsen i sitt utdrag av kirkehistorien, føyer han til den randbemerkningen: Ennå lever det i Stuttgart (i Württemberg) en brav og ærlig mann som heter Konrad Schott. Også han mistet synet i barndommen, men ved Guds særlige miskunn har han oppnådd en slik dyktighet at han kan lage alle slags musikkinstrumenter og orgelverk med en underfull, liflig og deilig klang. Det ligner nesten et under at han med egne hender har laget ett som han, fordi det er over all måte kunstferdig og yndig, har solgt for åtte hundre gullgylden. (*Teologen er Osiander.*)

I Königsberg i Preussen døde den første mai 1649 magister Hulderik Schönberger, født i Øvre Lausitz. Han var blitt blind av barnekopper i sitt tredje år, men kom ved Guds hjelp så langt i studiene at han behersket sju fremmede språk, og man måtte undre seg dypt over hans grundige filosofiske kunnskaper. Han var særlig kyndig i musikk og mekanikk, idet han ikke bare kunne spille orgel og andre instrumenter, men også lage dem pent og forseggjort. Særlig utmerket han seg

på ett instrument som han selv hadde laget, og som det ble spilt på ved hans hederlige begravelse.

Man har mange vakre eksempler på at stumme og døve mennesker ved Guds nåde er kommet så langt at gudfryktige og lærde teologer har funnet dem skikket til å ta imot Herren Jesu høyverdige kjærlighetsmåltid; noen av dem vil jeg fortelle om.

I året 1589 ble et døvstumt menneske tillatt til den hellige nattverd, da han la sin anger og sorg over synden for dagen ved å slå seg for brystet og løfte øynene til himmelen med dype sukk, og viste sin tro ved å peke på bildet av den korsfestede Kristus og så rekke hånden mot himmelen, for dermed å gi til kjenne at han ved Kristi kors og blod var forsonet med Gud i himmelen. Han skrev dessuten med egen hånd, og riktig pent, på et stykke papir bibelordet «Så har Gud elsket verden» og så videre, og Herren Jesu navn.

Da de evangeliske kristne i året 1620 ble hardt forfulgt i Veltlin av katolikkene og henrettet i mengde, fantes det der blant andre et døvstumt menneske som heller ville dø enn gå til messe og tynge samvittigheten.

I en landsby som ligger omtrent to mil fra denne byen, lever det ennå en bonde som for det meste har mistet hørselen, så han ikke kan forstå prekenen i kirken og ikke høre hva man sier til ham, med mindre man roper svært høyt. For noen år siden ble han dessuten etter Guds vilje blind på det ene øyet, da han under innhøstingen, mens han la hvete i lag, fikk en splint av et akseskjegg i øyet, som han etter flere uker med usigelige smerter til slutt mistet.

Men denne mannen utmerker seg slik ved sitt kristelige sinn, ved sin kjærlighet til Guds ord og ved sitt gudfryktige liv og levned at jeg ikke vet om det finnes mange slike.

Han går svært flittig i kirken, som han selv sier, ikke for å høre prekenen (det er ham ikke gitt), men til et godt eksempel for andre, for å forrette sin bønn i den forsamlede menighet og for å kunne gjøre sine gudelige betraktninger over dagens søndagsevangelium.

Da jeg en gang spurte ham om dette, sa han: «Siden jeg kjenner evangeliene, pleier jeg å tenke over hvert av dem til sin søndag, trekker alle slags lærdommer ut av det til min trøst og oppbyggelse, og ber inderlig til Gud at han, siden jeg ikke selv kan høre prekenen, vil gi

mine medkristne som er til stede, nåde til å høre den med stor nytte og bedre seg etter den.»

Denne mannen har foruten Det nye testamente meget oppmerksomt lest mange skjønne bøker, særlig Arndts «Paradisets urtegård» og «Sann kristendom», og ofte holdt på med det til langt ut på natten, så hans gudfryktige sjelehyrde mangen gang undrer seg over at en aldrende manns ene øye kan holde ut.

Selv om han ikke er velstående, har han også anskaffet seg de tre første delene av dette verket og lest dem nesten tre ganger med stor flid og andakt. Jeg har fått ham til å vise meg boken sin, og jeg måtte beundre denne mannens forstand i åndelige ting: han hadde med rødkritt merket alle merkverdige steder og alt som særlig hadde vært oppbyggelig og trøstefullt for hans sjel, slik at han straks visste å finne det, og så videre.

Et sted i dette verket har jeg fortalt om en gudfryktig, anfektet jomfru og om hvordan hun en gang ble trøstet i harde anfektelser. Hun var datter av en berømt superintendent og hadde mistet helsen i barndommen ved et ukjent tilfelle, idet hun hadde forvridd det ene hoftebeinet og var blitt halt, så hun ikke kunne komme noe sted uten å støtte seg på benker, stoler og andre ting.

Men hun var overordentlig flittig og andektig i bønn, og hadde gjennom mange anfektelser og mye lesning i gudelige skrifter oppnådd en slik innsikt og erfaring i kristendommen at jeg bare har truffet få som kunne settes ved siden av henne. (*Se 3. del, 14. preken, § 26. Superintendent: i Tyskland omtrent det samme som prost hos oss.*)

Hun levde dessuten så måteholdent og nøt så lite mat og drikke at man måtte undre seg over at hun kunne leve av det. Hun hadde lært å forakte verden og dens forfengelighet fra grunnen av, og lengtet, særlig siden sin salige fars død, etter en salig oppløsning, som hun også fikk i slutten av august måned i året 1667.

Jeg vil bare anføre ett eksempel til, nemlig et sinnssvakt menneske som den hellige Augustin omtaler. Han ble av alle regnet for en narr og fant seg med stor tålmodighet i at man på alle måter ertet, skjemte ut og krenket ham. Men siden han var oppdratt i den kristne religion, kunne han slett ikke tåle at noen sa det minste til vanære for Kristi navn, og om noen var dristig nok til det, pleide han å forfølge ham med steiner og skånet ikke engang sin egen husbond.

Likeledes har man mange eksempler på mennesker som ikke har hatt full bruk av forstanden, men hos hvem man likevel har sporet bemerkelsesverdige tanker og glade, gode, hellige bevegelser og innfall; og de fleste kommer også til seg selv igjen før sin død og uttaler seg ofte så herlig om sin tro at man rikelig har fornemmet Guds nåde og Den Hellige Ånds virkning hos dem.

Av alt dette følger nå, min medkristne, du som er hjertelig bekymret for ditt vanføre barn, at du har større grunn til å bøye deg lydig under Guds hellige råd og la hans vilje behage deg vel enn til å klage over hans styrelse og dermed gjøre deg unødige og unyttige bekymringer. Se, ditt vanføre barn er også et Guds nådebarn, et lem på Herren Jesu åndelige legeme, et tempel for Den Hellige Ånd og en arving til den evige salighet.

Det kan jo være det samme hvordan vi kommer gjennom jammerdalen: om vi farer vill gjennom den, som de uvise og vanvittige; eller blir ledet gjennom den, som de blinde; eller halter, kryper eller blir båret gjennom den, som de lamme og krøplingene; eller vandrer taust gjennom den uten å tale med våre medreisende, som de døve og stumme; bare vi til slutt når fram til det himmelske fedreland.

Den korte og timelige elendighet kan ikke sammenlignes med den evige herlighet som Herren Jesus også har fortjent og lagt i himmelen for de vanføre, men troende og gudfryktige mennesker. For vi vet at også dette fornedringslegemet skal bli så forklart at det blir likt med Herren Jesu Kristi herlighetslegeme (Fil 3,20.21), og at det som her blir sådd i vanære, skal reises opp i herlighet, og det som her blir sådd i svakhet, skal reises opp i kraft (1 Kor 15,43).

Slik må du nok, du gudelskende hjerte, ha ditt smertebarn her i tiden med dets mangel og vanførhet; men Herren, som i sitt kjøds dager gjorde de blinde seende, de halte gående, de døve hørende og de stumme talende, vil gi deg det tilbake i evigheten uten noen lyte, prydet med stor herlighet og himmelsk klarhet. Vær derfor stille for Herren, og la ham fullbyrde sin hellige vilje med og ved deg og de dine. Han skal gjøre alt vel og til slutt vise at han er ditt åsyns frelse og din Gud.

Legg imidlertid også din kristne tålmodighet, mildhet og kjærlighet for dagen i hvordan du forholder deg til slike elendige personer. Gjør ikke som mange ugudelige foreldre, som ikke vet hvordan de skal

vise seg harde nok mot sine vanføre barn i ord, fakter og gjerninger, og ofte behandler dem ille. Slike skal engang få et vanskelig regnskap å avlegge, og de elendiges sukk og tårer skal trykke dem hardt.

Men tenk på, min medkristne, at også slike mennesker hører til Guds rikes privilegerte personer, og at vår Frelser også har ment dem når han sier: «Og den som gir én av disse små om så bare et beger kaldt vann fordi han er en disippel» (det vil si et Kristi lem, en troende som tilhører ham), «sannelig sier jeg dere: Han skal ikke miste sin lønn! Og den som tar imot ett slikt lite barn for mitt navns skyld, tar imot meg. Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 10,42; 18,5; 25,40).

Bær derfor over med dem i kristen tålmodighet; plei dem og sørg for dem etter beste evne; legg vinn på at de omhyggelig og trofast blir undervist i den saliggjørende kunnskap om Gud og i sin kristendom til gudfryktighet, og at deres legemlige mangel slik erstattes ved åndelig rikdom. Da skal du engang se dem lik Guds engler i Guds rike og glede deg evig over deres klarhet og herlighet.

Ennå er det en sorg for barn igjen, som utvilsomt er den aller tyngste for gudfryktige hjerter, nemlig når de klager og sier: Å, Gud hjelpe meg, jeg har vanartige, ulydige, ugudelige barn som volder meg stor hjertesorg, og jeg frykter at jeg ikke bare skal få skam av dem, men at de også engang skal komme til å dø i sine synder og bli helvetes brannstokker. Jeg må bekjenne at dette er en bekymring som knapt har sin like. For siden barna ligger foreldrene så meget på hjertet, ja, så å si er en del av deres hjerte, må deres vanart volde dem stor hjertesorg.

Det er noe skremmende og høyst sørgelig for kristne foreldre å måtte se barna sine i øvrighetens bånd og fengsel, i ilds eller vanns nød, i livsfare. Men langt skrekkeligere er det når de må erfare at de er viklet inn i djevelens garn, av ham fanget til å gjøre hans vilje (2 Tim 2,26), og når de må frykte for å skulle overlate sitt kjøtt og blod til helvetes ild.

Det var godt sagt av en gudfryktig og redelig kjøpmann at han ikke hadde noen bedre skatt enn barna sine. For alt annet han eide, måtte han engang etterlate i verden; barna sine derimot håpet han å skulle ta med seg til himmelen. Men hva skal de dypt bedrøvede foreldrene si, som engang må overlate godset til verden og barna til helvete?

Et sted, forteller en navnkundig teolog og superintendent, var det en fornem og ansett landadelsmann hvis sønn var falt i krigen, hvis stesønn hadde skutt seg selv og hvis datter hadde giftet seg mot hans vilje. Denne mannen klaget sin sorg for meg med gråtende øyne og gjentok flere ganger ordene: «Å, Herre Gud, for en stor hjertesorg barnesorg er!»

Gartnerne sier at de tørre grenene på et tre, som er modne for ilden, gjør det stor skade, for de tar fra det mye saft og kraft. De onde og vanartige barna kan man med rette sammenligne med slike tørre grener: de volder foreldrene mye sorg og tar dermed fra dem livssaften, så de ofte, uttæret av kummer og gremmelse, går bort før tiden. Onde og ugudelige barn er foreldrenes verkebyller, som volder smerter som går gjennom marg og ben, ja gjennom sjel og hjerte.

Man har hatt eksempler på gudfryktige fedre og mødre som ved en ulykke har mistet et vanartig barn og ut fra alle omstendighetene måtte slutte at det var dødt i sine synder og i ubotferdighet og blitt Satan til del. De har aldri blitt glade mer; man har ikke fått dem med i noe bryllup eller annet gjestebud, men de har tilbrakt tiden i stadig sorg, med sukk og tårer.

Vi vet at David, da han mottok budskapet om at det hadde tatt en så sørgelig og ynkelig ende med hans ugudelige, opprørske sønn Absalom, ble overmåte bedrøvet, gråt og klaget: «Min sønn Absalom! Min sønn, min sønn Absalom!» (2 Sam 18,33). Denne sørgeklagen har Den Hellige Ånd latt beskrive så nøye for å framstille hjertet hos slike dypt bekymrede foreldre og lære oss at han gir akt på deres sukk og klager.

Nå vel, vi må også la det være oss maktpåliggende å møte denne store sorgen med trøstefull undervisning, så godt Gud gir evne. For det første blir det nødvendig at de kristne foreldrene som har denne sorgen, foretar en nøyaktig selvprøvelse og ransaker samvittigheten for å erfare om de kanskje ved egen skyld har brakt en slik ulykke over seg og selv har voldt barnas ugudelighet, som de nå har så stor hjertesorg over. Det kan ha skjedd på forskjellige måter, hvorav noen er åpenbare, andre ukjente og skjulte.

Den gudelige og rette barneoppdragelse er noe som ikke enhver som avler barn, forstår; ikke enhver som Gud har skjenket barn, kjenner denne kunsten. Hos mange, kanskje hos de fleste, mangler

det straks i begynnelsen en hellig og gudfryktig hensikt: de ønsker seg og avler barn etter naturens gang, etter kjødets lyster, som man ofte overgir seg altfor mye til, uten hellig ettertanke, uten kristen mening og hensikt, uten gudelig forsett.

Den regelen er alminnelig og bør i alle deler holdes av de kristne: «Enten dere eter eller drikker, eller hva dere så gjør, så gjør det til Guds ære!» (1 Kor 10,31). Gudelskende hjerter må ikke ønske å få barn for seg selv alene, men først og fremst for Gud, for kirken og for nesten.

Likesom Gud Herren gir akt på mennesket før det er født, mens det, som Skriften sier, ennå er i sin fars lend (Hebr 7,10), kjenner det før han former det i mors liv, og helliger det (til sin tjeneste) før det kommer ut av morslivet (Jer 1,5), slik bør også et Guds barn etter sitt mål gi akt på den livsfrukt som ennå er i hans lend, og hellige den til sin Guds ære og tjeneste, siden han er forpliktet til daglig å ofre seg selv med alle sine legems- og sjelskrefter til sin Gud.

Den gudfryktige Hannas vakre eksempel er kjent, idet hun sier i sin bønn: «Herre, hærskarenes Gud! Dersom du vil se til din tjenestekvinne i hennes nød og komme meg i hu, og ikke glemme din tjenestekvinne, men la din tjenestekvinne få en sønn, så vil jeg gi ham til Herren for hele hans levetid» (1 Sam 1,11).

Jeg formoder at kjødelige og jordisksinnede hjerter vil le av det jeg her har sagt og drive spott med det. Jeg taler imidlertid først og fremst til gudfryktige sjeler, som kan dømme det jeg sier.

De vil gjerne innrømme at de kristnes samlede tanker og gjerninger skal springe ut av tro og kjærlighet, styres og beherskes av nåden og helliges ved et rent hensyn til Gud. Og dette må det heller ikke mangle på i den saken vi her taler om ; ellers er den vanhellig og kan ikke tekkes Gud, etter apostelens ord: «Alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23). «Uten tro er det umulig å være til behag for Gud» (Hebr 11,6).

Hit hører også det han sier et annet sted: «For dette er Guds vilje, deres helliggjørelse: Hold dere borte fra hor. Hver av dere må vite å vinne sin egen ektefelle i hellighet og ære, ikke i lidenskapelig begjær slik som hedningene, de som ikke kjenner Gud» (1 Tess 4,3-5).

Dernest må kristne ektefolk også følge det vi allerede et annet sted i dette verket har bemerket: Så snart de merker at Gud har velsignet deres kyske ekteseng og i sitt skjulte verksted har begynt å danne et

menneske, skal de tenke på at denne frukten er avlet av uren sæd og bæres og næres i et syndig legeme.

Derfor bør de av hjertet påkalle Gud om at han vil velsigne og hellige den, gi den en god, fornuftig og gudfryktig sjel, la den få del i hans kjære Sønns, Jesu Kristi, aller helligste unnfangelse og berede den til et redskap for sin nåde og et kar for sin barmhjertighet. (*Se 1. del, 6. preken, § 44 og 45.*)

Det tilkommer også mødrene, mens de har barna liggende ved brystet, å hellige dem til Gud med andektige sukk og anbefale dem til hans nådestyrelse, faderlige omsorg og tilsyn. Og når gudfryktige foreldre sender barnet til den hellige dåp, bør hjertet og tankene deres være mer opptatt av bønn og hellig andakt enn av overflødig forberedelse av et prangende dåpsmåltid, en staselig barselseng, en pyntelig vugge og lignende narreverk og forfengelighet.

De må dessuten så å si med sine daglige tårebønner fukte og vanne de plantene som er spiret fram i deres ekteskapshage og siden ved den hellige dåp omplantet i Guds lysthage, den kristne kirke. De må stadig overgi og ofre dem til sin himmelske Far og med stor andakt og hellig iver be for seg selv og dem om Den Hellige Ånds ledelse, og så videre.

Når dere nå, kristne foreldre som er bedrøvet over deres vanartige barn, prøver samvittigheten etter denne undervisningen, vil dere kanskje straks finne at en hovedårsak til denne elendighet er at dere enten slett ikke, eller bare løselig og altfor lite har tenkt over alt slikt og i en så høyviktig sak har glemt deres kristne plikt.

Det må derfor ikke forundre dere om det fra en ikke helliget og velsignet kilde har strømmet ut bittert vann, som får øynene deres til å renne over, og at de vinkvistene som dere ikke har stelt på rett måte, er blitt omskapt for dere til uekte, ville kvister av et fremmed vintre (Jer 2,21).

Men vi må undersøke årsakene til denne ulykken enda videre, og da regne med også den dårlige, vanhellige barneoppdragelsen, der flere ting er å merke seg.

I disse siste tider er det noe ganske alminnelig, særlig hos velstående og fornemme foreldre, at de uten nødvendighet, bare for ikke å volde sitt syndige kjød noen møye, men skaffe det lutter gode dager, fratar barna morsmelken og overgir dem til ammer. Disse er for det meste blitt i stand til å gi et barn die bare gjennom lettferdighet og

utukt; de er i alminnelighet lettsinnige, ugudelige, frekke, egenrådige, gjenstridige, ondskapsfulle og bitre, og kjenner lite eller ingenting til kristendommen og den sanne gudfryktighet.

Det er derfor ikke å vente at de, mens de gir et barn die, skal ha hellige tanker, sende sine sukk opp til Gud og så mye de kan ønske å innplante kjærlighet til Gud i barnet sammen med melken. Langt snarere er det å frykte – og det lærer også erfaringen – at de sammen med melken gir det sitt eget ugudelige sinn.

Jeg vil her ikke utførlig anføre hva andre allerede har skrevet om denne saken. Jeg vil bare få kristne foreldre til å tenke etter og råde dem til, hvis de har vanartige barn, å prøve seg selv om de ikke også har syndet mot Gud ved å la den kilden som han hadde beredt for barna i morsbrystet, tettes og tørkes ut, ved å gjøre vold på naturen og av intetsigende grunner berøve sin livsfrukt det som etter Guds og naturens rett tilhørte den, og dermed ha lagt grunnen til å overgi den til verden og dens forførelser – så de kan ta sin tilflukt til sin Gud med ydmyk erkjennelse, med hjertelig anger og bønn om tilgivelse.

Ved den påfølgende oppdragelse er det å ta i betraktning at selv gudfryktige foreldres hjerter ikke alltid er rene, men at det ofte blander seg noe kjødelig og syndig inn i deres hensikter og mål.

De legger riktignok vinn på å oppdra barna godt og ønsker inderlig at de må arte seg godt; men det skjer ikke i enfoldighet og gudelig oppriktighet, slik at de kan bli Gud til pris, være seg på hvilken måte og i hvilken stilling det behager ham, men for at foreldrene dermed kan få ære av verden. Derfor ser man ofte at når barna i sin spede ungdom oppfører seg godt og gir godt håp, kan ikke foreldrene skjule sitt hjertes æresyke.

De gjør ved enhver anledning mye ut av sin lille sønn eller datter, roser deres ferdigheter og dyktighet, selv i deres nærvær, og holder andres barn, særlig fattige og enfoldige folks, for tosker og ingenting mot sine egne. De drømmer dessuten ofte om gull og grønne skoger og forestiller seg alt hvilken ære og glede de skal få oppleve av barna, hvilken velstand, rikdom og lyksalighet disse skal oppnå på grunn av sine herlige evner, og hvordan alle derfor skal prise dem lykkelige.

Slik blandes tilliten til Guds bare nåde og velsignelse med kjødelige innbildninger; bønnen svekkes; andakten blir kald, og hele oppdragelsen blir fordervet ved forsømmelse og falsk trygghet, så den hellige

Gud ser seg foranlediget til etter sin rettferdige dom å tillate at slike barn, som har vært foreldrenes avguder, oppfører seg dårlig og gjør deres søte og stolte innbildninger til lutter hjertesorg.

Alminnelig er det også, selv hos gudfryktige foreldre, at fordi de selv hater det onde og jager etter det gode, tror de altfor godt om barna sine. De holder det for umulig at de med sin stadige øvelse i gudfryktighet skulle kunne oppfostre eller oppdra ugudelige barn; og siden de ved Guds nåde er svært kjærlige, milde og vennlige mot alle, lar de dette i altfor høy grad komme barna til del, forkjeler dem og lar dem få for mye sin egen vilje.

Og selv om de merker onde tilbøyeligheter og planer hos dem, som alt begynner å bryte ut i frukter, kan de ikke få seg til å straffe dem med alvor og iver for det, men unnskylder alt og håper det nok blir annerledes med tiden.

Slik var også yppersteprest Eli sinnet; om ham sier Herren at han visste at hans sønner førte forbannelse over seg, men at han likevel ikke irettesatte dem (1 Sam 3,13). Her synder ofte mødrene mest, idet de håper så mye godt om barna sine at de ikke engang kan tåle at noen ser surt på dem, uten å tenke på at barna like så vel som alle andre mennesker er unnfanget og født i synd og bærer roten til alle laster og all ugudelighet i sin barm.

Foreldrene lar også ofte barna altfor tidlig erfare og vite at de er velstående. De kler dem mangen gang over deres stand, som dukker; de gir dem penger i hende før de ennå vet hvordan de rett skal bruke dem, og rekker dem dermed nøkkelen som de kan åpne døren til alle slags synder med – jeg mener: de gir dem midler og anledning til desto før å ta del i spill og drikk og være med på alt etter verdens lyster og begjær. En slik tåpelig kjærlighet, som bare blir barna til fall, må foreldrene senere ofte bøte for med hete tårer.

Det går her som med trær som man om våren vanner med varmt vann eller legger kalk om røttene på: de springer riktignok ut tidligere enn andre trær og frembringer blader, blomster og noen ufullkomne frukter, men siden dør de ut og er ikke mer til nytte.

Slik også når foreldrene altfor tidlig lar barna merke hvor høyt de elsker dem, og av tankeløs kjærlighet og altfor stort håp gir dem midlene til synd i hende: Da synes det i begynnelsen som om det skulle bli noe utmerket av dem. De blir kjekke, får en løpende tunge, et slu sinn

og en tidlig verdensdugelighet; men den sanne gudsfrykt slokner mer og mer, den barnlige lydighet mot Gud og foreldrene forsvinner, og hjertet forvilles til det blir et dødt og uttørket tre som er hjemfalt til ilden.

Man ser også undertiden at noen foreldre faller over til den andre og motsatte siden. Når de nemlig hører og leser at Skriften så alvorlig formaner foreldrene til å behandle barna strengt og holde dem under riset, bøye deres nakke og banke deres sider, og så videre (Ordsp 23,13.14; Sir 1,24; 30,12), gjør de altfor mye ut av saken, særlig i utidig og ufornuftig vrede.

De skjenner og slår nesten stadig; de vet ikke å holde mål; de pisker og pryler dem ofte med stor ubarmhjertighet og mener – og det er det verste – at de dermed til fulle har oppfylt Guds bud om en gudelig barneoppdragelse. Men senere må de til sin store hjertesorg erfare at de med sin altfor strenge tukt ikke har utrettet noe, men bare har oppdratt ondskapsfulle og ugudelige barn som hater dem alle sine livsdager og gjør dem all den fortred og skam de kan.

Slike foreldre tenker ikke på hvordan Den Hellige Ånd har uttalt seg om den strenge og harde tukten på andre steder. Gjennom Paulus sier han: «Og dere fedre: Vekk ikke sinne hos deres barn, men oppdra dem med Herrens tukt og formaning» (Ef 6,4). Og hvordan dette skal forstås, har han selv åpenbart med disse ordene: «Dere fedre: Gjør ikke barna deres bitre» (ved ufornuftig og overdreven tukt, ved tyrannisk og grusom straff), «slik at de mister motet» og all fortrolighet til dere (Kol 3,21).

Den altfor strenge tukt og de ufaderlige straffene frembringer ikke et gudfryktig barn, men et som er fylt av ondskap og bitterhet. Så lenge det er lite og ungt, blir det bare bragt så langt at det blir forsiktigere i sin underfundighet og overgir seg varsommere til sine synder; men når det blir stort og har vokst fra riset, pønsker det vel til og med på hevn over foreldrene.

Av troverdige folk har jeg hørt fortalt et eksempel på dette: En velstående mann her på stedet hadde en sønn som han hadde behandlet meget hardt, ofte prylt det slemt for en ubetydelig grunns skyld, og når forseelsen syntes ham ganske stor, tatt ham med ned i kjelleren, bundet ham til en stolpe og pisket ham ubarmhjertig. Sønnen ble til

slutt så vant til hugg og slag og så forherdet at han ikke lenger ba om skånsel eller felte noen tåre, hvor grusomt han enn ble prylt.

Men da han ble eldre og faren sendte ham til en naboby for å gå på skole der, begynte han snart å føre et vilt og utsvevende liv, kastet bøkene under benken og dro i krigen. Da noen landsmenn senere traff på ham, lot han forlyde at ingenting skulle glede ham mer i verden enn å ha sin far på et sted som han ønsket, for å kunne myrde ham med sine egne hender; for noe annet hadde faren ikke fortjent av ham, siden han hadde behandlet ham, ikke som en far, men som en bøddel, og dermed vendt hans sinn bort fra alle gode tanker.

Det hendte i året 1652 i en nærliggende altmarkisk by at en borger og jordbruker der om natten, da han var drukken, ble slått i hjel med sin kones viten av tjenestekarlen, med støtte fra husbondens blinde sønn, et ungt menneske på femten til seksten år.

Årsaken var at han hadde behandlet sin kone og den nevnte blinde sønnen meget tyrannisk og ofte rast som en løve og bjørn i sitt hus. Derfor hadde konen først noen ganger latt sønnen få gift i maten hans, som han imidlertid hadde kastet opp igjen, og til slutt med store løfter overtalt tjenestekarlen til å fullføre den redselsfulle mordgjerningen med sønnens hjelp. Alle tre måtte siden bøte for den med en smertelig og skjendig død.

Derfor er det høyst nødvendig at foreldrene først og fremst påkaller Gud om nåde og velsignelse til å oppdra barna sine godt, og ikke tenker at de skal gjøre barna underdanige og lydige mot Gud, men at Gud må gjøre barna underdanige og lydige mot dem. De må heller ikke bare la det komme an på mye alvor og stor strenghet, men snarere søke å vinne barna sine med fornuftig måtehold, med faderlig og moderlig mildhet og kjærlighet, med ettertrykkelige formaninger og med et godt eksempel.

Straffen må alltid være slik at barnet kan merke at den tar sikte på dets beste. Den hånd som fører riset, må styres av et kjærlig hjerte og følges av en fornuftig tunge.

Dette, som alt vi gjør, må skje i frykt for Gud og som for hans åsyn. Man må ikke tukte barna sine etter sitt kjødelige sinn, men etter Guds hellige vilje. Ingenting er mer urimelig enn at foreldre som selv synder mot Gud med banning, vrede, trette, skjelling og smelling og gir hele huset sitt anstøt, vil forbedre barna sine og holde dem fra å

synde. Hvordan skal Gud kunne velsigne en barnetukt som stemmer mer overens med Satans enn med hans hellige ord og vilje?

Jeg har kjent en forstandig far som, når et av barna hans hadde gjort noe straffverdig, utsatte straffen, ga seg tid til å tenke seg om og verne seg mot overdreven vrede, og i mellomtiden ba Gud inderlig om i nåde å velsigne hans faderlige refselse og la den nå det ønskede målet. Han talte dessuten gudelig og oppbyggelig ved bordet og ellers, slik at barnets hjerte ble forberedt til omvendelse; siden grep han rett tid og anledning til å foreholde barnet forseelsen og straffe det med fornuft.

Alt dette anfører jeg i den hensikt at kristne foreldre skal prøve seg selv nøye etter denne undervisningen. For i det store korset vi her taler om, som i alle andre trengsler, er det fremfor alt nødvendig å ha en nådig Gud og en god samvittighet, og det kan man ikke få uten sann omvendelse. De skal undersøke om de kanskje har støtt an her, erkjenne sine feil og påkalle Gud desto ivrigere og inderligere om forbedring, hjelp og trøst.

I samme øyemed skal de også tenke etter om de kanskje har voldt dette korset og denne Guds tilskikkelse enten ved ulydighet mot sine egne foreldre. Erfaringen lærer ofte at når barn misbruker sine gudfryktige foreldres enfoldighet, kjærlighet og vennlighet, synes seg selv klokere enn dem, bruker ubeskjedne og uvennlige ord mot dem, skammer seg over deres fattigdom og dårlige kår, forlater dem i alderdommen, ikke pleier og tar seg av dem i sykdom som de burde, eller krenker dem på andre måter, pleier Gud å tillate at de siden får barn som måler dem igjen med det samme målet de selv har målt sine foreldre med.

Eller de kan ha voldt det ved utidig gjerrighet, når de for å etterlate barna mye, eller for å forsyne dem etter deres egen vilje med klær, mat, drikke og fornøyelser, lukker hånden for kirker, skoler og fattige.

Man ser ofte at selv gudfryktige mennesker ikke forholder seg rett i så måte, idet de mener at de av hensyn til barna sine har god grunn til å vise seg gjerrige med milde gaver og almisser. Likevel er de ikke gjerrige mot barna sine, men kler dem ofte overdådig, etter verdens sinn, og gir dem alt de peker på.

Når barnet på denne måten blir foretrukket framfor Gud, framfor Herren Jesus, hans tjeneste og hans trengende lemmer, hva under er det da at Gud etter rettferdig dom tillater at det siden blir foreldrene til et anstøt og en Satans engel og volder dem mye hjertesorg?

Eller de kan ha voldt det ved utålmodighet og knurring mot Gud. Det hender ofte at foreldre enten ikke har barn, eller at de, om Gud har skjenket dem slike, mister dem ved en tidlig død. Da forfaller de stundom til utålmodighet og vil for enhver pris ha barn eller beholde dem de har; og når Gud tidlig tar bort deres livsfrukt, vet de ikke å holde mål med sorg og gråt og klager. Da vil og kan de ikke finne seg i Guds hellige råd og vilje.

Det har hendt at en rik frue, som Gud hadde fratatt barna hennes, og som hadde hengt hjertet altfor mye på dem, lot forlyde at Gud ikke hadde oppfylt sitt løfte mot hennes barn, da han i det fjerde bud hadde lovet de lydige barn et langt liv. Hun sa også til de fattige at de kunne gå sin vei, hun brydde seg ikke om å gi dem noe: hvorfor hadde de ikke bedt til Gud om at han ville la barna hennes leve?

For noen år siden, sier dr. Sack, tidligere domprest her på stedet, var det her en kone som hadde hatt fjorten barn, hvorav tretten døde i sin spede alder; over dem gråt og hylte hun altfor mye. Den siste sønnen beholdt hun derimot, men han ga henne siden stor hjertesorg, idet han ble radbrekket for kirkeran. Da sa hun: «Å, om Gud ville gi at jeg også kunne ha fulgt denne til graven!»

Slik går det: foreldrene vil ofte, om jeg så må si, avtrosse Gud barn eller beholde dem mot hans tanke og vilje. Likesom han tar bort noen i nåde, for at verdens ondskap ikke skal forandre deres forstand og for at de ikke skal bli innviklet i de siste tiders ugudelighet, slik lar han på den annen side foreldrene i vrede beholde det ene eller det andre barnet når han ser at de setter seg mot hans nådige vilje. Av det får de siden så mye bedrøvelse at de må gå i seg selv, erkjenne sin synd med hjertelig anger og påkalle ham om trøst og hjelp.

Nå vel, i alle disse henseender må dere prøve dere vel, kristne foreldre, og omhyggelig ransake samvittigheten. Finner dere at dere i ett eller annet har tilsidesatt deres kristne plikt og skyldighet og selv har voldt dere den hjertesorgen dere har av deres vanartige barn, så har dere sannelig ikke grunn til å klage over den hellige og rettferdige

Gud, men snarere til å ydmyke dere under hans veldige hånd og si: «Du er rettferdig, Herre, og rettvise er dine dommer» (Sal 119,137).

Tenk på profetens ord: «Hvorfor klager et menneske som lever? La hver klage over sin egen synd! La oss ransake våre veier og granske dem, og la oss vende om til Herren!» (Klag 3,39 ff.). Be i tillegg desto ivrigere til Gud om at han vil tilgi og råde bot på deres forseelse, skjenke dere selv og deres vanartige barn et botferdig hjerte og etter sin allmakt og store barmhjertighet gjøre godt igjen det dere har gjort ille.

Men her vil dere kanskje si: Å, vi kjenner dessverre i våre hjerter, og vår samvittighet overbeviser oss om at vi ikke har vært så våkne, så nidkjære, så forsiktige og gudfryktige i barneoppdragelsen som vi burde ha vært. Vi vil gjerne også lide den timelige nød, skam og vanære som følger av dette. Men hvor skal vi gjøre av våre stakkars bedrøvede samvittigheter, når vi er overbevist om at vårt barn er evig fortapt?

Jeg må innrømme at dette er en tung byrde for et hjerte som fra før er dypt bedrøvet. Likevel skal dere kristne foreldre til trøst ta i betraktning at deres forseelse i oppdragelsen ikke har sin rot i ondskap, ugudelighet, forsett og forakt for Gud, men dels i uvitenhet, dels i menneskelig skrøpelighet – dere har gitt altfor mye etter for den naturlige og kjødelige kjærlighet og ellers gjort for mye eller for lite i denne saken.

Men siden dere nå av hjertet erkjenner og angrer denne feilen og i Jesu navn ber om tilgivelse for den med mange vemodige tårer, skal dere ikke tvile på hans nåde, som han aldri nekter de botferdige syndere. Det er ikke noe dårlig tegn på et botferdig hjerte at dere sier dere gjerne vil lide den timelige nød som følger av deres forseelse. (*Om dette har vi allerede lært det nødvendige et annet sted i dette verket: 2. del, 3. preken, § 16.*)

For å berolige deres bekymrede hjerter vil det også være tjenlig at dere nå av all makt legger dere i selen for å rette opp igjen det som tidligere er gjort galt eller forsømt.

Slutt ikke å føre barna deres fram for den barmhjertige og miskunnsomme Gud med daglige, inderlige bønner. Be ham med hete tårer, i Jesu navn – hans aller kjæreste og lydige sønns navn – at han vil tilgi dere feilen og forsømmelsen, erstatte det som mangler etter

sin nådes rikdom, omvende og føre tilbake deres fortapte sønn, og etter sin hellige vilje gripe ham an med sykdom, fattigdom og andre trengsler, nøde ham til omvendelse og frelse hans sjel!

Denne bønnen må ikke være kaldsinnig, men alvorlig og brennende, slik en så overmåte viktig sak krever. Man må ikke nøye seg med å åpne denne sorgen for Gud i de faste morgen- og aftenbønnene, men også holde ekstra bønnestunder for den.

Ikke bare må foreldrene forene seg og sammen ligge på kne og med ansiktet mot jorden for Gud og rope til ham om hjelp, trøst og nåde; de må også ta til hjelp forbønner fra gudfryktige predikanter og andre kristne, enten de er fremmede eller venner, bare de er bestandige i bønnen. Ja, de må også glede husarme, gudfryktige enker og farløse, syke og elendige med rike almisser og slik gjøre dem forpliktet til å stå foreldrene bi i dette tunge korset med sine andektige forbønner.

Jeg minnes at jeg i min ungdom et sted hørte hvordan det fra prekestolen, i den forsamlede menighet, ble bedt til Gud for et kristent ektepar som hadde et stort huskors og en tung sorg: at han kraftig ville trøste dem, forbarme seg over dem og glede dem med hjelp og redning.

Hvem vet om det ikke var nettopp det korset vi her taler om som ble ment? Visst er det at det ikke vil være unyttig om dere, kristne, bedrøvede foreldre, gjør det samme. For Herren har alltid hjerter i sin menighet som med medlidenhet kjenner nøden og korset til sin neste og kommer ham til hjelp med sine sukk og sin hellige andakt.

Slutt heller ikke å formane de onde barna deres hver dag og å holde fram for dem Guds hellige vilje, dåpspakten deres, deres kristne plikt, nytten av sann gudfryktighet, den timelige og evige skade av ugudelighet og faren for deres stakkars sjeler. Er de langt borte fra dere, så gjør det ved vemodige og bevegende brev eller gjennom andre gudfryktige og erfarne kristne.

Slik forteller den hellige Augustin om sin kjære mor Monika. Da han ennå vandret i manikeiske villfarelser og førte et vilt og utsvevende liv, ba hun gudfryktige og dyktige kristne hun møtte, om å innlede en samtale med ham og forsøke å omvende ham fra hans villfarelse. Ved denne anledning forteller han også den bemerkelsesverdige hendelsen at da hun ba også en biskop som var vel hjemme i Skriften, om dette, nektet han å innlate seg i noen samtale med sønnen hennes; for

på grunn av sitt svermeri og de store innbilninger han hadde om seg selv, var han ikke mottakelig for gudelig undervisning, og så videre.

Men da hun ikke sluttet å be ham under mange tårer om å gjøre et forsøk likevel, ble han liksom litt vred og sa: «Gå bort! Så sant jeg lever, det er umulig at en sønn av så mange tårer skal kunne gå fortapt!» Disse ordene tok hun imot som om de talte til henne fra himmelen, og senere erfarte hun med glede at de i virkeligheten ble oppfylt. (*Manikeerne var tilhengere av den persiske villfarelseslæreren Mani, eller Manes, som lærte at det fantes to evige grunnvesener, et godt og et ondt, at Kristus bare hadde et skinnlegeme og at hans lidelser bare var tilsynelatende, og så videre.*)

Det er heller ikke av veien at kristne foreldre bestreber seg på å ta fra sine ugudelige barn alle anledninger og midler til å synde og fortsette sitt onde liv. De må ikke bare selv la være å sende dem penger, men også forby og hindre at andre gir eller rekker dem noe.

Jeg kan heller ikke misbillige det rådet en utenlandsk lærer gir i dette tilfellet: «Når du (kristne far) frykter en ulykke, og det er grunn til å tro at ditt vanartede barn vil gjøre en ond gjerning som kunne føre til at det ender sitt liv under skarpretterens hender, da handler du ikke galt om du setter det i et offentlig fengsel (eller bringer det i et tukthus) og lar det bli innesperret der en tid. Jeg kjenner noen av mine venner som har gjort dette, og det har gått dem godt. For fengselet (tukthuset) har ikke bare skilt barna deres fra dårlig selskap og hindret dem i å handle ille og fortsette sine utsvevelser, men det har også tjent til deres omvendelse og gjort at de har fått avsky for sitt tidligere liv. Det har gått dem som med Manasse, som ble omvendt i sitt fengsel; for da han var i nød, bønnfalt han Herren sin Gud og ydmyket seg dypt for sine fedres Guds åsyn (2 Krøn 33,12).» Så langt han. (*Læreren er Drelincourt.*)

Når nå Herren, deres Gud, får se den iver, den harme, den frykt, den lengsel, den nidkjærhet og den straff som bedrøvelsen etter Guds sinn har virket hos dere (2 Kor 7,11), vil han uten tvil forbarme seg over dere i nåde. Enten vil han velsigne deres bestrebelser, så dere får revet barnet ut av ilden som en brann (Jud 23) og berget det fra fordømmelsen. Eller, dersom barnet forakter og slår i vind og vær alt dere gjør mot det og derfor går fortapt, vil han i nåde, for Jesu kostbare utøste blods skyld, erklære dere skyldfrie.

Dere vil kanskje videre si: Å, men det er dog altfor hardt og forferdelig for et kristent hjerte å se og erfare at ens barn er gått under i sine synder og for evig støtt bort fra Guds aller helligste åsyn! Og hvordan er det mulig for de foreldre som rammes av slikt, å ha glede og slå seg til ro i dette eller det andre livet?

For å svare på dette må jeg tilstå at ved siden av de store åndelige anfektelser og den sjeleangst gudelskende hjerter ofte må lide, kan uten tvil intet tyngre kors ramme dem enn dette. Men det tjener til deres trøst at dette tilfellet hører inn under Guds dommer, som vel kan være ubegripelige og forferdelige, men aldri urettferdige. «Herren er rettferdig i alle sine veier og miskunnelig i alle sine gjerninger» (Sal 145,17). Intet gudfryktig hjerte kan si, når dets vanartede barn etter Guds rettferdige dom blir revet bort til fordervelsen, at barnet lider urett; det får det som dets gjerninger har fortjent.

Så lenge barnet ennå lever og man kan ha håp om at det kan reddes, slutter en kristen sjel med rette ikke å klage, sukke for Gud, be og påkalle ham. Men når den ser og erkjenner Guds hellige vilje i utfallet, bør den i dypeste ydmykhet og med stille tålmodighet si: Herre, du er rettferdig, og dine dommer er rette. Hadde mitt barn søkt deg, så hadde det funnet deg; men fordi det har forlatt deg, har det ikke lidt urett ved at du har forkastet det for alltid (1 Krøn 28,9).

Her må den ære en skylder sin Gud og den lydighet en skylder hans hellige vilje, veie tyngre enn den kjærlighet en bærer til sitt barn.

En må tenke på det Moses sier til de rettsinnige levittene og Guds tjenere: «Dine tummim og dine urim hører din fromme mann til» (Levis stamme), han som – i Guds saker, når han på den ene siden har Herrens bud og på den andre siden menneskers ønsker og gunst – sier om sin far og sin mor: «Jeg ser dem ikke!» og som ikke kjentes ved sine brødre og ikke visste av sine barn; «fordi han tok vare på ditt ord og aktet vel på din pakt» (5 Mos 33,8-9).

En sann kristen bør i så måte være som et fruktbart tre med en visnet gren som gartneren hogger av, hvoretter treet grønnes og vokser så mye frodigere og bærer så mye rikere frukt; eller som en vinstokk som man har tatt de overflødige og unyttige rankene fra, og som riktignok liksom gråter en stund over det, men siden bærer så mye lifligere druer. Jeg mener at et gudfryktig hjerte må vise kristen sindighet i et slikt sørgelig tilfelle, lydig underordne sin vilje under

Guds hellige og rettferdige vilje og fortsette å bestrebe seg på å tjene ham heretter som før, med trofasthet, flid og nidkjærhet.

Man bør også legge merke til at det i det andre livet, når Guds dommer over de ugudelige på den ytterste dag blir fullt åpenbart, vil forholde seg langt annerledes med de gudelskende sjeler enn nå. Så lenge de her ennå bor i det syndige kjød og derfor er plaget av alle slags skrøpeligheter, kan de ikke straks og fullkomment, slik de likevel burde, underordne sin egen vilje under Guds hellige og rettferdige vilje og prise ham selv i hans dommer.

Men der oppe, når de har nådd den ønskede fullkomne tilstand, vil det ikke være dem tungt – langt mindre smertefullt – å se sin Guds rettferdige dommer over de ugudelige. De vil da ikke regne noen som sin uten den som er Guds. Alle som ved ubotferdighet og vantro har gjort seg fremmede for deres Jesus, vil også være dem fremmede. De vil da ikke se på noe ugudelig menneske som sin ektefelle, bror, sønn, datter og så videre, men som en Guds fiende og en forakter av hans søte og dyrebare nåde, og vil derfor med glede prise hans rettferdighet mot det.

Dette forsto en viss gudfryktig mor meget godt; en utenlandsk lærer forteller at han hadde hørt henne tale til sitt vanartede barn, som hun ofte hadde ført store klager over, felt mange tårer for og sendt opp mangfoldige bønner for. Hun sa: «Når alle mine sukk, tårer og formaninger ikke betyr noe og ikke kan utrette noe hos deg, skal du vite at hvis du ikke ved Guds nåde omvender deg, vil den tid komme da jeg vil glede meg over din fordømmelse.» (*Den utenlandske læreren er Nehemias Rogers.*)

Om dette vitner også de stedene i Johannes' åpenbaring der de helliges glede over Guds straffedommer over de ugudelige skildres for oss, når de synger og sier: «Store og underfulle er dine gjerninger, Herre Gud, du Allmektige! Rettferdige og sanne er dine veier, du folkenes konge. Hvem skulle ikke frykte deg, Herre, og ære ditt navn? For du alene er hellig. Alle folkene skal komme og tilbe for ditt åsyn, for dine rettferdige dommer er blitt åpenbare» (Åp 15,3.4; jf. 19,1.2 ff.), og når en engel sier: «Rettferdig er du fordi du har dømt slik, du som er og som var, du hellige,» og en annen: «Ja, Herre Gud, du Allmektige. Sanne og rettferdige er dine dommer» (Åp 16,5.7)!

Men før jeg slutter, må jeg ennå undersøke og belyse en annen sorg hos en gudfryktig sjel, nemlig når noen klager og sier: Å dessverre, jeg er en stakkars dypt bedrøvet enke, og barna mine er farløse, og så videre. Jeg må innrømme at det er et bittert ord og en sørgelig sak å hete og være enke.

Noen mener at en enke hos oss tyskere har sitt navn (*Wittwe*) av *weit* (vid, stor) og *Weh* (ve, sorg), fordi hennes sorger er mangehånde og strekker seg vidt omkring.

Hebreerne har gitt henne navn etter å tie og å binde, fordi en enke må svelge mye sorg og tie til den urett som rammer henne, og fordi hennes hender liksom er bundne, så hun ikke kan verge og forsvare seg. (*På hebraisk kalles en enke almana, det vil si: bunden og tiende. En enke synes nemlig å ha bundne hender og bundet munn, idet hun ikke kan forsvare seg for domstolene og verge seg mot de krenkelser som tilføyes henne, men synes utsatt for alles baktalelse og plyndring og gitt til pris fordi hennes beskytter og forsvarer, nemlig mannen, er død.* – *Cornelius a Lapide*.)

«Enker og farløse,» sier en berømt og forstandig mann, «hører til de mest beklagelsesverdige mennesker i verden; de får erfare mye fornærmelse, men lite beskyttelse.» Da den kloke kvinnen fra Tekoa kastet seg ned på sitt ansikt for kong David og på alle mulige måter søkte å bevege hans hjerte, og han spurte henne: «Hva er vanskelig for deg?», svarte hun: «Å, jeg er enke, mannen min er død» (2 Sam 14,5). Kongen kan lett tenke seg hvordan det går en enke: jeg blir krenket og undertrykt.

«Enker og farløse,» sier den åndrike Arndt, «er stakkars forlatte mennesker; ingen lider større vold og urett, ingen blir mer baktalt og løyet på enn de.» (*Den berømte mannen er Harsdorff, Mordhistorier, 2. del, kap. 41.*)

En enke er for det meste lik en vinranke hvis støtte, som den klynget seg til, er råtnet og veltet av vinden, og som enhver vil trampe på med føttene. Jeg mener at min Gotthold ikke har truffet så galt når han sammenligner henne med et tre fullt av frukt, men uten gjerde. For liksom et slikt tre er et bytte for hvermann og må la seg knekke og skade ved steinkast, slik går det også med enker og farløse. Enhver vil slå seg til ridder på dem, enhver vil ha deres gods; man presser og

bedrøver dem overalt og på alle måter. (*Gottholds tilfeldige andakter, 1. hundre, kap. 18.*)

Når en ektehustru stråler av sin manns lys, som den keiserlige rett sier, kan man vel sammenligne henne med fullmånen så lenge mannen lever. Men siden kan man nesten si at hun etter verdens dom ligner nymånen, særlig når intet solmetall lyser opp hennes mørke; jeg mener: når hennes bedrøvelse er parret med fattigdom. (*Den romerske rett, Novell. 105 de consulibus, kap. 2: Uxores corruscant radiis maritorum.*)

Men hvordan det enn er – og selv om jeg må innrømme at enker og farløse med rette regnes blant de bedrøvede, undertrykte og trøstesløse her i verden – så vet jeg likevel ikke om det, ved siden av de bekymrede samvittigheter og anfektede, bedrøvede hjerter, finnes noen for hvem Guds ord har større og rikere trøst enn for dem. Enker og farløse, sammen med de fremmede, hører til de personer Gud selv har gitt særrettigheter, dem han har tatt i sitt særlige vern og lukket inn i sin faderlige omsorg fremfor andre.

«Dere skal ikke plage noen enke eller farløs,» sier han med stort alvor til sitt folk. «Dersom du plager dem, og de roper til meg, skal jeg sannelig høre deres rop» (2 Mos 22,22.23). Dette alvorlige budet gjentar han også svært ofte gjennom sine profeter, og han kunngjør overtrederne sin forferdelige vrede (Jer 7,6; 22,3; Sak 7,10). Han kaller seg «enkers dommer» (han taler deres sak og skaffer dem rett, han tar seg av dem og fører deres sak mot dem som krenker dem – Sal 68,6).

Han bød at man hvert tredje år skulle gi enkene og de farløse en egen tiende, at man på de store høytidene skulle gi dem noe av sin overflod og la dem få del i sin glede, og at man skulle la noe av velsignelsen på marken bli igjen for dem og gi dem det (5 Mos 14,28.29; 26,12.13; 16,11.14; 24,19 og følgende).

Men siden verden likevel er vant til ikke å bry seg stort om enker og farløse, ja til å krenke og bedrøve dem, vitner – ved siden av Skriften – den daglige erfaring om at Gud selv på faderlig vis tar seg av dem og viser dem sin underfulle miskunn. Hva han gjorde mot Noomi (som på grunn av sine mangfoldige sorger ville kalles Mara, det vil si bitterhet), og hvordan han vendte hennes sorg til glede, er kjent fra Ruts bok. Det er verdt å merke seg at også en bedrøvet enke, nemlig Rut, kom inn i Herren Messias' slektstavle og ble kong Davids oldemor.

En enke var det profeten Elia ble sendt til under dyrtiden. Man skulle tro det hadde vært bedre om profeten var blitt henvist til en rik mann eller en velstående kvinne, slik den sunamittiske kvinnen var, som jo kunne ha sørget bedre for ham enn en fattig enke som bare hadde en håndfull mel i krukken og litt olje i kruset. Men nei, det måtte være en enke den store undergjerningsmannen Elia skulle komme sammen med; slik skulle det vises at Herren hadde en faderlig hensikt både med sin profet og med denne fattige enken, og ville ha henne forsørget like vel som ham.

Jeg må også undre meg over at Herren Gud sier: «Jeg har befalt en enke der å gi deg mat» (1 Kong 17,9). Hvordan skulle vel denne fattige kvinnen, som selv ikke hadde noen matvarer igjen, kunne sørge for profeten? Gud måtte jo på underfullt vis forsørge og holde dem begge i live. Det ser imidlertid ut til at han har villet tale slik for å la profeten forstå hvor høyt denne gudfryktige enken var æret for hans hellige øyne.

En enke var det også hvis oljekrukke Gud velsignet så rikelig at hun fylte alle de tomme karene hun kunne få tak i; med den forsyningen kunne hun betale mannens kreditorer og ernære seg selv og sin sønn (1 Kong 17,9 og følgende; 2 Kong 4,1 og følgende).

Å, hvor ofte skjer ikke slike undere ennå i våre dager, selv om verden ikke legger merke til det! Hvor ofte fyller ikke Gud ennå en fattig enkes forråd og velsigner det, så det ikke blir tomt! Hvor ofte velsigner han ikke de få pengene hennes, så de utretter mer og kommer lenger med dem enn andre med langt flere! Jeg kjenner et bemerkelsesverdig eksempel på dette som jeg ikke kan la være å sette ned her.

En gudfryktig prests enke hadde fem barn; det eldste hadde ennå ikke fylt sitt sjuende år, og det yngste hadde hun båret under sitt hjerte i atten måneder etter mannens død. Selv om han bare hadde etterlatt henne et lite forråd, behaget det likevel den underfulle og alene vise Gud at fire hundre daler som var bundet i en landeiendom på en øy, måtte «bli til vann», som man sier, eller synke i vannet, ved at øya ble oversvømt av havet.

Hun klaget riktignok over tapet, men samlet seg snart i troen og sa: «Jeg merker at min himmelske Far tar de jordiske tingene fra meg, for at jeg bare skal forlate meg på ham og hans faderlige omsorg.»

Hun la vinn på et gudfryktig og stille liv og holdt barna sine til bønn og sann gudsfrykt. Hun pleide ofte å be dem knele ned på rekke, og lå da selv på kne bak dem og vannet, så å si, disse plantene sine med mange hete tårer.

Hun sa ofte at barna hennes ikke måtte stole på noe annet enn Guds miskunn og faderlige omsorg, og at de derfor hadde så mye større grunn til å legge vinn på å beholde ham som venn ved sin gudsfrykt. Nå, Gud viste henne og barna at han, som fra gammel tid, også ennå er enkenes forsørger og de farløses far. Hun erfarte mer enn én gang at han skaffet utvei der hun ikke så noen.

Jeg kunne fortelle de forunderligste eksempler på hvordan Gud ofte uventet, og mot alle hennes tanker og forventninger, sørget for henne. Da hun en gang mot vinteren var svært bekymret og lot forstå at hun denne gangen slett ikke visste noe råd eller middel, hendte det at en adelsmann, som bare hadde sett henne én eneste gang og hadde fått underretning om hennes tilstand og hennes gudelige vandel, sendte en vogn til døren, lastet med korn og andre matvarer.

Hun kunne ikke få nok av å undre seg over Guds godhet og takket ham med mange gledestårer. Og noe liknende skjedde titt og ofte. Slik slo hun seg gjennom med barna, til alles forundring.

En fornem mann som godt kjente hennes omstendigheter og hadde vært til stede ved skiftet med hennes stebarn, sa en gang at han ikke kunne begripe hvordan hun og hennes hadde kunnet klare seg ærlig og anstendig med så lite i så mange år og i så vanskelige tider, siden det hun fikk i behold av det mannen etterlot seg, ikke var mer enn hun godt og vel trengte for å leve i ett år.

Til slutt fikk hun mye glede og trøst av barna sine. Hennes to sønner er ved Guds nåde kommet til høye embeter i hans kirke, og den ene datteren er gift med en dyktig og gudfryktig prest, de to andre likeledes med fornemme og velstående menn.

Hun så med glede barnebarn; hennes egne elsket og pleiet henne så ømt i hennes høye alder at hun, det ydmyke og gudfryktige hjertet, flere ganger sa at man viste henne større ære og mer godt enn hun fortjente. Omsider døde hun i en rolig alderdom og ble inderlig begrått av barna sine, som i henne hadde mistet en ivrig og trofast forbeder her i verden.

Men jeg vender igjen tilbake til betraktningen av de enkene Skriften har stilt fram for oss til trøst, og som denne enkehistorien har ført meg litt bort fra. En enke var det hvis to skjerver, som hun la i tempelkisten, Herren så til i nåde og foretrakk framfor alle de rikes rikelige gaver – utvilsomt for å vise at fattige og gudfryktige enker skal komme like langt, ja lenger, for Gud og mennesker med sitt lille enn de rike med sitt store gods (Mark 12,41 og følgende).

En enke var det han verdiget sin trøsterike tiltale: «Gråt ikke!» – hun som fra byen Nain fulgte sin enbårne sønn til graven under mange tårer. Hans kjærlige hjerte fikk så inderlig medynk med henne at han vekket den døde opp og ga moren sønnen levende tilbake – for å lære oss at han ennå i dag ikke kan se noen enke gråte; han må ta seg av henne og hjelpe henne, selv om han skal gjøre under og vekke opp døde.

Navnet enke er altså ikke så sørgelig og bittert et navn som vi ofte tror. Det tyske ordet *Wittwe* (enke) kunne kanskje også avledes av *widmen*, som betyr omtrent å vie, hellige, tilegne, hengi. En enke er en kvinne som er viet, helliget og hengitt til Gud, og som han ser på som sin eiendom, ja som sin helligdom. Den som forgriper seg på henne, må vite at han har med Gud å gjøre, og at en enke er en person som har store rettigheter i himmelen og hos Gud.

En enke må nok mang en gang tie for verden, men ropet fra hennes sukk og tårer lyder helt opp til himmelen. «Renner ikke enkens tårer nedover kinnet, og er ikke hennes rop mot den som presser dem fram?» sier Sirak (35,15). Om en gudfryktig enkes hender er liksom bundet, så er hennes tårer og bønner ubundet; de er hennes våpen og vern, de er hennes kraft og styrke, og med dem overvinner hun mange fiender og krenkere.

Luther ville heller ha den tyrkiske keiseren og hele verden mot seg enn en gudfryktig enke. «Mang en enke,» sier dr. Weller, «har allerede sluttet å gråte; men de tårene hun har felt, de sukkene som er presset ut av henne, hviler ennå tungt på mang en mann, ja, de vil kanskje hvile tungt på hans arvinger i annet og tredje ledd, så det verken vil være sol eller lykke hos dem.»

Mang et urettferdig menneske bryr seg ikke om enkenes og de farløses bønner, sukk og gråt; han tenker: En munnfull vind og en håndfull vann gjør meg ingenting. Men hvor ofte har man ikke erfart

at enkenes tårer har skylt bort en rik og mektig utsugers formue, og at deres sukk, lik en veldig storm, har veltet hele hans hus!

Har gudfryktige enker og farløse enn ingen beskyttelse i verden, så finner de den hos Gud. «Deres løser» (deres sakfører, deres nærmeste slektning, nemlig Gud) «er sterk; han skal føre hennes sak mot hennes fiender» (Ordsp 23,11). Det måtte være besynderlig om vår Gud ikke skulle kunne beskytte sine kjære og venner mot verden. Det måtte være forunderlig om han ikke skulle kjenne like mange midler til å forsvare de elendige og trøstesløse som setter sin lit til ham og roper til ham, som verden har til å krenke dem.

Er en enke som en vinranke som er revet løs fra sin støtte, så har det skjedd for at hun skal ledes hen til livets eviggrønne tre og klynge seg til det. Jeg mener: Gud tar den jordiske trøsten fra henne for at hun skal holde seg til ham, klynge sin sjel til ham og vinde seg om ham med inderlig fortrolighet og barnlig tillit.

Har Gud tatt det forgjengelige lyset fra henne, så gjør han det fordi han selv vil være hennes lys. Han vil at hun skal vende hjertet helt til ham og vente alt lys av glede, ære og trøst fra ham, så hun kan si med Mika: «Men jeg vil skue ut etter Herren, vente på min frelses Gud. Min Gud vil høre meg. Gled dere ikke over meg, mine fiender! Når jeg er falt, står jeg opp igjen. Om jeg sitter i mørket, er Herren lys for meg. … Han skal føre meg ut i lyset. Jeg skal se med fryd på hans rettferdighet» (Mika 7,7-9).

Med tanke på dette, du gudelskende hjerte, skal du som kristen samle deg og trøste deg. Din Gud har allerede før, ved den hellige dåpspakten som er opprettet med ham, tatt på seg store forpliktelser mot deg og barna dine; men nå kommer også den forpliktelsen til som han ifølge sine særlige løfter har tatt på seg mot dere som enker og farløse. Dere har en dobbelt rett til hans miskunn og faderlige omsorg; dere har en dobbelt gave å vente ved himmelporten når dere melder dere der.

Synes du det er sørgelig å kalles enke, så tenk på at du derved er blitt en Guds pleiedatter, og at den Høyeste er blitt din krigerske verge. Den jordiske trøsten er borte; derimot er Gud selv blitt din trøst.

Da Hagar gikk seg vill i ørkenen med sønnen sin og vannflasken var tom, var hun med god grunn bedrøvet og trodde at hun og barnet

skulle dø av tørst; men da Gud viste henne en vannbrønn, fylte hun glad flasken sin og var vel tilfreds.

Hvorfor sørger vi over at den jordiske trøstens flaske er tom, når vi har den levende og uuttømmelige trøstekilden i Kristus Jesus? Hvorfor gremmer vi oss over at Gud lar dødelige mennesker dø og en råtten støtte falle om, når han til gjengjeld byr seg fram som vår Gud, vårt liv, vår glede, vår trøst, vårt vern, vår støtte, vår tilflukt og vårt alt?

Det er en stor skrøpelighet hos oss at vi ser med mer ro på dødelige mennesker enn på den levende Gud. Med rette kan han si til oss som Elkana en gang sa til sin bedrøvede Hanna: «Hvorfor gråter du? Hvorfor er du så sorgfull? Er ikke jeg mer for deg enn ti sønner (og ektemenn – 1 Sam 1,8)?»

Gud sier til den elendige, trøstesløse og trengte israelittiske kirke: «Din skaper er din ektemann; Herren, hærskarenes Gud, er hans navn, og Israels Hellige er din gjenløser, all jordens Gud kalles han.»

Like etter følger det overmåte trøstefulle løftet: «Et lite øyeblikk forlot jeg deg, men med stor barmhjertighet vil jeg samle deg. Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk, men med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg, sier Herren, din gjenløser. For fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes, sier Herren, han som forbarmer seg over deg» (Jes 54,5.7.8.10).

Disse ordene rommer mange bemerkelsesverdige trøstegrunner som også kristne enker kan tilegne seg. Nettopp derfor sammenlikner Herren sin kirke med en enke, eller en forlatt og inderlig bedrøvet kvinne, og kaller den en elendig og trøstesløs, som blir bestormet av alle vinder – for at alle som er slik, særlig skal ta til seg den trøsten han gir sin kirke i alminnelighet.

Han sier: «Din skaper er din ektemann», eller, som det lyder i grunnteksten: «De som har skapt deg, er dine ektemenn». De lærde mener at det siktes til den hellige treenighet, og at meningen er denne: Den treenige Gud, som har skapt deg, er din ektemann, ja, han er deg bedre enn mange menn.

Han som kalles hele verdens Gud og i virkeligheten viser seg som det, han er også din Gud. Han som med sin guddommelige visdom styrer og sørger for hele verden, vil heller ikke slippe deg av syne og omsorg. Og selv om alt som ses, er underlagt forgjengelighet og for-

krenkelighet, så selv fjell kan vike, synke ned og falle om, så vil likevel ikke jeg vende min nåde fra deg og aldri glemme den pakten jeg har gjort med deg.

Tro nå, du gudelskende sjel, at disse og lignende ord står i Bibelen også for din skyld, og at Herren vår Gud med disse ordene nettopp har siktet til deg og din bedrøvede sjel. Er da din skaper din ektemann – har han som forsørger og holder oppe hele verden tatt deg under sin kjærlige pleie – hvorfor vil du da fortsatt gremme deg så sårt og ikke tvert imot av hele ditt hjerte og din sjel forlate deg på dette løftet?

Jeg er viss på at du bestreber deg på å lære dette og daglig øver deg i troen. Jeg krever ikke at din tillit straks skal være fullkommen; jeg vet godt at vi er mennesker, og at det finnes like lite tro uten skrøpelighet som flamme uten røyk.

Særlig er det hardt for troen under så tunge sorger; den skinner nok, men som et lys på et meget fuktig sted, fylt av damp og dunst, der det ikke kan gi sitt fulle skinn og liksom er omgitt av en tåke. Men også en slik kjempende tro er tro, og Gud har tålmodighet med den, til den fortærer alle skrøpeligheter og, slik det går an i denne tid, sprer lys rundt seg som et bluss.

Du vil kanskje videre si: Jeg er ensom og elendig; hele byrden i huset, og særlig omsorgen for mine kjære barn, hviler nå på meg alene. På samme måte sier David: «Jeg er elendig og fattig» – men han tilføyer: «Herren vil tenke på meg» (Sal 40,18).

Et gudfryktig hjerte som er forent med Kristus ved troen, kan med full rett anvende på seg de ordene vår velsignede frelser sa til disiplene sine: «Se, det kommer en time, og den er alt kommet, da dere alle skal bli spredt, hver til sitt, og la meg være alene. Men jeg er ikke alene, for Faderen er med meg» (Joh 16,32). Når alle venner, ja hele verden, forlater og må forlate oss, sier vi: Jeg er ikke alene; for min Gud og Far, min Jesus, min Trøster er med meg. «For min far og min mor har forlatt meg, men Herren vil ta meg opp» (Sal 27,10).

Hva byrden angår, så tenk på det kjente ordet: «Legger man byrde på oss, så er Gud vår Frelser. Gud er for oss en Gud til frelse» (Sal 68,20.21). Du skal ikke bære byrden din alene; Jesus, som «bærer alle ting ved sin krafts ord» (Hebr 1,3), vil hjelpe deg å bære den; ja, han vil bære både deg og hele din byrde.

Å, vi stakkars bærere! Vi mener riktignok at vi bærer mye; ja, vi innbiller oss at vi bærer og holder oppe kirken, landets styre, vårt hus og alt – ellers måtte det hele falle og gå til grunne.

Jeg minnes å ha lest om en tungsindig frue som alltid holdt langfingeren på høyre hånd strukket i været, og da man spurte henne hvorfor hun gjorde det, svarte hun at hun med den måtte støtte og holde himmelen, så den ikke skulle falle ned. Slik er også vi ofte i vår sorg og kummer; vi gjør det ofte selv så surt for oss med våre tungsindige grublerier, som om alt hvilte på vårt arbeid, og merker ikke at Gud har lukket oss inn i sin kjærlighet og nåde og alene bærer, beskytter, forsørger og holder oss oppe.

Du sier: Nå får jeg erfare hvordan det går enker og farløse her i verden. Jeg svarer: Du får også erfare hvordan Gud, som før sagt, holder sin hånd over enker og farløse her i verden – hvordan han fører dem underlig, men dog nådig, trøster dem rikelig, sørger faderlig for dem, beskytter dem mektig og holder dem kraftig oppe.

Erfaringen vil lære deg at alle Herrens ord er trofaste og sanne, og at alle hans løfter er ja og amen i Kristus. Si derfor av hjertet: «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel? Hvorfor bruser du i meg? Sett ditt håp til Gud! Jeg skal ennå prise ham, mitt åsyns frelse og min Gud» (Sal 42,12).

Du sier: Å, mine kjære barn er nå farløse; hvem skal nå sørge for dem? Hvem skal med faderlig omsorg og kjærlighet oppdra dem? Hvor mange trengsler og motgang skal de ikke bli utsatt for sammen med meg! og lignende. For å svare på dette, du kristne hjerte, antar jeg for det første at du gjerne innrømmer at det ikke er noen grunn til større sorg ved en kjær ektemanns bortgang at du har barn; tvert imot tjener dette til trøst og lindrer smerten. De avdøde har i barna sine det beste æresminnet, den vakreste minnestøtten og gravskriften.

Da Konstantius, far til Konstantin den store, den første kristne keiser, lå på sitt ytterste og i rådets og de høyeste embetsmenns nærvær hadde overgitt regjeringen til denne sin velartede sønn, sa han: «Nå skal døden være meg kjærere enn livet, siden jeg etterlater meg et så herlig grav- og minnesmerke» (han mente sønnen), «som vil stanse og tørke de bedrøvede kristnes tårer.» For en gudfryktig far er det sannelig en stor glede når han ikke bare etterlater seg barn i verden

som er med på å holde hans navn og minne ved like, men også kristne i kirken som etter hans død kan tjene sin Gud og sin neste.

En viss gudfryktig far sa til barna sine da hans avskjed fra verden var nær: «Jeg har bedt min Gud om å skjenke meg dere, for at jeg etter min død så å si kunne tjene ham i dere her på jorden.»

For de gjenlevende er barna rene levende bilder, som daglig stiller for dem de hensovnedes skikkelse, sinnelag, dyd og gudfryktighet; de er for dem rene unge trær hvis frukter de håper å få nyte i sin tid, til sin trøst og største glede. Håpet er så mye søtere jo mer fruktknoppene viser seg på slike unge trær – jeg mener: jo mer plantenes dydige og gudelige art kommer til syne.

Kan en brud ha glede av sin fraværende elskedes bilde og nøye seg med det så lenge det skal være så? Kan en gartner være tilfreds når en storm har veltet et gammelt, frukttungt tre, bare det står ett eller flere unge med fulle fruktknopper ved siden av? Skulle da ikke en gudfryktig enke på beste vis kunne trøste seg ved sin kjære ektefelles levende bilde, og ved det gode håp at deres avdøde fars dyd og gudfryktighet vil leve i barna hans og komme mer og mer til syne hos dem?

At barna dine er og kalles farløse, er nok sørgelig; men også det kan forsøtes med de trøstegrunner som er nevnt ovenfor. De er riktignok blitt farløse; men navnene deres er likevel – for å tale på menneskelig vis – straks blitt innført i Guds bok over de farløse, og etter sine særlige løfter er han nå enda mer enn før forpliktet til å vise dem faderlig omsorg, kjærlighet og trofasthet.

Når de ber, blir de nå lagt merke til på en annen måte og mer i himmelen enn tidligere. Når en tjener sier til husbonden: Det står et stakkars farløst barn utenfor døren, så trenger det mer igjennom enn når han sier: Det står et fattigbarn der ute. De farløse kan be kraftigere, fordi de har mindre tillit til mennesker og større tillit til Gud, og fordi de kan påberope seg sine særlige løfter og slik trenge inn til Gud.

Alle tiders erfaring lærer også at de farløse i alminnelighet kommer best fram i verden. Det er uten tvil ikke uten grunn at Den Hellige Ånd, når han omtaler den fremragende kunstneren Hiram som kong Salomo sendte fra Tyrus til tempelbyggingen, lar tilføye at han var sønn av en enkekvinne (1 Kong 7,14). Likeledes finner man om Jerobo-

am, den første kongen over de ti utskilte stammene, at hans mor var en enkekvinne (1 Kong 11,26).

Jeg mener at dette har skjedd for å vise det jeg her tar opp: at Gud fører et ganske særlig tilsyn med de farløse og ofte hjelper dem mer fram enn andre. Hvis man i alle stender ville legge merke til de fremste og mest navnkunnige menneskene i vår tid, ville man finne at de straks i sine spede år har mistet enten begge eller i alle fall én av foreldrene, og at de har måttet trenge gjennom mange vanskeligheter og med møye og strev krabbe opp fra ringhet til høyde.

Mange farløse likner vintersæden, som en tid ligger tildekket av snø og is, men til sist spirer fram og gleder bonden med rik frukt. De likner rosetrærne om vinteren, som den tiden bare viser hvasse torner og et elendig og frastøtende utseende, men til sist bærer den edle blomsten som har fått navn av dronningen blant de andre.

Om de enn en tid, etter Guds hellige vilje, liksom er tildekket og overøst med trengsler, om de enn må sno og krumme seg gjennom verden og ofte må tåle forakt og krenkende behandling nok – så hjelper Gud dem likevel fram på underfullt vis. Han viser dem sin forunderlige miskunn og lar verden se at han er de forlatte og elendiges trøst, hjelp og tilflukt.

Og dette tror jeg er én av årsakene til at de gudfryktige farløse ofte hever seg opp framfor andre: Gud vil vise verden at det ikke kommer an på dens omsorg, flid, utgifter og tilsyn, men på hans nåde, hjelp og velsignelse.

Når det går rike folks barn godt i verden, undrer man seg ikke stort over det; man tilskriver det foreldrenes omsorg og midler. Men når en fattig farløs bryter fram ved Guds underfulle velsignelse, må verden erkjenne at det er Gud som har gjort det, han som «reiser den ringe av støvet, og løfter den fattige fra søppelhaugen for å sette ham hos fyrster, hos sitt folks fyrster» (Sal 113,7.8).

Man kan dessuten nevne en annen årsak, nemlig de bedrøvede enkenes inderlige bønner og mange tårer. Man sammenlikner barna med planter; hva under da om de vokser godt og kommer lykkelig fram, siden deres gudfryktige mødre, som bedrøvede enker, vanner dem med så mange gråtende bønner og så ofte bestenker jorden de står i, med hete tårer?

Ved denne anledning vil jeg igjen sette ned en bemerkelsesverdig beretning. Det er omtrent tjue år siden det i landskapet Mark døde en kurfyrstelig prost og konsistorialråd. Han var født i Brandenburg og sønn av en klesvever.

Hans far døde mens moren ennå bar ham under sitt hjerte; mannen hadde ikke etterlatt sin bedrøvede hustru annet enn gjeld og fattigdom, og da hun tolv uker etter hans død fødte dette smertens barn, felte hun, som hun pleide å si, så mange tårer over ham at hun gjerne kunne ha badet ham i dem.

Slik ble denne spede planten vannet fra barnsbeina av og overøst med tårevann, og derved kom den uten tvil til å vokse så herlig og ble til et tre som bredte seg vidt ut og gledet mange sjeler med sin skygge og sine frukter.

Av dette følger nå at man ikke må dømme etter det første sørgelige utseendet, men se på utfallet. Guds veier er i begynnelsen knudrete og tilgrodd med torner og tistler, og hans gjerninger uanselige; men de har en ønskelig utgang som fører til ren glede. Den som ser på Josefs historie i begynnelsen, finner ikke annet enn sørgelige hendelser; men den som ser på enden, må innrømme at Gud fører sine egne underlig, men likevel salig, gjennom fornedrelse til høyde, gjennom ulykke til lykke, gjennom fattigdom til rikdom og gjennom mange trengsler til den sanne glede.

Å, hvor mange mennesker har ikke erfart dette! Å, hvor mang en fornem mann må ikke, når han ser tilbake fra sin nåværende tilstand og tenker over livet sitt fra barnsben av, bekjenne at Gud har gjort alle ting vel, enda han fra først av satte ham i de farløses elendige stand og lot ham en tid kjempe med nød og trengsel!

Jeg må her tenke på en av vår tids mest navnkunnige teologer, som skriver om seg selv: «Da jeg kom til Wittenberg, eide jeg ikke mer enn én groschen; hvor var da min magistertittel, doktortittelen, mitt herlige bibliotek og liknende?»

Om meg selv har jeg allerede andre steder i dette verket anført mye til min Guds pris og ære, og vil her bare gjenta dette: Min Gud! Jeg takker deg for at også jeg fra livets begynnelse har vært farløs, og fordi du har tatt deg så trofast og faderlig av meg. Du, Far, har gjort det min jordiske far aldri kunne ha gjort, hvor mye han enn hadde elsket meg.

På dette stedet hører uten tvil troshelten Luthers herlige ord hjemme, når han sier: «Han som har skapt meg, vil være min sønns far, min hustrus mann, en borgermester i min menighet, en prest i mitt kall, og det langt bedre enn jeg. Hvordan det? Jo, han vil utrette det langt bedre etter min død enn i mitt levende liv, fordi jeg hindrer ham med mitt liv (liksom et stort, gammelt og tørt tre står i veien for de unge og hindrer deres vekst). For det står skrevet: ‹Hans slekt skal bli mektig på jorden.› Slik har sannelig også det første bud stilt våre etterkommere under Guds varetekt, da han sier: Jeg gjør miskunn mot tusen ledd, mot dem som elsker meg. Disse ordene tror jeg, og om min tro enn er skrøpelig, så tror jeg dog.» (*Sal* 112,2.)

Tro også du det for visst sammen med ham, du gudfryktige hjerte! Din tro skal ikke svikte, ditt håp skal ikke bedra deg; du har til stadfestelse av det Guds munn, hånd og hjerte. Hans hjerte er fullt av kjærlighet og trofasthet. Du vil sikkert gjerne innrømme at Gud har mer kjærlighet enn et menneske. Nå er du bare et menneske, men nærer likevel en inderlig kjærlighet til barna dine og sørger for dem med utrettelig trofasthet; skulle da ikke Gud enda mer gjøre det samme, han som har lagt den ømme morskjærligheten i ditt hjerte?

Det vet jeg ganske visst og er overbevist om i Herren Jesus: Gud har lukket oss inn i sin kjærlighet og nåde fra evighet av, og han kan så mye mindre glemme oss jo mer trengsel og kors vi har. Liksom man ikke finner en mor noe sted lettere enn ved sitt syke barns seng, slik er heller ikke vår Gud noen så nær som de bedrøvede, forlatte, sorgfulle, nødstedte hjerter, som også gudfryktige enker og farløse hører til.

Guds munn har du i så mange dyrebare løfter. Han sier: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5). «Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min» (Jes 43,1). Og hans hånd har du i så mange eksempler på hans miskunn og trofasthet.

Snakk bare av og til med slektninger, gode venner og andre gudfryktige hjerter om denne saken, og spør deg for. Det skal ikke lett finnes noen som har kommet noe opp i årene uten at han vet å nevne ett og annet eksempel på den forunderlige godhet og faderlige omsorg Gud har vist gudfryktige enker og farløse.

Også du selv vil med Guds hjelp en gang fortelle andre om det og si: «Kom og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel» (Sal 66,16). Jeg vil fortelle hva han har gjort mot

meg, som enke, og mot barna mine, som farløse. Jeg tror ikke bare at han er enkenes forsørger og verge og de farløses far; jeg har også erfart det.

Altså kan de kjære barna dine, når man vil tale riktig, ikke kalles farløse, du kristne hjerte, for de har en far som formår mer enn hele verdens fedre, enda de skulle være keisere og konger.

Han kan og vil ikke glemme dem, men mektig beskytte og rikelig forsørge dem; ja, jeg tør til og med si: Han må gjøre det, bare de holder seg til ham i tro og kjærlighet. Han kan; for han er allmektig og formår å gjøre langt ut over det vi ber eller forstår. Han vil; for han er god og kjærlig, eller, for å si det kortere: Han er Far. Han må; for han er sanndru og har i kraft av sine løfter sterke forpliktelser overfor de troende; han er trofast, og hans ord rokkes ikke.

Verden er bedragersk, og dens løfter er for det meste som lyden av en klingende bjelle; den er som det fikentreet Herren Jesus fant mange blader på, men ingen fikener, ja som skyggen, som er størst når den skynder seg bort, nemlig mot kvelden. Men vår Gud forblir tro, om så hele verden skulle bli utro.

Det er ikke lenge siden jeg besøkte en høyt bedaget frue, som kunne kalle sitt lange liv en lang elendighet og sine dager en sammenflettet plage der det ene grep inn i det andre. Jeg besøkte henne på hennes ytterste og ga henne trøst.

Da jeg fikk anledning til å spørre henne om hun ikke i sitt lange og møysommelige liv alltid hadde funnet den gode Gud og himmelske Far trofast og sanndru – om han ikke i hennes bedrøvede enkestand og mangfoldige andre trengsler etter sitt ord hadde tatt seg faderlig av henne, reddet, beskyttet, forsørget og holdt henne oppe – om hun ikke hadde funnet det sant at han alltid mener det godt med oss og ikke kan mene det annerledes – om hun i noe stykke hadde grunn til å klage over ham – om hun ikke lengtet inderlig etter å være hos ham og sin Jesus, for å takke ham med ansiktet til jorden evig for all hans kjærlighet og trofasthet i de utvalgtes forsamling i himmelen, svarte hun med gledestrålende åsyn: «Å jo! Han har gjort mer mot meg enn jeg hadde fortjent; jeg vil love og prise ham for det i all evighet.»

Også du skal en gang gi din Gud et slikt takknemlig vitnesbyrd og opphøye hans trofasthet her i tiden og der i evigheten. Du skal ikke bære husholdningens og barneoppdragelsens byrder og sorger alene;

han vil hjelpe deg. Du skal nok oppdra plantene dine med inderlig kjærlighet og av og til vanne dem med dine hete tårer; men han skal gi veksten, så de skyter lystelig i været, og du en gang kan sitte under deres skygge og samle trøst- og gledesfruktene i fanget.

Du vet nok at når plantene, urtene og blomstene står fulle av duggdråper om morgenen, pleier en klar og deilig dag å følge, der de vokser og trives så mye frodigere. Slik også her: La barna bare være dugget med egne og morlige tårer; det betyr mye lykke og velsignelse, mye hell og framgang, som deres himmelske Far vil øse over dem.

Man finner imidlertid ikke bare gudfryktige enker, men også enkemenn, som tar det timelige tapet av sin trofaste og dydige ektefelle dypt til hjerte og derfor er svært bedrøvet og trenger trøst. Til disse må vi nå også vende vårt medlidende øye og hjerte og også for dem samle en blomsterbukett i vår Guds paradis, som de kan vederkvege og styrke sitt sorgfulle hjerte med.

Mang en gudelskende ektemann og nåværende enkemann klager da og sier: Herren har tatt mine øynes lyst fra meg, min gudfryktige, dydige, forstandige og kjærlige hustru, og har røvet fra meg en trofast medhjelper, pleierske og rådgiverske, og fra mine stakkars barn en gudfryktig og omsorgsfull mor, og så videre.

Jeg må tilstå at det ikke er noe lite tap å miste en slik ektemake. Guds Ånd har i sitt ord gitt dydige og gudfryktige kvinner så megen herlig ros at man må undre seg over det. Han kaller dem ikke bare, slik du gjør, min bror, i din vemodige klage, «mannens øynes lyst» (Esek 24,16.18), men også hans krone, det vil si hans prydelse, hans glede, hans ære, hans vederkvegelse (Ordsp 12,4).

Ja, det har endog behaget ham å la inntas i den hellige Skrift en utførlig lovtale over en dydig kvinne, der hvert vers begynner med en hebraisk bokstav etter alfabetets orden, og som man kunne kalle kvinnenes gylne ABC. (Likesom vi i vår kirke har en salme som man pleier å kalle det gylne ABC, fordi den inneholder mange gode lærdommer og nyttige påminnelser og hvert vers begynner med en bokstav, slik de følger etter hverandre hos oss.)

I denne lovtalen sies det: «En god kone» (det vil si en gudfryktig, forstandig, tuktig, gjev, huslig kvinne) – «hvem finner henne? Langt mer enn perler er hun verd. Hennes manns hjerte stoler på henne» (når han må røkte sitt kalls plikter eller gruble over sine bøker

eller reise bort, behøver han ikke å være engstelig for at det skal bli begått noen forsømmelse eller feil i huset, men er viss på at hans forstandige, årvåkne og gudfryktige ektefelle trofast og omhyggelig vil ta vare på og vel utføre alt. Han kan også trygt åpne sitt hjerte for henne og betro henne alle sine tanker og sorger, uten å frykte at hun skal bære noe ut), «og på vinning skorter det ikke» (Ordsp 31,10.11). «Hun gjør ham godt og intet ondt alle sitt livs dager» (v. 12).

«Hun er som en kjøpmanns skip, hun henter sitt brød langveis fra. Hun åpner sin hånd for den trengende og rekker ut sine hender til den fattige» (v. 20). «Hennes mann er kjent i byens porter» (etter vår talebruk: på rådhuset), «der han sitter sammen med landets eldste» (v. 23). Hun er en oppbyggelig predikant i sitt hus og «åpner sin munn» (for barna, tjenestefolket og naboene) «med visdom, og kjærlig formaning er på hennes tunge» (v. 26).

Et annet sted kalles hun et fruktbart vintre som på alle sider omgir, pryder og dekker huset (Sal 128,3). Vismannen Sirak har også skrevet mye til lov for en gudfryktig og dydig kvinne: «Salig er den mann som har en god hustru, og hans dagers tall blir dobbelt. En bra hustru gleder sin mann og skal fylle hans leveår med fred. En god kvinne er en god del; hun skal falle i deres lodd som frykter Herren» (Sir 26,1-3).

«En kvinnes yndighet gleder hennes mann, og hennes klokskap styrker hans bein. … Overmåte yndig er en blyg og trofast kvinne, og alt som veies, er ikke verd å liknes med en sjel som holder seg kysk» (v. 15.17). «Som solen som stiger opp på Herrens høye himler, er en god kvinnes deilighet i hennes hus' verden. Som en lampe som lyser på den hellige lysestaken, er hennes ansikts skjønnhet på den edle skikkelse» (v. 18.19).

En gudfryktig, huslig og forstandig kvinne er for en mann det samme som engelen var for unge Tobias på hans reise (Tob 5,5 og følgende). Hun er en trofast og kjærlig ledsagerske og medhjelper på vandringen gjennom dette bedrøvelige livet, er alltid til stede med hjelp, råd og trøst og står ham trofast bi i å bære byrden.

Hun er ikke bare hans kokkepike, som vet å lage den maten og de rettene Gud unner ham, slik han liker det (1 Mos 27,9), og krydre dem med sin renslighet og ynde så de smaker og bekommer ham vel; hun er også hans doktorinne og pleierske. Hun kjenner av erfaring hans svake legemes beskaffenhet og kan i tide motarbeide dets sykdoms-

anfall og plager med sine husmidler; mang en gang kan hun gjøre et enkelt legemiddel så liflig og kraftig med sine sukk og bønner og sin vennlige tiltale at mannen villig og gjerne tar imot det og har det svært godt etter det.

Hun er hans sparsommelige skattmesterinne, som omgås forsiktig med det som er hans, slik Sirak bemerker et annet sted: «Den som har fått en hustru, begynner å få eiendom; for han har fått en medhjelper med seg og en støtte å hvile seg på. Hvor det ikke er gjerde, der blir godset revet bort, og hvor det ikke er en hustru, der må han sukke og gå som en som flakker hit og dit» (Sir 36,24.26).

Hun er en forstandig og trofast rådgiverske som ofte, ved Guds nåde og inngivelse – ham hun hjertelig frykter og påkaller – treffer det rette med hell og nøyaktighet. For barna står hun ofte både i fars og mors sted, og når mannen er opptatt med sine kallsgjøremål og andre omfattende og vanskelige gjerninger, vet hun å oppdra dem til gudsfrykt, dyd og ærbarhet, så han ser dem med glede som løvfulle og fruktbare oljekvister rundt sitt bord (Sal 128,3).

En mor føder barna sine til verden og gir dem die, ikke bare én gang og i deres spede barndom, men så lenge hun lever – så ofte som hun kjemper med Gud for dem i sine tårebønner, hjertelig og engstelig sørger for dem og med trofast undervisning og kjærlige formaninger innprenter dem læren om gudfryktighet og ærbarhet. Derfor har også mang et velartet barn mer å takke sin gudfryktige mor for enn sin far.

Dette synes å være grunnen til at moren settes først og deretter faren der loven foreskriver for den gamle pakts prester hvilke lik de måtte gjøre seg urene ved – det vil si, hvilke de måtte berøre, vaske, pynte, begrave og begråte. «En prest skal ikke gjøre seg uren blant sitt folk ved å røre et lik, unntagen det er hans nærmeste slekt – hans mor, hans far, hans sønn, hans datter, hans bror» (3 Mos 21,1-2).

Det er også bemerkelsesverdig at den kongelige profet flere ganger omtaler sin mor med ære, og dermed etter alt å dømme har villet vise at det var hun som først helliget ham til Herren og ledet ham til ham ved gudelig undervisning og prisverdig eksempel. «Vend deg til meg og vær meg nådig! Gi din tjener din styrke, og frels din tjenestekvinnes sønn!» (Sal 86,16), og et annet sted: «Å Herre, jeg er jo din tjener! Jeg er din tjener, din tjenestekvinnes sønn» (Sal 116,16).

Om den hellige og navnkunnige kirkelæreren Augustin er det kjent hvor mye han roser sin gudfryktige mor Monika, og bevitner at det han er og har, har han – nest Gud – hennes tårebønner og gudelige, stadige undervisning, formaning og lærdom å takke for. «Hun har født meg,» sier han, «ikke bare etter kjødet til det timelige, men også etter hjertet til det evige lys og liv.»

Heinrich Suso, en andektig og gudfryktig munk, var født av en adelig og fornem slekt, som vi har nevnt et annet sted, og skulle etter sin far ha hett Heinrich vom Berge; men han ville heller kalle seg etter sin gudfryktige mors navn – uten tvil fordi hun hadde ledet ham mer til gudsfrykt enn faren, og for at han alltid kunne bli minnet om å følge hennes dydige og hellige vandel.

Den berømte kurfyrsten av Sachsen, Johan Georg den første, pleide ofte å fortelle sine betjenter at hans gudfryktige fru mors omhyggelige oppdragelse og tilsyn, og hennes hjertelige formaninger, hadde gagnet ham mer enn all undervisning fra lærere og hovmestere. Derfor pleide han også å legge til at det ville gjøre ham vondt om noen fyrste overgikk ham i ærbødighet og høyaktelse for sin mor; han lot også slå en bemerkelsesverdig mynt til hennes ære og minne, og elsket og æret henne høyt både i hennes levende live og etter hennes salige bortgang. (*Om Heinrich Suso: Gottholds tilfeldige andakter, 4. hundre, kap.* 35.)

Derfor har kristne og samvittighetsfulle ektemenn alltid høyt elsket og aktet sine dydige og trofaste ektehustruer i liv og død. Keiser Henrik, med tilnavnet Fuglefangeren, takket før sin død sin gemalinne Mathilde for 1. at hun hadde vist seg vennlig og tjenestevillig mot ham i ekteskapet, 2. at hun ofte hadde formildet og stilnet hans vrede, så han ikke hadde gått for langt i den, 3. at hun hadde gitt ham mang et godt og nyttig råd, 4. at hun alltid hadde påminnet ham om rettferdighet og formant ham til å holde fast ved den, 5. at hun alltid hadde bedt for fattige og undertrykte folk, at de måtte bli hjulpet.

Etter at keiser Ferdinand den første hadde mistet sin gemalinne Anna, datter av kongen i Polen, ville han ikke gifte seg på ny; han gikk ofte til hennes grav, gråt og sa: «Der ligger min største og beste skatt, nest Gud.» Da noen i hertug Ernst av Lüneburgs nærvær talte ille om ekteskapet, sa han: «Nest sin Sønn og sitt hellige ord har Gud ikke gitt mennesket noe bedre enn den hellige ektestand.» Luther sa en gang

om sin hustru at han aktet henne mer verd enn kongeriket Frankrike og staten Venezia, og erklærte at hun under angst og anfektelser ofte hadde trøstet ham med Guds ord.

Mathesius skriver om sin salig bortgangne gudfryktige ektehustru: «Dog kan og skal jeg med sannhet gi henne det vitnesbyrd at hun, siden vi kom i hus sammen, aldri har vært uenig med meg; slik har hun også alltid talt til det beste og til fred; mine venner har hun elsket, hun har vært stillferdig, rettskaffen og renslig og min trofaste skattmesterinne.»

Han forteller også om henne at hun med egen hånd hadde skrevet av Herrens hele preken ved (og etter) nattverden (som Johannes har oppskrevet i det trettende, fjortende, sekstende og syttende kapittel) samt det femtende kapittel av Paulus' første brev til korinterne, og tre ganger helt igjennom, meget tydelig, hadde lest den tyske Bibelen høyt for ham etter måltidet. Hun pleide dessuten å si at hun takket Gud for at han hadde aktet henne verdig til den ære å gjøre henne til sin tjeners pike og husfelle.

Han forteller også et annet sted om en gudfryktig kvinne (som etter alt å dømme ikke var noen annen enn hans kone) at da hennes mann en gang på grunn av en forseelse svevde i livsfare (noe som var tilfellet med Mathesius), talte hun slik til ham: «Å, min aller kjæreste mann, vær ikke bekymret for min og våre barns skyld; gjør det som er rett, og foreta deg for alt i verden ikke noe som strider mot din samvittighet. Gud lever ennå og vil nok vite å sørge for meg og dine barn, som enkers og farløses sanne far; og om han enn for en tid river oss fra hverandre, vil han dog igjen føre oss sammen for sitt åsyn i evig ære, der jeg skal være og bo hos deg evindelig.»

Undre dere ikke, dere kristne enkemenn, over at jeg har gjort så omstendelig en forberedelse til den trøst jeg har samlet for dere av Guds ord!

Jeg har hermed villet vise at jeg ikke klandrer dere for at dere som mennesker er svært bedrøvet over et så stort tap som deres. Så mye snarere kan jeg ha forståelse for det, siden også jeg har erfart hvordan det er til mote for den som har mistet et stykke av sitt hjerte – den hvis krone er revet av hans hode, og som døden har berøvet hans trofaste venninne, hjelperske, pleierske, rådgiverske og forbederske.

Men dere vil selv innrømme at vi ikke bare bør sørge som mennesker, men også holde mål med sorgen som kristne og samle oss og berolige oss i kristen tålmodighet og håp.

For at dere desto bedre skal kunne gjøre dette, så betenk som kristne det dere så rett kristelig har sagt: Herren har tatt mine øynes lyst fra meg, min gudfryktige, dydige, forstandige og kjærlige hustru. Her setter dere to gjenstander ved siden av hverandre: deres øynes lyst, deres høyt elskede tidligere ektefelle, som er tatt fra dere – og Herren, som har tatt henne fra dere.

Jeg har den forvissning om dere at dere nok har elsket deres gudfryktige, dydige hustru over alle deres timelige skatter og eiendeler, men likevel ikke over Gud, men til og i Gud. Hun har vært deres øynes lyst; men dere har sikkert ofte, selv mens dere levde med henne i et tuktig og kjærlig ekteskap, kalt Gud deres hjertes lyst, sukket og sagt: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,25.26).

Uten tvil har dere flere ganger daglig bedt: Skje, min Far, din vilje, slik i himmelen, så og på jorden! Slik det tilkommer en sann kristen, har dere sikkert daglig overgitt, helliget og ofret dere selv med alt dere var og hadde til deres Gud, og overlatt dere med alt som er deres i hans nådige godtbefinnende og i hans hånd.

Dere har sikkert ofte i lønnlig samtale med deres Gud sagt: Herre, her er jeg; her er min hustru; her er mine barn; her er min gård og grunn, mitt gods og eie og alt det som har behaget deg å skjenke og betro din unyttige og stakkars tjener. «Herre, din er storheten og makten og æren og herligheten og høyheten, ja, alt i himmelen og på jorden!» (1 Krøn 29,11). Jeg er din, og alt mitt er ditt; jeg kaster meg med alt sammen ned for dine aller helligste føtter; jeg overgir meg og alt som kalles mitt, i din faderlige omsorg, årvåkne tilsyn, mektige beskyttelse og guddommelige nådige styring. Du er Herren, vi er i din hånd; gjør med oss det du finner for godt. La din nådige, søte vilje alltid skje med oss, i oss og ved oss. La oss alltid være din nådes redskaper og din æres kar; la ditt høylovlige navn bli forherliget i våre legemer og sjeler, enten det skjer ved liv eller ved død (Fil 1,20), og så videre.

Skulle det i så måte finnes noen mangel hos dere, og dere ikke til nå har pleid å tale med deres Gud på denne måten, så vil dere likevel ikke nekte at en kristen daglig bør tale slik med sin kjære himmelske Far, eller at hans hjerte i alle fall alltid bør nære et slikt forsett og daglig ofre og overgi seg og sine med stadige sukk til Gud. Har dere ikke til nå gjort dette i deres daglige bønner og ofte sunget:

Til Gud vil jeg henstille
min gjerning og min sak;
han dem velsigne ville
alt etter sitt behag!
Han som har alt i makt,
ham være overgitt
gods, liv og sjel – alt mitt –
og i hans hender lagt!

Eller:

Gods og legem (hustru, barn), sjel og livet
eier han,
bare han;
han har meg det givet.
Vil han kreve det tilbake,
skje hans bud!
Jeg min Gud
glad vil ære, uten klage –

så bevis nå med kristen, villig tålmodighet og tilfredshet at dere av hjertet og i alvor har bedt og sunget slik, og at dere i sannhet tror at Guds hellige vilje alltid er god og til velsignelse, og at et Guds barn aldri kan være i noen bedre tilstand enn når det står under sin himmelske Fars omsorg, tilsyn og ledelse og villig lar ham fullbyrde sin nådige vilje med det!

Jo større kjærligheten er, og jo inderligere fortrolighet den fører med seg til den elskede, desto vanskeligere har et menneske for å nekte sin venn noe. Da kong Ahasverus elsket Ester av hjertet, sa han til henne: «Hva er din bønn, dronning Ester? Du skal få det du ber om! Og hva ditt ønske enn er, så skal det bli oppfylt, om det så var halvdelen av riket!» (Est 5,3; 7,2).

Dere vil sikkert gjerne tilstå at det ikke er noen i himmelen eller på jorden som vi kan ha større og tryggere fortrolighet til enn vår Gud, og heller ingen vi skylder mer kjærlighet enn nettopp ham, og at vi også har grunn til ofte å si til ham: Min Gud og Far, jeg erkjenner av hjertet at alt jeg er og har, det er og har jeg av din nåde; jeg skylder deg meg selv; hva forlanger du da av meg?

Hva skal jeg gi deg? Ikke bare halvdelen av mitt gods står til din tjeneste og rådighet, men alt jeg har og formår. Vil du ta det fra meg og gi det til en annen, selv om det var min fiende, og han forstår å bruke det bedre til din ære enn jeg, så er jeg vel tilfreds. Jeg er og blir dog rik nok, siden du er min del og lodd; jeg eier alt når jeg bare eier deg, selv om jeg ingenting eier.

Vil du ha mitt hjerte? Her er det, min Far; det skal være som en voksklump i din hånd; form det som du vil; det er et kar til din ære; fyll det med vin eller vann, med honning eller malurtsaft – la det være helt, eller slå det i stykker og knus det etter ditt velbehag.

Vil du ha mitt liv? Jeg vil gjerne miste det for din skyld; «jeg går alltid med livet i hendene» (Sal 119,109), så jeg på et vink fra deg kan gi det til deg som et frivillig offer. Vil du ta min kone, mine barn fra meg? Riktignok er de meg kjære, min Gud; men du og din vilje er meg enda kjærere.

Jeg vet at de er bedre forvart hos deg enn hos meg, at du også har bedre rett til dem og eier mer i dem enn jeg; og om du finner det mer tjenlig til din ære at jeg skal dø uten slik jordisk trøst, uten slike dødelige medhjelpere, så være det langt fra meg å sette meg opp mot din kjærlige vilje! og så videre.

Dette taler og skriver jeg, min bror, for å minne deg om hva som i din nåværende tilstand er din plikt, og hva som må være din øvelse. Har du en barnlig tillit til Gud som din kjære Far i Kristus Jesus, kan du ikke tro annet enn at det han har gjort, er godt og tjenlig for deg, og at det under ditt smertelige tap ligger skjult en stor vinning. Elsker du ham av hjertet, skulle du da ville nekte ham ditt kjæreste og beste og ikke villig og gladelig gi slipp på det?

Det er intet bevis på uvanlig stor kjærlighet at en kristen villig og gladelig lar sin Gud og Herre ta fra seg en ubetydelig ting som han lett kan unnvære, og som hans hjerte ikke har funnet noen særlig glede

i. Beviset er at han gjør dette også med de tingene han regner for de aller kjæreste og dyrebareste i verden.

Da Gud Herren ville sette sin venn Abrahams tro og kjærlighet på prøve og stille ham fram som et forbilde for hele verden, bød han ham ikke å kaste alt sitt sølv og gull i vannet, heller ikke å ofre alt sitt rene kveg på én gang til ham, men å slakte og brenne sin sønn Isak. «Ta nå din sønn, din eneste, ham som du har så kjær, Isak. Dra til Morialandet og ofre ham der som brennoffer» (1 Mos 22,2).

De lærde eldre og nyere utleggere av den hellige Skrift spør med undring hva den Høyeste vel kan ha hatt til hensikt med å be sin venn om noe så tungt og ualminnelig. Og de gir oss til belæring dette svaret: Siden Abraham skulle kalles en far til alle troende, måtte han også vise sin tro ved en stor og uvanlig prøve, liksom Gud også i dette har villet avbilde den ubegripelige og makeløse gjerning av sin evige kjærlighet, at han ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham hen (i døden) for oss alle.

Disse skjønne tankene slutter jeg meg gjerne til; men jeg mener det er grunn til å føye til at Gud ved denne hendelsen også har villet lære og minne menneskene om noe mer.

Han har ikke spart sin enbårne Sønn, men av kjærlighet til menneskene overgitt ham til fattigdom, skjensel, forakt, helvedes angst, nød og død. Derfor skal og må heller ingen blant menneskene vegre seg for å overgi selv sitt beste og kjæreste, hva det enn skulle være, i Guds hånd og nådige vilje, og gjerne miste det etter hans velbehag. For vi eier jo ingenting – om vi så eide hele jordens krets med dens skatter – som kan sammenliknes med vår Guds gave, hans enbårne Sønn.

Når nå Gud selv har skjenket deg sin Sønn og gitt ham hen også for deg, og du ennå i troen eier ham med hele hans fortjeneste, rettferdighet, kjærlighet, fred, trøst og salighet, så betenk og overvei vel, min bror, om du da lenger bør gremme deg og i det skjulte klage over at han har tatt fra deg det edleste klenodium du har eid blant de timelige ting.

Siden Herren vil ha et bevis på tro, kjærlighet og tålmodighet av deg og stille deg fram som et eksempel for andre, bør du da ikke etter ytterste evne ydmykt og villig søke å oppfylle hans ønske, og i

gjerning gi dine medkristne en påminnelse om at man skal elske Gud over alt annet og gladelig gjøre og lide alt etter hans vilje?

Men jeg må tale videre med deg og forbinde ditt sårede hjerte med trøst. Si meg, min bror: Da Gud brakte og skjenket deg din salig bortsovnede ektemake, hvordan tok du det da?

Du vil si: Jeg gledet meg hjertelig over min Guds nådige styrelse og store miskunn; jeg tok imot hans edle gave med inderlig takk; jeg så på den som en stor herres bilde som var skjenket meg av særlig nåde, og som jeg bar på mitt hjerte; hennes hjertelige kjærlighet og hennes livsalighet minnet meg om min Guds godhet og vennlighet, og jeg følte meg ofte bevegd til å takke ham for det med glade, hemmelige sukk, og så videre. Godt; slik burde det være. Annerledes måtte en så kjær og edel gave fra en så kjær og høy hånd ikke tas imot.

Om Gud bare rekker oss et saftig, velsmakende eple eller en liflig duftende blomst til vår vederkvegelse, må vi deri kjenne igjen hans godhet og takke ham inderlig for det; hvor mye mer da når han skjenker oss en gudfryktig, dydig og kjærlig hustru!

Men si meg videre, hvordan du bærer deg nå, da Herren igjen har tatt henne fra deg. Du vil si: Dette kan ikke være ukjent for deg, siden du hører mine sukk, ser mine vemodige tårer og tydelig merker mitt sønderrevne hjertes bedrøvelse, og hvordan kan jeg annet enn hjertelig sørge og gremme meg over et så stort tap?

La det ikke være deg imot, min venn, at jeg plager deg med slike spørsmål; tenk på hvordan Herren Jesus gikk fram mot de to disiplene som med stor motløshet og bedrøvelse gikk til Emmaus, og sa til dem: «Hva er det dere går og samtaler om på veien?» (Luk 24,17).

Og enda den ene av dem, nemlig Kleofas, svarte ham at det jo ikke kunne være ukjent for ham alene hvilke ting som var skjedd i Jerusalem i de dager, stilte han seg likevel fortsatt uvitende om det og sa: «Hva da?» (Luk 24,19). Dette gjorde han for at de desto fullstendigere skulle åpne sine sorgfulle hjerter for ham og gi ham anledning til desto bedre å avhjelpe deres kummer og trøste dem desto grundigere.

Slik har heller ikke jeg stilt deg de foregående spørsmålene i noen annen hensikt enn for desto lettere å kunne overbevise deg og lindre din sorg med grundig og trøstefull belæring.

Du sier at da Gud skjenket deg din dydige hustru, gledet du deg inderlig over hans godhet; men nå, da han har tatt henne fra deg, kan du ikke annet enn være hjertelig bedrøvet.

Men betenk likevel hvor lite dette sømmer seg for deg! Er det ikke én og samme Gud, én og samme Herre, én og samme Far som både har gitt deg henne og tatt henne fra deg?

Har ikke gaven og tapet ett og samme opphav og ett og samme siktemål? Er det ikke ett og samme hjerte, én og samme godhet, én og samme kjærlighet som har behaget å gi og å ta? Er ikke hensikten med det ene så vel som med det andre at det skal tjene deg, en Guds venn, til gode?

Er det ikke én og samme godhet hos Gud som frembringer sukkeret og aloen, honningen og malurten? Er det ikke én og samme kjærlighet som tilskikker oss vår glede og vår sorg? Er det ikke én og samme hånd som sårer og forbinder, som gir og tar – som i friske dager rekker deg et gledebeger fullt av søt vin, og i sykdomsdager et beskt korsbeger fullt av bitter legedom?

Kan da vår Gud og himmelske Far mene det ille? Kan det komme noe annet enn godt fra den evige kjærlighets kilde? Vil du gi vår Gud den ære som tilkommer ham som en fri, mektig, vis, god og barmhjertig Herre, må det ikke behage deg mindre at han tar, enn at han gir, siden det ene så vel som det andre er en gjerning av hans visdom og godhet, enda det ene synes ditt kjød mer uforståelig enn det andre.

Og er du dessuten forvisset og overbevist om at fratakelsen er mer nyttig og gagnlig for deg enn den tidligere gaven, så har du jo så mye mindre grunn og rett til å klage over Guds tilskikkelse.

Vår frelser sa til disiplene sine, kort før han ble forrådt, tatt til fange, dømt og ført til døden: «Nå går jeg bort til ham som har sendt meg. … Men fordi jeg har sagt dere dette, har sorg fylt deres hjerte. Men jeg sier dere sannheten: Det er til gagn for dere at jeg går bort» (Joh 16,5-7).

Hva mener du vel, min bror? Om din trofaste ektefelles salige sjel fikk lov til å tale med deg fra himmelen, ville hun da bruke andre ord enn disse fra hennes og din Frelser? Ville hun ikke si: Jeg er gått hen til ham som sendte meg til verden og skapte meg til å tjene hans hellige vilje; derfor har sorg fylt ditt hjerte; men jeg sier deg sannheten: Det er til gagn for deg at jeg er gått bort.

Ditt bedrøvede hjerte klarer riktignok ikke nå, så lenge det er omgitt av sorgens tåke, å kjenne den miskunn den allgode Gud har skjult under ditt kors; og det er tungt for kjød og blod å kalle den drikken god og velgjørende som smaker av ren galle og malurt. Men tenk på apostelens ord: «All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men til sorg. Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,11). Betenk at den bitre medisinen ofte raskest bringer helbredelse, og så videre.

For å forklare litt nærmere og desto bedre gjøre disse ordene fra vår Frelser til dine egne, så betenk at de også meget godt lar seg bruke på alle andre trengsler og motganger som de troende er underlagt.

Jeg kan for eksempel si til en anfektet kristen: Det er deg til gagn å være forlatt av Gud et lite øyeblikk, siden han igjen vil samle (søke og motta) deg med stor barmhjertighet; det er deg til gagn at han skjuler sitt åsyn for deg et øyeblikk, siden han igjen vil forbarme seg over deg med evig miskunn, og etter slik rensing og prøvelse skjenke deg livets krone og trøste deg søtt som en mor (Jes 54,7.8; 66,13; Jak 1,12).

Jeg kan si til en syk: Det er deg til gagn at du blir hjemsøkt av Gud med denne lidelsen, siden en gudfryktig mann meget treffende har kalt sykesengen Guds høyskole, der vi ofte på noen få dager eller uker vokser og tiltar mer i vårt kristenliv enn tidligere i våre friske dager i mange år.

En annen har sagt at man ikke skulle kalle sykesengen *Siechbett* (av *siech*, syk), men *Siegbett* (av *Sieg*, seier) – seierssengen – fordi man der ofte vinner mang en herlig seier over djevelen, verden og sitt syndige kjød og blod, og fordi erfaringen lærer at de kristne aldri er sterkere til å overvinne sine åndelige fiender enn i sin største skrøpelighet. I et skrantende og sykt legeme bor ofte en sunn og sterk sjel, liksom omvendt ofte en syk og elendig sjel i et sunt og skjønt legeme.

Jeg kan si til et fattig, foraktet og forlatt menneske som frykter Gud: Det er deg til gagn at du er fattig og elendig, fordi slike mennesker pleier å ha den aller reneste tillit til Gud, fordi de pleier å være rike på tro, rike på sukk, tårer og bønner, rike på kjærlighet, ydmykhet, saktmodighet, selvfornektelse, verdensfornektelse og lengsel etter himmelen, og fordi de vet for visst at Herren, som troner så høyt, ser ned på deres ringhet og tenker på dem (Sal 113,5.6; 40,18).

Jeg kan si til en kristen som plages av falske og baktalende tunger: Det er deg til gagn at du angripes og behandles ille av den ugudelige verden, siden du vet at «vennskap med verden er fiendskap mot Gud» (og omvendt: verdens fiendskap er Guds vennskap), og at «den som vil være verdens venn, blir Guds fiende» (og må bli det; Jak 4,4).

Man bør også regne det som en Guds nåde og stor salighet når verden – den store skjøgen, den smigrende og listige Dalila, som ellers er en av de troendes farligste fiender, og så mye farligere jo vennligere den stiller seg – hater og forfølger oss. For på denne måten er man tryggest for dens forargelser og forførelser og kan desto frimodigere trøste seg ved vår frelsers ord: «Var dere av verden, da ville verden elske sitt eget. Men fordi dere ikke er av verden, men jeg har utvalgt dere av verden, derfor hater verden dere» (Joh 15,19).

Nå vel, på akkurat samme måte kan jeg også si til deg: Det er deg til gagn at Herren har tatt fra deg dine øynes lyst, og det av mange årsaker. Alle kan jeg ikke nevne her, men må overlate dem til din gudelige ettertanke. Jeg vil likevel hjelpe den litt på vei og lede deg til en moden, kristen overveielse.

Guds Ånd sier gjennom Salomo: «Gled deg i din ungdoms hustru» (som du har tatt i din blomstrende alder, og betrakter og elsker med stadig ny kjærlighet), «den elskelige hind, den yndefulle gasell! La hennes kjærlighet stadig beruse deg!» (Ordsp 5,18.19). Dette er sagt i motsetning til den urene skjøgekjærlighet, og Guds Ånd vil dermed si til alle gudfryktige ektemenn: Hvorfor vil du søke din lyst i urene sølepytter når du har en frisk og liflig kilde hjemme?

Hvorfor vil du leke med en svinsk purke når du har en yndig gasell i ditt hus? Hvorfor vil du beruse deg i en fremmed og forgiftet vin når du har en edel, sunn og velsignet vin i kjelleren din?

Men som det nå går med alle andre ting, hvor edle og gagnlige de enn måtte være – at det menneskelige hjerte, som er fordervet av synden, lett misbruker dem – slik går det også med den ekteskapelige kjærlighet. I stedet for at vår egen vin skulle mette, glede og oppløfte oss, beruser mange ektemenn seg i den, så de blir helt drukne og noen ganger glemmer både seg selv og frykten for Gud.

Mange likner barna som, når de har en geit, et lam, en due eller en vakker skjødehund hjemme, alltid vil leke med dem og derover glemmer skolen og bøkene. Jeg taler som til en forstandig; du forstår

nok hva jeg mener. Derfor gjør Gud ofte som de kloke foreldrene, som låser vinkjelleren og gjemmer bort leketøyet, for at barna skal være edruelige og vende tankene mot bedre og nødvendigere ting.

Jeg har kjent en mann som gjerne ville frykte Herrens navn (Neh 1,11). Han giftet seg i sin blomstrende alder med en yndig og gudfryktig jomfru og levde med henne i mye kjærlighet og glede. Da det knapt var gått et år, tok Herren denne hans øyelyst fra ham, noe som gjorde ham svært bedrøvet så han nesten mistet fatningen. Etter endt sørgetid så han seg av hensyn til sitt hushold nødt til å rope inderlig til Gud om en annen kjærlig og dydig ektefelle, og denne bønnen hørte Gud også i nåde og skjenket ham en hustru som han i ett og alt var svært tilfreds med.

Etter at han hadde tilbrakt noen år med henne i kysk kjærlighet og ønskelig fred, ble også hun, etter Guds hellige råd og vilje, syk og vandret ved en blid og salig død ut av verden. Da sank han atter ned i dyp bedrøvelse og røpet tydelig at han ikke godt kunne finne seg i Guds forunderlige måter og veier – i at han rev fra hverandre hjerter som, forent i gudsfrykt og kjærlighet, la vinn på å tjene ham og sin neste og gi andre et oppbyggelig eksempel, mens andre, som syndet mot ham og sin neste ved uenighet og forargelig splid, fikk bli sammen.

Da hans møysommelige hushold til slutt igjen tvang ham til å undertrykke sorgen over sitt store tap og be Gud om hans velsignelsesrike og nådige erstatning for det, ble han også denne gangen ledet slik av Gud at han pleide å si at Gud hadde gjort ham svært lykkelig i denne saken.

Gud hadde ikke latt ham ta feil i valget, men hadde – enda man pleier å si at det ikke er godt å bytte med døden – nå for andre gang ført det slik at han høylig måtte prise hans særlige godhet og omsorg.

Med årene var han også blitt mer øvet i kristenlivet og kommet til en moden betraktning av Herrens forunderlige måter og veier, og han sa en gang for å trøste og undervise en enkemann som Gud også hadde tatt en høyt elsket hustru fra:

«Jeg tenker ofte på de ordene Herren Jesus sa til Peter da han vegret seg for å la sine føtter bli vasket av ham: ‹Det jeg gjør, forstår du ikke nå, men du skal skjønne det senere› (Joh 13,7). Tidligere kunne jeg ikke finne meg i at min Gud to ganger bedrøvet meg så dypt og tok

fra meg mine gudfryktige hustruer; men nå har jeg betraktet denne saken i tilbørlig frykt og klart funnet at han i så måte ikke har gjort annet enn det som er godt og tjenlig for meg.»

Han sa videre: «Min første hustru elsket jeg riktignok inderlig, men av uvitenhet og uerfarenhet i kristendommen ikke med så hellig og ren en kjærlighet som jeg burde. Kjærligheten lignet en regnbekk, som styrter ned med mye larm, særlig over et fjell, og bruser fram, men samtidig er grumset og fører mye urenhet med seg. Jeg hadde dessuten ett og annet å utsette på husholdet og underholdet mitt. Derfor må jeg erkjenne at min himmelske Far visste hva som var best for meg, da han tok henne fra meg.

Min andre hustru hadde temmelig god helse og var dessuten fornuftig, huslig og flittig. Hun oppfylte sine plikter mot meg og de mine, ja, i hele husholdet, villig og uten noen påminnelse, så det ikke var noe mer å ønske. Så lenge jeg hadde henne, var jeg derfor ganske sorgløs og ubekymret. Jeg var så vant til hennes dyd og dugelighet at jeg mente det måtte være slik.

Jeg elsket henne høyt og satte stor pris på hennes gode ferd; jeg takket også ofte min Gud for henne, men med lunken andakt, som for noe hverdagslig og vanlig. Jeg erkjente ikke som jeg burde at hans kjærlighet og miskunn virket alt hos henne, at hans drift tilskyndte henne til arbeidsomhet og huslighet, og at hun og all hennes dyd var en edel og dyrebar gave fra hans guddommelige, kjære hånd.

Det gikk nesten med meg som med Potifar. Da han merket at Herren velsignet huset hans for Josefs skyld, som han hadde satt over huset og over alt han eide, slik at Herrens velsignelse var over alt han hadde, i huset og på marken, overlot han alt han hadde, i Josefs hånd og hadde ikke tilsyn med ham i noe, uten med den maten han selv åt (1 Mos 39,5.6). Derfor tok Herren denne dydige sjelen fra meg i hennes alders beste blomst, og ga meg anledning til, når jeg tenkte over mitt tap, å besinne meg på hvilken god lodd en slik hustru er (Sir 26,3.17), og hvilken inderlig takk man skylder sin Gud, som gir henne.

På dette punktet viser jeg meg nå litt mer omhyggelig når det gjelder denne min tredje hustru, som Gud etter inderlige og heftige bønner igjen har gitt meg, slik jeg ønsket og lengtet. Jeg takker min Gud av mitt hjertes dyp; jeg beundrer og elsker hans godhet i henne.

Jeg har lært å se mer på ham enn på henne, og å betro meg selv og alt mitt mer til ham enn til henne. Jeg elsker henne som en edel blomst for hennes dydskrafts skyld, men ham som har gitt henne en slik kraft, elsker jeg høyere enn henne .

Jeg har begynt hver dag å hellige, ofre og overgi meg selv sammen med henne og alt han har gitt meg, til ham, og å vitne om at selv om intet blant de legemlige og timelige ting er meg kjærere i verden enn min gudfryktige og ømme hustru, så er det meg likevel kjærere at hans hellige, gode og nådige vilje blir fullbyrdet med meg og henne», og så videre.

Det vil forhåpentlig ikke være deg imot at jeg har gjengitt denne mannens opplevelser og ord så utførlig, for de kan gi deg anledning til lignende gudfryktige tanker. Selv om Den Høyeste ikke har funnet nøyaktig den samme grunnen hos deg, har han likevel funnet andre grunner til å ta din høyt elskede ektefelle fra deg. Så mye er visst at vårt syndige hjerte ikke godt vet å holde mål i kjærligheten til de timelige ting. Det stoler som oftest altfor mye på dem og henger seg altfor mye fast i dem.

Man legger mang en gang sitt sorgfulle hode så dypt og trygt i en forstandig og dydig hustrus fang at man nesten glemmer den himmelske Fars fang. Man befinner seg ofte altfor vel og føler seg altfor tilfredsstilt ved den trofaste ekteskapelige kjærlighet. Men dette er meget farlig, og det gagner oss ikke å ha det altfor godt her i verden.

Jeg har sett barn som har hengt så fast ved sine ammer at de ikke brydde seg om sine egne mødre, og når moren ville ta dem på armen, kastet de seg om ammens hals og foretrakk hennes kjærlighet framfor morskjærligheten. Jeg har også erfart at moren ble sint over dette og, så snart det lot seg gjøre, avvente barnet og sa opp ammen.

På samme måte går vår Gud fram. Når han ser at vi blant de timelige ting velger oss noe som vi elsker mer enn vi bør, som vi henger vårt hjerte ved og nesten glemmer ham over, da tar han det fra oss og lærer oss i gjerning å frykte, elske og stole på ham over alle ting.

Riktignok har han gjennom sin apostel minnet oss om at de som har hustruer, skal være som de som ikke har, de gråtende som de som ikke gråter, de glade som de som ikke gleder seg, de som kjøper, som de som ingenting eier, de som bruker verden, som de som ikke bruker den (1 Kor 7,29 ff.). Men hvor dårlig vårt hjerte tar vare på dette, er

åpenbart. Vi tror det nok ikke selv så lenge vi eier det som er våre øynes lyst og vårt hjertes jordiske trøst; men tapet viser at vi har gjort for mye av saken.

Da Gud Herren lot et kikajon vokse opp over Jona, så det skygget over hodet hans i den sterke sommerheten, gledet Jona seg over denne veksten og ble så betatt av den at han, da den etter Guds bestemmelse ble stukket av en orm og visnet, ønsket å dø, og våget å bli vred på Herren og trette med ham (Jona 4,6 ff.).

Slik røper vårt hjerte seg og sin altfor store kjærlighet til den timelige og jordiske trøst, når vi etter Guds vilje mister den. Vår angst og sukking, vår stadige og overdrevne gråt, jammer og klage vitner til fulle om at den er vokst sammen med vårt hjerte, og at den allgode Gud derfor hadde grunn nok til å ta den fra oss. (*Se første bind, side 826.*)

Besinn deg derfor kristelig, min bror, og vis i gjerning at du av hjertet tror at det Gud gjør, er vel gjort, og at du elsker og akter Gud og hans nåde høyere enn alt som er i verden. Si med det gudfryktige hjertet: «Herre Gud og Far, jeg var ett med det du hadde gitt meg; men nå som du har tatt den ene halvdelen til deg og gjort med den som du ville, overgir jeg også den andre til deg. Gjør også med den hva du vil, om enn underlig, så dog salig.»

Jeg kan her ikke la være å fortelle deg om Frans Borgia, hertug av Gandía. Han hadde levd i atten år med sin gemalinne i uforstyrret kjærlighet og enighet. Da hun ble farlig syk, ba han ikke bare selv inderlig til Gud for hennes liv, men ba også andre om deres ivrige forbønn for henne.

Som han nå en gang holdt på å be i sitt lønnkammer og med brennende tårer ropte til Herren om at han ville la henne leve, syntes han at han hørte en røst inni seg som sa: «Hvis du vil at din gemalinne skal leve enda lenger, så kan det skje; ditt ønske kan bli oppfylt; men det er ikke gagnlig for deg.» Han ble forskrekket over dette og tvilte ikke på at Herren hadde irettesatt ham fordi han så hardnakket hadde villet få sin vilje fram med hensyn til sin ektefelles liv.

Han begynte derfor å utgyte enda flere tårer og sa: «Herre, min Gud, hvordan skal jeg kunne finne meg i at du overlater til min vilje det som bare står i din makt? For meg er det svært viktig å lyde din vilje i alle ting; for hvem vet bedre enn du, min Gud, hva som er til

gagn for meg? La derfor din vilje skje, ikke bare med min gemalinne, men også med mine barn og meg selv! Gjør med oss alle som det behager deg! Din vilje skje!» Fra da av tiltok sykdommen, helt til døden fulgte.

Jeg må imidlertid ennå svare på noen innvendinger som ditt bedrøvede hjerte kan komme med. Det kunne for eksempel si: «Det smerter meg at en så edel blomst skulle visne så tidlig, og at en så gudfryktig, kjær og dyrebar sjel måtte forlate verden så snart.» Jeg vet hva menneskelig skrøpelighet gjør under slike sørgelige omstendigheter; derfor hører jeg på slik tale med tålmodighet og medlidenhet.

Men tenk likevel etter, min bror, om det sømmer seg for oss kristne å tale slik, hvis vi vil leve nøye etter vår tro – særlig siden en viss mann sier at dødens gjerning er stadfestet med den levende Guds segl, og at den ikke gjør noe uten det som er blitt den befalt fra himmelen.

Vi burde heller ikke elske slike blomster på annen måte enn som blomster. Mens vi gleder oss over deres yndige skjønnhet, burde vi tenke på at de forgår, og i tide forberede oss på kristelig tålmodighet og gudfryktig tilfredshet når skilsmissens time kommer.

Det er dere kanskje ikke ukjent hvilken dårskap verden begikk for omtrent femti år siden, da den drev en stor handel med blomster. Den gikk så langt at en hage i Nederlandene ble verdsatt til sytti tusen hollandske gylden sammen med blomstene sine, ja, en eneste tulipanløk ble vurdert og solgt for tre tusen slike gylden. (*Noe over 25 000 speciedaler. – Over 1100 speciedaler.*) Hvor stor tåpeligheten var, kan man blant annet se av at en kjøpmann i Antwerpen, som eide en plante som kalles levkøy (den bærer en vakker og velduftende blomst, der naturen leker med forskjellige farger og avskygninger), en dag ikke ville selge den for tusen gylden han ble budt, men dagen etter fikk vite at en mus hadde spist opp plantens løk eller rot.

Slike ting kan et forstandig menneske ikke henføre til annet enn den høyvise verdens dårskaper. Men la oss tenke etter om ikke også vi på en måte gjør oss delaktige i dem, når vi forelsker oss så sterkt i et dødelig menneske som Gud har prydet med mangehånde skjønne gaver, og som blomstrer som en deilig og kostbar blomst for våre øyne, at vi nesten ikke eller bare nødig tenker på at det er en blomst, det vil si et dødelig menneske, som har sin av Gud bestemte tid da det skal visne og falle av.

Hvis vår kjærlighet til menneskene alltid ble dempet ved at vi tenkte på at de er dødelige, slik man pleier å mildne sterk vin med litt vann, ville den ikke få slik makt over oss, og vi ville ikke føle den elskedes tap så smertelig.

Når du sier at det smerter deg at din ektefelle måtte dø så tidlig, så tenk etter om hun ikke tvert imot døde til rett tid, nemlig til den tid Gud hadde behag i å sette som mål for hennes liv, og som var den beste for henne.

Legene og apotekerne samler urtene som egner seg til legemidler, på den tiden da de er kraftigst; bonden og gartneren samler frukten når den er moden. Hvordan kunne da Gud samle sine egne og ta dem ut av verden på en bedre tid enn når deres tro står i sin beste kraft, og troens frukter er kommet til modenhet, det vil si når de tjener til nestens kjærlige vederkvegelse, nytte, trøst og glede?

Her bør du også tenke på det Visdommens bok sier: «Selv om en rettferdig dør tidlig, skal han likevel være i hvile. Han var blitt Gud til behag, var ham kjær og ble tatt bort mens han levde blant syndere. Han ble gjort fullkommen og fylte snart en lang tid; for hans sjel behaget Gud; derfor skyndte han seg å føre ham midt ut fra ondskapen» (Visd 4,7.10.13.14).

Av dette kan man også se hvor tankeløst og urimelig vår bedrøvelse ofte får oss til å tale. «Det smerter meg», sier vi, «at en gudfryktig, trofast, kjær og dyrebar sjel måtte forlate verden så snart.»

Kjære deg, er da verden et så ønskelig herberge for de troende at man skulle ha grunn til å sørge over at de ikke blir lenge i det? Alle troende som kjenner den rett, kaller verden en jammerdal og tåredal, et stormfullt, ustadig og farlig hav, et fremmed land, et Sodoma, en løvekule, et fengsel og en ond, falsk verden som ligger helt i det onde (1 Joh 5,19).

Vi trenger ingen vidløftig forklaring av denne tale, for den daglige erfaring legger den til fulle ut for oss. Likevel er vi bedrøvet, og likevel gjør det oss vondt når Gud skynder seg å ta en og annen bort, tar ham ut av verden og bevarer ham for dens forargelse, trengsel, falskhet og ondskap!

Når verden sviker oss gang på gang, når den plager vår sjel med sin usømmelige ferd og sine skamløse gjerninger, når den står i veien for våre hellige gjøremål og står oss imot i alt godt, når den lyver på oss,

forfølger, undertrykker, bedrar og engster oss, da gråter og klager vi alle over verden og ber Gud at han jo før jo heller vil ta oss ut av den, fri oss fra all ond gjerning og frelse oss inn i sitt himmelske rike (Gal 1,4; 2 Tim 4,18).

Men når Gud så begynner å oppfylle vår bønn og tar en og annen av våre kjære og venner fra verden og inn i himmelen, da sørger, klager og gråter vi som om vi hadde lidd en stor urett.

Hvis Herren hadde flyttet en av våre fra himmelen til verden igjen, kunne vi ha grunn til å gråte. Da Herren Jesus kom til graven til sin avdøde venn Lasarus for å oppvekke ham igjen, ble han opprørt i sin ånd og rystet, og han gråt (Joh 11,33.35).

Skriftutleggerne spør ved disse ordene hva grunnen var til at Herren utgjøt tårer over den som han nå ville rive ut av dødens svelg og stille fram levende som et vitnesbyrd om sin herlige makt. Noen svarer at Herren ble grepet av medynk fordi han skulle oppvekke sin venn, som var salig innsovnet, og føre ham tilbake fra ro til uro, fra fred til strid, fra herlighet til elendighet, og kalle ham tilbake fra den trygge og stille havn han var kommet til, til dette livets stormfulle hav.

Om dette var årsaken, lar jeg stå ved sin verdi; men det tør jeg si: Hvis vår dyrebare Frelser nå også bød en av våre kjæreste venner, som var salig innsovnet i ham, å vende tilbake til verden av visse grunner og igjen ta fatt på dens elendighet, møye og farer, så burde vi ta imot ham med tårer.

Når han derimot har fridd en av oss fra all ond gjerning og frelst ham inn i sitt himmelske rike, overlater jeg til din gudfryktige ettertanke om vi har grunn til å se etter ham med gråtende øyne. Visst må man ha noe overbærenhet med naturen og det skrøpelige kjødet; men vi må snart overvinne naturen ved troen og nåden og vise vårt håp ved stor frimodighet og sikker tillit.

For at også du desto lettere skal kunne gjøre dette, så tenk enda en gang på hvor urimelig det er når vi sier: «Det smerter meg at en så dyrebar sjel måtte forlate verden så snart.» Det er det samme som om vi skulle si: «Det smerter meg at Gud så snart har fridd og frelst denne edle, dyrebare sjel fra alle dette livs synder, all dets elendighet, all dets angst, alle dets sykdommer, anfektelser, sorger og besvær, ført den til rettferdigheten, til hvilen, til freden og tatt den opp i den himmelske

glede og salighet; jeg kan ikke annet enn gråte over at denne edle sjel så snart er blitt fridd fra sitt dødens legeme», og så videre.

Er det rett og rimelig at vi gråter over dem av hvis øyne Gud har tørket bort hver tåre, at vi sørger over dem som alle grunner til sorg er tatt fra, og som er gått inn til sin og vår Herres evige glede? Gjør det oss vondt at de ikke lenge vandrer, lider, engstes, plages og bedrøves sammen med oss?

Du vil si: «Jeg gråter ikke over min ektefelle, som Gud har fridd fra all ond gjerning og ført inn til sin salighet, men over meg selv og de mine, som er blitt igjen i elendigheten. Jeg sørger over vårt tap, ikke over hennes. Jeg har mistet min gudfryktige og trofaste medhjelper i åndelige og legemlige ting, min andektige og ivrige forbederske, min kloke rådgiver, min utrettelige og kjærlige pleierske, min samvittighetsfulle skattmester, kort sagt støtten, kronen og solen i mitt hus og mitt husstell. Og mine barn har mistet sin mor, det vil si sin gudfryktige lærerinne, sitt mønster og sin foregangskvinne, sin trofaste vokterske og pleierske. Det er dette som smerter meg; det er dette som presser de hete tårene fra øynene mine.»

Jeg svarer på alt dette: Den som mister alt, men likevel beholder Gud, bør ikke klage over noe tap. Døden har etter Guds hellige råd og vilje revet over det båndet som deres kyske hjerter var knyttet sammen med i ekteskapet; men ikke det båndet som holder ditt troende hjerte bundet til Jesu kjærlige hjerte.

Han har forlovet seg med deg for evig tid (Hos 2,19) og sier til deg: «Jeg skal være Gud for deg og for din ætt etter deg» (1 Mos 17,7); «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5); «Like til din alderdom er jeg den samme, og til du får grå hår, vil jeg bære deg. Jeg har gjort det, og jeg vil fremdeles løfte deg, jeg vil bære og redde deg» (Jes 46,4).

Du og de dine er riktignok blitt igjen i verden og elendigheten; men husk at du er innesluttet i Guds faderlige omsorg, kjærlighet og trofasthet, at hans miskunn og sannhet er stor over deg, og at han har tilbudt seg å lede, beskytte, forsørge og holde deg oppe. «Jeg vil lære deg og vise deg den veien du skal vandre, jeg vil gi deg råd med mitt øye» (Sal 32,8).

«For han henger fast ved meg, og jeg vil redde ham. Jeg vil sette ham trygt på et høyt sted, for han kjenner mitt navn. Han skal påkalle

meg, og jeg vil svare ham. Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham. Med et langt liv vil jeg mette ham og la ham skue min frelse» (Sal 91,14–16).

Bemerkelsesverdige er de ordene den hellige Johannes åpner sin beretning om Herrens fotvasking med: «Og Jesus visste at hans time var kommet da han skulle gå bort fra denne verden til Faderen. Og som han hadde elsket sine egne som var i verden, slik elsket han dem til det siste» (Joh 13,1). Her skal vi først legge merke til hvordan apostelen beskriver disiplene: han kaller dem hans egne (dem han hadde utvalgt til sin eiendom), som var i verden.

Hvorfor evangelisten har beskrevet Herrens disipler og etterfølgere slik, har de lærde hatt ulike tanker om. De beste er uten tvil disse: Apostelen har villet si at da Herren Jesus visste at han gjennom sin lidelse skulle gå inn til herligheten, men la sine venner og etterfølgere bli igjen i den bedrøvelige, onde og ugudelige verden, blant djevelens garn, snarer og anfektelser, blant de vantroes og ugudeliges hatefulle forfølgelser og undertrykkelser, som får midt iblant ulver, i mangehånde elendighet, nød, fare og trengsel, i fattigdom, sult og nakenhet, så ville han – slik han alltid hadde elsket dem inderlig og vist det ved mange velgjerninger – til slutt også etterlate dem noen bevis og forsikringer om sin stadige og evige kjærlighet. Det gjorde han da han vasket føttene deres, innstiftet sitt hellige minne- og kjærlighetsmåltid, og styrket og reiste dem opp med de aller mest trøsterike, kraftige og kjærlige ord.

Ordene «han elsket dem til det siste» forklarer noen, ikke uten grunn, slik at han elsket dem til døden og med en evig og urokkelig kjærlighet. For liksom han døde i kjærlighet, stod han også opp igjen med den og viste den straks rikelig og herlig mot dem. Med denne kjærligheten fór han også opp til himmelen, og han vil til evig tid bevare den uforandret i sitt hjerte.

Vi ser og lærer av dette først hvordan Herren Jesus er sinnet mot sine egne som er i verden. Han har alltid elsket dem; han elsker dem ennå og vil elske dem til evig tid, ikke med en kraftløs og uvirksom, men med en kraftig og virksom kjærlighet.

Han er riktignok i herligheten og har satt seg på majestetens trone i himmelen; men han kan og vil aldri glemme sine egne som er i verden, i tåredalen, i elendigheten, i tusenfold nød, fare og trengsel. Han

er gått inn i himmelen for å åpenbares for Guds åsyn for deres skyld. Han sitter riktignok ved Guds høyre hånd, men han ber for dem.

Han kan og vil (til tross for djevelen og verden) fullkomment frelse dem som kommer til Gud ved ham. Ja, selv om han er i himmelen ved Guds høyre hånd, hersker han likevel midt iblant sine fiender, og er med sine egne alle dager inntil verdens ende, med sin nåde, sin beskyttelse og sin trøst – som hodet med sine lemmer, som en far med sine barn, som en foregangsmann, anfører og beskytter med sine stridsmenn (Hebr 8,1; 9,24; 7,25; Rom 8,34; Sal 110,2; Matt 28,20).

Slik er han nå også med deg, min kjæreste venn, og med dine barn. Har din ektefelle forlatt verden, og skal du sammen med dine barn ennå bli igjen i den, så husk at Herren Jesus hittil alltid har elsket deg og åpenbart denne sin kjærlighet ved så mange åndelige og legemlige velgjerninger. På samme måte elsker han deg ennå og vil elske deg i all evighet. Du er riktignok i verden, i jammerdalen og tåredalen, i trengselens land, på angstens hav; men Jesus er med deg her i verden med sin evige kjærlighet, sin veldige beskyttelse, sin søte nåde og sin kraftige trøst.

Å være i verden er bittert; men å være i verden med Jesus, å være i verden under Jesu tilsyn og omsorg, under hans styre og vern, å være i verden innesluttet i Jesu evige kjærlighet og omgitt av hans nåde, det er søtt. Din Jesus sa til sine disipler kort før hans lidelse begynte: «Se, det kommer en time, og den er alt kommet, da dere alle skal bli spredt, hver til sitt, og la meg være alene. Men jeg er ikke alene, for Faderen er med meg» (Joh 16,32).

Ta disse ordene fra hans aller helligste munn, gjør dem til dine egne, og si til din yndige hustru, til dine barn, venner og slektninger: «Den time er kommet og vil fremdeles komme da dere skal gå herfra og la meg være alene; men jeg er ikke alene, for min himmelske Far, min Jesus og den evige Trøster og Talsmann er med meg.» Og tenk så etter om du med rette har grunn til å fortsette å sørge over at din hustru er gått bort fra verden, og at du selv er blitt igjen i verden.

Dernest minner den hellige Johannes' ord, som jeg her til din trøst har gitt noen forklaring av, meg om de gudfryktige tanker vår kirkes lærere har om de salige og utvalgte sjeler som gjennom den timelige død er kommet til Gud.

Liksom de alltid har elsket sine egne, som er og blir igjen i verden etter dem, slik elsker de dem også til det siste, det vil si til døden og likeså etter døden. Også her har de sin Jesu hjerte og sinn: I den herlighet og salighet de er opphøyd til, glemmer de ikke sine egne som de etterlot i tåredalen, men elsker dem inderlig og ber av kjærlighet til Gud for dem.

For det er dem ikke ukjent i hvilken bedrøvelse, fare og nød de forlot sine egne, og det er hevet over tvil at den kjærlighet de elsket dem med i Gud og til Gud, ikke slokkes, men renses og løftes høyere i døden. Derfor mener man også med rette at de ber for hele Guds stridende kirke på jorden i alminnelighet, og dernest særskilt for sine egne; og at disse deres bønner, sammen med dem som stiger opp til himmelen fra jorden, blir båret fram for Gud av Jesus Kristus, det store råds engel og vår evige yppersteprest, til en søt og velbehagelig duft, som da ikke kan bli uten kraftig ettertrykk og velsignet virkning.

I samsvar med dette antar jeg at du ikke har mistet din forbederske, men overlatt henne til himmelen. Der står hun sammen med alle andre bortgangne, salige sjeler for Guds trone og ber så meget kraftigere for deg og dine, som hun nå er fridd fra sitt dødens legeme og ikke lenger plages av det.

Klag derfor ikke over at du har mistet din rådgiver, pleierske, skattmester, sol og krone; for Jesus vil være ditt råd, din tilsynsmann, din skatt, din glede, din krone og ditt alt. Han sier: «Meg tilhører råd og sann innsikt. Jeg er forstand, styrke hører meg til. Hos meg er rikdom og ære, gammelt arvegods og rettferdighet. Derfor gir jeg dem som elsker meg, sann rikdom til arv, jeg fyller forrådsrommene deres» (Ordsp 8,14.18.21).

«Jeg vil spørre etter min hjord og se til dem. Jeg vil selv være hyrde for min hjord og selv la den hvile. De fortapte vil jeg oppsøke, og de bortdrevne vil jeg føre tilbake, og de nedbrutte vil jeg forbinde, og de syke vil jeg styrke. Jeg vil røkte dem slik som rett er» (Esek 34,11.15.16).

Fører denne forandringen med seg skade for ditt husstell, så husk at det er en lidelsestid, da Gud vil prøve om du med rolig hjerte vil være stille for ham i glede og sorg, i vinning og tap, i fordel og skade, og si: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» og skal gjøre det (Sal 39,10; 37,5).

Husk at Herren har mye mer å gi deg enn dette (2 Krøn 25,9). De gudfryktiges næringsvei og husstell er noen ganger som såkornet om vinteren, som er dekket av is og snø og ser ut til å være tapt; men det følger en yndig vår- og sommertid etter, da snøen smelter og isen går, og sæden grønnes desto fagrere og gir bonden glade forhåpninger om en rik høst.

Har så dine barn mistet sin mor, har de likevel ikke mistet sin Gud, som eier mer kjærlighet og trofasthet enn alle mødre i hele verden. Fedre og mødre må ofte forlate og glemme sine barn; men Herren tar dem opp og kan ikke glemme dem (Sal 27,10; Jes 49,15). Da Hagar ikke visste hvordan hun skulle hjelpe sin sønn Ismael, men gikk bort for ikke å se ham dø, hørte Herren guttens røst og sendte en engel som viste henne en vannkilde til vederkvegelse for henne og barnet (1 Mos 21,15 ff.).

Slik er det også nå: Når foreldrene ofte ikke kan gi noen hjelp, eller de ved en tidlig død må gå herfra, tar Herren seg av de elendige og forlatte barna og forsørger, oppdrar og holder dem oppe, så man med glede ser på hans nåde.

Jeg har allerede ovenfor, da jeg talte til en gudfryktig enke, sagt til hennes trøst at enker og farløse må regnes blant Guds rikes privilegerte personer, som han har verdiget sine særskilte nådeløfter, og som han har tatt i sin beskyttelse og innesluttet i sin faderlige omsorg. Dette gjelder nå også dine barn. De er nå morløse, men de er straks blitt innført i Guds bok over de foreldreløse, og det er ingen tvil om at han vil herliggjøre sin godhet også på dem og vise seg også mot dem som en foreldreløses far og tilsynsmann.

Du har jo sammen med din i Gud hvilende ektefelle ved den hellige dåp og dine daglige bønner helliget dem og overgitt dem til din Gud. Jeg tviler heller ikke på at du ennå daglig ofrer dem og hjertelig anbefaler dem til din og deres Gud, liksom hun visst også etter gudfryktige foreldres måte velsignet sine barn før sin død. Nå, det du har helliget og ofret til Gud, har han visst også i nåde tatt imot; det du gjennom bønnen har betrodd ham, vil han ikke slippe og ikke forlate; det du har velsignet i hans aller helligste navn, vil visst også bli velsignet.

Dette trenger jeg ikke utvikle og framstille nærmere, men viser til det som foran er skrevet til trøst for en enke som var bekymret for sine farløse. Det kan du, om du vil se etter, lett gjøre deg til nytte, og

dermed forhåpentlig trøste og reise deg opp. Det ber jeg av hjertet om til barmhjertighetens Far og all trøsts Gud: ham være ære i menigheten og i Kristus Jesus, gjennom alle slekter i alle evigheter! Amen.

Ellevte preken. Om flere av sjelens største sorger, lettet med trøstefull undervisning

I Jesu navn. Amen.

Sal 94,19: «Når mine urolige tanker blir mange i mitt hjerte, da fryder din trøst min sjel.»

De som fremstiller den evangeliske lære i kobberstikk, pleier å avbilde en troende sjel som en kvinne, i en slik stilling og med slike omgivelser at man snart forstår meningen. For å fremstille den botferdige sjelen avbilder de for eksempel en kvinne med tilhyllet hode som ligger på ansiktet foran den korsfestede Frelser.

For å vise den troende og rettferdiggjorte sjelen avbilder de en kvinne som knelende omfavner Kristi kors og har lagt hodet på hans sårede føtter, mens hans bloddråper renner ned over henne. For å vise en sjel som er glad og fornøyd i sin Jesus, avbilder de en kvinne som sitter under et skyggefullt, frukttungt og deilig tre på en grønn plass ved siden av en yndig kilde, og i hvis fang treets frukter faller, og så videre.

Siden vi ennå har mye å drøfte med den troende og sorgfulle sjel, vil vi som innledning til denne preken velge ut av Den hellige skrift tre kvinner, og jeg håper det ikke skal være uten frukt og nytte å betrakte dem.

Den første skal være Hagar, som var flyktet bort fra sin herre Abrahams hus, og som engelen fant ved en vannkilde i ørkenen og sa til henne: «Hagar, Sarais trellkvinne! Hvor kommer du fra, og hvor akter du deg hen?» Og Herren som talte til henne, kalte hun ved navnet: «Du er Gud, den som ser.» For hun sa: «Har jeg her virkelig fått se ham som ser meg?»

Senere, da hun var drevet bort sammen med sin sønn Ismael og fór vill i ørkenen, og vannflasken hennes var tom, trodde hun at hun og sønnen skulle forsmekte. Som hun satt der og gråt, ropte Herrens engel til henne fra himmelen: «Hva er det med deg, Hagar? Frykt ikke!» Og Gud åpnet hennes øyne så hun fikk se en vannkilde, og med vannet vederkvegte hun seg selv og sønnen (1 Mos 16,6 ff.).

Den andre skal være den dypt bedrøvede enken i Nain, som med mange tårer fulgte sin enbårne sønn til graven. Vår søteste Frelser møtte henne, fikk medynk med henne og sa til henne: «Gråt ikke!» Og snart tørket han i virkeligheten tårene av øynene hennes, for han oppvekte hennes døde sønn og ga henne ham tilbake (Luk 7,11–16).

Den tredje er Maria Magdalena, som satt og gråt ved Herrens grav etter hans oppstandelse. For henne åpenbarte seg ikke bare englene, men også Herren selv, som sa til henne: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» (Joh 20,11 ff.).

Hos alle tre kvinnene legger vi merke til at de er nedsunket i dyp sorg og bedrøvelse, og at Gud tvert imot alt de tenkte og ventet, ser i nåde til dem, trøster og gleder dem.

Hagars ord: «Du er Gud, den som ser. Har jeg her virkelig fått se ham som ser meg?» forklarer en kjent lærer meget vakkert. Hun vil, sier han, si så mye som: Du kalles med rette en seende Gud, fordi du ser til menneskenes nød og elendighet og kommer dem til hjelp i rette tid. Hvordan har jeg før kunnet være så vantro? Jeg tenkte at Gud ikke aktet på meg og hadde vendt seg helt bort fra meg; men nå merker jeg at han har sett på meg med nådige øyne, noe jeg før ikke visste, og så videre.

På lignende måte talte også Jakob da han måtte gå ut fra sin fars hus med en stav, og Herren åpenbarte seg for ham i et herlig og trøstefullt syn om natten: «Sannelig, Herren er på dette stedet, og jeg visste det ikke. Hvor forferdelig er ikke dette stedet! Her er sannelig Guds hus, her er himmelens port» (1 Mos 28,16.17). (*Læreren er Osiander.*)

Slik var det også med enken i Nain. Etter landets skikk gikk hun uten tvil som en dypt bedrøvet kone, tilhyllet, med bøyd hode, nedslåtte og gråtende øyne og vaklende skritt. Hun kunne ikke tro at hennes trøst, hennes hjelp og glede var så nær. I sin overveldende sorg kunne hun ikke tenke på den store profeten fra Nasaret, hvis rykte begynte å lyde over hele landet; hun kunne ikke forestille seg at han ville gå til Nain for å møte henne på hennes sørgelige vei og trøste henne. For hennes øyne og i hennes hjerte var det ikke annet enn mørke, bedrøvelse, nød og død.

Men Herren Jesus gav nøye akt på henne. Han kjente angsten og sukkene i hennes trøstesløse hjerte; han kom henne i møte i rette tid, fikk medynk med henne og sa: «Gråt ikke!» Det skal snart bli anner-

ledes; jeg skal snart ta fra deg grunnen til tårene dine; jeg vil forandre din sorg til glede, dine sukk til jubelsang og dine tårer til vin og latter.

Maria Magdalena lette bare etter sin Herres livløse legeme, og trodde ikke at hun i graven skulle få se hellige engler og den levende Jesus ved siden av seg. Hennes hjerte var så fullt av bedrøvelse og øynene så fulle av tårer at hun ikke kunne kjenne igjen Herren, som hun elsket så inderlig og ellers kjente så godt.

Hun trodde det var gartneren som sto hos henne, og ville nå vite av ham om han hadde båret Herrens lik bort, og hvor han hadde lagt det, så hun kunne ta det. Og se, det var hennes kjæreste Herre og Frelser selv, som ikke kunne la henne være uten trøst i en så stor bedrøvelse.

Av dette følger den trøstefulle lære at Herren til enhver tid og på alle steder fører et særlig nådig tilsyn med de elendige, bedrøvede og trøstesløse sjeler, og at han ikke kan få over sitt hjerte å la være å nærme seg dem, ynkes over dem og ofte uventet hjelpe dem.

I disse tre kvinnene har han nemlig gitt oss bevis og forbilder på sin godhet, for at også vi i alle våre trengsler skal fatte og bevare en sikker tillit til ham. For «alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss, for at vi skal ha håp ved det tålmodet og den trøsten som Skriftene gir», som apostelen sier (Rom 15,4).

Det hender ennå den dag i dag at Guds barn graver seg så dypt ned og farer så vill i sine sorger, trengsler og motgang at de ikke vet å finne ut av det igjen. De gjør seg ofte så mange tungsindige forestillinger at de tenker lite på sin miskunnsomme, sannferdige og trofaste Gud og hans løfter. Hjertet deres er fullt av tåke, øynene fulle av tårer, så de ikke kan kjenne sin Jesus, som likevel står ved deres side eller for deres øyne.

Noen ganger setter de seg på et avsides sted i hytten eller huset sitt, eller de går ut på marken eller i en ensom skog, eller de ligger om natten i sengen sin og gir seg hen til sin sorg og bedrøvelse. De grunner på sin nød, de overveier sin bekymring, de sukker, gråter og klager og tror ikke at noen ser eller akter på dem.

Men de eksemplene vi har hørt, lærer oss at selv om intet menneske ser og akter på dem, så ser og akter Gud, Herren Jesus og den himmelske Talsmann på dem. Det vitner også Davids ord om når han sier: «Herren er nær hos dem som har et nedbrutt hjerte, og han frelser dem som har en knust ånd. Mange er den rettferdiges ulykker, men

Herren frir ham fra dem alle» (Sal 34,19.20), og et annet sted: «Hvor ofte jeg har flyktet, det har du talt. Mine tårer er gjemt i din flaske. Står ikke de i din bok?» (Sal 56,9).

Slik sier også den hellige apostel: «Ved mitt første forsvar møtte ingen med meg, men alle forlot meg – må det ikke bli tilregnet dem! Men Herren sto hos meg og styrket meg» (2 Tim 4,16.17). Merk dere at selv om alle mennesker trekker seg tilbake og forlater oss, står Herren likevel hos oss og forlater oss ikke.

Velan da, dere gudelskende sjeler, vær frimodige i deres Gud til enhver tid og stol på ham! Han vil ikke la deres håp bli til skamme. Tenk ikke at Herren ikke kjenner deres nød, at han ikke ser deres tårer og ikke hører deres sukk og bønner; tro ikke at han er langt borte fra dere eller har glemt dere! Han er dere nær og står ved deres side.

Hvor dere enn vender dere, følger han dere med sin miskunn; enten det er dag eller natt, er han om og hos dere, selv om deres stakkars hjerte på grunn av tungsinn og bedrøvelse, og deres øyne på grunn av tårer, ikke alltid kan kjenne ham.

«For Herrens øyne farer over hele jorden for kraftig å støtte dem som er helt med ham i sitt hjerte» (2 Krøn 16,9). Slik gir Herren nå akt på vårt land, i landet på vår by, i byen på hver gate, i gaten på hvert hus, i huset på hvert rom, hver stue, hvert kammer, hver seng og hvert hjerte.

Han vet og ser hvor det bor en bedrøvet enke, hvor hun ber, hvor hun gråter, hvor hun utøser mange tårer, hva slags bekymring, hva slags nærgående motstander som presser dem ut av hennes hjerte. Han vet hvor det bor en sorgfull husfar, hvordan hans fiender trenger inn på ham og bedrøver ham, hvor mange sukk de daglig tvinger av ham, hva han tenker i sine søvnløse netter, hvordan han eter sitt brød med sorg og blander sin drikk med tårer.

Kort sagt, han kjenner dem alle, enten de heter Hagar, Maria Magdalena eller noe annet; han elsker dem alle; han sørger for dem alle og kan ikke slippe eller forlate dem.

Hør dette, dere gudfryktige hjerter, ikke som barn som lytter til et eventyr som fornøyer dem en liten stund, men som en trøst fra Gud, som er grunnet i hans ord og der er beredt for dere! «Disse ordene er troverdige og sanne» (Åp 21,5). Som vår Gud er, slik er også hans ord; «Gud, som ditt navn er, slik er din pris» (Sal 48,11).

Slik han har åpenbart seg i sitt ord, slik viser han seg også alltid i gjerningen, så man må høylig love og prise ham for hans trofasthet og sannhet. Vel oss som har en så god Herre! «Salig er det folk som har Herren til sin Gud» (Sal 144,15).

Med dette forordet, mine kjæreste tilhørere (og lesere), har jeg igjen villet oppmuntre og berede deres hjerter til en gagnlig ettertanke og frimodig mottakelse av det vi også denne gang har å si til trøst for deres sjeler i en og annen trengsel og et og annet sørgelig tilfelle. Min Gud gi meg nåde til å behandle og fremføre hans ord som hans ord, og dere til å høre og ta imot det som hans ord med begjærlige sjeler og troende hjerter, for Herren Jesu skyld! Amen.

Det står ennå noen tunge sorger igjen, som ofte gir de gudfryktige sjeler nok å stri med, og som vi i denne preken vil forsøke å undersøke og lindre.

Blant dem er det ikke en av de minste når et gudfryktig hjerte må klage og si: «Jeg lever under en hard øvrighets altfor tunge åk. Byrden av de offentlige tyngslene er nesten uutholdelig; man kan ikke ved sitt arbeid tjene så mye som man må betale. Jeg ser mange som er blitt fattige ved disse stadige utpressinger, og jeg må frykte at det heller ikke vil gå meg og de mine annerledes. Slik har også lovløsheten tatt overhånd, og kjærligheten er blitt kald hos de fleste (Matt 24,12)», og så videre.

Jeg må tilstå at det er en stor lykke for undersåttene når Gud gir dem fyrster og herrer som elsker rettferdighet og regjerer med saktmodighet, kjærlighet, godhet og fred som sitt fedrelands fedre (Sak 6,13); som er som et skjulested for været, ja, som et ly mot regnskyll, som bekker i ørkenen og som skyggen av et veldig fjell i et tørstende land (Jes 32,2).

Det er lykke når en Salomo og en Semak regjerer, i hvis tider enhver bor trygt under sitt vintre og under sitt fikentre (under sin lind eller eik, for å tale etter vårt lands måte), og alt vokser og trives; når øvrigheten velsigner folket og folket øvrigheten; når kongen eller fyrsten gleder seg over sine undersåtter og undersåttene over sin konge og herre (1 Kong 4,25; 8,55.66); når alle herrers Herre gir en Eljakim, og kaller ham til å være en far for alle som bor i en by eller et land, en nagle på et sikkert sted, der enhver, enten han er høy eller lav, fattig

eller rik, kan henge sine sorgers byrde og finne hjelp og lindring hos ham (Jes 22,20 ff.). (*Semak, det vil si Spire, Messias.*)

Å, hvor lykkelig er ikke det folk som har en regent som frelser den fattige som roper, den elendige som ingen hjelper har, så man har grunn til å be for ham alltid og love ham hele dagen! (Sal 72,12 ff.) Man kan sannelig ikke lese eller høre om en slik lykke uten gledestårer.

Slik er det når Svetonius forteller om keiser Augustus at hele senatet og folket i Roma enstemmig kalte ham, og bød at han skulle kalles, fedrelandets far på grunn av hans gode og lykkelige regjering. Folket lot reise et æresmonument for legen som hadde helbredet ham for en hard sykdom. Flere husfedre bestemte i sitt testament at det etter deres død skulle ofres et visst antall kveg til gudene dersom Augustus overlevde dem og ikke de ham.

Da han en gang fór forbi bukten ved Puteoli, der noen sjøfolk fra Aleksandria lå med sine skip og varer, gikk de ham i møte i hvite klær, med kranser på hodet og røkelseskar i hendene, med mange velsignelsesønsker og herlige lovord, og ropte jublende til ham at det var ham de hadde å takke for at de levde (i fred og ro), at de (trygt) kunne seile (og handle), nyde sin frihet og eie sitt gods (*per illum se vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui*). Over dette gledet han seg høyt.

Den samme historieskriver forteller om keiser Titus Vespasian at han pleide å si at ingen som hadde kommet med en bønn til sin hersker, måtte gå bedrøvet bort fra hans åsyn. Da han en gang ved kveldsmåltidet kom i hu at han den dagen ikke hadde hatt anledning til å vise noen en nåde, sa han: «Mine venner, denne dag regner jeg som tapt.» Da han en gang hadde god grunn til å la noen straffe, ville han likevel ikke gjøre noe slikt, men sverget at han heller selv ville dø enn la andre drepe.

Om keiser Tiberius den andre leser man at han pleide å si at de pengene som under mange sukk og tårer var betalt av undersåttene og avgitt til skattkammeret, var lutter falsk og forgiftet mynt som man burde vokte seg for.

Om den navnkundige dronning Elisabeth av England berettes det at hun på grunn av sin velsignede og lykkelige regjering ble høyt elsket av sine undersåtter. Det kom særlig til syne på årsdagene for hennes tronbestigelse, den syttende november, da folket over hele

kongeriket pleide å vise seg meget glad, takke Gud i offentlige forsamlinger for at dronningen ble bevart og holdt oppe, og for hennes prisverdige regjering, be inderlig for henne, ringe med alle klokker og hedre dagen med alle slags gledestegn.

Da noen forræderier mot henne ble oppdaget, og hun svevde i fare for fiendenes underfundige, morderiske anslag, forente mange trofaste undersåtter av alle stender seg ved et eget dokument om av alle krefter og til døden å forfølge alle som ville foreta noe mot dronningen.

Jeg minnes ennå godt fra guttedagene mine at når kong Christian den fjerde av Danmark, som nå hviler i Gud, etter sin rosverdige skikk reiste gjennom landet og kom gjennom min fødeby Rendsburg i hertugdømmet Holsten, så og hørte jeg ofte hvordan undersåttene så på ham med gledestårer og sa: «Gud velsigne deg tusen ganger, du kjære landsfader! Gud bevare, Gud ledsage, Gud holde deg oppe enda i mange år, så vi kan leve et rolig og stille liv under deg i all gudfryktighet og ærbarhet!» og så videre. Og når jeg tenker på landets tilstand den gang, må jeg tilstå at de hadde all grunn til det.

De visste ikke av noen særlig tyngende byrde; kongen viste seg som en far mot enhver; selv fattige bønder hadde fri adgang til ham, og når han drog gjennom landet, talte han svært nådig til dem, spurte etter deres kår, hørte på deres klager og tok imot deres bønneskrifter. Om dette kunne jeg fortelle beundringsverdige ting, hvis tiden tillot det.

Ak ja, slik burde det alltid og overalt være. Konger, fyrster og herrer fødes til verden som andre mennesker; de eter, drikker, sover, blir syke og dør som andre. Men ved godhet, vennlighet, velgjørenhet, rettferdighet og et gudfryktig, faderlig styre av sine folk og land kan de vinne et fortrinn framfor andre og legge seg til en stor og udødelig ære, som alminnelige mennesker ikke i samme grad har anledning til.

En viss mann spurte hvorfor man kalte grevene nådige, fyrstene nådigste, konger og keisere allernådigste herrer, og svarte selv: «Fordi jo høyere en er, desto nådigere og vennligere bør han være.» Det er ingen dyd som mer enn godhet, kjærlighet og barmhjertighet gjør disse jordiske og dødelige guder lik alle herrers øverste Herre og den store Gud, om hvem Skriften sier: «Du forbarmer deg over alle; for du formår alle ting. Du, som er en veldig hersker, dømmer med

mildhet og regjerer oss med stor skånsel; for hva du vil, det kan du også» (Visd 11,24; 12,18.19).

Men jeg vender tilbake til mitt forehavende. For de bedrøvede og betrengte hjerters glede, og for om mulig etter min Guds styring å vekke en eller annen høy herre til nidkjærhet, vil jeg ennå føre fram noen eksempler på vennlige, milde og rettferdige herskere, særlig blant de vantro.

En fyrste i Persia ved navn Qviffera ville bygge et stort palass. Det gjorde det nødvendig å rive ned mange av undersåttenes hus, og noen måtte også avstå sine hager; men han kjøpte dem av dem og betalte rikelig. En gammel enke, hvis hus også stod fyrsten i veien, ville ikke selge det og lot seg ikke overtale. Hun sa at hun var født og oppdratt der og også ville dø der; ville fyrsten ta det fra henne, måtte hun tåle det, for hun kunne ikke sette seg opp mot makten, og så videre.

Fyrsten lot seg ikke forstyrre av det lille huset, men fortsatte byggingen, så huset ble stengt inne midt i bygningen. Palasset ble rost høyt; men en gang sa noen fremmede sendebud at det lille huset skjemte hele den vakre bygningen. Da svarte fyrsten at han regnet det for dens beste pryd, for av det kunne man se at han elsket rett og rettferdighet og ikke ønsket å gjøre noen, ikke engang den ringeste, noen vold eller urett.

I det afrikanske kongeriket Marokko regjerte det i gamle dager en konge som het Jakob Almanzar. Da han en gang på jakt ble overfalt av et sterkt og voldsomt regnvær, fór han vill. Etter å ha redet til sent på natten fikk han omsider øye på et lys, og fulgte skinnet av det.

Han kom da til en fisker som var ute på ålefangst, og spurte ham om han ikke kunne sette ham på rett vei, så han kunne komme tilbake til kongsstaden. Fiskeren svarte at han nå var meget langt derfra.

Kongen ba ham likevel gjøre seg ferdig og følge ham dit – møyen skulle bli rikelig gjengjeldt. Da svarte fiskeren: «Om du var selve kongen, ville jeg likevel ikke ta det på meg.» Som grunn oppga han at omegnen var meget sumpig og farlig, og at man ikke kunne finne noen vei gjennom den om natten, men måtte frykte for å miste livet i vannet.

Kongen, som fiskeren ikke kjente, sa videre: «Ville du da bry deg stort om Almanzars liv? Hva godt har han gjort deg?» Fiskeren svarte: «Kongen har vel fortjent av meg at jeg elsker ham som meg selv.»

Kongen sa: «Har han da noen gang vist deg noen nåde?» Fiskeren svarte: «Hvilken større nåde skulle han vise meg enn at han med sitt rettferdige styre gjør at jeg, fattig mann, kan bo i fred og trygghet med min kone og mine barn her i denne ødemarken, gå trygt ut og inn og midt i ensomheten ikke trenger å frykte for noe?» Og han tilbød kongen sin hytte. Kongen tok villig imot tilbudet, tilbrakte natten hos ham med stor tilfredshet og ga ham rike gaver om morgenen.

Ved det tyrkiske keiserhoffet er det skikk og bruk at keiseren ikke dekker utgiftene til sitt bord med de pengene som kommer inn gjennom toll og andre avgifter fra undersåttene (unntatt når han ligger i felten og fører krig og er i ferd med å trygge og beskytte sitt folk).

Han bruker de pengene som kommer inn for frukten av hans hage. Den selges derfor av hagens oppsynsmann, og for pengene kjøpes det inn andre ting som trengs til bordet. De sier nemlig at det passer seg bedre at keiseren lever av det Gud ved sin velsignelse lar vokse opp for ham av jorden, enn av det som drives inn hos undersåttene under deres sukk og klager. De legger også til at pengene som undersåttene skaffer til det allmenne beste, er folkets (svette og) blod, som man bør akte for hellig.

En stor statsmann og rettslærd som forteller dette, legger til: *O amplecteretur ille nostram religionem! O nostri hoc illius institutum amplecterentur!* (Å, om denne hersker ville ta imot vår religion, og om våre herskere ville ta imot den samme skikk og tenkemåte!)

Før jeg forlater disse stakkars forblindede muhammedanere, vil jeg ennå føye til at den persiske forfatteren Sjeik Sadi i forordet til sin bok, som på hans tungemål kalles Gulistan eller Rosehagen, beskriver sin konge Abubeker slik: den store Guds skygge, de trengendes tilflukt, en stråle av Guds godhet, en forsørger i dyrtid, en trosbeskytter, en mektig fiendenes overvinner og seiersfyrste, et klart lys for sine undersåtter og en pryd for sine landsmenn, den muhammedanske religions lykksalighet.

Enten nå denne mannen har malt og beskrevet sin konge etter hans liv, slik han i sannhet var, eller han ved slike ufortjente æresnavn klokt har villet vise hvordan en rettsindig regent bør være og hvilken ros han bør strebe etter, så har kristne konger, fyrster og herrer visselig all grunn til å legge seg både denne beskrivelsen av en prisverdig regent og de eksemplene som nettopp er fortalt, vel på hjertet.

Ellers kan hedenske og muhammedanske fyrster på Herrens store dag tre fram og fordømme dem. De bør også overveie at deres makt ikke er ubegrenset, deres høyhet ikke den aller høyeste, deres herlighet ikke varig, og deres regjering ikke uten ansvar og regnskap.

«Om du ser at den fattige undertrykkes, og at rett og rettferdighet blir trådt under fot i landet, så undre deg ikke over den tingen!» sier Salomo (la det ikke altfor mye forundre og bedrøve deg). «For den som er høytstående, har en høyere til å vokte på seg» (den Allerhøyeste, den treenige Gud), «og en Høyeste vokter på dem begge» (Fork 5,7). «Hør, dere konger, og merk dere det! Lær, dere dommere over jordens ender!» sier Visdommens bok. «Dere er gitt overmakt av Herren og velde av den Høyeste, som skal spørre etter deres gjerninger og granske rådslagene; for dere er tjenestemenn i hans rike» (Visd 6,1.3.4).

De er uten tvil også Guds husholdere, som han en gang vil avsette fra deres forvaltning, kalle fram for seg og si til dem: «Gjør regnskap for hvordan dere har forvaltet eiendommen, for dere kan ikke være forvaltere lenger!» (Luk 16,2). Han har ikke satt dem over svin og hunder, men over sitt folk, over sin menighet, som han ikke bare har skapt, men også vunnet med sin Sønns blod og helliggjort ved sin Ånd, sitt ord og sitt sakrament. Blir den derfor urettmessig tynget eller besværet med altfor store og uoverkommelige pålegg, så den må sukke, gråte og klage, kommer dens rop til Gud og trenger gjennom skyene.

Slik sier han om sitt folk, som sukket under egypternes tyranni: «Jeg har så visst sett mitt folks nød i Egypt. Jeg har hørt deres klagerop over slavefogdene, og jeg vet hva de lider» (2 Mos 3,7). Meget kristelig sa kong Henrik den tredje av Kastilia at han fryktet mer for de undertrykte undersåttenes sukk og forbannelser enn for fiendenes sverd og våpen.

En forstandig mann har satt de undertrykte undersåttenes sukk, tårer og høylydte klager blant tegnene på at en regjering heller mot sitt fall og sin undergang. En annen kaller undersåttenes tårer fyrstenes anklagere for Guds domstol, og en tredje sier: Den største syndflod (over herskernes hus) velter fram fra undersåttenes øyne.

Vi skal også legge merke til at Guds Ånd, uten å se til de veldiges høyhet, har gitt de ubarmhjertige og ugudelige vanærende navn og derved lært oss hvordan Gud ser på dem. Han kaller dem voldsherrer,

tyvenes stallbrødre (Sak 9,8; Jes 1,23). Han sammenligner dem med brølende løver, omfarende bjørner og aftenens ulver, som raner, sønderriver og myrder mest mot kvelden (Ordsp 28,15; Sef 3,3).

Han har dessuten forkynt dem Guds vrede, dom og straff, idet han sier: «De» (de urettferdige fyrster og dommere) «skjønner intet, og de forstår ingenting» (hva Guds Ånd holder fram for dem); «de vandrer i mørke» (i sin blindhet og falske trygghet og sitt forvendte sinn); derfor må alle jordens grunnvoller vakle. «Jeg har sagt: Dere er guder, dere er alle Den Høyestes sønner. Men sannelig, som mennesker skal dere dø» (Sal 82,5 ff.).

Han truer med at han vil utøse forakt over fyrster (Job 12,21), at han vil slenge dem bort slik en sterk mann slenger bort en, at han vil rulle dem som en ball til et vidt og bredt land (han vil ved mangehånde ulykkestilfeller gjøre dem landflyktige og jage dem omkring), og at de skal bli til intet (Jes 22,17.18; 34,12). Han regner det blant sine herlige og uforlignelige gjerninger at han ydmyker enhver overmodig (Job 40,6.7), sprer dem som er overmodige i sitt hjertes tanker, og støter de mektige ned fra tronene (Luk 1,51.52).

Og for at ingen skal tenke at disse truslene er uten kraft og ettertrykk, har han til alle tider stilt fram eksempler man må undre seg over. Han druknet den stolte farao i Rødehavet sammen med hele hans hærmakt (2 Mos 14,24 ff.). Han fratok Nebukadnesar hans forstand, så han løp omkring på marken som et dyr og åt urter som en okse.

Han lot dommen over Belsasar skrive på veggen da denne var som tryggest og lystigst, og fullbyrdet den samme natt (Dan 4,29 ff.; 5,5.30). Han slo Herodes, da han satt i sin prakt på tronen og gledet seg over folkets gudsbespottelige tilrop, ved sin engel, så han i levende live ble fortært av ormer (Apg 12,21 ff.).

Også i senere tider, ja i våre egne, har man sett bemerkelsesverdige eksempler på hvordan den store, rettferdige og hellige Gud har vist sin makt over denne verdens veldige.

Kong Karl av Navarra, som tynget sine undersåtter med uutholdelige byrder, omkom ynkelig i året 1380. På grunn av alderdom og skrøpelighet lot han etter legens råd slå et linklede fuktet med sterkt brennevin om hele kroppen. Tjeneren, som her og der hadde sydd det sammen, svidde uforsiktig av tråden med et lys; da tok linkledet fyr

og ilden bredte seg over hele kroppen hans, så han, før noen rakk å komme ham til hjelp, var blitt så forbrent at han siden døde av det.

Markgreve Didrik av Brandenburg, en hovmodig og mot sine undersåtter ubarmhjertig hersker, ble av venderne drevet bort fra sitt land og rike og måtte leve her i Magdeburg av domherrenes nåde og hjelpe seg ganske kummerlig. Man hørte ham flere ganger si: «Jeg har kalt Guds vrede ned over meg ved at jeg altfor mye tynget mine undersåtter og pinte og plaget dem», og så videre. (*Se første bind, side* 145.)

Hertugen av Württemberg ble i forrige århundre innen to måneder jaget bort fra alle sine land og folk av de schwabiske forbundsfellene. Om det anfører en navnkunnig historieskriver og statsmann følgende: «Hertugen av Württemberg hadde pålagt sine undersåtter store skatter og avgifter, og elsket og vernet dessuten viltet så høyt at de ikke kunne beholde noe for det, verken på marken eller i vingårdene. De stakkars folkene våget ikke engang å holde en hund for å skremme det bort fra sine eiendommer, noe som tvert imot var uttrykkelig forbudt. Hvordan skulle da undersåttene kunne være ham hengivne? Med denne fyrstens eksempel vil jeg derfor advare de øvrige mot å begjære det som er andres, og mot å tro at alt hva deres undersåtter har skaffet seg med stort arbeid og sur svette, er deres, og at de siden under et eller annet påskudd kan rive det til seg.»

Hvordan det gikk til ved den store spanske kong Filip den annens endelikt, har historieskriverne ikke unnlatt å omtale. Kongen, skriver de, fikk en byll på det høyre benet og siden fire til på brystet. Da det ble skåret hull på dem, fløt det ut mye verk, og av det kom det fram en stor mengde ormer (lus), i den grad at man ikke kunne holde ham ren for dem. Dessuten var han så svak at fire mann måtte løfte ham i et laken når man skulle re og rense sengen hans. Kroppen hans var så elendig og motbydelig som Jobs noen gang kan ha vært.

I denne tilstand lot han sin sønn Filip den tredje og sin datter, infantinne Isabella, hente til seg, blottet for dem sin elendige kropp, som stinket av verk og var oppspist av lus, og sa: «Betrakt denne elendige kroppen, kjære barn; se i meg et eksempel på den usle verdens forgjengelige prakt og all menneskelig herlighets intet, jeg som før ble kalt en stormektig konge, men som nå intet menneske kan hjelpe.» Både ved denne sykdommen og ved en tæringsaktig feber, mavesyke

og en vassersottig hevelse ble han etter hvert så uttæret at han til slutt oppga sin ånd.

Kamerarius forteller om en fyrste som for å bygge et slott påla sine undersåtter store avgifter og byrder, og behandlet dem så foraktelig at han ikke kalte dem annet enn hundene. Men siden ble han målløs og kunne ikke gi fra seg noen menneskelig lyd, bare bjeffe som en hund.

Jeg skulle ikke ha utbredt meg så vidløftig om dette, hvis jeg ikke gjorde meg håp om at det ved min Guds nådige førelse også kunne komme de høye og veldige i vår tid til gode, ikke minst fordi det heller ikke i vår levetid har manglet eksempler på Guds dommer over de store i verden. Jeg vil ikke nevne noen av dem, siden de uansett står i friskt minne hos enhver.

For de bedrøvede og besværede undersåttene tjener denne framstillingen til trøst ved at de får den forvissning at det ikke går etter Satans og de ugudelige menneskers vilje her i verden, men etter Guds hellige råd. Han har sine grunner til at han mang en gang legger et slikt jernåk på undersåttenes nakke; de elendige og betrengte menneskers nød, sukk og tårer er heller ikke skjult for ham, og han vil omsider se til, sette grenser for undertrykkelsen og styrte ondskapen, men beskytte og fri de elendige.

Det er klart og uimotsigelig at også onde og urettferdige regenter er gitt og innsatt over et folk av Gud. Med deres ondskap og urettferdighet har han intet fellesskap, men straffer den i sin tid, som nevnt ovenfor; han finner heller ikke behag i den. Likevel bruker han den til å straffe de ugudelige blant sitt folk, eller til å bringe dem til omvendelse og til å tukte de gudfryktige som en far.

Den hellige apostels ord gjelder alle: «Hver og en skal underordne seg de myndigheter han har over seg. For det er ikke øvrighet uten av Gud, men de som finnes, er innsatt av Gud. Den som setter seg opp mot øvrigheten, står Guds ordning imot» (Rom 13,1.2).

Også på de troende kan det svaret brukes som Herren Jesus ga Pilatus da denne spurte ham: «Vet du ikke at jeg har makt til å gi deg fri og makt til å korsfeste deg?» Han svarte: «Du hadde ingen makt over meg om det ikke var gitt deg ovenfra» (Joh 19,10.11).

Slik hører da de byrdene og den undertrykkelsen som også de gudelskende sjeler må tåle under en hard øvrighets styre, med til de mange trengsler som de skal gå inn i Guds rike gjennom, og som

skal tjene dem til gode (Apg 14,22). De blir derved drevet til bønn og hjertelig sukking; de lærer å skye lediggang og blir desto flittigere i sitt kalls arbeid, og slik forebygges mange synder. Slik dempes den overdrevne klesprakten og annen overdådighet, og hos mang et stolt hjerte, som ellers ville ha hevet seg opp av sin overflod og velstand, blir motet knekket.

Erfaring lærer også at forkynnelsen av evangeliet om Jesus Kristus og hans søte og salige samfunn, om Guds barns herlighet, om de himmelske skatter og evige goder, og så videre, ingen steder finner mer rom og mer mottakelige hjerter enn der hvor menneskene er belagt med store alminnelige byrder. Heller ikke merker man noe sted mer verdensforsakelse; man ser ingen steder de gudelskende sjeler skilles villigere og gladere fra verden enn nettopp på slike steder.

Jeg besøkte en gang en gudfryktig mann som også hadde svettet godt under de offentlige byrdene, og som nå lå til sengs med en dødelig sykdom. Siden han ennå var i sin beste alder og først for få år siden hadde giftet seg igjen og fått to barn med sin hustru, oppfordret jeg ham til sammen med oss andre å be Gud om å bevare hans liv, så han fremdeles kunne sørge for sine stakkars nærmeste.

Men han svarte meg: «Ak nei! Ak nei! Jeg sukker til Gud om at han vil spenne meg fra; jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus.» Så løftet han hendene og øynene mot himmelen og sa med høy røst: «Spenn fra, spenn fra, Herre Jesus! Jeg har trukket meg trett.»

Da jeg spurte ham om han ikke tenkte på sin kone og sine barn, svarte han: «Dem har jeg hjertelig anbefalt til min og deres Gud, og jeg er viss på at han ikke vil forlate dem. Selv om jeg får leve, kan jeg bare hjelpe dem lite, for alt mitt sure arbeid kommer verken meg eller dem til gode.»

Tenk nå, mens jeg forteller dette, du gudelskende hjerte, på hva de offentlige byrdene som trykker deg og dine medkristne, hittil har virket hos deg. Kanskje har de tømt pungen din og huset ditt for timelige midler, men derimot ved Guds nåde fylt ditt hjerte til hele Guds fylde. Etter Guds tilskikkelse må du gi bort de forgjengelige midlene og frukten av ditt tunge arbeid, som du skulle forsørge dine egne med; men dermed blir ikke Guds forråd tømt, og han vet helt visst alltid

råd til å holde deg og dine oppe så lenge dere skal være og leve her i verden.

Trøsten mot den legemlige fattigdom, som du, min medkristne, frykter for, anser jeg det unødvendig å tale om på ny. Jeg håper at om du vil se deg om i det foregående, vil det ikke bli uten frukt for deg. Jeg ber deg bare å overveie nøye at vår Gud leder oss som elsker ham, ved sitt råd, og deretter tar oss opp i herlighet (Sal 73,24).

Når han fører oss lykkelig og med uskadd sjel gjennom verdens tåredal, gjennom så mye nød og fare, gjennom så mange av Satans garn til himmelen, da vil vi vel ikke driste oss til å foreskrive ham hvor mange reisepenger han skal gi oss underveis, og i hvilken drakt og skikkelse han skal føre oss dit.

Det er jo nok når vi på reisen har det nødvendige av mat og klær. Men til det kreves ikke så mye, og en gudfryktig sjel er lett å tilfredsstille. En bit tørt brød og en drikk vann, blandet med Guds nåde og miskunn, er dens manna og gledesvin. De har alt i Gud og sin Jesus, om de enn intet har.

Gud gi oss alle et slikt hjerte som en viss gudfryktig prest ved hoffet i Dresden hadde! Da han lå på sykesengen, sa han at han ikke bekymret seg om sine egnes lykke eller ulykke, om det kom til å gå dem godt eller ille i verden. Det eneste han ønsket og ba Gud om, var at både han og de måtte bli salige. «Kan jeg oppnå det – og jeg er viss på at jeg for min Herre Kristi skyld blir bønnhørt – så har jeg nok, og da er vi alle sammen, jeg, min hustru, mine sønner og døtre, meget vel og tilstrekkelig forsørget.» (*Ambrosius Claviger.*)

Tenk videre, min kjæreste bror og søster, at du ennå har en annen Herre og et annet rike, der du er undersått og innbygger. Din andre Herre er Jesus, den rettferdige, kjærlige og saktmodige Konge, som selv var fattig og elendig her i verden. Til slutt tok stridsmennene til og med klærne fra ham, så han ikke hadde annet igjen enn sin tornekrone, sine nagler og sitt kors. Han vet hvordan de forlatte og undertrykte har det, og vil erstatte din timelige mangel med sitt ords og sin Ånds rikelige, søte trøst.

Dette erfarte en viss gudfryktig borger. Selv om han i de langvarige krigstidene måtte være med og trekke av alle krefter i det ovennevnte jernåket, viste han seg alltid stille og tålmodig.

En av hans naboer, som oftere syndet ved utålmodighet, eder og spott, spurte ham hvordan han kunne være så stille og gi fra seg alt uten uvilje.

Han svarte: «Når jeg merker at min sjel begynner å bli urolig, og mine nærmeste også ofte bidrar til det med sine tårer og klager, tar jeg fatt på disse ordene i min katekisme: ‹Jeg tror at Jesus Kristus er sann Gud, født av Faderen fra evighet; jeg tror også at han er sant menneske, født av jomfru Maria, at han er min Herre, som har forløst, kjøpt og vunnet meg fortapte og fordømte menneske fra alle synder, fra døden og djevelens velde, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige og kostbare blod og sin uskyldige lidelse og død, for at jeg skal være hans egen og leve under ham i hans rike og tjene ham i evig rettferdighet, uskyldighet og salighet.› I denne min Herre, som har elsket meg og gitt seg selv for meg, og i hans nåderike finner jeg så mye rikdom, glede og trøst at jeg derved er i stand til å overvinne og glemme all nåværende og kommende fattigdom, sorg og kummer.»

Ta så endelig i betraktning, du gudelskende hjerte, at de samme lidelser fullbyrdes på dine brødre (og søstre) i verden (1 Pet 5,9), og at det i denne siste tid nesten ikke lenger er noe land, noen by, noe tettsted eller landsby å finne som ikke er hardt besværet. Når jeg tenker på de nåværende statsmenns gudsfornektelse, vantro, gjerrighet, hovmod og herskesyke, og især på det folket som alle andre likesom har valgt til sin læremester, og på deres farlige og egennyttige stridigheter og rådslagninger, kan nok buen i framtiden bli spent enda høyere og nøden bli enda større, likesom i Egypt (2 Mos 5,6.19).

For hva slags søtt og sunt vann kan man vente av en så besk og giftig galle som gudsfornektelsen og den machiavelliske statskunst er? Nero sa fordum til sine embetsmenn: *Scis, quid mihi opus sit; hoc agamus, ne quis quicquam habeat* – du vet hvor mye jeg trenger; la oss se til at ingen har eller beholder noe! Hvem vet hva mange statsmenn tenker, de som kler seg i den utvortes kristendoms kappe? (*Machiavellisk: underfundig, renkefull, kalt etter italieneren Machiavelli.*)

Nå, dette synes vel å være en dårlig trøst for de undertrykte, fattige menneskene; men det ligger likevel en virkelig trøst skjult under det. Når byrdene tiltar, vil også de elendiges sukk og tårer øke, og med samlet hånd trenge inn til Gud og kreve hjelp og redning – men aller mest be om den ytterste dag, og at han vil gjøre ende på all vederstyg-

gelighet og elendighet på jorden ved den store Guds og vår Frelsers Jesu Kristi herlighets åpenbarelse.

Overvei dessuten disse skriftordene: «Fordi de elendige blir undertrykt og de fattige sukker, derfor vil jeg nå reise meg, sier Herren. Jeg vil gi frelse til dem som lengter etter den» (Sal 12,6), og: «Skulle da ikke Gud hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt? Er han sen når det gjelder dem? Jeg sier dere: Han skal skynde seg å hjelpe dem så de får sin rett!» (Luk 18,7.8).

Ennå er det én ting jeg nødvendigvis må minne om før jeg forlater denne saken. Gudfryktige undersåtter som i et slikt tilfelle vil bevare en god samvittighet og beholde en nådig Gud, må vokte seg omhyggelig for å fatte et lønnlig hat og bittert fiendskap mot øvrigheten. De må heller ikke bryte ut i spottende ord, forbannelser og knurring mot den, verken i det skjulte eller åpenlyst, og de må aldri la seg friste til med makt å sette seg opp mot den og understå seg å kaste sitt åk av seg ved opprørske foretagender.

For foruten det som foran er anført av den hellige Paulus, nemlig at all øvrighet, følgelig også den harde og urettferdige, har fått sin makt av Gud, og at den som setter seg opp mot den, står Guds ordning imot og ikke skal unngå sin dom, må man også vel betenke at et gudfryktig hjerte ikke kan ha og finne noen grunn til å nære hat og fiendskap mot øvrigheten, men derimot mange til å unnskylde den, håpe det beste om den, bære den pålagte byrde tålmodig og likevel elske den, be flittig for den og ønske den hell, lykke og velsignelse.

For erfaringen lærer at en kristen øvrighet mang en gang av tvingende nødvendighet må besvære sine land og folk, nemlig når den har fiendtlige og urolige naboer som den ikke har annet enn ondt å vente av, og må sette seg i nødvendig forsvarsstand mot dem, eller når den allerede virkelig er angrepet og bekriget av dem og må beskytte seg og sine undersåtter mot dem. Av slike grunner kan det være flere som kan nøde selv en kristen og gudfryktig hersker til å kreve et ekstraordinært bidrag av sine undersåtter.

Jeg nærer den tillit at det i våre ulykksalige krigstider, som etter Guds rettferdige dom er kommet over oss, finnes kristne regenter som med bedrøvelse og hjertelig medlidenhet krever og tar det deres fattige undersåtter med sukk og bedrøvelse gir dem. (Jeg vil nødig tro at noen skulle være sinnet som fordum Venceslaus, som da han fikk

høre de klagene hans undersåtter førte over hans store utpressinger, sa: «Vil noe bli en for tungt, så kan han jo legge det ned; er noen beklemt, så kan han jo harke opp fra hjertet det som vil kvele ham.» Men skulle det finnes slike, så kjenner Gud dem og vil til slutt la dem erfare hvilken kraft fattige menneskers tårer og sukk har.)

De som gjerne ser at det var annerledes, og som av alle krefter streber etter å skaffe sine land sikkerhet, fred og ro, er unnskyldt for Gud og mennesker. Med dem bør undersåttene ha tålmodighet og tenke på at det også i dette tilfelle etter vår Frelsers ord er saligere å gi enn å ta imot. Det er bedre at de gir etter det pålegget øvrigheten gjør, og under dens beskyttelse beholder det som er deres, enn at fiendene skulle bryte inn og ta alt med makt.

Det bør dessuten vel overveies at undersåttene selv er mest skyld i at deres konger, fyrster og herrer lever i uro og ufred med hverandre, og at de derved blir undertrykt, utpint og forarmet. For når man begynner å misbruke freden og fredens frukter, når man, likesom Sodoma, har fred og overflod av alt (Esek 16,49) og bare bruker det til hovmod, overdådighet, ubarmhjertighet mot de fattige og andre synder, da lar den hellige og rettferdige Gud det skje at djevelen hisser de veldige her i verden mot hverandre og vikler dem inn i blodige kriger, noe som igjen ikke kan få annet til følge for undersåttene enn hjertesorg og trengsel.

«Hvem har overgitt Jakob til plyndring» (så vel som til å bli undertrykt, utpresset og utsugd) «og Israel til røvere» (og plagere)? «Var det ikke Herren, han som vi syndet imot? På hans veier ville de ikke gå, og de ville ikke høre på hans lov. Så utøste han over dem sin brennende vrede og en veldig krig. Den satte dem i brann rundt omkring, men de forsto det ikke. Den brente dem, men de la det ikke på hjertet» (Jes 42,24.25).

Menneskene overveier sannelig ikke rett hva som er årsaken til Guds dommer og straffer, som også de store utsugelsene hører til, og de legger ikke på hjertet hva den nådige Gud vil med dem, nemlig at de skal forbedre seg. Riset og staven akter de nok på, og klager over smertene de volder; men de tenker ikke på hvilken hånd som fører dem, og hvorfor den fører dem.

Landets innbyggere samler ofte timelig gods med urettferdighet og ubarmhjertighet. Adelsmannen undertrykker bonden, tvinger ham

til hard tjeneste og beriker seg ved hans svette og blod. Borgeren bedrar landmannen i handel og vandel med forfalskede varer, uriktig vekt og alen, og gjør seg ingen samvittighet av å snyte og bedra de enfoldige.

Landmannen gjør til gjengjeld det han kan for å søke sin fordel: han fukter ullen for at den skal bli desto tyngre, han væter kornet for at det skal gi desto mer i skjeppen, og under forskjellige påskudd holder han tilbake forpaktningsavgiftene til kirker, skoler, milde stiftelser og fattighus.

Mang en øvrighet, mang en godseier og forvalter støtter ham i dette, under påskudd av at man ikke må rykke bonden opp på én gang. Kommer han da med noe, må kirker, skoler og deres betjenter ta til takke med lettkorn, det vil si det dårligste kornet, som blir igjen under kastingen fordi det ikke er mer enn halvfullt, og som til overmål er blandet med støv og agner.

Slik søker enhver sin fordel med urettferdighet, men er likevel sorgløs og ubekymret; går i kirken om søndagen med kaldsinnig andakt og til vanlige tider til den hellige nattverd uten anger og omvendelse. Man søker og finner sin glede i drikk og svir, man staser og fjaser, man brasker og brammer, man trettes, kives og bites, man lever i utukt og uenighet. Man er så vant til å sverge og banne at man ikke lenger vet at man gjør det; man er til forargelse for ungdommen og lar ugudeligheten overalt ta overhånd og herske som den vil.

Når så den rettferdige Gud siden sender alle slags plager og byrder og sprer det urettferdige, vanhellige godset, når han tillater inndrivere, undertrykkere og blodsugere å ta bort den uredelig tilvendte fordelen med åger og overpris, og igjen presse av en under sorg og angst det han har avtvunget og plukket av andre under sukk og tårer, da begynner man å besvære seg over Gud og øvrigheten, å knurre, banne og spotte.

I stedet burde man tenke seg om og legge profetens ord på hjertet: «Hvorfor klager et menneske som lever? La hver klage over sin egen synd! La oss ransake våre veier og granske dem, og la oss vende om til Herren! La oss løfte vårt hjerte og våre hender til Gud i himmelen! Vi har syndet og vært gjenstridige, du har ikke tilgitt. Du innhyllet deg i vrede og forfulgte oss. Du slo i hjel, du sparte ikke. … Gru og grav er blitt oss til del, ødeleggelse og undergang» (Klag 3,39 ff.).

Når gudfryktige hjerter overveier dette vel, vil de under den nåværende verdens åpenbare og hardnakkede ondskap ikke undre seg over at Gud belegger, trykker og tvinger de jernharde hoder og nakker, de forherdede hjerter, med et jernåk. Og om de ikke selv har gjort seg delaktige i slike synder, men likevel må lide med, så vet de dog at ingen er uskyldig for Gud, at selv hans mest gudfryktige barn trenger ris og tukt, og at alt ved hans nåde må tjene dem til gode.

Til de kristne hjerters undervisning er det videre å betenke at man ikke bare må se på de besværlighetene en øvrighets styre noen ganger fører med seg, men også på den nytten man har av den.

Jeg må tilstå at regentene i sine handlinger ofte er som de store elvene, fulle av fartøyer, som noen ganger stiger høyt, går over sine bredder og her og der volder skade. De er som de himmelske lys, som noen ganger med sine ufordelaktige stillinger og virkninger forårsaker magere år, sykdommer og andre ulemper. Men hvem vil derfor forbanne elvene og ønske å kunne rive stjernene ned fra himmelen? Tvert imot bærer man ulempene med tålmodighet, i betraktning av den nytten både de ene og de andre gjør oss.

Skulle øvrigheten noen ganger etter Guds rettferdige tilskikkelse skeie ut og gå for langt i å tynge undersåttene, så må man finne seg i det med stille tålmodighet og på den annen side tenke på hvor mye godt vi har og daglig nyter av den.

Se deg om, min medkristne, og legg merke til hva som foregår på ditt sted. Se, krambodene er åpne; her er silke og andre varer, her er husholdningssaker, her er brød, øl og vin til salgs; her har en gullsmed stilt ut et arbeid i vinduet, og så videre. Her kommer bonden kjørende og fører korn, ved og andre nødvendighetsvarer til torvs; her kommer en lastevogn eller et skip, lastet med alle slags kjøpmannsgods; her holder man bryllup eller barnedåp, eter, drikker og er glad. Snart går man til sengs med sine og nyter om natten en ønskelig og uforstyrret hvile i sitt hus og sitt kammer, og så videre.

Hvor kommer denne sikkerhet, denne fred, denne ro fra? Nest Gud, fra øvrigheten og dens årvåkne omsorg og styre. Sauene har spredt seg hit og dit for å søke beite og næring; imens sitter hyrden på sin haug og holder øye med dem alle.

Det er bemerkelsesverdig at Guds Ånd i Dommerboken, der han beskriver alle slags besynderlige, forvirrede og redselsfulle begiven-

heter som hadde funnet sted blant Israels folk, fire forskjellige ganger skyter inn disse ordene: «I de dager var det ingen konge i Israel, hver mann gjorde det som var rett i hans øyne» (Dom 17,6; 18,1; 19,1; 21,25). Uten tvil er det skjedd for å lære oss hvordan det ville gå til i verden hvis Gud ikke hadde innsatt noen øvrighet og ikke utrustet den med nødvendig makt og anseelse.

Hos perserne skal det fra gammel tid ha vært vanlig at når kongen var død, holdt man ikke rett i fem dager, skaffet ingen sin rett og lot enhver gjøre hva han ville. På samme måte var det skikk hos lakedaimonerne at det i tre dager etter deres konges død ikke ble solgt eller kjøpt noe på torvet; men torvet ble strødd med agner. Med dette ville disse kloke menneskene uten tvil lære folket hvor viktig øvrigheten og dens beskyttelse, dom, tilsyn og styre er.

Tenk så på, dere gudelskende hjerter, i hvilken elendig tilstand vi ville befinne oss, og hvordan vi ville være hvermanns bytte, om det i disse siste vanskelige tider ikke fantes noen øvrighet hvis makt og straff den skamløse hopen måtte frykte. La oss derfor takke Gud og be ham at han vil velsigne, beskytte og bevare vår kjære øvrighet! Begår den en og annen feil og gir anledning til en og annen besværing, så la oss betrakte den som månen, som riktignok er et himmelsk lys, men likevel har sine flekker, ja noen ganger er helt formørket, og likevel skattes og elskes av enhver.

Dette må være nok om den saken og den sorgen. Nå vil vi ta fatt på en annen, for det kan være at det finnes gudfryktige sjeler som har grunn til å klage og si: Jeg er mot min vilje blitt innviklet i en rettssak, og jeg har en vanskelig og langvarig prosess som ikke bare koster meg store utgifter, men også volder min sjel mye ergrelse, harme, sorg og uro, og så videre.

Jeg kunne her vise til det jeg allerede et annet sted har skrevet om denne saken og lagt fram for mine medkristnes modne ettertanke. (*Se «Andaktige innfall», fjerde hundre, kap. 76.*) Men siden jeg ser at den ugudelige strid og trette tiltar for hver dag, og at mange gudfryktige sjeler også blir bedrøvet, ergret og urolige av det, vil jeg gjerne ta på meg møyen med å drøfte saken noe utførligere, så langt Herren vil gi nåde til det.

Jeg hører da gjerne, du kristne hjerte, at du mot din vilje er dratt inn i en rettstvist, og at du bare med ulyst og bedrøvelse fører den

videre. Kunne du ikke av hjertet si dette, ville jeg ikke vite hva jeg skulle tenke om din kristendom, og om jeg ikke måtte anta at det hos deg var mer skinn av gudsfrykt enn kraft (2 Tim 3,5).

Det er nemlig kommet dit med rettssakene at de for de fleste som befatter seg med dem, kan kalles et skalkeskjul for – eller et kort begrep på – all mulig urettferdighet, hat, ondskap, bitterhet, hevngjerrighet, baktalelse, falskhet, løgn, gjenstridighet, ulydighet og lignende laster. Og det kan ikke nektes at et gudfryktig hjerte, når det ser nøye på rettssakene slik de nå for tiden er og føres, og tenker ordentlig over dem, blir nødt til å si med Salomo: «Videre så jeg under solen: På dommersetet satt gudløsheten. Der rettferdighet skulle råde, der rådde gudløshet» (Fork 3,16), og til omhyggelig å søke å unngå dem.

Derfor sier også en framragende lærer i vår kirke: Ettersom domstolene i vår tids fordervelse er blitt verksteder for baktalelse, løgn og alle slags ondskap og falskhet, og ettersom rettssakene vanligvis fører til en bitterhet i hjertene som føder idel strid, kiv, misunnelse, spott og forbannelser, og til slutt ender ikke bare i hemmelig fiendskap, men i åpenbar, hatefull forfølgelse, er det visst at de kristne ikke kan føre saker mot hverandre på den måten som nå er vanlig. (*Martin Chemnitz.*)

Jeg vet meget vel at en må skille domstolene fra misbrukene, og rettferdighetens steder fra den ondskapen som har sneket seg inn – eller, for å si det med en gudfryktig enke som kom fram med en bønn for kurfyrsten av Sachsen, den rette rett fra den urette og falske. Jeg vil heller ikke på noen måte forkaste domstolene og rettssakene fullstendig, og heller ikke si at en kristen aldri med god samvittighet kan gå inn i en rettssak.

Men jeg vil si at et ellers godt sted på grunn av ett eller annet kan bli så mistenkelig og farlig at en bør holde seg borte fra det, og at en god sak ved alle slags knep og kunster kan bli så ond og forførende at det er tryggere å oppgi den enn å befatte seg med den.

Et eksempel: Et vin- eller ølhus er et sted som i seg selv ikke er ondt og ugudelig, likesom heller ikke det å skjenke vin og øl i seg selv kan kalles galt og ugudelig. Men fordi slike steder gjennom menneskenes ondskap er blitt samlingsplasser for mange synder, og en der vanligvis finner et ryggesløst selskap av spillere, dagdrivere, drankere,

bannere, sabbatsbrytere, ugagnsfolk og slagsbrødre, vil neppe noen skikkelig mann la seg finne der – især ikke om han har et høyt embete og står i anseelse – like lite som noen gudfryktig og samvittighetsfull kristen.

Hvem vil trenge gjennom en tykk skog, et sammenvokst kratt eller en mengde tornebusker, noe som ikke lar seg gjøre uten å rive, stikke og såre seg, når en annen, banet vei står åpen for ham? Og hvilket gudfryktig hjerte vil foretrekke dagens rettssakers tornebusker, når han på noen annen måte kan nå sitt rimelige og rettmessige krav?

Å søke å komme til min rett ved rettens dom er ikke galt. Men når det ikke kan skje uten alle slags vanskelige og farlige omveier, ikke uten mange fortredeligheter og ubehageligheter, med store og uoverkommelige omkostninger, med uretferdige veilederes råd og bistand, ikke uten skade for min samvittighet og uten å sette den kristne kjærlighet til side, og så videre – da vil jeg heller befri meg fra saken ved et minnelig forlik, om det så er ubillig, eller gi slipp på min rett og la uretten ramme meg, og i kristen tålmodighet overlate alt til Gud, hele verdens rettferdige dommer.

Byen Jeriko lå godt til, men vannet der var dårlig og gjorde hele landet ufruktbart, til profeten Elisja etter Guds påbud kastet salt i vannet og gjorde det godt og sunt (2 Kong 2,19–22). Vannet var i seg selv godt, og kilden var et verk av den milde og gode Skaper; men siden det sprang ut av en fordervet grunn og rant gjennom usunne ganger, hadde innbyggerne mye ubehag av det, så de utvilsomt heller ville hente sunt vann langveisfra. Slik er det også her. Gud gi oss bare av nåde gudfryktige fyrster som, likesom Elisja, kan gjøre det usunne og beske vannet sunt!

At en ikke uten grunn fører slike klager over rettssakene i våre dager, og ikke uten tvingende nødvendighet gir slike påminnelser, er lett å bevise. Vi har Guds Ånd til forgjenger. Som nevnt klager han gjennom Salomo og sier at han under solen så på dommersetet gudløshet, og der rettferdighet skulle råde, gudløshet (Fork 3,16).

Gjennom David sier han: «Hvor lenge vil dere dømme urettferdig og holde med de ugudelige?» (Sal 82,2). Gjennom Jesaja sier han: «Dine førere er opprørere. De holder lag med tyver. Alle sammen elsker de bestikkelse og jager etter gaver. Den farløse hjelper de ikke til hans rett, og enkens sak tar de seg ikke av» (Jes 1,23).

«Ve dem som kaller det onde godt og det gode ondt, som gjør mørke til lys og lys til mørke, som gjør bittert til søtt og søtt til bittert!» (Jes 5,20). «Ve dem som gir urettferdige lover og utsteder fordervelige skrivelser! Slik driver de småfolk bort fra domstolen og raner retten fra de fattige i mitt folk, og de gjør enker til sitt bytte og plyndrer de farløse» (Jes 10,1–2).

Og gjennom Jeremia: «For det finnes ugudelige blant mitt folk. De legger seg på lur, likesom fuglefangere dukker seg ned. De setter ut snarer og fanger mennesker. Som et bur er fullt av fugler, slik er deres hus fulle av svik. Derfor er de blitt store og rike. De er blitt fete, de glinser, de strømmer over av ondt. De dømmer ikke rett i noen sak, ikke i den farløses sak så de fremmer den. Og fattigfolk hjelper de ikke til å få sin rett» (Jer 5,26–28). Gjennom Amos sier han at det finnes mennesker som har gjort retten om til gift og rettferdighetens frukt til malurt (Amos 6,12).

Profeten Habakkuk vender seg etter Den Hellige Ånds tilskyndelse til Gud og sier: Hvor lenge, Herre, skal jeg rope uten at du hører! Jeg klager for deg over vold, og du frelser ikke.

Hvorfor lar du meg se urett – at ett menneske trenger, driver og engster, jager og plager det andre – og hvordan kan du selv se på slik elendighet? Ødeleggelse og vold har jeg for mine øyne (hvor jeg enn snur og vender meg, ser jeg ikke annet enn at de mektige, enten med åpenbar vold eller under skinn av rett, tar eiendommen fra de små og svake og undertrykker uskyldige mennesker). Det kommer strid og oppstår trette (det er ingensteds annet enn kiv og strid og splid).

Derfor er loven maktesløs (din munns lov blir foraktet og svekket; ditt ord, som straffer urettferdighet og ondskap, blir hånet som om det var en tom lyd uten kraft bak), og retten kommer aldri fram (den kommer ikke til syne; rettssakene trekker ut, den endelige dommen lar vente på seg i mange år, til partene har fortært hverandre og ofte ikke opplever utfallet).

For ugudelige omringer den rettferdige (med sine underfundige renker, som med garn, med falske vitner, med alle sine samvittighetsløse hjelpere, så han verken vet ut eller inn og ikke kan unngå dem; han må ha og lide urett), derfor blir retten forvrengt (de urettferdige lovkyndige fordreier retten; dommerne blir bestukket med skjenk og

gave, eller beveget av gunst og ugunst til å avsi en vrang dom) (Hab 1,2–4).

Ingen gudfryktig sjel som sammenholder og nøyere betrakter dem begge, vil nekte for at disse sterke og ettertrykkelige klagene fra Guds Ånd også gjelder våre tider og de rettssakene vi nå har.

Med denne verdens prosesser er det slik at ikke bare gudlærde, åndrike predikanter og alle sanne og samvittighetsfulle kristne, men også mange ærekjære og gudfryktige rettslærde og statsmenn selv fører vemodige klager over dem og ivrer mot dem. En rettenkende rettslærd, den berømte H. Franciscus, har selv sagt at foruten de tre hovedstraffene – krig, pest og dyrtid – som Gud straffer verden med, er det en fjerde, nemlig prosessene og rettstrettene; og i det har han sannelig rett.

Ja, jeg slutter meg til Weidner, som i sin bok «Det tyske folks tanke- og læresprog» føyer til disse ordene: Jeg er fullt og fast overbevist om at den fjerde straffen er en av de aller største, for krig, pest og dyrtid opphører for en tid og gir folk ro, mens derimot prosessføringen aldri tar slutt, og den ene prosessen vokser ut av den andre. – – Dette er det sverdet som ødelegger menneskene i fredstid; ja, dette sverdet raser verre enn krigens sverd.

Soldaten tar fra sine fiender det plyndringen bringer under hans hender; men sakføreren fratar sine venner alt, selv det som er dypt skjult, ja forvart med ti låser.

Det er uten tvil en skrekkelig Guds dom over vår tids ukristelige kristne, som har kastet Jesu gavnlige åk fra seg og trådt hans lette byrde under føttene, at han har tillatt Satan å hisse dem opp mot hverandre – at den ene bror, den ene venn strides og kives med den andre, at de i mange år ligger i hårene på hverandre og innbyrdes biter, eter og fortærer hverandre, utskjeller, spotter, baktaler og bedrar hverandre, verre og heftigere enn en noen gang har hørt om jøder, tyrkere og hedninger.

Det ene mennesket, sier en berømt statsmann, kan ikke ønske det andre noe verre enn at han må komme i en eller annen prosess; av den har han mer besvær, bekymring, uro og trengsel enn Egypts plager var. Den samme sier: En øvrighet som er sendrektig og langsom i å avgjøre rettssaker, kan sammenlignes med en nølende lege, under hvis kur en heller kunne ønske å dø enn å bli helbredet.

Keiser Antoninus Pius roste seg av at han hadde regjert i fem og tretti år, og at han aldri hadde tillatt at noen enkes rettssak ble liggende uavgjort i mer enn åtte dager. Men hva skulle vel våre egne rose seg av? (*Statsmannen er Lehmann.*)

En annen høyberømt statsmann og kansler sier: Mange domstoler og rådhus ligner tornebuskene som sauene søker ly under i uvær, men der de må la en god del av ulla bli igjen.

Enda en annen skriver: Der det er altfor mange lover, står det dårligst til med allmennvellet; den ene loven strider mot den andre og gir anledning til ondskapsfulle forvrengninger og mangehånde meninger, og av dem må det oppstå idel kiv og trette. Størstedelen av folket er opptatt ved rettene (tilbringer tiden med prosesser); rettene er som havbuktene der sjørøverne holder til, og domstolene som skogene der morderne oppholder seg; de mange lovene er som en mengde utstrødde fotangler, så hver og en sår seg og tar skade. (*Kansleren er Verulam, den andre Saavedra.*)

Den samme skriver også helt alvorlig mot de langvarige rettssakene og dommer som trekkes ut i årevis, og sier blant annet: Sveitserne styrer sin stat meget klokt, siden det ingen jurister er blant dem. Deres tvistemål foredras muntlig i rådet; vitnene avhøres, og saken avgjøres straks, uten mer skriveri enn det som kreves for å avsi dommen. Det er bedre for den som prosederer, å få en hurtig, om enn ugunstig dom, enn å få en ønskelig dom etter en lang og mangeårig strid.

Den som nå for tiden begynner en rettssak, ligner den som planter daddeltrær, som først etter mange års forløp bærer frukt, og da kommer en annen til å nyte godt av den.

Hit hører også den allmenne klagen fra hele kristenheten – med unntak av noen få land – over de ugudelige sakføreres og lovkyndiges samvittighetsløshet og urettferdighet, som nå går så langt at urettferdigheten nesten overalt hersker under rettens skinn og påskudd, og at all rett ved all denne rettergangen nesten er gått til grunne eller, som Skriften sier, forvandlet til gift og malurt.

Jeg erklærer imidlertid høytidelig at jeg med dette på ingen måte har villet tale til forkleinelse for noen gudfryktig, samvittighetsfull og ærekjær rettslærd, som tjener sin part trofast i en god sak, vandrer

for Gud, med Gud og til Gud, fremmer rett og rettferdighet og er med på å sette ondskapen skranker.

Jeg vet at domstolene er rettferdighetens templer og de kristne juristene dens prester. Jeg vet at en i statsstyret må ha folk som forstår å skille fornuftig mellom blod og blod, mellom lov og bud, vedtekter og forskrifter (2 Krøn 19,10), som kan belære de enfoldige, bistå de stakkars fortrykte enker og farløse og stille seg imot ugudeligheten. Jeg vet at den kristne lære ikke opphever de borgerlige innretninger og ordninger, men helliger, forklarer og styrer dem.

Jeg ærer og elsker den sakfører som frykter Gud og har ham for øye – som av hjertet elsker Jesus Kristus, vår sakfører og talsmann hos Gud (1 Joh 2,1), og legger vinn på å følge ham i et hellig liv og en rettferdig ferd – som med kristen omtanke behandler og fører alle sine saker slik at han ikke taper den aller siste saken for Guds domstol, den som er viktigst for ham selv, og som gjelder hans sjel og evige salighet; som berger armingen som roper om hjelp, og den farløse som ingen hjelper har, som ikler seg rettferdighet og har retten til overklær og hodesmykke, som er øyne for den blinde og føtter for den halte, far for de fattige og undersøker den ukjentes tvist (Job 29,12 ff.), for at han kan komme til å stå på den rette grunn og ikke skal tynge sin samvittighet med å forsvare ondskapen og gjøre seg delaktig i fremmede synder.

Slike folk unner jeg gjerne alt som til deres pris og ære kan samles og anføres fra den hellige Skrift, fra lovgivningen og fra lærde og forstandige menns bøker.

Her skal jeg tale til de troende og gudfryktige sjeler om rettssaker og om hvordan de i sin kristendom bør forholde seg til dem. Det jeg da må si mot juristene og sakførerne, skal bare forstås om de ugudelige og urettferdige, som Sirak sier er lik en hoffmester som krenker en ung pike han har fått i varetekt (Sir 20,2).

Meget riktig sier Luther: Likesom en gudfryktig teolog og redelig predikant i Kristi rike kalles en Guds engel, en frelser, profet, prest, hustjener og lærer, slik kunne en også kalle en gudfryktig jurist og trofast rettslærd keiserens profet, prest, frelser og engel. Likesom på den andre siden en kjetter eller falsk predikant i Kristi rike er en djevel, tyv, morder og spotter, slik er en falsk og utro jurist i keiserens

hus og rike en tyv og skjelm, en forræder, en skurk og hele rikets djevel.

Og på et annet sted: Jeg finner nok ikke behag i en Herr Selvklok som vil rette på de verdslige lover eller forbedre dem alle sammen, selv om det også av og til synes meg at regjeringen og juristene nok kunne trenge en Luther. Men at det i disse siste tider overalt finnes en mengde ugudelige rettslærde, lar seg ikke benekte, og de kjennes best på sine frukter.

Jeg vil med overlegg tale om dem med en annens ord. «De rettslærde», sier en utenlandsk teolog, «selger seg selv, likesom Akab, til å gjøre det onde; og den som kommer til dem, som Balaks sendebud kom til Bileam, med urettferdighetens lønn i hendene, blir tatt imot, selv om saken hans er aldri så mislig og urettferdig. De ligner dem som bærer en tyvelykt (den er bare åpen foran, slik at den som holder den, kan se og kjenne en annen, men selv ikke sees og kjennes). De belyser nok sin motpart så nøye som mulig, leter fram alt de kan mot ham, bebreider ham både sant og usant, søker å kikke ham i kortene og passer sin sjanse til å skade ham; men selv holder de seg skjult og hyller alle sine renker i mørke. (*Teologen er Neh. Roger.*)

De misbruker de edle gavene de har fått av Gud og naturen: sin forstand, skarpsindighet, veltalenhet, ferdighet og dyktighet i å skrive og framstille sine tanker, og gjør ofte løgnen sannsynligere enn sannheten. De søker å blende dommernes øyne og stryker ofte sakene med en slik farge at deres sanne skikkelse ikke lenger lar seg gjenkjenne. (Derfor sier den vittige italieneren Traiano Boccalini i et dikt at juristene har kjøpt opp alle fargekremmerne fra Parnasset og selv overtatt denne handelen.)

De er likesom Absalom, som sa til enhver som kom til hoffet i anledning av en rettssak: Saken din er god og rett! – og slik stjal han Israels menns hjerte (2 Sam 15,3.6). Disse juristene stjeler derimot folks penger, men taper sin egen sjel, og det ville ikke være noe under om alle tok slike urettferdige tjenere med i litaniet.» Så langt denne læreren. (*Parnasset: et fjell i Hellas der dikterguden Apollon og kunstenes og vitenskapenes gudinner, musene, ble trodd å holde til: dikterfjellet, dikterhjemmet. Litaniet: bededagsbønn.*)

Kyndighet i lovgivningen, sier en lærd og berømt mann, og rettferdighetens håndhevelse er nødvendige og uunnværlige for et styre;

men misbruket er så stort at den rette bruk nesten ikke er til å kjenne igjen, og mot dette ivrer alle kristne og samvittighetsfulle rettslærde. (*Harsdorff.*)

Den sistnevnte sammenligner de vinningssyke og samvittighetsløse rettslærde med blodigler, som suger margen ut av folks ben og pengene ut av pungene deres, og sier at det er lett å skjønne hvilken ånds barn de er, siden Gud er en fredens Gud og Satan en urostifter og fyrsten over den verden som ligger i det onde.

Og på et annet sted: Ild og vann, hagl og torden volder ikke så mye skade som de gjerrige, samvittighetsløse og formastelige rettskremmere, som plyndrer folk i fredstid, bringer dem med pennespissen til tiggerstaven og driver og hisser dem opp til uslokkelig fiendskap. Rett og rettferdighet er som kornet, som gir oss den beste næring, men som, når det råtner, blir til den verste gift; slik forgiftes også hele landet når rettferdigheten fordreies til urettferdighet av vinningssyke prosessmakere. Og på et annet sted: Den som lever av kiv og trette, arbeider i djevelens verksted.

En annen navnkunnig statsmann og lovkyndig anfører en forordning av keiser Fredrik den tredje fra året fjortenhundre og førtien, der det blant annet sies at ingen av doktorene kan finne nøkkelen til retten før begge parter er blitt fattige eller helt ødelagt. De er rettens stefedre og ikke dens sanne arvinger, for de tar fra den sannhetens grunnvoll og bringer den med sin umåtelige gjerrighet i slikt vanry at ingen gudfryktig mann lenger kan sette noen lit til den.

En annen sier: Mangen utlært, spissfindig sakfører forstår å sno seg som en orm og å finne på alle slags utflukter, krokveier og smutthull for redelig å tjene sin oppdragsgiver. (*Doktorene: i lovkyndighet; jf. første bind, side 261.*)

Jeg priser derfor den vise spanske kong Ferdinand, fordi han, da han sendte en stattholder til Ostindia, uttrykkelig befalte ham ikke å ta med seg noen jurister, notarer eller sakførere, så de ikke også der skulle vekke alle slags stridigheter. (*Notar: dokumentskriver.*)

En ansett lærer i vår kirke skriver: I saker som angår kristen kjærlighet og rimelighet, kunne ofte advokatene og prokuratorene gjøre svært mye gagn, om de ville; for deres embete krever at de i tide opplyser sine parter om hva som er rett, så de ikke skal gå for langt i sine prosesser, og det gjør også alle gudfryktige sakførere.

Men når noen for egen fordels skyld trekker den ene rettstvisten ut av den andre og hisser partene opp mot hverandre, så forbarme Gud seg over dem! Slike mennesker kan en sammenligne med de blinde tiggerne som lar seg lede av en hund; hunden får tilfeldigvis øye på et ben, søker å gripe det og styrter derved den blinde i fordervelse. Slik søker også tinghundene (*canes curiæ*) sin egen fordel og å spekke kjøkkenet og pungen sin, og styrter imens de prosederendes sjeler i fordervelse.

Men hvorfor trenger jeg å anføre flere vitnesbyrd mot denne onde slekten, når dens gjerninger overalt vitner mot den? Nå for tiden foregår det ting i rettssaker som en ikke kan fortelle uten skam for kristenheten, for rettene og domstolene, og ikke uten bedrøvelse for gudfryktige hjerter.

En navnkunnig jesuitt forteller at det i Gent oppsto en rettsstrid mellom en borger og en fuglefanger, eller fuglehandler, om en kanarifugl som den første hadde kjøpt av den andre etter først å ha hørt den synge vakkert og liflig. Men da fuglen siden satt ganske stille og sørgmodig, beskyldte borgeren fuglehandleren for at han ikke hadde levert ham den rette fuglen, og de kom i en heftig prosess som kostet over hundre gylden. Dette kan intet fornuftig og kristent menneske lese uten undring og forargelse. (*Jesuitten er Henr. Engelgrav; jf. første bind, side* 10.)

Men hva tror dere? Hvis en skulle samle og stille fram for verden alle slike ting som her og der foregår ved domstolene mellom de stridende parter – måtte en ikke da skamme seg over at det er gått så langt blant kristne, og at all kristen kjærlighet og rimelighet er så fullstendig glemt?

Man har således hatt eksempel på at en ren og klar sak, som gjaldt en riktig og bevist gjeld som den innstevnede heller ikke nektet, men likevel ikke hadde lyst til å betale, ble liggende i hele tolv år eller lenger. Det gikk i mellomtiden ut en stor mengde øvrighetsbefalinger, der den ene viste seg å stride mot den andre når partene hadde fått dem utvirket.

Saksøkeren tilbød saksøkte den godheten først å ettergi ham alle påløpte renter og siden til og med hundre daler av kapitalen, om han bare ville betale ham resten i rimelige terminer og befri ham for den fortredelige prosessen; men han ville ikke gå inn på det. Og likevel

ble det stadig funnet rettslærde som tjente og bisto ham i slik åpenbar urettferdighet, og øvrigheten så stadig på det og lot ondskapen rå seg selv, til fordringshaveren døde og etterlot den byrdefulle og kostbare rettstvisten til sine arvinger.

En teolog i vår kirke sier et sted om urettferdige sakførere at de er som en viss soldat som sa: Jeg tar imot penger og tjener djevelen. Da jeg for mange år siden leste dette, syntes jeg det var sagt for hardt; men jeg må nesten tro at om mange samvittighetsløse sakførere ikke sier det slik, tenker de det likevel i sine hjerter, siden en ser dem beskjeftiget med så åpenbart urettferdige saker, og med dem tjener de sannelig djevelen etter hans ønske.

En hører ofte de rettslærde si: I denne saken vil vi først fremsette denne innvendingen mot saksøkeren og dernest en annen; om dette kan vi disputere en god stund; imens vil det alltid komme noe i veien. Ja, visselig kommer det ofte noe i veien imens, nemlig at den rettferdige Gud kommer med sin tunge hånd og stevner sakføreren sammen med hans oppdragsgiver uten videre utsettelse for sin domstol, og så videre.

Vel vet jeg at en har alle slags påskudd, forevendinger og kapper å dekke og unnskylde seg med, for eksempel at det er lov og rett – at det er *beneficia juris* (rettslige velgjerninger) – at folk ikke vil ha det annerledes – bistår ikke jeg dem, så bistår en annen dem – hvorfor tåler dommerne det? – det er ens næringsvei – en liker det forresten ikke og skulle gjerne sett at det var annerledes, og så videre.

Men det undrer og bedrøver meg ofte dypt at disse menneskene, til tross for Guds ords lys som skinner så klart for oss, og til tross for alle kristne sjelers alminnelige sukk og klage, kan være så trygge, berolige samvittigheten sin med slike tanker og forevendinger og ikke ha Guds strenge dom, som venter oss alle, oftere for øye.

Men enhver tenker at han ikke er noen ugudelig, samvittighetsløs og urettferdig jurist og sakfører, og at han, når det klages over slike i prekener og i åndelige og verdslige læreres skrifter, ikke behøver å ta det til seg, og så videre. Vel, da må en la det komme an på Guds dom – han som en gang vil åpenbare hjertenes råd og legge enhvers synder fram for hans egne øyne (Sal 50,21).

Jeg skulle ønske at alle kristne rettslærde ofte ville foreta en nøyaktig prøvelse av sitt hjerte, sine saker og hele sitt liv – at de ved siden

av slike mistenkelige og farlige gjøremål med frykt og beven ville ta vare på arbeidet med sin frelse – at de ville dømme seg selv, for at de ikke en gang skal bli dømt av Gud (1 Kor 11,31), og alltid ha disse ordene fra vår Frelser for øye og i hjertet: «For hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel (når den nemlig en gang er kommet i Satans garn og er fortapt)» (Matt 16,26)? Hva gagner det oss om alle verdslige domstoler lar oss passere fritt når vi blir pågrepet, anklaget og fordømt for Guds domstol?

I disse tider er det mange ting som den lettsindige og forblindede verden driver i største sikkerhet og anser som ufarlige for sjelen: den forferdelige og umåtelige prakt i klær, kjøpmennenes og kremmernes snedige og urettferdige handler, det ville og usedelige vesen som drives i vertshusene og andre steder, særlig på Herrens hellige hviledag, den utbredte falskhet, sverging og annet slikt.

Alle disse tingene har sin gang i verden, og ingen menneskelig rett vil lett straffe verden for dem; men hvem vil befri den fra Guds dom? Jeg tror neppe jeg gjør urett i også å regne de fleste av vår tids prosesser og rettsskikker til slike ting og å påminne alle kristne hjerter om å gå fram med stor frykt og forsiktighet i dem.

Av det som hittil er anført, ser en forhåpentlig klart at det for det meste forholder seg slik med vår tids rettssaker at en sann kristen også på grunn av den timelige skade må la seg avskrekke fra dem.

Forstandige folk pleier å fortelle følgende lignelse: En halt og en blind som vandret sammen, ble enige om at hvis de fant noe underveis, skulle de dele det likt, og ingen av dem skulle ha noen fordel framfor den andre. Da de nå fant en østers og ikke visste hvordan de skulle bære seg ad med den, siden de ikke kunne åpne den, beholdt den halte den for seg selv, mens den blinde i kraft av deres avtale også ville ha sin del av den.

I den anledning henvendte de seg til en jurist og ba ham avgjøre saken. Han, som kjente østers bedre enn de, lot seg bringe noe salt og pepper, åpnet så behendig skallene og sa: Se, dette lille som er inni, beholder jeg for min dommerkjennelse og strev; disse to skallene derimot, som er like store, tilhører dere, og hver av dere kan ta sitt etter behag. Og dermed var striden bilagt.

Men for at ingen skal tro at denne lignelsen ikke passer på de fleste av vår tids rettssaker, ber jeg dem som fører dem, om å gjøre opp et regnskap over de omkostninger sakene har påført dem, og på den andre siden også se på den fordelen de har gitt dem. Da holder jeg for at de blir nødt til å innrømme at den største og beste fordelen tilfaller herrene sakførere, siden en ser at disse kjennelig tiltar i velstand, mens partene ofte blir helt utarmet eller i alle fall nedkuet slik at de ikke lett kan heve seg over sine likemenn.

Av en troverdig person er det fortalt meg at to parter førte en prosess mot hverandre som i hovedsaken gjaldt tusen daler; men etter at den av begges sakførere var blitt trukket i langdrag, var omkostningene, rettsgebyrene, gavene og andre utgifter de måtte bruke på det, løpt opp til tolvhundre daler. Det kan en kalle å prosedere!

Og siden slike mennesker ikke skatter den edle fred, den kjærlighet og forsonlighet som Herren Jesus så ettertrykkelig har innskjerpet sine kristne, så høyt at de for den saks skyld vil ettergi noe eller tåle en liten nedsettelse i sitt krav, vederfares dem bare etter Guds rettferdige dom det som er rett, når de siden med så stort tap må føre den fortredelige og besværlige rettergangskrigen.

Av dette kan en slutte hvorfor den høyvise kong Salomo sier: «Å begynne trette er som å åpne opp for vann» (som siden bryter fram med vold og oversvømmer og ødelegger alt) – og tilføyer: «La så tretten fare, før den bryter løs» (Ordsp 17,14). Den samme sier: «Bedre er en rett grønt med kjærlighet enn en fet okse med hat» (Ordsp 15,17).

Til dette utsagnet av Den Hellige Ånd må den sunne fornuft og herrene statsmenn selv gi sitt bifall når de sier: En rettskaffen mann bør ikke komme for retten uten med langsomme skritt og bør ile derfra igjen med ørnevinger; det er bedre å ta til takke med et magert forlik enn å vente på en fet dom. En annen sier: Den som har en prosess om en høne, bør heller ta imot et egg. Og Salomo sier videre: «Det er en ære for en mann at han holder seg borte fra trette, men enhver dåre ypper strid» (Ordsp 20,3).

Dette ene ordet burde være nok til å avholde alle ærekjære hjerter fra kiv og strid og rettergangstrette, så de ikke for sent skal komme til kunnskap om at Guds Ånd evner å dømme skarpere og sikrere om menneskenes stridigheter enn de selv; særlig siden erfaringen lærer

at de stridende parter for det meste ligner spillere, som håpet om å vinne driver til spillet og ofte også fengsler så lenge at de har tapt alt.

Man hørte en gang her i byen (Magdeburg) et ondt menneske si at da en av hans medborgere kom til ham for å kreve ham for en gjeld og traff ham oppe på loftet hans, innlot han seg med vilje i ordstrid og slåssing med ham og søkte flittig å bringe ham hen til trappen for å styrte ham ned, noe som likevel ikke lyktes, fordi den andre var for sterk.

Da en som han fortalte det til, spurte ham: Men om han nå hadde vært så sterk at du hadde måttet følge med? – svarte han: Det hadde vært det samme. Senere styrtet imidlertid denne ondskapsfulle mannen seg selv i stor ulykke.

Se i ham et eksempel på et forherdet og ugudelig hjerte, og samtidig et bilde på de samvittighetsløse rettskrigerne, som ofte av fiendskap tar fatt på en annen og tror de skal styrte ham i skam og skade og fordervelse, men ikke betenker at de selv som oftest må følge med. Den timelige skaden kunne forresten gå an, om en ikke i høy grad måtte frykte at de som innlater seg i en slik rettstvist og forfølger den i mange år, også vil lide evig skade og tape sin sjel.

En ansett og høyforstandig, gudfryktig lærer i vår kirke omhandler utførlig hvordan en kristen med god samvittighet kan prosedere, og hva han med all flid må gjøre og la være, for ikke å synde mot Gud og besvære sin sjel.

For eksempel at han ikke lett og for en uvesentlig årsaks skyld, heller ikke av gjerrighet, uvilje, hat, trettekjærhet, hevngjerrighet eller utålmodighet bør innlate seg i en rettstvist; at han på forhånd bør forsøke alle måter og midler for å unngå den og forlike seg med sin neste i samsvar med rimelighet og kristen kjærlighet; at han, om han blir nødt til å prosedere, bør føre sin sak uten bitterhet, hat og misunnelse, uten løgn og falskhet, uten skjellsord, forhånelser og spott, uten utflukter og omsvøp; i alle deler legge for dagen den kristne kjærlighet, saktmodighet og fredsommelighet han i kraft av sin kristendom er forpliktet til, og søke å bevare sin sjelero og en uskadd samvittighet; og tenke på Kristi ord: «Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør vel imot dem som hater dere, og be for dem som forfølger dere, for at dere kan være barn av deres Far i himmelen» (Matt 5,44.45); at han ikke må ha sin nestes skam og skade

for øye, men den rettferdige og hellige Guds ære, rettferdigheten, sin motparts forbedring, sin og sines beskyttelse, den almenne sikkerhet og fred, og så videre. (*Chemnitz.*)

Og i denne sin utførlige og lærde avhandling blander han inn forskjellige bemerkelsesverdige ting, for eksempel at Paulus ikke forkaster domstolene, men bare lærer at der det er mange rettssaker, er det et tegn på at der også hersker løgn, baktalelse og urettferdighet. – – Under prosesser blir menneskets onde begjær vanligvis vekket og hjertene forbitret; meget sjelden kommer en fra retten uten et urolig og oppskaket sinn; meget sjelden føres en rettssak uten krenkelse av den kristne kjærlighet. Derfor sier Paulus: «Allerede dette at dere har rettssaker mot hverandre, er et nederlag for dere» (1 Kor 6,7).

Vel kan de kristne gjøre bruk av de rettmessige prosesser; men siden forskjellige synder og mangehånde laster som vanskelig lar seg skille fra dem, hører hjemme ved domstolene og hos de prosederende, må en også føye til en veiledning om hvilke laster og synder en må sky – hvordan en bør streve etter å være sinnet når en med god samvittighet og uten å krenke den kristne kjærlighet vil føre en sak for retten. For den ugudelige rettergang kan ikke unnskyldes med at domstolene og rettsavgjørelsen er en hellig ordning av Gud; synden er tvert imot så mye større jo helligere den saken (stedet, ordningen) er som derved vanhelliges og besmittes. – –

Av dette ser en lett hvor få av dem som prosederer mot hverandre, betjener seg rettelig og kristelig av domstolene som en god ordning av Gud, og hvor vanskelig det er å gå i rette med noen uten skade for sin samvittighet.

Det gjentar han ved slutten av denne avhandlingen og sier: Av dette (som her er framstilt) ser en nå hvordan Guds hellige ordning (rettene og domstolene) besmittes med så mangfoldige synder – hvor få de er som prosederer kristelig og som det seg bør, og hvor vanskelig det er å prosedere uten å krenke den kristne kjærlighet og uten skade for sin samvittighet, likesom en også av dette kan skjønne hvor langt bedre det er å lide skade på sitt gods enn å gå i rette med sin neste, når det nemlig ikke kan skje uten at så megen synd blander seg inn.

Men en kan komme til å tro at teologene, når de skriver så alvorlig om denne viktige saken, har ørkesløse tanker som ikke stemmer med erfaringen. De prosederende hevder nemlig allesammen at de

er sakens fiender, men personens venner; de mener at en uten vanskelighet kan kives med sin neste for retten og likevel være en god kristen, for de går jo både i kirke og til alters og leser sine bønner morgen og kveld.

Og en ser heller ikke at noen gjør seg sorg eller bekymring over vår tids kiv og prosedering, hvor galt det enn går til; de er tvert imot alle som én helt trygge og finner ingen betenkelighet ved de stridighetene som teologene kaller så betenkelige og farlige.

For at ingen skal tro det, vil jeg ikke vise til Guds barn, som selv i ubetydelige og kortvarige saker der de kan komme i tvist med sin neste, finner så mange anstøt, så mye forstyrrelse av andakt og bønn, så mye anledning til synd, så mye uro og fortred at de takker Gud når de ved hans nåde kan trekke seg ut av dem så snart som mulig. Jeg vil bare anføre noen eksempler på prosederende verdens barn som ikke har kunnet skjule sitt hjertes tanker under slike rettskriger.

En navnkunnig utenlandsk lege forteller at han en gang behandlet en syk mann som klaget over stor beklemmelse og hete, sukket mye og hadde søvnløse, urolige netter. For å helbrede sykdommen hadde han prøvd alle slags midler, helt til både årsaken til sykdommen og legemidlet mot den ble funnet etter fire dager. Den sykes tjener var nemlig kommet fra Lyon til Paris (hvor hans syke herre befant seg) og hadde med seg den gledelige tidende at han hadde vunnet seier i en rettstvist; dermed var all sykdom straks borte, så han ikke lenger trengte legen.

Pengegriskhet og ærgjerrighet, skriver en navnkunnig mann her i Tyskland, er Satans snarer, som han styrter mange tusen mennesker i helvete med. For ikke lenge siden var det for eksempel en borgermester i Eger, en lærd og tilsynelatende gudfryktig mann, som hengte seg på grunn av en tapt rettferdiggjørelsesprosess – og det på den måten at han trakk bena opp under seg fordi treet hadde bøyd seg, så han ble funnet liggende på knærne og i virkeligheten ennå kunne ha reddet livet, om han hadde villet.

En sinnssyk burgundisk adelsmann, som førte en rettstvist, men i mellomtiden ble dødssyk, befalte at den dommen som kom til å falle i hans sak, skulle sendes etter ham til det andre liv i en bekreftet avskrift. Jeg innrømmer at dette mennesket var fra forstanden og ikke visste hva han forlangte, men jeg holder likevel for at hans ivrige

prosedering hadde gjort ham gal, og at han kan tjene som et bilde på dem som fører så langvarige rettssaker at de til slutt dør midt i iveren og blir innstevnet for den andre verdens domstol.

Jeg har hørt en lærd jurist fortelle at en mann som skyldte en annen femti daler, en gang kom til ham og ga ham å forstå at han gjerne ville bruke ham i denne saken.

Da juristen kastet et blikk på det som allerede var skrevet i saken, fant han at den var helt avgjort, at den innstevnede allerede hadde mer enn én dom mot seg som fratok ham retten til all videre prosess, at saksøkeren hadde skjenket pengene til en kirke, og så videre. Han ba ham inntrengende om ikke å handle mot sin samvittighet og vegre seg for å betale en så riktig gjeld, og sa at han fant det betenkelig å ta på seg en så urettferdig sak.

Men den andre ble likevel stående ved sitt forsett og ba ham finne på det han kunne; for han ville heller prosedere bort tre hundre daler til enn å betale en så forhatt gjeld. Mannen ble imidlertid med rette avvist.

Om den samme mannen vet jeg fra en troverdig kilde at da han likeledes i en klar sak lot sin sakfører gjøre mange krumspring og ikke ville gå inn på de rimeligste forslag som hans motpart la fram, talte noen av hans medborgere kristelig til ham og ba ham flykte fra synden og frykte Guds vrede, og så videre. Men han svarte dem ikke og lot som om han enten ikke hørte eller ikke forstod det.

Da noen andre så dette, sa de til ham, for bedre å få fram hans tenkemåte: Nabo, ikke la noen trekke snaren over hornene på deg! Men han svarte dem straks: Det var rett; også det vil jeg gjøre.

Jeg har kjent en gammel mann som, enda han var kalt til et høyt embete, likevel under et eller annet påskudd ikke ville befatte seg med det selv og lot andre bestyre det. Denne mannen søkte sin glede og atspredelse i kjevlerier og prosesser, skrev i dem dag og natt og brukte på dem alt han kunne oppdrive. Heller levde han dårligere enn det sømmet seg for hans stand, med hensyn til mat og andre fornødenheter, enn at han skulle la prosessene sine mangle noe.

Han var stadig tynget av en mengde brev, dokumenter og akter, voldte seg selv og andre mye fåfengt uro, kunne ikke bringes bort fra det og ville ikke høre på noen formaninger; han mente at han ikke gjorde noe urett, og sa dessuten at vrede og ergrelse ikke skadet ham,

men tvert imot var gunstig for hans helse. Men omsider døde han brått av den sykdommen som kalles *miserere* (tarmgikt).

Av dette ser en at det går med den samvittighetsløse prosederingen, som fører en hel sverm av andre synder med seg, som med alle andre vitterlige og vedvarende overtredelser: Menneskets hjerte blir derved meget urolig og fylt av mange heftige bevegelser, slik profeten sier: «De ugudelige er som det opprørte hav. Det kan ikke være stille, og bølgene skyller opp gjørme og mudder. Det er ingen fred for de ugudelige, sier min Gud» (Jes 57,20–21).

Slik blir også forstanden mer og mer formørket, viljen forvendt og hjertet forherdet; andakten svinner; kjærligheten til Gud og nesten slukkes; Guds ord finner intet rom, fordi hjertet er fylt av en mengde jordiske, kjødelige, syndige tanker og bekymringer, av misunnelse, hat, vrede, frykt, begjærlighet, hevngjerrighet, løgn og lignende.

Derfor skriver en gammel lærer meget riktig: Lar dere dere en gang bringe til å prosedere, vil dere siden ikke tenke så mye på hvordan sakens rettferdighet kan komme for dagen som på å gå av med seieren, hvordan det enn skal skje. Og når dere får se at en bestrider dere og deres rett med løgn, bedrag og penger, slik det gjerne går, vil dere ganske visst gripe til de samme midler; og om dere ikke i første omgang hadde et slikt forsett, vil nøden senere tvinge dere til å gå slik fram, og så videre.

Kanskje vil en gudfryktig sjel som hører eller leser dette, undre seg over at jeg tilsynelatende ad en så lang omvei har veket fra mitt hovedformål. Jeg hadde jo lovet å gi de gudfryktige sjelene trøst av Guds ord mot de timelige sorger og bekymringer som uroer dem, og i stedet har jeg hittil ført et langt klagemål over de syndene som har sneket seg inn ved domstolene og i rettstvistene.

Men jeg angrer ikke på denne omveien, for jeg har ikke bare lovet trøst mot sorgene, men også undervisning om sorgene; og trøsten kan heller ikke gjøre den tilsiktede virkning med mindre hjertet på forhånd er omhyggelig undersøkt og belært om hvor dets bekymring kommer fra – om det kanskje selv uten nødvendighet har voldt seg den og plaget seg med den, om det også hittil har oppført seg slik det etter sin kristne plikt burde, og hvordan det kan bli befridd fra sin bekymring, og så videre.

Hva denne saken og denne sorgen angår, anser jeg det for visst at de fleste sjeler som er besværet av den, trenger mer irettesettelse og grundig undervisning av Guds ord enn trøst. De kunne nemlig uten tvil ha vært, eller kunne ennå bli, fri for denne bekymringen, om de fra først av hadde latt – eller nå ville la – Guds ord gjelde mer hos seg enn sitt eget sinn.

Skriften sier: «Vil noen føre sak mot deg for å ta din kappe, så la ham også få ytterplagget!» (Matt 5,40). «Elsk deres fiender, gjør vel imot dem som hater dere, velsign dem som forbanner dere, be for dem som taler ille om dere. Om noen slår deg på det ene kinnet, så vend også det andre til! Når en tar ytterkappen din fra deg, så nekt ham heller ikke kappen! Krev ikke tilbake fra den som tar ifra deg det som ditt er» (Luk 6,27–30).

«Gjengjeld ikke noen ondt med ondt! Om det er mulig, da hold fred med alle mennesker, så langt det står til dere! Hevn dere ikke selv, mine kjære. Om din fiende er sulten, så gi ham å ete. Om han er tørst, så gi ham å drikke. For når du gjør det, samler du glødende kull på hans hode. La deg ikke overvinne av det onde, men overvinn det onde med det gode» (Rom 12,17–21).

«Våger noen av dere, når han har sak mot sin neste, å få saken pådømt av de urettferdige og ikke av de hellige? Bror fører sak mot bror, og det for vantro dommere! Allerede dette at dere har rettssaker mot hverandre, er et nederlag for dere. Hvorfor lider dere ikke heller urett? Hvorfor tåler dere ikke heller tap? Men dere gjør urett og volder tap, endog mot brødre. Eller vet dere ikke at de som gjør urett, ikke skal arve Guds rike?» (1 Kor 6,1–9).

«Dere er Guds utvalgte, hellige og elskede! Ikle dere da inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet, så dere tåler hverandre og tilgir hverandre dersom en skulle ha noe å anklage en annen for. Likesom Kristus har tilgitt dere, skal også dere tilgi hverandre» (Kol 3,12–13).

«Ha alle ett sinn, vær medlidende, kjærlige mot brødrene, barmhjertige og ydmyke, så dere ikke gjengjelder ondt med ondt eller skjellsord med skjellsord, men heller velsigner. For dere er selv kalt til å arve velsignelse. Og hvem kan gjøre dere ondt, hvis dere legger vinn på det gode? Men om dere òg skulle lide for rettferdighets skyld, er dere salige, og så videre» (1 Pet 3,8–14).

Selv om slike skriftord ikke i seg selv opphever rettene og rettergangen, og heller ikke forbyr de troende, når de blir fornærmet, forfulgt og undertrykt, å ta sin tilflukt til Guds domstol på jorden – til Guds ordning og tjener, øvrigheten, til rettferdighetens tempel, til de nødlidendes fristed – og søke beskyttelse, slik den ovennevnte store læreren ypperlig har vist, gir de likevel tydelig nok å forstå følgende.

Dersom domstolene er besatt av og omgitt av urettferdige og vantro, dersom en merker at en ikke kan komme til sin rett uten syndige midler, at ens sjel blir urolig og ens hjerte anfektet eller fylt av vrede, hat, misunnelse og bitterhet mot nesten, at saken vil bli langvarig eller forargelig, at den vil bli en til anstøt og hinder i Guds tjeneste, i kjærligheten til nesten og på den sanne gudfryktighets veier – da er det bedre på enhver rettmessig og mulig måte å skye rettergang eller løsrive seg fra den, selv om en derved skulle lide urett og skade. (*Chemnitz.*)

Se da vel til, mine brødre og søstre, hvordan deres prosessføring er. Er den domstol der saken deres er ført, så fri for urettferdighet, gjerrighet, bestikkelighet, egennytte, onde lidenskaper og andre synder at dere kan håpe på et ønsket utfall av deres rettferdige sak uten bruk av syndige og utillatelige midler? Forholder det seg slik med prosessen deres at dere ikke trenger noen løgn, intet bedrageri, ingen spissfindigheter, ingen grunnløse utflukter, ingen renker, ingen fordreielse, ingen vrangvilje, ingen utsettelse – kort sagt, ingen urimelig og kostbar bistand av et urettferdig og vinningssykt menneske?

Hvordan står det til med hjertet deres? Har dere hittil bevart det – og tror dere at dere også kan bevare det videre – fritt for vrede, misunnelse, hat, utålmodighet, rovgjerrighet og andre onde lyster og begjær, som pleier å herske hos kjødelige mennesker i deres rettergang? Kan dere midt under rettergangen elske deres fiender, be andektig og ha en stille, gudhengiven sjel og rolig samvittighet?

Søker dere også her, slik dere er skyldige å gjøre i hele deres liv og ferd, med oppriktig hjerte Guds ære, nestens og det allmenne beste?

Og endelig: Gjør dere, midt under prosessene, når dere står for menneskenes domstol, når dere innleverer og fører fram deres klage eller tilsvar, deres påstand eller motpåstand, deres eksepsjon, protestasjon, leuterasjon, appellasjon og så videre – gjør dere alt dette som for den hellige og rettferdige Guds åsyn, og er dere alltid beredt til,

som dødelige mennesker, å forlate de verdslige domstolene og stille dere med god samvittighet og et frimodig hjerte for Guds domstol? (*Eksepsjon: innsigelse. Protestasjon: motsigelse, benektelse. Leuterasjon: begjæring om at en dom blir omgjort av den samme rett som har avsagt den. Appellasjon: en doms innanking for en høyere domstol.*)

Finner dere at alt dette er slik, så fortsett rettergangen og stol på Gud, som vil stå dere bi og skaffe dere rett – med mindre han etter sitt uransakelige råd skulle ville tillate at dere til tross for den beste rett taper retten deres og ligger under i en god sak, slik det ofte skjer.

Finner dere derimot at dette er annerledes, og har dere kanskje hittil tenkt lite over det og etter verdens vanlige vis ført sakene deres uten gudfryktig overveielse og med et kjødelig sinn, så prøv i dag hva som er det beste og sikreste for deres sjel!

Bli ikke i tornekrattet når dere kan finne føde på en deilig, grønn eng! Bli ikke på det urolige hav og la dere kaste hit og dit av vind og bølger, når dere kan nå havnen! Søk, kjøp og skaff dere fred! Ti, vik og lid!

Det Salomo sier i en annen anledning, sier også jeg med noen nødvendig forandring til dere: Er du kommet i en trette og rettsstrid med noen, så er du fanget med din munns ord eller med dine prosesskrifter (du er nesten ikke bedre faren enn en fange som går i bånd og lenker og må savne sin frihet).

«Så gjør slik, min sønn, og redd deg, siden du er kommet i din nestes (dommeres, sakføreres, motparters) hånd: Unn ikke dine øyne søvn eller dine øyelokk en blund! Redd deg som en gasell av jegerens hånd og som en fugl av fuglefangerens hånd!» Hvem vet hvor lang tid du ennå har å prosedere og leve i? (Ordsp 6,2 ff.)

Før jeg forlater dette emnet, vil jeg ennå bare anføre følgende. En berømt jesuitt kommer med et meget godt forslag med hensyn til rettssaker, nemlig at en her og der skulle opprette foreninger og brorskap som en kunne kalle de fredsommeliges eller fredsstifternes, likesom en på noen steder har opprettet selskaper til å besøke og pleie de syke, huse de fremmede og landflyktige, forsørge de fattige, begrave de døde, og så videre.

På samme måte skulle det påligge disse samfunnene overalt etter evne å skaffe fred og enighet mellom de uenige, fiendtlige og stridende kristne og å forlike og forsone dem. Han føyer til at slike brorskap

allerede er stiftet i enkelte byer, og at de hittil har forebygd mange ubehageligheter, spart mange omkostninger, fjernet mye hat og fiendskap, mye strid og kiv og lykkelig bilagt mange saker. (*Cornelius a Lapide*.)

Å, vi kristne burde allesammen være slike fredsstiftere, etter Herren Jesu ord: «Salige er de som stifter fred, for de skal kalles Guds barn» (Matt 5,9).

Når det mellom prestene i et sogn, mellom medlemmene av et råd, mellom medborgere og naboer i en by viste seg en misforståelse og splid som truet med å bli omfattende, forargelig og farlig, burde ikke alle de andre tenke: Hva kommer det oss ved?

De burde heller gå imellom, formane og irettesette dem som brødre, be for saken og ikke gi seg før den var bilagt og fjernet helt, med tanke på apostelens ord: «Vi formaner dere, brødre: Irettesett dem som ikke skikker seg vel. Bistå de svake! Vær tålmodige mot alle! Se til at ikke noen gjengjelder ondt med ondt, men jag alltid etter å gjøre det gode, mot hverandre og mot alle» (1 Tess 5,14–15).

«Se til at ikke noen forspiller Guds nåde. La ingen bitter rot få vokse opp og volde skade, så mange blir smittet av den» (Hebr 12,15) – det vil si at ingen forargelig og hatefull trette skal vekkes ved Satans tilskyndelse, for av slik trette pleier mange bitre frukter å vokse fram.

Men siden mange kristne, Gud hjelpe oss, dessverre ikke vet eller vil vite hvorfor de er kristne og hva deres kristendom krever, ville jeg av hjertet ønske at slike kjærlige og fredsstiftende selskaper kunne bli opprettet og innført i alle evangeliske steder, småbyer og landsbyer. I dem måtte en ha prester som av Guds ord kunne tale til samvittigheten hos de stridende og uenige, forklare dem deres kristendom og dens plikter og stille dem for øye den sjelefaren som kjevlerier og prosesser fører med seg.

En måtte likeledes bestrebe seg på å få med gudfryktige og forstandige rettslærde, så de kunne løse de omstridte knutene og få orden på det sammenfiltrede garnet som de uenige var viklet inn i, og belære dem om hva som er rett og rimelig. Også andre gudfryktige, fredsommelige og forstandige medborgere, som hadde innsikt i handels- og håndverkssaker og andre borgerlige sedvaner, skikker og vedtekter, måtte en få til å være med, så de etter sakens beskaffenhet kunne gi god underretning.

Disse måtte av og til, især om søndagen, som er innstiftet av Gud til hellige tanker, ord og gjerninger, gudelige foretagender og kjærlighetsbevis, komme sammen og rådslå og bli enige om de mest hensiktsmessige måter og midler til å forlike de uenige, be Gud om nåde og velsignelse til sitt hellige forehavende og siden i Jesu navn legge hånd på verket.

Når den omstridte saken så var lykkelig bilagt, kunne de overlate til de forliktes gode vilje om de i stedet for de omkostninger de ellers ville ha måttet bruke på sin rettstvist, ville legge noe i en kasse bestemt til gudelige, veldedige formål – til kirkers og skolers vedlikehold, til de fattiges, landflyktiges, brannlidtes, enkers, farløses, sykes og andre trengendes pleie og forsørgelse, og så videre.

Å, hvor skjønt, hvor gagnlig og heldbringende ville ikke et slikt selskap være! Jeg vet for visst at intet laug og samfunn, være seg hvilket det være skal, ville gjøre større allmenn nytte enn et slikt. Vel, jeg har lagt fram forslaget; Gud vekke hjerter som sammen med meg måtte ville legge vinn på å få det gjennomført!

Jeg henvender meg nå til den bekymrede sjel som har ført oss inn i denne betraktningen av vår tids rettssaker, og som mot sin vilje er blitt innviklet i en fortredelig og langvarig prosess. Du har hittil måttet føre den med store omkostninger, tåle mye av en urettferdig og nærgående motpart og hans medhjelpere, ja kanskje til og med tape din rettferdige og gode sak.

For jeg nekter ikke for at det kan gis tilfeller der et menneske blir nødt og tvunget til å prosedere, om han ikke vil utsette seg selv og de sine for skam og skjensel og for timelig, fullstendig ødeleggelse. Mange blir krenket på sin ære og ville miste sitt embete, sin stilling, sin borgerrett og så videre om de lot slikt bli sittende på seg.

Mange blir krevd for en gjeld som de enten ikke har pådratt seg, eller som ikke er kommet dem til gode, eller som i alle fall er gjort opp og betalt. Mange vil den urettferdige og gjerrige verden ved rettsstrid fravriste deres åkrer, enger, vinberg, gård og grunn. Overfor mangen gudfryktig mann nekter den for å skylde noe, eller vil med vilje og forsett ikke betale sin gjeld.

Mangt et gudfryktig menneske som har sagt noe han ikke mente noe ondt med, eller som han hadde god grunn og rett til å si, påfører den en injuriesak, som de kaller det, og angriper ham så heftig med

de aller ubehageligste og bitreste onde ord og skriverier at han ofte blir led av livet og må tilbringe tiden sukkende. Ofte trekker den en sak i langdrag som tyrkerne ville ha ordnet på en time, forårsaker den uskyldige motpart store omkostninger og søker å gjøre ham led og trett av saken og å tømme hans tålmodighet, og så videre. (*Injuriesak: søksmål for ærekrenkende ytringer.*)

Her trenger et gudfryktig hjerte tålmodighet og trøst. I et slikt tilfelle må du derfor, du gudelskende sjel, framfor alt legge vinn på å ha og beholde en nådig Gud og god samvittighet, og i den hensikt fast beslutte at du ikke vil la din vrede opptennes over de onde og ikke vil misunne dem som gjør urett (Sal 37,1) – at du ikke vil la deg overvinne av det onde (Rom 12,21) – at du også i rettergang vil vise deg som en sann kristen og en etterfølger av Herren Jesus – at du ikke vil gjengjelde ondt med ondt eller skjellsord med skjellsord (1 Pet 3,9) – at du vil føre og forsvare din rettferdige sak med rettferdighet, sannhet, oppriktighet, saktmodighet og tålmodighet – at du helt vil overlate deg til Guds hellige råd og vilje og med stille tålmodighet og kristen overgivelse ta imot og finne behag i det han med hensyn til deg og din sak vil forordne, bestemme og tillate – at du vil velte din vei og sak over på Herren og stole på ham, uten å tvile på at han skal gjøre det (Sal 37,5); og at han vil la skje enten det som er rett eller tjener din gode sak til fremme, eller det som er best for deg, enten til din prøvelse eller til din refselse, for alt vil likevel falle ut til din evige frelse.

Slik må du også, min medkristne, væpne deg med Kristi sinn mot alt som fra din motparts side måtte møte deg, og ikke undre deg om du ved vår tids domstoler blir mottatt og behandlet etter vår tids måte og sedvane.

En ansett jurist har ganske treffende sagt at den som vil prosedere, må ha tre lommer: én der han gjemmer sine dokumenter, brev og bevis, en annen der han alltid har penger til de mange omkostninger prosessene fører med seg, og en tredje til tålmodighet, når saken trekker ut, volder en mye ergrelse eller kanskje til og med tapes. Den siste er uten tvil like nødvendig som noen av de andre, især for et gudfryktig menneske som ved siden av sin prosessføring gjerne vil bevare Guds nåde og en god samvittighet.

Når du nå en gang, du kristne hjerte, har innstilt deg slik og ved Guds nåde gjennom flittige bønner har grunnfestet deg vel i det, kan

du ikke mangle trøst; for et eneste blikk fra den nådige og miskunnsomme Gud evner å glede og vederkvege mer enn den onde verden med all sin ugudelighet evner å bedrøve. Når så motpartene dine volder deg alle slags bekymringer, ergrelse og hjertesorg med sitt kjevleri, sin løgn, sin spott og forhånelse, så gå inn i ditt lønnkammer, lås døren etter deg og bre ut brevene, likesom Hiskia, for din Guds og kjære Fars åsyn (Jes 37,14), og si:

Min Gud, du som prøver hjerter og nyrer og er hele verdens dommer, du vet at jeg av den mest påtrengende nødvendighet og helt mot min vilje er kommet inn i denne fortredelige og byrdefulle rettssaken. Du vet likeledes med hvilket sinnelag og i hvilken hensikt jeg hittil har ført den. Se nå, min Far, hvordan jeg, ditt stakkars barn, uforskyldt blir hånet, bedrøvet og plaget. Å, hjelp meg, redd meg, beskjerm meg, min Gud! Det være langt fra meg å sette den hellige frykt for deg og det eksempelet min aller kjæreste Frelser har gitt meg, så helt til side at jeg skulle ville gjengjelde ondt med ondt eller skjellsord med skjellsord. Jeg ber deg heller ikke om å straffe mine motstandere i vrede for dette, men sier av hjertet med din kjæreste Sønn og min Frelser som hang på korset: Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør!

Gi meg et tålmodig, ydmykt, saktmodig, rolig og kjærlig hjerte; gi meg trøst i denne trengselen, og siden du på denne måten vil prøve og tukte meg, så unn meg nåde til å være stille for deg, til ikke å knurre mot ditt råd og til med tillit å vente på den enden du vil gjøre på dette til den tid du har bestemt. Vær meg imens ikke til skrekk, du min tilflukt i nøden! Vær og bli du meg bare nådig, og la meg kjenne visshet om det ved ditt ords og din Ånds vitnesbyrd i mitt hjerte. Forbanner de, så velsign du! Beskjemmer de, så ær du! Skremmer de, så vederkveg du, min Gud! og så videre.

Jeg er fullt forvisset om at du på denne måten skal erfare at du har tatt din tilflukt til den levende, kjærlige og allgode Gud og ikke til en stum og død avgud, og at det ikke er forgjeves når en påkaller ham i barnlig fortrolighet, især dersom en holder lenge ved og er bestandig i slik bønn.

Selv om vår Gud var en hard og urettferdig Gud, ville han likevel la seg bevege av de nødstedtes og elendiges alvorlige og stadige sukk og bønner (Luk 18,2 ff.). Hvordan skulle han da, siden han er Far og Gud, det vil si den evige kjærlighet og idel godhet, i lengden kunne

tie til sine barns bønner og ikke frelse dem og samtidig vederkvege og trøste dem? Gud er all trøsts Gud, han som trøster oss i all vår trengsel (2 Kor 1,3.4).

Så mangehånde som trengselen er, så mangehånde er også vår Guds trøst. Ja, det er umulig at djevelen og verden skulle kunne klekke ut og vekke så mye motgang, angst og trengsel at vår Gud ikke skulle vite å sette tusenfold trøst mot den; noe som erfaringen også ved de helliges eksempler fullt ut stadfester.

Sett derfor trøstig din lit til din Gud, du gudfryktige hjerte, og si: «Hvorfor roser du deg av ondskap, du mektige mann (du urettferdige, hatske og ondskapsfulle menneske)? Guds miskunnhet varer hele dagen» (Sal 52,3).

Dette er en meget bemerkelsesverdig og ettertrykkelig tale fra et troende og frimodig hjerte, som om det ville si: Jeg tilstår, Doeg, at du har begynt et foretagende og ved å myrde Herrens prester i stor mengde har utført det med en så skrekkelig grusomhet at begge ører klinger på hver mann i Israel som hører det, og at det tapreste hjerte må skjelve for det (1 Sam 22,9 ff.). Og visselig skulle jeg selv frykte for det, om jeg ikke var viss på at Herrens miskunnhet varer evig.

Men fordi jeg vet at min vokter alltid våker, at min trøst alltid trøster, at min Herre alltid beskjermer, at min Far alltid forsørger, at min Gud alltid styrker, vederkveger og holder oppe, kan jeg nå ikke frykte, verken i dag eller i morgen, ei heller i overmorgen, nei, ikke så lenge jeg lever. Skulle det komme en dag og tid da Guds miskunnhet opphørte, det vil si da Gud opphørte å være Gud, da måtte jeg visselig frykte og forferdes for din frekkhet.

«På undergang tenker din tunge (og penn), lik en kvesset rakekniv – du som farer med svik. Du elsker ondt istedenfor godt, løgn istedenfor å tale (og skrive) det som rett er. Du elsker hvert ord som volder ødeleggelse, du svikefulle tunge (og penn)! Gud skal da også bryte deg ned for evig tid – – og rykke deg opp av de levendes land. Men jeg er som et grønt oljetre i Guds hus. Jeg setter min lit til Guds miskunnhet for evig og alltid» (Sal 52,4 ff.).

Om du så skulle komme til å erfare at retten blir gjort om til malurt og rettferdigheten kastet til jorden (Am 5,7), at det på dommens og rettferdighetens steder er ugudelighet (Fork 3,16), så tenk også på at Gud en gang skal dømme den rettferdige og den ugudelige, og at vi

alle må åpenbares for Kristi domstol, for at enhver kan få igjen det som er skjedd ved legemet, etter det han gjorde, enten godt eller ondt (2 Kor 5,10).

At en etter langvarig rettergang taper sin rett, har en utenlandsk forfatter regnet til Guds skjulte velgjerninger, og det ikke uten grunn; for likesom andre motganger og trengsler som rammer de troende her i verden, må tjene dem til gode, slik også denne. De lærer derved at det er bedre å sette sin lit til Herren enn å stole på mennesker, om det så er fyrster, dommere, lærde, kloke og høyt ansette menn; at verden er full av ondskap, og at urettferdigheten har tatt overhånd og ugudeligheten bredt seg så sterkt at en nå neppe har noe godt å håpe og vente på jorden.

Derfor er det best å sukke og be sammen med alle andre utvalgte dag og natt til Gud om at han vil framskynde åpenbaringen av herligheten til den store Gud og vår Frelser Jesus Kristus og til Guds barn, fri oss fra all ond gjerning og frelse oss inn i sitt himmelske rike (Luk 18,7; Tit 2,13; Rom 8,19.21).

I slike tilfeller lærer de også vakkert å bøye sin egen vilje, å overgi seg til Guds hellige råd og vilje og å vandre lydig etter ham på hans underfulle veier. Ellers vil kjød og blod gjerne ha rett, selv om det ingen rett har; men når det etter den Høyestes tilskikkelse, enda det har rett, likevel må tape sin rett, da blir det ydmyket, så det til sist lærer å forakte seg selv, å tie og lide.

Hvor viktig det er at vi ikke holder fast på vår egen vilje, men villig oppgir den og akter vår visdom for dårskap, vår ære for en skygge og vår rett for urett, ser en av at Gud for det meste gjør det ganske annerledes enn vi hadde tenkt ut og grunnet på, ja at han endog ofte lar våre hellige hensikter og gode forehavender mislykkes eller hindres og ikke velsigner våre beste planer med et lykkelig utfall.

For siden han ser at det blander seg egenvilje, egenkjærlighet og egenære inn i dem, enda så skjult og lønnlig at vi ikke merker det, og at vi i utførelsen av en slik herlig gjerning ville finne velbehag i oss selv, gjør han våre tanker til en drøm og vårt forehavende til en skygge, for at vi skal lære å si av hjertet: Min Gud, det er ingen annen visdom enn din; vår visdom er dårskap; våre planer, hvor skjønne de enn synes oss, er barnelek; våre råd og gjerninger er uten din nåde og velsignelse intet.

Rå du, min Gud; gjør og utret du hva du vil; jeg vil ikke mer stå deg imot, men la deg rå på dine underfulle veier. Du skal gjøre det.

Og nettopp dette er hovedårsaken til at han mangen gang lar sine barn tape en rettferdig sak: at de skal bli ydmyke og ikke pukke på sin rett, men vite at deres beste rett ingen rett har for Gud når han vil undersøke den etter sin allvitenhet og rettferdighet.

Det er meningen med Jobs ord når han sier: «Ja visst, jeg vet at det er slik! Hvordan skulle en mann kunne ha rett mot Gud? Om han hadde lyst til å gå i rette med Gud, kunne han ikke svare ham ett til tusen. Jeg som ikke kunne svare selv om jeg hadde rett, men bare måtte be min dommer om nåde!» (Job 9,2.3.15).

Ved tapet av en sak som er rettferdig for verden, påminner Gud oss om at vi for ham, selv om vårt liv og levnet er aldri så godt, ingen rett har og ikke kan bestå med vår rettferdighet, men må søke den i hans nåde i Kristus Jesus.

Et kristent hjerte har imidlertid lett for å glemme en tapt sak som bare angår det timelige, når det tenker på at det selv og alle Guds utvalgte venner for hans domstol har vunnet den saken som angår deres evige frelse, mot synd, død, djevel og helvete, og tør si med frimodighet: «Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss» (Rom 8,33.34).

La alle samvittighetsløse sakførere og alle urettferdige, ondskapsfulle motparter gjøre hva de kan og vil, la de forblindede og urettferdige dommere dømme som de vil – vi har dog en sakfører og talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige, og han er en soning for våre synder, og det ikke bare for våre, men også for hele verdens (1 Joh 2,1.2). Vi har dog en nådig Gud; himmelen er oss tilkjent; hva mer ville vi ønske?

Vær derfor tilfreds, du gudelskende sjel, og la det bli åpenbart at du har og beholder mer enn verden kan rumme, om den enn fratar deg, plukker av deg, prosederer fra deg og tvinger fra deg alt timelig; det er bare en kort tid om å gjøre, så vil verden intet ha, men du alt.

La bare alt mot deg få gå,
for deg skal Gud og himlen stå.

Vi vil nå gå over til en annen bekymring og føre fram en troende sjel som klager slik: Hjelp, Gud! Jeg er omringet av fiendtlige, onde mennesker, av trettekjære, ufredelige naboer, av baktalere og spottere som ofte uroer og bedrøver meg, setter meg ned og forakter meg og volder meg mye hjertesorg, og så videre. En kan ikke nok med tårer beklage at det er gått så langt i den dyrebare kristenhet at en ofte hører en slik klage fra gudfryktige hjerter.

Blant kristne burde det ikke være tale om noe fiendskap, noen spott, baktalelse og forfølgelse, etter apostelens lære: «La all bitterhet og hissighet og sinne og skrål og spott være langt borte fra dere, likesom all slags ondskap. Vær gode mot hverandre, vis barmhjertighet så dere tilgir hverandre, likesom Gud har tilgitt dere i Kristus!» (Ef 4,31.32). Hele skaren av troende burde ennå ha ett hjerte og én sjel; for vår Gud, som er kjærlighet og en fredens Gud, har jo ikke nå for tiden fritatt sitt folk for de påbud som forplikter det til kjærlighet, fred og broderlig enighet.

Håper vi med den første kirke å bli salige ved vår Herre Jesu nåde, hvorfor vil vi da ikke, likesom den, holde hans bud, når han sier: «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre! Som jeg har elsket dere, skal også dere elske hverandre. Av dette skal alle kjenne at dere er mine disipler, om dere har kjærlighet til hverandre» (Joh 13,34.35).

Sannelig, om en ikke kunne merke på noe annet hvor mye den sanne kristendom er kommet i forfall blant vår tids kristne, ville den avtagende kjærlighet og den alminnelige trettekjærhet, uenighet og hatefullhet være nok til å overbevise dem om at de nesten ikke lenger har noe av Kristus uten navnet. Hans Ånd og sinn er meget fjernt fra de fleste. Apostelen sier at det i de siste dager skal være mennesker som har skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft (2 Tim 3,5).

Jeg holder for at om vi ville undersøke saken riktig, ville vi finne at svært mange av dem som kaller seg kristne, ikke engang har et skinn av gudsfrykt igjen, men er åpenbare æreskjendere, spottere, bannere og baktalere – med et bittert, hatefullt hjerte, en forbannet, ond munn, en falsk, forstilt tunge, gnistrende øyne og voldsomme hender.

Men det som forundrer meg mest og bedrøver meg i mitt hjerte, er at slike mennesker likevel håper å bli salige og ikke gjør seg noen synderlig bekymring i den henseende. De sier og tenker: Jeg er døpt, går

i kirken, mottar syndenes forlatelse og den hellige nattverd; derfor blir jeg salig. Jeg behøver imidlertid ikke her å besvare en slik falsk innbilning, noe som allerede er gjort utførlig på et annet sted.

Bare dette ene må jeg bemerke: Apostelen sier: Den som eter og drikker uverdig (i den hellige nattverd), eter og drikker seg selv til dom. Med dom forstås alle slags timelige og evige straffer, og blant dem er den tiltakende forblindelse og forherdelse, den voksende synd og den økende trygghet ikke de minste.

For Satan, som får mer makt over dem fordi de spotter den hellige og rettferdige Gud og fordi de tar imot hans hellige kjærlighetsmåltid med et ubotferdig og vantro hjerte og misbruker hans nåde til skamløshet, innbiller dem og overbeviser dem fullt og fast om at det nå, etter at de har mottatt Herrens høyhellige nattverd, ingen nød har med dem, og at synden nå ikke kan skade dem, og derfor farer de desto tryggere videre i den. (*Tredje del, første preken*, § 32 *ff*.)

Om nå ikke slike trettekjære baktalere og hatske, ondskapsfulle hjerter, som ikke undser seg for å bedra sine sjelehyrder med falske foregivender og som tar imot den største kjærlighets pant med bittert hat, nyter det til slik dom, det overlater jeg til alle gudfryktige sjeler å betenke og bedømme. Hva meg angår, gjør jeg meg ofte sørgelige tanker om dette, når jeg overveier menneskenes store trygghet, og at ingen preken, ingen formaning, ingen bønn, ingen advarsel utretter noe hos dem.

Du vil imidlertid undre deg, du gudelskende sjel, over at jeg, mens du venter trøst av meg mot din bekymring, fører et langt klagemål over de nåværende hatefulle, grufulle tider. Men dette har jeg gjort med velberådd hu, siden jeg mener at det kan tjene til å forberede ditt hjerte og gjøre det mottakelig for den guddommelige trøst.

For betenk, min bror, min søster: Har du hittil med bedrøvet hjerte sett og hørt på verdens ryggesløshet, og ikke minst den hatefullhet og bitre ondskap som hersker blant vår tids navnekristne – den mangfoldige strid og trette, den forferdelige banning og sverging, den skammelige spott og baktalelse, de utallige klager og prosesser, det uforsonlige og stadige hat og den misunnelse som viser seg overalt?

Har du vært nidkjær for din Gud og hans ære, for din Jesus og kjærligheten til ham? Har du bedt, talt og stridd mot slike laster og tatt til

hjerte faren for de sjelene som er viklet inn i slike Satans snarer, og av alle krefter bestrebet deg på å advare, redde og bevare en og annen?

Kanskje har du hittil ikke gjort dette og bare bekymret deg lite om din Herres forgrodde vingård. Kanskje har du tenkt som yppersteprestene da den fortvilte Judas brakte dem pengene, urettferdighetens lønn, tilbake: «Hva kommer det oss ved? Det blir din sak!» (Matt 27,4) – hva bryr jeg meg om de ugudelige baktalernes kjevleri? Hva har jeg med deres banning, skjelling og smelling å gjøre? Vil de ikke holde fred, så kan de la være, og så videre.

Og se, på grunn av denne sorgløsheten, og fordi du ikke ivrigere har tatt din Guds og Jesu ære og de arme sjelers fare i akt, lar den rettferdige Gud deg nå komme inn i slike hatefulle menneskers trengsel og virvar, for at du skal erfare hvordan det går til i verden under påskudd av kristendom, hvor ondskapsfulle menneskene er, og hvor mye grunn en gudelskende sjel har til å be, gråte, ivre og stride mot den vidt utbredte ugudelighet og anrope Gud natt og dag om å skynde på den ytterste dags komme, så det kan bli gjort en fullkommen ende på Satans ondskap, han som er virksom i vantroens barn.

Vil du likevel vise deg rett kristelig i denne sorgen, så se ikke så mye på den urett, den skam og den krenkelse som rammer deg fra fiendtlige naboer, baktalere og forfølgere. (Som vi skal komme tilbake til, kan de ikke gjøre deg noen skade så lenge du holder deg innenfor dine rette grenser.) Se heller på deres stakkars sjelers farlige og jammerlige tilstand.

De fortjener ikke fiendskap og ikke misunnelse, men medynk; det er ikke så mye deg de krenker som seg selv. De er Guds fiender, fremmedgjort for Herren Jesu fellesskap og viklet inn i djevelens snarer. De er blinde og rasende, og det er bare ett skritt mellom dem og helvete.

Og jo lykkeligere de er her i verden, og jo bedre ondskapen deres lykkes, desto farligere og mer beklagelig er tilstanden deres. For fremgangen er som en søt og giftig vin, som styrker og holder liv i raseriet og hindrer all ettertanke. Den rike manns eksempel viser det: Fordi han levde hver dag i herlighet og glede, kunne han ikke merke at han var på vei mot helvete, før den evige pines luer slo sammen over ham (Luk 16,19.23).

Betrakt derfor fiendene dine, dine misunnere og forfølgere, og tilstanden deres på rett måte, og overvei nøye om de ikke trenger mer til din medfølelse og din forbønn hos Gud enn til din vrede og dine sukk mot dem. Vil du ha hevn over dem? Ak, se hvor elendige de er! De er blinde, de er vanvittige, de er besatt; er ikke det elendighet nok? Kunne noe verre ramme dem? Slik står det til med dem, og derfor må du som Guds barn og av kristelig medlidenhet tenke mer på hvordan en kan hjelpe dem, enn på hvordan en kan skade dem.

Si meg, du kristne hjerte: Om du så at fiendene dine var omringet av mordere, eller var i nød på grunn av ild eller vann, eller lå på et dødsleie, og du kunne hjelpe dem, hva ville du gjøre da? Uten tvil ville du etter din Guds befaling hjelpe dem med den største beredvillighet – ja, hvis hjertet ditt er rett undervist og grunnfestet i tro og kjærlighet, ville du til og med tjene dem med livet som innsats, etter apostelen Johannes' ord: «På dette har vi lært kjærligheten å kjenne at han satte livet til for oss. Også vi skylder å sette livet til for brødrene» (1 Joh 3,16).

Nå, min bror, de befinner seg allerede i den ytterste fare for legeme og sjel. De er omringet av mordere som vil røve og drepe sjelene deres; de er i fare for den evige pine og ild; de er alvorlig syke og kan snart dø den evige død. Forbarm deg derfor over dem og hjelp dem!

Du vil si: «Hvordan skal jeg hjelpe dem, når de er dødelige fiender av meg og verken vil se eller høre meg? Og hvordan kan jeg hjelpe dem som volder meg så mye hjertesorg?» Det siste vil jeg svare på først. Du kan hjelpe dem og overvinne deg selv, slik at du ikke lar dem bøte for ondskapen sin, når du tar din Jesus til hjelp, etter apostelens ord: «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13). Det som synes umulig, eller i alle fall svært vanskelig, for naturen og kjødet, er ikke bare mulig, men lett for nåden og Ånden.

Tenk på den hellige Stefanus. Da fiendene og forfølgerne hans stenet ham til døde, ba han likevel for dem og ropte til sist med høy røst: «Herre, tilregn dem ikke denne synden!» (Apg 7,60) Tenk også på apostelen Paulus, som ble forfulgt på det heftigste av sine brødre etter kjødet, jødene.

Han hadde fått «fem ganger førti slag på ett nær» av dem (2 Kor 11,24); de etterstrebet ham til lands og til vanns, i byene og i ørkenen; de ropte mot ham: «Bort fra jorden med ham! Han burde

ikke få leve!» (Apg 22,22); de slo seg sammen og forpliktet seg under forbannelse til verken å ete eller drikke før de hadde slått ham i hjel (Apg 23,12).

Likevel elsket han dem så inderlig at han ønsket å hjelpe dem selv om han måtte gå fortapt for det. Han skriver: «Jeg sier sannhet i Kristus, jeg lyver ikke – min samvittighet vitner med meg i Den Hellige Ånd, at jeg har en stor sorg og en stadig nød i mitt hjerte. For jeg skulle ønske at jeg selv var forbannet bort fra Kristus for mine brødres skyld, mine slektninger etter kjødet. De er jo israelitter» (Rom 9,1–4).

Så må du ikke tro at slike hellige mennesker, som levde i den første kirken og var utrustet med større gaver enn vi, og deres kjærlige eksempler er for høye for oss som lever i verdens siste bunnfall.

Husk at vår Gud riktignok gir enkelte av sine barn et fortrinn framfor de andre i de gavene som trengs til kirkens tjeneste, men at han likevel ikke nekter noen som av hjertet ber ham om det, sin Ånd og sine saliggjørende gaver. Derfor sier også Paulus at alle kristne er ett legeme og én Ånd og er kalt med ett håp i sitt kall, og at de har én Herre, én tro, én dåp, én Gud og alles Far, «han som er over alle og gjennom alle og i alle» (Ef 4,4–6).

Og den Gud som ga disse hellige, Stefanus og Paulus, nåde til å elske fiendene sine inderlig og be for dem, vil heller ikke nekte oss den når vi ber ham om det og gjerne vil gjøre hans vilje.

Se også på eksemplene til dem som har levd i disse siste tider og likevel fikk nåde av sin Jesus til å elske fiendene sine. Jeg har allerede anført noen slike i dette verket, og vil her bare fremstille et par.

Karl den første, konge av Storbritannia – som kjent ble han halshugget av sine opprørske undersåtter i året seksten hundre og førtini – skrev fra fengselet sitt, ikke lenge før slutten, til sønnen Karl den andre: «Alt det man har latt meg beholde, og alt jeg ennå eier, er makten til å tilgi dem som har tatt alt fra meg, og jeg takker Gud at jeg nå har hjerte og vilje til å gjøre det. Jeg gleder meg like mye over den nåde Gud har vist meg i dette, som over alt jeg tidligere har eid og nytt; for den er et større bevis på Guds kjærlighet til meg enn noen annen lykke kunne være.» (*Tredje del, tjuende preken, § 17 og § 55.*)

Slik er også den fremragende teologen Johann Gerhard kjent og navnkunnig i vår kirke, ja hos alle andre. Gud tillot at de svenske soldatene i den langvarige krigen den gang plyndret landeiendommen

hans, drev bort alt kveg som fantes, tente ild på alle bygningene – blant dem to låver fulle av korn. De fant dessuten alt sølvtøyet hans og gavene han hadde fått av mange fyrster, herrer og andre rike folk fordi han hadde tilegnet dem sine herlige bøker, og tok alt sammen, slik at tapet hans beløp seg til fem tusen gylden. Likevel hørte en aldri at han ønsket disse røverne noe ondt.

Han skrev til vennene sine: «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» og dessuten: *Deus det incendiariis illis poenitentiam, mihi vero patientiam!* – Gud gi disse mordbrennerne omvendelse, men meg tålmodighet! Ser du her, min medkristen, at det den dag i dag og i disse siste tider er mulig for sanne kristne å tilgi dem som krenker og forfølger dem, og å ønske dem alt godt? *(Se første bind, side 10.)*

Sier du derimot: «Hvordan skal jeg kunne hjelpe dem, siden de verken gidder å se eller høre meg?», så holder jeg meg med rette til det som er fremstilt om dette i tredje del av dette verket, og føyer til følgende.

Skriftens ord som kan belære oss i et slikt tilfelle, er velkjente: «Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør vel imot dem som hater dere, og be for dem som forfølger dere, for at dere kan være barn av deres Far i himmelen» (Matt 5,44.45). «Om din fiende er sulten, så gi ham å ete. Om han er tørst, så gi ham å drikke» (Rom 12,20).

Var det like vanlig å be for fiendene sine som å forbanne dem, ville fiender snart bli til venner, og vi ville ikke ha grunn til å klage over hverandre. Og om vi brukte forstanden og ettertanken like flittig til å finne på midler til å vinne fiendene våre og frelse sjelene deres som til å skaffe oss penger, ville vi ikke ha grunn til å bekymre oss mye over ondskapen deres.

Den kristelige kjærligheten er ikke dum, men klok; ved Guds Ånds hjelp kan den helt sikkert finne midler og veier til også å gjøre vel mot forbitrede og fiendtlige hjerter, til å mildne og vinne dem. (*Tredje del, tjuende preken, § 18 ff.*)

Et kristelig og gudfryktig ektepar hadde en trettekjær nabo, og brukte blant annet det middelet gjerne å la barna sine omgås og leke med hans barn. De lot barna følge med inn i huset hans, enda de ble mottatt med surt ansikt og noen ganger vist på døren med harde ord.

Når barna hans kom til dem, snakket de ikke bare vennlig til dem, men ga også sine egne barn ting i hendene som de kunne leke med, og lot dem til sist gå fra seg i kjærlighet. De pleide å si at mens barn ofte er et stridens eple mellom naboer, håpet de at disse kunne bli dem freds- og kjærlighetsbud; eller at barna i det minste kunne bidra til at fiendskapet mellom dem ikke ble arvelig, og at barna ble bevart fra det.

Et annet kristelig hjerte, som også var kommet i misforståelse med et ufredelig hus, ville slett ikke tillate sine egne å fremføre eller si noe ufordelaktig om det huset eller på noen måte gjøre dem fortred. Han underviste dem tvert imot om kristelig kjærlighet og saktmodighet, som vi ifølge Guds befaling skylder hverandre. Han formante også husfolket sitt til å be for motstanderne, hilse dem vennlig og søke å bevare et kjærlig sinnelag mot dem.

Piken som var i denne kristne manns tjeneste, undret seg over dette, og når hun fikk anledning til å snakke med tjenestefolket fra det fiendtlige huset, unnlot hun ikke å fortelle dem det og si: «Hvordan kan folkene deres nære fiendskap mot min husbond, som elsker dem inderlig, ber for dem og ikke vil høre eller vite noe ondt om dem?» og så videre. Som vanlig bar tjenestefolket dette hjem, og selv om det varte en tid før de harde hjertene lot seg vinne, ble de omsider mildnet og beveget til forsoning.

En kristelig og velstående mann bodde i nærheten av en annen, som – jeg vet ikke av hvilken grunn – bar nag til ham og viste det hvor det bød seg anledning. Den første forsøkte alle midler og lot ham blant annet formane til fred gjennom skriftefaren deres, og overfor ham erklærte naboen seg også villig til det. Men det var godt å merke at hjertet hans ikke var oppriktig i broderkjærligheten.

Så fikk den første en gang vite at den ufredelige naboen, hvis tur det da var, skulle brygge, men manglet de nødvendige pengene. Da gikk han til en prest og åpenbarte ham i kristelig fortrolighet hva han hadde i sinne: at han under disse omstendighetene ønsket å hjelpe naboen ut av forlegenheten for om mulig ved Guds nåde å vinne hjertet hans helt og bevege ham til oppriktig vennskap mellom naboer. Han overleverte så presten en pengesum, så stor som han mente naboen kunne trenge, og sa ham videre hva han mente og hvordan han gjerne ville ha dette ærendet utført.

Presten hørte med glede på forslaget og begav seg, som bedt, til den andre, fikk ham i tale og spurte hvordan det gikk med ham. Denne klaget over at tidene var vanskelige og fortjenesten liten, og at man nesten ikke lenger visste hvordan man på ærlig måte skulle slå seg gjennom med sine. Åpenhjertig og sukkende fortalte han også at han nå skulle brygge, men ennå manglet noen penger, og Gud måtte vite hvor de skulle komme fra. Presten sa: «Det vil Gud sørge for, og før du skal mangle, vil jeg selv hjelpe deg med det nødvendige, i håp om at du betaler meg det tilbake i rett tid.»

Mannen tok imot tilbudet med stor glede og takknemlighet og satte i gang med brygningen, og Gud velsignet den, slik at han fikk et godt øl som han hadde rask avsetning på, og snart fikk pengene sine igjen, i tillegg til en anstendig fortjeneste. Så tok han de lånte pengene, gikk til presten, takket ham for lånet, fortalte hvordan Herren hadde lagt en særlig velsignelse til denne brygningen, og tilbød ham en daler som bevis på takknemligheten sin.

Men presten sa: «Jeg vil si deg hvorfor Gud denne gang har velsignet brygningen din og latt den lykkes så vel: Det er fordi en særegen kjærlighetsgjerning var med i spillet.» Så fortalte han ham hele saken, og hvordan en gudfryktig nabo ved dette hadde søkt å overbevise ham fullt og grundig om sin kristelige, oppriktige kjærlighet, og at han håpet naboen nå ville erkjenne den og for framtiden leve i kristelig brorskap og enighet med ham.

Deretter sendte han bud etter den andre, som tilbød naboen at han gjerne på ny ville være til tjeneste, og bare ba om at han ville ha et vennlig sinnelag mot ham og hans og unne dem sine andektige forbønner, noe han også selv ville forplikte seg til. Dermed var all misforståelse fra grunnen av ryddet bort, og de levde siden i hjertelig enighet, uten noen klage.

Disse tingene har jeg fortalt dels til undervisning, for at vi skal se og vite at et kjærlig hjerte aldri mangler midler til å gjøre vel mot fiendene sine og vinne dem, og dels til prøvelse, for at du, min medkristen, som klager over motstandernes ondskap, skal granske hjertet ditt: Har du noen gang på denne eller liknende måter bestrebet deg på å vinne dem og gjøre dem fra fiender til venner? Kanskje du til nå ikke har tenkt på det, og har ment at du ikke trengte å gjøre noe særlig

for slike fiendtlig sinnede mennesker og betale hat med kjærlighet, forbannelse med velsignelse, ondt med godt.

Men jeg kan ikke la være å si deg at så lenge du ikke har brukt alle slags gudelige midler for å overvinne det onde med det gode, fiendskap med vennskap, har du ikke grunn til å klage over fiendene dine og krenkelsene deres, men snarere over din egen sendrektighet og likegyldighet i kristendommen, og du bør be Gud tilgi både deg og dem.

For hva er det vi gjør, når vi klager så mye over en bekymring som vi med Guds nådige hjelp kunne befri oss fra? Hvorfor søker vi ikke fred og jager etter den (1 Pet 3,11)? Hvorfor ber vi oss da ikke til fred? Hvorfor kjøper vi oss ikke til fred? Hvorfor lider vi oss ikke til fred (ved tålmodighet, ved å gi etter)? Jeg ser nesten heller ikke hvordan en skal trøste den som kunne bli fri for sorgen sin, men ikke vil.

Jeg vil likevel ha den gode tanken om deg, min medkristen, at du til nå, så langt det har stått til deg og vært mulig, har holdt fred og jaget etter den. Derfor vil jeg nå anføre det som kan tjene til kraftig trøst i slike tilfeller.

Først må jeg innrømme at det ikke er noe lite kors for et kristelig og fredselskende hjerte å være omringet av hatefulle, bitre og onde mennesker.

Det vitner de hellige Guds barn om, som Skriften har stilt fram for oss som forbilder, når de sier: «Vær ikke langt borte fra meg, for trengselen er nær, og det er ingen som hjelper. Sterke okser omringer meg. De spiler opp sin munn imot meg som en rovgrisk, brølende løve. For hunder omringer meg, de ondes hop gjerder meg inne. Min sjel er midt iblant løver. Jeg må ligge blant dem som spruter ild, menneskebarn som har tenner lik spyd og piler, og tunge som et skarpt sverd. Herre, fri meg fra en løgnaktig leppe, fra en falsk tunge! Ve meg, som må leve som fremmed blant Mesjek, og må bo ved Kedars telt» – jeg bor blant vanartede og ondskapsfulle mennesker som nesten likner de røverske araberne og andre ville folkeferd i bitterhet! «Lenge nok har min sjel bodd hos dem som hater fred. Jeg er bare fred, men når jeg taler, er de klare til krig» (Sal 22,12–14.17; 57,5; 120,2 ff.).

Tyskerne sier i et ordspråk: «Den som har en ond nabo, har daglig ulykke og en stadig skjærsild.» Da en gudfryktig mann som også var plaget av dette onde, så en snegl krype i hagen sin, sa han sukkende

til en god venn: «Akk, om en også kunne ta huset sitt på ryggen, slik som dette krypet, og vandre med det til et annet sted! Da hadde jeg for lenge siden gått bort med mitt.»

De schlesiske historiebøkene forteller at det en gang hadde stått et slag mellom noen krigerske folkeslag, og blant andre ble en adelsmann funnet hardt såret på valplassen. Da en fornem herre så ham ligge der og sa: «Akk, det stakkars mennesket må jo lide stor pine!», svarte han: «Jeg har store smerter, ja; men de kan ikke sammenliknes med den pinen som min onde nabo før voldte meg.» Så fortalte han at han tidligere hadde bodd på et sted der en trettekjær, ugudelig nabo gjorde ham så mye hjertesorg at han til sist måtte forlate hjemmet sitt og dra i krigen.

Slik leser en også at noen av Guds hellige barn har ønsket seg vinger for å kunne fly langt bort fra de ugudelige og hatefulle menneskene. De har ønsket seg et herberge eller en enkel hytte i ørkenen, lik dem soldater eller gjetere lager seg ute på marken, for å slippe all omgang med de ugudelige, de falske og baktalerne. De kaller baktalelsen piler og sammenlikner den med en kvesset rakekniv; en giftig baktalertunge kaller de en svøpe, og om baktalerne sier de: «De kvesser sin tunge som en slange, ormegift er under deres lepper», og så videre (Sal 55,7.8; Jer 9,2; Sal 64,4.5; 52,4; 140,4; Job 5,21).

En kraftig trøst mot denne bekymringen er det imidlertid, som i alle andre trengsler, å betrakte Guds forsyn og styrelse. Også i slike tilfeller holder forsynet, om enn på en skjult måte, våkent tilsyn, har sin hånd med i spillet og vender alt til det beste for de gudfryktige. Det har ikke skjedd ved et tilfeldig sammentreff, min medkristen, at du har kommet til å bo blant trettekjære og ondskapsfulle naboer og har blitt utsatt for baktalernes onde tunger; din Gud og Far har funnet det godt og har tilskikket, bestemt og tillatt det slik.

Jeg sier ennå en gang, som jeg ofte har sagt før, at den gode og hellige Gud på ingen måte forårsaker menneskehjertenes ondskap, og at han heller ikke har behag i den, men er en fiende av de hatefulle baktalerne og av alle falske og løgnaktige tunger. Likevel pleier han å bruke slike tornebusker til å tukte, øve og prøve sine egne.

Vi har tidligere anført fortellingen om kong David og Sjime'i, som bannet ham på flukten, skjelte ham ut og kastet stein etter ham. I all denne skrekkelige ondskapen erkjente David Guds velgjørende

styrelse og sa: «Når han forbanner, og når Herren har sagt til ham: Bann David! – hvem tør da si: Hvorfor gjorde du det?» (hvem kan rette på Herren på hans rettferdige og hellige veier og sette seg opp mot hans råd og tilskikkelse?) «La ham bare forbanne, for Herren har befalt ham det» (Herren har bestemt og beskikket at dette hatefulle mennesket nettopp nå skal spy ut galle og ondskap mot meg).

Men han føyer også til: «Kanskje Herren ser til meg i min nød, så Herren gir meg lykke (og velsignelse) til gjengjeld for den forbannelsen som har rammet meg i dag» (2 Sam 16,5–12).

Og Herren, som sendte David dette onde og hatefulle mennesket på halsen til hans ydmykelse, prøvelse og øvelse, har også beskikket noe liknende for deg, du gudelskende hjerte. Ved hans forsyn er du satt i dette ugudelige nabolaget, som en rose blant torner. Han har tillatt baktalerne og spotterne å angripe, engste og plage deg.

Vår Gud sier til sin profet: «Menneskesønn! Jeg sender deg til Israels barn, til hedningene, til opprørerne som har gjort opprør mot meg … Til barna med de frekke ansiktene og harde hjertene sender jeg deg … For nesler og torner er du omgitt av, og mellom skorpioner bor du. Frykt ikke for deres ord» (Esek 2,3 ff.) – og vår Frelser sier til disiplene sine: «Se, jeg sender dere som får blant ulver» (Matt 10,16).

Det som her sies om lærerne og predikantene, gjelder uten tvil på en viss måte også de andre troende. Herren har anvist dem alle et sted, en by, et nabolag, et hus eller en hytte der de skal bo. Han har bestemt et sted for hver blomst, slik at noen spirer og skyter opp på dyrket mark, noen i sandig, steinete jord, noen midt blant torner, noen midt i sumper, pytter og vann. Skulle han da ikke ha bestemt et rom for hver av sine hellige?

Dette kunne allerede være nok til å berolige hjertet ditt, min bror (min søster), siden ingen av de troende etter Ånden vil ønske seg en bedre plass og tilstand enn den Guds forsyn har gitt ham. Hvem av oss ville våge å forandre eller forbedre Guds ordning? «Her vil jeg være,» sier en kristen, «her vil jeg bo, for min Gud har ført og satt meg hit» – selv om han befant seg med de tre mennene i den glødende ovnen, med Daniel i løvekulen, med Johannes i fengselet, med Jeremia i dyndhullet, med Paulus i havets dyp og med sin Jesus mellom ugjerningsmenn og mordere på korset.

Likevel må vi vite at Herren, som er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på miskunnhet og sannhet, har sine hellige grunner til at han ofte planter sine vakreste blomster midt blant tornene, sender sine får blant ulver og setter sine lys i det tykkeste mørke. Menneskenes fiendskap er et kors for de troende, men intet kors er uten nytte.

I et velutstyrt apotek finnes det mange skuffer, krukker og glass der mineralene, saftene, vannene, tinkturene, røttene, urtene og så videre oppbevares. Det ene smaker søtt, det andre surt; det ene varmer, det andre kjøler; det ene er giftig, det andre sunt. Men en lærd og erfaren lege forstår å bruke alt sammen, og for ham finnes det ingenting – enten det er aldri så beskt, surt, bittert, hissende eller giftig – som ikke har sin nytte og må tjene hans syke til gode etter hans ordning og forskrift, alt etter hver enkelts behov.

Slik er det også med vår Gud og de trengslene han sender. De er svært forskjellige, og noen er bitrere og tyngre enn andre; men de har sin nytte og tjener til gode for dem som elsker ham, når han tilskikker dem.

Når det gjelder de fiendtlighetene og forfølgelsene som de troende må lide av verdens barn, er det tre grunner til dem. Den første gjelder de gudelskende sjelene selv, til hvis beste selv de verste og bitreste fienders ondskap må bidra. Det er oss alle medfødt at vi gjerne vil være store, setter høy pris på oss selv og vil ha ære hos menneskene, og det er egenkjærligheten som forblinder oss her. Det er djevelens og Adams fall: ved egenkjærlighet og egenære mistet de Guds kjærlighet og det evige liv.

Men denne farlige uarten finner vi særlig hos oss i gode dager, under timelig lykksalighet – når et menneske får rikdom, når næringsdriften hans velsignes, eller når Gud har gitt ham herlige sjelsevner; når han er klok, forstandig og dugelig til viktige embeter og gjøremål, eller har fått alle slags vakre åndsgaver fra himmelen.

Når mangen borger ved Guds beskikkelse har fått en god plass på et godt handelssted i byen sin og er blitt eier av en vel beliggende bolig og merker en stadig vekst i sitt timelige gods; når mangen lærd mann har oppnådd et høyt æresverv i den åndelige eller verdslige stand og ser seg beundret og høyaktet av alle – da uteblir sjelden hovmod, skryt, verdens- og egenkjærlighet. Da tenker Gud Herren: «Jeg vil sende en

ond nabo, en trettekjær, hatefull embetsbror over deg, slik som Satan over Job og Paulus. Han skal være din pisk og svøpe og din djevel, som skal slå deg på munnen, så du kan lære å være ydmyk.»

Dette er de sure sitronskivene som Gud lar sette fram for sine egne, så den timelige lykksalighets vin ikke skal skade dem. Ved en ond nabo gjør han at en kristen ikke henger hjertet sitt ved sitt innbringende, vel beliggende hus, ved sin heldige handel og ønskelige framgang. Gjennom en ond embetsbror bevirker han at en begavet og berømt mann ikke smaker den timelige æres sødme, tenker lite på fortrinnene sine og erkjenner at han ennå er i verden, i tåredalen, og har grunn til å lengte etter himmelen.

De gudelskende sjelene har i de fiendtlige og hatefulle menneskene som omgir dem, en stadig tålmodighetsskole og gudfryktighetsøvelse. Det er ingen kunst å være en god kristen og vise seg saktmodig og fredsommelig blant saktmodige og fredselskende venner; kunsten er å være det midt blant hatefulle og ondskapsfulle fiender. Når Guds Ånd taler om sverd og fengsel, føyer han til: «Her er de helliges tålmodighet og tro» (Åp 13,10) – for å vise at de i slike tilfeller har den beste anledning til å øve seg i slike dyder og vise dem i gjerning.

Hva er et maleri uten skygge? Og hva er dyden uten motgang? Om magnetnålen i kompasset er rett og god, erfarer man best på det urolige havet mellom vind og bølger: da blir den, trass i all storm, svaiing og slingring, stadig stående vendt mot sin nordstjerne, og om den enn blir slått ut av de heftige bevegelsene til skipet, dreier den straks tilbake. På samme måte prøves og kjennes også den saktmodige, kjærlige og ydmyke Herren Jesu Ånd og sinn når den angripes mest av den fiendtlige verden med baktalelse, løgn og spott.

Verdens fiendskap fører ofte til det beste vennskap mellom Gud og hans troende, eller styrker det i hvert fall mer og mer, så det blir stadig mer fortrolig og standhaftig. De ugudeliges fiendskap og ondskap gjør Guds ord, og særlig de edle salmene, desto søtere. De onde naboenes, embetsbrødrenes og andre ugudeliges forbannelser, spott og hån driver og jager de gudfryktige inn i sine lønnkamre, så de ber desto ivrigere og flittigere og roper til Gud om trøst, hjelp og beskyttelse.

Jeg har kjent en mann som gjerne ville frykte Herrens navn og tjene Guds rådslutning så lenge han levde. Han var ofte bedrøvet over at han ikke merket noen ivrig og brennende andakt, intet rop fra

Ånden, ingen rett hunger og tørst etter Guds nåde og miskunn, ingen tårer under bønnene sine. Derfor ba han Gud om å bøte på denne mangelen, rette feilen hans og i mellomtiden ha tålmodighet med hans kaldsinn.

Siden hendte det at han ble fiendtlig behandlet av et urolig menneske, som angrep ham i det skjulte og åpenlyst, i tale og skrift, og krenket ham med mange hån- og skjellsord. Da kunne han gråte, legge de onde brevene fram for Guds åsyn, ligge lenge på knærne og rope ivrig om hjelp og redning.

Hjertet vårt er ofte som en rapphøne. Når den blir jaget, holder den seg nær jorden og løper langs den så lenge den finner åpne veier; men når den merker at den er omringet på alle kanter og nær ved å bli fanget, svinger den seg opp mot himmelen. Så lenge vi vet eller tror at vi vet noen utvei på jorden, holder vi oss for det meste nær jorden og nøyer oss med jordisk trøst. Men når fiendenes ondskap omringer oss helt, lærer vi å finne veien til himmelen og glede oss over at den ennå står åpen for oss.

Erfaringen lærer at selv de beste Guds barn alltid har sine mangler og skrøpeligheter. Det finnes ofte en yndlingssynd hos dem som de riktignok kjemper mot, men ganske kaldsindig, som om den ikke var en fiende, men en halv venn. Derfor sender Herren dem av og til en og annen legemlig, bitter fiende på halsen, som bebreider dem denne synden eller bedrøver dem på annen måte slik at de får hat til den og fast bestemmer seg for med Guds hjelp å legge den under sine føtter.

En ellers brav og gudfryktig prest hadde den feilen at han likte fortrolig selskap, uansett hvor det var, og gjerne moret seg, om ikke til overmål, med drikk, men mest med kortspill. Disse syndene hengav han seg til så lenge han trodde at de var skjult og ikke ville bli til anstøt for menigheten.

Så måtte han en gang refse en av sine ryggesløse tilhørere hardt, en som var hengitt til drikk og spill og behandlet sine egne dårlig. Da sa denne ham rett i øynene: «Min herre, De drikker og spiller jo selv!» Dette var en pil i hjertet hans. Han ble grepet av stor samvittighetsangst, beklaget det med tårer og sa: «Nå, god natt til alt vellevnet og spill!» og så videre.

Se hvor gagnlig en hatsk fiende ofte er for en kristen, og hvordan Gud i sin store godhet kan vende ondskapen til det beste for sine barn og gjøre et ryggesløst menneske til en botspredikant!

På en bemerkelsesverdig måte sier den dyrebare Luther: «Gud er tømmermannen; vi er treet; redskapet er korset. Her tømrer og arbeider han på oss, høvler (hogger til) og skjærer oss til, for å drepe det gamle mennesket i oss sammen med dets visdom, klokskap og hellighet – ja, sammen med alle dets laster – og helt og fullt gjøre oss alle ferdige, så vi kan bli hans nye skapninger. Til dette må han (for den gamle Adam er en stor skalk og skjelm) ta store økser, biler, sager og kiler, det vil si: onde tyranner, djevler, partiånder, falske brødre (bitre fiender, trettekjære embetsbrødre, ufredelige naboer), hunger, pest, sykdom, fengsel, snarer og sverd – og hvem kan telle opp alt sammen? Dette Guds verk varer helt til døden. 1. Ved dette verket er kristenheten blitt så stor og sterk. 2. Ved det er martyrene kommet til himmelen. 3. Ved det er de hellige fedrene i Skriften blitt opplyst. 4. Ved det blir det erfarne og dugelige kristne, som kan gi råd og hjelp i alle ting. 5. Ved det blir de kjekke og utrustet til å stride mot djevelen og synden. 6. Ved det blir de dyktige til all god gjerning. 7. Og kort sagt: ved det blir troen øvet, evangeliet skjerpet, og de kristne blir et sant Guds verk og en ny skapning.»

Når du nå betenker og overveier alt dette vel, du gudelskende sjel, vil du uten tvil stille hjertet ditt til ro, underkaste deg lydig Guds hellige råd og la hans vilje behage deg. Fiendene dine er legemidler som din kjærlige Gud og Far har laget til helse for sjelen din. Ondskapen deres er en bitter pille som Guds miskunn har tilberedt til ditt beste. De verste fiendene dine, som angriper deg heftig, er den nådige Guds redskap; med dem arbeider han på deg for å gjøre deg til en ny skapning, til et vakkert bilde som kan likne hans allerkjæreste Sønns bilde.

For onde og ufredelige naboer, embetsbrødre og andre motstandere er den himmelske overhyrdens gjeterhunder. Med dem driver han sammen sauene sine når de sprer seg for mye og streifer for vidt omkring på beitet (i handel og næring, i vellyst, i verdens forfengeligheter), og med dem skremmer han dem til frelse og bevarer dem for fare. For en kristen er vennenes ros ofte skadelig, mens fiendenes spott derimot er til stor nytte. Det sier den andektige spanske kloster-

jomfruen Teresa helt riktig: «Forakt er en sunnere mat enn ros, enda den er vanskeligere å fordøye.»

Det sies at trollmenn pleier å bane vei for forbannelsen sin og forårsake skade ved ros. Noen lærde er av den oppfatning at forfatteren av Visdommens bok sikter til dette når han sier: «Ondskapens fortryllelse formørker de gode ting» (Visd 4,12). Etter deres mening har han med det villet vise at verdslig og ugudelig selskap liksom forhekser de enfoldige hjerter med smiger, vennlighet, lystig prat, ros og søt tale, og omgir dem med tåke, så de ikke klarer å se det sanne gode og skille det fra det falske, men i blinde foretrekker det jordiske framfor det himmelske, det timelige framfor det evige.

La dette nå være slik eller annerledes – så mye er sikkert at verdens vennskap er farligere enn dens fiendskap, dens ros skadeligere enn dens baktalelse, dens sødme usunnere enn dens bitterhet.

Dette viser ikke bare Herren Jesus når han sier: «Salige er dere når menneskene hater dere, og når de støter dere ut (utelukker dere fra selskapet sitt og ikke vil omgås dere), spotter dere og kaster deres navn fra seg som noe ondt for Menneskesønnens skyld. – Ve dere når alle mennesker taler vel om dere» (Luk 6,22.26).

Det bekreftes også av den daglige erfaring, som tydelig lærer oss at verdens vennskap drar mange bort fra Gud, mens dens fiendskap driver mange til Gud; at den ved spøk, smiger, oppvartning, latter og lek fører mange til helvete, mens den ved hån, spott, forbannelser og forfølgelser jager mange til himmelens dør. Derfor har de gudfryktige sjelene, som hadde større opplysning enn andre, alltid gledet seg mer over verdens forfølgelser enn over dens æresbevisninger. Da de hellige apostlene var blitt hudstrøket etter befaling fra Rådet i Jerusalem, gikk de glade bort fra Rådet, fordi de var aktet verdige til å bli vanæret for Jesu navns skyld (Apg 5,40.41).

Om Dominikus, stifteren av predikantordenen i pavedømmet, fortelles det at han heller oppholdt seg og drev sin gjerning i byen Carcassonne enn i Toulouse, enda den første ikke kunne sammenliknes med den andre. Da man en gang spurte ham om grunnen, svarte han: «I Toulouse er det mange som elsker og ærer meg, i Carcassonne derimot mange som setter seg opp mot meg og krenker meg.» Han ville si at han fant større trygghet for sjelen sin under krenkelsene i Carcassonne enn under gunsten i Toulouse.

Den høyerfarne Luther, som var vel øvet i slike ting, sier at han ikke ville ha hele verdens gods, ros og ære i bytte mot motstandernes spott og hån; for de skulle være ham en krone, så skjønn som av kostelig gull og edelstener.

Et annet sted skriver han: «Et menneske som lever i nåden og i Kristus, er en foraktet ting; ham ærer ingen, ja, alle vanærer ham. – – Den som det ennå ikke har gått slik med, og som ennå ikke har fiender som regner alle hans gode gjerninger, ord, råd og hensikter for dårskap, ondskap og last, er ennå ikke kommet rett til Kristus – med mindre han blir sin egen fiende og tilføyer seg selv det andre skulle ha tilføyd ham, og dessuten forakter seg selv og grundig, uten hjertets bedrag, erkjenner seg selv for unyttig og for en dåre i alle sine ord og gjerninger og i hele sitt liv.»

Derfor har du større grunn, min medkristen, til å takke Gud hjertelig for hans underfulle godhet (siden den er skjult under fiendenes ondskap) enn til å være bedrøvet over tilstanden du er i nå. Det gjelder aller mest når du lider for rettferdighetens, gudfryktighetens og Herren Jesu skyld, det vil si: når du bestreber deg på å være din Jesus tro, forsvare hans ære, følge hans fotspor, utbre hans rike, sette deg opp mot hans fiender og stå imot hans motstandere, og derfor blir utskjelt, spottet og forfulgt.

For se, nå er du på den samme veien som din Frelser og hans fremste hellige har gått til himmelen. Nå er du i den samme tilstanden som din Jesus var i da han sto midt blant fiendene sine og sa: «Jeg ærer min Far, og dere vanærer meg. Jeg søker ikke min egen ære. Det er en som søker den, og han dømmer» (Joh 8,49.50).

Jeg sier derfor med rette med den gudfryktige Arndt: «Se, denne trengslens (og forfølgelsens) vei har mange hellige gått før deg. Se, der går din Herre Kristus foran deg; fariseeren går bak ham og forbanner ham. Se, der går Moses foran deg; Korah, Datan og Abiram med sin hop går bak og spotter ham. Se, der går David foran deg; Sjime'i går etter ham, forbannende og kastende stein etter ham», og så videre.

Du vet at disse forgjengerne dine har vist seg stille, tålmodige, saktmodige og vennlige på denne veien og under disse prøvelsene. Gjør du det samme! Da skal du få glede deg over det samme utfallet som de – og det skal vi, om Gud vil, tale mer om senere.

Én ting må jeg ennå minne om. Når den rettferdige, men likevel nådige Gud av og til lar noen av sine barn bli angrepet og plaget av den hatefulle og falske verden, tar han hensyn til en eller annen skjult synd som de tidligere kan ha begått, og som de ennå ikke har erkjent og angret som de burde.

De fiendtlige hjertene skal da være det tuktens ris som han faderlig straffer sine egne med, slik at de går i seg selv og sier: «Sannelig, vi har skyld på oss for vår bror; derfor er denne nøden kommet over oss» – slik som Josefs brødre, da han viste dem et noe surt ansikt og talte hardt til dem (1 Mos 42,21).

Jeg vil framstille saken ytterligere med ordene til en åndrik og kjent lærer. «Ved denne refselsen,» sier han, «er det vel å merke at Gud omgås sine barn mildt; han tukter dem slik at de får den ære å lide uskyldig. For eksempel: Da David etter ekteskapsbruddet og drapet ikke straks ble overgitt i blodhevnerens hender, glemte Gud likevel ikke å tukte sitt kjære barn. Når tiden var inne, lot han en forfølgelse komme over ham, og den gode David måtte flykte for sin egen sønn. (Også på denne flukten ble han utskjelt og vanæret og kalt en blodhund og en fordervet mann av Sjime'i.) Da ble David tuktet, men skulle likevel ha den ære at han led uskyldig; for uten egen skyld ble han drevet bort fra kongeriket sitt. Slik hender det ennå ofte at et Guds barn blir overrumplet av en synd som ingen vet noe om utenom Gud og det selv. Da sier Gud til den bedrøvede sjel: ‹Vær ikke bekymret; jeg vil ikke forstøte deg. Jeg vil tukte deg med måte. Men helt ustraffet vil jeg ikke la deg være› (Jer 30,11). Siden gir Gud ved høvelig tid onde mennesker lov til å angripe hans barn, men ærer det samtidig for verden, for det får ord på seg for å lide uskyldig.» (*Dr. Lütkemann.*)

Slikt hender ofte. Jeg kjenner et eksempel på det, nemlig en brav prest som på grunn av en velgrunnet straffepreken ble åpenlyst og heftig hånet og angrepet med æreskrenkende ord av et ondskapsfullt menneske.

I begynnelsen ble han sterkt forbitret over dette og leverte en klage til retten mot den som hadde angrepet ham. Det så farlig ut for mannen, for han kunne ikke bevise noe og hadde bare utøst ondskapen sin i avsindig vrede etter en falsk beretning. Presten viste seg imidlertid svært saktmodig og lot seg ved andres megling overtale til å tilgi

fornærmeren alt og la klagen mot ham falle, etter at mannen hadde erkjent ondskapen sin, avgitt en tilfredsstillende erklæring og bedt om kristelig tilgivelse. Noen delvis kjødelig sinnede personer, som på grunn av baktalerens mange onde gjerninger gjerne hadde sett ham bli gjort til skamme, undret seg over dette.

Da jeg selv, som sto i et fortrolig vennskapsforhold til presten, spurte ham om grunnen, svarte han: «Jeg tenkte på kong David, som Sjime'i uventet og uforskyldt skjelte ut. Enda David hadde midler for hånden til å stanse spotten hans for godt, led han det med tålmodighet, tenkte tilbake på det som hadde hendt med Uria og hans hustru, erkjente Guds rettferdige dom og tidde stille. Mange er vel uskyldige for verden, men ikke for Gud; og ved det lot jeg meg lett berolige.»

Dette har jeg ikke villet la være å nevne, i håp om at det også kan tjene deg, min medkristen, til ettertanke og siden til beroligelse for sjelen din. Kanskje vil også du i dette tilfellet si med kong David og den greske keiser Mauritius: «Du er rettferdig, Herre, og rettvise er dine dommer» (Sal 119,137), og med den kristne kirke:

Skal synd og pine følges ad,
så straff meg her i live;
ja, la meg bøte hardt, om da
jeg hist kun fri må blive.

Gjør med meg som du synes best;
jeg lider tillitsfull og stille,
når bare ikke noe vil
meg fra deg skille.

Jeg går nå over til den andre grunnen til at den gode Gud pleier å la sine egne bli omringet og trengt av fiendtlige mennesker: at disse menneskene skal bli omvendt og få timelig og evig velferd. Han sendte sin Sønn ned til verden, lyset ned i mørket, sin godhets mål og innbegrep ned i all ondskaps hav, den allerhelligste ned i en stall full av slemme karer, for at lyset skulle skinne i mørket og opplyse det, godheten dempe og overvinne ondskapen, og helligheten tjene de vanhellige til skam og til forbilde.

På samme måte lar han også sine hellige, Herren Jesu etterfølgere, bli i verden. Han sender og setter og planter ofte sine vakreste blomster midt blant tornebuskene, sine lys og lykter dit hvor mørket

er tykkest, og de beste og mest gudfryktige sjelene dit hvor de ugudelige og ondskapsfulle bor tettest. Hensikten hans er hellig og nådig: De skal tjene dem som levende forbilder, og ved sin gudelige og ettertrykkelige tiltale, sin hellige og ulastelige ferd, sin fredsommelighet, saktmodighet og tålmodighet vinne dem og føre dem til ham, eller i det minste overbevise dem om at de ikke har noen unnskyldning.

Slik var det da vår Frelser var i kjødets dager. Han ga ikke bare akt på disiplene sine og andre venner og velgjørere, som elsket, ærte og høyaktet ham; ikke bare på de elendige, bedrøvede, fattige, syke og vanføre, som vi ofte finner ham omgitt av; ikke bare på det uvitende folket, som var som får uten hyrde – men også på fiendene sine, forfølgerne og spotterne, som etterstrebet ham i det skjulte og åpenlyst.

Han gikk ofte til dem i husene deres når de ba ham om det. Han innfant seg ved måltidene deres, enda han visste at de hadde innbudt ham med svikefull hensikt og lå på lur etter ham. Han forbød dem ikke å følge ham hvor han enn dro; de kom til ham i huset hans, og han viste dem ikke døren (Luk 7,36; 14,1; Mark 2,16; Luk 5,17).

Med alle sine ord og gjerninger tok han sikte på å overbevise, vinne og omvende dem. Han lot seg ikke overvinne av ondskapen deres, men søkte ved godhet, ydmykhet, saktmodighet, vennlighet og oppriktighet å dempe den og rydde den ut av hjertene deres. Og dette sinnelaget bevarte han helt til det siste.

Da han hang på korset, mens de forblindede menneskene sto omkring ham og gledet seg over lidelsene hans og drev spott med ham, ba han for dem og sa: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør.»

Tenk nå her, du kristne hjerte, på apostelens ord: «Kristus … etterlot dere et eksempel, for at dere skal følge i hans fotspor» (1 Pet 2,21), og merk deg din Guds kjærlige hensikt, idet han har satt deg i et ugudelig, ufredelig nabolag blant hatefulle, fiendtlig sinnede mennesker. Du skal være et lys for dem, en rettferdighetens forkynner, en frelser, et forbilde på et hellig liv, på kjærlighet, tålmodighet, ydmykhet, saktmodighet og andre kristelige dyder.

Huset ditt skal være en liten kirke og en sann helligdom, der Gud dyrkes og veien til himmelen vises din neste, der det bes for hele nabolaget, og der Herren påkalles ydmykt og andektig om å avverge sin vrede. Det skal være kilden som hele gaten så å si blir vannet fra, og lykten som gir et klart skinn til dem som vandrer i mørket.

Det som Lot var i Sodoma, Jakob i Labans hus, Josef i Potifars hus, biskopen i Pergamum på det stedet hvor Satan bodde og hadde sin trone, og biskopen i Smyrna blant sannhetens fiender, som ikke var jøder, men Satans synagoge (Åp 2,13.9) – det skal også du være på ditt sted: en lilje blant torner, et epletre blant skogens trær, et får blant ulvene, et brennende og skinnende lys midt i den vrange og forvendte slekt som elsker og øver mørkets gjerninger, et Guds barn midt blant verdens og djevelens barn (Høys 2,2.3; Fil 2,15).

Du skal være en pryd for Guds, vår Frelsers, lære i alt, midt blant dem som vanærer den og fornekter Gud med gjerningene sine (Tit 2,10; 1,16).

Overvei dette vel, min bror, min søster, og erkjenn at du snarere har grunn til å takke ham enn til å klage over hans styrelse, siden han har gitt deg en så herlig anledning til å la troen din skinne i kjærlighet, tålmodighet, saktmodighet og andre gode gjerninger. Tenk heller ikke på hvordan du skal komme bort fra dette stedet, men på hvordan du skal pryde det med en hellig ferd og oppfylle din Guds kjærlige og hellige hensikt.

Betrakt ikke de ufredelige, hatefulle, falske og onde menneskene slik som en grusom og ugudelig krigsmann, som bare vil myrde og slå i hjel, men som en lege ser sine syke, som han vil helbrede; som en lærer ser den uvitende og ustyrlige ungdommen, som han vil undervise og gjøre gudfryktig; som en gudelskende og opplyst sjelehyrde ser sine ugudelige og ulydige tilhørere; han vil omvende dem og sparer derfor ingen møye og anstrengelse.

Vær ikke som Jakob og Johannes, som straks ville kalle ild ned over de uvennlige samaritanene for å fortære dem, men som din Frelser, som svarte dem at han ikke var kommet for å ødelegge menneskenes sjeler, men for å frelse dem (Luk 9,54 ff.).

Selv om du må lide noe i lydighet mot din Gud, i hans tjeneste og i etterfølgelsen av din Herre Jesus, og det går deg som en billedhugger som vil forme et vakkert bilde av en hard stein, og splinter og gnister flyr om ørene på ham – så betenk hvor salig det er å lide skam og forfølgelse for Jesu skyld og frelse en sjel fra døden (Jak 5,20)!

Sett din oppriktige velvilje mot fiendenes ondskap, din saktmodighet mot deres vrede, din kjærlighet mot deres hat, din redelighet mot deres falskhet, dine bønner og velsignelser mot deres forbannelser,

din samvittighetsfulle og gudelige ferd mot deres løgner, spott og baktalelser – så skal du få se forunderlige ting.

Du kan heller ikke på denne måten mangle trøst. For gudfryktighetens og det sanne kristenlivets øvelse bærer alltid sin trøst og sødme i seg, siden slike sjeler står på god fot med Gud, frimodig kan løfte øyne, hender og hjerter til himmelen, ved Den Hellige Ånds nåde lever i fellesskap med sin Jesus og følger ham, og øver seg i å ha en uskadd samvittighet for Gud og menneskene, og så videre. Hvordan skulle de da kunne mangle trøst?

Av denne betraktningen kan en lett slutte seg til den tredje grunnen til at Herren vår Gud ofte lar sine barn bli hardt medfarne av fiendtlig sinnede hjerter: Det er at hans allerhelligste navns ære og pris også i dette tilfellet blir fremmet og utbredt på mer enn én måte.

Han overga for en tid Job i Satans makt – som han selv likevel hadde satt grenser for – for at Herren og hans Ånd og kraft skulle kjennes og prises i Jobs standhaftige tålmod og gudsfrykt, men Satan derimot bli til skamme, og for at det skulle bli kjent at Gud i Job hadde en pålitelig tjener, som forble ham tro selv i den ytterste fattigdom og største elendighet.

På samme måte lar han den dag i dag ofte sine kjære barn bli øvet og prøvet ved hatefulle og samvittighetsløse mennesker, så troen deres kan komme til syne i saktmodighet, ydmykhet, tålmodighet, kjærlighet, forsonlighet og liknende dyder, og Herren Jesu Kristi nåde bli kjennelig hos dem. For på samme måte som gode barn er sine foreldres glede, ros og ære, og lydige og gudfryktige tilhørere sine læreres, er også de kjærlige, saktmodige og stille sjelene en ære for vår Gud og Herren Jesus, som har tilberedt dem slik ved sin kraft, Ånd og nåde.

Det fortelles at en klosterforstander en gang ville gi en fremmed som var kommet på besøk, en prøve på sine underordnedes lydighet. Han lot en av de eldste og mest skrøpelige brødrene kalle til seg akkurat da måltidet begynte, som om han hadde noe å befale ham. Klosterbroderen kom skyndsomt og stilte seg ved bordet; men forstanderen innledet en samtale med den fremmede og lot som om han ikke så ham, eller som om han hadde glemt at han hadde kalt ham.

Så sto broren stille foran bordet gjennom hele måltidet, som hans prelat med vilje trakk ut, og ventet tålmodig på hva han ville få befalt,

helt til forstanderen etter måltidet liksom kom til å huske ham igjen og sa: «Det er godt, min bror; gå nå og spis!» (*Se første bind, s.* 783.)

Jeg anfører dette for å belyse saken vi taler om, og for å oppmuntre deg og meg, min bror: Skulle Herren også kalle oss fram og stille oss som et eksempel for verden, til skam for djevelen og til glede for sine barn, da la oss avlegge prøve på det vi har lært i Jesu Kristi og hans Ånds skole, og bestrebe oss på å vise oss slik i barnlig lydighet, kristelig tålmodighet, saktmodighet og kjærlighet at han ved oss og for vår skyld kan bli høylig priset.

Å, om dog alle som kaller seg kristne, men særlig de som skal være forbilder for hjorden, ville overveie dette vel og legge det på hjertet! Da ville det ikke overalt være så mye forargelig trette.

Denne tilskikkelsen fra Gud, som vi her taler om, tjener forresten også til hans ære ved at han i slike tilfeller ved sine helliges eksempler åpenbarer sin makt, som han beskytter dem med mot alle fienders ondskap, sin visdom, som han leder og styrer fiendenes svik med, og sin miskunn, som han trøster og vederkveger dem med mot deres bitterhet. Dette tjener nå igjen, du gudelskende hjerte, til kraftig trøst for deg mot de trengslene fiendene dine fører over deg.

Av det kan du slutte hvor høyt din Gud skatter deg, og hvor mye tillit han har til din tro og oppriktige kjærlighet, idet han akter deg verdig til å bli framstilt for verden som hans nådes mesterstykke og hans Sønns tro bilde.

Vis deg derfor slik at din himmelske Far har ære av deg. Vis at hans nåde mot deg ikke har vært forgjeves. La lyset ditt skinne slik for menneskene at de ser dine gode gjerninger og priser din kjærlighet, fredsommelighet, tålmodighet og gudhengivenhet og ærer din Far som er i himmelen.

Tenk på apostelens ord: «I alt viser vi oss som Guds tjenere: i stor tålmodighet, i trengsler, i nød, i angst, under slag, … i langmodighet, i godhet, i Den Hellige Ånd, i oppriktig kjærlighet, … i ære og vanære, med dårlig rykte og godt rykte» (2 Kor 6,4–8).

Og tenk på din Frelsers ord: «Om dere elsker dem som elsker dere, hva er det å takke dere for?» (hva spesielt godt skulle Gud gjøre dere igjen for det – hva kan dere vente og forlange på grunn av det, siden dere ikke gjør mer enn også de vantro pleier å gjøre?) «Også syndere elsker jo dem som elsker dem. Og om dere gjør vel imot dem som

gjør vel imot dere, hva er det å takke dere for? Også syndere gjør det samme» (Luk 6,32.33).

«Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør vel imot dem som hater dere, og be for dem som forfølger dere, for at dere kan være barn av deres Far i himmelen» (Matt 5,44.45).

Å, mine kjæreste medkristne, når det herved blir åpenbart hvem som er Guds barn, hvor få må det da ikke nå og i disse siste tider finnes av dem! La oss derfor så meget mer bestrebe oss på å vise oss som den Allerhøyestes sanne og ekte barn!

Til din trøst tjener det videre, du gudelskende sjel, at Gud midt blant fiender forblir din venn, i forfølgelse din tilflukt, i skam og baktalelse din ære, og i alle bitre trengsler din søte trøst og din kjærlige, nådige Gud og Far.

Tornebuskene som blomstene er omgitt av, kan ikke ta fra dem nytelsen av sollyset og den kraftige innflytelsen fra himmelen. På samme måte kan ditt fiendtlig sinnede nabolag, dine ondskapsfulle forfølgere og dine spottesyke baktalere ikke oppheve det fortrolige forholdet mellom deg og din Gud, som mellom et godt og lydig barn og dets kjærlige far.

De kan ikke ta fra deg hans nåde, hans kjærlighet, hans omsorg og tilsyn, hans trøst, hjelp, beskyttelse og velsignelse; de kan heller ikke stanse dine budbærere og poster som går til himmelen – jeg mener sukkene, tårene og bønnene dine. De kan ikke trenge deg ut av Jesu Kristi salige forening og fellesskap; de kan ikke ta fra deg troen, håpet og kronen din; ja, de kan ikke uten Guds vilje krumme et hår på hodet ditt.

De kan riktignok legge råd og smi planer mot deg, men uten Guds tillatelse lykkes de ikke; de kan sikte på deg, men uten Guds vilje treffer de deg ikke.

Han kan og vil imidlertid ikke beskikke og tillate annet enn det som bidrar til hans høyhellige navns ære og til ditt vel. Lar han noe skje og fiendene en tid få sin vilje, så må det enten tjene deg til en faderlig påminnelse og refselse, eller til en nyttig prøvelse, eller til en kraftig styrking og oppmuntring i ditt kristenliv.

En gudfryktig som trenges og forfølges av ondskapsfulle mennesker, likner et tre som står på åpen mark og slår røttene desto dypere og fastere i jorden, jo mer det blir bestormet av vindene. Han likner

månen, som forblir et himmelsk lys i sin glans og sitt rette løp, enda hundene bjeffer mot den. Han likner den sauen som den gode og trofaste hyrden har funnet igjen og bærer på skuldrene, og som hundene og ulvene riktignok kan skremme med bjeffing og uling, men ikke skade eller fortære. Han likner en steinbukk som står kneisende på en høy og bratt klippe, og som jakthundene riktignok ser, men ikke kan nå.

Den hellige Skrift, særlig den dyrebare salmeboken, har svært ettertrykkelige og trøstefulle utsagn om dette, som: «For han gjemmer meg i sin hytte på den onde dag, han skjuler meg i sitt skjermende telt. På en klippe fører han meg opp. Nå løfter jeg mitt hode høyt over mine fiender rundt omkring meg» (Sal 27,5.6). «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til dem som frykter deg, som du har vist mot dem som tar sin tilflukt til deg, for øynene på menneskenes barn! Du gjemmer dem i ditt åsyns skjulested mot menneskers sammensvergelser. Du skjuler dem i en hytte mot trettekjære tunger» (Sal 31,20.21).

Hva som menes med Guds hytte og telt, er lett å se: nemlig hans omsorg, tilsyn, beskyttelse, nåde, makt og visdom, som han underfullt, men nådig og kraftig holder sine egne oppe med. Til det bruker han ofte de ringeste skapninger.

Et eksempel er en gudfryktig biskop ved navn Felix, som hadde skjult seg for forfølgerne sine i en hule eller kløft. Straks kom det en edderkopp og spant nett foran den. Da fiendene hans ivrig lette etter ham og blant annet kom til denne hulen, gikk de forbi den i den tro at han ikke kunne ha gått inn, siden det hang et spindelvev foran.

Noen ganger vekker han opp et rettferdig og trofast menneske som tar seg av de trengte og fornærmede, taler deres sak og yter dem vern; noen ganger slår han fiendene med blindhet, forvirrer deres anslag og legger alle slags hindringer i veien for dem, så de riktignok løper, truer, skjelder og foretar seg mangt og meget, men likevel ikke får utrettet noe.

En gudfryktig teolog har vakre tanker om dette. I anledning av vers 21 i Salme 31 skriver han: «Gud tillater at urolige hoder ypper strid med en uskyldig sjel som gjerne ville holde fred, og at de truer og larmer slik at den stakkars sjelen blir redd nok. Imidlertid har Gud reist en skjult hytte (han har beredt dem en tilflukt, en hjelp, en beskyttelse) som fiendene ikke ser, og som de troende heller ikke

ser uten ved troen. Dit fører han sin hellige og lar fiendene lenge nok arbeide på pilene sine (legge onde og farlige planer, tenke ut løgn og så videre). Når de så vil trykke av (buen), må de erfare at Gud har skjult den rettferdige i en krok dit pilene deres ikke kan nå.» (*Dr. Lütkemann.*)

Dette kan belyses med det som fortelles om profeten Jeremia og Baruk: Kong Jojakim hadde riktignok befalt å gripe dem, men Herren skjulte dem (Jer 36,26).

Skriftens utleggere søker å granske på hvilken måte Herren lot disse tjenerne sine skjule, og forklarer det for det meste slik at de ble skjult ved et eget under: Enten holdt Herren de utsendte tjenernes øyne igjen, så de ikke kunne se eller kjenne dem enda de hadde dem foran seg, eller han flyttet dem i hast til et annet sted hvor ingen falt på å lete etter dem, eller – og det synes å komme tekstens ord nærmest – han omga og dekket dem med en tåke.

Vi lar dette ligge og mener at Den Hellige Ånd riktignok med klare ord har sagt at Herren skjulte dem eller lot dem skjule, men har tidd om hvordan de ble skjult. Derved vil han lære oss at Gud har flere midler til å dekke og beskytte sine egne enn menneskene kan tenke ut, og at han her som i alt annet forbeholder seg frie hender. Vi skal bare tro at han kan og vil skjule oss mot alle våre fienders makt og list, men overlate midler, måte og veier til ham.

Av liknende trøstefulle utsagn finner vi ennå langt flere i Skriften. Det heter at Gud leder sine egne i rettferdighet – det vil si: opprettholder dem i en hellig og gudelig ferd og bevarer dem for synd, for motstandernes skyld, så disse ikke skal kunne gjøre dem noen skade og selv skal bli stående til skamme med sin løgn (Sal 5,9).

Det heter at han herlig viser sine miskunnheter mot dem – det vil si at han så uventet bringer dem hjelp, beskyttelse og redning at selv fiendene deres forferdes over det – og at han bevarer dem som øyestenen i øyet og skjuler dem under sine vingers skygge (Sal 17,7.8). Det heter at han dekker bord for dem like for fiendenes øyne, salver hodet deres med olje, og lar begeret deres flyte over (Sal 23,5), og at han er dem et sterkt tårn (Sal 61,4), og mer av samme slag.

Det ville imidlertid bli for vidløftig å anføre alt. Jeg vil bare minne om at erfaringen er den beste tolkeren av slike skriftord. Et kjødelig

hjerte som er i god forståelse med verden og ikke har noe fiendskap å vente av den, kan ikke fatte dem og ikke smake de kyss de rommer.

De gudelskende sjelene derimot, som på grunn av verdens ondskapsfulle forfølgelse er nødt til å flykte til Guds skjød, fatter dem og gleder seg over slike trøstefulle ord mer enn over sølv og gull – særlig når de daglig av egen og andres erfaring vet hvordan Den Høyeste oppfyller sin Ånds løfter. De vet hvordan han gir mange som plages hardt av onde mennesker, et stille, rolig og tilfreds hjerte, så de trøstig kan forakte fiendenes spott, hån og løgner, og likevel kan spise, drikke, sove og glade love og prise sin Gud.

For mange dekker han bord like for fiendenes øyne og lar begeret deres flyte over; ikke bare i deres åndelige tilstand, idet han fyller sjelen deres med fred og glede i Den Hellige Ånd og vederkveger den med søt trøst, men også i den legemlige, idet han, til tross for fiendenes tanker, misunnelse, ugunst og ondskap, velsigner levebrødet deres og gjør dem til palmetrær. Disse reiser seg, etter hva de naturkyndige forteller, mot en pålagt eller påhengt byrde og vokser likevel oppover og i høyden.

Jeg har sett at et tre som var kastet overende av vinden, men slik at noen få røtter ble sittende igjen i jorden, skjøt unge skudd som vokste rett opp og med tiden bar mye frukt.

Jeg har også erfart at gudfryktige mennesker som har vært hardt medfarne av ufredelige naboer og andre plageånder og i lang tid plaget med alle slags nærgående krenkelser, med rettssaker og andre trengsler, likevel har beholdt et stykke brød og noe mer til overs. Ved Guds nåde og velsignelse har de fått barna sine vel oppdratt og forsørget, så de til de ondskapsfulles ergrelse er kommet til ære og gods.

Det gikk som den kongelige profet sier: «Han skal ikke frykte for onde nyheter, hans hjerte er fast, det setter sin lit til Herren. Hans hjerte er trygt, han frykter ikke. Til sist skal han se med lyst på sine fiender» (enten de ved Guds nåde blir omvendt, holder opp med ondskapen sin og beslutter å leve fredelig med ham, eller, hvis de hardnakket holder fast ved ondskapen sin, blir revet bort av Guds vrede).

«Han har strødd ut, han har gitt de fattige» (Gud velsigner ham så rikelig at han også kan vise seg gavmild mot de trengende). «Hans rettferdighet står fast til evig tid» (hans godgjørenhet og gode ferd

glemmes aldri), «hans horn skal løftes høyt med ære» (hans formue, hans ære og anseelse blir stadig større). «Den ugudelige skal se det med harme, han skjærer tenner og tæres bort. Det de ugudelige ønsker, blir det ingenting av» (Sal 112,7–10).

Dette kan belyses ved fortellingen om Isak, om hvem Moses skriver: «Herren velsignet ham. Han ble en mektig mann. Og rikdommen hans vokste stadig, så han til sist ble overmåte rik. Han eide småfe og storfe og hadde mange tjenere, så filistrene ble misunnelige på ham. Og alle brønnene som hans fars tjenere hadde gravd i hans far Abrahams dager, dem kastet filistrene til og fylte dem med jord» (1 Mos 26,12–15).

Det går ennå den dag i dag slik med mange av Guds venner at Herren finner glede i å velsigne dem til ergrelse for de ugudelige, og i å vise dem at ingen forbannelse hjelper når han velsigner, og heller ingen undertrykkelse når han opphøyer. Trøst deg nå med dette, du gudfryktige sjel, og forlat deg alltid og evig på Guds miskunn.

Kanskje skal også du være et eksempel på din Guds underfulle godhet, nådige styrelse og veldige beskyttelse, slik som Mordekai. Gud førte det så underlig med ham at da dødsfienden hans, Haman, hadde latt tømre og reise en galge der han trodde å få ham hengt, måtte Haman i stedet kle ham i kongelige klær, pryde ham med en krone, sette ham på en kongelig ridehest og selv føre ham omkring i byen og rope foran ham: «Slik blir det gjort med den mannen som kongen gjerne vil ære!» (Est 5,14; 6,10 ff.) Kanskje vil fiendene dine mot sin vilje og formodning komme til å bidra til din ære.

Kanskje blir de nødt til, når de minst tror det, å fremme din og dines framgang og velferd – slik som Josefs brødre, som var ute etter å drepe ham eller i det minste få ham i trelldom, så han aldri skulle kunne heve seg opp i samsvar med drømmene sine, men som nettopp ved det, etter Guds skjulte styrelse, måtte sette ham på den rette vei som til sist førte ham til den ære Gud hadde tiltenkt ham.

Behager det derimot Den Høyeste annerledes, og har han med hensyn til din person bestemt noe annet i sitt råd, så er dette likevel sikkert: Gud vil til sist fri deg fra alt ondt og skaffe deg fred, enten i denne verden eller i det evige, himmelske liv.

Vi leser mye om Davids fiender og de harde forfølgelsene han var utsatt for, og som han etter Guds hellige råd ble engstet med i nær ti

år. Men vi leser også overskriften over en av salmene hans: «Til sangmesteren. Av Herrens tjener David, som fremsa denne sangens ord for Herren den dagen Herren hadde fridd ham fra alle hans fienders hånd, og fra Sauls hånd» (Sal 18,1).

Fiendene og forfølgerne har sin tid, da de rår i mørkets makt (Luk 22,53); men Herren har også sin tid, da han slår dem på munnen, knuser tennene deres, betaler dem ondskapen på deres eget hode, gjør deres ære til skam, bringer løgnen deres for dagen og legger dem sammen med djevelen, som har brukt dem som sine redskaper, under sine barns føtter.

Tornene har sin tid, da de vokser, grønnes, blomstrer, river og stikker; men de har også sin tid, da de blir hogd ned og kastet i ilden, slik Guds Ånd sier dem rett i øynene: «Før gryten kjenner tornekvistene, skal han blåse dem bort, enten de er friske eller i brann» (Sal 58,10).

Dette kunne bevises med mange eksempler på hvordan Gud har oppfylt trusselen sin mot hatske og ondskapsfulle forfølgere. Men det ville bli for vidløftig, og er dessuten unødvendig; for slike eksempler er så alminnelige at jeg neppe tror det finnes noe gudfryktig hjerte på femogtyve år som ikke har sett, opplevd og erfart noe liknende, og som ikke kan si med David: «Jeg så en ugudelig tyrann» (han var ikke bare mektig, rik og veldig, men også frekk, voldsom og skremmende, så enhver måtte frykte ham, siden han voldte mange idel hjertesorg), «han utbredte seg som et grønt tre i sin egen jordbunn» (det vil si at han aldri hadde lidd noe støt i sine anliggender og ikke hadde merket noen forandring i sin timelige lykke, men tilsynelatende hadde sikret og befestet seg slik at han ikke var lett å rykke opp og utrydde).

«Men han forsvant, og se, han var ikke mer. Jeg lette etter ham, men han var ikke å finne» (jeg undersøkte om han kanskje var flyttet til et annet og bedre sted, hadde fått et større og høyere embete og slik byttet plass; men han var borte, utryddet, hogd ned og kastet i ilden).

Derfor føyer profeten med rette til: «Gi akt på de ulastelige, du gudelskende hjerte, og se på den som er oppriktig!» (hold fast ved din gudsfrykt, og la ikke de ugudeliges vold og ondskap forville deg) «For fredens mann har fremtid. Men overtrederne går til grunne alle sammen» (hvor høye, rike og mektige de enn er), «og de ugudeliges fremtid skal avskjæres. De rettferdiges frelse er fra Herren – deres sterke vern i nødens tid. Og Herren hjelper dem og redder dem.

Han frir dem fra de onde og frelser dem, for de tar sin tilflukt til ham» (Sal 37,35–40). Nå, min medkristen,

Gjør som et barn, og legg deg inn
i din Faders armer;
be og rop til ham, at han
seg over deg forbarmer.

Så skal han visst, når striden her
av deg vel overvunnet er,
deg nådig frigjøre
og ut av all sorg føre.

Amen.

Tolvte preken. Om den troende sjels åndelige anfektelser

I Jesu navn. Amen.

Sal 88,15–19: «Hvorfor, Herre, har du forkastet min sjel? Hvorfor skjuler du ditt ansikt for meg? Elendig er jeg og døende fra ungdommen av. Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile. Din vredes luer går over meg, dine redsler har tilintetgjort meg. Hele dagen omgir de meg som vann, de omringer meg alle sammen. Venn og neste har du tatt fra meg, det er bare mørket som kjenner meg.»

Det er svært yndig og oppbyggelig når en i naturen blant Guds skapninger finner slike ting som i et vakkert og treffende bilde framstiller det som hører til nådens rike og kristenlivet. Derfor bruker også vår allerkjæreste Frelser dem ofte, og viser oss snart til en såmann som sår sin sæd på åkeren, snart til en hyrde som trofast vokter og gir mat til sauene sine, snart til et fruktbart og frukttungt tre, snart til et vintre og dets grener, snart til markens blomster, snart til ravnene og andre fugler under himmelen (Luk 8,5 ff.; 15,4; Joh 10,11; Matt 7,17–19; Joh 15,1 ff.; Matt 6,26.28; Luk 12,24). Denne gangen vil vi kort betrakte magnetsteinen, dette naturens under, og trekke ut og framstille det som kan tjene til vår oppbyggelse og vederkvegelse.

Det har behaget den allerhøyeste Gud å kle denne steinen, som en med rette kan kalle edelstenenes konge, i en enkel kjole og skjule dens underfulle, høyst nyttige gaver under et ringe ytre. Den glimrer ikke som en diamant, den brenner og lyser ikke som en rubin, den spiller

og funkler ikke som mange andre edelstener, men er mørk, slett og rett, liksom en annen grå stein eller jernstein. Til gjengjeld åpenbarer den sin indre skjønnhet og herlighet, som den har fått av sin Skaper, i mange gagnlige virkninger som menneskene med undring og glede har stor nytte av.

En nederlandsk dikter har skrevet et dikt der alle de andre blomstene klager til Flora, blomstenes dronning, over tulipanene: De tilegner seg øverste plass i alle menneskenes lysthager og lar seg regne for de fornemste, enda de verken har behagelig lukt eller helbredende kraft.

På samme måte kunne en si at magneten har grunn til å klage over alle de andre edelstenene. De har bare på grunn av sin ytre glans og anseelse – for at de har de kreftene en tilskriver dem, er til nå ikke tilstrekkelig bevist – hevet seg over den og latt seg bære ikke bare i ringer på hendene, men også i bilder på brystet og hjertet, ja til og med i kroner på hodet til de fornemste og mektigste menneskene, mens magneten ble satt til side, og så videre.

I dette bildet betrakter jeg vår Guds nåde og det korte innbegrep som nådens fylde og overvettes rikdom har vist seg i: Han som var det eneste menneske i nåde, og for hvis skyld alle andre har funnet nåde (Joh 1,14.16; Ef 2,7; Rom 5,15), nemlig Jesus Kristus, vår eneste Mellommann og Frelser.

Da han var i Guds skikkelse (og etter sin menneskenatur ved den personlige forening hadde fått guddommelig majestet og herlighet), holdt han det ikke for et røvet bytte (han pralte ikke overmodig med det og viste seg ikke stolt mot menneskene på grunn av det, slik de pleier å gjøre som prunker med byttet de har tatt fra en felt fiende) å være Gud lik, men uttømte seg selv idet han tok en tjeners skikkelse på seg og kom i menneskers liknelse (Fil 2,6.7).

Betrakt, dere gudelskende sjeler, denne prøvede, kostbare steinen (Jes 28,16), der han ligger i krybben i Betlehem, der Simeon tar ham i armene og utroper ham som verdens Frelser, hedningenes lys og folket Israels herlighet (Luk 2,7.12.16.28.30.32), der han står i fosterfarens verksted og bruker tømmermannsøksen (Mark 6,3), der han vandrer omkring i Jødeland som et annet enkelt menneske, der han står bundet til en påle og blir hudstrøket, der han blir spottet og kronet med torner av stridsmennene, der han henger på korset mellom to ugjerningsmenn, omgitt av mørke, og roper: «Min Gud, min Gud,

hvorfor har du forlatt meg?» (Joh 19,1 ff.; Matt 27,29.30.39.46) Hvor uanselig er han ikke!

Hvor ussel er ikke hans skikkelse, slik at profeten til og med forutsier hva jødene av den grunn ville si: «Han hadde ingen skikkelse og ingen herlighet. Vi så ham, men han hadde ikke et utseende så vi kunne ha vår lyst i ham. Foraktet var han … Han var som en som folk skjuler sitt åsyn for, foraktet, og vi aktet ham for intet» (Jes 53,2.3).

Men betenk så også hans guddommelige kraft, som han har lagt for dagen i menneskeslektens forløsning, i djevelens, dødens og helvetes overvinnelse, i sin kirkes kalling, utbredelse og opprettholdelse og mer til. Da vil dere ikke forarges over hans ytre, men høylig glede dere over hans indre guddommelige makt og herlighet.

Å, du usle, foraktede, korsfestede Herre Jesus! Jeg akter din tjenerskikkelse høyere enn de mektigste kongers hele prakt og herlighet. Din fattigdom er min rikdom, din forakt min ære, din ringhet min høyhet, din skrøpelighet min kraft, din enfoldighet min visdom, din svøpe min helligdom, ditt kors min kongetrone. La andre gripe etter de strålende, lysende, glimrende og spillende edelstenene; jeg har utvalgt deg og vil beholde deg, min magnet. Jeg vil bære deg på og i hendene mine som en pryd, på hjertet mitt som et klenodium, på hodet mitt som en krone. Herre, når jeg bare har deg, bryr jeg meg ikke om alverdens edelstener, nei, ikke engang om himmel og jord.

Magneten er en tro og pålitelig veiviser for bergmennene, som arbeider i jordens dyp og leter fram og bringer dens skatter for dagen, og for sjøfolkene, som gynger på det urolige, vide og brede havet der det ellers ikke er spor eller bane å finne.

Forfatteren av Visdommens bok sier: «Ditt forsyn, Far, styrer skipet; for du har gitt vei i havet og trygg sti blant bølger» (Visd 14,3). Til dette bruker den store Gud også den uanselige magneten, som gir kompassnålen den kraften at den midt under skipets vakling og slingring mellom vind og bølger alltid vender mot nord, og slik viser styrmannen hvor han skal styre kursen. Dette er igjen et vakkert bilde på vår Jesus, som er gitt oss av Gud til veiviser.

Vi må jo, så lenge det behager vår Gud, leve på denne jorden, omgås mye med jordiske ting, sysle, virke og arbeide her. Men for de jordiske tingene gjelder, når en betrakter dem i Ånden, at en godt kan

sammenlikne dem med bergmennenes arbeid i jordens mørke ganger og kløfter.

Mange som forakter livets lys og den himmelske magnet vi her taler om, graver seg slik ned i dem at de farer fra ett mørke (det timelige) inn i et annet (det evige) og i evighet ikke ser lyset (Sal 49,20). At så mange likevel finner veien ut av de mørke jordiske sysler – at de i det timelige tenker på det evige og på jorden søker himmelen – er alene å tilskrive Jesus, som leder dem ved sitt ord, sin Ånd og sin nåde.

På samme treffende måte kan en sammenlikne verden og dens innviklede, bedrøvelige forhold, på grunn av den store uroen og ubestandigheten, de mange sorgene, farene og trengslene som finnes i den, med havet, og menneskenes barn med de sjøfarende, som ikke ville vite eller finne vei eller sti hvis de ikke hadde magnetnålen i kompasset. Herren Jesus er veien og sannheten og livet. Han er verdens lys; den som følger ham, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys (Joh 14,6; 8,12). Han underviser oss og lærer oss den veien vi skal vandre; han gir råd med sitt øye på oss (Sal 32,8).

Hvem kunne i den urolige, onde og falske verden, blant så mange forargelser, anstøt, Satans og hans medhjelperes garn og snarer, blant så mange motganger, forfølgelser, sorger og anfektelser finne og vandre på veien til himmelen, hvis ikke Herren Jesus brakte oss inn på den og hjalp oss med å holde oss på den? Hvem kunne stå fast, hvis ikke han styrket, trøstet og oppmuntret oss? Hvem kunne bli frelst, hvis han ikke ved sin makt bevarte oss til frelse?

Akk, Jesus, før meg du, mens jeg er her i live;
la meg ei uten deg av meg selv ført blive;
for fører jeg meg selv, så er jeg snart forført,
men føres jeg av deg, så blir jeg riktig ført.

Magneten meddeler sin kraft til det jernet den berører og som har hengt seg ved den, slik at det ene jernet trekker det andre til seg og henger det ved seg. Når en har hengt én jernring ved denne edle steinen, holder ringen en annen, den en tredje, den en fjerde, og så videre, slik at en kan lage en ordentlig kjede av slike ringer, som bare er forbundet ved magnetens kraft.

Den hellige Augustin forteller at han selv med forbauselse har sett dette underet. Jeg minnes også selv at jeg i min ungdom hos en navn-

kunnig universitetslærer betraktet en slik magnet, som pleide å holde og forbinde to til tre nøkler som vi hengte ved den.

Dette gir et vakkert sinnbilde på den enigheten i Ånden som de troende har fra sin Jesus. Over det kunne en skrive: «Ett hjerte og én sjel», etter den hellige Lukas' ord: «Hele flokken av dem som var kommet til troen, hadde ett hjerte og én sjel» (Apg 4,32).

Guds kirke på jorden består av en stor mengde mennesker av alle slags folkeslag, tungemål og land. Noen av dem nærer etter kjødet liksom et nedarvet og medfødt fiendskap til hverandre, og de er innbyrdes forskjellige i skikker, sedvaner, klesdrakt og tilbøyeligheter.

Men likevel, så snart den himmelske magneten vi har begynt å tale om, berører dem, får de ved hans Ånd og fra hans kjærlige hjerte et nytt sinn. Da begynner de å omfavne hverandre og henge ved hverandre med inderlig og hellig brorskjærlighet, tjene hverandre villig og glad, holde sammen mot djevelen og verden, ta seg av hverandres nød, ha hjertelig medlidenhet med hverandre og be flittig den ene for den andre, slik at hjerte henger ved hjerte og sjel ved sjel i Herren Jesu kjærlighet.

Jeg må tilstå at dette nådens under er blitt noe sjeldent og uvanlig i disse siste tro- og kjærlighetsløse tider, og at en ikke overalt finner denne kjærlighetskjeden der hjertene, forbundet ved Jesu Ånd, henger ved hverandre i oppriktig og gudelig enighet. Det er ikke fordi den himmelske magneten har mistet sin kraft eller ikke lenger vil meddele menneskehjertene den, men fordi de selv gjør seg uimottakelige for den.

Erfaringen lærer at magneten ikke trekker rustent jern til seg; noen vil også vite at når en stryker jern med saften av hvitløk, verdiger den det heller ikke sin kraft. Slik er det også med den himmelske magneten.

Når menneskene setter seg opp mot dens kraftige nådedrag og virkning – når de hører mer på Satan enn på Gud, når de gang på gang lar solen gå ned over sin vrede, slik at hjertene blir angrepet og fordervet av hat og fiendskap som jernet av rust, ja, når de med ondskapsfullt forsett, som en kan sammenlikne med en illeluktende hvitløkssaft, står imot Guds godhet – hva under da at de blir gitt over til et sinn som intet duger, og overlatt til Satan, så han kan hisse dem opp mot hverandre, og de innbyrdes kan bite, ete og fortære hverandre?

Likevel har og kjenner Herren sine, som riktignok med hensyn til stedet ofte er langt adskilt, men i Ånden fast forbundet med hverandre og forent i kjærlighet til Jesus og brødrene, slik at en også kan si om dem: Ett hjerte og én sjel.

Jeg takker min Gud ved Jesus Kristus fordi han også har latt meg, sin uverdige tjener, kjenne noen som jeg er forvisset om legger vinn på «å bevare Åndens enhet i fredens samband» (Ef 4,3), og har ett sinn innbyrdes etter Kristus Jesus, så de samstemmig og med én munn priser Gud og vår Herre Jesu Kristi Far, og tar seg av (elsker, tjener, ærer) hverandre, likesom Kristus har tatt seg av (og elsket) dem, til Guds ære (Rom 15,5.6.7).

Vi kan også være viss på at de som ikke er ledd i denne kjærlighetskjeden, og ikke er forbundet som lemmer på Kristi åndelige legeme, knyttet sammen i kjærlighet og fred, slett ikke hører ham til; for «om noen ikke har Kristi Ånd, da hører han ikke Kristus til» (Rom 8,9).

Den som ikke elsker brødrene og ikke jager etter fred, har ikke Kristi disiplers kjennetegn og er i mørket og vandrer i mørket og vet ikke hvor han går, for mørket har blindet hans øyne (Joh 13,34.35; 1 Joh 2,11). Og om han til og med talte med menneskers og englers tunger, hadde profetisk gave og kjente alle hemmeligheter og all kunnskap og hadde all tro, så han kunne flytte fjell, ville han likevel bare være en lydende malm eller en klingende bjelle – ja, han ville være ingenting i Guds rike (1 Kor 13,1.2).

Akk, Herre Jesus, bind dine troendes hjerter sammen ved din Ånd til broderlig, oppriktig og trofast kjærlighet, så de alle må være ett, likesom Faderen i deg og du i Faderen, så også de skal være ett i dere, for at verden – når den ser slik hjertelig kjærlighet og enighet hos dine – må bli overbevist og beveget til å tro at Faderen har utsendt deg som alle menneskers eneste Frelser, uten hvem ingen kan bli frelst (Joh 17,21).

I våre hjerter Guds kjærlighet
utøs, og fyll du vår sjel med fred,
så vi av hjertet må elske hverandre
og her med ett sinn i Kristus vandre! Kyrie eleison!

Magneten trekker også jernet til seg med en vidunderlig kraft og besjeler det liksom, slik at det med en rask bevegelse iler hen til den. Her

er flere særdeles bemerkelsesverdige omstendigheter, for eksempel at magnetens kraft rekker jernet selv om det er noe imellom dem. Den hellige Augustin forteller at han hadde hørt av en troverdig person som hadde sett magneten bevege og føre jernet omkring, enda det var en sølvplate mellom dem.

Det er også sikkert at når en kaster noen synåler i et fat og farer omkring med magneten i hånden under fatet, kan en med fornøyelse og undring se hvordan de beveger seg og søker å følge sin kjære fører. Det sies likeledes at om magneten henger fritt på en vegg, og en på den andre siden av veggen holder en nøkkel eller et annet jernstykke rett overfor den, dreier den seg straks og vender mot den siden der den har sin største tiltrekningskraft.

Noen forfattere forteller også at i Serapis' tempel i Alexandria svevde et avgudsbilde av jern fritt i luften, fordi det over og under det var innfattet magnetsteiner, som ved sin kraft og tiltrekning holdt det i denne stillingen. Endelig er det svært fornøyelig og stor grunn til undring at magneten også trekker jernet til seg ut av ilden.

Den høylærde og navnkunnige Athanasius Kircher forteller således at han mange ganger har moret tilhørerne sine med å trekke et glødende jern, som vanskelig kunne skilles fra et glødende kull, ut av ilden med en magnet så lett som om det hadde vært kaldt.

Dette er igjen ting som svært vakkert avbilder for oss vår dyrebare Forløser, Herren Jesu art og natur, og de er egnet til å forklare flere skriftord og talemåter, som når den himmelske bruden sukker: «Dra meg; etter deg vil jeg løpe» (Høys 1,4), og når Herren selv sier: «Jeg har elsket deg med en evig kjærlighet; derfor har jeg dratt deg med miskunn» (Jer 31,3). «Ingen kan komme til meg uten at Faderen som har sendt meg, drar ham.» «Når jeg blir opphøyet fra jorden, skal jeg dra alle til meg» (Joh 6,44; 12,32).

Disse ordene taler om Guds nådes kraftige og salige virkning, idet han med sitt ord og sin Ånd berører, opplyser og omvender hjertene våre og drar dem fra verden til seg. Slik dro han i sin tid Nikodemus, den botferdige synderinnen, Lydia, Dionysius, en rådsherre i Athen, Damaris og mange tusen andre til seg. Og enda det av og til legger seg store hindringer imellom, virker den himmelske magneten likevel og berører hjertene med slik kraft at de til tross for det villig og glad følger ham.

Slik lot mange av dem seg verken ved rikdom, ære eller verdens herlighet eller ved fattigdom, tap eller skam avholde fra å følge Herren Jesus, sin høyelskede og dyrebare Frelser. Satan og verden har riktignok gjort seg mye umak for å dra mange bort fra sjelevennen og hans salige fellesskap, men de har ikke utrettet noe og ikke maktet å hindre eller hemme Guds godhets kraftige dragning.

Denne himmelske magneten får også, med sin sterke nådetiltrekning, sine troende til å sveve, så å si, mellom himmel og jord. Med inderlig lengsel vendt bort fra det jordiske søker de bare det himmelske og evige.

Den gamle kirkelæreren Krysostomos forteller at han har kjent mange andaktsfulle og gudfryktige menn som i bønnen nesten løftet seg opp fra jorden. De rakte armene overmåte høyt og strakk seg etter liksom å forlate jorden og sveve i den åpne luft, så de kunne be med stor andakt og frimodighet. Slik er alle gudelskende sjelers vesen: de løfter seg ikke bare i bønnen, men i hele sin ferd opp fra verden og forgjengeligheten. De strekker tanker, begjær og lengsler ut over alt jordisk og forgjengelig og søker ikke noe annet enn det som er guddommelig, himmelsk og evig.

De sukker stadig: «Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud. Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 42,2.3) Noen lærere vil vite at når en fyller et tomt eggeskall med maidugg og legger det ved en stang mot solen, så stiger det oppover stangen etter hvert som solstrålene varmer det – noe en for øvrig får la erfaringen avgjøre. Men de troende er fylt med Guds ord og Ånd og trekkes sterkt av Jesus Kristus, rettferdighetens sol. Derfor løfter de seg daglig fra jorden mot himmelen og sier:

Bort, jordiske lyster! Bort rikdom! Bort ære!
O, gid jeg i himmelen i dag måtte være!
O himmelens klenodium! O evige glede!
O Jesus, la snart meg av verden få trede!

O himmelske klarhet! O liv uten ende!
Når vil du meg salighetskronen tilsende?
Å Jesus, hvor lenge? Min sol, å, hvor lenge?
Når skal jeg ved døden til livet inntrenge?

Det er også visst, og overmåte trøstefullt, at Herren Jesus ikke glemmer og forlater sine egne, selv ikke i den største nød, i den ytterste fare og i de hardeste anfektelser. Han tar seg hjertelig og trofast av dem, trøster dem, verner og holder dem oppe og frelser dem.

Skulle de enn komme i ild eller vann, vil han likevel være hos dem, etter sitt ord: «Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min. Når du går gjennom vann, er jeg med deg, og gjennom elver, skal de ikke overskylle deg. Når du går gjennom ild, skal du ikke svies, og luen skal ikke brenne deg. For jeg er Herren din Gud, Israels Hellige, din Frelser» (Jes 43,1–3).

Profeten Daniel forteller at kong Nebukadnesar i den glødende ovnen så en fjerde sammen med de tre mennene, og at han var lik en gudesønn. De gudfryktige lærerne i den gamle kirke har ment at dette var Herren Jesus, Guds evige Sønn, som med dette viste sin store kjærlighet til menneskene og at han ikke vil forlate dem engang i ilden.

Å, hvor ljuvelige og kjære er ikke slike tanker for de gudelskende sjeler som lider for Guds skyld! Det gjelder særlig dem som Djevelen med Guds tillatelse skyter glødende piler inn i hjertet på, slik at han så å si omgir og setter dem i brann med helvetes ild, fyller dem med helvetesangst og styrter dem i usigelig elendighet.

Hva kan være mer trøstende for slike anfektede og bekymrede sjeler enn bildet av magneten? Den elsker jernet, og selv om det ligger i ilden og er helt glødende, rører den ved det med sin kraft og drar det ut. Slik får de et vakkert og treffende bilde av Jesu trofaste kjærlighet og sikre hjelp, han som har lovet og sagt: «For han henger fast ved meg, og jeg vil redde ham … Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham», og så videre (Sal 91,14.15).

Til disse dypt bekymrede sjelene skal vi nå tale. Vi har betraktet de legemlige sorger som springer ut av det timelige, både i alminnelighet og mange av de største i særdeleshet. Da er det også nødvendig at vi med all mulig flid, ved Guds nåde, belyser og drøfter de åndelige sorger og anfektelser som angår det uforgjengelige og evige.

Etter Guds uransakelige råd setter de ofte mange troende sjeler i usigelig angst og mageløs elendighet. Vi skal også ruste og verne de gudelskende hjerter med god undervisning og pålitelig trøst.

Herren Jesus er fristet i alle ting, likesom vi, og vet godt hvordan det er til mote for de anfektede og bedrøvede sjeler. Måtte han forbarme seg også over alle trøstesløse, motløse og bekymrede hjerter, og la den ringe tjenesten vi i kjærlighet til ham søker å gjøre dem, være dem til velbehag, glede og trøst, for sin allerhelligste, bitre lidelses og døds skyld! Amen.

For ordens og tydelighets skyld må vi undersøke og behandle de ulike delene av den troende sjels store åndelige anfektelser hver for seg. Først skal vi se hva de åndelige anfektelser er og hvordan det egentlig forholder seg med dem. Så skal vi se hva årsakene er, og hvorfor den kjærlige og allgode Gud lar slik hard trengsel og sjelenød komme over sine egne. Til sist skal vi se hvilken trøst Den hellige Skrift gir mot slike sjelelidelser.

Når det gjelder det første, legger vi en enkel beskrivelse til grunn og sier: De åndelige anfektelser er det tyngste kors og den største trengsel som den rettferdige, hellige, allvise og allgode Gud pleier å hjemsøke og tynge sine troende med. For det første blir deres sjel hardt medtatt, fylt og plaget med følelsen av Guds vrede og syndens kraft, med helvetesangst, mørke, frykt, forferdelse, tungsinn, sorgmodighet, fortvilelse og andre skrekkelige tanker og forestillinger. Samtidig svekkes og pines alle legemets krefter. Likevel må det ved Den Høyestes styring tjene til hans ære, til de anfektedes tukt, prøvelse og renselse og til andres oppbyggelse, og så videre.

Jeg sier altså at de åndelige anfektelser er de troendes tyngste kors og allerstørste trengsel. Alle som har smakt og erfart mer eller mindre av dem, vil gi meg medhold.

Luther skriver et sted: «De kristnes ytre lidelser er bare barnelek, og det er bare ABC-en i deres lidelse og elendighet at verden forfølger og jager dem og øver alle slags svik og list mot dem. Men sorgen og angsten de bærer i sitt hjerte for Guds vrede, frykten for den evige død og for å måtte holde Djevelen selskap i helvetes avgrunn – den trenger igjennom og tynger natt og dag på deres hjerte. Med den må de kjempe, så de kunne svette blodig svette. Jeg ville langt heller sitte et helt år i fengsel og lide sult og tørst enn å utstå én eneste dag av slik helvetesangst fra himmelen.»

Og på et annet sted: «De minste lidelser er de som Djevelen fører over oss ved hjelp av verden, som angriper kristenheten utvortes og

med legemlige våpen, som sverd, fengsel og tap av gods og attpå til av legemet. Men det han selv gjør innvortes, er langt hardere. Han angriper, piner og plager hjertene med sine forgiftede, glødende piler, det vil si: med angst og forferdelse over Guds vrede. Han skjenker mennesket, som allerede før er motløst og forsagt, en drikk – ikke av besk malurt og galle, men av det som kalles helvetesangst. Han setter det i et bad der det ligger som i en glødende ovn, så hjertet kunne smelte, slik han gjorde med selveste Kristus, så han måtte svette blod i strømmer. Den rette lidelse, som overgår all annen pine og lidelse, er det først når de kristne må gi seg til pris og løpe spissrot for ham. Sankt Paulus klager over at han dør daglig og kjenner idel død i sitt legeme, så en slik heller skulle ønske å lide all legemlig pine og død.»

Og atter på et annet sted: «Jeg har ofte i mine anfektelser undret meg på om jeg ennå hadde en liten smule av hjertet i livet; en slik morder er Djevelen. – – Jeg har ofte nok fått kjenne hva slags kar Djevelen er. Han har ofte gått så hardt løs på meg at jeg ikke har visst om jeg var død eller levende. Djevelen er en riktig manndraper; han har ofte plaget meg så at jeg i mine anfektelser har undret meg på om jeg ennå hadde en smule hjerne i hodet.»

Den gamle Matthesius skriver: «Ytre sykdommer, forfølgelser og motgang gjør vel vondt, men er likevel bare lutter spøk mot de indre anfektelser og forferdelser, så visst som sjelen er edlere enn legemet.»

En erfaren teolog skriver: «En person som lenge hadde måttet utholde harde anfektelser og stor samvittighetsuro, sa en gang: Å, om Gud enten tok fra meg alt mitt gods og eie, så jeg måtte gå omkring i bare skjorten og tigge mitt brød, eller lot meg løpe en hel mil gjennom ilden eller svømme hundre mil i vannet, så tror jeg at jeg heller skulle holde ut det enn denne min sjels angst og anfektelse» – men denne personen, tilføyer han, ble siden gledet av Gud.

Vi vil imidlertid ut fra vår tekst se nærmere på hvorfor de store åndelige anfektelser med rette regnes som Guds barns tyngste kors. For det første er det en åndelig lidelse som angår og angriper sjelen. David sier: «Hvorfor, Herre, har du forkastet min sjel?» På samme måte klager han også andre steder når han vil uttrykke hvor stor hans angst og trengsel er.

«Mine ben er forferdet», sier han, «og min sjel er grepet av stor forferdelse … Vend tilbake, Herre, og utfri min sjel!» (Sal 6,3–5) «Min

Gud! Min sjel er nedbøyd i meg» (Sal 42,7). «Vannene er kommet inn til sjelen» (Sal 69,2). «Min sjel vil ikke la seg trøste» (Sal 77,3). «Min sjel er mett av ulykker» (Sal 88,4). Kjente er også ordene som ble hørt fra vår kjæreste Frelser ved begynnelsen av hans dødskamp: «Min sjel er bedrøvet inntil døden!» (Matt 26,38)

Her må vi vite at den menneskelige sjel av sin Skaper er innrettet slik at den skal være hans tro bilde. Den skal stå i uavbrutt forening og samfunn med ham, nyte hans kjærlighet, godhet, vennlighet, ljuvhet og salighet og være og bli fylt med lys, kraft, fred og glede. Til dette har han gjort den skikket, siden den som en edel og høy ånd er begavet med forstand, vilje, hukommelse og andre evner. De kan gjennomstråles av det himmelske lys, gjennomtrenges av den guddommelige kraft, fylles med himmelske gledesbilder og benådes ved den guddommelige godhets innflytelse.

For å tale på menneskevis er den lik luften, som tar imot solstrålene og andre himmelkrefter og gir dem videre til jorden og til alt som lever på den. Den er lik et speil, som tar imot det himmelske lys og kaster dets glans vidt omkring seg. Den er lik en blomst, som ikke bare fanger den milde duggen, men også den skjulte, kraftige innflytelse fra himmelen, som åpenbarer seg i dens vellukt og kraft.

Likevel er disse sammenlikningene for ufullkomne til å vise det jeg gjerne vil si. Luften tar imot solstrålene, speilet lyset eller et bilde, og blomsten innflytelsen fra himmelen, uten å føle noe av det.

Den menneskelige sjel, derimot, er en fornuftig, udødelig ånd; den tar imot de himmelske krefter, nådens lys og den guddommelige innflytelse med den edleste og ljuveligste følelse. Den kan smake, nyte og forstå det den mottar. Den lever i Guds samfunn, ikke bare som et kongelig nyfødt barn, som ikke vet noe om all den herlighet det eier og all den pleie og ære det får, men som et voksent menneske, som ikke bare har, men også nyter sitt gods.

Gleden og freden fra Gud er ikke i sjelen som vinen i et glass, men som vinen i magen, hvor den sprer sine krefter og gir dem til hele legemet, men særlig til hjertet.

Den edle menneskesjel er altså beredt og formet av sin Skaper slik at den skulle leve i ham og hans søte, salige samfunn og nyte og kjenne hans lys, kraft, fred, glede og fullkomne ljuvhet og salighet, slik vi allerede tidligere i dette verket utførlig har lært. Men Satan, som var

falt fra Gud og derfor styrtet i all elendighets dyp, vendte av giftig misunnelse, ved sin lumske ondskap, den edle menneskesjel bort fra Gud og fra den hellige lydighet mot ham.

Ved dette frafallet har sjelen sunket ned i den allerytterste jammer. Den har mistet Guds bilde, som først og fremst besto i hellighet og rettferdighet, i himmelsk lys og visdom, i ønskelig ro, fred, glede og den ljuvelige nytelsen av Gud. I stedet har den fått Satans bilde og vesen, nemlig urenhet, ondskap, mørke, blindhet, uro, frykt, skrekk, angst, sorgmodighet, utilfredshet og så videre. Dens forstand er blitt formørket, viljen forvendt, hukommelsen fylt med lettsinnige, unyttige, uåndelige, ugudelige, bitre og forferdelige ting, og alle dens øvrige evner er fordervet.

Til all annen elendighet som har rammet sjelen etter syndefallet, kommer den allerstørste: Uten Guds Ånd og nåde kjenner og forstår den ikke sin elendighet. Forblindet av Djevelen, føler og ser den seg som lykkelig, fri, tilfreds og trygg midt i Satans bånd og snarer, midt i helvete.

Selv den sjel som ved Guds nåde er fornyet og gjenfødt, er på grunn av arvesynden, som stadig henger ved den, tilbøyelig til åndelig hovmod, til sorgløshet og så videre, og lokkes av Satan. Den vet derfor ikke å skatte eller akte som det bør den usigelige nåde Gud har vist oss ved å gi oss sin enbårne Sønn, og den kostbare forløsning som er skjedd ved hans blod.

Derfor lar Gud den ofte komme i åndelige anfektelser. Han tar fra den seg selv, sin fred, sin kraft, sitt lys og sin trøst, lar den kjenne syndens kraft og gift, lar den overfalles av helvetesangst, overstrømmes av ondskapens bekker og omgis av lutter frykt, sorgmodighet og forferdelse, ja av helvetes ild – slik vi senere, om Gud vil, skal vise utførligere.

Nå er sjelen ikke som et jern som ligger i ilden uten å kjenne noe før det blir glødende. Den er heller ikke som en blomst som uten følelse tørkes av heten og visner. Som en levende, fornuftig ånd føler den på det heftigste angsten, pinen og ilden den er kommet i. Den blir gjennomtrengt og fylt av dem, så det ikke er noe i den eller hos den som er fri for jammer, smerte og pine.

Forstanden er fylt med mørke – ikke slik et kammer er det, men slik det er for en syk som ved solnedgang, når natten bryter fram,

kjenner smertene øke. Mørket som under slike anfektelser faller over sjelen, er som en tykk tåke. Den hindrer ikke bare vandringsmannen i å se foran seg, så han ofte ikke vet hvor han er, men fører også med seg onde dunster og en lønnlig gift som tynger hodet, brystet og hele legemet.

Mørket som omgav Herren Jesus da han hang på korset, var ikke bare et enkelt, naturlig mørke, men så å si blandet med helvetesangst og forferdelse, som angrep ham slik at han ropte høyt: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,45.46) På samme måte er det med mørket som under store anfektelser omgir sjelen. Det fører med seg lutter helvetesgift og dunster fra ildsjøen, som brenner med svovel. De gjennomtrenger, svekker, engster og tærer ut menneskets ånd.

I et slikt mørke kan den menneskelige forstand, hvor skarpsindig, klok og øvd den enn måtte være, ikke samle seg. Den kan ikke begripe noe, ikke øyne noe som kunne gi den lys, trøst eller kraft.

Det lærdeste menneske blir uvitende og kan ikke bruke noe av det det vet, verken til sin egen lettelse eller til andres tjeneste. Den klokeste blir tåpelig og dum; den dyktigste og mest øvde blir uskikket og udugelig. De sitter og tenker og grunner, men vet ofte ikke hva de tenker og grunner på. Bare det vet de, at det stadig stiller seg onde, sørgelige og redselsfulle ting fram for deres sjel, som de må plages med.

Om dette taler Luther et sted høyst bemerkelsesverdig: «Syndens følen og seen», sier han, «ser på alle sørgelige og redselsfulle eksempler, skrekkelige dødsmåter, bilder, beretninger, ord og gjerninger der Guds vrede og straff blir avbildet og framstilt. Dem lar Satan tre fram for dem i et øyeblikk (likesom han viste Kristus verdens riker), og med dem griper han og slutter samvittigheten inne fra alle kanter – – så om ikke Den Hellige Ånd hjalp og sto et slikt menneske bi, ville det øyeblikkelig falle om og dø, som truffet av et slag. Det er det han (David i den sjette salme) sier: ‹Jeg visner bort›. Her er ingen kraft mer, intet håp om liv, ingen hjelp eller trøst, ingen salighet eller rettferdighet, men lutter død, synd, vrede og helvete.»

Slik er det også med viljen deres i denne elendige tilstand. Den er helt ustadig og urolig, oppjaget og forvirret av utålmodighet, egenrådighet, lønnlig motstand, knurring og bespottelse mot Gud og

mennesker. De vil jo gjerne høre Guds ord, gå til Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid, forlate seg på ham, vente og få trøst og hjelp av ham, leve ham til ære og tjene ham og sin neste.

Men samtidig kjenner de i seg en lønnlig motsigelse, som om de enten er uverdige til alt slikt, eller som om alt er forgjeves, unyttig og spilt på dem – som om Gud ikke vil vite av dem og ikke akter på dem, men har glemt dem. Derfor vil de helst la alt være og heller dø enn leve.

Den bedrøvede og anfektede sjels lengsel er lik en fugl i barnehender, der barna har bundet en tråd om foten på den. Den flagrer ofte opp for å slippe unna, men blir hver gang trukket ned igjen. Den er også lik matlysten hos de syke: Noen ganger, særlig når de blir minnet om det, kommer de på ett og annet som de tror de ville spise godt av. Men når det blir skaffet til veie og bydd dem, kan de knapt smake det, og kjenner straks avsmak.

Man kan ikke si at denne lengselen og viljen hos de engstede sjeler er helt forgjeves, slik som den fangede fuglens flagring og den sykes lyst på mat han ikke kan nyte. Tvert imot har den sin store nytte. Den iler til Gud og himmelen og kommer tilbake med en umerkelig kraft. Men den gir dem likevel ingen uvanlig og følelig trøst, og derfor blir de værende urolige og elendige.

På liknende måte er det med hukommelsen hos slike anfektede mennesker. De glemmer ofte å spise sitt brød. Ikke ett skriftord som kunne gi dem trøst, vil falle dem inn, og selv når det blir lagt fram for dem, fester det seg ikke hos dem.

Erasmus Sacerius, en navnkunnig og erfaren teolog som har etterlatt kirken mange utmerkede bøker, ble engang på en reise meget svak i herberget og falt i harde og farlige anfektelser. Da kunne han ikke minnes et eneste trøstord av Den hellige skrift, så en adelsmann som lå i samme kammer, måtte holde ham noen slike fore, og dermed ble han vederkveget.

En annen teolog i vår tid, som også har utgitt mange gode bøker, fortalte meg engang at han skulle begi seg til et høyt embete han var kalt til. Da fikk noen røvere øye på ham og på skipet han hadde latt sakene sine frakte med, og skjøt mange skudd etter ham og hans folk. De traff også tjenestepiken, som hadde hans eneste sønn på armen, og tvang dem til å legge til land og la seg plyndre. Men i denne nød og fare

ville ikke ett eneste skriftord falle ham inn, bortsett fra dette: «Dette er deres time og mørkets makt» (Luk 22,53).

Derimot kommer alt mulig fram for dem, lite og stort, gammelt og nytt, som kan bidra til å øke deres bedrøvelse. Da må alle ungdomssyndene fram, og alle feil og skrøpeligheter i deres liv. Da kommer de i hu alt de tidligere har hørt eller lest om den rettferdige Guds forferdelige, harde trusler eller om hvordan de er blitt oppfylt i hans dommer, om alle slags sørgelige begivenheter, hurtige og plutselige dødsfall, fortvilelse og selvmord, og dessuten alt de selv har erfart av slikt.

Jeg har kjent en gudfryktig og samvittighetsfull kvinne som Satan gikk heftig løs på i en hard sykdom, og han kom med mangehånde ting i hennes sinn. Snart kom hun i kirken på de og de tankene ved en eller annen anledning som presten eller andre ga henne, om enn mot deres viten og vilje. Snart fikk hun under nytelsen av det høyhellige nattverdsmåltid uvedkommende, lettsindige og syndige innfall. Snart så hun ett eller annet, mennesker eller dyr, som vekket kjødelige forestillinger hos henne. Snart fornærmet hun sine foreldre, søsken eller tjenere ved uvennlighet eller på andre måter.

Man holdt fram for henne at hun uten tvil, slik hennes gudsfrykt var kjent, hadde kjempet mot slike syndige tanker og straks revet seg løs fra dem, og at hun daglig hadde bedt om forlatelse for disse feilene i Jesu navn hos sin himmelske Far og visselig fått tilgivelse. Men det hjalp likevel ikke. Hun innvendte: Min gudsfrykt, som dere taler om, har bare vært hykleri. Og siden Herren Jesus sier: «Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud» (Matt 5,8), så kommer jeg aldri til å se Gud, for jeg er ikke ren, men uren av hjertet.

Meget slikt pleier å forekomme hos dem som er bedrøvet over sine kjæres bortgang. Jeg har allerede nevnt et bemerkelsesverdig eksempel på dette et annet sted. (*Se første bind, side 331.*)

På doktor Heshusius' tid hendte det at en hederlig og gudfryktig kvinne mistet sin mann. Hun falt på de tanker at hun ikke hadde pleiet ham slik hun burde, og dermed var skyld i hans død. Med dette engstet Satan henne heftig, særlig da han hvisket til henne at om så himmel og jord ville be for henne, kunne hun likevel ikke få syndsforlatelse. Men den nevnte Heshusius svarte henne meget riktig: Det

er én som ber for dere, som er mer enn himmel og jord, nemlig Guds enbårne Sønn, vår trofaste frelser.

Mens jeg skriver dette, står en gudfryktig kvinne meg for øye som ved en plutselig død hadde mistet sin eneste kjære sønn, en gutt på seks år som viste et godt sinnelag og en begavet sjel. I bedrøvelsen kom hun på alt som kunne bidra til å øke sorgen: Gud hadde betrodd henne en edel gave og kostbar skatt som hun skulle ta godt vare på og oppdra til hans ære.

Men hun hadde behandlet ham altfor uverdig og dårlig. Hun hadde ikke vernet ham med nok klær, hadde latt ham komme for mye ut i luften, hadde ikke gitt ham mat og drikke som det passet for hans svake natur, hadde vært altfor sorgløs og sendrektig da sykdommen begynte å vise seg, hadde ikke brukt legemidler i rette tid og hadde vist seg altfor hard mot ham i ord og gjerninger.

Selv om hun på alle disse punktene ikke hadde noen grunn til å bebreide seg noe, måtte det likevel tjene Satan, som gjerne ser at vi alle går til grunne i sorgmodighet, til torner og tistler som han plaget hennes hjerte med.

På samme vis er alle andre sjelsevner og sinnsbevegelser i uro og uorden hos anfektede og bedrøvede mennesker. De er som strengene på en forstemt og fordervet lutt, som en ikke kan spille noe ljuvelig og behagelig på. Deres glede er blitt til sorgmodighet, deres kjærlighet til hat, deres håp til mishåp, deres mot til forsagthet og frykt, deres frimodighet til forferdelse, angst og fortvilelse. De er seg selv en byrde, ja en vederstyggelighet. (*Se første bind, side* 331.)

Ja, selv de ytre sanser blir forvirret og svekket hos slike bekymrede hjerter, slik David klager og sier: «Mitt hjerte slår heftig, min kraft svinner, og mine øynes lys, selv det er borte for meg» (Sal 38,11). «Jeg har ropt meg trett. Min strupe brenner, og mine øyne tæres bort mens jeg venter på min Gud» (Sal 69,4). Erfaringen lærer at bedrøvede menneskers øyne ikke bare ødelegges av megen gråt. Synet og øynenes lys svekkes også i harde sykdommer og når avmakt kommer over dem, så de ikke tåler den klare dag.

Selv har jeg opplevd dette i en hard og livsfarlig sykdom. Av hete og mathet var tungen liksom stivnet i munnen min og hang fast ved ganen, så jeg ikke kunne tale til legene og andre og forklare dem hvordan det sto til med mitt utmarvede og av hete fortærte legeme,

med mindre noen kom meg til hjelp med en saft eller en sitronskive. Også øynene mine var så svekket at jeg ikke tålte dagslyset, men måtte la vinduene dekke nesten helt til med tepper og laken.

Slik går det ofte også med anfektede mennesker. Når kreftene tømmes ved den innvortes lidelsen og sjelsangsten, pleier også øynenes lys å svinne. Det fortelles om den gamle Matthesius, prest i Joakimsdal, at da han etter Guds hellige råd og vilje var falt i en hard anfektelse, kunne han i flere uker ikke gå ut, ikke lære eller preke, men holdt seg i studerekammeret og tålte knapt dagslyset. Derfor måtte også han la henge tepper for vinduene.

På liknende måte er det med hørselen deres. De fordyper seg ofte så mye i sine sorgmodige tanker, og har så mye å gjøre med det den onde hvisker til dem i deres indre, at de ofte ikke gir akt på det man taler til dem, spør dem om eller holder fram til deres trøst.

Jeg har kjent en anfektet kvinne som klaget over at selv om hun gikk i kirken for å øse trøst av Guds ord, kunne hun ikke fatte eller beholde noe av det. For det var én som uavlatelig hvisket til henne: Det vedkommer ikke deg, det er ikke sagt for din skyld; det angår bare Kristi disipler, de gudfryktige, Guds barn. Men du er ikke noe Guds barn; du er forstøtt og utelukket fra hans nåde. Denne innskytelsen, sa hun, er så hastig og sterk at jeg nesten ikke hører noe av prestens ord utenom lyden, og jeg vet ikke hva han har sagt.

Hvor ofte ser man ikke, når man taler trøstende og hjertelig til bedrøvede og bekymrede mennesker eller ber inderlig for dem, at de glemmer både seg selv og alle dem som er omkring dem? Man må ta dem ved hånden og så å si vekke dem, og da innrømmer de at de ikke har hørt eller forstått det som ble sagt.

De klager også i alminnelighet over at ingen mat eller drikke smaker dem. Jeg har hatt noen hos meg som har klaget over at det lille de fikk i seg av mat, smakte som halm eller råttent tre, og det de drakk, som vann øst opp av en møkkadam.

Når andre medlidende hjerter sendte dem noe som var meget godt og velsmakende tillaget, kunne de enten ikke nyte noe av det – det vokste i munnen deres, som man pleier å si; den tørre munnen og halsen tillot ikke at de svelget det, men de måtte ta det eller spytte det ut igjen – eller de fant ingen smak i det, eller bare en besk og råtten.

Man har også hørt anfektede klage over at de stinket som et åtsel, så de undret seg over at noen kunne være hos dem. Andre klaget over at alt luktet av svovel, selv blomstene og urtene man brakte dem til forfriskning. De kan heller ikke finne hvile i de mykeste sengklær, men pleier å klage over at det kjennes som om de lå på en hard planke, på gatesteinene eller til og med på tistler, torner og skarpe spiker.

Dertil kommer den store og mageløse hjerteangsten og beklemmelsen som de kjenner, og som de i alminnelighet klager mest over. De pleier å si at hjertet vil briste i brystet på dem, at det ligger i lutter klemmer og jernbånd, at det blir trykket og knust som mellom to steiner, og at himmel og jord hviler på deres hjerte.

En gudfryktig jomfru, godt øvd ved mange harde anfektelser (som jeg allerede et annet sted i dette verket har omtalt, og som Herren nå allerede har fridd fra all ond gjerning og frelst inn i sitt himmelske rike), sa engang til meg: Jeg kan fatte hvor usigelig stor den angsten var som vår aller kjæreste frelser Jesus led for vår skyld, da han svettet blodig svette i Getsemane og ropte høyt på korset: Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?

For han har latt meg smake noe jeg ville ha gått til grunne av, om han ikke hadde holdt meg oppe med sin skjulte kraft. Det gjorde han for at jeg ikke, som den trygge og utakknemlige verden, skulle akte hans kostbare forløsning ringe, men takke ham fra sjelens dyp i inderlig gjenkjærlighet. Det vil jeg også gjøre ved hans nåde så lenge jeg lever, og siden i all evighet.

Jeg vet også, sa hun videre, og forstår godt hva David så ofte klager over i salmene: at hans hjerte er som voks, smeltet i hans indre, at det er sønderbrutt, hett, slått som en urt, tørket bort, gjennomboret, at hjertets angster er store, at det slår heftig, at det har forlatt ham (Sal 22,15; 34,19; 39,4; 102,5; 109,22; 143,4; 25,17; 38,11; 40,13). (*Se tredje del, fjortende preken, § 26.*)

En annen gudfryktig person sa til en venn, etter at han i Guds kraft og med hans hjelp hadde overstått en hard anfektelse: Hadde jeg intet annet som overbeviste mitt hjerte om at Den hellige skrift er Guds ord, så ville det være meg nok at den så nøye beskriver den innerste grunn og tilstand i de bekymrede og bedrøvede hjerter, og likeså i dem Gud har fridd ut og gledet. Ingen menneskelig forstand kunne gjøre det slik. Jeg har også i dette funnet at Ånden er sannheten (1 Joh 5,6).

I en slik tilstand blir hele legemet uttæret og helt kraftløst og skrøpelig. De bedrøvede menneskene blir bleke og ser elendige ut som lik. Noen kan riktignok, på grunn av en forbigående hete som innfinner seg og noen ganger stiger opp i ansiktet, også se ildrøde ut, men klager likevel over at de da kjenner den største innvortes angst. Derfor skjelver og bever noen som et løv når angsten kommer over dem.

For ikke lenge siden var jeg, sammen med noen andre gudfryktige hjerter, vitne til dette hos en soldat. Han var ellers et ungt og sterkt menneske, men var blitt tvunget til krigstjeneste og ble holdt der med makt, og derfor sank han ned i stor sorgmodighet og hard anfektelse. Når angsten kom, pleide han å skjelve og riste, så man ikke kunne se på ham uten medlidenhet.

Slik kan man forstå og forklare de helliges talemåter i Skriften, når de sier at de er som et bortblåst blad og tørt strå, et vansmektende land, at deres ben er tæret bort og livssaften forsvunnet som ved sommerens tørke, at deres kjød og hjerte forsmekter, og lignende (Job 13,25; Sal 143,6; 32,3.4; 73,26).

Vi har til nå sagt forferdelige ting om de åndelige anfektelser – ting som kan vekke redsel også hos de uerfarne, og hos dem som den nådige og barmhjertige Gud til nå har spart for dem, når de hører eller leser det.

Det tyngste og mest skrekkelige står imidlertid ennå tilbake: Slike anfektelser fører, etter det de bedrøvede hjerter tror og vet, med seg tapet av det høyeste gode, mangel på himmelsk og guddommelig trøst, følelsen av Guds vrede, fortapelse fra Guds åsyn, at all nåde blir dratt bort og nektet dem, og at himmelen blir helt lukket. Slik gir profeten tydelig til kjenne i vår tekst: Hvorfor, Herre, forkaster du min sjel? sier han.

Det hebraiske ordet som her er oversatt med å forkaste (*zanach*, זנח), har, likesom dette ordet, et særlig ettertrykk. Det betyr så mye som å føle vemmelse og avsky for noe, og derfor fjerne og kaste det bort som noe unyttig og motbydelig, ikke bry seg om det og overgi det til fiendenes forgodtbefinnende, og så videre.

Det blir også ofte satt sammen med andre harde ord, som når profeten sier: «Gud, hvorfor har du forkastet oss for evig tid? Hvorfor ryker din vrede mot den hjord du før?» (Sal 74,1).

Og på andre steder: «Men du har forkastet og forstøtt, du er blitt harm på din salvede. Du har ristet av deg pakten med din tjener (du viser deg ikke annerledes enn som om pakten mellom deg og din salvede var helt opphevet). Du har vanhelliget hans krone ned i støvet», og så videre (Sal 89,39.40).

«Du har forkastet oss og har latt oss bli til skamme. Du lar oss vike tilbake for fienden, og de som hater oss, tar seg bytte. Du prisgir oss som slaktefe, du sprer oss blant folkeslagene. Du selger ditt folk uten å få noe for det. Du setter ikke prisen på dem høyt», og så videre (Sal 44,10–13).

Disse klagene fra Guds folk tar jeg med fordi de her, der vi behandler de åndelige anfektelser, gir oss en meget god forklaring på ordet forkaste. Den trofaste, nådige og barmhjertige Gud ser etter alt å dømme ut til å forlate og støte bort de sjeler som ellers er ham så dyrebare, og som han har vunnet til eiendom med sin aller kjæreste Sønns blod.

Han overøser dem med vrede og grusomhet, med skam og skjensel, med trengsel og angst, overgir dem til fiendenes forgodtbefinnende, lar all trøst berøves dem og later som om han ikke kjente dem, eller som om de aldri hadde vært hans får og barn, som om han aldri hadde sluttet noen pakt med dem. Han lar dem bli til spott og latter for verden, og så videre.

Når derfor vår profet sier: Hvorfor, Herre, forkaster du min sjel? så er meningen denne: Herre, min Gud, hvordan går det til at min sjel, som du før har skattet og elsket så høyt, utvalgt og tatt imot, som bare hadde deg til sin trøst, som sukker etter deg og lengter etter din hjelp, som setter din nåde over alt som er i himmelen og på jorden – at du forkaster og forlater den, som om den slett ikke vedkom deg?

Den er stedt i angst og nød, den skjelver og bever midt blant helvetes ulver som omringer og heftig angriper den; den roper, den sukker, den klynker og klager – men du tar deg det ikke til hjerte, og så videre.

Han spør videre: Hvorfor skjuler du ditt åsyn for meg? Dermed gir han til kjenne at Gud tar all trøst bort fra den anfektede og bedrøvede sjel. Han bønnhører ikke dens bønner og sukk, lar den ikke kjenne kraften i hans ord, og lar den miste Den Hellige Ånds innvortes vitnesbyrd og vissheten om hans nåde, om sin barnerett og om foreningen med Kristus. For etter Den hellige skrifts språkbruk menes med Guds

åsyn hans nådige og kjærlige nærvær, hans kraftige og søte trøst, hans fred og glede. Med dette vederkveger han de troende i Kristus Jesus og gjør dem salige.

Når det derimot sies at Gud skjuler sitt åsyn, betegner det at hans nåde blir trukket bort og skjult, at hans trøst mangler, at hans fred er tapt, og at deres bønner ikke blir hørt.

Det ser vi blant annet av det David sier andre steder: «Gud, vær oss nådig og velsign oss; han la sitt åsyn lyse hos oss!» (Sal 67,2). Likeså: «Stor er hans ære fordi du frelste ham, høyhet og herlighet har du lagt på ham. Du gjør ham til velsignelse for evig. Du fryder ham med glede for ditt åsyn» (Sal 21,6.7). «La ditt åsyn lyse over din tjener! Frels meg ved din miskunnhet. Herre, la meg ikke bli til skamme! For jeg kaller på deg» (Sal 31,17.18). Her viser ordene nåde, velsignelse, ære, frelse og miskunnhet klart hva som menes med Guds åsyn og med at det blir skjult.

Meningen med den bedrøvede profets spørsmål i vår tekst, Hvorfor skjuler du ditt åsyn for meg? er altså denne: Du vet, Herre, at et anfektet hjerte ingen trøst finner uten hos deg – i din nåde og miskunnhet, i din Hellige Ånds vitnesbyrd, i ditt ords trøst, i at bønnene blir hørt, og i tilflukten til deg og din hjelp. Du har også bydd oss å søke ditt åsyn (Sal 27,8) og lovt oss trøst, hjelp og redning.

Hvordan går det da til, Herre, min Gud, at du nå tar fra min arme og bekymrede sjel all følelse av din nåde, all trøst fra ditt ord, all kraft fra din Ånd, og lar meg be, sukke, klynke og klage forgjeves?

Til slutt sier han: «Elendig er jeg og døende fra ungdommen av. Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile. Din vredes luer går over meg, dine redsler har tilintetgjort meg. Hele dagen omgir de (din vrede og dine redsler) meg som vann, de omringer meg alle sammen. Venn og neste har du tatt fra meg, det er bare mørket som kjenner meg» (Sal 88,16–19).

Av hjertet beundrer jeg disse ordene, og Guds helliges himmelske veltalenhet og ettertrykkelige uttrykk, som så nøyaktig formår å skildre et dypt bekymret og anfektet hjertes tilstand. Å, min Gud, for en kraftig trøst det gir når vi ser at du kjenner så til bunns våre bedrøvede sjelers elendighet, og at du har latt den bli så tydelig beskrevet ved munn og penn hos dine barn som har vært før oss! Nå vel, vi

vil også, til andres undervisning og trøst, se noe nærmere på denne talen.

Profeten framstiller både sin sjels angst og trengsel og det den virker hos ham selv og hos andre. Om det første sier han at det ikke er nok med at Gud har forkastet ham og skjult sitt åsyn for ham. Han lar også sine redsler og sin brennende vrede komme over ham.

Hva Guds redsler og forferdelser er, kan man slutte av at disse ordene vanligvis blir satt sammen med mørke, frykt, angst og nød (1 Mos 15,12; Job 15,24; 18,11). Ordet brukes om Egypts hær, som Herren forferdet (eller forvirret) fra ild- og skystøtten. Den jødiske historieskriveren Josefus forteller at dette skjedde ved et stort uvær, med storm, regn, lyn og torden, og at egypterne ble så forferdet at de sa: La oss flykte for Israel! Herren strider for dem mot egypterne.

Det sies også om de ugudelige, som den rettferdige Gud plutselig rykker bort i sin vrede, at de dør med frykt for helvete, med samvittighetsangst og uten trøst. «De gikk under og tok ende med forferdelse» (Sal 73,19). Av dette ser vi at en anfektet sjel, i stedet for å få et mildt regn og en kjølig dugg fra himmelen til trøst og vederkvegelse, må ta til takke med mørke, sorte skyer, storm, regn, lyn og torden – lutter vredestegn. Det gjør den så forferdet at den gjerne kunne ønske å flykte ut av verden.

Noen ganger hender det at de bedrøvede hjerter kommer i kirken for å øse trøst og vederkvege sin matte sjel, og at Herren fører det slik at presten enten holder en preken om loven og skremmer de ubotferdige og trygge ved å true dem med Guds vrede og helvete, eller ellers har noe å si om Guds dommer, om døden og liknende. Da faller lutter forferdelse, frykt og angst på dem.

Man har eksempler på at anfektede personer, etter å ha hørt slike prekener og forkynnelse av Guds unåde og vrede over de ugudelige, har sagt at de nå hadde hørt den rettferdige og forferdelige Guds endelige dom. De mente at han hadde ført det slik at de nettopp i denne stund skulle komme i kirken, for å få vite hva han hadde besluttet over dem, nemlig å overøse dem i tid og evighet med vrede, trengsel og angst.

Det har likeledes hendt at en anfektet person har slått opp Bibelen i den hensikt å finne noe til sin trøst, og ved første øyekast har støtt

på et hardt utsagn og en trussel fra Gud mot de ugudelige. Da ble han, som han har sagt, rammet og forferdet som av et tordenslag.

Jeg kjenner en gudfryktig sjel som under en heftig sykdom også, etter Guds hellige og uransakelige råd, ble overfalt av sjels- og helvetesangst. Han hørte engang bråk fra noen drukne folk som svermet forbi, og ble da så forskrekket i hjertet som om alt sto i lys lue.

Ordet evig kom ham, jeg vet ikke hvordan, i tankene og forferdet ham så at han av angst ikke visste hvor han skulle gjøre av seg. Han sa sikkert hundre ganger etter hverandre: Å, evig, evig, evig fortapt! Så skal jeg da være evig, evig, evig forkastet! Dette sa og ropte han høyt med slik angst at han ble blek som et lik, enda han før hadde vært meget het. Han begynte å svette angstens svette og var et syn man ikke kunne se på uten tårer.

Den samme formante sine søsken og venner rundt seg til enighet og inderlig kjærlighet. Han holdt fram for dem det som fortelles om en konge: Han lot bringe et knippe piler og bød sine sønner å brekke hele knippet i stykker. Da de ikke kunne det, bød han dem å trekke ut og brekke én pil om gangen, og det gjorde de med stor letthet. Dermed ville han lære dem at hvis de holdt trofast sammen i enighet, ville de være uovervinnelige, men skilte de lag, kunne fiendene lett overmanne dem.

Dette holdt den syke og anfektede sjel fram for sine søsken, og sa til sist: Jeg, jeg elendige, blir nå som en forstøtt og utstøtt revet ut av dette knippet og for mine synders skyld, etter Guds rettferdige dom, kastet i den evige ild. Så gjentok han sitt evig, evig, evig! til største bedrøvelse for sine pårørende, som likevel senere, sammen med ham, ble gledet med et nådig blikk fra Gud og med den hjelpen de hadde ønsket.

Jeg vet godt at Satan i slike tilfeller gjør det meste – noe vi snart skal tale nærmere om med Guds hjelp. Men vår tekst kaller likevel slik angst og frykt Guds vrede og redsler, fordi Gud tillater dem og av viktige årsaker lar dem komme over sine egne. Slike eksempler tjener altså til å forklare ordene vi her har for oss: Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile. Din vredes luer går over meg, og så videre.

Det hender også ofte at når de anfektede lukker øynene og søker litt lettelse i søvnen, blir de skremt av gruelige drømmer. Det synes dem at Satan står i redselsfull skikkelse foran dem, eller allerede har

grepet dem, kastet en strikk om halsen deres og vil slepe dem bort, eller at de blir styrtet fra et høyt tårn ned i vannet eller i en ild, så vannet eller luene slår sammen over dem.

Også i slike tilfeller driver Satan sitt spill; men fordi Herren tillater det, tilskriver Job det ham og sier: «Når jeg sier: Min seng skal trøste meg, og mitt leie skal gjøre sorgen lettere for meg, da skremmer du meg med drømmer og forferder meg med syner. Derfor ville min sjel heller kveles, heller døden enn disse pinslene» (Job 7,13–15).

Det går noen ganger et hardt uvær over stedet der de bor, og ingen forferdes mer for det enn de, fordi de tror at den rettferdige og store Gud nettopp har sendt det for deres skyld, og nå har til hensikt å kaste dem i helvete med storm, lyn og torden.

Det behøver likevel ikke alltid å være sterke tordenskrall som så heftig skremmer dem og får dem til å skjelve og beve. Et klokkeslag som de hører uventet mens de sitter i sine dype, bedrøvede tanker, ja en stol som et barn kommer til å velte, kan stundom gjøre at de blir så forskrekket at de blekner og skjelver som et ospeløv.

Det faller dem også ofte inn, og de anser det for utvilsomt, at ikke bare Gud, men også alle skapninger er vrede på dem, ivrer mot dem for sin fornærmede skapers skyld, roper akk og ve over dem og med all makt vil ta livet av dem. De mener at det særlig er dem skapningen sukker over og er lei av å tjene (Rom 8,22).

En mann som var stedt i harde anfektelser, klaget engang for meg over at han i sin angst trodde fullt og fast at solen skammet seg over ham, som et utakknemlig, forkastet og forbannet menneske. Derfor kom han bare sjelden ut av værelset og til lyset, og var han nødt til å gå ut, gikk han med nedslåtte øyne og senket hode, for han aktet seg ikke verdig til å se på solen eller bli beskint av den.

Om en engelsk jomfru i London som het Sara Wights, fortelles det i beskrivelsen av hennes anfektelse at en annen bedrøvet kvinne klaget for henne over at hun ikke kunne gå trygt på gaten. For det forekom henne stadig som om noe ville falle ned og slå henne i hjel.

Til dette svarte den nevnte jomfruen, som nå var befridd fra sin anfektelse: Når jeg (i min trengselstid) gikk over gaten, syntes jeg at jorden ville åpne seg og oppsluke meg. Da man spurte jomfruen om hun nå elsket Gud høyere enn før, svarte hun at hun ikke kunne minnes at hun tidligere hadde elsket ham. Jeg nærte, sa hun, ingen

kjærlighet verken til skaperen eller skapningene; de var alle mine fiender. Alt jeg den gang så hos Gud, var at han var min fiende. (*Utgitt av Henr. Jesse.*)

En annen anfektet kvinne sa, etter å ha fått trøst og redning av den barmhjertige Gud, at hun ikke hadde hatt noe godt hjertelag mot noen eller noe som kunne nevnes, verken i himmelen eller på jorden, og heller ingen tillit til det. Alt hadde vært henne ubehagelig, grufullt og motbydelig. Når hun riktig skulle beskrive sin elendighet, hadde det vært som om hun hang og svevde mellom himmel og jord over bratte klipper, dype kløfter og vann, og holdt seg med én hånd i en skrøpelig gren som truet med å brekke, så hun levde i stadig dødsangst.

Luther skriver på sin vanlige måte meget ettertrykkelig om denne elendigheten, som en mann som også i denne henseende hadde megen erfaring: Djevelen kan ikke tåle Guds ord, ikke mer enn dem som holder og lærer det.

Han går løs på dem enten i livet eller i døden. I livet gjør han det ved de store anfektelser av troen, håpet og kjærligheten til Gud. Da kan han så beleire og storme et hjerte med forferdelse, tvil og mishåp at det er nær ved å skye, hate og bespotte Gud. En elendig samvittighet synes da at Gud, djevel, død, synd, helvete og alle skapninger er ett og det samme, og alle sammen dens evige og uopphørlige fiender.

En annen lærer i vår kirke skriver følgende bemerkelsesverdige og treffende ord om denne saken: O, smerter over alle smerter, når den anfektede sjel i enhver yndig skapning, i enhver, selv den deiligste blomst og grønne plante, ser helvete og gruelige djevelfjes, når den tror seg anklaget, forferdet og fordømt av sol, måne, stjerner, himmel, luft og vann, av alle regndråper og omflyvende støvkorn, når den ikke lenger våger å møte Gud Herren, ja ikke engang formår å bringe fram et sukk og et akk, når den ene og alene ønsker å bli forvandlet til en øgle eller en annen foraktelig orm som kryper elendig omkring i en uren møkk, når den inderlig ønsker å bli helt tilintetgjort og miste sin tilværelse! og så videre. (*Mikael Havemann.*)

Av alt dette vil man forhåpentlig nok se hva de redsler og forferdelser fra Gud er som den anfektede sjel klager over. Men den bruker enda et ord som ikke er mindre bemerkelsesverdig, når den sier: Din vredes luer går over meg.

Om denne Guds vrede taler Skriften på andre steder overmåte ettertrykkelig: «Da ristet og bevet jorden, fjellenes grunnvoller skalv. De ristet, for hans vrede var opptent. Røk steg opp fra hans nese, fortærende ild fra hans munn» (Sal 18,8.9).

«Se, Herrens navn kommer fra det fjerne. Brennende er hans vrede, og tung er røken som stiger opp. Hans lepper er fulle av harme, og hans tunge er som fortærende ild. Hans pust er som en overskyllende elv som når like til halsen. – – Og Herren skal la sin veldige røst høre og vise sin arm når den farer ned i brennende harme og fortærende ild, storm og regnskyll og hagl» (Jes 30,27.28.30).

Og på et annet sted sier Herren: «Over dem vil jeg utøse min harme som vann. Da ble jeg mot dem som en løve. Som en leopard lurer jeg ved veien. Jeg vil møte dem som en bjørn som ungene er tatt fra, og rive opp brystet deres. Jeg vil fortære dem som en løvinne» (Hos 5,10; 13,7.8).

Disse skrekkelige ordene er riktignok talt til de ugudelige og ubotferdige. Men vår tekst og mange andre steder i Skriften lærer at også de gudfryktige ofte, etter Guds hellige råd og vilje, må smake og føle hans vrede. Derfor tjener de til å forklare de anfektede og bedrøvede sjelers klage, som ikke vet og føler annet enn at Gud i vrede har støtt dem bort.

De klager ikke bare over at Herren har forlatt dem og glemt dem (Jes 49,14), at de er støtt bort fra hans øyne, at han skjuler sitt åsyn for dem (Sal 31,23; 13,2), at han skjuler seg med en sky så ingen bønn trenger igjennom (Klag 3,44), at han har glemt å være nådig og har i vrede lukket til for sin barmhjertighet (Sal 77,10).

De klager også over at han forvandler seg og blir grusom mot dem (han viser seg som en forbitret, grusom fiende mot dem, eller som en løve, bjørn, leopard), at han med sin hånds styrke står dem fiendtlig imot, at han kaster dem ut i sølen så de ligner støv og aske, og at han lar dem smelte hen (han lar sin vredes ild angripe hjertet deres så det til slutt blir som smeltet voks, eller som en malm som til sist blir flytende av glødilden – Job 30,19–22; Sal 22,15).

De klager også over at han skriver bitre ting mot dem (slike ting som ikke kan føre med seg annet enn frykt, angst og forferdelse; det kan forklares ved bildet av dommere som avsier en streng dom over en ugjerningsmann, eller ved det som hendte med Belsasar: Den him-

melske hånd skrev hans bitre døds- og forkastelsesdom på veggen, så han skiftet farge og ble så forferdet at hoftene ble slappe og knærne slo mot hverandre – Job 13,26; Dan 5,5.6).

For de anfektede synes det som om Herren ikke bare har skrevet deres forkastelses- og dødsdom på veggen, så de ikke ser annet enn bitre og sørgelige påminnelser om den for sine øyne, hvor de enn vender seg, men også på deres hjertes tavler. Derfor kan de ikke tenke annet enn at de for evig er forstøtt, forkastet og forlatt.

De klager over at han har satt dem opp som mål for seg, og at hans piler (som er forgiftet og derfor volder så meget større smerte) har senket seg ned i dem (Job 16,12; 6,4; Sal 38,3). De klager over at han fører nye vitner mot dem (smertene, angsten og forferdelsen, som vitner om hans vrede), øker sin harme mot dem og sender stadig nye skarer og en større hær mot dem (Job 10,16.17). Og de klager over at hans hånd ligger dag og natt tungt på dem, og at det ikke er noe friskt i deres kjød på grunn av hans vrede (Sal 32,4; 38,4).

Jeg har ment at jeg burde gjengi noe utførlig de vemodige klagene som Guds hellige har utøst for Herren i sine anfektelser og trengsler. Dels skjedde det for at man derved kunne lære å kjenne hva Guds vrede er, og hvordan den går over sjelene og trykker, trenger og engster dem. Dels skulle det tjene de anfektede til trøst å erfare at denne aller hardeste og bitreste trengsel også har rammet andre Guds barn, som likevel til sist er blitt gledet med ønsket hjelp og søt trøst.

Intet enfoldig hjerte skal støte seg over at Gud blir tillagt vrede, han som er kjærligheten selv, en barmhjertighetens Far og all trøsts Gud (1 Joh 4,8.16; 2 Kor 1,3). Han har gitt seg selv det navn at han er barmhjertig og nådig, langmodig og rik på nåde og sannhet, at han lar miskunn vare gjennom tusen ledd og forlater misgjerning og overtredelser og synd.

Derfor må vi legge merke til at når Gud blir tillagt vrede og grusomhet, skal det ikke forstås som om Gud ble beveget, forandret og urolig av vrede, slik et menneske blir. Det er heller ikke slik at han var så forbitret i seg selv at han av fiendskap og hevngjerrighet behandlet menneskene som et vilt dyr behandler sitt bytte. Akk nei! Gud forblir i seg selv uforandret, ubevegelig og urokkelig i sin kjærlighet, godhet og ro.

Men det er hans vrede når han trekker sin nåde bort fra mennesket (enten til straff eller til prøvelse og tukt). Det er hans vrede når han holder tilbake sin kraft, sin glede, sin fred, sin trøst, sitt lys og sitt liv, og lar mennesket falle hen og synke ned i sin synd og dens kraft, i sin egen elendighet, i sin skrøpelighet og sitt intet, i mørket, i helvete, i døden. Det er hans vrede når han lar synden bli våken i samvittigheten, lar sjelen føle og kjenne lovens forbannelse og hans trusler, og når han overgir den i Satans vold, enten for en tid eller for evig.

På samme måte som solen likevel forblir et ljuvelig lys og uforandret i sitt skinn når den skjuler seg bak tykke, mørke skyer som rister, overøser og forferder jorden med storm, lyn, torden, hagl og regn, forblir også vår Gud en evig, allgod Gud og kjærlig Far, selv om han må bli vred, det vil si true, forferde, bedrøve og straffe. Det gjelder særlig mot hans troende, som han har elsket og utvalgt i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt. Dem bedrøver, forferder og straffer han riktignok, idet han tar sine nådeblikk fra dem og lar mørke, angst og trengsel overfalle dem.

Men likevel blir de værende innesluttet i hans nåde og kjærlighet. Han tukter dem hardt, men til døden overgir han dem ikke (Sal 118,18). Han forlater dem et lite øyeblikk, men han samler dem igjen med stor barmhjertighet (når de blir skremt av djevelen, verden og helvete, som får av ulver). Den lille stund vreden varer, skjuler han sitt åsyn et øyeblikk for dem, men med evig miskunnhet forbarmer han seg igjen over dem (Jes 54,7.8) – noe vi skal tale videre om i det følgende, om Gud vil.

Det er ennå noe mer i vår tekst som bør tas i betraktning om den troende sjels åndelige trengsler, nemlig deres størrelse og mengde, så vel som deres langvarighet og sørgelige virkninger. Deres størrelse og mengde gir profeten til kjenne når han sier: De (din vrede og dine redsler) omgir meg som vann, de omringer meg alle sammen.

Det er alminnelig i Den hellige skrift at de åndelige og legemlige trengsler sammenlignes med vann, bølger og brenninger. Slik sier vår profet på et annet sted: «Dyp kaller på dyp ved lyden av dine fossefall. Alle dine brenninger og dine bølger går over meg» (Sal 42,8). Og atter på et annet sted: «Frels meg, Gud! For vannene er kommet inn til sjelen. Jeg er sunket ned i bunnløs gjørme, hvor det ikke er fotfeste. Jeg er kommet i dype vann, og strømmen slår over meg» (Sal 69,2.3).

Den gudfryktige Arndt har forklart dette bildet treffende med følgende ord: Likesom vind og bølger bruser på havet når det er storm og uvær, og bølgene snart fører skipet opp i høyden, snart ned i dypet, så man på alle kanter ikke ser annet enn avgrunnen, som om den ene avgrunn ropte til den andre med stort bulder til høyre og venstre – og man tror at nå vil man synke, og de høye bølgene falle over skipet og skjule det – slik går det også til innvortes i hjertet under harde anfektelser.

Da kommer stadig den ene skrekkelige tanke over den andre, og frykt og angst. Da vil man synke ned i fortvilelsens dyp. Snart kommer en annen tanke, som atter løfter den arme sjel opp.

Snart åpner den store nøds avgrunn seg, så man tenker at alt håp er ute; snart åpner den guddommelige barmhjertighets avgrunn seg. – – Det er sørgelig nok når noen kommer i nød på vannet og ikke får noen hjelp, men må drikke vannet i seg og ynkelig dø og sette livet til; men det når likevel ikke inn til sjelen. – – Derimot er det andre vann som vil oppsluke den arme sjel.

Det er helvetesvannene: frykt, angst, forferdelse, fortvilelse. Guds Ånd kaller dem andre steder fordervelsens strømmer og stiller dem sammen med dødens og dødsrikets rep (Sal 18,5.6), og den gamle slange spruter dem som en elv etter en gudelskende sjel for å drukne den (Åp 12,15).

Siden disse vannene sies å bli sprutet ut av dragens munn, fører de med seg en djevelsk ondskap og forbitrelse. De er allehånde redselsfulle, gudsbespottelige og fortvilede tanker, som framkaller en usigelig pine og angst i sjelen. Ingen kjenner den uten den som har følt den, og den som har følt den, formår ikke å beskrive den tilstrekkelig med ord.

Det fortelles at det i keiserdømmet Japan er et sted som innbyggerne kaller Singok og hollenderne Helvete. Der bryter kokende hett vann fram med stor larm nedenfor et høyt fjell og danner en sjø. Dette vannet er så skarpt og gjennomtrengende at det eter kjøttet bort helt inn til benet. Ja, hvis man heller for mye av det på, trenger det gjennom hele legemet, siden det synes å være blandet med harpiks, bek og svovel. Det gir også fra seg en ond, stinkende damp.

Med dette vannet pleide de hedenske japanerne å pine de kristne. De brakte dem til det nevnte stedet, satte opp hytter av bord på de

små haugene tett ved vannet og stengte dem som bekjente seg til det kristne navn, inne der, så de av svoveldunstene som sjøen sender ut, skulle engstes av frykten for å kveles. Man har også dryppet litt og litt av dette vannet på det bare legemet og stadig spurt dem om de ennå ikke ville gi slipp på kristendommen.

Ved denne pinselen er flere, som har lidd den i mange dager, blitt så ilde tilredt at kjøttet har råtnet på legemet, så det har luktet av dem som av forråtnede lik. Dette er et forferdelig vann. Det må også være en skrekkelig pine disse stakkars menneskene må lide, og derfor er det også meget få som makter å utholde den og forbli standhaftige til enden.

Likevel er dette bare et naturlig vann, som ikke kan gjøre mer enn å kvele, brenne, ete og fortære. Det vannet derimot som helvetesdragen, med Guds tillatelse, øser ut over de gudelskende sjeler, trenger ikke bare gjennom marg og ben, men også gjennom sjel og ånd. Det forårsaker en sann og virkelig helvetesangst og helvetessmerte som ingen menneskelig forstand kan begripe og ingen tunge utsi.

Denne pinen er imidlertid ikke begrenset til én del av sjelen alene. Slik vår tekst sier, går den over sjelen, omgir den og omringer den som et dypt og stort vann som overalt slår sammen over den og med sin helvetesmakt overalt trenger inn på den. Slik sa også vår aller kjæreste forløser da han kjente slik dødsfrykt og helvetesangst i Getsemane: «Min sjel er bedrøvet (*perilypos*, omgitt og oversvømt av angst, sorgmodighet og forferdelse) inntil døden!» (Matt 26,38).

Et menneske som er falt i dypt vann, kjenner ikke annet, smaker ikke annet og har ikke annet om seg, over seg, ved seg og under seg enn vann, som også trenger inn i øynene, ørene, nesen og munnen.

På samme måte vet en hardt anfektet og dypt bedrøvet sjel heller ikke av annet enn Guds unåde, vrede, forbannelse, redsel, frykt og pine, som den så å si svever og lever i. For selv om det, som vi på sitt rette sted skal omtale, er en skjult kraft fra Gud hos den, som holder den oppe så den ikke går til grunne, og som virker en stadig sukken og lengsel etter Gud og hans nådige hjelp hos den, kan den likevel ikke merke eller kjenne denne kraften på grunn av den overveldende angst den er overøst og omgitt av.

Den er lik de menneskene som faller i en stor avmakt, der de riktignok ennå har ånde og liv, men uten at de selv vet det, før de igjen kommer til seg selv.

Man kan sammenligne deres tilstand med den glødende ovn som de tre mennene Sadrak, Mesak og Abed-Nego ble kastet i. Den var så stor at de kunne gå oppreist i ilden og luen som omgav dem, men på grunn av Guds underfulle kraft kjente de den ikke (Dan 3,25). Den anfektede sjel er også i lidelsens ovn (Jes 48,10) og omgitt av ild og luer, men slik at den etter Guds uransakelige råd kjenner deres kraft i høyeste grad.

Den ovenfor nevnte jomfruen sa, da hun etter sin utfrielse ville beskrive den tilstand hun hadde vært i: Jeg befant meg allerede til sjel og legeme i ild og svovel, akkurat som om all den ild og svovel, all den tjære og alt det bek som er i London, hadde brent i lys lue, og som om jeg hadde gått midt i denne ilden. Slik sto det til med meg.

Og denne angst og nød varer ikke en kort tid, men ofte mange dager, uker, måneder og år etter hverandre. Vår tekst sier: Dine redsler og forferdelser omgir meg hele dagen. På andre steder klager han og sier: «Dag og natt lå din hånd tungt på meg» (Sal 32,4). «Mine tårer er min mat dag og natt» (Sal 42,4). «Jeg ble plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med tukt» (Sal 73,14). Og i begynnelsen av denne salmen: Herre, min frelses Gud! Om dagen og om natten roper jeg til deg.

Det er også verdt å merke seg at vår kongelige profets klagesanger for det meste er blandet med eller ender med noen trøst og uttrykk for håp. Det kan man se av den tredje, der han klager over sine fienders mengde, men likevel setter inn: «Du, Herre, er et skjold omkring meg. Herren støtter meg. Frelsen hører Herren til» (Sal 3,4.6.9).

Det ser man av den sjette, der han etter en vemodig klage til sist sier: «Herren har hørt min gråt, Herren har hørt min inderlige begjæring» (Sal 6,9.10). Det ser man av den trettende, der han, etter å ha framstilt sin langvarige elendighet og bedt om hastig hjelp, slutter med ordene: «Men jeg setter min lit til din miskunnhet. Mitt hjerte skal fryde seg i din frelse!» (Sal 13,6).

Og det ser man av den førtiandre, der han skyter inn blant sine klagende ord og føyer til: «Hvorfor er du nedbøyd, min sjel, og bruser

i meg? Vent på Gud! For ennå skal jeg prise ham, mitt åsyns frelse og min Gud» (Sal 42,6.12).

I denne, den åttiåttende, er det derimot nesten ingen trøst å oppdage. Han ender med sorg og klage, slik han begynte, som om tårene og hjerteangsten ikke ville tillate profeten å tale eller skrive mer. Siden dette er skjedd etter Den Hellige Ånds tilskyndelse og styring, skal det uten tvil gi til kjenne at de bedrøvede hjerter ofte under sine bønner mister målet, kraften og motet, fordi de ikke kan øyne noen ende på sin trengsel, men mener at de må drukne og omkomme i den.

Hit hører også Jobs klage: «Slik har jeg fått i eie måneder fulle av nød, og netter fulle av elendighet er falt i min lodd» (Job 7,3). Hit hører vår profets sorgmodige ord: «Jeg har ropt meg trett. Min strupe brenner, og mine øyne tæres bort mens jeg venter på min Gud» (Sal 69,4). Og hit hører vår forløsers: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg? Langt borte fra min frelse er min klages ord» (Sal 22,2).

Eksempler lærer at de anfektede og bedrøvede sjelers elendighet ofte varer like lenge. Mikael Neander, en lærd og gudfryktig skolerektor, skriver om seg selv at Satan holdt ham fem dager i sine klør slik at han måtte ha forsmektet om det hadde vart en dag til.

Johann Matthesius, den berømte presten i Joakimsdal, måtte føle helvetesangst og Guds vrede og redsler i flere uker, så han ikke kunne gå ut, ikke lære eller preke, ja nesten ikke tålte å se dagens lys.

Matthias Flacius Illyricus, en navnkunnig teolog på Luthers tid, forteller om seg selv at han i hele tre år var stedt i harde anfektelser. I den tiden kjente han Guds vrede, djevelens tyranni og hans mangfoldige glødende piler, syndens makt og den gamle Adams ondskap, hans hat og raseri mot Gud. Bare meget sjelden og for en kort tid merket han Den Hellige Ånds trøst, men anså seg for helt forkastet og ønsket seg ofte døden. (*Rektor: bestyrer.*)

Hieronymus Weller, doktor i teologi, skriver i den gravskriften han forfattet over seg selv:

Me colaphizavit Satanas noctesque diesque;
Nulla quies membris est saepe data meis, osv.

Meningen er at Satans engel slo ham på munnen natt og dag, og at han ofte ikke hadde noen ro for ham. Den engelske jomfruen Sara Wights, som vi allerede mer enn én gang har omtalt, måtte holde ut fire år i

sine harde anfektelser, og dem beskriver hun selv, som før nevnt, som en glødild og et sant helvete.

Om fru Agnes, grevinne av Barby, forteller magister Nikolaus Bertram at hun ved sine flittige bønner og uavlatelige påkallelser brakte det hellige evangelium til grevskapet i sin tid. Derfor angrep djevelen henne (med Guds tillatelse) så sterkt at Bertram i sannhet måtte si at en mer anfektet og bedrøvet kvinne hadde han ikke sett på jorden.

Han hadde også lært mer teologi av hennes åndelige anfektelser enn på noe universitet, siden hennes ømme samvittighet, gudfryktige hjerte og hete tårer hadde tvunget ham til uavlatelig å søke trøst og vern for henne mot alle glødende piler, og til å øve seg selv sammen med henne i å stå den onde imot og leve gudfryktig. Derfor ville hun heller ikke tillate ham å forlate grevskapet før han hadde ytt henne bistand ved hennes endelikt, som inntraff den tolvte desember femten hundre og femtiåtte. Dette gudfryktige grevelige hjerte hadde sittet sju år i Satans sikte.

Doktor Selnecker skriver at han har kjent en gammel mann, en trofast, gudfryktig og lærd sogneprest, som ofte klaget med tårer over at han både under sine prekener og ved utdelingen av den hellige nattverd flere ganger ble svært engstet. Mot sin vilje, ja med skjelvende og motstrebende samvittighet, ble han egget til avskyelige gudsbespottelser. Med denne anfektelsen hadde han nå kjempet i tretti år. Man finner ennå mennesker som man nesten aldri ser glade, og som må tåle Satans munnslag og glødende piler i mange år.

Slik sa en mann engang til meg: Det er riktignok overmåte trøsterikt at Gud satte Abraham, alle troendes far, på prøve, så hans tro skulle prøves og han stilles fram som et eksempel for andre, og befalte ham å slakte og ofre sin enbårne og kjære sønn.

Det er særlig trøsterikt at Abraham måtte reise i hele to dager og først på den tredje kunne se og nå det stedet Gud hadde bestemt for dette. I den tiden hadde han uten tvil en heftig kamp med djevelen, sin fornuft og sitt eget kjød og blod, men Guds Ånd og kraft styrket ham og hjalp ham til seier (1 Mos 22,1 ff.).

Heller ikke ville de anfektede og bedrøvede sjeler for meget gull og sølv savne i Det nye testamente beretningen om den kana'aneiske kvinnen. Herren viste seg først meget uvennlig og hard mot henne, svarte henne ikke et ord, og aktet ikke på disiplenes forbønn. Til sist,

da han hadde skjult seg for henne i et hus, og hun kom og falt ned for ham og sa med klagende røst: Herre, hjelp meg! sammenlignet han henne med en hund og lot som om han slett ikke ville vite av henne og ikke hadde noe med henne å gjøre.

Men Abrahams prøvelse varte likevel ikke lenger enn tre dager, og den kana'aneiske kvinnens (etter hva man kan slutte av omstendighetene i fortellingen) ikke lenger enn en times tid. Derfor er det ingenting mer trøsterikt for meg og mine like, som må sitte og svette mange år i anfektelsens skole, enn apostelen Paulus' eksempel.

Han måtte, som det synes, fra begynnelsen av sitt apostoliske embete, eller i alle fall etter sin henrykkelse inntil den tredje himmel, som etter de lærdes utregning skjedde omtrent åtte eller ni år etter hans omvendelse, tåle slag på munnen av en Satans engel, føle en torn i kjødet, og til tross for sine inderlige bønner kjempe med denne elendighet like til sitt livs ende.

Denne beretningen, sa den nevnte personen som var godt øvd i anfektelser, ville jeg ikke være foruten for mange tusen stykker gull og sølv. For jeg måtte ha fortvilt og forsmektet i mine mangfoldige åndelige trengsler om jeg ikke ved den dyrebare apostelens eksempel ble forvisset om at man kan være i nåde hos Gud, ja en tro og nyttig tjener for Herren Jesus og hans kirke, enda man blir plaget av Satan med hans heftige angrep og glødende piler.

O, hvor ofte har ikke Herren Jesu ord: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet» (2 Kor 12,9), vederkveget og styrket mitt bekymrede hjerte og min utmattede sjel!

Hva denne forkastelsen fra Gud virker – at Gud skjuler sitt åsyn, at hans redsel og vrede går som et dypt, vidt og bredt vann over sjelen, omgir den og oversvømmer den – det vil vi tale om senere, på et passende sted, når vi først har tatt med ett og annet som hører til betraktningen av de store åndelige anfektelser.

For øyeblikket regner jeg med at det som er sagt til nå, har gjort det klart hva som er den åndelige trengsels sanne høyde: det hardeste støtet for de bekymrede hjerter, den største tornen i tornekronen på de anfektede sjeler, den tyngste vekten, den største steinen som henger ved dem i deres åndelige pine.

Det er å bli støtt bort og forkastet fra Guds åsyn, og å ikke kunne tenke annet enn at de har mistet Gud, Herren Jesus og Den Hellige

Ånd, og med dem all nåde, all kjærlighet og all trøst. Det er at det ikke lyder annet i deres hjerte enn dette: Gud bryr seg ikke om deg – Gud vil ikke vite av deg – han har glemt deg – han har forkastet deg for din utakknemlighet og ulydighet.

Ditt harde, trygge, gjenstridige, urene hjerte – denne møkkadammen, denne morderhulen, dette horehuset, dette tilholdsstedet for slanger og øgler, denne giftige kilden til så mange ugudelige og bespottelige tanker, denne avgrunnen av all løgn og falskhet, denne forbannede åkeren som etter så mye nåderegn ikke har båret annet enn tistler og torner – det er nå en vederstyggelighet for ham. Han vil ikke lenger vende blikket mot det. Han ser at det ikke er noe bedre for det enn å bli kastet i helvetes ild og brenne i evighet, uten å brenne opp.

Derfor har Gud nå gitt deg over til et forherdet sinn; han har vendt sin nåde og barmhjertighet bort fra deg; han har strøket ditt navn ut av livets bok; Kristus har sluttet å be for deg; Den Hellige Ånd har veket fra deg. Det kan en lett forstå av at du ikke lenger merker noen god bevegelse eller trøstefull tanke i deg, og av at ditt harde hjerte ikke lenger er mottakelig for noen veiledning eller trøst.

Hvorfor roper du da så lenge, når Gud ikke vil høre deg? Hvorfor sukker du? Hvorfor klynker du? Hvorfor gråter du? Det er alt sammen for sent; du står ikke lenger til å hjelpe. Nådens dør er lukket; tiden er forspilt; det er festet et stort svelg mellom deg og ham. Dine misgjerninger skiller Gud og deg fra hverandre, og dine synder skjuler hans åsyn for deg, så du ikke lenger blir bønnhørt.

Dette er skrekkelig å høre og lese, men usigelig smertefullt å oppleve; og det ville være umulig for noe menneske å stå imot slike hjertestøt og beholde livet, om ikke Gud holdt det oppe ved sin skjulte kraft.

Den erfarne Arndt sier: Når Gud straffer i det timelige og tar legeme, gods og ære, men sjelen ennå beholder sin trøst og sitt håp, er alt likevel et nådig og faderlig ris, en refselse i nåde. For hva spør en troende sjel etter himmel og jord, når den beholder Gud? Det timelige må den uansett en gang miste og forlate.

Men når Gud angriper sjelen og lar den kjenne helvetes angst og tar sin trøst bort, da er det den rette Guds vrede (en følelse av den) og en forsmak på helvete. Heller enn det ville et menneske lide alt timelig

kors. Legger en merke til Guds hellige, slik hans ord stiller dem fram for oss, finner en at de var frimodige i alt kors og all trengsel så lenge himmelen ennå viste dem et vennlig og faderlig åsyn og de var visse på den guddommelige trøst.

Derfor sier David: «Jeg hører mange som baktaler – redsel på alle kanter! De samrår seg mot meg og lurer på å ta mitt liv. Men jeg – jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud! I din hånd er mine tider. … La ditt åsyn lyse over din tjener! Frels meg ved din miskunnhet» (Sal 31,14–17). Og et annet sted: «Og nå, hva venter jeg på, Herre? Mitt håp står til deg. … Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,8.10).

Og Asaf: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig. Men for meg er det godt å holde meg nær til Gud. Jeg tar min tilflukt til Herren Herren» (Sal 73,25.26.28). Og Jeremia: «Vær ikke til forferdelse for meg! Du er min tilflukt på ulykkens dag» (Jer 17,17).

Denne profeten måtte lide svært mye i sitt embete, og han fører ofte vemodige klagemål over det. Hans brødre og nærmeste slektninger foraktet ham og ropte etter ham av full hals (Jer 12,6). En gang bryter han ut: «Ve meg, min mor, at du fødte meg – meg som alle i landet strider mot og tretter med!» (Jer 15,10), og han sier til Gud: «Herre! Du overtalte meg, og jeg lot meg overtale» (til å bli din profet). «Jeg er blitt til latter hele dagen, hver mann spotter meg» (Jer 20,7).

Likevel seirer han over alt ved vissheten om sin Guds nåde og ved hans trøst. Derfor sier han: «Vær ikke til forferdelse for meg! Du er min tilflukt på ulykkens dag.» Det er som om han ville si: La landet strides og trette med meg – la konger, fyrster, prester, venner og fiender forfølge, bedrøve og engste meg – la djevelen og verden gå løs på meg så mye som du, min Gud, tillater: jeg vil likevel ikke bry meg om det; jeg vil likevel være og bli din tro tjener og gjøre det du befaler meg.

Men min Far, siden du er min eneste tilflukt i nøden, så vær meg bare ikke til forferdelse – ta ikke fra meg ditt nådige åsyn, din vederkvegende kraft og søte trøst!

Ser dere, mine kjæreste sjeler, hvordan Guds barn setter Gud opp mot verden? De erklærer at de gjerne og med glede vil forlate alt i

verden og tålmodig lide alt, og at de lett skal seire over alt, bare de får beholde Gud og hans nåde, har fri adgang til ham i nøden og blir gledet av hans åsyns lys.

Hit hører også apostelens ord: «Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd? … Men i alt dette vinner vi mer enn seier» (vi har ennå krefter igjen; i vår frimodighet hever vi oss høyt over alle slike motganger som djevelen og verden volder oss; vi skal gå av med seieren, om de så gjorde det enda verre for oss enn til nå. Dette er riktignok mye sagt av et så skrøpelig, usselt og elendig menneske som apostelen var i verdens øyne; men hvor tar han dette motet fra, denne seieren, denne kraften?) «ved ham som elsket oss» (ved Herren Jesu nåde og kraft – han som har elsket oss så høyt at han har våget sitt liv og blod på oss, som elsker oss ennå og i all evighet vil elske oss).

«For jeg er viss på at verken død eller liv, … eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,35–39).

Men når en anfektet sjel, plaget av djevelen, ikke bare vet ingenting om Guds kjærlighet og har mistet all følelse av den og all visshet om den, men til og med ikke merker annet enn hans vrede og unåde; når dens tilflukt på ulykkens dag er blitt til forferdelse for den og forvandlet til en som er grusom mot den; når han sier til de bedrøvede hjerter: «Hva har jeg med deg å gjøre?»; når han lar legeme og sjel forsmekte og likevel later som om han ikke vil være hjertets trøst og del, og som om alle dets sukk, tårer, bønner, påkallelser og klager ikke angikk ham – ja, da kan dere tenke dere hvordan de elendige og anfektede har det!

Når et barn er sykt, er morens fang og bryst dets vederkvegelse. Når en gudfryktig ektemann får motgang utenfor huset, gleder han seg over sin hustrus trofaste, stille, vennlige og trøstende munn. Når et kristent hjerte har en bekymring, flykter det til en tro og erfaren sjelesørger.

Men hvordan ville det syke barnet ha det om moren ikke ville ta det på fanget, men støtte det fra seg og tale hardt til det? Hvordan ville ektemannen ha det om hans hustru ville spotte ham og si: «Det var rett; det har jeg lenge unt deg»? Hvordan ville et bedrøvet hjerte ha det om presten skjelte det ut og viste det bort med uvennlige og

bebreidende ord? For ingenting gjør mer vondt enn når en bare finner mer og større bedrøvelse hos dem en søker trøst og lindring hos.

Slutt av dette hvordan de anfektede sjeler har det, de som ikke kan spore annet enn unåde og vrede hos Gud – ham som all hjelp kommer fra, og som er den sikreste tilflukt for alle som setter sin lit til ham – når han, som de regnet for sin eneste og største trøst, tar fra dem all trøst! Det er som om solen ikke ville gi lys, ilden ikke varme, brønnen ikke vann, jorden ikke brød og ingen andre frukter.

Evangelisten Matteus sier: «Og se, en kana'aneisk kvinne fra traktene ved Tyrus og Sidon kom og ropte til ham og sa: Herre, du Davids sønn, miskunn deg over meg! Min datter plages ille av en ond ånd.» Og han legger til: «Men han svarte henne ikke et ord» (Matt 15,21 ff.).

En kjent åndrik lærer i vår kirke gjør denne bemerkningen: Dette er jo noe nytt og uvanlig, kjære Herre Kristus: Du, Faderens evige ord, vil ikke tale? Du, Guds evige visdom, kan du ikke svare? Du sanne lege, vet du ikke råd? Du evige barmhjertighet, ynkes du ikke over denne elendighet? Vil du da forkaste i all evighet? Vil du aldri mer vise din nåde? Er det for all tid slutt med din miskunnhet? Er ditt ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har du glemt å være nådig? Har du i vrede lukket til for din barmhjertighet? Vil din godhets kilde ikke lenger flyte, eller er den uttørket?

En kunne legge til: Hva er dette? Du yndige munn, vil du ikke tale? Dere kjærlige og trøstefulle lepper, vil dere ikke svare? Du milde hjerte, vil du ikke forbarme deg over en dypt bedrøvet mor som roper angstfullt etter deg? Hvor er din menneskekjærlighet og vennlighet? Hvor er ditt ord: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!»?

Jeg må tilstå: Om vi ikke kjente utfallet og grunnen til Herren Jesu taushet, ville jeg i hele mitt liv ikke ha lest eller hørt noe forunderligere og skrekkeligere om ham. Det var forferdelig at han i gadarenernes land tillot djevelen å fare i svineflokken, som deretter styrtet seg i sjøen og druknet (Matt 8,28 ff.), likesom at han forbannet det ufruktbare fikentreet, så det straks visnet fra roten av (Matt 21,19 ff.; Mark 11,20).

Men om vi skulle lese om ham – vår sjels eneste trøst, ham som er stilt fram for oss som en nådestol, den eneste mellommann mellom Gud og mennesker – at han ikke hadde svart en angstfullt ropende og

dypt bekymret sjel et ord, men hadde forlatt den uten hjelp og trøst: det ville være det aller forferdeligste.

Nå finner vi, Gud være evig takket, ingen steder noe slikt; og det er i og for seg umulig at Herren Jesus, selve ekstrakten av all Guds godhet og kjærlighet, slett ikke skulle se til et bekymret og bedrøvet hjerte som flykter til ham og anroper ham om hjelp – ikke svare det og ikke hjelpe det. Likevel forekommer det de anfektede ikke annerledes enn at han har glemt å elske, forbarme seg, være vennlig og ta seg av de elendige og trøstesløse.

Det synes dem ikke bare at Gud ikke lenger vil være Far, og at han for deres synders skyld har støtt dem bort og forlatt dem, men også at Herren Jesus ikke lenger er deres Jesus, deres Frelser, deres mellommann, deres talsmann; at han har sluttet å be for dem; at de som en ufruktbar gren er revet av ham og hans fellesskap og er visnet, og at det nå ikke står annet igjen enn at de blir samlet sammen med de andre og kastet i ilden.

Det synes dem at de har mistet ham sammen med all hans fortjeneste, rettferdighet og salighet, og at han sier til dem når de påkaller ham: «Hva har jeg med deg å gjøre?» (*Ekstrakt, det vil si: et kraftvann, et utdrag av de kraftigste bestanddelene i en plante eller et annet legeme.*)

Jeg kjenner en gudfryktig og ærbar frue som hørte preken på den hellige Laurentius' dag. Presten fortalte der at denne Herren Jesu blodvitne aldri hadde hatt sitt liv kjært, like til døden, men villig ofret det for sin frelsers skyld og heller ville lide den aller skrekkeligste pine, da han ble lagt på en rist, enn fornekte ham.

Presten la til at vi skulle følge hans eksempel og på samme måte heller lide den aller smertefulleste død, om det skulle bli nødvendig, enn fornekte Kristus, i betraktning av hva han har sagt: «Derfor, hver den som bekjenner meg for menneskene, ham skal også jeg kjennes ved for min Far i himmelen. Men den som fornekter meg for menneskene, ham skal også jeg fornekte for min Far i himmelen» (Matt 10,32.33).

Da hun hørte dette, gikk det en gysning gjennom henne ved tanken på en så skrekkelig pine, og hun tenkte ved seg selv: Hvordan skulle det være mulig at du lot deg steke levende på en rist? Hvor vondt gjør det ikke når du bare brenner en finger litt på kjøkkenet! Og så skulle du la deg brenne eller steke levende for Kristi skyld? Det kunne

du aldri, det ville du aldri gjøre; du ville heller fornekte ham, og så videre.

Av disse tankene laget djevelen siden mange gloende piler som han skjøt inn i hennes arme hjerte. Blant annet innbilte han henne fullt og fast at hun nå hadde fornektet Kristus og at han derfor igjen ville fornekte henne for sin himmelske Far.

Prestene og andre gudfryktige hjerter holdt fram for henne at Kristus er stilt fram av Gud som hans nådestol (forsoningsoffer) i hans blod (Rom 3,25); at han ikke kom til verden for å dømme verden og fordømme sjelene, men for å berge og frelse dem (Luk 9,56; Joh 3,17); at han så nådig på Peter, sin disippel, som hadde fornektet ham tre ganger, og ikke bare tok ham til nåde, men også stadfestet ham i hans apostoliske embete og siden elsket ham like høyt som før. Men alt dette hjalp ikke.

Det ene ordet: «Den som fornekter meg for menneskene, ham skal også jeg fornekte for min Far i himmelen» hadde så fylt hennes hjerte, og Satan laget et slikt bråk, et slikt skrik og skrål i hennes tanker, at ingenting annet fant rom eller øre der. Hun ropte stadig: Gjør dere ingen videre uleilighet med et forbannet menneske som jeg; la meg bare gå sammen med de frafalne dit jeg hører hjemme. Jeg har ingen nåde å vente, siden Kristus ikke ber for meg, men fornekter meg og sier at han aldri har kjent meg – og så videre.

I denne tilstanden tilbrakte hun nesten tre uker, helt til Herren etter uværet lot solen skinne igjen og etter langvarig gråt og hyl overøste henne med glede.

Hvilken elendighet det er når en på denne måten har mistet Kristus – ja, når det synes en at en har ham til motstander, fiende og anklager – det kan ingen forstå og fatte uten den som har kjent syndens kraft og erfart hvor høyst nødvendig Herren Jesus og hans søte og salige fellesskap er. Om solen en dag ikke skinte, ville det vekke stor forferdelse hos mennesker og dyr. Men det er ikke å sammenligne med at det klare skinnet som faller fra Jesu Kristi åsyn inn i vårt hjerte, forsvinner, så vi må famle i mørket.

Profeten sier: «Den rettferdige skal leve ved sin tro» (Hab 2,4). Men når en ikke vet av noen tro – når Kristus, tro, bønn og alt er tapt – da må det nødvendigvis følge en død som er bitrere enn den timelige død.

På samme måte klager de anfektede sjeler for det meste over at Den Hellige Ånd har veket fra dem, at de har bedrøvet og drevet ham bort med sine synder; og dette slutter de av sitt engstelige og beklemte hjertes mørke, skrekk, frykt, forherdelse og gudsspottende, skjendige og gruelige tanker, og så videre. Hva? sier de. Skulle Den Hellige Ånd være i et så urent kar som jeg? Skulle jeg være et tempel for Den Hellige Ånd, jeg som ikke har noen kjærlighet til ordet, ingen bønn, ingen sukk, ingen god tanke, ingen hellig bevegelse å spore? Nei, jeg er nok heller et tilholdssted for djevler – og så videre.

Noen tror også at de har syndet mot Den Hellige Ånd, og at de dermed verken i tid eller evighet kan vente noen tilgivelse og nåde.

Til denne store elendighet kommer at alle naturlige midler og nådemidler, som den nådige og barmhjertige Gud ellers har gitt mennesket til trøst, vederkvegelse og glede i dette møysommelige og bedrøvelige liv, ser ut til å ha mistet sin kraft alle sammen, og det på én gang.

Den hellige skrift er ellers Israels edle brønn og trøstekilde; David sier om den: «Det er min trøst i min elendighet at ditt ord har holdt meg i live. Dersom din lov ikke hadde vært min lyst, var jeg omkommet i min elendighet» (Sal 119,50.92).

For de anfektede er den likevel som en uttørket bekk i sommerens største hete, eller som en bekk i uvær, som riktignok har vann nok, men det er fullt av gjørme og urenhet. Selv de aller kraftigste trøstord gjør ingen virkning på dem; eller, som de selv uttrykker det, de vil ikke inn i deres hjerte.

Guds ord synes dem ikke å være noen Guds kraft, men en tom lyd som farer forbi og forsvinner i luften. Eller de innrømmer at det er en Guds kraft, men bare for dem som tror; «jeg derimot», sier de, «kan ikke tro; ja, mitt hjerte sier ordet imot og står Den Hellige Ånd imot, han som taler i ordet».

Derfor skyr de å høre ordet, og en hører dem ofte si: Hva skal jeg i kirken? Jeg finner likevel ingen trøst og kraft i prekenene. Hvorfor skal jeg lese i Bibelen, når alt jeg finner der, enten ikke angår meg eller er mot meg og forkynner meg Guds unåde og vrede? Hva skal det til at prester og andre kristne kommer til meg og gjør seg så mye strev for å trøste meg, når ordets trøst ikke angår meg, og derfor heller ikke fester seg i mitt hjerte?

En kan lenge øse balsam på en stein før den kjenner dens kraft, og lenge vanne en tørr stang før den slår rot og skyter blader; og en kan lenge tale trøstende til meg før mitt hjerte blir vederkveget. Jeg hører hjemme i helvete; ja, jeg er allerede i helvete, hvor det ikke er en dråpe trøst å finne eller håpe på.

Får en dem så endelig, gjennom mange inntrengende formaninger, til kirken eller til Den hellige skrift for å høre eller lese ordet, går det dem ofte slik vi har nevnt ovenfor. Enten hører og forstår de ingenting for alle de uvedkommende, syndige, sørgmodige og sammenhopede tankene, og for helvetesslangens hvisking og innskytelser.

Eller Satan gjør alt som skulle tjene til deres lindring, til gift og galle for dem; med sine gruelige spottord smører han til og tilsøler alt trøstefullt de hører om Guds nåde, kjærlighet og barmhjertighet, om Herren Jesus og hans hellige fortjeneste, blod og sår, om hans forening og fellesskap med de troende, slik at det heller volder dem skrekk og angst enn gir dem trøst og opplysning.

Eller han tar et skriftord som inneholder en trussel fra den hellige og rettferdige Gud, og utlegger det med sin djevelske, flytende veltalenhet så vidløftig, så skrekkelig og så sterkt at de ikke vet hvor de skal gjøre av seg for frykt og forferdelse.

Den engelske anfektede jomfru Sara Wights forteller om seg selv at hun i sin åndelige trengsel pleide å lese mer enn tjue kapitler av Bibelen om morgenen, for om mulig å finne noen trøst for sin sjel. «Jeg gjennomleste ofte Guds forjettelser», sier hun, «men jeg kunne ikke bevare noe av dem. Leste jeg derimot bare en tøddel av Guds dommer, bevarte jeg den og kunne si hvor verset sto. Til sist forferdet forjettelsene meg aller mest, fordi de etter min mening var for alle andre, bare ikke for meg.»

En bedrøvet og gudfryktig kvinne, tynget av mange indre og ytre bekymringer, klaget sin nød for meg med mange tårer. Det som særlig bedrøvet henne, var at hun ingen trøst, ingen smak, ingen kraft kunne finne selv i de aller mest trøsterike prekener, som andre lyttet til og lovpriste med gledestårer. Sa presten noe trøstefullt og hun trodde hun skulle ta vare på det og gjøre seg det til nytte, ble hodet og hjertet hennes straks fylt av så mange forunderlige og svimlende tanker at hun glemte alt og ikke lenger kunne huske trøsten.

Da jeg spurte hva det var for tanker som forstyrret henne, sa hun at når Gud ble nevnt og en eller annen forjettelse ble anført, forklart og anvendt – for eksempel denne: «Jeg skal være Gud for deg og for din ætt etter deg» (1 Mos 17,7) – da falt det henne inn: Er det da noen Gud? Hvem vet om det er noen Gud? Hvem har sett eller hørt ham? Hvor er Gud kommet fra, om det er noen? Hva har han oppstått av? Hvordan var det da, før han ble til? – og mange andre slike avskyelige tanker.

«Mens jeg nå», sa hun, «er opptatt av disse forestillingene, farer trøsten og anvendelsen av skriftordet forbi, og jeg har ingenting annet igjen enn et forvirret og elendig hjerte.» Hun klaget videre over at hun mangen gang leste i Det nye testamente til midnatt, det ene kapitlet etter det andre, uten å finne noen trøst i det, bare frykt og forferdelse.

Teologene har oppskrevet mange eksempler på at de anfektede er blitt hardt plaget med ett eller annet ord i Skriften. Satan slo følge med en reisende mann på veien, i menneskeskikkelse, og fikk ham til å tro at han ikke måtte gå til den hellige nattverd, siden apostelen sier: «Guds rike består jo ikke i mat og drikke, men i rettferdighet og fred og glede i Den Hellige Ånd» (Rom 14,17).

En annen mann, som var helt utarmet av krig og plyndring og svært bekymret, fikk Satan til å tro at han aldri ville bli salig; for apostelen sier: «Den som ikke forsørger sine egne, han har fornektet troen og er verre enn en vantro» (1 Tim 5,8).

En enke førte han inn på den tanken at hun ikke var troende og rettferdig; for det står skrevet: «Jeg har ikke sett den rettferdige forlatt eller hans avkom lete etter brød» (Sal 37,25); men nå var hun helt forlatt, og barna hennes måtte gå ut og tigge brød. (*Til 1 Tim 5,8: Etter vår bibeloversettelse: har omsorg for.*)

En embetsmann som blant annet hadde noen fattiges midler under sin forvaltning, lot seg forlede av djevelen til her og der å knipe noe av inntektene og bruke det til egen fordel, og han hjalp seg med uriktige regnskap og den anseelsen han stod i. Men dette urettferdige godset fortærte hans formue, så han ble fattigere for hver dag og kom i gjeld som han ikke kunne betale.

Over dette falt han i tungsinn, og siden ble han grepet av stor samvittighetsangst og harde anfektelser, så han mistvilte om sin salighet. I en preken hørte han nemlig teologenes kjente utsagn: *Peccatum*

non remittitur, nisi ablatum restituatur, det vil si: Synden (den som er begått ved urett) blir ikke tilgitt med mindre det urettmessig tilvendte gods blir gitt tilbake til den forurettede. Dette ble stadfestet med Sakkeus' eksempel, han som sa: Har jeg presset penger av noen, skal jeg gi det firedobbelt igjen (Luk 19,8).

Men han visste godt at det han hadde svindlet de fattige for, kunne han ikke erstatte dem; og da så det ut til å bli svært farlig med ham, helt til han ble veiledet og trøstet av en kristen prest som han åpenbarte sin angst for.

Slik går det de anfektede også med Herren Jesu høyverdige kjærlighetsmåltid. Det kaller en med rette Guds barns trøste- og gledesmåltid: det salige middel til og forsikringen om deres forening og fellesskap med Kristus, pantet på deres frelse, reisepengene til det evige liv og en forsmak på det, de botferdige synderes tilflukt og fristed, de gudfryktiges styrke og befestelse, de skrøpeliges kraft, de bedrøvedes trøst, de fattiges skatt, de foraktedes ære, de døendes liv.

Om dette måltidet sier de ofte at det er dem til død, selv om det er gitt dem til liv. De tror at dette vidunderlige måltid ikke er for dem, og anvender endog Herren Jesu ord på seg selv: «Gi ikke hundene det hellige, og kast ikke deres perler for svin!» (Matt 7,6).

Den høyverdige nattverd, sier de, er ikke for de forherdede og vrangsinnede hjerter, men for de botferdige og troende, og dem hører de ikke til, siden de ikke kan spore annet hos seg enn lutter blindhet, forherdelse, ubotferdighet, vantro og fiendskap mot Gud. De ser på seg selv som en Satans møkkadam og skarnkiste og mener at en ikke kan gjøre noe verre enn å rekke dem det høyhellige sakrament.

Apostelen Paulus' ord til de trygge og ubotferdige: «Den som eter … og drikker … på uverdig vis, blir skyldig i Herrens legeme og blod … og eter og drikker seg selv til dom» (1 Kor 11,27.29) – de er for dem som de kjerubene Gud satte med et luende sverd utenfor paradiset (1 Mos 3,24).

Hos noen har anfektelsen ennå ikke nådd denne høyden, og de går ennå til Herrens hellige kjærlighetsmåltid. De føler ofte den største angst under forberedelsen til det, og blir ofte plaget av så forferdelige og skjendige tanker at de nesten ikke vet hvor de skal vende blikket uten at det vekker en djevelsk sammenligning og en syndig forestilling i dem – noe en av gyldige grunner ikke kan tale mye om. Slike

nærmer seg med frykt og beven, for de mener at blant det ofte store antallet nattverdgjester er det ingen mer uverdige enn de.

Slike mennesker blekner ofte når de skal tre fram til alteret, og klager over at de av frykt for sin uverdighet, og ved å tenke på Guds Sønns majestet – han som har innstiftet dette hellige måltidet – nesten ikke kan samle seg og gjøre seg klar til noen andakt, ja ikke holde et eneste lem i ro.

Hos andre melder nøden seg først etterpå: Den onde vekker så mange engstelige tanker i dem at de ikke kan tro annet enn at de har mottatt dette hellige hemmelighetsmåltidet uverdig og til sin dom, og derfor ikke har annet å vente enn større forherdelse, mer unåde og vrede fra Gud og mer angst og pine fra djevelen. Alt dette melder seg da også ofte i rikt mål hos dem.

En ansett prest forteller i sin nyttige og utførlige beretning om åndelige anfektelser to eksempler med disse ordene: Et sted er det en fattig mann som til denne stund vegrer seg for å bruke Herrens høyhellige nattverd og besøke den offentlige gudstjeneste. Han sier at det bare er blitt verre med ham når han har gjort det: Hans samvittighet overbeviser ham om at han har nytt nattverden uverdig, og Guds ord fester seg ikke hos ham, men anklager ham bare og øker hans angst.

En gudfryktig kirketjener lot seg en gang overtale av en åndrik prest, godt øvd i store anfektelser, til å gå til den hellige nattverd. Straks dette hadde skjedd, innbilte Satan ham at han hadde mottatt den uten tro, og engstet ham så lenge at han var nær ved å gå til grunne, og andre hadde nok med å trøste ham. (*Dr. Brunckhorst.*)

Og selv om gudfryktige hjerter, og særlig åndrike og erfarne prester, med stor forbarmelse og utrettelig trofasthet legger seg i selen for å trøste slike bedrøvede sjeler, og for å samle de aller kraftigste trøstegrunner av Guds ord og holde dem fram for dem på den mest bevegende måten, varer det likevel ofte lenge før det gjør inntrykk på dem.

De anfektede hjerter ligner ofte tilproppede flasker som ikke tar imot en eneste dråpe, enten en øser vann over dem eller til og med slipper dem ned i en full strøm. Derfor er deres vanlige klage: «Det som blir sagt til meg, vil ikke inn i hjertet; jeg kan ikke tro det; jeg kan ikke gjøre meg det til nytte. Slutt bare å trøste meg, be for meg og gjøre dere strev med meg! For alt er forgjeves; dere kan likevel ikke

myke opp og forandre mitt forherdede hjerte. Dere kan ikke gjøre en utvalgt av en forkastet, ingen engel av en forbannet, giftig orm, ingen kongetrone og intet palass av en skarnkiste.»

Det går dem som Israels barn i Egypt: Da Moses talte til dem i Herrens navn og lovet dem befrielse fra deres harde trelldom, hørte de ikke på ham av motløshet og på grunn av det harde trellearbeidet (2 Mos 6,9). Ja, det forekommer dem ofte at det bare blir verre med dem når de snakker mye med prester og andre kristne, forteller dem om sitt hjertes tilstand og lytter oppmerksomt til deres tale.

Dette er nok en lumsk ondskap fra Satan, som nærer stor frykt og avsky for de troendes innbyrdes formaninger av Guds ord og for deres forente bønner, og derfor vekker desto større angst i dem – for ved dem setter de foten på hans nakke. Men de åndelig bedrøvede innbiller seg likevel, og Satan styrker dem i det, at det kommer av deres uverdighet og er et kjennetegn på deres fortvilet onde og ulegelige skade, som ikke tåler noe plaster eller legemiddel.

Derfor trekker de seg så mye som mulig bort fra andre gudfryktige menneskers besøk, søker ensomhet og avsides, mørke steder, trekker teppet over ansiktet når de ligger til sengs, og ber at en vil skåne dem for for mye tale og ikke gjøre deres elendighet enda større. De mister også ofte all godhet mot sine egne, som de ellers har elsket og æret inderlig og gledet seg over å leve sammen med, og de vil ikke lenger la seg betjene og pleie av dem.

En har hatt eksempel på at en anfektet gudfryktig kone har sagt til sin trofaste og likeledes gudfryktige mann: «Du må vite at du har gjort Gud imot og stått hans vilje imot ved å gi deg så mye av med meg og vise så stor kjærlighet og trofasthet mot den som han har forkastet og i sin vrede forvist til helvete. Det gjør meg vondt at ditt ærlige og gudfryktige hjerte skulle treffe på en slik giftig orm.»

Og da hennes veloppdragne, kjærlige barn ble stilt fram for henne, sukket hun og sa: «Nå, nå, gå dere og frykt og ær Gud mer enn jeg har gjort, så dere ikke blir fordømt med meg!» – og så videre.

På samme måte går det dem med alle andre Guds skapninger og alle hans gaver, både legems- og sjelsevner og gods og ære. Alt blir dem motbydelig; det er dem en byrde og ingen trøst; alt flyter bort og blir til intet.

Eier de timelig gods, ser de på det som en forsikring om sin evige forstøtelse. For, sier de, jeg har fått mitt gode i min levetid og i denne verden og har nå ingenting å vente uten evig mangel og fattigdom; på den timelige overflod følger den evige trang, slik en kan se av den rike mannen, som i helvetes luer ikke engang kan få en dråpe vann til å læske tungen med.

Er de folk med fremragende gaver og stor forstand, og ennå i en så vidt tålelig tilstand at de kan bruke dem i sitt kall og embete – eller befinner de seg på anfektelsens høyde og er udyktige til alt – da faller det dem inn at Herren på den store domsdag vil si til noen som har profetert, drevet ut djevler og gjort andre kraftige gjerninger i hans navn: «Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven!» (Matt 7,22.23).

Og de tenker på apostelens ord: «Jeg vil ødelegge de vises visdom, og de forstandiges forstand vil jeg gjøre til intet. Hvor er en vismann? Hvor er en skriftlærd? Hvor er en forsker i denne verden? Har ikke Gud gjort verdens visdom til dårskap? Brødre, legg merke til det kall dere fikk: Ikke mange vise etter kjødet ble kalt, ikke mange mektige, ikke mange av høy ætt. Men det dåraktige i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre de vise til skamme» (1 Kor 1,19.20.26.27).

En viss anfektet mann, som Gud hadde kalt fra en lav stilling til en høyere, sa: Den rettferdige og hellige Gud har satt meg på denne plassen bare for at jeg som et eksempel på hans rettferdige vrede skulle bli kjent vidt omkring og tjene desto flere til skrekk; han har løftet meg høyere for å styrte meg desto dypere.

En ung frue, som også hadde drukket mangen besk drikk av anfektelsens beger, pleide å si ved seg selv når hun av anstendighet måtte gå ut og kle seg etter sin stand: «Pynt deg, du skjønne helvetesbrann! Hva hjelper det at legemet er pent og prektig, når sjelen likevel er avskyelig for Gud og forkastet av ham?»

En annen fornem frue fortalte etter overståtte anfektelser at hun tenkte ved seg selv når tjenestepiken oppvartet henne og viste seg svært lydig og villig til å utføre hennes befalinger: «Å, hvor gjerne ville jeg ikke være i dette menneskets sted og bytte min rikdom med hennes fattigdom, min høyhet med hennes ringhet, bare jeg kunne ha en nådig Gud og en rolig sjel! Men dette kan nå ikke skje; for Gud har tatt imot henne, men forkastet deg. Du vil likevel ikke kunne

forandre noe i det» – og over dette kom tårene ofte i øynene på henne, og tankene ble så forvirret at hun glemte hva mer hun ville si.

Hit hører det merkverdige eksempelet som en velfortjent lærer forteller med disse ordene: Jeg har kjent en anfektet mann som satt i et høyt embete.

Da Gud også førte ham inn i tuktens skole, så han ble plaget av mange hemmelige anfektelser, ønsket og sa han ofte, når han så en fattig bonde kjøre forbi med ved: Jeg ville gjerne være en slik stakkars bonde alle mine levedager, og ikke holde meg for god til noe arbeid eller skamme meg over fattigdom og forakt, og gjerne gi slipp på all min nåværende verdighet og bekvemmelighet. Han stod også ofte og så etter en slik mann så lenge han kunne øyne ham.

Kort sagt, hos de anfektede, særlig dem som plages av tanken på evig forskytelse, blir alt til intet, til en gru, til en vederstyggelighet, til en byrde. De mangler ettallet i sin åndelige regnekunst (det høyeste gode, Gud og hans nåde), og derfor blir alle andre ting for dem til nuller som ingenting gjelder eller makter.

Det går dem som små og svake barn når moren ikke er hjemme: En kan synge og ringle for dem – en kan vugge dem – en kan danse med dem – en kan lede dem – en kan gi dem noe å leke med, enten det er sølv eller gull – en kan lokke på en hund, så den gjør krumspring for dem – en kan gi dem epler, blomster og urter – en kan bære dem fram til et speil, så de skal more seg over sitt eget bilde – en kan gi dem vin eller øl å drikke, ja, en kan by dem et fremmed bryst så de kan die det: Det hjelper likevel ingenting til slutt.

De gråter og skriker og er urolige til de finner sin ro og glede i den rette morens fang og ved hennes bryst. Det er også dette Guds ord sikter til: «Som en mor trøster sitt barn, slik vil jeg trøste dere» (Jes 66,13).

Én ting står ennå igjen som gjør de åndelige anfektelser meget tunge – ja, de ville bli helt uutholdelige for de stakkars menneskene om ikke Gud holdt dem oppe med sin skjulte nåde og kraft. Det er at djevelen er redskapet til disse store lidelsene og den fremste virkende årsak til all angst, frykt og forferdelse, all sorgmodighet og alle gudsspottende, skrekkelige og skjendige tanker som de bedrøvede sjeler plages med helt til døden.

Det var han, fristeren, drapsmannen og løgneren fra begynnelsen av (Matt 4,3; Joh 8,44), som med Guds tillatelse angrep Guds hellige barn og tjener Job så hardt på sjel og legeme og førte ham ut i den ytterste åndelige og legemlige nød. Det var han som sto ved Josvas høyre side for å anklage ham, da ypperstepresten Josva sto for Herrens engels åsyn – i samsvar med sitt navn viste han seg som en satan, en motstander og fiende mot ham.

Det var han som slo Paulus på munnen og voldte ham en angst og smerte som om han hadde en torn i kjødet. (*Om Josva: Sak* 3,1. *På hebraisk er det et fint ordspill: Satan står der for å «satanisere», om jeg så må si, det vil si for å stå ham imot.*)

Hvordan denne fienden er innstilt mot menneskene i alminnelighet og mot de troende i særdeleshet, er godt kjent fra den hellige skrift og den daglige erfaring. Det er hans glede å kunne bedrøve, forferde og plage dem. Som Luther sier, tørster han uavlatelig av hjertet etter våre tårer og blodsdråper, for at vi skal fortvile og visne bort; og selv om han vet at vi må dø, kan han ikke vente på det, men vil pine oss og ha oss syke og døde før tiden.

Han vet godt at han ikke kan rive de troende ut av Herren Jesu hånd og ned fra deres gode og trofaste hyrdes skuldre, og heller ikke skille dem fra Guds kjærlighet. Men han ville gjerne at de ikke skulle få glede av sin tro og sitt liv, men i det minste ha helvete i dette livet, eller ved slik trengsel bli tvunget til å gi slipp på troen og en god samvittighet og komme i hans selskap til evig kval og pine.

Her kan en lett se at han ikke angriper Guds barn lempelig og lettvint og som for spøk, men hardt, grumt og forferdelig, og at han oppbyr all sin makt, list og ondskap, slik at menneskelig natur og kraft umulig kunne stå imot, om ikke Den Høyeste hadde satt hans ondskap mål og grense, og om ikke de troende ved Guds kraft ble holdt oppe og bevart til frelse.

For å forklare og fremstille dette noe nærmere må en vite at når djevelen faller over Guds hellige med store åndelige anfektelser, er han ikke langt borte fra dem – ikke slik som Sjime'i, som gikk på siden av fjellet rett overfor David, bannet og skjelte ham ut og kastet stein og støv etter ham (2 Sam 16,5.13).

Det er heller ikke som når et fiendtlig sinnet menneske skriver brev fulle av skjellsord og hån fra et fjernt sted eller fremmed land til et

annet menneske og sårer og krenker ham dypt; og ikke som en skytter som sikter på et dyr fra lang avstand og ofte uventet sårer det dødelig og feller det. Nei, han er dem svært nær, ikke bare med sin kraft, men også med sitt vesen, på en måte som er ubegripelig for oss mennesker, som ikke fullt ut forstår åndenes natur.

Når derfor apostelen vil beskrive sin harde anfektelse, sier han at det er gitt ham en torn i kjødet, nemlig en Satans engel som skal slå ham på munnen (2 Kor 12,7). På samme måte finner også de anfektede at noen liksom taler inni dem, hvisker til dem og minner dem om det som tjener til å bedrøve dem.

Når de ligger i sengen, klager de ofte over at det liksom er en under eller i puten de har lagt sitt trette hode på, som blåser inn i dem mange skrekkelige og skjendige tanker, eller at han er bak stolen de sitter på, eller veggen de sitter ved. Ja, noen sier til og med at det er noen i munnen deres som sier imot det prester eller andre kristne holder fram for dem av Guds ord, spotter det og erklærer det for løgn.

Andre sier at det er noe foran eller i ørene deres som tetter dem til, surrer, brummer og suser, så de ikke kan høre riktig hva som blir sagt til deres undervisning og trøst; eller de merker en lyd som strider mot Guds ord og ler det ut.

For noen få år siden, forteller en kristen lærer, var en lærd mann så plaget av djevelen i sin største anfektelse at han uavlatelig klaget over at han hørte djevelen tale og si til ham under hans ivrige bønner, mens han kjempet mot fortvilelsen: *Desine orare; coelum est tibi clausum* – hold opp å be; himmelen er lukket for deg. Og etter dette hadde han ofte kjent en stygg stank og trodd at helvetes luer allerede blusset opp mot ham.

Han ble så forferdet over dette at han kjempet med fortvilelse i et helt kvart år, men kom omsider ved Guds nåde til rette igjen. En annen, en anfektet student, så djevelen to ganger under benken i skikkelse av en bukk og ble ytterst forskrekket.

Scherertz anfører et merkverdig eksempel, nemlig en anfektet mann som han blant annet taler slik om: Han falt endelig i store anfektelser, så vi måtte våke over ham natt og dag. Da vi holdt nøye øye med ham, fant vi to nye kniver i en slire hos ham. Da vi spurte hvor han hadde fått dem fra, ville han lenge ikke ut med svaret.

Til slutt, da vi ikke ville gi oss, sa han etter noen timer at en svart vognmann hadde kommet til ham i skogen for tre dager siden og gitt ham disse to knivene, og oppmuntret ham til å ta livet av seg med dem, siden det nå var ute med ham. Men han hadde sukket til Gud og vært svært redd, og likevel av tankeløshet beholdt knivene hos seg.

Han brølte ofte som en okse og så grum ut, men ba likevel, om enn med tungt hjerte, etter sin sjelesørger. Derimot kunne vi ikke på flere dager få ham til å nevne navnet Jesus; og selv om vi så at han gjorde seg all mulig umak for å uttale det, var det ikke mulig for ham, helt til han endelig ved Guds nåde uttalte dette velsignede navnet. Da var han om natten, mens månen og stjernene skinte klart, blitt ført ut under åpen himmel og hjertelig påminnet om det evige liv. Deretter ble han bedre dag for dag og ble omsider frisk på legeme og sjel.

Jeg kjenner selv et lignende eksempel. Det hendte for noen år siden i en nærliggende markisk by at en ung borger, klede- eller ullvever av yrke, som mot sine foreldres vilje hadde giftet seg med en beryktet kvinne og siden begynt å føre et vilt, utsvevende drankerliv, en kveld satt og spilte kort blant et ryggesløst selskap. Da han hadde spilt bort de pengene han hadde på seg, gikk han til sine foreldres hus og ba moren sin om å forstrekke ham noen penger, for han trengte dem sårt.

Men siden hun ikke var ukjent med hvor han hadde vært hele dagen, avslo hun hans begjæring, bebreidet ham hans syndige liv med alvor og harde ord, og bød ham gå hjem og legge seg og tenke på å bedre sitt liv.

Han tidde stille til dette, men skyndte seg i vrede og harme tilbake til selskapet sitt, begynte å drikke hardere enn før og fortalte siden hvordan moren hadde behandlet ham. Han skjelte henne ut og hånte henne med skammelige ord, tok fram kniven sin og sverget og forbannet seg med skrekkelige eder på at han ennå samme kveld skulle myrde den gamle. Idet han så i stor forbitrelse kastet eller stakk kniven i bordet, gled tommelfingeren, som han hadde lagt oppå den, slik at kniven gikk gjennom hånden hans og såret alle fire fingrene, særlig de to i midten, helt til beinet, så senene ble skåret over.

Etter at hånden under store smerter og med mange kostnader igjen var helbredet, men likevel lammet fordi fingrene var blitt krokete, så han ikke kunne gripe med dem, så han seg selv med kone og barn

sunket ned i fattigdom og elendighet, siden han ikke kunne bruke sin høyre hånd til arbeidet.

Da begynte hans samvittighet å våkne. Satan angrep ham hardt og kalte fram i hans sinn alle hans synder, gamle og nye, og laget gloende piler av dem som han skjøt inn i hans hjerte. Han holdt fram for ham hans fattigdom – at han nå var en lemlestet kar, og at det for ham, som selv med vilje hadde styrtet seg ut i slik ulykke, verken var noe å håpe hos Gud eller mennesker; derfor kunne han like godt ta livet av seg selv sammen med kone og barn.

Ved disse tankene ble han så redd at han ikke kunne bli i huset sitt. Han gikk derfor ut av byporten kort før jul, da alt var dekket av snø og is, og kom til et sted hvor det sto en mengde piletrær ved et vann som da var tilfrosset. I en av disse hørte han en fugl, en måltrost slik det forekom ham, sitte og pipe og synge usedvanlig vakkert, så han undret seg på hvor denne liflig syngende fuglen kom fra i den kalde vinteren.

Da han gikk etter denne lokkepipen, fant han et rep med en løkke hengende i det piletreet hvor den antatte måltrosten satt, og den tanken falt ham inn at han like godt kunne henge seg og sin elendighet opp i dette repet; da ville han visselig få det godt – det var det den vakre fuglesangen betydde.

Men han kom til besinnelse, utvilsomt ved den nådige og barmhjertige Guds inngivelse – han som ikke vil noen synders død, men at han skal omvende seg og leve – og tenkte: Hva er det for en fugl som lokker deg til et tre hvor det henger et rep? Det må nok være djevelen. Og så vendte han med stor forferdelse tilbake til sine.

En annen gang, en natt da han ikke kunne sove og hadde sin gravide kone sammen med sitt første barn i sengen hos seg, hendte det at mens han lå og med bedrøvelse tenkte over sine synder og den elendighet de hadde voldt, så han at det ble meget lyst omkring ham, så han tydelig kunne se alt som var i rommet. I dette lyset kom det en vakkert pyntet, praktfull dame, kledd etter datidens mote, til ham.

Hun spurte ham hvorfor han lå våken og var så bedrøvet, gjorde seg svært medlidende og sa at slik gikk det nå en gang i denne verden; av det som til nå hadde møtt ham, kunne han slutte seg til hva han ennå hadde å vente. Han var nå uansett lemlestet, menneskenes spott og til ingen nytte for verden. Derfor burde han søke så snart som mulig,

sammen med sine, å komme inn i den andre verden, hvor det var langt bedre; der ville hun alltid være hos ham og skaffe ham all den fornøyelse han kunne ønske seg.

Til dette formål og for å gjennomføre dette rådet viste hun ham en øks som lå i nærheten og sa at med den kunne han nå i en fart ta livet av sin kone og sitt barn mens de sov, uten at de engang kjente det.

Til hans eget bruk pekte derimot den ærbare helvetesdamen på en tykk nagle, som han aldri før hadde sett, sammen med et rep, som han straks kunne gjøre ende på sitt usle liv med og befordre seg over til et bedre. Dette elendige mennesket sa at damens ord var så overtalende at han nesten ikke kunne avholde seg fra å gi etter for henne.

Men langt borte hadde han sett en liten hvitkledd gutt som så bedrøvet på ham og med et lommetørkle i hånden lot som om han gråt; derfor ble damen mistenkelig for ham, så han begynte å be og fikk på den måten jaget henne fra seg.

Jeg innrømmer at Satan ikke alltid går så grovt til verks og blottstiller seg slik. Av slike eksempler lærer vi likevel hvor uforskammet og ondskapsfull han er, og hvor nær han er de anfektede og bedrøvede, og hvordan han forfølger dem alle steder natt og dag. Hos andre – særlig dem som er forstandigere og bedre undervist av Guds ord – går han mer skjult og forsiktig til verks.

Selv om han er dem like nær som de forrige, innbilder han dem at han er langt fra dem, og at deres skjendige og skrekkelige tanker, deres skrekk, frykt og angst ikke kommer fra ham, men bare fra dem selv, fra deres hjerte på grunn av synden – ja til og med fra Gud, som har gitt dem hen til et sinn som ikke duger, forferder dem med sin forbitrelse og trenger dem med sine vredesbølger. Jo mer skjult og fint han går til verks, desto farligere står det til med de anfektede, og desto hardere plager han dem.

Hvordan dette skjer, er, som vi sa ovenfor, nesten ubegripelig for den menneskelige forstand. Men for å kaste så mye lys som mulig over denne skrekkelige saken, må en vite at djevelen i seg selv er en ondskapsfull, giftig og forbitret ånd.

Han ble i begynnelsen skapt god og herlig av Gud, men ved sitt fall ble han helt grusom og ond uten like. Og denne ondskapen er ikke stille og hvilende hos ham, som ilden i stålet og steinen, som ikke

viser seg før de slås mot hverandre; eller som stanken i en råtten pøl, som først åpenbarer seg riktig når en rører ved den.

Den er drivende, virksom og ivrig; den higer etter å flyte ut og gjøre skade, som giften i en basilisk, som forgifter luften, så til og med de fuglene som bare flyr over den, ifølge de naturkyndige dør av det; og som stanken av et råttent åtsel, som en kan lukte før en ser det.

Hans natur kan vi lære å kjenne av hans barn og redskaper, om hvem Den Hellige Ånd sier: «De får ikke sove uten at de har gjort noe ondt, de mister søvnen om de ikke har ført noen til fall» (Ordsp 4,16). Derfor sies det om ham at han går omkring som en brølende løve og søker noen han kan oppsluke (1 Pet 5,8).

Han kan heller ikke skjule sin sult og tørst etter å gjøre skade for Gud, idet han sier at han har fartet og flakket omkring på jorden (som en kjøpmann reiser gjennom et land for å finne sin fordel, eller som en sulten ulv streifer over en mark eller skog for å få øye på et bytte – Job 1,7; 2,2). Slik er det altså hos Satan en kraftig virkende ondskap.

På samme måte som det fra Herren Jesus i hans kjøds dager gikk ut en levendegjørende og helbredende kraft som gjorde de syke og elendige friske, og som alle hans troende, som lemmer på hans legeme, får ånd, liv, nåde, trøst og kraft av ham som sitt hode, slik går det omvendt ut fra djevelen, som fra en giftig orm, en helvetes kraft blandet med lutter vrede, forbitrelse, ondskap, angst og forferdelse – ja med den helvetesilden som han bærer i seg. (*Basilisk: en giftig slange som skal kunne drepe andre dyr med sin blotte ånde.*)

Denne giften ville han alltid og overalt gi fra seg, puste og dunste ut, om jeg så må si, om ikke Guds makt hindret ham og satte hans giftige ondskap mål og grense for hvor langt den kan rekke. Når Guds hellige barn etter sin himmelske Fars hellige og vise styrelse blir anfektet av djevelen, skal vi derfor ikke tvile på at Satan virkelig angriper dem. Han stikker dem med sin giftige slangetunge, satt i brann av helvete (slik apostelen Jakob sier om de ugudelige menneskers tunger, Jak 3,6), blåser sin helvetesånde på dem og piner og plager dem med den angst, frykt, forferdelse og ild som han selv kjenner.

Det er dette Luther, som av egen erfaring har skrevet mye bemerkelsesverdig om saken, sier, og som vi også har anført ovenfor: «Djevelen angriper hjertene, piner og plager dem med sine forgiftede, gloende piler, det vil si: med skrekk og angst for synden og Guds

vrede. Han skjenker mennesket … en drikk, ikke av bitter malurt og galle, men en som kalles helvetesangst, og han fører det inn i et bad hvor det ligger som i en gloende ovn, så hjertet kunne smelte; slik gjorde han med selveste Kristus i Getsemane, så han måtte svette blod i strømmer. … Siden han må tåle og kjenne at Kristus tråkker på hans hode ved oss (slik det er sagt i 1 Mos 3), må også vi tåle at han skyter sin gift mot oss og med all makt biter oss i hælene, hugger og stikker med døden og helvete, og det slik at det smerter oss og går oss gjennom hjertet.»

Og et annet sted: «Djevelen forstår godt å stille opp og framføre sine grunner, har en hard og sterk røst, og en slik disputas foregår ikke med mye og lang betenkning; ett svar følger i et øyeblikk på det andre. Jeg har hatt god anledning til å erfare hvordan det går til at en om morgenen finner folk døde i sengen. Han kan myrde legemet – det er ett; men han kan også gjøre sjelen så redd at den må fare ut i et øyeblikk, slik han meget ofte har vært på nippet til å gjøre med meg selv.» (*Disputas*: *ordstrid.*)

Alt dette bidrar til at en lærer å forstå den hellige skrifts ettertrykkelige uttrykksmåter om de åndelige anfektelser, og til at en ikke forakter elendigheten hos de dypt bedrøvede sjeler som plages av dem. Skriften kaller dem et helvete, helvetes rep, helvetes angster, ondskapens bekker (Sal 88,4.5; 18,5; 116,3). Et uerfarent menneske leser lett forbi disse skrekkelige ordene og forstår dem ikke; de anfektede derimot vet av egen erfaring hvor treffende Guds Ånd kan tale.

Skriften kaller dem et helvete, for Satan er virkelig til stede hos de anfektede og har en stor, om enn avmålt og av Gud begrenset makt over dem; han puster på dem, omgir dem og setter dem i brann med helvetes ilddamp, som – for å tale på menneskevis – går ut av hans munn og nese. Han øser ut over dem den harme og ondskap han ikke kan øse ut over Gud.

Han framkaller, om enn mot deres vilje og til deres bedrøvelse, alle slags gudsspottende, skjendige, utålmodige, fiendtlige og forferdelige tanker i deres sinn, så de også i dette stykket blir lik de sanne helvetesbrannene som i sin største utålmodighet spotter Gud for pinens størrelse (Åp 16,9.11.21). Og de synes forstøtt og forlatt av Gud selv og ser ingen ende på sin elendighet.

De kalles helvetes rep og angster fordi de anfektede er tynget og bundet av dem og hindret i alle gjøremål og alt arbeid i kallet og kristenlivet, og fordi Satan synes å ha dem helt i sin makt som sine fanger og bundne, så de ikke kan unnslippe eller stå ham imot. De kalles ondskapens bekker fordi de ofte med stor heftighet farer løs på mennesket, oversvømmer dets sjel og, slik det selv synes, river det med seg. Da er det som et barn som er falt i en sterk vannhvirvel – snart oppe, snart nede, og omgitt av vann, angst, frykt og forferdelse på alle kanter.

De kalles også Satans sikt, når vår Frelser sier: «Simon, Simon! Se, Satan krevde å få dere i sin makt for å sikte dere som hvete» (Luk 22,31). For som alt kornet i sikten under siktingen rystes kraftig og forunderlig blandes sammen, så et korn snart er øverst, snart nederst, og enkelte korn ofte ved den sterke rystelsen faller gjennom sammen med agnene og blir feid ut og tråkket ned sammen med dem – slik kastet Satan på den tiden disiplene hit og dit, forferdet, engstet og bedrøvet dem, i håp om at han kanskje kunne være så heldig å vinne en eller annen for seg i tillegg til Judas.

På samme måte pleier han ennå med Guds tillatelse å riste Guds barn i sin helvetessikt. Han forferder, jager og plager dem; forvirrer deres tanker, bringer deres sanser ut av lage, ødelegger deres krefter, hindrer deres bønner, holder dem tilbake fra all andakt og blander alt hulter til bulter i deres sinn, så alt går i hverandre – i håp om at sjelen, dette edle kornet, skal falle ut av Guds nåde, ut av troens trøst, ut av Jesu Kristi fellesskap og bli hans.

Den hellige apostel Paulus kaller dem Satans munnslag, når han sier: «Og for at jeg ikke skal opphøye meg av de overmåte store åpenbaringene, har jeg fått en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg på munnen, for at jeg ikke skal opphøye meg» (2 Kor 12,7). Skriftens utleggere har mange forskjellige meninger om hva Satan egentlig voldte apostelen slik smerte med – som om han hadde stukket en lang splint inn under neglene hans eller i en annen del av kjødet, eller som om han hadde slått ham på munnen.

Noen tar ordene i egentlig forstand og mener at Gud tillot djevelen ofte uventet å falle over ham og synlig og virkelig slå ham med sine jernharde helvetesnever og behandle ham ille både i ansiktet og over hele legemet.

Siden det kunne synes for mye å anta at Satan skulle ha hatt slik makt over dette Herren Jesu utvalgte redskap, fordi han da ville ha gjort ham vederstyggelig og foraktelig i menneskenes og særlig menighetens øyne, viser de til at Gud ga Satan en lignende makt over den hellige Job, da han slo ham med smertefulle byller fra fotsålen til issen (Job 2,7). Ja, djevelen fikk lov til å angripe selveste Guds Sønn og ta ham med seg fra ett sted til et annet (Matt 4,5.8).

Det er etter nesten alle lærde utleggeres mening å forstå bokstavelig, slik ordene lyder – likesom apostelen også selv nevner sitt kjøds skrøpelighet og sin prøvelse i kjødet, og roser galaterne fordi de ikke foraktet eller forsmådde ham for det, men tok imot ham som en Guds engel, som Kristus Jesus (Gal 4,13.14).

Andre sier imot dette, særlig fordi apostelen et annet sted sier: «Jeg undertvinger mitt legeme og holder det i trelldom, for at jeg som forkynner for andre, ikke selv skal finnes uverdig» (1 Kor 9,27). Andre mener at plagen som apostelen beskriver med tilslørte ord, må forstås om en hodepine uten like som ofte plaget ham, så det hamret i hodet hans som om noen slo ham med knyttede never, og at smertene i øynene, ørene og andre lemmer var så heftige som om det satt en torn i dem alle som ville arbeide seg ut.

Andre antar at det godt kan forstås om de mangfoldige forfølgelser, trengsler, farer og strabaser som apostelen så ofte og i så høy grad var utsatt for, og som han også i det foregående kapitlet har beskrevet utførlig, særlig fordi han etter å ha fortalt om disse trengslene sier: «Er det nødvendig at jeg roser meg, da vil jeg rose meg av det som hører min skrøpelighet til» (2 Kor 11,23–30), og gjentar dette etter å ha talt om sin torn i kjødet og om Satans engel: «Derfor vil jeg helst rose meg av min skrøpelighet, for at Kristi kraft kan bo i meg» (2 Kor 12,9).

Noen våger til og med å forklare det om en forbudt brynde og uren lyst som apostelen var plaget av. Denne meningen har etter mitt ringe skjønn den minste sannsynlighet for seg, selv om den sikkert kan styrkes med en og annen bevisgrunn.

For hvem kan tro at dette dyrebare Guds redskap – som djevelen og verden angrep på det hardeste, som daglig var i forfølgelse, arbeid og strev, ofte i nattevåking, i sult og tørst, ofte i faste, i kulde og nakenhet, ja i stadig legems- og livsfare, så han sier om seg selv at han dør hver dag (1 Kor 15,31) og at bekymringen for alle menighetene hviler

på ham (2 Kor 11,28) – ennå skulle ha følt kjødelig lyst, og det i en slik grad at han hadde grunn til å føre et så vemodig klagemål over det? Særlig siden han på den tiden da han skrev dette brevet til korinterne, allerede var seksti år gammel.

Vi holder oss derfor til de fleste og mest ansette læreres mening i vår kirke, nemlig at det har vært en særegen hard lidelse som ofte tynget apostelens legeme og dypt bedrøvet og engstet hans sjel.

Hvordan den var, kan vi ikke vite så nøye; det er nok at vi vet så mye at Gud, likesom han skjenket ham en så stor åpenbaring at intet menneske kan kjenne den, på den annen side også la en slik stokk på ham og sendte ham en slik pel i legemet for å avverge selvopphøyelse, så heller ingen kan kjenne dem uten han alene. Men av alle omstendighetene ser en tydelig at denne apostelens hemmelige lidelse har vært en slags stor anfektelse, og at han ofte ble hardt engstet og plaget av Satan på sjel og legeme.

Det er mulig at Satan jevnlig bebreidet ham den synden han hadde begått før sin omvendelse ved å forfølge Guds menighet, og plaget ham med slike tanker som disse: Se, den rettferdige Gud sier om Abels blod, som Kain hadde utgytt, at dets røst roper til ham fra jorden (1 Mos 4,10), og din Jesus sier at alt det blod som er utgytt på jorden, fra Abels blod like til blodet av Sakarja, Barakias sønn, skal komme over ditt folk og din slekt.

Tror du da at du skal gå fri? Tror du ikke at Stefanus' blod og de andre kristnes tårer og sukk, som du har forfulgt, undertrykt og bedrøvet, roper om hevn over deg? Se, de kommer til å brenne på ditt hjerte; de vil vitne mot deg og anklage og fordømme deg som en fiende av Kristus og hans menighet. Å, for en stor apostel og ivrer du ikke er blitt!

Men jeg tenker på den tiden da du var en rasende ulv, blodhund og morder; og du kan gjøre hva du vil, du kan likevel ikke bringe det utøste blod og de utgytte tårer tilbake. Du kan ikke gi dem livet igjen som ved din medvirkning og oppildning har mistet det. Når du en gang skal tre fram for Guds domstol, vil de sammen med meg anklage deg.

Likevel må jeg tilstå at det forekommer meg mer sannsynlig at den dyrebare apostel under utøvelsen av sitt hellige embete ble plaget av forferdelige, gudsspottende og skjendige tanker. De lærde skrift-

utleggerne har nemlig helt riktig bemerket at apostelen tydelig gir til kjenne at lidelsen han klager over, ikke bare er høyst smertefull, men også skammelig og vanærende, siden han sier at han ikke bare har en torn i kjødet, men at også en Satans engel slår ham på munnen (med sine skitne, svinske, stinkende never). I dette kunne jeg kanskje få medhold av alle dem som kan tenke og tale om denne saken av erfaring.

For ingenting forekommer de gudelskende sjeler mer smertefullt og skammelig enn å måtte tåle at Satan under deres helligste og best mente foretagender, handlinger og øvelser liksom kaster skarn i ansiktet på dem og så å si slår dem på munnen med en svinsk neve.

Jeg tviler heller ikke på at apostelen også har kjent sin pine og smerte i legemet og ofte ble plaget av slike sykdommer som Satan etter Guds styrelse direkte voldte. La det nå være med dette som det vil: Det er i alle fall sikkert at apostelen på en særegen måte ble plaget av djevelen på sjel og legeme, så en med god grunn kan kalle hans lidelse en stor og hard åndelig og legemlig anfektelse og holde den fram for de anfektede sjeler til trøstefull undervisning.

Av denne betraktningen lærer en også hva djevelen gjør med de anfektede og bedrøvede: at han liksom slår dem på munnen og ofte uventet driver en skarp torn, en splint eller en spiker inn i deres kjød, ja inn i deres hjerte – noe som lettere kan føles enn sies med ord.

Jeg liker også godt tankene som en gudfryktig teolog uttrykker i disse ordene: Dersom Paulus hadde åpenbart hva det egentlig var, og dersom den anfektelse vi lider, ikke stemte overens med den, ville kanskje mange tenke slik: Jeg kan ikke trøste meg ved apostelen Paulus' eksempel; for hans anfektelse var ganske annerledes enn min. Slik lar Den Hellige Ånd det være uavgjort, for at alle (anfektede) i alminnelighet skal kunne trøste seg ved hans eksempel, når de bare vil. (*Scherertz.*)

Den hellige apostel kaller videre de åndelige anfektelser «den ondes gloende piler». Jeg innrømmer at han under dette navnet innbefatter alle slags fristelser som djevelen søker å lede de troende fra Gud og til synd med, og som en alle sammen kan kalle gloende, fordi de alle fører en helvetes hete med seg og tenner hjertet i brann.

Det kan være med en uren brynde som søker å kjøle seg i utukt; eller med en vredesild og et uslukkelig fiendskap som søker tilfredsstillelse

i blod og hevn; eller med en drikkelyst som vekker en stadig tørst etter ugudelig selskap og vellystig verdens- og narreglede; eller med pengegriskhet, som alltid tørster etter gull og penger og aldri får nok; eller med baktalelseslyst, når han setter tungen i brann fra helvete, så den volder næsten hjertesorg med æresfornærmelser, bakvaskelse og løgn.

Siden de åndelige anfektelser likevel er Satans hardeste fristelser, forstås uttrykket «den ondes gloende piler» med rette om dem framfor alle andre. De kalles piler fordi de ofte, som befjærede piler fra buen, flyr raskt og uventet inn i hjertet, gjennomtrenger så å si marg og bein, bedrøver og foruroliger på det heftigste og sårer fornuft, forstand og alle sanser så en kjenner det. Og gloende kalles de fordi de ikke bare, som ildsluer, smerter og gjør over all måte vondt, men også fører en helvetes brann med seg som fortærer alle krefter og antenner legeme og sjel.

De som rammes av disse pilene, har det som israelittene i ørkenen, da de ble bitt av brennende slanger og ble ildrøde av giften, kjente heftig tørst og døde av hete som av pest (4 Mos 21,6); eller som de som er truffet av en forgiftet pil eller geværkule, for det er kjent at pilen og kulen volder en heftig betennelse. Men slike likninger er helt utilstrekkelige til å framstille saken riktig, for ingenting i verden kan sammenlignes med helvetesskyttens gloende piler og den brann de vekker, ikke bare i legemet, men fremfor alt i hjertet og sjelen. Alt som sies om dette, er for lite.

Selv om en må erkjenne at Den Hellige Ånd har forklart saken meget ettertrykkelig med de navnene vi har nevnt, kan ingen likevel forstå den uten den som har erfaring i den; og den som forstår den, kan ikke si den ut. Gud, barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, forbarme seg over alle dem hvis hjerter kjenner brannen fra disse pilene, og la sin trøstefulle nådes kjølende duggdråper falle på deres sjeler, så de derved må bli styrket, lettet og vederkvegt!

Den ondes gloende piler er imidlertid mangehånde. De fremste og giftigste er tankene om forkastelsen: at de anfektede ikke er utvalgt til det evige liv, men evig utelukket og utstøtt fra Guds nåde; og at Guds nådekall, enten på grunn av et særskilt hat mot dem eller på grunn av deres synder og deres likegyldighet og forsømmelighet i bruken av

nådemidlene, ikke angår dem, siden de ikke kjenner Ordets kraft i sitt hjerte.

«Ingen», hvisker helvetesslangen, «kan komme til Kristus uten at Faderen drar ham (Joh 6,44); men deg drar han ikke, for du kjenner ingen kraft av hans ord og vet ikke å nevne noen god og hellig bevegelse, lengsel eller tanke. Derfor kan du ikke komme til Kristus; han vil ikke ha deg; du har ingen del i ham, hans fortjeneste, lydighet, blod og død. Derfor har du heller ingen tro og kommer aldri til å få den; for troen er en særskilt gave hos Guds utvalgte (Tit 1,1). Men du er forskutt og utstøtt til fordømmelsen. Troen må være virksom ved kjærlighet (til Gud og neste – Gal 5,6); men hos deg er det ingenting uten hat og fiendskap mot Gud. Da kan du heller ikke utrette noe til nestens tjeneste, og du er ikke nyttig til annet i verden enn å være en byrde for deg selv og alle andre og bare volde dem strev, fortred og hjertesorg. Tror du at du før har gjort noe godt, så tenk på ditt hjertes hykleri, urenhet, hovmod og underfundighet» – og så videre.

Her er den onde en mester i å stille fram og avsløre det syndige hjertes dyp og arvesyndens avgrunn, og i å laste selv de troendes beste gjerninger og helligste øvelser, som de har gjort av et trofast og oppriktig hjerte, og gjøre dem vederstyggelige og forkastelige i deres egne øyne, så det ikke blir annet igjen for dem enn urettferdighet, urenhet, angst, forferdelse, fortvilelse og fordømmelse, og så videre.

Hit hører også de gudsspottende, skrekkelige, uhumske og skjendige tankene som djevelen ofte blåser inn i dem midt under bønnen, under høringen eller lesingen av Guds ord, under andre hellige gjøremål eller under arbeidet i deres kall. Med dem volder han dem slik smerte at de ofte med ett blir blodrøde og snart igjen likblege.

Undertiden skriker de høyt, som om de var dødelig såret av et mordstikk eller skudd; de står ofte brått opp, vil løpe med hodet mot veggen, slår seg selv i ansiktet og på munnen, river håret av seg. Eller om de er i offentlige forsamlinger, i hellige embetsgjerninger eller i selskap og legger bånd på slike utbrudd, blir brannen fra disse gloende pilene så mye mer uutholdelig for dem.

Ofte går de da helt vill i sin tale og blir så engstelige og ille til mote at de lett kunne svimle og falle om, om ikke Guds skjulte hånd og kraft holdt dem oppe.

Hos noen trenger den ondes gloende piler så dypt inn i sjelen og forårsaker en så utålelig angst og smerte at de heller ville lide døden hundre tusen ganger enn å plages lenger med slike avskyelige innfall. Ja, vi har eksempler på at noen til og med har forsøkt og våget å ta livet av seg, enda de etter sin egen mening måtte bli evig fordømt, bare for på denne måten å bli fri fra slike onde, grusomme og gudsspottende tanker.

En gammel lærer sier: Gudsspottelsens ånd gjør hjertet til en kilde for slike avskyelige, skrekkelige og tyngende tanker, så denne fristelsen kan sammenlignes med martyrenes pine, og mange av dem heller ville dø som martyrer enn lide den.

Da Luthers kone en gang hadde besvimt, spurte han henne straks hvilke tanker hun hadde hatt. Han formodet at Satan hadde skutt en slik gloende pil som dem vi her taler om, inn i hennes hjerte, og fortalte deretter om mange særegne og skadelige tanker som er dødens sikre tegn (eller piler) og skyter sikrere mot hjertet enn noen pil eller børse og uttørker margen i beina. Slike onde tanker, sier han, har plaget meg mer enn alle mine arbeider, som dog har vært mange og utallige. (*Den gamle læreren er Vilhelm av Paris.*)

Hva disse tankene egentlig er, og hva som er deres djevelske og helvetesaktige innhold, tar jeg med rette – etter forsiktige og gudfryktige læreres eksempel – i betenkning å beskrive tydelig. Jeg må riktignok tilstå at den ytterste nød undertiden krever at en må vise og bevise for slike anfektede at disse gruelige inngivelser fra djevelen ikke er ukjente for andre gudfryktige hjerter. For de innbiller seg at det ikke er mulig at det kan finnes noe menneske i verden som har slike forferdelige og spottende tanker som de.

Jeg har selv mer enn én gang hatt med slike å gjøre, som ikke ville gi seg tilfreds før en dels viste dem i bøker hva erfarne lærere har skrevet om det, dels i muntlig undervisning gikk så vidt inn på saken at de godt merket at en talte om deres elendighet av egen erfaring.

Det kom en gang en rettskaffen og gudfryktig kone til meg, og da jeg førte henne opp på mitt studerværelse og ville vite hva som trykket henne, begynte hun bare å tale med øynene og felte så vemodige tårer at jeg desto mer inntrengende ba henne øse ut sitt hjerte for meg, hva hennes sorg enn besto i.

Jeg forsikret henne om at det ikke skulle komme fra min munn, og at det heller ikke senere skulle medføre noen fare for henne, og at jeg etter den nåde Gud ville gi, av all makt ville søke å undervise og trøste henne hjertelig. Men jeg kunne ikke få annet til svar enn tårer. Omsider sa hun likevel: Å, jeg tør ikke åpenbare min nød for noe menneske.

Da jeg formodet at den besto i gudsspottende tanker, lot jeg henne lese hva Arndt, Scherertz og Brunckhorst har skrevet om det. Jeg ga henne ikke utydelig å forstå at jeg ikke bare hadde hatt flere slike dypt bedrøvede mennesker for meg – blant dem en liten pike på tolv til tretten år, en gutt på omtrent fjorten år og en bondepike som var så engstet av gruelige tanker om den hellige nattverd at hun gråt natt og dag, var nær ved å miste forstanden og ofte ønsket seg døden – men at jeg heller ikke selv hadde vært trygg for den ondes gloende piler, og så videre.

Da utbrøt hun: «Å, Herre Jesus! Står det da også om slike ting i bøkene? Plages da også kristne prester og andre gudfryktige mennesker med noe slikt? Jeg tenkte at jeg alene var et slikt urent og forbannet kar, som Gud hadde forkastet og overgitt til Satan.» Etter at hun deretter hadde fått ytterligere nødvendig undervisning, ga Den Høyeste nåde til at det ble bedre med henne dag for dag.

Likevel bør en gå forsiktig og varsomt til verks her, for de uerfarnes og kjødelig sinnedes skyld, så vel som for de skrøpelige og fryktsomme hjerters, så det ikke skal bli dem til anstøt. Vi vil derfor ikke omtale de i virkeligheten skrekkeligste og avskyeligste anfektelsene, siden de er altfor ugudelige og djevelske, men bare anføre ett og annet, særlig det andre teologer allerede har meddelt.

Luther sier et sted: Djevelen er en veldig og snedig ånd, som går omkring og skyter grufulle tanker, som er hans gloende piler, selv inn i de gudfryktiges hjerter: misnøye, vrede og fiendskap mot Gud, fortvilelse, gudsspottelse og så videre. Sankt Paulus har delvis forstått dem, og klager også heftig over dem når han sier i 2 Kor 12: «Jeg har fått en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg på munnen.»

Og et annet sted: «Du usalige Satan vil kreve lutter rettferdighet av meg, enda jeg ikke har annet enn lutter synder, og det ikke oppdiktede, men sanne og virkelige, ikke små og ubetydelige, men riktig grove og overmåte store synder: stor vantro, at jeg mistror Gud, tviler på

hans miskunn, daglig forakter ham, hater ham, aldri riktig erkjenner ham for den han er, spotter ham, er utakknemlig mot ham, misbruker hans navn, forsømmer hans hellige ord og blir lei og trett av det.»

En annen lærer sier: De anfektede kan mangen gang ikke uttale det slik som de tenker det, men sier bare hvor fryktelig redde de er – at de føler en stor skrekk, og at de har det som om de hadde store misgjerninger på samvittigheten, selv om de ikke vet av noe.

Ber en dem inntrengende å åpenbare sitt hjertes tanker, sier de med frykt og beven at det forekommer dem som om Gud er en stor skurk, eller som om han bare driver gjøn med dem, eller som om ingen av deres bønner hjelper; likeledes at det ikke er sant det en prediker, og at en ikke skal tro på det. Over dette gråter de og skriker høyt, fordi slike tanker falt dem inn; for de ville jo ikke gjerne tenke slik. …

Jeg kjenner svært kristelige kvinner som har klaget over at når de gjorde opp ild på ildstedet for å koke og la ved under, kunne den tanken oppstå hos dem at de med dette vedtreet måtte og skulle slå vår Herre Gud i hodet. Har de slått ild, og svovelen har brent dem på fingrene, har det falt dem inn: Hvorfor skal det smerte deg så mye? Du må jo likevel venne deg til helvetesilden. Har de kjernet smør eller ystet ost, har de tenkt: Om dette nå var drakesmør eller drakeost?

Har de sett sommerfugler fly forbi, som om sommeren svermer omkring i hopetall, har de følt skrekk for dem og tenkt at de kanskje var lutter djevler. Har de gått over et hjulspor, har de ikke kunnet bare seg for den tanken: Om nå djevelen foer i deg! Også når de åt og drakk, har de næret slike forestillinger som om djevelen åt og drakk med dem (eller som om de måtte og skulle ete i djevelens navn).

Ofte har de stått over arbeidet sitt, og selv om de gikk med nyttige tanker, har det plutselig kunnet falle dem inn: Du burde overgi deg enda mer til djevelen; da fikk du fred. Ja, den tanken har undertiden kunnet trenge skarpt inn på dem at de allerede hadde overgitt seg helt til djevelen. Så langt denne læreren. (M. C. *Avianus*.)

Ved disse ordene kommer jeg til å tenke på hva som for en tid siden skjedde med en viss kvinne. Etter en overstått hard sykdom husket hun hva urimelig og usømmelig hun hadde talt under feberen, og hun kunne ikke løsrive seg fra de tankene at hun den gangen hadde vært et redskap for djevelen – at Satan hadde styrt hennes tunge – at han hadde fylt hennes hjerte, og at hun ennå ikke var befridd fra ham – at

hun var åndelig besatt – at hun like godt kunne overgi seg helt til ham – hva dåpen, som hun så ofte tenkte på, vel kunne nytte, og hva gagn hun hadde av å nyte den høyverdige nattverd og høre prekener, og så videre. Mange avskyelige forestillinger blandet seg inn i dette.

Dette gudfryktige og gudelskende, men forsagte og anfektede hjertet gikk for det meste til Herrens hellige nådemåltid med stor engstelse, for hun fryktet at hun på grunn av de onde og skammelige tankene som hun heftig og stadig måtte kjempe med, skulle nyte det uverdig.

Når hun hadde nytt det, skjøt Satan inn i hennes sinn at hun hadde nytt det som en ugudelig person, fordi hun hadde tatt imot det med frykt, og det fulgte ingen hvile for hennes sjel etterpå – siden menigheten pleier å synge om Guds fiender: «Derfor er ditt hjerte aldri stille, men er stadig fullt av frykt», og så videre.

Disse ordene drev Satan uavlatelig inn i hennes hjerte sammen med den slutningen han trakk av dem: Ditt hjerte er aldri stille, men er stadig fullt av frykt; derfor er du ugudelig og forlatt av Gud; for Gud vil bli hos de gudfryktige, men ikke hos de ugudelige. Og disse tankene var ofte blandet med gruelige og djevelske utgytelser om den hellige nattverd og så videre, som kostet denne gudfryktige sjel mange hete tårer.

Men vi vil ennå høre et par kristne læreres ord om denne sørgelige saken. Visst må også gudfryktige sjeler tåle, skriver en, at onde tanker om vrede, hevn, utålmodighet, utukt og overdådighet stiger opp i deres hjerte (Matt 15), selv om de uten opphør anstrenger seg for å vinne seier ved inderlige bønner og Åndens stadige strid mot kjødet. Men det verste er at de undertiden, særlig når de er bedrøvet, blir anfektet av tanker mot Guds hellighet, sannferdighet, rettferdighet, barmhjertighet og kjærlighet, og at de ikke tør åpenbare dem for noe menneske, for de er altfor skrekkelige.

Ofte tenker de, når de ser de ugudelige blomstre mens de gudfryktige undertrykkes, at Gud er urettferdig (eller at det vel ikke er noen Gud, siden alt går så forunderlig og uforklarlig til, og så videre). Når de betenker at så mange mennesker blir fordømt, faller det dem inn: Hvem vet om ikke Gud vil ha det slik? Og det kommer ofte så langt med dem at de fatter uvilje mot Gud og holder ham for sin fiende, særlig når de er belagt med stort kors.

De tviler på at det er sant hva prestene sier på prekestolen, og tenker ofte: Hvem vet om det er noen oppstandelse av kjødet, noe evig liv og noe helvete til? Prestene sier det bare for å holde folk i frykt, og slikt. Og selv om de ellers har en fast tro på alt i sin kristendom og er overbevist om Guds ords sannhet (og av hjertet hater slike ugudelige innfall), må de likevel undertiden holde ut slike åndelige anfektelsesstormer.

Da oppstår ofte den tanken hos dem: Å, det er jo alt sammen til ingen nytte at en går i kirken, ber, frykter Gud, lever ærbart og handler redelig; Gud spør ikke etter det. Hvem vet om du kommer i himmelen (eller om det i det hele tatt finnes noen himmel)?

Og på dette følger ofte tanker som ødelegger menneskets legeme, så en blir helt forvirret i hodet og hjertet, ikke har lyst til å spise eller drikke, gjerne vil være avsondret fra alle mennesker, fra ektefelle, barn og venner, ønsker at en ikke var til, eller at en måtte fly i stykker og forgå i vinden som en røk eller sky, og ikke har lyst til å komme i himmelen, men heller så at alt, himmel og jord, alle mennesker og skapninger ble tilintetgjort, så en ikke lenger skulle behøve å plages. (*Scherertz.*)

Jeg vil ennå sette hit hva en nyere lærer sier om denne saken, og så forlate den. Blant de mangfoldige slagene av store åndelige anfektelser, sier han, kan ingen skrekkeligere og grusommere elendighet tilstøte et kristent menneske, og han kan heller ikke plages verre, enn når *spiritus blasphemiae* – gudsspottelsens ånd – kommer over ham og uopphørlig vekker de mest forbannede, aller forargeligste, aller skjendigste og aller grueligste tanker mot Gud i hans hjerte. Den fyller det så helt at han etter sin egen mening ikke på noen måte er i stand til å verge seg imot det.

Han må dessuten med stor og usigelig smerte erfare at denne helvetes spotteånd i den grad forvrenger alt han hører eller ellers støter på, og på en så spottende måte utlegger det mot den høye guddommelige majestet, at noe verre og grusommere ikke kan tenkes. Med rette bør håret reise seg på den som bare hører noe om slike gudsspottende tanker, enn si på den som kjenner dem natt og dag i sitt hjerte. Så langt også denne læreren. (*Brunckhorst.*)

Jeg kunne vel anføre mer og tydeligere avsløre djevelens hatefulle og forferdelige ondskap mot Gud og hans hellige; men av de grunner jeg har nevnt, og andre, ønsker jeg ikke å gjøre det.

Jeg vil bare bemerke at alle de gruelige tankene vi hittil har betraktet under navnet «den ondes gloende piler», hovedsakelig pleier å gå ut på uhumske og skjendige utgytelser mot og spott over Gud og alle guddommelige og hellige ting, på en hatefull og gruelig forhånelse av den høylovlige Gud, og på Satans opphøyelse.

Skulle derfor en anfektet sjel ikke i det foregående finne nøyaktig beskrevet de pilene som sitter i dens hjerte og brenner som en helvetesild, så må den ikke tro at Guds tjenere ikke kjenner til hva Satan har i sinne og for vane, og hva han pleier å plage de gudfryktige sjeler med – men vite at en av gyldige og høyviktige grunner ikke har villet omtale det.

Til den ondes gloende piler, som han pleier å såre kristne hjerter med, hører også synder som de enten har begått tidligere i ungdommen, eller senere av menneskelig skrøpelighet, av uvitenhet eller i overilelse; likeså synder som han innbiller dem at de har begått, enda de i virkeligheten ikke er synder, eller som han legger dem til last, enda de aldri har streifet deres tanker.

Hit hører det merkverdige eksempelet vi tidligere i dette verket har anført (*1. bind, 2. del, 3. preken*, § 31): en skolelærers gudfryktige hustru som av og til hadde behandlet sin mor uvennlig, og som derfor etter morens død ble anfektet på det heftigste av Satan, med Guds tillatelse.

Hit hører også det en ansett teolog forteller. Han besøkte en gang en syk som i stort tungsinn hadde såret seg selv dødelig, og han hørte til sin forbauselse hvor store Satan hadde gjort hans synder, og hvordan han hadde utgitt dem for utilgivelige dødssynder. Den syke trodde derfor at han allerede satt i helvete midt blant djevlene, enda han ellers var et meget gudfryktig menneske, som også før sin død kom til sin rette forstand igjen og av hjertet bekjente sin tro på Herren Jesus Kristus. Teologen kjente dessuten et par andre eksempler på djevelens overordentlige lumskhet.

En mann fikk budskapet om at faren var død og ble svært bedrøvet; likevel lot han seg overtale til å gå med noen andre til et vertshus, hvor han ble overmannet av drikk. Om morgenen ble han grepet av et

slikt tungsinn at han i lang tid verken visste ut eller inn og ikke kunne tenke annet enn at han for denne synds skyld måtte være evig fortapt.

En annen drepte en spurv, og da han senere ble syk, falt han av den grunn i en slik anfektelse og bedrøvelse at han i lang tid ikke ville tro at noe slikt kunne bli ham tilgitt.

Men det er ikke nødvendig å anføre flere eksempler på mennesker hvis synder Satan har gjort til gloende piler og skutt dem inn i hjertet; de forekommer nesten daglig, og det mangler ikke på dem noe sted.

Det eneste jeg finner umaken verdt å bemerke, er at djevelen ofte angriper de anfektede med oppdiktede synder, som de aldri har begått, ja som de aldri har tenkt på. Denne ondskapen utøvde Satan for noen år siden mot en kvinne som var anfektet i overmåte høy grad. Han fikk henne til å tro så fast at hun med sin munn uttalte de avskyeligste gudsbespottelser, som hun uavlatelig hadde i hjertet, at hun til og med ble ganske ergerlig når en sa til henne at det ikke forholdt seg slik, for ingen hadde noen gang hørt eller hørte nå noe slikt av henne.

Dessuten innbilte han henne som den største sannhet at hun hadde tatt livet av barn og av andre, blant dem svært høyt stående personer. Derfor forlangte hun med stort alvor at en skulle oppfordre øvrigheten til å gjøre sin rett mot henne og la henne bli henrettet på ynkeligste vis, enda flere av disse personene var folk hun aldri i sine dager hadde sett eller hatt noe med å gjøre. Og dette sa hun enda hun hadde god fornuft og skarp forstand.

En annen, som ennå lever og ellers hadde sin forstands fulle bruk, fylte han så fullstendig med den tanken at hun ikke var noe virkelig menneske og ikke rett døpt, så hun og barna hennes måtte bli evig fordømt; det gikk så langt at hun falt i fullkommen fortvilelse.

Hos atter en annen vakte Satan ved sine inngivelser den underlige meningen at han for så og så mange år siden hadde frastjålet den og den en mengde drikkekar av sølv, enda et slikt tap aldri hadde funnet sted.

En annen innga Satan at han om natten hadde brutt seg inn i en kirke og plyndret de gjemmene hvor almissepengene ble lagt og oppbevart, og dette bekjente han for visse personer, enda det ikke var det minste i det, og ingenting på lang tid var forsvunnet der, og så videre.

Av alt dette er det uten tvil klart med hvor stor makt, list og ondskap djevelen går løs på de dypt bedrøvede og anfektede hjerter, og i

hvor beklagelig en tilstand de befinner seg som etter Guds uransakelige og hellige vilje for en tid er overgitt i Satans (riktignok avmålte og begrensede) makt og velde, og slik har et sant timelig helvete.

Denne jammerlige tilstanden hos de anfektede, som virkning av fristelsen, må vi ennå omtale med noen få ord, for å gjøre fyllest for vår tekst og vårt løfte, selv om den kan synes tydelig nok av det vi til nå har lagt fram. Vårt skriftord nevner to virkninger av anfektelsen; den ene sporer vi hos de bedrøvede selv, den andre hos deres venner og slektninger. Om den første sier profeten: «Elendig er jeg og døende fra ungdommen av. Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile.» Jeg vet ikke om noen kan tenke seg elendigere mennesker i verden enn de dypt bedrøvede sjeler vi hittil har talt så utførlig om.

Ser en saken helt til grunnen, etter Guds hellige hensikt og dom, og ser på utfallet, kan en ikke gi dem navn av de elendigste mennesker. Det tilkommer de ugudelige og ondskapsfulle, selv om disse er de mest lykkelige, mektigste, rikeste, mest ansette og praktfulle i verden. Men etter det ytre, etter deres lidelser og nåværende følelser er de de aller elendigste, mest bedrøvede og nedtrykte mennesker i verden, og de fortjener den største medlidenhet og barmhjertighet.

For hvor kan det være en større elendighet enn når en ikke bare får ingen trøst, ingen hjelp, intet blikk, intet ord fra Gud, men heller ikke vet, kjenner, merker, ser og hører annet enn at en er forskjøvet, glemt og forlatt av ham – når himmelen ikke bare gir ingen dugg, intet regn, ingen forfriskende vind, men tvert imot lutter hete, lynild, torden, storm og uvær?

Hva kan være skrekkeligere enn å miste det høyeste gode, Gud og hans nåde? Tobias sier: «Hvilken glede skulle den ha som må sitte i mørket og ikke kan se himmelens lys?» Hvor mye mer kan ikke de anfektede si: Hvilken glede skulle vi ha, vi som Gud har unndratt sitt ansikts lys og som er omgitt av lutter angst, frykt og forferdelse, tungsinn, trengsel og helvetes mørke?

Hva kan være elendigere enn å ha mistet Jesus Kristus, alle fattige, betrengte, landflyktige, sørgmodige, forlatte og av djevelen og verden engstede synderes eneste og største skatt, sikreste og ytterste tilflukt, nådestol, megler og talsmann, frelser, hjelper og redningsmann?

Det går så langt at han ikke svarer når en roper på ham, eller at en ikke lenger kan nevne hans søte navn – at en hater ham og ikke orker

å høre tale om ham – at han har forvandlet seg til en ørken – at han har glemt å være nådig – at han har fått et hardt hjerte og ikke bryr seg om at vi går under – at han har lagt ned sitt hyrdeembete og overgitt sine får til ulvene, så de kan jage, plage, engste, forferde, rive i stykker og myrde dem så mye de har lyst til.

Hva kan være skrekkeligere enn ikke å vite noe av Den Hellige Ånds vitnesbyrd, av noen hellig bevegelse, av noen kraft, men tvert imot bare å høre og kjenne helvetesløvenes brøl, helveteshundenes uling og gjøing, helvetesslangens hvesing og stikking, og lutter gudsbespottelige, skjendige og avskyelige inngivelser fra den onde ånd?

Hva kan være elendigere enn at en ikke kan øse liv og kraft av livets ord – at en ikke kan finne kjærlighet og nåde i Herrens kjærlighetsmåltid – at en ikke kan få noe råd, ingen trøst, ingen hjelp – at en ikke kan tro, ikke be, ikke sukke og ikke tenke på Gud og guddommelige ting uten gru, uten forferdelse, uten bespottelse?

Hva kan være elendigere enn å ha en forsmak på helvete, ja etter sin følelse og mening å befinne seg i helvete, være overgitt i Satans hender, sitte i hans sikt, bli slått på munnen av ham, treffes og antennes av hans gloende piler?

Av denne elendigheten og følelsen av den følger da, som vår tekst sier, at de bedrøvede hjerter blir elendige og må fortvile; de er som de døende, som de døde her i verden.

«Likesom sjelen er legemets liv,» sier en gudfryktig lærer (*Johann Arndt*), «slik er Gud sjelens liv; når nå Gud trekker seg bort fra sjelen, er dette sjelens død. Men med sjelens død går det ikke til som med legemets; for når legemet er dødt, føler det ingenting og kjenner ingen smerte. Mister derimot sjelen sitt liv, som er Gud, da skjer det ikke uten angst og pine, og det fordi sjelen er udødelig og likevel skal og må dø. Når Gud er skilt fra den, eller når Gud vil drepe den og føre den ned til helvete, da lider den den åndelige døds pine og smerte, som er en del av helvete og den evige kval.

Gud er sjelens liv, lys, glede, styrke, ro, fred, trøst og salighet. Når nå Gud fjerner seg og tar alt dette bort, kommer det motsatte inn i sjelen: død, mørke, sørgmodighet, avmakt, skjelving, motløshet, frykt, forferdelse, uro, ufred og fordømmelse; for dette er syndens frukter, og dette er helvetes og syndens rike. Når derfor Gud Herren

unndrar mennesket sin nåde og trøst, er sjelen i helvete, i bestandig sørgmodighet, angst og frykt.»

Derfor er de åndelig anfektede ikke bare elendige, men som døende i kamp med døden. Det skjer ikke bare utvortes – mens legemet tæres bort, øynene blir matte, de får en blek likfarge og den kalde svetten ofte bryter fram; de vil ikke ta til seg noe, munnen er tørr og tungen kleber ved ganen; hendene og føttene blir kalde; de blir ofte så matte og trette at de ikke lenger orker å slepe det uttærte legemet av sted – men også innvortes, ved at sjelen befinner seg i en sann døds- og helvetesangst og, som sagt ovenfor, har mistet all glede, all fred, all trøst, all kraft, all hjelp, alt lys. Riktignok lever den, men i døden og i helvete, og er som de som verken kan leve eller dø.

Av dette følger så motløshet, ved at de verken vet ut eller inn, og ofte kjemper med fortvilelse og søker anledning til å ta livet av seg selv, slik en kunne bevise med mange eksempler om det var nødvendig.

Salig Arndt taler også meget bemerkelsesverdig om dette: «Gud unndrar oss (i anfektelser) den himmelske trøst og alt det vi finner lyst og glede i, og skjuler seg ofte så dypt for oss at vi verken ser eller hører ham eller merker ham i vårt hjerte. Han lar oss sveve slik mellom himmel og jord at vi i stor angst verken vet ut eller inn, ikke vet om vi tror eller ikke tror, om vi har håp eller slett ikke har noe, om vi har en nådig eller en fortørnet Gud, om vi er i livet eller i døden.»

Av dette kommer så de anfektedes fortvilte tanker og uttalelser, slike som disse, som en anfektet etter beretning fra en ofte omtalt lærer (*Brunckhorst*) har nedskrevet om seg selv:

«Jeg takker ham i høyeste måte for den store velgjerning han nylig har vist meg, ved at han så vel har undervist meg, det fortapte og uverdige menneske, som er en helvetesbrann. Et slikt urent kar må jeg være, og er jeg – Gud forbarme seg over meg! (Se hvordan den skjulte tro og de hemmelige sukk til Gud åpenbarer seg!) – så jeg dessverre ofte frykter for at den guddommelige nåde, som jeg alltid har forsmådd og bespottet, ja drevet bort fra meg, til slutt skal komme til å hvile tungt på den som forakter Gud. Og det synes meg at Gud har overgitt meg til et forvendt, forvillet, ja djevelsk sinn, så jeg nå ikke kan tjene Gud rett, om jeg enn ville. For når jeg ser hvilken kjærlighet andre har til det høyeste gode, må jeg spytte på meg selv, som

ikke fortjener å se på slike mennesker, siden jeg ikke kan annet enn fornærme, spotte og forhåne det høyeste gode.

(Legg merke til den lønnlige nidkjærhet for Gud og den skjulte brennende kjærlighet til det høyeste gode!) Jeg vandrer som en hedning, ja undertiden verre enn et fe (for dette fornærmer da ikke sin skaper så skjendig). Jeg skammer meg nesten for å åpenbare slike ting, ettersom jeg har merket at jeg blir ansett for en anfektet, enda den høyeste, rettferdige Gud ikke kaster en slik helligdom som de åndelige anfektelser er, og det gode han derved utretter, for hedningene og slike hunder, men alene har forbeholdt den sine hellige, som jeg med mitt ugudelige liv ingenlunde hører til. Derimot tilhører helvetes ild slike gudsskjendere; ja, jeg vet ikke engang om jeg skal akte meg verdig til den, ettersom jeg har fortjent noe enda verre.»

(Se her atter kjærligheten til Gud, en frukt av den skjulte tro, og hvor nidkjær den er mot seg selv og mot alt som strider mot ham!)

Ingenting er så alminnelig hos de anfektede som at de står i den fulle og faste mening at Gud har overgitt dem til et forvendt og forherdet sinn, og på grunn av deres bespottelser og andre synder for evig har forkastet dem fra sitt ansikt og helt forlatt dem, så de verken nå eller i framtiden kan komme i nåde hos ham og bli salige. Derfor ser de på seg selv som de elendigste skapninger under solen, langt ringere og uverdigere enn en ussel og foraktet orm som blir trådt under føtter.

De ønsker ofte at de aldri var blitt født; ja, de forbanner ofte med Job sin fødselsdag (Job 3,1) og taler eller tenker i det minste fiendtlig mot Gud fordi han dro dem fram av deres intet og lot dem komme til verdens lys som sin vredes kar. De ønsker også at de helt kunne gå til grunne og bli til intet.

«Å, du min forlatte, elendige og plagede sjel!» sier eller tenker de. «Å, du min fordømte og forskjøvne ånd! Gud gi du aldri var blitt til og aldri hadde fått tilværelse! Gud gi du helt kunne gå til grunne i dette øyeblikk! Ak, om du kunne bli spredt, flyte bort og bli til intet! Men nei, det lar seg ikke gjøre; du må leve evig, evig i døden; du må være evig støtt bort fra Gud.»

Denne elendigheten er nå så stor at intet menneske som ikke har erfart noe av den, kan fatte eller uttale den. Den er et fullkomment forspill og en forsmak på helvete, og ingenting i verden kan sammenlignes med den.

Den trofaste Gud, som ikke lar noen fristes over evne, forbarme seg over alle slike dypt bekymrede sjeler; og likesom han etter sitt råd og nådige velbehag har ført dem inn i dette helvete, slik føre han dem også nådig snart ut av det igjen, så de med oss kan prise ham med glad hjerte og munn og tjene ham villig i hellighet og rettferdighet for hans ansikt alle sine livs dager!

Til slutt omtaler vår tekst også hva de åndelige anfektelser pleier å virke hos andre, nemlig hos de bedrøvedes slektninger og venner. Profeten sier: «Venn og neste har du tatt fra meg, det er bare mørket som kjenner meg.»

For å forklare dette må en vite at det er få mennesker som rett forstår saken vi her behandler, og som er i stand til å dømme om den slik det sømmer seg en kristen.

For den som ikke har erfart noe av det, eller ved Guds ord og nåde ikke er kommet så langt at han lever i gjenfødelsen og vet å bedømme åndelige ting åndelig – den som ikke har Kristi Ånd og sinn, han om hvem det står skrevet at han ikke skal knuse et knekket rør og ikke slokke den rykende veke, og at han skal kunne styrke den trette med sine ord (Jes 42,3; 50,4), den som ikke har et mildt, kjærlig, vemodig og medlidende hjerte – for ham er de anfektede en byrde, en forargelse, en dårskap, en vederstyggelighet, med sin sørgmodighet, sine underlige innfall, sine besynderlige tanker, sine bestandige sukk, gråt, klynk og klage.

Vi finner til og med prester som kjenner lite til denne saken og ikke behandler de dypt bekymrede sjeler som de bør. En Ordets tjener på landet klaget engang sukkende for meg over at han delvis hadde betrodd en naboprest, som også var hans skriftefar, sin ånds tungsinn og sine store anfektelser, men at denne hadde ledd ham ut og sagt: «Skal da en prest plage seg med slike tanker og ikke rive seg løs fra dem? Hva ville vel hans tilhørere si om de fikk vite at han slet med slike tåpelige innfall?»

Nå var denne skriftefaren riktignok ikke spart for kors; han var ansatt på et sted hvor han bare hadde sitt jordbruk å leve av, kunne ikke vente hjelp av sin fattige menighet og måtte slite seg kummerlig gjennom med kone og mange barn. Han levde dessuten et godt liv; men om åndelige anfektelser visste han ingen besked og hadde heller ingen bøker han kunne ha lest om dem. Derfor kom den andre her til

feil mann, og han angret siden på at han hadde latt noe falle overfor ham.

Nylig fortalte en gudfryktig prest meg at de på hans sted hadde en dypt bedrøvet mann, sterkt plaget av tungsindige og underlige tanker. En annen prest hadde sagt om ham at en ikke trengte å gjøre mange omstendigheter med ham; hadde han ham åtte dager i sin makt, skulle han lett kurere ham, nemlig med tvang og hugg.

For noen år siden søkte en sterkt anfektet kvinne råd og trøst hos en ansett og fornem prest. Han overfuset henne med harde ord og fakter og sa – i den tanke å ta fra henne hennes sørgmodighet, slik han senere selv uttalte: «Sludder og vås! Det var bedre for deg å ta rokken din og passe spinningen enn å bekymre deg om slike ting.» Dette krenket og bedrøvet henne mer og mer; men til slutt tok hun mot til seg og sa at hun måtte forundre seg over at så lærde menn kunne komme med så besynderlige og barnslige tanker.

Vi finner også prester som ikke gjerne vil besøke og høre på anfektede mennesker eller gi dem adgang til seg, og som snart blir trette av dem når ikke den første og andre samtale gjør virkning og hjelper.

Så mye mindre er det å undres over at andre uerfarne og enfoldige mennesker ikke oppfører seg mot de anfektede slik deres kristne plikt tilsier. Det mangler ikke på eksempler på at en uforstandig ektefelle undertiden på grunn av sin egen ondskap, undertiden etter uvitende folks tilskyndelse, behandler sin dypt bekymrede make meget uvennlig. Slik var det med en lite aktverdig kirketjener.

Da hans gudfryktige kone, som tidligere hadde vært underlagt harde anfektelser, talte vennlig, men alvorlig til ham på grunn av hans uordentlige liv, for han løs på henne med ordene: «Jeg skulle ønske at – – tok deg; han har allerede en gang hatt deg i sine klør; hadde han bare tatt deg da!» og så videre.

For noen år siden rådet ukristelige folk en ektemann til bare å gi sin kone, som var i de største anfektelser, skikkelig juling; da ville hun snart bli annerledes. Følgen var at han av ren uforstand og vanvett slo og pisket henne på det ubarmhjertigste. Etter at hun hadde utstått og overvunnet anfektelsen, sa hun at selv om han hadde pryglet henne i hjel, kunne hun ikke ha forandret seg. Noe lignende hendte for et par år siden her i byen: en mann pisket og pryglet etter uforstandige

menneskers råd sin stakkars anfektede kone meget ubarmhjertig, så hun bar merker av det i lang tid.

Andre lar seg nok ikke bevege til en så tankeløs og grusom handlemåte, men blir likevel utålmodige, uvillige og gretne når anfektelsen varer lenge, og når de bedrøvede blir nesten helt udyktige til å arbeide og stelle med næringsveien og husholdningen, eller når de ellers ved den pleie og oppvartning de trenger, volder dem ulempe, møye og utgifter. De nærmeste slektninger og venner viser seg nok i begynnelsen ofte medlidende, besøker de bedrøvede og blir en dag eller en natt hos dem.

Men den trøst de gir, er vanligvis denne: «En må ikke plage seg med sine egne tanker og overlate seg til dem; en må slå dem av sinnet, be flittig, ta seg et eller annet arbeid, gå i selskap, søke og skaffe seg adspredelse», og så videre. Dette kan de nok på en måte ha rett i, men de virkelig anfektede er ofte lite tjent og hjulpet med det.

Noen, særlig de som er verdslig sinnet og tidligere er blitt påminnet og irettesatt av de anfektede for sitt kjødelige liv, pleier å spotte dem og behandle dem hånlig. De sier: «Jeg trodde dere var så hellige og gudfryktige at dere satt i Guds fang; dere har jo hele tiden villet rette på andre og gjort mye ut av deres kristendom. Hvor er nå deres kristendom? Hvor er troen, kjærligheten og håpet til Gud?»

Andre tillater seg å felle en overilet dom og skjelle ut de anfektede for hyklere, som nok har gitt seg ut for å være gudfryktige og villet være helligere enn andre, men nå ikke kan skjule at det har vært lutter innbilning og hykleri; de kan ikke ha noen god samvittighet, de må bære på en eller annen stor misgjerning og ha syndet grovt mot Gud, siden de er grepet av så stor angst.

Noen slår om seg med «narr» og «svermer» og sier: «Du er et dårekistelem, eller vil snart bli det; din store visdom, din mye lesing, bønn og tenkning gjør deg gal; la slike gale innfall fare i tide; for om folk får høre om det, blir du utsatt for den ytterste forakt.»

Dertil kommer verdens skånselløse dommer, dens hån, løgn og baktalelse, så et bedrøvet hjerte ofte blir de ugudeliges latter og spott i deres drikkelag, må la folk peke fingre av seg og være til snakk for hvermann. Når Kristus henger på korset, må det ikke mangle spottere og baktalere. For av bitter harme og ondskap, og fordi han ikke så fort som han ventet kan bli ferdig med slike elendige mennesker, hisser

Satan opp hvem han kan og jager dette edle vilt med alle sine hunder, og derved øker deres lidelser ikke lite.

Vi har hittil talt ganske utførlig, slik sakens viktighet krever, om de åndelige anfektelser, hva og hvordan de er, og hva de frembringer eller virker hos de gudfryktige sjeler. Nå må vi også vise hvilken bruk en skal gjøre av denne framstillingen, og da først ta hensyn til de gudfryktige hjerter. Disse er av to slag: noen vet av erfaring hva åndelige anfektelser er, og kjenner kanskje ennå, mens de leser dette, deres kraft og byrde. Til dem vil jeg først, om enn kort, tale (for vi skal senere, om Gud vil, i en egen preken samle og legge fram det som kan tjene dem til trøst).

Se altså, dere gudfryktige og dypt bekymrede sjeler, og slutt av den foregående utførlige framstillingen at deres store og harde åndelige nød ikke er fremmed og ukjent i Guds kirke. Guds hellige ord taler på mange steder meget tydelig og trøstelig om den, og hvor mangfoldige og forskjellige slike trengsler enn er, har den himmelske visdom likevel sørget for at det av Skriften kan hentes veiledning og trøst mot dem alle.

Så finnes det også eksempler nok på Guds kjære barn som er blitt renset, prøvd og forsøkt i smelteovnen til den allgode og alene vise Gud. Av dem har vi med velberådd hu anført et stort antall, i det håp at dere, hvor uhørt og uvanlig deres trengsel enn har forekommet dere å være, i det minste skal finne ett blant dem som dere kan lære av at Gud allerede har tilskikket og pålagt andre noe lignende.

Den barmhjertige Gud har også vakt opp mange åndrike lærere, som for det meste av egen erfaring har skrevet med stor medlidenhet, med mye ånd og kraft og meget inntrengende om deres elendighet. Av det kan dere slutte at Gud ikke bare kjenner deres sørgelige tilstand nå og ser den, men at han allerede lenge i forveien, ja fra evighet, har sett den og bestemt trøst mot den.

Jeg må tilstå at i disse siste, vanskelige tider, som er så onde at et gudelskende hjerte ikke kan tenke på dem uten forferdelse og bedrøvelse, legger Satan, fordi han vet at han bare har en liten tid, også i dette sin vrede og ondskap for dagen: han angriper de beste og mest gudfryktige hjerter heftigere enn før med store åndelige anfektelser.

Slik skrev en venn nylig til meg: «Alt nærmer seg enden, og de store trengsler som menneskene skal engstes og fortvile over, synes å stå

for døren. Jeg ser det som et sikkert tegn på den siste nød at det nå er så mange anfektede mennesker. Vi har og hører tale om så mange og så underlig anfektede mennesker her som aldri tidligere. Noen av dem banner grufullt, bespotter Gud, slår seg selv med never, gjør seg samvittighet over mat og drikke og alt som skal holde livet oppe, mens de ellers er forstandige, men likevel uavlatelig plages til døden av gudsbespottelige tanker, særlig når de spiser og drikker til nødtørft, legger seg til sengs, ber eller vil gjøre andre hellige ting.»

Men på den annen side kan en heller ikke nekte for at den kjærlige Gud også reiser opp og vekker mange åndrike og gudfryktige lærere og andre erfarne kristne, som kommer dem til hjelp med skriftlig og muntlig trøst og gjør djevelen motstand, så en med frimodighet kan si: «Hvorfor roser du deg av ondskap» (av at du plager sjelene), «du mektige mann? Guds miskunnhet varer hele dagen» (Sal 52,3).

«Kan du forferde, så kan min Kristus styrke; kan du drepe, så kan Kristus gi liv; har du gift og helvetesild i munnen, så har Kristus enda langt mer legedom (og trøst). Du kan rase, støye, vredes, bespotte og forferde lenge nok; du vil likevel ikke kunne rive min Jesus, min arme sjels tilflukt, skatt, beskyttelse og trøst, ned fra Guds høyre hånd og majestetens trone i himmelen, eller meg, hans får, ut av hans og hans Fars hånd.» (*Luthers ord.*)

Så vær da trøstige, dere engstede og bedrøvede sjeler, for ingenting – verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning – skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre.

Gud ser deres kamp; Jesus kjenner deres nød; ja, han er med dere i nøden. Han bor ved troen i deres hjerter og vil nok vite å opprettholde og bevare denne sin bolig, om enn djevelen aldri så hardt beleirer og beskyter den, engster den med ildpåkastelse og stormer den. Utfallet blir Guds ære, djevelens skam, forbannelse og fordømmelse, deres glade og fullkomne forløsning, uutsigelige fryd, søte trøst, stolte fred og evige hvile.

Imens er og blir dere innesluttet i deres Guds nåde, i Jesu Kristi sår og hender og i Den Hellige Ånds salige samfunn. Dere er omringet av hellige engler, som er tilskuere til deres kamp og ønsker å se sin lyst på deres seier i Kristus Jesus. Med dere og for dere kjemper hele den

kristne stridende kirke her på jorden, og alle utvalgte, hellige Guds barn, uavlatelig natt og dag med sine sukk, tårer og bønner. Med dere sukker hele naturen, som mot sin vilje er lagt under forgjengeligheten og venter med lengsel på Guds barns åpenbarelse (Rom 8,19 ff.).

Gud være lovet, for vi vet at djevelen vel har stor vrede, men likevel bare en kort tid (Åp 12,12)! Det varer ikke lenge før hans og hele verdens ondskap får en ende, og en skal synge med fryd i de rettferdiges telt: «Herrens høyre hånd gjør storverk; Herrens høyre hånd opphøyer; Herrens høyre hånd gjør storverk» (Sal 118,15.16). Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus! Halleluja! (1 Kor 15,57)

Jeg utsetter til en annen tid og anledning det som mer kan sies dere til trøst, og vender meg nå til andre gudfryktige sjeler som den allvise og allgode Gud hittil har spart for store åndelige anfektelser.

Kjære barn, jeg tviler ikke på at dere har hørt (lest) denne framstillingen av de åndelige anfektelser med frykt og beven, og at dere er forbauset over de usporlige og underlige veier Gud ofte fører sine hellige på, over djevelens grusomme og forferdelige ondskap, som han etter Guds tilskikkelse så heftig angriper mange av deres medkristne med, og over den elendighet uten like som så mange utvalgte sjeler er satt i. Men lær også hvordan dere skal ha hellig og salig nytte av denne framstillingen!

Takk først deres Gud av deres hjertes grunn, fordi han hittil ikke har pålagt dere denne, den største timelige nød og trengsel! Uten tvil har den allgode Far og trofaste Gud, som ikke lar noen fristes over hans evne, sett til deres skrøpelighet og av inderlig kjærlighet og etter sin guddommelige visdom spart dere. Satan har ganske visst begjært å sikte dere som hvete (Luk 22,31) og prøve sin lykke på dere; men Herren Jesus har bedt for dere, så han ikke fikk tillatelse til å bekjempe deres spede og skrøpelige tro.

Erkjenn da denne deres Guds faderlige godhet, og si med David: «Du, Gud, er min hjelp, og under dine vingers skygge jubler jeg» (som en kylling viser seg glad og fornøyd under hønas vinger). «Min sjel henger fast ved deg» (den holder seg nær til deg; den følger deg overalt for ikke å være langt fra deg, som en ung hjort overalt løper etter sin mor); «din høyre hånd holder meg oppe» (Sal 63,8.9).

«Du har gledet meg, Herre, med ditt verk. Jeg jubler over det dine hender har gjort» (Sal 92,5). «Du er min Gud, og jeg vil love deg. Min

Gud, jeg vil opphøye deg! Pris Herren, for han er god, hans miskunnhet varer til evig tid!» (Sal 118,28.29).

Men bruk denne freden og roen til desto ivrigere å øve dere i gudfryktighet og til så mye flittigere og gladere å tjene deres Gud! Tenk på de merkverdige ordene den hellige Lukas bruker: «Menigheten hadde nå fred over hele Judea og Galilea og Samaria. Den ble oppbygget og vandret i Herrens frykt, og vokste ved Den Hellige Ånds hjelp» (Apg 9,31). Mens også dere har fred, så oppbygg dere på deres høyhellige tro, be i Den Hellige Ånd (Jud 20).

Vandr i frykt for Gud; sky synden; flykt fra alle anledninger som Satan og verden gir dere til den; hat av hjertet all ugudelighet; rens dere selv fra all urenhet på kjød og ånd, og fullend deres helliggjørelse i gudsfrykt (2 Kor 7,1); legg vinn på alltid å vokse i den saliggjørende kunnskap om vår Gud og hans Sønn Jesus Kristus, på ikke å gjøre Den Hellige Ånd sorg ved bevisste synder (Ef 4,30) og på å gjøre deres kall og utvelgelse fast (2 Pet 1,10).

Når det er fred i landet, dyrker enhver sin jord; åkrene blir omhyggelig stelt, hagene holdt i stand og beplantet med blomster, urter og trær, så en overalt ser seg glad på dem. La også oss, når vi har fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus og vår sjel får nyte sin tro i all sødme, overalt dyrke, plante og forbedre, så våre hjerter må være fylt med rettferdighetens frukter, Gud til ære og pris!

Vokt dere dessuten framfor alt for stolthet og sikkerhet, og om dere ennå står, så se vel til at dere ikke faller! (1 Kor 10,12). Opphøy dere ikke på grunn av de gaver dere har mottatt fra himmelen!

Kan dere nå tro med frimodighet og av levende og søt erfaring vitne om troens kraft – kan dere be andektig og inderlig, synge gladelig, høre og lese Guds ord med hjertens lyst og sjelens glede, gråte søtt, sukke kraftig, nyte Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid med hellig andakt og stor visshet om fellesskapet med ham og prise Gud med glad hjerte og munn – å, så erkjenn at det alene er av Guds nåde og miskunnhet at dere har alle ting, og at dere står, lever, rører dere og er i den!

Se på en gren på et tre, hvordan den grønnes, blomstrer og bærer frukt, så det er en lyst å se på den. Men får den ikke all saft og kraft fra stammen og roten? Begynner den ikke straks å visne når den skilles

fra treet, til den omsider helt tørker bort og må vente på ilden? Tenk nå på at det ikke er annerledes med dere!

Alt dere er og har, er og har dere fra Gud; Gud er alt; dere er intet. Gi derfor Gud æren i alle ting, og behold intet for dere selv unntatt deres synd og omsorgen for hvordan dere best skal anvende og bruke det som er dere betrodd, til Guds ære.

Eller vil dere ved store åndelige anfektelser lære og erfare at dere utenfor deres Guds nåde ikke er annet enn syndige ormer og levende helvetesbrander? Så fornedre dere nå selv, så ikke den rettferdige og hellige Gud, som ikke kan tåle noe hovmod, skal måtte fornedre dere! Ingen er sikker for fall uten den som sammen med den botferdige synderinne ligger ved Jesu føtter og væter dem med sine tårer.

«De ydmyke,» sier den gudfryktige gamle Tauler, «setter seg selv på den laveste plass; derfor kan ingen støte dem ned. Å stå opp er dem nærmere enn å falle; de er ringe i sine egne øyne; derfor unngår de lett mang en sterk anfektelse, likesom de små fiskene smetter gjennom garnet mens de store blir fanget.»

Glem heller ikke vår frelsers ord: «Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse!» (Matt 26,41). Vær ikke som kyllingene, som ofte på skjønne sommerdager løper omkring og fjerner seg et godt stykke fra moren og derved kommer i fare for å bli snappet av rovfuglene!

La ikke deres fred og ro og velstand (i legemlige og åndelige ting) lokke dere til å fordype dere i verden, jage etter det forgjengelige og oppgi den nøye etterfølgelsen av Jesus, forsømme bønnen eller forrette den med kulde og bli likegyldige og slappe i deres andre kristenplikter! Tenk også i fredstid på krig, og når det går dere godt, på at det igjen kan gå dere ille! Forbered dere derfor på kamp mens dere har ro, og samle dere et forråd av Guds ord, så dere kan gripe til det i nøden!

Vel blir ikke enhver kristen, som en gudfryktig teolog sier, hjemsøkt med åndelige anfektelser; til det hører sterke, vel øvde sjeler. Likevel er enhver tilmålt sitt mål av trengsel; om ikke ondskapens fulle strøm griper dere, kan det likevel komme et støvregn over dere.

Følg derfor nøye den hellige apostels formaning, når han sier: «For øvrig: Bli sterke i Herren og i hans veldige kraft! Ta på dere Guds fulle rustning, så dere kan holde stand mot djevelens listige angrep. For vi har ikke kamp mot kjøtt og blod, men mot maktene, mot myndighe-

tene, mot verdens herskere i dette mørket, mot ondskapens åndehær i himmelrommet. Ta derfor Guds fulle rustning på» (alt det Gud har vist dere i sitt ord og ved sin nåde skjenket dere, så dere kan verge og beskytte dere mot djevelen – om dette skal det handles i det følgende), «så dere kan gjøre motstand på den onde dag og bli stående etter å ha overvunnet alt» (Ef 6,10 ff.).

Glem heller ikke de dypt bedrøvede sjeler i deres daglige ivrige bønner, og hjelp dem i troen med deres sukk og påkallelser å kjempe og stride mot djevelen, etter apostelens ord: «Husk på dem som er i fengsel, som om dere var fanger sammen med dem, likeså dem som blir mishandlet, for dere er jo selv i legemet!» (Hebr 13,3).

Dere vet ikke hva som ennå kan hende dere etter Guds hellige råd og vilje. Dere er ennå på reisen, og selv om himmelen smiler til dere, kan dere ikke vite hvilket uvær som ennå kan overraske dere. Det dere da vil at deres medkristne skal gjøre mot dere, det gjør også dere mot dem! Ta deres nød dypt til hjerte; sukk med de sukkende, gråt med de gråtende, kjemp med de kjempende, og gjør alt det et levende lem på Herren Jesu legeme bør gjøre!

La endelig også betraktningen av de store åndelige anfektelser tjene til å virke tålmodighet hos dere i andre kors og trengsler som Gud har pålagt dere! Vi synes ofte, når vi ser på vårt kors i og for seg og uten hensyn til andre mennesker, at det er svært stort og tungt, ja det aller største og tyngste av alle, og det skal ikke mye til før vi klager over vår Guds styring. Men når vi erfarer hva som er pålagt andre, har vi ofte grunn til å takke Gud for at han behandler oss så mildt og ikke lar oss fristes over vår evne.

Da en bedrøvet kvinne, som hadde et tungt huskors, kom til en viss forstandig og gudfryktig prest for å utøse sitt hjerte for ham, tok han straks i begynnelsen av samtalen anledning til å fortelle om en annen anfektet kvinne han hadde i sin menighet, og til utførlig og bevegende å skildre hennes sjeleangst.

Han sa at det ikke var ham ukjent at nøden var meget stor i disse siste, bedrøvelige og elendige tider og at trengslene var mangfoldige; men han var likevel viss på at det ikke fantes noen i hele byen som fortjente mer barmhjertighet enn hun, som ble heftig plaget av Satan med forferdelige tanker og stor sjeleangst.

«Dette elendige, sky og svake lam,» sa han, «som stadig må kjempe med helvetesulven og etter sin egen mening allerede er i hans klør og strupe, står meg bestandig for øye; jeg bærer det stadig i min barm og mitt hjerte. Ak, hjelp meg å be at Herren Jesus snart vil glede det og husvale det med trøst!»

Da glemte den bedrøvede kvinnen liksom sin egen nød og sa: «Ak, Herre Jesus, jeg vil gjerne være tilfreds med mitt kors; jeg vil gjerne bære det; jeg vil tie og ikke åpne min munn. Jeg hører jo at noen av mine kjære medkristne har et enda tyngre kors enn jeg. Vel har jeg utvortes og legemlig trengsel; men min sjel har likevel ro og fred i Gud og trøst av hans ord. Jeg kan gudskjelov ennå be med frimodighet og barnlig tillit, tilegne meg evangeliets trøst og ha nytte av den. Jeg er, takket være Gud, overbevist om at han er min kjærlige Far i Kristus Jesus, og håpet om himmelen og vissheten om min frelse er min sjels største glede. Vil derfor min Frelser bevare meg i det, så skal jeg ellers være vel tilfreds og ikke klage mer.» Og med dette forsett gikk hun hjem.

Hit hører også det den gudfryktige Herberger forteller om en kristen kone. «Gud satte et stort korsbeger for henne,» sier han; «hun befant seg meget lenge i stort tungsinn og jammerlig hjerteangst – – men Gud tok denne elendigheten helt bort før hennes salige avskjed. Derfor sa hun: All legemssykdom går over; jeg takker min Gud for at han ikke lar min gamle elendighet komme igjen.»

Meget sant sier også en av de gamle: «Vi tror nok ofte at vi har et stort og tungt kors framfor andre; men dersom Gud samlet alle sine barns trengsler og kors på ett sted og i én hop og ga oss valget, så vi kunne ta et annet i stedet for vårt eget, så ville vi likevel bestemme oss for å beholde dette.»

Når derfor, mine kjæreste medkristne, deres fattigdom, de ugudeliges fiendskap og nærgåenhet, ufred i deres ekteskap, deres legemes bestandige skranthet og sykdom og lignende synes dere uutholdelig, så tenk straks på de åndelig anfektede, dypt bedrøvede sjeler, og spør deres hjerte om dere vil bytte med dem!

Jeg minnes at det i et visst hus engang var en person som også hadde erfart en god del av åndelige anfektelser og som, etter hva den nevnte lærer sier, riktignok ikke var blitt overfalt av ondskapens strømmer, men likevel av et støvregn eller skyllregn.

Da han nå med tårer klaget over sin nød, kom en anfektet soldat til, som etter offiserenes befaling ble brakt til meg, og hvis angst, forferdelse og sjelenød var så stor at han skalv og dirret. Den kalde svetten trengte ut av pannen hans og rant sammen med de hete tårene ned over ansiktet; han så blek og jammerlig ut; tungen klebet til ganen av matthet og vansmekting.

Da nå den nevnte person så denne elendigheten, ble han først helt stille, sukket så og begynte å si med tårer: «Ak, Herre Gud, ham her har du da ført dypere ned i angstens vann enn meg. Jeg vil gjerne gi meg tilfreds; hjelp for Herren Jesu skyld både ham og meg!»

Til slutt må vi ved denne anledning heller ikke forbigå de menneskene som ikke bare er ukjent med de åndelige anfektelser, men også ellers lever helt sikre og sorgløse i synden, og til og med gjerne lar seg innbille at alt man i Guds kirke lærer om samvittigheten, om dens angst og forferdelse, om sjelen og dens udødelighet, om dens sorg eller glede etter avskjeden fra legemet, om djevelen og hans grusomme ondskap og fiendskap mot menneskene, om Guds vrede, om hans dommer, om syndens kraft, om helvete og de fordømtes evige og usigelige pine, er svermeri av tungsindige mennesker, et påfunn og slu påskudd for å skremme folk og holde dem i lydighet.

Å, hvor mye ville ikke mang et ugudelig menneske gi for å kunne ha visshet og forsikring om at alt dette bare var innbilning og tomt, ugrunnet prestesnakk, og at han ikke hadde noe å frykte på sin samvittighets og sjels vegne – om han kunne bli helt fri for den innvortes hemmelige frykt som mangen gang engster ham mot hans vilje!

Å, hvilken herlig ting ville det ikke være for våre nåværende gudsfornektende statsmenn, ugudelige og blodtørstige tyranner, som av ren stolthet og æresyke, av lutter begjær etter å herske vidt og bredt, og alene for å sette sin onde vilje igjennom begynner blodige kriger og fører dem med uhørt, barbarisk grusomhet, utgyter kristenblod som vann, legger hele landsbyer, småbyer, byer og land øde, herjer dem med ild og sverd og bringer mange tusen sjeler i den ytterste nød, fattigdom og trengsel – for de ubarmhjertige menneskeflåere, for Guds kirkes forfølgere, for de urettferdige og griske dommere og øvrighetspersoner, for de samvittighetsløse og vinningssyke rettslærde som har forvandlet rett til malurt, forrådt rettferdigheten og gjort mammon til sin gud, for de uforsonlige skjellere og trettebrødre i den

verdslige og geistlige stand, som til største forargelse og bedrøvelse for mange gudfryktige sjeler har hånet, bespottet, sønderrevet og sønderplukket hverandre som bitske hunder, for våre skjørlevnere, horkarer og drankere, for de urettferdige og egennyttige bedragere og tyveknegter og andre slike buk-, penge- og djevelstjenere – ja, om sjelen var dødelig og ikke kunne eller behøvde å lide noe, verken i dette eller det neste liv; om de ikke hadde noen djevler, noe helvete, noen kval og pine å frykte; om de kunne skalte og valte i dette liv etter sin egen vilje og kunne stjele, røve, gnie, samle, ete, drikke, være lystige og nyte verden så mye deres ugudelige sjel hadde lyst til; om de gudfryktige sjeler måtte være deres spott, latter og fotvisk og tjene deres stolthet, grådighet og buk med sin svette, sine tårer og sitt blod, og det etterpå var forbi, og de selv hadde hatt sin himmel og de andre sitt helvete på jorden, uten at noen av dem mer hadde noe å frykte eller håpe: det ville være ønskemat for verden, det ville være en behagelig lære og det rette evangelium for herrene ateister eller, som de heller vil kalles, naturalister. (*Ateister: gudsfornektere. Naturalister: bekjennere av den naturlige religion.*)

Derfor elsker de langt høyere Spinozas ugudelige bok om frihet til å filosofere og Hobbes' trøstefulle skrifter for alle urettferdige og samvittighetsløse sjeler, og så videre, enn alt det profetene og apostlene og alle andre eldre og nyere kirkelærere har skrevet om kristendommen.

For disse kan ikke snakke om annet enn om helvete, om evigheten, om Guds vrede, om helvetes ild, og det forferder og bedrøver dem undertiden, hvor mye de enn anstrenger seg for å hindre det og gjerne vil le av og forakte alt, og bringer dem på tanken: Men tenk om det var sant! Spinoza og Hobbes derimot gjør gode miner og gir skjønne og beroligende forsikringer for sjelene deres, som er hildet og forsunket i ondskapen.

Man har derfor hørt en si: «I min ungdom skremte man meg nok med Bibelen, de ti bud og helvete; jeg torde ikke engang med trygt hjerte drikke meg full, ikke se meg om etter noen skjøge, måtte bestandig tenke på Gud, på samvittigheten, på helvete. Men nå har jeg fått en annen bok i hånden, som lærer meg hvordan man har ført meg bak lyset,» og så videre. Se, slik ville man gjerne ha det! (*Spinoza og Hobbes var to filosofer eller fornuftgranskere.*)

Men du skjønne, fine, kjære verden, det går ikke slik som du ønsker og innbiller deg. Driv spott med Gud og hans hellige ord; framkall krig, mord og blodsutgytelse; tråkk de fattige under fot; le av deres sukk og tårer; bøy eller forvreng retten; ta skjenk og gave; berik deg som du vil og kan; lyv, bedra, trett, et, drikk, driv hor og før et vellystig, ugudelig liv etter alle ønsker hos din gudsglemmende sjel, og dø deretter som din hest, ditt svin eller din jakthund! Ak nei!

Vit at Gud for alt dette vil føre deg for dommen, og at du skal få igjen det som er skjedd ved legemet; dine gjerninger skal følge med deg; din sjel skal leve i døden og lide etter døden det den rettferdige og hellige Gud vil tilkjenne den. Du har hatt din vilje; den høylovlige og evige Gud må også ha sin vilje. Du har mottatt ditt gode; de gudelskende sjeler skal også ha sitt.

Herren sier: «Se, mine tjenere skal ete, men dere skal sulte. Se, mine tjenere skal drikke, men dere skal tørste. Se, mine tjenere skal glede seg, men dere skal stå der med skammen. Se, mine tjenere skal juble av hjertens lyst, men dere skal skrike av hjertets pine og hyle i fortvilelse» (Jes 65,13.14).

«Salige er dere fattige, for Guds rike er deres. Salige er dere som nå hungrer, for dere skal bli mettet. Salige er dere som nå gråter, for dere skal le. Men ve dere som er rike, for dere har alt fått deres trøst. Ve dere som nå er mette, for dere skal hungre! Ve dere som nå ler, for dere skal sørge og gråte!» (Luk 6,20.21.24.25).

Dere vil kanskje si i deres hjerte: Det er Skriftens ord; dem tror jeg ikke; dem akter jeg ikke. Jeg svarer: Hvem og hva tror du da? Et ugudelig, lettsindig menneske, som du selv er?

Den hellige Skrift, der Den Hellige Ånd taler, som så mange tusen gudfryktige, forstandige, lærde og erfarne sjeler har trodd av hele hjertet, og hvis sannhet de, etter å ha erfart og kjent den kraft og ånd som taler deri, har beseglet og stadfestet dels med sitt blod, dels med frimodig bekjennelse, med et hellig og ustraffelig liv, med tålmodig og villig lidelse – Skriften tror du ikke, fordi den ikke taler i samsvar med ditt ugudelige hjertes attrå, men vitner mot din ondskap og truer deg med den rettferdige Guds timelige og evige vrede.

Derimot tror du et formørket og forvendt menneskes skrift, der helvetesånden taler, som alle hellige og gudfryktige sjeler ser på som en vederstyggelighet og et foster av erkeløgneren og manndraperen

fra begynnelsen og skjelver for, og som ikke behager noen uten dem som på grunn av sin onde samvittighet trenger til et slikt helvetesevangelium og en slik djevelsk trøst – dette tror du, fordi det taler det du for din ondskaps skyld ønsker, og det som gjør ditt lettsindige og ugudelige hjerte godt!

Nettopp! Men så skal også det oppfylles på deg som Ånden har forutsagt gjennom sin tjener Paulus' munn: «Fordi de ikke tok imot kjærlighet til sannheten, så de kunne bli frelst, derfor sender Gud dem kraftig villfarelse, så de tror løgnen, for at de skal bli dømt, alle de som ikke har trodd sannheten, men hadde sitt behag i urettferdigheten» (2 Tess 2,10–12).

Men siden du, elendige menneske, så forsettlig og gjenstridig ikke vil tro Guds ord, så tro da Guds gjerninger og tilskikkelser, som han stadfester og oppfyller sitt ord med. Jeg vil denne gangen ikke tale om annet enn de åndelig anfektede og dypt bedrøvede sjeler. Hos dem sees og viser det seg tydelig: Guds vrede, sjelens lidelse, kval og angst, djevelens ondskap og grusomhet, samvittighetsnaget og bildet på den helvetespine som de ugudelige har å vente etter dette liv.

Du sier kanskje eller tenker at dette er tungsindige mennesker som unødig plager seg med sine innbilninger og tåpelige innfall, og så videre. Jeg svarer: De eksemplene som ovenfor er anført i mengde, lærer at mennesker som har et muntert sinn og livlig blod, som har fullkommen sunn fornuft og god helse og befinner seg i ønskelige og lykkelige omstendigheter, ofte ikke er spart for de store åndelige anfektelser.

Hvor mange prester finner man ikke som er lærde og høybegavede, flittige og nidkjære i sin embetsgjerning, vise og forsiktige i rådslagninger og ulastelige og mønstergyldige i alle sine gjerninger, men som likevel like lite som den dyrebare apostel Paulus er spart for en torn i kjødet og unngår Satans slag!

Hvem hadde et mer muntert og uforferdet sinn enn Luther? Han eide ellers et slikt mot og et så trøstig hjerte at han midt i de største trengsler og farer kunne være glad, trosse på Guds godhet og spotte djevelen og verden. Hvem var lærdere og mer bevandret i Skriftene enn han?

Og likevel ble han etter Guds nådige og hellige råd og tilskikkelse ved Satans anfektelse brakt dit at han talte og skrev på denne måten:

«Djevelen anfekter ofte meg selv så voldsomt og overfaller meg så heftig med tunge og sørgmodige tanker at jeg helt glemmer min kjære Herre Kristus eller ser på ham ganske annerledes enn han bør sees på.»

Da han i året 1527, lørdag før Marias besøkelsesdag, var falt i en hard legemlig og åndelig anfektelse og svakhet, ba han blant annet med disse ord: «Å, min aller kjæreste Herre Jesus Kristus, du som har sagt: Be, så skal dere få; let, så skal dere finne; bank, så skal det lukkes opp for dere – gi, Herre, etter dette løftet, meg som ber, ikke gull eller sølv, men en sterk og fast tro. La meg som leter, finne, ikke verdens lyst og glede, men trøst og vederkvegelse ved ditt sunne og saliggjørende ord. Lukk opp for meg som banker. Jeg attrår intet av det verden holder for høyt og stort, for det gagner meg ikke det ringeste i dine øyne; men gi meg din Hellige Ånd til å opplyse mitt hjerte, styrke og trøste meg i min angst og nød og holde meg oppe i en sann tro og tillit til din nåde inntil min død!»

I samme år skriver han aftenen før Simon og Judas' dag til en god venn: «Be inderlig og i alvor for meg, stakkars forkastede orm, som plages så hardt av åndens sørgmodighet og tungsinn, dog etter den barmhjertige himmelske Fars gode og nådige vilje! Ham være lov, ære og pris selv i min store angst og nød!» Hvem tør her si at denne frimodige trosheld, som ikke akkurat har hatt mange like i Guds kirke og som ellers hadde et muntert sinn, var overfalt av et kortvarig tungsinn som liksom førte ham rett ned i helvete, eller at det var hans innbilningskraft som voldte ham en slik dødelig angst?

Slik går det også ofte med andre gudfryktige og forstandige sjeler. De blir bedrøvet inntil døden uten å vite hvorfor; de blir så grepet av forferdelse, frykt og angst at de er nær ved å gå til grunne; de kan ikke verge seg mot eller rive seg løs fra djevelens inngivelser og ørehvisking, de skrekkelige tanker og grufulle innfall som de hater av hjertet, så de heller ville lide døden enn plages med dem.

Midt under bønnen, midt under høringen eller lesningen av Guds ord, midt under den gudelige samtale med en prest eller andre kristne hjerter stiger det plutselig opp i deres sinn ting som er helt avskyelige, som strider mot Gud, som de dog elsker inderlig og ærer av hjertet, som er rettet mot dem selv eller mot deres eller andre medkristne. Over dette svetter de ofte angstens svette eller faller i avmakt, og de er

derunder til mote som om en virkelig glødende pil var skutt dem inn i hjertet, ja som om de allerede virkelig var i helvete.

Hvilket forstandig menneske vil og tør si at slike gudfryktige og brave folk så plutselig, og før de selv vet av det, til sin største og ytterste bedrøvelse, midt under sin ivrigste andakt selv lager seg slike grufulle tanker, og at disse oppstår av seg selv i deres hjerte, som, helliget ved Guds Ånd og nåde, nettopp da er vendt mot gode og hellige ting? Hvem ser ikke her et helvetes verk av den urene ånd, som er en fiende og bespotter av Gud og mennesker?

I Luthers levnetsbeskrivelse omtales en sogneprest i Guben ved navn magister Leonhard. Om ham sies det at da han en gang satt i fengsel, plaget djevelen ham ille: tok han en kniv i hånden, var straks den tanken der: «Stikk deg i hjel!» Derfor måtte han ofte kaste kniven fra seg. Da Luther hørte dette, sa han: «Det er også hendt meg selv at når jeg har tatt en kniv i hånden, har en lignende ond tanke falt meg inn, så jeg ikke har kunnet be, men har måttet flykte for djevelen ut av kammeret mitt.»

Om den samme presten fortelles det at da han en gang så en tråd ligge på gulvet, tok han den opp og samlet deretter så mange tråder at han kunne ha gjort et reip av dem til å henge seg i.

Kjære, hvor kom disse morderiske tanker fra hos så gudfryktige mennesker? Hvor kom alle disse trådene fra, så mange at det kunne lages et reip av dem som en mann kunne henge seg i? Uten tvil fra mordånden, som ikke makter å skjule sin ondskap. Og hvor fikk den anfektede mannen, som vi allerede ovenfor i denne preken har omtalt, de to nye knivene i en slire fra? Hvor kom det reipet og den løkken i piletreet fra, som vi likeledes i denne preken har fortalt om?

Jeg kjenner selv et eksempel på slikt. En prest forrettet en gang sin bønn og var kommet til forbønnene for sine fiender, forfølgere og baktalere. Da peip det meget sterkt mot ham fra en krok i stuen, liksom med en skarp fløyte. Han ble i begynnelsen forbauset og forferdet; men han tok snart mot til seg i Herren Jesus og sa med frimodighet: «Pip så mye du vil, djevel! Jeg vil likevel ikke holde opp med å påkalle min Gud.» Så fortsatte han sin bønn og fullførte den uforferdet, slik han pleide.

En tid senere pådro han seg imidlertid et stort fiendskap fra en person som voldte ham mye bedrøvelse og hjertesorg, så han hadde

nok å gjøre med å bekjempe sitt kjøtt og blod når han i samsvar med sin kristendom ville be for denne fienden.

Jeg vet dessuten om en annen ansett prest, velkjent av sine skrifter, som noe lignende hendte. Han holdt en gang etter sin vane aftenbønn med sine husfolk, og i den deilige salmen: «Å, Kristus, du den klare dag» var han kommet til verset:

Å, la din engel til oss gå
og dine egne verne må!
De kjære vektere send ned,
så Satan lar oss være i fred –

da hørtes en så skarp pipen i stuen at alle de tilstedeværende ble forskrekket og knapt kunne fortsette sangen. Den samme mannen måtte dessuten tåle mye hånlig spott og mange slag i nakken av Satan og verden.

Hvem ser nå ikke av disse og lignende ting, hvorav man kunne anføre en mengde, at det finnes djevler, og at de er onde og hatefulle ånder som søker sin glede i menneskenes frykt, skrekk, angst og fordervelse? De streber ikke bare etter å fange sjelene med innvortes og skjulte garn, såre hjertene med lønnlige, glødende piler og bedrøve, forvirre og bryte ned de bedrøvede enda mer med stille overtalelser og helvetes inngivelser; men med Guds tillatelse, av stor tørst etter menneskenes fordervelse, trer de også uforskammet fram og kan ikke holde tilbake sin ondskap og grusomhet.

Hvem tør, når han overveier det som her er anført, nekte for at samvittigheten kan gnage på menneskene som en orm, at sjelen kan lide og ha et helvete i denne og den andre verden, at fortapelsen fra Guds ansikt og følelsen av hans vrede er usigelig og uutholdelig, men likevel viss og sann?

Mens jeg skriver dette, får jeg et brev i hånden fra en lærd, gudfryktig og forstandig mann, skrevet til meg for en tid siden, og jeg kan ikke la være å sette inn noen ord av det, som tjener mitt forehavende. «Ak,» skriver denne dyrebare sjel, «den underfulle Gud er og blir underfull i de måter han sørger for og leder ethvert menneske på. – – Hvor salig og edel er du derfor, du salige hengivelse i Guds vilje, og hvilken himmelsk og guddommelig gave er du ikke, siden du stadig underkaster

oss elendige mennesker den guddommelige visdom og allmakt med så stor tålmodighet, ved at vi stadig kommer vårt intet i hu!

Min kjæreste herr magister, hva Gud har latt meg smake og erfare i min sjel, kan jeg ikke si; ja, jeg kan slett intet fortelle av det. Så forunderlige, så dype, så vide og brede er de guddommelige hemmeligheter; så skrekkelig er helvete og så søt og liflig himmelen, som man føres inn i etter ånden; i en slik grad er en stadig i avmakt, og marven er tørket ut i ens ben.

Men hvor gagnlig, hvor velsignelsesrik er ikke en slik helvetes- og himmelferd for sjelen og for ens kristendom! Hvor prisverdig er ikke Gud! Og hvilken makt, lov, herlighet og majestet bereder han seg ikke på disse veier! Om dette kan intet menneske i verden dømme som ikke er blitt prøvd i denne ildovnen.

Jeg vet hvordan det er til mote for den som synes forlatt av Gud og mennesker, enda alt gikk for seg i stillhet. For den nåde viste Gud meg da, at min anfektelse forble skjult og ikke kom til den rå, sikre og partiske verdens kunnskap, inntil han selv atter husvalet meg og gjorde meg glad.

Jeg skulle ønske at Gud ville la mange kjenne hva han har gjort med meg; hvilken stor nåde ville ikke det være!» og så videre. Ja, sannelig ville det være en stor nåde av den Høyeste om han ville overbevise den sikre, rå verden om at det finnes et helvete, ved en virkelig forsmak av det.

Men hvordan skulle han kunne vise en slik nåde mot sitt ords bespottere og foraktere og mot dem som sier: «Vik fra oss! Vi har ikke lyst til å kjenne dine veier»? Bare sine kjære barn, som gjør ham den ære av hele hjertet å regne hans ord for hans ord, høre og lese det med ærbødighet, bevare det i et vakkert og godt hjerte og bære frukt i utholdenhet, verdiger Gud den nåde å la dem i levende erfaring kjenne hva han i sitt hellige ord har truet med og lovet.

Og selv om denne anfektede har feilet i anvendelsen på seg selv, har han likevel meget godt innsett at den høyeste og rettferdige Gud ikke kaster en slik helligdom som de åndelige anfektelser er, for hundene, men har forbeholdt dem alene for sine hellige.

Med det den nevnte erfarne og gudelskende sjel skriver, kan man sammenholde hva andre anfektede undertiden har skrevet til fortrolige venner om seg selv, som det følgende, som en gudfryktig person,

plaget av gudsbespottelige tanker, betrodde en venn: «Be riktig flittig til Gud for meg, at han vil skille meg fra de levendes land, om enn ved den aller skrekkeligste død! For jeg er nå ikke annet enn en skjendig skarnkasse for djevelen, som med fullt raseri tilskynder meg til slike vederstyggeligheter natt og dag, at dersom jeg ikke ved Guds gode hånd var blitt holdt oppe, hadde jeg myrdet meg selv; da ville den hellige, majestetiske Gud i det minste ikke lenger ha blitt vanæret og bespottet ved et så djevelblendet redskap som jeg er. Men ak, Gud, det må du også forby! For hvem vil prise deg i helvete? Hvilken legems- og sjelemorder vil love deg?

Jeg trodde ikke at djevelen kunne være verre enn jeg. Jeg går til den hellige nattverd, foretar også andre gudelige handlinger og strider mot djevelen, men er ved siden av det hans elendigste pinebenk og skoklut. Ved meg skjender han Guds navn, bespotter Israels Hellige og trår Guds Sønn under føtter, og da tør jeg ikke si: Jeg må tåle det, men: Jeg gjør det, og Gud (ak, du uskyldige Herre!) må tåle det. Å jammer over all jammer! En utvortes gudstjener er en innvortes djevelstrell! Fy deg, Satan! Herren refse deg!

Nå, her er jeg; skal da helvete begynne her, så vil jeg legge min hånd på min forbannede munn og si: Dine dommer er rettferdighet. – – Gud vet at jeg heller vil være død enn et slikt nådeløst, gudsbespottelig redskap for djevelen. Mine lender skjelver; mine knær rister; synet forgår meg når jeg hører mitt navn nevnt. Måtte Gud ikke la meg synke ned fra den sanne tros trøst! Kyrie eleison!»

Hva synes dere nå, dere rå spottere og gudsforaktere? Er vel slike ord sprunget ut av et svermerisk, tungsindig og tåpelig hjerte? Er disse gudfryktige sjelers lidelser, som de i hemmelighet og fortrolighet skriver så engstelig, så klagende, så bevegende om til gode venner, et enfoldig menneskes innbilning? Å, hvor godt ville det ikke være for dere om dere ville stifte bekjentskap med slike mennesker, tale med dem skriftlig eller muntlig og bli kloke av deres erfaring!

Men slike ting ville vekke dere opp av deres søte (sikkerhetens) søvn og forstyrre deres sjels (av djevelen fremkalte) ro; de ville avbryte deres glede, deres vellyst, deres daglige overdådige vellevnet og gjøre dere angste og redde.

Derfor er det best (for dere) at dere ler av og forakter alt, og ser på alle gudfryktige hjerter, som med frykt og beven streber etter å

bli salige, som tungsindige tåper og svermere, og erklærer alle deres klager over og utsagn om helvetesangsten, Guds vrede, syndens kraft og djevelens ondskap for innbilning og dårskap. Så kan dere ganske sikkert og uhindret vandre framover på helvetesveien; så trenger dere ikke å være i noen frykt for døden og knapt et øyeblikk å forferdes for helvete.

Å, dere elendige mennesker, hvilken djevel har forhekset dere og besatt deres hjerte så fast at dere ikke tror sannheten? Hvor lenge vil dere med seende øyne ikke se, med hørende ører ikke høre, med levende hender ikke gripe? De gudfryktige hjerter kan nok si med sin aller kjæreste frelser: «Vi taler om det vi vet, og vitner om det vi har sett (smakt, følt, erfart), og dere tar ikke imot vårt vitnesbyrd» (Joh 3,11).

Men om dere nå ikke vil tro oss og våre, når vi er dere for enfoldige, for svermeriske, for tungsindige, for ringe – kjære, hvordan går det da til at dere selv og de som er av deres slekt, ofte ikke kan verge dere for samvittighetsangst, for frykt og skrekk, for grufulle drømmer og lignende? Dere byr deres samvittighet å tie, og likevel taler, ja roper den.

Dere vil ikke tro på noen himmel, noe helvete, noen djevel, og dere kan likevel ofte ikke finne noen tro, noen fred i deres vantro. På grunn av deres ondskap trenger dere ofte ikke å frykte noen menneskelig makt, og likevel frykter dere. Dere er sikre, og «den sterke med våpen vokter sin egen gård» (det vantroende, ugudelige hjerte) «får eiendommen hans være i fred» (Luk 11,21), og likevel forferdes, engstes og plages dere.

Dere vil forakte Guds ord, og kan likevel ikke gjøre det uten frykt og den lønnlige bekymring: Tenk om det var sant! Dere vil være glade og slå alt prestesnakk av tankene, men kan ikke. Dere tror at det ikke finnes djevler eller spøkelser, og dere kjenner mangen gang en gysning om natten. Dere legger dere om kvelden til sengs i stor sikkerhet, uten bønn, uten andakt, og likevel drømmer dere undertiden om djevelen; dere farer opp i søvne og skriker høyt som om han nå ville føre dere bort.

Det går dere etter Skriftens ord (som dere nok ikke akter, men som likevel passer så nøyaktig på dere): «En ugudelig lever i angst alle sine dager. Få i tall er de årene som voldsmannen har i vente. Skremmelige

toner lyder i hans ører» (han blir ofte så redd at det klinger og suser for hans ører, eller det synes ham som om han hører et jammerskrik, enda det ikke er tilfelle); «midt i freden kommer ødeleggeren over ham» (Job 15,20.21).

«De ugudelige er som det opprørte hav. Det kan ikke være stille, og bølgene skyller opp gjørme og mudder. Det er ingen fred for de ugudelige, sier min Gud» (Jes 57,20.21).

Om Henrik den andre, konge av Frankrike, fortelles det at han lot brenne en luthersk skredder, som i hans nærvær tappert og frimodig hadde forsvart seg, bekjent og kjempet for den evangeliske sannhet, og at han selv var tilskuer ved det. Da martyren fikk øye på kongen, så han på ham uten å vende blikket bort. Siden skal kongen ha sagt til mange troverdige personer at den lutherske skredderen om dagen bestandig syntes å følge etter ham, og at han om natten uavlatelig sto for hans øyne.

Hans sønn Karl den niende ble etter blod- og mordbryllupet i Paris ofte skremt i søvne og måtte la hente sangere til sengen sin, som av og til sang ham i søvn.

Da to unge menn ved navn Arnold Monerius og Johannes Kasa i året 1556 ble brent i en by i Frankrike for den evangeliske religions skyld, og bålet begynte å blusse, kom det en slik forferdelse over folket rundt omkring at det flyktet som om det ble jaget og forfulgt av fiender. Også bøddelene, som det var befalt å fullbyrde den ugudelige dom, løp inn i de nærmeste husene og ba at man ville skjule dem og redde deres liv.

For ikke mange år siden, skriver en fortjenstfull forfatter, hendte det i en tysk by at en ung mann av høy byrd, etter å ha blitt for tidlig sluppet løs fra sin hovmesters hånd og oppsikt og fått sin frihet før tiden, begynte å føre et utsvevende, vellystig og ryggesløst liv. Det tiltok slik at han bannet og spottet umenneskelig, sverget på at han aldri mer i sitt liv ville tenke på Gud eller forrette noen bønn, og derfor kastet bønneboken sin ned på et hemmelig, urent sted og oppførte seg som om det ikke mer fantes noen Gud i himmelen og ingen djevel i helvete. (*Forfatteren er Martin Grundmann.*)

Da ugudeligheten og misgjerningene hopet seg slik opp hos ham at det ikke var noen bedring å vente, fant stedets høye øvrighet seg, med viten og samtykke fra den ryggesløse synderens høyt ansette

slektninger, foranlediget til å forkynne ham døden. Man førte ham tidlig på dagen flere mil bort fra hans forvaringssted, stilte ham på en grønn plass og bød ham å berede seg til døden.

I denne tilstand brøt den motsigelsen, som utvilsomt ofte før hadde gitt seg til kjenne, ut i ord: Liggende på kne, mens han ventet på skuddet, sa han sukkende og med dempet røst, dog så høyt at de tilstedeværende kunne høre det: «Å evighet! Å evighet! Å evighet!»

Dere kan være forvisset om at det jeg nå vil fortelle, er sant. En fornem og på sitt sted ansett mann kom til en kristen lærer. Da de var alene på prestens studerkammer, og presten med stor frimodighet talte om allehånde gudelige emner, ble mannen så bedrøvet at han begynte å gråte.

Presten trodde at han utgjøt tårer av andakt og glede over den gudelige samtalen, og fortsatte, men spurte ham til slutt hva som var årsaken til hans gråt. Han fikk til svar: «Vi er her alene; derfor vil jeg åpenbare dere hele min tilstand, som dere hittil ikke har kjent. Dere må vite at jeg er en gudsfornekter og ikke tror på noe av det dere prester og deres bibel sier. Enda jeg nå har god grunn for min vantro og er overbevist nok om at den kristne religion er overtro og menneskepåfunn, smerter det meg likevel å høre dere tale med slik sikkerhet om deres overtro og å se hvor frimodig og tilfreds den gjør dere, mens jeg derimot må leve i bestandig frykt og forferdelse og ingen sinnsro kan få», og så videre.

Presten ble forbauset over dette og sa at han aldri ville eller kunne tro at han talte slik for alvor – han hadde jo hittil levd svært kristelig og ikke bare selv flittig besøkt kirken og gått til Herrens hellige kjærlighetsmåltid, men også holdt sine husfolk til det og latt sine barn bli oppdratt meget kristelig.

Mannen svarte: «Hva meg selv angår, så har jeg gjort alt jeg har gjort for ikke å miste mitt gode navn og rykte og min anseelse og tillit hos folk, ettersom det ikke er meg ukjent at jeg ikke kunne vente å bli forfremmet eller beholde mine embeter om man kunne merke på meg hva som bor i mitt hjerte. At jeg lar mine barn bli oppdratt på vanlig måte, skjer fordi de ellers heller ikke kunne komme fram blant folk, men især for at de ikke skal behøve å lide en slik kamp, frykt og angst som jeg til nå har holdt ut, men finne sinnsro og tilfredshet i

den alminnelige overtro.» (Slik talte den ugudelige munn om kristendommen.)

Enda presten bestrebet seg på å overbevise ham om at hans vantro måtte være fra djevelen, siden den førte slik utilfredshet, frykt og angst med seg, og inntrengende forestilte ham hva ellers var å si om dette, hjalp det likevel ikke. Mannen holdt fast ved at hans vantro var riktig, og at uroen i hans sinn kom av at han ikke, hvor gjerne han enn ville, helt kunne glemme det han i sin ungdom hadde lært av den kristne religion.

Å, hvor forunderlig og uten like er ikke Guds godhet og langmodighet, ved at han ikke engang unnlater å gå etter sine åpenbare og vitterlige fiender! Han tåler dem ikke bare, men søker også på mangehånde måter å vinne og omvende dem.

Noen overøser han med timelig velsignelse, fører dem fra det ene trinn av lykksalighet til det andre og gir dem så mye hell at de må kunne ta og føle på at det finnes en Gud som med sitt forsyn regjerer verden og særlig akter på og fører hvert menneske.

Tilskriver de lykken dette og misbruker slik velsignelse til overdådighet og uteerlighet, så de, lik drukne, glemmer ham desto mer, da angriper han dem ofte med smertefulle plager på deres legeme, eller han hjemsøker dem med vanvidd, med fallesyke, med lamhet eller andre store og vederstyggelige brøst, om de kanskje derved kunne bli beveget til å erkjenne, ære og kysse den hånd som fører et slikt ris.

Andre lar han komme i legems- og livsfare og i dødens strupe, og fører dem så ut igjen og redder dem med sin veldige arm, om de da kanskje ville begynne å tenke på ham. Andre forferder han med sine dommer, som de ser ramme sine selskapsbrødre i ugudeligheten, andre med skrekkelige drømmer, andre med harde uvær og sterke tordenskrall, andre med innvortes frykt og samvittighetsangst, som de ikke kan befri seg fra, hvor gjerne de enn ville.

For noen stiller han fram gudfryktige, lærde, begavede og åndrike prester, som røkter sitt embete med gudelig nidkjærhet og pryder den kristne lære med en hellig ferd – prester hvis ord og preken ikke skjer «med visdoms overtalende ord, men med Ånds og krafts bevis» (1 Kor 2,4), som lærer som de lever og lever som de lærer, og slik «skinner som lys i verden» midt i en vrang og forvendt slekt (Fil 2,15),

og som ofte ved sin kraftige tale og sin frimodige refselse kaster en gnist inn i deres hjerte som ulmer lenge og volder mye ettertanke.

Andre gir han en gudelskende ektefelle, som drar deres hjerte til seg med gudsfrykt, dyd, vennlighet, lydighet, kjærlighet og visdom, og undertiden ved hellige påminnelser, men oftere ved sin dydige ferd og kristelige gode oppførsel vitner om den kristne læres sannhet og kraft.

Mange gir han ett eller flere velartede og gudfryktige barn, som med sin hellige lydighet, andakt og ydmykhet anbefaler dem evangeliets lys, og som ofte med barnlig vennlighet, men likevel alvorlig og inntrengende, påminner og tilretteviser dem. Undertiden tar Gud slike barn bort for deres øyne og lar dem være vitne til at de farer herfra med stor trosvisshet, med inderlig hjertens glede, i fred, fulle av Den Hellige Ånds trøst.

For andre stiller han blant deres slektninger eller naboer fram anfektede og dypt bekymrede sjeler, som i gjerning vitner om Guds vrede, om syndens kraft, om djevelens ondskap og om helvete. Noen lar han i de besatte se et bilde på den evige pine.

Noen lar han på reiser eller ved andre anledninger treffe på mennesker som ved Guds særlige nåde er blitt omvendt fra sin vildskap og ryggesløshet og som priser Guds miskunnhet, barmhjertighet, allmakt og visdom samt hans ords og himmelske sannhets kraft. Andres beste planer og beslutninger lar han mislykkes, hvor kloke og vise de enn er; han gjør deres visdom til dårskap og floker deres garn, så de verken kan finne den første eller den siste tråd.

Andre tar han motet fra, hvor modige de enn alltid har vært, og hvor mange glimrende bevis de enn har gitt på sin heltemodige tapperhet, så de flykter med skam og med ett mister all sin tidligere ervervede ære, og så videre.

Alt dette kunne jeg stadfeste med troverdige eksempler, dersom jeg ikke så at denne preken allerede er vokst under mine hender over forventning. Likevel vil jeg anføre noen få, om Herren kanskje ville gi nåde til at det kunne tjene en og annen forblindet sjel til salig forferdelse og vekke dem til ettertanke.

Om Herodes forteller Josefus at han to ganger var i stor livsfare, men ved Guds makt ble bevart og holdt oppe. Han var i byen Jeriko og holdt et herlig gjestebud i et rom. Da gjestebudet var over, og kongen

var gått inn i sovekammeret sitt, styrtet rommet plutselig sammen, uten at noe menneske kom til skade. Historieskriveren tilføyer at man ved denne anledning kunne merke at Gud ga akt på kongen, og enhver holdt for at Gud måtte elske ham, siden kongen på en så underfull måte var blitt reddet fra slik livsfare.

En annen gang, da han hadde holdt et slag med fiendene og var i den formening at de fiendtlige folkeslag alle var spredt og på flukt, gikk han inn i et rom for å bade seg. Imens hadde noen bevæpnede flyktninger av fiendene skjult seg i et annet rom i samme hus. Mens kongen satt naken i badet, kom flyktningene inn, den ene etter den andre, med blottede sverd; men de var – uten tvil etter Guds tilskikkelse – slik forblindet av frykt at de ikke la merke til ham, men skyndte seg forbi ham og ut av døren, enda de uten vanskelighet kunne ha drept ham.

For denne Guds godhets skyld burde han alle sine levedager ha følt seg forpliktet til å ha Gud for øye og i hjertet; men i stedet ble han stadig grusommere og verre; derfor fikk han også en ende som en ikke kan lese om uten gysen.

Vi vil også oppsøke nyere eksempler. Thuanus forteller om en oberst som hadde vist seg så tapper i mange felttog og slag at man overalt omtalte ham med berømmelse.

Denne mannen ble under en trefning som prinsen av Condé og hertugen av Guise leverte hverandre, grepet av en så uventet skrekk at han i den tanke at hans egne var slått, ga seg på flukt. Derover sank han siden ned i slik sorg at han bestandig ropte at han ikke lenger fortjente å leve, og enda hans generaler og venner talte vennlig til ham og unnskyldte hans feiltagelse på beste måte, hjalp det ikke; han ville dessuten verken ete eller drikke og endte sitt liv i fortvilelse.

I en velkjent tysk landsdel bodde en adelsmann som bekymret seg lite om Gud og hans ord og gjorde et håndverk av fråtseri, drikk og hor. Da han en gang i høsttiden var ute på marken, brøt det løs et stort uvær med lynild, torden og regn, som tvang ham selv og hans folk, som var opptatt med innhøstingen, til å skjule seg under kornbåndene, som etter noen lands sedvane var satt rekkevis i stakker.

Den rettferdige og allmektige Gud forkynte nok loven for ham med en skrekkelig tordenrøst og bød ham å omvende seg; men han med sitt ugudelige og forherdede hjerte aktet det likevel ikke. Da en tjenestepike, som han utvilsomt flere ganger hadde hatt sin onde vilje med,

var krøpet inn under samme stakk, begynte han for den nidkjære og fortørnede Guds åsyn å drive sitt hor.

Gud ble slik forbitret over denne formastelse at han med et forferdelig tordenskrall slo piken død på stedet, men rev av ham nese, lepper og hake, så han alle sine livs dager måtte vandre omkring som et skremsel for alle.

Jeg har selv sett ham flere ganger. Første gang ble jeg forferdet og spurte hvordan dette mennesket var kommet til slik skade, og fikk av troverdige folk, som kjente hele saken, denne beretningen. Men jeg kunne ikke nok undre meg over at dette mennesket, som var så merket av Guds hånd, ikke viste noen bedring, men levde på en måte som ikke sømmer seg for noen kristen.

I en nærliggende by levde en gammel lærd mann som i sin ungdom, jeg vet ikke hvordan, hadde fått de gudsbespottelige vederstyggeligheter inn i hodet og hjertet, og hadde forelsket og fordypet seg slik i dem at han ikke bare bestandig holdt fast ved dem, men også gjentatte ganger bestrebet seg på å forføre andre til dem, og blant dem sin egen sønn, som også hadde studert. Han lo av den hellige apostel Paulus' skrifter i sammenligning med Senecas, talte ofte lettsindig og bespottelig om Kristus og ville ikke tro noe annet enn det han kunne fatte med sin fornuft; han var dessuten gjerrig og pengegrisk.

Hans kristne sønn tok seg sin fars sjelefare meget nær, gjorde seg stor umake for å bringe ham på bedre tanker og åpenbarte samtidig saken for sin skriftefar med bønn om at han ville gi omhyggelig og særlig akt på dette forførte får.

Hvordan nå denne røktet sitt embete, vet jeg ikke; men dette vet jeg: Den forblindede synders gudfryktige hustru, som heller ikke var uvitende om hvilken mann hun hadde ved sin side, og ikke unnlot å be ivrig og alvorlig for ham og i sin gudfryktige enfoldighet å formane og advare ham, kom like lite noen vei med ham som sønnen. Han lo bare av henne og sa at det var ting som gikk over hennes forstand; hun kunne bli ved sin overtro og la ham være i fred.

Etter at den guddommelige langmodighet i mange år hadde tålt dette ryggesløse mennesket (for han nådde en høy alder), og nådetiden var ute, kom han en gang tidlig om morgenen frisk og sunn til sin sønn, som han ennå fant i sengen, og ba ham om noe, som denne også lovet å gi ham så snart han hadde stått opp. Dermed gikk han

bort og sa at han skulle komme snart igjen. Idet han nå gikk tvers over gaten og ville gå inn av døren til sitt hus, falt han til jorden og døde en plutselig og usalig død.

«Jeg har,» sier en åndrik lærer, «opplevd et eksempel på en forunderlig Guds dom. En fornem herre hadde en tjener som elsket Gud like lite som han selv. Etter lang tålmodighet la Guds godhet tjeneren på sykeleiet; da han så sin ende nærme seg, ble han ved alvorlige guddommelige påminnelser brakt på andre tanker, så han med mange hete tårer gråt over sitt foregående ugudelige liv, tok av hele hjertet tilflukt til Guds nåde og døde deretter glad. Dette burde ha tilskyndet hans herre til å tenke seg bedre om; men fordi han forsettlig kastet dette nådespeil til jorden, dynget han vreden opp over seg, så Guds hånd rørte ved ham og drepte ham mens han satt sunn og frisk på stolen, uten at han fikk lov til å komme på sykeleiet.» (*Læreren er dr. Lütkemann.*)

Det er ikke mange år siden jeg i den menighet som var meg betrodd, hadde en kvinne som var meget hengitt til å drikke og banne og andre synder, og som holdt sin dåpspakt heller dårlig. Jeg viste henne ofte til den og formante henne til omvendelse.

Dette mennesket ble en gang heftig forferdet i en drøm, der Satan trådte fram for henne i gruelig skikkelse, med glødende øyne, luende munn og store klør, grep henne og ville føre henne bort. Men fordi hun i denne sin ytterste angst ropte mange ganger: «Jesus! Jesus!», måtte han slippe henne. Denne drømmen fortalte hun meg selv dagen etter med sjeleangst, skjelving og gråt.

Etter mine gjentatte alvorlige forestillinger lovet hun da nok på ny sann omvendelse, men holdt dessverre dårlig sitt løfte og falt siden fra den ene synd i den andre, så hun til slutt måtte rømme byen. Dog, når ville jeg bli ferdig med å fortelle alle eksempler som stemmer med dette? Jeg håper til Gud at vi en gang skal få tid til å samle langt flere og legge dem fram for den rå og sikre verden i en egen bok.

Jeg vender meg nå atter til dere, dere arme sjeler, som elsker vellysten, synden og verden mer enn Gud og tror mer på innfallene til et ugudelig menneske som djevelen har forledet, og på deres egne kjødelige tanker enn på hans ord.

Jeg formaner dere ved Guds barmhjertighet, som ennå venter på deres omvendelse, til vel å betenke alt som her i hjertensgod mening

er anført dere til advarsel, og især til å gi nøye akt på de åndelig anfektede personer. For disse vil lære dere at synden ikke er noe så ubetydelig som dere tror, men en dødelig gift for sjelen, og at Guds vrede og fortapelsen fra hans ansikt, som de fordømte evig, evig, evig skal lide, er uutholdelig; at Satans grusomme ondskap og helvetes pine er uutsigelig og uten like, og at den udødelige sjels lidelser overgår alle andre lidelser.

Betenk dog at likesom noen av de hellige profeter og Guds tjenere i sin tid måtte tjene sitt ubotferdige folk til et under, til et eksempel og en advarsel – de måtte løse sekkeplagget av sine hofter og dra skoene av sine føtter og gå nakne og barbente, de måtte bære et åk på sin hals, dra bort med sitt flyttetøy og dekke til ansiktet, og så videre (Jes 20,2.3; Jer 27,2; Esek 12,7 ff.), for å varsle de straffer som skulle følge på folkets ubotferdighet – slik må også de hardt anfektede, klynkende, gråtende, hylende og veklagende sjeler være et bilde på helvete og i gjerning stille fram for dere hva dere har å vente etter vedvarende ubotferdighet og stadig forakt for Guds miskunnhet og langmodighet.

«Gjør de slik med det grønne treet, hva skal så skje med det tørre?» (Luk 23,31). «For tiden er kommet da dommen skal begynne med Guds hus. Men begynner den med oss, hvordan skal det da ende med dem som ikke vil tro Guds evangelium? Og er det med nød og neppe den rettferdige blir frelst, hvordan skal det da gå med den ugudelige og synderen?» (1 Pet 4,17.18). La dere ikke i deres vantro og ugudelighet forblinde av deres timelige lykksalighet; for ingenting er farligere for den arme sjel enn nettopp dette. Å, dere arme og elendige mennesker!

Dersom dere fortsetter i deres vantro og ugudelighet, ville det være bedre for dere at dere alle deres livs dager hadde gjett svin og levd kristelig, enn at dere har vært konger, fyrster og herrer og har stått imot alle herrers Herre og alle kongers Konge. Det ville være bedre for dere at dere hadde søkt deres brød ved folks dører med gudsfrykt og tålmodighet, enn at dere har levd i prektige hus, i overflod på alle ting, i daglig glede og vellyst med ugudelighet.

Det ville være bedre for dere at dere aldri hadde sett dagens lys, enn at dere ikke har villet se og siden aldri i evighet skal se evangeliets klare lys og Guds saliggjørende nåde, som er åpenbart for dere og alle

mennesker, men komme til å forbli i det evige mørke hvor det skal være gråt og tenners gnidsel. Å, dere ulykksalige i den største lykksalighet! Å, dere fattige i den største rikdom! Dere ringe og forkastede i den høyeste ære! Dere dårer med deres store visdom!

Herren Jesus, våre sjelers trofaste hyrde og tilsynsmann, forbarme seg over dere og gi dere omvendelse, så dere kan kjenne sannheten, og nåde til å våkne opp av deres rus i djevelens snare, han som dere er fanget av, så dere må gjøre hans vilje! (2 Tim 2,25.26). Amen.

Trettende preken. Om årsakene til de store åndelige anfektelser

I Jesu navn. Amen.

2 Kor 12,7.8.9: *Og for at jeg ikke skal opphøye meg av de overmåte store åpenbaringene, har jeg fått en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg, for at jeg ikke skal opphøye meg. Om denne ba jeg Herren tre ganger at den måtte vike fra meg. Men han sa til meg: Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet. Derfor vil jeg helst rose meg av min skrøpelighet, for at Kristi kraft kan bo i meg.*

Den gudfryktige Asaf sier til Gud: «Du leder meg ved ditt råd, og deretter tar du meg opp i herlighet» (Sal 73,24). I disse herlige ordene legger han fram to ting: hvordan Gud leder sine hellige her i verden, og hvordan han til slutt fører dem ut og bringer deres sak til en ønsket ende. Om det første sier han: Du leder meg ved ditt råd, min Gud. De troende er ikke her i verden som et skip som flyter på havet mellom vind og bølger uten styrmann, ikke som et får uten hyrde, ikke som et barn uten far og mor, forlatt av alle.

Nei, Gud leder, fører, styrer, vokter, verner, forsørger og opprettholder dem – og det ikke bare i det store og hele, men hver enkelt for seg. Slik sier profeten på dette stedet: «Du har grepet min høyre hånd» (som en far eller mor tar barnet ved hånden og leder det); ved ditt råd leder du meg.

Av og til taler Skriften slik at den omfatter alle de hellige i sine løfter, som når profeten sier: «For han som forbarmer seg over dem, skal føre dem og lede dem til kildevell.» «Som en hyrde skal han vokte sin hjord. I sin arm skal han samle lammene, og ved sin barm skal han bære dem. De får som har lam, skal han lede» (Jes 49,10; 40,11).

Aller oftest taler Skriften likevel som til én alene, for at hver enkelt desto frimodigere skal gjøre løftet til sitt eget og stole på det. Slik sier Herren: «Jeg vil lære deg og vise deg den veien du skal vandre, jeg vil gi deg råd med mitt øye» (Sal 32,8). «Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd» (Jes 41,10). «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5).

Derfor sier også Guds Ånd at Gud kaller sine egne ved navn, at den trofaste hyrde kjenner hvert enkelt av sine får og vet å nevne det ved navn, og at han til og med går etter et enkelt får for å bringe det tilbake når det har kommet bort (Jes 43,1; Joh 10,3.14.27; Luk 15,4).

«Hva er da et menneske at du kommer ham i hu, en menneskesønn, at du ser til ham!» (Sal 8,5). Hvor trøstefullt er det ikke for min stakkars sjel, så ofte engstet og dypt bedrøvet, å vite – og gjennom ditt ord å ha forsikring om – at ditt nådige øye hviler på meg, og at jeg er omfattet av din faderlige omsorg og din kjærlige, saliggjørende styring; at du har tatt meg ved hånden, leder meg og gir meg råd med ditt øye! Jeg har vært her og der i verden, men aldri uten din omsorg og oppsikt. Mange ganger har jeg vært langt borte fra dem som sto meg nær og elsket meg høyt, men aldri langt fra din miskunn, som alle steder har fulgt og omgitt meg.

Jeg sitter ofte i stuen min tidlig og sent uten at noen er hos meg, ofte også mens alle mine husfolk og kjære sover; men du, min Far og min Gud, er hos meg og våker over meg. Jeg står aldri så tidlig opp at du ikke allerede er kommet meg i møte. Jeg ber, og du hører meg; jeg sukker, og du gir akt på det; jeg gråter, og du teller tårene mine; jeg tenker, og du forstår, leder og velsigner tankene mine; jeg skriver, og du fører min hånd; jeg går ut, og du følger meg; jeg taler i din menighet, og du legger ditt ord i min munn, og så videre (Sal 139,3 ff.).

«Gled dere i Herren! Dere rettferdige, fryd dere! Og juble, alle oppriktige av hjertet!» (Sal 32,11). For det Gud gjør mot meg, det gjør han mot dere alle. Hver eneste av dere, selv den ulykkeligste, usleste og mest foraktede, har sin del i disse store og dyrebare løftene; hver enkelt blir ledet, ført og vernet av Gud og ved hans makt bevart til frelse.

Mennesker pleier ikke å bry seg om en enkelt ubetydelig ting. Ingen stiger opp i treet igjen for å plukke et eple som kan ha blitt

hengende igjen under løvet. Hvem holder ettersanking i vingården for en enkelt drues skyld? Hvem ville feie låven om igjen og kaste avnene eller skallene på nytt for ett korns skyld? Men det gjør vår Gud; han kan ikke glemme, ikke slippe eller forlate noen, ikke engang den ulykkeligste.

Når en perlesnor har gått i stykker for en jomfru, tenner hun et lys og leter nøye til hun har fått samlet de spredte perlene, og for deres kostbarhets skyld vil hun ikke la en eneste bli liggende. Nå vel, en gudfryktig sjel er i Guds øyne bedre og edlere enn alle verdens perler, selv om verden trår den under føtter. Vi er hans barn; men hvilken far gir ikke akt på hvert av sine barn? Sørger han ikke for hvert eneste? Ville han ønske å miste et eneste av dem? Å, kjære himmelske Far, hvor søt er ikke trøsten i ditt ord! Ditt navn være lovet i evighet!

Herren leder sine egne ved sitt råd. Herrens råd kalles riktignok av og til hans ord, som når den himmelske visdom sier til de ugudelige: «… dere foraktet alle mine råd» (Ordsp 1,25) – det vil si: dere slår i vind og vær alle de påminnelser, formaninger og advarsler jeg gir dere gjennom mitt ord.

Slik også når Herren sier gjennom profeten: «Hadde de (de falske profetene) stått i mitt fortrolige råd, ville de la mitt folk høre mine ord og føre dem tilbake fra deres onde vei og fra deres onde gjerninger» (Jer 23,22). Det ville ikke være urimelig å forklare også dette stedet slik at det betyr det samme som: Du leder meg ved ditt ord, slik du har sagt og lovet der.

Men Guds råd betyr også like mye som Guds beslutning, den han fra evighet har fattet om hvordan han vil føre hver enkelt gjennom verden: hva han vil la ham oppleve, hvilken velsignelse han vil skjenke ham, hvilket kors han vil legge på ham, hvordan han vil tukte, prøve og rense ham, og så videre.

I den betydningen bruker David ordet når han sier: «Herren omstyrter hedningenes råd, han gjør folkenes tanker til intet. Herrens råd står fast for evig, hans hjertes tanker fra slekt til slekt» (Sal 33,10.11); og Salomo: «Det er mange tanker i en manns hjerte, men Herrens råd skal stå fast» (Ordsp 19,21). Derfor synes det best å forstå også dette ordet slik.

Det sies riktignok bare på menneskevis om Gud at han har holdt råd om oss og der besluttet hvordan han ville lede oss; men det er like-

vel usigelig søtt og trøstefullt. Før vi ble født, ja før verdens grunnvoll ble lagt, har Gud så å si overveid og nøye gransket hva som mest ville tjene hans høylovlige navns ære og vårt vel i tid og evighet.

Etter sin allvitende visdom har han modent overlagt og i sin store miskunn drøftet alle ting; han har sett hen til tid og anledning, til fiendenes ondskap, makt og list, til våre krefter og vår beskaffenhet. Slik har han fattet en beslutning om alle våre dager og skrevet dem i sin bok (Sal 139,16), og etter denne beslutningen leder han oss.

Hvordan kan det da være noe annet enn godt og gagnlig som den nådige og barmhjertige Gud, den allvise og allgode Far, har besluttet i sitt råd? Skulle vi understå oss å ville forbedre hans rådslutning? Skulle vi ønske å bli ført annerledes enn den treenige Gud, vår Far, Frelser og Trøster, i sitt hellige og vise råd har funnet gagnlig for oss? Langt derifra!

Jeg innrømmer gjerne at vår Guds råd, som han leder oss etter, ofte er underfullt (Jes 28,29), og at han fører sine hellige på underfulle veier. Den han vil gjøre gudfryktig, gjør han til en fortvilet synder; den han vil gjøre klok, gjør han til en dåre; den han vil gjøre sterk, gjør han skrøpelig; den han vil gjøre levende, stikker han inn i dødens gap; den han vil føre til himmelen, senker han ned i helvetes avgrunn, og så videre.

Den han vil bringe til ære, til salighet, til herredømme, til høyhet og storhet, gjør han til skamme for alle, fordømt, til en tjener, lav og ringe. Her gjelder ordet: De første de siste, de siste de første; den som vil være stor, han være liten! Den som vil gå foran, han gå bakerst!

Men slik må det være for at Guds herlige makt, ubegripelige visdom og uutgrunnelige godhet skal bli åpenbart. Hva slags Gud var det som ikke visste å gå guddommelige, det vil si ubegripelige, underfulle og uvanlige veier med sine egne?

Gikk alt etter vårt råd, vårt sinn og vår lyst, da var det jo ikke han som ledet oss, men vi selv; og kunne vi alltid fatte og skjønne hans måter og veier, ville vi ikke beundre og erkjenne hans visdom og godhet. Gikk det alltid rett fram, på jevn mark, i dagens lys, uten motgang, anstøt og hindringer – bar han oss alltid i bærestol – da ville vi snart falle i søvn og glemme å tro, å be og å håpe.

Derfor fører han oss ofte på underlige, trange og krokete veier, over stokk og stein, gjennom ild og vann, i tåke og nattemørke, gjennom

fiender og venner, gjennom mangehånde anfektelser og motgang. Slik skal vi la all tillit til oss selv, til vår egen visdom, makt, evne og gudsfrykt fare, bare se på ham, holde fast i hånden han leder oss med, ikke begjære noe annet lys enn det som kommer fra hans øyne, og finne vår eneste og fullkomne glede i hans miskunn, allmakt og visdom.

Vær derfor tilfreds, du gudelskende hjerte, om din Gud fører deg underlig – underlig, men likevel salig! Herren er underfull i råd, sier profeten, men legger til: stor i visdom (Jes 28,29).

La oss stadig betenke hvem det er som fører oss: den allvise, allgode Gud og kjærlige Far. Fører han oss gjennom mørke, så er han lys for oss (Mika 7,8). Fører han oss gjennom ild og vann, så er han likevel med oss, slik at elvene ikke skal overskylle oss og luen ikke brenne oss (Jes 43,2). Fører han oss gjennom fattigdom, vanære og sykdom, så er det likevel han som fører oss, og han slipper oss ikke før han har ført oss ut og igjennom.

Men hvilken ende tar denne underlige reisen til slutt? «Deretter tar du meg opp i herlighet», sier profeten. Når ditt underfulle råd er fullbyrdet på meg, når du har utført det din hånd har besluttet om meg, når du har brakt meg til det mål du har satt både deg selv og meg – da tar du meg opp i herlighet.

Da tar du imot meg som en far eller mor tar imot et barn som kommer hjem fra fremmede land etter å ha latt mangen sur vind blåse seg i ansiktet; eller som en konge tar imot sin brud som er brakt til ham over havet og har måttet tåle mange besvær; eller som en høne tar sin kylling, som er blitt ganske ussel av det kalde regnet, inn under vingene.

De veiene du går med meg, er riktignok ujevne, knudrete, steinete, utrygge, ubanede og ubehagelige; men de er likevel alle sammen «miskunn og trofasthet» (Sal 25,10). Du fører meg gjennom vanære og forakt til ære, gjennom fattigdom til rikdom, gjennom sorg til glede, gjennom krig og strid til fred. Jeg må klatre opp et høyt fjell etter deg, min Gud; men i min Jesu hender ser jeg der oppe en krone som er beredt for meg. Jeg vandrer her gjennom tistler og torner; men langt borte ser jeg det deilig grønnende og blomstrende paradis, og så videre.

Dette oppfylles ofte på Guds hellige barn allerede i denne verden, slik Josefs, Jobs, Davids, Mordekais og Esters eksempler lærer; Herren reddet dem til slutt fra all deres skam, nød og trengsel og kronet dem med ære og heder. Men noen ganger utsettes det til etter deres salige bortgang fra verden.

Slik ledet Gud Lasarus etter sitt råd gjennom bitter fattigdom, gjennom mange smerter og stor forakt, men førte ham til slutt til ære, idet han lot englene bære ham til Abrahams fang (Luk 16,20 ff.). Slik ledet han apostelen Paulus gjennom tusen farer og trengsler, gjennom mye strev og arbeid, gjennom sult og tørst, gjennom kulde og nakenhet; men til slutt fridde han ham fra all ond gjerning og frelste ham inn i sitt himmelske rike (2 Kor 11,26 ff.; 2 Tim 4,18).

Dette har også vi å håpe og vente, dere forlatte, fordrevne og trengte, og især dere åndelig anfektede hjerter. Alt som hittil har rammet dere, kommer fra deres Guds hånd og råd. Han, den allmektige, allvise og allgode Gud, har funnet det tjenlig for deres salighet.

Dere har til nå vært ført på underlige veier; men ingen annen enn deres himmelske Fars hånd har ledet dere, og nettopp den vil til slutt føre dere til ære. Etter kampen og striden vil den sette livets krone på hodet deres; etter den store trengselen vil den skjenke gledens beger til randen; etter forstøtelsen vil den kjærlig omfavne dere.

Deres Gud har forlatt dere et lite øyeblikk, men han vil samle dere med stor barmhjertighet. Han har skjult sitt ansikt for dere et øyeblikk, så lenge vreden varte; men han vil forbarme seg over dere med evig miskunn, og dere skal til gjengjeld se det i all evighet.

Dette har jeg villet si dere til trøst og som en forberedelse til den videre drøftingen av dette underfullt trøstende skriftordet. Jeg går nå over til læren om og den trøstefulle betraktningen av årsakene til de store åndelige anfektelsene vi beskrev i forrige preken. Måtte Gud la vårt arbeid være velsignet i Kristus Jesus! Amen.

Det er ikke min hensikt å forklare de opplesne ordene av den hellige apostelen fullstendig og uttømmende, især fordi jeg allerede har berørt dem i forrige preken og vist hva som sannsynligvis må forstås ved Paulus' torn i kjødet og ved den Satans engel som slo ham på munnen. Jeg vil bare betrakte dem i den grad de gir oss anledning til å tale om årsakene til den gudelskende sjels store åndelige anfektelser.

Apostelen sier riktignok at Herren hadde lagt harde lidelser på ham, og at han ikke fikk befrielse fra dem, enda han ba meget ivrig og inderlig om det. Men han oppgir også årsaken, nemlig at han ikke skulle opphøye seg av de overmåte store åpenbaringene som Gud hadde verdiget ham, og som han har omtalt i det foregående, men i sin skrøpelighet og fornedrelse forbli et nyttig og velsignet redskap for Guds nåde.

Siden Guds Ånd, som ledet den hellige apostelens hjerte og penn, har gjort oss kjent med årsakene til de troendes største og hardeste lidelser, har vi også full rett til å tenke videre over dem og bruke dem til trøst og undervisning for de gudelskende sjeler. Jeg vil likevel ikke ta med alt som på noen måte kan kalles en årsak til de åndelige anfektelser, men bare nøye granske og overveie hvilke årsaker den gode Gud har til å legge et så stort og tungt kors på sine troende.

For det er visst at ingenting i så måte skjer uten Guds hellige råd og vilje, slik Skriften uttrykkelig sier: «Herren tar liv og gir liv, han fører ned i dødsriket og fører opp derfra» (1 Sam 2,6); at han for en tid forstøter sine egne, skjuler sitt ansikt for dem og overskyller dem med sin vrede som med en strøm; at hans vrede tynger på dem; at han overgir dem i Satans makt (om enn en tilmålt og begrenset makt) og slik lar dem kjenne usigelig angst.

For fornuften og vårt syndige kjøtt og blod virker det høyst besynderlig og uforklarlig at den nådige og barmhjertige Gud ikke bare tillater at Satan med sin grusomme ondskap angriper de hellige og utvalgte sjeler på det heftigste, men også selv skjuler sitt ansikt for dem. Dette gjelder Gud som i sitt ord så ofte og så høyt prises for sitt farshjerte, sin evige kjærlighet, sin store miskunn og trofasthet – han som kalles barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, som sier om seg selv at han har glede av å gjøre menneskene, og især sine troende, vel, og som har gitt dem så mange trøstefulle løfter.

Likevel tillater han at Satan angriper sjeler som er forløst ved Jesu Kristi kostbare blod, tatt opp i hans nådepakt og salige samfunn, gjort rettferdige ved ham og gjort til arvinger av det evige liv. Han lar Satan skyte sine piler inn i deres hjerte, rive og slite i dem og slepe og kaste dem hit og dit som en fotvisk.

Ikke nok med det: Gud fjerner også selv all trøst fra dem og tar seg ikke av deres bønner, sukk, gråt, klager, klynking og hyling. Han later

som om han ikke bryr seg om dem, som om de ikke var hans barn og venner, men hans hunder og fiender (Matt 15,26). Kort sagt: han fører dem levende ned i helvete og lar dem vansmekte, skjelve, bevre og lide, så en stein kunne forbarme seg over dem, som man sier.

Da utbryter et anfektet, bedrøvet hjerte ofte: «Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet?» (Sal 77,8–10). Er da forbarmeren blitt trett av å forbarme seg?

Satan pleier ivrig å bruke en slik anledning til å vende dem bort fra Gud, til å gjøre dem kristendommen forhatt, til å utslette troen av deres hjerte og styrte dem i vantro og forlede dem til bespottelser, forbannelser og ugudelighet.

I den hensikt setter han dem ofte på slike tanker som disse: Når det skal gå meg slik, og jeg skal være en sann pinebenk og intet annet ha enn helvetes angst her i verden, hvorfor har Gud da skapt meg og latt meg bli født? Hvilken fordel har jeg nå av min kristendom? Hva gagner min dåpspakt meg, som det ellers er så mye å si om? Hvor er nå Guds farskjærlighet, som han skulle bære til meg som sitt barn? Hvor er Kristi hyrdetrofasthet? Hvor er Den Hellige Ånds trøst?

Riktignok sier Gud: «Er da Efra'im min dyrebare sønn og mitt kjæreste barn, siden jeg fortsatt kommer ham i hu, enda jeg så ofte har talt imot ham? Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg må forbarme meg over ham, sier Herren» (Jer 31,20). Men jeg opplever det ganske annerledes; jeg merker ikke annet enn at hans hjerte er hardt som en klippe.

Skriften sier: «Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham» (Sal 103,13). Men oppførte en naturlig far seg slik mot sitt syke, gråtende og klynkende barn, ville enhver si at han var en ubarmhjertig far, ja en sann ravnefar.

Og ikke nok med dette: Satan stiller dem ofte de ugudelige og deres timelige lykke for øye og innpoder dem at det er bedre ikke å vite noe om Gud eller ikke bry seg om ham enn å bekymre seg mye om ham og streve for å tjene og lyde ham; det går jo likevel de ugudelige bedre enn de gudfryktige.

Med slike tanker raser djevelen i munnen på Jobs hustru når hun sier til ham i hans store elendighet: «Holder du deg like uklanderlig? Si Gud farvel og dø!» (Job 2,9).

Etter alle lærde utleggeres mening er disse ordene et bevis på stor utålmodighet og på at hun hadde gitt for mye etter for Satan, som ved denne anledning søkte å bespotte Gud og gjøre ham forhatt. Meningen synes å være denne: Hvilken nytte har du nå av din gudsfrykt, som du hele livet har lagt deg så ivrig etter, og som du så ofte har gitt meg, barna dine og husfolket håp med?

Hva hjelper det deg at du ennå setter din lit til Gud, sukker til ham og viser deg tålmodig og ydmyk mot ham? Siden han har forkastet deg, kan jo du forkaste ham igjen; siden han har forlatt deg, kan jo du forlate ham igjen. Du har grunn til å bebreide ham hans urettferdighet og ubarmhjertighet før du dør, for du har tjent ham like samvittighetsfullt som noen, og likevel fått så dårlig lønn av ham.

Jeg tar ikke med disse ordene som om jeg mente at Jobs hustru var helt og holdent falt hen til ugudelighet og en gang for alle hadde sagt opp tjenesten hos Gud. Det lar seg neppe tenke om ektefellen gjennom mange år til en så gudfryktig mann.

Men jeg holder det for visst at Satan har angrepet henne hardt med slike tanker og til slutt brakt henne så langt at hun i stor utålmodighet har brutt ut i slike forferdelige og harde ord. Det er rimelig at hun senere, særlig da hun på ny fikk se Guds herlige makt, miskunn og trofasthet, ofte har angret denne talen av hjertet og med sann omvendelse bedt Gud om tilgivelse for den. Likevel tjener hun som et eksempel som lærer oss hvilke tanker djevelen kan innpode de dypt bedrøvede anfektede, og hvor langt han noen ganger kan drive dem.

Enda tydeligere og mer uforskammet bryter han fram hos andre ugudelige som har nådd vantroens høydepunkt, og som den gudfryktige Job lar tale slik: «Vik fra oss! Vi har ikke lyst til å kjenne dine veier. Hva er Den Allmektige, at vi skulle tjene ham? Og hva gagn skulle vi ha av å vende oss til ham i bønn?» (Job 21,14.15). Dette er djevelens hjertens ønske og hovedmål med Guds barns anfektelser. Slike tanker, slike ord, en slik beslutning vil han gjerne ha hos og fra alle dypt bedrøvede mennesker, som erfaringen lærer til fulle.

Ja, han legger seg ivrig i selen for å få dem til å regne alt for løgn som Skriften sier om Gud, hans forsyn, styring, rettferdighet, hellig-

het, godhet, barmhjertighet og sannferdighet, om ondskapens straff og gudfryktighetens lønn – og slik på én gang la all tillit til Gud, all kjærlighet og all frykt fare.

Jeg har latt meg fortelle at dette knepet lyktes for ham hos en viss person. Han hadde mange legemlige og sjelelige lidelser og anfektelser, kjempet ofte med fortvilelsen og søkte i denne nøden råd, hjelp og trøst overalt: i Guds ord, hos prestene og i mange gudfryktige kristnes forbønner.

Da den ønskede hjelpen likevel lot vente på seg en stund, kom et ugudelig menneske til ham, lik en djevelens utsending og medhjelper, og satte skrekkelige, gudsfornektende tanker i hodet på ham. Da begynte han å si all gudsfrykt godnatt, slo seg på drikk og andre utsvevelser og drev spott med religionen. Siden fikk han fred og ro og tilbrakte tiden i daglig overdådighet.

Jeg har ikke utførlig nok beretning om denne personen og hans tidligere bedrøvelige tilstand, og kan derfor ikke si sikkert om han kunne regnes blant de sant åndelig anfektede eller ikke. Utfallet vekker imidlertid stor tvil hos meg. Var hans tidligere nød en virkelig åndelig anfektelse, kan man likevel ikke undre seg over at Gud helt forlot ham, etter at han hadde lånt øre til et gudsfornektende djevelens sendebud mer enn til Guds ords tjenere, og heller ville overgi seg til et ugudelig liv enn i kristelig tålmod og håp vente på Herrens tid til å hjelpe.

La det være med denne personen som det vil: av hans sørgelige eksempel lærer vi uansett hva djevelen helst vil oppnå med anfektede og bedrøvede mennesker – enten å styrte dem i fortvilelse eller å dra dem bort fra Gud, fra tro og gudsfrykt, til gudsfornektelse, vantro og ryggesløshet.

Ingenting er mer tjenlig til å forebygge dette enn at vi, slik vi har tatt for oss å gjøre i denne prekenen, med gudelig ettertanke overveier årsakene til at den kjærlige og nådige Gud sender sine troende slik elendighet og så usigelig stor bedrøvelse. Jeg holder meg her til det som allerede tidligere i dette verket er utviklet om årsakene til korset i alminnelighet, og vil for øyeblikket bare legge fram det som egentlig gjelder de store åndelige anfektelsene.

Når jeg nå betrakter den hellige apostelens ord, som vi har lagt til grunn for denne prekenen, kan vi for det første se hen til Gud, eller

Herren Jesus, som apostelen sier har gitt ham en torn i kjødet og tillatt en Satans engel å slå ham på munnen, og som svarte apostelen da han ropte til ham om hjelp og redning: Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet.

Dernest kan vi se på redskapet Herren brukte til å ydmyke apostelen, nemlig Satan eller hans engel. Videre på apostelen selv, som var angrepet og rammet av en så stor lidelse. Og endelig på andre mennesker, som omgikkes apostelen og kjente hans tilstand og nøye iakttok hans liv, eller som ellers ved hans tjeneste var blitt ført til troen eller styrket og holdt oppe i den.

Ved denne firedoble betraktningen finner vi like mange årsaker til de store åndelige anfektelsene. Den første er at Gud kan bli æret og hans herlighet kunngjort og utbredt. Å forklare dette og legge det fram med ettertrykk, slik dets verdighet og vekt krever, vil nok være vanskelig, ja umulig for meg, et stakkars syndig menneske i denne skrøpeligheten. Likevel vil jeg med den Høyestes nåde gjøre det jeg kan.

Man skal vite at det endelige og høyeste mål med alt det Gud har skapt, er hans ære og herlighet: at han kan bli erkjent, æret, høyaktet og elsket, og at en kan nyte ham og omgås ham som det selvstendige, selvvesentlige høyeste gode i sin ubegripelige visdom, uendelige makt, uransakelige godhet, fullkomne rettferdighet og hellighet, høylovlige majestet, stadig strømmende sødme og evigvarende salighet. Til dette bereder alle skapninger seg, etter dette lengter de, hver etter det mål og den art den har fått av Gud.

De hellige engler gjør det av alle krefter i himmelen og på jorden. De har fått mye lys av Gud, mye klarhet, visdom, makt, skjønnhet, glede, ro og salighet. Fra deres munn lyder det av et fullt hjerte og uten forbehold: Alt av Gud, alt i Gud, alt for Gud, alt til Gud.

De skuer Gud for å elske ham; de elsker ham for å prise ham; de jubler uten opphør: Hellig, nådig, allgod, allmektig, allvis, høylovlig, elskelig, salig, uendelig, ubegripelig, evig er Gud, han som er og som var og som kommer. Han, han alene er verdig til å få (av alle skapninger, av hele verden) æren og lovprisningen og makten (at de bruker all sin makt og kraft til hans ære), for han har skapt alle ting, og på grunn av hans vilje ble de til og ble de skapt. Ham tilhører velsignelsen og prisen og æren og kraften i all evighet (Åp 4,8.11; 5,13).

En engel stråler av Guds klarhet; han brenner i Guds kjærlighet; han arbeider i Guds kraft; han er salig i Guds godhet; han er virksom, rastløs og ivrig i Guds pris og til hans ære.

Slik er det også med de andre skapningene. Himlene beveger seg, består og virker i den kraft de har fått av sin Skaper, men til pris for hans herlige makt; for «himlene forteller Guds ære, hvelvingen forkynner hans henders verk» (Sal 19,2).

Solen, som stiger opp på Herrens høye himler, står daglig opp og går ned, som en brudgom som kommer ut av sitt kammer; den gleder seg som en helt til å løpe sin bane (Sal 19,2; Sir 43,2; 26,21; Sal 19,6). Månen holder sin rette gang og forblir uforanderlig i sin foranderlighet til Guds ære. Stjernene skinner, kildene velter fram, elvene strømmer, vindene blåser, havet bruser, jorden grønnes til Guds ære. Intet dyr er så stort eller så lite, så fornemt eller så ringe, så sterkt eller så svakt at det ikke bidrar så godt det kan til Guds ære.

Blomstene springer fram i tusen arter til sin tid og glitrer i brokete kjortler; de dufter og gagner med sin vellukt og sine krefter til Guds ære. Trærne suser med sitt løv, de pranger med sine blomster og frukter, de vederkveger med sin skygge til Guds ære. Slik tjener også alle andre ting, alt som lever, rører seg, myldrer og kryper i luften, havet og vannene, på sin måte og etter sitt mål til å fremme Guds ære.

Og slik skulle det også være med mennesket, den edleste blant de synlige skapninger. Den Høyeste skapte det sist og av særlig godhet. Etter sin visdom og allmakt utrustet han det med en fornuftig, udødelig sjel og med mange legemlige og åndelige evner, og gjorde det til herre og eier over alle andre skapninger.

Han satte det midt blant sine undergjerninger, for at det i sin fornuftige og udødelige sjel og sitt levende, vidtfavnende hjerte så å si skulle samle alle de andre, fornuftløse og livløse skapningers pris, forene den med sine sukk, uttale den gjennom sin munn, oppflamme den med sin kjærlighet og ofre den til ham i hellig, inderlig og ren andakt.

Av mennesket, som Gud hadde skapt i sitt bilde og prydet og beriket med alle slags herlige gaver og evner – visdom, hellighet, rettferdighet, godhet, skjønnhet, fred, glede, fullkommenhet og salighet – ville han særlig bli kjent, elsket og prist. Han lot englene omgi og tjene det som sin hellige og yndige medeier i Guds miskunn. Han lot alle andre

skapninger ære det og så å si tilbe det som et bilde av sin Skaper, for at det sammen med englene evig og alltid skulle love ham.

Og i kor med Guds synlige skapninger (som, slik det før er nevnt, forkynner hans pris med forente krefter som tause stemmer) skulle det føre an og angi takten, og fremfor og over alle andre løfte sitt hjerte og sin røst til Herrens pris, han som er og som var og som kommer.

Men knapt hadde denne herlige og hellige musikken lydt – knapt hadde morgenstjernene sammen begynt å prise sin og alle tings majestetiske og høylovlige Skaper, og alle Guds sønner (de hellige engler) i himmelen og mennesket (den synlige engel) sammen med de andre skapningene på jorden begynt å rope av fryd for ham (Job 38,7) – før Satan, om jeg så må si, sendte et svin midt inn blant dem.

Etter selv å ha falt fra Gud og glemt og forlatt hans pris forførte han også mennesket til lignende frafall, gjorde det likt seg selv og fylte dets hjerte med vantro, hovmod, blindhet, uforstand, glemsomhet, utakknemlighet, ondskap og andre vederstyggeligheter. Slik ble det så forstemt og fordervet i alle sine evner og krefter at det nå ikke rett kan kjenne, frykte, elske og prise Gud uten hans særlige nåde og Den Hellige Ånds opplysning.

Men blant de midler Herren bruker til å fornye og opplyse mennesket og gjøre det til et redskap eller kar for sin ære, må også de store åndelige anfektelsene regnes. Det er visst at når han hjemsøker en omvendt og troende sjel med dem, har han ikke noe annet i sinne enn å rense den mer og mer fra synd og utrydde dens nedarvede forakt for Gud, dens uvitenhet, hovmod og utakknemlighet.

Han vil benåde den med en fullkomnere og rikere kunnskap om seg, berede den til å nyte hans kjærlighet, kjenne hans trøst og få en forsmak på hans salighet, og slik igjen gjøre den til et redskap for sin ære og et kar for sin nåde og barmhjertighet.

Og jeg tør si at nest etter dem som Herren opplyser umiddelbart ved sin Ånd, har han ingen i sitt rike som bidrar mer til hans ære enn nettopp de anfektede. Ja, jeg kan ikke tro at det noen gang har vært et nyttig og utmerket redskap for Guds nåde og ære som ikke – ved siden av andre midler – også er blitt det ved store åndelige anfektelser, hver etter det mål som har behaget den Høyeste.

For å forklare dette noe tydeligere må vi merke oss at de anfektede kan betraktes dels mens anfektelsen og den åndelige trengselen står på, dels etter at den er over. Hva det første angår, kan de selv så lite som andre uerfarne og enfoldige – og især de kjødelig sinnede, som ikke forstår å dømme annet enn etter det ytre – tenke seg at de selv midt i en slik sjeleangst er kar for Guds ære, eller at deres ynkelige tilstand skulle kunne bidra noe til å fremme og utbre Guds ære.

Ak, sier slike dypt bedrøvede sjeler ofte: Hva slags kar til Guds ære skulle vel et så elendig, trøstesløst, tomt, urolig, udugelig, urent hjerte være, plaget og engstet av Satan? Jeg kan ikke tro, ikke elske, ikke håpe, ikke be, ikke sukke eller gjøre noe annet som Gud kunne prises ved.

Ja, jeg kjenner til og med hos meg selv fiendskap og stor uvilje mot Gud og alt guddommelig. Jeg finner hjertet mitt fullt av vanhellige, gudsbespottelige, grufulle, skjendige tanker som vrimler og myldrer der dag og natt og ikke tillater meg noe sukk, enn si noen pris til Gud. Hvordan skulle da jeg i denne ulykksalige og forbannede tilstand kunne være noe kar til Guds ære? At jeg derimot er et «vredens kar, som var gjort ferdig til undergang» (Rom 9,22), det merker jeg nok, og så videre.

Men, mitt kristne hjerte, jeg blir likevel stående ved at de anfektede selv midt i sin største og ytterste trengsel er kar for Guds nåde og ære. Det viser jeg klart med vår tekst. Den beskriver riktignok den hellige apostelens harde anfektelse og sier at en Satans engel slo ham på munnen; men den forteller også at han likevel i denne sin elendighet ba til Herren og ropte til ham om hjelp, at han også fikk et nådig svar fra ham og ble forsikret om hans nåde.

Av teksten ser vi videre at det hos apostelen, og slik også hos alle lignende bedrøvede, av Satan utmattede, skrøpelige og elendige mennesker, er en mektig kraft fra Kristus som ikke ligger uvirksom i dem, men er i arbeid. Det kan vi se av Paulus, som tross sine harde anfektelser likevel kunne utrette så mye til Guds ære og til utbredelsen av sin Herre Jesu navn og rike.

Det går med den sjelenøden vi taler om, som med de troendes andre trengsler: i, på og ved dem fremmer de Guds ære. Da Noa var i arken og svevde et helt år på syndflodens vann, var han da ikke et herlig bevis på Guds godhet og allmakt, og bidro slik til hans ære?

Gjaldt ikke det samme Josef i hans trelldom og fangenskap, da man tydelig så Guds miskunn i den velsignelse og lykke som fulgte ham? Og gjaldt det ikke Moses i sivkisten og ved Rødehavet, Job i hans store elendighet, David under flukt og forfølgelser, de tre mennene i den brennende ovnen, Daniel i løvekulen – ja, selve Herren Jesus, da han hang på korset, omgitt av mørke, av bespottere, forhånere og fiender fra helvete, og overveldet av alle verdens synders kraft og byrde, Guds vrede og helvetes angst?

Hvem kan si at disse Guds hellige og kjære barn i sin største elendighet opphørte å være kar til Guds ære, når de midt i den likevel stolte på Gud, påkalte ham og forble ham tro, og han også tok seg av dem, styrket, trøstet, vernet og holdt dem oppe og til slutt førte dem ut?

Et anfektet hjerte kunne imidlertid si: Man taler stadig om slike mennesker som riktignok har hatt trengsel, men likevel i den har stolt på Gud, påkalt ham og virkelig merket hans nådefulle nærvær. Men dette kan ikke trøste meg, for det er ganske annerledes med meg.

Som jeg har sagt, har jeg mistet alt håp til Gud; jeg elsker ham ikke, men hater ham; mitt hjerte henger ikke ved ham, men er falt fra ham. Dessuten merker jeg ikke at han er hos meg, men det motsatte: at han har forlatt og forstøtt meg og overgitt meg til Satan, så han kan gjøre med meg som han vil. Han lar meg være uten all trøst; han har forvandlet seg og er blitt grusom mot meg; han har ført meg ned i helvete; jeg kan verken leve eller dø.

Hvordan kan jeg da være noe kar til Guds ære? Skal jeg fritt bekjenne mitt hjertes tanker, synes det meg at min tilstand gjør Gud mer skam enn ære, når han forlater og forstøter meg og ikke oppfyller sine løfter mot meg, som jo skal være gjenløst med hans Sønns blod, befridd fra djevelens vold og ved dåpen tatt opp i hans nådepakt, og så videre.

Jeg svarer at blant de personene som er nevnt ovenfor, er det utvilsomt noen som ikke bare har hatt legemlig trengsel, men også befunnet seg i harde åndelige anfektelser. For ikke å tale om Paulus: Job ble ikke bare plaget av ytre nød, tap, fattigdom, smerter og forakt, men også av store indre anfektelser.

Likevel forble han et kar til Guds ære, også da han satt i asken, skrapte sitt verkefulle, elendige legeme med potteskår, forbannet sin

fødselsdag og klaget over Gud og hans ubegripelige dommer. Han sa at Gud hadde forvandlet seg og var blitt grusom mot ham, at han ikke hørte hans bønner, at han nektet ham hans rett, og så videre.

Han forble det dels på grunn av den miskunn og langmodighet Gud viste ham, sitt skrøpelige og elendige barn, da han i utålmodighet talte annerledes enn det sømmet seg; dels på grunn av Guds skjulte kraft, som holdt ham oppe i slike harde trengsler mot djevelens grusomme ondskap; dels på grunn av Den Hellige Ånds nærvær, som ikke forlot dette sitt elendige og så å si nedbrutte og ødelagte tempel – det kan sluttes av hans herlige trosvitnesbyrd, av hans hjertelige sukk, av hans ydmykelse for Gud og lignende, som han ofte blandet inn; dels på grunn av Guds hensikt, da han ville gjøre djevelen til skamme ved ham og stille ham fram for all verden som et eksempel på sin underfulle, men likevel vise og salige styrelse og sin herlige makt og godhet.

Det er jo også kjent om vår aller kjæreste Frelser at han ikke bare led mange smerter i sitt hellige legeme, så vel som skam og hån, men også ble plaget av helvetes angst i sin ubesmittede sjel, især da han ropte: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?»

Likevel var han også da det aller helligste og edleste kar til Guds ære; ved ham ble Satan gjort til skamme og den rettferdige og hellige Gud høylig prist. For han underkastet seg ikke bare villig disse bitre lidelsene i lydighet mot Gud og til hans ære, men viste seg også ganske stille og tålmodig, og mildnet klagen han utbrøt i sin største angst, med de søte ordene: Min Gud, min Gud! Og han holdt standhaftig fast ved dette ene, at Gud, hans Far, i og ved ham kunne bli forlikt med verden og kunngjort og framstilt som den eneste, evige og sanne Gud.

Slik er det nå også med deg, du anfektede hjerte, og med andre som ligner deg i din åndelige trengsel. Midt i deres største elendighet, selv når det synes dere at dere er forbannede vredens kar, er og blir dere likevel kar for Guds ære; ja, dere er nettopp de edleste, beste og mest utvalgte.

For hvor det finnes et hjertelig hat til synden, en inderlig og stor lengsel etter Guds nåde i Kristus Jesus, en høy aktelse for alle guddommelige velgjerninger, en brennende kjærlighet til Gud, en dyp selvfornedrelse, en fullkommen forakt for all verdslig forfengelighet, en gudelig glede ved Guds barns hellige omgang og villige lydighet og

et ønske om å få lignende nåde – der er det uten tvil et redskap for Guds nåde og et kar til hans ære.

Siden alt dette tydelig viser seg hos de åndelig anfektede, og likeledes hos deg, du dyrebare sjel, selv i din største nød, er det ingen tvil om at dere er den Høyestes utvalgte og dyrebare kar for hans barmhjertighet og til hans ære. Tror dere ikke dette ennå, må jeg forklare og bevise det noe nærmere.

Meget riktig skriver en kristen lærer: «De store åndelige anfektelsene er ikke noe annet enn å være i høyeste grad opptatt med omvendelsen til Gud, så langt en kristen nemlig kan nå med den. For sorgen over synden, som den allgode og rettferdige Gud er blitt krenket ved, er overordentlig stor og smertefull, den troende lengselen etter Guds nåde meget sterk og heftig, og hatet til synden og lengselen etter å tjene Gud meget ivrig. Slik finnes alt som hører til omvendelsen, i langt høyere grad hos dem enn hos andre, som ikke er stedt i åndelige anfektelser, men likevel av hjertet omvender seg til Gud.» (*Dr. Brunckhorst.*)

De store anfektelsene rammer for det meste de beste sjeler, de mest ømfintlige samvittigheter og de mest gudfryktige hjerter, som gjerne vil frykte Herrens navn, som kjenner avsky for all ugudelighet, ikke vil krenke sin himmelske Far ved noen bevisst synd, og inderlig ønsker å leve og dø i lydighet mot ham, i kjærlighet til Jesus og i hans etterfølgelse. Og dette blir stående og gir seg til kjenne hos dem midt i anfektelsene. For hvorfor er de så angstfulle og dypt bekymret, om ikke fordi de tror de har fornærmet sin Gud, sin Skaper, Oppholder, Frelser og Trøster?

Hva er gjenstanden for alle sukkene fra deres trøstesløse hjerte, alle dets inderlige lengsler, alle dets bekymrede ønsker, all deres klynking, gråt og jamring dag og natt? Hva er det som ligger dem på hjertet? Visselig det høyeste gode, deres Gud, deres himmelske Far, som de regner som opphøyd, dyrebar og edel fremfor alt annet, og som de ikke vil skal bli krenket, vanæret og bedrøvet.

De beklager som sitt største tap at de (etter sin mening) har mistet hans nåde og skal være evig fortapt fra hans ansikt. De ivrer også mot seg selv, mener de har fortjent alle Guds timelige og evige straffer, hater seg selv og sitt eget hjerte for den synds skyld som bor i dem og

som de har begått, og ønsker derfor å dø og bli drept av et tordenslag, eller på annen måte tatt av dage av Gud, av øvrigheten eller av seg selv.

De skatter ham så høyt at de uten å nøle ville gi avkall på alle verdens rikdommer, om de eide dem, for et nådig blikk fra hans åsyn. De vurderer en dråpe av den guddommelige trøst høyere enn et hav av all timelig og forgjengelig vellyst.

De setter ikke noe i himmelen eller på jorden høyere enn å ha del i Kristus Jesus og å leve og dø i hans søte og salige samfunn. De erkjenner den uvurderlige kjærligheten Herren Jesus viste verden ved å gi seg selv i døden og utøse sitt guddommelige, kostbare blod for den. De priser de menneskene lykkelige som tror dette av hjertet og legger seg etter å tjene og følge ham i inderlig kjærlighet.

De beklager bare at de har fortørnet sin Gud så høylig at han er blitt bevæget til å forstøte dem fra sitt ansikt – at de ikke har den nåde å tro på Kristus, elske og tjene ham, men skal være forkastet som hans fiender og fornærmere.

Spør man dem: Du bedrøvede barn, hvorfor gråter du? Hvorfor gremmer du deg? Hvorfor er du så redd? så sier de: Ak, skulle ikke jeg være redd og bedrøvet, jeg som så høylig har fornærmet den majestetiske Gud, min Skaper, Oppholder og Velgjører? Jeg som har vist meg så utakknemlig mot Gud, som ikke har æret og tjent ham i sannhet, men med hykleri og et falskt hjerte? Jeg som har gjort meg uverdig til Guds nåde og forspilt den, enda han så rikelig har tilbudt meg den? Jeg som aldri i evighet skal skue Guds ansikt?

Sier man da: Tenker du ikke på din Jesus, din og hele verdens Frelser, Mekler og Talsmann? – så får man til svar: Å, den kjære, dyrebare Frelser fortjener visst at alle mennesker mange ganger om dagen tilber ham på sine knær, lover og priser ham. Hans kjærlighet er ubegripelig, hans nåde usigelig, hans fortjeneste uten like. Å, dere salige sjeler som tror på ham, elsker ham og henger ved ham!

Jeg derimot er ikke verdig til å nevne hans navn; jeg har ingen del i ham; jeg har forlatt ham og fornektet ham med min ugudelighet. Derfor har han også forlatt meg og utelukket meg fra sitt samfunn. Han er ikke lenger min Mekler, men min dommer; han ber ikke lenger for meg, men anklager meg hos Gud. Å, jeg ulykksalige menneske!

Kommer man til Den Hellige Ånds trøst og taler om de usigelige sukkene han trer fram for Gud med i de troendes sted, om det segl

han ved seg selv har preget på vårt hjerte, og lignende, så sier de: Det er visselig sant, og salige er de som merker Den Hellige Ånds sukk, vitnesbyrd og segl hos seg. Men dette kjenner jeg ikke noe til. Jeg har bedrøvet og støtt ham bort med mine synder, og merker nå ikke annet enn helvetesåndens bespottelser, forferdelser og vitnesbyrd om min fordømmelse.

Ser ikke enhver som forstår å bedømme åndelige ting åndelig, at under denne vemodige klagen, denne jamringen, gråten og sukkingen ligger det skjult en stor og brennende kjærlighet til Gud, som skatter ham og hans nåde høyere enn alt annet, en riktignok kjempende og – for å tale med Luther – tvilende og vantro, men likevel sann tro på Herren Jesus, og en hemmelig drift av Guds Ånd og uventet kraft fra ham, enda de anfektede ikke selv tror det og ikke makter å ta det til seg?

Dette gjør vår Gud stor ære, som et herlig vitnesbyrd om hans underfulle godhet, makt og visdom: at han tar de hjerter i forsvar som djevelen bestormer med stor og grusom makt, og holder dem oppe i sin nåde og kjærlighet.

Slike mennesker, som Satan tror han har fullstendig i sin makt, må likevel vitne med ord, med tårer, med sukk, med engstelse, med klynk og klage og med hele sin ferd og alle sine evner at Gud er det høyeste gode; at det utenfor ham og hans salige samfunn i Kristus Jesus ikke finnes noen ro for sjelen og ingen salighet; at han alene fortjener å elskes, æres og tjenes av hele verden og alle skapninger; at man ikke kan gjøre noe verre enn å krenke Gud og føre et liv som er ham imot; at det ikke gis noen større, ja ingen annen lykksalighet i verden enn å være forvisset om Herren Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn; at all verdens vellyst, herlighet, prakt, ære, rikdom og visdom ikke er annet enn skyggespill og forfengelighet, og så videre.

Martyrene, som i fordums tid har utøst sitt blod av kjærlighet til Herren Jesus og til stadfestelse av den evangeliske sannhet, vil alle gjerne kalle kar til Guds ære, fordi de har prist Gud med sin død og vitnet med sitt blod om hvor høyt de elsket ham og hvor nødig de ville krenke ham.

Men hvorfor skulle man ikke også gi de anfektede, de ublodige og levende martyrene, dette navnet? Under all den angst, frykt og for-

ferdelse Satan volder dem, vitner de jo med sine tårer og sin daglige dødssvette at Gud er det høyeste gode, Herren Jesus den edleste skatt og Den Hellige Ånd den eneste sikre trøst her i verden – og de ville gjerne stadfeste dette med den grusomste død.

Og selv om de ikke for sin egen del kan tro at de har del i dette gode, denne skatt og trøst, og ofte må tåle at Satan inngir dem fiendtlige tanker mot Gud og skjerper sin helvetesaktige ormetunge hos dem, så viser de likevel med sin angst, sine tårer, sukk og klager hvor vondt det gjør dem at slikt skjer. Og de forkynner for andre, om enn med taus eller bare sukkende munn, at Gud bør elskes og fryktes etter sitt hellige ord og aktes høyere enn alt annet.

Slik er det også med de hellige midlene til vår salighet. Når man taler til de anfektede om den hellige dåp og dens kraft og nytte, pleier de å svare: Ja, om jeg bare var blitt stående i min dåpspakt! Men jeg er falt fra Gud, og så videre. Dermed gir de Gud den ære å bekjenne at den hellige dåp, hvor ringe den enn ser ut for kjødelige øyne, likevel er et nådefullt livets vann og gjenfødelsens bad i Den Hellige Ånd; de beklager bare at de etter sin mening har gjort dette velsignelsesrike nådemiddel unyttig og uvirksomt på seg selv.

Taler man til dem om Guds ord, erkjenner de likeledes at det er et kraftig middel til vår salighet, men beklager at de ikke kan høre det, ikke tro det og ikke ta det til seg.

Taler man om bønnen, svarer de: Ja, den som bare kunne be! Å, hvor lykksalig er ikke den som glad tør løfte sine øyne og hender til Gud i himmelen og påkalle ham med barnlig tillit! Men jeg kan ikke be; Gud vil heller ikke høre meg; jeg fortjener ikke å kalle ham min Gud og Far.

Taler man om den hellige nattverd, så nekter de riktignok ikke for at den er et dyrebart middel til og pant på vår salighet; men de tror at de er uverdige til å ta imot den. Eller om de lar seg overtale til å gå til den, så gjør de det med hjertelig frykt og dypeste selvfornedrelse, med mange sukk og tårer, og viser dermed igjen hvordan man skal ære den høylovlige Gud i hans hellige innstiftelser, og så videre.

Jeg håper at det allerede av denne framstillingen er nokså tydelig hvorfor den allvise Gud ofte lar sine kjæreste barn komme i harde åndelige anfektelser: for at hans høye og hellige navn, stikk i strid med djevelens tanke, skal bli høylig prist ved dem, og for at også andre

skal vekkes og oppmuntres til det. Dette blir enda tydeligere når vi nå videre betrakter de anfektede etter at den åndelige trengselen er overstått, og hvordan de da bidrar til å øke og utbre Guds ære.

Jeg har allerede ovenfor sagt at den åndelige trengselen ikke er annet enn en forberedelse til større kjennskap til Gud, til større nytelse av hans kjærlighet, til rikere fornemmelse av hans himmelske trøst og til en forsmak på hans salighet. Jeg føyer til: til ivrig øvelse i gudfryktighet, til et samvittighetsfullt og hellig liv, til en kjærlig, oppriktig, fredsommelig og forbilledlig omgang med sin neste og lignende, så Gud blir høylig prist.

Dette må forklares noe nærmere. Jeg sammenligner de anfektede med trærne om vinteren, som riktignok ikke har blader, blomster og frukter, men står som uttørkede og ufruktbare; likevel finnes det knopper på dem, som siden vokser ut til blader, blomster og frukter.

Eller med vinrankene, som vingårdsmannen mot vinteren legger ned og dekker med jord for at de ikke skal røres av frosten og ta skade, men som om sommeren, når de igjen reises opp, spirer desto frodigere og bærer mange deilige druer.

Eller med et bilde som kunstneren ennå har i arbeid og under hendene, og som riktignok må lide mye og tåle mange harde slag, men dag for dag blir mer utarbeidet og skjønnere, så det siden kan vitne desto sterkere om sin mesters kunst.

De bedrøvede og av djevelen engstede sjelene har riktignok sin vinter og må lide mye; men dette tjener til at de siden, når Gud igjen reiser dem opp og bringer dem fram i lyset, kan bli desto herligere planter til hans pris og desto skjønnere kar til hans ære, og levende bilder som vitner for fiender og venner om hans store makt, godhet og visdom.

La oss se nøyere på saken ut fra Skriften! Skriften vitner om Gud at han er alle veseners vesen, en selvstendig, evig Gud, som er, som var og som kommer, en levende Gud, fra hvem alt som er og lever, har sitt liv og sin tilværelse, i hvem vi alle lever og rører oss og er; den vitner at av ham og ved ham og til ham er alle ting (2 Mos 3,14; Hebr 13,8; Åp 1,8; Apg 17,28; Rom 11,36).

Å tenke over dette, å erkjenne denne selvvesentlige og selvtilværende, levendegjørende, skapende, oppholdende Gud i denne hans

åpenbaring, og å ære, tilbe, prise og tjene ham, er en del av den ære vi skylder ham.

Men hvor mange tusen mennesker finnes det ikke i verden, og også i kristenheten, som kanskje aldri har tenkt på dette – som er til og ikke vet hvem de skylder at de er til! De lever og betenker ikke i hvem og ved hvem de lever; de virker og arbeider, de løper og springer, de rir og kjører og glemmer ham som gir dem kraft til å gjøre slikt. De hører riktignok tale om ham etter hans ord, men de tar det ikke til hjerte.

Skal den høylovlige Gud få den ære av dem som tilkommer ham, og bli erkjent av dem som deres tilværelses og livs Skaper, Giver og Oppholder, da må han la dem komme i sult, i sykdom, i anfektelse, i livsfare, for at de slik kan bringes til ettertanke.

Et friskt og sunt ungt menneske tenker lite på den luften det trekker pusten av. Den derimot som er tungpustet, eller lider av tæring, eller er utsatt for kvelende anfall, erkjenner at den vanlige luft er oss nyttigere og nødvendigere enn sølv, gull og perler.

Vi sitter hundre ganger til bords uten å tenke på hvilken velgjerning det er av Gud at mennesket har to rør i halsen, luftrøret og det andre, som mat og drikke går ned i magen gjennom; at han har skapt og sikret det første slik at det lukker seg ved svelgingen, så ingenting klumpete skal trenge inn og ta pusten fra oss.

Da hender det ofte at en liten dråpe vann eller en brødsmule eller et lite hår kommer ned i luftrøret, slik at vi får nok å gjøre med å hoste og harke, og må erkjenne at vårt liv, selv når vi er friske og sunne og spiser og drikker med lyst, henger i et hår, som man sier.

Slik tenker et sunt, glad og sorgløst menneske lite på Gud, i hvem det lever, rører seg og er; det gir ikke Gud æren og takker ham ikke for sitt liv og sin tilværelse.

En anfektet derimot, som i sin sjelenød har erfart hva det er at kjød og hjerte svikter, at kreftene visner, at hjertet smelter, knuses og tørker bort, at tungen henger fast ved gommene (Sal 73,26; 22,15.16; 51,19; 102,5), og hva det betyr når Job sier: «Vil du skremme et bortblåst blad og forfølge et tørt halmstrå?» (Job 13,25), og Jesaja: «Som løvet visnet vi alle sammen, og som vinden førte våre misgjerninger oss bort» (Jes 64,5) – han kan noenlunde forstå hva det vil si at vi lever, rører oss og er i Gud: at det ikke er noe liv annet enn fra Selvlivet og det evig tilværende og evig levende gode, ingen kraft annet enn fra

den himmelske kraft og ingen bistand annet enn fra den selvstendige Gud.

Gud vitner i Skriften om seg selv at han alene er Gud, og han taler om dette med særlig ettertrykk og iver: «Før meg er ingen gud blitt til, og etter meg skal det ingen komme. Jeg, jeg er Herren, og uten meg er det ingen frelser. Jeg er den første, og jeg er den siste, og uten meg er det ingen Gud. Er det noen Gud uten meg? Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen. Jeg er Herren, som gjør alle ting. Jeg utspente himmelen alene, og bredte ut jorden uten hjelp fra noen. Jeg er Herren, og det er ingen annen. Det er jeg som er lysets opphav og mørkets skaper, som gir lykken og skaper ulykken. Jeg, Herren, gjør alt dette» (Jes 43,10.11; 44,6.8.24; 45,5.6.7).

Hva som ligger Herren vår Gud så sterkt på hjertet når han så ofte og så ivrig sier: Jeg er Herren, og det er ingen annen, kan vi slutte av at han et sted sier: «Vend dere til meg og bli frelst, alle jordens ender (det vil si: alle menneskebarn, på alle verdens steder og kanter)! For jeg er Gud, og ingen annen» (jeg alene kan hjelpe dere på sjel og legeme, jeg alene kan verne, frelse, rettferdiggjøre og saliggjøre dere; Jes 45,22).

På et annet sted sier han: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én. Og du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt» (5 Mos 6,4.5).

Den kjærlige Gud vet godt at det utenfor ham ikke finnes noe råd eller noen hjelp for den udødelige sjel; at ingenting utenfor ham kan berolige den, glede den og gjøre den lykksalig. Han alene er og eier den evige, uuttømmelige fylde av alt godt. Derfor vil han ikke at man skal søke noe sant gode som gleder sjelen, utenfor ham. At vi nå erkjenner, søker, elsker, hedrer og frykter ham som den eneste Gud, som det eneste og høyeste gode, som vår sjels eneste ro, hjelp, trøst, glede og salighet, er likeledes en del av den ære vi skylder ham.

Men se hvordan det går til blant menneskenes barn! Hvor splittede deres hjerter er, hvordan deres sjels evner flyter bort i verdens mangfoldige forfengelighet, hvor mange av- og biguder de gjør seg! Den ene er sin egen avgud; han skatter, ærer og elsker seg selv over all måte og stoler på sin egen makt, sin egen visdom, sine egne gaver. En annen gjør en konge eller fyrste til sin gud, atter en annen sin buk, sin rikdom, sin ære og lignende.

Slik sier og bekjenner man riktignok overalt at det bare er én Gud; men de aller færreste legger seg etter å elske, frykte og sette sin lit til den ene Gud alene, av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin makt.

Derfor må den høylovlige Gud, for å bli erkjent og æret som den eneste Gud, atter la menneskene komme i alle slags nød og elendighet, og særlig i sjeleangst og åndelig trengsel. Han må gjøre alle avguder til intet. Han må hegne inn alle utveier for de splittede, flyktige og ustadige hjerter med torner, ta fra dem all trøst og alt jordisk håp.

Han må la deres kjød og hjerte svikte og lære oss å kjenne vårt eget intet, så vi fra sjelens dyp skal si: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,25 ff.). «Se, vi kommer til deg, for du er Herren vår Gud. Sannelig, det er til ingen nytte at dere larmer på haugene» (det vil si: på alle verdens høyder, som vårt hjerte hittil har satt sin lit til). «Sannelig, i Herren vår Gud er Israels frelse!» (Jer 3,22.23).

De åndelige anfektelsene lærer et menneske grundig og av erfaring hvor ussel og elendig det selv er med all sin visdom, kunnskap, kraft og evne. De trekker hele teologien, hele filosofien, hele jurisprudensen, hele medisinen, hele kjemien og alle vitenskaper sammen i det eneste sukk: Jeg er intet; Gud er alt. Jeg er en skygge; Gud er vesenet.

Da blir alle sjelens evner forent og vendt mot det høyeste gode, den eneste, evige Gud. Da går alle hjertets sukk, lengsler og ønsker ikke til sides ut i verden, men rett opp mot himmelen.

Da lærer man å erkjenne, elske og stole på den eneste Gud – ham alene – oppriktig og fullkomment av hjertet (så langt det er mulig i dette liv).

Da lærer man også å si med sant alvor: Herre, du sier: Jeg er Herren, og det er ingen annen; er det noen Gud og klippe uten meg? Jeg kjenner ingen. Ja, Herre, du er Gud; du alene er Gud, og ingen annen; heller ikke jeg kjenner noen annen, og jeg vil og ønsker heller ikke å vite av noen annen. Du alene er mitt hjertes trøst og min del; jeg har nok, jeg har alt, når jeg bare har deg. (*Jurisprudens: lovkunnskap. Om kjemi, se første bind, s.* 220.)

Dette stadfester erfaringen. Man skal ikke finne noen som kjenner seg selv grundigere og bedre vet hvilket intet alle jordiske ting er,

så vel som verden med all sin ære og herlighet, rikdom, vellyst og visdom, og som mer hjertelig og oppriktig setter sin lit til Gud, enn de som har lært denne hemmelige og himmelske visdom i anfektelsenes skole. Og slik er også disse de edleste og reneste kar til Guds ære.

Skriften taler meget mektig, høyt og herlig om Guds godhet og kjærlighet. Den sier at han er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet (2 Mos 34,6). Den gjentar ofte: «Hans miskunnhet varer til evig tid» (Sal 136,1.26). Den sier: «Gud er kjærlighet» (1 Joh 4,8.16). Slik taler den også om hans visdom, majestet, herlighet, frihet og ubegrensede makt.

Kong David sier: «Herre, din er storheten og makten og æren og herligheten og høyheten, ja, alt i himmelen og på jorden! Herre, ditt er riket, og du er opphøyet over alt og har alt i din makt. Rikdom og ære kommer fra deg. Du råder over alle ting, og i din hånd er styrke og makt til å gi storhet og kraft til alle» (1 Krøn 29,11.12).

Paulus kaller ham den eneste vise Gud (Rom 16,27; 1 Tim 1,17) og sier videre om ham: «Å dyp av rikdom og visdom og kunnskap hos Gud! Hvor uransakelige hans dommer er, og hvor usporlige hans veier. For hvem kjente vel Herrens sinn? Eller hvem var hans rådgiver? Eller hvem ga ham noe først så han skulle få vederlag?» (Rom 11,33–35).

Hit hører også profeten Jesajas prektige og mektige ord: «Hvem har målt vannene (alle vann som er i havet, i elvene, sjøene, brønnene) med sin hule hånd og målt ut himmelen (som er ubegripelig stor, vid og bred) med sine utspente fingrer og samlet jordens muld i skjeppe og veid fjell på vekt og hauger i vektskåler? Hvem har målt Herrens Ånd, og hvem lærer ham som hans rådgiver? Hvem har han rådført seg med, så han ga ham forstand og opplyste ham om den rette veien? Se, folkeslag er som en dråpe i et spann, som et støvgrann i en vektskål er de aktet. Alle folkene er som intet for ham, som ingenting og bare tomhet er de aktet av ham» (Jes 40,12–15.17) – tross deres store mengde, visdom og makt.

Men hvem erkjenner egentlig Guds herlighet? Hvem skatter, hvem beundrer, hvem smaker hans kjærlighet, miskunn og vennlighet? Hvem ærer og tilber hans visdom, hans styrelse, hans forsyn? Hvem skjelver for hans majestet? Hvem frykter hans store makt? Jeg vet i sannhet ikke om noen blir aktet ringere av de ugjenfødte og kjødelige mennesker enn Gud.

Et menneske som har makt, velde, ære, visdom eller rikdom, frykter og ærer de og anstrenger seg til det ytterste for å behage det; men hvor sjelden og hvor kaldsindig tenker de ikke på Gud, på hans majestet, visdom, makt og herlighet! Med hvor liten aktelse og ærefrykt for ham blir de ikke vrede, krangler, skjeller og smeller, skryter og synder!

Det kan nok hende at en og annen av dem leser, kjenner og taler om de nevnte ordene om Guds majestet, makt, visdom og herlighet; men det skjer uten frykt, uten selvfornedrelse, uten forakt for de verdslige og syndige forgjengelige ting. Å, hvor vondt gjør det ikke et gudfryktig hjerte å måtte se, høre og erfare hvor ringe mennesket, «det krypet», og «menneskebarnet, makk som det er» (Job 25,6), akter den majestetiske og høylovlige Gud; hvor mye vesen det gjør av sin egen høyhet og ære, hvordan det pukker på sin egen makt, hvordan det stoler på sin håndfull gods, hvor sorgløst det lever og synder!

Skal nå Gud få sin ære av menneskene, slik at han blir erkjent som en allvis, allmektig, miskunnsfull, mild, salig, majestetisk Gud, da må han rumstere og husere blant dem. Han må styrte de mektige fra deres troner og opphøye de ringe, gjøre de forstandigstes visdom til dårskap og de enfoldiges uvitenhet til visdom. Han må lyne, tordne, storme og sette himmel og jord i bevegelse. Han må til og med oppby de minste blant sine skapninger, som fluer, veps, mus og lus, for at de skal knekke og gjøre til skamme det elendige menneskets hovmod.

Det meste utretter han imidlertid ved åndelige trengsler og de store anfektelser vi her omhandler. Når de anfektede sjeler blir gledet og vederkveget av Gud, da vet de at Gud er kjærlighet, at han er god, nådig og vennlig – og det ikke bare av ordene, men fremfor alt av kraften. De tror det ikke bare, men har også erfart og smakt det. Hans kjærlighet er utøst i deres hjerter ved Den Hellige Ånd; deres kunnskap er ikke ufruktbar, men bringer nåde, kjærlighet, lys, kraft, trøst og liv, ja Gud selv med seg, og forener ham med sjelen.

«Hyklerne og de ugudelige», sier vår Luther, «kaller også Gud nådig, barmhjertig og rettferdig; men de forstår det ikke. De leser, synger og forkynner riktignok om det; men det er stor forskjell. Det er noe ganske annet å forkynne, synge og si om Gud at han er nådig, barmhjertig og rettferdig, enn å føle en nådig, barmhjertig og rettferdig Gud i sitt hjerte. De gudfryktige og rettferdige har det ikke bare

på tungen, men i hjertet. Tungen og hjertet må stemme overens; da er det som det skal være. Den som nå føler slikt i sitt hjerte, for ham går lyset opp midt i mørket», og så videre.

Men denne følelsen, erfaringen og smaken kan ikke finnes annet enn i det hjerte som er sønderknust (ved sann omvendelse, ved trengsler, ved anfektelser) – etter Herrens ord: «Herren er nær hos dem som har et nedbrutt hjerte, og han frelser dem som har en knust ånd» (Sal 34,19). «I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15). Slike hjerter sier: Jeg har hittil hørt og trodd at Gud er kjærlighet, at han er god, nådig og vennlig; nå erfarer jeg også at det er slik.

Meget riktig sier en gudfryktig lærer om dette: «Aldri smaker jeg Guds godhet bedre enn når jeg på forhånd har måttet bite i et surt eple.»

Og et annet sted: «Guds godhet må ikke bare kjennes utvendig av oss i hans gjerninger, men også føles innvendig i hjertet. Troen er ingen blott og bar kunnskap, men en Guds kraft og en virksom følelse av Guds kraft og vennlighet, så jeg forstår å glede meg rett i Gud. Trengsler (især åndelige) bidrar meget til denne smaken og er som et krydder som vekker matlysten. Når jeg er i trengsler og treffer på et slikt trøsteord, da rører den guddommelige trøst mitt hjerte. – – Av denne smaken kommer nå glede og åndens glade, søte drukkenskap, der den jubler over Guds godhet og bryter ut i Herrens inderlige og glødende lov og pris.»

Da er hjertet et rett kar til Guds ære, som, fylt med hans godhet og opphetet av hans kjærlighet, syder og strømmer over av hans pris. (*Dr. Lütkemann, over Sal 116; det andre sitatet over Sal 34.*)

På samme måte er det ingen som erkjenner, ærer, beundrer og tilber Guds allmakt, majestet og visdom mer grundig og hjertelig enn de anfektede. De sier med David: «Min kropp skjelver av redsel for deg, og jeg frykter for dine dommer» (Sal 119,120), og med Job: «Jeg legger min hånd på min munn. En gang har jeg talt (i utålmodighet for mye og for dristig), men jeg tar ikke mer til orde – ja, to ganger, men jeg vil ikke si noe mer» (Job 39,37.38).

Når de hører Gud tale i sitt ord, skjer det med dypeste ærbødighet; når de ber til ham, skjer det i dypeste ydmykhet og andakt, idet de sier

med Abraham: «Se, jeg har dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske» (1 Mos 18,27).

Et sted er det vanlig at guttene ved den såkalte vesper eller forberedelsen til søndagen synger: O *adoranda Trinitas, o veneranda Unitas, miserere nostri* – det vil si: Å, tilbedelsesverdige (eller prisverdige) Treenighet, å, høylovlige Enhet, forbarm deg over oss!

På samme måte er det i de fleste andre evangeliske menigheter skikk og bruk at enten presten som står for alteret, eller en skolegutt fra koret stemmer i like før gudstjenesten begynner: *Gloria in excelsis Deo!* – det vil si: Ære være Gud i det høyeste! Noen steder synger også koret og menigheten etter prekenen og før den hellige nattverd salmen «Jesaja, profeten, det hendte», hvor ordene «Hellig er Gud Herren Sebaot» gjentas tre ganger.

Om dette sier en lærd mann som hadde overstått en hard anfektelse, og som under den noenlunde hadde lært den store Guds majestet å kjenne: Jeg har riktignok ofte tidligere hørt denne sangen, men med kaldt hjerte, som noe kjent og vanlig. Når jeg derimot nå hører den, går det som en gysen gjennom hele kroppen, min sjel bøyer seg for den store og høylovlige Gud, og jeg tenker på serafene som, da de svevde over Gud og ropte til ham sitt hellig, hellig, hellig, skjulte ansiktet og føttene med vingene sine (Jes 6,2.3).

Å, store Gud! Å, ubegripelige Gud! Å, majestetiske Gud! «Det er ingen som du, Herre! Stor er du, stort og mektig er ditt navn. Hvem skulle ikke frykte deg! … Men Herren er Gud i sannhet. Han er en levende Gud og en evig konge» (Jer 10,6.7.10). Hva er vår usle pris i forhold til deg? Å, store og forferdelige Gud! Du vil ha pris av oss usle ormer, og tar i nåde til takke med denne prisen, denne æren!

En annen gudelskende sjel, som hadde hatt og delvis ennå hadde mye legemlig og åndelig trengsel, sa til meg: I betraktning av Guds store majestet, makt, visdom og godhet har jeg bestemt meg for å tilbe og prise ham sju ganger om dagen, etter kong Davids eksempel, og det på mine knær. Han spurte meg samtidig til råds om hvordan han skulle gjøre dette under sykdommene han ofte var hjemsøkt av; for, sa han, hva annet kan jeg usle orm gjøre for å gjengjelde den store Gud, min Skaper, Oppholder, Frelser og Trøster, all hans miskunn? Å, den som var i himmelen, så man kunne prise ham evig og alltid!

Slike mennesker grubler heller ikke over Guds ord og hemmelighetene i hans rike, og de kunstler ikke på dem. De tar imot det som åpenbares dem fra himmelen, uten å rådspørre kjød og blod, med enfoldig tro, og vet av egen erfaring at i anfektelsens ild består ikke noe annet enn det rene gull i Guds ord, mens menneskelige tanker og forestillinger, utlegninger og hårkløveri fortæres der som tre, høy og agner.

Man skal heller ikke høre dem snakke mye eller utbrede seg vidløftig om hellige, åndelige og guddommelige ting; de undrer seg over dem, og de betrakter og overveier dem i stillhet. De gjør mer enn de sier, og de taler mer med Gud enn med mennesker. De holder seg gjerne hjemme, og så langt deres jordiske kall tillater det, går de ikke mye ut blant folk, men trekker seg unna slikt samvær som det ikke er noen forbedring å vente eller håpe av.

De er heller i sine lønnkamre; som Elia dekker de ansiktet med kappen og lytter til Den Hellige Ånds stille, milde susing – i ordet, i hans indre vitnesbyrd og i de hellige bevegelser og tanker som han vekker i sjelen gjennom ordet (1 Kong 19,12.13) – framfor å høre på bråket og skrålet, skriket og stimmelen fra den forfengelige, drukne, kjeftende og gale verden.

De streber også etter, så mye de kan, at hele deres hus – ja, hvert eneste hjerte i huset – må være et lite tempel for den store Gud, og at han av alle de sine må bli erkjent, inderlig elsket, fryktet, tilbedt, lovet og priset i samsvar med sitt ord. For de vet hvilken vederstyggelighet synden er i hans aller helligste øyne, og hvor urimelig det er at mennesket, den Høyestes edleste skapning, som har kostet ham så mye, ikke skal vite noe om ham, ikke erkjenne hans miskunn og herlighet og ikke elske, frykte og prise ham.

De har dessuten erfart hvor uutholdelig hans vrede er, og hvor forferdelig den helvetes pine er som venter de ugudelige. Derfor kan de ikke tåle at det skal være én sjel blant de deres som går hen i uvitenhet, ubotferdighet og sorgløshet og blir fortapt.

Samme hjertelag har de overfor alle andre mennesker; fra sjelens innerste grunn ønsker de, om venner og fiender, kjente og ukjente, at ikke én eneste sjel må gå fortapt, så den høylovlige, majestetiske, kjærlige og nådige Gud kan få desto flere kar til sin ære i tid og evighet.

Slike sjeler kan også tale noe om Guds underfulle og skjulte visdom, som for det meste skjuler seg under enfold, dårskap og høyst besynderlige og påfallende foretagender. De vet at Gud fører sine egne underlig, faderlig og salig; at hans råd, som han leder dem etter, riktignok er underlig, men at han fullbyrder det herlig og til slutt fører dem til ære.

De vet, som den dyrebare Luther sier, det hele verden – også de aller klokeste i den – ikke vet (de kjenner Guds hjerte og vet hva han har i sinne og tar sikte på, selv om han går på helt ukjente, ujevne, knudrete og skremmende veier med sine egne; de vet at han ikke kan mene det ondt): at synd og død – ja, djevelen selv og helvete – sammen med alle trengsler og alt vondt, åndelig og legemlig, må tjene de utvalgte til gode; at Gud er dem nærmest nettopp når han synes å være lengst borte; at han er en barmhjertig Frelser og saliggjørende Gud nettopp når han synes å være heftigst vred, å slå og fordømme; at de har en evig rettferdighet, lagt til side for dem i himmelen, selv når de føler syndens og dødens redsler sterkest; at de er herrer over alt, selv når de er fattige som tiggere og ingenting eier, og så videre. Han føyer imidlertid til: «Men denne kunsten læres ikke uten i mange og store anfektelser.»

Av alt dette ser vi nå klart det vi tidligere har sagt: at de anfektede, som er øvd og renset ved sjelenød, hører til de edleste redskaper for Guds nåde og kar til hans ære, og at vi derfor ikke trenger å spørre videre hvorfor han ofte lar sine utvalgte og kjære barn komme i store og harde anfektelser.

Før jeg forlater dette emnet – Guds ære og hvordan de åndelige anfektelser tjener til å fremme den – må jeg med noen få ord røre ved Guds åndelige velgjerninger. Fordi de er de aller største og mest velsignelsesrike, burde han ha den aller største og rikeste ære av dem.

Det er dem vi nokså utførlig har behandlet i de foregående delene av dette verket: Guds godhet og langmodighet mot oss stakkars mennesker mens vi vandrer sorgløst på syndens veier; den ubegripelig store kjærlighet at han har gitt verden sin enbårne Sønn, så hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv; den kostbare forløsning som er skjedd ved Jesu Kristi blod og død; Den Hellige Ånds nåde og gave; omvendelsen av en synder og Guds fiende; rettferdiggjørelsen ved troen; syndenes forlatelse; Guds farskjærlighet mot

de troende; barnekårets herlighet; vielsen med Kristus; Den Hellige Ånds bolig og vitnesbyrd i oss; fornyelsen og helliggjørelsen; freden med Gud; gleden i Gud; visshet om hans nåde og vår frelse, og andre slike.

Disse velgjerningene er så store og uforlignelige at om vi fra vi trer inn i verden til vi forlater den, ikke gjorde annet enn å love Gud og prise hans miskunn, liggende på knær og ansikt, så var det likevel ingenting mot dem. En evig, umålelig og ubegripelig kjærlighet og godhet krever en evig, umålelig og ubegripelig lov og pris. Derfor skal heller aldri de utvalgte i himmelen bli trette av å prise Gud, men love og prise ham uten opphør med hele sine salige sjelers og forklarte legemers styrke.

De gudelskende sjelene her i verden kjenner også, når de ser på disse velgjerningene, i ett både sin plikt og sin avmakt. De vet nok at Gud har elsket og utvalgt dem i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt; at han har kalt dem til samfunn med sin kjære Sønn, Jesus Kristus, og i ham antatt dem til sine barn, beseglet dem med sin Ånd og fylt dem til hele Guds fylde, til pris for sin nådes herlighet (Ef 1,6) og for å prises i og ved dem i tid og evighet.

Men de kjenner også sin egen avmakt og usselhet, og at all den pris de daglig bringer og ofrer ham, ikke er noe å regne. Derfor kan de ikke bli fornøyd med seg selv i dette, men tenker og sier ofte: «Å, min Gud, hva er du? Hva er jeg? Hvor stor er ikke din godhet, hvor ringe og dårlig min kjærlighet og pris!»

Derav kommer også de hellige og vidtgripende ønskene som vi har talt om andre steder – de ville gjerne ta himmel og jord og alt som er i dem, og gjøre det om til bare sjeler, hjerter og tunger som kunne love og prise Gud sammen med dem. (*Se tredje del, 13. preken, § 33 ff.*)

Men hvor mange er det vel av slike hellige sjeler? Hvor mange er det som rett erkjenner, betenker og overveier den miskunnsomme, nådige og barmhjertige Guds åndelige velgjerninger, og slik oppmuntrer seg selv til å elske ham inderlig og prise ham ivrig? Hvor mange finner vi i vår tids kristenhet som virkelig gleder seg ved å se på vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn, og som daglig lover Gud av et hellig, kjærlig og takknemlig hjerte?

Hvor mange takker ham av hele sin sjel og all sin styrke og med brennende kjærlighet for hans langmodighet og store barmhjer-

tighet, for dåpen og det guddommelige barnekårets herlighet som er skjenket dem i den, for hans nådekall til Jesu Kristi rike, for gjenløsningen, rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen, for lyset og trøsten i hans ord, for at han holder oss oppe og styrker oss i troen, for håpet om det evige liv? Og så videre.

Det burde jo være slik at Gud ble høyt, herlig og stadig priset i alle kirker, hus og hjerter. Særlig på søndagen, som er helliget Herren og hans tjeneste, burde man ikke høre, se eller merke annet enn mennesker som gledet seg i Guds kjærlighet og miskunn og lovet ham av hjertets innerste, både i fellesskap og hver for seg.

Det ene halleluja, det ene «Lov Herren, takk Herren!» burde lyde mot det andre, og de kristne burde være så glade og synge og juble så man kunne si: All jorden er full av hans ære. Da burde den ene oppmuntre den andre og si: «Pris Herrens storhet med meg, og la oss sammen opphøye hans navn! Pris Herren, for han er god, hans miskunnhet varer til evig tid!» (Sal 103,1; Jes 6,3; Sal 34,4; 106,1; 22,31; 72,17).

Men hva som skjer, og hvordan man oppfører seg på dette området i disse siste tider, det er åpenbart, og man kan ikke tenke på det uten sukk og tårer.

Likevel må Herren ha en hellig sæd og et folk som lover ham på jorden, selv om djevelen og hele helvete er imot; Gud må bli priset, om så steinene skulle begynne å rope (Luk 19,40). Og til dette tjener de store åndelige anfektelser, som en hard nordavind og en het sønnavind blåser gjennom kirkens hage, så dens kostelige urter drypper (Høys 4,16). De er som en ild der hjertene smelter som røkelseskorn og siden fordamper i en liflig damp og fortærer seg selv. Ved dem rister Gud de troende sjeler, så alle deres evner og krefter beveges og vekkes til lov og pris for hans aller helligste navn.

Guds godhet er ikke lifligere og smaker ikke bedre for noe hjerte enn for det som har vakt hans vrede. Så lenge sønnen står under sin fars kjærlige tilsyn og omsorg og daglig nyter godt av den, kan han ikke rett erkjenne den og gjengjelde den med barnlig, tilbørlig takk; den er noe selvsagt for ham. Han mener at det må være slik, at faren må gjøre som han gjør, og at det ikke er noe særlig å takke for.

Men når han blir sendt til et fremmed land og satt i en streng herres tjeneste, plaget med alle slags strev, arbeid, nattevåking og oppvart-

ning, kanskje også utskjelt, slått og behandlet helt karrig og hardt, da tenker han på sin fars hjerte og hus; da erkjenner han farens kjærlighet og vennlighet, skriver ham de kjærligste og ydmykeste brev, og begynner først nå å elske ham rett og sette ham høyt i hjertet.

Slik er det også med Guds barn. Så lenge de ikke vet av noen trengsel og anfektelse, er deres himmelske Fars nåde og kjærlighet noe vanlig og hverdagslig for dem. De nyter den nok, men de erkjenner den ikke slik de burde.

De kaller ham visselig kjære Far, nådige Gud, barmhjertige Frelser, men med et søvnig og kaldt hjerte; de mener at hjertets fred, sjelens ro, trøsten i det guddommelige ord, den høyhellige nattverds glade nytelse og så videre, er en nødvendig følge av troen i kristendommen, og at de derfor skylder sin Gud takk. Den yter de ham også, men på småbarns vis – overfladisk, med lunken andakt og lite ettertrykk.

Men når de etter Guds hellige råd og styrelse for en tid kommer i Satans vold, og etter den makt han har fått av Den Høyeste blir meget uvennlig, hardt og fiendtlig behandlet – når de føler seg fratatt hans faderlige tilsyn, hans trøst, hans fred – da begynner de rett å tenke over hans kjærlighet, å erkjenne den hjertelig, å lengte etter ham og å si fra sjelens innerste: «Å, Gud, du kjære Far!»

Slik går det også når vi skal erkjenne den kjærlighet Guds Sønn, Jesus Kristus, vår Frelser, har til oss, han som ga seg selv hen for oss for å forløse oss fra all urettferdighet, fra Satans vold og den evige fordømmelse. Denne velgjerning er så stor at den ikke kan betraktes rett og overveies med tilbørlig andakt og takknemlighet utenom åndelig anfektelse.

Hvilke edle Guds gaver fred, helse og brød er, kjenner vi best etter krig, sykdom og dyrtid. Hva forløsningen ved Jesu blod, hva hans samfunn, hans fred og hans vern er, kjenner best de som etter Guds styrelse en tid har måttet kjempe med djevelen og erfare hans grusomme ondskap.

Man kan ikke tenke uten sorg og gudelig nidkjærhet på hvor lettsindig størstedelen av vår tids kristne viser seg når man forestiller dem Jesu Kristi kjærlighet, hans forløsning og dyre fortjeneste. Det er noe de ofte har hørt og for lengst vet.

Jeg tenker ofte på det Herren sier om seg selv, at han er «foraktet av folk» (Sal 22,7). Det ble ikke bare stadfestet i hans kjøds dager og

lidelsestid, men stadfestes ennå daglig. Mange blant de kristne akter ham ikke så mye at de i friske dager skulle tenke hjertelig og andektig på ham, sette høy pris på hans kjærlighet, blod og død og vise det i et botferdig og gudfryktig liv.

De hører jo ofte nok tale om ham, og den korsfestede Jesus blir jevnlig stilt dem for øye; de bruker også hans høyhellige kjærlighetsmåltid, som han innstiftet til minne om seg. Men med hvilken andakt, iver og gjenkjærlighet det skjer, ser man godt av fruktene.

Ta fram en vakker og kostbar perlesnor i et selskap av koner og piker, og se hvordan alles øyne straks vender seg mot den, alle hender griper etter den og alle hjerter lengter etter den. Enhver ønsker å eie den og glimre med den. Men legg samtidig fram en lapp der noen av de dyrebareste kjerneord om Herren Jesus og hans kjærlighet, tårer, fortjeneste og blod er skrevet, og se hvor kalde de blir.

Mangen motedame går i kirken og lar blikket løpe overalt; hun vet ikke bare hvor den ene eller den andre sto, men også hva en annen av hennes like hadde på seg – hva slags hodepynt, hva slags sløyfer, bånd, hår og alt det andre som hører til slikt lappverk og narreri. Hun har så godt et hode og så ferdige hender at hun kan gjøre det hele etter bare ved å ha sett det.

Men om man ville spørre henne hva hun har lært av prekenen, eller ellers vet om den korsfestede Jesus, om grundig omvendelse, om sann tro, om kristelig kjærlighet, tålmodighet, saktmodighet og ydmykhet, om selvfornektelse, om å forsake verden, kort sagt om å følge Kristus, da ville det stå dårlig til med henne; da ville hun unnskylde seg med sin enfold, skrøpelighet, dårlige hukommelse og hva hun ellers kunne finne på.

Med mannfolkene går det ikke bedre. Enhver har straks lært Kristus, den korsfestede, å kjenne til bunns: at Kristus døde av kjærlighet til oss, at han har gjenløst oss med sitt blod fra alle synder, fra døden og Satans vold – hvem vet ikke det? Det står jo i katekismen, som til og med små barn kan. Det er ingen hellig undring hos dem, ingen andakt, ingen sukking, ingen glede- og kjærlighetstårer, ingen takknemlighet.

Det fortelles at man etter den katolske kirkes skikk holdt et sølvkrusifiks foran en gjerrig gullsmed som lå på sitt ytterste, og formante ham til å tenke på den korsfestede Jesus; da spurte han: «Hvor mye

tror dere dette bildet kan veie?» Han brydde seg altså mer om sølvet bildet var laget av, enn om ham bildet forestilte.

Skulle ikke dette mennesket blant de evangeliske finne mange likesinnede, som setter synet av en slump penger de kan vente å få, høyere enn alt som holdes dem fram om den korsfestede Herre Jesu død og blod? De fleste er av den mening at rettferdighet og salighet derved er vunnet for dem; det er nok for dem, hvordan de så enn lever. De sier: «Jeg tror på Kristus, og det skal ingen prest få snakket meg fra.» (*Se første bind, s.* 158.)

Gir man dem beskjed om at apostelen ved Den Hellige Ånd har befalt at man skal ransake seg selv om man er i troen (2 Kor 13,5); at mange sier at de kjenner Gud (at de tror på Kristus), men fornekter ham med gjerningene, fordi de er Gud ulydige og udugelige til all god gjerning, og derfor er avskyelige for ham (Tit 1,16); at mange har skinn av gudsfrykt, men fornekter dens kraft (2 Tim 3,5); at den tro som ikke kan gjøre rettferdig og salig, er død, og kjennes på at den ikke har gjerninger og ikke er virksom ved kjærlighet (Jak 2,17.18; Gal 5,6) – da akter de ikke på det og tar det ikke til hjerte, men blir ved sitt: «Jeg tror, jeg tror.»

Jeg vet at en prest et sted sa om denne saken at ikke alt er tro som kalles tro – nemlig en tro som gjør rettferdig for Gud og salig – like lite som alt er gull som glitrer. Han viste samtidig hvordan den sanne tro kan skilles fra skinntroen: på den omvendelse som går forut og den nye lydighet som følger, og så videre.

Dette hørte blant andre en mann på som ikke var av de ringeste på stedet, og han ga med ord og fakter uttrykk for sitt mishag ved denne læren. Han sa at man ikke måtte forvirre noen i troen hans; det måtte jo være en dårlig kristen som ingen tro hadde; det var han helt viss på, og så videre.

Selv om presten holdt fram for ham av Guds ord det som var nødvendig etter omstendighetene, ble han stående ved at han hadde den sanne tro og at ingen burde rokke ved den. Dette var så mye mer å undre seg over som hele byen visste at denne mannen levde i fiendskap med sin egen bror og førte en langvarig og vidløftig rettstrid med ham, som han nok kunne ha avsluttet med kjærlighet og rimelighet. Han hadde dessuten mye annet på seg som burde ha drevet ham til å

prøve sin tro etter apostelens ord og ikke være sorgløs i en så høyst viktig sak.

En lærd og gudfryktig mann som besøkte meg på gjennomreise, klaget hjertelig over hvor lettsindig det selskapet var som han hadde reist med. De hadde tilbrakt tiden underveis med ren spøk og tøysete tale og den latteren det vakte, og ikke gitt eller søkt noen anledning til en kristelig og oppbyggelig samtale.

Han hadde en gang sagt: «Mine herrer, vi har nå brukt flere timer på bare bagateller og vittige, lystige fortellinger; men la oss også huske at vi er kristne, og la oss tale noe oppbyggelig og gudelig med hverandre, eller synge en kristelig sang.» Og han hadde også begynt å stemme i en. Men de fleste hadde bare sett hånlig på ham og tidd stille, og knapt to hadde latt seg bevege til å synge med. Se, slik akter man kristendommen nå for tiden! Slik blir Gud æret av sitt folk!

Lot han det nå gå som det går, og tillot sine utakknemlige og lettsindige barn å få sin vilje, så ville de med sin selvlagde tro vandre nokså sorgløst og uforstyrret på den vei som fører til fordervelse, og han selv ville bli helt fratatt den ære som tilkommer ham og hans aller kjæreste Sønn for den dyre forløsning ved hans blod.

Derfor angriper han noen med alle slags ulykkestilfeller, med fattigdom, sykdom og andre motganger; andre hjemsøker han med tungsinn og sorgmodighet, med samvittighetsangst og lignende sinnslidelser; andre lar han enten selv komme i store åndelige anfektelser eller utsetter en og annen av deres nærmeste for dem. Slik skal de av erfaring få se at utenom Guds trøst og nåde er alt verden har og kan gi, bare en skygge og en søt drøm.

De skal få anledning til å be desto inderligere og betrakte Guds ord og velgjerninger desto mer og flittigere, og til slutt ved erfaring lære å forstå Guds ord – og hva hans vrede og hans nåde, hva synd og rettferdighet, hva Belial og Kristus, hva Satans rike og Kristi nåderike, hva død og liv, hva helvete og himmel er.

Jeg har ofte med sorg sett på en jomfru som på de store høytidene, eller når hun skulle gå til den høyhellige nattverd, pyntet seg så prangende hun kunne: hun svøpte seg i mange klær og smykket seg med en mengde perler, kjeder og ringer, med eget og fremmed hår (som jeg har hørt fortalt, ofte var lånt av dyr, av hester og geiter), med sløyfer, bånd, kniplinger, bord og annet narreri.

Jeg har sett at det lyste en tåpelig innbilskhet ut av alle hennes fakter, miner og skritt, og at hennes andakt var svært liten, ettersom hennes lystne og hovmodige øyne flakket hit og dit. Hun hadde nok boken i hendene og ansiktet vendt ned, mens øynene – som hjertet uten tvil fulgte – lønnlig bøyde av til sidene (Job 31,7). Kort sagt, det var godt å se at hun hadde så mye å gjøre med sine narrestreker og ren prakt at hun ikke kunne tenke med andakt på den blodige, korsfestede og tornekronede Jesus.

«Å,» har jeg sagt sukkende ved meg selv, «du stakkars barn! Hva er det som mangler deg? En liten åndelig anfektelse; den ville snart lære deg hvor unyttig og usel all denne maskeradepynten er, som du har forelsket og forgapt deg slik i at ingen gudelige og hellige tanker får kraft hos deg.»

Jeg har siden blitt styrket i min mening når jeg har hørt andre som befant seg i åndelig sjelenød, klage over at de ikke kunne verge seg for skrekkelige, skammelige, gudsbespottelige tanker, og at de hadde sagt eller gjort det ene eller det andre (som forresten ofte var av liten vekt). Derfor kunne de ikke ha ro i sin samvittighet og ingen trøst i sitt hjerte, og de nærte sørgelige tanker om at de ikke hørte til de utvalgte; at de hadde et forherdet hjerte og et forvendt sinn, og at himmelen var lukket for dem; at de ingen del hadde i Kristus og den frelse som er vunnet ved hans blod og død, og andre slike.

Så fortrengte den ene tåren den andre, ett sukk fulgte på det andre, og all verdens dårskap og forfengelighet ble ansett for skarn og trådt under føtter.

På samme måte har jeg besøkt andre i hard og hissig sykdom eller til og med i dødsnød, og sett at håret hang spredt omkring hode og skuldre, at de var våte av angst- og dødssvette, at de nesten var vansmektet av stor hete, beklemmelse og mathet, at skikkelsen var sunket sammen og all pynt glemt, ja at de ofte så seg meget engstelig om etter trøst. Øynene deres løp nå ikke omkring, men hvilte ufravendt på meg; trøsten av Guds ord og den oppbyggelige tiltale var dem nå kjærere enn all verdens lystmusikk. Det ene hjertesukket:

Kristi blod og rettferdighet,
ingen annen pryd jeg vet;
med dem vil jeg for Gud bestå
når jeg til himmelen skal gå,

og det ene ordet: «Jesu Kristi, Guds Sønns, blod renser oss fra all synd» eller et annet skriftsted, ble satt høyere enn alle perler, kjeder, bånd og moter. Da har jeg ikke undret meg over at den nådige og miskunnsomme Gud ofte viste seg så hard og uvennlig mot menneskene, at han hjemsøkte dem med så mange åndelige og legemlige trengsler, at han lot som om han hadde støtt dem bort, forlatt dem, glemt dem og helt overgitt dem til Satans vold.

Da har jeg heller ikke trengt å spørre om årsakene til de åndelige anfektelser eller andre harde Guds dommer, men har fått anledning til å takke min Gud for hans underlige, men likevel hellige og velsignelsesrike råd, og be ham om at han også ville verdige andre sitt faderlige tilsyn og sin tukt og føre dem, om så gjennom helvete, til himmelen og saligheten.

Lignende tanker har jeg også hatt om andre personer. Jeg har sett lærde, kloke, veltalende, begavede og navnkundige menn av geistlig og verdslig stand som ikke visste av noe kors og særlig ikke kjente til store åndelige anfektelser. Derfor var de svært hovmodige, uvennlige, trettekjære og verdslig sinnet, og oppførte seg mangen gang slik at man godt kunne merke at Satan på skjult vis holdt et speil opp for dem som de så seg selv i, og at de i alle ting søkte sin egen ære mer enn Guds.

Da tenkte jeg på min Guds ord, når han sier: «Jeg hadde plantet deg som et edelt vintre, helt igjennom av ekte sæd. Hvordan er du da blitt omskapt for meg til et uekte, vilt vintre?» (og til en sann tistel og tornebusk – Jer 2,21).

Jeg har på den andre siden også lagt merke til andre som ble hardt medtatt av mye trengsel og anfektelse, men hos hvem mange av Åndens gaver åpenbarte seg rikelig «til det som er gagnlig» (1 Kor 12,7). De var som et øye, et av de edleste og nyttigste lemmer på Kristi åndelige legeme, som riktignok ser alle de andre og er hele legemets lys, men ikke kjenner seg selv og ikke ser seg selv.

De var som Moses, hvis ansikt skinte av hans førti dagers samtale og omgang med Gud, uten at han selv visste det; han la et dekke over det da andre sa ham det (2 Mos 34,29.33). De hadde så mye å gjøre med å fremme Guds ære og det allmenne beste at de glemte seg selv, sin egen ære og sin egen fordel.

Av denne forskjellen lærte jeg atter hvilke grunner den allvise og nådige Gud har til å legge store anfektelser, samvittighetsangst, sjelenød og andre kors på menneskenes barn. Jeg håper at alle kristelige og gudfryktige sjeler ved en lignende betraktning vil komme til samme tanker, og at de ikke vil spørre hvilke grunner Gud har til å ta så hardt på noen mennesker framfor andre og la dem plages så heftig av Satan, men heller undre seg over at denne nåde ikke vederfares flere.

Dette får imidlertid være nok om den første grunnen til de åndelige anfektelser; jeg går nå over til den andre. Den er at den allvise, allmektige og barmhjertige Gud derved vil gjøre djevelen og hans rike avbrekk og beskjemme ham, til tross for all hans ondskap, makt og list.

Denne grunnen står klart for oss i den hellige apostelens historie og beretning. Han nevner det redskapet Herren brukte til å ydmyke ham, nemlig en Satans engel; han sier hvordan denne handlet med ham, nemlig at han slo ham på munnen og plaget ham som om han hadde en torn i kjødet; og han sier hva dette førte til hos ham, nemlig at det drev ham til alvorlig og ivrig bønn, så han ropte til Herren Jesus om å fri ham fra denne plagen. Det ble ham riktignok ikke innvilget, men han fikk det trøstefulle svar: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet».

Av dette ser vi at hvor forferdelig og grusom djevelen enn viser seg under de troendes åndelige anfektelser, bringer disse ham til slutt, ved Guds underfulle godhet, visdom og allmakt, bare skam og skade. For ved dem blir både de troende og andre som kjenner deres tilstand, av erfaring overbevist om at det er sant som den hellige skrift lærer om djevelen og hans engler, om deres grusomhet og ondskap og deres uforsonlige fiendskap mot menneskenes barn.

De erfarer også, til en bestyrkelse i sin tro og sitt håp, at Guds makt er langt større enn djevelens; at man trygt kan sette Herren Jesu miskunn og kjærlighet mot Satans ondskap og grusomhet, og hans visdom mot Satans svik; og at man kan stole på at djevelen til slutt ikke skal kunne skade selv de elendigste og skrøpeligste av Herren Jesu lemmer – ikke rive dem ut av hans hånd, ikke fortrenge dem fra hans samfunn, ikke slokke deres troens lys, ikke hindre deres bønner, ikke tilintetgjøre deres nidkjærhet for Guds ære og ikke stanse eller

overvinne dem i deres løp og kamp. Følgen må nødvendigvis bli ren skam og skade for Satan.

Det er uten tvil en fordel for helvetesfienden når han kan holde seg skjult, luske og snike seg omkring i mørket, og få menneskene til å tro at det ikke finnes djevler, og at det som sies og skrives om dem, bare er menneskeoppfinnelse, prestedikt og innbilning hos tungsindige folk. Hvem har vel noen gang sagt at han har sett en djevel, annet enn gamle kjerringer eller andre enfoldige, uforstandige, svermeriske og overtroiske mennesker?

Kloke og modige folk – som de edle herrer gudsfornektere er – har ofte ønsket å få se en ånd, et spøkelse, en djevel, og har søkt enhver anledning til å bli så heldige; ja, de har til og med villet kjøpe seg en slik anledning for penger. Men det har ingen steder vært noen djevel å se eller høre.

Hvor mye djevelen bestreber seg på å holde denne villfarelsen ved like og utbre den i denne verdens barns hjerter, kan man slutte av flere ting. Blant annet pleier han å pålegge sine fortrolige, som har våget å slutte pakt med ham, at de åpenlyst og hemmelig skal bekrefte, forsvare og utbre den mening at det ikke finnes djevler, og at alt som skrives og fortelles om trolldom, trollmenn og hekser er ren løgn og bedrageri.

Likeså har han fått enkelte vellystinger og ugudelige mennesker så langt at de har opptrådt med stor trygghet, ropt på djevelen, tilbudt ham sitt legeme og sin sjel og latt ham ta dem med seg. Ved slike anledninger har han ikke latt noen merke noe til seg, men holdt seg helt rolig, og derfor har disse hans lokkefugler satt seg nokså freidig ned igjen, spottet og hånet desto mer og søkt å overbevise alle tilstedeværende om at det ikke finnes noen djevel i verden. Dette har vi allerede behandlet på et annet sted og anført bemerkelsesverdige eksempler på. (*I «Det fortapte og gjenfunne får», 1. preken, § 30 ff.*)

Om Satan nå kunne oppnå dette og innbille hele verden slikt, er det åpenbart at han ville ha vunnet en stor fordel og hans rike en betydelig vekst. Da var den hellige skrifts anseelse veltet og sannheten erklært for løgn; da ville ondskapen ha fått bekreftelse og styrke, og de ugudelige en oppmuntring til å handle og leve etter sine djevelske hjerters lyst og behag, uten frykt, blygsel eller anger.

Da var dør og port åpnet for all synd og last; da hadde djevelen aldri vært til, eller for lengst vært død og utryddet – mens han i virkeligheten hersket, virket og levde etter ønske i de gudforglemmende sjeler og hjerter.

Men dette forehavendet lykkes ham ikke alltid. Ofte åpenbarer han seg etter Guds styrelse altfor tydelig, av indre ondskap og stor begjærlighet, for å bli fryktet, æret og ansett i verden og gjøre skade, og lar seg se og høre tydelig nok, slik alle tiders historiebøker lærer. Da prøver han i det minste å få menneskene til å tro at ikke alle djevler er så onde som den hellige skrift og prestene beskriver dem.

Dette er hensikten med den franske svartekunstneren Bellemonts foredrag, som en ansett historieskriver har skrevet ned. Der hevder han at den kunst han hittil har drevet, er en herlig vitenskap og et fortreffelig middel til å bringe de ånder som er i slekt med Gud, i vennskap med menneskene; at den ikke er oppfunnet for å stifte ondt, men godt; og at han ikke har noe fellesskap med trollkarlene, som er de onde ånders treller, vandrer i stor uvitenhet og blindhet og etter slike onde ånders tilskyndelse skader menneskeslekten med forgiftning og hekseri.

Han derimot og lignende kloke folk (*magi*) kan befale over de nevnte gode ånder, og ved deres hjelp og vennlige innvåning åpenbare skjulte ting i naturen som man ikke finner i noen bok, utgrunne kommende ting, forebygge ulykker, unngå farer, gi sikker beskjed om tapte ting, og bringe slik beskjed fram fra sted til sted i største hast og fortere enn ellers er mulig for mennesker, stifte vennskap og bilegge misforståelser mellom foreldre, barn og ektefeller.

De ånder han står i fellesskap og vennskapsforbindelse med, er luftånder (*spiritus aërei, coelo participantes*) og av himmelsk art, er av natur godgjørende og kan ikke annet enn hjelpe og gjøre godt, mens de jordiske og underjordiske ånder som de alminnelige trollkarler tjener, er ondskapsfulle av natur og kan ikke annet enn gjøre skade.

Man har også alltid hatt skoler her og der i verden, og har dem ennå, særlig i Spania – i Toledo, Córdoba, Granada og andre steder – hvor denne fortreffelige vitenskap blir forelest og tilegnet. Tidligere hadde man tilsvarende skoler i Tyskland, men de er for det meste gått inn siden Luther begynte å utbre sitt kjetteri og fikk en mengde følgere og tilhengere.

I Frankrike og England forplantes denne kunst hos enkelte adelsslekter fra hånd til hånd ved hemmelig muntlig undervisning, og er i god gang. Likevel får bare fortrolige og utvalgte, og ikke fremmede, del i den, for at kunsten ikke skal bli kjent for den simple pøbel og de uverdige.

Alt dette sier historieskriveren at han (som en Satans lokkefugl og professor) har sagt med slikt alvor og med et så skikkelig ansikt som om han hadde god grunn for sine lærdommer og påstander, og som om hans forblindede dårskap og ugudelighet var ren visdom og hellighet.

Da han senere ble forhørt om dette for retten i Paris, benektet han riktignok alt; men da et par fornemme herrer (den ene var historieskriverens far) uten hans vitende hadde vært til stede og hørt på det hele, ble han stilt til velfortjent straffansvar.

Se, mine kjæreste medkristne, hvor mye djevelen er opptatt av i det minste å få det dithen at man ikke anser ham for så ond som Den Hellige Ånd beskriver ham i sitt ord, og hvordan han kan snakke sine tjenere rundt til ikke bare selv å holde ham for god og gudfryktig, men også å søke å gi andre den samme mening!

Men hva kraftigere kan man, foruten den hellige skrifts klare ord, som overalt vitner om djevelens og hans engelers ondskap, stille opp mot denne skrekkelige og sjelefarlige villfarelsen enn eksemplene til den hellige apostelen og andre som er ille plaget og anfektet av Satan? Jeg vet ikke om noen blant jødene eller hedningene ville ha våget å stå fram og si apostelen rett opp i ansiktet at det ikke finnes djevler.

Også hedningene visste å tale om furier og djevelske plageånder, og jødene kunne hente tilstrekkelig underretning om dem fra Det gamle testamente, så man må forundre seg over at det blant Guds folk fantes en sekt, sadduseerne, som våget å benekte at det fantes engler eller ånder.

Men om en slik motsier hadde stått fram, ville ikke apostelen da ha sagt: «Du elendige menneske, tør du benekte at det finnes djevler, når en hel hop av dem har sin bolig og sitt verksted i ditt eget hjerte? Skulle du engang få erfare og føle det jeg oftere må erfare og føle, nemlig Satans slag på munnen og hatefulle ondskap, da ville du snart lære å tenke og tale annerledes.» (*Furier: plage-, straffe- og hevngudinner hos grekerne og romerne.*)

Jeg kan ikke si hvor underlig det ennå i dag forekommer de gudfryktige sjeler som har sittet i Satans sikte og er blitt rystet og tumlet av ham, som har kjent hans glødende piler og deres brennende gift og erfart tyngden av hans never, at Satans innvirkning er så kraftig at han kan innbille mennesker blant de kristne – tvert imot Guds ord og den daglige erfaring – at det ikke finnes djevler, eller at de i alle fall ikke er så sorte og onde som man beskriver dem.

Dette er akkurat som om en fordrukken bonde, som neppe noen gang i sitt liv hadde vært utenfor sine egne jorder eller sin landsbys grenser, kom sammen med en gammel og erfaren sjømann. Sjømannen hadde gjort mange reiser til Brasil eller Barbareskkysten og mer enn én gang sett menneskeetere slakte, steke og fortære sine fangne fiender; eller han var blitt tatt til fange av de tyrkiske sjørøvere fra Alger, Tripoli eller Tunis og behandlet over all måte slemt og hardt.

Og bonden ville i hans nærvær med hånlatter, spott og skrik si at det ikke fantes menneskeetere eller sjørøvere i verden; at det bare var noe sjøfolkene hadde diktet opp og fortalt for å skremme andre fra slike fordelaktige reiser; at han og hans naboer aldri hadde sett noen, og så videre. Hva annet kunne sjømannen gjøre i dette tilfellet enn å undre seg over et slikt menneskes grove uvitenhet og dumdristighet og påberope seg det han hadde sett, lidd og erfart?

Slik er det også med vår tids spottere. De lever enten daglig i vellyst, overdådighet, drikk, fråtseri, spill og urenhet, eller de er så fylt av ærgjerrighet og pengegriskhet og har så mye å gjøre med de forgjengelige og verdslige ting at de nesten aldri kan eller vil gi de åndelige og guddommelige ting noen virkelig ettertanke.

De leser ikke i skriften, og de samtaler heller ikke med gudfryktige og erfarne kristne om det som angår det andre og evige liv; de anser dem bare for svermere og tungsinte dårer. Likevel tør de nokså dristig påstå at det ikke finnes djevler, eller at de i det minste ikke er så ondskapsfulle og begjærlige etter menneskenes sjeler som man snakker om på prekestolene, og så videre.

Hva skal gudfryktige hjerter da gjøre annet enn å sukke, forferdes og bedrøves over denne skrekkelige forblindelsen, og ønske at slike mennesker etter Guds vilje må få Paulus' Satansengel på nakken til kjødets ødeleggelse, for at ånden kan bli frelst på Herren Jesu dag (1 Kor 5,5)?

Den hellige og rettferdige Gud er riktignok ikke forpliktet til å gi slike vellystige spottere, som har Moses, profetene og apostlene og burde høre og tro dem, andre bevis, eller å forferde dem og bringe dem til ettertanke ved helvetesåndenes grusomme virksomhet på og i de besatte og anfektede og de døende ugudelige.

Men av sin store barmhjertighet gjør han det likevel, og stiller nesten stadig fram eksempler i verden som stadfester hans ords sannhet, forklarer hans trusler, anklager og beveger mangt et ryggesløst hjerte og bringer det på andre tanker – eller i det minste sørger for at det på den dagen ikke skal ha noe å unnskylde seg med på dette området.

Derfor lærer også erfaringen at når det er besatte eller anfektede mennesker i en menighet, som med Guds samtykke plages ille av djevelen på legeme og sjel, kommer det en stor frykt over alle som ser eller hører det (Apg 5,5.11). Satans grusomme ondskap og dens åpenbarelse må altså ved den allvise og allgode Guds styrelse tjene til hans egen skade og til mange menneskers beste.

Men som vi ser av vår tekst, går Guds hovedhensikt med de anfektede ut på å beskjemme den stolte helvetesånd ved sine troende og hellige, ved deres ringhet, fattigdom og store skrøpelighet. Av ondskap og hovmod setter denne seg trassig opp mot ham, og er særlig dødelig fiendtlig mot Herren Jesus, som av kjærlighet til menneskene ble menneske, og ikke gjerne vil ligge under hans føtter.

Luther taler meget bemerkelsesverdig om dette: «Det er latterlig (for fornuften) og beskjemmende (for Satan) at Gud har befalt at vi, så skrøpelig kjød og blod, skal kjempe og stride med en veldig ånd som djevelen, uten at han har gitt oss noe annet våpen i hånden enn sitt ord alene, som vi griper i troen og slår og overvinner ham med. Dette må smerte den stormektige fienden i hjertet og uten tvil ergre ham høylig.»

Og på et annet sted: «Det er sannelig en forunderlig seier» (når de troende kjemper med djevelen og overvinner ham), «ganske som om man skulle slokke en stor ildebrann med en skje vann eller en dråpe vann, eller som om et stakkars får skulle jage mange glupske ulver og rasende løver på flukt. For én eneste djevel er sterkere og klokere enn alle mennesker, ettersom han kjenner oss til bunns, og vi bare er ABC-barn å regne mot ham. Derfor er det Guds gjerning at vi stakkars mennesker utretter mer med vår skrøpelighet i Kristus enn alle

keisere, konger, paver, fyrster, jurister og doktorer. For i den største og ytterste dårskap er vi aller visest, i den største skrøpelighet aller sterkest, i den største urettferdighet aller helligst, i den største vrede aller velbehageligst og kjærest.»

Dette kan aller tydeligst forklares ved vår apostels eksempel. Han var en liten, skrøpelig og uanselig person – i Satans øyne en liten lysestump (som vi allerede på et annet sted har vist) og en lav busk som han trodde han kunne blåse bort og løpe henover med føttene.

Jeg holder for at da Herren Jesus umiddelbart fra himmelen hadde kalt denne mannen og vitnet for Ananias om ham at han var et utvalgt redskap for ham til å bære hans navn fram for hedninger og konger og Israels barn (Apg 9,4 ff.; 9,15), har Satan skjelet foraktelig til ham og tenkt ved seg selv: «Skulle denne elendige og skrøpelige karen gjøre mange under? Med ham skal jeg snart bli ferdig.»

Men da han siden så og erfarte hvor stor kraft som lå skjult under denne skrøpeligheten, hvor stor rikdom under denne fattigdommen, hvor stort og høyt et mot under dette ringe og foraktelige ytre, da la han seg i selen for å oppegge hele verden og hele helvete mot ham, og angrep ham overalt på det heftigste for å gjøre ham motløs, overvinne ham og bringe ham under sine føtter. (*Fjerde del, 1. preken,* § 30.)

Man kan godt tenke seg at da Gud hadde tillatt ham å plage apostelen og, som denne sier, slå ham på munnen, har han gjort det med så bitter ondskap at han lett kunne ha overmannet apostelen hvis ikke den guddommelige allmakt hadde satt ham mål og grenser og styrket og holdt apostelen oppe.

Men han kommer ingen vei med all sin ondskap. Han kan ikke ta fra apostelen hans frimodige sinn og trøstige hjerte; han utretter ikke mer med alle sine forfølgelser og anfektelser enn en som rister en brennende fakkel, slår den mot foten eller en stein (slik tjenerne pleier å gjøre når de bærer dem) og holder den mot vinden – noe som bare får den til å brenne desto sterkere og lyse desto klarere.

Fyrverkerne lager en kule som, etter å være tent, kastes i vannet og likevel brenner og skyter ut sin lue. Slik var også den hellige Paulus. Etter at troens lys og kjærlighetens lue var tent i ham fra himmelen, kunne Satan ikke dempe eller slokke den med alle de åndelige og legemlige trengsler han overøste og overstrømmet dette luende hjerte med.

Jeg finner ikke at noen av Herrens hellige apostler har lidd så mye som den hellige Paulus. Men jeg ser også at ingen av dem har talt og skrevet med så stor frimodighet som han – om Herren Jesus, om hans nåderike, om hans samfunn, om troen, om rettferdiggjørelsen, om vissheten om vår frelse og om det sikre håp om det evige liv. Han seirer ikke bare over djevelen i Jesu Kristi kraft, han triumferer også over ham; han holder ikke bare stand og kjemper mot ham, han forakter og spotter ham også.

«Vi står i nåde», sier han, «og vi roser oss av håp om Guds herlighet. Ikke bare det, men vi roser oss også av trengslene; ja, vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus. Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss. Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd? … Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss», og så videre (Rom 5,2.3.11; 8,33 ff.).

«Gud være takk, som alltid lar oss vinne seier i Kristus og ved oss åpenbarer duften av kunnskapen om ham på hvert sted.» «Vi er alltid frimodige. Vi viser oss i alt som Guds tjenere, ved sannhets ord, ved Guds kraft, med rettferds våpen på høyre og venstre side, i ære og vanære, med dårlig rykte og godt rykte; som døende – og se, vi lever; som sørgende, men alltid glade.» «Jeg er blitt rikelig trøstet og har fått glede i overflod i all vår trengsel» (2 Kor 2,14; 5,6; 6,4.7.8 ff.; 7,4).

«Døden er oppslukt til seier. Død, hvor er din brodd? Død, hvor er din seier? Men Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus!» (1 Kor 15,54 ff.)

Det er ingen tvil om at når apostelen skrev og i sine prekener talte slike ord med stor frimodighet, var djevelen nær ved å revne av avind og ondskap. Han så at han ikke bare med all sin makt, list og ondskap var ute av stand til å dra apostelen bort fra kjærligheten til Herren Jesus og fra tro tjeneste for hans kirke, men ikke engang kunne gjøre ham forsagt og motfallen.

Han plaget og jaget ham nok, men til hans Jesus, så han påkalte ham desto ivrigere; han svekket ham nok, men til desto sterkere følelse av Kristi kraft, som fullendes i skrøpelighet; han ydmyket og

fornedret ham nok, men til rikere mottakelse og nytelse av de himmelske gaver og goder.

Skulle ikke det ergre en så veldig, ondskapsfull og stolt ånd som djevelen er? Herren Jesus har tent et lys, og han klarer ikke med all sin storming å blåse det ut. Herren har lagt en skatt i et leirkar (i et skrøpelig glass, en tynn krukke – 2 Kor 4,7), og selv om Herren overgir det i hans vold, kan han likevel ikke knuse det eller bryte det i stykker med sine jern- eller blynever, og må slik stå til skamme for alle hellige engler og mennesker.

Av dette kan man forstå Davids ord, som han taler til et gudfryktig menneske med fast og urokkelig tillit til Gud: «På løve og hoggorm skal du trå, du skal tråkke ned unge løver og slanger» (Sal 91,13).

Av dette ser vi også hvorfor Gud, den allgode og kjærlige Far, ennå i dag ofte tillater Satan å plage de gudfryktigste hjerter – ikke bare prester og andre erfarne og øvde menn, men også svaktroende og enfoldige kristne, kvinner, gutter, småpiker og tjenestefolk – med harde anfektelser.

Blant annet skjer det også av den grunn at Satans ondskap, han som ellers tar skikkelse av en lysets engel, kan bli åpenbaret, og hans avmakt og frukteløse raseri mot Jesus Kristus bli lagt for dagen, for at menneskene skal bli skremt bort fra hans forbannede og usalige samfunn, og for at han selv med all sin makt, list og hele sitt rike skal bli gjort til skamme.

Det er ingen tvil om at helvetesfiendene, hvor de enn er, bærer sitt helvete med seg, og at deres kval delvis består i at de blir overvunnet av dødelige, elendige og skrøpelige mennesker i Jesu kraft. Det har uten tvil høylig ergret djevelen at han på en så forunderlig måte, nemlig ved lidelse og død, ble overvunnet av Kristus, som hadde skjult sin guddommelige makt og herlighet under en elendig tjenerskikkelse.

Etter at han hadde slynget ut all sin ondskap og forbitrelse mot ham og trodde at han nå var død og overvunnet, måtte han erfare at Kristus nå først begynte rett å seire og leve, å herske og trå ham under føttene. Men enda mer må det ergre ham at dette spillet aldri vil ta slutt, og at han fremdeles blir overvunnet og trådt under føtter på samme måte av Kristi lemmer.

De bærer alltid sin Frelsers død i sine legemer; de er fattige i ånden, elendige, bedrøvede, skrøpelige, foraktet og forlatt av verden. Da

kommer han til dem med all sin makt, svik og ondskap. Han skyter sine glødende piler inn i deres hjerte, så det liksom begynner å brenne i lys lue av helvetesild; han gir deres sjel det ene giftige mordstikket etter det andre; han slår dem på munnen; han angriper dem forbitret; han støter til dem for at de skal falle.

Det ser ofte ut som om han har vunnet seieren og slokket deres troens lys: de kan ikke lenger be, ja ikke engang sukke; de føler ingen kraft av ordet på og i sine hjerter; de vet og føler ingenting av Den Hellige Ånds trøst og vitnesbyrd. Det åndelige liv synes slokket hos dem; Kristus, som skulle bo i deres hjerte, synes å være tapt, og djevelen å spille herre der.

Han fyller det så mye han vil med frykt, angst og forferdelse, med grufulle, bespottelige og skammelige tanker, med hat og fiendskap mot Gud og alt som er guddommelig – og gjør det slik til et sant helvete.

Når dette er kommet på sitt høyeste, og Satan har nådd det mål Herren har satt for ham, da begynner Guds allmakts og godhets under å åpenbare seg meget herlig hos dem. De begynner å si: «Vi er som døende – og se (djevel og verden!), vi lever; som straffet, men ikke slått i hjel; som sørgende, men alltid glade» (2 Kor 6,9.10).

«Herren er med meg, jeg frykter ikke. Hva skulle et menneske (og alle djevler) kunne gjøre meg? Herren er med meg, han er den som hjelper meg. Derfor kan jeg rolig se på dem som hater meg. Du (min fiende) støtte meg for at jeg skulle falle; (men jeg står likevel, for) Herren hjalp meg. Herren er min styrke og lovsang, og han er blitt min frelse. Herrens høyre hånd opphøyer, Herrens høyre hånd gjør storverk. Jeg skal ikke dø, men leve og fortelle om Herrens gjerninger. Hardt tuktet Herren meg, men til døden overga han meg ikke» (Sal 118,6.7.18 ff.).

Da må den onde erfare at de ved fornedrelse er blitt opphøyd; at det ved hans glødende piler riktignok er tent en ild, men at den ikke har oppbrent og fortært deres hjerte og dets åndelige krefter og himmelske goder, bare deres hovmod, egen- og verdenskjærlighet og de øvrige onde lyster i deres syndige kjød. Slik er de som de kar som etter den levittiske lov var urene og ble renset i ilden (4 Mos 31,23).

Den brannen han har voldt, er blitt forvandlet til en nidkjær og brennende kjærlighet til Gud; hans forferdelser og grufulle tanker er

blitt til ren fred, glede, trøst og frelse. Han har nok slått dem med sin neve, men har derved vært en hammer som Herren Jesu hånd har ført for å gjøre deres hjerte til et kar for sin nåde og til sin ære.

Før kunne de ikke be, ikke sukke; nå kan de desto inderligere og kraftigere be, love og prise Gud og juble av glede. Før trodde han at de lå under hans føtter; nå ser han at han ligger under deres føtter. Dette må jo ergre den stolte fienden. Over dette må alle kjeruber og serafer juble, og alle gudelskende sjeler glede seg.

Jeg går nå over til den tredje årsaken til de åndelige anfektelser, som vi vil betrakte hos den hellige apostelen. Han sier nemlig at Satans ondskap har måttet tjene ham til gode, og at Herren Jesus har hatt en langt annen og bedre hensikt med denne sin styrelse enn djevelen.

Den onde trodde han skulle bringe apostelen til utålmodighet, til frafall fra Gud og til fortvilelse, og slik støte ham fra nådestanden i fordervelse. Men Herren ville bevare ham fra hovmod, dempe den synden som hang ved ham, drive ham til inderlig og ivrig bønn og gjøre ham stadig mer mottakelig for sin nåde og dugelig til sin og kirkens tjeneste.

Alt dette gir apostelen tydelig til kjenne i vår tekst, når han sier at Satans engel og tornen i kjødet ble gitt ham for at han ikke skulle hovmode seg av de høye åpenbaringene som, etter det han tidligere forteller, var blitt ham til del.

Han sier også at denne anfektelsen drev ham til heftig bønn, og at han riktignok ikke oppnådde noen befrielse etter sin vilje, men likevel fikk den forsikring at han fremdeles, som før, skulle beholde Guds nåde, finne sin glede i den og selv i sin skrøpelighet forbli et redskap for sin Herre Jesu kraft. Det fant han også i virkeligheten å være tilfellet.

Og dette er enda en hovedårsak til at den miskunnsomme og kjærlige Gud hjemsøker sine kjæreste barn med harde og store åndelige anfektelser: det som er skadelig for deres kristendom og frelse, kan bli avverget, og det som er dem til tjeneste og gagn, bli virket og fremmet.

Det den hellige Paulus klager over – at han (av natur) er kjødelig, solgt til trell under synden; at han vet (av Guds lov og daglig erfaring) at i ham, det er i hans kjød, bor ikke noe godt; at det onde henger ved ham og hindrer ham i å gjøre det gode; at han ser en lov i sine lemmer

som strider mot loven i hans sinn og tar ham til fange under syndens lov (Rom 7,14 ff.) – det finner også andre sanne Guds barn og tjenere hos seg.

Likevel forstår og vet ingen bedre hva den synd er som er medfødt og bor i vårt kjød, enn de som har erfart den i anfektelser.

Arvesynden er som en lønnlig snikende sykdom og en gift som tapper kreftene, og den som er farligst angrepet, vet minst om den. Den har en djevelsk kraft og virkning i seg, som forblinder og liksom forhekser mennesket, så det ikke ser dens avskyelighet og farlighet. Den er lik en Dalila som gjør Samson trygg med smigrende ord og dysser ham i søvn for å overgi ham i hans fienders hender; den er lik en forgiftet vin som på én gang gjør drukken og glad og samtidig dreper.

Den skjuler seg under mange dekker og kapper: ondskapen og vreden under dekke av den nidkjærhet man bør vise mot urett og urimelighet; egensinnet under dekke av standhaftighet og tapperhet; den kjødelige visdom, som er et fiendskap mot Gud, under skinnet av en opplyst forstand, en begavet ånd og herlige evner; hovmodet under navn av et ærekjært, ærestrebende, høyt sinn; gjerrigheten og verdenskjærligheten under skinn av forsiktighet, klokskap og tilbørlig omsorg for seg og de sine; kaldsinnet i åndelige og guddommelige ting, forakten for Gud, ubotferdigheten og så videre under påskudd av menneskelig skrøpelighet; ugudeligheten, lettsinnet og alle andre vederstyggeligheter under dekke av naturlig tilbøyelighet og legemsbeskaffenhet, som gjør at man ikke kan være så helt som man burde, og så videre.

Derfor finner man ingen som gjør seg mindre bekymring over arvesynden – som Luther meget ettertrykkelig kaller natursynden, personsynden, den sanne hovedsynd, som ikke gjøres som alle andre synder, men er, lever og gjør alle synder, og er den vesentlige synd, stammen, roten, kilden til alle de andre; den synder ikke en time eller en tid, men hvor og så lenge personen er, er synden også – enn nettopp dem som aldri har følt eller erfart syndens kraft, lovens forbannelse, Satans ondskap og den makt han ved synden og for dens skyld har over menneskene.

Hvor arve-, hoved- og stamme- eller morsynden ikke erkjennes, kan det heller ikke finnes noen sann og grundig erkjennelse av gjerningssyndene. Der må nødvendigvis sorgløshet, forakt for Gud og

hans ord, egenkjærlighet og høye tanker om seg selv, hovmod, hissighet, utidig vrede, hat, hevngjerrighet, fiendskap, falskhet, hykleri, etterlatenhet og kaldsinn i åndelige og guddommelige ting, verdenskjærlighet, gjerrighet, urettferdighet og alle andre synder følge. Det vil en gudfryktig sjel klart se når den gir nøye akt på sitt eget hjerte og etter Guds ord og i Ånden betrakter verdens barn, som er utenfor nådestanden og overlatt til seg selv.

Av dette lærer vi videre hvor høyst nødvendige de åndelige anfektelser er for det menneskelige hjerte, og hvorfor den kjærlige og nådige Gud pleier å legge dem på sine kjære og venner. Det naturlige menneske er som en som er grepet av sovesyke eller en dødelig søvn, og som hans kjæreste venner ikke bare rister hardt, men kanskje til og med brenner, stikker med nåler, drar i håret og klorer – alt sammen bare for å redde ham fra dødsfare og holde ham i live.

Når mennesket er overlatt til seg selv, er det tilbøyelig til å falle hen i sorgløshetens søvn. Derfor kan den milde Gud ikke gjøre det godt uten å gjøre det vondt; han må noen ganger riste, brenne og såre det for å bevare det fra den evige død.

Man ser ofte et vann eller en drikk stå rent og klart i et glass; men rister man det, så grumset eller bunnfallet som hadde sunket til bunns, virvles opp, må man erklære dem for uklare og urene.

Slik er det ofte også med vårt hjerte. Når vi har fått Åndens førstegrøde av Gud og gjort en tålelig god begynnelse i kristendommen, eller når de åndelige øvelser og andakten går vel fra hånden – når vi har bedt andektig og alvorlig og kjent kraften av nådens Ånd og bønnen; når vi har priset Gud med glade hjerter og munner; når vi har hørt en eller annen preken med stor tilfredsstillelse og til vår store trøst, eller lest i den hellige skrift eller en annen gudelig og åndrik bok med hjertets overbevisning og forvissning om dens sannhet; når vi har nytt Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid med den andakt vi ønsket, med mye søt trøst, med fred og glede i Den Hellige Ånd; når vi har hatt anledning til å føre en gudelig samtale og dermed ved Guds nåde synlig oppbygge, forbedre og trøste vår neste, eller til å vise en hellig nidkjærhet for Guds ære, for Herren Jesu rike, for sannheten og gudfryktigheten, og har brukt den med uforferdet mot; eller når vi har gjort vel mot en fattig, besøkt, trøstet og vederkvegt en syk; når vi etter vårt hellige forsett har fått bukt med en inngrodd og kjær feil

og skydd en anledning til å synde – da synes vannet (tankene, tilbøyelighetene, våre foretagender, beskaffenheten av vårt hjertes kar) oss å være enten helt eller i alle fall temmelig rent og klart.

Da vil vi gjerne få altfor gode tanker om oss selv og innbille oss at vi har kommet så langt i kristendommen som få andre. Det er begynnelsen til åndelig hovmod, til egenkjærlighet, sorgløshet, hykleri og så videre.

Derfor tillater den allgode Gud Satan (om enn denne har en ganske annen hensikt med det) å riste hjertet og sjelens innerste dyp med anfektelser, å virvle opp gjørmepølen og syndesølen og vekke vår medfødte synd. Da ser vi hva vårt hjerte er av natur, hvor mange vederstyggeligheter som ligger skjult der, hvor mange onde, urene, skjendige, gudsbespottelige tanker, hvilket fiendskap mot Gud, hvilken ondskap, hvor mye egenvilje, utålmodighet, utukt og andre onde lyster det huser.

Guds ord lærer oss riktignok dette klart og tydelig, når det sier at alle tanker i menneskets hjerte bare er onde hele dagen lang og fra ungdommen av (1 Mos 6,5; 8,21); at av det, som av en forgiftet og uren kilde, kommer onde tanker, mord, hor, utukt, tyveri, falskt vitnesbyrd, spott, som gjør mennesket urent (Matt 15,19.20).

Men arvesynden har, som vi allerede ovenfor har sagt, blant annet også den virkning at den forblinder mennesket og gjør det dumt og uforstandig i åndelige ting som Gud i sitt ord holder fram for det til dets beste. Slik er det inntil Herren ved erfaring, under anfektelser, forklarer det sitt ord og viser det at – som hos alle andre naturlige mennesker – det også i dets hjerte ligger skjult mange dyriske, fehaktige, djevelske egenskaper, mange synder og skjendigheter; at det også i det bor en Guds fiende, en spotter, æreskjender, morder, horkar og så videre. Alt dette bidrar til en grundigere ydmykhet og en velsignelsesrik fornedrelse og tilintetgjørelse.

Da blir mennesket overbevist om at selv den helligste og reneste er vanhellig og uren når Gud, som en rettferdig dommer som prøver hjerter og nyrer, vil dømme ham; at all dets rettferdighet, betraktet utenfor Kristus, er et besmittet, urent klede og blott og bar urettferdighet; at selv den største andakt det føler, de hellige øvelser det gjør og de gode gjerninger det utfører, fører så mye urent og vanhellig med seg at de ikke kan fortjene annet enn fordømmelse, hvis ikke den hel-

lige og rettferdige Gud vil se med nåde til dem i Kristus. Derfor viser erfaringen at man ingensteds finner større og grundigere ydmykhet enn hos dem som har lært den i store anfektelser.

Den svært plagede Moses vet ikke at hans ansikt skinner, opplyst av det guddommelige nådelys (2 Mos 34,29). Jakob, som er engstet og forferdet av sin fiendtlige bror Esau, sier fra hjertet: «Herre, min Gud, jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 32,10).

Da den fattige og elendige Maria blir kalt en benådet (og elsket), en velsignet blant kvinner, tenker hun på hva dette skal være for en hilsen: «Hvordan kommer jeg, fattige, elendige, trøstesløse barn, til slik stor ære?» (Luk 1,28.29) Hvor høyt opplyst og begavet den av Satan ille medhandlede og hardt forfulgte Paulus enn er, og hvor mye han enn har arbeidet og gjort og lidd for Kristi skyld, kaller han seg selv likevel et ufullbårent foster og erkjenner at han ikke er verd å kalles apostel, at han er den største blant syndere, at han er ingenting (1 Kor 15,9.10; 1 Tim 1,15; 2 Kor 12,11). (*Etter Luthers oversettelse av* 4 Mos 12,3; *etter vår bibeloversettelse: svært saktmodig*. O. A.)

De aller lærdeste, de aller klokeste, de aller gudfryktigste, de aller nyttigste og mest fortjente menneskers lærdom, visdom, gudsfrykt, arbeid og fortjeneste blir slik renset, utbrent og sammensmeltet i anfektelsenes ild at ingenting blir tilbake annet enn et lønnlig og hjertelig sukk: «Jeg er ingenting, Herre; du er alt; du alene er rettferdig og hellig; jeg derimot må skamme meg; Gud, vær meg synder nådig!»

Hvor tjenlig en slik tilintetgjørelse er for dem, vil jeg framstille med en åndrik manns bemerkelsesverdige ord: «Den gamle Adam vil alltid være noe og stoler på seg selv og sin egen evne, styrke, visdom (rettferdighet, gudsfrykt) og kraft. Men (i harde anfektelser og) på dødsleiet lærer man rett dette Davids ord: ‹Herre, vær meg nådig, for jeg er skrøpelig› – når all kraft, evne, visdom og kunnskap er sunket til jorden og blitt syk med ham. Men salige er de som lærer dette i sitt liv og i gode dager under sine anfektelser. For kommer det ikke dit med et menneske at det føler sin egen elendighet og skrøpelighet, og at all adamisk og kjødelig kraft, evne, visdom og herlighet går til grunne hos det, så kan det ikke bli mottakelig for og delaktig i Guds nåde. – – Men når mennesket slik går til grunne og blir til intet, i alle sine krefter, alle sine gjerninger, hele sitt vesen, så det ikke er

noe igjen annet enn en elendig, fordømt og forlatt, da kommer den guddommelige nåde, hjelp og styrke.» (*Johann Arndt, over Sal 6.*)

Den godt utbrente knusken fanger gnistene raskest; den godt pløyde, rensede, ja, utbrente åkeren som er strødd med aske, er best skikket til å ta imot den gode sæd og gjengjelde den med rik grøde. Slik er også det menneskehjerte som er utbrent ved anfektelsenes ild og i seg selv tilintetgjort og sønderrevet ved åndelige trengsler, best skikket for den høylovlige Gud til å lykksaliggjøre det med sin nåde og bruke det i sin tjeneste.

Men menneskets hjerte har av natur ikke bare hang til hovmod, men også til mange andre store synder. Det er så dumt, så blindt og dåraktig at det ikke forstår å sette pris på de åndelige, himmelske og evige goder. Det akter dem for ingenting og er derimot sterkt begjærlig etter de timelige, jordiske og forgjengelige goder, gleder seg høylig over dem og finner seg tilfreds og lykkelig i å eie dem.

«Når du, menneske», sier den ovennevnte dyrebare lærer, «eier Guds nåde, kan be og påkalle Gud vel, bekjenne Kristus vel, kan tro vel, har et tilfreds hjerte og en glad ånd, da anser du det for ringe goder. Du mener dessuten at de kommer fra deg selv, og vet ikke at Gud er (virker og frembringer) alt dette hos deg. Du har heller ikke disse godene så kjære (som du burde), men setter langt høyere pris på jordisk gods og timelig ære. Du tenker: ‹Å, troen, kjærligheten til Gud, håpet, bønnen, Den Hellige Ånd, et fornøyd hjerte – det får du nok, ja du har det allerede, og regner det for ingenting.› Du takker ikke engang Gud for det, men tenker: ‹Hadde du rikdom, ære og denne verdens herlighet, det var noe! Det andre, det åndelige og Guds rike, det kan du få for ingenting.› Se, slik akter du det timelige for et langt større gode enn det åndelige og Guds rike i deg. Da kommer vår Gud og sier: ‹Vent; jeg vil ta mitt rike ut av din sjel – troen, kjærligheten, håpet, bønnen, Den Hellige Ånd, et fornøyd hjerte – og føre deg fra den åndelige himmel du nå er i, ned i helvete, det er: i sorgmodighet og sjelens angst, pine, frykt og skrekk, og så vil jeg se om alt det timelige kan forløse deg fra dette helvete.› Da begynner elendigheten, når Guds rike er tatt bort eller skjult på hjertets bunn. Da lyder det: ‹Å, Herre Gud, jeg kan ikke tro, ikke håpe, ikke be!› Da får du se hvilke de beste godene er, og at det timelige ikke kan hjelpe deg. Så ser du også hvorfor Gud lar deg komme i store anfektelser:

ikke for å ødelegge deg, men for at du skal lære hvilket stort gode Guds nåde, troen og Den Hellige Ånd er, som menneskene ellers erkjenner så lite.» (*Samme sted.*)

Derfor viser erfaringen at ingen mennesker er mindre hengitt til gjerrighet og mindre oppsatt på det jordiske enn de som under anfektelser har lært å kjenne alle forgjengelige tings forfengelighet og intethet. Man ser heller ingen som setter mindre pris på verdens gleder enn nettopp dem.

Anfektelsen gjør at de med Salomo sier fra hjertet til latteren: «Du er gal!» og til gleden: «Hva gagn gjør du?» (Fork 2,2) De vet at de jordiske ting bare er Guds mask, som han pleier å fete svinene med, men som en himmelsinnet og gudelskende sjel ikke kan finne noen smak, noen trøst, noen glede i. Én eneste dråpe av Guds godhet, av Jesu blod og Den Hellige Ånds trøst er dem mer kostelig og dyrebar enn alverdens perler, edelstener, gull og sølv.

De skatter sin Jesu tornekrone høyere enn alle rosekranser og prangende kroner i verden. De ville gjerne bytte bort alt verden kan gi eller har gitt dem – alle keiseres, kongers og fyrsters nåde, all høyhet, all herlighet, all ære – for ett eneste nådig blikk fra Gud; de ville med glede gi bort hele verden, hvis den var deres, for den nakne og korsfestede Jesus.

De lever i ære og bryr seg ikke om det, eller vet det ikke; de har gods og har det likevel ikke; de lever i sitt eget hus som fremmede og leieboere; de er høyaktet av andre og foraktet av seg selv; de er ofte vakkert kledd og herlig smykket og vet likevel ikke hva de har på seg; de er mangen gang i et bryllup eller et gjestebud og er likevel langt borte derfra; de hører mangen gang det lystige og drukne folks musikk og bråk og er likevel i ensomhet og stillhet, og så videre. Alt dette blir godt belyst ved de eksemplene som er anført i den foregående preken.

Hykleriet er en hovedmangel ved vår kristendom og vår gudsdyrkelse, som gjør den til en vederstyggelighet for Gud og aldeles unyttig og forkastelig, hvis vi ikke erkjenner og angrer det og ber Gud om forlatelse for det i sann ydmykhet og med et botferdig hjerte. Det er imidlertid medfødt hos oss alle, og vårt hjerte er så besmittet og fylt av det at selv de gjenfødte og opplyste kristne helt til sin død må sukke og klage over det.

Vi burde jo av hele vårt hjerte, av hele vår sjel, av hele vårt sinn og av all vår styrke, i enfold og gudelig oppriktighet ha Gud for øye, søke, elske, ære og tjene ham. Alt vi tenkte, mente, talte og gjorde, burde være som en ren, liflig og klar strøm fra en ren kilde, uten blanding av egenkjærlighet, egenære og egennytte. Vi burde tenke, tale og gjøre alt som av og for Gud og i Kristus, med villige, glade og trofaste hjerter. Men å, Gud, hvor mye mangler vi ikke her! Og hvor liten sann oppriktighet finner vi ikke i vårt syndige hjerte!

Vi tjener visselig Gud, men ikke bare for hans egen skyld, fordi vi skylder ham alt som det største, fullkomneste og edleste gode, og fordi vi har alt fra ham og er alt ved ham alene. Vi tjener ham også for vår egen skyld, fordi vi har nytt godt av ham, ennå nyter og håper å få nyte godt av ham fremdeles i tid og evighet. Om Gud verken hadde himmel eller helvete, verken belønning eller straff, så burde vi likevel villig ære ham som det edleste og fullkomneste gode, som all ære, kjærlighet og tjeneste tilkommer.

Men erfaringen lærer oss hvordan det står til med vårt hjerte på dette punktet, og hvor mye det koster å overbevise det om dette og få det til å ville og forsøke.

Går det oss godt, er alt rolig i vår sjel, er vårt hjerte fylt av Den Hellige Ånds trøst, kjenner vi en indre sødme og andakt under bønnen, lever vi og de våre i velstand og helse, lykkelige og tilfredse – da ber vi gjerne; da hører man oss synge med glede, prise Gud og tale om hans miskunn, kjærlighet og trofasthet når vi får anledning.

Men overraskes vi av en åndelig eller legemlig uro og trengsel, hvor blir det da av vår frimodighet, av vår villighet og lyst til å tjene Gud? Da er det lønnlig knurring, utålmodighet, lede og sukking, og det er ingen ende på vår tale og klage over vår ulykke – som om det med forandringen i vår tilstand også var skjedd en forandring med Gud; som om han ikke fremdeles var den høylovede, allgode og store Gud som han før var, eller som om han ikke lenger hadde det samme kjærlige farshjertet som før.

Av dette ser man tydelig nok at vi tidligere ikke har tjent Gud som en Gud som i seg selv er salig og høylovet, men som en herre som er vår velgjører, og som vi nyter godt av. Vi har altså sett mer på vår egen fordel enn på hans majestet og ære, mer på gaven enn på giveren – og det avslører tydelig vårt fordervede hjertes hykleri.

Siden all ære egentlig og endelig tilhører vår Gud som det høyeste gode, burde vi betrakte æren som en helligdom og bære den helt og holdent hjem og ofre den til Gud.

Vi burde forferdes over den ære og ros som verden gir oss, og straks med frykt og beven legge den krone som ble satt på oss, ned for vår Guds føtter og si: «Min Gud, her er den ære som de tankeløse mennesker har villet gi meg, og som ikke tilkommer meg som et syndig menneske, men i dens sted skam og skjensel.» Vi burde ikke ta imot noen ære uten til vår Gud, og så videre. Men hvordan vårt hjerte i denne henseende er sinnet, det erfarer vi dessverre ofte til vår sjels bedrøvelse.

Den hellige salvingsoljen i Det gamle testamente er et treffende bilde på den ære vi skylder Gud. Om den sier han: «Dette skal være min hellige salvingsolje for dere, slekt etter slekt. Den må ikke komme på noe annet menneskes legeme. Og dere skal ikke lage noen annen olje som er blandet på denne måten. Hellig er den, hellig skal den være for dere» (2 Mos 30,31 ff.).

Men å, hvor gjerne lar ikke vårt syndige hjerte seg salve og overøse med denne salvingsolje! Hvor gjerne vil vi ikke ha yndest og ros og være høyaktet, vel ansett og æret i og for verden!

Og hvor nødig vil vi ikke på den andre siden bære Herren Jesu tornekrone og vanære (Hebr 13,13) og la oss med ham håne, le ut, bespytte og trå under føtter – selv om vi er overbevist om, eller i alle fall kan formode og merke, at vår fornedrelse vil tjene til Guds herliggjørelse og vår skam og skjensel til hans lov og pris!

Vi vil i det minste dele æren med vår Gud. Vi vil nok ha hans gaver erkjent som hans, men vil likevel også gjerne høre og erfare at menneskene sier: «Gud har utrustet dette mennesket med mange herlige gaver.» Vi vil nok gjerne flykte fra æren, men ser likevel gjerne at man jager og forfølger oss med den. Vi vil nok la Gud være alt; likevel vil vi ikke selv være ingenting, men noe. Alt dette beviser tydelig nok ikke bare vårt hjertes indre hovmod, men også dets skjulte hykleri.

Det er enda mange flere slike ting som vitner om vårt hjertes urenhet. Den syndige selvkjærlighet blander seg inn overalt og i alle ting, og besmitter og tilsøler selv våre beste tanker, ord, gjerninger, øvelser og foretagender.

Vi vil heller preke for en stor forsamling enn for en mindre, og ser gjerne at alle stoler, benker, pulpiturer og ganger er fulle i vår kirke – ikke alltid i et rent og enfoldig håp om ved Guds nåde å kunne gjøre mer gagn blant mange enn blant få, men fordi vi gjerne vil være ærede og høyaktede. Og det til tross for at vi vet at den største hop ligner profeten Esekiels tilhørere, som kom (i forsamlingen) og satt (meget andektige, ærbare og stille) for hans ansikt, hørte hans ord og ikke gjorde etter dem (Esek 33,31).

Vi ønsker heller å være ansatt i en stor og navnkunnig by, i en stor menighet hvor det er mange anselige, rike, vise og fornemme folk, enn på et uanselig og lite kjent sted, blant en liten, fattig og enfoldig hop – ikke i den hensikt å utbre Guds og Kristi rike med større nytte, men for å kunne bli mer berømt og bedre forsørget.

Vi betenker ikke hva apostelen sier: «Brødre, legg merke til det kall dere fikk: Ikke mange vise etter kjødet ble kalt, ikke mange mektige, ikke mange av høy ætt. Men det dåraktige i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre de vise til skamme. Og det som er svakt i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre det sterke til skamme. Det som er lavt i verden, og det som er foraktet, det utvalgte Gud seg, det som ingenting er, for å gjøre det til intet som er noe» (1 Kor 1,26-28).

Vi har alle en fariseer i hjertet, som gjerne vil bli sett av menneskene. Han synger og ber alltid mer villig og andektig og viser seg mer gudfryktig der lyset fra mange øyne faller på ham, og der han merker at han kan få skinn av gudfryktighet.

Det går oss her som det gikk en munk som i sitt kloster kunne faste flere dager etter hverandre, men i ørkenen ikke kunne holde det ut én eneste dag. Han måtte derfor erkjenne at anseelsen blant brødrene i klosteret hadde vært ham i stedet for mat og drikke; at hans faste hadde vært en hyklerfaste; og at han derved ikke så mye hadde søkt å gjøre seg skikket til å dyrke Gud som å vinne berømmelse blant menneskene for en særlig hellighet.

Hvor ofte tar vi oss ikke friheten til å være egensindige, oppfarende og uvennlige i vårt hus og blant våre egne, enda vi utenfor huset streber etter å få navn av å være saktmodige, vennlige og stille! Hvor ofte viser vi ikke en overmåte stor nidkjærhet mot vår nestes feil og mangler, mens vi har mye tålmodighet med – ja, til og med kjæler for – våre nærmeste og oss selv!

Hvor ofte lar vi ikke en kjær, fornem og velfortjent person slippe unna med alt, og tåler hans skrøpelighet med stor overbærenhet, mens vi ikke vil eller kan ettergi noe til et fremmed og simpelt menneske eller en fiende! Med hvilken begjærlighet og dyktighet klandrer, irettesetter, dømmer og fordømmer vi ikke andre! Men oss selv vil vi ikke klandre og irettesette, og heller ikke tåle det minste av andre.

Hvor kløktige og flinke er vi ikke til å unnskylde og skjule våre egne synder, og hvor gjerne ser vi ikke at man tyder alt til det beste, mens vi selv viser oss fra en helt motsatt side mot vår nestes feil!

Vi elsker gudfryktigheten, eller til og med bare skinnet av den, når den finnes under en prangende kappe eller anselig kledning; men trer den fram i fattig skikkelse, i tiggerdrakt, blir den knapt sluppet inn uten ergrelse og uvilje, og mottas med uvennlighet og hovmod. Vi gleder oss inderlig og priser Gud når det behager ham å velsigne vår stand og vårt embete og lar oss få se de frukter han frembringer ved vår tjeneste; men når han virker det samme eller enda mer ved andre, ser vi på det enten med kalde eller med avindsyke hjerter og øyne.

Når våre barn lover godt, og man tydelig og rikelig merker Guds nåde og gave hos dem, gleder vi oss over å se i dem redskaper for Guds nåde og kar til hans ære.

Men at denne gleden ikke er ren, kan man slutte av at hvis fremmede, fattige og forlatte barn vekker like stort håp om at Gud har utvalgt dem til sin hellige tjeneste, da gleder vi oss ikke særlig over det, og bidrar heller ikke villig og av et godt hjerte etter evne til at de kan komme fram og bli utrustet til å forvalte embetet (Ef 4,12). Slik viser vi tydelig nok at vi betrakter våre veloppdragne barn ikke bare som kar til Guds, men også til vår egen ære.

Når vi er i en eller annen legemlig nød – når vi er plaget av en smertefull sykdom, av et ufredelig menneskes nærgåenhet, av en trettekjær nabo, av fattigdom og slikt, eller når vi har vanføre og syke barn – ber vi ofte ivrig og heftig til Gud om at han vil hjelpe og utfri oss.

Men hvem ber like ivrig om befrielse fra den fienden han bærer i sin barm, fra syndesykdommen, fra sitt hatefulle og underfundige hjerte, fra mangelen på tro, kjærlighet og gudsfrykt? Hvem er like bekymret og klager for Gud med like hete tårer når han har et ugudelig, frekt, kjødelig sinnet barn, som ikke kjenner noe til troens kraft

og Kristi etterfølgelse og finner større glede i en ny mote enn i å øve seg til gudfryktighet?

Men det er forgjeves at jeg søker å skildre det menneskelige hjertes hykleri slik det åpenbarer seg i sine mangehånde frukter, selv hos de gjenfødte; jeg måtte skrive en hel bok om det, og det ville likevel ikke strekke til.

Men tenk på det, du gudelskende sjel: hvor ukjente de omtalte hyklerfruktene er for de fleste kristne, og hvor lite vi bryr oss om dem og angrer dem når det går oss godt. Derfor må Gud nå blant andre trengsler også la de store åndelige anfektelser komme over sine barn. Ved dem blir hjertets dypeste og innerste grunn avslørt, dets lønnlige og uerkjente svik lagt for dagen, dets mangfoldige tanker, lyster, begjæringer og meninger innskrenket, hemmet, utryddet og forent og vendt i og til Gud. Hykleriet er så rotfestet i hjertet at det ikke kan fortæres uten av en slik ild.

Anfektelsene gjør mennesket med all dets visdom, hellighet, kraft og herlighet til intet, for at Gud skal bli alt i det. Ved anfektelser blir kjødet bøyd ned og svekket, ånden opphøyd og styrket; skinnet og skyggen forsvinner, og vesenet tiltar; hjertet blir renset, troen bragt til sin kraft og høyde, og oppriktigheten fremmet.

Derfor lærer erfaringen oss at man ikke finner noe fint sølv uten det som ofte er blitt lutret, og intet rent vann uten det som ofte er blitt kokt og destillert eller har rent over en mengde skarpe flintesteiner og grov sand. Det vil si: den mest ekte tro er den som er prøvet gjennom mange trengsler og anfektelser; den beste kristendom den som man har lært i anfektelsens skole; de reneste, skjønneste og kraftigste sukk de som stiger opp fra et sønderbrutt og sønderknust hjerte, og så videre.

Men vårt hjerte har ennå noen hovedfeil som det nødig gir slipp på uten ved store anfektelser. Ikke de minste av dem er ustadigheten i det gode, og at det så ofte blir forsømmelig, sløvt, søvnig og kaldt i åndelige og guddommelige ting. Kristus har noen ganger grunn til å klage selv over sine beste og kjæreste venner, fordi de ikke kunne våke én time med ham (Matt 26,40). Vårt hjerte er ofte meget frimodig, villig, ivrig og fullkomment i Guds og nestens tjeneste, men snart blir det uvillig, kaldt og søvnig.

Vi ligner apostelen Peter, som straks etter at påskemåltidet var avsluttet – der Herren samtidig hadde innstiftet og utdelt sitt hellige legemes og blods sakrament – ville gå i døden med ham og ikke ta anstøt av ham, om så alle de andre disiplene tok anstøt av ham. Men kort etter evnet han ikke å våke én time med ham; og ikke bare tok han, som de andre, flukten, men ble ved en tjenestepikes tiltale brakt til å forbanne seg og sverge på at han ikke kjente Kristus (Matt 26,33.35.69 ff.; Mark 14,37).

Vi er til én tid som Sjulammit, som lette om nettene på sitt leie etter ham som hennes sjel elsket, og da hun ikke fant ham, sto opp og gikk omkring i byen, på gatene og på torgene og lette etter ham, og ikke sluttet å spørre etter ham før hun fant ham.

Men til en annen tid, når hennes kjæreste står utenfor døren og banker på og sier: «Lukk opp for meg, min søster, min kjæreste, min due, du fullkomne! For mitt hode er fullt av dugg, mine lokker av nattens dråper», da finner hun det meget besværlig å stå opp og lukke opp for ham (Høys 3,1 ff.; 5,2 ff.).

Noen ganger er vårt hjerte som en velstemt lutt, idet alle dets krefter forener seg om å elske og prise Gud. Men en liten forandring i luften eller av stedet forstyrrer denne samstemmighet og gjør våre sjelsevner så innbyrdes stridige at vi må forundres og bedrøves over det. Mange tenker og sier når de hører og betrakter Guds ord: «Brant ikke vårt hjerte i oss da Herren talte til oss?»

Vi opptennes også av en hellig nidkjærhet mot oss selv, mot vårt syndige kjød og blod, mot våre lyster og begjæringer og mot en eller annen yndlingssynd som vår samvittighet overbeviser oss om. Men denne ilden pleier dessverre å ligne den som oppstår av halm, papir, stry og lignende, og som riktignok blusser raskt til værs med en klar og stor lue, men snart taper seg og slokner.

Ofte nærer vi det hellige og ivrige forsett å bedre våre feil, å oppsøke og advare vår neste som er på avveie, og bringe ham tilbake. Men det kan lett komme noe imellom som holder oss tilbake; en liten motgang eller ulempe som vi har eller frykter av det, kan forpurre det hele.

Profeten som Herren sendte fra Juda til Betel for å irettesette kong Jeroboam for hans avguderi, og som Herren forbød å ete brød eller drikke vann på dette stedet, ville nok ikke la seg overtale av kongen til å handle mot Herrens ord. Men straks etterpå lot han seg likevel

overtale av en annen profets løgn til å vende tilbake med ham og sette Herrens befaling til side (1 Kong 13,1 ff.). Slik går det også med oss.

Vi kjenner visselig vår Guds vilje godt og nærer ikke bare det forsett å adlyde den, hva det så enn skal koste, men begynner også å gjøre etter den. Men en kjødelig og falsk venn, en verdslig sinnet ektefelle eller et annet anselig helvetesbud kan lett bringe oss på andre tanker og lede oss på andre veier. Derfor lærer erfaringen at vi noen ganger den ene dagen kan være helt ydmyke, tålmodige, saktmodige og stille, og den andre dagen derimot hovmodige, utålmodige, vrantne og uvennlige.

Mangen gang kan vi om morgenen, etter at vi har holdt våre andaktsøvelser, si med David: «Jeg vil vokte mine veier så jeg ikke synder med tungen» (Sal 39,2), og vi kan tvinge vårt hjerte med vår frelsers ord: «Det sier jeg dere: Hvert unyttig ord som menneskene sier, skal de gjøre regnskap for på dommens dag» (Matt 12,36). Likevel glemmer vi alt sammen når vi senere kommer ut blant folk og begynner å spise og drikke og bli glade, og vi gir tungen altfor stor frihet.

Hvor tåpelig og narraktig forekommer ikke verden oss ofte med sin prakt, glede og forfengelighet, så vi kan si «til latteren: Du er gal! og til gleden: Hva gagn gjør du?» (Fork 2,2). Hvor lite verd har ikke penger ofte i våre øyne! Men så kan det lett hende at vi lar våre tilsynelatende gode venner dra oss inn i et eller annet samvær, og før vi selv vet av det, snakker, spøker, ler, fråtser og drikker vi som de.

Vi store gudsforaktere kan stundom glede oss over en vakker daler som har mange hoder på seg, eller som er svært gammel, men ville kanskje finne det påfallende og urimelig om noen oppfordret oss til å gi den til en fattig.

De gudfryktige kvinnene vet godt at deres pryd ikke skal være den utvortes – «hårfletninger og påhengte gullsmykker eller fine klær, men hjertets skjulte menneske, med den uforgjengelige prydelse – en mild og stille ånd» (1 Pet 3,3.4). Men i bryllup og ved andre anledninger der de må være pyntet, viser de seg ofte slik at man godt kan merke – og etterpå tilstår de det selv – at deres syndige kjød ligner de hestene som krummer halsen mest, kaster føttene mest sirlig og traver prektigst når de er pyntet med en vakker sadel og tilsvarende bissel og hodetøy.

Erfaringen lærer at vinen som ligger på bunnfallet, gjerne blir uklar i den tiden vinstokken blomstrer. Slik går det dessverre også med våre hjerter. Selv om alt i dem synes rent og klart, kan verdens forfengelighet og overdådighet bringe alt i opprør og gjøre det grumset, når vi ser dens barn blomstre i all sin prakt, glede og herlighet.

Hvor ofte sukker og gråter vi ikke over vår ungdoms synder for Gud og ber ham inderlig om ikke å huske dem! Men så kommer det en gammel venn som har holdt oss selskap i disse syndene; han tar dem opp igjen og forteller leende om dem. Da røper hjertets falskhet seg straks: Vi hører med ny lyst på tale om de gamle syndene, og hvis ikke Guds Ånd og nåde holdt oss tilbake, ville vi uten tvil velge og betre de forrige farlige veiene på nytt.

Den hellige Augustin forteller om sin venn Alypius at noen gode kjente etter et måltid med vennlig voldsomhet (*familiari violentia*) førte ham med seg til skueplassen, der gladiatorene måtte kjempe på liv og død. Han hadde fra første stund bestemt seg for ikke å se på dette blodige mordspillet, og satt en stund med lukkede øyne. Men så hendte det at en av gladiatorene ble dødelig såret og falt. Folkemengden slo da opp et stort skrik, og også den gode Alypius åpnet øynene; da han så blod, ble han, like så vel som de andre, opphisset av grusomhet og skrek med like godt som noen av dem.

Se her, allerkjæreste medkristne, det menneskelige hjertets lettsinn! Det ligner et dårlig ur som av og til går, viser og slår riktig, men ofte kommer i uorden og gjør dag til natt og lys til mørke. Hjertets bevegelser er som pulsen hos et febersykt menneske, som endrer slag for hver time. Derfor sier Guds Ånd: «Svikefullt er hjertet, mer enn noe annet, ubotelig sykt er det. Hvem kjenner det?» (Jer 17,9).

Et velprøvd middel mot denne onde vanarten i vårt hjerte er blant annet den åndelige trengsel og sjeleangst. Den er ilden som tvinger det ustadige, flyktige kvikksølvet til å holde seg i ro og bli på sin plass. Den er kulden som omslutter og holder sammen den indre varmen; det vil si at anfektelsene omgir og lukker inne det skiftende, syndige hjertet og leder alle dets evner, tanker og lengsler mot dette ene: Guds nåde i Kristus Jesus.

Den er den himmelske gartners kniv, som han beskjærer den ville stammen med (menneskehjertet) og tar bort dens egne skudd (hjertets egne kjødelige og vanhellige tanker, lyster og begjær), for at den

innpodede kvisten (Jesus Kristus, som bor og lever i hjertet ved troen) alene kan få all saften og vokse desto bedre. Den er vinden som blåser på og oppfyrer ilden av tro, kjærlighet, håp og gudelig nidkjærhet i hjertet, så den lyser desto klarere og brenner desto friskere.

Jeg har ofte sett at glødende kull som ligger stille i solskinnet og ikke blir blåst på, dekkes av sin egen aske, mister skinn og glød og til slutt slukner. Men blir de vekket, så å si, av en vind eller med en vifte, og asken blåses bort, begynner ilden å vise seg på ny.

Slik lærer erfaringen oss også om det menneskelige hjertet, selv det fornyede og troende: Når det ikke vet av noen ulykke og anfektelse, blir det kaldt, forsømmelig og søvnig i gudfryktighetens plikter og øvelser. Men blir det rystet av anfektelsens storm, lærer det så å si på nytt å vende om, be, tro, elske og håpe.

Når fortellingen om Josefs og Marias reise til Jerusalem forklares på påskehøytiden etter den evangeliske kirkes skikk – reisen da de mistet barnet Jesus og lette etter ham med smerte i tre dager (Luk 2,42 ff.) –, har jeg ofte tenkt over ordene: «Og da de hadde vært der disse dagene til ende og de dro hjem igjen, ble barnet Jesus tilbake i Jerusalem, og foreldrene hans visste det ikke» (v. 43).

Jeg har grunnet på hvorfor dette guddommelige og hellige barnet, som ellers viste sine foreldre fullkommen lydighet og alltid gledet dem med sin gode oppførsel, denne gangen med forsett – for det ses tydelig av alle omstendigheter – unndro seg dem og bedrøvet dem så dypt og inderlig.

Kanskje så han at det var en så stor mengde mennesker samlet i Jerusalem til påskefesten (for det pleide å komme mange hundre tusen dit). Kanskje tenkte han på hvor uvitende, dårlig undervist og lite grunnfestet folket var i kunnskapen om Gud og Messias, i betydningen av ofrene og hele den jødiske gudstjenesten, i sann omvendelse og gudfryktighet; og på hvor blinde, forsømmelige, kalde og uforstandige prestene og de skriftlærde var i sitt embete.

Kanskje ble han da (slik det senere ofte var tilfelle etter at han hadde tiltrådt læreembetet) tent av gudelig nidkjærhet og kunne eller ville ikke la være å gi en prøve på hva en rettskaffen, mektig og trofast lærer, utsendt av Gud, er, og la folket få en forsmak på den sunne, kraftige og trøstefulle læren han hadde med seg fra sin Fars favn (se Matt 11,28; Mark 6,34; Joh 7,37.38).

Uten tvil har det likevel vært en todelt hovedgrunn til hans oppførsel. For det første ville han fornye og friske opp ryktet om den fødte Messias, som for tolv år siden hadde vært meget stort, da hyrdene snakket om ham, da vismennene fra Østerland spurte etter ham og Simeon og Anna vitnet om ham i templet, men som nå på grunn av lærernes forsømmelighet og folkets uoppmerksomhet nesten var slokket. Og han ville vekke en ny lengsel etter sin åpenbarelse.

Det later dessuten til at det gikk hans foreldre som andre mennesker, fordi de daglig hadde dette underbarnet for øynene som et annet barn, og stadig omgikkes ham, spiste, drakk og sov sammen med ham: De betenkte ikke slik de burde og skulle hva de eide i ham og hvilken uforlignelig stor skatt som var gitt dem og hele verden i ham. Det kan blant annet sluttes av at de så trygt dro en hel dagsreise uten ham og beroliget seg med den tanken at han var i reisefølget; han ville nok komme til rette igjen (Luk 2,44).

Derfor unndro Herren Jesus seg dem og lot dem lete etter ham i tre dager med smerte; han ville vekke og fornye deres hjerter og deres andakt, tro, kjærlighet og lengsel.

Av dette kan man slutte hvorfor han ennå i dag ofte unndrar seg sine kjære og venner, så de mener å ha mistet ham sammen med hans Ånd, trøst og søte nåde. Det skjer for å drive bort hjertenes kaldsinn, vekke deres tro, kjærlighet, andakt og nidkjærhet, og gjøre seg selv stor, kostelig og dyrebar i deres sjeler.

Vi vil dernest også betrakte hvordan Herren, når han sender store åndelige anfektelser over sine kjæreste venner, søker å virke og fremme det gode og det som er dem til nytte og gagn i deres kristenliv og til deres salighet. Det ser vi tydelig hos den hellige apostel, hvis ord vi her har for oss.

Etter det som fremgår ikke bare av denne teksten, men av alt det andre han har skrevet om seg selv og andre har skrevet om ham, var han vedholdende i bønn, brennende og andektig i sine bønner, en mektig, nidkjær og trofast forkynner og Jesu tjener. Han forvaltet sitt embete med stor frimodighet og sterk overbevisningskraft, med megen uforferdethet og uforsagthet, med utrettelig flid, urokkelig troskap og til stor nytte.

Hans hjerte var som en ren og lifelig kilde, full av levende kjennskap til Gud og Jesus Kristus, av himmelsk visdom og guddommelig

kjærlighet. Han var gudfryktig i alle ting og svært samvittighetsfull; han var alltid vel fornøyd, mild, vennlig, ydmyk og død fra verden. Han skrev ikke bare: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20); han viste også i hele sin gjerning at det virkelig forholdt seg slik.

Alt han hadde og kunne ha utenfor Kristus, aktet han for tap og for skrap mot det overveldende i kunnskapen om Kristus Jesus, og han ønsket ikke noe annet enn å vinne ham (få ham som sin del) og bli funnet i ham. Hans største lengsel var at Kristus måtte bli æret ved hans legeme, enten det skjedde ved liv eller ved død (Fil 3,8.9; 1,20).

For å gjøre ham til et så herlig og skikket redskap for sin nåde brukte Herren Jesus blant andre midler også sjeleangst og store åndelige anfektelser. Rett etter sin omvendelse, da han på reisen til Damaskus ble omstrålt av et lys fra himmelen, ble apostelen ved en velsignet forferdelse kastet til jorden. Herrens røst førte ham dit at han skalv og bevet og ikke kunne se, og i tre dager verken spiste eller drakk. Slik ble han også senere i sitt embete nesten alltid øvd og prøvd.

Det samme middelet bruker Herren ennå, og ved det frembringer han her og der i sin kirke andektige og i sannhet bedende kristne. Riktignok kan det mangen gang synes de anfektede som om de slett ikke kan be, ja ikke engang sukke eller tenke på Gud med ærefrykt, andakt og kjærlighet. Men det er ingen tvil om at når det bekymrede hjertet står i en slik hard kamp og ved Jesu Kristi skjulte kraft strider mot Satan, ber det nettopp på det heftigste gjennom sine lønnlige og uutsigelige sukk.

Et anfektet og engstet hjerte kan i så måte sammenlignes med et kar som står over ilden, koker sterkt og uavlatelig damper ut sin fuktighet. Den kan ikke alltid ses med øynene, men lokket, hvor den setter seg i dråper, vitner tydelig om den. Det ligner kvinnens sønderbrutte alabastkrukke, fylt med kostelig nardussalve, som hun øste ut over Herren Jesu hode, og hvis vellukt fylte hele huset (Mark 14,3; Joh 12,3). Virakens behagelige lukt kjennes først riktig når den smelter på glørne.

Slik er det også med de bedrøvede hjerters andakt: Den er kraftigst i Guds øyne når den synes oss svakest, og troens og Åndens kraft stiger mest opp når sjelen så å si står i ilden og hjertet er sønderbrutt av angst. (*Virak: en slags velluktende gummi.*)

Meget riktig sier en gudfryktig og navnkunnig teolog om dette: «Den indre bønn og hjertets sukk er den mest velbehagelige og kjæreste dyrkelse for Gud (fordi all ære derved gis ham som den allvitende hjertekjenner og den allmektige, allvise og allgode Gud, som alene kan og vil hjelpe). Hos de anfektede blir den desto kraftigere og mer gjennomtrengende, så det går etter Davids ord: ‹Herre, du har hørt de nedbøydes begjæring› (ikke bare de utvortes bønneordene som sies med munnen, men også og framfor alt hjertets sukk, ønsker og lengsler); ‹du styrker deres hjerte, du vender øret til› (Sal 10,17).

Det går med de anfektede sjeler som med syke og døende barn: Deres stønning, sukking, urolige bevegelser, ynkelige utseende og kalde svettedråper er et stadig høyt skrik i foreldrenes ører og rører deres hjerter inderligere enn mange ord fra et friskt barn. Slik kan ingen tvile på at de kreftene som på skjult vis går ut fra det bedrøvede hjertet under anfektelseskampen og sendes opp til himmelen, er nok til å røre Guds faderhjerte og til sin tid å vinne trøst og hjelp.

Dunster stiger av jorden i solheten og tørker den ut, så man ofte ikke finner annet enn fint støv flere kvarter ned. Men til rett tid kommer de tilbake, økt med havets dunster, og øser seg på ny over jorden som regn, dugg og snø. På samme måte stiger hjertets krefter, dets indre skjulte sukk og lengsler, opp til Gud. De drives og trekkes ut av hjertet ved anfektelsens hete, så det blir helt tørt, vansmektende, kraftløst og trøstesløst. Til sin tid kommer de tilbake, blandet og økt med himmelsk kraft og trøst, og fører med seg idel vederkvegelse, ro, velsignelse, fred og glede.»

På denne måten pleier de anfektede også å fortsette å be etter at den åndelige trengselen er over. Har de tidligere bedt ut av en bok, ber de nå av sitt hjerte, hvor Den Hellige Ånd har skrevet.

Har de tidligere måttet bruke den muntlige bønn for å holde tankene samlet og vekke, styrke og bevare sin svake andakt, kan de nå (selv om de ikke forakter den muntlige bønn eller helt lar den fare) også tale lenge og inntrengende til sin himmelske Far uten ord – så lønnlig og fortrolig at verken djevler eller mennesker, om de enn er rett omkring dem, merker det eller vet det eller kan hindre det.

Det er heller ingen som bedre forstår hva vår Frelser sier – «de sanne tilbedere skal tilbe Faderen i ånd og sannhet» (Joh 4,23) – enn

nettopp de anfektede som ved Guds nåde har lært det av erfaring og øvelse.

Anfektelser lærer oss også å be uten uvedkommende forestillinger. Ikke slik at sjeler som er prøvd ved anfektelser, skulle være helt fri for dem, men de har kommet lenger i ren andakt og i det å holde syndige tanker unna enn andre kristne som ikke er øvd i dette.

Den utbrente jorden beholder riktignok sin forrige vanart, men bærer i alle fall for en tid ikke så mye ugress som en annen som ikke har prøvd ilden. Slik er det også med de troende hjerter: Jo mer de er renset ved åndelige lidelser, desto renere pleier deres andakt å vise seg.

Menneskehjertet er ellers flyktig og ustadig og klarer særlig under åndelige og gudelige øvelser ikke å holde seg i ro og samle og vende kreftene i og til Gud. Men anfektelsene klipper dets vinger og venner det, som et barn som er tuktet med riset, til å være stille og så vidt mulig bare tenke på Gud. I gode dager er sjelens begjær, evner og tanker mangen gang som de forstemte og mislydende strengene på en lutt; i anfektelser derimot, når Guds tunge hånd begynner å gripe i dem og berøre dem, vil de snart forene seg til en samstemt, inderlig og ivrig andakt.

Utenfor trengsler går det ofte til i vårt hjerte som i templet i Jerusalem, der vekslerne hadde sine bord og okse-, sau- og duehandlerne sitt marked, noe som ikke kunne gå av uten støy og tummel (Joh 2,14.15). Men når Herren tar anfektelsens svepe i hånden og driver denne pøbelen ut, velter vekslernes bord og spiller ut pengene deres, da blir alt stille, og da kan man med mer andakt tjene den Høyeste.

Anfektelser lærer oss også å be heftig, alvorlig og ivrig, slik det sies om vår kjære forløser: «Og han kom i dødsangst og ba enda mer inntrengende» (Luk 22,44). At Luther hadde en herlig bønnegave og rik ånd i bønnen, er noe man vet, og man kan dels slutte det av en beretning som en av hans disipler har etterlatt seg:

«Det lyktes meg en gang å få høre ham (Luther) be. O Gud, hvilken ånd, hvilken tro er det ikke i hans ord! Han ber så andektig som en som taler til Gud, med et slikt håp og en slik tro som en som taler til sin far. ‹Jeg vet›, sa han, ‹at du er vår kjære Gud og Far; derfor er jeg viss på at du vil utrydde din kirkes forfølgere. Men gjør du det ikke, så er faren din like så vel som vår; hele saken er din; det vi har gjort,

har vi måttet gjøre. Derfor må du, kjære Far, beskytte den.› Da jeg på lang avstand hørte ham be disse ordene med klar røst, brant hjertet i brystet på meg, fordi jeg hørte ham tale så vennskapelig og andektig til Gud, men især fordi han så sterkt påberopte seg løftene i salmene, som om det var sikkert at alt han ba om, måtte skje.» (*Veit Dietrich.*)

Dels kan det sluttes av en annen prøve som noen gudfryktige sjeler har fanget opp av hans munn og etterlatt oss: «Å Gud! Å Gud! sier han, å du min Gud! Du min Gud! Stå du meg bi mot hele verdens fornuft og visdom! Gjør det! Du må gjøre det, du alene. Det er jo ikke min sak, men din; for min egen person har jeg jo ingenting her å gjøre (på riksdagen i Worms i året 1521) og ingenting å utrette med disse store herrer i verden. Jeg kunne jo også ønske å ha gode dager og leve uforstyrret. Men din er saken, Herre, og den er rettferdig og evig. Stå meg bi, du trofaste, evige Gud! Jeg forlater meg ikke på noe menneske; det er forgjeves og til ingen nytte. Alt som er kjødelig, halter og smaker av kjød. Å Gud! Å Gud! Hører du ikke, min Gud? Er du død? Nei, du kan ikke dø; du skjuler deg bare. – – Å Gud, stå meg bi i din kjære Sønns, Jesu Kristi navn, han som skal være mitt skjold og vern, ja min faste borg, ved din Hellige Ånds kraft og styrke.

Herre, hvor blir du av? Min Gud, hvor er du? Kom! Kom! Jeg er rede til å la selve livet for det, tålmodig som et lam; for rettferdig og din er saken. Så vil jeg i all evighet ikke skille meg fra deg; det være besluttet i ditt navn! Verden får nok la være å tvinge meg i min samvittighet. Og selv om mitt legeme, som jo er dine henders gjerning og skapning, skulle gå til grunne for det og synke i grus, så står likevel ditt ord og din Ånd inne for meg at det bare gjelder legemet, men at sjelen er din og tilhører deg og forblir hos deg evig. Gud hjelpe meg! Amen.»

Jeg antar at hvis man hadde spurt ham hvordan han kunne be så inderlig og alvorlig, ville han ha gitt det samme svar som ved en annen anledning: Det har mine anfektelser lært meg. Anfektelsen lærer å be vedholdende og alltid. Skriften krever det riktignok av alle, men bare få gjør det, og nesten ingen andre enn dem som har lært denne kunsten i anfektelsens skole. David sier at han vil rope til Gud og klage og sukke kveld, morgen og middag, at hans hånd var utrakt også om natten, at han har ropt til ham dag og natt (Sal 55,17.18; 77,3; 88,2).

Overalt legger han imidlertid klart for dagen hva som fikk ham til en slik stadig og heftig bønn: hans indre og ytre trengsel. «Min røst

løfter seg til Gud, og jeg vil rope. Min røst løfter seg til Gud. Den dag jeg er i nød, søker jeg Herren. Min hånd er utrakt om natten og blir ikke trett, min sjel vil ikke la seg trøste (den var ikke mottakelig for noen trøst). Jeg kommer Gud i hu og sukker. Jeg grubler, min ånd mister sin kraft» (Sal 77,2–4).

Vår frelser framstiller en sjel som er vedholdende i bønnen, under bildet av en enke som uavlatelig plaget en urettferdig dommer i sin by og gjorde ham stort besvær, så han måtte frykte at hun til slutt ville overdøve ham. Og hva var årsaken? Hun hadde en motstander som daglig trengte og engstet henne (Luk 18,2 ff.).

Jo større nøden er, og jo mer hatefull og mektig fienden er, som har plaget den gudelskende sjelen og ennå stadig skråler mot den og viser den tenner, desto heftigere og mer vedholdende er bønnen.

Anfektelsen lærer oss også å be med tålmodighet og ydmykhet, med kristelig hengivelse i Guds hellige vilje. Uten tvil er ingen bønn mer velbehagelig for Gud enn når en gudelskende sjel grundig erkjenner sin egen usselhet og uverdighet, søker all sin verdighet i hans nåde, i Kristus Jesus, den korsfestede, og i hjertelig tillit legger alt det den er, har, begjærer og ber om, ned for hans føtter og overgir det til hans faderlige og nådige vilje. Men hvem kan gjøre dette bedre enn hjerter som er øvd ved anfektelse?

Om dette kunne det sies langt mer; men vi mener å burde utsette det til vi kommer til betraktningen av den troende sjels bønn. Av det som er sagt her, ser vi imidlertid hvor høyst nødvendige anfektelsene er i Guds kirke.

De nyttigste og mest uunnværlige menneskene i den er, nest etter rettskafne, åndrike og trofaste hyrder og lærere, de andektig bedende som stiller seg i gapet, holder den fortørnede Gud tilbake, gjør Satans makt og list til intet, overvinner verden, fremmer Ordets løp og tar imot den åndelige velsignelse med himmelske goder for seg selv og hele menigheten. Skal slike sanne bedende finnes, må Herren frembringe og berede dem ved anfektelser og indre og ytre trengsel.

Når Guds kirke har fred og gode dager og ikke vet av noen undertrykkelse og forfølgelse, mister de fleste sin hjerteandakt. Det går til som med sjøfolkene på havet, som i stille og vakkert vær og med god vind snakker, skjemter, ler, spiller og drikker sammen. Men kaster Herren en sterk vind ut over havet, og det blir en stor storm (Jona 1,4),

så man tenker at skipet skal slås i stykker og gå til grunne, da ser man dem ligge på knærne og hører dem rope engstelig og enstemmig til Herren.

Men siden Herren ikke alltid finner det godt å la voldsomme forfølgelser komme over sin kirke, og det likevel må være andektig og inderlig bedende lemmer i den, pleier han å vekke slike ved mangehånde andre trengsler, og særlig ved åndelige anfektelser.

Anfektelser danner videre erfarne og kloke folk, hvis hjerte er fylt av himmelsk og lønnlig visdom – folk som i hjertet har kjent, smakt og erfart en levende og sann kunnskap om alle åndelige og guddommelige ting og om hva Guds ord sier.

Om dette taler Luther meget herlig: «Anfektelsen og kampen skal lære oss å erfare (noe prekenen alene ikke kan gjøre) hvor mektig Kristus er, og at Faderen i sannhet elsker oss, for at vår tillit til Gud og vår kunnskap om ham, vår lov og takk for hans nåde og velgjerninger alltid må vokse og øke. Ellers ville vi snart vandre videre i den første, påbegynte tro, bli late, ufruktbare, uerfarne kristne og snart ruste bort. Slik ser vi at mange av våre i begynnelsen falt til med høy klang og glede og satte svært stor pris på evangeliet; men de er blitt ledige ånder (Matt 12,44), som ble stående uten kamp og strid og uten erfaring. Som såkornet visnet de i heten uten å slå rot eller gi noen grøde, til de til slutt falt fra, som råtten, ormstukket og fordervet frukt faller av trærne.

Den derimot som skal bli rett rotfestet og grunnfestet, med ham vil det gå slik at han ofte tror han verken har Kristus eller Gud og ikke kjenner annet enn død, djevel og synd – som om mørke skyer og et forferdelig uvær drar over ham. Slik er dette en preken ikke bare av ord, men av erfaring. For Gud begynner riktignok med ordet, idet han lar oss høre evangeliet, døpes og ta imot sakramentet; men straks etter melder djevelen seg og vil anfekte og hindre oss overalt, for at det ikke skal bli og vokse hos oss.

Da må erfaringen begynne, så en kristen kan si: Til nå har jeg hørt og trodd at Kristus er min Frelser, som har overvunnet min synd og død. Nå erfarer jeg også at det forholder seg slik; jeg er og har ofte vært i dødsangst og i djevelens snarer, men han har utfridd meg og åpenbart seg for meg, så jeg nå ser og vet at han elsker meg og at det jeg tror, er sant.

En slik erfaring frembringer så et rettskaffent og fullkomment menneske, slik St. Paulus sier i Rom 5: ‹Tålmodigheten virker et prøvet sinn, og det prøvede sinn håp. Og håpet gjør ikke til skamme.›» Så langt den dyrebare læreren, som taler av rik ånd og stor erfaring.

Man ser daglig for sine øyne hvilken stor forskjell det er på mennesker som bare kjenner Skriften løselig, etter bokstaven, men ikke har smakt dens kraft, den ånd og det liv den har i seg, og ikke har kjent og erfart hva den vitner og stiller fram for oss – og andre som ikke bare har kunnskapen, men også smaken og erfaringen.

Skriften er bedre enn tusen stykker gull og sølv (Sal 119,72). Det vet ingen bedre og tror ingen med større visshet enn de fattige i ånden (Matt 5,3). Guds ord er søtere enn honning og honningkaker (Sal 19,11; 119,103). Det kan de best vitne om som har fått malurt og galle å drikke. Det er en skatt og et lys (Sal 119,98.105). Det tror ikke verden, som ikke kjenner annen skatt enn den som består av gull, sølv, perler og edelstener, og intet annet lys enn det som opplyser de legemlige øynene.

Men de som har erfart hvor forfengelige, usle og unyttige alle jordiske ting er, og som har vært fratatt all jordisk trøst og omgitt av mørke og redsel, de kan si av erfaring: «Dine bud er mine til evig tid. Ditt ord er en lykt for min fot og et lys på min sti.»

En lærd og navnkunnig mann i vår tid skriver: «Nå for tiden er det mye viten, men liten samvittighet, mange lærde, men få omvendte, mange opplyste kristne, men få kristelig opplyste. Alle legger bare vinn på kunnskapen, men knapt én av tusen på gjerningene og den sanne viten. Leppene og tungene beplantes med vakre blomster, men i hjertet blir den onde roten sittende. Hadde Gud lovet en malt himmel eller en himmel av papir, antar jeg at ingen tid i verden ville ha frembrakt eller komme til å frembringe flere kristne enn vår, siden de fleste menneskers kristendom nesten bare består av papir og maleri.» (*Erasmus Francisci*, «*Hviletimer*».)

Om han har skrevet sant, kan alle gudfryktige og samvittighetsfulle opplyste dømme. Den sørgelige erfaring lærer oss at mange skriftlærde lever, skriver, taler og handler slik at vår dyrebare frelser, om han nå vandret synlig her på jorden, uten tvil ville rope ve! ve! ve! over dem, som en gang over jødene (Matt 23,13–16.23.25.27.29). For deres skyld må man ofte høre slike ord fra verdens folk om religionen,

om den evangeliske kristendom og om teologien at hjertet blør og vil briste i en.

Det forbauser oss ofte sterkt å erfare at store menn har ord på seg blant de verdslig sinnede for ikke å tro noe, og for bare å bruke kunnskap og lærdom som en jurist, lege eller annen vitenskapsmann bruker sin: til å tjene brød og penger og vinne et stort navn i verden.

Hvor mye sant det er i dette, vet den rettferdige og hellige Gud, som ransaker hjerter og nyrer og engang skal åpenbare hjertenes råd. Imidlertid plager og bedrøver slik baktalelse de gudfryktige sjeler, og de vet ikke hvordan de skal møte slike bebreidelser. Hvor kommer så denne store ulykke og elendighet fra? Uten tvil for en del av at man har fått gode dager, fred, ro, ære, gods og all den herlighet man kunne ønske, men ingen plass i de åndelige anfektelsers høyeste klasse i Den Hellige Ånds skole.

Jeg kan ikke la være også å anføre den dyrebare og høyopplyste Luthers bemerkelsesverdige ord om den tiden da den kristne kirke under de første kristne keiserne hadde fått fred og ro etter de blodige forfølgelsene den tidligere hadde måttet lide. «Djevelen», sier han, «sluttet å rase med forfølgelser og mord på de kristne, ga dem fred og ro og lot dem dessuten bli rikelig forsørget av de gudfryktige kristne keiserne. Dessuten gjorde han menneskene, især prestene, hellige, forstandige og lærde i Skriften, så de med tiden ble late og aldri drev flittig på Guds ord med lære, formaning og trøst, og heller ikke øvde seg i bønn. For de hadde ytre fred, og følgen var at de mistet den rette forstand på Skriften og falt hen i besynderlige og underlige spørsmål om hvordan dette eller det kunne være sant», og så videre.

I dag går det mange steder nesten likedan til, og det er klart at mange lærere til alle tider er blitt styrtet ned i fattigdom ved sin rikdom og overflod, i blindhet og mørke ved sin visdom og sitt store lys, i forargelige tvister ved sin fred og ro, og i vantro og sikkerhet ved sin forsømmelighet i å følge Kristus.

Slik går det ikke bare med lærerne, men også med flertallet av andre kristne i alle stender. Siden de regner timelig lykksalighet for det høyeste gode og strever etter den med alle sine evner og krefter, også ved å sette kristendom og samvittighet til side, og når de har fått den, bruker den etter alle sitt kjødelige hjertes begjær, blir de etter Guds

rettferdige dom og styrelse dag for dag mer jordisksinnede, uvitende og vantro.

Derfor spøker mange store, vise og mektige i denne verden nå for tiden med religions- og samvittighetssaker som barn med nøtter. Den kristelige lære forekommer dem urimelig, altfor enfoldig og simpel; den blir mer og mer foraktelig og latterlig i deres øyne, så man har grunn til å frykte at verden om kort tid vil undre seg over at den snart er sunket ned i vantro og gudsfornektelse.

Folk flest er fornøyd når de har full buk og pung, kan samle til seg og sine, leve i sus og dus om søndagene og ellers når de finner for godt, og tilbringe tiden i fred, lyst og glede. Når det gjelder det åndelige, det himmelske og det evige, gir de seg lett tilfreds: å høre en preken søndag formiddag og gå til alters et par ganger om året, så er saken ordnet.

Ja, det begynner allerede å finnes spottere blant dem. I sine drikkelag og lystige selskap kan de snakke så pent og trøstende (for de samvittighetsløse og forherdede syndere) om Skriften, om kristendommen, om sjelens udødelighet, om de dødes oppstandelse, om den ytterste dom, om djevelen og helvete, at alle herrene som er til stede, hører på med tilfredshet og fornøyelse – så de med full rett kan regnes blant djevelens kjære og trofaste venner.

Av denne giftige kilde flyter også den dårlige barneoppdragelsen, som blir verre dag for dag, så vi om kort tid vil få se alle stender enda mer enn til nå fylt av kjødelig sinnede, sikre, vantro og samvittighetsløse mennesker.

Alt dette kommer blant annet også av at de fleste kristne er blitt Kristi kors' fiender. De roser seg vel av ham og kaller ham sin Frelser og saliggjører og vil bli rettferdige og salige ved hans kors, blod og død; men de vil ikke ha fellesskap med hans kors og lidelse. De vil ikke korsfeste kjødet med lystene og begjærene, og heller ikke på andre måter lide noe for Kristi og sannhetens skyld.

Under et tornekronet hode, som verden har spottet, foraktet og forkastet, vil de bære idel rosekranser, ha idel gode dager og være høyt ansett og æret av verden. Derfor streber de etter å tekkes verden og å oppføre seg så mye som mulig slik at deres hovedmål, den timelige lykksalighet, ikke lider noe avbrekk. Med sannheten, med Guds ære, med samvittigheten og kristendommen får det gå som det kan.

For slike mennesker lar den rettferdige og hellige Gud det etter rettferdig dom lykkes at de rikelig får det de så ivrig og utelukkende har søkt, etter sitt ønske – og at de dermed gjør Herrens gjerning kaldt, lunkent, uten ånd og kraft, uten erfaring, uten nidkjærhet, uten ettertrykk. Det er et vredestegn og en streng dom av Gud når han i alle stender lar mennesker stå fram i sin kirke som ikke er brakt til tålmodighet, ydmykhet, gudsfrykt og erfaring ved alle slags trengsler.

På samme måte er det på den andre siden et kjærlighetstegn og en nåde fra den Høyeste når han skjenker oss folk som er opplyst og omvendt ved hans ord og Ånd; som er prøvd ved åndelig og legemlig trengsel og slik har rik kunnskap og stor erfaring; som er fylt av rettferdighets frukter og vandrer i verden i enfold og rettskaffenhet for Gud, ikke i kjødelig visdom, men i Guds nåde; som kan velge hva som er best; som ikke skammer seg over vår Herres (Jesu Kristi, den korsfestedes, fattiges og foraktedes) vitnesbyrd, men lider ondt for evangeliet i Guds kraft; som, om de enn blir mishandlet og hånet, likevel er frimodige i Gud til å tale Guds evangelium; som ikke taler for å behage mennesker, men Gud, som prøver hjertene; som ikke er hengitt til gjerrighet eller søker ære hos menneskene; som har lært å nøye seg med det de har; som forstår både å være fornedret og å ha overflod, og er vel erfarne både i å være mette og å sulte, både i å ha overflod og i å mangle (Fil 4,11.12; 2,4–6; 2 Kor 1,12; 2 Tim 1,8; 1 Tess 2,2 ff.).

Hvilken kostbar og edel Guds gave slike mennesker er, kan ses av den hellige apostel Paulus' eksempel. Han var mer enn alle de andre overveldet av mange åndelige og legemlige trengsler, men var samtidig et utvalgt redskap for Herren Jesus, som han virket overordentlig stor nytte med i sin kirke.

Alt dette taler (og skriver) jeg for å lede de gudelskende og anfektede sjeler til hellig ettertanke og kristelig tilfredshet, så de ikke skal undre seg over at den allgode og kjærlige Gud vanligvis går strengt fram med sitt folk, mer enn mot andre, og hjemsøker det med krig, ødeleggelse, dyrtid, farsott og andre plager.

De skal heller ikke undre seg over at han tynger et og annet hus eller en og annen person i det med fattigdom, sykdom, skam og vanære, eller med store åndelige anfektelser, med samvittighetsangst

og sjelenød. For Gud kan ikke gjøre annet, hvis han fremdeles vil ha og beholde mennesker som ikke bare for sin egen del tror hans ord av hjertet, men også trofast streber etter å føre andre til å kjenne, elske og frykte ham.

Når en åker for det meste er grodd igjen og her og der bevokst med tornebusker og annet kratt, må bonden kjempe mot det, rykke det opp, legge det i hauger og brenne det. Når en vinstokk har altfor mye vilt trevirke, og den podede stammen har skutt mange egne skudd og kvister (Jes 27,4), må vingårdsmannen og gartneren bruke kniven godt.

Slik også her: Hvis den gode Gud i disse siste, vanskelige tider skal beholde folk som kan være ham til nytte i alle stender og tjene til lov for hans aller helligste navn, må han hope opp de åndelige og legemlige trengsler og rykke opp og brenne tornebuskene. Han må skjære, brenne, ødelegge og drepe, for at det edle såkornet ikke skal kveles, men bli bevart og spire, og for at han kan lege, bevare og gjøre levende.

Han må sette gullet og sølvet i ilden, smelte og rense det og deretter hamre, slå og drive det og behandle det på mange slags måter, for å kunne danne redskaper for sin nåde og kar til sin ære.

Og selv om den Høyeste også ofte med god virkning bruker dette bedrøvelige og møysommelige livets øvrige trengsler og motgang til slik beredelse, er likevel de åndelige anfektelsene mer skikket til det enn noe annet. Derfor lærer også erfaringen oss at han i alle stender lar de edleste og mest dyrebare sjeler, som han især vil bruke i sitt nåderike, gå gjennom denne ilden, underviser dem i denne skole og danner dem i dette verksted.

De fornemste teologer, som har skrevet med rik ånd og stort ettertrykk, er gått ut av denne skolen; de beste forkynnere, de mest årvåkne og nidkjære lærere og de kraftigste trøstere er tilberedt i dette verkstedet.

Jeg har kjent menn som gikk fra høyskolene over til det hellige prekenembetet, og som villig tilsto at de ikke hadde visst hva denne høye og guddommelige tjeneste hadde å si, og hva som ville bli krevd av en rettskaffen og trofast husholder over Guds hemmeligheter, men hadde tiltrådt den med stor selvtillit.

Siden hadde de ved Guds særlige nåde, som de takket ham inderlig for, av egen og andre gudfryktiges legemlige og åndelige anfektelse

lært det de tidligere hadde ringeaktet, men nå aktet høyere enn alle verdens visdom og lærdom: å kjenne seg selv rett, med selvfornedrelse og ydmykhet, Gud med ærefrykt i troen og nesten med høyaktelse i kjærligheten.

Jeg tror også fullt og fast at de som er kyndige i rettferdighets lære og som ved erfaring har øvd sine sanser (Hebr 5,13.14), snart vil kjenne og skjelne – i prekener og skrifter så vel som i samtale og omgang med lærerne i kirker og skoler – hva som flyter ut av et renset, prøvd og ved anfektelser ydmyket hjerte, og hva som kommer av et urent, uerfarent og selvopptatt hjerte. Å, hvor enfoldig, rett og slett, kjærlig og åndrikt, saftig, velsmakende og ettertrykkelig er ikke det første framfor det siste!

Jeg vil heller høre en preken og ha et skrift på et par ark av en lærer som er prøvd ved kors og anfektelser, enn ti til tyve prekener og en hel tykk bok av en annen, hvor stor og høyberømt han enn er for verden, når han ikke er undervist i denne skolen.

Gud står de stolte imot (det vil si de uøvde og ubøyde hjerter), men de ydmyke (slik de anfektede og de som er grundig plaget av djevelen og verden, pleier å være) gir han nåde (1 Pet 5,5).

Ingen, sier Luther et sted, kan rett og egentlig tale eller skrive om Guds nåde, med mindre han er vel øvd og prøvd i åndelige anfektelser. Og et annet sted: Skulle jeg ennå leve en stund, ville jeg skrive en bok om anfektelser, uten hvilke intet menneske kan kjenne den hellige Skrift, like så lite som gudsfrykt og kjærlighet; ja, han kan ikke engang vite hva ånd er, slik som vår Grikkel (Johann Agricola), som roser seg selv og innbiller seg mye, skjønt han aldri har hatt noen anfektelse og ingenting har prøvd og erfart.

Og atter et annet sted skriver han om seg selv: Hvis vi ikke ble øvd ved tyrannenes og kjetternes makt og list og i våre hjerter ved forferdelser og Satans glødende piler, ville den hellige Paulus være like uforståelig og ukjent for oss (etter Åndens mening og sin rette forstand) som han i fordums tider var det for hele verden, og ennå er det for våre motstandere, papistene og andre svermeråner. Derfor åpner profetiens gave og vår flid, sammen med de indre og ytre anfektelser, oss Paulus' og hele Skriftens mening og forstand.

Slik forholder det seg også i de andre stender. Jeg kan ikke minnes å ha kjent, lest eller hørt tale om noen sann kristen som Gud hadde

lært å kjenne den lønnlige visdom (Sal 51,8), og som viste en ualminnelig og mønsterverdig gudsfrykt, uten at han var beredt til Guds og nestens tjeneste i ilden av ytre og indre trengsler.

I den verdslige stand finnes det av og til enkelte høye, fyrstelige, grevelige og adelige personer av begge kjønn, ja vel også noen gudfryktige hoffolk, rettslærde, leger og embetsmenn og så videre, som skinner som lys i verden, holder fast ved livets ord og viser seg som Guds barn og tjenere, ulastelige midt i en vrang og forvendt slekt.

Men undersøker man hvordan de er kommet i en slik velsignet og salig tilstand, vil det vise seg at de er kommet dit og drevet til Kristus ved ytre og indre trengsler – slik som den kongelige embetsmannen ble drevet til Kristus ved sin sønns sykdom. Det har skjedd ved samvittighetsangst, ved en hard sykdom ledsaget av sjelekval, ved en stor fare for legeme eller sjel som den langmodige og nådige Gud underlig har utfridd dem av, ved store tap av velstand, ved avsettelse fra embeter, ved tap av sine herrers gunst, ved baktalelse, falsk anklage, fiendtlig forfølgelse og så videre.

Det skulle ikke mangle meg på eksempler til å opplyse og stadfeste dette; men det ville føre til en viss vidløftighet, og om Herren vil og vi lever, skal jeg velge en annen anledning til å framstille dem.

I husstanden kan man iaktta det samme. Hvor mang en jomfru trer ikke inn i den hellige ekteskapsstand, etter alt utseende fengslet og bundet på sin sjel med like mange helvetesnarer som på sitt legeme med bånd, sløyfer, knipling, kjeder, falske fletter og lignende (det kan kanskje synes dem en hard tale, men den mangler ikke tilstrekkelig grunn og stemmer med deres hovmod, gudsforakt, lettsinn, verdens- og egenkjærlighet, forsømmelighet i guddommelige og åndelige ting og så videre).

Etter noen få års forløp må man imidlertid ofte med glede undre seg over at det har skjedd en så velsignet forandring med henne: at det frekke, stolte og flyktige hjertet er sønderknust og ydmyket og tvunget til å holde seg ved Herren Jesu føtter, at det kjenner avsky for verdens narrestreker og finner sin høyeste og eneste glede i Kristus, den korsfestede. Undersøker man ved hvilken foranledning en slik ønskelig omskiftelse er kommet i stand, er det for det meste trengsel, kors og anfektelse.

Man forteller om en kjøpmann at han ikke bare selv hadde vært svært vinningslysten og svikefull i sin handel, men også hadde opplært sønnene sine til det samme. Da han falt i en farlig sykdom og samtidig som følge av sin våknede samvittighet kom i sjelenød og ble grepet av harde anfektelser, men ble holdt oppe og reddet ved flittige offentlige bønner, befalte han sønnene å avskaffe alt bedrageri i kramboden og handelen, og ville ikke vite av det mer.

Da de undret seg over dette og mente at fortjenesten på den måten ville bli liten, lot han hente et brennende lys og bød dem en etter en å komme bort til ham og holde en finger en stund i luen. Da de nektet og skyldte på at det ville volde altfor store smerter, sa han: «Så tenk på helvetes lue, som vil brenne, men likevel ikke brenne opp legeme og sjel i all evighet. Den fikk jeg en prøve på i min sykdom og sjeleangst.»

Man finner få mennesker som er mer bekymret for sine barns åndelige og evige enn for deres timelige lykksalighet, og som ber heftig, ivrig og med tårer for dem. Men de anfektede, som har prøvd sjeleangst og fått en forsmak på helvete og den pine de fra Gud forstøtte skal lide evig, pleier å si og sukke: «Å, min Gud! Min Jesus! Jeg ber deg om ingenting og begjærer ingenting for mine barn, uten det du etter din nådige vilje vil gi dem, og bare dette ene: La dem ikke gå fortapt! La dem bli salige!»

Hit hører hoffpredikant, magister Abraham Ulriks herlige beretning om fru Agnes av Barby, født grevinne av Mansfeld. Han sier at han aldri i sitt liv har sett en mer anfektet og bedrøvet kvinne, men forteller blant annet også at hun daglig ba heftig og inderlig til Gud om at han ikke ville la noen som var født av hennes liv (hun hadde tjue barn) bli fordømt, men føre dem alle til det evige liv.

Han legger til at han holder for, og slett ikke tviler på, at alt godt som til nå har vederfaret grevskapet Barby og hennes barn, den salige fru moderen har avtvunget og avkjempet den allmektige Gud ved sine daglige og inderlige bønner – mens hun gikk fram og tilbake i skrivestuen på Barby og lå på kne i hvelvingen der.

Hvor mange håndverksmestere og svenner finner man vel som får samvittighetsnag av å arbeide om formiddagen på Herrens dag og gå på ølstuen om ettermiddagen, bli sittende der til langt på natt og ta med seg hjem både en dyktig rus og en byrde av mange synder?

Jeg vet imidlertid at enkelte ved åndelige anfektelser er brakt dit at de om søndagen slett ikke har villet ta seg noe annet fore enn hellige øvelser. Når man har prøvd å nøde og tvinge dem, har de heller villet lide mangt og meget og forlate verkstedet sitt enn handle mot Guds bud og sin samvittighet. En viss håndverkssvenn sa, da kameratene spottet ham, ville nøde ham til å drikke og lo av ham fordi han nektet:

«Tenk dog etter, kjære brødre, hva dere så ofte har sunget i kirken, men kanskje aldri har lagt på hjertet:

Gjeld ikke ondt med ondt igjen,
fra Herrens vei deg aldri vend;
la verden bare håne.
All hevn og ære gi du Gud,
frykt ham alene, hold hans bud;
han verden ei vil skåne.

Jeg ville kanskje også gjerne ha vært lystig som dere og holdt dere selskap. Men jeg har en gang tømt en besk og bitter skål, og den har tatt fra meg lysten til all overdådig drikk.»

Hvor mange skulle man vel kunne finne blant nåtidens kristne som legger vinn på å bevare sitt hjerte rent selv for vanhellige og forfengelige tanker, og som kjenner redsel og gysen når slike ved en eller annen foranledning stiger opp i dem? Man har imidlertid eksempler på at de som er prøvd i den ildprøven vi taler om, daglig så mye som mulig strever etter å holde sitt hjertes kammer ubesmittet for sin sjelebrudgom, og ikke vil tåle noen annen lukt der inne enn den som stiger opp fra helligdommens røkelse.

Man finner få kristne som bærer sitt kors ikke bare med tålmodighet, men også med glede; som finner sin søteste lyst i Guds beskeste vilje; som setter større og større pris på det verden og fornuften hater; som for hver dag heller vil bli fattige, syke, foraktede, dårer og syndere; og som regner døden for bedre enn livet, dårskap for mer kostelig enn visdom, vanære for edlere enn ære, fattigdom for saligere enn rikdom, synd (som er erkjent med et botferdig hjerte) for herligere enn (innbilt, fariseisk) gudfryktighet, og så videre.

De anfektede derimot, viser erfaringen, bærer villig og gladelig alt kors – som Paulus, som roser seg av trengslene, har en overvettes stor glede i dem og lar seg nøye med Guds nåde –, så de sier med

Jeremia: «Vær ikke til forferdelse for meg! Du er min tilflukt på ulykkens dag» (Jer 17,17); «la fiendene spotte, håne, forbanne, bedrøve og krenke meg så mye de vil, og gjøre alt du tillater dem og alt de ikke kan la være; vær og bli du bare min nådige Gud, og la meg alltid finne trøst, hjelp og forsikring om din kjærlighet hos deg.» Deres tro lærer dem å tro utrolige ting, deres kjærlighet å elske sine fiender, deres håp å håpe der intet er å håpe.

De kan kjenne og beholde rikdom under fattigdom, ære under vanære, lys under mørket, honning i gallen, glede i sorgen, livet i døden. Om dette taler Luther bemerkelsesverdig ut fra sin makeløse erfaring: «De gudfryktige og troende vet hva hele verden er uvitende om: at synden, døden, all elendighet og alt legemlig og åndelig ondt tjener de utvalgte til gode; at Gud er nærmest da, når han synes å være lengst borte; at han nettopp er rett miskunnsom og en frelser da, når han synes mest å vredes, straffe og ødelegge; at de besitter en evig rettferdighet da, når de mest føler syndens og dødens redsler; og at de er herrer over alle ting når de er de fattigste tiggere, etter apostelens ord: ‹Som de som ingenting har, men likevel eier alt›, noe Skriften kaller å ha trøst i håp (2 Kor 6,10). Men denne kunst læres ikke uten mange og store anfektelser.»

Man vil heller ingen kristne finne som med større saktmodighet og tålmodighet kan tåle all urett og annet ondt som rammer dem, enn de hvis hjerter og sinn er smeltet i anfektelsenes ild, så de lar seg støpe i alle slags former.

Nettopp dette frembringer også frimodige, faste, standhaftige mennesker som holder ut under forfølgelser, slik velbrente teglstein tåler regn og uvær lenge, og slik en brent påle holder langt bedre og lenger ut i jorden før den råtner, enn en ubrent. Erfaringen lærer at selv det bløteste treverk, som ellers lett råtner, slik som gran og or, ikke bare ikke råtner i vannet, men til slutt blir helt hardt og steinfast. Derfor legger man det også på sumpige og våte steder som grunnvoll for store bygninger.

Dette er et treffende bilde på sjeler som er prøvd ved trengsler og anfektelser: Ved Guds kraft styrkes de under sine lidelser og blir ved hans nåde festnet, dannet og beredt, så de i alt vinner mer enn seier, og slik at de midt i ilden ikke brennes og midt i vannene ikke overskylles eller omkommer (Jes 43,2).

Dette får imidlertid være nok om den tredje årsak til de åndelige anfektelser. Jeg går nå over til den fjerde og siste, som jeg bare kort vil framstille og undersøke, siden det allerede er sagt mye om den i forrige preken.

Vi har allerede ovenfor sagt at når vi forklarer ordene som den hellige apostel skildrer sin harde anfektelse med, og som til nå har gitt oss anledning til å betrakte Guds grunner til å hjemsøke sine egne med slik sjelenød, må vi også ta hensyn til andre mennesker som var omkring apostelen: de som kjente hans tilstand og nøye hadde iakttatt hans ferd, eller som ved hans tjeneste var brakt til troen eller styrket og holdt oppe i den.

De første var dels hans venner, som oppvartet og pleiet ham og gikk ham til hånde, og som han av og til brukte og sendte ut til Kristi rikes utbredelse og menighetens tjeneste. Slike var Timoteus, Titus, Sostenes og Lukas. Om Titus sier han selv at han hadde sendt ham med en annen bror til korinterne, uten tvil i sitt eget sted, for å granske denne menighetens tilstand, styrke den i troen og kristendommen, formane og vekke den (2 Kor 12,18).

Til Timoteus skriver han: «Du har etterfulgt meg i lære, i livsførsel, i forsett, i tro, i tålmodighet, i kjærlighet, i utholdenhet, i forfølgelser, i lidelser. Og Herren har fridd meg ut av dem alle» (2 Tim 3,10.11). Han sier også at han hadde sendt ham til korinterne og andre menigheter for å minne dem om hans veier i Kristus og formane dem til å bli hans etterfølgere (1 Kor 4,16.17).

Dels var det hans fiender, nemlig de falske apostler, om hvem han sier: «De er svikefulle arbeidere, som skaper seg om til Kristi apostler, slik Satan selv skaper seg om til en lysets engel.» De søker anledning til å vise seg som vår like i det de roser seg av; og de roser seg på kjødelig vis, det vil si med kjødelig sinn og hensikt, av utvortes og forgjengelige ting som i Guds øyne og i grunnen ikke er noe verd (2 Kor 11,12–14.18).

Av dette ser vi at de falske apostlene, som hadde sneket seg inn blant korinterne og søkte å gjøre seg avholdt for desto lettere å utbre sine villfarelser, blant annet roste seg av at de ikke sto tilbake for Paulus (2 Kor 11,6): Også de hadde Kristi og Guds Ånd, ja i enkelte henseender sto de over ham. For hans legemlige nærvær var skrøpelig, det vil si at han var ubetydelig å se til og en elendig pusling og hans tale

kraftløs, ja dum, mens de derimot var anselige, begavede, veltalende menn, og så videre (2 Kor 10,10).

Dette var altså en flik av det fåreskinnet som disse glupske ulvene og forførende lærerne dekket seg med. For nå å gjøre deres kjødelige ros til intet og vise at de ikke på langt nær kunne sammenlignes med ham, roser apostelen seg ikke bare av alt han hadde arbeidet i Kristus, av alle møysommeligheter, farer og trengsler han underveis hadde lidd, og av sine høye og himmelske åpenbaringer, men også av de store og harde anfektelser han etter sin Herre Jesu råd og nådige vilje måtte utholde av djevelen (2 Kor 11,23 ff.; 12,1 ff.).

Han vil si så mye som dette: Jeg kunne nok tåle at disse hovmodige åndene roste seg, hvis de ikke samtidig mente å skulle gi sin falske lære anseelse ved sin egen anseelse. Jeg kunne tåle at de overså og foraktet meg (for jeg tilstår selv villig at jeg er den ringeste av apostlene, som ikke er verd å kalles apostel, fordi jeg har forfulgt Guds menighet, 1 Kor 15,9), hvis de ikke søkte å undertrykke den evangeliske sannhet i min person og gjøre den foraktelig. Derfor må jeg gjøre deres kjødelige ros mot meg til skamme og bevise at de slett ikke kan sammenlignes med meg.

For hva har de til nå arbeidet i og for Kristus? Hvor er de menigheter de har stiftet? De sniker seg etter oss og trenger seg inn i de menigheter som vi ved Guds nåde har samlet, og roser seg av andres arbeid (2 Kor 10,15). De spiller tapre predikanter blant dem som allerede ved vår tjeneste er blitt kristne. Men der det ennå kreves megen møye og stort arbeid, der man ennå kjenner lite eller intet til Kristus, der det ennå er megen fare, forfølgelse, vanære, nød og død å frykte, dit vil disse Kristi kors' fiender (Fil 3,18) ikke.

Dessuten er det noe stort hos en apostel når Herren Jesus verdiger ham et indre, nært fellesskap og særskilte åpenbaringer, så han med desto større sikkerhet og ettertrykk kan vitne om hans riges hemmeligheter, om himmel og helvete. Derfor skulle jeg gjerne vite hvilke erfaringer, åpenbaringer og anfektelser disse menneskene har hatt, som roser seg mot meg. Jeg derimot vet så noenlunde å tale om dette og kan med stor sikkerhet undervise Kristi menighet om kristendommen, om himmel og helvete, siden min Jesus etter sitt hellige råd har latt meg smake begge deler, og så videre.

Til slutt må man i denne saken se hen til apostelens tilhørere og alle de menighetene han hadde stiftet for sin Jesus, men særlig den i Korint, som han denne gang skrev til.

I dem var det nå flere som riktignok var kalt til kristendommen, men likevel ikke etter hans regel vandret hellig og sømmelig i Jesu etterfølgelse, så apostelen måtte bebreide dem at de var kjødelige og levde på menneskelig vis. For de hadde latt nid, kiv og splid oppstå blant seg og skammet seg ikke over å klage og gå i rette for hedenske domstoler. De roste seg av kjødelig visdom og glemte nesten over det Jesus Kristus, den korsfestede, i hvem og ved hvem Guds lønnlige og skjulte visdom består.

De tragtet etter åndelige gaver, ikke etter dem som kunne tjene dem selv og andre til størst oppbyggelse og forbedring, men etter slike som kunne skaffe dem størst berømmelse og anseelse blant menneskene. De omgikkes Herrens hellige nattverd temmelig lettsinnet og vanhelliget den ved å forakte og tilsidesette de fattige, og ved overflødig spising og drikking i sine kjærlighetsmåltider, som den gang ble holdt i likhet med Herrens kjærlighetsmåltid. De lot seg av de falske apostlers prangende ytre og velklingende taler forlede til alle slags farlige villfarelser og begynte til og med å trekke de dødes oppstandelse i tvil, og så videre.

I tillegg fantes det sikkert mange gudfryktige sjeler som mente det oppriktig med kristendommen, men likevel ikke helt kunne finne seg i Herrens underlige måter og veier, og så videre.

Alle disse måtte apostelens anfektelser og store lidelser ved den Høyestes forsyn tjene til gode. For de første, slik som Timoteus, Titus og andre unge lærere og tjenere i kirken, var det av stor viktighet at de hadde en slik lærer og forgjenger, som ved Guds Ånd talte og lærte av egen erfaring.

De hadde da ikke bare hans anfektelser, men også hans tro, hans kjærlighet, hans tålmodighet, hans bønner og hans frimodige standhaftighet til et forbilde; og at han ble holdt oppe i så mange åndelige og legemlige trengsler ved Jesu Kristi kraft, hadde de som en forsikring om at Herren til tross for djevelen og verden kan beskjerme, styrke, bevare og holde oppe dem som lider for og etter hans vilje.

De falske apostler skulle den hellige Paulus tjene til beskjemmelse og advarsel, så de kunne gå i seg selv, omvende seg, avstå fra sitt hov-

mod og, fra å være apostelens baktalere og forfølgere, bli hans disipler og etterfølgere og av ham, som en høyopplyst og høyerfaren Kristi tjener, lære den ekte, himmelske visdom og sannheten i Kristus.

Hos de sikre og kjødelig sinnede i menigheten skulle den anfektede apostel framkalle en velsignelsesrik forferdelse og ettertanke og lære dem at kristendommen ikke besto i ord, men i kraft, og at Guds edleste og beste redskaper ikke var de hovmodige, oppblåste og uerfarne, de mette, de vise, de prangende og pralende, men de ydmyke, de sultne, de enfoldige, de elendige, de fattige og trøstesløse. De hadde ikke grunn til å være sikre, til å opphøye seg over andre og omgås hellige ting vanhellig, men tvert imot til å arbeide på sin frelse med frykt og beven og bruke nådemidlene med en fornedret, sønderknust og bedrøvet ånd.

De skrøpelige, de bedrøvede, de motløse og elendige tjente apostelen med sine lidelser til en herlig og kraftig trøst og til et forbilde på tålmodighet, håp og standhaftighet. For de så av hans eksempel at Gud av faderlig godhet pleier å legge store kors selv på sine kjæreste barn og mest trofaste tjenere, men at han samtidig ikke forlater dem selv i de hardeste anfektelser og største trengsler, men understøtter deres skrøpelighet med sin kraft, ikke lar dem mangle trøst og fører dem – om enn underlig – så likevel salig.

Og av dette kan vi igjen lett forstå hvorfor den miskunnsomme og kjærlige Gud ennå i dag beskikker og tillater at hans mest trofaste og ivrige tjenere og hans kjæreste og mest gudfryktige barn ofte blir plaget heftig av Satan med store åndelige anfektelser: for å stille dem fram for andre, uerfarne, villfarende og skrøpelige kristne til forbilde, til trøst, til forbedring og til advarsel.

Han setter dem fram som lys, som riktignok må utholde luen og litt etter litt fortæres av den, især når den blir forsterket og satt i bevegelse av vinden, men som likevel lyser opp hele huset med sin glans og sitt skinn og driver mørket bort. Slik kan man godt bruke en viss fyrstes sinnbilde på dem: Han lot slå en mynt med et lys i en lysestake og omskriften *Aliis inserviendo consumor* – idet jeg tjener andre, fortæres jeg selv.

De er de brennende og skinnende lys som viser unge mennesker og begynnende kristne veien til gudfryktighet, og som underviser dem så kraftig og ettertrykkelig i kristendommen som ingen høyvis lærer

som ikke har gått i denne skolen, noen gang kan. De preker ofte med taus munn, noen ganger også med få ord så bevegelig og hjertelig at de rører hjertene heftig, framkaller tårer i tilhørernes øyne og drar deres sjeler fra verden til Gud.

De bidrar også til at mang et hovmodig menneske, som er forelsket i seg selv og sin lærdom, dyktighet og andre gaver, kommer på bedre tanker og gjerne erkjenner at all hans lærdom, veltalenhet og dyktighet ikke kan settes i likning med deres sukking og skrøpelighet.

Da Nikodemus, en av jødenes rådsherrer, en høyopplyst lærer i Israel, en stor helgen blant sine fariseere, kom til den enfoldige Herre Jesus, og denne sa: «Vi taler om det vi vet, og vitner om det vi har sett» (Joh 3,1 ff.), da ble han først var at han var helt ulærd, enfoldig og dum, et rent barn og dessuten en stor synder, og at han ennå ikke var kommet i den rette skole, der man lærer den levende kunnskap, den himmelske visdom, Guds riges hemmeligheter og veien til saligheten.

Johannes Gerson skriver om Arsenius, en ansett og lærd mann i sin tid, som hadde et fornemt rådsembete ved den romerske keiserens hoff og var meget navnkunnig for sin store dyktighet. Han begav seg en gang ut i ørkenen til en riktignok ikke lærd, men gudfryktig og erfaren eneboer og spurte ham til råds i åndelige og guddommelige ting.

Da hans folk undret seg over at han, en så høylærd herre, samtalte så lenge med en ulærd og enfoldig munk, sa han til dem: «Jeg sier dere i sannhet at jeg med all min vitenskap og lærdom ennå ikke har nådd fram til denne manns alfabet» (den guddommelige visdoms første bokstaver, dens begynnelsesgrunner).

Jeg kjenner et eksempel, nemlig en ung prest som var meget lærd og skarpsindig, og som kom til en annen prest for å søke hans vennskap. Den siste hadde allerede vært mange år i denne hellige tjenesten, var vel øvd ved mange anfektelser, kors og trengsler og hadde en god del erfaring. Han tok imot sin gjest forekommende og vennlig og beholdt ham til måltid hos seg.

I den unge presten hadde Den Hellige Ånd vakt en brennende lengsel etter et levende kjennskap til Gud og et hellig ønske om å tjene ham og hans menighet med troskap og nytte. Da verten under måltidet på hans oppfordring innlot seg på allehånde gudelige og oppbyggelige

samtaler, glemte den unge nesten både å spise og drikke, lyttet stadig med tårefylte øyne til ham og viste sin store glede og tilfredshet.

En kjent lærer i vår kirke forteller at man en gang i et selskap av fornemme folk kom til å tale om to prester, som begge sto i anseelse for sine gaver, sin ånd og gudelige nidkjærhet så vel som for sin gode og ulastelige ferd, og at det ble kastet fram spørsmål om hvem av dem som hadde fortrinnet framfor den andre. Noen tilla den ene det, andre den andre.

Da kom det en mann til, som var den enfoldigste og ringeste blant dem alle, og som var innkalt i anledning av noen ærender man ville gi ham å utføre. Ham spurte de andre hvem av de to prestene han foretrakk. Han svarte med tilbørlig beskjedenhet: «Den eldste har med rette fortrinnet, på grunn av den erfaring han har skaffet seg ved mange åndelige og legemlige trengsler, og som den andre ennå mangler.» Over dette svaret undret alle de andre seg og ga ham rett – og det traff han visstnok meget godt.

For den samme forskjell som er mellom et gammelt og et ungt tre, som begge er fruktbare og gleder sin gartner, er det også mellom gamle, øvde og erfarne kristne og andre som riktignok også har fått Åndens førstegrøde av Gud, men ennå ikke er øvd ved djevelens og verdens anfektelser og nærgåenhet. Slik vitner også erfaringen om at et kjødelig sinnet menneske av og til ved en erfaren og i trengsler prøvd kristens eksempel og tiltale er blitt forvandlet ved sitt sinns fornyelse.

Det var en prest på landet som hadde gode evner og la ned stor flid i embetsgjerningen. Med sitt gode og skarpe hode gjorde han mange kunster i prekenene sine og pyntet dem med alle slags påfunn, sinnbilder og lignelser, hentet ikke bare fra Skriften, men også fra hedenske og andre forfattere, med morsomme fortellinger og lignende. Han var så fornøyd med seg selv på dette punktet at alt som ikke var formet på samme måte, kom ham dumt, enfoldig og foraktelig for.

Da han nå hørte mye tale om en nykalt, åndrik lærer i nabobyen og om hans oppbyggelige og gjennomtrengende prekener, dro han dit, gikk i kirken og hørte en preken av ham, men han foraktet den i sitt hjerte. Likevel ønsket han gjerne å bli kjent med mannen – eller kanskje heller å la ham få kjenne sine egne gaver og sin dyktighet – og

gikk til ham. Han unnskyldte seg med mange søkte og sirlige ord for at han kom, og la fram hensikten sin.

Læreren var hjemmevant i Skriftene og prøvd i mange trengsler, og han merket snart hva som manglet i dette edle hjertet. Han begynte å tale om forskjellen mellom natur og nåde, mellom verdens ånd og Guds Ånd, mellom menneskelig og guddommelig visdom og veltalenhet, mellom buktjenernes og hyklernes søte ord og smigrende tale og Kristi tjeneres og etterfølgeres kraftige prekener (1 Kor 2,12.13; Rom 16,18; Matt 7,29). Så spurte han sin nye bekjent og venn hvilken menighet han hadde, og på hvilken måte han hadde undervist den.

Presten var sterkt rørt og full av skam over samtalen; han hadde hørt ting av den andre som til nå hadde vært helt fremmede for ham og som han aldri hadde tenkt på. Nå fortalte han om sin vanlige læremåte. Den andre forsøkte da med stor inderlighet og alvor å overbevise ham om at prekenene hans hittil etter all sannsynlighet hadde utgått fra verdens ånd, og at alle hans kløktige og kunstferdige bestrebelser blant en så enfoldig menighet hadde vært forgjeves og bortkastet arbeid. Han formante og underviste ham hjertelig om hvordan han i fremtiden måtte gå fram, dersom hans egen og tilhørernes salighet var ham kjær, og så videre.

Presten ble så rørt og overbevist at han takket Gud og sin nye venn av hele sitt hjerte. Han lot sin tidligere læremåte fare, begynte å lese flittigere i Skriften og å finne glede i Kristi og hans apostlers enfoldighet. Etter hvert ble han en virkelig oppbyggelig prest, høyt elsket av sin menighet, som fikk rik nytte av denne velsignede forandringen – enda han etter Guds uransakelige råd ikke levde lenge etter det.

Jeg kjenner også selv et lignende eksempel. En adelsmann lå i krigstid i garnison i en by og brukte tid, evner og penger på en lettsinnet måte, så alle visste å snakke om hans ville og utsvevende liv. Så føyde det seg slik at hans overordnede sendte ham et sted hen, og underveis tok han inn hos en godseier.

Godseierens kone var litt i slekt med ham, og der fikk han se en meget gudfryktig adelig jomfru, vel øvd gjennom åndelige og legemlige trengsler. Hun var vakker i ansiktet, men enda vakrere i hjertet. Han forelsket seg i henne, og etter sømmelig frieri og noe tids forløp ble hun gift med ham.

Denne gudelskende sjelen ba hver dag meget flittig og andektig, særlig om morgenen. Hun lyste også for mannen og hele huset med sin hellige og dydige vandel og sluttet aldri å åpne sin munn med visdom og kjærlig formaning (Ordsp 31,26) og med hjertelig og kjærlig tiltale. Slik ble han ved Guds nåde så vunnet og forandret at enhver som tidligere hadde forarget seg over hans ryggesløse liv, siden gledet seg over hans edruelige, kyske og stille vandel.

Om den trøst de skrøpelige, de fattige i ånden og alle som ellers er bedrøvet i hjertet og befinner seg i all slags nød og trengsel, henter fra omgangen med de anfektede, fra deres tiltale og fra å betrakte deres eksempel, vil jeg ikke si noe mer; saken er klar, og erfaringen alle steder vitner om den.

Jeg vil heller gå over til den bruk vi skal gjøre av det som hittil er framlagt om årsakene til de store åndelige anfektelser. Jeg vil likevel gjøre det så kort som mulig, for jeg ser at denne betraktningen allerede over all forventning har vokst under hendene mine.

La oss da av det vi har sagt om årsakene til at den nådige og kjærlige Gud sender sine kjæreste og mest gudfryktige barn store åndelige anfektelser, for det første lære å finne behag i Guds underfulle styrelse og de besynderlige veiene han ofte fører oss og andre på. Vi skal ikke rette på ham i hans dommer og tilskikkelser, men betrakte dem med stille tålmodighet og dyp ydmykhet og av hans evige miskunn, nåde, kjærlighet og trofasthet vente et ønskelig utfall.

Denne lærdommen fortjener at vi tenker godt over den. Det er en stor, grov og alminnelig synd – men likevel uerkjent av de fleste – at usle mennesker finner mishag i Guds hellige råd og vilje. Snart gjør han det ikke til lags for dem her, snart ikke der; snart er det for varmt, snart for kaldt; snart er det for billige, snart for dyre tider; snart har den ene for mye hell, den andre for mye uhell; snart lever den ene for lenge, den andre for kort, og så videre.

Man finner sjelden slike stille hjerter som er overgitt til Gud, som betrakter Guds styrelse med kristelig ro og tilfredshet og med velbehag underkaster seg og hengir seg til hans faderlige forsyn. De ugjenfødte og ugudelige banner, knurrer, blir sinte og forbitret og er nær ved å gå ut av sitt skinn når det ikke går som de vil. Noen overgir seg til vantro og vil helst helt nekte for at det finnes en Gud som styrer alle ting vist og mektig.

Også hos de gudfryktige sjeler finnes det ofte store skrøpeligheter på dette punktet, og det koster dem mye å følge den Høyeste på alle hans underfulle veier uten motsigelse, motstand og utålmodighet. Særlig kan de ikke godt finne seg i at Gud, slik det ser ut, farer så uvennlig og strengt fram mot de beste og mest gudfryktige mennesker, som av alle krefter legger vinn på å tjene ham.

Han lar dem enten komme i den ytterste fattigdom, som de med ingen flid og møye klarer å arbeide seg ut av, eller han hjemsøker dem og deres med mange, harde og langvarige sykdommer. Eller han utsetter dem for skjensel og forakt og lar dem bli verdens dørmatte, eller sender dem store åndelige anfektelser og skjenker dem bare få glade timer her i verden – mens det derimot går de ugudelige vel; de vet ikke av noen særlig ulykke og aller minst av åndens anfektelser og trengsler, men tilbringer sine dager i glede.

Derfor finner vi at selv de store hellige Job, David, Asaf og Jeremia ikke har kunnet skjule hjertets misnøye med Guds styrelse. De gir tydelig nok til kjenne at de ikke kan finne seg i den, og heller ikke begripe hvordan det kan stemme med Guds rettferdighet, barmhjertighet, kjærlighet, trofasthet og sannferdighet: at det går hans fiender vel og hans venner ille; at en gudfryktig sjel, som utmerker seg framfor andre ved iver i å øve gudfryktighet, ofte er lastet med kors i mengdevis og framstilt som den ringeste (hvis ve og vel det ikke kommer an på), som overgitt til døden, et skuespill for verden, både for engler og mennesker (1 Kor 4,9); ja, at han mang en gang later som om han ikke bryr seg om den – som om han hadde glemt den eller forkastet den, eller som om all tro, all bønn, alle tårer og sukk, alt håp og all lengsel til og etter Gud var forgjeves, og så videre.

Derfor taler de på denne og lignende måte: «Hvorfor døde jeg ikke i mors liv? Hvorfor utåndet jeg ikke straks jeg var født? Hvorfor tok knær imot meg, og hvorfor var der bryster som jeg kunne die?» (Job 3,11.12). Meningen er: Når jeg ikke skulle ha annet enn så mange og så store åndelige og legemlige trengsler her i verden, hadde det jo vært bedre om jeg slett ikke var kommet til verden, eller om jeg straks hadde gått ut av den igjen. Slik sier han også: «Hvorfor blir lys gitt til den som lider, og liv til dem som har bitterhet i sjelen?» (v. 20).

Og på andre steder: «Du ville føre nye vitner mot meg og øke din harme mot meg, sende stadig nye hærflokker mot meg. Hvorfor lot

du meg komme ut av min mors liv? Hadde jeg bare dødd, så intet øye hadde sett meg! Hvorfor skjuler du ditt åsyn og regner meg som din fiende? Vil du skremme et bortblåst blad og forfølge et tørt halmstrå? Hvorfor blir de ugudelige i live, blir gamle og vokser i makt og rikdom? Deres hus er sikre mot redsler, og Guds ris kommer ikke over dem. De lever sine dager i lykke» (Job 10,17.18; 13,24.25; 21,7.9.13).

«Hvorfor har du glemt meg? Hvorfor skal jeg gå i sørgeklær? Hvorfor har du forkastet meg? Hvorfor, Herre, har du forkastet min sjel? Hvorfor skjuler du ditt ansikt for meg?» (Sal 42,10; 43,2; 88,15).

«Herre, når jeg tretter med deg (ransaker dine veier, taler til deg, strides med deg om det), har du alltid rett! Likevel må jeg gå i rette med deg (jeg kan ikke la være å tale med deg om dine tilskikkelser og din styrelse og å utøse min bedrøvelse, min misnøye og mine sorgfulle tanker for deg): Hvorfor går det de ugudelige vel? Hvorfor har alle de troløse ingen sorger? Du har plantet dem, og de har slått rot. De vokser opp og bærer frukt. Du er nær i deres munn» (Jer 12,1.2). «Hvorfor kom jeg da ut av min mors liv for å se plage og sorg og ende mine dager i skam?» (Jer 20,18).

Disse hellige Guds barns klagende «Hvorfor? Hvorfor?» – slik Den Hellige Ånd selv har latt det opptegne – har jeg ment jeg burde gjengi noe utførligere. Det er til undervisning og trøst for nålevende, gudfryktige hjerter som er engstet av lignende nød. De kan se dels den Høyestes gamle sedvane, at han styrer og holder hus i verden så underlig at hans barn ikke kan finne seg i det, dels hans gamle miskunn og barmhjertighet mot dem.

Han har nådig tålt slik og lignende tale, fordi den er utgått fra et dypt bedrøvet hjerte og fra menneskelig skrøpelighet, men likevel var blandet med barnlig frykt og ærbødighet og med en inderlig tillit og fortrøstning til ham. Og han har ved sitt ord og sin Ånd undervist, styrket, trøstet og holdt dem oppe.

Slik Herren vår Gud hittil ikke har forandret sine måter og veier, har heller ikke menneskehjertet forandret seg. Som Guds kjære barn gjorde før oss, gjør vi ennå: vi tenker, vi er bekymret og motløse, vi klager, vi spør: Hvorfor dette, min Gud – hvorfor det? Nå, den nådige og barmhjertige Herre vil ha tålmodighet med oss slik som med dem, og han vil også i våre hjerter besegle den trøst han ga dem.

Men la oss først merke oss at menneskene i alminnelighet, og vi, hans barn, i særdeleshet, ikke har rett til å tenke og tale om Gud og vår himmelske Far, om hans gjerninger, veier, råd, foretagender og styrelse uten med største ærbødighet, dypeste ydmykhet og hellig frykt. Det står nemlig utenfor all tvil og urokkelig fast i evighet at han selv på sine underligste veier er og blir vis, allmektig, hellig, rettferdig, allgod og sannferdig.

Hans veier kan være så underfulle og besynderlige de vil, de er likevel «miskunn og trofasthet mot dem som holder hans pakt og hans vitnesbyrd» (Sal 25,10). Han er «underfull i råd, stor i visdom» (Jes 28,29). Hans dommer er mang en gang uransakelige og ubegripelige (Rom 11,33), men aldri urettferdige og lastverdige. Han leder ofte sine egne underlig, men tar dem til sist opp i herlighet (Sal 73,24).

Han er ofte en skjult og forunderlig Gud, men alltid en nådig, kjærlig, hellig, rettferdig og allvis Gud. Hans gjerninger er mangfoldige, men hans hjerte er ett. Den søteste trøst, den reneste glede og den edleste fred, som han av og til vederkveger sine utvalgte sjeler med, og de bitreste trengsler, de hardeste anfektelser og den mest smertefulle ufred, som han ofte hjemsøker dem med, flyter fra én og samme kilde: et vist, rettferdig og nådig råd. De har ett og samme mål, nemlig hans ære og deres vel.

Derfor, og fordi hans ord og erfaringen forsikrer oss om det, skal vi av alle krefter strebe etter å være ikke bare stille og tålmodige i alt og ved alt Herren gjør mot oss og andre, men også vel fornøyde, frimodige og glade. Vi skal gi ham rett, tvert imot vår fornuft, vår mening, vår tanke, vår vilje, våre ønsker og følelser. Vi skal alltid si: Han er Gud, han er Herre, han er Far – han skal gjøre det.

Gav Herren oss valget mellom to veier, hvorav den ene var knudret, trang, farlig og besværlig, den andre derimot bred, sikker og bekvem, men begge førte til himmelen, ville det ikke sømme seg for oss å velge den siste. Vi skulle overlate valget til hans velbehag, og hvis han bød oss gå den første, skulle vi vandre den med like villig og glad hjerte som om han hadde anvist oss den siste.

For selv om den første er bevokst med torner og tistler og ikke kan tilbakelegges uten svette og tårer, har den dette fortrinnet framfor den andre: Den vise, miskunnsomme og hellige Gud har valgt den for

oss, og vi kan på den være forvisset om hans ledsagelse, beskyttelse og trøst.

Selv om vi ikke kan øyne, innse eller tenke oss noen grunn til hans tilskikkelser, hans råd, hans veier og gjerninger, bør det være nok for oss at det er Gud som leder, tilskikker og gjør det.

Jo lenger en kristen har kommet i kjennskap til Gud, desto roligere og mer fornøyd blir han i og med alt som møter ham. Han spør ikke bare: Hvem kan, men også: Hvem vil motstå Guds vilje?

Skulle jeg, stakkars menneske, jeg syndige orm, ville ha det annerledes enn den majestetiske, allvise, allmektige, allgode og aller helligste Gud vil ha det? Skulle jeg understå meg å ville forbedre noe i hans gjerninger? Hvem er han, og hvem er jeg? Hva har jeg å si? Eller har jeg gitt ham noe først og gjort meg fortjent hos ham, så han skulle betale meg igjen og gjøre som jeg vil? og så videre.

Slik, sier jeg, burde også vi tale når vi ikke kan finne noen grunner til Guds styrelser, veier, dommer og tilskikkelser. Vi burde alltid holde med Gud mot oss selv. Når vårt hjerte tar til å tviste og kives med Gud, påligger det oss etter Ånden og i troen straks å tre over på Guds side og si: Ti, du usle, elendige orm, og husk hvem du har med å gjøre! Du stakkars leire, vil du trette med din skaper? Du syndige askehaug, hva vet du? Hva makter du? Hva har du?

Men Herren nedlater seg så dypt at han i sitt ord så å si gjør oss regnskap for sine gjerninger, og erfaringen lærer oss at han ikke gjør eller tillater noe uten av gyldige og høyst viktige årsaker. Hvordan kan vi da annet enn si av hjertet: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,10)?

Meget riktig sier Luther et sted at han mang en gang har trodd at han forsto en sak meget godt, og ofte har vært dristig nok til å gi sin Gud råd og komme med innvendinger. Han var til og med så sikker i sin sak at han gjerne ville ha lagt fram sin mening skriftlig for ham. Gud tok imidlertid ikke hensyn til det, men gjorde det helt annerledes og motsatt, og førte det likevel herlig ut. Av utfallet så han da at hans råd og mening ikke duget, og at de ville ha falt dårlig ut om det hadde gått etter dem.

Derfor blir han nå vant til sin Guds framgangsmåte, lar ham gjøre som han vil, taler ham ikke mer imot, men er stille og erfarer at han ikke ødelegger noe.

Legg dette på hjertet, dere anfektede og bedrøvede sjeler, og tenk ikke bare på hva dere lider, men også på hvorfor dere lider det! Har Gud for en tid gitt dere en torn i kjødet og tillatt Satan å slå dere på munnen og skyte sine glødende piler i hjertet deres, så har han like så vel hatt grunn til å la dette skje med dere som med den hellige Paulus.

La dere da, som han, nøye med Guds nåde, som selv midt i trengslene hviler uforandret over dere, og si med ham: «Jeg er vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler» (2 Kor 12,10). «Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det» (Sal 37,5.7).

Og dere andre, som ikke selv vet av store åndelige anfektelser, men likevel omgås bedrøvede og engstede hjerter: Vokt dere for raske og overilte dommer, så vel som for utålmodighet og knurring mot Gud og for ubarmhjertighet og uvennlighet mot de lidende! Når dere kommer til et sted, et hus og et rom hvor det er en gudfryktig, anfektet og bedrøvet sjel, så tenk ved dere selv at dere er gått inn i helligdommen og har grunn til å si med Jakob: «Sannelig, Herren er på dette stedet. – – Hvor forferdelig er ikke dette stedet! Her er sannelig Guds hus, her er himmelens port» (1 Mos 28,16.17).

Tenk på Herrens ord: «Jeg, den Høye og Opphøyede, som bor for evig og hvis navn er Hellig: I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15). Tenk og tal da ikke annet der enn det som sømmer seg overfor den majestetiske Gud i hans helligdom!

Dette stedet er et Guds verksted; den anfektede er det stoffet han arbeider på. Selv om han farer underlig fram med det, skal dere ikke undre dere, men tenke at dere om kort tid skal få se et herlig kar for deres Guds nåde og til hans ære, som han på slike underlige måter og veier har dannet.

Oppfør dere ikke i ord og fakter annerledes mot de bedrøvede enn mot Guds aller kjæreste barn i deres himmelske Fars nærvær! Den eldre kirkehistorie forteller at de første kristne holdt dem som var kastet i fengsel for evangeliets skyld og ventet på døden, i høy aktelse og ære. De kysset deres hender og føtter, pleiet og vederkvegde dem, anbefalte seg til deres forbønner og viste seg på alle måter ærbødige mot dem.

Sannelig, de gudfryktige anfektede mennesker er sanne ublodige martyrer, som engstes og plages av djevelen for Kristi skyld, han som de tror på, elsker og setter sin lit til. Vi har ikke grunn til å betrakte dem annerledes enn som Guds utvalgte og høyt elskede vitner – vi skal elske og ære dem. Som vi med rette skammer oss over å si eller gjøre noe som strider mot Gud, hans måter, dommer og veier, slik skal vi også skamme oss over å behandle en anfektet annerledes enn med vennlighet, saktmodighet og ydmykhet.

Man sier og mener ellers at de små barn er den edleste del av kristenheten, fordi de ennå ikke har brutt sin dåpspakt så ofte som de voksne og ennå vandrer i ren enfoldighet, og fordi Herren Jesus, som Skriften sier, har elsket dem så høyt og verdiget seg til å ta dem på sine armer, kjærtegne og velsigne dem (Mark 10,14 ff.). Jeg vet imidlertid ikke om man ikke nesten med større rett må tilskrive de åndelig anfektede dette fortrinnet.

Det er ikke bare klart av Guds ord at han, den Høye og Opphøyede, bor hos og i dem som i sin helligdom. Det er også klart at et nedbrutt og knust hjerte er ham et velbehagelig offer, og at han gir akt på det dypt bedrøvede hjertes sukk og begjæringer og teller deres tårer (Sal 51,19; 10,17; 56,9; 38,10). Erfaringen lærer oss dessuten at de, som Guds rette utvalgte, hellige og elskede, er Guds nådes og æres edleste kar, de som det er forundt for Kristi skyld ikke bare å tro på ham, men også å lide for hans skyld (Fil 1,29).

Med rette kaller man dem vår Herre Jesu Kristi gode stridsmenn og trofaste vitner, som Satan for hans skyld angriper mest (2 Tim 2,3; Åp 2,13). De er de fattige i ånden, som himlenes rike er lovet (Matt 5,3). De er Guds nyttigste redskaper, i hvis skrøpelighet Jesu kraft fullkommes. De eier ikke bare kunnskap og viten i åndelige ting, men også erfaring i dem; Åndens gaver åpenbarer seg hos dem mer enn hos andre «til det som er gagnlig» (1 Kor 12,7). De er som balsambusken, som lar sin balsam flyte når man skjærer i den og sårer den.

Roser vokser blant torner; den edleste vin kommer fra det mest skrøpelige og ynkelige tre; og de beste råd, de andektigste bønner, den søteste og kraftigste trøst, de mest ettertrykkelige lærdommer og de mest elskelige forbilder kommer fra de åndelig bedrøvede sjeler. Dem bør ethvert kristelig hjerte elske og ære, gjerne være sammen med, og bruke omgangen med dem til sin trøst, undervisning og oppbyggelse.

Men tiden tillater ikke å tale mer vidløftig om dette. Jeg slutter her og takker Gud for all hans miskunn i Kristus Jesus. Amen.

Fjortende preken. Om trøsten mot de store åndelige anfektelser

I Jesu navn. Amen.

2 Kor 1,3.4: «*Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, han som trøster oss i all vår trengsel, for at vi skal kunne trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten vi selv blir trøstet med av Gud.*»

Den hellige apostel Paulus sier at Guds mangfoldige visdom blir kunngjort gjennom menigheten for maktene og myndighetene i himmelen (Ef 3,10). Disse ordene fortjener en moden og gudfryktig overveielse. De sier noe som ikke bare tjener den majestetiske og høylovpriste Gud, men også hans helliggjorte menighet på jorden – som ofte er elendig, undertrykt og uten trøst – til stor ære.

Først må vi undersøke hvem de makter og myndigheter er som hedningenes lærer taler om. At han mener englene, ser vi av andre steder med lignende ord. Han sier at verken engler, krefter eller makter skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus (Rom 8,38). På et annet sted heter det: «I ham er alt blitt skapt, i himmelen og på jorden, det synlige og det usynlige, enten det er troner eller herredømmer eller makter eller myndigheter» (Kol 1,16). Og Peter sier at Kristus «er fart opp til himmelen og er ved Guds høyre hånd, hvor engler og myndigheter og makter er ham underlagt» (1 Pet 3,22).

Men siden Paulus også gir de onde englene disse navnene (Ef 6,12), spør man om apostelen på dette stedet taler om de onde eller de gode englene.

Noen av de gamle lærerne har forstått det om de onde englene. De mente at apostelen her lærer at djevlene, når de daglig iakttar Guds menighet på jorden, til sin store sorg, ergrelse, spott og skam må se hans mangfoldige visdom, store makt og ubegripelige godhet. Dette er ikke urimelig og strider ikke mot Skriftens samsvar med seg selv. Likevel har det, slik alle omstendigheter viser, ikke vært apostelens mening; han taler utvilsomt om de hellige og gode engler. (*Se første bind, s. 770.*)

Det kan vi for det første slutte av at han ikke uten videre sier «makter og myndigheter», men legger til: i himmelen. Jeg vet riktignok at han på et annet sted, hvor han utvilsomt taler om de onde ånder, gjør samme tillegg (Ef 3,10 og 6,12).

Men enten brukes ordet «himmel» der om luftrommet (Ef 2,2), hvor djevlene hersker med en makt som Gud har avmålt og innskrenket, eller man måtte oversette ordet «i»[4] med «om», slik at apostelens mening var at vi må kjempe med djevlene om himmelen. (*På begge steder står det i grunnteksten ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, som i vår bibeloversettelse er gjengitt med «i himmelen» på det første stedet og «under himmelen» på det andre*. O. A.)

All tvil faller bort når vi tar andre skriftsteder til hjelp. De sier om de hellige engler at de inderlig gleder seg over Guds Sønns fødsel, som skjedde i tidens fylde, og over en fattig synders omvendelse og tilbakeføring (Luk 15,7.10). De hører med lyst på profetenes og apostlenes nådefylte prekener, hvor Guds rikes hemmeligheter blir framholdt, og ser deres velsignede kraft og virkning. De innfinner seg også i de helliges forsamlinger og må ikke bedrøves ved usømmelig opførsel (Luk 2,9.13; 1 Pet 1,12; 1 Kor 11,10).

Disse hellige og gode engler ser nå Guds mangfoldige visdom, som åpenbarer seg i hans menighet, i den kristne kirke på jorden. De blir grepet av hellig forundring og drevet til å tilbe sin skaper stadig, ydmykt og villig.

Dernest skal vi undersøke hvordan Guds mangfoldige visdom blir kunngjort for de hellige engler gjennom Kristi menighet på jorden. Av det foregående ser vi at apostelen har talt om hedningenes kall til Guds nåderike, slik at også de skulle bli innlemmet i det og være medarvinger til og delaktige i hans løfte i Kristus. Han har også talt om sitt eget kall: Gud hadde av ren nåde utvalgt ham, som hadde vært en fiende og forfølger av Kristus og hans hellige, til å opplyse alle med evangeliets lys og forkynne for hedningene Kristi uransakelige rikdom (Ef 3,7.8.9).

Slik viser han blant annet at Guds mangfoldige visdom – det vil si hans store, ubegripelige visdom, som trer fram på mangfoldige måter og i utallige hendelser – blir kunngjort både gjennom menigheten og

[4] **«i»** ἐν

gjennom dens tjenere, hyrder og lærere. Gjennom menigheten blir den kunngjort ved at Guds visdom, som skjuler seg under den enfoldige og dåraktige forkynnelsen om korset, har gjort verdens visdom – djevelens og hans listige og kloke tilhengeres visdom – til dårskap (1 Kor 1,20.21). All djevelens og verdens makt og list har ikke klart å stanse Guds visdom i dens virksomhet og gang.

Gud har ikke kalt mange vise etter kjødet, ikke mange mektige, ikke mange av høy ætt. Han har utvalgt det dåraktige i verden, det som er svakt i verden, det som er lavt i verden, det som er foraktet (av verden – v. 26 ff.). Han har lagt fram et kort sammendrag og utdrag av sin mangfoldige visdom i Kristus, den korsfestede. Gjennom ham har han gjort de enfoldigste, de mest foraktede og de mest elendige i verden så kloke og mektige at de kan stå imot alle djevelens snedige angrep og gjøre hans største list og underfundighet til skamme.

Gjennom lærerne blir den kunngjort ved at han gjerne velger de ringeste, de enfoldigste, de fattige i ånden, de skrøpelige, de anfektede, de sorgfulle og de trøstesløse – ja, sine fiender og de store syndere – til å utrette store ting i sitt nåderike. De skal ødelegge anslag (fornuftens kloke og skarpsindige slutninger i strid med evangeliet og troen) og all høyhet (alle store innbilninger som kjødelige mennesker har om seg selv og sin egen klokskap), som «reiser seg mot kunnskapen om Gud», og ta «enhver tanke til fange under lydigheten mot Kristus» (2 Kor 10,5).

De skal tale Guds visdom, den skjulte, ikke med ord som menneskelig visdom har lært, men med ord som Den Hellige Ånd har lært (1 Kor 2,7.13). De skal undervise de enfoldige, gjøre de fattige rike i troen, styrke de skrøpelige, vederkvege og holde oppe de anfektede, glede de sorgfulle og trøste de trøstesløse, vinne fiendene og gjøre dem til venner og omvende syndere. Slike Guds gjerninger, vil apostelen si, blir kunngjort for englene; de ser dem med glede, undrer seg over dem som over idel herlige åpenbaringer av Guds visdom, jubler over dem og oppmuntres derved til å prise Gud.

Forhåpentlig går den rette mening av den hellige apostels ord fram av denne framstillingen. Før vi viser hvilken bruk vi skal gjøre av dem, vil vi derfor ta et og annet som hører hit, i betraktning. Det apostelen sier om Guds mangfoldige visdom, gjelder med rette, slik Skriften selv gir grunn til å anta, også hans allmakt, rettferdighet,

hellighet, forsyn, omsorg, miskunn, kjærlighet, langmodighet og barmhjertighet. Også disse egenskapene hos den store Gud blir kjent for de hellige engler gjennom hans menighet på jorden.

Profeten Jesaja forteller at han så Herren sitte på en høy og opphøyet trone, og serafene sto over ham. De dekket ansiktet med to vinger, føttene med to og fløy med to, og ropte: «Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskarenes Gud! All jorden er full av hans herlighet» (Jes 6,1 ff.).

Det som følger, lærer hvorfor Herren denne gangen åpenbarte seg for profeten sittende på en høy trone: Fra dommersetet ville han kunngjøre sin rettferdighet og sine dommer over det ubotferdige, gjenstridige og ulydige Israel. Derfor sier han til profeten: «Gå av sted og si til dette folket: Hør og hør, men forstå ikke! Se og se, men skjønn ikke! Gjør hjertet sløvt i dette folket, gjør ørene tunghørte og klin øynene til, for at de ikke skal se med øynene og høre med ørene, og slik at hjertet ikke skal forstå og omvende seg, så det kan bli leget» (v. 9.10).

Dette skrekkelige, men rettferdige utsagnet fra den majestetiske Gud hører de hellige engler på med dypeste ærbødighet, og de priser hans hellighet med stor kraft.

Ut fra denne åpenbaringen og beretningen kan vi ikke tvile på at Guds rettferdighet og allmakt den dag i dag blir kunngjort for de hellige engler. De blir derved så å si på ny opptent til hans pris og lov når den hellige og rettferdige Gud lar sine dommer komme over verden – over de tøylesløse, ubotferdige syndere og over hans kirkes fiender og forfølgere. Dette kunne stadfestes ved flere steder i Johannes' åpenbaring, om tiden tillot det (se Åp 6,12 ff., jevnført med 7,9–11; 19,1.2).

De hellige engler vet riktignok godt på forhånd at Gud er rettferdig og hellig og ikke vil unnlate å straffe sin kirkes ondskapsfulle fiender. Men når og hvordan hans dommer kommer over den eller den, vet de ikke før det blir kjent for dem idet de fullbyrdes, og gir dem en ny anledning til å prise ham høyt.

Den søte Frelser og trofaste sjelevenn Jesus sier – etter at han i to lignelser har skildret sin kjærlighet, langmodighet og barmhjertighet mot de stakkars syndige mennesker – at det skal være glede i himmelen blant Guds engler over én synder som omvender seg (Luk 15,7.10). Det vi hittil har betraktet, kan tjene til å forklare dette.

De hellige engler iakttar med bedrøvelse og medlidenhet et villfarende og fortapt får, og ønsker at det omsider må ta imot den nåde

som tilbys det, og bli brakt til omvendelse. De lengter etter å få se det på sin trofaste hyrdes, Jesu Kristi, skuldre og i hans hellige samfunn, og etter å tjene det som et utvalgt Guds barn. Til dette bidrar de utvilsomt også det de kan; de holder nå etter den langmodige og nådige Guds befaling øye med det og følger det så å si på lang avstand.

Selv om de av hjertet hater synden, elsker de likevel synderen for hans skyld som har elsket ham så høyt at han har utøst sitt guddommelige blod for ham – særlig så lenge nådetiden ennå varer og det er håp om at han til sist vil gå i seg selv og omvende seg til Gud.

Derfor blir onde og tøylesløse mennesker ofte forunderlig bevart i stor legems- og livsfare. Det er også blitt et ordtak hos oss tyskere: Fulle folk har mange engler omkring seg. Mang en gang kan man ta og føle på at Satan søker å styrte et menneske i fordervelse. Det ville utvilsomt også lykkes ham om ikke de hellige engler på den langmodige og nådige Guds befaling hindret hans forehavende.

Men selv om de hellige engler, som sagt, gjør seg umak med et forvillet får, vet de likevel ikke ved hvilken anledning, til hvilken tid, på hvilket sted og så videre den trofaste og gode hyrde vil finne det igjen og bringe det til omvendelse. Først da ser de med lyst Guds nåde og miskunn, når den i sin virkning og kraft åpenbarer seg hos et slikt menneske. De gleder seg over den og roper ut: God, langmodig, nådig og barmhjertig er Gud; jorden er full av Herrens miskunn!

Man kan også ta fram andre ting til overveielse som tjener til å forklare hvordan Guds mangfoldige visdom, så vel som hans barmhjertighet, langmodighet, godhet, allmakt og herlighet, blir kunngjort for de hellige engler. Guds kirke har, som kjent, utbredt seg over hele verden og finnes blant mange folkeslag og på mange tungemål, med mange tusen ganger tusen sjeler. Daglig fødes det barn som siden blir innlemmet i den kristne kirke. Hvert av dem er kommet til verden på den tid den Høyeste fant for godt, og må til den tid han har bestemt, forlate verden igjen. Det vet de hellige engler godt.

Men hvordan den allvise, allmektige og allgode Gud vil føre det gjennom verden, vet de ikke. De vet ikke hvilken lykke eller ulykke, glede eller sorg, ære eller skam han vil la det vederfares, og hvordan han vil bruke det til sin ære. De vet ikke om han vil løfte det opp av ringhet og støv til heder og verdighet, eller støte det ned fra høyhet og lykksalighet i elendighet, fattigdom og forakt.

De vet ikke hvilket råd han leder det etter for så å ta det opp i herlighet (Sal 73,24), og heller ikke hvor mange dets dager skal bli og hvordan de skal bli, disse dagene som allerede er skrevet i Guds bok – de dagene som ble fastsatt da ikke én av dem var kommet (Sal 139,16). Alt dette og mer til kjenner de ikke.

Men de ser med glede på hvordan alt dette daglig skjer, og hvordan Guds vise råd, faderlige omsorg, nådige forsyn, ubegripelige miskunn og herlige makt etter hvert åpenbarer seg hos alle og enhver.

Da for eksempel Josef, Moses, David, Daniel og Ester ble født til verden, kunne de hellige engler ikke vite hvordan den allvise Gud ville bruke, lede og føre hver enkelt av dem. Men ved senere å se alt som hendte dem, så de i hver av dem et nytt under av Guds visdom, allmakt og godhet.

De så hvordan Gud førte dem underlig, men likevel nådig; hvordan han brakte dem gjennom fattigdom til rikdom, gjennom skjensel til ære, gjennom livet til døden; hvordan Gud av små gnister gjorde brennende, klart skinnende bål, av lave busker høye, skyggefulle og fruktbare trær, av fattige, foraktede barn og elendige farløse store, herlige menn. Slik fikk de en ny anledning til å prise ham og rope til hverandre: Gå og se Guds gjerninger! (Sal 66,5).

Og dette er så meget deiligere å betrakte når man tenker på at Guds underfulle godhet fremdeles er i full virksomhet til alle tider og på alle steder. Derfor mangler verken de hellige engler eller vi noen gang anledning og stoff til å beundre Guds majestet, visdom, makt og godhet og prise hans herlighet.

Hit hører også den underfulle miskunn og visdom Gud viser ved å lede, holde oppe og utfri de nødlidende, bekymrede og anfektede. Det er mange tusen sjeler i Guds kirke, og hver har sin sorg, sin trengsel og sin nød. De roper, de sukker, de flykter alle til Gud, hver på sitt sted. Men ingen blir glemt, forsømt eller forlatt.

Den allvitende og allestedsnærværende Gud gir så nøye akt på hver enkelt av dem at han merker deres sukk, teller deres tårer og hører deres hjertes begjæringer. Noen hjelper han snart og utfrir dem straks av nøden; andre lar han forbli noe lenger i den, og atter andre svært lenge, alt etter sitt vise råd og velbehag. Likevel har han innesluttet dem alle i sin kjærlighet. Han følger dem og forlater dem ikke i ild og

vann; han er med dem i nøden; han styrker, befester, grunnfester og holder dem oppe.

Han lar dem bli fattige, men lar dem likevel ikke mangle noe godt. De er som bedrøvede, men likevel glade; de er skrøpelige, men Satan kan likevel ikke med all sin makt overvinne dem; de er enfoldige, men han kan likevel ikke med all sin list forføre dem; de vakler, men blir likevel stående; de vandrer i mørke, men har likevel et lys; de synker, men drukner likevel ikke; de er redde, men fortviler likevel ikke; de føler ikke sin tro, men har den likevel; de er tause og kan ofte ikke åpne sin munn for bedrøvelse, men roper likevel slik at deres røst gjenlyder i himmelen.

De er lik den busken Moses så, som riktignok brant, men ikke ble fortært, og som Herren den gang hadde valgt til sin trone (2 Mos 3,2). De er lik dem som dør daglig og likevel lever, og så videre.

Hos slike mennesker erkjenner de hellige engler Guds visdom, makt og godhet og gleder seg over dem. De vet jo nok at Gud pleier å føre sine hellige underlig og gjennom mange trengsler til sitt rike. De vet også at han er trofast og ikke forlater de sine, men til sist nådig utfrir dem. Men de vet ikke i det enkelte hvordan han vil føre den eller den, hvilket kors han vil legge på ham, hvordan han vil holde ham oppe under det, og hvilken utvei han til sist vil finne. Det får de vite først når de ser det hele, med beundring og lyst, og priser ham høyt.

La oss stille apostelen Paulus opp som eksempel. Det er ingen tvil om at de hellige engler hadde stor glede av hans underfulle omvendelse, og deri erkjente Herren Jesu store visdom, allmakt og godhet, idet han så hurtig gjorde en ulv til et lam, en fiende og forfølger til en venn og en som hjalp hans troende fram.

Men ikke mindre har de utvilsomt gledet seg ved senere å se hvordan Herren ledet ham etter sitt underlige råd. Han tillot Satan, helvete og verden å angripe, håne, baktale og forfølge ham, slå ham på munnen, engste ham, søke å ta liv eller lemmer fra ham, ja ofte styrte ham i døden – så de allerede begynte å juble og mente at han omsider nå var død.

Men Herren førte ham likevel ved sin visdom, styrket ham ved sin makt og vederkveget ham ved sin miskunn, så han likevel levde, sto fast, trosset djevelen og verden, roste seg av sine trengsler, ikke ble trett i sitt apostoliske embete, men ble sin Jesus tro til døden og slik

trengte gjennom til livet. Skulle man da ikke ha grunn til å kalle dette Guds dyrebare redskap en djevlenes skrekk og englenes glede?

Jeg må holde inne med den videre betraktning av disse herlige tingene og bare kort vise hvordan vi skal bruke dem til vår oppbyggelse. Mine kjære, la oss lære av de hellige engler å akte på Guds store gjerninger og å beundre den mangfoldige visdom, makt og godhet som han ennå viser og åpenbarer, dels i og mot sin kirke og dens sanne lemmer, dels utenfor den, i verden. Gud har ikke hørt opp med å gjøre ting som stemmer med hans majestet og herlighet, og som hos de hellige engler kan vekke beundring, lyst og glede.

«Min Far arbeider inntil nå, også jeg arbeider», sier vår Jesus (Joh 5,17). Guds visdom leker ennå på hans vide jord (Ordsp 8,31). Verdens store skueplass er ennå full av under som viser Guds allmakt, visdom og godhet, bare vi vil vende øyne og hjerter dit og være tenksomme tilhørere.

Herrens Ånd formaner oss til å betrakte Guds styrelse og gjerninger: «Kom og se Guds gjerninger! … Kom og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel» (Sal 66,5.16). Han stiller det også opp som kjennetegn på de gudfryktige og de ugudelige, om de akter eller ikke akter på Guds gjerninger.

Kong David sier: «Jeg minnes Herrens gjerninger, jeg minnes de undrene du gjorde før (min Gud). Jeg vil tenke på alt ditt verk, og på dine store gjerninger vil jeg grunne» (Sal 77,12.13). «For du har gledet meg, Herre, med ditt verk. Jeg jubler over det dine hender har gjort. Hvor store dine gjerninger er, Herre! Overmåte dype er dine tanker. En ufornuftig mann kjenner det ikke, og en dåre forstår ikke dette» (Sal 92,5–7).

La oss da ikke leve som det fornuftløse kveg eller som dårer og gudsforaktere her i verden! La oss gi akt på Guds gjerninger og veier.

Vi kan se på fattige, forlatte og elendige barn, og hvordan den allvise og allgode Gud holder dem oppe, forsørger dem og hjelper dem fram. Vi kan se på gudfryktige, men fattige, fortrykte, anfektede og bedrøvede mennesker, og hvordan han underlig gir dem næring, mektig beskytter dem, søtt trøster dem og til slutt ofte uventet gleder dem med ønsket hjelp og utfrir dem av all nød.

Vi kan se på en og annen tøylesløs synder, og hvor rikelig han viser ham sin guddommelige langmodighet og barmhjertighet, og ved sin

nåde, sitt ord og sitt kors stundom uventet fører ham til omvendelse. Og vi kan se på andre som han overrasker med sin dom når de ikke vil omvende seg etter lang tålmodighet og mange velgjerninger. Han gjør deres visdom til dårskap, deres makt til avmakt, deres rikdom til fattigdom og deres ære til skjensel, og stiller dem fram som et skuespill og eksempel for hele verden, og så videre.

Da kan vi ikke annet enn beundre hans visdom, makt og godhet sammen med de hellige engler, og derfor prise ham høyt. Under en slik betraktning skal vi heller ikke mangle den kraftigste trøst. «Jeg minnes dine evige dommer, Herre, og jeg blir trøstet», sier David på et annet sted (Sal 119,52) – hvordan du til alle tider har ledet de gudfryktige og vist deg mot dem som en miskunnsom, trofast og sannferdig Gud, men mot de ugudelige som en hellig, rettferdig, mektig og nidkjær Gud.

For eksempler og erfaring lærer at Herren vår Gud fører de sine underlig, men likevel salig. Hans veier synes riktignok ubehagelige og ufremkommelige i begynnelsen, men er alle til sist «miskunn og trofasthet» (Sal 25,10). Han leder dem som setter sin lit til ham, etter sitt råd, som er underlig, men tar dem deretter opp i herlighet (Sal 73,24; Jes 28,29).

Når han lar dem komme i store trengsler og anfektelser, sikter det ikke mot deres fordervelse, men mot deres beste, og han vil så å si stille fram et nytt og usedvanlig bilde av sin mangfoldige visdom, barmhjertighet, kjærlighet og allmakt for sine engler i himmelen og sine andre barn på jorden.

Om dette – den troende sjels trøst i store åndelige anfektelser – skal vi nå videre tale. Barmhjertighetens Far og all trøsts Gud fylle vårt hjerte med sin søte trøst, så det kan utgyde seg og strømme over til trøst for andre bedrøvede og anfektede hjerter, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Enhver gudelskende sjel vil lett innse at det ikke er vår hensikt å drøfte og forklare de oppleste (ovenfor anførte) ordene av den hellige apostel utførlig. Vi vil bare legge dem som en fast og urokkelig grunnvoll for den lære vi skal framføre: Anfektede og bedrøvede mennesker kan og skal ikke mangle trøst. For som apostelen sier, er Gud ikke bare barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, men han trøster også

sin kirkes lærere og tjenere rikelig og kraftig i deres anfektelser og trengsler.

Slik kan de, ikke bare med hans ord, men også av egen erfaring, så mye kraftigere og bedre trøste andre som etter Guds hellige råd og vilje er i lignende nød.

Hvorfor og i hvilken forstand apostelen kaller vår Gud barmhjertighetens Far, forstår man snart ved hellig ettertanke: Han er som et hav av all godhet, all forbarmelse og medlidenhet, hvor den ene forbarmelsen følger etter den andre, som den ene bølgen etter den andre på det naturlige hav. Hans hjerte er som en avgrunn der en kilde velter fram og uten stans utgyder seg og flyter over av ren miskunn og barmhjertighet. Han har barmhjertighet ikke bare for én bedrøvet og nødlidende, ikke bare for tusen og ti tusen, men for alle. Han har forbarmelse ikke bare i noen dager og år, men fra verdens begynnelse til dens ende.

Av denne søte kilden har alle utmattede, bekymrede og trøstesløse sjeler som har vært før oss, drukket. Også vi som nå lever, drikker av den i tusenvis, og den tømmes likevel ikke; og de som lever etter oss, skal heller ikke lide mangel.

Han har barmhjertighet for de botferdige syndere, for de fattige, for enker, farløse og utlendinger, for de sorgfulle og anfektede, for de enfoldige og ringe, for de syke, for de undertrykte og betrengte, for de døende, ja til og med for de ugudelige og sine fiender. Dem tilbyr han sin nåde og barmhjertighet og sier: Se, her er jeg, se, her er jeg; jeg vil gjerne elske dem, jeg vil gjerne tilgi og glemme.

Jorden, dette Guds store skattkammer, frembringer sine vekster og frukter i uendelig antall, uten opphør, på mange vis, så den ene velsignelse følger etter den andre. Slik er det også med vår Gud, om hvem apostelen sier på et annet sted at han er «rik på miskunn» (Ef 2,4). Å, du edle og velsignede rikdom!

Hva hjalp det oss om Gud var rik på visdom, hellighet, rettferdighet, makt, ære og gods, hvis han ikke samtidig var rik på barmhjertighet, som vi fattige, elendige og syndige barn trenger mest? Og hva hjalp det oss om han hadde barmhjertighet, hvis han ikke hadde mye av den og var rik på den, når vi fra begynnelse til ende trenger så sårt til den? Derfor kan apostelen med rette si: Lovet være Gud, barmhjertighetens Far!

Men han kaller ham også all trøsts Gud, fordi han ikke bare har mye kraft, mye lys, mye sødme, glede, fred og salighet i seg selv, men også meddeler sine venner og kjære rikelig av det og kraftig forfrisker dem med det, så ofte og så mye de trenger det. Hvordan det henger sammen, kan gjøres tydelig ved mangfoldige bilder som Skriften selv gir oss.

En mor trøster sitt tørste og trette barn ved å ta det på fanget eller i armene, tale vennlig til det, tørke dets tårer og rekke det sitt fulle bryst. Josef trøster sine brødre ved å tale vennlig til dem og forsikre dem at alt som har skjedd, skal være tilgitt og glemt (1 Mos 50,21). Isak blir trøstet i sorgen over sin mors død ved at Gud gir ham Rebekka, som gleder ham med sin yndige og trofaste kjærlighet (1 Mos 24,67).

En vandringsmann, utmattet av hete og byrde, blir trøstet når han kommer til et tre ved veien som ikke bare gir ham skygge, men også frukt til forfriskning. Ester ble trøstet da kong Ahasverus rakte henne gullstaven som tegn på sin nåde (Est 5,2). Daniel ble trøstet da Herren, mens han talte med ham, rørte ved ham og sa: «Frykt ikke, du høyt elskede mann! Fred være med deg! Vær frimodig og sterk!» (Dan 10,18.19).

En syk blir trøstet når man legger ham i en myk seng, pleier ham, alltid er hos ham og rekker ham alle slags forfriskninger. Et redd og motløst hjerte som vandrer i mørket, blir trøstet når et lys går opp eller blir satt fram for det. En anklaget blir trøstet når en navnkundig advokat trer fram og fører hans sak, og så videre. Alt dette hjelper oss til bedre å forstå hva Guds trøst er, og hvordan han er all trøsts Gud.

Han sier: «Som en mor trøster sitt barn, slik vil jeg trøste dere» (Jes 66,13) – ikke bare med ord, men også med virkelig forfriskning. Jeg vil ta dere på min kjærlighets fang; jeg vil gi dere fredens kyss; jeg vil gyte mitt ords søte trøst inn i hjertene deres; jeg vil varme, forfriske og gjøre levende deres utmattede og halvdøde sjeler. Som en forsonet, kjærlig far sier han til oss: Frykt ikke! «Jeg vil forlate din misgjerning og ikke lenger minnes din synd» (Jer 31,34).

Han omgir oss med miskunn, som en yndig brud omfavner sin brudgom (Sal 32,10). Han framstiller seg som et fruktbærende og skyggefullt tre og roper: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28).

Han pleier oss i åndelige og legemlige sykdommer. Han forvandler hele vårt leie (han gjør at vi finner ro og glede i hans hellige vilje ved kristelig tålmodighet og overgivelse). Han støtter oss på sykesengen (som en trofast ektefelle eller kjærlig venn – Sal 41,4). Han lar lys gå opp for oss i mørket (Sal 112,4); ja, han er selv vårt lys når vi sitter i mørket (Mika 7,8).

Han trer fram til vårt forsvar mot Satans og vår egen samvittighets anklager, så vel som mot verdens ondskapsfulle baktalelser, og sier til vår sjel: «Jeg er din frelse. Frykt ikke, for jeg er med deg! Se deg ikke engstelig om, for jeg er din Gud!» (Sal 35,3; Jes 41,10).

Slik er vår Gud en trøstens Gud, en trøstende Gud, fordi han særlig gir akt på de hjerter som er undertrykt, engstet og bedrøvet av djevelen og verden, på de anfektede, bedrøvede, motløse og forferdede sjeler. Han taler trøstende og vennlig til dem og forsikrer dem om sin evige kjærlighet og trofasthet, om sine faderlige, gode hensikter, om sin hjelp og sitt nådige nærvær og om et salig utfall. Han meddeler dem sin kjærlighet, sin kraft, sin sødme, sin fred, sin glede og salighet, så det er et like sant og nært samfunn mellom den trøstende Gud og de bedrøvede hjerter som mellom moren og hennes diende barn.

Og all trøsts Gud er han fordi de troendes trengsler og bekymringer er mangfoldige, og fordi det bare hos ham finnes trøst i rik overflod mot dem.

Det menneskelige legemes sykdommer er mangfoldige, og legemidlene like så. Ikke enhver plante hjelper mot hodepine eller hjerteklapp, og ikke enhver krydderurt, rot eller saft kan styrke hjertet, avkjøle det opphissede blodet eller rense det når det er slimete. Likevel er jorden en mor til alle legemidler og et alminnelig apotek, så det ikke finnes noen sykdom som den ikke har et middel mot.

Dette er et bilde på vår Gud, som gir all trøst i alle trengsler, så de som setter sin lit til ham, aldri skal mangle trøst, hvor stor deres nød enn er.

Men det er verdt å merke seg at apostelen tilføyer at all trøsts Gud først lar sine tjenere, sin kirkes lærere og hyrder, komme i trengsel og anfektelse og forfrisker dem der med sin søte trøst, for at de kan trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten de selv er trøstet med av Gud. Den allgode Gud kan visselig trøste umiddelbart og ved sin Ånd tilegne de bedrøvede hjerter sitt ord og åpenbare dets iboende

kraft i dem. Han kunne også sende dem en engel for å styrke og trøste dem i deres anfektelser og nød, slik han gjorde mot sin aller kjæreste Sønn (Luk 22,43).

Men hans vanlige måte er å trøste mennesker ved mennesker. Til det pleier han særlig å bruke sin kirkes lærere og forstandere, for å holde ved like deres innbyrdes samfunn i Ånden, troen og kjærligheten, og den aktelse som hører hans hellige embete til.

Det er en særlig og stor nåde fra Gud når han gir sin menighet erfarne og øvde predikanter, som ikke bare er hjemme i den hellige Skrift, som er gitt oss til trøst, men også prøvd gjennom alle slags trengsler og anfektelser og av egen erfaring forvisset om ordets kraft. Da skal de bekymrede hjerter heller ikke ta imot trøsten deres som annet enn Guds trøst. For på samme måte som Gud taler, formaner og lærer gjennom dem, trøster han også gjennom dem.

Vannet de bestenker og forfrisker de bedrøvede sjeler med – som halvvisne blomster og planter – øser de ikke av en tørr pytt eller av sønderbrutte brønner, som man må lede eller bære vann til, men av den stadig rennende, levende, evige kilde og av den strøm som springer ut og flyter fra den.

Vel, dere anfektede og dypt bedrøvede sjeler! Av inderlig medlidenhet og Kristi tvingende kjærlighet vil jeg gjerne tale trøstende til dere og forfriske deres utmattede hjerter. Vær da fullt forvisset om at vi ikke bare ved Guds nåde noenlunde vet av egen erfaring hvordan dere har det, men at den barmhjertige Gud etter sin store miskunn ofte har trøstet også oss ved sitt ord og sin Ånd, så vi kan trøste dere med den trøst vi selv er blitt trøstet med.

Tal da i deres ånds trengsel, klag i deres sjels bitre smerte (Job 7,11)! Utøs hjertet for Gud, for all trøsts Gud! Han har trøstet meg og så mange tusen andre. Han har også trøst, velsignelse, nåde, fred og glede for dere og for alle som etter dere skal gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler.

«Jeg kan ikke åpne min munn», sier kanskje en bedrøvet sjel; «angsten tillater meg ikke å tale. Jeg makter heller ikke å si ut mitt stakkars hjertes tilstand; derfor vil jeg like godt tie. Å tale hjelper meg likevel bare lite», og så videre. Det er sant, du gudelskende hjerte, at det ofte går slik med Guds hellige barn at de ikke orker å åpne munnen

og tale med noen. De ser heller ikke gjerne at noen taler til dem og vil avtvinge dem svar.

Dels er det på grunn av den store matthet de kjenner, når tungen ofte så å si henger fast ved ganen og stivner av hete i munnen. Dels er det på grunn av den angst som omgir og trykker hjertet og som gjør dem motløse og svært utålmodige.

De føler seg som en som har en brennende verkebyll på kroppen og vanskelig tåler at en fremmed hånd ofte rører ved den. Eller som en vandringsmann som i sterk hete må bære en tung byrde og knapt kommer av flekken for tørst og tretthet, og som har lite igjen for en reisefelle som snakker til ham om alle slags ting, men ikke letter byrden eller hjelper ham å bære den.

Dette får vi vite i Guds ord. Om Job heter det at da den ene ulykken etter den andre hadde rammet ham, satt han stille i sju dager og sju netter. Derfor talte heller ikke hans tre venner til ham i denne tiden, men tidde og sørget sammen med ham (Job 2,13). Først deretter åpnet han sin munn (Job 3,1) og brøt ut i bitre ord, og en av hans venner sa da til ham: «Om en prøvde å tale et ord til deg, ville du da ta det ille opp?» (Job 4,2). David sier om seg selv: «Jeg hyler for mitt hjertes forstyrrelse» (Sal 38,9).

Ved disse ordene merker de lærde skriftutleggere seg to ting. For det første at ordet som er oversatt med «hyle», egentlig brukes om løver som pleier å brøle når de er sultne eller forskrekket. Her brukes det om et angstfullt hjerte på grunn av de dype og stadige sukk det med sterk lyd, men likevel ikke med forståelig røst, pleier å støte ut.

For det andre at ordet som er gjengitt med «forstyrrelse», på andre steder brukes om havet når det er urolig (Jes 5,30). På dette stedet betegner det dermed meget treffende et anfektet og bedrøvet hjertes tilstand: den ene sorgfulle tanke og den ene angst følger etter den andre som bølgene på havet, og alle slags forestillinger krysser hverandre som vann, skum, sand og tang i det opprørte hav.

Havet bruser og lager ofte slik støy at de som står på stranden eller seiler på det, knapt kan høre sine egne ord, men det gir likevel ingen forståelig røst fra seg. Slik er det også med de bekymrede hjerter. De sukker, de stønner, de klynker, de jamrer seg riktignok, men de taler ikke gjerne og uttrykker seg sjelden med forståelige ord.

Hit hører også Davids tale: «Jeg ble stum og stille. Også det gode tidde jeg med, men min smerte ble bare verre» (Sal 39,3). «Jeg er urolig og taler ikke» (Sal 77,5) – likesom kong Hiskias ord: «Som en svale, som en trane, slik klynket jeg, jeg kurret som en due» (Jes 38,14).

Vi bør heller ikke glemme at evangelisten Matteus sier om vår Frelser da han hang på korset: «Men fra den sjette time falt det et mørke over hele landet, like til den niende time. Og ved den niende time ropte Jesus med høy røst: Eli, Eli, lama sabaktani? Det betyr: Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,45.46).

De lærde som forklarer disse ordene, mener at evangelisten har villet gi til kjenne at vår dyrebare frelser i nesten tre timer, så lenge mørket varte, hang taus på korset og ikke sa et ord, før han ved den niende time brøt ut i de klagende ordene: Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?

Mange mener dessuten – noe som også går tydelig nok fram av beretningens omstendigheter – at Herren Jesus i disse tre timene nådde sin lidelses rette høyde. Han led den aller største og forferdeligste angst i sin sjel, følte og kjente Guds fullkomne vrede, lovens forbannelse, alle verdens synders kraft og byrde og dødens bitterhet, og måtte savne all innvortes og utvortes trøst. Slik prøvde og smakte han den gang i høyeste grad de anfektede og bedrøvede sjelers angst, som ikke tillot ham å tale, selv om hjertets lønnlige sukk og sjelens inderlige lengsel etter Gud og hans hjelp aldri opphørte.

Dette gir deg straks en kraftig trøst, du dypt bedrøvede og anfektede hjerte: Selv om din sjel er så full av angst at du ikke kan åpne munnen, makter denne tilstanden likevel ikke å fortrenge deg fra forening og samfunn med Herren Jesus og hans hellige.

En mor slipper heller ikke sitt barn av sin kjærlighet og sitt fang fordi det på grunn av alder eller svakhet ikke kan tale og kalle henne mor; et slikt barns vemodige blikk er nok til å røre hennes hjerte og vekke hele hennes kjærlighet.

På samme måte vet vår Jesus hvordan vi har det når angsten ikke tillater oss å tale, og alle våre lønnlige og skjulte sukk, alle lengsler og attrå i vår bedrøvede sjel er rene klageskrik i hans ører. Enten vi taler eller tier, kjenner han likevel vår sjels nød og kan ikke slippe den og ikke forlate den.

Du gudelskende sjel, jeg vil ikke råde deg til å åpne munnen og utøse hjertet for alle og enhver – aller minst for de uerfarne og dem som ikke har gitt bevis på sann omvendelse, levende og kjempende tro, usminket kjærlighet og god evne til å trøste andre.

Men jeg må minne deg om at det ofte er å frykte at en slik taushet har sin grunn i Satans list og kraftige virksomhet. Han vet meget godt at hjertet får lettelse når det kan utøse sin klage og angst for Gud og mennesker og så å si dele sin byrde med en gudfryktig kristen. Derfor søker han å holde de anfektedes munn lukket.

Han innbilder dem at deres tilstand er så vanskelig og skammelig at de ikke kan åpenbare den for noe menneske uten å bli ansett for ukristne, for gudsbespottere, for djevelsbarn. Eller han innbilder dem at deres elendighet er så stor at intet menneske likevel kan råde eller hjelpe dem, og at det derfor ikke nytter å tale mye om det og klage over det.

Samtidig omgir eller fyller han deres forstand med en tykk tåke. Ofte gjør han dem så utålmodige, så underlige og sure, og bringer deres hjerte i en slik forvirring, at alt blir dem ubehagelig og motbydelig. Derfor har man eksempler på at noen anfektede har stengt seg inne og ikke villet gi noen, ikke engang sine kjæreste og nærmeste, adgang til seg. Noen har svøpt hodet i hodeputen eller lagt seg under dynen for ikke å høre noen tiltale eller trenge å gi noe svar.

Den onde vet godt at dette er en stor fordel for ham. Det er med slike hjerter som med et hus hvor det har oppstått ildebrann, og beboerne låser dørene fast og ikke slipper noen inn, i den tanke at de selv alene skal kunne slukke brannen, noe de likevel ikke makter. Derfor er det best at man åpenbarer sin tilstand for gudfryktige og erfarne kristne, men særlig for kirkens hyrder og lærere, og ikke skjuler noe for dem.

Når stuen er full av røyk som presser tårene ut av øynene eller til og med truer med å kvele en, er det ingenting som er mer tjenlig enn å slå dører og vinduer opp på vidt gap.

Man kjenner også eksempler på hjerter som i flere år har båret på sorgfulle og skammelige tanker og ment at de ikke torde tale om dem til noen. Men etter å ha betrodd sin nød til en forstandig sjelesørger har de straks ved Guds nåde fått lettelse og ro. Si derfor ikke, min medkristne, at all tale likevel ikke kan hjelpe deg. Skulle det ikke hjelpe den syke at han utførlig legger fram sin sykdom for legen og

derved gir ham anledning til å lære sykdommen grundig å kjenne og motvirke den med tjenlige midler?

Gi derfor Gud æren, og tal med meg, hans tjener, som han har sendt til deg for å trøste deg med den trøst jeg selv er trøstet med av Gud! Se, her er mitt kjærlige, medlidende, trofaste og tause hjerte! Utøs ditt bedrøvede hjerte i det og del din byrde med meg. Jeg skal ved mine ringe bønner hjelpe deg å bære den så godt jeg kan, og vil råde, hjelpe og trøste deg så langt din og min Jesus gir nåde til.

«Så vil jeg da», sier en anfektet sjel, «tale i min ånds trengsel og klage i min sjels bitre smerte. Hvorfor skal jeg fremfor mange tusen andre mennesker være så elendig og trøstesløs? Hvorfor skal jeg plages slik fremfor andre? Jeg har øvd meg i alltid å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker (Apg 24,16). Jeg har, om enn i skrøpelighet, av et oppriktig hjerte lagt vinn på å tjene Gud. Jeg har bedt flittig, hatt lyst til Guds ord, gjerne omgåtts min neste med beredvillig kjærlighet og søkt fred og glede hos Kristus og i kristendommen. Hvor kommer da denne min angst, hjertesorg og uro fra? Er da kristendommen en tornebusk som man ikke kan sanke druer av? Hvorfor ble jeg en kristen når det skulle gå meg slik? Har da Kristus ingen glede å skjenke de sine, eller vil han ingen skjenke dem?» og så videre.

Min aller kjæreste bror (søster)! For å svare grundig på denne din sorgfulle klage stiller jeg opp som noe utvilsomt og som en fast grunnvoll at ingen kristen og troende sjel blir bedrøvet og engstet med store åndelige anfektelser uten Guds hellige råd og vilje. Satan kan ikke gjøre noe uten den Høyestes tillatelse og tilskikkelse, slik vi vet av Jobs historie, så ingen ytterligere bevis trengs. Vi vil derfor heller ikke bruke stor vidløftighet om dette, men bare anføre og overveie noen skriftord som rommer mye kraft og trøst.

Herren, sier den gudfryktige Hanna, «tar liv og gir liv, han fører ned i dødsriket og fører opp derfra» (1 Sam 2,6). Og David sier: «Du er den som har latt oss se mange trengsler, og ulykker lot du oss se» (Sal 71,20).

Likeså sier han, som vi for ikke lenge siden har hørt: «Hvorfor, Herre, har du forkastet min sjel? Hvorfor skjuler du ditt ansikt for meg? Elendig er jeg og døende fra ungdommen av. Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile. Din vredes luer går over meg, dine redsler har

tilintetgjort meg» (Sal 88,15–17). Ja, Herren sier selv: «Et lite øyeblikk forlot jeg deg, men med stor barmhjertighet vil jeg samle deg. Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk, men med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg» (Jes 54,7.8).

Men det som mest er å legge merke til her, er at når Skriften taler om denne saken, tilskriver den Herren vår Gud et råd. Slik sier Asaf: «Du leder meg ved ditt råd, og deretter tar du meg opp i herlighet» (Sal 73,24), og Jesaja: «Han er underfull i råd, stor i visdom» (Jes 28,29). Dette er talt på menneskevis om Gud og må forklares i samsvar med de menneskelige tings natur.

I slike utsagn sammenligner Den Hellige Ånd vår Gud med en forstandig og kjærlig far som har flere barn og holder råd med seg selv og sin ektefelle eller andre venner og slektninger om hvert av dem: hvordan han skal behandle det, hva han skal oppdra det til, og ved hvilke midler og veier han kan bringe det i en stilling hvor det kan tjene Gud og sin neste og ha det godt. Da overveier han barnets art, natur, tilbøyelighet, evner, gaver og hele legemlige og sjelelige utrustning, og bestemmer seg for å sette det ene til studier, det andre til handel, til et håndverk eller noe annet.

I dette råd utgår alle tanker og foretagender fra et kjærlig farshjerte, og alle sikter mot hvert barns timelige og evige vel. På samme måte sier Herrens ord at Gud fra evighet har holdt råd om alle sine troende: hvordan han skulle behandle dem her i verden, hva han skulle bruke dem til, hvordan han skulle gjøre dem dyktige til sin tjeneste og mottakelige for den evige frelse.

Han har ikke bare bestemt dem til det evige liv, men også valgt de midler og veier som skal føre dem dit. Han har besluttet å bringe den ene til en stor og rik kunnskap om seg, å gi ham stor visdom i guddommelige, åndelige og himmelske ting og mye erfaring, å føre ham inn ikke bare i det alminnelige kors' lille skole, men i de åndelige anfektelsers høyskole. Med en annen har han besluttet å gå fram på en annen måte.

Slik kan vi være sikre på at ingen trengsler, intet kors, ingen anfektelser, enten de er små eller store, møter Guds barn uten å ha vært godkjent, bestemt og beskikket i Guds hellige og vise råd. Hans hjerte har overveid og besluttet det i evig visdom, miskunn og kjærlighet. Hans hånd utfører det i samme visdom og kjærlighet og fullbyrder i

tiden det som fra evighet er fastsatt i hans råd. Dette har vi allerede behandlet utførlig et annet sted i dette verket.

Du gudelskende hjerte! Om din Jesus sies det at han var gitt hen (til sin lidelse) «etter Guds fastsatte råd og forutviten» (Apg 2,23). På samme måte må man også si om deg og dine anfektelser at din Gud fra evighet har utvalgt oss i Kristus og «forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus» (Ef 1,4.5).

Han har også holdt råd og i sitt farshjerte med evig kjærlighet og visdom overveid hvordan han ville behandle deg, sitt kjære og dyrebare barn, her i verden – hvordan han ville føre deg, hvordan han ville bruke deg som et nådens kar til sin ære. Han har overveid hvilket hell og uhell, hvilken glede, sorg og anfektelse som skulle bli deg til del, og hvordan han ville holde deg oppe, beskytte, styrke og trøste deg i alt som skulle vederfares deg, og tvert imot djevelens og verdens tanke og forventning bringe deg fram til himmelen.

Vi leser om Saul at profeten Samuel, da han hadde salvet ham til konge over Israel, ved Den Hellige Ånds inngivelse forutsa ham alt som skulle hende ham underveis etter at han hadde gått fra ham.

På samme måte sier vår forløser om Det nye testamentes Saulus, som siden ble kalt Paulus, etter at han hadde omvendt ham ved sitt himmelske lys og sin guddommelige kraft: «Jeg skal vise ham hvor mye han må lide for mitt navns skyld» (Apg 9,16). Slik visste Herren Jesus allerede alt som denne hans tjener skulle lide i sitt apostoliske embete fra begynnelse til ende. Han visste hva som i den høylovpriste treenighets råd var besluttet om ham, og det er ingen tvil om at apostelens anfektelser, hans torn i kjødet og Satansengelens munnslag hørte med til det.

Og slik er det med alle kristelige sjeler uten unntak. Det som skal vederfares dem på livets vei, i deres kristendom, i deres embete, i Guds og nestens tjeneste, og det de skal lide av åndelige og legemlige trengsler, er overveid, forutsett, besluttet og forordnet. Men slik er det besluttet av Gud, som er den dype og uransakelige kilde til all visdom, kjærlighet, miskunn og trofasthet – ikke i tankeløshet, ikke av ustadighet eller uvitenhet, men etter hans råd, i den aller høyeste visdom, i evig kjærlighet og trofasthet, med et urokkelig faderlig hensyn til åpenbaringen av hans herlighet og deres salighet.

Tenk derfor etter, du anfektede hjerte, om du med grunn og rett har noe å innvende mot dette din Guds råd. Tenk etter om du vil tale mer til fordel for deg selv, etter ditt syndige kjøds sans, og ikke heller til fordel for din Gud og kjærlige himmelske Far. Besinn deg om du vil motstå Guds hellige vilje, og om du – jeg vil ikke si kan, men vil – forandre hans råd. At du ikke kan det, er utvilsomt.

Men for et Guds barn sømmer det seg ikke å ville det, selv om det sto i dets makt å forandre Guds råd; det skal tvert imot stille sin sjel tilfreds i det og villig og gladelig underkaste seg det. Eller vil vi selv være Gud? Vil vi selv være vår far og selv sørge for oss, selv lede oss i åndelige og legemlige ting, selv beskytte oss mot djevelen og verden og bevare oss til frelse?

Du sier imidlertid: «Gud bringer så mange tusen til himmelen som ikke vet av noen stor åndelig anfektelse; hvorfor skal da jeg plages med det fremfor andre?» Jeg vet ikke om man så uten videre kan si at mange tusen blir salige uten å kjenne noe til åndelige anfektelser. For Satan er dødsfiende av alle Guds utvalgte barn og slipper ingen fram til himmelen uten å volde dem smerte og bedrøvelse.

Kan ikke helvetes lenkehund bite dem alle, så bjeffer han likevel mot dem alle og skremmer dem. Kan han ikke slå dem alle på munnen, så kaster han støv og steiner på dem og forfølger dem med skjellsord og spott.

Det har vel heller aldri vært noen kristen som ikke stundom har følt samvittighetsangst, syndeskrekk, dødsfrykt og helvetesfrykt. Selv om ikke alle har tatt dype drag av anfektelsens bitre kalk, har de alle nippet til den. De har alle måttet stride troens strid, alle måttet streve alvorlig, bruke makt og slik i Jesu Kristi kraft gripe det evige liv (1 Tim 6,12; Luk 13,24; Matt 11,12). Men sett at Gud brakte noen av dine medkristne til himmelen uten store åndelige anfektelser; likevel er det og blir utvilsomt sant at de alle må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler (enten de er åndelige eller legemlige – Apg 14,22).

Også her må vi la den allvise og høylovpriste Gud ha frie hender til å gjøre som det behager ham, og utvelge sin nådes og æres kar etter sin vilje. Noen utvelger han fremfor andre: På dem vil han åpenbare sin makt, visdom og godhet, ved dem vil han overvinne og beskjemme djevelen, og dem vil han stille fram som advarsel for verden, men til

trøst og forbedring for sin kirke. De har ikke grunn til å klage over ham, men til å takke ham fremfor andre.

En gull- og sølvsmed har to stykker sølv. Det ene tar han og lager med lite arbeid et enkelt beger. Det andre tar han og lager med mye arbeid en forgylt, drevet og anselig pokal, pyntet med rikt blomster- eller billedverk. Hvem tør si at han behandler det siste hardt, fordi han banker, hamrer, driver og bearbeider det mer enn det andre? Hvordan tør du da, du gudelskende sjel, klage over din Gud fordi han har utvalgt deg fremfor andre til å bevise sin herlige makt, visdom og godhet på deg og til å danne deg til et uvanlig og anselig kar for sin barmhjertighet og til sin ære?

Hvordan skulle Guds visdom, som de hellige engler (som omtalt ovenfor) undrer seg og gleder seg over, bli åpenbar hvis han behandlet alle sine troende på én og samme måte? Hvordan skulle hans uransakelige, herlige makt og godhet bli kjent hvis det ikke var mennesker som helvete øvde sin ytterste makt, list og ondskap mot?

Hvis Job hadde kunnet unndra seg Guds råd ved at han ikke ville plages med ytre og indre lidelser mer enn andre, hva ville det da blitt av dette herlige eksempelet på tålmodighet, av dette overveldende beviset på Guds allmakt, godhet og visdom, og av den trøsten alle troende øser av det?

Tenk om de tre mennene som ble kastet i den glødende ovnen for Guds navns skyld, om Paulus, som led så mye av djevelen i sin apostoltjeneste, om de hellige martyrene, som utholdt en forferdelig pine og den mest vanærende og smertefulle død for Jesu navns skyld, hadde villet si: «Hvorfor skal vi lide dette mer enn så mange tusen andre?» Hvordan ville da Guds ære blitt fremmet på en så ekstraordinær måte? Hvordan ville Kristi rike blitt utbredt og djevelens rike ødelagt? Hvordan ville så mange andre blitt ført til troen, eller styrket i den og oppmuntret til frimodig bekjennelse?

Apostelen sier jo: «Det som har hendt meg, har heller ført til fremgang for evangeliet. Det er nemlig blitt kjent for hele livvakten» – det keiserlige palass – «og for alle de andre at det er for Kristi skyld jeg er i lenker» – et vitnesbyrd om den kristne religions troverdighet og sannhet – «og på grunn av lenkene mine er de fleste av brødrene blitt så tillitsfulle i Herren, at de med enda større mot taler Ordet» – evangeliets ord, livets ord – «uten frykt» (Fil 1,12–14).

Tenk om selve Herren Kristus, som har lidd mer enn alle andre, både åndelig og legemlig, hadde villet tale slik: «Hvorfor skal bare jeg, fremfor alle andre mennesker, la alle Guds vredes bølger gå over meg? Hvorfor er det jeg som er stilt fram som tegn og skyteskive for djevelen og verden? Hvorfor har Gud overgitt meg fremfor andre?» – og så hadde villet vegre seg for å lide. Hvordan skulle da Guds råd om menneskeslektens frelse blitt fullbyrdet?

Vær derfor tilfreds, min medkristen, og klag ikke over din Gud. Takk ham heller for at du er aktet verdig til å lide noe for hans skyld og være et kar til hans ære. Guds ord forsikrer oss da også om at de som i den stridende kirke fremfor andre har gjort og lidd noe til hans ære, skal i den triumferende kirke bli prydet med klarhet og herlighet fremfor andre. Jo større og hardere kamp, desto skjønnere og herligere krone.

Gud er en trofast, god og mild Herre, som ikke lar noen tjene ham for ingenting. Han vil ikke engang la et beger kaldt vann eller en bit brød, gitt til hans egne, bli ubelønnet. Skulle han da ikke glede dem som har lidd mye for hans navns og kirkes skyld, med rik og evig nåde og kjærlighet?

Du sier: «Jeg har øvd meg i alltid å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker. Riktignok i skrøpelighet, men av et oppriktig hjerte, har jeg lagt vinn på å tjene Gud – og så skal jeg nå stedes i så stor nød og angst!» Jeg svarer: Det er godt at du har vitnesbyrdet fra en uskadd samvittighet og et oppriktig hjerte, for det gir stor trøst i alle trengsler. Men jeg vil håpe at du ikke på den måten går i rette med den rettferdige, hellige og allvitende Gud, som prøver hjerter og nyrer, og derfor beskylder ham for noen urett.

For det første: Hvem har du å takke for det du er? Hvem hører det til som du roser deg av? Hvor kommer hjertets oppriktighet fra, og iveren etter å ha en uskadd samvittighet? Sannelig ikke fra vår naturlige kraft, men fra den miskunnsomme Guds nåde. Han har gjenfødt oss til et levende håp, han har av nåde kalt, opplyst og omvendt oss, han har fridd oss ut av mørkets makt og satt oss over i sin elskede Sønns rike.

Har vi nå en god samvittighet og et gudfryktig, oppriktig hjerte, da må vi inderlig og ydmykt takke ham for det, og ikke påberope oss det mot hans råd og velbehag med oss.

Dernest bør vi også tenke på hvordan det står til med vår rettferdighet og gudfryktighet i dette livet. Én av de gamle sier med rette: Menneskelig rettferdighet er urettferdighet når den holdes mot Guds rettferdighet.

Et lys skinner klart i mørket og i et rom som ikke er særlig stort; men mot den oppgående sol regnes det som mørke, og det kan heller ikke lyse opp en hel by, enn si et helt land. Slik er det også med vår gudfryktighet. For menneskene kan den synes fremragende og skinne klart; men sammenlignet med den guddommelige, fullkomne rettferdighet er den ikke annet enn ussel skrøpelighet og ufullkommenhet.

Det kan Jobs og Davids eksempler lære og vise oss. Job sier riktignok: «Mitt hjerte anklager meg ikke for noen av mine dager» (Job 27,6). Men han må samtidig bekjenne: «Hvordan skulle en mann kunne ha rett mot Gud? Om han hadde lyst til å gå i rette med Gud, kunne han ikke svare ham ett til tusen» – ikke unnskylde eller forsvare én av de tusen synder Gud kan holde ham fore og overbevise ham om (Job 9,2–3).

Og han tilføyer: «Gud holder ikke sin vrede tilbake» – sin rettferdige vrede, hvor mye mennesket enn påberoper seg sin gudfryktighet, unnskylder seg og strider mot ham – «under ham måtte Rahabs hjelpere bøye seg. Hvordan skulle da jeg kunne svare ham og velge mine ord mot ham, jeg som ikke kunne svare selv om jeg hadde rett» – selv om jeg var så rettferdig og gudfryktig som et menneske ved hans nåde kan være i dette livet – «men bare måtte be min dommer om nåde!» (Job 9,13–15).

Også David sier: «Jeg har tatt vare på Herrens veier, jeg vek ikke i ondskap fra min Gud. For alle hans lover hadde jeg for øye, jeg støtte ikke hans bud fra meg. Jeg var ulastelig i min ferd for ham, jeg voktet meg vel for min synd» – den som bor i mitt kjød, og som jeg har mest tilbøyelighet til (Sal 18,22–24).

Likevel ber han et annet sted: «Av det dype kaller jeg på deg, Herre! Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?» (Sal 130,1.3). «Gå ikke i rette med meg, din tjener! For ingen som lever, er rettferdig for ditt åsyn» (Sal 143,2).

Nå vel, jeg vet at heller ikke du mener noe annet, og at du ikke vil rose deg for Gud og hans domstol. Selv om samvittigheten din er aldri

så uskadd og din vandel aldri så god, vil du likevel be din dommer om nåde. Det gjelder ikke minst fordi nettopp den tilstanden og kampen du, min kjæreste bror, nå står i, viser så tydelig hvor ufullkommen all vår rettferdighet og gudfryktighet er. Var den fullkommen, måtte jo vår vilje falle helt sammen med Guds vilje, og det måtte ikke finnes noe i vårt hjerte som mislikte Guds underlige, men likevel hellige og velsignede veier. Det er langt fra tilfellet hos oss.

Din mening er altså utvilsomt at selv om vår rettferdighet og gudfryktighet er ufullkommen i Guds øyne, burde vi likevel – fordi vi etter den evne Gud gir, legger vinn på dem med et oppriktig og trofast hjerte – ha mer godt av det hos ham og bli spart for slike store trengsler.

Men jeg svarer at dette er å tale som et barn som ville sagt til sin far, når han vil oppdra det til studier og derfor lønner en egen lærer for det og holder det til flid og arbeidsomhet: «Hittil har jeg vist meg som en lydig sønn mot min far og alltid forsøkt å glede ham, tjene ham som et barn og aldri med viten og vilje gjøre ham imot. Likevel behandler han meg strengere enn søsknene mine. Jeg må gå på skole hver dag, være under riset, slite med bøkene og arbeide, jeg må stadig lære noe, og så videre. Hva gagn har jeg da av min lydighet?»

Ser du nå, min medkristen, hvor barnslig din tale må høres ut for vår Gud? Det du ville svart et slikt barn, kan og må man også svare deg: Trengslene dine beviser ikke at Gud ikke i nåde har behag i den barnlige lydigheten du hittil i tro og kjærlighet, av et enfoldig og oppriktig hjerte, har vist ham, eller at han ikke vil gjengjelde den.

Tvert imot har han utvalgt deg fremfor andre, som sitt kjære barn, til et særskilt redskap for sin nåde og et kar til sin ære. Ved anfektelser og trengsler vil han gjøre deg fullkomnere og mer og mer skikket til å tjene ham i sitt rike. Han vil styrke og grunnfeste din tro gjennom erfaring, sette din kjærlighet i brann og la den vokse, øke ditt håp, vekke og oppmuntre din bønn og rense og forbedre hele din kristendom.

Du vet jo hva apostelen sier: Våre kjødelige fedre «tuktet oss jo bare for en kort tid slik som de fant det rett og riktig» – og det var mangen gang urett, så de iblant gjorde for mye eller for lite av saken – «men han tukter oss til vårt gagn, for at vi skal få del i hans hellighet» (Hebr 12,10). Og vår Jesus sier selv: «La den rettferdige fortsatt

gjøre rettferdighet» – stadig mer rettferdig – «og la den hellige fortsatt bli helliggjort» – stadig mer helliggjort (Åp 22,11).

Og det er nettopp det din Gud har i sinne med den anfektelsen og trengselen han har latt komme over deg. Vil du da klage over at han vil gjøre din barnlige lydighet større og deg helligere og mer gudfryktig? Er det ikke en nåde fra en fyrste når han setter en tro og flittig tjener, som har vist sin troskap i mindre gjøremål, til større og vanskeligere oppgaver? Har noen noen gang hørt at en tjener har klaget over sin herre av den grunn, som om herren ikke satte pris på hans trofaste tjeneste?

Sannelig, det er en nåde fra vår Gud når han fører oss fra tro til tro, fra kjærlighet til kjærlighet, fra trengsel til tålmodighet, fra håp til visshet (Rom 5,1–5). Det er nåde når han dyktiggjør, stadfester, styrker og grunnfester oss som lider en kort tid (1 Pet 5,8–10), så vi siden, som ublodige martyrer og frimodige bekjennere av hans navn, kan holde stand mot djevelen og verden.

Og hvordan skulle han bedre kunne gjengjelde vår usle og ufullkomne lydighet enn ved å gjøre den fullkomnere, ved å gjøre oss den ære å beholde oss i sin tjeneste og bruke oss til høyere og større ting i sitt rike – noe som helt sikkert til slutt følges av en usigelig og evig belønning? Dette sikter vår Frelser uten tvil til når han sier: «Hver den som bærer frukt, renser han, for at den skal bære mer frukt» (Joh 15,2), og et annet sted: «For hver den som har, til ham skal det bli gitt, og han skal ha overflod» (Matt 25,29).

Og når du sier, du bedrøvede sjel: «Jeg har søkt fred og glede hos Kristus og i kristendommen. Hvor kommer da denne store angsten og hjertesorgen fra? Er da kristendommen en tornebusk? Hvorfor ble jeg en kristen, når det skulle gå meg slik? Har da Kristus ingen glede å gi sine egne, eller vil han ingen gi dem?» – så er svaret dette: Kom i hu at du ble en kristen på den uttrykkelige betingelse at du skulle bære korset!

Les etter i den ekteskapspakten din Frelser har opprettet med deg; da vil du finne at da han tok deg til sin brud, erklærte du at du ikke ville vegre deg for å ta ditt kors opp og følge ham, og forbli ham tro i sorg og glede til døden.

Husk hva din Frelser sier med tydelige ord: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og

følge meg» (Luk 9,23). «Om noen kommer til meg, og ikke hater sin far og mor og kone og sine barn og brødre og søstre, ja, også sitt eget liv, da kan han ikke være min disippel. Den som ikke bærer sitt kors og følger etter meg, kan ikke være min disippel» (Luk 14,26–27).

Det samme gjentar hans apostel: «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22). Vi er satt til dette – utvalgt av Gud til å lide mange trengsler for Kristi skyld. «For da vi var hos dere, sa vi til dere på forhånd at vi skulle få trengsler. Slik gikk det også, som dere vet» (1 Tess 3,3–4). (*Se annen del, annen preken, § 19–20.*)

For slik Kristi rike er her på jorden, fører det ikke noe annet med seg. Hodet er kronet med torner og gikk gjennom lidelser inn til sin herlighet (Luk 24,26); da kan heller ikke lemmene vente seg noen rosekranser, eller å gå gjennom idel glede inn til hans herlighet. Vi reiser til det himmelske fedreland, men på en vei som er gjort utrygg av mange røvere og fiender. Mot dem må vi stadig kjempe i Jesu kraft, og slik med tålmodighet bryte gjennom og trenge fram til livet.

Kom i hu hva som skjedde ved din dåp: at korsets tegn ble gjort både på ditt bryst og på din panne, at du forsakte djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen, og erklærte deg for hans fiende! Gud har tatt deg til sitt nådebarn; men han har samtidig forbeholdt seg den faderlige tukt på grunn av synden, som stadig henger ved oss. Hvorfor skulle vi da klage over den trengselen som rammer oss? Det må strides og lides så lenge vi vandrer her.

Likevel forstår vår Gud å lede alt slik at vi ikke blir fristet over evne, ikke tynget over våre krefter og ikke mangler hjelp, trøst og lindring. Han gir oss ofte overstrømmende glede midt i all vår trengsel. Han gir oss liv, og mer enn nok, midt i døden og fattigdommen. Han overøser ofte vårt usle og trette hjerte med sin søte, himmelske trøst, så det blir trøstig, frimodig og glad og sier:

Ditt kjære barn jeg dog jo er,
trass verden og trass helvets hær.
Derfor jeg glad mitt kors vil bære
så lenge jeg på jord skal være.
Min Gud, bered meg da til det;
det gagner best i evighet.

Kristendommen kan nok sammenlignes med en tornebusk – men med den som bærer den edleste blant blomstene, deres dronning, nemlig rosen. Den må ganske visst bringe oss fred, glede, ro, tilfredshet og salighet, men ikke slik verden og vårt kjød forstår det, og heller ikke til enhver tid.

Den er ofte som rosetreet, som vinstokken eller en hel lysthage om vinteren, da det er lite tiltrekkende ved dem. Men med tiden viser den kraften seg som Gud har lagt ned i dem, og den åpenbarer seg i yndige, prektige roser, i søte, deilige druer og tusenfold herlige frukter.

Slik er det også med vår kristendom, som vår Jesus sier til sine disipler: «Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg. Dere skal ha smerte, men deres smerte skal bli til glede! Slik har også dere smerte nå. Men jeg skal se dere igjen, og deres hjerte skal glede seg, og ingen tar deres glede fra dere» (Joh 16,20.22).

Guds Ånd sammenligner vår kristendom med såtid og høst. Såtiden gir liten glede, men mye slit og arbeid, som en stund til og med synes bortkastet, men som siden bringer en rik høst og stor glede: «De som sår med gråt, skal høste med fryderop» (Sal 126,5). «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17). «All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men til sorg. Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,11).

Si da ikke: «Hvorfor ble jeg en kristen, når det skulle gå meg slik?» Det er det samme som om en soldat, som ligger i felten og må kjempe med alle slags ubehageligheter og strabaser eller blir såret, ville si: «Hvorfor ble jeg soldat, når det skal gå meg slik?»

Jeg innrømmer at hvis det ikke var noe mer i vår kristendom enn de mange slags trengsler, ville den ikke være noe særlig å strebe etter for et fornuftig menneske. Men fordi den fører med seg syndenes forlatelse, rettferdighet, den herlige retten til å være Guds barn, samfunn med Kristus, Den Hellige Ånds trøst og det sikre håpet om den evige salighet, må man regne den for den beste tilstand i verden. Kristus eier gleden i all dens fylde og kan og vil gi sine egne den i overflod – erfaringen gir oss vitnesbyrd nok om det – men alt har sin tid.

Når en kongelig brud føres til sin tilkommende ektemann over hav eller land, på en dårlig vei som går over høye fjell, gjennom dype daler og tykke skoger, over skrøpelige og farlige demninger og broer,

og hun må tåle alle slags strabaser – skulle hun da si: «Har min konge ingen glede, eller vil han ikke gi meg den?» Nei, hun trøster seg tvert imot med den store lykke og herlighet hun er viss på å skulle finne, og overvinner alt ved kjærligheten til ham som har verdiget henne sin kjærlighet.

Gjør du det samme, du bedrøvede sjel. Gi deg til tåls på denne verdens angsthav, og la vind og vær og bølger storme mot ditt skip. Vær stille på dette bedrøvelige livets ville og ufremkommelige vei, og overvinn alle ubehageligheter og motgang ved kjærligheten til ham som elsker deg som sin egen sjel og har forsikret deg tilstrekkelig om det.

Selv i det hardeste uvær styres ditt skip av den høye hånd som bærer og opprettholder alle ting. Vindene og bølgene kan nok få det til å gynge og slingre, men ikke til å synke. Vi er visse på at verken det som nå er, eller det som komme skal, verken høyde eller dybde skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus.

Se ikke bare på den dårlige veien du føres på, og på ulempene den volder deg, men på utfallet og hvor den fører deg: til himmelen, i din Frelsers armer, til det søte, salige, evige samliv og samfunn med din Jesus, som med ett guddommelig blikk, med én omfavnelse, med ett kyss skal få deg til å glemme alt du har lidd underveis.

Imens fortsetter en anfektet sjel sin sorgmodige klage og sier: «Jeg er den usleste og elendigste skapning i verden. Ingen orm er så ubetydelig at den ikke på sin måte og etter sin art får nyte godt av Guds miskunn; men meg er den fratatt og nektet. For Gud er fiendtlig sinnet mot meg og hater meg som sin fiende. Han har forlatt, forskjøvet og forkastet meg og gitt meg hen til et sinn som ikke duger til noe. Etter sin rettferdige beslutning har han overgitt meg til Satan, som helt og holdent hersker i mitt hjerte og har sitt verksted der. Han har ikke skrevet min dom foran øynene mine på veggen, slik som for Belsasar (Dan 5,5), men dypt inn i mitt hjerte, hvor den stadig står for min stakkars sjel. Å, om jeg aldri var blitt født! Å, om bare den rettferdige og forferdelige Gud ville tilintetgjøre meg, så jeg ble glemt for evig! Å, du min forlatte, forkastede, elendige sjel! Å, du min sorgfulle og fordømte ånd! Gid du aldri var blitt til og aldri hadde begynt å være til! Gid du i dette øyeblikk måtte fly fra hverandre, oppløses og bli

til intet! Men nei, det kan ikke skje; du er et vredens kar, dannet til fordervelse, og må evig forbli det», og så videre.

Min kjæreste medkristen, din klage er lang og sorgmodig. Med Jesu hjelp, Ånd og nåde vil vi likevel besvare den grundig ut fra hans ord, den levende trøstekilden. Vit da for det første at det ikke er noe nytt at Guds barn kommer i en slik tilstand at de synes de er de elendigste av alle skapninger. Tenk på din Jesu klage: «Men jeg er en orm og ikke et menneske» (Sal 22,7).

Det lille ordet «men» byr oss her å se på det foregående, der vi finner ordene: «Du er hellig, du som troner over Israels lovsanger» (v. 4). Du er hellig i alle dine veier og rettferdig i alle dine gjerninger. Du er hellig og elsker hellighet og rettferdighet, og blir derfor med rette æret, tilbedt og prist av alle utvalgte.

Men jeg, som er tynget av hele verdens synder, er en vederstyggelighet for dine øyne og en forbannelse som henger på treet – korsets tre. Alle priser deg; meg forbanner de. Du er og blir hellig og rettferdig, selv om du har latt meg bli stedt i denne helvetesangsten for syndens skyld, som jeg bærer. Du gjør meg ikke urett, for jeg har framstilt meg for din domstol i synderes sted.

Du troner ellers over Israels lovsanger. Etter din store miskunn og uendelige barmhjertighet overøser du ellers ditt folk med så mange velgjerninger at det uavlatelig priser deg i din helligdom; men for meg er din barmhjertighet stengt i vrede.

«Til deg satte våre fedre sin lit. De stolte på deg, og du fridde dem ut. De ropte til deg og ble reddet. Til deg satte de sin lit, og de ble ikke til skamme» (v. 5–6). Aldri har det vært noen så lav og ringe blant ditt folk at du ikke har hørt hans bønner og sukk i nøden; men meg har du forlatt.

«Langt borte fra min frelse er min klages ord. Min Gud! Jeg roper om dagen, og du svarer ikke – og om natten, jeg tier ikke» (v. 2–3). Slik er jeg da en orm og ikke et menneske. Du lar som om jeg så langt fra var ditt barn at jeg ikke engang er et menneske, men en orm.

Du har ikke bare latt meg bli så elendig, så foraktet, så avskyelig for verden at alle tråkker på meg som på en orm; du bryr deg til og med så lite om meg som om jeg ikke var et menneske, ikke ditt barn, men en orm.

Hvor langt det gikk med Guds trofaste tjener Job, lærer hans klagende ord: «Hvorfor døde jeg ikke i mors liv? Hvorfor utåndet jeg ikke straks jeg var født? Hvorfor tok knær imot meg, og hvorfor var der bryster som jeg kunne die?» (Job 3,11–12). Når man ser på det foregående, merker man at han ønsker enten aldri å ha blitt født, eller, om han skulle fødes, å ha blitt kvalt i fødselen eller omkommet straks etterpå.

Enda tydeligere sier han det et annet sted: «Du ville jage etter meg som en løve og igjen vise din forunderlige makt mot meg. Hvorfor lot du meg komme ut av min mors liv? Hadde jeg bare dødd, så intet øye hadde sett meg!» (Job 10,16.18).

Likedan utbryter Guds dyrebare profet Jeremia: «Forbannet være den dagen jeg ble født! … fordi han ikke drepte meg i mors liv, så min mor ble min grav, og hennes liv fruktsommelig til evig tid. Hvorfor kom jeg da ut av min mors liv for å se plage og sorg og ende mine dager i skam?» (Jer 20,14.17–18).

Også i den hellige Skrift finner man beretninger om slike gudfryktige sjeler som har trodd seg forlatt, forstøtt og forkastet av Gud og overgitt til timelig og evig fordervelse. Vår Frelser selv roper på korset i sin døds- og helvetesangst: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Sal 22,2; Matt 27,46). David forteller at han sa i sin angst: «Jeg er støtt bort fra dine øyne!» (Sal 31,23). Hele den israelittiske menighet istemmer klagen: «Herren har forlatt meg, Herren har glemt meg» (Jes 49,14).

Alt dette, du bedrøvede hjerte, tjener meg til undervisning og deg til trøst. Meg til undervisning, for jeg finner det ikke forunderlig og dømmer deg ikke urimelig når jeg hører deg føre slike klager, som er en blanding av angst, frykt, redsel, utålmodighet, motløshet og fortvilelse. Jeg må tvert imot slutte av dem at dine indre lidelser er overmåte store og nesten uutholdelige.

Man har sett at et ellers lydig og gudfryktig barn har sagt til sin mor i dødsangst og store smerter: «Å, mor, om du aldri hadde født meg, eller i det minste hadde druknet meg i det første badet! Å, for et hardt og grusomt hjerte du må ha, siden du kan se på min angst og ikke hjelpe meg!»

På samme måte som slik tale ikke endrer et morshjerte, men tvert imot rører det dypt, er det med meg, min medkristen, når jeg hører

din vemodige klage. Jeg lærer av den å kjenne den angsten som fyller din sjel, og som ikke kan øse ut noe annet enn det den eier og føler.

Deg derimot gir det en kraftig trøst å vite at ikke bare andre Guds barn, men Guds evige Sønn selv en gang har vært i en tilstand som har presset fram lignende klageord. Og slik som denne tilstanden ikke har kunnet skille dem fra Guds kjærlighet, vil heller ikke din elendighet kunne trenge deg ut av din himmelske Fars samfunn og kjærlighet.

Erfaringen lærer at foreldrenes kjærlighet ikke blir mindre, men større, ved barnas angst, nød og sykdom. Hvem har noen gang hørt at en far eller mor har støtt fra seg eller forlatt et barn som lå i hissig feber, ikke hadde sin forstand i behold og iblant talte usømmelig til dem? Tvert imot tar de seg da så mye hjerteligere av det, hører på dets uvanlige tale med tårer og medlidenhet, våker så mye mer omhyggelig over det og steller det desto mer utrettelig, og fremmer og avventer med tålmodighet dets bedring.

Hvor mye mer vil ikke Gud, som er kjærligheten selv, og mot hvis kjærlighet alle foreldres kjærlighet er som et lite lys mot solen, holde deg, sitt bekymrede og av Satan plagede barn, din bitre angstklage til gode, og ikke slippe deg fra sitt fang!

Din nød og angst er så stor at du ikke har fullt herredømme over din åndelige og kristelige forstand, og din tale smaker ikke som ellers av tro, kjærlighet, håp og tålmodighet, men av vantro, hat, fortvilelse og utålmodighet. Skulle dette kunne endre din Guds hjerte og evige kjærlighet, som han har tatt deg opp i og lukket deg inne i? Langt fra! Nå er det mer enn ellers på tide at han er Gud, far, frelser og trøster for deg. Nå trenger du mest av alt kjærlighet, forbarmelse, hjelp, tålmodighet og trøst. Det vet din Gud.

Vær derfor overbevist om og tro fullt og fast, du Guds dyrebare, men nå bedrøvede barn, at Gud ikke har forlatt deg, ikke støtt deg bort, ikke forkastet deg. På samme måte som han har elsket og utvalgt deg i Jesus Kristus før verdens grunnvoll ble lagt, elsker han deg ennå og vil elske deg evig.

For å forklare og bevise dette vil jeg si deg at Gud kan forlate et menneske på to måter, som Skriften vitner om: enten til en prøvelse eller til dom og straff. I første tilfelle skjer det i kjærlighet og nåde, i det siste i vrede. Den første forlatelsen er timelig og har sin grense;

den andre er evig og tar ingen ende. Den første rammer selv de mest gudfryktige av Guds barn, den andre bare verdens og vantroens barn.

Om den første sier Herren selv til sin kirke: «Et lite øyeblikk forlot jeg deg, men med stor barmhjertighet vil jeg samle deg. Da min vrede strømmet over, skjulte jeg mitt åsyn for deg et øyeblikk, men med evig miskunnhet forbarmer jeg meg over deg» (Jes 54,7–8).

Med denne forlatelsen er det som når en mor sender barnet sitt på skolen noen timer, eller en far sønnen sin utenlands noen år og setter ham i en ofte streng tjeneste, eller som når gullsmeden legger gull eller sølv i ilden og lar det bli der til det er renset.

Det er som med Josef, som Gud syntes å ha forlatt for en tid, da han lot ham bli behandlet etter forgodtbefinnende av sine fiendtlig sinnede brødre, som solgte ham, så han ble en livegen trell og til slutt et fengslet og trøstesløst menneske. Men det så bare slik ut, for Skriften og selve saken og dens utfall viser tydelig at Gud aldri forlot ham, men alltid og overalt fulgte, styrket, ledet og velsignet ham med sin nåde, og ikke sluttet før han hadde brakt ham på det æressete han hadde utsett og bestemt for ham.

Dette ser vi av alle eksemplene på dem som en liten tid har vært forlatt av Gud. Vi har allerede hørt ovenfor hvordan vår aller kjæreste Frelser roper på korset i sin sjels angst: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?»

Men hvordan kunne vi nekte for at Faderen elsket ham like høyt den gang som da han ved Jordan og på Tabor-fjellet, ved hans dåp og forklarelse, ropte over ham: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag» (Matt 3,17; 17,5)?

Herren Jesus sa mens han vandret her på jorden i sin fornedrelsestilstand, i ringe tjenergestalt, midt i mange anfektelser, forfølgelser, bespottelser og fiendtligheter fra djevelens og verdens side: «Menneskesønnen er i himmelen. Han som har sendt meg, er med meg. Han har ikke latt meg bli alene, for jeg gjør alltid det som er til behag for ham. Det kommer en time da dere» – mine disipler – «skal bli spredt og la meg være alene. Men jeg er ikke alene, for Faderen er med meg.» Slik sier også Johannes Døperen om ham at han er i Faderens favn (Joh 3,13; 8,29; 16,32; 1,18).

Du bedrøvede hjerte! På samme måte som hodet i sin fornedrelse, i sin ringhet, i sin skam, i sin lidelse og død stadig ble i himmelen, i

sin Fars favn, og Faderen med sin kjærlighet stadig ble hos ham, er og blir også du i dine anfektelser og store trengsler i og under nådens himmel, i din Guds favn, under hans tilsyn og omsorg. Du er ikke alene, selv om du ikke har noe menneske omkring deg. Du er ikke forlatt når du synes forlatt.

Har du samfunn og likhet med ham i å lide, skal du også i tid og evighet ha samfunn med ham i hans herlighet, i hans trøst, i hans glede. Jo nærmere den korsfestede, den gråtende, den veklagende Kristus, som roper: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?», desto nærmere den trøstede og forklarede Kristus.

Se også hen til de andre eksemplene vi har nevnt ovenfor. Job ønsket riktignok i sin store angst at han aldri var blitt født, og klager også ellers heftig over sin Guds vrede: «Du er blitt grusom mot meg, med din sterke hånd forfølger du meg» (Job 30,21).

Likevel viser hele gangen i saken hans og alle omstendighetene, men særlig utfallet, at Gud aldri forlot ham med sin nåde, men stadig styrket ham med sin skjulte kraft, lindret ham med sin indre trøst og holdt ham oppe ved sin nåde. Hvordan skulle han ellers ha kunnet stå imot så mange harde støt og stormer og holde ut i så megen åndelig og legemlig nød?

Hvor kommer dessuten alle de herlige trosvitnesbyrdene fra som han gang på gang flettet inn i samtalene med vennene sine, for eksempel når han sier: «Jeg vet at min gjenløser lever» (Job 19,25) og: «Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen, i det høye er det en som taler min sak» (Job 16,19)?

Slik var det også med kong David. Han kom ofte i en slik indre og ytre nød at han trodde seg støtt bort av Gud; men like fullt tilføyer han: «Men du hørte mine inderlige bønners røst da jeg ropte til deg» – selv om jeg trodde at du ikke lenger ga akt på meg (Sal 31,23).

Iblant sa han: «Hvor lenge, Herre? Vil du glemme meg for evig? Hvor lenge vil du skjule ditt åsyn for meg?» (Sal 13,2). «Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet?» (Sal 77,8.10).

Men snart fatter og trøster han seg igjen og sier: «Men jeg setter min lit til din miskunnhet. Mitt hjerte skal fryde seg i din frelse. Jeg vil lovsynge Herren, for han har gjort vel imot meg» (Sal 13,6). «Bare

i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse» (Sal 62,2). «Bare god er Gud mot Israel. Gud er mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,1.26).

På det stedet der vi finner kirkens vemodige klage – «Herren har forlatt meg, Herren har glemt meg» – finner vi også den miskunnsomme Guds trøstefulle svar: «Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg. Se, i begge mine hender har jeg tegnet deg» (Jes 49,14–16).

Av alt dette ser du nå, du gudfryktige sjel, at et menneske kan komme i så stor trengsel og anfektelse at han ikke kan tenke annet enn at han er glemt og forlatt av Gud, selv om han i sannhet forblir innesluttet i Guds kjærlighet og nåde, så verken død eller liv kan skille ham fra den.

Slik er det nå også med deg. Du synes at Gud er din fiende, og likevel er han din kjærlige Far. Du sier: «Han ser på meg som sin fiende» – og likevel ser han på deg som sitt kjære barn, etter sitt ord: «Er da Efra'im min dyrebare sønn og mitt kjæreste barn?» (Jer 31,20). Du sier: «Han har forlatt og forkastet meg.» Han sier derimot: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5).

Han regner deg til sine utvalgte, hellige og elskede, til de herlige som han har velbehag i. Etter utseendet og din egen dom er du nå som en vinstokk om høsten, som blir bøyd og senket ned i jorden, men likevel forblir en edel plante som i sin tid skal vise sin skjulte kraft i deilige frukter.

Du sier: «Han har gitt meg hen til et forkastelig sinn.» Han vitner derimot i sitt ord og i gjerning at han har begavet deg og rikelig overøst deg med Kristi Ånd og sinn. Kan det da kalles et forkastelig sinn eller hjerte som stadig sukker, stønner, klager, jamrer seg, ivrer, gråter, kjemper, leter etter Gud, til Gud og for Gud?

Jeg vet vel at det jeg her sier, vil forekomme deg ganske påfallende og urimelig: at ditt hjerte sukker etter Gud, og så videre. Men jeg ber deg betenke hva som er opprinnelsen og den sanne årsaken til din nåværende elendige tilstand og til at du er så full av angst og bedrøvelse. Er det ikke dette: at Gud for en tid har unndratt deg den søte forsikringen om og nytelsen av sin evige nåde og kjærlighet, så det synes deg at han er blitt din fiende og har støtt deg bort, forkastet deg

og forlatt deg? Det er jo derfor du sukker, derfor du klager og gråter dag og natt.

Men det kommer av at Gud, som det høyeste gode, er deg kjær og dyrebar fremfor alt annet, og at din sjel regner alt annet den eier, for skarn og intet når den ikke eier Gud og ikke kan nyte ham.

Du ønsker at du aldri var født, at Gud ville tilintetgjøre deg og la deg forgå og din sjel svinne hen. Men hvorfor? Fordi du heller ikke vil være til enn være uten Gud, fordi du heller ville forgå og ikke leve enn å være og leve Gud til mishag. Merker du da ikke, du bedrøvede hjerte, hva som ligger skjult dypt på bunnen av din sjel, nemlig en heftig, ivrig og brennende kjærlighet til Gud? Hadde jeg ikke rett da jeg sa at all din sukking, stønning, jamring, engstelse, lidelse og kamp ikke er annet enn nidkjærhet for Gud, lengsel og attrå etter Gud?

Dette må jeg belyse litt nærmere. En far hadde to sønner som han alltid hadde elsket og vist mange velgjerninger. Når han spurte dem om også de elsket ham, svarte begge ja og forsikret at de ikke kunne annet enn elske ham inderlig. Den forstandige faren ville prøve om dette de påsto, også var sant.

Da sønnene en gang hadde gjort en liten forseelse, stilte han seg svært sint og lot en av tjenerne sine refse dem meget hardt og samtidig si til dem at han ikke lenger kjente dem som sine barn og at de aldri mer måtte komme for hans øyne. Han lot dem ta av seg de fine klærne og i stedet ta på seg noen gamle filler som ble kastet til dem. De fikk bare vann og brød og ble innesperret i et kammer der det bare var litt halm å ligge på, og der de ble behandlet som fanger.

Her begynte begge barna å klage over sin elendighet, men på hver sin måte. Den eldste klaget over farens grusomhet og sa at han ikke fortjente å kalles far, men bøddel og tyrann. Han skjelte og truet med at når han bare kom løs, skulle han dra i krigen og volde ham så mye hjertesorg at han skulle angre sin ugrunnede framferd, og så videre.

Den yngste klaget derimot også over sin elendighet, men mest over sin dårskap og sitt lettsinn, som hadde vekket og forskyldt hans kjærlige fars vrede. Han sukket, gråt og klaget stadig: «Å, jeg stakkars ulykkelige barn! Hvordan har jeg kunnet glemme all min fars store kjærlighet og såre ham så ille? Fy meg! Jeg fortjener ikke å ha en så god far. Han er med rette blitt min fiende, fordi jeg har aktet hans

kjærlighet og vennskap så ringe. Å, var jeg bare død! Jeg kan ikke leve lenger, for jeg kan ikke leve uten min far og hans kjærlighet.»

Si meg nå, du gudelskende hjerte: Hvem av disse to sønnene elsket sin far oppriktig og inderlig? Vil du ikke erklære deg til fordel for den siste? Viser ikke hans klage tydelig at han ennå i sitt hjerte setter pris på og høyakter og uforandret elsker sin far, enda faren har støtt ham bort og lar ham behandle hardt? Ser man ikke klart av denne hendelsen at den eldste sønnen tidligere ikke hadde elsket faren, men hans velgjerninger, og den yngste derimot ikke velgjerningene, men faren?

Se, min kjæreste bror (søster), slik er det også med deg. Når du i din elendighet stadig klager over at du har fortørnet Gud så høyt at han er blitt din fiende, over at han etter sin rettferdige dom har gitt deg hen, støtt deg bort og forlatt deg, over at din skade og ditt tap, som du så smertelig begråter, ikke er timelig gods, men Guds bortspilte nåde – det er derfor du ønsker at du aldri var født, eller at du var blitt tilintetgjort, derfor du ønsker ikke å leve – hvem ser da ikke at Gud med sin kjærlighet og nåde er ditt hjertes høyeste gode, beste skatt, eneste ro, edleste trøst, eneste attrå og glede?

Hvem må ikke tilstå at alle din trette sjels evner, alle ditt bedrøvede hjertes sukk og alle dine sorgfulle øynes tårer er vendt mot Gud og til Gud, og vitner om din kjærlighet? Hvorfor kjemper du med djevelen om Gud? Hva annet søker ditt hjertes stadige, engstelige sukk enn Gud? Hvorfor ivrer du mot deg selv og ønsker at du aldri var født, eller at du var blitt tilintetgjort, om ikke fordi du ikke kan leve og være til uten Gud, det høyeste, eneste og evige gode?

Om jeg eller en annen sa til deg: «Du er sikkert hjertelig bedrøvet og befinner deg i stor elendighet. Hva tror du kunne glede deg? Si det til oss, så skal vi gjøre vårt beste for å skaffe deg det. Kan sølv eller gull glede deg?» – da ville du uten tvil svare: «Å nei.»

«Ønsker du da noen nytelse eller timelig fornøyelse, vakre klær, perler, ringer, kjeder, edelstener, eller et muntert og lystig selskap, eller yndig og kunstferdig musikk, eller en høy herres nåde, stor ære, stort navn, høyt rykte?» Du ville stadig svare: «Å nei, jeg orker ikke engang høre tale om det. Ingenting av alt dette kan hjelpe meg.»

«Hva er det da som kan glede deg og gi din sjel ro?» Ville du ikke til slutt si: «Å, ingenting, ingenting uten Gud, uten Guds nåde»? Og når

noen videre spurte: «Hva ville du da gi for det?», ville du ikke svare: «Villig og gladelig alt jeg eier, ja hele verden med alle dens skatter, om de var mine»?

Ser du da ikke, du kristelige hjerte, hvordan alt går ut på Gud, og hvordan din bekymrede sjel med alle sine sukk, krefter, lengsler og attrår ikke har noe annet for øye og ikke søker noe annet enn Gud? Og hva er det annet enn den stridende, kjempende, ivrige kjærligheten som den i sitt innerste nærer til ham?

Jeg kan ikke la være å anføre noen bemerkelsesverdige og herlige ord om dette fra en gudelskende og åndrik lærer, som gir en god forklaring av saken. «Et anfektet menneske tar straffen, ja helvetesplagen, ikke så tungt som at han har fortørnet Gud, og at han ikke kan gi Gud hans pris og ære sammen med de utvalgte. … Den aller edleste tanke et menneske kan ha i sin største lidelse og helvetesangst, er at det gjør ham så hjertelig vondt at han ikke kan påkalle og prise Gud, enda han gjerne ville. Dette er ennå en liten gnist av kjærlighet og tro som skinner i mørket, og mørket kan ikke fatte det. Her ligger dessuten ennå en sann og levende trøst; for dette er ennå sjelens liv, om enn svakt og sterkt formørket. Av det merker du at Herren ikke har støtt deg bort. …

Se, det er den lille gnisten som ennå lyser i sjelen: at man gjerne ville komme Gud stadig nærmere med bønn, påkallelse og tro, og at man ikke kan gjøre det, det smerter en inderlig. Og denne smerten bønnhører Gud; denne lidelsen er den bønnens røst som Gud bønnhører. Ja, om man også i slikt kors må lide mange onde og forferdelige tanker, som er djevelens glødende piler, så skader det likevel ikke sjelen. Gud tilregner den det ikke; for slike tanker er sjelens lidelser, angst, smerter og sykdomsdager, som tilhører Gud. For også dette er vår bønns røst i vår redsel.» (*Johann Arndt, over Sal 6.*)

Av alt dette er det nå åpenbart, du anfektede hjerte, at du ikke er Guds fiende, ikke hater ham og søker å gjøre ham imot, men at du tvert imot ivrig og inderlig elsker ham, setter ham høyere enn alt som er i verden, og ikke har noe høyere ønske enn å være viss på hans nåde i liv og død. Skulle du nå elske ham så hjertelig, og han skulle forlate deg? Skulle du akte ham så kjær og dyrebar, og han skulle forakte deg? Skulle du søke ham med slik iver, med så mange tusen sukk og tårer, og han skulle ikke gi akt på det?

Langt fra! Guds ord lærer oss noe ganske annet. Den himmelske visdom sier: «Jeg elsker dem som elsker meg, og de som søker meg, skal finne meg» (Ordsp 8,17), og vår Gud: «Jeg bød meg fram for dem som ikke spurte. Jeg var å finne for dem som ikke søkte meg. Jeg sa til et hedningefolk som ikke var kalt ved mitt navn: Se, her er jeg, her er jeg! Hele dagen bredte jeg ut mine hender til et gjenstridig folk, som går på den veien som ikke er god, og følger sine egne tanker» (Jes 65,1–2).

Når den barmhjertige Gud viser seg så nådig og villig mot dem som ikke kjenner ham, og kommer dem som ikke søker ham, i møte med sin miskunn, hvordan skulle det da være mulig at han kunne forakte de elendiges begjæring og de bedrøvede hjerters sukk, som så engstelig søker ham?

Da Hagar vandret i ørkenen med sin Ismael og var nær ved å dø av tørst, sendte Herren en engel for å vise henne en vannbrønn og forfriske henne (1 Mos 21,15 ff.). Tror du, min medkristen, at Gud nå for tiden er annerledes sinnet?

Tror du at han ikke gir akt på de sjeler som hungrer og tørster etter nåde, som ser seg engstelig om etter trøst og ikke ønsker noen forfriskning uten fra den levendes og seendes brønn? «Jeg vil øse vann over det tørste og strømmer over det tørre», sier han (Jes 44,3). «Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, for de skal mettes», sier vår Jesus (Matt 5,6), og et annet sted: «Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det bli lukket opp for dere» (Matt 7,7).

«Skulle da ikke Gud hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt?» – enda han er langmodig mot dem. «Jeg sier dere: Han skal skynde seg å hjelpe dem så de får sin rett!» (Luk 18,7–8).

Det vitner også Herrens Ånd om gjennom David når han sier: «Herre, du har hørt de nedbøydes begjæring. Du styrker deres hjerte, du vender øret til» (Sal 10,17). «Du har ikke forlatt dem som søker deg, Herre» (Sal 9,11). «Herren hører på de fattige, og han forakter ikke sine fanger» (Sal 69,34).

Slik er du da for øyeblikket, du av Gud elskede sjel, som Maria Magdalena, som gråt bittert ved Herren Jesu tomme grav, og som Herren selv sa til: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» (Joh 20,15). Legg også merke til at de troendes søking ikke

alltid skjer med mye omløping, ettersporing eller rop, men ofte også med mange tårer, sukk og lengsler. Legg dessuten merke til at de troende ofte mener å ha mistet, og leter engstelig etter det de likevel har like ved seg, slik som Maria Magdalena lette etter Herren Jesus enda han sto ved siden av henne.

Du er lik de to disiplene som etter Herrens korsfestelse, død, begravelse og oppstandelse gikk med bedrøvede hjerter til Emmaus. Ved første øyekast var det ikke annet enn sorgmodighet og motløshet å finne hos dem. De mente at det nå var helt ute med Jesus fra Nasaret, og at de hadde trodd og stolt på ham forgjeves.

Likevel røpet det seg en inderlig kjærlighet til ham og en stor lengsel etter ham i talen deres. Han var ennå stadig i deres hjerter, og det ser man av at det ikke var noe i den store og herlige byen Jerusalem som kunne glede dem, siden de hadde mistet Jesus. Derfor verdiget også Herren seg til å slutte seg til dem, vandre med dem og til slutt åpenbare seg meget kjærlig og trøstende for dem (Luk 24,13 ff.).

Du er lik Maria og Josef, som da Jesus ble igjen i Jerusalem, riktignok lette i tre dager med smerte etter ham; det var den store kjærligheten de bar til ham, som voldte det. Men de hadde egentlig ikke mistet ham, for han hadde bare for en kort tid, av hellige grunner, unndratt dem sitt synlige nærvær, men forble ellers deres kjære sønn, ja deres søte Frelser og dyrebareste skatt.

Du er lik din Herre Jesus selv, hos hvem den guddommelige og den menneskelige natur var forbundet i en personlig forening ved et uoppløselig bånd. Men fordi han skulle lide og dø for å forløse menneskeslekten, forholdt den guddommelige natur seg, som de gamle på en bemerkelsesverdig måte har sagt, stille under hans store og angstfulle lidelse, og trakk tilbake og skjulte sin levendegjørende kraft, sin majestet, glans og herlighet, så han kunne lide og dø. Men den personlige forening ble likevel aldri, ikke engang i døden, oppløst.

Slik også med deg: Selv om Herren Jesus, som ved troen bor i ditt hjerte, nå holder seg stille og skjult og trekker tilbake sin søte, kjærlige trøstekraft, sitt liv, sin glede og sin fred, så forblir han likevel, du kjære, dyrebare sjel, fast forenet og forbundet med deg, og du med ham, i Ånden, i troen og i kjærligheten. Og det er visst at «verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen

annen skapning skal kunne skille deg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38–39).

Av dette er det nå lett å se hvordan din sorgmodige tale videre skal besvares. Du sier: «Gud har etter sin rettferdige dom overgitt meg til Satan.»

Jeg vil innrømme at det er tilfellet, men på samme måte som han overga sin trofaste og gudfryktige tjener Job og sitt utvalgte redskap Paulus, ja sin enbårne og aller kjæreste Sønn Kristus selv, for en tid til Satan. Om den første sier han til Satan: «Se, alt det han eier er i din hånd. Men mot ham selv må du ikke rekke ut din hånd», og: «Se, han er i din hånd. Spar bare livet hans!» (Job 1,12; 2,6). Den andre vitner om seg selv at det er gitt ham en torn i kjødet, en Satans engel, som skal slå ham på munnen (2 Kor 12,7).

Og om Herren Jesus er det kjent at han ble ført av Ånden ut i ørkenen for å fristes av djevelen. Der hadde fristeren en slik makt over ham at han ikke bare gikk til ham og angrep ham med sin ondskapsfulle lumskhet, men også tok ham med seg opp på templets øverste hjørne og siden opp på et meget høyt fjell, slik de hellige evangelistene forteller med klare ord (Matt 4,5.8; Luk 4,5.9).

Men på samme måte som den midlertidige og begrensede makten helvetesfienden hadde over disse Guds barn, ikke brakte dem ut av samfunnet med Gud, ikke skadet dem i noe som angikk deres salighet og bare endte til Satans dårlige fordel, kan det heller ikke skade deg at du etter din Guds hellige råd en tid, fremfor andre, er en ball for djevelen. Til de ting som skal tjene dem til gode som elsker Gud (Rom 8,28), hører også djevelens ondskap; ved den blir de troende sjelers gudfryktighet prøvet, renset og økt.

Gud har gitt deg i Satans vold, ikke til din fordervelse, men for å åpenbare sin herlighet på deg og gjøre djevelen til skamme. Er det ikke en stor ære for vår Gud at han forstår å bevare, styrke og opprettholde et skrøpelig, utmattet og elendig menneske ved sin skjulte godhet, kraft og visdom på en slik måte at djevelen med all sin ondskap, makt og list ikke kan skade det, men må pakke seg bort med spott og skam?

Da blir det oppfylt som David sier: «Hardt støtte du» – min fiende – «meg for at jeg skulle falle, men Herren hjalp meg. Herren er min styrke og lovsang, og han er blitt min frelse. Det høres fryderop om frelse i de rettferdiges telt, Herrens høyre hånd gjør storverk. Herrens

høyre hånd opphøyer, Herrens høyre hånd gjør storverk» (Sal 118,13–16).

Ved denne anledning kan jeg ikke la være å fortelle noe som nylig er skrevet til meg fra en lærd, gudfryktig, ærverdig og kjær hånd, og som passer meget godt på dette stedet. I Vogtland ved den bøhmiske grensen var det et kammer i prestegården som djevelen hadde gjort til sitt, så ingen turde oppholde seg der, verken dag eller natt.

Men i året 1638 hendte det at Michael Neidhart, en åndrik og gudfryktig mann, ble kalt dit som prest. Da han var kommet, beklaget han at djevelen skulle ha dette beleilig liggende herberget, og besluttet i Guds navn å ta det i besittelse og ved Jesu Kristi kraft jage djevelen ut av det. Han lot derfor bringe en seng dit inn og la seg i den om kvelden etter en hjertelig bønn.

Straks etter kom den onde i en avskyelig menneskeskikkelse og spurte: «Hva gjør du her? Dette kammeret hører meg til.» Presten svarte: «Du lyver, djevel. Hele prestegården og dermed også dette kammeret hører meg til så lenge jeg lever.» Så ville Satan bestride kallet hans og bevise at han på urettmessig vis var kommet til dette embetet. Men presten gjendrev det med stort mot, og slik gikk natten.

Den andre dagen skrev presten noen skriftsteder i kammeret, som 1 Mos 3,15 og 1 Joh 3,8 og liknende. Mot dem raste Satan heftig den følgende natten, og klorte i sinne så på veggen at man lenge kunne se, og kanskje ennå kan se, lange striper etter det. Også denne natten gikk for det meste med kiv og strid; likeså den tredje, til djevelen endelig fór derfra med stor larm og støy, mens Guds tjener ropte etter ham: «Altså hører kammeret meg likevel til så lenge jeg lever!»

Se, slik gjør Herrens høyre hånd storverk. Slik må den mektige, stolte og ondskapsfulle arvefienden likevel vike for et skrøpelig og ringe, men gudfryktig menneske! Slik må han bli gjort til skamme ved oss! Slik må han ligge under våre føtter! Når vi nå er sikre på en så herlig seier i Kristus Jesus, skulle vi da ikke stride frimodig og glad i hans kraft mot helvetesfienden? Går det mangen gang annerledes til enn med denne presten, så er utfallet likevel visst det samme; for vi må takke Gud, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus (1 Kor 15,57). La oss da trøstig synge:

Herre Jesus! Under dine vinger
stormen jeg betvinger;
fienden er jeg fri, og så videre.

Men når du, kjære barn, mener at Satan hersker fullkomment i ditt hjerte og har sitt verksted i deg, så tar du feil, og du vil lett kunne se det hvis du bare tenker deg godt om.

For der Satan hersker fullkomment, driver sin gjerning og har sin vilje, er det idel blindhet, vantro, sikkerhet, fiendskap mot Gud, ondskap, glede i synden, ugudelighet og villighet til å gjøre det onde og slikt. Alt dette finnes, Gud være lovet, slett ikke hos deg.

For selv om det synes som om Satan har omgitt ditt hjerte med en tykk tåke og fylt det med en stinkende dunst fra helvete, og som om han hadde det helt i sin makt fordi han uavlatelig plager det med onde og avskyelige tanker, den ene etter den andre, med redsel, angst, frykt og tvil, så ser man likevel tydelig at hjertets innerste kammer hittil har vært lukket for ham. Det viser det vi allerede har sagt ovenfor om den skjulte, sterke kjærligheten til Gud, som åpenbarer seg i en slik sorgmodig klage, i så mange engstelige sukk, i en så inderlig lengsel etter Guds hjelp og en ønskelig forandring.

Ditt hjerte ligner nok en festning som blir beleiret og stormet av en grusom fiende og engstet med innkastede glødende kuler; men derfor er den ikke overvunnet og inntatt, den holder seg ennå. Gud er midt i den, den skal ikke rokkes; Gud hjelper den når morgenen bryter fram – han forsover eller forsømmer ikke tiden til å hjelpe (Sal 46,6).

Du er for øyeblikket som en vandringsmann som blir overrasket av et uvær når den mørke natten faller på. Han må la det ha sin vilje og kan ikke helt verge seg mot frykt og angst, men finner likevel en sikker tilflukt under et tre eller i en hytte til uværet er over og solen igjen skinner, og så reiser han glad videre.

Tenk også på din Herre Jesu ord: «Dette har jeg talt til dere for at dere skal ha fred i meg. I verden har dere trengsel. Men vær frimodige! Jeg har overvunnet verden» (Joh 16,33). Se, han setter den angst hans egne har i og av verden, av djevelen og hans medhjelpere og redskaper, ved siden av den fred de har i ham og av hans ord og Ånd, og byr dem å være frimodige fordi han allerede har overvunnet djevelens rike, verden.

Tenk også på apostelen, som Satans engel riktignok slo på munnen og utvilsomt engstet nok; men han hersket likevel ikke i hans hjerte og hadde ikke mer makt over ham enn det som var gitt ham ovenfra.

Tenk også på, eller slå opp, det vi på sitt sted har lært om Guds fred i de troendes hjerter og dens særegne natur: at den nemlig er en slik tilstand der man midt i striden er viss på, eller i alle fall kan være viss på, seieren, midt i kampen på kronen, midt i vreden på nåden, midt i mørket på lyset, midt i synden på rettferdigheten, midt i døden på livet.

«Om vi sitter i mørket, er Herren vårt lys» (Mika 7,8). Om vi er forfulgt – og anfektet – så er vi likevel ikke forlatt – av Gud; om vi er slått ned, så er vi likevel ikke utslått (2 Kor 4,9). Om helvetesslangen spruter en hel strøm etter oss og mener å skylle oss bort (Åp 12,15 ff.), så blir vi likevel hjulpet og underfullt bevart. Om vårt hjerte, lik en festning som skal stormes, er omgitt av Satan med helvetes ild og luer, røyk og damp som trenger inn alle vegne, så man ikke kan se foran seg, så har han likevel langt fra vunnet herredømme over det.

Så lenge det finnes selv den aller svakeste og nesten umerkelige attrå, lengsel og sukk etter Gud i det, så lenge er det ikke overvunnet; så lenge strider og kjemper det ennå, og vil til slutt vinne seier ved Jesu Kristi kraft. (*Se tredje del, 9. preken, § 13 ff.*)

Du sier videre at Gud har skrevet din fordømmelsesdom, ikke for dine øyne og på veggen, men dypt i ditt hjerte, så den stadig står din stakkars sjel for øye.

Men, min kjæreste bror (søster), betenk vel om denne fordømmelsesdommen, eller den overbevisning og visshet om din evige fortapelse som du kjenner i ditt hjerte, virkelig skulle kunne komme fra din Guds hånd. Visst vil jeg ikke nekte for at den hånden som skrev den skrekkelige dommen for Belsasars øyne på veggen, var en himmelsk, kanskje en engels hånd, og derfor hadde skriften et slikt ettertrykk at den straks fikk kongen til å skjelve og riste.

Men betenk hvem dette rammet: et avguderisk, vantro, vellystig, fordrukkent menneske som, enda han hadde sett Guds dom over sin far Nebukadnesar og visste alt som hadde skjedd med ham, likevel ikke ydmyket sitt hjerte for himmelens Herre, men opphøyde seg over ham, misbrukte hans hellige kar, priste avgudene, som ikke ser og

ikke hører og ikke har forstand, og ikke æret den Gud som hadde hans livsånde i sin hånd og rådet over alle hans veier (Dan 5,1 ff.).

Jeg kunne anføre flere liknende eksempler også fra vår tid på at den hellige og rettferdige Gud, om ikke på samme måte, så like utvilsomt og ettertrykkelig, har stilt ugudelige foraktere og forherdede mennesker deres fordømmelsesdom for øye, så de har lest den med redsel og angst og er fart herfra med ak og ve.

Men hvordan skulle det være mulig at den kjærlige og nådige Gud skulle skrive fordømmelsesdommen for sine barns øyne når de er i stor åndelig trengsel, og det i deres hjerte ikke er noen åre, kraft eller bevegelse som ikke lengter etter ham, retter seg mot ham og søker sin trøst hos ham? Hvordan skulle han kunne fordømme det han har elsket og utvalgt i Kristus Jesus før verdens grunnvoll ble lagt? Hvordan skulle han ville en synders død, når synderen står på omvendelsens høyeste trinn? Hvordan skulle han kunne støte bort en sjel som lider for hans skyld og strider og kjemper for ham mot djevelen og helvete?

Ak nei, min medkristen. Det er ikke, som du tror, Guds hånd som skriver denne dommen i ditt hjerte, men uten tvil hans som lurer de ugudelige og preger inn i dem salighetens dom, til tross for alle deres kjente og vedvarende synder.

Slik erfarer man dessverre ofte at mange ubotferdige mennesker er så sikre på sin salighet som om de selv hadde sett sitt navn skrevet i livets bok. Derfor har de heller ingen bekymring i den sak, akter ikke på sine trofaste sjelehyrders formaninger, advarsler, bønner og innstendige anmodninger, men hater dem fordi de vil ødelegge deres (innbilte) tro og bedrøve dem. En slik visshet om saligheten, uten omvendelse og gudfryktighet, er utvilsomt et Satans evangelium; med det gjør han de ubotferdige trygge og fører dem under gode forhåpninger om himmelen umerkelig til helvete.

På samme måte er den overbevisning om å være fordømt som viser seg hos botferdige og gudelskende sjeler, en Satans lov; med den skremmer han dem en tid, etter Guds tilskikkelse, i den hensikt å styrte dem i fortvilelse og slokke deres tro. Ved Jesu Kristi nåde fører det imidlertid bare til at de, fulle av frykt for helvete, vandrer på den trange vei som fører til livet.

Dette kan jeg bevise med flere eksempler. Kirkehistorien forteller om en hellig biskop som var meget flittig og ivrig i Guds tjeneste,

at ved, i og etter alle hans gudelige øvelser og embetsgjerninger lød stadig denne tiltalen i hans indre: «Gjør alt du vil og kan; du er likevel ikke utvalgt til det evige liv. Gud har forkastet deg og bryr seg ikke om deg.» Men til dette pleide han å svare: «Får det nå være med min utvelgelse eller forkastelse som det vil, så vil jeg likevel ikke slutte å prise og tjene Gud, for han er verdig til det, hva han så enn vil gjøre med meg.»

Du minnes kanskje også, du gudelskende hjerte, hva vi på et annet sted og til sin tid har anført i dette verket om en skolelærers kone, som plutselig falt i en stor og heftig anfektelse da hennes gamle gudfryktige mor døde, en mor hun trodde hun iblant hadde fornærmet med uvennlige svar. Det var som om det stadig ble ropt til henne: «Se, nå er din mor borte, som du så ofte har bedrøvet med dine harde og uvennlige ord. Nå står hun for Guds ansikt og anklager deg. Alle de sukk hun i hemmelighet har utstøtt, skal nå komme over deg.»

Hun ble likevel til slutt trøstet ved at Guds ord flittig ble holdt fram for henne, og befridd for all angst. (*Se annen del, tredje preken*, § 21.)

Vi har også nylig fortalt om en gudelskende enke som innbilte seg at hun ikke hadde pleiet sin avdøde mann trofast og flittig nok i hans sykdom. Satan skjøt kraftig til og blåste inn i henne at selv om himmel og jord ville be for henne, kunne hun ikke få tilgivelse for sin synd. En teolog hjalp henne likevel til rette og til sinnsro igjen ved å framholde for henne at én ba for henne som var mer verd enn himmel og jord, nemlig Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, og så videre.

Jeg har selv kjent en fattig, men gudfryktig kone som klaget over at hun ikke, slik hun før pleide, kunne øse trøst av Ordets forkynnelse. For alt hun trodde hun skulle gripe og gjøre til sitt av den, ble gjort tvilsomt for henne, og det klang stadig for henne: «Det angår ikke deg. Det er sagt om apostlene. Det er for de gudfryktige, men ikke for slike syndere som du.»

Hvem forstår ikke av disse eksemplene hva det har vært for en røst som har voldt de bedrøvede sjelene en slik angst og stadig forkynt dem Guds dom, unåde, vrede og fordømmelse? Man kjenner fuglen på sangen og Satan på hans trøstesløse, fortvilede inngivelser. Og det er nettopp han, min bror, som skriver din fordømmelsesdom, som du kaller den, inn i ditt hjerte og stadig holder den fram for deg og blåser den inn i deg.

Du skal for din del frimodig holde fram for ham din aller kjæreste Frelsers dyrebare ord: «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd» (Joh 10,27–28), og likeså apostelens: «Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss» (Rom 8,33–34).

Si derfor ikke mer: «Å, om jeg ikke var blitt født! Å, om min sjel kunne blåses bort, forgå og bli til intet!» Tenk på Job og Jeremia, som likeledes forbannet sin fødselsdag og ønsket at de enten ikke var blitt født, eller i det minste snart var døde igjen og tilintetgjort (Job 3,1.3; Jer 20,14 ff.). Men hvor urimelig dette ønsket deres var, ser man av at de hører til Guds fornemste tjenere og kar til hans ære; ved dem åpenbarte han rikelig sin herlige makt, visdom og underfulle miskunn og gjorde djevelen til skamme.

Slik er det også med deg, du bedrøvede hjerte. Du er ett av Guds aller kjæreste barn, ett av de aller edleste kar i hans hus, et helliget og utvalgt redskap som Herren bruker til sin ære (2 Tim 2,20–21). Nå arbeider han med deg, nå bereder han deg, nå hamrer, banker, driver og polerer han deg, for at hans visdom og godhet kan vise seg så mye herligere og mer verdt å se hos deg.

Hvor ille ville det ikke klinge om gullet eller sølvet som kunstneren har i arbeid, kunne og ville si: «Hvorfor er jeg blitt gull eller sølv? Hvorfor er jeg brakt fram fra jordens kløfter? Hvorfor lot man meg ikke bli i mitt mørke, når man ville behandle meg slik, når det skulle gå meg slik? Handler man ikke med meg som med sin verste fiende?» og så videre. Slik er det også, min kjæreste sjel, med din klage. Nå som din Gud har deg under hendene og i arbeid, kan du ikke begripe hva han gjør; men du skal erfare det siden.

Skulle ikke du være født, du som Gud etter sin store miskunn har gjenfødt til et levende håp, til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt for deg i himlene (1 Pet 1,3–4), du som Gud etter sin vilje har født ved sannhets ord, for at du skulle være blant førstegrøden av hans skapninger (Jak 1,18)?

Skulle Gud tilintetgjøre deg? Skulle Faderen drepe sitt barn, som han har bestemt til arving over alt sitt gods? Skulle din dyre, kostbare

og edle sjel, som Kristus – han som er Gud over alle ting, velsignet i evighet, amen – har vunnet og kjøpt med sitt eget blod (Rom 9,5; Apg 20,28), blåses bort og forgå?

Ak nei, ikke blåses bort, ikke forgå, men leve, røres og være i Gud, for Gud og hos Gud! Tenk på din Jesu ord: «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet, som du har gitt meg» (Joh 17,24). Dette angår også deg, min bror (min søster).

For deg er det gitt for Kristi skyld, ikke bare å tro på ham, men også å lide for hans skyld, idet du står i den samme kamp som alle Herren Jesu blodvitner og alle hans venner og kjære enten på samme eller på annen måte fordum har stått i og ennå står i (Fil 1,29–30). Din ånd er altså ingen forkastet og fordømt ånd, men et kostelig klenodium som Guds Sønn har vunnet seg, ikke med sølv eller gull, men med sitt guddommelige, dyrebare blod, og som han, som sin egen ånd, trofast har befalt i sin Fars hender.

Du er ikke noe vredens kar, gjort ferdig til undergang, men et miskunnhetens kar som han har gjort i stand til herlighet (Rom 9,22–23). I stedet for at du var forlatt og hatet, vil han gjøre deg til en evig herlighet, en fryd for slekt etter slekt (Jes 60,15).

Løft opp øynene og ditt trette hode, og se inn i den åpne himmel som Guds Ånd viser deg i Ordet. Betrakt den store skare som ingen kan telle, av alle folkeslag og stammer og folk og tungemål, som står for tronen og for Lammet, kledd i lange, hvite kapper og med palmegreiner i hendene. De tjener Gud dag og natt i hans tempel; solen skal ikke falle på dem, eller noen hete.

Lammet vokter dem og fører dem til livets vannkilder, og Gud har tørket bort hver tåre fra deres øyne (Åp 7,9 ff.). På hvilken vei er de kommet til denne herlighet og salighet? Gjennom den store trengsel, sier den himmelske røst (v. 14).

Se, disse har holdt deg selskap i lidelsen, og du skal få holde dem selskap i den evige glede. De har kjempet og stridd med djevelen og verden; de har vunnet seier ved Jesu Kristi kraft; de triumferer med ham i himmelen og priser Gud fra evighet til evighet. Du, min medkristen, kjemper og strider nå med de samme fiender, under den samme hærfører, med det samme utfall. Seieren, kronen og himmelen er dine, og ingen djevel kan eller skal ta dem fra deg.

Ære, lov, pris og herlighet
være deg, Gud Fader og Sønn, beredt,
og Den Hellige Ånd tillike!
Når Gud vil styrke oss,
er seieren vår,
ved Jesus Kristus. Amen.

En åndelig bedrøvet sjel sier videre: «Dere kan si hva dere vil, jeg kan likevel ikke tro at jeg har noe samfunn med Gud, ikke engang det ringeste, for alt jeg innvendig og utvendig merker og kjenner hos meg, er ikke guddommelig, men djevelsk. Jeg vet ikke om noe lys, bare om idel mørke; ikke om noen trøst, kraft, rettferdighet, sødme og salighet, bare om idel angst, redsel, frykt, synd, bitterhet og fordømmelse. Mitt hjerte er fullt av hat og fiendskap mot Gud. Det bruser og raser mot ham i utålmodighet og vrede som et vilt og stormfullt hav. Det skummer og kaster opp alle slags redselsfulle, gruelige, urene, djevelske og bespottelige tanker mot ham. Hans ord er meg en vederstyggelighet. Jeg spotter i min sjel over deres og andre predikanters tiltale, jeg hermer etter dere og kan knapt holde meg fra å bryte løs med det og si åpent det jeg tenker. Jeg vet best selv hva som faller meg inn og hvilke tanker jeg har når man taler til meg om dåpen og nattverden. Hva har nå Gud å gjøre med en slik helvetesbrann? Hvordan skulle en slik djevelens møkkadam og skarnkiste kunne være i nåde hos ham? Hvordan skulle han kunne elske en slik fiendtlig sinnet spotter?

Sier ikke deres Skrift: ‹Hva delaktighet har rettferd med lovløshet? Eller hva samfunn har lys med mørke? Og hva samklang er det mellom Kristus og Belial? Eller hva samfunn har en troende med en vantro?› (2 Kor 6,14–15). Jeg ber dere: La meg være i fred og uleilig dere ikke mer med meg. Besøk meg heller ikke flere ganger; jeg fortjener det ikke. Dessuten er alt forgjeves; det er ikke lenger hjelp å få for meg. Nådens og himmelens dør er stengt for meg og vil forbli stengt evig.»

Jeg svarer: Det er meg kjært, du dypt bedrøvede hjerte, at du taler så dristig om din sjels angst og så tydelig åpenbarer dens tilstand. Men jeg må straks i begynnelsen minne deg om at du ikke må forakte min eller en annen predikants, eller til og med en enkel og enfoldig kristens tiltale, og i så måte følge ditt hjerte, eller snarere Satans ord og inngivelser.

Jeg er overbevist om at du ikke ville forakte Kristus om han talte direkte og i egen person til deg. Da bør du heller ikke gjøre det når han taler til deg gjennom sin tjener eller et annet av sine lemmer. «Vi er sendebud i Kristi sted, som om Gud selv formaner ved oss» – taler, trøster, underviser (2 Kor 5,20).

Jeg vil likevel ikke oppholde meg lenge ved dette, for jeg vet godt at du alltid inderlig har elsket din Guds og hans tjeneres ord. Og finnes det noe uvanlig og motstrebende hos deg i så måte, skjer det mot din vilje – noe vi siden skal tale utførligere om.

For nå å svare grundig på din klage stykke for stykke: Det er visst at vi ikke må dømme om Gud og hans gjerninger og veier etter våre meninger, følelser og fornemmelser eller etter det første og ytre utseende, men etter hans hellige ord. I det har han åpenbart og beskrevet for oss sitt hjerte, sin vilje og sine veier, og det må vi tro selv om det strider mot våre tanker, meninger, følelser og attrår. Dernest må vi dømme etter utfallet, som alltid er godt, hellig, herlig og salig.

Et Guds barn må gi ham den ære å tro ubetinget på hans ord og la ham ha rett, selv om han sa at helvete er din himmel, at mørket er lys, at din skrøpelighet er kraft og at døden er ditt liv. For erfaringen lærer at det til slutt i gjerning viser seg å være slik som Herren har sagt.

Selv om det nå forekommer deg, du Guds menneske, at Gud er langt borte fra deg, at han ikke mer har noe samfunn med deg, at han har forlatt og forkastet deg og overgitt deg til Satan, så kan jeg ikke gi deg rett i denne din mening. Jeg sier at Gud nettopp nå er deg nærmere med sin nåde enn noen gang før. Din sjel er på det inderligste forenet med ham; han bærer deg som en seglring på sin høyre hånd. Han har ikke forlatt eller forkastet deg, ikke overgitt deg til Satan, men elsker deg som sitt kjære barn, sin dyrebare sønn.

Dette har jeg allerede utførlig bevist før. Jeg ber deg dessuten overveie dette, som den miskunnsomme og trofaste Gud sier med tydelige ord: «Jeg er med ham» – et gudfryktig menneske – «i nøden» (Sal 91,15). «Når du går gjennom vann, er jeg med deg, og gjennom elver, skal de ikke overskylle deg. Når du går gjennom ild, skal du ikke svies, og luen skal ikke brenne deg», og: «I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden» (Jes 43,2; 57,15), og så videre.

Nå er du i den ytterste nød. Du må altså gå gjennom ild og vann. Snart synes det deg at helvetes luer slår sammen over deg, snart at ondskapens bekker vil skylle over deg. Ditt hjerte er knust og slik ydmyket av angst og redsel at det ser på seg selv som mindre enn den minste orm.

Av dette slutter jeg at den trofaste og sannferdige Gud er hos og med deg i din nød, i din ild, i dine vann, ja i ditt helvete. Han bor i ditt elendige, trøstesløse, angstfulle hjerte, så du kan si med den israelittiske kirke: «Om jeg sitter i mørket, er Herren lys for meg» (Mika 7,8).

Om dette taler en gudfryktig lærer meget vakkert og sier: «Det er bedre å være med Gud i helvete enn å være i himmelen uten Gud. I helvete vil han visselig ikke la deg bli, for han er med deg. De som lever i stor fryd og glede her i verden uten Gud, mener å være i himmelen, enda de er i helvete, selv om de ikke kjenner det. Men det ser man av utfallet, som hos den rike mann. De sorgfulle hjerter derimot ser, når Gud utfrir dem, at de midt i helvete har vært i Gud, fordi Gud har holdt dem oppe. For å være uten Gud, det er å være i helvete, der Gud ikke er. Når derimot et menneske er hos Gud og Gud hos det, da er det i himmelen, selv om det er i den største nød.» (*Johann Arndt, over Salme 6.*)

Men fordi alt dette, du kjære Guds barn, forekommer deg utrolig, og du dømmer etter utseendet og dine egne følelser og meninger, så betenk at Gud er med sine egne iblant på en åpenbar, iblant på en skjult måte, som profeten sier: «Sannelig, du er en Gud som skjuler seg, du Israels Gud, du frelser!» (Jes 45,15). Dette ble vist i et bilde ved tåken eller skyen som fylte både det tabernaklet Moses reiste, og det nybygde templet. Om det sier Salomo: «Herren har sagt at han vil bo i det dunkle» (2 Mos 40,34 ff.; 1 Kong 8,10–12). Dette lar seg forklare ved å se på naturen.

Om våren og sommeren åpenbarer Guds allmakt, visdom og godhet seg i mange knopper, blader, blomster og frukter. Om vinteren derimot, når alt er dekket og lukket med snø og is, holder den seg skjult. Men hvem vil si at alle tings skaper ikke like så vel om vinteren som om sommeren er mektig over jorden med sin allmakt, visdom og miskunn?

Slik er det også med de troende sjeler. Fordi Gud elsker dem, kan de ikke forbli fri for anfektelser. Anfektelsene forminsker eller slokker

imidlertid ikke Guds kjærlighet, men tilhyller den bare, så den ikke er så kjennelig som når de er i en rolig og fredelig tilstand. Når barnet kjenner farens ris og det ene slaget etter det andre, er det ikke mindre hans kjære barn enn før; og selv om hånden tukter, elsker likevel hjertet. Slik er det også med Gud og hans troende. Hans øyne eller åsyn, hans tale, hans hånd, hans vei forandrer seg nok, men ikke hans hjerte.

Herren Jesus elsket ikke bare Lasarus, Marta og Maria da de var friske og ved godt mot, men også da broren var syk og døde og de to søstrene var dypt bedrøvet. Han hadde det samme hjertelag mot sine foreldre, Josef og Maria, da han ble igjen i templet i Jerusalem og lot dem lete med smerte etter seg i tre dager, som han hadde før og siden, da han viste dem mye kjærlighet og gjorde dem stor glede.

Han elsket den kana'aneiske kvinnen like så vel den gangen da han ikke svarte henne et ord og siden sa til henne at det ikke var pent å ta brødet fra barna og kaste det til de små hundene, som da han sa til henne: «Kvinne, din tro er stor! Det skal skje deg som du vil» (Matt 15,23 ff.).

Da han var med sine disipler i båten og det kom en stor storm på sjøen, så båten ble skjult av bølgene, sov han riktignok og lot dem bli grepet av redsel og angst; men han elsket dem likevel (Matt 8,24 ff.). Slik var det også da han, som om han var blitt helt kraftløs og avmektig, lot seg ta til fange, binde, dømme til døden, korsfeste, drepe og begrave, og derved voldte dem mye frykt og sorgmodighet.

Hans ytre tilstand forandret seg, men hans indre kjærlighet forble urokket. Den viste seg dels under hans lidelse ved den beskyttelse han ga dem ved sitt kraftige ord: «Er det da meg dere leter etter, så la disse gå!» (Joh 18,8), dels etter hans oppstandelse, da han igjen samlet dem, som en høne samler sine kyllinger som hauken har skremt og spredt, forsikret dem om sin nåde og kjærlighet og gledet dem med megen trøst.

Alt dette tjener til at du, min kjæreste medkristen, lærer å forstå hva jeg har sagt om Guds åpenbare og skjulte godhet og nærvær, og ikke finner det så forunderlig og urimelig når man byr deg å tro at Gud likevel er i, med og hos deg, enda du ikke kjenner noe guddommelig.

For på samme måte som du ikke kan nekte for at den personlige forening mellom den guddommelige og den menneskelige natur hos

din Jesus forble uoppløst, selv da han på korset ropte i stor sjelsangst: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?», og at hele guddommens fylde bodde legemlig i ham (Kol 2,9), selv da han hadde nådd den ytterste grad av sin fornedrelse, kan du heller ikke nekte for at han iblant forholder seg slik med sine lemmer: at de forblir i Guds salige samfunn også når de på det heftigste engstes av Satan og verden og kjenner idel frykt og redsel, bitterhet, synd, død og helvete.

Dette kan man stadfeste med erfaring, og når man betenker saken riktig, lett bevise at det ved siden av angsten finnes en skjult trøst, ved siden av skrøpeligheten en skjult kraft, ved siden av mørket et skjult lys i de gudfryktige bedrøvede hjerter.

Jeg vil her ikke tale om den hellige nidkjærhet for Gud som slike hjerter viser i sine sorgmodige klager og harde uttalelser (det har vi allerede talt om før), men bare gi deg, min medkristen, og dine like noe å overveie: Hva er det vel som holder dere oppe i all deres helvetesangst, under en så vedvarende redsel, i en så stor skrøpelighet, på så forunderlige og ofte farlige veier?

Man ser og erfarer at dere ofte verken spiser eller drikker, at dere sover lite, stadig er fulle av frykt og angst, og dette varer mangen gang flere dager, uker og måneder, og likevel lever dere. Riktignok er deres skikkelse nedbøyd, deres kraft svekket, margen i beina fortært, og dere ser ut som lik. Likevel blir dere holdt oppe og lever liksom midt i døden, og har så mange krefter igjen at dere kan trosse djevelen og stå imot hans snedige angrep.

Når nå et lam blir bevart midt blant sultne ulver og brølende løver, og et lys holder seg midt i storm og regnvær under åpen himmel, hvem må da ikke erkjenne at slikt kommer fra en høyere makt? Da Moses sammen med det israelittiske folk gikk midt gjennom Rødehavet og vannet sto som murer på begge sider, da de tre mennene ble bevart i den glødende ovnen, Daniel i løvehulen og Jona i fiskens buk, måtte man ikke da erkjenne Guds nådefulle nærvær, mektige hånd og forunderlige miskunn?

Men forholder det seg ikke likedan med deg, mitt kjæreste hjerte, og med dine like? Du går jo tvers gjennom ild og vann; du vandrer jo blant helvetes ulver og løver; du sitter jo i dødens strupe. Likevel kan ikke elvene overskylle deg, luen ikke brenne deg, de grusomme dyr ikke ete deg opp og døden ikke drepe deg.

Merker du da ikke at Gud er med deg, og at det er han som beskytter, styrker, bevarer og holder deg oppe? Og at du har grunn til å si med den israelittiske kirke: «Hadde ikke Herren vært med oss, hadde ikke Herren vært med oss da mennesker – og helvetes porter – sto opp imot oss, så hadde de slukt oss levende, da hadde vannet skyllet over oss, strømmen hadde gått over vår sjel. Da hadde de gått over vår sjel, de stolte vannene» (Sal 124,1–5)?

Det jeg her har sagt om hvordan de anfektede underfullt blir bevart, kan stadfestes med mange merkelige eksempler. De viser tydelig at den hellige og rettferdige Gud ofte, etter sitt uransakelige råd, tillater at Satan driver de anfektede til det ytterste og fører dem helt fram til dødens porter – men at han til rett tid stanser ham og ved sin mektige hånd frelser dem fra død og fordervelse.

En lærd fransk forfatter forteller at han kjente en gift kvinne, usedvanlig dydig og gudfryktig, som på grunn av forstoppelse var blitt forstyrret i hodet. I denne sinnsforvirringen ville hun flere ganger myrde mannen sin mens han sov, og deretter ta livet av seg selv. En gang vokteren hennes tok seg noe annet til, sto hun i hast opp av sengen og løp ut i hagen ved huset.

Der klatret hun ved hjelp av et tau helt ned på bunnen av en brønn, sju–åtte favner dyp, kom opp igjen ved hjelp av samme tau og vendte gjørmevåt tilbake til kammeret, etter å ha stått i vann til haken. Noen dager senere lot hun som om det var blitt bedre med henne.

Hun gikk ut i byen og tok med seg en av sønnene sine, som den gang var fire–fem år gammel og siden ble en utmerket mann. Hun hadde det vanvittige forsett å kaste ham i den nærmeste elven og styrte seg selv etter. Hun kom også til broen og gikk der flere ganger fram og tilbake; men barnet smilte vennlig til henne og holdt henne tilbake med trøstende ord – uten tvil etter en høyere inngivelse. Så vendte hun hjem igjen, etter at Gud hadde gitt henne et annet sinn, og kort tid etter ble hun kurert for sykdommen med legemidler som Herren velsignet.

Senere fortalte hun flere ganger den nevnte forfatteren at det i denne farlige tilstanden hadde vist seg en hvitkledd mann for henne, med et underfullt vakkert åsyn. Han hadde foldet hendene hennes og, svært vennlig og liksom smilende, formant henne til å sette sitt håp til Gud.

Da hun var nede i brønnen, og en tung byrde – hun visste ikke hva – trykket hodet hennes ned for å få det helt under vann, og samtidig ville rive tauet med makt ut av hendene hennes, så hun skulle synke (uten tvil mordånden fra helvete), hadde den samme personen vært hos henne. Han hadde grepet henne i skuldrene og trofast hjulpet henne opp igjen, noe hennes egne krefter langt fra ville ha strukket til for.

Likeså hadde han trøstet henne i hagen og i all stillhet ført henne inn i kammeret, og så var han forsvunnet. Da hun nærmet seg broen, hadde han igjen kommet henne i møte og fulgt etter henne til hun vendte tilbake.

Denne merkverdige hendelsen har jeg ikke villet gå forbi, for den vitner herlig om Guds særlige varetekt over de forvillede og av Satan plagede, og om de hellige engelers beskyttelse. Nå vil jeg fortelle om noen andre, som jeg enten selv har opplevd eller har fått fortalt av folk det har hendt med.

Det er ennå ikke tjue år siden jeg, på et sted like i nærheten, der jeg den gang var prest, ble kalt til en anfektet og bedrøvet kvinne. I ungdommen var hun blitt forledet av Satan, verden og sitt syndige kjød til å begå utukt, og hadde født en sønn i skam. Nå var hun temmelig oppe i årene, og sønnen var voksen og i tjeneste hos folk på landet.

Kvinnen klaget over at sønnen hadde falt i en avskyelig synd og i hemmelighet selv hadde klaget til henne over det – noe sønnen imidlertid ikke ville vite av, og han undret seg over hvordan moren var kommet på slike grufulle tanker.

Ved denne anledningen gikk Satan hardt løs på henne. Han anklaget henne for å være den eneste årsak til sønnens vederstyggelige synd, fordi hun hadde født ham i utukt og skam og slik latt sin urene kådhet gå i arv til ham; hun hadde heller ikke oppdratt ham gudfryktig, men latt ham rå seg selv for mye og ikke veiledet ham skikkelig til gudsfrykt. Derfor var hun nå med god grunn fortapt sammen med ham, og etter Guds rettferdige dom evig fordømt.

Likevel hadde denne kvinnen, bortsett fra det ene fallet, alltid levd svært kristelig og gudfryktig; hun elsket Guds ord inderlig, skriftet og tok imot Herrens hellige kjærlighetsmåltid med mye andakt, ba flittig og hadde godt ord på seg for en ulastelig ferd blant folk der hun bodde. Ikke desto mindre plaget Satan henne dag og natt med de

nevnte tankene, så ingen trøstende tiltale og fornuftig undervisning bar frukt hos henne.

En gang jeg besøkte henne og hadde trøstet henne med Guds ord og bedt hjertelig sammen med henne, unnskyldte hun seg med at hun måtte gå ut en liten stund, og gikk fra stuen inn i soverommet. Hun var knapt ute før hjertet mitt begynte å banke og si meg at hun uten tvil ikke hadde noe godt i sinne. Derfor sendte jeg en kvinne som var til stede, etter henne. Da denne kom inn i kammeret, fant hun at den bedrøvede hadde såret seg fem ganger i brystet med en kniv; hun hadde med vilje løftet opp det venstre brystet og tatt sikte på hjertet.

Men Gud, som er rik på barmhjertighet, ville ikke at dette stakkars mennesket skulle komme av dage på den måten. Han styrte hånden hennes, så ikke noe sår ble dødelig, og likeså mitt hjerte, så jeg sendte noen etter henne og hun ble hindret i sitt forehavende. Ellers ville hun, etter hva hun selv bekjente, ikke ha gitt seg før hun hadde nådd hjertet med kniven og tatt livet av seg. Hun ble forbundet, og man fortsatte med trøsterik undervisning og hjertelige bønner, både i det stille og offentlig, til hun ved Guds nåde ble helbredet på sjel og legeme.

På et annet sted grep en kvinne som gikk med fortvilelsestanker, tross de nærmestes våkne tilsyn, en saks og stakk den ene spissen inn i armen sin, så hun skar over pulsåren. Så holdt hun armen stille under dyna i sengen der hun lå og lot blodet renne, til hun var døden meget nær.

Men datterens hjerte begynte å slå uvanlig sterkt, og hun ble så angst at hun slapp det arbeidet hun hadde i hendene og skyndte seg til sengen. Der så hun moren ligge blek som et lik og aldeles kraftløs, og da hun slo opp overdyna, fant hun henne svømmende i sitt eget blod. Hun ropte klagende om hjelp, og ved Guds velsignelse lyktes det at også denne kvinnen ble reddet, forbundet, helbredet og holdt i live.

En annen åndelig bedrøvet kvinne ble sterkt engstet og nesten drevet til fortvilelse av Satan. Flere ganger hendte det, ikke bare om natten, men også ved lys dag, at når hun bare satte foten ut av stuen og de som var rundt henne, mistet henne av syne, fant hun seg omringet av en stor mengde helvetesånder i den aller grufullste skikkelse. Alle sammen fór de løs på henne med et grusomt skrål, så hun falt i sterk avmakt og kom døden nær. Men Gud holdt henne oppe, så hun – så

vidt jeg vet – ennå lever, til tross for djevelen og alle hans engler, og priser Guds underfulle godhet.

Så vidt jeg minnes, har jeg alt et annet sted fortalt om en mann som var dypt bedrøvet på grunn av fattigdom og kjempet med fortvilelse. Han hadde tilbrakt en hel natt i hard kamp og var av Satan drevet så langt at han ville gripe kården sin og styrte seg på det.

Da ble han trøstet, brakt på andre tanker og revet ut av den timelige og evige dødens strupe av søsteren sin, en gudfryktig og andektig enke, som for øvrig ikke kjente til hans tilstand, men var tidlig oppe og sang med glad røst: «Den som på Gud tror, han sikkert bor i himmelen og på jorden» og så videre.

Noe lignende forteller en kjent, gudfryktig lærer i sin bok om åndelige anfektelser: En adelig kvinne som trodde fullt og fast at hun var evig fortapt og fordømt og ingen nåde mer kunne vente av Gud, hørte en som var hos henne, synge: «Gud Fader, hos oss bo!» og så videre. Hun ble så trøstet at hun ble fylt av glede i stedet for bedrøvelse, og gikk bort fra denne verden i fred. (*Dr. Brunckhorst.*)

Av disse og lignende eksempler, som det finnes en mengde av, ser vi tydelig at den miskunnsomme og trofaste Gud ikke har forlatt de anfektede sjelene, selv da deres nød er steget til det høyeste og de ikke merker noe guddommelig hos seg, men at de like fullt blir under hans faderlige og nådige tilsyn, hans kjærlige omsorg og styrelse og mektige beskyttelse. For det er jo ham alene vi må takke for at Satans forehavende ikke lykkes.

Selv om det ikke var noe annet guddommelig å oppdage hos dem, må en slik underfull opprettholdelse – at de ikke går under midt i helvetesangsten, ikke brennes opp midt i flammene, ikke drukner i ondskapens bekker, men lever midt i døden, ja midt blant helvetesfiendene – anses for guddommelig og vitner kraftig om den trofaste og barmhjertige Guds nådige nærvær.

David fortalte Saul at da han en gang gjette farens småfe, kom det en løve og en bjørn og tok en sau fra flokken. Da så det ut som om det var ute med den stakkars sauen: den var i dødens strupe, og det så ut som om gjeteren overså den, hadde oppgitt den og verken kunne eller ville hjelpe den.

Men han føyer til: «Da sprang jeg etter den og slo den og rev sauen ut av gapet på den. Og reiste den seg så mot meg, tok jeg den i skjegget

og slo den og drepte den» (1 Sam 17,34–35). Da så man gjeterens makt og trofasthet, og at han ikke hadde forlatt eller oppgitt sauen sin.

Slik er det også med deg og dine like, du bedrøvede hjerte. Lar din gode og trofaste hyrde det enn av og til gå så langt at du synes å sitte i helvetes gap og å være oversett, glemt og forlatt av ham, så vil han likevel beskytte deg, holde deg oppe og frelse deg, så du og vi sammen med deg skal se med glede på hans nåde.

Likeledes kan alt annet ditt bedrøvede hjerte har øst ut, lett besvares ved hjelp av Guds ord. Du sier: «Hjertet mitt er fullt av hat og fiendskap mot Gud; det bruser og raser mot ham i utålmodighet og vrede som et vilt og opprørt hav.»

Jeg svarer: Det er visst at alle menneskers hjerter av naturen, etter syndefallet, er fulle av fiendskap mot Gud. For dette er den djevelske vanarten og slangesæden som Satan innpodet våre første foreldre, og som de har latt gå i arv og ført videre til oss: en ond beskaffenhet som er medfødt i hjertet vårt, en innvortes urenhet, en ond lyst og tilbøyelighet.

Vi arver alle etter vår art og natur fra Adam et slikt hjerte og sinn og slike tanker som i sin natur, i sin høyeste kraft og etter fornuftens lys står stikk imot Gud og hans høyeste bud, ja som er et fiendskap mot Gud – slik vår Konkordiebok med rette uttrykker det.

Denne ondskapen blir riktignok dempet, undertrykt og slukket i de gjenfødte og fornyede ved Guds Ånd og nåde og Kristi kraft, som bor i deres hjerter; og de syndige bevegelsene som nå og da finnes hos dem, blir dem ikke tilregnet for Jesu fortjenestes skyld – de er jo forent med ham i troen – og blir avbrutt ved hans Ånd.

Likevel tillater Gud ofte i anfektelsens tid at Satan vekker hjertets vanart og ondskap og blåser til fiendskapets, vredens og utålmodighetens ild, så det liksom kaster ut mange gnister og flammer mot himmelen. Han fremkaller storm og virvelvind på denne sjøen, så den ene bølgen slår mot den andre (den ene forferdelige og gudfiendtlige tanken følger på den andre).

Da er det visst slik med hjertet, som du sa: Det er et ildsprutende fjell som gjerne ville formørke hele himmelen med røyk og damp og knuse og brenne den opp med de steinene og flammene det slynger ut; det er et vilt og stormfullt hav som stadig bruser, skummer og larmer.

Men hvorfor den allvise, hellige og miskunnsomme Gud tillater dette, har vi alt forklart ovenfor: Det skjer for at vi stakkars mennesker skal komme til en grundig og sikker selvinnsikt og lære hvor stort syndefallet er, hvilken vederstyggelighet og avgrunn av all ondskap arvesynden er, som bor i kjødet vårt. Vi skal lære hvor stor Guds godhet er, som ikke bare tåler og holder oss oppe i en slik tilstand, men også utfrir og frelser oss fra den ved Kristus, og hvor høyst nødvendig forløsningen, rettferdiggjørelsen, fornyelsen, ja til og med døden er.

Slik står det vel også til med deg, min aller kjæreste medkristen. Likevel kan og skal dette ikke drive deg bort fra Guds nåde og samfunnet med Jesus Kristus. De store åndelige anfektelsene kan sammenlignes med legemets harde og hissige sykdommer: Slik det ofte i menneskets legeme og blod oppstår en fermentasjon av innvortes og utvortes årsaker, som herrene leger uttrykker seg – en oppbrusing, en gjæring, som volder stor hete, kraftløshet, avmakt, ja noen ganger til og med galskap og raseri – på samme måte er det med sjelen.

Satan vekker av og til, etter Guds tilskikkelse, en fermentasjon, en oppbrusing, en uro i den, og av den oppstår utålmodighet, vrede og fiendskap mot Gud og mennesker. Men på samme måte som en hissig legemlig sykdom og den forstyrrelsen av sansene som følger av den, ikke tar fra et ellers gudfryktig og lydig barn foreldrenes kjærlighet, omsorg, pleie og trofasthet, formår heller ikke sjelesykdommen og forstyrrelsen av de åndelige sansene og kreftene å drive deg, du dyrebare Guds barn, ut av hans søte og salige samfunn. (*Fjerde del, 13. preken, § 37 og 38.*)

I vårt hjerte, fordervet av synden, ser Gud stadig ondskapens dyp, selv om det ikke er i en så heftig bevegelse og oppbrusing. Dette holder ham likevel ikke tilbake fra å forbarme seg; tvert imot styrker det ham i det og tenner ham – for å tale på menneskevis – til vrede mot djevelen, som har fordervet hans edle skapning og styrtet den i elendighet. Det ser vi av at han har sendt og skjenket oss sin enbårne Sønn.

Og selv om dette bunnfallet settes i bevegelse hos oss ved Satans makt og list, verdens forargelse og vår egen sikkerhet, og bryter ut i grove synder, slik vi kan se hos David og andre, så holder Gud likevel ikke straks opp med å forbarme seg. Han har medynk med det stakkars forblindede og forførte mennesket; derfor tåler han det ofte i mange år, gir det tid til omvendelse og følger det med sin miskunnhet.

Gjør han nå dette mot dem som har samtykket i arvesyndens oppbrusing og i gjerningssynd og holdt fast ved den lenge, hva vil han da ikke gjøre mot dem der djevelen mot deres vilje har satt det syndige hjertet i bevegelse og opprør, så det føler og tenker som et hav av utålmodighet, hat og fiendskap mot ham?

Om du nå for øyeblikket, min bror (min søster), finner hjertet ditt i en slik forfatning, så vitner likevel den angsten, sorgen og klagen du viser over det – og som du nesten går til grunne under – om at alt dette skjer mot din vilje. Under det åpenbare fiendskapet og gjenstridigheten som nå viser seg hos deg, ligger det skjult en sterk og inderlig kjærlighet og en barnlig frykt for ham, akkurat som perlene og andre kostbare ting ligger på havets bunn, selv om det aldri så mye er uroet og opprørt av vindene, og til sin tid kan bli funnet og samlet.

Jeg nekter riktignok ikke for at de fiendtlige tankene du merker hos deg og som Satan vekker, er syndige, ettersom de springer ut av et syndig hjertes oppbrusing. Men du må innrømme meg at de ikke kan drive deg ut av Jesu Kristi nåde og salige samfunn, like lite som synden som bodde i den hellige apostelens kjød og stred mot loven i hans sinn og tok ham til fange under syndens lov, kunne drive ham ut av det. Derfor sier han også straks etter: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus», de som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden (Rom 7,18.23; 8,1).

For å bevise at også du, min kjæreste sjel, tross din nåværende tilstand er i Kristus Jesus – det vil si tilhører ham, er et lem på hans åndelige legeme, en grønn grein på ham, det himmelske vintreet, og ved troen lever i hans hellige samfunn – trekker jeg denne slutningen, og ber deg overveie den vel: Den som skatter Jesus Kristus og hans samfunn høyere enn all verdens gods, vellyst, ære og herlighet, som uten opphør sukker engstelig etter ham og hans nåde, som heftig kjemper for ham mot seg selv og sitt syndige hjerte, mot djevelen og alt som strider mot hans rike, og heller vil vansmekte, dø og gå til grunne enn å handle mot ham og leve ham til vanære – den som endelig regner seg selv uverdig til all trøst, all pleie, all hjelp, men derimot fortjent til helvete og den evige ild, fordi han tror at Satan misbruker hans legems- og sjelsevner mot Gud og hans Jesus: hos ham spores tydelig Ånden og kjærligheten til Jesus, og han tilhører Kristus og er i Kristus.

Men alt dette finnes jo hos deg. Du må selv innrømme at du for et fredskyss av Jesus, for et eneste blikk fra hans nådige åsyn, for en eneste omfavnelse han ville unne din dypt bedrøvede sjel, gjerne ville gi bort ikke bare det du eier og har, men alt det hele verden kunne skjenke deg. Hjertet ditt sukker etter ham; sjelen din brenner for ham; du ville heller dø enn å overtre hans bud, og så videre. Derfor er Kristi Ånd, ja Kristus selv, i deg og hos deg, og du er i ham, og ingenting kan skille deg fra hans kjærlighet.

Når det gjelder de skrekkelige, grufulle, gudsbespottelige og djevelske tankene du, mitt kjæreste hjerte, har nevnt, kan det ikke nektes at de mest gudfryktige sjeler og de kjæreste Guds barn ofte plages hardt og nesten til døde av dem.

En gudfryktig lærer sier med rette at blant de mange slags store åndelige anfektelser kan ingen mer skrekkelig og grusom elendighet ramme en kristen, og ingenting kan plage ham verre enn når bespottelsens ånd etter Guds tilskikkelse kommer over ham og uopphørlig vekker de mest forbannede, de aller forargeligste, de aller skjendigste og aller grufullste tanker mot Gud i hjertet hans. Da må han med stor og usigelig sorg erfare at helvetes spotteånd så skjendig forvrenger alt han hører og alt som faller ham inn, og utlegger det mot den guddommelige majestet på en så bespottelig måte at intet verre og grufullere kan tenkes – om dette har vi alt talt i det foregående.

Likevel kan du heller ikke mangle trøst i den saken, du dypt bedrøvede hjerte. For det første bør du legge vel merke til at du ikke er den første det går slik med, og uten tvil heller ikke blir den siste. Denne elendigheten har rammet mange gudfryktige sjeler før deg. (*Brunckhorst; se 12. preken, § 49 ff.*)

Jeg vil ikke utførlig forklare de harde ordene Job ofte støter ut, som når han blant annet sier: «Jeg skriker til deg, men du svarer meg ikke. Jeg står der, og du bare ser på meg. Du er blitt grusom mot meg, med din sterke hånd forfølger du meg» (Job 30,20–21).

La oss heller tenke på Davids ord; av dem vil vi se hvilke tanker han ofte hadde. «Ja, forgjeves har jeg renset mitt hjerte og vasket mine hender i uskyld», sier han. «Likevel ble jeg plaget hele dagen. Hver morgen kom til meg med tukt» (Sal 73,13–14).

De lærde utleggerne av disse ordene har lagt merke til at profeten her røper de tankene han ofte nærte i sitt tungsinn. Han tenkte nem-

lig: Hva hjelper det deg nå at du har søkt å tjene Gud med et oppriktig hjerte og å føre et ulastelig liv? Hva har du igjen for din gudsfrykt? Det går jo de ugudelige – magens, mammons og djevelens tjenere – bedre enn deg. Er det da slett ikke noe i religionen, og er den bare tomt snakk? – og så videre. Slike tanker er sannelig slemme nok og strider mot Guds sannferdighet, miskunn og trofasthet.

Hit hører også – så vidt jeg kan se – det han har skrevet ned et annet sted: «Jeg sa i min angst: Hvert menneske er en løgner» (Sal 116,11). Meningen er, ser det ut til, at profeten vil gjøre kjent hvilke onde tanker som i hans langvarige forfølgelse og mangfoldige nød og elendighet ofte falt ham inn. Alle mennesker, profetene så vel som andre, var løgnere; prestene og andre avspiste folket med løgn og falske forhåpninger.

Og ofte tenkte han ved seg selv: Samuel har forjettet deg kongedømmet og salvet deg til det; Saul har lovet deg sin datter; vennene dine ved hoffet har lovet deg troskap og hengivenhet – men det ene skjer like lite som det andre; den ene har avspist deg med løgn like godt som den andre.

Jeg vet riktignok at noen lærere i vår kirke har andre tanker om disse ordene og forklarer dem annerledes, med blikk på tredje kapittel i brevet til romerne, hvor den hellige apostel skal ha anført dem.

Men jeg kan ikke innse hvordan det kan bevises at apostelen nettopp har sikte på dette stedet når han sier: «La det stå fast at Gud er sannferdig, men hvert menneske er en løgner» (Rom 3,4). For det som følger straks etter: «Som det står skrevet», gjelder uten tvil det neste, som han anfører fra den femtiførste salme: «For at du må kjennes rettferdig i dine ord og vinne når du fører din sak» – og det ville ellers slett ikke henge sammen med det foregående.

Man må også vel merke seg at David uten tvil taler om en stor anfektelse, siden han i forveien taler om sin angst: «Jeg sa i min angst» – det vil si i min nød, da jeg var overrasket og overfalt av skrekk, frykt og tvil. Han taler på samme måte et annet sted når han sier: «Og jeg, jeg sa i min angst: Jeg er støtt bort fra dine øyne!» (Sal 31,23).

Av dette kan vi slutte at profeten også på stedet vi her har foran oss, taler om tanker som mot hans vilje og forventning falt ham inn, og som han ellers følte avsky for. Det var som om alt som i alminnelighet var sagt menneskene om Gud og religionen, om de gudfryktiges

belønning og de ugudeliges straff og mer slikt, og i særdeleshet det Samuel hadde lovet ham om kongedømmet, var lutter løgn og bedrageri.

Denne meningen om stedet vil de som selv har vært i anfektelse, lett gi sitt bifall (uten at vi for øvrig vil strides om det med noen, men la enhver beholde sin mening). De er blitt fristet av djevelen og har erfart hvilke skrekkelige tanker som oppstår hos et bedrøvet og bekymret menneske, særlig under et langvarig kors. Forstås de anførte ordene slik vi har forklart dem, gir de en stor trøst til de sjeler som plages av onde og gudsbespottelige tanker: De lærer at selv store hellige ofte overfalles av slikt i sin angst og nød.

Hertil kommer det vi leser om Herren Jesus selv: Satan dristet seg til å be ham ikke bare om å kaste seg ned fra templets øverste hjørne, men også om å falle ned og tilbe ham (Matt 4,6.9). Disse oppfordringene har ikke bestått i bare ord. Satan kalles i denne beretningen en frister, og apostelen nevner Kristi fristelse til trøst for de troende (Hebr 2,18; 4,15).

Derfor har vi grunn til å tro at djevelen la mye kraft i ordene sine og med største flid arbeidet for å besmitte det rene, guddommelige hjertet med syndens urenhet, med mistillit, dumdristighet og kjærlighet til det forgjengelige. Han kunne riktignok ikke gi den rene sjelen noe urent eller gjøre det rene vannet i dens hellige tanker, begjær og krefter grumsete, hvor mye han enn ristet og rørte i det. For hos dette aller helligste Guds barn fant han ingen arvesynd, som ellers ligger som sunket grums på bunnen av alle menneskehjerter.

Men han gjorde det en frister og djevel skulle gjøre: Han strevde alvorlig og kraftig for å gjøre ham som ikke visste av synd, til en synder, og for å innpode hjertet hans sin helvetesart.

Slik måtte vår dyrebare frelser tåle denne fristelsen og oppfordringen til å tilbe djevelen og i stedet ta imot stor verdslig herlighet av ham. Hvor vondt denne fristelsen gjorde Herren, kan vi slutte av at han etter den ikke lenger ville tåle den onde, men sa med harme til ham: «Bort fra meg, Satan!» (Matt 4,10).

Av dette følger at Herren Jesus vet hvordan hans egne har det når djevelen forlanger skrekkelige og avskyelige ting av dem. For selv om hans rene og hellige hjerte ikke ble besmittet av det, måtte hans

hellige ører høre på dem, og hans guddommelige sinn merke dem, om enn med harme og uvilje.

Det er riktignok stor forskjell mellom hans hellige hjerte og vårt urene: I vårt finner Satan arvesyndens grums og oppvirvler det ved sin fristelse, så bevegelsene som oppstår hos oss, er syndige. Men denne tanken gir oss likevel den trøst at han, som er «prøvd i alt i likhet med oss, men uten synd» (Hebr 4,15), desto hjerteligere vil ta seg av oss, ikke tilregne oss de onde tankene djevelen vekker hos oss, og til sist by ham å forlate oss og unne oss ro.

Alt vi hittil har anført, tjener også til å ta fra de anfektede den nedslående innbilningen at det aldri har vært eller ennå er noe menneske i verden som har hatt eller har så grufulle, avskyelige og djevelske tanker som de. Av det slutter de videre at de i Guds øyne er en overordentlig vederstyggelighet og en sann Satans skarnkiste som Gud aldri kan finne noe behag i.

At dette er falskt, lærer de anførte eksemplene fra Den hellige skrift, så vel som den daglige erfaringen hos så mange sjeler som elsker og frykter Gud. På samme måte som du, min medkristen, har samfunn med din Jesus og hans hellige i deres lidelser, skal du også få del med ham og dem i deres frelse og glede.

Dernest er det visst, og de anfektede sjelene må vel holde fast ved, at slike avskyelige tanker, som til deres største sorg gjør seg gjeldende hos dem, mer er å regne som en lidelse enn som deres gjerning og virksomhet. De er ikke så mye deres som djevelens tanker, forhånelser, bespottelser og vederstyggeligheter.

Satan oppvirvler arvesyndens møkkapøl i hjertet deres og framkaller en stank mot deres vilje. Noen ganger går det her som når noen kaster horn, hår og andre stinkende ting på en ild, som riktignok ikke er uten røyk, men likevel brenner klart. For ofte, når vi gjerne vil nære de mest gudelige og beste tanker – selv om hjertet vårt nesten aldri er fritt for syndige lyster og tanker – bringer Satan oss uventet og lynsnart slike ting i sinne at det forekommer oss som om det var skutt en pil i hjertet vårt, eller som om vi hadde fått en ørefik så vi nesten kunne falle om.

Å, hvordan søker ikke Guds venner og elskere ofte å verge seg med hjertelige og ivrige bønner og mange inderlige sukk når de vil gå til hellige handlinger og gudelige gjerninger! Hvor gjerne ville de ikke

holde hellige ting hellige og behandle dem som slike, og løfte rene hender, rene øyne, rene hjerter til Gud, slik en så høy majestet har krav på!

Men dessverre, hvor ofte kommer ikke en forgiftet og glødende pil flyvende og rammer deres stakkars hjerte slik at de er nær ved å synke til jorden og forgå! Å, hvor ofte gjør de ikke i stand hjertets glødepanne og tror de skal bringe sin Gud intet annet enn helligdommens røkelse og sende opp en søt vellukt av hellig andakt til ham! Men akk, før de vet ordet av det, er røkelsen deres blandet med djevleskarn, så de forferdes heftig over stanken!

Av dette ser vi at noen av de vederstyggelige tankene som plager de gudfryktige sjelene, riktignok oppstår av deres syndige hjerte, men likevel med Satans trolige medvirkning, mens andre blir dem umiddelbart tilhvisket og skutt inn.

De første fører riktignok en synd med seg, men den blir ikke tilregnet dem, eller blir straks kastet i havets dyp eller fortært som av en stor ild, fordi de lever i daglig omvendelse og i Jesu samfunn. De siste blir ikke regnet dem til synd, like lite som Potifars hustrus urene forlangende ble regnet Josef til synd, da hun sa til ham: «Kom og ligg med meg!» Han ble forferdet og vegret seg og ville heller gi slipp på kledningen, ja sette seg selv, sin ære og sitt liv i fare, enn synde mot Gud og sin samvittighet (1 Mos 39,7.8).

Herren Jesus framsetter en lignelse om en mann som sådde godt korn i åkeren sin; men mens folkene sov, kom fienden hans og sådde ugress blant hveten og gikk bort (Matt 13,24 ff.).

I den jødiske historien fortelles det at templet i Jerusalem en natt ble gjort urent av dødningebein som var kastet og strødd hit og dit. Hvilket svineri Satan drev et sted, etter en trollkvinnes påfunn, ved et fornemt gjestebud, og hvordan han tilsølte alle de tilstedeværende – bortsett fra én høy person – med skarn, så de ikke kunne bli der for stanken, men måtte stå opp, rense seg og skifte klær: det har vi fortalt et annet sted.

Slik det ikke kunne tilregnes mannen som sådde godt korn i åkeren sin, at fienden blandet ugress i det; slik det ikke kunne tilregnes prestene som den gang gjorde tjeneste i templet – bare de var gudfryktige – at templet ble gjort urent av fiendtlige mennesker på den nevnte måten; og slik gjestene ved det fornemme gjestebudet mot sin vilje og

til sin store ergrelse og forbauselse så seg dekket av skarn – slik er det også med deg, du gudelskende og av Gud elskede sjel.

Alle de vederstyggelige tankene, alt det smusset, alle de bespottelsene som plager det stakkars hjertet ditt, gjør seg jo gjeldende mot din vilje, ja til din største bedrøvelse. Det viser den angsten du føler over dem, de sukkene du utstøter på grunn av dem, og den nidkjærheten du viser mot dem. Derfor kommer du ikke til å bli stilt til regnskap for dem hos Gud; de skal i sin tid komme over slangehodet til djevelen, det store skarnet og Guds ondskapsfulle fiende, og gjøre hans fordømmelsesdom desto tyngre. (I «*Det tapte får*», *anm.* til 1. *preken*, § 25 *ff.*)

Den gudfryktige Arndt taler meget kristelig om denne saken. Man kan riktignok, sier han, ikke avverge Satans grufulle bespottelser, som kalles *Spiritus blasphemiæ* (gudsbespottelsens ånd). Men fordi det skjer mot menneskets vilje, og det strider mot det med sukk, tanker og bønner (med nidkjærhet og alle sin sjels evner) og verger seg med hjerte og munn, men ikke kan fri seg fra bespottelsen og må tåle den, skal det til sin trøst merke seg at slik bespottelse ikke blir tilregnet det, siden den skjer mot dets vilje.

Det er som den syttisjuende salme sier: «Det er min svakhet; at det forandres, står i Den Høyestes hånd» (Sal 77,11). For slike bespottelser er *passiones*, det vil si sjelelidelser, *non actiones*, det vil si ikke gjerninger; bespottelsene er ikke deres, men djevelens.

Det går nemlig til som når en fiende som beleirer en by, skyter ild inn i den. Det kan man ikke hindre ham i; man må la ham drive sitt spill og så godt man kan vokte seg for ilden – slik Hiskia ikke kunne hindre Rabsjake i hans forhånelser (Jes 36,4 ff.). Slik spyr også Satan ut helvetesgnister; la sjelen din tåle det med sorg og sukk! (*Over Sal* 88.)

Jeg vet at en kristen prest engang ga kraftig trøst på følgende måte til en anfektet kvinne som Satan også plaget hardt med vederstyggelige tanker. Det var engang en jomfru, sa han, en fornem og velstående manns datter, som var meget kjær for faren sin og for enhver på grunn av sitt dydige sinn og liv. En søndag ville hun gå i kirken og hadde kledd seg etter sin stand, ikke prangende, men ordentlig og pent, og skyndte seg over gaten med dette hellige forsettet.

På veien møtte hun en soldat som i en brennevinskneipe hadde drukket seg overstadig full og allerede én gang, som slike svin gjør,

hadde veltet seg i skarnet. Denne personen vendte seg til jomfruen, begynte å tale om urene, smussige og uanstendige ting og oppførte seg som et slikt svin pleier. Det dydige hjertet forskrekket seg over dette, rødmet og harmedes i hjertet over den uhumske karens skamløshet. Hun verdiget ham likevel ikke noe svar, men skyndte seg til Guds helligdom og søkte å komme unna ham.

Men da ble han enda mer uforskammet, ansa hennes taushet for forakt og begynte å håne det gode barnet, gi henne skammelige navn og rope alle slags uanstendigheter etter henne, ja til sist kaste skarn på henne, så hun måtte gå hjem igjen. Hun beklaget med tårer at hun denne gangen hadde vært så uheldig og på en så god vei og med et så hellig forsett hadde støtt på en så skammelig kar.

Hun renset klærne sine og klaget med mange tårer for faren over det som hadde hendt henne. Men faren trøstet henne og sa: «Gi deg tilfreds, mitt kjære barn; karen kommer til å betale dyrt for denne nidingsdåden; men du er nå som før min kjære datter.» – Si meg nå, spurte presten den anfektede kvinnen, om denne jomfruens far eller noen annen hadde grunn til å fatte hat til henne for denne hendelsen og tilregne henne den vanæren som hadde rammet henne, som om hun hadde dratt den over seg selv?

«Akk nei», svarte den bedrøvede; «hva kunne dette stakkars mennesket gjøre for at hun ble overfalt av et fullt svin?» – Godt, sa presten, da kan heller ikke dere gjøre for at dere, tross deres gudfryktige vandel og ivrige kristendom, blir tilsølt av Satan, plaget med uhumskheter og overfuset med bespottelser. Deres himmelske Far og deres sjelebrudgom Jesus vil ikke elske dere mindre for det i evighet, og til sist skal han utøse sin nidkjærhet og grumme vrede over sin og deres fiende, djevelen. – Denne trøstefulle undervisningen skal også du, min medkristen, som befinner deg i lignende nød, tilegne deg.

Men du vil kanskje heller spørre: Hvorfor tillater den rettferdige og hellige Gud djevelen å øve slik ondskap, og hvorfor lar han ham vanhellige og besmitte mitt stakkars hjerte, som er hans helligdom og tempel?

Til dette svarer en kjent lærer at det er uransakelig hvorfor Herren tillater dette. «På samme måte», sier han, «kan det ikke utgrunnes hvorfor han gjør den ene fattig og den andre rik, og lar den ene være syk og den andre frisk; det kan ikke utgrunnes hvorfor den ene

byen blir hjemsøkt av pest, ildebrann eller hagl på marken, mens andre steder blir spart. For Gud stiller bare enkelte steder fram som eksempler på hvor mye alle byer og landsbyer er verdt, og på samme måte åpenbarer han bare på enkelte mennesker hva djevelen kunne utrette hos alle, om Gud ikke satte hans hånd grenser.»

Min kjæreste medkristen, du må ha et kors; men hva det skal bestå i, er ikke overlatt til ditt, men til Guds valg. Han har tilmålt hver av sine troende hans kors etter sitt hellige rådslag og sin nådige vilje. At dette korset er falt i din lodd, må du finne deg i for hans skyld som har elsket deg og tatt imot deg i Kristus Jesus før verdens grunnvoll ble lagt.

Bær Kristi vanære! For hans skyld håner og engster helvetesfienden deg, og du kan med full rett si til ham det Jesus sier til sin himmelske Far: «For din skyld bærer jeg vanære. Skam dekker mitt åsyn. Hån fra dem som håner deg, er falt på meg. Min sjel gråt mens jeg fastet, og det ble jeg spottet for» (Hebr 13,13; Sal 69,8.10.11). Vær forvisset om at han i sin tid vil krone deg med desto større ære og herlighet. (C. *Avianus*.)

Du kan si: Akk, jeg vet nok hva som er årsaken til denne sørgelige tilskikkelsen fra Gud over meg: mine synder, og at jeg ikke har strevd for å tjene min Gud med et oppriktig hjerte.

Jeg vil ikke nekte for at den hellige Gud uten tvil noen ganger tar anledning til å overgi sine egne for en tid, og med avmålt og begrenset makt, til spotteånden og helvetessvinet, fordi han ser at hjertet deres ikke vokter seg så ivrig og omhyggelig for tomme, urene og kjødelige tanker som det ifølge sin kristendom og dåpspakt burde.

Selv de helligste og mest gudfryktige mennesker vil ikke fragå at de, om de enn ved Guds nåde og Jesu kraft er kommet så langt at de av hjertet hater alle syndige ord og gjerninger, og av all makt setter seg imot dem og vokter seg for dem, likevel ikke formår å rive seg løs fra de tomme og syndige tankene med den nidkjærhet de burde.

Erfaringen lærer dem at de tomme og kjødelige tankene er som lyktemenn, som ofte svever og hopper så lenge for øynene våre at de uventet og litt etter litt fører oss bort fra den rette vei og ut i en myr, en sump eller en ødemark. Når vi kristelig kommer til oss selv, må vi forundres og forferdes over at vi så hurtig har kunnet forville oss så langt bort. I en slik villfarelse finner hjertet vårt ofte stor fornøyelse

og gleder seg ved narrestreker og dårskap som sjelen ikke har noen nytte av.

Satan setter ofte tanker i hodet vårt som ligner en velluktende røyk. Den brer seg vidt og bredt og fyller hele sinnet, men fører en fin og hemmelig gift med seg. Hjertet merker det ikke straks, men finner behag i denne røyken og vandrer ofte ganske lenge i den som i en tåke. Det kan neppe beskrives, og den som ikke har mye erfaring i kristendommen, kan neppe tro hvilken stor list og kraft fra djevelen som ligger skjult under de tomme og kjødelige tankene, og hvor farlige de er hvis de ikke kveles straks i fødselen.

For det meste passer djevelen på morgen- og kveldstiden, når vi – for å tale i bilder – åpner og lukker hjertets dør. Om morgenen, når vi våkner, er han straks til stede og forsøker om han kan få noe tomt, verdslig og syndig inn i sinnet vårt, for slik å stjele og fravriste Herren Jesus dagens førstegrøde, svekke andakten vår og gjøre den kald til den påfølgende bønnen, og dessuten gjøre sjelen mer uforsiktig i sin ferd og mer tilbøyelig til synd.

Om kvelden vet han også å passe på sin fordel og ved enhver anledning å ånde på oss. Ofte blir noe ubehagelig og fortredelig, ofte noe usømmelig og urent, noen ganger noe morsomt som riktignok kan vitne om mye oppfinnsomhet, men er til liten nytte, brakt på bane og fortalt av venner eller fiender.

Siden, når vi er alene og har lagt oss til hvile, blir det et floket garn eller et tornekratt som sinnet vårt vikler seg inn i og plager seg selv med. Enten det lykkes ham eller ikke, oppnår han likevel så mye at han avbryter og svekker vår andakt, forstyrrer vår ro og fører sansene og tankene våre inn på sidespor.

Tankene er som slyngtrådene på vinrankene eller ertene eller andre slyngplanter, som de henger seg fast med ved en stang eller et tre; de er så å si sjelens hender, som den berører og griper noe med. På samme måte som en prest eller annen israelitt i den gamle pakt ble uren ved å røre ved en død, blir også sjelen vår besmittet og vanhelliget ved jordiske, verdslige, tomme og syndige tanker.

Hvilken tilbøyelighet hjertet vårt har til dem, kan vi slutte av at det så snart gir seg hen til unyttige, tomme og syndige ting og straks er ferdig til å tenke på dem, og at det så stadig og utrettelig holder på med slik beskjeftigelse. Vil man derimot anstrenge det med åndelige og

guddommelige ting og betraktningen av dem, må man ofte lete lenge før man finner det og får det til sann andakt og gudelig ettertanke.

Når vi er alene, når vi ikke kan sove, når vi etter måltidet eller til andre tider går tur i en hage eller på marken, kan vi ofte med lyst tenke en halv eller hel time eller enda lenger på jordiske og forgjengelige, ja tomme og syndige ting og overveie dem i vårt hjerte.

Men hvor stor møye har man ikke når man vil prøve samvittigheten, granske livet og ransake sin kristendom, om den avtar eller vokser, eller vil kalle fram og tilegne seg en preken man har hørt, eller vil betrakte åndelige og oppbyggelige ting: Guds allvitenhet og allestedsnærvær, hans hellighet og rettferdighet, hans kjærlighet og miskunn, den allmenne verdensdom, himmelen, helvete, evigheten og lignende! Hvor besværlige og trettende er ikke slike ting for hjertet vårt!

Det går med oss som med barna, som i lang tid kan leke i sanden med potteskår, fliser, småsteiner og slikt, eller med lyst og uten å bli utmattet løpe etter sommerfugler og andre insekter, men vanskelig og ikke uten motstand lar seg bringe til å ta fatt på bøkene, til å lese, be eller skrive.

Blir da hjertet vårt tvunget og av Ånden holdt til å tenke på åndelige ting, så oppfører det seg atter som de uskikkelige guttene som ved foreldrenes eller lærernes tvang blir brakt til kirken og den offentlige gudstjeneste, men enten begynner å leke, gjøre skøyerstreker, snakke med hverandre, eller stjele seg ut av kirken for å drive sin lek og kådhet.

En utenlandsk lærer har helt treffende sammenlignet det med en hund som riktignok følger sin herre på marken, men likevel her og der gjør avstikkere, løper etter fugler og hva den ellers treffer på, og gjør seg forgjeves møye med det. Alt dette kan en gudfryktig kristen få den beste forklaring på gjennom erfaringen.

Denne feilen, så vel som andre brister i vårt fordervede hjerte, kunne lettere tilgis og tåles hvis man hver gang med tilbørlig iver og nidkjærhet sto imot og motarbeidet de syndige og tomme tankene, og med smertelig anger erkjente deres syndighet og ba Gud om forlatelse for dem i Jesu navn.

Men det som øker vår synd og gjør den så stor, er nettopp at hjertet vårt nesten aldri bryr seg om sine tomme tanker og for det meste er

likegyldig i så måte – en feil selv de beste og mest gudfryktige kristne ofte ikke er fri for. Derfor vil jeg ikke benekte at den hellige og rettferdige Gud, som våker over fornyelsen og helliggjørelsen av våre sjeler, noen ganger tillater Satan å bedrøve og uroe oss med skammelige og grufulle tanker, for at vi også skal bli omhyggelige med hensyn til tankene våre og på den måten jage etter helliggjørelse.

La det derfor være slik, du av Gud elskede og nå bedrøvede hjerte, at din nåværende tilstand er en faderlig straff eller refselse fra din Gud for din tidligere uaktsomhet og forsømmelighet med hensyn til dine tomme og syndige tanker. Det gir deg likevel samtidig en kraftig trøst og forsikring om Guds nåde og din barnerett hos Gud.

For siden han ingen vanart kan tåle hos deg og tukter deg også for slike skjulte synder, som de fleste ikke erkjenner, gjelder det jo her det apostelen sier: «Min sønn! forakt ikke Herrens tukt, og mist ikke motet når du blir refset av ham. For den Herren elsker, den tukter han, og han hudstryker hver sønn som han tar seg av. Det er for tuktens skyld dere tåler lidelser. Gud handler med dere som med sønner. For hvem er vel den sønn som hans far ikke tukter?» (Hebr 12,5–7).

Av dette følger klart og uimotsigelig at Guds refselse – eller, om vi vil si det slik, hans faderlige straff – meget godt kan bestå sammen med hans uforandrede kjærlighet, ja at den nettopp er et bevis på hans omsorgsfulle kjærlighet. Jeg slutter derfor slik: Hvert menneske Herren faderlig straffer og tukter, det elsker han som sin sønn; deg, min bror (min søster), straffer og tukter Gud faderlig; følgelig elsker han deg som sin sønn (sin datter).

Overvei dessuten dette til din trøst: De hellige evangelistene beretter om vår Jesus at han, så vel for den geistlige rett i yppersteprestens palass som i Pilatus' domhus, ble hånet, bespyttet, slått på munnen og til sist hudstrøket, tornekronet og på alle mulige måter vanæret og mishandlet (Matt 26,67; 27,27 ff.). Det er ingen tvil om at Guds Sønn led alt dette for vår skyld, og at det var en virkelig straff fra Gud som han underkastet seg for vår skyld, etter profetens ord: «Han ble såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger. Straffen lå på ham, for at vi skulle ha fred» (Jes 53,5).

På samme måte som fråden og det ekle spyttet som den fiendtlig sinnede banden kastet i ansiktet på ham, ikke gjorde ham uren, vederstyggelig og syndig i hans Fars øyne – selv om slikt rammet ham

for syndens skyld, som han hadde påtatt seg å sone –, kan heller ikke det som Gud for din syndige vanarts skyld sender over deg, gjøre deg uren, forkastelig og vederstyggelig i hans øyne. Tvert imot, hvis du lider det med tålmod og et ydmykt og stille sinn, vil det øke hans kjærlighet til deg, og for deg som elsker Gud, skal også dette tjene til gode.

Sier du så videre: Akk, hvorfor tillater den gode Gud, som er et så hellig og ubesmittet vesen og elsker de rene hjerter, at de sjeler som er helliget ham, blir så besudlet av djevelen? – så svarer jeg: Jeg kan ikke innrømme at de som må tåle Satans bespyttelse, derved blir besudlet og vanhelliget. Det motsatte ser vi av det som er anført om Herren Jesus selv. Det er ganske visst at denne bespyttelsen fra den onde ikke berører hjertets indre og Guds helligdom i mennesket, noe som tydelig viser seg i den motstanden hjertet yter med sukk, tårer, angst, forferdelse og på andre måter.

Her kan vi også med rette anføre det som sies om vår Frelser, nemlig at han regjerer midt blant sine fiender (Sal 110,2). For på samme måte som han har og opprettholder sitt rike i verden, selv om djevelen med all sin makt og list, sammen med alle forblindede mennesker, setter seg imot det av all kraft – så det ofte ser ut som om Kristus med sine var helt undertrykt og utryddet –, og som han etter sitt råd og til sin tid åpenbarer sin makt og herlighet i det ved å straffe sine fiender, er det også i den lille verden hos et troende menneske.

Selv om de fiendtlige og onde tankene som djevelen har vekket og voldt, etter Guds hellige råd og tilskikkelse ofte ser ut til å få overhånd, hersker Jesus likevel midt blant sine fiender. Han holder sin helligdom ren midt i urenheten; den edle sjelen, hans brud, forblir kysk og ubesmittet midt under helvetesfiendens svinske og uhumske bespyttelser.

Den utvortes besudlingen som rammer en slik sjel mot dens vilje, har likevel sin store nytte og må, stikk i strid med all Satans forventning, tjene den til gode og til renselse.

Jeg minnes at Luther og før ham en eldre lærer sammenligner tilstanden til den sjelen som plages av gudsbespottelige og onde tanker, med en åker som blir gjødslet og tilsynelatende besudlet med mange lass møkk (med respekt å si) – men det skjer i den hensikt at den siden skal gi desto rikere avling.

Her passer også meget godt det vi på et annet sted i dette verket har fortalt om en gudfryktig jomfru, hardt plaget av skrekkelige og grufulle tanker, som var nær ved å dø av bedrøvelse og angst over det. Hun ble trøstet og vederkvegt av å se tjenestepiken i huset skure bordet, strø sand og aske på det, slå lut på det og gni det hardt, så den tanken oppsto hos henne: Se, slik gjør også den gode Gud med ditt hjerte. Han lar det liksom bli strødd med skarn, sand og aske, for at det skal bli skurt og renset, og så videre. (*Tredje del, 14. preken, § 26.*)

Overvei alt dette vel, min kjæreste medkristen, og vær stille for din Gud. Tål Satans ondskap og bespyttelser så lenge Herren tillater ham å plage deg med dem. Du er og blir et helligdommens kar som er viet Gud, og Satan vil til sist ikke høste annen frukt av alt sitt arbeid på deg enn sin egen skam.

Ved hjelp av det vi her har sagt, er det nå lett å svare på det du har sagt om djevelens skarnkiste og den urene møkkapytten, så vel som på det utsagnet av den hellige apostel som du har anført. Den utvortes tilstanden, og det sjelen må lide mot sin vilje, ja til sin største sorg, gjør den ikke til noen møkkapøl og skarnkiste. Like lite kunne Julian den frafalnes eller en annen hedensk spotters utgytelser besmitte og vanhellige ørene og hjertene til de kristne som levde den gang og måtte høre dem, men gjorde det med bedrøvelse og harme.

Kristus og Belial, lys og mørke, rettferdighet og urettferdighet kommer aldri overens og kan aldri ha delt herredømme i ett hjerte; og dette gjelder også deg. To fiender kan ikke herske i én og samme festning, men de kan godt være hverandre nær: Den ene kan omringe og beleire den utenfra, beskyte den med glødende kuler, storme den og engste den, ja innta noen utenverker og forskanse seg der. Men den andre, som forsvarer den, har den likevel i sin besittelse og beskytter den mot fiendens voldsomhet og grusomhet, og tvinger ham til sist til å forlate den og dra bort med skam.

Slik er det også med det anfektede hjertet. Herren Jesus kan likevel bo i det med sin nåde, Ånd og kraft, selv om Satan stormer og engster det. Paulus er og blir likevel et utvalgt redskap for sin Frelser, selv om Satans engel slår ham på munnen. Treet grønnes og bærer likevel frukt, selv om det iblant er insektreder i det, som gartneren i sin tid plukker av og brenner opp. Man kan likevel ha et lys i stuen sin eller i lønnkammeret sitt, selv om natten har fylt alt med mørke.

Tenk på den israelittiske kirkes ord: «Om jeg sitter i mørket, er Herren lys for meg» (Mika 7,8), og på apostelens: «Som døende – og se, vi lever! Som straffet, men ikke slått i hjel. Som sørgende, men alltid glade. Som fattige som likevel gjør mange rike. Som de som ingenting har, men likevel eier alt. Jeg har glede i overflod i all vår trengsel» (2 Kor 6,9.10; 7,4).

Etter ham taler Luther når han sier: «Om jeg enn dør, så dør jeg likevel ikke; om jeg enn lider, så lider jeg likevel ikke; om jeg enn faller, så blir jeg likevel ikke liggende; om jeg enn blir beskjemmet, så står jeg likevel ikke til skamme. – – Er det ikke en underlig hjelp at den døende lever, den lidende er glad, den fallende står opp, den beskjemmede får ære? Slik Kristus også sier: ‹Den som tror på meg, skal ikke dø, og om han enn dør, skal han likevel leve.› – – Alt dette er ord som intet menneskelig hjerte (av seg selv, av naturen) forstår, men som det ved Guds Ånd og nåde og ved erfaringen lærer å forstå.»

Og på et annet sted: «Derfor må de to tingene bli stående, at vi er dødens og djevelens herrer og likevel samtidig ligger under hans føtter; det ene må troes, det andre føles.»

Du vil kanskje innvende: «Dere legger fram som utvilsomt noe som jeg selv ennå tviler sterkt på: at alt dette hender meg mot min vilje, og at jeg ivrer, sukker og kjemper mot det. Jeg kan ikke lenger finne at jeg strider; det synes meg at jeg er aldeles overvunnet, at vantro, synd og helvete hersker i meg» og så videre.

Men, min medkristen, jeg har alt tidligere bevist deg det motsatte, og vil nå bare minne deg om at angstsveden som så ofte og i så høy grad kommer over deg, den brennende tungen som klistrer seg til ganen, den tørre munnen, det hardt slående og jagende hjertet, legemet som vansmekter, kreftene som svinner, den stadige engstelsen, sukkene, klagene og jammeren – alt dette vitner tydelig om at du ennå kjemper, strider og står, og ennå ikke er overvunnet.

Og om det enn synes deg at du ikke lenger setter deg mot de onde tankene, men lar dem støye og rase så mye de vil, så er det likevel ikke slik.

På samme måte som en ikke kan se og skjelne hva som ligger på bunnen av grumset vann, selv om det var gull, sølv eller perler, kan heller ikke du i din nåværende tilstand skjelne hva som finnes i hjertets innerste.

Vi derimot, som er medlidende tilskuere til din kamp, kan dømme om roten ut fra fruktene og om årsaken ut fra virkningene, og vi slutter slik: Hvor kampens tegn og virkninger er, der må også selve kampen være. Hos deg finnes tegnene og virkningene – angst, strev, svette, hemmelige sukk, hørlige klager og slikt. Derfor må det ennå være kamp hos deg; du strider ennå i Jesu Kristi kraft og skal innen kort tid seire ved den og få Satan under dine føtter.

Derfor vil jeg ikke, min kjæreste medkristen, og kan heller ikke ta hensyn til det du sier, at jeg ikke burde uleilige meg mer med deg og ikke besøke deg mer, at du ikke er så mye verdt.

For jeg vet fullt og helt av Guds ord og av erfaringen at i hans nåderike er de største syndere de beste hellige, de fattigste de rikeste, de elendigste de herligste, de uverdigste de mest verdige.

Høvedsmannen i Kapernaum sa, da Herren tilbød seg å komme i huset hans og helbrede hans syke tjener: «Herre, jeg er ikke verdig til at du går inn under mitt tak.» Og Herren roste troen hans så sterkt at han erklærte ikke å ha funnet maken i Israel (Matt 8,8 ff.).

Da Simon Peter i det underfulle og rike fiskefanget så et vitnesbyrd om Herren Jesu guddommelige makt og herredømme over alle ting, falt han på kne for ham og sa: «Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann!» Men Herren overdro ham nettopp da det apostelembetet han senere skulle ha, og gjorde ham til en av sine fortroligste venner (Luk 5,8).

Da den dyrebare frelser var i fariseeren Simons hus, satt denne til bords med ham. Synderinnen derimot, som ved sitt urene liv hadde gjort seg stinkende og forhatt i hele byen, sto bak hos hans føtter, kysset dem, vætet dem med tårer og tørket dem av med hodehåret sitt.

Hvem var nå den mest verdige av disse to: Simon fariseeren – det vil si en mann som etter sin egen og andre ukyndiges mening var usedvanlig hellig – eller synderinnen, som til og med var en avsky og vederstyggelighet for alle mennesker? Det er ingen tvil om at Herren erklærte denne siste for den mest verdige, og at hun også var det, fordi hun i dypeste ydmykhet erkjente sin uverdighet og alene satte sin verdighet i sin frelsers nåde.

Slik er det også med deg, min høyt elskede medkristen. Du hører til de hellige og herlige, som Herren Jesus har all sin glede i, til Guds ut-

valgte, hellige og elskede, til de hellige og kongelige prester; du hører til den utvalgte ætt, til det hellige folk, til eiendomsfolket (Sal 16,3; Kol 3,12; 1 Pet 2,5.9).

Noen regner de små barna, som ennå vandrer ubesmittet i sin dåpsdrakt, for den edleste del av kristenheten. Jeg ville være enig i det, om ikke de anfektede sjelene sto meg for øye – de som strider og kjemper for Gud og sin Frelser helt til døden, og derfor med full rett kalles ublodige martyrer.

Be meg derfor ikke, du aller dyrebareste hjerte, om ikke å uleilige meg mer med deg og ikke besøke deg mer! Hvor skulle jeg heller ville være enn i Guds hus og helligdom? Hvem skulle jeg heller ville uleilige meg med enn et utvalgt Guds barn? Men her, min medkristen, er Guds hus og helligdom. Du er et utvalgt Guds barn.

I den gamle kirke, da de blodige forfølgelsene ennå raste og alle fengsler ofte var fulle av frimodige bekjennere av sannheten, visste de kristne ikke noe bedre å gjøre enn å besøke dem, pleie dem og på alle mulige måter ta seg av dem. De betraktet fengslene som skoler for tro og gudsfrykt, og regnet seg lykkelige når martyrene meddelte dem sin velsignelse og lovet dem sine forbønner. Og jeg har ikke grunn til, mitt kjæreste hjerte, å forholde meg annerledes mot deg eller tenke annerledes om deg.

Jeg vet og minnes godt hva min og din Jesus sier: «Jeg var syk, og dere så til meg. Jeg var i fengsel, og dere kom til meg. Sannelig sier jeg dere: Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 25,36.40). Og hans apostel: «En ren og usmittet gudsdyrkelse for Gud og Faderen er dette: å se til farløse og enker (og alle andre trøstesløse og bedrøvede mennesker) i deres nød, og å holde seg uplettet av verden» (Jak 1,27).

Det er uten tvil bedre å gå til sørgehus enn til gjestebud; derfor er også de vises hjerte i sorgens hus, mens dårenes hjerte er i gledens hus (Fork 7,2.4).

Jeg må her tenke på det en viss prest skriver om seg selv: at han i sju år hadde lært mer teologi av sin hardt anfektede og bedrøvede grevinne og hennes åndelige anfektelser enn på noe universitet.

Jeg kommer visselig ikke hit bare for å trøste, styrke og oppreise deg med Guds ord og stå deg bi med mine bønner i din strid, men også for å lære noe ved og av deg, min dyrebare sjel. Ved deg og av deg

kan man lære hva synden er og hva Guds vrede er, hvor stor djevelens grusomhet og ondskap er, hvor forferdelig helvete og den evige fortapelse fra Guds hellige åsyn er, hvor forgjengelig og tom verden er med all sin herlighet, hvor usle og elendige alle mennesker er uten Guds nåde.

Man lærer hvilket uforlignelig gode Guds nåde, samfunnet med Jesus Kristus og Den Hellige Ånds trøst er, og at verdens prakt, ære, rikdom og vellyst ikke er så mye verdt som ett eneste nåderikt blikk fra Jesu Kristi åsyn og ett eneste skriftord hvis kraft Den Hellige Ånd lar hjertet vårt kjenne. Disse og mange flere lignende ting kan jeg lære ved å betrakte din tilstand, min medkristen – og jeg skulle ikke besøke deg? Jeg er viss på å finne min Jesus her, og jeg skulle ikke komme til deg? (*Mag. Abraham Ulrich om fru Agnes, grevinne av Barby.*)

Sannelig, dette er ikke annet enn Guds hus, og dette er himmelens port. Her stiger Guds engler opp og ned ad himmelstigen. Her går det hver time bud til himmelen (et hjertes sukk og engstelige, kraftige lengsler), og noen kommer igjen tilbake derfra (med Jesu Kristi skjulte kraft, som styrker og holder sjelen oppe til tross for Satans raseri) – og jeg skulle heller ville være noe annet sted enn her?

Langt derifra! Hvor jeg finner min Gud og min Jesus, der må jeg jo helst ville være; og her finner jeg ham, etter hans ord: «I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15). Derfor skal, vil og kan jeg ikke holde meg borte fra deg.

Det påligger meg ifølge mitt kall å forkynne evangeliet særlig for de fattige (i ånden), å forbinde de nedbrutte, å styrke de syke, å trøste de sørgende (Matt 11,5; Esek 34,16; Jes 61,2). Hvordan skulle jeg da kunne forlate og glemme deg, min medkristen? Vi vil altså fortsatt kjempe, sørge, sukke og gråte sammen, i det faste håp at vi snart også skal seire sammen ved Jesu Kristi kraft og glede oss over vår Guds hjelpende miskunn. Snart vil Herren Jesus gjøre våre sukk om til jubelrop, vår gråt til latter, vår sorg til glede.

For det du, kjæreste sjel, har sagt, at det ikke lenger står til å hjelpe deg, at døren er lukket for deg og så videre, kan jeg ikke innrømme.

Jeg vil minne deg om vår Guds ord: «Er min hånd for kort til å forløse (hjelpe), eller er det ingen kraft hos meg til å frelse?» (Jes 50,2). Da måtte vår Gud mangle enten makt eller vilje. At han skulle mangle

makt til å hjelpe deg, vil du aldri påstå, siden du vet av hans ord at han er en allmektig Gud, som kan gjøre «mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår», hos hvem ingenting er umulig, og som «gjør alt det han vil, i himmelen og på jorden» (Ef 3,20; Luk 1,37; Sal 135,6).

Skulle djevelen være mektigere til å bedrøve enn Gud til å glede? Skulle han kunne bringe oss i noen nød som Jesus ikke kunne utfri oss av? Skulle han kunne anstifte en brann som Herren ikke kunne slukke? Skulle han kunne tilføye oss et sår som den himmelske lege ikke kunne lege? Skulle han kunne gjøre garn og snarer som vår Frelser ikke kunne rive i stykker?

Sier ikke den gudfryktige Hanna: «Herren tar liv og gir liv, han fører ned i dødsriket og fører opp derfra»? (1 Sam 2,6). Sier ikke David: «Gud er for oss en Gud til frelse, og hos Herren Herren er det utganger fra døden» (om vi enn overalt er omringet av død og nød, og djevelen, døden og verden tenker at vi ikke skal eller kan unnslippe dem, så kjenner han likevel ikke bare én, men flere utveier – Sal 68,21)?

Og på et annet sted: «Dødens rep hadde omspent meg, og dødsrikets redsler hadde funnet meg, nød og sorg fant jeg. Men jeg påkalte Herrens navn: Å, Herre, frels min sjel!» – og han slutter med ordene: «For du fridde min sjel fra døden, mitt øye fra gråt, min fot fra fall» (Sal 116,3.4.8).

Av slike eksempler byr den hellige skrift og den daglige erfaring oss en utallig mengde: at Gud med sin mektige hånd igjen har ført de anfektede sjelene opp av deres helvete, gledet dem med sin hjelp, vederkvegt dem med sin trøst og gjort dem lykksalige med fred og ro.

«Det er ganske visst», sier en høyberømt, gudfryktig og i anfektelser velerfaren teolog, «og er samtidig fullt godtgjort ved alle tiders erfaring, at intet menneske som befinner seg i slik kummer og elendighet, noensinne er blitt forlatt av Gud eller har måttet savne trøst og hjelp. Alle, alle sammen er i rett tid atter blitt vederkvegt av Gud i sine hjerter, ja overøst med desto større trøst.»

Jeg skulle av hjertet ønske at en gudfryktig, belest og erfaren mann ville ta på seg den møye å samle slike eksempler i en egen bok. Uten tvil kunne den med rette kalles de anfektedes paradis, og den ville være en stor trøst for dem når de ikke bare så mange av sine brødre og søstre i lignende elendighet, men også fikk beretning om det ønskede og salige utfallet av deres kamp. Slik ville de bli kraftig tilskyndet til

å fatte håp og bevegt til å vente det samme utfallet fra Gud med stille tålmodighet.

Imidlertid vil jeg bare sette ned noen få eksempler, og ikke dem som står i den hellige skrift. Jeg kunne ellers anføre Job, David, Jona, Paulus, ja Jesus selv, som alle har følt helvetes angst, men siden er blitt rikelig vederkvegt med guddommelig, søt trøst. I stedet vil jeg fortelle om noen som har hendt i våre fedres eller i vår egen tid.

Matthias Flacius Illyricus, en fortreffelig og velfortjent teolog (bortsett fra den ene villfarelsen om arvesynden), skriver slik om seg selv: «I min ungdom falt jeg, uten noen falsk lære og uten å ha begått noen grov synd, i en heftig anfektelse, i fortvilelse, ja i selve helvete. Der ble jeg i tre år, så det onde stadig tiltok, men siden i løpet av ett år gradvis avtok igjen. I denne tiden følte jeg og så liksom for mine øyne Guds vrede, djevelens tyranni i det elendige menneske og hans mangfoldige glødende piler, syndens makt, den gamle Adams ondskap og hans hat og raseri mot Gud. Jeg merket imidlertid svært sjelden, og bare en meget kort stund av gangen, Den Hellige Ånds trøst – – men Herren beskyttet meg etter sin umåtelige barmhjertighet.»

Han forteller videre hvordan verten hans, en prest i Wittenberg, førte ham til Dr. Bugenhagen, ellers kalt Pommer, som igjen førte ham til Dr. Luther. Da denne trøstet ham med sitt eget og andres eksempel, men særlig med Guds ord, og lot be for ham i kirken, begynte det å bli bedre med ham, så han etter et års tid befant seg temmelig vel.

«Jeg har,» sier den nevnte teologen, «tidligere kjent en lærd og gudfryktig person som var i en hard anfektelse. I den var sannheten i den hellige skrift og i alt den vitner om, gått så til grunne for ham at han ikke kunne finne det minste, verken om Guds vesen eller hans vilje, å være sant. Han ble grepet av stor frykt og forferdelse, og måtte siden, som en hedning, ledes til kunnskapen om Gud ved lesning av slike bøker som handler om å lære Gud å kjenne av naturen (som Filip Mornæus' bok). Etter at denne avskyelige og harde anfektelsen var over, unte den gode Gud ham desto mer lys i forståelsen av den hellige skrift, så han ble både en oppbygd kristen og en nidkjær, gudlærd teolog og Ordets forkynner, og siden ved en salig bortgang nådde målet for sin tro i himmelriket.»

Ved denne anledningen kan jeg heller ikke unnlate å nevne det jeg har hørt av en dyrebar og gudfryktig venn om en ansett teolog i vår tid. Av Satan ble han, etter Guds uransakelige og hellige råd, brakt dit at han begynte å tvile på den kristne lærens sannhet, ja på at det var noen Gud til, så han ikke kjente annet enn vantro, mørke, bespottelse, hån og forakt i sitt hjerte, men til sin sjels dypeste bedrøvelse og største angst og forferdelse (legg her merke til den skjulte og stridende tro).

Da det syntes den allgode Gud å være nok, siden elendigheten var steget til det høyeste, gikk den anfektede til et avsidesliggende, ensomt sted, opptatt av tankene sine og kjempende under sukk, bønner og påkallelser. Til sist utbrøt han med høy røst og stort rop, og med heftig ettertrykk fra sin dypt bedrøvede sjel: «O Gud, Gud, Gud, hjelp meg! Hvor er du? Hvor blir du av? Vil du ikke hjelpe meg, din stakkars skapning? Eller skal jeg tro at det ikke er noen Gud, at ditt ord ikke er sant? Akk, det må, det må jo være en Gud; det må jo være sant.»

Mens han ropte slik, engstelig og alvorlig, ble han omskinnet av et klart lys fra himmelen, som et lyn. Han sank til jorden og visste ikke av noe, før han etter en tids forløp kom til seg selv og hentet seg inn igjen. Da fant han at all angst og tvil, alt mørke og all vantro var forsvunnet fra hjertet hans, og at det i stedet var fylt av stor visshet og frimodighet.

Flere ganger i drøftelsen av denne saken har vi anført beretningen om en utenlandsk jomfru som på grunn av sine store og harde anfektelser var et skuespill for den store byen London, hvor hun oppholdt seg, og for mange andre steder.

Det var kommet så langt med henne at hun på ingen måte kunne få noen trøst. Hun leste riktignok Guds ord, mang en morgen over tjue kapitler; men hun kunne ikke gjøre noe løfte fra Gud til sitt eget, og heller ikke beholde noe av det som kunne ha tjent henne til trøst. Truslene derimot, og det hun leste om Guds dommer, beholdt hun, og visste til og med å nevne versene hvor de sto.

Hun kunne ikke tenke eller forstå annet enn at hun var for evig støtt bort fra Guds åsyn, og dette var hun så viss på at hun sier: «Om alle mennesker i verden hadde forsikret meg, mens jeg ennå var i nød og anfektelse, at Kristus hadde dødd for meg og at syndene mine var meg tilgitt, så hadde jeg likevel ikke kunnet tro det.»

Når hun gikk ut, fryktet hun stadig at jorden skulle åpne seg og sluke henne. Hun befant seg, som hun sier, allerede med sjel og legeme i ild og svovel, akkurat som om all den ilden og svovelen som var i London, sammen med all tjæren og bekken, hadde brent i lys lue, og hun hadde vandret i denne ilden.

Likevel førte den barmhjertige og nådige Gud henne ut av dette helvetet, så hun senere sier: «Jeg ble stadig mer og mer bedrøvet, til jeg kom til helvetes porter. De åpnet seg vidt for meg, og ut trådte synd og fordømmelse. Da kom Kristus ned med åpne (utbredte) armer og rev meg ut; og om alle mennesker og alle djevler nå sa til meg at syndene mine ikke var meg tilgitt, ville jeg likevel ikke tro dem.»

I en anselig og navnkjent by her i Tyskland levde for få år siden en brav og gudfryktig borger. Han var så samvittighetsfull at han nødig ville tjene verdens forfengelighet med sin kunst, og heller lot fare det som kunne regnes til prakt og hovmod enn på noen måte å bidra til noen synd. Han elsket Gud og hans ord inderlig, vandret meget kristelig og levde sammen med familien ærlig og uten svik av håndverket sitt.

Denne mannen falt etter Guds hellige råd og vilje i en hard sykdom og en særegen anfektelse: Han kunne ikke tro at han var et menneske. Av dette sluttet han videre at siden Kristus bare var en frelser for alle mennesker og hadde utøst sitt blod for menneskene alene, vedkom Kristus ikke ham, og han hadde ingen del i hans dyrebare fortjeneste.

Skriftefaren hans anstrengte seg for å bringe ham ut av denne villfarelsen og inngi ham evangeliets trøst; men det var ingenting å utrette med ham. Da sa presten: «Vi vil ikke bekymre oss mer om dette; vi vil la denne striden fare og ta tilflukt til bønnen.» Så begynte han tydelig å si ham fram den kjente gravsalmen:

«Herre Jesus Kristus, sant menneske, sann Gud» og så videre. Den syke sa den andektig etter, og da de kom til ordene:

Når jeg mister all min forstand
og intet menneske hjelpe kan,
din hjelp, o Jesus Krist, meg unn,
stå meg bi i min siste stund –

dro han et dypt sukk, løftet hendene mot himmelen og oppgav ånden.

Dette siste eksemplet synes nok ikke å vise en virkelig anfektet, siden den heftige sykdommen, som det så ut, hadde forvirret den døendes tanker. Jeg vil imidlertid fortelle enda et og så si hvorfor jeg har anført dette.

For få år siden var det her i nabolaget en gudfryktig prest på landet. Han jaget ikke bare for sin egen del etter gudfryktighet og anstrengte seg ivrig for å føre et hellig liv og levnet, men tok seg også med troskap og varme av menigheten som var ham betrodd, særlig ungdommen, som han søkte å vinne ved trofast undervisning i katekismen og ved stadig og tydelig forklaring av den sanne kristendom. Derfor var han høyt elsket av både unge og gamle.

Under dette hellige og møysommelige arbeidet ble han etter Guds vilje syk, først på legemet og siden også på sjelen, idet Satan – med tillatelse av den allvise Gud, hvis veier er usporlige og hvis dommer er uransakelige – forstørret syndene hans slik at han utbrøt at han ikke kunne håpe på noen tilgivelse. Medarbeiderne i Ordet som bodde nærmest ham, og andre gudfryktige kristne talte meget trøstende til ham, men så vidt mennesker kunne dømme, hjalp det lite, helt til han døde, utmattet av sykdommen og sjeleangsten.

Denne hendelsen med en så eksemplarisk, tro og flittig forkynner vakte den gang stor forbauselse og bekymring hos mange, og det ble spurt mye om han var blitt salig.

Når jeg betrakter saken noe nærmere etter Guds ord, er jeg imidlertid av den mening at denne trofaste tjeneren av Herren Jesus, med sin innbilning om at syndene hans ikke var tilgitt, like lite har kunnet skille ham fra saligheten som noen annen anfektet sjel som etter Guds underlige råd dør i sin beklagelige tilstand.

For her må man ikke se på hva et gudfryktig hjerte sier og tenker i feberhete, i sin angst og anfektelse, men på den tro det tidligere har lagt for dagen i sin gudelige nidkjærhet, samvittighetsfulle embetsiver og hellige ferd – en tro som i anfektelsens tid uten tvil ligger skjult som ilden under asken og som såkornet under snøen om vinteren.

Jeg holder for at følgende utsagn av apostelen Paulus kan ta fra oss all tvil i dette tilfellet: «For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen

skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38.39).

Blant de ting apostelen nevner, er uten tvil også heftige sykdommer, forvirring av forstanden og Satans anfektelser medregnet, særlig når han sier: «verken det som nå er, eller det som komme skal». Med det mener han hva Satan allerede nå har forsøkt og gjort, eller i framtiden kan komme til å forsøke og gjøre mot oss, og den trengsel, nød og fare vi allerede ser for våre øyne eller heretter må vente og frykte.

Nå vel, ingenting av alt dette skal kunne skille oss fra den kjærlighet som Gud har elsket oss med i Kristus Jesus før verdens grunnvoll ble lagt. Altså har heller ikke denne gudfryktige og trofaste Kristi tjeners sykdom, hete og anfektelse kunnet skille ham fra den.

Og på samme måte som det gudfryktige hjertet, som ved sansenes forvirring og Satans medvirkning var falt på den tanken at han ikke var noe menneske, ikke av den grunn var støtt bort av den nådige og barmhjertige Gud, har uten tvil også denne gudfryktige presten funnet nåde og syndenes forlatelse hos Gud, selv om han i sin anfektelse og hete sa at han ingen nåde og forlatelse hadde å vente.

Hit hører det den kongelige profet sier: «Og jeg, jeg sa i min angst (eller i min hast): Jeg er støtt bort fra dine øyne! – Men du hørte mine inderlige bønners røst da jeg ropte til deg» (Sal 31,23). Ingen jordisk far eller mor ville jo unndra sitt barn sin kjærlighet når det befant seg i en slik tilstand; og skulle da Gud, som har mer kjærlighet enn alle fedre og mødre i verden, gjøre det? Å, langt derifra!

Likevel har han tillatt at denne gudfryktige sjelen forlot legemet i en slik tilstand, til en sunn forferdelse for andre, både prester og tilhørere, slik at de kunne gå i seg selv og tenke: «For gjør de slik med det grønne treet, hva skal så skje med det tørre?» (Luk 23,31). «Og er det med nød og neppe den rettferdige blir frelst, hvordan skal det da gå med den ugudelige og synderen?» (1 Pet 4,18).

Mange av dem lever sikre og ubekymrede, hengir seg til gjerrighet, fordyper seg i bekymring for levebrødet, elsker drikk, er lunkne, forsømmelige og slappe i sitt embete og sin kristendom, og lar alt komme an på Guds nåde og syndenes forlatelse i den siste nød. Slike har Gud villet vekke og forskrekke og lære at det ikke er så lett å tro i den siste

stund og da overvinne Satans anfektelser som deres forblindede og sikre hjerte tenker.

Av alt dette kan du nå tydelig se, du bedrøvede hjerte, hvordan det forholder seg med deg og dine like: Den barmhjertige, kjærlige og trofaste Gud kan hjelpe, vil hjelpe og må hjelpe dere. Han kan, for han er allmektig; han vil, for han er barmhjertig og nådig; han må, for han er trofast og sannferdig.

Deres hus (deres frelse og salighet) er bygd på en klippe (Jesus Kristus). Om det så faller skyllregn, og flommen kommer og vindene blåser (og stormer) og kaster seg mot dette huset, faller det likevel ikke, for det er grunnlagt på fjell (Matt 7,24.25). Dere er som døende – og se, dere lever; som forkastede – og er likevel i nåde; som fordømte – og er likevel salige. La oss derfor frimodig si og synge:

Hvorfor skulle jeg vel klage?
Kristus er
meg jo nær;
hvem vil ham borttage?

Ved ham skal jeg eie livet,
som han meg
nådelig
har i troen givet.

Et anfektet hjerte fortsetter imidlertid å åpenbare sine tanker og sier: «Jeg kan ikke forestille meg og slutte meg til annet enn at Gud er mer ubarmhjertig, hardere og grusommere enn et menneske. For dere og andre har medynk med min elendighet; dere føler inderlig medlidenhet med meg, og viser det med deres trøstende tiltale, deres omhyggelige pleie og oppvartning, deres hete tårer og ivrige bønner, og gir til kjenne at dere ikke mangler vilje til straks å hjelpe meg om det bare sto i deres makt. Gud derimot kan så lenge se på min angst og nød; han bekymrer seg ikke om meg eller om deres bønner og påkallelser, sukk og tårer. Hvor er da hans store miskunn og barmhjertighet, som skriften taler så mye om?» og så videre.

For å svare på dette, min kjæreste medkristen, vil jeg for det første meget gjerne innrømme at det av og til inntreffer tilfeller hvor det ser ut som om Gud har glemt å være nådig og viser seg mer ubarmhjertig

enn mennesker. Dette gjelder ikke bare de anfektede, men også andre mennesker som er stedt i trengsel og nød.

En sjel som elsker Gud, har mang en gang en tung bekymring og et langvarig kors; den sukker og klager over det; den ber engstelig og alvorlig, men blir ikke bønnhørt eller utfridd. Den klager sin nød for en prest eller et annet kristent hjerte og finner straks medlidenhet, hjelp, råd og trøst så langt det står i deres makt; hos Gud derimot synes alt å være forgjeves.

Derfor sa en bedrøvet kvinne en gang, da hun i sin store kummer henvendte seg til sin sjelesørger: «Jeg har bare banket én gang på døren deres, og dere åpnet straks for meg; derimot har jeg visst banket tusen ganger på himmelens dør, men den forblir stadig lukket.»

Noen ganger ligger et lite barn mange timer, ja mange dager, i krampetrekninger eller med fallesyke. Foreldrenes hjerte er nær ved å briste; alle som ser det, har medynk med det, og ville gjerne straks hjelpe en slik liten orm om de kunne. De faller ofte alle sammen på kne og roper til himmelen om hjelp, men forgjeves.

Slik går det også mang en gang med andre døende, som ofte lider stor pine og, som man sier, verken kan leve eller dø. Da har ikke bare de nærmeste slektningene medynk med dem, men også naboer og bekjente, ja selv fremmede som kommer til. Da forenes, fordobles og hopes tårene opp, sukkene og bønnene, men forgjeves; og da blir selv gudfryktige sjeler forvirret og bekymret, så de ikke kan finne seg til rette i det.

Men på den annen side må vi holde fast og tro urokkelig av hele hjertet at Gud er kjærlighet (1 Joh 4,8.16), og at han er barmhjertig, nådig og miskunnsom (2 Mos 34,6). Derfor kaller skriften ham også en barmhjertighetens Far eller den aller barmhjertigste Far (2 Kor 1,3), og i en helt særlig forstand han som forbarmer seg (Jes 54,10; 49,10).

Hit hører disse kraftord fra vår Gud: «Er da Efra'im min dyrebare sønn og mitt kjæreste barn, siden jeg fortsatt kommer ham i hu, enda jeg så ofte har talt imot ham? Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg må forbarme meg over ham, sier Herren» (Jer 31,20).

«Glemmer vel en kvinne sitt diende barn, så hun ikke forbarmer seg over sitt livs sønn? Om også de glemmer, så glemmer ikke jeg deg» (mitt barn, min kirke – Jes 49,15). «Hvordan skal jeg kunne gi deg opp som Adma, gjøre med deg som med Sebojim? Mitt hjerte

vender seg i meg, all min medynk våkner. Jeg vil ikke fullbyrde min brennende vrede, jeg vil ikke igjen ødelegge Efra'im. For jeg er Gud og ikke et menneske» (Hos 11,8.9).

Vi har også mange eksempler i skriften på at Herren vår Gud og Menneskesønnen og menneskenes venn, Jesus, snart har hatt medynk med dem som var i nød og ropte i angst. Da Moses sukket ved Rødehavet, sa Herren til ham: «Hvorfor roper du til meg?» – og straks fulgte hjelpen (2 Mos 14,15 ff.). Da Hanna gråt og ba til Herren, ble hun straks bønnhørt (1 Sam 1,10.13.15.17.19). Da Hagar gråt i ørkenen med sønnen sin og ropte til Gud, var hjelpen snart til stede (1 Mos 21,16 ff.).

Da høvedsmannen i Kapernaum ba Herren om å hjelpe den verkbrudne gutten hans, og da den spedalske sa til ham: «Herre! om du vil, så kan du gjøre meg ren», het det straks: «Jeg vil» – «Jeg skal komme» (Matt 8,2.3.6.7). Da han hadde mye folk omkring seg som ikke hadde fått noe å spise på tre dager, sa han: «Jeg har inderlig medynk med folket», og skaffet snart råd (Mark 8,2 ff.).

Da han utenfor Nain møtte en dypt bedrøvet enke som med mange tårer fulgte sin enbårne sønn til graven, fikk han inderlig medynk med henne og sa til henne: «Gråt ikke!» – og vekket den unge mannen og ga henne ham levende igjen (Luk 7,13 ff.). Da ti spedalske menn møtte ham i en by og ropte til ham: «Jesus, Mester, forbarm deg over oss!», var han straks ved hånden med hjelp (Luk 17,12 ff.).

Derimot kan man ikke nekte for at Guds inderlige barmhjertighet noen ganger har vist seg og ennå viser seg hard mot menneskenes barn, som da Josef, Job, David og andre måtte vente temmelig lenge. Derfor sier også David: «Frels meg, Gud! For vannene er kommet inn til sjelen. Jeg er sunket ned i bunnløs gjørme, hvor det ikke er fotfeste. Jeg er kommet i dype vann, og strømmen slår over meg. Jeg har ropt meg trett. Min strupe brenner, og mine øyne tæres bort mens jeg venter på min Gud» (Sal 69,2–4).

Hvordan Herren Jesus viste seg mot den kana'aneiske kvinnen, mot den kongelige embetsmannen og mot apostelen Paulus, er kjent (Matt 15,22 ff.; Joh 4,47 ff.; 2 Kor 12,7–9).

Nå er det sikkert at Gud forblir uforandret i sin miskunn og barmhjertighet, og at Herren Jesus alltid er en Jesus. Sitt åsyn, sin oppførsel, sine gjerninger og veier forandrer han nok, men ikke sitt

hjerte; det er og blir en kilde til kjærlighet og godhet og et hav (fylden) av all nåde (Joh 1,16).

At han likevel ikke alltid hører og hjelper straks, slik vi ønsker og vil, kommer av hans allvitenhet og visdom, som – om jeg så må si – er blandet med ren kjærlighet og miskunn. Og at han for oss virker mer ubarmhjertig og hardere enn et menneske, kommer av vår uvitenhet og vår syndighet. Derfor forstår vi ikke hans veier, måter og råd, og vi våger å reise anklager mot ham som vi i dypeste ydmykhet og med stille sjel burde ære og tilbe på alle hans veier, hvor underlige de enn synes for oss.

Vi må også i denne sammenhengen tenke på det den høylovede Gud sier ved en annen anledning: «Mine tanker er ikke deres tanker, og deres veier er ikke mine veier. For som himmelen er høyere enn jorden, slik er mine veier høyere enn deres veier, og mine tanker høyere enn deres tanker» (Jes 55,8.9).

Var Gud nødt til alltid å rette seg etter vårt råd, vårt ønske, vårt godtbefinnende, våre tanker og begjæringer, da var vi Gud og ikke han. Men han er skaperen, vi hans skapninger; han er herre, og vi er tjenere; han er far, og vi er barn.

Det sømmer seg ikke for oss å foreskrive ham hvordan han skal føre oss her i verden, hvordan, hvor og når han skal hjelpe oss, og hvordan han skal gå til verks med oss. Han er heller ikke forpliktet til alltid å gjøre oss regnskap for sin styrelse. Dessuten gjelder «presumsjonen», som juristene sier, altså den gode formodningen, til fordel for Gud som det høyeste gode, og ikke for oss syndige mennesker.

Vil vi tale og handle som vi bør, da skal vi legge hånden på munnen, se til, tie, lide og si: «Du blir min Gud likevel, om du meg tusen ganger slo i hjel. Du er nådig og miskunnsom, om du enn er aldri så vred; du er barmhjertig midt i den største – tilsynelatende – ubarmhjertighet; du er sannferdig og trofast, selv når du synes å ha glemt oss og alle dine løfter. Du kan vel fare hardt og uvennlig fram mot oss, men du kan ikke mene det ondt», og så videre.

Tenk etter, du kristne hjerte, om vi ikke bør unne Gud den samme frihet i hans framgangsmåte med oss som vi selv tar oss overfor våre barn og andre ting.

Vi holder et barn på skolen, ikke en dag, ikke en uke, ikke en måned, men ofte i mange år. Gikk det alltid etter barnets vilje, kom

det ofte slett ikke på skolen, eller det ble der bare en kort tid. For på skolen ser og hører det ikke annet enn lærerens alvorlige ansikt, hans skjellende og truende røst, hans hånd bevæpnet med ris og stokk, de refsedes skrik og gråt og slikt.

Tenk nå at et uforstandig menneske, når det så et slikt barn gå gråtende til skolen og sitte der og hyle, ville si: «Sannelig, så ondt ville jeg ikke gjøre mitt barn og la det bli så lenge under riset.» Eller tenk at barnet selv sa: «Far, er du da mer ubarmhjertig mot meg enn andre og fremmede mennesker? Hvordan kan du få deg til å la meg plages slik dag ut og dag inn?» Ville noen fornuftig far bry seg om det? Eller hadde man rett til å beskylde ham for ubarmhjertighet?

Hvordan kan vi da være så raske til å si om den allvise, allgode og barmhjertige Gud at han er mer ubarmhjertig enn mennesker – vi som ikke forstår hans råd og ikke alltid kan finne grunnen til at hjelpen drøyer, men likevel burde være helt visse på hans faderlige hensikter?

Gartneren tar seg friheten til å behandle en vinstokk annerledes enn et eple- eller pæretre. Treet undersøker han en eller to ganger om året for å se om det har tørre grener, eller om det sitter insektreir på det som han må fjerne.

Vinstokken derimot legger han ned i jorden om høsten, når han har plukket de edle drueklasene, og lar den ligge vinteren over under snø og is, som glemt og begravet. Om våren graver han den fram igjen, beskjærer den, tar fra den de fleste grenene og binder den opp. Da ser den ganske elendig ut og gråter liksom over sin ulykke; derfor sier man at vinstokken «blør».

Når dette er over, og den edle stammen begynner å skyte friske skudd, tar han atter mange av dem bort, kapper noen av dem han lar den beholde, og binder den opp igjen med bast. Senere, når vinstokken har kommet seg og står i full prakt med tykt og rikt løv, tar han bladene av den på nytt, helt til den om høsten bærer sine frukter.

Men hvem klager over gartneren for dette? Hvem beskylder ham for ubarmhjertighet fordi han alltid har så mye å gjøre med vinstokken, og tilsynelatende ofte håndterer den verre enn noen annen busk, plante eller noe annet tre i hagen? Lar man ham ikke gjerne gjøre som han vil med den, fordi man vet at ingen annen framgangsmåte passer for denne planten, og at hans hensikter er gode?

Hvorfor kan da ikke den miskunnsomme, hellige og vise Gud finne like nådige dommere over sin framgangsmåte med sine troende som gartneren? Hvordan våger vi syndige, tåpelige, elendige ormer å rette på Israels Hellige? Hvordan våger vi å tenke noe annet enn godt om det høyeste og eneste gode? Hvordan våger vi å dømme om hans dommer, veier og gjerninger, som vi ikke forstår?

Gud hører og svarer ofte snart når hans barn roper til ham, og det er kjærlighet. Men han tier også ofte og later som han ikke hører og ikke kjenner dem, og det er også kjærlighet – ja, ofte en større kjærlighet enn den første.

Det var én og den samme Jesus, ett og det samme korte sammendrag eller fullstendige innhold av den guddommelige, evige kjærlighet, én og den samme ynderike og trøstefulle munn, ett og det samme kjærlige, milde hjerte, som straks svarte den spedalske og høvedsmannen i Kapernaum på deres bønner: «Jeg vil», «jeg vil komme»; som fikk medynk med enken i Nain og sa til henne: «Gråt ikke!»; og som svarte sin egen mor nokså hardt og sa: «Kvinne, hva vil du meg? Min time er ennå ikke kommet» (Joh 2,4).

Han svarte i begynnelsen ikke den kana'aneiske kvinnen et ord på hennes engstelige morsrop, men ga siden et svar som var verre å tåle enn tausheten: «Det er ikke pent å ta brødet fra barna og kaste det til de små hundene» (Matt 15,23.26).

Hardere ord har den milde Frelser aldri talt til noe bekymret menneske som ropte til ham om hjelp. Men kan noen som kjenner utfallet, nekte for at disse ordene like så vel kom fra et kjærlig hjerte som de aller ynderikeste og trøstefulleste som gikk ut av hans munn? For min del ville jeg ikke for mye gods og gull være uten disse harde ordene i Bibelen, og vi har all grunn til å takke Gud for at denne hendelsen er oppskrevet av de hellige evangelister til underretning og trøst for oss.

Men hva var grunnen til denne tilsynelatende uvennlige oppførselen? Visselig ikke den kjærlige Herres ubarmhjertighet. Han var heller ikke lik et syndig menneske, som man ofte treffer i dårlig lune og motløs stemning, og som man har liten vennlighet å vente av.

Nei, hans allvitenhet og kjærlighet så at Guds Ånd hadde virket en mandig heltetro i denne kvinnens hjerte; den ville han bringe for dagen og stille fram som et herlig eksempel for hele kirken til den ytterste dag. Han så godt at mange av hans troende ville trenge en

skarpere prøvelse enn andre. Derfor stiller han denne kvinnen fram for dem som forbilde til etterfølgelse, og lærer oss at vi selv i slike tilfeller ikke må tenke og vente annet enn godt om ham og fra ham.

En prest eller et annet kristent hjerte åpner straks døren for en bekymret, kjenner med ham i hans nød og er rede til å råde og hjelpe. Gud derimot viser seg annerledes: Han holder ofte døren lenge lukket og later som han ikke kjenner den andres nød og trengsel, eller som om han ikke tok den til hjerte. Men derfor er han likevel ikke mer ubarmhjertig enn menneskene; de gjør det en kristensinnet sjel bør gjøre, han det en rettferdig og vis Gud og Far bør gjøre.

Menneskene ønsker ofte at en syk må bli spart for en bitter og besk drikk, for at et lem skal sages av, for skjæring eller brenning. Men den forstandige lege tenker annerledes, for han vet bedre på hvilken måte den syke eller sårede skal hjelpes. Hvem vil likevel av den grunn beskylde ham for ubarmhjertighet?

Gud lar oss ofte banke noe lenge på himmelens dør, fordi vi tidligere har latt ham stå lenge og banke på vår hjertedør, eller av andre grunner. Et barn ligger noen ganger flere timer eller dager i kramper, og Gud bønnhører ikke straks foreldrenes og andre medfølende menneskers bønner. Men han vil bringe arvesyndens kraft og innflytelse for dagen – den som de fleste kristne tenker lite eller ikke tilbørlig over – idet selv ikke de uskyldige barn, som vi pleier å kalle dem, er uskyldige for ham, men skyldige til den evige død, om han ville dømme dem etter sin rettferdighet og uten nåde.

Mangen gang slår han også hesten og mener mannen, som man sier: Han rammer barna, som liksom er vokst ut av og på foreldrenes hjerter, for å treffe og bevege disse og vende dem til seg fra verden og synden. Han lar ofte et sykt menneske plages av uutholdelige smerter eller ligge flere timer eller dager i dødsangst, og vil ikke straks bønnhøre de nærmeste slektninger som inderlig roper til ham om en salig bortgang. Men vil og våger vi likevel å si at han gjør det av ubarmhjertighet?

Langt derifra! Han har utvilsomt sine hellige grunner, som vi ikke alltid kan kjenne. Kanskje er det noe som tynger den døendes hjerte og samvittighet, og kanskje har han i så måte verken vist seg som han burde mot sin Gud, når det gjelder sann omvendelse, eller mot sin neste, når det gjelder forlikelse eller erstatning.

Man har eksempler på at enkelte mennesker har kjempet med døden i flere dager, noen har også ligget uten sans og målføre uten å kunne dø, før en fornærmet medkristen er blitt tilkalt og har tilgitt den døende på broderlig vis, eller har forent sine inderlige bønner med de øvriges. Andre har ikke kunnet skilles herfra før man på deres vegne har ytt en erstatning, og så videre.

I slike tilfeller kan man jo ikke si at Gud er ubarmhjertig når han ikke vil la et slikt menneske dø før det med sann botferdighet har forberedt seg fullt ut til en salig ende, men må tvert imot anerkjenne det som en stor og særskilt nåde.

Det er også mulig at den døende i sine friske dager har bedt lite eller halvhjertet om en salig ende, slik mange kristne her er mer sorgløse og forsømmelige enn de burde være. De tenker: Hvorfor skal man plage seg lenge i forveien med de ubehagelige og bitre dødstanker? Det er nok at man skal dø når tiden kommer.

Derfor vil den rettferdige Gud, hvis vrede nesten alltid er blandet med kjærlighet og nåde, dels gi de døende anledning og tid til å angre sin forsømmelighet og sorgløshet og desto ivrigere søke den nåde de før har aktet så lite; dels vil han lære og minne de tilstedeværende og friske om at det å dø salig ikke er en så enkel sak som de forblindede verdensmennesker ofte innbiller seg, men at man har grunn til å be inderlig og alvorlig om det alle sine livsdager.

Erfaringen lærer dessuten at menneskets hjerte ofte, selv når det skal forlate verden, henger altfor sterkt ved den og elsker det dødelige og syndige liv altfor høyt. Slike mennesker er som et tre som har stått i mange år, og derfor har bredt røttene vidt utover i jorden og festet seg så fast at det ikke kan løftes opp, men må hugges av.

Når nå den allvitende Gud, som kjenner tilstanden hos en sjel som er ferdig til avskjed, bedre enn vi stakkars mennesker, ikke straks hugger om et slikt tre, men arbeider lenge med det og rydder opp rundt røttene for å løsne det og med dets gode vilje løfte det opp – hvordan kan vi da klage over ham og beskylde ham for ubarmhjertighet?

Det er sannelig en nåde av Gud når han ved mye angst og mange smerter lærer et verdenselskende menneske at verden ikke er noe paradis, men en jammerdal, og at de kristne sjeler har større grunn

til å be om en tidlig og salig bortgang fra den enn om et langt opphold i den.

Noen ganger er også de døendes venner og nærmeste slektninger skyld i at de må kjempe så lenge med døden. For disse har ofte hengt sitt hjerte slik ved dem at det synes dem som om de verken kan eller vil leve uten dem. Derfor vil de for enhver pris beholde dem og få sine bønner om det ubetinget bønnhørt.

Men fordi den allvitende Gud ser bedre hva som er gagnlig og godt både for de døende og for dem som ennå lever, oppfyller han noen ganger deres ønske slik at de engstelig ber ham la sin vilje skje. Da gir de gjerne slipp på sine kjære og overgir dem til ham.

Jeg kjenner et eksempel, nemlig en gudfryktig prest som hadde en eneste liten sønn og ellers ikke særlig glede og trøst her i verden. Barnet var hans øynes, ja hans hjertes lyst, og han var ikke fornøyd når han ikke hadde det hos og omkring seg. Men gutten ble syk, og man så tydelig at han snart hadde nådd sitt livs mål.

Den bedrøvede far klaget for sin Gud over at han ville ta hans hjertes eneste lyst fra ham, og ba ham alvorlig og inderlig om å la ham beholde gutten. Han ba ikke, som det sømmet seg, på det vilkår at det stemte med Guds vilje, men uten forbehold, og han beropte seg på Guds løfte om bønnhørelse.

Da han reiste seg fra bønnen og kom inn i stuen der barnet lå, fant han at det nå ikke bare hadde legemlige smerter, men også led sjeleangst. Det ropte med fortrukket ansikt og stor skrekk: «Jeg kommer i helvete! Jeg kommer i helvete!» Faren ville tale ham til rette og oppfordret ham til å be, men han svarte: «Jeg kan ikke, jeg makter ikke å be, jeg kommer i helvete!»

Han kastet seg hit og dit i sengen og visste ikke hvor han skulle gjøre av seg for angst. Den bedrøvede, men i kristendommen erfarne far merket snart hvor dette kom fra – at et barn på fire og et halvt år i sin dødsnød også kunne tale om helvetesangst.

Han skyndte seg ut igjen på sitt kammer, kastet seg ned på sitt ansikt for den høylovede Gud og ba ham tilgi at han hadde satt seg opp mot hans alene gode vilje.

Han overgav seg selv og sitt barn til sin Guds faderlige velbehag, og ba bare at han ville la barnet få del i Jesu utøste blod og dyre fortjeneste, tilgi dets synder, unne det en mild og salig ende og en gang la

ham møte det for sitt aller helligste åsyn. Straks han kom inn i stuen, ropte gutten: «Kjære far, nå be!» og begynte så av seg selv å si med glede: «Jesu Kristi blod», og så videre:

Kristi blod og rettferdighet
er alt jeg vil smykkes med;
med det kan jeg for Gud bestå
når jeg i himlen inn skal gå.

Da faren spurte ham om han ennå var redd for å komme i helvete, svarte han: «Å nei, jeg kommer i himmelen, til de hellige engler», og så videre, og døde noen få timer etter, mildt og salig.

Se her hvor mange slags grunner vår Gud noen ganger kan ha til å la de bortgående kjempe noe lenger enn vi mennesker synes er riktig, og at han så langt fra er ubarmhjertig derved at vi tvert imot bør anerkjenne det som barmhjertighet. Jeg våger imidlertid ikke å utgranske og oppgi alle disse grunnene.

Min hensikt var bare å vise deg, du bedrøvede hjerte, at vi ikke må erklære Gud for mer ubarmhjertig enn mennesker er, selv om han ikke åpenbarer sin barmhjertighet så snart som disse gjør. Hans aller helligste navns ære og vår salighet krever mangen gang at han må vise seg ubarmhjertig og ikke straks kan avhjelpe vår nød.

Gjør derfor du, min bror (min søster), som Job. Han sa nok også i sin nød: «Jeg skriker til deg, men du svarer meg ikke. Jeg står der, og du bare ser på meg. Du er blitt grusom mot meg, med din sterke hånd forfølger du meg» (Job 30,20.21).

Men siden erkjente han ydmykt at han hadde gått for langt. «Nei», sier han, «jeg er for liten. Hva skulle jeg svare deg? Jeg legger min hånd på min munn» (Job 39,37). «Jeg har talt om det jeg ikke forsto, om det som var for underlig for meg, og som jeg ikke skjønte. Derfor kaller jeg alt tilbake og angrer i støv og aske» (Job 42,3.6).

Men det er ennå flere sørgmodige innvendinger fra de anfektede sjeler som vi må ta opp og besvare. «Ak», sier et trøstesløst hjerte videre, «alle Guds nådemidler, som han pleier å bruke i arbeidet for vår frelse, har mistet sin virkning på meg. Ordet gjør intet inntrykk på meg og trøster meg heller ikke. Jeg hører til dem hvis hjerte djevelen tar ordet fra, ‹for at de ikke skal tro og bli frelst› (Luk 8,12). Faderen drar meg ikke (Joh 6,44); og om han også drar meg – for hans ord er

jo ikke uten kraft – så er jeg så fanget i helvetes bånd at jeg ikke kan følge hans dragning. Jeg bryr meg heller ikke om å høre ordet mer, for det angår meg likevel ikke, og jeg merker heller ikke dets kraft. Den hellige nattverd er ikke for meg, for Kristus sier uttrykkelig at man ikke skal gi hundene det hellige eller kaste sine perler for svinene. Det ser man også tydelig av at det hver gang jeg har mottatt den, har blitt verre med meg, og min samvittighet har overbevist meg om at jeg har nytt den uverdig og meg selv til dom», og så videre.

Dette er igjen en tornebusk som din bekymrede sjel, min medkristen, etter Guds tilskikkelse har blitt hengende fast i (lik væren Abraham brukte til offer i stedet for sin sønn, 1 Mos 22,13). Vi vil likevel forsøke i Jesu Kristi kraft og med hans Ånds hjelp å få deg løs derfra.

Vit for det første, du gudelskende sjel, at det ikke skjer ved en tilfeldighet, men etter Guds hellige råd og høyst vise tilskikkelse, at du plages av slike tanker.

I disse siste tider er det nesten ingenting som er vanligere enn at de sorgløse og ukristelige kristne enten ringeakter eller misbruker Guds nådemidler og gjør dem til en kappe for synden, likesom de gjør Kristus til en syndens tjener. De tenker som så: De går i kirken og hører ordet; de bruker også, når det faller seg beleilig og de finner det for godt, Herren Jesu hellige kjærlighetsmåltid, og mener da at de har fått en forsikring om sin salighet som ikke kan slå feil – og frihet til å leve ikke etter Ånden, men etter kjødet.

Mange er også av den oppfatning at selv om det kan stå dårlig nok til med deres kristendom, har de alltid i sin makt å omvende seg og gjøre bot. De vil nemlig ikke vite av noen annen omvendelse enn at man leser, eller lar lese for seg, en eller annen botsbønn om syndenes forlatelse fra en bok, og så skrifter for presten og mottar den hellige nattverd.

For slike ryggesløse mennesker må du tjene til advarsel, du bedrøvede hjerte, og forklare dem noen ord av den hellige skrift – ikke med ord, men med virkelig angst, med sukk, med jammer og klage.

Slike skriftord er: «Se derfor til hvordan dere hører! For den som har, til ham skal det bli gitt. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han synes å ha» (Luk 8,18). «Derfor, den som eter brødet (det velsignede og helligede) eller drikker av Herrens beger på uverdig vis,

blir skyldig i Herrens legeme og blod. For den som eter og drikker, han eter og drikker seg selv til dom dersom han ikke akter på Herrens legeme» (1 Kor 11,27.29).

«Jeg vil vise miskunn mot den jeg miskunner meg over, og være barmhjertig mot den jeg forbarmer meg over. Så beror det altså ikke på den som vil eller på den som løper, men på Gud, som viser miskunn. Altså: Hvem han vil, den viser han miskunn, og hvem han vil, den forherder han» (Rom 9,15–16.18). Han forblir like fullt en hellig, rettferdig og miskunnsom Gud, både når han forbarmer seg over dem som ydmyker seg for ham, og når han i rettferdig dom forherder dem som hardnakket setter seg opp mot ham, idet han trekker sin nåde tilbake.

«Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (ikke i ryggesløs sorgløshet og falsk tillit til Guds nåde og barmhjertighet og til en framtidig omvendelse); «for Gud er den som virker i dere både å ville og å virke til hans gode behag» (det står ikke i deres makt å ville og å gjøre det gode når dere selv synes; derfor kan dere heller ikke av egen kraft og når det passer dere, særlig i deres siste stund, omvende dere. Dersom Gud i rettferdig dom, for deres foregående lange ubotferdighets skyld, ikke vil gi dere nåde til omvendelse, vil dere heller ikke kunne virke noen sann omvendelse hos dere. Vær derfor ikke sorgløse; vandre i barnlig frykt for Gud, og bruk nådens tid og midler slik det sømmer seg for Guds hellige og elskede! – Fil 2,12–13).

«Den jorden som drikker regnet som ofte faller på den, og bærer grøde til gagn for dem som den dyrkes for, får velsignelse fra Gud. Men bærer den torner og tistler, da er den unyttig og forbannelsen nær, og det ender med at den brennes» (Hebr 6,7–8).

Disse og lignende ord forklarer Gud ofte i gjerning, idet han synlig nok oppfyller dem på enkelte ryggesløse og ondskapsfulle mennesker. Etter lang tålmodighet, etter lang tilbydelse av sin nåde og lang forakt for den, rykker han dem bort i vrede, så de ikke kan øse noen trøst og tro av ordet, hvor rikelig det enn blir foreholdt dem, og ikke kan gjøre løftene som er knyttet til de hellige sakramenter, til sine egne. De vandrer bort i vantro og fortvilelse, med ak og ve. Jeg kunne ha anført mange skrekkelige eksempler på det, men det vil jeg utsette til en annen gang.

Fordi han likevel er svært nådig, miskunnsom og barmhjertig og med ed har erklært at han ikke har behag i den ugudeliges død (Esek 18,23; 33,11), pleier han ofte å advare de ryggesløse verdensbarn ved å stille de anfektede og bedrøvede sjeler fram for deres øyne. Disse klager engstelig over at nådemidlene har mistet sin virkning på dem, at de ikke kan tro, ikke finner noen trøst, ikke kjenner de høyhellige sakramenters kraft og nytte og ikke kan gjøre noe evangelisk løfte til sitt eget; det blir bare verre med dem etter at de har brukt disse nådemidlene, og så videre.

Dette er da botspredikanter i gjerning, som lærer at det ikke beror på menneskets naturlige krefter å tro, å føle forsikringen om Guds nåde, å bruke nådemidlene – om de enn er for hånden – til sin trøst og merkbare nytte, og å gripe den frelse som tilbys og besegles i dem. De lærer også at det mangen gang, etter bruken av disse midlene, på grunn av misbruk i vantro og ubotferdighet, blir verre med mennesket enn før.

At nå vår Gud også har gjort deg, min kjæreste medkristen, til en slik botspredikant, la ikke det være deg imot, men la hans hellige råd behage deg vel! Vi er jo skyldige til å tjene ham og vår neste på enhver måte, slik han skikker det og gir oss anledning til. Hadde han kalt oss til å lide sverdet, reipet eller ilden for den evangeliske sannhets skyld, og for derved å overbevise andre om den eller styrke og stadfeste andre i den, da ville det jo ikke sømme seg for oss å sette oss opp mot hans hellige vilje i en så god sak.

Jesaja måtte jo gå naken og barbent (Jes 20,2), Jeremia bære lenker og åk på sin hals (Jer 27,2), og Esekiel ligge først tre hundre og nitti og deretter enda førti dager på samme side (Esek 4,4). Herren Jesus selv måtte la seg stille fram som et skuespill for hele folket i sin purpurkappe, med sin tornekrone, sitt hudflettede, blodige legeme og sitt forslåtte ansikt (Joh 19,2 f.). Den hellige Paulus måtte tåle å bli stilt fram som et utskudd i verden og som et skuespill for engler og mennesker, i sine mangfoldige trengsler, i dårlige og sønderrevne klær, i en ussel skikkelse, utpint av sult og tørst.

Skulle da vi, min bror (min søster), skamme oss ved et slikt hellig selskap når Gud behager å innlemme oss i det? Skulle vi ikke gjerne ville lide noe og bli et skuespill for verden, når det bare har vår Guds ære og verdens beste til følge?

Men på samme måte som den elendighet disse Guds kjære barn led etter hans hellige råd, ikke drev dem bort fra hans nåde, heller ikke fra samfunnet med Jesus og hans Ånd, og ikke la noen hindring i veien for deres salighet, vil heller ikke den åndelige trengsel du, min bror, nå lider etter Guds hellige vilje, være deg skadelig.

For – la meg nå med ettertrykk møte din klage – jeg forsikrer deg at nådemidlene ikke har mistet sin virkning på deg, enda det i din nåværende tilstand og i prøvelsens tid synes deg slik.

David syntes en gang at han ikke kunne kjenne annet i sitt hjerte enn at han var støtt bort fra Guds åsyn. Men at Gud nådig hørte ropet hans, og hjelpen som fulgte, lærte ham likevel at det i virkeligheten var annerledes enn det syntes ham.

Vår velsignede saliggjører ble overveldet av slik helvetesangst da han hang på korset at han ropte med høy røst: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,46). Men hvem var da Gud kjærere og nærmere, i himmelen eller på jorden, enn han?

Trærne står om vinteren uten blader, blomster og frukt, liksom utdødde, og ville kanskje si, om de kunne tale: «Solen har mistet sin virkning på oss; vi kjenner ikke himmelens innflytelse; det er ingen kraft og virksomhet å spore hos oss; derfor er vi hjemfalt til ilden.» Men gartneren ville svare: «Ikke så, kjære planter! Solen har ikke mistet sin virkning på dere, men holder livssaften ved like i dere, og den skal i sin tid åpenbare seg herlig.»

Om en syk ville si: «Brødet har mistet sin virkning på meg, det smaker meg ikke, og om jeg enn svelger noe av det, styrker det meg ikke; jeg har det bare verre etterpå», så ville man med rette svare ham: «Dette er noe sykdommen fører med seg. Likevel er og blir brødet en stav for det menneskelige liv, og Gud har lagt mye kraft og velsignelse ned i det. Den vil også i sin tid vise seg igjen hos deg, og om det lille du nyter av det, tilsynelatende volder deg plager, vil det snart vise seg å være annerledes.»

Slik er det nå også for øyeblikket med deg, min bedrøvede medkristen. Nådemidlene utøver ennå sin saliggjørende kraft og virkning på deg, enda den er av en annen beskaffenhet enn hos de sjeler som er uten anfektelse og nyter den ro de har funnet hos Herren Jesus. Disse bruker de midlene Gud har innsatt, med lyst og glede, med trøstefull

tilfredshet, til sin oppbyggelse og forbedring. Du bruker dem nok med ulyst, med bedrøvelse og bekymret misnøye.

Men denne ulysten, leden og misnøyen er egentlig ikke rettet mot disse hellige og velsignelsesrike midler, som du jo av hjertet erkjenner som Guds nådegaver, men mot deg selv, idet du tror at du ved dine synder, din vantro og ubotferdighet hindrer dem i deres saliggjørende virkning og gjør dem kraftløse hos deg.

Og slik er din ulyst blandet med hjertelig uvilje mot deg selv, det vil si med sann anger over synden som bor i vårt kjød, og med en hellig, om enn skjult og uutsigelig sukk og lengsel etter Guds nåde, samfunn med Jesus Kristus og Den Hellige Ånds trøst. Det vil si: den er blandet med en sann, om enn kjempende tro. Den må følgelig regnes som en kraft og virkning av ordet og de hellige sakramenter, enda den ikke fører den ønskede følbare sødme med seg.

Og når det gjelder at det bare synes å bli verre med deg når du hører eller leser Guds ord, når du synger eller lar andre synge åndelige sanger for deg, når du ber, når du innfinner deg til Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid, så er det med dette som med de kraftigste legemidler hos de dødssyke. Når de tas og nytes, synes det ofte som om sykdommen blir forsterket og får overhånd.

Selv opplevde jeg en gang i en dødelig sykdom at det, etter at jeg hadde tatt et kraftig, gift- og svettedrivende og samtidig hjertestyrkende legemiddel, tilsynelatende ble verre med meg. Etter først å ha ligget ganske stille på grunn av overmåte stor matthet, begynte jeg nå å vise meg urolig, la meg og lot meg legge snart hit, snart dit i sengen, ville fra den ene seng over i den andre, og fikk den tanken – som jeg også vakte hos de tilstedeværende – at dødskampen allerede var begynt og at naturen nå snart ville gi tapt for sykdommen.

Men om noen timer falt jeg i en rolig søvn, som var begynnelsen til min helbredelse, som ved Guds særlige nåde og velsignelse fulgte etter.

Slik forholder det seg også med deg i din nåværende tilstand, du gudelskende hjerte. At det ved bruken av nådemidlene liksom viser seg en forverring hos deg, kommer av at ånden – det nye menneske – som er blitt vekket og styrket ved ordet og sakramentet, begynner å kjempe i deg og med stor kraft setter seg opp mot kjødet, synden og

Satan, som ved denne anledning er meget virksomme. Derved viser den klart at den ennå ikke er overvunnet, men strider i Guds kraft.

Om du nå enn svetter angstens svette og viser deg urolig over dette, så skal likevel alt sammen ved vår Herre Jesu Kristi nåde ende med fred, ro, trøst og liv.

Den dyrebare Jesus har forkynt og befalt at man skal forkynne hans evangelium for de fattige, og priste dem salige som er fattige i ånden (Matt 11,5; 5,3). At du er blant deres tall, vil du selv ikke nekte; da angår nådens forkynnelse deg, og all trøst hører deg til, om du enn ikke nå kan gjøre den fullt ut til din egen.

Han gir oss i sin høyhellige nattverd sitt korsfestede og til døden ofrede legeme og sitt utøste kostbare blod. Og det er hevet over tvil at ingen gjester ved dette himmelske måltid er mer skikket til å motta denne sjelens føde og drikk på verdig vis enn de som kommer med et korsfestet, såret og sønderrevet hjerte og en utøst, sulten og tørst sjel, og som regner seg selv for de uverdigste, men likevel er svært begjærlige etter den rike nåde og søte trøst som deles ut der.

At ditt hjerte og din sjel, min medkristen, er slik beskaffet, er jo åpenbart. Derfor er det visst at du, uansett hva du synes og føler, i Guds øyne er skikket til å motta denne edle sjelsføde.

At du bruker de ordene fra din og min Frelser på deg selv når han sier at djevelen kommer og tar ordet fra deres hjerte, ‹for at de ikke skal tro og bli frelst› (Luk 8,12), kommer utvilsomt av at du ikke har overveid dette skriftord nærmere og ikke riktig har lagt merke til hva slags mennesker Herren Jesus her taler om. Det er åpenbart at han taler om de mennesker i sin kirke som er vant til å synde.

Deres hjerte ligner en åker som ligger ved veien, der de reisende kjører opp den ene veien ved siden av den andre, til den omsider blir helt oppkjørt, hard og uskikket til å motta og drive fram det utsådde sædekorn. Det er mennesker som ikke tar vare på sitt hjerte med daglig prøvelse og sann omvendelse, med flittige bønner og hellige forsetter – slik man pleier å forsyne en åker ved veien med grøfter og gjerder og slik hindre de reisende fra å kjøre over den.

De lar alle syndige lyster, begjær og tanker få fritt spillerom, så Satan ikke bare sniker seg, går og rir over deres hjertes åker, men også kjører over den med store lassvogner. Det vil si: De er sorgløse og ubekymrede, ikke bare med hensyn til små, skjulte og tilsynelatende

tildekkede synder, men også med hensyn til åpenbare, kjente og store synder, så deres samvittighet og hjerte blir stadig mer forherdet og fordervet dag for dag.

Fra slike menneskers hjerte, sier Herren Jesus, tar djevelen ordet bort. Det vil si: Selv om de av vane, og for ikke å bli ansett som helt ukristelige, går i kirken sammen med andre og hører ordet, hindrer Satan dem ved sin kraftige virkning og den makt han har over de ondskapsfulle og ugudelige sjeler, så de ikke tar noe av det til hjerte.

Hva presten enn sier, gjør det likevel ikke inntrykk på dem; de lar det, som man sier, gå inn av det ene øret og ut av det andre. Selv under prekenen lar de sine syndige tanker råde og passere uhindret gjennom hjertet. De innlater seg i en vennskapelig samtale med en likesinnet sidemann om slike andektige og pene saker som behager djevelen vel, eller de bruker prekenen som et barn bruker sin mors eller barnepikes sang og slumrer søtt inn ved den. Derfor går prekenen upåaktet hen, og ordet, formaningene og advarslene suser forbi dem, og deres hjerte blir ubevegt, uforandret og sorgløst i sine vante synder.

Slik har det, Gud være lovet, aldri vært med deg, min medkristen. Ditt hjerte er ikke som en banet og hard vei, men som en oppbrutt, pløyd og opphakket åker. Du er ikke uoppmerksom og sorgløs mens du hører ordet, men oppmerksom og dypt bekymret. Din eneste og inderlige lengsel er å høre det forkynte ord med nytte, å kjenne dets kraft i ditt hjerte og derved bli mer og mer forandret, fornyet, omvendt og Gud til behag.

Over slike hjerter har Satan ingen makt, og det er umulig at han skulle kunne ta ordet bort fra dem – slik Johannes sier: «Den som er født av Gud, tar seg i vare (ved årvåkenhet, bønn, forsiktig vandel, hellig omgjengelse og frykt samt daglig omvendelse), og den onde rører ham ikke» (ingen skade kan han gjøre ham, 1 Joh 5,18).

At ordets kraft imidlertid ikke straks viser seg i følbar trøst hos deg, skal du ikke undre deg over, siden det er kjent hvordan det går til med den utsådde sæd.

Når den er falt i jorden og dekket av den, ligger den en tid ganske stille og er som spilt og tapt. Deretter begynner den å spire og skyter først et spedt strå opp av jorden, som ofte for lengre tid dekkes med snø og is, så det atter synes som om sæden var tapt. Til slutt spirer

den om våren stadig høyere og høyere og viser seg først som gress, deretter som strå og aks, og bærer rik grøde (Mark 4,26–28).

Selv om nå nådens og livets ord i din nåværende tilstand ligger liksom stille i ditt hjerte, så å si dekket av jord, snø og is, er det likevel ikke spilt, men vil til rett tid – nemlig til den tid Gud har bestemt og forbeholdt seg – åpenbare seg til rik trøst for din sjel.

Like lite har du grunn til å bli bedrøvet, du gudelskende sjel, over din frelsers ord: «Ingen kan komme til meg uten at Faderen som har sendt meg, drar ham» (Joh 6,44). Du trenger ikke la deg innbille at Faderen ikke drar deg og at du ikke kan komme til Kristus, eller at du, om han enn drar deg, likevel er så fanget i helvetes bånd at du ikke kan følge hans dragning. For det er åpenbart at Faderen for lenge siden har dratt deg og ført deg til Kristus – slik han sier: «Med evig kjærlighet har jeg elsket deg. Derfor har jeg dratt deg med miskunn» (Jer 31,3).

Faderens dragning betyr hans kraftige virkning på menneskehjertet, når han med sitt ord og sin nådes Ånd opplyser, rører, beveger, leder og styrer det slik at det erkjenner sin elendighet og lengter etter hjelp, nåde og trøst. Å komme til Kristus vil si å anse ham som verdens Frelser, lengte inderlig etter ham og hans samfunn, rettferdighet og salighet, og med sann tro søke sin frelse i ham.

Tenk nå etter, min kjæreste medkristen: Har ikke denne Guds nådevirkning for lenge siden vist seg hos deg? Den trofaste Gud har jo kalt deg til samfunn med Jesus Kristus, sin aller kjæreste Sønn, tatt deg opp i den hellige dåp som sitt nådebarn, og ofte fra din ungdom av rørt, beveget og ledet ditt hjerte ved sitt hellige ord og sin gode Ånd.

Også nå finnes det hos deg en grundig og hjertelig erkjennelse av din elendighet, ditt intet, din udugelighet og skrøpelighet, et hjertelig mishag med deg selv og ditt hjertes dype fordervelse. Du erkjenner også gjerne – og viser det ved mange tusen engstelige sukk og vemodige tårer – at du ikke finner trøst, ro eller glede, verken i deg selv eller i hele verden og all dens herlighet, men lengter bare etter Guds nåde i Kristus Jesus. Den er gjenstand for alle dine sukk, ønsker, lengsler og tårer.

Jeg er viss på – og du vil selv ikke kunne nekte det – at om du i denne stund eide alle verdens skatter, all dens ære, glede og herlighet, og forsikringen om samfunn med Kristus ble tilbudt deg på det vilkår at

du ga avkall på alt dette, ville du gjøre det villig. Og om man spurte deg: «Hvorfor gråter du? Hvorfor sukker du? Hva ønsker du? Hva forlanger du?», ville du, når du skulle tale ut fra ditt bedrøvede hjertes grunn, ikke kunne svare noe annet enn: «Jesus, Jesus ønsker jeg, og intet annet.»

Men hva kommer denne lengselen etter Kristus av, om ikke av Guds nådevirkning? Han har ved sitt ord og sin Ånd åpenbart sin Sønn for deg og stilt ham fram for deg som nådestol i hans blod; han har også vakt, rørt og beveget ditt hjerte slik at det regner ham som sin eneste mellommann, frelser og trøst og skatter ham høyere enn alt som er i verden. Ditt hjerte retter alle sine sukk, alle sine tårer, alle sine lengsler og alle sine krefter mot ham, og attrår ikke annet enn å leve og dø i hans milde og salige samfunn.

Se, dette er det å komme til Kristus som han taler om; det betyr å tro på ham, slik vi allerede på et annet sted i dette verket har lært. Ut fra dette kan man tydelig kjenne Faderens dragning – det vil si hans nådevirkning i ditt hjerte. (*Annen del, 5. preken, § 15 ff.*)

At du likevel ikke nå kjenner den ro i din sjel som du ønsker, omstøter ikke min slutning. For det er ett å være eller leve i Kristus og hans samfunn, og noe annet å nyte dette samfunn med sødme; ett er troen, noe annet er troens visshet og frimodighet, som vi likeledes har talt om andre steder.

Et hjerte som erkjenner Jesus Kristus som hele verdens Frelser og følgelig også som sin egen, som av inderlig sorg over sine synder lengter etter ham, ser på ham med gråtende øyne og et sønderknust og nedbrutt sinn, av hele sin sjel attrår å tro på ham, å henge ved ham, å leve og bli hos ham – det er et troende hjerte som er kommet til Kristus, enten det selv vet det eller ikke, kjenner det eller ikke.

Et lite barn er arving til alt sin fars gods, enda det ennå ikke har forstand på sin rikdom og ikke vet å bruke den. En gudfryktig og dydig hustru blir også i sin manns ekteskapelige samfunn og uforandrede kjærlighet, enda hun i en heftig sykdom har mistet sansene og fått den tanken at hun ved en eller annen forseelse har forspilt sin manns kjærlighet. Den gudfryktige mannen vi fortalte om ovenfor – han som i sin dødelige sykdom hadde satt seg i hodet at han ikke var noe menneske – sluttet likevel ikke å være et menneske.

Slik er det også med deg, min kjæreste medkristen: Du er og blir en troende kristen, et levende lem på Jesu åndelige legeme, et Guds nådebarn, et tempel for Den Hellige Ånd, enten du føler det slik du ønsker, i søt trøst og stor frimodighet, eller ikke. (*Annen del, 6. preken, § 47 ff.; jf. 8. preken, § 52 ff. – Se ovenfor, § 71.*)

Når et menneske reiser i den strenge vintertid, kan det gå slik at frosten angriper hans hender og føtter så de blir stive og han ikke kan bruke dem så godt som ellers. Likevel er de fortsatt lemmer på hans legeme, og de får i sin tid ved passende midler igjen sin førlighet.

Salomos tempel forble også en Guds helligdom da en sky eller tykk tåke fylte det; ja, nettopp da og i denne tåken viste den store Guds herlige nærvær seg og vitnet om at han hadde valgt dette tempel til sin bolig. Derfor sier også Salomo: «Herren har sagt at han vil bo i det dunkle» (1 Kong 8,10–12).

På samme måte blir også du, min bror, et levende lem på Jesu åndelige legeme, enda det synes som om det ikke lenger finnes noen kjærlighetens varme, noen dyktighet eller frimodighet til guddommelige ting hos deg. Ditt hjerte forblir like fullt et tempel for Den Hellige Ånd, om det enn nå, etter Guds hellige råd, er fylt av tåke og mørke.

Si derfor ikke mer, du Guds menneske, at du ikke lenger bryr deg om å høre ordet fordi det ikke angår deg. Hvis det ikke angår deg og dine like, hvem angår det da? For hvem er Faderens brød og hele forråd, om ikke for hans sultne barn? For hvem er en strøm som velter fram fra en levende kilde, om ikke for den jagede hjort som skriker etter friskt vann, eller for vandringsmannen som er sterkt utmattet av veiens hete, byrde og lengde? For hvem er den evangeliske trøst, om ikke for de bedrøvede hjerter, de bekymrede samvittigheter og de trøstesløse sjeler?

Sier ikke Herren det selv med tydelige ord: «Herren har salvet meg til å forkynne et godt budskap for de fattige. Han har sendt meg til å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, til å utrope frihet for de fangne, til å trøste alle sørgende» (Jes 61,1.2)? Har han ikke kalt til seg dem som strever – dem som sukker under den tunge syndebyrde, under lovens forbannelse og Guds vrede, i kampen med døden, djevelen og helvete – og dem som har tungt å bære, som er betynget av trengsel og anfektelse, og lovet dem hvile for sjelene sine (Matt 11,28 ff.)?

Da kan du lett slutte hva det er for en ånd som vil fraråde deg å gå til Jesus, å høre ham og gjøre hans trøst til din. Visselig ikke Guds Ånd, som alltid og overalt henviser alle bedrøvede og botferdige til Jesus og fører dem til ham. Det er også mordånden og løgnens ånd som vil holde deg borte fra Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid og innbille deg at du er en hund eller et svin som slike hellige ting og perler ikke er bestemt for.

Riktignok sier Herren Jesus at man ikke skal gi hundene det hellige og ikke kaste sine perler for svin (Matt 7,6). Men meningen er at kirkens lærere ikke skal meddele de gjenstridige foraktere, skamløse spottere og åpenbare forfølgere de guddommelige hemmeligheter og evangeliets trøst, og heller ikke la dem bruke det høyverdige sakrament – de som likesom svinene søker sin lyst og glede i drukkenskap, fråtseri, utukt og andre synder.

Men nå er du på ingen måte en slik hund, noen spotter, håner eller fiende av sannhetens evangelium; du er heller ikke noe svin som søker sin glede i syndens mudder. Hvordan skulle da dette ordet kunne være mot deg og utelukke deg fra å nyte den hellige nattverd og den evangeliske trøst?

Men jeg skynder meg nå, med god grunn, til det som ennå står igjen av de bedrøvede sjelers bekymringer. Noen av dem pleier også å la høre følgende: «Jeg er nå ikke lenger nyttig til noe her i verden. For mine nærmeste og andre gudfryktige hjerter er jeg bare en byrde og volder dem bare besvær og hjertesorg; for verden derimot, de sorgløse og ryggesløse menneskene, er jeg en vederstyggelighet og en fabel de driver spott med. Jeg kan heller ikke lenger tjene verken Gud eller mennesker, og derfor har jeg ikke lenger lyst til å leve.»

Så langt har Herren hjulpet oss, og han vil også hjelpe oss videre. Vil du ta deg bryet med å lese om og vel overveie hva vi ovenfor har sagt om årsakene til de åndelige anfektelser, og hvordan de tjener til den store og majestetiske Guds ære, til djevelens skam, til skrekk for verden, til de gudfryktiges oppbyggelse og mer til, da vil du betenke deg på å si videre at du ikke lenger er nyttig til noe her i verden.

Det finnes jo ingen mark, ingen mygg, ingen frosk uten at den gjør sin nytte og etter sin art tjener skaperen og mennesket. Skulle da en så dyrebar sjel som din, der Gud hittil så rikelig har åpenbart sin godhets, makts og visdoms under, ikke være til noen nytte i verden? Vår

Gud kan tjenes på mange måter. Noen tjener ham offentlig med gjerning og virksomhet, med forkynnelse, styre og barneoppdragning; andre tjener ham i det skjulte med lidelse, taushet, underdanighet og tålmod.

Nattergalen har sin tid da den lar seg høre så fagert og vennlig og med høy røst oppmuntrer mennesket natt og dag til å prise sin skaper. Men den har også sin tid da den tier, og man ikke vet om den ennå er hos oss eller ikke. Likevel er og blir den en skapning til sin Guds ære, og tjener ham like så vel med sin taushet som med sin sang, fordi den gjør som han har bestemt og som han har plantet i den.

Lerken og andre fugler lar seg høre og se om dagen og priser sin skaper etter sin art i den lyse og frie luft; uglen derimot og andre nattfugler elsker ensomhet og mørke og lar seg bare høre om natten med sørgelig og hes røst.

Men hvem tør si at den Høyestes miskunn, allmakt og visdom gir seg til kjenne bare hos de første og ikke hos de siste, og at ikke også disse på sin måte bidrar til hans ære? Var det ikke noe annet bemerkelsesverdig og severdig ved dem, ville det likevel være dette, at den milde Herre som sørger for alt som lever og metter det med velbehag, også holder dem oppe og skaffer dem føde i mørket like så vel som de andre ved dagens lys.

Slik er det nå også med deg og dine like, du dyrebare sjel. Dere kan nok si med David: «Jeg ligner pelikanen i ørkenen, jeg er blitt som uglen på øde steder. Jeg ligger våken, jeg er blitt som en enslig fugl på taket. For jeg eter aske som brød og blander min drikk med tårer, på grunn av din vrede og harme, for du har løftet meg opp og kastet meg bort» (Sal 102,7–8.10–11).

Dere sitter i mørke og ensomhet og gir dere hen til deres tungsindige tanker; man ser dere sjelden blant menneskene og slett ikke i glade lag. Deres røst er vemodige klager og engstelige sukk og jammer.

Men den som har åndelige øyne og et opplyst hjerte, oppdager snart noe hos dere som tjener til deres og vår Guds ære og pris. For dere er de som han ved sin skjulte godhet holder oppe mot Satans ondskap; dere er de hvis lys Herren er mens de sitter i mørket, hvis kraft han er i deres skrøpelighet, og hvis liv han er i døden.

Den spedalske som Herren Jesus hadde renset og befridd fra plagen, vendte tilbake og priste Gud med høy røst, og falt ned på sitt

ansikt for Herren Jesu føtter og takket ham. Den botferdige synderinnen la seg også ved hans føtter; man hørte ikke hennes stemme, men hun vætet Herrens føtter med sine tårer, tørket dem med sitt hår og kysset dem (Luk 17,15.16; 7,38). Vil du nå påstå, min medkristen, at dette siste ikke var til noen nytte og ikke bidro noe til Herren Jesu ære?

Job var et kar til Guds ære i sin medgang, da Guds lampe skinte over hans hode og han gikk gjennom mørket ved hans lys – da Guds vennskap (hans skjulte, nådige og faderlige styrelse og omsorg) hvilte over hans telt (Job 29,3–4).

Men tør vi påstå at han ikke også var det da han satt i asken og med et potteskår skrapte bort verken som rant fra byllene hans – da hans nærmeste forlot ham og hans kjenninger glemte ham – da hans husfolk og tjenestepiker regnet ham som en fremmed og hans tjener ikke svarte når han ropte på ham – da hans hustru gjorde seg fremmed for ham og elendighetens dager angrep ham (Job 2,7–8; 19,14 f.; 30,16)?

Paulus tjente Gud da han med stor frimodighet vitnet om Kristus. Men hvem vil påstå at han ikke var til noen nytte da han var omringet på alle kanter av trengsel, fare, nød og død og ble slått på munnen av Satans engel?

Vi vet hva Herren Jesus forteller om Lasarus – hvor elendig han var og full av sår, forlatt av alle og kastet ved den rike manns dør, og at han bare ønsket seg de smulene som falt fra den rikes bord, til sitt knappe livsopphold.

Men skulle ikke denne rosen, som blomstret blant så mange torner, dette Guds barn som var skjult under tiggerdrakten og et så usselt ytre, ha vært nyttig til noe i verden? Å jo! Han var den rike manns botspredikant; han var et forbilde på tålmod for alle som så ham; han vitnet om Guds underlige og skjulte miskunn og hans uransakelige styrelse over sine troende, og så videre.

Om du da, du anfektede og bedrøvede hjerte, etter Guds hellige råd ikke er blitt lik den botferdige synderinnen, Job, Paulus og Lasarus i deres elendighet, så kan du likevel ikke si at du er til ingen nytte i verden. For på samme måte som de selv i sin ytterste trengsel tjente Gud, tjener også du ham ved å åpenbare og framstille hans underlige, men likevel vise styrelse, hans herlige makt og hans skjulte godhet –

ved stille tålmod, ved taushet, ved lidelse, ved sukk, ved jammer og klage.

Og hva dine pårørende og andre gudfryktige hjerter angår, som du mener at du er til byrde for og bare volder besvær og hjertesorg, så har jeg den kristne tillit til dem, min kjæreste bror, at de vil se alt som i så måte faller dem tungt og bedrøver dem, som en Guds tilskikkelse og derfor som en helliget og velsignet byrde, et kors Gud har lagt på dem. De vil bære det med tålmod, overvinne det i Jesu kjærlighet og omgås deg med sømmelig og kristen tålmodighet.

For de er utvilsomt forvisset om at alt de gjør mot deg, som et lidende, engstet og bedrøvet lem på Kristus, det vil han se på og lønne som om det var gjort mot ham selv. Det finner jeg unødvendig å bevise, for det er kjent hva Herren på den dagen vil si til dem som har tatt seg hjertelig og trofast av hans trengende lemmer: «Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre (og søstre), det gjorde dere mot meg» (Matt 25,40).

Slik erklærer også apostelen Jakob det for en ren og usmittet gudsdyrkelse å se til farløse og enker (og altså også andre dypt bedrøvede og trøstesløse mennesker, som Skriften likeledes pleier å kalle farløse) i deres nød, og å ta seg hjertelig av dem (Jak 1,27).

Her bør vi også tenke på det Herren sier til sine disipler: «Dere er de som har holdt ut sammen med meg i mine prøvelser. Jeg overgir riket til dere, slik som min Far overga det til meg, for at dere skal ete og drikke ved mitt bord i mitt rike» (Luk 22,28–30).

Og endelig det apostelen skriver til galaterne: «Og enda mitt kjød kunne friste til det, foraktet og avskydde dere meg ikke. Dere tok imot meg som en Guds engel, som Kristus Jesus selv. Hvor dere den gang priste dere salige!» (Gal 4,14–15).

Det rabbinerne fordum sa, nemlig at det var et godt tegn når en traff på et gammelt menneske i et hus, kan en visselig også si om et hus der det er en anfektet, bedrøvet sjel; det kan ikke slå feil: Herren Jesus må holde et våkent, nådig øye med et slikt hus. Og jeg er viss på at det er mer åndelig velsignelse og flere engler der enn i ti andre hus der de ikke vet av kors eller anfektelse.

Men anta også at dine nærmeste var blitt trette og lei av deg og ikke behandlet deg med den tilbørlige kjærlighet, mildhet og omsorg. Da

ville det ikke vederfares deg noe nytt, min medkristen; også i dette ville du være blitt lik andre hellige Guds barn og din Herre Jesus.

David klager: «Jeg er blitt … til skrekk for mine kjenninger. … Jeg er glemt og ute av hjertet som en død. Jeg er blitt som et knust kar» (Sal 31,12–13). «Venn og neste har du tatt fra meg, det er bare mørket som kjenner meg» (Sal 88,19). «Se til min høyre side, se etter: Det er ingen som kjennes ved meg. All tilflukt er blitt borte for meg. Det er ikke noen som spør etter min sjel» (Sal 142,5).

Slik sier også Job at han er blitt foraktet av sine egne og til byrde for dem: «Mine nærmeste holder seg borte, og mine kjenninger har glemt meg. Mine husfolk og mine tjenestepiker regner meg som en fremmed, jeg er blitt en utlending i deres øyne. Kaller jeg på min tjener, så svarer han ikke. Min ånd var fremmed for min hustru, og jeg måtte be mitt livs barn om nåde» (eller, som noen oversetter det: be om mitt livs barn).

Det er som om den dypt bedrøvede mann ville si: Tjenestefolkene mine bryr seg ikke om meg; min hustru er lei av meg; mine barn er borte, og jeg må gråte over dem; jeg har altså ingen som pleier meg og tar seg av meg (Job 19,14 f.). (*Etter vår nyeste bibeloversettelse: «Selv barn forakter meg.»* O. A.)

Hvordan det gikk vår Frelser i hans lidelsestid, er heller ikke ukjent. Da han kjempet med døden og helvete, så blodig svette trengte ut av hans legeme, gikk han til sine tre fremste disipler, Peter, Jakob og Johannes, som han hadde tatt nærmere til seg enn de andre, for at de skulle våke med ham og tale trøstende til ham. Men han fant dem sovende. Og da han ble tatt til fange av skaren som var kommet ut mot ham, forlot alle disiplene ham og flyktet (Luk 22,44; Matt 26,37–38.56).

Den trøsten disse hadde i en slik stilling, har også du, du gudelskende hjerte. Job sier: «Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen, i det høye er det en som taler min sak. Mine venner spotter meg. Med gråt ser mitt øye mot Gud» (Job 16,19–20). Og David: «For min far og min mor har forlatt meg, men Herren vil ta meg opp» (Sal 27,10). «Herren forlater ikke sine fromme» (Sal 37,28).

Og Herren Jesus: «Se, det kommer en time, og den er alt kommet, da dere alle skal bli spredt, hver til sitt, og la meg være alene. Men jeg er ikke alene, for Faderen er med meg» (Joh 16,32).

Av dette følger at selv om våre nærmeste slektninger forlater og glemmer oss, vil likevel ikke Gud forlate og glemme oss. Om de alle faller fra og blir trette, vil han likevel forbli trofast, årvåken og utrettelig; og om alle dører og hjerter på jorden er lukket for oss, skal likevel himmelens dør og Jesu hjerte alltid stå åpne.

Og hva verden angår, du gudfryktige hjerte, så vet du nok at et Guds barn ikke kan regne med den; det må heller ikke bry seg om dens dom, spott og snakk. Guds hellige er edelstener som de bondestolte og tåpelige verdensmenneskene ikke forstår å dømme om. Salig er den som har den ære å bli tornekronet, bespottet, utledd og foraktet av verden. Verden er aldri mindre farlig for Guds barn enn når den viser seg fiendtlig mot dem.

På den andre siden er de selv i sine største trengsler de hellige englers venner, og englene ser med glede Guds visdoms, allmakts og miskunns under hos dem. De er de elskelige som hele kristenheten så å si holder på fanget og i armene, og som den natt og dag ber for og hjelper i striden.

De er de edle planter som alle gudelskende sjeler daglig vanner og kveger med sine tårer; de er de spede lam som hele kirken sørger for og alltid særlig overgir til deres gode og trofaste hyrde, Jesus Kristus. Hvem bryr seg da om verden, ja hele helvete til overmål, når Gud, Jesus, Den Hellige Ånd, de hellige engler og hele hæren av Guds utvalgte, hellige og elskede står på den andre siden?

Riktignok er det enda noen ting Satan pleier å plage de gudelskende sjelene med – for eksempel når han vil innbille dem at de ikke har noen tro og aldri vil få den, at de ikke har noen syndsforlatelse å vente, at de ikke er utvalgt av Gud til det evige liv, men helt forkastet, og slikt. Men siden vi allerede tidligere og på andre steder i dette verket har behandlet dette etter den evne Gud ga, må de gudfryktige sjelene som trenger trøst på dette punktet, være så gode å oppsøke disse stedene igjen og rådføre seg med dem.

For denne gang takker vi Gud, barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, som trøster oss i all vår trengsel, slik at vi kan trøste dem som er i all slags trengsel, med den trøsten vi selv blir trøstet med av Gud. Ham være ære i menigheten og i Kristus Jesus, gjennom alle slekter i alle evigheter! Amen.

Femtende preken. Om bønnen som et sterkt middel til å seire over alle trengsler

I Jesu navn. Amen.

Luk 11,9–10: «Og jeg sier dere: Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For hver den som ber, han får. Og den som leter, han finner. Og den som banker på, for ham skal det lukkes opp.»

«Hvem er hun som kommer opp fra ørkenen, som røkstøtter, omduftet av myrra og virak, av alle kremmerens krydder?» (Høys 3,6). Disse ordene står i Salomos Høysang, som framstiller Guds rikes hemmeligheter under mange tilslørte, men deilige uttrykk og bilder. De krever derfor en gudfryktig overveielse, så meget mer som Skriftens utleggere ikke er helt enige i sine forklaringer av dem.

Først må vi merke oss hvem som taler. Jeg tror neppe jeg tar feil når jeg tilskriver ordene den himmelske sjelebrudgom, Jesus Kristus selv; for han er innført som den som taler i verset foran, og han gir nøye akt på sin kirke og kjenner også best dens tilstand. Han taler med forundring og stor glede, fordi han finner sin brud i den tilstand han ønsker og som sømmer seg for henne.

For å gjøre saken tydeligere må vi legge merke til at den kjære Frelser her utvilsomt taler om de troendes bønner, og at han – slik Skriften også pleier å gjøre andre steder – sammenligner dem med en edel røkelse som en apoteker har laget av myrra, virak og andre velluktende ting.

Det er kjent at Gud Herren, da han innstiftet gudstjenesten i den gamle pakt, blant annet befalte at det skulle lages en edel røkelse av velluktende urter – harpiks, galban og ren virak – og at man daglig skulle bære fram et røkoffer til ham av den (2 Mos 30,34 f.; 2 Krøn 13,11).

Hva som lå i dette, har Den Hellige Ånd ikke unnlatt å la oss forstå. Han sier ved David: «La min bønn gjelde som røkoffer for ditt åsyn! La mine løftede hender gjelde som et aften-matoffer!» (Sal 141,2). Og ved Johannes sier han at de tjuefire eldste som var foran tronen, hadde hver sin harpe og gullskåler fulle av røkelse, «det er de helliges bønner» (Åp 5,8).

Hit hører også det han sier et annet sted om engelen – ved ham forstår retttroende utleggere ingen annen enn Kristus – som kom og sto ved alteret og hadde et røkelseskar av gull; han fikk en stor mengde røkelse «for at han skulle legge den til de helliges bønner på gullalteret foran tronen. Og røken av røkelsen steg fra engelens hånd opp for Gud sammen med de helliges bønner» (Åp 8,3–4).

Den israelittiske kirke visste også godt at det ikke var gjort for Gud med den ytre røkelsen alene. Når derfor presten var inne i Herrens tempel for å brenne røkelse, ba hele folkemengden utenfor i den tid røkelsen ble ofret (Luk 1,9–10).

Bønnen sammenlignes med en røkelse av ulike krydder fordi det i den finnes en hellig blanding som Gud har velbehag i. For i en sann bønn er omvendelse, tro, kjærlighet, håp, tålmod, ydmykhet, andakt, barnlig frykt, ærbødighet, hellig lengsel, himmelske tanker og begjæringer, hellige ord, gjerninger og gebærder, tårer og sukk samlet, noe vi allerede har talt om et annet sted i dette verket.

Det er også bemerkelsesverdig at den himmelske menneskeven ikke sier: «Hva er det for en røk som stiger opp fra ørkenen?», men: «Hvem er hun som kommer opp fra ørkenen?» Med det antyder han de troendes store og brennende andakt i bønnen. De blir i bønnen liksom et brennoffer som forgår i ilden og stiger opp som røk til himmelen.

Ikke bare deres munn, men alt som er hos og i dem – deres sjel, deres hjerte, deres ånd, deres lengsler, deres øyne, deres hender og alle deres evner og krefter – ber. De troende ber slik at ikke bare deres hjertes begjæringer, sukk og ord kommer fram for Gud; de løfter seg liksom også selv opp fra jorden og trer fram for Gud med sine bønner. (*Tredje del, 13. preken, § 6.*)

Den navnkundige kirkelærer Krysostomos, så nidkjær for Gud, sier at han har kjent mange menn som i bønnen nesten løftet seg opp fra jorden og rakte hendene så høyt de på noen måte kunne, ganske som om det gjorde dem vondt at de ikke kunne heve seg opp i luften (og være himmelen nærmere) og slik be med desto større andakt og frimodighet. Han ønsker at alle hans tilhørere riktig ofte kunne be på samme måte. Nå er den brennende andakt riktignok ikke nødvendigvis bundet til slike gebærder.

Men erfaringen lærer at i den virkelig heftige og alvorlige bønn forener alt som er i og på mennesket seg til andakt, og at det gjør ånden vondt – den som av all makt løfter seg opp til Gud – at den ikke kan ta det dødelige og tunge legemet med seg. Og dette synes den kongelige profet David, når han taler i verdensfrelserens person, å ha gitt til kjenne i de bemerkelsesverdige ordene: «Til lønn for min kjærlighet anklager de meg, men jeg var stadig i bønn» (Sal 109,4). De siste ordene lyder i grunnspråket egentlig: «Og jeg bønn», eller: «Men jeg var (er) bønn».

Noen utleggere mener at man må fylle ut og forklare dette uttrykket slik: «Jeg er en bønnens mann»; etter hebraisk språkbruk betyr det at når jeg går til bønnen, samler jeg all min kraft og oppmerksomhet, og å påkalle Gud er min stadige øvelse. Andre antar at bønnen er satt i stedet for den som ber, så meningen blir: «Jeg lar meg ikke bringe ut av fatning av mine motstanderes ondskap, men er vedholdende i bønnen, og i den tar jeg også dem med.»

Selv om denne forklaringen ikke er å forkaste, synes jeg likevel at Guds Ånd har villet si noe mer med dette uttrykket, særlig når jeg ser hen til andre lignende skriftsteder. (*«Men jeg var bønn»: i vår nyeste bibeloversettelse «Jeg er idel bønn.»*)

Når David for eksempel sier et annet sted: «Jeg er fredsommelig» (Sal 120,7), eller som det lyder på hans språk: «Jeg er fred», «jeg er freden selv», så er meningen: Alt som er i meg, søker fred og jager etter fred; mine øyne og mitt ansikt er vennlige, min tale elskverdig, mitt hjerte saktmodig; mine ører er lukket og vil ikke høre på noe som kan føre til ufred; mine hender er villige.

Slik også når engelen sier til Daniel: «Du er høyt elsket», eller på hans språk: «Du er lengselen», «du er begjæringene». Da er meningen: Alt som finnes hos deg, er ønskelig og behagelig; du er svært behagelig for Gud; eller: alle din sjels krefter har liksom forvandlet seg til bønn og påkallelse, sukk og lengsler; du har framfor alle andre inderlig og ivrig ropt om ditt folks, om tempelets og byen Jerusalems befrielse.

På samme måte synes nå også meningen i de ordene vi først anførte, å være: Jeg gir meg helt til bønnen; jeg ber av all makt; alt som er i og på meg, er så å si forvandlet til ren andakt; jeg fortærer liksom meg selv og ofrer meg til min Gud i bønnen; jeg ber i ånd og sannhet, med brennende andakt, og så videre.

Alt dette hjelper forhåpentlig til at vi bedre forstår hvorfor vår Frelser sier: «Hvem er hun som kommer opp fra ørkenen som røkstøtter?», og til at vi gleder oss over at vår fattige bønn blir så høyt aktet i hans øyne. («*Jeg er fred*»: i *samme oversettelse «Jeg er idel fred.»* O. A.)

Når bønnen videre sammenlignes med en røk som stiger rett opp som en støtte eller et palmetre, slik det pleier å skje i stille vær, skal dette utvilsomt vise dens kraft: Den går rett opp til himmelen, trenger gjennom skyene og gir seg ikke før den kommer fram og Herren ser på den (Sir 35,17–18), og verken Satan med all sin makt og list eller verden med all sin ondskap kan hindre det.

Rabbinerne hevder at det ved gudstjenesten i det jødiske tempel ble iakttatt forskjellige undere: at offerkjøttet aldri ble stinkende, at ingen flue ble sett der, at aldri noen i byen Jerusalem ble skadet av slange eller skorpion, at aldri noen av de mange hundre tusen mennesker som pleide å komme til de store høytider, manglet plass eller herberge i byen, at offerilden på alteret, som sto under åpen himmel, aldri ble slukket av regn, og at røken fra offerilden aldri ble drevet til side av vinden, men alltid steg rett opp til himmelen, enda det blåste aldri så sterkt. Vi lar dette siste, som det øvrige, stå ved sin verdi.

Men hadde vi full visshet om det i Guds ord eller kunne stole på denne beretningen, ville det være til stor hjelp for å belyse det anførte skriftordet og kunne fint vise den andektige og alvorlige bønns makt. For det er visst at ingen anfektelse, ingen forfølgelse, ingen trengsel, ingen motgang kan slukke troens ild på det botferdige hjertes alter, eller drive den røken som stiger opp derfra mot himmelen, til side, eller avskjære den fra adgangen til Gud. (*Om rabbinerne: se første bind,* s. 302.)

Verden, djevelen og helvete kan storme og rase så meget de vil; den gudfryktige sjels bønn forblir likevel en røkstøtte som stiger opp til Gud og ikke lar seg hemme. Og selv om det synes som om de troendes bønner er hindret, stanset og slukket – når nemlig den indre og ytre nød er så stor at de selv synes at de ikke kan be, og heller ikke ber – så er det likevel visst at også det bedrøvede hjertes lønnlige og uutsigelige sukk er en sterk røk som stiger rett opp for Gud, og mektig nok til å trenge gjennom skyene og få hjelp, kraft og trøst fra himmelen.

Når en blomst eller kraftig urt begynner å visne, avgir den ofte den sterkeste lukt og duft, som en nok ikke ser, men likevel tydelig

merker. Slik er det også med de troende sjeler som i anfektelser og andre trengsler liksom visner hen. Når det synes dem at de ikke lenger kan be, ikke gråte, ikke sukke, ber de ofte aller heftigst, og det går ut en kraft fra dem som beveger himmel og jord.

Og når det sies at sjelen med sin andakt og brennende bønn stiger opp fra ørkenen, kan det forstås enten om verden, som for Gud ser ut som en villmark og ørken på grunn av den ugudelighet som hersker i den. Da antydes de troende hjerters stadige og urokkelige gudsfrykt: Selv om de lever i ørkenen og den ugudelige verden og overalt er omgitt av forargelser, spott, vantro, ondskap og fiendskap, opphører de likevel ikke å tjene Gud med bønn og lov og takk.

Slik fortelles det om Daniel at han godt visste at han var omringet av fiendtlig sinnede og baktalerske mennesker som hadde fått kongen til å gi det påbud at ingen i tretti dager måtte be noe av Gud eller mennesker, men bare av kongen. Likevel gikk han opp i en sal i sitt hus, der det var åpne vinduer mot Jerusalem, bøyde sine knær tre ganger om dagen med bønn og lovprisning for Gud, aldeles som han hadde gjort før (Dan 6,7–11).

Eller det kan forstås om den ensomhet som gudelskende sjeler pleier å søke når de vil be, etter sin frelsers bud om at de skal gå inn i sitt kammer og lukke sin dør og slik be til Gud i lønndom (Matt 6,6). Men den første meningen synes å være den beste, for den framstiller verdensfrelseren liksom forundret over at det ennå stiger opp en åndelig røkelse fra den øde og onde verden – og det viser det ringe antallet som i sannhet og med andakt ber, særlig i disse siste tider.

Av den forklaring vi har gitt av dette skriftord, innser vi for det første bønnens nødvendighet. For siden de troende sjeler må bli i denne verdens ørken så lenge det behager Gud, er det åpenbart at de ikke kan være uten bønnen, om de ikke skal mangle beskyttelse, kraft og trøst i denne ørkenen.

Dernest innser vi bønnens beskaffenhet: Den må være alvorlig og inderlig, så både munn, hjerte, hånd, sjel og ånd ber, og mennesket selv blir liksom en røkelse som i uavbrutt andakt stiger opp til himmelen. Og endelig innser vi dens nytte, siden himmelens Herre selv gir akt på den, liksom forundres og gleder seg over den og i nåde har velbehag i den som i en edel, velluktende og kraftig røkelse.

Siden den orden vi har foreskrevet oss i dette arbeidet og hittil fulgt, krever at vi behandler den troende sjels bønn som et prøvd middel til å seire over alle trengsler, vil vi i denne betraktningen først og fremst overveie disse tre punktene. Herren Jesus utgyte nådens og bønnens Ånd over oss og unne oss at vi ikke bare kan undervise oppbyggelig om dette edle emnet og høre på det med andakt, men også flittig øve det vi har lært! Amen.

Herren Jesus, vår høyt velsignede frelser, hadde gjerne den sedvane at når han ville legge en meget viktig sak fram for sine tilhørere og binde dem den på hjertet, brukte han uttrykket: «Jeg sier dere», eller: «Sannelig sier jeg dere».

Så sier han: «Derfor sier jeg dere: Vær ikke bekymret for livet», og så videre. «Sannelig sier jeg dere: Sodomas og Gomorras land skal få det tåleligere på dommens dag enn den byen» (som har foraktet Guds nåde, tilbudt i evangeliet). «Og den som gir én av disse små om så bare et beger kaldt vann – sannelig sier jeg dere: Han skal ikke miste sin lønn» (Matt 6,25; 10,15.42; 11,24). Og et annet sted: «Men til dere, mine venner, sier jeg: Frykt ikke for dem som slår legemet i hjel og deretter ikke kan gjøre mer», og så videre (Luk 12,4).

Det er som om han ville si: Dere vet at jeg er kommet til verden for å undervise og lede dere til salighet, og for å elske dere inderlig og sørge trofast for deres timelige og evige velferd. Dere vet også at ingen kjenner bedre enn jeg hva som er til gagn for dere. Legg derfor godt merke til det jeg sier dere, og ta det dypt til hjerte! La bønnen være dere anbefalt! Glem den ikke! Forsøm den ikke! Jeg forsikrer dere at dere ikke kan gjøre noe bedre, og at det er deres Fars nådige vilje å bønnhøre dere og gi dere det dere ber om.

Vi ser da straks at det ikke er overlatt til vår egen frie vilje om vi vil be eller ikke, men at det er Guds alvorlige befaling at vi skal påkalle ham og i barnlig frykt og tillit be ham om det vi trenger til sjel og legeme.

Herren Jesus taler heller ikke om dette som om noe uvesentlig som vi godt kunne unnvære, men, som vi har hørt, med stort ettertrykk og alvor: «Jeg sier dere: Be, let, bank på!» Slik sier han også et annet sted: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn. Hittil har dere ikke bedt om noe

i mitt navn. Be, og dere skal få, for at deres glede kan være fullkommen» (Joh 16,23–24).

Ja, hele den hellige Skrift er full av formaninger og oppmuntringer til bønn. «Kall på meg på nødens dag», sier Herren, «så vil jeg fri deg ut, og du skal prise meg» (Sal 50,15). «Søk Herren mens han er å finne, kall på ham den stund han er nær!» sier profeten Jesaja ved Guds Ånd (Jes 55,6).

«Vær vedholdende i bønnen!» sier den hellige apostel. «Be til enhver tid i Ånden med all bønn og påkallelse. Vær årvåkne i dette, med all utholdenhet i bønn» (bli ikke trette eller søvnige, hold ikke opp!). «La i alle ting bønneemnene deres komme fram for Gud i påkallelse og bønn med takk. Be uten opphold!» (Rom 12,12; Ef 6,18; Fil 4,6; 1 Tess 5,17) og så videre.

Men hvorfor vår Gud driver så sterkt på bønnen, fortjener en nærmere overveielse. Den hjelper oss til å se desto bedre hvor nødvendig bønnen er, og til å øve oss desto villigere og flittigere i den. For det første er bønnen en av de fremste delene av den tjenesten vi skylder vår Gud.

Gud har gjort, ordnet og innrettet alt for sin egen skyld (Ordsp 16,4): til sin ære, til å åpenbare sin herlighet, allmakt, visdom og godhet. Alt skulle henge ved ham som sitt utspring og høyeste gode, alt skulle leve, røres og være i ham, alt skulle bestå i den orden han i sitt aller viseste råd har fastsatt, og alt skulle tjene hans aller helligste og alene gode vilje.

Mennesket er den fremste blant Guds synlige skapninger, og derfor skulle også det framfor alt henge ved sin Skaper og søke og ha sitt liv, sin kraft, sin lyst, sitt lys, sin fred, glede og salighet i ham. Alle kreftene i dets sjel skulle ene og alene strømme fra Gud og til Gud; dets høyeste glede skulle være Guds hellige vilje, og dets beste lyst å fullbyrde den. Kort sagt: dets ånd skulle stå i et stadig og virkelig samfunn med Gud, alltid leve, røres, være og virke i ham og søke sitt ett og alt i ham.

Det høyeste gode ville ha i mennesket et edelt, rent og levende kar, hvor det kunne øse ut sin kraft, sin sødme og salighet. Mennesket skulle til gjengjeld ha i Gud en evig, levende kilde, et alltid skinnende, uformørket lys, en varig kraft, en sødme som alltid gleder og vederkveger. Det var det første menneskes salighet at det levde i søt

forening og omgang med den salige Gud, det høyeste gode; at det hang ved ham med alle sjelens krefter, var ham lydig og tjente ham med stor og uforlignelig glede.

Men ved djevelens misunnelse og ondskap og det sørgelige syndefallet er dette søte og salige samfunnet mellom Gud og menneske brutt. Mennesket er falt fra Gud til seg selv. Det har villet være og leve for sin egen skyld, tjene seg selv og finne sin ære, kraft, glede og fornøyelse i seg selv og i sine egne gjerninger – om det har vi allerede sagt det nødvendige et annet sted i dette verket. Dermed har det berøvet den aller høyeste Gud den ære det skyldte ham som sin Skaper og Opprettholder, og styrtet seg selv og alle sine etterkommere i den ytterste elendighet, til sjel og legeme.

Skal dette brudd fylles igjen og den umåtelig store skaden læges, må forbindelsen og samfunnet mellom Gud og mennesket gjenopprettes og fornyes. I den hensikt har den allgode og barmhjertige Gud av lutter kjærlighet og nåde nærmet seg mennesket på nytt. Han har igjen tilbudt det seg selv med all sin miskunn i Kristus Jesus og aller nådigst erklært seg villig til å ta det opp igjen i sitt salige samfunn.

På menneskets side krever han ikke annet enn at det ydmykt erkjenner den elendighet det har latt Satan lede seg inn i, og at det utenfor samfunnet med det høyeste gode ikke er annet enn en forbannet, syndig og ussel orm; og at det med alle sine krefter vender seg til ham, henger ved ham og søker alt i ham og hans miskunn.

Dette skjer blant annet særlig ved en botferdig, ydmyk, troende og inderlig bønn. I bønnen vitner mennesket at det ser på Gud som det høyeste gode, den høyeste visdom, den allmektigste kraft, det evige lys, den beste tilflukt, den sikreste trøst, den tryggeste hjelp og sin fattige sjels eneste frelse.

Slik fornedrer det seg for den høylovede Gud, kaster seg ned for hans føtter og erkjenner at det gjorde ille ved å forlate ham, den levende kilde, og krenke og bedrøve hans hellige, miskunnsomme og kjærlige farshjerte. Det erkjenner også at ingen skapning, hvor mye lys, kraft og godhet den enn har mottatt av sin Skaper, kan utfri det av denne elendigheten og lege all skade på sjelen; det kan bare han, den evige kjærlighet, godhet, visdom og kraft.

Derfor retter det alle sine krefter, alle sine ønsker, lengsler og sukk til ham og venter av ham lys, kraft, hjelp, trøst, rettferdighet og alt

som trengs til dets timelige og evige vel. Og når det har fått det, tilskriver det ikke seg selv noe, men gir Gud og hans uforskyldte nåde og miskunn alt, takker ham og lover og priser ham av all sin styrke.

Selv om alt dette skjer i skrøpelighet, tar den barmhjertige Gud likevel nådig imot det, for det springer ut av troen og er helliget ved hans Sønn Jesus Kristus. Slik er mennesket brakt tilbake til Gud, gir ham igjen den ære som var tatt fra ham, og bekjenner åpenlyst for alle skapninger at all ære og herlighet tilhører Gud alene, og at det verken kan eller vil leve uten hans miskunn.

Alt dette har jeg ment at jeg burde legge fram noe utførligere, for det viser hvorfor bønnen er nødvendig, og hvorfor Guds Ånd driver så sterkt på den og krever den så alvorlig. Av dette ser vi at en kristen som ikke ber, er langt fra det han kalles. Han er ikke fornyet og ennå ikke reist opp av sitt fall; han er ennå i sine synder, under Guds vrede, i fordervelse og fordømmelse. Han forakter Gud og all hans nåde, og tror at han i seg selv, eller ved å eie og nyte andre skapninger, er i en slik tilstand at han kan unnvære Gud.

Den barmhjertige, miskunnsomme og høylovede Gud trer fram for ham og sier: «Se, her er jeg» (Jes 65,1) – jeg, som alene kan tilfredsstille, glede, berolige og holde oppe din sjel. Her er nådens åpne dør og himmelens port, her er beskyttelse, kraft, trøst, glede, liv og salighet. Men han går foraktelig forbi, forlater den levende vannkilde og hugger seg brønner, ja, sprukne brønner som ikke holder vann (Jer 2,13).

Å unnlate å be er derfor en fryktelig synd mot det første bud. Den som ikke ber, regner ikke Gud for noen Gud, og tar fra ham den ære han skylder ham som sin Skaper og Opprettholder. Han er fanget i avgudsdyrkelse og ugudelighet, for han har vendt seg bort fra den sanne Gud og satt sin lit til usle og forgjengelige ting.

Han er verre enn en hedning, tyrker eller jøde, som alle legger stor vekt på bønnen. Han er verre enn en ravn, en ung løve eller Guds andre livløse og fornuftløse skapninger. Om dem sier Skriften at de på sin måte roper til Gud, søker sin føde hos Gud, forteller om, fremmer og utbrer hans ære og sukker til ham under forgjengelighetens trelldom (Sal 147,9; Job 39,8; Sal 104,21; 19,2; Rom 8,21–22; Jes 14,7).

Han ligner djevelen, som også er for stolt og ondskapsfull til å be Gud om noe. Derfor har Skriften nevnt som kjennetegn på ugudelige mennesker og grufulle tider at ingen påkaller Herrens navn (Sal 14,4).

Av det ser vi tydelig at vantro, gudsfornektelse, gudsforakt og ryggesløshet har tatt overhånd.

Det er derfor umulig at en troende og fornyet sjel ikke skulle be og ivrig og flittig påkalle sin Gud. Den er ved Jesus Kristus reist opp igjen av sitt fall, helliget og fornyet ved hans blod, Ånd og nåde, og dermed forenet og forlikt med Gud. Det samfunnet holder den ved like, som ved andre midler, så også ved en botferdig, troende og inderlig bønn; i bønnen henger den ved Guds miskunn som et barn ved morens bryst.

Når mennesket fødes til verden, viser det ved skrik og gråt at det lever; og når det er født på ny av vann og Ånd og brakt til det åndelig-guddommelige liv i Kristus, viser dette seg ved sukk og bønn.

Straks Herren begynte omvendelsens nådeverk hos Saulus, som senere ble kalt Paulus, ga han seg til å be. Herren sier til Ananias: «Spør i Judas' hus etter en ved navn Saulus fra Tarsus. For se, han ber!» (Apg 9,11).

I gjenfødelsen blir Den Hellige Ånd rikelig utøst over de troende ved Jesus Kristus, vår Frelser (Tit 3,5–6). Men Den Hellige Ånd er en nådens og bønnens Ånd (Sak 12,10). Han forsikrer oss om Guds nåde og vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn (Rom 8,16), og straks lærer han oss også og driver oss til å påkalle vår himmelske Far med barnlig tillit.

Apostelen sier på det anførte stedet: «Dere fikk barnekårets Ånd som gjør at vi roper: Abba, Far!» (Rom 8,15). Et annet sted knytter han barnekåret og bønnen sammen: «Og fordi dere er sønner, har Gud sendt sin Sønns Ånd inn i våre hjerter, som roper: Abba, Far!» (Gal 4,6).

Så lenge sjelen bor i legemet, gir den hjertet liv og bevegelse, og derav kommer de jevne pulsslagene og det stadige åndedrettet. På samme måte må det vise seg i stadige sukk, bønner og lengsler til Gud og etter Gud når sjelen er gjort levende ved Ånd og nåde og lever for Gud i Kristus.

En gudfryktig sjel lever i daglig omvendelse. Den består i stadig erkjennelse av synden og anger over den, i troen og i den gudfryktighetsøvelsen som flyter ut av troen. Hvor synden er erkjent og hjertelig angret, må nødvendigvis bønn til Gud om syndenes forlatelse følge. For hvor skulle den bedrøvede sjel søke og finne trøst, fred og glede, om ikke hos den barmhjertige og nådige Gud? Hvor skulle den gå hen

med den syndebyrden som trykker dens arme hjerte, om ikke til Gud? Og hvordan skal den kunne velte den av hjertet og bli fri for den, om ikke ved sukk og bønn?

Om troen vet vi at den er en kraft i sjelen som får den til å henge ved Jesus Kristus, den korsfestede, og gjøre hans rettferdighet, hellighet og salighet til sin. Det kan ikke skje uten lengsel, sukk og bønn. Ja, ved hjertelig lengsel, stadig attrå, inderlige sukk og tillitsfulle bønner, rettet til Jesus, nådestolen, troens opphavsmann og fullender, er troen det den er. Ingen må innbille seg at det kan finnes noen tro uten bønn. Uten bønn kan troen heller ikke holde stand mot djevelens anfektelser, slik en navngjeten mann med rette sier: Bønnen er troens datter; men datteren må forsørge moren.

Og hva slags gudfryktighetsøvelser skulle det være hvor det ikke fantes noen bønn? Vil vi lese eller høre Ordet, holde gudelige betraktninger, prøve oss selv, granske hjertet og livet, fornye våre forsetter, bøte på våre feil, væpne oss med Kristi sinn mot fristelsene fra djevelen, verden og vårt eget kjød – hvordan skulle alt dette kunne skje uten bønn? Bønnen må være begynnelsen, midten og enden på alle hellige ønsker, for i den får vi nåde og hjelp av ham som sier: «Uten meg kan dere intet gjøre» (Joh 15,5).

Den troende og botferdige sjel er et Guds barn. Skulle da ikke barnet tale med sin far, eller, når han taler til det for å få svar, ikke svare ham? Selv om et barn har det godt, sitter i overflod og vet at faren sørger godt for det, vil det likevel lengte etter å tale med faren og vise ham sin takknemlighet, sin barnlige lydighet, sin kjærlighet og aktelse.

På samme måte kan den troende sjel umulig la være å tale med sin Gud, selv om den føler seg inderlig glad og fornøyd i vissheten om Guds nåde, i det søte og salige samfunnet med sin Jesus og i Den Hellige Ånds trøst. Den må love og prise ham, ære og tilbe ham og fortsette å overgi seg i hans hender.

De salige sjeler i himmelen, som lever foran Guds trone i hans kjærlighet og allerede er kronet med livets krone, gir Gud ære og pris og takk og tilber ham som lever i all evighet (Åp 4,9–10; 5,11–14). Hvordan skulle da de som ennå er på jorden og vandrer i fremmed land, kunne holde seg fra det?

Et troende menneske er en åndelig prest for Gud. Hver dag må det stille seg selv fram for ham i Kristus Jesus som et levende, hellig og ham velbehagelig offer, og alltid bære fram og ofre ham sine leppers okser (sin takk og pris) og sine bønners virak (1 Pet 2,5.9; Åp 1,6; 5,9–10; Rom 12,1; Hos 14,3). Det måtte være en underlig prest som bare svært sjelden tenkte på Gud og sjelden eller aldri ofret til ham; og like underlig måtte en kristen være som bare svært sjelden ba.

Den troende sjel er Herren Jesu brud. Han elsker henne som sin egen sjel, og hun elsker ham som sin. Skulle det da være mulig at de ikke talte med hverandre – han gjennom sitt ord og sin Ånd, slik han sier: «Se, derfor vil jeg lokke henne og føre henne ut i ørkenen og tale vennlig til henne» (Hos 2,14), og hun med sine sukk og bønner?

Erfaring viser at personer som elsker hverandre med kysk og trofast kjærlighet, kan tale svært mye og lenge sammen, så andre ofte undrer seg over hvordan de kan ha så mye å snakke om. Det kommer av kjærligheten, som er en forenende og meddelende kraft i sinnet: den som har gitt seg helt til den elskede, åpenbarer sitt hjerte for ham og gjør ham delaktig i sin glede og sorg.

Dette skjer også mellom Kristus og hans brud, bare på en renere og mer opphøyd måte. Hun har lært å kjenne ham i troen og i Ånden, og vet hva hun eier i ham: om jeg så må si, et utdrag og en kort sammenfatning av ren, guddommelig og himmelsk kjærlighet, trofasthet, godhet, allmakt, visdom og sannhet.

Skulle hun da ikke ofte tale med ham og glede seg over hans godhet og vennlighet? Og om det var mulig, som det ikke er, at hun ikke trengte ham, ville kjærligheten likevel drive henne til å tale med ham og forsikre ham om sin trofasthet og sin lengsel og hvor høyt hun skatter ham.

Det finnes eksempler på forelskede som ikke fikk anledning til å tale sammen, men likevel søkte å se hverandre og forsikre hverandre om sin trofasthet og stadige erindring med et kjærlig blikk og et vennlig vink. Om en troende sjel, forbundet med Kristus i hellig, himmelsk kjærlighet, ikke alltid har tid og anledning til å be høyt med mange ord, vil den likevel visselig bevare sin Jesus i stadig erindring og vise ham det – om ikke på annen måte, så ved å løfte øynene mot himmelen, ved sukk og på den måten den ellers kan.

En viss gudfryktig jomfru sa derfor at hun hadde avtalt med sin Jesus: Når hun av lydighet mot foreldrene hadde verdslige og huslige gjøremål, eller måtte være med i et bryllup eller et annet æresselskap, skulle hvert hjerteslag og hvert pulsslag gjelde som et sukk til ham, en lengsel etter ham og et tegn på hennes kjærlighet og trofasthet mot ham, siden hun ikke ønsket å leve uten i ham, for ham, ved ham og for hans skyld.

Slik er den gudelskende sjels vesen. Den er en blomst som stadig brer seg ut mot sin sol og sender den søte, velluktende kraften den har mottatt fra himmelen, opp til den. Selv om det kommer et regnvær og solen skjuler seg bak mørke skyer, så den må la det lukkede og tårefylte hodet henge, er også dette et tegn på den lengselen den nærer etter solen. Kort sagt: en troende sjel kan ikke være uten lengsel, uten higen etter Kristus, uten sukk og bønn til Kristus, like lite som det kan finnes ild uten varme.

Jo større troen og kjærligheten til Kristus er, desto ivrigere og mer vedholdende er bønnen. Og jo mindre en sjel vet av den andektige og stadige bønn, desto mindre vet den av Kristus, av kjennskapet til ham, av hans kjærlighet og søte, salige samfunn. Derfor kan vi trygt si at den som ikke ber, og ikke vet eller vil vite av sann andakt, ikke er noen kristen; og vi kan med rette si: En ivrig bedende kristen er en god kristen, en sjelden, kaldsindig og sorgløst bedende kristen er en søvnig, uvitende og forsømmelig kristen.

Intet røper tydeligere et ryggesløst hjerte som Satan rår over, enn at man ikke bryr seg om bønnen, forsettlig unnlater den eller til og med driver spott med den.

Jeg trenger ikke tilføye at en troende sjel er Den Hellige Ånds tempel, hvor Gud uavlatelig tjenes med bønn, pris og takk, for det er alt talt om ovenfor.

Jeg vil bare anføre noen ord av en gudfryktig mann. Han har først bemerket at bønnen er en egenskap og et kjennetegn ved en sann kristen, en av Herrens salvede, og fortsetter: «Den som er en kristen, er salvet og døpt med Den Hellige Ånd. Gir et menneske salvelsen og Den Hellige Ånd rom og sted, og bedrøver og hindrer han ham ikke, gjør Den Hellige Ånd ikke annet i det menneskelige hjerte enn uavlatelig å sukke og løfte menneskets ånd til Gud og føre den med seg opp fra jorden (1 Joh 2,20; Rom 8,15). … La et gudfryktig menneske prøve

det: la ham være litt stille for Den Hellige Ånd og ikke hindre ham. Det varer ikke lenge før et sukk stiger opp, så mennesket sier (ved seg selv): Ak, kjære Gud! Du trofaste Gud, forbarm deg over meg! Så snart man kaster virak, myrra og andre urter på ilden, stiger det opp en røyk som lukter deilig; på samme måte stiger det straks opp en velduft av sukk og bønn, når Den Hellige Ånds ild rører ved vårt hjerte og ikke blir hindret.» (*Johann Arndt, Sann kristendom, 2. bok, kap. 35.*)

Alt dette flyter ut av troen, og om den taler Luther så herlig: «Troen er en guddommelig gjerning i oss, som forvandler oss og føder oss på ny av Gud (Joh 1,13), dreper den gamle Adam, gjør oss til helt andre mennesker i hjerte, sinn og krefter, og bringer Den Hellige Ånd med seg. Å, troen er noe levende, virksomt og mektig, så det er umulig at den ikke uavlatelig skulle virke det som godt er. Den spør heller ikke om det er gode gjerninger å gjøre; men før man spør, har den allerede gjort dem og er stadig i virksomhet.»

For troen har den samme art som sin Jesus, som den henger ved, og som liksom sin Far alltid er virksom (Joh 5,17). Solen på den naturlige himmel er aldri uten glans, lys og kraftig utgytelse, som vi allerede et annet sted i dette verket har omtalt. På samme måte meddeler rettferdighetens Sol på nådens himmel alltid av sin fylde Ånd, lys, kraft, trøst, rettferdighet og liv.

Slik er det også, om jeg så må si, med de små solene i verden, de troende kristne; apostelen sier om dem at de skinner som lys i verden (Fil 2,15). De skinner og lyser alltid og åpenbarer den Guds nåde som er i dem; de arbeider stadig og øser stadig ut sin kraft; de lengter og higer alltid etter Gud; de sukker og ber uten opphør – noe vi skal tale nærmere om på sitt sted.

Selv i søvne viser det seg ofte at deres ånd ikke sover, men er i en hellig og salig uro. Det er Jesus som gjør det; han har forbundet seg med deres ånd og holder den i stadig arbeid. (*Se tredje del, 2. preken, § 13.*)

Derfor kan man sammenligne et gjenfødt menneske med jorden om våren, når den er i full kraft og uavbrutt arbeid. Derfra har Jakob hentet sin lignelse da han sa: «Duften av min sønn er som duften av en mark som Herren har velsignet» (1 Mos 27,27). Jorden viser blant annet sin virksomhet ved mange velluktende utdunstninger.

Et ubotferdig hjerte ligner derimot jorden om vinteren, når den er lukket av kulde, dekket med snø og is og død i alle sine krefter. Allerede av dette ser vi tydelig at det er umulig å finne sannhet i Jesus hos noen uten hellig, ivrig og stadig andakt, uten sukk og lengsel til og etter Gud. Men denne flyter ufeilbarlig ut av troen, på samme måte som de andre gode gjerninger.

Det er imidlertid flere ting som kan forvisse oss om at bønnen er nødvendig. Menneskets naturlige liv kan ikke bestå uten Guds kraft, beskyttelse og miskunn; derfor sier apostelen: «I ham lever og rører vi oss og er til» (Apg 17,28) – fra ham og ved ham har vi vårt liv og vår bevegelse og alt vi er, kan og makter.

Enda mer gjelder det samme om troens åndelige liv. Det har uten tvil sitt utspring fra Guds Ånd og nåde, og opprettholdes også bare ved dem. Det kan sammenlignes med en gren som grønnes, blomstrer og bærer frukt i og ved sin forening med stammen, som den uavlatelig henter saft og kraft fra; skilles den fra stammen ved et hugg eller snitt, begynner den straks å visne og dø. Eller det kan sammenlignes med et lite barn som hviler i morens fang og så å si alltid henger ved hennes bryst, og slik lever, vokser og tiltar.

Slik er det også med de gjenfødte og gudfryktige sjeler, som Gud har gjort levende i, med og ved Kristus, da de var døde i synder.

De nyter stadig Kristi søte og salige samfunn; de henger stadig ved hans sår; de får «nåde over nåde» av hans fylde (Joh 1,16); de renser seg uavlatelig ved hans utøste, kostbare blod; de gjør stadig hans rettferdighet til sin og holder dermed synd, djevel, død og helvete borte fra seg; de øser stadig trøst, glede, lys, kraft, Ånd og liv av ham. Det viser de ved en gudfryktig og hellig ferd og omgang og ved alle slags rettferdighetens frukter og kjærlighetens gjerninger, inntil de til slutt i denne tilstand går inn til det evige og salige liv.

Av dette kan en lett slutte hvor høyst nødvendig bønnen er for en kristen. Den er for ham det munnen er for barnet, som ved den henger seg ved morens bryst, og det sugekraften er for grenen, som ved den trekker næring fra stammen. For bønnen er en kraft som gjør at troen ikke bare taler med Gud og sin Jesus, men også henger ved ham og får del i hans nåde, kjærlighet, sødme og salighet. Derfor regnes den med rette blant de midler som holder det åndelige liv ved like hos oss, som det allerede er talt noe om i det foregående.

Med troen er det ikke som med et legemiddel, som etter at mennesket har tatt det inn, har sin tid da det begynner å virke, og sin tid da det opphører. Det er som med menneskets hjerte, som er i stadig bevegelse, driver blodet opp og ned i legemet og alltid forsyner det med livskraft.

Når troen først har gjort Kristus til sin, opphører den ikke å holde seg til ham, men er alltid i ferd med å gjøre ham til sin, gripe ham, sukke, lengte og hige etter Kristus; derfor er det umulig at den kan være uten bønn. Derfor kan en nok si at når troen opphører å be, opphører den å være tro og å leve; og så lenge den ennå ber (i lønndom eller åpenlyst, skjult eller synlig, følbart eller ikke følbart), lever den ennå og bevarer mennesket fra å falle ut av Guds nåde og samfunnet med Jesus Kristus.

Troen må alltid kjempe og stride (Luk 13,24; 1 Tim 6,12) – ikke bare mot djevelen og den ugudelige, onde og falske verden, men også mot den synden som ennå er i mennesket sammen med troen. Den må kjempe mot Satans listige og voldsomme angrep, mot hans smiger når han tar skikkelse av en venn og en lysets engel (2 Kor 11,14), og mot hans ondskap og grusomhet når han som en brølende løve (1 Pet 5,8) viser sitt åpne, vide gap og sine skrekkelige klør.

Den må stride mot verdens forargelige, forførende, forstilte tale, sukkerstrødde lokkemidler og tallrike eksempler, som verden vil dra den bort fra Jesu samfunn og etterfølgelse med. Og den må kjempe mot sin fordervede natur og dens mangehånde lyster og begjær, som alltid vil ha sin frie vilje og ikke vil bli under lydigheten mot Kristus, men kaste av seg hans gagnlige åk og sønderrive hans kjærlighetsbånd.

En slik kamp føres ved å si imot, ved nidkjærhet, ved gjentatt betraktning og tilegnelse av det guddommelige ord, ved fornyelse av dåpspakten, ved daglig omvendelse, ved fornyede hellige forsetter, men fremfor alt ved andektige og ivrige bønner; uten dem ville de andre midlene bære lite frukt og hjelpe lite.

Det lærer også den hellige apostel tydelig nok når han væpner en kristen ridder og stridsmann og viser ham hvordan han skal bære seg ad i en slik kamp: «Stå da ombundet med sannhetens belte om livet og vær iført rettferdighetens brynje. Ha som sko på føttene den beredskap som fredens evangelium gir. Grip fremfor alt troens skjold. Ta

frelsens hjelm og Åndens sverd, som er Guds ord. Be til enhver tid i Ånden med all bønn og påkallelse» (Ef 6,14–18).

Et annet sted sier han: «Jeg formaner dere, brødre, ved vår Herre Jesus Kristus og ved Åndens kjærlighet: Strid sammen med meg i deres bønner for meg til Gud» (Rom 15,30). Bønnen er altså et kraftig middel til å skaffe andre og oss selv hjelp i kampen mot våre åndelige og legemlige fiender.

Det går de gudelskende sjeler ofte som Samson. Etter å ha holdt et stort slag med filisterne var han sårt tørst og trett; men han ropte til Herren, som også bønnhørte ham og åpnet en vannkilde for ham, så han drakk og ble styrket og vederkvegt (Dom 15,15 f.). Når Jesu vitner og stridsmenn begynner å bli kraftløse i den åndelige kamp, er bønnen til Gud deres kraftmiddel. Ved den flyr de til den levende kilde, slukker tørsten og vederkveger seg, og får nye krefter og nytt mot til å gå løs på fiendene og vinne den ene seier etter den andre.

En utenlandsk forfatter forteller at en afrikaner i hans tid hadde bestemt seg, ved den Høyestes styring, til å forlate den mohammedanske religion og bli kristen. Han la derfor ut på veien til den nærmeste portugisiske festning. Men han måtte reise i sterk hete gjennom en brennende sandørken, led stor tørst og var nær ved å miste livet. Han hadde ofte hørt av de fangne kristne at man kunne utrette store ting ved å påkalle Jesu navn og få trøst og hjelp i nød og fare.

Så begynte han, om enn med matt tunge som nesten klebet seg til ganen, å påkalle dette kjære og dyrebare navnet, og merket snart at hans tørre munn ble fuktet som av en kjølig og kraftig saft, og at hans matte hjerte ble merkbart vederkvegt.

Han fortsatte reisen med fornyede krefter og stor frimodighet, og hver gang tørsten og matheten meldte seg siden, tok han i bruk dette velprøvde middel og påkalte det høylovede navnet Jesus, som hver gang ga ham ny kraft og vederkvegelse. Slik fullførte han til slutt sin lange og farefulle flukt gjennom de vannløse sandstrekningene, kom til en kristen festning, ble derfra ført over til Lisboa, Portugals hovedstad, og ble døpt i den hellige Rochus' kirke.

Denne hendelsen viser på en fin måte både hvor nødvendig bønnen er og hvilken kraft den har. For hvilken kraftigere vederkvegelse har de gudelskende sjeler i denne verdens ørken, i trengselens hete og i

kampen mot de åndelige fiender, når de ofte ser seg engstelig om etter trøst og sjel og legeme nesten vil forsmekte, enn – nest etter livets ord – den troende påkallelse av Guds og Herren Jesu navn, slik Skriften sier: «Hver den som påkaller Herrens navn, skal bli frelst» (Joel 3,5; Rom 10,13)?

Så høyst nødvendig som påkallelsen av Jesu navn var for denne begynnende kristne i hans tørst og store nød, så høyst nødvendig er bønnen for hver troende sjel på dette kummerfulle livets farlige og besværlige pilegrimsvandring. Den som ikke vet eller vil vite dette, vet intet om kristendommen og lever uten tvil i en fordømmelsesverdig sikkerhet.

Endelig er det også kjent at en sann tro og ekte kristendom ikke kan være uten kjærlighet til nesten; men kjærligheten til nesten kan aldri være uten hjertelige og trofaste bønner og forbønner.

En gudfryktig sjel har et vidt, utbredt hjerte, som med kjærlig begjær higer etter å tjene, råde og hjelpe alle sine medkristne, ja alle mennesker. Den kan ikke tale eller skrive trøstende til alle bedrøvede og anfektede, særlig når de er langt borte; den kan ikke selv besøke og vederkvege alle syke, ikke gi alle fattige almisser, ikke yde alle enker og farløse hjelp og beskyttelse, ikke føre alle villfarne og forførte på rett vei, ikke formane og advare alle syndere og ugudelige og bevege dem til omvendelse, ikke befri alle uforskyldt fangne, og så videre.

Men den kan og vil be for alle og enhver, etter apostelens ord: «Fremfor alle ting formaner jeg derfor til at det blir gjort bønner, påkallelser, forbønner og takk for alle mennesker, for konger og for alle som er i høy stilling» (1 Tim 2,1–2).

Når en troende sjel ber, utbrer den sin kjærlighet så vidt den kan, og vil gjerne omfatte alle mennesker, men særlig de troende og alle som sammen med den selv er lemmer på Jesu åndelige legeme. I sin andakt bærer den fram for Gud alle deres sorger og bekymringer sammen med sine egne. Den vet at den er kalt til det åndelige presteskap og derfor, i likhet med sin Frelser, den store ypperstepresten i den nye pakt, er skyldig å bære alle sine trosfellers navn på sitt hjerte når den går inn i helligdommen til Gud.

Hvert lem på det naturlige legemet har sin egen kraft og virksomhet, dog ikke for seg alene, men for hele legemet. Øyet er hele legemets lys og lyser og skuer alt til de andre lemmenes beste; øret hører og

fanger opp tale og andre lyder; munnen tar imot og tygger maten; magen fordøyer den; hendene arbeider for hele legemet.

Slik har også hver kristen sin gave, som han etter sitt kall skal tjene Gud og nesten med, slik den hellige Paulus sier: «Åndens åpenbarelse blir gitt enhver til det som er gagnlig» (1 Kor 12,7). Men de har også alle en felles gave som de skal tjene alle og enhver med, og det er deres sukk, bønner og forbønner.

Gud har ikke gitt alle gaven til å lære offentlig i sin kirke, forklare Skriften, forsvare sannheten mot forførerne, undervise de enfoldige, trøste de bedrøvede, advare og skremme de ugudelige og så videre. Han har heller ikke kalt oss alle til å styre land og folk, holde rett, beskytte de gudfryktige, straffe de onde og sørge og våke for mange tusens vel.

Vi har heller ikke alle ett og samme slags arbeid og gjerning. Den ene blir i sitt hus og sitt verksted, driver sitt håndverk i stillhet og legger seg til ro i kammeret og sengen når kvelden kommer. En annen må søke sitt brød i fremmede land, foreta besværlige reiser, ferdes på havet og sove på et halmleie. Den ene driver en næringsvei som er behagelig, en annen en som er farlig og slitsom.

Likevel har Gud befalt at vi skal be for hverandre og hjelpe hverandre å bære byrdene, og lette, forsøte og overvinne all møye, ergrelse, fare og nød som rammer oss i vårt kall. Apostelen kunne ikke alltid være personlig til stede hos alle menighetene han ved sin Jesu nåde hadde stiftet; men han bar likevel omsorg for dem alle og ba for dem.

De som beskriver den ostindiske skipsfart, forteller at når kanelitrærne står i full blomst på øya Ceylon, gir de fra seg en så liflig, sterk og kraftig duft at de sjøfarende merker den på hundre (italienske) mils avstand, og blir ikke lite styrket og vederkvegt etter sin lange og besværlige reise.

Slike åndelig velduftende trær er de troende og gudfryktige sjeler. De må bli på sin plass og ta seg av sin gjerning. De kan ikke være hos sine egne og andre prester i deres studerekammer, ikke hos sine egne og andre regenter i deres hemmelige kamre og rådssaler, ikke hos alle reisende, ikke hos alle anfektede, forfulgte, bedrøvede, elendige og syke, ikke hos alle enker og farløse, ikke hos alle nødstedte og døende.

Likevel gir de ved sine stadige og inderlige sukk og bønner til Gud fra seg en kraft som styrker og forfrisker dem alle.

Slik hjelper den enfoldigste tilhører sin sjelehyrde til å forstå og forklare Skriften og legge den fram til allmenn nytte. Slik hjelper en fattig, men gudfryktig bonde sin konge og fyrste å regjere. Slik gjør mangen stakkars prest, ansatt på et lite sted, mer for sin fyrste når denne ligger i felten, enn hundre soldater mang en gang gjør med sine never og geværer.

Slik vederkveger mangen kristen en syk uten legemidler; han gir mange fattige en almisse uten penger; han beskytter og redder mange ulykkelige og nødstedte uten å vite det selv; han hjelper til å forsørge mange enker og farløse uten at det koster ham noe, og så videre.

Det er derfor umulig at en troende sjel ikke skulle be flittig og alvorlig. En troende sjel er en kjærlig sjel; og en kjærlig sjel nærer ikke bare broderkjærlighet, men også kjærlighet til alle (2 Pet 1,7). Kjærligheten er årvåken, omsorgsfull, urolig, medlidende, trøstefull og hjelpsom. Derfor sukker og ber den uten opphør for alle sine medkristne, ja for alle mennesker, særlig i disse siste, vanskelige og bedrøvelige tider. Hvor skal den vende sine øyne og tanker uten å få grunn til å sukke og be?

Ser den på den kristne kirke og dens tilstand, er det kommet dit at man med full rett kan bruke profetens ord om den: «Bare Sions datter er blitt igjen, som en løvhytte i en vingård, som en vakthytte på en agurkmark, som en ødelagt by. Hadde ikke Herren, hærskarenes Gud, latt det bli tilbake en liten rest av oss, da var vi som Sodoma, da lignet vi Gomorra» (Jes 1,8–9). Og med Davids, eller kirkens, ord:

Se ned fra himlen, Gud, vi ber,
deg over oss forbarme!
Knapt finnes dine trofaste mer,
forlatte står vi arme.

Kirken er som en ødelagt, forvirret og bedrøvet by. Ødelagt ved den urettferdighet, det hykleri, den ubotferdighet og sikkerhet som overalt har tatt overhånd; forvirret ved mengden av splittelser, partier og sekter; bedrøvet ved så mange straffer og plager som den rettferdige og hellige Gud legger på den og hjemsøker den med for dens synders skyld.

Et menneske måtte være blindt om det ikke så Josefs sammenbrudd, og vantro, kjærlighetsløst og følelsesløst om det ikke tok seg det til hjerte og daglig sukket over det. Jeg vet ikke om jeg skal regne den for en kristen som i dag ikke finner noe i Guds kirke som fyller hans hjerte med bekymring, hans øyne med tårer, hans munn med sukk og klager, og driver ham til alvorlige og brennende bønner.

Ser man hen til menighetens lærere og talsmenn, kan intet fornuftig hjerte nekte for at det – til tross for den store mengden lærde menn – ofte krever megen flid og møye å finne gudfryktige, trofaste, nidkjære, årvåkne, opplyste og fornyede lærere, hyrder og tilsynsmenn, som en menighet kan være vel tjent og forsørget med, og som en kan være viss på vil være et forbilde for de troende i tale, i ferd, i kjærlighet, i ånd, i tro, i renhet, gjøre en evangelists gjerning (ikke bare ha navnet og inntektene) og (redelig) fullføre sin tjeneste (1 Tim 4,12; 2 Tim 4,5). De som skal forsyne menighetene med hyrder, bekymrer seg minst om dette; det er lett å finne en som kan preke en times tid.

Men en troende, samvittighetsfull og gudelskende sjel tenker på sin frelsers ord: «Høsten er stor, men arbeiderne få. Be derfor høstens herre at han vil drive arbeidere ut til sin høst!» (Luk 10,2).

Den merker seg også hvordan det går de rettsindige og trofaste arbeiderne som Herren har sendt ut: hva de må tåle; hvordan de nesten alltid og overalt må utføre sitt embete med sukk; hvordan djevelen og verden overalt står dem i veien og engster deres rettferdige sjel; hvordan de blir plaget og pint av falske brødre og andre ustyrlige mennesker, som for lenge siden har kastet av seg Kristi gagnlige åk og revet i stykker hans kjærlighetsbånd. Og skulle den ikke be og sukke for dem og stå dem bi i deres kamp?

Lignende grunner finnes i de andre stender. Den ser at gudsfornektelsen og dens døtre – ryggesløshet, urettferdighet, ubarmhjertighet, pengegjerrighet, hovmod og overdådighet – har trengt, smigret og løyet seg inn ved hoffene, i regjeringene, ved domstolene og på rådhusene. Den ser at på dommens sted er det ugudelighet, og på rettferdighetens sted er det ugudelighet. Den ser tårene til dem som er undertrykt og ingen trøstere har (Fork 3,16; 4,1).

Den ser at i husstanden har ugudeligheten oversvømmet alt som en vannflom; at onde foreldre oppdrar enda verre barn; at man ikke lenger gjør seg samvittighet av noen forargelse; at så å si all tukt er

kommet i forfall på høye og lave skoler; at all andakt er slukket og all kjærlighet avkjølt; at verden nesten ikke lenger har noen annen gud enn Mammon, buken og forfengeligheten, som den søker og setter all sin glede, tilfredshet og lykksalighet i. Den ser at de få gudfryktige som er blitt igjen, er hvermanns rov, spott og skyteskive, og så videre. Og skulle den ikke be inderlig og ivrig uten opphør?

Men vi trenger ikke tale mer om at bønnen er nødvendig. Vi vil nå gå over til bruken av det som er framholdt, og prøve hvordan det står til med oss og med vår kristendom.

De som er sanne kristne, vil visselig ikke tvile og spørre lenge om man skal be flittig og inderlig; de er og befinner seg allerede i full andakt, og deres ånd ber uten opphør til Gud. Erfaring viser at Guds barn ikke er vel til mote når de blir hindret i sin andakt og samtale med Gud.

Jeg minnes at en gudfryktig og berømt lærer ved et kjent universitet en gang sa til meg at han hadde en meget kjærlig, fredsommelig og dydig hustru, som overvant alle husholdningens besværligheter og ergrelser med stor tålmodighet og saktmodighet. Likevel kunne hun ikke tåle å bli hindret i sin morgenandakt, i lesningen av Skriften og andre gode bøker, i bønnen og de gudelige betraktninger. Skjedde det, var hun mot sin vane urolig og gretten og kunne ikke glemme det hele dagen.

En annen gudelskende sjel sa: «Jeg ser det som en ulykke og et ondt varsel når jeg blir hindret i min bønn om morgenen. Da er jeg til mote som et sultent og tørst menneske som blir pålagt mye arbeid det ikke kan utføre uten ulyst og motvilje, eller som et tørst barn som knapt har tatt brystet før det blir revet bort fra det.» En annen sa: «Jeg vil heller sulte en hel dag enn ikke be; ja, jeg vil heller miste mitt liv enn min bønn, for et liv uten bønn er ikke å regne for noe liv.»

Det finnes også eksempler på gudfryktige hjerter som har stått tidlig opp om morgenen og kommet alle sine øvrige husfolk minst en time i forkjøpet, for ikke å bli forstyrret i sin morgenandakt. Andre har bestemt at ingen for noen sak skulle avbryte dem i deres andakt og samtale med Gud – unntatt i de tilfeller hvor kjærlighet og barmhjertighet mot den nødstedte neste krevde det. Og slik er, Gud være lovet, mange hellige sjeler sinnet: de regner bønnen for den høyeste

plikt de skylder Gud, for sin beste glede og forfriskning, sin kraftigste legedom, sin sikreste tilflukt, sine penger, ja sitt våpen og vern.

Dette gjelder imidlertid de færreste. Mengden av nåtidens kristne er derimot slappe og forsømmelige i bønnen. De er rike og har overflod og mangler ingenting, og vil ikke vite at de er elendige og ynkelige og fattige og blinde og nakne (Åp 3,17).

Deres andakt består i at de morgen og kveld leser en bønn av en bok og sier, eller lar andre si, de vanlige småbønnene før og etter bordet; at de av og til synger en salme, og når de skal gå til skrifte, leter fram en eller annen botsbønn i sin bok; og ellers bryr de seg lite eller ikke om bønnen. De er fast overbevist om at de dermed har gjort full fyllest for sin kristendom, og at man ut fra deres stilling ikke kan kreve mer av dem. Men mange gjør ikke engang så mye, og kan berge og hjelpe seg lenge uten bønn og lesning.

En utenlandsk lærer forteller om et ugudelig menneske ved navn Heylin, som en gang, da han var i nød, sa at han ikke var noen vanlig tigger og til nå ikke hadde falt Gud til besvær med mange bønner; og ville Gud denne gangen bønnhøre og hjelpe ham, skulle han ikke komme til ham oftere. (*Th. Watson, Om kjennetegnene på et hellig menneske.*)

I Kassel i Hessen var det en borger hvis datter ville gå til alters og ble overhørt i katekismen av presten. Da hun ikke kunne noe, spurte han om de da ikke ba hjemme hos henne. Hun svarte: Nei, de ba verken før eller etter bordet. For når maten var satt fram, sa faren: «Kom nå, kom nå! Skynd dere å spise, så dere desto før kan komme til arbeidet igjen!» Og etter måltidet sa han: «Nå av sted, og la dem be som har tid til det!»

Mange mennesker vet ikke hva det betyr når Jesus sier: «Når du ber, gå inn i lønnkammeret ditt og lukk din dør, og be til din Far som er i lønndom» (Matt 6,6). Langt færre forstår hva han sier et annet sted: at en alltid bør be og ikke bli trett av det, og at de sanne tilbedere skal tilbe Faderen i ånd og sannhet (Luk 18,1; Joh 4,23). De kan også meget godt tåle å bli hindret i å be; det kan lett skje noe de regner for viktig nok til å tjene som unnskyldning for å unnlate bønnen.

Jeg var en gang på en reise hvor en del personer kjørte sammen i to vogner. Blant dem var det en handelsbetjent som om morgenen, etter at vognmennene hadde vekket selskapet og mens de gjorde alt i stand,

gikk til side og ba andektig; det la jeg merke til med glede. De øvrige begynte derimot, straks de hadde stått opp, å drive apestreker, le og drikke brennevin, og brydde seg verken om bok eller bønn.

Og jeg er viss på at hvis man nøye ville granske de fleste kristne nå til dags, ville man erfare at mange helt forsømmer bønnen, flere ber svært sparsomt og uforstandig, og de aller fleste ber ganske kaldsindig og skjødesløst.

Dette er ikke bare et tegn på kristendommens store forfall, men også en årsak til at den forfaller enda mer dag for dag, ja også til alle de åndelige og legemlige straffer som den hellige og rettferdige Gud i lengre tid nesten uopphørlig har lagt på sitt folk. For menneskenes barn regner ham ikke for sin Gud, men røver ham tilbedelsens ære og vandrer fullstendig sikre og frekke, som om de godt kunne unnvære hans nåde, hjelp og velsignelse.

De vil leve i hans hus, fråtse og drikke, braske og bramme med hans goder; de vil bygge og rive ned, plante og rykke opp, gjøre og la hva de finner for godt, og vil ikke innrømme hans krav på deres munn, enn si på deres hjerte.

Da harmes han med rette på slike ryggesløse foraktere. Jeg er inderlig redd for at hvis vi ikke snart skikker oss annerledes mot ham, skal høye og lave, rike og fattige, unge og gamle, prester og legfolk om kort tid få erfare hvor ondt og bittert det er å forlate (forakte) Herren vår Gud og ikke frykte ham (Jer 2,19).

Vi må lære å forstå hva Herren sier: «Folket i landet gjør voldsverk og raner og røver. Den elendige og fattige undertrykker de, og mot den fremmede gjør de voldsverk uten lov og rett. Jeg lette blant dem etter en mann som ville mure opp en mur og stille seg i gapet for mitt åsyn til vern for landet, så jeg ikke skulle ødelegge det. Men jeg fant ingen. Så utøser jeg da min vrede over dem. Ved min harmes ild gjør jeg ende på dem. Deres gjerninger lar jeg komme over deres eget hode, sier Herren Herren» (Esek 22,29–31).

Å, for en ubegripelig stor miskunn og langmodighet hos Gud! Å, for en makeløs ondskap hos menneskene! Folket røver, flår, øver vold og dynger den ene synden oppå den andre. Men Gud ser seg om etter om det kanskje kunne finnes en eller annen gudfryktig sjel som med inderlige bønner ba for de andre og anropte ham om nåde. Men han finner ingen (jf. Jer 5,1). Er ikke det forferdelig?

Gud vil gjerne være nådig og for ett rettferdig og gudfryktig menneskes skyld skåne den store hopen, men kan ofte ikke finne noen! Slik er den kjærlige Gud villigere til å gi, tilgi og skåne enn vi er til å be om nåde.

Nå, mine kjæreste medbrødre og søstre, la oss nøye granske hvordan det står til med oss, og hvordan det er med vår bønn og dermed også med vår kristendom!

Kanskje finnes det også blant oss slike mennesker som hittil ikke har brydd seg særlig om bønnen, og som lenge har kunnet klare seg med en bønn som leses opp av en bok med kaldt hjerte, eller med et Fadervår, som en sorgløs spotter engang sa. Kanskje har mange av dere til nå ikke tenkt over hvor stor en synd det er å forsømme og vanskjøtte bønnen. Kanskje har mange trodd at det var opp til deres frie vilje å be eller ikke be, og at de kunne bli i nåde hos Gud selv om de ikke befattet seg særlig med bønnen.

Ak, hvor lykkelig vil jeg ikke prise meg om jeg kan føre slike mennesker ut av deres falske og høyst farlige innbilning, og overbevise dem om at det å unnlate å be er en hoved- og dødssynd som ikke kan bestå sammen med troen og Guds nåde! Man har eksempler på at den rettferdige Gud plutselig har straffet forsømte bordbønner.

For noen år siden, skriver en navnkunnig teolog, hadde vi her (i Nürnberg) et kjent eksempel på det: Små og store i et hus ble en gang alle sammen på en uforklarlig måte syke ved bordet, og de måtte selv tilstå at de hadde glemt bønnen. Den gamle doktor Major forteller at han har kjent en som maten verken smakte bedre eller verre for, enten han hadde bedt eller ikke. Denne mannen gikk inn på et spisested, lot seg gi en tallerken suppe med hvetebrød i, og ble kvalt av den første skjeen han tok.

I en by i nærheten hendte det for fire år siden at et menneske som brydde seg lite om bønnen og om gudsfrykt overhodet, satte seg til bords en søndag. Da han ville skjære seg et stykke brød, for kniven inn i hans venstre hånd og skar over muskelen, og han blødde i hjel av såret, for legen kunne til tross for all kunst og flid ikke få blodet til å stanse.

Det kan også anføres eksempler i mengde på at forsømt morgenbønn har hatt lignende følger. Det er ikke mange år siden en soldat her på stedet, som ellers oppførte seg stille og skikkelig, og som elsket

Guds ord og søkte å leve etter det, havnet i et lag og ble overmannet av drikk. Da han hadde sovet rusen ut, kom noen av hans drikkebrødre til ham om morgenen og tok ham med seg ut for å begynne igjen der de slapp dagen før. Ved denne anledning kom han i trette med en av dem, og ble av djevelen forledet til plutselig å rende sin motstander kården gjennom livet.

Da han var dømt til døden, sendte han bud og ba meg, som hadde vært hans skriftefar, om å besøke ham og stå ham bi i en gudelig forberedelse. Da spurte jeg ham blant annet om han hadde bedt den dagen han kom i denne ulykken. Han måtte tilstå at han hadde unnlatt det både den dagen og dagen før. Slike hendelser lar den hellige og rettferdige Gud inntreffe for å lære menneskene – eller rettere for å forklare dem og stadfeste det han i sitt hellige ord lærer dem – at forsømmelse av bønnen kan styrte dem i den timelige og evige død.

Be derfor, min medkristne, og påkall ofte din Gud i Jesu Kristi navn, hjertelig, andektig og tillitsfullt. Overgi deg til ham med legeme og sjel, og befal ham din og dine kjæres evige velferd. La morgenens bønner være inngangen og forberedelsen til ditt arbeid og dine gjøremål, dagens bønner framgangen og lettelsen i dem, og kveldens bønner deres utgang, avslutning og besegling. Be med glad og villig hjerte, og tre fram for din Gud ikke som en misdeder, men som et fromt barn for sin kjære far.

Pilatus sa til Herren Jesus: «Svarer du meg ikke? Vet du ikke at jeg har makt til å gi deg fri og makt til å korsfeste deg?» (Joh 19,10). Disse ordene passer bedre for vår Gud. Han kan med større rett si til oss: Ber du ikke? Taler du ikke med meg? Vet du ikke at din lykke og din ulykke, ditt liv og din død ligger i min hånd? Vet du ikke at jeg har makt til av nåde å gjøre deg salig, og makt til å ødelegge både ditt legeme og din sjel i helvete?

Den allgode Gud byr og befaler oss ikke bare å be; han tilskynder og lokker oss også på det vennligste til det, og visselig ikke så mye for sin egen skyld som for vår. Han vet at vi utenfor ham og hans nådefulle samfunn ikke er annet enn en kort sammenfatning av og en samlingsplass for all elendighet. Derfor tilbyr han seg å meddele oss all sin godhet og avhjelpe alle våre mangler med sin fylde.

Ville det ikke være en forblindet gjerning om en fattig tigger avslo å få del i en velstående og kjærlig manns gods når det ble tilbudt ham?

Og hva skal vi kalle det når den evig rike Gud tilbyr oss seg selv med all sin godhet, kjærlighet og salighet, og vi ikke vil ta imot ham, som om vi allikevel hadde nok og ikke trengte ham? Å, for en åndelig galskap og blindhet er ikke dette!

Guds trofaste tjener Moses sier: «For hvor finnes det et folk, om det er aldri så stort, som har guder som er så nær dem som Herren vår Gud er nær oss, hver gang vi kaller på ham?» (5 Mos 4,7).

Dermed lærer han at det er en særlig fordel som Guds folk har fremfor alle folk på jorden, at det ikke bare kjenner den sanne Gud, men også tør påkalle ham og er viss på at han er det nær, bønnhører dets bønner og viser sin herlighet og sitt nærvær blant det ved velsignelse, kraft, trøst og hjelp. Skulle ikke vi da erkjenne denne herligheten og gjøre bruk av denne fordelen?

Ba'als profeter kalte på sin avgud fra morgen til middag og fra middag til kveld. De gjorde seg all mulig møye; de hinket omkring alteret; de skar seg etter sin skikk med kniver og syler og ville gi sine bønner kraft med sitt blod. Men det var ingen røst og ingen som svarte, så Elia spottet dem og sa: «Rop høyere! Han er jo Gud. Han er vel falt i tanker. Eller han er gått på do eller er ute på reise. Kanskje han sover – så vil han vel våkne» (1 Kong 18,26-27).

Hadde også vi en slik gud, kunne vi med rette vegre oss for å påkalle ham. Men vi har den evig levende, allmektige, allvitende, allestedsnærværende, barmhjertige og vise Gud, som vender seg til de hjelpeløses bønn og ikke forakter deres bønn (Sal 102,18); «de så opp til ham og strålte av glede, og deres ansikt rødmet aldri av skam» (Sal 34,6).

Skriften sier om ham at han er rik nok for alle som påkaller ham (Rom 10,12). Hvordan? Er da ikke Gud rik annet enn når menneskene påkaller ham? Luther har skjønne og søte tanker om dette. Han sier: Som vi er fattige og skrøpelige i troen, slik er vi også fattige i bønnen – for dels vet vi ikke hva eller hvordan vi skal be, og selv når vi ber, ber vi i åndens fattigdom og stor skrøpelighet. Men den himmelske Far lar det dryppe rikelig over gnistene av vår andakt og gjengjelder våre troens dråper med overflødig regn (av nåde, velsignelse, trøst og hjelp).

Ellers synes den hellige apostels mening å være denne: Selv om den evige Gud alltid i og for seg er rik på miskunn (Ef 2,4), blir denne hans rikdom og hans nådes fylde bare erkjent og nytt av dem som påkaller

ham med botferdige og troende hjerter. Man vet nok og ser at en brønn har vann før man øser av den; men først når man drar vann av den til brygging eller annet behov og fyller hele kar, lærer man dens overflod og rike tilsig å kjenne.

Mange vet ikke riktig at Gud er deres Gud; for de kaller ikke på ham. For mange er Gud fattig, fordi de ikke ber ham om noe. Dit hører også apostelens ord: «Dere har ikke, fordi dere ikke ber» (Jak 4,2). Gud har nok det; men dere, sier han, har det ikke, fordi dere ikke ber. Skulle ikke dette gjøre oss frimodige til å be?

Vil vi da ikke ha noe av Guds rike velsignelse og trøst, av hans overflødige og store nåde? Eller innbiller vi oss at vi ikke trenger det? Har man noen møye med å bringe et tørst barn til det fulle morsbrystet? Lengter og skriker det ikke av alle krefter etter det, og drikker begjærlig når det får det? Hva kommer det da av at Guds Ånd må ha så mye strev med oss for å få oss til å henge ved Guds nåde- og trøstebryst med en troende bønn, og leske og vederkvege vår sjel med hans rike miskunn?

Skriften vitner om at alle tre personer i det ene guddommelige vesen så å si gjør seg møye for å oppmuntre oss til bønn. Faderen befaler ikke bare at vi skal kalle på ham på nødens dag (Sal 50,15) og lover at han vil bønnhøre oss.

Han står så å si i den åpne himmeldør, brer ut sine hender hele dagen og roper: Se, her er jeg; se, her er jeg; her er nåde, her er hjelp, her er trøst, liv og salighet. «Jeg, jeg er Herren, og uten meg er det ingen frelser. Jeg er den første, og jeg er den siste, og uten meg er det ingen Gud» (Jes 65,1-2; 43,11; 44,6). Hvorfor vil dere forlate meg, kilden med det levende vann, og hogge dere ut brønner, ja, sprukne brønner som ikke holder vann? (Jer 2,13).

Så snart Ahasverus så Ester, fant hun nåde for hans øyne, og han rakte gullstaven mot henne som en forsikring om sin nåde, og Ester rørte ved den i ydmykhet og hjertelig tillit. Ja, han hadde henne så kjær at han selv oppfordret henne til å be om noe av ham: «Hva er din bønn, dronning Ester? Du skal få det du ber om! Og hva ditt ønske enn er, så skal det bli oppfylt, om det så var halvdelen av riket!» (Est 5,2; 7,2).

I Konstantinopel var det under de greske, kristne keisernes styre skikk at når keiseren red gjennom eller ut av byen, lot han slå på

pauker og blåse i trompeter foran seg. Den skikken finnes vel ennå ved store herrers inntog i en by, men om i samme hensikt vet jeg ikke; for den forfatter vi har dette etter, føyer til at det skjedde for at man skulle vite at keiseren var til stede, så hver i folket som hadde lidd overlast eller var urettmessig tynget, kunne komme og selv legge sin nød fram for keiseren.

I de braunschweigske årbøker har jeg funnet at en gudfryktig fyrste av dette høylovede hus hadde for vane hver dag å gå en eller et par ganger ut på slottsbroen. Der ga han enhver som hadde noe å søke om, fri adgang til seg, og svarte ham straks etter hvordan saken viste seg å være.

Slike gode jordiske og dødelige guder er bilder på den levende, evige Gud. Han gir ikke bare til enhver tid sine egne fri adgang til seg, så de kan tale til ham etter sine bedrøvede hjerters trang og utøse dem for ham. Han nekter dem ikke engang å tre fram i den mørke og sene natt, og lar ikke sin dør stenge.

Det antyder den søte Frelser i den skjønne lignelsen om en som midt på natten kom til sin venn for å låne brød og ikke ga seg før han fikk ham opp og oppnådde det han ba om (Luk 11,5-8). Johannes sier likeså at Guds bys porter aldri stenges (Åp 21,25).

Men Gud vekker og tilskynder dem også ofte til bønn, akkurat som en nådig herre som merker at hans tjener har noe på hjertet, og søker å få ham til å betro seg til ham. Slik leser man om Artaxerxes at da han la merke til at hans munnskjenk Nehemja så bedrøvet ut, sa han til ham: «Hvorfor ser du så bedrøvet ut? Du er jo ikke syk. Det kan ikke være annet enn hjertesorg!» (Neh 2,1-2).

På samme måte sier den kjærlige Gud ofte til en bedrøvet sjel: Hva er det for tanker du engster deg med i hjertet, som gjør deg så bedrøvet? Hvorfor gråter du? Hvem (hva) leter du etter? (Luk 24,17; Joh 20,15).

Bemerkelsesverdig er det vi leser om Gud og hans trofaste venn Abraham: Da Herren ifølge sin rettferdige dom hadde besluttet å tilintetgjøre byene Sodoma og Gomorra, sa han: «Skulle jeg vel skjule for Abraham det jeg er i ferd med å gjøre?» Så fortalte han ham sitt forehavende og ga ham anledning til å tale med seg og be for de store syndere.

Abraham, sier teksten, ble stående for Herrens åsyn og trådte fram (slik en venn gjør for en annen han vil tale fortrolig med) og sa: «Vil du da rive bort den rettferdige sammen med den ugudelige?» Og selv om han fem ganger forandret sitt forslag og sa at det kanskje var femogførti, førti, tretti, tjue eller ti rettferdige i byen, ble Herren likevel ikke utålmodig. Til hvert av hans forslag svarte han svært nådig at hvis det bare fantes så mange gudfryktige der, ville han skåne byen (1 Mos 18,17 ff.).

Dette er en vakker framstilling av hva som skjer mellom den store Gud og hans venner i bønnen. Særlig når en ulykke truer, tilskynder han dem ofte til å be ved tungsinn og et beklemt hjerte. Og selv om de ugudeliges ondskap og ubotferdighet på den ene side tvinger ham til å straffe, nøder hans miskunn og barmhjertighet og hans store kjærlighet til sine troende ham på den andre side til å skåne.

Derfor lar han deres hjerte så å si føle den forestående ulykken, for at de skal drives og beveges til å sukke og be – på det har vi andre steder anført bemerkelsesverdige eksempler. Og om de, lik Hanna i sin bedrøvelse (1 Sam 1,11 ff.), ber lenge til ham, bruker mange ord og gjentar det samme flere ganger, så mennesker som ser eller hører det, kan tro at de var fulle eller vanvittige, tar han det likevel ikke ille opp.

Men den miskunnsomme Gud tilskynder sine egne til bønn ikke bare på denne måten, men også på andre. Ofte når de er i hagen eller på marken for å vederkvege sitt trette legeme og trekke frisk luft, gir han dem ved en eller annen hendelse anledning til hellig ettertanke og til siden å komme inn i en hjertelig sjelesamtale med ham.

Iblant fremkaller han et skriftord for dem, som de da betrakter og overveier i sitt hjerte, og som litt etter litt oppmuntrer dem til bønn og til å prise hans navn. Iblant fører han dem umerkelig inn i betraktningen av hans miskunn og kjærlighet, som de i hele sitt liv har nytt godt av så rikelig og på så mange måter, og det ender igjen med bønn, lov og takk.

Iblant faller tanker dem inn midt i et selskap, og med dem lokker Herren dem og fører dem ut i ørkenen (i åndens og sinnets stillhet og ensomhet) og taler vennlig til dem (Hos 2,14). Derfor ser man dem ofte sitte i dype tanker, som om de hadde glemt både seg selv og selskapet; det ene lønnlige sukket etter det andre trenger fram fra deres bryst,

og noen ganger går de sågar bort og søker et sted hvor de kan fortsette den begynte hemmelige samtalen med sin Gud.

Iblant blir de vekket om natten, ikke av sine sorger, men ved Guds tilskikkelse, for at de skal vende sitt sinn til gudelige tanker og til bønn. Slik sier David: «Du holder mine øyne åpne i nattevaktene», og føyer til: «Jeg tenker (under denne våkenatten) på gamle dager, på år langt tilbake … Jeg grubler i mitt hjerte, min ånd ransaker» (Sal 77,5-7). Et annet sted: «Når jeg kommer deg i hu på mitt leie, tenker jeg på deg gjennom nattevaktene» (Sal 63,7). Alt dette lærer gudelskende sjeler bedre å kjenne av erfaring enn man kan beskrive med ord.

Vi anfører det imidlertid som et kjennetegn på vår Guds mildhet og vennlighet, at han kommer sine egne i forkjøpet med sin godhet, og på samme måte som Samuel i sin tid tiltalte ham, sier til dem: «Tal, mitt barn, for din Gud og Far hører» (1 Sam 3,10). Slik kan en konge av og til vise seg svært nådig mot en tjener som han vet gjerne vil legge fram noe og be om noe, men ikke våger det: Han bringer selv saken på bane, for at tjeneren desto mer tillitsfullt skal komme fram med sin bønn.

Hvor høyt Guds Sønn, vår sjels brudgom, Jesus, skatter sine troendes bønner, og hvor vennlig han oppmuntrer dem til det, ser vi tydelig av disse ordene: «Stå opp, min kjæreste, du min vakre, og kom ut» (jeg vil vederkvege deg; hos meg skal du finne trøst, fred, glede og hvile for din sjel). «Min due i klippens kløfter, i fjelltindens ly! La meg se din skikkelse» (betro meg hele tilstanden i ditt botferdige, troende og kjærlige hjerte), «la meg høre din røst» (i frimodig bekjennelse av mitt navn, i å påkalle og prise det).

«For din røst er blid» (er meg svært kjær og behagelig) «og din skikkelse» (ditt hjertes oppriktige åpenbaring) «er fager». «Av honning drypper dine lepper» (ditt hjertes samtale med meg), «min brud! Honning og melk er under din tunge» (det er ikke bare behagelig for meg; du selv vil også finne megen trøst, kraft og sødme deri – Høys 2,10.14; 4,11).

Og hva han mener med disse bildefulle ordene, har han selv forklart i sitt hellige læreembete, når han sier: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om i mitt navn, skal han gi dere. Be, og dere skal få, for at deres glede kan være fullkom-

men» (Joh 16,23-24). «Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det bli lukket opp for dere» (Matt 7,7).

Disse ordene skal vi ikke bare høre løselig og la suse forbi. Som vi vet og tror at Herren Jesus er med oss alle dager inntil verdens ende (Matt 28,20), skal vi også ta imot disse og lignende ord av ham som om han daglig sa dem om og om igjen til oss, særlig om morgenen og om kvelden.

Ja, hva mer er: Den aller kjæreste frelser oppmuntrer oss ikke bare til å be, men stiller seg ved vår side, lærer oss hvordan og om hva vi skal be, tar så å si våre bønner ut av våre hender, lepper og hjerter, bærer dem fram for Gud og gir dem kraftig ettertrykk ved sine hellige forbønner.

Riktignok sier han: «På den dagen skal dere be i mitt navn. Og jeg sier dere ikke at jeg skal be Faderen for dere» (Joh 16,26). Men meningen er: Jeg vil ikke lenger være den eneste som ber for dere, slik som til nå, da dere trodde at dere på grunn av deres uverdighet ikke torde påkalle Faderen, og at han ikke ville akte særlig på deres usle bønner.

Nå skal dere også selv anrope ham i barnlig tillit og stole på at fordi dere tror på meg og elsker meg, elsker han dere så høyt at han likevel nådig ville ta imot og bønnhøre deres bønner, selv om jeg skulle holde opp å be for dere (noe som ikke skal skje).

Eller, som andre forklarer det: Jeg vil ikke tale om min forbønn, for at dere ikke skal komme på den tanke at Faderen ikke i seg selv var inderlig velvillig mot dere, men tok imot deres bønner mot sin vilje og med ulyst, bare fordi jeg ba for dere. «For Faderen selv elsker dere.»

Ellers lærer Skriften tydelig at Herren Jesus ber for oss i himmelen. Apostelen sier: «Kristus er ved Guds høyre hånd og går i forbønn for oss» (Rom 8,34). «Vi har en talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige» (1 Joh 2,1). Han kan «fullkomment frelse dem som kommer til Gud ved ham, da han alltid lever for å gå i forbønn for dem». «Han gikk inn i selve himmelen for nå å åpenbares for Guds åsyn for vår skyld» (Hebr 7,25; 9,24).

Skriften sier også at våre bønners røkelse blir gitt ham (paktens og det store råds engel), og at røken av den stiger opp fra hans hånd for Gud (Åp 8,3 ff.). Ja, han legger også sitt navn til våre bønner, slik han sier flere ganger: «Alt det dere ber Faderen om i mitt navn, skal han gi dere» (Joh 16,23; 14,13.26).

Noen forklarer dette med en lignelse om en tjener som i sin herres navn ber en rik kjøpmann om en sum penger eller noen kostbare varer. Han kan legge fram en seddel eller erklæring fra herren, forsynt med hans underskrift og segl, og så blir det forlangte villig gitt ham, mens han i sitt eget navn ikke ville ha fått noe. Dette styrkes også av det som sies andre steder: at hver den som tror på ham, får syndenes forlatelse ved hans navn (Apg 10,43), og at selv de største syndere blir vasket rene, helliget og rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og ved Guds Ånd (1 Kor 6,11).

Meningen er altså: Når dere vil be, så beråp dere frimodig på meg og si: Min Gud, du høylovede og majestetiske Herre! Jeg, et fattig, syndig menneske, fortjener nok ikke å tørre løfte mine øyne til deg og åpne min munn for deg, og at du skulle se til meg. Jeg torde heller ikke kalle deg min Far, hvis ikke din enbårne og aller kjæreste Sønn hadde befalt meg det.

På hans ord beroper jeg meg; på den forsoning som er skjedd ved hans blod, stoler jeg; til hans forbønner setter jeg min lit. Se, min Far, jeg bærer tegnet av hans kors på min panne og mitt bryst og hans navn i mitt hjerte; her er hans Ånds segl, som han har beseglet mitt hjerte med, og så videre.

Av dette slutter vi med rette at ingen kristen sukker, gråter eller ber uten at Jesus sukker, gråter og ber med og i ham. Man kan også lett tenke seg hvor høyt den bønn blir aktet i himmelen som er merket med et så høyt, så elsket og dyrebart navn. Å, du Jesu mildhet og vennlighet, som så ømt nøder og tvinger oss til å be! Og hvordan skal vi bestå for Gud og unnfly, om vi lar alt dette gå upåaktet hen?

En lignende kjærlighet kan vi ifølge Skriften vente av Den Hellige Ånd. Han kalles en nådens og bønnens Ånd: en nådens Ånd, fordi han utøser i vårt bedrøvede hjerte Guds kjærlighet og nåde, forsikrer oss om dem og vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn (Sak 12,10; Rom 5,5; 8,16); en bønnens Ånd, fordi han driver oss til bønn og virker den i våre fornyede hjerter.

Han er som Guds og Kristi åndedrag. Når han kommer til oss fra Guds og Kristi munn og hjerte, bringer han lutter nåde, kjærlighet, fred og trøst med seg. Når han derimot (i vår lengsel og higen etter Gud) så å si går ut av vårt hjerte, fører han lutter sukk, tårer, bønner, forbønner og takksigelser med seg.

Om dette taler den hellige apostel meget trøstende: «Og her kommer også Ånden oss til hjelp i vår skrøpelighet. For vi vet ikke hva vi skal be om slik vi burde. Men Ånden selv trer fram i vårt sted med uutsigelige sukk» (Rom 8,26). Jeg må tilstå at apostelen i disse ordene har lagt inn mer enn jeg kan fatte og forklare. Ingen vil heller finne den rette betydningen uten ved å betrakte dem omhyggelig og holde dem sammen med utsagn i Skriften som stemmer med dem, og ved Den Hellige Ånds utlegning i gjerning og erfaring.

Apostelen sier: «Likeså kommer også Ånden …». Det første ordet viser tilbake til det foregående, hvor apostelen taler om hele naturens og skapningens engstelige sukk, idet den er underlagt forgjengeligheten mot sin vilje, og om de troendes egen sterke lengsel etter barnekåret – det vil si etter at det fullt ut skal åpenbares og nytes. Dette sukket og denne lengselen, vil apostelen si, er nok et sterkt rop i Guds ører; men det kommer noe til som gir det enda større ettertrykk, nemlig Den Hellige Ånds kraft og medvirkning (v. 19-20.22).

Ordet «likeså» kan imidlertid også peke på noe enda tidligere, nemlig det apostelen før har sagt om at Den Hellige Ånd driver eller leder og fører Guds barn, og vitner sammen med deres ånd og forsikrer dem om at de er Guds barn (v. 14-15). Da taler han altså nå om den tredje kjærlighetsgjerningen Den Hellige Ånd utretter hos oss, nemlig å komme våre fattige og skrøpelige bønner til hjelp.

Apostelens utsagn «Ånden kommer vår skrøpelighet til hjelp» kan nok forstås om alle de skrøpeligheter som på grunn av vårt fordervede hjerte finnes i vår kristendom. Men nærmest har han dem for øye som viser seg i vår bønn, noe det straks påfølgende viser: «for vi vet ikke hva vi skal be om slik vi burde».

Skrøpelighetene som henger ved vår bønn, er mangehånde. Vi ber ikke så gjerne og med så stor glede som vi burde, men er av natur tilbøyelige til forsømmelighet. Vi ber heller ikke så helt og fullt som vi burde. For med rette skulle alt som er i og på oss, be når vi ber; vi skulle påkalle vår Gud, love og prise ham av hele vårt hjerte, av hele vår sjel, av all vår kraft og av hele vårt sinn. Men det går ofte som med en lutt der nesten alle strengene er ustemte, så man har nok å gjøre med å bringe dem i noenlunde samklang.

Under bønnen mangler vi også ofte hjertelig tillit, mang en gang kristelig overgivelse til Guds vilje, og forsiktighet og klokskap. Vi

begjærer med stort alvor og vil for enhver pris ha noe som ikke er godt og tjenlig for oss, mens vi enten slett ikke eller bare med kaldsinnig andakt ber om noe annet som er til stort gagn for oss.

Noen ganger, særlig under anfektelser, er vårt hjerte så beklemt at det synes ute av stand til å be; ofte så utålmodig at det tenker ved seg selv: Heretter vil jeg ikke be mer – det hjelper likevel ikke. Til dette kommer iblant enfoldighet og uvitenhet: vi kan ikke finne så passende, andektige og ettertrykkelige ord som vi gjerne ville, og vi ser og fatter heller ikke alltid den fare vi befinner oss i, de Satans garn vi vandrer iblant, den ondskap og det hat som den falske verden nærer i sitt ugudelige hjerte mot oss.

I disse og lignende skrøpeligheter kommer Den Hellige Ånd oss til hjelp. Han gjør oss frimodige og villige til bønn. Han vekker en hellig andakt hos oss, og lærer oss ikke bare, men hjelper oss også av all makt til å anrope vår Gud og tre fram for ham med barnlig tillit og visshet om hans kjærlighet, miskunn og trofasthet.

Han lærer oss å gjøre behørig forskjell, og å be først og med stort alvor om det åndelige, himmelske og evige, og sist og med kristelig overgivelse om det timelige. Han fremkaller dessuten de hellige ønsker og heftige lengsler i våre hjerter og legger ordene i vår munn. Og når det synes oss at vi ikke kan eller vil be, vekker han likevel en stadig og lønnlig sukken og lengsel etter Gud hos oss, som Gud i sin store miskunn ikke forakter.

Kort sagt: Det blir ikke båret fram noen bønn, selv av Guds kjæreste barn og største hellige, uten at den har sine skrøpeligheter og mangler, som kunne gjøre den forkastelig i Guds øyne om han ville granske den etter sin rettferdighet. Men Herren Jesus, vår mekler og yppersteprest, trer fram i vårt sted og ber for oss ved å bære fram sitt fullkomne offer og sitt utøste blod, og Den Hellige Ånd, vår evige trøster, venn og talsmann, gir vår bønn guddommelig kraft ved sin bistand. Derfor kan og vil den aldri bli ansett som forkastelig i himmelen.

Av dette kan man noenlunde forstå hva som ligger i apostelens påfølgende ord: «Men Ånden selv trer fram i vårt sted med uutsigelige sukk.» Den Hellige Ånd trer fram i vårt sted, ikke bare fordi han oppmuntrer og driver oss til bønn, vekker vårt hjertes lengsler og sukk,

leder tankene våre hen på det vi skal be om og legger oss i munnen de ordene vi skal be med.

Han gjør det også fordi han gir våre bønner, sukk, lengsler, attrå og ord kraft og ettertrykk, og på en høy og ubegripelig måte blander seg i våre sukk, ønsker, lengsler og bønner, så de følgelig ikke bare kan kalles våre, men også Den Hellige Ånds.

Apostelen sier da også med tydelige ord: «Ånden selv trer fram i vårt sted.» «Han som ransaker hjertene, vet hva Åndens sinn (mening, hensikt, attrå) er, for han trer fram i de helliges sted etter Guds vilje.» Sønnens Ånd, som Gud har sendt inn i de troendes hjerter, roper: «Abba, Far!» (Gal 4,6).

Som Herren Jesus sier til apostlene: «Det er ikke dere som taler, men deres Fars Ånd taler i dere» (Matt 10,20), slik kan man også si om alle sanne Guds barn: Det er ikke dere som ber; det er deres Fars Ånd som ber i og gjennom dere.

Den dyrebare Luther sier om dåpsvannet at det er forent med Guds ord og navn og ikke må ansees for et slett og rett, vannaktig eller jordisk vann, men for et guddommelig vann, som ikke vi mennesker, men den majestetiske Gud selv døper med, og som han har lagt og flettet sitt navn inn i, så vannet er blandet med det og med rette kan kalles et av guddommen gjennomtrengt (gjennomgudet) vann.

På samme måte kan man med apostelen som grunnlag si om de troendes bønner at de ikke er bare ord og menneskelige sukk, men Den Hellige Ånds ord og sukk, siden han ikke bare fremkaller og lærer oss dem, men også gir dem kraft og ettertrykk ved seg selv.

Og av dette kan man igjen slutte hva apostelen kaller uutsigelige sukk. Luther forklarer det med disse ordene: Munnen kan ikke tale så inderlig som hjertet ønsker; lengselen overgår alle ord og tanker, og derav kommer det også at mennesket selv ikke føler hvor dyp dets sukken og attrå er.

Meningen er at Den Hellige Ånd legger mer i en heftig lengsel hos sjelen enn munnen kan si med mange ord, og at slike sukk har mer kraft og ettertrykk enn man kan tenke seg eller framstille med ord. For det er bevegelser hos en sjel som ikke bare er bedrøvet og bekymret, men også troende og helliget, og hvor Guds Ånd bor og blander sin kraft med dens skrøpelighet.

Alt dette som Skriften så trøstende lærer om Guds godhet og vennlighet og om hans faderlige oppmuntring til bønn, om Herren Jesu bistand og forbønn og om Den Hellige Ånds hjelp, har jeg villet framstille noe mer utførlig, for om mulig derved å vekke mange kristnes hjerter, som er kaldsinnige og forsømmelige i bønnen, til flittig og ivrig øvelse av denne kristenplikten.

I sannhet, den som ikke lar seg bevege av denne Guds kjærlighet og vennlighet til å påkalle ham jevnlig med desto større flid og hjerteligere andakt, fortjener ikke å ha en så kjærlig Gud og god Far. Og hvis han fortsetter å forakte rikdommen av Guds godhet, lider han ingen urett om nytelsen av den til slutt helt og for evig blir tatt fra ham.

Be derfor, min kjæreste medkristne, med glad og villig hjerte. Vær ikke sky, frykt ikke, men tal med Gud som et kjærlig barn med sin kjærlige far. Da Herren ropte på Samuel, som ennå var en gutt, og denne trodde at det var ypperstepresten Eli som kalte på ham, følte han ingen frykt for å gå tre ganger bort til Eli og si: «Her er jeg, du ropte jo på meg» (1 Sam 3,5 ff.).

På samme måte tør også vi si til vår Gud: Se, her er jeg, min Gud, min Far; du har kalt på meg, du har befalt meg å be og utøse mitt hjerte for deg; se, her er nå mitt hjerte med all sin nød og alle sine bekymringer. Forsøm ikke bønnen, og utsett den ikke fra den ene tid til den andre.

Se, jeg ser himmelen åpen og Herren, vår Gud, sittende på nådens trone; han har bøyd øre for å høre din bønn; han har utbrett kjærlighetens skjød for å ta imot ditt bedrøvede hjertes sorger. Ved Guds høyre hånd ser jeg Jesus stå, som har åpnet deg adgangen og en fri tilnærmelse til Gud. Han vil innlemme dine bønner i sine forbønner, broderlig og trofast tale din sak og fylle din mangel med sin rikdom og fylde. Jeg ser Den Hellige Ånd fare ned og sveve over deg, for å komme din skrøpelighet til hjelp og tre fram i ditt sted med uutsigelige sukk.

Ak, be derfor, be, dere kirkens lærere og hyrder, dere Ordets forkynnere og tjenere! For uten bønn kan dere ikke være det dere kalles. Merkverdig er apostlenes utsagn: «Men vi vil holde ved i bønnen og Ordets tjeneste» (Apg 6,4). De nevner to plikter som de er skyldige å oppfylle, nemlig bønnen og Ordets betjening og forkynnelse; men de nevner bønnen først, fordi de vet godt at de ikke kan forkynne Ordet med ettertrykk, kraft og nytte uten at det blir dem gitt fra himmelen.

En prest som tar fatt på å preke Ordet uten først å ha bedt inderlig, må regnes for en kirkerøver som våger å røre ved de hellige kar og skatter med urene og ugudelige hender. Han er å anse som vanvittig og rasende, for han vil behandle himmelske ting uten først å ha sett opp til himmelen og hilst den, og han vil angripe djevelen i hans rike uten Jesu hjelp.

Vår Frelser sier om en rettsinnig sjelehyrde: «Om noen går inn gjennom meg, ... skal han gå inn og gå ut og finne føde» (Joh 10,9). Først må han gå inn til Gud gjennom ham og øse av den levende og evige kilde for å fylle sitt hjerte; så må han gå ut til den hjorden som er ham betrodd, og gi den føde med det han har fått gjennom sine bønner av Gud.

Lærerne er som en hagesprøyte som gartneren bruker til å vanne plantene sine. Men hvordan skal sprøyten gi vann når den ikke er fylt fra en strøm eller en brønn? Og hvordan vil en prest tro at han kan vanne (bygge opp, trøste og styrke) Guds edle vekster og Herrens planter, når han ikke ved flittig bønn og ettertanke har fylt sitt hjerte i Guds helligdom?

Noah kalles en rettferdighetens forkynner (2 Pet 2,5); men det sies også om ham at han «vandret med Gud» (1 Mos 6,9). Det vil si at han omgikkes Gud som en venn omgås en annen, hadde ham alltid for øye og i hjertet, påkalte ham ivrig og levde et gudfryktig liv. Om Moses leser vi at ansiktet hans skinte og strålte; men det sies i forveien at han hadde vært hos Herren i førti dager og førti netter på fjellet og altså hadde fått sin glans fra det evige lys (2 Mos 34,29.28).

Vi undrer oss ofte over Luthers store frimodighet, hans mangfoldige visdom og alt hans store og vanskelige arbeid. Men vi må vite at han daglig pleide å bruke på bønn de tre timene som var best og mest egnet til studier, og at han slik tok imot sin ånd, sitt mot, sitt lys og sin kunnskap fra himmelen.

Ved denne anledning kommer jeg til å tenke på ordene til salige Stefan Prætorius: «Jeg kan ikke rose de prestene som synes det er et slit å fremsi et hjertelig Fadervor for sine stakkars tilhørere, men stadig bare fekter i vei i Guds navn, enten det treffer eller ikke, og tror at de nok skal klare saken med sine krusede hoder og omvende godtfolket til tro, til en rolig samvittighet og til den nye lydighet, bare de begynner å se riktig svarte ut og åpner munnen riktig vidt. O

miseros tyrones in tanta palaestra – hvilke ynkelige begynnere i en så stor fekteskole!»

Ak, be, be, dere kristne regenter! Legg ofte deres kroner og septer og all deres høyhet og herlighet ned for Guds trone og føtter! Deres makt er avmakt, deres visdom er dårskap, og deres herlighet er forfengelighet hvis dere ikke blir styrket, opplyst og bevart av himmelen. De som arbeider mye i høyden, særlig takdekkerne, som ofte klatrer opp på høye tårnspir, sier at når de står på en så farlig høyde, føler de seg tryggere ved å se opp mot himmelen enn ned mot jorden, for de blir lett grepet av svimmelhet når de ser den store dybden under seg.

Enten dette nå forholder seg slik eller ikke, er det i alle fall visselig sikrest for regentene – som alle herrers Herre har satt til embetsmenn i sitt rike og plassert så høyt – å se mer opp mot himmelen enn ned mot jorden. Den jordiske herlighet og prakt kan lett lede dem til hovmod og overmot; men å skue mot himmelen, under flittige bønner og gudfryktige betraktninger, kan holde dem i gudsfrykt og ydmykhet og dermed sikre dem mot fall.

En viss keiser førte blant annet som sinnbilde en ørn med to hoder. Det ene så opp mot himmelen og solen, mens det andre var vendt ned mot jorden og passet på noen slanger som krøp opp den klippen ørnen sto på. Det hadde overskriften *Utrumque* – begge deler – og meningen var: Jeg skuer opp mot himmelen til Gud, som min hjelp kommer fra; men jeg holder også øye med mine fiender, som lumsk etterstreber meg.

En annen brukte det samme bildet, nemlig en dobbel ørn der det ene hodet var vendt oppover og det andre nedover, som om det betraktet noen landskaper og byer. Overskriften var: *Respicit haec populum; respicit illa polum* – det ene ser til folket, det andre til himmelen.

Dette er meget vakkert og passende for alle kristne fyrster som vil være slik de bør, ha velsignelse i sitt styre og frelse sin sjel. De må riktignok alltid ha et våkent, faderlig, nådig og omsorgsfullt øye med sine undersåtter og trofast sørge for deres trygghet og velferd; men hjertet deres må alltid skue opp mot himmelen og si med Josafat: «Vi vet ikke hva vi skal gjøre; men til deg er våre øyne vendt» (2 Krøn 20,12).

Gjør de ikke det, må de tenke på at Skriften regner det blant Herrens veldige gjerninger at han ser og ydmyker enhver som er stolt, knuser dem der de står og skjuler dem alle sammen i støvet (Job 40,7.8).

Ak, be, be, dere aller kjæreste kristne i alminnelighet, i hvilken stand dere enn lever! Be, dere kristne husfedre og husmødre, særlig i disse siste tider – sørgelige, besværlige, farlige, fattige på levebrød, vanskelige og redselsfulle – da man lever i en ørken som overalt er tett bevokst med tistler og torner, og hvor ville, glupske dyr, slanger, øgler og skorpioner holder til. Hvem annen enn Jesus, deres sjelers trofaste hyrde og tilsynsmann, skal føre dere gjennom den uten skade for sjelen? Men hvordan skal han kunne føre og lede dere hvis dere ikke vil åpne munnen for ham og ikke bry dere om ham?

Synes dere det er en liten sak å trenge fram gjennom verden til himmelen og livet med sjelen i behold? Er det så enkelt at dere tror dere kan klare det med egen evne og visdom? Eller trenger dere ingen hjelp, intet råd, ingen trøst, ingen styrke, ingen velsignelse i kristenlivet, i husholdningen, i barneoppdragelsen og andre gjøremål? Eller kjenner dere noe annet middel enn bønnen til å få alt dette fra himmelen? Be derfor, og gjør husene deres til små kirker som er helliget Gud og hvor han blir tjent!

Et hus uten bønn er et herberge for de onde ånder og mindre verd i Guds øyne enn en svinesti, selv om det er aldri så prektig møblert og pyntet med tapeter, malerier og annet kostbart bohave.

Det er forbannet og blir fattig, selv om alle kamre er fulle og kan gi det ene forrådet etter det andre. Det er en ulykke å leve og dø der, selv om det ligger på et deilig sted og er bygd og innredet på det mest staselige og bekvemme vis og har godt rykte hos alle, som om lykken og gleden hadde valgt det til sitt faste sete og stadige oppholdssted.

Det står ikke godt til med et hus – selv om man, som hos den rike mann, fører et daglig gledesliv og ikke vet av noen ulykke der – hvis det ikke står seg godt med himmelen og dekkes og overskygges av skyen av Guds godhet, slik tabernaklet ble det i den gamle pakt (2 Mos 40,34 ff.). Og det vil ikke skje hvis man ikke tjener Den høyeste der med andakt, bønn og gudsfrykt.

Bønnekammeret er det beste oppholdsstedet i et hus, helligdommen hvor Herrens ark står (2 Sam 6,11), som gjør det til en kilde hvorfra idel velsignelse ledes inn i alle rom.

Studerkammeret, om det aldri så mye er fylt av bøker; kramboden, om den aldri så godt er forsynt med alle slags varer og nesten aldri er uten folk; kontoret, om man skriver, regner og registrerer aldri så flittig der; verkstedet, om man arbeider aldri så utrettelig der – alt dette alene strekker ikke til. Det er bønnekammeret som fremfor alt må bringe sann lykke og velsignelse; for alt man kaller lykke og velsignelse, vil, når gudsfrykten mangler, til slutt vise seg å ha vært idel ulykke og forbannelse.

Derfor kunne en viss kjøpmann gjerne si – da han hadde budt sin skriftefar til måltid og i forveien førte ham litt rundt i huset og viste ham kramboden, bryggerhuset, gårdsplassen, stallen, fjøset og låven, og presten roste alt som hensiktsmessig anlagt og innredet: «Ingenting av alt dette ernærer og velsigner likevel meg og mine, men et annet sted, som jeg nå også vil vise deg.»

Så førte han ham inn til et værelse som han hadde gitt til sin svigermor, en aldrende, gudfryktig enke som var bestandig i bønnen, og som han her sørget rikelig for med barnlig kjærlighet. «Dette,» sa han, «er stedet hvorfra velsignelsen strømmer ut over hele mitt hus», og så videre.

Merkverdig er det løftet vår Gud gir sitt folk hvis det vil lyde ham og vandre etter hans bud: «Alle disse velsignelsene skal komme over deg og nå deg» (5 Mos 28,2). Dette siste uttrykket har en egen vekt på hebraisk, og noen oversetter det slik: de skal følge deg, gripe deg, omfavne deg. Det forklares i det femogførtiende verset i samme kapittel, hvor Herren truer de ulydige med sin forbannelse; alle disse forbannelser, sier han, skal komme over deg og forfølge deg og nå deg.

Ja, slik er det: Når et gudfryktig menneske kommer fra sitt bønnekammer og etter en andektig påkallelse av Gud tar fatt på arbeidet, går til sine gjøremål, foretar en reise og vender seg hit og dit, da sender Herren sin velsignelse etter ham, for at den skal følge ham og fremme og velsigne det han tar seg fore.

Om patriarken Isak sies det: «Isak sådde korn der i landet og høstet hundre fold det året, for Herren velsignet ham» (1 Mos 26,12); men det

fortelles i forveien om ham at han pleide å gå ut for å be på marken (1 Mos 24,63).

Ved denne anledning faller det meg inn hva som hendte på et sted i nærheten: En gudfryktig prest hadde en liten hage, og på veien dit et stykke åkerland som ellers pleide å utmerke seg framfor alle andre ved sin fruktbarhet. Da det ett år ga mer enn vanlig, så alle undret seg over det, sa en av hans tilhørere: «Jeg tror at hver gang han går til hagen og kommer til dette jordet, ber han et Fadervor; derfor har det mer velsignelse med seg enn andre.» Ja, visselig utretter bønnen mer enn alt arbeid, både i jordbruket og i alle andre næringsveier.

Bønnen er nøkkelen til Guds skatter; bønnen er den kunst som forstår å suge og hente fram honning av klippene, olje av de hardeste steiner (5 Mos 32,13) og mange edle frukter og skatter av den sorte og grove jord.

Likevel bør det ikke utelukkende eller hovedsakelig dreie seg om den timelige velsignelse for oss som er kristne og Guds barn; vi må først og fremst og aller mest søke de åndelige og himmelske goder i Kristus. For «hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel?» (Matt 16,26). Men hvordan skal vi kunne søke og finne det himmelske midt i det jordiske, det uforgjengelige midt i det forgjengelige, sjelens hvile i Gud midt under arbeidet, tilfredshet midt blant så mange sorger, himmelen i verden, hvis vi ikke vil be?

Be derfor, dere kristne foreldre, sammen med barna, og dere husbonder og husmødre, sammen med tjenestefolket! Løft først deres hellige hender til Gud, og bruk dem så med glede til det arbeidet dere har å gjøre. Arbeid som om ingen bønn hjalp; men be også som om intet arbeid hjalp!

Tenk ofte på kong Salomos ord: «Det er ikke sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom, eller at de kloke vinner gunst. For tid og hendelser møter dem alle» (Fork 9,11). Tiden og hendelsene står imidlertid i Guds hånd, som bestemmer og gir dem slik og når han vil; men hos Gud lar intet seg utrette uten ved en andektig bønn som flyter fra et botferdig og troende hjerte.

Dere foreldre! Vil dere se barna deres vel forsørget, så venn dem fra barndommen av til flittig og hjertelig bønn! Om dere etterlater dem

mye penger og gods, kan de på mange måter bli fratatt det. Verdens egennytte, troløshet, urettferdighet og gjerrighet er stor nå for tiden, og man ser dessverre daglig for øynene hvordan den spiller med de umyndige og forlatte. Men deres gudfryktige og andektige bønner kan den ikke ta fra dem. Et barn som kan be inderlig og ivrig, er ikke fattig.

Jeg betrakter ofte med ettertanke hvordan de fattigfolk som av nød eller latskap driver med tigging, venner barna sine til det. De lærer dem Fadervor og et eller annet bibelord, som «Jesu Kristi blod» og så videre; så sender de dem til folks dører, og se, det er nok til å fø dem. For må de gå tomhendt bort fra én dør – noe de likevel ikke lett lar seg overtale til – så går de til en annen og ber videre, slik de har lært, og det finnes alltid et kristent, gavmildt hjerte som får medlidenhet med dem og gir dem noe å leve av.

Slik kan et tiggerbarn holde livet oppe blant menneskene ved sine formløse bønner, som for det meste uttales med vanhellige lepper og urent hjerte. Med hvor mye større rett kan jeg da ikke si at et gudfryktig barn blir forsørget ved sine troende og andektige bønner, som det daglig kommer til himmelens dør med!

Og hvem vil ikke være enig med meg i dette, når man tar erfaringen med på råd? Hvor mange barn, som foreldrene etterlot mye gods uten gudsfrykt, er ikke blitt forarmet, og hvor mange som ikke arvet annet enn gudsfrykt og bønn etter foreldrene, er ikke kommet fram og blitt rike og aktet!

Meget riktig sier en utenlandsk teolog om denne saken: Det heter seg at paven aldri kan mangle penger så lenge han ennå kan føre en penn; men med sannhet kan man si at en kristen ikke kan mangle noe godt så lenge han har bønnens ånd i hjertet og ennå kan sende noen sukk opp til himmelen.

Det er et stort selvbedrag når noen tror at en kristen befinner seg i en kummerlig og elendig tilstand fordi han ikke har penger; den som har et hardt, forherdet hjerte og ikke kan eller vil be, er fattig og elendig; men så lenge noen kan be, kan han ikke kalles elendig. (*Neh. Roger.*)

Be, ak, be, dere lærde og kloke folk! For all deres kunnskap og visdom strekker ikke til for å bevare deres timelige og evige velferd og føre dere med uskadd sjel gjennom verden. Uten gudsfrykt og bønn er

dere som solur når solen ikke skinner, og som lykter og lysestaker om natten uten lys i. Djevelen vet mer og er listigere enn dere alle; men han er og blir likevel en ulykksalig, fattig djevel, for han har ingen del i det høyeste gode.

Og hva er dere med all deres klokskap og viten, hvis dere ikke ved andektige og troende bønner søker og holder ved like samfunnet med Gud, om ikke høyærede, høylærde, høyanseelige, prektige, berømte helvetesbrander og djevelens tjenere? Disse navnene er harde og skremmende, men de gis med rette til gudsforakterne. Og hvilken fordel vil all deres lærdom og klokskap til slutt gi dere framfor de ulærde og enfoldige, annet enn et langt større ansvar for Guds dom?

Be derfor, dere teologer og gudslærde! For dere kan ikke med rette bære disse navnene hvis dere ikke har en levende kunnskap om Gud og et virkelig samfunn med ham i Kristus Jesus.

Eller selv om man i en viss forstand gir dere slike navn, hva kan det likevel hjelpe dere når dere forlater det timelige og skal vandre over fra verden til evigheten? Hva hjelper all kunnskapen om hellige ting, som Skriften lærer oss, hvis hjertet ikke kjenner noe til dem og ikke blir opplyst, forandret, omvendt og helliggjort av dem? Og hvordan kan alt dette oppnås og fås uten fra Gud og hans Ånd og nåde, gjennom hjertelige bønner?

Be, dere jurister og rettslærde! For jeg har ovenfor vist hvor farlig deres stand og gjerning er blitt på grunn av de siste, vanskelige tiders overmål av ondskap og ugudelighet. Sannelig, dere vandrer mer enn mange andre kristne blant Satans garn og snarer; dere arbeider i torner som kan kvele Ordet og sjelen; dere finner til høyre og venstre, foran dere og bak dere mange åpne dører til synden.

Selv om dere ved Guds nåde og hellig frykt for ham har fattet et godt forsett, går det dere ofte som barn som har gitt seg ut på en stri strøm i en båt, i den tro at de nok skal kunne styre den, men som siden, når de kommer ut på dypet, kjenner seg for svake og ofte kommer i fare for liv og lemmer, eller i alle fall blir drevet et annet sted hen enn de ville.

Jeg er forvisset om at det er mange blant dere som av hjertet legger seg etter å bevare en uskadd samvittighet og frelse sin sjel; men jeg tviler heller ikke på at disse har det som sjøfolk som drar et tungt

lastet skip opp en elv mot strømmen – noe som visselig krever megen kraft og styrke.

Men hvor skal dere få kraft til å arbeide og holde stand mot urettferdighetens strøm, som nå for tiden, slik dere selv innrømmer, er vokst seg så høy og farer fram i full fart, hvis dere ikke ber den ned fra himmelen og får den derfra? Hvordan vil dere holde føttene unna garnet eller dra dem ut av det, hvis ikke øynene deres er vendt til Herren? (Sal 25,15).

Be også, ak, be, dere lærde og erfarne leger, for deres kall er av stor betydning. Likesom sjelen er betrodd prestene og de gudslærde, og lykkens goder og deres vern og bevarelse er betrodd juristene og de lovkyndige, slik er de kristnes legemer betrodd dere – disse legemene som Den hellige skrift kaller Den Hellige Ånds templer og deres lemmer Kristi lemmer; disse legemene om hvilke den sier at de sås i forgjengelighet og reises opp i uforgjengelighet, sås i vanære og reises opp i herlighet, sås i svakhet og reises opp i kraft, at det sås et naturlig legeme og reises opp et åndelig legeme, ja at de der oppe skal bli likedannet med Herren Jesu herlighetslegeme, hvor fornedret og elendig de enn er i dette liv (1 Kor 3,16.17; 6,18.19; 15,42-44; Fil 3,21).

Av dette følger at dere en gang skal komme til å avlegge et stort regnskap for hvordan dere har handlet med de kristnes helligede legemer, som Gud akter så høyt.

Hvis alle troende er Kristi lemmer og brødre – og det er de visselig, ifølge Den Hellige Ånds vitnesbyrd – kan man også med rette regne hit det vår Frelser skal si på den ytterste dag: «Jeg var syk, og dere så til meg» (pleiet og oppvartet meg, sto meg bi, vederkveget meg, foreskrev og rakte meg legemidler og sørget for meg); «sannelig sier jeg dere: Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 25,36.40.45).

Nå strekker visselig ikke deres store kunst og viten alene til i en så viktig sak. Selv om dere kan Hippokrates og Galenos helt utenat, kan de likevel ikke bevare dere for farlige feilgrep og villfarelser i behandlingen, enn si gi den lykke og velsignelse; men alt kommer her, som i alle andre ting, an på Guds velsignelse. Gud må opplyse forstanden deres, så dere rett treffer sykdommens årsak; Gud må styre hjerte, hånd og penn, så dere foreskriver tjenlige legemidler; Gud må gi de foreskrevne, tilberedte og inngitte legemidler kraft, så de virker

og utretter det den syke og dere ønsker. (*Hippokrates og Galenos: to berømte leger.*)

Jeg har en gang til min forundring lest hva en navnkunnig fransk lege skriver, nemlig at han med sannhet kunne rose seg av at ingen kur til nå hadde slått feil for ham og fått et slikt utfall at noen med rette kunne beskylde ham for uforsiktighet og dumdristighet, eller at han følte samvittigheten besvært over det. Men han føyer til: «Dette, det bekjenner jeg oppriktig, skyldes ikke vår klokskap, men Guds miskunn.»

Nå bør dere, herrer leger, prøve dere selv: Kan også dere rose dere på samme måte med god samvittighet for Gud? Har dere tilskrevet alt Guds godhet, og ventet og bedt om lykke og velsignelse fra ham alene? Dere kan ikke nekte for at det er mange blant dere som en slik ros ikke tilkommer, men som ved sin samvittighet og på annen måte kunne bli overbevist om hyppige feil. Den høyeste har tillatt dem fordi man går forbi ham og innbiller seg å kunne utrette noe i en så viktig sak uten hans nåde og velsignelse.

Den hellige Augustin forteller et sted at han har kjent en jomfru i byen Hippo som ble befridd fra en ond ånd som plaget henne, ved å bruke en olje som en gudfryktig prest under sine inderlige forbønner for henne hadde blandet med sine tårer.

Å, hvor store ting kunne man ikke også nå for tiden utrette selv med de enkleste legemidler, hvis de bare ble blandet med sukk og tårer fra de syke og deres pårørende, prestene, legene og andre sanne kristne! Men andakten, troen og kjærligheten er nesten overalt slokket, og enhver mener at han nok kan råde og hjelpe seg selv og andre uten noen særskilt hjelp fra himmelen.

Jeg må her tenke på hva som en gang hendte meg selv. Da jeg etter en leges råd for helsens skyld ville la meg årelate, bommet en ellers dyktig sårlege – som ofte med hell hadde gjort meg og andre en lignende tjeneste – to ganger og kunne ikke treffe åren.

Da han følte seg skamfull over dette og sa at han ikke visste hvordan det gikk til, spurte jeg ham om han noen gang, når han hadde lyktes i et slikt inngrep, hadde erkjent det for Guds nåde og takket ham tilbørlig for det, og om han også denne gangen, før han kom til meg, hadde sukket til Gud om et lykkelig utfall. Men han tilsto at han

ikke hadde gjort noen av delene og ikke trodde det var nødvendig, for han hadde ansett seg sikker på sin kunst og sin hånd.

Sannelig, om man ville spørre ikke bare sårlegene, men også andre herrer leger på deres samvittighet når noe hadde mislyktes for dem, måtte de bekjenne at de ofte har glemt bønnen og slik selv forårsaket sine uhell. Betenk nå alt dette vel, dere herrer leger, og erkjenn hvor sterkt dere trenger bønnen, for at dere kan ha hell og beholde det, og for at kurene deres kan bli velsignet og samvittigheten ubetynget! For mennesket lever ikke av brød alene (og heller ikke i sykdom av legemidler alene), men av hvert ord som går ut av Guds munn (5 Mos 8,3; Matt 4,4).

Be, ak, be, dere kristne kjøpmenn og handlende, ikke bare om at dere må få lykke og velsignelse i handelen, men framfor alt om at dere må beholde en nådig Gud og god samvittighet og til slutt frelse deres sjel og oppnå saligheten som den beste og største vinning.

Dere har gjerne alle det mål å bli rike; men hva sier Guds Ånd om slike mennesker? «De som vil bli rike, faller i fristelser og snarer og mange slags dumme og skadelige lyster, som senker menneskene ned i undergang og fortapelse» (1 Tim 6,9). Hvordan vil dere da unnslippe undergang og fortapelse hvis ikke Guds miskunn og barmhjertighet bevarer og holder dere oppe? Men hvordan skal han kunne bevare dere hvis dere ikke ber?

Be, ak, be dog, dere kristne håndverkere! For all deres løping og renning, alt deres arbeid tidlig og sent, all deres svette og flid er forgjeves hvis ikke Herren legger lykke og velsignelse til. «Dersom Herren ikke bygger huset» – altså velsigner, ernærer og forsørger det – «arbeider bygningsmennene forgjeves»; men den mann blir velsignet som frykter Herren og påkaller ham med botferdig og troende hjerte (Sal 127,1; 128,4).

Be, ak, be dog, dere rike! Dere vet med hvor sterke uttrykk Den hellige skrift skildrer den fare dere svever i for å miste sjelen. «Det er vanskelig for en rik å komme inn i himlenes rike», sier vår Frelser. «Igjen sier jeg dere: Det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløye, enn for en rik å komme inn i Guds rike.» Til slutt føyer han til: «For mennesker er dette umulig, men for Gud er alt mulig» (Matt 19,23.24.26).

Av dette ser man tydelig at selv om hele verden priser dere lykkelige og dere selv er fornøyd med deres stilling, forholder det seg likevel slik at ingenting annet enn Guds allmektige hånd og store miskunn kan fri dere ut av Satans garn og bevare dere fra helvete – og likevel vil dere ikke be?

Jeg bønnfaller og formaner dere ved Guds barmhjertighet og ved vår Herre Jesus Kristus, som har kjøpt dere så dyrt: Slå dere ikke til ro med hensyn til deres salighet hvis dere ikke merker at Herren har aktet dere verdige til sitt kors; hvis dere ikke finner et åndelig fattig, sønderknust og ydmykt hjerte hos dere; hvis dere ikke tar dere av de helliges nød og er villige til å gjøre barmhjertighetsgjerninger; og endelig hvis dere ikke ber og i det søker og finner større glede og trøst enn i alt deres timelige gods.

Be, ak, be dog, dere fattige, så dere kan bli rike – om ikke på timelig og forgjengelig gods, så i alle fall i sjelen, i Gud, på tro, kjærlighet og håp! De fattiges bønner er penger som de ufeilbarlig får det de trenger for; disse pengene gjelder lite eller intet i verden, men i himmelen står de i høy verdi og settes over sølv og gull. Med dem lar det seg også utrette mer enn med de usle og forgjengelige penger; for disse kan ikke gi noen trøst i anfektelser, i trengsler, i dødsnød, men det kan den troende bønn.

De fattige som ikke bryr seg om bønnen og som, selv om de ofte melder seg ved alle andre dører, bare går forbi himmelens dør, er dobbelt fattige. Jeg er redd for at når de ikke har søkt denne i sitt liv, vil de heller ikke finne den i døden.

Det var en fattig, men edel sjel som en gang ble hørt si til sin skriftefar, da han spurte ham om hans tilstand og hvordan han fant seg i å måtte søke sitt brød ved folks dører: «Meget vel; for min samvittighet gir meg det vitnesbyrd at jeg ikke er kommet i denne usle forfatning ved egen skyld og latskap, men etter min Guds hellige råd og vilje, ved allehånde uhell, ved sykdom og alderdom. Jeg er også forvisset om at min Jesus er med meg på alle de sørgelige veier jeg går for å søke mitt brød, og at han teller mine sukk og tårer. Så er også himmelens dør den første jeg banker på om morgenen når jeg går ut, og den siste om kvelden når jeg kommer hjem. Om morgenen ber jeg ham blant annet at han vil vekke kristne, gavmilde hjerter som villig og gjerne rekker meg det jeg trenger, og om kvelden at han vil gjengjelde dem

med legemlige, åndelige og evige velsignelser for det gode de har vist meg.»

Følg denne sjelens eksempel, dere fattige og elendige! Da blir dere rikere enn den rikeste og mektigste, men ugudelige konge som nå lever på jorden.

Be, ak, be dog, dere gamle og alderstegne mennesker! For hvor mye grunn har dere ikke til det! Ser dere tilbake på den svunne tid og de mange år og dager dere har levd og lagt bak dere, er likevel deres synder og Guds velgjerninger enda flere, etter ordtaket: Å leve lenge er å synde lenge og være lenge elendig; jeg føyer med rette til: og lenge nyte Guds miskunn.

Syndene deres tvinger dere til å be med David: «Kom ikke i hu min ungdoms synder og mine overtredelser! Kom meg i hu etter din miskunnhet, Herre, for din godhets skyld!» (Sal 25,7). Men Guds miskunn og velgjerninger, som dere så lenge har nytt, tvinger dere ikke mindre til å tilbe ham, ære ham med stadig lov og pris og daglig legge sølvkronene deres ned for hans føtter.

Ser dere hen til deres nåværende tilstand, er dere skrøpelige, matte og syke og blir dag for dag mindre i stand til å utføre tungt arbeid og påta dere vidløftige, store og viktige ting; la derfor bønnen være det meste av arbeidet deres; det er også det nyttigste og utmatter og svekker ikke, men vederkveger og styrker.

Be for dere selv at Gud ikke vil forlate dere, heller ikke i alderdom og grå hår, men gi dere nåde til å kunngjøre hans arm – hans store og veldige gjerninger, hans dommer over de ugudelige – for denne slekt, ja hans kraft – hans herlige og store miskunn i å holde de gudfryktige oppe og verne dem – for hver den som skal komme (Sal 71,18).

Be for Guds plagede, forvirrede, ødelagte og trøstesløse kirke, at Herren i disse siste, vanskelige tider vil holde den oppe og beskytte den mot djevelens makt og list, mot all ondskap, mot gudsfornekternes spott og mot den mangfoldige forargelse.

Be for Herrens planthage, for skolene og ungdommen, at himmelen vil holde den oppe, vanne og dyrke den, og at den stadig må gi «rettferdighetens terebinter, Herrens plantning til hans ære» (Jes 61,3), og mange yndige vekster og edle frukter. Be for øvrigheten og dens styre om fred og framgang for landet og deres sted, så

dere kan tilbringe deres øvrige liv i ro og lykksalighet og til slutt ende det i fred.

Ser dere hen til framtiden, er dere jo ikke uvitende om at dere er kommet meget nær det mål som det guddommelige forsyn har satt for dere, og at den åpne døren, som vil flytte dere over fra tiden til evigheten og føre dere fram for den rettferdige og hellige Guds domstol, står rett foran dere. Er det da noe man mer må tilrå dere enn at dere ved uopphørlige sukk, bønner og påkallelser forbereder dere til dette så viktige skifte, så det kan føre til deres evige lykksalighet? Bruk nå all deres øvrige tid og alle sjelens krefter på dette!

Man kaller alderdommen snaksom (*senectus loquax*, *garrula*), og erfaringen lærer at den med rette kalles slik; men det ville ofte være godt om gamle folk ikke snakket så mye med mennesker, men, når de endelig ville tale, da talte mer med Gud. Til dette burde de bruke alle sine ledige timer om dagen og sine søvnløse netter.

Be, ak, be dog, dere unge mennesker! For dere er spede planter som, for å vokse og trives, framfor alt trenger himmelens påvirkning. Dere er unge gutter og piker som verken vet ut eller inn (1 Kong 3,7); hvordan vil dere komme gjennom verden hvis ikke Gud leder dere med sine øyne og fører dere med sin hånd?

Satan har lagt ut tusen garn og snarer for å fange sjelen deres; tusen farer, trengsler og angster venter på dere; tusen villstier som fører bort fra livets trange vei, vil by seg fram for dere; men hvordan vil dere unnslippe dem hvis dere ikke ved inderlige og troende bønner overgir dere til Guds faderlige vern, miskunn, kjærlighet og omsorg? Det er i disse begynnende og blomstrende år at dere skal legge grunnvollen til deres timelige og evige velferd.

I et gudfryktig selskap ble det en gang stilt det spørsmål hvor man skulle begynne når man ville bygge godt og varig. En svarte: Fra pungen, for man måtte gjøre et nøyaktig overslag over om man kunne fullføre det; for ved et byggeforetagende er pengene det første og det siste. En annen sa at man måtte begynne med materialene – tømmer, stein, kalk – som man måtte skaffe i tilstrekkelig mengde. Den tredje sa smilende: Jeg mener at den som vil bygge, må begynne fra jorden, slik at han legger en god og sikker grunnvoll for bygningen i den; for i luften kan man jo ikke bygge hus og slott.

Men til slutt svarte den som i gudfryktig hensikt hadde reist spørsmålet: Og jeg er av den fulle og faste mening at den som vil bygge godt, må begynne ovenfra, slik Gud Herren selv gjorde; han må først løfte hjerte, øyne og hender mot himmelen og vente, søke og be ned velsignelse, hjelp og lykke derfra.

Dette forteller jeg fordi dere unge mennesker pleier å huske slike ting best, og for å skrive denne lærdom inn i hjertene deres: Den som vil bygge og befeste sin timelige og evige velferd, må begynne fra himmelen – fra bønnen, hengivelsen og overlatelsen til Gud; ellers vil det aldri lykkes ham.

Be derfor, ak, be dog, dere kristne, alle sammen! Alt som har hjerte, munn og ånde, skal tilbe Gud, ham være ære i all evighet!

Amen.

Sekstende preken. Om hvordan den troende sjels bønn skal være

I Jesu navn. Amen.

Luk 11,9.10: «*Og jeg sier dere: Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For hver den som ber, han får. Og den som leter, han finner. Og den som banker på, for ham skal det lukkes opp.*»

Noen forfattere forteller at den berømte kirkelæreren Augustin pleide å ønske at han hadde sett Herren Jesus bo og vandre i kjødet blant menneskenes barn i stor ynde og mildhet; at han hadde sett apostelen Paulus forkynne nådens og livets ord med stor nidkjærhet og frimodighet; og at han hadde sett byen Rom, den gang dens makt og herlighet var på sitt høyeste, feire sine seire med praktfulle opptog.

Jeg ser ingen grunn til å undersøke om denne beretningen har dekning i historien. Jeg vil bare bemerke at det siste ønsket uten tvil gjør hele saken mistenkelig i alle forstandiges øyne.

Det er ikke troverdig at en så stor kristen lærer, som for lenge siden grundig hadde lært å forakte verden med dens forgjengelige herlighet og tomme prakt, skulle ha ønsket å være vitne til en hedensk bys opptog da den triumferte etter stor blodsutgytelse og seier over sine fiender. Og om han, som et menneske, en gang skulle ha latt slike ord falle, er det ikke troverdig at han ville ha knyttet dette ønsket sammen med de to foregående.

Hvordan det nå enn forholder seg med det, tar jeg herav anledning til å fortelle hva en gudelskende sjel som jeg kjenner, pleier å ønske. For det første at den på søndagene kunne få høre mange åndrike, nidkjære og trofaste forkynnere tale til sin betrodde menighet av Guds ord til oppbyggelse og trøst. For det andre at den ofte måtte få anledning til å høre erfarne og i kristenlivet øvde mennesker samtale om åndelige, guddommelige og himmelske ting. Og for det tredje at den hver morgen kunne se og høre ganske mange troende og gudfryktige sjeler tale med Gud i sine kamre og i bønnen.

Disse ønskene er visselig slik at jeg ikke tviler på at mine tilhørere (og lesere), når de overveier dem rett, vil gjøre dem til sine og stemme i med det nevnte kristne hjerte.

Hva det første ønsket angår, er meningen vel ikke, og må heller ikke være, at et slikt hjerte vil sette sine faste sjelesørgere og lærere til side, forakte og forlate dem fordi de kanskje ikke har så stort mål av gaver, ånd og kunnskap som andre. Det ønsker bare å kunne høre mange andre i tillegg og glede seg over deres mangehånde gaver, som Den Hellige Ånd deler ut slik han vil, og over de ulike, oppbyggelige og trøsterike tanker som de ved samme Ånds inngivelse har over én og samme tekst – og slik la seg vederkvege, styrke og bygge opp.

Uten tvil er det en stor miskunn og velgjerning fra Gud når han gir sin kirke mange oppriktige, åndrike, nidkjære og trofaste lærere og hyrder. Deres hjerter er fylt av Kristi tvingende kjærlighet (2 Kor 5,14) og lengter etter de nådehungrige sjeler som er begjærlige etter lære og trøst – likesom en mor med fullt bryst lengter etter sitt barn – for å øse ut og dele med dem det de selv har bedt fram og tatt imot fra himmelen og samlet i Guds ord.

Tungene deres er glødende og styres av Den Hellige Ånd og forkynner med kraft Guds store gjerninger og hans kjærlighets under (Apg 2,3.11). Hendene deres er hellige (1 Tim 2,8) og fulle av gode gjerninger. Vandelen deres er ulastelig og gudfryktig og framstiller ord og lære i virkeligheten, som et levende bilde. Hos dem åpenbarer Ånden seg rikelig «til det som er gagnlig» (1 Kor 12,7). De forkynner med myndighet (Matt 7,29), i etterfølgelse av sin Herre Jesus og ved hans nåde, og lærer, trøster og formaner av egen erfaring, og så videre.

Så er det da også en nåde fra Gud at en kristen sjel kan få anledning til å høre slike lærere og bruke deres embete til sin oppbyggelse. Den

er derfor ikke å bebreide for at den uttrykker et slikt ønske og er begjærlig etter å se det oppfylt i så stor grad som mulig.

I så måte vil det heller ikke være unyttig om kristne hjerter som lever sammen i en by der Herren har gitt mer enn én åndrik prest, kommer sammen på søndagene etter den offentlige gudstjenesten og gjentar og forteller hva enhver har hørt og fått med seg av sin lærer. Hvor dette ikke kan skje, er det rådelig at en gudfryktig sjel søker vederkvegelse i åndrike menns skrifter og bruker den hellige tid til hellig granskning, og lignende.

Det andre ønsket er ikke mindre nyttig og verdt å overveie. For intet kan være mer oppbyggelig, kraftfullt og trøsterikt enn å høre erfarne og øvde mennesker, prøvd i mange trengsler, tale om kristenlivet, om omvendelse, tro, kjærlighet, gudsfrykt, bønn, håp og tålmodighet, om Guds miskunn, kjærlighet, trofasthet, sannferdighet, allmakt og visdom – og med sitt eget og andres eksempel belyse og stadfeste hva Guds ord lærer oss, lover oss og truer oss med.

En erfaren kristens hjerte er som gullkrukken i tabernaklet, hvor himmelbrødet ble oppbevart til minne; det er som en hus- og årbok hvor Guds godhets gjerninger og under er opptegnet, hans dommer og de måter og veier han pleier å føre sine egne på, og så videre. De øvde og erfarne kristne ligner trærne i høsttiden, når de står fulle av frukt, så man ikke kan røre eller riste en gren uten at den så å si drysser fanget fullt på en; unge mennesker og begynnende kristne ligner derimot trær som ennå står i blomst, eller hvis frukt ennå ikke er moden.

Lykkelig er derfor den som ofte har anledning til å omgås slike mennesker og nyte deres trøst og undervisning. Jeg har kjent en gammel, gudfryktig enke som alle sine dager hadde elsket Guds ord inderlig og med største iver lagt seg etter å leve etter det, men som etter Guds hellige råd og vilje også hadde utstått megen trengsel. Hun var som en mor og tilflukt for alle plagede og bedrøvede i byen, fordi hun med stor kraft og frimodighet forstod å tale til dem av Guds ord og egen erfaring.

«Vær frimodige, kjære barn», pleide hun å si, «og la ikke motet synke! Den gamle Gud lever ennå; han kan hjelpe; han vil hjelpe; han må hjelpe. Se på meg og barna mine! Nå har jeg vært enke, og de har vært farløse, i så mange år, og jeg har fullt ut fått erfare hva disse

bitre og sørgelige navnene bærer i seg; men den trofaste Gud har aldri forlatt meg. Han har også bevist overfor meg at Herren er enkenes dommer, hjelper og beskytter og de farløses far. Jeg har vært fattig og elendig; men Herren har sørget for meg. Alle mennesker, selv mine nærmeste frender og venner, har ofte forlatt meg; men Herren har tatt meg opp. Så og så gikk det meg i det året da en skjeppe korn kostet så og så mye, og Gud ga meg likevel alltid så mye at jeg ikke trengte å lide nød med mine stakkars barn. Hittil har Herren hjulpet oss; han vil også hjelpe oss videre», og så videre. Dermed ble de bekymrede hjerter sterkt styrket og trøstet.

Jeg har vært vitne til at når gudfryktige og erfarne personer har begynt en samtale med andre øvde kristne ved bordet eller ved andre anledninger og der har tatt opp åndelige og guddommelige ting og stadfestet sine utsagn med sitt eget og andres eksempel, har unge mennesker fått tårer i øynene, og til og med verdslig sinnede prester er blitt helt stille og har utstøtt mange sukk og ikke kunnet stå imot Ordets kraft.

Derfor kan man ikke bebreide en gudfryktig sjel at den lengter etter et slikt selskap og en slik samtale. Det var å ønske at alle gjorde det, og heller hørte på en gammel, øvd kristen, om han enn var enfoldig og ulærd, enn på et lystig verdensmenneske og et godt og oppvakt, men verdslig sinnet hode som kunne sette hele selskapet i godt humør og få det til å le; da ville det stå bedre til med kristenlivet enn det dessverre gjør.

Jeg går nå over til den nevnte gudelskende sjels tredje ønske, som den åndrike Arndt omtaler slik: «Kunne man få se hvordan mange tusen kristne i hele verden daglig påkaller Gud med ydmyke hjerter, bøyer hjertets knær for Kristus, tilber og ærer sin konge og ofrer sine bønner med tårer – å, hva kunne være deiligere?» Ja, hva kunne være nyttigere og mer oppbyggelig?

Erfaringen lærer at et barn best lærer å be av et annet, og at gutter og små piker langt lettere fatter det de er pålagt å lære, når det blir forsagt dem av en jevnaldrende enn av gamle og voksne folk. Jeg kan med rette si at det også er slik blant Guds elskede og hellige barn: Man føler seg kraftig bevegt til andakt når man har den lykke å høre andre gudfryktige sjelers andakt. Jeg sier «høre» fordi de sjelden tillater at

man ser dem, siden de etter sin Frelsers befaling lukker seg inne i kammeret når de vil be.

Det er de lærde kjent hva Veit Dietrich, en senere berømt teolog og predikant i Nürnberg, skrev til Filip Melanchthon: «Jeg ber dere for Kristi skyld at dere ikke akter det brevet herr doktoren (Luther) har skrevet til dere, så ringe. Jeg kan ikke nok beundre hans sjeldne standhaftighet, hans glede, tro og håp i disse siste, jammerlige tider. Og alt dette øker han daglig ved flittig øvelse i Guds ord. Det går ingen dag uten at han i det minste bruker tre av de beste studietimene på bønn. Det lyktes meg en gang å få høre ham be; hjelpe meg Gud, hvilken ånd, hvilken tro er det ikke i hans ord! Han ber så andektig som en som taler til Gud, med et slikt håp og en slik tro som en som taler til sin far. ‹Jeg vet›, sa han, ‹at du er min kjære Gud og far; derfor er jeg viss på at du vil tilintetgjøre din kirkes forfølgere; men gjør du det ikke, så er faren din like så vel som vår; hele saken er din; det vi har gjort, har vi måttet gjøre; derfor må du, kjære Far, beskytte den.› Da jeg på lang avstand hørte ham be slike ord med høy røst, brant hjertet i meg av stor glede fordi jeg hørte ham tale så vennlig og andektig til Gud, men særlig fordi han med slik styrke beropte seg på løftene i salmene, som om det var sikkert at det han ba om, også ville skje», og så videre.

Jeg har selv ved Guds nåde hatt en meget gudfryktig mor. Gjennom mange trengsler som rammet henne i hennes ni og tjue år som enke, hadde hun lært å ta sin tilflukt til Gud og grunne sitt håp på hans miskunn. Derfor ga også hennes sjelesørger og skriftefar, den daværende kongelige prost i Rendsburg i Holsten, henne i den trykte likprekenen det vitnesbyrd at hun hadde hatt en brennende bønnens ånd.

I min ungdom hørte jeg henne ofte be, særlig om morgenen meget tidlig – hun pleide å gjøre denne hellige øvelsen før barna og tjenestefolkene kom på beina og før hun tok fatt på noe husarbeid – og da påkalte hun Gud med hørlig og hevet røst og under mange tårer, med stor andakt og kraftfulle ord.

Jeg minnes ennå meget godt hvordan hun pleide å gjøre seg disse ordene i den syv og tjuende salme til nytte: «Herre, hør min røst når jeg roper, vær meg nådig og svar meg! Mitt hjerte holder fram for deg: Søk mitt åsyn! – Herre, jeg søker ditt åsyn» (Sal 27,7.8), og så videre; og

hvordan hun pleide å berope seg på Guds løfter og holde ham fore at han har kalt seg enkenes dommer og de farløses far.

Særlig gleder og trøster det meg ennå at når hun ba for barna sine, ett etter ett, og kom til meg – som hun sammen med min kjære salige far allerede hadde viet til Guds og kirkens tjeneste da jeg ennå lå i vuggen – ba hun så inderlig og hjertelig at Gud ville vise meg nåde og utruste meg med visdoms og forstands Ånd, med kunnskaps og Herrens frykts Ånd; velsigne mine studier og unne meg de nødvendige midler til dem; bevare meg for djevelens makt og list, for den onde verdens forargelser og for synder; danne meg til et redskap for sin nåde og et kar for sin barmhjertighet; i sin tid verdige meg en hellig betjening i sin kirke, bruke meg til sin ære og mange sjelers oppbyggelse og til slutt gjøre meg evig salig, og så videre.

Man kan lett skjønne hvilket sterkt inntrykk slike bønner gjorde på mitt hjerte, likesom jeg også gjennom dem og gjennom hennes omhyggelige undervisning om at man skal be og hvordan man skal be, ble kraftig oppfordret til å følge henne i slik andakt så langt jeg kunne. Man bør altså ikke bare ønske, men også, så langt det lar seg gjøre, søke og med glede gripe anledningen til å få høre et gudfryktig menneske tale til sin Gud som et kjærlig barn til sin far.

Og siden jeg denne gang skal behandle hvordan den troende sjels bønn skal være, skulle også jeg ønske at jeg tidligere hadde kunnet høre mange av Guds hellige barns og mange andektige, gudfryktige sjelers bønner. Da ville jeg uten tvil ha kunnet merke meg mangt og meget som ville vært meg til nytte under behandlingen av denne saken.

Men siden det ikke er tilfellet, holder vi oss med rette til Guds helligdom, den hellige Skrift. Der underviser nådens og bønnens Ånd oss ikke bare med tydelige og kraftfulle ord om hvordan en ekte og Gud velbehagelig bønn er, men har også stilt andektige og sanne tilbedere fram for oss til etterfølgelse. La oss da gå til selve saken i Jesu navn; han la vårt arbeid være velsignet for sitt navns skyld! Amen.

Mange som kaller seg kristne, ser enten av uforstand og uvitenhet eller av lettsinn og ugudelighet på bønnen som en enkel sak og en lett og ringe kunst. Det går her som med andre kristelige og gudfryktige plikter, som verden har lært helt ut og kan fullkomment; den har for lengst omvendt seg, og skulle det trenges, er det jo noe den lett kan

gjøre hver dag, ja selv i den siste dødsstund. Den har tro nok og kunne gjerne gi andre noe av sin overflod; heller ikke mangler den kjærlighet, håp og andre dyder.

Den kan også meget godt be, og likesom den selv ikke kjenner noen vanskelighet på dette punkt, mener den heller ikke at noen annen, ikke engang Gud selv, kan klage over den i så måte. Den er «rik og har overflod og har ingen nød» (Åp 3,17).

Jeg begynte en gang, da jeg skulle behandle bønnen i en preken, på denne måten: «Jeg skal i denne stund, mine kjæreste medkristne og tilhørere, tale til dere om bønnen. Men jeg ville gjerne vite om dere alle allerede kan be, eller om dere først hver dag lærer å be. Jeg vil her åpent bekjenne at jeg ennå ikke kan denne høye og hellige kunst, men daglig går i skole for å lære den; og jeg tviler ikke på at alle sant gudfryktige sjeler som er til stede, er av samme sinn som jeg og gjerne i denne stund sammen med meg vil gå i skole hos Herren Jesus, den sanne bønnemester, og lære bønnekunsten til fullkommenhet av ham.»

Dette hadde et verdensmenneske hørt, og han hadde flere steder drevet spott med det, fordi han mente det var urimelig og latterlig å si at en kristen, og særlig en prest, ikke skulle kunne be. Da noen irettesatte ham for dette og ba ham, siden han skrøt av å kunne be, om å si dem hvordan og hva han pleide å be om, så andre enfoldige og uvitende kunne lære noe av ham, begynte han å rable opp noen småbønner som han dels i barndommen og dels senere hadde lært.

Han mente at det for å be ikke krevdes mer enn at man kunne slike foreskrevne ord eller kunne lese opp en bønn fra en bok. Selv om man prøvde å gi ham en bedre overbevisning ved hjelp av Guds ord, var hans kjødelige hjerte likevel ikke mottakelig for en slik belæring; han ble ved sin mening, og ved sine vante synder. Hvem vet, hvis man gjennomførte en undersøkelse, hvor mange likesinnede man ville finne overalt?

Slik kan de naturlige mennesker alt og eier alt som hører kristendommen til, og trenger i så måte ikke gjøre seg noen sorg og bekymring, heller ikke bruke noen videre tid og strev på det.

De mest gudfryktige sjeler derimot føler mangel på alt. Deres omvendelse er, slik de selv synes, ikke sann, og deres tro bare en skinntro, deres gudsdyrkelse hykleri, og bønnene deres kaldsinnige,

fattige og syndige, så de ikke kan behage Gud, siden de ikke engang er så gode at de behager seg selv. De tenker: Når jeg finner så mange mangler i bønnene mine og i hele mitt kristenliv, hvor mange flere vil da ikke den allvitende, hellige og rettferdige Gud, som prøver hjerter og nyrer, finne der, og hvordan kan de da behage ham?

For å undervise begge disse slags mennesker godt og kristelig – skremme de første og trøste de andre – vil det være nødvendig at vi, etter den nåde Gud gir, grundig behandler hvordan den sanne bønn er, dens art og natur og alt som egentlig hører til den.

Av det utsagnet vår aller kjæreste Frelser kommer med om bønnen, som vi har valgt til tekst og begynt å forklare, ser man snart hvordan han vil at hans troendes bønner skal være: slik som han selv taler om dem, hjertelige og alvorlige. «Be! Let! Bank på!» sier han, og et annet sted: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om i mitt navn, skal han gi dere» (Joh 16,23). Om uttrykket «sannelig, sannelig sier jeg dere» holder jeg meg til det som er sagt i den foregående preken, nemlig at Frelseren bare pleier å bruke det om store og viktige ting.

Det greske ordet som her er oversatt «be», brukes om tiggere og andre trengende mennesker som med klynkende stemme, vemodige øyne og bedrøvet hjerte pleier å be andre om hjelp og almisse (Apg 3,2), og om sultne barn som ber sin far eller mor om et stykke brød eller annen mat (Matt 5,42; 7,9.10). De sytti oversetterne har brukt det der det sies at Haman ba Ester om sitt liv da han så kongens vrede (Est 7,7).

Ordet «lete» brukes om en kjøpmann som søkte etter gode perler (Matt 13,45), om Jesusbarnets foreldre, som lette etter ham med smerte da han ble igjen i Jerusalem etter påskefesten (Luk 2,45.48), og om Herren Jesus selv, som kom til verden for å søke og frelse det som var fortapt (Luk 19,10).

Ordet «banke» brukes likeså om ham, den milde Frelser, der det tales om hans flid og iver for å føre de villfarne sjeler tilbake på rett vei og omvende dem – som når han selv sier: «Derfor, ta det alvorlig og omvend deg! Se, jeg står for døren og banker» (Åp 3,19.20; Høys 5,2). (*Om de sytti oversetterne, se 1. bind, side 245.*)

Når man sammenholder andre skriftsteder med vår tekst, ser man at Herren Jesus ikke vil ha kaldsinnige bønner av sine egne, men flit-

tige, ivrige og brennende. Det viser også at ordene fordobles og hobes opp, når han sier: «Be! Let! Bank på!» og rett etter: «For hver den som ber, han får, den som leter, han finner, og den som banker på, skal det bli lukket opp for.» Likesom ordene i denne talen henger i hverandre og følger på hverandre, slik skal også i bønnen det ene sukk følge på det andre, den ene kraft på den andre, den ene lengsel på den andre.

For å legge fram denne nyttige, viktige og høyst nødvendige saken noe nøyaktigere og mer utførlig, vil vi legge følgende beskrivelse av den botferdige og troende sjels bønn til grunn.

Bønnen er en kraftig tale fra hjertet og en talende kraft i hjertet; en ydmyk, guddommelig, fullstendig, veldig, tvingende, kjempende, alvorlig, heftig, ettertrykkelig, barnlig, frimodig, fortrolig, kjærlig, vedholdende, stadig og uopphørlig bevegelse hos den troende sjel, og en lønnlig, inderlig, hellig og salig samtale med Gud. Gjennom den holder sjelen samfunnet med ham ved like, øser ut hjertet for ham, åpenbarer for ham sine bekymringer, lengsler og ønsker, overgir og anbefaler seg til ham, og søker og finner hos ham nåde, hjelp, lys, troens kraft, vern, fred, glede, liv og salighet.

Undre dere ikke, dere gudelskende sjeler, over denne vidløftigheten og over disse mange sammenhopede ordene, som jeg gjerne ville bruke for å fremstille hvordan den troende sjels sanne bønn er! For slik som saken er, må man også tale om den, og jeg er viss på at erfarne kristne og de som virkelig ber, snarere vil synes at det er sagt for lite enn for mye i denne beskrivelsen. Vi vil likevel gi noen forklaring til ordene, så saken kan bli desto tydeligere og vi siden kan ha desto større nytte av den.

Jeg forutsetter her at jeg først og fremst taler (og skriver) for rettroende kristne, som av Den hellige skrift vet og er overbevist om at man ikke må gi noen annen enn Gud tilbedelsens ære, siden det er kjent hva Herren sier: «Herren din Gud skal du tilbe, og ham alene skal du tjene» (5 Mos 6,13; 10,20; Matt 4,10). «Jeg er Herren, det er mitt navn. Jeg gir ikke noen annen min ære eller de utskårne bilder min pris» (Jes 42,8).

Det kan heller ikke være gudfryktige sjeler ukjent at den hellige Johannes to ganger ville gi en engel tilbedelsens ære, men at engelen nektet å ta imot den og sa: «Vokt deg for det! Jeg er din og dine brødres

medtjener, de som har Jesu vitnesbyrd. Gud skal du tilbe!» (Åp 19,10; 22,8.9).

Når englene har gjort dette, hvem kan da tvile på at Guds salige, bortgangne barn ville gjøre og si det samme om de var blant oss og noen ville vise dem en slik ære?

Dessuten kunne vel Herren si til dem som i dette følger den vanlige og farlige villfarelse heller enn å lyde hans ord: «Hva urett har deres fedre funnet hos meg, siden de gikk langt bort fra meg og fulgte de tomme guder (avguderi, de bortgangne hellige)? Hva har fått dere til å gjøre to onde ting: å forlate meg, kilden med det levende vann, og hogge dere ut brønner, sprukne brønner som ikke holder vann?» (Jer 2,5.13).

Gud alene er jo et slikt allvitende, allvist, allestedsnærværende, allmektig og alltilfredsstillende vesen at han også forstår de elendige hjerters sukk og de bedrøvede sjelers lengsler, og det på alle steder og til alle tider; han kan gjøre alle ting, ja langt mer enn det vi ber om og forstår. Om mange tusen sjeler i én og samme stund overalt på jordens krets øser ut hjertet sitt for ham, er han likevel ganske nær hos enhver; hans fang er stort og vidt nok til å romme deres klager, og hans hånd er mektig nok til å hjelpe dem alle.

De små lysene vi hjelper oss med i mørket, er klare nok til å opplyse et værelse, en stue, et kammer når disse ikke er altfor store; men til å lyse opp et helt hus, en hel by, et helt land er de altfor svake. Solen alene er av sin Skaper utstyrt med en så klar og sterk glans at den kan stråle over den halve verden på én gang og lyse for så mange tusen mennesker og dyr på deres veier.

Men anta – selv om jeg ikke innrømmer det – at de hellige i himmelen hadde tatt imot et slikt lys og en slik nåde av Gud at de kunne tjene sine tilbedere med det på ett eller annet sted. Da ville man likevel alltid sveve i uvisshet om hvor langt deres glans rakk, og om enhver kunne bruke den på sitt sted.

Best er det at man bruker solen, som skinner overalt og på alle steder og har lys nok til å tjene selv den ringeste skapning. La oss holde oss til den kjærlige, nådige, mektige, vise, evige Gud, som både kan og vil hjelpe, siden han med tydelige ord sier: «Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut, og du skal prise meg» (Sal 50,15).

Meget sant sier Luther et sted: Gud tar det meget ille opp at man ikke vil holde ham for en Gud, og derfor roper han også ofte hos profetene: Er jeg da ikke Gud? Er det da noen annen Gud enn jeg? Har jeg da ingen hånd, arm, makt? og så videre.

Jeg forutsetter videre at jeg taler om bønnen til de botferdige og troende sjeler som ved daglig omvendelse og fornyet troskraft legger vinn på å holde seg i nådestanden og alltid ha en uskadd samvittighet for Gud og menneskene (Apg 24,16) og løfte hellige hender til Gud (1 Tim 2,8). For til de ugudelige og ubotferdige vil jeg ikke tale denne gang. De forstår heller ikke å bedømme slike åndelige ting; de har like lite nytte av det som tordivelen, som finner sin lyst i møkkdyngen, har av en rose; de har lett for å be og trenger ikke til slik vidløftighet.

Man skriver om Ludvig den ellevte, konge av Frankrike, at han pleide å bære et blykrusifiks på hatten, som han æret med et kyss hver gang han hadde gjort alle slags ugudelige og skammelige gjerninger, og at han deretter uten skam eller anger fortsatte på samme måte. Også nå for tiden er det mange mennesker som tillater hjertet all slags ondskap og morgen og kveld tar en bok i hånden og leser en bønn med den andakt man kan vente av et uomvendt menneske, og dermed har de på én gang oppfylt alt Den hellige skrift lærer om bønnen.

Slike mennesker har det imidlertid godt av å merke seg hva Herrens Ånd har vitnet gjennom Salomo og Paulus: «De ugudeliges offer er vemmelig for Herren, men de oppriktiges bønn er til behag for ham. Herren er langt borte fra de ugudelige, men de rettferdiges bønn hører han» (Ordsp 15,8.29). «For dem som er urene og vantro, er ingenting rent, men både deres sinn og deres samvittighet er urene. De sier at de kjenner Gud, men de fornekter ham med sine gjerninger, for de er avskyelige og ulydige og udugelige til noen som helst god gjerning» – og følgelig også til bønnen (Tit 1,15.16).

Jeg taler altså til de botferdige og troende sjeler, som i Ånden og ved erfaring er overbevist om at man i kristendommen aldri blir ferdig utlært, og at det med våre helligste gjerninger og øvelser og hele vår gudsdyrkelse er slik at de alltid trenger forbedring. Om dem er jeg forvisset at de gjerne hører om den sanne bønn og hvordan den er, siden de vanligvis nærer bekymring på dette punkt og pleier å klage: Ak, jeg kan ikke be. Ak, om jeg bare kunne be riktig inderlig og andektig!

De fleste jeg har kjent og omgåttes, har vært bekymret for sine bønner og har sagt med Herrens disipler: «Herre, lær oss å be!» (Luk 11,1). Til undervisning for dem vil vi nå gå gjennom den foregående beskrivelsen av bønnen og noe tydeligere og mer omstendelig forklare hva den kort inneholder.

Jeg sier altså at bønnen er en kraftig tale og en talende kraft. Jeg har med vilje uttrykt meg noe uvanlig, siden den ekte bønn som skjer i ånd og sannhet, nesten er blitt noe uvanlig. Jeg har imidlertid hatt Davids ord for øye, der han ber Gud la hans munns tale og hjertets begjæring være til behag for hans ansikt (Sal 19,15).

Jeg vet jo nok at man også kan be med ettertrykk uten muntlige, uttalte ord, siden til og med de troende hjerters sukk, sorgfulle blikk, lengsler og attrå er et rop i himmelen som kan røre og bevege vår Gud – noe vi snart med Guds hjelp skal vise nærmere – slik at munnens tale altså ikke alltid er nødvendig for bønnen. Men jeg vil likevel ikke råde noen kristen til helt å la være å bruke den muntlige tale i bønnen.

Det er dels fordi det sømmer seg, og Herren alvorlig krever at vi skal tjene ham av hele vårt hjerte, av hele vår sjel og av all vår styrke – og i det ligger uten tvil også det legemet makter – og at vi skal prise, ære og tilbe ham med vårt legeme og vår ånd, som hører ham til (1 Kor 6,20).

Skulle vi ikke bruke munnen, som Gud åpner og daglig fyller med mat og drikke, vår tunge og forståelige tale, som Gud har gitt oss framfor alle andre dyr, til hans pris og tjeneste? Skulle vi bare tale med mennesker og ikke med Gud, som jo har unt oss å kunne tale?

Dels er det også fordi den utvortes tale og de ettertenksomt uttalte ord er et godt middel til å samle og binde det adspredte sinn og det ustadige hjertes flaksende tanker. For det er vanskelig å holde hjertet, ånden eller det indre menneske i vedvarende andakt når det har med himmelske og hellige ting å gjøre, med mindre man også får det ytre menneske til å bidra med noe etter sin art.

Et og annet sukk, der det legger sin lengsel fram for Gud, kan det indre menneske lett sende opp; men vil det legge fram alt som ligger det på hjertet, og de mangfoldige ting som hører til et gudfryktig menneskes bønn, med tilbørlig andakt og nødvendig ettertrykk og uten innsigelser og hindringer fra det ytre menneskes side, er det best at det også gir det ytre noe å gjøre og setter det i sving til hellig andakt.

Det er som når en husfar i kraft av sitt kongelige prestedømme vil be andektig sammen med sine: Da er det ikke rådelig at han lar noen av husfolket bli igjen, men at han lar dem alle komme sammen, så det ikke skal oppstå uventede hindringer. På samme måte må det tilrådes en andektig bedende kristen at han under utførelsen av denne hellige plikt samler alle sine indre og ytre sanser og krefter og holder dem så mye som mulig sysselsatt med den, så han kan fullføre den uten innvendinger og forstyrrelser.

Dels er det fordi de uttalte ordene så å si fordobler og øker andakten. For likesom et menneskes glede over noe blir fordoblet når han kan dele den med en kjær venn, slik skjer det også når hjertet meddeler sin andakt, sine sukk og lengsler til munnen, hvor de likesom fødes og framstilles på nytt: Da blir bønnen også sterkere og heftigere.

Det er for eksempel trøstende og oppbyggelig, når vi vil be, å tenke på at Gud er allmektig, allvitende, nådig, miskunnsom og barmhjertig; men når munnen uttaler disse tankene omtrent slik: «Å, du majestetiske og høylovede Gud, som makter og kan gjøre alt du vil i himmelen og på jorden – du som kjenner alle ting og ransaker hjerter og nyrer, du barmhjertighetens Far og all trøsts Gud, du nådige, miskunnsomme og kjærlige Gud og Far, hvor skal jeg gå med min nød, om ikke til deg? Hvem kan og skal hjelpe meg når ikke du hjelper meg? Hvem vil trøste og husvale meg hvis ikke du trøster og husvaler meg? Du er en trøstens Gud; du eier alene trøst og eier all trøst. Derfor kan og vil jeg ikke søke trøst noe annet sted enn hos deg», og så videre – da blir hjertet enda en gang så sterkt bevegd og bønnen så forsterket at den trenger gjennom skyene og ikke gir seg før den kommer fram, og Den høyeste ser til den (Sir 35,17.18).

Luther, som kunne be så andektig og ivrig, skriver om dette: «Hvis de ytre gebærder, sang, tale og lesning skjer i den hensikt å tenne hjertet og vekke lyst og andakt til bønnen, da er det meget nyttig og godt; for derfor er også Salmenes bok fra gammel tid ordnet i kristenheten til å synges og leses daglig, så man ved legemlig å behandle og høre Guds ord skal få andakt til å rope og sukke. La deg derfor advare, og vokt deg for å tale til Gud uten det muntlige ord og den muntlige bønn – men gjør den rette forskjell, så det ikke er noen bar, ytre bønn hvor man ikke søker noe annet enn gjerningen – – men slik at hjertet begynner og deretter munn og legeme, ord og gebærder følger

utvortes med. Kort sagt: Når det kommer fra hjertet, da er det å be med lyst og alvor alt sammen godt og prisverdig, hvordan man så enn går fram.»

Det viktigste som kreves til de troendes bønn, er likevel sjelens kraft, bevegelse, attrå, lengsel, eller hva jeg ellers skal kalle det – det som gir den muntlige tale liv, og som gjør at sjelen taler til Gud selv uten ord. Derfor har jeg kalt bønnen en talende kraft og en veldig, alvorlig, ettertrykkelig bevegelse i sjelen. Om dette taler Herrens Ånd på en bemerkelsesverdig måte i sitt ord.

Framfor alle ting krever han hjertet og sjelens grunn. Alt i kristenlivet og gudsdyrkelsen som ikke flyter fra et botferdig hjerte og kommer fra sjelens innerste, kan ikke være Gud til behag.

Med hele vårt hjerte og hele vår sjel må vi vende om til ham; av hjertet må vi tro; av hele vårt hjerte, hele vår sjel og all vår evne må vi elske og tjene Gud; alt vi foretar oss, må vi gjøre av hjertet. Slik må vi også søke ham av hele vår sjel; av et rent hjerte må vi påkalle ham; alt som er inne i oss, må love, prise og tilbe ham; sjelen må skrike til Gud, hjertet må utøses for ham (5 Mos 30,10; Rom 10,10; 5 Mos 6,6; 10,12; Kol 3,23; 5 Mos 4,29; 2 Tim 2,22; Sal 103,1; 42,2; 1 Sam 1,15; Sal 62,9).

Hjertet er det tempel som ved troen er renset og ved Ordet helliget, og hvor den edleste gudstjeneste forrettes. Hjertet er det alter der røkelsen stiger opp, den som trenger gjennom skyene, og som Herren skal kjenne den søte duften av. Hjertet er den kilde som alle hellige lengsler må flyte ut av, de som Herren skal bønnhøre. Hjertet er den blomst som må åpne seg mot ham og uavlatelig være vendt mot ham.

Den som ber uten hjertets andakt og sjelens ettertrykk, ligner en som vil ofre et lik eller en hund eller svineblod, noe som er en vederstyggelighet for Herren. «Fordi dette folket holder seg nær til meg med munnen og ærer meg med leppene, men hjertet er langt borte fra meg», sier han, «se, derfor vil jeg fremdeles gå underlig fram mot dette folket, underlig og forunderlig» (Jes 66,3; 1,13; 29,13).

Når vi vil be, må derfor vår første omsorg være å finne vårt hjerte (2 Sam 7,27) – å dra det bort fra de jordiske ting det så ofte har forvillet seg i, samle de spredte tankene og forene dem til hellig andakt.

Vi må kunne si: «Gud, mitt hjerte er rede, mitt hjerte er rede» – det har gjort seg beredt, fattet seg og satt seg – «jeg vil synge og lovprise» (og be). «Mitt hjerte holder fram for deg ditt ord: Søk mitt åsyn! –

Herre, jeg søker ditt åsyn.» «Min sjel skriker etter deg.» «Min sjel venter. Jeg setter min lit til hans ord. Min sjel venter på Herren» (Sal 57,8; 27,8; 42,2; 130,5.6).

Den hjertets kraft og sjelens bevegelse vi taler om, lar seg nok bedre erfare enn beskrive, og det er visst at erfarne kristne som er øvd i andektig bønn, ikke trenger noen vidløftig beskrivelse, siden de merker mer enn man kan si. Likevel vil det være kjært og behagelig for dem, og for de enfoldige og uøvde høyst nødvendig og oppbyggelig, at man framstiller og belyser den ved hjelp av Guds ord. Den kongelige profet sier om dette: «Min sjel henger fast ved deg» (Sal 63,9).

Noen aktede lærere forklarer uttrykket «henge fast ved» ved å sammenholde det med andre steder i Den hellige skrift hvor det brukes om den ekteskapelige forening og faste forbindelse mellom mannen og hustruen, der han henger ved henne med hjertelig kjærlighet og inderlig fortrolighet og søker sin tilfredshet, trøst og glede i henne (1 Mos 2,24); om de undersåtter som henger ved sin konge med urokkelig troskap når uro og opprør bryter ut i landet (2 Sam 20,2); om en fattig pike som holder seg til en velstående manns folk for å nyte godt av dem (Rut 2,8). Alt dette gir en god forklaring på de fortrolighetsbånd som sjelen henger ved Gud med.

For vårt formål er imidlertid et annet bilde mer tjenlig, nemlig lignelsen om en borre. Den brukte som kjent en viss gudfryktig fyrstinne da hun sa: «Jeg vil henge meg fast ved min Jesus som en borre ved et klesplagg.» For den troende sjel henger seg blant annet med andektige og vedholdende bønner fast ved Gud og lar seg ikke avvise, hvordan han enn stiller seg mot den.

Like godt passer lignelsen om eføyen, som slynger seg opp langs et tre og ikke bare støtter sin skrøpelighet på dets styrke, men også drar treets saft til seg gjennom de trevlene den stikker inn i barken; eller om et barn som henger ved sin mors bryst og begjærlig drikker hennes melk. Slik henger sjelen ved Gud med heftige og kraftige sukk, begjæringer og påkallelser og nyter hans kraft, kjærlighet og miskunn.

På samme måte som den blødende kvinnen ikke bare rørte ved sømmen på Herrens kappe med fingrene, men også ved hans ånd og hjerte med en indre sjelskraft, og slik ble delaktig i den kraft som gikk ut fra ham (Luk 8,44.46), kommer et hellig Guds barn og nærmer seg

sin Gud, ikke bare med munnen; han berører ham også, om jeg så må si, med en stor indre sjelskraft.

Dette kan man også se hos den botferdige synderinnen som la seg ned for Herren Jesu føtter, kysset dem med sin munn, vætet dem med sine tårer og tørket dem med sitt hår, men for øvrig ikke talte et ord. Her var ingen ord, men likevel en stor kraft som fikk Herren Jesus til å ta seg av henne og la henne gå i fred med forsikringen om at syndene var tilgitt.

Sier noen at denne kraften var troen, svarer jeg: Ja, men en bedende og påkallende tro. Denne beretningen egner seg derfor svært godt til å forklare hvordan bønnen er og hva den egentlig er, nemlig det botferdige og troende hjertes påkallende, søkende og begjærende kraft.

La oss nå, til vår sjels glede, undersøke denne saken ytterligere ved hjelp av Guds ord og de uttrykk de hellige bruker om den. Den kongelige profet sier flere ganger om sin sjelsangst: «Mitt hjertes angst har de gjort stor. Før meg ut av mine trengsler!» (Sal 25,17). «Vær meg nådig, Herre, for jeg er i trengsel» (Sal 31,10). «Mitt hjerte bever i mitt bryst» (Sal 55,5). «Min ånd mister sin kraft i meg, mitt hjerte er forferdet inne i meg» (Sal 143,4).

Skriften vitner imidlertid at Herren ser i nåde til sine egnes angst og elendighet, får medlidenhet og river dem ut av den (2 Mos 3,9; 5 Mos 26,7). Hvorfor det? Fordi angsten ikke er annet enn sjelens kamp med nød og trengsel, blandet med mange skjulte og kraftige sukk, og da må den barmhjertige Gud se til den og komme de kjempende hjerter til hjelp med sin trøst og kraft.

Derfor setter også David bønnen sammen med angsten: «I min trengsel påkalte jeg Herren, jeg ropte til min Gud» (Sal 18,7). «Jeg roper til deg, for mitt hjerte mister sin kraft» (Sal 61,3). «Vend deg til meg, i din store barmhjertighet! Skjul ikke ditt åsyn for din tjener, for jeg er i nød. Skynd deg å svare meg! Kom nær til min sjel og forløs den» (Sal 69,17-19).

Særlig bemerkelsesverdig er det han sier gjentatte ganger: «Med min røst roper jeg høyt til Herren. Med min røst ber jeg ydmykt til Herren om nåde. Jeg utøser min sorg for hans åsyn. Jeg gir min nød til kjenne for hans åsyn. Når min ånd svikter i meg, kjenner du min sti» (Sal 142,2-4).

Her må man også legge merke til overskriften over denne salmen, ifølge hvilken den skildrer Davids hjertes tilstand da han var i hulen hvor Saul uvitende kom inn til ham (1 Sam 24,4).

Nå er det ikke tenkelig at han på et så trangt sted og i en slik tid skulle ha ropt til Gud med sterk, ytre røst. Det må forstås om ropet fra hjertet, som kjempet med angsten og gjorde sin nød kjent for Herren med stille sukk og bønner. Av dette ser vi at det hos de troende ikke finnes angst uten bønn, og at bønnen er en stor kraft hos de trette, angstfulle og trøstesløse sjeler, en kraft de kan utrette meget hos Gud med.

Til å framstille bønnen og dens natur bruker Guds hellige menn også bildet av tørst. «Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud» (Sal 42,2.3). «Gud, du er min Gud! Tidlig søker jeg deg. Min sjel tørster etter deg i et tørt og uttørket land» – som er sprukket av den sterke sommervarmen og likesom med åpen munn roper til himmelen om regn (Sal 63,2; 143,6).

Slik står det også hos Jesaja: «Jeg vil øse vann over det tørste og strømmer over det tørre» (Jes 44,3). Kjent er også vår Frelsers utsagn: «Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, for de skal mettes» (Matt 5,6).

Dette bildet er meget egnet til å betegne bønnens art og kraft. For på samme måte som tørsten oppstår av mangel på den naturlige fuktighet som ellers styrker, vederkveger og holder naturen oppe når den er fortært av hete, arbeid og matthet, oppstår det også en lengsel etter Gud og hans miskunn i sjelen når den kjenner hva den mangler, når trengsel og anfektelsens hete overfaller den, når den arbeider og utmattes under synde- og korsbyrden.

Av dette ser vi at den sanne bønn ikke er kaldsinnig, men heftig og alvorlig. Den er en tørst, det vil si en inderlig og kraftig lengsel i sjelen etter Gud, etter hans nåde og hjelp – slik Den Hellige Ånd selv forklarer den med ordene lengsel, begjær, å begjære, å lengte, å se til, å løpe til, å sukke, å forsmekte og lignende.

«Herre, du har hørt de nedbøydes begjæring», sier den kongelige profet (Sal 10,17). «Til deg, Herre, løfter jeg min sjel» (ikke bare mine hender og øyne, men også sjelen); «min Gud, til deg setter jeg min lit» (Sal 25,1.2). «Mine øyne tæres av lengsel etter ditt ord» (etter din

hjelp og trøst, som du har lovet i ditt ord), «og jeg sier: Når vil du trøste meg?» (Sal 119,81.82; 107,5; 69,4). «Herre, for ditt åsyn er all min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg» (Sal 38,10).

I dette skriftordet skal vi legge merke til at det skilles mellom lengsel og sukk. Lengselen er et hellig begjær i sjelen, som den i det skjulte og for seg selv bærer fram for Gud. Sukket rommer også en lengsel, men en som følges av et dypt, legemlig åndedrag og kan merkes utenpå. Det er derfor meget trøsterikt å tenke på at Herren vår Gud ikke bare gir akt på våre sterke sukk, men også på vår matte og bedrøvede sjels indre lengsel.

Bemerkelsesverdig er det også at ordet «sukk» står i entall i dette skriftordet, og at profeten sier: «Mitt sukk er ikke skjult for deg.» Noen forklarer det slik at han har villet antyde at sukkene hos ham følger i slik mengde og så raskt på hverandre at han med rette kan kalle dem ett sukk. Jeg antar imidlertid at han har villet gi til kjenne at Gud så nøye og nådig gir akt på hans bønner at ikke engang ett eneste sukk blir ham ukjent eller slipper unna hans oppmerksomhet.

Ordet «begjære» brukes også om bønnen. Guds kirke sier slik: «Med min sjel begjærte jeg deg om natten; ja, med min ånd inne i meg vil jeg søke deg tidlig» (Jes 26,9). Likeså ordet «lengte». David sier: «Mine øyne lengter etter din frelse og etter ditt rettferdige ord» (Sal 119,81.123).

Meget bemerkelsesverdig er også Davids utsagn om de gudfryktiges bønn: «Jeg søkte Herren» – med klagende røst, da han etter sitt hellige råd hadde trukket seg bort fra meg og skjult seg for meg – «og han svarte meg» – jeg ropte: Min Gud! Min Gud! og han svarte: Din Gud, din Gud; jeg ropte: Hvor er du, min Gud? Hvor blir du av, min Gud? og han svarte: Her er jeg, din Gud; jeg er og blir din Gud – «han fridde meg fra alt det som forferdet meg. De» – de saktmodige – «så til ham» – likesom et lite barn som ennå ikke kan tale, ser vemodig på foreldrene og andre i hard sykdom og stor hjertenød og derved kraftig rører deres hjerter som om det sa noe; likesom de sultne dyr ser på et menneske og venter sin føde fra dets hånd (Sal 145,15); likesom en tigger ser på dem han venter en almisse av (Apg 3,5); likesom de israelittene som var blitt bitt av de brennende slanger, så på kobberslangen (4 Mos 21,8.9) – «og løp til ham» – likesom en vannstrøm skrider fram med stor makt og mye brus; Luther forklarer det med disse ordene:

De trenger seg fram til ham og overfaller ham så å si, likesom den pågående enken som plaget dommeren (Luk 18,3), eller likesom vannet flyter i mengde og stormer fram; for han ser gjerne at man søker, banker og larmer med bønn uten opphør – «og deres ansikter ble ikke gjort til skamme» – deres håp skuffet dem ikke; de ble ikke til skamme for verden da de berømmet seg av Gud, hans kjærlighet og trofasthet.

Det første ordet (å se til) kan sikte til de elendige, matte hjerter og svaktroende sjeler, som i sin store nød, nemlig i åndelige anfektelser, ofte ikke kan annet enn se vemodig og bedende opp mot himmelen. Det andre (å løpe til) kan sikte til dem som ber med sterk tro og stor frimodighet, som trenger inn på Gud med mange hjertelige ord og med alle sjelens krefter, så bønnen deres er som en elv som går over alle sine bredder (Jos 3,15). Men både om de første og de siste heter det likevel at deres ansikter ikke ble gjort til skamme (Sal 34,5.6).

Hit hører også det uttrykket om dem som ber andektig, at sjelen og øynene forsmekter, svinner hen og fortæres mens de lengter og speider etter Guds hjelp – som når David sier: «Jeg har ropt meg trett. Min strupe brenner, og mine øyne tæres bort mens jeg venter på min Gud» (Sal 69,4), og et annet sted: «Min sjel lengter, ja, fortæres av lengsel etter Herrens forgårder» (Sal 84,3).

Av alt dette kan vi se at Guds barns bønn, særlig deres som er i nød og angst, beskrives av Den Hellige Ånd som en stor og veldig bevegelse i sjelen, hjertet og hele mennesket – en bemerkning og betraktning som i sin tid og på rett sted vil komme oss til nytte.

Men vi vil gå videre og ytterligere belyse den beskrivelse vi ovenfor har gitt av bønnen. Jeg sa at bønnen er en ydmyk og ærbødig bevegelse i den troende sjel; dette er en så nødvendig egenskap at den aldri kan skilles fra bønnen.

Treets høye grener, blader og frukter, blomstenes prakt og skjønnhet kommer fra roten som ligger skjult i jorden. På samme måte henter den sanne andakt sin næring fra dypet, og det som skal nå den rette høyde – trenge gjennom skyene, bli bønnhørt i himmelen og være den majestetiske Gud til behag – må spire fram av ringhet. Derfor sier apostelen Peter: «Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han nåde. Ydmyk dere derfor under Guds veldige hånd, for at han kan opphøye dere i sin tid» (1 Pet 5,5.6).

Den sorte åker bærer den edleste hvete, og de hjerter som mishager seg selv mest, sender opp de kraftigste sukk; ild holdes best og sikrest ved like under ydmykhetens aske. Meget sant sier den hellige Augustin om Maria da hun satte seg ved Jesu føtter for å høre på hans tale (Luk 10,39): Jo lavere hun hadde satt seg, desto mer – desto mer nåde, trøst og undervisning – tok hun imot; for vannet, den åndelige og legemlige velsignelse fra himmelen, flyter ned i ringhetens daler og renner nedover og bort fra hovmodets høyder og fjell.

Når et menneske kommer fram for Gud med et hovmodig og selvforelsket hjerte og vil be, ligner han filistrene som satte paktens ark ved avguden Dagon (1 Sam 5,2). Et hovmodig menneske er sin egen avgud, og siden han gjerne vil ære og tilbe Gud, men likevel ikke glemme seg selv, er han en vederstyggelighet for Herren.

Hovmod gagner aldri, men aller minst i Guds helligdom, som vi lærer av den stolte fariseerens eksempel. Med all sin innbilte hellighet ble han ikke aktet så høyt av Gud som en åpenbar synder som med bedrøvet hjerte erkjente sin synd og ikke ansa seg verdig til å løfte øynene mot himmelen, men sto langt borte, slo seg for sitt bryst og sa: «Gud, vær meg synder nådig!» (Luk 18,11 ff.).

Verdens store konger lar seg lage høye og prektige seter og troner for å gi seg anseelse framfor andre mennesker, som de, bortsett fra det embete Gud har gitt dem, er like i ett og alt, og for noenlunde å skjule den menneskelige skrøpelighet og usselhet. Den store Gud velger derimot de ringe og elendige hjerter til sete og trone, fordi hans miskunn, nåde og barmhjertighet tar seg best ut der.

Kommer et menneske fram for Gud med et hovmodig hjerte og store tanker om seg selv, utretter det ikke annet enn å minne Gud om den vane han alltid har hatt: å fornedre de hovmodige og spre dem som er overmodige i sitt hjertes tanker. Et hovmodig menneske trer fram for Gud for å be, ikke som om det trengte ham særlig, men for liksom å vise ham en høflighet – i håp om at Gud nok vil gjengjelde denne æresbevisningen med ære og velgjerninger. Kort sagt: Det er ingenting mer urimelig enn å be med et hovmodig hjerte.

Derfor har de gudfryktige sjeler alltid ydmyket seg dypt når de hadde noe å forhandle og tale med Gud om. Da Abraham sto foran Herren og talte med ham om byene Sodoma og Gomorra, sa han: «Se, jeg har dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske» (1 Mos 18,27).

Da Josva ville be til Herren, falt han på sitt ansikt til jorden (Jos 5,14; 7,6).

Med hvilken ydmykhet taler ikke kong David til og om Herren: «Hvem er jeg, Herre Herre? Og hva er mitt hus, at du har ført meg så langt? For ditt ords skyld og etter ditt hjerte har du gjort alt dette store» – og ikke for min fortjenestes og verdighets skyld. «Derfor er du stor, Herre Gud! Det er ingen som du, og det er ingen Gud uten deg» (2 Sam 7,18.21.22). «Kom, la oss tilbe og bøye kne, la oss knele for Herren, vår Skaper!» (Sal 95,6).

Her krever han til en sann bønn at vi ikke bare faller på kne, men også på vårt ansikt, og slik tilber den høylovede Gud i den dypeste ydmykhet.

Slik er det også skikk hos folkeslagene i Østen under bønn og gudstjeneste: De kaster seg flatt til jorden, legger seg på ansiktet, strekker hender og armer og føtter fra seg, og bekjenner slik at de uten den store Guds nåde ikke ville være annet enn syndige, elendige ormer. Denne skikken fulgte også Guds Sønn selv i sitt kjøds dager (Matt 26,39), og slik etterlot han sin kirke et eksempel som gudfryktige sjeler alltid har fulgt, og sikkert følger ennå, særlig når de har stengt seg inne på kammeret og kan gi sin andakt full frihet.

Men det var å ønske at man også i de evangeliske kirker kunne innføre større ydmykhet og selvfornedrelse i den ytre atferd under den offentlige gudstjeneste og menighetens felles bønn. Nå er det nesten kommet så langt at våre motekristne synes det er under sin verdighet å måtte be Fader vår på kne på bots- og bededagene. Det er et tegn på et uvitende, trygt og ubotferdig hjerte, som ikke vet noe forsvarlig om Gud og om den ærefrykt vi skylder ham – enda serafene skjuler ansiktet for ham med sine vinger og føtter, og himmel og jord skjelver for ham.

Å, dere usle ormer og makk! Hva er vel dere mot Gud? «Hvorfor er du hovmodig, du jord og aske?» (Sir 10,9). Vil du endelig være noe, så vær det i det minste sammen med dine likemenn eller underordnede; men når du trer fram for Gud, så glem hva du er, bli til intet, og ydmyk deg så mye du kan, innvendig med hjertet og utvendig med atferden.

Kast deg selv og din krone (din ære, din herlighet, alt du eier og har i verden) ned for din Guds fotskammel, og regn det som din største ære

og salighet at du får ligge sammen med den botferdige synderinne for din Jesu føtter. (*Motekristne*: *kristne etter moten*.)

Jeg har dessuten sagt at bønnen er en guddommelig og åndelig kraft og bevegelse hos den botferdige sjel. Dermed ville jeg først vise at den sanne bønn ikke er en gjerning av naturen, men av nåden. Den må flyte ut av et troende, gjenfødt, barnlig og fornyet hjerte, der Jesus Kristus bor ved troen med sin Ånd. Hjertet må sukke, drevet av Den Hellige Ånd; ja, Den Hellige Ånd må selv rope og sukke i det fornyede hjerte, som i sitt tempel. Tungen, tent av himmelsk ild, må tale med Gud; sjelen som er forenet med Jesus Kristus og lever i et søtt fellesskap med ham, må be.

For det Paulus sier om sitt apostoliske embete, kan hver kristen med rette si om sin bønn: «Det er altså i Kristus Jesus jeg har min ros i tjenesten for Gud» (og ellers ikke); «for jeg vil ikke våge å tale om noe annet» (aller minst til og for Gud) «enn det som Kristus har utført» (helliget og gjort velbehagelig for Gud) «gjennom meg» (og i meg) (Rom 15,17.18).

Som vi allerede har nevnt ovenfor, kalles Den Hellige Ånd «nådens og bønnens Ånd» (Sak 12,10), for uten ham og hans hjelp kan ingen være viss på Guds nåde og frimodig gjøre den til sin egen, og heller ikke påkalle Gud med barnlig tillit. Det lærer apostelen tydelig: «Dere fikk barnekårets Ånd som gjør at vi roper: Abba, Far!» (Rom 8,15). «Og fordi dere er sønner, har Gud sendt sin Sønns Ånd inn i våre hjerter, som roper: Abba, Far!» (Gal 4,6).

Av dette er det klart at den som ikke er Guds barn ved troen på Kristus Jesus (Gal 3,26), og som ikke har Kristi og barnekårets Ånd, ikke kan be. Ber han likevel, regnes det ikke i himmelen for noen bønn og kan ikke behage Gud.

Derfor taler Skriften så alvorlig mot hyklernes og de ugudeliges bønner. «De ugudeliges offer er vemmelig for Herren» (Ordsp 15,8; 21,27). «Om en vender sitt øre bort og ikke vil høre loven, da er til og med hans bønn en motbydelighet» (Ordsp 28,9). Han vil ikke høre Gud, som taler til ham i sitt ord; da vil heller ikke Gud høre ham når han vil tale til Gud.

«Og når dere brer ut hendene» (slik jødene pleide å gjøre når de ba), «skjuler jeg mine øyne for dere. Hvor mye dere så ber, hører jeg ikke. Deres hender er fulle av blod» (Jes 1,15).

Denne viktige og nødvendige påminnelsen har vår Frelser fattet kort: «De sanne tilbedere skal tilbe Faderen i ånd og sannhet. For det er slike tilbedere Faderen vil ha. Gud er ånd, og de som tilber ham, må tilbe i ånd og sannhet» (Joh 4,23.24).

Til dette ordet gjør en ansett lærer den merknad: Så langt er det kommet med oss som er kjødelige (Rom 7,14), at den sanne – og innvendige – måten å dyrke Gud på er oss helt ukjent, og at vi ikke engang forstår de ord som brukes om den. – – Herren Kristus bruker ordet «ånd» i motsetning til kjød og de ytre seremonier (ved bønnen og alt som kjødet og naturen kan utrette under den), og ordet «sannhet» i motsetning til det levittiske skyggeverk og til hykleri, når mennesket tror det er nok med den ytre gjerning alene, hvordan det enn står til med hjertets indre tilstand.

Kristus sier altså at i den nye pakt er alt skyggeverk avskaffet, og at den sanne gudsdyrkelse ikke består i ytre atferd, skikker og seremonier, men i hjertets sanne og nye krefter, virket av Den Hellige Ånd, og i slike gjerninger som Gud har befalt, og som springer ut av de indre krefter og bevegelser. – – Samaritanernes og alle hedningers gudsdyrkelse var en selvvalgt gjerning. Den bestod i et ytre skinn og en påtatt andakt og gudsfrykt uten hjertets sanne bevegelse; eller om en og annen bevegelse var med, utgikk den bare fra fornuftens og naturens frie vilje.

Slik hedensk gudsdyrkelse setter Kristus ånd og sannhet opp mot, og han vil at den nye pakts sanne gudsdyrkelse skal bestå i hellige bevegelser og gjerninger som Gud selv har påbudt og lært i sitt ord – ikke i ytre skinn og hykleri, men i hjertets sanne og kraftfulle bevegelser. De kommer ikke av kjøtt og blod, men fra Den Hellige Ånd, slik at de er en frukt av den Ånd som fornyer vårt sinn og skaper et rent hjerte i oss, så nye frukter kan vokse fram av en slik ny og hellig rot. Så langt denne fortreffelige teolog.

La ikke denne utførligheten mishage dere, mine kjæreste tilhørere og lesere! For når vi senere kommer til prøvingen av vår bønn, vil årsaken til den og nytten av den vise seg. (*Den ansette læreren er Chemnitz.*)

Av dette følger at et fornyet, botferdig og troende hjerte, der Herren bor med sin Ånd ved troen, er den beste bok, og at de sanne tilbedere først og fremst må bruke den for Gud.

Riktignok vil jeg ikke nekte for at en kristen har lov til å bruke en bønnebok, der det finnes morgen- og aftenvelsignelser, som man kaller dem, og alle slags andre bønner, for eksempel om syndenes forlatelse, om hjertets fornyelse og Den Hellige Ånds ledelse, om Guds følge og vern på reiser, om helse, om daglig brød. Det er desto mindre å si imot, ettersom Guds ord selv gir eksempler på at slike bønner og salmer, forfattet av David, Asaf og andre åndrike mennesker, ble brukt av Guds folk, og man finner heller ikke noe sted et ord av Herren som forbyr å bruke bønner som andre har skrevet.

Men på samme måte som det står oss fritt, til vår oppbyggelse og forfriskelse, å bruke de skriftutleggelser, de formaninger til omvendelse, de oppmuntringer til gudfryktighetsøvelse, de trøstebøker og så videre som er utgitt av lærde, øvde og erfarne kristne, kan det heller ikke være urett å bruke til sin andakt de bønnebøker som slike mennesker har utgitt til de enfoldiges beste. Den hellige apostel Paulus sier: «Åndens åpenbarelse blir gitt enhver til det som er gagnlig» (1 Kor 12,7), og Peter: «Etter som enhver har fått en nådegave, så tjen hverandre med den som gode husholdere over Guds mangfoldige nåde» (1 Pet 4,10).

Den nådegave en har fått av Gud, står det ham fritt – ja, det påligger ham – å sette på rente til felles gagn og å tjene sin medkristne med, han som ikke har fått slike gaver; og slik må det jo også stå den andre fritt, ja etter omstendighetene påligge ham, å ta imot en slik tjeneste.

Den sanne bønn er ikke en så enkel kunst at enhver straks forstår den av seg selv; den må læres ved Guds nåde i Den Hellige Ånds skole under stadig øvelse. På samme måte som Den Hellige Ånd ellers pleier å bruke prester og andre gudfryktige, erfarne kristne som redskap, gjør han det også her.

Og siden det påligger foreldre i hjemmene og lærere i skolene å veilede den uvitende ungdom til bønnen og lære den hva den skal be om og hvordan den skal be, kan det heller ikke være urett av kirkens lærere og andre gudelskende sjeler, som er prøvd og gjort dyktige gjennom trengsler, å veilede skrøpelige og enfoldige kristne til gudelig andakt – like lite som det er urett av disse å ta imot slik kjærlig veiledning med et ydmykt og andektig hjerte.

Her er det imidlertid ett og annet å merke seg og gi akt på. For det første må man skille nøye når man velger en bønnebok til sin andakt;

for gavene er mangeartede hos kirkens lærere. Det kreves mye ånd, kunnskap, kraft, øvelse og erfaring for å være dyktig til å skrive en bønn som faller i gudfryktige hjerters smak og gjør dem brennende i andakt. Den som nådens og bønnens Ånd ikke er utøst over, vil aldri kunne forfatte en bønn som stemmer med de hellige sjelers ønske og lengsel.

I de vanlige salmebøkene, som vi har i stort antall og med mange hundre salmer, oppdager vi stor forskjell. Noen er fulle av ånd og kraft, helt utvungne og meget fyndige, så en gudfryktig og troende sjel straks kan smake og merke at de har flytt ut av et fornyet hjerte, drevet av Guds Ånd. Andre kan på ingen måte måle seg med dem, og noen er til og med så kalde og urene at man lett kan se hva forfatteren har manglet. Slik er det også med bønnebøkene og de formularer som finnes i dem i stort antall; her kan jeg vise til erfaringen og gudfryktige sjelers vitnesbyrd.

Og selv om Guds barns sinn er forskjellig, likeså deres bekymringer, nød og tilstand og dermed også deres lengsler og ønsker – den ene liker en kort bønn med få djerve ord, den andre en ordrik og mer langvarig, den ene vakre og søtt klingende, den andre alvorlige ord som stemmer til frykt og ærbødighet, og så videre – så er de likevel alle enige om at de vil ha kjernefulle, kraftige og hjerterørende bønner, hvor det er å spore bare andakt, ånd, liv, kraft, tro, kjærlighet og håp.

Her må man vel overlate til enhver gudfryktig sjel å dømme fritt, og det er sikkert best at den selv velger seg den bok den merker størst virkning av. Men uøvde, unge og enfoldige folk bør rådes til ikke å gjøre noe i den sak før de har rådført seg med en gudfryktig lærer og tjener i kirken, sin skriftefar, eller en annen kristen som er bestandig og andektig i bønnen.

Ved denne anledning kan jeg ikke la være å anbefale og berømme for de gudelskende sjeler salige Johann Arndts «Paradisurtegård». For den lærer oss å be Gud fremfor alt om slike ting som tjener til hans ære og våre sjelers bevaring til salighet. Den framstiller kristendommen meget herlig og utførlig med alle dens dyder, og lærer oss å be Gud om å få dem, vokse i dem og øve dem – for det meste med ord som er hentet fra den hellige skrift og bærer mye liv, ånd og kraft med seg.

Det var å ønske at kristne foreldre straks fra ungdommen av ville venne barna sine til å holde morgen- og aftenbønn i det skjulte, og

dertil bruke, ved siden av den guddommelige Salmenes bok, denne bønnebok, så de kunne lære det viktigste de skal be Gud om – hvilke Guds edleste gaver og skjønneste dyder en kristen bør legge vinn på, og hvordan en kristen kan oppnå dem.

Til anbefaling for denne edle bok tjener også at det har behaget Den Høyeste to ganger å gjøre et under med den og bevare den i ilden. Første gang var i Langengöns i året 1624, da den av en papistisk løytnant ble kastet i ovnen, og etter halvannen times forløp ble tatt fram uskadd på skinnbind og blad. Den hendelsen er det ikke nødvendig å fortelle utførligere her, siden den nå pleier å bli trykt foran i boken og er kjent for enhver.

Jeg skulle ønske at også den andre gangen, da den nok en gang sto imot ilden, ble føyd til den første; den fortelles av en lærd mann på denne måten: Med denne vakre lille boken, sier han (etter å ha fortalt den første begivenheten), hendte nesten det samme i Schlesien den 25. oktober 1645 i Kreuzendorf, ikke langt fra Lischwitz.

En kvartermester hos den tapre oberst Joachim Ernst Görtzky (mannen lever ennå og har fortalt saken under ed til mange av sine befalingsmenn) mistet vognen sin i en brann, som kom av en gutts uaktsomhet, og som la hele huset der vognen sto, i aske. Ilden brøt ut om natten og hadde fått slik overhånd at det var for sent å tenke på noen redning.

Dagen etter, da kvartermesteren lette etter noe smeltet tinn og kobber som hadde vært på vognen, fant han bønneboken sin, den nevnte Johann Arndts «Paradisurtegård», helt uskadd, slik som den hadde vært før – man kunne ikke engang merke noen brannlukt av den. Denne boken ga han til en løytnant, som byttet den bort mot en hest. Denne hendelsen er kjent for hele Görtzkys regiment, slik at det ikke kan være noen som helst tvil om den.

Men jeg vender tilbake til det jeg hadde for, og må når det gjelder bønnebøker minne om at de gudelskende sjeler som vil bruke dem, må bruke dem slik at de gjør bokens ord så mye som mulig til sine egne og sier bønnene som sine, med sann andakt. For av ren opplesning av ordene, slik de står i boken, blir det ingen bønn, hvor åndrike og kraftige de enn er i seg selv.

Det er nødvendig at en kristen forstår dem vel, og at han, mens han leser og uttaler dem, gir dem ettertrykk fra et botferdig og andektig

hjerte, blander dem med megen andakt, med kraftige sukk og hellig lengsel, og slik legger sitt ærend fram for Gud – om enn med fremmede og lånte ord, så likevel med ord han selv har gjort til sine.

For de bønner andre har forfattet, er ikke bestemt til at vi bare skal lese dem opp for den majestetiske Gud, men til at vi skal be dem for ham, og det kan ikke skje uten egen andakt.

De skal ikke gjøre oss trygge og kalde under bønnen, men hjelpe vårt kalde og søvnige hjerte til brennende og ivrig andakt. Derfor er det nødvendig å lese dem langsomt og tankefullt, ofte stanse og tenke over det man har lest, og gjenta det som passer godt for oss og stemmer med vårt hjertes begjær, og hver gang gi det ettertrykk med inderlige sukk – for at bønnen skal bli vår, slik boken er vår, og ikke komme fram for Gud som en tom lyd, men som vårt hjertes kraftige rop.

Meget riktig sier Arndt om dette: Den første egenskap ved en sann bønn er en inderlig, lønnlig og skjult oppløftelse av sinnet til Gud i tro, håp og ydmyk tillit. – – For dere må ikke tro at det er noen sann bønn når man plaprer fram en hel del med munnen og leser opp en mengde bønner fort og ferdig, mens hjertet løper hit og dit, fram og tilbake, som et hurtigrennende vann. Nei, alt dette (så lenge det er alene og forblir en ren munngjerning) akter Gud ikke på.

Men han ser på hvordan din ånd og ditt sinn, ditt hjerte og din tanke henger ved ham, håper på ham, forlater seg på ham, elsker ham og begjærer hans oppbyggelse. Den muntlige bønn er rosverdig, nyttig og god, og er forordnet til å vekke hjertet og sinnet, løfte hjertet til Gud og gjøre det brennende; men uten hjertets bønn er den et tomt skall.

Jeg må også, når det gjelder bruken av bønnebøker, minne om at en kristen som mener alvor med sin kristendom, ikke alltid må bli stående ved dem uten å bry seg om noen annen slags bønn. Ved flittig øvelse må han strebe etter å kunne be ivrig og andektig, selv om han ikke har noen bønnebok for hånden.

Det er jo vår plikt å arbeide mer og mer på at vår kristendom vokser i tro, kjærlighet og håp, og at vi tiltar i alle slags gaver, både dem som gjelder nestens oppbyggelse og tjeneste, og dem som gjelder helliggjørelsen. Da kan vi heller ikke alltid forbli like enfoldige og uøvde i bønnen, men må stadig bli mer frimodige, ivrige og andektige.

Da vi var barn og begynte å gå, holdt vi oss i stoler og benker; men siden har vi lært å gå med sikkerhet og trenger ikke lenger slike hjelpemidler. Slik også her: Om vi i vår ungdom, vår uvitenhet og enfoldighet må bruke bønnebøker, er det ikke passende at vi alltid holder oss til dem alene. Vi må bestrebe oss på å lære å be ved stadig bønn, og søke å kunne tale til vår Gud også uten bok, av hjertets bok.

Det er et tegn på et trygt, forsømmelig og kaldt hjerte at et menneske ikke streber etter noen framgang i åndelige ting – og i dem blir vi jo mindre enn i noe annet noen gang utlærte. Jeg vet ikke hvordan en slik har bedt etter boken, og hva slags kristen han er, når han etter mange år ennå ikke er kommet så langt i bønnens kunst at han kan utøse sitt hjerte for Gud med egne ord.

Luther sier: Etter en bok alene vil du aldri kunne be godt. Du kan nok lese i den og lære av den hvordan og hva du skal be om, og tenne deg selv; men bønnen må strømme fritt fra hjertet, uten alle ferdiglagde og foreskrevne ord, og selv lage de ord hjertet brenner etter.

En enfoldig kristen kunne imidlertid si: Hvordan skal jeg kunne be uten bok, når jeg mangler kunnskap og dermed også ord som sømmer seg for meg overfor den store Gud?

Jeg svarer: For å be kreves det ingen særlig stor kunnskap. Den som ut fra Guds hellige ord kjenner sin nød og sitt hjertes trang, og dernest vet at den allvise, allmektige, allvitende, allestedsnærværende og allgode Gud har erklært at han nådig vil høre enhver bønn som botferdige syndere ber i Jesu navn, er sikkert lærd nok til å be.

Han vil og kan heller ikke mangle ord, så mange som han trenger til bønnen. For man kan forrette en bønn som Gud har behag i, med få ord, ja til og med uten ord, med sjelens kraftige, men stumme rop – det vil si med sukk, lengsler og ønsker. Jeg kan heller ikke minnes å ha hørt at et kjærlig barn, som hadde noe å tale med sin far om i en viktig sak, har manglet ord. Hvordan skulle da en gudelskende sjel kunne mangle ord overfor sin himmelske Far?

Sier dere: Men han er Gud, og jeg et menneske; han den aller helligste, for hvis åsyn selv serafene skjuler ansiktet, men jeg en stakkars syndig orm – så svarer jeg: Han er vel Gud, men samtidig vår kjærlige Far i Kristus Jesus. Hans hellighet er mildnet av forbarmelse; herlighetens trone er omgitt av en regnbue, som et fredstegn (Åp 4,3; 1 Mos 9,12.13).

Han forakter ikke ravneungenes ubehagelige stemme når de er sultne og klodset nok skriker ut sitt «Koras! Koras!» (Job 39,3; Sal 147,9; Luk 12,24). Hvordan skulle han da kunne forsmå sine troendes enfoldige, avbrutte og i deres egne tanker lite passende ord?

Guds barns veltalenhet består ikke i mange, nette, pyntelige og velordnede ord, men i hjertets andakt, i åndens kraft, i den kjempende tros mange sukk, begjæringer og påkallelser. Den som med taus munn kan sukke i det skjulte og se bedende opp mot himmelen og legge sitt ærend fram som skrevet på sitt hjerte, han er en mektig taler for Gud.

Legg da fram, dere gudelskende sjeler, det dere har på hjertet, for deres Gud med de ord deres angstfulle hjerte legger dere i munnen! Si: Aller kjæreste Gud og Far, slik og slik går det meg, dette og dette mangler jeg – du kjenner jo min nød bedre enn jeg selv kan fremstille den. Det er jo ikke en torn, ikke en brodd, ikke en flis som stikker mitt bedrøvede hjerte, uten at du ser den. Verg meg da, frels meg, velsign meg, hold meg oppe, trøst meg! Du er jo min Gud og min Far. Hvor skal jeg gå med min nød om ikke til deg? Jeg er din; hjelp meg!

Videre! Når jeg har kalt bønnen en guddommelig og åndelig kraft hos den troende sjel, har meningen også vært at vi må tre til bønnen med et glad og villig hjerte – ikke med ulyst, som av tvang, lik en dagarbeider som ikke vet å ernære seg på annen måte og derfor av nød går til et arbeid han ellers gjerne ville være fri for, men med lyst og kjærlig begjær, slik som en kommer til en kjær venn for å tale fortrolig med ham; som en sulten innfinner seg ved bordet; som et tørstig barn lengter etter sin mors bryst.

Nøden tvinger oss riktignok ofte til å ty til Gud og påkalle ham, og det sørger han for når han ser at vi etter vår fordervede naturs vis blir likegyldige og forsømmelige. Jeg vil ikke si at en slik avtvunget bønn slett ikke er ham til behag. Men det er ingen tvil om at den frivillige bønn, som vi også i gode dager, når det går oss vel, sender opp til ham med barnlig og glad hjerte, er ham den aller behageligste.

Mange mennesker ber nok, men av slavisk frykt for den straff Herren har fastsatt for at bønnen unnlates. De er redde for at det skal gå dem ille i næring, handel og vandel, at alle slags ulykker skal komme over dem og de sine, at de til slutt skal bli forkastet sammen

med de ugudelige og forvist til helvete. Men dette er ikke den sanne bønns vesen.

Det er med dette som med Akabs omvendelse: Da han hørte Guds trussel mot seg og sitt hus, flerret han klærne, la sekk på sitt kjød, fastet, lå i sekken og gikk stille omkring (1 Kong 21,27) – men forble likevel en hykler og Guds fiende. En slik avtvunget, slavisk andakt pleier Herren å gjengjelde med timelig lykke; men sjelen gagner den lite, fordi den ikke kommer av troen.

Guds barn derimot, som de sanne tilbedere, minnes hva de skylder sin Gud – Far, Skaper, Opprettholder, Frelser og Trøster – og hvor lite det er han krever av oss for all sin kjærlighet og trofasthet, og som vi kan gi ham. Derfor bringer de ham det med oppriktig, villig og glad hjerte. Hver kristen bør med den ytterste flid bestrebe seg på å bryte ned mer og mer av den uvilje og kulde som av naturen klistrer ved ham, og stadig bli villigere til med lyst å gi Gud det han skylder ham.

Og det som her er lært, har tilstrekkelig grunn i den hellige skrift. Gud selv krever av dem som vil bringe ham noe til offer, at det skal skje frivillig, og truer med å straffe dem som ikke tjener ham med hjertets glede og godhet (2 Mos 25,2; 5 Mos 28,47).

Slik sier også apostelen: «Dersom villigheten er til stede, da er den til behag» (2 Kor 8,12), og et annet sted: «Den som sår rikelig, skal høste med rik velsignelse. Enhver må gi slik som han setter seg fore i sitt hjerte, ikke med ulyst eller av tvang. For Gud elsker en glad giver» (2 Kor 9,6.7).

Han taler her riktignok om å gi almisse; men det lar seg med god grunn anvende også på bønnen og gudsdyrkelsen, og jeg kan godt si etter ham: Enhver må be, ikke med ulyst eller av tvang; for Gud elsker en glad (og villig) bedende.

Hit hører også kong Davids ord: «Gled deg i Herren!» (la hans ord, hans tjeneste, hans gjerninger og veier være din glede; påkall ham frimodig og glad i barnlig tillit) «Så skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter» (Sal 37,4).

De hellige har til alle tider også strevet etter å være glade og villige i sin gudsdyrkelse. «La min munns frivillige offer behage deg, Herre!» sier den kongelige profet et annet sted; og atter et annet sted sier han, idet han sammen med sitt folk bringer en rik gave til tempelbyggingen: «Jeg vet, min Gud, at du ransaker hjerter og har behag i

oppriktighet. Av et oppriktig hjerte har jeg villig gitt deg alt dette. Og med glede har jeg nå sett hvordan ditt folk som står her, villig har gitt deg sine gaver» (1 Krøn 29,17) – likesom det tidligere heter: «Og folket gledet seg over at de ga så villig, for med udelt hjerte ofret de villig sine gaver til Herren» (1 Krøn 29,9).

Slik sier også Jesaja i Guds barns navn: «Til ditt navn og ditt minne sto vår sjels lengsel. Med min sjel lengtet jeg etter deg om natten, og med min ånd søkte jeg deg» (Jes 26,8.9). Med dette stemmer det som et annet sted sies om den nye pakts kirke: «Ditt folk» – du verdens Frelser – «møter villig fram på ditt veldes dag» (Sal 110,3).

Av alt dette er det åpenbart at hjertet hos den som ber i sannhet, er og må være som en levende og frisk kilde som ikke gir sitt vann tvunget, men frivillig – som en rose eller annen velduftende blomst, hvis natur er at den av seg selv sender ut sin yndige kraft, og ikke lar seg nøde eller tvinge til det, slik som visse krydder som ikke gir fra seg duft med mindre de blir støtt eller revet.

Naturkyndige skriver om balsamtreet at balsamen som trenger fram etter at det er gjort et snitt i barken, riktignok er liflig og god, men at den aller edleste og beste er den som flyter ut gjennom bark som av seg selv er sprukket eller revnet.

Slik er det også med bønnen: Den allgode og kjærlige Gud forsmår nok heller ikke den bønnen nøden avtvinger oss; men aller mest til behag er den som strømmer ut av et frivillig og glad hjerte, også i gode dager, når det ser ut som man godt kunne være foruten bønnen.

Når jeg derfor har sagt at den troende sjels bønn må være åndelig og gudelig, krever jeg til slutt også at et andektig hjerte under denne hellige øvelse skal ha et åndelig og gudelig siktemål, og ikke bare be sin Gud om jordiske og timelige ting, men først og fremst om åndelige, guddommelige og himmelske.

Jeg vil ikke si at en troende sjel ikke må be Gud om timelige ting; da ville jeg motsi den hellige skrift og Guds barns kjente alminnelige skikk. Guds godhet er den alltid rinnende kilde som ikke bare all åndelig, men også all legemlig og timelig velsignelse kommer fra.

Derfor sa Abrahams tjener: «Herren har rikt velsignet min herre, han er blitt en rik mann. Han har gitt ham småfe og storfe, sølv og gull, treller og trellkvinner, kameler og esler» (1 Mos 24,35). Og David sa, da han så det store forrådet av gull, sølv, kobber og jern

som folket hadde gitt og samlet til tempelbyggingen: «Herre vår Gud! Alle disse rikdommer som vi har samlet sammen for å bygge et hus for ditt hellige navn, de kommer fra din hånd, og ditt er det alt sammen» (1 Krøn 29,7.16).

Slik har Herren, vår Gud, et stort skattkammer og et uuttømmelig forråd av sølv, gull og andre timelige og forgjengelige gaver. Men Guds barn ønsker ikke å få noe av dette før de har talt med ham om det; ja, de vil ikke ta imot det annerledes enn av hans hånd, likesom de også takker ham alene når han har unt dem noe av det.

De vet at alt godt Herren gir dem å nyte og eie, er hans skaperverk og velsignelse, og at vi mennesker med all vår møye og anstrengelse, løping og renning, kunst og visdom ikke kan skape sølv eller gull av en skillings verdi, eller bringe fram et eneste korn av jorden. Alt må skaffes til veie ved den Høyestes kraft, godhet og visdom. Skulle de da ikke ville gjøre ham den ære å påkalle ham om det?

Det er dem heller ikke ukjent hvor mye godt og ondt, hvor megen framgang eller hindring i gudfryktighetens øvelse som kommer av mangel eller overflod på de timelige ting, og hvordan disse kan bli dem enten til velsignelse eller til forbannelse. Derfor ber de Gud å gi eller ikke gi dem det etter sin vilje og sitt behag, og at han i trang vil unne dem et tilfreds, og i overflod et fryktsomt og ydmykt hjerte.

Og hvorfor trengs det mange ord? Vår Frelser har jo befalt oss å be – om Guds navns helliggjørelse, om våre synders forlatelse og så videre, og likeså om det daglige brød (Matt 6,11). Noen skriftutleggere har riktignok villet forklare det om det åndelige og overnaturlige brød. Men andre, som har gransket det greske ordet her grundigere, har med god grunn og med tyngde imøtegått dem og fullt ut vist at den mening som overalt er antatt i kirken, den om det daglige brød, er den riktige og passende.

Guds løfter om bønnen er også alminnelige og går ut på alt det vi elendige barn trenger i denne tåredal. «Alt det to av dere på jorden blir enige om å be om, skal de få av min Far i himmelen», sier Herren Jesus (Matt 18,19); og et annet sted: «Alt dere ber om med tro i deres bønn, det skal dere få» (Matt 21,22).

Det er også eksempler nok på hellige som har bedt om timelige ting. Isak ba til Herren for sin kone, som var barnløs, og ble bønnhørt (1 Mos 25,21). Jakob ba Herren om å være med ham og bevare ham

på reisen, gi ham brød å ete og klær å kle seg med og la ham komme tilbake til sin fars hus i fred (1 Mos 28,20.21). Hanna ba om en sønn (1 Sam 1,10.11).

Da Peter ble kastet i fengsel av Herodes, ba menigheten uten opphør til Gud for ham (Apg 12,5). Den hellige Paulus formaner de troende i Rom til å stride sammen med ham i bønn for ham til Gud, at han måtte bli fridd fra de vantro i Judea, og at hans tjeneste i Jerusalem måtte bli godt mottatt av de hellige (Rom 15,30 ff.), og så videre.

Selv om en gudelskende sjel altså, som forklart, godt kan be om timelige ting som hører til dette legemes og livs nødtørft, er det likevel én og annen påminnelse å ta hensyn til.

For det første den orden vår Frelser selv har lært oss å følge i sin fullkomne bønn, idet han først byr oss å be om at Guds navn blir helliget og herliggjort, at hans nåderike blir utbredt og utvidet, og at hans hellige og nådige vilje blir gjort.

Det vår Frelser et sted sier i en annen sammenheng, gjelder også her: Når en tjener kommer hjem fra marken, der han har pløyd eller gjetet fe, sømmer det seg ikke at han spiser før herren. Herren må ha forrang; tjeneren må først lage i stand hans mat og oppvarte ham ved bordet, og siden kan han sørge for seg selv (Luk 17,7.8).

Det passer seg slett ikke for en Guds tjener, når han har noe å tale med sin herre om, at han da først søker og vil ha seg selv, sin egen nytte og vilje. Han må først ta hensyn til sin Guds ære, hans rike og hans behag.

Hvordan kunne det forsvares at en fyrstes tjener, som hadde bestemt seg til å be sin herre om en nåde, men fikk et oppdrag av ham i hans ærender, ikke ville ta det på seg før han hadde fått det han ba om? En rettskaffen tjener ville først med lyst utføre sin herres befaling, og se i den en visshet om at herren siden så mye villigere ville oppfylle hans ønske.

På samme måte ville det heller ikke passe seg for en sann kristen, når han nærmet seg Gud for å be om noe, at han først ville ha sin egen vilje, og siden, når det falt seg beleilig, gikk i gang med å tjene Guds vilje.

Den som vil be rett, må først og fremst ofre seg selv til sin Gud og ikke ønske eller begjære noe ivrigere enn å være et redskap for hans nåde og et kar for hans miskunn og til hans ære: at hans aller helligste

navn også må bli helliget og herliggjort ved ham, at hans rike må bli utvidet, festnet og opprettholdt hos ham og andre, og at hans hellige råd og vilje også må bli fullbyrdet med ham, i ham og ved ham, selv om han skulle ofre all egen fordel, vilje og anseelse for det.

Den som ber i sannhet, må være villig til å hengi seg selv for sin Gud, og ikke ønske noe heller enn at Gud må bli herliggjort i hans legeme (og sjel), enten det skjer ved liv eller ved død (Fil 1,20), ved ære eller skjensel, ved glede eller sorg.

Han vil, som en viss martyr, være rede til å la seg brenne, selv om det bare skulle spire fram en eneste liten blomst av hans aske, som Gud kunne bli prist ved. Han vil med Abraham villig ofre sin Gud selv det kjæreste og beste: sin hustru og sitt barn, sitt gods og eie, sin ære og alt.

En gudfryktig fyrste i Spania ved navn Frans Borgia ba inderlig for sin dødssyke hustru at Herren ville la ham beholde henne. Men han hørte en røst som sa: Hvis du endelig vil at din hustru skal leve, så kan det skje, og du kan få din vilje; men det er ikke til gagn for deg.

Han ble forferdet og sa under tårer: Herre, min Gud, hva skal det bety at du overlater til mitt forgodtbefinnende det som alene står i din makt? For meg er det best at jeg i alle ting adlyder din vilje. Hvem vet bedre enn du hva som er til gagn for meg? Skje derfor din vilje, og jeg ber deg: Oppfyll den ikke bare med min ektefelle, men også med mine barn, ja også med meg selv, etter ditt hellige råd.

En viss gudfryktig kvinne, som var flittig og andektig i bønnen, sa en gang, da man talte om bønn: Jeg kan ønske meg noe i legemlige og åndelige ting så mye jeg vil, jeg kan be min Gud om noe så ivrig jeg vil – så ønsker og ber jeg likevel framfor alt at ikke min, men Guds hellige vilje må skje. En ting kan synes meg så god den vil, men jeg holder alltid hans vilje for bedre.

Jeg har ofte i bønnen så mye å gjøre med min Gud og de ting som angår ham, at jeg glemmer meg selv og mine egne ting over det. Og jeg er fullt overbevist om at når bare hans råd og vilje blir oppfylt, kan jeg, hans barn, aldri mangle noe godt.

Etter disse kristne sjeler kan jeg ikke la være å framstille en elendig mohammedaner som – jeg vet nesten ikke hvordan – forsto den rette måten å be på bedre enn mange som kaller seg kristne.

Han het Giedalubdaula og var konge over saracenerne. Hans bror hadde gjort opprør mot ham, og kongen rykket fram med sin krigsmakt for å møte ham. Han hadde bedt sin bønn ved graven til en av deres innbilte hellige sammen med en av sine fornemste rådsherrer, og da han var ferdig, spurte han denne hva han hadde bedt Gud om. Han svarte: Om at han ville gi Deres Majestet lykke og seier over Deres bror.

Men kongen sa: Jeg har ikke bedt alle herrers Herre om dette, men om noe annet, nemlig at hvis han visste at min bror var dyktigere enn jeg til å føre et godt styre over muselmennene eller de rettroende (slik kaller disse stakkars blinde mennesker seg selv og sine trosfeller), så ville han gi ham seieren over meg; men hvis han aktet meg bedre og dugeligere til det, så ville han unne meg den.

Jeg undrer meg storlig over denne bønnen, og ønsker av mitt hjertes grunn at alle kristne kunne be med slik omtanke for Guds ære og nestens gagn, selv om det skulle koste dem skam og skade. For den første og viktigste del av en troende sjels bønn er uten tvil, som alt nevnt, at den helliger, ofrer og hengir seg selv med alt den er og har, til Gud, og først og fremst søker ham og hans ære og ikke seg selv og sin egen vilje.

Når den hellige apostel sier der han taler om den kristelige kjærlighets plikter mot nesten: «Gjør ikke noe av ærgjerrighet eller av lyst til tom ære, men akt hverandre i ydmykhet høyere enn dere selv. Ingen må bare se på sitt eget, men enhver må også ha de andres gagn for øye» (Fil 2,3.4) – hvor mye mer kan man ikke da si til de gudfryktige sjeler om bønnen: Gjør og søk her ikke noe av tom egenære, men akt deres Gud, hans ære, hans rike, hans vilje høyere enn dere selv, og se ikke på det som er deres eget, men på det som hører Gud til!

Den som vender denne orden om og i bønnen søker mer det som er hans eget enn det som er Guds, bør tenke på de harde ordene Herren sa til Peter da denne dristet seg til å fraråde ham å gå inn under sin lidelse: «Vik bak meg, Satan! Du er til anstøt for meg, for du har ikke sans for det som hører Gud til, men bare for det som hører menneskene til» (Matt 16,22.23).

Og han bør lese hva Herren truer de jødene med som var kommet tilbake til det lovede land fra det babylonske fangenskap: at de ikke

skulle ha lykke eller velsignelse med seg så lenge hver især skyndte seg å bygge sitt eget hus, men lot Herrens hus ligge øde (Hag 1,3 ff.)!

Når det gjelder å be om timelige ting og å tenke over dette, er det videre å merke at man ikke må begjære og utbe seg dem annerledes enn med et hellig, åndelig og gudelig siktemål, slik at man vil bruke dem til Guds ære, etter hans vilje, til kirkens oppbyggelse og nestens tjeneste.

Om de ugudelige vitner Guds Ånd at de ikke roper til Herren fra hjertet, og at de trenger seg sammen (til gudstjeneste og bønn) for å få korn og most, men likevel vender seg bort fra ham og bryter med ham (Hos 7,14). Til forklaring av disse ordene tjener det apostelen Jakob bebreider hyklerne: «Dere ber og får ikke, fordi dere ber ille, for å sløse det bort i deres lyster» (Jak 4,3).

Slike mennesker gjør seg selv, sin buk, sin ære, sin rikdom, sin bekvemmelighet og timelige lykke til sin gud, og de spotter den levende Gud når de våger å be ham om noe de akter å bruke mot ham og hans vilje – slik som Absalom ba sin far om lov til å reise til Hebron, under påskudd av at han hadde gjort Herren et løfte som han ville oppfylle der, mens han allerede pønsket på opprør.

Slik ber mange mennesker om god fortjeneste, om timelig velsignelse, om visdom og framgang og slikt, for at de kan bli høyt aktet og ansett i verden, tilbringe sin tid ubekymret i vellyst, prakt, ro og makelighet og nyte de forgjengelige ting for fullt.

De troende sjeler er derimot langt annerledes til sinns; de begjærer ingenting av Gud uten i Gud og for Gud. De ber ikke om å bli vannet og beskint fra himmelen uten for å kunne være rettferdighetens terebinter og Herrens plantning til hans ære (Jes 61,3).

De ber om helse og liv for desto bedre å kunne tjene Gud i sin stand og leve ham til ære, i hellighet og rettferdighet for ham. De ber om hell og velsignelse i sin næringsvei, ikke for å få midler til prakt og et vellystig og overdådig liv, men for å kunne bidra til Guds ære, holde hans tjeneste oppe og hjelpe de trengende.

De ber for sin øvrighet om et lykkelig og velsignet styre, om fred og ro i sine dager, «så vi kan leve et stille og rolig liv i all gudsfrykt og ærbarhet» (1 Tim 2,1.2). De ber om visdom og framgang, for å være desto dugeligere og ha desto større anledning til å fremme Guds ære og det allmenne vel. De ber Gud om å styrke, holde oppe og velsigne

sine egne og skjenke dem et langt liv, for at de kan tjene ham desto bedre og friere, ha desto flere medhjelpere i barmhjertighetens gjerninger og gudfryktighetens øvelse, og samtidig trofast veilede dem til dette, og så videre.

Jeg har også i beskrivelsen av bønnen sagt at den er en hel og fullstendig bevegelse av det botferdige hjerte eller den troende sjel. Dermed ville jeg lære at den ikke er en gjerning av det halve, men av det hele menneske – ikke av munnen og det ytre menneske alene, men av hjertet og sjelen, og av det hele hjerte og den hele sjel.

Det er ingenting Herrens Ånd så ofte krever og driver på i det som skal handles mellom Gud og mennesket, som at alt skal skje av et helt hjerte og en hel sjel. Av hele hjertet og hele sjelen må man vende om til Herren og søke ham (5 Mos 4,29; Joel 2,12); av hele hjertet må man tro (Apg 8,37; Rom 10,10); av sitt hele hjerte, sin hele sjel og all sin evne må man elske Gud og tjene ham og vandre for ham (5 Mos 6,5; 10,12). Slik må man også be til ham av sitt hele hjerte, sin hele sjel og all sin evne.

Derfor har Herren heller ikke rettet sine løfter til andre enn slike mennesker som legger vinn på i alle ting å møte ham med et helt hjerte (1 Kong 2,4). Hos profeten Jeremia sier Herren: «Dere skal søke meg, og dere skal finne meg når dere søker meg av hele deres hjerte» (Jer 29,13.14). Han har også nøye lagt merke til og latt skrive opp at David danset av all makt for hans åsyn, av åndelig, inderlig glede over hans miskunn (2 Sam 6,14; 1 Krøn 15,29).

Om Hiskia står det: Han satte sin lit til Herren, Israels Gud, så etter ham har det ikke vært hans like blant alle Judas konger, heller ikke blant dem som hadde vært før ham; for han holdt fast ved Herren, vek ikke fra ham, og Herren var med ham (2 Kong 18,5–7). Slik vitnes det også om kong Josia: «Aldri før hadde det vært noen konge som han, noen som slik hadde omvendt seg til Herren av hele sitt hjerte og av hele sin sjel og av all sin styrke, slik som hele Mose lov krever. Og etter ham oppsto det ingen som han» (2 Kong 23,25).

Derimot står det om Salomo, da han i sin alderdom hadde latt seg forføre av utenlandske kvinner: «Hans hjerte var ikke helt med Herren hans Gud» (1 Kong 11,4); og om Amasja: «Han gjorde det som var rett i Herrens øyne, men ikke med udelt hjerte» (2 Krøn 25,2). Se hvordan man i himmelen bedømmer alt etter hjertet og krever at dets fulle og samlede krefter tas med i gudsdyrkelsen.

Slik må da de troendes bønn være et helt offer (3 Mos 6,16; Sal 51,21); alt som er på og i dem, må be. De sanne tilbederes bønn, de som tilber Gud i ånd og sannhet (Joh 4,23), kan man kalle et slags henrykkelse.

Deres sjel, ånd og sinn svinger seg opp til Gud og fordyper seg så i tilbedelsen og beundringen av hans majestet, i lengselen etter å få hans miskunn, i å ofre seg selv og alle sine krefter, i å overgi seg til og lukke seg inne i hans faderlige omsorg, vern, kjærlighet og trofasthet, at det ofte synes dem at de ikke lenger er i legemet og verden, men i himmelen. Derfor faller tiden dem heller ikke lang under denne hellige øvelse, for da er de likesom satt utenfor tiden og over tiden.

Man har eksempler på at lærde folk har funnet slik glede i sine studerkamre og bøker og fordypet seg så i dem at de likesom verken har hørt eller sett eller følt; for når noen har gått gjennom rommet eller talt til dem, har de ikke blitt var det eller lagt merke til det. Slik er det også med de gudelskende sjeler som fordyper seg i hellige og gudelige betraktninger, i Guds pris og i bønnen: De har så mye med Gud og himmelen å gjøre at de gjerne glemmer seg selv og verden over det.

Man hørte en gang en viss kvinne, som var bestandig og andektig i bønnen, si: Selv om jeg er hjemme, er jeg likevel ofte ikke hjemme; for, sa hun, når jeg går inn i mitt bedekammer til min Gud, er ingenting meg kjærere enn å kunne senke meg ned med hele hjerte og sjel i min Gud og hans miskunn og glemme alle jordiske og verdslige ting.

Dette er sagt på samme måte som den gudfryktige greve Elzearius av Arrien en gang svarte sin hustru da han var bortreist, og hun sendte bud til ham for å få vite hvordan han hadde det: Jeg er ennå sunn og frisk, min kjæreste ektefelle; men hvis dere vil se meg, så søk meg ingen andre steder enn i min og deres Frelsers, Jesu, sidesår; der er min bolig og min hvile; andre steder vil dere ikke finne meg.

Likeså svarte en gudfryktig og andektig kvinne i vår tid noen av sine venninner som sa at de ville besøke henne i helligdagene, for julen sto for døren: I helligdagene blir jeg ikke hjemme. Da de forundret spurte hvor hun da ville reise hen på en så stor høytid, og hva som hadde fått henne til den beslutningen, svarte hun: Jeg reiser til Betlehem, til min Jesu krybbe, og vil altså ikke være hjemme for dem som bare kommer for å tale med meg om verdslige og forfengelige ting.

Slik er det med de sanne gudfryktige sjeler. De er mer der hvor de elsker, enn der hvor de lever. Det går dem ofte som Moses, som var førti dager og førti netter hos Herren på fjellet, glemte å ete og drikke og levde bare av sin Guds nåde og miskunn (2 Mos 34,28).

Jeg har kjent en kristen og gudfryktig jomfru som nøt så lite mat og drikke at enhver som omgikkes henne, undret seg over det og pleide å spørre henne hva hun levde av. Hun var imidlertid ivrig i bønnen og kunne ofte tilbringe mange timer i sin andakt og samtale med Gud, og pleide å si: «Mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn» (Matt 4,4).

Når Skriften taler om de sanne bedendes andakt, pleier den å si at de utøser sitt hjerte for Gud (1 Sam 1,15; Sal 102,1; 42,5).

Særlig bemerkelsesverdig er profeten Jeremias' tiltale til det ødelagte og bedrøvede Sion: «La tårer renne som bekker dag og natt. Unn deg ingen hvile, la ikke ditt øye ha ro!» (på hebraisk: ikke tie; altså taler, ifølge Den Hellige Ånds vitnesbyrd, også de gråtende øyne og roper til Gud). «Stå opp, rop høyt om natten, når nattevaktene begynner! Utøs ditt hjerte som vann for Herrens åsyn!» (Klag 2,18.19).

Meningen er at det bedrøvede og elendige folk skal be hjertelig, inderlig og uopphørlig, og utøse all sin nød, trengsel, sorg, lengsel og begjær med sukk og gråt for Gud. Her er å merke at denne talemåten beskriver de sanne bedendes måte: De vender så å si hjertet sitt opp ned og tømmer det som et kar for Gud, så ingenting blir igjen i det – verken nød eller bekymring, verken lengsel eller bønn, verken kjødelige hensyn eller jordiske begjær, og så videre.

Slike utøste, tømte hjerter er de kar som Gud pleier å utøse sin kjærlighet i ved Den Hellige Ånd, og som han gir å drikke av sine gleders strøm (av forsikringen om sin nåde, av fred og glede i Den Hellige Ånd, av forsmaken på det evige liv – Sal 36,9). Av den blir de drukne og glemmer verden med all dens glede og all dens sorg. De har «glede i overflod» i all sin trengsel (2 Kor 7,4); de er overmåte rike i den ytterste fattigdom; de frykter ikke, om de enn forfølges og trenges av onde mennesker, ja er omringet av mange djevler.

Eusebius forteller at da en tjue år gammel kristen yngling under de blodige forfølgelser i keiser Diokletians tid ble gitt til pris for ville dyr, sto han ganske urørlig på skueplassen, enda han verken var fengslet med lenker eller bånd. Han strakte armene ut fra seg i kors (slik det

den gang var skikk og bruk når man ba), vendte øynene mot himmelen og fordypet seg slik i bønn til Gud at man måtte undre seg over det.

Om den navnkundige biskop Karl Borromeus i Milano fortelles det i hans levnetsbeskrivelse at han med sin hellige nidkjærhet hadde pådratt seg et ugudelig menneskes fiendskap, og at denne en gang, da biskopen var i ferd med å be, avfyrte et skudd mot ham. Det skadet likevel ikke hans legeme, enda kulen gikk gjennom klærne; men like lite som knallet kunne følelsen av kulen få ham til å se seg om eller på noen måte la seg forstyrre i sin andakt.

En utenlandsk ansett lærer forteller om en martyr som i sitt fengsel pleide å knele ned i en krok og fordype seg så i sin ivrige bønn at han glemte seg selv og ikke hørte når han ble kalt til å spise, eller så noen som nærmet seg ham, før man grep ham i armen og reiste ham opp. Da pleide han å tale ganske stille, som en som kommer til seg selv etter en besvimelse.

Slike ting framstiller for oss den sanne, alvorlige og udelte, fullstendige bønns natur: å fordype og nedsenke seg med alle sine evner, begjær, lengsler, sanser og tanker i Gud, i hans kjærlighet og miskunn, i hans sannferdighet og trofasthet, i hans makt og herlighet; å miste seg selv, glemme verden, forlate og jage bort all jordisk trøst, all kjødelig tillit, alt verdslig håp og alle usømmelige, ugudelige tanker; og fryde seg i nådens fylde, som en fisk i en stor elv eller i det åpne hav.

For å si kort og tydelig hva en hel og fullstendig bønn er: Den er en virksomhet av hele sjelen eller hele mennesket, som forener alle sine krefter i det ene eller det treenige Ene, og vender alt det kan og makter å frambringe av bønn, søken, påkallelse, sukk, gråt, lengsel, begjær, ofring, helliggjørelse, hengivelse og slikt, til sin Gud, og dermed *henger over* ham og så å si overøser ham, som en stor og oppsvulmet flod, og under bønnen slett ikke vil ha noe annet å gjøre enn å be.

For å kunne dette pleide de gamle å be med tildekket hode og tilhyllet ansikt, slik kanskje ennå mange andektig bedende, når de taler til Gud, legger ansiktet i hendene eller mot jorden, lukker øynene, folder hendene, fletter eller liksom binder dem i hverandre. I samme hensikt låser de også bedekammeret etter seg og vil være uforstyrret av sine egne under dette hellige arbeidet.

De gamle kristne i Egypt pleide å si at den som vil be med andakt, må være blind, stum og døv: blind, idet han under bønnen enten hol-

der øynene igjen, lik Elia, som da han ville be, bøyde seg mot jorden og satte ansiktet ned mellom knærne, og en annen gang svøpte ansiktet i kappen sin (1 Kong 18,42; 19,13), eller bare vender dem mot himmelen; stum, idet han i mellomtiden ikke taler med noe menneske og ikke har noen munn utenom for Gud; døv, idet han ikke akter på eller tar til hjertet noen banking på døren til bedekammeret eller noe annet som kan hindre ham i hans andakt. (*Den utenlandske læreren er Roger.*)

Men jeg går videre i betraktningen av vår beskrivelse av den sanne bønn og sier at den samtidig er en mektig, kjempende, inntrengende, alvorlig, heftig og ettertrykkelig bevegelse hos den botferdige og troende sjel.

Jeg hoper med vilje og vel overveid opp disse ordene, som alle betegner en kraft, dels fordi jeg i dette følger de hellige Guds menn som talte, drevet av Den Hellige Ånd, slik det nærmest følgende vil vise, dels for å gi til kjenne at en kraftig og alvorlig bønn ikke består i en og annen begjæring, et og annet sukk, men er en blanding av mange omvendelses-, tros-, kjærlighets-, håps- og tålmodighetsøvelser, samt av mange sammenhengende hjertelige og kraftige ord, begjæringer, sukk og tårer.

Hjertet hos den som ber sant og andektig, er som en stor og rikelig kilde som stadig lar det ene vannet velle fram etter det andre og danner først en bekk og siden en stor elv. Det ene sukket følger på det andre, den ene kraft på den andre, og alle trenger inn på Gud og begjærer nåde, trøst og hjelp av ham. De som ber ivrig, hoper ofte opp ord med liten forskjell, der de ber om ett og det samme. Det er ikke tomt pludder, men en ettertrykkelig og vektig bønn, for hver gang gir de de gjentatte ord ny kraft av og fra hjertet, ånden og troen.

Den gudfryktige Hannas bønn beskrives for oss slik: «I sin hjertesorg ba hun til Herren og gråt sårt. Og hun gjorde et løfte og sa: Herre, hærskarenes Gud! Dersom du vil se til din tjenestekvinne i hennes nød og komme meg i hu, og ikke glemme din tjenestekvinne, men la din tjenestekvinne få en sønn, så vil jeg gi ham til Herren for hele hans levetid» (1 Sam 1,10.11).

Uten tvil har Den Hellige Ånd latt denne bønnen skrive opp for oss til trøst for de enfoldige, som ofte mangler ord når de inderlig vil be Gud om noe, og derfor må gjenta det samme flere ganger, som Hanna: «dersom du vil se til din tjenestekvinne i hennes nød og komme meg i

hu, og ikke glemme din tjenestekvinne, men la din tjenestekvinne få en sønn».

Like etter heter det: «Slik ba hun lenge for Herrens åsyn, og Eli la merke til munnen hennes» (1 Sam 1,12), og hun sier videre: «Jeg er en kvinne som bærer på en tung sorg i hjertet … men jeg utøste min sjel for Herrens åsyn» (1 Sam 1,15).

Av dette slutter jeg at hun flere ganger har gjentatt de ovennevnte ord (for hva annet skulle hun kunne si enn: Herre, se da til min nød, kom din tjenestekvinne i hu til det beste, glem meg da ikke, og så videre?).

Og likevel er det ikke tomt snakk, men en kraftig og alvorlig bønn, for hun gir stadig de flere ganger gjentatte ord ny kraft fra sitt bedrøvede hjerte, som hun sier: «Jeg utøste min sjel for Herrens åsyn.» De samme ord ble likesom vætet med nye og andre tårer og gjort vektige ved nye sukk fra hennes hjerte. På denne måten fikk hun av Gud det hun ba om.

På samme måte som denne bedrøvede kvinnen gjorde sin bønn mektig og kraftig ved sine hyppige tårer og sukk, har også andre hellige og kjære Guds barn gitt sin bønn ettertrykk ved å anføre alle slags årsaker og bevisgrunner for at Herren måtte bønnhøre dem. Det leser vi om Abraham, at han ba meget alvorlig for folket i Sodoma og deres naboer og foreholdt Gud hans rettferdighet, som ikke tillot å straffe og tilintetgjøre de gudfryktige sammen med de onde.

Abraham, heter det, trådte nærmere og sa: «Vil du da rive bort den rettferdige sammen med den ugudelige? Kanskje er det femti rettferdige i byen. Vil du da rive dem bort? Vil du ikke bære over med stedet for de femti rettferdiges skyld som kunne være der? Det være langt fra deg å handle på dette vis og slå i hjel den rettferdige sammen med den ugudelige, så det går den rettferdige på samme måte som den ugudelige. Slikt være langt fra deg! Skulle ikke all jordens dommer gjøre rett?» (1 Mos 18,23.24).

Siden fortelles det at Herren erklærte at han ville spare Sodoma hvis han fant femti rettferdige der, og at Abraham fortsatte sin ivrige forbønn og sa: «Se, jeg har dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv og aske. Kanskje kunne det mangle fem på de femti rettferdige? Vil du da ødelegge hele byen på grunn av disse fem?» og videre:

«Herre, bli ikke vred om jeg taler bare denne ene gangen til!» – og så videre (1 Mos 18,27.28.32).

Lovet være Herren, den allgode og kjærlige Gud, som har stilt et slikt eksempel på en alvorlig og brennende bønn fram for oss og fått oss til å følge det! Lovet være Herren, som har gitt menneskene en slik makt og frihet at de ikke bare tør tale til ham, men også tale fritt og djerft til ham!

Se da, dere gudelskende sjeler, og betrakt den alvorlige, mektige og heftige bønn som Abraham trenger inn på Gud med! Hvordan dynger han ikke spørsmål på spørsmål! Hvordan gjentar han ikke sine grunner! Hvordan blander han ikke frimodighet med ydmykhet, djervhet med barnlig frykt! Hvor vedholdende ber han ikke, idet han fem ganger endrer sin bønn og går ned fra femti til ti rettferdige og ber Herren for deres skyld spare byen og omegnen!

Man skulle nesten tro at det her blandet seg inn en feil eller skrøpelighet eller ubetenksomhet fra Abrahams side, idet han ber den rettferdige Gud skåne byen for ti rettferdiges skyld, fordi han ellers måtte få navn av å straffe ugudelige og gudfryktige uten forskjell – noe som jo ikke ville sømme seg for hans rettferdighet, som alltid skal være mildnet av nåde og rimelighet. For hadde det vært ti rettferdige der, kunne Herren ha latt dem føre ut, som Lot og hans familie, og hadde ikke trengt å skåne byen for deres skyld.

Det er dessuten bemerkelsesverdig at Abraham ikke ber for sin brorsønn Lot og hans hus, og heller ikke nevner ham særskilt; likevel hadde Herren allerede befalt englene å føre ham ut av Sodoma. Av det ser vi at Gud av seg selv og uten Abrahams djerve påminnelse kom sin rettferdighet og sannferdighet i hu, og slik også, om det hadde vært flere rettferdige på det nevnte sted, kunne ha vernet og bevart dem.

Likevel tar den vennlige Gud ikke den djervhet Abraham bruker i bønnen, ille opp, men sier ja til alle hans anmodninger. Og hvem vet om ikke Abraham hadde oppnådd noe, om han hadde våget å be enda en gang og nevne Lot, hans hustru og to døtre, og anmodet om at Herren ville utsette straffen over Sodoma for disse fire personers skyld? For Herren gikk ikke bort før han hadde talt ut med Abraham (1 Mos 18,33), det vil si: ikke før Abraham ikke våget å framføre og begjære mer.

Abraham sluttet å be og begjære før Herren sluttet å gi etter og innrømme; Herren avbrøt ikke den samtalen han førte med sin venn, som elsket ham, men det gjorde Abraham, som kanskje ellers ennå kunne ha utrettet noe og i det minste oppnådd en utsettelse av straffen.

Denne måten å be på hadde Jakob lært av sin bestefar. For da han kom tilbake fra Mesopotamia og fikk vite at hans forbitrede bror dro mot ham med fire hundre mann, og han ikke ventet seg noe godt av ham, begynte han å rope til Gud om hjelp og redning med en heftig og ettertrykkelig bønn.

«Min far Abrahams Gud», sa han, «og min far Isaks Gud» – legg her merke til den første grunnen han bruker for å overbevise Gud om at han er forpliktet til å hjelpe ham. Han vil si så mye som: Du har jo, min Gud, sluttet en pakt med min bestefar og min far og lovet at den skal være evig og vare til deres etterkommere, og at du vil være Gud ikke bare for dem, men også for deres ætt etter dem (1 Mos 17,7; 26,3.4). I kraft av denne din nådepakt må og kan du jo ikke slippe og forlate meg.

«Herre» – i dette ordet ligger den andre grunn til at Herren ikke kan og ikke må forlate ham; for, vil han si, du er jo den Herre som all hjelp kommer fra; du er alt kjøds tilflukt (Sal 74,12; 65,3); du er en allmektig, allvis og nådig Herre; du er også min Herre, og jeg er din tjener; hvordan skulle du da kunne gjøre annet enn å hjelpe meg?

Han fortsetter: «Du som sa til meg: Vend tilbake til ditt land og din slekt, og jeg vil gjøre vel imot deg!» (Meningen er: Min Gud, jeg har jo ikke foretatt denne reisen til mitt fedreland, der min bror oppholder seg, etter eget forgodtbefinnende uten din befaling, og slik ved egen skyld brakt meg og de mine i fare; men på ditt ord og ifølge ditt løfte har jeg gjort det. Hvordan skulle du da kunne forlate meg på denne min, ja din vei og overgi meg i mine fienders vold?)

Videre sier han: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» – og med det vil han si: Du har til nå vist meg, din arme, uverdige tjener, stor miskunn, kjærlighet og trofasthet, og det har jeg alltid ved din nåde ydmykt erkjent og erkjenner ennå. Hvordan skulle du da nå så plutselig kunne ta din nåde fra meg og la være å hjelpe meg?

På den måten ville jo alle dine velgjerninger mot meg være spilt og anvendt forgjeves; de vantro ville tenke at jeg ikke hadde fått så mye gods ved din velsignelse og ditt nådige forsyn, men ved et slumpetreff, og nå igjen hadde mistet det ved et uhell (1 Mos 32,7 ff.).

Han føyer til: «Jeg ber deg, fri meg fra min brors hånd, fra Esaus hånd! For jeg er redd for ham, at han skal komme og slå i hjel meg og mine, både mor og barn» (her ligger atter skjult en grunn til bønnhørelse, idet han vil si: Min brors harde og grumme hjerte er deg jo ikke ukjent. Du vet at han er lodden, både på legemet og på sinnet, og at han uten tvil, hvis du tillot ham det, ville gi sitt gamle hat luft og utføre sin fiendtlige hensikt mot meg og de mine. Riktignok har jeg gjennom mine sendebud med største vennlighet og ydmykhet latt ham tilby forlik (1 Mos 32,1.2), men etter all sannsynlighet har jeg utrettet lite hos ham. For siden han drar mot meg med fire hundre mann uten forsikring om sitt vennskap, har han sikkert noe ondt i sinne. Skulle da, min Gud og Far, dette menneskes ondskap få fritt spillerom mot meg og de mine? Skulle du ville tillate at jeg, din trofaste tjener, ble utryddet sammen med hele mitt hus, og at djevelen derved fikk noe å le av? Å nei, din godhet er større enn alle menneskers ondskap. Med meg ville han snart bli ferdig, etter sitt fiendtlige sinns lyst; for jeg er full av frykt, angst og forferdelse og har bare en liten hop forsvarsløse folk, kvinner og barn omkring meg, som han lett kan slå ned. Men du har alle menneskers hjerter i din hånd; hvor grum han enn er, kan du lett få ham til ikke å krumme et hår på mitt hode, og så videre.)

Til slutt føyer han enda en gang til: «Du har jo selv sagt: Jeg vil gjøre vel imot deg!» (1 Mos 32,12), og foreholder slik atter Gud hans ord og løfter, som om han ville si: På ditt ord har jeg stolt og har tiltrådt denne reisen i ditt navn.

Du har lovet meg ikke bare vern, men også alle slags velsignelser og godt. Du har lovet at du vil gjøre min ætt tallrik og mine etterkommere til et stort folk. Hvordan skulle du da nå kunne tillate at min bror myrder meg sammen med alle mine barn? Du vil visselig holde det du har lovet, min Gud, du trofaste og sannferdige Gud! Det kan man kalle å kjempe med Gud, slik det siden sies om denne stamfaren (1 Mos 32,24.28; jf. Hos 12,3.4).

Men vi må føre fram enda flere eksempler på en mektig og heftig bønn, så vi kan forlyste oss ved dem i Ånden. Da Moses var hos Herren på Sinai berg, og folket i hans fravær hadde syndet ved kalvedyrkelsen, sa Gud til ham: «Skynd deg og stig ned! Ditt folk, som du har ført opp fra landet Egypt, har gjort en skammelig ting. – – Jeg har holdt øye med dette folket og sett at det er et hardnakket folk. La nå meg få råde, så min vrede kan bli opptent mot dem, og jeg kan ødelegge dem. Så vil jeg gjøre deg til et stort folk.» Men Moses bønnfalt Herren sin Gud (2 Mos 31,18; 32,7–11).

Her må vi først legge merke til at selv om den kjærlige og miskunnsomme Gud har grunn til å vrede seg over folkets avgudsdyrkelse og utakknemlighet og derfor ødelegge det, tenker han likevel midt i sin vrede på nåde og kan ikke skjule sin menneskekjærlighet og villighet til å skåne og vise nåde. For idet han sier til sin tjener: «La nå meg få råde, så min vrede kan bli opptent mot dem, og jeg kan ødelegge dem», gir han ham selv å forstå at han skal be for dem, og at han formår mye hos ham, så Gud ikke vil gjøre noe uten hans vilje.

Å hellige og rettferdige, å allmektige og forferdelige, men likevel nådige og barmhjertige Gud! Hvorfor trenger du å spørre et usselt og dødelig menneske og be om dets samtykke når du vil straffe? Hva har et menneske, den mark, og et menneskes barn, den makk, å si i dine dommer og gjerninger? Men her ser vi din barmhjertighet, som ikke tillater deg å handle etter din grumme vrede og ødelegge menneskene; for du er Gud og ikke et menneske.

Dernest skal vi legge merke til hvordan Moses går fram her. Han forstår så godt å bruke sin Guds nåde og begynner med å trenge inn på ham og holde ham fast med en heftig og brennende bønn. Først minner han Gud om at han med stor kraft og sterk hånd har ført dette folket ut av Egypt og – for å tale på menneskelig vis om guddommelige ting – kostet mye på det. Skal da alt dette være forgjeves, vil han si, og skal all den møye du til nå har hatt med det, være spilt?

Deretter framholder han at det ville bli en glede for egypterne (og helvetesåndene, som dette hedenske folket i stor blindhet tjente) om Herren ville drepe og ødelegge sitt folk, som han hadde gjort så store under for. De ville også beskylde ham for et hemmelig nag til dette folket og si at han bare hadde samlet og ført det ut for å kunne utøse sin vrede over hele folket på én gang.

Siden minner han sin Gud om den ed han hadde svoret stamfedrene Abraham, Isak og Jakob, og det løftet han hadde gitt dem: at han ville gjøre deres ætt tallrik, føre dem til det landet de hadde bodd i som fremmede, og gi dem det til eie. Og han lar det ikke være nok med dette.

Etter at han er gått ned fra fjellet, har undersøkt saken folket hadde syndet med, og latt levittene slå i hjel tre tusen mann, stiger han atter opp til Herren på fjellet og begynner på ny sin bønn og forbønn med større iver enn før. «Å,» sier han, «dette folket har gjort en stor synd. Å, om du ville forlate dem deres synd! Men hvis ikke, da stryk meg ut av din bok som du har skrevet!» Med slike ivrige og heftige bønner holdt han ut i førti dager og førti netter, til han hadde oppnådd det han ba om (2 Mos 32,27 ff.; 5 Mos 9,18).

Derfor sier den kongelige profet at Moses, Guds utvalgte, stilte seg i gapet for hans åsyn (for å avvende hans vrede, Sal 106,23). Dette bildet er hentet fra krigsvesenet: De tapreste helter stiller seg i gapet – eller, som de nå sier, i bresjen – når en fiendtlig hær vil trenge inn gjennom en sønderskutt eller nedrevet mur, for å holde fienden ute og drive ham tilbake.

Samme alvor og iver finner vi i Davids bønner, som man kan se av hans gylne salmebok. Vi kan ikke føre fram alt, men vil bare merke oss ett og annet. En av hans inderlige bønner står i sjuende kapittel av andre Samuelsbok (v. 18 ff.), der disse ordene særlig er å legge merke til: «Og nå, Herre Herre, du er Gud, og dine ord skal bli sannhet. Du har lovt din tjener denne lykken. Så la det nå behage deg å velsigne din tjeners hus» og så videre (v. 28.29).

Meningen er: Min Gud, når mennesker lover en noe stort, må man tvile på om de mener det alvorlig, eller frykte for at de ikke vil eller kan holde det. Men du er Gud, og hos deg må det jo være troskap og pålitelighet, om det så ikke fantes noe sted i verden.

Du er en allmektig Gud og kan, en kjærlig og miskunnsom Gud og vil, en trofast og sannferdig Gud og må holde det du har lovet. Derfor nærer jeg ikke den minste tvil, men stoler på ditt ord av hele mitt hjerte; for jeg har jo ikke med noe menneske, men med Gud å gjøre.

Av samme slag er disse ordene: «Vend øret til mine ord, Herre! Gi akt på min tanke! Hør når jeg roper om hjelp, min konge og min Gud!» (hva slags konge skulle du være om du ikke ville verne dine

undersåtter – hva slags Gud, om du ikke ville hjelpe dine kjære og venner?)

«For til deg vil jeg be» – eller: «For til deg ber jeg.» Det lille ordet «for» angir en grunn til at Herren skal høre hans rop, nemlig at han ber til ham. Dette – Herre, hør min bønn fordi jeg ber til deg – synes påfallende og urimelig; men profeten sikter til det løftet Gud har gitt de andektig bedende, og vil si så mye som: Min Gud, du kan og må ikke forakte min bønn og påkallelse; for siden den er en bønn til deg, en bønn som springer ut av barnlig tillit og setter sin lit til ditt ord, skal og må du i nåde bønnhøre den.

Dette uttaler han tydeligere et annet sted: «Herre, hør min røst når jeg roper, vær meg nådig og svar meg! Mitt hjerte holder fram for deg ditt ord: Søk mitt åsyn! – Herre, jeg søker ditt åsyn. Skjul ikke ditt åsyn for meg!»

Det er som om han ville si: Min Gud, du har kalt på meg; skulle du da ikke ville høre meg når jeg kommer? Du har lovet at når jeg kommer, skal jeg alltid finne nådens dør åpen, og at du gjerne vil la meg komme fram for deg og hjelpe meg. Hvordan skulle du da nå kunne lukke døren for meg og skjule deg, som om du ikke ville se eller høre meg?

Et annet sted sier han: «Til deg, Herre, setter jeg min lit. La meg aldri i evighet bli til skamme! Fri meg og redd meg ved din rettferdighet! – – Du har sagt at du vil frelse meg» (Sal 71,1.2.3).

Jeg setter min lit til deg som min Gud, og roser meg for hele verden av at jeg i deg har en trofast, sannferdig, nådig og hjelpsom Gud. Hvordan kan du da annet enn vise deg som en slik Gud? Og hva ære ville du ha av at jeg ble til skamme med mitt håp til deg? Dessuten har du lovet å hjelpe meg; altså krever din rettferdighet og sannferdighet at du oppfyller ditt løfte.

Hva slags mor ville det være som lokket barnet til seg med åpent fang og bart bryst, og når det kom for å kaste seg i fanget hennes, trakk seg tilbake og lot barnet falle til jorden? Hva slags venn ville det være som hadde lovet en all kjærlighet og trofasthet, og siden, når en hadde noe å be ham om, slo døren igjen for en?

Like alvorlig og vakkert er dette: «Vend ditt ansikt til meg og vær meg nådig, slik du pleier mot dem som elsker ditt navn!» (Sal 119,132). Ordene «slik du pleier» oversetter noen med: etter den rett som de

som elsker ditt navn, har hos og til deg – slik Luther selv et annet sted har gjengitt det hebraiske ordet med «rett»: «han skal gjøre henne etter døtrenes rett» (2 Mos 21,9). Han har imidlertid heller ikke her oversatt det galt, for det hebraiske ordet betyr også en sedvane, en skikk.

Da er meningen: Du, min Gud, har hittil hatt for skikk å vende deg i nåde til bønnene fra dine venner og dem som elsker deg. Den skikken vil du ikke oppgi; ellers måtte jeg være den første du ikke ville høre, blant dem som har nytt din gunst, eller du måtte ha forandret deg og antatt en annen skikk og natur, noe man ikke kan si eller tenke om deg.

Vil vi derimot med andre skriftutleggere forklare det slik at det betyr rett, blir meningen: Min Gud, selv om verken jeg eller noe annet menneske i og for oss selv og av oss selv har noe krav på deg eller noen rett til deg, har du likevel gitt dem som har lært deg å kjenne av ditt ord og elsker deg og ditt navn, en rett til deg, idet du har inngått en nådepakt med dem og bundet deg til å være deres Gud, Far, forsørger, frelser og trøster og aldri slippe eller forlate dem.

I samsvar med denne retten som dine barn og de som elsker deg, har, må du også handle med meg og ikke nekte meg din nåde og hjelp! (*Sal 71,3 etter Luthers oversettelse: lovet å hjelpe meg.*)

Hit hører også den talemåten Guds venner ofte bruker i sine bønner: «For ditt navns skyld.» I det ligger et sterkt argument og en barnlig og frimodig påminnelse til Gud.

Når David sier: «For ditt navns skyld, Herre, forlat meg min misgjerning! For den er stor» (Sal 25,11), er meningen uten tvil: Herre, min Gud, du har selv gitt deg dette navnet: «Herren Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd» (2 Mos 34,6.7). Så handle nå med meg etter dette ditt navn; la din gjerning være som ditt navn er; la din kirke i meg få et eksempel på din store barmhjertighet, som gjør at du forlater de botferdige deres synder, så ditt navn må bli høyt elsket, æret og fryktet av alle!

Slik taler også Jeremia i sin inderlige bønn: «Om våre misgjerninger vitner mot oss, Herre, så vis oss likevel nåde for ditt navns skyld! Du Israels håp, dets frelser i nødens tid! Du bor jo midt iblant oss, Herre, og vi er kalt ved ditt navn. Gå ikke fra oss!» (Jer 14,7.8.9).

Meningen er lett å finne ut: Han vil overtale og nøde sin Gud til ikke å se så nøye på sitt folks synder og til ikke å unndra det sin hjelp for deres skyld. Han vil si så mye som: Herre, hos oss finner du vel ingenting som skulle kunne bevege deg til å yte oss hjelp; for våre overmåte mange synder vitner mot oss. Men se på deg selv, og kom i hu at du kalles en nådig og barmhjertig Gud, etter ditt eget utsagn, og handle ikke med oss etter våre synder, men etter ditt navn, så alle troende må prise deg høyt og herliggjøre ditt navn.

Tenk også på hvilken anledning hedningene ville få til å spotte ditt navn, siden de vet at vi alltid har rost oss av hvilken nådig og barmhjertig Gud, hvilken sikker trøst, hvilken trygg tilflukt og trofast hjelper i nøden vi hadde i deg. Da ville det hete: Hvor er nå deres Gud? Hvor er hans barmhjertighet, makt og hjelp? Dette kan man kalle å be alvorlig og med ettertrykk; dette kan man kalle å ta Gud på det ømme sted.

Slik var det også med Daniels bønn, som han har etterlatt oss et eksempel på i sine skrifter (Dan 9). Den er så inderlig, alvorlig og brennende at jeg mener at om noen følte seg kaldsinnig og uopplagt til å be, ville han ved å lese og betrakte denne bønnen kunne oppmuntre og vekke seg til andakt. Jeg kan ikke gå gjennom alt som er merkverdig og tjenlig for mitt forehavende, men må innskrenke meg til å berøre det viktigste.

Merkverdig er først forberedelsen, som han taler om: «Da vendte jeg mitt ansikt til Gud Herren» (jeg forlot alle verdslige gjøremål og jordiske ting med mitt hjerte og gikk med alle min ånds og sjels evner til bønnen) «for å søke ham med bønn og ydmyke begjæringer, med faste i sekk og aske» (v. 3).

Jeg fordypet meg, vil han si, så i min andakt at jeg glemte både å ete og drikke over det; og for at Satan ikke skulle forstyrre meg ved den høyhet og ære jeg levde i, la jeg av meg mine æresklær, tok på meg usle filler og satte meg i støvet eller asken.

Se, dere gudfryktige sjeler, hvor alvorlig og hjertelig denne dyrebare Guds mann forbereder seg til bønnen, og følg ham i det! For det er ingen enkel sak å ta seg fore å tale til den hellige, majestetiske og høylovede Gud.

Men la oss lytte til ham under hans samtale med Gud! «Å Herre! Du store og forferdelige Gud!» sier han – på hans eget språk klinger

det overmåte alvorlig: Å Herre, du den sterke (eller mektige) Gud, den store, den forferdelige (som til nå så mangfoldig har vist din makt og herlighet og derfor bør æres og tilbes av hele verden i hellig frykt og ydmykhet) – «som holder din pakt og bevarer miskunn mot dem som elsker deg og holder dine bud» (v. 4). (*Slik har jeg søkt å uttrykke den kraft som ligger i grunnspråket.*)

Deretter følger en overordentlig ydmyk og hjertelig syndsbekjennelse: «Vi har syndet og gjort ille, vært ugudelige og satt oss opp mot deg. Vi har veket av fra dine bud og dine lover» (v. 5). De mange benevnelsene på synden viser riktignok at ugudeligheten hadde tatt overhånd blant Guds folk, og at det hadde dynget synd på synd.

Men de viser ikke mindre profetens iver i bønnen: Han bekjenner ikke sine og sitt folks synder overfladisk og kaldsinnig, men av hele sitt hjerte og hele sin sjel, og ydmyker seg for den hellige og rettferdige Gud. Han vil ikke skjule eller unnskylde noen synd, hva navn den enn har, stor eller liten, enten den er begått av de gudfryktige av uaktsomhet og skrøpelighet eller av de ugudelige med forsett og av ondskap. Og dette gjør han for å gi sin bønn større ettertrykk og gjøre den Gud til behag, for han vet at Gud krever en oppriktig og ydmyk erkjennelse og bekjennelse av synden fra oss.

Det er imidlertid merkverdig at profeten midt i sin vidløftige syndsbekjennelse innskyter disse ordene: «Hos Herren vår Gud er barmhjertighet og tilgivelse» (v. 9). Det er ikke tilfeldig at denne andektig bedende her – i utide og på urette sted, som fornuften og menneskelig talekunst nok ville si – nevner Guds barmhjertighet.

Nei, Den Hellige Ånd, som styrte hans hjerte og tunge og sukket i ham, har dermed villet vise hva som er det viktigste i de troendes bønn: tilliten til Guds nåde og barmhjertighet i Kristus. Han har villet vise at betraktningen og bekjennelsen av synden er så heftig og alvorlig hos de sanne botferdige at de forferdes og kunne falle i avmakt over den, om de ikke ble styrket ved tanken på Guds barmhjertighet.

Slik består heller ikke de troendes himmelske talekunst, den som gjelder for Gud, i mange velordnede, pyntelige og prektige ord, men i hellig andakt, sann omvendelse, hjertelige sukk, frimodig og kjempende tro – kort sagt, i ånd og sannhet.

Jeg kan heller ikke la være å berøre at profeten blant annet sier: «Herre! Etter alle dine rettferdige gjerninger, la nå din vrede og

harme vendes bort fra din by Jerusalem» (v. 16). Det kunne synes som om profeten her ba mot seg selv og sitt folk, idet han påberoper seg Guds rettferdighet og begjærer å bli bønnhørt for dens skyld.

Men man skal vite at ordet «rettferdighet», særlig når de troende bruker det i bønnen om syndenes forlatelse og straffens avvendelse, ofte betyr så mye som den nåde og miskunn Gud ifølge sin pakt og sitt løfte, ved guddommelig trofasthet og sannferdighet, viser de botferdige. Det ser vi av mange steder i Skriften (se Sal 5,9; 31,2; 143,1).

Profetens mening er derfor: Herre, du er rettferdig i alle dine gjerninger, og har altså ikke handlet urettferdig da du forlot ditt ulydige og frafalne folk og overga det i dets fienders hender. Men det er også en del av din rettferdighet at du viser de angerfulle som påkaller deg om det, nåde og barmhjertighet og oppfyller dine ufortjente nådeløfter mot dem. Likesom du til alle tider har vist deg nådig, medlidende og sannferdig mot dem som har påkalt deg i sin nød med botferdig og troende hjerte, slik må du også gjøre mot oss, ditt folk, vi som er kalt ved ditt navn! Og så videre.

Denne forklaringen kan opplyses og stadfestes ved de ordene av samme profet som følger kort etter: «Ikke våre egne rettferdige gjerninger legger vi til grunn for våre ydmyke bønner som vi bærer fram for ditt åsyn, men din store barmhjertighet» (v. 18).

Til slutt runder han av sin kraftige og alvorlige bønn med mange bønnerop, påkallelser og inntrengende ord: «Hør nå, vår Gud, på din tjeners bønn og hans ydmyke begjæringer, og la ditt åsyn lyse over din ødelagte helligdom for Herrens (Messias') skyld. Min Gud, vend ditt øre hit og hør! Åpne dine øyne og se!» (Hvem ville våge å tale slik til den allvitende Gud, som om han ikke ga akt på det som skjer blant menneskene, som om han iblant sov, eller ikke så og visste hva som foregikk i verden – hvis vi ikke hadde Guds hellige menn, som har talt ved Den Hellige Ånd, til forgjengere?) «Herre, hør! Herre, tilgi! Herre, gi akt og gjør det! Dryg ikke, for din egen skyld, min Gud!» (Dan 9,17–19).

For oss kristne er det ingen tvil om at profeten med det tre ganger gjentatte ordet «Herre» har pekt på treenighetens hemmelighet. Han sier det samme som vi etter Det nye testamentes måte ville uttrykt slik: Herre Gud Fader, hør! Herre Gud Sønn, tilgi! Herre Gud Hellige Ånd, gi akt og gjør det!

Når han føyer til: «Dryg ikke, for din egen skyld, min Gud!», er det utvilsomt å forstå slik: Betenk, min Gud, at saken ikke bare angår og vedkommer ditt folk, men også deg selv og ditt navns ære. For så lenge din helligdom ligger øde, blir du ikke tjent og lovprist der; da skryter også hedningene, ikke bare overfor ditt spredte og undertrykte folk, men også overfor deg selv. De tror at de ikke bare har overvunnet ditt folk, men at deres avguder også har overvunnet deg, den levende og evige Gud.

Redd derfor ditt navns ære; og finner du ingen grunn hos oss til å forbarme deg og hjelpe, så ta grunnen fra deg selv. Gjør det jeg ber om, for ditt navns ære, for din barmhjertighets og sannferdighets skyld!

Et eksempel på en slik alvorlig og inderlig bedende viser Skriften oss også i profeten Elia. En gammel kirkelærer kaller hans tunge en nøkkel til himmelen, og den hellige Jakob sier om ham: «Elia var et menneske under samme kår som vi. Han ba en bønn om at det ikke måtte regne, og i tre år og seks måneder regnet det ikke på jorden. Og han ba igjen, og himmelen ga regn, og jorden bar sin grøde» (Jak 5,17.18). Hva apostelen sikter til, kan en lese i den store profetens levnetsbeskrivelse (1 Kong 17,1; 18,42 ff.).

Det uttrykket han bruker om Elias bønn, er imidlertid verd å merke seg: Han ba en bønn – eller, som det egentlig lyder i grunnteksten: Han ba med en bønn. Dette er talt på hebreernes måte, som fordobler ordene når de vil si at en ting ble gjort med særlig iver, kraft og alvor. Meningen er altså at profeten ba om Guds ære i brennende nidkjærhet, med ildfull ånd og stor troskraft.

Mange mennesker ber vel, men ikke med bønn eller hjertelig andakt; de ber med munnen, men uten hjertets ettertrykk. Elia derimot ba en bønn. (*Petrus Krysologus*.)

Til bedre forståelse av disse ordene kan en også tenke på hvordan han ba i hele Israels påhør, da han trettet med Baals prester og sa: «Herre, Abrahams, Isaks og Israels Gud! La det i dag bli kjent at du er Gud i Israel, og at jeg er din tjener, og at det er på ditt ord jeg har gjort alt dette! Svar meg, Herre! Svar meg, så dette folket må kjenne at du, Herre, er Gud, og at du nå vender deres hjerte tilbake til deg!» (1 Kong 18,36.37).

I disse korte ordene ligger det fire sterke grunner til at Gud må bønnhøre ham; jeg kan imidlertid ikke bli stående ved å utlegge

dem. Men etter denne bønnen falt det straks ild ned fra himmelen og fortærte profetens brennoffer sammen med alteret, og slikket opp vannet som var i grøften. Da ble hele folket rørt til å falle ned på sitt ansikt og rope: «Herren, han er Gud! Herren, han er Gud!» (v. 38.39).

Se, slik sto himmelen til rådighet for denne inderlig bedende: Han kunne hente både vann og ild derfra; han kunne lukke den og åpne den igjen.

Til disse inderlig bedende må en også regne den kana'aneiske kvinnen. Hun var en hedning og etter kjødet fremmed for Israels borgerrett, men kan likevel med rette kalles en israelittinne, for hun kjempet med Gud og mennesker og seiret (Matt 15,21 ff.; Mark 7,24 ff.). Hun hadde stor hjertesorg for sin datter, som var besatt og plaget ille av djevelen. Denne nøden drev henne til å oppsøke verdens Frelser; djevelen måtte som en hund, ved Guds nådige styring, drive dette bortvillede fåret til dets rette, trofaste og gode hyrde.

Nå hadde Herren denne gangen blant annet begitt seg mot det hedenske landet, eller inn i det, for liksom å møte den dypt bedrøvede kvinnen på halvveien – han så i sin allvitenhets lys at hun var på vei ut for å lete etter ham. Likevel ville han ikke straks åpenbare sitt hjerte for henne. Han ville bringe hennes tro, som Den Hellige Ånd hadde virket i henne, for dagen og stille den fram som et herlig og trøstefullt eksempel for hele sin kirke til den ytterste dag.

Som en fakkel brenner enda sterkere og lyser enda klarere når den bæres mot vinden eller iblant slås mot en mur eller stein, og som ildens kraft øker når smeden sprenger vann på den, slik ville Herren mer og mer vekke og tenne troens lys hos denne kvinnen.

Da han var kommet til de hedenske grensene, gikk han inn i et hus og ville ikke at noen skulle få vite det; «men det kunne ikke holdes skjult» (Mark 7,24).

Kjæreste Herre Jesus, hvordan kan du tenke å forbli skjult? Kan da solen skjule seg ved høylys dag, eller et blomstrende tre gjemme seg for biene? Ditt navn er en utgytt salve (Høys 1,3 ff.). Ryktet om dine under, din makt, din kjærlighet og vennlighet har bredt seg overalt. Om du enn skjuler deg, vil våre bedrøvede sjeler, våre elendige og tørstende, vansmektende hjerter og våre engstelige samvittigheter likevel lete etter deg med sukk, tårer og rop, helt til de finner deg; for du kan og må ikke bli skjult.

Nå vel – av denne angstfulle kvinnen kan vi lære hvordan vi skal søke Herren Jesus når han i nødens tid skjuler seg; for «hun kom og falt ned for ham».

Av evangelisten Matteus' beretning ser vi at hun ropte etter Herren på åpen vei; han sier jo: «En kana'aneisk kvinne fra disse traktene kom og ropte til ham og sa …», og disiplene sa, idet de ba for henne: «Vis henne bort, for hun går og roper etter oss!» (Matt 15,22.23).

Om hun traff Herren på veien og ropte etter ham før han gikk inn i huset der han ville holde seg skjult, eller om Herren – da denne stakkars kvinnen hadde oppspurt ham og trengte seg fram til ham – sto opp og ville vike unna henne, slik at hun derfor ropte etter ham, kan en nok ikke vite så nøyaktig. Men det siste synes, når en holder de to evangelistene mot hverandre, nesten å være det sannsynligste; i så fall trer hennes tro fram i enda sterkere lys.

For selv om Herren først flykter fra henne, følger hun likevel etter ham; og når hun ikke straks kan innhente og nå ham, forfølger hun ham med sitt klageskrik og roper: «Herre, du Davids sønn, miskunn deg over meg!» Herren skynder seg fram og svarer henne ikke et ord; han avviser til og med disiplene, som av medlidenhet ber for henne, under det påskudd at han ikke er utsendt til andre enn de fortapte får av Israels hus. Likevel bryr hun seg ikke om det, men skynder seg etter ham og roper: «Herre, miskunn deg!»

Hun kunne vel ha tenkt: Hvor er nå den mannen som alle har rost så mye fordi han er så barmhjertig, straks bønnhører og gjerne hjelper? Så vidt jeg ser og erfarer, hører han hvem han vil, og når han vil, og ikke når vi trenger det.

«Dette er,» sier en gudfryktig lærer, «noe nytt og uvanlig hos deg, kjære Herre Jesus. Du Faderens evige Ord, vil du ikke tale? Du Guds evige visdom, kan du ikke svare, eller vil du ikke? Du evige barmhjertighet, ynkes du ikke over slik elendighet? Har du glemt å være nådig? Er kilden til din miskunn uttørret? Var det da ikke ditt alvor da du ropte: ‹Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile›? Er disiplene dine lettere å bevege til medlidenhet enn du?» (*Arndt, Postille, over denne teksten.*)

Jeg kan ikke si med sikkerhet at denne trøstesløse kvinnen hørte svaret Herren ga disiplene. Men når jeg ser litt nøyere på evangelisten Matteus' ord: «Hun kom og falt ned for ham» (Matt 15,25), skulle jeg

nesten tro at hun hørte det. Hun var jo ikke langt bak Herren, og han talte utvilsomt med vilje høyt, slik de gjør som en vil nøde til noe de ikke gjerne vil gjøre. Likevel kom hun.

Hittil hadde hun løpt og ropt etter ham; nå har hun nådd ham og skynder seg forbi ham, kommer for hans åsyn, faller ned for ham og sier med korte ord, som om hun nesten var løpt seg andpusten: «Herre, hjelp meg!» Om hun ved denne anledningen så sørgmodig ut, om øynene hennes sto fulle av vann, om hjertet hennes slo hardt i denne engstelige kampen, er lett å forstå; utvilsomt talte hennes bankende hjerte og kjempende tro mer enn hennes tørre munn.

Hvem skulle ikke ha trodd at hun nå endelig hadde fått et gledelig svar og den ønskede hjelp? Hvem ville ikke ha ropt ut, slik Augustin gjorde i et liknende tilfelle: Herre, om du ikke vil bønnhøre en slik bønn, hvilken bønn vil du da bønnhøre? Men fra ham som er selve det korte sammendraget av Guds kjærlighet, og fra den munnen som ellers var en kilde til miskunn og trøst, kommer det her et svar som er langt hardere enn alt det andre som gikk foran: «Det er ikke pent å ta brødet fra barna og kaste det til de små hundene!» (v. 26).

Om dette svaret sier Luther: Hadde han sagt disse ordene til meg, ville jeg straks ha løpt min vei og tenkt: Det er forgjeves, hva du enn gjør; her er ingenting å utrette. Og det er sant at det er over all måte hardt, det Herren sier til henne: at hun i hans rike og i hans øyne ikke gjelder for mer enn en hund, og datteren hennes ikke for mer enn en hvalp.

Ellers pleier en å minne folk som har makt og ære om at når de ikke kan eller av visse grunner ikke vil hjelpe de bedrøvede som tar sin tilflukt til dem, skal de likevel behandle dem vennlig og ikke øke bedrøvelsen med harde ord. Men denne gangen behager det ikke selve vennligheten å handle etter en slik regel.

Dessuten er det ingenting som lettere forbitrer et menneske og gjør det utålmodig enn å bli sammenliknet med et simpelt og foraktet dyr og kalt et esel, en okse eller til og med en hund. Men denne trosheltinnen og inderlig bedende kvinnen overvinner alt dette. Hun vet nå engang hvem hun har for seg: Jesus, verdens Frelser, alle hedningers trøst, nådestolen som Gud har henvist alle mennesker til og som hun har hørt så mye godt om. Den slipper hun ikke.

Hun vil si omtrent dette: Still deg an som du vil, Jesus; si hva du vil; kall meg hva du vil; du er likevel Jesus, en hjelper, en forbarmer, en frelser, og jeg er en bedrøvet, elendig kvinne som trenger hjelp og forbarmelse. Jeg slipper deg ikke før du velsigner meg. Jeg tar deg på ditt ord; jeg holder deg fast. Jeg er ingen israelitt og altså heller ikke noe barn, og begjærer derfor ikke noe stykke brød, slik som en pleier å gi barna; jeg forlanger ingen av dine største under- og barmhjertighetsgjerninger.

Jeg er en hund og begjærer ikke annet enn hunderettighet, som er at det står dem fritt å samle opp smulene og skorpene som de mette barna kaster bort eller uvørent lar falle under bordet. Hvor lite koster det ikke deg å vise meg barmhjertighet og fri min stakkars datter fra djevelens vold og meg selv fra min store nød og angst!

Hvis jeg ba deg begi deg lenger inn i vårt land og la oss hedninger, like så vel som dine israelitter, høre ditt ord og se dine undergjerninger, da gjorde jeg mer enn det som tilkom meg. Men nå begjærer jeg bare ett ord, så menneskefienden kan bli jaget bort og jeg selv hjulpet, og så videre.

Dermed var det gjort; hun hadde seiret; Herren overga seg til henne: «Kvinne, din tro er stor! Det skal skje deg som du vil» (Matt 15,28).

Det kan en med rette kalle å gjøre som en viss fyrstinne sa: «Jeg vil henge meg ved min Jesus som en borre henger seg ved et klesplagg, uten å la seg riste av.»

Gregor av Nazianz forteller om sin søster Gorgonia at hun en gang ble syk. Da hun – jeg vet ikke av hvilken grunn – inderlig ønsket å bli frisk igjen, sto hun opp av sengen og gikk inn i kirken, kastet seg ned på ansiktet foran alteret og truet (dette ordet bruker den fortreffelige læreren) med at hun ikke ville gå bort før hun hadde fått helsen tilbake – og den fikk hun også i troen. Broren, den nevnte læreren, tilføyer: *Honesta quadam impudentia egit impudentem* – hun brukte en hellig uforskammethet.

Jeg tror at hvis Herren Jesus enda lenger hadde nektet å oppfylle den kana'aneiske kvinnens bønn, ville hun ha gjort det samme og likeledes begynt å true med at hun verken kunne eller ville gå bort. Hun måtte og skulle bli bønnhørt; hun ville ikke slutte å løpe etter ham og rope etter ham før han forbarmet seg over henne.

Jeg dveler kanskje lenger ved denne hendelsen enn det er passende. Men det jeg i innledningen til denne preken har sagt om min store lyst til å lytte til andektig bedende menn og kvinner når de taler med Gud, vil, håper jeg, tjene til min unnskyldning hos den kjærlige leser. For idet jeg er kommet inn på betraktningen av dem som Guds Ånd har stilt fram og beskrevet for oss, synes jeg at jeg har hørt på dem, og det er ikke å undres over at jeg ikke så snart har kunnet rive meg løs herfra.

Jeg må videre bemerke at når Guds barn og venner vil be riktig kraftig og alvorlig, pleier de ikke å gjøre det hver for seg, men iblant å samle seg og be med enige hjerter og forente troskrefter.

To herlige eksempler på dette finner vi i Apostlenes gjerninger. Da Peter og Johannes ble ført for det høye geistlige Rådet i Jerusalem, og Rådet under trussel hadde forbudt dem å tale mer til noe menneske i Jesu navn, kom de til sine egne og kunngjorde dem hva som hadde hendt dem. Da de (de troendes forsamlede menighet) hørte det, løftet de samstemmig sin røst til Gud og sa: «Herre, du som har gjort himmelen og jorden og havet og alt som er i dem – og nå, Herre, hold øye med deres trusler, og gi dine tjenere å tale ditt ord med all frimodighet» (Apg 4,18 ff.).

Siden, da Herodes hadde latt apostelen Jakob henrette med sverd og satt Peter i fengsel, hvor han lot ham vokte strengt, sier evangelisten: «I mellomtiden ble Peter holdt i fengselet. Men det ble gjort inderlig bønn til Gud for ham av menigheten» (Apg 12,2.4.5).

Videre forteller han hvordan apostelen ble ført ut av fengselet av en engel og kom til Marias hus, hun som var mor til Johannes med tilnavnet Markus. «Mange var samlet der og ba» (v. 12). På gresk lyder det noe mer ettertrykkelig og vil si omtrent at et temmelig stort antall var samlet der og forente sin andakt.

Johannes og moren hans, hennes tjenestepike Rode og det øvrige husfolket følte seg for svake til å løfte og velte bort den stein som da trykket dem; derfor kalte de sammen de andre kristne i større mengde, for at de skulle gjøre det med forente hender.

Slik har kirken etter de hellige apostlers tid fulgt dem, som en kan se av de skriftene vi har fra Tertullian og andre fedre som levde og lærte på samme tid. «Vi kommer sammen,» sier han, «for liksom med samlede hender og forente bønner å omringe vår Gud, og denne vold

er ikke mot ham, men behager ham vel.» De kristne i den tiden pleide å si: Vi ber, vi banker på himmelens dør for å avtvinge ham barmhjertighet.

Alt det som hittil er anført om Guds barns inderlige og alvorlige bønner, hjelper oss også til å forstå et annet bemerkelsesverdig uttrykk som Skriften bruker om bønnen. Den kongelige profet sier: «De så til ham og løp til ham, og deres ansikter ble ikke gjort til skamme» (Sal 34,6).

Uttrykket «å løpe til» rommer et bilde hentet fra en elv som går over sine bredder og med stor kraft farer mot en dam og bryter den ned, eller hva annet som står i veien. Det betegner både den enkelte bedendes iver og andakt – han samler alle sine sjels- og legemskrefter, alle sine ånds- og troskrefter, alle sitt bedrøvede hjertes sukk, lengsler og attrå, og trenger slik inn på Gud – og den hellige bønnen fra de forsamlede kristne, som er forent i én tro, i inderlig kjærlighet og andakt.

Her ser en også hvorfor bønnen sammenliknes med skriket fra en hjort som er utmattet av hete eller jakt og tørster, og med jorden som revner i den hete sommertiden når det ikke har regnet på lenge. «Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud,» sier kong David (Sal 42,2.3). «Jeg rekker ut mine hender til deg, min sjel lengter etter deg som et uttørket land tørster etter regn» (Sal 143,6).

Profeten Jesaja taler også svært bemerkelsesverdig om dette: «Det er ingen som påkaller ditt navn, som manner seg opp» (mannet seg opp i ånden og troen og samlet sine krefter) «til å holde fast ved deg» (til å holde deg tilbake når du rakte ut din veldige arm til slag eller sto i ferd med å straffe synden, slik Abraham, Moses og andre gjorde) (Jes 64,6). Det må altså visselig være alvor, iver, kraft og ettertrykk i bønnen når en vil ta fatt i den allmektige og fortørnede Gud og holde ham tilbake.

Derfor kalles bønnen også en strid, idet apostelen skriver: «Jeg formaner dere, brødre, ved vår Herre Jesus Kristus og ved Åndens kjærlighet: Strid sammen med meg i deres bønner for meg til Gud, for at jeg må bli fridd fra de vantro i Judea» (Rom 15,30.31); og på et annet sted: «Epafras … strider for dere i sine bønner, for at dere kan stå fullkomne og fullvisse i all Guds vilje» (Kol 4,12).

Om den kristne menigheten i Jerusalem beretter Lukas at da Peter var kastet i fengsel, «ble det gjort inderlig bønn til Gud for ham av menigheten» (Apg 12,5). Den samme evangelisten sier om Herren Jesu bønn da han var grepet av stor angst i Getsemane: «Og han kom i dødsangst og ba enda mer inntrengende» (Luk 22,44). Det samme ordet som på de to siste stedene er gjengitt med «inderlig» og «inntrengende», bruker den hellige apostel Peter om den hjertelige, broderlige kjærlighet: «Elsk hverandre inderlig av hjertet!»

Den hellige apostel Jakob bruker også et ettertrykkelig ord om bønnen når han sier: «Et rettferdig menneskes bønn formår mye når den er alvorlig» (kraftig, virksom – Jak 5,16). Det er det samme ordet som apostelen Paulus bruker om troen, som er «virksom ved kjærlighet» (Gal 5,6), og om Guds makt, som viser seg kraftig i de troende.

Det skal si oss at en bønn som skal behage Gud og utrette noe hos ham, ikke må være som et krydder som er ødelagt av sjøvann og har mistet sin kraft, eller som en blomst som er visnet. Den må være full av troskraft, inderlig, frimodig, levende, som legemets sjel, som alltid er i virksomhet. (*Arndt, Postille, over denne teksten.*)

I beskrivelsen av bønnen som er anført ovenfor, heter det videre at den også er en troende sjels barnlige, frimodige og fortrolige samtale med Gud. Med dette sies og kreves det som vår Frelser, etter det vi vet fra vår lille katekisme, har villet lære oss når han byder oss å be: «Fader vår, du som er i himmelen» – nemlig at vi skal tro at Gud er vår rette Far og vi hans rette barn, og at vi derfor frimodig og med all tillit skal be ham, slik kjære barn ber sin kjære far.

Skriften krever tit og ofte en barnlig tillit og frimodig tro av dem som vil be og påkalle Gud. «Derfor sier jeg dere,» sier vår Jesus: «Alt dere ber om i bønnen, tro bare at dere får det, så skal det bli gitt dere» (Mark 11,24); og på et annet sted: «Og jeg sier dere: Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For hver den som ber, han får. Og den som leter, han finner. Og den som banker på, for ham skal det lukkes opp» (Luk 11,9.10).

Denne gjentakelsen, der bønnhørelsen tre ganger knyttes til bønnen, har ikke annen hensikt enn å vekke hjertelig fortrolighet til Gud og trygg tillit til at vår bønn blir nådig tatt imot og hørt.

Mot dette peker også de påfølgende ordene: «Hvem av dere som er far, vil gi sønnen sin en stein når han ber om et brød?» (v. 11).

Det er som om vår søte Frelser ville si: Hvilket barn som ber sin far om et stykke brød når det er sultent, trenger å frykte at han i stedet skal gi det en stein? Og hvilken far kunne behandle sin sønn slik? Er det ikke slik at det på barnets side finnes en hjertelig tillit, og på farens side en kjærlig beredvillighet? Bør ikke dette da så meget mer gjelde mellom dere mennesker som er blitt troende, og deres himmelske Far? Og hva annet kan dere vente enn alt godt av ham?

Hit hører også disse hans ord og herlige løfter: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn. … Be, og dere skal få, for at deres glede kan være fullkommen. … Og jeg sier dere ikke at jeg skal be Faderen for dere. For Faderen selv elsker dere» (Joh 16,23.24.26.27).

Den hellige Paulus sier: «I ham har vi frimodighet, og ved troen på ham har vi adgang med tillit» (Ef 3,12) – adgang til Gud. Og på et annet sted: «La oss derfor med frimodighet tre fram for nådens trone» (siden Gud er forlikt ved Kristus, treffer vi ham ikke på dommersetet, men på nådens trone), «for at vi kan få miskunn, og finne nåde til hjelp i rette tid» (Hebr 4,16).

Og atter på et annet sted: «Brødre, vi har altså i Jesu blod frimodighet til å gå inn i helligdommen» (der Gud er og bor) «… og vi har en stor prest over Guds hus. Så la oss da tre fram med sannferdig hjerte i troens fulle visshet!» (Hebr 10,19 ff.).

Med ham stemmer den hellige Johannes sammen når han sier: «Dette har jeg skrevet til dere for at dere skal vite at dere har evig liv, dere som tror på Guds Sønns navn, og for at dere skal tro på Guds Sønns navn» (med en frimodig og glad tro, og så stadig vokse og tilta i den). «Og dette er den frimodige tilliten vi har til ham, at dersom vi ber om noe etter hans vilje, så hører han oss, og dersom vi vet at han hører oss, hva vi enn ber om, da vet vi at vi har fått våre bønneemner oppfylt hos ham» (1 Joh 5,13–15).

Slik sier også Jakob: «Men om noen av dere mangler visdom, da må han be til Gud … og så skal han få den. Men han må be i tro, uten å tvile» (Jak 1,5.6).

En slik barnlig tillit og frimodighet har de Guds venner ofte vist som den hellige Skrift stiller fram for oss som forbilder. Hvor hjertelig og frimodig Abraham, Jakob, Moses, David og Daniel talte med Gud, har vi sett i det foregående. De ber riktignok med dyp ydmykhet og

selvfornedrelse, slik det sømmer seg overfor den store og majestetiske Gud; men de legger også tydelig for dagen den tilliten de har til ham som sin nådige Gud.

Til dem vil vi føye profeten Elia. Da enken i Sarepta, der han bodde, hadde mistet sin sønn, ropte han til Herren – men hvordan? «Herre min Gud! Har du da også ført ulykke over denne enken hvor jeg får bo som gjest, så du lar hennes sønn dø? … Herre min Gud! La sjelen vende tilbake til dette barnet!» (1 Kong 17,20.21).

Lovet være Herren, den kjærlige og miskunnsfulle Gud, som har latt slike utsagn av sine hellige og kjære barn bli opptegnet til vår trøst! For det hender iblant også med oss arme syndere at vi klager over Gud og nærmest bebreidende holder ham fore hvordan han har kunnet bedrøve oss så dypt, hvordan han har kunnet gå oss imot på denne måten, hvordan han har kunnet drepe og røve fra oss denne eller den personen som var oss så kjær, og hvis hjelp og pleie vi så sårt trengte.

Av samme slag er Hiskias bønn som han ba i sin sykdom, etter at profeten hadde forkynt ham døden. Han vendte ansiktet mot veggen, ba til Herren og sa: «Å, Herre! Kom i hu at jeg har vandret for ditt åsyn i troskap og med helt hjerte og gjort det som er godt i dine øyne!» Så tilføyes: «Og Hiskia gråt høyt» (2 Kong 20,1 ff.).

Meningen er, så vidt jeg kan se, denne: Min Gud, du vet at jeg har lagt vinn på å tjene deg i hellighet og rettferdighet, uten hykleri, og på å gjenopprette din forfalne gudstjeneste for å fremme ditt navns ære. Og du vet at jeg ikke vil unnlate å gjøre det samme videre, om du forlenger mitt liv.

Vil du da nå rykke meg bort midt i mine dager? Hva ville ikke de ugudelige og avguderiske menneskene, i og utenfor ditt folk, si! Vil det ikke hete: Hvor er nå den store ivreren som ville omforme alt? Nå har han den lønnen for det, at han er revet av og visnet bort før tiden.

Det er sikkert en stor dristighet å tale slik til Gud; etter min ringe mening klager kongen her over at Gud behandler ham for hardt, og at Herren vil få liten ære av å kaste sin trofaste tjener ned midt i hans hellige og ivrige løp.

På samme måte lar også Job seg høre noen ganger: at han har lagt vinn på en rettferdig og hellig ferd og levd i gudsfrykt, og at han ikke hadde tenkt at Herren ville gå slik fram mot ham: «Hva lodd ville

jeg ellers få av Gud i himmelen, eller hva arv av Den Allmektige i det høye? Skal ikke undergang ramme den urettferdige, og ulykke dem som gjør det onde?» (Job 31,2.3). «For jeg ventet godt, men det kom ondt. Jeg håpet på lys, men det kom mørke» (Job 30,26).

Slike og liknende ting holder Herrens Ånd oss fore i sitt ord, for at vi skal se hvor mye Guds barn får lov til av sin himmelske Far, og hvor mild og vennlig han er, så de kan få fortrolighet til ham og tale til ham med all tillit og frimodighet.

Og til noe annet har vi sannelig ikke grunn. For selv om vår uverdighet og elendighet, som vi er kommet i ved syndefallet, pleier å skremme oss tilbake, må vi likevel ikke betrakte oss selv bare etter naturen og etter hva vi er av og i oss selv, men først og fremst etter nåden og etter hva vi er av og for Gud i Kristus Jesus.

Av naturen, etter kjødet og etter løpet i den verden som ligger i det onde, er vi elendige ormer og usle makker. Men av Guds nåde, etter Ånden, etter foreningen og samfunnet med Kristus og etter hans nåderikes måte her på jorden er vi de hellige og herlige som all hans lyst er i (Sal 16,3), Guds utvalgte, hellige og elskede (Kol 3,12), Guds barn og arvinger, for hvem det ikke er noen fordømmelse (Fil 2,15; Rom 8,1.17). Herren akter dem så høyt og tar seg slik av dem at de hellige engler, ja menneskene selv, undrer seg over det (Sal 144,3; Ef 3,10).

Derfor må vi riktignok, når vi trer fram for Gud for å be, til vår ydmykelse komme i hu at vi er elendige og syndige mennesker. Men vi må heller ikke glemme at Gud har skjenket oss barnerettens herlighet i Kristus Jesus, og at vi altså har rett til å tale dristig, fritt og frimodig til ham, som kjære barn til sin kjære far.

Apostelen visste godt at han ikke bare hadde vært, men ennå var en synder; likevel sier han: «Ved ham har vi også ved troen fått adgang til denne nåden som vi står i. Og vi roser oss av håp om Guds herlighet … vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus.» Og likeledes: «Av Guds nåde er jeg det jeg er» (1 Kor 15,9 ff.; 1 Tim 1,13.15; Rom 7,14 ff.; 5,2.11).

En sann bedende må riktignok, når han vil tre fram for Gud og be, se på seg selv og hva han er: et elendig og syndig menneske som i og for seg ingenting har å si, og som ikke har større rett ved himmelens dør enn en fremmed tigger ved døren til en fyrste eller annen velstående mann.

Men han må også betenke hva Gud i sitt ord har erklært at han vil være for menneskene, og hvem han taler til: en barmhjertig, kjærlig, miskunnsfull, nådig, allvis, allvitende, allmektig, sannferdig og trofast Herre, som i kraft av sin allmakt og visdom kan hjelpe, i kraft av sin kjærlighet og barmhjertighet vil hjelpe, og i kraft av sin trofasthet og sannferdighet må hjelpe.

Når han innlater seg i samtale med Gud, må han ikke bare se på sin nød, som driver og tvinger ham, ikke bare på Guds befaling om at vi skal påkalle ham, som forplikter ham, men også og først og fremst på hans løfter, som lokker og oppmuntrer ham.

Han må se på bønnen ikke bare som en viktig del av gudsdyrkelsen, som han er forpliktet til å øve hvis han vil unngå å miste Guds nåde og gå i timelig og evig fordervelse, men også som et velsignet middel, yndet av himmelen selv, til forening, samfunn og vennskap med Gud.

Ved det kan han få del i hans godhet, kjærlighet, trofasthet, glede, kraft og salighet – alt med den hensikt at han skal tale med Gud ikke tvunget, men villig, ikke med tvil, men med troens frimodighet, ikke som en tjener som utfører arbeid for kost og lønn, eller som en trell som tjener under hard tvang, men glad som et barn, hjertelig, frimodig og fortrolig.

Til dette vil det være svært tjenlig at en andektig sjel, før den begynner å be, først leser og overveier ett og annet løfte fra Gud som gjelder bønnen, og at den under selve bønnen gir Gud de søteste, mest ettertrykkelige og rørende navn, særlig slike som passer for den nød som trykker den i øyeblikket, og for dens nåværende tilstand.

Da Moses ville be for Israels folk, som hadde syndet mot Gud med opprørsk knurring, og forsone ham, påberopte han seg Guds barmhjertighet: «Men la nå din kraft, Herre» (hvormed han, om det er tillatt å tale på menneskelig vis om Gud, overvinner seg selv og utsletter synden, og som han mest og på den mest prisverdige måten pleier å vise ved forbarmelse og skånsel) «vise seg stor, slik du har talt og sagt: Herren er langmodig og rik på miskunnhet! Han forlater misgjerning og overtredelse» (hermed sikter han til det Herren ropte om seg selv da han åpenbarte seg for sin trofaste tjener i et overordentlig syn, nemlig: «Herren Herren er en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet. Han lar miskunn vare gjennom tusen ledd. Han forlater misgjerning og overtredelser og synd» – 2 Mos 34,6.7).

«Tilgi da dette folket dets misgjerning etter din store miskunn, som du har tilgitt dem hele veien fra Egypt og hit!» (han vil si omtrent dette: Du nådige og miskunnsfulle Gud, du er jo vel vant til villfarelse og synd hos dette folket, og du har til nå styrt det med mye skånsel og ført det med mye forbarmelse; så bli nå ikke trett, min Gud! Mennesker er jo mennesker, og om du enn ville tilintetgjøre dette folket og velge deg et annet i verden, ville du likevel ikke finne noe som ikke uavlatelig trengte til din forbarmelse – 4 Mos 14,11.17–19).

Når Herren Jesus lærer oss å be, byder han oss ikke bare å begynne bønnen med «Fader vår, du som er i himmelen» (der han kort sammenfatter Guds barmhjertighet, kjærlighet, allmakt, allvitenhet og herlighet), men også å avslutte den med: «For ditt er riket».

Du er konge, vi er undersåtter, som du har skapt, forløst, helliget og utvalgt til din eiendom. Du har opprettet ditt nåderike på jorden og i våre hjerter; du må også opprettholde det. Du må beskytte, hjelpe og trøste dine egne, og møte, stanse og holde dine og deres fiender borte. Hvis du, kjæreste Far i himmelen, ikke ville gjøre dette, hvordan skulle da ditt rike bestå? Hvor snart ville ikke Satan ødelegge det! Hvor ville ikke verden og helvete fryde seg og juble! – «og makten».

På samme måte som det ikke mangler deg på vilje til å bønnhøre våre bønner, fordi du er Far, mangler det deg heller ikke på evne, fordi du er en himmelsk Far og er allmektig. Hvor skulle vi, dine arme barn og borgere i ditt rike, ellers gå for å finne trøst, beskyttelse og kraft? Verdslige konger har så mye kraft og makt som du har gitt dem i len; men den rekker ikke så langt at den kan holde Satan borte og beskytte og opprettholde oss i åndelig nød.

Derfor kommer vi til deg, du allmektige Gud, som makter alt i himmelen og på jorden og kan gjøre mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår. Du kan hjelpe; du skal og må hjelpe – «og æren i evighet». Vi vil prise deg i tid og evighet for bønnhørelsen av vår bønn, og om du gir oss det vi har bedt om, og så videre.

På samme måte som vår velsignede Frelser i denne bønnen har lagt oss i munnen de ordene vi skal tiltale Gud med, har han utvilsomt også i den villet gi oss et forbilde eller en rettesnor som vi skal forme og innrette våre bønner etter, og slik gjøre oss til nytte det Gud i sitt ord har åpenbart om seg selv.

For eksempel sier Skriften at Herren er én (5 Mos 6,4), og Gud sier selv: «Jeg er Herren, det er mitt navn. Jeg gir ikke noen annen min ære eller de utskårne bilder min pris. Jeg, jeg er Herren, og uten meg er det ingen frelser. Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen. Jeg er Herren, og det er ingen annen. Uten meg er det ingen Gud» (Jes 42,8; 43,11; 44,8; 45,5).

Dette kan en andektig bedende med stor frimodighet gjøre seg til nytte og si: Du sier, min Gud, at det ikke er noen annen Gud, ingen annen klippe, ingen annen tilflukt, ingen annen beskyttelse enn du. Du kjenner ingen annen; vel, jeg kjenner heller ingen annen og vil ikke kjenne noen annen.

Derfor kommer jeg alene til deg; jeg setter min lit til deg; jeg anroper deg om nåde, beskyttelse, trøst og hjelp. Alle min sjels krefter, alle mitt arme og bedrøvede hjertes lengsler, attrå, sukk og begjæringer er vendt mot deg og forent i tillit til deg. Så hjelp meg da, min Gud; la meg ikke bli gjort til skamme, for mitt håp står til deg.

Eller hvis du ikke vil høre og bønnhøre meg, så vis meg en annen Gud. Jeg må jo ha en Gud, en hjelper, jeg elendige barn; og når du ikke selv vil være det, må jeg oppsøke meg en annen. Men det være langt fra! Du er og blir min Gud, min eneste og evige trøst.

En gudfryktig, men fattig enke – hennes avdøde, gudfryktige mann hadde ikke etterlatt henne noe timelig gods, men ved ord og eksempel en grundig veiledning til bønnen – hørte i en preken tale om Guds umåtelige rikdom: at han eier himmel og jord, at alt som er i dem, tilhører ham, og at apostelen sier at han er rik nok for alle som påkaller ham (1 Mos 14,19.22; Sal 50,12; 89,12; Hag 2,8; Rom 10,12).

Dette gjorde hun seg siden til nytte i bønnen og sa: Du rike Gud, som eier himmel og jord, hvilken sak er det vel for deg å forsørge en fattig enke med hennes forlatte farløse, særlig når de er deg befalt og overgitt? Du er rik nok for alle som påkaller deg; blant dem er også vi. Vil du da bare for oss lukke ditt hjerte og dine skatter? Vi begjærer jo ingen overflod, men bare det nødtørftige; ikke et helt brød, men bare noen stykker å bli mette av.

Du har pålagt dem som er rike i den nåværende verden, at de skal gjøre det gode, være gavmilde og gjerne dele med andre (1 Tim 6,17.18); du er den aller rikeste. Skulle du da ikke gjerne gjøre godt og gjerne gi dem som ber deg? Du sørger jo så rikelig for mange ugudelige

mennesker som yter deg liten takk for det; selv hundene og svinene, som bjeffer og grynter mot deg, gir du i overflod. Skulle da dine barn lide nød i ditt hus? og så videre.

En annen gudelskende sjel, som på mange måter ble bedrøvet og krenket av et fiendtlig sinnet menneske, støtte på disse ordene av den kongelige profet: «Din er jeg, frels meg!» (Sal 119,94).

Med gråtende øyne begynte hun å si: Det er sant, min Gud; det kreves ingen annen grunn for å bevege deg til å hjelpe enn at den som trenger din hjelp, hører deg til. Du kan gjøre med meg hva du vil, men jeg hører deg likevel til; derfor må du beskytte meg og hjelpe meg mot min nærgående fiende. Var jeg din hund, måtte du beskytte meg; for hvilket menneske lar sin hund bli slått og kastet stein på av fremmede folk og ustyrlige gutter uten å påtale det og verne det stakkars dyret? Nå er jeg ikke en hund, men ditt barn.

Folk sier, når noen har krenket deres barn: Jeg ville forsvare en hund mot deg; hvor meget mer da et barn! Vil du da tie og sitte stille når ikke din hund, men ditt barn blir fiendtlig behandlet? Jeg hører deg til, min Gud; blir jeg krenket, blir også du krenket. Jeg er din undersått, din husfelle, din eiendom; det har du tatt meg til å være, og jeg har gitt meg inn under ditt tak, din styring, din beskyttelse. Derfor hjelp meg!

En annen inderlig kristen leste disse ordene av den hellige apostel Peter: «Vær, etter Den Hellige som kalte dere, også dere hellige i all deres ferd. For det er skrevet: Dere skal være hellige, for jeg er hellig» (1 Pet 1,15.16). Og han sa: Jeg kommer herved i hu at din Sønn sier: «Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud» (Matt 5,8), og din apostel: Jag etter helliggjørelse, «for uten helliggjørelse skal ingen se Herren» (Hebr 12,14).

Nå har jeg, som du selv vet, strevd hardt for å holde mitt hjerte rent og ubesmittet og tjene deg i hellighet og rettferdighet. Jeg harmes over mitt hjertes urenhet; jeg hater det og meg selv, fordi det er så lettsindig og bedragersk, urent og vanhellig. Jeg vasker det ofte i tårer; jeg irettesetter det og skjeller det ut; jeg truer det med helvetes ild om det ikke vil la sin falskhet fare; jeg lover det himmelen om det vil bedre seg. Men det ene hjelper like lite som det andre. Så vet jeg da ikke noe råd mer og gir helt opp.

Likevel er det ett igjen: at jeg ofrer det og overgir det til deg, du hellige Gud. Du vil og må ha et hellig hjerte; jeg kan ikke skaffe et slikt. Så skap du selv et rent hjerte i meg! Her er det, min Gud, så godt som jeg har det; jeg ville gjerne gi deg et bedre, men jeg har ikke noe bedre. Helliggjør du det, så blir det hellig. Gjør med det som det behager deg; la det gå gjennom ild og vann; knus det; legg det i pressen; tråkk det under føtter, eller la det til og med dø og bli til støv og aske, bare det blir helligere, renere og mer gudfryktig. For jeg vil heller ha intet hjerte enn et urent som ikke er deg, du hellige Gud, til behag.

Jeg regner nok med at et kjødelig hjerte ville finne en slik samtale mellom en troende sjel og Gud dum og tåpelig; men for de gudfryktige hjerter vil det utvilsomt være behagelig å få noen prøver på de fortrolige og lønnlige samtaler med Gud.

Vår bønn må videre, etter beskrivelsen ovenfor, være kjærlig, det vil si blandet med kjærlighet til Gud og nesten; den må skje av kjærlighet og i kjærlighet og ha kjærlighet til mål. Bønnen er, som vi allerede ovenfor med den hellige Skrift som foranledning har omtalt, den troende sjels røkelse, og kjærligheten er en av dens fremste bestanddeler.

Det apostelen sier om kristendommen og bruken av Guds åndelige gaver i alminnelighet, kan også særlig brukes på de bedende: «Om jeg taler» (for Gud) «med menneskers og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg» (ikke aktet bedre enn) «en lydende malm eller en klingende bjelle» (1 Kor 13,1).

Ja, om jeg tilbringer mange timer i bønn, gjennomleser Salmene hver uke, flittig bruker Arndts *Paradisets urtehage* eller en annen bønnebok, ofte utgyter mange tårer i søt andakt og ofte ligger på mitt ansikt og mine knær, slik at alle holder meg for stor og ivrig i bønnen – men ikke har kjærlighet, da er jeg intet, og min bønn er intet. (*I 15. preken, § 2, og i tredje del, 13. preken, § 6.*)

Denne saken trenger noen forklaring. Når jeg krever kjærlighet i bønnen, mener jeg først kjærligheten til Gud. For jeg taler her om de bønnene som sendes opp av den troende sjel, som aldri finnes uten kjærlighet til Gud og altså heller ikke kan be uten en slik kjærlighet.

Når den vil be, sier den: «Herre, jeg har deg hjertelig kjær, du min styrke! Herren er min klippe og min festning, min Frelser. Min Gud er min klippe, som jeg setter min lit til, mitt skjold og min frelses horn, min borg» (Sal 18,2.3). Den søker Gud (med inderlig andakt og

ivrig bønn) ikke bare fordi den trenger ham, men også fordi den elsker ham, slik som bruden sier: «På mitt leie lette jeg om natten etter ham som min sjel elsker» (Høys 3,1).

Likesom et menneske, om det enn går ham godt og han finner tilfredshet i sitt hus og hjerte, likevel gjerne går til sine foreldre eller en trofast venn og samtaler med dem, slik også en kristen: Om han enn har det godt i åndelige og legemlige ting, så ingen følelig nød kunne drive ham til bønnen, driver kjærligheten ham likevel dit. Den dagen ville synes ham ulykkelig, selv midt i den største lykke, da han ikke hadde talt med sin himmelske Far og holdt samtale med sin Jesus.

Og om trengsel bringer ham til å be, skjer det likevel ikke uten kjærlighet; da heter det: «Du blir min Gud likevel, om du meg tusen ganger slo i hjel.»

Satan gikk hardt løs på et gudfryktig menneske med den tanke at han var forstøtt, og hvisket til ham under bønnen og andre hellige øvelser: Det er forgjeves at du tjener Gud, for du er ikke utvalgt til det evige liv. Men han svarte: La det være så; men du skal vite at jeg ikke tjener Gud for lønn, men fordi (jeg elsker ham og fordi) han fortjener det. Slik vil hver troende sjel si.

Om den enn må be i dypeste nød, i mye angst og motgang, og ofte uten bønnhørelse og uten virkelig og ønsket hjelp, og en spør den: Hvorfor ber du da? Hva nytter det at du bruker så mye tid på det, siden den ene ulykken likevel rammer deg etter den andre? og så videre – da vil den svare: Selv om Herren ville drepe meg, vil jeg likevel påkalle ham og sette min lit til ham.

For likesom jeg ved hans ord er forvisset om at han ikke slutter å elske meg, selv om han lar meg falle i mangehånde fristelser, vil heller ikke jeg slutte å elske ham og av kjærlighet påkalle ham – det får nå gå meg som det vil.

Skal et barn slutte å elske sin far fordi han tukter det eller lar det tukte av andre, sender det på skole, gir det legemidler eller nekter det noe som ikke er til gagn for det? Det være langt fra!

Likesom den troende sjels bønn blant annet har sitt utspring og sin kilde i kjærlighet, slik er også kjærligheten tydelig å spore ved og i den. Hver strøm smaker av sin kilde, og alle den gudelskende sjels lengsler, sukk og begjæringer av dens kjærlige hjerte. Av jorden velder det ikke bare fram kalde, søte, sure, kraftige vann, men mange steder

også hete kilder, som vitner om den skjulte ild i jorden. Slik kommer det også fra et gudfryktig hjerte ikke bare kraftige og alvorlige, men også brennende sukk som luer av kjærlighet.

For å forklare og bevise dette må en tenke på at en sann bedende, som allerede sagt ovenfor, i sin bønn først, mest og ivrigst må se på Gud, hans ære og vilje. For vår Frelser setter i den bønnen han har lært oss, som et mønster for hvordan vi skal innrette vår andakt, de tre bønnene i spissen: «Fader vår … Helliget vorde ditt navn. Komme ditt rike. Skje din vilje, som i himmelen, så òg på jorden.» Meningen er lett å se: at vi i bønnen ikke først og fremst skal tenke på og søke oss selv og vårt eget, men Gud og det guddommelige.

Og dette gjør alle sanne troende sjeler. Hovedsaken i deres bønner er at de ofrer, helliger og overgir seg til Gud. Å, min Gud, sier de, la ditt aller helligste navn bli kjent, elsket, æret og priset overalt, og bruk til det også min ringe tjeneste, om så mitt navn derfor skulle bli vanæret, min ære krenket og min anseelse gå tapt!

Gi, sier et gudelskende hjerte, at jeg må vise meg som din tjener «i ære og vanære, med dårlig rykte og godt rykte» (2 Kor 6,8). La ditt rike komme, bli utbredt og opprettholdt, om jeg derved enn skulle tape krone og spir, hus og gård, penger, gods og alt.

La din vilje bli fullbyrdet overalt og hos alle, også med meg, i meg og ved meg, om så all min egen vilje, lengsel og begjær, selv den mest prisverdige og beste, derover skulle settes til side. Ditt navn, min Gud, ditt rike, din vilje er det jeg søker og begjærer, og intet annet.

Alt jeg dessuten søker og begjærer for meg og mine og andre, ønsker jeg ikke å få bare for min skyld, men først og fremst for din. Jeg ber om sunnhet, liv, nødtørftig underhold, vern mot mine fiender, sjelens ro, troens frimodighet, visdom og så videre – men for at jeg skal kunne bruke det til din ære og i din tjeneste. Jeg begjærer ingenting i åndelige eller verdslige ting, så vakkert og behagelig det enn er, uten i den hensikt derved å kunne vitne for hele verden om min kjærlighet til deg.

Ja, jeg erklærer: Om jeg enn helt ivrig og alvorlig, i hellig mening og gudelig hensikt, streber etter noe som forekommer meg godt og gagnlig, men du, min Gud, ikke finner det tjenlig til din ære, eller du vet noe annet som kan tjene deg til større ære, da vil jeg ikke at det

skal regnes som om jeg hadde bedt om det, og jeg er vel tilfreds med at du nekter meg det og gir meg noe helt motsatt.

Herre, min Gud, det jeg er og har, er og har jeg av din nåde; derfor ønsker jeg heller ikke å være eller ha noe uten til din ære. O søteste Herre Jesus, hvor søtt og ljuvlig er det ikke å leve, arbeide, lide og dø for ditt åsyn, i din tjeneste, til din ære! Unn meg det; så har jeg nok.

Den hellige Augustin sukker et sted: Å, Herre, den som elsker noe ved siden av deg som han ikke elsker for din skyld, han elsker deg for lite (og ikke slik som han burde). O kjærlighet, du himmelske ild, som alltid brenner og aldri slukkes, o kjærlighet, o min Gud, antenn meg (så jeg må fortæres som et offer i kjærlighet til deg og i min offertjeneste)! Om den samme Guds venn fortelles det at han ønsket å være et lys som kunne smelte og fortære seg selv i luende kjærlighet til Herren Jesus og i hans tjeneste.

En gudelskende og høyfortjent lærer i vår tid sukker: O søteste Herre Jesus, gjennomskyt våre hjerter med din kjærlighets glødende piler! Bryt inn i vår sjels tillåste og innerste kammer, og opplys det nådig med din glans, så vi må ha vår glede, vår fred, vår ro, vårt håp, vår tilfredsstillelse, vår vederkvegelse, vårt lys, vårt gods, vårt liv, vårt alt i deg! En annen dyrebar og gudelskende sjel i vår tid sier: Å, Herre, gi og unn meg din kjærlighet; så er jeg rik nok, så er jeg lærd, berømt, æret, lykkelig og salig nok. (*Joh. Arndt, om foreningen med Kristus, kap. 8. – Theoph. Spizelius.*)

Hit hører også det vi på et annet sted har fortalt om en nidkjær og gudelskende kristen kvinne. Hun kom tilfeldig til å høre en trette mellom et par simple kvinner som, etter disse siste tiders skikk, var fulle av mange spottord og forbannelser. Da ble hun så bedrøvet at hun skyndte seg inn i kammeret sitt og sa ydmykt, på knær: Herre, la meg ikke lenger være i denne slemme, onde verden! La meg bare dø, så jeg ikke mer skal behøve å se og høre på slike vederstyggeligheter!

En annen har en hørt be slik: Å, Herre Jesus, jeg har bare ett hjerte, og det et lite, og det er ennå ikke på langt nær fylt av din kjærlighet. O Jesus, drypp ikke bare din kjærlighet på mitt hjerte, men overstrøm og oversvøm det med den, så alt som ikke er din kjærlighet og smaker av din kjærlighet, må drukne og gå under i den!

Mitt hjerte er som det alteret Elia bygde da han stred for Guds ære med Baals profeter, og som besto av jord og stein, omgitt av en grøft

og lagt med vått brensel (for profeten bød at det skulle overøses med mye vann). Slik er også mitt hjerte jordisk, hardt, vått, udugelig og elendig, og det kan ikke antennes og settes i brann uten ved himmelsk ild. O Jesus, antenn det, om det så skulle skje ved et sterkt tordenvær!

Se her, dere gudfryktige sjeler, den kjærligheten som deres medkristne ber med! De nærmer seg Gud, den evige kjærlighets ild, for å bli antent av den og vende tilbake med skinnende ansikter og luende hjerter, og for om mulig å sette alt i samme brann og flamme. De ber som de lever, eter, drikker og sover; de lever for å elske og prise sin Gud – som David sier: «La min sjel leve og lovprise deg!» (Sal 119,175). Likesom de hellige engler lever (i Guds kjærlighet og) av hans pris, som det sanne englebrød, slik lever også disses sjel (i Guds kjærlighet og) av hans pris.

De eter, drikker og sover for å få krefter til å tjene Gud, og slik ber de også. Og om det var annerledes, ville deres andakt være fremmed ild i Herrens øyne. De vet at de er skapt for å kjenne Gud, for å elske ham idet de kjenner ham, for å tjene ham idet de elsker ham, for å eie ham idet de tjener ham. De nærmer seg Gud og holder seg til ham for å kjenne, elske, prise og slik eie ham.

Jeg kommer nå til kjærligheten til nesten, som ikke mindre må finnes i bønnen om den ellers skal være sann og Gud til behag. Jeg vil ikke utførlig minne om at Herren ikke vil vite av våre bønner og offer så lenge vår bror har noe mot oss, men byder oss først å gå hen og forlike oss med ham (Matt 5,23.24); likesom han også sier: «Og når dere står og ber, så tilgi om dere har noe imot noen» (Mark 11,25).

Jeg vil heller ikke dvele lenge ved at vi også skal be for våre fiender, etter Herren Jesu ord: «Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør vel imot dem som hater dere, og be for dem som forfølger dere» (Matt 5,44).

Jeg vil bare gjenta det som allerede er lært ved en annen anledning: at når en sann kristen ber, utvider han sitt hjerte så meget som mulig. Han ville gjerne slutte alle mennesker inn i det og bære fram deres sorg, deres nød, deres tilstand, deres sjel og salighet for Herren, sin Gud.

Ofte vil han sukke og si: O høylovede, store, allestedsnærværende, allvitende, barmhjertige og nådige Gud! Jeg erkjenner at jeg er alle menneskers skyldner, troendes og vantros, kristnes, jøders, tyrkeres

og hedningers, kjentes og ukjentes, deres som er nær, og deres som er langt borte. Nå kan jeg ikke hjelpe dem alle med ord og gjerning; men min kjærlighet krever likevel at jeg ber for dem alle og befaler deg deres timelige og evige velferd. Så forbarm deg da over dem, du menneskevenn og alle menneskers vokter, og la deres åndelige og legemlige elendighet gå deg til hjerte!

Før de stakkars blinde hedninger, jøder, tyrkere og tatarer til lyset av kunnskapen om din kjære Sønn Jesus Kristus; opplys deres mørke med din nådes glans; gi dem å vite og forstå at de hittil har gått på idel vrange og fordervelige veier og vandret gjennom ørkener som fører dem i fordervelse og fordømmelse (Visd 5,7). Ta ved din nåde bort dekket som ligger over deres hjerter (2 Kor 3,15.16)! Hvorfor skulle du ha skapt så mange tusen mennesker forgjeves? (Sal 89,48). Å, Herre Jesus, la ikke din hellige, bitre lidelse og død være forgjeves og spilt på dem! og så videre. (*Tredje del, 18. preken,* § 23.)

Ikke mindre vil han be for de villfarende og forførte, at Herren vil opplyse dem og føre dem tilbake ved sitt ord, sin Ånd og nåde.

Han ber for alle syndere og ugudelige som misbruker evangeliets klare lys til mørkets gjerninger og Guds nåde til lettferdighet og lever i stor sorgløshet og ubotferdighet, at den langmodige og barmhjertige Gud, som ikke vil noen synders død, men at han skal omvende seg og leve, må forbarme seg over dem, ha tålmodighet med dem, gi dem tid og nåde til omvendelse, la dem komme til seg selv igjen og fri dem ut av djevelens snare, han som de er fanget av, så de må gjøre hans vilje (2 Tim 2,25.26).

Han lar det imidlertid ikke bli ved den alminnelige forbønnen for syndere. Vet han om en og annen slik i sitt hus, sin slekt eller sitt naboskap, vil han nevne ham ved navn for sin Gud og be om at Gud en gang må gi ham omvendelse og åpne øynene hans, så han ser den faren hans arme sjel er i.

Av og til kan en legge merke til at når gudelskende sjeler ser et menneske gå forbi som de vet er ubotferdig, betrakter de ham med tårefylte øyne, sukker dypt og ser vemodig etter ham helt til de mister ham av syne.

Jeg har kjent gudfryktige mennesker som, når de hørte en beruset rope på gaten om kvelden, pleide å sukke og si: Å, du stakkars barn! Hvordan kan du være så forblindet at du roper ut din egen skam? Å

Gud, du langmodige Gud! La ham ikke dø i sine synder eller gå til grunne på sjel og legeme!

Når de på søndagene gikk forbi en kro eller et annet hus og hørte og så det syndige selskapet, de tørste brødres støy og sværm, sukket de av hjertet: Å, Herre Jesus, hvor vidt er det ikke kommet i din kirke, siden slik offentlig forargelse og vanhelligelse av din sabbat drives uten skam og anger, og tåles og tillates! Å, bedre tiden og menneskene! Tilregn dem ikke denne synden! Tilgi dem, for de vet ikke hva de gjør, og så videre.

Gudfryktige og kjærlige sjeler har fortalt meg at når de visste om et og annet ubotferdig og sorgløst menneske blant sine nærmeste eller blant fremmede, husket de ham ikke bare i sine faste bønner til Gud, men anbefalte ham også ofte i løpet av dagen med sukk og små bønner til hans barmhjertighet, og sa eller sukket: Å, nådige og barmhjertige Gud, kom den stakkars N.N. i hu til det gode! Opplys og omvend ham, og la ham ikke dø i sine synder!

Mange kjærlige sjeler har, når de var ute blant folk og hørte fortelle om et og annet syndefall, om denne eller den personens forargelige liv, sagt lite eller intet til det, men i mellomtiden med gråtende øyne og bankende hjerte sukket i det skjulte til Gud: Å, Herre Jesus, forbarm deg; oppsøk dette bortvillede og fortapte får, og før det tilbake til din hjord!

På samme måte forholder Guds kjære barn seg når det gjelder nødstedte medkristne. De sukker og sier: Å, min Gud, vær meg, min hustru, mine barn og husfolk, hele denne by (bygd) og menighet, mine venner og fiender, alle mine medkristne, ja alle mennesker nådig og barmhjertig. La vårt alles legeme, liv, helse, næringsvei, velferd, omvendelse, tro, kristendom, sjel og salighet være deg befalt i Kristus Jesus! Velsign, beskytt, forsørg, opplys, omvend oss alle! Trøst alle bedrøvede og sorgfulle; gi akt på de anfektede; gi ro til de engstelige hjerter og samvittigheter!

Vær de syke til lindring, vederkvegelse, lege, tilsynsmann og hjelper; ernær, forsørg og oppehold de fattige, elendige, forlatte, trøstesløse, utlendinger, enker og farløse. Fri dem ut som er i tyrkisk trelldom eller annet uforskyldt fangenskap. Vær en tilflukt og beskyttelse, en dommer og redningsmann for dem som er forfulgt, undertrykt og forjaget for den evangeliske sannhets skyld! Følg de reisende;

forløs lykkelig dem som arbeider i hard barnsnød; oppretthold de døende i omvendelse, tro, kjærlighet og håp, og ta deres sjeler til nåde! Forbarm deg over alle mennesker, hvor som helst de roper til deg i sin angst og nød, og hjelp dem hvor, når og slik som de trenger og begjærer din hjelp!

En liknende kjærlig andakt vil en også finne hos en sann bedende ved den offentlige gudstjeneste og i kirken. Når han trer inn og ser den forsamlede menigheten, vil hans sukk være: O Gud! O min Jesus! La ingen av disse sjeler gå fortapt!

Jeg har lest om en morder som hadde drept svært mange mennesker og til slutt var blitt så grusom at det var hans lyst å drepe, og at han fant sin glede i de såredes og døendes rykninger. Denne personen bekjente at når han kom i en kirke eller på et torg og så mange mennesker forsamlet, banket hjertet hans og tørstet etter deres blod. Det var drift og vesen hos den som hadde hans hjerte i sin makt og eie, nemlig djevelen.

De kristne har derimot sin Herre Jesu vesen, sinn og hjerte. Når han så mye folk forsamlet, banket hans hjerte av lengsel etter å gjøre dem godt og undervise dem til salighet (Mark 6,34; Joh 7,37).

Når de kristne kommer i en tallrik forsamling, sukker og ber de for alles og enhvers timelige og evige vel. Å, Herre, sier de, fyll din tjeners hjerte og munn med mye nåde, Ånd og kraft; la ditt ords regn dryppe rikelig over disse sjeler, alle i alminnelighet og enhver i særdeleshet. La ditt ord virke iblant oss, så ditt navn må helliges, ditt rike utbredes, befestes og opprettholdes i og hos oss alle, og vi alle bli beredt til å gjøre og lide din vilje med glede. La oss alle bli opplyst, omvendt og ført til himmelen ved ditt ord og din Ånd!

Når de hører at det bes for de syke, føyer de sine sukk til med en slik kjærlighet som om de ønsket at også deres medkristne ville be for dem i deres sykdommer og trengsler, og de kommer i hu hva apostelen byder: «La broderkjærligheten vare ved! Husk på dem som er i fengsel, som om dere var fanger sammen med dem, likeså dem som blir mishandlet, for dere er jo selv i legemet!» (Hebr 13,1.3).

Når de ser en del av menigheten nyte det høyverdige nattverdsmåltid, sukker de: Å, Herre Jesus, du i oss og vi i deg! Tilgi disse menneskene alle deres synder; skjenk dem et botferdig, troende og gudfryktig hjerte; gi dem ditt aller helligste legeme å ete og ditt

kostbare blod å drikke til det evige liv; ta dem opp i ditt søte og salige samfunn; helliggjør, opplys og styrk dem ved din Ånd, og før og bevar dem ved din makt til salighet!

Eller: Jeg takker deg av mitt innerste hjerte, Gud Fader, fordi du har elsket verden så at du har gitt den din enbårne Sønn til en mekler, frelser og forløser og stilt ham fram til en nådestol i hans blod, så vi skulle tro på ham og leve ved ham. Jeg takker deg, Herre Jesus, du Guds evige Sønn, fordi du kom til verden for å gjøre meg og alle disse menneskene, mine medbrødre og medsøstre, salige, fordi du ga ditt hellige legeme for oss i døden, utøste ditt blod for oss og innstiftet dette store og dyrebare hemmelighets- og kjærlighetsmåltid til minne om deg og oss til trøst. Jeg takker deg, Gud Hellige Ånd, fordi du har kalt meg og disse mine medkristne til Jesu Kristi søte og salige samfunn, vakt troen i oss og til nå bevart den trass i djevelens makt og list.

Å, la dem og meg, du treenige Gud, vår skaper, oppholder, forløser og trøster, fremdeles være befalt i din nåde. Gi at vi må leve i en sann daglig omvendelse, stadig vokse i kunnskapen om deg, i kjærligheten til deg, i håpet og gudfryktigheten, og tjene deg i hellighet og rettferdighet alle vårt livs dager, og til sist nå målet for vår tro, våre sjelers frelse! Amen.

Jeg vet ikke hvor mange slike bedende det finnes blant nåtidens kristne. Det er dessverre kommet dithen at nesten størsteparten av de kristne enten ikke vet hvorfor de er kristne og hva deres kristendom krever, eller i det minste ikke setter det de vet, ut i livet.

Men jeg vet at en sann kristen må være slik sinnet og forrette sin bønn med en slik ivrig og omfattende kjærlighet. For det kan jo ikke finnes noen kristen uten tro, ingen tro uten kjærlighet, ingen kjærlighet uten omsorg, ingen omsorg uten bønn og forbønn. Den som elsker Jesus, kan ikke annet enn også elske hans lemmer, alle i alminnelighet og enhver i særdeleshet. «Og dette budet har vi fra ham at den som elsker Gud, skal også elske sin bror,» sier apostelen (1 Joh 4,21).

Men hvilken større kjærlighet kan han vise ham enn å be ivrig, hjertelig og stadig for hans timelige og evige velferd? Hvor hjertelig og alvorlig ber ikke Herren Jesus kort før sin død for sine disipler og alle dem som ved deres ord skulle komme til tro på ham!

(Joh 17,9.15.20.24). Skulle ikke hans barn være hans etterfølgere i dette?

Det er ganske visst et dødt lem som ikke kjenner hele legemets nød. Den som går inn i helligdommen (i sitt bedekammer) og ikke bærer navnene på Israels stammer (hele kirkens og hver kristen sjels minne) på (og i) sitt hjerte (2 Mos 28,29), han forstår ikke sitt kongelige prestedømme og gjør ikke den plikten som hviler på ham.

Jeg går imidlertid videre i å drøfte og forklare det som ennå står igjen i vår beskrivelse av bønnen. Til sist har jeg sagt at den troende sjels bønn også er en vedholdende, stadig og uopphørlig bevegelse av hjertet. Dermed krever jeg to ting.

For det første at en andektig bedende, som søker å oppnå noe i himmelen og av sin Gud, ikke må bli trett og gi tapt om den ønskede bønnhørelsen ikke straks følger. Han må holde ut og, som vår Frelser sier, be, lete og banke inntil han får det han lengter etter, eller i det minste er forvisset om at hans bønn er kommet fram i Guds minne. Gud har kanskje i sitt alene vise og uransakelige råd ikke funnet det tjenlig å oppfylle bønnen etter hans ønske; men da gjør, gir og tilskikker han noe som den bedende kan slutte av at bønnen er hørt.

Å lære oss dette er vår Herre Jesu hensikt med lignelsen om vennen som går til en annen midt på natten, banker på og ber ham låne seg tre brød. «Jeg sier dere,» heter det: «Om han ikke står opp og gir ham det fordi han er hans venn, så vil han stå opp fordi han er så pågående, og gi ham alt det han trenger.» Han føyer til: «Og jeg sier dere: Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere» (Luk 11,5 ff.).

Det samme gjelder den andre lignelsen, om den urettferdige dommeren og den fattige enken som ba ham om hjelp mot sin motstander og krenker. Selv om han verken fryktet Gud eller tok hensyn til noe menneske, bestemte han seg til sist for å hjelpe henne, fordi hun voldte ham mye bry, og han måtte frykte at hun ikke ville slutte å plage ham.

Den velsignede Frelser gjør denne anvendelsen: Når et urettferdig, ugudelig og hardt menneske lar seg bevege av mye pågang og stadige anmodninger, så han oppfyller den nødsteddes begjæring, hvor meget mer skal da ikke den rettferdige, nådige og milde Gud la seg bevege

og tilskynde av sine utvalgtes stadige bønner og uavlatelige sukk til å hjelpe dem og beskytte dem mot djevelen og verden! (Luk 18,2 ff.).

Derfor sier også Den Hellige Ånd gjennom apostelen Paulus at vi skal være vedholdende i bønnen (Rom 12,12; Kol 4,2). Og hvordan dette må skje, forklarer han når han på et annet sted skriver: «Be til enhver tid i Ånden med all bønn og påkallelse. Vær årvåkne i dette, med all utholdenhet i bønn for alle de hellige» (Ef 6,18), også for meg, at min munn må åpnes.

Her knytter han bønn og påkallelse sammen med utholdenhet, for å vise at når en gjerne vil oppnå noe av Gud eller hjertelig anbefale en person til ham, må en ikke bare komme det i hu i sine vanlige morgen- og kveldsbønner, men også forelegge det for ham med vedholdende, alvorlige sukk og ofte gjentatte påminnelser.

Derfor føyer han til ordene «i Ånden», for å lære oss at en kristen ikke alltid behøver munnen til sin bønn eller å framstille sitt anliggende og sin begjæring med mange ord, men også kan la sin ånd alene, eller sitt hjerte i Ånden, tale med Gud.

Kirkelæreren Krysostomos sier et sted: Det kan hende at et menneske som går over torget (hvor det pleier å være folk i stor mengde), ber aller heftigst, og at en annen roper med stort skrik til Gud midt i et selskap av gode venner, hvor han ser ut til å holde på med dette eller det. Ja visst; en sann bedende som er øvd i denne kunsten, kan visselig, når han er i et muntert samvær eller i en annen forsamling som han av embets vegne må overvære, rope slik til Gud at det gjenlyder i himmelen – med taus munn og uten at noen av de tilstedeværende merker det.

Slik kunne Nehemja, da han sto for sin konge og dronning og talte med dem, likevel tale med Gud uten at de merket det – som han sier: «Da ba jeg til himmelens Gud» (Neh 2,4), nemlig i Ånden, med hjertets inderlige, lønnlige sukk.

Da for eksempel de kristne i Efesos etter apostelens oppfordring ville be for ham, gjorde de det utvilsomt ikke bare i den forsamlede menighet og i sine morgen- og aftenbønner, men sukket også ofte i løpet av dagen, under sine gjøremål og sitt arbeid: Herre Jesus, kom din trofaste tjener Paulus i hu til det gode! Å, Herre Jesus, beskytt din apostel mot djevelen og verden!

Gi at han ikke må bli trett av de mangfoldige trengsler som møter ham; styrk ham ved din Ånd og unn ham nåde, så hans munn må åpnes og ordet bli gitt ham til å kunngjøre med frimodighet evangeliets hemmelighet! – Det kreves for øvrig ikke alltid så mange ord, selv om de bare tales i Ånden; det kan også være nok å sukke: Å, Jesus, din tjener! Å, Herre, din apostel!

Når en sann kristen i vår tid, i samsvar med sin plikt, vil be for den trengte og forfulgte evangeliske kirke i Ungarn, i Schlesien og andre steder, må han vel komme den i hu i sine vanlige bønner morgen og kveld og ellers.

Men vil han være vedholdende i en slik bønn, kan han dessuten, midt i sine sysler og gjøremål, midt blant menneskene på gaten, på torget eller hvor han ellers har noe å utrette, sukke i Ånden: Å, Herre Jesus, din kirke i Ungarn! Eller: Du, våre sjelers trofaste hyrde og tilsynsmann, glem ikke dine får som ingen hyrde har!

Hadde noen en kjær og gudfryktig venn, nær eller langt borte, som lå syk og som han ville anbefale til Gud, kunne han ofte i Ånden gjenta: «Herre! se, han som du elsker, og som elsker deg, er syk» (Joh 11,3).

Den som har noe som trykker ham selv, bør vistnok bære det fram for sin Gud i sine vanlige bønner, med slike og så mange ord som hans andakt legger ham i munnen.

Men han må også være vedholdende og ofte sukke i løpet av dagen: «Kom meg i hu, min Gud, og regn meg dette til gode!» (Neh 13,31); eller: «Herre, hjelp meg!» (Matt 15,25); eller: Herre Jesus, glem ikke det jeg har betrodd deg og talt til deg! eller: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» og hjelper meg (1 Mos 32,26); eller: «Hjelp meg til å få rett over motstanderen min!» (Luk 18,3); eller: «Herre, når vil du trøste meg?» (Sal 119,82); eller: «Herre – hvor lenge?» (Sal 6,4).

Jeg kjenner et gudelskende hjerte som hadde en fattig, men meget gudfryktig venn, som ofte manglet nødtørftig underhold for seg og sine. Denne vennens nød pleide hjertet ofte å legge fram for Gud med slike sukk: Å, Herre, et stykke brød for ditt sultne barn! Herre, gi dog din tjener så mange reisepenger på vandringen gjennom dette bedrøvelige liv at han kan komme med ære gjennom verden! Herre, er da alt du eier, for de ugudelige og ikke for dine venner? og så videre.

Av dette kan en forstå hva en viss gudfryktig sjel mente da den sa: Jeg gjør med Gud som en pleier å gjøre med en skyldner som ikke

gjerne vil betale; jeg krever ham hvor som helst jeg treffer ham. Og da en spurte om den da sammenlignet Gud med en upålitelig skyldner, svarte den: Husk at vår Jesus forklarer saken om den vedholdende bønn ved lignelsen om en urettferdig dommer.

En annen sa: Jeg er overfor min Gud som tiggerne og deres barn. Når de kommer utenfor en dør, heter det: En bit brød for Guds skyld! Kommer så herren eller frua og byr dem å pakke seg, å arbeide, å skamme seg over å tigge, så holder de likevel fast ved sitt: En bit brød for Guds skyld!

Kommer deretter barna eller tjenestefolkene og byr dem å gå sin vei og sier: Her gir en ikke slike late folk noe, så blir de likevel stående eller sittende utenfor døren og trygler og roper til de får noe. Ofte løper de etter en på gaten, følger en lenge og gjentar stadig sin vise: Å, herre, jeg er et fattig barn; jeg har verken far eller mor – eller: Min far, min mor ligger syk, og så videre.

Nå, slik gjør også jeg. Selv om Herren selv eller hans engler sa til meg, når jeg kom til himmelens dør, at jeg skulle gå min vei, ville jeg likevel ikke bry meg om det, men be, sukke, rope, banke på til jeg fikk det jeg ønsket, eller kanskje til og med noe større og bedre. Den som ikke er uforskammet, blir aldri noen god tigger, og den som ikke kan eller vil være vedholdende, blir aldri noen god bedende.

Av dette ser en også hva den hellige apostel mener når han skriver: «La i alle ting» (i alle tilfeller, begivenheter, anliggender) «bønneemnene deres komme fram for Gud i påkallelse og bønn med takk» (Fil 4,6).

Dette forklares riktignok ulikt; men utvilsomt har de truffet best som utlegger apostelens ord slik: Når dere har en sorg eller nød, så plag dere ikke lenge med den i hjertene, og velt den ikke hit og dit (slik små gutter om vinteren ruller en snøball fremover, så den stadig blir større)! Det er heller ikke alltid nødvendig eller gagnlig at dere gjør den kjent for mennesker; men bare straks til himmelen med den! Gjør den kjent der ved bønnen, og åpenbar for deres Gud og Far deres hjertes nød og bekymring!

Men som apostelens uttrykksmåte og fordobling av ordene (bønneemner, påkallelse, bønn) viser tydelig, har han samtidig villet anbefale inntrengende bønn og rop, siden han sier: «La bønneemnene deres komme fram for Gud i påkallelse og bønn!»

Kommer en bare én gang til hoffet og anholder om en viktig sak, er han eller hans sak ennå ikke riktig kjent, for den glemmes lett igjen blant en slik mengde gjøremål. Men når han daglig gjør sin oppvartning, leverer det ene bønnskrift etter det andre og stadig holder på, da blir den riktig kjent.

Slik også – for å tale på jordisk vis om himmelske ting: Når noen bare ber én gang, blir det ikke alltid tatt imot og bønnhørt i himmelen. Han må komme oftere, etter bønnen sende en begjæring, etter begjæringen en påkallelse, etter påkallelsen et sukk, etter sukket en trussel; da blir saken riktig kjent for Gud.

Det vi her har lært om den vedholdende bønn, kan opplyses med Davids eksempel. Da hans lille sønn, som han riktignok hadde avlet i vanære med Batseba, var dødssyk, ba han til Gud for ham og lå natten over på gulvet i sitt lønnkammer (2 Sam 12,16). Her kan en nok forstå at han sendte opp det ene sukket etter det andre til himmelen og ba svært inntrengende.

Slik har også vår kjære og dyrebare Frelser etterlatt oss et forbilde i dette, idet han ikke bare pleide å tilbringe hele netter i bønn (Luk 6,12), men også, kort før han ble tatt til fange, falt tre ganger etter hverandre på sitt ansikt i Getsemane og gjentok den samme bønn, nemlig: «Far! Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil» (Matt 26,39 ff.).

I Apostlenes gjerninger berettes det at apostelen Peter på Herodes' befaling ble satt i fengsel og bundet med to lenker mellom to stridsmenn. «I mellomtiden,» heter det, «ble Peter holdt i fengselet. Men det ble gjort inderlig bønn til Gud for ham av menigheten.»

Av sammenhengen ser en at apostelen satt flere dager i fengsel, siden han ble pågrepet før påskefesten og først etter den skulle stilles for retten. Selv om menigheten utvilsomt begynte å be ivrig for ham så snart den fikk vite at han var fengslet, ble den likevel ikke straks bønnhørt, men først etter noen dagers forløp. Den holdt imidlertid ut med sine ivrige bønner og åpnet dermed til sist det velvoktede fengsel, sprengte lenkene og båndene og rev sin apostel ut av alle hans fienders hender (Apg 12,3 ff.).

Når jeg har kalt de troendes bønn en vedholdende, stadig og stedsevarende hjertets bevegelse, krever jeg dermed for det andre

det vår Frelser og hans apostel sier: «Man bør alltid be og ikke bli trett» (Luk 18,1; Ef 6,18; 1 Tess 5,17).

Om dette har de lærde skriftutleggere riktignok ulike tanker. For slikt synes umulig, og dessuten stridende mot andre steder i Skriften og mot Herrens og apostelens egen vanlige skikk; det er jo kjent at de ikke i egentlig forstand alltid ba, men ofte også, etter sitt embedes krav, forrettet andre ting, lærte, skrev brev, spiste og sov. Den gamle kirke forkastet også messalianerne og euketerne, som forklarte Skriftens ord om den stedsevarende bønn bokstavelig og ikke ville gjøre noe annet enn å be.

Her må en da merke seg at ordet «alltid» i Guds ord ofte betyr like meget som «meget ofte», «jevnlig», «i sin tid» eller «til rette tid». Slik når det sies om lampene på gull-lysestaken i tabernaklet at de alltid skulle være fylt med olje og tent, og om Aron at han alltid skulle bære Israels barns dom på sitt hjerte for Herrens åsyn (2 Mos 27,20; 28,30).

Slik sa også Herren Jesus, da han sto for det høye Rådet i Jerusalem: «Jeg har alltid lært i synagoger og i templet» (Joh 18,20). Der er det klart at ordet «alltid» står i stedet for «tit og ofte», «jevnlig». Og dermed kan de ord i Skriften som byr oss å be alltid og uten opphold, ha den betydning at vi skal be ofte og meget, og ikke la noen dag gå hen uten denne hellige øvelse.

Til forklaring av denne saken må det videre bemerkes at bønnen til Gud kan skje ikke bare med munnen og mange ord, om de enn er tent av hjertets andakt, men også innvendig, med hjertet, i Ånden, med hellige tanker og inderlige lengsler, med få uuttalte ord eller korte småbønner.

Om en kristen enn ikke alltid og uten opphold kan be med munnen og mange ord, men også må forrette sitt kalls sysler, vil en dog nesten aldri finne ham uten hellig lengsel, uten innvendig, lønnlig og uuttalelig sukking og uten Åndens kraftige bevegelse. Han er som en blomst som ikke bare gir fra seg duft når mennesket er nær, bærer den i hånden og holder den til nesen, men stadig og alltid uttunster sin ljuvlige kraft.

Likesom det sies om de hellige engler at de alltid ser Guds åsyn (Matt 18,10), enda de er tjenende ånder som sendes ut hit og dit for de utvalgtes skyld (Hebr 1,14) – for de blir også, når de utfører Guds befalinger og tjener de gudfryktige, i Guds salige samfunn og gleder

seg i hans herlighet – slik forholder det seg også med de andektig bedende. Selv om de har sine sysler her i verden og må forrette sitt kallsarbeid, forblir hjertet likevel vendt mot Gud med stadig lengsel og hellig attrå.

Luther taler som vanlig svært godt om denne saken. «Hvor det er en kristen,» sier han, «der er Den Hellige Ånd, som ikke gjør annet enn stadig å be. For selv om han ikke alltid beveger munnen eller fremfører ord, går og slår hjertet likevel (likesom pulsårene og hjertet i legemet) uavlatelig med slike sukk: Å, kjære Far, måtte dog ditt navn bli helliget, ditt rike komme, din vilje skje hos oss og enhver! og så videre. Og etter hvert som støtene eller anfektelsen og nøden trykker og driver hardere, blir slike sukk og bønner også sterkere, ja til og med muntlige, så en ikke kan finne noen kristen uten bønn, like lite som et levende menneske uten puls, som aldri står stille, men, enten mennesket sover eller gjør noe annet, stadig beveger seg og slår, uten at han selv blir det var.»

Noen katolske forfattere forteller om en hos dem navnkunnig jomfru ved navn Katarina av Siena: Da hennes foreldre verken ville unne henne tid eller sted til bønn og gudelige betraktninger, ga Herren henne i sinne å innrette seg et lønnlig bedekammer i sitt hjerte, hvor hun i Ånden kunne begi seg hen, selv midt under sine sysler og huslige gjøremål, og i denne hellige ensomhet pleie samtale med ham.

Jeg vet imidlertid ikke om sanne kristne og bedende trenger noen særskilt åpenbaring til det. For selv om de har mye å gjøre her i verden, bærer de visselig alltid sitt bedekammer med seg og betjener seg jevnlig av det midt under sine gjøremål, så de altså, som en gudfryktig sjel uttrykker det, ofte er hjemme uten å være hjemme, og forretter et arbeid uten å være til stede ved det. De bestreber seg alltid på å bevare en hellig og himmelsk andakt i sine hjerter.

Likesom det i den gamle pakt bare skulle ofres ett lam morgen og aften, men ilden likevel alltid måtte holdes brennende på alteret dag og natt, slik også: Om en kristen enn bare morgen og aften holder sine ordentlige bedetimer og ofrer Guds Lam i troen, må likevel den hellige andakts ild aldri slukne i hans hjerte.

I den hensikt må han gripe enhver anledning til gode og gudfryktige tanker, vokte seg for verdslig sinnet selskap, forargelig snakk og syndig tidsfordriv, og stadig holde sin sjel i en slik tilstand at den hvert

øyeblikk er skikket til den hellige samtale med Gud. Den må alltid, som en klok jomfru, ha sin lampe beredt og brennende, for at den hvert øyeblikk kan være ferdig til å gå brudgommen i møte.

Til forklaring av dette vil det også være tjenlig å anføre noen ord av Luther: «Det går et utsagn under Sankt Hieronymus' navn: Alle de troendes gjerninger er bønn; og et ordspråk sier: Den som arbeider trofast, ber dobbelt. Det må være sagt av den grunn at et troende menneske under sitt arbeid frykter og ærer Gud og tenker på sin bønn, for at han ikke skal gjøre noen urett, stjele eller bedra; og slike tanker og en slik tro gjør utvilsomt hans arbeid til en bønn og et lovoffer. … Om denne stadige bønn er det vistnok Kristus sier at en alltid bør be.»

Av alt dette ser en forhåpentlig til fulle hvordan Kristi og den hellige apostels ord om den stedsevarende og uavlatelige bønn skal forstås, og hvordan en kristen kan be uten opphold og alltid. Det skjer nemlig – for de enfoldiges skyld skal jeg fatte meg kort – når han hver dag andektig forretter sin bønn til visse tider, i det minste morgen og aften, før og etter måltidet, og ikke lar seg hindre i det.

Det skjer når han så langt det på noen måte er mulig, søker å holde sitt hjerte rent og fritt for vanhellige og urene tanker og venner seg til gudfryktige, himmelske og hellige tanker, slik at hans sjel stadig er fylt med en hellig begjærlighet, lengsel og attrå etter Gud, etter hans hellige og salige samfunn, etter å behage og tjene ham, etter å fremme hans høylovlige navns ære og hans rikes vekst og etter å gjøre hans vilje, så han ofte med korte, men kraftige sukk og småbønner gjentar det han i sin morgenbønn har fremført utførligere, om mulig synger under sitt arbeid, og forretter alt slik at en nok kan merke at han har Gud for øye og i hjertet og av hjertet søker å tjene og behage ham.

Det skjer når han ikke forsømmer noen anledning til å fatte gode tanker og vekke hellige lengsler i sin sjel, og også legger vinn på å forbli årvåken i Ånden om natten, begir seg til hvile med et edru og måteholdent hjerte, sovner inn med sukk, bønner og påkallelser og av hjertet ønsker at hans aldri slumrende, udødelige sjel, mens legemet hviler, må forbli i en bestandig, hellig og himmelsk uro (Åp 4,8), omgås Gud og guddommelige ting og love og prise ham, og at hans hjertes første tanke, så snart han våkner, må være av Gud, i Gud og til Gud, og dets første bevegelse hellig og himmelsk, og så videre.

Dog, hvorfor gjør jeg meg så mye bry med å undervise de troende sjeler om den stedsevarende bønn, når de allerede kjenner den bedre av erfaringen? Det er jo umulig å være troende og ikke alltid be, enda de gudelskende sjeler ikke alltid selv vet og merker at de ber.

Hittil har vi betraktet de viktigste bestanddelene i en sann bønn, så langt det er nødvendig for vårt formål (det som kan stå igjen i beskrivelsen ovenfor, skal vi ta opp i neste preken). Nå må vi også gjøre denne betraktningen til nytte og bruke den til gagn. Til det trengs det først at vi prøver vår bønn og nøye undersøker hvordan den er – om vi hittil har bedt rett og slik det seg hør og bør, eller ikke.

Man forteller om en eneboer som la en nøtt i en skål hver gang han mente at han hadde bedt andektig. Da han hadde samlet en god del nøtter og gledet seg over seg selv og var stolt av det, hørte han en røst som bød ham å prøve nøttene, for å se hvor ofte han hadde bedt med andakt og slik at bønnen hans hadde gledet Gud.

Da han åpnet nøttene, den ene etter den andre, fant han dem alle tomme eller ormstukne, unntatt én, hvor den halve kjernen var god. Det gjorde ham dypt skamfull, og han innså at han hadde grunn til å be den hellige og rettferdige Gud ydmykt om tilgivelse for de synder han også hadde begått mens han bad.

Ak, hvor mange finnes det ikke blant vår tids kristne som innbiller seg at de har bedt ofte og mye, og det ville gå dem som denne eneboeren om andakten deres ble nøye undersøkt og veid på helligdommens vekt: De fleste av bønnene deres ville også bli funnet udugelige og unyttige!

Det er visst og sant, kjære tilhørere (og lesere), at man kan synde grovest nettopp i hellige ting og gudelige øvelser. Det er framstilt som et forbilde i Arons sønner Nadab og Abihu, som bar fremmed ild og røkelse fram for Herrens åsyn og derfor ble fortært av den ild som gikk ut fra Herrens åsyn (3 Mos 10,1 ff.).

For den som ikke hører Guds ord som Guds ord (1 Pet 4,11), med skyldig ærbødighet og lydighet, synder stort; det samme gjør den som går til Herrens høyhellige kjærlighetsmåltid uten omvendelse, tro og gode forsetter, så han til sin dom (fordømmelse) tar imot det som er gitt ham til liv (1 Kor 11,27.29).

Slik er det også med den som trer fram for Gud for å be, men ikke oppfører seg som han bør – med botferdig og ydmyk andakt, med

hellig frykt, i tro, i ånd og sannhet. Han blir uten tvil en vederstyggelighet i Guds øyne med sin bønn, og vil snarere vekke hans vrede enn finne nåde. Det viser de ord Herren talte gjennom Jesaja til sitt hykleriske folk: «Når dere brer ut hendene» – slik de som ba pleide å gjøre i den gamle pakt – «skjuler jeg mine øyne for dere. Hvor mye dere så ber, hører jeg ikke. Deres hender er fulle av blod» (Jes 1,15).

Derfor er det høyst nødvendig at hver kristen gir nøye akt på hele sin kristendom, og like så på sin bønn, og ofte undersøker om den er som den skal være, eller ikke.

La oss da, dere gudhengivne sjeler, prøve oss slik det er lært ovenfor om den sanne bønn, og nøye granske hvordan vår bønn er! Prøv dere derfor og undersøk først om dere har forberedt dere til bønnen med hellig frykt og vært omhyggelige og bekymret for denne hellige øvelse.

Har dere lett for å la dere nøye med den vanlige andakten og måten dere ber på, eller har dere en hellig og barnlig sorg over det? Strever dere stadig etter å bli bedre og legger dere stadig vinn på å vokse i hellig andakt, i gudelig iver og nidkjærhet, i ydmyk hengivenhet, i å forherlige Guds høylovlige navn og så videre – eller mener dere at dere allerede er utlærte i bønnens kunst og ikke har grunn til å bekymre dere for bønnen?

De sanne og andektige som ber, trer alltid fram for Gud med hellig frykt, de kjenner sin egen uverdighet og udugelighet og påkaller Gud med hjertelig tillit som sin kjære Far. Denne tilliten bygger likevel ikke på deres andakt eller på at bønnen er fullkommen, men på Guds godhet og barmhjertighet og på fortjenesten og forbønnen til Jesus Kristus, vår evige yppersteprest, i hvis navn de ber.

De vet dessuten at de bringer et syndig, ustadig og fordervet hjerte med seg til Gud, og derfor er de fulle av hellig bekymring; de vet godt at selv den beste bønn er ufullkommen, mangelfull og syndig når Gud ser på den utenfor Kristi forbønn.

Derfor har de for vane, før de går bort fra Guds åsyn og ut av bedekammeret, å be ham ydmykt at han i nåde vil ta til takke med deres fattige bønn, la den for Jesu forbønns skyld være ham til behag, i nåde tilgi det syndige som har blandet seg inn i den, avhjelpe alle deres mangler og gi dem nådens og bønnens Ånd.

Når de slutter bønnen, sukker de med David: «La min munns ord og mitt hjertes tanke være til velbehag for ditt åsyn, Herre, du min klippe og min gjenløser!» (Sal 19,15) og med Daniel: «Ikke våre egne rettferdige gjerninger legger vi til grunn for våre ydmyke bønner som vi bærer fram for ditt åsyn, men din store barmhjertighet. Herre, hør! Herre, tilgi! Herre, gi akt og gjør det, dryg ikke – for din egen skyld, min Gud!» (Dan 9,18.19).

De mest gudfryktige sjeler og de kristne som ber ivrigst, hører man ofte klage over at de ikke kan be – at bønnene deres er så lunkne og syndefulle og så videre. «Ak», sa et gudfryktig hjerte, «hvordan skulle bønnene mine kunne behage den store og hellige Gud, når jeg selv finner så mange feil ved dem at de ikke engang kan behage meg?» Tenk på hvor det har kommet hen med oss mennesker, og hvor mye kristendommen vår er verdt, når vi ikke engang kan be uten syndige tanker og må be om tilgivelse ved slutten av bønnen for den synd som har blandet seg inn!

Hyklerne derimot er svært trygge, både med hensyn til bønnene sine og til alt annet i kristendommen. De leser en morgen- og aftensignelse i boken sin, gjentar kanskje en og annen bønn, sang eller salme de har lært som barn, og er for øvrig ubekymret.

Akkurat som sorgløshet og skjødesløshet ikke duger i noe som angår Gud, sjelen og samvittigheten, er det også dårlig og fordømmelig i bønnen. Det er et sikkert tegn på et menneske som er udugelig til å be, når han i hver kristen plikt tenker som hyklerne pleier: «Det går nok», og mener at det ikke trengs noen forbedring, ingen større iver og nidkjærhet enn han er vant til å vise.

Derfor har han heller ikke gjort noe framskritt i bønnen på mange år, men tvert imot til og med glemt mye av det han ble veiledet i som barn. Du finner ham ikke så trygg og bekymringsløs i noe, særlig i det som kan gi ham tap eller vinning, som i bønnen og andre kristne plikter.

Om vi ikke ellers visste at det dessverre er få sanne kristne blant oss, så kunne vi se det tydelig nok av at flertallet av våre dagers kristne er så lettsindige, trygge og sorgløse i bønnen, og ber med større kulde og tankeløshet enn de utfører noe annet gjøremål. Man holder med rette fram at hvis mange ikke hadde noen annen sorg enn sorgen over bønnene sine, ville de aldri sørge.

Nå, min medkristne, for at du kan vite hva du skal tro og håpe om bønnen din og hele kristendommen din, så tenk etter hvordan du har lest den utførlige veiledningen ovenfor om hvordan den troende sjels bønn skal være. Tenk på om den har vakt hos deg en gudelig bekymring og et hellig mishag over måten du hittil har bedt på, erkjennelse av dine mangler og et fast forsett om bedring, eller ikke.

Jeg bekjenner gjerne at jeg mens jeg skrev dette, fant glede i å betrakte de hellige Guds barns frimodighet når de samtaler med ham. Samtidig ble jeg grepet av frykt og bekymring da jeg prøvde min egen andakt og bønn. Jeg innrømmer gjerne at det undertiden ennå står dårlig til med den, og at jeg på ingen måte regner meg blant de sanne som ber, men gjerne setter meg blant de ringeste elevene i bønnens kunst. Jeg ber den majestetiske, høylovlige og store Gud at han for Herren Jesu og hans hellige forbønners skyld vil ha tålmodighet med meg og ikke forkaste mine usle bønner.

La oss imidlertid kort gå gjennom på ny hva som ovenfor er lært etter Guds ord om bønnen, og prøve bønnen vår i alle deler etter det, så vi grundig og nøyaktig kan vite om og hvor vi trenger bedring! Sjelen i de troendes bønn er kraften og ettertrykket fra hjertet, som man ellers pleier å kalle andakt, av *andenken*, fordi hjertet da skal henge og holde seg til Gud med alle sine følelser og tanker, krefter, lengsler, begjær og sukk og være vendt mot himmelen.

Den andektige som ber, samler og vekker alt som er i og hos ham til samtale med Gud, og ønsker at han ikke bare må tale og bære fram ord, men lutter kraft, lutter hjerte, lutter ild, lys, ånd og liv for sin Gud.

Av og til kommer han fram for sin Gud som et sultent og tørst barn til morens bryst, av og til som en brud til sin brudgom som hun ikke på lenge har sett og talt med – hun lar alt stå og ligge og glemmer alle husets sysler, lik Maria, som satte seg ved Jesu føtter og hørte hans tale (Luk 10,39), og bare nærer og metter seg på hans kjærlighet.

Av og til kommer han som en ussel synder til sin konge og ber om livet; av og til som den botferdige sjel som la seg ved Herren Jesu føtter og brukte ikke bare munnen, som hun kysset hans føtter med, men også øynene som tårekilder, håret som en skoklut, og hele sitt hjerte og liv som et offer til hans dyrkelse. Alt hos ham er i full virksomhet, likesom hjulene i et slagur.

Han ønsker og strever ikke bare etter å fremføre bønnen sin for Gud, men etter selv å bli bønnen – å hellige, ofre og hengi seg helt til ham, synke fullstendig ned i hans miskunn, fordype seg i hans søte og salige samfunn, og miste seg selv for å kunne finne Gud og hans nåde, og så videre. (*Andakt er et tysk ord, av det nå ubrukelige «andenken», tenke på: skarp oppmerksomhet på noe. Det brukes nå bare i religiøs betydning om sinnets henvendelse til Gud og åndelige ting.* – O. A.)

En kaldsindig som ber, kommer derimot til Gud som en full bonde til et velbesatt bord eller en frisk kilde. Han er som et mett barn som ikke bryr seg om morens melk og bryst. Han er lik en ørn eller gribb som riktignok svinger seg opp i høyden, men derfra alltid ser ned på jorden, og når den får øye på et bytte, farer ned som et lyn for å gripe det. Han mener at det ikke kreves mer til bønnen enn at han bruker hukommelsen til å gjenta, øynene til å lese og munnen til å uttale ordene.

Han er lik en gutt som riktignok sitter i skolen med en bok foran seg, men lar øynene løpe omkring overalt, ler til lekekameratene sine eller snakker til dem når han kan og tør, og lengter etter at skoletiden skal ta slutt, så han kan komme tilbake til leken.

Han er lik en hund som riktignok følger sin herre ut på marken og langs veien, men gjør mange utflukter, slår inn på sideveier til høyre og venstre for å jage fugler og hva annet den får øye på, og ofte fjerner seg langt fra ham.

Prøv dere nå her, mine kjære, hvordan det hittil har stått til med bønnen og andakten deres, og om dere kan regne dere blant de sanne som ber, eller ikke!

Jeg vil håpe at dere ikke støter så grovt an her som en viss penge- og verdensgrisk kjøpmann. Når han om morgenen skulle be, stilte han seg ved vinduet med boken og begynte å lese morgensignelsen sin. Men når han så folk fra landet komme til byen og gå eller kjøre forbi, ropte han: «Skynd deg og løp, gutt! Der kjører en skurk av en bonde forbi som skylder meg så og så mye. Si til ham at han skal betale meg, ellers skal den og den hente ham.»

Eller som en viss adelsmann som hver morgen lot tjenestefolkene komme inn i stuen og leste en bønn for dem av en bok. Men midt under lesningen spurte han om alle slags ting, som: «Pike, har du hatt suppen min i gryten?» (for han var vant til å spise suppe til frokost

hver dag) eller: «Du Hans eller Peter» – eller hva tjenerne og gårdsgutten nå het – «har du gitt føllene for og vann?», og lignende bagateller.

Men dere kan likevel ikke nekte for at det mang en gang mangler sann, inderlig og stadig andakt i bønnen deres. Den ligner en røyk som ikke stiger rett opp mot himmelen, men drives til side av vinden, snart hit, snart dit. Å, hvor ofte går det ikke oss som en som skal spille på en fordervet og forstemt lutt, og som må stemme lenge før han får strengene i samklang, uten likevel å kunne holde dem lenge i den.

Luther taler svært vakkert om dette. Vårt sinn og våre tanker, sier han, er så usikre, så glatte og ustadige at selv om vi med noe alvor vil begynne å be eller tenke på Gud uten ord og skrift, går det visselig slik at vi, før vi ser oss om, er hundre mil bort fra våre første tanker.

Prøv det, hvem som vil, og si meg så hvor lenge han har kunnet holde fast ved en tanke han har satt seg fore å beskjeftige seg med. En så ynkelig sønderrevet ting er menneskets hjerte; det går og vakler og slingrer, så ingen vind og intet vann er så bevegelige og ustadige.

Så forteller han det man leser om den hellige Bernhard: Han klaget en gang for en venn over at det falt ham så tungt å be rett, og at han ikke kunne be et Fader vår til ende uten uvedkommende innfall. Vennen undret seg over dette og mente at det slett ikke var noen kunst eller noe vanskelig arbeid. Bernhard veddet med ham om at han skulle forsøke det, og det skulle gjelde en hest.

Den andre forsikret at han skulle klare det uten vanskelighet, begynte og ba: «Fader vår» og så videre. Men før han var kommet over den første bønn, falt det ham inn at hvis han vant hesten, skulle han vel også få sal og bissel til den – – – Og Luther slutter med disse ord: «Kort sagt, kan du fremsi et Fader vår uten uvedkommende tanker, så vil jeg holde deg for en mester; jeg er ikke i stand til det.»

Og på et annet sted sier han: «Når jeg er aller best skikket og oppsatt på å be, kommer jeg kanskje med tankene mine til Babylonia eller bygger et slott eller hus.» Her vil alle gudfryktige sjeler vedgå at det ikke er annerledes med dem.

Jeg kjenner noen som pleier å si: «Om ingenting annet overbeviste meg om at kristendommen min er ufullkommen og gjorde meg til skamme for Gud, så var det nok at jeg føler meg udugelig til å be et riktig Fader vår. Mang en gang hopper andakten over de tre første bønnene, som dog er de viktigste. Setter vi oss fore å fremsi dem med

ettertrykk og anspenner hjertet til det, så hopper den over de siste. Så jeg holder for at hvis den rettferdige og hellige Gud ville gå i rette med oss og dømme oss etter lovens strenghet og ellers ikke fant noe å utsette på oss, så ville det at vi vanhelliger Fader vår ved å blande inn uvedkommende og forfengelige tanker, være grunn nok til å vise oss bort til fordømmelsen.»

Han sier også med stor iver: «Fader vår» (liksom Guds navn og ord) «er den største martyr på jorden; for alle plager og misbruker det, få trøster og gleder det ved dets rette bruk.»

Når det forholder seg slik – og det gjør det visselig –, hvordan kan vi da være så trygge når det gjelder bønnen, som om vi for lenge siden hadde lært hele bønnens kunst til bunns og ikke lenger trengte å bekymre oss?

La oss gå videre i prøvelsen vår og tenke etter om vi også ber med skyldig ærbødighet, sann ydmykhet og hellig frykt for Gud. Er vi vant til å be knelende, av og til liggende på ansiktet? Og framfor alt: pleier vi å tre fram for den majestetiske Gud med et fornedret, selvfornektende, sønderslått hjerte, fattig i ånden og elendig?

Man forteller om en gudfryktig, men noe enfoldig mann at han hadde for vane å be slik: «Jeg N. N., arvelig eier av N. og N., trer fram for ditt åsyn, min Gud, for å be til deg.» Er dette sant, antar jeg at Gud lot det skje til lærdom og advarsel for oss andre, som riktignok ikke trer fram for ham med slike ord, men likevel med like tåpelige innbilninger. Om dette kan enhvers samvittighet preke tydeligst for ham.

Fram for Gud bør det ikke tre noen konger, fyrster, grever, adelsmenn, doktorer, magistre, rike, forstandige og fornemme, men lutter syndere, enfoldige, elendige, ringe og små folk, ja lutter barn og tiggere.

Når vi kommer inn i bedekammeret, bør krone, spir, stand, ære, penger, gods, visdom, lærdom, høyhet og alt jordisk og forgjengelig vesen som vi ikke kan ta med oss i døden, bli igjen og være helt glemt og forlatt. Eller vil vi ta det med inn, så må det skje i den hensikt å legge det ned for den høylovlige Guds føtter, erkjenne det som hans gave og nåde, og be inderlig om at han etter sin store barmhjertighet vil tilgi oss om vi skulle ha misbrukt det, og gi oss nåde til å bruke det bedre i framtiden.

Når en fyrste ber, bør han tenke at en fattig bonde kanskje roper til Gud i sin nød på samme tid, og at denne kanskje er Gud like velbehagelig, ja mer velbehagelig enn han selv.

Når en Berenike, som ellers kommer innhyllet i mye prakt og stas, går inn i bedekammeret sitt, bør hun ikke bare la alt som hører forfengeligheten til, og som verden henger på henne og tvinger på henne, bli igjen og selv tre fram i nattdrakt eller annen enkel kledning, men også tenke at en fattig tjenestepike kanskje ligger for Herren Jesu føtter i samme stund og overgår henne langt i botferdig og troende andakt.

Når en lærd professor eller berømt biskop eller hoffpredikant vil be, bør han ikke tenke på hva han er, men på hvem han skylder alt han er og alt han har, og hvilket vanskelig regnskap han skal avlegge for sine fremragende gaver og sin dyktighet. Han bør tenke at en fattig landsbyprest eller klokker kanskje roper til Gud i dette øyeblikk, og at de kanskje står bedre i Guds øyne og lettere finner bønnhørelse hos ham.

En rik mann bør tre fram for Gud med så mye større ydmykhet og åndelig fattigdom, fordi han vet hva hans Frelser sier om dem som er rike i den nåværende verden, nemlig hvor vanskelig de kommer inn i himlenes rike. Han må tenke at en fattig enke kanskje ber i sin elendige og tomme hytte på samme tid, og at hennes sukk og tårer kanskje behager alle herrers Herre bedre enn hans bønn. Prøv dere derfor, dere høye, herlige, rike og mektige, hvordan det hittil har stått til med bønnen deres; da vil dere uten tvil snart erkjenne hvor sterkt den trenger bedring. (*Om Berenike, se Apg* 25,13.23; 26,30.)

Tenk videre etter om bønnene deres er et verk av naturen eller av nåden – om dere taler til Gud av verdens ånd eller ved Den Hellige Ånd, om bønnene deres springer ut av et botferdig, troende, fornyet, helliggjort og gudhengivent hjerte, eller om dere bare ber av vane, av trelldomsfrykt, i ubotferdighet og trygghet.

For at dere kan forstå dette og så mye nøyere gjøre den høyst nødvendige prøvelsen, ber jeg dere slå opp hva som et annet sted er lært om forskjellen mellom naturen og nåden. Overvei alt vel og døm så bønnen og hele kristendommen deres etter det. Tenk etter om dere av erfaring forstår hva den hellige apostel har skrevet om Den Hellige Ånds drift og om hans sukk og rop i Guds barns hjerter (Rom 8,14–16).

Er dere ikke vel til mote om morgenen før dere har bedt, og kjennes det tungt når dere er blitt hindret i den vanlige andakten? Finnes det også, når det går dere vel og ingen nød trykker dere, en hellig og glad trang hos dere til å be, en inderlig lengsel og attrå etter Gud? Og er sinnet urolig og misfornøyd før dere har sett og talt med deres Jesus? (*Det andre stedet er ovenfor, i tredje del, 2. preken, § 7 og 8.*)

Vet dere også hvordan den har det som Gud uventet lokker svar av, idet han sier til ham som Ahasverus til Ester: «Hva er din bønn? Hva er ditt ønske?» (Est 5,2.3; 7,2) – eller som han sier til Salomo: «Be om det du vil jeg skal gi deg!» (1 Kong 3,5) – eller hos profeten: «Se, her er jeg, her er jeg!» (Jes 65,1) – eller som Herren Jesus sier: «Hvem leter du etter?» «Har dere noe å spise?» «Elsker du meg?» (Joh 20,15; 21,5.16).

For det er visst at Herren selv ofte uventet gir sine troende anledning til å be, eller på en vel skjult, men svært kraftig måte vekker og driver dem til det – enten fordi det er en nød på ferde som de ikke vet noe om, eller fordi han vil fryde seg over dem som sine kjære barn.

Han svarer ofte før de roper (Jes 65,24). Han leter ofte etter «en mann som ville mure opp en mur og stille seg i gapet for mitt åsyn til vern for landet, så jeg ikke skulle ødelegge det» (Esek 22,30). Av og til gir han vennene sine anledning til bønn og forbønn, slik som Abraham (1 Mos 18,17).

Til dette sikter uten tvil også de oppmuntringer fra den himmelske brudgom som flere ganger står i Høysangen: «Stå opp, min kjæreste, du min vakre, og kom ut! Min due i klippens kløfter, i fjelltindens ly! La meg se din skikkelse, la meg høre din røst! For din røst er blid og din skikkelse er fager.» Og: «Da høres min elskedes røst – han banker på: Lukk opp for meg, min søster, min kjæreste, min due» og så videre (Høys 2,10.14; 5,2).

En utenlandsk lærer taler svært bemerkelsesverdig om dette: «Gud minner oss ikke bare om vår plikt, men vekker oss også ofte kraftig til å gjøre den. Han øser nådens og bønnens Ånd over oss og gir oss selv grunner og bevis i hende som vi kan holde fram for ham, og gjør oss villige, levende og brennende, så vi søker anledning til og skynder oss å bli alene, for å tale med ham og utøse vårt hjerte for ham. Gi nøye akt på en slik hellig bevegelse,» fortsetter han, «og la den ikke gå ubrukt hen. Smi mens jernet er varmt, og slipp ikke ut av hendene en anledning som dere siden kanskje søker forgjeves. Likesom hoffol-

kene passer på den tid da fyrsten er best å tale med, og da han selv gir dem anledning til å ta opp en viktig sak, slik må også dere gjøre og tale gladelig med Gud når han selv bereder og beveger hjertet til det.» (*Læreren er Thomas Goodwin.*)

Meningen med dette er, som man nok ser, ikke at de troende bare kan og skal be når de drives og gjøres dyktige til det ved en særskilt himmelsk bevegelse. Barnekårets, nådens og bønnens Ånd er alltid med dem, og de har alltid Guds, sin himmelske Fars, befaling for øye og i hjertet om å påkalle ham, og trenger derfor ingen ekstraordinær drift til den regelmessige bønn.

Men dermed sies det at den kjærlige Gud mang en gang uventet og utenfor deres vanlige bedetid rører, tilskynder og søtt beveger vennenes hjerter ved sin Ånd, så de begynner å sukke kraftig og legge fram ønskene sine for ham i en eller annen sak. Og ofte, når det byr seg slik og tiden, kallsarbeidet og anledningen tillater det, skynder de seg inn på kammeret for å la de frembrytende tårene få friere løp og uttrykke sukk og lengsler med virkelig kraftige ord.

Dette er en frukt og del av fortroligheten med Gud, og den forstås best ved erfaring, likesom jeg heller ikke tviler på at sanne kristne og gudelskende sjeler ikke trenger noen vidløftig framstilling og forklaring av denne saken, men ved mange anledninger har erfart hvor nær den store menneskeven kommer til menneskene – hvor god han er, og hvor gjerne han ser at hans barn taler til ham og venter seg alt godt av ham.

Prøv dere videre om bønnene deres springer ut av et villig, barnlig, glad sinn og hjerte, eller om det bare er trelldomsfrykt for Gud som tvinger dem fram av dere – fordi han ellers kunne trekke sin timelige velsignelse tilbake, styrte dere i ulykke eller kaste dere i helvete, og så videre. Et sant Guds barn bærer fram frivillige offer for ham (Sal 110,3) og forherliger hans navn, ikke så mye fordi Gud har velsignelse og forbannelse, liv og død, himmel og helvete i sin hånd, men mest fordi det elsker ham, og fordi han fremfor alle ting fortjener all ære, herlighet, ros og pris.

Likesom et gudfryktig barn ville ære og elske sin far selv om han var ytterst fattig og ikke kunne hjelpe det med en halvskilling, slik ville også en sann kristen – om det var mulig at Herren vår Gud la ned styret over verden og overlot til englene makten til å velsigne og

straffe, og han verken eide himmel eller helvete – likevel ære, tilbe og prise ham med frivillig og ydmykt hjerte, fordi han er Gud, all kjærlighets og miskunns kilde og opphav.

Han vet at han har fått så mye godt av ham at han ikke kunne ære, tilbe og tjene ham nok for det i all evighet, selv om Gud i framtiden ikke lenger kunne gjøre ham noen velgjerning.

Med en hykler og et ugjenfødt menneske forholder det seg derimot ganske annerledes. Med bønnen sin ser han ikke så mye på Gud, hans majestet og hans i seg selv prisverdige herlighet, heller ikke på de goder han allerede har mottatt, men på hans makt til å ødelegge og holde oppe, til å velsigne og forbanne, til å frelse og fordømme – og på hva han ennå kan håpe å få av ham i framtiden.

Han er som Judas, som ikke elsket Herren, men pengepungen hans, og som det jordisk sinnede jødefolk som oppsøkte ham og løp etter ham overalt fordi de hadde spist av hans brød og var blitt mette, men siden ropte sitt «Korsfest! Korsfest!» over ham (Joh 12,6; 6,26). Hvordan en slik bønn behager den høylovlige Gud, kan et opplyst hjerte lett slutte seg til, og vil i sin andakt omhyggelig rette seg etter det.

Overvei dernest, dere sanne elever i bønnens kunst, hva som tidligere er lært om bønnebøker! Prøv dere selv og undersøk hvilken bønnebok som hittil har vært og ennå er den beste og kjæreste for dere. Har dere sett på saken som så viktig at dere har hørt en åndrik og gudfryktig prests eller andre øvede og erfarne kristnes mening om det, så dere kunne velge den beste blant den store mengden bønnebøker som finnes? Eller er det dere likegyldig hva slags bok det er, og med hvilken ånd og kraft den er skrevet, bare det er en bønnebok?

Jeg vil riktignok ikke kaste forakt på noen slik bok, men i samsvar med kristelig kjærlighet håpe om enhver forfatter av bønnebøker at han har tatt på seg et slikt arbeid med hellig hensyn til Guds ære og kirkens oppbyggelse. Likevel er det umiskjennelig at det i slike bøker er stor forskjell på gavenes, åndens, troens og kraftens mål, og at noen vel til og med trenger en nøye undersøkelse og rensing.

En andektig som ber, strever derfor med rette etter de beste gaver og holder dem for de beste bønnebøker som er fulle av ånd og kraft, så de rene og liflige strømmer smaker av et botferdig, troende, gudelskende, helliggjort, fornyet, gudhengivent, verdensforsmående,

himmellengtende hjertes edle kilde og gjør hans hjerte likt dem. (*Jf. tredje del, 4. preken, § 15.*)

En hykler gir seg derimot lett tilfreds i dette og sier: «Det er alt sammen Guds ord.» Det er ham nok at boken hans er pent trykt, sirlig innbundet og beslått med sølv, og at han finner morgen- og aftensignelser i den, sammen med bønner å be før og etter skriftemålet, før og etter nytelsen av den høyverdige nattverd, på reiser, for hell i næringsveien og så videre.

Min Gud, for hvis åsyn jeg står, og som ransaker hjerter og nyrer, vet at jeg ikke taler og skriver dette som en som forakter de gudfryktige enfoldiges andakt. Jeg gjør det bare for å vekke de uaktsomme, og de som er sorgløse og trygge i det som angår kristendommen, sjelen og saligheten, og bevege dem til ettertanke. For det er åpenbart at det også i denne saken hersker stor trygghet.

Tenk videre etter, mine kjæreste brødre og søstre i Herren, om dere bruker de bønnene som står i boken deres slik, og leser dem opp for Gud slik, at dere ved hjertelig andakt og hellig ettertanke gjør ordene til deres egne. Da forenes forfatterens ånd og andakt på en måte med deres, og dere sier ikke ordene som en annens og bare med munnen, men som deres egne, med hjertets ettertrykk, og bruker hans andakt til å vekke deres egen.

For likesom jeg ikke bruker en lånt bok bare for å få vite hvor lærd og dyktig forfatteren har vært til å drøfte og framstille en sak fra grunnen av, men for ved dens hjelp selv å bli lærdere og dyktigere og få stoff til videre ettertanke, slik må også en sann kristen bruke bønneboken sin for selv å bli mer og mer dyktig til bønnen og bruke forfatterens andakt til å vekke sin egen.

Prøv dere derfor, mine venner, om dere ved den langvarige bruken av bønnebøkene deres har kommet så langt at dere også har lært å be av dere selv, av egen andakt, uten bok og fremmed hjelp, etter det vi har sagt om dette ovenfor.

For hva hjelper det om boken deres er aldri så god, åndrik og oppbyggelig, eller aldri så pent innbundet og kostbart utstyrt, dersom hjertet deres stadig fortsetter å være kaldt, sorgløst, trygt og jordisk sinnet, uten ånd og andakt?

Historieskriverne forteller om en kong Karl av Frankrike med tilnavnet den Skallede at han lot skrive en bønnebok for seg med

gullbokstaver, og i den åpenbarte det seg en stor og gudelig andakt. Jeg har selv sett ting som var trykt eller skrevet på atlask og taft med gylne og andre vakre bokstaver. Om dere nå hadde en slik bok og lot den binde inn i sølv eller gull, ville den likevel ikke gagne dere noe overfor Gud, med mindre dere ba og ikke bare leste opp de bønnene den inneholdt.

Hva nytter de uforstandige jomfruers lamper når det ikke er olje i dem? Hva nytter munnens lånte ord uten hjertets egen inderlige andakt? Og hva skal man tenke om den skolegutten som stadig lar andre skrive stilene sine og selv ikke gjør annet med dem enn å avskrive dem og vise dem fram for læreren, og ikke streber etter å arbeide dem ut med egen flid og strev? Må man ikke anse ham for en doven slyngel og forutsi ham at han ingen dyktighet og følgelig heller ingen æresposter vil oppnå?

Og hva skal man si om kristendommen deres, når dere gjennom så mange år har hatt bønnebøkene i hende og i bruk, og ennå ikke har lært annet av dem enn å lese? Tør dere forsvare for Gud at dere har vært så slappe i en så høyhellig og viktig sak – at dere i alle de år dere har levd i verden, ennå ikke har lært å tale til deres Gud, så ofte det er nødvendig, som et barn til sin far? O lunkenhet! O kaldsindighet! O slapphet! O trygghet! Hvor mange hjerter holder dere ikke i djevelens vold! Hvor mange sjeler fører dere ikke til evig fordervelse!

Gransk videre om bønnen deres hittil har vært himmelsk, gudelig og hellig. Har dere først og fremst bedt Gud om åndelige og himmelske ting, nemlig om det som tjener til hans ære, hans kirkes gagn, deres egen bedring og saligheten deres? Har dere i bønnen sett mer på Gud enn på dere selv? Har dere mer søkt å få deres egen vilje fram enn å lære hans vilje å kjenne, tåle den og oppfylle den?

Har dere riktignok bedt om timelige ting, om lykke i husstell og næringsvei, om fred, helse og annen velgang, men med et hellig, gudelig og himmelsk siktemål – slik at dere kunne ha så mye større frihet og frimodighet, så mye bedre anledning og så mange flere midler til å tjene ham av hele hjertet og hellige hans navn?

Jeg frykter at mange blant vår tids kristne er så langt borte fra slike hellige øvelser og høyst nødvendige forskrifter om bønnen at de ikke engang vet hva de betyr, og hva man på Guds vegne krever av dem.

Mange kan kanskje be Herrens bønn flere ganger om dagen, men uten å gi akt på de tre første bønnene og be Gud med slik iver og inderlighet om det som ligger i dem, som det sømmer seg. Fordi hjertet vårt er kjødelig, gir det vanligvis de åndelige ting den minste andakt.

Derfor klager også de mest gudfryktige sjeler ofte – som allerede bemerket ovenfor – over at når de ber et Fader vår og ikke er på sin post, hopper det syndige hjertet raskt over de tre første bønnene og sier dem ikke med skyldig andakt. Og vel dem som merker, forstår og angrer slike mangler! For det er mange som ikke bryr seg om dem eller tar dem til hjerte.

Hvor mange mennesker ber ikke om framgang i næringen, om fred, om at Guds harde dommer og vredesstraffer må vendes bort – men kanskje uten noen gang i hele sitt liv å ha bedt om at Guds ord og Jesu Kristi rike må bre seg ut med hell, om de vantro hedningers, jøders og muhammedaneres opplysning og omvendelse, om at de villfarne og forførte må føres tilbake, om syndernes og hyklernes omvendelse, og om at den nådige, barmhjertige Gud ikke på grunn av de fleste evangeliske kristnes store utakknemlighet, ulydighet, ubotferdighet og trygghet må ta sitt ord og sin nåde fra oss!

Man erfarer ofte at foreldre som har et barn liggende sykt, ber med stort alvor om at det må komme seg og bli helbredet. De ber også andre om forbønn, ja lar kirken i bønnene sine bære barnets nød fram for den Høyeste og rope om hjelp for det.

Men hvor mange er det som gjør det samme når de har et barn som er sykt på sjelen – som er frekt, stolt, kjødelig og jordisk sinnet og står i fare for å miste sin sjel? Hvor mange leser ikke tidlig og sent morgen- og aftenbønnen sin uten å tenke på å fornye dåpspakten og de gode forsettene sine!

Hvor mange ber ikke, især når de skal gå til skrifte og Herrens hellige kjærlighetsmåltid, om at syndene deres må bli tilgitt, men glemmer å be om helliggjørelse og om at Gud i framtiden vil bevare dem for bevisste synder! Og om de enn finner noe om det i boken sin, ber de likevel ikke om det med det alvor de burde.

Hvor mange ber ikke om god og varig helse, om langt liv, om en rolig alderdom og en mild og salig ende, og har kanskje aldri, eller bare sjelden og kaldsindig, bedt Gud om å gi dem nåde til å bruke sin kraft, sin tid, sine gaver og sitt liv til hans ære og til tjeneste for

nesten i all gudfryktighet, og til å fortære seg selv i hans tjeneste som et brennende og skinnende lys?

Har de bedt om at han ville akte dem verdige til å være redskaper for hans nåde og kar for hans barmhjertighet og til hans ære, og om at han ville unne dem ikke bare en mild, men også en oppbyggelig, villig og glad ende, så de kunne prise Gud ved sin død og vandre herfra med full og frimodig tro, som det sømmer seg sanne kristne og er verdig foreningen og samfunnet med Kristus?

Hvor mange finner man vel som i sin ytterste stund bekymrer seg mer om Guds kirke og den sanne kristendoms bevarelse i sitt hus og i sin slekt, i sin by eller bygd og i sitt fedreland enn om de sines timelige velgang?

Hvor mange ber vel hjertelig og ivrig om at Gud vil bevare dem og deres, så lenge noen av deres blod og ætt skal leve, for de siste, vanskelige tiders gudsfornektelse, ugudelighet og forargelser og for sjelefordervelige villfarelser? Hvor mange ber om at han vil handle med dem etter sitt hellige råd og forgodtbefinnende og tildele dem fattigdom eller rikdom, høyhet eller ringhet, helse eller sykdom, langt eller kort liv, som han vil, bare de må bli salige?

Nå, mine kjæreste, en omhyggelig gransking av samvittigheten vil lære hver enkelt av dere hvordan det hittil også i denne henseende har stått til med hans bønn, og om han har hatt disse og lignende åndelige og himmelske ting for øye eller ikke, så han etter det han finner, alvorlig kan sørge for å bøte på sine mangler.

La oss imidlertid fortsette prøvelsen og tenke etter om bønnen vår hittil også har vært hel og fullstendig, slik det er sagt ovenfor. Har vi spent alt som er i og hos oss til andakt og med alle sjels- og legemskrefter hengt fast ved Gud, som David sier: «Min sjel henger fast ved deg» (Sal 63,9)?

Kanskje er det vi har sagt om dette helt fremmed for dere, mine kjæreste medkristne, og kanskje forstår dere ikke hva det vil si. Kanskje bekymrer dere dere heller ikke for det og mener at det er noe nytt og unødvendig: «Vi har bedt så lenge, og likevel skal vi nå først lære å be! Man vil bare forstyrre oss i den vante andakten» og så videre.

Men, mine venner, jeg er ikke redd for å si at den som anser seg for en slik som ber, og bønnen sin for så god og ulastelig at han ikke trenger noen undervisning og bedring, er alt annet enn det han tror å

være. Og den som ikke forstår slikt, eller ikke ønsker å forstå og gjøre det, har i alle sine levedager bare bedt lite og vil også i framtiden bare be lite, om han enn leser opp og sier aldri så mange bønner.

Ak! Ak! Skulle man ikke gjerne ville lære og vokse i guddommelige ting og i det som angår den store Guds ære og tjeneste? Skulle en kristen tvile på om det er nødvendig å be av hele hjertet, av hele sjelen og av all sin styrke, og i samtalen med den majestetiske og høylovlige Gud å vende seg helt og alene til ham og fullkomment hellige, ofre og hengi seg til ham? Skulle de ikke si, som i alle ting, slik også i bønnen: «Alt av Gud, alt i Gud, alt til Gud, alt for Gud»?

Bør ikke de som etter å ha lært Gud rett å kjenne ønsker å kunne bevege himmel og jord og alt som er i dem, og tilskynde det til å forherlige hans navn – bør ikke de bestrebe seg på, når de kommer fram for ham, å hellige ham alt som er hos og i dem og forene det til hans ære og tjeneste?

Kan vi ikke prise Gud med så sterkt rop at dørpostene i huset vårt skjelver av det, slik serafene gjorde fordum (Jes 6,2–4), eller kan vi ikke, som apostlene og de første kristne, be slik at stedet der vi er, skjelver (Apg 4,24.31), så skal vi i alle fall vekke og bevege alt som er i oss til hans pris og til bønn, og det burde gjøre oss vondt om det fantes en bloddråpe eller åre i vårt legeme eller en kraft i vår sjel som ikke var rede til å dyrke ham. (*Til «Alt av Gud»: jf. tredje del, 13. preken, § 34.*)

Man hørte en gang en gudelskende sjel si: «Det er alt sammen for lite for min Gud, det jeg stakkars barn kan gjøre, og jeg ville bare kunne dyrke ham med halvt hjerte.» Da denne sjelen så en mygg fly rundt lyset om kvelden til den brente opp, sa den: «Ak, den som også kunne fortære seg selv slik i kjærligheten til den evige kjærlighet og i det høyeste godes tjeneste!»

Se, mine kjæreste, slik er de sinnet, de sanne kristne og de som ber. Hvis dere nå ikke av hele hjertet attrår å bli som dem, er det et tegn på at dere ikke kjenner Gud rett, og dere må vokte dere vel for at ikke kristendommen deres og hele gudstjenesten deres ender i hykleri, ubotferdighet og trygghet.

Men si meg videre om dere av erfaring vet hva en mektig, stridende, kjempende, alvorlig og heftig bønn er. Har dere også kommet så langt i den himmelske talekunst at dere, lik Guds kjære og venner, hvis eksempler vi har anført ovenfor, så å si kan overbevise og over-

tale ham med bevegende grunner? Vet dere også hvordan man pleier å gripe, holde og tvinge ham, så han ikke kan handle etter sin vrede, og så han må gi et troende hjerte det det begjærer av ham? Har dere også før kjempet med ham og overvunnet ham?

Eller si meg om dere i det minste ved å høre (lese) den foregående læren om en ivrig, heftig og kjempende bønn og de eksemplene som er anført, har innsett manglene i deres fattige og kaldsindige bønn og av hjertet ønsket å avhjelpe dem, kappes med Guds hellige og kjære barn og følge dem etter det mål av tro dere har? Dersom dere heller ikke forstår disse tingene eller ønsker å forstå dem, men holder fram i den vante søvnaktigheten og kaldsindigheten – ak, hva slags bedende er dere da? Ja, hva slags kristne er dere da?

Jeg sier ikke at dere må være helt like de store helgenene i bønnen. Jeg vet godt at enkelte har en særlig heltetro og slik også med bønnene sine gjør særlige heltegjerninger, som vi ikke alltid og helt kan jevne oss med. Men likevel anser jeg det for utvilsomt at det av enhver sann kristen som ber, kreves en hellig iver og nidkjærhet i guddommelige ting etter hans tros mål, og at han må legge seg etter å vokse, som i tro, kjærlighet og ydmykhet, slik også i andakt og ivrig bønn.

Gi videre akt på bønnen deres: Pleier dere å be med frimodighet og barnlig, hjertelig tillit og tale fortrolig og dristig til deres Gud, som kjærlige barn til sin kjærlige far? Eller ønsker dere av hjertet at det sto bedre til også i dette med bønnen, og legger dere daglig vinn på å vokse i tilliten til Gud og av hele hjertet tro på hans løfter? Tror dere også av hele hjertet at bønnen deres ikke er noen tom lyd som forsvinner i luften, men en kraft som rører Guds hjerte, og en gjerning som umulig kan bli uten frukt og nytte?

Det er ganske visst en syndig mangel ved bønnen vår når vi akter den ringe og ser mer på oss selv og vår uverdighet og skrøpelighet enn på Gud, hans nåde, barmhjertighet, allmakt, trofasthet og sannferdighet, og tviler på å bli bønnhørt. Vi burde alltid vende tilbake fra samtalen med Gud likesom Hanna, som etter å ha utøst sitt hjerte for Herren, spiste, «og så ikke mer så sorgfull ut» (1 Sam 1,15.18).

Vi burde jo ha større tiltro til vår himmelske Far enn Noomi fordum til Boas, da hun sa til svigerdatteren Rut: «Hold deg nå i ro, min datter, til du får vite hvordan saken faller ut! For den mannen hviler ikke før han får saken avgjort, og det allerede i dag» (Rut 3,18).

Slik skal også vi si etter at vi har overlatt Gud vår sak og sorg: Hold deg nå i ro, min sjel, til du får vite hvordan saken faller ut; for din Far, som du har lagt din nød fram for, hviler ikke før han har avhjulpet den og ført det du har betrodd ham, til en ønskelig ende.

Vi burde akte bønnen vår høyt og være visse på at vi ikke har talt et ord, ikke utstøtt et sukk, ikke felt en tåre uten at de er blitt protokollert, opptegnet og ført inn i Guds minne- og dagbok (Sal 56,9; Mal 3,16). (*Protokollere: føre inn i en protokoll, embetsbok, anmerkningsbok.*)

Men samvittigheten vår overbeviser oss om at bønnen vår også på dette punktet har sine feil, fordi vi ofte går mer bedrøvet fra bønnen enn da vi kom til den, og oppfører oss som om vi hadde levert et brev på et usikkert postkontor og fryktet at det ikke skulle komme riktig fram. Da heter det ofte: «Ak, jeg usle synder! Hva er vel min elendige bønn? Hvem vet om Gud også vil bønnhøre den?» og så videre. Men om dette skal vi tale nærmere i den neste preken, om Herren vil og vi lever.

Prøv videre bønnen deres, dere kristne sjeler, om den hittil også har skjedd i kjærlighet til Gud og nesten, etter det vi ovenfor har lært om det. Forstår dere dette av Guds ord og egen erfaring? Eller ønsker dere av hjertet og av sjelens innerste at alle bønnene deres ikke bare må være kraftige i troen, men også brennende i kjærligheten?

Ber dere ikke bare når nøden tvinger dere til det, men også når dere lever fornøyd under Guds skjul og i hans søte nåde? Kaller dere av hjertet Gud deres kjære far, selv når han refser dere og hjemsøker dere med trengsel? Taler dere gjerne med ham, ikke bare når dere trenger hans hjelp, men også når hjertet deres er fylt av fred og glede i Den Hellige Ånd?

Ber dere ham om en eller annen gave for å kunne gi den tilbake til ham, det vil si for i brennende kjærlighet å kunne bruke den til hans ære? Pleier dere å utbrede hjertet og troens og kjærlighetens armer vidt og omfavne alle deres medbrødre og medsøstre i hele verden og framstille navnene deres på brystet for deres felles Gud? Pleier dere å legge fram for ham den bedrøvede nestes nød som deres egen?

Ber dere i lønn og åpenbart for venner og fiender, for gode og onde, for rike og fattige, for unge og gamle, for friske og syke? Tar dere særlig de ubotferdige synderes sjelefare til hjerte, og søker dere blant

annet ved deres ivrige forbønner å rive dem som brander ut av ilden? Bringer dere alltid et fredselskende og forsonlig hjerte med dere til Gud? og så videre.

Sannelig, mine venner, den som vil be uten kjærlighet til Gud og nesten, er lik et vanvittig menneske som vil ofre Gud et offer uten ild. Hos Gud går det til som Josef sa til brødrene sine: «Dere skal ikke komme for mine øyne uten at deres bror» (Benjamin) «er med» (1 Mos 43,3); og dere vet hvilket bud vi har fra ham: «Den som elsker Gud, skal også elske sin bror» (1 Joh 4,21).

En lærd og berømt mann forteller om de nåværende jøder at man av og til ser dem bruke en besynderlig skikk ved aften- og nattbønnen.

Når en ligger i strid med en annen eller har en sak å forlike med ham og ikke kan få motparten til å vise rimelighet, trer han fram, går hen til sangboken som forsangeren synger bønnen av, legger den sammen, slår med hånden på den og sier: «Jeg lukker den.» Det er som om han ville si: «Jeg sperrer og låser bønnen helt til min motstander har forlikt seg skikkelig med meg.» Da tør de ikke be mer før han er stilt tilfreds, og de går derfor ofte hjem uten å ha bedt noen bønn.

Vær overbevist om, mine tilhørere (og lesere), at sukkene fra den nesten dere har krenket, sperrer og hindrer bønnene deres og lukker bøkene deres, ja himmelen.

Dere kan ikke be med nytte før dere ved brorslig forlik og skikkelig oppreisning eller erstatning har brakt dem til taushet – etter vår frelsers ord: «Om du da bærer fram ditt offer til alteret, og der kommer til å tenke på at din bror har grunn til å klage på deg, da la ditt offer ligge der foran alteret, og gå først bort og forlik deg med din bror. Kom så og bær fram ditt offer!» (Matt 5,23.24). Og: «Når dere står og ber, så tilgi om dere har noe imot noen, for at også deres Far i himmelen skal tilgi dere deres overtredelser» (Mark 11,25.26).

Den som ber mens andre gudfryktige sjeler sukker under den byrde han har lagt på dem, klager over hans urimelighet og ubarmhjertighet og utgyter tårer som han har presset ut av hjertene deres med sine krenkelser, må ikke tro at bønnene hans blir hørt. De er en vederstyggelighet for Gud; de er som en røyk som ikke stiger rett opp mot himmelen, men drives til side og spres av sterke vinder.

Når dere derfor ved å undersøke samvittigheten finner at det forholder seg slik med bønnene deres som her er sagt, så hold like gjerne

opp med å be, så dere ikke gjør et fåfengt arbeid, og rydd bort det som kan sperre veien for dere til nådens trone!

Prøv til slutt også om dere, slik det er beskrevet ovenfor, har vært vedholdende i bønnen og lagt vinn på å be alltid og uten opphør. Er dere blitt trette når Gud etter sitt hellige råd har utsatt bønnhørelsen en tid? Har dere sluttet å be, å lete, å banke, å løpe etter ham når han har latt som om han ikke hørte det, når han har skjult seg, låst døren eller stilt seg som om han ville trekke sitt nådefulle nærvær fra dere?

Bruker dere omhyggelig enhver anledning til å be? Har dere vent dere til småbønner, til hellige lengsler, til indre, lønnlige og kraftige sukk? Strever dere etter å holde hjertet i en stadig andakt og å bevare det rent for all syndig besmittelse? og så videre.

Ak, kjæreste medkristne, vær overbevist om at dere ikke kan gjøre noe bedre og mer velsignelsesrikt arbeid enn å be, ja at alt arbeid helliges og velsignes ved bønnen! Dere kan ikke gjøre eller foreta dere noe utenfor Guds åsyn. Enten dere sitter eller står opp, så vet han det; han kjenner nøye alle deres veier; det er ikke et ord på deres tunge – altså heller ingen tanke i hjertet, ingen gjerning under hendene – uten at han vet det alt sammen (Sal 139,2–4).

Når nå Herren i alle deres anliggender er ved deres høyre hånd, og deres dyrebare sjelevenn tar vare på dere, hvordan skulle dere da, om dere er oppriktige, kunne få det over hjertet ikke ofte å vende øyne og hjerte til ham under arbeid og gjøremål, og unne ham et kjærlig blikk og en kort, men søt tiltale – særlig siden slikt ikke kan skje uten nytte?

For likesom den blødende kvinne rørte ved fliken på Herren Jesu kledebon på en slik måte at hun til sin helbredelse fikk del i den kraft som gikk ut fra ham (Luk 8,44.46), slik kan heller ingen sjel røre ved ham gjennom sine sukk og lengsler i troen uten å ta imot en ny kraft fra ham, som den blir styrket, trøstet eller oppmuntret av.

Jeg vet at når kristne prester under sine gudelige tanker og betraktninger har støtt på et dunkelt sted i Skriften eller en annen vanskelighet, har de ofte oppnådd mer ved kraftige og skjulte sukk enn ved mye oppslag og lesing. Det finnes vel også kristne øvrighetspersoner og jurister som vil vedgå at når de i innviklede og farlige saker har vært bekymret for et heldig utfall og savnet et godt råd, har de henvendt seg til Gud med lønnlige sukk og påkalt ham om lys og visdom, og snart merket virkningen.

Jeg kjenner samvittighetsfulle personer som sitter i høye embeter og ofte er blitt bedt skriftlig og muntlig om et godt råd, men som ikke har våget å gi det før de har spurt Herrens munn. Og hvordan? Når den som trenger deres råd, begynner å tale, sukker de til Gud: «Lær meg å gjøre din vilje, for du er min Gud! Må din gode Ånd lede meg på jevnt land!» (Sal 143,10) eller: «La ditt åsyn lyse for din tjener, og lær meg dine forskrifter!» (Sal 119,135) og lignende; de forsikrer at de ikke har gjort det uten nytte.

Det er heller ikke tvil om at hvis kristne husfedre, håndverkere og arbeidsmenn kunne venne seg til lønnlige sukk under arbeidet og til å påkalle Gud om velsignelse, hjelp og kraft, ville arbeidet ofte lykkes bedre for dem. Se, slik burde det være, og alle kristne sjeler burde alltid holde samfunnet med Gud ved like ved uavlatelige trosøvelser, ved tankenes inderlige og kjærlige henvendelse til ham, ved kraftige sukk og hellige lengsler.

Men hvor er det dessverre ikke kommet hen i kristenheten! Gud bedre oss! De fleste stoler på egen klokskap og visdom. De anser seg for slike lys i verden at de med sin glans kan opplyse ethvert mørke. De vil være solskiver og fastsette lover, tider, mål og grenser for andre, ofte til og med for hele folk og riker, og mener ikke å trenge det himmelske lys til det. De drister seg til å være veivisere for blinde, et lys for dem som er i mørket (Rom 2,19), og vil likevel ikke la seg lede av den Høyestes hånd og opplyse av det evige lys.

Et øye kan være aldri så skarpsynt i seg selv; når det skal se, trenger det likevel et annet lys for selv å bli opplyst før det kan betrakte andre ting. På samme måte kan menneskelig forstand være så stor og skarp som noensinne mulig; hvis den ikke bestråles av det himmelske lys, blir all dens visdom til slutt til dårskap.

I det daglige liv går det ikke bedre til. Det bannes som oftest mer enn det bes under arbeidet, og mang en håndverker og daglønner ville kanskje finne det påfallende om man bød dem å be under alle sine gjøremål.

Ja, det går så langt at de som har tungt arbeid å utføre, som sjøfolk, vognmenn, sjauere og dragere, uten å skamme seg sier at det ikke hjelper å be; men når man banner ordentlig, går det fra hånden. Dette er så rystende at jeg overlater til alle kristne øvrighetspersoner og samvittighetsfulle jurister å tenke over om ikke de menneskene

som tør tale slik, burde straffes som gudsbespottere og avguderiske djeveldyrkere. Jeg holder også for at den rettferdige og hellige Gud etter rettferdig dom tillater Satan å være slike mennesker behjelpelig, så de kan bli befestet i sin djevelstro og ugudelighet.

Jeg lar imidlertid slike ryggesløse mennesker fare og vender meg igjen til dere, kristne hjerter, som jeg hittil har veiledet til å prøve troen deres.

Hva mener dere? Hvis nåtidens kristnes bønner ble prøvd og dømt etter alle de krav som vi i det foregående har gjennomgått, hvor mange som virkelig ber, og hvor mange sanne bønner ville vi da finne? Visselig ikke mange.

For de fleste holder for at det å be er en enkel sak som de for lenge siden har forstått og ikke først trenger å lære nå på sine gamle dager, og at det derfor er unødig omstendelig å gjøre så mye vesen av det. Dessuten har de heller ikke tid til å tenke mye over slike ting; de må arbeide, handle, tjene penger, spise, drikke, sove og av og til, især på søndagene, skravle, spille, drikke seg full og lignende.

Jeg vil bare bemerke at man riktignok ikke kan kreve en like fullkommen andakt i bønnen av alle kristne uten forskjell. Men det er noe det ikke hersker tvil om blant de gudfryktige sjeler: at den som kan be altfor godt, kan ennå ikke be, og at Gud ikke finner behag i bønnen til den som vet å finne tid til alt det hans fordervede hjerte har lyst til, men ingen til de gudelige øvelser hvorved han kan bli fullkomnere i kristendommen og dyktigere til Guds tjeneste.

Men siden jeg ikke tviler på at det blant den store mengden av nåtidens trygge og vanartede navnkristne ennå finnes mange gudfryktige sjeler som gjerne ville avhjelpe alle ufullkommenheter ved kristendommen sin, altså også dem ved bønnen, vil jeg foreslå noen midler og kort vise hvordan vi kan vokse i bønnen og komme til en sann, hjertelig, alvorlig og inderlig andakt.

For det første, mine kjæreste medkristne, er det visst at ingen kan be rett andektig uten Guds Ånd og nåde. Ingen kan søke og finne Gud uten ved Gud. Ingen kan kalle Jesus Herre (i sann tro) og påkalle ham som sin Frelser uten ved Den Hellige Ånd (1 Kor 12,3). Ingen kan på denne måten ta noe uten at det blir ham gitt fra himmelen (Joh 3,27).

Derfor er det nødvendig at vi straks når vi trer inn i bedekammeret, sier: «Se, nå har jeg dristet meg til å tale til Herren, enda jeg er støv

og aske» (1 Mos 18,27) – et syndig, elendig menneske som ikke vet hva jeg skal be om slik jeg burde (Rom 8,26). Jeg ville heller ikke våge å komme fram for ditt åsyn med min usle bønn, du hellige og rettferdige Gud, hvis du ikke hadde befalt det og gitt meg de aller mest trøsterike løfter og erklært at du vil høre og bønnhøre meg som en far sitt barn.

Skjul derfor nå ditt åsyn for mine synder, min Gud, og utslett alle mine misgjerninger (Sal 51,11)! La mitt hjerte få del i bestenkingen med Jesu Kristi blod! Utøs nådens og bønnens Ånd over meg! O Herre Jesus, du Faderens evige ord, tal i meg, til meg og for meg, og lær meg å be! O Gud Hellig Ånd, skap i meg en sann andakt; driv alle uvedkommende, syndige tanker tilbake; forén alle mine legems- og sjelskrefter til bønnen, og tre fram i mitt sted med sukk som ikke rommes i ord! (Rom 8,26) og så videre.

Se dernest til, dere elever i bønnens kunst, at dere ikke går til bønnen som til en hverdagslig, innarbeidet syssel, og la dere ikke nøye med den vanlige ettertanken. Be hver gang som om dere hadde begynt å be først denne dagen, og som om det også skulle bli den siste gang dere hadde tid og anledning til å tale med alle herrers Herre om det som angår deres salighet.

Likesom David sier: «Syng for Herren en ny sang!» (Sal 96,1) – ikke i den forstand at man må forfatte eller la forfatte en ny sang hver gang man vil prise Gud, men at han krever en stadig ny andakt – slik sier jeg også til dere: Påkall deres Gud med en ny bønn, det vil si med en fornyet, frisk andakt, med et oppmuntret, begjærlig, ivrig hjerte.

Tre fram for hans åsyn for å be, likesom et barn kommer til morens bryst for å die og stadig kjenner ny lengsel etter det og finner ny trøst, ny smak, ny sødme i det!

Slå dere aldri til ro – verken med kristendommen deres i det hele eller med bønnen og andakten – som om de var gode nok og ikke trengte noen bedring. For selv vår beste bønn og største andakt er altfor ringe, altfor dårlig for den majestetiske og lovverdige Gud.

Hvor kraftig og heftig enn den pris er som de hellige engler lover Gud med, finner de likevel at den er altfor liten for den uendelige og evige Gud. Det synes antydet ved at de dekker ansiktet med to vinger, føttene med to og flyr med to, idet de roper: «Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskarenes Gud!» (Jes 6,2.3).

Slik sies det også på et annet sted om dem og de salige sjeler i himmelen at de ikke har hvile dag eller natt, men alltid lover sin Gud og skaper (Åp 4,8). Det er denne flyvingen og uroen jeg mener: deres stadig nye og aldri mettede begjær etter å prise Gud.

Hvor mye mer bør da ikke vi syndige og dødelige mennesker betrakte alt vi kan utrette i hans tjeneste som altfor lite for vår store og majestetiske Gud! Den som tror at han gjør det han plikter, og finner behag i seg selv og sin andakt, vet ennå ikke hva Gud, hva menneske, hva bønn og andakt er.

For det tredje: Når dere går inn i bedekammeret, så tenk på at dere trer inn i Guds helligdom, og si: «Herren er sannelig på dette stedet. Hvor forferdelig er ikke dette stedet! Her er sannelig Guds hus, her er himmelens port» (1 Mos 28,16.17). La da alle jordiske, verdslige og forfengelige tanker bli igjen, og bland ikke horn, hår og andre illeluktende ting i røkelsen deres!

Dere er kongelige prester for deres Gud; gå derfor med den samme hellige frykt og dype ærbødighet inn i helligdommen for å tjene ham, som man lett kan tenke seg at ypperstepresten i den gamle pakt hadde når han gikk inn i det aller helligste i templet, hvor Herren hadde sitt sete over nådestolen.

Tro ikke at Herren deres Gud er langt borte fra stedet dere har valgt til bedekammer, men at han er dere nær og sannelig er til stede der – at han ikke bare ser på ansiktet deres, men også i og på hjertet, og ikke bare venter ord av dere, men først og fremst hjertets sterke lengsel og barnlige samtale. Vær derfor mest av alt bekymret for hjertet deres, hvordan dere skal ofre det hellig og helt til Gud og påkalle ham av hele sjelen, i ånd og sannhet.

Lukk dessuten etter Herren Jesu formaning døren deres, ikke bare for å kunne be til deres Far i lønndom (Matt 6,6) og ikke gjøre noe oppstyr med andakten eller søke å vinne anseelse framfor andre mennesker, men også for å kunne dvele uforstyrret og uhindret i bønnen og fullføre samtalen med Gud uten avbrytelse av husfolket. Dem bør dere også venne til ikke å storme inn og forstyrre andakten deres når de vet at dere er opptatt med å be.

Det vil heller ikke være unyttig om dere, så vidt det er mulig og dere har anledning, velger et avsides sted og, så mye det lar seg gjøre,

innretter det på den måten som er best skikket til å vekke og vedlikeholde andakten.

Noen gudelskende sjeler pleier å utstyre bedekammeret sitt med den korsfestede Jesu bilde på bordet, med et utskåret eller malt dødningshode og Bibelen. Andre pynter det med allehånde malerier som framstiller noe tjenlig for andakten, og lar allehånde skriftord og formaninger skrive på veggene og dørene. Andre finner behag i et dunkelt sted, lar rommet de ber i, bli malt svart eller trukket med svart, og slipper bare lite lys inn.

Til disse siste ville jeg kanskje helst slutte meg; for den dunkle ensomheten kan ved første inntreden vekke en hellig frykt hos mennesket, og tillater heller ikke øynene å sveve omkring og adsprede andakten. Likevel lærer erfaringen at man til slutt blir vant til alt, og at slike ytre ting bidrar lite til å vekke andakten, som må springe ut av det indre og av det hjerte som Den Hellige Ånd har fornyet. Slik ba også Isak på åpen mark, Daniel i en sal i sitt hus med åpne vinduer, Peter på husets flate tak under åpen himmel (1 Mos 24,63; Dan 6,11; Apg 10,9).

For det fjerde er det godt og tjenlig at man lar bønnen være sin første gjerning om morgenen og sin siste om kvelden, og omhyggelig vokter seg for slike bedragelige tanker som sier: «Vent litt! Om en time skal jeg be; jeg må først gjøre dette eller det.»

For med slike tanker kommer man fra bønnen inn i gjøremålene, og de omslutter og holder en fast, så det ikke blir noe av dagens bønn. Eller om man senere vil gå i gang, finner man desto større vanskelighet med å bringe det ustadige hjertet, som nå allerede er fylt av andre tanker, til andakt og holde den ved like.

En kristen husfar som gjerne vil be med hjertelig andakt og uten hindring, kan man råde til å stå tidlig opp, før noen av husfolket er på ferde, så han kan ha talt og samhandlet med Gud om det han ønsker, før han begynner å tale med mennesker og gi seg inn på verdslige ting.

Hvis en kristen husmor vil korte ned søvnen med en halv eller hel time om morgenen, kan hun få god tid til å ta fatt på og uten avbrudd fullføre sine gudfryktighetsøvelser, sin lesning i Bibelen, sin bønn, sin samvittighetsprøvelse og annet – før barna og tjenestefolket står opp og husets gjøremål kommer i gang.

På samme måte bør de forholde seg om kvelden, så de, etter at den felles husbønnen er holdt med alle i huset til stede, snart lar dem gå til sengs og, når alt er stille, tyr til bønnen. Slik står det om stamfaren Jakob at han førte hustruene, barna og tjenestefolket sitt over vadestedet for å kunne be uhindret og brytes med Gud (1 Mos 32,22–24).

Heller ikke bør noen la seg holde tilbake fra dette av kjærlighet til søvnen, fordi den timen som tas fra vår magelighet og brukes til gudsdyrkelse og bønn, er en salig time. Den gjør at hvilen som følger, blir helliget og velsignet, så den blir desto søtere og mer velgjørende. Og hvem skulle ikke gjerne ville ta litt hvile fra legemet for å kunne skaffe sjelen desto mer ro? Selv om slike ting i begynnelsen synes kjødet sure og ubehagelige, lærer erfaringen at det med tiden ved Guds Ånd og nåde finner seg vakkert i det, og at hele mennesket befinner seg vel ved det.

For det femte råder jeg den som ønsker å be med alvor og ettertrykk, til å samle og ha for hånden et forråd av alle slags ting å tale med Gud om – ikke bare i hjertet og i hukommelsen, som ofte er svak, men etter omstendighetene også på en lapp. Fordi dette kunne virke påfallende og dunkelt for de uøvde, vil vi forklare det noe nærmere.

En andektig kristens bønn kan og skal ha Gud, nesten eller ham selv til gjenstand. For i bønnen å kunne omgås Gud slik det seg hør og bør, må han ved hans ord være grundig undervist om hans vesen og vilje. Hvordan man skal tale og samhandle med Gud, kan ingen lære oss bedre enn han selv, og det har han også gjort gjennom de menn som, drevet av Den Hellige Ånd, har forfattet og etterlatt oss sine skrifter.

Det er derfor nødvendig at en gudfryktig som ber, ikke bare gjør seg godt kjent med den hellige skrift i alminnelighet og leser flittig og andektig i den så mye som mulig, men også samler fra den slike ting som han kan ha bruk for i bønnen.

Det gjelder for eksempel de navn og æresnavn som i Skriften legges til Gud, når det sies om ham at han er barmhjertig og nådig, langmodig og rik på nåde og sannhet, at han lar miskunn vare gjennom tusen ledd, at han forlater misgjerning og overtredelser og synd – at han er nidkjær, hellig, rettferdig, allmektig, kongenes konge og herrenes herre, den Salige og alene Mektige, den levende, eneste og evige, den

store, herlige og forferdelige Gud, de farløses far og enkenes dommer (og redningsmann), alle fattiges tilflukt og så videre.

Navnene han tiltaler Gud med, bør rette seg etter den saken han vil tale med ham om. Når noen for eksempel vil be om sann anger over synden, om sann frykt for Gud, bør han si: «O nidkjære, rettferdige, hellige, forferdelige, allmektige Gud, for hvem serafene skjuler sitt ansikt og sine føtter, for hvem himmel og jord skjelver, jeg klager for deg at jeg ikke finner noen sann frykt for deg og ingen riktig, sann anger over mine synder i mitt hjerte. Ak, min Gud, rist og beveg du mitt harde hjerte; forferd det med din makt, så det skjelver for deg» og så videre.

Vil han be om syndenes forlatelse og forvissningen om den, bør han begynne slik: «Herre, Herre Gud, barmhjertig og nådig, langmodig og rik på nåde og sannhet, du barmhjertighetens Far og all trøsts Gud – hvem er en Gud som du, som tar bort misgjerning og går overtredelse forbi for dem som er tilbake av din arv, som ikke holder til evig tid fast ved din vrede, for du har lyst til miskunnhet?» Når noen vil be under et heftig uvær, bør han bruke navnene: «O du ærens Gud, du herlighetens Herre, du store og forferdelige Gud» og så videre.

Når en enke vil be inderlig, hva passer da bedre for hennes tilstand enn å begynne slik: «Ak, Herre, min Gud, du har i ditt ord selv kalt deg enkers dommer og farløses far. Om deg sies det: Din skaper er din ektemann, Herren, hærskarenes Gud, er hans navn, og Israels Hellige er din gjenløser, all jordens Gud kalles han. Se, jeg er en enke, og mine barn er farløse» og så videre.

Det er videre nødvendig at en gudfryktig sjel har ettertrykkelige og inntrengende grunner for hånden som den i sin bønn kan holde fram for sin Gud, for derved kraftig å bevege ham og vinne hans hjerte.

For å oppnå dette vil det være svært tjenlig at den har gjort seg godt kjent med bønnene til de hellige Guds barn som er opptegnet i hans ord – Jakobs, Moses', Esras, Nehemjas, Hiskias', Daniels og især Davids gylne salmebok (1 Mos 32,9 ff.; 2 Mos 32,11 ff.; 4 Mos 14,13; 16,22; Esr 9,6 ff.; Neh 9,6 ff. 31.32; Jes 37,16 ff.; Dan 9,4 ff.). Jeg er viss på at dette vil ha stor nytte.

Guds ord og de helliges bønner er en ild og et lys; den som vil varme sitt kalde hjerte og gjøre den svake andaktens rykende veke brennende, la ham bruke denne ilden og dette lyset! Guds ord er en

sæd; når den bevares i hjertet vårt, bærer den blant andre frukter også hjertelig alvor og brennende andakt til å be.

Når en sann tilbeder etter sin plikt også bærer omsorg for sine medmennesker og finner at deres tilstand, som han vil tale med sin Gud om, er av svært forskjellig slag, vil det være tjenlig, ja kanskje til og med nødvendig, at han for å støtte hukommelsen lager seg en fortegnelse og fører opp navnene på dem han særlig vil be for.

Det gjelder velgjørerne sine, fiendene og fornærmerne sine, dette eller det bedrøvede, anfektede og trengte menneske i sin by eller bygd eller utenfor den, en syk, fattig og nødlidende venn eller nabo, en ryggesløs og trygg synder som han daglig ser for seg eller hvis sjelefare han kjenner gjennom andre.

Jeg taler ikke her til de øvede og erfarne i bønnen, som har god hukommelse og er rike på ånd, men til de enfoldige og uøvde, som ofte ikke kan huske alt de har å legge fram for Gud.

For en kristen sømmer det seg også å rette seg etter den anledning til å be for sin neste som byr seg for ham. Når han for eksempel får vite at en by, et tettsted eller en landsby er blitt ødelagt av brann, og at innbyggerne derved er sunket ned i stor fattigdom, når han vet at et sted er beleiret av en fiendtlig krigshær, at pesten herjer på et annet sted eller at et tredje sted er hjemsøkt av dyrtid, da er det hans plikt særlig å anbefale disse til den nådige og barmhjertige Gud og med bevegede ord legge fram deres nød for ham.

Jeg har kjent en gudfryktig enke som, når sterke stormvinder blåste, pleide å si med dype og inderlige sukk: «Ak, Gud, bevar diker og demninger!» (Hun talte om de land og steder som er beskyttet mot havet ved demninger, slik som i flere lavtliggende land og øyer.) «Ak, Herre, vær de sjøfarende nådig! Ak, Herre, bevar oss for ildsnød og vannsnød!»

Mange som bor på det faste land og langt fra havet, tenker ikke på dette, selv om det er åpenbart at det samfunn som de hellige har med hverandre i Ånden, i troen og kjærligheten, alle steder krever slikt. Jeg kan heller ikke innse hvordan den som er likegyldig overfor slike ting, kan fortjene navnet en sann kristen som ber.

Hva nå endelig den som ber selv angår, tilkommer det ham å gi omhyggelig akt på sin daglige ferd, på omgangen med nesten, på sine skikker og veier, sine feil og mangler, så han til sin tid etter behov kan

tale med sin Gud om det. Han må legge merke til den velsignelse, det hell og det gode som Herren unner ham i hans hus og næringsvei, til de velgjerninger han viser ham og huset hans, til de ulykkestilfeller han synlig har avverget og i nåde frelst ham og hans fra, til de gaver, eiendommer og bekvemmeligheter han nyter framfor andre, og så videre.

Her kan det av og til være nødvendig at man setter på minnelappen sin: å be om en virkelig levende kunnskap, om omvendelsens verdige frukter, om brennende kjærlighet til Gud, om hjertets renhet og oppriktighet, om saktmodighet og vennlighet, om et rent, kysk og ubesmittet hjerte, om å legge av utidig vrede og hissighet, om tungens tøyling og munnens bevarelse for forfengelig, unyttig, vanhellig snakk – å takke for denne eller den velgjerning, for avverging av den og den ulykke og så videre.

Denne minnelappen bør man så ved sin daglige morgen- og aftenbønn, og når man vil gå til skrifte og den høyverdige nattverd, ta fram og lese gjennom og etter den tale til Gud i troen og i Ånden.

En flittig og gudfryktig elev i bønnens kunst er det videre for det sjette å råde til at han også utenfor bønnen, i sin daglige ferd og omgang, alvorlig strever for å holde hjertet ubesmittet av syndige, verdslige tanker og onde begjær, og for å øke og vedlikeholde andaktens ild hos seg – frykten for Gud og kjærligheten til ham, lengselen etter å tekkes Gud, etter å bli bedre, helligere og mer gudfryktig og uavbrutt etterfølge Herren Jesus.

Til det må han unngå alt verdslig sinnet, vanhellig og forfengelig selskap og ikke lese bøker og skrifter som er skrevet av verdens ånd og som ikke handler om annet enn kjødelige, jordiske og vanhellige ting. Midt i de verdslige gjøremålene må han minnes samtalen sin med Gud (og den beslutning han har fattet: å vandre hellig for hans åsyn).

Han må være som en passer, hvis ene fot står fast i midtpunktet mens den andre farer rundt og danner omkretsen. På samme måte må hans ånd stå urokkelig fast i troen, kjærligheten og frykten for Gud, selv om det utvortes menneske må beskjeftige seg med allehånde gjøremål som hans kall fører med seg. Likesom Gud befalte å holde sabbaten hellig, for at alle andre dager skulle helliges ved den og mennesket midt under arbeidet skulle tenke på Gud og guddommelige

ting, slik skal også menneskets bedetime så å si meddele alle andre timer sin innflytelse og hellige og velsigne dem.

Ingen tror hvor skadelig det er for andakten at et menneske kommer mye i kjødelig selskap og fordyper seg i dette livets nytelser. Den som eier en god og velstemt lutt, må ikke la den komme mye i barns eller andre ukyndige folks hender; ellers blir den så fordervet at han siden ikke kan spille noe riktig på den, eller i alle fall må arbeide lenge før han får den i stand og stemt igjen.

Rå ved brenner ikke så snart, men det gjør den tørre; slik vil også en sjel som holder seg til verdslig selskap og tar seg altfor stor frihet i omgangen med det, finne at hjertet siden ligner rå ved som man ikke snart kan få til å brenne.

Tauler taler et sted svært bemerkelsesverdig om dette. «Mange mennesker,» sier han, «søker tilfredsstillelse i vilt selskap og i å ete og drikke. Av det kommer uordentlig glede og lettferdige ord, som fjerner et menneske slik fra all inderlighet (eller andakt) at han knapt kan lese et vers med andakt, og under bønnen fremtryller den onde for øynene hans all den villskap han har sett eller hørt, likesom en marekatt eller ape, så han ofte begynner å hoste eller le slik at han ikke kan slutte igjen.»

Verdens forargelser er mang en gang som en lønnlig gift som er gitt et menneske og som først begynner å virke etter noe tid. En gudhengiven sjel får ofte noe ondt å se eller høre som for øyeblikket vekker uvilje og avsky hos den, men som Satan siden vet å bruke mesterlig til å forstyrre den i dens andakt.

Derfor er det best at man skyr og flyr alt som bare tjener til å fylle hjertet vårt med unyttige og vanhellige tanker og oppvirvle grumset som ligger på bunnen av det, og at man holder seg til det selskap alene som bare søker å bli oppbygget og å bygge opp.

En andektig kristen som vil be i ånd og sannhet, bør for det sjuende, når han går til den hellige samtalen med Gud, på forhånd oppmuntre seg selv med tanker og ord som disse: «Nå, min sjel, tenk på hva du nå har fore! Du vil tale med den høylovlige, hellige, rettferdige, allvitende, allmektige, barmhjertige, miskunnsfulle og kjærlige Gud, for hvis majestetiske og ubegripelige herlighet serafene dekker sitt ansikt og sine føtter – av hvis miskunn du får alt godt du har og er, og som hittil har næret, forsørget, beskjermet, båret over med og opprettholdt deg

og overøst deg med så mange velgjerninger. Så tenk nå på hvordan du vil oppføre deg for ham, og hvordan du vil ære og tilbe hans høylovlige majestet. Om du enn med største alvor og av ytterste evne gjør alt du kan til hans ære, så er det jo noe ganske ubetydelig, og skulle du ikke ville gjøre slikt med den ytterste flid? Har din Gud ikke fortjent så mye med all sin kjærlighet som at du ofrer ham hele ditt hjerte med alle dets tanker, lengsler, evner og krefter?

Tenk også på hva det er du vil tale med ham om, nemlig om ting som angår din egen, dine nærmestes og så mange andre udødelige sjelers timelige og evige velferd.

Tenk på hvor du er: i verden, i tåredalen, i ørkenen, på det ville og stormfulle hav, midt blant Satans snarer og garn, blant tusen anstøt, forargelser og farer for å miste din evige frelse, og at ingen annen her kan trøste, lede, forsørge, redde, bevare og opprettholde deg enn den allvise, allmektige og allgode Gud. Tal derfor til ham i dypeste ærbødighet, med hjertelig alvor og hellig andakt, slik det sømmer seg i så høyviktige anliggender.

Tenk på at tiden følges av evigheten, vårt liv av det store ansvar for Guds domstol, at tiden vår går hurtig, at vi ofte er ved enden når vi knapt tror at vi er begynt, og at utgangen av verden og tiden vil føre deg over enten til den evige glede eller til evig sorg. Tal derfor med din Gud som om det var den siste gang; be som om du i dag eller i morgen skulle skilles fra legemet og tre fram for hans trone og ta imot din dom» og så videre.

Man leser om hertug Henrik av Bayern at han ba ved biskop Wolfgangs grav og uventet fikk se denne avdøde hellige mann, som bød ham å kaste blikket på den nærmeste vegg og lese hva som sto skrevet der. Der sto: «Om seks.» Den gudfryktige herre mente at det ble kunngjort ham at han skulle dø om seks dager, og begynte å berede seg til sin salige bortgang ved ivrige bønner og andre gudelige øvelser.

Da han hadde levd forbi den sjette dagen, trodde han at det måtte bety om seks uker eller måneder, og fortsatte med sin begynte gudelige forberedelse til døden. Men da også de var gått, tydet han det som seks år og sluttet ikke å øve seg til gudfryktighet, inntil han etter seks år ble opphøyd til keiserverdigheten av rikets fyrster og slik lærte å forstå hva den egentlige mening hadde vært med denne skriften.

For en gudfryktig som ber, kunne det være tjenlig at han skrev slikt eller lignende på veggen i bedekammeret sitt: «Om seks», eller: «Be som om du ennå i dag skulle dø!» eller: «Lev og be for evigheten!», «I dag be, i morgen dø» – og derved holdt det ustadige hjertet til bestandig andakt, likesom en far holder barnet sitt i age ved ris som ligger på bordet.

Endelig er det for det åttende nødvendig at en kristen som vil lære bønnens kunst, øver seg ofte i den og derved søker å oppnå ferdighet i den. For likesom et lite barn ofte taler med moren sin og andre, om enn med usikker og stammende tunge, men til slutt lærer å tale rent og flytende, slik lærer også de skrøpelige kristne som i begynnelsen bare finner liten andakt hos seg, å be ved å be. Jo mer man vandrer med Gud og omgås ham, desto fortroligere blir man med ham, og desto mer blir ansiktet og hjertet vårt opplyst og fylt av himmelsk klarhet og all Guds fylde.

Jeg har kjent gudelskende sjeler som først ikke kunne be et halvt kvarter eller mindre av sitt eget hjerte og av egen andakt, fordi de manglet ord, og fordi de fra barnsben av bare var blitt holdt til å be av en bok. Men med tiden og ved stadig øvelse brakte de det så langt at de kunne tale med lyst og alvor hele timer og lenger med sin Gud.

Før vi avslutter denne læren om bønnens beskaffenhet, må vi si noe til de gudelskende sjeler som er hjertelig bekymret for sin bønn. De kan ikke bli fornøyde med seg selv, men mener stadig at bønnen deres ikke kan behage Gud, fordi de selv oppdager så mange mangler ved den. Og han som gransker hjerter og nyrer, dømmer langt skarpere og strengere om oss og alt vårt enn vi selv, så han ser utvilsomt langt flere og større mangler.

Etter å ha lest den foregående undervisningen om bønnen vil de tenke: Hvis det er slik med bønnen, hvem kan da be? Og hvem tør innbille seg at han noen gang har hatt en andakt som var Gud til behag, og at han har bedt etter hans vilje?

Disse dyrebare sjeler vil jeg for det første svare at det er med bønnen som jeg ovenfor har vist det er med troen: De som har tro, har ingen tro, og de som ingen tro har, har tro. På samme måte kan de som ber best, ikke be, og de som ikke kan be, ber mest og best.

Hyklerne og de navnkristne innbiller seg at det å tro på Kristus, gripe hans kostbare fortjeneste, innhylle seg i hans rettferdighet og

skjule seg i hans sår, er enkle ting. De mener at de har kunnet dette lenge, at det ikke volder noen vanskelighet, og at de ikke trenger å bekymre seg for det. Slik tror de også at det å be er en enkel sak som de lærte allerede som barn. Det koster dem jo heller ingen møye å lese opp en eller flere bønner fra en bok eller å si fram det de en gang har lært.

Om disse har jeg med sannhet sagt at de har tro – etter sin egen mening og innbilning, en selvgjort tro – og likevel ingen tro. For de har ikke den sanne, ekte og levende tro som er virksom ved kjærlighet, som forvandler mennesket og føder det på ny av Gud, som dreper den gamle Adam og gjør oss helt annerledes i hjerte, sinn og tanke og i alle evner og krefter. Følgelig ber de heller ikke i sin beste bønn, fordi den ikke strømmer ut fra et botferdig, troende og fornyet hjerte, men er blandet med trygghet og forakt for Gud.

De sanne kristne derimot er opplyst ved Guds Ånd og nåde. De kjenner fordervelsens dyp og det tykke mørket i det naturlige menneske, og de kjenner storheten og fullkommenheten i de himmelske og guddommelige ting som de skal fatte.

Dem hører man ofte klage og sukke: Å, om jeg kunne tro av hjertet! Å, om jeg kunne be riktig andektig! Å, du harde, forblindede, kjødelige, ugudelige hjerte, hvor fullt er du ikke av vantro, trygghet og lettsinn! Hvor flagrer og svermer du ikke omkring når du skal tale med din Gud! Jeg tror, kjære Herre; hjelp min vantro! Jeg ber, Herre Jesus; lær meg å be! Ha tålmodighet med min stakkars, elendige og syndige bønn! og lignende.

Om disse har jeg sagt at de har en stridende, kjempende, sukkende tro, selv om de etter sin egen mening ingen har. Og jeg har sagt at de ber mest og best, selv om de ikke kan be – de holder jo på å lære det og øve seg i det.

Derfor gleder jeg meg, dere gudelskende sjeler og bønnens elever, over at dere er bekymret for bønnen deres som for en høyst viktig, hellig og guddommelig sak, og ikke tror at dere allerede har nådd fullkommenhet i den. Jeg gleder meg over at dere frykter for Herrens ord og gjerne erkjenner at all den tilbedelse dere gir Gud, er altfor ringe og dårlig for ham.

Men hold likevel ikke opp med å påkalle deres kjære himmelske Far. Dere vet jo at han hører dere, ikke bare som en Gud og Herre over himmel og jord, men også som deres Far i Herren Jesus.

En far kan være en stor hersker, men han forakter likevel ikke sin lille sønns stammende tale. Han tar faderlig imot den fordi den kommer fra hans barn, selv om den passer dårlig med hans majestet og høyhet. På samme måte forkaster heller ikke Gud sine barns bønner, selv om de skulle ligne et stammende barns tale. For ham er det en bønn å ville be og å øve seg i bønn og påkallelse.

De troendes bønner blir ikke vurdert i himmelen etter hvor stor og følbar vår andakt er, men etter den gode vilje i det botferdige, oppriktige og troende hjerte. Den som erkjenner sin ufullkommenhet, fattigdom og skrøpelighet, og søker sin rikdom, sin kraft og alt i den nådens fylde som er i Kristus Jesus, eier allerede alt og må regnes blant de rikeste i verden.

Slike gudfryktige sjeler, som er bekymret over at det står så dårlig til med deres andakt, bør dessuten legge merke til dette: Når man vil framstille hele kristenlivet, skildrer man det i dets fullkommenhet, slik Den hellige skrift beskriver og krever det. På samme måte kan man heller ikke, når man vil handle om de troendes bønn, betrakte den på noen annen måte enn slik den egentlig bør være, i andaktens høyeste grad. Da kan de kristne vite hva de har å strebe etter – slik man gir en gutt som skal lære å skrive, en vakker og lytefri forskrift som han må rette seg etter mens han skriver.

Dette stemmer med den hellige Paulus' ord: Kristus «etterlot dere et eksempel» (eller en forskrift, *hypogrammon*), «for at dere skal følge i hans fotspor» (1 Pet 2,21). Vår Frelsers eksempel framstiller den guddommelige og høyeste fullkommenhet, og de kristne er forpliktet til å rette seg etter det og av alle krefter legge vinn på å bli lik det.

Likevel krever den miskunnsfulle Frelser ikke at vi skal ha nådd det høyeste trinn av gudsfrykt, barnlig lydighet, tålmodighet og så videre, slik som han. Han lar seg nøye når han ser at vi øver oss i det med oppriktig hjerte og sant alvor. Slik er også læreren godt fornøyd med sin elev, selv om han ikke straks når forskriftens fullkommenhet, bare han øver seg stadig i å skrive og gjør seg all mulig flid under øvelsen.

På samme måte med dere, gudfryktige sjeler: Selv om vi i det foregående har framstilt bønnen i dens fullkommenhet etter Guds hellige ord, forlanger vi likevel ikke – og det gjør heller ikke Skriften – at deres bønn skal ha nådd et slikt forbilde i all dets fullkommenhet. Enn mindre sier vi at den ikke kan tekkes vår himmelske Far uten en slik fullkommenhet. Vi lar oss nøye med at dere sammen med oss erkjenner vår bønns ufullkommenhet, sukker hjertelig over den og anstrenger dere for å lære å be ved å be. Gud tar i sin store miskunn og faderlige kjærlighet også imot våre læreøvelser.

I andre ting som angår kristenlivet , er det forskjell på Guds barn, for den ene overgår stadig den andre. Derfor er man nødt til, slik Skriften gir foranledning til, å dele dem i begynnende, voksende og fullkomne. På samme måte overgår den ene sjel stadig den andre i bønn og andakt, og har ved Guds Ånd og nåde, og ved mye og flittig øvelse, kommet lenger enn den andre. Men de begynnendes og voksendes bønn er likevel like mye en bønn og Gud like velbehagelig som den fullkomnes.

Det er som i et hus med store, mindre og spede barn: De store taler flytende og forstandig med far og mor, de mindre i enfold og med stammende tunge, mens de diende barn ikke kan si et ord, men bare gråter og skriker. Likevel utretter disse like mye, ja mer enn de store, og moren vender seg snarere mot et gråtende spedbarn enn mot det største barnet når det har noe å si.

Da barnet Moses ble funnet i sin rørkiste av Faraos datter ved elvebredden, var hans gråt nok til å bevege hennes hjerte til medlidenhet. Det står: «Da hun åpnet kisten, fikk hun se barnet, og se, det var en liten gutt som lå der og gråt. Hun kjente medynk med gutten» (2 Mos 2,3 ff.). Slik er det også med bønnen til de enfoldige, skrøpelige og begynnende kristne.

Siden jeg er kommet inn på bildet av diende barn, må jeg gjøre en bemerkning til. Erfaringen lærer at når mødre som gir die, er borte fra barna sine, kjenner de barnets tørst og lengsel i sitt bryst. De sier: Melken renner til; den lille er våknet, er tørst, gråter. Og slik viser det seg ofte også, for like etter blir de kalt for å gi barnet die.

Har Gud nedlagt noe slikt i naturen, så barnet med sin lengsel og gråt kan sette morens blod i bevegelse og røre hennes hjerte uten at hun verken ser eller hører barnet – skulle da ikke Gud ta de enfoldige

og begynnende kristnes lengsler, attrå og sukk til hjerte og la seg bevege av dem?

Men en gudfryktig sjel kunne si videre: Jeg vet ikke hva det kommer av. Jeg kan tale med hvem som helst når det trengs, men finner ikke ord når jeg kommer for å tale med Gud. Hadde jeg ikke en bok for hånden, visste jeg ikke hva jeg skulle si. Derfor må jeg frykte at bønnene mine ikke behager Den høyeste, og så videre.

Jeg svarer: Denne feilen kommer delvis av vårt fordervede, kjødelige og syndige hjerte, som er opplagt og skikket til alt annet, bare ikke til gudelige og åndelige ting. Men mest kommer den av våre foreldres og vår egen slapphet og forsømmelse, for vi er ikke fra barnsben av blitt veiledet og rettelig vennet til å be. Men også en begynnende kristens enfold, eller den nød og angst han befinner seg i, kan hindre hans veltalenhet i bønnen.

De som det går slik med, må likevel ikke tro at bønnen deres ikke er Gud velbehagelig, så sant den ellers kommer fra et botferdig, troende og oppriktig hjerte. For han hører også de bedrøvede hjerters ønsker, sukk og lengsler, og han vet hva Ånden trakter etter, selv om han bare med sukk som ikke rommes i ord, trer fram i de helliges sted (Rom 8,26.27).

En troende sjels lengsel kan man med full rett kalle bønnens sjel, og finnes den hos en, så ber han til Gud, enten han kan få fram ord eller ikke. De kristnes veltalenhet i samtalen med Gud består ikke i mange ord, men i mye kraft. De tier ofte stille og åpner ikke munnen, og roper likevel så det gjenlyder i himmelen. Ofte sier de med fire eller fem ord, eller med ett eneste hjertelig sukk, så mye som ingen Cicero eller Demostenes kunne tale på en eller flere timer. (*To berømte talere i oldtiden, den første en romer, den andre en greker.*)

David sier: Din er jeg, frels meg! (Sal 119,94). Nehemja: Kom meg i hu, min Gud, til det gode! Den kana'aneiske kvinne: Herre, du Davids sønn, miskunn deg over meg! Herre, hjelp meg! (Matt 15,22.25). Og Marta og Maria sendte bud: Herre, se, han som du elsker, er syk (Joh 11,3). Slik sukker også ofte gudelskende hjerter: Å Jesus, vær min Jesus! Å Jesus, du i meg og jeg i deg! La det gå underlig, bare det går salig til! Forlat ikke meg, så jeg ikke skal forlate deg! Å Herre, hjelp! Å Herre, la det lykkes! Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg – og lignende.

Hvem er så uerfaren i bønnekunsten at han ikke vet at disse få ord rommer en utførlig bønn? Slike sukk er som virakskorn: Hvor små de enn er, sender de, når de kastes på en glo, opp en stor og søt røyk som fyller hele rommet.

Det er også sant, det jeg har skrevet et annet sted: Sett at alt et anfektet, bedrøvet og matt hjerte kunne få fram, var ordet «Far!» eller «Min Far!» eller «Jesus, Jesus, hjelp!» eller «Trøster, Trøster, trøst!» – da ligger det allerede i dette en stor og tilstrekkelig kraft til å røre Guds hjerte. For det holder fram for ham hans plikter og løfter, og krever gjennom navnet gjerningen.

Hvem tør si at den botferdige synderinne ikke ba da hun lå ved Herren Jesu føtter, selv om hun ikke sa et ord, men bare sukket og gråt? (Luk 7,38). En omstreifende tigger kan ofte bruke mange ord; den som sitter fattig i sitt eget hus, taler derimot bare med et ynkelig utseende, med sukk og tårer. Den botferdige tollerens «Gud, vær meg synder nådig!» har større verdi i Guds øyne enn den bønn som fariseeren, den store hykleren, kom med den gang og ellers pleide å komme med.

Gjør dere derfor ingen bekymring, kristne hjerter, over at det ikke byr seg så mange ord for dere i bønnen. Gi de få ordene dere finner, desto mer ettertrykk fra deres andektige og troende hjerte! Si med David: Hva mer skal jeg si til deg? Du kjenner jo din tjener, Herre Herre! (2 Sam 7,20). Hold heller ikke opp med deres gudelige øvelser for denne manglens skyld, men fortsett ufortrødent. Det vil alltid melde seg så mange ord, eller i alle fall så mange sukk, lengsler og attrå, som trengs for å åpenbare for deres Gud hva dere har på hjertet.

Gudfryktige sjeler pleier likevel også å klage og si: Å, dessverre! Det står meget galt til med min stakkars bønn. Jeg må og skal vel be, men Gud vet best med hvilken dårlig andakt det ofte skjer. Man kan ikke verge seg mot onde, uvedkommende og forfengelige tanker, som aldri melder seg i større mengde enn når man vil be. Så er også mitt alvor og min iver i bønnen ringe. Som troen er, så er dessverre også andakten, liten og svak. Jeg finner heller ingen smak i bønnen, men holder på med den mest av ulyst og motvilje, og må derfor frykte at min andakt ikke behager Gud.

Denne klagen rommer forskjellige deler, som vi ved Guds nåde vil besvare etter tur. For det første skal vi i alminnelighet vite at Gud ofte

har sine hellige årsaker til at han tillater Satan å forvirre oss under bønnen med uvedkommende tanker og forstyrre vår andakt, så vi ikke finner smak og følbar sødme i den.

Av og til skjer det for å prøve de troende, så det kommer for dagen hva de egentlig søker i sin gudsdyrkelse: seg selv, sin egen fornøyelse og tilfredsstillelse, eller bare og alene – eller i det minste først og fremst – Guds ære og det å oppfylle den plikt de skylder ham som sin Skaper, Gjenløser og Trøster.

Vi har et annet sted sagt at en kristen ikke må være som en presset eller tvunget soldat, men som en frivillig, som ikke tjener sin fyrste så mye for solds eller lønns skyld, men av kjærlighet, og fordi han regner det for en ære å tjene sin arveherre så godt han kan. (Å *presse vil her si å tvinge til krigstjeneste*.)

De som stadig søker en søt smak, en stor trøst og en følbar og fryderik andakt i bønnen, og som tenker at de ikke kan eller vil be når de ikke finner noe av dette i den, har grunn til å prøve sin andakt og gudsdyrkelse. De må erkjenne at de ennå mangler den sanne og ekte renhet og enfold i Kristus.

For at de skal komme til erfaring om hva de mangler, unndrar Herren dem ofte den søte andakten og lar hjertet bli motløst, kaldsinnig, tørt og liksom følelsesløst. Men det være langt fra dem at de av den grunn skulle holde opp med å tjene Gud og påkalle ham av all makt!

Tenk på et barn som flere ganger har fått et stykke brød med honning til frokost, eller søte og velsmakende frukter å kose seg med fra sin mor. Så finner hun det senere tjenligere for barnet å gi det en brødskive med smør eller et stykke brød med salt på. Da ville det ikke sømme seg for barnet å bli egenrådig og med gråt og skrik forlange sin søte frokost som en rettighet; det skulle heller finne seg i morens vilje.

På samme måte passer det seg heller ikke, når en troende sjel flere ganger har kjent søt trøst og følbar glede i bønnen, og Gud i en faderlig og god hensikt unndrar den, at den da skulle besvære seg, klage og engste seg mye over det, enn mindre bestemme seg for ikke å tale til ham mer. Det er bedre at den er fornøyd med sin himmelske Fars vilje og bestreber seg på å tjene ham villig, selv om den bare får et stykke brød og litt salt.

Av og til unndrar Gud slik sine venner den søte andakten i bønnen for å holde dem ydmyke. Apostelens eksempel er kjent: Hvor høyt opplyst han enn var, trengte han en Satans engel som måtte slå og plage ham, for at han ikke skulle opphøye seg av sine høye åpenbaringer (2 Kor 12,7). Slik er det; vårt hjerte er som et barn som gjerne drikker den søte, himmelske vin, men ikke tåler den og blir beruset og gjenstridig av den – blir stolt og full av store innbilninger om seg selv.

Den andektige og søte bønn er, som vi tidligere har lært, en slags henrykkelse og bringer med seg en åpenbaring av den herlighet og salighet Gud har beredt for dem som elsker ham.

Men erfaringen lærer at de sjeler som har nytt denne nåde, ofte ikke kan verge seg mot innbilninger om seg selv. De tenker: Å, hvor andektig du nå har bedt! Du må likevel ha kommet temmelig langt i din kristendom, lenger enn andre – og så videre.

På grunn av denne gaven faller de også lett i selvros og forakt for sin nesten som er fattig i ånden. De blir ofte selvsikre, gir opp å lese og gransake i Skriften, og tar seg store friheter i omgangen med sin neste, i tale, i mat, drikke, klær og lignende.

Vær derfor vel fornøyd, dere gudelskende sjeler, når deres Gud enten slett ikke gir dere den søte andakten i bønnen, eller unndrar dere den igjen etter at dere har hatt den. Hans vilje er den beste; det han gir, og det han tar, kommer fra én og samme kilde, hans kjærlige farshjerte, og sikter mot ett og samme mål, vår salighet.

I den gamle pakts tid forsikret Gud av og til sine venner og sitt folk om sin nåde og sitt velbehag i deres offer ved å tenne det og fortære det med ild fra himmelen. Det ville likevel vært urimelig om de hadde villet begjære et slikt synlig tegn ved alle sine brennoffer. Det passet seg heller for dem å vedlikeholde den ilden fra himmelen de en gang hadde mottatt, med stadig og våken omhu, og å bære fram sine offer for ham med et botferdig og troende hjerte.

Slik også, min medkristen: Har du av og til fått den nåde fra himmelen at hjertet og tungen din har vært helt brennende, liksom av ild, og at du har kjent stor glede i din andakt, så bør du vel anstrenge deg for å holde denne himmelske ilden ved like gjennom stadig gudelig øvelse. Men vær også fornøyd om den ikke alltid står i full flamme, og la det være nok for deg å kunne ofre ham ditt hjerte og be – og det kan også skje med blotte sukk.

Den gudfryktige Arndt taler meget vakkert om denne saken. «Den største anfektelse og hindring for bønnen,» sier han, «er når Gud unndrar andaktens og inderlighetens nåde. Og da skal du nettopp be mest. For selv om en inderlig bønn er Gud såre kjær, så er likevel den bønn ham mye kjærere som du sender opp i en slik sjelenød, i din anfektelse, bedrøvelse og sorgfullhet. For en naturlig far ynkes langt mer når et sykt barn klynker for ham med ynkelig røst, enn når et friskt og sunt barn roper på ham av full hals. På samme måte er et motfallent, svaktroende, utrøstelig og åndelig fattig menneskes indre, skjulte lidelser og sukk Gud langt kjærere enn et sterktroende og gledefylt menneskes bønner. Gud vil nok i sin tid igjen skjenke deg sin nåde, og verken misunne deg den eller nekte deg den.» (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 2, kap. 20, mot slutten.*)

Videre skal vi vite at den allvise Gud deler ut bønnens og andaktens gave i forskjellig mål blant sine barn, slik han deler ut troen. Ved siden av en heltetro finner man vanligvis også en stor, ivrig, glødende andakt. Den som Herren har besluttet å utrette store ting ved, og bruke som sitt utvalgte redskap mot djevelens rike, ham gir han også et stort, vidt og frimodig hjerte, en ildfull tro og en kraftig og heftig andakt i bønnen. Slik kan man se av vidundermenneskene Moses, Elia, Paulus, Luther og andre.

Den derimot som bare skal høre til de alminnelige kristne, eller som han bare vil bruke i sin kirkes vanlige tjenester, ham gir han heller ikke større frimodighet, andakt og iver enn det som kreves for hans kall.

Når dere nå, gudfryktige sjeler, ikke kan nå andaktens høyeste trinn og ikke har fått et slikt mål av Ånd og bønn som andre, så vær vel fornøyd med deres Guds nådige vilje. Tvil ikke på at han som fant større behag i de to skjerver den fattige enke la i tempelkisten enn i alle de rikes gaver (Luk 21,2 ff.), også i nåde vil la seg nøye med deres fattige andakt og elendige begjæring, når de bare kommer fra et botferdig, troende og oppriktig hjerte.

I den gamle pakt tok Gud imot som offer ikke bare kyr, okser, lam og værer, men også turtelduer og dueunger (3 Mos 5,7; 12,8; 4 Mos 6,10). Det viste at han vil ta faderlig imot så vel de legemlig som de åndelig fattige, som nesten ikke kan annet enn å klynke, kurre og sukke.

Ved denne anledning kan jeg ikke la være å anføre igjen noen trøstefulle ord av salige Arndt. «Hvis du,» sier han, «ikke kan bringe din kjære Gud så mange og store offer, så mye og så stor andakt, bønn, takksigelse og så videre, så bring ham det du har og formår, og dertil en god vilje og hellig attrå, og ønsk at din gudstjeneste må behage ham vel. For å ha, ja bare å ville ha en slik hellig lengsel er en gave og et offer som ikke er blant de minste, og som også behager Gud vel. For så stor som vi gjerne ville at vår andakt og hellige attrå, vår bønn og takksigelse skulle være i Guds øyne, så stor er den også hos ham. Gud forlanger nemlig ikke mer av deg enn så mye som hans nåde virker i deg, og du kan ikke gi ham mer enn han har gitt deg. Men be din Herre Jesus Kristus at han vil gjøre alle dine offer og gaver fullkomne ved sitt fullkomne offer; for hos ham er vår fullkommenhet, hos oss er det stykkverk.» (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, bok 1, kap. 40, § 7.*)

For å forklare dette litt nærmere, og for at dere desto bedre kan gjøre den trøst som ligger i det, til deres egen, ber jeg dere, dyrebare sjeler, legge merke til dette.

Gud, den hellige, rettferdige og allvitende Herre, skjenker oss i nåde sitt velbehag for Kristi skyld, han som vi har samfunn med i troen – enda synden ennå bor i oss. På samme måte er han faderlig fornøyd med våre andre dyder og gode gjerninger, med vår kjærlighet, frykt, tillit, hengivenhet, ydmykhet, saktmodighet, godgjørenhet og så videre, når de bare springer ut av en usminket tro, hvor mangelfulle de enn er. Slik tar han også i nåde til takke med vår usle bønn, selv om den ikke er så ivrig, alvorlig og ren som den vel burde være.

Rosen er og blir en behagelig og liflig blomst, selv om den vokser fram av en tornebusk. Den ild som holdes ved like med rått ved og gir mye røyk, er også en ild. På samme måte er og blir den botferdige og troende sjels bønn et offer som er Gud til behag, selv om den har sine mangler og brister. Den nådige og miskunnsfulle Gud bønnhører våre bønner, ikke fordi de er helt uten lyte og mangler, men fordi de blir bedt etter hans befaling og i tråd med hans løfter, i Jesu navn og i Den Hellige Ånds kraft.

Når et lite barn taler til sin far i sin enfold, med stammende tunge, og ber om noe, får det bønnen oppfylt, ikke fordi tiltalen til faren var så pyntelig og etter talekunstens regler, men fordi faren ser på det som

sitt barn. Et barn har alltid en forsvarer eller talsmann hos sin far, som utførlig forklarer ham hva barnet sier med få og enfoldige ord, og som med sin mektige tale tvinger ham til å gjøre det barnet ønsker. Hvem denne talsmannen er, vet vi lett: farshjertet og den naturlige kjærlighet, som kraftig drar ham til barnet.

Slik er det nå også, mine kjæreste venner, mellom oss og vår Gud. La vår bønn være aldri så enfoldig, dårlig og mangelfull: Er vi barn, som vi også er ved troen på Jesus Kristus, kan den ikke mishage Gud, for hans farshjerte taler for oss og tvinger ham til å forbarme seg over oss (Gal 3,26; Jer 31,20).

Hit hører de bemerkelsesverdige ordene av Daniel, som han bruker i sin ivrige bønn: Herre, hør! Herre, tilgi! Herre, gi akt og gjør det, dryg ikke – for din egen skyld, min Gud! (Dan 9,19). Tolkerne sier at det er det samme som «for ditt navns skyld», for at du kan stadfeste og vedlikeholde ditt navn for barmhjertighet, miskunn og trofasthet.

Det ser imidlertid ut til å ligge noe mer i det, nemlig at profeten vil si: Min Gud, hvis du ikke kan finne noen grunn hos meg og ditt folk til å bønnhøre oss og framskynde den hjelpen vi ønsker, fordi vi er stakkars syndere, så hent den da fra deg selv og ditt gode og kjærlige farshjerte – og så videre.

Men vi har enda flere medhjelpere i vår svake og usle bønn. Det er kjent og allerede anført tidligere at Guds evige Sønn, Herren Jesus, som vår eneste mellommann og evige yppersteprest, tar seg av den, taler vår sak for sin Far, erstatter våre mangler av sin fylde, og gjør våre usle sukk og påkallelser vektige, gyldige og velbehagelige.

Det vitner Guds Ånd tydelig om når han sier: Kristus er ved Guds høyre hånd, han som også går i forbønn for oss (Rom 8,34). Jesus har et prestedømme som ikke kan forandres, fordi han blir ved til evig tid; derfor kan han også fullt ut frelse dem som kommer til Gud ved ham, siden han alltid lever for å gå i forbønn for dem (Hebr 7,24 ff.). Vi har en talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige (1 Joh 2,1).

Derfor vitner Johannes i sin Åpenbaring at han så at alle de helliges bønner – som han kaller en røkelse – ved denne engels hånd, paktens og det store råds engel, ble båret fram for Gud, og at han la sin røkelse sammen med deres og ofret den på gullalteret (Åp 8,3.4). Likeså har vi allerede tidligere anført at apostelen vitner om Den Hellige Ånd at han kommer vår skrøpelighet til hjelp, også den som finnes i vår

bønn, og når vi ikke vet hva vi skal be om slik vi burde, selv går i forbønn for oss med sukk som ikke rommes i ord, etter Guds vilje (Rom 8,26.27).

Se da, dyrebare Guds barn, at vi ikke har noen grunn til å tenke at bønnene våre ikke er Gud til behag på grunn av de mangler og skrøpeligheter som viser seg i dem. Vår fattigdom blir erstattet av Jesu rikdom, våre mangler av hans fylde og vår skrøpelighet av hans kraft. Det er ikke bare vi som ber; Jesus og hans Ånd ber med oss og for oss.

Når alminnelig vann renner gjennom mineralårer, eller ved menneskehånd får tilsetning av korn, sukker, krydder eller urter, blir det behagelig og kostelig. Hvorfor skulle ikke det samme gjelde våre fattige og elendige bønner, siden de kommer fra et troende hjerte der Den Hellige Ånd bor og blander sine sukk med hjertets lengsler og attrå, og siden de av Herren Jesu hånd får en tilsetning av hans forbønner?

Løft da deres øyne, hender og hjerter til himmelen med frimodighet, og tal til Gud som deres kjære Far, ved Jesus som vår evige yppersteprest, i Den Hellige Ånds kraft, han som er deres talsmann og hjelper. Den samme treenige Gud være lov, pris og takk i all evighet! Amen.

Syttende preken. Om nytten av den troende sjels bønn

I Jesu navn. Amen.

Luk 11,9.10: «Og jeg sier dere: Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For hver den som ber, han får. Og den som leter, han finner. Og den som banker på, for ham skal det lukkes opp.»

Så vanskelig som det er å finne et folk under solen som ikke erkjenner at det finnes en Gud, like vanskelig er det å finne noen som ikke legger stor vekt på bønnen. De ser den som den fremste del av gudsdyrkelsen, som det beste middel til å komme i samfunn og vennskap med Gud, og som den sikreste vei til ham og til å få av ham alt som trengs for menneskets timelige og evige velferd.

Som innledning til denne prekenen vil jeg anføre noen bemerkelsesverdige ting om dette. Jeg gjør det dels for å vekke våre nåtidige kristne til nidkjærhet, dels for å gjøre dem skamfulle og overbevise dem om at det skal gå Tyrus og Sidon, Sodoma og Gomorra, tyrkere og

hedninger tåleligere på Herrens store domsdag enn dem (Matt 11,22; 10,15).

Lærde menn har lagt merke til at romerne og andre hedninger i gamle dager regnet det som en stor ugudelighet om noen ikke hadde noe bedekammer i sitt hus.

Seneca, den lærde og høyt berømte romer, anfører et sted Epikurs mening. Epikur mente at Gud ikke bekymret seg om menneskene og deres saker på jorden og ikke viste dem noen velgjerninger; han hadde vendt seg bort fra verden og holdt på med andre ting. Seneca gjendriver dette ved å vise til den alminnelige skikk blant menneskene å påkalle Gud.

Den som kan tale slik, sier han – altså som Epikur – må ikke gi akt på dem som ber, de som overalt gir sine løfter, i det skjulte og offentlig, med hendene løftet mot himmelen. Det ville visselig ikke skje, og det er heller ikke sannsynlig at alle mennesker uten unntak skulle ha falt på den tanke å påkalle guder som ikke hører og ikke utretter noe – ikke hjelper til noe – hvis de ikke visste at gudene gjorde vel mot dem, av og til av seg selv, av og til etter bønn, og så videre. (*Epikur var en gresk filosof.*)

Av dette ser man tydelig hvor alminnelig det har vært blant hedningene å be. De av dem som ennå finnes i de øst- og vestindiske landskaper, legger stor vinn på bønnen og er svært flittige og ivrige i den. Banianerne, dekanerne og andre indere går aldri ut av huset uten å ha bedt. Hedningene i Kalikut går meget tidlig om morgenen til bekkene og elvene for å vaske hele legemet, og når det er gjort, tør de ikke røre noe menneske før de har bedt. Javanerne i Manda går aldri på vakt før de har bedt i sine templer, og det samme gjør de når de kommer av vakt.

Bramanene (*prester i Ostindia*) står vanligvis opp to timer, eller i det minste én time, før solen går opp. Så snart de våkner, nevner de Guds navn, bruker en halv time på å betrakte dette navnet, og begynner deretter å be og fortsetter slik hele dagen.

Indianerne i Florida som bor ved sjøen, tilber solen før den stiger opp; de står opp og vasker seg og nyter ingen mat før dette er gjort. Meksikanerne ærer riktignok djevelen, men er samtidig så andektige i å tilbe ham at nesten hver av dem har et bedekammer i sitt hus der

djevelens bilde står. Det første de gjør om morgenen, er å sette mat fram for det og tilbe det.

Bonzene (*prestene*) i Japan har en klokke i klostrene sine som kaller dem til bønn. Etter midnatt synger de i kor, eller den ene etter den andre, sine sanger, som er morgenbønner. Også almuen i dette kongeriket blir kalt til bønn i templet med en klokke, og de forbereder seg til det med utrolig andakt. De ligger meget lenge på kne, rekker hendene mot himmelen og roper uopphørlig: Amida – slik kaller de Gud – gi frelse! Amida, gi frelse! Amida, gi frelse! For bonzene deres lærer dem at den som av hjertet påkaller Amidas navn, ufeilbarlig skal bli salig.

Tyrkernes iver og andakt i bønnen er utrolig for dem som ikke har sett det. De sier at bønnen er religionens støtte og nøkkelen til paradiset, mens hjertets andakt er bønnens liv og ånd. De er så stille, andektige og ærbødige når de ber, at en fornem herre skriver at de i sin andakt var som lutter døde bilder, eller som om de var plantet og hadde vokst fast på stedet der de sto. De rører seg ikke; de hoster ikke; de ser seg ikke om.

Hvis noen under bønnen bare rører ved hodet sitt eller klør seg i det med hånden, mener de at hele bønnens kraft forsvinner. For taler man bare til en stor herre, sier de, må det skje med ærbødighet – hvor mye mer da når man taler til Gud! De rører ikke penger før de har bedt morgenbønnen sin. Selv deres keiser er etter sin religion forpliktet til å stå opp med den frembrytende dag og påkalle Gud før han tar fatt på noen rikssak eller statssak.

Deres lovbok, Koranen, befaler dem å be fem ganger om dagen: først om morgenen ved solens oppgang, andre gang om middagen, tredje gang om ettermiddagen når solen begynner å synke, fjerde gang ved solnedgang og femte gang etter aftensmåltidet. De har dessuten sine oppsynsmenn, som passer på hvordan folket følger denne loven, og som melder lovbryterne til øvrigheten, som pålegger dem en pengebot eller en annen skammelig straff.

Deres vanligste bønn er denne: I den barmhjertige Guds navn. Gud være pris i evighet, evighetenes høyeste konge, den nådige og miskunnsfulle dommens konge! La oss derfor tjene ham, så hjelp kan komme oss til del! Å Gud, led oss på veien og sporet til dem du har velbehag i og ikke er vred på; da skal vi aldeles ikke fare vill.

De lærer også at selv om Gud ikke bønnhører straks og fra samme øyeblikk, vil han sikkert bønnhøre til slutt, når man bare holder ivrig ved å be.

De ser også meget gjerne at folkene deres, tjenerne og trellene ber flittig. Om dette gir en mann som bor ikke langt herfra, og som har tilbrakt noen år i Tyrkia som trell, følgende beretning. Tyrkerne, sier han, vil gjerne at fangene deres skal be; for, sier de, halvparten av bønnen deres kommer deres herre til gode, som har kjøpt dem for sine penger. Det blir likevel ikke foreskrevet noen hvordan han skal be, og en kristen kan forrette sin bønn til Gud like uhindret som om han var i kristenheten.

Tyrkerne, fortsetter han, lar seg nødig be om noe. Det er ikke fordi de av hundsk gjerrighet ikke vil gi det, men fordi de henviser en til å be til Gud i himmelen.

Slik gjorde min herre i Adrianopel. Da jeg ba ham om *drasachtz*, det vil si penger til å få klippet håret, svarte han: Hvorfor trenger du å plage meg om penger? Be Gud om det; han vil nok få meg til å gi deg dem. – Noe som ville være en sjelden fugl hos noen ømskindede navnkristne, som vil at man skal be dem selv om det aller minste, ja til og med om sin fortjente lønn. Så langt den tidligere tyrkiske trell.

Se her, mine kjæreste tilhørere og lesere, hvor stor vekt de stakkars blinde hedninger og tyrkere legger på bønnen, og hvor flittige og ivrige de er i den. Tenk etter om de ikke i dette liv setter mange ukristelige kristne og foraktere av bønnen til skamme, og om de ikke skal komme til å fordømme dem på Herrens dag (Matt 12,42).

Å, dere gudsspottere, dere hånere, dere bannere, dere som skjeller ut andre, og som bruker tungen så tappert til djevelens tjeneste og glede, når den er antent av helvete (Jak 3,6), men sjelden eller aldri, og da med et ubotferdig, kaldsinnig hjerte, påkaller Gud!

Hvor skal dere gjøre av øynene når disse stakkars blinde mennesker trer fram for dere ved Kristi domstol, forebrår dere deres ugudelighet og spytter dere i ansiktet? Det er fordi dere vendte det lys som skinte for dere, til mørke, fordi dere tok imot Guds store nåde forgjeves, løp forbi den åpne himmeldør i deres ugudelige gjenstridighet og styrtet dere selv frivillig i fordervelsen.

Å, hvor skrekkelig skal ikke den pine bli som dere skal lide i all evighet for denne ugudeligheten! Gud forbarme seg over dere og gi

dere omvendelse til å innse faren for deres stakkars sjeler, så dere kan våkne opp av rusen i djevelens snare, han som dere er fanget av, så dere må gjøre hans vilje (2 Tim 2,25.26).

Dere derimot, dere gudfryktige sjeler, som hittil har vært ivrige og flittige til å be, la det som her er sagt om de vantro, drive dere til å bli enda ivrigere og flittigere i framtiden! Det ville jo være en skam for oss kristne om hedningene og tyrkerne skulle overgå oss her.

De kjenner ikke det de tilber, vandrer i mørke og vet ikke hvor de går og hva de gjør, for mørket har blindet deres øyne (1 Joh 2,11). De har ingen annen læremester enn naturen, ingen annen drivfjær enn nøden og intet annet løfte enn den innbilning de gjør seg selv.

Men de vet at det finnes en Gud, uten hvis nåde, hjelp og velsignelse intet menneske kan være lykkelig eller leve. Samvittigheten overbeviser dem om at skapningen er skyldig å tjene sin Skaper og holde seg til sin Opprettholder. De ser også at mennesket ikke har vinger å svinge seg opp til himmelen med og nærme seg Gud, men at det eneste middel til å komme i samfunn med ham er bønnen. Derfor viser de all flid og iver i den.

Vi derimot kjenner det vi tilber (Joh 4,22). Vi har i Guds ord en lykt for vår fot og et lys på vår sti (Sal 119,105). Oss underviser og formaner den himmelske læremester, Guds evige Sønn. Oss driver barnekårets Ånd, som bor i våre hjerter og går i forbønn for oss med sukk som ikke rommes i ord. Vi har vår himmelske Fars herlige løfter om at bønnene våre blir hørt.

Vi vet at det er vår plikt å tjene Gud, ikke bare som vår Skaper og Opprettholder, som har gjort oss så mye godt og gitt oss regn og fruktbare årstider fra himmelen og mettet oss med føde og våre hjerter med glede (Apg 14,17), men også som vår Forbarmer, Frelser og Trøster. Han har fridd oss ut av mørkets makt og satt oss over i sin elskede Sønns rike. I ham har vi ved hans blod forløsningen, syndenes forlatelse (Kol 1,14).

Vi vet at vi utenfor samfunnet med Gud ikke har annet og ikke er annet enn mørke, dårskap, elendighet, nød og død. Vi vet at vi uten Gud og hans nåde like lite kan være eller leve lykkelige som spedbarnet uten morens pleie, hennes fang og bryst – som blomsten uten roten, som grenen og ranken uten treet og vintreet. Og da skulle vi ikke ville be flittig, inderlig, ivrig og uten opphør?

Og det så mye mer som det jo ikke er skjult for oss hvor mye velsignelse og godt vi får fra himmelen ved bønnen. Om de vantro har noen nytte av sine bønner, og i så fall hvilken, kan vi ikke undersøke nå. Den hellige Augustin mener at Gud lønnet den iver romerne viste i sin gudsdyrkelse, særlig ved begynnelsen og oppkomsten av sitt herredømme, med alle deres seire og alt deres hell i krigene. Slik kan det vel også nå være at den allgode Gud gjengjelder hedningenes og tyrkernes ivrige bønner med timelig velsignelse.

Vi derimot, som ved troen lever i foreningen og samfunnet med Kristus Jesus, er både ved Guds løfter og ved deres daglige oppfyllelse og vår erfaring nok forvisset om at ingen av våre bønner, ja intet sukk vi utstøter, ingen attrå og lengsel etter Gud som rører og beveger vår sjel, er uten nytte.

Et lærd selskap i Italia har valgt til sitt sinnbilde en sky som stiger opp av havet, med overskriften *Redit agmine dulci* – «den kommer tilbake med en søt hær». Det skulle vise at dunsten som ved solvarmen stiger opp fra det bittersalte hav, danner en sky som til slutt kommer ned igjen som et søtt, mildt regn og vanner og gjør jorden fruktbar.

På samme måte er heller ikke den flid og møye de legger ned i gode kunster og vitenskaper, uten nytte for allmennheten. (*Plinius sier i Naturalis historia, bok 31, at vannet også vandrer opp i himmelen og derfra bærer ånde til urtene, og at alle jordens krefter med rette erkjennes å skyldes vannets velgjerning.*)

Dette sinnbildet ville også passe meget pent for de troendes skare, til å framstille nytten av deres bønner. For som disse stiger opp fra et elendig og bedrøvet hjerte og ofte er blandet med mange bitre tårer og engstelige sukk, slik kommer de også tilbake igjen fra himmelen med mye søt trøst, med mye nåde og velsignelse, og oppfrisker, styrker og holder oppe hjerter som er i nød.

De lærde forteller etter jødiske skrifter at alle tjenestene i templet ble fordelt blant prestene ved loddtrekning – hvem som skulle slakte det daglige offer, et årsgammelt lam, hvem som skulle feie asken av alteret, hvem som skulle tenne lampene på gull-lysestaken, og så videre.

Men i begynnelsen var det ikke vanlig å trekke lodd om røkelsen og om hvem som skulle brenne den for Gud. Da man senere erfarte at alt lyktes og gikk etter ønske for den som ofret røkelsen, lot man også

denne del av gudstjenesten komme til loddtrekning, så flere enn én kunne få del i en slik lykke og velsignelse.

Nå vet vi at røkelsen av våre bønner bringer den som ofrer den til Gud, mye hell og stor velsignelse. Men vi trenger ikke å trekke lodd om hvem som skal forrette denne ofringen, for Kristus har gjort oss alle til prester for vår Gud (Åp 5,10), og Guds Ånd har for lenge siden forkynt at i den nye pakt skal Herrens navn være stort fra solens oppgang til dens nedgang, og på hvert sted skal det bæres fram røkelse for hans navns skyld og rene offergaver (Mal 1,11).

For at vi nå skal bli desto mer oppmuntret til andektig, hjertelig og flittig bønn, vil vi denne gangen betrakte nytten av den troende sjels bønn. Gud velsigne den og la den ikke bli uten frukt blant oss, for Herren Jesu skyld! Amen.

At den troende sjels alvorlige bønn formår mye, sier Den Hellige Ånd med tydelige ord (Jak 5,16). At den ikke kan og ikke skal bli uten frukt og nytte, er åpenbart av vår Frelsers tale, som vi har lagt til grunn for denne prekenen. To ganger knyttes det der sammen: å be og å få, å lete og å finne, å banke på og å få åpnet – som en følge som ikke kan utebli.

Det kan ikke slå feil at et tre som i høstens tid står fullt av moden frukt, og som slipper noe av den ned i stille vær av seg selv, må la den drysse ned i mengde når en sterk vind rører ved det.

På samme måte, om vi i troen retter en alvorlig bønn til den allgode og kjærlige Gud, som av seg selv gir oss alt godt å nyte, hvis lyst det er å gjøre vel, som viser selv dyrene, som jo ikke påkaller ham slik vi gjør, så mange velgjerninger – da kan det ikke slå feil at nåde, kraft, lys, liv og salighet må strømme til oss.

Vi har i forrige preken, under beskrivelsen av bønnen, sagt at den er en kraft og bevegelse hos det troende hjerte. Men den er slik at den, så å si, vekker og beveger ikke bare alt som er i mennesket, men også himmel og jord, ja den mektige og store Gud selv.

Det er som med strengene på to likestemte luter. Rører man en streng på den ene så den klinger, beveges også den tilsvarende streng på den andre; det kan man se ved å legge et lite stykke papir på den. På samme måte er det umulig noe annet enn at også Guds farshjerte i himmelen må bevege seg med, når nøden og angsten rører ved vår sjel og tvinger den til å rope og be.

Da den blødende kvinne bare i troen rørte ved sømmen av Jesu kledebon, fikk hun en kraft fra ham som straks gjorde slutt på hennes langvarige elendighet (Luk 8,44). Slik er det også i dag umulig at noen skulle kunne nærme seg ham, tale til ham i bønnen og røre hans hjerte i ånden og troen uten å få en nåde og kraft av hans fylde.

Mennesker ber man ofte om noe, og de gir en ingenting, fordi de enten mangler evne eller god vilje. Men den som ber Gud om noe slik det seg bør, må få. Den som stiller seg rett mot solen, må bli bestrålt; den som går hen til ilden, må bli oppvarmet; den som slipper en bøtte ned i en brønn med rennende vann eller i en elv, må få den full opp igjen. Den som taler og ber til Gud, må få noe, og det er en sann umulighet at en alvorlig bønn fra en troende sjel skulle være forgjeves.

I verden og på jorden søker vi ofte og finner ikke, fordi ingen der har alt vi trenger, og derfor heller ikke kan gi det. Leter jeg etter vann i en tørr sandhaug, eller etter druer på en tornebusk eller fikener på en tistel, er ingenting sikrere enn at jeg gjør et forgjeves arbeid. Søker jeg derimot slike ting på deres rette sted, da finner jeg dem.

Den som i det forkrenkelige søker det som tjener hans timelige og evige vel og hans sjels tilfredsstillelse, finner like mye som de gjestene ved en heksemesters tryllemåltid, som kom hungrige og tørste hjem derfra. Den derimot som søker det i himmelen og hos Gud, for ham kan det ikke slå feil.

I verden banker man ofte på uten at det blir lukket opp, for ikke bare døren, men også hjertene er fast tillåst og stengt. Men siden Guds hjerte er åpnet for oss i Jesu sår, hvordan skulle det da være mulig at himmelens og nådens dør skulle være og bli lukket for oss? (*Se om dette i andre del, 10. preken.*)

La oss imidlertid enda tydeligere belyse og stadfeste denne saken med Guds ord. Kjente er de herlige løfter fra Gud: Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut, og du skal prise meg (Sal 50,15). Siden han – det troende menneske som elsker meg – henger fast ved meg, vil jeg redde ham; jeg vil sette ham trygt på et høyt sted, for han kjenner mitt navn. Han skal påkalle meg, og jeg vil svare ham. Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham. Med et langt liv vil jeg mette ham og la ham skue min frelse (Sal 91,14–16).

Her skal vi igjen legge merke til hvordan ønsket, det kjærlige forlangende, er knyttet sammen med hjelpen, og påkallelsen med

bønnhørelsen. Slik blir vi fullt forvisset om at ingen bønn fra et troende og gudelskende menneske er forgjeves. Det bekreftes ved Herren Jesu ord: Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn. Be, og dere skal få, for at deres glede kan være fullkommen (Joh 16,23.24).

Og det dette dyrebare løftet inneholder, har han etter sin vane også kledd i lignelser, for å skrive det desto dypere inn i våre hjerter. Den ene handler om et menneske som kom til sin venn midt på natten, mens han lå og sov sammen med sine, og som banket på og ba om å låne tre brød og ikke lot seg avvise (Luk 11,5 ff.). Den andre handler om en enke som med sin idelige pågang fikk en urettferdig og ugudelig dommer til å hjelpe henne og skaffe henne rett mot motstanderen (Luk 18,2 ff.).

Av dette gjør den søte og velsignede Frelser den anvendelse at når man kan utrette så mye med bønner og begjæringer hos et hardt og urettferdig menneske, hvor mye mer må man da ikke kunne utrette hos Gud, som har mer kjærlighet, barmhjertighet og godhet enn alle mennesker til sammen!

For at vi ikke skal tro at Guds løfter er som menneskers komplimenter og pene ord, som det ofte ikke er noe bak, så la oss høre de Guds barn og venner tale som lenge har vandret med ham, levd i hans søte samfunn og hatt mange bevis på hans miskunn og trofasthet, og derfor kan påberope seg sin egen erfaring.

Moses sier: Hvor finnes det et folk, om det er aldri så stort, som har guder som er så nær dem som Herren vår Gud er nær oss, hver gang vi kaller på ham? (5 Mos 4,7). Den kongelige profet, som både gjennom sine mange farer og trengsler og ved nådens og bønnens Ånd, som hvilte over ham og talte gjennom ham, var blitt et i sannhet andektig bedende menneske, sier noe høyst bemerkelsesverdig om dette. Herrens øyne, sier han, er vendt til de rettferdige, og hans ører til deres rop (Sal 34,16).

Her synes det å ligge skjult et bilde av syke menneskers vaktere og pleiere, eller av en mor som har et sykt barn, eller av en kone som har en kjær, men hjelpeløs mann. Hennes øyne er stadig vendt mot den lidendes seng, for straks å kunne tjene ham med det han forlanger til lindring og vederkvegelse. Derfor hører man henne ofte si: Kunne

jeg se på øynene hans hva han ønsket, skulle han ikke trenge å åpne munnen om det.

Man kan også anføre andre steder som kaster lys over de nettopp nevnte og øker den trøst de rommer. Om de troende sies det at deres øyne ser opp til himmelen og på Gud, og at deres tårer utgytes for Gud. Job sier: Med gråt ser mitt øye mot Gud (Job 16,20); Jeremia: Mine øyne renner over med tårer natt og dag (Jer 14,17); David: Mine øyne tæres av lengsel etter ditt ord, og jeg sier: Når vil du trøste meg? (Sal 119,82).

På den andre siden sies det at Guds øyne er vendt til de rettferdige. Slik ser de troende fra jorden opp til himmelen, og Gud ser fra himmelen ned på jorden. De gråter, og han teller tårene deres, skriver dem opp i sin bok og tar dem i sin sekk – eller, etter vår måte å tale på, siden vi ikke kjenner til sekker eller poser til noe vått, i sin flaske. Han tar vare på dem og beholder dem som en kostbar saft eller et edelt vann.

Det er vakkert å se på når solen danner en regnbue og speiler seg i de utallige dråper som faller ned fra skyene. Men langt vakrere er det å tenke på at Guds miskunn og kjærlighet så å si avbilder seg i de troendes tårer og gjør dem så kostelige.

Her kan det også passe å anføre det Moses sier om det lovede land, at Herrens øyne alltid hviler på det, fra årets begynnelse til dets ende (5 Mos 11,12). Som en gartner stadig ser til hagen sin, om noen planter skulle være uttørket av hete, for å kunne vanne dem, ser også Herren stadig til dette landet, for å gi det regn i rette tid. Hvor mye mer vil da ikke den nådige og barmhjertige Herre stadig se til de betrengte og bedrøvede sjeler, som er uttæret av trengselens hete og sukker engstelig etter trøst og lindring!

Sakarja sier: Herrens øyne farer omkring over hele jorden, for å se hvor en fattig undertrykkes og en gudfryktig bedrøves, så han kan hjelpe dem, og så videre (Sak 4,10). Det sies også om de ugudelige at deres misunnelige og hatefulle øyne lurer på den svake, slik et dyr lurer på sitt bytte (Sal 10,8). Om Herren Jesus sies det på samme måte at fariseerne voktet nøye på ham, som et dyr ikke vender øynene fra det bytte det har oppdaget og håper å gripe (Luk 14,1).

Men i motsetning til dette trøster Den Hellige Ånd oss med den forsikring som er nevnt ovenfor, at Herrens øyne er vendt til de rett-

ferdige. Når djevelen, helvete og verden lurer på hans egne og holder øye med dem, gir han akt på dem for å beskytte og frelse dem.

Jeg har ofte lagt merke til at en katt har luret på en fugl og søkt å gripe den, men i samme øyeblikk katten ville gjøre eller gjorde et sprang, fløy fuglen unna. Av vår Frelsers ord at ikke en spurv faller til jorden uten at vår Far vil det (Matt 10,29), lærer vi at Guds forsyn også rekker til slike ubetydelige fugler, og at det derfor ikke skjer ved en tilfeldighet når de slipper unna et fiendtlig dyr. Skulle da ikke Herren gi akt på sine barn, som hver dag hjertelig overgir seg til ham, og frelse dem fra deres lumske og underfundige fiender?

Videre sier David: Gud, i stillhet priser de deg på Sion – eller: man venter på deg i stillhet og priser deg siden, når du har hjulpet og trøstet – og de gir deg det de har lovt, når du har bønnhørt bønnen, slik det følger etter: Du som hører bønner, til deg kommer alt kjød (Sal 65,2.3). Etter hebraisk talemåte er meningen: Alle mennesker vet at du er nådig og miskunnsfull, og at du ikke forsmår de elendiges sukk og ikke forakter de bedrøvede hjerters begjæringer. Derfor tyr de til deg når de er i nød.

Utvilsomt hadde hedningene fått melding om Israels Guds herlighet, makt, visdom, godhet og barmhjertighet (jf. 1 Kong 8,41–43), og om at han også i nåde bønnhørte de stakkars fremmedes bønner når de tok sin tilflukt til hans helligdom. Derfor kom de i mengde for å tilbe ham, som det fortelles om dronning Kandakes hoffmann fra Etiopia (Apg 8,27 ff.).

Slik var vår Gud allerede da svært navnkundig i all verden, fordi han så nådig bønnhører menneskenes bønner. Mangen hedning har kanskje, etter lenge å ha påkalt sine avguder uten å få noe, stått opp for å søke og tilbe Israels Gud. Ja, han er fremdeles den gamle kjærlige Gud, som ikke forsmår bønnene fra dem som søker ham med botferdig og troende hjerte.

På et annet sted sier profeten: Han skal vende seg til de hjelpeløses bønn, han vil ikke forakte deres bønn. Dette er skrevet for den kommende slekt. Det folk som skal bli skapt, skal prise Herren (Sal 102,18.19). Se, Guds mann er så sikker i sin sak og så forvisset om Guds bestandige godhet og om at hans bønn blir bønnhørt, at han ønsker at ikke bare Guds løfter, men også eksemplene på deres

oppfyllelse må bli opptegnet og nedskrevet til beste for ettertiden og for dem som ennå ikke er født.

Å, om dette ennå ble iakttatt, så gudfryktige og erfarne kristne etterlot seg i skrifter hvordan den nådige og kjærlige Far i himmelen så ofte har bønnhørt dem i deres livsdager og underfullt fridd dem ut! Hvor ville ikke ettertiden da glede seg over Guds miskunn! – Noe vi, om Herren vil, senere skal tale om et annet sted.

Hit hører også ordene: Herren er nær hos alle dem som kaller på ham, hos alle som kaller på ham i sannhet. Herren vil oppfylle de gudfryktiges lengsel, han hører deres rop og frelser dem (Sal 145,18.19). Hva mer trøstefullt kunne sies om bønnen og dens nytte? Herren er riktignok ikke langt fra noen av oss, og i ham lever vi og rører oss og er til (Apg 17,27.28). Men han er særlig nær hos de andektig bedende. Finner eller vet du om en slik, så vær overbevist om at den majestetiske og store Gud ikke er langt borte.

Et menneske som hører et klageskrik, eller bare en engstelig klynking og stønn i en skog eller et annet sted, går etter lyden til han finner den som er i nød. Slik gjør også vår Gud – for å tale på menneskevis om ham. Når de stakkars betrengte roper, sukker, gråter og klager, så nærmer han seg dem. Slik står det på et annet sted: Denne elendige ropte, og Herren hørte, han frelste ham ut av alle hans trengsler (Sal 34,7).

Vokt dere derfor, dere urettferdige og ugudelige, som tror at dere har de gudfryktige sjeler, som dere bedrøver og får til å sukke, helt for dere selv, slik en røver har en vandringsmann i villmarken – Herren er nær! Han går etter ropet og vil gripe dere i deres ondskap når dere minst tenker det.

Her kan også anføres det vår Gud sier hos profeten Jesaja: Hele dagen bredte jeg ut mine hender til et gjenstridig folk, som går på den veien som ikke er god, og følger sine egne tanker (Jes 65,2).

Skriftens tolkere har lagt merke til at utbredelsen av hendene ble brukt både av dem som ber – slik det sies om kong Salomo at han ved templets innvielse trådte fram foran Herrens alter og bredte hendene ut mot himmelen, og senere: Da Salomo hadde båret fram hele denne ydmyke bønnen for Herren, sto han opp fra Herrens alter, hvor han hadde ligget på sine knær med hendene utbredt mot himmelen (1 Kong 8,22.54) – og av dem som taler til folket for å undervise,

formane og så å si be det, slik det forekommer i Salomos ordspråk, hvor visdommen sier: Fordi jeg ropte, og dere ikke ville høre, fordi jeg rakte ut min hånd, og ingen ga akt (Ordsp 1,24).

Jeg tar ikke i betenkning å forklare den barmhjertige Guds ord hos Jesaja slik at meningen er denne: Jeg sto hele dagen liksom i nådens dør og bredte ut mine hender for å formane, bede og lokke mitt folk, som var blitt meg utro, og for å omfavne alle dem som kom til meg med et botferdig hjerte. Når nå Herren behandler de ulydige og frafalne slik, hva må da ikke hans barn kunne vente seg av ham, de som søker ham med alvorlige og ivrige bønner og gjerne vil frykte hans navn! Tilbyr han foraktere sin nåde, hvordan skulle han da kunne nekte de elendige og lengtende sjeler den?

Over all måte bemerkelsesverdig er det også som den langmodige og nådige Gud sier hos profeten Esekiel. Han har først beskrevet den grunnfordervede tilstand landet og folket hans var i, der profeter, prester og fyrster var sunket ned i grådighet og all slags urettferdighet. Så sier han: Jeg lette blant dem etter en mann som ville mure opp en mur og stille seg i gapet for mitt åsyn til vern for landet, så jeg ikke skulle ødelegge det. Men jeg fant ingen (Esek 22,24–30).

Se og betrakt med glede, dere kristne sjeler, hvor god og nådig vår Gud er! Når alle i et land eller en by er veket bort fra ham og har falt i ugudelighet, kan og vil han likevel ikke straks utøse sin vrede. Han ser seg omkring for å se om det kan finnes en som ber ivrig og vil anstrenge seg for å avverge hans harme, så han for hans skyld kan vise skånsel.

Hvordan skulle han da kunne forakte de gudfryktige hjerters alvorlige og andektige bønner? Når han selv leter etter dem som ber, hvordan skulle han da kunne støte dem bort og ikke ville høre dem når de søker ham?

Nettopp dette har vår Frelser villet lære oss når han sammenligner Gud med et menneske som straks hører sin venns banking på døren, fordi han har soverommet sitt nær ved døren (Luk 11,5–7). Om dette sier den hellige Augustin meget vakkert: Ingen dørvokter, ingen tjener, intet barn hørte det banke; de lå alle i dyp søvn; husbonden alene våket og hørte at noen ropte.

Likeså sier Peter, med tilnavnet Krysologus – gullord, den gyldne taler: Å, hvor gjerne vil ikke den gi som ikke blir ergerlig når han blir

forstyrret og vekket slik! Å, hvor gjerne vil ikke den lukke opp for den som banker, og gå ham i møte, han som har sitt hemmelige soverom så nær døren! Å, hvordan kan vel han nekte oss noe som selv har lært oss hvordan vi skal avtvinge ham det når han nekter oss noe? Å, hvor nær er ikke Gud – ikke bare ved døren! Han er selv døren – og så videre.

Og hvordan skulle det være mulig at Gud ikke skulle akte på og bønnhøre de troende sjelers alvorlige og ivrige bønner, når til og med gråten til små barn som ennå ikke kan tale, ja ravneungenes skrik og buskapens og de ville dyrs sukk kan bevege ham?

Det første lar seg bevise ved det som berettes om Moses. Da foreldrene hans ikke lenger våget å skjule ham for Faraos tyranni, la de ham i en kiste av rør og satte den ved elvebredden. Da barnet gråt, ynket Gud seg og ordnet det slik at kongens datter gikk ned til elven, kom til kisten og lot den ta opp (2 Mos 2,2 ff.).

Det andre bevitner Skriften med tydelige ord: Gud gir ravnen dens føde når dens unger skriker til ham og farer hit og dit fordi de ikke får mat (Job 39,3; Sal 147,9). På samme måte sies det at buskapen sukker fordi den ikke har føde, og at også markens dyr, de ville dyr, skriker til ham når bekkene er uttørket av hete (Joel 1,18.20).

At den allgode Gud ynkes over dette, kan sluttes av Davids ord: Mennesker og dyr frelser du, Herre! Du lar kilder velle fram i dalene, mellom fjellene flyter de fram; de gir alle markens dyr å drikke, villeslene slukker sin tørst. Du lar gresset gro for feet (Sal 36,7; 104,10.11.14).

Det er også bemerkelsesverdig at Herren i loven befalte sitt folk ikke å la noe dyr fare vill, eller uten medlidenhet se det ligge under byrden, men føre det på rett vei og hjelpe det (2 Mos 23,4.5), og ikke binde munnen til på en okse som tresker (5 Mos 25,4), og lignende. Av dette ser man tydelig hans forbarmelse over det sukkende kveg.

Det vitner han også om med tydelige ord, når han sier til Jona: Skulle da ikke jeg ha medynk med Ninive, den store byen, hvor det er mer enn tolv ganger ti tusen mennesker, og dertil en mengde dyr? (Jona 4,11). Er nå Gud så god mot de fornuftløse dyr, når de på sin måte påkaller ham i sin nød, hvordan skulle han da kunne lukke sitt hjerte for sine elendige, sukkende, klynkende og skrikende barn?

Den kjærlige Gud har imidlertid ikke latt det bli ved blotte ord, men har stadig oppfylt sine løfter i gjerning, så man med rette kan si om ham: Gud, som ditt navn er – det du har gitt deg i ditt ord, at du

er nådig, barmhjertig og så videre – slik er din pris, den du ved dine gjerninger har skaffet deg hos alle mennesker (Sal 48,11). Om dette vitner de helliges eksempler til alle tider.

Kunne ikke Moses, denne Guds utvalgte tjener, så å si få ham til å gjøre det han ville, så han kunne be ham om hva som helst? (Sal 106,23). Sa ikke Gud til ham: Jeg har holdt øye med dette folket og sett at det er et hardnakket folk. La nå meg få råde, så min vrede kan bli opptent mot dem (2 Mos 32,9.10)?

Se da, dere gudfryktige sjeler, og undre dere over Guds godhet! Alle herrers Herre har rettmessig grunn til å straffe, men vil likevel ikke gjøre det hvis ikke hans tjener tillater det! Gud, som serafer og kjeruber ærer og tilber i dypeste ydmykhet, kan og vil ikke handle etter sin rettferdige vrede før et menneske tillater ham det!

Av dette slutter en utenlandsk lærer meget treffende at hvor høyt den rettferdige Gud enn er fornærmet av et folk, vil han likevel ikke lett straffe så lenge det ennå finnes noen av hans venner og tjenere som stiller seg i gapet og anroper ham om nåde for sitt folk. (*Nehemias Rogers*.)

Vannflommen kom ikke over den første verden før Enok var opptatt og Metusalah død; etter de lærdes utregning falt hans bortgang nettopp i det året da Guds vredes flom straks etter skylte over verden. Den gudfryktige kong Josia måtte først være gått til hvile før Gud lot den vrede han hadde truet med, komme over sitt utro folk (2 Krøn 34,28). Jerusalem ble ikke beleiret, trengt og inntatt av keiser Titus Vespasian før Gud hadde ført sine troende ut derfra og samlet dem i den lille byen Pella.

Italia hadde før nytt godt av den hellige Ambrosius' forbønner og Afrika av den hellige Augustins; men da de hadde byttet verden med himmelen, brøt trengslene løs, og alt ble styrtet i den ytterste fordervelse. Så lenge Luther levde, maktet han å holde freden i Tyskland; men da han hadde takket av, var det slutt med dets ro.

Her må det enda bemerkes at når Herren etter rettferdig dom har besluttet ikke å la seg overtale og ikke å avvende sin vrede, da forbyr han enten sine venner og elskere å be for de ugudelige. Slik gjorde han med Jeremia (Jer 7,16; 11,14; 14,11).

Men for at profeten ikke skulle tro at hans bønner var for små og for dårlige i Guds øyne, men vite at folkets overmål av ondskap var

årsaken til at han ikke mer ville vise skånsel, føyer Herren til: Om så Moses og Samuel sto for mitt åsyn, skulle min sjel likevel ikke vende seg til dette folket (Jer 15,1). Eller han tillater at de blir søvnige og slappe og ikke lenger ber så ivrig for sitt land som nødvendig ville være, og som de ellers pleier å gjøre.

Når den rettferdige Gud vil straffe, lar han til og med de kloge jomfruer slumre inn (Matt 25,5), eller han gjør de gudfryktige sjeler motløse, så de enten mister mot og iver til å be for de frafalne, eller blusser opp i hellig nidkjærhet og kaller Guds dommer rettferdige. Da blir det oppfylt som profeten sier: Det er ingen som påkaller ditt navn, som manner seg opp – i ivrig og alvorlig bønn – til å holde fast ved deg (Jes 64,6).

Men jeg vender tilbake til Moses og hans heftige og kraftige bønner. Med dem maktet han å utrette så mye hos Herren sin Gud, og om dem heter det flere ganger: Også det du nå ber om, vil jeg gjøre. For du har funnet nåde for mine øyne (2 Mos 33,17). Jeg har tilgitt dem etter ditt ord (4 Mos 14,20).

Det er kjent hvordan Jakob kjempet med Gud og så å si tvang ham til å si: Slipp meg! Men Jakob svarte: Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg (1 Mos 32,26). Likeså hvor nådig Herren hørte på Abrahams seksdobbelte forslag om Sodoma og svarte ja (1 Mos 18,24 ff.).

Om Lot, rettferdighetens forkynner i Sodoma, vet vi at byen, hvor ugudelig den enn var, ble spart en lang tid på grunn av hans forbønner. Og da Herren hadde latt ham føre ut derfra, og han ba om å få være trygg i den lille byen Soar – der man tydelig ser at det gudfryktige hjertet ikke så mye var opptatt av ham selv som av byen – sa Herren til ham: Se, også i dette har jeg hørt deg. Jeg skal ikke ødelegge den byen du har talt om. Skynd deg, flykt dit! For jeg kan ikke gjøre noe før du er kommet dit (1 Mos 19,20–22).

På hebraisk står det for «jeg har hørt deg»: «Jeg har tatt imot ditt ansikt». Dette oversetter de sytti tolkere bemerkelsesverdig nok slik: «Jeg har undret meg over ditt ansikt» – dine tårefylte øyne, som vemodig er festet på meg, din munn som ber ivrig og av hjertet, og så videre.

Slik stanset også Josva solens løp med sitt ord og sin bønn, og Herren adlød hans røst i denne store sak (Jos 10,12–14); og Hiskia dro med sin tårebønn solen ti trinn tilbake (Jes 38,8). Elia lukket med sin

bønn himmelen igjen og åpnet den på ny, og fikk og hentet, som den nevnte lærer uttrykker seg, vann og ild etter behag fra himmelen. Han brakte derved en død gutts sjel tilbake til legemet og ga hans mor ham levende igjen (Jak 5,17.18; 1 Kong 17,1; 18,38.44.45; 2 Kong 1,10; 1 Kong 17,20 ff.).

Bemerkelsesverdig er det også at profeten Daniel, så mektig og ivrig i bønnen, sier om seg selv: Mens jeg ennå talte og ba og bar fram min bønn for Herrens, min Guds åsyn – ja, mens jeg ennå talte i bønnen, da kom mannen Gabriel flygende i hast. Han sa til ham: Med det samme du begynte å bære fram dine ydmyke bønner, gikk det ut et ord. For du er høyt elsket – høyt aktet og vel ansett i himmelen (Dan 9,20 ff.).

Da ble det oppfylt som Herren har lovt ved profeten: Han vil være deg nådig når du roper. Når han hører det, svarer han deg. Før de roper, skal jeg svare, mens de ennå taler, skal jeg høre (Jes 30,19; 65,24).

I et hus er et lite barns stemme kjent for foreldrene og tjenestefolkene. Faller barnet av uforsiktighet, blir det plaget av andre eller angrepet av hunder eller andre dyr og begynner å skrike, kjenner alle i huset straks stemmen og løper etter skriket. På samme måte er de troendes bønn kjent i himmelen. Så snart de begynner å rope og klage sin nød, hører Gud selv det, og alle hans engler skynder seg og kommer for å hjelpe et slikt menneske. Derfor leser vi ofte at englene har innfunnet seg hos dem som ba andektig, og hjulpet dem.

Da Jakob reiste til Mesopotamia og natten overfalt ham, la han seg til å sove – utvilsomt med hjertelige og andektige bønner. Da så han i en søt drøm en stige som nådde fra jorden til himmelen, og Guds engler steg opp og ned på den, og Herren sto ovenfor.

Da han sammen med sine kom tilbake igjen fra dette landet og helt sikkert hadde anbefalt seg inderlig til Herren sin Gud, så han de hellige engler i to hærer møte ham eller dra med ham, enten på begge sider av veien eller bak eller foran ham (1 Mos 28,10 ff.; 32,1 ff.). *(Se Sjeleskattens første bind, 4. preken, § 19.)*

Da Elia måtte flykte ut i ørkenen og satte seg under en gyvelbusk og sukket til Gud, var det straks en engel hos ham som ga ham mat og drikke og styrket ham (1 Kong 19,4 ff.). Da vår dyrebare Forløser ba heftig i sin dødsangst, kom en engel fra himmelen og styrket ham

(Luk 22,43). Da Maria Magdalena satt og gråt ved Herren Jesu grav, viste to engler seg for henne og kort etter Herren selv, og de sa til henne: Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter? (Joh 20,13.14).

Da den romerske høvedsmannen Kornelius i Cæsarea ba flittig og andektig i sitt hus, kom en engel inn og sa til ham: Dine bønner og almisser er steget opp for Guds åsyn, så han er blitt minnet om deg (Apg 10,1 ff.). Da Peter satt i fengsel og hele menigheten ba uopphørlig for ham og hans utfrielse, kom en engel og førte ham ut (Apg 12,5 ff.).

Om dette sier den gudfryktige Arndt: Det stiger ingen bønn opp til himmelen uten at det stiger en engel ned igjen med den; for Guds dyrebare løfter, der han har tilsagt oss bønnhørelse, kan ikke gå til spille. (*Om den sanne kristendom, bok 1, kap. 1, § 48.*)

Den eldre og nyere kirkehistorie er også full av eksempler som vitner om bønnens nådige bønnhørelse. At den gamle gudfryktige eneboeren Hilarion drev det brusende hav tilbake med sine bønner, har vi allerede fortalt på et annet sted. (*Andre del, 10. preken, § 12.*) Et regiment kristne krigsfolk i den romerske keiser Markus Aurelius' leir fikk ved sine bønner, da hele hæren var i fare på grunn av vannmangel, ikke bare et rikelig regn fra Gud til vederkvegelse, men også et stort uvær som skremte og spredte fiendene. Derfor ble regimentet siden kalt *Legio fulminatrix* – «den lynende legion». Det er kjent fra Tertullian og Nikeforos.

Om keiser Theodosius og hans heftige og kraftige bønner finner vi den beretning at da han i krigen mot opprørerne Eugenius og Arbogastus så at fienden var ham overlegen i antall, og at hans egne offiserer og hele hæren var motløse til å kjempe, tilbrakte han hele natten i bønn og anropte Kristus om bistand med disse og lignende ord: Herre, du vet at jeg har begynt denne krigen mot dine og mine fiender av nidkjærhet for ditt navns skyld. Er det annerledes, så tilregn meg det; men har jeg gjort det av rettmessige grunner og er kommet hit i tillit til deg, så rekk meg og mitt folk din hånd, så ikke hedningene skal spotte og si: Hvor er deres Gud?

Da han så slumret litt inn, så han i et syn to unge menn kledd i snøhvite klær og ridende på hvite hester, som trofast lovet ham bistand.

Da det om dagen kom til slag, og seieren syntes å helle mot fiendens side på grunn av deres antall og gunstige stilling, sprang keiseren av hesten, kastet seg på ansiktet og ba meget alvorlig om hjelp og bistand

fra himmelen og sa blant annet: Hvor er Theodosius' Gud? Mens han ennå lå og ba, kom det en forferdelig stormvind farende mot fiendene og drev pilene deres tilbake mot dem selv, så de ble skremt, spredt og overvunnet. Derfor har dikteren Claudian skrevet dette verset: «Å du som Gud elsker så høyt, for hvem himmelen strider, og til hvis krigstrompeter vindene kommer sammensvorne» – og så videre.

La oss også betrakte noen nyere begivenheter. Luther, så heltemodig i troen og uforlignelig i bønnen, skriver et sted: «Jeg holder mine bønner for sterkere enn selve djevelen, og var det ikke slik, så hadde det for lenge siden stått annerledes til med Luther, selv om man verken ser eller merker Guds store underverk med meg.» Av den samme jordbunn er også de ordene vokst fram som han skrev til kurfyrst Frederik av Sachsen da han mot dennes vilje kom tilbake til Wittenberg fra sitt Patmos. (*Slottet Wartburg; jf.* Åp 1,9.)

«Jeg ser at min altfor store ydmykhet har ført til evangeliets fornedrelse, og at djevelen vil innta plassen helt hvis jeg bare viker en håndsbredd. Da må jeg av samvittighetens trang gripe til noe annet. Jeg har gjort nok for Deres kurfyrstelige nåde da jeg for å tjene Deres kurfyrstelige nåde har trådt til side dette året. For djevelen vet meget godt at jeg ikke har gjort det av noen som helst frykt. Han så godt mitt hjerte da jeg dro inn i Worms, og at selv om jeg hadde visst at det lurte like mange djevler på meg som det er tegl på takene, ville jeg likevel med glede ha sprunget midt inn blant dem. – Og siden den bunnløse barmhjertighets Far ved evangeliet har gjort oss til frimodige herrer over alle djevler og døden og gitt oss den tillits rikdom at vi tør si til ham: Hjertenskjære Far! – så kan Deres kurfyrstelige nåde selv forstå at det ville være den største skam for en slik Far om vi ikke tiltrodde ham så mye at vi også er herrer over hertug Georgs vrede. – Jeg skulle i et øyeblikk drepe hertug Georg med et ord, om det var med det gjort. Dette skriver jeg til Deres kurfyrstelige nåde for at De skal vite at jeg kommer til Wittenberg under en langt, langt høyere beskyttelse enn kurfyrstens. Jeg akter heller ikke å be Deres kurfyrstelige nåde om beskyttelse; ja, jeg antar at jeg kunne beskytte Deres kurfyrstelige nåde bedre enn De meg. Og selv om jeg visste at Deres kurfyrstelige nåde kunne og ville beskytte meg, ville jeg likevel ikke komme. I denne sak skal og kan intet sverd hjelpe; Gud må her gjøre alt, uten noen menneskelig omsorg og medvirkning. Den som derfor

tror mest, vil her beskytte mest. Siden jeg nå merker at Deres kurfyrstelige nåde ennå er meget skrøpelig i troen, kan jeg på ingen måte anse Deres kurfyrstelige høyhet for den mann som kunne beskjerme og frelse meg.»

Hvordan han i seks år holdt Friedrich Mykonius, prest i Gotha, i live mens han lå dødssyk av tæring, har vi allerede fortalt på et annet sted i dette verket. (*Tredje del, 16. preken*, § 22.) Da riksdagen i Augsburg ble holdt i året 1530, og sakene så ut til å stå dårlig til for de evangeliske, skyndte han seg inn i kammeret sitt og begynte straks å be ivrig og heftig. Han kom snart tilbake og sa med glede: *Vicimus* – vi har seiret. Og man erfarte siden at i samme stund falt riksdagens beslutning slik ut at ingen skulle utsettes for fare for den evangeliske lærens skyld.

En utenlandsk forfatter som ofte er anført, forteller om den gamle dronningen av Skottland at hun en gang lot seg forlyde med at hun fryktet mer for John Knox' – en evangelisk lærers – og hans disiplers faste og bønner enn for en fiendtlig krigshær på tretti tusen mann. (*Nehemias Rogers*.)

Den samme forteller om en fattig, men meget gudfryktig bonde som ble sterkt undertrykt av en adelsmann som bodde i nabolaget og nesten hadde fratatt ham alt hans gods. Derfor pleide bonden å si at Gud måtte være død, siden han tidde til slik urettferdighet og ikke frelste sitt undertrykte og sukkende barn fra dets motstander.

Mens han i sin bedrøvelse gikk ut på marken, møtte han en mann som ga ham et brev han skulle overlevere til sin fornærmer. Da han gjorde det, ble adelsmannen så heftig rørt under gjennomlesningen av brevet og så kraftig overbevist om den urett han hadde gjort den stakkars mannen, at han på stående fot bekjente det for ham og villig ga ham tilbake alt han hadde presset fra ham. Bonden ble så glad at han utbrøt: Nå ser jeg at Gud av og til sover – synes å sove – men likevel aldri dør.

Noen mordbrennere hadde avtalt å ødelegge en liten by en mils vei fra Breslau og i den hensikt å tenne på den flere steder. Da en av dem hadde satt ild på, hørte han inne i huset en mor – hvis hjerte utvilsomt ved Guds styrelse sa henne at en ulykke var på ferde – be inderlig. Hun overga seg og sine kjære husfolk i Guds beskyttelse, anropte Gud om å

avverge all ulykke og om at de om morgenen igjen måtte stå opp friske og sunne og kunne takke ham for hans varetekt.

Mordbrenneren ble så grepet av frykt at han slukket den påsatte ilden igjen, løp til sine stallbrødre og overtalte dem til å avstå fra sitt onde forehavende.

Heller ikke i vår egen tid mangler det eksempler som viser oss hva en alvorlig bønn fra de troende formår i himmelen. Av dem vil jeg bare nevne noen få og spare resten til en annen anledning.

En ansett og gudfryktig teolog i en navnkunnig by her i Tyskland hadde en høyt elsket, trofast og gudfryktig venn i en lege på samme sted. Etter Guds hellige og gode vilje ble denne legen rammet av en farlig sykdom, som i løpet av noen dager brakte ham så langt at alle mistvilte om at han kunne bli frisk. Da det var kommet til det ytterste, sendte hustruen bud til teologen og lot si at hvis han ennå en gang ville tale med mannen hennes, måtte han komme snart, for slutten nærmet seg.

Teologen hadde akkurat da en annen gudelskende venn, en lærer, hos seg, og de samtalte om noen viktige saker. Da budskapet kom, sa han til vennen: «Denne mannen kan vi ennå ikke unnvære. Kom, min venn, og hjelp meg å be inderlig; kanskje kan vi med våre bønner utvirke hos Gud at hans liv blir forlenget.» Så falt de på kne, og teologen begynte å be ivrig og alvorlig, mens den andre ba med etter sin trones mål.

Da de reiste seg, gikk presten av sted for å besøke vennen sin. Da han kom fram, ble han tatt imot med glede og fikk vite at for en kvarters tid siden hadde den syke merket en hurtig og ønskelig forandring; den dødelige hjerteangsten hadde helt sluppet taket, og det var bare matthet igjen. Det ble bedre med ham dag for dag, og han fikk sin tidligere helse igjen.

Jeg har selv ved min side, i min Guds og hans kirkes tjeneste, en gudfryktig, begavet og oppbyggelig predikant. I fjor ble han rammet av en dødelig sykdom, så legene og alle som kom til ham mistet motet og inderlig beklaget hans forestående tidlige bortgang og tapet av en så dyrebar sjel.

Da sykdommen var på sitt høyeste, ble det på en høytidsdag bedt inntrengende for den kjære syke i den forsamlede menigheten, både før og etter prekenen. Mange av dem gråt, og hele forsamlingen suk-

ket inderlig til Gud om at hans liv måtte bli forlenget. I samme stund kjente han lindring; det ble bedring med ham, og helsen vendte etter hvert fullt tilbake.

Den åttende januar 1678 ble en kirkerøver radbrukket utenfor byen S. Han hadde brutt seg inn og stjålet i flere kirker. Dette mennesket var så forherdet i sin ugudelighet at han verken ville be eller forberede seg til slutten på noen annen måte; om omvendelse og anger over synden, om den hellige nattverd ville han ikke høre tale.

Stedets tre prester viste ham stor trofasthet og arbeidet med ham dag og natt for om mulig å frelse hans sjel, men det var til ingen nytte. Da de truet ham med den evige fordømmelse, sa han dem rett opp i ansiktet: «Hva kommer det dere ved? Blir jeg fordømt, så blir jeg fordømt.» I dette forherdede sinnet fortsatte han noen dager og ville ikke vite av noen forberedelse til døden.

Da dette djevelforblindede mennesket var i denne tilstand, tok de trofaste sjelesørgerne sin tilflukt til den felles bønn. På helligtrekongersdag la de så bevegende som mulig fram for den forsamlede menigheten denne stakkars sjelens fare, formante den til hjertelig og ivrig forbønn og gikk selv foran i det etter beste evne.

Da gudstjenesten var slutt, gikk de alle tre til fangen igjen for å forsøke på nytt, og til sin store glede og forundring fant de et helt annet menneske. Han erkjente av hjertet sine store synder og ba Gud og mennesker om tilgivelse, fortalte om sine udåder med alle omstendigheter, valgte en av dem til skriftefar, skriftet og tok imot det høyhellige nattverdsmåltid med stor andakt. Resten av sine levedager brukte han til sukk og bønner, og så gikk han villig og glad i møte den døden som rettferdigheten hadde dømt ham til. Alt dette har en av disse trofaste sjelehyrdene egenhendig skrevet til meg.

Et annet herlig eksempel på bønnens kraft vil jeg fortelle etter et trykt skrift av en gudelskende og trofast sjelesørger, med hans egne ord. «Den gode Gud», sier han, «har delt med oss. Den ene kirken har han lagt i aske og tilintetgjort fra grunnen av; den andre har han derimot ennå bevart til å være vårt trøste- og bedehus. Dette er sannelig underfullt; det har skjedd bare og alene ved hans guddommelige allmakt, og det fortjener å bli oppskrevet i alle årbøker. Denne kirken sto i egentlig mening midt i ilden. Knapt to–tre skritt fra kirkedørene lå det på begge sider nesten tre hundre tømmerstokker til den nye

skolebygningen; alle sammen sto i lys lue og ga en uhyre hete. På alle kanter rundt den sto presteboligene og andre våningshus, og de ble alle til en stor ild- og steinhaug. Likevel måtte Guds hus bli stående uskadd, så ikke engang en rute smeltet eller en dør ble svidd i så sterk hete. Det er et allmektig under av Den Høyeste; det har uten tvil mange gudfryktige hjerters andektige bønner utvirket hos Gud.»

Han sier videre: «I kirkehistorien leser vi at da Johannes Krysostomos uten skyld var blitt drevet i landflyktighet, brøt det etter hans avreise ut en stor ildebrann i Konstantinopel, og den nådde det skjønne Osius' tempel. Da formante biskop Paulus sine tilhørere til å be, løp selv bort til alteret og ba hjertelig, og dermed ble kirken reddet og bevart i en slik brann, enda flammene allerede slo inn gjennom vinduer og dører. Jeg kaller hele denne menigheten – jeg kaller fremmede og innfødte til vitne for Gud og verden – på at de under brannen ble formant til å be inderlig for kirken, om Gud kanskje ville bevare denne i nåde til vår trøst, fordi den andre allerede var brent ned. Hvilke andektige sukk som da steg opp til himmelen fra gudfryktige hjerter, det vet Den Allvitende best. Jeg kaller særlig alle dem til vitne som i stort tall falt på kne sammen med meg under åpen himmel og ropte til Gud om denne kirkens bevarelse – især da den allerede begynte å brenne øverst i den åpne skolegavlen, og ikke et eneste menneske kunne komme til for å slokke på dette stedet på grunn av den sterke heten. Da kunne ingenting hjelpe annet enn å be. Da ropte enhver som så det: ‹Å Gud, å Gud, nå når ilden kirken! Å Gud, forbarm deg! Å Gud, spar den likevel!› Forent kraft er sterk. Vi trådte sammen med enige sukk, falt ned på knærne, holdt fram for Gud hans ord og vår nød og ba om hans allmektige hjelp. Det var et så kraftig middel og slokningsvann at vi i samme stund og med egne øyne så at ilden ikke lenger hadde makt over den brennende støtten; den måtte slokne av seg selv, og vår kjære kirke ble stående. Det var et allmektig under av Den Høyeste. Den som vil se og erfare hvilken kraft den troende bønn har, kan komme hit til Senftenberg; da skal vi vise ham hvordan den tykke trestøtten er brent tvers av nedentil, og likevel ikke har kunnet brenne lenger oppover, men måtte slokne av seg selv, uten noe vann, på grunn av den troende hjertebønnen.» Så langt denne trofaste og erfarne presten. (*Senftenberg, hvor forfatteren, Andreas Reinhart, var prest.*)

En fornem mann, høyt ansett over hele riket fordi han hadde gjort seg fortjent både overfor kirke og stat – slik skriver en høyt aktet, gudfryktig og kjær venn i Herren Jesus til meg – ble rammet av en hard sykdom, så legene og alle andre begynte å tvile på at han kunne komme seg. Hans kristne hustru var ikke lite bedrøvet over dette, så mye mer som de befant seg i utlandet, langt borte fra slektningene sine, og hadde flere barn som ennå ikke var oppdratt.

En morgen lå hun på sengen for å hvile litt etter sorgen og nattevåkingen, og ropte til Gud og ba ham inderlig, med mange tårer, om at han denne gang ville forlenge hennes kjære manns liv, hvis det ikke stred mot hans ære og hellige vilje. Da kjente hun at det ved hodegjerdet der hun lå, liksom ble trukket opp et ur som nesten var gått ned. Enda hun ikke kunne forstå hva dette skulle bety, fattet hun bedre mot, troende viss på at hun var bønnhørt.

Og Gud oppfylte hennes håp og glede og lot ektemannen ikke bare komme seg opp av sykdommen, men også leve tre år til; etter dem sovnet han salig inn i Herren, på selve den dagen da hustruen hadde fått den underfulle forsikringen om hans helbredelse.

Ved denne anledning faller noe annet, svært bemerkelsesverdig, meg inn. Det er fortalt meg av en mann som hadde det fra en person som selv hadde vært vitne til det. En prost i en by i nærheten, i Mark Brandenburg, hadde under den forrige langvarige krigen holdt trofast ut med sin menighet og vært den til stor trøst og nytte, og var den derfor svært kjær og dyrebar. Han lå til sengs i en dødelig sykdom, og det var kommet så langt med ham at han ikke ønsket eller ventet annet enn en salig oppløsning.

Ved siden av sengen hans sto et timeglass, et sandur, som de nærmeste flittig snudde for å vite nøyaktig når avskjedstimen kom. Omkring sengen sto disse og mange gudfryktige hjerter fra menigheten; de sukket, gråt og klaget, ba og ønsket at Gud likevel ville legge noe tid til denne deres trofaste hyrdes dager og denne gang rive ham ut av dødens strupe.

Mens de ba og påkalte Gud slik, ble timeglasset, som nesten var rent ut, snudd for øynene på dem. Det ga dem håp om at bønnene deres var hørt, og derfor holdt de frimodig fram med å be. Før glasset igjen var rent ut, forandret og bedret det seg med den syke; han kom seg og levde flere år etterpå.

Til slutt kan jeg ikke la være å nevne også mitt eget eksempel – jeg, den ringeste blant Herren Jesu tjenere – for den miskunnsomme og barmhjertige Gud har villet vise ved meg hvor høyt de troendes forente og alvorlige bønner er aktet i hans øyne. De to gangene jeg har ligget farlig og dødelig syk og vært i dødens svelg, er det intet annet enn Guds godhet og allmakt, beveget av mange gudfryktige sjelers hete bønner, som har revet meg ut av det og holdt meg i live.

Med min første harde og dødelige sykdom var det slik at man mange steder i byen og utenfor sa at jeg var død. Den brennende febers heftighet var så stor at alle mine krefter var borte før det var gått tre dager siden jeg ble syk. Øynene mine tålte ikke det klare dagslyset, så man måtte henge tepper for vinduene. Tungen klebet av matthet til ganen og var stiv av hete, så den ikke uten først å bli fuktet og forfrisket kunne tale og gjøre rede for sykdommens art og for det andre som måtte gjøres.

Neglene var bleke, ansiktet gustent og innfalt, hjertet og pulsårene slo svakt og nesten umerkelig; ja, den likluken som pleier å melde seg hos dødssyke mennesker kort før slutten, var til stede. Jeg hadde velsignet mine egne og sagt dem hvordan jeg ville ha det i ett og annet, og ventet om få timer en mild og salig oppløsning av min Guds nådige hånd.

I mellomtiden ba ikke bare mine nærmeste og mange gudelskende sjeler i den menigheten som var meg betrodd, men også mange gudfryktige hjerter i hele byen inderlig og alvorlig til Gud for meg. En av mine trofaste medarbeidere i Ordet fortalte meg etter min helbredelse at da sykdommen var på sitt høyeste, og han før prekenen oppfordret den forsamlede menighet til å ta meg med i sitt Fader vår og be om at livet mitt måtte bli forlenget, hvis det ikke stred mot Guds hellige vilje, hørte og så han deres dype sukk og hete tårer, og fattet straks selv det håp at dette ikke ville være forgjeves.

Ved utgangen av mai i fjor ble jeg på ny, etter at kreftene mine nesten var helt oppbrukt av en stor bedrøvelse, i samsvar med min Guds hellige råd og gode vilje, overfalt av en hissig feber. På få dager brakte den meg dit at verken jeg selv eller andre som var hos meg og omkring meg, kunne tenke annet enn at tiden for min bortgang fra denne verden var kommet.

Feberen var så heftig at den ikke brydde seg om de mest kostbare og mest prøvde midlene som de trofaste og erfarne legene brukte; ja, til slutt doblet den styrken sin, så jeg måtte utholde tre heftige anfall på tre dager. Da meldte det seg sterke avmakter og alle slags dødstegn.

Men jeg vet og har erfart at mange gudelskende sjeler, som elsket meg hjertelig i Gud og etter Gud, lå på knærne og ba i det skjulte og for alles øyne om at jeg måtte bli spart, og at dette ble dem innvilget. Gjør jeg derfor ennå noe til min Guds ære og hans dyrekjøpte menighets trøst og oppbyggelse, så er det ikke å regne for annet enn en frukt og virkning av bønnen.

Hittil har vi fullstendig bevist at den troende sjels bønn aldri blir uten frukt og nytte, og at den ufeilbarlig blir hørt av Gud. Nå må vi etter behov også vise hvilken nytte den fører med seg, og hvordan den blir hørt. Bønnens frukt og nytte er mangfoldig.

For det første: om en gudfryktig sjel ikke hadde noen annen nytte av bønnen, har den likevel denne, at den følger Guds befaling, viser sin kjære himmelske Far tilbørlig lydighet, gir ham den skyldige ære, stiller seg selv fram som et offer for ham og yter ham sin dyrkelse. Den skiller seg fra de ugudelige, fra spotterne og forakterne, slutter seg til de førstefødtes forsamling og menighet, som er oppskrevet i himlene, til Guds utvalgte, hellige og elskede (Hebr 12,23; Kol 3,12), holder samfunnet med Gud ved like og blir stadig mer kjent og fortrolig med ham, og så videre.

Meget sant sier den dyrebare Luther et sted: «Om Gud bød oss å ta opp et halmstrå fra jorden for å vise vår skyldige lydighet, så burde vi gjøre det med villig og glad hjerte; hvor mye mer når han byr oss å påkalle ham i barnlig tillit!»

I kirkefedrenes levnetsbeskrivelser fortelles det at en ung nykommer ble befalt av en gammel og erfaren far å vanne den tørre kjeppen hans flittig hver dag; han hadde stukket den ned i sanden, uten tvil for å prøve hans lydighet og bevare ham fra lediggang. Den unge mannen gjorde dette i ydmykhet og enfold en god stund, og til slutt begynte kjeppen å skyte, grønnes og blomstre. Med det ville Herren, vår Gud, som beretningen føyer til, ære hans enfoldige og villige lydighet og vise hvor velbehagelig den var for ham.

Jeg lar dette stå ved sin verdi, men er fast overbevist om at i den saken vi her taler om, nemlig bønnen, skal ingen adlyde den allgode

og kjærlige Gud forgjeves. Og om det enn en stund kan se ut som om det ikke var noe bedre og nyttigere arbeid enn å vanne en tørr kjepp, skal det til sist likevel vise seg at intet sukk er gått forgjeves ut fra hjertet, ingen tåre er utgytt forgjeves, og at intet ord som er talt i tro og med andakt, har vært fruktløst og falt til jorden.

Gud er en ærlig, kjærlig og gavmild herre som ikke lar seg tjene forgjeves. Selv om vår skyldighet krever at vi tjener ham fordi han er vår Gud og Herre, tillater likevel ikke hans natur, som er idel kjærlighet og miskunn, ham annet enn å gjengjelde selv den ringeste tjeneste som blir ytt ham med oppriktig hjerte og usminket tro.

De ugudelige taler som de kan, og som det sømmer seg ryggesløse Belials barn, når de sier: «Hva er Den Allmektige, at vi skulle tjene ham? Og hva gagn skulle vi ha av å vende oss til ham i bønn?» (Job 21,15). Er det ikke en skapnings plikt å tjene sin skaper, og er den ikke i en ønskelig tilstand når den befinner seg i hans tjeneste?

Jeg mener at hvis en rose, en drue eller et eple hadde fornuft og kunne tale, ville de prise seg lykkelige over å bli fortært etter Guds ordning i menneskets tjeneste og til dets nytte, mens det derimot ville være dem ubehagelig og imot om de forgjeves skulle falle av, visne eller råtne bort. For den sanne lykksalighet er å nå det mål Gud har bestemt.

Derfor sier Den Hellige Ånd om solen at den gleder seg som en helt til å løpe sin bane (eller: ved å gjennomløpe sin bane) – den nemlig som Gud har anvist den til de andre skapningers, men særlig menneskets nytte og tjeneste (Sal 19,6).

Skulle da ikke mennesket prise seg lykkelig når det har anledning til å tjene Gud, om det enn ikke hadde noen annen nytte av det? For Guds tjeneste er noe høyt og edelt som i og for seg kan glede en opplyst sjel, og den som innser dette rett, vil ikke se på noe annet og mer, men skatte seg lykkelig over å ha den nåde og ære å tjene Gud.

Jo høyere og edlere de ting er som et menneske har med å gjøre, desto mer blir han foretrukket framfor andre, og desto høyere blir han aktet. En gullsmed og juveler, som omgås edle metaller og kostbare steiner, blir jo aktet høyere og ansett for mer fornem enn en grovsmed og en steinhugger. På samme måte blir en stor, kristen fyrstes høyt betrodde tjener, som daglig ser hans ansikt og omgås ham

helt fortrolig, ansett for langt bedre enn en bondes tjenestegutt eller en tyrkisk trell.

Slik lærer altså fornuften at Guds barn og venner bør aktes langt høyere enn denne verdens barn. Guds barn omgås idel åndelige, guddommelige og himmelske ting; de ser daglig hans ansikt i Ånden og troen og taler fortrolig med ham, og han bruker dem i sitt nåderikes viktigste anliggender. Verdens barn har derimot bare med timelige, forgjengelige og jordiske ting å gjøre, og de tjener Satan i synden, av ham fanget og besnæret til å gjøre hans vilje.

Om nå de gudfryktige sjeler ikke hadde noen annen fordel av sin bønn og gudsdyrkelse enn den som er nevnt her – at de derved skiller seg fra forakternes og spotternes ugudelige hop – så var allerede dette nok til å gjøre dem vedholdende, flittige og ivrige i denne hellige øvelse.

«Synes dere at det er en liten ting å bli kongens svigersønn?» sa David da Sauls datter ble tilbudt ham (1 Sam 18,23). På samme måte kunne man også si her: Er det en liten ting i deres øyne å være den store, mektige og miskunnsomme Guds tjener og regnes blant dem som hører ham til – å ha fri adgang til ham og kunne tale med ham som et barn med sin far?

Men det er jo en sann umulighet at noen skulle kunne tjene Gud for intet. Det kan ikke være mulig at en gudelskende sjel skulle be flittig uten å ha gagn og nytte av sin bønn. Den som står i solen, blir omstrålt av dens glans og oppvarmet av dens hete, og den som nærmer seg Gud, ham vil hans miskunn omgi (Sal 32,10), hans lys opplyse, hans kraft styrke, hans trøst lindre, hans øye lede, hans hånd beskjerme og hans makt bevare til salighet.

Derfor har vi i beskrivelsen av bønnen (i forrige preken) sagt at bønnen er sjelens hellige og salige samtale med Gud. Ved den holder sjelen samfunnet med ham ved like, utøser sitt hjerte for ham, åpenbarer for ham sin nød, sin lengsel og sin attrå, overgir seg og befaler seg til ham, og søker og finner nåde, hjelp, lys, trøst, beskyttelse, fred, glede, liv og salighet hos ham. Dette vil vi forklare og begrunne litt nærmere.

Samtalen mellom Gud og den troende sjel er ikke noe så ringe som når mennesker taler med hverandre om jordiske og forgjengelige,

ofte også syndige ting, noe de har mer skade enn gagn av. Den er et sant, virkelig og kraftig samfunn med Gud.

Denne samtalen består mer i kraft enn i ord, mer i åndens enn i tungens bevegelse. Den troende sjel taler ofte uten ord med Gud, så det går ham til hjertet, og han svarer den uten ord, så dens hjerte kjenner det. Dette handler mer om lengsel, omfavnelse og det å holde seg fast til ham enn om ord og tale.

Det er en påfallende tale for kjødelige ører som vår Gud fører hos profeten Hosea: «Det skal skje på den dagen at jeg vil bønnhøre, sier Herren. Jeg vil bønnhøre himmelen, og den skal bønnhøre jorden. Jorden skal bønnhøre kornet og mosten og oljen, og de skal bønnhøre Jisre'el» (Hos 2,21–22). Her er det tale om en bønnhøring; følgelig må det også finnes en tale eller påkallelse. Men det er åpenbart at denne ikke består i ord, men i kraft.

Den allvise Gud gir med dette uttrykket til kjenne hvordan skapningene henger sammen: Forbundet ved en uenig enighet og en splittet samstemmighet er de ved hans ordning og forsyn i samfunn med hverandre, tar imot krefter hverandre imellom og tjener slik mennesket. Alle skapninger henger i hverandre som en magnetisk kjede av jernringer, og de tar imot fra sin skaper de kreftene som de gir videre til hverandre og som de tjener mennesket med.

Dette tar jeg fram fordi det hjelper til å forklare mitt emne, nemlig at den troende sjels samtale med Gud ikke bare består i ord, men også, ja først og fremst, i en kraftig attrå og det å henge ved ham. Av det kan vi videre slutte hvilken nytte bønnen fører med seg, siden ingen kan attrå, omfavne eller holde seg til Gud uten å nyte godt av ham. (*Jf.* 3. *del*, 5. *preken*, § 25.)

Når grenen sitter på vintreet, blir den delaktig i dets saft og kraft. Når man slipper et tomt kar ned i en full strøm eller brønn, må det nødvendigvis bli fullt. Når det tørstige barnet kommer til det fulle morsbryst, får det ikke vind, men søt og kraftig melk å drikke. Den som vandrer i den fuktige nattluften, får hodet fullt av dugg og lokkene fulle av nattens dråper (Høys 5,2).

Slik må også den som i Ånden, troen og bønnen går inn i samfunn med Gud, det høyeste gode, med alle krefters kraft, med all trøsts kilde og all nådes fylde, nødvendigvis og uunngåelig nyte godt av ham og ta imot av ham nåde, hjelp, lys, trøst og kraft.

Da Moses hadde vært hos sin Gud på fjellet og omgåtts fortrolig med ham i førti dager, strålte ansiktet hans av et klart skinn (2 Mos 34,28–29). Da den blødende kvinnen rørte ved kanten av Herren Jesu kappe, ble hun straks delaktig i hans kraft til sin helbredelse (Luk 8,44 ff.).

Noen forfattere forteller at Herren Jesus i sitt kjøds dager var så kjærlig at vennligheten lyste ut av øynene hans, og at han derved kraftig bøyde og dro til seg ikke bare hjertene til dem som hørte ham, men også deres som bare så ham. Derfor ga jødene ham navnet Vennligheten og sa, når de ville nærme seg ham: «La oss gå til Vennligheten!» Ja, bedrøvede mennesker ble trøstet bare ved å skue hans guddommelige ansikt, og derfor pleide den ene å si til den andre når de var tungsinnige: «La oss gå og se Marias sønn!»

Sikkert er det at hos den dyrebare Frelser var nådens, trøstens og kraftens fylde. Det ser vi blant annet av at tjenerne som Rådet hadde sendt ut for å gripe ham, kom tomhendte tilbake og sa: «Aldri har noe menneske talt slik som denne mannen!» (Joh 7,46), og av at alle tollere og syndere holdt seg nær til ham for å høre ham og bli oppbygd og trøstet ved hans ord (Luk 15,1).

Alt dette overbeviser oss om at det er umulig for en troende sjel å nærme seg Gud gjennom bønnen og i troende andakt skue, høre og gripe Herren Jesus uten å høste stort gagn av ham: lys, trøst, kraft, liv og salighet.

«Ved bønnen», skriver den velfortjente Arndt, «styrkes, helliges, renses, trøstes og opplyses det indre mennesket, trekker seg helt inn i Gud og blir aldeles fortrolig med Gud Herren, likesom en hellig engel som alltid ser Guds ansikt i himlene. Kort sagt: Det er flere hemmeligheter i bønnen enn selv det aller klokeste menneske kan begripe og forstå.»

Og et annet sted: «Likesom alle som rørte ved Herren Kristus, ble friske – for en kraft gikk ut fra ham og helbredet dem (Luk 6,19) – slik går det også når vår sjel er syk, nedslått og bedrøvet og vi rører ved Herren Kristus med vår bønn og tro: Da går det idel livskraft ut fra ham og vederkveger oss, slik mangen bedrøvet sjel merker. Bønnen er et middel som mange nådegaver fra Gud kommer til oss ved, som forøkelsen av vår tro, vår kjærlighet, vår kunnskap om Gud, vår andakt og vårt hjertes fred og glede. Alt dette er herlige gaver, himmelske

krefter og skatter, bedre enn himmel og jord. Når vi daglig løfter hjertene til Gud og slik daglig omgås ham, kommer vi stadig nærmere Gud, glemmer litt etter litt jorden og verden og blir fra jordiske mennesker åndelige og himmelske, slik som Moses i sin tid. – – Og likesom vi lærer vaner og dyder av dem vi stadig omgås, og ikke har større lyst til å omgås noen enn dem vi er vant til, slik lærer vi ved den daglige og stadige bønn også himmelens sed og språk og blir mer og mer opptent av kjærlighet til Gud, og så videre.»

«Gjennom bønnen henger sjelen ved Gud», sier han, «etter profetens ord: ‹Min sjel henger fast ved deg› (Sal 63,9) – likesom en hustru henger ved sin mann og nyter hans beskyttelse, kjærlighet og omsorg (1 Mos 2,24); likesom lemmene på et legeme henger sammen, og det ene tar imot saft og kraft fra det andre (Job 41,14); likesom et barn henger ved sin mors bryst og suger livskraft fra det, og så å si fra hennes hjerte; likesom et eple henger ved treet og ernæres ved dets saft. Ved bønnen brer hjertet seg ut mot Gud som en blomst mot solen, eller som den muslingen som kalles perlemor. Om den forteller noen forfattere at den på klare og hete sommerdager åpner seg tidlig om morgenen, når duggdråpene faller, og fanger duggen, og slik får perlene næring og vokser. Eller som fugleunger i reiret spiler nebbet vidt opp mot de gamle når de bringer dem føde.»

Dette sikter vår Guds ord til når han sier: «Lukk din munn vidt opp, og jeg vil fylle den!» (Sal 81,11). Her ser vi tydelig at han krever en lengsel, en åndelig hunger og tørst etter kunnskapen om Gud og samfunnet med Gud, en åpning og utbredelse av hjertet i sukk og bønner, for å ta imot Guds nåde, lys, kraft, trøst og liv.

Bønnen gir sjelen en ønskelig forsikring om dens barneforhold og nådestand. For Skriften oppstiller det som et kjennetegn på Guds hellige og utvalgte at Den Hellige Ånd sukker og roper i dem: «Abba, Far!» (Rom 8,15–16; Gal 4,6). Den sier også om ham at han er nådens og bønnens Ånd (Sak 12,10), for å gi til kjenne at der nådens og barnerettens Ånd er, der er helt sikkert også bønnen, og der bønnen finnes, er også nådens og barnerettens Ånd.

Hit hører også disse vitnesbyrd: «Hver den som påkaller Herrens navn, skal bli frelst» (Joel 3,5; Apg 2,21; Rom 10,13). «Du, Herre, er god og tilgir gjerne. Du er rik på miskunn mot alle dem som påkaller

deg» (Sal 86,5). «Herren er nær hos alle dem som kaller på ham, hos alle som kaller på ham i sannhet» (Sal 145,18).

Når apostelen taler om dem som er helliget i Kristus Jesus, de kalte, hellige, føyer han til: «sammen med alle som på hvert sted påkaller vår Herre Jesu Kristi navn» (1 Kor 1,2). Med det vil han gi til kjenne at de som er helliget i Kristus Jesus, påkaller Herrens navn, og at de som påkaller det, sikkert hører til de hellige.

Bønnen gjør hjertet lettere og er et prøvd middel til å velte av det en byrde og bekymring som ellers trykker som en tung stein. Det ser vi av Davids ord: «Velt din vei» (det vil si ditt embete, dine sysler og gjøremål, dine sorger og bekymringer) «over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det» (Sal 37,5). «Kast på Herren det som er lagt på deg, han skal holde deg oppe» (Sal 55,23). En slik velting og kasting kan ikke skje på annen måte enn ved en andektig og alvorlig bønn.

Erfaringen lærer at en bedrøvet, om jeg så må si, kan klage nøden bort fra hjertet for et menneske og kjenner lettelse etter en fortrolig samtale med en kjær venn som han tør åpenbare sin bekymring for. Hvor mye mer må ikke dette da skje etter en samtale med Gud!

Et vakkert eksempel på det har vi i Hanna, som i bønnen fant det hennes manns vellagede offermåltid ikke kunne gi henne. For etter at hun hadde utøst sitt hjerte i gråt og bønn for Herren, sier teksten: «Så gikk kvinnen sin vei. Hun fikk seg mat» – med fornøyd sinn – «og så ikke mer så sorgfull ut» (1 Sam 1,10.16.18).

Bønnen er så å si allmektig, og den som ber andektig og ivrig, kan bruke apostelens ord: «Alt makter jeg i ham som gjør meg sterk» (Fil 4,13). Det er ingenting i himmelen eller på jorden som ikke blir overvunnet ved bønnen. Bønnen tar den Allmektige i sin makt og tvinger ham så å si til å gjøre det den begjærer.

Det kan man se av Moses' eksempel, som Herren sa til: «La nå meg få råde, så min vrede kan bli opptent mot dem, og jeg kan ødelegge dem» (2 Mos 32,10); av Jakobs, som sa til Herren: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» (1 Mos 32,26); og av den kana'aneiske kvinnens, som ved sitt rop, sine bønner og påkallelser brakte ham dit at han måtte si: «Kvinne, din tro er stor! Det skal skje deg som du vil» (Matt 15,22.28).

Og jeg antar at det også er derfor den himmelske brudgom sier: «Dine lepper er som en skarlagensnor, og din munn er yn-

dig» (Høys 4,3) – som om han ville si: Du kan med din bedende og sukkende munn så å si binde meg og tvinge meg til å gjøre etter din helliggjorte vilje.

Bønnen overvinner djevelen og hører med til den åndelige rustning som en Jesu Kristi stridsmann gjør motstand med på den onde dag og blir stående etter å ha overvunnet alt. Derfor føyer apostelen, etter å ha forsynt ham med brynje, skjold, hjelm og sverd, til: «Be til enhver tid i Ånden med all bønn og påkallelse. Vær årvåkne i dette, med all utholdenhet i bønn» (Ef 6,13 ff.).

Den hellige Krysostomos kaller derfor med full rett bønnen djevlenes pisk eller svøpe; for der denne svøpen svinges og smeller, skriker og flykter helvetes hunder. Den hellige Athanasius sier at når en troende sjel begynner å be i alvor: «Gud reiser seg, hans fiender blir spredt. De som hater ham, flykter for hans åsyn!» (Sal 68,2), da skjelver alle djevler i helvete.

Mange som har skrevet om spøkelser og annen djevelskap, sier at helvetes ånd pleier å pakke seg bort når dagen nærmer seg og hanene begynner å forkynne den med sitt gal. Årsaken er uten tvil ikke hanegalet, som denne brølende løven ikke bryr seg om, men at de gudfryktige sjeler omtrent samtidig begynner å våkne og sender sine bønner opp til Gud, og de er et fryktelig skrik i djevelens ører.

I levnetsbeskrivelsen til den store kirkelæreren Basilius fortelles det at Satan en gang åpenbarte seg for en botferdig synder som var i ferd med å be ivrig, og sa til ham: «La meg være i fred, så skal jeg også la deg være i fred.» Forholder dette seg slik, så vitner det tydelig om at man ikke kan gjøre den onde noe verre enn å be flittig og ivrig. Guds makt og godhet blir da så å si vakt, så han kanskje sender en engel for å piske denne hunden bort og befri et Guds barn fra hans gjøing og anfall.

Bønnen overvinner verden og alle fiender. Apostelen kaller den en kamp, en strid (Rom 15,30; Kol 2,1), fordi den ikke bare kjemper med Gud, men også overvinner alt som fra djevelens og verdens side setter seg opp mot oss.

De andre dyrene blir nesten alle født så å si bevæpnet, enten med tykk og lodden hud eller med klør, tenner og horn, eller de får det kort tid etter fødselen. Mennesket alene blir født nakent og bart, svakt og elendig. Verdens barn væpner seg med brynjer, skjold, spyd, børser

og kårder, eller med sine penger, ofte også med falskhet og ondskap. Guds barn væpner seg derimot med tårer, sukk og bønner, og kan derved ikke bare verne seg, men også slå fiendene.

Merkverdig er følgende uttalelse av David, som også ble plaget og tynget nok av sine mange fiender: «Jeg påkaller Herren, han som vi lovpriser, og jeg blir frelst fra mine fiender» (Sal 18,4). Et lite barn kan ikke verge seg bedre mot de større når de gjør det fortred, enn ved å skrike. Så snart foreldrene hører det, heter det: «Hva feiler barnet? Hvem gjør barnet noe ondt?» og slik blir det beskyttet og beroliget. Slik er det også med Guds barn: Når verden bedrøver og fornærmer dem, roper de så det gjenlyder i himmelen, og slik blir de frelst fra sine fiender.

I Johannes' Åpenbaring sies det om Herrens vitner at hvis noen vil skade dem, går det ild ut fra munnen deres og fortærer fiendene deres (Åp 11,5). Hva er dette for noen annen ild enn den brennende og ivrige bønn? Å, hvor mange som har fornærmet de gudelskende og gudfryktige hjerter, blir ikke overskylt av disses tårer som av en strøm og kastet til jorden av deres sukk som av en sterk stormvind!

Ved bønnen overvant David Saul, Doeg og alle sine andre fiender og gjorde Akitofels kloke råd til intet (2 Sam 15,31). Ved bønnen seiret Hanna over sin motstanderinne Peninna. Ved bønner og sukk styrtet Moses farao med hele hans hær i havet. Ved bønnen slo kong Hiskia og profeten Jesaja Sankerib og hans store krigshær. Ved bønnen fikk Ester og Mordekai bukt med den mektige Haman, gjorde hans morderiske planer mot jødefolket til intet og førte ulykken ned over hans eget hode.

Ved bønnen var Paulus trygg i alle farer, sterk i skrøpelighet og glad i bedrøvelse. Ved bønnen overvant den rettroende biskop Alexander i Alexandria den slu kjetteren Arius. Ved bønnen forsvarte den dyrebare troshelten Luther seg mot alle djevler og hele verden, som fiendtlig og stadig forfulgte ham, og døde til sist en naturlig død, mildt og rolig i sin seng, stikk i strid med deres tanker og forventning.

Ved bønnen vinner vi også seier over den synd som bor i vårt kjød. Ved bønnen blir all trengsel søtere og lettere å bære. Ved bønnen overvinnes selve døden; den befris for all bitterhet og omskiftes til en søt søvn.

Bønnen er nøkkelen til himmelen og til Guds skattkammer. Den er en pengesort som gjelder i himmelen og som man der kan utrette, kjøpe og få alt med, likesom på jorden med de forgjengelige penger. Den som kan sukke, gråte og be, er ikke fattig. Den som har lagt opp en skatt for barna sine av sukk og tårer, som han har utgytt for dem og sendt opp til Gud i sine andektige forbønner, har sørget godt for dem.

Bønnen er det beste gjerde og hus, som ingen djevel kan bryte igjennom. Bønnen er det fordelaktigste og mest innbringende arbeid, som fører Guds velsignelse, den beste inntekt, over et hus. Gud velsignet Labans og Potifars hus for Jakobs og Josefs skyld, og begge var ivrige i å be. Ved bønnen får fyrstene, deres rådgivere og tjenere, de lærde i alle slags vitenskaper, handelsmennene i sin næringsvei, håndverkerne og andre husfedre i sitt arbeid visdom, lys, lykke og velsignelse. Bedekammeret er den kilden hele husholdningen vannes fra.

I våre vanskelige og viktige gjøremål er vi ofte som et lys som er slokket, men der veken ennå gløder og ryker, så den kan trekke flammen til seg fra et brennende lys. Vi mangler ofte forstand til å finne den beste vei i innviklede saker. I vårt sinn er det ofte intet lys som kan trenge igjennom og lyse opp mørket rundt oss. Men når vi sukker og ber, lar Herren sitt lys gå opp i vårt hjerte, så vi ved hjelp av det ser den ønskede utgang.

En bemerkelsesverdig hendelse er det en lærd og høyberømt lege forteller om en annen gudfryktig og erfaren mann i samme fag. Denne var meget bekymret for hvordan han kraftig kunne motvirke et uvanlig og underlig tilfelle hos en av pasientene sine. Han sukket – som man nok kan forstå – hjertelig til Gud om det, og sovnet til sist. Da fikk han i søvne se en medisinsk bok som grundig og tydelig underrettet ham om hvordan han skulle bekjempe et slikt tilfelle.

Da han våknet og med god grunn holdt denne drømmen for guddommelig, fulgte han den kuren han hadde lært i boken i drømmen, og ga på den måten, ved Guds velsignelse, den syke den ønskede hjelp. Noen år senere kom en slik bok ut på trykk, og der fant han den nevnte kuren fullstendig beskrevet, og det på samme blad og samme side som han hadde sett og lagt merke til i drømmen.

Hvor ofte hender det ikke at et gudfryktig hjerte i sin bekymring og i sine innviklede forhold får et godt råd og oppdager en rett vei, om

ikke alltid på samme, så dog på en annen måte – ved en god venn, en bok som slås opp, et uventet innfall og lignende!

Bønnen er kirkens og statens støtte. En kristen som er vedholdende og andektig i bønnen, drar ikke alltid med sin konge eller fyrste i felten, men hjelper ham likevel å føre krigen mot fiendene og vinne seier.

Slik sa en gudfryktig prest en gang da han så sin kurfyrste dra gjennom byen og gå med hæren sin i felten: «Dra av sted, kjære landsfar! Herren, den rette krigsmann, være med deg og stå deg bi i din rettferdige sak! Jeg kan ikke dra med deg, men med Guds hjelp skal jeg gjøre deg like god tjeneste som ti soldater.» Hva han mente med det, kan forklares ved det som fortelles om Moses: Mens Josva stred på marken mot amalekittene, ba Moses på høyden og vendte slik seieren til Josvas side (2 Mos 17,11–13).

Bønnen vederkveger de syke, utfrir de fangne, følger og beskytter de reisende, styrker og trøster de anfektede og sorgfulle, ernærer og forsørger de fattige, opplyser og omvender syndere, fører de døende over til livet, beveger himmel og jord og oppnår alt som er oss til gagn og velsignelse. (*Om kurfyrsten: se 1. bind, s. 20.*)

Bønnen får av den allgode Gud ikke bare det den ber om, men ofte noe mye mer og større. For Gud kan ikke bare gjøre, men gjør også ofte langt mer enn vi ber eller forstår (Ef 3,20), slik som gamle og nye eksempler viser.

Da Jakob måtte gå med en stav ut av sin fars hus, ba han Gud bare om at han ville være med ham, beskytte ham på reisen, gi ham brød å ete og klær å kle seg med og føre ham tilbake til sin fars hus med fred (1 Mos 28,20). Men han fikk noe langt mer, som han selv sier på hjemveien: «Herre, min Gud, jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener. For med staven min gikk jeg over Jordan her, og nå er jeg blitt til to leirer» (1 Mos 32,10).

Josef ønsket ikke mer enn å bli utfridd av det fengselet og den stillingen han uforskyldt var kommet i, og han oppnådde ikke bare dette, men samtidig den høyeste ære i Egypt næst kongen, foruten stor rikdom og all slags lykksalighet (1 Mos 40,14; 41,40 ff.).

Hanna ba Gud om en sønn som hun kunne hellige til hans tjeneste, og han ga henne ikke bare en sønn som ble Israels folks lys og krone, nemlig Samuel, men dessuten tre andre sønner og to døtre

(1 Sam 1,11.20; 2,21). Salomo ba om visdom til å lede Guds folk vel og fikk den i rikt mål, og dertil stor rikdom og megen ære (1 Kong 3,9.13). Profetenka ba bare om det hun trengte for å betale sin gjeld og bevare sønnene sine fra trelldom, men fikk noe enda mer, nemlig en slik overflod at hun og sønnene hennes kunne leve av den (2 Kong 4,1.7).

Da det ved bryllupet i Kana skortet på vin, la Herren Jesu mor fram denne mangelen for sin sønn med ordene: «De har ikke vin». Hun ønsket uten tvil bare å se den nærværende nød avhjulpet. Herren skaffet imidlertid ikke bare så mye vin som bryllupet trengte, men enda langt mer. De lærde har overbevisende vist at det gikk minst tolv anker vin i de seks vannkarene; da tjenerne fylte dem helt opp, er det åpenbart at de unge ektefolkene beholdt mye edel vin til overs, som de kunne selge og begynne sin husholdning med (Joh 2,1 ff.).

Luther sier et sted: «Gud gir mer enn vi ber om. Når vi ber om et stykke brød, gir han også en hel åker. Da min hustru lå syk, ba jeg Gud om at han ville la henne leve, og da ga han henne godset Zölsdorf i tillegg.»

Slik gikk det også garveren i Wittenberg som ofte pleide å si ved bordet: «Å, min Gud, hvor trett og matt var jeg ikke da jeg på min vandring nærmet meg denne byen! Jeg ba til Gud at han her ville la meg finne en god mester som jeg kunne hvile litt ut hos; for alt jeg eide og hadde, var én penning. Se, har ikke Gud Herren rikelig velsignet meg? Nå har jeg hvilt godt i tyve år. Gud har også unt meg god kost, en pen sum rede penger i kisten, gode klær, en bekvem bolig og en gudfryktig ektefelle, dessuten sunne og friske barn og trofaste tjenestefolk. For denne overmåte store godheten kan jeg ikke takke ham nok.»

Jeg kjenner en kristen prest som først var ansatt på et lite sted, utpint av krigens utpressinger. Der uteble lønnen for det meste, og det som kom inn, ble ikke betalt til rett tid. Derfor var han sammen med kone og barn ofte bedrøvet og sukket: «Å, om det måtte behage min Gud å føye det slik at jeg hvert kvartal hadde ti gylden» (omtrent fem speciedaler) «å regne sikkert med, så ville jeg gjerne være fornøyd.» Siden skjedde det at han, uten å ha søkt om det og mot all forventning, ble kalt til en annen by, hvor han fikk trettitre daler ordentlig utbetalt hvert kvartal.

Slik går det oss ofte som det mennesket som var lam fra mors liv, og som ba Peter og Johannes om en almisse og så på dem fordi han ventet å få noe av dem. Han fikk riktignok ikke en skilling eller annen mynt, men noe bedre, nemlig sin helse, så han kunne stå og gå og springe (Apg 3,2 ff.).

Altså er det visst at ingen bønn fra de troende er forgjeves, og at det er umulig at en gudelskende sjels begjæring og ønske skulle være uten frukt og nytte. Den kan aldri gå bort fra Guds åsyn uten trøst, råd, kraft, hjelp og vederkvegelse. Selv om den på grunn av viktige årsaker, som dens himmelske Far kjenner, ikke straks får det den ber om, får den dog i det minste et faderlig og vennlig blikk fra ham og en skjult, men kraftig forsikring om hans nåde og sin barnerett.

Det er sant når Sannhetens munn sier: «Hver den som ber, han får. Og den som leter, han finner. Og den som banker på, for ham skal det lukkes opp.» Gir ikke Herren en daler, så gir han dog en skilling – men en som fører større nåde og velsignelse med seg enn en daler. Gir han ikke det vi ber om, så gir han dog noe annet som er oss mer til gagn.

Hjelper han ikke straks, så skriver han dog opp vår bønn og vårt begjær i sin minnebok, for å kunne hjelpe i sin tid (Sal 56,9; Mal 3,16). Tar han ikke straks byrden fra hjertet slik som vi har bedt om, så trøster, styrker og beroliger han dog vår sjel, så dens byrde blir den lett og den lar seg nøye med hans nåde, og så videre.

Før jeg nå begynner å tale om den bruk vi skal gjøre av denne høytrøstelige lære, må jeg først svare på en vanlig innvending fra de gudfryktige sjeler som man ofte hører klage og si: «Å, jeg har bedt så ofte, så lenge, så inderlig og alvorlig, men er likevel ikke blitt bønnhørt. Jeg kan ikke tro annet enn at mine bønner er fruktløse. Jeg blir ofte helt motfallen og tvilende, og vet ikke hva jeg skal tenke og hvordan jeg skal finne meg i at jeg ber og ikke blir bønnhørt, at jeg gråter og Gud ikke bryr seg om meg, at jeg sukker og dog stadig blir sittende i min nød. Det synes mang en gang som om vinden fører bort ordene mine i samtalen med Gud, eller som om alle mine tårer faller i en rivende strøm som tar dem med seg, så jeg ikke vet hvor de blir av», og så videre.

Nå, dere gudelskende hjerter, dette er en sak som fortjener å bli grundig undersøkt og forklart, så Guds sannferdighet kan bestå og dere ikke skal mangle undervisning og pålitelig trøst. Vi skal da for

det første merke oss at denne klagen fra Guds hellige barn ikke er ny, og at vi ikke er de første som har bekymring og anfektelse på grunn av at bønnene ikke blir hørt. Slikt har funnet sted i Guds kirke fra uminnelige tider.

Job sier: «Om jeg ropte, og han svarte meg» (eller, som andre oversetter det: «Om jeg påkalte Gud, og han bønnhørte meg»), «kunne jeg» (nå) «ikke tro at han hadde hørt min røst – han som ville knuse meg i storm og uten årsak ramme meg med sår på sår, som ikke ville tillate meg å dra ånde, men ville mette meg med lidelser» (Job 9,16–18).

Det er som om han ville si: Jeg har visselig det løftet fra Gud at han vil bønnhøre mine bønner, og jeg har også ofte i virkeligheten funnet det sant. Men siden jeg nå erfarer at han omgås så underlig og uforklarlig med meg, hvordan kan jeg da tro at han bryr seg om mine sukk og bønner?

Enda tydeligere taler han om denne sorgen sin på et annet sted: «Jeg skriker til deg, men du svarer meg ikke. Jeg står der, og du gir ikke akt på meg. Du er blitt grusom mot meg» (Job 30,20–21).

Meningen er: Jeg står der som en ulykkelig undersått med et bønneskrift i hånden utenfor slottsporten eller døren til fyrstens kammer, eller som en elendig og syk tigger utenfor en rik manns dør, og banker på, ber og trygler. Men du går forbi som om du ikke så meg. Ellers pleier du å være vennlig og nådig mot meg; men nå får jeg bare det ene vrede blikket etter det andre, så det later til at du ikke lenger er den gamle, nådige og miskunnsomme Gud.

Slik klager også Jesaja og Jeremia i den trengte israelittiske kirkes navn: «Hvor er din nidkjærhet og ditt velde? Ditt hjertes medynk og din miskunn holder seg tilbake fra meg.» «Du kommer dem i møte som gjør rettferdighet med glede» (som legger vinn på å tjene deg med glad hjerte), «de som minnes deg på dine veier. Vi ble som den urene alle sammen. All vår rettferdighet ble som et urent klesplagg. Som løvet visnet vi alle sammen, og som vinden førte våre misgjerninger oss bort. Og det er ingen som påkaller ditt navn, som manner seg opp til å holde fast ved deg. For du har skjult ditt åsyn for oss og overlatt oss til å tæres bort i våre misgjerningers vold» (Jes 63,15; 64,4–6).

«Du innhyllet deg i vrede og forfulgte oss. Du slo i hjel, du sparte ikke. Du innhyllet deg i skyer, så ingen bønn trengte igjennom» (Klag 3,43–44).

Hit hører også Asafs klage: «Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Er hans ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet?» (Sal 77,8–10).

Det mangler heller ikke eksempler på Guds venner som har bedt flittig om det ene og det andre, men likevel ikke har fått det. Moses ba om å få dra med inn i det lovede land og se Guds godhet og herlighet; men Herren bønnhørte ham ikke og sa: «La det nå være nok! Tal ikke mer til meg om dette» (5 Mos 3,23–26).

David ba om at hans lille sønn, som han hadde fått med Batseba, måtte leve, men fikk ikke sitt ønske oppfylt (2 Sam 12,16). Apostelen Paulus ba inntrengende og ivrig om at Herren ville befale Satans engel, som slo ham på munnen og plaget ham hardt, å slippe taket i ham; men han fikk bare det svaret: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet» (2 Kor 12,7–9).

Ja, Guds Sønn selv ba meget inderlig og alvorlig om at hans himmelske Far, om det var mulig, ville spare ham for korsets bitre kalk. Han ble likevel ikke bønnhørt, men det ble bare sendt en engel til ham for å styrke ham (Matt 26,39; Luk 22,41–43).

Av dette ser vi at den allvise Gud ikke først i vår tid begynner å føre sine hellige på underlige veier og handle med dem etter sitt råd. Han har gjort det fra gammel tid av, og han har til og med nektet noen av sine kjæreste og mest trofaste tjenere å få sine bønner oppfylt – men ikke sin nåde, kjærlighet og trofasthet, som han hele tiden holdt dem innesluttet i, selv når de ikke trodde det.

Dette bør vi merke oss godt, siden det også nå av og til går slik, så vi ikke lar Satan innbille oss at Gud ikke lenger vil være vår Gud og Far fordi bønnene våre ikke alltid blir hørt etter vårt ønske. For de to tingene, at vår bønn blir avslått og at hans nåde varer ved, kan meget godt bestå sammen. Ja, nettopp at den kjærlige Gud nekter å innvilge vår bønn og sier: «Dere vet ikke hva dere ber om» (Matt 20,22), er ofte en stor nåde.

Jeg må tilstå at jeg mang en gang har bedt Gud om noe som ikke ville ha vært til gagn for meg om jeg hadde fått det, enda jeg innbilte meg at det var det. Da han nektet meg det og føyde det annerledes enn jeg hadde foreslått ham, og utfallet viste at hans stier var idel miskunn og trofasthet, hvordan skulle jeg da kunne beklage meg over hans framgangsmåte?

Ved denne saken må vi for det andre merke oss at de troendes bønn ikke straks er forgjeves og uten nytte fordi de ikke får det de ber om. For man må skille mellom at bønnen blir tatt imot og at den blir bønnhørt. Den gode Gud finner alltid velbehag i sine kjære barns bønn og tar imot den i nåde, enda gjenstanden for den ikke alltid kan behage ham.

De troendes bønn kan ses på to måter. For det første er den en del av den dyrkelse de skylder sin Gud, en frukt av troen og kjærligheten til Gud, et åndelig røkoffer, blandet av barnlig fortrolighet, tillitsfullt håp, hjertelig lyst til å være Gud til behag og alle slags hellige og himmelske lengsler og begjær. For det andre er den en begjæring eller et forslag som de legger fram for sin Far, om at han vil gi dem og la dem få det ene eller det andre som de gjerne vil ha.

I den første egenskap er bønnen alltid den kjærlige Gud velbehagelig, og det er umulig at den skulle være forgjeves. I den andre egenskap finner han ikke alltid behag i den og kan ikke alltid bønnhøre den, fordi gjenstanden er noe han ikke anser tjenlig for sin ære og vår salighet.

Dette lar seg forklare ved det som fortelles om kong Salomo og hans mor Batseba. Overtalt av Adonja, hvis renkefulle hensikt hun ikke merket, kom hun inn til sin sønn, kongen.

Teksten sier: «Kongen reiste seg og gikk henne i møte og bøyde seg dypt for henne. Deretter satte han seg på sin trone, og det ble satt fram en trone for kongens mor, og hun satte seg ved hans høyre hånd. Hun sa: Det er bare en liten ting jeg vil be deg om. Du må ikke vise meg bort! Kongen svarte: Kom du med din bønn, mor! Jeg skal ikke vise deg bort.» Så la hun fram sin begjæring, nemlig at det måtte behage kongen å gi sin bror Adonja sunamittkvinnen Abisjag til hustru (henne som David i sin høye alderdom hadde tatt til medhustru, men likevel ikke kjent).

Da den vise konge skjønte hva hans herskesyke bror hadde i sinne med dette, avslo han sin mors begjæring. Likevel er det ingen tvil om at ikke hennes person, heller ikke hennes tiltale, men bare hennes begjæring, hvis onde hensikt hun ikke forsto, var ham imot, og at han lot henne gå med den samme store og barnlige ærbødighet som han hadde tatt imot henne med (1 Kong 2,13 ff.).

Det hender ofte at et velartet og elskelig barn kommer til sin far med vennlige og vinnende miner og barnlig ærbødighet og ber ham om noe, med ofte gjentatte «far» og andre behagelige ord. Det vil ha sukker, epler, plommer eller noe annet; det vil ha fri den dagen og ikke gå på skolen; det vil leke med en eller annen gutt fra nabolaget og lignende.

Den forstandige far elsker visselig sitt barns person og har glede av den barnlige og enfoldige fortrolighet det nærer til ham, av den ærbødighet og vennlighet det viser ham og av dets hjertevinnende ord og miner. Men han finner dog ikke alltid behag i barnets begjæring. Han nekter det frukt fordi den ikke er sunn for dets svake mage; han byr det å gå på skolen, så det ikke skal forsømme noe; han vil ikke tillate at det omgås og leker med en eller annen gutt fordi han ikke er vel oppdratt, og så videre.

Slik forholder det seg også ofte med den allvise, nådige og miskunnsomme Gud og de troende sjeler. De er og blir ham alltid kjære og dyrebare. Han har også velbehag i deres hjertelige bønn, deres andakt, deres tro, deres ærbødighet og deres håp til ham, og han gjengjelder dette med et nådig og vennlig blikk, med forsikringen om sin nåde, med økning av sine gaver og så videre. Men det de ber om, kan ikke alltid behage ham; han kan ikke alltid innvilge dem det, og det av mange slags årsaker, som vi med Guds hjelp skal behandle nedenfor.

Dette ser vi av Abraham, Guds store venn. Han innlot seg i en barnlig og alvorlig samtale med sin Gud om byen Sodoma og ba ham skåne den for noen rettferdiges skyld som kanskje fantes der. Enda den rettferdige og hellige Gud den gang ikke kunne innvilge hans bønn, fordi det ikke fantes noen rettferdige i byen foruten Lot og hans hus, tok han likevel imot sin vens bønn med velbehag. Det ser vi tydelig av alle omstendighetene, ikke minst av at Herren ikke trakk seg bort fra Abraham før han hadde talt ut med ham (1 Mos 18,20–33).

Det samme var tilfellet med apostelens bønn. Som han selv skriver, ba han Herren tre ganger inderlig om at han ville befri ham fra Satans engel, men ble ikke bønnhørt fordi det ikke var ham tjenlig. Likevel fikk han det vennlige og trøstende svar: «Min nåde er nok for deg.» Meningen er: Enda jeg av gyldige grunner ikke kan oppfylle din begjæring, forsikrer jeg deg likevel at dette ditt kors ikke skal skille deg fra min kjærlighet. Vær derfor tilfreds, og la min vilje og mitt rådslag behage deg vel! (2 Kor 12,7 ff.)

For det tredje må man her ha for øye at bønnen fører med seg mer enn én slags nytte, og at den umulig kan bli uten frukt, selv om den ikke blir bønnhørt i samsvar med vår vilje, slik vi allerede ovenfor har bevist til fulle. Den som ber, han må få; den som leter, han må finne; den som banker på, for ham må det lukkes opp, etter vår velsignede Frelsers ord.

Men legg merke til at han ikke sier: Den som ber, får nettopp det han har bedt om; den som leter, finner det han leter etter; for den som banker på, blir straks eller nettopp den døren lukket opp som han har banket på. Han taler i alminnelighet.

Den som ber, får nemlig enten det han begjærer, hvis det er etter Guds vilje og til hans eget beste, eller noe som er langt mer til gagn og bedre for ham. Han finner enten det han leter etter eller noe kostbarere og edlere. Det blir lukket opp for ham enten straks eller etter noe tid, og enten den døren han banker på, eller en annen, etter Guds gode og hellige råd. Om nå en troende sjel ikke får det den ber om, får den dog noe annet og langt bedre.

Ofte sukker, gråter, ber og roper et gudfryktig hjerte til Gud og får ikke det det vil oppnå, nemlig en lettelse eller full fjerning av den byrden som trykker det. Men det er likevel visst at alle dets sukk og tårer blir telt og oppskrevet i Guds minnebok, for at de i sin tid kan komme det til gode. Imens får det ved sin bønn tålmodighet, trøst og kraft, så det kan bestå og holde ut i sin nød.

Mang en gang ber en gudfryktig sjel i kammeret sitt meget alvorlig og ivrig om at et kors i hjemmet må bli tatt bort. Så går den i kirke for å høre prekenen, eller setter seg ned for å lese i Bibelen eller en annen gudelig bok, og hører eller finner da en søt trøst som kraftig vederkveger og styrker hjertet.

Den finner for eksempel et skriftord som Den Hellige Ånd særlig tilegner den, og som gir den en sikker forvissning om Guds faderlige og gode mening, om hans stadige nåde og evige kjærlighet, om hans bistand og et ønskelig utfall, så den ofte blir helt glad og frimodig og utbryter:

Du blir min Gud likevel,
om du meg tusen ganger slo i hjel.
La det gå, mitt hjerte, som det går,
når det bare (slik det jo gjør) går til himmelen.
Derfor jeg glad mitt kors vil bære
(etter deg, Herre Jesus),
så lenge jeg på jord skal være.
Min Gud, dertil du meg bered!
Det gagner best i evighet, og så videre.

Hvem ser ikke at selv om en slik sjel ikke får den lettelsen den ønsket, og ikke får korset tatt bort, så har dens bønn likevel ikke vært forgjeves, men er tatt imot av Gud i nåde? Hvem kan si at jorden i de hete sommerdager forgjeves har åpnet sin munn (idet den revner av tørke) og sendt sine dunster opp til himmelen, når det mot kvelden faller et mildt regn eller om natten en kjølig dugg som forfrisker alle dens planter, urter og blomster?

Den gudfryktige Arndt taler meget kristelig om dette og sier: «Gud bønnhører oss like så vel når han lar oss lide motgang, som når han tar forfølgelser» (og annet kors) «fra oss. Det er den beste bønnhøring når Gud gir deg tålmodighet til å lide motgang. For å lide korset – det bringer oss kronen, ikke det å være fritatt for korset.»

Derfor pleide en viss gudfryktig eneboer å be med disse bemerkelsesverdige ordene når han var i angst og nød: *Domine, aut libera, aut mitiga, aut solare, aut salva* – det vil si: Herre, utfri meg enten av min angst, eller lindre den, eller trøst meg, eller frels og saliggjør meg (bare la meg bli frelst og salig)! (*Arndt, Postilla, 8. preken.*)

Av dette er det klart at de gudelskende sjeler av og til forhaster seg og taler noe ubetenksomt når de sier: «Mine bønner blir ikke bønnhørt. Jeg har nå bedt og påkalt så lenge og har likevel ingenting utrettet med det», og så videre.

Men når deres bønner ikke er blitt bønnhørt, hvordan har dere da kunnet holde stand så lenge i deres anfektelser, motgang og mangfoldige trengsler? Hvorfor er dere da ikke for lengst gått til grunne i deres elendighet? Hvorfor har dere ikke falt hen til vantro og fortvilelse? Hvor er kraften kommet fra, om ikke fra himmelen? Og hva har dratt den ned derfra, om ikke deres troende og inderlige bønner?

Hvordan kan vi vel med rette og rimelighet beskylde vår Gud for at han ikke bønnhører bønnene våre, når han hjelper oss å legge fra oss den ene byrden etter den andre, å komme gjennom den ene bedrøvelige dagen etter den andre og å vinne den ene seieren over djevelen og verden etter den andre – når han gjør et salig bytte og i stedet for det timelige og legemlige, som vi ivrig streber etter og ber om, gir oss det åndelige, himmelske og evige – når han i stedet for et sunt legeme, som vi gjerne ville ha, skjenker oss en helliggjort, gudfryktig og sunn sjel, i stedet for lindring av vårt kors og lettelse i vår trengsel at det gamle menneske blir svekket og de syndige kjødslystene avtar, i stedet for timelig gods og legemlig velsignelse en rikere kunnskap om ham, en frimodig tro, en forsmak på det evige liv, et hjerte som forsmår verden og lengter etter himmelen, i stedet for den verdslige og ytre fred den himmelske og indre og sjelens ro, i stedet for timelig ære livets krone? (*Se Johann Arndt, «Sann kristendom», 2. bok, kap. 37, § 11–12.*)

La oss for det fjerde i denne betraktningen heller ikke miste av syne at den barmhjertige og miskunnsomme Gud riktignok ikke alltid straks bønnhører våre bønner, men av hellige årsaker ofte utsetter hjelpen og den virkelige forsikring om bønnhøringen en tid. Men de uteblir ikke til sist; de kommer ganske visst. Dette gjør han mang en gang for å få oss til å tenke over vårt tidligere liv og minne oss om hvor ofte vi har lukket ørene og hjertene våre for hans rop og bønn.

Noen ganger gjør han det også for å prøve og rense vår tro og framstille den desto herligere til andres etterfølgelse, slik vi ser av den kanaaneiske kvinnen; eller for å vekke vårt hjertes andakt enda mer og gjøre vår bønn fra lunken og kaldsinnig til brennende, ivrig, alvorlig og utholdende; eller for å lære oss å overgi oss selv med alt vi har og er til hans gode og hellige vilje, med tålmodighet, i stille håp og overgivelse, og å bryte vår egen vilje.

Imens blir vår bønn og begjæring innskrevet i hans minnebok, så den umulig kan bli glemt. Det ser vi av Davids ord: «Hvor ofte jeg har flyktet» (alle de tunge skritt jeg har måttet gå, alle de sorgfulle veier jeg har måttet vandre etter ditt hellige råd), «det har du talt. Mine tårer» (som et kostelig vann som det ligger stor vekt på) «er gjemt i din flaske. Står ikke de i din bok?» (Sal 56,9). (I grunnteksten lyder det meget bemerkelsesverdig: «Står de ikke i din bok?» Slike spørsmål bekrefter svært sterkt hos hebreerne, og derfor har Luther oversatt det: «Uten tvil teller du dem.») Det ser vi også av profeten Malakis ord: «Da talte de med hverandre, de som frykter Herren. Og Herren lyttet og hørte det. For hans åsyn ble det skrevet en minnebok for dem som frykter Herren og høyakter hans navn» (Mal 3,16).

Slik blir da all de troendes leting og banking, alle deres bønner og påkallelser, sukk og tårer ført inn i bøkene i himmelen. Når en bedrøvet sjel trer fram for Gud for å utøse sitt hjerte og klage sin sorg og nød for ham (tillat meg, etter Skriftens eksempel, å tale menneskelig om himmelske og guddommelige ting!), da sitter det en engel og skriver ned hva den sier og legger fram – hvor mange tårer den utgyter, hvor mange sukk den drar.

Hva kan være kostbarere enn slike uttalelser av Den Hellige Ånd om bønnen? En slik er også den der han sammenligner de gudelskende sjelers bønn med sommeren og sæden og sier: «Lys er utsådd for den rettferdige, og glede for de oppriktige av hjertet» (Sal 97,11), «de som sår med gråt, skal høste med fryderop» (Sal 126,5).

Såtid og høsttid følger ikke straks etter hverandre. Etter at sæden er strødd ut om høsten, blir den om vinteren dekket med snø og is, så den synes å være tapt, og landmannen må imens trøste seg med godt håp, til han i sin tid høster med glede. Slik er det også med de gudfryktige sjelers bønner, sukk og tårer. De tror ofte at alt er forgjeves og spilt, til Gud i rett tid gleder dem med ønsket hjelp.

Når vingårdsmannen beskjærer vinstokken om våren, gråter den, som man sier; men på gråten følger vinen, på beskjæringen veksten, på oppbindingen og hyppingen den edle frukt, de søte druer. En slik omskiftelse, som med tiden følger, må vingårdsmannen avvente med tålmodighet.

Hvorfor skulle ikke også vi, kjæreste medkristne, med stille sjel vente på den nådige bønnhøring, eller rettere sagt oppfyllelse av

våre bønner? Landmannens og vingårdsmannens håp kan ved mange slags uhell, ved ugunstig vær, ved hagl, ved frost eller hete, ved utøy og så videre, avskjæres og gå til grunne. Men det håp vi har til Gud, kan aldri slå feil eller skuffe oss.

Den som på Gud tror,
trygt bor
i himmelen og på jorden.
Den som stadig står
i Jesu sår,
er Guds arving vorden.

Så vil jeg meg
alltid på deg
med hjertets håp forlate.
Herre Jesus Krist,
du er visst
min trøst i all slags våde.

Da Jesu mor talte til ham i bryllupet i Kana og sa: «De har ikke vin», svarte han ikke: Jeg vil ikke hjelpe dem; eller: Hva kommer det meg ved? Har de budt gjester, får de også beverte dem, og lignende. Han svarte: «Min time er ennå ikke kommet» (Joh 2,3–4).

Da Marta og Maria sendte bud til ham og lot si: «Herre! se, han som du elsker, er syk», ble han riktignok ennå to dager på det stedet hvor han var; men han lot ikke svare tilbake at han verken kunne eller ville komme og hjelpe. Han utsatte bare sin ankomst for at hjelpen skulle bli desto herligere (Joh 11,3 ff.). Slik forholder han seg ennå ofte, etter det erfaringen lærer.

Mange gudfryktige sjeler sukker og ber om ett eller annet, og det synes som om vinden har ført bort alle ordene de har talt til Gud, og som om tårene deres var falt i vannet. Men kraften og frukten av det viser seg ofte etter noen år, ofte også etter deres død.

Mange gudfryktige foreldre ber flittig og ivrig for sine barn og ser ofte først etter ti til tyve år virkningen av sine forbønner. Ofte vandrer de etter Guds råd og vilje bort fra verden før de unge plantene deres er vokst opp; men siden ser man med glede hvordan deres bønner skrider fram i sin kraft, og hvordan Herren lar dem komme med megen velsignelse over barna deres.

Jeg er viss på at jeg hittil rikelig har nytt og ennå nyter godt av min gudfryktige fars velsignelser (enda han allerede har hvilt i Gud i over femti år) og av min gudelskende mors tårebønner, enda hun for over tyve år siden forlot denne møysommelige verden.

Mange gudfryktige sjeler som er nidkjære for Gud, ber om Kristi rikes utbredelse blant jøder, tyrkere og hedninger. Hvem vet om ikke deres etterkommere med glede skal se denne sæden vokse opp, etter at de selv er sovnet inn i Herren?

Stefanus ba for sine fiender og sovnet inn under bønnen (Apg 7,60). Men kraften av disse forbønnene kom siden til syne hos Saulus, som ble Paulus og et dyrebart redskap for Herren Jesus.

Den første kirke har uten tvil omhyggelig fulgt apostelens formaning og bedt alvorlig for konger og alle som var i høy stilling, at de ved Guds hjelp måtte komme fra mørket til lyset, fra djevelens løgn til sannhetens erkjennelse, så de kunne leve et stille og rolig liv under dem i all gudsfrykt og ærbarhet (1 Tim 2,1.2.4). Mange av dem som ba, opplevde ikke bønnhøringen, som dog omsider fulgte i keiser Konstantin den stores tid, til de da levende kristnes største glede. Slik så noen i sin tid med gråt; andre høster med fryderop.

Derfor bør ingen kristen sjel nære bekymring eller tvil om bønnhøringen av sine hjertelige bønner, men også i dette tilfelle tenke på apostelens ord: «La oss gjøre det gode og ikke bli trette. For vi skal høste i sin tid, så sant vi ikke går trett» (Gal 6,9). La oss bare frimodig og uavlatelig be, rope, sukke og gråte. Enten bønnhøringen kommer hurtig eller langsomt, mens vi lever eller etter vår død, så kan den sannelig ikke utebli. Det som er nedlagt hos Gud, det som er betrodd Herren Jesus, er ikke tapt og skal ganske visst bli funnet i sin tid.

Men anta at verken vi selv eller andre i dette livet skulle kunne oppdage noen ønsket virkning av våre bønner. La oss da betenke at det er et annet og bedre liv etter dette – at vederkvegelsens tider skal komme, da alle ting skal bli gjenopprettet, og vi først skal holde den rette, fullkomne og store høst (Apg 3,19.21).

Da vil Herren si til mange av sine troende: «Se, her har du nå din bønn; her er dine tårer, som du trodde du hadde utøst forgjeves; her er dine sukk, som du sendte opp til meg. Du ba meg om helse; der nede var den ikke tjenlig for deg; nå skal du ikke bare være sunn, men også udødelig. Du ba om at din mann, din hustru, dine barn

måtte bli bevart i live; se, her er de, her har du dem. Lev nå med meg og med dem i glede evindelig! Du ba meg om beskyttelse og frelse fra dine fiender, forfølgere og spottere; nå skal verken djevelen eller verden mer krenke eller bedrøve deg. Du skal bo i fredens bolig og i trygghetens telter og på sorgfrie hvilesteder (Jes 32,18). Du ba meg om ditt ærlige utkomme og det daglige brød, som jeg der nede rakte deg bare knapt, fordi noe annet ikke var til gagn for deg; nå skal du leve i himmelsk overflod, i gledens fylde, i livsalighet ved min høyre hånd evindelig. Du sukket over den ugudelige ferden verden førte, og som den plaget din rettferdige sjel med; nå er de ugudelige utslettet. Du skal aldri se dem, men leve blant idel rettferdige og tjene meg i evig rettferdighet, uskyld og salighet», og så videre. (*Se Johann Arndt, «Sann kristendom», 2. bok, kap. 37, § 11.*)

Endelig må vi for det femte også overveie at når den allvise og allgode Gud ikke bønnhører de troendes bønner etter deres ønske, så har han sine hellige og viktige grunner til det, som lett ville kunne stille vårt hjerte tilfreds om vi alltid kunne eller ville begripe og forstå dem. Disse er mange.

Av og til ber en kristen Gud om noe enda han ennå har mange feil og skrøpeligheter ved seg som han regner for ubetydelige; han strider ikke mot dem med det alvor og den iver han burde, og streber ikke av hjertet etter å bli bedre. Slik har vi mennesker dessverre vanligvis en egen og yndet synd som vi ikke bekjemper med tilbørlig nidkjærhet, og som vi uten vanskelighet gir oss selv fritagelse og tilgivelse for, enda vi aldri med sann anger har erkjent den, ydmykt bedt Gud om tilgivelse for den i Jesu navn og med et hellig forsett væpnet oss mot den.

For at vi ikke skal falle hen i falsk trygghet og holde fast ved en uerkjent kjødelig synd, skjuler Herren ofte sitt ansikt for oss når vi har noe å be ham om, og vil ikke høre eller bønnhøre oss før vi bedrer oss og løfter et hjerte til ham der det ikke er svik, og hellige hender uten vrede og trette (og andre slike kjente synder – Sal 32,2; 1 Tim 2,8).

La oss her betenke disse skriftord: «Til ham ropte jeg med min munn, på min tunge var det lovsang. Dersom jeg hadde urett for øye i mitt hjerte, så ville Herren ikke høre» (Sal 66,17–18). «Herren gjengjeldte meg etter min rettferdighet» (i striden med mine fiender), «han lønnet meg etter mine henders renhet. For alle hans lover hadde

jeg for øye, jeg støtte ikke hans bud fra meg. Jeg var ulastelig i min ferd for ham, jeg voktet meg vel for min synd» (Sal 18,21 ff.).

«Du har satt våre misgjerninger for ditt åsyn, vår skjulte synd i ditt åsyns lys» (Sal 90,8). «Se, Herrens hånd er ikke for kort til å frelse, og hans øre er ikke tunghørt så han ikke kan høre. Men deres misgjerninger skiller mellom dere og deres Gud, og deres synder har skjult hans åsyn for dere, så han ikke hører» (Jes 59,1–2).

Ofte er hjertet til den som ber Gud om noe, meget hengitt til verden og dens forfengelighet; det søker og finner glede i dens narrestreker, prakt, moter og lettsinn. Mange mener at hvis de ikke kunne følge med verden i parykker og disses mangfoldige forandringer – snart skal de være lange, snart korte, snart tett krusede, snart glatte, snart med, snart uten pisk, snart svarte, snart gule eller hvite – så ville det være en ulykke, og de ville ikke ha noen anseelse i menneskenes øyne.

Likevel er det bare verdens barn som holder seg til slike påfunn, mens Guds barn og venner ofte ser på dem med våte øyne og dype sukk. Mang en pike, mang en kone som ellers legger vinn på gudsfrykt, kan likevel ikke overvinne seg selv og la være å kle seg etter den nyeste moten og pynte hodet etter den dåraktige og lettsindige verdens vis, og så videre.

Mang et menneske er hissig og overgir seg for mye til utidig vrede, især når han har med dem å gjøre som han kan befale over. En annen er uvennlig og uvillig mot de fattige; en annen er selvrådig og egensindig og vil ha rett i alle ting; en annen kan ikke tåle den minste forakt, men tar ofte med den største begjærlighet imot den ære som blir tilbudt ham.

En annen gjør for mye av betjening og oppvartning, av mat og drikke og andre nytelser og er gjerne i lystig lag, enda dette er kjødelig og syndig og snarere er skikket til å hindre enn å fremme hans kristendom; han hører heller på lystige innfall og urene fortellinger enn på en hellig samtale.

Mang en mann bruker mer tid og flid på tidsfordriv, spill og andre adspredelser, mang en pike eller kone på å kle og pynte seg og stå foran speilet og så videre, enn på gudsfryktens øvelser, bibellesning, gudelige betraktninger og lignende. Når nå slike mennesker kommer fram for Gud for å be ham om noe og mener at de må og skal få det,

hva under er det da at han ikke bønnhører dem og ikke gir dem det de begjærer?

Ganske alminnelig er det at vi arme mennesker, som er jordiske og kjødelige, ber med langt større iver om timelige og forgjengelige ting enn om åndelige, himmelske og evige. Vi søker i bønnen mer oss selv, vårt gagn, vår ære, vår framgang og vår vilje enn Gud, hans rike og hans aller helligste navns ære. Vårt mål med bønnen er ofte ikke hellig og rent, men besmittet med egenkjærlighet, egenvilje og egenære.

Det er mange foreldre som ber heftig og alvorlig om livet til sitt dødssyke barn, men som i friske dager har latt det råde seg selv altfor mye, forkjælet det og aldri bedt med halvparten så stor iver om dets åndelige og guddommelige liv i Kristus.

Det er mang en kone som ber Gud om å bevare mannen og la ham leve lenge, men som sjelden eller aldri, og i alle fall med lite ettertrykk, har bedt om at Herren ville velsigne hans gjøremål, hans embete og arbeid til sin ære, kirkens oppbyggelse og til tjeneste for nesten, ikke bare forlenge, men også hellige hans liv og gjøre ham til et redskap for sin nåde, et kar for sin barmhjertighet og til sin ære.

Det er mange som ber om legemets helse og ikke gir akt på hvordan det står til med sjelen, som er syk av synden. Det er mange som ber om god fortjeneste, om hell og velsignelse i handel og vandel, om Guds følge og beskyttelse på en forestående reise, men som aldri har bedt med tilbørlig alvor om vekst i kunnskapen om Gud, om troens, kjærlighetens og håpets økning og om den Høyestes nådige ledelse, om hans bistand, hjelp og beskyttelse mot de åndelige fiender på dette syndige og møysommelige livets vei.

Hos mange mennesker blander det seg mye egenkjærlighet inn i bønnene. De mener, og sier kanskje også, at de dog ikke har levd så ille at Gud skulle ha årsak til å avslå deres begjæring: de har gått flittig i kirke og ikke med vilje forsømt noen preken; de har ført et edrulig og måteholdent liv, gjerne tjent sin neste, levd fredelig og vennskapelig med enhver og gjerne gjort vel mot de fattige etter evne. Derfor er det jo påfallende og urett at Herren ikke vil ta imot og bønnhøre deres bønn.

De erkjenner imidlertid ikke sin slapphet og sitt kaldsinn i kristendommen – at de riktignok har hørt mange prekener, men lite har

lagt vinn på å gjøre etter dem og i alle henseender, med oppriktig og udelt hjerte, innrette sitt liv etter dem. De vet ikke hvordan det er til sinns for de troende hjerter som gjerne vil elske sin Gud av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin kraft. De har bekymret seg lite om å fornekte seg selv, forsmå verden og trakte etter himmelen, om Guds kirke og dens tilstand, om nestens oppbyggelse ved broderlig irettesettelse og formaning, og så videre.

Hva under er det da om Herren, når slike mennesker ber ham om noe og med de nevnte tankene om seg selv driver sterkt på det, avslår deres bønn eller til og med tier helt stille til den, eller i alle fall lar dem vente i lang tid? Mange ber, men med egenvilje. De har funnet dette eller det godt og tjenlig; de vil ha det slik og ikke annerledes; de holder på det og vil for enhver pris få sin bønn innvilget.

Det hender ofte at en prest tar fatt på en god, gagnlig og oppbyggelig gjerning. Han vil kanskje rå bot på en og annen mangel i den menigheten som er ham betrodd, motarbeide en og annen skjult synd med all kraft og nidkjærhet, irettesette og advare dette eller hint ugudelige menneske og formane det til omvendelse. Han ber flittig og andektig om hell og framgang i sitt hellige forehavende, og mener at i en så god sak, som tar sikte på Guds ære og sjelenes frelse, må bønnen hans bli hørt og alt gå etter ønske.

Men Gud tillater at Satan og verden setter seg imot ham av all kraft og legger mange slags hindringer i veien for hans hensikter, slik at han ikke møter annet enn uvilje, gjenstridighet og ulydighet. Da bryter egenviljen fram hos mange i utålmodige klager, så det ofte heter: «Herre, du overtalte meg, og jeg lot meg overtale. Du ble for sterk for meg og fikk overhånd. Jeg er blitt til latter hele dagen, hver mann spotter meg. For så ofte jeg taler, må jeg skrike! Jeg må rope om vold og ødeleggelse. For Herrens ord er blitt meg til hån og til spott hele dagen» (Jer 20,7.8).

Da tenker en slik bedende ofte: Herre, hva skal dette bety? Skal djevelen ha større makt til å forblinde og forføre sjelene enn ditt ord og din Ånd til å opplyse og utfri dem? Skal Satan og den onde verden få sin vilje, mens min gode hensikt og hellige vilje må vike? Du vet jo at jeg i denne saken ikke har hatt annet for øye enn ditt aller helligste navns ære og din kirkes forbedring. Hvorfor lar du det da ikke lykkes for meg, og din gjerning få framgang ved min hånd? Min sak er jo

din sak, og mitt embede ditt embede. Hvorfor skal jeg da anstrenge meg forgjeves og fortære min kraft for ingenting og til ingen nytte? (Jes 49,4). Ak, ta min sjel fra meg, så jeg ikke lenger skal være vitne til slik ugudelighet og gjenstridighet!

Et slikt menneske kunne imidlertid ha mye å betenke ved sin bønn, og av det kunne han slutte seg til hvorfor den hellige og allvise Gud ikke oppfyller hans begjæring og lar det gå etter hans ønske og vilje. Kanskje har han for stor tillit til seg selv og tror at han skal kunne utrette alt med sin nidkjærhet og sine egne krefter. Kanskje er han riktignok nidkjær, men uten forstand og uten tilbørlig beskjedenhet og vennlighet. Kanskje er hans gode hensikt tilsmusset av streben etter egen ære, om enn på en skjult måte.

Kanskje har hans bestrebelser hittil ikke vært knyttet til det vilkår at de skulle behage Gud. Kanskje har han ikke overlatt saken til sin Guds vise og nådige styrelse, så Gud kunne handle etter sin hellige vilje med hensyn til person, tid og måte.

For de gudelskende hjerter må også i gode og hellige ting underordne sin vilje under Guds og si: Min kjæreste Gud og nådigste Far, i ditt aller helligste navn har jeg satt meg fore å begynne denne gjerningen til din ære. Behager det deg nå å utføre den ved meg, din unyttige og uverdige tjener, og er den tid kommet som du i ditt allvise råd har fastsatt, så hjelp, Herre, og la det lykkes! Men behager det deg ikke å fullføre det ved meg og til denne tid, så skje din vilje! For meg er det nok at ditt hellige råd består og blir oppfylt. Du vil da etter meg eller ved siden av meg vekke opp en annen, ved hvem du utfører din vilje til den tid du har funnet tjenlig til din ære.

Lykkes det da ikke, sømmer det seg ikke for ham å klage utålmodig over at bønnen ikke ble hørt. Tvert imot skal han med stille og ydmyk sjel si: Min Gud, jeg trodde at det ville være godt slik; men du vet det bedre. Jeg syndige menneske og urene kar fortjener ikke at en så hellig gjerning skal skje ved meg. Kanskje har du i sinne å vekke opp en annen til den; kanskje er din tid ennå ikke kommet, og så videre. La da alt gå og skje, ikke etter min vilje, men etter din vilje og ditt rådslag!

Om et slikt menneskes bønn likevel ikke blir hørt (nemlig straks og etter hans ønske og godtbefinnende), er den derfor ikke forgjeves og spilt. Den blir gjengjeldt i nåde av Gud, som i sin tid og på den måten

han selv vil, åpenbarer at hans tjener ikke har bedt, ivret og arbeidet forgjeves.

Ofte skjer det han har bedt om, først etter at han er gått bort fra verden, ved en etterfølger. Da blir det oppfylt som vår Frelser sier til sine apostler: «Den som høster, får lønn, og han samler inn grøde til evig liv, for at både den som sår og den som høster, kan glede seg sammen. For her er det et sant ord at én sår og en annen høster. Jeg har sendt dere ut for å høste det dere ikke har arbeidet med. Andre har arbeidet, og dere er kommet inn i deres arbeid» (Joh 4,36–38).

Det mangler ikke eksempler på at en stor synder, som en tro sjelevokter lenge har plaget seg med uten å komme noen vei, er blitt omvendt etter hans salige død. Først når synderen blir tatt opp i himmelen etter ham, får sjelevokteren erfare at de bønner, tårer, sukk og bestrebelser han har brukt på ham, ikke har vært spilt.

På samme måte finnes det eksempler på at enkelte mennesker har lyst til å frykte Herrens navn, tjene Gud i hellighet og rettferdighet og følge Herren Jesus i et hellig og ulastelig liv. De ber ivrig om Den Hellige Ånds hjelp og bistand i dette gudfryktige forsett, og om fullkommen omvendelse, fornyelse og opplysning av sitt fordervede hjerte.

Men når de ikke makter å bli herre over synden som bor i dem, blir overrumplet av en eller annen feil og ikke kan fri seg fra onde og syndige tanker, selv under hellige gjøremål og gudfryktighetsøvelser – et upassende ord slipper ut av dem, en brå vrede overvelder dem, og lignende – da klager de over at bønnene deres ikke er hørt, og sier ofte med tårer: Ak, hvordan skal jeg finne meg i at Herren min Gud ikke hører meg i en så god og hellig sak?

Hvordan blir da Herren Jesu løfte oppfylt: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn»; «Alt dere ber om i bønnen, tro bare at dere får det, så skal det bli gitt dere»; «Hvis da dere som er onde, vet å gi barna deres gode gaver, hvor mye mer skal da den himmelske Far gi Den Hellige Ånd til dem som ber ham!» (Joh 16,23; Mark 11,24; Luk 11,13).

Jeg har jo ikke bedt om noe som strider mot hans vilje, men etter hans vilje. Jeg har ikke bedt om noe timelig og forgjengelig som kunne skade min salighet, men om noe åndelig og himmelsk som ville være meg til gagn – og kan likevel ikke få det. Ak, Herre, hvorfor lar du

meg fare vill fra dine veier? Hvorfor lar du meg falle i synd? Hvorfor lar du mitt hjerte bli så hardt at det ikke frykter deg? (Jes 63,17).

Man hører jo ofte i offentlige prekener at man skal be Gud om timelige ting med forbehold, men om åndelige ting uten betingelse, og at disse kan og vil han ikke nekte oss. Hvordan går det da til at han ikke vil oppfylle min begjæring om mitt hjertes fullkomne fornyelse, om hans Hellige Ånds kraftige og ubegrensede styrelse, om at min tro må øke, og lignende?

For å ta denne bekymringen fra de gudfryktige sjeler sier jeg for det første at den allvitende og allvise Gud, som kjenner oss og vårt hjertes grunn bedre enn vi selv og forstår vår tanke langt bortefra (før den ennå stiger opp i vårt hjerte – Sal 139,2), har sine hellige årsaker til at han heller ikke i dette stykket alltid hører sine troende etter deres vilje.

I sin allvitenhets lys ser han at om han skulle fri dem fra alle kjente synder, ville de falle i en annen, som er usedvanlig stor og farlig, nemlig åndelig hovmod. Da ville de ikke skatte høyt nok Guds Sønns, Jesu Kristi, høyverdige og kostbare fortjeneste, hans utøste guddommelige blod, hans fullkomne lydighet, hans rettferdighet og store forløsningsverk. De ville stole på egen rettferdighet og gudsfrykt, dømme, fordømme og forakte sin snublende og feilende neste, og hengi seg til ubotferdighet og falsk trygghet. Hvem kan da laste ham for at han ikke gjør etter deres vilje?

Den hellige apostel ba utvilsomt også ofte om hjertets renhet, om at synden som bodde i hans kjød, måtte bli undertrykt, om at Gud ville hellige ham helt og fullt, og at hele hans ånd, sjel og legeme måtte bevares ulastelige ved vår Herre Jesu Kristi komme (1 Tess 5,23), om at Gud ville stå ham bi i renselsen av kjød og ånd og unne ham nåde til å fullende sin helliggjørelse (2 Kor 7,1).

Men det er kjent at han ikke kunne bringe det til noen sann fullkommenhet, verken i tro eller i levnet. Han klager smertelig over at i ham, det vil si i hans kjød, bodde ikke noe godt: «For viljen har jeg, men å gjøre det gode, makter jeg ikke. Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke. Men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg» (Rom 7,18.19).

Vår Gud hadde imidlertid også sine grunner til dette, slik som da det gjaldt Satans engel. Han ville ikke ta den fra ham, hvor ivrig han enn ba om det, og på samme måte lot han synden bli i ham, for at han

ikke skulle hovmode seg av sine høye åpenbaringer, av sine gaver, av sin hellighet og gudsfrykt, men sammen med alle arme syndere hver dag kaste seg ned for den korsfestede Jesu føtter og søke syndenes forlatelse i bestenkningen med hans blod.

Og jeg er overbevist om at mangen tro tjener for Ordet og Guds kirke den dag i dag ikke bare kjemper alvorlig mot synden som bor i hans kjød, og streber etter å dempe og overvinne den i Jesu Kristi kraft, men også ber alvorlig om et fornyet hjerte og om fullkommen omvendelse og helliggjørelse. Likevel må han ofte, til sin sjels store bedrøvelse, erfare hvor mektig synden er i oss, og hvordan den som en svikefull Delila kan overvelde den sterke Samson.

Den allvise og allgode Gud tillater det, for at han gjennom de ytre synder, som er lette å kjenne, skal føres til kjennskap til de indre og ukjente; for at han ikke skal rose seg av annet enn sin skrøpelighet og Guds nåde og barmhjertighet; for at han skal ha tålmodighet med de skrøpelige, de villfarende og de feilende, og søke og arbeide på sin frelse med frykt og beven.

Visst er det at også synden hører med til de ting som tjener dem til gode som elsker Gud (Rom 8,28). Synden er riktignok ond; likevel lar Gud den bli igjen i sine barn, fordi han i sin ubegripelige visdom, makt og godhet forstår å skape og frambringe noe godt ved den og av den.

Giften er dødbringende og virker ellers døden, men en lærd og erfaren lege vet likevel å bruke den hos enkelte syke til livet. Møkka er uren, men bonden kjører den likevel i store lass ut på åkeren, fordi jorden da blir gjødslet og fruktbar. Tornene hates av alle, men gartneren og bonden vet likevel å bruke dem til å verne hager og jorder. Loddet tynger riktignok på urverket, men nettopp ved denne tyngden holdes det i gang.

Slik også med synden: la den være så ond den vil, den må likevel tjene den allgode Gud til å fremme hans barns vel. Den virker (om enn tilfeldigvis og ved Guds store miskunn) bedrøvelse etter Gud (2 Kor 7,10), vrede og hellig hat mot det syndige legeme og det lettsindige hjerte, selvfornedrelse og ringe tanker om seg selv, dyp ydmykhet, saktmodighet, tålmodighet, forakt for verden, lengsel etter himmelen og lignende.

Si derfor ikke, min medkristne: Jeg har bedt om noe guddommelig og gagnlig, men Gud har ikke hørt meg. Han hører alltid og ufeilbarlig slike bønner, og hans løfter står faste og urokkelige i all evighet; himmel og jord må forgå før hans ord skulle bli uoppfylt. Men han hører oss ikke alltid slik vi har foreslått og tenkt oss.

Vi ber om den hellighet og rettferdighet som er ham til behag; vi ber ham gi oss et rent, fornyet og hellig hjerte, så han helt skulle utslette synden hos oss. En slik bønn hører han riktignok, men ikke slik at han utrydder synden helt hos oss; han tar derimot kraften fra den, så den ikke blir oss til skade og fordømmelse – etter apostelens ord: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus» – dem som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden (Rom 8,1).

Han har velbehag i det hjertet som er badet i tårer, engstet, sønderknust og bedrøvet over synden, for Herren Jesu skyld, og bruker det som et rent og hellig kar til trøst og forbedring for mange andre sjeler. Å ha og føle synden gjør ikke noe troende hjerte avskyelig for Gud – det gjør det bare at synden hersker der. Så lenge det gudelskende mennesket strider og kjemper, ofte til tårer, til helvetesangst, til håpløshet og fortvilelse, så lenge er det ikke overvunnet og har ikke mistet Guds nåde, og så videre.

Men her er det videre å merke seg at kristendommen, troen, kjærligheten, gudfryktigheten og helligheten finnes i ulikt mål hos de gudfryktige hjerter. Mange kommer det ved Guds nåde langt; de har en stor og frimodig tro og en hjertelig og brennende kjærlighet til Gud. De fører et hellig og ulastelig liv og «skinner som lys i verden» (Fil 2,15); de har for en stor del fått bukt med sine syndige lidenskaper, de korsfester daglig sitt kjød sammen med lystene og begjærene, og så videre.

En slik var Job, som Gud selv gir det vitnesbyrd at han var «en uklanderlig og rettskaffen mann, som fryktet Gud og holdt seg fra det onde», slik han også selv sier: «Mitt hjerte anklager meg ikke for noen av mine dager» (Job 1,1; 27,6). En slik var Paulus, som sier: «Jeg er korsfestet med Kristus. Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,19.20). Slike var Sakarias og Elisabet og deres sønn Johannes, det brennende og skinnende lys (Luk 1,6; Joh 5,35), og likeså Timoteus, Paulus' ekte sønn, som var helt likesinnet med ham (Fil 2,20).

Andre derimot kommer det ikke så langt, men klager stadig over sin tros skrøpelighet. De må daglig kjempe med sitt syndige hjerte og blir ofte overrumplet av en eller annen feil, så de alltid har noe å sukke og gråte over. Derfor taler Skriften om troens mål som Gud har tildelt enhver, om skrøpelige og sterke, om begynnende kristne som den kaller barn i Kristus, og om voksne og fullkomne (Rom 12,3; 14,1 ff.; 1 Kor 3,1; 2,6; Ef 4,13; Hebr 5,13.14).

Selv om Gud har lovet å gi sin Hellige Ånd til dem som ber ham om det, for å vekke og bevare troen i deres hjerter, skrive sin lov i deres hjerter og opplyse, fornye og omvende mennesket, har han likevel forbeholdt seg friheten til å dele ut slike gaver, dyder og krefter etter sitt godtbefinnende, i det mål som behager ham og tjener hans barn.

Slik kan en kristen, og må også, be ivrig og alvorlig om en sann og uskrømtet tro, om en inderlig og hjertelig kjærlighet til Gud, om sitt hjertes helliggjørelse og daglige fornyelse, om kraft og nåde til å stå imot synden, bevare sin samvittighet og holde seg ubesmittet av verden. Likevel må han ikke foreskrive sin Gud noe når det gjelder målet for slike gaver og dyder, men ta til takke med dem slik Gud gir dem.

Det han framfor alt skal be om, er oppriktighet og at hans hjerte må finnes uten svik; at hans tro, enten den er stor eller liten, må være ekte og usminket, kjærligheten ren, og lengselen etter fornyelse og helliggjørelse alvorlig og hjertelig. Han må ikke sette til side de midler som tjener til å nå dette målet: å øve seg i gudfryktighet og være vedholdende i bønnen. Men i mellomtiden må han være tilfreds og rolig i sin Guds hellige råd og vilje og vokte seg for egensinn og egenrådighet.

Han kan være viss på at den nådige og barmhjertige Gud, tross hans mangler, vil ta til takke med hans gode vilje og oppriktige tjeneste, slik Skriften sier: «Offer for Gud er en nedbrutt ånd. Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte» (Sal 51,19). «Jeg, Den Høye og Opphøyede, vil bo hos den som er knust og nedbøyd i ånden, og hos den som er forferdet over mitt ord» (Jes 57,15; 66,2).

En forstandig far gleder seg over en voksen og velopdragen datter når hun kommer ham vennlig og kjærlig i møte i sin nette og rene stas; men han elsker ikke mindre et lite barn som nærmer seg ham i sin enkle og sønderrevne kjole og ber om å bli tatt opp på fanget eller armen.

Gud har ikke bare velbehag i de salige og utvalgte sjeler i himmelen, som nå triumferer over sin synd, over verden, djevelen og helvete. Han har ikke bare velbehag i de hellige og gudfryktige som i Jesu kraft vinner den ene seieren etter den andre over disse fiender, men også i de forskrekkede og bedrøvede sjeler som hver dag ligger i hard strid med dem og søker å overvinne dem ved Lammets blod, Ånd og kraft.

Av dette kan man slutte hvordan det skal forstås at man skal be Gud uten betingelse om slike åndelige og guddommelige ting, og at han ikke vil nekte oss dem. En begynnende prest, som er ansatt i en liten og enfoldig menighet, kan og må be uten betingelse om Den Hellige Ånds gaver, om åndelig visdom, om gudfryktig nidkjærhet og frimodighet, og om at Herren vil legge sin Ånd og kraft til Ordet og vekst til hans planting og vanning.

Det ville derimot være urimelig om han trodde at han ved sine bønner skulle få Paulus' visdom og kunnskap, Krysostomos' og Ambrosius' veltalenhet, Luthers heltetro og nidkjærhet, og like mange gaver som en lærer ved et universitet, en biskop eller en hoffpredikant hos en stor konge. Det er nok om han får så mye nåde og så mange gaver fra Gud som han trenger hos sin menighet og for å utføre sitt embede med hell.

På samme måte kan og må enhver kristen be alvorlig om sann tro, om brennende kjærlighet til Gud og neste, om en ren samvittighet og et gudfryktig og hellig liv. Likevel må han overlate til Gud og hans visdom og miskunn både målet og arten på slike nådegaver, og måten og tiden da Gud vil gi dem.

Men dette får være nok. Jeg går nå over til den bruk vi skal gjøre av det vi har hørt og erfart om bønnens nytte.

Av det følger for det første en kraftig oppmuntring til å be. Dere gudfryktige sjeler, la oss løfte øyne, hender og hjerter med frimodighet og trygg tillit mot himmelen og be uten tvil om bønnhøring! Vi er jo fullt forvisset om at ikke ett eneste sukk, ikke én eneste tåre, ikke én eneste bønn fra en troende sjel er forgjeves.

Herren sier om sitt ord, som han taler til oss, at det ikke skal vende tomt tilbake til ham, men gjøre det han vil, og ha fremgang med alt han sender det til (Jes 55,11). Det kan også vi med full rett si om det ord som går ut fra vårt hjerte og vår munn, og som vi taler til ham: Det

kan ikke komme tomt tilbake til oss; det må utrette det vi ønsker og det vi sender det til.

Våre bønner, våre sukk og tårer er en sæd som sås i himmelen. Det man sår på jorden, er utsatt for mange uhell; uvær, frost, tørke, mus og annet utøy kan hindre at det kommer opp, vokser og bærer frukt. Men det som er sådd i paradiset, i himmelen, får en viss lønn (Ordsp 11,18) og vil i sin tid gi en ønsket, rik og velsignet høst.

Er det ikke noe herlig og trøstefullt at vi stakkars barn, som verden regner for fotmatter eller for dårer, for enfoldige, usle og maktesløse mennesker, blir så høyt aktet i himmelen? Vi kan ikke slippe fram noe sukk som ikke rører Guds hjerte, ikke felle noen tåre som ikke blir telt, ikke be noen bønn – selv om det bare er i ånden, uten ord og i det skjulte – som Gud ikke hører og tar til hjerte. Vårt hjerte rører seg aldri i ånd og sannhet uten at også Jesu hjerte rører seg i kjærlighet og barmhjertighet.

Om de ugudelige heter det: «De løfter sin munn mot» (eller: i) «himmelen, og deres tunge farer fram på jorden» (Sal 73,9); om de gudfryktige derimot heter det: Det de taler, er talt til himmelen, og det de sier (i samtale med Gud), må gjelde i himmelen.

Når Moses bare sukker, sier Gud: «Hvorfor roper du til meg?» (2 Mos 14,15). Når David gråter, teller Herren hans tårer (Sal 56,9). Når Maria Magdalena gråter bittert ved Herrens tomme grav, spør englene, ja Herren Jesus selv: «Kvinne, hvorfor gråter du?» (Joh 20,11 ff.). Når Kornelius ber i sitt hus, stiger bønnene hans opp til Guds åsyn, så han minnes dem (Apg 10,4). (*Sal 73,9 lyder i Luthers oversettelse: «Det de taler, må være talt ned fra himmelen; det de sier, må gjelde på jorden.»*)

Og slik er det ennå, og slik blir det til den ytterste dag. Ingen djevel kan med all sin makt og list stanse eller hindre de troendes bønner, så de ikke skulle trenge gjennom skyene og komme fram for Gud og åpenbare for ham det som ligger oss på hjertet.

Når man ikke på annen måte har kunnet få bud til beleirede byer, eller har villet bringe en melding raskt til et fjerntliggende sted, har man av og til brukt duer. En vidreist skotte forteller at han i Aleppo i Syria så slike postbud, som kom og fløy tilbake med brevene sine om halsen, og som brukte bare førtiåtte timer fra Aleppo til Babylon, selv om det ellers er tretti dagsreiser mellom dem. Etter det Emmanuel

van Meteren forteller, har man også brukt slike postbud i de nederlandske krigene og under beleiringen av byene Haarlem og Leiden.

Disse duene er riktignok et vakkert forbilde på de troende sjelers andektige bønn, som er deres raskeste postbud til himmelen. Men bønnen overgår dem langt, dels i fart, siden bønnen i et øyeblikk kan fullføre reisen fra jorden til himmelen, dels i sikkerhet.

Det finnes eksempler på at en hær som lå utenfor en by, ved synet av en slik brevbærer slo opp et stort skrik, så duen ble så skremt at den falt ned og brakte brevene den hadde med, i fiendens hender; den er også blitt fanget på andre måter. Men de troendes bønner kan ikke alle helvetes ånder stanse eller snappe opp med alt sitt skrål, uling og brøl, ja med all sin list og svik; til sin største ergrelse må de la dem reise uhindret fram og tilbake.

Verden kan stenge en gudelskende sjel inne i et mørkt tårn med tykke murer dypt under jorden. Den kan legge en Guds venn i bånd og lenker og tvinge føttene hans ned i en stokk; den kan senke ham med Jeremia ned i en dyndhule og kaste ham med Daniel i løvekulen. Den kan binde igjen munnen på ham, ja til og med skjære tungen ut av ham, slik sannhetens fiender har gjort med noen martyrer, for at han ikke skal kunne bekjenne sin tro. Men den kan ikke hemme og hindre hans samtale med Gud, hans andakt og hans bønn.

Til sannhetens stadfestelse har det behaget Den Høyeste å gi noen av sine vitner og bekjennere, etter at de grusomme motstanderne hadde skåret ut tungen deres, kraft og nåde til å tale like flytende etterpå som før og framsi sin bekjennelse til Guds pris og andres oppbyggelse.

Men la oss si at enkelte gudfryktige hjerter ikke fikk den nåde å kunne tale etter at de mistet tungen. Da har djevelen og verden likevel ikke oppnådd det de ønsket, for de ville like fullt kunne tale flytende og tydelig til sin Gud, prise hans navn og påkalle ham med andakt. (*Keiser Justinian, Codex, om embetet til prefekten i Afrika, bok 1, fortalen: «Vi har sett ærverdige menn som, etter at tungene var skåret ut ved roten, talte om sine lidelser på en ynkverdig måte.» Hertil bemerker Dionysius Gothofredus at Justinian så kristne som vandalene (i Afrika) hadde skåret tungen av, men likevel ikke hadde fratatt evnen til å tale; denne grusomheten brukte Hunerik mot de katolske da han ikke kunne få dem til å følge Arius' lære. Vi leser også om en stum mann, født slik, som straks*

etter at tungen var skåret av, talte, gjendrev Arius' kjetteri og lot sanne ord om den kristne tro lyde; Marcellus Comes forteller at han selv har sett dette. Det samme forteller Aeneas av Gaza i «Theophrastos» at han har sett hos mange. Det samme ble sett i Konstantinopel, forteller Prokopios i «Vandalkrigen»; og av disse sluttet to å tale da de hadde omgåttes skjøger. Se også Baronius, som handler utførlig om dette undret under året 484, bind 6 av Annales.)

La oss derfor, kjæreste medkristne, be, gråte og sukke med stor frimodighet, eller bare se opp til himmelen og lengte etter Gud og hans hjelp! For ingenting av dette kan være forgjeves, som Skriften sier: «Herre, du har hørt de nedbøydes begjæring. Du styrker deres hjerte, du vender øret til» (Sal 10,17). «De så opp til ham og strålte av glede, og deres ansikt rødmet aldri av skam» (Sal 34,6). «Herre, for ditt åsyn er all min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg» (Sal 38,10).

Og Sirak sier: «Renner ikke en enkes tårer ned på kinnet, og hennes rop mot ham som presser dem fram? Den elendiges bønn trenger gjennom skyene og lar seg ikke trøste før den kommer fram, og gir seg ikke før Den Høyeste ser til» (Sir 35,15.17.18).

La oss da ikke si at vi er skrøpelige så lenge vi ennå kan sukke; la oss ikke si at vi er fattige så lenge vi ennå kan be; la oss ikke miste motet så lenge vi ennå kan lengte etter Gud og se opp til himmelen. Den som kan be, gråte, sukke og ty til Gud, er sterk selv i den ytterste skrøpelighet, rik i stor fattigdom og vel bevart i den største fare.

Og når Satan hvisker til oss: Hold opp med å be; din klynking og ditt rop hjelper deg likevel ikke. Hva har du igjen for at du tjener Gud og påkaller ham? Går det ikke de ugudelige, som banner mer enn de ber, bedre og lykkeligere enn deg? – og så videre, så la oss trygt forakte ham og si: Jeg vet på hvem jeg tror, på hvem jeg stoler, hvem jeg påkaller, nemlig den sanndrue, trofaste, miskunnsomme, barmhjertige, allmektige og allvise Gud, min kjære Far i Kristus.

Jeg er viss på at han hører og bønnhører meg når jeg roper til ham, at han teller mine tårer når jeg gråter, og at min lengsel ikke er skjult for ham når jeg sukker til ham. Får jeg ikke straks det jeg ber om, får jeg det likevel i sin tid; gir han meg ikke det jeg begjærer, gir han meg noe bedre, som tjener meg langt mer. Må jeg så med gråt, skal jeg også til rett tid høste med fryderop.

Mine bønner er som den dunsten som, drevet fram av solens hete, i det skjulte og umerkelig stiger opp i luften og siden kommer igjen med regn og velsignelse. Det er umulig at mine bønner skulle være forgjeves, likesom det er umulig at Gud kan fornekte seg selv og oppgi sin miskunn og trofasthet.

Spott bare over mine bønner, djevel og verden! Dere skal få erfare hva de formår. La det gå de ugudelige vel, og la dem ha timelig lykke. Min glede, min lykke, min rikdom og mitt alt er at jeg holder meg til Gud, at jeg lever i god forståelse, i søtt samfunn og hjertelig fortrolighet med ham; at han nærmer seg meg så ofte jeg påkaller ham, at han kjenner min sjel i nøden, våker over meg, sørger for meg, strider for meg og tar seg faderlig av meg.

Jeg trøster meg sammen med alle gudfryktige hjerter med at Herren gir akt og hører når vi ber til ham, og at det finnes en minnebok for hans åsyn, der ikke bare mitt navn, men også mine sukk og lengsler er oppskrevet. «De skal være mine, sier Herren, hærskarenes Gud, min eiendom, den dagen jeg gjør mitt verk. Og jeg vil være mild mot dem, likesom en mann er mild mot sin sønn som tjener ham. Da skal dere igjen se forskjell mellom den rettferdige og den ugudelige, mellom den som tjener Gud og den som ikke tjener ham» (Mal 3,16 ff.).

La oss også av denne læren om bønnens nytte hente en advarsel om å vokte oss med ytterste flid for å få de troende og gudfryktige sjelers bønner imot oss og føre deres sukk og tårer over oss! For selv om de ikke har noen makt, ingen beskyttelse, gunst eller innflytelse hos verden, ingen penger, intet mot, ingen børser og spyd, ingen kanoner og kartover, som de kunne forsvare seg med mot fiender og forfølgere, så har de likevel bønner, sukk og tårer, og med dem kan de verne og holde stand mot hele helvetes hær, enn si mot verden.

Og ve den som de gudfryktige sjelers sukk rammer! Ve den som vekker og opprører deres hjerter mot seg og presser tårer fra deres øyne! En gudfryktig og forstandig spanier sa med rette at det ikke finnes noen sterkere strøm enn den som renner fra gudfryktige sjelers øyne.

Det stadfester også Guds ord: «Dere skal ikke plage noen enke eller farløs. Dersom du plager dem, og de roper til meg, skal jeg sannelig høre deres rop, og min vrede skal bli opptent, og jeg skal slå dere i hjel med sverdet. Deres hustruer skal bli enker og deres barn

farløse» (2 Mos 22,22–24). «Fordi de elendige blir undertrykt og de fattige sukker, derfor vil jeg nå reise meg, sier Herren. Jeg vil gi frelse til dem som lengter etter den» (Sal 12,6). (*Kartove: en kort, tykk kanon.*)

Dette lærer den daglige erfaring. Hvor mange hus, hvor mange eiendommer og formuer er ikke revet bort av tårestrømmen! Hvor mange ugudelige, urettferdige og hatefulle mennesker har ikke de troendes sukk ført bort som en stormvind, så man ikke visste hvor de ble av! Om de enn lignet et tre som har skutt opp av seg selv, slått dype røtter, bredt seg vidt og står herlig grønt, har denne vinden likevel revet det opp og kastet det til jorden.

Erfaringen lærer at når et tre om våren ofte vannes ved roten med varmt vann, springer det riktignok ut, grønnes, blomstrer og bærer frukt tidligere enn de andre, men dør siden sikkert ut. På samme måte gjør det i begynnelsen de ugudelige godt når de kan berike seg på det de med list og makt plukker og tvinger fra de gudfryktige hjerter. Men de vil ikke vite at siden de så å si blir vannet med hett tårevann, vil deres egen og deres nærmestes visnen og undergang sikkert følge etterpå.

Da min fødeby Rendsburg i Holsten ble beleiret av den svenske krigshær i året 1645, bodde det i forstaden en gudfryktig enke. Fordi hun fryktet fiendens innfall, hadde hun brakt sine beste eiendeler og sine døtre i sikkerhet i festningen. Hos henne ble to offiserer innkvartert, så vidt jeg husker en kaptein og en løytnant. Foruten alt det andre onde de gjorde henne, krevde de en stor pengesum av henne hver måned og ville avtvinge henne den med makt.

Hun sa at hun gjerne etter evne ville imøtekomme dem, men siden hun hadde de få kontantene sine i festningen, ba hun under tårer at de ikke ville gå strengt fram mot henne, men ha tålmodighet til byen ble åpnet og hun kunne få tak i sitt. Likevel skremte de henne med harde trusler og befalte henne å skaffe pengene i løpet av noen få timer, og hun gikk fra dem, som man lett kan tenke seg, med sukk og tårer.

Samme dag, mens disse mennene sto bak et annet hus og snakket svært hemmelighetsfullt med hverandre, kanskje om denne saken, kom det en tolvpunds kule fra byens voll, for gjennom huset og skjøt dem begge tvers over. Dermed var den stakkars enkens skrekk slutt.

En fortjent gammel prest her i nabolaget, som har nådd sitt åttitredje leveår og sitt femtitredje embedsår, forteller at han under

Trettiårskrigen var i sin landsby sammen med noen få av sine tilhørere. En vinterdag, på helligtrekongersdag, kom to ryttere som holdt utenfor prestegården, kalte ham ut og forlangte at han skulle vise dem veien til en annen landsby i nærheten.

Da han var kommet ut av porten, tok de ham straks mellom hestene og førte ham med stor voldsomhet over kirkegården, så han ikke kunne vite hva de hadde i sinne med ham. Mens han imidlertid sukket til Gud og ba om redning, hendte det at før de ennå hadde fått ham utenfor landsbyen, kom et lyn fra himmelen, og straks etter fulgte et uvanlig sterkt tordenskrall. Rytterne ble så forferdet at de slapp den engstelige presten og skyndte seg bort over hals og hode.

Men den ene av dem vendte tilbake og sa: Far, hva betyr et slikt tordenslag midt om vinteren? Presten svarte: Gud vil advare slike slemme karer og gjøre dem gudfryktige; vokt dere så dere ikke faller i hans dom! Med det for rytteren etter kameraten sin, og presten vendte i fred tilbake til sitt hus.

Mange lignende eksempler kunne nevnes, så man må undre seg over at verden nå for tiden med så stor trygghet tør krenke de gudfryktige sjeler. Men den er forblindet av Satan, og dens hjerte er forherdet og forstenet, så den med seende øyne ikke vil se, med hørende ører ikke høre og med fornuftige hjerter ikke tro. Gud omvende den som står til å omvende, for Jesu Kristi skyld! Ham, sammen med hans himmelske Far og den dyrebare Hellige Ånd, være lov, pris og ære i tid og evighet! Amen.

Attende preken. Om den troende sjels håp og tålmodighet

I Jesu navn. Amen.

Rom 8,24.25: «For i håpet er vi frelst. Men et håp som en kan se, er ikke lenger noe håp – hvorfor skulle en håpe på det en allerede ser? Men dersom vi håper på det vi ikke ser, da lengter vi etter det med tålmodighet.»

Den kongelige profet sier: «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved? Mitt håp står til deg» (Sal 39,8). Slik gir han oss to ting å tenke over: tilstanden hos ham selv og andre gudfryktige hjerter, og dernest hva som er deres hjelp. Tilstanden, som han beskriver med ordene «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved?», er elendig. Det lille ordet «nå», eller som det heter i grunnspråket, «og nå», knytter dette verset til det

foregående og viser at profeten vil trekke en følge eller slutning av det han har sagt.

De lærde skriftutleggerne er ikke enige om hvilken tid David forfattet og skrev ned denne salmen. Noen mener at det skjedde under en hard og smertefull sykdom, noe som blir sannsynlig ved det ellevte, tolvte og fjortende vers. Andre holder for at hans misrådne sønn Absalom med sine opprørske tilhengere har gitt anledning til den. Så mye er visst at han har vært i en stor trengsel og ikke har funnet trøst, råd eller hjelp noe annet sted enn hos Gud. (*Slik lyder stedet etter Luthers oversettelse; etter vår: «Og nå, hva venter jeg på, Herre?»*)

I det foregående taler han om ugudelige og fiendtlig sinnede mennesker, som han måtte se for øynene, og som gjorde ham all slags fortred og hjertesorg. Han taler også om sitt eget hjertes ubestandighet: Han hadde riktignok satt seg fore å vokte seg for å synde med sin tunge, men ble likevel iblant opptent av vrede over sine ondskapsfulle motstanderes gjerninger og forså seg i ord og tanker.

Dernest kommer han til å betrakte dette livets forfengelighet, ser for seg sin egen dødelighet, menneskenes elendighet og den uro og forgjeves møye de gjør seg her i verden, og utbryter til slutt: «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved?» – som om han ville si: Herre, min Gud, jeg ser verdens gjøren og laden og dette bedrøvelige livs mangfoldige hendelser og skiftninger. Hos meg selv finner jeg ikke annet enn et elendig, svakt og skrøpelig legeme, et ustadig hjerte som synden bor i og ofte overrumpler før jeg vet ordet av det, og så en bekymret og bedrøvet sjel.

Hos andre mennesker finner jeg enten fiendtlige forfølgere, som engster meg uten grunn og presser mange sukk fra mitt hjerte og mange tårer fra mine øyne, eller sorgløse, verdslig sinnede hjerter som ikke sørger over Josefs skade, men bare løper og renner, pønsker og trakter etter timelige og forgjengelige goder. De er fornøyd når de stadig kan skrape sammen og hope opp slikt, selv om de ikke vet hvor lenge de skal ha det, eller hvem som får det etter deres død. Slik finner jeg i hele verden og hos meg selv intet som kan glede og trøste meg.

Av dette ser vi at det ofte går slik med Guds barn at de ikke finner ro, trøst, råd eller hjelp hos seg selv eller andre mennesker, men bare bedrøvelse, sorg og møye, hvor de enn vender øyne og hjerte. De er som sjøfolk som ute på havet ikke ser annet enn den mørke himmelen

dekket av tykke skyer – ingen stjerner, ingen sol, bare skummende og brusende bølger – og som bare hører larmen fra dem og fra de susende og hvinende vindene.

Eller de er som en vandringsmann som overraskes av den mørke natten og et hardt uvær, så han verken kan øyne vei eller sti, men må sette seg ned under et tre og vente på at lyset igjen skal gå opp. De er som Noahs due, som fløy fram og tilbake over vannflommen og ikke fant noe sted der den kunne hvile sin fot (1 Mos 8,8).

Og dette hender ofte med gudfryktige mennesker, særlig i disse siste, vanskelige og bedrøvelige tider. Da finner de riktignok megen motstand, men liten bistand, megen sorg, men liten glede, megen byrde, men liten hvile her i verden, fordi urettferdigheten nå tar overhånd, kjærligheten er blitt kald og det ene mennesket det andres djevel.

De ugudelige plager de rettferdige sjeler, ikke bare med sin usømmelige ferd og sine ryggesløse gjerninger, men også med sine tunger, opptent av helvete, med sin hån, spott og forakt. De samvittighetsfulle og gudfryktige hjerter er alles bytte og blir plukket og nappet overalt, som får som beiter blant tornebusker.

Mange har bare hjertesorg av dem som skulle være dem til trøst og glede. Mange blir støtt ned av dem som skulle hjelpe dem opp. Mange finner at de som hjertet skulle stole på, er som en spiss rørstav som gjennomborer hånden på den som støtter seg på den (Esek 29,6.7). En annen må si til sine barn, som han trodde skulle bli fruktbare trær eller vinstokker: «Hvordan er dere blitt omskapt for meg til uekte kvister av et fremmed vintre, til torner og tistler?» (Jer 2,21).

Den ene blir foraktet og forlatt av sine slektninger og venner; den andre finner ikke annet i sitt hus enn mangel og fattigdom. Han ser ikke annet enn tomme kroker, tomme punger og tomme kister, tilbakegang i næringsveien og det ene uhellet etter det andre. Enten dras han selv med et sykt legeme, eller han må se sine egne tæret bort av sykdom og skrøpelighet. Mange som ellers utvendig har alt de kunne ønske seg, er likevel seg selv til byrde. De har en sorgfull, bedrøvet og bekymret sjel, et urolig hjerte, en engstet samvittighet og en sønderknust og nedbrutt ånd.

Slike mennesker vet hvordan den hellige David hadde det da han sa: «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved?» Hvor skal jeg gå hen?

Hvor er kilden jeg kan drikke av og vederkvege mitt matte hjerte? Hvor er tilfluktsstedet jeg kan søke til og finne vern mot mine legemlige og åndelige fiender? Hvor er stangen jeg kan snoe meg omkring, puten jeg kan legge mitt sorgfulle hode på, den tause og trofaste sjel jeg kan utøse mitt hjerte for? Hvor er skatten og overfloden jeg kan ta av for å avhjelpe min nød?

Jeg er en av de trøstesløse sjeler som er jaget bort som av en storm, en nedkastet vinranke som alle trår på, et oppsatt mål som alle skyter sine piler mot. Jeg trenges og engstes av fiender, er forlatt av venner og blottet for alle midler. Hvor skal jeg gå hen, Herre? Hva skal jeg trøste meg ved?

Hvorfor den allvise og nådige Gud fører sine barn så underlig og ofte lar dem komme i en slik trøstesløs stilling, har vi allerede vist utførlig et annet sted. Denne gang vil jeg bare si at det skjer for at de skal glemme all jordisk trøst, anse verden for en sann tåredal og Gud alene for den levende trøstekilde, søke råd, hjelp, kraft, trøst og frelse hos ham og bli mottakelige for dette. Og her har de et skjønt forbilde på hvordan de skal forholde seg i slik elendighet: De må ikke samråde seg med kjøtt og blod.

Det er også forgjeves å søke trøst hos verden og i verden. Det går dem som gjør det, som den bortkomne sønn, som i sin fattigdom holdt seg til en av det fremmede landets borgere. Borgeren sendte ham ut på markene sine for å gjete svin, og i denne skitne tjenesten hadde han ikke engang så mye som skolmer å fylle buken med og stille sulten (Luk 15,14 ff.). Utålmodighet og knurring hjelper heller ikke. Det beste er å vende seg til Gud og si av hjertet: «Nå, Herre, hva skal jeg trøste meg ved? Mitt håp står til deg.»

Og i så måte må vi nå for det andre betrakte de gudelskende sjelers hjelp, som er Gud, han de håper på. Jeg håper på deg; jeg fattige håper på deg, du rike Gud; jeg forlatte på deg, du trofaste Gud; jeg undertrykte og forfulgte på deg, du beskyttende og mektige Gud. Jeg er din skapning, du er min skaper; jeg er ditt barn, du er min far; jeg er ditt får, du min hyrde. Jeg stoler på deg, jeg forlater meg på deg.

Du er den levende kilde som jeg kan vederkvege mitt matte hjerte ved; du er min tilflukt, mitt skjold og vern mot mine fiender; du er stangen som min sjel snor seg omkring; ditt nådeskjød er puten jeg

legger mitt hode på; du er min trofaste venn, som jeg dristig kan åpne mitt hjerte for, og som jeg kan vente alt godt av.

Hvordan det nå forholder seg med de troende sjelers håp til Gud, skal vi tale om i denne preken. Håpets Gud fylle oss med all glede og fred i troen, så vi kan bli rike på håp og lære og høre oppbyggelig om det ved Den Hellige Ånds kraft (Rom 15,13), for Jesu Kristi skyld! Amen.

Skriftordet vi har lest, er en del av det åttende kapitlet i den hellige Paulus' brev til romerne. Dette kapitlet er av noen, som allerede nevnt et annet sted i dette verket, med full rett kalt Guds barns gylne trøstebok. Den dyrebare Guds mann har nemlig i sin apostoliske ånd føyd den ene trøstegrunnen til den andre som ledd i en gullkjede, noe man ser av det ofte gjentatte ordet «for», som viser en grunn eller årsak til det som er sagt foran.

Apostelen har i det foregående (v. 19–22) talt om skapningens stadige lengsel og sukk etter Guds barns åpenbarelse. Nå føyer han til at først og framfor alle andre skapninger sukker Guds utvalgte, hellige og elskede, som han har gitt sin Ånds førstegrøde (som han har velsignet med sin Hellige Ånds allerherligste og dyrebareste gaver, nemlig forvissningen om deres barnekår, nåde til en tillitsfull og ivrig bønn, himmelsk lys og en forsmak på saligheten – v. 15–17).

Først og framfor alle andre skapninger sukker og lengter disse hos og i seg selv (de sukker ikke alltid utvendig, så andre også kan merke det, men for det meste og nesten alltid innvendig), idet de venter på (åpenbaringen og den fulle nytelsen av) barnekåret, på legemets forløsning og på friheten fra alle syndens frukter.

Meningen er altså: Dersom de andre skapninger, som jo ikke står i et så nært og inderlig forhold til Gud som hans barn, på sin skjulte måte sukker og lengter etter åpenbaringen av Herrens herlighet hos hans troende og etter sin frigjøring fra forgjengelighetens trelldom, hvor mye mer må da ikke jeg og alle andre kjære Guds barn – vi som har fått hans Sønns Ånd sendt inn i hjertet og er forsikret om hans evige kjærlighet – sukke etter den fulle nytelse og salighet som vi har fått en forsmak på i Åndens førstegrøde!

Deretter fortsetter han: «For vi er (riktignok) frelst, (men) i håpet» – som om han ville si: Undre dere ikke over at jeg sier om meg selv

og andre troende at også de sukker i seg selv etter sitt barnekår og åpenbaringen av Guds herlighet.

For Gud har riktignok frelst oss. Han har kalt oss til sin kjære Sønns, Jesu Kristi, samfunn. Han har i den hellige dåp tatt oss til sine barn. Han har tatt bort våre synder og den forbannelse som synden førte med seg, og kledd oss i sin Sønns rettferdighet. Han har dessuten gitt oss sin Hellige Ånd, som vitner med vår ånd at vi er Guds barn. Han har utøst sin kjærlighet i våre hjerter med og ved sin Ånd. Han har gjort oss levende med Kristus og satt oss sammen med ham i det himmelske rike, og så videre.

Men dette er likevel bare førstegrøden av Ånden, Guds kjærlighet og saligheten, og ikke den fulle høsten. Vi vandrer ennå i tro, ikke i beskuelse; vi eier og nyter ennå ikke fullt ut den herlighet Gud har beredt oss; vi smaker den bare iblant og gleder oss i håpet.

Håpet venter alt det Gud har lovet, med stille tålmodighet, men likevel med stor visshet, søt tilfredshet og lengsel. Vi ser (og nyter) ikke det vi håper; ellers ville håpet ikke være håp, og vi ville heller ikke trenge til det, siden man ikke trenger å håpe på det man ser, eier og har full nytelse av. Likevel håper vi, og det med et sikkert og tvilløst håp, som bygger på Guds sannferdighet, visdom, makt, kjærlighet og trofasthet. Slik venter vi midt i våre mangfoldige forfølgelser, trengsler og anfektelser med tålmodighet vår fulle og evige frelse og salighet.

Av dette ser man tydelig at den hellige apostel regner håpet blant de fremste trøstemidler for Guds barn i deres trengsler, og erklærer det for så kraftig, så søtt og så sikkert at man allerede for dets skyld kan prise dem salige i dette elendige og møysommelige liv.

Det samme lærer han også et annet sted når han skriver: «Gud, vår Frelser, har etter sin miskunn frelst oss ved badet til gjenfødelse og fornyelse ved Den Hellige Ånd, som han rikelig har utøst over oss ved Jesus Kristus, vår Frelser, for at vi, rettferdiggjort ved hans nåde, skulle bli arvinger til det evige liv, som vi håper på. Det er et troverdig ord» (Tit 3,5–8).

Alt dette blir tydeligere når vi, som vi har satt oss fore, noe nærmere betrakter den troende sjels håp slik Skriften framstiller det. Først vil vi forklare hva den troende sjels håp er.

Arndt beskriver denne edle dyd med følgende ord: «Håpet er en tålmodig og stadig forventning til og standhaftig forvissning om det man tror, og er ikke annet enn den tålmodige, standhaftige og ventende tro inntil enden.»

En annen ansett og gudfryktig teolog sier: Å håpe på Gud vil si å vente på hans hjelp, sikkert vente at han vil vise oss nåde og hjelp, ikke bruke noe forbudt middel eller miste motet selv om ingen hjelpemidler viser seg utvendig, og langt mindre fortvile helt om Gud; men tvert imot holde seg alene til løftenes ord og trøste seg ved dem, i den trygge tillit at han omsider til rett tid vil komme med sin hjelp.

Vi vil kort beskrive det slik: Håpet er en nådevirkning av Den Hellige Ånd og en dyd hos den troende sjel. Den bringer med seg en søt, grunnfestet og kraftig forvissning om at Guds løfter er pålitelige og sanne, om hans hjelp, bistand og redning, og om sjelens forløsning, herlighet og salighet. Derved blir den innvendig styrket, trøstet, vederkveget og holdt oppe i glad, men stille tålmodighet og overvinner alle trengsler ved Jesu kraft. (*Arndt: Sann kristendom, 2. bok, kap. 50, 81. Teologen er dr. Gerhard.*)

Jeg sier altså at håpet er en nådevirkning, eller en gave og frukt av Den Hellige Ånd, siden det er en himmelsk plante som ved Guds nåde og velsignelse er avlet og har spirt fram i den troende sjel, og som naturen ikke av seg selv kan gi.

Det naturlige menneske har riktignok også håp om det ene eller det andre. Men dette håpet er, sammenlignet med det som viser seg hos de sjeler som er forenet med Jesus, ikke å regne for noe håp. Derfor sier også apostelen om de vantro i alminnelighet at de ikke har håp (1 Tess 4,13), og et annet sted skriver han: Da dere ennå vandret i hedensk blindhet, var dere «uten Kristus, utestengt fra Israels borgerrett og fremmede for paktene med deres løfte. Dere var uten håp og uten Gud i verden» (Ef 2,12).

Men det håpet de hellige har til Gud, er, likesom de andre dyder, troen og kjærligheten, vakt hos dem av Den Hellige Ånd. Det kan sluttes av Paulus' ord et annet sted, at det Gud har beredt for dem som elsker ham, har intet øye sett og intet øre hørt og er ikke kommet opp i noe menneskes hjerte – derfor har heller ingen av denne verdens herrer, hvor vise og forstandige, rike, mektige og ærede de enn ellers har vært, hatt noen kunnskap eller noe håp om det.

«Men for oss har Gud åpenbart det ved sin Ånd. Vi har ikke fått verdens ånd» (den er bedragersk, uvitende, forblindet og forfengelig), «men den Ånd som er fra Gud, for at vi skal kjenne» (og av hjertet tro, håpe på og vente) «det som Gud i sin nåde har gitt oss» (i Kristus) (1 Kor 2,8–10.12).

Enda tydeligere sier han dette når han skriver: «I Ånden» (eller: ved Ånden) «venter vi ved tro på den rettferdighet vi håper på» (han taler her om den åpenbarte, fullkomne rettferdighet som vi venter i himmelen – Gal 5,5). Og et annet sted: «Håpets Gud» (som alt sant håp bygger på, og som også vekker og skaper det i oss) «fylle dere med all glede og fred i troen, så dere kan være rike på håp ved Den Hellige Ånds kraft!» (Rom 15,13).

Hit hører også disse ordene: «Vår Herre Jesus Kristus og Gud, vår Far, elsket oss og ga oss en evig trøst og et godt håp i» (ved sin) «nåde» (og ved sitt ord i Ånden – 2 Tess 2,16).

Jeg føyer med velberådd hu til at Den Hellige Ånd virker håpet hos de troende ved ordet, siden Guds levende ord er den uforgjengelige sæd som troen, kjærligheten, håpet og hele det nye menneske avles av (1 Pet 1,23), og derfor skriver apostelen igjen et annet sted: «Alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss, for at vi skal ha håp ved det tålmodet og den trøsten som Skriftene gir» (Rom 15,4).

Jeg sier videre at håpet er en dyd (eller kraft) hos den troende sjel. Denne kan ikke være uten håp, om den ellers skal kunne bestå og holde ut i så mange åndelige og legemlige trengsler og anfektelser. Den sanne tro og den levende, ekte kunnskap om Gud kan heller ikke være uten håp, like lite som livet i et menneske kan være uten bevegelse og andre livsytringer, som hjertets og årenes slag, åndedrettet, synet, følelsen og lignende.

Det kan riktignok gå med troen og håpet hos en troende sjel i anfektelsens tid som med livet i et menneske under en avmakt, så sjelen ikke merker håpets kraft. Men det er likevel umulig at håpet skulle bli helt utslukt i den. Det holder seg, likesom troen selv, skjult i den, og åpenbarer seg bare ved usigelige sukk som Den Hellige Ånd virker og sender opp til Gud (Rom 8,26).

Derfor sier apostelen: «Men nå blir de stående disse tre: tro, håp og kjærlighet» (kristendommens hoveddyder), i sin stadig varende nødvendighet (1 Kor 13,13). Vi kan ikke være uten dem eller velge noe

annet i deres sted; det er ikke med dem som med mang en kunst eller næringsvei i det daglige liv, som snart stiger og snart faller igjen. Nei, de blir, likesom Den Hellige Ånd ble over den døpte Jesus (Joh 1,32). Likesom hans ord skal bli i oss (Joh 5,38), ja, likesom enhver skal bli i sitt kall (1 Kor 7,20), på samme måte forholder det seg også med dette kløverbladet.

Det stadfestes ved den korte beskrivelsen apostelen et annet sted gir av den kristne lære, når han sier at den er kunnskap om sannheten som hører til gudsfrykt, i håp om evig liv (Tit 1,1.2). (*Disse ordene er av salige dr. Geier i hans Kjærlighetssamtale.*)

Slik kan altså en troende sjel verken være uten håpet eller mangle det. Hvis Herren vår Gud straks etter vår gjenfødelse satte oss i full besittelse av vår himmelske arv, hvis vi, helt fridd fra alt ondt, allerede vandret i beskuelse og levde hos Kristus i hans herlighet, så trengte vi ikke håpet.

Men vi er ennå som umyndige barn som ikke har fått arven i hende. Vi skal ennå en stund leve i verden, tjene Gud, kirken og vår neste, og imens tåle all slags motgang fra djevelen og verden. Derfor trenger vi håpet, som, grunnet på Guds løfter, venter med tålmodighet på de kommende himmelske goder. Det kan heller ikke være annerledes enn at der troen er, må håpet så vel som kjærligheten følge etter.

Den sjel som i Kristus Jesus har lært å kjenne og har smakt Gud og hans miskunn, kjærlighet, sannferdighet, trofasthet, allmakt og visdom, må håpe på ham. Hvordan skulle et lydig barn, som gjennom mangfoldige erfaringer er blitt overbevist om sin fars uforanderlige kjærlighet, kunne annet enn håpe på hans godhet og omsorg, selv om det må oppholde seg i et fremmed land og være i tjeneste hos harde mennesker og utstå mange ubehageligheter? Hvordan skulle en brud, hvis elskede er bortreist, kunne oppgi håpet om hans troskap, som hun fullt ut har erfart, og om at han skal komme tilbake, ekte henne og leve et kjærlig samliv med henne?

Og hvordan skulle en gjenfødt sjel, som i sin omvendelse, opplysning, rettferdiggjørelse, helliggjørelse og fornyelse rikelig har erfart Guds miskunn, barmhjertighet, allmakt, visdom og sannferdighet, kunne annet enn håpe, i samsvar med hans løfter, på den kommende hjelp, forløsning, herlighet og salighet, så mye mer som den vet at

slike nådegjerninger fra Gud, dens frelser, på ingen måte gjelder dette korte og elendige liv alene?

«Har vi bare i dette livet satt vårt håp til Kristus, da er vi de ynkverdigste av alle mennesker», sier apostelen (1 Kor 15,19). Men vi vet at Gud har reist oss opp sammen (med Kristus) og satt oss sammen med ham i det himmelske rike, «for at han i de kommende tider kunne vise sin nådes overveldende rikdom» (Ef 2,6.7). Han, all nådes Gud, har kalt oss, som lider en kort tid, til sin evige herlighet i Kristus Jesus – som den hellige apostel Peter så trøstefullt skriver (1 Pet 5,10).

Jeg har videre lært at de troendes håp fører med seg en grunnfestet, kraftig og søt forvissning om at Guds løfter er pålitelige og sanne. Håpet består riktignok egentlig i lengsel, venting, forventning og speiding etter den lovede hjelp, forløsning, herlighet og salighet. Men med dette følger ingen uro i sjelen, ingen tvil eller mistro, ingen frykt eller angst, men en søt visshet og stor frimodighet. Dette gjør at den gudelskende sjel nyter de kommende goder som om de allerede var til stede.

Det er ikke med håpet som med den søte innbilningen hos et menneske som ofte gjør seg sikker forventning om ett og annet og gleder seg en stund ved det – likesom når en iblant ved vinterens slutt går i en hage og fornøyer seg med forestillingen om trærne som skal springe ut, grønnes, blomstre og bli tunge av frukt, om tulipanene, rosene og andre blomster som man snart venter, selv om de ennå ikke er der.

Nei, håpet er så å si de troendes kikkert. Gjennom den ser de Guds hjelp for hånden, riktignok som på lang avstand, men likevel virkelig, og gjennom den kaster de et blikk inn i himmelen og betrakter og skuer til sin største glede den lovede herlighet og salighet.

Disse tankene gir Skriften oss selv, for eksempel når Jesaja sier: «På den tiden skal de si: Se, der er vår Gud, ham som vi ventet på, at han skulle frelse oss. Dette er Herren som vi ventet på. La oss fryde og glede oss i hans frelse» (Jes 25,9). Her taler kirken som om Herren allerede var til stede med sin frelse, hjelp og herlighet; den ser ham allerede. Legg her merke til at forventningen og håpet knyttes sammen med glede, for å vise at de helliges håp fører med seg en besittelse av det en håper på.

På lignende måte taler Guds kirke hos en annen profet: «Jeg vil skue ut etter Herren» (jeg vil speide ut etter ham, som en vekter fra et

tårn eller utkikkspost), «vente på min frelses Gud. Min Gud vil høre meg. Han skal føre meg ut i lyset. Jeg skal se med fryd på hans rettferdighet» (Mika 7,7.9).

Hit hører også det David sier, etter først å ha klaget smertelig over sin bedrøvelse, over at vennene hans forlot og foraktet ham, og at fiendene hånte og forfulgte ham: «Men jeg – jeg setter min lit til deg, Herre! Jeg sier: Du er min Gud!» Det foregående var bittert, men det siste har så mye sødme i seg at han dermed kan overvinne det (Sal 31,10–15).

Slik sier han også et annet sted: «Vår sjel venter» (eller: håper) «på Herren! Han er vår hjelp og vårt skjold. Ja, i ham fryder vårt hjerte seg» (selv om det må vente på ham), «fordi vi setter vår lit til hans hellige navn» (Sal 33,20.21).

Vi skal videre merke oss at Den hellige skrift gjør Gud selv, Herren Jesus, og Guds sannferdighet, allmakt, visdom, barmhjertighet, kjærlighet, faderlige omsorg og allmektige, evig varende nådige styre til håpets grunnvoll. Det ser man av følgende ord: «Bare i håp til Gud vær stille, min sjel, for fra ham kommer mitt håp» (Sal 62,6). «Du er mitt håp, Herre Herre. Du er min tillit fra min ungdom av» (Sal 71,5). «Herre, du Israels håp! Alle de som forlater deg, skal bli til skamme. For de har forlatt kilden med det levende vann, Herren» (Jer 17,13).

Kristus er herlighetens håp (1 Tim 1,1). «De som kjenner ditt navn, stoler på deg, for du har ikke forlatt dem som søker deg, Herre» (Sal 9,11). «Jeg setter min lit til din miskunnhet. Mitt hjerte skal fryde seg i din frelse» (Sal 13,6). «Vi har håp om evig liv. Det har Gud, som ikke kan lyve, gitt løfte om fra evighet av» (Tit 1,2). «La oss holde urokkelig fast ved bekjennelsen av vårt håp, for han er trofast som ga løftet» (Hebr 10,23), og så videre.

Så fast, så usvikelig, så sikker, så uforgjengelig, så mild som vår Gud og vår Jesus er, like fast, sikkert, usvikelig, uforgjengelig og mildt er også vårt håp. Guds makt, godhet, visdom og sannferdighet, så vel som hans veldige og nådige styre og omsorg, forblir alltid; de er uendelige, uforanderlige og evig varende. Slik er også de troendes håp, som står og hviler på denne faste grunnvollen og derfor aldri kan vakle eller skuffe.

Den vinranke som slynger seg om et grønt og tykt tre, holder stand mot vind og vær; slik kan heller ikke den sjel som med tro, kjærlighet

og håp klynger seg til Gud, bli gjort til skamme. Derfor sier Skriften at de troende setter sitt håp til den levende Gud (1 Tim 6,17) og kaller deres håp et levende håp (1 Pet 1,3), fordi det klenger seg til og henger ved den levende Gud, henter en livgivende kraft fra ham og med den styrker, trøster og holder oppe sjelen, selv midt i døden.

Derfor kaller apostelen det et anker, når han skriver: «Vi har en sterk trøst, vi som har tatt vår tilflukt til å gripe det håpet som ligger foran oss. Dette har vi som et anker for sjelen, et som er trygt og fast» (Hebr 6,18.19). For et anker slippes og senkes ned gjennom de skummende og larmende bølgene, som en kan se og som fører fare med seg, for å søke en bunn en ikke ser, men som er fast og urokkelig; og når det har nådd bunnen, fester og bevarer det det slingrende skipet.

Slik er det også med den troende sjels håp. Det trenger gjennom trengsler, farer, nød og anfektelser, som den ser og kjenner, og søker den faste og sikre grunn som den ikke ser, nemlig den evig levende, allmektige, allvise, barmhjertige og trofaste Gud, og forlater seg på ham. Slik makter det å berolige sjelen midt i dens uro, feste den midt under dens vakling og slingring og holde den i live midt i døden.

Apostelens påfølgende ord fortjener imidlertid også å betraktes. Håpets anker, sier han, når «inn til det innerste, bak forhenget» (inn i himmelen, til majestetens trone, hvor Kristus har satt seg, og som i det jødiske tempel ble forbilledlig tegnet ved det aller helligste, som var skilt fra de andre delene av tempelet ved et forheng). Dit gikk Jesus, (vår) forløper (som har beredt veien for våre bønner, for vårt håp og for oss selv), inn for oss, han som etter Melkisedeks vis er blitt yppersteprest til evig tid (v. 19.20).

Til forklaring av disse ordene tjener følgende: «Han har et prestedømme som ikke kan forandres, fordi han blir ved til evig tid. Derfor kan han også fullkomment frelse dem som kommer til Gud ved ham, da han alltid lever for å gå i forbønn for dem» (Hebr 7,24.25). Kristus «gikk ikke inn i en helligdom som var gjort med hender og bare er et bilde av den sanne helligdommen. Han gikk inn i selve himmelen for nå å åpenbares for Guds åsyn for vår skyld» (Hebr 9,24).

Om så himmelen er overtrukket med mørke skyer, trenger likevel vårt håp gjennom og følger sin Jesus, som det holder seg til som sin evige yppersteprest og konge, og kommer i og ved ham til Gud. Så

lenge Jesus er Jesus – så lenge han sitter ved Guds høyre hånd, så lenge hans ypperstepresterlige embede varer, så lenge han hersker midt blant sine fiender, så lenge han, de troendes hode, lever – så lenge har håpet og en troende sjel en sikker, fast og uforanderlig grunnvoll og kan ikke bli gjort til skamme.

Derfor flyter disse frimodige vitnesbyrd om håpet ut fra de troende: «På Herren stoler jeg uten å vakle» (Sal 26,1). «Herren er min styrke og mitt skjold. Til ham har mitt hjerte satt sin lit, og jeg blir hjulpet. Derfor fryder mitt hjerte seg» (Sal 28,7).

«På den dagen når jeg frykter, setter jeg min lit til deg. Ved Gud priser jeg hans ord! Til Gud setter jeg min lit, jeg frykter ikke. Hva skulle et menneske kunne gjøre meg?» (Sal 56,4.5.12). «Bare i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse. Han alene er min klippe og min frelse, min borg, jeg skal ikke rokkes meget» (Sal 62,2.3).

«Salig er den som setter sitt håp til Herren, sin Gud, han som skapte himmel og jord, havet og alt som i dem er, han som er trofast til evig tid» (Sal 146,5.6). «Vi roser oss av håp om Guds herlighet. Og håpet gjør ikke til skamme» (Rom 5,2.5).

«Han fridde oss – – og frir oss, og vi har det håpet til ham at han også heretter vil fri oss» (2 Kor 1,10). «Det er min lengsel og mitt håp at jeg ikke skal bli til skamme i noe, men at Kristus nå som alltid må bli æret ved mitt legeme i all frimodighet, enten det skjer ved liv eller ved død» (Fil 1,20).

Jeg har dessuten sagt at det i håpet også ligger en forvissning om at Guds løfter er pålitelige og sanne. Guds løfter er av to slag: Noen lover de troende trøst, hjelp og redning fra timelig nød og i dette liv, andre derimot den himmelske glede, herlighet og salighet. På samme måte går også håpet dels ut på Guds timelige hjelp og bistand, dels på den endelige og fullkomne forløsning fra alt ondt og på den salighet Gud har beredt dem som elsker ham.

Om det første håpet taler følgende ord: «Velt din vei over på Herren og stol på ham» (på hans faderlige omsorg og styre, på hans miskunn, trofasthet, visdom og allmakt)! «Han skal gjøre det» (Sal 37,5). «Sett deres lit til ham til enhver tid, dere folk! Utøs deres hjerte for hans åsyn! Gud er vår tilflukt» (Sal 62,9). «Jeg setter min lit til din miskunnhet. Mitt hjerte skal fryde seg i din frelse» (Sal 13,6).

Den rettferdige «skal ikke frykte for onde nyheter, hans hjerte er fast, det setter sin lit til Herren. Hans hjerte er trygt, han frykter ikke» (Sal 112,7.8). «Det er godt at en er stille og venter på Herrens frelse. For Herren forkaster ikke til evig tid, men om han bedrøver, så forbarmer han seg igjen etter sin rike miskunn» (Klag 3,26.31.32).

«Vi skulle ikke stole på oss selv, men på Gud, han som reiser opp de døde. Han» (hittil) «fridde oss – – og frir oss, og vi har det håpet til ham at han også heretter vil fri oss» (2 Kor 1,9.10).

Om det andre håpet sier Job: «Se, om han slår meg i hjel, skulle jeg likevel ikke håpe?» (Job 13,15). David sier: «Jeg skal i rettferdighet få se ditt åsyn. Når jeg våkner, skal jeg mettes ved synet av din skikkelse» (Sal 17,15).

Og Paulus sier på mange steder: «Gud gi deres hjerter opplyste øyne, så dere kan forstå hvilket håp han har kalt dere til, hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige» (Ef 1,17.18). «Vi takker Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, for det håpet som ligger ferdig for dere i himmelen» (Kol 1,3.5). «Guds utvalgtes tro er kunnskap om sannheten som hører til gudsfrykt, i håp om evig liv. Det har Gud, som ikke kan lyve, gitt løfte om fra evighet av» (Tit 1,1.2). «Vi venter på det salige håp og åpenbaringen av den store Guds og vår Frelser Jesu Kristi herlighet» (Tit 2,13).

Peter sier: «Gud har gjenfødt oss til et levende håp, til en arv som er uforgjengelig og uvisnelig, og som er gjemt for oss i himlene» (1 Pet 1,3.4). Og Johannes sier at Guds barn har det håpet at når han åpenbares, skal de bli ham like og se ham som han er (1 Joh 3,2.3).

Selv om det i anfektelsens tid ofte kan se ut for kjødelige hjerter, ja selv for de gudfryktige sjeler, som om de helliges håp med hensyn til timelig hjelp er usikkert og iblant tapt, skal vi likevel vite at Guds barns håp, også det som gjelder dette livet, umulig kan være forgjeves og tapt. De håper nemlig på hjelp, bistand, trøst, beskyttelse og redning fra sin kjære far, den allmektige, allvise og allgode Gud, i samsvar med hans løfter. Og på dette lar han det heller ikke mangle.

Selv om hjelpen ikke kommer til den tid de ber om, og på den måten de ønsker, kommer den likevel til rett tid og på den måten Herren finner tjenlig til sin ære og deres beste. Derfor sier David: «For ikke skal den fattige glemmes for alltid. De nedbøydes håp skal ikke for evig gå til grunne» (Sal 9,19), enda det en tid kan se ut til å være tapt.

Den Hellige Ånd bruker ofte bildet av en bonde om denne saken. «Den som pløyer», sier han – om enn i en annen sammenheng – «skal pløye med håp, og den som tresker, skal gjøre det med håp om å få sin del» (1 Kor 9,10). Men dette skjer ikke straks. Såtid og høsttid følger ikke like etter hverandre. Bondens håp ligger ofte som begravet under jorden og dekket av is og snø, inntil det i sin tid kommer fram og, med den spirende, grønnende, voksende og fruktbringende sæd, spirer, grønnes, vokser og bærer frukt, fred, glede og trøst.

Her er det særlig å merke seg at det håp de hellige setter til Gud, ikke er ute så lenge han styrker dem med sin skjulte kraft, opprettholder dem ved sin makt mot alle fienders makt og vederkveger dem med sin himmelske og søte trøst – selv om redningen ikke straks, eller kanskje slett ikke i dette livet, følger etter deres ønske.

De har nemlig det håp til Gud som en allvitende, allvis, miskunnsom og kjærlig far at han ikke vil forlate dem i noen nød, og ikke tillate at de blir gjort til skamme med sitt håp til ham. Og dette viser seg jo ikke bare da når den fullkomne befrielsen kommer, men også når han står ved deres side, vederkveger, styrker og holder dem oppe, så de kan holde stand mot alle sine åndelige og legemlige fienders angrep og mot de trengsler som i mengdevis styrter inn over dem lik en vannflom.

Er det ikke et under av Herren Jesu makt og godhet at han holder ilden vedlike i den (svake tros) rykende veke midt under de hardeste anfektelser, og at helvetets drage ikke makter å slukke den med alle de strømmer og Belials-bekker han øser ut over den?

Er det ikke et under at han tar et knust rør (et menneske som er skrøpelig på legeme og sjel, utmattet av mangfoldige trengsler og anfektelser, megen sorg og kummer) og gjør det til en støtte i sitt hus, som helvetes fiender i tusenvis løper mot med sine fiendtlige og rasende horn og hoder uten å kunne velte den? Er det ikke et under når han i mange år sørger for, nærer og holder oppe en fattig enke og hennes farløse, selv om hun ved mannens død ikke hadde forråd for noen få dager?

Er det ikke et under at et gudfryktig menneske forblir glad og trøstig, enda djevelen og verden angriper det heftig og napper, trenger, trykker og håner det fra alle kanter, og at alle fiendenes ondskap, makt og list ikke er i stand til å ta fra det dets mot, trøst og håp? Hvem

tør da si om slike mennesker at deres håp til Gud er tapt og gjort til skamme?

Men mest bemerkelsesverdig av alt er det at de troendes håp, som vi ovenfor har anført Skriftens utsagn om, først og fremst og mest går ut på det himmelske som Gud har lovet og beredt dem som elsker ham. «Har vi bare i dette livet satt vårt håp til Kristus» (har vi bare håpet på timelige ting av ham), «da er vi de ynkverdigste av alle mennesker» (1 Kor 15,19). Derfor sier Skriften: All nådes Gud har kalt oss til sin evige herlighet i Kristus Jesus (1 Pet 5,10).

Det håp som Gud kalte oss til, er den herlige rikdommen i den arv som er gjemt for oss i himlene (Ef 1,18; 1 Pet 1,4). Og dette håpet kan umulig slå feil, siden Gud, som ikke lyver, har lovet det (Tit 1,2), så det altså forblir grunnfestet, stadig og urokkelig (Kol 1,23). Vi har all grunn til å si med apostelen: «La oss holde urokkelig fast ved bekjennelsen av vårt håp, for han er trofast som ga løftet» (Hebr 10,23).

Det siste vi i beskrivelsen av håpet har sagt om det, er at den troende sjel derved blir innvendig styrket, vederkveget og trøstet og holdt oppe i glad, men stille tålmodighet, og derved overvinner alle trengsler i Jesu kraft.

Om dette finnes det bemerkelsesverdige og liflige ting i Guds ord. «Mitt hjerte har satt sin lit» (eller: setter sin lit) «til ham», sier kong David, «og jeg blir hjulpet. Derfor fryder mitt hjerte seg» (Sal 28,7). Her setter han håp, hjelp og glede sammen. Han sier ikke: Jeg skal bli hjulpet, og han vil fryde mitt hjerte; men: Jeg blir hjulpet, og mitt hjerte fryder seg, fordi det håpet jeg har til Gud, styrker, vederkveger og gleder meg.

«Den som setter sin lit til Herren, omgir han med miskunn», sier han et annet sted (Sal 32,10). Den som setter sitt håp til Gud, er vel bevart og beskyttet; Gud selv vil omgi ham med et gjerde og være en gloende mur rundt ham. Han skal leve og røre seg i Guds miskunn som en fisk i vannet, så når andre tror at han vil synke og drukne i de bølger og flommer som går over ham, blir han likevel holdt oppe i og av Guds miskunn.

Jesaja sier: «For så sa Herren Herren, Israels Hellige: Dersom dere vender om og holder dere i ro» (kristelig tålmodighet), «skal dere bli frelst. I stillhet og i tillit skal deres styrke være» (Jes 30,15).

Og et annet sted: «De som venter på Herren» (venter på ham i tålmodighet og håp) «får ny kraft. De løfter vingene som ørner» (så de med frimodig andakt nærmer seg Gud i bønnen og søker glede, trøst og hjelp hos ham). «De løper» (på sitt kalls veier og på den banen og i den kampen som er dem foresatt – 1 Kor 9,24; Hebr 12,1) «og blir ikke utmattet, de går» (på Guds veier og vandrer i hans bud) «og blir ikke trette» (Jes 40,31).

Flere steder i Skriften finner vi uttrykket: «Salig er den mannen som setter sin lit til Herren, som ikke akter på de overmodige» (de prunkende, pralende og trassige verdens barn) «og dem som gir seg av med løgn» (Sal 40,5). «Salig er den som setter sitt håp til Herren, sin Gud» (Sal 146,5).

Håpet gjør salig, ikke bare fordi det ser Guds barns kommende herlighet likesom på lang avstand, gir oss en forsmak på den, forvisser oss om den, og som følge av dette vekker megen glede og tilfredshet i sjelen – derfor sier apostelen et annet sted: «Vær glade i håpet!» (Rom 12,12) – men også fordi det, som før sagt, klenger seg til og holder seg til Gud, lever i hans nåde og miskunn og er trygt under hans vern og beskyttelse.

Derfor sier apostelen igjen et annet sted at frelsens håp er en kristen stridsmanns hjelm, som han verner sitt hode med i striden. Selv om Satan farer heftig løs på ham og gjerne vil forføre ham til utålmodighet, vantro, frafall og andre synder, blir han holdt oppe av håpet om den kommende store herlighet som skal følge etter, i samsvar med ordet: «Jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18). «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17).

Håpet er, som vi ovenfor sa, sjelens anker, som den kaster ut, ikke nedover, men oppover, og som beroliger og bevarer den midt i de brusende trengsler. Håpet er den beste læskedrikk og vederkvegelse for den syke og matte sjel. Når alt annet så å si byr imot og smaker som galle og malurt, sier det: Du er min Gud, jeg stoler på deg, og det gir en søt trøst i alle bitre sorger.

Håpet er den gudelskende sjels reisepenger og nødskilling. Når alt så å si er tapt, beholder den likevel lengselen og trangen etter Gud, håpet til Gud. Håpet er for den det engelen var for Elia: Han

forsynte ham med mat og drikke og styrket og vederkvegde ham slik (1 Kong 19,6). Håpet er den himmelske vin som Gud gir de bedrøvede sjeler, «så de glemmer sin fattigdom og ikke lenger minnes sin plage» (Ordsp 31,6.7).

Håpet er Guds barns ros, som de prunker med, om de så må gå omkring i hunger og nakenhet. Derfor sier apostelen at vi skal holde fast like til enden ved frimodigheten og det håpet vi roser oss av (Hebr 3,6), og et annet sted: «Vi roser oss av håp om Guds herlighet» (Rom 5,2).

Håpet er en levende og stadig rennende kilde i hjertet, som en evig trøst og megen fred og glede veller fram av (Rom 15,13; 2 Tess 2,16). Derfor kaller også den hellige Peter det et levende håp (1 Pet 1,3), siden det er som en frisk og grønn rot som bærer megen glede, fred og ro, lik himmelske blomster.

Håpet gjør dessuten den troende sjel ivrig i å fullføre sin helliggjørelse og legge vinn på en god samvittighet – som den hellige Johannes lærer: «Hver den som har dette håpet til ham» (at han skal få se ham som han er), «renser seg selv» (ved daglig omvendelse, ved troen og ved å fornye sine gode forsett), «likesom han er ren» (1 Joh 3,3).

Håpet virker endelig også tålmodighet, denne edle dyd som en gudelskende sjel ikke kan være uten, etter det apostelen lærer når han skriver: «Dere trenger til tålmodighet, for at dere kan oppnå det som er lovt» (den lovede herlighet, målet for deres tro, sjelenes frelse), «etter at dere har gjort Guds vilje» og tjent den i deres levetid (Hebr 10,36; Apg 13,36; 1 Pet 1,9).

Om dette taler også vår Frelser meget bemerkelsesverdig: «Bevar deres sjeler ved deres tålmodighet!» (Luk 21,19). Det greske ordet som her er oversatt ved «bevare», betyr ellers også «å eie».

Siden den velsignede frelser i det foregående har talt om mange trengsler som skal møte hans egne, og som han trøster dem mot med Guds vern og faderlige omsorg, og med at ikke engang et hår på deres hode skal gå tapt uten hans vilje, vil han utvilsomt si så mye som: Vær derfor stille og tålmodige, og stol på min hjelp og nådige bistand! Bevar deres sjeler ved deres tålmodighet, likesom en vandringsmann som overfalles av et uvær, bevarer sitt legeme med en god kappe!

Eller: Eie og styr deres sjel og deres liv ved og i tålmodighet. For hvis dere blir utålmodige, knurrer mot Gud, gjengjelder verdens ondskap

med lik ondskap, eller til og med, for å unngå korset, faller fra troen, da vil ikke dere, men Satan eie og styre deres sjel og liv.

Vi kan også si at det i vår frelsers ord ligger skjult en lignelse om et kar som er fylt med en kostelig vin eller et edelt vann. Disse eier en så lenge karet bevares og holdes helt; men hvis båndene springer eller karet slås i stykker, blir vinen eller det edle vannet spilt.

Slik også: Når noen ved tålmodighet bevarer sin sjel, som er fylt «til hele Guds fylde» (Ef 3,19), da har og eier han den sammen med nådegavene, som tro, syndenes forlatelse, rettferdighet, fred, glede og lignende. Men hvis han forsynder seg ved utålmodighet og deretter ved gjenstridighet og frafall, da er sjelen tapt sammen med alle de gaver den hadde.

Det som kanskje best kan forklare vår frelsers ord, er bildet av et par vandringsmenn og reisefeller som begge bærer en meget tung bylt full av perler eller andre kostbare varer. Når de har gått langt og i dagens tiltakende hete blir utmattet av svette og tørst, og den ene blir utålmodig og kaster byrden fra seg, mens den andre tier stille, finner seg i det og går langsomt og sukkende videre til han enten kommer til en kilde der han kan forfriske seg, eller når målet sitt om kvelden, så har den første mistet sin skatt ved utålmodighet, den andre derimot bevart den ved tålmodighet.

Apostelen regner også tålmodigheten til Guds helliges og utvalgtes åndelige pryd, når han sier: «Dere er Guds utvalgte, hellige og elskede! Ikle dere da inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet.» Her mener han riktignok egentlig langmodighet mot nesten og hans feil og fornærmelser; men vi kan også si om Guds barns tålmodighet i andre trengsler at de daglig må ikle seg og beskytte seg med den som med en god kledning.

Et annet sted setter han tålmodigheten blant kjennetegnene på de sanne kristne og Guds tjenere, når han skriver: «Til dem som med tålmodighet i god gjerning søker herlighet og ære og uforgjengelighet, skal han gi evig liv» (Rom 2,7). «I alt viser vi oss som Guds tjenere: i stor tålmodighet, i trengsler, i nød, i angst» (2 Kor 6,4). Likeså sier Herren Jesus om de gudfryktige tilhørere at de «tar vare på ordet i et vakkert og godt hjerte, og bærer frukt i tålmodighet» (Luk 8,15). (I *vår bibeloversettelse*: «*langmodighet*» i *det første stedet*, «*standhaftighet*» i *Rom* 2,7.)

Denne edle og høyst nødvendige dyd er en frukt av troen og en venninne og trofast følgesvenn av håpet. Ja, håpet virker, vekker og holder oppe tålmodigheten. For siden håpet, som før sagt, bygger på Guds trofasthet, sannferdighet, allmakt, visdom, miskunn og kjærlighet, er forvisset om dette og ofte kaster et blikk inn i den himmelske glede og salighet, stemmer det derved sjelen til tålmodighet og vekker, styrker og holder den oppe, likesom en mor beroliger, styrker og holder oppe et sykt og matt barn med sitt bryst.

Riktignok kan det se ut som om dette, at håpet virker tålmodighet, strider mot det apostelen lærer: «Vi roser oss også av trengslene. For vi vet at trengselen virker tålmodighet, tålmodigheten virker et prøvet sinn, og det prøvede sinn håp» (Rom 5,3.4); og et annet sted: «Alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss, for at vi skal ha håp ved det tålmodet og den trøsten som Skriftene gir» (Rom 15,4).

Men når det gjelder det første skriftstedet, må vi vite at det greske ordet apostelen bruker (*katergazesthai*), ikke alltid betyr en årsak som virker og frambringer en ting, men ofte angir følgen. Når apostelen for eksempel sier: «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet» (2 Kor 4,17), er hans mening utvilsomt at etter den timelige trengsel vil en evig herlighet følge, som når lyset bryter fram etter mørket.

Det samme ordet betyr også ofte så mye som å åpenbare, legge for dagen, og likeså å utarbeide, forbedre, gjøre fullkommen. Slik må det forklares når den hellige Paulus sier: «Loven virker vrede» – det vil si at den åpenbarer Guds vrede over synden og hans alvor mot den, skremmer mennesket med sin forbannelse og erklærer det skyldig til Guds vrede og fordømmelse (Rom 4,15). Slik kan det også forstås der den hellige apostel sier: «Bedrøvelsen etter Guds sinn virker omvendelse til frelse, som ingen angrer» (2 Kor 7,10). De sytti oversetterne bruker dette ordet om Besalel, som forstod å skjære ut i tre (2 Mos 31,3.5), og så videre.

Av dette forstår man apostelens mening, nemlig at trengselen åpenbarer, bekrefter og øker tålmodigheten, mens tålmodigheten virker et prøvet sinn, og et prøvet sinn øker og styrker håpet, som ikke gjør noen til skamme. Dermed strider heller ikke det andre stedet hos Paulus mot dette, siden meningen der er at vi ved tålmodighet og Skriftenes trøst skal ha nytte av vårt håp, bruke det og holde det

ved like; ordet «ha» brukes også andre steder i denne betydningen (Luk 8,15.18; Joh 14,21; 16,33 m.fl.).

Vi vil imidlertid ikke dvele lenger ved dette, men – så langt tiden tillater det – se nærmere på de helliges tålmodighet selv. Tålmodighet, sier en dyrebar lærer, er den dyd at en i alle trengsler og lidelser som en ikke med noe tillatt middel kan unnslippe, overgir seg til Guds nådige vilje og villig lar den fullbyrdes på seg, og heller tåler alt enn å knurre mot Gud og falle fra ham.

Og et annet sted sier han: Tålmodighet er det når en i korset lydig venter på Gud, overlater alt til hans guddommelige allmakt og visdom, ikke foreskriver den mål, tid, sted eller måte, men helt og fullt gir seg hen til Guds nådige vilje.

Læren om tålmodighet kan en kort sammenfatte slik: Tålmodighet er en kraft som Den Hellige Ånd vekker i den troende sjel. Ved den overgir sjelen seg til Guds hellige råd og vilje for å lide all kristelig og legemlig trengsel; den tar gladelig Kristi kors og åk på seg, bærer det i stillhet etter ham og venter lydig og tillitsfullt på den velsignede utgang. (*Johann Arndt, Om den sanne kristendom, 2. bok, kap. 44; kap. 46 i begynnelsen.*)

Jeg sier at tålmodigheten er en kraft hos den troende sjel. Jeg kunne vel ha kalt den en dyd, en Guds nådegave eller en frukt av troen, men jeg har ment at ordet «kraft» best gjengir den kristne tålmodighets natur.

For en gudelskende sjel vet at den må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler, at den må bære sitt kors etter Herren Jesus, og at den må vente seg mange anfektelser og mye motgang fra Satan og verden, som er Kristi og hans rikes fiender. Derfor bestemmer den seg, oppmuntrer og styrker seg i sin Gud og sin Jesus, og vil med et trøstig og frimodig hjerte ta imot alt som møter den etter hans hellige råd og vilje.

Den vil stå imot fiendenes angrep i Guds kraft og tåle alle byrder og trengsler med villig og glad hjerte, som noe som kommer fra Gud og fører til Gud. I enhver tilstand vil den være tilfreds, tie, lide og gi etter, og ikke la noe trekke den bort fra Gud.

En slik beslutning, et slikt hellig forsett hos den troende sjel kaller en tålmodighet, og vi har kalt den en kraft etter mønster av Den hellige skrift, som ofte bruker lignende uttrykk. «Bli da du sterk ved nåden

i Kristus Jesus», skriver den hellige apostel til sin Timoteus. «Lid ondt som en god Kristi Jesu stridsmann! Og den som kjemper på idrettsbanen, får ikke seierskransen uten at han følger reglene» (2 Tim 2,1.3.5). «Våk!» skriver han til korinterne, «stå faste i troen! Vær mandige! Vær sterke!» (1 Kor 16,13).

Å stå fast i troen betyr – slik ordene ved siden av også forklarer det – å holde fast ved troen med frimodighet, med et trøstig hjerte og standhaftig tålmodighet, og å stå som en mur mot djevelens og verdens fiendtlige stormløp. Apostelen sier det på andre steder: «For øvrig: Bli sterke i Herren og i hans veldige kraft!» (Ef 6,10). «Stå fast i Herren, mine kjære!» (Fil 4,1). Vi ber til Gud at dere må vokse i kunnskapen om Gud og bli «styrket med all kraft etter hans herlighets makt, så dere kan ha all utholdenhet og tålmodighet» med glede (Kol 1,9–11).

Om dette taler også kong David: «Den dag jeg ropte, svarte du meg. Du gjorde meg frimodig, i min sjel kom det styrke» (Sal 138,3). Du gjorde min sjel frimodig og så å si stolt; du ga meg mye mot og stor tålmodighet, så jeg kunne holde ut alt.

Denne kraften har mennesket imidlertid ikke av seg selv, men fra Gud og hans nåde, ved Den Hellige Ånd, slik Skriften tydelig lærer. «Herre, min Gud», sier profeten Jesaja, «du var den hjelpeløses styrke, den fattiges styrke i hans trengsel, et ly mot regnskyll, en skygge mot hete» (Jes 25,4). «Han gir den trette kraft, og den som ingen krefter har, gir han stor styrke» (Jes 40,29).

Den samme profet kaller Den Hellige Ånd «styrkes Ånd» (Jes 11,2), og apostelen kaller ham «krafts og kjærlighets Ånd» (2 Tim 1,7). For han kommer vår skrøpelighet til hjelp ved det vitnesbyrd han gir vår ånd om vårt barneforhold til Gud og vår himmelske arverett; han trøster og lindrer oss kraftig, fyller oss med fred, glede og fullkomment håp, og virker slik tålmodighet i våre hjerter.

Ellers er vårt hjerte av natur overmodig i medgang og fryktsom i motgang. Men Den Hellige Ånd virker i de fornyede hjerter at de er ydmyke, saktmodige, stille og fryktsomme i gode dager og timelig lykksalighet, men trøstige, frimodige, fryktløse og tålmodige i motgang.

Derfor har det også ofte behaget Herren å gi sine svakeste redskaper, som koner, piker og barn, stor tålmodighet, frimodighet og kraft. Kirkehistorien forteller om en jomfru ved navn Blandina. Hun var

helt spedbygd og ikke vant til å lide noe ondt, så den kristne menighet fryktet at hun lett ville la seg overvinne av de pinsler hun ble utsatt for.

Men Herren styrket denne veke og svake kvinne slik at hennes tålmodighet likevel ikke ble trett, enda hun ble pint på det grusomste hele dagen, og bødlene til og med ble trette av arbeidet. Hun ropte uten stans: «Jeg er en kristen, og det skjer ikke noe ondt i våre forsamlinger.»

I byen Firando i kongeriket Japan ble det under forfølgelsene der – ifølge Franciskus – blant andre kristne bekjennere drept en gutt på seks til sju år. Han skyndte seg mot døden og sang av hjertens glede mange kristelige salmer på japansk, så en ikke kunne få nok av å undre seg over en slik opptreden hos et så lite barn. Den dødsmåten som ble brukt mot disse Herren Jesu vitner, var grusom: De ble ført ut på det brusende hav, fikk steiner bundet om livet og ble styrtet i dypet. Men dette formådde ikke å skremme barnet.

Det fortelles videre at en den åttende februar i året seksten hundre og tjuesju i samme rike fengslet en del kristne og behandlet dem slik: De ble brennmerket i pannen med glødende jern, og så spurte en dem om de ville oppgi den religion de hadde antatt, eller ikke. Da de frimodig svarte: Aldeles ikke; det er bare én Gud, ved hvis hjelp vi blir delaktige i den evige salighet, og ham vil vi ikke fornekte – da fikk de ytterligere to brennmerker, på begge kinn.

Og da de likevel holdt fast ved sin bekjennelse, kledde en dem splitter nakne, menn så vel som kvinner, strakte hendene og føttene deres fra hverandre og lot dem pryle nesten i hjel med stokker. Men også dette tålte de med stor standhaftighet, og derfor sårte en dem på kjønnsdelene og andre ømfintlige lemmer med glødende jern.

Det er forunderlig, føyer den omtalte prisverdige forfatter til, at det blant disse personene var et seks år gammelt guttebarn, som likeledes utholdt alle disse harde trosprøver og ikke viste mindre standhaftighet enn de voksne.

Det samme barnet ble senere ført ut på havet sammen med sine foreldre og to brødre. Selv om han med egne øyne så at det ble bundet steiner om halsen og livet på dem, og at de ble styrtet i havet, lot han seg likevel ikke skremme av det, men rakte villig fram sin spede hals. Hvem ser ikke her kraften fra Den Hellige Ånd, som virket et så

mandig mot, en slik tålmodighet og en slik forakt for liv og død hos disse barna?

Ellers kan en skremme et slikt barn med et lite ris, så det ikke vet hvor det skal gjemme seg. En ser også hvordan et slikt barn vrir seg, gråter, skriker og klager og nesten ikke lar seg trøste igjen når det har brent seg litt eller skåret seg i fingeren – og disse kunne forakte pine, ild og død! Dette var visselig ikke gitt dem av kjød og blod, men av kraftens Ånd, som sammen med Guds kjærlighet var utøst i deres hjerter.

Jeg har imidlertid sagt at en gudelskende og opplyst sjel ved tålmodigheten overgir seg til Guds hellige råd og vilje for å tåle all åndelig og legemlig trengsel, gladelig tar Kristi kors og åk på seg og bærer det i stillhet etter ham.

Roten til denne edle dyd er troen og den levende kunnskap om Gud. Hans ubegripelige allmakt, visdom, godhet, kjærlighet, trofasthet og sannferdighet har sjelen erfart og lært å kjenne, både i hans verk til omvendelse, rettferdiggjørelse og helliggjørelse og i hans faderlige omsorg og styrelse.

Ved hans ord og Den Hellige Ånds vitnesbyrd har den full visshet om at han er dens kjærlige Gud og evig gode Far, at han ikke kan mene det ondt, at alle de veier han fører den på, er miskunn og sannhet og tar sikte på dens frelse og salighet, at han ikke gjør eller tillater noe uten med velberådd hu, at ikke et hår faller av dens hode uten hans vilje, og at dens kors er Jesu gavnlige åk, helliget ved hans kors og lettet og forsøtet ved hans kjærlighet, nåde, trøst og kraft.

Hvordan kan den da annet enn villig og gladelig underkaste seg rådet og viljen til en så vis, mektig og kjærlig Gud? Hvordan kan den annet enn gjerne bære det kors han legger på den, villig ta imot og drikke den kalk en så kjærlig hånd har blandet og rekker den, løpe med tålmodighet og god vilje i den kamp som ligger foran den (Hebr 12,1), og la hans råd behage den vel?

Dertil kommer en brennende og takknemlig kjærlighet til dens Gud og Far og til Herren Jesus, dens høyfortjente frelser. Den gjør at sjelen av hele sitt hjerte søker å behage ham i alle ting og å bidra til ære for hans allerhelligste navn, til at kunnskapen om ham blir utbredt, at hans rike blir utvidet og kjærligheten til ham vokser fram.

Derfor ønsker den at han i den hensikt vil bruke den etter sitt gode skjønn og ikke spare dens gods, dens krefter og dens blod, bare hans høylovlige navn kan bli herliggjort og hans hellige vilje oppfylt ved den, og den slik kan bli et redskap for hans nåde og et kar til hans ære.

Den vegrer seg ikke, lik væren, for å bli hengende i trengslenes kratt, når den bare kan bli et brennoffer for Gud – slik vi allerede tidligere i dette verket utførlig har forklart og vist. (*Tredje del*, 11. *preken*, § 54; 12. *preken*, §§ 10, 14, 15; 14. *preken*, § 14 *ff*.)

Og siden sjelen vet at synden ennå bor i dens kjød, og at dens hjerte er besmittet av egenvilje, egenkjærlighet, egenære og egennytte, går dens kjærlighetsiver også ut over disse. Den gleder seg når synden dempes ved anfektelser og trengsler, kjødet korsfestes sammen med sine lyster, egenviljen bøyes, og det gjenstridige hjerte kues og bringes til lydighet mot Kristus.

I så måte er den lik et sykt menneske som lar en åre åpne på seg og uten skrekk ser blodet flyte, eller som villig tar en besk og ekkel medisin og gjerne tåler virkningen fordi det håper at den vil føre til helbredelse. På samme måte vil en gudelskende sjel med god vilje tåle enhver slags kors og dets smertefulle virkninger, fordi den vet at det tjener til dens beste, og at den derved blir dyktigere til å tjene Gud og sin neste.

Derfor finner den velbehag i sitt kors og sier med den hellige apostel: «Jeg er vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld. For når jeg er skrøpelig» – med hensyn til legemet eller det gamle menneske – «da er jeg sterk!» (på sjelen og med hensyn til det nye menneske – 2 Kor 12,10).

Derav kommer det at den styrker (oppmuntrer, befester) sitt hjerte mot alle slags trengsler (Jak 5,8, hvor det står *stērixate*), slik det sies om vår Frelser at da tiden led mot at han skulle opptas, «da vendte han» fast (eller: befestet) «sitt ansikt» (*estērixe to prosōpon autou* – han satte seg fore og besluttet med frimodighet) «mot Jerusalem for å gå dit», hvor han skulle lide og dø (Luk 9,51).

På samme måte går hans etterfølger, den troende sjel, sitt kors i møte med uforferdet hjerte, ønsker det velkommen som et Guds sendebud og oppmuntrer sitt hjerte til å lide dets virkninger med trøstig mot.

Derfor lengter den heller ikke etter å bli befridd med det samme, men ønsker at Guds gode og hellige råd først må fullbyrdes, og at det Herren har bestemt å utrette ved korset, først må bli utrettet hos den og med den. Da spotterne som sto omkring Herren Jesu kors, sa til ham: «Er du Guds Sønn, da stig ned av korset!» (Matt 27,40), gjorde han det likevel ikke, men led villig sine indre og ytre smerter inntil han kunne si: «Det er fullbrakt!» (Joh 19,30).

Slik er det også med hans brud, den opplyste sjel: Den er stille under korset og holder ut til Guds hellige råd er oppfylt. Den ønsker ikke å fri seg fra korset før Gud forløser den derfra. Den ønsker ikke å kaste Kristi åk av seg, langt mindre å bryte det i stykker, men regner det for en søt og kjær byrde som den villig bærer, til tiden og stedet kommer da han tar det fra den. Den elsker sitt kors like høyt som verden elsker sin ære, rikdom, vellyst, prakt og herlighet, og ville ikke bytte, om den kunne.

Den er lik en vakker blomst om natten eller i regnvær: Den lar hodet henge, tungt av dugg eller regn, trekker seg sammen som om den sov, og er stille til solen igjen står opp eller været klarner. Den er som en vandringsmann som underveis overraskes av natten eller et uvær, og som hyller seg inn i kappen sin eller setter eller legger seg ned under et tre, overgir seg i Guds hånd og i stillhet venter på dagen som bryter fram, eller på bedre vær.

Og dette er hva kong David sier: «Og nå, hva venter jeg på, Herre? Mitt håp står til deg. … Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det» (Sal 39,8.10). «Bare i håp til Gud er min sjel stille, fra ham kommer min frelse» (Sal 62,2). «Det er dette at jeg er svag» (eller: det er min plage); «å forandre det står i Den Høyestes høyre hånd» (Sal 77,11).

Om dette taler den høyt erfarne Luther meget bemerkelsesverdig. De som gleder seg i Gud, sier han, og kjenner hans fred, de forblir mandige i trengsler. De attrår ikke den fred som fornuften vil ha, nemlig at det onde tar slutt, men står fast og venter på den indre styrke som troen gir.

De spør ikke om korsets onde er og blir kort eller langvarig, timelig eller evig, tenker ikke heller på eller bekymrer seg om hvordan enden vil bli, men lar stadig Gud rå, og vil ikke vite når, hvordan, hvor og ved hvem. Derfor viser Gud dem til gjengjeld den nåde å gjøre en ende

på deres onde – og en så fordelaktig ende at intet menneske kunne ha tenkt seg eller ønsket den.

Og et annet sted sier han: Evangeliet lærer oss ikke hvordan vi skal slippe unna ulykken og få fred, men hvordan vi skal forholde oss under den og vinne seier – slik at den ikke avverges ved vår medvirkning eller motstand, men arbeider seg mat og trett på oss og driver oss så lenge den kan, likesom bølgene på vannet knuses mot strandbredden (eller mot en klippe).

På samme måte taler en gudfryktig og velfortjent lærer i vår tid, når han sier: Et tålmodig menneske kjenner en på at det ikke søker å bli fri for sitt kors, men lar det arbeide på seg til det blir trett og fortærer seg selv. Det rømmer ikke før tiden ut av lenkene, men venter til Herren tar dem av det. Gud har satt korset et mål; når det er nådd (og det har utrettet det han har befalt det), da opphører det som et tordenvær som fortærer sin kraft i seg selv. (*Dr. Müller.*)

En gudelskende sjel gir i stillhet akt på Guds gjerninger, veier og tilskikkelser, etter Davids ord: «Vær stille for Herren og vent på ham!» (Sal 37,7).

Tenk på et forstandig menneske som er til stede i et apotek og ser hva de som arbeider der, har for seg: De støter de edleste krydder i stykker, finhakker urter og planter eller setter dem over ilden for å destillere dem, eller de kalsinerer perler og andre kostbare ting og så videre. Et slikt menneske vil tie stille og la seg nøye med overbevisningen om at en i et verksted som er innrettet til en hel bys vel, ikke gjør eller foretar seg annet enn det som er gavnlig og tjenlig for menneskenes helse.

På samme måte gjør en gudfryktig sjel: Når den ser Herren, som er vår lege (2 Mos 15,26), gå underlig til verks i sin kirke og foreta seg ting som tilsynelatende bringer bare skade og ødeleggelse, da tier den stille. For den er fullt viss på at en slik hånd som den som her virker, ikke kan gjøre noe annet, og at det på et slikt sted, hvor en bare søker menneskenes frelse og salighet, ikke kan skje annet enn det som er hellig, til velsignelse og godt. (*Destillere: bokstavelig «dryppe ned», å trekke de kraftigste delene dråpevis ut av et legeme ved å sette det over ilden i et tillukket kar. Kalsinere: å forkalke, brenne til kalk.*)

En tålmodig sjel velger ikke mellom de forskjellige slags kors og foreskriver ikke Gud hva han skal sende den eller ikke sende den. Den

lar Gud velge og rå – likesom en syk ikke foreskriver legen hva han skal ordinere til hans helbredelse, men tar og drikker det legen har foreskrevet, selv om det tar tårene fram i øynene hans og en gysning farer gjennom hele legemet. Den rene og skjære tillit til legens lærdom og erfaring, sammen med håpet om helbredelse, gjør alt søtt for ham.

På samme måte tar en kristen sjel lydig imot selv den bitreste korskalk, fordi den vet at Guds hånd og hjerte – han som aldri kan mene det ondt – har beredt den. Den er lik gullet under hammeren, som ikke gir noen klang, men lar seg bearbeide i stillhet; lik oljen som ikke støyer når den helles ut, slik som vann gjør. Den klager, skriker og knurrer ikke, men er stille. Den er ikke lik et svin som skriker grufullt når en vil gripe det, men lik et får som er stumt for den som klipper det, og villig lar seg berøve ullen.

Om Noah sies det at da vannet etter vannflommen var sunket og tørket bort, og han hadde tatt taket av arken og sett at jorden var helt tørr, gikk han likevel ikke ut av arken før Herren befalte ham det (1 Mos 8,13–15).

Slik er den tålmodige sjel. Den ønsker ikke å gå ut av sitt kors og sin elendighet før Herren, som har ført den inn i det, igjen fører den ut. Den ser på den tilstand Gud har satt den i og vil ha den i, som den lykkeligste. Den sier ikke bare når Herren fører den opp på fjellet Tabor og lar den se hans forklarelse, men også når den må gå med ham opp på Golgata og tre i samfunn med hans kors og død: Her er godt å være.

Den sier: Jeg befinner meg fullkomment vel, Herre Jesus, selv når jeg ikke befinner meg vel, for det er din vilje, allerkjæreste frelser. Du har av kjærlighet til meg og til mitt beste ikke nølt med å overgi deg i dine ubarmhjertige, grusomme og av Satan forblindede fienders hender – og jeg skulle vegre meg for å overlate meg i dine kjærlige, mektige og nådige hender?

Det er bemerkelsesverdig at David sier: «Frels meg, Gud! For vannene er kommet inn til sjelen. Jeg har ropt meg trett. Mine øyne tæres bort mens jeg venter på min Gud» (Sal 69,2.4). Han beskriver sin langvarige elendighet med klagende ord, men kaller likevel den Gud som har ført ham inn i den og latt ham vente forgjeves så lenge, sin Gud. Slik sier en sant tålmodig sjel:

Du blir min Gud likevel,
om du meg tusen ganger slo i hjel.

Og den sier med en viss gudfryktig grevelig frøken av Schwarzburg: «Jeg takker Gud for at han har sendt meg denne sykdommen. La ham slå lenge nok, når han bare elsker. Jeg ber ikke om noe annet enn tålmodighet og god forstand til min død. La det gå meg som det vil; med Jesus er det godt å leve, godt å lide, godt å dø.»

Vi går nå over til den nytte vi skal ha av det vi har hørt om den troende sjels håp og tålmodighet, og trekker først ut den lærdom at Guds barn har et stort fortrinn framfor denne verdens barn, og at hele verdens herlighet og lykksalighet ikke kan sammenlignes med den troende sjels håp.

Den hellige apostel sier om de vantro og dem som står utenfor Jesu og hans kirkes samfunn, at de ikke har håp (Ef 2,12; 1 Tess 4,13). Det er sant, ikke bare om hedningene som lever utenfor Guds kirke, men også om alle hyklere, ubotferdige og ugudelige, som pryder kirken slik klinten, tistlene og tornene pryder hveteåkeren.

Slike mennesker har ofte store innbilninger og synes selv at de er store, rike, mektige og lykkelige. Men Guds Ånd sier at de er så fattige, så elendige og nakne at de ikke engang har håp, som ellers pleier å finnes hos de aller ringeste mennesker når alt er ute.

De sitter nok nå i timelig rikdom og velmakt; men de kan likevel ikke selv nekte for at ingenting i verden er så bestandig som ubestandigheten og at de timelige ting, selv de som vi regner for de beste og fremste, er underkastet mangfoldige forandringer. Den som i dag sitter i ære, kan i morgen være overøst med skam og forakt; den som nå har noe, kan snart ingenting ha; den som nå lever i overflod, kan snart synke ned i mangel og fattigdom; den som nå deler ut almisser med hovmodige fakter, må ofte selv etter en tid søke dem med ynkelige bønner.

De timelige goder forlater enten oss mennesker og skaffer seg vinger som en ørn, så de flyr bort og en ikke vet hvor de ble av, eller vi må forlate dem og ile ut av dette liv, som om vi fløy av sted (Sal 90,10).

Slik er da vår nåværende tilstand, selv om den er aldri så kostelig i våre egne og andre menneskers øyne: bare strev og arbeid, et skyggeverk, en innbilning, flyvesand som en ikke kan bygge på (Matt 7,26), en velluktende damp som snart forsvinner og blåses bort av vinden

– et rikt lastet skip som havets bølger i dag så å si bærer på rygg og hender, men i morgen fiendtlig stormer mot, slår i stykker og sluker.

Skriften taler svært betydningsfullt og ettertrykkelig om dette. Den sier at de ugudelige med all sin prakt og lykksalighet er lik agner som vinden blåser bort (Sal 1,4; 35,5). De skal hurtig skjæres av som gress og visne som grønne vekster. Om en liten stund er den ugudelige ikke mer, og ser du etter på hans sted, er han borte. De ugudelige skal gå til grunne; i røk skal de forgå (Sal 37,2.10.20). De skal flyte bort som vann, og som en snegl skal de smelte (løses opp i heten – Sal 58,8.9).

Om avguderiske mennesker, som lager seg en avgud av et stykke tre og tilber den, sier Den Hellige Ånd at de nærer seg på aske (Jes 44,20), fordi de stoler og bygger på det som like lett kan gjøres til aske som flisene som falt av treet deres avgud ble laget av. Slik er det med alle ugudelige: De nærer seg på aske; de trøster seg ved det som flammen og en plutselig oppflammende ildebrann i en fart forvandler til aske, som vinden siden sprer.

Bemerkelsesverdige er disse ordene av Job: Deres minner (deres navn og ry, selv om dere hadde utført så herlige bedrifter at en kunne fylle alle historiebøker og årbøker med dem) er å ligne med aske; deres høyder (deres storhet og herlighet) skal bli til høyder av leire (det dere bygger, opphøyer og holder høyt og dyrebart, skal bli som muldvarphauger – Job 13,12).

Kong Salomo sier: «Jeg så alt det som ble gjort under solen, og se, alt sammen var forfengelighet og åndens fortæring» (Fork 1,14). De to siste ordene oversetter andre fra grunnteksten med «vindens føde», og da blir meningen: Jeg fant at menneskenes fleste gjerninger og foretagender var dem til like stor nytte som om de ville nære og opprettholde livet med vind.

Et slikt uttrykk bruker Den Hellige Ånd også andre steder for å betegne menneskenes frukteløse strev og håp. «Vind», sier han gjennom Jeremia, «nærer alle dine hyrder» (dine åndelige og verdslige styrere og ledere – Jer 22,22), og gjennom Hosea: Efra'im nærer seg på vind og jager etter østavær (det vil si: det forlater seg på sine avguder og sitt forbund med de vantro, og har like stor nytte av dem som en sulten når vinden blåser på ham og han snapper etter luften – Hos 12,2).

Se her, dere sorgløse og stolte menneskebarn, hvordan deres gjerninger, foretagender, strev, prakt, høyhet, herlighet og lykksalighet

blir betraktet i himmelen, og hvordan han som grundig gjennomsøker og kjenner alt, dømmer om dem! Og for at dere ikke skal tro at disse uttrykkene bare er veltalenhetens påfunn og tomme ord: Sammenhold dem med erfaringen! Gå gjennom alle historiebøker, se hen til alle tiders eksempler, og si for Gud og deres samvittighet om ikke forfengeligheten ved alt jordisk vesen og all menneskelig gjerning utenfor nåden her blir skildret treffende!

Siden vi mennesker ikke finner noen bestandighet i det vi har for øynene og under hendene, og siden vi heller for framtiden ikke har annet enn møye, ubestandighet og forfengelighet å vente her i verden, er det jo åpenbart at vi ikke kan forlate oss på eller sette vårt håp til noe av alt det verden eier, hvor stort, herlig og kostelig det enn synes.

Hva eier da denne verdens barn? Og hva er deres håp? Hvilken grunnvoll har de for det kommende? (1 Tim 6,19). Hva vil de holde seg til når alle jordiske ting flykter fra dem som en skygge, eller blir som en tornebusk om vinteren, hvor det bare er hvasse pigger å finne? Hva skal være deres håp når de ikke lenger har noe å håpe på her i verden?

Det Herren sier hos profeten: «Gru og grav og garn over deg, du som bor på jorden! Det skal skje at den som flykter for den grufulle larmen, skal falle i graven. Og den som kommer opp av graven, skal fanges i garnet» (Jes 24,17.18) – der de tre likelydende ordene i den hebraiske grunntekst, *pachad*, *pachat*, *pach* (פחד, פחת, פח), som vi ikke kan gjengi slik på morsmålet, viser at de ugudelige skal falle fra den ene ulykke til den andre; eller at den ulykke, nød og straff som følger på deres synder og ubotferdighet, skal være så mangfoldig at selv om de unnslipper den ene eller den andre, skal den tredje likevel sikkert ramme dem – det oppfylles jo daglig for våre øyne.

Når nå denne verdens barn er grepet av frykt, redsel og samvittighetsangst – når de er falt i fordervelsens grav, i helvedes fuglefangers og helvedes jegers snarer og garn, likesom fuglene om høsten – når all deres glede og vellyst har en ende – når urettferdighetens mammon ikke kan hjelpe dem – når de lystige drikkebrødrene trekker seg langt tilbake – når ølflasken og vinflasken, tobakkspipen, felespillet eller selv den allerherligste musikk, fyrste- eller kongegunst og så videre ikke kan gi noen trøst, og de likevel ser seg engstelig om etter trøst – hvor skal de da hente trøst fra? Hva skal holde skipet deres fast på

det rasende hav, berolige deres stakkars sjel og bevare den fra evig fordervelse?

De vil si: Vi vil håpe på Gud like så vel som de andre. Jeg svarer: Håpet til Gud er en kraft hos den botferdige og troende sjel, vakt av Den Hellige Ånd, slik vi tidligere har lært og bevist med Guds ord. Like lite som det står i den ugjenfødtes eller ubotferdiges makt å omvende seg og gripe Herren Jesus i troen når han synes og finner det for godt, like lite står det i hans makt å håpe på Gud. Og om han enn av naturlig kraft skaper seg et håp, er det likevel uten grunnvoll og uten ønsket virkning, fordi det springer ut av et ubotferdig hjerte.

Grunnvollen for Guds barns levende håp er de løfter han har gitt i sitt ord. Men disse er ikke for de ugudelige og ubotferdige, sorgløse foraktere – like lite som roser, fioler og liljer eller en kostelig balsam er for svin og tordivler, eller lyset for nattugler og flaggermus – men for dem som frykter ham. De ugudelige har aldri fryktet Gud; de frykter ham heller ikke nå, men bare helvete. Hvordan kan de da gjøre Guds løfter til sine og sette sitt håp til ham?

Hvis en ugudelig, skurkaktig tjener eller en ulydig, ondskapsfull tjenestepike gjorde seg håp om at deres velstående herre og frue ville innsette dem til arvinger av hele sin etterlatenskap; eller en stimann og beryktet tyv, når rettsbetjentene grep ham og førte ham for dommeren, gjorde seg den tanke at denne hadde til hensikt å gifte ham med sin datter og gi ham et stort gods i bryllupsgave – da ville enhver si: Det mennesket er jo galt og vanvittig som gjør seg et slikt håp; forvisning, hjulet, strikken blir hans lønn.

Hvordan i all verden går det da til at et ugudelig menneske, som så lenge har vist seg gjenstridig og fiendtlig mot sin Gud og nå er falt under hans dom, gjør seg det håp at han ikke skal gå glipp av saligheten og himmelen? Dette de ugudeliges og ubotferdiges håp i liv og død er ingen frukt av troen, men av vantroen; ingen virkning av Den Hellige Ånd, men av helvedes ånd, som gir dem håp der intet er å håpe. (*Hjulet: til radbrekking, det vil si at forbrytere ble knust med et hjul.*)

Når de ubotferdige til tross for sitt urettferdige, vellystige og urene syndeliv gjør seg håp om saligheten, forekommer det meg som om et sinnssvakt menneske ville rope inn i en skog eller mot et annet sted med sterkt ekko: Blir jeg konge? – og ekkoet svarte: Konge! – og han så

innbilte seg fullt og fast at han var konge, eller sikkert og ufeilbarlig ville bli det.

Eller det er som med den rettslærde vi på et annet sted har omtalt etter Gerson, som fordypet seg så sterkt i ærgjerrige og forfengelige tanker at han fullt og fast trodde at han ved kardinalenes enstemmige valg var opphøyd til pavestolen, og på ingen måte ville la seg overbevise om det motsatte. (*Andaktige innfall, 3. hundre, kap. 5.*)

Platon har kalt dårenes håp de våkendes søte drøm. Det kan en med full rett si om alle ubotferdige og sorgløse hjerters håp, for de er de elendigste og største dårer i verden. De gjør seg søte tanker om Guds barmhjertighet og saligheten; men det vil gå dem som de menneskene som i den ytterste fattigdom drømmer om en stor skatt og når de våkner, finner seg i sin forrige elendighet.

Derfor sier Job: «Rik legger han seg, og ikke noe er tatt bort. Han slår øynene opp, og det» (han eide) «er der ikke» (Job 27,19). Og hans venn Bildad: «Slik går det alle dem som glemmer Gud. Den gudløses håp går til grunne. Skrøpelig er det han stoler på, og det han trøster seg til, er spindelvev» (Job 8,13.14) – «Deres vev blir ikke til klær, og en kan ikke dekke seg med deres gjerninger» (Jes 59,5.6). (*Platon: en gresk filosof.*)

Jeg vil riktignok ikke avskjære de ugudelige fra håpet om saligheten, dersom de får nåde av den barmhjertige Gud til å omvende seg før sin ende. Men jeg advarer de ubotferdige og sikre om ikke å utsette sin omvendelse til det siste, og om ikke å la seg blende og forlede av Satan med et falskt håp. Erfaringen lærer at bare få mennesker som har tilbrakt sin tid i ubotferdighet og sikkerhet, ved sin ende viser slike kjennetegn på sann bot og omvendelse at de kan gi en samvittighetsfull og gudfryktig sjel visshet om deres salighet.

Jeg er inderlig redd for at det skal gå mange som etter lang tids sikkerhet og ugudelighet tenker å omvende seg, som dem som er falt i dypt vann og i ytterste livsfare, og som i sin angst griper tak i det ene og det andre – et lite stykke tre som flyter på vannet, sin egen hatt, et nøkkeroseblad og slikt – som likevel ikke kan redde dem fra døden med mindre annen hjelp kommer til.

Mange som har levd ryggesløst og sikkert, pleier også å dø på denne måten: De tror enten ikke at de har nådd sitt livs bestemte mål, eller om de kjenner og merker det, vandrer de ganske kjekt bort, som sanne

kavalerer som ikke bryr seg om prestevrøvl og alt snakket om Gud, hans vrede og dom, sjelens udødelighet, himmel og helvete.

Da en viss spotter og samvittighetsløs person lå i dødskamp, og hans skriftefar og andre kristelige hjerter som var til stede, talte til ham om bønn, om Guds dom og evigheten, svarte han: Jeg dør ikke, fanden hente meg. Da de innvendte at han allerede hadde døden på leppene, og at han sikkert snart måtte vandre herfra, la han seg ergerlig med ansiktet mot veggen og snudde ryggen til presten, men begynte straks etter å kaste opp, og oppga dermed sin elendige ånd.

Da en oberst som hadde vært med ved Mantua i året seksten hundre og tretti, og ved plyndring hadde samlet seg en stor formue, merket at hans ende nærmet seg, gjorde han sitt testamente.

Han bestemte at det av etterlatenskapene hans skulle bekostes en begravelse av det aller prektigste slag; det som ble til overs, skulle offiserene ved hans regiment med glede ete og drikke opp og fortære i vellyst, og ikke gi seg før alt var gått med. Denne vakre bestemmelsen etterkom de også med største samvittighetsfullhet, inntil et skrekkelig syn omsider spredte dem – en ild og flamme hvor enhver så seg selv. Bare én av dem (som kanskje med sann anger og omvendelse hadde vendt seg til Gud) opplevde årets utgang.

Slik går det med de ugudelige og deres ende! Slik er det fatt med deres håp! Hva gagnet dem hovmod? Og hva hjalp rikdommen dem (vellyst, ære, stort navn, herlighet, en talrik tjenerskare) med overdådighet? Alt dette er faret bort som en skygge og som et budskap som løper forbi, eller som når en fugl flyr gjennom luften, eller når en pil skytes mot målet. Det var raskt ute med dem; de er fortært i sin ondskap.

Deres håp er som et fnugg som føres bort av vinden, og som tynt skum som drives av en virvelvind, og som røyk som blir spredt av vinden eller forgår – som minnet om en gjest som bare har vært en dag på herberge hos en (Visd 5,8 ff.).

Å, hvor lykkelige er ikke derfor de gudfryktige og med Kristus forente sjeler midt i sin timelige ulykke – hvor rike i sin fattigdom, hvor rolige i sin uro, hvor glade og frimodige i all sin trengsel! For de har et levende, sikkert, ubedragelig og salig håp til den levende, trofaste, sannferdige, allmektige, barmhjertige, allvise og evige Gud.

De løper og håper ikke som på det uvisse; de fekter og kjemper, strider og strever ikke som en som slår i været (1 Kor 9,26).

De er kalt til håp, til en rik og herlig arv (Ef 1,18); de har en sterk og evig trøst og et godt håp, som er dem tilbudt og lagt fram, og som de er henvist til (2 Tess 2,16). Håpet er lagt til side for dem og vel forvart i himmelen (Kol 1,5). Ja, deres håp er Gud selv og Herren Jesus.

Hvem er da rikere enn de troende sjeler, om de så ikke eier annet enn sitt håp? Hvem står fastere enn den som stoler på Gud og i sin skrøpelighet har slynget seg med tro, kjærlighet og håp om livets tre, Jesus Kristus? Hvem har større visshet om sin timelige og evige velferd enn den som har klynget seg til det evige og høyeste gode? «Hvem trodde på Herren og ble gjort til skamme? Og hvem ble i Herrens frykt og ble forlatt?» (Sir 2,10).

Hold derfor fast ved gudfryktigheten og deres håp, kjæreste Guds barn! Bli deres Gud og deres Jesus tro inntil døden! «Kast derfor ikke bort deres frimodighet, som har stor lønn!» (Hebr 10,35). Søk å vokse, både i den erkjennelse av sannheten som fører til gudfryktighet, og i håpet om det evige liv, som Gud, som ikke lyver, har lovet (Tit 1,1.2).

Se til at deres håp er fritt for all tvil, fullt og frimodig, og at dere kan rose dere av det mot djevelen og verden. For Den Hellige Ånd bruker slike uttrykk om vårt håp. «Vi ønsker», sier apostelen, «at hver og en av dere må vise den samme iver» – den han har vist i kjærlighetens gjerning og møye – «etter å ha den fulle visshet i håpet inntil enden» (Hebr 6,11.10).

Et annet sted knytter han håpet sammen med frimodighet og ros (Hebr 3,6), og han ønsker at håpets Gud må fylle de troendes hjerter med all glede og fred, «så dere kan være rike på håp ved Den Hellige Ånds kraft» (Rom 15,13).

Streb derfor, mine kjære, etter et slikt rosende, frimodig, glad og rikt håp! La deres munn være full av latter og deres tunge av jubelsang, og si: Herren har gjort store ting mot oss, for han har kalt, opplyst, omvendt, rettferdiggjort og helliget oss; og han vil gjøre store ting mot oss, for han vil holde oss oppe i troen til enden, vederkvege oss med sin trøst, styrke oss med sin kraft, beskjerme oss mot djevelen og verden, og til sist frelse oss til sitt himmelske rike og velsigne oss med evig fred. Derfor er vi glade (Sal 126,2.3; Luk 1,49).

Om Aleksander, som historieskriverne har gitt tilnavnet den store, fortelles det at da han fra Makedonia ville bryte opp med sin krigshær mot Darius, ga han bort sine kongelige krongods, embeder, tollinntekter, landsbyer, jordeiendommer og liknende til sine tjenere og venner. Da Perdikkas spurte ham hva han da selv ville beholde, svarte han uten betenkning: Mitt håp. Og det er kjent hvilken lykke den rettferdige Gud ga ham, slik at han erobret uten sammenlikning mer enn han hadde gitt bort.

Har nå et menneske kunnet tale så frimodig om sitt håp i tillit til mennesker og menneskelig makt, hva bør da ikke vi kristne gjøre, som håper på Gud, på Jesus, på Guds løfter, på hans sannferdighet, visdom, allmakt og godhet! Når derfor djevelen og verden sier til oss: Hva har du da for din kristendom, for din tro, for dine almisser, for dine bønner, for din gudsfrykt? – så la oss svare med frimodighet: Mitt håp.

Sier de: Men du er og blir forlatt, elendig og trøstesløs – så la oss svare: Jeg håper på den trofaste Gud, som aldeles ikke kan eller vil gi slipp på meg eller forlate meg. De elendiges forventning skal ikke gå tapt for alltid. – Men du er fattig og må ernære deg og dine kummerlig. Svar: «Den fattige skal ikke glemmes for alltid» (Sal 9,19). Jeg håper på den rike Gud, som ikke skal la meg mangle noe slags gode (Sal 34,10.11); og lar han meg mangle noe, da er det ikke tjenlig for meg. – Du lever i den onde og falske verden og blir på alle måter plaget og undertrykt. Jeg håper på den trofaste og miskunnsomme Gud, som leder meg i sitt åsyns lys og med sine øyne, dekker meg med sine nådevinger og beskjermer meg med sin veldige hånd. – Du er bedrøvet i ånden og nesten alltid sorgtung. Jeg håper på Gud, som er mitt hjertes fryd og glede og mitt lys i mørket, og som gjør de fornedredes og elendiges ånd levende og forbinder og gleder de sønderknustes hjerter (Sal 43,4; Mika 7,8; Jes 57,15; 61,1). – Du er en trøstesløs enke og en forlatt farløs. Jeg håper på Gud, som er enkers dommer og redningsmann og de farløses far (Sal 68,6).

Men du befinner deg i nød og fare, og de siste tiders trengsler er nær forestående. Jeg håper på Gud, hvis hånd ikke er for kort til å frelse – på Jesus, som hersker midt blant sine fiender – på Herren som kjenner sine og har tegnet meg i sin hånd, som han har grepet meg med og som ingen skal rive meg ut av, og som har omsluttet meg i sin

evige kjærlighet, som verken død eller liv, verken engler eller fyrstedømmer, verken det nærværende eller det kommende kan skille meg fra. – Men du er en synder. Jeg håper på den nådige, barmhjertige og miskunnsomme Gud, som tilgir misgjerning og overtredelse og synd, og søker og finner sin høyeste ære i å tilgi de botferdige selv de største synder. – Men du skal dø. Jeg håper på den levende Gud, som gjør de døde levende – på Jesus, som er livets fyrste, ja, det evige liv.

Mitt håp skal ikke gjøre meg til skamme; mitt håp er bedre enn verdens besittelse; min forventning er bedre enn verdens eiendom; mitt intet er mer enn verdens alt; min bedrøvelse er bedre enn verdens glede; mine sukk er bedre enn verdens fryderop; min gråt overgår dens edleste vin; min skam og vanære er mer hedrende enn dens ære; min skrøpelighet er kraftigere enn dens største velde; min tornekrone er herligere enn dens gullkroner; min død er bedre og saligere enn dens liv. For jeg håper på Gud.

«Hvorfor er du nedbøyd, min sjel? Hvorfor bruser du i meg? Sett ditt håp til Gud! Jeg skal ennå prise ham, mitt åsyns frelse og min Gud.» «Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det.»

For ennå mer å vekke og oppmuntre de gudelskende sjeler til et frimodig håp til Gud, vil jeg anføre et og annet vakkert eksempel på Guds underfulle og nådige hjelp i ytterste fare og nød, og slik opplyse og stadfeste læren om håpet til Gud.

Omkring året femten hundre og femti reiste en kjøpmann ved navn Peter Perseval, som ved sin gode og ulastelige vandel hadde vunnet ry som en gudfryktig og hederlig mann, fra Reval til Lübeck. Etter å ha kjøpt inn alle slags varer og fraktet dem om bord, la han i Guds navn ut på sjøen.

Men underveis, etter Guds hellige råd og vilje, led han skibbrudd og mistet skip og gods. Han fikk tak i en planke, satte seg på den og svømte omkring på havet til han kom til en klippe som stakk opp av havet; den krabbet han opp på, og der ble han i tre dager i frykt og beven.

Da han i denne store nød – som en nok kan forstå – ropte inderlig til Gud, føyde Herren det slik at to tønner mot kvelden den første dagen ble drevet av vinden og bølgene bort til klippen. Han trakk dem til seg, åpnet dem og fant i den ene sengklær han kunne dekke og varme

seg med, og i den andre epler han kunne stille sin sult og tørst med. På den måten holdt han livet oppe de tre dagene og nettene.

Imidlertid hadde han mange sorgfulle tanker (som Satan under slike omstendigheter ikke pleier å hvile, men gjerne øser olje på ilden): Alt håp var jo ute, han hadde ingen hjelp å vente, han kunne like gjerne springe i havet for å bli fri for sin angst. Men den himmelske trøster reiste ham opp og styrket hans håp med disse ordene fra den åtteogsekstiende salme: «Gud er for oss en Gud til frelse, og hos Herren Herren er det utganger fra døden.»

Den fjerde dagen ble han var et lite skip. De som var om bord i det, fikk vel også øye på ham, men trodde at det var et spøkelse og ikke et menneske, inntil han ved sin vinking og roping gjorde sin nød kjent, så de kom og tok ham inn i skipet; deretter kom han sunn og frisk tilbake til Reval. Her lot han siden nede ved havnen, der en går om bord, henge opp en tavle hvor denne hendelsen var avbildet, Gud til ære, som så forunderlig hadde holdt ham oppe, og til trøst for andre sjøfarende, så de i fare og nød skulle håpe på Gud.

Andreas Möller forteller i sine freibergske årbøker at den nittende september femten hundre og åttien falt fire bergmenn ned i en malmgruve og ble funnet igjen klokken ni om kvelden den tjuetredje i samme måned, ved bergembetsmennenes ivrige bestrebelser – de lot rydde dag og natt for å komme til dem. De tre var riktignok døde; men den fjerde, ved navn Georg Strobel, var ennå i live og var på underlig vis holdt oppe på et lite tverrslag på omtrent en halv alens høyde.

Han fortalte at i den tiden han lå begravd der, hadde han ofte sett et skinn eller en flamme fare opp og ned, og det hadde vederkvegt ham så han kunne holde ut helt til den femte dagen uten mat og drikke eller frisk luft. Han var eneste sønn av en fattig enke, og av barnlig kjærlighet og troskap underholdt han henne og tre uforsørgede søsken med sine henders arbeid.

Liknende ting hender daglig på alle steder, og det skulle vel heller ikke mangle eksempler på at den allgode, barmhjertige og gjerne hjelpende Gud også har forbarmet seg over de stakkars blinde hedninger og andre vantro når de har vært i nød og fare, og på underlig vis utfridd dem.

De ville karaibene forteller, ifølge de beretningene de har om sine forfedre, at da en av disse satt ganske alene i en skog og med tårer

klaget over at de var så elendige og ikke hadde tak over hodet, måtte tåle all luftens ublidhet og ernære seg svært elendig av ville frukter og urter, viste det seg for ham en mann med et anstendig utseende og en stav i hånden. Han talte vennlig til ham og underviste ham om hvordan de skulle plante den svært nærende roten mandioka eller maniok, og også om å lage seg ly av palmeblader.

Hvordan det egentlig har forholdt seg med dette, lar jeg stå ved sin verdi; men det kan ikke nektes at Guds godhet heller ikke er uvirksom blant de vantro, men gir dem regn og fruktbare årstider fra himmelen (Apg 14,17) og hjelper dem i nød og fare.

Dette er heller ikke å undres over når en betenker at han er så miskunnsom at han også forbarmer seg over kveget, over de fornuftløse dyr, over ravnene, og tar seg av dem, forsørger dem og holder dem oppe. Hva skulle han da ikke gjøre mot oss, sine barn og utvalgte, helligede og elskede! Sett derfor deres lit til ham til enhver tid, kjære folk! Utøs frimodig deres hjerte med alle dets sorger og bekymringer for hans åsyn! (Sal 62,9). Den levende, allmektige, evige, miskunnsomme, allvise Gud er vårt håp.

Meget betydningsfullt sier den høyt opplyste Luther: Gud krever ikke mer av mennesket enn at det lar ham beholde sin ære og guddom, det vil si at det ikke regner ham for en avgud, men for en Gud som ser til (de elendige og nødlidende), hører deres bønner, forbarmer seg over dem og hjelper dem, og så videre. Å gi Gud denne ære er visdom over all visdom, rettferdighet over all rettferdighet, gudsdyrkelse over all gudsdyrkelse, offer over alle offer, og mer til.

Nå, Herre, du håpets Gud, fyll oss med all fred og glede i troen, så vi kan bli rike på håp ved Den Hellige Ånds kraft! (Rom 15,13). «Din miskunnhet være over oss, Herre, slik som vi håper på deg!» (Sal 33,22).

La oss for det tredje også bruke læren om tålmodighet til nytte og prøve oss selv, for å erfare om den kristelige tålmodighet også finnes hos oss – den som ingen kan være et Guds barn uten. For siden alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt, og vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler, trenger vi tålmodighet, for at vi – når vi har gjort (og lidd) Guds vilje – kan oppnå løftet (2 Tim 3,12; Apg 14,22; Hebr 10,36).

Det er ikke stort å ære, elske, prise og tjene Gud og holde seg til ham i gode dager og i timelig lykksalighet. Men de sanne kristnes kunst og

det sikreste bevis på kjærligheten til Gud består i at de ærer ham og herliggjør hans navn i anfektelser og mangehånde trengsler, i overgivelse og tålmodighet, med stille sjel.

De elsker ham når han synes å hate dem. De forteller om og priser hans miskunn, allmakt, visdom, rettferdighet, sannferdighet og trofasthet selv da, når han viser seg ubarmhjertig, hard, avmektig, uklok og tåpelig mot dem, og som om han hadde glemt alle sine løfter og – med Jobs ord – «er blitt grusom mot» dem.

De bærer med god vilje og glede den byrde han legger på dem. De elsker korset for den korsfestede Jesu skyld. De kysser den hånd som fører riset, i det samme som den slår hardt til. De setter høyere pris på tornekronen – fordi deres Jesus har verdiget seg til å bære den og har latt den gå i arv til dem – enn på all verdens rose-, oliven- og laurbærkranser og gullkroner.

Det er et bevis på kristendommens og kjærlighetens kraft (1 Kor 2,4; 2 Kor 8,24) at de troende med sin gudsdyrkelse ikke etterstreber noe annet enn foreningen og samfunnet med Kristus Jesus, om de enn må ta imot ham fattig, naken, blottet, blodig, såret, foraktet, forlatt og forstøtt av alle.

Da blir det åpenbart at det bare er Jesus de elsker – at de ikke er som Judas, som fulgte Herren fordi han hadde betrodd ham pungen (Joh 12,6), og heller ikke som jødene, som oppsøkte ham og løp etter ham fordi de hadde spist av hans brød og var blitt mette (Joh 6,26). Og det bør nå være alle sanne troende sjelers bestrebelse å vise seg i alle ting som Guds trofaste tjenere med stor tålmodighet.

Vi har et sted ovenfor i dette verket lært at det er tre trinn korsbærerne skal legge merke til. Det første er når de tvunget tar korset på seg, som Simon fra Kyrene, bærer det med sukk og tårer etter sin Jesus, og heller vil bli fri fra det i dag enn i morgen.

Det andre er når de visselig tar det kors Herren legger på dem, opp og på seg med tålmodighet, bærer det i stillhet og tillitsfullt underkaster seg hans hellige vilje, men likevel ser det som en byrde de til tider klager over, og som de stadig må stride med sitt kjød og blod om – for dette er like lite gunstig stemt mot korset som hunden mot lenken.

Det tredje er når de ikke bare villig tar korset opp, men elsker det som æret, helliget og velsignet av deres Jesus, bærer det med et glad og

tilfreds hjerte, er stolte av det og setter høyere pris på det enn verdens barn på sin timelige lykksalighet. (*Fjerde del, 1. preken, § 63.*)

Fra det første trinn må de troende sjeler streve etter å komme opp til det andre, og fra det andre til det tredje. Og når de har kommet et godt stykke videre, er det klart at de av hjertet elsker Gud fordi han er Gud, og ikke bare fordi han er så god mot dem. Da kan en si: «Her er de helliges tålmodighet og tro» (Åp 13,10).

Prøv dere da, mine kjæreste medkristne, hvor langt dere har kommet i dette! Jeg må tilstå at tålmodigheten er en av vår kristendoms vanskeligste dyder, og at mange som dog ved Guds nåde og kraft har kommet gjennom mange trengsler i sine levedager, likevel ennå ikke har kommet særlig langt i den. De fleste blir stående på det nevnte første trinn og bøyer sin rygg under korset med uvillig hjerte.

De kaller Gud sin kjære Far så lenge han gir dem sukker, rosiner og mandler å spise; men rekker han dem en besk medisin eller gir dem av riset, kan det snart gå dem som med Jona. Etter å ha mistet sitt kikajontre og dets skygge satte han ikke bare opp et surt ansikt, ble sint og ville straks dø, men svarte også på Herrens spørsmål om det var med rette at hans vrede var optent for den visnede plantes skyld: «Ja, med rette, jeg er så harm at jeg kunne dø» (Jona 4,7 ff.).

Slik går det ennå ofte. Mang et menneske ønsker straks, når en ulykke, et tap, en motgang møter ham, å gremme seg i hjel og dø av sorg; han viser sin Gud et surt ansikt, blir sint, knurrer og kan ikke skjule sin utålmodighet. Selv om mange ikke sier det rett ut, som en viss bedrøvet bergmann, kunne de nok tenke i sitt hjerte: Hva har jeg igjen for at jeg er gudfryktig? Jeg vil ikke lenger være Guds tjener.

En viss frue, hvis eneste sønn og datter var døde, klaget over Gud fordi han ikke hadde oppfylt overfor dem det løfte han har gitt gudfryktige og lydige barn, nemlig at de skal leve lenge på jorden. Og da noen fattige kom og etter sin vane ba henne om en almisse, bød hun dem gå sin vei og sa: Jeg vil ikke gi dere noe; hvorfor har dere ikke bedt flittig, så barna mine kunne ha levd?

Det går mange som med enken i Sarepta, som var meget vel fornøyd med profeten Elia og ikke sa et vondt ord til ham, så lenge hun og sønnen var friske og ikke manglet mel og olje. Men da sønnen ble angrepet av en hard sykdom og døde, foer hun løs på ham og sa: «Hva

har jeg med deg å gjøre, du Guds mann? Du er kommet til meg for å minne meg om min synd og la sønnen min dø» (1 Kong 17,16–18).

Selv om nå den miskunnsomme og langmodige Gud viser stor tålmodighet mot de utålmodige mennesker og holder sine stakkars barn mye til gode når de blir overrumplet av en skrøpelighet og overveldes av kjød og blod, må vi likevel ikke misbruke hans miskunn og langmodighet og stadig gi oss hen til utålmodighet. Likesom det ellers er vår plikt ikke å la vårt kjød rå seg selv, men å overvinne det ved Ånden, og det påligger oss å streve med all flid etter vekst i tro, kjærlighet, ydmykhet, saktmodighet og så videre, slik må vi også søke å bli fullkomnere i kristelig overgivelse og tålmodighet. Vi må stadig si:

Gi tålmod, Gud!
Min synd slett ut!
Et lydig hjerte du skape
i meg, så jeg
ved knurr skal ei
min evige frelse tape!

Og, min medkristne, hva hjelper utålmodigheten oss, når vi bare gjør vondt verre? Hva hjelper det en vandringsmann som har tatt på seg å bære en tung byrde, at han stadig kaster den av seg? Han må jo ta den opp igjen og har ikke annet for det enn møye og besvær. Og hva kan det hjelpe oss at vi søker å befri oss for vårt kors ved utålmodighet? Det er likevel vårt kors, som Herren Jesus har lagt på oss, og som ingen annen kan eller skal bære for oss.

Kampen ligger foran oss (Hebr 12,1); hvorfor skulle vi da lenge vegre oss for å begynne den med frimodighet? Begeret er skjenket i for oss; ingen annen vil tømme det for oss; hvorfor skulle vi da ikke villig ta imot det av den kjære hånd som har gjort det i stand og rekker oss det?

«Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg?» (Joh 18,11) – det som min Jesus har smakt på og drukket meg til, og som Den Hellige Ånd har forsøtet med sin kraftige og søte trøst? Rekk det hit, min Gud og Far! Jeg vil drikke det, om det så skal ta tårene fram i øynene mine.

Her vil kanskje mang en gudelskende sjel si: Vel den som har kommet så langt at han kan bevare sin sjel ved sin tålmodighet og være

stille for Gud, som jo ikke mener det ondt! Også jeg setter meg nok fore å gjøre det, men det går bare dårlig. Måtte Gud ha tålmodighet med meg og hjelpe min skrøpelighet!

Det er vel gjort, du gudfryktige hjerte, at du inderlig erkjenner din ufullkommenhet, både i kristendommens andre dyder og i tålmodigheten, og søker å bedre dine feil. Det gode forsett, viljen og bestrebelsen for å lide Guds vilje og bære hans kors med stille sjel er allerede en herlig begynnelse til tålmodighet.

Å sukke og gråte, klynke og klage er ikke straks utålmodighet. Guds barns erfaring lærer at selv om det ytre menneske er bedrøvet over korset, er det indre likevel trøstig i Gud og finner velbehag i sin trengsel. De lover sin Gud og priser hans godhet, ikke alltid med hørlig røst, men ofte med skjulte sukk. Når de er mest bedrøvet, og kjødet kjenner sine smerter og sjelen sin angst, tenker de ofte: Rett så, min Gud! Det er alt sammen godt, min Far.

Gjør med meg som det tykkes deg.
Jeg tillitsfullt og stille
vil lide, når det evig meg
fra deg bare ei må skille.

En kristen dømmes ikke av Gud etter sin ytre tilstand og etter de mangler som ennå finnes hos ham, men etter sin indre tilstand, etter ånden og troen, etter sitt hjertes oppriktighet og helliggjorte, gode vilje. Blander det seg nå, mens han står under korset, noe inn i hans ord, tanker, oppførsel og gjerninger som menneskene kaller utålmodighet, så kaller ikke den himmelske Far det slik, men en skrøpelighet, en overilelse hos sitt barn, og tilregner ham det ikke – og det for hans skyld som bor i hans hjerte med sin Ånd og nåde, og hvis fullkomne tålmodighet har sonet for all vår utålmodighet og alle våre synder.

Det er bemerkelsesverdig og trøstefullt at vår aller kjæreste frelser ikke bare inderlig ropte til sin Far om å avvende korsets beske kalk, men også senere på korset frembar sine bønner og ydmyke begjæringer «med sterkt skrik og tårer» (Hebr 5,7), idet vi vet at han i sin store angst ropte: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,46).

Kommer det da også så langt med oss at vi ikke bare ber og påkaller, men også klager, gråter, skriker og hyler og roper: Jeg er jo støtt bort fra Guds øyne; Herren har forlatt meg; Herren har glemt meg; jeg orker det ikke lenger; jeg ønsker ikke å leve lenger; å, om bare jeg var død! og så videre – da vil den nådige og miskunnsomme Gud ikke tilregne oss det, men ha tålmodighet med oss til vi ved hans nåde og kraft overvinner alt. Jeg slutter med disse ordene av kirkesangen:

Alt her på jord har en stakket frist.
Herre Jesus Krist!
Du vil stå ved min side
og ulykken min
betrakte som din,
når den vil mot meg stride.
Må jeg da til,
nå, som du vil,
o verden! men
Gud er min venn;
å hjelpe meg skal han vite.

«All nådes Gud, som har kalt oss til sin evige herlighet i Kristus Jesus, etter en kort tids lidelse, han skal dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste oss! Ham tilhører makten i all evighet! Amen» (1 Pet 5,10.11).

Femte del. Om den troende sjels salige avskjed fra legemet, triumferende inntog i himmelen og evige glede, herlighet og salighet

Første preken. Om det evige livs visshet

I Jesu navn. Amen.

Hebr 4,9: «*Så står det da en sabbatshvile tilbake for Guds folk.*»

I Jesu navn har jeg satt meg fore å tale videre om den himmelske herlighet og salighet som Gud har beredt for dem som elsker ham – slik rekkefølgen i vårt påbegynte og hittil ved Guds kraft fortsatte sjelearbeid krever.

Ved denne anledning kommer jeg til å tenke på at jeg har lest om en gudfryktig adelsmann som i gamle dager foretok en reise til det lovede land, for selv å se de steder som Guds Sønn i den menneskenatur han hadde tatt på seg, hadde æret med sitt synlige nærvær og med åpenbaringen av sin herlighet og menneskekjærlighet, og for slik enda mer å vekke og styrke sin andakt, sin tro, sin kjærlighet og sitt håp.

Da han etter ønske var kommet fram, besøkte han først byen Nasaret, hvor engelen Gabriel, utsendt av Gud, fant jomfru Maria og brakte henne det budskap at hun av Gud var utvalgt til å være mor til hans enbårne Sønn og verdens Frelser. Her fordypet den andektige pilegrim seg i betraktning av Herren Jesu bunnløse og ubegripelige kjærlighet, som for oss mennesker og for vår salighets skyld kom

ned fra himmelen, ikke forsmådde jomfruens liv og ble et menneske og vår bror. Etter å ha takket hjertelig og med tusen sukk for denne kjærlighet og dype fornedrelse, begav han seg derfra og reiste til Betlehem.

Da han kom til å tenke på det under av Guds kjærlighet som her var skjedd, og i ånden betraktet sin Jesus i hans dype fornedrelse som et fattig barn, født i stallen og liggende i krybben, kunne han ikke holde tårene tilbake. Han fuktet med dem den jord som hans frelser hadde fuktet og helliget med sine første barnlige tårer, kysset denne jorden tusen ganger og takket ham for hans usigelige nåde og kjærlighet.

Herfra dro han videre og reiste til Jordan, til det stedet hvor Herren hadde mottatt dåpen av sin forløper Johannes. Her syntes han at han så sin Frelser stå i Jordan, at himlene åpnet seg, og at han hørte Faderens røst: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag», og så Den Hellige Ånd fare ned i skikkelse av en due (Matt 3,13 ff.). Han takket da sin Frelser inderlig for innstiftelsen av den hellige dåp og for dens velsignede kraft, som også han sammen med alle salige Guds barn var blitt delaktig i, og så videre.

Derfra vandret han ut i ørkenen og betraktet i ånden djevelens fristelse, som hans Jesus hadde lidd, og hvordan han overvant denne sjelefiende med sitt guddommelige ord og siden ble betjent av de hellige engler. Han besøkte dessuten fjellet Tabor og forestilte seg frelserens forklarelse; videre fjellet Sion og byen Jerusalem, hvor han fremkalte for sitt indre syn den siste nattverd som hans Jesus holdt med sine disipler, da han ordnet sitt hemmelighets- og kjærlighetsmåltid, som han innstiftet til minne om seg og til trøst for oss, så vel som den ydmykhet han la for dagen da han vasket sine disiplers føtter.

Deretter fulgte han ham over bekken Kedron til Getsemane, var i ånden med hjertelig andakt vitne til hans dødskamp, hvor han svettet blodig svette, så bloddråpene falt ned på jorden – og pilegrimens hjerte banket høyt og smeltet så å si hen i tårer. Han forestilte seg deretter hvordan Herren her etter forræderen Judas' anvisning ble tatt til fange, bundet og ført bort, mens han fulgte ham overalt med sin andakt og kjærlighet.

Han forestilte seg hva han led i yppersteprestens palass, i Pilatus' domhus og andre steder: hvordan han ble slått med knyttnever, bespyttet, hudstrøket, kronet med torner, framstilt som et ynkelig

skue for folket, dømt til døden, ført ut bærende sitt kors selv, regnet blant misdedere og korsfestet med dem på fjellet Golgata, og til sist oppga ånden. Så ledsaget han ham til hans grav, mintes hans seierrike oppstandelse, vandret i hans selskap til Emmaus, og fuktet og merket alle disse veier med sine andakts-, kjærlighets- og gledestårer.

Til slutt kom han til Oljeberget, til det stedet ved Betania hvorfra Jesus for opp til himmelen. Her styrket han seg i ånden, fordoblet sin andakt og brøt ut i disse ord: Å Jesus, søteste Herre Jesus, nå vet jeg ikke lenger noe sted på jorden å følge deg! Unn derfor min sjel den nåde, å Jesus, min kjærlighet, at jeg må følge og ledsage deg på din himmelfart! Og idet han sa dette, segnet han til jorden, fikk det han så hjertelig ba om, og overgav sin ånd til ham som hadde kjøpt den til sin eiendom med sitt kostbare blod.

Jeg må tilstå at selv om jeg ifølge Guds ord ikke kan godkjenne de overtroiske valfarter som i gamle dager ble foretatt, og kanskje ennå av enkelte foretas, til bot og fyllestgjørelse for synden, har jeg likevel funnet mye glede i denne pilegrimsferden, slik den her er beskrevet. Å, hvor salig er ikke den sjel som overalt følger sin Jesu fotspor, søker ham med stor lengsel, usminket tro og inderlig kjærlighet, til den ved Guds hånd og kraft river seg løs fra sitt syndens og dødens legeme og iler til sin i himmelen seirende konge!

Det er imidlertid ikke nødvendig å foreta denne velsignede pilegrimsferd i det lovede land og derfor ta på seg en møysommelig og kostbar reise. Mange gudelskende sjeler har gjort den, og gjør den ennå, uten å komme utenfor sitt jordiske fedreland.

Av mange grunner må jeg også regne den ovenfor nevnte fortellingen mer for en gudelig lærefortelling enn for en sann hendelse. Og det ser ut til at forfatteren i denne framstillingen har villet vise hva en gudelskende kristens hele liv skal være: en stadig betraktning av Herren Jesu ferd her på jorden og av den kjærlighet han åpenbarte under den, og dernest en uavbrutt etterfølgelse, hvor vi vandrer i hans hellige fotspor.

Jeg har imidlertid anført den fordi den passer svært godt for mitt forehavende. Dere vet hvordan vi i innledningen til dette arbeidet fant den dyrebare menneskesjel i ørkenen, fattig, elendig, naken, blind og blottet, og strevde for å føre den på den sanne omvendelses vei til samfunn med Jesus Kristus og til å nyte hans kjærlighet og

miskunn, og siden styre dens føtter inn på fredens vei og den salige etterfølgelsen av Jesus, i en hellig og gudelig vandel.

Om vi enn underveis ofte kom inn på de knudrete korsveier, begrodd med torner og tistler, så lindret likevel vår Jesus oss alltid, som en trofast forgjenger og følgesvenn, med sin evige trøst og hjalp oss fram med sin mektige hånd, slik at vi nå ikke har annet igjen enn å følge ham til himmelen, gladelig forlate verden og bytte verden med himmelen, møye med hvile, krig med seier, kamp med krone, forgjengelighet med den salige evighet. Hvordan dette kan og må skje, og hva den troende sjel etter fullendt livsløp i denne verden har å vente i himmelen, det skal vi med Guds hjelp tale om i det følgende.

Men ved dette hellige, gavnlige og nødvendige foretagende finner jeg ikke ubetydelige hindringer og vanskeligheter. For hvem er jeg, syndige og elendige menneske, som ennå vandrer her på jorden sammen med mine brødre og søstre og ofte av hjertet beklager at jeg ikke tilbørlig kan fatte og tro på Guds barns herlighet og salighet i nådens rike og gjøre den til nytte for meg selv og andre – hvem er jeg, at jeg drister meg til å beskrive og framstille den himmelske salighet?

Hva vil vårt hjertes lille kar ved dette vide og brede og dype hav? Hvor mye kan det vel romme av det, og hvorfor vil vår stammende barnetunge befatte seg med disse høye og himmelske ting?

Om enn vårt stakkars hjerte allerede til tider ved ordet og Den Hellige Ånd kjenner en himmelsk, søt fryd, en overnaturlig trøst, en uforlignelig fred og en salig glede i Guds kjærlighet, er dette likevel bare noe lite og ringe mot det vi har å vente i himmelen. Og selv dette ubetydelige som sjelen kjenner, er vår tunge ikke i stand til å si og skildre, selv om den var den mest veltalende i verden.

Denne tids lærde og skarpsindige menn, som har betraktet stjernehimmelen med sine kunstferdig innrettede kikkerter, vet å fortelle forunderlige ting som de på denne måten har sett. De sier at der det bare menneskelige øye hittil knapt har funnet tjue til tretti stjerner, ser øyet bevæpnet med kikkert nesten tusen.

De forteller at Sjustjernen er besatt med over hundre lys og ser ut som en bikube omgitt av en tett bisverm, eller som en sirkel, krets eller ring som stråler overalt, og i hvilken det ligger så å si et lite barn. I stjernebildet Orion har de funnet flere stjerner enn de gamle på hele himmelhvelvingen; det er likesom Josefs broket kjortel, bestenket

med mye blod, og slik ser også de utallige blodfargede stjernerubiner i det nevnte stjernebildet ut, og annet slikt.

Men de dyrebare sjeler som deres Frelser har unt å kaste et gledesblikk inn i den himmelske herlighet, eller som har hatt en søt forsmak på saligheten, vet bare lite å si. En hører dem nok utbryte: Å herlighet! Å salighet! Å sødme! Å trøst! Akk, se! Akk, hør! Akk, smak! Men de kan ikke finne ord for det de har sett og smakt.

Den høyt opplyste apostel fikk riktignok den nåde av Gud å bli rykket like inn i den tredje himmel; men han hørte (og så utvilsomt også) usigelige ord (og ting), som det ikke er tillatt for et menneske å tale (2 Kor 12,2.4).

Jeg er av den mening at Luther har oversatt det greske uttrykket som står her (ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι), godt med «som intet menneske kan tale». For dersom apostelen hadde vært forbudt å meddele det han hadde hørt, ville han utvilsomt ha sagt: Som jeg ikke tør tale. Men nå skriver han: Intet menneske, hvor høyt begavet, klokt og veltalende det enn måtte være, ville kunne si disse ordene, om det enn hørte dem slik som jeg hørte dem.

Og herved bekreftes det vi sa ovenfor: at det opplyste menneske, som er opphøyd til Guds barns rettighet og herlighet, vel til tider får nåde til å kjenne en forsmak på det evige liv og å få et innblikk i den himmelske herlighet, men at det han har følt og sett, likevel forblir usigelig for ham.

Det fortelles at en gudfryktig, men enfoldig mann ble aktet verdig til en liknende nåde, slik at han en tid var fra seg selv og bare ved et glad og så å si smilende ansikt røpet at han måtte kjenne en stor glede.

Da han omsider kom til seg selv igjen, og vennene hans spurte hva han hadde sett eller hørt, svarte han: Jeg kom inn i en uforlignelig lysthage, hvis liflige luft og duft ikke bare omga meg, men helt og holdent gjennomtrengte meg. I kledefolden min samlet jeg en mengde roser og andre blomster, som ga fra seg denne yndige duften, med det forsett å glede dere med disse sjeldenheter. Men duften var så sterk at den fratok meg all kraft til å holde dem, og derfor lot jeg dem alle falle i denne søte avmakt.

Forfatteren av denne fortellingen har også villet lære at følelsen og smaken, men ikke evnen til å si det, er gitt noen sjeler. Jeg holder også for at selv om en himmelborger som Enok, Moses eller Elia kom til oss

her på jorden og med sin forklarede tunge ville skildre den himmelske herlighet, ville han likevel ikke være i stand til å beskrive den fullkomment; våre ører og hjerter ville ikke kunne forstå fullkomment det han vitnet om den.

Så erkjenner jeg nå i dypeste ydmykhet for den høylovede og salige Gud min uverdighet, min uvitenhet, min skrøpelighet og mitt intet, og sier av hjertet: Jeg har begynt å tale om himmelen og om Guds utvalgtes, helliges og elskedes salige, evige liv, enda jeg er støv og aske (1 Mos 18,27) – enda jeg ennå lever på jorden, intet vet, intet er og intet formår.

Dette har jeg begynt på, ikke av nysgjerrighet, men etter mitt hellige embetes krav, som pålegger meg å utlegge (som en skattmester åpne) Skriftene for Guds hellige barn (Apg 17,2.3) og å legge fram for dem de skatter som deres himmelske Far fra evighet av har lagt til side for dem, og som Herren Jesus har vunnet for dem med sitt kostbare blod.

Videre skal jeg i disse siste, vanskelige og bedrøvelige tider rikelig trøste dem etter min Guds befaling: «Trøst, trøst mitt folk! … Tal vennlig til Jerusalem!» «Si at det går den rettferdige godt! For han skal ete frukten av sine gjerninger» (Jes 40,1.2; 3,10). Men hva kunne jeg trøste dem kraftigere med enn med skildringen av den himmelske herlighet som skal følge etter dette møysommelige og bedrøvelige liv?

Himmelen er et søtt ord, som formår å forsøte all verdens bitterhet. Da Noah drev omkring på vannflommens vann, hadde han utvilsomt ofte vanskelig for å frigjøre seg fra sorgfulle tanker. Men han hadde på Guds befaling gjort et vindu øverst på arken, så han kunne betrakte himmelen og trøste seg ved sin Guds faderlige omsorg og styrelse (1 Mos 6,16).

Herren bød Abraham å gå ut av sine fedres land og leve som en fremmed i det land han hadde lovt hans ætt; han ga ham ingenting av det til eiendom, ikke en fotsbredd (Apg 7,5). Likevel førte han ham ut under den stjernefylte himmel (1 Mos 15,5), ikke bare for å vise ham som et forbilde hans etterkommeres utallige mengde, men også – slik apostelen ikke utydelig lærer – for å minne ham om hans uforgjengelige arv i himmelen og om den evige herlighet (Hebr 11,8–10.13.16).

Mens Job var omsluttet av trengsel og angst på alle kanter, sa han likevel: «Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen» (Job 16,19). Da

David på sin flukt og i ørkenen, hvor han måtte skjule seg, ikke så annet enn tornebusker, løftet han øynene mot himmelen og sa: «Når jeg ser din himmel, dine fingrers verk …» (Sal 8,4). «Til deg løfter jeg mine øyne, du som troner i himmelen!» (Sal 123,1).

Da Herren Jesu første blodvitne var omringet av forbitrede fiender, som et får av løver og ulver, og han ikke hadde noe mer å håpe på her i verden, var den åpnede himmel og Guds herlighet hans trøst (Apg 7,55.56).

Hvor sørgelig er det ikke når Paulus skriver: «Vi er både sultne og tørste og nakne og mishandlet og hjemløse» (vi er som en fugl som er skremt bort fra sitt rede og overalt jages opp og forfølges); «vi er blitt som utskudd i verden, som avskum for alle» (1 Kor 4,11 ff.).

Men hvor liflig er det derimot når han andre steder sier: «Vi vet jo at om det teltet vi lever i på jorden blir brutt ned, så har vi en bygning som er av Gud, et hus som ikke er gjort med hender, evig i himmelen. Og mens vi er her, sukker vi, fordi vi lengter etter å bli overkledd med vår bolig fra himmelen» (2 Kor 5,1.2). «Vi har vårt hjemland i himmelen» (Fil 3,20). «Vi har ikke her en by som forblir, men søker den som kommer» (Hebr 13,14).

Da en kristen martyrinne måtte se sin sønn, som ennå var et barn, bli pint for sine øyne og fryktet at han ikke ville holde ut, ropte hun gjentatte ganger til ham: Se til himmelen, min sønn! Se til himmelen!

Nå vel, himmelen er ennå, som den alltid har vært, alle fattiges skatt og rikdom, de bedrøvedes trøst og glede, de forfulgtes og fordrevnes tilflukt, de svakes kraft, de sykes lindring, de døendes liv.

Jorden bærer, etter at den er forbannet av Gud for syndens skyld, overalt tistler og torner, som for mange ikke bare vokser opp på åkeren, men vel til og med i deres lønnkammer, studerkammer og soverom. Himmelen derimot smiler så å si til oss med sine liflig brennende lys og avbilder for oss daglig den klarhet som også vi har å vente. Jorden frambringer ved Guds velsignelse brød, men tårers brød; himmelen derimot gir manna og englebrød (Sal 104,14; 80,6; 78,25). Jorden gir fra seg damper og dunster som får ens øyne til å renne i vann; himmelen derimot vederkveger og gleder dem igjen.

Derfor skal og vil vi tale og skrive om himmelen, ikke ved egen kraft, men etter den nåde Herren vil gi. Himmelen må selv forlene oss lys og kraft til å beskrive den.

Min Gud, jeg er deg evig forbundet for den nåde og velsignelse du så gavmildt har skjenket meg i de foregående deler av dette verket. Akk, se også nå i nåde til din tjener og hans arbeid; la ditt himmelske lys skinne for meg, din nåde vederkvege meg, din kjærlighet tvinge meg, din kraft styrke meg, din Hellige Ånd lede meg! Måtte du herved atter få mitt hjerte med alle sine krefter, min sjel med alle sine evner, min munn, hånd og penn ofret, helliget og overgitt! Bruk dem til ditt aller helligste og høylovede navns ære og til mange sjelers trøst, undervisning og oppbyggelse, for Jesu skyld! Amen.

Det profeten i sin tid sa om egypterne – at Herren hadde utøst en svimmelhets-ånd i deres indre (Jes 19,14), slik at de ble til dårer og ikke visste å treffe noe sikkert og forsvarlig valg – det kan man med full rett si om den nåværende verden også.

Verden ville ikke i sin innbilte, store visdom kjenne Gud i Guds visdom (som han har åpenbart i sin Sønn og i sitt ord – 1 Kor 1,21), og ære ham med lydighet i tro og liv. Derfor har han utøst en forvirret ånd i dens indre, så den til tross for all sin flid, alle sine studier, granskinger, søken og grubling nesten ikke lenger vet eller eier noe sikkert.

Det den ene hevder, motsier den andre, og den tredje gjendriver og ler av dem begge. Slik går den hellige apostelens ord i oppfyllelse på dem, selv i naturlige og verdslige vitenskaper: De vil alltid lære, men kan aldri komme til sannhets erkjennelse. De er fordervet i sitt sinn og holder ikke mål i troen (2 Tim 3,7-8). Slike mennesker finner man dessverre overalt – for dem synes til og med det som er fast, sikkert og urokkelig, tvilsomt, usikkert, ja usant.

Dette kunne man la gå så lenge det gjaldt naturlige ting. Men det er skrekkelig at verdens nåværende forvirrede ånd, som Herren snart vil stoppe munnen på med helvetes ild, tør trekke i tvil – eller til og med benekte – de troslærdommene som er tydelig grunnfestet i Guds ord.

Dette har jeg villet minne om, for i begynnelsen av betraktningen om det evige liv skal vi bevise at det visselig og sannelig er et evig gledesliv å vente etter dette livet for dem som elsker Gud. Et slikt bevis burde nok ikke være nødvendig blant kristne; ja, den som tør tvile på eller benekte denne sannheten, burde med rette regnes for en ukristen.

Men for at de gudfryktige sjeler kan være sikre i sin tro og sin største trøst, og bli bevart for den forvirrede ånd og dens løgner, må vi forvisse oss om saken, så vi alltid kan være beredt til å forsvare oss for enhver som krever oss til regnskap for det håpet som bor i oss (1 Pet 3,15).

Når vi nå vil bevise at det finnes et himmelsk gledesliv og en evig, salig sabbatshvile for Guds barn, legger vi til grunn apostelens ord: Det evige liv har Gud, som ikke lyver (som aldri har løyet og heller ikke kan lyve), gitt løfte om (til de mennesker som tror på hans Sønn – Tit 1,2), og den hellige Johannes' ord: Dette er løftet han ga oss: det evige liv (1 Joh 2,25). Han har gitt løftet i sitt hellige ord, både i Det gamle og i Det nye testamente. Jeg sier med vilje ikke bare Det nye, men også Det gamle testamente.

For jeg vet nok at noen lærde har våget å påstå at Moses' og profetenes skrifter ikke vet å fortelle om annet enn timelige løfter. Men jeg undrer meg – og med meg mange gudfryktige sjeler – med rette over at disse menneskene ikke har kunnet finne i de nevnte skriftene det som likevel jødene på vår Jesu tid fant der; for mange av dem spurte etter det evige liv. «Mester,» sier de til Herren Jesus, «hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» (Luk 10,25; 18,18; Matt 19,16). «Salig er den som får sitte til bords i Guds rike!» (Luk 14,15).

En mann som var vel belest i de jødiske forfatterne, har lagt merke til at de jødiske lærerne pleide å ha som ordtak: Den bønn der Guds rike ikke nevnes, regnes ikke for noen bønn. Likeså pleide folket å svare på prestenes offentlige bønner: «Lovet være hans rikes herlighets navn i all evighet!»

Men hvorfor trenger vi så mange ord? Den som med omhu leser gjennom Det gamle testamentes profetiske bøker, vil her og der støte på utsagn som fullt ut kan forvisse ham om at det finnes et evig, salig liv å vente etter dette. De Guds menn som var drevet av Den Hellige Ånd, har nemlig plantet paradisblomster i mengde i sine skrifthager, og med sin kraftige duft har de til enhver tid vederkveget Guds hellige barn som vandrer i tåredalen.

Kan vel noen som tenker litt nærmere over saken, tro at Guds Ånd i de bøkene som helt til Kristus skulle være lys og lykt for Israels folk, skulle ha glemt de troendes viktigste gode, den evige salighet? Og hvordan kunne den kongelige profet si om Herrens lov at den er full-

kommen (Sal 19,8) – at den inneholder alt en åndelig pilegrim trenger – hvis den ikke sa noe om det evige liv? Jeg ser heller ikke hvordan han da kunne kalle den sin største trøst i all elendighet og prise den så høyt (Sal 119,50.72.92.105.111.143.152).

Det er verdt å merke seg at den gamle pakts hellige fedre kalte seg fremmede og sitt liv en utlendighet. Slik sier Jakob: «Mine utlendighetsår er hundre og tretti. Få og onde har mine leveårs dager vært. De har ikke nådd mine fedres leveår i deres utlendighet» (1 Mos 47,9). Og kong David sier: «Jeg er en gjest hos deg, en fremmed som alle mine fedre» (Sal 39,13). «Vi er fremmede for ditt åsyn og gjester, som alle våre fedre» (1 Krøn 29,15).

Nå må jo en fremmed, en som reiser utenlands, ha et fedreland eller et bestemt sted han tar sikte på og skynder seg til for å komme til hvile. Slik må da også de hellige Guds menn, når de kalte seg fremmede og sitt liv en utlendighet, ha hatt det himmelske fedreland og den evige hvile for øye. Den hellige apostel lar oss heller ikke tvile på dette når han sier: De som kaller seg gjester og utlendinger på jorden, gir tydelig til kjenne at de søker et fedreland – nemlig et bedre, det vil si et himmelsk – en by som Gud har gjort ferdig til dem (Hebr 11,13.14.16).

De har nok vandret her i verden som i en ørken, men ikke uten å bli ledsaget og ført av den Høyeste, som ved sin Ånd forvisset dem om den evige hvile de hadde å vente i himmelen. Som andre mennesker svevde de omkring på forgjengelighetens og ustadighetens hav; men i troen så de likevel fyret som viste dem den varige lykksalighets havn og landingsstedet i det himmelske fedreland.

La oss nå anføre og betrakte noen steder i Det gamle testamente som vitner om det evige liv. Herren sier til Abraham: «Jeg er ditt skjold og din meget store lønn» (1 Mos 15,1). At han kaller seg hans skjold, tar uten tvil sikte på dette livet og patriarkens daværende stilling. Han hadde nylig overfalt og slått kong Kedorlaomer og hans forbundne, og måtte frykte at de som slapp unna, kunne samle seg igjen, styrke seg med annen og ny hjelp og gå løs på ham. Mot denne frykten, og mot alt som ellers kunne vise seg fiendtlig mot ham, lover Herren å være hans vern og skjold.

Men Abraham hadde av en glødende tro og til ære for Guds navn avslått å ta imot det rike godset som Sodomas folk hadde mistet og som han hadde tatt tilbake, enda kongen tilbød ham det. Derfor tar

Herren anledning av det til å si til ham: Jeg er din meget store lønn – som om han ville si: Siden du for min skyld og i trøstig tillit til meg, som eier himmel og jord, ikke ville ta noe av det erobrede godset, vil jeg ikke bare erstatte det med timelig velsignelse; jeg vil selv være din meget store lønn.

Her er å merke at Abraham alt på forhånd var rik på fe, sølv, gull og tjenere, som det foregående viser (1 Mos 13,2; 14,14). Derfor kan ikke Herren med denne sterke talen – «Jeg vil være din meget store lønn» – ha sikte på den timelige rikdom han ville gi ham i tillegg til den han alt eide.

Dessuten er Guds velsignelse og den rikdom han unner noen, ikke han selv. Og en så høyt opplyst sjel som Abraham kunne heller ikke regne det timelige og forgjengelige godset, som han en gang skulle etterlate til andre, for sin lønn og skatt. For hvordan skulle det som for et troende hjerte er helt uten verdi, ja intet, få den ære å kalles dets meget store lønn?

Nei, Herren har lovet ham seg selv til fullt eie og til et evig og salig samfunn, så han med hele sin salighet ville være hans lønn. Men verken Abrahams hjerte eller noe annet troende menneskes hjerte kan i dette livet fullt ut eie og nyte en så meget stor lønn. Derfor er det uten tvil den himmelske salighet det her er tale om, hvor Gud skal være alt i alle (1 Kor 15,28).

Når Herren i dette livet verdiger sine barn sitt søte og salige samfunn, så han bor i dem og de eier ham, er dette i og for seg uforlignelig og usigelig stort. Men det lille hjertet kan bare romme litt av det. Derfor må det finnes et annet liv hvor dette løftet blir oppfylt, og hvor vi virkelig erfarer at Herren er vår meget store lønn.

Det gjør meg imidlertid vondt at en for selvkloke og egenrådige menneskers skyld, som ikke går til den hellige Skrift med sømmelig ærbødighet, men våger å forklare den etter eget skjønn, skal være nødt til å dvele så lenge ved slike overmåte herlige Guds løfter for å avvise urimelige feiltolkninger – løfter som skinner for en Gud helliget sjel som en klart strålende stjerne. Jeg går nå over til andre skriftord som vitner om det evige liv.

Om den samme patriarken, og om noen av hans etterkommere, sies det at de ble samlet til sitt folk eller sine folk. Her er det å legge merke

til at Guds Ånd helt tydelig skiller disse sjelenes død og bortgang fra samlingen til deres folk.

Om Abraham sier han: «Abraham oppga ånden og døde i god alderdom, gammel og mett (av dager), og ble samlet til sine folk» (1 Mos 25,8). Om Jakob: «Jakob trakk føttene opp i sengen og oppga sin ånd og ble samlet til sitt folk» (1 Mos 49,33). Om Moses: «Dø på det fjellet du skal stige opp på, og bli samlet til dine folk» (5 Mos 32,50).

Av dette ser vi at en ikke kan godkjenne forklaringen til dem som sier at det bare betyr at han døde og ble gravlagt. For hvem tør blande sammen det Den Hellige Ånd har skilt? Man kan heller ikke si at Abraham og Moses etter legemet ble samlet til sine folk, for ingen av dem ble jordet i sine forfedres grav.

Og av dette følger videre at det i vendingen «han døde, eller oppga ånden, og ble samlet til sine folk» ligger noe høyere og mer, og at den må forklares etter Skriftens samsvar med seg selv og etter den lære som alltid har vært godtatt som utvilsom blant Guds folk.

Man sier da slik: Guds hellige og elskede blir etter sin salige avskjed samlet til dem som har fått den samme dyrebare tro som de selv, og som er døde i forventning om Herrens frelse og lever i salig samfunn for Guds åsyn (2 Pet 1,1; 1 Mos 49,18).

Jeg kommer her til å tenke på hva en navnkunnig skriftutlegger et sted legger alle på hjertet som tar på seg å utlegge denne hellige bok. Når et sted kan forklares på ulike måter, sier han, må man regne den forklaring for den beste som den kristne samvittighet gir det vitnesbyrd at den stemmer best med Guds rettferdighet, hellighet, miskunn og majestet.

Og han føyer til: Det som ikke på denne måten tilfredsstiller samvittigheten og ikke sømmer seg for Guds majestet og visdom, men går fram med Skriftens utlegning som om man av og til måtte holde Den Hellige Ånd noe til gode i hans tale – slik en må med uøvde gutter når de skriver noe – det bør være en andektig sjel mistenkelig. (*Skriftutleggeren er Johannes Coccejus.*)

Ville mange følge denne velgrunnede påminnelsen, hadde man ikke grunn til å klage over så mange feiltolkninger og usømmelige forklaringer av den guddommelige Skrift. Bruker man den også ved

betraktningen av de to omtalte stedene om Abraham, vil man snart finne hvilken forklaring som er den beste.

En kristen samvittighet som hører ordene «Jeg er din meget store lønn» og «Abraham oppga ånden og ble samlet til sine folk», kan visselig ikke finne seg tilfreds når noen utlegger dem slik for ham: Jeg vil gi deg megen velsignelse i timelig gods, og Abraham døde slik hans forfedre hadde måttet dø, og ble gravlagt.

Han finner snart at en slik forklaring er altfor ringe for Ånden som taler her, og som ikke uttrykker seg i tautologier og tomme, to eller flere ganger gjentatte ord. Han finner også at den ikke stemmer med, og ikke sømmer seg for, den tro og det håp som den samme Ånd virker i ham. (*Tautologier: ulike ord eller uttrykk som sier det samme.*)

Men for å komme tilbake til stedet vi anførte: Det følger tydelig av det at de troendes sjel, like lite som de vantroendes, utøses eller forgår etter døden. Den blir samlet til sitt folk, på hvis side den har stått i dette livet.

Av det ser vi videre at det finnes et annet folk enn det som lever her i tiden, og at Guds hellige og elskede lever i Gud og for Gud, og med glede tar imot sine egne som følger etter dem – for å ha del i det, i tro så vel som i beskuelse, i strid så vel som i seier, i trengsel så vel som i glede.

Om dette vil vi ennå høre ordene til vår høyt opplyste og i Skriftene forfarne Luther. «Hvor er Abraham faret hen?» spør han. «Moses sier at han ble samlet til sitt folk. Finnes det da ennå folk etter dette livet? For ordene lyder som om han hadde gått fra det ene folk til det andre, fra den ene by til den andre. Dette er et fremragende og bemerkelsesverdig vitnesbyrd om oppstandelsen og det evige liv, som man bør holde fram for alle som tror på Gud, til trøst. – – Disse Den Hellige Ånds ord er ingenlunde forgjeves ord. De blir heller ikke talt til (og av) uforstandige dyr, som jo ikke går til sine fedre eller sitt folk. De blir talt til (og av) mennesker og lærer at det etter dette livet finnes et annet og bedre, ja, at det også før Kristi komme har vært et folk som har bodd i de levendes land, og som de gudfryktige har samlet seg til fra dette livet», og så videre.

La oss imidlertid fortsette å søke visshet i Det gamle testamente om det evige liv. I Jobs bok lyser hans utsagn som en stjerne av første størrelse: «Jeg vet at min gjenløser lever, og som den siste skal han stå

fram på støvet. Og etter at denne min hud er blitt ødelagt, skal jeg ut fra mitt kjød skue Gud, han som jeg skal skue, meg til gode, han som mine øyne skal se og ikke noen fremmed» (Job 19,25-27).

Jeg vet vel at dette skriftordet, fordi det skinner så klart som noe i Det gamle testamente, har måttet lide mye av mange (hvem som har tilskyndet dem, kan de selv tenke over). De har gjort sitt beste for så å si å hylle det inn i tåke og i det vesentlige ta fra det det skinn og den kraft som det har strålt inn i så mange hjerter med og styrket dem.

Vårt forehavende tillater imidlertid ikke at vi gir oss vidløftig i kast med dem. Vi vil bare feste oppmerksomheten ved det som er så tydelig i ordet at bare den som tør motsi sannheten like i øynene, kan nekte for det.

Det var kommet så langt med denne dyrebare Guds mann at han ikke gjorde seg noe håp om forandring og bedring i sin timelige og legemlige tilstand her i verden, slik man kan se av det han sier: «Min ånd er brutt, mine dager er utslokt. Graver ligger foran meg. Om jeg enn håper, skal graven bli mitt hus; jeg reder mitt leie i mørket (jordens mørke). Jeg sier til forråtnelsen: Du er min far! – til makken: Du er min mor og min søster!» (Job 17,1.13.14).

Meningen er: Etter at jeg har mistet alt, er jeg likevel sikker på graven og forråtnelsen; i framtiden skal jeg ikke ha annet selskap enn ormene. Jeg er allerede et levende lik og ser ikke noe jeg ennå kunne gjøre meg håp om i dette livet, bortsett fra hvilen i graven.

Derfor vitner han om sin tro og sitt håp til det som kommer, og sier at han er viss på – og av hele sitt hjerte stoler på – at han har en frelser (en nær frende, en redningsmann, en blodhevner, hvis slektskap og samfunn skal bli ham til salighet) som lever. Ved ham skal også han leve, og ved og med ham stå opp igjen av jordens støv, som han ved den timelige død var sunket ned i.

Og selv om hans hud, det vil si hans kjød, er gjennomspist og fortært av ormene, skal han likevel i sitt oppvakte og forklarede legeme se Gud og skue ham med sine øyne, til sin evige trøst og lykksalighet.

Slik visste Job allerede i sin tid ikke å si noen søtere og sikrere trøst mot all timelig elendighet og mot selve døden og forråtnelsen enn verdens frelsers liv, som han hadde sitt liv i, oppvekkelsen fra graven og skuelsen av Gud. Og dette er også nå og blir alle troendes usvikelige trøst og den urokkelige grunnvoll for deres håp. (*Slik Coccejus.*)

La oss høre hva den kongelige profet David skriver om det evige liv, etter det store lys han hadde og den rike Ånd som ledet hans hjerte og penn. Du, sier han i Herren Messias' person, skal kunngjøre meg livets vei; for ditt åsyn er fylde av stor glede, liflige rom (eller: livsalighet) ved din høyre hånd i evighet (Sal 16,11).

I det foregående verset (v. 10) er det tale om Herren Jesu død og begravelse, slik de to apostlene Peter og Paulus lærer oss; i dette verset derimot om hans oppstandelse og himmelfart, eller inngang til det himmelske gledesliv, hvor det er fylde av glede og hvor de troendes bortvandrede sjeler skal mettes med himmelsk sødme.

Hvem tør nå si at David ikke visste noe om det evige liv, når han beskriver det så tydelig og lærer at den veien som før var ukjent for alle mennesker, alene skal kunngjøres og åpnes for verdens Frelser? Han skal nemlig på denne veien ikke bare selv gå inn i himmelen og til sin herlighet, men også føre andre dit, de som følger ham i troen.

For sin egen person taler han derimot om det med disse ordene: «Jeg skal i rettferdighet få se ditt åsyn. Når jeg våkner, skal jeg mettes ved synet av din skikkelse» (Sal 17,15). Her må man legge godt merke til at profeten i det foregående verset har talt om lykksaligheten til denne verdens barn, som har sin del i livet (dette livet) og hvis buk Herren fyller (som gjøfe) med sine skatter. Det vil si: Han gir dem stor overflod av jordiske goder og så mye lykke at de har nok og nesten ikke kan ønske seg mer.

Nå gir denne allvise Guds styrelse ofte de gudfryktige sjeler, som har lyst til å frykte hans navn, anstøt og volder dem bedrøvelse, slik Asafs og Jeremias' eksempler lærer (Sal 73,2.3.12.13; Jer 12,1 f.). Derfor setter han, til trøst for dem, den tro og det håp opp mot disse tungsindige tanker at også de og alle troende og gudfryktige sjeler har noe langt høyere og bedre å vente: skuelsen av Herrens åsyn og mettelsen med himmelske skatter og gode ting i det evige liv.

Jeg vet vel at det å skue Guds åsyn, eller å tre fram for ham, noen ganger betyr det samme som å tre fram for paktens ark og nådestolen, hvor Herren hadde lovet sitt nærvær, og å være med på gudstjenesten (Sal 42,3).

Men på dette stedet tillater ikke motsetningen til de ugudeliges timelige lykksalighet, som profeten først har talt om, at det forklares slik. Og hvordan vil man med noe skinn av sannhet kunne forklare

ordene «når jeg våkner» annerledes enn om oppvekkelsen ved Herren på den store dagen, og de øvrige ordene «jeg skal mettes» annerledes enn om den fylde av glede og livsalighet som er ved Guds høyre hånd?

Det vil imidlertid styrke oss mye i vår mening om dette skriftordet når vi sammenholder det med et tilsvarende sted. Asaf har, som han selv bevitner, tatt mye anstøt av Guds underlige styrelse. Gud lar det ofte gå sine fiender og foraktere godt her i verden og overøser dem så å si med rik velsignelse i timelige goder, mens hans venner derimot må plages mye av daglig ulykke og elendighet og sjelden er uten hans tukt (Sal 73,2.3.4.13.14).

Men etter at han ved Guds Ånd og nåde har fattet seg, slutter han med å sammenholde begge partiers – de gudfryktiges og de ugudeliges – utgang og endelikt. Om de ugudelige sier han: «Ja, på glatte steder setter du dem. Du lot dem falle, så de gikk til grunne. Hvor de ble ødelagt i et øyeblikk! De gikk under og tok ende med forferdelse» (v. 18.19).

At det her ikke bare er tale om timelig ulykke, ødeleggelse, angst og forferdelse, som de ugudelige ofte overfalles av før sin død, men først og fremst om den evige ødeleggelse i helvete – hvor det ikke er en dråpe vann, intet annet enn mørke, angst, forferdelse, gråt og tenners gnissel (Luk 16,24) – mener jeg er åpenbart.

Mange gudsforaktere dør i sin timelige lykksalighet og blir i sin sikkerhet helt til det siste, uten å vite av noen samvittighetsangst og forferdelse. Dit hører etter noen utleggeres mening Asafs ord «Det er ingen bånd inntil deres død» (v. 4), som de oversetter: I deres død er det ingen knuter å løse. Slik de har levd sitt liv uten samvittighetsskrupler og i stor sikkerhet, slik går det også i deres død. Denne meningen styrkes ved Jobs ord: «De lever sine dager i lykke. Den ene dør midt i sin velmakt, helt trygg og rolig» (Job 21,13.23).

Men selv om vi ser bort fra det, kan det jo ikke nektes at det var en lett sak for gudsforakterne bare å dø en plutselig død og gå bort med forskrekkelse, hvis det ikke var noe annet liv å vente etter dette. Man erfarer ofte med bedrøvelse hvor lettsinnig de epikureiske beistene taler om døden, fordi de etter sin mening ikke har noe mer å frykte etterpå. (*Epikureisk: sanselig, vellystig.*)

Hvis nå profeten med de mange og ettertrykkelige ordene han bruker om de ugudeliges endelikt, bare hadde villet skildre deres

uventede og gruelige død, ville det vært et dårlig grunnlag for å holde det fordervede menneskehjerte tilbake fra ugudelighet.

De ugudelige ville da i sannhet være lykkeligere og nyte Guds godhet i større grad enn de gudfryktige, om de hele sitt liv, eller i hvert fall det meste av det, hadde tilbrakt i glede og deretter brått blitt til intet uten å ha noe ondt å vente. De gudfryktige ville jo også ha endt sitt bedrøvelige liv med døden, som da befridde dem fra alle lidelser og forvandlet dem til intet.

Det er da, som jeg håper, åpenbart at Asaf framstiller de ugudeliges endelikt slik at det omfatter den evige elendighet som de synker ned i ved døden. Vi har derfor så meget mindre strev med å bevise at han i det som følger, tegner de gudfryktige sjelers utgang slik at den rommer den evige herlighet og salighet – noe som ufeilbarlig skal følge etter deres møysommelige og bedrøvelige liv.

«Du leder meg ved ditt råd,» sier han (etter den beslutning du fra evighet har fattet om meg, i samsvar med din guddommelige visdom og faderlige miskunn), «og deretter tar du meg opp i herlighet» (nemlig som ditt utvalgte barn, som en av dine hellige og herlige som du har bestemt til det evige liv; det du hittil har skjult, vil du da åpenbare, og føre meg fra all elendighet til den evige herlighet – v. 24).

Derfor utbryter han: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter (på grunn av de mange sorger og engstelser jeg må utholde, eller på grunn av sykdom som forkorter mitt liv), så er Gud (og blir) mitt hjertes klippe og min del for evig» (v. 25.26).

Av dette ser vi tydelig at man også i den gamle pakt har visst å tale om en herlighet som Gud til slutt ville ta sine hellige opp i, de han underlig har ført i dette livet. Man har visst å tale om en trøst og en del som er Gud selv, og som de gudfryktige skal beholde evig, om de enn mister alt.

Til dette vil vi ennå føye ett skriftord, og så forlate salmene: «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt (lagt til side som en skjult skatt) til dem som frykter deg, som du har vist (eller: skaffet, beredt) mot dem som tar sin tilflukt til deg, for øynene på menneskenes barn!» (Sal 31,20).

Jeg vil ikke nekte for at den allgode Gud ofte, etter sin alene vise rådslutning, for en tid skjuler det gode han har tiltenkt sine egne, helt

til han omsider også i dette livet åpenbarer for hele verden hva han har hatt i sinne med dem – slik man kan se av Josef, Job, David og andre.

Men man må også tilstå at han ikke åpenbarer for alle og enhver i denne verden det gode han har beredt dem, men lar noen bli værende i sin fattigdom, trengsel og engstelse til enden. Derfor er det en annen tid da han fullt ut vil åpne sitt gode og sine skatter for de gudfryktige og sette dem i evig eie av det. Og dette er den dagen da Guds barn blir åpenbart.

La oss nå også betrakte noen vitnesbyrd fra profetene. Jesaja sier: «Han skal oppsluke døden for evig» (utrydde, tilintetgjøre, senke ned, drukne den), «og Herren Herren skal tørke tårene av alle ansikter» (Jes 25,8).

At dette herlige løftet også har sikte på Herren Jesu nåderike, vil jeg gjerne innrømme; men at dets fyndige ord ser videre ut og først i herlighetens rike skal vise seg i sin fulle kraft, det tillater ikke Johannes' åpenbaring oss å tvile på. Der sier han: «Gud skal tørke bort hver tåre fra deres øyne. Og døden skal ikke være mer, og ikke sorg, og ikke skrik, og ikke pine skal være mer. For de første ting er veket bort» (Åp 21,4).

På samme måte forholder det seg med noen andre skriftord: «Rettferdighetens verk skal være fred, og rettferdighetens frukt skal være ro og trygghet til evig tid. Mitt folk skal bo i fredens bolig og i trygghetens telter og på sorgfrie hvilesteder» (Jes 32,17.18). «Herrens forløste skal vende tilbake og komme til Sion med frydesang. Evig glede er det over deres hode. Fryd og glede skal de nå, sorg og sukk skal fly» (Jes 35,10).

«Solen skal ikke mer være ditt lys om dagen, og månen skal ikke skinne og lyse for deg. Men Herren skal være et evig lys for deg, og din Gud skal være din herlighet. Din sol skal ikke mer gå ned, og din måne skal ikke miste sitt skinn. For Herren skal være et evig lys for deg, og dine sørgedager skal være til ende» (Jes 60,19.20).

Om vi ville undersøke og forklare disse uforlignelige løftene noe nærmere og sammenholde dem med noen steder i Det nye testamente som utvilsomt handler om det evige liv, ville det klart vise seg at de først og fremst, og til slutt, handler om herligheten i himmelen. Men

her, hvor vi ennå ikke taler om det evige livs beskaffenhet, bare om dets visshet, ville det ikke være på sin plass.

Så mye lærer de imidlertid tydelig, at det senere er beredt de troende en langt større og fullkomnere salighet enn den de eier og nyter i Kristus her i verden. Denne salighet kaller profeten Daniel et evig liv, og han tilføyer: «De forstandige skal skinne som himmelhvelvingen skinner, og de som har ført mange til rettferdighet, skal skinne som stjernene, evig og alltid» (Dan 12,2.3). Jeg kunne ennå samle mer fra de profetiske skrifter, men det ville bli for vidløftig.

Vi vil da gå over fra Det gamle til Det nye testamente. På grunn av dets mange herlige vitnesbyrd om den himmelske salighet sammenligner jeg det ikke upassende med den stjernefulle himmel, slik den i en klar vinternatt viser seg for vårt syn: som en kongelig klesdrakt tett besatt med strålende diamanter og rubiner.

For hva er vanligere i de hellige evangelisters og apostlers skrifter enn at de taler om det evige liv og forsikrer de troende om det i Kristus ved hans Ånd? Dette er sukkeret de forsøter alle de bots- og korslærdommer med som er ubehagelige for kjødet, så de blir velsmakende. Dette er klenodiet de har festet i Kristus til de kristne trosartiklenes gullkjede. Dette er den søte honningen de har lokket så mange nådebegjærlige sjeler med, og den kraftige styrkningen de har vederkveget og oppmuntret så mange tusen matte hjerter med.

Vi vil imidlertid bare utvelge og anføre noen få av den store mengden skriftord som vitner om den evige herlighet, om saligheten, om himmelen, om det evige liv, om Guds rike og så videre.

Vår Jesus sier: «Salige er de fattige i ånden. Salige er de som sørger. Salige er de nedbøyde. Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten. Salige er de barmhjertige. Salige er de rene av hjertet. Salige er de som stifter fred. Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld. Salige er dere når man spotter dere for min skyld; gled og fryd dere, for stor er den lønn dere har i himmelen» (Matt 5,3 ff.).

Jeg legger her merke til at apostelen like før disse ordene sier: «Og Jesus åpnet sin munn og lærte dem». Da faller det meg inn hva den dyrebare frelser selv sier et annet sted: «Et godt menneske bærer fram det som godt er, av hjertets gode forråd. – – For det hjertet flyter over av, det taler hans munn» (Luk 6,45). Dette bekreftes nettopp her. Ak, kjæreste Herre Jesus, hva annet var det i ditt hjertes skatt enn lyst

til å gjøre menneskene salige? Hvordan kunne da din guddommelige munn, når du åpnet den, flyte over av annet enn salig, salig, salig?

Slik taler han også ofte: «Menneskesønnen er kommet for å frelse det som var fortapt» (Matt 18,11; Luk 19,10). «Gud … ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv. For Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden, men for at verden skulle bli frelst ved ham» (Joh 3,16.17).

«Jeg vil gi de tørstige et vann som veller fram til evig liv» (Joh 4,14). «Dette sier jeg bare for at dere skal bli frelst,» sier han til noen gjenstridige sjeler (Joh 5,34). «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd» (Joh 10,27.28), og så videre.

At vår Frelser ofte må ha talt om himmelen, om det evige liv, om den kommende herlighet, kan blant annet sluttes av Peters ord. Herren spurte om også apostlene ville forlate ham og gå bort, slik noen hadde gjort, og Peter svarte ham: «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord» (Joh 6,67.68).

Etter mitt skjønn må dette svaret ikke bare forstås slik at apostelen tror at Herren Jesu ord kunne føre dem til det evige liv, men også slik at han vitner om det han til da hadde følt ved å høre Herrens ord.

Meningen er da: Ak, Herre, hvor i verden skulle vi vende oss hen, der vi kunne finne det vi har hos deg? Dine ord smaker og lukter av det evige liv; når jeg lytter til dem, synes det meg at jeg allerede er i himmelen. Jeg merker i ånden den himmelske sødmen du taler om; dine ord er et sant, levende vann som styrker og vederkveger mitt stakkars hjerte.

På denne måten har da det trofaste og sannferdige vitne, som var født til det og kommet til verden for å vitne om sannheten (Åp 3,14; Joh 18,37), tydelig vitnet om det evige liv og lovet det til alle som tror på ham og følger ham. Dermed ville det nå være mer enn nok, og ingen kristen sjel ville på noen måte trekke det i tvil, selv om Skriften ikke nevnte det med et eneste ord til.

Likevel vil vi, for desto mer å glede vårt hjerte, føye til hva hans sendebud, som han ved sin Ånd veiledet til all sannhet, har lært og skrevet om dette. Når den hellige Paulus kort vil beskrive den kristne religion, sier han at den er en erkjennelse av den sannhet som hører

til gudsfrykt, i håp om evig liv, som Gud, han som ikke lyver, har lovet (Tit 1,1.2; Rom 5,2).

Jeg har ofte undret meg over disse apostelens ord, og jeg mener at man med full rett kan kalle dem et mesterstykke av hans himmelske og åndelige visdom. Ganske kort og kunstferdig har han i dem fattet alt som hører til den sanne kristne religion.

En kristen må kjenne den himmelske sannhet som Gud har åpenbart ved sin Ånd, han må ha gitt den sitt bifall i hjertet og være overbevist om den i sin samvittighet. Slik kan hans tro ha en urokkelig grunnvoll og, som et dypt rotfestet tre, holde stand mot alle djevelens og verdens løgner og anfektelser. Men sannheten finnes ikke noe annet sted enn i Guds ord, slik Herren Jesus sier: «Hellige dem (de troende), min Far, i sannheten! Ditt ord er sannhet» (Joh 17,17).

Det er imidlertid ikke nok å ha lært sannheten å kjenne; den må også ha gudsfrykt som følge. En sann kristen må ikke bare ha lyset, men også vandre i lyset. Han må ikke bare kjenne læren til Gud, vår Frelser, men også være en pryd for den i alle ting (Tit 2,10).

Sannheten lærer ham hva han eier i Gud og hvordan Gud er sinnet mot ham; men gudsfrykten driver ham til å møte den kjærlige og miskunnsomme Gud med inderlig gjenkjærlighet. Sannheten er et himmelsk lys som faller inn i hans hjerte og opplyser det; gudsfrykten er et gjenskinn der det mottatte lys viser seg og samtidig skinner for andre. Guds sannhet er som et mildt og velgjørende regn som gjennomvæter hjertet; gudsfrykten er frukten som følger av det.

Slik gudsfrykten nødvendigvis vokser fram av den erkjente sannhet, må også håpet om det evige liv ufeilbarlig følge på gudsfrykten. Det er ikke et usikkert håp, slik denne verdens barn pleier å gjøre seg om det ene eller andre de gjerne vil ha – det kan man kalle en lengsel ledsaget av innbilning. Nei, det er et sant håp som bringer visshet og forsmak, som flyter ut av Guds ord og Ånd, og som derfor ikke gjør til skamme (Rom 5,5).

Kristendommen er altså en sannhet i Kristus, som gudsfrykten vokser fram av, og som det evige liv og den himmelske herlighet følger på, etter det løftet Gud har gitt, han som ikke kan lyve (Ef 4,21).

«Vi roser oss av håp om Guds herlighet,» sier apostelen på et annet sted; «ja, ikke bare det, men vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus, ved hvem vi nå har fått forlikelsen» (Rom 5,2.11). Man

kan ikke rose seg av en ting man ikke har eiendomsrett til og visshet om. For å rose seg av noe betyr å tale om det med stor sikkerhet og frimodighet, som sitt eget, og være stolt av å eie det – noe som ofte skjer til glede for ens venner, men til sorg og ergrelse for ens fiender.

Slik sier da apostelen: Vi roser oss av herlighet hos Gud, vi roser oss av Gud – som om han ville si: Selv om vi kristne ellers har lite eller ingenting å rose oss av – for stormenns gunst, rikdom, ære, prakt og visdom, som denne verdens barn pleier å rose seg av, har vi ikke, og om vi hadde det, ville vi ikke finne noen grunn til å rose oss av det, fordi det ikke kunne gi oss sann tilfredshet, glede eller trøst – så er det likevel vår ros at vi av Guds nåde er arvinger til det evige liv og himmelen. Og vi utfordrer verden, og til og med helvete, til å ta fra oss denne rosen, om de kan.

Men hva mer er: Vår ros er også at Gud, som det høyeste gode, med all sin miskunn, visdom og makt er vår. Han omfavner og husvaler oss med sin miskunn, leder og regjerer oss med sin visdom og verner oss med sin makt så lenge vi i hans og hans kirkes tjeneste vandrer her i gråtens dal. Siden skal han i himmelen være vårt gode evig, så vi til vår uendelige og usigelige glede skal eie og nyte ham.

Se nå, du gudelskende sjel, hvor sikkert det er at det finnes et evig liv, og at Herren i all evighet skal være vårt gode og vår del. Vi kan ikke bare tale om det og vitne om vårt håp, men også rose oss av det, pukke på det overfor djevelen og verden, stole på det og derfor være trøstige, frimodige og glade. Lovet være Gud som har gitt menneskene en slik ros!

La oss videre høre på den dyrebare apostelen! «Nå, når dere er frigjort fra synden,» sier han, «og er blitt tjenere for Gud, har dere helliggjørelse som frukt, og til slutt evig liv», og det er en Guds «nådegave … i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 6,22.23).

På samme måte taler apostelen Peter: «Lovet være Gud, som har gjenfødt oss til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde … Ham elsker dere, enda dere ikke har kjent ham. Ham tror dere på, enda dere nå ikke ser ham. Og dere fryder dere med en usigelig og herliggjort glede, når dere vinner fram til endemålet for deres tro: sjelenes frelse» (1 Pet 1,3.8).

Det er naturlig at mennesket er begjærlig etter å vite hvordan det selv vil ende og hva som venter det. Og siden det ofte går de troende

så underlig i deres kristendom at de ikke kan fatte hva Herren har i sinne med dem, eller hvor de egne og besynderlige veiene han leder dem på, skal ende – han fører dem for det meste med bundne øyne, i tåke, i mørke; de er som Paulus på havet, som sammen med sine medreisende verken så sol eller stjerner på flere dager (Apg 27,20) – så sier de ofte: «Herre, du overtalte meg, og jeg lot meg overtale» til å hellige meg og helt overgi meg til din tjeneste. «Jeg er blitt til latter hele dagen, hver mann spotter meg» (Jer 20,7). Jeg har til nå hatt liten glede av det. «Forgjeves har jeg renset mitt hjerte og vasket mine hender i uskyld» (Sal 73,13). «Hva skal jeg få for at jeg har forlatt verden og gitt meg hen til din tjeneste?» (Matt 19,27). Skal jeg da alltid ete tårenes brød hos deg?

Disse tankene svarer Den Hellige Ånd på ved sine apostler, og sier: Vær tilfreds, kjære hjerte; og fører din Gud deg underlig, så følg ham bare underlig, men villig. La deg lede med bundne øyne. Vær fornøyd med alle hans veier og vær stille; for du vet jo hvem som fører deg: den alene vise og gode Gud, som har elsket deg i sin Sønn, ja som sin Sønn fra evighet av (Joh 17,23). «Alle Herrens stier er miskunn og trofasthet» (Sal 25,10).

I hans uorden er den mest ufravikelige orden, i hans mørke bare lys, i hans dårskap bare visdom, i hans vanære den største ære. Hans omveier går rett fram og er de rakeste, og enden er et evig liv. Utgangen er en inngang til den evige salighet – slik Josefs vei til Egypt for hans egne øyne var en vei til trelldom og megen elendighet, men for Gud veien til hans opphøyelse og herlighet (1 Mos 37,28). Måtte ikke Kristus gjennom lidelse gå inn til sin herlighet? (Luk 24,26). Slik også du: Gud leder deg ved sitt råd, og deretter tar han deg opp i herlighet (Sal 73,24).

Alt dette bekreftes ved det uforlignelige utsagn av apostelen, som vi i sin tid utførlig skal drøfte til stor glede og rik trøst for våre sjeler, men som vi nå bare anfører for å bevise at det finnes et evig liv. Det lyder slik: «Vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål» (2 Kor 4,17). Her sies det jo tydelig nok at en stor og overveldende herlighet følger på dette elendige liv.

Det bekrefter også den hellige Peter når han sier: «All nådes Gud, som har kalt dere til sin evige herlighet i Kristus Jesus, etter en kort

tids lidelse, han skal dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste dere. Ham tilhører makten i all evighet! Amen» (1 Pet 5,10.11).

Vi vil besegle denne betraktningen i våre hjerter med vitnesbyrdet fra Herren Jesu skjødebarn, den hellige Johannes: «Mine kjære, nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli. Vi vet at når han åpenbares, da skal vi bli ham like, for vi skal se ham som han er» (1 Joh 3,2). «Gud har vitnet om sin Sønn, og dette er vitnesbyrdet at Gud har gitt oss evig liv, og dette liv er i hans Sønn. Den som har Sønnen, har livet» (1 Joh 5,10–12).

Vi har for øyeblikket ikke noe mer å bemerke her, men vil bare peke på hvor sikkert disse hellige Guds menn vitner om den himmelske herlighet. De taler ikke engstelig og tilbakeholdent, men med stor frimodighet. De talte og skrev jo ved Den Hellige Ånd som bodde i dem, og av egen erfaring.

De hadde ikke bare kastet et blikk inn i himmelen og sett Guds herlighet da Jesus ble forklaret – slik Peter sier: «Vi var øyenvitner til hans storhet; for han fikk ære og herlighet av Gud Fader da vi var sammen med ham på det hellige fjell» (2 Pet 1,16–18) – og slik Johannes sier: «Livet ble åpenbart, og vi har sett det og vitner og forkynner dere livet, det evige, som var hos Faderen og ble åpenbart for oss» (1 Joh 1,2).

De levde også i Guds salige og søte samfunn; de vandret med Gud (1 Mos 5,24); han hadde tatt bolig hos dem og åpenbart seg selv for dem (Joh 14,21.23). De var levende templer for Den Hellige Ånd og blankpolerte speil som Herrens herlighet speilet seg i (2 Kor 3,18).

Derfor kunne de si etter sin Herre og Mester, Herren Jesus: «Vi taler om det vi vet, og vitner om det vi har sett» (Joh 3,11). Slik bruker de da også for det meste vendinger som «vi vet», «jeg vet og er viss på», «det er et troverdig ord» og lignende (Rom 8,38; 1 Tim 1,15; 4,9; 2 Tim 1,12; 2,11; Tit 3,8).

Av alt dette, som her er anført noe utførligere fra den hellige Skrift, følger at et evig, salig gledesliv i himmelen visselig er beredt alle troende og gudelskende sjeler. For Herren har sagt det, Gud har lovet det – han som ikke kan lyve. De hellige profeter og apostler, disse menn som var drevet av Den Hellige Ånd, har vitnet om det. Derfor er det et dyrebart, sant ord (som man bør ta imot med alle troens og hjertets krefter) og et troverdig ord.

Før jeg går videre og anfører flere bevis for det evige livs visshet, må jeg svare på de tungsindige tankene som i den forbindelse kan oppstå hos en gudfryktig sjel. Den vil kanskje si: Til nå er det ikke anført andre vitnesbyrd enn fra den hellige Skrift. Ak, men Satan og den onde verden vil ofte vekke tvil hos meg om dens guddommelige kraft og sannhet, og fremkalle innvendinger mot den i mitt sinn. Jeg forferdes over dem og nenner ikke å åpenbare dem, for ikke å forarge og bedrøve andre.

For at du grundig skal kunne møte slike farlige fristelser, ber jeg deg, du gudelskende og av Gud elskede sjel, tenke på, for det første, at det er et gammelt knep av Satan, og den første løkke og snare han la ut for mennesket – dessverre med altfor stort hell – å vekke tvil om Guds ords sannhet og å motsi den.

«Slangen sa til kvinnen,» skriver Moses: «Har Gud virkelig sagt: Dere skal ikke ete av noe tre i hagen?» Og da kvinnen svarer: «Om frukten på det treet som er midt i hagen, har Gud sagt: Dere skal ikke ete av den og ikke røre den, for da dør dere», motsier han henne, spotter Gud og sier: «Dere kommer slett ikke til å dø! Men Gud vet at den dagen dere eter av det, vil øynene deres åpnes, dere vil bli slik som Gud til å kjenne godt og ondt» (1 Mos 3,1.4.5).

Av dette ser vi dels at man ikke må finne det underlig at djevelen den dag i dag, enten umiddelbart ved indre anfektelser eller middelbart ved den onde verden og dens gudsfornektende innvendinger, motsier Guds hellige ord og søker å gjøre det tvilsomt. Dels ser vi at man, når man merker slik ugudelighet, trygt kan slutte at den kommer fra djevelen, som er en løgner og morder fra begynnelsen av – så man kan motsi den med desto større iver.

Alt du derfor, du kristne hjerte, hører eller ser som er rettet mot Guds ord, skal du straks regne for en bespottelig, forbannet løgn fra Satan, og du skal møte det slik det sømmer seg en sjel som tror på Gud og er nidkjær for hans ære.

Tenk også på at ingen ville være bedre tjent med at Guds ord ble funnet usant enn Satan og hans ugudelige redskaper, og la det ikke forundre deg at han så gjerne motsier det. Overvei dessuten at ingen fristelse er farligere enn denne, for den river ned grunnvollen og vil på én gang ta fra oss all tro, all frykt, all trøst, og gjøre oss til beist, ja til Guds fiender og til sanne djevler.

Tenk også på at ingenting kan være frekkere enn å motsi denne sannheten som er erkjent i hele verden. Det er akkurat som om noen ville si at solen ikke er noe lys og at dens skinn er som den råtne vedens eller lyktemennenes lysning, som viser seg om natten; at en frisk kilde som en tørst vandringsmann ofte har drukket av med lyst og til sin vederkvegelse, ikke er noen kilde; at magneten, som sjømannen betjener seg av med så stort hell på havet, ikke har noen særegen kraft og dyd som kan tjene de reisende.

Folk som ville sette oss slike dumme tanker i hodet, ville man enten straks le ut eller med vrede avvise for deres ubesindighet, og fordi de våget å ville gjøre oss blinde med seende øyne og vanvittige med full forstand.

Men hvorfor møter vi ikke på samme måte dem som vil innbille oss at Guds ord ikke er noe lys, ingen guddommelig kraft, ingen himmelsk sannhet? Hvorfor skulle vi ikke harmes over deres skamløse ondskap og avvise dem som åpenbare djevelens sendebud?

Er Guds ord intet lys, hvordan kan det da skinne over hele verden og opplyse så mange tusen hjerter som tidligere var fulle av mørke, men nå er et lys i Herren og som lysets barn vandrer i lyset? (Ef 5,8; 1 Joh 1,7). Er ordet ikke en guddommelig og saliggjørende kraft, hvor kommer da de mangfoldige, håndgripelige virkningene fra, dem vi så ofte og tydelig merker av det? Hva er det som så kraftig griper, beveger, forferder, forandrer og omvender hjertene?

Det ville jo være helt dumt å si, når man så et skip gå for fulle seil, en vindmølle gå rundt, de løvrike trærne svaie eller vannene rulle sine bølger: Det finnes ingen vind.

Slik også her. Den himmelske pinsevind blåser ved ordet hvor den vil (Joh 3,8), og viser overalt sin kraft. Snart forferder den en Akab og en Feliks (1 Kong 21,17.27; Apg 24,25); snart får den selve djevlene til å skjelve (Jak 2,19); snart beveger og drar den kraftig en Agrippa (Apg 26,28); snart driver den en Lydia, en Damaris og en Dionysios, så de endrer kurs og trass i all motstand går fram i troens, kjærlighetens og håpets fulle kraft (Apg 16,14; 17,34). Og likevel skulle ikke ordet føre noen guddommelig kraft med seg?

Om det personlige Guds ord, Herren Jesus, sies det at Faderen hadde beseglet ham (Joh 6,27). Meningen er uten tvil at Gud Fader hadde utrustet ham med en slik undergjørende kraft – like så tydelig i hans

ord som i hans gjerninger – med en så levende, gjennomtrengende, hjertekvegende godhet og visdom at ingen, unntatt den som med vilje ikke ville tro, kunne tvile på at han var verdens Frelser.

Det samme kan man med full rett si om det åpenbarte ord: Gud har beseglet det og fylt det med slik kraft, slikt liv, slik trøst at ingen har grunn til å tvile på at det er Guds ord, med mindre han vil motsi både sin egen og andres følelse og erfaring.

Kunstnerne pleier å gi de arbeidene de har utført, et merke som skiller dem fra andres. Den store mester og kunstner, som ved sin makt og visdom har skapt himmel og jord og alt som er i dem, har sikkert også gitt alle sine gjerninger noe man kan kjenne deres opphav på: brødet kraften til å styrke det menneskelige hjerte, vinen kraften til å glede det, og så videre. Men ingen av dem har han gitt flere og mer velsignelsesrike krefter enn det skrevne og forkynte ord, som formår å husvale, opplyse, bevege, lede, svekke, styrke, bedrøve, glede, døde og levendegjøre sjelene.

For ennå mer å opplyse og stadfeste denne saken kan vi, ut fra det foregående, videre slutte slik. Hvis det kan bevises at den hellige Skrift, eller Guds ord, har alle slags guddommelige egenskaper, så er det dermed også bevist at den har guddommelig opprinnelse, kommer fra Gud, vitner om Gud og fører til Gud. Nå er det åpenbart at den har alle slags sanne guddommelige egenskaper.

Den har en kraft som overgår all menneskelig kraft til å vinne, overbevise og beherske hjertene – det er det talt om tidligere. Den er full av høy visdom og lærer himmelske, herlige ting som overstiger all menneskelig fornuft og visdom. Den gir dessuten de troende, hvor enkle og enfoldige de enn er, en visdom som djevelen med all sin klokskap og list ikke kan stå imot.

Den rommer en sann og sikker trøst og himmelsk sødme; med den trøster den de bedrøvede, vederkveger de trette, beroliger de urolige og styrker de skrøpelige sjeler, lindrer samvittighetsangsten og forsøter bitterheten i hele dette møysommelige liv. Den er et allment gode og lys, som er nok til å opplyse hele verden og til å lede og lyksaliggjøre alle folkeslag, hvor forskjellige de enn er av art og natur.

Den har velsignelsesrik undervisning for høye og lave, for øvrighet og undersåtter, for lærde og ulærde, for kloke og enfoldige, for gamle og unge. Det kan ikke nektes at menneskene, om de overalt ville bøye

seg under dens gavnlige åk og følge dens lære og lys, ville leve ganske rolig og tilfreds og tilbringe sin tid i fred, kjærlighet og glede. Den er dessuten uovervinnelig og har hittil ikke kunnet tilintetgjøres eller utryddes av noen verdens og djevelens makt, list eller grusomhet. Mange tusen bøker er gått tapt og glemt, men denne guddommelige bok består og blir, tid etter tid, i all evighet.

Den er også full av guddommelig sannhet. Den har lenge på forhånd forkynt det som skulle komme, og alt er gått i oppfyllelse; ikke ett ord fra Herren er falt til jorden. I denne hellige bok finner man et allment prognostikon (*en forutsigelse av et menneskes skjebne*) og en tydelig framstilling av hvordan det skal gå de onde og de gode, og man ser daglig med undring hvor nøyaktig det slår til.

Den sier at Guds fienders og forakteres visdom skal bli omskiftet til dårskap, deres ære til skam, deres rikdom til fattigdom, deres herlighet til angst og elendighet. Og se, det skjer, og de kan på ingen måte hindre at Guds råd og trusler oppfylles på dem. Mangen gang griper hans dom dem på halvveien, og ofte, når de tror at de ennå har langt fram, er de allerede ved enden.

Det de holdt for kloke, sinnrike, ufeilbare, herlige og prektige planer, finner de til slutt å være bare Satans snarer og garn, som de er viklet inn i og ikke finner noe middel til å berge seg ut av. Det de så på som noe stort, innser de til slutt er en bar skygge. Og det de betraktet og lo av som narrestreker, løgn og hjernespinn, må de til slutt – om enn som oftest for sent – erkjenne som guddommelig sannhet.

Guds venner derimot, som alltid av hjertet stoler på hans ord mot fornuften og all egen tanke og mening, erfarer omsider at deres håp ikke blir gjort til skamme. De har ikke stolt på menneskeord, men på et sannferdig, fast og sikkert Guds ord. Guds løfter oppfylles nemlig rikelig på dem til slutt, og de får glede av hjelp, vern, trøst og velsignelse, så de med lyst kan se på hans nåde og prise ham høyt. Slikt, og hva annet som pleier å anføres til gunst for Guds ord og dets evige sannhet, kan tjene en gudfryktig sjel som skjold mot den ondes brennende piler og verdens spott.

Jeg vil likevel ikke unnlate å si at et kristent hjerte ikke kan verge seg bedre mot slik spott enn ved forakt og latter, idet man sier: Det er sant, Satan og verden ville være meget vel tjent med at Guds ord var løgn og at det verken var himmel eller helvete å vente eller frykte. Alle

urettferdige, bedragere, tyver og røvere skulle likeledes gjerne sett at det verken fantes lover eller domstoler eller dommere eller straffer.

Men dette kan likevel ikke hindre at de i sin tid blir grepet av rettens hånd og straffet etter lovene. Guds ord, som truer Satan og hans redskaper med fordømmelsens dom, skal ikke feile sitt mål fordi løgnerne kaller det løgn.

Man kunne også gjøre som en liten gutt gjorde en gang. Han hadde fått et smørbrød av moren sin, og en større gutt ville lure det fra ham og sa at det ikke var noe ekte smørbrød. Da tiet han stille, lo, tok den ene digre biten etter den andre og åt med lyst. Slik går også en kristen, enfoldig sjel sikrest når den tier stille og ler av alt Satan og verden innvender mot Guds ord, holder desto fastere på det og bruker det med desto større hjertens glede. Da vil det virkelig vise seg at Guds ord er og blir en sann sjelespise.

Vi lar imidlertid denne intetsigende innvendingen fare og går videre i beviset ved å betrakte vår Gud ytterligere: Det er beredt de troende et evig, salig gledesliv etter dette livet. At han er et vesen av ubegripelig miskunn, visdom, majestet og herlighet, er åpenbart av hans ord, og noe vi allerede ved blotte fornuftens hjelp noenlunde kunne innse.

Av hans makeløse miskunn kan man med god grunn slutte at han har skapt en så evnerik skapning som den menneskelige sjel til et kar for sin miskunn – det vil si for å gjøre den delaktig i den. Og det skal ikke skje på noen ringe og enkel måte og i liten målestokk, men slik det sømmer seg for ham som det høyeste gode, og i samsvar med den høyhet og evne han har gitt den. Men dette skjer ikke i dette livet.

For om enn Herren rikelig åpenbarer sin miskunn, som den hellige Skrift kaller hans herlighet, og har fylt himmel og jord med den, etter den kongelige profets ord: «Herre, til himmelen når din miskunnhet, din trofasthet til skyene» (Sal 36,6; 119,64); om han enn har nedlagt all sin godhet og nådens fylde i sin Sønn Jesus Kristus og skjenket oss den sammen med ham (2 Mos 33,19; Joh 1,16); om han enn overflødig har åpenbart sin herlige miskunn i vår gjenløsning, som skjedde ved hans Sønns blod og død, i vår helliggjørelse og fornyelse og flere andre lignende nådesgjerninger – så har det likevel, etter hans visdom, behaget ham å svøpe disse skattene og godene inn i ordet og de hellige sakramenter.

Vi er som små barn, som ikke riktig forstår disse store gavene og ikke kan nyttiggjøre oss dem og gjøre dem til våre uten med en skrøpelig tro.

Dette sikter apostelen uten tvil til når han sier: «Vi forstår stykkevis, og vi taler profetisk stykkevis. Men når det fullkomne kommer, da skal det som er stykkevis, få ende. For nå ser vi som i et speil, i en gåte, men da skal vi se ansikt til ansikt. Nå kjenner jeg stykkevis, men da skal jeg kjenne fullt ut, likesom jeg selv er fullt ut kjent» (1 Kor 13,9.10.12).

Og siden vi ennå lever i kjødet og verden, kommer det dessuten, etter hans faderlige rådslutning til vårt beste, indre og ytre trengsel og uro som ikke tillater oss å nyte de nådeskattene vi er skjenket, fullt ut. Derfor må det finnes et annet liv, hvor den allgode Gud umiddelbart og fullkomment vil åpenbare sin kjærlighet og miskunn og befri vår sjel for alle ufullkommenheter, skrøpeligheter og hindringer, så den fullt ut kan nyte denne kjærlighet og miskunn til sin evige salighet.

For å gjøre saken tydeligere, la oss i kort utdrag forestille oss og fra de foregående delene av dette verk minne oss om hvor store under Gud gjør med sine troende, hvor mye møye han gjør seg med dem, og hvilke herlige ting han foretar seg med dem.

Ved den hellige dåp gjenføder han dem, slutter en pakt med dem, skjenker dem sin barneretts herlighet, tar dem opp i sin kjære Sønns, Jesu Kristi, samfunn og besegler dem med sin Hellige Ånd. Han bespiser dem med sin aller kjæreste Sønns aller helligste legemes himmelske sjelespise og gir dem hans kostbare, guddommelige blod å drikke. Han prøver og renser dem ved kors og trengsler, husvaler dem med sin indre, søte og himmelske trøst, styrker dem ved sin kraft og forsikrer dem ved sitt ord og sin Ånd om sin evige kjærlighet.

Slik beskjeftiger han seg med dem fra livets begynnelse til dets ende, leder og fører dem underlig med sine øyne etter sitt råd, og beskjermer og opprettholder dem med veldig makt mot Satans og verdens anfektelser og forfølgelser.

Skulle alt dette bare ha sikte på dette timelige livet og det lille vi her av og til smaker av Guds miskunn? Sier ikke Den Hellige Ånd at vi er gjenfødt til et levende håp, til en arv som er uforgjengelig og uflekket og gjemt i himlene for oss, og at vi ved Guds makt blir holdt oppe

ved tro til frelse (1 Pet 1,3–5)? Og likeledes: Gud frelste oss ved badet til gjenfødelse og fornyelse ved Den Hellige Ånd, som han rikelig har utøst over oss ved Jesus Kristus, vår Frelser, for at vi, rettferdiggjort ved hans nåde, skulle bli arvinger til det evige liv (Tit 3,5–7)?

Knytter ikke Skriften på det nøyeste sammen vår barnerett og den himmelske arv, vårt samfunn med Herren Jesus i lidelse og vårt samfunn med ham i glede? «Ånden selv,» sier apostelen, «vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn. Men er vi barn, da er vi også arvinger. Vi er Guds arvinger og Kristi medarvinger, så sant vi lider med ham, for at vi også skal herliggjøres med ham» (Rom 8,16.17). Og på et annet sted: «For er vi døde sammen med ham, skal vi også leve sammen med ham. Holder vi ut, skal vi også herske sammen med ham» (2 Tim 2,11.12).

Er ikke Den Hellige Ånd, som vi er beseglet med, et pant for oss på vår (himmelske) arv, til vår forløsning (Ef 1,14)? Sier ikke vår Frelser: «Den som eter mitt kjød og drikker mitt blod, har evig liv, og jeg skal reise ham opp på den siste dag» (Joh 6,54)?

Vitner ikke Den Hellige Ånd at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss (Rom 8,18) – at vår trengsel, som er kortvarig og lett, virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål (2 Kor 4,17) – at vi, som en liten stund må ha sorg i mange slags prøvelser, skal fryde oss med en usigelig og herliggjort glede (1 Pet 1,6.8) – at han leder sine egne ved sitt råd og deretter tar dem opp i herlighet (Sal 73,24)?

Og om enn Guds ord ikke inneholdt en så herlig og tydelig skildring av hvordan vår kristendom skal ende, kunne og måtte likevel vårt hjerte, opplyst ved Guds nåde, trekke denne slutningen: Et barn av den levende og evige Gud, en eiendom som Herren Jesus har ervervet seg med sitt kostbare blod, et tempel og en bolig for Den Hellige Ånd, er jo noe stort som fører en høyhet og herlighet med seg.

Den som er aktet verdig til det, må nødvendigvis få rikelig godt av det. Nå kommer en slik nytelse ikke her i sin fullkommenhet, og ikke på en måte som sømmer seg for en slik herlighet, for den majestetiske og høylovede, evige, rike og salige Gud, eller som stemmer med den forløsning som er skjedd ved Guds eget blod (Apg 20,28), eller svarer til det vitnesbyrd og de høye og dyrebare løfter og forestillinger Den

Hellige Ånd gir vår sjel om det. Derfor må det finnes et salig og evig liv, hvor alt når sin fullkomne og salige kraft og modenhet.

Hertil kommer enda noe. Gud er en ærlig, gavmild og velgjørende herre som ikke lar seg tjene for ingenting. Han har gitt gudsfrykten, selv om den er ufullkommen, løfte om lyksalighet både i det livet som nå er og i det som kommer (1 Tim 4,8).

Herren lover at den som gir en av hans minste venner et beger kaldt vann å drikke, ingenlunde skal miste sin lønn (Matt 10,42; 25,40). Han priser de fattige i ånden, de som sørger, de nedbøyde, de barmhjertige, de som stifter fred, de som lider forfølgelse, skam og vanære for hans navns skyld, salige (Matt 5,3–11).

Skriften lover at den allgode Gud vil gi så nøye akt på sine egne at ingen lengsel i deres sjel, intet sukk fra deres hjerte og ingen tåre i deres øyne skal være ham ukjent – at det skal gå de rettferdige godt, at det skal være lønn for deres arbeid, at han har en minnebok hvor alt de gjør og lider for hans skyld blir skrevet opp (Sal 10,17; 38,10; 56,9; Jes 3,10; Jer 31,16; Mal 3,16).

Men alt dette oppfylles ikke fullkomment i dette livet. Å, hvor mangen dyrebar sjel nyter lite godt av sin gudsfrykt i denne verden! Å, hvor mange tusen tårer utgytes ikke av trengte og bedrøvede, men gudfryktige mennesker som synes å være helt glemt! Hvor mange tusen engstelige sukk synes ikke å forsvinne i luften! Hvor ulykkelige og usalige er ikke for det meste de mest gudfryktige sjeler!

Er ikke de fattige i ånden verdens spott? Blir ikke de sørgende utledd og enda mer bedrøvet? Hva må ikke de nedbøyde lide? Må de ikke være hvermanns rov? Hva har de barmhjertige igjen for sine kjærlighetsgjerninger? Hvordan behandles ikke de fredsommelige!

Hvordan engster man ikke ofte deres rettferdige sjel, så de må stemme i med kong David: «Lenge nok har min sjel bodd hos dem som hater fred. Jeg er bare fred, men når jeg taler (det jeg etter mitt embete og min samvittighet bør tale, og som er til gagn for dem selv), er de klare til krig» (Sal 120,6.7).

Hvordan går det de forfulgte, fordrevne og foraktede kristne? Deres forfølgere og fiender mener at de har gjort noe stort og vist Gud en dyrkelse (Joh 16,2). Deres venner blir ofte deres spottere, og er som en sønderbrutt rørstav som gjennomborer hånden på den som støtter seg på den (Esek 29,6.7). De søker ofte beskyttelse og finner krenkelse.

De søker en vinstokk eller et skyggefullt kikajon-tre og finner en tornebusk eller et nøttetre som skjuler sine få frukter i bitre og harde skall og med sin skygge volder stor hodepine.

Alt dette har man til sin store bedrøvelse erfart på mange måter under de harde forfølgelsene som etter Guds hellige råd og vilje har rammet den evangeliske kirke flere steder.

De bedrøvede flyktningene har måttet stemme i mangen jammer- og klagesang og si med David: «På grunn av mine fiender er jeg blitt til spott for mine naboer og til skrekk for mine kjenninger. De som ser meg på gaten (når jeg kommer for å søke trøst og hjelp), flykter for meg. Jeg er glemt og ute av hjertet som en død. Jeg er blitt som et knust kar (som man kaster ut av huset og lar bli tråkket ned)» (Sal 31,12.13). «Se til min høyre side, se etter: Det er ingen som kjennes ved meg. Det er ikke noen som spør etter min sjel» (Sal 142,5).

Hva som følger av dette, og hva en gudelskende sjel kan slutte av det, ser vi av det apostelen sier: «Gud er ikke urettferdig, så han skulle glemme det verket dere har gjort, og den kjærlighetens møye dere har vist for hans navn, ved at dere har tjent de hellige og fortsatt gjør det» (Hebr 6,10).

De lærde skriftutleggerne har meget riktig bemerket at når det sies om Gud at han er rettferdig, må dette forklares etter sammenhengen i teksten. Det kan enten ha sikte på loven, hvor han lover liv og salighet til enhver som viser den full lydighet. Eller det kan ha sikte på evangeliet, hvor han har forpliktet seg til ufeilbarlig å gi det evige liv til dem som er i Kristus Jesus og søker det ved standhaftighet i god gjerning. Han viser seg da så rettferdig – det vil si så trofast, sannferdig og god – at han oppfyller slikt mot alle og enhver.

Denne forklaringen bekreftes ved det den hellige Johannes sier: «Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han forlater oss syndene og renser oss fra all urettferdighet» (1 Joh 1,9). Slik kan det også bevises fra mange andre steder i Skriften at Guds rettferdighet, når det tales om botferdige og troende, betyr hans miskunn, trofasthet og sannferdighet.

At det på det anførte stedet er tale om de troende, er blant annet åpenbart av at apostelen sier at Gud ikke vil glemme deres verk og den kjærlighetens møye de har vist – noe en ansett teolog og velfortjent skriftutlegger med rette forklarer om troen. Meningen blir altså: Gud

er ikke så hard og utakknemlig at han skulle glemme den vandel dere har ført i troen og kjærligheten (1 Tess 1,3). Han er en god, trofast og raus herre, som ikke lar noen tjene seg for ingenting. (*Sebastian Schmid.*)

Jeg vil ennå anføre et annet herlig vitnesbyrd av apostelen. I sitt andre brev til tessalonikerne har han rost dem for den voksende tro, den broderlige kjærlighet og den sjeldne tålmodighet de har vist under alle sine forfølgelser og trengsler.

Så føyer han til: «Dette er et varsel om Guds rettferdige dom, for at dere skal finnes verdige til Guds rike, som dere nå også lider for. For det er i sannhet rettferdig av Gud å gi trengsel til gjengjeld for dem som fører trengsel over dere, men dere som lider trengsel, skal han gi ro sammen med oss. Dette skal skje når Herren Jesus åpenbarer seg fra himmelen med sin makts engler» (2 Tess 1,3.5–7).

Av dette ser vi at de gudfryktige og troende sjelers lidelser her i verden er et klart bevis for den kommende dom, som skal gå over alle mennesker. Ved denne dom skal de som i tro, kjærlighet og tålmodighet har lidt trengsel og forfølgelse for Jesu navns skyld, bli ansett og erklært verdige til Guds rike og den salige hvile Gud har lovet og beredt sine barn, mens evig trengsel skal tilkjennes forfølgerne.

Av dette slutter vi trygt: De dyrebareste, gudfryktigste sjeler i verden, som ved troen står i samfunn med Herren Jesus, nyter ikke fullt ut frukten av sin tro, kjærlighet og gudsfrykt her i tiden, men må for sin bekjennelses og sanne kristendoms skyld lide mye av sannhetens fiender.

Og Gud er så kjærlig, miskunnsom, trofast og sannferdig at han ikke kan glemme og unnlate å belønne det som er gjort i hans tjeneste, i tro og tillit til hans løfter, i hjertelig kjærlighet til ham, i stille tålmodighet og barnlig lydighet. Derfor må det nødvendigvis ikke bare finnes en allmenn dom, men også et evig og salig liv i himmelen, hvor de som hører ham til, evig skal høste frukten av sin tro og gudsfrykt i samsvar med hans herlighet og uforlignelige miskunn.

Det er også verdt å merke seg at vår Frelser, når han priser de fattige i ånden, de sørgende, de nedbøyde og så videre salige, føyer til hva som til sist skal følge på deres nåværende tilstand: «Himlenes rike er deres» (det er dem allerede tiltenkt, beredt og bestemt), «de skal trøstes», «de skal mettes», «de skal se Gud» og så videre. Og han

slutter med ordene: «Gled og fryd dere, for stor er den lønn dere har i himmelen» (Matt 5,3 ff.).

Slik kan en kristen aldri mangle bevis for at det finnes et evig, salig liv, bare han riktig vil tenke seg om og ut fra Guds ord granske hva som skjer i verden. Ser han djevelen larme og rase mot Guds hellige barn i sine redskaper, de ugudelige, så har han grunn til å si med sin Frelser: «Dette er deres time og mørkets makt» (Luk 22,53). Men den tid skal komme da den rettferdige Gud skal gjengjelde dem trengsel som har voldt hans barn trengsel, og skjenke disse ro og vederkvegelse.

Ser han dommens sted, hvor det er ugudelighet, og rettferdighetens sted, hvor det er ugudelighet, og de ugudelige mennesker skalter og valter etter behag, så kan han frimodig tenke i sitt hjerte: «Gud skal dømme den rettferdige så vel som den gudløse» (Fork 3,16.17) – det vil si skaffe den rettferdige rett og fri ham fra de ugudeliges hånd, og gjengjelde den ugudelige hans urettferdighet, vold og undertrykkelse.

Ser han tårene til dem som lider urett under solen og ingen trøster har, fordi de som gjør dem urett, er for mektige til at de kan få noen hjelp, så skal han også regne dette som et sikkert tegn på Guds kommende store dom og den allmenne gjengjeldelse.

Ser han et ugudelig menneske prunke i sin stas og herlighet, men den gudfryktige gå i ringe, enkle, fillete og lappede klær; ser han den ene blomstre opp som en tistel, men den andre henge med sitt trette hode som en blomst som heten har tatt kreftene fra; ser han den ene kjøre i prektige vogner og karéter, men den andre gå bøyd og sukkende under sin byrde; hører han den ene husere, skjelle og smelle, men den andre tie, sukke og forferdes; hører og ser han den ene le, men den andre klynke, klage og gråte – så skal dette bare være ham bevis for den sikkert påfølgende dom og den veldige forandring som skal skje med begge disse partier, slik Guds Ånd tydelig lærer i de anførte skriftsteder.

Før jeg forlater denne betraktningen, må jeg ennå bemerke noe som står i nær forbindelse med det foregående. Den store og miskunnsomme Gud gjør mange nådesgjerninger mot sine utvalgte: Ved et himmelsk og hellig kall skiller han dem ut fra verden, fører dem til omvendelse, vekker troen hos dem og opprettholder den mot djeve-

lens makt og list. Han rettferdiggjør dem, sletter ut deres synder og kaster dem i havets dyp, helliggjør, velsigner, verner, leder og styrker dem, og bevarer dem underlig blant sine og deres fiender.

Hensikten med dette er uten tvil også hans ære, og at hans herlige og overveldende godhet, visdom og makt skal bli erkjent og prist av og ved dem, og at han skal bli æret og elsket som det mest velgjørende, mest kjærlige og mest trofaste vesen, som det høyeste gode, som kjærlighetens og miskunnens evige kilde i sitt eget vesen.

Derfor kaller han dem selv sin plantnings kvister, sine henders verk, rettferdighetens terebinter, til å vise ham selv herlig (Jes 60,21; 61,3). Dette bildet beholder den hellige apostel når han ønsker at hans tilhørere, som Herrens velsignede trær og utvalgte planter, må være fylt av rettferds frukt ved Jesus Kristus, Gud til ære og pris (Fil 1,11).

Hit sikter også ordet at Gud har bestemt oss ved Jesus Kristus til å få barnekår hos seg selv, etter sin frie viljes råd, til pris for sin nådes herlighet (Ef 1,5.6), likeså at vi er kommet til de helliges arvedel i lyset for å være til pris for hans herlighet (Ef 1,12). Likeså hans formaning: «Enten dere eter eller drikker, eller hva dere så gjør, så gjør det til Guds ære!» (1 Kor 10,31), og hans ønske at Kristus nå som alltid må bli æret ved hans legeme, enten det skjer ved liv eller ved død (Fil 1,20).

Når vi nå ved hjelp av det guddommelige ords lys betrakter kristendommens beskaffenhet, slik den viser seg i dette livet hos de gjenfødte og fornyede, selv når den har nådd sin høyde så langt det er mulig her i dødeligheten, må vi bekjenne at den mer består i erkjent ufullkommenhet enn i oppnådd fullkommenhet. For selv de kristnes beste gudfryktighetsøvelser og helligste gjerninger er, likesom månen selv når den skinner med sitt fulle lys, ikke uten feil og flekker.

Enda de daglig øver seg i omvendelse, er den ikke slik den burde være. De finner ikke engang det hellige hat mot synden i et slikt mål hos seg som det burde finnes, når man betenker den høye majestet som fornærmes ved synden. Finnes det vel noen blant de sanne botferdige kristne som ikke erfarer dette: Idet han ydmyker seg for den store og hellige Gud, bekjenner, angrer og ber om forlatelse for sine synder og lover bedring, rører kjødets syndige lyst og kraft seg likevel ofte hos ham, og det fordervede hjerte viser sin falskhet og ustadighet, så han må sukke over dets hykleri, kaldsinn og urenhet?

Må man ikke tilstå at «bedrøvelsen etter Guds sinn, som ingen angrer» (2 Kor 7,10), sammen med sine frukter – harme, forbitrelse, frykt, lengsel, nidkjærhet, straff – ofte ikke vil innfinne seg riktig? Kommer ikke vår anger og bedrøvelse over synden mangen gang mer av frykt for timelig og evig skam og straff enn av ren og ublandet kjærlighet til Gud? Troen selv, som med rette kalles kristendommens hjerte eller sjel, har jo sine skrøpeligheter og kan ikke berge seg for tvil og mistillit. Derfor sukker de beste kristne vanligvis: «Jeg tror, Herre! Hjelp min vantro!» (Mark 9,24).

Kjærligheten, troens førstefødte datter, erklæres vanligvis av sanne kristne for kald, siden de finner at de knapt har drevet det til noen sann, oppriktig lengsel etter å elske Gud av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin kraft – langt mindre til selve den fullkomne kjærlighet. Da heter det igjen: Jeg elsker deg, Herre; men hjelp min usle og kalde kjærlighet!

På samme måte forholder det seg med bønnen og Guds pris. Jeg kan ikke tenke meg at noen opplyst kristen går ut av sitt bedekammer uten i Jesu navn å ha bedt den hellige og høylovede Gud om tilgivelse for de feil som har blandet seg inn i hans andakt.

Ak, Herre, sier et gudfryktig hjerte, hva er vel den usle pris jeg ofrer deg for din ubegripelige miskunn og dine utallige velgjerninger? En barnlig, enfoldig stammen, og så videre. Ak, hjelp meg fram til himmelen, til dine hellige engelers selskap og til de fullendte rettferdiges ånder (Hebr 12,23), så jeg sammen med dem kan tilbe og prise deg i fullkommen kjærlighet, glede og andakt!

Med nestekjærligheten og barmhjertighetsgjerningene står det ikke bedre til, siden ofte uvilje, ofte egen- og verdenskjærlighet, ofte jakt på egen ære og på å bli sett av menneskene hefter ved dem og besmitter dem. Hvor ufullkommen er ikke vår oppofrelse av oss selv og alt vi har, vår selvfornektelse, vår overlatelse og hengivelse til Guds alene vise og gode vilje! Hvor lite tilfredse er vi ikke ofte med Guds underlige styrelse!

Alt dette strider mot den hellige lengsel Guds barn nærer i sin ånd, og mot deres ønske og vilje. Derfor må de stadig, som tidligere sagt, beklage og bekjempe denne ufullkommenhet.

Men av dette ser vi også at den allgode og kjærlige Gud ikke i dette livet fullt ut når sin hellige hensikt med oss, som er vår omvendelse,

rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Av det følger videre at fullkommenheten og den fulle gjenopprettelse av Guds bilde i oss ennå står foran oss og er å vente i himmelen.

Der skal vi tjene vår Gud i evig, uforanderlig og fullkommen rettferdighet; i stedet for troen skue ham ansikt til ansikt; henge ved ham med et helt igjennom helliggjort hjerte, med en ren ånd, med en fullkomment opplyst og lutret sjel; forherlige og prise ham med usigelig glede og uavbrutt, utrettelig andakt; og i de hellige englers og utvalgte sjelers salige samfunn og kjærlige omgang leve for hans åsyn i fullkommen, ren kjærlighet i evighet.

På denne måten kan også vår kristendoms ufullkommenhet, som ellers bedrøver oss inderlig, tjene oss til glede. Den er nemlig et kjennetegn på at et bedre og fullkomnere liv står foran oss, hvor vi som blankpolerte speil skal ta imot det guddommelige åsyns lys og gi det tilbake med evig klarhet og herlighet. Vi skal legge av det barnslige og nå fram til manns modenhet, til aldersmålet for Kristi fylde (1 Kor 13,11; Ef 4,13).

Her i dette livet er vi jo ved Guds nåde i Kristus Jesus rettferdighetens terebinter, Herrens plantning, til å vise ham selv herlig og bære frukt til Guds ære. Men det går med oss som med trær som blir flyttet fra de varme land til vårt, som har barskere luft: De bærer nok frukt, men den kommer sjelden til den modenhet og fullkommenhet den oppnår på sitt rette sted. Når derimot Gud ved en salig død flytter oss fra dette livet til de levendes land, skal vi forherlige hans miskunn med fullkomne og fullmodne frukter.

Merk dere dette, dere gudelskende sjeler. Når dere i ydmyk erkjennelse av deres ufullkommenhet i kristendommen kjenner dere bedrøvet og hjertelig sukker til Gud om bedring, så regn dette for en virkning av Den Hellige Ånd, som bor i dere, og for et klart bevis for at det finnes et evig og salig liv som Guds Ånd sukker etter i dere. Det kan umulig være forgjeves; for han som gransker hjertene, vet (ser til, forstår og har behag i) hva Ånden trakter etter. For det er etter Guds vilje han går i forbønn for de hellige (Rom 8,27).

Men jeg går nå over til en annen grunnvoll: På den kan vi bygge vissheten om det salige gledeslivet vi venter i himmelen. Jeg vil kalle det erfaring, og si at den er av to slag: en utvortes (utenfor oss), hos andre, og en innvortes, i og hos oss selv. Erfaringen utenfor oss bygger

på eksemplene til dem som Herren enten har verdiget å ta opp med legeme og sjel i himmelen og flytte over i den herlighet vi i troen venter, eller har gledet med et innblikk i den åpnede himmel eller med en forsmak på den evige salighet.

Det er således kjent at Herren vår Gud, etter Moses' beretning, i den første verdenstid før vannflommen tok Enok til seg, så han ikke mer var til, fordi han førte et gudfryktig liv (1 Mos 5,24).

Jeg vet vel at ikke bare enkelte rabbinere, men også noen lærde blant de kristne har oppgitt den alminnelige mening, som de beste skriftutleggere er enstemmige om: at Enok ble tatt opp i himmelen med legeme og sjel. Men jeg skjønner ikke hvilken grunn de har hatt til, så langt det stod til dem, å gjøre den herlige og kraftige trøst som Guds kirke alltid har øst av denne beretningen, til vann, som man sier.

At jøder gjør slikt, kan ikke undre noen særlig, siden de har et dekke over sitt ansikt som ikke tillater dem å se inn i det innerste av Skriftens helligdom. Det er heller ikke underlig at så jordsinnede og vantro mennesker framfører kjødelige og jordiske meninger.

Men hos en kristen kan det nesten ikke tåles, for Den Hellige Ånd har tydelig nok forklart Moses' ord ved apostelen Paulus, idet han skriver: «Ved tro ble Enok rykket bort (eller: flyttet over), så han ikke skulle se døden. Han ble ikke funnet, fordi Gud hadde rykket ham bort. For før han ble rykket bort, fikk han det vitnesbyrdet at Gud hadde behag i ham» (Hebr 11,5).

Her må det merkes at apostelen uttrykkelig sier at Gud rykket bort denne sin tjener for at han ikke skulle se døden – ikke bare den gangen han ble rykket bort, men heller ikke senere, så han aldri dør der han ble hentet til, men lever evig. Han er tatt bort fra de døendes land, hvor man daglig ser døden i møte og stadig har andres bortgang for øye, til de levendes land, hvor ingen dør og hvor det aldri i evighet blir sett noe lik.

Det bør heller ikke forbigås at både Moses og apostelen sier at Herren tok ham bort. Om stedet han ble tatt bort fra, tviler ingen: det var denne verden og menneskenes selskap på jorden.

Men det er et stort spørsmål hvor han ble tatt hen. Men da Herren tok ham, og det ikke sies hvorhen, synes det åpenbart at det hebraiske

ordet i teksten (לָקַח) bør oversettes: Herren tok ham til seg, slik det også er oversatt andre steder i vår bibel.

Om duen som Noah slapp ut av arken for å erfare om vannet etter vannflommen begynte å renne bort, sies det at da den ikke fant noe sted å hvile sin fot, kom den tilbake til arken, og Noah tok den til seg (1 Mos 8,9). Om Isak sies det at han tok Rebekka og førte henne inn i sin mor Saras telt (1 Mos 24,67). Ordet brukes også om Ester, som ble hentet til kong Ahasverus' hus og kom til kongelig høyhet (Est 2,8), likeså om David, som Herren tok fra sauekveen og opphøyde til kongetronen (Sal 78,70).

Endelig brukes det om Elia, som Herren tok bort i en storm og førte med ildhester og vogn til himmelen (2 Kong 2,3.5.9), og om Herren Messias, som Herren tok fra angst og deretter flyttet over til herligheten (Jes 53,8).

Jeg anfører med velberådd hu disse stedene, fordi de er vel skikket til å forklare oss uttrykket: Herren tok Enok. Enoks dyrebare sjel fant ikke i verden noe den kunne hvile i; derfor holdt den seg alltid til Gud og regnet ham for sin eneste trøst og beste glede, helt til Herren tok den – ikke ut av legemet, men sammen med det – til seg og flyttet den til den evige og salige hvile.

Han hentet den hjem som en brud trolovet med ham, og førte den inn i det himmelske bryllupshus. Han løftet denne sin trofaste venn og tjener fra dette møysommelige livets elendighet til den salige herlighet i himmelen, dit han siden også tok Elia og sin aller kjæreste Sønn.

Etter min mening fortjener det også en særskilt betraktning at Guds mann Moses, etter å ha skrevet en hel dødsliste og seks ganger etter hverandre sagt «og han døde» (1 Mos 5,5 ff.), skyter inn den trøstefulle beretningen om Enoks underfulle bortrykkelse, og deretter ennå to ganger, nemlig ved Metusjalah og Lamek, forteller at de døde.

Det er ingen tvil om at han skrev slik etter Den Hellige Ånds ledelse, som med dette ville vise og lære at de troende som holder seg til Gud, riktignok går bort og dør som andre mennesker, den ene etter den andre, men at det likevel ikke er ute med dem. Herren tar dem til seg, hva sjelen angår, og vil også i sin tid hente legemet etter. Slik gir det

som hendte med Enok, en vakker forklaring i gjerning over ordene «han døde, han døde» og forsøter deres bitterhet.

Enoks bortrykkelse har uten tvil vært overmåte trøstefull for stamfedrene, som sikkert begynte å kjenne strevet og arbeidet på jorden, den Herren hadde forbannet for syndens skyld, slik en kan slutte av Lameks tale (1 Mos 5,29).

Man kan ikke si nøyaktig hvordan bortrykkelsen foregikk, siden Den Hellige Ånd har beskrevet den helt kort. Men en gammel, velfortjent teolog i vår kirke mente at Herren tok ham bort enten for øynene på hele Guds barns menighet mens den var samlet til gudstjeneste, eller i det minste for øynene på de fornemste stamfedrene, slik at de kunne vitne om hans ekstraordinære opptakelse. Den antagelsen er ikke så urimelig. Vi lar dette ligge, men holder det for visst at Herren ikke bare tok ham bort, men gjorde det til trøst for de troende og i samme hensikt lot det bli kjent for dem. (*Selneccer.*)

I den andre verdenstid behaget det igjen den allgode Gud å forsikre sitt folk om at det finnes et liv etter dette, og at han til sist vil føre dem til himmelen som mener det oppriktig med ham og holder seg trofast til ham. Det skjedde ved at hans tro tjener og profet Elia virkelig ble tatt opp. Dette herlige og trøstefulle underet fortelles utførligere enn det som hendte med Enok.

Herren kunngjorde nemlig på forhånd, ikke bare for Elia selv og hans etterfølger Elisja, men også for andre, ringere profeter, at han ville hente ham opp til himmelen i en storm. Til sist skjedde det også slik: En glødende vogn med glødende hester kom (senket seg ned på jorden), tok Elia bort fra Elisjas side mens de gikk sammen, og for slik med ham opp til himmelen.

Det skjedde for øynene på Elisja, som ropte smertelig etter ham: «Min far, min far, Israels vogner og ryttere!» Det skjedde også for øynene på femti menn fra profetskolen i Jeriko, som med vilje hadde stilt seg på den andre siden av Jordan for å vente på utfallet (2 Kong 2,1.11.12.15.16).

Hva slags vogn og ryttere det var som hentet denne store profeten, kan vi slutte oss til av det som senere fortelles i samme boks sjette kapittel: en hel hær av engler i skikkelse av glødende hester og vogner omringet Elisja og hans tjener.

Det forundrer meg imidlertid ikke lite at den menneskelige, selvkloke fornuft våger å tvile på om Elia virkelig er kommet til himmelen, selv om Skriften to ganger sier at Herren hentet Elia til himmelen og at han for opp til himmelen (2 Kong 2,1.11). De sier at han kanskje ble flyttet til et yndig sted i luften eller til det jordiske paradis, og lignende.

Jeg nøler imidlertid med å dvele ved slike innfall og spissfindigheter hos folk som så dristig tør forvrenge den hellige Skrift. Vi tror av hjertet at Elia, slik Den Hellige Ånd vitner, virkelig for opp til himmelen og gikk inn med sjel og legeme i den herlighet og salighet som Gud har beredt for dem som elsker ham.

Vi vil legge til at nesten tusen år senere viste denne vidunderprofeten seg sammen med Guds trofaste tjener Moses i herlighet ved Herren Jesu forklarelse og talte med ham om hans bortgang fra verden (og det gjenløsningsverk), som han skulle fullbyrde i Jerusalem (Matt 17,3; Mark 9,4; Luk 9,30.31). Av dette ser vi at Elia ikke bare lever og ikke er tilintetgjort av den glødende vogn og de glødende hestene, men at han også lever i klarhet og herlighet og virkelig nyter den salighet vi stunder etter.

Så følger den tredje og fornemste person som er fart opp til himmelen og gått inn i den herlighet vi tror på og venter: vår og hele verdens Frelser, Jesus. De hellige evangelistene har beskrevet hans himmelfart utførlig (Mark 16,19; Luk 24,51; Apg 1,9.10). Vi vil ikke oppholde oss ved å gjengi deres ord, for det er en kjent sak, og alle kristne har holdt den for en uomtvistelig trosartikkel så lenge det har funnes kristne. Det er likevel en stor forskjell mellom Enoks og Elias himmelfart og Herren Jesu himmelfart, slik det også er en stor forskjell på personene.

De to ble ved Guds kraft, i troen på ham (Hebr 11,5), rykket bort og tatt opp til den herlighet som han hadde vunnet for dem og for alle mennesker ved sitt blodige offer på korset. De skulle nyte den i all evighet og tjene andre troende som et trøstende forbilde og til å fornye og styrke deres håp.

Han derimot for opp ved sin egen guddommelige kraft over alle himler (Ef 4,10) til den herlighet som han hadde hos Faderen før verden ble til (Joh 17,5; Luk 24,26).

Og det skjedde ikke bare for at han selv skulle nyte den, men også for at han skulle ta opp i den alle som tror på hans navn, slik han sier: «Og når jeg er gått bort og har gjort i stand et sted for dere, kommer jeg igjen og skal ta dere til meg, for at også dere skal være der jeg er» (Joh 14,3). «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet, som du har gitt meg» (Joh 17,24).

Ja, på samme måte som vår Jesus under hele forløsningsverket har lidd for oss og handlet i vårt sted, har han også inntatt himmelen (Apg 3,21) for oss og på våre vegne, som apostelen sier: «Kristus gikk … inn i selve himmelen for nå å åpenbares for Guds åsyn for vår skyld» (Hebr 9,24).

Han trådte fram for Gud som vår Frelser, som nå hadde fullført hele det verk som var ham betrodd og gitt full fyllestgjørelse for verdens synder. Han trådte fram som vår mellommann og talsmann, som går i forbønn for oss og søker vårt beste, og til sist som vår verge og formynder, som i vårt sted og på våre vegne har tatt himmelen i eie.

Dette lærer apostelen tydelig nok når han skriver: «Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss.» Av dette slutter han videre med stor frimodighet at ingenting kan skille oss fra Guds kjærlighet, fra å eie den både i tid og evighet, for han som har elsket oss så høyt, med en så overordentlig og underfull, guddommelig kjærlighet, nemlig Jesus Kristus, bevarer oss i den, slik den også er grunnfestet i ham (Rom 8,33–35.37–39).

Og et annet sted taler han enda tydeligere: «Håpet har vi som et anker for sjelen, et som er trygt og fast og når inn til det innerste, bak forhenget (inn i himmelen), der Jesus gikk inn som forløper for oss, han som ble yppersteprest til evig tid» (Hebr 6,19.20).

I disse ordene er det for det første verdt å merke at apostelen kaller vårt håp, som er rettet mot Kristus og grunnet på ham, et trygt og fast anker for vår sjel. Ved det blir sjelen bevart i alle slags trengsler og motgang, som et skip mellom rasende vinder og bølger. Han sier også at dette håpet henger så fast ved sin Frelser og grunn, Herren Jesus, at det er gått inn med ham og etter ham i himmelen.

For det andre sier han at Jesus er vår forløper. Han skynder seg så å si i forveien for den mengden av utvalgte som følger etter ham i troen, for å bane vei for dem og gjøre i stand et sted for dem, og for å innta himmelen og sikre den for dem og på deres vegne.

Derfra kommer apostelens høyst trøstefulle ord: «Gud, som er rik på miskunn, har … gjort oss levende med Kristus … og satte oss med ham i det himmelske rike, i Kristus Jesus» (Ef 2,4–6).

Av det kan vi trygt slutte at det finnes et himmelrike, et herlig og salig gledesliv i himmelen; at vi ved Jesu Kristi blod og død har fått eiendomsrett til det; at vi ved hans himmelfart er satt i besittelse av det, slik at ingen kan gjøre oss det stridig eller ta det fra oss; og at det nå ikke gjenstår annet enn at vi med fullt håp og frimodig tro og med standhaftighet i god gjerning iler mot himmelen og lengter etter å få nyte den.

Vi vil nå også se på de personer som den allgode Gud har verdiget et innblikk i den åpnede himmel og dens salige herlighet. Først er det gjeterne som den natten Jesus ble født, holdt vakt over flokken sin på marken ved Betlehem. De så ikke bare én engel, men en himmelsk hærskare i mengde, som lovpriste Gud og sa: «Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden, i mennesker Guds velbehag» (Luk 2,8–14).

De ble også omskinnet av Herrens klarhet. Noen forstår det slik at evangelisten bare mener at et sterkt lys og en stor klarhet strålte omkring dem. Men det ligger utvilsomt mer i det. Herren, som englene selv kaller ham (Luk 2,11), og som lå i den mørke stallen i Betlehem, i krybben, svøpt i usle filler, omhyllet og tilslørt av fattigdom og elendighet – han åpenbarte sin herlighet på marken og gav med det til kjenne hvorfor han var kommet til verden: for å bringe lyset til verden, opplyse alle mennesker, opprette en himmel på jorden og til sist flytte menneskene fra all elendighet til den evige herlighet.

Av dette ser vi at det finnes et annet lys enn solens og stjernenes lys, en annen herlighet enn denne verdens skinnglans. Det finnes engler som lever og svever i Guds klarhet, som elsker oss mennesker høyt, som gleder seg over vår herlighet i Kristus, og som også vi skal få samfunn med når livsløpet er fullendt, slik at også Herrens klarhet kan omskinne, opplyse og gjennomstråle oss.

Hit hører videre de tre apostlene Peter, Jakob og Johannes, som Herren verdiget til å være vitner til hans forklarelse. Evangelistene beskriver den på en meget bemerkelsesverdig måte.

De forteller at Herren tok de tre disiplene med seg opp på et høyt fjell og ble slik forklaret for dem at ansiktet hans skinte som solen og klærne hans ble hvite som snø. Moses og Elia viste seg i stor herlighet og talte med Herren om hans bortgang fra verden, som han skulle fullbyrde i Jerusalem. Disiplene ble overskygget av en klar sky, og fra den hørte de røsten: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag: Hør ham!»

Det bør heller ikke overses at Den Hellige Ånd, når han lar den hellige Matteus beskrive denne hendelsen, tre ganger bruker ordet «se!». «Se,» sier han, «Moses og Elia viste seg for dem; se, da kom en lysende sky og skygget over dem; og se, det lød en røst ut fra skyen, som sa …» (Matt 17,3.5). Av dette ser vi tydelig at Guds Ånd på beste måte ville anbefale oss denne hendelsen og pålegge oss å betrakte den med mer enn vanlig ettertanke.

Se da, du gudelskende sjel, at det visselig følger et annet og bedre liv etter døden. For Moses og Elia, som for lenge siden var tatt bort fra dette liv, lever ikke bare; de lever også i klarhet og herlighet. Se at det er mer i Kristus enn det det ytre øyet ser, og at det er stor herlighet skjult under hans foraktelige tjenerskikkelse. For hva var det som gjorde ham så skinnende? Hva slags lys var det som gjorde klærne hans så hvite og strålende, om ikke guddommens fylde som bodde i ham?

Se også at det ligger mer i den kristne religion enn det vi legger merke til ved første øyekast. Under enfoldigheten bærer den med seg guddommelig visdom, under skrøpeligheten stor kraft, under det dunkle ord et himmelsk lys, under forkynnelsen om korset en usigelig herlighet.

Se, ringe og enkle mennesker som verden forakter, blir i Jesu samfunn så høyt opphøyd at de ikke bare skuer den himmelske klarhet, men også nyter den. Som beruset og ute av seg selv glemmer de alt som er i verden og bryter ut: «Det er godt at vi er her! La oss lage hytter og bli her!» Den som ikke vil se det himmelske, salige liv her, får være blind så lenge han vil og gotte øynene sine med verdens forfengelighet

og skyggespill. Men han vil for sent komme til å erfare at han har forsømt sin sjels salighet.

Hva som hendte Herren Jesu første blodvitne, den hellige Stefanus, og hvordan han så den åpnede himmel, Guds herlighet og sin Jesus ved Guds høyre hånd, har evangelisten Lukas beskrevet tydelig (Apg 7,55.56).

Men hva er dette annet enn et virkelig bevis for og en skildring av det evige liv? Den dyrebare sjelen fant nå ikke mer å se etter på jorden. Han var som et lam omringet av bare brølende løver og ulver. Derfor ser han opp til himmelen og lærer oss at når vi har liten glede på jorden og finner den overalt bevokst med tornebusker og oss selv omgitt av fiendtlige mennesker, kan vi ikke ha noe edlere og mer trøstefullt syn enn himmelen.

«Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen», sier den elendige og hardt plagede Job (Job 16,19). Slik kan også vi si: Se, også nå er min Far og mitt fedreland i himmelen. Min Jesus, min talsmann, er i himmelen. Min skatt, mitt vern, min trøst er i himmelen. Min glede, mitt liv, min herlighet er i himmelen.

Herren Jesus lærer oss at han ikke er langt borte når hans egne trenger hans hjelp. Ellers sies det om ham at han sitter ved Guds høyre hånd (Mark 16,19), men her at han står.

La meg tale menneskelig om dette! Himmelens og jordens store konge hadde reist seg for å ta imot en kjær venn som nærmet seg. Han viser ham den åpnede himmel og Guds herlighet, for å gi til kjenne at Stefanus og alle som elsker ham, ikke skal behøve å banke lenge på himmelens dør, siden den allerede er åpnet på vid vegg. De skal heller ikke behøve å sørge for hvor de skal ta veien. De blir tatt imot med ære, til Guds ære og herlighet, og dette synet gjør at døden med sin bitterhet blir dem helt søt, og at de forlater verden med stor tillit og frimodighet.

Det trengs heller ingen lang reise, og de blir ikke lenge forsinket underveis. Jesus og hans herlighet er dem så nær at de tydelig ser ham og kan betrakte hans salighet med sine svake, legemlige øyne. Dette er det vitnesbyrd om det evige liv og den herlighet de troende går inn til gjennom den timelige død, som Herren Jesu første blodvitne har avlagt og straks beseglet med utgytelsen av sitt blod. Hvem tør si imot ham?

Men la oss høre enda et vitne, som så å si er avlet og framvokst av det forrige vitnets blod, og som ved vår Herre Jesu Kristi nåde rikelig har erstattet hans bortgang. Jeg mener den hellige apostel Paulus, som i sin daværende blindhet så med velbehag på den hellige Stefanus' død, men senere, da han var blitt opplyst fra himmelen, meget vel fylte hans plass i utbredelsen av Jesu navn og evangelium.

Han skriver om seg selv, om enn med stor ydmykhet, at Gud hadde verdiget ham en høy åpenbaring, idet han ble rykket like inn i den tredje himmel, inn i Paradis, og hørte usigelige ord som det ikke er tillatt for et menneske å tale (2 Kor 12,2.4).

Jeg vil ikke dvele ved de mange spørsmål som de lærde pleier å ta opp ved utleggingen av dette stedet. Jeg kan heller ikke si at dette Herren Jesu utvalgte redskap først da og under denne henrykkelsen tok imot og lærte sin teologi og den guddommelige, sunne lære som han skulle forkynne. Tidsregningen viser nemlig at da apostelen fikk denne åpenbaringen, hadde han allerede i sitt åttende år med full velsignelse røktet sitt apostoliske embete.

Som noe som passer for mitt nåværende formål, vil jeg bare peke på at det sant og visst finnes en tredje himmel og et paradis, det vil si en herlighet og salighet. Apostelen ble rykket opp til den i levende live; dit er han, hva sjelen angår, flyttet etter sin avskjed fra denne verden; og dette er det som Herren Jesus også lovte den botferdige røveren (Luk 23,43).

Hvorfor apostelen kaller den himmelske salighet den tredje himmel, er utleggerne ikke enige om. De fleste mener at den første himmel er lufthimmelen, der fuglene svever – derfor kalles de himmelens fugler (Sal 104,12; Matt 6,26) – den andre er stjernehimmelen, og den tredje er Guds herlighet, som han tar sine egne opp til. Jeg vet imidlertid ikke om denne oppfatningen holder stikk når man ser nærmere på den.

Går man ut fra tallet, mener jeg at man med større rett kunne si at den første himmel er Guds store verk som vi ser over og omkring oss, og som holder alt som er i verden, innesluttet i seg. I den lever også de troende, og som naturlige mennesker har de del i dens virkninger. Den andre er nådehimmelen eller Guds nåderike på jorden, der de lever som kristne og finner sin himmel på jorden. Og den tredje er Guds herlighet, som han har beredt for dem som elsker ham.

Likevel har jeg heller ingenting mot dem som sier at apostelen egentlig ikke ville oppgi antall himler, bare uttrykke den overordentlige salighet i den himmelen han taler om, fordi de hellige sjeler der når målet for sin tro og får nyte det høyeste og evige gode.

Nå vel, til denne herlighet ble apostelen rykket – for slik forteller han selv; han bruker et sterkt uttrykk, det samme som han et annet sted bruker for å skildre de troendes himmelfart og møte med frelseren på den ytterste dag mens de ennå lever. «Herren selv,» sier han, «skal komme ned fra himmelen, og de døde i Kristus skal først stå opp. Deretter skal vi som lever, som er blitt tilbake, sammen med dem rykkes opp i skyer, opp i luften, for å møte Herren» (1 Tess 4,16.17).

Om han ble rykket bort både med legeme og sjel eller med sjelen alene, vet han ikke å si, og han hørte der usigelige ord eller ting. Denne henrykkelsen kaller han siden en høy åpenbaring, åpenbaringenes høyde eller høye vekt (2 Kor 12,7).

De lærde slutter av dette at siden det skjedde i paradiset og herlighetens rike, må det ha angått himmelboernes salighet, og at den ble stilt fram og beskrevet for apostelen så stor og overveldende at verken han eller noe annet menneske kan uttrykke den.

Enten det nå var dette eller noe annet Gud behaget å åpenbare for sin tjener, setter apostelens vitnesbyrd det likevel utenfor all tvil at det finnes en himmelsk og salig herlighet og en herlig salighet, et paradis eller en Guds lysthave. Dit ble han rykket, der var han, og der hørte han usigelige ting. Et kristent hjerte har derfor ikke den minste grunn til å tvile på at det også finnes et evig liv.

Etter den rekkefølgen jeg valgte ovenfor, kunne jeg nå også tale om den indre erfaring, nemlig om den forsmak på det evige liv som Gud av og til etter sitt velbehag unner enkelte kristne. Men på grunn av sakens ynde og vekt har jeg bestemt meg for å behandle den i en egen preken, om Gud vil hjelpe meg.

Det er ennå noe jeg ikke kan forbigå med taushet, nemlig vitnesbyrdet fra alle folkeslag som lever under solen. De bekjenner ikke bare enstemmig at det finnes en Gud, men også – noen tydeligere og klarere, andre mer dunkelt – at han gjengjelder det gode og det onde, og at denne gjengjeldelsen først og fremst vil finne sted etter dette liv, i den andre verden.

Jeg vil ikke undersøke om troen på et liv etter dette er innskrevet i alle menneskers hjerter ved Guds finger og av naturen innplantet i dem, som noen ansette teologer mener, eller om den bare har sitt utspring i guddommelig åpenbaring og er blitt ført videre fra fedrene til barna, om enn meget uren, som andre hevder. Ingen av disse meningene strider mot mitt formål, for både den første og den siste lærer tydelig nok at en tro som er så enstemmig antatt, så uavbrutt ført videre og så fast holdt overalt, må ha en annen opprinnelse enn de enfoldiges innbilning eller de klokes overtalelser.

Lærde menn har utførlig og grundig vist at de aller eldste hedenske filosofer (fornuftgranskere) og diktere, og de mest forstandige menneskene som har vandret i vantroens mørke, likevel til enhver tid stadig har lært at menneskets sjel er udødelig og kommer for dommen når den går ut av legemet; at det finnes et annet liv etter dette; og at de som har ført et dydig og rettskaffent liv, har samfunn med Gud, et lys og et uforlignelig velvære å vente, mens de urene ikke har annet enn mørke, angst og elendighet å vente.

Å anføre mange vitnesbyrd om dette tillater ikke mitt forehavende; det ville bli for omstendelig, og de enfoldige ville ha lite nytte av det. De lærde som ønsker ytterligere opplysning, vil vite å finne den i de bøkene som foreligger, skrevet til fordel for den kristne religion og for å vise dens utvilsomme sannhet.

Troen på menneskesjelens udødelighet og på et annet liv etter denne verden er heller ikke til denne dag utslokket hos de ellers vantro og barbariske folkeslag, etter hva de som har reist blant dem, gir grundig underretning om.

Om muhammedanerne fortelles det at de ikke bare tror at menneskene etter sin død blir dels salige, dels usalige, men at de også taler og strides om hvordan man blir salig. Noen mener at man må streve etter det med faste, almisser og andre gode gjerninger, og deres lære er framstilt i dikt og vers som krever et meget strengt levned.

Andre hevder at man bare kan bli salig ved Guds barmhjertighet, og deres bekjennelse er satt sammen i disse ordene: «Omvendelse, tro og kall er bare gaver av den guddommelige nåde; inngangen til paradiset skjer bare ved Guds nåde; det finnes intet menneske hvis gode gjerninger kan føre ham til paradis.» Også deres bedragerske apostel Muhammed har vært av den mening, for han sier i sin Koran:

«Jeg selv blir ikke salig uten ved Guds nåde.» (*Muhammedanernes religionsbok.*)

De hedningene som dessverre ennå finnes i de øst- og vestindiske land, tror alle sammen at menneskets sjel består etter døden og har en gjengjeldelse å vente som svarer til de gjerninger den har gjort i levende live. For å nå saligheten gjør de mangt og meget. De leser flittig i sin lovbok, som kalles Veda, og har stadig sine avguders navn i munnen, særlig når de blir syke og frykter å dø.

Når de døende ikke lenger selv kan tale, roper de som står omkring, disse navnene inn i ørene på dem så lenge de kan høre. De tror nemlig at når en døende har sin guds navn i munn og tanke helt til sitt siste åndedrag, kommer han ufeilbarlig straks etter døden til himmelen, fordi deres Veda sier at Gud har lovet å dra dem til seg som tenker på hans navn.

Særlig holder man i Øst-India vannet fra Ganges i høy aktelse som et kraftig legemiddel til sjelens rensing og til å fremme dens salighet. De holder nemlig for at denne elven har sitt utspring i himmelen og renner gjennom paradiset, og derfor bringer den en så velsignelsesrik kraft med seg.

Når de frykter døden, gjør de seg derfor all mulig umak for å komme dit og vaske seg i dens vann. Lar det seg ikke gjøre på grunn av den lange avstanden eller av andre årsaker, lar de hente vannet til seg på flasker, drikker av det og lar seg bestenke og vaske med det. De som slett ikke kan få tak i det, rår man til å vende alle sine tanker mot denne elven.

Jeg har trodd at jeg så mye heller burde anføre dette, fordi det tydelig viser at disse hedningene har visst noe om det Moses forteller om vannet som rant gjennom Eden og der delte seg i fire hovedstrømmer (1 Mos 2,10 ff.). Av det kan man lett slutte hvor deres tro på sjelens udødelighet og på et annet liv etter dette har sin opprinnelse. Man må bare beklage at denne elven er blitt så grumset og fordervet hos dem ved så mange ugrunnede og ugudelige meninger.

Alt det som er framstilt utførligere i det foregående, vil vi nå samle i et kort sammendrag for å gi det mer ettertrykk. Hva Gud, som ikke kan lyve, tydelig har lovet i sitt ord; hva hans godhet, kjærlighet, barmhjertighet, majestet, herlighet og rettferdighet krever; hva han etter sitt velbehag allerede virkelig har oppfylt for noen av sine tro-

ende; hva noen av disse har sett, hørt, merket og erfart; hva den beste delen av verden og de mest forstandige menneskene i den har antatt for sannhet; og hva til slutt ingen annen enn tankeløse, urettferdige, ugudelige og uvitende mennesker har trukket i tvil – det er visst og sikkert, og vil i sin tid virkelig og fullt ut bli gitt til alle dem det er lovet.

Slik forholder det seg med det evige og salige liv, som alle kristne av hjertet tror og håper på, slik det er beskrevet ovenfor. Derfor er det visst og hevet over tvil, og vil i sin tid virkelig og fullt ut bli gitt til alle og enhver som det er lovet.

Jeg går nå over fra beviset for at det visselig og sannelig finnes et evig, salig liv, til den bruk vi skal gjøre av denne sannhet og høyst gagnlige lære.

Vi lærer av den å kjenne alle sanne kristnes høyhet, herlighet og salighet fremfor alle mennesker på jorden. Den allgode Gud har jo begavet og benådet dem med en så høy åpenbaring, en så herlig kunnskap om himmelske og guddommelige ting, med forsikringen om sin nåde og løftet om sitt salige samfunn i tid og evighet. Om det kristne folk kan man med full rett si: «Se, mørke dekker jorden, og det er belgmørke over folkene. Men over deg skal Herren oppgå, og over deg skal hans herlighet åpenbare seg» (Jes 60,2).

Da et vestindisk, barbarisk menneske gikk gjennom en deilig skog sammen med en kristen og hørte ham med glad røst synge den hundre og fjerde salme og prise Gud, ble han så rørt at han spurte hva det var han sang. Den kristne forklarte ham det og sa at han ved å betrakte alle tings skapers mangfoldige gjerninger og høre fuglenes yndige sang hadde kjent trang til å love og prise denne store Herre, som har beredt menneskene så mye godt og rikelig gir oss alle ting å nyte. Da sukket indianeren og sa at de kristne var salige mennesker som visste slike herlige ting.

Dette sa det stakkars mennesket da man bare kort underviste ham om Guds forgjengelige, herlige gjerninger. Hva ville han ikke ha sagt om man grundig hadde belært ham om de himmelske og uforgjengelige goder som den miskunnsomme Gud har beredt og lagt til side for dem som elsker ham!

Hvilket kostbart og makeløst gode er ikke den hellige Skrift, Guds ord, og den kristne lære og religion som er grunnet på det! Og hva

er alle andre religioner i verden mot den? De er som slagg mot det fineste gull, som skygge mot det virkelige, som en liten lampe eller et svevende lyktemannslys mot solens skinn, som en vanndam mot en evigrennende og uuttømmelig kilde, som sodomaepler mot de aller edleste granatepler og andre velsmakende og forfriskende frukter.

Alle andre religioner smaker av fatet og kan ikke skjule sitt utspring når man prøver dem rett; de smaker råttent, svovelaktig, motbydelig. Jeg mener: De lukter og smaker av det menneskehjertet som er fordervet ved synden, av egennyttige, politiske hensyn, av løgn og bedrageri, som en damp fra helvete. Den kristne religion derimot smaker av sitt guddommelige og hellige utspring, nemlig av dypet i Guds visdom og miskunn. (*Sodomaeple: et eple som under modningen blir stukket av en gallveps og derved blir vakrere utenpå, men innvendig forvandles til støv.*)

Det må jo finnes en religion i verden; for alt det mennesket ser eller hører, vitner om den store kunstner og skaper som har frambrakt alt til åpenbaring av sin allmakt, visdom, miskunn og herlighet. Menneskets følelse og samvittighet nøder det til å tilbe denne majestet og fullkommenhet, alle veseners vesen. Det alene er et gudstjenende dyr, og blant så mange andre er det alene skikket og dyktig til å kjenne Gud, tjene ham og elske ham.

Men ved Satans list er det falt i synd, som har formørket dets forstand, vridd dets vilje og slik fordervet dets evner at det ikke lenger duger til å tenke noe godt, fordi «alle tanker og hensikter i hjertene deres var onde hele dagen lang» (1 Mos 6,5). Det har derfor oppsøkt mange kunster (mangeslags oppfinnelser, vitenskaper, måter og veier), ikke bare til å vandre etter sitt eget tykke, men også til å tjene Gud (Fork 7,29). Men det er blitt tomt og dåraktig i disse tankene og påfunnene sine (Rom 1,21.22).

Det har riktignok erkjent at det finnes en Gud som man må tjene, men har ikke æret ham slik det tilkommer et slikt vesen som Gud er, av så ubegripelig majestet og herlighet. Med sin selvutfunne gudsdyrkelse har det bare lagt sin dårskap og sitt formørkede hjerte for dagen, og til sist har det viklet seg så inn og forvillet seg i sine mange påfunn for å tjene Gud at det ikke finner ut av dem igjen. Dette er den sanne opprinnelsen til alle de falske religioner i verden, som man med rette

kaller Satans snarer og garn, der han holder de forblindede menneskene fanget til å gjøre hans vilje.

Den allgode Gud har likevel ikke latt sin barmhjertighet være uten vitnesbyrd. For de arme menneskene som famler og farer vill i mørket, har han tent et lys som skinner i mørket og kan opplyse og veilede hvert menneske som kommer til verden (Joh 1,5.9). Dette lyset er hans hellige ord, den hellige Skrift. Der har han åpenbart seg selv, sin høyhet og herlighet, sitt ellers usynlige og ubegripelige vesen, det vil si sin evige kraft og guddommelighet (Rom 1,20).

Men der har han, og det er enda mer, også åpenbart sin gode og nådige vilje, sitt kjærlige, forbarmende hjerte og sin hellige beslutning om hvordan han vil hjelpe det syndige menneske ut av all dets elendighet, og hva han derfor krever av det.

Samtidig har han nådig erklært at den som bare vil la seg hjelpe og med botferdig og troende hjerte ta imot den nåde som tilbys ham, ham vil han ta opp igjen i sitt aller helligste samfunn og regne som sin eiendom. Han vil ikke bare her i verden regjere, beskjerme, trøste, forsørge og lede ham etter sitt hellige, vise og velsignede råd, men også etter dette liv oppta ham i sin himmelske herlighet og glede ham med seg selv som det høyeste gode, i et evig, uadskillelig samfunn og i salig, evigvarende eie og nytelse.

Av dette oppstår den kristne religion, og på dette grunner den seg. Den kaller man med rette den eneste og evige, den hellige og saliggjørende, den guddommelige og sanne, fordi den alene har det en sann religion skal ha.

Den alene har og gir en høy, herlig og himmelsk visdom, en levende, hellig og saliggjørende kunnskap om Gud, som ikke bare fyller forstanden med lys og viten, men også hjertet med kraft, ånd og liv. Den lærer sannheten uten noen søkt sminke, men likevel på en meget ettertrykkelig og kraftig overbevisende måte.

Den taler ganske enkelt, slett og rett, om den himmelske visdom, men tvinger likevel hjertet med en søt og velsignet tvang til å gi den sitt bifall, så det er tydelig å merke at det under de enkle ordene er skjult en guddommelig kraft. Den taler om guddommelige ting med menneskelige ord, men kaller likevel fram en guddommelig virkning og himmelsk frukt i hjertet. Den sier ubegripelige og utrolige ting og

fører ingen bevis, men gjør likevel at man fullt og hjertelig tror på den og i troen føler seg forvisset om at man ikke har trodd forgjeves.

Den underviser sannelig guddommelig om Gud og framstiller på rette måte hans majestet, allmakt, visdom, hellighet, rettferdighet og så videre, og vekker i hjertet en hellig frykt og ydmyk ærbødighet for så stor en Herre. Men den vet også å beskrive og prise hans miskunn, kjærlighet, barmhjertighet og trofasthet slik at det syndige og fryktsomme menneske stoler på dem med full og fast tillit, holder den store Gud for sin kjære far, elsker ham inderlig og av hele sitt hjerte setter sin lit til hans omsorg, forsyn og styrelse. Slik blir samfunnet mellom Gud og mennesket, som synden hadde ødelagt, gjenopprettet og befestet i Kristus.

Den kristne religion alene har og lærer den rette og sanne gudsdyrkelse. Den lærer oss at den fremfor alt består i å erkjenne Guds høyhet, herlighet, majestet og fullkommenhet, og hans krafts, visdoms og miskunns fylde, overflod og dyp, og å ære dem med dypeste ydmykhet og hellig undring. Den består i å bekjenne i det skjulte og for alle sin avhengighet av ham, og at man bare fra ham, i ham og ved ham er, har og kan det man er, har og kan.

Den består i å nyte hans miskunn med glede, øse med fryd av hans fylde og ta av ham «nåde over nåde», trøst over trøst, kraft over kraft. Og den består i å vedgå at man ingenting er, har eller makter av seg selv, men at Gud er, har og makter alt, og at alt vi er, har og makter, har vi mottatt bare av hans miskunn og kraft.

Den lærer at den sanne og for Gud velbehagelige gudsdyrkelse består mer i å ta imot enn i å gi. Gud ser heller at vi henter noe hos ham, enn at vi bringer ham noe; heller at vi vandrer i hans lys, enn at vi tenner et lys for ham. Han vil ikke nyte oss – for som den selvstendige fullkommenhet trenger han ikke oss, siden han allerede var og hadde alt før vi ble til og før vi hadde noe å by ham. Men vi skal nyte ham, og det med lyst og glede, til vår sjels salige fryd.

La oss forklare denne viktige saken noe nærmere og tydeligere. Det er visst at Gud i alt han har gjort mot mennesket, ikke har hatt til hensikt å nyte det, men å la det nyte ham. Han dannet det som det edleste av de synlige skapninger, for i det å ha et passende, rommelig og levende kar som han kunne fylle med sin godhet, glede med sin

kjærlighet, lede med sin visdom, styrke med sin kraft og gjøre lykksalig med sitt samfunn.

Mennesket skulle stadig henge ved sin skaper og få liv, kraft, lys, glede og tilfredshet av og fra ham, og slik leve, røre seg og være i ham. I ham skulle det ha en levende kilde til all godhet, sødme og salighet, et stadig skinnende, gledende og ledende lys, en vedvarende, opphold-ende kraft og en varig, behagelig og søt hvile.

Heller ikke med det store forløsningsverket har han hatt noen annen hensikt. Han krever nemlig ikke annet av det falne mennesket enn at det av hjertet erkjenner den elendighet det er kommet i ved sin egen skyld, og at det utenfor samfunnet med den allgode Gud ikke er annet enn en forbannet, syndig og ussel orm. Han krever at det av all sin kraft vender tilbake til ham og hos ham, i Kristus Jesus, søker syndenes forlatelse, rettferdighet, fred, hvile og salighet.

Slik er det også med helliggjørelsen og fornyelsen. Den begynnes av den hellige Gud i nåde; den fortsettes og økes ved ham med nåde; den fullendes i ham av nåde.

Han helliger og fornyer oss ikke på én gang, men etter hvert, og fører det heller ikke til noen fullkommenhet i dette liv. Han lar stadig skrøpeligheter og feil blande seg inn, for å holde oss i ydmykhet og selvfornedrelse, i stadig omvendelse og trosøvelse, for å oppmuntre oss til bønn og nøde oss til å søke vår hellighet ikke i oss selv, men i hans nåde og barmhjertighet og i samfunnet med Herren Jesus og hans Ånd.

Ja, selv når vi i himmelen har nådd den fullkomne rettferdighet og hellighet og tjener ham dag og natt for hans trone i hans tempel, skal han likevel være og bli «alt i alle» (1 Kor 15,28), og vi skal evig og alltid leve, røre oss og være i ham og hans miskunn.

La oss i denne sammenheng tenke over hvilke bemerkelsesverdige uttrykk Guds Ånd bruker i sitt ord for å innprente oss dette dypere. Han krever at vi skal elske ham av hele vårt hjerte og hele vår sjel og hele vårt sinn og hele vår styrke, frykte ham over alt annet, og regne ham som vår Gud, vårt høyeste gode, vår beste skatt, søteste trøst, sikreste tilflukt, eneste kraft og så videre, og søke alt i ham og hos ham. Dit peker de ofte gjentatte og på mange måter utlagte innbydelsene til å nyte ham.

«Jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe med min rettferds høyre hånd.» «Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg.» «Jeg vil være med deg i ild og vann og holde deg oppe.» «Er det noen Gud uten meg? Det er ingen klippe, jeg kjenner ingen.» «Israel, du skal ikke bli glemt av meg! Vend om til meg, for jeg gjenløser deg!» «Vend dere til meg og bli frelst, alle jordens ender! For jeg er Gud, og ingen annen.» «Nå vel, alle dere som tørster, kom til vannene! Og dere som ingen penger har, kom, kjøp og et, ja kom, kjøp uten penger og uten betaling vin og melk!» (Jes 41,10; 43,1.2; 44,8.21.22; 45,22; 55,1).

«Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile! … Så skal dere finne hvile for deres sjeler» (Matt 11,28.29). «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!» (Joh 7,37).

Det samme ligger i de skjønne bildene der det sies at de troende er plantet i Herrens hus og skal blomstre i vår Guds forgårder (Sal 92,14). Der sammenlignes de med vinrankene, som bare grønnes, blomstrer og bærer frukt ved å bli på vintreet (Joh 15,4–7). Og der formanes de til, etter at de har tatt imot Herren Jesus (grepet ham og forent seg med ham i troen), også å vandre i ham, «rotfestet og oppbygget i ham» (Kol 2,6.7).

Av alt dette ser vi at den fremste dyrkelse som den høylovlige og majestetiske Gud krever av oss, er at vi av hjertet skal regne ham for vår Gud, tro på ham, stole på ham, glede, fornøye og forfriske oss i ham og nyte ham i et inderlig og nært samfunn. Av seg selv følger så at vi elsker, priser, takker, påkaller, tilber, beundrer og forherliger ham, og så videre. Alt dette krever den miskunnsomme Gud ikke så mye for sin egen skyld som for vår, siden vi derved blir skikket til mer og mer å nærme oss ham og slik nyte ham desto mer.

For på samme måte som det er hans lyst å vise oss godhet og gi oss del i sin fullkommenhet, er det den kjæreste dyrkelse vi kan vise ham at vi søker det gode bare hos ham, og av hjertet attrår å drikke av hans uuttømmelige, levende og evige kilde, bli rike av hans skatter og overflod, se lyset ved hans lys, bli rettferdige ved hans rettferdighet, hellige ved hans helliggjørelse, glade ved hans glede, beruset av hans kjærlighet, rolige ved hans fred og salige ved hans miskunn.

Av dette kan man også forstå hvorfor den hellige Skrift kaller det en gudsdyrkelse å be, å prise Herrens navn eller forkynne evangeliet, å elske sin neste og gjerne hjelpe og gi råd, å besøke enker og farløse i

deres trengsel, å fremstille seg selv som et offer for Gud, å bevare seg ubesmittet av verden og lignende.

Ved bønnen vitner mennesket nemlig om at det regner Gud for sin hjelp, sin trøst, sitt lys og sin frelse. Ved takk og pris ærer det hans fullkommenhet og høyhet og viser at det i ham har funnet en miskunnsom, kjærlig, mektig, vis og trofast Gud. Ved forkynnelsen gjør det hans godhet og herlighet kjent for andre og lokker og innbyr dem til hans samfunn og nytelse.

Ved kjærligheten til sin neste viser det at det rikelig har nytt Guds kjærlighet og miskunn og gjerne vil la andre få del i den til hans pris. Ved å ofre seg selv og vende seg bort fra verden viser det at det skylder Gud seg selv, at det ingensteds vet sitt legeme, sitt liv, sin sjel og sin ånd bedre forvart enn i hans omsorg og styrelse, og at det verken bekymrer seg om himmel eller jord når det eier ham.

Derfor kan man også kalle det å høre det forkynte ord en gudstjeneste. Riktignok må jeg innrømme at man med rette kan si om dette at Gud da tjener oss, idet han overøser oss og våre fattige hjerter med lutter åndelig velsignelse, med lys, kraft, trøst og nåde, slik himmelen overøser plantene i en hage med mildt regn. Det kan derfor se ut som om vi da ikke tjente Gud, slik brønnen eller kilden tjener den som øser av den og ikke han dem, og slik solen tjener den som vandrer og arbeider i dens lys og ikke han den.

Men det blir likevel slik at vi også tjener vår Gud når vi hører ordet med glede og tar imot det i troen. For Gud er et så velgjørende vesen at han kunngjør og meddeler sitt hjerte, lys og liv i ordet og ved ordet. Derfor er det ham en lyst, en glede og en tjeneste når vi fattige mennesker i troen tar imot hans ord som hans ord, ser det som et velsignet nådemiddel og får del i den velsignelse som ligger i det.

Slik ville også kilden og solen, om de hadde fornuft, glede seg over at de kunne tjene menneskene og bruke sitt vann og sitt lys til deres beste.

Ut fra denne framstillingen av den kristne gudsdyrkelse kan nå enhver som ennå har noen sunn fornuft og tar saken til alvorlig overveielse, dømme om jeg ikke med full rett kan kalle den den eneste sanne, Gud verdige og velbehagelige, den eneste hellige og salige gudsdyrkelse. Han kan dømme om ikke den kristne religion derfor må regnes som den eneste sanne, saliggjørende og til Gud førende. Og

han kan dømme om ikke de kristne må prises høyst lykksalige, fordi de vet slike herlige ting og ved daglig øvelse i dem står i et inderlig samfunn med den store og salige Gud.

Siden vi er kommet inn på å betrakte den kristne religions herlige fortrinn fremfor alle andre religioner i verden, mener vi at vi, så kort som mulig, også bør ta med ett og annet som sikter mot samme mål.

Den inneholder videre de aller beste, rettferdigste, helligste og gagnligste lover og levneregler. Gud selv har kort sammenfattet dem i de ti bud og siden forklart dem tydelig ved sine tjenere profetene og apostlene. Her må vi for det første merke at alle herrers Herre, ved at budene strekker seg over hele verden og er skikket og tjenlige for alle folkeslag, land, stender og personer, har satt et merke på dem eller hengt på dem et segl, som viser at de er utgått av den evige visdom og godhet.

Det fortelles at en fornem mandarin eller embetsmann i det kinesiske keiserdømmet utbrøt da han hørte de ti Guds bud: «Dette er sannelig en guddommelig lov. Hadde den vært gitt av en konge, ville den bare vært beregnet på hans rike og dets forhold. Men denne er allmenn og passer for alle mulige folkeslag og for alle mennesker i alle riker og land. Derfor må den ha sitt utspring fra hele verdens Herre og skaper.»

Denne vantro mannen talte meget fornuftig. Det er ikke noe lite under av Guds visdom at han har sammenfattet alle verdens gagnlige lover i så få ord og gitt dem en slik allmennhet at intet fornuftig menneske kan unndra seg dem. De avnøder alle og enhver et åpent eller skjult bifall.

De passer for øvrighet og undersåtter, for høye og lave, rike og fattige, kloke og enfoldige, menn og kvinner, gifte og ugifte, husbønder og tjenere, madmødre og tjenestepiker, borgere og bønder, gamle og unge, handlende og håndverkere. Og det er ubestridelig at om de ble fulgt mer allment, ville de overalt skape velsignelse, lykke, fred, ro, glede og velferd. Å, hvordan ville det ikke stå til alle steder og med alle om budet om kjærlighet til Gud og neste, som alle de andre er innesluttet i, alltid ble overholdt!

Om Guds lover er videre å merke at den miskunnsomme Gud godt visste at mennesket, fordervet av synden, ikke av naturlig kraft kan adlyde dem, ja til og med er fiendtlig mot dem. Derfor har han føyd

evangeliet til loven, forkynnelsen om sin kjærlighet og nåde i Kristus Jesus. Ved og med ham gir han Den Hellige Ånd. Når Ånden holder fram Herren Jesus, hans kostbare blod som ble utøst, og den smertefulle død han led, og forklarer den kjærlighetens hemmelighet som ligger under dette, bøyer og tvinger han hjertene på en salig måte og gjør dem rede og villige til av all makt å vandre i lydighet mot Gud.

Her kunne man fra Guds kirkes opptegnede hendelser anføre mange herlige eksempler som lærer at et eneste blikk på den korsfestede Herre Jesus, en i få ord fattet skildring av hans kjærlighet, en uventet påminnelse om hans blod, sår og død, noen ganger har gjort svarte ravner til deilige, hvite duer; det har gjort skitne svin, kåte bukker, stinkende geiter, brølende løver, rivende ulver og rasende bjørner til fromme, rene, saktmodige, tålmodige og stille lam og får, tornebusker til fruktbare vinstokker og ville stammer til fruktbærende og velsignede trær.

Men det ville oppholde oss for lenge; en annen gang, om Gud vil og vi lever, skal vi framstille disse eksemplene til undring over Guds kraft og miskunn.

Jeg må imidlertid heller ikke forbigå med taushet at vi kristne i vår allgode Gud har en så nådig lovgiver at han, i den farskjærlighet som har tatt oss til sine nådebarn i Kristus Jesus, har tålmodighet med oss når vi av skrøpelighet ikke fullt ut makter å oppfylle hans bud. Han lar seg nøye med vår påbegynte, oppriktige, barnlige lydighet, med vår helliggjorte vilje, med vår stadige flid, med vår daglige omvendelse, med våre stadig fornyede forsetter og så videre.

I begge disse henseender har den kristne lære og religion atter et herlig fortrinn fremfor alle de andre som finnes i verden. Hvem kan undre seg over at hedenskapet har grepet så vidt om seg og ennå til denne dag har hatt nesten den største del av verden i sitt tak? Det vandrer jo bare etter sitt fordervede, syndige sinn og holder fast ved sin gamle avgudsdyrkelse, nedarvet fra fedrene.

For øvrig lar det sin fornuft, som er ganske dum og uforstandig i guddommelige og åndelige ting, og sitt vellystige kjød – hvis syndighet og fordervelse det ikke vet noe om – få sin vilje og frihet til å tenke ut, gjøre og velge det det finner for godt.

For selv om det også har sine borgerlige lover, som sikter mot det allmenne vel, vet disse lite eller ingenting å si om hjertets indre lydig-

het og sjelens helliggjørelse. Derfor bærer det også så giftige frukter som apostelen beskriver i første kapittel av brevet til romerne (v. 24–32). Det naturlige menneske samtykker gjerne i det som gir det fri rådighet, og som høyst forplikter det til ytre lydighet og sømmelighet.

Hvem vil også undre seg over at Muhammeds lære, og denne Satans apostels løgner, så hurtig har kunnet få innpass i den edleste del av verden og herske der så lenge, når den på den ene siden har hatt og ennå har den kjødelige vellyst, og på den andre sabelen eller grusomheten til talsmann?

Men intet forstandig hjerte kan undre seg nok over at kristendommen, med sin for den naturlige fornuft latterlige lære om en korsfestet verdensfrelser, og med sine lover om selvfornektelse, verdensforsakelse, korsfestelse av kjødet med dets lyster og begjær, og om overlatelse og hengivelse i Guds vilje, enten den fører til lykke eller ulykke, til ære eller skam, til liv eller død, har trengt inn i verden uten all voldsomhet og uten alle kjødelige hjelpemidler.

Den er blitt tatt imot overalt av så mange millioner mennesker, ja har inntatt deres hjerter, og det slik at de ikke bare villig og helt har gitt slipp på det behagelige og kjære de hadde i verden og i stedet valgt Jesu kors og skam, men også gitt sitt blod og liv for det.

Skulle man ikke undre seg over at så mange vellystige mennesker så hurtig og uventet har kastet bort sine rosekranser og i stedet valgt tornekronen til Jesus Kristus, den korsfestede? At de har forlatt sine vanlige, lystelige og brede veier og slått inn på en uvant, smal og knudrete vei? At de har valgt heller å lide ondt sammen med Guds fattige, undertrykte og foraktede folk enn å ha en kortvarig nytelse av synden, og at de har aktet Kristi vanære for en større rikdom enn verdens skatter (Hebr 11,25.26)?

At de er blitt så rede og villige til lydighet mot Kristus og troen, og av hjertet har sagt om hans bud, som synes det syndige kjød og den tankeløse verden så ubehagelige, tunge og bitre: Jesu åk er gagnlig, hans byrde er lett, hans bud er ikke tunge?

At de er blitt så nidkjære i gudsfrykt og gode gjerninger og har vandret så varsomt og hellig og med slik frykt og beven som om de tjente en streng og ubarmhjertig herre, og likevel samtidig lagt for dagen en slik frimodighet, tillit og tilfredshet som om de ikke visste av annet enn en kjærlig, nådig og barmhjertig far?

De tjener riktignok sin Gud med et oppriktig og trofast hjerte, men er i sin samvittighet overbevist om at de ikke tjener ham i fullkommen hellighet og rettferdighet, slik de etter hans bud burde. Likevel har de, på grunn av samfunnet med Jesus, sin Frelser, og hans forbønn, den glade og barnlige fortrøstning at han også i nåde vil ta til takke med deres mangelfulle tjeneste. Men vi kan ikke oppholde oss lenger ved dette; vi skynder oss videre og sier fremdeles:

Bare den kristne religion eier grundig, pålitelig og søt trøst. At dette liv er fullt av strev, hjertesorg, bekymringer, angst, nød og død, har selv de vantro erkjent, og den daglige erfaring har lært dem det.

Noen av dem har fått så mye å stri med i sin sårede samvittighet at all deres høyhet og herlighet, vellyst, overflod og alt annet de har satt høyt i verden, ikke har kunnet berolige den. Særlig ble de helt trøstesløse i sin ytterste stund og fant ingenting som kunne drive bort frykten for døden, og ikke noe de kunne øse håp av for å forsøte dens bitterhet. Mange har visstnok gått bort i trygghet; men de er nok få, og slikt er mer et raseri og en dumdristighet enn en veloverveid beslutning.

Her har kristendommen atter fortrinnet fremfor alle andre religioner på jorden. Den alene har en sann, virkelig og grundig trøst i all motgang som kan møte mennesket i dets liv. Den har en allmenn trøstekilde som aldri tørker ut eller blir tømt, og som sender lutter friske og søte strømmer inn i hjerter, samvittigheter, sjeler, hus og hytter. Den har en balsam som lindrer alle smerter og leger alle sår; en forfriskning som gjør all matthet om til kraft; en sødme som overvinner all bitterhet; hjertestyrkninger som driver bort all angst; legemidler som til og med makter å drive bort samvittighetsangsten og gi de døende liv midt i døden.

La verden bare ta all sin visdom, veltalenhet, vellyst, glede, rikdom, ære og alt annet til hjelp og prøve om den kan trøste en oppskremt samvittighet og et bekymret hjerte. La de verdsvise, de lærde og de erfarne i hedenskapet, muhammedanismen og jødedommen tre fram.

La de høyvise gudsfornektere komme med alle sine flyktige og herlige innfall, som de ellers forstår å bruke så mesterlig mot sannhetens ord, og la dem trøste en Nero som plages av furiene* for et mord på sin mor. La dem trøste en tyrann som kjemper med fortvilelsen på grunn

av stor ugudelighet og mange skjendige gjerninger han har begått, eller på grunn av utgytt blod og skrekkelige forfølgelser han har vakt mot Guds kirke. Eller la dem bare trøste en alminnelig synder som med sine misgjerninger har fortjent døden og er den nær, slik at han gir fra seg livet trøstig, glad og full av håp. Det er dem umulig; for av en tørr sandbakke kan man ikke øse vann, og av tornebusker kan man ikke plukke fiken eller druer. (* *Hevngudinner, plageånder hos de gamle romerne.*)

Kristendommen derimot makter, slik så mange tusen sjelers erfaring lærer, i dette og i alt annet å gi rik trøst. Vi har ingen betenkeligheter ved å vise til de foregående delene av dette verket, der vi har ledet sammen de strømmene som renner ut av den hellige Skrifts edle kilde, og etter den nåde Gud gav, fordelt dem dit det var nødvendig. Det er også gjort av andre menn som var kyndige i Skriftene.

De jødiske rabbinerne, tyrkernes muftier og hedningenes visdomslærere, kineserne med sin Konfucius og sine hoxioner, japanernes bonzer, de andre indianernes brahminer, ja Platon, Aristoteles, Zenon, Sokrates og Epikur kan forsøke om de er i stand til å utrette noe lignende.

Slik har også bare den kristne religion en usammenlignelig og herlig ende og den aller beste belønning, og den vet å gi sine egne en grundig forsikring om det.

Den lærer ikke bare, som allerede sagt ovenfor, at troens ende og utgang er det evige liv, men beskriver også hva et slikt evig gledesliv skal bestå i: i å skue, det vil si i det fullkomne, herlige og virkelige kjennskapet til Gud og i den søte og salige nytelsen av ham. Av det følger at de som er aktet verdige til det evige liv, blir helt fridd fra alt ondt og fullt mettet og gjort lykksalige med alt godt, og lever evig i Gud, ved Gud og for Gud.

Om dette lærer den med slik kraft og visshet at alle troende øser et fullkomment håp av det, en virkelig beroligelse og full tilfredsstillelse for sine sjeler. Til dels kjenner de også en slik forsmak på det at munnen midt i døden fylles med latter og tungen med jubelsang, og de sovner som et barn som slumrer inn ved sin mors bryst i den søte nytelse av den kraftige og søte livssaft hun rikelig gir det. Om dette skal vi med Guds hjelp tale utførlig i sin tid.

Selv om hedningene og andre vantro også vet å si noe om en slik kommende salighet, slik vi allerede har pekt på, er slikt likevel, sammenlignet med det de hellige profeter og apostler vitner om det, bare å regne som snakk av drømmende eller barn, mot våkne og voksne menneskers veloverveide tale.

Av det vi hittil har anført om den kristne religions fortrinn fremfor alle andre religioner på jorden, trekker vi nå denne slutning. Det folk som har de aller beste og sikreste midler til å lære å kjenne og komme i samfunn med den store, allgode og salige Gud, alle tings skaper og opprettholder; som forstår å ære den høylovlige, hellige og store Gud med en fornuftig dyrkelse, verdig og velbehagelig for ham og samtidig lykkebringende og sjelstilfredsstillende for mennesket selv; som har de aller edleste, aller viseste, helligste og gagnligste lover, til velsignelse for alle mennesker og mildnet av guddommelig kjærlighet og miskunn; som har en sikker, søt, allmenn og alltid rinnende trøstekilde; og som i tillegg til sin tro og gudsdyrkelse er forvisset om en usigelig herlig nådelønn i himmelen – det må følgelig regnes for det mest lykksalige og velsignede av alle folk på jorden.

Nå er det kristne folk benådet og begavet av Gud med alt dette; derfor er det å regne for det mest lykksalige og velsignede av alle folk på jorden. Og videre følger det at siden den kristne religion fremfor alle andre religioner som er kjent og antatt blant menneskene på jorden, gjør sine bekjennere og tilhengere lykksalige i tid og evighet, er den også den aller beste, aller edleste og aller gagnligste, ja den eneste sanne og saliggjørende, og den kommer fra Gud, vandrer med Gud og fører til Gud.

Nå da, kristne, Gud helligede og Jesus elskende sjeler! Jeg har i dette verket gang på gang etter Guds ord åpenbart og skildret herligheten i deres kristendom og lykksaligheten til dere og alle Guds barn.

Jeg har heller ikke nå forsømt anledningen til det, og så mye mindre som man daglig til sin sjels sorg erfarer at de fleste kristne ikke vet å verdsette sin kristendom og ikke regner den for en høyhet og herlighet, men for noe simpelt og alminnelig som det ikke er mye å hente i. Det er også grunnen til at mange av dem hengir seg til sanselighet, gudsfornektelse og vantro, mens andre ikke blyges for å fortsette i kjente synder og all urettferdighet ved siden av sin bekjennelse og ytre skinntro.

Dette har for det meste sin opprinnelse i uvitenhet og uforstand. De har aldri funnet det umaken verdt å granske sin kristendom riktig, å undersøke grunnvollen den hviler på eller kilden som den rene, velsmakende og lykkebringende strømmen har rent ut fra, å forvisse seg om dens pålitelighet og å lære dens herlige nytte og lykksalighet å kjenne.

Mange er kristne ikke fordi de i sitt hjerte er overbevist om kristendommens sannhet og i ånden har erfart dens kraft og nytte, men fordi de er født og vokst opp blant kristne og har blitt holdt til det fra barnsbein av. Ellers kunne det, slik deres gjerninger og frukter viser, være dem likegyldig om de var avlet og oppdratt i hedenskapet, i muhammedanismen eller i jødedommen.

Derfor finnes de mange frafalne og fornektende kristne; derfor også de mangfoldige lettsinnige og ugudelige meninger, skrifter og bøker, der noen til og med våger å tale til forsvar for hedningene, jødene og tyrkerne og å håpe det beste om deres religion og salighet.

Og hvem vet hvor de grusomme og ukristelige forfølgelsene som den evangeliske kirke lider i vår tid, stammer fra? Som det ser ut, er religionen en ubetydelig sak i øynene på deres opphavsmenn, en sak som man ikke behøver å gjøre mange omstendigheter med. Hvorfor, sier man, skal ikke en undersått tro det hans konge tror eller vil han skal tro? Hvorfor er man så påståelig og gjenstridig? og så videre. Fra denne samme mørke og grumsete pølen strømmer all den ugudelighet, sikkerhet og urettferdighet som i våre dager har fått overhånd blant de kristne.

Men akk, hvor mye vil ikke de elendige sjeler få å svare for, de som holder sannheten nede i urettferdighet (eller undertrykker den så den ikke kan komme fram i sin kraft), er ulydige eller vantro mot den himmelske åpenbaring, står Den Hellige Ånd imot når han taler i ordet, elsker mørket mer enn lyset, eller omgås kaldsinnig og lettsinnig med åndelige og guddommelige ting som om de ikke var av noen særlig vekt!

Sannelig, det vil gå alle andre vantro i verden mer tålelig på Herrens store domsdag enn disse. For de andre burde riktignok ikke ha latt seg nøye med det de hadde mottatt av fedrene sine, men gått etter det lys de så langt borte.

Disse derimot burde enda langt mindre ha latt seg tilfredsstille med at foreldre og lærere sa dem at Guds ord er den evige sannhet. De burde selv ved omhyggelig og stadig betraktning av denne sannhet, ved flittig lesning og granskning i den hellige Skrift, ved andektige og hjertelige bønner og ved hellig lydighet mer og mer ha forvisset seg om den, søkt Den Hellige Ånds overbevisning i hjertet og behandlet hellige og himmelske ting med sømmelig ærbødighet og andakt.

Det er likevel ikke min hensikt å dvele lenger ved dette. Jeg vender meg til dere, troende og gudelskende sjeler, og formaner dere i Herren Jesus Kristus, som elsker deres sjeler og som deres sjeler elsker: «Oppbygg dere på deres høyhellige tro, be i Den Hellige Ånd, og hold dere slik i Guds kjærlighet, mens dere venter på vår Herre Jesu Kristi miskunn til evig liv» (Jud 1,20.21).

La dere ikke nøye med å tro at den kristne lære er den guddommelige og saliggjørende, eneste sannhet fordi dere har lært det i ungdommen og hørt det av foreldre og lærere. Strev heller etter ved Den Hellige Ånds vitnesbyrd å kunne kjenne dens bekreftelse og besegling i deres hjerter, og slik å kunne gi den deres bifall, ikke bare med en menneskelig tro (som ikke holder stand i anfektelsens tid), men med en guddommelig tro.

Da kan dere si til deres veiledere: «Nå tror vi ikke lenger på grunn av det dere sa. For nå har vi selv hørt, og vi vet at han i sannhet er verdens Frelser» (Joh 4,42), og at hans ord er «en Guds kraft til frelse for hver den som tror» (Rom 1,16). Takk også den allgode Gud inderlig og uten opphør fordi han har kalt dere til samfunnet med sin Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, og til sin evige herlighet ved sitt guddommelige ords dyrebare gode.

Før dessuten et hellig levned, og vær «i alt en pryd for … vår frelsers lære» (Tit 2,10). Slik formaner Den Hellige Ånd ofte: «Vandre verdig» for Kristi evangelium og for Herren vår Gud, «han som har kalt dere til sitt rike og sin herlighet» (Fil 1,27; Kol 1,10; 1 Tess 2,12). Vis i liv, lidelse og død at dere er sikre på deres tro og har en forvissning i deres sjel som verken død eller liv, verken medgang eller motgang, verken sorg eller glede, verken det høye eller det dype, verken ære eller skam kan tilintetgjøre. La den komme til syne ved alle anledninger i stor frimodighet.

Forhold dere i trengsler slik det passer seg for dem som har et guddommelig løfte om en evig og usigelig glede. Tål fattigdom som de som venter sin rikdom og en «bedre eiendom, som varer ved» i himmelen (Hebr 10,34). Lid skam og forakt for Kristi skyld med stor tålmodighet, som de som har livets, rettferdighetens og den uforgjengelige herlighets krone å håpe på.

Vis i sykdommer og alt ondt at dere av hjertet tror at dette usle og elendige legeme skal bli likt med Herren Jesu herlighetslegeme, og i åndelige anfektelser og alle slags urolige tanker at det er beredt en himmelsk og salig hvile for dere og alle Guds barn.

Lev her i verden som sanne *candidati aeternitatis* (ansøkere om evigheten) og himmelborgere, hvis fedreland er byen med de faste grunnvollene, den urokkelige og evige som aldri vakler eller forfaller, og som «har Gud til byggmester og skaper» (Hebr 11,10). Forlat dessuten verden ikke som en fugl som er skremt opp fra redet om natten og ikke vet hvor den skal hen, men som et barn som har lekt en liten stund i et fremmed hus og, når man lar det gå, snart finner veien til sin fars hus.

Slik gjorde Stefanus, som i sin dødsnød så den åpne himmel, Guds herlighet og sin Jesu ansikt og armer foran seg, og slik ikke var bekymret for hvor hans sjel skulle bli av. Derfor sa han også ganske kort: «Herre Jesus, ta imot min ånd!» (Apg 7,56.59).

Med ett ord: La oss i alle hendelser og begivenheter vise at vi har den samme dyrebare tro som apostelen (2 Pet 1,1), og at vi er visse på at «verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (og dens evige nytelse; Rom 8,38.39).

Et gudelskende hjerte vil kanskje si: Jeg tviler ikke på at det finnes et evig, salig liv; men jeg er mang en gang bekymret for om det også er bestemt for meg, og om den rettferdige og hellige Gud vil verdiges å benåde meg med det. For å ta fra et slikt hjerte denne bekymringen kunne jeg be det se tilbake på den veien vi hittil har gått (i dette verket), og forsikre det om følgende.

Alle som i sann omvendelse regner seg uverdige til det evige liv og utelukket fra det, men likevel i sann tro søker det i Jesu Kristi samfunn; som viser seg som den levende Guds hellige og lydige barn,

som fromme får under Herren Jesus, sin trofaste og høyt fortjente overhyrde, og som Den Hellige Ånds levende templer; som legger vinn på å elske sin Gud av hele sitt hjerte og i oppriktig kjærlighet tjene sin neste i Gud og etter Gud; som alltid øver seg i å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker, påkaller Gud hjertelig og andektig, priser ham inderlig og søker av all makt å fremme hans ære; som setter høy pris på de nådemidler han har innstiftet til å nå saligheten og flittig bruker dem; som uavbrutt følger sin Frelser Jesus, gjerne tar det kors på seg som deres Far i himmelen etter sitt allvise og allgode råd har tildelt dem, og søker sin trøst i ham og hos ham alene, uten å tvile på at han vel vil lede dem med sitt råd og deretter ta dem opp i herlighet – kort sagt, alle som ved standhaftighet i god gjerning trakter etter det evige liv, vil ufeilbarlig nå saligheten.

Men for etter evne å tilfredsstille de gudelskende sjelers lengsel vil vi ved noen ord av den hellige Skrift vise hvilke personer det er som skal arve det evige liv, og hvilke egenskaper man finner hos dem.

Vi har ovenfor anført apostelens beskrivelse av den kristne tro: at den er en erkjennelse av sannheten til gudsfrykt, i håp om evig liv (Tit 1,1.2). Overvei nå, du kristne hjerte, om du har erkjennelse av sannheten.

Jeg tviler ikke på at du er overbevist om den i din samvittighet; for du har Guds ord, som er sannhet (Joh 17,17), og utenfor det finnes ingen guddommelig sannhet som er nødvendig til salighet; og du tror av hjertet på det. Du øver deg jo også daglig i oppriktig gudsfrykt, har forsaket ugudelighet og de verdslige begjær og legger vinn på å leve sedelig, rettferdig og gudfryktig i denne verden. Du er nidkjær til gode gjerninger og villig til, som en av Herrens forløste, å tjene ham i hellighet og rettferd for hans åsyn alle ditt livs dager (Tit 2,12.14; Luk 1,74.75).

Hvorfor vil du da skille det Den Hellige Ånd har føyd sammen: sannheten, gudfryktigheten og håpet om det evige liv? Sannheten holder fram for oss Guds løfter, som i Kristus Jesus har fått sitt ja og amen, og som vi tar imot med en hjertelig tro (2 Kor 1,20). Gudfryktigheten vitner som en frukt om at Guds ord og løfter er forent med vår tro og tatt imot i våre hjerter som Guds ord (Hebr 4,2). Dette må nødvendigvis følges av Den Hellige Ånds vitnesbyrd om at vi er Guds

barn og arvinger til det evige liv, det håp som ikke gjør til skamme (Rom 5,5).

Slik lærer også apostelen et annet sted: «Men da Guds, vår frelsers godhet og kjærlighet til menneskene ble åpenbart, frelste han oss, ikke på grunn av rettferdige gjerninger som vi hadde gjort, men etter sin miskunn, ved badet til gjenfødelse og fornyelse ved Den Hellige Ånd, som han rikelig har utøst over oss ved Jesus Kristus, vår Frelser, for at vi, rettferdiggjort ved hans nåde, skulle bli arvinger til det evige liv, som vi håper på» (Tit 3,4–7).

Se, du gudelskende sjel, hvordan Den Hellige Ånd her atter knytter alt uoppløselig sammen. Miskunn, kjærlighet og barmhjertighet er åpenbart for oss i Kristus Jesus og har skinnet for oss som et himmelsk lys. Den hellige dåp har gjort oss gjenfødt til et levende håp, benådet med den sønnlige utkårelses herlighet og berettiget til å vente himmelen; ja ved den har vi ikledd oss Kristus og er med og i ham satt i det himmelske rike (1 Pet 1,3; Gal 3,27; Ef 2,6).

Den Hellige Ånd er utgytt over oss; vi er beseglet med ham; han bor i oss, fornyer, driver, helliger, trøster og leder oss daglig og holder oss oppe i troen. Så har vi den rettferdighet vi har i vår Herre Jesu Kristi nåde, og til slutt det evige livs arv.

Betrakt nå deg selv og din kristendom etter dette omrisset, du kristne hjerte. Da vil du finne at du ved Guds nåde er likedannet med det, og si av hjertet: Jeg er ved Guds nåde og barmhjertighet i Kristus Jesus en døpt, gjenfødt og fornyet kristen, og er slik, ifølge Den Hellige Ånds vitnesbyrd, en arving til det evige liv. Det er et troverdig ord.

Du vil kanskje videre innvende: Guds ord og de dyrebare løftene det holder fram for meg, gir meg riktignok håp om det evige liv. Men når jeg ser på mine mangfoldige skrøpeligheter, på de store forargelsene og sterke fristelsene til synd i den verden jeg lever i, og på Satans fryktelige makt og list, blir jeg ofte meget motfallen, og mitt håp vakler sterkt.

Jeg svarer: Det er ikke noe dårlig tegn hos de troende at de er fulle av bekymring i ting som angår den evige salighet. De anfektelsene som Satan bruker for å gjøre det evige liv tvilsomt for dem, må også tjene dem til gode, siden de elsker Gud.

De vekkes derved bare til å strebe så mye alvorligere etter å gå inn gjennom den trange døren som fører til livet (Luk 13,24), til å leve så

mye andektigere og vandre så mye forsiktigere, til å bevare seg ubesmittet av verden og følge det apostelen sier: «Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12). Jeg ønsker av hjertet at vi måtte ha flere slike bekymrede kristne og færre eller ingen av de trygge, som med alle sine kjente synder er helt uten sorg for sin salighet.

Men for at omhyggeligheten ikke skal utarte til tvil, må du, kristne sjel, alltid ha for øye og i hjertet de herlige kraftord som den allgode Gud har gitt oss til hjertestyrkning i slike tilfeller. Betenk hva din Frelser sier: «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd» (Joh 10,27.28).

Og slutt av det: Jeg er min Herre Jesu får, som han har kjøpt til sin eiendom med sitt kostbare blod, som han i den hellige dåp har vasket og merket med sitt kors. Jeg hører med glede hans hyrderøst, som lokker, leder, styrer og trøster. Jeg følger ham også daglig på den trange vei han har gått foran på. Derfor kjenner han meg og har innesluttet meg i sin evige kjærlighet.

Han vil også gi meg det evige liv, om det enn skjærer hele verden og alle djevler i hjertet. Jeg skal aldri gå fortapt, og ingen, hvem han enn er og hvor mektig, listig og grusom han enn er, skal rive meg ut av hans hånd.

Føy hertil det den hellige apostel Peter sier: «Lovet være Gud … som etter sin store miskunn har gjenfødt oss til et levende håp … til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt for dere i himlene – dere som ved Guds makt blir holdt oppe ved tro, til den frelse som er ferdig til å bli åpenbart i den siste tid» (1 Pet 1,3–5).

Jeg holder det likevel ikke for nødvendig å dvele lenger ved dette, siden jeg har behandlet det andre steder og flere ganger i dette verket. Særlig kan man lese hva som er framholdt om det i betraktningen om nådevalget, i tredje del, åttende preken.

La meg til slutt, før vi forlater dette emnet, nemlig det evige og salige livs visshet, tale litt til denne verdens barn. De enten driver spott med det de gudfryktige tror og sier om den salige evighet som følger etter dette liv, eller tenker i alle fall som så at om det er noe i det, har man tid nok til å strebe etter det.

Det er også en ganske lett sak å oppnå det; det kommer bare an på at man noen ganger sier: «Gud, vær meg synder nådig!» og henter en

prest til seg, skrifter for ham som man pleier, og lar ham rekke en den hellige nadverd. Deretter blir man erklært for salig av enhver, like godt som andre som har hatt mye sorg og strev for sin kristendoms og salighets skyld, og så videre.

Tilgi meg, kristne sjeler, at jeg har talt som i spott om disse menneskenes innbilning. Gud kjenner mitt hjerte og vet at jeg gjør det med frykt og sorg og av hjertet beklager at man midt i kristenheten nærer så lettsinnige og ugudelige meninger om en så høyst viktig sak, som sjel og salighet henger på.

Men for å imøtegå disse meningene som de fortjener, formaner jeg alle som kaller seg kristne og likevel hittil har tatt seg den frihet å leve etter sin egen vilje, at de først og alvorlig skal betenke at når den hellige Skrift taler om det evige liv, setter den ofte helvetes ild og den evige fordervelse i forbindelse med det.

Slik sier Moses: «Jeg tar i dag himmelen og jorden til vitne mot dere: Livet og døden har jeg lagt fram for deg, velsignelsen og forbannelsen. Velg da livet, så du kan få leve» (5 Mos 30,19).

Og verdens Frelser sier: «Gå inn gjennom den trange porten! For vid er den porten, og bred er den veien som fører til fortapelsen, og mange er de som går inn gjennom den. For trang er den porten, og smal er den veien som fører til livet, og få er de som finner den» (Matt 7,13.14).

«Det er bedre for deg å gå halt eller vanfør inn til livet enn å ha begge hender eller begge føtter og bli kastet i den evige ild», og å gå enøyd inn til livet enn å ha to øyne og bli kastet i helvetes ild, «hvor deres orm aldri dør og ilden ikke slokner» (Matt 18,8.9; Mark 9,44).

Og etter at den allmenne, siste dom er holdt, skal de ugudelige gå bort som fordømte til evig pine, men de rettferdige til evig liv (Matt 25,46). Apostelen sier det slik: På Guds rettferdige doms åpenbarings dag skal Herren «gi enhver igjen etter hans gjerninger. Til dem som med utholdenhet i god gjerning søker herlighet og ære og uforgjengelighet, skal han gi evig liv. Men over dem som er gjenstridige og ulydige mot sannheten, men lydige mot urettferdigheten – over dem skal komme vrede og harme. Trengsel og angst skal komme over hver menneskesjel som gjør det onde» (Rom 2,5–9).

Av alt dette ser vi at så visst som det er beredt et annet og saligere liv for de gudfryktige etter dette liv, så visst er det også beredt et annet, usalig og skrekkelig liv for de ugudelige.

Disse vitnesbyrdene fra Den Hellige Ånd gir selv de mest ryggesløse menneskers samvittighet sitt bifall, og den overbeviser dem ofte mot deres vilje om at de har en skrekkelig, men rettferdig og uavvisselig dom å vente. Med alle de grunner vi i det foregående har brukt for å vise at det finnes et evig liv, kunne vi også vise at det finnes en evig død og en helvetes ild. Men vi ville bli nødt til å dvele altfor lenge ved det, og dessuten forholder det seg slik at når det ene er bevist, kan det andre ikke lenger benektes.

Betenk derfor, dere stakkars mennesker som er fanget i synd og trygghet og blindet av Satan, hvor farlig og skrekkelig det er i en så høyst viktig sak, som gjelder et evig vel eller evig ve, å motsi eller ikke ville tro Gud, som ikke kan lyve, og å trøste sin syndige sjel med djevelens ord: «Ja, skulle Gud ha sagt det? Hvem vet om det er sant?» Alt annet Herren har talt, er jo sant og blir daglig funnet å være sant. Hvorfor skulle da bare det han har sagt om det evige liv og den evige død, ikke være sant?

Det er bemerkelsesverdig at når den store Gud truet sitt folk med fordervelse for dets vedvarende ulydighet, fant han ikke tiltro hos det. De sa: «Han er ikke til!» (Meningen er: Enten finnes det ingen Gud, eller i alle fall er han ikke så nidkjær og tilbøyelig til vrede som profetene beskriver ham. Legg merke til hvordan de ugudelige fra gammel tid av har sunget den samme vise.) «Det skal ikke komme noen ulykke over oss … Profetene skal bli til vind, for Herrens ord er ikke i dem. Det skal gå dem som de selv sier» (Jer 5,12.13).

Da motsier han dem ofte slik: «Dere skal kjenne at jeg er Herren; dere skal kjenne at jeg, Herren» (den evige, sanndru og levende Gud, og ikke en unyttig avgud eller bedragersk ånd) «har talt» (gjennom profetene; Esek 5,13; 6,7.10 og så videre).

Dette uttrykket bruker han av og til også om de gudfryktige i forbindelse med sine løfter. For selv de kan mang en gang ikke tro så hjertelig og frimodig på sin Guds ord som de burde, særlig når de ikke kan øyne noen måter og veier som det kan oppfylles på (Jes 49,23; 60,16).

Slik de gudfryktige ofte mot forventning og over forhåpning erfarer at Guds løfter ikke skuffer, må også de ugudelige til slutt erfare at Guds trusler ikke har vært noe snakk av profetene (og prestene), ingen tom lyd og vind. Det kan man se av den første verdens mennesker, av sodomittene, av jødene og alle andre som Gud for deres ubotferdighets skyld har truet med undergang.

Og slik skal også dere, som i disse verdens siste tider er ulydige mot deres Gud og ikke vil tro på hans hellige ord, erfare at han er Herren.

Jeg kan ved denne anledning ikke la være å holde dere fram det som hendte for noen år siden på et sted ikke langt fra oss, etter hva en kristen prest har skrevet til meg.

Tre offiserer var sammen i et vertshus og gjorde seg lystige. Da den nevnte presten i embets ærend kom til dette huset og gikk inn i stuen, lød det: «Se, der er en langkjole, en åndelig herre!» Og man tok anledning av dette til å tale om prestene og den lære de pleier å føre og holde fram for folket om himmel og helvete og den ytterste dom.

Den ene spurte den andre om han festet noen lit til det pavene* sa om helvete, og så videre. Han svarte: «Jeg måtte jo være gal om jeg trodde på slike fabler.» Så spurte den første også den tredje om han trodde på det. Han svarte: «Jeg vil nok ikke gjerne tro det, bror; men er det sant, så tar fanden oss.» (* *Pave: foraktelig navn på en prest.*)

Dette måtte presten høre på med sorg; men han kunne ha sagt med profeten: «Dere skal snart merke det.» For et par dager senere hendte det at den første ble farlig såret i en fektning og snart endte sitt liv i ugudelig fortvilelse. De andre er også borte og har nå allerede erfart om Guds ord og hans tjenere har lært sannhet om helvete eller ikke.

Nå da, elendige barn, gå i dere selv og tro Gud, som ikke lyver! La ikke Satan lenger holde dere for narr, og tro ikke hans apostler! Grip ikke til i blinde, og tro ikke straks det slike ugudelige mennesker vil innbille dere!

Gjør i det minste så mye for deres fattige sjels vel at dere omhyggelig og modent overveier hvilken grunn de som motsier Guds ord, har for seg, selv om det hittil har vært ansett av hele verden for en guddommelig sannhet og alltid og overalt i virkeligheten har vist seg som en guddommelig sannhet.

Overvei også om den er av en slik beskaffenhet at man i en så viktig sak kan bygge på den. Da skal dere finne at de alle sammen bare taler etter sitt ugudelige hjertes tanker og vilje.

For det er en viktig sak for dem. Deres samvittighet overbeviser dem om at de har levd slik at de etter Guds ord ikke har annet enn en skrekkelig dom å vente. Dette setter, som man sier, ikke godt blod og gir ikke noe lystig mot; det hindrer også friheten til å synde og forstyrrer dem ofte når det passer dem minst. Det beste og kraftigste middel til å bli kvitt denne bekymringen er etter deres mening ikke å tro noe av det som de ugudelige trues med, men å le av det og forakte det alt sammen som rene fabler.

Overvei videre hva det er som har bevegd dere til så hurtig og lett å gi deres ugudelige meninger bifall. Hvis dere oppriktig vil bekjenne hva som bor inni dere, skal dere finne at det ikke er gyldige grunner og bevis som har bevegd dere til å gi dem bifall, men bare at dere fant dere meget vel tjent med at det ikke var noe i prestenes snakk om himmelrike og helvete.

En viss ugudelig jurist pleide å si at i saker som innbrakte penger, måtte man ikke gjøre seg noen samvittighet og ikke høre på hva prester og profeter sa. Slik sier også dere i deres hjerter: I ting som tar fra oss friheten til å gjøre det vi lyster, må man ikke tro, men trøstig forakte alt.

Å, dere forblindede sjeler! Vil også deres vantro oppheve Guds troverdighet og sanndruhet? Om dere har et solur eller lommeur som går feil, og som viser en morgentime, for eksempel klokken fem eller seks, mens solen står i middagspunktet, vil solen derfor vende tilbake og forandre sitt rette løp?

Jeg er redd for at dere en gang vil få en altfor stor visshet og forsikring om at det finnes et helvete. Det kan skje på samme måte som med en viss mann som det fortelles om.

Da en ansett geistlig som besøkte ham under sykdommen, så at døden var nær og derfor formante ham til å tenke på en sann forberedelse, svarte han med kaldt mot og uten å røpe noen forvirring: «Min herre, jeg har ikke ønsket å tale med Dem om meg selv (for jeg går og iler den rake vei til fordervelsen, og med meg er det derfor ikke mer å utrette), men for på beste måte å anbefale Dem min kone og mine barn.»

Eller det kan gå som det gikk en viss vellystning i Frankrike. På sitt ytterste, som han ikke kunne forestille seg var så nær, fikk han tre ganger se et skrift. Første gang var innholdet: «La oss, mens vi har tid, gjøre det gode mot alle!» Andre gang: «Dere skal lete etter meg og ikke finne meg.» Tredje gang: «Dere skal dø i deres synd» (Joh 8,21). Det ble straks oppfylt på ham, for han for plutselig av sted under forbannelser og spott.

Eller det kan gå som med en urettferdig og fordrukken rettslærd som falt i en dødelig sykdom og ble påminnet av de geistlige om å sørge for sin fattige sjel og omvende seg. Han viste dem fra seg og sa som i raseri: «La det bare ved Guds og djevelens domstol bli avsagt kjennelse eller dom om hvem som skal ha min sjel, og hvem den tilhører!» (Så fortvilet taler de ugudelige verdensbarn til slutt når de føler seg grepet av Guds rettferdige dom.)

Etter at han nå hadde ligget ganske stille en stund og liksom lyttet til begge parter, begynte han straks etter å rope at djevelen hadde vunnet og nå kunne ta hans sjel. Så oppgav han straks sin forbannede ånd.

Eller som en viss Krysaurus, som under dødskampen så helvetesåndene omkring sin seng og skrek høyt: «Akk, bare utsettelse til i morgen! Akk, gi meg bare tid til i morgen!» Men han fikk ikke sitt ønske oppfylt, for han skiltes straks herfra uten omvendelse.

Men sett at ingenting lignende hender dere i døden, så skal det likevel ikke mangle dere på den forsikring som den rike mann fikk. Han trodde ikke at hans yndige livsvei var en rak vei til helvete, før dette hadde oppslukt ham og dets luer slo sammen over ham, og han slik fikk troen i hendene, som man sier (Luk 16,22–28).

Jeg vil imidlertid ikke tale mer om dette, men bare si til slutt: Dere kan tro det eller la være – så visst som det er beredt et evig, salig liv for de gudfryktige, like visst er det også et jammerlig liv i helvete for de vantro og ugudelige. Hver og en skynder seg fram mot sitt sted, de ene på omvendelsens trange vei, de andre på syndens brede vei, og ingen skal gå glipp av enden på den. Det sier vår Frelser og hele verdens kommende dommer: De urettferdige og ubarmhjertige skal gå bort til evig pine, men de rettferdige til evig liv (Matt 25,46).

Jeg har hørt fortelle om en andektig prest som en gang talte inntrengende til den samlede menigheten om de fordømtes pine. Til slutt

spurte han: «Men ak, hvor lenge skal denne pinen vare?» Så ble han stille en stund, som om han tenkte seg om, og spurte igjen: «Ak, hvem kan si oss hvor lenge de fordømtes pine skal vare?» Til sist svarte han: «Evig! Evig! Evig! Hvem har sagt det? Jesus Kristus har sagt det, og derved får det vel bli.» Så tidde han stille, og han rørte mange hjerter, slik at de ikke kunne holde tårene tilbake.

Ak, min Jesus, du har visselig sagt at på samme måte som de gudfryktiges og rettferdiges glede skal også de fordømtes pine være evig. Gi også meg nåde til å skremme et og annet trygt og vantro hjerte til frelse med denne tale og skrift, og til å bevege det til sann omvendelse!

Betenk hvor lang den er, den lange evighet!
Rust deg til din død; den slår deg før du vet.
Gjør godt og bedre deg, så du på dommens dag
ikke skal bli skamfull, men stå der med vunnet sak!

Og dere andre, som gjerne vil se ut til å tro Guds ord, men likevel tar det så lett å nå det evige liv at dere ikke bruker mindre tid, omtanke, flid og omsorg på noen av deres gjøremål enn på dette – dere ber jeg så høyt og hjertelig jeg kan: Tenk dog over hvilke ord vår Frelser og hans Ånd bruker når de taler om den evige salighet, og hvordan en skal bekymre seg for den!

Sier de ikke at en skal trakte etter den og søke den med all flid og omhu? Det greske ordet (*zētein*) som vår Jesus bruker når han sier: «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet!» (Matt 6,33), finnes andre steder brukt om foreldre som leter etter et bortkommet barn, om en hyrde som leter etter et bortkommet får, og om en kvinne som leter etter en tapt sølvpenge (Luk 2,45.48; 15,4.8). Det betegner dermed en flittig og ivrig leting som en ikke blir trett av.

Den hellige apostel Peter bruker det til å skildre Satans utrettelige flid, når han går omkring som en sulten og brølende løve for å oppsluke sjelene. Av dette følger at på samme måte som djevelen anstrenger seg ivrig og ufortrødent for å stenge sjelene ute fra saligheten på alle mulige måter, skal også vi med ufortrøden og uopphørlig flid søke å bevare dem.

Herren Jesus sier videre at vi skal trenge inn i himlenes rike med makt (Matt 11,12). En skal stride alvorlig, våke, be, kjempe, undertvinge sitt legeme og holde det i trelldom, fornekte seg selv, korsfeste

kjødet med dets lyster og begjær, holde seg uplettet av verden og med utholdenhet i god gjerning søke et evig liv (Luk 13,24; Matt 26,41; 1 Tim 6,12; 1 Kor 9,27; Luk 9,23; Gal 5,24; Jak 1,27; Rom 2,7).

Hvem overtaler eller forhekser dere da, så dere likevel vil nå det evige liv med spill, latter, spøk, drikk, fråtseri, søvn og andre kjødets gjerninger, uten å søke, strebe, stride, våke, be og så videre? Vil dere ikke omsider innse at det skjuler seg en kraftig virkning fra Satan bak dette? Han tenker med sitt helvetes-evangelium å fravriste dere klenodiet og lede dere, fulle av håp om himmelen, ned til helvete.

Tenk dog over hvor urimelig det er å være døsig, lettsinnig, slapp og trygg i så høyst viktige ting! Gjør en gang et overslag over hvor mye tid dere bruker av de 365 dagene, eller 8760 timene, som et år utgjør, på å søke, strebe, stride, våke og be, som nevnt ovenfor.

Dere eter og drikker kanskje to–tre timer, noen ganger også lenger. Ofte bruker dere flere timer på å spille, snakke, skjemte, le, spasere og andre adspredelser. Dere bruker mye tid på å kle dere og pynte dere, tid på å lese eller høre nytt, tid på å granske og laste nesten, tid på å tjene penger og søke vinning, tid på å gi dere hen til vellyst og tid på å sove.

Hvor mye tid blir da vel igjen til gudfryktighetsøvelser? Ak, svært lite! Og hva om selv dette lille ble erklært for ingenting for Guds domstol, på grunn av hykleriet, kaldsinnet, ubotferdigheten og tryggheten som følger med? Da hadde dere jo spilt hele tiden bort og ville komme til å angre det i all evighet!

En viss gammel hoffmann hadde i seksti år tjent flere konger etter hverandre. Til sist falt han i unåde, ble kastet i fengsel og dømt til døden. Det raske fallet fikk ham til å si: «Jeg får det jeg har fortjent, fordi jeg i seksti år har tjent utakknemlige mennesker, men ikke ett eneste år av min modne alder den allgode og trofaste Gud.»

En annen, som i flere år hadde vært sekretær hos en fornem minister, klaget på dødsleiet over at han sikkert hadde skrevet ut fem og tjue ris papir i sin herres tjeneste, men ikke brukt ett eneste blad til trøst og gagn for sin sjel. Mon ikke også dere en gang vil finne grunn til å klage – om enn for sent – over at dere har brukt så mye tid, så mye flid og strev på det forgjengelige og glemt evigheten? (*Sekretær: fortrolig, hemmelig skriver, pennefører. Minister: statsråd, også statssendebud.*)

Jeg kommer her til å tenke på det som hendte med en velstående og verdslig sinnet dame. Hun hadde også etter verdens vis brukt sin edle og kostbare tid på forfengelige ting, og i sin dødsnød ropte hun høyt: «Ak, kall tiden tilbake igjen! Kall tiden tilbake igjen!» Men det var forgjeves; tiden var spilt, nåden forsømt, saligheten glemt. Ak, kjæreste sjeler, la slike eksempler tjene dere til advarsel, og lev slik her i tiden at dere ikke kommer til å angre det i evigheten! Ak, Herre, lær oss å telle våre dager og tider og bruke dem vel, så vi kan få visdom i hjertet! Amen.

Andre preken. Om forsmaken på det evige og salige liv

I Jesu navn. Amen.

Joh 14,21: «Den som elsker meg, skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham.»

Med stor frimodighet skriver den hellige apostel til sin ekte sønn i troen, Timoteus: «For jeg vet hvem jeg tror på, og jeg er viss på at han er mektig til å bevare det jeg har nedlagt hos ham, til den dagen» (2 Tim 1,12).

Det lille ordet «for» ber oss kaste et blikk på det som går foran. Der forteller apostelen, som den gang satt i bånd og lenker i Rom for evangeliets skyld, at han riktignok var satt av Jesus Kristus til forkynner, apostel og hedningenes lærer, men at han som slik måtte lide mye ondt. Likevel skammer han seg ikke; for, sier han, «jeg vet hvem jeg tror på» og så videre.

Av dette flyter flere oppbyggelige lærdommer: At den som den allgode Gud har satt til tjeneste for seg og sin kirke, ikke kan slippe unna djevelens og verdens forfølgelser; at en ikke skal skamme seg over slike trengsler, men rose seg av dem; og at Gud ikke lar dem som kommer i motgang for hans skyld, mangle rik trøst. Dette kan og vil vi ikke utvikle nå, men må vise til det som allerede rikelig er sagt om slike ting på mange steder i fjerde del av dette verket.

Derimot synes vi det er nyttig og passende å se nærmere på de to trøstekildene som apostelen alltid søtt vederkvegde sitt hjerte ved, midt i de mangfoldige trengslene han møtte i sitt embete, og å lede strømmene derfra til vår sjel og andres.

Den første er det indre, grundige og levende kjennskapet til hans Herre Jesus. Om den sier han: «Jeg vet hvem jeg tror på» – nemlig på Jesus Kristus, vår Frelser, som har tilintetgjort døden og ført liv og uforgjengelighet fram i lyset ved evangeliet (v. 10).

For å forklare denne uttrykksmåten bedre for de enfoldige må det bemerkes at den også brukes i det daglige liv. Når en lege på beste måte vil anbefale en edel urt til en syk, sier han: «Bruk den bare flittig; det vil jeg anbefale deg, for jeg vet hva jeg har i den, jeg vet hva den kan utrette.»

Eller når en far vil rose en venn for sin sønn, som han skal sende til et fremmed land, sier han: «Hold deg til den mannen, bruk hans råd i alle ting og lyd ham villig, for jeg vet hva jeg har i ham.» Meningen hans er da: «Etter lang erfaring er jeg så overbevist om denne mannens kloke forsiktighet, kjærlighet og trofasthet at jeg ikke kan henvise deg til noen bedre.»

På samme måte er apostelens mening: Jeg vet hva jeg har i min Frelser. Dels ved guddommelig, umiddelbar åpenbaring (Gal 1,12), dels gjennom hans ord og ved hans Ånd, dels av min egen mangfoldige erfaring har jeg lært ham å kjenne slik at jeg av hele mitt hjerte og hele min sjel tør forlate meg på ham.

Jeg har ikke slynget min tro om en råtten stang, men om livets tre, som evig grønnes og blir stående. Jeg setter ikke min lit til noen livløs avgud som ikke er noe og ikke formår noe, men til livets fyrste, som etter én gang å ha dødd frivillig for våre synders skyld, nå i all evighet ikke dør mer. Jeg har ikke bygd på flyvesand, men på en klippe som dødsrikets porter ikke skal få makt over.

Jeg vet at han i sin fornedrelse her på jorden vandret omkring i tjenerskikkelse, i fattigdom og elendighet, i enfold, skrøpelighet og hjertelig ydmykhet, og til sist døde på korset som en forbannelse og en orm, full av skam og vanære. Men under alt dette skjulte det seg lutter guddommelig høyhet og herlighet, ja guddommens fylde og all Guds godhet. Hans ringhet er min høyhet, hans elendighet min herlighet, hans fattigdom min rikdom, hans enfold min største visdom, hans skrøpelighet min kraft, hans vanære min ære, hans kors mitt skjold og vern, hans forbannelse min velsignelse, hans død mitt liv.

Jeg vet at han av Gud er stilt fram for meg som en nådestol (Rom 3,25), at han er blitt meg visdom og rettferdighet og helliggjø-

relse og forløsning (1 Kor 1,30). Jeg vet at han har elsket meg og gitt seg selv for meg (Gal 2,20).

Jeg vet og har erfart at han ennå elsker meg, at han mener det trofast og hjertelig med meg, at han som en tro hyrde følger meg på alle mine veier med sin miskunn, verner meg mektig mot djevelen og verden og styrker meg i min svakhet med sin kraft, og at han ved sin Ånd salig leder, søtt trøster og innvendig husvaler meg.

Jeg vet at han har grepet meg med sin hånd, og ingen kan rive meg ut av den. Og selv om jeg er omgitt av nød og død, vet jeg at han også i dem er med meg.

Kort sagt: Jeg er så overbevist om hans evige kjærlighet og trofasthet at jeg både før har trosset og ennå tør trosse helvete og verden. Jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille meg fra Guds kjærlighet (Rom 8,38.39). Se, dette må en vel kalle en strøm fra en liten kilde, og en rik og søt trøst av få ord.

Ak, la oss av hjertet streve etter å kunne si frimodig med apostelen: Jeg vet hvem jeg tror på; jeg vet hvem og hva min Jesus er, og hva jeg har i ham! La oss ikke nøye oss med at en sier oss mye om ham og fyller ørene våre med lyden av hans evangelium, og at vi har ham i hukommelsen, i bøkene og på bildene våre.

La oss heller anstrenge oss for, sukke og be om – og med all vår lesning og hørelse, alle våre skriftemål og altergangene ha som mål – at Herren Jesus må være i oss og vi i ham; at han må leve i oss og være vår sjels lys, vårt hjertes trøst, vår viljes Herre, vår hukommelses skatt, alle våre krefters kraft og vårt livs liv; at vi av ham selv og hans Ånd må vite hva vi har i ham og hva han er gitt oss til; og at vi dermed, gjennom det inderlige samfunnet med ham, den levende erkjennelsen av ham og erfaringen og følelsen av hans kjærlighet, kan si frimodig med apostelen: Jeg vet hvem jeg tror på!

Ak, hvor forvendt og høyst skadelig er det ikke at de fleste kristne nå for tiden bare kjenner sin Jesus av bokstaven og navnet, og aldri merker hans kraft i hjertet sitt; at de aldri har smakt hans godhet og erkjent at han er alt i alle! De hører jo nok, og det svært ofte, at Jesus Kristus, den korsfestede, er vår fattige sjels edleste og kostbareste

skatt og vår største trøst i liv og død. De tar det også inn i hukommelsen og kan gjenta det når det høver.

Men siden ingen glede, ingen kjærlighet, ingen takknemlighet, ingen hellig forandring følger etter, kan en lett skjønne at ordene ikke har trengt inn til hjertet; ja, at djevelen har tatt ordet bort fra hjertet deres eller holdt det borte derfra (Luk 8,12).

Slik tror mange kristne i våre dager og i disse siste tider uten tro; de skrifter uten omvendelse; de ber uten andakt; de har en Frelser og har ham likevel ikke. Han står midt iblant dem, og de kjenner ham likevel ikke (Joh 1,26). De har den åpnede himmel og kommer likevel ikke inn; de er frelst fra helvetes gap og haster likevel i største trygghet mot det.

Nå, mine kjæreste tilhørere og lesere, legg det jeg sier på hjertet, og gransk dere selv vel: Er ikke også dere kristne uten Kristus, troende uten en inderlig, levende erkjennelse, bekjennere uten kjærlighet og etterfølgelse? Ak, tenk vel over det ordet av Herren Jesus: «Se derfor til hvordan dere hører!» – hvordan dere tror, og hvordan det egentlig står til med kristendommen deres. «For den som har» – nemlig i et vakkert og godt hjerte – «til ham skal det bli gitt. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han synes å ha» (Luk 8,18.15).

Sukk uten opphør: Ak, Jesus, du i meg og jeg i deg! Ak, Jesus, lev i meg! Hersk i meg over synd, død, djevel og verden! La ditt himmelske lys opplyse meg, din kraft styrke meg, din nåde vederkvege meg, din kjærlighet tenne og tvinge meg, din Hellige Ånd drive meg, opplyse, hellige, fornye og lede meg og fylle meg til hele Guds fylde!

Lær oss deg selv å kjenne
og elske mer hver dag,
så vi til livets ende
deg tjene til velbehag,
din sødme alle dage
i våre hjerter smake
og tørste etter deg!

Apostelens andre trøstekilde er forvissningen om hans frelse og salighet, som han uten noen tvil venter å få av sin Jesus etter fullendt livsløp. «Jeg er viss på,» sier han, «at han er mektig til å bevare det jeg har nedlagt hos ham, til den dagen.» I begynnelsen bruker han

det samme ordet som i det åttende kapittel i Romerbrevet (*pepeismai*, v. 38), som andre har oversatt: Jeg er forsikret – nemlig ved Guds løfter i Kristus Jesus og ved Den Hellige Ånds vitnesbyrd – om at jeg har noe som er nedlagt for meg i himlene.

Hva han mener med det, er fortolkerne ikke enige om. Jeg kan ikke stoppe opp ved å gjengi tankene deres, men sier bare kort at apostelen andre steder har forklart seg tydelig nok selv, idet han skriver at et håp ligger ferdig for alle troende i himlene (Kol 1,5), og at rettferdighetens krans ligger rede for ham (2 Tim 4,8).

Denne talemåten har Den Hellige Ånd også allerede i Det gamle testamente brukt for å beskrive det himmelske og evige gode. «Hvor stort er ikke ditt gode (eller: din godhet), som du har gjemt til dem som frykter deg!» sier den hellige kong David (Sal 31,20), og Salomo: «Herren gjemmer det bestandige gode for de oppriktige» (Ordsp 2,7). Den hellige Paulus kaller det ellers «de helliges arv i lyset», «hvor rik på herlighet hans arv er blant (eller: for) de hellige» (Kol 1,12; Ef 1,18).

Den del av herlighet og salighet som Herren har bestemt og forbeholdt sin trofaste tjener, kaller han altså sitt nedlagte gods eller sin skjulte skatt. Og han legger til at han er uten bekymring for at noen skal skille ham fra det eller fravriste ham det; for den Herre som har bestemt det for ham, er mektig nok til å bevare det til den dagen. Med den dagen kan en forstå enten den dagen han skilles fra verden, eller Herrens store domsdag.

Apostelens mening er altså: Jeg er i min ånd, og ved Den Hellige Ånds vitnesbyrd, fullkomment forvisset om at jeg har en skatt i himmelen. Den har min Jesus, som jeg hjertelig og trofast tjener, samlet og lagt til side for meg, og den vil han gi meg på den tiden han har bestemt. Det kan verken verden eller helvete med all sin makt og list hindre.

Ak, hvor mye søt trøst ligger det ikke igjen skjult i disse få ordene! For å få den fram og dele den ut til de sjeler som forlater seg på Gud, må jeg bemerke at det apostelen her sier om sin person alene, sier han og hans medapostler andre steder om alle troende i alminnelighet.

«Brødre,» sier han til menighetens eldste i Efesos, «jeg overgir dere til Gud og hans nådes ord, som er mektig til å oppbygge dere og gi dere arv sammen med alle dem som er blitt helliget» (Apg 20,32). «Jeg er

viss på,» skriver han til romerne, «at verken død eller liv skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet» (Rom 8,38.39).

Og den hellige Peter sier om seg selv og alle troende at de, på samme måte som de har fått den samme dyrebare tro som han, også sammen med ham er gjenfødt til et levende håp og til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt for dem i himlene (2 Pet 1,1; 1 Pet 1,3.4).

Slik sier også den hellige Johannes: «Mine kjære, nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli! Vi vet at når han åpenbares, da skal vi bli ham like, for vi skal se ham som han er» (1 Joh 3,2).

Av denne grunn kan vi alle trygt slutte at også vi har noe nedlagt i himmelen – hva slags byrd og stand vi enn har, og hvilken formue og anseelse vi enn eier her i verden – når vi bare har den samme troens ånd som disse Guds hellige menn og lever sammen med dem i Jesu velsignede samfunn. Også vi har vår del i den velsignede arv som Guds hellige og utvalgte har å vente.

I verden blir vi ofte utestengt fra å nyte de forgjengelige goder, selv når vi har rett til dem, og om en Lasarus ønsker å bli mett av smulene som faller fra de rikes bord, blir de ham likevel ikke gitt (Luk 16,21). Men hvem vil stenge oss ute fra å nyte de himmelske og evige goder? Hvem vil gjøre vår rett og vårt krav på himmelen tvilsomt og omstridt? Hvem vil vise oss bort fra Herren Jesu bord, som han har latt dekke for de sine i sitt rike?

I denne verden samler de jordisk sinnede hjerter mest, og legger ofte mye gods til side for å etterlate det til sine som en hus- og arveavgud. De gudfryktige får derimot gjerne forbud mot å samle og legge noe til side; de har nok å gjøre med å skaffe det daglige behovet og det verden ofte med største urett og mye ubarmhjertighet krever av dem. Men imens samler Herren Jesus for dem, bereder dem et uforlignelig gods og legger til side en uforgjengelig skatt for dem.

Som Faderen er, slik er også godset og skatten han samler og legger til side for de sine. Jordiske fedre samler jordiske skatter, den himmelske og evige Far et himmelsk og evig gods. En pleier ikke å legge noe ringe og alminnelig i skattekisten sin, men det edleste og beste. Uten tvil er det heller ikke noe ringe og alminnelig den høylovlige, store og rike Gud har lagt til side for de sine i sitt skattkammer.

Når Skriften vil betegne noe som stort, setter den Guds navn ved siden av: Den sier «Guds fjell» (Sal 36,7), «Guds stjerner» (Jes 14,13), «en by for Gud» (Jona 3,3). Slik vil da også Guds samlede skatt og nedlagte gods bli noe uvanlig stort, noe uten like. Det vil bestå av ting som sømmer seg for den store Gud og stemmer med hans uendelige majestet og herlighet.

Det er også vel forvart: Verken møll eller rust skal ødelegge det, og tyver skal ikke stjele det (Matt 6,20). Velan da, dere gudelskende sjeler! Vær trøstige og glede dere, for dere vet hvem dere tror på, og er forvisset om at dere i himmelen har en skatt og et nedlagt gods som ingen skal fravriste dere! Syng derfor av hjertet og med glede:

Hvorfor skulle jeg dog klage?
Kristus er
meg jo nær;
hvem vil ham borttage?

Ved ham skal jeg eie livet,
som han meg
nådelig
har i troen givet.

Vi har begynt å tale om dette de helliges nedlagte gods som Herren oppbevarer i himmelen, og har, som vi håper, til de gudelskende sjelers tilfredsstillelse vist at det er visst. Men de troendes indre erfaring og den forsmak som den kjærlige og miskunnsfulle Gud pleier å unne dem når han finner det tjenlig og nødvendig (se første preken), er ikke blant de minst tungtveiende bevisene som forvisser oss om et salig, evig liv. Derfor har vi utsatt å betrakte den til nå, og vil ta den fram i en egen preken.

Ak, Herre, gi oss visshet om din evige nåde og kjærlighet, og la en eneste dråpe av den søte godhet som du vil mette oss med i all evighet, falle i vårt sultne og tørste hjerte, så vi kan tale det vi vet og vitne det vi har erfart, og så din overvettes rike nåde kan strømme over til trøst og glede for mange gudfryktige hjerter og til din ære og forherligelse! Amen.

Mange kjødelig- og jordiskinnede, uerfarne og uvitende mennesker tror ofte at kristendommen bare gir liten glede. De mener den er

som et tre som riktignok har løv og gir skygge, men ingen frukt som kan mette og vederkvege et menneskehjerte. Å nei, langt ifra!

Hvordan kan slike mennesker dømme om kristendommen når de ikke forstår den ordentlig, ikke eier den og ikke lar den trenge inn til hjertet? Kan vel en uvitende si sin mening om den fornøyelsen de lærde finner i bøkene sine og i mange slags vitenskaper? Eller kan en muldvarp, som stadig roter i jorden og søker sin næring i mørket, beskue den stjernefylte himmel i all dens prakt og herlighet? Hva vet en gris, som stadig ligger ved sitt fulle trau eller i sølen, eller en tordivel, som finner sin lyst i stank og skitt, å si om den gleden biene finner i blomstene og i å samle honning?

Slik også: Hvordan kan et menneske som ikke er fornyet, og som Guds Ånd ikke bor i, dømme om åndelige og guddommelige ting som han ikke forstår? Bli først en sann kristen, du elendige menneske, og se til at du kan bli opplyst av det himmelske lys! Da først vil du rett kunne se de åndelige tingene og si din sanne mening om dem.

Skulle en beskrive den sanne kristendom så kort som mulig, måtte en kalle den et inderlig, åndelig og virkelig samfunn med Gud, det høyeste gode, ved troen på Jesus Kristus. Nå er det umulig at et menneske ved Guds nåde skulle være opphøyd til den store verdighet å leve i vennskap og samfunn med ham og likevel ikke nyte godt av ham.

Den blødende kvinnen rørte bare i tro ved kanten av vår Herre Jesu kappe, og se, det gikk ut en kraft fra ham som straks stilte hennes lengsel og gjorde henne frisk (Luk 8,44.46.47).

Når en tørst hjort, plaget av hete, kommer til den friske kilden og drikker begjærlig av den, holder den snart opp med å skrike som den gjorde før, og vederkvegelsen uteblir ikke (Sal 42,2). Og skulle den som med et botferdig hjerte nærmer seg den levende Gud, ikke merke hans veldige kraft?

Men akkurat om dette skal vi hovedsakelig tale i denne preken: at den sanne kristendom aldri er uten kraft, uten frukt, uten trøst, uten lys, uten søthet og salighet. Etter Guds nådige vilje stiger den ofte så høyt at en kaller den en forsmak på det evige liv.

Jeg sier med overlegg at den sanne kristendom aldri er uten trøst, frukt, lys og kraft. Den fører ikke bare med seg en hellig forandring, men også en salig tilfredshet, en merkbar fred, en hellig glede og

slikt, i samsvar med Den Hellige Ånds løfter: «De nedbøyde» – de fattige i ånden, de sørgende, de som kommer til Jesus ad den knudrete omvendelsesveien – «skal ete og bli mette! De som søker Herren» – med brennende lengsel, med åndelig tørst, slik de botferdige pleier å gjøre – «skal prise ham» – etter at de er blitt vederkvegt med hans Ånd (Sal 22,27). «Dere som søker Gud, må deres hjerte leve!» – evig, tilfredse, glade og fornøyde (Sal 69,33).

Og et annet sted: «I det høye og hellige bor jeg, og hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15). Dette lover også vår Frelser når han kaller dem som strever og har tungt å bære, til seg og føyer til: «Jeg vil gi dere hvile» – for deres sjeler (Matt 11,28.29).

For å forstå dette kan en tenke på det som flere ganger sies i Apostlenes gjerninger om de nyomvendtes glede. De tre tusen sjeler som den hellige Peter, som en heldig og velsignet menneskefisker, fanget i ett drag, var daglig sammen og lovet Gud med fryd og hjertets oppriktighet (Apg 2,41.46.47). Et annet sted sies det: De kristne menighetene hadde fred, ble oppbygget og gikk fram i Herrens frykt og i Den Hellige Ånds trøst (Apg 9,31).

Da dronning Kandakes hoffmann fra Etiopia ved Filips undervisning hadde lært verdens Frelser å kjenne og bekjent ham, og på denne bekjennelsen var blitt døpt, dro han glad sin vei (Apg 8,37.39). Da fangevokteren i Filippi ved Paulus' tjeneste var blitt troende og døpt, gledet han seg med hele sitt hus over at han var kommet til troen på Gud (Apg 16,34).

Og slik går det ennå. De som vender om fra mørket til lyset, merker en ønskelig forandring, et opplysende lys, en kraft som bøyer hjertet, en særlig glede, tilfredshet, stillhet, ro, trøst og så videre, så de kan si med apostelen: «Da vi nå er rettferdiggjort av tro, har vi fred med Gud ved vår Herre Jesus Kristus» (Rom 5,1).

Men jeg har også føyd til at denne freden, denne gleden, denne sjelsroen ofte etter Guds nådige råd og vilje stiger så høyt at en kaller den en forsmak på det evige liv.

En jordisk far gir jo daglig barna sine mat og drikke, så de har det godt og er glade og fornøyde. Men noen ganger – på en høytidsdag, eller når han vil fryde seg over deres større glede enn vanlig – finner han grunn til å gi dem mer rikelig. Slik gir også den himmelske

Far alltid sine barn så mye kraft og trøst at de lever fornøyd i hans miskunn.

Men noen ganger fordobler og øker han denne trøsten og livskraften så mye at hjertet deres gleder seg med en overordentlig og uvanlig glede, så deres sjel blir beruset og jubler av godt mot – ikke bare innvendig i ånden, men noen ganger også utvendig, med høy røst.

Herren Jesus lever og bor riktignok alltid ved troen i sine helliges og elskedes hjerter. Men slik som han i sitt kjøds dager ikke alltid åpenbarte sin herlighet og lot den skinne for disiplene sine, slik gjør han ennå med de sine. Han er alltid deres Jesus, deres rettferdighet, visdom, helliggjørelse og forløsning, men han lar dem ikke alltid kjenne det i samme mål. Han elsker dem uavbrutt som sin egen sjel, men han skifter ofte etter sin visdom måten han åpenbarer sin kjærlighet på, og forsikringen om den.

Til tider, og for det meste, åpenbarer han seg for deres tro slik som han hang på korset – såret, hudflettet, tornekronet og dekket av skam og forakt. Og midt i det lar han dem smake sin kjærlighet, forsikrer dem om deres frelse, gir deres hjerter fred og besegler deres rettferdighet og syndsforlatelse for dem.

Men noen ganger behager det ham å holde en gledesfest og et fryderikt måltid i deres sjel. Da viser han seg i sin klarhet og herlighet, setter manna fram i fulle fat og skjenker gledens beger til randen, strør roser og liljer over dem, fyller deres hjerte med overstrømmende, himmelsk og søt trøst og gjør slik et gledesmåltid for dem på jorden. Under det vet de ofte ikke om de ennå er i legemet og i verden, eller utenfor legemet og i himmelen.

Slik er også Den Hellige Ånd alltid de troendes talsmann og blir hos dem for evig (Joh 14,16). Men han åpenbarer ikke alltid på samme måte at han er nær og bor i dem.

Ofte gjør han det ved lengsel og sukk (Rom 8,23); noen ganger ved en særlig andakt og lyst til å be og prise Gud; noen ganger ved en uvanlig tålmodighet som han midt i store trengsler virker hos dem; noen ganger ved en stor, hellig nidkjærhet for Guds ære og for kirkens opprettholdelse og utbredelse; noen ganger ved en særlig lyst til å gjøre godt, så de, selv om de er fattige, gir rikelig og villig (2 Kor 8,2 ff.); noen ganger ved en hellig dødslyst og lengsel etter å være hos sin

Jesus. Likeså skjer det ved en uvanlig forsikring om deres barnekår hos Gud, deres rettferdighet, syndsforlatelse og evige salighet.

Til dette føyer han ofte en virkelig og søt følelse av de himmelske goder og gaver, så det lille hjertet deres så å si blir oversvømt og overøst; det vet ikke hva som skjer med det, og kan ikke romme all denne søthet, likt et lite kar som en øser alt vannet fra et stort kar over på én gang, så det renner over til alle sider.

Slik gikk det den hellige Stefanus, som så og kjente Guds herlighet på en slik måte at han ropte: «Se, jeg ser himmelen åpnet!» (Apg 7,56).

En slik åpenbaring av den himmelske herlighet i sjelen kaller en med rette, etter Skriftens eksempel, forsmaken på det evige liv. Vi vil fortsatt betrakte den, slik som Den Hellige Ånd har beskrevet den i sitt ord, og klargjøre og stadfeste beskrivelsen med noen eksempler og andre bevis.

Da skal det sees at det ikke bare virkelig finnes en slik forsmak på saligheten i Guds kirke, og at de gudelskende sjeler som Herren Jesus unner og skjenker den, uimotsigelig merker den. Det skal også sees hva den er og hvordan det forholder seg med den, og hvilke midler de som – dog i samsvar med Guds ord – ønsker seg en slik salighet, skal bruke for å nå den.

Blant Skriftens utsagn vil vi først ta det vi ovenfor har anført i begynnelsen av denne preken, og suge søt honning av det som av en edel paradisblomst, vokst fram av Herren Jesu hjerte og på hans yndefulle lepper. «Den som elsker meg,» sier han, «skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg selv for ham.»

Jeg anser det ikke nødvendig å forklare utførlig at Herren her ikke taler om Guds allmenne kjærlighet, som han har elsket hele verden med, så han ga sin Sønn, den enbårne (Joh 3,16). Heller ikke taler han om den kjærligheten han omfattet de troende med før deres opplysning og omvendelse, og før de kom i samfunn med Herren Jesus og kunne elske ham. Han taler om en særegen og himmelsk kjærlighet han omfatter dem med etter at de har tatt imot hans Sønn i troen (Joh 1,12; Kol 2,6) og begynt å elske ham hjertelig, som Guds dyreste gave og som sin Frelser, Mekler og Hyrde.

Vi kan kalle den første – fordi vi ikke kan tale annerledes enn på menneskelig vis om guddommelige ting – den foregående og den andre den etterfølgende kjærlighet. En kunne også si at han forut elsker

dem som en Gud, en miskunnsfull, kjærlig og barmhjertig Gud, som sin edle skapning med stor forbarmelse, men at han siden elsker dem som den beste og mest kjærlige far, med mange omfavnelser.

Men legg merke til at den første og den andre kjærligheten stemmer overens i dette: Ingen av dem er uten kraft og virkning. Den første fører midlene til opplysning og omvendelse med seg, den andre til saliggjørelse og forherligelse. Det er ikke med Guds kjærlighet som det ofte er med menneskers: at den ene elsker den andre inderlig, men likevel lite eller ingenting kan bidra til hans glede og velbefinnende. Guds kjærlighet er alltid kraftig, virksom, full av velsignelse, lys, frelse og liv. Slik er det i solen: Der er ikke bare lys og skinn, men også mye kraft og velsignelse som den sammen med lyset gir vekstene og dyrene.

Jeg nevner dette fordi jeg gjerne vil forklare de gudfryktige enfoldige den søthet og den kraft som ligger i vår dyrebare Frelsers ord. Herren vil si: Slik som min Far elsker et menneske av fri godhet før dets omvendelse, så han ved sitt ord og sin Ånd opplyser og omvender det, drar det til seg og meg (Jer 31,3; Joh 6,44), bringer det til kunnskap om seg selv og meg og setter det i den salige tilstand av forening og samfunn med meg (1 Kor 1,9), slik elsker han det også etter omvendelsen – med en virkelig, kraftig, trøstende, gledende, forsørgende, beskyttende og saliggjørende kjærlighet.

Han utøser ofte sin kjærlighet i dets hjerte ved Den Hellige Ånd, som han har gitt det i gjenfødelsen (Rom 5,5; Tit 3,5.6). Han har ikke bare antatt det som sitt barn, men lar også sin Ånd forklare, stadfeste og besegle denne herlighet for det. Han har ikke bare gjort det salig i meg og ved meg, men lar det også forstå, erfare, kjenne og nyte denne saligheten.

Slik skal det også forstås når Herren Jesus føyer til: «Og jeg skal elske ham og åpenbare meg selv for ham.» Det siste forklarer det første og lærer tydelig at Herren taler om åpenbaringen og tilkjennegivelsen av den kjærligheten som både Faderen og Sønnen pleier å vise et opplyst menneske. Dette skjer først og fremst på to måter.

Innvendig skjer det ved forsikringen om deres evige kjærlighet, ved Den Hellige Ånds vitnesbyrd om dets barnekår, ved guddommelig trøst, ved fred og glede – kort sagt ved en forsmak på det evige liv. Utvendig i denne verden skjer det ved at de sørger for det som en far,

leder og holder det oppe, hører dets bønner og verner det mektig mot djevelen og verden; ved kraftig hjelp og medvirkning i gjøremålene i kallet, ved alle slags åndelig og legemlig velsignelse, ved at dets nådegaver øker, og annet slikt.

Og så til sist på Guds barns åpenbaringsdag, da Faderen vil kunngjøre sin evige kjærlighet for hele verden slik det sømmer seg for hans guddommelige høyhet og majestet, og Sønnen sitt salige samfunn og den herlighet som for lenge siden er gitt det, og Den Hellige Ånd at han bor i det.

For å framstille saken enda tydeligere ber jeg hver troende sjel å tenke nærmere over sin kristendom. Da vil den finne at den ved nådens og livets ord først kommer til troen på Guds kjærlighet, idet den – når Den Hellige Ånd kraftig tilegner den sin Frelsers ord: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne» (Joh 3,16) – slutter med den hellige apostel: Gud har elsket meg i Kristus, og Guds Sønn har også elsket meg og gitt seg selv for meg (Gal 2,20).

Videre vil den finne at den dessuten ved ordet får erfaring av Guds kjærlighet – dels innvendig, i den særegne glede, tilfredshet og ro som den aldri har kjent før, og i frimodigheten mot synd, død, djevel, verden og helvete og annet slikt; dels utvendig, idet den ser og daglig merker at Herren er med den, velsigner, beskytter, forsørger og styrer den, leder den med sine øyne, vekker hellige tanker og beslutninger i dens hjerte og ved sin velsignelse og kraft hjelper den å gjennomføre dem, og så videre.

Og endelig vil den finne at den, drevet av det den innvendig har følt og utvendig erfart, hjertelig ønsker og lengselsfullt venter den fulle og fullkomne nytelsen av Guds kjærlighet – for ikke lenger å tro på den, smake og se den, men leve, røre seg og være i den evig.

Av dette håper jeg det er klart hva vår Frelser har lovet i dette herlige, kraftfulle ordet: At for dem som ved ordet tror på ham og begynner å elske ham inderlig som sin Saliggjører, vil han i tid og evighet på alle måter gi sin kjærlighet til kjenne, så de skal erfare at de ikke har trodd på ham og elsket ham forgjeves.

Jeg vil nå forlate dette ordet, etter først å ha bemerket at vår dyrebare Frelser uten tvil med ordet «åpenbare» sikter til sin fornedrelse. Han gjorde seg selv ringe, tok en tjeners skikkelse på seg og ble som et annet menneske – han vandret omkring i denne skrøpeligheten,

enfolden, fattigdommen og møyen – og led til slutt den vanærende og smertefulle død på korset, etter å ha gjennomgått usigelig angst og nød, så svetten hans ble som bloddråper.

Meningen er altså denne: Etter Guds allvise råd til menneskeslektens frelse kunne det ikke være annerledes enn at jeg, til tross for at jeg er Guds evige og enbårne Sønn, må leve min tid her på jorden i tjenerskikkelse og dypeste fornedrelse, til jeg har fullbrakt gjenløsningsverket.

Den som ikke forarges over meg i en slik usselhet, men betrakter meg med åndelige øyne, tror det vitnesbyrd Gud har vitnet om meg som sin Sønn og holder seg til meg – for ham vil jeg åpenbare meg slik at han under min fattigdom skal finne idel rikdom, under min skrøpelighet idel kraft, under min enfold idel visdom, under mine torner idel roser. Under mitt kors og mine bitre lidelser skal han finne idel søt trøst og salig glede, under min vanære idel herlighet, og i min død det sanne, salige og evige liv.

Jeg vil la ham smake min søte kjærlighet. Jeg vil gjøre mitt ord levende for ham, så han skal erfare at det i sannhet er en Guds kraft til frelse for hver den som tror. Jeg vil utgyte min Hellige Ånd over ham og la Ånden ved sitt indre vitnesbyrd gi ham en forsikring om min Fars og min kjærlighet, som hele verden og helvete ikke skal kunne ta fra ham. Jeg vil vekke en glede hos ham som ingen jordisk glede, hvor stor den enn er, kan sammenlignes med, og som ingen trengsler, hvor store og mangfoldige de enn måtte være, skal kunne overvinne, og så videre.

Men la oss granske videre i den hellige Skrift og søke den søte forsmaken på det evige liv der! Jeg synes jeg også har funnet den i den tjuetredje salme, som nesten alle troende sjeler kjenner. For å klargjøre dette må en vite at denne salmen etter all sannsynlighet ble forfattet av den kongelige profet da han som et villfarent får vandret flyktende fram og tilbake i ørkenen. Han har altså sett sin åndelige og indre tilstand som en motsetning til sin daværende elendige legemlige og ytre tilstand, og har søtet den ytre med den indre.

Vi må heller ikke tenke at denne salmen ligner et poetisk hyrdedikt, der en leken og oppfinnsom ånds innfall eller et ørkesløst menneskes søte drøm blir framstilt. Vi må tvert imot tro fullt og fast at profeten, drevet av Den Hellige Ånd, riktignok var øvet i mangfoldige

trengsler, men også vederkvegt med mye søt trøst; og at han her har beskrevet sin søte og trøstefulle følelse av vår sjelehyrdes kjærlighet og miskunn, slik at alt det han anfører, også virkelig forholder seg slik.

Han erfarte sin Sønns, sin Herres og Frelsers hyrdetrofasthet, omsorg og ledelse. Han levde i en slik overflod av åndelige goder at han virkelig intet manglet. Han hadde en grønn beitemark og friskt, sjelevederkvegende vann – ikke i innbilning, men virkelig og i gjerning.

Han hadde det så godt; han var så mett, så glad og fornøyd, så styrket og trøstet som et tidligere utmattet får noensinne kan være på en grønn og deilig eng ved et friskt, kjølig og klart vann. Alt dette eide han ikke bare i Guds ord og dets løfter, men også i Guds miskunn, kjærlighet, kraft, trøst og søthet, og i smaken og følelsen av dem.

For ingen tviler på at når profeten til andre tider klager over stor hjerteangst og over sin sjels bedrøvelse og taler om at beinene hans visner, mens hjertet var som et land om sommeren i sterk hete og tørke, og om de vannstrømmer og dyp som bruser og slår sammen over ham, så har han i sannhet følt alt dette og kjent sjelsangsten i sine harde anfektelser. På samme måte bør en heller ikke tvile på at han virkelig og rikelig i sin sjel har kjent den trøst, fred og glede som han skildrer med billedlige ord, og at han har nytt mye godt av sin tro.

Han beskriver imidlertid ikke bare Herren som en hyrde som føder ham godt og trofast verner ham, men også som en vert som har ham som gjest og beverter ham rikelig. «Du dekker bord for meg like for mine fienders øyne; du salver mitt hode med olje; mitt beger flyter over» (Sal 23,5).

En ser tydelig at han i det siste sier mer enn i det første. For slik som et menneske som sitter ved et kongelig bord og nyter rettene etter hjertens lyst, har mer merkbar glede enn et får som beiter på en grønn eng ved friskt vann, slik lærer profeten her, så vidt jeg kan skjønne, at hans Herre og Hyrde riktignok alltid forsørger, vederkveger og trøster ham og behandler ham så godt at han i troen er vel fornøyd, som et velfødd får.

Men Herren pleier også ofte å gjøre noe større og mer, og å begunstige ham med en så uvanlig søthet og overstrømmende himmelsk

trøst at han er til mote som om han allerede var i himmelen og virkelig nøt saligheten.

Den allgode Hyrde, sier han, bereder ofte et bord for ham; han anretter et gledesmåltid for ham i hans sjel, så hans fiender ser på. Når helvetes fiender har angrepet ham hardt, har Herren ofte, for å trosse og spotte dem, vist at han formår å glede langt mer og høyere enn de kan bedrøve. Han har båret fram så mye manna for ham og øst ut så mye gledeolje over ham at han har glemt alle sine lidelser, jublet av godt mot, ledd av fiendene sine og blitt beruset av Guds godhets søte trøst.

Følgelig skildrer profeten, så vidt jeg skjønner, i den første lignelsen den ordentlige og vanlige troens frimodighet med dens trøst og glede. I den andre skildrer han derimot den overordentlige og uvanlige himmelske vederkvegelse som Herren etter sitt velbehag har pleid å glede ham med, og som vi kaller den søte forsmak på det evige liv.

Om dette skriver salig Arndt: «Herren fører og leder sine får så underlig at de også under korset, ja midt i døden blir næret og oppholdt. Han fyller dem ofte med sitt søte himmelbrød, så mange ikke ville bytte bort sitt kors og sin elendighet med et kongerike om de skulle unnvære hans indre trøst.» Og et annet sted: «Når våre fiender og den onde verden bedrøver oss, trøster Gud oss innvendig og bereder oss et nådebord mot våre fiender og skjenker oss en gledesdrikk av sitt trøstebeger, så vi ikke taper motet.»

Det kongen på dette stedet har sagt om seg selv i særdeleshet, sier han et annet sted om alle troende og gudelskende sjeler i alminnelighet: «Hvor dyrebar er din miskunnhet, Gud! Menneskenes barn søker ly i dine vingers skygge» (Sal 36,8).

Jeg er enig med andre som har skrevet om dette stedet, i at Guds allmenne miskunn med rette kalles dyrebar, kostelig og edel – for det hebraiske ordet som står her, brukes om edelstener og andre ting av høy verdi. For det finnes verken for mennesker eller dyr noe edlere og mer gagnlig, eller noe de bør sette høyere pris på, og derfor sier profeten et annet sted: «Din miskunnhet, min Gud, er bedre enn livet» (Sal 63,4).

Det synes likevel som om de anførte ordene først og fremst taler om den særegne miskunn Gud har åpenbart i sin aller kjæreste og enbårne Sønn og i utgytelsen av hans kostbare blod. Det føyes jo til at

denne miskunnen viser seg ved at menneskene, som ellers ikke har noen tilflukt mot synden, djevelen og døden, og i samvittighetsangst ikke finner trøst i noen timelig ting, finner slikt vern i Guds miskunn at de skjuler seg under den, er trygge og viser stor frimodighet mot alle sine åndelige fiender.

En kan tenke på at Herren Jesus sammenligner seg med en høne som samler kyllingene sine under vingene (Matt 23,37), og at Peter sier: «Dere ble ikke kjøpt fri med forgjengelige ting, sølv eller gull, men med Kristi dyrebare blod, som blodet av et feilfritt og lyteløst lam» (1 Pet 1,18.19). Da vil en lett innse hva slags miskunn av Gud profeten her kaller dyrebar, edel, kostelig og uvurderlig fremfor alt annet vi har av Guds miskunn her i verden, og hvilke vinger det er menneskenes barn skjuler seg under.

Meningen synes å være denne: «Din miskunn er riktignok stor overalt og i alle ting, Herre min Gud; for den når så langt som himmelen og strekker seg over alle mennesker og dyr, som du daglig forsørger, vederkveger og oppholder. Også din rettferdighet, ditt allvise forsyn og din veldige styring er høyst trøstefulle, for de står som fjell urokkelig mot all Satans og verdens ondskap, makt og list. Men den miskunnen at du har gitt oss arme, syndige mennesker en tilflukt der vi finner trøst for vår sjel og frimodig kan trosse synd, død, djevel og helvete og være trygge for dem – den er dyrebar og uvurderlig fremfor alt annet. Den er langt edlere enn de kostbareste perler, og intet sølv eller gull og ingen edelstener i verden kan sammenlignes med den.»

Her ville det altså være tale om troen og dens frimodighet, når den i den korsfestede Herre Jesu samfunn føler seg trygg for synd, død, djevel og helvete, på samme måte som den kristne kirke synger:

Herre Jesus!
Under dine vinger
stormen jeg betvinger;
fienden er jeg fri.
La bare Satan knurre!
La bare verden murre!
Jesus står meg bi.
Storm og lyn la rase bare!

La kun synd og død meg skrekke!
Jesus vil meg dekke.

Det står videre: «De» – de menneskebarn som på den nevnte måten skjuler seg under Jesu vinger – «skal bli drukne av ditt hus' fedme, og av dine gleders strøm skal du gi dem å drikke» (Sal 36,9). Her er uten tvil ikke tale om noen jordisk og legemlig glede og fornøyelse, men om den åndelige og himmelske.

Jeg antar at profeten har villet si så mye som at tilflukten og skyggen under Jesu vinger ikke bare virker syndsforlatelse og rettferdighet, men også fred og glede i Den Hellige Ånd. Og det skjer ofte så rikelig og overstrømmende at sjelene blir drukne, overøst og oversvømt av Guds glede som av en strøm. (*Luther har oversatt dette ordet slik: «De blir drukne av ditt hus' rike goder, og du gir dem å drikke av vellyst som av en strøm.»*)

En ansett teolog, som har gjort Kristi kirke stor tjeneste og nå hviler i Gud, skriver ved disse ordene: «De troende blir så rikelig mettet med Guds goder at de, likesom drukne, ikke riktig kan bedømme hva de nyter og merker i ånden. De vet verken begynnelse eller ende på det, verken bredde eller lengde, verken høyde eller dybde, men er glade og kjenner ingen frykt, og så videre.»

Og en eldre: «Åndelig drukkenskap, som det her er tale om, er å bli full av Ånden, full av himmelsk glede, full av himmelsk trøst, full av det evige livs søthet, som ingen menneskelig tunge kan uttrykke. For det er Guds hus' gode ting, Gud Den Hellige Ånds mangeslags gaver, den herlige erkjennelse av Gud, Guds store hemmelighet om vår Herre Jesus Kristus. Det er at vår Gud lar oss i hjertet smake og føle det evige livs glede, som ofte, likt en vannstrøm, trenger ut gjennom munnen med alle slags visdom, kunnskap og Guds lov og pris, så en ikke kan uttale det hele. Gud har i Kristus på én gang gitt oss hele rikdommen av sine himmelske goder: det høyverdige barnekåret, arveretten til det evige liv, Den Hellige Ånd, all sin nåde, kjærlighet og trøst, syndenes forlatelse, Jesu Kristi høye rettferdighet, som er evig og fullkommen, det evige liv, hele det evige livs herlighet og glede, Gud selv og alt Gud er. Dette er jo rike goder fra Guds hus; dem skjenker han oss på én gang i den hellige dåp. Og disse goder er så store og mange at de gjør oss åndelig drukne. Når sjelen riktig merker

dem, jubler den av åndelig glede, som en drukken som er glad av hjertet.» (*Den første er Geier, den andre Joh. Arndt over denne salmen.*)

Etter denne opplyste lærerens mening skal altså det anførte ordet forstås om den åndelige glede, om den himmelske trøst og den uforlignelige søthet som flyter til de troende sjeler fra samfunnet med Herren Jesus. Goder fra Guds hus kalles det til forskjell fra denne verdens goder; Guds hus er himmelen. Her tales det altså uten tvil om åndelige goder – trøst, kraft, lys, fred, glede, søthet og salighet – som Herren ofte gir de sine så rikelig å nyte at de blir «drukne», det vil si: gjort glade på en uvanlig og overnaturlig måte. Alt dette vil de følgende eksemplene gjøre enda tydeligere og framstille fullstendig.

Saken vi her behandler, kan videre stadfestes ved Herren Jesu ord: «Den som drikker av det vannet jeg vil gi ham, skal aldri i evighet tørste, men det vannet jeg vil gi ham, blir i ham en kilde med vann som veller fram til evig liv.» Og et annet sted: «Den som tror på meg, som Skriften har sagt, fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (Joh 4,14; 7,38). Vi vil ikke bre oss ut over disse herlige løftene og granske dem lenger enn det tjener vårt formål.

Den dyrebare Frelser lover sine troende et vann som for evig skal drive bort tørsten deres. Det er lett å se at han ikke taler om noe naturlig, men om et åndelig og himmelsk vann som slukker sjelens tørst. Det er den levende kjennskap til Gud og til Herren selv, virket i hjertet ved ordet og Den Hellige Ånd. Den tilfredsstiller sjelen slik at den har nok i all evighet.

For den fører med seg en himmelsk kunnskap og saliggjørende visdom, som stiller den begjærligheten etter å vite mye, ja alt, som ellers bor i sjelen, så den sier av hjertet: Å elske Kristus er bedre enn å vite alle ting. Jeg ønsker ikke å vite noe uten Jesus Kristus, den korsfestede. Det er det evige liv at jeg kjenner min Gud og ham han sendte til verden, Jesus Kristus. Når jeg bare kjenner og har deg, min Gud, så bryr jeg meg ikke om noen kunnskap i himmelen og på jorden.

Den fører en kjøling med seg som demper all samvittighetsangst og hete, oppstått av slangens bitt. Den gir en slik trøst at en lett glemmer all jordisk trøst, og så videre.

Men særlig skal vi legge merke til at Herren sier at vannet han gir, skal bli en kilde hos de troende, med vann som veller fram til evig liv. Intet annet vann, hvor rikelig en enn leder det til eller øser det ut på et

sted, åpner og danner noen kilde som siden stadig renner. Det trekker enten ned og skjuler seg i jorden, eller flyter bort, eller fortæres av sommervarmen, eller blir stående og råtner.

Men dette himmelske vannet skal ikke bare svale, vederkvege, væte, gjøre fruktbart og levende. Det skal også bli en kilde som veller fram til evig liv. Det vil si: Dette åndelige vannet skal aldri opphøre å vise sin kraft og velsignelsesrike virksomhet i sjelen. Det skal gi trøst over trøst, nåde over nåde, glede over glede, kraft over kraft, og slik begynne det evige liv og la sjelen smake det, til det til slutt tar den bort med seg og fører den inn i det fullkomne himmelske liv.

Jeg ville gjerne tale tydeligere for de enfoldiges og uerfarnes skyld, om bare sakens storhet og min skrøpelighet tillot det. Jeg holder imidlertid for at de troendes erfaring vil gjøre saken tydeligere for dem enn min og andre læreres forklaring. Og erfaringen lærer at et eneste skriftord, som for kjødelige øyne og ører er dumt og tåpelig, ofte ikke bare formår å vederkvege og trøste sjelen, men også å spre sin kraft slik at sjelen så å si blir oversvømt av den og fylt med en slik glede at den ikke ønsker seg noe mer.

Det fortelles for eksempel om en gudfryktig sjel som skulle forlate legemet, at Satan hadde skjenket den en besk avskjedsdrikk, laget av idel galle og malurt. Han kalte ungdomssyndene dens tilbake i minnet og gjorde hver av dem til en forsmak på helvete.

Men en gudfryktig lærer holdt fram for den apostelens ord: «Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å gjøre syndere salige» (1 Tim 1,15). Dette livsvannet øste Den Hellige Ånd inn i det bekymrede hjertet, og det ble til en kilde som ikke bare stilte sjelstørsten, men også ga kraft over kraft og trøst over trøst.

For den anfektede, hvis munn nå var full av latter, gjentok stadig: «Å, Jesus Kristus kom til verden for å gjøre syndere, syndere salige! Vil nå Jesus gjøre meg, en synder, salig og er derfor kommet til verden, hvem vil da fordømme meg? Så kan altså også syndere bli salige ved Jesus Kristus! Jeg har tenkt at syndere og salighet ikke kunne bestå ved siden av hverandre; men nå tror og vet jeg at også syndere kan bli salige i og ved Kristus Jesus.»

På denne måten virket dette ene ordet trøst, fred og glede i den bedrøvede sjelen, som en forsmak på det evige liv, til den i denne tilstand forlot legemet og ilte til himmelen.

Jeg kjenner mennesker som har funnet kilden som veller fram til evig liv i disse ordene: «Min elskede» – Jesus, den edleste og mest trofaste sjelevenn – «er min, og jeg er hans» (Høys 2,16). Andre har funnet den i den hellige Paulus' ord: «Guds Sønn har elsket meg og gitt seg selv for meg» (Gal 2,20), og atter andre i de tre håndfuller vann de ble døpt med i den treenige Guds navn.

Etter det vi hittil har sagt om Frelserens første utsagn, blir det andre lettere å forstå: «Den som tror på meg, fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (Joh 7,38).

Meningen er uten tvil: Jeg vil meddele den som ved troen er kommet i samfunn med meg, min Ånd så rikelig at han ikke bare selv skal ha trøst, lys, kraft, liv og salighet nok, så hans sjel blir som en vannrik hage (hvor alt grønnes, blomstrer og vokser frodig) og som et kildevell der vannet aldri svikter (Jes 58,11). Det skal også fra hans indre, der denne kilden veller fram, flyte strømmer som kan tjene andre til trøst og glede.

Jeg vet vel at noen fortolkere mener dette skriftordet bare må forstås om apostlene og deres etterfølgere i læreembetet, som var så rikelig utrustet med Den Hellige Ånds gaver at de kunne vanne kirkehagen med strømmer av sin lære. Men det være langt fra at vi vil tyde det om dem alene, siden vår Frelser taler om alle og enhver som tror på ham.

Strømmene som flyter ut av de troende sjelers indre, er av mange slag. Det er lærestrømmer, som ofte veller fram av åndrike læreres hjerter og munner i kirker og skoler.

Men kilder bryter også fram hos andre på en annen måte: Noen synger, jubler og priser Gud av inderlig glede; andre ber så hjertelig, brennende og eftertrykkelig at de som hører og ser det, forundres over det; noen taler kraftig om den følelse og erfaring de har hatt i sin sjel; andre trøster søtt sine bedrøvede medkristne med den trøst de selv er blitt trøstet med av Gud.

Noen åpner munnen med visdom i sitt hus blant sine egne og nærer mange med sine saftige, yndefulle, faderlige og moderlige lepper; andre brenner for Guds ære og Jesu navn og irettesetter frimodig og overbeviser kraftig dem som taler imot.

Noen er villige til barmhjertighets- og kjærlighetsgjerninger etter evne, ja over evne, og nøder de trengende til å ta imot velgjerningene

deres (2 Kor 8,3.4; Apg 16,15); andre viser stor tålmodighet i trengsler, roser seg av dem og anser ikke korset sitt som en byrde, men som en lyst. Noen gleder seg over at de er aktet verdige til å lide vanære for Jesu navns skyld, og til slutt er det andre som frimodig forakter verden og alt som er i verden, er frimodige i sin siste stund og finner idel søthet i den bitre død.

Dette er idel levende vannstrømmer som veller fram av den indre kilden og vitner om overfloden av det himmelske livsvannet, som har sitt utspring i sjelen. For slik som vi ved å se forskjellige strømmer renne ut fra et fjell, med sikkerhet slutter at den allmektige og allvise Skaper har lagt et vannreservoar der, slik kan vi også, når vi ser forskjellige av de nevnte åndelige strømmer flyte ut av et menneskes hjerte, slutte at den kilde som veller fram til evig liv og fører en himmelsk, søt livskraft med seg, er ledet inn og lagt der av den allgode Gud, så mennesket kjenner en salig glede.

Men la oss gå videre og likeledes søke forsmaken på det evige liv i apostlenes skrifter! Den hellige Paulus skriver: «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt» (Rom 5,5). Noen fortolkere har ment at dette er sagt om den kjærligheten vi elsker Gud med. Det er høyst besynderlig, for det strider rett mot apostelens hensikt og tekstens hele sammenheng.

Apostelens hensikt er å vise hvor salige alle de mennesker er som ved troen er kommet i samfunn med Jesus Kristus og ved ham er blitt rettferdige for Gud. For det første har de fred med Gud (v. 1). De er forvisset om at han ikke lenger er vred på dem for deres synders skyld, men at de ved Kristi død er blitt fullstendig forlikt med ham (v. 10).

De har videre fri adgang til Gud og tør fritt nyte hans nåde, som kjære barn og venner (v. 2). De har dessuten et så sikkert håp om den kommende herlighet Gud vil skjenke dem, at de kan rose seg av det mot djevelen og verden og med frimodighet trøste seg ved det.

Det samme gjelder trengslene de lider i sin kristendom og for Jesu navns skyld: De skammer seg ikke over dem, men kan rose seg av at også de skal tjene dem til gode, siden de virker tålmodighet, et prøvet sinn og håp – nemlig et større håp enn de hadde før og i gode dager. Dette håpet kan heller ikke svikte dem og vil ikke gjøre dem til skamme (v. 3–5), «for», legger apostelen til, «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt».

Det er som om han ville si: Hvordan skulle vi kunne bli gjort til skamme med vårt håp, som bygger på Guds løfter i Kristus Jesus om den kommende evige herlighet, når vi allerede har begynnelsen til den, forsmaken på den og den søte følelsen av den i våre hjerter? For Den Hellige Ånd, som er rikelig utøst over oss, vitner ikke bare sammen med vår ånd at vi er Guds barn og arvinger (Rom 8,16), men fører også med seg så mye søt trøst, så mye av Guds miskunn og kjærlighet, at vi ikke bare tror at Gud elsker oss, men også salig merker det.

Guds kjærlighet skal i den kommende herlighet være vår manna og vårt himmelbrød og vår gledesvin. Den skal være vår luft, som vi skal trekke pusten i og være omgitt av overalt, og som vi skal leve, røre oss og være i. Den skal være vår klarhet, som skal omskinne og gjennomskinne oss; den skal være vår lyst, som vi skal glede oss i, vår kraft, som skal holde oss oppe, vårt lys og vår glans, som skal forherlige og pryde oss.

Av alt dette har vi allerede forsmak og begynnelse i våre hjerter. For Guds søte kjærlighet, som Den Hellige Ånd lar oss smake, er vårt himmelbrød, som vi eter. Den er utøst i hjertet vårt som en edel vin som gleder oss, som en kostelig balsam som lindrer alle smerter, som smeltet sukker som driver bort all beskhet.

Så ofte vi sukker i angst, får vår ånd ny kraft fra Guds kjærlighet og miskunn. Når vi ber, søker vi Guds kjærlighet og finner den også. Når vi reiser, følger Guds kjærlighet oss; når vi lider nød, forsørger Guds kjærlighet oss; når vi må stride, styrker Guds kjærlighet oss; når vi vandrer i mørket, lyser Guds kjærlighet for oss; når vi er bedrøvet, trøster Guds kjærlighet oss; og når vi skal dø, er vårt liv Guds kjærlighet, som verken død eller liv formår å skille oss fra.

Og alt dette skjer ikke utenfor oss, men i oss. For slik som Den Hellige Ånd er og bor i oss, har også Guds kjærlighet fylt og inntatt vårt hjerte og virker der kraftig, søtt og salig.

Kort sagt: Gud, som er kjærlighet, bor i oss, og Jesus Kristus, kjærlighetens Sønn, lever i oss; kjærlighetens Ånd virker i oss (1 Joh 4,8; Kol 1,13; 2 Tim 1,7). Hvordan kan det da mangle oss på trøst, lys, kraft, søthet og salighet?

Jeg har talt om dette herlige utsagnet av apostelen i enfold og skrøpelighet, men er forvisset i ånden om at det ligger mer i det enn alle menneskers tunger kan uttrykke. Det arme, lille hjertet som eier

denne herligheten, der Guds kjærlighet er utøst og som lever og rører seg i den, kan heller ikke forstå eller fatte den.

Også med hensyn til utleggingen av dette skriftstedet gjelder det vi allerede en gang har bemerket: At Skriftens herlige, kraftfulle ord ikke må tas imot kaldt og forklares som menneskeord uten noe særlig innhold, men som Guds ord, som rommer mer i sin mening enn vi kan tenke oss, og som riktignok taler om himmelske ting med menneskelige ord. Slike ord må likevel tas imot med frimodig tro og glad ånd, til forherligelse av Guds navn og til å utbre og øke Guds barns trøst og herlighet.

Tar jeg ikke feil, hadde den hellige apostel da han skrev dette, det stedet for øye at det ikke bare er et troverdig ord, men også fullt verdt å motta, at Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere (1 Tim 1,15).

Likeledes hadde han kort i forveien sagt at evangeliet er «den salige Guds herlighets ord» (*to euangelion tēs doxēs tou makariou theou*, v. 11). Dermed ville han vise at det ordet som den salige Gud har gitt oss for å åpenbare sin uutsigelige miskunn og sin kjærlighets rikdom, må tas imot med stor tro, slik det tjener vår trøst, og slik det stemmer med og sømmer seg for Gud og hans herlighet.

Før jeg forlater dette dyrebare skriftordet, vil jeg likevel uttale det ønsket at Den Hellige Ånd selv må forklare det i de botferdige og gudelskende sjelers hjerter. Da skal de finne mer i det enn alle menneskelige tunger kan uttrykke og alle menneskelige penner beskrive.

Det må heller ikke forbigås hva apostelen sier et annet sted: «Jeg minnes dere i bønnene mine. Jeg ber om at vår Herre Jesu Kristi Gud, herlighetens Far, må gi dere visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg, og gi deres hjerter opplyste øyne, så dere kan forstå hvilket håp han har kalt dere til, hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige» (Ef 1,16–18).

Apostelen ønsker og ber om to ting. For det første at hans efesere, mer og mer opplyst av Den Hellige Ånd, må lære stadig bedre å kjenne den miskunnsfulle og høylovede Gud.

Han kaller ham vår Herre Jesu Kristi Gud, fordi Gud i Herren Jesus, hans hellige meklerembete og kostbare forløsning, har åpenbart sin guddommelige herlighet – altså sin kjærlighet og miskunn – mer enn i skapelsen av himmel og jord. Slik skal de elske ham desto mer,

forlate seg på ham med desto større frimodighet og tillit og tjene ham desto villigere og gladere i hellighet og rettferdighet for ham.

For det andre ber han at de med opplyste øyne må kaste det ene blikket etter det andre inn i den himmelske herlighet og lære å forstå det salige håpet som er gjemt for dem i himlene og som de er kalt og gjenfødt til, og den herlige rikdom i den arv som Gud har bevart for sine hellige (Kol 1,5; 1 Pet 1,3.4). Hvordan apostelen vil at den herlighet og salighet de hellige venter, skal kjennes, kan sluttes av at han også ønsker dem kunnskap om Gud.

Kunnskapen om Gud hos de troende er ikke en ren og skjær viten, slik at en kan tale om Guds vesen, vilje, høyhet, visdom, makt, godhet og kjærlighet. Den er et salig, virkelig, levende samfunn med ham i ånden, i troen, i kjærligheten og i håpet; en levende, ljuvelig, yndefull og kraftig trøst, som får en til å smake Guds søthet, vennlighet, elskelighet og ynde i hjertet.

Kunnskapen om Gud er ikke en viten som verken gir liv eller kraft, som når jeg kjenner en beretning som verken gir meg noe eller tar noe fra meg. Nei, den er en levende kunnskap, den fører Guds nåde, lys, kraft, trøst og liv, ja Gud selv med seg og forener ham med den menneskelige sjel (og sjelen med Gud).

På samme måte må vi forklare kunnskapen om de helliges himmelske håp og herlige arv. Apostelen vil ikke at efeserne bare skal vite at et himmelsk gledesliv er bevart som en arv for Guds barn i himmelen – for det hadde de allerede lært av hans undervisning og trodd. Han vil at de skal betrakte det med forstandens opplyste øyne, glede seg hjertelig og trøste seg ved det og få en forsmak på det i ånden.

For å gjøre saken tydeligere vil jeg enda en gang bruke salig Arndts ord. «Den himmelske trøst,» sier han, «og den guddommelige glede som Den Hellige Ånd virker i våre hjerter, vederkveger sjelen mer enn alt som er i verden, og er et sikkert og ubedragelig vitnesbyrd om det evige liv og den evige glede, ja en smak av Guds søthet og vennlighet. Hva Gud er, kan en ikke vite uten at hjertet merker det. Det anser jeg for vår kristendoms levende praksis; dette er det himmelske måltid og den skjulte manna, livets duft, den kommende verdens krefter, et levende kjennetegn på at Gud bor i oss, når Gud gleder seg i våre hjerter og ved Den Hellige Ånd har utøst sin kjærlighet der, så en sann kristen kan bære og overvinne alt kors og all forfølgelse her i

verden med glede. – – Ved denne indre trøst har de hellige martyrene overvunnet kors, død, forfølgelse og vanære og ofret Gud sitt legeme og sitt liv.»

Se, dette er det Paulus ønsker og ber Gud om for efeserne, og dette er det vi kaller forsmaken på det evige liv. (*Arndt, Om den sanne kristendom, 1. bok, kap. 11; den samme over Sal 76. – Praksis: utøvelse, i motsetning til teori, den vitenskapelige kunnskapen. – Arndt over Sal 110.*)

Av apostelens ord ser vi altså at det i sannhet finnes en slik forsmak, og at den ved hjertelige bønner kan fås av Gud. Derfor bør alle sanne kristne som vil få virkelig gagn av sin kristendom, trakte etter den – og om det skal vi med Guds hjelp si noe mer på sitt sted.

Det er ennå noen skriftsteder igjen som tjener til å stadfeste vår lære, men dem vil vi bare berøre med få ord. Apostelen taler om noen mennesker i Guds kirke som, etter at de er blitt opplyst, har smakt den himmelske gave og har fått del i Den Hellige Ånd og har smakt Guds gode ord og den kommende verdens krefter (Hebr 6,4.5).

Jeg vil ikke her gransake det apostelen sier om disse personenes fall og gjenopprettelse, og ikke ta opp de vanskeligheter fortolkerne finner eller gjør i den forbindelse, fordi det ikke angår mitt nåværende formål. Jeg vil heller ikke nøyaktig undersøke hva som egentlig menes med de forskjellige tingene apostelen nevner, nemlig den himmelske gave, Guds gode ord og annet slikt.

Jeg sier bare at apostelen her uttrykkelig erklærer at med kristendommens lys er det også forbundet en søt kraft som de opplyste merker og smaker. Særlig bemerkelsesverdig er det at han ikke bare taler om nåderiket og dets gaver og goder, men også om den kommende verdens krefter, det vil si det evige livs krefter. Av dette slutter teologene at det virkelig finnes en forsmak på det evige liv i Guds kirke, og at de gudelskende sjeler merker den i det mål og på den måten Herren finner for godt.

Dette stadfester de ved det den hellige Peter sier om de troende han skriver til: «Så sant dere har smakt at Herren er god!» (1 Pet 2,3), og ved den hellige Johannes' ord: «Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg selv. Og dette er vitnesbyrdet at Gud har gitt oss evig liv» – forsikringen og håpet om det, forsmaken på det – «og dette liv er i hans Sønn. Den som har» – i troen har tatt imot og eier – «Sønnen, har livet» – ikke bare retten til det og forvissningen om det i troen, men

også begynnelsen til å nyte det i Den Hellige Ånds søte trøst, i hans fred og glede (1 Joh 5,10–12).

Av dette kunne en trekke den slutning: Likesom vi har Guds Sønn, slik har vi også det evige liv; men Guds Sønn har vi slik at vi nyter ham til rettferdighet, og slik har vi også livet for å smake og kjenne dets sødme.

Til slutt pleier en også å nevne det vår Jesus sier i Johannes' Åpenbaring: «Den som seirer, ham vil jeg gi av den skjulte manna. Og jeg vil gi ham en hvit stein, og på steinen er et nytt navn skrevet som ingen kjenner uten den som får det» (Åp 2,17).

Jeg vil ikke gi meg i kast med noen utlegning av dette uforlignelige ordet om en sann kristens herlighet og salighet, men overlate det til de gudelskende sjelers ettertanke. Når de tar sin egen indre erfaring til hjelp, vil de lett finne ut hva dette er for en skjult manna, for en hvit stein og for et nytt navn.

Til dette kan vi føye det som blir sagt og lovt på samme sted: «Se, jeg står for døren og banker. Om noen hører min røst og åpner døren, da vil jeg gå inn til ham og holde nattverd med ham, og han med meg» (Åp 3,20). Å holde nattverd med Jesus må være søtt; for han gir sjelen seg selv til eiendom og gir den mat, drikke, vederkvegelse og glede med seg selv som livets brød, med sin kjærlighet, miskunn, kraft, trøst, sødme og salighet.

Dette ene ordet «Jeg er din, og du er min – jeg i deg, du i meg» gir mer søt glede og salig kraft enn alle skapninger er i stand til å gi, når Herren sier det til den troende sjel i dens indre og til dens ånd; og dette er den forsmak på det evige liv som vi taler om.

Det som hittil er anført, kunne være nok til å bevise at denne forsmaken er virkelig. Men siden det er noe mer som tjener til å styrke det ytterligere, er det ikke unyttig at vi også framstiller det.

Det er ubestridelig at det i Guds kirke finnes en forsmak på helvete. Den finnes dels hos de gudfryktige og gode, når de etter Guds hellige råd faller i harde åndelige anfektelser – når Satan skyter sine glødende piler inn i deres hjerte og tenner en brann som fortærer margen i beina og får dem til å vansmekte i alle krefter, slik plantene og vekstene gjør i den tørre sommertiden. Om dette har vi talt utførlig i den foregående fjerde delen av dette verket (12. *preken* § 46, 49, 59).

Dels finnes den hos de ugudelige, som av og til i sitt liv og av og til i sin død kjenner en sann helvetesangst i sin ofte sårede sjel, som Satan til da hadde sunget i søvn, men som Guds rettferdige dom nå har vekket. Det viser seg ofte i redselsfulle skrik, i angstsvette, i skrekkelige fakter og fortvilte ord.

Av dette kan en med god grunn slutte at det som sies om forsmaken på det evige liv, ikke bare er en søt innbilning; de eksemplene som følger, vil også klart bevise at mange dyrebare sjeler virkelig har kjent den, dels i sitt liv før og etter store trengsler, dels før de forlot verden.

Vi skal også tenke på at den store Gud er et så kjærlig vesen at han gleder alt det han har skapt, med sin miskunn, etter dets art og mottakelighet, etter den kongelige profets ord: «Du skaper jubel der hvor morgen og kveld bryter fram» (Sal 65,9). Derfor ser og hører vi lammene hoppe, oksene springe, fuglene synge og alt glede seg over den glede Gud gir det. Selv Guds fiender nyter ofte Guds miskunn og goder så rikelig at de jubler og ler.

Skulle det da være mulig at Herren ikke også hadde glede å gi sine venner og dyrebare barn? Skulle det bare være disse utvalgte og ham helligede sjeler han ikke gjorde glade? Langt derifra! Verdens glede, som de forgjengelige skapninger kan gi, er for ringe for dem. En paradisfugl eller en nattergal kan man ikke fø med mark.

Det edleste og beste er forbeholdt de kjæreste og dyrebareste barn; han gir dem ikke bare en vanlig trøst, fred og glede, men ofte – når han finner det godt – også en uvanlig og overnaturlig. Likesom han fremfor alt og på en særlig måte elsker dem i sin aller kjæreste Sønn, slik gleder han dem også på en utmerket måte fremfor alle andre, så de virkelig erfarer at de er satt i det himmelske rike.

Vår dyrebare Frelser sier i sin hjertelige og herlige bønn til sin Far, kort før hans lidelse begynte: «Og dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus» (Joh 17,3).

Jeg godtar gjerne den forklaringen at kunnskapen om Gud og Herren Jesus er en årsak, et middel, en vei til det evige liv. Men jeg tar forhåpentlig heller ikke feil når jeg sier at en kan legge til at kunnskapen om Gud også er en begynnelse på og forsmak av det evige liv.

For Skriften vitner ofte at de troende har det evige liv, nemlig allerede nå, mens de ennå lever i tiden og vandrer i tro (Joh 3,16.36;

1 Joh 5,13; 2 Kor 5,17). De har det imidlertid ikke bare i Guds løfter, som er Ja og Amen i Kristus Jesus, og ikke bare gjennom et sikkert håp som ikke blir til skamme, ikke bare i samfunnet med Jesus, som har vunnet det for dem og gjort det ferdig og tatt det i eie på deres vegne.

Nei, de har det også i en virkelig, om enn ikke fullkommen nytelse – når den treenige Gud reiser seg en helligdom og en himmel i deres hjerte og fyller det med trøst, fred og glede, og når de vokser så i kunnskap om ham at de virkelig smaker i sin sjel hans miskunn, kraft, trøst og salighet, altså det samme som de skal nyte i overflod og evig i himmelen.

Hvordan det henger sammen med den kunnskap om Gud som den hellige Skrift tillegger så store og herlige virkninger, vil jeg for de enfoldiges skyld framstille slik.

I et selskap var det samlet flere personer som kom til å tale om epler fra Kina. En av dem roste dem særdeles høyt som en meget edel, forfriskende, hjertestyrkende og ljuvelig frukt. En annen, som til da bare hadde sett og erfart lite av utenlandske ting, sa: «Jeg har nok hørt tale om dem, ja også sett dem; man gjør også mye vesen av dem; men jeg vet ikke om det bekreftes av erfaringen.» En tredje sa: «Jeg har ikke bare sett dem, men også smakt dem; det er en edel og deilig frukt.»

Men en fjerde sa: «Jeg har nytt dem under en farlig, hissig sykdom, ofte blitt vederkvegt av deres kjølende saft og virkelig erfart at det er en edel vekst og en ljuvelig Guds skapning», og så videre.

Hva synes dere, mine elskede tilhørere og lesere? Hvem hadde den nøyaktigste kunnskap om de kinesiske eplene? Dere vil uten tvil si den siste. Slik er det også med kunnskapen om den levende og salige Gud. Det er noen i Kristi kirke som i sine livsdager har hørt og lest mye og ofte om ham som det høyeste gode, men som likevel ikke er kommet lenger enn til en ren og skjær viten.

Andre har ikke bare hørt tale om sin Gud og av hans ord lært hva en skal tro om hans vesen og vilje, men har også begynt å tro på ham av hjertet, å elske ham, å stole på ham, å påkalle ham med andakt og tjene ham med barnlig lydighet.

Disse eier nok visshet om sine synders forlatelse, ro i sin sjel, fred i sin samvittighet og et sikkert håp om det evige liv; de har det godt med det, tjener Gud og nesten med lyst, og streber ved standhaftighet i gode gjerninger etter det evige liv. Men fordi den allvise Gud etter

sitt hellige råd har spart dem for overordentlige trengsler, for store åndelige anfektelser og for sjels- eller helvetesangst, vet de heller ikke å si noe om den overordentlige nytelse av det høyeste gode som vi kaller forsmaken på det evige liv.

Andre igjen har ikke bare lært å kjenne det høyeste gode av dets åpenbaring og kommet ved troen på Jesus Kristus inn i hans salige samfunn. De har også, i eller etter sine mange kors og trengsler og harde åndelige anfektelser, virkelig, i overflod og med kraft smakt og kjent hans himmelske trøst, hans guddommelige godhet, hans søte kjærlighet, hans levende kraft, hans sødme og salighet.

Om denne kunnskapen kan en med full rett si at den er en begynnelse på og forsmak av det evige liv; og den er uten tvil den høyeste grad av kunnskap og åndelig, guddommelig viten som et menneske kan nå i dette liv. Disse sjelene er også de edleste, mest opplyste og dyrebareste som finnes i menigheten. Herrens klarhet speiler seg ubedekket hos dem; de er fulle av visdom, råd og kraft; levende vannstrømmer flyter fra deres liv (Joh 7,38); og fordi de er aldeles fortrolige med den høylovede Gud, kan de utrette mye og være hele den stridende kirke til stor nytte med sine ivrige og kraftige bønner.

Likevel behager det for det meste Gud å skjule disse sine hellige og herlige (Sal 16,3) under fattigdom, elendighet, enfold og skrøpelighet, slik at verden ikke kan eller vil kjenne dem, men regner dem for avskum. Men Herrens dag skal åpenbare at de i og med sin Jesus, hos og for Gud, selv under sin usselhet i stillhet har eid og delvis nytt en herlighet som langt overgår all forgjengelig herlighet.

Av det som er sagt ovenfor, slutter jeg at det i sannhet finnes en forsmak på det evige liv i Guds kirke, fordi det er umulig å kjenne det høyeste gode i en levende tro og med opplyst ånd og likevel ikke nyte det. Slik kunnskapen er, slik er også nytelsen.

Moses, Guds trofaste tjener, var blitt fullkomment kjent og fortrolig med sin Gud, så han talte med ham som en mann med sin venn. Han fant utvilsomt en glede i det, så stor som en kan føle den i denne verden; en gang tilbrakte han førti dager og førti netter hos ham på fjellet og trengte i den tiden ingen jordisk mat eller drikke, men levde av idel kraft, lys, glede, sødme og vederkvegelse umiddelbart fra Gud – det vil si i en stadig forsmak på det evige liv.

Til slutt kom han tilbake med et skinnende og strålende ansikt, som et synlig tegn og bevis på sitt indre samfunn med Gud og nytelsen av ham.

På samme måte forholder Gud seg ennå med noen av sine fortroligste venner, som av hjertet vandrer etter ham og regner ham for sin eneste og største trøst og skatt.

Han lar dem mangen gang erfare og fornemme noe som kunne mette og vederkvege dem, selv om det varte i førti dager og førti netter eller hele deres levetid, så de svært gjerne ville og kunne klare seg uten all jordisk mat, ja uten hele verden. For når et menneske eier Gud, slik som disse i levende kunnskap eier og nyter ham, trenger det ikke noe mer. Jeg vil bare føye til én ting av samme slag, og så gå videre.

Som vi allerede har nevnt i forrige preken, lot ikke vår Frelser seg nøye med å føde, vederkvege og mette disiplene med sitt søte og kraftige ord, så Peter en gang sa til ham på alles vegne: «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord» (Joh 6,68). Ditt ord er idel manna; ditt evangelium er en himmelsk gledesvin; dine lepper drypper av idel honning, og så videre.

Men han tok også tre av dem med seg opp på et høyt fjell og lot seg forklare for dem (Matt 17,1 ff.). Ved den anledningen nøt de, som alle omstendigheter viser, en forsmak på saligheten – helt til han senere fylte dem alle synlig med Den Hellige Ånd (Apg 2,2 ff.).

Ånden ga dem ikke bare de gaver de trengte til sitt apostoliske embete, som lys, visdom, frimodighet, veltalenhet og slikt, men også så mye himmelsk trøst og overnaturlig sødme at de siden fant alle de bitre drikker Satan og verden skjenket dem, søte og behagelige. De priste seg lykkelige fordi de var aktet verdige til å bli vanæret for Jesu navns skyld, og roste seg slik av sine trengsler (Apg 5,41; Rom 5,3).

Hvorfor har dette skjedd, om ikke fordi Herren ville lære at hans troende skal ha samfunn med ham, ikke bare i troen til sin rettferdiggjørelse, i Ånden til sin helliggjørelse og i lidelsene til sin prøvelse og rensing, men også i hans herlighet, i denne og i den kommende verden?

Visst er det at foreningen og samfunnet med Kristus ikke kan være uten en særegen lyksalighet. Når vi bærer en blomst i hånden og holder den under nesen, kjenner vi dens ljuvelige duft; når vi nyter brød og vin, merker vi snart deres styrkende og gledende kraft. Hvordan

skulle vi da kunne leve i et indre samfunn med Kristus, i hvem all krafts, all gledes og all godhets fylde bor, uten å merke det til velbehag for vår sjel?

Jeg har sett og erfart at en person som var sterkt svekket av en dødelig sykdom, ble kraftig styrket ved å trekke duften av en edel vin inn fra en flaske, så det til slutt ikke var annet enn vann igjen i den. Skulle da ikke vår sjel, som ved bestandig sukk, lengsel og attrå holder seg til sin Jesus, trekke til seg idel kraft og trøst og derved på en uforlignelig måte bli styrket og vederkvegt? Og når denne vederkvegelsen er rikere og mer overstrømmende enn vanlig, kaller vi den en forsmak på det evige liv.

Det vi hittil har betraktet etter den hellige Skrifts anvisning, vil vi nå også se i noen eksempler, som skal gjøre saken klarere om den ennå er dunkel for de enfoldige. Jeg vil med overlegg ikke anføre noen av de eksemplene som finnes på forskjellige steder i Skriften, men bare nyere, som vi har for hånden, så ingen skal tro at Herren i denne siste, onde tid har sluttet å husvale sine utvalgte, hellige og elskede med den skjulte manna og å glede dem med den gledesvin som er vokst i de levendes land.

Vi vil begynne med noen vitner som ikke kan mistenkes. For siden verden pleier å holde det Guds venner sier om den himmelske og overnaturlige trøst de ofte kjenner, for idel innbilning eller oppdiktede drømmer, vil vi først framstille personer som en slik mistanke ikke kan ramme, og som ikke vet noe om en søt innbilning. Det er de små barna, som Gud også ofte, når han i sitt råd har funnet det tjenlig, har gitt noen dråper av denne himmelske sødme.

Jeg har sett med egne øyne og hørt med egne ører at en liten pike på noe over halvannet år hadde ligget noen dager i en dødelig sykdom og lidt stor angst. Til slutt ble hun grepet av heftige kramper, så de bedrøvede foreldrene fikk stor hjertesorg av det. Uventet, omtrent en halv time før sin salige oppløsning, ble hun stille og fikk et sant engleaktig, yndig og glad ansikt (slik det sies om den hellige Stefanus, Apg 6,15), så de halvbrustne øynene liksom lyste; hun løftet hendene i været og sa med glede: «Nei, så deilig! Nei, så deilig!»

For å forstå dette må leseren vite at dette kjære barnet i sine friske dager, når hun var pent kledd og så seg i speilet, eller la merke til et

annet barn som var pent kledd, eller noe annet skjønt og tiltrekkende, pleide å gripe etter det med utstrakte hender og si: «Nei, så deilig!»

Hva var det nå som gjorde et så lite, utmattet barn, som kjempet med døden, så glad – som forandret hennes ansikt og gledet hennes hjerte på den måten – annet enn et glimt inn i saligheten og den indre trøst av Den Hellige Ånd, som var utøst over henne i den hellige dåp? Med ett ord: en forsmak på det evige liv, til hvis fullkomne nytelse hun kort etter ble ført inn av de hellige engler, som hun uten tvil så sveve over seg. Hvilken trøst denne hendelsen ga foreldrene og andre omkringstående, venner og naboer, kan en lett slutte seg til.

En gudfryktig prest hadde en liten sønn på seks år, som ble angrepet av en heftig feber. I den tilstanden ba han ivrig og inderlig, til største forundring for alle som så og hørte ham.

Da sykdommen tiltok og moren spurte hvordan det stod til med ham, svarte han: «Jeg lengter etter å se min Herre Jesus.» Moren spurte videre: «Hvor da, min gutt?» Han svarte: «I himmelen, i det evige liv.» Hun: «Når får du da se ham?» Han: «Snart, snart!» Hun (ikke uten tårer): «Hva har han da gjort for deg og mot deg, siden du lengter slik etter ham?» Barnet bredte ut armene og sa: «Slik har han dødd for meg.» Og idet han sa disse ordene, oppga han sin ånd.

Se her Den Hellige Ånds kraftige virkning i et så lite barns hjerte, som gjør at det i døden ikke smaker døden, men haster til himmelen, fullt av søt lengsel etter sin Jesus! Er ikke en slik ende en begynnelse på det evige liv?

Vi leser hos historieskriverne at pesten raste skrekkelig overalt i årene 1347 og 1348, så noen sier at det siden vannflommen ikke har vært en så elendig tid som har tatt bort så mange mennesker. Hele byer og land døde ut, og kveget løp forvillet omkring på marken fordi det ikke var noen til å vokte det. I Lübeck alene skal det ha dødd nitti tusen mennesker. Men i denne store elendigheten var det særdeles bemerkelsesverdig og trøstende for folk at ungdommen og de små barn så døden i møte med stor frimodighet, og viste sin inderlige visshet om det evige liv ved å synge, prise Gud, le og juble.

Blant annet fortelles det at en liten pike på tolv år, som lå for døden av pesten, uventet begynte å klappe i hendene, le og juble med et yndig og fornøyd ansikt. Da de spurte henne hvorfor hun var så glad,

svarte hun: «Å, ser dere ikke den åpnede himmel, og hvilken mengde klartskinnende lys som stadig farer oppover?»

Da de ville vite hva det var for lys, svarte hun: «Det er de utvalgtes sjeler, som de hellige engler fører til himmelen. Og for at dere skal vite at det er sant, så ta dette til et tegn: I natt skal jeg skilles herfra, og dere, min kjære mor, skal følge etter meg om tre dager.» Så rakte hun ut hånden, pekte på sju andre personer og nevnte tiden da hver av dem skulle ta avskjed med verden, og det skjedde også slik hun hadde forutsagt.

Vi trenger imidlertid ikke å lete etter flere eksempler i den eldre historie, for det har også i vår tid hendt slikt som tjener til å stadfeste vår lære.

Det er meg kjent at da pesten i året 1629 tok overhånd i mitt fedreland, ble i et hus først mannen angrepet av den og døde etter tre dager; straks etter ble tre av barna hans syke, nemlig en pike på åtte år, en på fem og en gutt på tre. Da den eldste piken var døden nær, trøstet hun sin mor, som da ennå var frisk, med den allgode Guds nærvær, siden han har sagt: «Jeg er med ham i nøden», og så videre.

Så begynte hun å si hvor snart hun og hennes to syke søsken skulle dø, og at moren og den eldste sønnen nok også skulle bli syke, men komme seg og bli helbredet, mens ingenting vondt skulle skje med den minste, som ennå lå ved morens bryst.

Den lille piken på fem år stemte med en uvanlig klar og deilig røst i salmen «Gud Fader, bo hos oss» og så videre, og sang dens tre vers helt tydelig, slik som den synges i kirken, enda ingen før hadde hørt den av henne eller trodde at hun kjente denne salmen. Så endte hun glad sitt jordiske liv. Da den lille gutten lå og kjempet med døden, utbrøt han med glad og munter mine: «Å, mor! Se! Se!» Hun: «Hva da, min gutt?» Han: «En gullvogn utenfor døren vår.» Hun: «Hvem skal kjøre i den?» Han: «Jeg, til himmelen.» Og det skjedde også like etter.

Noe lignende har vi med glede erfart i året 1681, da den allgode Gud også pisket oss hardt her i byen med pestens ris. Jeg la merke til at den nådige og langmodige Gud, som ikke vil at noen synder skal dø, men at han skal omvende seg og leve, vanligvis begynte med barna når han hadde besluttet å hjemsøke et hus, og særlig med de minste.

Når han hadde brakt dem til ro, holdt han undertiden inne i en fjorten dagers tid, undertiden i tre til fire uker, for at de voksne

skulle få tid til å forberede seg i botferdighet til en salig avskjed. Men ungdommen døde meget ofte med glede og stor visshet om himmelen og saligheten. Vi hadde barn som så himmelen åpen og lo av glede, klappet i hendene, smattet med tungen og døde med lyst.

Jeg vil bare fortelle ett eksempel, som er meget merkverdig. En liten gutt på ni år, et gudfryktig barn av en gudfryktig far, var mens pesten sto på, alltid glad, sang, ba og priste Gud, til foreldrenes store forundring.

En morgen hadde han et syn, slik han selv sa, ikke i søvne, men våken. Soverommet var fylt med klarhet, og en mann viste seg for ham, kalte ham ved navn og sa: «Gjør deg rede, og be! Om fjorten dager vil jeg komme igjen og føre deg inn i den hagen hvor disse deilige blomstene vokser.» Mannen bar nemlig en kurv som strålte av overordentlig skjønne og ljuvelige blomster, slike som jeg, sa barnet, aldri i mitt liv har sett maken til. «Å, hvor jeg gledet meg over mannens glans og over kurvens og blomstenes skjønnhet!»

Imens fortsatte han å synge og være glad, helt til han elleve dager etter dette synet ble syk. På den siste dagen av hans timelige liv, den fjortende, lot han sin mor kalle, og takket henne hjertelig, med ord en ellers ikke ville vente av et slikt barn, for all den morskjærlighet og trofasthet hun hadde vist ham, for all den møye hun hadde hatt med ham, og især fordi hun hadde holdt ham i skole og latt ham lære katekismen og så mange salmer og bibelord.

Han ønsket henne Guds nådelønn, overga henne i Guds beskyttelse og formante henne til ikke å være bedrøvet over hans død; han kom nå snart til den hagen hvor de deilige blomstene vokste, som han hadde talt om for fjorten dager siden.

Han ba henne dessuten si til sin handelsbetjent, som han nevnte ved navn, at han nok trodde å kunne verne seg mot pesten med en god slurk vin, som han daglig med lyst tok til seg i godt selskap, men at det likevel ikke ville hjelpe ham; han måtte avgårde likevel. Derfor skulle han holde seg forberedt på det; om sju dager ville han følge etter (og det skjedde også).

Så la han seg til sengs igjen (for han hadde talt med moren stående ved vinduet) og begynte kort etter å rope med fornøyd ansikt: «Å se, der er den skinnende mannen med sine deilige blomster!» Og slik sovnet han salig inn i Herren, etter å ha smakt, ikke døden, men livet.

La oss også høre noen eksempler på barn som ved den Guds kraft som bodde i dem, og den søte trøst de fornam, har kunnet forakte og overvinne en grusom og voldsom død. I året 1622 begynte man i det østerlandske keiserdømmet Japan å rase mot den kristne religion og dens bekjennere med skrekkelige forfølgelser. I byen Hirado ble trettisju drept, blant dem en liten gutt på mellom seks og sju år, som skyndte seg til døden med særdeles hjertens glede og sang kristne salmer på det japanske språk, så en ikke kunne undre seg nok over slikt hos et så ungt barn.

Den åttende februar 1627 ble tolv personer som var kristne, grepet i en landsby ikke langt fra Nagasaki og hardt pint; de ble brent med glødende jern på forskjellige deler av legemet, pryglet til døde og ille tilredt. Ved den anledningen måtte en undre seg over at et barn på seks år også holdt ut alle disse harde trosprøvene og viste ikke mindre standhaftighet enn de eldre.

I byen Diarbekr i Mesopotamia ble i året 1651 et armensk kristent barn på ti til tolv år flådd av tyrkerne for en ubetydelig sak. De trakk først huden av fra halsen nedover ryggen til beltestedet og lot barnet ligge slik natten over, for å fortsette det grusomme arbeidet dagen etter og pine det stakkars barnet desto lenger. Imens søkte muhammedanerne å overtale gutten til å befri seg fra videre pinsler ved å anta deres tro; hans mor kom også til, omfavnet sin sønn og ba ham under mange tårer redde livet ved å bekjenne den tyrkiske lære.

Men verken det ene eller det andre kunne rokke hans standhaftighet. Han sa med stor kjekkhet at han hittil tålmodig hadde lidd all denne pinen og også fremdeles ville lide den tålmodig; men ingenting gjorde ham så vondt som at hans egen mor oppmuntret ham til å fornekte sin Frelser. Han utholdt også alt det andre morderne gjorde med ham, med stor tålmodighet, helt til pasjaen der på stedet fikk medlidenhet med ham og berget ham fra videre pinsler ved å la hodet hugges av ham.

Jeg formoder at ingen tør påstå at slike små og skrøpelige barn kunne ha holdt ut i en så kvalfull tilstand og følt en søt glede i den bitreste død uten en kraft fra det høye og en overnaturlig trøst, som en med full rett kaller en forsmak på det evige liv. (*Se 1. bind, s. 457.*)

Vi forlater nå barna og går over til de voksne, som har fått den nåde av Gud å føle og smake den himmelske sødme og de krefter fra den

kommende verden som vi taler om. I spissen for dem setter vi med full rett de hellige martyrer, som liksom har undertegnet og bekreftet den himmelske og evangeliske sannhet med sitt blod.

Da Laurentius Saunders, en engelskmann, stod for dommerne og ventet på å bli dømt til bålet for sin evangeliske bekjennelse, ble han styrket av Gud med en særdeles trøst og søt vederkvegelse, som trengte gjennom alle hans lemmer, fylte hans hjerte og beroliget og gledet det.

Antonius Laboreus, en franskmann, skrev fra sitt fengsel at han aldri i sitt liv hadde vært friskere eller gladere til sinns, og heller aldri hadde smakt Herrens godhet bedre enn i dette sitt fengsel.

Hva som hendte med en gudfryktig bonde i Sveits som ble brent fordi han vedkjente seg den evangeliske sannhet, og på hvilken ettertrykkelig måte han viste sitt hjertes ro og frimodighet da han allerede var bundet til pelen, har jeg skildret utførlig et annet sted, og den gudfryktige leser vil da kanskje huske det eller behage å slå det opp. Men det har også vært andre kristne som døde en naturlig død, og som ble så husvalt og fylt med himmelsk trøst at de dro herfra med stor glede, med latter, med sang og jubel. (*Andaktige innfall, fjerde hundre, kap.* 51.)

Om den navnkundige italienerinnen Olympia Fulvia Morata, som forlot fedreland, venner, slektninger og alt for religionens skyld, har hennes mann, Andreas Gunthlerus, doktor i legevitenskap, gitt en lærd venn en utførlig beretning. «Da hun var døden nær», skriver han, «og våknet av en lett søvn, la jeg merke til at hun så meget glad ut og smilte med en særdeles ynde. Jeg gikk hen til henne og spurte hvilken glede hun følte, siden hun viste seg så fornøyd.» Hun svarte: «Jeg så i dette øyeblikk et overordentlig ljuvelig og deilig sted, fylt med glans og lys.»

Kort etter utbrøt hun: «Jeg er overmåte glad!» og senere, da øynene begynte å briste: «Jeg kan nesten ikke lenger kjenne dere som står omkring meg; men ellers er jeg overalt omgitt av blomster.» Og snart sovnet hun blidt og salig inn. (*Se* 1. *bind, s.* 261.)

Under sin sykdom og ellers takket hun ofte Gud inderlig for at han ved sitt hellige ord og sin Ånd hadde opplyst henne med den saliggjørende kunnskap om seg, dratt henne bort fra verden og kjærligheten til det forgjengelige og vakt den salige lengsel etter det evige liv hos

henne. Hun kunne dessuten ikke like at noen ville trøste henne med håpet om helbredelse og om å komme seg opp av denne sykdommen.

Da de spurte henne (siden hun mange ganger hadde lidd store åndelige anfektelser) om hun også nå kjente noe som gjorde hennes sjel urolig, svarte hun: «Satan har nok i hele de siste sju år ikke opphørt å angripe meg med alle slags fristelser for å dra meg bort fra den sanne tro; men nå er han ingensteds å se eller høre, akkurat som om han hadde skutt bort alle sine piler, og jeg kjenner nå intet annet i mitt hjerte enn min Jesu fred og den saligste ro og tilfredshet.»

Slike eksempler forekommer, Gud være lovet, flere ganger i den evangeliske kirke. Mange har fått den nåde av Gud at de under sin dødskamp enten, likesom sin Jesus, ble styrket av én eller flere engler som viste seg for dem, eller likesom Stefanus fikk kaste et blikk inn i den åpnede himmel og Guds herlighet, og derved ble søtt husvalt i all den angst som døden fører med seg.

En gudfryktig Ordets og Guds kirkes tjener har samlet et ikke lite antall slike eksempler i sin lille oppbyggelige og underholdende bok som kalles «Den onde stund». Blant dem er det bemerkelsesverdig og overordentlig det han forteller om salig Arndt, denne velfortjente og åndrike teolog i vår kirke: at da han på sitt ytterste hadde slumret litt og atter våknet, slo han øynene opp og sa: «Vi så hans herlighet», og så videre (Joh 1,14). Og da de spurte ham når han så denne herligheten, svarte han: «Nå så jeg den; å, hvilken herlighet er ikke det!»

Slik forteller han også om salig Saubert , berømt teolog og prest i Nürnberg, som på dødsleiet med stor glede og leende munn talte mange bemerkelsesverdige ord om guddommelige drømmer, englesyn og den evige glans og herlighet, og undertiden sa til de omkringstående: «Å se! Se!» og undertiden: «Å, hvor mange tusen engler! Å se! Å se!» Vi vil imidlertid ikke oppholde oss lenger ved dette, men anføre andre eksempler som er kommet til vår egen kunnskap.

Jeg har kjent en gudfryktig mann som ved Guds nåde var blitt ført over fra den brede verdens- og syndevei til den trange omvendelsesvei. En tid ble han etter Guds råd og styrelse, på grunn av sine tidligere synder, meget plaget av Satans anfektelser, men omsider fant han hvile og trøst for sin sjel og fikk dessuten tårenes gave, så han kunne gråte mildt under bønnen, når han hørte Guds ord, under

gudfryktige samtaler med kristne venner og under betraktningen av Guds miskunn.

Denne mannen pleide å si, og kalle Gud til vitne på, at han nå fant mer glede og sødme i sine tårer enn han før hadde funnet i all verdens lyst.

Av det sluttet han: «Når Gud kan gjøre gråten så søt for sine barn her i verden, hvor søt skal da ikke vinen bli i det evige liv! Når det er slik sødme i tårene idet vi utgyter dem, hvor stor skal da ikke den sødmen bli som skal følge etter, når de blir tørket bort i himmelen! Er det ikke et under av Guds miskunn», sa han, «at de troendes sorg er søtere enn verdens latter? Hvordan skal det da ikke bli når verden skal sørge og de troende le!» (*Ordspillet ligger i tysk: «das Weinen» – gråten – og «der Wein» – vinen.*)

Jeg kjenner et menneske som den hellige og allvise Gud har dratt til seg og skilt ut fra verden, og som han har prøvd med mange trengsler, åndelige og legemlige. Han har fortalt meg at Satan en gang hadde brakt ham i en slik knipe og omgitt ham på alle kanter med angst, frykt og skrekk at han verken visste ut eller inn. Han kunne ikke be, ikke engang sukke; hans hjerte ville briste. I denne nøden skyndte han seg ut i hagen ved huset, falt på kne under et tre og hadde til hensikt å si Herrens bønn, fordi intet annet ville falle ham inn.

Idet han nå begynte å be «Fader vår», ble ordet «Fader» til idel flytende sukker og honning i hans munn og hjerte. Og Den Hellige Ånd forklarte det på et øyeblikk så kraftig og søtt for ham at all hans forrige uutholdelige angst straks var overvunnet; han følte seg så trøstet og glad at han ikke kunne uttrykke sin sjels salige tilstand med ord, men ofte gjentok bare: «Fader! Å, Fader!» Og dette var et sukkerkorn som liksom smeltet i hans hjerte og fylte det med idel himmelsk sødme.

Siden pleide han, når han så verdensmenneskenes vellystige og tåpelige gleder, å spotte hellig over dem og si: «Løp bare, du gale hop, og søk druer på tornebuskene og fiken på tistlene, siden du ikke vil ha det bedre. Min glede er å holde meg til Gud, som kan glede meg mer med et eneste ord enn verden med all sin lyst, prakt, rikdom og herlighet. Å søte, å salige, å store Gud! Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til dem som frykter deg, som du har vist mot dem som tar sin tilflukt til deg, for øynene på menneskenes barn!»

Jeg har ennå noen fine eksempler for hånden, som er meget trøstende, og som jeg ikke kan la bli igjen. En gudfryktig gutt på tolv år eller noe mer ble av sine foreldre og andre ansett som skikket til å gå til den hellige nattverd.

Da han hadde avlagt sin bekjennelse i skriftestolen og tatt imot den hellige syndsforlatelse, som han hadde forberedt seg på med barnlig, men hjertelig andakt, ble han sendt av sin far ut i en hage for å hente noen urter. Underveis mintes han med trøst den frikjennelse for sine synder han hadde mottatt, og ble fylt av en slik glede og uvanlig, søt og kraftig trøst at han måtte synge og hoppe og ikke visste hva som gikk av ham.

Da den samme gutten to år senere var i kirken og ikke kunne høre presten fra det stedet hvor han satt – presten var gammel og hadde svak røst – tok han fram Michael Neanders «Menneskespeil», som han hadde tatt med seg, og leste blant annet hva den salige mann der sier om det evige gledesliv.

Mens han leste, kjente han en så søt og uventet forandring hos seg at han ikke lenger la merke til det ytre, det som var omkring ham; i sitt indre ble han derimot rørt av en slik glede at han følte seg som om han virkelig allerede var i himmelen og nøt alt det han leste om, og det varte helt til preken sluttet. Da merket han, liksom vekket av sin søte søvn ved larmen fra stolene, at han ennå befant seg på jorden, og det beklaget han sukkende.

Det stanset ikke der. Etter at denne skolegutten var blitt voksen og på grunn av sin gudfryktige ferd måtte lide mye av den ryggesløse verden, fornam han ofte den søte vederkvegelsen for sjelen, så han av og til måtte gå ut på marken eller inn i en skog og med høy røst prise sin Gud med glede.

En gang hadde han hatt stor glede av salig dr. Philipp Nicolais «*Theoria vitae aeternae*, eller Det evige livs gledesspeil». Under en vandring ut på marken ble han grepet av en slik glede at han ikke lenger kjente det dødelige legemets byrde mens han gikk, men syntes at han svevde mellom himmel og jord og var omgitt av idel sødme, og så videre.

Den Høyeste hadde bedrøvet en gudfryktig og dydig ung enke sårt ved at hennes ektemann døde tidlig, men det behaget ham å glede henne høylig på følgende måte. Hun var i de helliges forsamling og hørte på en preken over ordene: «Himlenes rike er likt en kjøpmann

som søkte etter vakre perler. Da han så fant en meget verdifull perle, gikk han bort og solgte alt han eide, og kjøpte den» (Matt 13,45-46). Presten fremstilte vakkert at Jesus var den kostelige perlen som man må søke med tilsidesettelse av alt annet, helt til man har og eier den i sitt hjerte.

Da ble hun så rørt av en hellig og heftig attrå etter å ha og eie denne kostbare perlen at hun smeltet i tårer og ropte til Gud med veldige sukk om å gi henne denne perlen i hennes hjerte, så hun kunne ta den med hjem, eie og for alltid beholde den.

Mens hun holdt på med sukk og gråt, og hele hennes lengsel og begjær var «Jesus i hjertet!» og så videre, ble hennes tilstand med ett forandret.

Det syntes henne som om hun lå i sin Jesu armer, og hun ble fylt med en så overmåte stor glede at hun, enda hun ikke kunne sette ord på den, likevel sa ved seg selv: «Om all den glede som har vært i verden fra Adam av og skal bli der til enden, kom sammen, så var den likevel ingenting å regne mot denne glede.» Det var med nød og neppe hun kunne bare seg for å juble av glede og fylle kirken med et fryderop.

Når man spurte denne gudelskende og dyrebare sjel om hun ikke ønsket seg mer av en slik forsmak på det evige liv, pleide hun å svare at hun aktet seg uverdig til det; hun lot seg nøye med den troskraft og frimodighet Guds ord ga henne; det var nok at hennes himmelske Far en gang hadde verdiget henne den uten hennes fortjeneste. Likevel ønsket hun, om det ikke stred mot hans hellige vilje, at han i hennes siste stund ville leske henne, om enn bare med noen dråper av denne gledesvin.

Et gudfryktig menneske var i kirken og gjorde seg hellige betraktninger over Herrens hellige nattverd, som nettopp ble holdt, mens den deilige salmen ble sunget: «O Jesus, ditt minne med fryd fyller hjertene». Aldeles uventet kjente han sin Herre Jesu sødme i den grad at han ikke kunne si om han var i himmelen eller på jorden.

En annen hørte en berømt og høybegavet teolog preke over Davids ord: «Gled deg i Herren! Så skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter» (Sal 37,4), og ble derved fylt med en slik himmelsk trøst og hellig fryd at han ønsket presten at han i sin siste stund måtte kjenne det han nå selv smakte; da ville han sikkert vandre herfra med himmelsk glede.

En gudfryktig, enfoldig mann, som elsket Gud og hans ord høyt, ble etter Guds forunderlige, men salige råd angrepet av store åndelige anfektelser og måtte i tjue år holde ut i denne elendighetens ovn. Da byrden nesten ble ham for tung og angsten falt ham utålelig, ba han desto heftigere og kjempet med sin Jesus av alle krefter, og ba om hjelp og trøst.

Da hørte han disse ordene i sitt indre: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» Han svarte: «Å, min Jesus, at jeg en gang må bli frelst fra denne store angsten og forsikret om din nåde og min salighet.» Straks, mens han ennå talte, ble hans hjerte gjennomstrømmet av idel sukker og sødme, så han kjente en rik og fullkommen trøst og ble aldeles befridd for all angst.

Denne mannen var så bibelfast og hadde nådd en slik kunnskap om sin Gud, og var dessuten så mild, ydmyk, godgjørende og tjenestvillig i hele sin ferd, at det var en lyst å omgås ham. Derfor ble han også aktet som dyrebar av geistlige og verdslige som kjente ham, av lærde og ulærde, av høye og lave helt til sitt salige endeligt, som hans Jesus unte ham i året 1664.

En gudfryktig og gudelskende, enfoldig kvinne var i kirken da presten behandlet beretningen om den kana'aneiske kvinne og talte meget bevegelig og trøstende om den. Mens hun hørte meget andektig på, syntes det henne at det gikk ut idel lysende gnister fra hans munn, som falt ned her og der over den forsamlede menighet, og hun kjente en så liflig trøst og søt glede at hun ikke kunne uttrykke det.

En gudfryktig sjel som jeg rådførte meg med om dette, skrev til meg: «Hvis man til disse kan regne en som flere ganger, når han har hørt preken, under lesningen av Den hellige skrift og under bønnen, med sukk og gråt har glemt alt timelig og vært liksom nedsenket i sin Guds miskunn, så kan jeg, om enn i dypeste ydmykhet, sette meg i klasse med dem. Nå vet jeg imidlertid sjelden av det, men lar meg nøye når jeg ved siden av en hjertelig erkjennelse av og sorg og anger over min arve- og gjerningssynd kan henge ved min kjære Jesus i sann tro og barnlig tillit, og ved Den Hellige Ånds kraft stadig blir bevart fra syndens herredømme, mens jeg likevel av og til smaker Guds ords kraft, andakt under bønnen og ro i min sjel. For det gir jeg av hjertet min Gud all ære.»

Dog, la dette være nok. Jeg håper at intet kristent hjerte som leser denne fremstillingen med ettertanke, vil nære tvil om det finnes en forsmak på det evige liv i nådens rike, men tvert imot ønske at det etter Guds vilje selv må fornemme den. Om dette skal vi med Guds hjelp snart si mer. Og nå vil det falle oss lettere å forklare hva en slik forsmak er, og hvordan det forholder seg med den.

Den er en indre, lønnlig åpenbaring av Guds herlighet, miskunn og kjærlighet hos en troende og gudelskende sjel. Den er en Kristi forklarelse, som ikke skjer på et høyt fjell og utvortes, men i ånden og hjertet. Den er Guds utøste og flytende kjærlighet, som oversvømmer og gjør sjelen salig. Den er en himmelsk, kraftig og søt bevegelse av ånden, som fører med seg en overnaturlig, usigelig fryd.

Den er en levende og virkelig kunnskap om den levende Gud, som gleder sjelen. Den er den høyeste grad av det salige samfunn med Gud som man i dette liv kan nå. Den er en smak av Guds gode ord og av den kommende verdens krefter (kraftige vederkvegelse). Den er et lys som skinner i sjelen og ikke bare opplyser og gjennomstråler, men også gleder, styrker, husvaler og vederkveger den.

Den er en oppbrusing av den levende vannkilde som veller opp til et evig liv, så sjelen blir vannet og fylt med rettferdighetens frukter. Den er en liflig og behagelig luftning som blåser hen over de gudelskende hjerter fra paradiset. Den er en stillhet som får all uro til å legge seg, og der man hører usigelige ord. Den er en sakte susing der Herren er og taler med sjelen.

Den er et lyn som skinner gjennom hjertet og fyller det med livets duft. Den er en trøst over all trøst, en glede over all glede, en kraft over all kraft, hvis make ikke er å finne i hele verden. Den er en søt henrykkelse der man ikke vet hva som skjer med en, fordi man befinner seg så overmåte vel.

Den er en guddommelig drøm hos de gudhengivne sjeler, som de bare nødig våkner av. Den er en gledesfest i sjelen, et Herrens gjestebud der han gjør sine egne drukne. Den er et kyss som Herren Jesus gir sin brud. Den er en åndens himmelfart i levende live. Den er en begynnelse på det evige liv i tåredalen her på jorden, og så videre.

En gudelskende sjel har i en slik tilstand ingenting og har likevel alt. Den har intet jordisk og vet ikke om noe verdslig og forgjengelig som kan volde den glede, og er likevel full av glede.

Den vandrer ikke i noen stor herres lysthage; den spaserer ikke på noen grønnende mark eller i noen yndig lund; den er ikke ute på noen blomsterstrødd eng; den hviler ikke ved noe rislende og susende vann; den er langt borte fra noe kongelig taffel; den vet ikke om noen musikk, ikke om harper eller siterer; den har ingen til sin oppvartning og betjening; den har ingen prektig og kostbar pynt; den har ingen penger, ingen rikdom; den har ingen vin, intet øl; den har intet behagelig selskap; den har ingen nyutkomne, lærde eller underholdende bøker; den har intet prektig og vel møblert hus og intet forråd for mange år; den har intet synderlig sunt legeme; den finner ingensteds hvile og fornøyelse.

Og likevel får og eier den uventet alt dette, nemlig i den usigelige, søte og store glede den nyter – og det i et slikt mål at om all den glede og fornøyelse som alle kongelige og fyrstelige lysthager, alle skoger, marker og enger, alle elver og kilder, alle lekkerheter, alle bøker og alt annet i verden kan gi det menneskelige sinn, ble bragt sammen, og den ble omgitt og betjent med det, så ville det likevel, som man sier, ikke kunne bære vann for dens glede.

Ingen verdslig lyst og fornøyelse er i stand til å ta bort den ringeste anfektelse, ikke til å gi hjertet luft når det er bekymret, ikke til å gi sjelen ro når den er misfornøyd, og heller ikke til å drive bort dødens bitterhet og frykten for helvete; men alt dette kan et eneste blikk inn i den åpnede himmel, et par dråper av den himmelske sødme som faller i hjertet, og så videre.

Jeg kommer her til å tenke på en gudfryktig og opplyst mann som nok var meget fattig, men likevel, så ofte hans sjelesørger spurte ham hvordan det gikk, pleide å svare: «Vi har liv og har overflod» (Joh 10,10).

Slik er det; Guds barn er ofte i ørkenen, hvor det verken er noe å bite eller brenne, og blir likevel rikelig bespist; de vandrer ofte i den tørre sanden og blir likevel søtt lesket; de sitter blant torner og plukker likevel roser; de lever i mørket og er likevel fulle av lys; de er alene og lever likevel i det aller edleste selskap; de drikker bare vann og blir likevel drukne og glade; de er i tåredalen og lever likevel i himmelen; de strider ennå og har likevel allerede seieren og kronen i hånden. Kort sagt, de har ingenting og likevel alt i ham som er alt, og som gir dem seg selv å eie og nyte.

Se, jeg har nå talt om denne kristendommens herlighet så mye og så godt jeg kunne, og tviler ikke på at de som har lært den å kjenne, vil innrømme at dette risset, som vi har gjort etter Guds ord og de helliges erfaring, er temmelig treffende, men likevel ikke uttrykker saken fullkomment. Jeg har heller aldri villet påta meg å gjøre det siste, siden jeg vet at ikke engang sjelens naturlige indre bevegelser kan fremstilles med ord – hvor mye mindre da de overnaturlige, åndelige og himmelske!

De derimot som ennå ikke har fornummet den, vil likevel være overbevist om at den virkelig finnes i Guds kirke, og derfor inderlig ønske at også de etter Guds nådige vilje må bli benådet.

Etter at saken er bevist og behandlet så langt det er nødvendig, vil vi nå gå over til bruken av den. Først finner vi her en stadfestelse på det som er fremholdt i forrige preken, nemlig at det i himmelen visselig er beredt et evig og salig liv for de troende og gudfryktige sjeler. Det ser man blant annet tydelig av den forsmaken de kjenner på det i denne verden; for det som ikke finnes, kan man ikke ha noen forsmak på.

Historieskriverne forteller at Kristoffer Columbus, den berømte oppdager av den såkalte nye verden, kom på den tanken at det måtte ligge noen ukjente land mot vest, fordi han hadde lagt merke til at det stadig blåste noen milde vinder fra den kanten.

Likeså finner man i dagbøkene til dem som har reist i Ostindia, at øyene Ceylon, Madagaskar og noen andre øyer som man kaller de molukkiske, sender ut en så sterk og behagelig duft på grunn av sin store rikdom på krydder, kanel, nellik og så videre, at man, særlig når vinden står fra land, allerede kan merke den på en avstand av sytten (norske) mil, og slik kan lukte disse edle landene før man ser dem.

På samme måte som sjøfolkene ved å fornemme denne yndige og vederkvegende duft på havet med sikkerhet kan slutte at det landet de søker, ligger foran dem og er dem nær, kan også vi kristne med stor sikkerhet slutte av den uvanlige, liflige og vederkvegende duft som den himmelske pinsevind ofte fører oss i møte fra paradiset og de levendes land, at det i sannhet finnes et slikt salig frydeland, og at vi er det nær.

Tar jeg ikke feil, sikter også Guds hellige menn til dette når de sier: Gud har «salvet oss. Han har også satt sitt segl på oss og gitt oss Ånden

som pant i våre hjerter» (2 Kor 1,21-22), og et annet sted: «Han som har satt oss i stand til nettopp dette» (til det salige liv, hvor det dødelige blir oppslukt og aldeles avskaffet), «er Gud, som har gitt oss Ånden som pant» (2 Kor 5,5).

«Dere har fått til innsegl Den Hellige Ånd, som var lovt» , som er pantet på vår arv til vår (fullkomne) forløsning (Ef 1,13; 4,30). «Av dette kjenner vi at vi blir i ham og han i oss, at han har gitt oss av sin Ånd» (1 Joh 4,13).

Når Den Hellige Ånd, som er utøst over oss, så søtt rører våre hjerter og fyller dem med fred, glede, trøst og kraft, når han slik forsikrer oss om det guddommelige, evige liv i Kristus Jesus at Satan med all sin makt og list ikke kan få oss til å tvile på det, og når han lar oss smake den kommende verdens krefter, kalles han med rette et pant eller en håndpenge på vår arv og det salige liv som vi venter av Guds nåde i Kristus Jesus.

Her finner vi for det andre atter anledning til å minne om den sanne kristendoms høyhet og herlighet, og til å formane alle gudelskende sjeler til å gjøre den rett til sin egen og med frimodighet bruke den til sin trøst.

Høyheten og herligheten ligger i at en sann kristen ikke bare har fri adgang til Gud og hans nåde i og ved Kristus, nådestolen, hvor han finner syndenes forlatelse, rettferdighet, fred og det evige livs håp, men at han også derved kan komme i et inderlig samfunn og vennskap med den hellige og salige Gud. Da elsker Gud ham på en særlig måte, blir aldeles fortrolig med ham, åpenbarer seg for ham, lar ham smake sin salighet og gir ham slik en himmel på jorden.

Etter denne herligheten bør enhver kristen trakte av all makt; for hans kristendoms endelige og fremste mål er foreningen og samfunnet med Gud, til å forherlige ham og nyte ham. Den som tror at nytelsen av Gud helt og aldeles og utelukkende hører hjemme i det kommende liv og først er å vente etter døden, har ikke det rette begrep, for Gud har i sine løfter også lovt den i dette liv.

På samme måte er det en villfarelse når noen tror at nytelsen av Guds salighet og forsmaken på det evige liv her i verden bare er for de lærde, for prestene og noen få andre høyt erfarne kristne, som om de nådde den ved sin lærdom, klokskap og erfaring, eller at den er en så særegen Guds gave at han bare vil gi den til noen få.

For vi har allerede tidligere anført at Herren ifølge sin store miskunn også har verdiget barn, kvinner og andre enfoldige gudfryktige mennesker denne herlighet. Slik er også befalings- og løftesordene allmenne: «Smak og se at Herren er god!» «Et, mine kjære, og drikk, mine venner, og bli alle sammen drukne!» «Den som elsker meg, for ham vil jeg åpenbare meg selv.» «Den som tror på meg, fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann», og andre steder.

Altså er denne gaven for alle kristne, for kloke og enfoldige, høye og lave, rike og fattige, lærde og ulærde, menn, kvinner og barn. Derfor ønsker også apostelen alle kristne i Efesus at Gud vil gi dem «visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg», og gi deres hjerter «opplyste øyne, så dere kan forstå» hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige (Ef 1,17-18).

Er det da noen som hittil slett ikke har smakt denne mannaen, så er det å frykte at det ennå ikke står slik til med hans kristendom som det kunne og burde, og at han hittil ikke har brukt den rett. For å avhjelpe en slik mangel vil vi foreslå noen midler som en kristen kan bruke for også i dette liv å nå den salige nytelse av Guds godhet og en forsmak på den himmelske sødme.

For det første må man ikke se på kristendommen som en ringe og enkel sak som man snart kan lære til bunns. Det er dessverre slik de fleste kristne nå til dags tenker; de lar seg nøye med at de i sin ungdom har lært et kort utdrag av den kristne lære, og mener at når de bare ikke glemmer det så lenge de lever, så er det mer enn nok til salighet. Da trenger man ikke å bekymre seg om noe mer; det har heller ikke noe å si om man ikke leser i Den hellige skrift, om man hører prekenene med kaldsinnig andakt og uten noen nytte, og bruker den tid som er helliget Gud uten hellig øvelse og gudelig ettertanke, ja ofte i kjødelig lyst og glede.

Slik må en gudelskende sjel, som attrår et fortrolig samfunn med Gud og en åpenbaring av hans herlighet i sitt indre, ikke tenke. Den må betrakte sin kristendom som høy, stor og hellig, og som en gjerning og øvelse for hele livet. Den må stadig ønske og hjertelig bestrebe seg på å vokse mer og mer, ikke bare i tro og gudsfrykt, men også i trøst, fred, glede og visshet om sin frelse, og ved sin Herre Jesu mekling å bli stadig bedre kjent med Gud og vokse i den levende kunnskap om ham.

Den Hellige Ånd regner det blant de opplyste og troende kristnes egenskaper og kjennetegn at de kjenner Herren og legger vinn på å lære ham mer og mer å kjenne, siden han lar dem tale slik: «Når vi lever for Herrens ansikt, da skal vi kjenne det; vi skal jage etter å kjenne Herren» (Hos 6,3). Det ordet som her er oversatt med «jage etter», har et særdeles ettertrykk og brukes likeså i den tjuetredje salmen om Guds miskunn, som «etterjager oss alle vårt livs dager» (v. 6).

På samme måte som den kjærlige Gud aldri blir trett av å etterjage eller følge oss med sin nåde, sier også de troende at de ikke vil la seg nøye med noenlunde å kjenne Herren; i hele sitt liv vil de med flid og hellig nidkjærhet mer og mer jage etter en slik kunnskap, for å bli stadig fullkomnere i den. De vil ligne biene, som er svært flittige til å samle honning når de får øye på et blomstrende tre eller en blomsterrik mark i nærheten.

Derimot anføres det som en egenskap ved ugudelige mennesker at de ikke holder det for godt å ha kunnskap om Gud (Rom 1,28). Også det er sagt med stort ettertrykk, for i det greske ordet apostelen bruker, ligger det at selv om hedningene hadde begynnelsen til kunnskap om Gud i naturens lys og i betraktningen av hans gjerninger, aktet de det likevel ikke umaken verdt å bry seg videre om det; det var dem ikke noe stort om å gjøre å eie den sanne lære om ham.

Ved begge de anførte steder er det verdt å merke seg at utfallet eller frukten følger straks etter. Hos profeten føyer de troende til: «Hans oppgang er så viss som morgenrøden, og han kommer til oss som regnet, som et senregn som væter jorden.»

Slik lærer de tydelig at deres hellige omhu for å lære Herren å kjenne skal være dem like gagnlig som morgenrøden er for vekstene – den lyser ikke bare på dem, men fukter dem også med sin kjølige dugg – og som et regn som faller mot kveld og forfrisker dem etter dagens hete. For Herren vil la seg finne av dem som søker ham så ivrig; han vil opplyse dem mer og mer med sitt nådelys og glede dem og gjøre dem fruktbare med sin åndelige velsignelse og himmelske trøst.

Apostelen føyer derimot til disse ordene: «Gud overga dem til et udugelig sinn» – for å vise hva forsømmelse av og ringeakt for kunnskapen om Gud fører med seg, nemlig en forferdelig dom, idet slike mennesker blir overgitt til og synker dypere og dypere ned i sitt hjertes mørke og blindhet. Av dette kan vi uten stor møye slutte at en

kristen som også i dette liv vil få glede av sin kristendom og komme i et indre, søtt samfunn med den allgode Gud, alltid med flid og iver må streve etter å vokse i kjennskapet til ham og uavlatelig bruke de midler som tjener til det.

Han må elske Guds ord over alle verdens skatter; i det må han granske; det må han betrakte, tenke over og overveie i sitt hjerte dag og natt. Han må være som et tre plantet ved rennende bekker (Sal 1,2-3), som hele tiden på en skjult måte liksom drikker av dem gjennom sine røtter, og derved fylles med løv og frukter.

Likeså må han komme til prekenene og Den hellige skrifts muntlige utlegning, som skjer i offentlige forsamlinger, med en hellig hunger og tørst, med ivrige bønner og stadige sukk, slike som disse: «Å, Herre, du har sagt: ‹Jeg vil øse vann over det tørste og strømmer over det tørre› (Jes 44,3); å, Herre, se, her er en tørstig sjel; her er et tørt hjerte. Å Jesus, gi meg en sterkere tro, en mer brennende kjærlighet, et fastere og gladere håp! Å, gi meg nåde, Ånd, lys og trøst!»

Lær oss deg selv å kjenne
og elske mer for hver en dag,
så vi til livets ende
deg tjener til fullt velbehag,
din sødme alle dager
i våre hjerter smaker
og tørster etter deg!

Jeg har ved Guds nåde kjent noen dyrebare sjeler som har smakt den overnaturlige, søte trøst; men de har alle vært store elskere av Ordet og sagt at de fikk denne nåde av sin Jesus enten under bønnen, idet de talte inderlig med ham, eller idet de satte seg ved hans føtter og hørte på ham når han talte vennlig og trøstende gjennom sin tjener – slik man også ser av de eksemplene som er anført tidligere.

Da disiplene som gikk til Emmaus, lyttet oppmerksomt til Herren mens han åpnet Skriftene for dem, ble den himmelske ild tent i deres indre (Luk 24,27.32).

Da den gudfryktige krigsmann Kornelius stilte seg med sine slektninger og nærmeste venner for apostelen Peter og sa: «Nå er vi da alle til stede for Guds åsyn for å høre alt som er pålagt deg av Herren», falt Den Hellige Ånd på ham og alle dem som hørte Ordet, så de, ved

å kjenne Guds kjærlighet som ble utøst i deres hjerter sammen med Den Hellige Ånd, priste Gud høylig (Apg 10,24.33.44.45).

Da hoffmannen til den etiopiske dronning var blitt troende ved å lese Ordet og høre det utlagt av Filip, og så ble døpt, dro han glad sin vei (Apg 8,37.39).

Særdeles trøstende og deilig er det å lese hva som fortelles om en gudfryktig gammel frue som sovnet salig inn i Herren i året 1597, og om den herlige trosbekjennelsen hun avla på sitt ytterste.

Hun sa blant annet til sin gråtende datter: «Jeg, kjære barn, jeg skal dø. Men gråt ikke over meg; for mine saker står godt. Jeg er ved Jesu Kristi, min Frelsers, blod revet ut av syndens, vredens og dødens rike. I min dåp er jeg blitt aldeles befridd fra alle mine synder, fra Guds vrede og den evige død. Jeg tror på idel tilgivelse, idel nåde og liv. Ja, jeg kjenner intet annet i mitt hjerte enn idel rettferdighet, nåde og liv. Å, hvor fredelig er ikke min sjel! Den uroes ikke mer av noen anfektelse; Guds fred, som overgår all forstand, hersker i meg. Jeg er full av himmelsk glede; for jeg ser idel rettferdighet, nåde og liv for mine øyne. Ja, jeg smaker Guds nådes aller søteste saft i mitt indre. Jeg kjenner ingen smerter mer i mitt legeme; for jeg er full av himmelsk sukker; jeg kjemper helt søtt med døden. Jeg ser himlene åpnet og de hellige engler ved min høyre hånd. Å, hvor yndig er ikke paradiset! Min gode Gud og Far! Jeg takker deg for alle dine velgjerninger; deg skylder jeg livet, troen, dåpen og saligheten; deg skylder jeg timelig og evig velferd. Å Herre Kristus, i dine sår dør jeg; la min sjel være deg befalt» – og dermed oppga hun ånden.

Jeg tviler ikke på at ethvert kristent hjerte som hører eller leser dette, vil ønske: «Må min sjel dø de oppriktiges død, må min siste slutt bli som hennes!» (4 Mos 23,10). Men la også vårt liv og vår kristendom være slik som hennes var!

Hun fikk det vitnesbyrd av sin sjelesørger: Denne frue hadde Den hellige skrift over alle måter kjær og øvde seg daglig deri. Hun leste også flittig i Luthers kirkepostill og søkte især etter de stjernene deri som åpenbarer oss vår frelse. Når hun fant noe særlig verdifullt, lo hun og sa med stor beundring: «Å, hvilke ord dette er!» Hun lærte dem dessuten straks utenat og sa: «Guds ord hører hjemme i hjertet; Guds ords tusenfryder hører hjemme i vårt hjertes paradis; når de er der, bærer de frukt – de vederkveger trette sjeler og gir himmelsk glede.»

Før jeg forlater denne påminnelsen om kjærlighet til Guds ord og dets stadige bruk, må jeg ennå føye til følgende. Gud har i disse siste tider vakt opp mange av sine tjeneres ånd, så de gjennom trykken (som er en edel gave, men nå etter verdens vis blir meget misbrukt) har meddelt kirken sin herlige kunnskap og den himmelske visdom som den gode Gud har unt dem.

Derfor gjør en troende og gudelskende sjel meget vel når den, etter å ha rådført seg med sin skriftefar eller en annen opplyst og erfaren kristen, velger å lese bøker som er fulle av ånd, saft og kraft – som hjertelig og søtt fremstiller vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn, tydelig forklarer dåpspakten og den frelse som er oss skjenket deri, grundig beviser av Guds ord og legger fram til betraktning Guds barns herlighet og salighet, opphøyer og anpriser for de kristne de åndelige og himmelske goder, ofte behandler foreningen og samfunnet med Gud ved Jesus Kristus, er rike på oppmuntring og sødme, og trøstende veileder sjelene til å nyte sin kristendom og Gud, til troens frimodighet og til forsmaken på det evige liv. Med bøker av dette slag er den evangelisk-lutherske kirke, Gud være lovet, velsignet og rikt utstyrt fremfor alle andre.

Jeg tilrår videre at en hellig sjel som gjerne ønsker å smake Guds godhet og sødme i ånden, flittig oppsøker og søker å bli kjent med slike kristne som den kjærlige Gud allerede har verdiget denne nådegaven; at den gjerne omgås dem og fører hellige, oppbyggelige og trøstende samtaler med dem, for å få underretning av dem om hva de selv har erfart. Man kunne kalle slike mennesker speidere fra de levendes land; den som ønsker nytt derfra, må spørre dem!

Man kan sammenligne dem med Moses, som etter sin tilbakekomst fra sitt førti dagers samvær med Gud kom med et skinnende ansikt; for selv om disse ikke bringer med seg et klartskinnende ansikt fra sitt fortrolige samfunn med Gud, bringer de likevel et brennende og strålende hjerte.

Om de ugudeliges munn sier Skriften at den er en åpnet grav, som er full av vederstyggelighet og gir fra seg en motbydelig stank; de gudfryktiges munn sammenligner den derimot med en kilde hvorfra det går strømmer av levende vann. Om de ugudeliges tunge sier den at den er antent av helvete; de troendes tunge avbilder den derimot

som flammende og lysende av himmelsk ild (Sal 5,10; Rom 3,13; Ordsp 10,11; 13,14; Jak 3,6; Apg 2,3).

Begge deler forklares av erfaringen; for hvilken brann en ugudelig tunge mangen gang tenner i ungdommens og andres hjerter, det hører man ofte med bedrøvelse, og mang et gudfryktig hjerte har i hele sitt liv nok å gjøre med å dempe og slukke de gnister som på denne måten er blitt kastet inn i det, fordi de ofte blusser opp mot dets vilje.

Derimot vet man også hvilken søt og salig brann en tunge som luer og skinner av himmelsk lys og ild, kan tenne. Da Urban Regius, en navnkundig og gudfryktig lærer i det forrige århundre, var blitt kalt fra Augsburg til hertugdømmet Lüneburg, besøkte han underveis Luther, som på den tiden oppholdt seg i Coburg, og tilbrakte en hel dag i hellig og gudelig samtale med ham.

Siden hørte man ham ofte si at han aldri i sitt liv hadde hatt en gladere dag; for det han tidligere med stor nytte og glede hadde lest i denne dyrebare Guds manns skrifter, det hadde han nå med langt større nytte og glede hørt av hans egen munn. Og han hadde erfart at den skrevne tale ikke kan sammenlignes med det levende ord.

Jeg tilrår videre at den sjel som ønsker å smake den guddommelige sødme, bestreber seg på å elske Gud av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin kraft, og ved enhver anledning vise denne kjærlighet for hele verden, og dessuten stadig sky alt som strider mot den rene og ivrige kjærlighet til det høyeste gode.

Som vi tidligere har hørt, sier vår Frelser: «Den som elsker meg … jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham.» Hvilken kjærlighet han krever, forklarer han selv, idet han før og etter disse ordene sier: «Den som har mine bud og holder fast på dem, han er den som elsker meg. Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord. Den som ikke elsker meg, holder ikke fast på mine ord» (Joh 14,21.23.24).

Det er altså en sann og virkelig kjærlighet, som ikke består i blotte ord og utvortes bekjennelse, men i glad, barnlig lydighet og en stadig øvelse i tro og gudfryktighet.

Men siden ikke alle som elsker Herren på denne måten, straks får åpenbaringen av Guds herlighet i sitt indre og den forsmak på det evige liv vi taler om, kan man slutte at Herren krever en særskilt og uvanlig kjærlighet, nemlig den som man ellers kaller den hellige og gudelige nidkjærhet for Herren.

Den er forent med forsakelse av all egenkjærlighet og verdenskjærlighet, all forgjengelig og vanhellig fornøyelse og bekvemmelighet; med oppofrelse av seg selv for Gud, med fullkommen overlatelse og hengivelse i hans hellige råd og nådige vilje, med glad tålmodighet i alle trengsler, med det stadige forsett å tekkes Herren alene og leve etter hans bud i urokkelig lydighet.

Jeg vil ikke tale videre om dette, men be min leser, om han ønsker en nærmere forklaring av denne kjærligheten og dens egenskaper, å betrakte og overveie en gang til det som er sagt utførligere om den i tredje del av dette verket, tolvte preken. Der vil han finne en sjel som elsker Gud og Jesus, fremstilt og avbildet med levende farger, som man sier.

Når han nå har gjennomsett denne skildringen, kan jeg nesten gjette hva hans tanker vil være. «Å», vil han si, «hvor langt er ikke den kjærlighet jeg nærer til min Jesus, ennå fra å ligne dette riss! Vil ikke Gud glede meg med forsmaken på det evige liv før jeg har nådd denne fullkommenhet, så har jeg intet å håpe på i denne verden.» Jeg svarer: Si ikke det, min medkristne, men bevar bare det hjertelige ønsket om å elske Gud av hele din sjel.

Vær vedholdende i bønnen, og sukk tit og ofte: «Å Jesus, jeg elsker deg; men hjelp min usle og kaldsinnige kjærlighet! Å, min Gud, din kjærlighet ulmer i mitt hjerte; men når skal den begynne å lue og brenne? Blås du, min Jesus, med din Ånds ånde på den begynnende ild, så den får overhånd og fortærer alt jordisk og kjødelig i meg!»

Begynn også å leve i samsvar med kjærlighetens egenskaper i liv og vandel, og å etterligne trekkene i risset i ditt forhold til Gud og mennesker. Begynn å være nidkjær for din Guds ære. Søk å bidra med noe til at hans navn blir herliggjort. Si imot og stå djevelen og verden imot av alle krefter når de krenker din Gud.

Pris deg lykkelig når du har hatt anledning til å lide noe for hans navns skyld. Gjør med glede det du ifølge ditt kall er pliktig til å gjøre. Se ikke på det timelige, og krev intet annet av din Gud for din trofaste tjeneste enn at han i nåde vil ta imot den. Søk ikke ditt eget, men det som hører Herren Jesus til.

Forakt av hjertet den timelige ære, og når noe slikt blir deg tilbudt, så legg det straks ned for din Herre Jesu føtter. Vær fremmed for verden, men fortrolig med din Gud; elsk ensomhet; vær stille for

Herren; lev gjerne blant Guds skjulte; vær tilfreds med hvordan Gud skikker det.

Stund alltid etter din Gud; følg stadig din Jesus som en kylling hønen; mist, som et fromt får, aldri din gode og trofaste hyrde av syne eller av hjertet. Stå opp med ham; gå til sengs med ham; nyt din mat og drikke slik folket i ørkenen gjorde, som om den kom rett fra hans hellige hånd og var velsignet av ham; krydre alt med gudelige samtaler, og mens legemet får sin nødtørft, så mett samtidig sjelen med hellige og himmelske tanker.

Om dette taler den gudfryktige Tauler bemerkelsesverdig. «Mens du nyter maten din, skal du dra det søte navnet Jesus ned til ditt hjertes bunn, mene og si: Å, du liflige og søte blod! Du er utstrømt av en elskende og sydende ild; utgyt deg over mitt hjertes tørre bunn, som er langt hungrigere enn mitt legeme er etter legemlig mat.» Med dette begjæret vil du vederkvege din ånd mer når du spiser eller drikker, enn det dødelige legemet som skal råtne.

Oppmuntre deg ofte til åndelig glede og til å prise Gud inderlig. Forestill deg ofte og fordyp deg i betraktningen av Guds mangfoldige miskunn og kjærlighet, som du har nytt alle ditt livs dager, for intet er kraftigere til å bringe hjertet i glød og fylle øynene med søte tårer enn dette.

Jeg har sett at man med en magnet som man holder i hånden, kan lede nålen i kompasset hvordan man vil; likesom man kan lokke et får eller et annet dyr med en håndfull gress eller en grønn gren, så det følger en.

Men jeg har også erfart at det ikke er noe som snarere og mer kan bevege det flyktige, fordervede og kaldsinnige hjerte og få det til å elske Gud enn overveielsen av hans ufortjente store miskunn og kjærlighet. Jeg har sett og funnet at lovens sterkeste torden nok har rystet og forferdet de kalde og harde hjerter litt; men den milde vinden fra betraktningen av Guds kjærlighet har gjort dem bløte og smeltet dem.

Bruk derfor ofte dette prøvde middel til å oppmuntre ditt hjerte til å elske og prise Gud! En slik betraktning er som det blikk Herren Jesus ga den falne Peter, så han ble rørt til å skynde seg ut av ypperstepresten palass og gråte bittert (Matt 26,75; Luk 22,61-62). Slike tårer pleier imidlertid å frembringe søt frukt; etter et slikt regn pleier solen å

skinne deilig, og hjertehagens vekster å vokse, grønnes og dufte svært yndig og liflig.

Hold dessuten samvittigheten ren og hjertet ubesmittet! Bevar dem som øynene, der dere ikke tåler et støvgrann uten smerte og tårer! Betrakt ingen synd som liten; men se på alt som strider mot deres helliggjørelse, som en gift man ikke med vilje svelger så mye som det minste korn av!

Ønsk av hjertet at fredens Gud vil hellige dere helt igjennom, og at deres ånd, sjel og legeme må bevares ulastelige ved vår Herre Jesu Kristi komme (1 Tess 5,23). Rens dere selv daglig fra all urenhet på kjød og ånd, og fullend deres helliggjørelse i gudsfrykt! (2 Kor 7,1). Jag etter helliggjørelse, for uten helliggjørelse skal ingen se Herren! (Hebr 12,14). De kar som den gode Gud skal helle sin himmelske gledesvin i, må være vel renset.

En sann kristen må stadig bestrebe seg på å leve slik at han daglig, uten uro for sin samvittighet, kunne nyte Herrens legemes og blods hellige pant i den høyverdige nattverd. Det er en skadelig og vanhellig sedvane at de fleste kristne nå til dags ikke avholder seg fra kjente synder, unntatt når de sammen med andre troende har nytt den hellige nattverd i Guds menighet, fordi de mener de skylder det høye hemmelighetsmåltid en slik ærbødighet. Det er godt og vel, og det var å ønske at alle gjorde det samme.

Men for et hellig Guds barn er ikke det nok; det holder daglig nattverd i ånden og troen og nyter daglig Herrens hellige legeme og kostbare blod. Så ofte det fornyer sin dåpspakt, lenges etter sin Jesu samfunn og tilegner seg hans fortjeneste og blod, holder det nattverd i ånden, og dette bør skje like hellig og verdig som når man offentlig går til Herrens sakrament og kjærlighetsmåltid.

Den som ikke bekymrer seg om dette og tror at han har gjort mer enn nok ved å bestrebe seg på å være hellig og gudfryktig den dagen han skriftet eller tok imot Herrens nattverd – siden kan han ikke ta det så nøye –, må heller ikke finne det forunderlig om Guds kjærlighet ikke blir utøst i hans hjerte.

La også alt som møter dere, behage dere vel, og vær fullkommen tilfreds med den tilstand Den Høyeste setter dere i, om den så er aldri så ubehagelig og underlig!

Vær alltid som en nattergal, som lar sin røst glad lyde selv i en tornebusk, i den bekmørke natt og under et sterkt uvær! Vær som et får som også eter malurtvekst med begjærlighet og finner sødme i dens bitterhet! Akt det for bare glede når dere kommer i mange slags prøvelser! (Jak 1,2). Og strev etter å kunne si av hjertet med den hellige Paulus: «Jeg er vel tilfreds i skrøpelighet, under mishandling, i nød, i forfølgelser og trengsler for Kristi skyld» (2 Kor 12,10).

La ingenting være dere søtere og gledeligere enn Guds hellige og alltid gode vilje, og sukk uavlatelig med deres Jesus: «Skje ikke som jeg vil, men som du vil! Skulle jeg ikke drikke det begeret Faderen har gitt meg? Skulle jeg ha noe imot det som det høyeste gode, den evige kjærlighet, den himmelske visdom har funnet godt og tjenlig?»

Tenk vel på at de som har smakt den himmelske sødme og er blitt fylt med Den Hellige Ånds trøst, for det meste er blitt forberedt til dette ved harde anfektelser og mange trengsler. Gud pleier å utbrenne, rense og skure de kar han vil fylle med den vin som vokser i paradiset, for at den siden kan få en desto renere og lifligere smak. Betrakt det derfor som et godt tegn når han også lar dere og deres hjerte gå gjennom ild og vann; ti, og vær stille! Vent på utfallet med tålmodighet, og la ham råde! Han skal gjøre det.

Den forfriskende og kjølende dugg viser seg etter mørke netter; det mest fruktbare regnet faller fra de sorte, tordnende og lynende skyer, som først rister jorden, for at den deretter desto mer begjærlig kan drikke regnet og bli så mye mer fruktbar. På Jakobs bryting med Herren og hoftevridning fulgte velsignelsen og seieren, og han sa: «Jeg har sett Gud ansikt til ansikt, og enda berget livet» (1 Mos 32,24 ff.).

Vær endelig vedholdende i bønnen, og vær ikke kaldsinnige og likegyldige under den, men ivrige og brennende! Betrakt oftere hva vi har lært om dette i den fjerde delen av dette verket, og bestreb dere stadig på å bringe det som der er anført av Den hellige skrift og utviklet i samsvar med den, til gjerning og utøvelse!

Når det i våre dager er så få kristne som får slik glede av sin kristendom at de på forhånd smaker den salighet de tror og håper på, kommer det blant annet av at bare de færreste ber rett hjertelig, ivrig og andektig. Man ber nok, men ikke med slik tro, slik andakt, slik åndelig hunger og tørst som man burde.

Og når dere ber, så be deres himmelske Far fremfor alt om åndelige og himmelske goder: at hans høylovlige og aller helligste navn må bli helliget og forherliget, hans rike utbredt, utvidet, oppbygd og opprettholdt, og at hans hellige, nådige og gode vilje må fullbringes med dere, i dere og ved dere! Søk ikke i himmelen det som behager dere, men det som behager deres Gud; søk ikke jordisk trøst og timelig glede, men ren, ublandet, himmelsk trøst og en sann gudelig glede!

Og om den allvise Gud ikke straks i begynnelsen gir dere det dere ønsker, men skikker angst og trengsel over dere, så la det være dere nok at også dette er hans gave og en nåde, og pris ham like mye for det som om han hadde fylt dere med idel søt trøst; for trøsten er nok behageligere, men det andre er ofte mer nyttig og tjenlig for dere. Paulus' henrykkelse til den tredje himmel og hans høye åpenbaring var god; men han kunne lett ha hovmodet seg over den, hvis ikke Herren samtidig hadde gitt ham den andre gaven, nemlig tornen i kjødet.

La oss imidlertid for det tredje også si noe til undervisning og trøst for dem som aldri har fornummet den himmelske trøst, den overnaturlige sødme og glede eller den forsmak på det evige liv som vi hittil har behandlet! Disse er enten sanne kristne, som virkelig ved en levende tro står i samfunn med Jesus Kristus, sin Frelser, eller det er verdslig og jordisk sinnede hjerter som ikke mener det alvorlig med sin kristendom, men bare ser på den som en bisak og tildekker og pynter alt sitt syndige og sikre vesen med kristendommens skinn.

De første må vi nødvendigvis dele i to slag; for noen er begynnende, skrøpelige, uøvde og uprøvde kristne som nok mener det alvorlig med sin kristendom og av hjertet ønsker å vokse i omvendelse, kunnskap om Gud og sin Herre Jesus, i kjærlighet til ham, i helliggjørelse og all gudfryktighet, og å tjene Gud med et rent hjerte.

Men de har ennå ikke kommet synderlig langt i dette; de har ennå ikke erfart hva et nedbrutt og knust hjerte er, som er et Gud velbehagelig offer. Deres tro har ennå ikke gått gjennom ilden; det vil si: de er ennå ikke blitt prøvd ved anfektelser; de vet bare lite om en gudelig og hellig nidkjærhet for Guds ære og nestens sjel; de har ennå ikke lagt vinn på å elske Gud av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin kraft; deres andakt under bønnen er ennå ikke synderlig stor, ikke heftig og brennende.

De leser og hører nok Ordet og elsker det; men det hersker ennå ikke fullkomment i deres hjerte, siden de ofte hindrer dets kraft ved kaldsinn. Ofte har de verden altfor kjær, hengir seg for mye til dens forfengelighet og søker å tekkes den, eller i det minste ikke å bli foraktet og utledd av den; de vover seg ofte for langt ut i kjødets forlystelser og gir det altfor stor frihet; det finnes undertiden en eller annen kjæledeggesynd hos dem som de hittil ikke har kjempet mot med tilbørlig iver, men av og til villet forsvare og unnskylde, og så videre.

Disse bør vite at de ikke må undre seg over at de hittil ikke har smakt den himmelske sødme; og jeg kan under slike omstendigheter heller ikke tilrå dem å ønske seg den og be Gud om den. For de må selv innrømme at deres hjerte ennå ikke er tilstrekkelig renset og lutret; det ville derfor ikke være dem tjenlig om de fikk den nådegaven vi hittil har talt om, siden det kunne få åndelig hovmod og sikkerhet til følge, så de siden ikke lenger ga akt på sin skrøpelighet og ufullkommenhet.

Smeltet sukker er ikke tjenlig for en slimet mage, fordi det øker slimet, og den himmelske sødme er ikke for et hjerte som ennå henger ved det forgjengelige.

Den allgode Gud pleier bare å gi denne særskilte gaven til dem som er prøvd ved mange indre og ytre trengsler, har forsaket verden og dens forfengelighet og av hjertet kan si med apostelen: «Det skal være langt fra meg å rose meg, uten av vår Herre Jesu Kristi kors! For ved det er verden blitt korsfestet for meg og jeg for verden» (Gal 6,14).

Erfaringen lærer at Åndens overnaturlige vederkvegelse hos noen er en forberedelse til store anfektelser og harde trengsler, eller en styrkelse for dem som virkelig befinner seg i ytre eller indre nød, eller en himmelsk husvalelse for dem som ved sin Jesu kraft har overstått angsten og kjempet seg til seieren.

Derfor er det best for disse menneskene at de av hjertet bestreber seg på å vokse i omvendelsen, i kunnskapen om Gud, i kjærligheten til Jesus, i hans etterfølgelse og i helliggjørelsen, og lærer å fornekte seg selv, forsake verden og korsfeste sitt kjød sammen med lystene og begjærene, og i mellomtiden ikke attrå å smake den skjulte manna.

De skal omhyggelig og for Guds åsyn tenke over de midler vi ovenfor har foreslått, ved hvis bruk en gudelskende sjel kan nå forsmaken

på det evige liv, og flittig øve seg deri, og overlate utfallet til den nådige vilje og det velbehag som finnes hos Gud, sin kjære Far, hos Herren Jesus, sin gode og trofaste hyrde, og hos Den Hellige Ånd, sin Trøster og Talsmann; han skal gjøre det.

Så er det den andre gruppen: de opplyste, øvde og erfarne kristne, som ved Guds nåde er kommet så langt at Skriften kan kalle dem de fullkomne sammenlignet med de første, men som til nå ikke har smakt den himmelske sødme og fornummet åpenbaringen av Guds herlighet i sin sjel. Dem gir vi til trøst denne veiledningen.

For det første er det blant alle troende ifølge Guds ord erkjent og holdt for visst at de alle sammen ledes etter hans råd. Det rådet er riktignok ofte underlig og ubegripelig for dem, men det er alltid faderlig, gagnlig og velsignelsesrikt. Fra det utgår alt som møter dem gjennom hele livsløpet fra først til sist, enten det er lykke eller ulykke, godt eller ondt, glede eller bedrøvelse, ro eller uro, bitterhet eller sødme. Det er også visst at Guds rådslutning over hans hellige er fattet i den høyeste guddommelige visdom og godhet, og at den har en velgjørende hensikt.

Når den allvise og høyst kjærlige Gud ikke har latt dere, gudelskende sjeler, smake hans skjulte manna og himmelske gledesvin, så er det derfor også skjedd i samsvar med denne hans guddommelige rådslutning, og han har funnet det godt og tjenlig. Allerede dette kan være nok til å berolige hjertet deres. For jeg vet at dere ikke har noe kjærere, edlere og søtere enn deres himmelske Fars vilje. I den vilje bøyde også deres Jesus sitt hellige hode, da han kjempet med døden og skulle oppgi sin ånd, vanæret og foraktet av hele verden – og så sovnet han inn som på en myk pute.

La det være dere nok at det evige liv er lovet dere av Faderen, vunnet for dere ved deres Jesu blodige fortjeneste og beseglet for dere ved Den Hellige Ånds vitnesbyrd om deres barnerett. Får dere ingen forsmak på det i dette livet, så tenk på at han som ikke gir dere den, kjenner dere bedre og vet bedre enn dere selv hva som tjener dere. Kanskje finner hans farshjerte at om han åpenbarte sin herlighet og salighet i deres indre, så måtte han også gi dere en torn i kjødet, for at dere ikke skulle bli hovmodige av det.

Tenk dessuten på at dere ikke er de eneste som er nektet denne søte forsmaken. Det er svært mange av deres brødre og søstre i troen

og kjærligheten til Jesus som like lite har fornummet den. Men de er tilfreds og forlanger den ikke, fordi de vet at den ikke hører til kristendommens vesentlige deler; den er en fri gave fra Den Høyeste, som han gir eller ikke gir etter sitt velbehag. De har nok i den aller edleste, aller største og aller saligste gave, nemlig Jesus, den korsfestede, og i livets ord, som deres tro bygger på, og som den trosser djevelen og verden med.

Man har hørt dem sukke og be: Å, min Gud, gi meg Jesus, den korsfestede, så jeg vet at han er i meg og jeg i ham – at han er min og jeg hans. Da begjærer jeg ikke noe mer her i verden; når jeg bare har Jesus, bryr jeg meg verken om himmel eller jord.

Man har funnet noen som har gjort det til en samvittighetssak ikke å be Gud om mer enn bare å eie Jesus, den korsfestede, i troen – til syndenes forlatelse, til rettferdighet og til visshet om den kommende salighet. For øvrig, sa de, må man villig og glad tjene Gud, selv om han ikke gir en annet enn brød og vann til føde.

Man vet om en gudelskende sjel som Satan stadig plaget med den anfektelsen at den ikke var utvalgt til det evige liv. Likevel la den alltid vinn på å tjene Gud, ære ham med bønn, lov og takk og vie ham seg selv og all sin gjerning.

Da hvisket helvedsfienden til den: Hva skal det være godt for at du tjener Gud? Du får jo likevel ingenting for det, siden du er innskrevet i de forkastedes svarte bok. Du kan like godt bruke legemet og verden mens du lever; for helvete blir uansett din del, og så videre.

Men sjelen svarte: Det være langt fra meg å tjene Gud for min egen skyld! Jeg tjener ham som hans skapning, på grunn av hans fullkommenhet, høyhet og herlighet, og jeg vil ikke holde opp med det, selv om han allerede skulle ha forkastet meg.

Se, slik skal det være, kristne sjeler; slik bør også vi være sinnet. Er det noe lite i deres øyne at Gud gir oss sin Sønn og troen på ham og pantet på vårt liv, sin Hellige Ånd? «Har vi mat og klær, skal vi la oss nøye med det,» sier apostelen om de troendes timelige tilstand (1 Tim 6,8). Slik bør vi også si om den åndelige: Har vi Guds Ånd og nåde ved Kristus i hans ord og hellige sakramenter, skal vi være fornøyd.

Det ville være et tankeløst barn som ikke var fornøyd med foreldrenes daglige kost, men var dristig nok til å foreskrive dem hvilke

lekkerbiskener og hvilken edel vin de skulle underholde det med. Det lar seg nøye med det nødvendige til livets opphold, fordi det er sunt og smaker godt; foreldrene er av seg selv så kjærlige at de nok unner det en uvanlig glede når de finner det passende. Denne lignelsen kan ethvert fromt Guds barn lett selv bruke, og av den slutte hva det må gjøre i dette tilfellet.

Man kan riktignok ikke laste en kristen sjel, særlig en som har måttet ta mang en sur og besk slurk av Herren Jesu korskalk, for at den ber sin kjære himmelske Far om å glede den en og annen gang med en forsmak på hans himmelske og evige godhet. Men det må da skje med hellig frykt, i dypeste ydmykhet og med kristen overgivelse, slik at det heter: Min Far, la ikke min vilje skje, bare din! Vi kan jo også uten denne søte forsmaken bli holdt oppe i troen og bevart til salighet.

Jomfru Maria ble utvilsomt like høyt aktet og elsket av sin Herre og Sønn som noen av hans troende – ikke bare fordi hun var hans kjødelige mor, men også på grunn av sin herlige tro, som hun lot skinne i all sin ferd.

Det er likevel verdt å merke seg at så ofte de hellige evangelistene forteller at Herren Jesus talte til henne eller svarte på hennes forslag, er ordene på ingen måte søte, men nesten sure og alvorlige. En gang lød det: «Kvinne, hva vil du meg?» (Joh 2,4); en annen gang: «Hvorfor lette dere etter meg? Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus?» (Luk 2,49), og så videre. Men hun var og ble likevel hans kjære mor og dyrebare trosdatter.

Om tre av disiplene, Peter, Jakob og Johannes, vet man at de så Herren Jesu forklarelse og samtidig smakte den himmelske sødme (Luk 9,32-33). De andre fikk ikke oppleve slikt, og likevel var de Herren Jesu trofaste etterfølgere og nyttige redskaper for hans nåde. Slik er det fremdeles, gudelskende sjeler: Dere blir i Guds nådepakt, i Herren Jesu kjærlighet og i Den Hellige Ånds samfunn, enda dere ikke straks og etter ønske blir glade ved følelsen av en slik tilstand. Dere er ennå i umyndighetens år, ennå lever dere i prøvetiden; ennå kan forsmaken komme, om Gud vil – kanskje i deres siste stund, kanskje også tidligere.

Men sett at den ikke innfant seg i dette livet; da har Gud kanskje allerede gitt dere, eller vil enda gi dere, en annen gave som er mer til nytte for dere selv og mer til oppbyggelse for nesten enn den dere

ønsker. Det kan være visdommens gave til å råde, belære og undervise andre, eller bønnens ånd og den høye andakts og de søte tårers gave, eller nåde til å være stille, til å vandre i enfold for Gud og mennesker og leve fredelig, rolig og fornøyd, eller noe slikt.

Apostelen sier: «Streb etter de beste nådegavene!» (1 Kor 12,31). Men den beste gaven er ikke forsmaken på det evige liv, som bare gleder den sjel som kjenner den; det er gaven til å bedre andre og oppbygge menigheten, så mange kan bli trøstet og vederkveget. Når dere nå har fått denne siste gaven av Herren, kan dere nok gi avkall på den første.

Det finnes også andre ting som fortjener høy aktelse i kristendommen, og som kan gi en sterk visshet om frelsen i Kristus – ja en sterkere enn det å smake Guds sødme i sjelen. Den smaken har ifølge apostelen også vært gitt dem som senere har falt fra og blitt forkastet for sin vantros skyld (Hebr 6,5-6).

Strev etter en grunnfast og glad gudhengivenhet, og etter at alt – ære og vanære, fattigdom og rikdom, godt rykte og ondt rykte, liv og død – må være dere velkomment, søtt og behagelig i Guds søte og velsignede vilje, slik at det er dere like kjært, ja kjærere, å bli hånet for Kristi skyld enn å bli æret.

Om dette sier den opplyste dr. Tauler meget riktig: Når mennesket inderlig ønsker, likesom andre gode mennesker, å få Guds trøst og fornemmelse (fornemmelsen av hans sødme) i sitt indre, men Gud ikke gir ham den, og han i dette underkaster seg Guds vilje, så får han den langt sannere enn om han hadde kjent den. For i viljens overgivelse er det hundre ganger mer smak og lønn enn i det man kan ha i selve følelsen.

Legg dere derfor etter, og be av hjertet om, at dere mer og mer må lære å fornekte dere selv, å forakte verden, å få deres kors kjært for hans skyld som har elsket dere til døden på korset og helliget og velsignet deres kors, å ta det opp hver dag med glede og følge deres Jesus! For den som følger ham, kan ikke fare vill på himmelveien og gå glipp av saligheten.

Strev etter å kunne elske deres fiender, av hjertet tilgi dem som krenker dere, velsigne dem som forbanner dere, og overvinne all bitterhet og ondskap med saktmodighet og barmhjertighet!

Strev etter å kunne tjene selv den ringeste og mest foraktede blant deres medkristne med større lyst enn dere ville tjene den største hers-

ker i verden, om han enn ville avstå halve sin herlighet til dere. For den som i tro og enfoldig kjærlighet tjener den minste av de troende, tjener Herren Jesus og har løfte om lønn for det i himmelen – mens mange som tjener en stor verdslig herre og blir benådet av ham med en herlig belønning, har fått sitt gode i dette livet!

Strev etter å kunne være ukjent i verden og leve i stillhet blant Guds skjulte, og sett høyere pris på det ene velsignelsesønsket som en fattig og foraktet sjel gir dere for en velgjerning dere har vist ham i løndom, enn på et vidt utbredt rykte i verden! For det første fester seg ved dere og følger dere ut av tiden og inn i evigheten, mens det andre forsvinner i luften som ethvert annet rop, og dere har ingenting igjen av det uten at dere har hørt det.

Disse og lignende hellige øvelser vil gi dere om ikke en følelig forsmak, så likevel en stor visshet og et sikkert håp om det evige liv. Og hva mer vil dere forlange?

Det var en far som hadde to sønner. Den ene lot han av og til få en drikk vin, mens den andre måtte nøye seg med enkel drikke.

Da en slektning undret seg over dette og mente at han gjorde den siste urett, forklarte den kloke faren ham hemmeligheten og sa: Den første har svak mage og blir ofte syk, og derfor ofte bedrøvet og tungsindig; hans plager vil jeg gjerne lindre. Hva den andre angår, har erfaringen lært meg at han blir svært het og får hodepine når han drikker vin, og at han har det bedre med svak drikke; men jeg elsker den ene like høyt som den andre.

Si meg nå, mine kjære: Handlet faren urettferdig, eller hadde den siste sønnen gyldig grunn til å klage over ham? Dere vil svare nei på begge deler. Vel, døm da ut fra dette om noen har grunn til å klage over sin himmelske Far når han ikke av og til skjenker ham en drikk av den himmelske gledesvin, enda han stundom lar en annen smake den. Uten tvil har han sine hellige grunner til å handle slik. La oss da la ham råde; han skal gjøre det. Ham være ære, pris og takk nå og i all evighet! Amen.

Tredje preken. Om hvordan den troende sjel ser verden og dens tomhet

I Jesu navn. Amen.

Fork 1,2: «*Tomhet og atter tomhet, sier Forkynneren, tomhet og atter tomhet! Alt er tomhet.*»

Det fortjener en oppmerksom betraktning, hvilket ærend Herren ga sin profet Jesaja til Sjebna, som var skatt- og hoffmester i Juda under den gudfryktige kong Hiskias regjering. «Gå», sier han, «kom inn til denne skattmesteren, til Sjebna, som er hoffmester, og si til ham: Hva har du her, og hvem har du her, siden du her har hogd deg ut en grav? Se, Herren skal kaste deg bort, som en sterk mann kaster en bort, og skjule deg helt. Han skal rulle deg fort, ja, rett som en ball, til et vidt og bredt land. Jeg vil støte deg bort fra din post, og fra din plass skal han kaste deg ned» (Jes 22,15 ff.).

Vårt formål tillater ikke at vi undersøker denne teksten grundig og nøyaktig; utleggerne er svært uenige i oversettelse og forklaring, og den ene gjør ikke den andre til lags. Vi nøyer oss med den dyrebare Luthers tydelige oversettelse, som alle som dømmer upartisk, vil innrømme gjengir Den Hellige Ånds mening med kraft. Av den vil vi hente en og annen oppbyggelig påminnelse og så bruke den til vårt formål.

Av Herrens ord kan man slutte nokså sikkert at Sjebna var en fremmed blant jødene. I kong Akas' tid hadde han ved en anledning vi ikke kjenner, men likevel ved Guds tilskikkelse og styring, nådd høye æresposter og stor makt ved det kongelige hoff, og han ble i denne verdigheten helt til kong Hiskias tid. Han hadde god anledning til å lære Israels store og sanne Gud å kjenne. Han var også høylig forpliktet til å tjene ham i dypeste ydmykhet og med et alltid takknemlig hjerte, for hans opphøyelse av støvet var ikke skjedd uten Guds råd og vilje.

Likevel ser vi av denne harde irettesettelsen og trusselen – der den hellige Gud blant annet kaller ham skamflekk for sin herres hus (v. 18) – at han har vært svært ugudelig og har egget Herren til vrede ved sin urett og sine andre synder. Derfor lot Gud forkynne ham så harde ord, og de gikk utvilsomt senere i oppfyllelse: han ble støtt ned fra sin høyde, jaget i landflyktighet og døde der.

Noen mener riktignok at han ble avsatt fra hoffmesterposten, men senere trukket fram igjen og gjort til kong Hiskias kansler. Det stemmer ikke med den trusselen vi har hørt, og den Sjebna som senere

omtales som kongens kansler, kan godt ha vært en annen tjenestemann med samme navn.

Vi vil derfor for det første betrakte hoffmannen og den fornemme kongelige minister (statsråd), som alle herrers Herre opphøyde fra hans ringhet og utrustet med visdom og alle slags gaver han trengte i sitt embete. En tid holdt han ham oppe i hans høyhet, og til sist styrtet han ham ned, fordi han ikke levde etter hans hellige vilje. Av dette ser vi hvem alle herskeres høye rådgivere har å takke for sin oppkomst, hva som kreves av dem, og hva de har å håpe eller frykte.

Det er Herren som opphøyer dem, som den kongelige profet sier: «Han som reiser den ringe av støvet, og løfter den fattige fra søppelhaugen for å sette ham hos fyrster, hos sitt folks fyrster» (Sal 113,7-8).

Høye og staselige trær kalles Herrens trær, fordi de vokser så herlig i været uten noe menneskelig arbeid, bare ved Guds velsignelse (Sal 104,16). Av samme grunn kunne man også kalle de høye tjenestemenn og øvrighetspersoner Herrens trær og planter; for det meste kommer de til sin høyhet mot sin egen og sine nærmestes forventning, ved Guds særlige ledelse, så man av dem like tydelig som av noen annen type mennesker kan se Guds vise og mektige styring.

Det er også denne styringen som skinner som en lykt over deres hode, så de ved dens lys kan gå gjennom mørket (Job 29,3). Gud gir dem gagnlige råd i hjertet og lar planene deres lykkes; han velsigner og fremmer deres foretagender og gir dem hell, så de utfører dem vel. Gud retter ofte på deres feiltrinn, så de treffer godt, selv om de ofte ikke har siktet godt og har skjelvet på armen som en svak skytter.

Slik måtte keiser Karl den femte tilstå at han riktignok hadde nådd målet i svært viktige saker, men nesten alltid på en annen måte og ad andre veier enn han hadde bestemt seg for.

Kort sagt: Store herrers høye tjenestemenn ligner solskivene; alle som går forbi, ser på dem for å få vite timen når solen skinner på dem, men uten dette himmelske lyset kan de gi like lite opplysning om tiden på dagen som et vanlig brett. Det er også Gud som i deres herrers hjerter – og de er foranderlige som alle andre menneskers – holder ved like deres nådige hengivenhet til dem, så de stadig støtter seg til deres hånd (2 Kong 5,18).

Se, alt dette gjør Gud for å åpenbare sin allvise og allmektige styring og forvaltning på dem og i dem, for å gi et land hell og velsig-

nelse ved dem, for å forherlige sitt navn, for å skaffe mange fattige og trengte mennesker hjelp, men særlig for å fremme sin kirkes vekst. Han planter disse trærne; han vanner og velsigner dem, så de vokser høyt, slår dype røtter og brer grenene vidt ut. Slik skal man av dem se hans herlige miskunn, og mange stakkars dyr skal nyte skyggen og fruktene deres og prise Gud.

Rett etter det vi har hørt, lover Herren at han i stedet for den utakknemlige Sjebna vil kalle Eljakim og betro ham nøkkelen til Davids hus, og også gi ham ære, anseelse og makt. Men han legger straks til hvorfor han vil opphøye ham slik: Han skal være en far for dem som bor i Jerusalem og i Judas hus, og han skal være som en nagle på et sikkert sted, der man kan henge alle slags redskaper (Jes 22,20-24).

Dette er et vakkert bilde, hentet fra husholdningen. Det betyr at på samme måte som husets folk henger alle slags ting på en nagle som sitter på et fast sted, skulle folket ta sin tilflukt til denne ministeren, klage sin bekymring, sorg og nød for ham, og finne trøst, hjelp og beskyttelse hos ham.

Og dette er også i dag den allgode Guds hensikt når han trekker fram noen og fremmer ham til høye æresposter ved et hoff. Han gir dem makt til å bygge opp og ikke til å rive ned (2 Kor 13,10). Han gjør dem til guder, for at de skal skaffe den ringe og farløse rett, hjelpe den elendige og fattige til rettferdighet, redde den ringe og fattige og fri ham fra de ugudeliges hånd (Sal 82,1.3-4).

På samme måte som Herren kaller sin miskunn og barmhjertighet sin herlighet (Jes 40,5; 60,2), er det en mektig manns største ære, edleste pryd og beste ros at han viser seg kjærlig, vennlig og villig mot enhver og hjelper overalt der han har anledning til det. Dette er også den beste skatten han kan samle seg, for den følger ham i døden, så han kan nyte evig godt av den. Ja, han kan heller ikke etterlate sine nærmeste noe bedre forråd.

De fattiges velsignelsesønsker og gledestårer er nemlig lik de dunstene som umerkelig stiger opp fra jorden på hete sommerdager og siden faller ned igjen som en kjølende og forfriskende dugg, etter Jobs ord: «Den som var sin undergang nær» (men som ble bevart ved meg), «velsignet meg. Det skal komme vann til mine røtter, og nattens dugg skal falle på mine greiner. Min ære blir alltid ny» (Job 29,13.19-20).

Men hvis de ikke bekymrer seg om dette, og, overveldet av sin timelige lykksalighet som av sterk vin, begynner å vandre i sikkerhet som drukne og glemmer Gud, hvis de misbruker sin høyhet, makt og visdom og så videre, tar seg friheten til å synde mer enn vanlige mennesker, ikke hjelper de fattige og undertrykte, men til og med selv undertrykker og bedrøver dem med vold og urett og fører deres tårer og sukk over seg og sitt hus – da kan de være visse på at Herren også taler til dem gjennom sin profet og forkynner dem en brå og uventet ødeleggelse. Den vil han også i sin tid punktlig oppfylle.

Det finnes så mange eksempler på dette, og vi har selv sett og opplevd en del av dem, at det forundrer meg at andre, som ennå sitter i slik verdighet, ikke legger det på hjertet og blir klokere og forsiktigere av det.

Jeg vil bare nevne dette i anledning av at profeten omtaler at Sjebna var så sikker på at hans lykke skulle vare, at han trodde han skulle dø i den. Derfor hadde han latt hogge ut en prektig grav i en klippe, passende for hans stand.

Jeg har på to steder sett to prektige gravmæler av marmor, som med store omkostninger var herlig utsmykket av billedhuggerkunst, men som ble stående uferdige. De høye embetsmennene som hadde latt dem påbegynne, falt nemlig i unåde hos sine herrer og kom i stor ulykke før de ble ferdige. Slik etterlot de verden et minnesmerke eller en påminnelse om all timelig lykkes ubestandighet, og oss en forklaring til de guddommelige truslene vi til nå har betraktet. Om noen siden har tatt fatt på dem og ført disse ufullførte minnesmerkene til fullendelse, vet jeg ikke; visst er det at de sto slik en god del år som en påminnelse til verden.

Jeg vil imidlertid ikke tale videre om dette, men anbefaler av et trofast og kjærlig hjerte alle fornemme tjenestemenn hos store herrer denne beretningen om skatt- og hoffmesteren Sjebna sammen med de ordene Herren lot si ham gjennom profeten. Å, om de var skrevet i deres lønnkammer og alltid sto for deres øyne og i deres hjerte! Jeg innrømmer at slike ting er bitre piller for kjødet; men de er svært velgjørende og tjenlige for sjelen til å rense den for hovmod, sikkerhet og ubotferdighet, og ved Guds nåde å bevare dem fra den evige død.

Å, «hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin

sjel?» (Matt 16,26). Hva gagner det å leve i høyhet og siden synke ned i det evige dyp? Hva gagner det å være rik her og siden ikke kunne få en dråpe vann til å leske sin brennende tunge med? Hva gagner det å være mektig her og siden ikke kunne verge seg mot den evig gnagende orm? Hva gagner det å dø i en stor herres nåde her og siden falle i den aller største Herres evige unåde?

I disse ordene fra profeten skal vi for det andre merke oss den fortreffelige skildringen av alle timelige tings ubestandighet og forgjengelighet. La oss en gang til høre hvordan Herren byr profeten å tale til skatt- og hoffmesteren: «Hva har du her, og hvem har du her, siden du her har hogd deg ut en grav? Se, Herren skal kaste deg bort. Han skal rulle deg som en ball til et vidt og bredt land» og så videre.

Jeg må tilstå at ordene lyder påfallende. Det kan jo ikke være tvil om at Sjebna, som satt i så høye embeter og hadde det kongelige skattkammer under sin forvaltning, heller ikke har glemt seg selv, men samlet seg en anselig formue. Trolig har han også, som slike folk pleier, hatt mange tilhengere og venner, og knyttet seg ved svogerskap og på annen måte til de fornemste ved hoffet. Hvordan kan da Herren si: Hva har du her, og hvem har du her?

Men Herren kommer meg for som en husbond som har oppdaget at en tjener han har betrodd sitt gods, ikke bare har sveket ham, men også krenket de andre i huset og levd som han ville. Han sier til ham: Hvem er du, og hva har du, og hva innbiller du deg, siden du har våget å ta deg en slik frihet med en annens gods? Hvis jeg tar mitt tilbake, hva er du da, og hva har du da?

Men det mest bemerkelsesverdige er at Herren ikke engang innrømmer Sjebna eiendomsrett til sitt gravsted eller noen sikkerhet for å kunne beholde det. Det later til at Sjebna allerede var nokså til års og omgikk seg med dødstanker; derfor hadde han på jødisk vis latt hogge ut og forme en grav for seg i en klippe.

Men Herren sier at hans legeme ikke skal være så mye verd at det får hvile der. Han vil kaste ham bort og støte ham ut i landflyktighet, og ikke engang der skal han være trygg. Også der vil Herren forfølge ham med sin hevn, rulle og drive ham omkring (som en kule eller ball man spiller med på en stor slette uten å la den hvile), til han ender sitt elendige liv og blir begravet, jeg vet ikke hvor.

Kom nå, dere menneskebarn, hvor høye, rike og veldige dere enn er, og skryt av å eie og besitte noe eget og sikkert her i verden – enda den store Gud ikke engang innrømmer dere så mye som en grav! Om dere enn lar gjøre i stand og forme en, så forbeholder han seg å føye det slik, etter sitt godtbefinnende, at deres bortsovnede legeme ikke skal komme dit.

Å, du elendige og bedragelige verden, som lover mye, men ikke engang kan gi dine venner sikkerhet for deres egen grav! Å, hvor usikre og forfengelige er ikke alle timelige ting! Å, hvor dåraktige er ikke menneskene, som innbiller seg å ha mye og likevel ingenting har! De tror at de har mange venner, enda det kommer en tid da de blir forlatt av alle. De gjør seg store av å bo i et praktfullt hus og eie det som sin eiendom, og kjenner likevel ikke stedet der deres dødelige legeme skal råtne.

Hvor mye lykkeligere er ikke de troende og gudelskende sjeler, som søker og finner hele sin skatt i sin himmelske Fars omsorg, i samfunnet med Herren Jesu kors og død og i Den Hellige Ånds trøst og lys, og i dette eier alt, enda de ingenting eier! Er ikke deres fattigdom bedre enn verdens barns rikdom, deres lavhet bedre enn disses høyhet, deres enfold bedre enn disses klokskap, deres ukjenthet bedre enn disses store navn og forgjengelige rykte, deres død bedre enn disses liv?

I verdens nåværende siste tid har man oppfunnet mange ting til det vellystige kjøds tjeneste og velbehag. Blant annet har man ikke bare kastet is i drikkekarene på varme sommerdager og avkjølt vinen med det, men også ved dreiekunst laget begre av is og drukket vinen av dem for å få større forfriskning. Man har dessuten laget kar av varig bergkrystall og brukt dem på samme måte. Setter man slike kar ved siden av hverandre, ligner de mye på hverandre, og en enfoldig ville kanskje ved første øyekast regne isbegeret for like godt som krystallbegeret.

Men forskjellen viser seg snart, når det ene begynner å smelte i hånden under bruk, mens det andre holder seg og ikke engang smelter for solens lys, men bare blir desto vakrere å se på når strålene lyser gjennom det.

Nå vel, verdens barn drikker av isbegre, som snart smelter og forgår med all sin lyst. Guds barn derimot har i Gud og sin Jesus noe

bestandig, som blir til evig tid. Derfor kan de også desto frimodigere forakte og forlate alt timelig; de vet at selv om de taper alt, beholder de likevel alt, for ingen kan ta fra dem deres høyeste gode, deres ett og alt.

Om den troende sjels forakt for det forgjengelige, som en del av forberedelsen til en salig avskjed, har vi satt oss fore å tale noe mer ut fra de ordene av den viseste blant konger som er lest, og andre ord fra Den hellige skrift. Den allgode Gud velsigne vårt forehavende slik at vi alle, når vi har behandlet denne læren, kan si av hjertet: Tomhet og atter tomhet! Amen.

Mange lærde menn har reist det spørsmålet om Israels høyberømte konge Salomo kom til omvendelse før sin død, etter det store syndefallet som er beskrevet i 1 Kong 11, og ble salig. Noen har svart ja, andre nei, og begge sider har ført fram sannsynlige grunner for sitt nei eller ja. Vårt forehavende tillater likevel ikke at vi blir ved dem. Siden vi nå er kommet inn på dette spørsmålet, vil jeg bare, for den oppbyggelsens skyld jeg venter meg av det, gjengi hva en navnkunnig forfatter forteller.

En metropolit i Kalabria ved navn Theofylaktus og en høy keiserlig embetsmann ved navn Leo besøkte i året 976 sammen med et følge av mange geistlige og verdslige personer en gudfryktig eneboer ved navn Nilus. Etter at de hadde talt med ham om alle slags ting, og den ene ville ha besked om dette, den andre om noe annet, trådte en fram og spurte ham om kong Salomo var blitt salig eller ikke.

Men Nilus så i ånden at denne mannen hittil hadde levd i hor. Han svarte: Jeg skulle også gjerne vite om du blir salig eller ikke. For hva kunne det hjelpe meg eller deg om vi også visste om denne kongen var blitt salig eller fordømt? Ikke til ham, men til oss er det sagt: «Hver den som ser på en kvinne for å begjære henne, har allerede brutt ekteskapet med henne i sitt hjerte» (Matt 5,28); og likeså: «Dersom noen ødelegger Guds tempel, da skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og det er dere» (1 Kor 3,17).

Det er utvilsomt bedre å søke sin egen salighet med iver og gudelig flid og med standhaftighet i gode gjerninger enn av nysgjerrighet å spørre om andre, som står for Guds domstol, er blitt salige. Vi bør alltid ha for øye de ordene fra vår dyrebare Frelser og hans apostel: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (Luk 13,24).

«Arbeid på deres frelse med frykt og beven» (Fil 2,12). (*Metropolit: erkebiskop.*)

Etter i gudsfrykt å ha overveid spørsmålet nøye, sammen med de grunnene hver av de stridende partene fører fram for sin mening, må jeg likevel tilstå at deres mening som håper at Salomo er salig, forekommer meg mer sannsynlig enn deres som frykter at han er fordømt. Den første meningen får mye troverdighet av den boken han har kalt Forkynneren, og som ikke uten grunn regnes for et offentlig vitnesbyrd om hans omvendelse.

Når skulle denne boken ha vært skrevet – der han så fortreffelig behandler alle tings tomhet og dette timelige livs store strev og mangfoldige elendighet, menneskenes utallige dårskaper, Guds allmektige styring og forsyn, den ærefrykt vi skylder Gud, og Guds store, allmenne dom – om det ikke var skjedd etter at han var kommet til seg selv igjen fra djevelens snare? I den var han blitt viklet inn ved Satans lokkefugler, de fremmede og vantro kvinners forførelse. Og i sine botsøvelser og sin samvittighetsnød hadde han erfart hvor tomme alle hans tidligere gjerninger var.

Jeg vil imidlertid ikke dvele lenger ved dette, men bare si at hvordan det enn forholder seg med Salomos omvendelse og salighet (det vil Herrens store dag gi oss visshet om), så må en botferdig sjel, som ser alle ting med opplyst øye og hjerte, være en som forakter det forgjengelige, og si av hjertet med Salomo: Tomhet og atter tomhet! For å framstille dette noe tydeligere og utførligere som en egenskap ved en troende sjel som lengter etter himmelen og forbereder seg til en salig avskjed, må vi vende oppmerksomheten mot to ting: for det første betraktningen av tomheten, og for det andre en veloverveid forakt for den.

Først må vi se nærmere på den vise kongens ord. De er ikke talt av et enkelt, fattig menneske uten erfaring i verden og de timelige ting, som ikke visste grundig besked om hvordan menneskenes ting virkelig er.

Hadde en slik mann utropt alt som tomhet, ville verdens barn snart ha sagt: Den narren dømmer om det han ikke kjenner, og hvis godhet, kraft og innhold han aldri har erfart; hvordan kan den blinde tale om fargene og den døve om musikken? og så videre. Nei, de er talt av en vis, mektig, rik og erfaren stor herre, en konge som var navnkunnig

over hele verden for sine uvanlige og fremragende gaver og sin herlighet.

Han hadde nådd det høyeste i alt timelig som kan bidra til et menneskes storhet og lykksalighet, og under hans styre sto den jødiske stat i full blomst. Han hadde stor dyktighet – eller, som Skriften sier, et vidt hjerte – til å undersøke og fatte alle ting og bruke alt han så og hørte til sin glede.

Her er det å merke at den store Gud har villet stille denne kongen fram for hele verden som et levende bilde. I ham skulle verden kjenne Gud og hans herredømme over alt, hans allmakt, visdom, godhet, velsignelse og rikdom, og se hvordan han kan gjøre et menneske lykksalig, også i timelige ting, når og hvor han vil.

Derfor hadde han gitt ham en uvanlig stor visdom og herlig forstand, stor rikdom og makeløse skatter av sølv, gull og edelstener, og et stort, utallig folk. Om det sier Skriften at det var «så mange som sanden ved havet», og at det levde i stor overflod og stadig fred, så sølv og gull var like vanlig i Jerusalem som stein; hver undersått «åt og drakk og var glad» (1 Kong 4,20; 2 Krøn 1,15).

Han lot ham bygge et tempel uten like, et kongelig hus og en herlig trone. Han ga ham et prektig hoff, en velordnet tjenerstab og et velsignet land som – igjen etter Skriften – særlig på den tiden fløt med melk og honning.

Alt dette skjedde også fordi den allgode Gud ville lokke hele verden til å gå opp langs den rike og fulle strømmen og søke kilden. Denne herligheten skulle være for verden det samme som luen i tornebusken, som ikke ble fortært av den, en gang var for Moses, da den brakte ham i samtale med Israels Gud (2 Mos 3,2-3). Slik skulle verden beveges til å spørre etter den Gud som kan gjøre dem som tjener ham, så lykksalige.

Og det skjedde også, for det står: «De kom fra alle folk for å høre Salomos visdom, fra alle jordens konger som hadde hørt om hans visdom» (1 Kong 4,34). Derfor hadde Herren gjort alt hos denne kongen fremragende og over all måte herlig.

Etter at han nå en god tid har eid denne herligheten og brukt den etter all sin sjels lyst og attrå, vitner han for hele verden at han ikke har funnet annet i alt dette enn tomhet.

Av det som til nå er sagt om denne kongens person og herlighet, blir det desto lettere å vite hva han mener med ordet «alt» når han sier: Alt er tomhet. Det er all hans herlighet og lykksalighet, den særlige visdom, dyktighet og kunnskapsrikdom han eide i naturlige og verdslige ting, hans statsklokskap, hans rettslærdom, hans kongelige prakt, hans kostbare klær, hans omfattende hoffholdning og tjenerstab, hans kongelige bolig, hans deilige hager, hans jakt og fiske, hans kongelige taffel, hans store krigsmakt, hans rikdom og overflod, hans store navn og så videre.

Han har selv forklart ordet «alt» slik: «Jeg, Forkynneren, var konge over Israel i Jerusalem. Jeg talte med meg selv i mitt indre og sa: Se, jeg er blitt større og rikere i visdom enn alle som har hersket over Jerusalem før meg. Mitt hjerte har skuet stor visdom og kunnskap. Jeg utførte store arbeider» (alle mine ting, gjerninger og anordninger måtte være virkelig kongelige).

«Jeg gjorde meg hager og parker og plantet i dem alle slags frukttrær, jeg gjorde meg vanndammer til å vanne en skog av voksende trær. Jeg kjøpte meg treller og trellkvinner. Jeg hadde tjenestefolk som var født i mitt hus. Jeg fikk meg også stor buskap, både stort og smått, mer enn alle som hadde vært før meg i Jerusalem. Jeg samlet meg også sølv og gull og kostbare skatter som kom fra fremmede konger og land. Jeg fikk meg sangere og sangerinner og det som er menneskenes lyst» (alt mulig et menneske kan ønske seg, tenke ut, skaffe og ha), «all slags sammenstemt musikk. Jeg ble større og mektigere enn alle som hadde vært før meg i Jerusalem» (i stadig vekst i ære, makt, rikdom og herlighet).

«Og min visdom hadde ikke forlatt meg» (jeg fordypet meg ikke slik i min herlighet og lykksalighet at jeg misbrukte den, men bare så langt som det sømmet seg en konge kjent for sin visdom; jeg holdt ikke opp med å styre mine undersåtter viselig, å holde dom og råd, og så videre).

Det er særlig verdt å merke seg at denne store kongen ikke taler om de dåraktige og dyriske behagelighetene og vellystene som et kjødelig sinnet menneske ofte søker ved å misbruke de timelige gaver og goder, så det glemmer ære, godt navn og rykte, kallsgjerning, helse og slikt. Han taler om en måteholden og tillatt lyst og glede som et

fornuftig menneske med rette kan søke i timelig lykksalighet – og likevel regner han den blant tomhetene.

«Alt øynene mine hadde lyst til, lot jeg dem få. Jeg nektet ikke mitt hjerte noen glede. Hjertet hadde glede av alt mitt strev, dette var det jeg hadde igjen for alt mitt strev» (Fork 1,12.16; 2,4-10).

Til nå har Salomo selv beskrevet sin lykksalighet og herlighet slik at jeg ikke ser hva mer som kunne ønskes eller legges til. Men for å løfte den enda høyere og forstå den bedre kan man føye til det som er opptegnet om den i andre bøker av Skriften. Der fortelles det for eksempel hvilke fortreffelige menn han hadde ved sitt hoff og i sin tjeneste, som han kunne bruke i geistlige og verdslige saker, i krigs- og fredstid (1 Kong 4,2.6).

For på samme måte som det er et tegn på stor klokskap når en stor herre forstår å velge de beste folk til sine oppgaver og å sette en velskikket mann i hvert embete, er det en viktig del av hans lykksalighet at han har tapre og dyktige folk ved hånden og omkring seg, som han med hell kan bruke i viktige oppdrag.

Det fortelles også at han hadde embetsmenn over hele riket, som hver sin måned måtte forsyne hoffet med alle ting (v. 7-19). Det skjedde uten å tynge undersåttene, for de «åt og drakk og var glade» (v. 20), og hadde grunn til å velsigne sin konge og være «glade og vel til mote over alt det gode Herren hadde gjort mot sin tjener David og mot sitt folk Israel» (1 Kong 8,66).

Det står også at hans herredømme ikke bare strakte seg over Israel, men også over andre riker rundt, som kom med gaver og tjente ham alle hans levedager (1 Kong 4,21.24). Om hans krigsmakt sies det at han hadde førti tusen stallrom for sine vognhester og stadig holdt tolv tusen ryttere (v. 26).

Josefus forteller dessuten at disse rytterne var lutter utvalgte og staselige folk og hadde en egen drakt av purpur. De pleide å strø sitt hår med fint gull eller gullstøv, så det skinte når solstrålene falt på det. Dette var kongens livgarde, som fulgte ham når han dro ut til lysthagen Hettan, som lå i en deilig egn to mil fra Jerusalem og var rikelig utstyrt med alle tenkelige behageligheter.

Jeg skal ikke tilføye mer om denne vise og store kongens makeløse herlighet, men bare si at han levde hele førti år i slik lykksalighet,

noe som svært sjelden pleier å være tilfellet for slike store og mektige herrer (2 Krøn 9,30).

Se, dette og enda mer er det alt sammen han taler om og sier: Det er tomhet, alt er tomhet. De lærde utleggerne av denne boken har merket seg at kongen liksom i dype tanker har stilt seg hele sin herlighet for øye, både i dens helhet og i dens enkelte deler. Han har omhyggelig overveid og prøvd hva han har hatt og ennå har, så vel som det som finnes i hele verden – og plutselig, som om han pekte med fingeren på sin og alverdens herlighet, har han utbrutt: Det er idel tomhet, idel tomhet og forent med tomhet!

De lærde som har skrevet over denne teksten, har søkt å gjøre ordet «tomhet» tydelig. De har sett på opphavet til ordet, på tekstens sammenheng og på bruken av beslektede ord, og funnet at det betegner noe betydningsløst, ringe og usselt – som pusten som går ut av et dyrs munn og straks forsvinner i luften; noe flyktig, ustadig og unyttig, som ikke kan gi den som omgås det og holder seg til det, noen nytte, noen virkelig trøst, noen sann lyst og glede, noen hjelp når han trenger den.

Slike ting er for eksempel innbilninger og selvlagde tanker som ikke har noen grunn, avguder som mange vantro og uvitende setter sin lit til, men som er aldeles unyttige, ja et intet, og drømmer som kan glede en i søvne, men som viser seg ganske tomme når man våkner. Alt dette er fullkomment treffende og får godt fram ordets ettertrykk (Job 27,12; Sal 31,7; 62,11; 5 Mos 32,21; Jer 2,8; 1 Kor 8,4; Fork 5,6).

Men man bør også merke seg hvordan kongen selv forklarer ordet i sin tale over denne teksten. Rett etter utsagnet «Alt er tomhet» tilføyer han: «Hva vinning har mennesket av alt sitt strev, som han plager seg med under solen?»

Hva har det igjen, eller hva blir i behold? Når det med mye strev og stor uro har gjort alt et naturlig menneske må gjøre her i verden for å nå en tilfreds og lykkelig stilling – hva har det da til slutt igjen for det? Hva har det med alt sitt strevsomme arbeid skaffet seg som det kan si om: Dette er mitt, det skal også forbli mitt? Å, ikke annet enn tomhet!

Man taler om det en tid, og når det er borte, blir det bare en etterklang igjen som en lyd i luften, som man kaller rykte, ære, ros, men som likevel ikke hjelper noe og med tiden forsvinner.

Jeg ser jo nok, vil den vise kongen si, at menneskene gjør seg mye strev, slik som også jeg har gjort. De studerer, de får og gir undervisning, de hersker og lar seg herske over, de fører krig og slutter fred, de bygger og river ned, de planter og rykker opp, de eter, de drikker, de spøker, de ler, de synger og hopper, de kjøper og selger, de reiser og kommer hjem igjen, de kler på seg og kler av seg, og så videre. Men jeg skulle gjerne se hva man til slutt har igjen, og hva som er det bestandige i alle de stadige forandringene og de mangfoldige bestrebelsene.

Ser du ikke – vil kanskje et hjerte som ennå henger ved verden, si – de store og små bøkene de har skrevet og vunnet et stort navn ved, så de regnes blant de aller lærdeste som har vært og ennå er i verden? Ser du ikke hvilke staselige hus de har bygd, hvor stor formue de har samlet, i hvilken velsignet og lykkelig tilstand de har etterlatt sine nærmeste, hvor godt de har levd, hvor prektig de har gått kledd, hvor ansett og høyaktet de har vært, hvordan man alle steder vet å tale om dem?

Men han svarer: Jeg spør ikke om hva et menneske har hatt og nytt en tid, men om hva han har og beholder til slutt, når han må forlate alt, og hva som er hans blivende eiendom. For det han har hatt, får en annen etter ham, og det han har hatt godt av, får en annen godt av; selv beholder han ikke annet enn et intet og tomhet, som ikke gagner ham det minste.

Tenk om et tungsindig, fattig menneske satte seg ved et regnebord, tok regnepengene og la dem snart høyt, snart lavt, og til slutt tok dem opp og gjorde opp en fasit av mange tusen. Da hadde han riktignok en stund gitt innbilningskraften noe å gjøre og i sine egne tanker lagt seg til en stor rikdom; men når han holdt opp, hadde han ikke annet enn regnepenger og var ikke en skilling rikere enn før. (*Fasit: det som kommer ut av et regnestykke.*)

Når svalene flyr fram og tilbake i de skjønne sommerdagene, med mye strev bygger seg et rede av leire og har liten ro, hva har de så til slutt igjen for det? Når den kalde høsten kommer, forsvinner de, så man ikke vet hvor de blir av. Redet er riktignok ennå igjen, men de selv er borte.

Se, slik er det også med menneskene. De kan gjøre hva de vil, men de må likevel av sted og la alt bli igjen i verden. Hvis de ikke har annet enn timelige og verdslige ting, hva er da deres del, som de kan beholde

og deres sjel nyte? «Som han kom ut av mors liv, skal han igjen gå bort, naken som han kom … Hva vinning har han da av at han strever etter vind?» (Fork 5,14-15).

Til ordet «tomhet» føyer den vise kongen imidlertid enda et annet, nemlig «åndsfortæring». «Jeg så alt det som ble gjort under solen,» sier han, «og se, alt sammen var tomhet og åndsfortæring» (Fork 1,14); og på et annet sted: «Da så jeg på alle mine gjerninger, som mine hender hadde gjort, og på det arbeidet jeg hadde slitt med, og se, alt sammen var tomhet og åndens fortæring, og det var ingen vinning under solen» (Fork 2,11).

De ordene som her er brukt i grunnteksten, oversetter andre med «en føde av vind». De sier at kongen har villet lære at det til sist kommer like mye ut av bruken av de timelige ting som om man ville stille et sultent eller tørst menneskes sult eller tørst med en kjølig vind.

Jeg kan ikke her undersøke hva de språkkyndige ut fra hebraisk språklære pleier å innvende mot den første oversettelsen. Jeg vil bare si at den siste synes å komme kongens hensikt nærmest. Han taler nemlig om ting han har søkt og funnet sin glede og forlystelse i: at han har skaffet og gjort i stand lysthager, fiskedammer, parker, en prektig tjenerstab, stor rikdom og alt annet som kunne tjene til øyenslyst og hjertets glede, og at han lenge har eid og nytt alt dette.

Likevel finner han nå ingen ro, trøst eller tilfredshet i det; hans sjel er så tom som om han ingenting hadde eid eller nytt. All timelig herlighet og lykksalighet er altså lik en kjølig luftning eller mild vind, som riktignok gjør et sultent og tørst menneske godt i stor hete, men ikke metter eller slukker tørsten hans og gir ham tilbake hans tapte krefter.

Denne forklaringen bekreftes av det som også sies i samme bok, at mennesket til sist finner at det har arbeidet for vinden (Fork 5,15), og på et annet sted i Skriften: «Efra'im nærer seg med vind, han jager etter østavær» (Hos 12,2).

Men enten man foretrekker den første eller den siste meningen, er og blir det sikkert at den viseste blant konger vitner for Gud, hans kirke og hele verden: For å tilfredsstille menneskets sjel og gjøre ham virkelig lykkelig er alle timelige ting og all verdslig herlighet altfor små. De kan ikke hjelpe ham hvor og når han trenger dem mest, og han kan ikke forlate seg på dem.

Selv om han har eid dem i stor overflod og nytt dem etter hjertens lyst, vil han likevel finne at dette bidrar like mye til hans sjels trøst og salighet som om han ingenting hadde hatt og ingenting nytt. Det skal gå ham «som når den sultne drømmer og synes at han spiser: Når han våkner, er han tom. Og som når den tørste drømmer og synes at han drikker: Når han våkner, se, da er han matt, og hans sjel blir maktesløs» (Jes 29,8).

All verdens herlighet er også lik et malt bord eller et annet maleri hvor mange sjeldne og velsmakende frukter er avbildet. De kan forlyste øynene og vekke beundring for kunstnerens ferdige hånd og oppfinnsomme hode, men de metter ikke og gir ingen annen nytelse.

Så er det altså et sant og urokkelig utsagn fra Den Hellige Ånd at alt er tomhet. Alle timelige ting, hvor staselige de enn er – ja alle skapninger, om de enn i seg selv er gode og hver av dem har fått en gave til menneskets tjeneste – mangler den kraft som kan vederkvege, glede og fullkomment tilfredsstille menneskesjelen, og så videre.

Men Salomo har stilt erkjennelsen av tomheten opp som en av grunnvollene for den sanne visdom, og det er åpenbart at den kan bidra mye til sann gudsfrykt, til den troende sjels verdensforsakelse, hellige dødslyst og inderlige lengsel etter himmelen. For å overbevise enda sterkere alle sjeler som hører eller leser oss, vil vi derfor se noe nærmere på alle tings tomhet – som vi til nå har betraktet alment etter Salomos ord – liksom stykke for stykke.

For det første er menneskene selv tomme, slik Guds Ånd tydelig lærer: «Sannelig, bare tomhet er hvert menneske, hvor fast han enn står» (om han enn befinner seg i en ønskelig og trygg tilstand og tror aldri å skulle velte). «Som et skyggebilde vandrer mannen» (som et skyggebilde fullt av innbilninger om mange herlige og prektige ting, som han likevel håper og venter mer av enn de kan gi). «Han hisser seg opp til ingen nytte. Han hoper opp, men vet ikke hvem som skal samle det inn» (til seg – Sal 39,6-7).

«Bare tomhet er menneskenes barn, bare løgn er mannens sønner» (deres gjerninger og den tilliten man setter til dem, er tomme og bedragerske; den som holder seg til dem, går det som en vin- eller humleranke som snor seg om en nesten rutten stang, som en vind snart kaster overende).

«I vektskålen stiger de til værs» (på den guddommelige doms vektskål, så vel som for en opplyst ånds betraktning), «de er tomhet alle sammen» (Sal 62,10). «Et menneske er lik et åndepust» (eller: tomhet), «hans dager er lik en skygge som farer forbi» (Sal 144,4).

Mennesket er som et avrystet blad, et tørt strå som en sakte vind kan drive omkring og føre bort (Job 13,25). Det er «krypet» og «makk» (Job 25,6). «Han lever en kort tid og mettes med uro. Som en blomst skyter han opp og visner, han flykter som skyggen og blir ikke stående» (Job 14,1-2).

Ja, så foraktelig taler Guds Ånd vel om enkelte og få mennesker, vil kanskje noen si; men når det er mange tusen av dem samlet under en stor fyrstes herredømme, lyder det formodentlig annerledes. Det skal vi nå høre.

«Se, folkeslag er som en dråpe i et spann», sier et av Herrens sendebud, «som et støvgrann i en vektskål er de aktet» (støv som man blåser bort når man har veid noe tørt med skålene).

«Alle folkene er som intet for ham, som ingenting og bare tomhet er de aktet av ham. Han er jo den som troner over den vide jord, og de som bor på den, er som gresshopper» (som riktignok ofte er samlet i forferdelig mengde og gjør stor skade, og som ingen menneskelig makt kan utrydde; men når Herren vil, sender han en vind som fører dem bort og kaster dem i havet). «Han gjør fyrster til intet, jordens dommere til ingenting. Han blåser også på dem så de blir tørre, og en storm fører dem bort som strå» (Jes 40,15.17.22-24).

Men for at de jordbundne hjerter og gudsforakterne ikke, slik deres forherdede sinn er, skal tro at dette er tungsindige menneskers innfall og skryt, kan man tenke på hva den store Gud gjorde mot den første verden i vannflommen, mot Sodoma og Gomorra med ild og svovel fra himmelen, mot farao og hans store krigshær i Rødehavet, og mot Sankerib og hans leir, der han i én natt slo ihjel hundre og åttifem tusen mann ved en engel. Det klinger helt foraktelig: ved en engel! Om Herren da bare hadde sendt én eller et par legioner av sine himmelske hærskarer mot den assyriske leir!

Om Jakob berettes det at to hærer av engler fulgte ham på reisen (1 Mos 32,1-2). Slik nyter de gudfryktige den ære å bli fulgt og tjent av en mengde hellige engler; men når Herren vil utføre sine dommer

over de ugudelige, regner den store og høylovede Gud dem ikke for så mye at han skulle bry mange engler med det. Én er nok til å gjøre det.

Men, vil kanskje noen si, det står likevel noe ærefullt for menneskene på det stedet vi har sitert: Herren selv sammenligner dem med stjernehæren, som han daglig fører opp i stort antall, så de lyser, noen med sterkere, andre med svakere skinn (Jes 40,26, jevnfør 41,4). Det er sant; en slik likning finnes der, og den er svært skikket til å vise menneskenes herlighet og anseelse.

Men man må også merke seg at mens stjernene lyser på himmelhvelvingen, haster de stadig mot sin nedgang, og om noen få timer er de ikke å se mer. Det første minner mennesket om hvordan det skal forholde seg gjennom livsløpet, det andre om hva det har å vente om kort tid. Det bør skinne som et lys her i verden og lyse ved gudsfrykt og andre dyder; men det bør også alltid holde seg beredt til å gå ned.

Dette får imidlertid være nok om menneskenes tomhet. La oss også undersøke deres gjerninger og de tingene de befatter seg med, deres sysler og strev, deres tanker og lengsler her i verden. Det første som faller i øynene når man betrakter verden, er den keiserlige, kongelige og fyrstelige høyhet, som de naturlige mennesker vanligvis holder for en samling av all timelig lykksalighet. Men Salomo, som eide og nøt den i like stor overflod som noen, regner den med til verdens tomhet og sier at han ikke har funnet annet enn et tomt skinn og tom utvendighet i den. Her har mange andre, overbevist av sannheten, stemt i med ham.

Keiser Karl den femte ble så lei av det strevsomme styret over sine vidstrakte land at han til sist søkte i et kloster den roen han ikke hadde kunnet finne i all sin herlighet. Han vitnet med tårer at han i hele sin regjeringstid ikke hadde hatt et kvarters ro, men levd i stadige sorger, som hadde fulgt hans tilsynelatende herlighet som en skygge. Da hans sønnesønn Filip den tredje, konge i Spania, skulle forlate det timelige, vitnet han offentlig og befalte å kunngjøre at man av kongelig høyhet ikke har annet igjen i døden enn anger og mye frykt og smerte.

En ansett statsmann malte en kongekrone, gjennomflettet med torner, og skrev under: *Bonum fallax* – et bedragersk gode. Han forklarte det slik at de kronede hodenes herlighet er blandet med mange engstelige bekymringer og stort strev. Perlene på kronene

deres er tårer og svettedråper; rubinene betyr det blodet de ofte må la renne; de spissslipte diamantene betyr de sorgene som nesten alltid gjennomborer hode og hjerte på dem, og så videre.

En annen skriver: Det er utvilsomt ingen liten elendighet å måtte leve i en stilling der man har lite å håpe, men mye å frykte. Og dette er egentlig kongenes stilling; de har allerede nådd en slik storhet at de ikke godt kan vente å få den forhøyet og forøket, men må derimot frykte for alt mulig og plages av stadige sorger, som alltid holder hjertene deres omtåket.

Saken fortjener at vi framstiller den noe tydeligere. Når vi har bevist at den høyeste herlighet i verden er tom og mangler sann lykksalighet, får vi desto mindre bry med å vise det om andre menneskelige ting. De mektiges høyhet og herlighet her i verden er egentlig, sant å si, ikke annet enn en samling av mange tomheter; det andre eier enkeltvis eller i ringe eller middels grad, har de i mengde og overflod.

En adelsmann som er formuende, blir kanskje fulgt og oppvartet av én, to eller tre tjenere, og æret, fryktet og underholdt som herre og øvrighet av én, to eller tre landsbyer som hører ham til. En grevelig person har kanskje fem eller seks eller flere tjenere, har flere landsbyer, et par amter og flere undersåtter. En fyrste overgår den siste i antall slike ting, og kongen overgår igjen fyrsten. Mellom kongene selv er det stor forskjell, for én hersker over ett, en annen over to eller tre og en tredje over flere riker.

Men er det nå avgjort at de timelige og verdslige ting er tomme og ikke kan gi noen sann tilfredshet når de eies i ringe antall, så er det åpenbart at de heller ikke kan gi sin eier noen sann lykksalighet selv om de finnes samlet i stor mengde. Mange hundre nuller gjør nemlig i regnekunsten like lite til et tall som når bare tre eller fire står ved siden av hverandre.

Mange bobler som viser seg på vannet når det regner, er like mye et intet som de få en lekende gutt lager av såpe og vann. Skyggen av et barn er en skygge, og når lyset skjuler seg, forsvinner den; skyggen av et voksent menneske er riktignok større, men ikke bedre eller mer varig. Slik gir tomme ting, når de er samlet i lite antall, en liten tomhet, og når mange av dem kommer sammen, en stor, så det heter etter Salomos ord: Tomhet og atter tomhet! Alt er tomhet.

En enkel mann har sine sorger og er ofte misfornøyd, og enda hans kår kan være nokså gode, gir de likevel ikke hans sjel noen fullkommen tilfredshet, ingen virkelig ro, ingen sann trøst. Slik er det også med en adelsmann, en greve, en fyrste, en konge; den ene klager like mye som den andre, snart over dette, snart over noe annet. Den timelige høyhets og herlighets øverste trinn er like utsatt for forandringer og motgang som det laveste, ja, mang en gang mer.

Det finnes fugler som i stor hete søker og finner kjølighet, og i stormende og hardt vær finner beskyttelse i høyden. Men slik er det ikke med den verdslige høyhet; den som har nådd det høyeste, finner ikke derfor større ro og tilfredshet, men snarere det motsatte.

Den verdslige herlighet kan ikke løfte et menneske over menneskeligheten og menneskelige hendelser. En fyrste, en konge forblir like mye et menneske som den ringeste og fattigste av sine undersåtter; han må spise, drikke, sove, arbeide og ha sine bekymringer likesom denne.

En forstandig kjøkkengutt sa meget riktig til sin konge, som han ikke kjente, og som spurte ham hva han tjente i året: «Like mye som kongen.» Da kongen undret seg og sa: «Du like mye som kongen? Hvordan kan det gå til?», svarte gutten: «Kongen har ikke mer for det han gjør enn så mye mat og drikke som han trenger, og klær å dekke seg med; det har jeg også.» Dette svaret måtte kongen gi sitt bifall, og han bød at gutten på grunn av sin forstandighet skulle brukes til andre oppgaver.

Det er fortalt meg at da en fornem adelsmanns ridekar for noen år siden ofte hørte tale om en stor hersker, hans makt, visdom og lykksalighet, fikk han stor lyst til å se ham og ba sin herre inntrengende om å hjelpe ham til å få dette ønsket oppfylt.

Da adelsmannen en gang hadde noe å forrette ved hoffet, tok han ridekaren med seg og ordnet det slik at han fikk se kongen helt på nært hold da han gikk til taffels. Siden spurte han ham hva han syntes om kongen – om det ikke var en staselig og staut herre. Tjeneren svarte: «Det er jo bare et menneske! Siden jeg hadde hørt så mye tale om ham, trodde jeg det skulle være noe helt spesielt å se på ham.»

Se, slik sier enfoldigheten sannheten rett ut, og de store herskerne selv stemmer i med den. Keiser Maximilian den første skrev på en vegg: Jeg er en mann likesom en annen mann, bare med den forskjell

at Gud har unt meg høyhet og ære. Og keiser Karl den femte: *Homo sum; humani nihil a me alienum puto* – jeg er et menneske og vet at jeg ikke er unndratt menneskelige hendelser.

Dette bekreftes også av erfaringen. Deres høyhet kan ikke fri dem fra det menneskelige livs hendelser. En rasende ildebrann fortærer ofte ikke bare en bondes eller borgers jevne hus, men også en konges prektige slott, slik som det for ikke så mange år siden gikk med den kongelige spanske, uforlignelige St. Laurentius' bygning i Escorial, og slik som det har gått med flere andre.

Ikke sjelden hender det en undersått at han på grunn av en innfallende fiendtlig makt må forlate hus og hjem, ta flukten og søke sikkerhet et annet sted. Det samme rammer ofte store herrer og kronede hoder. Noen ganger overfalles en manns marker og hage av et hardt uvær og en haglbyge, som slår ned og ødelegger alt; men de skåner heller ikke en stor herskers lysthager og alléer. En enkel mann blir ofte forferdet av et skrekkelig tordenvær; det samme har også hendt store og mektige fyrster.

Da landgreve Filip av Hessen, en meget tapper og høyberømt herre, en gang red hjem fra jakten, kom det et uventet tordenvær, og et sterkt lyn slo ned i et eiketre ikke langt fra greven, og hesten ble så forskrekket at den falt til jorden under ham. Tjenerne kom skyndsomt til, løftet ham opp og spurte: «Hvordan står det til, nådigste fyrste og herre? Merker Deres nåde noen skade?» Men han svarte: «Hva herre, herre?» Han pekte med hånden mot himmelen og sa: «Han er en herre; jeg er bare usselt skarn.»

De er heller ikke unntatt fra de ulemper som kan ramme legemet. De plages av hete og kulde, av sult og tørst, av smerter, gikt, hodepine, hjertebank, miltsykdommer og andre lidelser, likesom andre mennesker; de må gi seg i legenes hender og underkaste seg deres skjæren og brenning, like så vel som en enkel mann.

Keiser Fredrik den tredje fikk i sin høye alderdom et åpent sår i det venstre benet, og da ondet og smertene tok overhånd, rådet legene ham til å la benet skjæres av, noe keiseren også gikk inn på. Da det avskårne benet lå foran ham, sa han: «Hvilken forskjell er det mellom en keiser og en bonde?» Da ingen svarte, fortsatte han: «En sunn og frisk bonde er lykkeligere enn en syk keiser.» Noen få år etter døde han.

De er ofte blitt angrepet av sinnssvakhet – riktignok sjelden i den grad som Nebukadnesar – men de har likevel ofte vært fratatt bruken av sin forstand og på ingen måte kunnet nyte godt av sin herlighet. Andre har vært stadig tungsindige og ikke visst hvor de skulle gjøre av seg for beklemmelse. Å anføre eksempler ville imidlertid føre for vidt.

Heller ikke pleier samvittigheten å skåne dem. Selv om ingen våger å framstille sannheten for dem, selv om det ikke finnes noen Natan og ingen Ambrosius som tør si til dem: «Du er et dødens barn; hold deg borte fra Herrens nattverd, for dine hender er fulle av blod» – så tier likevel ikke samvittigheten, men uroer dem dag og natt, uten at de med all sin makt, rikdom og prakt, med musikk eller andre adspredelser kan stille den tilfreds.

Når de jager, jager ofte samvittigheten dem selv og engster dem mer enn de engster det forfulgte dyret. De blekner ofte og sukker dypt ved sitt velbesatte konge- eller fyrstebord, og blander lønnlige klager inn i strengeleken. Man sier at de ikke har noen dommer på jorden; men de bærer ham i sitt bryst, og han avsier ofte en slik dom over dem at de skjelver for den. Han vekker dem ofte om natten og drar dem fram for sin domstol til et regnskap som ellers intet menneske ville våge å kreve av dem.

Om keiser Konstans – eller, som andre kaller ham, Konstantius – forteller historieskriverne at han på grunn av en falsk mistanke først forviste sin bror Theodosius fra hoffet og lot ham stikke inn blant presteskapet, kledd som en diakon. Da mistanken ikke ble roet ved dette, lot han ham senere henrette. Denne broren viste seg ofte for ham som en geistlig med et beger i hånden, fylt med blod, og sa: «Drikk, min bror!» Og enda han forlot sin residens og flyttet over til Syrakus på Sicilia, forfulgte skrekkbildet ham også dit og ga ham ingen ro. (*Residens: en fyrstes eller annen høy persons bolig.*)

Rikard den tredje, konge i England, lot to av sine barnebarn henrette i Tower i London; men siden fikk han lite fred og foer ofte opp av søvnen om natten, sprang ut av sengen og grep sverdet som hang ved siden av den, løp omkring i soverommet og lette etter forræderen og morderen som ville ta livet av ham. Karl den niende, konge i Frankrike, fikk heller ikke mye fred etter det parisiske blodbryllupet; han

forskrekket seg ofte i søvne og pleide å la hente sangere til sengen sin, som skulle synge ham i søvn igjen.

De er også alle underlagt døden, som ofte trenger gjennom alle vakter og livgarder, liksom ler ut livlegene og sårlegene deres, og senker dem fra deres høyhet ned i den mørke, dype grav. Slik viser tomheten i deres herlighet seg aller tydeligst.

Om Fokas, den ugudelige tyrannen i Konstantinopel, forteller historien at han ved et opprør, og ved å rydde sin herre og keiser Mauritius og hans slekt av veien, hadde tilranet seg og besteget keisertronen. Han søkte da med alle midler å holde og befeste seg på den. I den hensikt lot han omgi keiserboligen med en tykk mur.

Men da den var ferdig, hørte han om natten en røst som sa til ham at om han enn omga seg med en mur som rakk til skyene, ville den likevel bli undergravd og veltet av hans synder, og ikke kunne beskytte ham mot Guds frembrytende vrede. Den rammet ham også kort etter, for han ble ynkelig tatt av dage av sin etterfølger på tronen, Herakleios.

Om Ludvig den ellevte, konge i Frankrike, forteller Kominæus at han ga sin livlege ti tusen kroner i lønn om måneden, fordi denne hadde innbilt ham at han ellers ikke ville leve lenge.

Men legen kunne likevel ikke beskytte ham mot en tidlig død; for det blir ved det alle herrers Herre sier: «Jeg har sagt: Dere er guder, dere er alle Den Høyestes sønner. Men sannelig» (fordi dere ikke tar imot advarsler og ikke bryr dere om noe, men stadig vandrer i mørke, sorgløshet og ubotferdighet) «som mennesker skal dere dø, og som en av fyrstene skal dere falle». Det vil si: Dere skal falle desto dypere fra deres høyhet; og på samme måte som deres liv har vært skrekkelig for mange, som til gagns har fått føle deres voldsomhet, skal også deres død vekke skrekk og bringe folk til å gyse (Sal 82,5-7).

Det som her er sagt med dunkle ord, kan gjøres tydelig ved det profeten så bemerkelsesverdig sier om kongen av Babels fall. Han skildrer hvordan de andre kongene og veldige i verden, som er døde før ham, skal ta imot ham i helvete og si: «Også du er blitt kraftløs som vi! Du er blitt lik oss.» (Slik det ser ut, sikter profeten til de fyrster og veldige som denne mektige kongen hadde overvunnet og slått, og vil si at samlingsstedet for dem alle, overvunnede så vel som seierherrer, skal være helvete. Der skal de første hånlig ønske de siste velkommen

og si: Er også du blitt syk og overvunnet av døden? Hva hjelper det deg nå at du har beseiret og underlagt oss alle og langt overgått oss i makt og høyhet på jorden? Nå er vi jo like; det har gått deg som oss; du har like lite kunnet beholde din herlighet som vi.)

«Nedstøtt til dødsriket er din herlighet, dine harpers klang» (det er forbi med musikken din og all din øvrige herlighet). «Under deg er det redet et leie av ormer, og ditt dekke er makk» (et dårlig nok leie for slike høye personer, som har vært vant til å sove i elfenbenssenger på myke og vellystige dyner!). «Hvor du er falt ned fra himmelen, du strålende stjerne, du morgenrødens sønn!» og så videre (Jes 14,10-12).

Du har skint på herskerhimmelen i glans og herlighet og nytt stor ære og anseelse fremfor alle andre fyrster, og likevel er du nå utslukt og all din glans forvandlet til mørke. Hva gagner din prakt deg nå? Hva godt har du av din rikdom og ditt hovmod? Alle disse tingene er faret bort som en skygge og som et budskap som løper forbi (Visd 5,8-9).

Til sist kan deres høyhet, makt og herlighet ikke fri dem fra Guds dom; også de er innbefattet i den hellige apostelens utsagn: «Det er menneskenes lodd én gang å dø, og deretter dom» (Hebr 9,27). Det legger også vår store og vise konge dem og alle andre på hjertet når han slutter sin bok Forkynneren slik: «Slutten på det hele, etter at alt er hørt, er dette: Frykt Gud og hold hans bud! Det er noe som gjelder alle mennesker. For hver gjerning vil Gud føre fram for dommen over alt som er skjult, enten det er godt eller ondt» (Fork 12,13-14).

Det var noe ualminnelig at en himmelsk hånd skrev kong Belsasars dom foran øynene hans på den kalkede veggen i den kongelige sal, der han holdt et stort gjestebud. Dommen lød slik: «Tellet har Gud ditt kongedømme» (din regjerings dager) «og gjort ende på det. Veid er du på vektskål og funnet for lett. Delt er ditt rike», og så videre (Dan 5,5.25 ff.).

Men det er alminnelig og visst at dette var et synlig forbilde på det som venter alle store i verden uten unntak. Deres dom er allerede avsagt og blir straks forkynt sjelen ved dens avskjed fra legemet, og fullbyrdes uten opphold. Da har all herlighet en ende, og all prakt er forsvunnet som en skygge; da opphører all oppvartning; da er de alene, og ingenting unntatt deres gjerninger har fulgt med dem.

Da er all den pomp og prakt og stas borte som de i dette livet var omgitt av, så de nesten ikke lenger kunne eller ville regne seg selv for mennesker. Da er det høye mot og det stolte sinn som aldri ville bøye seg under Kristi lydighet, forvandlet til frykt og beven; da er vantroen og spotten forvandlet til lutter engstelig følelse og fornemmelse.

Da spørres det ikke om hvor høye, hvor store, hvor mektige de har vært i verden, og hvilken herlighet de har eid, men om hvordan de har brukt den til Guds ære, til kirkens beskyttelse og tjeneste og til sine undergittes trøst og glede.

Da er det forbi med den smigeren de var vant til å få av alle og enhver som omgikkes dem, og de hører nå ikke annet enn den bitre sannhet – og det fra hans munn hvis «lepper er fulle av harme», hvis «tunge er som fortærende ild», og hvis «pust er som en overskyllende elv som når like til halsen» (Jes 30,27-28). Han besegler og stadfester øyeblikkelig sin rettferdige dom med sin guddommelige makt.

Etter at vi nå med velberådd hu noe utførligere har bevist at den høyeste høyhet og den herligste herlighet i verden må regnes for den aller største tomhet, hvis den ikke er forent med den sønnlige utkårings herlighet og helliget i Kristus, er det lett å vite hva man skal dømme om verdens øvrige skinnvesen.

Det regnes for en stor lykke å kunne være i nærheten av verdens høye hoder og dødelige guder og vandre og lyse i den glans som de, lik jordiske soler, gir sine tjenere. Derfor vender også de klokeste hoder og edleste sjeler seg dit og søker å komme fram ved hoffet. Dette lykkes riktignok for de færreste (for håpet ved hoffet, sier en lærd mann, er lik vievannet i de katolske kirker, som man sprenger på dem som kommer og går, men som man merker liten velsignelse eller kraft av).

Likevel klarer enkelte, ved Den Høyestes forsyn og styring, å svinge seg opp, så man kan si om dem: «Etter disse hendelser opphøyet kong Ahasverus Haman og ga ham sete over alle de stormenn som var hos ham, og alle kongens tjenere falt på kne og kastet seg ned for Haman», og så videre (Est 3,1 ff.).

Nå kan en riktignok ikke nekte for at det betyr ikke så lite å være en stor herres yndling, førsteminister, geheimeråd og så videre. Slike folk tar del i all sin fyrstes høyhet og herlighet. De er hans øyne som han ser med, hans ører som han hører med, hans hender som han arbeider med, hans munn som han taler med. De går inn til ham etter

behag og kommer ut igjen med strålende ansikt; de er høye i hans høyhet, mektige i hans makt, lykksalige i hans nåde.

De er så å si sin herres signetring, som ved hans våpen og navn har stor vekt; de er så å si sin herres avbildninger, der hans ansikt æres; de er så å si de lodd som holder hele hoffets urverk i gang. Det de taler og tilrår, er som om man hadde spurt Gud om en sak (2 Sam 16,23). De er som gullbildet Nebukadnesar lot reise: Enhver måtte ikke bare ære og tilbe det, men også ofre til det (Dan 3,1.7).

Se, alt dette synes å være noe stort og fortreffelig, særlig for jordbundne hjerter. Men Salomo regner det med til verdens skyggeverk og sier: Alt er tomhet. Herregunst er tom; høye embeter er tomme; den blendende herlighet og store anseelse som følger dem, er tom; den lykke de synes å gi, og som de uvitende misunner dem, er tom. Det vil si: Alt en hoff- og statsmann kan eie og håpe, er utilstrekkelig. Det kan ikke tilfredsstille, berolige eller gjøre sjelen lykksalig; for alt sammen er jordisk, flyktig, ubestandig, fullt av uro og bekymring, fullt av strev og besvær, av frykt og angst og så videre.

Å bevise dette vil ikke falle vanskelig, for det bekreftes ikke bare av Guds ubedragelige ord, men også av den daglige erfaring, av alle kloke og forstandige menneskers bifall, ja til og med av mange personer i denne ansette klassen selv, som har tilstått det. Guds ord taler gjennomgående meget foraktelig og ringe om all timelig lykksalighet og menneskelig herlighet (når den betraktes utenfor Guds nåde og samfunnet med Kristus), slik vi allerede har merket tidligere da vi belyste verdens høyeste herlighet.

Her vil vi bare føye til disse få skriftstedene: «Alt kjød er som gress» (som i dag er grønt og i morgen visnet), «og all dets herlighet som blomsten på gresset. Gresset visner, blomsten faller av, når Herrens ånde blåser på det» (1 Pet 1,24; Jes 40,6-7). «Denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,31). «Verden forgår og dens lyst» (1 Joh 2,17).

«Hva er vel menneskets liv? Det er jo bare en røk som viser seg en liten stund og så er borte!» (Jak 4,14). «Dets stolthet» (de dagene mennesket er stolt av og befinner seg vel i) «er strev og tomhet. Hurtig farer de, vi flyr av sted» (Sal 90,10). «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (når den en gang er fortapt – Matt 16,26).

Erfaringen lærer at de her omtalte menneskene, som står de høye og mektige nærmest, er underlagt dette livets tomhet, strev, fortredeligheter, forandringer og mangfoldige hendelser like så vel som andre – ja mer enn andre. De lever i stadig uro og er som skipene som ligger for anker og riktignok er fastgjort, men likevel stadig slingrer og svaier. Av og til, når en sterk storm reiser seg og sprenger ankertauet, kommer de i drift og splintres mot klipper og skjær.

De har ofte en byrde på nakken som andre ikke ser eller forstår, men som de selv godt kjenner. De blir daglig overrent, og alle forlanger deres tjeneste; ja, hver og en vil at de skal føye seg etter hans vilje.

Mang et kjødelig sinnet menneske har en tvilsom sak, et urettferdig og ugudelig forsett eller et egennyttig siktemål, og søker med alle midler å gjøre en høy embetsmann til tjener for sin ugudelige vilje. Midlene er ofte av en slik art at embetsmannen, hvor mektig han ellers er, likevel ikke kan eller vil motstå dem, men sier som en viss mann: Hvem kan motstå så mange bevæpnede? (Han mente de brynjekledde mennene som var preget på dalerne og dukatene.)

Er det ikke en elendighet å ha mange anledninger til synd, og det så sterke at de liksom tvinger en til å gripe dem? Er det ikke en tomhet å stå høyt og omtumles av alle slags vinder?

En rettslærd sa en gang at det nå forholder seg slik med juristeriet, domstolene og rettssakene at den som var viklet inn i dem, ikke godt kunne være og bli gudfryktig og samvittighetsfull. For selv om han var nok så redelig og velmenende, ble det fra andre sider spilt ham så mange onde puss at han, hvis han ikke ville forsømme sin parts fordel, nødvendigvis også selv måtte gjøre slikt. Hva man skal tenke om denne talen, og om det lar seg forsvare for samvittighetens domstol å sette falskhet og løgn mot bedrageri og urett, vil vi ikke her gå inn på å bedømme.

Men hos mange embetsmenn synes det ikke å gå annerledes til. Slik er det nå i verden at det regnes for klokskap å overliste en annen og umerkelig få ham i sitt garn, eller å hindre list og bedrag ved et enda større bedrageri – som en ansett statsmann selv tilstår: Statskunsten, sier han, består nå ikke i stort annet enn å kunne bedra andre og unngå selv å bli bedratt av dem.

En annen pleide å skrive i stambøker: En gesandt er en hederlig mann som er sendt utenlands for å lyve til sin stats beste. Atter en

annen sier: Når en fyrste vil føre en annen bak lyset, må han først skuffe sine egne folk, og særlig sine utsendinger, og ikke åpenbare dem sin sanne hensikt, så de kan drive saken med desto større alvor, og så videre.

Se, hvilken elendighet som skjuler seg under slike menneskers utvendige skinnherlighet! Hører ikke slikt vesen og slik framferd, hvor herlig det enn ser ut, med full rett til verdens største tomheter? Og hva annet blir enden på det enn at de til sist vil finne at hele deres skinnvesen og all deres statsklokskap har vært det aller sørgeligste selvbedrag? De har innbilt seg å være store menn og får omsider erfare at de ikke har vært annet enn vredens kar, urettferdighetens redskaper og elendige mennesker. (*Stambok: en bok der man lar fremmede egenhendig skrive tankespråk og lignende til minne.*)

En gammel kirkelærer sammenligner slike folk med dem som med skipet sitt er kommet inn i en malstrøm og blir drevet omkring mot sin vilje helt til de går til bunns. Og dette skjer ofte før de tror det, og når de minst venter det, slik Hamans, Akitofels, Sjebnas og mange tusen andres eksempler viser. Om dette kunne det sies mye mer og saken behandles langt utførligere; men jeg regner det for unødvendig å bevise vidløftig en sak som man daglig overbevises om ved erfaringen.

Jeg vil bare nevne noe om det bifall og den stadfestelse forstandige mennesker har gitt denne måten å se på, idet de liksom har kappes om å framstille hoff- og statsmannslivets tomhet og bedragerske skinnherlighet. En avbilder en sommerfugl som flagrer omkring et brennende lys, og skriver under: «Ikke for nær!» eller: «Jo nærmere, desto farligere.» En annen maler noen raketter som antennes i den bælmørke natt, farer hastig opp i været, freser, suser, skyter ut andre mindre lys, stjerner eller svermere og deretter faller til jorden og forgår, og skriver under: «På lys og knall følger røyk og fall.»

En annen framstiller et gresskar som er ledet opp et høyt tre og slynger seg om grenene, og skriver under: «Hva snart oppstår, det snart forgår.» En annen avbilder et prektig kledd menneske som er lagt i lenker og holdes fanget med gullkjeder på hender og føtter, og skriver under: «Glinsende elendighet.»

En annen tegner en løve som en hyrde kaster et klede eller sin overkjortel over hodet på mens han setter kniven mot strupen på den,

med underskriften: «Fruktesløs villskap» (for noen forfattere forteller at de afrikanske hyrdene i hast kan få bukt med en løve som går løs på dem eller flokken deres, når de behendig kaster en kappe eller et klede over øynene på den og så gir den det ene stikket etter det andre, fordi denne forblindelsen gjør den helt forbløffet).

Og endelig har en framstilt hoffets herlighet ved den stjernefulle himmel som han har malt, med underskriften: «De haster alle mot sin nedgang.» (*Det tyske «Untergang», som her er oversatt med «nedgang», betyr både nedgang og undergang.*)

Disse bildene kan alle tiders erfaring best forklare. Likevel vil vi enda føre fram noen selvbekjennelser som er overlevert etterverdenen av personer som en tid har nytt denne tilsynelatende herligheten og til fulle erfart hva som ligger skjult under den.

I den gamle romerske historie finner vi en på sin tid navnkundig mann ved navn Similis, som var hoffmarskalk hos keiser Hadrian. Etter å ha tjent lenge ved det keiserlige hoff ble han lei av all sin store ære og lykke; han søkte og fikk avskjed, og tilbrakte de siste sju år av sitt liv i full stillhet på en landeiendom.

Før sin død befalte han at man skulle sette denne innskriften på gravmælet hans: «Her ligger Similis begravet, som riktignok nådde en høy alder, men likevel bare levde i sju år.» Dermed ville han vitne for hele verden at han ikke regnet det prangende livet i keiserens tjeneste for noe sant liv, men bare for uro, strev, frykt, besvær og tomhet.

I år 527 levde det ved den gotiske kong Alariks hoff i Italia en fornem mann ved navn Arator. I all den ære og herlighet han nøt i kongens tjeneste, fant han ikke noe annet enn det Salomo fant i sin: tomhet. Derfor brøt han opp fra hoffet, gikk over til den geistlige stand og etterlot seg disse versene:

Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula.
Perfida mundani desero vela freti.

Transferor ad niveas Petri sine turbine caulas,
Et fruor optati jam statione soli.

Meningen er at han hadde forlatt verden og hoffet, dette stormende havet, og gått over til det geistlige liv, hvor han nå endelig hadde funnet den ro han lenge hadde lengtet etter.

Fyrst Rudolf av Anhalt var en tid statholder for keiser Maximilian. Han lot som sinnbilde og minnesmerke male en pike ved siden av en løve som rakte henne labben, med innskriften: «Alltid i frykt.»

En sekretær hos en fornem herre ble rammet av dødelig sykdom og følte seg dårlig forberedt til døden. Da begynte han å si: «Å, jeg ulykkelige menneske! Jeg har sikkert skrevet full tjuefem ris papir i min tjeneste og til min herres beste, og ikke brukt ett eneste blad til gagn for min stakkars sjel.»

En annen gammel hoffmann hadde vært alt for sin herre – både potte og panne, som det heter – men falt til slutt i unåde og ble gjenstand for forakt, svik og annen motgang.

Han pleide å si: «Jeg hørte mange prekener mens lykken varte, og jeg gikk også til Herrens bord, men uten nytte for min sjel; for hjertet mitt var som kvalt og forherdet i fedmen av min timelige lykke. Men etter at jeg ble fattig og foraktet, har Gud gjort min sjel rik. Jeg takker ham av hjertet fordi han ydmyket meg, og fordi han har vederkvegt meg med sin guddommelige trøst. Jeg vitner for Guds ansikt at jeg nå har det så godt i min åndelige lykksalighet at jeg ikke ville bytte den bort mot noe keiserdømme, om det stod i min makt å få det.»

Men nok om dette! La oss gå videre og undersøke om vi blant de ting verden skatter høyt, kan finne noe som ikke faller inn under Salomos utsagn: «Det er alt sammen tomhet.» Denne herren var mer enn noen annen på sin tid utrustet av Gud med visdom og kunnskap, slik Skriften vitner: «Gud ga Salomo visdom og overmåte stor innsikt, en forstand så mangfoldig» (et stort hjerte) «som sanden på havets bredd. Salomo hadde større visdom enn alle Østens barn» (alle folk i østerland) «og alle egypterne. Han var visere enn alle mennesker», og så videre (1 Kong 4,29-31).

Hva slags visdom det var som ble prist så høyt hos denne kongen, kan vi se dels av det som står før, dels av det som står etter. Det var rettskunnskap, slik at han forsto å holde dom med rettferdighet, bringe orden i innviklede saker, føre skjulte og omhyggelig fordekte ting fram for lyset og gi enhver sitt.

Det var det vi kaller statsklokskap, slik at han visste å innrette sitt styre med vett, føre sin hoffholdning med forstand, velge dyktige tjenere som passet til hans oppgaver, sikre sitt rike mot fiendtlige og misunnelige naboer, slutte forbund med andre som var godt stemt

mot ham, til sitt eget og rikets vel, holde freden, sørge for folkets framgang og lykke, gi nyttige lover, og så videre.

Det var innsikt i moral- eller sedelæren, slik at han kunne dømme om alle dyder og laster, anbefale folk det ene og skremme dem fra det andre – noe den boken vi ennå har av ham, Ordspråkenes bok, vitner om. Det var naturkunnskap og grundig kjennskap til Guds mangfoldige skapninger, for det sies om ham at «han talte om trærne, fra sederen på Libanon til isopen som vokser ut på veggen. Han talte om dyrene og om fuglene og om krypet og om fiskene» (1 Kong 4,33).

Det var kunnskap om alle slags merkverdigheter; for selv om dronningen av Saba i Arabia kom for å sette ham på prøve med mørke taler (gåter, alle slags underlige spørsmål), erfarte hun til sin forundring at han kunne løse og forklare dem alle.

Se, all denne visdom og klokskap regner han selv blant verdens tomme ting, slik disse ordene viser: «Jeg talte med meg selv i mitt indre og sa: Se, jeg er blitt større og rikere i visdom enn alle som har hersket over Jerusalem før meg. Mitt hjerte har skuet stor visdom og kunnskap. Jeg vendte mitt hjerte til å kjenne visdommen og forstå dårskap og uforstand. Men jeg skjønte at også dette var åndsfortæring» (og at man har like mye gagn av det som om man ville bli mett av vind og slukke tørsten med luft – Fork 1,16.17).

Nå må man riktignok innrømme at alle slike vitenskaper i vår tid har steget til det høyeste; men jeg tør like fullt si at deres tomhet i våre dager også har nådd sitt høydepunkt. Jeg taler om naturlige og menneskelige vitenskaper, om kjødelig visdom og jordisk klokskap, som ikke er forent med det himmelske lys, med nåde og hellighet, som ikke er noen sann kunnskap om Herren Jesus og mangler kjærlighet til ham og etterfølgelse av ham.

En slik visdom er ikke bare tom og ute av stand til å tilfredsstille og berolige menneskesinnet; den er også skadelig og farlig. Den hører jo til kjødets frembringelser, oppfinnelser, anslag og foretagender, som apostelen sier om: «Kjødets attrå» – altså et kjødelig sinn, et ugjenfødt menneskes tanker og lengsler og kloke påfunn – «er død», det vil si at det virker åndelig og evig død og umerkelig fører i fordervelse; «kjødets attrå er jo fiendskap mot Gud».

Den setter seg opp mot hans nåde, den spotter kristen enfold, den står Den Hellige Ånd imot, den holder Guds visdom for dårskap og forakter hans råd (Rom 8,6.7; 1 Kor 1,18; Apg 7,51; Luk 7,30).

Dette ser vi aller tydeligst av erfaringen og av det vi daglig har for øynene hos mange kloke, vise, lærde og derfor høyberømte folk: Til tross for sitt store naturlige lys vandrer de ennå i mørket og elsker og gjør mørkets gjerninger. Deres kloke fornuft stoler ofte mer på seg selv og sin egen dømmekraft enn på den himmelske og guddommelige åpenbaring, og lager seg en religion etter eget godtbefinnende, som den kaller de vises eller forstandiges religion, men som ikke er noe annet enn gudsfornektelse, spotteri og ryggesløshet.

Er det da ikke en ypperlig klokskap som fører mennesket bort fra erkjennelsen og nytelsen av det evige lys, det høyeste gode og den himmelske trøst, og ut i en ørken der det i nøden verken finnes brød å ete eller vann å drikke?

Er det ikke en fortreffelig visdom som setter mennesket, den edleste av Guds synlige skapninger, i klasse med kveg, og byr det å ta og nyte det nærværende som sin del, tankeløst og sorgløst med hensyn til det som kommer, og å håpe like mye etter dette livet som et fornuftløst dyr? Gud bevare oss fra en slik dåraktig og dyrisk klokskap! Denne visdommen er lik Akitofels, som til sist gjorde ham så dåraktig at han hengte seg og styrtet seg ned i evig fordervelse (2 Sam 17,23).

Med de andre vitenskapene, av alle slag, er det ikke stort bedre så lenge de ikke er helliget ved troen og paret med sann gudsfrykt. De ligner måneskinnet, som riktignok gir et svakt lys, men ikke varmer. De ligner tulipanene, som ser vakre ut og pryder seg i mange slags fine og brogete kjortler, men som blomstrer av om få dager og siden ikke er til nytte for noe; derfor regner heller ingen lege eller apoteker dem verdige til å oppbevares blant andre edle og kraftige urter.

De ligner en fakkel som riktignok lyser, men samtidig ryker sterkt, eller det forgiftede lyset som ble båret foran en fornem herre, men samtidig ga ham en skadelig røk som slukket hans livslys.

Å, hvor mange kloke hoder omgås ikke så lenge med idel vanhellige, hedenske, selvkloke bøker og ting, skrevet av verdens ånd, at de til sist blir helt vanhellige, hedenske og verdslige og ikke lenger viser noe åndelig og guddommelig liv! De er fulle av egenkjærlighet og

verdenskjærlighet, av hovmod, misunnelse, bitterhet, hat, urettferdighet og en mengde andre synder.

Hva hjelper det da at de vet mye, ja om de visste alt, men verken kjenner Gud eller verden eller seg selv? Hva hjelper det at en teolog er meget grundig og høylærd, ikke bare i sin teologi, men også i alle de vitenskaper som så å si tjener og oppvarter den, som språkkunnskap og verdslig visdom med alle dens døtre; at han kan granske og avdekke alle Skriftens hemmeligheter i grunnteksten, er svært ferdig og øvd i stridssaker og godt forstår å avfeie motstanderne, er vel belest i de gamle kirkelæreres skrifter, og så videre – dersom han ikke har Kristi Ånd og sinn, dersom han ikke følger etter sin Frelser, dersom ikke Frelseren hersker i hans hjerte med sin nåde, kjærlighet, saktmodighet, ydmykhet, enfold og alt det øvrige?

For det kan ikke nektes at mange behandler de åndelige og guddommelige ting med et kjødelig og uopplyst hjerte, på samme måte som mang en levitt i den gamle pakt bar Herrens redskaper og kar som hørte til tabernaklet, uten selv å være noe hellig kar for Herren.

Luther sikter til dette når han skriver: «Kjød kaller sankt Paulus, likesom Kristus i Joh 3,6, det som er født av kjød: hele mennesket med legeme og sjel, med fornuft og alle sanser, fordi alt hos det trakter etter kjødet, slik at du også kan kalle den kjødelig som grubler mye over høye åndelige ting og lærer og snakker mye om dem.»

Hva gagner det da, sier jeg, om han stadig holder på med Skriften, med teologien, med de hellige vitenskaper, når han likevel ikke lar kraften av dem trenge inn til sitt hjerte – om han skinner som et lys for alle, mens det er helt mørkt i hans eget hjerte?

Lærde menn har gjort den iakttakelsen at den jødiske yppersteprest riktignok også etter det babylonske fangenskapet bar et embets- eller brystskjold besatt med de edelstener Gud selv hadde foreskrevet, men at det manglet Urim og Tummim (lys og rett), som fantes i det gamle brystskjoldet.

Slik er det også med en teolog som riktignok har store kunnskaper og regnes blant sin kirkes helter, men mangler nådens og Kristi Ånds indre lys. Om dette sier apostelen: «Om jeg taler med menneskers og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg en lydende malm eller en klingende bjelle. Om jeg har profetisk gave og kjenner alle

hemmeligheter og all kunnskap, og om jeg har all tro, så jeg kan flytte fjell, men ikke har kjærlighet, da er jeg ingenting» (1 Kor 13,1.2).

Om den hedenske filosof Longinus sa Eunapios i sin tid at han var et levende bibliotek og et omvandrende studerekammer; men det klinger bedre når Hieronymus sier om Nepotianus at han ved stadig lesning i den hellige Skrift og flittig gudelig tenkning hadde gjort sitt bryst, sitt hjerte, til et Jesu bibliotek.

Også om de øvrige vitenskaper må vi si noe, selv om deres tomhet, når de ikke er helliget ved troen, ligger åpen i dagen. Herrene jurister, slik de nå til dags driver sin praksis, ligner de dyr som søker føde på en forvokst åker eller i en sammenvokst krattskog. For i vår tid, da urettferdigheten er blitt mangfoldig og kjærligheten kald hos mange (Matt 24,12), passer det som profeten Mika sier: «Den fromme er blitt borte fra jorden. Det finnes ikke en ærlig mann blant menneskene. Hver mann vil fange sin neste i garnet. Fyrsten krever, og dommeren er villig mot betaling, og stormannen sier det som er til skade for hans sjel; han og de tvinner det sammen» (Mika 7,2-3).

I grunnteksten ligger det et treffende bilde skjult her, hentet fra en repslager som tvinner mange små snorer tett i hverandre, så de blir til et tykt og sterkt tau. På samme måte, sier Herrens Ånd, bærer de urettferdige og samvittighetsløse mennesker i mitt folk seg at; de tvinner den ene renke, den ene løgn, den ene unnskyldning, den ene innsigelse inn i den andre.

De forener seg også om falske og listige anslag og forbinder seg til all troskap i utroskap og onde streker – eller, som Herren sier et annet sted: «De drar på misgjerning med løgnens tau og på synden som med vognrep» (Jes 5,18). «Den beste av dem er som en tornebusk, den ærligste verre enn en tornehekk» (Mika 7,4).

Skulle det da ikke være en tomhet, ja en stor elendighet, å måtte ernære seg av andre menneskers ondskap og skade, blant slike busker og hekker – å ha så mye med menneskelige domstoler og verdslige retter å gjøre at man nesten ikke får tid til å tenke på Guds rett og endelige dom?

Jeg frykter ikke for å si at selv den aller rettferdigste og mest samvittighetsfulle jurist, om han enn avskyr alt vanhellig og urettferdig vesen og ikke gjør seg delaktig i det, likevel har grunn til å klage over verdens tomhet. Han må stadig arbeide som blant tornebusker

og stadig beskjeftige seg med innviklede garn som andre har floket til; stadig søke å løse opp eller rive i stykker knuter, løkker og snarer som andre har knyttet og lagt ut til skade for hans part og for å fange juristen selv. Og slikt kan ikke skje uten bekymring, ergrelse og vrede. Er ikke det en elendighet? Er ikke det en tomhet?

På lignende måte forholder det seg med naturkunnskapen og de mange vitenskaper som hører til den. Den store og vise kunstner som har skapt himmel og jord, har fylt dem med så mange under av sin allmakt, visdom og godhet at et menneske som gir akt på dem, ikke vet hva han først skal ta fatt på å betrakte.

Selv de klokeste av dem går det som et barn som har fått tak i en bok full av sinnbilder: Det blar og blar i den og gleder seg snart over dette, snart over noe annet, men innholdet kan det ikke fatte, og heller ikke granske ut bildenes skjulte betydning.

Om man med litt gudelig ettertanke betrakter den store flid og det store strev som den lærde verden nå til dags har lagt ned og ennå daglig legger ned i å utforske naturens hemmeligheter, og hva den har utrettet med det, og hvor mange av dem den har utforsket til bunns, så må man tilstå at den nevnte lignelsen treffer helt.

Noen bruker stor flid og store utgifter på å betrakte himmelen og dens mangfoldige lysende legemer; de bygger seg høye tårn, som himmelvarder, for å ha fri og vid utsikt derfra; de lager seg store, kostbare og kunstferdige kikkerter, sammen med mange andre redskaper som de bruker i sin himmelgransking. Én tar for seg å beskue solen, en annen månen, en tredje denne eller den av de bevegelige stjernene som endrer sin bane; man kikker og ser, den ene på dette stedet, den andre på et annet, og deler med hverandre sine iakttakelser og merknader, og det med utrettelig og rosverdig flid og ufortrøden iver.

Andre har gjort luftkretsen med de merkverdige tingene som finnes der – skyene, regnet, snøen, haglet, rimet, duggen, tordenen og lynilden, og mange andre luftens åpenbaringer – til gjenstand for sine omhyggelige undersøkelser. Atter andre stiger med gjennomtrengende og skarpsindige tanker ned i jordens indre. De leter ikke bare etter metaller i dens ganger og kløfter og vil kjenne deres opphav og natur, men gransker også kildenes, elvenes, helsebrønnenes, de varme badenes og saltkildenes opprinnelse.

De vil gjerne i Den Høyestes laboratorium og verksted undersøke hvordan havvannet renses for sin salthet, skarphet og bitterhet, og enten blir helt rent og søtt eller på ulike måter blandet og utrustet med mangehånde krefter. På samme måte vil de gjerne finne årsaken til ebbe og flo og til alt det underfulle som ellers finnes der.

Noen har valgt fuglene med deres mange slekter og arter som gjenstand for sin betraktning, andre fiskene, andre urtene, blomstene, plantene, vekstene, buskene, trærne og slike ting som spirer fram av jorden, og atter andre de firbente dyr. Noen har bare vendt oppmerksomheten mot enkelte stykker av denne eller den delen av verden, undersøkt dem med stor skarpsindighet, utrettelig flid og ofte kostbart strev, ivrig søkt å utforske deres natur og meddelt verden hva de har kunnet finne.

Andre igjen har innrettet kunstkamre og samlet i dem mangfoldige sjeldenheter, enten frembrakt av selve naturen eller av menneskers forstand, hånd og kunst. For å drive denne naturgranskingen med desto større hell har man dessuten stiftet lærde selskaper og foreninger, som til og med verdens høye hoder har æret med sitt nådigste velbehag, sin beskyttelse og sin høye bistand og støtte.

Med vilje forbigår jeg det andre lærde og kloke folk i denne høyopplyste tidsalder har gjort for å bringe vitenskapene til en viss fullkommenhet: hvordan de har lært mangeslags tungemål og ikke spart noen flid og møye for å komme på sporet av religionenes og statenes alder og bringe tidsregningen i orden, og så videre. (*Laboratorium: en apotekers eller kjemikers verksted.*)

Nå er en slik bestrebelse hos vår tids lærde, blant alle folkeslag, visselig meget rosverdig, og ingen unntatt uforstandige og uvitende mennesker vil misbillige den. Jeg er også fullt overbevist om at det ikke har kunnet skje uten den store og høylovede Guds, alle tings skapers og opprettholders, særskilte styrelse og bestemmelse at verden er blitt optent av en slik iver for å granske naturens rike.

På samme måte må det uten tvil tilskrives Guds inngivelse og nådige ledelse at man har funnet opp de redskaper som er avbildet eller beskrevet i det kongelige engelske selskaps forhandlinger, i de lærde franskmenns dagbøker, i skriftene som ble utgitt av *Academia curiosorum*, i de lærdes forhandlinger i Leipzig og andre steder.

For siden den nåværende sindrike, nysgjerrige og vitebegjærlige verden så å si kjeder seg og vemmes ved den vanlige betraktning av de alminnelige himmellys og de andre skapninger som daglig svever og ligger for øynene på den, og ikke lenger gir tilbørlig akt på den store Guds gjerninger, så langt de kan beskues med blotte øyne – og derfor er falt hen i likegyldighet og sorgløshet, forakt og delvis til og med vantro og fornektelse av Gud – så har den allvise og allgode Gud gitt den slike oppfinnelser og midler.

Ved dem ser den nå, til sin store forundring og forbauselse, mye nytt og uvanlig på himmelen og jorden, og finner flere under ved en liten blomst eller urt, ved et blad av et tre eller en busk, ved en liten orm som knapt er synlig for blotte øyne, og ved dens dannelse og beskaffenhet, enn de gamle noen gang kunne tenke seg.

Dermed har han uten tvil hatt den faderlige hensikt at i disse siste, vanskelige tider, når alt heller mot fornektelse av Gud og ringeakt for den guddommelige majestet, skal noen likevel holdes tilbake og bevares i troen på hans hellige ord. For nå oppdager de selv hos de ringeste og mest foraktelige av hans skapninger en slik kunst og slike under av hans makt og visdom at de, med mindre de forsettlig vil stå imot, må overbevises om at et vesen over alle vesener, en allmektig kraft, en uransakelig visdom og en uforlignelig godhet har skapt og opprettholder slike ting.

Derfor tar nå alle gudelskende og forstandige sjeler med glede og takk imot de nyoppdagede under av Guds allmakt, visdom og godhet. Med beundring og lyst hører de hva de lærde og utrettelige himmelbeskuere forteller om verdens store lyshav, solen, og dens beskaffenhet – hvordan den uopphørlig gir fra seg ikke bare lys og luer, men også dunster og damper, som noen kaller solflekker.

De hører om de omløpere eller oppvartere som finnes omkring Jupiter; om stjernenes mengde, som stråler imot dem fra himmelen i så stort antall, når de bruker sine store kikkerter, at en skriver at han i det ene stjernebildet som kalles Orion, har funnet like mange klartskinnende lys som de gamle har talt på hele himmelen; om melkeveien, som stråler som en himmelsk vei brolagt med idel glitrende edelstener, og mer av samme slag.

De hører også hva andre har skrevet om magneten og dens underfulle kraft og natur, om mineralene, deres egenskaper og bruk, om

kildenes og elvenes utspring, om vindenes opphav; atter andre om selve mennesket, dets forunderlige og uforlignelige kroppsbygning, om blodets bevegelse og omløp, om innretningen av de indre deler, som hjertet, leveren, milten og magen, hvorav enhver har sin egen virksomhet, rettet mot hele legemets vel, og sin egen dannelse og beskaffenhet.

Dette og alt annet lærde menn har oppdaget og lagt fram til verdens gagn, og som det ikke er stedet å gjengi her, tar man villig imot, og man ønsker av hjertet at alle tings store, allvise og allmektige skaper og opprettholder fortsatt vil gi hell til deres flid og strev, så de kan finne ut og, til forherligelse av hans høylovede navn, bringe enda mye mer fram i lyset.

Likevel står Salomos utsagn fast også med hensyn til disse vitenskaper og kunnskaper, slik de søkes og erverves av de fleste lærde i vår tid, og det gjelder også om dem: «Det er alt sammen strev og åndsfortæring.» For det første er et menneskes kunnskap, selv om den er uten like og han har drevet det aller lengst i å granske og undersøke en sak, likevel helt liten og ringe; for ingen har ennå fullt utforsket og forklart så mye som naturen hos en liten orm eller urt.

Derfor skriver en av de lærdeste og mest skarpsindige menn i verden: «Når jeg taler om menneskene, pleier jeg ikke å kalle oss mennesker, men deler av mennesker; for av oss alle tilsammen kunne man kanskje gjøre noe, men det ville likevel ikke bli mye eller særlig stort, mens det av en enkelt av oss blir nesten mindre enn ingenting.» (*Scaliger.*)

Han taler om menneskenes viten og lærdom, og har, som det ser ut, tatt anledning til å tale slik av apostelens ord: «Vi forstår stykkevis, og vi taler profetisk stykkevis» (1 Kor 13,9). Det kunne kanskje vise seg at om kunnskapene til alle de lærde menn som nå lever i verden, ved et under av Guds allmakt ble samlet hos ett menneske, så ville det likevel være noe helt lite og ubetydelig i sammenligning med det som ennå står igjen å lære, kjenne og utgranske.

For det andre er de kunnskaper dagens lærde har oppnådd med så mye strev og anstrengelse, meget usikre; den ene gjendriver det den andre utgir for visst, og den ene forkaster og benekter ved sine forsøk som falskt det en annen ifølge sin naturgransking og erfaring bekrefter – noe de årlig utgitte skriftene vitner nok om.

For det tredje har noen høylærde menn, høyberømte for den innsikt de har fått i naturlige ting, ytret helt besynderlige, mistenkelige og nesten latterlige meninger og lagt dem fram for verden som hemmeligheter og viktige, nyoppdagede sannheter.

En har for eksempel skrevet at de stjernene som skinner på himmelen, ikke er annet enn bilder eller gjenskinn av solen, som tusen og atter tusen ganger framstiller seg på den speilaktige krystallhimmelen; en annen at det er ulike åpninger eller gjennombrudd i himmelen, besatt og fylt med diamanter, karfunkler og krystaller, og at den himmelske ild lyser gjennom dem – og dette er stjernene som vi ser stråle over oss. På samme måte at solens lysende legeme består av idel smeltet gull som glitrer i ilden, og at ilden kommer fra de øvrige stjernene, og så videre.

Andre sier at solen hviler og står stille i verdens midtpunkt, mens jorden løper omkring den som en av de øvrige vandrestjerner, og det så fort at den legger tilbake hundre og femti (norske) mil i timen.

En annen igjen vil forklare hvorfor jorden, som svever i den frie luft uten å hvile på noe, ikke rykkes fra sitt sted og verken faller nedover eller til sidene; han sier at den holdes oppe i sin stilling av den fine og himmelske materie som hurtig og uopphørlig beveger seg omkring den og trenger gjennom den på ulike steder. (En gudfryktig og enfoldig naturforsker ville ha sagt: Den holdes oppe av den usynlige himmelske hånd og ved Guds makt, slik Job sa i gammel tid: «Han brer Norden ut over det øde rom, han henger jorden på intet» (Job 26,7), og Jesaja: «Hvem har samlet jordens muld i skjeppe?» (Jes 40,12). Men dette ville være for gammeldags; vår tids verdsvise må filosofere, slik at ikke Guds allmakt, visdom og godhet blir nevnt i den anledning, men bare naturen og dens krefter.)

Vel, la oss la alt dette ligge (selv om man ut fra det kunne bevise at det finnes mange tomheter i nåtidens lærde vitenskaper). La oss bare overveie hva dagens lærdes mangfoldige kunnskaper, vidløftige vitenskaper, møysommelige granskninger, tallrike forsøk og erfaringer har bidratt med til menneskets hovedmål – å forherlige Guds navn, å gi sjelen ro, tilfredshet og velvære, og å fremme det allmenne vel – og om det ikke blir ved det Salomo har sagt: «I min visdom, kunnskap og erfaring, som jeg hadde fått framfor andre, fant jeg ikke annet enn strev og tomhet. For med stor visdom følger stor gremmel-

se» (ergrelse og uro), «og den som øker kunnskap» (som vil lære og vite mye), «øker smerte» (har mye motgang, sorg og strev – Fork 1,16-18).

Det lar seg ikke nekte at verden etter å ha gjort slike framskritt i lærdom og viten, samtidig har gjort framskritt i ugudelighet, urettferdighet, falskhet og hovmod. På størstedelen av de verdsvise passer de gamles ordspråk nøyaktig: «De studerte, de forkerte.»

I stedet for å lære å kjenne Gud av naturen og hans gjerninger, prise ham som en allmektig, allvis og allgod Gud og tjene ham i samsvar med hans åpenbarte ord, har de «blitt tomme i sine tanker» (i sine studier og granskninger), og deres uforstandige hjerte ble formørket. Mens de ga seg ut for å være vise, ble de dårer og byttet bort den uforgjengelige Guds herlighet mot naturen; de ville heller tilskrive den alt det store og forunderlige som finnes i verden, enn gi den høylovede Gud æren og erkjenne og bekjenne ham som alle tings skaper og opprettholder (Rom 1,20-24).

Hvilken sinnsro, hjertets glede og sjelens trøst de under slike forhold finner i alt sitt arbeid og i hele sin kunnskap og viten, lærer erfaringen, og en gudfryktig og høylærd teolog i vår kirke har framstilt det ypperlig for å bevise at lærdom og omfattende viten uten gudsfrykt bare frembringer en ulykksalig lærd. De vinner riktignok ofte et stort og berømt navn i verden og blir særlig æret på alle måter av sine likemenn; men også dette er tomt, som en lyd som forgår i luften, og som en velluktende røk som blåses bort av vinden.

Det faller meg inn her hva de greske forfatterne Ailianos og Athenaios forteller om en lege ved navn Menekrates. Etter å ha utført noen vellykkede kurer ble han så hoven at han ville bli regnet for en gud av enhver.

Denne mannen ble innbudt til taffel av den navnkundige makedonske kong Filip, og da han kom, ble det anvist ham et eget bord, hvor man i stedet for mat oppvartet ham med kostbare røkelseskar, som sendte opp en velluktende røk. Dette tok han først imot med stor fornøyelse, som en anerkjennelse av sin guddommelighet; men da det ikke kom annet enn denne behagelige røken, spurte han om man ikke også ville sette fram mat for ham.

Han fikk til svar at gudene, som han jo hørte til, ikke trengte noen mat, men bare lot seg beverte med røkelse av menneskene. Da ble

denne dåren ytterst forbitret og skyndte seg bort under de andres spott og latter.

Betenk, dere lærde og høyberømte menn, om det er stort annet dere blir beverter med her i verden, særlig når det gjelder sjelen! For hva er et stort navn og utbredt ry annet enn en velluktende dunst, som riktignok for en tid kan glede et kjødelig sinn, men aldri tilfredsstille og berolige det, og enda mindre gjøre det lykksalig? Har dere ikke fått noe annet for alt strevet og arbeidet deres enn dette, så eier dere ikke annet enn tomhet, og dere vil altfor sent komme til å klage over deres dårskap og ulykksalighet.

Denne betraktning av de verdslige kunnskaper og vitenskaper vil jeg for det første slutte med en beretning om den lærde og vise storkansler i England, Francis Bacon av Verulam, greve av St. Albans. Han hadde satt seg fore å oppføre den største kunstbygning blant alle dødelige, og hadde virkelig også, med kongelig bekostning, lagt hånd på verket.

Bygningen skulle være innrettet etter skapelsens seks dager, slik at det i ett rom skulle finnes alt som hører til lyset og optikken, synslærens under; i et annet skulle vises allehånde kjemiske sjeldenheter og frukter av skillekunsten og hva som ved dens hjelp var frembrakt, både på de høyeste fjell og i de dypeste daler, hvor denne herren hadde hatt sine laboratorier.

I et tredje skulle man se mangeslags kunstige ur og landskapsmalerier, og ikke langt derfra en velstelt landeiendom og hage; i et fjerde himmelkulen med planetenes og stjernenes løp og bevegelse; i et femte springvann, brønn- og rørverk og alt som hører til; i et sjette skjelettene av alle slags dyr, som også skulle holdes og vises levende i gårdsrommet.

Denne herren begynte riktignok på den nevnte kostbare og kunstferdige bygning, men fikk den ikke fullført, og befalte at man skulle sette på hans grav disse ordene av Salomo: «Men når jeg så på alt det som mine hender hadde gjort, – – da så jeg at alt sammen var tomhet» (Fork 2,11). *(Om skillekunsten, se første bind, s. 220.)*

For det andre vil jeg anføre en lærefortelling. En far og hans sønn reiste gjennom en lystelig egn og kom til slutt til en deilig skog hvor alle slags fugler sang liflig, og hvor det fantes blomster i mengdevis som fylte luften med en behagelig duft. Der fantes også alle slags

frukttrær og busker som ble vannet av strømmene fra kjølige og friske kilder, og det manglet heller ikke på dyr som viste seg snart her, snart der.

Sønnen betraktet alt dette med glede og beundring; nå ville han plukke blomster og frukt, nå høre på fuglenes sang, nå prøvde han å gripe et dyr som nærmet seg ham. Slik fordypet han seg i skogen, mistet faren av syne og merket ikke at han hadde gått seg bort, før den mørke natt falt på og han verken visste ut eller inn.

Da ropte den kjærlige faren omsider til ham og viste ham med sin røst hvordan han skulle finne ut av skogen. Han tok ham i hånden og sa til ham: «Min sønn, er ikke jeg bedre for deg enn alt det som har lokket og forført deg til å forlate meg?» Tydningen av dette vil denne verdens lærde med sin kloke forstand være i stand til å finne ut av selv.

Jeg vil nå gå videre og fortsatt betrakte de ting som verden skatter høyt, og som den tror å ha funnet sin lykksalighet i. Vår konge taler blant annet også om sin rikdom. «Jeg eide», sier han, «tjenere og tjenestepiker; jeg hadde tjenestefolk som var født i mitt hus» (født av mine tjenere og piker); «jeg fikk meg også stor buskap, både stort og smått, mer enn alle som hadde vært før meg i Jerusalem. Jeg samlet meg også sølv og gull og kostbare skatter som kom fra fremmede konger og land» (jeg samlet kongelige klenodier, juveler og alt som var sjeldent og kostbart å få tak i, fra alle land – Fork 2,7.8).

Andre steder sies det om ham: «Kongen gjorde sølvet og gullet i Jerusalem like så vanlig som stein, og sedertre like så vanlig som morbærtrærne i lavlandet» (2 Krøn 1,15; 1 Kong 10,27).

At tjenere og tjenestepiker og deres store antall regnes til kongens rikdom og eiendom, må ikke forundre oss, selv om de hos oss ofte er en sann byrde i et stort hus og ofte fortærer mer enn de innbringer. Disse menneskene var nemlig alle livegne, og hele nytten og fordelen av dem tilfalt deres herrer; derfor nevnes også tjenere og tjenestepiker ved siden av gull og sølv, får og fe, kameler og esler når Abrahams rikdom beskrives.

Av de anførte ordene ser vi dessuten at det ikke bare i kongens hus, men også hos hans embetsmenn og undersåtter var en slik rikdom på gull, sølv og sedertre at man laget alle slags bohave av det og utstyrte rommene med det, så stor prakt og overflod viste seg overalt.

Nå er jo slikt, etter jordbundne menneskers dom, nesten den viktigste del av den timelige lykksalighet, som de vanligvis ivrig trakter etter. De tenker at det å være rik, ha alle kasser og kister fulle, bo i et prektig hus, bli oppvartet av mange tjenere og tjenestepiker, ha staselige hester og kjøretøyer, herlige landeiendommer og mye kveg på dem, og så videre, og derfor stå i anseelse overalt, er alt et menneske kan ønske seg.

Men vår konge, som også har eid og grundig prøvd denne lykksaligheten og herligheten i overflod, sier om den: «Det er alt sammen tomhet; det er alt sammen strev og åndsfortæring.» Og det med full rett, likesom også han som er mer enn Salomo, sier: «Ingen har sitt liv av sin eiendom, selv om han har overflod» (Luk 12,15).

Dette bemerkelsesverdige ordet kan man for det første forstå om det naturlige liv: Det består ikke i stor rikdom og mye gods; for den fattige lever også, selv om han ikke har overflod. Det er andre ting som holder livet oppe, og som den fattige har felles med den rike – solskinn, luft, regn, vann, ild og, det viktigste av alt, Guds kraft, beskyttelse, vern og miskunn, som holder tiggeren oppe like så vel som kongen. Og siden begge skal dø, er det åpenbart at det ikke er mye gods som holder livet oppe.

Man kan også forklare ordet om det naturlige og timelige livs bekvemmeligheter og nytelser. For selv om det ser ut som om en rik mann, som eier mye og bruker det etter sin sjels lyst, nyter sitt liv langt bedre enn en fattig, så viser det seg ikke å stemme, og erfaringen lærer noe annet. Vår frelser sammenligner rikdom med torner; og ingen vil si at den som daglig holder på blant torner, lever bekvemmere enn den som beskjeftiger seg med andre ting.

La oss for å gjøre saken tydeligere sammenligne en rik manns og en fattig manns liv. Den rike holder måltid, den fattige likeså. Den ene har mange retter, den andre bare én – kanskje foruten brød en rett kål, roer eller annet grønt.

Den første spiser nok med en viss lyst, men den andre med langt bedre appetitt. For den første må maten tilberedes og krydres på mangeslags vis, gjøres snart søt, snart sur, snart kokes, snart stekes, og likevel vil ofte ingen av rettene smake ham riktig. Den fattige trenger derimot ikke krydderi, unntatt kanskje salt, løk og en og annen urt som er vokst i hans hage, men spiser likevel maten sin med lyst.

Den ene blir mett, den andre også, men med den forskjell at den første, for å fremme fordøyelsen eller hindre den skade som den altfor rikelige føden kan føre med seg, må drikke snart vin, snart brennevin, snart ta et magepulver eller legge et plaster på seg. Den fattige trenger ikke noe slikt, for hans kall og arbeid, som han straks går i gang med igjen etter måltidet, utretter mer enn alle den andres magestyrkende midler.

Den rike klager ofte over at det ene eller andre ikke har bekommet ham vel; han har fått dette eller det besværet av det og pådratt seg katarr (og slik må det gå, på grunn av de mange slags retter han nyter i overflod). Den fattige derimot har det godt med sin enkle kost og klager meget sjelden over noe vondt. Hans mat har samme egenskap som Elias ristede brød og krus med vann, som en engel brakte ham; den styrker ham, så han kan holde ut dag etter dag, ofte i tungt arbeid som krever store krefter.

Slik viser det seg også å være med andre ting. Den rike bor i et prektig, anselig, velmøblert hus, den fattige i et enkelt, stråtekt rom med leirvegger. Men se nærmere etter, og du skal finne at den fattige lever mer fornøyd og glad i sin stråhytte enn den rike i sitt staselige palass. Den rikes hus er en dårlig kapital, sier forstandige husholdere; for han må hvert år sette det i stand og bruke mye penger på vedlikeholdet. Snart har tømmermennene, snart murerne, snart glassmesterne, snart smedene, snekkerne, taktekkerne og andre noe å gjøre ved det.

Den fattiges hus er riktignok også utsatt for angrep av vær og vind, men han har ikke mange utgifter med å sette det i stand: Halmen har han i låven, leiren utenfor døren; han er selv tømmermann, murer, snekker og alt, og får det i orden igjen så godt han kan, så han kan bli boende der, trygg for vind og vær, kulde og hete, ete, drikke, gå, arbeide og hvile der – og mer enn det har heller ikke den rike i sin anselige bolig.

For øvrig kommer det hos ham, likesom hos den andre, alle slags ulemper, bekymringer, besvær, motgang, sykdommer og til sist døden, og man har ikke funnet noe hus så godt bygd og forvart at ikke disse har sneket seg inn.

Det er verdt å merke seg hva en viss forfatter forteller om en fornem herre som hadde bygd seg et staselig hus og forsynt det i overflod med alle slags innbo og møbler. Han hadde innbudt sine nærmeste og gode

venner til et prektig gjestebud for å vie det nye huset på verdens vis. Da gjestene var meget glade, spurte verten hva som ennå manglet ham – om han ikke var en lykkelig mann, om det ennå manglet noe i hans herlighet. De sa alle at alt var etter ønske, og at han virkelig var en lykkelig mann.

Men en som hadde hørt på dette med mer ettertanke, sa: «Min fetter, jeg kan ikke kalle dette nye huset godt bygd så lenge det ennå er et hull i det som ikke er tettet igjen.» «Hvilket da?» spurte den andre. «Den døren,» svarte den første, «som man kanskje om kort tid skal bære ditt avsjelede legeme ut gjennom og til graven; da må du la dette huset, som du har bygd med så stor kostnad og så mye strev, tilfalle en annen.» (*Henr. Engelgrav.*)

Denne kristelige tale har støtte i Jobs ord: «Jeg vet at du fører meg til døden, til den bolig hvor alt levende samles» (Job 30,23), og likeså i disse ordene om den ugudelige: «Skrøpelig er det han stoler på, og det han trøster seg til, er spindelvev. Han støtter seg på sitt hus, men det står ikke. Han holder fast i det, men det står ikke fast.»

«Som møll har han bygd sitt hus» (møllet setter seg ofte i foldene på en klesdrakt og tror at det ikke bare skal bo der, men også klekke ut unger; men dette forehavendet blir lett ødelagt så snart mennesket oppdager det), «som den løvhytten en markvokter lager seg» (over marker eller vinberg, for en tid å finne ly der mot sommerheten eller regnet – Job 8,14.15; 27,18).

Se, kjære medkristne, hvor foraktelig Den Hellige Ånd taler om menneskenes hus og boliger, og hvor treffende hans tale er! Han akter dem likt med edderkoppenes nett, møllenes reder og markvokternes eller hyrdenes hytter.

Er det nå mer bohave i den rikes hus enn den fattige har i sin hytte, så er forskjellen likevel bare at den rike har mye til overs som han ikke har bruk for, mens den fattige riktignok ikke har noe til overflod, men likevel så mye som han trenger og kan bruke. Spiser og drikker den fattige av leirkar, men den rike av tinn- eller sølvkar, så stiller den første like fullt sin sult og slukker sin tørst så vel som den andre.

Er den fattiges vegger dekket av spindelvev og den rikes overtrukket med kostbare og kunstferdige tapeter, så gir det riktignok et penere utseende, men ingen bedre tilværelse, ingen lykkeligere tilstand, intet gladere og roligere hjerte; kanskje er det i den rikes

tapeter innvirket mange elendiges sukk og tårer, som den fattige er fri for.

Har den rike sine stuer og kamre pyntet med kostbare og vakre malerier, så har kanskje den fattige sin Jesus avbildet i sitt hjerte og er selv ved hans nåde det vakreste bildet i sitt hus, mens mang en rik mann er en vederstyggelighet for Gud og hans engler. Og hva hjelper det om noen har nok så mange kar i sitt hus, dersom han ikke selv er et kar for Guds barmhjertighet og et redskap for hans nåde og til hans ære?

Den rike sover kanskje i en elfenbensseng, strekker seg i sin seng og drikker vin av (store og kostbare) skåler. Men hva sier Herren til det? «Ve de trygge på Sion» (som lever i sin bekvemmelighet og overflod) – – «Derfor skal de nå vandre ut av landet fremst blant dem som føres bort» (likesom de alltid har villet ha æresplassen og førsteplassen), «og det skal være slutt med skrålet fra dem som dovner seg. Herren Herren har sverget ved seg selv, sier Herren, hærskarenes Gud: Jeg avskyr Jakobs stolthet og hater hans palasser. Jeg vil overgi byen og alt det som er i den» (Am 6,4.6.1.7.8).

Det hjelper heller ikke til en rolig søvn å ligge i en prektig og myk seng; erfaringen lærer at de som ligger på slike prektige leier, mer enn de fattige må søke søvnen ved mye vending og vridning. Det kommer bare an på vanen, på legemets helse og sinnets ro, og siden den fattige ofte eier dette i rikere mål enn den formuende, finner han også en roligere søvn i sine enkle sengklær eller på en halmsekk. Og hva hjelper det hvilket leie vi har, siden vi må dø like så vel på det myke og prektige som på det dårlige og ubetydelige?

En fornem adelsmann i Elsass kunne fra sitt vakre slott, som lå på en høyde, telle ni landsbyer som tilhørte ham. Han pleide daglig å ta middagssøvnen sin på den måten at han la seg på en velopredd hvilebenk. Foran den var det satt et bord belagt med et rødt, kostbart teppe, og på det sto et krystallglass fylt med rødvin, så han kunne ha en drikk ved hånden før eller etter søvnen om han ønsket det.

En gang da han hadde lagt seg til ro på denne måten, kom han uventet til å tenke på evigheten, og disse tankene lot ham ikke falle i søvn. Mens han prøvde å få bukt med dem og slumre inn, hendte det at glasset som sto på bordet, ga fra seg en høy klang; da han så dit, ble

han var at det var sprunget og vinen strømmet ut over teppet. Han ble ikke lite forskrekket og ga et tegn med klokken.

Da tjenerne skyndte seg til og spurte hva han befalte, fortalte han med frykt og beven hva som hadde hendt, og la til at dette tilfellet sikkert skulle bety hans død.

Tjenerne prøvde å få ham ut av denne troen, satte et annet glass med vin i stedet for det første og ba ham legge seg til ro igjen. Det gjorde han riktignok; men straks de hadde forlatt ham, gikk det med det andre glasset som med det første.

Han ble enda mer forskrekket, og da hans hustru på et gitt tegn også kom til og prøvde å gi ham trøst – hun sa at de forrige glassene kanskje hadde hatt en feil – ble det forsøkt for tredje gang med søvnen, og et nytt glass ble satt på bordet etter først å være nøye ettersett og funnet helt. Men også dette sprang.

Da befalte den gode herren, som nå godt forsto hva dette uvanlige tilfellet hadde å bety, at man skulle hente skriftefaren hans; men før denne kom, begynte det allerede å gå mot døden med ham, og om kvelden var hans liv til ende, så han ble et lik og flyttet over fra tiden til evigheten da han minst ventet det. Her måtte man sanne det som står: «Hurtig farer de, vi flyr av sted» (Sal 90,10).

Og hva mer vil man anføre som gir en velstående mann et fortrinn framfor en fattig på grunn av formuen? Vil man tale om de mange folkene som oppvarter og følger den ene og som den andre ikke har, så må jeg riktignok innrømme at slikt gir mennesket større anseelse. Men at det skulle gi ham større tilfredshet, større sjelefred og et bedre liv, vil ingen forstandig påstå.

Et menneske omringet av mange tjenere forekommer meg som en stor bokstav i bøkene: Den er riktignok anseligere enn de andre mindre på grunn av de mange og utsvungne trekkene som omgir den, men er likevel bare en bokstav og har bare én lyd. Et broket og kunstferdig A er et a og ikke noe mer, og det er den mindre bokstaven også.

Slik er mennesket også bare et menneske, enda det går eller kjører i nok så stor prakt og anselig følge; og det skal komme en tid da det vil gå ham etter vår frelsers ord: «Se, det kommer en time da dere» (mine disipler) «alle skal bli spredt, hver til sitt, og la meg være alene.»

Salig er den som da også kan føye til resten: «Men jeg er ikke alene, for Faderen er med meg» (Joh 16,32). Min Jesus er med meg; han vil aldri slippe eller forlate meg.

Jeg kan her ikke la være å anføre hva en kjent historieskriver forteller om den stormektige tyske keiser Karl den femte. Da denne herskeren hadde lagt ned regjeringen og overdratt den dels til sin bror Ferdinand den første, dels til sin sønn Filip den andre, og nå oppholdt seg i Vlissingen, en by i Holland, for å gå om bord og reise til Spania og søke ensomhet og ro der, hendte det en kveld at keiseren innlot seg i en hemmelig samtale med sin tidligere kansler dr. Seld og fortsatte den langt ut på natten.

Imens ble tjenerne trette og satte seg, den ene her, den andre der i en krok, og falt i dyp søvn. Da keiseren omsider avbrøt samtalen, ga han med en klokke tegn til at noen skulle komme og lyse kansleren inn til rommet hans; men ingen kom. Da tok keiseren selv en lysestake med lys fra bordet og gikk foran sin kansler.

Da denne vegret seg for å ta imot en slik tjeneste av en så stor herre, sa keiseren: «La det bare skje, og la dette minne deg om at din keiser, som før var omgitt av så mange tjenere og hadde så store krigshærer å befale over, til sist ble forlatt av sine tjenere. Slik er det med verden og dens herlighet!»

En og annen tenker kanskje: «I døden er det vel slik; men i livet er det dog en god ting å bli oppvartet av mange tjenere.» Jeg svarer: Alle forstandige og erfarne mennesker ser på det mer som et besvær enn som en ære, mer som en byrde enn som en glede – dels på grunn av de mange utgiftene som følger med, dels og særlig på grunn av den store ergrelsen tjenerne ofte volder.

Mange tjenere pryder sin herres hus slik torner og tistler pryder en hage; mange tenker ikke på sin herre, men på seg selv; hadde han ikke noe å gi dem, ville de ikke se på ham; og det som er dem betrodd, utfører de ofte slik at det bare volder herren sorg og vrede.

En viss klok mann sa at han en gang hadde ansatt tre tjenere og likevel ikke hadde hatt noen. Snart avskjediget han den ene og beholdt de to; da hadde han bare merket en halv tjener i oppvartningen. Til sist beholdt han bare én; da ble han likevel noenlunde oppvartet. Hva han mente med dette, vil forstandige sjeler skjønne uten lang forklaring.

Hvor lykkelig er ikke derimot en mann med middels formue, eller en som finner seg til rette i trange kår! Han oppvarter seg selv så godt han kan, eller blir etter behov oppvartet av sin kone og sine barn, som spiser med ham av hans bit brød, det de selv har hjulpet til å skaffe. Å, hvor salige er de ikke om de lever i Guds nåde og i samfunn med Jesus!

Uten tvil er det flere tjenere i en gudfryktig fattigmanns hus enn i en gudforglemmende rik manns palass. Jeg mener de tjenerne som bar Lasarus' sjel til Abrahams fang (Luk 16,22), og om hvem Paulus sier at de alle er «tjenende ånder, som sendes ut til tjeneste for deres skyld som skal arve frelse» (Hebr 1,14), og David: «For han skal gi sine engler befaling om deg, at de skal bevare deg på alle dine veier. De skal bære deg på hendene, så du ikke skal støte din fot på noen stein» (Sal 91,11.12). Hva er nå den største ære: å tjenes av mennesker eller av engler?

Jeg mener å ha bevist tilstrekkelig at de timelige goder, i samsvar med Herren Jesu utsagn, selv i det naturlige liv bare gir dem som eier dem, et dårlig fortrinn framfor andre som Gud ikke har unt dem.

Hva vil og kan de da bidra til det åndelige og evige liv? Kan de bidra noe til en syndig sjels omvendelse, opplysning og helliggjørelse, og til å føre den over fra syndens og vredens stand til nådens stand? Makter de å gi den minste trøst i trengsler og anfektelser, noen kraft i skrøpelighet, noen visshet om frelse i angst og tvil, noen ro i samvittighetsuro og noe håp om livet i døden?

Menneskets største lykksalighet er uten tvil samfunnet med og nytelsen av det høyeste og evige gode; men til dette kan de timelige goder ikke bidra med noe, selv om de finnes i stor overflod. De makter ikke å bøye Guds hjerte til oss eller vårt til ham, og enda mindre å forene det ene med det andre.

Blant ugjenfødte og uforstandige mennesker stifter de timelige goder riktignok noen ganger vennskap; men det slekter på sitt grunnlag. Vår frelser taler om rikdommens bedrag (Mark 4,19), og den høyvise konge sier at den «gjør seg vinger, lik en ørn som flyr mot himmelen» (Ordsp 23,5). Slik må sikkert også det vennskap som bygger på den, være bedragersk og flyktig.

Gud, som er rik over alt og eier himmel og jord med alt som er i dem, ser like lite på formuen som på personen. Han har utvalgt det som er fattig, foraktet og elendig for verden (1 Kor 1,27.28), og det som

ikke er fattig (i ånden), er ikke velbehagelig for ham. Han sier: «Jeg, Den Høye, Den Opphøyede, bor hos den som er knust og nedbøyd i ånden, for å gjøre levende de nedbøydes ånd og gjøre de knuste hjerter levende» (Jes 57,15), og et annet sted: «Salige er de fattige i ånden, for himlenes rike er deres» (Matt 5,3).

Slik kan da ingen som ikke er fattig, komme i samfunn med det høyeste gode, selv om han har mye gods. Den som ennå regner det timelige gods for sitt gode, gjør det til en avgud og er verken skikket eller verdig til vennskap og samfunn med Gud. Gud vil ikke ha venner som gir eller bringer ham noe, men bare slike som venter alt av ham og med et fattig hjerte søker sitt gode i hans nåde, som er i Kristus Jesus.

Å, hvor ofte har vi ikke med stor glede sett og erfart at de rike i denne verden er blitt så fattige at de som sanne tiggere har ropt jammerlig for å få stilt sin sult og tørst – noen ganger i harde anfektelser eller andre trengsler, noen ganger i sin siste stund, da de av hjertet har erkjent at de til tross for alt det timelige gods de eide, i sannhet var fattige og elendige, og ropte: «Herre, nåde! Nåde for en arm synder! Trøst! Trøst for en bedrøvet sjel! Å Jesus, la en dråpe av din nåde falle på min samvittighet!»

Å, hvor lykkelige er ikke de som tigger slik her i tiden, så de ikke kommer til å tigge evig med den rike mann uten å kunne få en dråpe vann! (Luk 16,24.25) Se her hvordan alt timelig gods og all jordisk lykksalighet ikke kan bidra med noe som helst til det åndelige og guddommelige liv!

Nå, du praktfulle, rike og anselige verden, har du ennå noe mer du tror å ha funnet sikkerhet og sann tilfredsstillelse i? Kom da fram med det, så vi kan veie det på helligdommens vekt!

Kanskje det er vellysten? Hva den er, kan vi slutte oss til dels av vår vise konges ord, dels av hans gjerninger, slik andre har beskrevet dem. Han eide stor rikdom og kunne samtidig bruke den etter all sin sjels lyst; for som han selv lærer, hender det ofte at en som av Gud har fått rikdom, gods og ære og ikke mangler noe han ønsker, likevel ikke får nåde av ham til å ta av det og nyte godt av det.

Men denne nåden hadde Salomo fått, og derfor brukte han sine penger til alt det mennesket pleier å finne noen fornøyelse i. Han eide prektige hager, lystelige skoger og marker, velinnrettede og velbesat-

te fiskedammer; han holdt et prektig taffel og lot seg underholde ved det av kunstferdige musikanter; han kledde seg kongelig; han hadde i sitt kvinnehus en mengde av de deiligste kvinner. Kort sagt: Alt hans øyne begjærte, nektet han dem ikke, og han nektet ikke sitt hjerte noen glede (Fork 2,5–10).

I denne lykkelige tilstand tilbrakte han mange år etter hverandre, så det syntes som om vellysten hadde valgt hans kongelige residens til sitt faste sete, og så videre.

Men hva han hadde funnet i alt dette, vitner han selv om når han roper: «Det er alt sammen tomhet!» «Når jeg så på alt det som mine hender hadde gjort, og på den plage det hadde kostet meg, da så jeg at alt sammen var tomhet og jag etter vind» (Fork 2,11).

Jeg vil ikke uleilige meg mye med å bekrefte dette utsagnet, så mye mindre som også mange andre, selv slike som har avgitt sin dom etter fornuftens lys, er av samme mening som han.

Jeg vil bare med få ord si at den evige sannhet regner vellysten blant de ting som kveler den himmelske sæd i hjertet og gjør den ufruktbar (Luk 8,14; Mark 4,19). Den sier: «De kjødelige lyster strider mot sjelen» (1 Pet 2,11), slik eføyen snor seg opp om et tre og later til å omfavne det av en naturlig kjærlighets drift, mens den i hemmelighet trekker saft og kraft til seg fra det, så det til sist dør og ender i ilden.

De naturkyndige forteller også at slangene særlig gjerne holder til i og ved denne planten, fordi de i kaldt vær nyter godt av dens naturlige varme. Slik er det også med vellysten: Den strider mot sjelen, ikke åpenlyst, men i det skjulte; den fratar sjelen de beste krefter og huser helvetes slanger; den strider mot sjelen med kjærtegn, som Dalila mot Samson; den kan lignes med Judas, idet den forråder en med et kyss og overleverer en i helvetesfiendenes hender.

Ved byen Herakleia i landskapet Pontos fant man i gammel tid en honning som biene samlet av giftige blomster, og hvis sødme førte med seg den bitre død; historieskriverne forteller nemlig at noen som uvitende nøt av den, mistet forstanden og livet. Denne honningen finner man dessverre nå overalt, og den nåværende verden regner den for den største lekkerhet, men pådrar seg dermed den evige død, slik den sørgelige erfaring lærer.

Jeg innrømmer gjerne at verden aldri har vært mer oppfinnsom på alle slags fornøyelser enn nå; men intet gudfryktig hjerte vil nekte

for at det heller aldri har vært så mange levende døde og åndelig innsovnede kristne som i disse siste, vanskelige tider. Men det som er slik vi hittil har vist, må ikke bare regnes til det forfengelige, men også til det fordervelige, og vi trenger derfor ikke å dvele lenger ved det.

Vi har hittil etter evne søkt å overbevise hjertene om at alle timelige, verdslige og jordiske ting utenfor samfunnet med Gud i Kristus Jesus er forfengelige og helt ute av stand til å berolige, tilfredsstille og gjøre vår sjel lykksalig.

Deretter ligger det på oss å bevise at en botferdig og troende sjel ut fra sitt kristenliv må forakte slik tomhet, ikke elske verden og ikke henge sitt hjerte ved slike unyttige ting, og at den er pliktig til ved enhver anledning virkelig å vise dette. Det er noe omvendelsens nåde fører med seg, og det er umulig at en opplyst sjel som lever i samfunn med Kristus og er helliget ved Guds Ånd, ikke skulle være en forakter av tomheten.

Det er en grov synd mot det første bud, og en mammons-, buk-, verdens- og selvdyrkelse, ja, et unektelig avguderi, når mennesket henger sitt hjerte ved det timelige – når det elsker det forgjengelige, finner behag i verden, streber etter å behage den, og søker sin ro, sin trøst, sin tilfredshet, sin glede, sin anseelse og sitt velbefinnende hos skapningene.

Og hvordan skulle en sjel som i sannhet er omvendt og fornyet, ennå kunne like en så stor synd, når Den Hellige Ånd roper til den: «Dere mennesker … Hvor lenge vil dere elske tomhet?» (Sal 4,3). «Frykt ikke når en mann blir rik, når herligheten blir stor i hans hus! For han skal ikke ta noe med seg når han dør, hans herlighet vil ikke fare ned etter ham» (Sal 49,17.18).

«Når rikdommen vokser, så la ikke hjertet feste seg ved det!» (Sal 62,11). «Hvorfor veier dere ut penger» (og anstrenger dere for å få dem) «for det som ikke er brød» (ingen mat for deres sjeler), «og deres fortjeneste» (deres formue, som dere med mye strev har skaffet dere) «for det som ikke kan mette?» (Jes 55,2).

Og vår Frelser: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv, ta sitt kors opp og følge meg. For hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel» (når den en gang er fortapt)?

(Matt 16,24.26) – og de hellige apostler: «Skikk dere ikke lik denne verden!» (Rom 12,2).

«La ingen bedra seg selv! Hvis noen av dere regner seg for å være vis i denne verden, la ham da bli en dåre, for at han kan bli vis! For denne verdens visdom er dårskap for Gud» (1 Kor 3,18.19).

«Men dette sier jeg, brødre: Tiden er kort! Heretter skal de som har hustru, være som de som ikke har, de gråtende som de som ikke gråter, de glade som de som ikke gleder seg, de som kjøper, som de som ingenting eier, de som bruker verden, som de som ikke bruker den. For denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,29–31). «Jeg formaner dere som fremmede og utlendinger» (her i verden) «at dere» (derfor) «avstår fra de kjødelige lyster, som strider mot sjelen» (1 Pet 2,11).

«Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham. For alt som er i verden, kjødets lyst og øynenes lyst, og hovmodig skryt av det en er og har, er ikke av Faderen, men av verden. Og verden forgår og dens lyst, men den som gjør Guds vilje, blir til evig tid» (1 Joh 2,15–17).

Av disse og lignende skriftord har en Gud helliget sjel lært hans vilje å kjenne; skulle den da ikke av hjertet bestrebe seg på å leve etter den? Den er jo ikke et verdensbarn skjult under hykleriets kappe, som vet sin Fars vilje og likevel ikke ønsker å gjøre den; den sier med sin Frelser: «Å gjøre din vilje, min Gud, er min lyst, og din lov er i mitt hjerte» (Sal 40,9).

Den sanne bot og omvendelse fører også med seg en innvendig og utvendig forandring hos mennesket (som vi allerede andre steder i dette verket utførlig har bevist): Den kjødelig- og jordisksinnede blir åndelig og himmelsinnet. Han søker nå «det som er der oppe, der Kristus sitter ved Guds høyre hånd», og lar sitt sinn være «vendt mot det som er der oppe, ikke mot det som er på jorden» (Kol 3,1.2); han har nå Kristi Ånd og sinn.

Likesom Kristus her på jorden ikke søkte og ønsket noe annet enn å gjøre sin Fars vilje og fremme hans navns ære ved å åpenbare hans evige kjærlighet og ved menneskenes frelse, slik søker heller ikke en sann kristen noe annet i verden enn å tjene Guds vilje, fordi han lever i den.

Og likesom Herren Jesus, enda han var «alles Herre» (Apg 10,36), «uttømte seg selv idet han tok en tjeners skikkelse på seg … fornedret

han seg selv og ble lydig til døden – ja, døden på korset» (Fil 2,7.8), slik vil heller ikke en sann kristen, selv om han har fått mye timelig gods av Gud, hovmode seg av det, og enda mindre henge sitt hjerte ved det, men vil midt i sin rikdom leve som en fattig og ikke så mye ønske at man skal tjene ham, som at han kan få anledning til å tjene andre.

For han vet godt at han skal stå til regnskap, og at en på den store dag ikke vil spørre hvor mye gods, hvor mye ære, makt, visdom og herlighet han har hatt, men hvor mye av det han har brukt til Guds ære og i kjærlighet til sin neste, og hvor vel eller ille han har brukt det.

Hertil kommer enda noe, nemlig kjennskapet til de åndelige og himmelske goder: Ved foreningen og samfunnet med Kristus føler en troende sjel seg beriket og lykksalig av dem. Den vet at den med sønnekåret har fått fri adgang til den himmelske arv – at den ved formælingen med Kristus har fått hele hans rikdom, som apostelen kaller «uransakelig» (Ef 3,8).

Den kjenner og forstår godt den herlighet som ble den til del i gjenfødelsen; den vet at dens rikdom er Guds nåde, himmelen og alt godt og ønskelig Gud eier, dens pryd Jesu rettferdighet og alle slags vakre gaver til helliggjørelse og oppbyggelse som Den Hellige Ånd har gitt den, og deretter også den himmelske klarhet og herlighet. Den vet at den daglig ledsages og tjenes av flere himmelske fyrster og mektige som Gud har satt til den.

Den miskunnsomme Gud lar den heller ikke mangle glede, trøst, fred, vederkvegelse og husvalelse. Han tar ofte et lite skriftord og legger det som et sukkerkorn fra paradiset, ikke i dens munn, men i dens hjerte, hvor det smelter og flyter ut med slik sødme at sjel og ånd, marg og ben styrkes og gledes av det. Han tar den mang en gang på sitt fang og sier til den: «Du er mitt barn; jeg vil aldri slippe deg og aldri forlate deg.»

Herren Jesus fører ofte en hemmelig, indre samtale med den og taler til den ikke med utvendig ordlyd, men med idel kraft, kjærlighet og trøst. Han kaller den «min lyst» (Jes 62,4), sin hellige og herlige, som han har all sin glede i (Sal 16,3), sitt hjertes skatt, sine øynes lyst, sin sjels glede, en blomst fra paradiset, en fryd for englene, en skrekk for helvetes ånder, et under for verden.

Denne tiltalen hører den ikke med ørene, men den smaker og fornemmer den. Slik utgyter også den himmelske trøster seg noen

ganger i dens hjerte med så mye sødme, fred og glede, med så mye lys og så mye nåde at den føler en usigelig tilfredshet.

Se, burde ikke en slik sjel kunne glemme og forakte verdens tomhet, stas, prakt og skinnvesen? Et hjerte som er vant til denne mannaen, vil ikke lengte etter den timelige og forgjengelige vellysts klid og mask. En sjel som har en levende kilde i seg selv, eller en frisk og ren bekk utenfor sin dør, vil ikke drikke av verdens sølepytter. Den som kan vederkvege seg med druer og granatepler, glemmer lett villeplene.

En kongelig prinsesse som er godt forsynt med utvalgte, kostbare perler og østerlandske diamanter til sin pryd, bryr seg lite om glasskoraller og falske perler og akter dem ikke, selv om de blir lagt fram og tilbudt henne. Slik vil også en Gud helliget sjel, som har fått forstand på de åndelige og himmelske goder den er benådet med av Gud, og som vet å bruke sin tro rett, bry seg lite om verdens timelige herlighet.

Til en troende sjels forakt for tomheten bidrar også dens egen erfaring. Den allvise Gud tillater ofte at en døpt kristen, særlig i sin ungdom, blir viklet inn i verdens tomhet, slik at han tror at de jordisksinnede menneskers vesen, deres mangfoldige påfunn, ære, lykksalighet og vellyst er noe stort og kostelig. Det går her som med trollmannen Simon, som forvillet det samaritanske folk og utga seg selv for å være noe stort (Apg 8,9). I verdens tomhet ligger det ganske visst en kraftig virkning av Satan, som en godt kan kalle trolldom, og som forblinder og forhekser menneskehjertene så de tror å eie noe stort og kostelig.

Man har (som vi også andre steder har nevnt) eksempler på at Satan har innbilt enkelte elendige mennesker, som trodde ham altfor godt og innlot seg altfor mye med ham, at han skjenket dem kostbare skuepenger av gull, enda det ikke var annet enn noen visne blad.

I året 1656 ble en person et sted brent for trolldom; Satan hadde gitt ham en krone som skinte i hans øyne som om den var av rent gull og besatt med kostbare edelstener, enda den bare var flettet av lav, og denne kronen ble brent opp sammen med ham. Noen ganger har Satan anrettet et måltid for sine egne som i deres tanker var helt kongelig, enda de til slutt av sin sult og tørst merket at de var blitt bevertet med et tomt blendverk.

Slik åpenbar og grov trolldom er gudskjelov ennå uvanlig blant de kristne; men den skjulte og fine, der han ved den forgjengelige verdslige herlighets skinnvesen forhekser og forblinder sjelene, så de tror å ha funnet noe herlig i den, er dessverre altfor alminnelig og rammer også enkelte ellers gudfryktige sjeler som ennå mangler tilstrekkelig kunnskap og undervisning.

Disse mener at man godt på en gang kan elske og følge Herren Jesus og verden; de finner behag i verdens ferd, søker å bli store og trakter etter ære og anseelse, etter rikdom, etter herrenes gunst, og så videre. Den allgode Gud lar det også lykkes for dem, så de får det de har strevd etter, og man begynner å regne dem for lykksalige mennesker. Men siden vet han i sin barmhjertighet og visdom å finne midler til å bringe dem på bedre tanker, og da bruker han særlig sitt hellige ord og korset.

Slik gikk det med Salomo. Herren så lenge på at han brukte den verdslige lykksalighet etter all sin sjels lyst og begjær, slik vi hørte i begynnelsen av denne preken; men da han gikk altfor langt i det og lot seg forlede til avgudsdyrkelse, som drukken av verdenskjærlighet, førte den langmodige Gud det dit at han gikk i seg selv, erkjente denne falske herlighets tomhet og farlighet, og sa: «... når jeg så på alt det som mine hender hadde gjort, og på den plage det hadde kostet meg, da så jeg at alt sammen var tomhet og jag etter vind» (Fork 2,11).

Han sier riktignok ikke ved hvilket middel og på hvilken måte Herren åpnet hans øyne; men det er klart nok at han med disse ordene ikke mener noen vanlig og alminnelig, men en særskilt betraktning av sin tilstand, som skjedde med opplyste øyne og gudelig ettertanke.

Saken lar seg best forklare ved eksempler. Av de eldre vil jeg bare nevne den hellige Augustins eksempel. Det er kjent at denne store lærer i Guds kirke i sin ungdom ikke bare falt for den grufulle manikeiske villfarelse, men også ble så viklet inn i verdenskjærlighet og tomhet at han ikke kunne fris fra det uten ved Guds mektige hånd og ved et under av Herren Jesu kjærlighet.

Han var av en meget oppvakt natur og la seg etter vitenskapene, hvor han også kom så langt at han kunne lære dem bort til andre, og vant seg et ikke lite ry. Ved siden av dette søkte han sin glede i de kjødelige lyster og oppførte seg som et ungt, sorgløst verdensbarn pleier å gjøre når det er overlatt til seg selv, inntil Herren forbarmet

seg over ham og opplyste ham så med sitt nådelys at han begynte å se den ytterste fare hans sjel svevde i, og å dømme helt annerledes om sin levemåte enn før.

Da så han at all hans lærdom var idel tomhet og en tåpelig innbilning, hans hittil så elskede vellyster idel Satans garn, og alt verdens vesen et rent bedragersk blendverk. Derfor kastet han seg med hellig frykt ned for den korsfestede Herren Jesu føtter og fant rikelig hos ham det han hittil forgjeves hadde søkt i verden, og fra da av gikk han fra å være en elsker av den verdslige tomhet til å bli en stor forakter av den.

La oss også høre noen eksempler fra vår tid. Jeg har kjent en mann som Herren vår Gud hadde prydet med mange herlige sinnsgaver, og dessuten unt ham en anselig formue i arv etter foreldrene. Etter at han på vanlig måte i de lavere skolene hadde skaffet seg alle slags nødvendige kunnskaper, begav han seg med stort og høyt mot til et universitet, la seg etter rettsvitenskapen, nådde i løpet av få år en såkalt grad i den, og ble høyt aktet av enhver for sin dyktighet, dugelighet og ferdighet i alt han tok seg for.

Ved hjelp av anbefalinger kom han til slutt til et fornemt hoff og ble ansatt som hovmester hos den unge herren; han reiste med ham, lærte alle slags språk og øvelser, vant sin høye foresattes tilfredshet og gjorde seg håp om å oppnå en høy post ved hans hoff. Han var et mønster på et fullendt verdensbarn, men, som han senere selv pleide å si, «et dyr for Gud» (Sal 73,22).

Han fant så mye glede i sin herres nåde at han brydde seg lite om Guds nåde; han regnet seg for lykkelig, rik, klok, lærd og æret, likesom også verden styrket ham i denne mening om seg selv. Kort sagt, hans håp sto i full blomst, og han ventet daglig på en anledning til enda større opphøyelse, til et ønskelig giftermål og alt annet en slik person kan attrå. (*Om manikeismen, se første bind, s. 54. Om graden, se første bind, anm. s. 261, 462 og 463.*)

Men da det behaget den barmhjertige Gud å dra denne edle sjel ut av de garn den var viklet inn i, hendte det etter hans tilskikkelse at vår hoffmann i et muntert selskap kom i strid med en annen person, som lenge hadde betraktet ham med misunnelige øyne.

De kom i slagsmål og grep til slutt til kårdene, og ved den anledning ble han hardt såret i sin venstre hånd. Skaden ble meget farlig, enten

fordi han ble forbundet av en udyktig sårlege, eller fordi Gud ikke ville velsigne legemidlene, og det så ut til å gå mot koldbrann. Han kjente heftige og usigelige smerter og fikk ingen hvile på mange dager og netter.

I denne tilstand rørte Guds Ånd hans hjerte, så han begynte å betrakte verden og dens tilsynelatende herlighet rett, å erkjenne alt som tomhet og farlighet, å sette høy pris på Guds nåde i Kristus Jesus og på hans ord, og å søke hjertelig og inderlig den trøst han stundet etter.

Han ga Gud det løfte at om Gud ville hjelpe ham til helbred igjen, ville han straks velge en annen levemåte, hvor han mer uhindret kunne tjene ham. Dette gjennomførte han også siden: Han forlot hoffet og begynte å føre et huslig og stille liv, elsket Guds ord av hjertet og vokste slik i kjennskap til ham at han ble et brennende og skinnende lys på sitt sted og en stor forakter av tomheten.

Å, hvor ofte betraktet han ikke med vemodige tårer verdens barn når de på Berenikes vis trådte fram med stor prakt! (Apg 25,23) Hvor inderlig pleide han ikke å takke Gud fordi han hadde skjenket ham kjennskap til alle timelige tings tomhet og kalt ham til samfunn med Jesus Kristus!

Hvor ettertrykkelig visste han ikke å prise og anbefale andre Kristi enfold framfor all verdens visdom, sin frelsers vanære framfor all timelig ære, tornekronen framfor alle visnende rosekranser, tårene framfor vinen, ydmykheten framfor all høyhet, forakten framfor all prakt! Hvor ofte pleide han ikke å si: «Min Gud, én dag i dine forgårder er bedre enn ellers tusen. Jeg vil heller stå ved dørterskelen i min Guds hus enn bo i ugudelighets telt» (Sal 84,11).

Til denne merkverdige tildragelse vil vi føye en annen, som ikke mindre fortjener å overveies. For noen år siden fikk en kvinne som stammet fra et fornemt hus og etter denne verdens skikk var blitt oppdratt og vant til å pynte seg med hårkruser, fletter og alle slags dingeldangel og narrestreker, den nåde av Gud at han i hennes blomstrende år hjemsøkte henne med en hard og heftig sykdom, så hun ble ført helt til dødens porter og ikke kunne tenke annet enn at hun skulle forlate det timelige og bytte det med evigheten.

Det var imidlertid ikke Den Høyestes vilje at hun denne gang skulle ende sitt liv; han ville bare drepe kjærligheten til det forgjengelige hos henne.

For da hun i denne farlige sykdom så og erfarte at det ellers så krusede og pudrede håret hang fullt av angstsvette omkring hodet, og at hennes ellers så høyt skattede pynt og klesdrakt, og alle moter, alle franske komplimenter, all yndig musikk, alle kjærlighets- og morskapsbøker og så videre, ikke hadde en eneste dråpe trøst i seg, begynte hun å betrakte alt med opplyste øyne. Hun undret seg over hvordan fornuftige mennesker, og særlig kristne, kunne bli så forelsket i slik galskap (slik uttrykte hun seg), slike påfunn og unyttige ting, og bruke så mye tid og penger på dem.

Hun gjorde sitt sykeleie til en prekestol og talte daglig med gudelig nidkjærhet til sine søsken og andre unge piker som besøkte eller oppvartet henne, om verdens glitrende, men kraftløse herlighet. Hennes stadige tekst, som hun grunnla formaningene på og som all hennes tale gikk ut på, var: «Det er idel tomhet. Det er alt sammen tomhet. Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Denne verdens skikkelse forgår.»

Da hun hadde fått sin forrige helse tilbake, takket hun den allgode Gud, som ved sin nåde og hennes legemssykdom hadde helbredet hennes sjel. Hun hengav seg til Herren Jesu fullkomne tjeneste og hjertelige etterfølgelse, og vitnet for hele verden og i hele sin omgang om at hun nå hadde lært å fornekte seg selv, forsmå verden og søke sin glede i åndelige og himmelske ting.

Følgende tildragelse gjør et enda mer gledelig inntrykk. En frøken av et navnkundig grevelig hus, i slekt med mange fyrster, var av Gud utrustet med mange skjønne legems- og åndsgaver og ble derfor høyt elsket, ikke bare av sine foreldre, men også av alle sine høye pårørende. Ved Guds nådige tilskikkelse (som utfallet viste) hendte det at denne frøkenen i en sammenkomst av mange personer av hennes stand ble valgt til dronning under en lek.

Hun var overordentlig prektig kledd og smykket med så mange juveler at hun, slik hun satt der i stor glans på en opphøyd stol, ble regnet av alle tilstedeværende for verdig til virkelig å være det hun nå forestilte i leken. Hun oppførte seg også i alle deler med så mye anstand og ynde at ingen kunne se på henne uten glede og beundring.

Men det var også en aldrende og meget gudfryktig person der, en slektning av henne, som betraktet lekens dronning med ganske andre øyne, og som da leken var slutt, tok anledning til å tiltale henne omtrent med disse ord: «Jeg har også sett på leken og hvordan dere har oppført dere i den, men må bekjenne at jeg knapt kunne holde meg fra å gråte over det. For jeg la merke til at dere har forelsket dere helt i denne verdens elendige herlighet og usle prakt, og at dere under leken oppførte dere som om dere virkelig var en stor konges gemalinne. Sett nå at det behaget Gud å heve dere til en slik høyhet; dere ville likevel ikke være noe mer enn et syndig og dødelig menneske og ikke kunne bli i en slik høy verdighet lenger enn noen få år; deretter ville døden skåne dere like lite som den fattigste bondepike. Denne leken er nå til ende, og alt dere har igjen av den høyhet man her tildelte dere, er at dere har lekt en stund med andre og de med dere. Også livets lek tar ende; enten dere nå har vært en grevinne eller hertuginne eller til og med en dronning eller keiserinne, så har dere bare vært det, og kan ikke ta mer av all deres herlighet med dere ut av verden enn den fattigste tiggerske som har levd med dere. Trakt derfor etter en annen og varigere høyhet og herlighet; søk den i samfunn med deres Frelser Jesus og i å følge ham; smykk dere med ekte tro, hjertelig kjærlighet, saktmodighet og sann gudsfrykt, og gjør dere derved elsket; akt deres kristenliv høyere enn alt annet dere har i verden», og så videre.

Frøkenen ble meget rørt av denne uventede gudelige tiltale, takket med ærbar vennlighet og lovet å rette seg etter den så langt det var mulig.

Så snart hun kom på kammeret sitt og hadde latt seg kle av, begynte ordene ved Guds nåde å bli levende i hennes hjerte og å overbevise henne. Hun la seg riktignok til ro, men følte seg meget urolig; etter det hun hadde fått høre, brukte hun sin søvnløse natt til å betrakte alle jordiske tings tomhet. Hun beklaget inderlig at hun hittil hadde elsket dem så høyt og gjort så mye vesen av dem, men derimot satt så liten pris på sitt kristenliv, og besluttet å si verdens blendverk god natt og søke sannheten i Kristus. Det gjorde hun også virkelig etterpå.

Hun hatet av hjertet all overdådighet og tomhet i pynt og alt annet, gikk enkelt kledd og ville ikke vite av nye moter eller de verdslig sinnedes øvrige narrestreker. Hun brukte sin tid til å lese i den hellige Skrift og andre gudelige bøker; hun fant sin glede i å høre Ordet, i den

felles bønn og menighetens deilige sang under den offentlige gudstjeneste, som hun overvar fra begynnelse til slutt med utrettelig, hellig andakt.

Hun var dessuten så kjærlig, så saktmodig og ydmyk i all sin omgang at enhver som før hadde beundret hennes utvendige skjønnhet, nå æret hennes sjels indre skjønnhet, som skinte fram av all hennes ferd, alle hennes ord og gjerninger.

Utfallet viste også hvorfor Herren hadde foretatt en slik hastig og salig forandring med denne sin åndelige brud. For hun fikk en særlig lyst til å dø, og det var ikke den minst viktige av hennes daglige øvelser å forberede seg til et salig endelikt. Det unte også hennes Jesus og himmelske brudgom henne i løpet av få måneder, idet hun tok avskjed med verden med slik frimodighet og så mye søt trøst at alle som så det, ble overbevist om at denne dyrebare sjel hadde gjort et godt bytte da hun lot den før så elskede tomhet fare og i dens sted valgte samfunnet med Jesus, den korsfestede.

En troende sjel overbevises videre om alle jordiske og verdslige tings tomhet, hvor glimrende de enn er, ved korset og de trengsler som etter Guds råd og vilje møter den her i verden. De er av mange slag, slik vi allerede har lært tidligere i dette verket: utvortes eller invortes, åndelige eller legemlige, skjulte eller åpenbare, kortvarige eller langvarige, enkeltstående eller flere på én gang, og så videre.

På samme måte som ingen av dem rammer sjelen uten Guds hellige råd og tilskikkelse, har heller ingen av dem annet enn et faderlig og kjærlig mål: å bevare sjelen for djevelens og verdens smiger, å dempe de onde lyster og få den til av hjertet å forakte det forgjengelige og lengte etter himmelen.

Derfor er kristne som er prøvd ved mange trengsler, som regel store foraktere av verden med dens skinn; de har nemlig erfart at verden ikke kunne gi dem noen kraftig og trygg trøst i deres anfektelser, angst og nød.

Slik gikk det trolig også med vår konge. Etter at han ved Guds Ånd og nåde var kommet til omvendelse – det har vi tidligere gjort sannsynlig – har det utvilsomt heller ikke manglet ham samvittighetsangst og anfektelser. Helvetesfienden pleier jo å vise seg som en venn så lenge det forførte menneske går på syndens veier, men som en

fryktelig fiende når det ved Guds nåde begynner å forlate disse farlige veiene og vende om.

I slik nød og angst kunne hans herlighet, rikdom, ære, prakt, musikk, vakre hager, staselige bolig, tallrike tjenerskap, store hoffhold og alt annet slikt ikke lege hans sårede samvittighet og berolige hans bekymrede sjel. Den store kongen hadde riktignok sine herlige vannspring, dit han hadde ledet det friske og søte vannet som renner fra Libanon (Høys 4,15); men det var ingen kilde mot synd og urenhet (Sak 13,1), og dette vannet kunne ikke slokke sjelens tørst.

I hans kongelige lysthager vokste også den edle balsambusken, hvis saft ellers styrker og gleder hjertet og leger sår (Ordsp 27,9); men her fikk den ingenting utrettet – den kunne verken løse eller glede det bekymrede hjertet, og den kunne ikke lege samvittighetens sår. Han hadde sine herlige vingårder i En-Gedi (Høys 1,14), men de bar ingen vin som kunne gjøre hans hjerte glad, det som var bedrøvet etter Guds sinn. Alt sammen var tomhet. Alt sammen var tomhet.

Se, slik går det ennå den dag i dag ofte med de botferdige og gudelskende sjeler. De må ofte klage med sin Frelser: «Nå er min sjel forferdet» (Joh 12,27); «dette er deres time og mørkets makt» (Luk 22,53); og med David: «Min Gud! Min sjel er nedbøyd i meg» (Sal 42,7). Og selv om de sitter i ære og rikdom og nyter all tenkelig bekvemmelighet og god forpleining, selv om de heller ikke mangler adspredelser og forlystelser i sitt hus, i hager, marker og skoger, finner de likevel ingen kraft i alt dette som kunne styrke og glede dem.

Jeg har sett en høytstående person sitte i prektig og kostbar stas ved sitt bord, som var fyrstelig dekket med utsøkte retter. Han var omgitt av tjenere, fornemme og ringere, en behagelig musikk lød, og de som var aktet verdige til å sitte til bords med sin landsherre ved denne høytiden, var glade.

Men han selv var sunket ned i sørgmodige tanker som brakte tårer i øynene hans og presset dype sukk fra brystet, inntil en sidemanns tiltale omsider vekket ham som av en drøm, og han viste noe gladere, men likevel tvungne miner. Hva det enn var som tynget denne sjelen, var det nok til å gjøre all den herlighet som omga ham, kraftløs.

«Jeg har», skriver en erfaren teolog, «kjent en anfektet mann som hadde et høyt embete da Gud førte ham inn i denne tuktens skole. Når han så en bonde kjøre forbi med ved, sa han ofte: ‹Jeg ville gjerne

være en slik bonde alle mine levedager og ikke sky noe strev, noen fattigdom eller forakt, eller skamme meg over det, og gjerne unnvære all min verdighet og bekvemmelighet, bare jeg kunne få ro, fred og glede i Gud.› Han sto ofte og så etter en slik bonde med dype sukk, så langt han kunne øyne ham.»

Hit hører også følgende hendelse, som tildro seg for en tid siden. En fornem og velstående person ble likeledes etter Guds hellige råd rammet av stort tungsinn og plaget av alle slags åndelige bekymringer. Alle som elsket ham, bestrebet seg på å glede ham og få ham bort fra de mange sørgmodige tankene ved ulike adspredelser.

En gang i den vakre vårtiden ble det gjort en utflukt, og den bedrøvede ble nødt til å bli med mot sin vilje. De dro ut i en vakker og deilig skog, godt forsynt med mat og drikke; ingenting var glemt som kunne tjene til bekvemmelighet og fornøyelse. De valgte seg en høvelig, gresskledd plass under de skyggefulle trærne, satte seg ned og begynte å spise og drikke og være glad; de spøkte og lo.

Så sto de opp for å leke, spasere og more seg og glede øynene over de vakre, velstelte åkrene foran skogen, over hjordene som beitet på en grønn mark, og over de blomsterstrødde engene som lå skrånende ned mot en bekk.

Men ingenting av dette gjorde noe inntrykk på den bedrøvede. Han ville helst ha blitt hjemme i sitt bedekammer, kunne ikke la være å sukke og gråte, og ba innstendig om at man snart måtte bryte opp og gjøre ende på denne gleden.

Mot kvelden, da de var kommet tilbake til byen, ble en venn som han fremfor andre gjerne hadde om seg, igjen hos ham og spurte ham fortrolig hvordan han kunne være så sørgmodig midt under så mange fornøyelser.

Men han svarte: «Dyrene i skogen lever hver dag i slik glede som vi har villet nyde noen timer; men når ett av dem blir skutt av en jeger og bærer kulen i kroppen, hva kan da all markenes og skogenes ynde og velbehag hjelpe det? Slik er det også med meg: Den Allmektiges piler sitter i meg, og min ånd drikker deres gift – deres dødbringende kraft fortærer og svekker min sjel – Guds redsler stiller seg opp imot meg (Job 6,4). Hvordan skulle da en lystelig egn, eller hva annet dere har tenkt å adsprede meg med, kunne glede meg? Nei, himmelen har bedrøvet meg; himmelen må glede meg. Guds hånd har såret meg; den

må også lege meg igjen. Om enn himmel og jord og alt som er i dem, smiler til meg, hva hjelper det når ikke min trøstesløse sjel blir vederkvegd med et nådig øyekast fra min Jesus? Bien finner sin honning i blomstene, sauene sin fornøyelse på en grønn eng; dere fant deres glede i mat og drikke, i samtale og lek; men min matte og vansmektende sjel fant ingenting den kunne glede og fryde seg ved. Og hvordan skulle alle de adspredelsene dere har villet skaffe meg, være nok til å glede mitt hjerte, når all denne gleden har vært overskygget av og blandet med ubehageligheter? Dere vet at vi på utreisen var svært plaget av støv fordi det ikke hadde regnet på flere uker; på hjemreisen kom et uvær som gjennomvætet oss grundig med regn og skremte oss med torden og lynild; ved måltidet under de grønne trærnes skygge var vi plaget av mygg og fluer; i gresset der vi satt, så man alle slags utøy krype omkring; en pike som moret seg på engen med barnet hun hadde fått i varetekt, ble forskrekket av en slange som snodde seg mellom den blomstrende kløveren; da vi etter måltidet gikk tur på marken, ble vi angrepet av gjeterhundene og kunne knapt verge oss mot dem med stokker og steiner. Se, det er deres verdenslyst! Den er en grumset vin som man får det verre av jo mer man drikker av den. Min sjel derimot attrår en ren og klar glede; jeg hungrer og tørster etter det gjestebud min Gud har lovet å gjøre, et gjestebud med fete retter, et gjestebud med gammel vin – med fete, margfulle retter og med klaret, gammel vin (Jes 25,6).»

Da måtte den andre sukkende bekjenne at denne mannens sørgmodighet var bedre enn deres og hele verdens glede, og at det i det timelige ikke finnes noen glede uten sorg, ingen behagelighet uten ubehagelighet, ingen ære uten besvær, ingen verdighet uten byrde, ingen vin uten pine, intet hjerte uten smerte, intet liv uten lidelse og død.

Ennå gjenstår det noe som overbeviser en sjel om de verdslige tings tomhet: det er erfaringen fra andre. For å forklare dette må det bemerkes at en sann kristen ikke lever her i verden som et dyr eller som et tankeløst verdensbarn som nesten er blitt dyrisk, uten ettertanke og uten å gi akt på det som skjer. Han ser tvert imot på alt med opplyst øye og hjerte og søker i alt sin oppbyggelse, bedring og trøst.

Det kan man se av Salomo, som flere ganger i denne boken gjentar ordene: Jeg så. «Jeg så alt det som ble gjort under solen, og se, alt

sammen var tomhet og jag etter vind» (Fork 1,14). «Jeg så den plage som Gud har gitt menneskenes barn å plage seg med» (Fork 3,10).

«Videre så jeg under solen: På dommersetet satt gudløsheten. Der rettferdighet skulle råde, der rådde gudløshet» (Fork 3,16). «Jeg så de undertryktes gråt – og det var ingen som trøstet dem» (Fork 4,1). «Jeg så at alt strev og all dyktighet i arbeid har sin grunn i at den enes ærgjerrighet er større enn den andres» (Fork 4,4).

«Enda mer tomhet ble jeg var under solen: En mann kan stå helt alene og ikke ha noen med seg, verken sønn eller bror. Likevel er det ingen ende på alt hans strev, og hans øyne blir ikke mett av rikdom. Men hvem strever jeg for når jeg nekter meg selv det som godt er?» (Fork 4,7.8). «Alt dette har jeg tatt meg til hjertet» (Fork 9,1).

«Videre så jeg under solen at det ikke er sikkert at de som er lette på foten, vinner løpet, eller at heltene seirer i krigen, eller at de vise kan få seg brød, eller at de forstandige kan vinne rikdom, eller at de kloke vinner gunst. For tid» (som Gud bestemmer) «og hendelser» (som Gud skikker) «møter dem alle» (Fork 9,11).

«Dårskapen sitter i mange høye stillinger, mens fornemme folk» (rike på forstand og andre åndsgaver) «må sitte lavt. Jeg har sett tjenere» (slaviske, udugelige mennesker) «ri på hester og fyrster» (de edleste og dyktigste personer) «gå til fots som tjenere» (Fork 10,5–7).

Av dette ser vi hvordan en opplyst sjel lever her i verden: som jeg sa før, med gudfryktig ettertanke og hellig overveielse av alt som møter den. Det gjør den for å gi akt på Guds allvise styrelse til sin trøst – den består og rår uforandret midt i menneskenes mangfoldige dårskaper – og for å vokte seg så den ikke blir viklet inn i kjærligheten til det forgjengelige.

For å fremstille vår mening enda tydeligere vil vi følge den høyvise kongens veiledning og kort gjengi de tanker en troende og opplyst sjel pleier å gjøre seg om menneskenes ferd og gjerninger og om de mangfoldige tilfeller og begivenheter den får kjennskap til.

«Jeg ser», sier den med Salomo, at alle ting i verden er møysommelige, «mer enn noen kan si» (Fork 1,8). Jeg ser at denne møysomheten ikke er kommet til verden og blant menneskene ved en tilfeldighet, men at den er gitt dem av Gud – bestemt og pålagt dem for syndens skyld – for at de skal plages med den. Slik er altså elendighet, møye, strev og sorg her i verden en del av den guddommelige orden, og det

samme kan ikke sies om de ting menneskene har for hender og befatter seg med.

Herren har gitt dem jorden (Sal 115,16), men bevokst med torner og tistler. Han har gitt dem roser, men slike som vokser blant torner; han har gitt dem rikdom, men slik at den erverves, besittes og mistes med sorg og møye; han har forlent dem visdom, men slik at den ofte ved deres egen skyld ender i villfarelse og dårskap; han har gitt dem skjønnhet, som ofte i hast forvandles til stygghet og visner som en blomst for den barske luft, og så videre.

Følgelig er det jo en dårskap å søke seg en himmel her på jorden og sann ro og glede i dette møysommelige og urolige liv. Det er som om man ville anlegge en lysthage i en sandørken, eller lete etter fikener, druer, kinesiske epler og andre forfriskninger på en gjengrodd åker full av torner og tistler, eller etter stadig vindstille på havet.

Det er tomhet at menneskene, tross den møye Gud har dryppet på alle jordiske ting som bitter malurtsaft, likevel henger sine hjerter ved dem og fordyper og forelsker seg i dem, som om de ikke kjente noe bedre og edlere, og som om det ingensteds var noe skjønnere og nyttigere å finne. Det er tomhet at de søker sin lyst i det den allgode Gud har bestemt for å gjøre dem lei av jorden og drive dem til desto ivrigere å trakte etter himmelen, og at de derfor glemmer den himmelske glede.

Jeg ser, sier den videre, dommens sted, der man holder rett og skulle la enhver som trenger det, få og nyte den; og se, urettferdigheten har satt seg på dommersetet. Retten er vendt til malurt; domshuset er fylt med urettferdige, samvittighetsløse mennesker, og der man skulle straffe løgn og bedrag, drives og trives de som best.

Er det ikke en tomhet, ja en farlig og høyst skadelig dårskap at mennesker som før eller siden skal tre fram for hele verdens høyeste dommer og må vente sin dom etter sine gjerninger, er så sikre i sin urettferdighet og regner det for en del av sin høyhet og herlighet at ingen tør si dem imot eller kan hindre dem i deres ugudelighet?

Hvis en bygdedommer viste seg så hovmodig og lettsinnet i sitt embete som om han intet ansvar hadde, ville han med rette bli utledd; for dette hovmodet og denne egenrådigheten varer bare til landsdommeren eller amtmannen kommer – da må dommeren stå for sin dommer. På samme måte når lands- eller bydommeren misbruker sin makt og hovmoder seg som om han sto alene: man ler bare av ham,

for det er en høyere over denne høye, og over hans makt er en større makt som like lett kan stevne ham til doms og ansvar som han hittil har gjort med andre.

Er det da ikke også en latterlig tomhet hos disse menneskene at de, til tross for at de alle, fra den laveste til den høyeste, vet at de har en høyere, ja den Allerhøyeste over seg, som til den tid han har fastsatt, vil granske alle deres dommer og føre dem alle fram for overretten, likevel går så sikkert og egenrådig til verks i rettergangen?

Videre ser en opplyst sjel de undertryktes tårer, som de som er for mektige for dem, presser ut av dem. Den ser den vold hvormed de store og mektige ofte plager mange tusen fattige mennesker; den hører hvordan de farer løs på dem, hvor foraktelig de behandler dem og omgås dem som om de ikke hadde med mennesker og kristne å gjøre, men med slaver fra Barbareskstatene eller til og med med hunder.

Den ser at ikke bare store og mektige, men også små herrer, hvis makt består i deres overordnedes makt, oppfører seg slik og ofte volder de fattige, enfoldige og bedrøvede undersåttene så mye hjertesorg med skjenn og plagerier at det nesten er utrolig.

Den forferdes over slik tomhet og høyst skadelig dårskap og undrer seg over at verden ennå ikke har villet lære av så mange erfaringer hva de bedrøvede og undertrykte kristnes tårer er og formår; ja, at slike mennesker til tross for all sin klokskap og visdom ennå ikke har lært at de bare er mennesker og ikke mer, og at de, om de enn er satt over andre, likevel forblir mennesker og står under Gud.

Er det ikke en skrekkelig tomhet at et skjennende og smellende, grovt og stolt menneske ikke betenker hvor lenge den ulikhet som nå er mellom ham og hans medmennesker, vil vare, og hvilken forandring som om kort tid skal skje?

Er det ikke en høyst skadelig dårskap at den makt som er gitt en til de fattiges og elendiges trøst og beskyttelse og til å samle seg en skatt for det kommende, den bruker man til de bedrøvedes bedrøvelse, til de elendiges urett og de fattiges undertrykkelse? Er det ikke en blindhet og galskap å vandre inn i evigheten tynget av flere sukk og tårer enn en har hår på hodet og har levd minutter her i forgjengeligheten?

Den ser også at den allgode Gud, for å lette dette livets møye, har skjenket menneskene alle slags gaver, kunster, vitenskaper og ferdigheter. Med dem kan de skaffe seg ikke bare det nødvendige, men også

mange slags bekvemmeligheter, og den kjærlige Gud har dermed også villet knytte dem desto nærmere sammen i innbyrdes kjærlighet, siden den ene alltid trenger den andre.

Men den finner at i stedet for at den ene skulle tjene den andre med den gaven han har mottatt, og med takk til Gud anerkjenne den andres dyktighet, misunner den ene den andre hans gave, søker å innskrenke hans inntekter og næring, behandler ham fiendtlig og er ham til hinder og skade overalt hvor det lar seg gjøre.

Er ikke dette atter tomhet og dårskap – at de bruker det som er gitt dem til kjærlighet, fred og lettelse i deres byrder, til hat og misunnelse og til å øke hverandres besvær? Er det ikke dårskap at man ikke vil unne sin neste det Gud gir ham, at man gjør den andres velsignelse til en forbannelse og hans lykke til en ulykke for ham?

Videre erfarer den ofte at et menneske som ikke har noen unnskyldning for sin urimelige sparsomhet og gjerrighet, siden han verken har kone eller barn og dessuten sitter i stor velstand og har samlet seg et godt forråd, likevel stadig sparer, gnier og skraper sammen, som om han først nå skulle begynne å samle seg en formue og satt i den dypeste armod. Han spiser seg knapt mett, slukker tørsten med den dårligste drikk og har verken glede av sine skatter eller av livet. Man finner så påfallende eksempler på dette at man ikke vet hva man skal si.

En berømt hollandsk lege skriver at han kjente en mann som etterlot sine slektninger hele kister fulle av gull, og som likevel på sitt ytterste nektet å la seg gi en pægel rhinvin og spurte om ikke fransk vin kunne være nok, for rhinvinen falt ham for dyr. En annen forteller at det på hans tid levde en rik lege som, for å slippe å fyre i ovnen om vinteren og likevel unngå å fryse, fant på å bære et temmelig tungt vedstykke opp og ned trappene for å varme seg på den måten.

Doktor Sack forteller at han har kjent en mann som, selv om han eide en betydelig formue, levde svært dårlig, kjøpte den simpleste fisk, kokte den i vann og salt og ikke hadde andre om seg enn en gammel, vrang kvinne; for han fryktet alltid at det skulle gå for mye med. Til slutt fant man ham hengende i et håndkle med en mugge øl foran seg.

Hva hjelper det da at mennesket har mange penger i kisten når han ingen glede har i hjertet – at han riktignok er herre over pengene, men

Satan er herre over hans hjerte – at ikke han selv, men gjerrighetens djevel har nøklene i sin varetekt?

Meget sant sier en lærd mann i vår tid: Det heter i et tysk ordtak at gjerrigheten er sin egen stemor; jeg vil legge til: den er også seg selv et helvete, siden den gjerrige ikke gjør vel mot noen, ikke engang mot seg selv. Man kunne sammenligne ham med et esel som er lastet med brød og vin og likevel ikke får nyte noe av det, men må ta til takke med halm og tistler.

Er det ikke en skrekkelig tomhet å gjøre seg selv et dobbelt helvete: det ene her i verden, hvor han unndrar og nekter seg selv all forfriskning og vederkvegelse, og det andre hisset, hvor han ikke vil kunne få så mye som en dråpe vann til å læske tungen med, om han enn ville gi de pengene han før elsket så høyt, for det?

Den erkjenner og erfarer videre alle jordiske tings tomhet ved at den ser hvordan menneskenes barn, enda de er utrustet med alle nødvendige evner og dessuten legger ned all mulig flid, likevel ikke alltid kan nå det ønskede mål. For selv om en av natur er rask til beins, eller ved stadig øvelse har lært å løpe fortere enn andre, kan han likevel ikke alltid løpe seg til det han ønsker eller løpe seg fra det han frykter. Om noen går inn i et kappløp og er riktig fotrask, vinner han likevel ikke alltid klenodiet; det gis til den som Gud har unt det som en lykke.

To løper for eksempel mot et oppsatt mål for å vinne prisen. Den ene er rask som en hjort og overgår langt den andre i løp; de løper begge, men idet den første nesten har nådd målet, støter han etter Guds styrelse på en stein eller et annet hinder og faller i bakken, slik at den andre får tid til å komme forbi ham og gripe klenodiet.

På samme måte hender det av og til at en i strid må ta flukten for å unnslippe sverdet. Da kommer det ikke an på hans raske føtter om han skal unngå døden; for om han enn skynder seg aldri så mye, kan han etter Guds styrelse gå seg vill på veien, og mens han tror han løper fra fienden, løper han nettopp mot ham og styrter uventet i fordervelse.

Slik er det også med andre ting. Mangt et menneske er godt opplært i et håndverk eller i handel, kjenner alle håndgrep og knep, er av natur skarpsindig, klok og forsiktig, er godt øvd i skriving og regning, er forekommende i omgangen med sin neste, forstår å gjøre seg avholdt

og å velge rette tid, og så videre. Men som erfaringen lærer, er ikke dette nok til å gi god fortjeneste og rikdom.

Man ser ikke så sjelden at en mann av enkel herkomst, med små evner og liten anseelse – ja mangt et menneske som verken kan lese eller skrive eller regne med ferdighet – er langt heldigere i handelen og har større velsignelse i sin næringsvei enn en annen som i alle deler står over ham.

Mange begynner med store arvemidler, noen med et rikt giftermål, andre med et betydelig lån som en venn eller beskytter har forstrakt dem; alt går også i begynnelsen godt, og de har mye hell, slik at man tror de om få år må komme til stor rikdom; men det ender til slutt med stor gjeld og fattigdom.

En annen begynner med ingenting, har ikke sine foreldre å takke for annet enn livet og et hederlig navn, som man sier; han gifter seg med en kvinne som ikke eier mer enn han selv; han begynner sin næringsvei med å låne og ta på borg; han har ofte flere uhell, så det ser ut til at han aldri vil kunne arbeide seg fram og legge seg opp noen formue – og se, det ender med rikdom og overflod.

Jeg har kjent en mann som begynte sin handel med slike varer som nåler, bånd, snorer og lignende, alt sammen til en verdi av en mark som han hadde lånt av en kremmer, og han hadde slikt hell med det at han til slutt ble en meget velstående mann.

Jeg kjenner likeledes en annen som verken kan lese eller skrive – som i sin ungdom ernærte seg ved tungt skipsarbeid og så begynte med en liten sammensparet skilling – som ofte ble ført bak lyset av lure handelsmenn, led mange tap og så videre, og som likevel til nå ved Guds velsignelse har holdt seg oppe i sin handel og nå eier en solid formue.

Av alt dette sees det tydelig at Salomo har talt sant ved Guds Ånd når han sier at løpet ikke er de lettes og krigen ikke de veldiges, og heller ikke brød de vises og rikdom de forstandiges, og så videre; «for tid og hendelser møter dem alle» (Fork 9,11) – tid og hendelser som Gud bestemmer og skikker.

Er det da ikke en stor tomhet og dårskap at menneskenes barn nesten begynner de fleste av sine foretagender uten noe hellig hensyn til Gud, uten bønn, uten frykt for ham, uten tillit til ham, og mener at de nok skal utføre det ved egen visdom, dyktighet, kraft og evne?

Er det ikke en stor elendighet i dette livet at så mye løping er forgjeves – at så mange tilsynelatende kloke planer slår feil, at det daglig overalt slås så mange slag i luften, at så mye visdom blir til dårskap, så mye håp går til grunne, så mange heldige begynnelser får et uheldig utfall – at menneskene likevel ikke blir klokere, ikke mer gudfryktige, ikke mer ydmyke, og at de som kommer etter, løper etter de foregående slik disse har løpt hen i blinde, og at de følgelig alle sammen løper i elendighet og fordervelse?

Ennå er det etter Salomos anvisning én ting som vitner om alle tings tomhet: at man må se at en dåre sitter i stor verdighet og de rike – på forstand og alle slags gaver – nedenfor, at tjenere rir på hester og fyrster går til fots på jorden som tjenere. Å belyse dette med eksempler, som for øvrig forekommer daglig, vil ikke passe her. Den som har åpne øyne og ser på den nåværende verden, vil uten vanskelighet overalt finne en tydelig framstilling av det Salomo beskriver. Vi vil bare peke på hvordan de menneskelige tings tomhet også i slike tilfeller skinner igjennom.

Man må i den forbindelse dels se hen til de menneskene som besitter verdigheten og herligheten uten likevel å være i stand til å bruke den på rette måte. Man ser da at deres fornemme herkomst, deres store rikdom, deres høye verdighet, deres vide makt og hvilke fortrinn de ellers måtte ha fremfor andre, likevel ikke kan avhjelpe de mangler de har av natur.

Nabal forblir en dåre og tankeløs mann, selv om han har mye gods, og mange av dem forblir en vederstyggelighet for Gud, enda de bekler høye embeter. Mange sitter prektig kledd til hest eller kjører i en glimrende vogn, men veien deres fører likevel til helvete, mens mange som går til fots og sleper sukkende på en tung byrde, går inn til livet på den trange vei.

Dels må man se hen til Gud, som av og til på grunn av et lands synder tillater at slik uorden finner sted, og som samtidig av og til vil vise på denne måten at land og folk ikke styres og holdes oppe ved menneskenes forstand, men ved hans allvise råd. Dels må man se hen til undersåttene: Dem vil Gud lære at denne jord ikke er det rette sted hvor han vil lønne enhver etter hans gjerninger, og at det heller ikke er med timelige og forgjengelige ting han vil gjøre sine egne lykksalige.

For å si det tydeligere: Han lar tjenere ri på hester og fyrster gå til fots, dårer komme til ære og kloke folk forbli i ringhet, ugudelige mennesker bli store og rike og de gudfryktige sitte i fattigdom og elendighet – for at hans egne skal bli trette av verden og lengte desto mer etter Guds barns åpenbarelse og herlige frihet.

Se, dette er omtrent de ting som Guds Ånd gjennom Salomo har villet fremstille for oss, for at vi deri skulle betrakte de timelige tings tomhet. Et opplyst hjerte som lever i disse siste tider, finner imidlertid ennå langt mer, hvorav vi bare vil anføre noe lite.

Guds ord blir ved hans nåde rikelig forkynt, drøftet og hørt overalt i de evangeliske kirker, men av de fleste ansett for menneskeord. Man ærer det med sine ører, men vanærer det med sitt levnet. Man tror at det er godt, og at det er en kristelig plikt å kjenne Guds vilje, men at mennesket likevel ikke er forpliktet til å leve etter den lenger enn hans vanlige levemåte, hans bekvemmelighet og makelighet, hans egen nytte, ære eller vilje tillater.

Man innrømmer at Guds vilje er bedre enn vår, og likevel vil man verken gjøre eller tåle den, men følge sin egen eller andre kjødelig sinnede menneskers vilje. Ingen vil gjerne bli ansett eller utskjelt for et ukristelig eller ugudelig menneske; men at hans gjerninger, vandel og samvittighet vitner om at han er det, det gjør han seg ingen bekymring for.

Enhver er nidkjær for sin egen ære; men på Guds ære, og at hans navn blir herliggjort på oss, i oss og ved oss, tenker man bare lite, ganske som om det gjaldt mer oss enn Gud. Enhver søker å sette seg og sine i en lykkelig stilling; men å bli forvisset om sin nådestand og den salige evighet er man lite bekymret for, for dem tror man allerede å ha i nådemidlene, som man riktignok eier, men skammelig misbruker.

Enhver søker å tekkes verden; men om og hvordan han skal tekkes Gud, er han lite opptatt av. Enhver trakter etter at hans husholdning skal være i god stand og fordelaktig innrettet, at hans næring skal gå godt, at han kan unngå tap og fremme sin fordel; men om hans kristendom, hans tro, kjærlighet, håp og gudsfrykt er i av- eller tiltakende, bryr han seg ikke om å vite; det er nok at han i sine egne tanker er en kristen.

Jeg antar at mange mennesker har hatt tusen ganger tusen bekymringer i sine dager, men ikke en eneste for sine synder, for sin forening og sitt samfunn med Kristus, for Guds kirkes tilstand og sin salighet.

Enhver drar omsorg for å samle et forråd til sine barn, få dem fram, skaffe dem et levebrød og enten selv eller ved andre veilede dem til å svinge seg opp og fremme deres timelige vel; men hvordan de kan bli gudfryktige, tenker man bare sjelden eller kaldsinnig nok på. Lærdom står hos enhver og alle steder i stor anseelse; gudsfrykt derimot blir utledd og kalt hykleri eller svermeri.

Det er overalt mye snakk, sladder og pludder; man snakker og skravler hjemme og på reiser, ved sine vanlige måltider og i gjestebud, drikkelag og andre sammenkomster, i skoler og kirker, på gater og i smug, i kramboder og verksteder; man forteller nyheter, skrøner og ubetydeligheter; man spøker, man erter og narrer hverandre; man roser seg av sin overgivenhet og av hvilke puss man har spilt; man snakker om handel og vandel, eller man mønstrer øvrigheten, prestene eller andre, og så videre.

Men det som kan tjene til Guds ære, til ens egen eller nestens bedring og oppbyggelse, det må etter den ugudelige verdens dom regnes til vrøvl og prestesnakk og er altfor simpelt og foraktelig til at man skulle gjøre det til gjenstand for en samtale; det må vel være nok at man hører presten tale om det en times tid eller to på søndagen.

Jeg tar derfor ikke i betenkning å si at hvis man ville telle de samtaler som her på jorden føres for Gud, om Gud og til Gud, og dem som føres mot Gud og uten Gud, de gudelige og de ugudelige, forfengelige og unyttige, ville forholdet bli som ti mot en million.

I de vanlige selskaper og sammenkomster har man ingen tanke for Guds ære, for nestens oppbyggelse og trøst, for den broderlige kjærlighet, for å skape og holde ved like et godt forhold, eller for å hjelpe fram og støtte nybegynnere hvis næring etter Guds råd er stanset ved et eller annet uhell. Man tenker bare på en gjensidig syndig glede og et vennskap som bare holder seg i væte, likesom de grønne bjerkekvistene man om våren setter i vann, og som bare holder seg noen dager, eller likesom froskenes kvekking i myrer og sumper, som opphører når vannet tørker ut i sommervarmen.

Se og hør bare hvordan det går for seg på kroer og vertshus om søn- og helligdagene. Da fyller og overfyller man seg med de kjære sterke

drikker, og for at man stadig skal kunne drikke mer, gjør man halsen til en skorstein og tenner et røkoffer av tobakk for fylledjevelen.

For at man dessuten skal ha noe å le av, tar ingen den andre noe ille opp; den som kan komme fram med det mest uvittige, gale og uanstendige, er den beste – inntil alt går hulter til bulter med bråk og tummel, med skrål og latter, med påfylling og tømming, til man har fullstendig oversvømt og druknet samvittighet, forstand, gudsfrykt og kristendom.

Og hvordan skulle jeg her kunne tie om det store misbruk av bryllupsgleden, som nå er drevet så langt at jeg er redd det er en av våre største synder, og at den hellige og rettferdige Gud for denne synds skyld nå i noen år uavlatelig har hjemsøkt oss med sine plager?

Der innbyr man en mengde mennesker, som riktignok skulle være til stede ved den kirkelige vielsen og av et troende og helliget hjerte be om et lykkelig, kjærlig, fredelig og velsignet ekteskap for brudeparet; men de vet ikke å passe tiden når brud og brudgom går til vielsen, mens de vel vet å passe den når man setter seg til bords. Da spiser og drikker man først; så begynner man å fylle seg og sverme, så nesten ingen kan høre hva han selv sier.

Så kommer alle slags tjenestefolk, voksne og barn; de siste øker ikke bare tummelen, men ser også med lyst på det forargelige vesen, tar del i det og gir en prøve på hvilke gode drikkebrødre også de med tiden vil bli. Så begynner dansen, og under den er det lite ærbart og anstendig å vente fra slike drukne helter.

Når man så omsider er blitt trett av den, går eller kjører man hjem med en full kropp og omtåket hode, med et tynget hjerte og en såret samvittighet, og gjør seg liten eller ingen tanke om slik syndig glede, ganske som om den store Gud hadde gitt bryllupene et privilegium og som om bryllupsgjester var unntatt fra Herrens bud: «Men ta dere i vare, så ikke deres hjerte tynges av rus og svir» (Luk 21,34); «Drikk dere ikke drukne av vin, for det fører bare til utskeielser» (Ef 5,18).

Og dette kaller man glede – å være glad og lystig og holde bryllup! Å tomhet! Å syndige dårskap! Til slik latter ville Salomo si: «Du er gal!», og til slik glede: «Hva gagn gjør du?» (Fork 2,2).

Erfaringen lærer også at det som oftest følger fattigdom og elendighet etter slike bryllupsgjestebud, og at bare få unge folk har lykken med seg og kommer i en ønsket og velsignet stilling.

Når jeg taler om bryllupene, kommer jeg til å tenke på den herskende prakt i klær, som særlig pleier å vise seg ved slike anledninger. Den tomhet som har grepet om seg i så måte, er så stor at jeg ikke ser hvordan den skulle kunne bli større. Selv om våre Bereniker ikke er dronninger, kommer de likevel skridende med så stor prakt (Apg 25,23) at når flere av dem er samlet, vet en opplyst sjel ikke om den skal le eller gråte.

En kristen lærer i vår kirke skriver av gudelig nidkjærhet at nyhetssyken er så stor i den nåværende verden at han antar at om selve djevelen – Gud bevare oss! – kom fra helvete (eller fra Frankrike) og hadde nye moteting å selge, ville man uten betenkelighet kjøpe av ham.

En annen skriver at de gamle har fortalt følgende lærefortelling: Satan hadde en gang forkledd seg som kremmer og la fram lutter ting som hørte til prakt og overdådighet, og ropte at den som ønsket hovmod, kunne komme og kjøpe; alt som trengtes til det, ville han selge til en billig pris. Men folk vek unna for dette og sa: Gud bevare oss! Hvem skulle ville kjøpe av ham? Hovmod er jo en dødssynd! Derimot ga de ham det råd at han ikke skulle selge hovmod, men pyntelighet, nethet og tekkelighet; det gjorde han, og fikk så et stort tilløp.

Den samme handel driver denne helvetesfienden og bedragerske kremmeren helt til denne dag, og den går så godt at tallet på de sjeler som han ikke har prakket sine varer på, og som ikke setter noen pris på de moter og mangfoldige narrestreker og forfengeligheter som verden i våre dager prunker med, er meget lite. Det skal også forundre meg om ikke Satan ved sine redskaper til slutt forhekser og forleder de nyhetssyke og stolte hjerter til å la seg lage gull- eller sølvbjeller og feste dem til sin hodepynt og øvrige stas, så man kan høre hvor det vakre og prektige lille dyret skrider fram.

Hvor syndig og farlig denne tomhet er, vil jeg ikke her fremstille utførlig – det er allerede gjort noenlunde tilstrekkelig et annet sted i dette verket; bare så mye vil jeg si at jeg ikke kan begripe hvordan denne dårskap og dette jordsinnede, kjødelige vesen kan bestå sammen med den daglige omvendelse, med troen, med kjærligheten til Herren Jesus, med å følge ham og med de øvelser som påligger en sann kristen.

«De sanne kristne», sier en åndrik lærer, «har Kristi liv til forbilde, og deres bok» (speil, pryd) «er Kristus selv.» Hva skal man da kalle dem som har verdens liv til forbilde og de lettsinnede mennesker til speil og bok, som de fornøyer seg mer ved enn ved sin ydmyke, verdensforsmående Jesus?

Jeg er også redd for at mange av dem for sent vil komme til erkjennelse av at de har vandret på den brede vei som fører til fordervelse; for på den trange vei, som er bevokst med torner, ville de ikke komme fram med alt sitt dingeldangel og narreverk, med sine krøller, sitt falske hår, sine strimler, tagger, kniplinger og lignende.

I den hellige Skrift finner jeg omtalt en kvinne som også hadde vært fanget av slik tomhet og andre synder, men som la seg ned ved Herren Jesu føtter og gjorde sitt hår til en fotklut. Hvor mange er det i våre dager som med et botferdig hjerte gjør det samme i ånden og troen? Gud vet det. (*Læreren i vår kirke er H. Ernst, den åndrike læreren Johann Arndt, Om den sanne kristendom, 1. bok, kap. 17.*)

Men la oss se oss noe mer om i verden og betrakte de dårskaper og forfengeligheter som forekommer der! Hva er i våre dager vanligere i verden enn tvist og trette, kiv og strid, samt alle slags bitterhet og ondskap som skjuler seg under mangehånde påskudd og forevendinger? Men hva er også mer forfengelig, mer dåraktig, farligere og skadeligere?

Om allmuens forargelige kjævling vil vi ikke si mye, enda det er en dårskap og tomhet, ja en listig og kraftig virkning av helvetesfienden, at de stakkars folk, til tross for all den møye og elendighet de har å kjempe med, likevel ligger i trette, piner og plager, misunner, hater, forfølger og bespotter hverandre og gjør hverandre det lille tårebrød de knapt har nok av, så bittert at øynene renner i vann av det.

Jeg har erfart at folk i byer og på landet som bodde i usle og fallferdige hytter uten tak og vinduer – som gikk i sønderrevne klær og knapt hadde brød til munnen – var så forbitret, så ondskapsfulle og fiendtlige mot hverandre at man hadde arbeid nok med å få dem til en ytre forlikelighet.

Må ikke dette kalles å koke en suppe av trengslenes vann, å smuldre malurt i den og krydre den med galle? Er det ikke en dårskap å forlate Kristi søte fred og i stedet velge djevelens bitre fiendskap?

Men la oss gå over til de trettene som føres under navnet rettergang, og som de med mer forstand og større formue pleier å plage, forfølge og utsuge hverandre med. Det er i disse siste tider så vanlig at domstolene overalt er å se til som en gjengrodd hage og som en åker tett bevokst med tornebusker. Og av slike tornebusker vil man nå for tiden plukke druer; jeg mener: man vil søke sin nytte og fordel ved samvittighetsløse, fordreide og bedragerske rettssaker.

En person i Heidelberg, som ble regnet for å være fra forstanden, ble spurt av en da en sakfører eller advokat gikk forbi, hvem det var, og han svarte: «Det er også en av dem som beriker seg ved andre menneskers dårskap.» Dette var sannelig en vis og velgrunnet tale av et menneske som ble ansett for vanvittig.

Er det nå ikke tomhet og dårskap at man i stedet for en jevn og god vei som ligger foran en og fører fram til målet, velger en annen som går dit gjennom mange krinkelkroker og er svært ujevn og kronglete? Kjærlighetens og godhetens vei, som Herren Jesus og hans Ånd så ofte priser og viser oss, fører til fred og ro; men verden gjør mer av tvedrektens, tvistens og stridens vei, som den ofte ikke kommer til ende med så lenge den lever.

Men betrakt ennå en skrekkelig tomhet! Mange som er uenige med hverandre for en ubetydelig sak, mener at det må avgjøres med kårde og et par pistoler, som de uttrykker seg. Satan foregaukler dem et blendverk, lik en skygge eller tåke, som de kaller ære, og hisser dem på hverandre, så de må slåss eller skyte hverandre. I en slik tankeløs og ugudelig tvekamp setter de sitt liv, sin sjel og salighet på spill, og alt dette går ofte tapt for den ene, ofte også for dem begge. Hvordan?

Er da livet en slik ubetydelighet at man vil sette det opp mot en tom tåke fremkalt av Satan? Er det ikke en av Guds edleste gaver, som vi skal bruke til hans tjeneste, og likevel vil vi være så ugudelige at vi forspiller det i djevelens tjeneste!

Og hvilket kostbart klenodium er ikke vår sjel, som Guds Sønn har lagt på vektskålen mot hele verden og erklært for vektigere og kostbarere enn den (Matt 16,26), og som han dessuten har forløst ikke med sølv eller gull, men med sitt eget kostbare blod (1 Pet 1,18.19)!

Skal man da for et ords skyld, som et ugjenfødt menneske kan ha latt falle, gi sin sjel hen, som om den var en regnepenge eller en ormstukken nøtt? Sannelig, den som gjør det, viser dermed enten at

han ikke forstår å vurdere den, eller han bekjenner i virkeligheten at hans sjel, fordi den har forlatt Gud og valgt syndens tjeneste, ikke er noe verd.

Jeg har lest om japanerne at de av natur er så hevngjerrige og grusomme at dersom de ikke straks kan hevne den ringeste fornærmelse, myrder de seg selv ved å skjære opp magen på seg med sin krik (et kort sverd).

En viss forfatter forteller følgende eksempel på dette. To unge herrer som hadde oppvartning hos keiseren, møtte hverandre i palasset og støtte tilfeldigvis noe hardt sammen. Da nå den ene av dem straks grep til sin kårde, sa den andre: «Her vil det ikke passe; unnskyld meg et øyeblikk, jeg skal bare utføre mitt embete; så skal du få ditt ønske oppfylt.»

Den første ventet en stund på ham; men da han ble for lenge borte, trodde han at den andre bare hadde drevet spott med ham, tok derfor i utålmodig forbitrelse sin dolk og skar opp magen på seg. Folk løp til og spurte hva som var årsaken til dette selvmordet. Han svarte: «En kujon har fornærmet meg.»

Imens kom den andre, trengte seg fram gjennom mengden og sa: «Å, du ulykkelige! Mitt løfte og mot hadde du ikke behøvd å tvile om, og det skal du her få bevis for.» Med disse ord tok han selv livet av seg og falt sammen med den andre død til jorden.

Den samme forfatter tilføyer: «Intet folk under solen frykter mindre for døden og har et slikt hang til grusomhet som dette. Når en fyrste eller annen stor herre holder gjestebud for sine gode venner, lar han ved slutten av måltidet sine fornemste betjenter kalle til seg og spør dem om det er noen blant dem som elsker ham så høyt at han vil ta livet av seg i gjestenes nærvær. Straks blir de innbyrdes uenige om hvem denne ære tilkommer, og de som etter herrens forgodtbefinnende blir utvalgt, skjærer øyeblikkelig opp magen på seg og dør for de tilstedeværendes øyne. De tror samtidig å vinne et stort rykte og gjøre sitt navn udødelig ved å framstille et slikt sørgespill for selskapet.»

Nå, dette er hedninger som ikke kjenner Gud og hans menneskekjærlighet, nåde og barmhjertighet i Kristus Jesus, som heller ikke forstår seg på en sjels verd og ikke vet å vurdere livet som en edel gave

fra deres Skaper. Man ser også av denne ferd at helvetes morderånd hersker etter lyst og behag og uinnskrenket blant dem.

Hva skal man da si om de ukristelige kristne som etter djevelens tilskyndelse dreper og slakter hverandre som et helvetes offer – som trer på en utbredt kappe med det forsett ikke å vike derfra før en av dem, eller kanskje til og med begge to, er blitt slaktet og ofret til djevelen – som kaller det tapperhet og ære å styrte seg riktig kjekt og uforferdet inn i helvetes åpne, ildsprutende gap – som gir seg selv lover etter Satans inngivelse og hans vilje!

«Dette», sier de hederlige herrer sekundanter eller medhjelpere, «er en sak som har fortjent en halsbrekking; dette er en fornærmelse som ikke kan vaskes bort uten med blod», og så videre. For en avskyelighet! For en ugudelighet! For en galskap! For et raseri! For en redselsfull tomhet blant de kristne!

Vi kunne gå enda videre og ville likevel finne nok stoff til betraktning av verdens syndige tomhet og høyst farlige dårskap; men når skulle vi da bli ferdige, siden Salomo sier om alle timelige ting og menneskelige foretagender at de er tomme, flyktige, intetsigende, ja dåraktige og skadelige?

Vi vil derfor bare tilføye litt om den ynkverdige tomhet, eller om slike sørgelige hendelser som i virkeligheten viser den stadige ubestandighet i den menneskelige og verdslige herlighet, lykksalighet, ære, lyst og glede og så videre. Om dette kunne det skrives mange bøker. Vi vil bare gi den troende sjel en liten anvisning, ved hjelp av hvilken den, når den bare gir akt og ser seg om med ettertanke, overalt vil kunne finne tomheten ved Guds hånd framstilt i beklagelige, virkelige eller levende bilder.

Jeg vil stille meg selv fram, jeg som nå ved Guds nåde har levd nær seksti år her i verden, og kort fortelle hva jeg dels med legemlige, dels med sjelens øyne har sett og lagt merke til.

Jeg har opplevd og sett ikke bare at høye hoder og store herskere har dødd en naturlig død og måttet bytte all sin glimrende herlighet med en gravs sørgelige mørke, men også at de ved fiendtlig makt er blitt tvunget til å forlate sine slott, palasser og borger, så vel som undersåttene sine hytter og hus, og ta flukten – ja til og med at én har måttet rekke sin kongelige hals fram for sine troløse undersåtters morderøkser.

Jeg har sett at store herrers betjenter plutselig er stupt ned fra sin høyde og falt svært dypt, noen i bånd og lenker, noen i skjensel og forakt, noen i fattigdom, trengsel og stor elendighet.

Jeg har sett at en stor herskers fornemme minister, som man noen dager i forveien fryktet, æret og tjente som hans herre selv, ja kanskje enda mer, sank ned i slik forakt etter å ha falt i hans unåde, at da han sammen med sin kone kom i kirken, forlot alle stedets fornemme embetsmenn koret, der han hadde gått inn, og fant ham ikke verdig til å stå ved siden av seg, slik også enkle folk behandlet ham foraktelig da han gikk ut av kirken, idet ikke engang en fiskergutt blottet hodet for ham.

Jeg har sett at en fornem, høybegavet, lærd og forstandig herre som hadde pådratt seg sin konges unåde, av sorg og kummer ble rammet av vanvidd og raseri og tilbrakte flere år i denne beklagelsesverdige tilstand, til den Høyeste forløste ham derfra ved et salig endelikt.

Jeg har opplevd at hele landskaper er blitt oversvømt av store vannmasser, at mange tusen mennesker sammen med en mengde fe er druknet, og at all herlighet med ett er blitt forvandlet til lutter elendighet, nød og død. Jeg har sett at hele byer, handelssteder, slott og landsbyer ved skrekkelige ildebranner er blitt lagt i aske og jevnet med jorden, og at både herlige, staselige og prektige bygninger og små hus og hytter er blitt antent og brent opp av lynilden.

Jeg har sett bryllup og gledesmåltider ved plutselige ulykker og dødsfall bli omskiftet til gråt og hyl – slik som for få dager siden en brud som med et tallrikt følge av slektninger og venner, med spillemenn og andre gledestegn kom fra et annet sted til det hvor hennes brudgom skulle føre henne hjem, og fant ham død, og med hete og vemodige tårer måtte følge hans legeme, hvis sjel den Høyeste plutselig hadde krevd tilbake, til graven.

Jeg har sett at steder med god næring er blitt helt næringsløse, at festninger man regnet for uovervinnelige, er blitt tvunget og inntatt i løpet av tjuefire timer, og at tidligere velstående folk har måttet søke sitt brød ved andres dører.

Jeg har sett at rike folk i langvarige sykdommer ikke har funnet leskelse i annet enn det vannet som ble øst opp av deres brønn, enda de hadde kjøpt eller kunne ha kjøpt alle slags øl, vin, julep, perle- og

mandelmelk eller andre forfriskninger – men de fant ingen smak eller kraft i dem. Jeg har erfart at deilige kvinner er blitt så ille tilredt av koppene eller ved andre hendelser at de har måttet regnes blant de vanskapte.

Jeg har opplevd at en adelig frøken, som ble regnet for den skjønneste i hele landskapet hvor hun levde, og som var sine fornemme foreldres øyenstein, ved en ulykkelig hendelse falt i vannet og omkom, og omkring tjuefire timer etter sin død, som inntraff i den hete sommertiden, var blitt så fæl at man straks måtte spikre igjen likkisten og framskynde begravelsen.

Jeg har sett at foreldre har hatt en stor flokk barn og ofte vært bekymret for deres oppdragelse og forsørgelse – og se, det strøk en barsk vind hen over disse blomstene, så de visnet den ene etter den andre. Jeg har erfart at rike folks barn har måttet be de fattiges barn om hjelp og støtte. (*Julep er en kjølende drikk.*)

Jeg har sett at herrer og fruer er blitt forarmet og at deres tjenere og tjenestepiker er kommet til stor formue; at enkle og enfoldige mennesker som verken kunne lese eller skrive, og heller ikke i sin ungdom hadde lært handel, har hatt lykke og velsignelse i den, mens andre som har vært vel hjemme i alt som hører til, ikke har kunnet tjene eller erverve noe; at et sykt og helseløst menneske har latt lage sin likkiste, men at den er kommet en annen til del som da var frisk og sunn; at en stor arv har tilfalt dem som den minst var tiltenkt og unt; at en har bygd seg et meget behagelig og bekvemt innrettet hus og, da det knapt var ferdig, har måttet bytte det med graven og overlate det til en annen som han aldri hadde tenkt på.

Jeg har sett kloke verdensmennesker begå slike dårskaper, selv i timelige ting, at man måtte undre seg over det. En navnkundig forfatter forteller at han i nærheten av byen Tabriz i Persia så en bro som var bygd under en mengde fjelltopper, hvor den var helt unødvendig og unyttig, siden det ikke var vann på dette stedet og heller ikke kunne ledes dit.

Byggherren hadde hørt at den regjerende kongen ville komme til byen, og da kongen nærmet seg, dro han ham i møte. Da kongen fikk øye på broen, spurte han forundret av hvem og i hvilken hensikt denne broen var bygd på et slikt sted. Mannen trådte straks fram og sa: «Store konge! Jeg har latt oppføre denne broen alene i den hensikt

at Deres majestet, når De kom til Tabriz, skulle spørre etter ham som hadde oppført den.»

Dette var en dårskap og et tomt foretagende av et vantro menneske; men jeg kunne lett peke på enda tåpeligere byggverk som kristne mennesker har latt utføre, og som både jeg og andre har betraktet dels med forundring, dels med bedrøvelse. Den ovennevnte personen bygde bort sine penger og skrev likesom på sin bro: «Minnesmerke over en tåpelig muhammedaner.» Disse derimot bygger bort sin samvittighet, ja sin sjel og salighet, og setter denne innskriften på sine bygninger: «Minnesmerke over en ukristelig og urettferdig kristen.»

Eksempler kunne jeg vel anføre; men verden vil heller begå dårskaper enn se dem beskrevet og skildret. Herrens dag vil åpenbare hvor store dårskaper denne verdens barn har begått i sin innbilte klokskap.

Da en viss fyrste lå på sitt dødsleie og merket at hans sjel snart ville forlate sin leirhytte, sa han med et sukk: «Jeg har hittil regjert over et vidstrakt land og eid mange vakre slott og steder; men ak, hvor skal min sjel få sin bolig eller sitt herberge den første natt etter sin bortgang?»

Jeg har sett forstandige og tapre menn drikke hverandre så til i vin og øl at man skulle tro de ville drukne hverandre i det. Da har jeg tenkt på det man leser i Englands historie: at etter at Edvard den fjerde hadde levd i langvarig fiendskap med sin bror Georg av Clarence og til slutt under påskudd av forsoning hadde fått ham i sin makt, lot han ham drukne i et fat malvasiervin.

Slik bærer også verden seg at i vår tid: under skinn av vennskap og æresbevisning drukner den ene så å si den andre, og den ene skynder på den andres død idet han mener å berede ham lyst og glede. Hva gagner det om han blir druknet i vin i stedet for i vann, når han taper sitt liv og sin sjel? Å tomhet! Å dårskap!

Men jeg vil ikke gå lenger inn i verden; jeg måtte ellers si enda langt mer om dens tomheter. Jeg ber bare enhver opplyst sjel gjøre som jeg og betrakte denne verdens ferd etter Guds hellige ord og ikke etter utseendet; da vil den overalt finne så mye tomhet at den ikke lenger trenger min veiledning, men, overbevist ved sin egen erfaring, av hjertet vil si med Salomo: Å tomhet over all tomhet! Tomhet hos

høye og lave, hos kloke og enfoldige, hos lærde og ulærde, hos rike og fattige, hos gamle og unge!

Hvor forfengelig, hvor forgjengelig
er ikke jordelivet!
Som en tåke snart seg hever
og med hast igjen bortsvever,
slik det liv er som du lever.
Hvor forfengelig, hvor forgjengelig
er all menneskelig gjerning!
Alt forsvinner, alt henrinner;
gudsfrykt alene evig liv oss vinner.

La oss nå foreta en prøvelse etter de betraktninger vi hittil har anstilt over de verdslige og jordiske tings tomhet og de lærdommer som er gitt om dette, og undersøke hos oss selv og andre om vår kristendom er sann og ekte!

Det er en avgjort sak at en botferdig og troende sjel må ha lært, og daglig mer og mer lære, å forakte verden og dens tomhet; for den må ha samme sinn som sin Frelser Jesus Kristus, som levde slik i verden at han ikke brydde seg om all dens glimrende herlighet og ikke søkte noen ære, glede, lyst og fornøyelse i den, men vandret her nede som en fremmed, enda himmel og jord tilhørte ham.

Prøv dere da, kristne sjeler, om også dere i så måte har Kristi sinn; om også dere vandrer som han her i verden; om verden er et paradis eller en jammerdal for dere; om dere skatter verden eller himmelen høyest; hva dere bruker mest tid, flest tanker og største omsorg på – det utvortes, legemlige, jordiske og forgjengelige eller det innvortes og åndelige, himmelske og evige; hvilken ære dere akter høyest, den for Gud eller den for verden; hvilken herlighet som er den største i deres hjerter, den som verden har gitt eller kan gi dere, eller den som er skjenket dere fra himmelen i den hellige dåp og som Herrens ord kaller Guds barnerett, Jesu rettferdighet og Den Hellige Ånds samfunn; hvilke skatter dere setter størst pris på, de jordiske eller de himmelske; i hvilken pryd dere gleder dere mest, legemets eller sjelens; hvilket selskap som er dere kjærest, de jordsinnedes eller de himmelsinnedes, de gudfryktige menneskers eller de ugudeliges; hvilke samtaler dere finner størst glede i, de som er hellige og oppbyg-

gelige, eller de som er lettsinnige og tomme; hvilken bolig som er dere behageligst, den jordiske hytte eller Herrens hus; hvilken som er deres beste boksamling, den som består av mange bøker, eller den hvor én, nemlig livets bok, Jesus, den korsfestede, er ett og alt; hvilken som er deres beste kunnskap og klokskap, den jordiske og kjødelige eller den åndelige og himmelske; hvilket som er deres ivrigste ønske, å bli i verden eller å være med Kristus; hvilken som er deres største bekymring, å bli rike og tekkes verden eller å bli hellige og salige og tekkes Gud.

En slik prøvelse er svært viktig for dere. For hvordan skulle dere kunne regne deres kristendom for sann og ekte, eller tro at dere lever i et virkelig samfunn med Herren Jesus – det som kan kalles kristendommens sjel – eller hvordan skulle dere hver dag være beredt til å dø gladelig, villig og salig, som en sann kristen jo bør være, når deres hjerte fremdeles henger ved verden og dere er helt fanget og viklet inn i tomheten?

Hvordan kan en fugl som er i barnehender og bundet med en tråd om det ene beinet, fly opp? Eller hvordan kan et menneske som er lenket på hender og føtter, gå opp et høyt fjell for å få en krone som blir vist ham? Er dere bundet i verden, om så med gull- eller sølvlenker eller silkebånd, hvordan skal dere da øve dere daglig i å komme himmelen nærmere? Og hvordan kan dere føle dere forvisset om himmelen når dere ennå finner så mye glede og trøst i verden og ennå har så mye å gjøre med tomheten at dere bare sjelden tenker på himmelen?

Om noen vandrer i lyset, kan han av skyggen se og vite hvor han har solen. Har han skyggen foran seg og følger den, så har han vendt solen ryggen og har den bak seg; har han skyggen på siden, har han også solen på siden; og er skyggen bak ham, slik at han slett ikke ser den enda den følger ham, så er solen foran ham, og hans ansikt er vendt mot den, og han vandrer liksom mot den. Slik er det også i kristendommen.

Den som har den verdslige, forgjengelige herlighets og lyksalighets skyggeverk rett foran seg, vandrer etter det og bare vender tankene mot det, har ganske visst vendt rettferdighetens sol ryggen.

Er noen overbevist om at han ikke må elske verden med dens skinnvesen – nemlig «kjødets lyst og øynenes lyst, og hovmodig skryt av det

en er og har» (1 Joh 2,15-16) – men likevel ikke kan eller vil glemme den helt, men vil ha Herren Jesus på den ene siden og verden på den andre og dele sin tilbøyelighet og attrå mellom begge, får han vente og se hvordan denne halvheten blir tatt imot for Guds domstol. Best er det å vende hele sitt hjerte, hele sin sjel og attrå til Herren Jesus alene og helt glemme tomheten, enda man ennå må leve i den.

Barn leker med dukker og i sanden, rir på kjepper, regner regnepenger for dukater, og så videre; men dersom de gamle skikker seg lik dem og likeledes søker sin glede i slike ting, da blir det åpenbart at de går i barndommen. Slik også: Dersom de som mener at de er gode kristne, skikker seg lik verden og søker og finner en glede og fornøyelse i tomheten, da er det åpenbart at de ennå er helt barnslige og uforstandige i gudfryktigheten.

Hvem befinner seg i den beste tilstand: Berenike, som kommer med stor prakt og stas og vel hører på Herren Jesu høyopplyste sendebud, men ikke omvender seg (Apg 25,23; 26,30-31), eller synderinnen som, omvendt ved Herren Jesu ord, legger seg ned ved hans føtter, væter dem med sine tårer og tørker dem av med sitt hodehår (Luk 7,38)? Utvilsomt har den siste valgt den gode del. Hvorfor skulle da de sanne kristne ville etterfølge den første mer enn den siste?

Nå, kjæreste sjeler, vi vil alle under denne prøvelse finne noe hos oss som smaker av kjærlighet til tomheten og verden og som trenger en renselse og bedring. For vi ser nesten alle mer på det synlige enn på det usynlige; den verdslige prakt og forfengelige glans stikker oss mer i øynene enn den åndelige og himmelske herlighet som vi dels har i Kristus, dels venter fra ham.

Vi finner riktignok ikke så særlig behag i verden, men vi vil heller ikke gjerne mishage den. Vi elsker jo nok Kristus og følger ham, men som hans disipler før hans lidelse, som stadig håpet at han ville opprette et herlig og mektig verdensrike og i det gi dem store verdigheter og rikdommer.

Vi søker jo nok å fremme Guds ære; men hvem kan si at hans hjerte er rent for all trakten etter egen ære? Hvem må ikke bekjenne at han, idet han er nidkjær for Guds ære, også vil være aktet og ansett i kirken og verden for sin nidkjærhet? Vi ønsker vel å se Gud æret, men vil heller ikke se oss selv foraktet og glemt. Vi vil heller være berømt for vår lærdom enn for vår gudsfrykt. Vi setter høyere pris på

legemets utvortes enn på sjelens innvortes skjønnhet. Vi taler heller med verden enn med Gud.

Vi ber visstnok om et salig endelikt og ønsker å være med Kristus; men vi ville likevel ikke gjerne dø i dag eller i morgen eller i år. Jeg spurte en gang en av mine tilhørere, som jeg fant farlig syk av en hissig feber, om han gjerne ville være med Gud og villig forlate verden, og fikk til svar: «Jeg blir vel ikke spurt om det.» Meningen var at det ikke ville bli overlatt til hans vilje, men at Herren nok uten å spørre om den ville fullbyrde sin vilje med ham.

Slik er vi nesten alle sinnet; særlig så lenge det ennå går oss godt og verden smigrer og kjæler for oss, har læren om den foraktede tomhet vanskelig for å finne inngang hos oss, og vi vil heller leve under farer og mangfoldige anfektelser, trengsler og angster enn unnfly alt dette ved en blid og salig død, og så videre.

La oss da oppriktig bekjenne og angre disse feil, søke tilgivelse hos Gud i Jesu navn og av hjertet streve etter bedring! La oss i dag, da vi ved Guds nåde hører eller leser dette, blant andre oppgaver også gi vårt hjerte denne: Lær å forakte verden og dens tomhet!

Forlat verden før den forlater deg! Forlat den før du må forlate den; forgap deg ikke i dens prakt og skinnvesen, for det er bare et blendverk som i dag står og i morgen forgår. Det er en hul nøtt uten kjerne; det er en skinnende og glimrende ting for deres øyne som vandrer i mørket om natten, mens de som ser på det i nådens lys, finner at det bare er råtten ved.

Hvor lenge vil vi fly omkring som Noahs due og lete etter et sted hvor vår fot kan hvile, enda det ingensteds er å finne? Hvor lenge vil vi akte mer på verdens åpne skueplass, hvor det foregår lutter falske og bedragerske bedårelser og framstilles lutter skuespill av tomhet, enn på de åpnede himler hvor Guds herlighet vises oss (Apg 7,55-56)? Hvor lenge vil vi mette oss med verdens skolmer (Luk 15,16), enda vi i vår Fars hus kan ete lutter manna?

Skal det da være nok for vår udødelige sjel, kjøpt med Kristi blod og helliggjort ved hans Ånd, at den av og til har en søt drøm om stor herlighet, rikdom og ære, om et gledesselskap, og så videre? For hva er alle timelige bryllup, søtheter og gleder annet enn søte drømmer – slik Den Hellige Ånd så treffende sammenligner dem (Sal 73,20) – og

hva mer har man igjen av dem enn av de herlige luftspeilinger som vår sjel ofte leker med i søvne (Jes 29,8)?

Meget riktig sier den nidkjære og gudfryktige erkebiskop i Konstantinopel, Johannes Krysostomos, når han betrakter denne sammenligningen: «Du har, du prektige, hovmodige verdensbarn, vært borgermester» (dette var på den tid et av de høyeste embeter); «jeg også» – nemlig om natten i drømme. «Du sier: Men jeg har vært det om dagen, ikke i drømme, men i sannhet. Hva har det å si?» svarer han. «Du har likevel ikke mer igjen av det enn jeg av min drøm; jeg innrømmer deg intet fortrinn.»

Hvor lenge vil vi stå eller sitte ved verdens malte bord og åpne våre øyne, munner og hjerter, som om vi kunne bli mette av det? Hvor lenge vil vi drikke av de grumsete bekker og elver på jorden, som man stadig tørster på nytt etter, og ikke bekymre oss om livets kilde, som gjør at en aldri i evighet tørster mer, og som veller fram til evig liv (Joh 4,13-14)?

Hvor lenge vil vi, lik barn, løpe etter de brogete sommerfuglene og svevende, glimrende insektene, og når vi har fanget noe, glede oss som om vi hadde vunnet noe stort?

En viss person løp og snek seg etter de svevende lyktemennene om natten, helt til han fikk tak i en av dem; men i hånden kjentes den ikke annerledes enn et seigt og glatt slim, som ga fra seg et skinn i stjernelyset. Og hva er den verdslige herlighet annet enn en lyktemann og et tomt skinn, som riktignok kan forlede sjelen og føre den bort fra den rette vei til farlige steder, men ikke mette og lyksaliggjøre den? Og likevel vil vi stadig jage etter den så ivrig, som om den var av stor viktighet for oss?

Hva hadde Salomo igjen av all sin herlighet, hva Haman av sin ære og høyhet, hva Belsasar av sin svireglede, hva den rike mann av sine kostbare klær og sitt daglige vellevnet, hva Herodes av sin kongelige pryd, som fikk ham til å se ut som en jordisk gud, hva Berenike av sin prakt? (Matt 6,29; Est 3,1 ff.; Dan 5; Luk 16,19; Apg 12,21 ff.; 25,23) – et blott og bart ingenting; og har de ikke hatt noe annet og tatt med seg ut av verden, da har de i evigheten ikke annet enn den usalige, skrekkelige evighet i stedet for den tomheten de elsket.

Og hva har da vi igjen av alt det vi hittil har hatt og nytt i verden? Hvor er vår ungdoms forfengelige gleder? Hvor er det selskap som

var oss så behagelig? Hvor er den pryd vi glimret i, og den anseelse vi derved trodde å ha vunnet? Hvor er den fornøyelse vi den gang søkte og fant i hagene, på de grønne plassene og engene, i skog og mark?

Hvor er den ære vi trodde å ha vunnet ved vår kyndighet og dyktighet i den ene eller andre kunst eller vitenskap, ved disputering, diskurering, filosofering og konversering? Synes det ikke nå som om det bare var en drøm? Er det ikke forgått som en skygge, som en røyk, som et bilde i vannet, og hva har vi nå i vår alderdom igjen av det, unntatt et bittert og sørgelig minne på grunn av den synd som blandet seg inn i det?

Hvor er de blomster som blomstret i fjor? Hvor er den skygge som fulgte oss i forrige uke? Hvor er det skrik vi hørte i går? Hvor er den drøm vi drømte i natt? Der er også all den forfengelige glede vi har funnet i skapningene og det forgjengelige. Og slik vil det også gå med den som skal komme heretter, og som vi venter oss i framtiden; også den vil forsvinne og forgå, og har vi ikke noe annet, da vil vi være og forbli elendige, ulykkelige, trøstesløse, dødelige, forkastede ormer. (*Disputering = lærde stridsøvelser; diskurering = samtaler; filosofering = fornuftgranskning; konversering = muntlig, selskapelig underholdning.*)

Det er forunderlig og merkverdig hva en belest og lærd mann i vår tid forteller etter en gammel forfatter: at den katolske geistlighet fordum var falt i en slik dyriskhet at når en av domherrene lå for døden, brakte man ham etter eldgammel skikk og bruk et svinehode, viste ham det og påminte ham om at han hittil hadde levd som et svin og ikke som et menneske; dette skulle han angre og be den guddommelige barmhjertighet om tilgivelse for.

Prøv dere, mine medkristne! Dersom man også skulle holde noe fram for dere til påminnelse når dere lå på dødssengen, i samsvar med det livet dere har ført, hva skulle det da vel være?

Kanskje en ny bok som først var utkommet for noen dager siden, og som handlet om statssaker eller høyst merkverdige, uhørte nyheter? Eller skulle det være en dukke som var kommet fra Frankrike med siste post og viste de nyeste motene som var oppfunnet og yndet der? Eller et speil, eller et nytt slags parykker, eller flagrende og eventyrlige kapper? Eller en fylt pengepung? Eller en flaske vin sammen med en tobakkspipe og annet sviredskap?

Eller et kobbel jakthunder sammen med en hest – som om dere nå skulle ri på jakt, der dere har søkt deres største glede i livet? Eller et vått lommetørkle, for å betegne de tårer dere ved deres urettferdigheter har presset ut av deres medmennesker? Eller noen snarer og garn, for å tilkjennegi at dere hele deres liv har arbeidet i bedragets verksted, fanget og viklet mange enfoldige inn i snarene deres og søkt egen fordel til skade for dem?

Ville ikke det være vakre sinnbilder og skjønne og trøstelige påminnelser for deres sjel, som ilter ut av tiden og inn i evigheten? Og om enn ingen kommer til å holde dere slike ting fram, hvem vet hva den guddommelige hånd, som skrev Belsasars dom for hans øyne på veggen (Dan 5,5), kan avbilde i deres sjel?

Hold derfor opp å elske slike tomheter, og velg dere et sikkert, varig, åndelig og himmelsk gode som kan være dere en trøst i livet og døden, i tid og evighet – det som Asaf sier om: «Men for meg er det godt å holde meg nær til Gud. Jeg tar min tilflukt til Herren Herren» (Sal 73,28). (*Om domherrer, se 1. bind, s. 145.*)

Og om dere med rette vil føre navn av sanne kristne, så venn også barna deres fra ungdommen av til å forakte det forgjengelige, og undervis dem slik at de vet å dømme riktig om alt verdens skinnvesen og ikke setter noen pris på det!

Si dem, hvis dere er av fornem byrd, at det ikke finnes noen edlere og høyere adel enn barnekåret og ingen fornemmere slekt enn deres som er født av Gud og er Herren Jesu blods- og åndsslektninger – at hvis de ikke ved gudsfrykt og dyd adler seg selv, kan de like lite rose seg av sine forfedre og deres adel som en blind kan rose seg av sine stamfedres syn eller en stum av deres veltalenhet! Si dem at et ugudelig menneske, selv om det stammer fra en gammel, navnkundig slekt, likevel ikke har større fordel av det enn djevelen av at han har vært en skjønn engel!

Vis dem av og til en tørr gren på et frodig tre, og forklar dem dette naturlige sinnbildet ved deres Frelsers ord: «Om noen ikke blir i meg, da kastes han ut som en grein og visner, og de samler dem sammen og kaster dem på ilden, og de brenner» (Joh 15,6). For hva gagner det den tørre grenen at den er vokst ut av et saftig og godt tre, når den nå ikke duger til noe og ikke har annet å vente enn øksen og ilden?

Eier dere et velbeliggende og velstående hus, så la dem vite at de like lite som dere har noe blivende sted der, men at dere skal forlate det og må vente dere et annet, i himmelen eller i helvete!

Vis dem av og til i hagen eller på marken et par snegler – en som vandrer omkring belesset med sitt hus, og en annen som kryper hit og dit uten hus – og si dem at den som av natur er utrustet med et hus, er en like slimete, elendig orm som den andre, som intet har. Slik er også den som eier et prektig og stort hus, like mye et dødelig menneske som en annen som intet eier, eller som bor i en enkel hytte av leire eller strå.

Si dem, når de er pent kledd og etter tidens mote, at dersom de ikke vandrer i ydmykhet og frykt for Gud, kan de i all sin stas og prakt være vederstyggeligheter for ham; at den beste pynt og skjønneste mote er likheten med den ydmyke Herre Jesus samt en hellig og gudelig ferd, og at de kristnes pryd ikke skal være den utvortes – hårfletninger og påhengte gullsmykker eller fine klær – men hjertets skjulte menneske, med den uforgjengelige prydelse: en mild og stille ånd, som er dyrebar for Gud (1 Pet 3,3.4).

La dem undervises i alle slags eksersis, som man nå for tiden uttrykker seg; men se til at de ikke glemmer og forsømmer *exercitium poenitentiae et pietatis* – øvelsen i omvendelse og gudfryktighet. I motsatt fall vil dere og de engang komme til å ønske at dere var blitt oppdratt blant bønder og ikke hadde lært annet enn markarbeid, om dere bare hadde vært botferdige, troende og gudfryktige.

Har dere samlet og lagt til side noe til dem, kjære, så la dem ikke vite det! Tal ikke til dem om noen annen skatt enn Guds nåde og velsignelse og den salighet som er oppbevart for oss i himmelen! Å, hvilke fattige mennesker er de ikke, dersom de ikke har annet enn det som er lagt til side for dem i kister og kjellere!

La dem av og til omgås fattigfolks barn, ikke foraktelig og uvennlig, men med ydmykhet og vennlighet! Si dem at det ingen annen forskjell er mellom dem i det timelige enn den som det guddommelige forsyn har gjort, og at jo mer det har unt dem framfor de andre, desto flere frukter av takknemlighet og gudfryktighet venter det også av dem; og at det også står i dets makt å gjøre et bytte mellom dem, reise de fattiges barn opp av støvet og sette dem hos sitt folks fyrster, men å kaste de rike ned i støvet og la dem falle i unåde, bli fattige og foraktet.

Har dere undersåtter, så venn både dere selv og barna deres til å omgås og tale med dem, ikke bare som med undersåtter, men også som med medkristne og medarvinger til livets nådegave (1 Pet 3,7), og kom ofte det kommende liv i hu, da slik forskjell skal opphøre og mangen gudfryktig undersått skal ha et stort fortrinn framfor sin forrige herre, og så videre. (*Eksersis = øvelser, ferdigheter.*)

Ennå står det igjen å si noe om måten man skal forakte verden og dens tomhet på, og om midlene som kan føre oss dit.

Når man i samsvar med Guds ord legger vekt på at man skal forakte tomheten, er det ikke slik å forstå at man skal oppgi besittelsen av de timelige goder og gaver Gud har tildelt oss, styrte seg selv i frivillig eller forsettlig fattigdom og siden la seg underholde av andre menneskers arbeid og gods, under påskudd av bønn og gudsdyrkelse.

For selv om det finnes en stor mengde slike mennesker i en viss del av kristenheten, som vil få oss til å tro at de har forlatt verden og er døde fra det forgjengelige, så lærer en uimotsigelig erfaring at det hos disse menneskene finnes mer skinn enn kraft, at de er like mye, ja ofte mer innviklet i verdens skinnvesen enn andre, og at de fleste under den religiøse drakten huser et verdslig og jordsinnet hjerte.

Jeg holder for at dersom en god jordbeskriver skulle inndele de kristne land og landskaper riktig og nøye undersøke hva de såkalte geistlige og religiøse her og der eier og besitter, så ville det vise seg at mangen orden eide og besatt hele fyrstedømmer, ja et helt kongerike.

På den annen side skulle det ikke være oss umulig av virkeligheten å hente fram og i et ikke så lite antall stille opp mennesker som, enda de sitter i stor rikdom, bekler høye embeter, har vanskelige gjøremål, lever i ekteskap, går i staselige klær og har mye med verden å gjøre, likevel er mer døde fra denne og har bedre lært å forakte de forgjengelige ting enn størstedelen av ordensgeistligheten.

Herrens store dag vil også bringe for dagen hvor den største selvfornektelse, den saligste fattigdom, den reneste kyskhet, den helligste lydighet, den strengeste faste, den største og ivrigste bønn, den grundigste ydmykhet og med ett ord den største forakt for tomheten har vært. For den hellige og allvitende Gud dømmer ikke etter utseendet, men etter hjertet, og uten tvil har det at Kristus og hans apostler spiste og drakk, vært ham mer velbehagelig enn alle fariseeres faste.

Dog, om dette er det ikke vår hensikt å tale utførlig for tiden; vi vil så kort som mulig framstille det vi ovenfor har antydet. (*Geistlig er et tysk ord som egentlig betyr åndelig. Orden = religiøst selskap, munkeorden, nonneorden; her siktes det til de katolske såkalte tiggerordener, som bare lever av almisser.*)

Dersom dere da ønsker å komme til i sannhet å forakte det forgjengelige, så forestill dere for det første oftere at det ikke er noe som er overlatt til deres frie vilje og som dere uten skade og fare kan gjøre eller la, men at det er en nødvendig del av deres kristendom og en frukt av troen som ikke kan utebli, at dere forakter verden, ikke henger med hjertet ved det timelige og ikke forelsker dere i det forgjengelige.

Dette er Guds alvorlige vilje, som han har åpenbart oss ved sin allerkjæreste Sønn og dennes lære og levnet; dette er en viktig plikt for en troende sjel, som det første bud krever, og som dere i hele deres vandel fremfor alt må ha for øye.

For når Herren vår Gud sier: «Jeg er Herren din Gud … Du skal ikke ha andre guder enn meg», og: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din fornuft og av all din makt», så er det åpenbart at han ikke levner noe til verden og dens tomhet. For når hele vårt hjerte, hele vår sjel og hele vår styrke skal brukes til å elske Gud, vet jeg ikke hva man skulle kunne yte verden.

Og når vår Frelser sier: «Ingen kan tjene to herrer … Dere kan ikke tjene både Gud og mammon» (Matt 6,24), og hans apostel: «Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham» (1 Joh 2,15), så ser jeg ikke hva vårt hjerte skulle kunne innvende mot det, og hvordan det skulle unndra seg lydigheten, dersom det har satt seg fore å gjøre Guds vilje.

Det vil derfor være svært gavnlig at man daglig etter bønnen og fornyelsen av sitt dåpsløfte – før man har kledd seg skikkelig, før man gir tjenere og oppvartere adgang til seg, før de milde sønnavindene fra verden begynner å blåse på oss, før vi ser og hører hvilke titler man gir oss, hvordan man bukker for oss, hvilken ærbødighet man viser oss, og så videre – gir hjertet slike lekser som disse: Velg Gud eller verden; for dem begge kan du ikke tjene.

Betenk at Gud vil ha hele hjertet, hele sjelen og hele styrken, som de da også tilhører og tilkommer ham alene; hva vil du da henge ved verden med? Og hva vil du gi den?

«Om noen vil komme etter meg», sier din Jesus, «da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg» (Luk 9,23); og på et annet sted: «Den som ikke er med meg, han er imot meg. Og den som ikke samler med meg, han sprer» (Luk 11,23); og hans apostel: «De som hører Kristus Jesus til, har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,24).

«For kjødets attrå er død ... Kjødets attrå er jo fiendskap mot Gud ... For de som er i kjødet, kan ikke være Gud til behag ... Men om noen ikke har Kristi Ånd, da hører han ikke Kristus til» (Rom 8,6-9). «Men dette sier jeg, brødre: Tiden er kort! ... de som bruker verden, som de som ikke bruker den. For denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,29.31). Etter det forgjengelige følger evigheten, og så videre.

Dette er dråper av en tinktur, laget i Jesu sjeleapotek. Den er nok svært sur og besk for kjødet, men meget gavnlig og velgjørende for ånden når den brukes daglig i gudsfrykt.

For at dette legemiddelet skal få sin gode og ønskede virkning, ville det kanskje hjelpe ikke så lite om bedekammeret – der høye, fornemme og rike folk pleier å holde sin andakt – var innrettet slik at det lærte dem å forakte det forgjengelige.

Det burde ligge på et avsides, ensomt og dunkelt sted og være uten tapeter, malerier og pyntelige, prangende møbler. Her måtte man ikke bruke noen myk silkepute, ingen prektig, sølvbeslått stol og ingen forgylte eller sølvprydede bøker, innbundet i broderi; alt skulle være enkelt og fattigslig. I stedet for speil kunne man pryde rommet med virkelige eller etterlignede hodeskaller og dødningehoder, og i stedet for kommoder og vakre skrin burde det stå en likkiste med likklærne ferdig i. (*Første bind*, s. 222.)

Jeg vet fra sikker kilde at en fornem og navnkundig riksfyrste hadde et kammer som han ofte lukket seg inne i, og som ingen andre hadde adgang til. Etter hans salige bortgang fra verden fant man at herren der riktignok hadde oppbevart alle slags sjeldenheter og kostbarheter – juveler, ringer og andre smykker – men de lå helt foraktelig strødd omkring i støvet, dels under bordet, dels på og under benkene. Kanskje var nettopp dette stedet den kloke herrens skole, der han lærte å forakte tomheten.

Hvordan det nå enn forholder seg med det, ville det utvilsomt være svært nyttig for dem som lever i verdslig høyhet og herlighet og derfor har størst anfektelse av kjærlighet til det forgjengelige, om de på sine slott og i sine hus hadde et sted som bare var viet til andakt, øvelse i gudsfrykt, bønn, gudelige tanker og slikt. Dit kunne de gå et par ganger om dagen og se på seg selv utenfor all forfengelig prakt og alle tilfeldige og lånte forfengeligheter, bare som mennesker; de kunne væpne seg med et hellig forsett mot kjærligheten til verden og forberede seg til evigheten.

Men så lenge de ikke innretter eller liker et slikt rom, gir jeg dem det trofaste råd at de særlig morgen og kveld – før de kler på seg, eller etter at de har latt seg kle av – med kristelig ettertanke skal tenke over disse ordene av den hellige Augustin: «Når man tar det forgjengelige bort, hva er da alle mennesker annet enn mennesker?»

Tenk også gang på gang på den høyhet, herlighet og salighet som dere allerede har hatt, eller i alle fall kunne ha hatt, dels fra skapelsen, dels fra forløsningen, dels fra helliggjørelsen. Overvei det inderlig, som for Gud, til Gud og i Gud.

Dere skal finne at den allgode, kjærlige og salige Gud har hatt den reneste og nådigste mening og den mest velsignede hensikt med alt han hittil har gjort mot dere og foretatt med dere. Han vil gjøre dere lykksalige som sin utvalgte eiendom, med seg selv og i seg selv, føre dere til å bli fullkomment og evig forenet med ham og eie ham, og bevare dere i dette til evig tid.

Med den hensikt har han i skapelsen gitt dere en fornuftig, begavet, edel og udødelig sjel. Han har forløst dere ved sin enbårne Sønns blod, som han ga for dere, og skilt dere ut fra verden ved sin Ånd. Han har dratt dere til seg ved et hellig og himmelsk kall og helliggjort dere ved sitt guddommelige ord og sine høyverdige sakramenter.

Han har også overalt fulgt dere med sin miskunn, styrt dere med stor skånsel, vist dere mye kjærlighet og nåde og skjermet dere mektig mot djevelen og verden. Han har ikke forlatt dere i noen nød – kort sagt, han har gjort alt det Gud – det vil si et så fullkomment godt, kjærlig, mektig, vist og nådig vesen – burde gjøre. Dette er det gitt dere en fyllig framstilling av i verkets andre og fjerde del.

Tenk nå med oppriktig hjerte over om dere ikke var de mest utakknemlige skapninger i verden, hvis dere ville foretrekke verdens

tomhet, ære, vellyst og slikt framfor denne miskunnsfulle, kjærlige, godgjørende Gud som dere har så mye å takke, og henge hjertet mer ved det enn ved ham!

Han setter dere så høyt og akter dere så dyre og kostbare som ingen skapning blant de mange tusen. Dere hører til hans hellige og herlige, som alt hans behag er i, og som han elsker som sin Sønn. Han ser på dere som en deilig krone i sin hånd; dere er hans dyrebare sønner, og så videre. Og likevel vil dere akte ham så ringe at dere griper et par håndfuller tomhet i stedet for ham!

Jeg vet at deres hjerter kjenner avsky ved dette når dere hører eller leser det; for en opplyst sjel kan ikke tåle å sette Gud og verden i likning med hverandre, eller at en skulle spørre den om hvem av dem den setter høyest pris på og helst vil ha.

Tenk på hvor mange helliggjorte sjeler som har valgt den fattige, fornedrede, foraktede og korsfestede Jesus til sin del og ikke har forlangt noe mer av Gud enn ham! Dere derimot blir ikke bare tilbudt ham i en slik skikkelse, men også den salige Gud med all sin herlighet og med alle himlers himler – og dere skulle ikke ville ta imot ham og i stedet gi slipp på verden med dens tomhet?

Hvor mange edle sjeler som i tro og ånd har kjent vår Gud, har ikke av inderlig kjærlighet vært nidkjære for ham, og ikke bare med ord, men også med gjerning frimodig lagt for dagen den makeløse ærefrykt de hadde for ham!

Man har hørt en slik sjel si: Å Gud! Å Jesus! Å Trøster! Hvor sent har jeg ikke lært deg å kjenne, jeg elendige menneske! Hvor ulykksalig har jeg ikke vært da jeg forelsket og forgapte meg i det forgjengelige og ikke brydde meg om deg, verdens Skaper, Frelser og Trøster! Jeg har søkt glede, fornøyelse, trøst og ære her og der, men ikke funnet annet enn tomhet, og jeg gikk deg forbi, du den evige gledes kilde, du alle vesners vesen, du alle krefters kraft, du alle skatters skatt. Har jeg ikke vært blind? Har jeg ikke vært dåraktig? Har jeg ikke vært forhekset?

Nå takker jeg deg for at du har grepet meg, dratt meg til deg av lutter kjærlighet, opplyst meg med ditt lys og ført meg til å erkjenne min dårskap. Å, la meg nå vokse i kunnskap om deg, i kjærlighet til deg og i din tjeneste! Forherlig ditt navn og gjør det stort i meg og på meg, så det også alltid må bli helliget og prist ved meg! Og likesom det

ikke finnes noe høyere, edlere, herligere og saligere i verden enn du, du høyeste, eneste og evige gode, så gi at heller ikke mitt hjerte vil vite av noe annet, ikke skatte noe høyere, ikke elske og lengte etter noe inderligere enn å leve og dø i ditt søte og salige samfunn, og så videre.

En annen sjel ropte høyt etter å ha fordypet seg i andektig betraktning av den korsfestede Herre Jesu kjærlighet og smakt den i ånden: Forbannet være all verden og alle penger, hvis de settes i likning med den korsfestede Jesus og vil foretrekkes framfor ham! Hundre tusen ganger tusen år, tilbrakt i verdens glede og verdens kjærlighet, kan ikke sammenlignes med ett minutt da man får nyte hans kjærlighet og forvissningen om den.

Atter en annen utbrøt av hellig nidkjærhet mot synden: Å Jesus, min kjærlighet! Du har elsket meg over alt annet, og jeg er til gjengjeld skyldig å elske deg over alt annet. Derfor vier jeg deg min sjel, jeg ofrer og gir deg mitt hjerte og alt jeg er og har. Du er min, og jeg er din. Du i meg, og jeg i deg – så har jeg nok! Jeg har ingen sjel uten for å omfavne Jesus. Jeg har intet hjerte uten for å henge ved Jesus. Jeg har ingen øyne uten for å vokte på Jesu øyne. Jeg har ingen ører uten for å høre Jesu røst. Jeg bryr meg ikke om noe liv uten for å leve for Jesus, og så videre.

Man har erfart at slike midt i døden har forsikret, med sin salighet som pant, at ingenting er søtere enn å dø for Jesu navns skyld – at hans miskunn er bedre enn livet. En ropte ut av ilden: Se, et under! Jeg kjenner ingen større pine i denne flammen enn om jeg lå i en myk seng; den er meg like behagelig som en rosenseng, og så videre.

Nå vel, kjæreste Guds barn! Slik var mange dyrebare sjeler sinnet før oss; så lite aktet de sitt gods, sitt legeme og liv og hele verden i sammenligning med sin Jesus.

Skulle da vi for alltid forbli kalde, kjødelige og jordisksinnede? Skulle vi skatte høyt den verden de så på som intet? Har ikke vår Jesus fortjent like mye av oss som av dem? Har han ikke også for vår skyld forlatt alt for å vinne oss? Har han ikke også elsket oss og gitt seg selv for oss? Hvorfor lar da ikke også vi alt fare, for at vi kan beholde ham? Er han oss ikke bedre enn ti verdener?

Overvei også omhyggelig hvilken kummerlig og elendig tid den hellige og rettferdige Gud etter sitt allvise og allgode råd har latt oss oppleve. Det ser ut som om Gud for våre synders skyld har befalt sin

velsignelse å forlate oss og forbannelsen å forfølge og ramme oss overalt. Derfor er fattigdommen flere steder større enn mange uerfarne og tankeløse forestiller seg.

Landet som man før regnet for en smørgruve, og som fødde våre forfedre så rikelig at de ikke visste av noen mangel, vil nå nesten ikke gi sin grøde lenger, og trærne vil ikke gi sin frukt (3 Mos 26,20), så landmannens strev og arbeid er spilt. Dertil kommer de store tyngsler og byrder som overalt trykker og utpiner landet.

Den ene brannen følger også på den andre, så det i våre fedres tid ikke skjedde så mye skade på ti eller femten år som det nå ofte gjør på ett eneste år. Næringsveiene er overalt lammet, og noen har lagt merke til at i en by hvor et håndverk for ikke så mange år siden trengte halvannet til to hundre svenner og kunne gi dem arbeid, bruker man nå knapt førti til femti.

Dessuten er tro og lojalitet nesten overalt slukket. Urettferdighet har tatt overhånd, og kjærligheten er blitt kald hos mange. Enhver søker sin egen fordel på sin nestes bekostning, og ser han at han selv må gå til grunne, finner han trøst i også å dra sin medkristne med i samme ulykke.

Mange kan og vil ikke holde seg fra tvister og rettssaker, selv om de merker at de etter hvert fortærer sin lille formue. Vi har møtt mennesker som er blitt gamle og fattige under alle sine prosesser, men som likevel har løpt omkring med en mengde brev og dokumenter, slept på sine innviklede saksbunker og brukt alt de kunne unnvære på rettergang.

Slik er det også i nesten alle nabolag lutter misunnelse, uenighet og trette. I familiene glemmes nesten overalt den ekteskapelige troskap. Ulydige tjenestefolk er i de fleste hus som lutter torner og tistler, som ikke kan gjøre annet enn å rive, stikke og skade. Den ene hjelper ikke den andre med å bære sin byrde, men gjør den heller tyngre for ham; man reiser heller ikke opp den man ser ligge under for byrden, men søker heller å hindre ham i å komme på beina.

Slik er det overalt trengsel, angst, nød og elendighet, og man kan nok si med Job: «Redsler har vendt seg mot meg. Min ære er som tatt av stormen, og som en sky er min velferd fart bort. Og nå utøser min sjel seg i meg. Trengsels dager holder meg fast» (Job 30,15-16).

At Gud har sin hånd med i spillet her, tillater hans ord oss ikke å tvile på. At han også i alt dette har en hellig, kjærlig og faderlig hensikt, regner alle troende sjeler likeledes som avgjort.

Herren sier til sitt folk: «Se, derfor stenger jeg veien for deg med torner. Jeg reiser en mur foran henne, så hun ikke finner sine (vante) stier. Da skal hun si: Jeg vil vende tilbake til min første mann (Herren). For den gang hadde jeg det bedre enn nå» (Hos 2,6-7).

Og på et annet sted: «Er Israel en trell? Er han født som trell? Hvorfor er han blitt (enhvers) rov? Unge løver brølte mot ham. De lot sin røst høre, og de gjorde hans land til en ørken. Har du ikke gjort deg selv alt dette, fordi du forlot Herren din Gud den tid han ville lede deg på veien? Din egen ondskap tukter deg, og ditt frafall straffer deg. Kjenn da og se hvor ondt og bittert det er at du forlater Herren din Gud, og at du ikke lenger frykter meg, sier Herren Herren, hærskarenes Gud» (Jer 2,14-15.17.19). «Vend tilbake, frafalne barn! Jeg vil lege deres frafall» (Jer 3,22).

Nå, dyrebare sjeler, jeg skulle tro at Gud nå har stengt veien for oss med et gjerde, så vi ikke skal finne eller vandre på våre vante (synde)stier. Han har latt oss, som dog er kristne og burde være frie, bli behandlet som livegne og treller og overgitt oss som bytte til de brølende løver.

Skulle vi da ikke føye oss etter hans faderlige hensikter, forlate verdens forfengelige og syndige vesen og av hjertet si til ham: «Se, vi kommer til deg, for du er Herren vår Gud»? «Sannelig, det er til ingen nytte at dere larmer på haugene» (der vi hittil i vårt forblindede sinn har tilbedt avgudene); «sannelig, i Herren vår Gud er Israels frelse!» – det finnes ingen sann trøst og hjelp i hele verden og alt dens skinnvesen (Jer 3,22-23).

Ak, siden vi daglig mer og mer erfarer hvilken jammer og hjertesorg det fører med seg å forlate sin fars hus, begi seg til et fremmed land, henge seg ved verden og elske dens prakt, vellyst og andre forfengeligheter, så la oss med den bortkomne sønn av hjertet vende om og flykte til vår Guds farshjerte, som bare er å finne i Kristus Jesus!

Det er forgjeves at vi vil gjøre verden til et paradis og søke en himmel på jorden blant de forgjengelige og forfengelige ting. Det er forgjeves at vi vil søke druer og fiken – trøst og ro – på en villgrodd åker som overalt er bevokst med tornebusker.

La oss tvert imot betrakte alle trengsler, alle besværligheter og all motgang som virkelige påminnelser om syndefallet og den elendighet som fulgte av det, og som en forklaring til apostelens ord: «Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i verden!» (1 Joh 2,15).

La oss vise oss mer tilfredse når det går oss ille enn når det går oss vel i verden! La oss være gladere når vi faller i mange fristelser enn når vi finner mye fred, glede og trøst i verden! For det ene fører nok med seg en bitterhet, men den er gavnlig for vår ånds sunnhet og liv, mens det andre for det meste inneholder en søt, men drepende gift som mange sjeler dør den evige død av.

Tenk også godt over at det vil bidra til en villig og glad død om dere allerede på forhånd er døde fra verden og dens tomhet, og at døden vil bli dere så mye søtere når verden med sin ære, glede, rikdom og vellyst er blitt besk for dere. Det er en sann kristens plikt å bestrebe seg på å dø villig og med glede til den tid Gud har fastsatt – noe vi, om Gud vil, skal si det nødvendige om på sitt sted. Men hvordan kan den som regner verden for et paradis og jorden for sin himmel, dø gladelig og villig?

En plante som har slått dype og lange røtter, er vanskeligere å flytte og plante om enn en annen som bare har skutt få. Slik vil også et menneske som har fordypet seg i det forgjengelige, nødig forlate det. Det er uvillig til å dø og ville gjerne forandre Guds vilje om det kunne. Denne tilstanden medfører virkelig ikke liten fare for den sjel som skal dra bort; for ve den om den trer fram for Guds domstol full av herskende verdenskjærlighet!

Man ser av og til sørgelige eksempler på dette. En adelig og rik enke gikk daglig i kirken og hørte Guds ord, og ville også gi inntrykk av at hun fant sin beste glede i det. Men da en hissig feber, som uventet rammet henne, truet hennes liv, lot hun et skrin hvor hun til da hadde oppbevart sine perler, kjeder, armbånd, diamanter, smykker og alt som hørte til, bringe til seg i sengen. Hele forrådet lot hun tømme ut på den, rotet i det og sa: Så skal jeg da nå forlate deg! Så skal jeg da nå forlate deg! – og straks etter oppga hun sin ånd.

En annen fornem kvinne hadde også, for å behage verden, satt høy pris på dens stas og prakt og brukt mye penger og tid på det. Kort før sin bortgang sa hun: Hva har du nå gjort her i verden? Du har spist, drukket og sovet etter behag; du har pyntet, pusset og pryddet deg;

du har danset og levd i alle slags vellyst. Hva har du nå igjen av det? Ak, om jeg nå hadde de mange edle timene tilbake som er brukt på tomheten, og kunne bruke dem på evigheten! Å evighet! Å evighet!

En mann hadde levd i verden med verden og tilbrakt tiden med å høre og fortelle nytt, med kort- og brettspill, med å delta i lystige selskaper, med å ete, drikke, sove og gjøre lystturer og så videre. Så ble han ved en dødelig sykdom kalt fra tomheten over til evigheten.

Men han kunne ikke forestille seg at han skulle dø, og ville verken la seg overbevise av sine egne eller andre om at slutten nærmet seg med raske skritt. Han spurte hva posten hadde brakt av nytt, hva avisene eller de ukentlige tidender inneholdt. Presten sa at det var kommet en post som brakte den ordre at han ennå i dag skulle tre fram for Guds domstol. Det likte han ikke; han vendte seg bort fra presten mot veggen, og straks var hans sjel tatt fra ham.

Mine kjære tilhørere og lesere! Skal også vi spille et så sørgelig vovespill og ikke rive oss løs fra tomheten mens vi ennå har tid? Skulle vi ikke heller innrette våre ting her i tiden slik at vi ved enden ikke har annet å gjøre enn å slumre salig inn i vår Jesu armer?

Etter disse forslag vil det ikke falle vanskelig å lære selv og å lære andre hvordan man kan sette sin fattede gudelige beslutning om å forakte det forgjengelige ut i livet.

Behold for det første det dere har av verdighet, høyhet, ære, rikdom, visdom og av behageligheter og bekvemmeligheter ved Guds nåde og velsignelse – men erkjenn av hjertet at det er et betrodd gods som dere skal avlegge regnskap for ved Kristi domstol.

Kast dere daglig ned på ansikt og knær for Gud og for deres Herre Jesu føtter; ofre og vi ham dere selv og alt dere eier ved hans velsignelse, og be ham med brennende andakt om å bøye deres hjerte til å bruke alt i frykt for ham, med skyldig takknemlighet, til hans og nestens tjeneste.

For det andre: Forbli ringe og ydmyke i all deres høyhet og ære; forbli fattige i rikdom; forbli måteholdne i overflod. Tenk og si ikke om deres gods at det er deres, men at det er Guds. Lev her i verden som fremmede som daglig haster videre og skynder seg til sitt fedreland. Fjern og dra deres ånd bort fra de jordiske og forgjengelige ting, og fø den med de åndelige, himmelske og evige.

Lev i det forgjengelige slik som deres Jesus levde i det. Selv om han var herre over alle ting, sa han av hjertet: «Mitt rike er ikke av denne verden» (Joh 18,36); «Revene har huler, og himmelens fugler har reder, men Menneskesønnen har ikke det han kan helle sitt hode til» (Matt 8,20); «Jeg er som en tjener blant dere» (Luk 22,27); «Menneskesønnen er ikke kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene» (Matt 20,28).

Det er verdt å merke seg at den hellige evangelist og apostel Matteus, idet han beskriver hvordan han ble omvendt og kalt til apostel av Herren Jesus, blant annet sier: «Og det skjedde da han lå til bords i huset, se, da kom mange tollere og syndere og lå til bords sammen med Jesus og disiplene hans» (Matt 9,10).

Men hva var det for et hus Herren holdt måltid i? De hellige evangelister Markus og Lukas forteller oss det; tolleren, sier de, gjorde et stort gjestebud for ham i sitt hus (Mark 2,15; Luk 5,29). Det var altså den tidligere toller Matteus' eget hus. Men han ville ikke lenger kalle det sitt hus; i sitt sinn hadde han forlatt det helt og funnet en bedre bolig for sin sjel i Herren Jesu kjærlighet og samfunn.

La også oss være slik sinnet og ikke regne noe av det vi har for vår eiendom, og la oss ved enhver anledning vise denne tenkemåten fram i ord, gjerninger og atferd!

Lev i verden som den navnkundige og gudfryktige kirkelærer og biskop Basilios med tilnavnet den store. Det fortelles om ham at en eneboer, som en gang på en stor høytidsdag hadde gått fra sin ensomhet til kirken for å overvære gudstjenesten og så ham i biskoppelig dragt og stas, mente han var hovmodig. Men en røst fra himmelen sa at eneboeren fant større lyst og glede i å leke med katten sin i den ensomme skoghytten enn Basilios fant i sin staselige og praktfulle dragt.

Bo i deres hus som den gudfryktige munk og abbed Bernhard, om hvem man forteller at han hadde tilbrakt et helt år i et rom uten å legge merke til at det var pyntet med utskåret arbeid.

Ta på dere klærne som keiser Otto, som sukket til Gud når han skulle ta på seg sin keiserlige dragt, og ba ham bevare hans hjerte fra hovmodige tanker og følelser. Eller som en viss gudfryktig prinsesse, som dagen etter hadde glemt hvilken kjole hun hadde hatt på dagen før. Spurte kammerjomfruen hvilken dragt hun ønsket å bære i dag,

pleide hun å svare: Gi meg hvilken som helst! Det er likegyldig hvilke filler som dekker ormesekken.

Lev i verden som de hellige engler, som alltid er omkring og hos de utvalgte for å tjene og verne dem, men likevel holder seg ubesmittet av all tomhet og alt jordisk vesen.

Følg den hellige Paulus, som med blikket festet på sin Herre Jesus aktet alt for tap og skrap, og var likeglad med hvordan han ble behandlet her i verden og i hvilken tilstand han befant seg – i mangel eller overflod, i ære eller vanære, i ro eller uro – bare han ble funnet i Kristus og fikk anledning til å vise seg som hans tro tjener (2 Kor 6,4-5).

Derfor skriver han også: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg. Det liv jeg nå lever i kjødet, det lever jeg i troen på Guds Sønn, han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). «Det skal være langt fra meg å rose meg, uten av vår Herre Jesu Kristi kors! For ved det er verden blitt korsfestet for meg og jeg for verden» (Gal 6,14).

Lev i verden som Maria Magdalena. Selv om hun så hellige engler i skinnende klær foran seg, forgapte hun seg ikke i dem og lot seg ikke nøye med dem, men ville ha Jesus selv (Joh 20,12 ff.) – som om hun ville si: Alt som ikke er Jesus, er intet i mine øyne, og kan ikke berolige eller trøste min sjel.

Lev i verden som et lite barn, som finner sin største glede, sin tryggeste hvile og sitt eneste velbefinnende i morens fang og ved hennes bryst. Der er dets spiskammer, dets vinkjeller, dets apotek, dets lysthage og alt. Barnet smiler riktignok også til andre som snakker vennlig til det; det lar seg også av og til bære av en barnepike; det ser gjerne at man ringler og synger for det; det griper etter blomster, rangler og dukker; det leker med de regnepenger man gir det.

Men alt dette kan ikke få det til å glemme moren sin, som det sulter, tørster og lengter etter, uten å la seg stille tilfreds før hun har gitt det die. Ja, morsbrystet kommer til og med til det i søvne, så det rører munnen som om det lå inntil det. Det moren er for barnet, la deres Gud og deres Jesus være for dere, og la deres sjel henge ved ham alene!

Lev i verden som en svane på vannet, som riktignok bruker det, men ikke lar seg trykke ned av det og alltid svever oppå. Lev i verden som biene på en blomsterstrødd mark eller eng, som berører de vis-

nende blomstene uten å rive dem av og bare suger honning av dem uten å ha mer samkvem med dem.

Lev i verden som de døde, etter apostelens formaning: «Så søk det som er der oppe, der Kristus sitter ved Guds høyre hånd. La deres sinn være vendt mot det som er der oppe, ikke mot det som er på jorden. Dere er jo døde, og deres liv er skjult med Kristus i Gud. Når Kristus, vårt liv, åpenbares, da skal også dere åpenbares med ham i herlighet» (Kol 3,1-4).

Lev i verden slik de ugudelige lever i Kristi nåderike. For selv om nådemidlene er rikelig gitt dem, tar de dem likevel ikke rett imot. De har Jesus og i ham nådens fylde, men mer på tungen og i hukommelsen enn i hjertet. De hører ordet i kirken, men hjertet er ikke med; det tar i mellomtiden en utflukt eller spasertur ut på marken eller opp på loftet, inn i kramboden, til bøkene og regnskapene, eller følger ellers sine egne tanker. De ber og ber likevel ikke; de tror og tror likevel ikke; de taler om himmelen og ønsker likevel å bli så lenge som mulig på jorden.

På samme måte skal dere være i naturens rike: Om enn den allgode Gud har gitt dere timelig gods og stor formue, så skal ikke deres hjerter henge ved det. Eie og bruk det som ved Guds velsignelse er tilfalt dere av timelige ting, men mer etter det utvortes menneske enn etter det innvortes.

Tal og hør tale om verdslige ting; sørg for, styr og driv deres husholdning, håndverk og næringsvei, men slik at dere med hjertet er i himmelen og ikke glemmer den åndelige vinning og de evige skatter. Hold dere til den hellige apostels ord: lev i besittelsen av deres timelige gods som om dere intet eide; gled dere, og gled dere dog ikke; kjøp og behold ikke; bruk denne verden som de som ikke bruker den (1 Kor 7,29 ff.).

Vis også ved enhver anledning i gjerning at dere har lært å være nøysomme og å forakte verdens tomhet. Blir dere æret av verden og kronet med en blomsterkrans, la ikke dette gi noen forandring hos dere, men legg straks alt ned for Herren Jesu føtter. Gir verden dere derimot en tornekrone, så la det også være godt, og gled dere over at dere også i dette kan ha samfunn med Guds Sønn og verdens Frelser.

Vokser deres gods ved Guds velsignelse, så la ikke motet vokse; lider dere tap, så la det ikke falle. Ønsk bare svakt og kaldsinnig å få

anledning til å øke deres gods og bedre deres kår; men be Herren ivrig om å gi dere anledning til å gjøre godt, dele av deres velsignelse med de gudfryktige fattige og hjelpe dem i deres nød med det dere har i overflod.

For det dere beholder, er ikke deres, ettersom dere før eller senere må forlate det, eller det dere; men det dere av kjærlighet til Gud og nesten gir bort med glad og villig hjerte, er deres. Guds barn samler seg ikke skatter ved å gnie og legge til side, men ved å dele, gjerne gi, hjelpe og tape (1 Tim 6,18).

Unnlat endelig ikke å holde deres hjerte for øye hvor forfengelig og forgjengelig alle timelige ting er. Samle de skriftord som er tjenlige til dette, som for eksempel: «For meg hører landet til» (deres gods og alt dere eier), sier Herren; «dere er fremmede og gjester hos meg» (3 Mos 25,23). «Herre vår Gud! Alle disse rikdommer som vi har samlet sammen for å bygge et hus for ditt hellige navn, de kommer fra din hånd, og ditt er det alt sammen. For vi er fremmede for ditt åsyn og gjester, som alle våre fedre. Som en skygge er våre dager på jorden og uten håp» (1 Krøn 29,15-16).

«Herre, la meg få vite min ende, hvor mange mine dager skal bli! La meg få vite hvor forgjengelig jeg er. Se, som en håndsbredd har du satt mine dager, min livstid er som intet for deg. Sannelig, bare tomhet er hvert menneske, hvor fast han enn står. Som et skyggebilde vandrer mannen, han hisser seg opp til ingen nytte. Han hoper opp, men vet ikke hvem som skal samle det inn» (Sal 39,5-7).

«Du dåre! I denne natt kreves din sjel av deg. Hvem skal så ha det du har samlet? Slik er det med den som samler seg skatter og ikke er rik i Gud» (Luk 12,20-21). «Denne verdens skikkelse forgår» (1 Kor 7,31).

«Ja, gudsfrykt med nøysomhet er en stor vinning! For vi hadde ikke noe med oss inn i verden, og det er klart at vi heller ikke kan ta noe med oss herfra» (1 Tim 6,6-7). «For vi har ikke her en by som forblir, men søker den som kommer» (Hebr 13,14). «Og nå, dere rike! Gråt og klag over all den ulykke som kommer over dere! Rikdommen deres er råtnet, og klærne deres er blitt møllspiste. Deres gull og sølv er rustet bort» (Jak 5,1-3).

Jeg vil avslutte denne betraktning over alle tings tomhet med følgende fortelling. En kristen mann pleide på sin ukentlige faste- og

bededag å gå ut i en eikeskog like ved boligen og tilbringe tiden der til kvelds med gudelige betraktninger og andre andaktsøvelser.

En gang var han opptatt med å betrakte det forgjengelige og evigheten, og trodde han var alene. En venn av ham, som tilfeldigvis tok seg en spasertur i samme egn, snek seg inn på ham og så at han av og til grep i luften, av og til slo ned noen høytvoksende urter med en stokk, av og til kastet et lite stykke tre i den forbiflytende bekken, av og til plukket noen blomster, holdt dem i hånden og betraktet dem med sørgmodige miner og til slutt kastet dem fra seg, og av og til sto opp og betraktet sin egen skygge som om han ville måle den med øynene.

Til slutt trådte vennen fram av krattet (noe som skremte den første), hilste ham og sa: Kjære, hva gjør dere her i denne ensomhet? Hva er dette for drømmerier? Hadde en fremmed og mindre velvillig person sett det jeg har sett, ville han holdt dere for en svermer.

Den andre svarte: Jeg må innrømme at mennesket aldri er alene, selv om det oppholder seg i en ørken eller på et sted langt fra mennesker; og jeg vil gjøre meg denne hendelsen til nytte, så jeg i framtiden ikke vil gjøre noe, selv når jeg er alene, som jeg ikke kunne gjøre åpenlyst for menneskene.

Hva derimot et verdslig sinnet menneske ville dømme om min ferd, og at det kanskje ville holde meg for en svermer eller tåpe, bryr jeg meg ikke om. For jeg har lært at det ikke finnes større tåper i verden enn de jordisksinnede mennesker som finner sin glede i det forgjengelige og glemmer evigheten. Jeg vil også gjerne være en tåpe for Kristi skyld, så jeg kan bli vis.

Hva for øvrig mine drømmerier, som dere kaller dem, angår, så døm ikke om dem etter første inntrykk, men etter hjertet, hvis beskaffenhet og hensikt jeg nå vil forklare dere.

I dag har jeg satt meg fore å betrakte det forgjengelige og evigheten her i denne ensomhet, og siden jeg trodde at ingen så meg uten min Gud og hans hellige engler, valgte jeg virkelige sinnbilder for å holde dem desto mer ettertrykkelig fram for meg selv.

Jeg grep i luften og solskinnet for å forestille meg ærgjerrighetens tomhet, som er dypere rotfestet i våre hjerter enn vi tror. Jeg slo noen planter som rakk fram over de andre, ned til jorden, og tenkte meg derved hvor lett det er for Den Høyeste å legge de høye her i verden i

støvet. Jeg kastet i vannet noen trestykker som strømmen snart førte ut av syne.

Jeg plukket noen blomster og kastet dem bort for å la dem visne, og kom derved til å tenke på profetens ord: «Du driver dem bort som en flod, de blir som en søvn. Om morgenen er de som groende gress, om morgenen blomstrer det og gror, om kvelden visner det og blir tørt» (Sal 90,5-6). Jeg betraktet min skygge og så å si målte den, for å forestille meg at vi mennesker går fram som et skyggebilde, og at vårt liv, hva vi enn måtte være i verden, farer hen som en skygge. Og jeg tenkte på kirkesalmens ord:

Naken kom jeg hit til jorden
fra den krok hvor jeg lå.
Naken og fra jorderike
skal jeg gå,
når jeg må
som en skygge vike.

Da sa den første: Tilgi meg, min venn, at jeg av tankeløshet og uvitenhet kalte deres ferd drømmeri. Jeg vil lære dette drømmeriet av dere og heretter tenke mer omhyggelig på det forgjengelige og evigheten. Det unne den evige Gud oss alle! Ham sammen med hans aller kjæreste Sønn og Den Hellige Ånd være takk, lov og pris nå og i all evighet! Amen.

Fjerde preken. Om sjelens lyst til å forlate verden og dens lengsel etter salighet

I Jesu navn. Amen.

Fil 1,23: «*Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus, for det er så mye, mye bedre.*»

En troende og gudelskende sjels hellige, gudelige og himmelske lengsel er en av de fornemste krefter den har fått av Guds Ånd og nåde. Ved den gjør og utretter sjelen store ting, og aldri vil man finne den uten den. Det åndedrettet er for det utvortes menneske, det er lengselen fra Gud, i Gud og etter Gud for det innvortes. En sann kristens hjerte er som en velluktende blomst som stadig sender ut sin behagelige kraft så lenge den blomstrer; men det troende hjertets kraft er den stadige lengsel, sukken og attrå etter åndelige og guddommelige ting.

Den hellige apostel Johannes sier: «For slik som han er, slik er også vi i denne verden» (1 Joh 4,17). Det kan forklares ved et annet sted, hvor han sier: «Den som sier at han blir i ham, han er også skyldig til å vandre slik som han vandret» (1 Joh 2,6).

Vil vi nå vite hvordan vår Herre og Frelser vandret her i verden, så sier jeg: i en vedvarende og uavbrutt lengsel etter å gjøre sin Fars vilje, det vil si å dra menneskesjelene til seg og i seg og ved seg selv føre dem tilbake til Guds salige forening og samfunn. Han var her i verden lik et blomstrende tre som drar biene til seg, ikke med makt og tvang, men ved den sødme blomstene rommer. Som Skriften sier, var han lik solen, som gleder seg til å løpe sin bane for å opplyse alt med sin glans og glede det med sin velgjørende innflytelse (Sal 19,6).

Hans lyst til å gjøre menneskene salige drev ham, så han stadig vandret omkring, ikke for å la seg tjene, men for å tjene (Matt 20,28). Ofte utbrøt han i hjertelige ord som vitnet om hans inderlige og hellige lengsel etter å meddele dem sitt lys, sin kraft og sin frelse – som da han ropte: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» (Matt 11,28). «Om noen tørster, han komme til meg og drikke!»

Når han så mye folk samlet, drev hans kjærlighet og guddommelige begjær etter å frelse ham til å tre fram og kraftig forkynne dem livets ord (Mark 6,34). Ja, én eneste sjel kunne vekke dette begjæret hos ham, så han tilbød den – hvor uverdig den enn var – vannet som veller fram til evig liv, og leskede den så kjærlig med det (Joh 4,10).

Se, slik er også hans egne; slik vandrer også de i denne verden. De har sin Frelsers ånd og sinn; derfor vil man aldri finne dem uten hellig, guddommelig og himmelsk lengsel.

For å gjøre saken tydeligere vil vi skille mellom den troende sjels lengsler og si at de er av tre slag: troens lengsel, eller lengsel etter å være i Kristus; kjærlighetens lengsel, eller lengsel etter å være for Kristus; og håpets lengsel, eller lengsel etter å være med Kristus.

For å forklare den første må vi kort gjenta læren om den saliggjørende tros natur. Troen er en himmelsk kraft i oss som ikke bare virker én gang, én time eller én dag, men alltid, hver time og hver dag. En medisin som mennesket tar inn, har sin bestemte tid da den virker; siden merker man ikke lenger dens kraft. Slik er det derimot ikke med troen; dens beskaffenhet kan passende framstilles ved hjertet,

som alltid er livlig i sin bevegelse og virksomhet og gir hele legemet livskraft.

Når troen – som en kristens åndelige liv i første rekke og opprinnelig består i – én gang er vakt i hjertet ved Guds ord og Ånd, forblir den stadig i sin salige virksomhet. Den lengter alltid etter å være i Kristus, å bli i ham, å vokse i ham, å lære ham stadig bedre å kjenne, å forbinde seg stadig fastere med ham, å forene seg stadig nærmere med ham, og å leve og dø i dette søte og salige samfunn.

Den sukker bestandig: Jesus, du i meg og jeg i deg! Jesus, du min og jeg din! Jeg slipper ikke Jesus. Å Jesus, lev du i meg; hersk du i meg over synd, død, djevel, verden og helvete! Min Frelser, gjør deg stor i mitt hjerte! Øk kunnskapen om deg hos meg! Forviss meg mer og mer om at du også har elsket meg og gitt deg selv for meg!

Med slik lengsel og attrå, med slike sukk, med slik hellig hunger og tørst står en kristen opp og går også til sengs, og slik lever han i Kristus og Kristus i ham, etter apostelens ord: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg. Det liv jeg nå lever i kjødet, det lever jeg i troen på Guds Sønn, han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20). «For meg er det å leve Kristus» (Fil 1,21). «Jeg akter alt for tap og skrap, for at jeg kan vinne Kristus og bli funnet i ham» (Fil 3,8-9).

For å belyse denne høyst viktige sak ytterligere, la oss tenke på at vår Herre og Frelser framstiller den forening som består mellom ham og hans troende, ved bildet av et vintre og dets ranker eller greiner. «Jeg er vintreet, dere er greinene. Den som blir i meg, og jeg i ham, han bærer mye frukt. For uten meg kan dere intet gjøre» (Joh 15,1 ff.). Likeså sammenligner Den Hellige Ånd et troende og gudfryktig menneske på et annet sted med et tre som er plantet ved rennende bekker, «det gir sin frukt i sin tid, og dets blad visner ikke» (Sal 1,3).

Likesom en ranke ikke bare til en viss tid, for eksempel morgen eller kveld, men stadig og hvert øyeblikk mottar den saften fra vinstokken som får den til å grønnes; og likesom treet ikke bare av og til (som sauene og andre dyr som man driver til vanningsstedet på bestemte tider av dagen), men alltid gjennom sine røtter så å si drikker av bekken det er plantet ved – slik er det også med en sann kristen. Han lever i et bestandig, virkelig samfunn med sin Jesus og får av hans fylde nåde over nåde, rettferdighet, liv, kraft, trøst og salighet (Joh 1,16).

Riv en ranke av vinstokken, eller rykk opp et tre av den fuktige jordbunn hvor det har skutt sine røtter, og du skal straks se at alt som er på dem, begynner å visne. Slik er det også med en kristen: Han drar, suger og øser uavlatelig sin guddommelige livskraft fra sin Jesus, og om han bare én time skulle være utenfor forening og samfunn med sin Frelser, ville han i samme stund være en forbannet grein, hjemfalt til helvetes ild.

Midlet som holder dette salige samfunn ved like fra vår side, og kraften som får vår sjel til å dra hans liv, Ånd og nåde til seg, er den stadige attrå, lengsel og sukken vi har talt om før. Det er den også den hellige apostel mener når han skriver: «Dere fikk barnekårets Ånd som gjør at vi roper: Abba, Far!» (Rom 8,15). At apostelen ikke taler om en avbrutt og nå og da opphørende, men om en vedvarende roping, ser vi av et tilsvarende sted: «Og fordi dere er sønner, har Gud sendt sin Sønns Ånd inn i våre hjerter, som roper: Abba, Far!» (Gal 4,6).

Om dette skriver en gammel gudfryktig lærer i vår kirke: En kristen kan ikke tilbringe noen time i verden uten å tenke på sin Frelser; for han er vår salighets begynnelse, midte og ende. Og finnes det en kristen som kan la mange timer gå uten å minnes Herren Kristus, så skal han vite at hans kristendom bare er noe halvt, og at han aldri har lært å elske Kristus rett. (*Sigismund Scherertz.*)

Ak, om nåtidens kristne ville legge seg dette på hjertet og ikke stå imot denne sannhet! De fleste tenker dessverre at de kan unnvære sin Jesus og minnet om ham, ikke bare noen timer, men mange uker, et halvt år, ja enda lenger, idet de tilbringer en slik tid i kjente synder og først tenker på ham og begynner å lengte etter ham når de skal gå til skrifte og den hellige nattverd.

Men hvor alvorlig det er selv da, vitner det som følger etter om: De vender straks tilbake til sine forrige synder. Gud forbarme seg over dem og åpne deres øyne, så de kan se sin sjels fare og søke å flykte fra den ved en sann omvendelse!

Jeg går nå over til kjærlighetens lengsel, som oppstår av den foregående og alltid og overalt følger den. For når troen har lært Guds kjærlighet og miskunn i Kristus Jesus å kjenne og har fått del i den, bryter den ut i lutter beundring, glede, velbehag, tilbedelse, lov, pris, kjærlighet, flid, iver og lengsel etter å herliggjøre Gud og tjene og tekkes ham. Det er umulig at en sjel som lever i forening og samfunn

med Kristus og er blitt rettferdiggjort, helliggjort og fornyet ved ham, skulle kunne finnes uten hellig iver og inderlig attrå etter å elske, prise og tjene Gud.

En plante som er vætet med regn og dugg fra himmelen, må grønnes, vokse, blomstre, dufte og bære frukt. Et speil eller en annen ting som tar imot lyset, må kaste lyset tilbake når solen skinner på det; og en sjel som er opplyst av nådelyset fra himmelen, må bryte ut på alle måter og åpenbare den salige forandring som har skjedd med den.

Den vender seg først til Gud, forundrer seg over hans ubegripelige godhet og fullkommenhet, og kan ikke finne krefter og ord og sukk og hjerter nok til å prise ham, ære ham og vise sin kjærlighet til ham. Ofte ønsker den seg alle menneskers, alle engelers, ja alle skapningers krefter, for å tjene Gud med dem; den er beruset av hans kjærlighet og miskunn.

Den ønsker seg tusen ganger tusen hjerter og tunger for å bruke dem til å herliggjøre den store og høylovlige menneskevenn. Når dens ånd vekkes og beveges av Guds Ånd, vil den gjerne tilskynde alle skapninger – himmel, jord, hav og alt som er i dem – til å prise Gud, som er kjærlighet (noe det allerede er handlet om et annet sted i dette verk), og så videre.

Fra denne kilde er disse ordene av den kongelige profet strømmet ut: «Herre, jeg har deg hjertelig kjær, du min styrke! Herren er min klippe og min festning, min Frelser. Min Gud er min klippe, som jeg setter min lit til, mitt skjold og min frelses horn, min borg» (Sal 18,2-3). Og disse: «Å Herre, jeg er jo din tjener! Jeg er din tjener, din tjenestekvinnes sønn» (Sal 116,16). «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren!» (Sal 103,1-2).

I det første skriftordet dynger han sammen ord som betegner den herlige makt Gud så ofte brukte til hans vel og vern; i de følgende viser han sin hellige lyst til å vise seg takknemlig. Meningen er at likesom han av Gud har fått nåde over nåde, kraft over kraft, trøst over trøst, hjelp over hjelp og så videre, slik skal og må det også følge kjærlighet på kjærlighet, pris på pris og tjeneste på tjeneste fra ham.

For det åndelige og gudelige liv består i en vedvarende gjensidighet, veksling, til- og frastrømning. Sjelen mottar uopphørlig nåde, kraft, lys, trøst og kjærlighet av Gud, og gir ham igjen lov, ære, pris, kjærlig-

het og tjeneste – og det for det meste i stadig sukken, lengsel og attrå, så en kristens hjerte alltid er for Gud som et røkelseskar hvorfra den ene søte duft stiger opp etter den andre.

Den ønsker også av hjertet å bli stadig helligere og gudfryktigere. Dens stadige sukk og bønner er: Ak, min Gud og aller kjæreste Far i Kristus Jesus! Når skal jeg dog komme til å elske deg av hele mitt hjerte, av hele min sjel og av all min styrke? Når skal jeg dog komme til å tjene deg i fullkommen rettferdighet og hellighet? Når skal jeg dog komme til å dø helt bort fra verden og leve for deg alene?

Ak, Jesus, du i meg og jeg i deg! Min Frelser, lev du i meg, hersk du i meg over synd, død, verden, djevel og helvete! Gjør deg stor og herlig i mitt hjerte! La meg stadig vokse og tilta i kunnskap om deg, i kjærlighet til deg og i all gudfryktighet!

Å Hellige Ånd, mitt lys, min trøst, min kraft, mitt liv og min frelse, forsmå ikke mitt fattige, matte og syndige hjerte! Bo i det som i ditt tempel! Rens, helliggjør, opplys, forny og omvend det mer og mer! Hellig meg helt og fullt, så min hele ånd med sjel og legeme må bevares ulastelig ved vår Herre Jesu Kristi komme (1 Tess 5,23)! Fyll mitt hjerte med himmelsk trøst, med fred og glede i Gud, så jeg desto villigere og gladere kan glemme all jordisk trøst, all verdslig lyst og glede!

Slike og lignende sukk sender en sann kristen sjel opp til Gud dag og natt. Ordene uttaler den nok ikke alltid høyt; men meningen er det vanligste emnet i dens innvortes samtaler med Gud.

Man har funnet noen som i sin morgenbønn så å si har avtalt med sin Gud og bedt ham inderlig at om de midt i sine gjøremål eller i et selskap skulle komme til å sukke av hjertet, så ville han, som vet hva Åndens sinn er, i nåde ta imot det som om de hadde uttalt alle slike ord med den beste andakt. For, har de sagt: «Herre, for ditt åsyn er all min lengsel, mitt sukk er ikke skjult for deg» (Sal 38,10).

Man vet også at noen, når de vil avslutte sin samtale med Gud og gå ut av sitt bedekammer, ber ham hjertelig om å gi dem riktig mange anledninger til å gjøre godt og vise sin oppriktige kjærlighet til ham og til nesten. De har også lengtende ventet, omhyggelig søkt og begjærlig grepet slike anledninger.

En slik lengsel nærte Abraham og Lot: Abraham satt i teltdøren midt på heteste dagen, og Lot i Sodomas port da kvelden brøt fram

(1 Mos 18,1 ff.; 19,1 ff.). Begge speidet etter mennesker som trengte deres forfriskning og gjestfrihet, og tok imot dem med større glede enn kjøpmenn tar imot dem som vil kjøpe noe av dem og skaffe dem en fordel.

De kristne vet hva det betyr når det sies: «Kristi kjærlighet tvinger oss» (2 Kor 5,14). Det er som med en mor hvis bryst er fullt av melk, og som tvinges av den og derfor lengter etter barnet sitt, så det kan få nyte den med glede; eller som et tre som, rørt av den milde vårluften, tvinges av sin medfødte gode natur til å slå ut i knopper, blader og blomster.

De naturkyndige forteller om balsambusken at barken ofte brister av seg selv og da svetter ut den aller edleste og kraftigste balsam. Slik er også en kristen: Han lengter ofte inderlig etter å vise kjærlighet, særlig når han betrakter Guds miskunn og sin Herre Jesu kjærlighet, på store høytidsdager eller ved nytelsen av sin Frelsers hellige kjærlighetsmåltid, eller når han under samtale med Gud eller mens han leser eller hører ordet, blir verdiget til å smake hans kjærlighet.

En viss sinnrik mann malte en edderkopp som satt midt i sitt spindelvev, og skrev under: Den venter på bytte. En annen malte derimot en frisk kilde som brøt fram som en ljuv bekk ved en landevei under et tre, og skrev under: Den venter på en tørstig. Det første bildet forestilte den ugjenfødte og jordisksinnede sjels lengsel, det andre den gjenfødte og himmelsksinnede sjels.

Det denne siste viste i et bilde, viste en gudfryktig fyrste i gjerning: Hver dag på en bestemt tid gikk han fra slottet ut på broen og stilte seg fram for enhver som hadde noe å søke om, hørte gjerne på dem og hjalp dem så raskt som mulig til deres rett.

Jeg har kjent en gudfryktig og kjærlighetsfull evangelisk prest som for det meste brukte ettermiddagstimene til å gå omkring i den delen av byen som hørte til hans embetskrets. Når han så noen stå i vinduet eller døren, eller møtte en av sine tilhørere på gaten, brukte han anledningen til å tale med ham. Nødde noen ham til å gå inn, velsignet han hele huset ved sin inntreden, spurte etter deres kår og fant snart en anledning til å meddele dem noe av sine åndelige gaver, trøste, styrke og formane dem.

En annen innfant seg gjerne i landsbyskolen og hadde et årvåkent og kjærlig øye med den enfoldige ungdom. Han pleide også selv å

undervise dem omhyggelig, forklare dem katekismelæren og faderlig vise dem hvilken bruk de skulle gjøre av den i liv, lidelse og død. Derfor elsket barna ham så høyt at når han av og til var forhindret av embetsplikter eller annet fra å komme til skolen, trodde de at han ikke kunne være frisk.

Han pleide også å si at ingen stor herre eller annen velstående mann kunne finne slik fornøyelse i sin herlige lysthage som han i den fattige skolen, og han gledet seg stadig i ånden når han så disse unge plantene vokse til i kunnskap om sin Jesus og kjærlighet til ham, og forestilte seg de salige frukter han ventet av dem.

Jeg anfører gjerne slike eksempler fordi de helt tydelig framstiller de hellige lengsler som stadig gir seg til kjenne hos de gudelskende sjeler. De er som sitrontrærne og andre trær i de varme land (som vi har talt om et annet sted), der man samtidig finner blomster og modne og halvmodne frukter – det vil si hellig lengsel, gudelig tale og kjærlige gjerninger. (*Andaktige innfall, 4. hundre, kap.* 15.)

Jeg kunne nok anføre enda flere slag av hellig lengsel hos de troende, som oppstår av deres hjerte, brennende av kjærlighet til Gud og nesten. Men siden vi allerede har talt om det flere steder i verkets foregående deler, vil vi for å unngå vidløftighet bare anføre én ting til, som vil synes kjødsinnede mennesker aller underligst: Det oppstår av og til en hellig lyst hos de troende til å lide noe, ja til og med til å utøse sitt blod og gi sitt liv for Kristi skyld. (*3. del, 13. og 15. preken; 4. del, 16. preken.*)

Man forteller om en kvinne som elsket Herren Jesus, at hun om kvelden ofte viste seg sørgmodig og tungsindig. Da man spurte henne om årsaken, svarte hun: I dag har jeg ikke fått nåde til å lide noe, ja ikke engang til å tåle et ubehagelig ord for min Jesu skyld.

En annen ble harm på seg selv for sitt hjertes gjenstridighet, lettsinn og ustadighet i det gode, og ønsket seg en spiker han kunne nagle det med til Herren Jesu kors ved hans føtter. Atter en annen ønsket at hans hjerte var omgitt av Herren Jesu tornekrone som av et gjerde, så det ingensteds kunne finne noen utgang til verden, men var nødt til å bli hos ham og bare søke sin glede, trøst, ro og tilfredshet i hans samfunn.

Om den berømte gamle biskop og kirkelærer Gregor av Nazianz fortelles det i hans levnetsbeskrivelse at hans fiender og misunnere

hadde vakt stor uro i menigheten i Konstantinopel, som han da forestod; noen ville ha ham avsatt fra dette høye embetet, mens andre tok ham i beskyttelse.

Da talte han til biskopenes forsamling, som var kommet sammen ved denne anledning: Mine dyrebare medarbeidere og medhyrder i Kristi hellige menighet! Jeg formaner og besverger dere ved den hellige treenighet: Legg deres tvister til side i fred. Men dersom jeg er årsaken til deres uenighet, så er jeg ikke bedre enn profeten Jona; kast meg i dette opprørte hav, så det kan bli stille! Selv om jeg er uskyldig og ikke fortjener noen skam, vil jeg gjerne underkaste meg alt dere finner godt, bare dere på den måten kan komme til enighet. Styrt meg ned fra bispestolen, driv meg ut av byen, bare dere vil elske sannheten og freden!

Hvor mange finner man ikke i den eldre og nyere kirkehistorie som nidkjært har elsket Herren Jesus, viet seg til et slaktoffer for ham og bedt ham akte dem verdige til å stadfeste hans sannhet med sitt blod og prise ham med sin død!

Vi vil imidlertid ikke dvele ved å anføre eksempler på dette, men gå over til håpets lengsel, eller lengselen etter å være med Kristus, som vi har satt oss fore å tale utførlig om i denne preken. Herren, som elsker vår sjel og som vår sjel elsker, vekke en hellig lyst hos oss til å dø og en gudelig lengsel etter jo før jo heller å være med ham!

Å Jesus, du min trøst og ro,
i nåde du meg unne
at jeg til graven etter deg
av hjertet stunde kunne!

De sanne kristne er ekte særlinger og ganske annerledes sinnet enn andre, naturlige mennesker. Det de andre attrår, forakter de kristne; det de andre forakter, attrår de kristne; det som fornøyer de andre, bedrøver og uroer de kristne, og det som bedrøver de andre, gleder og fornøyer de kristne. Alverden attrår, søker og setter pris på ære, rikdom, vellyst og livet; de kristne derimot flykter fra æren, forakter rikdommen, forferdes over verdens vellyst og vil heller dø enn leve.

Verdensbarnas lyst står til mange ting. En har lyst til høyhet og herlighet og elsker prakt og anseelse; en annen finner sin lyst i urenhet, en annen i studier og vitenskaper, en annen i å samle timelig gods, en

annen i å spre det ved fråtseri og annen overdådighet. En finner sin glede i å bygge, en annen i å ødelegge, og så videre.

De kristnes lyst er derimot helt egen og særskilt: De har lyst til å dø; de kjenner lengsel etter jo før jo heller å forlate verden. Døden er skrekkelig for verden, men trøstefull og gledelig for dem, noe vi ser av apostelens ord som vi har valgt til vår tekst: «Jeg har lyst til å bryte opp herfra.»

Det ordet som her er oversatt med «lyst», brukes ellers nesten overalt om den syndige lyst som bor i vårt kjød og åpenbarer seg i mange gjerninger (Rom 7,7-8; Gal 5,16.24; 2 Tim 3,6; 1 Pet 4,2-3; 1 Joh 2,17).

Han vil altså si omtrent dette: Menneskene skaffer seg mange slags gleder og søker sin lyst snart i det ene, snart i noe annet; men meg kunne ingen større glede vederfares enn at jeg av min Gud ble kalt ut av verden. Intet verdensbarn kan føle så stor higen og lengsel etter å vite høye og verdslige ting, samle penger, komme til ære, slukke sin kjødelige brynde, hevne seg, styre seg selv eller bevare sitt liv, som jeg har etter å forlate alle ting og dø.

Han beskriver også døden med særegne og bemerkelsesverdige ord: «Jeg har lyst til å oppløses», sier han – eller, som det nå lyder i vår tyske bibel: Jeg har lyst til å vandre herfra. Fortolkerne har lagt ned stor flid i å granske den rette betydning av det greske ordet apostelen bruker, og er enige om at det her er brukt i overført betydning, og at apostelen forstår sjelens milde og salige bortgang fra legemet og verden med det. De forklarer det imidlertid ved forskjellige bilder.

Noen mener at han har hatt for øye det naturlige bånd som Herren har knyttet sjel og legeme sammen med, og at han har villet antyde at sjelen i sitt syndige og dødelige legeme befinner seg som i et fengsel og av hjertet ønsker å forlate det.

Andre antar at apostelen har siktet til krigsfolkene, som løser og tar vare på snorene teltene var festet med, når hærføreren lar gi tegn til oppbrudd; eller til sjøfolkene, som letter anker og kaster skipet løs når de får god vind; eller til vandringsmenn og reisende, som etter en natt i herberget står opp når dagen bryter fram, og drar videre etter først å ha gjort opp med verten ved rett betaling.

Best er det at vi legger merke til hvordan Den Hellige Ånd selv forklarer det. Ordet brukes om en som har vært i bryllup eller annet gjestebud, og som når det synes ham på tide, bryter opp for å dra

hjem (Luk 12,36). Et annet ord, som er nær beslektet med dette, forekommer om en folkemasse som holder seg til Herren og følger ham, men som han siden lar fare og gå hjem; og det samme ordet bruker den gamle Simeon (Luk 12,36; 2,29).

Vår apostel sier også andre steder at han ønsker å bli satt fri eller forløst fra sitt dødens legeme (Rom 7,24), og at han har behag i å vandre bort fra legemet (å flytte ut av legemet, som av en hytte og dårlig bolig) og være hjemme (eller: flytte inn) hos Herren (2 Kor 5,8).

Når man holder disse talemåter sammen, ser man hva apostelen mener. Verden, vil han si, har hittil traktert meg slik, og det syndige legeme har gitt meg så mye å gjøre, at jeg stunder etter å bryte opp, få min avskjed fra min Gud, legge fra meg min hytte, fullføre min kamp og mitt løp og fare hen i fred for å gå inn til Guds barns hvile. Jeg lengter av hjertet etter den tid da Herren vil fri meg fra all ond gjerning og frelse meg til sitt himmelske rike, så jeg der kan være hos ham evig.

Også apostelens tale om dødens virkning er bemerkelsesverdig. Det naturlige menneske tror at døden setter ham i den sørgeligste tilstand og bringer ham fra rikdom til ytterste fattigdom, fra herlighet til lutter elendighet, fra høyhet til dypet, fra muntert selskap til ensomhet. Derfor hørte man en gang et verdensbarn si at døden dog var altfor ubarmhjertig og en røver over alle røvere; for den lot en ikke ta det minste med seg, ikke så mye som en reiseskilling på den ukjente vei man skulle gå.

Nå, slik er det; de kjødsinnede verdensmennesker kan ikke tenke eller tale annerledes om døden. De vil nok heller ikke finne det annerledes enn de har tenkt og talt. Alt de har eid her i verden, vil de miste i et øyeblikk som evigheten henger på, og de vil ikke ha noe å vente i evigheten, ikke engang en dråpe vann.

Ganske annerledes forholder det seg med et Guds menneske. Ved Guds ord, som han av hjertet tror på og som Den Hellige Ånd har beseglet i hans hjerte, føler han seg forvisset om at han aldri har vært rikere, aldri lykkeligere, aldri herligere enn han blir i døden.

For døden er en dør han går gjennom inn til Herren Jesu herlighet, etter hans ord: «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet» (Joh 17,24).

Døden er en mellommann som Herren sender for å kalle sin brud, sjelen, ut av verden, føre henne til seg og overgi henne i sine armer. Døden er en vogn som fører sjelen til sin Jesus. Døden består i en utgang og en inngang: en utgang av verden, av tiden, av det forgjengelige, av møye, av syndighet, av dødelighet; en inngang i himmelen, i gleden, i hvilen, i rettferdigheten, i saligheten, i evigheten.

Alt dette rommer apostelen i det korte uttrykket: «å være med Kristus» – som om han ville si: Kristus er mitt liv, min himmel og mitt alt; når jeg bare kommer dit hvor Kristus er, ønsker jeg ikke mer. I ham har jeg hatt alt i nådens rike; i ham skal jeg også ha alt i herlighetens rike. Har han kunnet tilfredsstille, glede, mette og trøste min sjel så inderlig her i elendigheten, hvor høyt vil han da ikke glede og fullkomment tilfredsstille den i herligheten!

Han har sagt til meg: «Min nåde er nok for deg» (2 Kor 12,9), og det har jeg også erfart. Hans nåde og forvissningen om den har vært min vin som har gledet mitt hjerte i alle mine trengsler; hans nåde har vært min dugg som alltid har vederkvegt mitt visne hjerte; hans nåde har vært mitt flytende sukker som har søtet alle bitterheter for meg; hans nåde har vært min kraft i all skrøpelighet, min rikdom i all fattigdom, mitt skjold og vern i all fare og nød, min ære i all skam og vanære, mitt lys og min trøst på alle mine mørke stier, og så videre.

Hva vil da ikke hans kjærlighet og nåde bli for meg i hans herlighet, når han skal glede meg med sin miskunn og kjærlighet som med en strøm!

Jeg har hittil hatt nok i den korsfestede, tornekronede, fattige Jesus og har funnet trøst, kraft, fred, glede, rettferdighet og salighet i hans samfunn. Hva kan jeg da ikke vente meg hos den Jesus som er kronet med ære, majestet og herlighet! Derfor er det å være med Kristus min inderlige og eneste lengsel; dette er det aller beste mål for mine ønsker og mitt håp.

Jeg attrår ikke å være i ære og anseelse hos verden, ikke å være hode og herre for et stort og mektig folk, ikke å være blant de mest navnkundige, lærde og kloke mennesker i verden, ikke å være overøst med all verdens behageligheter, lyst og glede. Å være med Kristus er det jeg søker og av hjertet begjærer; det er mitt alt, og så videre.

Å være én dag hos Kristus er bedre enn alle de dager vi tilbringer i verden, om de enn er aldri så kostelige. Intet i verden står over Kris-

tus. Om det enn var mulig å samle og gi et menneske alt som finnes av liflig, behagelig, nyttig, kraftig, søtt og kostelig i alle forgjengelige ting, ville det likevel ikke bli salig av det, verken timelig eller evig, og dets tilstand ville fremdeles være underkastet forandringer.

Men i Kristus har Gud samlet og forent alt som trengs til menneskenes timelige, åndelige og evige vel; for i ham er alt godt, all Guds godhet; i ham er nådens fylde; han har det evige livs ord. Ja, han er det evige liv og alt i alle (2 Mos 33,19; Joh 14,6; 6,68; 1 Joh 5,20; Kol 3,11).

Derfor er det å være med Kristus langt bedre enn alt som er i verden. Sølv er godt; gull er bedre, perler enda bedre, diamanter enda bedre; men det aller beste er å være i Kristus, med Kristus og hos Kristus.

Men kanskje blir jeg for lenge ved denne søte betraktningen av min Jesu fullkommenhet og de saliges lykke hos ham. Vi ser av apostelens ord at det hos en troende, opplyst og gudfryktig sjel finnes en hellig lyst til å dø og en åndelig, inderlig lengsel etter den salige evighet. Den frykter ikke for å dø, men har lyst til det; den lengter etter det. Hvert sukk som den sender opp til Gud fra hjertets dyp, er – som en gudfryktig teolog meget fint sier – et forsøk fra sjelens side på å bryte opp fra legemet (og svinge seg opp til Gud).

En sjel som elsker Gud, er som en lerke: Den er vant til å synge mens den stiger og flyr, og derfor pleier den å slå med vingene under sangen selv når den holdes fanget i et bur. På samme måte gjør en kristen sjel alt med en hellig lengsel etter snart å være med Kristus, mens den holder på med sine gudfryktighetsøvelser.

Når den ber, er den løftet opp og strukket ut mot Gud, og den ville gjerne dra bort sammen med sine varme hjertesukk; den ville gjerne flyte bort med sine tårer og utgyte seg i evigheten.

Når den priser Gud, sier den – selv etter å ha gjort det av all sin kraft: Jesus, min hyrde og frelser, min trøster og hjelper! Hva er vel den lovprisning jeg gir deg her i verden? Hva er den takk jeg gir deg mens jeg vandrer her? Hvor fattig, hvor kaldsinnig, hvor barnslig er det ikke alt sammen! Å, hjelp meg jo før jo heller inn i himmelen, til skaren av dine hellige og utvalgte, så jeg sammen med dem kan love deg inderlig, fullkomment, hellig og evig!

Når den hører Guds ord og merker den trøstende, åndsvekkende og vederkvegende kraften som følger med det, sier den ofte: La oss fly

herfra! La oss fly herfra! Hva vil vi lenger her på jorden? Hvor lenge, min Jesus, skal jeg ennå tro og ikke skue? Hvor lenge skal jeg ennå bare høre tale om deg og ikke se deg? La meg dø, Herre, så jeg kan se deg!

Dine sendebud, kjæreste Frelser, er meg visselig kjære for de forsikringene de gir meg på dine vegne; men når vil du selv tale rett til meg? Når skal jeg høre deg selv? Å, kyss meg med din munns kyss! Ta meg med til deg (Høys 1,2.4)! La meg dø, så jeg kan se deg!

Når sjelen ved å nyte Herrens hellige kjærlighetsmåltid og ved andre anledninger smaker hans kjærlighet og i en frimodig tro merker forvissningen om sin frelse, sier den: Å, min Herre og min Gud! Dråpene er vel søte og gode; men langt bedre ville strømmen være. Å være i Kristus og leve i hans åndelige samfunn er søtt og trøsterikt; men når skal jeg være hos Kristus og leve evig i hans himmelske samfunn?

Når den holder måltid, tenker den: Salig er den som får sitte til bords i Guds rike (Luk 14,15). Den er lik en skogdue, som – etter det naturkyndige har lagt merke til – alltid vender det ene øyet mot himmelen når den drikker av en bekk.

På samme måte lengter en sjel som elsker Gud, alltid i ånden etter himmelen, selv om den må leve, vandre, spise, drikke og sove her på jorden. Det duen gjør, gjør den av frykt for at en rovfugl skal være i nærheten; men sjelen gjør det av kjærlighet og av lengsel etter at Jesus skal komme og flytte den over fra forgjengeligheten til evigheten.

Må den være i et bryllup, se menneskenes stas og prakt og høre de glades jubel, da tenker den straks på de helliges og de saliges forsamling i himmelen, der de skinner som solen i sin Fars rike, og sier: Salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid (Matt 13,43; Åp 19,9).

Men mest rørt blir den når den får se en av sine medkristne sovne salig inn i forvissning om Guds evige nåde og kjærlighet, i Herren Jesu samfunn og armer, full av Den Hellige Ånds trøst, og med frimodighet gjerne forlate verden; eller når den er til stede ved en likferd, gjør seg tanker om den salige forandringen som har skjedd med den bortgangne, og hører kirkens vakre begravelsessalmer, der det heter:

Hvor salige er dere, utvalgte,
som døden hjem til Herren kalte!

All nød har dere sluppet nå,
den som holder oss fanget ennå.
O Jesus, kom og sett meg fri
og før meg snart herfra til deg!
Hos deg i himlens sete
er evig fryd og glede.

Aldri blir dødslysten større, og aldri flyter tårene varmere og rikere enn ved en slik anledning. En gudfryktig sjel sa at den ikke visste noe annet å klage over ved døden enn at den ofte overrasker dem som ennå gjerne ville leve, og går forbi dem som for lenge siden gjerne ville være døde. En annen sa: Jeg unner mine kjære medkristne av hjertet det Gud unner dem; men at noen trenger gjennom døden inn til livet før meg og lar meg bli igjen i den onde verden, det går meg ofte dypt til hjertet, og kunne jeg, ville jeg gjerne kjempe med dem om hvem som skulle gå først.

Disse tankene hos de sjelene som lengter etter himmelen, stemmer med den hellige Skrift og med Guds helliges vane. Da stamfaren Jakob på sitt ytterste ved Guds Ånd forutsier barna hva som skal komme til å skje med dem, skyter han uventet og – slik det ved første øyekast ser ut – malplassert inn disse ordene i spådommen: Etter din frelse bier jeg, Herre (1 Mos 49,18)!

Utleggerne gjør seg mye strev for å finne grunnen til at disse ordene er skutt inn her. Men en framragende teolog i vår kirke har helt riktig bemerket at det – slik en ofte finner i profetskriftene – er Den Hellige Ånds måte, når han taler enten om Guds dommer over sitt syndige folk eller om den hjelp han sender det når det omvender seg, uventet å tale om frelsen i verdensfrelseren og flette inn minnet om ham, likesom en vever inn en edelsten eller en gyllen blomst i et teppe.

En må imidlertid også legge merke til at Jakob forutsa dette på sitt syke- og dødsleie; og siden han utvilsomt var matt og kraftløs av alder og sykdom, og ble enda mer utmattet av den lange talen, drar han et sukk fra hjertets innerste og vender det til ham som er hans og hele verdens trøst og frelse.

Det ser også ut til at det var den dyrebare stamfarens vane å støte fram slike sukk midt i sine gjøremål og i sin tale, og med det gir han til kjenne at hans og alle sanne helliges høyeste og eneste lengsel er å

nyte Guds frelse i Kristus Jesus, i tiden til rettferdighet og i evigheten til salighet.

Den kongelige profet bryter ut i klage på sin flukt og pilegrimsvandring, da han ble jaget omkring av Saul som et dyr i skogen og ørkenen: Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud. Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn (Sal 42,2.3)?

Jeg vet vel at han da han skrev denne salmen, nærmest hadde den offentlige gudstjenesten for øye, slik den ble holdt i tabernaklet, og at han dermed uttrykte sin inderlige lengsel etter sammen med andre å få være med på den og få del i den velsignelsen Gud hadde lovt det stedet der han lot sitt navn minnes (2 Mos 20,24).

Men da denne salmen senere ble brukt av det israelittiske folk i den offentlige gudstjenesten, er det klart at Den Hellige Ånd med de ordene som er anført, har siktet til noe høyere og villet lære folket at hver troende sjel skal leve her i verden som på en flukt eller pilegrimsvandring og alltid nære en hellig lengsel etter å skue Gud i saligheten.

Derfor har den også i den nye pakt og i den kristne menighet alltid vært brukt, og brukes ennå, i denne betydningen. Jeg tror det ikke lett finnes en sjel som elsker Gud, uten at den ofte har denne salmen på leppene og i hjertet under sin andakt for å uttrykke sin lengsel etter himmelen.

På samme måte er det med andre salmer, som når David sukker: Gud! Du er min Gud! Tidlig søker jeg deg. Min sjel tørster etter deg, mitt kjød lengter etter deg i et tørt og uttørket land, hvor det ikke er vann. Slik har jeg skuet deg i helligdommen, da jeg så din makt og din herlighet. For din miskunnhet er bedre enn livet. Mine lepper priser deg (Sal 63,2-4).

Hvor elskelige dine boliger er, Herre, hærskarenes Gud! Min sjel lengter, ja, fortæres av lengsel etter Herrens forgårder. Mitt hjerte og mitt kjød roper med fryd til den levende Gud (Sal 84,2.3). Min sjel tæres av lengsel etter din frelse, og jeg venter på ditt ord. Mine øyne tæres av lengsel etter ditt ord, og jeg sier: Når vil du trøste meg (Sal 119,81.82)?

Disse og lignende salmer ble også brukt av Guds folk og i dets forsamlinger i den tiden da gudstjenesten og riket sto i sin blomst, og ingen hadde grunn til å klage over noen hindring slik David på sin

flukt. Av dette ser en at en slik lengsel gjaldt det å eie Gud åndelig og evig.

Dette lærer apostelen også tydelig når han sier om Abraham og hans sanne barn at de ansa seg for gjester og utlendinger på jorden og søkte et fedreland, ikke et jordisk, men et bedre enn det de var gått ut fra, nemlig et himmelsk, og den by som Gud hadde beredt dem (Hebr 11,13 ff.). Slik var alle de troendes liv i den gamle pakt en valfart og pilegrimsvandring og en stadig lengsel etter det rette fedreland, som er i himmelen.

På samme måte beskrives også de troende sjeler i den nye pakt som dem som alltid med inderlig lengsel stunder etter snart å forlate verden og være med Kristus. Etter at apostelen har lært at det hos alle skapninger spores en engstelig venting på Guds barns åpenbarelse og en lengsel etter å bli frigjort fra forgjengelighetens trelldom, føyer han til: Ja, ikke bare det, men også vi som har fått Ånden som førstegrøde, også vi sukker med oss selv, mens vi lengter etter vårt barnekår, vårt legemes forløsning (Rom 8,19–23).

Guds barn legger ikke alltid sin lengsel etter å være med Kristus for dagen i muntlig og ytre bønn, sang og sukking, men mest i en indre, uopphørlig lengsel og stunding. For likesom en blomst som har nådd sin fullkomne utfoldelse, åpner seg mot solen og sender ut sin milde duft, slik er det også med de troendes hjerte: Det åpner seg mot himmelen med alle sine krefter og lengter alltid etter å tre inn i Jesu salige, fullkomne og evige samfunn.

Dette ser en enda tydeligere av disse ordene: Vi vet jo at om det teltet vi lever i på jorden blir brutt ned, så har vi en bygning som er av Gud, et hus som ikke er gjort med hender, evig i himmelen. Og mens vi er her, sukker vi, fordi vi lengter etter å bli overkledd med vår bolig fra himmelen. Vi som er i dette teltet, sukker under byrden. For vi vil ikke bli avkledd, men overkledd, for at det dødelige skal bli oppslukt av livet. – – Vi er altså frimodige, og vil heller være borte fra legemet og hjemme hos Herren (2 Kor 5,1.2.4.8).

Men vi har vårt hjemland i himmelen. Derfra venter vi også Herren Jesus Kristus som frelser. Han skal forvandle vårt fornedringslegeme og gjøre det likt med sitt herlighetslegeme (Fil 3,20.21).

Siden det nå forholder seg slik med de troende, sier apostelen et annet sted om dem at de elsker sin Jesu åpenbarelse, det vil si at de

lengter inderlig etter den, som en kysk og kjærlig hustru lengter etter at mannen hennes skal komme hjem fra en reise. Og selv om apostelen med dette har siktet til Herren Jesu siste åpenbarelse, da han skal forløse sine egne og dømme verden, kan det likevel også forstås om Herrens komme når han ved en salig død fører dem fri fra all ond gjerning og frelser dem inn i sitt himmelske rike (2 Tim 4,18).

Til slutt er det verdt å merke seg at Den Hellige Ånd blant annet har sluttet den hellige Skrift med disse ordene: Og Ånden og bruden sier: Kom! (nemlig, som det siden i det tjuende vers fullstendig uttales: Kom, Herre Jesus!) Og den som hører det, la ham si: Kom! Og den som tørster, han får komme! Og den som vil, han får ta livets vann for intet (Åp 22,17.20)! Dette har Den Hellige Ånd utvilsomt gjort for å framstille alle troende sjelers natur fra da av og til den ytterste dag: De nærer og viser på alle måter en stadig lengsel og hellig stunding etter å være med Kristus.

Hvorfor en slik hellig dødslyst og inderlig lengsel etter å være med Kristus nødvendigvis oppstår hos de troende, vil et hjerte som er viet til Gud, lett innse av det vi hittil gradvis har gjennomgått i dette verket; og jeg tviler ikke på at de som har funnet det verdt å lese det, ofte under lesningen har kjent en gudelig rørelse og den samme hellige lengselen i seg etter å forlate verden og være med Kristus.

For når vi alvorlig overveier den elendighet vi ved synden er kommet i (og som vi begynte med å behandle), kan vi ikke annet enn utbryte med apostelen: Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme (Rom 7,24)? Og denne overveielsen skjer med desto større kraft fordi vi ved Guds nåde, lys og Ånd, som vi er opplyst av, har begynt å se dypere inn i vårt fordervede, syndige hjerte og kjenner arvesyndens vederstyggelighet nøyere enn den ellers vanligvis kjennes av kjødelig sinnede mennesker.

Vi leser ikke det sjuende kapittel i Paulus' brev til romerne for å finne noe som kan pynte på og unnskylde synden som bor i vårt kjød, men for å lære oss selv og vår fordervede natur å kjenne uten hykleri, og for å sammenholde apostelens klage med vår egen erfaring. Det ender da i skrekk, frykt, angst, sorg, iver og lengsel etter jo før jo heller å bli befridd fra denne elendigheten.

Tar vi dernest omvendelsen for oss – den må bestå i en gudfryktig anger over synden og i en uforstilt og levende tro på Jesus Kristus,

og føre med seg en barnlig, villig og stadig frykt, full av lydighet – hvordan skulle da vårt hjerte kunne annet enn å lengte etter å vandre herfra og være med Kristus? Det er jo slik med vår omvendelse at den første trenger en annen, den fra i går en fra i dag, og den aller beste en enda bedre. Derfor har vår store lærer helt riktig sagt at det kristelige liv består i en daglig omvendelse.

Hvor mye strev koster det oss ikke å framkalle sanne botssukk og botstårer hos oss og kjenne en alvorlig anger som ikke springer ut av slavisk frykt for helvete, men av hellig og ren kjærlighet til Gud! Og hvor nødig vil ikke vårt fordervede hjerte være sønderslått, sønderstøtt og sønderknust! Hvor redd er det ikke for at de høyst nødvendige smertene og veene som samvittigheten kjenner, skal komme med altfor stor styrke!

Hvor gjerne vil det ikke bli trøstet før det er blitt grundig bedrøvet! Det vil ikke ha såret renset og verken presset ut, men vil straks ha såret forbundet. Hvor gjerne gjør det ikke syndene sine små! Hvor gjerne unnskylder det ikke både seg selv og dem og pynter på det hele!

Men når Guds ord, som er levende og virksomt og skarpere enn noe tveegget sverd, likevel trenger igjennom helt til det kløver sjel og ånd, ledd og marg (Hebr 4,12), slik at vi av erfaring vet hva et sønderknust og sønderslått hjerte er – hvor vanskelig faller det da ikke for oss, som ellers er altfor lettroende, å tro på den nådige og barmhjertige Guds løfter i Kristus Jesus!

Til synden har vi før løpt og ilt; til den korsfestede Jesus derimot kryper vi mer enn vi går. Hvor engstelig, hvor svak er ikke vår sjel når den skal omfavne ham og ta imot ham som en gave fra Gud til eiendom, og med frimodighet og stor sikkerhet eie ham i troen! Hvor skrøpelig, hvor full av tvil og vantro er ikke vår tro mangen gang, og hvor ofte består den ikke mer i sukking, lengsel og stunding enn i frimodig grep og omfavnelse!

Vi ligner ofte på sauen: Selv om den trofaste hyrde har funnet den igjen og lagt den på sine skuldre, skjelver og bever den likevel når den hører helvetes ulver og løver ule og brøle, og tør ikke stole trygt på sin sikkerhet. Etter at Herren har tatt seg av oss og av idel miskunn dratt oss til seg, ligner vi ofte de barna Herren fordum tok på sine armer, kjælte for, kysset og velsignet (Matt 19,13; Mark 10,13 ff.). Barna forsto utvilsomt ikke hvilken ære, nåde og kjærlighet som ble dem til del.

Slik går det også oss gamle barn: Selv om vår Jesus har tatt imot oss, grepet og omfavnet oss, tatt oss opp i sitt salige samfunn og sluttet oss inn i sin evige kjærlighet, vet vi likevel ikke å verdsette denne kjærligheten slik den fortjener. Og selv om våre synder er oss tilgitt, og selv om vi er avvasket, helliget og rettferdiggjort ved Herren Jesu navn og ved vår Guds Ånd (1 Kor 6,11), gjør vi oss likevel ikke så god nytte av denne lykkelige tilstanden som vi burde og kunne. Dette er delvis vår egen skyld, men må likevel mest tilskrives djevelens misunnelse og ondskap.

Visst er det noe vi burde ta imot med hele vårt hjerte, med hele vår sjel og med all vår styrke: at Gud Fader er vår Far i Kristus Jesus, og at han elsker oss med den samme kjærlighet som han elsker sin Sønn med (Joh 17,23.26), og at alle fedres og mødres kjærlighet i verden, om den enn ble samlet i ett hjerte, ville være å regne som en dråpe vann mot det store verdenshav i sammenligning med hans kjærlighet.

Visst er det at Guds Sønn har utvalgt oss til sin brud, forlovet seg med oss for evig tid og forbundet seg med oss i miskunnhet og barmhjertighet (Hos 2,19), og at det ikke er noe i himmelen og på jorden som han finner slik glede og slikt velbehag i som i vår fattige sjel (Sal 16,3; Jes 62,4).

Visst er det også at han har tegnet oss på sine hender og sitt hjerte, og at han ikke kan glemme oss og ikke slippe og ikke forlate oss (Jes 49,15.16; Hebr 13,5), likesom han har lovt oss at vi aldri skal fortapes, at han vil gi oss evig liv, og at ingen skal rive oss ut av hans og hans Fars hånd (Joh 10,28.29).

Visst er det også at Den Hellige Ånd av inderlig, guddommelig kjærlighet har tatt på seg å være vår talsmann, trøster, leder, hjelper og venn, og at det er hans hvile, hans glede og hans lyst å fylle vår sjel med fred og glede, berolige den midt i uroen, utøse seg med sin kjærlighet, kraft og trøst i vårt hjerte og på en ubegripelig måte forene seg med vår ånd (Joh 14,16; 1 Pet 4,14; Rom 8,16.26; 5,5).

Men, kjæreste medkristne, hvor mye fatter og tror vi vel av slike herlige ting? Når en taler om dem etter Guds ord, er det da ikke som å tale med småbarn om høye ting, om himmellysene og deres løp, om årsaken til regnbuen, til havets ebbe og flod og så videre? Selv om en taler nokså utførlig og grundig om det, fatter de det likevel bare barnslig og etter det trange omfanget av sin forstand. Det den allgode

Gud har åpenbart oss om sin kjærlighet, er som en elv når den strømmer over sine bredder; vårt hjerte derimot er et lite kar som bare kan romme lite av det.

Men alt dette må nødvendigvis vekke en hellig lengsel hos oss etter å vandre herfra og være med Kristus. Skulle vi ikke lengte etter å komme dit hvor vi ikke lenger trenger noen omvendelse, hvor vi skal leve i fullkommen rettferdighet og i himmelsk, ubesmittet klarhet for vår Gud i evighet?

Skulle vi ikke ha lyst til å bytte vår skrøpelige, ofte tvilende og stadig kjempende tro mot skuelsen, og vår lengsel og stunding mot å eie og omfavne? Skulle vi ikke begjære å se det aller mest velgjørende, kjærlige, vise, hellige og salige vesen, som alle ting er av, ved og til, og den kilde som all den uendelige kjærlighet og miskunn vi har nytt alle våre livs dager, er strømmet ut av?

Skulle vi ikke lengte etter å se den Gud og det høyeste gode som på så mange måter har gitt oss seg selv – den vesentlige kjærlighet, som har elsket oss med en ren og oppriktig kjærlighet fra evighet av; den barmhjertige Gud, som hele vårt liv igjennom har styrt oss med så stor skånsel og tilgitt oss så mange synder; den vise Gud, som har ført oss så underfullt, men likevel saligt; den mektige Gud, som har vernet oss mot djevelen og verden og all deres makt, list og ondskap; den trofaste Gud, som aldri har forlatt oss i noen nød og fare; den salige Gud, som så ofte har gledet vårt fattige hjerte med sin trøst; Faderen, som har skjenket oss herligheten i barnekåret og alle våre dager har elsket oss så inderlig, sørget så rikelig for oss, beskyttet oss så mektig og ført oss så saligt; Frelseren, som har forløst oss med sitt blod og sin død og kjøpt oss til sin eiendom; Hyrden, som så trofast har gitt oss føde, voktet og bevart oss, sine får; Mellommannen, som så trofast har trådt fram for Gud i vårt sted; Vennen og Trøsteren, som alltid så hjertelig har tatt seg av vår fattige, elendige, syndige og bedrøvede sjel og gjort den til sin nådefulle bolig?

Skulle vi ikke av hjertet ønske å bli gjort dyktige til å se ham, få et så vidt hjerte at vi kan romme ham, elske ham med en grenseløs kjærlighet og love og prise ham av alle krefter?

Annerledes kan det ikke være, og annerledes finner vi det heller ikke. Når en setter en magnetnål under den stjernefulle himmel,

vender den seg bort fra alle andre stjerner og dreier seg bare etter polarstjernen, nordstjernen.

På samme måte vil et troende hjerte, som ved troen på Jesus Kristus er blitt delaktig i den guddommelige natur og er opplyst og helliget ved hans Ånd, bare lengte og sukke til Gud, selv om det har tusen ganger tusen behageligheter, skjønnheter, herligheter og fordeler for seg: Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?

Et troende menneske har ingen øyne uten for å akte på det himmelske lys, ingen ører uten for å lytte til Guds røst, ingen tunge uten for å prise Gud, intet hjerte uten for å elske Gud, ingen kraft uten for å tjene Gud, ingen flid uten for å behage Gud, intet liv uten for å leve for Gud, ingen lengsel, stunding og sukking uten etter å se Gud.

Noen vil vite at når en setter et tomt eggeskall, fylt med maidugg, mot et bredt vedtre som er reist opp mot solen, da stiger det oppover langs treet, liksom for å ile til solen. Om dette forholder seg slik, kan jeg ikke si, for jeg har ikke prøvd det; men dette vet jeg og har erfart: Et hjerte som er fylt med levende kjennskap til Gud og med hans Ånd, lengter stadig etter ham og stiger i sin andakt og hellige lengsel daglig opp til ham så høyt og så ofte som det er mulig.

Andre forteller oss at de blomstene, urtene og vekstene som står under en regnbue og blir berørt av dens kraft, lukter langt sterkere og mer behagelig enn andre som ikke har hatt det slik. Det virker ikke så utrolig når en ser på årsaken; men en burde likevel forsikre seg om det ved erfaring.

Derimot er det en avgjort sak at de sjelene som står i nådepakt med Gud og lever i Herren Jesu og hans Ånds samfunn, uopphørlig gir fra seg en sterk duft – en blanding av idel tro, kjærlighet, håp, bønn, lovprisning, lydighet, lengsel og stunding.

De sier stadig: Min sjel, hva søker du utenfor Gud? Hva ønsker du ved siden av Gud? Hva skal glede deg uten Gud? Han har skapt alt; han eier alt; han er alt. Kan en liten glans og en dråpe som en skapning har tatt imot av den evige kjærlighet og det evige dyp, glede deg – skulle du da ikke lengte etter ham selv, av hvem alt som er, har fått alt? Å, å elske Gud, å leve for Gud, å prise, tjene og tilbe, å se den kjærlige, allgode og salige Gud – det er mitt ett og alt.

Går vi videre i betraktningen av vår tilstand i denne verden og tenker over vår helliggjørelse og fornyelse, det gudfryktige liv vi føler

oss forpliktet til å føre i Gud og til Gud, vår kjærlighet til Gud og nesten, den dyrkelse vi yter vår miskunnsfulle Gud, den flid og iver vi legger for dagen for å utbre kunnskapen om ham og hans navn og for å tekkes ham, den hengivenhet, fortrolighet og oppriktighet og så videre som vi nærer for ham og viser ham – da finner vi alt dette svært ufullkomment og mangelfullt.

Vi overveier hvordan Skriften benevner og skildrer et hellig liv: som en vandring med Gud og for Guds åsyn, et liv av Gud eller et Guds liv i oss, der ikke vi lever, men Kristus lever i oss, slik at han bor og hersker ved troen i våre hjerter og ved sin Ånd leder, driver, opplyser og helliger oss, så han er vår sjels sjel, vårt hjertes hjerte, våre kreftes kraft og vårt livs lys og liv (1 Mos 5,22.24; 17,1; Gal 2,20; Ef 3,17; 4,18).

Hva finner vi da av dette? Og hvordan lever vi? Som de små barna: De lever vel, men skjønner ennå ikke å bruke livet sitt; de lever i enfold og skrøpelighet, ja dårskap og uvitenhet; deres liv er så å si foreldrenes kjærlighet, som de stadig trenger. Slik er det også med vårt åndelige liv.

Vi er vel gjenfødt og har begynt å leve i troen på Guds Sønn (Gal 2,20); vi har også Åndens førstegrøde (Rom 8,23), som gir seg til kjenne i vår øvelse, vår flid, vårt indres bevegelse, vår kamp og strid, våre sukk og bønner og så videre.

Men med alt dette er det slik at vår Jesus selv og hans Ånd gir oss det rådet at vi, når vi har gjort alt som er oss pålagt, skal si: Vi er unyttige tjenere! Vi har bare gjort det vi var skyldige å gjøre (Luk 17,10), og at vi skal be: Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere (Matt 6,12), og at vi skal rose oss av våre skrøpeligheter og av Kristi kors og la ham være alt i alle (2 Kor 12,9; Gal 6,14; Kol 3,11).

Vi finner dessverre ofte til vår sjels bedrøvelse at vår gudsdyrkelse, bønn, lovprisning, overgivelse til Gud, hvile og tilfredshet i Gud, tillit til Gud, glede i Gud og lengsel etter Gud er besmittet av kaldsinn, av hykleri, av uvilje, mistro og utålmodighet, av egenkjærlighet og kjærlighet til verden, av lettsinn, av jordiske og syndige tanker, av trygghet og slapphet og så videre.

Når vi vil be, må vi ofte lete lenge før vi finner hjertet vårt og kan få det til å samle seg i andakt; og når vi så har funnet det, viser det seg ofte så ustadig og flyktig, og svermer så snart hit, snart dit, at vi til slutt har grunn til å be den hellige, allvitende og miskunnsfulle Far

om å ta til takke med vår elendige bønn, av nåde tilgi det syndige som har blandet seg inn i den, og for Herren Jesu skyld la den være ham til behag.

Når vi vil prise vår Gud, burde jo alt som er i oss, love hans navn (Sal 103,1); men å, hvor søvnig og fattig kommer det ikke ofte fram, og hvor tomme er ikke ofte ordene fra vår munn, uten hjertets sanne frimodighet, lyst og andakt! Hvor liten og ubetydelig er ikke ofte Guds ubegripelige miskunn og kjærlighet i våre tanker!

Hvor lite beveges vi ikke ofte av det uforlignelige ord: Guds Sønn har elsket meg og gitt seg selv for meg (Gal 2,20) – det som burde sette våre hjerter i idel ild og flamme, som en himmelsk, guddommelig ild, og vekke i oss en serafisk, brennende lyst til å elske og prise Gud!

Hvor ofte må vi ikke rope så det gjenlyder i himmelen: Å Jesus, du Guds Sønn, du har også elsket meg og gitt deg selv for meg. Å kjærlighet over all kjærlighet, la meg av hjertet kunne tro det! Gjør deg, min Jesus, gjør din kjærlighet stor og herlig i mitt hjerte! Fyll min sjel med levende kunnskap om din kjærlighet! La mitt fattige, elendige hjerte være overstrømmet og omsluttet av din kjærlighet, så det beveges, røres og lever i din kjærlighet! La alt være lite, ringe og foraktelig, men din kjærlighet stor, herlig og uvurderlig i mine øyne!

Dere Jesu venner, hvordan er det? Har jeg ikke truffet tankene i deres hjerte? Er ikke dette deres sjels uforanderlige ønske? Jo, uten tvil. Nå, skulle vi da ikke inderlig ønske å forlate dette syndige, ufullkomne og elendige liv jo før jo heller, for omsider fullt ut å oppnå det vi hittil så hjertelig har ønsket, og for evig å leve og røres i Herren Jesu fullkomne kjærlighet og i gjenkjærligheten til ham?

Skulle vi ikke si med en gudfryktig teolog: Å, min Jesus, jeg kan ikke nyte deg rett, og du ikke meg, her i verden og så lenge jeg lever i dette syndens og dødens legeme. Jeg ikke deg; for din vide, brede, høye og dype guddommelige kjærlighet er meg ubegripelig og utrolig; den er søt over all sødme, men jeg mangler den rette evne til å smake og føle den; den er en rikdom over all rikdom, men jeg, fattige barn, forstår ikke å verdsette eller bruke den; den er kraftig over all kraft, men jeg kan ikke fatte den etter fortjeneste.

Du ikke meg; for jeg kan ikke elske deg nok igjen, ikke tjene deg så ivrig, ikke dyrke deg så hjertelig og brennende, ikke love deg så inderlig og fullkomment som jeg burde, og som en så umåtelig og

uutgrunnelig kjærlighet fortjener. Hjelp meg derfor snart inn i himmelen, og la meg være der du er, så du evig kan leve i meg og jeg i deg, og du elske meg og jeg deg med evig kjærlighet!

Hyrde god, du livets kilde!
Jeg er din;
du er min;
intet kan oss skille.

Jeg er din; du har meg gitt
syndebot
i ditt blod
og i døden livet.

Du er min, som fast jeg trykker;
liv og død,
Jesus søt,
meg fra deg ei rykker.

La meg der omsider havne,
hvor du meg,
hvor jeg deg
evig skal omfavne!

Men la oss gå videre og fortsette betraktningen av det som kan vekke lyst hos en kristen sjel til å vandre salig herfra og være med Kristus. Det er kjent at et kristent liv er et liv fullt av kors; rosene vokser blant torner, og de kristne finner en blant mange trengsler. Erfarne og vidtreiste naturkyndige forteller oss at de i en viss verdensdel har funnet roser uten torner; men jeg har aldri lest eller hørt at en noe sted skulle finne kristne som ikke visste av korstorner.

Det elendige legeme er utsatt for en mengde skrøpeligheter og sykdommer som kan støte til; sjelen bedrøves ofte av den som elsker den og som den elsker, men skal likevel tro – og slik er det også i sannhet – at det under de sure vredesblikkene er skjult idel kjærlighet og nåde, i de mørke, lynende og tordnende skyene idel velsignelse, under bedrøvelsen idel glede; at det ris den kjenner, føres av en kjærlig Fars hånd og styres av et elskende hjerte; at fornedrelsen fører til opphøyelse, skammen til ære, mangelen til overflod, uroen til ro og døden til livet.

Men hvor vanskelig det er å tro dette, særlig når Satan kommer med sine spotterier over de kristnes lære om korset og sier: Se, det

er din barmhjertige og nådige Gud! Se hvor han elsker deg, hvor han kjæler for deg, så øynene dine renner over! Hva godt har du nå av din kristendom? Hva hjelper din gudsfrykt deg? og så videre – det vet alle sanne kristne av erfaring.

Verden, som de ferdes i som fremmede, er en jammerdal og tåredal, og ingen får erfare det mer enn de Herren har utvalgt og skilt ut fra verden; for verden elsker sitt eget, og det som ikke vil være dens eget, må enten være dens spott og latter eller dens dørmatte. Slik vandrer de troende også blant idel djevelens snarer og garn, for han søker å styrte dem enten i synd eller i fordervelse. De må omgås mange kjødelige, lettsindige, hatefulle og falske hjerter, der den beste er som en torn og den oppriktigste som et tornegjerde.

Det går dem mangen gang som apostelen: Da han rev sammen en hop kvister og la dem på bålet for å varme og forfriske seg ved det, kom det en orm ut og krøp på hånden hans (Apg 28,3). Når de tror de skal finne råd, hjelp og trøst et sted, blir de overfalt og utskjelt og må vende tilbake med redsel, angst og bedrøvelse.

Ofte flykter de med gråtende øyne og bedrøvede hjerter fra huset sitt når det er fullt av røyk; og det går dem som Simon fra Kyréne, som ble tvunget til å ta Herrens kors på seg og bære det etter ham (Luk 23,26), eller som David, som – allerede elendig nok fra før, og på flukt fra det opprøret hans sønn Absalom hadde vakt – møtte Sjime'i, som kastet stein etter ham og bannet ham (2 Sam 16,5 ff.).

Jeg mener at et kors sjelden kommer alene hos de troende, og at det er djevelens og verdens måte å øke og tynge deres trengsel med motgang, vanære og forakt. Mange åndelige pilegrimer sleper på fattigdommens bylt; mange dras med et sykt og elendig legeme, med et sorgfullt og tungsindig hjerte og en bekymret sjel; likevel blir de ofte angrepet, nappet og skremt av hunder, spottet og utledd av kjødelig sinnede mennesker, foraktet og forlatt, eller trøstet med dårlig trøst av sine venner.

Dere dyrebare Guds barn som nå hører meg (eller leser dette skriftet)! Jeg har vel hittil skildret deres korsliv med noe dunkle og tilslørte ord; men jeg vet at dere forstår meg godt og kunne forklare alt sammen utførlig ut fra deres egen erfaring.

Men hvilken hensikt har vel den allvise og allgode Gud, vår kjære Far (uten hvis råd og vilje intet ondt kan møte oss), med dette? Blant

annet den å dra våre hjerter bort fra kjærligheten til det forgjengelige, gjøre oss lei av verden og vekke, øke og holde ved like lengselen hos oss etter den salige evighet.

Hvordan skulle det da være mulig at vårt hjerte ennå kunne forgape seg i det forgjengelige og glemme den himmelske salighet? Vi må beite blant torner og tistler på verdens gjengrodde mark; skulle vi da ikke lengte etter paradiset? Vi driver på et urolig hav, og skipet vårt svaier og slingrer mellom vind og bølger; skulle vi da ikke lengte etter havnen i de levendes land?

Vi må her leve i stadig uro, angst, sorg og strev; skulle vi da ikke stunde etter Guds barns hvile, etter deres frihet og salighet? Vi sår daglig med tårer; skulle vi da ikke lengte etter engang å høste med jubelrop? Vi lever i selskap og omgang med ugudelige, falske og jordsinnede mennesker; skulle vi da ikke av hjertet ønske å komme til de himmelske hærskarers mangfold, til menigheten av de førstefødte som er oppskrevet i himlene, og til de fullendte rettferdiges ånder (Hebr 12,22.23), for sammen med dem å bo i fredens boliger og enig, hellig og uopphørlig prise vår Gud?

Vi kunne ennå anføre flere slike ting som pleier å vekke og skjerpe den hellige dødslysten hos de troende. Men dette kan være nok, siden de som har gjort noen framgang i sin kristendom i Den Hellige Ånds skole, vet mer av Guds ord og sin egen erfaring enn en kan skrive. Vi går nå over til bruken av denne læren, og vil i samsvar med den først prøve vår kristendom og undersøke om den er sann og ekte, og om vi har nådd noen fullkommenhet i den eller ikke.

Hos et ugjenfødt og naturlig menneske vil en ikke finne den hellige lysten til å forlate forgjengeligheten og være med Kristus, slik den etter Guds ord bør være.

En erfarer riktignok at også hedninger og vantro får lyst til å dø og forkorte livet sitt, enten av vrede, hevngjerrighet og ondskap – slik det fortelles om kineserne at når de mener seg krenket av noen og gjerne vil hevne seg på ham og dra ham med seg i fordervelsen, henger de seg i hemmelighet om natten på døren hans, fordi de vet at han deretter blir straffet av øvrigheten med en avskyelig død – eller av utålmodighet og irritasjon når det ikke går som de vil, eller av ærgjerrighet, for å vinne et forfengelig rykte for tapperhet, eller av blind religionsiver og et ugrunnet håp om å komme til et bedre liv.

Slik forteller en vidtreist franskmann at følgende merkverdige hendelse fant sted i året seksten hundre og førtito, mens han oppholdt seg i Agra, stormogulens residensby. En avgudsdyrker, sier han, ved navn Volldas, hollendernes mellommann, en mann på sytti år, hadde fått underretning om at storbraminen eller ypperstepresten ved avgudstempelet i Makura var død.

Straks gikk han til hollendernes høyeste befalingsmann og ba ham gjennomse og kvittere regnskapene hans; for siden deres ypperstepresten var død, sa han, ville også han gjøre det samme, for å kunne komme til å varte opp denne hellige mann i den andre verden. Så snart regnskapene hans var funnet i orden, satte han seg i en vogn i følge med noen slektninger, som fulgte ham; og siden han verken hadde spist eller drukket etter at han fikk den meldingen, døde han på veien. (*Se* 1. *bind, s*. 494.)

Japanerne dyrker en avgud som de kaller Amida og som de uopphørlig påkaller, idet de sier: Amida, hjelp oss! – siden prestene deres har lært dem at den som påkaller Amida, skal helt sikkert bli salig. Lengselen og stundingen deres etter å få se Amida og være hos ham er så stor at de ofte legger hånd på seg selv og tar livet av seg.

Noen stiger derfor og klatrer opp på høye fjell eller hus og styrter seg med glede ned derfra til ære for sin Amida. Andre kryper inn i en hule og sperrer den så omhyggelig at det bare blir et lite hull igjen hvor de kan trekke luft; der inne roper de uavlatelig: Amida! Amida! til de omsider vansmekter og dør.

Andre har gitt seg helt hen til sin Amida og går derfor ut og forkynner for folket hva de akter å gjøre, nemlig å dø og komme til Amida i himmelen; folket roser forehavendet og priser dem lykkelige. De forsyner seg da med økser og hakker for å rydde bort torner og busker som de møter på himmelveien og som kunne hindre dem; så går de om bord i en ny båt, støter fra land og farer ut på havet, binder steiner om halsen og springer slik i dypet.

En slik dødslyst finner en nok hos de ugjenfødte og vantro; men den har intet felles med den vi her behandler og som finnes hos Guds hellige barn. For denne har sitt opphav i levende kunnskap om den sanne, treenige, evige Gud, deres Skaper, Frelser og Talsmann, og ut fra opplysningen og undervisningen i hans ord lengter de etter ham og ønsker av hellig og ren kjærlighet å være hos ham.

Den er derfor dempet ved kristelig overgivelse, tålmodighet og hellig og barnlig lydighet. De lengter ikke etter å forlate verden og dette strevsomme livet etter sin egen vilje, men etter Guds vilje, til hvem de har helliget, ofret og overgitt alt de har og eier.

Meget riktig sier en gammel teolog: Om en kristen av sin Gud etter hans råd og av hellige grunner var blitt forvist for en tid til helvete, og det sto i hans makt å gå ut derfra; eller om han var ført helt fram til himmeldøren og den sto åpen, så det sto ham fritt å gå inn – da ville han likevel ikke gjøre noen av delene, men først gi akt på sin himmelske Fars øyne og rette seg etter hans vink og vilje.

Visst kjenner han en hellig lyst og gudfryktig lengsel etter å være med Kristus; men ikke mindre er hans ønske, lengsel og streben etter å tjene Kristus her i verden, forherlige hans navn, bygge opp og utbre hans rike og fullbyrde hans hellige vilje. Derfor er hans dødslyst helliget og renset for alle kjødelige hensikter, for hevngjerrighet, utålmodighet, jag etter forfengelig ære og slikt. Han sier av hjertet: Du er min Gud! I din hånd er mine tider.

I Guds hånd jeg har lagt min sak;
med meg skje bare hans behag!
Vil han jeg lenger (eller: ei lenger) skal bli
her i live,
min vilje vil jeg ham hengi.

Den første lysten til å dø bygger på en forblindelse fra Satan, som har viklet inn og fanget de stakkars elendige menneskene i sine garn og snarer til å gjøre hans vilje (2 Tim 2,26); derfor vandrer de i sitt sinns forfengelighet, med formørket forstand, fremmede for Guds liv ved den uvitenhet som er i dem, ved sitt hjertes forherdelse (Ef 4,17.18). Med full rett kan en derfor kalle dem Satans ofre, siden det alt av slikt selvmord kan sees hvilken ånd de drives av, og at de styrter seg i helvetes gap.

Mennesket har ellers av naturen avsky for døden og ønsker seg et langt liv, og det søker å nå det ved alle mulige midler. De nevnte hedenske kineserne har gjerne rundt seg i husene sine traner, hjorter og lignende dyr som pleier å leve lenge, i den tanke at det utgår en innflytelse og livskraft fra dem som tjener til å styrke deres egne krefter og forlenge deres liv.

I det samme folks land skal det vokse en rot som de tror liksom forynger mennesket og fornyer dets kraft; derfor verdsetter de den så høyt at et pund av den koster tre pund sølv. En viss konge i Frankrike betalte livlegen sin flere tusen daler i måneden, da han nærte det håp at legen ved sin kunst kunne forlenge livet hans.

Denne livslysten finnes særlig hos dem det går godt, som Sirak sier: Å død, hvor bitter er ikke minnet om deg for et menneske som lever i ro med sin eiendom – for en mann som ikke forstyrres av bekymringer, men har god framgang i alt og ennå kan ta rikelig næring til seg! (Sir 41,1 ff.) Men det som er underlig, er at ofte også de fattigste menneskene, som sitter i sorg, kummer, nød og trengsel til over ørene, har like liten lyst til å dø som andre som har det bedre i timelig henseende.

For den menneskelige elendighet består for en stor del i at mennesket ikke forstår sin elendighet og ikke gjerne vil bli forløst fra den. Det elsker sine lenker og regner dem for gull, enda de bare er forgylt. Det er som med en fugl som med tiden venner seg til buret den er innesperret i, så den hopper, spretter og synger der som om den levde i sin frihet; og om en så åpner døren for den, bryr den seg ikke om å gå ut.

Det er merkverdig hva en viss nederlandsk forfatter forteller om noe som hendte i Genova, en stor og navnkundig by i Italia. En fornem mann fra Firenze hadde sett prins Dorias roskip, og kom til å tale med prinsen om slavene som ble holdt om bord til å ro; han beklaget deres elendighet. Prinsen svarte at han forsikret ham at disse menneskene var lykkeligere enn han selv, florentineren, siden de levde vel fornøyd i sin stilling, noe han ikke gjorde.

Da mannen ikke ville tro dette, lot prinsen hente en gammel roer fra en galei, og sa til ham at han hadde funnet for godt å frigi ham fra trelldommen og i tillegg til friheten skjenke ham ti daler, som han også virkelig leverte ham. Slaven tok imot denne uventede nåden med dypeste takknemlighet og gikk sin vei; men noen få dager etter kom han tilbake og ba prinsen om endelig å innrømme ham hans forrige plass på roskipet igjen. Fyrsten spurte ham hva som var grunnen til denne påfallende avgjørelsen – om ikke friheten var bedre enn trelldommen.

Men han svarte at det nå var tjuefem år siden han kom på galeien; han var blitt helt vant til dette arbeidet og denne stillingen; han

hadde sine gode brødre og kjente blant de andre roerne, hadde maten sin uten bekymring, og når han arbeidet litt ved siden av, kunne han dessuten tjene noe til sin forfriskning; og når de gikk til sjøs, fikk han se mange byer og land på reisene. I friheten derimot hadde han ingen venn; han hadde glemt håndverket sitt, kunne ikke lenger tjene brødet sitt, hadde ingen fornøyelser og så videre. (*Se 1. bind, s. 22.*)

Se her, kjæreste medkristne, et menneske som svært treffende framstiller for oss de ugjenfødte og jordsinnede verdensbarns art og beskaffenhet. De fører alle et strevsomt, elendig og sorgfullt liv i denne jammerdalen, og blir mangen gang så engstet, plaget og trykket at jeg ikke vet hvilken forskjell det er mellom dem og en slik slave, bortsett fra at den ene har sin plage på vannet og de andre på land.

Og likevel har de ikke lyst til å få sin frihet ved en salig død. De vil heller fortsette reisen sin blant torner og tistler på den jord som Gud har forbannet for syndens skyld, enn lengte etter paradiset og søke å trenge inn i det jo før jo heller.

Se, dette er naturen utenfor nåden, og dette er de kjødelig sinnede menneskers art. Langt annerledes forholder det seg med de troende og Gud helligede sjeler. De har ikke bare lyst til å vandre herfra og være med Kristus når de er i kors og trengsel og plages av mange strev og ubehageligheter, men også i gode dager og når det går dem etter ønske og vilje.

Jeg betenker meg derfor ikke på å si at det å ikke kjenne noen lengsel etter himmelen er et stort tegn på en udugelig eller i det minste kaldsinnig kristen, mens en hellig og inderlig lengsel etter å vandre herfra og være med Kristus blant annet er et kjennemerke på en sann kristen og et salig Guds barn.

Til opplysning om dette vil jeg anføre hva noen forfattere beretter, nemlig at Luther på reisen til Roma i Augsburg hørte tale om en jomfru ved navn Ursula, som enhver holdt for en levende helgen, fordi hun ikke på mange år hadde nytt noen jordisk mat, men ble holdt oppe direkte ved Guds kraft og slik tilbrakte tiden med å faste, be og dyrke Gud.

Luther ønsket til sin oppbyggelse å se denne jomfruen, og etter å ha talt mangt og meget med henne som tjente hans hensikt, spurte han henne til slutt om hun også kjente noen lengsel i seg til jo før jo heller å forlate verden og være med Kristus. Hun sa at hun fryktet og engstet

seg med rette for døden; for hva hun hadde, det visste hun, men hva som hisset skulle skje med henne, visste hun ikke.

Da sluttet den dyrebare Luther med en advarsel om at hun måtte se til at alt gikk riktig for seg og vokte seg for å gjøre seg skyldig i noe bedrag. Og etter at han hadde forlatt henne, sa han til dem som var omkring ham, at han ikke kunne anse den for noen helgen som ikke lengtet etter snart å være ute av verden; det måtte stikke et bedrageri under, som snart ville komme for en dag, og det skjedde også.

I motsetning til dette forteller andre at det i året femten hundre og syttini døde en ung kone her i byen, bare tjueen år gammel. Presten spurte om hun ville anse det for det saligste for seg dersom det måtte behage Herren å ta henne herfra, og hun svarte: Jeg har lenge håpet på det og venter hver time Herrens komme, og ønsker intet heller. Hun føyde til: For meg er det å leve Kristus, og å dø en vinning; jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus. Og dette sa hun med en glad mine, som om hun slett ikke fryktet for døden.

Etter at salig dr. Sack har beskrevet dette slik i hennes likpreken, føyer han til disse ordene: At en ung kone i sin blomstrende alder, som ikke har vært trykket av noe særlig kors, men etter sin stand har vært vel forsynt med Guds timelige gaver, går døden så villig og glad i møte, kan ikke komme av menneskelig kraft; det er en gjerning av Den Hellige Ånd, som selv midt i døden virker en slik trøst i de troendes hjerter.

Prøv dere da, mine kjære medkristne, og gransk hjertet deres om dere finner denne hellige dødslysten i det. Prøv om dere sammen med Guds andre skapninger engstes under forgjengeligheten og stunder etter den salige frihet som er oss lovt; om dere i dere selv sukker etter barnekårets fullkomne åpenbarelse og etter legemets (og sjelens) forløsning (Rom 8,22.23); om dere av hjertet søker det som er der oppe, der Kristus sitter ved Guds høyre hånd, og lar sinnet være vendt mot det som er der oppe, ikke mot det som er på jorden (Kol 3,1.2); om hjertet deres er himmelsk eller jordsinnet; om dere av hele sjelen lengter etter å være med Kristus, og om dere er i en slik tilstand at dere selv i dag var beredt til, om Gud så føyde det, villig og glad å forlate verden og alt som er i den.

Prøv om dere undertiden, når dere betrakter deres Jesus og kjærlighetens uransakelige og uutsigelige rikdom som han har elsket oss

med, kjenner en søt bevegelse, hellig lyst og inderlig lengsel etter snart å være hos ham og se ham i hans herlighet, og sammen med de andre utvalgte elske ham med evig kjærlighet og tilbe og forherlige ham med fullkommen lovprisning.

Prøv om dere mangen gang lengter etter å se den allgode Gud, som dere har fått så mye godt av alle deres livs dager; om tårene deres undertiden bryter fram av hellig lengsel etter ham; om dere ofte sukker fra hjertets bunn: Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud; når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn (Sal 42,2 ff.)?

Vet og forstår dere hva det vil si: Herre, min sjel er i stadig uro til den kommer til deg? Har dere vært til mote som et barn hvis mor er borte på grunn av sine gjøremål og ærender, og som lengter etter brystet hennes og ikke lar seg stille?

En rangler, en ringer og synger for det; en bærer det bort til et speil; en åpner et vindu og lar det se på dem som går forbi, eller ut i hagen; en henter en liten hund eller et annet dyr til det; en gir det øl eller vin å drikke; men det er og blir urolig og lengter stadig etter morens fang og bryst, så tårene triller ned over kinnene.

Vet dere hvordan den har det til mote som verken finner ro og glede i sitt hus eller i sin hage eller på sitt gods, eller i muntre selskaper eller i noen annen jordisk fornøyelse? Hvordan det står til med den som ikke er hjemme i sitt fedreland, ja, ikke engang i sitt hus – som ennå er i verden og likevel ikke lever i den – som har overflod på timelige goder og likevel er fattig i ånden og av hjertet – som har grunn til å være glad og likevel ofte ikke kan la være å gråte?

Nærer dere ikke ønsket om å være med Kristus bare i forfølgelse, trengsel, sykdom og anfektelse, men også i gode dager og når dere kan leve friske og fornøyde? Hva holder dere for det beste, å dø eller å leve? Kan dere glad og hjertelig synge:

Verdens glede er bitter og lysten forgjengelig,
og sjelens verdslighet hul og forfengelig,
rikdom ustadig, anseelse flyktig;
av jordiske ting er det beste uvektig.

Bort, jordiske lyster! Bort, rikdom! Bort, ære!
Å, måtte jeg i dag i himmelen være!
O himmelens klenodium! O evige glede!
O Jesus, la meg snart gå ut av verden!

O himmelske klarhet! O liv uten ende!
Når vil du meg salighets krone sende?
Ak, Jesus, hvor lenge? Min sol, ak, hvor lenge?
Når skal jeg ved døden til livet trenge?

Ved denne prøvelsen vil det vise seg to slags mennesker. Noen er helt jordsinnede og har aldri tenkt på slike ting, hvor lenge de enn har levd i kirkens ytre fellesskap og brukt nådemidlene. Hjertets lengsel hos dem er at deres hus skal stå til evig tid, deres boliger for alle slekter (Sal 49,12), og at de må ha og beholde stor ære, stort navn, mye anseelse, glede, bekvemmelighet og behagelighet på jorden.

De ser bare på det nærværende og synlige, men glemmer det kommende og usynlige. De trakter etter de jordiske ting, og buken og verden med sin prakt og lyst er deres gud, deres himmel og alt (Fil 3,19); derfor attrår de heller intet bedre liv. De ville gjerne være fornøyd om de bare alltid kunne bli i sin timelige velstand, og de skjelver for døden og så videre.

Slik var en kjøpmann i Nederland som foruten mye annet gods også eide en usedvanlig deilig hage, der han pleide å søke sin fornøyelse. Da han ble syk og legene talte til ham om døden, lot han seg bære ut i hagen og gjennom gangene, og beklaget seg over den grusomme skjebnen som tok fra ham all denne behageligheten, og over at Gud ikke lenger kunne unne ham en slik glede – enda han aldri hadde bedt ham om himmelen eller stundet etter den.

Av samme art var en viss lærd mann, høyt berømt for sine kunnskaper og oppdagelser, som ble forferdet av å høre tale om døden og sa: Er det ikke en elendighet at en skal dø?

Likeså en viss bonde, om hvem hans gudfryktige sjelesørger har fortalt meg følgende hendelse. Presten fikk anledning i et barselgilde til å tale om Guds sanne barns søte død, og sa blant annet at han selv ofte trøstet seg ved sin avskjed fra den onde og strevsomme verden, og at han, når han ikke fikk sove om natten, gledet seg ved tanken på sin forestående salige oppløsning.

Da ble bonden blek og spurte forskrekket og skjelvende hvordan en kunne kalle døden søt, som hele verden kaller bitter. Presten måtte ikke tale mer om dette; det hadde en liten glede av å høre; det var ham uutholdelig å høre tale om døden.

Konen hans var av samme tankemåte. Da hun en gang samtalte med en nabokone i hagen og fikk øye på et høyt nøttetre som hadde noen tørre grener oppe i toppen, utbrøt hun: Å, du ærlige tre! Der har du nok stått mang en god dag. Hvor lykkelig er du ikke som først etter mange års forløp blir gammelt og begynner å visne! Å, hva ville jeg ikke gi om også jeg kunne bli så lenge her i verden!

Av slike mennesker finner en dessverre en mengde blant nåtidens kristne alle steder, og selv om de ikke bryter ut i slik tale som nettopp anført, røper de likevel i all sin ferd et verdslig sinn og et hjerte som er nedsunket og forelsket i det forgjengelige.

Vår ungdom, unge menn og piker, har nesten alle så mye med verden å gjøre at de tenker lite på himmelen, og skulle en foreta en gransking, ville en antagelig finne få hjerter som sa med apostelen: Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus. De har lyst til å tekkes verden og være pyntet etter nyeste mote, til å bli æret, betjent og oppvartet, til å få et rikt giftermål, til å føre stor prakt og leve lenge i slik lykksalighet.

Men hvem skulle ville tenke på døden og råde unge mennesker til allerede nå å lengte etter himmelen og etter å være med Kristus? Etter verdens barns mening haster det ikke med det; det er tidsnok når de blir gamle og har nytt verden så mye de ville.

En viss gudfryktig fyrste av Anhalt ga en fyrstelig brud i bryllupsgave et teppe hvor det var malt en likkiste, liklær, hodeskaller, kjøttløse bein, gravsteder og slikt. Hun var en sjel som elsket Gud, og tok også meget gjerne imot det og takket ham for denne gagnlige påminnelsen om sin dødelighet.

Men i vår tid måtte en ikke komme med slikt vrøvl (som den nåværende verden uttrykker seg); ellers ville en snart bli kalt en svermer og uforstandig mann, og en ville bare høste liten takk fra en brud i våre dager.

De gamle og alderstegne burde jo være døde fra verden; de burde være som de som iler herfra; de burde av erfaring ha lært at menneskenes dager, selv de stolteste av dem, er strev og urett.

De burde være som sjøfolkene som ligger ferdig med et vellastet skip og venter på god vind, og når de merker den, letter anker med glede, setter alle seil og tiltrer reisen til fedrelandet med fullt håp – som Simeon, som med lengsel ventet på sin avskjedsdag og fór bort i fred etter å ha sett sin og verdens Frelser. Men en erfarer det motsatte hos de fleste av de gamle, som ofte overgår de unge i uvilje mot å dø.

Erfaringen lærer at en jernkule eller stein som er lagt ut på åpen mark, umerkelig graver seg dypere ned år for år ved sin egen tyngde; jeg har selv sett grensesteiner som i løpet av tjue til tretti år var sunket så dypt at de knapt raget en håndsbredd opp, enda de i begynnelsen sto vel en halv alen over jorden. Med dem kan en med rette sammenligne mange gamle mennesker, som ønsker å leve desto lenger jo lenger de lever (særlig når det går dem godt), og som etter hvert synker stadig dypere ned i det jordiske og forgjengelige.

Det går ikke bedre med andre, som er middelaldrende; å, med hvor stor trygghet vandrer ikke de fleste av dem i det timelige! Hvor urimelig finner de det ikke når en sier dem at et av kjennetegnene på en kristen også er at han har lært og daglig lærer å forakte det jordiske og av hjertet trakte etter det himmelske; at han selv i sin alders, sin æres og sin lykkes blomst har lyst til å dø salig og være med Kristus; og at det er et bevis på en ren og inderlig kjærlighet til Herren Jesus å betrakte alt jordisk og forgjengelig med forakt, men ham med lengsel og begjær, å akte alt annet for skarn og bare ønske seg Jesus til vinning.

Om en russisk storfyrste ved navn Ivor fortelles det at da kongen av Danmark hedret ham med et anselig gesandtskap og blant andre gaver lot tilby ham en kunstferdig laget kule som beveget seg selv ved hjelp av et innvendig urverk og svært pent framstilte stjernenes løp, ville han ikke ta imot den og sa at han ikke bekymret seg om det himmelske, men bare om det jordiske. Dette mennesket gir et svært treffende bilde av nåtidens skinnkristne, som har så mye å gjøre på jorden at de sjelden tenker på hva troen venter i himmelen.

På samme måte er det å frykte at mange store herrer, mange høye embetsmenn og statsmenn, mange formuende adelsmenn og godseiere, mange høylærde og høyerfarne doktorer, mange handelsmenn i vidstrakt virksomhet, mange brave og flittige håndverkere og arbeidsfolk og så videre ikke vet noe av lysten til å vandre herfra og

være med Kristus, og at de aldri har bedt Gud om å vekke den hos dem ved sitt hellige ord, sin Ånd og nåde.

Derfor dør de fleste kristne med uvilje, og ligner en leieboer som er sagt opp av sin vert og ikke vil flytte før rettens betjenter driver ham ut med makt og kaster tingene hans ut av døren; eller et skip som i en voldsom storm er revet løs fra stedet der det lå for anker, og ført ut på havet, hvor det driver mellom vind og bølger og er utsatt for å bli kastet inn på den nærmeste klippe eller sandbanke og slått i stykker. (*Se 1. bind, s. 261.*)

Hvordan et slikt sinn kan stemme overens med troen, med kjærligheten til Gud, med den sanne kristendom, kan jeg ikke innse. Visst er det at det har sitt opphav i stor uvitenhet om guddommelige og åndelige ting, i sorgløshet og kaldsinn, i kjærlighet til verden og det forgjengelige – alt sammen visselig ikke Åndens, men kjødets frukter.

Og når de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, kalles salige (Matt 5,6), hva skal en da si om dem som er så mette av jordiske og timelige ting at de ikke vet av noen åndelig hunger og tørst å si og aldri har erfart hva den er?

Jeg formaner derfor alle dem som kaller seg kristne og vil regnes for det, om at de for framtiden vil vende tankene mer til denne saken og i gudsfrykt overveie den mer omhyggelig enn hittil, og bestrebe seg på ikke å være så helt og holdent jordsinnede og likevel leve så trygt; for en slik tilstand er, slik det foregående viser, farligere enn de tror.

Teologene sier meget riktig at det er et sikkert kjennetegn på den troen som er skjult i hjertet, at mennesket er bekymret for sin tro; at det er et tegn på den himmelske og guddommelige kjærlighet å sukke over hjertets kaldsinn og sin mangel på kjærlighet (likesom røyken vidner om den ild som er der); at det er et bevis på at nådens og bønnens Ånd er til stede, at en gjerne vil be hjertelig og andektig.

På samme måte kan en vel også si at det er et kjennetegn på de sanne himmelborgere å tenke ofte på himmelen, lengte inderlig etter den og av hele hjertet begjære snart å bli opptatt i den og være med Kristus. Den derimot hos hvem intet av dette finnes, og som heller ikke bekymrer seg om han har en slik lengsel eller ikke, om ham må en frykte at han ennå aldri har kjent Kristus, og at han er langt borte fra Guds liv og fra sannheten i Kristus (1 Joh 3,6; Ef 4,18.21).

Et verdslig sinnet hjerte vil kanskje si: Hvem kan vel kjenne lengsel etter døden, som hele verden holder for så skrekkelig – som fører slik smerte, angst og nød med seg, som setter en ut av all ens herlighet, tar fra en alt ens gods, overgir legemet til forråtnelse og så videre?

Jeg svarer: Det er ikke bra at du ikke vet å tale om døden annerledes enn etter naturen, etter kjødet og etter det ytre. Har du så lenge vært en kristen, har du hørt så mange hundre prekener, har du nytt den høyhellige nattverden så ofte, og ennå ikke lært hvordan en kristen skal betrakte og tale om døden etter nåden, i Ånden, i Kristus, etter Guds ord? Nettopp denne uvitenheten vidner om din vantro og trygghet og må overbevise deg om at du lever i en høyst farlig tilstand.

Tenk om døden etter Guds råd og vilje overrasket deg alt i dag, mens du ennå ikke vet hva en kristen skal tro om døden, og hvordan han skal trenge inn til livet! Å, utsett ikke lenger denne saken, som det er så mye om å gjøre! Begynn i dag å lese og høre Guds ord og prekenene med større ettertanke, og hvil ikke før du vet hva en sann kristen skal vite og tro om døden! Hvor forferdelig er det ikke å behandle ting som angår ens sjel og salighet, himmelen og helvete og evigheten, med slik trygghet og sorgløshet!

Du kunne videre si: Jeg skulle ikke bry meg så særlig om døden; for jeg må jo dø en gang; men jeg frykter for helvete; jeg er redd for at jeg kan bli fordømt; om jeg bare ble salig!

Men hva kommer det av at du ingen visshet har om din salighet og må frykte for døden? Har ikke den allgode og kjærlige Gud åpenbart oss sin nådige vilje tydelig nok i sin aller kjæreste og enbårne Sønn og sitt hellige ord? Har ikke Herren Jesus gjenløst oss og alle mennesker, ikke med sølv eller gull, men med sitt guddommelige, dyrebare blod? Har han ikke gitt oss kraftige midler til å komme til forvissning om vår frelse? Intet av alt dette mangler.

Men jeg vet hva det er som vekker tvil hos deg. Du vet kanskje meget vel at Herren har lovt de botferdige syndenes forlatelse, rettferdighet, liv og salighet; men du føler i din samvittighet at du hittil ikke kan regnes blant de botferdige, fordi du ennå aldri rett har angret dine mange synder, men ennå daglig gleder deg i dem. De har hittil ikke vært noen byrde for deg, men en glede; du vet ikke hva et bekymret, sønderknust og sønderslått hjerte er.

Heller ikke vet du eller vil vite hva sult og tørst etter rettferdighet er, og hvordan et angstfullt hjerte lengter etter den korsfestede Jesus, hvor kostelig og dyrebar denne skatten og Guds gave er for det; hvordan det holder det for sin største ære, glede og trøst å ligge ved hans føtter, kysse dem og væte dem med sine tårer; hvor søtt hans samfunn, hvor liflig hans fred, hvor trøsterik hans nåde er.

Du er heller ikke ennå av hjertet blitt syndens fiende og Guds venn. Du har ennå aldri av hjertet bestemt deg for å stå synden imot i Jesu og hans Ånds kraft, forsake verden, fornekte deg selv, korsfeste kjødet med dets lyster og begjær og i resten av livet tjene Guds rådslutning, og så videre.

Du vandrer stadig videre på dine vante syndeveier; du hører Guds ord, men legger det ikke på hjertet; du skrifter uten omvendelse; du tror uten tro; du ber uten andakt; du lever uten kjærlighet; du roser deg av din kristendom og har likevel ikke stort mer enn navnet; du sier: Jeg kjenner Gud og Herren Jesus – og fornekter det med dine gjerninger.

Når du befinner deg i en slik tilstand, undrer jeg meg slett ikke over at du ikke har lyst til å dø, og jeg ber Gud av hjertet i Jesu navn at han ikke vil la deg dø i denne tilstanden.

For hva annet ville din død bli enn en utgang fra den syndige forgjengelighet og en inngang i den usalige evighet? Hva annet ville din død bli enn en ende på all din usle og dårlige lyst og glede og en begynnelse på den evige kval og pine, etter Den Hellige Ånds utsagn: De ender i fortapelsen. Deres gud er buken, og de setter sin ære i sin skam. De trakter bare etter jordiske ting (Fil 3,19)?

Men hvordan kan du være så trygg i en slik tilstand? Hvordan kan du le, spise, drikke, være lystig, sove, spille, drive vellyst og være uten bekymring i slik ytterste sjelefare? Finnes det da ingen Gud, ingen himmel, intet helvete, ingen evighet? Jeg vil dog håpe at du ikke har glemt din kristendom i den grad at du ville svare nei på dette spørsmålet.

Men om du, kanskje nødig, må si ja, så spør jeg videre: Er da ikke de tingene som her er nevnt, så viktige at en burde ofre dem noen tanke og nære noen bekymring for deres skyld? Eller er det likegyldig hvor din udødelige sjel farer hen når den skilles fra legemet, og hvor den kommer til å bli – hos Kristus eller hos Belial, i det himmelske

lys og saligheten eller i helvetes mørke, der de skal gråte og skjære tenner, hvor deres orm aldri dør og ilden ikke slokner (Matt 8,12; Mark 9,44 ff.)? Er det det samme for deg om du blir evig salig eller evig usalig?

Du vil si: Gud forby at jeg skulle bli fordømt; jeg håper å bli salig. Jeg svarer: Den langmodige og nådige Gud, som ikke har behag i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever (Esek 33,11), har vel hittil hindret at du er gått fortapt. Men det finnes to slags håp om saligheten.

Det ene er velgrunnet, idet de troende sjeler som elsker Gud, i kraft av Guds evigvarende løfter i Kristus Jesus venter det evige liv og med utholdenhet i god gjerning søker det (Rom 2,7). Det andre er helt ugrunnet, og blir inngitt de vantro og ubotferdige av djevelen og deres eget syndige hjerte, stikk imot Guds trussel når han sier: Over dem skal komme vrede og harme. Trengsel og angst skal komme over hver menneskesjel som gjør det onde (Rom 2,8.9).

Prøv nå ditt håp vel, så du ikke, full av håp om himmelen, skal fare ned til helvete! Skynd deg og frels din sjel! Gå ikke lenger fram på den brede syndeveien som fører til fordervelse, men vend om i dag og gå din Jesus i møte, han som hittil har fulgt deg med sin nåde og miskunn; for går du videre, vil kanskje veien tilbake ikke lenger stå deg åpen.

For bedre å innprente dere denne advarselen vil jeg fortelle dere en lærefortelling fra de gamle. Det satt to fanger i fengsel, sier de, og begge hadde forbrutt livet og var av retten dømt til døden. Dommeren hadde bestemt seg for ikke å la dem henrette offentlig. I stedet lot han bake tretti små brød, lot to av dem forgifte sterkt og ga hver av fangene femten, så de kunne spise ett om dagen.

Han lot dem også få vite at ett av brødene ville ta livet av dem, og at de derfor burde forberede seg til en salig død med alle slags kristelige midler. Han satte dessuten en prest til hver av dem, som daglig skulle besøke dem og hjelpe dem å gjøre seg rede til døden.

Den ene tok imot denne dommen med stille tålmodighet og forberedte seg av all kraft til å dø salig. Han nøt hvert brød med hellig, barnlig frykt og sukket uopphørlig: «Herre Jesus! For deg lever jeg, for deg dør jeg; din er jeg, død og levende. Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus», og så videre.

Den andre var ryggesløs og sikker i seg selv. Han sa at han håpet å få det drepende brødet sist av alle, ba svært kaldsinnig, lo og spøkte etter sin gamle vane og drakk seg full når anledningen bød seg. Til sjelesørgerens formaninger svarte han at han ennå hadde noen dager å leve i, og at han nok til slutt skulle skikke seg vel og så dø salig.

Den første spiste av brødene sine i fjorten dager og hadde altså det femtende igjen til sist, så han nå visste hvilken dag som ble hans siste. Derfor fordoblet han sin andakt, anbefalte seg til Guds nåde i Kristus Jesus og sovnet inn salig. Den andre derimot var så ulykkelig at han allerede den femte dagen grep døden sammen med brødet, og slik gikk han bort uforberedt og uventet. Nå, hvem av dem handlet klokest? Uten tvil den første. Ta da denne fortellingen til dere, så dere blir kloge og i framtiden ikke lever så trygge!

Av syndens søvn, o menneske,
du tapte får, våkn opp og se,
og la deg snart omvende!
Våkn opp! Den høye tid er her;
snart er deg evigheten nær,
din rette lønn å sende.

Hvem vet? Kanskje i dag det er
den siste dag du lever her.

Jeg kommer nå til den andre slags mennesker som prøvelsen ovenfor gjelder, nemlig de botferdige og troende kristne. Siden de er vant til alvorlig selvprøving og ikke pleier å hykle for seg selv eller pynte på og unnskylde sine syndesvakheter, vil de gjerne tilstå at de, når det gjelder den kristelige lysten til å dø og lengselen etter å være med Kristus, ennå finner stor ufullkommenhet og ikke liten skrøpelighet hos seg.

Jeg ber hver kristen som bruker dette skriftet til oppbyggelse og trøst, om å bla litt tilbake og med gudelig ettertanke lese på nytt hva vi ovenfor har lagt fram til nærmere prøvelse, og så oppriktig, for Guds åsyn, si hvilken tilstand hjertet hans er i.

Jeg antar at bekjennelsen blir denne: Det burde være slik. Jeg er overbevist om at sjelen min burde være lik en yndig blomst som hele tiden gir fra seg en liflig duft så lenge den blomstrer, og at hjertet mitt burde være der skatten min, Jesus, er, nemlig i himmelen. Jeg burde

være som den gudfryktige adelsmannen som sa at selv om man ville gi ham ti landsbyer, ønsket han likevel ikke å leve lenger, og som la til: «Å, skynd deg, hellige Herre Gud! Skynd deg, du sterke Gud! Skynd deg, du barmhjertige Frelser, du evige Gud!»

Jeg burde være som en annen gudelskende sjel som, da den hørte tale om dette, sa: «Jeg er nok skyldig å tjene min Gud og hans vilje her i verden så lenge det behager ham. Men siden han har vakt det håp hos meg at han snart vil ta meg til seg – ved at kreftene i kroppen min stadig avtar, og ved alle slags tegn – kunne man ikke bringe meg noen sørgeligere tidende enn at jeg ennå skulle bli mange år i verden.»

En annen, som ble holdt i fengsel for den evangeliske sannhets skyld og ble brent av pavedømmets morderbarn, sa blant annet i sin siste, hjertelige bønn: «Din kjærlighet, o Gud, min Gud, har så antent mitt fattige hjerte med kjærlighet til deg at hele min sjel sukker og lengter etter deg, som en utmattet og lenge jaget hjort tørster etter friskt vann.»

Og enda en annen, som av samme grunn likeledes ble satt i forvaring til brenning på bålet, svarte da man minnet ham om kone og barn og ba ham tenke på dem: Han elsket kone og barn så høyt at om han eide hele verden full av gull og sølv, ville han gjerne gi det hele for å ha dem hos seg i fengselet med vann og brød; men enda høyere elsket han den himmelske sannhet og Jesus.

Når jeg hører eller leser disse og lignende eksempler, blir riktignok mitt fattige, kaldsinnige hjerte noe oppflammet, lik en ulmende glo ved et svakt trekk, og det antennes til en hellig lengsel. Men den varer ikke lenge, og hjertet blir lett kaldt igjen. Det går meg som ørneungene som ennå ligger i redet: Når de gamle svinger seg høyt opp i luften over dem, ser de riktignok etter dem, rører på seg og slår med de halvt fjærkledde vingene, men kan likevel ikke følge dem.

Jeg vet ikke noe bedre råd enn å si og sukke av hjertet: «Jeg tror, kjære Herre; hjelp min vantro! Jeg elsker deg, min Jesus, men ta til takke med min elendige og fattige kjærlighet! Jeg lengter etter deg, men hjelp min svake og kalde lengsel!»

Ja, slik er det. Når vi oppriktig vil åpenbare hvordan det står til i hjertet, kan vi ikke tale annerledes. En erfaren teolog forteller at han en gang besøkte en fornem frue på landet som var helt uttært av tæring, så hun så ut som en beingrind overtrukket med hud.

Han sa til henne at det gikk med henne som David sier i den hundre og andre salme: «... mine ben brenner som ild. Mitt hjerte er som solsvidd og visnet gress, for jeg har glemt å ete mitt brød.» Så spurte han: «Har dere også lyst til å dø?» Hun svarte ja. Da begynte han å tale om de kristnes søte og sikre trøst mot den timelige død, om at Kristus er vårt liv og døden en vinning, og så videre.

Etter at han var gått, betenkte hun seg, sendte bud etter sjelesørgeren sin og fortalte ham klagende hva hun var blitt spurt om og hva hun hadde svart. Hun måtte bekjenne at hun ikke av hjertet hadde svart ja på spørsmålet om hun også gjerne ville dø hvis det var Guds vilje, for hun kjente større lyst til å leve enn til å dø. Da den nevnte teologen fikk høre om dette, gikk han igjen til henne og lærte henne at naturen riktignok har avsky for døden, siden den ikke fra først av er skapt til døden, men til livet.

Riktignok var det en skrøpelighet hos de troende at de ikke ved Guds Ånd og nåde dempet slik dødsfrykt og beredte seg til å dø villig og glad etter Guds vilje. Men denne svakheten ble like lite som noen annen tilregnet dem, fordi den var sonet ved Herren Jesu villige og tålmodige død, og så videre. Et kvarters tid etter sovnet den syke inn, mildt og salig. Se her hvordan vi mennesker er! Selv om vi, som man sier, har døden på leppene, vil Paulus' lyst til å dø likevel ikke alltid innfinne seg hos oss.

For at vi imidlertid skal få kristen klarhet i denne saken og være på det rene med hva vi etter Guds ord skal unngå eller gjøre, må vi merke oss at det hos alle mennesker uten unntak finnes en naturlig livslyst, og den blir igjen hos de kristne like sikkert som naturen selv.

Den sikter utvilsomt Herren Jesus til når han sier til sin apostel: «Sannelig, sannelig sier jeg deg: Da du var yngre, bandt du selv opp om deg og gikk dit du ville. Men når du blir gammel, skal du rekke ut dine hender, og en annen skal binde opp om deg og føre deg dit du ikke vil» (Joh 21,18). At Herren her taler om den død på korset som den hellige Peter hadde å vente i sin høye alder, er det ingen tvil om.

Men det er verdt å merke seg at livslysten, som kommer av kjødet og naturen, selv hos slike store hellige med deres rike kunnskap og erfaring i himmelske og guddommelige ting, ennå ikke var fullstendig overvunnet av nåden og Ånden. Det samme finner sted hos

gudelskende sjeler den dag i dag, slik enhver vil erfare ved en nøyaktig gransking av sitt hjerte.

Her er det også å merke seg at denne naturlige livslysten riktignok ikke regnes som synd hos dem som ved nåden står i samfunn med Jesus, men den kan likevel bli svært syndig og farlig. Det skjer når den er parret med kjærlighet til verden eller til oss selv og det forkrenkelige, med en høy verdsetting av de timelige og synlige ting og forakt for de åndelige og usynlige, med uvitenhet, med slapphet i kristenlivet og med motstand mot Guds vilje.

Man ser og erfarer således at mange som har det godt her i verden, hengir seg i den grad til den naturlige livslysten at de ikke gjerne vil tenke på døden eller vite av noen forberedelse til den. De sørger omhyggelig for legemidler som skal styrke kroppen, bevare eller gjenopprette helsen og forlenge det timelige liv, og snakker og rådfører seg derfor ofte med de legemlige leger. Derimot tenker de bare sjelden på den åndelige legedom som kan drive ut frykten for døden og vekke den hellige lengselen etter å være med Kristus, og bare få av dem taler med de åndelige leger om dette.

Mange har alltid ennå noe å utrette i verden. De vil gjerne se sine egne forsørget, de vil ennå ha dette eller hint bragt i orden, de har kanskje en rettssak som de gjerne vil få avgjort og se utfallet av. De har begynt å bygge, anlagt en hage, latt grave en fiskedam og satt ut fisk, og vil gjerne se enden på det og oppleve frukten og nytten av det. De har et ypperlig verk under arbeid som de ønsker å få fullført – og andre slike ting, som de unnskylder og pynter den kjødelige livslysten med.

Her må en kristen se seg vel for, så han ikke blir bedratt av sitt eget hjerte og våger å pynte på ting som har sin opprinnelse i kjærlighet til verden og det forkrenkelige, med den naturlige kjærlighet til livet. Et Guds barn kan godt, som andre mennesker, foreta seg mangt og mye, alt etter hva han finner tjenlig for seg selv og sine. Han kan bygge, plante, drive en næringsvei, søke å bedre sin stilling og føre en rettssak hvis han ikke på annen måte kan få sin rett; han kan ønske å se sine egne forsørget og søke å etterlate dem ordnede forhold, og mer av det slaget.

Men alt skal skje med et hjerte som er overgitt i Guds vilje, og med det hellige tillegg: «Om Herren vil, så får vi leve og kan gjøre dette eller hint» (Jak 4,15). De må alltid være villige til på første vink fra

sin Jesus å forlate alt de har for seg – noe vi allerede et annet sted har gitt den nødvendige veiledning om. (I *første del av «Sykesengen»*, 12. *betraktning*, § 6.)

Videre må det merkes at man også finner en hellig og for Gud velbehagelig livslyst hos enkelte av Guds barn. Om dette taler David: «Gjør vel imot din tjener, så jeg kan leve! Da vil jeg holde ditt ord. La din miskunnhet komme til meg for at jeg kan leve! For din lov er min lyst. La min sjel leve og lovprise deg» (Sal 119,17.77.175).

Det er åpenbart at han skrev denne salmen da han ennå vandret i landflyktighet og daglig svevde i fare for livet. Han ba imidlertid Herren om å ikke la ham falle i sine fienders hender, men bevare livet hans. Dette var en hellig og for Gud velbehagelig livslengsel, fordi han ikke bare ville leve, men leve til sin miskunnsomme Guds ære og ennå tjene ham i verden etter hans ord. Han hadde foresatt seg mye godt og helt vendt hjertet mot at Guds navn måtte bli æret; derfor ville han gjerne leve.

Etter all sannsynlighet var dette også tilfellet med kong Hiskia. Da profeten Jesaja på Herrens vegne bød ham å beskikke sitt hus fordi han skulle dø, vendte han ansiktet mot veggen, gråt bittert og ba inderlig om at livet måtte bli forlenget. Det er nemlig, så vidt jeg forstår, dette ordene sikter til: «Å, Herre! Kom i hu at jeg har vandret for ditt åsyn i troskap og med helt hjerte og gjort det som er godt i dine øyne!»

Meningen synes å være denne: Herre min Gud, jeg har ved din Hellige Ånds drift og nåde begynt å gjenreise den forfalne gudstjenesten og å holde ditt folk til lydighet mot deg, og du vet at jeg har gjort dette med et oppriktig hjerte. Vil du nå ta meg bort i mine års beste blomst, vil alt gå i stå igjen, og ditt folk komme tilbake på sine forrige syndeveier.

Denne meningen bekreftes av det som siden sies: «For ikke priser dødsriket (det er: de som ligger i graven) deg, ikke lover døden (de avdøde) deg. Ikke venter de som farer ned i graven på din trofasthet. De levende, de levende, de priser deg, som jeg gjør i dag» (og fortsatt vil gjøre – Jes 38,1 ff.).

Jeg vil belyse dette med det som har hendt med en gudfryktig fyrstelig person. Etter Guds hellige råd var han falt i en høyst farlig sykdom og så utmattet og beklemt at alle forstandige ga opp håpet om helbredelse. Selv kjente han godt at han var i ytterste livsfare, forbe-

redte seg kristelig til å dø og traff gode forføyninger med hensyn til dette og hint.

Så vendte han seg til Gud i en indre sjelesamtale og skjulte sukk, for hans dødelige svakhet tillot ham ikke å tale mye med munnen, og sa: «Hellige Gud, nådige og miskunnsomme Far i Kristus! Du vet at ditt hellige ord og din Hellige Ånds vitnesbyrd om min barnerett gyder så mye trøst i min sjel at døden ikke kan være bitter for meg. Jeg har også ved din nåde lært å forakte all verdslig høyhet og herlighet som du har skjenket meg, og å glede meg i den herlighet jeg venter hos min Jesus. Men du vet også hvilket forsett jeg ved din hellige inngivelse bærer i hjertet, og hva jeg har besluttet å gjøre til ditt navns ære og mine kjære undersåtters beste. Behager det deg nå at jeg i din kraft skal sette dette i verk, og vil du verdige meg til å glede mange sjeler, så forleng mitt liv. Hvis ikke, så vekk opp en annen i mitt sted som kan tjene din hellige vilje i dette.»

Knapt hadde han sukket slik før han fikk svar: «Du skal ikke dø.» Fra samme stund ble det også bedre med ham, til mange menneskers forundring og store glede.

En slik lyst til å leve er, når den utgår fra et rent og oppriktig hjerte, ikke noe annet enn en hellig lengsel etter å tjene den salige Gud og hans kirke enda lenger. Når det dertil kommer en kristelig overlatelse i Guds hellige vilje, slik at mennesket overlater saken til ham og ønsker å motta utfallet fra ham, da er den velbehagelig for Gud. Det vitner han ofte om ved å gjøre det de ber om.

Til slutt må det også her merkes at den hellige dødslysten hos de troende er forskjellig og har sine trinn. Hos den ene er den større og heftigere, hos den andre noe mindre og mer kaldsinnig. Noen sjeler er syke av kjærlighet (Høys 2,5). Det vil si: Deres kjærlighet og lengsel etter å være med Kristus er så sterk at de gremmer seg når den ikke blir tilfredsstilt. Hjertet er matt, og ånden vansmekter som en syk i stor hete. Ingen mat eller drikke vil smake dem; å være med Kristus, å være med Kristus – det er deres stadige sukk.

Vi har ovenfor anført noen eksempler på slike som har vært syke av kjærlighet og lengsel etter å være med Kristus. Hertil vil vi føye det som fortelles om den dyrebare kirkelæreren og Herren Jesu blodvitne Ignatius, biskop i Antiokia. Han bar med rette navnet Ignatius.

Optent av himmelsk ild brant han så av kjærlighet til Jesus at han, da han ble ført fangen fra Syria til Rom, ikke hadde noen annen bekymring enn at noe skulle komme i veien som kunne hindre hans død. Derfor skrev han blant annet til de kristne i Rom, før han kom dit, at de ikke måtte foreta seg eller forsøke noe for å fri ham fra døden.

«Jeg ber dere,» skriver han, «at dere for alt i verden ikke omfavner meg med en utidig kjærlighet. Tillat heller at jeg blir de ville dyrs føde; for på den måten kommer jeg til Gud. Jeg er Guds korn og skal males mellom dyrenes tenner, så jeg kan bli et rent brød for ham. Be Gud at jeg ved disse redskapene må bli et offer for Gud, at de må snart drepe, sønderrive og fortære meg, og ikke, som de har gjort med noen hellige, la være å angripe meg. Vil de ikke, skal jeg egge dem opp, rive og slite i dem, så de blir nødt til å sønderrive meg. Det kan gjerne komme ild, kors og en mengde ville dyr over meg; en kan skjære meg i stykker, flå kjøttet av meg, knuse mine bein, partere mine lemmer og sønderstykke hele mitt legeme; Satan kan øse ut all sin forbitrelse og alle sine plager over meg – bare jeg får komme til min Jesus og omfavne ham. Det er bedre for meg å dø for Herren Jesu Kristi skyld enn å herske over alle jordens ender. Min lengsel er å være hos Herren, hos Guds Sønn, Jesus Kristus. Jeg søker ham som er død og oppstanden for oss.» (*Av det latinske* ignis, *ild.*)

Vi kunne også nevne den vakre hendelsen i Bayreuth med en kone som elsket Gud. Hun fikk uventet høre hvordan to simple kvinner trettet forargelig på åpen gate; de overøste hverandre med grufulle skjellsord og blandet inn skrekkelige eder og gudsbespottelig tale. Da ble hun så hjertelig forferdet og inderlig bedrøvet at hun skyndte seg inn i kammeret sitt, falt på kne og ba den allgode Gud med tårer om at han ikke ville la henne leve lenger i verden, siden den var blitt så fullstendig ukristelig. Hun ropte så ivrig om dette at hun etter et halvt år fikk bønnen oppfylt og forlot den onde verden, glad og salig.

Jeg besøkte engang en gudfryktig husfar ved sykeleiet og merket en usedvanlig lyst hos ham til å dø. Han sa også, skjønt sykdommen ennå ikke så ut til å være farlig, at han ikke kom til å reise seg av sengen mer; for Gud hadde bønnhørt ham og ville skynde seg med ham ut av verden.

For enda mer å avsløre hans hjerte holdt jeg ham hans kone og barn fore og spurte om han ikke elsket dem, og om han ikke for deres skyld ønsket å leve en tid til, og så videre. Han svarte: «Jeg har allerede overgitt dem til min og deres himmelske Far; han vil nok sørge for dem.» Dermed løftet han hendene mot himmelen og ropte: «Spenn fra, spenn fra, kjære Herre Jesus! Jeg har trukket meg trett. Å, kom, Herre Jesus, min ros, og ta meg i eie, som din eiendom! Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus.»

Derimot finner en andre som en riktignok også kan spore alle slags kjennetegn på tro og kjærlighet til Gud. De forbereder seg daglig til en salig avskjed og påkaller Gud om den i Jesu navn; de overlater seg dessuten med kristelig tålmod til ham og sier: «Du er min Gud; mine tider er i din hånd» (Sal 31,15.16); «hva min Gud vil, det skje alltid! Hans vilje er den beste». Men når de vil åpenbare hjertets grunn, må de likevel bekjenne at det ennå ikke finnes noen lyst til å dø hos dem, ingen glede over det, ingen inderlig lengsel etter det.

Etter denne veiledningen vil det ikke falle dem som mener det alvorlig med sin kristendom, vanskelig å bestemme seg for hva de skal gjøre. Kjenner de lyst til å bli enda lenger her i verden, bør de oppriktig, for Guds åsyn, undersøke hva denne lysten kommer av og hva hensikten med den er.

Har de ennå lyst til å tjene Gud, kirken og nesten, og sier derfor av hjertet: «Min Gud, ta meg ikke bort midt i mine dager!» (Sal 102,25) – ja, «forlat meg ikke inntil alderdommen og de grå hår (men styrk meg med din kraft, og led meg ved din Hellige Ånd), inntil jeg får kunngjort din arm (dine herlige gjerninger og din visdoms og godhets under) for etterslekten, din kraft (ved hvilken du så underfullt holder oss oppe til tross for djevelens og verdens ondskap og bevarer oss til salighet) for hver den som skal komme!» (Sal 71,18) – ja vel, da tar Herren det imot i nåde.

For denne lengselen springer ut av en usminket tro og ren kjærlighet, og det er ikke lite å ville gi avkall på himmelen en tid av hellig nidkjærhet for Gud og salig begjær etter ennå å tjene ham, og heller bli en stund til i den stridende kirke og hjelpe den å kjempe mot djevelen og verden, enn å nyte seieren og hvilen med den triumferende.

Men de må se seg vel for at hjertet ikke spiller dem et puss og under påskudd av Gud søker og mener seg selv. Finner de at lengselen etter

å leve lenger kommer av at de har gode og rolige dager her i verden og lever fornøyd med det de har – de ser ingen grunn til at de skulle ønske å dø; for å være med Kristus (jeg taler etter det jordsinnede hjertes tanker) er riktignok godt, og de håper å få denne nåde til den tid Gud har bestemt.

Men i den tilstanden de nå befinner seg i, er det heller ikke så ille å bli i verden en tid til; det er så naturlig å frykte døden; hvem kan uten gysen tenke på dødsangsten, graven, ormene, forråtnelsen? – og så videre.

Da har de i sannhet grunn til ikke akkurat å anse seg for de aller beste kristne og til ikke å være trygge og sikre så lenge deres åndelige tilstand er slik. For slikt er et tegn på stor uvitenhet i åndelige og guddommelige ting, på en skrøpelig tro og en kaldsinnig kjærlighet til Gud. Slike tanker kommer visst ikke av noen ren bunn; de er som en vin som er blitt uklar eller smaker av fatet.

De har stor grunn til å be med største iver: «Å, min Gud, min Jesus, jeg merker at mitt hjerte er svært jordsinnet; å, dra det mer og mer bort fra verden! Lær meg å forsmå det forgjengelige, å fornekte meg selv og av hele mitt hjerte, av hele min sjel og av hele min styrke å lengte etter deg!» og så videre.

Etter at vi med Guds ord og ved hans nåde har overbevist hjertene om at den hellige dødslysten og lengselen etter å være med Kristus er en frukt av troen, en egenskap hos og et kjennetegn på de opplyste og gjenfødte sjeler, blir det nødvendig at vi også legger fram midler som kan vekke og holde ved like en slik lyst og lengsel i det indre.

For det første er det nødvendig at vi, om vi vil bli himmelsinnede, streber etter å vokse og tilta mer og mer i en levende og grundig kunnskap om vår Gud. At de fleste kristne er så jordsinnede og vet så lite om den hellige lysten til å dø, har sin grunn hovedsakelig i at de ikke rett kjenner Gud, sin allmektige, allvise og allgode skaper og oppholder, sin dyrebare og trofaste frelser og hyrde og sin søteste, mest trofaste og beste venn og talsmann.

De kan riktignok tale om ham, etter at de i ungdommen har lært og ennå har hukommelsen full av gode og hellige ord; men hjertet har aldri rett gjort seg dem til nytte.

De ligner en vandringsmann som bærer et forråd av mat i sekken eller reisebylten, men likevel ingenting vil nyte av det og leter hit og dit i skogen etter noe som kan vederkvege ham.

Kunnskap om Gud er et lys som ikke bare opplyser sjelen, men også styrker og vederkveger den med den kraftigste og gagnligste innflytelse. Det er en kunnskap som ikke bare fyller hukommelsen, men også inntar, behersker, trøster og gleder hjertet. Kunnskapen om den levende Gud, som Skriften setter det evige liv i, er ikke en ren og skjær viten, men medfører også en søt nytelse.

Den hellige Peter hørte ikke bare de ordene som, lik smeltet sukker, fløt fra Herren Jesu guddommelige lepper (Luk 4,22), men gjorde dem også til sine og kjente deres yndige kraft, så han sa: «Du har det evige livs ord» (Joh 6,68). Din tale er søtere enn honning, enn honning som drypper av kakene; den smaker av himmelen; den vekker lengsel etter himmelen; den fører til himmelen, og så videre.

Dette mener også den hellige apostel Johannes når han skriver: «Vi vet at Guds Sønn er kommet, og han har gitt oss forstand så vi kjenner Den Sanne. Og vi er i Den Sanne, i hans Sønn, Jesus Kristus» (1 Joh 5,20). Her knytter han åpenbart sammen kunnskapen med foreningen, lyset med kraften, det å vite med det å nyte.

Når dette finnes samlet i ett hjerte, og et menneske som er opplyst ved Guds ord, i troen og i Ånden begynner å smake Guds miskunn, barmhjertighet, nåde, fred, glede, trøst og salighet, begynner hjertelig å betrakte Guds menneskekjærlighet, langmodighet og farshjerte i Kristus Jesus, begynner gjennom hans åpnede sider å skue inn i hans evige kjærlighets uransakelige rikdom og overvettes fylde og å kjenne Den Hellige Ånds søte trøst – da kan det ikke slå feil at mennesket samtidig må begynne å lengte etter denne aller mest miskunnsfulle, kjærlige, salige, hellige og trøsterike Gud.

«Smak og se at Herren er god» (Sal 34,9), kjæreste medkristne! Smak det i ordet ved troen! Se det i deres egen og andres erfaring! Smak det i hans nådefulle og trøstefulle løfter! Se det i deres oppfyllelse!

Gransk flittig i ordet og gi akt på hans gjerninger, så skal dere bli nødt til å si: Hva må det ikke være for et vist, søtt, kraftig og salig vesen som kan tale så overmenneskelig, så søtt, så ettertrykkelig, så

guddommelig med enkle, menneskelige ord, og så herlig, så underfullt, så ubegripelig utføre og iverksette det det har talt!

Hva må det ikke være for et lys som uten selv å tape noe har antent så mange tusen, tusen lys! Hva må det ikke være for en kilde til all sødme og salighet som har øst seg ut så rikelig i så mange tusen, tusen hjerter, og hvis fylde likevel stadig blir uforminsket!

Hva må det ikke være for en kjærlighet som til og med elsker sine fiender og så inntrengende byr dem seg selv! Hva må det ikke være for en kraft som styrker så mange tusen matte hjerter, vederkveger så mange elendige sjeler og mot djevelens tanke og vilje bevarer dem til salighet!

Hva må det ikke være for en skjønnhet som har frambrakt så uendelig mye skjønt og makter å gjøre en syndig sjel så skjønn at alle helvetes ånder ikke mer kan finne noen flekk eller feil på den! Hva må det ikke være for en Gud som kan pryde så mange tusen ganger tusen engler med så stor klarhet og begave dem med så mye sødme og godhet at de har nok i all evighet!

O store Gud! O høylovede, o majestetiske, o mektige, o gode, o salige, o evige Gud! Måtte jeg dog snart være hos deg og skue deg!

Streb særlig etter å vokse i kunnskapen om Herren Jesus og hans kjærlighet! Samle og skriv opp i en bok de aller deiligste og viktigste ord i den hellige Skrift, der han blir beskrevet etter sitt hjertelag og sin kjærlighet til oss. Velg dere slike bøker som er skrevet i nådens lys og som ettertrykkelig og bevegende vitner om hans menneskekjærlighet!

Plukk ut slike sanger og salmer som framstiller hans kjærlighet og miskunn, og der hvert ord luer og brenner av hans kjærlighet! La alt i bønnene deres gå ut på at dere må lære ham mer og mer å kjenne, ikke bare som verdens Frelser, men også som deres Frelser, og si ofte til sjelen deres: Guds Sønn har elsket meg og gitt seg selv hen for meg.

Da han framstilte seg selv for sin Far som et offer, og som den sanne yppersteprest gikk inn i helligdommen med sitt blod, bar han mitt navn på sitt hjerte. For min skyld har han kjempet med døden, så han svettet blodig svette; han har lidd helvetes angst i mitt sted; han har fridd meg ut av Satans snarer og bevart meg for helvetes åpne gap, og så videre.

Han elsker meg ennå til denne stund med en overvettes og ubegripelig kjærlighet; han er min evige konge, talsmann og yppersteprest, som daglig tar seg trolig av min sjel, har et nådig øye med meg, verner meg mot djevelen og verden og ved sin makt bevarer meg til salighet, og så videre. Skulle jeg da ikke lengte etter å se den kjærligheten som har elsket meg fra evighet av, ennå elsker og i all evighet vil elske meg?

Nå, det er visst at det ikke finnes noe i himmelen eller på jorden som mer kan skjerpe og opptenne vår lengsel etter å forlate verden enn den dyrebare og trofaste frelser Jesus. Han er sin evige Fars lyst (Ordsp 8,30), hans glede og fornøyelse, hans kjære og utvalgte Sønn, i hvem hans sjel har velbehag, den (fremfor alt annet) Elskede, hans elskede Sønn (Jes 42,1; Matt 3,17; Ef 1,6; Kol 1,13).

Han er også alle utvalgte englers under, lyst og glede. For som de betraktet ham med den største beundring og ærbødighet, som det største under av Guds visdom og godhet under hans vandring på jorden og hans åpenbarelse i kjød, slik ærer og tilber de ham nå i hans herlighet og skuer med høyeste fryd hans mangfoldige visdom, allmakt, godhet og kjærlighet, som han uavlatelig legger for dagen mot sin menighet på jorden (1 Tim 3,16; 1 Pet 1,12; Hebr 1,6; Ef 3,10).

Derfor forener de også sine lovsanger og jubelrop med de triumferende sjelers i himmelen og med de troendes som ennå er i den stridende kirke på jorden. Slik blir menneskeslektens frelser uavlatelig priset i tre kor: De hellige på jorden danner det ene, de hellige sjeler i himmelen det andre og de hellige engler det tredje.

Slik blir det vakkert beskrevet i apostelen Johannes' åpenbaring. Der sies det først at de tjuefire eldste, som hadde hver sin harpe og gullskåler fulle av røkelse, falt ned for Lammet og sang en ny sang: «… fordi du ble slaktet og med ditt blod kjøpte oss til Gud av hver stamme og tunge og folk og ætt, og gjorde dem til et kongerike og til prester for vår Gud.»

Så fortsetter han: «Og jeg så, og jeg hørte røsten av mange engler omkring tronen (Guds og Lammets trone) og de fire livsvesener og de eldste – tallet på dem var ti tusen ganger ti tusen og tusen ganger tusen. De sa med høy røst: Verdig er Lammet, som ble slaktet, til å få makt og rikdom og visdom og styrke og ære og pris og velsignelse!»

Og han slutter til sist slik: «Og hver skapning som er i himmelen og på jorden og under jorden og på havet, og alt det som er i dem, hørte jeg si: Ham som sitter på tronen, og Lammet, tilhører velsignelsen og æren og lovprisningen og makten i all evighet!» (Åp 5,8 ff.)

Se hvor vakkert Den Hellige Ånd skildrer for oss hvordan alt som er i himmelen og på jorden gleder og fryder seg ved vår Jesus, og hvordan alt ærer, tilber, lover og priser ham!

Har vi ikke grunn til å synge: «Held oss at vi har en slik Herre»? Skulle ikke også vi opptennes av kjærlighet til ham og prise ham med alle legemets og sjelens krefter? Og siden vi må tilstå at den pris vi her i dødeligheten kan hedre ham med, er kaldsinnig, dårlig og ussel, skulle vi da ikke av hjertet lengte etter snart å legge av vår jordiske hytte og komme til de utvalgtes skare i himmelen, for at vi der kan love og prise ham hjertelig, inderlig og evig?

Når dere videre ved Guds nåde vil vekke en hellig lengsel etter å dø hos dere selv, må dere se til å komme til en grundig visshet om deres nådestand og deres frelse i Kristus Jesus. For så lenge dere ikke har den, kan dere ikke tenke på døden uten frykt og redsel.

Den hellige apostel sier at han har lyst til å dø og være med Kristus; for han var viss på at hans bortgang ville bli en arvetaking, og hans utgang av verden en inngang til Herren Jesu herlighet, slik han oftere gir å forstå: «Vi roser oss av håp om Guds herlighet. Vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi fått forlikelsen» (Rom 5,2.11).

«Jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38.39).

Av denne visshet må frimodighet i døden og lyst til å vandre herfra oppstå. Jeg undrer meg ikke over at de fleste kristne i våre dager ikke har noen lyst til å dø; for de har ikke roten som denne blomsten skal spire fram av, i hjertet.

De lever uten bekymring for sin salighet og i et godt håp, og undersøker ikke hvilken grunnvoll håpet deres hviler på – om det springer ut av en sann forening og et virkelig samfunn med Herren Jesus ved troen, og av Den Hellige Ånds vitnesbyrd om deres barnekår, og åpenbarer seg i deres helliggjørelse og fornyelse. Når så et slikt dårlig

grunnlagt håp angripes av tanken på døden, Guds dom og helvete, faller det sammen, og det blir ikke annet igjen enn en trelldomsfrykt for døden. Og et slikt menneske kan umulig ha noen lyst til å dø.

Derfor må en gudelskende sjel, som vi allerede har bemerket tidligere, arbeide av all kraft og, ved flittig bruk av alle de midler Gud har bestemt, strebe etter å vinne en sikker visshet om sitt barnekår, om sitt samfunn med Herren Jesus og om Den Hellige Ånds bolig i seg. Hvordan dette kan skje, er det allerede handlet om et annet sted i dette verket, som den gudfryktige leser kanskje ennå minnes eller vil gjøre seg den umak å slå opp. (*Tredje del, åttende preken, § 22 ff.*)

Videre er det nødvendig at en slik sjel i størst mulig grad løsriver og unndrar seg fra verden, dens selskap, dens vellyster, dens prakt og mer av det slaget.

Dette kaller Den Hellige Skrift å fornekte seg selv, å dø bort fra synden, å være korsfestet for verden, å forsake ugudelighet og de verdslige lyster, ikke å elske verden eller det som er i verden, nemlig kjødets lyst og øynenes lyst og hovmodig skryt av det en er og har, ikke å sette sitt hjerte på rikdom, å avstå fra de kjødelige lyster, ikke å ha samfunn med mørkets ufruktbare gjerninger, ikke å ta del med vantroens barn, ikke å leve etter menneskers lyster, men etter Guds vilje, og så videre (Matt 16,24; Rom 6,2; Kol 2,20; Gal 6,14; Tit 2,12; 1 Joh 2,15.16; Sal 62,11; 1 Pet 2,11; Ef 5,7.11; 1 Pet 4,2).

Det er en sann kristens plikt å leve omhyggelig etter alt dette og stadig følge sin Herre Jesus, hvis han virkelig vil være det han kalles. Men særlig nødvendig er det hvis han ønsker å ta en glad, villig og salig avskjed med verden til den tid Gud har bestemt.

For hvordan kan den ha lyst til å dø som søker og finner sitt paradis i verden, som er viklet inn i verdens syndige, vellystige vesen og helt forelsket i og oppslukt av det forgjengelige – som sover i en Delilas fang og armer, er bundet med lenker av gull og sølv og ikke kan løfte seg fra jorden – som må se døden som en ende på all sin vellyst og glede og som en begynnelse til all pine og evig misnøye?

Erfaringen lærer at mennesker som er forelsket i verden, går bort med angst og forferdelse, med uvilje og vrede, ja ofte med fortvilelse, når Gud uventet byr dem å gå ut av tiden og inn i evigheten.

En jomfru i Spoleto i Italia var så forelsket i stas og prakt og det glitrende verdensvesen at hun, da hun falt i en heftig og dødelig sykdom

og man flittig påminte henne om at hun nå måtte sørge for den pryd som gjorde henne skjønn i Guds øyne, ba moren bringe henne de beste klærne og all pynten hennes; for siden hun endelig skulle dø, ville hun dø i dem. Hun gav seg heller ikke før hun fikk sin vilje.

Da hun var påkledd, nærmet døden seg, og hun begynte å skrike: «Så skal jeg da dø i min alders beste blomst!» De som sto omkring, ropte til henne at hun måtte la forfengeligheten fare og vende seg til Gud; men hun svarte helt fortvilet: «Hva har Gud med meg eller jeg med ham å gjøre? Jeg har jo aldri hatt noe samfunn med ham. La bare djevelen komme!» og så videre.

I en tysk riksstad hendte det at en formuende kjøpmann, som ennå var ugift og derfor førte et temmelig utsvevende liv, ble syk. Han forutså at eiendelene hans ville tilfalle de to gifte søstrene, som han ikke sto på noen god fot med, og da presten ba ham sende bud etter dem for å forlike seg med dem, ble han så forbitret at han tenderskjærende ga den nederste delen av sengen et hardt støt, så en fjøl i den røk ut – og slik for han herfra, til de nærværendes største skrekk og bedrøvelse.

Det mangler heller ikke eksempler på vellystige verdensbarn som man ikke har kunnet få til å tenke på annet, mens de lå på sitt ytterste, enn det de hadde elsket i sine friske dager. Noen har bedt selskap til seg og latt dem spille kort foran sengen; andre har oppfordret dem til å drikke tappert rundt og drive sin spøk, sitt rangel og bråk slik de ellers var vant til; andre har spurt etter nyheter, etter kornprisene, etter regnskapsbøkene sine, etter renter, avgifter og utestående fordringer. Noen har til og med latt jakthundene og jegerne med jakthornene komme til sengen og moret seg med hornblåsingen og hundenes uling.

Se, kjæreste medkristne, slik går det når man har elsket verden og glemt kjærligheten til Gud. Folk som går mye på jakt, har lagt merke til at selv de beste hunder i den vakre vårtiden lett mister sporet av dyrene de er kommet på, og ikke kan finne viltet. De antar at årsaken er at blomstene og urtene på den tiden gir fra seg en sterk duft som forvirrer hundene, så de mister sporet.

Her har vi en svært treffende framstilling av hva de jordsinnede menneskers vellyst, timelige lykke, prakt og velleveri til sist fører til. Ved slike behageligheter mister de nemlig sporet av hinden som ble

jaget om morgenen, Herren Jesus (Sal 22,1), forfeiler himmelen og forviller seg i en villmark og ørken som de aldri finner ut av igjen.

Gjør ikke slik, dere gudelskende sjeler! Forbli fremmede og utlendinger i verden, og hold dere borte fra de kjødelige lyster som strider mot sjelen! (1 Pet 2,11) Gled dere som om dere ikke gledet dere! Bruk denne verden som de som ikke nyter den! For denne verdens skikkelse forgår (1 Kor 7,30.31). La alle ting være for dere som Elias' kappe, som han villig lot falle da han i en storm for til himmelen (2 Kong 2,13)! Løsriv dere fra verden i tiden, så dere, når Jesus sender sin frier, døden, for å hente dere hjem, kan si glad med Rebekka: «Ja, det vil jeg» (1 Mos 24,58).

Siden endelig den hellige lysten til å dø og den gudelige lengselen etter å være med Kristus ikke vokser av seg selv i vårt hjerte, men er planter som Guds Ånd må frambringe der, så be flittig og påkall deres himmelske Far om at han selv vil frigjøre hjertet deres fra kjærligheten til det forgjengelige, dra det bort fra verden, gjøre det villig til en salig død og vekke en lyst hos dere som behager ham, til å forlate forgjengeligheten.

Sukk ofte med David: «Herre, la meg få vite min ende, hvor mange mine dager skal bli! La meg få vite hvor forgjengelig jeg er. Se, som en håndsbredd har du satt mine dager, min livstid er som intet for deg. Sannelig, bare tomhet er hvert menneske, hvor fast han enn står» (Sal 39,5.6), og med Moses: «Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet!» (Sal 90,12).

La også dette være det dere ber om i de daglige bønnene: Å, søteste Herre Jesus, du min arme sjels eneste skatt og trøst! Når skal jeg komme til å si av hjertet med din apostel: Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus, og med profeten: «Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 42,3) «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25).

Å, min Frelser! Jeg sier og synger riktignok:

Så hjertelig jeg lengter
å gå herfra i fred;
så hardt det her meg trenger,
en fremmed på dette sted.
Jeg ønsker å bli løst herfra –
for, Kristus, kun hos deg

kan lengselen min stilles;
kom snart og hent meg!

Men du som prøver hjerter og nyrer, vet best hvor kaldsindig og søvnig jeg mang en gang sier og synger det. Jeg ligner dessverre de uforstandige småbarn som heller vil leke med sine like ute i sanden enn hvile på morens fang.

Å, Jesus, dra meg til deg! Lær meg av hjertet å forakte det forgjengelige og lengte etter den salige evighet! Hva skal jeg i verden? Hva har jeg på jorden? Hva er det som gjør verden så behagelig for meg, om ikke min uforstand? Er ikke min skatt, min trøst, min ro i himmelen? Hvorfor forlater jeg da ikke verden med villig hjerte og lengter etter himmelen? Nå, Herre Jesus, jeg ber deg ved all den kjærlighet du hittil har vist min sjel: Vekk en hellig og hjertelig lyst til å dø hos meg og en inderlig lengsel etter å se deg og være hos deg!

Utfri meg, o Jesus, fra kjødets snarer!
Utfri meg, o Jesus, fra synd og fra farer!
Utfri meg, o Jesus, fra sukk og fra tårer!
Utfri meg, o Jesus, fra alt som sårer!
Utfri meg, o Jesus, fra angst og fra plager!
Utfri meg, o Jesus, fra alt som meg nager!
Utfri meg, o Jesus, av hele denne vrimmel!
Å, Jesus, å, hjelp meg snart inn i din himmel!

Hva slike hjertelige bønner utretter når de er vedholdende, lærer dels Guds ord oss, som forsikrer oss om at Herren hører vår begjæring, at alle våre begjæringer kommer fram for Gud, at ingen av de troendes sukk er skjult for ham, og at han oppfyller de gudfryktiges lengsel (Sal 10,17; 38,10; 145,19). Dels lærer erfaringen det, som viser at når de gudfryktige hjerter en tid har holdt ved med slike bønner, er de etter hvert blitt som kornet hvis rot med tiden dør bort. Deretter modnes det mer og mer, til det bøyer seg med akset mot jorden, røper den velsignelse det har i seg, og slik venter på sigden.

Verden er dag for dag blitt dem mer leid; de har begynt å gå med dødstanker, å berede sitt liktøy, å synge gravsalmer, å beskikke sitt hus, å tale ofte om døden og med frimodig lengsel vente den. Om Simeon sies det: «Det var åpenbart for ham av Den Hellige Ånd at han ikke skulle se døden før han hadde sett Herrens Messias» (Luk 2,26)

– åpenbart som følge av hans inderlige lengsel og sukk etter verdens Frelser.

Jeg tar ikke i betenkning å si at noe lignende har hendt mange gudelskende sjeler, ved at de på sin inderlige lengsel etter å være med Kristus i virkeligheten ofte har fått et svar som har gjort dem fullt forvisset om at de snart skulle få se sin sjels brudgom og om kort tid være hos ham.

Om denne merkverdige saken sier den berømte kansler ved universitetet i Paris, Johan Gerson: «Herren pleier ofte å fremkalle hos sine tjenere en viss (himmelsk) duft eller sødme eller indre smak, en edruelig glede (en glede uten vin), en kjærlighet, en fred, en fryktløshet, en søvn uten søvn (så de bekymrer seg like lite om verden som de sovende). Kort sagt, det finnes ofte en dragelse hos dem, en virkning, en bevegelse som man ikke kan si eller fremstille med ord, men som merkes godt; og da begynner sjelen mer og mer å arbeide seg ut av verdenskjærlighetens bånd.»

Jeg vil imidlertid framstille denne saken med en tysk åndrik lærers ord, så den blir tydeligere for oss. Over ordene i den nittiende salme (v. 3): «Du lar mennesket vende tilbake til støv og sier: Vend tilbake, menneskebarn!» skriver han: Slik Herren sa til Moses: «Gå opp på fjellet her og se ut over Kana'ans land, som jeg gir Israels barn til eiendom. Der på fjellet skal du dø» (5 Mos 32,48 ff.), slik inngir Gud mange å gå med dødstanker. Når et menneskes tid kommer (og nærmer seg), kaller Gud på sjelen hans og viser ham det forjettede land, det evige liv, på lang avstand. (*Johann Arndt i den andre preken over Sal 90.*)

Men det finnes to slags kall, et nådig og et unådig. Den sjelen som Gud kaller i nåde, føler en inderlig lengsel etter Gud, og Gud viser den det forjettede land i det fjerne, liksom Moses. Det vil si: Han gir den ved sin trøst å smake det evige livs sødme, så et slikt menneske ikke mer bekymrer seg om denne verden og dette liv, men sier med den hellige Paulus: «Jeg har lyst –» og med den hellige David: «Som en hjort skriker –».

For den gode Gud taler stille, mildt og vennlig til den troende sjel gjennom Den Hellige Ånd og sier: «Kom til meg, kjære barn; jeg kan ikke lenger se på at du engster deg i slik elendighet, møye, sorg og frykt. Det forestår en stor ulykke; derfor vil jeg ta deg bort» (Jes 57,1).

På en slik Guds røst og tale svarer et menneske ofte Gud Herren uvitende med et sukk som ikke kommer fra kjøtt og blod, og sier: «Å, hva skal jeg lenger her i verden? Jeg har levd og plaget meg trett; ville Gud at jeg snart ble forløst, så skulle jeg fare bort med glede og fred.»

Man har hørt om mange syke at de har nevnt dag og time de skulle dø, liksom Herren sa til røveren: «I dag skal du være med meg i Paradis», og så videre. Den som vil se og glede seg over hvordan det denne læreren skriver, har vist seg i virkeligheten, må gjerne lese det som er samlet om dette i den vakre og nyttige boken til Venceslaus Bergemann, prest i Oberlausitz, særlig i første dels sjuende, åttende og niende og i andre dels andre, tredje og fjerde kapittel. Kanskje vil han da føle større lyst til å dø enn han hittil har gjort, og synge med fryd:

Farvel vil jeg deg si,
du verden med din prakt;
jeg vil ei lenger bli
her i din syndemakt.
Hos Gud er godt å være;
til ham står mitt begjær;
de som ham her vil ære,
får evig glede der.

Og når jeg skal fra verden gå,
min Jesus, du da hos meg stå,
at jeg med deg i fryd og fred
må leve hist i evighet!

O Jesus, bønnhør denne bønn!
Forkast ei min gråt, Guds Sønn!
Mitt håp, min Jesus, står til deg.
O Jesus, Jesus, hjelp du meg!

Femte preken. Om sjelens gudfryktige forberedelse til døden

I Jesu navn. Amen.

1 Kor 15,31: «*Jeg dør hver dag – så sant som jeg kan rose meg av dere, brødre, i Kristus Jesus, vår Herre!*»

Den hellige apostels ord: «La oss derfor, mens vi har tid, gjøre det gode» og så videre fortjener å bli betraktet noe nærmere og nøyere, for de er fulle av ånd og kraft. Vi vil først feste oppmerksomheten på tiden. Vi lever alle i tiden, men ikke alle tenker over hva tiden er, hvor kostbar den er og hvordan de skal bruke den til gagn. (*I vår bibeloversettelse: «Derfor, ettersom vi har anledning, la oss gjøre det gode!» og så videre.*)

Jeg vil denne gangen ikke tale om tiden i almindelighet, men særlig om et menneskes eller en kristens tid, og vet ikke å beskrive den bedre enn med følgende ord: Et kristenmenneskes tid er den varighet som Guds makt og nåde unner det, målt eller talt etter den allmenne tid eller verdenstiden (etter timer, dager, måneder og år). Etter at Gud har skapt et menneske og gitt det tilværelse, begynner dets tid, som etter Guds råd er kort, middels eller lang.

Men enten den nå er kort eller lang, må den av alle fornuftige og fornyede sjeler ses som en virkning av Gud, som har skjenket mennesket livet og holder det oppe så lenge det behager ham. At den allgode Gud holder mennesket oppe, så det er til i ti, tjue, femti, sytti år, er årsak til dets varighet og dets tid – ja, det er dets tid, talt etter den allmenne tid.

På samme måte som dagen, når den er ti, tolv eller flere timer lang, hviler på det stadig skinnende sollys som begynner med solens oppgang og ender med dens nedgang, hviler et menneskes liv på at den mektige, vise og miskunnsomme Gud holder det oppe. Han gir det tilværelse, liv og ånde i morslivet og fortsetter med det så lenge det behager ham; men når han trekker sin kraft tilbake, begynner dødsnatten, og menneskets tid er til ende. Herren vår Gud gir alle liv, ånde og alle ting og har bestemt dem forordnede tider; for i ham er det vi lever og rører oss og er til (Apg 17,25 ff.).

Menneskets livstid er som en skrift og dens linjer, hvis begynnelse, midte og ende står i den skrivendes hånd. Han setter den første bokstav, den andre, den tredje, til det blir et ord av det; til dette føyer han det andre, det tredje og så videre, til det kommer fram en linje. Under den første linjen setter han den andre og de følgende, til han har fått ned på papiret det han har satt seg fore. Så snart han legger pennen bort, følger det ikke en eneste bokstav til.

Slik er det også med vårt liv og vår tid, som står i Guds hånd (Sal 31,16). Ved sin kraft føyer han til vår første dag den andre og fortsetter slik. Han verner oss ved sin makt; han forsørger og oppholder oss ved sin visdom og miskunn; så lenge han gjør det, lever vi. Så snart han drar hånden bort, faller vi og visner som en blomst, og da er våre dager og tider til ende.

Når vi tenker riktig over denne saken, må vi betrakte tiden vi lever i, ganske annerledes enn det vanligvis skjer. Etter det vi ovenfor har lagt fram, er den å anse som guddommelig og hellig; for den er en elv som fører med seg mye av Guds kraft, velsignelse, kjærlighet og miskunn – ja, den består i dette. Derfor taler også Den Hellige Skrift svært ettertrykkelig om det, slik når den sier: «La din miskunnhet vare ved for dem som kjenner deg» (Sal 36,11).

Det hebraiske ordet som her er gjengitt med «vare ved», betyr egentlig å forlenge, fortsette, holde ved; slik brukes det et annet sted om Guds langvarige vrede: «Hvor lenge, Herre? Vil du være vred for evig?» Meningen er altså: Bre ut og forleng din miskunn; la den stadig gå fram med dine troendes dager!

Akkurat det samme ligger etter min mening i profetens utsagn om Gud: «Gud Herren er sol og skjold» (Sal 84,12). Etter all sannsynlighet har han ikke bare hatt for øye det lyset og den kraften som solen vederkveger og gleder alle ting med, men også varigheten av denne velgjerningen, siden solen daglig fortsetter med det.

Forholder det seg nå slik med tiden vi tilbringer her på jorden som vi her har lært etter Guds ord, så følger det at den må regnes blant den allgode Guds største velgjerninger, aktes høyt og hellig og, som en kostbar ting, brukes vel. Dette er det andre vi skal merke oss i vårt skriftord, idet apostelen sier: «La oss gjøre det gode mot alle!» Han taler på samme måte som hans og vår Herre: «Vandre den stund dere har lyset, for at ikke mørket skal komme over dere» (Joh 12,35).

Meningen er: Vi nyter jo daglig Guds godhet, omsorg og kjærlighet; for i den lever vi og rører oss og er til. Den er ny over oss hver morgen; vår tid og vårt liv består og skrider fram ved at han kraftig og stadig holder oss oppe; at hans godhet og kraft fortsetter, er at vårt liv forlenges.

La oss da bruke vårt liv, vår tid, våre krefter og evner, som vi har fra Gud og ved Gud, til hans ære og til å gjøre godt mot enhver! Vi er en

lampe som han har tent og som han hver dag gir olje (livsbalsam, saft og kraft). La oss da skinne i brennende kjærlighet til alle som trenger den!

Å, hvor ille gjør ikke de fleste mennesker, ja nesten alle kristne, som bruker tiden sin så tåpelig! Uten tvil er det en av de siste tiders hovedsynder at man spilder tiden eller tilbringer den uten nytte. Det er også en tankeløs tale, som ingenlunde stemmer med kristendommen, når man sier: «Tiden blir meg lang. Hva skal vi gjøre for å fordrive tiden? Vi vil spille, slå av en prat» og mer av det slaget, «for at tiden kan gå».

Enda verre, ja virkelig ugudelig er det når man bruker tiden sin til syndige sysler, til drukkenskap, til lettsindig og forargelig snakk, til urettferdighet og vinningssyke knep, til utukt, til å tenke og pønske på ting som strider mot kjærligheten til Gud og nesten.

Hvor skrekkelig er det ikke å bruke Guds godhet, som holder oss og vår tid oppe, til ondskap, og å fortære de kreftene Gud har unt oss, i djevelens tjeneste og etter hans vilje – å drive mørkets gjerninger ved det lyset som Gud har tent og hvis skinn han holder ved like, og å spille bort den tiden som er gitt oss til omvendelse, i ubotferdighet og opphoping av synder?

Meget sant har en teolog sagt: Dersom de fordømte i helvete ble tilbudt én eller to timer til omvendelse, ville de med største villighet gi fra seg hele verden med alt det den rommer, hvis de hadde det i sin makt. Det har støtte i ordene fra vår Frelser: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (Matt 16,26).

Og de forblindede menneskebarn, som ennå har en tid av mange timer, dager, uker, måneder og år til å omvende seg og gjøre det gode, tør så lettsindig forspille og så ugudelig sløse den bort!

Jeg forferdes og bedrøves i hjertet når jeg tenker riktig over dette, særlig når jeg ser at så mange sjeler uten selv å tro det er viklet inn i dette uvesenet og så trygt holder fast ved det. Ingen synder er farligere enn de uerkjente, og blant dem er en av de største etter min mening at man ikke elsker kjærligheten, og at man taler så mange unyttige og upassende ord og ikke bruker den edle tiden slik den fortjener.

Å, Herre, Herre Gud, du barmhjertige og nådige Gud, langmodig og rik på nåde og sannhet, du som forlater misgjerning og overtredelser og synd! Hvem er her uskyldig? Å, mange edle timer spiller vi bort,

særlig i ungdommen, da vi ennå ikke vet hva tiden er og hvor høyt den bør vurderes. Tilgi oss denne og alle våre andre synder etter din store barmhjertighet for Herren Jesu skyld!

Det er imidlertid ikke nok at vi beklager den ille eller unyttig anvendte tid; vi må også alvorlig bestrebe oss på å bruke den tiden vi ennå har igjen, bedre – etter apostelens formaning: «... slik at dere ikke lenger skal leve etter menneskers lyster, men etter Guds vilje, den tiden dere ennå skal være i kjødet. For det er nok at dere i den tiden som er gått, har gjort hedningenes vilje ...» (1 Pet 4,2.3).

Begynn derfor i dag, min kjæreste medkristne, å gå forsiktigere med tiden din. Behandle den som noe kostbart; sett den høyere enn diamanter og perler. For om du mister en eller annen av disse, kan du lete etter den og finne den igjen, og finner du den ikke, har du ikke noe regnskap å avlegge for Gud for den saks skyld. Men hvem vil gi deg igjen den tapte og ille anvendte tid? Og hvordan skal du kunne slippe å avlegge regnskap for din tid for din Guds domstol?

Begynn da å telle dine dager (timer og tider), og be Gud om nåde til å telle dem riktig, slik Guds mann Moses ba: «Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet!» (Sal 90,12).

De dagene du har tilbrakt i forfengelighet og synd, kan du ikke regne til dine dager, men må hjertelig angre tapet av dem og gå sparsommeligere med de øvrige. Tell de dagene du har lagt bak deg; sammenlign dem med dem du har igjen, og bestem deg til ikke å spille bort noen time, men å bruke dem alle i Guds og nestens tjeneste, i bots- og trosøvelser og i all gudfryktighet.

La oss for å gjøre saken tydeligere merke oss at Moses i samme salme setter et tall på våre dager. «Vårt livs dager er sytti år, og når styrken er stor, åtti år. Dets stolthet er strev og tomhet. Hurtig farer de, vi flyr av sted» (v. 10), sier han.

Tenk nå, min medkristne, hvor lenge du har levd – kanskje førti eller femti år. Da er det åpenbart at om du enn hadde sytti år å leve i, er de fleste av livets dager allerede rent bort; og siden din samvittighet overbeviser deg om at du ikke har brukt dem alle hellig, så streb etter å bruke de du har igjen, desto helligere.

Merk deg dessuten at selv om Moses sier at menneskenes livstid vanligvis og etter naturens gang beløper seg til sytti eller åtti år, så hviler vår tid likevel på Gud, som kan forlenge eller forkorte den

etter sitt velbehag, og at knapt én eller to av hundre mennesker i våre dager når et slikt mål. Derfor kan du riktignok telle dine forgangne dager, men ikke dine kommende, og kan ikke regne med dem. Sett deg likevel av hjertet fore å bruke godt all den tid din Gud ennå måtte unne deg, dele den fornuftig og gudelig inn og avmåle hver time til en hellig bruk!

For å belyse saken vil jeg anføre noen eksempler på hvordan fornuftige og kristelige mennesker har avmålt og inndelt dagens timer. Om Xenokrates, en gammel gresk filosof, fortelles det at han hadde inndelt dagens timer ordentlig til sine gjøremål og blant annet helliget en viss tid til taushet eller stillhet.

Forunderlig er det at selv en hedning har lagt vinn på å gå sparsomt med tiden sin, og enda mer at han også har bestemt en del av den til stillhet, det vil si til ettertanke, betraktninger, sinnets hvile og avsondring fra andre mennesker. Skulle han ikke gjøre mange kristne til skamme, de som aldri har tenkt på dette, og skal han ikke komme til å vitne mot dem på den ytterste dag?

Alfred, konge i England, var en lærd herre og har oversatt mange bøker fra latin til engelsk, blant dem Davids salmer, og under dette arbeidet døde han. Denne herren hadde inndelt døgnets fireogtjue timer slik at han tilbrakte åtte timer med å be, lese og skrive; åtte brukte han til å pleie kroppen, til søvn, spising, spaserturer og andre adspredelser; i de øvrige skjøttet han regjeringsforretningene sine. På værelset hadde han et vokslys som brant i fireogtjue timer. Hver time var avmerket på det, og en tjener som var ansatt til det, måtte minne ham om den rette tid.

På samme måte leser man om keiser Maximilian den andre at han hadde en viss tid til alle sine gjerninger: til bønn, til rådslagning, til underskrivning av brev, til spising, til jakt og så videre. Den vanligste inndeling av dagstiden er den som en lærd og berømt mann i vår tid har etterlatt seg. Denne mannen har tildelt søvn og hvile sju timer; morgenbønnen, bordbønnen og kveldsandakten samt lesning i Den Hellige Skrift og andre gudelige øvelser fire timer; måltidene tre timer; tillatte fornøyelser to timer; og sitt kallsarbeid og sine forretninger åtte timer.

Her vil jeg bare bemerke ett og annet som jeg antar kan være nyttig for et gudfryktig hjerte til en kristelig og for Gud velbehagelig inndeling av den edle tid.

For det første må man ikke være altfor rundhåndet med en så kostbar ting som tiden er, men forbeholde Gud og gudelige, åndelige og himmelske ting – bønnen, Guds pris, gudelig ettertanke, gransking i Den Hellige Skrift, samvittighetsprøvelsen, fornyelsen av sine hellige forsett og mer av det slaget – så mye som mulig av den. Det er uten tvil bedre at man tar noe tid fra verden og kjødet og dets bekvemmelighet, enn at man tar den fra Gud, Ånden og de hellige øvelser.

Videre må adspredelsene være av en slik beskaffenhet at de ikke forårsaker noen uorden i ens kristendom; de må ikke føre hjertet ut i en villmark hvor det siden må gå lenge omkring på avveier før det kan finne ut av den igjen. Gode barn leker gjerne på farens gårdsplass, i hans hage eller for hans øyne. Hva den fortapte sønn hadde igjen for at han forlot sin fars hus og dro til et fremmed land, er kjent (Luk 15,12.13). Min mening er: Ingen av en sann kristens adspredelser må ha noe syndig ved seg eller noe som umerkelig kan lede oss bort fra den sanne gudsfrykt.

Våre adspredelser bør bestå i å synge en fryde- og takkesang til ære for den allgode Gud og spille til den på klaveret, gå omkring i hagen, betrakte Guds gjerninger og fryde oss over hans visdom, makt og godhet som han har framstilt i dem, føre en oppbyggelig samtale med den ene og den andre, besøke en syk eller spørre til hans tilstand, gi en enfoldig et råd i hans anliggender, trøste en bedrøvet, glede en enkes hjerte og så videre.

Jeg har kjent mennesker som straks etter middagsmåltidet sendte bud etter dem som trengte deres råd, og slapp dem inn til seg, gikk opp og ned og talte med dem og ga dem et godt råd etter sakens beskaffenhet, og var vel fornøyd med det.

En kristen må også tilbringe de timene han kan være nødt til å bruke på æresselskaper, bryllup, gjestebud og lystreiser slik at de ikke kan regnes blant de bortspilte. Det som foregår der, må han avbryte med gudelige tanker, med sukk og hellig lengsel etter Gud. Han må også ha som sitt oppriktige mål å fremme Guds ære, være nesten til oppbyggelse eller selv bli oppbygget av ham.

Endelig må han ikke betrakte den kommende tid som sikker og noe som ikke kan utebli, og derfor bruke den nåværende desto friere. Tvert imot må han bruke den slik som om han ikke kunne gjøre seg noe håp om den kommende.

Han må alltid si: «Tenk om min tid gikk til ende i dag og jeg i morgen var i evigheten! Det har jo hendt andre at de uventet er blitt flyttet fra tiden til evigheten; det samme kunne hende meg. Nå vel, min sjel, i dag har vi ennå tid til å omvende oss og gjøre det gode; la oss da spare det vi kan av den nåværende tid, slik apostelen også sier: ‹Kjøp (spar, vinn) tiden!›»

Vi vil da innrette og ordne tiden vår slik: seks timer til hvile og søvn, fire til bønn, til lesning i Den Hellige Skrift og andre oppbyggelige bøker, til stillhet og hellig ettertanke, to timer til måltidene, to til adspredelser, og under dem Guds pris, hellig musikk, en gudelig samtale og kjærlighetsgjerninger mot nesten, ni til våre kallsgjerninger og én av de mest beleilige morgen- eller kveldstimene til en gudelig forberedelse til en salig død.

Man vil kanskje mene at denne siste øvelsen kunne regnes blant de andre, som er tildelt bønnen, lesningen og den hellige ettertanke; men jeg anser saken for så viktig at den fortjener sin egen tid. Hvordan en slik time bør brukes, og hvordan denne forberedelsen til en salig død bør foretas, får vi god anledning til å tale mer om i det følgende. «Herre, la oss få vite vår ende, hvor mange våre dager skal bli! La oss få vite hvor forgjengelige vi er» (Sal 39,5). Gjør du oss rede, så er vi rede. Amen.

Av den hellige apostels foregående og etterfølgende ord er det åpenbart at de vi har valgt til tekst, må forstås om de store og mange farer han daglig måtte leve i.

Han vil si så mye som: Det er dere ikke ukjent, mine kjæreste korintere, at jeg overalt hvor jeg vender meg, er forfulgt av djevelen og verden, så jeg ikke en eneste time er sikker på mitt liv, verken i byer eller i ørkener, verken på land eller på havet, verken blant jødene eller blant hedningene, ja ikke engang blant selve de kristne, på grunn av de falske brødre. Selv om jeg lever, blir jeg stadig overgitt til døden eller omgitt av den (2 Kor 4,11), så livet mitt er en bestandig død. Jeg ser daglig min død for øynene og må vente den overalt.

Man kan lett slutte seg til at apostelen under slike forhold alltid søkte å holde seg i beredskap, å klynge seg tettere til sin Jesus hver dag og forene seg mer og mer med ham, å vise større og større flid og nidkjærhet i sitt apostoliske embete og slik dø glad, villig og salig i Herren Jesu og hans kirkes tjeneste.

Slik er disse ordene også ofte blitt brukt av mange opplyste lærere og andre gudelskende sjeler til å uttrykke sine dødstanker og sin kristelige forberedelse til en salig død. Derfor har vi også lest dem opp; for i denne prekenen skal vi hovedsakelig behandle hvordan en sann kristen dør daglig, det vil si hvordan han daglig venter sin død, forbereder seg gudelig på den og lar all sin bestrebelse gå ut på å kunne dø glad og salig når Gud behager.

For å følge en viss orden og framstille denne høyst gagnlige og nødvendige lære desto tydeligere vil vi dele den i to stykker. Vi vil først vise at en troende og gudelskende sjel daglig forbereder seg, og må forberede seg, til en salig slutt.

Den har de ettertrykkelige påminnelser for seg som Guds Ånd gir om dette i sitt ord. «Våk!» sier den trofaste menneskevenn, «for dere vet ikke hva dag deres Herre kommer. Vær beredt! For Menneskesønnen kommer i den time dere ikke tenker» (Matt 24,42.44; 25,13).

«Vær på vakt, våk! For dere vet ikke når tiden er der. Det er likesom med en mann som dro utenlands. Han forlot sitt hus og overlot styret til tjenerne sine og satte enhver til hans gjerning, og dørvokteren befalte han å våke. Våk derfor! For dere vet ikke når husets herre kommer … for at han ikke skal finne dere sovende når han plutselig kommer! Det jeg sier til dere, sier jeg til alle: Våk!» (Mark 13,33 ff.)

Og på et annet sted: «La hoftene være ombundet og lampene brennende! Og vær dere som folk som venter på sin herre når han vender hjem fra bryllupet, for at de kan åpne for ham straks han kommer og banker på. Salige er de tjenere som Herren finner våkne når han kommer!» (Luk 12,35–37)

«La oss derfor ikke sove (og være trygge) som de andre» (verdens og vantroens barn), sier den hellige Paulus, «men la oss våke og være edrue, iført troens og kjærlighetens brynje med håpet om frelse som hjelm!» (1 Tess 5,6.8) «La oss derfor ta oss i vare, så ikke noen av dere skal vise seg å være blitt liggende etter! For løftet om å komme inn til hans hvile gjelder ennå. … La oss da gjøre oss umak for å komme

inn til denne hvilen … Så står det da en sabbatshvile tilbake for Guds folk» (Hebr 4,1.11.9).

Og den hellige Peter: «Derfor, mine kjære, når dere venter disse ting (skapelsen av de nye himler og den nye jord), så legg vinn på å bli funnet uten flekk og lyte for ham, i fred» (2 Pet 3,14). Likeså apostelen Judas: «Men dere, kjære: Oppbygg dere på deres høyhellige tro, be i Den Hellige Ånd, og hold dere slik i Guds kjærlighet, mens dere venter på vår Herre Jesu Kristi miskunn til evig liv» (Jud 20.21).

Jeg har ment at jeg burde stille en gudfryktig sjel disse skriftordene for øye i større antall og på én gang, for desto kraftigere å bevege den og desto snarere overbevise den om at denne hellige øvelsen, nemlig forberedelsen til en salig død, er en av kristendommens viktigste øvelser, som den ikke må opphøre med så lenge den vandrer her nede. For det krever Herren Jesu og hans apostlers sammenhopede ord: Våk! Vær beredt! Se til! Be! La oss gjøre oss umak! Oppbygg dere selv! Hold dere i kjærlighet! Vent Herrens miskunn!

Av dette ser vi også at denne øvelsen må drives svært alvorlig og hjertelig, fordi den gjelder vårt ytterste og det øyeblikk som evigheten henger på.

Jeg håper at ingen vil innvende at disse ordene taler om forberedelsen til Herren Jesu siste komme for å dømme levende og døde. Riktignok nekter jeg ikke for at noen av dem sikter til dette, men ikke alle.

Herren Jesus og hans apostler taler ikke bare til de troende som opplever hans siste komme, men til alle kristne som inntil da skal være i hans nåderike. Dem bød de å våke, be og gjøre seg flid, så de ikke skulle bli funnet uforberedte. De har altså samtidig Herrens komme for øye når han etter sitt råd og velbehag kommer for å flytte den ene og den andre fra verden og tiden til evigheten.

Det lærer Herren selv oss, når han sier til menighetens engel i Sardes: «Dersom du ikke våker, skal jeg komme som en tyv, og du skal slett ikke vite hvilken time jeg kommer over deg» (Åp 3,3), og til den i Filadelfia: «Jeg kommer snart! Hold fast på det du har, for at ingen skal ta din krone!» (v. 11)

En kristen sjel vet dessuten ikke bare av slike skriftord, men også av daglig erfaring, at døden riktignok er viss, men tiden for menneskets død uviss og skjult. Det sikter Herrens ovenfor anførte ord til: «Dere

vet ikke hva dag deres Herre kommer. Han kommer i den time dere ikke tenker.» Erfaringen har lært dem at Herren tar seg og forbeholder seg den frihet ofte å komme uanmeldt og helt uventet og fullbyrde sin vilje med et menneske. Slik som han gjorde i sitt kjøds dager, gjør han ennå, etter sitt velbehag.

Han så Peter og Andreas, hans bror, som kastet garn i sjøen – for de var fiskere – og han sa til dem: «Følg meg!» Han så Matteus sitte på tollboden, og han sa til ham: «Følg meg!» En av hans disipler ba ham om tillatelse til å begrave sin far, og han sa til ham: «Følg du meg, og la de døde begrave sine døde!» (Matt 4,18; 9,9; 8,21.22).

Etter sin oppstandelse kom han stundom tidlig, stundom sent til sine disipler (Luk 24,36; Joh 21,4). Slik kommer han ennå den dag i dag til mange og sier, når de minst tenker det: «Følg meg ut av tiden og inn i evigheten!»

Menneskets tilstand er foranderlig, og han kan ikke tilbringe livet eller skjøtte kallet uten veksling. Ofte endrer han sted: snart er han i huset sitt, snart går han ut i sine ærender eller foretar en reise, snart er han i kirken; snart nøder et eller annet anliggende ham til å gå på rådhuset eller til tinget; ofte driver lysten ham til et vin-, øl- eller spillehus.

Han skifter også ofte selskap: snart er han hos sine egne, snart hos fremmede; noen ganger har han å gjøre med høytstående, lærde, mektige, rike, andre ganger med ringe, enfoldige, fattige mennesker. Likeså er tiden hans underkastet forandringer; snart er det morgen, snart middag, snart midnatt.

Også hans sysler er forskjellige. Noen ganger er han opptatt med hellige øvelser: han ber, han leser i Bibelen eller en annen gudelig bok. Andre ganger har han det travelt på kontoret med brevskriving, bokføring, utstedelse og avsendelse av regninger og veksler og mer av det slaget; noen ganger har han høyviktige ting som angår allmennvellet for seg, andre ganger private og huslige forretninger; noen ganger søker han å bringe forvirrede ting i orden, andre ganger å forvirre riktige ting og gjøre dem gale, og så videre.

Midt oppi alt dette må han vente at døden – eller rettere sagt Herren – kommer og sier: «Slipp din gjerning! La alt stå og ligge, og følg meg!» Et menneske sier ofte, når noen lar seg melde hos ham: «I dag har jeg ikke tid; det passer meg ikke for øyeblikket; jeg kan ikke befatte meg

med det; forretningene mine tillater det ikke; jeg har dette eller det fore; det må først bli ferdig.» Men når Herren, som har vårt liv og vår død i sin hånd, sier: «Følg meg!», er det ikke annet for enn at man uvegerlig må lystre.

Våre dagers lærde verden er svært vitebegjærlig og legger stor vekt på å iaktta og beskrive alle slags merkverdigheter i alle slags vitenskaper. Når jeg ser dette, har jeg ikke noe mot det, dels fordi mange under av Guds allmakt, visdom og godhet på denne måten blir brakt for dagen og mange derved overbevist om disse hans egenskaper; dels fordi mange sindrike og kløktige hoder, som nesten innbiller seg å kjenne alle ting til bunns, derved blir beskjemmet og brakt til å erkjenne at det de vet rett, er bare svært lite.

Men på den andre siden beklager jeg at vi, som sjelepleien er betrodd, og som mer enn andre burde gi akt på Guds gjerninger og hans styrings merkverdigheter, er så forsømmelige i dette og lar så mange tusen bevis på og åpenbaringer av hans faderlige omsorg for de gudfryktige og hans rettferdige dommer over de ugudelige gå ubemerket og ubeskrevet hen. Om dette skal vi, om Herren vil og vi lever, tale mer en annen gang.

For tiden vil jeg innskrenke meg til det ønsket at en eller annen ville gjøre seg den umak å samle alle slags eksempler på hastige og plutselige dødsfall med omstendighetene deres, som sted, tid og anledning. Da kunne man tydelig se av dem at alle menneskers liv og død i sannhet står i Guds hånd, og at han river av livstråden etter sin vilje og sin rådslutning. Særlig ville det vise seg at det ikke finnes noe sted hvor mennesket sysler, uten at Gud har merket det med et tegn på døden.

Menneskene pleier å reise et kors eller hogge et kors i et tre på det stedet hvor noen er blitt drept. Men ville man merke hvert sted hvor et menneske er plutselig avgått ved døden, med et kors, ville man overalt finne en stor mengde av dem.

Mang en prest er på prekestolen, mang en tilhører på sin plass i kirken, mang en forsanger ved pulten sin, mang en organist ved orgelet, mang en ringer under ringingen blitt flyttet fra tiden til evigheten ved en hastig død. Mange har døden overrasket på regjeringskontoret, mange på rådhuset, mange i tingstuen. De lærde er undertiden blitt

overlistet av den i sine studerkamre og på lærestolene i høyere og lavere skoler.

Den har undertiden innfunnet seg i bryllup, i dans- og spillehus, blandet seg i det muntre selskap og med ett forvandlet all glede, latter, spøk og gjesting til frykt, redsel, gråt og hyl. Den har undertiden besøkt håndverkeren i verkstedet, kjøpmannen i krambua, vognmannen og slakteren på reisene, bonden under markarbeidet, høstfolkene på engen og åkeren, vingårdsmannen under vinhøsten, fiskeren ved notdraget, jegeren på jakten og så videre, og budt dem å følge med og vandre ut av tiden og inn i evigheten.

Ja, den har også gjort sin oppvartning for jomfruer og fruer når de sto foran speilet og var opptatt med sin pynt og prydelse, og budt dem å bytte all sin stas og prakt mot likskjorten. Den har gjort krav på tjenere og tjenestepiker midt under kallsarbeidet deres.

Alle disse tilfellene kunne jeg lett stadfeste med eksempler som har hendt i vår tid; men det ville bli for vidløftig og føre oss for langt bort fra vårt hovedformål. La bare enhver tenke seg litt om og minnes hva han selv i sine dager har sett og erfart, så skal han finne at det knapt finnes noe sted hvor et slikt dødsfall ikke har hendt. Dette legger en gudfryktig sjel seg på hjertet og betrakter som en påminnelse om sin dødelighet og om en gudelig forberedelse til døden.

Slike hendelser ser og hører en gudfryktig sjel med hellig ettertanke, og forestiller seg derved hva som følger etter døden, og evigheten, som henger på det siste åndedrag. Den tenker da: «Han eller hun er nå borte. Er de funnet vel forberedte, å, hvor salige er de da ikke, siden de ved en hurtig avskjed, uten å se døden eller plages lenge av frykt og dødsangst, har byttet verden mot himmelen! Er de derimot blitt overrasket av Guds dom i sine synder og i ubotferdighet, å, hvem kan da uttrykke deres ulykksalighet?»

Man skal en gang ha spurt vår kirkes navnkundige og gudfryktige lærer og Luthers trofaste medhjelper Filip Melanchthon hva som var det mest skrekkelige ord i Den Hellige Skrift, og han skal ha svart: Det som står hos evangelisten Lukas: «Djevelen kommer og tar ordet bort fra deres hjerte, for at de ikke skal tro og bli frelst» (Luk 8,12).

Det er sant, det er skrekkelig å måtte erfare at noen hjerter, som det er gitt å høre ordet, er så forherdet, forblindet og fanget av Satan at de lar det ordet, som er en kraft til frelse for hver den som tror på

det, bli tatt fra seg, som noe som ikke betyr noe. Men så lenge slike mennesker ennå lever i nådens tid og Guds langmodighet holder dem oppe, er det likevel håp om at de en gang kan bli omvendt ved ordet de hører.

Hva skal vi derimot si om det vi leser om Saul: «Slik døde Saul i den troløshet som han hadde vist mot Herren» (1 Krøn 10,13)? Dette kan man sammenholde med det vår Frelser sier til de ondskapsfulle jødene: «Jeg går bort, og dere skal lete etter meg. Og dere skal dø i deres synd» (Joh 8,21). Hva er forferdeligere enn å dø i sin synd, det vil si å gå bort i Guds unåde og vrede, utenfor Herren Jesu samfunn, uten noen trøst av Den Hellige Ånd, uten noe håp om frelse, og å bli oppslukt av helvete?

Dog, alt man anfører for å forklare disse skrekkelige ordene, er for lite, siden ingen menneskelig tunge eller penn rett kan uttrykke og framstille innholdet i dem.

Å falle i synd, å leve i synd, å være trygg i synd, å søke og finne sin glede i synd, å være fanget av synd og sovne inn i synd er redselsfulle ting som en gudfryktig sjel med rette forferdes over; men å dø i synd, det går over alt, fordi det siden ikke er noe mer å håpe på, ingenting å vente annet enn evig, evig, evig å pines av den ild som aldri slokner, og plages av den orm som aldri dør.

Hit hører også det sterke ordet av den hellige apostel: «Det er menneskene beskikket én gang å dø, men deretter dom» (Hebr 9,27). Han taler om menneskene i alminnelighet, uten forskjell.

Alle har samme inngang til denne verden, nemlig gjennom den timelige, legemlige fødsel. De går mange slags veier gjennom livet – noen besværlige og farlige, ulykkelige og sørgelige, andre lette, behagelige, yndige og lykkelige – men alle har samme utgang, den timelige død; i den munner til slutt alle deres veier ut, de blide og de harde, de rette og de krokete, de jevne og de humpete, de smale og de brede, de rosestrødde og de tornebevokste (Visd 7,5). For, sier apostelen, det er dem beskikket; det er forutbestemt og besluttet over dem.

Det greske ordet som står her, oversettes også undertiden med «å være lagt bort» (Luk 19,20; Kol 1,5; 2 Tim 4,8). Apostelen har altså lagt to ting i dette ene ordet: at det er Guds beskikkelse og en uunngåelig beslutning at menneskene skal dø, men også at Den Høyeste ikke har

åpenbart dem tiden for deres død. Han har lagt den bort blant sine forseglede ting, som en lukket ordre som først brytes på sin tid.

På denne måten har da det menneskelige liv sitt bestemte mål, men et mål som mennesket ikke kan se før det er nær ved det eller allerede har nådd det. I Guds rådssal er det fastsatt og besluttet hva som skal times det i livet av lykke eller ulykke, rikdom eller fattigdom, ære eller vanære, glede eller sorg – men like fullt når og hvor alt skal ha en ende.

Mennesket vokser, kommer fram, slår igjennom, blir ansett, elsket, æret, tjent, fryktet og berømt; men det har også sin tid da det skal avta, falle, forgå og dø. Etter alle gledesbegre er en bitter kalk forbeholdt det, full av angst og pine. Etter mange skifter av klær ligger en likskjorte ferdig til det. Etter alt strev og arbeid følger dødskampen; etter alle tider, timer, dager, uker, måneder og år kommer det øyeblikket som evigheten henger på; etter alle veier og gange kommer det ene skrittet som fører det over fra tiden til evigheten; og etter all handel følger et evig tap eller en evig vinning.

Apostelen sier nemlig at mennesket skal dø én gang etter Guds beskikkelse, det vil si etter vanlig og naturlig orden. At enkelte mennesker er blitt vekket opp igjen av profetene, av Guds Sønn selv eller av Herrens apostler etter å ha dødd en naturlig død – og uten tvil måtte dø for andre gang – svekker ikke den hellige apostels ord. Slikt skjedde utenfor den alminnelige orden, til ære for Guds navn, så ingen kan nære noe håp om at det samme kunne vederfares ham.

Mange ville nok ønske at mennesket kunne dø to ganger, slik at den som døde ille første gang, kunne vende tilbake, omvende seg og så dø godt og salig andre gang; men det er forgjeves! «Det er en vei som synes rett for en mann, men enden på det er dødens veier,» sier den vise konge (Ordsp 14,12; 16,25). Til slutt finner han at den behagelige veien, der han fant så mye glede og fornøyelse, har ført ham i fordervelse. Og skulle ikke en slik mann gjerne ville vende tilbake og en tid etter dø for andre gang?

Uten tvil har sodomittene, Korahs, Datans og Abirams opprørske flokk, farao, Akitofel, Akab, Jesabel, Herodes, den rike mann og mange tusen ganger tusen andre ønsket å vende tilbake og gjerne ville ha dødd andre gang; men forgjeves: det er menneskene beskikket å dø én gang.

Det de én gang har forsømt, er forsømt i all evighet. Er de først revet bort av Guds vrede og kastet i sjøen som brenner med ild og svovel, kommer de aldri opp av den igjen; men røken av deres pine stiger opp i all evighet (Åp 14,11). På dette er følgende merkverdige ord bygd, som jeg en gang på en reise fant oppskrevet i et hus:

Som du tror, så lever du;
som du lever, så dør du;
som du dør, så farer du hen;
som du farer hen, så blir du.

Hva det vil si å dø, vet nok enhver som er kommet til skjels år og alder: at det er sjelens atskillelse fra legemet, så legemet blir fratatt livet og overgitt til forråtnelse.

Men likevel er det bare de aller færreste som betenker dette ordet rett og tar det slik som apostelen vil. «Jeg skal jo en gang dø,» sier mangt et tankeløst menneske, og bruker slik tale til å styrke seg i sin ugudelighet, i stedet for at det burde vekke forferdelse hos ham og få ham til å avstå fra den. Her må en betenke hva som går forut for døden, hva den fører med seg, og hva som følger etter den.

Dør noen en naturlig død, skjer det enten raskt, ved et slag, eller langsomt, ved en sykdom som gradvis tærer og avkrefter. Dør mennesket på den første måten, er det riktignok spart for mye av det sykdommer fører med seg, og vet ofte ikke – som en sier – hvordan det kommer av verden. Det kjenner ikke dødsfrykten, som ofte er smertefullere enn selve døden; det trenger ikke lide mye angst eller kjempe lenge med døden.

Men det er likevel en farlig og betenkelig sak når alt i en så høyst viktig forandring, som ens evige vel eller evige ve avhenger av, kommer an på ett slag og ett eller to øyeblikk. En viss kristen sjel sier meget riktig: «Jeg har alltid ansett det som en ikke liten nåde å få dø litt etter litt, og i et slikt tilfelle er den lengste omveien den beste til hjemmet. Jeg vil be Gud at han ikke feller meg med ett hogg, så jeg selv kan se meg falle og få betenke meg vel i mitt fall.»

Modnes mennesket derimot for døden på den andre måten, er det kjent hvor smertefulle, angstfulle og heftige mange sykdommer er. Det kommer ulidelig hodepine, riving i alle lemmer, harde sidestikk, uro og søvnløshet, og i de fleste tilfeller beklemmelse og dødelig matt-

het. Mennesket blir for det meste så medtatt at det ikke kan samle seg, eller at forstanden – om den enn forblir i orden – blir så uklar av all angst og smerte at nesten ingen rene tanker kan stige opp av den.

Når så til sist det naturlige båndet, som Den Høyeste har knyttet mellom legeme og sjel, på denne måten er revet smertefullt i stykker, farer sjelen bort så en ikke merker mer til den; men legemet viser snart at det bare var en leirhytte. Det blir snart vanskapt, stygt, avskyelig og stinkende.

I døden følger ingenting med mennesket av alt det har eid i verden; dets herlighet farer ikke etter det. Dets høye eller enkle gjøremål, dets gleder og fornøyelser og alt slikt er til ende. Hus og gods tilfaller en annen; embetet får en annen, kanskje den det minst har tenkt eller unt det. Æren forsvinner som en skygge; vellysten er lik en søt drøm man hadde for et år siden; rikdommen er byttet om til fattigdom, prakten til vederstyggelighet, anseelsen til elendighet og alt skinnet til intet.

Skulle en derfor fremstille ordet «å dø» i hele sin kraft, måtte en si: å dø er under smerter, hete, frykt, angst, forferdelse og redsel å miste livet og alt en har i verden, gå over fra tiden til evigheten og falle i grus, blottet for all menneskelig og verdslig hjelp (Sal 73,18.19). Om en slik tilstand egner seg til å ta seg av viktige og avgjørende ting på rett måte (slik som forberedelsen til en salig død er), det overlater jeg til alle forstandige hjerter å overveie.

Alt dette kunne imidlertid få være som det var, om bare det som hører til å dø, dermed var til ende. Men det største og viktigste står ennå igjen, for Guds Ånd føyer til: «Men deretter dom.»

Av dette ser vi at sjelen ikke dør, men beholder livet i døden, slik Salomo også lærer: Støvet (som det menneskelige legeme er dannet av) vender tilbake til jorden, som det var før, og ånden vender tilbake til Gud, som ga den (Fork 12,7). Og den flakker og svever ikke omkring som den selv vil; den skjuler og gjemmer seg ikke i fjellenes sprekker, i jordens huler, i skogenes og ødemarkenes tette kratt eller i havets avgrunner.

Den blir ført fram for Guds domstol, slik den vise konge også sier: «Gled deg i din ungdom, du unge, og la ditt hjerte være vel til mote i din ungdoms dager. Vandre på ditt hjertes veier og etter

det dine øyne ser. Men vit: for alt dette vil Gud føre deg fram for dommen» (Fork 11,9).

Han vil finne midler til å føre deg fram for sin domstol. Der vil han granske hele ditt liv og levnet og føre fram i lyset det som til nå har vært skjult i mørket, enten det er godt eller ondt. Og på dette følger dommen, Guds hellige og rettferdige kjennelse, der den bortvandrede sjel for evig blir henvist enten til Guds barns herlighet og salighet eller til fellesskap med Satan og hans rikes borgere i fordømmelsen, helvetes ild, angsten og pinen.

Dette ene skriftordet er sterkt nok til å bevege en botferdig og troende sjel til hellig og alvorlig forberedelse til en salig død. Den ser av det at den ikke alltid skal bli i det dødelige legemets hytte. Den vet at det også for den er satt et livsmål som den ikke kan overskride, at dette målet er skjult for den, og at den må vente det alle steder, under alle sine gjøremål og til enhver tid.

Den vet at den bare kan dø én gang, og at den ikke kan vende tilbake fra evighetens vei for å hente noe som er glemt, gjøre godt igjen det som er gjort ille, rette opp det som er forsømt, erstatte det den urettmessig har besittet, og ved en sann omvendelse gjøre opp for det den har syndet.

Den vet at dødstiden er helt uskikket til en så viktig gjerning som forberedelsen til døden er. Den vet at evigheten henger på det siste øyeblikk, og at livets ende følges av Guds dom og granskingen av hele dens levnet. Kan det da være mulig at en kristen sjel under slike forhold ikke hver dag, ja hver time skulle berede seg til en salig død?

Dette kan imidlertid være nok talt om det første, nemlig nødvendigheten av en gudfryktig forberedelse til et salig endelikt. Vi vil nå gå over til det andre og vise hvordan en slik forberedelse er, og hvordan en gudfryktig sjel skal berede seg til en salig avskjed.

Her må vi, for riktighetens og tydelighetens skyld, skille mellom to slags forberedelse. Den ene skjer lenge før døden, i friske dager, mens en etter naturens orden ennå ikke har grunn til å frykte døden. Den andre foretas når døden er å frykte, enten på grunn av alderdom, eller på grunn av en langvarig sykdom som tærer legemet og litt etter litt gjør det rede til døden, eller på grunn av en rask og farlig sykdom som en etter Guds vilje er rammet av.

Den første, som skjer lenge forut og i friske dager, er enten utvortes eller innvortes. Den utvortes består i mange slags påminnelser om og fremstillinger av vår dødelighet; den innvortes består i en virkelig forberedelse som gjør at en når et salig endelikt. Hva den utvortes angår, læres den best av de helliges praksis og øvelse. Det er merkverdig at det alt fra gammel tid var skikk og bruk blant Guds folk å velge seg et gravsted i friske dager, ofte lenge før døden, og å innrette den avsjelede kroppens sovekammer.

Abraham hadde ellers ingen eiendom i Kanaans land; men han kjøpte likevel en åker av hetitten Efron til familiegrav (1 Mos 23,17). Om den gudfryktige kong Josjia sies det at da han var blitt såret i slaget ved Megiddo og døde, førte hans tjenere ham til Jerusalem og begravde ham i hans grav; av det kan en slutte at denne gudfryktige fyrste allerede lenge i forveien hadde latt gjøre seg en grav (2 Kong 23,30).

Vi minnes også hva vi ovenfor (i begynnelsen av den tredje preken) har hørt (og lest) om Sjebna, skatt- og hoffmesteren ved det kongelige hoff i Jerusalem: at han hadde latt hogge og lage seg en grav i et høyt fjell. Det hadde han nok gjort av forfengelig ærgjerrighet, for også etter sin død å ha stor anseelse og et berømt navn hos ettertiden, og derfor ble han irettesatt av profeten i Herrens navn (Jes 22,15 ff.). Men en ser likevel av dette at det var sedvane å gjøre i stand sin grav i friske dager.

Den samme skikken holdt seg helt til den tid da Herren Jesus levde i kjødet, for Josef fra Arimatea hadde latt hogge seg en ny grav i fjellet, og i den la han verdens frelsers hellige legeme etter hans død på korset (Matt 27,60). Det samme var også vanlig blant de første kristne, som lot lage gravsteder under jorden, i fjell og huler. Noen av disse gravstedene finnes ennå, dels på øya Malta, dels omkring Roma, og lærde menn har beskrevet dem, til stor forundring for dem som leser om det. (*Praksis: en vitenskaps eller kunsts utøvelse, i motsetning til selve læren.*)

I Konstantinopel var det skikk at når en gresk keiser hadde besteget tronen, måtte en steinhugger møte fram for ham og legge fram ulike slags marmor, med bønn om at Hans Majestet nådigst ville behage å velge blant dem den sorten han ville ha graven sin bygd av. Slik ble

han straks ved tiltredelsen av sin høyhet og herlighet minnet om sin dødelighet.

Jeg kjenner mange gudfryktige kristne som i sine friske dager har utsett seg et sted hvor legemet deres skal hvile etter døden. Noen av dem har latt mure og velve det og innrette det som et kammer; andre har bare valgt det i sitt sinn og merket det med en stein eller et kors av steiner. De har ofte gått og sett på det for å minnes sin dødelighet, og undertiden betraktet det med tårer, men aldri uten inderlige sukk til Gud om et salig endelikt.

Om den romerske biskop Innocens den niende fortelles det at han aldri tok avgjørelse i noen viktig sak før han oppmerksomt hadde betraktet et dødningehode og en benrad som han hadde i sitt innerste værelse, og likeså et maleri som framstilte en likferd. Uten tvil gjorde han det for å minne seg selv om sin død, så han ikke skulle ta noen beslutning som han kunne komme til å angre på i døden, og som han ikke kunne forsvare for Guds domstol etter døden.

Keiser Maximilian den første førte i flere år sin likkiste og sitt liktøy med seg overalt i en forseglet reisekoffert. Det samme er også oppskrevet om hans sønnesønn, keiser Karl den femte: lenge før han frasa seg styret over keiserdømmet og alle sine riker og land, lot han føre en likkiste sammen med sitt liktøy etter seg. Og da man spurte ham hva det var for en kiste, svarte han at den tjente ham til noe som var ham overordentlig kjært og behagelig.

Som kjent la denne høyberømte og mektige keiser ned den keiserlige og kongelige verdighet og byrde et par år før sitt endelikt, og la seg da etter å føre et ensomt og stille liv.

Man sier at foranledningen til denne beslutningen var en samtale med en av hans høye offiserer, som søkte om avskjed fra krigstjenesten. På keiserens spørsmål om hvorfor han gjorde det, svarte han at en måtte ta seg noe tid mellom dette syndige livets gjøremål og sin dødsdag til å berede seg til en salig avskjed.

Senere, mens han levde i ensomheten, fikk keiseren en gang lyst til å la holde sin egen likferd mens han ennå levde, for å bli minnet om sitt endelikt på en enda kraftigere og virksommere måte. Det skjedde slik at keiseren lå på knær i sørgedrakt foran alteret, og alt for øvrig ble forrettet etter den romerske kirkes bruk, som om han virkelig allerede var død.

Om Luther forteller den gamle Mathesius at han fra den tid han ble doktor, stadig gikk med dødstanker, ba Gud om en salig avskjed og lenge i forveien sang sitt *In pace in idipsum dormiam et requiescam* – disse ordene er fra fjerde salme: «I fred vil jeg legge meg ned og sove» – hver gang han la seg og sto opp. Om seg selv sier han (ifølge Mathesius): «Jeg har også allerede lagt til rette min likskjorte og min likhette, og for flere år siden skrev jeg min gravskrift; likeså synger jeg hver uke, glad og trøstet mens jeg ennå lever, min egen liksalme (*Requiem aeternam* osv.).»

Mange gudfryktige kristne har denne vanen: en bestemt dag i uken, da de avstår fra mat og drikke helt til kvelden, eller om søndagen etter endt gudstjeneste, holder de i det skjulte sin egen begravelse mens de ennå lever. Da tenker de på sin død og betrakter så oppmerksomt og alvorlig som mulig dens fortropp og følge. De synger alle slags vakre dødssanger og liksalmer med dempet røst, leser og overveier andektig sin liktekst og andre kjerne- og trøstesprog som de har valgt ut og skrevet opp til bruk i dødsnøden, og slutter til sist med en bønn til Gud om et salig endelikt.

Av hjertet skulle jeg ønske at vi alle ville følge denne gudfryktige skikken. For etter Den Hellige Ånds ord er det jo bedre å gå til sørgehus – og et slikt kan en også finne i sin stue eller sitt kammer – enn til gjestebud. «Bedre er sorg enn latter, for et sørgmodig ansikt kan gjøre hjertet vel» (Fork 7,2.3).

En gudfryktig adelsmann i Schlesien hadde for vane ofte å synge med glede de vakre trøstesalmene som pleide å synges ved gudfryktige kristnes begravelse. Da man en gang spurte ham hvordan han kom til disse salmene, svarte han smilende at han måtte tenke på sin dødsstund og synge slike salmer mens han ennå levde. For når han var død, trengte han dem ikke; og selv om de ble sunget ved hans begravelse, hørte han dem likevel ikke.

I det evige liv hos Herren Kristus ville han antakelig høre andre sangere, som uten tvil sang vakrere, og andre sanger, som klang langt yndigere, og dem tenkte han på nå, mens han sang disse gravsalmene.

Nikolaus von Amsdorf, en adelig og navnkunnig teolog på Luthers tid, hadde alltid likkisten stående foran sengen sin, så han måtte berøre den når han steg opp i sengen og ut av den, og slik minnes sin dødelighet.

En gammel, utlevd frue, som ikke en eneste gang hadde vært syk i de åtti årene hun hadde levd – så en skulle ha trodd at hun var desto mer redd for døden – lot hele ti år før sin bortgang lage sin likkiste og forsyne den med hynder og puter, og tok av og til middagshvilen i den, særlig på store høytidsdager. En student var av en gudfryktig kvinnelig slektning fra barnsben blitt vant til å sove i en likkiste, for at en stadig påminnelse om hans død skulle holde ham innenfor gudfryktighetens skranker.

En viss evangelisk-kristen mor hadde betrodd hvert av sine sju barn et trengende og elendig menneske som de daglig skulle gjøre noe godt mot. Når hun besøkte syke og døende, pleide hun hver gang å ta ett eller to av barna med seg, for at de i tide skulle lære å kjenne menneskets elendighet og berede seg til en salig død.

Vi har også eksempler på at gudfryktige kristne har hatt naturlige eller etterlignede hodeskaller og dødningehoder i sine værelser og kamre. Andre har båret et dødningehode av elfenben om halsen, andre ett i ringen sin i stedet for en edelsten. Andre har alltid båret på seg en balsamboks i form av et dødningehode og brukt balsamen i den til styrkelse, men bildet til påminnelse om sin dødelighet. En leser også ofte at kristne hjerter har pyntet stuer og kamre med alle slags skriftord, malerier og sinnbilder som de mente var tjenlige til stadig å minne dem om deres dødelighet.

Til det vi her har fortalt – etter som vi selv har sett eller hørt det – kunne det føyes mye mer. En burde for eksempel allerede i dag, etter vår Gottholds råd og forslag, la sy sin likskjorte og henge den i klesskapet blant de andre klærne og av og til ta den fram og betrakte den, især når en vil ta på seg stadsklær til bryllup eller en høy festdag.

Det kunne også være tjenlig, etter en viss engelskmanns eksempel, å la seg bringe en frisk jordklump hver dag – og ikke bare, som han gjorde, lukte på den (noe han trodde var sunt), men også tenke ved den på den hellige og rettferdige Guds dom: «Støv er du, og til støv skal du vende tilbake» (1 Mos 3,19).

Eller en kunne gjøre som en viss gudfryktig mann, som hver dag når han sto opp av sitt leie, falt på sine knær og sitt ansikt og kysset jorden tre ganger.

Dels gjorde han det for å minnes at han bare var støv og aske, og slik ære og tilbe den store Gud i dypeste ydmykhet og selvfornedrelse;

dels for inderlig og hjertelig å takke Herren Jesus, Guds høylovede Sønn, for hans dype fornedrelse og fordi han til menneskeslektens beste hadde villet væte jorden med sine guddommelige tårer og blodsdråper; og dels for andektig å be Gud om et salig endelikt, om en blid hvile for sitt legeme i graven og om en glad oppstandelse til det evige liv. (*Tredje hundre, kap. 47, 6; fjerde hundre, kap. 16, 1.2.*)

Man kan og må imidlertid la de gudfryktige og andektige kristne ha frihet til å velge det som er dem tjenligst og mest oppbyggelig. Dog må jeg minne om at en i slike ting må vokte seg for hykleri og for å ville bli sett av menneskene. For erfaringen lærer at menneskehjertet er så fordervet at det ikke engang i så viktige ting som å minnes vår dødelighet kan la sin falskhet fare. Derfor finner en ofte mer skinn enn kraft, selv i den største tilstelning og mengde av slike ting som vi har omtalt ovenfor.

Det mangler kanskje heller ikke eksempler på at folk som i sine friske dager har innrettet seg praktfulle gravsteder og prydet dem med sindrike gravskrifter, likevel har levd i stor urettferdighet og skrekkelig pengegriskhet og tjent mammon eller buken mer enn den levende Gud.

Jeg går imidlertid videre og kommer nå til de troende og gudelskende sjelers innvortes og virkelige forberedelse til en salig avskjed fra denne verden. Den må vi behandle noe nøyaktigere og utførligere, for den er en sak som er høyst viktig for enhver som vil bli salig, men som likevel få kjenner rett og bare de aller færreste øver.

For riktighetens og tydelighetens skyld kan en dele denne forberedelsen i den alminnelige og den særegne. Den alminnelige forberedelse består i et hellig og gudfryktig levnet, i en sann daglig omvendelse, i stadig samfunn med Gud og Herren Jesus, i tjeneste for Gud og nesten, i en uavbrutt øvelse av den sanne gudfryktighet.

For å forklare dette nærmere tar vi det ene etter det andre. Den salige Luther skriver meget sant at et kristenmenneskes liv er en daglig omvendelse, og etter dette sier vi: En kristens liv er en daglig død. En troende sjels forberedelse til et salig endelikt består i en sann daglig omvendelse og varer så lenge livet varer. Så lenge en reisende er underveis, er tankene hans vendt dit han ønsker å komme; og en sann kristen, som vandrer her i verden som en fremmed, har alltid et

salig endelikt for øye, som skal føre ham over fra tiden til evigheten, fra døden til livet.

Det er en farlig uvitenhet og tankeløshet hos mange kristne å tro at forberedelsen til døden først skal begynne når dens forbud – sykdom, smerter, angst, hete, uro og annet – har meldt seg. Det er en skrekkelig uforstand å utsette den viktigste sak til den minst beleilige tid.

Sanne kristne sier ikke bare med apostelen: «Jeg dør hver dag»; de gjør det også. De dør daglig fra seg selv og verden, og innretter sine ting slik at de i døden ikke har noe annet å gjøre enn å dø og slumre salig inn i sin frelsers armer. De er aldri sorgløse, og deres sorg er hellig og velsignet: de sørger over sin synd (Sal 38,19).

Den kjærlighet de nå etter sin opplysning og omvendelse nærer til Gud, gjør at de ikke har noen større sorg og bekymring enn at de tidligere har krenket og bedrøvet den miskunnsomme og kjærlige Gud, sin skaper og opprettholder, sin Frelser og talsmann, som dog har elsket dem fra evighet av og av lutter godhet dratt dem til seg.

Og selv om de er helt forvisset om at disse syndene er tilgitt, glemt og kastet i havets dyp for Herren Jesu skyld, kan de likevel ofte ikke holde tårene tilbake. Det gjør dem vondt i hjertet at de selv eller andre så sent har erkjent dem og på så mange måter bedrøvet den kjærlighet som alltid har elsket dem.

Og selv om de daglig øver seg i å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker (Apg 24,16) og av hjertet hater alle synder – så de heller ville bli kastet på et brennende bål enn falle i bevisst synd – og selv om de dessuten renser seg fra all kjødets og åndens urenhet og søker å fullende sin helliggjørelse i gudsfrykt (2 Kor 7,1), merker de likevel at synden ennå bor og rører seg i dem.

Den henger stadig ved dem og gjør dem trege i kristenløpet. Derfor blir de ofte overrasket av den ene eller andre feil, og finner seg især besmittet av kaldsinn, tregdom og forsømmelighet i Guds tjeneste og i nidkjærheten for hans ære (Rom 7,17 ff.; Gal 6,1).

Dog er de ikke trygge og ubekymrede i så måte, men harmes på sitt eget hjerte og sier: «Å, du utakknemlige og kaldsinnige hjerte, hvor lenge vil du være så trygt, så forsømmelig, så ustadig? Tenk om vi i dag skulle dø og tre fram for hans domstol som ransaker hjerter og nyrer!»

De botferdiges samvittighet er som et øye som ikke tåler det minste støvgrann i seg, men svir og gråter til det er ute igjen. Fordi de troende vet at «dersom vi dømte oss selv, ble vi ikke dømt» (1 Kor 11,31), holder de daglig dom over seg selv og foretar en pålitelig selvprøvelse.

De gransker sin ferd med alvor og omhu, refser seg selv, gir ofte sitt eget hjerte en streng irettesettelse, skammer seg, erkjenner at de har fortjent Guds unåde, og legger seg ikke til hvile før de har beroliget sin sjel i Herren Jesus og hans kostbare blod og fortjeneste. Mellomregnskapet deres med Gud må hver kveld være gjort opp, strøket over og utslettet.

Når de vil gå til sengs, sier de: «Hvordan står det til, min sjel? I dag er vi kommet et skritt nærmere vår død, Guds domstol og evigheten. Tenk om denne natten var den siste, og man kom i den og krevde deg! Gjør deg rede til å møte din Gud! Herren er nær. Vær ikke trygg, men våk, be, omvend deg og søk nåde i og ved Kristus Jesus. Se, nådens og himmelens dør står ennå åpen; i morgen kunne den kanskje være lukket,» og så videre.

De lar det heller ikke bli med en slik selvprøvelse, men ber Gud at også han vil granske deres hjerte og vende alt til deres salighet, etter den kongelige profets bemerkelsesverdige ord: «Ransak meg, Gud, og kjenn (gransk) mitt hjerte! Prøv meg og kjenn mine tanker, og se om jeg er på en vei som volder smerte (om jeg kanskje vandrer på en vei som er behagelig for mitt kjød, men som kunne føre meg til evig smerte og hjertesorg), og led meg på evighetens vei!» (Sal 139,23.24).

Dette sukket fra den hellige konge vil jeg på det beste anbefale alle gudelskende sjeler, og jeg ber dem bruke det ofte i sin botsandakt.

Vi tror nok selv at vi under vår samvittighetsprøvelse har gransket alt med stort alvor og megen omhu, og at vi har erkjent, angret og bedt om tilgivelse for alle våre feil og synder.

Men «hvem merker vel alle sine feiltrinn?» (Sal 19,13), og hvem har ikke sine skjulte feil? Hvem kan grundig granske hjertet, som har så mange smutthull, unnskyldninger og påskudd, som er så bedragersk og ofte innbiller oss at en stor feil er helt liten og en kjær og vant synd en dyd? Og hvem kan derfor stole på den dom han feller for eller mot seg selv, og i tillit til den gå ubekymret videre på sin vanlige vei?

Derfor er det best at en, selv om en har gjort alt som er mulig, legger seg selv og sitt hjerte ned for Gud og sukker: «Å Herre, du hellige,

allvitende og rettferdige Gud, ransak meg, gransk mitt hjerte, prøv mine tanker og opplys min vei! Og hvis du finner at jeg er ført eller kommet inn på en farlig vei, så bring meg igjen på rett vei og før meg ved ditt ord, din Ånd og din nåde på den evige og salige vei som fører til deg,» og så videre.

Sanne kristne har dessuten sin daglige trosøvelse, uten hvilken det ikke kan finnes noen omvendelse og sann forberedelse til et salig endelikt. For å forklare nærmere hva denne øvelsen består i, må en vite at troen ikke er i mennesket som en medisin som virker i én eller to timer og siden ikke utretter mer.

Den er som hjertet, som er i stadig bevegelse, hele tiden tar imot blodet og igjen deler det ut, og slik sender livskrefter ut over hele legemet. Herren Jesus er det livets brød som troen stadig tar, nyter og lever av, og det livet gir den videre til sjelen (Joh 6,48). Herren Jesus er det vintreet som de åndelige grenene hele tiden henter saft og kraft fra – rettferdighet, syndenes forlatelse, liv og salighet (Joh 15,4.5).

Jesus er moren; den troende er barnet som stadig henger ved hans bryst og sår. Den rettferdige er som et tre plantet ved vann, som gjennom sine røtter uavlatelig drikker av det (Jer 17,8), eller som, slik Johannes sier, av hans fylde får «nåde over nåde» (Joh 1,16), og slik holder stand mot anfektelsenes hete og mot alle trengslers og motgangers vær og vinder.

Det troende menneske likner det såkalte vintergrønt, som slynger seg om et tre og ved hjelp av sine tråder og ranker år for år binder seg fastere til det, så ingen stormvind, hvor sterk den enn er, makter å løsrive det. Jeg mener: troen klynger seg etter hvert mer og mer til Jesus Kristus, den korsfestede, snor seg stadig tettere om ham, og søker stadig å feste seg mer og mer i hans søte og salige samfunn.

Til opplysning tjener apostelens ord: «Ikke så at» (jeg sier ikke det foregående som om) «jeg alt har nådd dette» (det vil si det jeg i troen skulle gripe) «eller allerede er fullkommen» (i kunnskap om, tro på, kjærlighet til og etterfølgelse av min Herre Jesus). «Men jeg jager etter det for å kunne gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus» (Fil 3,12).

Hva vil det si? Hadde apostelen, som levde i Kristus og i hvem Kristus levde (Gal 2,20), ennå ikke grepet og tilegnet seg Kristus i

troen, hvordan kunne han da være rettferdig? Og hvordan kunne han da utrette slike ting som han utrettet i sitt embete?

Det er åpenbart at på samme måte som Herren av lutter nåde og miskunn hadde grepet ham da han i åndelig raseri løp mot helvete – som man stanser og griper et fortvilet menneske som vil styrte seg i vannet, og bringer det tilbake – og kraftig hadde omsluttet ham med kjærlighet og barmhjertighet, hadde også apostelen grepet, omfavnet og tilegnet seg Herren, etter at han i hans lys hadde erkjent ham som sin og hele verdens Frelser.

Men dette forekom ham ennå å være intet mot Herren Jesu overstrømmende kjærlighet og hans rike fylde. Han øvde seg daglig mer og mer i å gripe sin forløser, i å feste seg i hans samfunn, i å tro på ham av hele sitt hjerte, av hele sin sjel og av all sin styrke, i å eie ham i sødme, og følgelig å omgås ham med en usminket, urokkelig og brennende kjærlighet.

Jeg vil ennå anføre et annet sted fra hans skrifter, som gjør saken enda tydeligere. «Derfor,» sier han, «likesom dere tok imot Kristus Jesus som Herren, så vandre i ham, rotfestet og oppbygget i ham, grunnfestet i troen» (Kol 2,6.7).

Her er det åpenbart at apostelen formaner de troende i Kolossæ, som allerede hadde tatt imot Herren Jesus som sin Frelser, mellommann, herre, konge og hyrde, ikke bare til å vandre hellig i ham, i hans kraft, i hans lys, i hans etterfølgelse, men også til å bli mer og mer rotfestet i ham og grunnfestet i hans salige samfunn ved troen. Det vil si: de skulle legge seg etter å lære ham mer og mer å kjenne i hans hellige mellommannsembete, frimodig holde seg til ham, og slik bli grunnfestet i ham at verken nød eller død, verken verden eller helvete, verken medgang eller motgang kunne løsrive dem fra ham.

Dette er nå den trosøvelse som er en del av den kristne forberedelse til en salig død, den jeg har begynt å tale om, og som alle sanne kristne daglig er opptatt med. Det er dem ikke nok bare å kjenne Kristus så løselig, og gripe og omslutte ham med en svak, liten, tvilende og vantro tro (om det har vi talt et annet sted).

De vil ha en frimodig, trygg, trassende og urokkelig tro. De skyter sine troskrefter stadig dypere ned i Guds kjærlighets og nådes grunn i Kristus Jesus; de bygger stadig fastere på frelsens klippe og verner sitt

hus, så om en vannflom kommer og en strøm støter mot det, makter den likevel ikke å rokke det eller rive det omkull (Luk 6,48.49).

Men dette skjer ved de midler Herren har beskikket til det. De leser og gransker stadig i Skriften, og søker der først og fremst slike ord som tjener til å styrke troen.

Naturforskerne har iakttatt at magnetnålen i kompasset av og til blir matt og kraftløs, særlig når den ofte går over havet og beveges av vind og bølger. Mot det finnes intet kraftigere middel enn jevnlig å stryke den på magnetsteinen, så den får nye krefter.

På samme måte forstår Guds barn, som reiser til himmelen, å bruke Guds ord, som deres tro er sprunget ut av. For at troen ikke skal bli slapp og matt, men bevare sin salige kraft, har de alltid livets og nådens ord for hånden og omgås det dag og natt; og hvert skriftord gyter da ny kraft i deres hjerte og tro og holder den i stadig og frimodig virksomhet.

De gjør seg like fortrolige med Guds edleste og dyrebareste forjettelser som med sitt Fader vår, og ber den himmelske talsmann, Den Hellige Ånd, at han vil innskrive dem så dypt i deres hjerte at intet skybrudd eller styrtregn kan utslette dem.

Noen gudfryktige kristne har i den hensikt gjort seg en liten bok, der de har samlet og skrevet opp slike skriftord som kunne gi dem sødme i dødens bitterhet, trøst i angsten, kraft i avmakten, visshet i tvilen og livet i døden. Denne boken har de alltid båret på seg og gjort seg vel kjent med.

De tenker også ofte på sin dåpspakt, der den allgode Gud for evig har forpliktet seg til faderlig kjærlighet og trofasthet mot dem, og har lovet og skjenket dem sin barnerets herlighet og den himmelske arv som hører til. De går ofte tilbake og betrakter den kjærlighet og miskunn han så jevnlig og på så mange måter har vist dem i deres liv. Slik har han forklart og stadfestet sitt ord for dem og oppfylt de forjettelser han har gitt dem i nådepakten.

Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid nyter de ofte og med hellig begjær og med slik andakt som om det var siste gang de tok imot det. De er overbevist om at Herren Jesus da omfavner dem med sin miskunn og forvisser dem om sin evige kjærlighet ved det dyrebare pant han rekker og skjenker dem – sitt legeme, som han har gitt i døden for dem, og sitt blod, som han har utøst for dem.

Slik er det heller ikke annet enn lengsel og omfavnelse hos dem. De sier: «Jesus, du i meg, jeg i deg! Jesus, du min, jeg din! Evig skal vår kjærlighet være. Jesus, du min hyrde, jeg ditt får! Du min skatt, jeg din brud! Du mitt hode, jeg ditt lem! Du mitt vintre, jeg din gren! For deg lever jeg, for deg dør jeg; din er jeg, enten jeg er død eller levende. Å, om jeg kunne dø i denne stund da jeg smaker din godhet, da jeg kjenner en slik visshet om det salige samfunn med deg, og da din Hellige Ånd gir meg det vitnesbyrd at jeg er din og du min! Å, om jeg nå snart kunne slumre blidt inn mens du holder meg omsluttet i dine kjærlighetsarmer og jeg deg i mine trosarmer! Hvordan skulle jeg kunne dø gladere og saligere enn i denne velsignede tilstand? Nå, min Jesus,

ei engles kraft og evne,
ei fyrstedømmers makt,
ei det en vet å nevne
av skjensel og forakt,
ei stort og ei det ringe,
ei skade eller gavn,
ei noen ting skal tvinge
meg ut av Jesu favn.»

Med alle disse øvelsene har de gudfryktige sjeler den hellige hensikt at de, når det gjelder, slik kirken synger,

ved Åndens trøst må faste stå,
med troens fulle rustning på.

I friske dager samler de til seg, som biene i vakkert vær, mye søt honning og gjemmer den i hjertet for ikke å smake dødens bitterhet. De ønsker av hjertet å slumre inn i fred, det vil si i visshet om Guds faderlige og evige kjærlighet og miskunn i Kristus.

Apostelen sier noe bemerkelsesverdig om denne freden: «Guds fred, som overgår all forstand, skal bevare deres hjerter og deres tanker i Kristus Jesus» (Fil 4,7). Han bruker et ord som ellers brukes om en besetning som forsvarer en festning.

Han ønsker at filipperne, hans elskelige brødre, hans glede og krans, må stå fast i Herren, alltid glede seg i Herren og leve tilfredse og fornøyde i hans omsorg og miskunn (v. 1.4). Ja, deres hjerter skal være så bevart ved Guds fred, ved visshet om hans nåde, ved syndenes

forlatelse, ved rettferdigheten og saligheten i Kristus Jesus, at Satan intet kan utrette med sine listige angrep (Ef 6,11), men at de kan leve og dø trøstige, frimodige, glade og salige.

På et annet sted skriver han: «La Kristi fred råde i hjertene deres!» (Kol 3,15). Det vil si, etter Luthers forklaring av disse ordene: Den skal seire og herske der og bevare dere i alle anfektelser, så dere ikke knurrer mot Gud, men pukker på ham.

Apostelen vil at en kristen – selv om han både i livet og i døden må vente seg alle slags anfektelser fra djevelen og verden – skal berede seg slik mot dem, gjøre seg så fortrolig med Guds forjettelser, feste seg så i Jesu samfunn ved troen og verne seg så med Den Hellige Ånds søte trøst, at Guds fred alltid beholder overhånden og sjelens ro i Gud ikke blir ødelagt, men står urokket selv i døden. Kort sagt: de opplyste sjeler streber etter at Herren Jesus, som alltid, så også i deres død må bli høyt priset og forherliget ved dem (ved deres tro, frimodighet, tålmodighet og hengivelse).

Slik skal fortreffeligheten i kunnskapen om Kristus Jesus, deres Herre, åpenbare seg herlig hos dem, så de akter alt annet for tap, ja for skarn, men Kristus for sin største vinning, og blir funnet i ham: i en levende og kraftig erkjennelse av hans oppstandelse, i samfunn med hans lidelser, i likedannelse med hans død og i glad forventning av de dødes oppstandelse, da de ved Herren Jesu kraftord skal gå fram av sine graver (Fil 1,20; 3,8–10). Dette må de troende arbeide på å lære gjennom hele sitt liv, for at det ikke skal slå feil for dem i døden – slik apostelens påfølgende ord tydelig viser.

Jeg har med vilje talt noe utførligere om dette, for jeg vet, gudskjelov, hvor viktig det er, og har mange ganger erfart hvordan det går med de døende.

Verdens barn har ikke i friske dager bekymret seg om en slik trosøvelse, men tenkt at de jo tror på forklaringen til andre artikkel i katekismen, og at ved det ville de bli. Imens har de stadig holdt fram i sine vanlige synder, så en har funnet flere tegn på og frukter av vantro enn av tro hos dem. De blir ofte forferdet i hjertet og grepet av sjelsangst og vet verken ut eller inn; for Satan går løs på dem med sin storm og blåser bort deres innbilte tro, trøst og håp som agner.

De likner en soldat som i fredstid, når han forpleies i sitt gode kvarter, lever i vellyst og overdådighet og bryr seg lite om våpnene sine,

men som, når krigen kommer og fienden stormer festningen som er betrodd ham, ikke vet hvordan han raskt og tappert skal møte ham og bruke sitt våpen. Eller de likner en fugl som blir skremt ut av reiret sitt i den mørke natt og flakser hit og dit i frykt og angst uten å vite hvor den finner en trygg tilflukt.

Å, hvor ofte erfarer de ikke at det er noe ganske annet å rose seg av sin tro enn å bruke den i kampen mot døden og helvete – likesom det er noe ganske annet å bære et våpen til pynt og etter skikk og bruk enn å bruke det mot en fiende som trenger heftig inn!

De gudelskende sjeler derimot har alle sine livsdager øvd seg i å stride troens gode strid og gripe det evige liv (1 Tim 6,12). De har jaget mot det oppsatte mål og kjempet for det klenodium som hører til Guds kall herovenfra i Kristus Jesus (Fil 3,14). Da kjenner de stor fred og en søt forsmak på den evige hvile. De erfarer at de i sannhet er i sin Herre Jesu samfunn, og at han har tatt dem i sin hånd – eller sine armer – som ingen kan rive dem ut av.

Og selv om Satan ofte forsøker sin lykke på dem enda en gang og streber etter å ødelegge deres fred og ro, overvinner og jager de ham snart bort, i Herren Jesu kraft, som hans vel øvde stridsmenn.

De er de får som den gode og trofaste hyrde nå bærer til den himmelske hjord – de som ligger trygt på et så godt sted og forakter helvetes hylende ulver og gjøende hunder (Luk 15,5). De er duene som har sitt skjul og rede i klippens kløfter og ler av rovfuglen som farer fram (Høys 2,14). De er småbarna som, når de er blitt trette og søvnige, slumrer inn ved morens bryst, som drukne av sødme, etter å ha diet seg mette, og som ikke vet annet om søvnen enn at de nyter den i søt ro.

De er som et speil der Jesu ansikt viser seg. Om det enn blir knust i døden, stråler dette ansiktet likevel i alle stykkene; og i alle deres engstelige sukk, i alle deres ord uttalt med matt tunge, i alle deres gebærder er det ingenting annet å merke enn den dyrebare Jesus, den kjære Jesus, den miskunnsomme, den kjærlige, den høylovede Jesus, den trofaste hyrde, den søte forløser, den mektige frelser, den veldige konge, den evige yppersteprest.

Kort sagt, som deres liv har vært, slik er deres død. De har trodd på Jesus, elsket Jesus, vandret med Jesus; Jesus har vært deres skatt,

deres fryd, deres trøst. Ham eier de i døden, og dør altså ikke; for hvordan kan den dø som har det evige liv i seg?

I livet sier de: «Våker jeg, skal mitt arbeid være i Jesus og for Jesus. Sover jeg, skal jeg drømme om Jesus, og i ham vil jeg hvile. Reiser jeg, skal Jesus være min følgesvenn. Kommer jeg hjem, vil jeg ta med meg og huse Jesus. Studerer jeg, skal Jesus være min bok og min lærer. Skriver jeg, skal Jesus føre min penn, og Jesus skal skrive Jesus. Ber jeg, skal Jesus være min talsmann, gi min bønn liv og gjøre den til behag for Gud. Er jeg trett, vil jeg legge hodet i Jesu skjød; han vil vederkvege meg. Er jeg svak, skal Jesus være min styrke og fullkomme sin kraft i min skrøpelighet. Hungrer og tørster jeg, vil Jesus mette og leske meg. Blir det mørkt omkring meg, er Jesus mitt lys og min frelse; hvem skulle jeg frykte? Blir jeg syk, er Jesus min lege, min vokter, min vederkvegelse. Skal jeg dø, forblir Jesus mitt liv; jeg dør i hans armer, han skal lukke øynene mine. Mitt siste ord skal være navnet Jesus, min siste gjerning å sukke til Jesus og lengte etter ham, min siste lindring å minnes min Jesus i tro, min siste gang den ut av nådens rike og inn i Jesu herlighets rike.» Og slik finner de det også i døden å være.

Men la oss også betrakte de øvelser til gudfryktighet som de troende sjeler daglig er opptatt med for å berede seg til et salig endelikt. De gudelskende sjeler minnes daglig at deres liv er en vei som fører dem til evigheten, og at hver dag bringer dem nærmere deres død og Jesu Kristi domstol. De vet at deres Gud i nåde har bestemt dem en viss tid til å gjøre det gode, etter den hellige apostels ord: «La oss derfor, mens vi har tid, gjøre det gode mot alle, men mest mot troens egne folk» (Gal 6,10).

De vet at veien som fører til livet, er Jesus Kristus. For det første fordi han ved sin bortgang til Faderen (Joh 16,5) – det vil si ved sin lidelse og død – har vunnet og fortjent for oss at vi ved troen kan følge ham til himmelen og i og ved ham nå den himmelske herlighet.

For det andre fordi han ved sitt saliggjørende ord og sitt hellige forbilde har vist oss hvordan vi skal vandre på den sanne gudfryktighets trange vei (Matt 7,14) og strebe etter det evige liv ved utholdenhet i god gjerning (Rom 2,7). For det tredje fordi han ved sin nåde, sin kraft, sitt lys og sin Ånd leder, fører, bevarer, beskjermer, styrker og

opprettholder oss på denne veien, som fører til evig herlighet. (Til «*mens vi har tid*», *jf. begynnelsen av prekenen*.)

De vet at Herrens utfridde skal tjene ham uten frykt i hellighet og rettferd for hans åsyn alle sine livs dager (Luk 1,74.75). De vet at de er Guds verk og en ny skapning, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud forut har lagt ferdige for at de skal vandre i dem (Ef 2,10).

De vet og kjenner at Guds saliggjørende nåde – som er åpenbart og skjenket dem i Kristus Jesus, for at de ved den skal bli arvinger til det evige liv – opptukter dem til å fornekte ugudelighet og de verdslige lystene, til å leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i den verden som nå er, mens de venter på det salige håp og åpenbaringen av den store Guds og vår Frelser Jesu Kristi herlighet. Han ga seg selv for oss for å løse oss ut fra all lovløshet og rense for seg selv et eiendomsfolk, som med iver gjør gode gjerninger (Tit 3,7; 2,11 ff.).

De vet at de som har trodd på Gud, skal legge vinn på å gå foran andre i gode gjerninger, så de ikke skal være uten frukt. De vet at intet er farligere enn å ta imot Guds nåde forgjeves og finnes ufruktbare, for en tro som ikke har gjerninger, regnes for død i seg selv. Og de vet at Den Hellige Ånd erklærer dem som misbruker Guds nåde til utsvevelse (til å synde desto friere og holde desto mer sorgløst fram i sine lyster), for ugudelige og slike mennesker som fornekter Gud og Herren Jesus Kristus (med sine gjerninger, enda de bekjenner ham med munnen).

Derfor er det dem ikke likegyldig om de er gudfryktige eller ugudelige; om de er fruktbare og fylt av rettferds frukt, som virkes ved Jesus Kristus, Gud til ære og pris (Fil 1,11), eller ufruktbare, bladløse, døde trær (Jud 12); om de vandrer på den trange vei som fører til det evige liv, eller på den brede som fører til fordervelse (Matt 7,13.14); om de finnes som Herren Jesu etterfølgere eller som Satans og verdens lydige tjenere; om de lar sitt lys skinne og lever som lysets barn, eller ennå elsker mørket de vandrer i, og gjør dets gjerninger (Matt 5,16; Ef 5,8; Joh 3,19; 1 Joh 2,11); om de legger vinn på å ha og beholde en god samvittighets vitnesbyrd, eller samvittigheten deres er brennemerket, uren og forherdet (2 Kor 1,12; 1 Tim 4,2); om de vandrer verdig Kristi evangelium og pryder det i alle stykker, eller er skamflekker og verkebyller på det kristne navn (Fil 1,27; Kol 1,10; Tit 2,10; 5 Mos 32,5;

2 Pet 2,13). Slikt lettsinn tåler ikke deres kristendom, og med slik ugudelighet kan ikke deres tro bestå.

Det er dem ikke ukjent hvilken myk pute en god samvittighet er, både gjennom hele livet og særlig i døden. De har lest og tatt dypt til hjerte hva den hellige Johannes skriver: «Mine barn, la oss ikke elske med ord eller med tunge, men i gjerning og sannhet! På dette skal vi vite at vi er av sannheten» (at vi i sannhet er av Gud og gjenfødt – Jak 1,18; at vi har erkjent og tatt imot sannhetens ord som den himmelske og evige sannhet, og altså ikke er skinnkristne og hyklere, men sanne Guds barn), «og vi skal stille vårt hjerte til ro for hans åsyn. For om vårt hjerte fordømmer oss, så er Gud større enn vårt hjerte og kjenner alle ting. Mine kjære! Dersom vårt hjerte ikke fordømmer oss, da har vi frimodighet for Gud» (1 Joh 3,18–21).

Derfor legger de av hjertet vinn på å bli hos og i Kristus og bære mye frukt. De øver seg i alltid å ha en uskadd samvittighet for Gud og mennesker (Apg 24,16), for at de, når Herren Jesus åpenbares (og trer fram enten for å dømme verden ved sitt siste komme eller for å hente dem og flytte dem fra tiden til evigheten), kan ha frimodighet og ikke bli beskjemmet ved hans komme.

De vet at Satan likevel har det travelt med å anfekte selv gudfryktige sjeler i deres siste stund, og at han gjør deres feil og skrøpeligheter – som de jo har angret i daglig omvendelse og bedt Gud om tilgivelse for i Jesu navn – til en anledning til å føre dem vill eller i det minste ødelegge frimodigheten i troen. Derfor vokter de seg desto mer for å falle i åpenbare, forsettlige og grove synder, for at ikke Satan med så mye større tyngde skal bedrøve dem i deres siste stund.

Av denne betraktning følger videre at de kristne ikke må være kaldsinnige eller forsømmelige og trege i det som hører til kristendommen og den sanne gudfryktighet. De vet ikke av og vil ikke vite av de talemåter som er vanlige blant de ubotferdige: «Det er ennå tid nok. Du kan alltid omvende deg. Nyt verden ennå en stund. Nådens dør er aldri lukket. Man kan ikke ta det så nøye. Det holder nok. Gud er barmhjertig» og så videre.

For de minnes daglig at det er bestemt mennesket en tid til å dø, som er skjult for det nettopp for at det daglig skal berede seg til et salig endelikt. De vet også at en ikke må misbruke eller forakte Guds

godhet, hans tålmodighet og langmodighet, som er gitt oss til omvendelse.

De vet at omvendelsen ikke er noe som står i et naturlig menneskes makt, så han kan gripe til den og yte den oppriktig når han finner for godt og anser det nødvendig. Og de vet at en i det som angår Gud, hans ære, tjeneste og rike, samvittigheten, sjelen og dens evige vinning eller tap, ikke må si: «Man kan ikke ta det så nøye – det holder nok.»

For de husker at Herren krever omvendelse av hele hjertet, tro av hele hjertet, kjærlighet av hele hjertet, av hele sjelen, av hele sinnet og av all kraft, lydighet av hjertet (Joel 2,12; Apg 8,37; Mark 12,30.33; Luk 10,27; Rom 6,17); at Den Hellige Ånd byr at vi skal rense oss fra all urenhet på kjød og ånd og fullende vår helliggjørelse i gudsfrykt (2 Kor 7,1); og at apostelen ønsker at fredens Gud må hellige de kristne helt og fullt, så deres hele ånd og sjel bevares ulastelige ved vår Herre Jesu Kristi komme (1 Tess 5,23).

Den kongelige profet sier: «Jeg søker deg av hele mitt hjerte … jeg bønnfalt deg av hele mitt hjerte: Vær meg nådig! Jeg vil holde din lov stadig, evig og alltid. Jeg har bøyd mitt hjerte til å gjøre etter dine forskrifter for evig, inntil enden» (Sal 119,10.58.44.112).

Slik lyder også stadig disse ordene fra deres Jesus og hans hellige sendebud i deres ører og hjerter: Søk! Gransk! Legg vinn på! Kjemp! Strid! Arbeid! Jag etter! Vær nidkjære! Bli ikke trette! Voks! Gå fram! Hvordan skulle de da, når Skriften tar det så alvorlig, kunne vise seg lunkne og lettsinnige, som om en ikke trengte å ta det så nøye, eller som om det ikke var Den Hellige Ånds alvor, enda han taler ganske alvorlig?

De sanne kristne har aldri vært av den mening at de allerede var fullkomne i kunnskapen om Gud og kjærligheten til ham og til nesten, i omvendelsens og troens og den sanne gudfryktighets frukter. De erkjenner av hjertet og beklager sin ufullkommenhet; de øver seg daglig i omvendelse; de er nidkjære for Gud mot seg selv; de sukker og ber uten opphør: «Å Herre, mer nåde! Mer lys! Mer kraft! Mer tro! Mer kjærlighet! Mer nøysomhet! Mer hengivelse! Mer tålmodighet! Mer selvfornektelse! Mer lengsel etter himmelen!» og så videre.

De ønsker at deres kristendom må være som en elv, som fra begynnelsen er liten og ubetydelig, men etter hvert som den flyter fram,

vokser ved tilløp fra andre vann, til den til slutt som en full og bred strøm utgyter seg i havet.

Til nå har vi behandlet øvelsen til gudfryktighet, sett som en forberedelse til en salig død, i alminnelighet. Men saken er så viktig at vi finner det nødvendig også å fremstille den i dens enkelte deler.

Den Hellige Ånd har gjennom apostelen holdt de troende og gudfryktige sjeler fore tre hensyn som de i sin kristendom stadig skal ha for øye: Gud, nesten og seg selv. Apostelen sier at Guds saliggjørende nåde opptukter oss til å leve sedelig (hos og for oss selv), rettferdig (mot nesten) og gudfryktig (mot vår Gud) i denne verden, og slik vente på vår frelsers Jesu Kristi åpenbaring (Tit 2,11–13). Vi begynner med hensynet til Gud.

Den levende, grundige, rene og søte kunnskap om Gud er uten tvil den kristne religions høyhet og herlighet, fortrinn og sjel; for ingen annen enn den alene vet å si og lære noe grundig, holdbart, trøsterikt og varig om Gud. Denne kunnskapen er også et av de ypperste bevis for og et av de kraftigste vitnesbyrd om den kristne læres guddommelighet og sannhet. For den vitner så herlig, så verdig, så hellig, så oppbyggelig og trøstefullt om det høyeste gode og alle veseners vesen.

Den fremstiller Gud som alle tings utspring og opphavsmann, som den allgode, allmektige og allvise opprettholder og styrer og som det aller saligste og aller herligste endemål, og lar alt gå ut på å opprettholde og utbre hans rike og fullbyrde hans alene gode vilje. Det sammenfatter apostelen, der han taler om dypet i Guds rikdom, visdom og kunnskap, i ordene: «For av ham og ved ham og til ham er alle ting. Ham tilhører æren i all evighet. Amen» (Rom 11,33.36).

Av dette følger at det også er et bevis på at en er en sann kristen når en setter høy pris på kunnskapen om den store og høylovede Gud, streber etter den av hele sitt hjerte, ønsker å vokse i den, søker sin ære, glede, trøst, tilfredshet og salighet i den, og så mye som mulig bruker den til å tjene Gud, elske Gud og hjertelig forlate seg på ham; og når en lar all sin streben gå ut på å komme i samfunn med det høyeste gode og i tid og evighet forbli i dette samfunnet.

Derimot er det en redselsfull synd og et tegn på et vantro og forblindet hjerte at Gud, som i sitt vesen er godhet og kjærlighet, tilbyr mennesket seg selv med sin nådes fylde og likevel ikke blir tatt imot. Da vil en ikke se det klartskinnende himmelske lys, ikke søke

det aller saligste vesen, ikke eie den aller edleste skatt, ikke drikke av den levende, evige kilde og ikke være salig i det aller saligste, søteste og sikreste gode.

De sanne kristne jager derfor etter å kjenne Herren og vokse og skride fram i denne salige kunnskap (Hos 6,3; Kol 1,10). Derfor elsker de inderlig Ordet, som mer enn alle verdens bøker på den herligste og beste måte beskriver Gud for dem og fremstiller ham tydelig og ettertrykkelig, ikke bare med hensyn til hans vesen, men også til hans kjærlige og nådige vilje.

De gir også flittig akt på hans gjerninger, der han så herlig har åpenbart sin allmakt, visdom og godhet. Verden med alle skapningene er for dem en stor bok som de daglig blar i og ser seg om i.

De ønsker dessuten å få anledning og leilighet til å skue stadig dypere inn i naturen, i dens dyp og skjulte ting, og å granske og avdekke dens hemmeligheter; ikke av nysgjerrighet eller for å vinne ære, men for å bringe den store Guds herlighet mer og mer for lyset, og vekke seg selv og andre til større beundring av hans makt, visdom og godhet, og forherlige ham med desto større ærefrykt, kjærlighet, iver og andakt.

Ikke mindre gir de akt på hans styrelse, hvordan den fremtrer skjult overalt i verden i alminnelighet og i hans kirke og hos dens troende lemmer i særdeleshet; og framfor alt hvordan den har åpenbart seg hos dem selv, og det finner de mye trøst og glede i.

Jeg må imidlertid bemerke at det ikke er min mening at ingen er en sann kristen uten den som til fullkommenhet har erhvervet seg eller lagt seg etter å erhverve seg en slik kunnskap om Gud gjennom hans hellige ord og betraktningen av hans herlige gjerninger og underlige, men salige styrelse. For enhver har sitt mål av tro og kunnskap, og Den Hellige Ånd deler ut til hver enkelt etter som han vil (Rom 12,3; Ef 4,7; 1 Kor 12,11).

Men jeg vil bare si at ingen sann kristen må være forsømmelig og lat, etter det mål og den dyktighet han har tatt imot fra ham: i å vokse i kunnskapen om sin store, miskunnsomme og høylovede Gud, i å tro på ham i kunnskapen, i å elske ham i troen, i å tjene ham i kjærligheten, i å glede seg over ham i tjenesten og i å nyte ham i gleden.

Ved slik flid og ved bruk av de nevnte midler lærer så en kristen, og blir overbevist om, at hans Gud er det aller herligste, aller mest

prisverdige, aller mektigste, aller viseste, aller mest velgjørende, aller skjønneste, aller høyeste og aller saligste vesen: dypet, fylden, havet og avgrunnen av all fullkommenhet, visdom, kraft og godhet; han som har gitt alt som er, dets tilværelse; som har skapt alt og med ubegripelig visdom ordnet og innrettet det; som opprettholder alt; hvis guddommelige styrelse strekker seg til alt; som akter på det høye og det lave i himmelen og på jorden; som ikke bare i solen og andre himmellegemer, men selv i en liten urt og blomst, ja i en makk så liten at en knapt kan se den med blotte øyne, legger så mye visdom for dagen at den menneskelige forstand, hvor dyktig og skarp den enn er, ikke kan begripe og fullt ut beundre den.

Meget sant sier vismannen om dette: «Herren har ikke gitt de hellige å kunne fatte eller fortelle til fulle alle hans underfulle ting. Vi sier mye (om Guds under, visdom, allmakt og godhet), og når likevel ikke fram; og kort sagt: Han er alt. Vil vi prise ham høyt, hvordan skulle vi makte det? For han er mye større enn alle sine gjerninger. Herren er forferdelig og såre stor, og hans makt er underfull. Det er mange skjulte ting som er større enn disse; for vi har bare sett få av hans gjerninger» (Sir 42,24; 43,31–33.37).

Under denne betraktning går det ofte de troende sjeler som sjøfolkene, eller en los på skipet, som må kaste ut et blylodd og undersøke havets dybde og stadig roper hvor mange favner vann han finner, nemlig: «Tjue favner vann! Femten favner vann!» (Apg 27,28). Men når han ikke kan nå noen bunn med snoren sin, pleier han bare å rope: «O!»

Slik hender det også ofte under de troendes hellige ettertanke at de ikke kan trenge til bunns i dypet av Guds allmakt og visdom. Da utbryter også de: «O! Hvilket dyp, hvilken høyde, hvilken vidde, hvilken lengde, hvilken bredde av Guds visdom og herlighet!» Når skapninger rommer så mye i seg at den menneskelige ånds tråd blir for kort til å komme til bunns i deres hemmeligheter, hvem vil og kan da granske Guddommens dyp (1 Kor 2,10)?

Foruten det vi hittil har omtalt, nemlig naturens hav og dyp, finnes det imidlertid også noe annet, nemlig Guds nådes fylde, hans kjærlighets dyp, hans miskunns hav og hans barmhjertighets avgrunn. I dem søker de opplyste sjeler ofte og særlig sin fryd og en økning av sin kunnskap om Gud.

Til dette gir kjerneordene i Skriften om Guds godhet, kjærlighet, barmhjertighet, vennlighet og annet slikt, dem anledning og hjelp, slik som: «Ja, han elsker sitt folk!» (5 Mos 33,3). «Alle Herrens stier er miskunn og trofasthet mot dem som holder hans pakt og hans vitnesbyrd» (Sal 25,10).

«Hvor stor din godhet er, som du har gjemt (lagt bort, bestemt i ditt råd) til dem som frykter deg, som du har vist mot dem som tar sin tilflukt til deg, for øynene på menneskenes barn!» (Sal 31,20). «For fjellene kan vel vike, og haugene rokkes, men min miskunnhet skal ikke vike fra deg, og min fredspakt skal ikke rokkes, sier Herren, han som forbarmer seg over deg» (Jes 54,10).

«Med evig kjærlighet har jeg elsket deg. Derfor har jeg latt min miskunn mot deg vare ved. Er da Efra'im min dyrebare sønn og mitt kjæreste barn? Derfor røres mitt hjerte av medynk med ham, jeg må forbarme meg over ham, sier Herren» (Jer 31,3.20). «Så sant jeg lever, sier Herren Herren: Jeg har ikke behag i den ugudeliges død» (Esek 33,11).

«For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). «Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd» (Joh 10,27.28).

«Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?» «Intet skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus» (Rom 8,32.38.39). «Guds Sønn har elsket meg og gitt seg selv for meg» (Gal 2,20).

«I ham har han utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt … I kjærlighet har han forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus, etter sin frie viljes råd, til pris for sin nådes herlighet, som han ga oss i Den Elskede. I ham har vi forløsningen ved hans blod, syndenes forlatelse, etter hans nådes rikdom» (Ef 1,4–7).

«Gud bestemte oss ikke til vrede, men til å vinne frelse ved vår Herre Jesus Kristus, han som døde for oss» (1 Tess 5,9.10). «Gud har etter sin store miskunn gjenfødt oss til et levende håp … til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt for dere i

himlene, dere som ved Guds makt vernes ved tro til frelse» (1 Pet 1,3–5).

«Se, hvor stor kjærlighet Faderen har vist oss, at vi skal kalles Guds barn! Mine kjære, nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli! Vi vet at når han åpenbares, da skal vi bli ham like, for vi skal se ham som han er … Gud er kjærlighet» (1 Joh 3,1.2; 4,8.16), og så videre.

Undre dere ikke, mine kjære, over at jeg her har samlet så mange skriftord og dynget det ene oppå det andre! Jeg er kommet ut på, ja ned i den treenige Guds kjærlighets og barmhjertighets hav, dyp og avgrunn, der den ene kjærlighet, den ene nåde, den ene miskunn følger på den andre. Jeg erfarer at vannet der ikke er noe beskt saltvann, men et trøste- og kraftvann som søtt strømmer over min ånd. I dette dypet søker jeg å dra dere alle ned, så dere der kan svømme, leve, røres og være åndelig sammen med meg, om det ellers er meg tillatt å tale slik.

Disse skriftordene er riktignok, etter ordlyden, lett og fort lest, hørt og lært; men hvem makter å beskrive og utsi deres kraft, trøst og sødme? De fører oss inn i betraktningen av Guds ubegripelige, evige, allmenne, ufortjente, trøsterike og salige kjærlighet, hvis bredde, lengde, dybde og høyde intet menneske, ja ingen engel kan utsi (Ef 3,18). De omfatter Guds hele godhet, som når til himlene, til de øverste skyer (2 Mos 33,19; Sal 36,6).

De rommer i seg alle menneskers frelse, trøst og liv, og alt det den miskunnsomme Gud har gjort, ennå gjør og fra evighet til evighet vil gjøre mot dem. De fremstiller vår Herre Jesu Kristi nåde og Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn (2 Kor 13,13). De bærer i seg alle de legemlige, åndelige og evige velgjerninger som den evige og vesensmessige visdom, kraft og kjærlighet har vist oss i skapelsen, opprettholdelsen, styrelsen, forløsningen, rettferdiggjørelsen, barnekåret, helliggjørelsen, utfrielsen, bevarelsen i troen og saliggjørelsen.

De sier til oss alle i alminnelighet og til enhver i særdeleshet: Betenk, du kristenmenneske, hva du er, og hvor kjær og dyrebar du er for din Gud! Gud er riktignok prisverdig og underfull i alle sine veier og gjerninger og ubegripelig i sin miskunn, som han fyller himmel og

jord med, så du ikke kan vende hjerte og øyne noe sted hen hvor den ikke skulle stråle deg i møte og berøre ditt hjerte med sin søte kraft.

Men betrakt først og fremst deg selv, og hva Guds miskunn har gjort og ennå hver dag, ja hvert øyeblikk gjør mot deg. Da vil du finne at likesom en fugl svever i luften som bærer den, som gir den ånde, som er under og over den, foran og bak den og på begge sider hos og ved den, slik lever og rører du deg i Guds kjærlighet og miskunn.

Gud har skapt deg, ikke fordi han trengte deg og ikke uten deg kunne være det og den han er, men av lutter miskunn, for også i deg å ha et kar der han kunne åpenbare sin herlige nåde, makt og visdom for hele verden. Han skjulte deg i morslivet, som en kunstner skjuler sitt verk som han arbeider på med stor flid (Sal 139,13.14), eller som en høne varmer og ruger ut eggene hun ligger på. Han skjulte deg under sine vingers og sin mektige hånds skygge, så ingen skulle skade deg og ødelegge det edle og kjære verk han hadde begynt på.

Hans øyne så deg da du ennå var uformet, ennå ikke ferdig formet (v. 16); de så deg med fryd, med kjærlighet, med forbarmelse. Da ennå ingen så deg eller visste av deg, hadde han alt sine guddommelige øyne festet på deg, og du var alt innesluttet i hans forsyn og omsorg.

Han har også i rett tid brakt deg fram for lyset og dratt deg ut av din mors liv, straks tatt deg i sitt fang, varmet deg med sin kjærlighet og svøpt deg i den som i et svøpeklede. Hans miskunn var din amme og barnepike; hans tilsyn var din beskjermelse og bevarte din ånde.

Han ga deg sine engler til å våke omkring din vugge og siden bevare deg på alle dine veier og bære deg på hendene, så du ikke skulle støte din fot på noen stein eller komme til skade (Sal 91,11.12). Ja, han har også befalt alle sine andre skapninger å tjene deg av all sin kraft, etter som og hvor du trenger det, slik du da hittil har nytt og ennå daglig nyter din del av Guds miskunn, som jorden og hele verden er full av.

Solen er et vidt og bredt hav av lys, varme og alle slags herlige krefter, og se, den utgyter dem også over deg og gir deg så mye av dem som du trenger. Den skinner på deg, den varmer deg, den styrker deg, og med seg bringer den hver gang den står opp, en ny velsignelse og en ny kraft, for også å vederkvege deg.

Blant så mange tusen stjerner på himmelen er det ikke en eneste som den store og allgode Skaper ikke har lagt en særskilt kraft og en

egen velsignelse i; og se, de spiller alle med sine stråler på deg og gir deg det de har fått.

Når solen er gått ned, trer disse mange tusen vitner om din Gud og hans miskunn i dens sted og sier med taus munn: «Her er vi. Vi er skapt for å overøse deg, menneske, med alt vi har, og for å tjene deg hver med vår gave og kraft» og så videre. Og slik er også alle andre skapninger sinnet. (*Jf. Arndts «Sann kristendom», 2. bok, kap. 16, § 4.*)

Betenk videre, min medkristne, de mangfoldige velgjerninger og bevis på Guds godhet som har vederfart deg alle dine livsdager: hvilket nådig øye han har hatt på deg helt fra du lå ved din mors bryst, hvor faderlig og rikelig han har forsørget deg, hvor mektig han har beskjermet deg, hvor underlig, men salig han har ført deg, av hvor mangen nød og fare han har frelst deg, hvordan han overalt har fulgt deg med sin nåde og kjærlighet, hvordan han aldri har sluppet deg og aldri forlatt deg, og så videre.

Du må undre deg over at den store Gud bekymrer seg så mye om et menneske og gjør seg så mye bry med et menneske, som jo bare er en orm og en makk.

Du må tilstå at du har vært og ennå er et midtpunkt hvis store og utstrakte omkrets er Guds miskunn; en plante som har festet seg og slått røtter i Guds kjærlighet og uavlatelig mottar saft og kraft, lys og liv av den; et speil som Guds miskunn og kjærlighet speiler seg i; et kar som den store Skaper ikke bare har dannet med stor visdom og pyntet på det herligste, men også fylt med alle slags gaver, krefter og goder.

Det er bemerkelsesverdig at den hellige Johannes, etter å ha fortalt om forvandlingen av vann til vin og om helbredelsen hos den kongelige embetsmannen, tilføyer: «Dette sitt første tegn gjorde Jesus» – og: «Dette andre tegnet gjorde Jesus» (Joh 2,11; 4,54).

Jeg har alltid sett på disse ordene som en veiledning fra Den Hellige Ånd til at også vi, så snart vi kan, skal begynne å telle opp og skrive ned tegnene og bevisene på Guds godhet.

Men hva mener du, medmenneske? Dersom du begynte å telle slike tegn som Herren har vist deg i ditt livs tid, når ville du bli ferdig, og hvor omfattende ville ikke fortegnelsen bli! Ville du ikke bli nødt til å si med David: «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg» – særlig i din

miskunns gjerninger. «Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6).

Jeg vil si dere noe som i begynnelsen kan virke påfallende: Jeg tror at ingen kunne fortelle bedre og mer utførlig om den miskunn Gud viser oss, enn Satan – om han ville. For til sin store misnøye og ergrelse erfarer han hvordan den allgode Gud omgir oss stakkars mennesker med sin makt på alle kanter, så han ikke kan komme oss til livs, hvor gjerne han enn ville (Job 1,10).

Han vet hvor mange av de garn han har lagt ut for oss, Guds miskunn har revet i stykker for ham; hvor mange glødende og giftige piler den har fanget opp som et skjold; hvor mye av det onde han hadde tenkt oss, den har hindret; og hvor mye godt og ønskelig den på en skjult og lønnlig måte har gjort mot oss, mens han med harme og bitterhet har måttet se på.

Men også de hellige engler, som etter den Høyestes befaling har vært hos oss og tjent oss fra livets begynnelse, kunne synge oss en vise om dette; for de har sin glede i de kjærlighets- og miskunnsgjerninger som Gud så rikelig gjør mot oss uverdige mennesker, og de tar av hver eneste av dem anledning til å prise Gud og til ny glede. Om dette har vi allerede på et annet sted lært det som trengs.

Gudslærde og gudfryktige menn antar heller ikke uten grunn at det blant annet skal bli et emne for de yndefulle samtaler som de hellige engler skal ha med de utvalgte mennesker i himmelen, at englene gir dem underretning om den mangfoldige miskunn fra Gud som de har nytt i dette liv, og forteller dem hvor ofte og hvor kraftig den har stanset og avverget djevelens forferdelige ondskap. (*Se fjerde del, 14. preken, § 4.*)

De mange skriftord som er anført, vitner imidlertid ikke bare om de timelige, men fremfor alt om de åndelige og himmelske velgjerninger som den allgode Gud har vist oss fra begynnelsen, viser oss daglig og siden i all evighet vil vise oss. De taler til oss om Guds evige kjærlighet, som han har elsket oss med i Kristus før verdens grunnvoll ble lagt, og som han har åpenbart for oss i tiden, da han ga oss og hele verden sin Sønn, den enbårne, «for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16).

De forklarer oss Guds Sønns kjærlighet, da han ga seg selv for oss og ved sin lydighet og fornedrelse inntil døden på korset – ved sitt gud-

dommelige, kostbare blod, ved sin blodige, uforskyldte og bitre død – forløste oss fra Guds vrede, djevelens vold og den evige død. De holder oss for øye Den Hellige Ånds kjærlighet, da han utgyder seg med Guds kjærlighet i våre stakkars, syndige hjerter, velger dem til sine boliger og templer, og opplyser, helliggjør, renser, fornyer, trøster, styrker og vederkveger dem.

De lærer oss å forstå dåpen og den nådepakt Gud for evig har sluttet med oss, og viser oss hvordan vi gjennom hele vårt liv skal ha nytte av den og derfor vandre glade og frimodige i Guds nåde.

De holder oss for øye hvilken uforlignelig og kostbar Guds gave vi har i hans nådekall, som han har kalt oss med til sin himmelske herlighet og sin kjære Sønns samfunn i tid og evighet; i Guds forbarmelse, tålmodighet og langmodighet, som vår salighet bygger på; i at vi blir bevart til frelse ved hans makt; og i Guds ord – en lykt for vår fot og et lys på vår sti (2 Pet 3,15; 1 Pet 1,5; Sal 119,105), vår trøstekilde, vår rådgiver, vår hjertestyrkning, vårt forsikringsbrev om vår frelse, vår lærer og veiviser, vårt paradis.

De viser oss også hvilken herlighet og salighet Herren Jesu kjærlighetsmåltid rommer, og virkelig tilbyr og gir de botferdige og troende, og mer av samme slag.

Om alt dette minner de ikke bare oss alle i alminnelighet, men hver enkelt av oss i særdeleshet. Guds Ånd taler ikke bare trøstende og hjertelig til hele skaren, men også til enkeltpersoner, som når han sier: «Jeg er din Gud! Jeg styrker deg og hjelper deg og holder deg oppe. Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min. Jeg utsletter dine misgjerninger» (Jes 41,10; 43,1.25).

Slik vil han at enhver trygt skal gjøre Guds løfter til sine egne og med frimodig tro ha nytte av dem, som om de bare angikk ham alene. Det er en stor feil hos de fleste kristne at de bare i alminnelighet og overfladisk tenker over den vesensmessige og evige kjærlighets velgjerninger, både i naturens og i nådens rike, og ikke over dem de selv i særdeleshet og for sin egen person har nytt og nyter. Derfor vekker den alminnelige betraktning også bare en alminnelig og kaldsinnig kjærlighet hos dem, mens den personlige betraktning ville fremkalle et personlig kjennskap og en hjertelig, inderlig gjenkjærlighet.

Les derfor enda en gang gjennom de skriftord som er anført ovenfor, min medkristne, og overvei dem som om de var talt til deg og om

deg, og hold ikke opp med å anbefale dem for din sjel, holde dem fram for den og gjøre dem til ditt hjertes eie som et sant og evig Herrens ord, helt til du med full overbevisning kan si:

«Gud har elsket og utvalgt meg i Kristus. Han har gitt meg sin Sønn og stilt ham fram på hans kors og i hans blod som en nådestol og en sikker tilflukt for meg. Guds Sønn har elsket meg og gitt seg selv hen for meg. Jeg er min trofaste og gode hyrdes, Herren Jesu, får; jeg hører hans røst og følger ham; han kjenner meg; jeg bærer hans merke på min panne og mitt bryst; han gir meg evig liv; jeg skal aldri fortapes; ingen skal rive meg ut av hans hånd; ingen djevel, ingen verden eller død skal kunne skille meg fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus. Jeg har et pant og et segl i og på mitt hjerte, som forvisser meg om min frelse og gir meg det sikre vitnesbyrd at jeg er et Guds barn og en arving til det evige liv. Jeg blir ved Guds makt bevart til frelse. All nådes Gud, den trofaste og sanndru Gud, vil selv berede, styrke, bekrefte og grunnfeste meg; han vil fri meg fra all ond gjerning og frelse meg til sitt himmelske rike. Ham være ære og makt i all evighet! Amen.»

Nå, dere Jesus-elskende sjeler, dere tenker kanskje: Hva sikter denne temmelig omstendelige framstilling av Guds miskunn og kjærlighet mot, når det allerede er talt mye om dette i de foregående deler? Og hvordan kan det tjene til å forklare det vi nå særlig skal lære, nemlig forberedelsen til en salig død?

Jeg innrømmer gjerne at jeg har kommet inn på en liten avvei; men jeg må også si at det har skjedd med fritt forsett, og jeg håper dere ikke skal angre på at dere hittil har fulgt meg på den. Vi har funnet det rett å ta en liten omvei; men den har vært yndig og høyst tjenlig til å nå vårt mål.

Den hellige Skrift vitner tydelig at all ugudelighet har sitt utspring i at menneskene ikke kjenner Gud, slik Frelseren sier når han taler om forfølgelsen av de sine: «Alt dette skal de gjøre mot dere, fordi de verken kjenner Faderen eller meg» (Joh 15,21; 16,3). Og hans apostel skriver om hedningene: «Ettersom de ikke brydde seg om å eie Gud i kunnskap, overga Gud dem til et udugelig sinn, så de gjør slikt som ikke sømmer seg» (Rom 1,28). Deretter regner han opp alle slags fryktelige og skadelige frukter som vokser opp av en slik uvitenhet,

nemlig urettferdighet, hor, lumskhet, grådighet, ondskap, misunnelse, blodtørst, ubarmhjertighet og mer av samme slag.

Om kjennskapen til Gud taler Skriften derimot svært herlig: «Dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus» (Joh 17,3).

De hellige apostler vet ikke noe bedre å ønske sine tilhørere enn at Gud vil gi dem «visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg, og gi deres hjerter opplyste øyne, så de kan forstå hvilket håp han har kalt dem til, hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige» (Ef 1,17.18) – at de må bli «mer og mer rike på kunnskap og all innsikt, slik at de kan dømme om hva som er rett», fylt av rettferds frukt (Fil 1,9–11), og at de må vokse i kunnskapen om Gud og bli «styrket med all kraft etter hans herlighets makt, så de kan ha all utholdenhet og tålmodighet» med glede, og takke Faderen, som gjorde oss «skikket til å få del i de helliges arv i lyset» (Kol 1,11).

Særlig betydningsfullt sier den hellige apostel Peter at «nåde og fred» følger «i rikt mål gjennom kunnskapen om Gud og Jesus, vår Herre», og at alt som tjener til liv og gudsfrykt blir oss gitt «ved kunnskapen om ham som har kalt oss ved sin egen herlighet og kraft» (2 Pet 1,2.3). Disse og lignende ord får sin forklaring i alle tiders erfaring: Av den sanne og levende kunnskap om Gud flyter, som av en hellig og velsignet kilde, omvendelse, tro, kjærlighet, håp, frykt, ydmykhet, saktmodighet, vennlighet, kyskhet, avholdenhet, rettferdighet og sannhet.

Derfor består alle gudfryktige sjelers beste og nyttigste forberedelse til en salig avskjed i at de daglig av hjertet legger seg etter å lære sin Gud mer og mer å kjenne. De angrer inderlig på at de har levd så lenge i verden og bekymret seg så lite om alle tings skaper og opprettholder, om det mektigste, mest velgjørende og viseste vesen, som alt er til og består ved.

De angrer på at de har drukket av elvene etter lyst og behag, men bare spurt og gransket lite etter den levende og evige kilde de strømmet ut av; at de riktignok har vært innesluttet i sin Guds varetekt, omsorg, kjærlighet og trofasthet og nytt rikelig godt av det, men lært ham for sent å kjenne og bare vist ham liten takknemlighet.

De beklager av hjertet at de, selv om de så lenge har hatt frelsesmidlene for hånden og kjent, eller i det minste kunne ha kjent, Guds

hellige og nådige vilje, likevel har brukt dem kaldsinnig og ikke tjent Guds vilje av hjertet, ja ofte foretrukket sin egen vilje framfor hans.

Det bedrøver dem at de, når de gransker sitt levnet og hele sin ferd, finner så mye som har stridd mot Guds lov og deres dåpspakt; de undrer seg over Guds godhet og langmodighet og priser ham derfor med glede. De erkjenner at mange synder er dem tilgitt, og derfor elsker de så mye mer og inderligere.

De vet nå ikke bare av Guds ord, men også av egen erfaring, hvor høyt Guds Sønn har elsket dem. Han har gitt seg selv hen for dem, vunnet dem til en eiendom med sitt kostbare blod og aktet dem kjære og dyrebare; som en tro yppersteprest og mellommann har han trådt fram i deres sted for Gud; som en tro hyrde har han fulgt dem med sin miskunn og barmhjertighet, grepet dem, tatt dem på sine skuldre og ført dem på rett vei.

De innser nå også hvilken trofast venn, trøster og talsmann de har hatt i den dyrebare Hellige Ånd, som ikke har forlatt dem i noen nød og ikke straks har veket fra dem for deres overtredelsers skyld, men stadig gjennom ordet og samvittigheten har formant, advart, skremt, opplyst, fornyet, trøstet, styrket og lindret dem.

Av dette vokser det videre fram en hjertelig tillit hos dem til den kjærlige, nådige og miskunnsomme Gud, og en stor frimodighet mot synd, verden, død, djevel og helvete. For siden de ser at alt det Herren har lovet i sitt ord, har blitt så trofast oppfylt og vist mot dem alle deres livs dager, slutter de av det at han har elsket dem fra evighet av, utvalgt dem i Kristus Jesus, bestemt dem til barnekår og salighet, og besluttet å bevare dem ved sin makt til frelse, tross djevelens og verdens tanker og vilje.

Da begynner de å elske ham av hele hjertet og hele sjelen som sin Gud og Far, som sin trofaste og dyrebare frelser, mellommann, yppersteprest og hyrde, som sin søte og usvikelige venn og trøster, og å vise denne kjærlighet på alle måter. Med glede søker og griper de overalt anledning til å tale om og opphøye den allgode Guds barmhjertighet, kjærlighet og trofasthet, og til å føre andre – særlig uvitende og uerfarne – til den samme salige kunnskap og innsikt og anbefale dem kjærligheten til ham. Dette gjør de framfor alt med sitt husfolk, sine barn og tjenere.

Det ligger i troens og kjærlighetens natur at de gjerne vil gi seg til kjenne i gjerninger og etterlate seg et eller annet minne eller vitnesbyrd om hvor høyt de har skattet Gud og hans kjærlighet. Derfor har noen som hadde midler til det, bygd kirker, stiftet klostre, bestemt visse deler av det de etterlot seg, til underhold for geistlige og fattige eller til støtte for studenter, for at Gud derved skulle tjenes, hans ord forkynnes, hans pris kunngjøres, kunnskapen om ham opprettholdes og utbres, hans lemmer og tjenere gledes, og etterkommerne vekkes og oppmuntres til å elske og love Gud.

Langs landeveiene utenfor byer og landsbyer finner man jevnlig steinkors, ofte uformelige og grovt tilhugget, som jeg ikke regner for annet enn minnesmerker om kjærligheten til den korsfestede Jesus. Denne kjærligheten har forfedrene og de enfoldige villet anbefale de reisende og forbipasserende også etter sin død, og legge dem på hjertet.

De brunsvigske historiebøker forteller om en adelsmann ved navn Riddag av Venden at han skjenket en viss pengesum til hovedkirken i Halberstadt og bestemte at det for den skulle ringes hver fredag klokken elleve med denne kirkens storklokke, for å minne folket om Herren Jesu bitre lidelse og død og bevege det til å takke ham for den og be et Fader vår.

Jeg har hatt en gudelskende person under min sjelesorg, hvis hjerte brant og luet i kjærlighet til Jesus, og som ofte pleide å sukke: «Hvordan skal jeg gjengjelde Herren alle de velgjerninger han har vist og daglig viser meg?» (Sal 116,12).

Og siden han i sitt omfattende og besværlige husvesen og under alle sine sysler stadig bevarte minnet om ham i sitt hjerte, pleide han å tenke ut og siden skrive ned alle slags vakre rim og små bønner som alle handlet om Jesus.

Til slutt hadde han samlet et temmelig stort antall, og han ba meg få dem trykt og forsyne dem med et forord, noe som også skjedde. «Dette», sa han, «skal være et minne i verden om min inderlige kjærlighet til Herren Jesus. Kunne jeg gjøre noe mer, ville jeg gjøre det villig og gladelig; for han har elsket meg og gitt seg selv hen for meg» osv. Når dette og lignende skjer i en ren tro og usminket kjærlighet, er det godt.

Men ingenting er bedre enn å bygge levende kirker til Guds ære, og til minne om sin kjærlighet til Jesus å reise levende støtter og kors og etterlate seg levende bøker – skrevet ikke med blekk, men med den levende Guds Ånd, på hjertets kjødtavler (2 Kor 3,3). Jeg mener med det gudfryktige og vel oppdratte barn. Når deres hjerter er fylt og beskrevet med en grundig kunnskap om Herren Jesus og med kjærlighet til ham, kan de med rette kalles levende templer, støtter og bøker, og de vitner på det kraftigste om foreldrenes tro, kjærlighet og håp etter at disse er gått bort.

Om Konstantius, far til keiser Konstantin med tilnavnet den Store, fortelles det at han kort før sin salige død overga riket til sin sønn i rådets nærvær og føyde til: «Nå skal døden være meg søtere og mer behagelig enn livet; for jeg etterlater meg et herlig minnesmerke og en skjønn gravskrift, nemlig min sønn, som med Guds hjelp skal tørke tårene av de stakkars kristnes øyne.» Å, hvor lykksalige er ikke de foreldre som etterlater seg slike levende minnesmerker og gravmæler, som etter deres død kan fremme Guds ære, kunnskapen om og kjærligheten til Herren Jesus og sann gudsfrykt! Dette bør alle gudelskende sjeler strebe etter.

Erfaring og iakttakelse kan lære oss at det ikke finnes noen urt, noen plante eller noe tre som ikke forbereder seg på det som kommer, for å bære enda mer senere, når det har båret frukt. En plante som har nådd sin fullkommenhet, bærer frø som en ny kan vokse opp av når den selv er død. Et tre som om høsten står helt naket og har mistet både frukt og blader, har allerede satt løv- og fruktknopper for neste år, og med dem skal det da tjene sin eier.

Slik er det også med rettferdighetens eiker og kvistene i Herrens plantning, hans henders gjerning til å vise ham selv herlig (Jes 60,21; 61,3). De tjener ikke bare hans rådslutning i sin levetid (Apg 13,36), men gjør seg også all mulig flid for å kunne etterlate ham en ætt som også etter at de selv er sovnet inn, kan stå for hans åsyn og tjene ham (Sal 22,31).

Dessuten er de i sitt hjerte overbevist om at alt de til nå har gjort i sitt kall av kjærlighet til Gud og for å fremme hans ære, er lite og ubetydelig mot den makeløse og umålelige kjærlighet og de utallige velgjerninger han har vist dem. De kan heller ikke vite hvor lenge de

ennå skal ha tid til å gjøre det gode, tjene Gud og nesten og oppbygge seg selv på sin høyhellige tro (Gal 6,9.10; Jud 20).

Da begynner de med større flid og iver enn noen gang å holde seg til Gud, bruke nådemidlene, grunnfeste seg i troen, slå dypere røtter i sin salighets grunn, bli mer og mer forvisset om Guds kjærlighet i Kristus Jesus, bli riktig kjent og fortrolig med ham, vandre med ham og føre et gudfryktig liv, tjene hans vilje og søke å være ham til behag.

Derfor fornyer de daglig sin dåpspakt; de overgir seg til og lukker seg inne i Guds faderlige omsorg, barmhjertighet og evige kjærlighet, i sin frelsers, mellommanns og hyrdes, Jesu Kristi, søte og salige samfunn og varetekt, og i Den Hellige Ånds ledelse. Daglig ofrer, helliger og overgir de ham sitt legeme og sin sjel med alle krefter og evner. De søker sin lyst og ære i å kunne tjene og behage Gud.

Ingenting er for dem stort og herlig uten den store, høylovede og miskunnsomme Gud; ingenting er søtt uten hans godhet, ingenting behagelig uten det som behager ham, ingenting prisverdig uten det som tjener hans navns pris, ingenting trøstende uten forsikringen om hans nåde.

De legger seg ikke bare etter å frykte ham som barn og tilbe ham med tilbørlig selvfornedrelse, men mest etter å elske ham, henge ved ham i barnlig, søt fortrolighet og vente seg alt ønskelig og godt bare av ham. De elsker ham hjertelig, priser ham inderlig, tilber ham ivrig, alvorlig og andektig, tjener ham villig, gir seg helt og fullt hen til ham og hviler søtt i ham.

De trekker seg også så meget som mulig bort fra all forfengelighet og verdslig vidløftighet og fordyper seg ikke i sysler som kan forurolige sjelen, spre tankene og gjøre hjertet kaldt i kjærligheten til Gud og i hans tjeneste. Hverv der de ikke kan håpe å tjene Gud og nesten, vil de ikke ta på seg, hvor mye ære, nytte og bekvemmelighet de enn kunne skaffe dem.

Bemerkelsesverdig er det den hellige Lukas sier om vår Frelser: «Det skjedde da det led mot tiden da han skulle opptas, da vendte han sitt ansikt mot Jerusalem for å gå dit» (Luk 9,51). Han festet sitt ansikt; han satte seg fore i sitt hjerte å vandre med frimodighet til Jerusalem, enda han ikke var uvitende om hva som skulle vederfares ham der.

Slik er også hans etterfølgere: Når de merker at deres dager etter hvert lider mot slutten, vender de med frimodighet hjerte og ansikt

mot sin ende og mot Gud, som de lengter og stunder etter. De ligner en vandringsmann som går rett mot solen og har skyggen bak seg, så han ikke ser den.

De griper gjerne anledningen til å gjøre det gode, og blir ikke trette eller lei av noe arbeid der de kan vise sin kjærlighet til Gud og nesten; men hjertet forblir urokkelig vendt mot deres Gud, og kjærligheten til det forgjengelige, egenæren, egennytten og egenkjærligheten glemmes mer og mer hos dem.

Kort sagt: De våker, ber, elsker og tjener Gud og nesten. De er stille og tilfredse i Gud; daglig legger de hode og hjerte opp mot sin Jesu bryst og i hans fang; de har ham alltid for øye og i hjertet. Hoftene lar de være ombundet og lampene brennende, og de er som folk som venter på sin herre når han vender hjem fra bryllupet, for at de kan åpne for ham straks han kommer og banker på (Luk 12,35.36). At de på denne måten har forberedt seg vel til en salig død, vil ingen kunne nekte.

Men la oss gå videre og også ta hensyn til nesten når vi taler om forberedelsen til en salig død. Hvor nødvendig det er å stå på god fot både med Gud og med nesten, om en vil dø salig, kan vi slutte av at vår Jesus setter budet om kjærlighet til nesten ved siden av budet om kjærlighet til Gud. Han lærer også at vår gudsdyrkelse, våre ofre, våre bønner og hele vår ferd ikke behager Gud hvis vi ikke står i et kjærlig forhold til vår neste og omgås hverandre i og etter kjærlighet (Matt 22,39; 5,23–25; 6,14.15; Mark 11,25.26; Rom 14,15).

Klare er den hellige apostels ord: «Den som sier at han er i lyset» – i nådestanden, i samfunn med Gud ved Kristus – «og som hater sin bror, han er ennå i mørket» – i sine synder, under Guds vrede og i Satans vold. «Den som elsker sin bror, blir i lyset, og det er ikke anstøt i ham» – det er ingenting i ham som uroer og tynger hans hjerte og samvittighet. «Men den som hater sin bror, han er i mørket og vandrer i mørket. Han vet ikke hvor han går, for mørket har blindet hans øyne» (1 Joh 2,9–11).

«Vi vet at vi er gått over fra døden til livet, fordi vi elsker brødrene. Den som ikke elsker, blir i døden» (1 Joh 3,14).

Den hellige Paulus vil at de kristne ikke en eneste natt skal nære vrede eller hat til nesten i sitt hjerte: «La ikke solen gå ned over deres vrede!» (Ef 4,26). Hvorfor det? Har det ikke god tid til i morgen? Nei,

vil apostelen si, det er for farlig; dere vet ikke hva som kan hende dere om natten. Den som ser solen gå ned, er ikke viss på at han skal se den stå opp igjen; og dessuten: Den som huser og nærer vrede, gir djevelen rom (herberge), og det kan ikke skje uten fare for legeme og sjel (v. 27).

Det er også åpenbart at døden fører oss bort fra verden og alt vi har eid og nytt der, inn i evigheten og for Guds domstol, og at enhvers gjerninger følger med ham (Åp 14,13); derfor skal han også få igjen «det som er skjedd ved legemet, etter det han gjorde, enten godt eller ondt» (2 Kor 5,10). Derfor kan sannelig ingen samvittighetsfull og gudelskende kristen ville forlate verden under og med sine medkristnes sukk og tårer, for han vet godt at de bare ville være ham en dårlig anbefaling for Guds domstol.

Det er forferdelig når en gammel lærer sier til en ubarmhjertig rikmann som drar bort fra verden: «Du farer av sted, og de fattiges sukk går foran deg og følger etter deg; de fremmedes usle skikkelser, som du har sett på uten medlidenhet og forbarmelse, anklager deg, og skaren av dem som gråter for din skyld, går løs på deg.» Ve den sjel som trer fram for Guds dom med et slikt følge! Ve det menneske over hvis liv mange er bedrøvet, og over hvis død mange gleder seg!

Ingen som er en sann kristen, vil i sine friske dager gå til sengs og sovne inn noen kveld under forbannelser, sukk og tårer fra dem han har forurettet. Hvor mye mindre vil han da gjøre det når han skal sovne inn i døden og gå over fra tiden til evigheten! (*P. Krysologus, 114. preken, over Luk 12.*)

Saken er imidlertid så viktig at vi finner det nødvendig å framstille den noe mer omstendelig og inntrengende. Kjærligheten til nesten kan betraktes på to måter. For det første slik den, lik en kilde, sprudler, bruser og beveger seg i hjertets innerste, eller, lik ilden på alteret i den gamle pakt, blusser, luer og brenner.

En gudfryktig sjel som mener alvor med sin salighet, vil se til at kilden inni den aldri tettes til og hindres i å velle fram, og at ilden aldri slukner. Det kan hende at kilden blir uklar og uren ved egen eller andres skyld; men den arbeider stadig, og ved kraften og trykket i vannet som kommer fra bunnen, skyller den bort urenheten og begynner snart igjen å renne klar og ren.

Satan og verden søker ofte å kaste illeluktende ting – som horn, hår og lignende – i denne ilden og gjøre den ubehagelig; men et kristent

hjerte streber etter å fjerne slikt igjen og holde kjærlighetsilden ren og behagelig. Hva jeg mener med dette, kan et kristent hjerte lett slutte seg til, og det av egen erfaring; for jeg er viss på at det, hvis dets tro er ekte, vil kjenne hos seg selv en heftig indre lengsel etter å gjøre godt, en indre drift og merkbar tilskyndelse, en sterk tilbøyelighet til å øve kjærlighet og barmhjertighet, selv når det er alene i sitt kammer.

Dette sikter Skriften til når den sier: «Vær varmhjertet mot hverandre i broderkjærlighet!» (Apostelen bruker et ord som ellers betegner foreldres naturlige lyst og tilbøyelighet til å sørge for at barna får det godt; han vil dermed vise at kjærligheten til nesten ikke må være noe tvunget og påtatt, men noe frivillig som flyter fram av den fornyede natur.) «Vær ikke lunkne i iveren» – for å tjene Gud og nesten! «Vær brennende i ånden» – la deres ånd stadig bruse, syde og arbeide i iver for å tjene Gud og nesten! (Rom 12,10 ff.).

På et annet sted taler han om Jesu kjærlighets tvang. På samme måte som det sies om de ugudelige at de har en drift i seg som tvinger dem til all ondskap – derfor sammenlignes deres hjerte med en brønn som stadig lar vannet strømme ut, og med havet som ikke kan være stille, men stadig kaster opp skarn og gjørme (Jer 6,7; Jes 57,20) – sies det om de gudfryktige at de kjenner en hellig drift hos seg til kjærlighet og barmhjertighet. De er urolige og dog rolige: rolige i troen, i Jesu samfunn og i Guds fred, urolige i kjærligheten til Gud og nesten.

Kort sagt, jeg vil gjerne minne mine tilhørere og lesere om det jeg allerede på et annet sted i dette verk har skrevet om denne innvendige kjærlighetsdrift, og formane dem til å streve etter stadig å kunne kjenne den og la den virke i dem.

For denne innvendige kjærlighetsdrift er en frukt av og et sikkert tegn på den virksomme tro som er til stede i hjertet, og følgelig en frukt av og et tegn på den ønskelige og salige sjelstilstand som apostelen fant sine tessalonikere i, da han skrev til dem: «Vi takker alltid Gud for dere alle når vi minnes dere i bønnene våre. Stadig minnes vi deres virksomhet i troen, arbeidet deres i kjærligheten og deres utholdenhet i håpet» (1 Tess 1,2.3). Den som befinner seg i en slik tilstand, er alltid rede til gladelig og salig å forlate verden.

For et hjerte som er fylt av en tro som stadig øver seg i Jesu samfunn og i å gripe og gjøre ham til sin egen, av en kjærlighet som stadig er i bevegelse og søker å åpenbare seg i gjerninger, og av et tålmodig håp

som bygger på Guds løfter, eier alt det skal eie, og kan ikke bli usalig, selv om døden skulle komme brått og uventet over det. (*Se tredje del, 2. preken, § 7 og 8.*)

Men det blir ikke ved dette; kjærligheten kommer også til uttrykk og åpenbarer seg i gjerninger. En sann kristen ligner sin Frelser og er slik som han var i denne verden, og vandrer slik som han vandret (1 Joh 4,17; 2,6). Den som vet at Gud er en stadig luende og liflig ild, et stadig brusende og vellende dyp av all godhet og kjærlighet, et stadig virkende, drivende, levende og virksomt vesen, kan av det slutte hvordan det var med Herren Jesus da han vandret på jorden.

Han levde, rørte seg og beveget seg i idel guddommelig kjærlighet; han lengtet stadig etter å gjøre godt. Den som hadde fått nåde til å skue inn i Jesu hjerte, ville ha sett det aller elskeligste bilde, nemlig en avgrunn, et hav, en sol av all godhet og kjærlighet, i full og stadig bevegelse, i stadig lengsel og attrå etter å virke til menneskenes frelse.

Men dette indre åpenbarte seg i det ytre. Han dro overalt omkring i Jødeland og søkte i gjerning å bevise sin tvingende kjærlighet. Han lette etter syndere for å omvende og frelse dem, etter de bedrøvede for å trøste dem, etter de skrøpelige for å styrke dem med sin guddommelige kraft, etter de syke for å gjøre dem friske, etter sine venner for å utøse sin kjærlighet i deres hjerter og vederkvege deres sjeler, etter sine fiender for å overbevise og vinne dem med kjærlighet, godhet og saktmodighet.

Hvor hjertelig taler han ikke ofte til dem! «Dette sier jeg for at dere skal bli frelst. Dere vil ikke komme til meg for å få liv» (Joh 5,34.40). «Jerusalem, Jerusalem! Hvor ofte jeg ville samle dine barn, som en høne samler kyllingene sine under vingene. Men dere ville ikke» (Matt 23,37). «Visste også du, om enn først på denne din dag, hva som tjener til din fred!» – da ville du ta det til hjerte – «Men nå er det skjult for dine øyne» (Luk 19,42). Dette sa han med vemodige tårer og hjertelig bedrøvelse.

Noen ganger tvang hans oppbrusende kjærlighet ham til å tre offentlig fram og rope: «Om noen tørster, han komme til meg og drikke! Jeg er livets brød. Den som kommer til meg, skal ikke hungre, og den som tror på meg, skal aldri noen gang tørste. Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut» (Joh 7,37; 6,35.37). «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile! Ta mitt åk på

dere og lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet. Så skal dere finne hvile for deres sjeler» (Matt 11,28.29).

Ingen kjøpmann i verden har noensinne vært så begjærlig etter timelig vinning som Herren Jesus etter den åndelige, nemlig å opplyse og frelse sjelene. Om natten banket hans hjerte av kjærlighet og barmhjertighet, og han samtalte med Gud om menneskenes frelse og salighet. Om morgenen gikk han ut med en hellig og guddommelig begjærlighet og lette etter kar han kunne glede og fylle med miskunn og kjærlighet, og hvor glad var han ikke når han fant et slikt!

La oss tenke over beretningen om den samaritanske kvinne og legge merke til hvordan alt i den smaker av hans kjærlighet til sjelene! Han taler om en brønn og en kilde hvis vann veller fram til evig liv, og hans hjerte var den kilden han mente. Av den fløt det så mye nåde, så mye kraft og så mye liv at den visne planten, den samaritanske kvinnes sjel, ble levende.

Vi finner ofte i evangeliehistoriene at han var omgitt av en stor mengde mennesker, inntil flere tusen, bestående av menn, kvinner og barn, som fulgte ham overalt, trengte seg inn på ham og skyndte seg til ham fra byer, tettsteder og landsbyer. Hva kom det av? Det gikk kraft, liv, trøst, glede og fred ut fra ham (Luk 4,42; 5,1; 6,17–19; 7,12; 8,4; Mark 7,33). De sa: «Aldri har noe menneske talt slik som denne mannen!» (Joh 7,46).

De hørte idel veldige, yndefulle og trøstefulle ord; de så idel guddommelige og ubegripelige under; de smakte og følte idel kjærlighet, trøst og liv og sa: «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord» (Joh 6,68). Han var som et blomstrende tre som lokker biene til seg med sine honningfulle blomster. Han var en guddommelig magnet som dro sjelene til seg, og så videre.

Men hvorfor dveler jeg så lenge ved noe som later til å høre hjemme et annet sted? Kristi kjærlighet tvinger meg slik at jeg, når jeg får anledning, ikke kan la være å glede meg over å betrakte hans guddommelige miskunn og kjærlighet og prise den for mine medkristne, og å oppmuntre og spore oss alle til å følge ham. For slik må også de som hører ham til, være og vandre; slike kjærlighetsøvelser må de stadig legge vinn på. Dette er en del av den forberedelse til en salig død som vi taler om.

De sanne kristne er daglig opptatt med kjærlighets- og barmhjertighetsgjerninger. Ved enhver anledning lar de sin mildhet, vennlighet, saktmodighet, ydmykhet og godgjørenhet bli kjent (Fil 4,5). De ønsker at enhver skal ha et godt hjertelag mot dem, vente alt godt av dem og med glad tillit henvende seg til dem når de trenger deres råd, trøst og hjelp. De streber etter å være alle til nytte, oppbyggelse og trøst, men ingen til skade, anstøt og mishag. De legger seg etter å ha et kjærlig, oppriktig og redelig hjerte, en lærerik, trøsterik og yndefull munn og en hjelpsom, villig og gavmild hånd.

Daglig ikler de seg, som Guds utvalgte, hellige og elskede, inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, saktmodighet og langmodighet; de tåler hverandre og tilgir hverandre dersom noen skulle ha noe å anklage en annen for; Kristi fred seirer og hersker i deres hjerter (Kol 3,12.13.15). De fører et stille liv, søker og jager etter freden, hater all anstøtelig trette og vil heller lide enn gjøre skade og rive fredens bånd i stykker. De avskyr all bitterhet, vrede, sinne, skrik, baktalelse og ondskap.

De går nødig til rettssak; de lar seg langt heller forurette og bedra. De driver riktignok handel og vandel som andre mennesker, men de ønsker likevel ikke «å bedra eller utnytte sin bror» eller sin enfoldige neste i noen handel (1 Tess 4,6). De lar seg gjerne nøye med det de har, og det Gud ved rettmessige midler har tildelt dem (Hebr 13,5); for de vet at «vi hadde ikke noe med oss inn i verden, og det er klart at vi heller ikke kan ta noe med oss herfra» (1 Tim 6,7).

De husker at det er bedre å dø under den fattige nestes velsignelser enn under hans forbannelser. Derfor gjør de godt mot enhver, søker å bli rike på gode gjerninger, gir gjerne og deler med andre, så de samler seg en skatt, en god grunnvoll for fremtiden (1 Tim 6,18.19). De sår rikelig, for at de siden kan høste uten opphør (Gal 6,9).

De ønsker å dø som Tabita, om hvem det sies: «Hun var rik på gode gjerninger og på almisser som hun ga.» Legg merke til, mine kjæreste, den besynderlige måte apostelen taler på her! Det vi gjør mot andre, det vi gir bort, det vi virker til andres beste, ser jo ikke ut til å være vårt, men deres som mottar og nyter det.

Likevel sier Den Hellige Ånd at hun var rik på gode gjerninger og almisser som hun viste og ga andre. Hvordan skal vi forstå det? Hun hadde riktignok gitt andre almissene, men i tro og oppriktig

kjærlighet; derfor var de godskrevet henne i Guds minnebok, ikke som bortgitt og tapt, men som utlånt til Herren, og samtidig hvilte de gudfryktige fattiges velsignelser og lønnen fra hennes Gud over henne.

Den hellige evangelist går imidlertid videre og tilføyer, etter å ha skrevet de anførte ord, at det skjedde i de samme dager, nemlig da hun var så flittig til å gi almisser, lage kjortler og klær og gi dem til fattige enker og farløse, at hun ble syk og døde. Slik fant døden henne i full utøvelse av barmhjertighet og kjærlighet. Det sies da også straks etterpå at da Peter kom opp i salen der liket lå, sto enkene hun hadde gjort vel mot, omkring ham og viste ham gråtende de klærne Tabita hadde laget og gitt dem (Apg 9,36 ff.).

Se, dette er hva alle gudfryktige hjerter bør ønske seg: at de inntil sin død må bli funnet i virkelig utøvelse av sin tro og i åpenbaring av en ivrig og utrettelig kjærlighet. Å, hvor skjønt er ikke et lik pyntet når enker og farløse, fattige, hjelpeløse og forlatte viser fram de almisser de nylig mottok av den kjære hånd, mens hånden ennå levde, og med sukk og tårer beklager et gavmildt hjertes bortgang! Hvilken staselig og prektig likferd fikk ikke den gudelskende og gavmilde hessiske fyrstinnen, som en stor mengde fattige fra hele landet fulgte med mange tårer til graven! (*Se tredje del, 19. preken, § 22.*)

Guds sanne barn og de rette arvinger til det evige liv er heller ingen løver i sitt hus, ingen tistler og torner i sitt nabolag, ingen skampletter på sin slekt, ingen svovelbrann for sitt fedreland. De fører et rolig og stille liv i all gudsfrykt og ærbarhet.

De er som blankpolerte speil som rettferdighetens sol speiler seg i med sin kjærlighet, saktmodighet, vennlighet og forbarmelse. Deres tale er som flytende olje som ikke lager noen larm; deres husstell og virke er som Salomos oppføring av templet, hvor man verken hørte hammer eller noe annet redskap (1 Kong 6,7). De tåler ingen støy, skrik, rasing, banning og anstøtelig skjelling i sitt hus.

De og deres ektefelle er ett hjerte og én sjel; de elsker hverandre ikke bare etter kjødet – det gjør også de vantro – men fremfor alt etter ånden og i kjærlighet til Jesus. Den gudfryktige mann elsker sin gudfryktige hustru som et brystbilde som er skjenket ham av en stor herre, nemlig Herren Jesus; den kristne hustru elsker sin mann som en krone og et hodesmykke som Herren har pyntet henne med.

De lever sammen i kysk ekteskapelig kjærlighet, som kjerubene over nådestolen, hvis vinger rørte ved hverandre og hvis ansikter begge var vendt mot nådestolen; de hjelper hverandre trofast å bære dette møysommelige livs byrde.

Derfor er det deilig å høre og lese at kristne ektefolk, når det har kommet dit at den ene av dem skal dø, tar en hjertelig avskjed med hverandre, takker hverandre inderlig for all kjærlighet, hjelp og troskap de har vist, og kjærlig ønsker hverandre Guds nåde og velsignelse til gjengjeld.

Om keiser Henrik med tilnavnet Fuglefangeren forteller historien at han da han lå på det siste, takket sin gemalinne Mechtild inderlig fordi hun i deres ekteskap hadde vist seg så vennlig og tjenstvillig mot ham; fordi hun ofte hadde formildet og stilt hans vrede, så han ikke hadde gått for vidt i den; fordi hun hadde gitt ham mange gode og nyttige råd, stadig minnet ham om rettferdighet og formant ham til å holde den, og stadig bedt for de fattige og undertrykte at de måtte bli hjulpet.

Om andre leser man at de før sin død har gitt hverandre tilbake sine forlovelsesringer og festegaver med vennlig takk for all kjærlighet, trofasthet, pleie og tålmodighet de har vist, og at de deretter har velsignet hverandre med et kyss. Noen hustruer har overlevert sin ektefelle nøklene med de ord at de ikke hadde mer å gjøre i det timelige, og at de nå håpet snart å bli Herren Jesu husholderske og dørvokterske i det evige livs forgårder.

Noen har omfavnet og kjælet for hverandre og sagt: «Min skatt, vi burde nok forlike oss med hverandre; men vi har, Gud være takk, aldri vært uenige eller hatt noe utestående med hverandre. Vår kjærlighet har vært en himmelsk lue som ingen vind, intet regn og ingen snø – som etter vår Guds råd også har kommet over oss – har kunnet slukke. Selv døden, som nå tar meg bort, skal ikke slukke den; i himmelen skal den først riktig brenne og i all evighet ikke slukkes», og mer av samme slag.

Se, mine kjære, hvor nyttig det er hele livet igjennem å søke og samle den sødme en vil vederkvege seg med i døden – hvor godt det er stadig å vandre i kjærlighet til Gud og nesten!

Slik er det også med naboer. Hvor skjønt er det ikke når naboer har elsket hverandre inderlig og bodd sammen i fred, når den ene mildt

og salig sovner inn under den annens bønner, tårer og velsignelser og med denne lovprisningen: «Å, du kjære, salige sjel! Gud være din evige lønn! Hvor ofte har jeg ikke utøst mitt bedrøvede hjerte i ditt trofaste hjerte! Hvor mange gode råd har du ikke gitt meg! Du har aldri latt meg gå fra deg uten trøst og hjelp; du har vært trofast mot meg i medgang og motgang. Din Jesus glede deg i det evige liv!»

Av erfaring vet man at slike og lignende kjærlige sukk, som bønner sendt opp i troen, har gjort de døendes endelikt søtt og lett, så de uten ytterligere og langvarige smerter har slumret mildt hen. Derimot finner man eksempler på at uenighet og uforlikelighet med en eller annen nabo har gjort døden tung, bitter, smertefull og langvarig for en døende.

Jeg kjenner selv et par slike eksempler: en lærd og fornem person og en formuende mann. Begge hadde bedrøvet og krenket sine naboer, og da disse var bortreist, så de ikke kunne tilkalles for å forlike seg med dem, måtte de ligge tre til fire dager i en hard dødskamp, hvor den siste til og med mistet sans, forstand og mæle, uten likevel å kunne dø før den krenkede var hentet og hadde erklært at han av og i kjærlighet til Jesus tilga alt av hjertet, bedt inderlig til Gud om en salig oppløsning for den sjel som sto ferdig til avskjed, og ønsket den Guds nåde og barmhjertighet ved Jesus Kristus; da fulgte enden straks.

Se her hvor godt det er å elske og holde freden ved like i sine friske dager, så man ikke skal behøve å lete lenge etter den i sin død! Jeg vil ikke driste meg til å felle noen dom over slike tilfeller, men må høylig undre meg over at så mange av vår tids såkalte kristne så dristig vover å krenke og bedrøve snart én, snart en annen, ofte til og med slike som de aldri i sitt liv vil komme til å se igjen eller få anledning til å forsone seg med.

De tenker ikke på å gi sine medkristne oppreisning for den vanære og urett de har påført dem, og stanse deres sukk, og likevel tror de at de uhindret skal gå rett til himmelen, slik man jo også overalt kaller og priser dem salige. Jeg antar riktignok at alle sanne kristne av hjertet ville unne dem saligheten, men selv vanskelig ville våge å vandre ut av verden og tre fram for Guds domstol på en slik måte. Å, hvor forferdelig er det ikke å ile ut av tiden og inn i evigheten, tynget av sin krenkede nestes forbannelser, sukk og tårer!

På samme måte vil de gudfryktige sjeler, hvis hele liv er en alvorlig forberedelse til en salig avskjed, legge seg etter å føre en redelig ferd og ikke tynge sin samvittighet og sette den i fare ved urettferdig og ille ervervet gods. De vet at urettferdig gods med rette sammenlignes med gull- eller sølvlenker der sjelen holdes bundet og føres for Guds domstol, hvor den må legge dem av og bytte dem med mørkets lenker og helvetes bånd. Den ille ervervede rikdom er en forløper for den evige fattigdom.

Den rike mann hadde ikke gitt en fattig noe av sin overflod, og kom derfor i helvetes luer. Hva skal da ikke vederfares dem som har holdt tilbake, tvunget fra, røvet og med bedrageri skilt mange fattige fra det som var deres! Den formue som er samlet på urettferdig måte, er forgiftet sukker som den forblindede sjel dør den evige død av. Når mannaen ble samlet i urett tid eller oppbevart mot Herrens forbud, vokste det orm i den; og av den urettmessige rikdom kommer ormen som aldri dør.

Ingen må undre seg over at jeg taler så hardt om urettferdighetens mammon og truer dens eiere med helvetes ild, hvis de ikke omvender seg og i samsvar med Guds befaling frigjør seg fra sine gull-lenker ved en sann omvendelse. La heller enhver alvorlig tenke over hva den hellige Skrift lærer om dette, og vokte seg så han ikke ubemerket blir viklet inn av Satan i slike lenker og snarer, som er så behagelige for det naturlige menneske!

Herren sier: «Når noen synder og farer troløst fram mot Herren, idet han lyver for sin neste om noe som er ham betrodd eller overlatt til ham, eller om noe han har røvet, eller om han med vold har tatt noe fra sin neste, eller om han har funnet noe som var mistet, og lyver om det, eller han sverger falskt om noe av alt det et menneske kan forsynde seg med – da skal den som har syndet på denne måten og ført skyld over seg, gi tilbake det han har røvet eller tatt med vold, eller det som var ham betrodd, eller det som var mistet og som han har funnet, eller hva det kan være som han har sverget falskt om. Han skal godtgjøre det med dets fulle verdi, og enda legge til femtedelen» (3 Mos 5,21–24; 4 Mos 5,7).

På et annet sted roper han ve over dem som legger hus til hus og mark til mark – med urettferdige knep og til nestens skade – «til det ikke er mer plass igjen» (der de fattige kan bli boende) (Jes 5,8). «Ve

dem», sier han, «som drar på misgjerning med løgnens tau og på synden som med vognrep, de som for gave gir rett til den som har urett, og tar retten fra de rettferdige!» (v. 18.23).

Og på nok et sted sier han: «Jeg vil komme til dere og holde dom. Jeg skal være snar til å vitne mot trollmennene og ekteskapsbryterne og mot dem som sverger falskt, mot dem som holder tilbake dagarbeiderens lønn og undertrykker enken og den farløse, de som bøyer retten for den fremmede, og som ikke frykter meg» (Mal 3,5).

Ved slike og lignende skriftsteder er samvittighetsfulle sjeler blitt bevegt til alltid å vokte seg mer for urettferdig gods enn for pesten. Og om de, mens de ennå ikke kjente Gud riktig og ennå førte et kristenliv på verdens vis – de mente nemlig at arven godt kunne bestå sammen med åpenbare og forsettlige synder – har forgrepet seg på andres eiendom, har de siden omhyggelig gransket sin formue og skilt ut det ille ervervede og enten gitt det tilbake eller, hvis det ikke lot seg gjøre, bedt Gud inderlig om at han ville erstatte det.

Slik tilbød den store profet Samuel for Herren og hans salvede å gi tilbake det man kunne overbevise ham om at han med urett hadde tatt fra noen (1 Sam 12,3). Slik la også tolleren Sakkeus, etter at Herren Jesu nåde hadde rørt hans hjerte, sin sanne omvendelse for dagen blant annet ved at han ga dem han hadde bedratt for det som var deres, firedobbelt erstatning (Luk 19,8).

Jeg har kjent en kristen mann som i sine beste år var blitt oppnevnt av øvrigheten til forstander for et rikt utstyrt fattighus. Men da han i sitt hushold brukte mer til mat og drikke, klær osv. enn embedet innbrakte, og hadde et overskudd av hospitalets inntekter under sine hender, benyttet Satan seg av det slik fuglefangerne bruker de røde bær, og lokket ham i sin snare, så han grep til de midler som var ham betrodd og dekket over det som var tatt, med falske regnskaper.

Selv om han fra først av kanskje hadde den tanke å gi det tilbake i sin tid, fant han på den andre siden at hans formuesforhold gikk mer og mer krepsegang, og at fattigpengene ubemerket førte fattigdommen inn i hans hus.

Etter hvert begynte han også å bli sorgløs og mente at nød bryter alle lover; han hadde nok bry med forvaltningen av dette fattiggodset og måtte vel dermed ha rett til også å nyte sin del av det; de fattige fikk

så mange almisser som de trengte, og med det kunne og skulle de være fornøyd.

Men til slutt, særlig da ikke bare hans pung, men også han selv og hans legeme fikk tæring, vekket den rettferdige og hellige, men også nådige og barmhjertige Gud hans sovende samvittighet, som skjelte ham ut for en Judas, som bar Herrens pung, men som en tyv (Joh 12,6), og som derved ble stadig mer viklet inn i Satans garn, helt til han til slutt bøtet for det med sitt timelige og evige liv.

«Men Judas var for så vidt lykkelig», sa han, «som han ennå hadde de ille ervervede penger i behold og kunne kaste dem for sine forføreres føtter, og det kan ikke jeg. Jeg må dermed dessverre dø og vandre bort som en forsettlig tyv, ja som en kirkerøver for Gud – den slags mennesker apostelen oppfører på den svarte fortegnelse over avgudsdyrkere, horkarer, bløtaktige, syndere mot naturen, baktalere, og om hvem han ubetinget sier at de ikke skal arve Guds rike (1 Kor 6,9.10).»

Her kostet det mye strev å stille den opprørte samvittighet tilfreds og å dempe den helvetesaktige brann som var vakt i sjelen. Men Gud handlet med ham etter sin store barmhjertighet og skaffet ham omsider fred og ro i Kristus Jesus.

Jeg tviler ikke på at denne mannen har mange sine like i den skrekkelige synd som han hadde tynget sin sjel med; men hvor er de som ligner ham i sann omvendelse? Den nåværende verden har nesten ingen annen gud enn mammon.

De sier det riktignok ikke alle; men deres gjerninger vitner om at de har samme sinn som en viss fortvilet ond mann, om hvem en teolog i vår kirke forteller at han i hans nærvær lot seg forlyde med at han ville og skulle bli rik, selv om det var Gud i himmelen imot.

I denne hensikt skyr man ingen urettferdig og ond gjerning når man bare kan finne en farge å overstryke dens vederstyggelighet med og gi den et godt utseende; slik samler mange på kort tid en så betydelig formue at man må forferdes over det. Derfor er kristenheten nå for tiden full av skrik, sukk og tårer, så det når opp til himmelen, og overalt ropes det: Vold! Vold! Urett! Urett!

Men hvor er eksemplene på dem som før sin død har kommet til besinnelse, erkjent sin urettferdighet, gitt tilbake det urettferdige gods og trådt i Sakkeus' fotspor? Og likevel dør de alle sammen, etter sin egen mening, salige, fordi de lar sin skriftefar hente, avlegger

for ham sitt vanlige skriftemål, mottar absolusjon (syndsforlatelse), nyter nattverden, ettersier de bønner som foresies dem, og viser seg botferdige.

Jeg gyser når jeg riktig overveier denne sak, og må nesten gi en viss lærd mann rett, som svarte på spørsmålet om hvilke synder som førte flest til helvete, at han mente at av hundre overdådige, vellystige og utsvevende mennesker ble knapt femti, av hundre hovmodige, stolte og praktelskende knapt sytti, men av hundre urettferdige – fordi de ikke ville vite av å gi erstatning – knapt nitti salige.

La oss gjøre saken tydeligere! Hva er mer vanlig i disse siste, vanskelige tider enn bestikkelighet? Mang en fornem ministers, mang en dommers, mang en øvrighetspersons hus ligger riktignok ikke i dalen; men likevel flyter alle gavenes strømmer dit og fyller det med rikdom helt opp til taket.

Jeg har engang i en slik manns hus tilfeldigvis sett et skap bli åpnet hvor hele tre rader med sølvpokaler og sølvbegre sto oppstilt etter størrelse og høyde, så ordentlig og pent som orgelpiper. Ved denne anledning hvisket noen meg i øret at det var idel foræringer, slik det også var sannsynlig at en slik mann ikke kunne ha latt lage så mange sølvkar av ett og samme slag for sine egne penger.

Hva mener dere, mine kjæreste medkristne? Dersom man også skulle åpne andres hus og skap, kister og skrin, hva ville man ikke finne der av gaver, av ågergods, av sølv og gull som var vætet og besudlet med de fattiges tårer og bloddråper!

En katolsk forfatter forteller at en gudfryktig munk en gang ble innbudt til middag av en fornem advokat, og at gjesten under måltidet tok sin vert i skole, holdt fram for ham hans mangfoldige urettferdighet, og til slutt, for å overbevise ham på det kraftigste, vred det klare blod ut av duken som var lagt på bordet, og sa: «Se, det er de fattiges og elendiges blod, som dere med deres prosesser og knep har tvunget fra dem.»

Det tilføyes at en konge en gang ville gi en munk en sum penger, men at denne ikke ville ta imot dem, idet han sa at det var blodpenger; og for å bevise det tok han en av myntene, brøt den i to og viste kongen at det fløt blod av den.

Jeg lar disse fortellinger stå ved sitt verd eller uverd; men det de lærer og skal uttrykke, er sannhet og i samsvar med Guds ord, som

mange ganger sier at de penger som blir tvunget, presset og lurt fra de fattige, som har fortjent dem med surt strev og gir dem fra seg med sukk og tårer, er deres blod. «Deres hender er fulle av blod», sier den store Gud til sitt urettferdige folk (Jes 1,15). «Blod av fattige sjeler er funnet på kappeflikene dine» (Jer 2,34). «Ve den som bygger en by med blod og grunnlegger en by med urett!» (Mika 3,10; Hab 2,12).

Hva er vanligere nå for tiden enn de urettferdige rettslærdes og samvittighetsløse sakføreres skjelmsstykker og skurkestreker i og utenfor retten? De har drevet det så langt at ingen kan være sikker, selv på den beste rett, eller komme til den uten å gå gjennom deres hender, og mange blir da så ribbet at de siden ikke kan komme på fote igjen.

Derfor har enkelte gudfryktige og samvittighetsfulle lovkyndige, som jeg har hørt av deres egen munn, måttet bekjenne at de under domstolenes nåværende tilstand og den nå vanlige måte å føre en sak for retten på, ikke tiltrodde seg å kunne beholde en nådig Gud og bevare en god samvittighet.

Prosessene var nemlig som en malstrøm som man ikke kunne ferdes trygt på og styre som man ville; ofte måtte man gi etter for strømmens makt og la seg føre dit man ikke ville. På en slik malstrøm tilbringer nå mange hele sitt liv, og de blir så forvirret av den stadige omdreining at de ikke lenger kan samle tankene om gudsfrykt, samvittighet, sjel, himmel, helvete og evighet, helt til virvelen oppsluker dem og senker dem i dypet.

Hva er vanligere enn at den ene på enhver tenkelig måte foruretter den andre i handel og vandel? Finnes det noen næringsvei, noen handel, noe håndverk som ikke er besmittet med urettferdighet og en eller annen form for svik og syndig sedvane, eller såkalt coutume? Hvor mange hus vil man vel finne som ikke er vanhelliget ved en for knapp efa (Mika 6,10), et uriktig skjeppemål eller et falskt mål? Hvor mange kramboder hvor man ikke måler og veier svikefullt, hvor varene ikke er forfalsket og selges med urimelig fortjeneste?

Hvor mange vertshus mon det er hvor drikkevarene ikke blir forfalsket, hvor mange gjestgiverier hvor den reisende ikke blir beskattet etter vertens forgodtbefinnende og ofte så medtatt at han blir drevet til å øse ut skjellsord og forbannelser, eller sukk og klager, som avskjedsønske? Om dette alminnelige bedrageriet og denne urettfer-

digheten kunne jeg fortelle ting som den gudfryktige leser måtte forferdes over; men jeg vil nødig gjøre det.

Men jeg vil be alle kristne sjelesørgere og hyrder for Guds menighet at de på hensiktsmessig måte vil undersøke og i det stille innhente underretning om hvordan det går til i handel og vandel, i næring og yrke. Slik underretning kan man ofte få av samvittighetsfulle, kristne hjerter som vet det og kanskje selv har vært viklet inn i slike helvedesgarn, men ved Guds nåde er blitt utfridd av dem.

Da vil de til sin bedrøvelse finne at de visst har mange kristne i kirken, i skriftestolen og ved alteret, men få i husene, verkstedene, krambodene og på torvet osv.; de vil erfare det de aldri hadde kunnet tro. (*Coutume uttales «kutyme».*)

Alle disse håper nok å skulle dø salig; de vil være meget andektige i sykdom og før sitt forestående endelikt, og de vil bli regnet for salige av alle når de er døde. Men hvor blir det da av den uerkjente skrekkelige urettferdighet, av de mangfoldige tyverier, bedragerier og forurettelser mot nesten?

Hører ikke slike mennesker, for hvem urettferdighet har vært en sedvane og et daglig håndverk, til dem som legger seg etter urett og som Herren ikke vil kjenne som sine? (Matt 7,23).

Må man ikke nære den bekymring at de står i fare for å ta skade på sine sjeler, siden de gjerne ville vinne hele verden om det var mulig, enten ved rettmessige eller urettmessige midler (Matt 16,26) – særlig når man tenker på hva Guds ord tydelig sier: «Vet dere ikke at de som gjør urett, ikke skal arve Guds rike? Far ikke vill! Verken horkarer eller ekteskapsbrytere eller tyver eller pengegriske eller røvere skal arve Guds rike» (1 Kor 6,9.10).

«Dette er Guds vilje: Ingen må bedra eller utnytte sin bror i det han har med ham å gjøre. For Herren er hevner over alt slikt. Dette har vi også før sagt dere og vitnet for dere» (1 Tess 4,3.6).

Kanskje vil noen tenke: Men de omvender seg før sitt endelikt, tror på Kristus, tar imot den hellige nattverd og så videre; derfor skal de bli salige. Jeg svarer: Gud bevare meg fra å regne dem som gjør det, blant de fordømte! Jeg må bare minne om at ikke alt som kalles omvendelse, er omvendelse.

Herren sier om noen: «Dette folket holder seg nær til meg med munnen og ærer meg med leppene, men hjertet er langt borte fra

meg» (Jes 29,13). «De troløse vendte ikke tilbake til meg av hele sitt hjerte, men de bare hyklet» (Jer 3,10). Og døperen Johannes sier: «Bær frukt som er omvendelsen verdig!» (Matt 3,8).

Disse ord forklarer en gammel teolog slik: «Bevis i gjerning, ved gode gjerninger og ved et rettskaffent og gudfryktig levnet, at dere alvorlig har omvendt dere og angret deres tidligere hykleri og ugudelighet; for ingen som er kommet til skjels år og alder, skal unnslippe Guds vrede hvis han ikke i sannhet omvender seg. Og hvor intet nytt og gudfryktig levnet følger etter, der er det visst at omvendelsen ikke er sann, men falsk og hykleri.»

Til omvendelsen hører altså, som en frukt av den, at man gir tilbake eller erstatter det gods man med urett har tilvendt seg, at man hjertelig erkjenner og sørger over sin foregående urettferdighet, og at man formaner andre, så langt tid og anledning gis, til å vokte seg for den og holde seg unna den, så sant de ikke vil miste Guds nåde. (*Teologen er Osiander.*)

Men hvor mange finner man vel som gir nesten tilbake det gods som er utilbørlig fratatt ham, eller som, hvis de ikke lenger eier det, med ydmyk erkjennelse og bedrøvelse inderlig ber den barmhjertige Gud om at han ved sin rike velsignelse vil betale det i deres sted?

Hvem tar fram, eller lar ta fram, av sitt skap de gaver for hvis skyld han har bøyd retten, sagt om det onde godt og om det gode ondt, gjort mørke til lys og lys til mørke, gjort bittert til søtt og søtt til bittert – kort sagt gjort retten, som skulle være søt og gledelig for de fornærmede og undertrykte, om til malurt og galle (Jes 5,20; Am 5,7; 6,12)?

Hvor er de renkesmeder blant de rettslærde som før sitt endelikt har gått i seg selv, gitt Gud æren, erkjent sin urettferdighet, bedt om tilgivelse i Jesu navn og hjertelig formant andre til å forlate sine vanlige krokveier?

Jeg vet riktignok at enkelte fortreffelige, lærde, gudelskende jurister har fått et slikt endelikt at man ikke har behøvd å dra deres salighet i tvil. Men disse har alltid ansett den hellige Skrift for sin fornemste lovbok, og i samsvar med den og etter Den Hellige Ånds anvisning forklart sitt *Corpus juris* de har trofast jaget etter rettferdighet, skydd urettferdighet som den største ugudelighet og så meget som mulig søkt å hemme den.

De har avkortet omfattende og langvarige prosesser, brakt orden i mange innviklede saker, trofast gitt de enfoldige råd, tatt seg av de fattige og undertrykte og gjort andre lignende gjerninger som sømmer seg for en kristen rettslærd. (*Corpus juris: den i visse land ennå brukte romerske lovbok.*)

Men når man hos en annen finner det motsatte av alt dette, og hele byen er full av klager over ham, og han vandrer i stor trygghet og blir grepet av Guds dom midt i sine renker – som en edderkopp av feiekosten eller fjærvingen når den er i full gang med å lage sitt spinn eller sitter i det og venter på et bytte –, hvilket håp skal man da ha, siden hans forberedelse til døden har vært så dårlig, og det ennå gjør ham vondt at han ikke under skinn av rett og rettsmidler kan få utført sin ondskap og urettferdighet?

Jeg må her tenke på en ansett teolog som en enfoldig mann spurte hva det skulle bety at herrene jurister skrev seg *Juris utriusque Doctor, Licentiatus, Candidatus* osv., det vil si: doktor osv. i begge retter. Teologen svarte: Har du ikke hørt hva som hendte med en enke i kurfyrst Johan Frederik av Sachsens tid?

Etter at hun lenge hadde vært plaget med en rettssak, hadde brukt mange penger på den og likevel ikke hadde kunnet komme til sin rett, begav hun seg til slutt til kurfyrsten og ba ham inderlig om å hjelpe henne til den. Kurfyrsten svarte meget nådig: «Gjerne, min datter; du skal få rett.» Men hun sa: «Ja, nådigste herre, men den riktige rett!»

Kurfyrsten svarte smilende: «Vi har da altså to slags rett, en riktig og en uriktig!» og sørget deretter for at hennes sak ble ført til ende og at hun fikk den riktige rett. (*Doktor osv. både i den sivile (borgerlige) og i den kanoniske (geistlige) rett; jf. første bind, s. 261.*)

«Nå vil jeg på ingen måte», fortsatte teologen, «at dette skal anvendes på alle herrer jurister som skriver seg på den nevnte måte; for jeg vet, Gud være takk, at det også blant dem finnes redelige menn som har god forstand på både den geistlige og den verdslige rett og bruker sin innsikt i den i frykt for Gud. Men heller ikke disse vil nekte for at manges tittel meget vel kan forklares ved denne bemerkelsesverdige hendelsen, idet de er vel erfarne og øvde i begge retter, nemlig både den riktige og den uriktige. Hvordan en slik rett vil bestå for den høyeste og siste domstol, som man ikke kan anke fra, det har allerede

mange som uten botferdig forberedelse vandret over fra tiden til evigheten, lært av sørgelig erfaring.»

Til den ovenfor anførte beretning vil jeg føye en annen. En ansett rettslærer ved et navnkundig universitet og advokat ved en høy domstol ble hjemsøkt av Gud med en sykdom, og under den gikk han stadig med tanker om døden.

Hans hustru var meget bedrøvet over dette og spurte ham om han da ikke tenkte på henne og de små barna. Han svarte: «Jeg har allerede anbefalt dere til den gode Gud; han vil nok sørge for dere og velsigne det jeg etterlater meg. For jeg har, som Gud vet, intet ervervet med urett eller tilvendt meg ved utilbørlige midler.» Dertil anførte han det som står i Salme 37: «Bedre det lille som de rettferdige har, enn mange ugudeliges rikdom» (v. 16).

Rett så, du redelige jurist! Det er dette jeg mener og vil ha: at man i hele sin ferd, selv mens man er frisk og sunn, skal tenke på et salig og rolig endelikt og anstrenge seg for på sitt ytterste å ha et godt vitnesbyrd av sin Jesus for Gud i himmelen, Den Hellige Ånds og en god samvittighets vitnesbyrd i sitt hjerte, og en god omtale for oppriktighet og rettskaffenhet hos alle kristne mennesker på jorden (Rom 8,16; 2 Kor 1,12).

Men la oss atter ta opp og fortsette vår undersøkelse av hvordan mange forbereder seg til et salig endelikt! Jeg har ovenfor vist at nesten ethvert yrke og enhver næringsvei er besmittet med bedrageri og urettferdighet, den ene på denne måten, den andre på en annen. (Om dette kan man lese det som står om det sjuende bud i den åndrike og nidkjære teolog dr. Arnold Mengerings samvittighetsransakelse, utarbeidet etter katekismen.)

Men hvor mange er det vel som viser seg riktig botferdige i samsvar med Guds hellige ord i en så høyst viktig sak, som sjel, salighet og evighet avhenger av? Man hører og erfarer ofte at mang en kjøpmann bruker et uriktig skjeppemål, en uriktig vekt eller alen. Bonden klager ofte over at han hjemme ved innmålingen av sitt korn har lagt til et par skjepper for å komme desto bedre fra det i byen ved utmålingen og heller ha for mye enn for lite; men likevel er han kommet like mye til kort som han hadde i overmål.

Jeg har hørt av en gammel kristen prest, som hadde ført mange lass korn til nabobyene, at han hadde merket seg de forskjellige hus,

så han visste hvor mye han i hvert av dem måtte legge til ved utmålingen. «I det huset der», sa han, «er det til å tåle; i det der er tapet allerede større; i det der går man altfor grovt til verks» – derfor pleide han å unngå de to siste stedene, hvis han kunne få solgt sitt korn på det første stedet, og å advare andre mot dem.

Se, slike bedragerier går dessverre i svang. Prestene viser ved anledning hvor store slike synder er, og hvordan de rett ut strider mot Guds vilje; de minner om det i skriftestolen og ellers; men likevel holder mange fast ved dem. Den for knappe efaen blir et arvestykke i deres hus; de lar den gå i arv til sine nærmeste; de advarer dem ikke mot en slik urettferdighet, men etterlater dem det redskap de kan fortsette den med.

En annen, som handler med alle slags varer, med krydderier, levnetsmidler osv., underviser sine barn og tjenestefolk om hvordan de skal forfalske varene, hvordan de med fortjeneste skal veie og måle ut, hvordan de med behendighet skal bedra de enfoldige, anbefale og prakke på dem en ubrukelig vare, og dette anses for en del av handelen som de bør lære, og for en nyttig hemmelighet som de ikke kan unnvære. Men når erfarer man at en gammel bedrager har gått i seg selv, erkjent sitt bedrageri og sin urettferdighet, advart sine egne mot det og lært dem å frykte Gud og ikke mer begå en slik synd?

Man leser riktignok om en slik kjøpmann at også han på vanlig måte hadde opplært sine sønner til slike synder, og at han falt i en hard og heftig sykdom hvor han led store anfektelser og så helvetes gap, som ville oppsluke ham, foran seg; men til slutt ble han ved Guds langmodighet og hjelp, etter hele menighetens flittige forbønner, reddet og helbredet.

Han avskaffet da all urettferdighet i sin krambod og påla sine sønner ikke mer å betjene seg av de vanlige bedragerier. Da disse undret seg over dette og mente at en slik forandring bare ville være til liten fordel for deres handel, befalte han en av dem å tenne et lys. Da dette var brakt inn, bød han dem holde en finger i flammen et halvt kvarters tid.

Da de nektet, fordi dette var noe ingen kunne holde ut, sa han: «Godt; så skal dere vite at helvetes ild, hvis kraft jeg for en del har følt i min harde legems- og sjelssykdom, er langt mer uutholdelig. Hold dere derfor borte fra det onde, og lær å gjøre det gode og å behandle

enhver med redelighet! For hva ville det gagne dere om dere kunne vinne hele verden, men tok skade på deres sjeler?»

Anta at dette ikke er en lærefortelling, men en sann hendelse, og si meg så hvordan det kan ha seg at mens denne mann har utallig mange etterfølgere i sin urettferdighet, hører man nesten aldri at noen har fulgt ham i hans omvendelse og forbedring!

Om dette kunne det sies mye mer; det som er anført, kan imidlertid være tilstrekkelig til å vekke kristne og samvittighetsfulle predikanter så vel som tilhørere til en hellig og omhyggelig ettertanke.

Da vil de første ikke utsette sjelesorgen, formaningene og advarslene om disse ting til det siste og slå seg til ro når et av deres sogne- og skriftebarn, som har pådratt seg stor mistanke for slik urettferdighet, på vanlig måte skrifter, ber og lar seg gi den hellige nattverd; men de vil i tide, i et slikt menneskes friske dager, vise ham hvor skrekkelig og farlig det er å leve i kjent, forsettlig og vedvarende urettferdighet, la den gå i arv til sine barn og betrakte det Guds ord har erklært for en fordømmelsesverdig synd, som et tillatelig middel til å berike seg.

Og de siste vil ikke leve og dø i så stor trygghet og tro at det er gjort med et «Gud være meg synder nådig!» uttalt av et ubotferdig hjerte.

Minn dem om det Herren sier: «Hvis noen faller, står de da ikke opp igjen? Går noen bort, vender de da ikke tilbake igjen?» – skulle man falle og ikke gjerne ville stå opp, skulle man vende seg bort og ikke gjerne ville omvende seg? «Hvorfor er folket her i Jerusalem falt fra med et evig frafall? De holder fast ved sitt svik og vil ikke vende tilbake. Jeg lyttet og hørte etter. Det som ikke er rett, det taler de. Det er ingen som angrer sin ondskap» – og den urettferdighet han så lenge hadde øvd – «og sier: Hva har jeg gjort!» – hvordan har jeg vandret? (Jer 8,4 ff.).

Og på et annet sted: «Omvend dere og vend dere bort fra alle deres overtredelser, for at ikke noen misgjerning skal bli dere til fall!» – så dere faller i fordervelse. «Kast fra dere alle deres overtredelser, som dere har gjort dere skyldige i» – og som dere likesom en byrde har hopet opp over deres sjel. «Få dere et nytt hjerte og en ny ånd!» – og fortsett ikke i deres onde sedvane og ugudelige sinn! «Hvorfor vil dere dø» – og forsettlig styrte dere i fordervelse –, «Israels hus?» (Esek 18,30.31).

Det gjenstår å betrakte forberedelsen til en salig avskjed for så vidt den angår oss selv. Også her er det ett og annet å merke seg. Guds Ånd

krever av de botferdige og troende at de oftere gransker sin kristendom og prøver seg selv, for å vite om alt står slik som det etter Guds ord og vilje burde og kunne stå.

«La oss ransake våre veier og granske dem, og la oss vende om til Herren!» sier den hellige Jeremia (Klag 3,40). «La hvert menneske prøve seg selv», sier apostelen, før han går til Herrens bord (1 Kor 11,28) – hvor mye mer da når han skal tre fram for den allvitende, hellige og rettferdige Guds domstol! Og et annet sted: «Ransak dere selv om dere er i troen! Prøv dere selv!» (2 Kor 13,5).

At Guds barn til alle tider har hatt denne sedvanen, ser vi tydelig av den kongelige profetens ord: «Jeg tenkte på min ferd og vendte mine føtter til dine vitnesbyrd» (Sal 119,59), og av den hellige apostelens ord:

«Brødre, jeg mener ikke om meg selv at jeg har grepet det. Men ett gjør jeg: Jeg glemmer det som ligger bak» (det jeg til nå har gjort ved Guds nåde i Kristus), «og strekker meg ut etter det som er foran, og jager mot målet, til den seiersprisen som Gud har kalt oss til der ovenfra i Kristus Jesus» (Fil 3,13.14).

Slik må alle sanne kristne være sinnet. De ransaker daglig sin samvittighet – ikke bare for å prøve det som er gjort, om det skjedde i ren kjærlighet til Gud og neste, med gudfryktig oppriktighet og redelighet, uten tanke på egen ære og vinning, men også for å ordne det som kommer, bedre og mer nøyaktig. De tenker ikke på hva de kanskje er ved Guds nåde, men på hva de burde være.

Et kristelig liv består egentlig i lengsel etter å lære Gud mer og mer å kjenne, å elske ham av hele sitt hjerte og av hele sin sjel og tjene ham og sin neste med et villig og glad sinn; videre i at en jevnlig holder Guds hellige vilje, åpenbart i hans ord, og det fullkomne forbildet i vår Herre Jesu hellige liv opp mot hvordan vi selv følger det; og til slutt i en stadig øvelse i omvendelse, tro, kjærlighet, håp og gudsfrykt, sammen med det varige forsett å bli mer fullkommen, helligere og mer gudfryktig. Salig er det menneske som døden treffer i en slik tilstand.

Overvei i den forbindelse følgende skriftord: «Vi er fridd fra våre fienders hånd» (ved Jesus), «for at vi skal tjene ham uten frykt, i hellighet og rettferd for hans åsyn alle vårt livs dager» (Luk 1,74.75). «Opphever vi så loven ved troen?» (slik at ingen av oss lenger trenger

å rette seg etter den, men har frihet til å gjøre og la, som han lyster). «Langt derifra! Vi stadfester loven» (Rom 3,31).

«Skal vi forbli i synden for at nåden kan bli dess større? Langt derifra! Vi som er døde fra synden, hvordan skulle vi ennå leve i den? Slik skal også dere regne dere som døde for synden, men levende for Gud i Kristus Jesus, vår Herre! La derfor ikke synden herske i deres dødelige legeme» (legg merke til hvordan apostelen minner om døden, som legemet også etter gjenfødelsen er underlagt, og slik driver til gudsfrykt – som om han ville si: Se vel til at dere ikke gir synden som bor i dere, fritt spillerom; for dere kan jo ikke være uvitende om at også dere bærer døden på nakken, og om døden skulle overraske dere mens dere var under syndens herredømme, ville det gå dere ille), «så dere lyder dets lyster» (Rom 6,1.2.11.12).

Hit hører også alle de skriftord som handler om helliggjørelsen og fornyelsen, om å følge Herren Jesus, om selvfornektelse, om å korsfeste kjødet med dets lyster og begjær, om å forakte det forgjengelige, om varsomhet og aktpågivenhet i omgangen med kjødelig sinnede mennesker, og så videre.

Slike skriftord bør alle sanne kristne kjenne godt. For på samme måte som de alltid må ha for hånden noen kjerne- og kraftord om Guds kjærlighet og nåde i Kristus Jesus, for å styrke troen, må de også kjenne noen andre, som taler om troens frukter, om sann gudsfrykt, om helliggjørelsen og om nødvendigheten av et gudfryktig liv, så de kan formane og vekke seg selv til skyldig lydighet.

Betrakt da og overvei (så jeg kan spare dere umaken med å slå dem opp) disse få av de mange slike skriftstedene. «Om noen vil komme etter meg», sier Jesus, Guds Sønn, som har elsket dere og gitt seg selv for dere, «da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg» (Luk 9,23). «Hvorfor kaller dere meg Herre, Herre! – og gjør ikke det jeg sier?» (Luk 6,46). «Dere er mine venner dersom dere gjør det jeg pålegger dere» (Joh 15,14).

Apostelen sier ved Guds Ånd: «Kjødets attrå er jo fiendskap mot Gud. De som er i kjødet, kan ikke være Gud til behag. Om noen ikke har Kristi Ånd» (og ikke lar seg drive og lede av ham), «da hører han ikke Kristus til» (Rom 8,7–9.14). «Jeg formaner dere ved Guds miskunn, at dere fremstiller deres legemer som et levende og hellig offer til Guds behag. Og skikk dere ikke lik denne verden, men bli for-

vandlet ved at deres sinn fornyes» (Rom 12,1.2). «La oss, mine kjære, rense oss fra all urenhet på kjød og ånd, og fullende vår helliggjørelse i gudsfrykt!» (2 Kor 7,1).

«De som gjør kjødets gjerninger – hor, utukt, urenhet, skamløshet, fiendskap, sinne, trette, avindsyke, drukkenskap, svirelag – skal ikke arve Guds rike. De som hører Kristus Jesus til, har korsfestet kjødet med dets lidenskaper og lyster» (Gal 5,19–21.24).

«Hor og all slags urenhet eller pengegriskhet må ikke engang nevnes blant dere, som det sømmer seg for hellige, og heller ikke skamløshet og dumt snakk eller lettsindig skjemt, som er usømmelig. For det er jo på grunn av disse ting at Guds vrede kommer over vantroens barn. Gjør derfor ikke felles sak med dem! Vandre som lysets barn», som Gud av lutter nåde har kalt fra mørket til sitt underfulle lys! «Prøv hva som er til behag for Herren! Ta ikke del i mørkets ufruktbare gjerninger!» (Ef 5,3.4.6–10). «Ikle dere, som Guds utvalgte, hellige og elskede, inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet» (Kol 3,12).

«Dette er Guds vilje, deres helliggjørelse. Gud kalte oss ikke til urenhet, men til helliggjørelse. Se til at ikke noen gjengjelder ondt med ondt, men jag alltid etter å gjøre det gode, mot hverandre og mot alle. Hold dere borte fra all slags ondt. Må han selv, fredens Gud, hellige dere helt igjennom, og må deres ånd, sjel og legeme bevares fullkomne, ulastelige ved vår Herre Jesu Kristi komme!» (1 Tess 4,3.7; 5,15.22.23). «Vi pålegger dere, brødre, i vår Herre Jesu Kristi navn: Trekk dere tilbake fra enhver bror som vandrer utilbørlig» (2 Tess 3,6).

«Men du, Guds menneske, fly bort fra alt dette! Og jag etter rettferdighet, gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet. Strid troens gode strid! Grip det evige liv som du ble kalt til!» (1 Tim 6,11.12).

«Mine kjære! Jeg formaner dere som fremmede og utlendinger, at dere avstår fra de kjødelige lyster, som strider mot sjelen. Væpn dere med Kristi sinn, slik at dere ikke lenger skal leve etter menneskers lyster, men etter Guds vilje, den tiden dere ennå skal være i kjødet. For det er nok at dere i den tiden som er gått, har gjort hedningenes» (og vår syndige) «vilje» og så videre (1 Pet 2,11; 4,1–3).

«Den som sier at han blir i ham, han er også skyldig til å vandre slik som han vandret. Elsk ikke verden, heller ikke de ting som er i

verden! Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham. For alt som er i verden, kjødets lyst og øynenes lyst og hovmodig skryt av det en er og har, er ikke av Faderen, men av verden. Og verden forgår og dens lyst, men den som gjør Guds vilje, blir til evig tid» (1 Joh 2,6.15.16).

La det ikke mishage dere, mine kjæreste brødre og søstre i Herren, at dere nok en gang må høre og lese så mange skriftord etter hverandre. Ta heller imot dem og overvei dem som Guds ord (1 Pet 4,11), som klart og alvorlig legger fram for dere hans vilje, den tilstand han vil dere skal tjene ham i, og de dyder han vil ha dere prydet med.

Se, deres Jesus, hans vitner og sendebud står så å si rundt dere. De holder dere fore at dere er dødelige mennesker, fremmede og utlendinger, som bare har kort tid igjen å leve i kjødet, og de lærer dere hvordan dere skal forberede dere vel til døden. De formaner dere ved Guds miskunn; de pålegger dere det i Herren Jesu navn; de sier at dere ikke har del i Guds rike hvis dere ikke lyder.

De krever et hellig og gudfryktig liv, en ren og ulastelig ferd, en god samvittighet, et oppriktig hjerte, helliget til Gud, skilt ut fra verden og fjernet fra kjødelig samvær og lyster. De taler om hellig flid og gudfryktig iver i denne sak, og om at vi alltid må holde ut i den. De formaner oss til å jage, strides, kjempe, be og våke.

De vil ikke vite av noe hos oss som ikke sømmer seg for Guds hellige barn: ikke av unyttige, usømmelige, skamløse og forargelige ord i vår munn, ikke av noe ondt forsett i vårt hjerte, ikke av noen slapphet og forsømmelighet i gudfryktige og åndelige ting, ikke av noe som har skinn av ondt i hele vår ferd.

Nå, hvordan hører og leser vi dette? Har Herren Jesus og Den Hellige Ånd, som har talt gjennom apostlene og åpenbart Guds vilje i deres skrifter, ment disse formaningene alvorlig, eller ikke? Jeg håper dere vil si av hjertet: Å, hvem ville være så ugudelig at han ville si eller tenke at det ikke er Herrens alvor når han taler til oss i sitt ord?

Godt; men hvordan står det da til med oss? Er det også vårt alvor at vi ved Guds Ånds nåde og i Jesu kraft vil leve etter denne hans åpenbarte vilje?

Tror vi også av hjertet at det er nødvendig for den som vil nå saligheten i og ved Jesus Kristus, å legge seg hjertelig, stadig og villig etter helliggjørelse, renhet og gudsfrykt? (Ikke for derved å fortjene

himmelen, som allerede er fortjent for ham ved Jesus Kristus og hans dyrebare fortjeneste og utøste blod, men for å vise hele verden sine løfter til Gud og sin skyldige, barnlige lydighet og inderlige takknemlighet mot sin Frelser, og i gjerning bevise at han står i et virkelig og salig samfunn med Gud, og at Herren Jesus bor i hans hjerte ved troen, og så videre.)

Hvordan leser og hører vi slike ord? Og hvordan stiller hjertet vårt seg når de holdes fram for det? Fylles vi av en hellig og barnlig frykt, og forferdes vi over at vi til nå så kaldsindig, så uvillig og så ufullkomment har gjort det Herren vår Gud med slikt alvor og ettertrykk krever? Angrer vi dette og sørger vi hjertelig over det? Erkjenner vi de guddommelige kravs rettferdighet og rimelighet og vår plikt til å lyde dem, og slutter vi oss med glede til Guds lov etter vårt indre menneske? (Rom 7,16.22).

Opptennes vi av hellig harme mot den fordervede natur, og setter vi oss fore at vi ikke lenger vil la den rå seg selv, men stå den imot ved Guds nåde og i Jesu og hans Hellige Ånds kraft? Sukker vi ivrig og hjertelig: Å, Herre, la meg kjenne din vilje, av hjertet regne den for din vilje og ved din nåde fullføre den med villig og glad hjerte! Å, la ikke lenger dine bud, min Jesus, være en byrde for meg, men en glede!

Å, hvor vondt det gjør meg at jeg har mottatt så mye kjærlighet og nåde av deg og elsket og tjent deg så lite igjen! Hvor vondt det gjør meg at jeg har spilt og kastet bort så mye dyrebar tid som jeg kunne ha brukt i din tjeneste; at jeg har forsømt så mange anledninger til å fremme din ære og vise min kjærlighet til deg; at jeg så ofte har gjort med ulyst det jeg burde ha gjort med lyst; at jeg så ofte har unnskyldt meg med min skrøpelighet, enda du aldri har nektet meg din nåde når jeg bare har ropt til deg om den, og enda det altså ikke har manglet meg på evne, men bare på vilje; at jeg har brukt så mye møye, flid, kostnad og omsorg på min ære, min bekvemmelighet, min fornøyelse og så lite for din skyld, til din ære, etter din vilje, til din glede; at jeg så ofte har vært uvillig til å gjøre godt og mislikt at du i dine lemmer ba meg om hjelp! og så videre.

Jeg kan ennå ikke forlate denne betraktningen, for den er viktigere enn mang en uerfaren kristen forestiller seg. Mange synder som henger ved oss og ikke stemmer med Guds vilje, våre plikter og kristendommen, er nemlig blitt ukjennelige for oss og så alminnelige at

de overalt godkjennes, snarere regnes for dyder enn for lyter, og av den tøylesløse sedvane tåles og unnskyldes; delvis blir de også oversett og pyntet på av egenrådighet og egenkjærlighet.

Og selv om lærerne og Guds ords og kirkens tjenere ofte refser dem temmelig skarpt fra prekestolene, etter Guds ord belyser og avslører dem som virkelige synder, advarer mot dem og formaner til det motsatte, finner de lite gehør. Verdens barn innrømmer riktignok prestene frihet til å tale til folket om dette, men tar seg samtidig frihet til ikke å gjøre etter det og til å holde fast ved sine vaner.

Anfører prestene Skriften og viser av den at denne eller den sedvanen ikke lar seg forene med kristendommen, så hører man nok på det; men ingen slår opp de anførte stedene, ingen overveier dem som Guds ord, ingen tar dem til seg. Man tenker at profetene og apostlene nok har skrevet og lagt fram slikt, men at tidene senere har endret seg betydelig; det burde vel være slik, men som forholdene nå er, lar det seg ikke gjøre; man må ha tålmodighet, og så videre.

Kort sagt, det ender med at verden ikke lenger vil rette seg etter Guds ord og vilje, men at Guds ord og dets tjenere skal føye seg etter verdens skikk og vilje; den vil nok tro på Kristus, men ikke være forpliktet til å følge ham. Om ikke slik egenrådighet og slikt kjødelig sinn fører med seg fare og et stort ansvar, og om man ikke har grunn til å ta alvorlig hensyn til det under forberedelsen til en salig død, det overlater jeg til alle samvittighetsfulle og opplyste sjelers gudfryktige overveielse.

Men det er nødvendig å framstille denne saken tydeligere i noen eksempler. Av Guds ord er det klart at en sann kristen må legge seg etter å ha et rent hjerte og en god samvittighet, stadig gå fram i helliggjørelsen, rense seg fra all urenhet på kjød og ånd og hver dag fremstille seg for sin Gud som et levende, hellig og velbehagelig offer (Matt 5,8; 1 Tim 3,9; 2 Kor 7,1; Joh 3,3; Rom 12,1).

Av dette følger at et helliggjort Guds barn ikke må ha noen synd igjen som får rå seg selv; ingen herskende, kjær, unnskyldt og pyntet synd må tåles. En kristen hater av hjertet den synd som ennå bor i hans kjød. Han ønsker å bevare hjertet rent for alle tomme og flakkende tanker og for vanhellige rørelser, lyster og begjær, og legger den største iver i dette. Han vet at hans hjerte er en Guds helligdom, et sete

og en bolig for Herren Jesus og et tempel for Den Hellige Ånd; derfor vil han også ha det befridd for all uren og stinkende lukt.

Men, mine kjæreste medkristne, hvor mange er det vel blant dagens kristne som er slik sinnet og regner denne flid for nødvendig? Hvor er den hellige nidkjærhet mot synden? Hvor er de som jager etter helliggjørelse, som bruker vold mot sitt syndige kjød, som undertvinger sitt legeme og holder det i trelldom, som demper de begjær som stiger opp, og alvorlig legger seg etter å framstille sin sjel som en ren og ubesmittet jomfru for sin himmelske brudgom?

Så lenge et menneske ikke vet noe om dette, ikke bryr seg om det og ikke gjør seg noen tanke om indre og ytre urenhet; så lenge hjertet mer ligner en grisestall enn en Guds helligdom; så lenge det lar syndene rå seg selv, unnskylder dem, elsker dem og finner sin lyst i dem; så lenge det tar imot og huser dem ikke som en fiende, men som en kjær gjest som finner husly når han enn kommer – hvordan kan en da si at det allerede har forberedt seg tilstrekkelig til en salig avskjed?

Skulle en ikke ha grunn til i tide, mens mennesket ennå har sine friske dager, å holde det fore at det i lys av sin dødelighet må bestemme seg for en salig forandring?

Slik advarer Den Hellige Ånd oss også, som nevnt, ofte mot verden og sier at vi ikke skal skikke oss lik denne verden (Rom 12,2); verden skal være korsfestet for oss og vi for verden (Gal 6,14); vi skal holde oss uplettet av verden; vennskap med verden er fiendskap mot Gud; den som vil være verdens venn, blir Guds fiende (Jak 1,27; 4,4).

Alt dette går utvilsomt ut på at vårt liv, vår ferd, våre sedvaner, vår atferd, våre ord og gjerninger og hensikter så langt som mulig skal være forskjellige fra livet og ferden til kjødelig og jordisk sinnede mennesker; at en ikke må ha samfunn med verden i dens vellystige, overdådige, lettsindige, hovmodige og kjødelige liv; at en ikke må gjøre seg medskyldig i dens vanlige synder, men ha avsky for dem.

Kjødelig sinnede mennesker og hyklerske kristne har for eksempel den vane at de, når de er innbudt til et bryllup eller et annet gjestebud, tar seg den frihet å ete og drikke ikke til nødtørft eller til måteholden glede og fornøyelse, men til overmål, helt til drukkenskap og lettsinn, slik en daglig ser med egne øyne. I dette må en sann kristen etter de skriftordene som er nevnt, ikke skikke seg lik dem.

Han kan godt gå i et bryllup; han kan godt møte opp i et gjestebud eller innby andre til det; det er ham unt å gjøre vel mot seg selv og andre og bruke Guds skapninger og gaver «etter som han har lyst» (5 Mos 12,21).

Men at det her menes en helliggjort og fornyet sjel, kan sluttes av at Herren taler til sitt folk, som står i pakt med ham og søker å leve etter den. Han krever også at det skal være glad for Herrens, sin Guds åsyn, sammen med sine barn og tjenestefolk, og likeså levittene (som ikke hadde fått noen arv sammen med dem, men var helliget til tjeneste for Herren), de fremmede, enkene og de farløse (v. 11.12.18; kap. 16,11).

Han gir dem frihet til å være glade, men ikke en tøylesløs, vanhellig og forargelig frihet; det er en frihet som er begrenset av visse vilkår, og de smaker av ren kjærlighet til Gud og neste. Jeg ser ikke hvorfor dette ikke også skulle gjelde de kristne, når de nemlig befinner seg i en fredelig og velsignet tilstand og vil være glade i hans miskunn.

De kan likevel ikke ta seg større frihet enn alle tings Herre har gitt dem; de må ikke oppheve vilkårene som friheten er bundet til, men holde dem hellig. De må være glade for Guds åsyn som kristne, som lydige og kjærlige barn for sin kjære Fars åsyn, ham de ikke gjerne vil krenke, ikke engang med et usømmelig blikk. De må begynne slike gledesmåltider som kristne, fortsette dem som kristne og slutte dem som kristne.

Men der det motsatte skjer, og en – som fjernet fra Gud – med stor kjødelig frihet og trygghet eter og drikker etter all sin ugudelige sjels syndige lyst av de fattiges og bedrøvedes svette, blod og tårer, eller i alle fall uten å tenke på dem, helt til en blir full og drukken; der en setter all gudsfrykt til side, der ingen oppbyggelig samtale finner sted, men den ene forargelsen følger på den andre; der hjertet, stikk i strid med sin dyrebare forløsers advarsel, er så tynget av rus og svir (Luk 21,34) at det synker helt ned i synden, og en ikke lenger ser eller hører noe kristelig hos dem; der en drikker seg så drukken av vin at det fører til utskeielser (Ef 5,18) – der er det visselig stor sjelefare.

Skulle noen bli overrasket av døden i en slik tilstand (noe som av og til har hendt både her i byen og andre steder), finner jeg ikke noe i Guds ord som kunne gi de bekymrede etterlatte håp om den avdødes salighet.

Ja, har noen hatt for vane, uten blygsel og anger, slik som her beskrevet, å beruse seg ved enhver anledning, og holder han fram med det til han blir syk, og da nok skrifter syndene sine i alminnelighet og lar seg gi det pant på Herren Jesu kjærlighet som han rekker oss i sin nattverd, men ikke nevner den store synd som strider så åpenbart mot Guds vilje og dåpspakten, og som han så ofte og vedvarende har begått; advarer han ikke sine drikkebrødre gjennom alle disse årene mot den, og så videre, og viser han altså at han ikke hjertelig erkjenner og angrer sin overtredelse og har fattet et alvorlig forsett om bedring – da vet jeg ikke hva Guds uransakelige og uendelige barmhjertighet, Herren Jesu forbønn og Den Hellige Ånds nådekraft – han som også kan tre fram i de sine steder med usigelige sukk – har virket hos den avdøde.

Men for min del finner jeg en slik ende så betenkelig at jeg ber Gud bevare alle mine medkristne, særlig de tilhørerne som er meg betrodd, fra den, og gi dem og oss en større visshet om sin nåde og om at våre synder er forlatt. Og når jeg har talt noe utførligere om denne saken, så er det nettopp for faderlig å kunne advare alle som leser dette skriftet, og veilede dem til en bedre forberedelse til en salig død.

I den forbindelse må jeg ennå en gang anføre apostelens ord: «Far ikke vill! Gud lar seg ikke spotte! Det et menneske sår, det skal han også høste. Den som sår i sitt kjød, skal høste fordervelse av kjødet» (Gal 6,7.8).

«La ingen bedra dere» (med en falsk innbilling og et grunnløst håp, som det trygge hjertet lager seg selv etter Satans anvisning, eller) «med tomme» (grunnløse) «ord» (og forestillinger fra andre, kjødelig sinnede mennesker)! «For det er jo på grunn av disse ting» (de synder som apostelen nevner i det foregående og følgende: hor, urenhet, pengegriskhet, drukkenskap, v. 3.4.5.18) «at Guds vrede kommer over vantroens» (og ulydighetens) «barn» (Ef 5,6).

Det finnes imidlertid flere slike synder som i vår vanskelige verdenstid og under de kjødelig sinnede menneskers store trygghet nesten blir uerkjent, enda Herren setter dem «for sitt åsyn, i sitt åsyns lys» (Sal 90,8). Jeg håper den gudfryktige leser ikke vil ta det ille opp om jeg ennå nevner noen få, for å vekke de sorgløse og trygge sjeler til å forberede seg til døden bedre enn hittil.

Alle forstandige hjerter bekjenner at det er et fortrinn og en stor herlighet hos menneskene at de har fått en tydelig og forståelig tale og et dertil høyst skikket og tjenlig redskap, nemlig tungen, som ifølge noen utleggeres mening også kalles et menneskes ære (Sal 16,9). Men jeg mener at det ikke finnes noe lem som blir oftere og mer skammelig misbrukt enn nettopp dette, og at heller ingen synder blir tatt mer lettsindig enn de som fra barndommen av og til langt ut i alderdommen så ofte, så vedvarende og så trygt blir begått med dette lemmet.

Hva er alminneligere blant menneskene enn unyttig sladder, enn å mønstre og hekle andre, enn baktalelse, spott, løgn, banning, erting, krangel, skryt, smiger, hykleri og så videre? Dette driver barna i skolene, de unge menn og piker i sine sammenkomster, tjenestefolkene når de møtes på gaten, mennene i sine gjestebud, konene under sine visitter, de gamle med stokken i hånden og krykker under armen. Jeg tror at om en skulle oppgi forholdet mellom tungens rette bruk og dens misbruk, ville det bli som ti til tusen, ettersom denne synden er så alminnelig at en snart sagt ikke vet hvem som er fri for den.

Guds hellige barn setter seg nok alvorlig fore å vokte seg for synd; de sukker daglig: «Herre, sett vakt for min munn! Vokt mine leppers dør!» – bevar mine lepper fra ondt og fra å tale svik – og ønsker: «Å, om jeg kunne legge munnkurv på min munn og sette et forsiktig segl på mine lepper, så jeg ikke faller ved min tunge, og den ødelegger meg!» (Sal 34,14; 39,2; 141,3; Sir 22,32). Men når de til tider gransker samvittighet og ferd, finner de til sin bedrøvelse at det nesten ikke er noe de snubler mer i enn dette.

Å, om bare alle som kalles kristne, ville regne denne synden for en virkelig synd og med bedrøvelse erkjenne og angre den! Men erfaringen lærer dessverre at mange mennesker lever og dør helt trygge og sorgløse på dette punktet, og ikke med sann anger og bot tenker på de utallige synder de har begått med sin lettsindige, spottende, spydige, uhemmede, frekke, lettferdige, onde munn og med sin falske, slibrige, giftige, utemmede og utøylede tunge, enda Guds Ånd i sitt ord også har ført dem opp på den svarte tavlen over dem som holdes utenfor Guds rike.

Overvei dog behørig disse stedene: «På undergang tenker din tunge, lik en kvesset rakekniv – du som farer med svik. Du elsker ondt istedenfor godt, løgn istedenfor å tale det som rett er. Du elsker hvert

ord som volder ødeleggelse, du svikefulle tunge! Gud skal» (derfor) «også bryte deg ned for evig tid. Han skal gripe deg og rive deg ut av teltet og rykke deg opp av de levendes land» (Sal 52,4–7).

«For det hjertet flyter over av, det taler munnen. Et godt menneske bærer fram gode ting fra sitt gode forråd, og et ondt menneske bærer fram onde ting fra sitt onde forråd. Men det sier jeg dere: Hvert unyttig ord som menneskene sier, skal de gjøre regnskap for på dommens dag. For etter dine ord skal du bli kjent rettferdig, og etter dine ord skal du bli fordømt» (Matt 12,34–37).

«Far ikke vill!» Baktalere skal ikke «arve Guds rike» (1 Kor 5,11; 6,9.10). «Den som mener at han dyrker Gud, og ikke holder sin tunge i tømme, men bedrar sitt eget hjerte, hans gudsdyrkelse er forgjeves.» «Tungen» (den tunge som ikke blir tøylet i samsvar med Guds ord) «står som en verden av urettferdighet» (dens synder lar seg ikke telle) «blant våre lemmer. Den smitter hele legemet og setter livshjulet i brann, og selv blir den satt i brann av helvete» (Jak 1,26; 3,6).

Burde ikke en synd som Gud har forbudt under så strenge trusler, tas med i den daglige omvendelse? Og skulle en ikke, der en taler om forberedelsen til døden, ha grunn til å gi en ettertrykkelig og gagnlig påminnelse i den sak? Skal en la et kristent menneske gå med en slik mengde synder som han ikke har erkjent og angret? Å, måtte Herren gi nåde til at alle som hører og leser dette, tar det under moden og gudfryktig overveielse og i tide legger seg etter å bedre de feil de finner hos seg!

Videre krever den rettferdige, hellige og allmektige Gud først og fremst av Herren Jesu etterfølgere en grunnfestet ydmykhet, slik vår frelsers ord viser: «Lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet» (Matt 11,29); og disse fra hans apostler: «Akt hverandre i ydmykhet høyere enn dere selv. La dette sinn være i dere, som òg var i Kristus Jesus, han som, da han var i Guds skikkelse, uttømte seg selv idet han tok en tjeners skikkelse på seg» (Fil 2,3.5 ff.).

«Ikle dere, som Guds utvalgte, hellige og elskede, godhet, ydmykhet, beskjedenhet!» (Kol 3,12). «Ikle dere ydmykhet! For Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han nåde. Ydmyk dere derfor under Guds veldige hånd, for at han kan opphøye dere i sin tid» (1 Pet 5,5.6).

Denne dyd har nok sitt sete i det fornyede hjerte, men den viser seg også i en kristens øyne, atferd, ord, gjerninger og hele omgang.

Når en da betrakter de kristnes vesen og liv i våre dager og holder det opp mot Herren Jesu hellige liv også i denne henseende, må en sannelig forferdes av hjertet og spørre som disiplene: «Hvem kan da bli frelst?» (Matt 19,25).

Jeg vil ikke tale om andre ting som vitner om vår tids hovmod, om dens forakt for og undertrykkelse av de fattige og enfoldige, om dens trassige, frekke og høye sinn, der hver og en trakter etter det høye og ingen vil holde seg nede hos det lave (Rom 12,16), og ingen vil vike og gi etter for den andre, og så videre.

Jeg vil bare ennå en gang gi en hjertelig påminnelse i anledning av den umåtelige prakten som vår tid uten blygsel og anger driver stadig høyere. Jeg sier «ennå en gang», for jeg har allerede tidligere i dette verket, på et høvelig sted, talt om det og lagt fram sakens viktighet etter den evne Gud ga. (*Tredje del, sjuende preken, § 38 ff.*)

Men siden har jeg til min sjels bedrøvelse sett at dagens kristne, til tross for alle hjertelige formaninger, advarsler og trusler fra Guds trofaste tjenere, har steget stadig høyere i slik forfengelighet, egenkjærlighet og verdenskjærlighet. Og selv om den hellige og rettferdige Gud i de siste årene har trykket og hjemsøkt oss med mangehånde plager og straffer, har han likevel ikke engang kunnet bringe oss til å stanse litt og si: Hva gjør jeg? (Jer 8,6) Kan det jeg gjør, behage Gud?

Herren sier, etter at vi i alle stender har syndet så storlig: «Legg nå dine smykker av deg, så jeg kan vite hva jeg skal gjøre med deg» (2 Mos 33,5). Men vi svarer i gjerning: Nei; «jeg elsker fremmede, og etter dem vil jeg gå» (Jer 2,25).

Å, Gud i himmelen, forbarm deg! Vi har gått så lenge etter de fremmede, vi har forelsket oss så i dem og deres sedvaner, påfunn, galanterier, moter og narrestreker, at Gud og hans ord er blitt fremmede for oss og vi for vår Gud. Vi vet snart ikke lenger hva vi gjør, hvordan vi oppfører oss og hvor vi hører hjemme.

Hva kristelig enfold, ydmykhet, selvfornektelse, verdensforsakelse, daglig å ta opp Jesu kors og følge ham er – å, Gud! å, hellige og rettferdige Gud, hvor dypt er vi ikke falt! – det er nesten helt glemt hos oss. Vi må stase og pynte oss, svinge og vrikke på oss, og kle oss på fremmed vis og i utenlandske stoffer, om det så skulle koste mange gods og blod, ja legeme og sjel.

Jeg husker å ha lest at det et sted i Italia levde en ung pike som hadde senket seg så dypt i kjærligheten til det forgjengelige at hun glemte sin Gud, sin Jesus, sin samvittighet, sin sjel og salighet, som det følgende viser. Hun falt etter Guds rettferdige dom i en farlig sykdom. De nærmeste forsto at den ville skjære over livstråden hennes, og legene bekreftet det; derfor advarte de denne pyntedukken og formante henne til å slå verdens forfengelige og hovmodige vesen ut av tankene og vende dem mot sin salige utgang av tiden og inn i evigheten.

Hun kjente nok godt at legemets leirhytte begynte å knake og snart ville falle sammen; men hun ønsket ikke noe annet enn å ta på seg sin kostbare stas enda en gang og dø i den, og hun ga seg ikke før hennes ønske ble oppfylt. Da hun, det levende lik og den to ganger døende, var kledd etter sitt ønske, og hun kjente kreftene svinne mer og mer, begynte hun å skrike forferdelig: «Så skal jeg altså dø! – i min blomstrende alder! – og forlate alt dette!»

De som sto der, talte inderlig til henne enda en gang og ba henne glemme det forgjengelige og tenke på evigheten og overgi sin sjel til Gud; men hun svarte: «Hva har Gud med meg å gjøre, når jeg aldri har tenkt på ham med noe sant alvor? Nå kommer djevelen, som jeg har tjent i prakt og hovmod», og så videre. Og dermed ble sjelen tatt fra henne.

Se her, dere dyrekjøpte sjeler, et skrekkelig bilde på dagens jordisk sinnede mennesker, nedsunket i kjærlighet til det forgjengelige! Se hvor drukne og rasende verdens vellyst og det hovmodige liv kan gjøre mange et hjerte! Se hvilken ende det tar med det hovmodige vesen som nå drives så fritt og trygt av alle og enhver hos alle kristne folkeslag, som om det var kommet et frihetsbrev fra himmelen på at en her kunne gjøre etter sitt syndige forgodtbefinnende og ikke hadde noe ansvar å frykte.

Dere vil tenke: Det ville ikke være bra om alle som gjerne har kledd seg galant, à la mode (som dere sier), propert og pent, skulle dø på denne måten. Når det kommer dit at en skal dø, får en nok glemme slikt.

Jeg svarer: Yndlingssyndene er ifølge Den Hellige Ånds utsagn rene fine snarer som Satan holder menneskene fanget i til å gjøre hans vilje (2 Tim 2,26). Og disse bånd har den egenheten at de så å si gjør dem

som er viklet inn i dem, drukne, og derfor har de det godt i dem og kjenner ingen plage av dem, men vandrer trygge og glade fram i den ytterste sjelefare.

Å sprenge og fri sjelen ut av slike skjulte og sterke snarer fra Satan, som et verdensbarn år etter år mer og mer har viklet seg inn i, og som har gjort dets hjerte helt trygt og sorgløst, er ikke et menneskeverk. Gud må, som apostelen lærer på det nevnte sted, gi en slik sjel omvendelse til erkjennelse av sannheten; han må gjøre den edru, så den blir rett våken.

Men om han nå ikke ville gjøre det, om han lot en slik stolt, overdådig, pragtsyk sjel – som i alle sine dager i gjerning har hånet Herren Jesu mote, hans enfold, hans ydmykhet, hans kors, hans tornekrone, hans bloddryppende og sammenfiltrede hår og så videre, og som har satt høyere pris på sin verdensmote, sitt hovmod, sin vellyst, sin opptårnede, sløyfebesatte, pudrede, krøllede, nattevandrende, praktfulle hodepynt, sin lånte, unyttige, verdensbehagende legemspynt og sitt rykte blant menneskene, vært mer bekymret for det og traktet ivrigere etter det enn den har elsket og søkt ham og hans søte og salige samfunn – om han nå lot en slik sjel fare hen i disse sine kjære snarer, i mørket der gråt og tenners gnissel og helvetes bånd og lenker venter den, slik det gikk den vi ovenfor har fremstilt til salig forferdelse, hva da? (*À la mode: etter moten.*)

Dere kunne si: Jeg vil likevel håpe at den barmhjertige Gud ikke vil gå slik fram mot meg. Men si meg: Hvilken grunn har dere for et slikt håp? Har dere noe løfte i Skriften som forsikrer dere om at dere skal nyte godt av Guds barmhjertighet i Kristus Jesus, enda dere hele livet har vært ulydige mot Herrens munn, har lagt dere mer etter å følge verden enn den korsfestede Herre Jesus, har vist mer hovmod enn ydmykhet i hele deres ferd, har gitt mye forargelse, har brukt mye tid og mange penger på det forgjengelige, men viet lite eller ingenting til deres Gud, deres sjel og evigheten, og ikke engang på sykesengen og dødsleiet har vist noen sann omvendelse – bortsett fra at frykten for helvete har avtvunget dere ordene: Gud, vær meg synder nådig? Hvor står dette løftet skrevet? I hvilken bok? I hvilket kapittel?

Hvor farlig er det ikke å gjøre seg håp om Guds barmhjertighet mens en holder fram i herskende synder, å misbruke Guds nåde til skamløshet og bruke det som er gitt oss for å gjøre oss lei synden og

skremme oss fra den, for å føre oss til å elske Gud desto høyere og lyde ham desto villigere og for å fylle vår sjel med rettferdighetens frukter, til å styrke oss i synden, til å bedrøve og forakte Gud og gjøre vår sjel helt tom, ufruktbar og udugelig!

Dere kunne videre si: Er da Guds Sønns, vår frelsers, kostbare fortjeneste for liten og for kort til å dekke våre syndige dårskaper? Hvor stor og omfattende Herren Jesu fortjeneste er, det er det ikke spørsmål om her. Vi vet av Guds hellige ord at bredden, lengden, dybden og høyden av den velsignede frelsers kjærlighet strekker seg over alle (Ef 3,18), at han har gitt seg selv til en løsepenge for alle mennesker (1 Tim 2,6), og at han er en soning ikke bare for våre, men også for hele verdens synder (1 Joh 2,2).

Likevel lærer den hellige Skrift og erfaringen at mange tusen mennesker går fortapt, ikke for mangel på Jesu fortjeneste, som rikelig og kraftig tilbys dem i evangeliets ord og de hellige sakramenter, men på grunn av sin vantro, som viser seg i de kjødets gjerninger de daglig øver helt trygt.

Var ikke Herren Jesus like så vel i Nasaret som andre steder en frelser, og var ikke også der nådens fylde i ham, som med de mest yndige ord strømmet ut av hans guddommelige munn? Og likevel nøt innbyggerne der, på grunn av sin vantro og ondskap, minst godt av ham (Joh 1,16; Luk 4,22 ff.; Matt 13,55; Mark 6,5.6).

Da synderinnen levde forargelig i byen og gjorde sitt urene legeme behagelig med velluktende salver, pralte med sine hårlokker og annen pynt, og var til anstøt for mange lettsindige sjeler – var han ikke da også nådestolen som Gud har stilt fram for hele verden, for at den skal tro på ham og bli frelst ved ham? (Rom 3,25). Men hun kunne ikke nyte godt av ham før hun lot seg vinne av hans yndige hyrderøst, fulgte den, kom og la seg ved hans føtter, vætte dem med sine tårer, tørket dem med sine vakre hårlokker og salvet dem med salve (Luk 7,38.39).

Når vi får se og høre noe lignende av vår tids praktfulle fruer og frøkener, da vil vi av hjertet ønske dem til lykke og så rikelig og søtt som det noen gang er mulig, ved Guds nåde, ord og Ånd legge for dem Guds kjærlighet og den dyre forløsning som er skjedd ved Jesus Kristus. Men hvor bakvendt er det ikke at en vil ha den samme trøst som synderinnen, og likevel ikke, som hun, vende om av hjertet, gjøre

bot og bedring og si verdens overdådige, forfengelige og lettsindige vesen farvel!

Er ikke Herren sendt til å forkynne et godt budskap for de saktmodige (og fattige i ånden), til å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, og til å trøste alle sørgende? (Jes 61,1.2; Matt 5,3; Luk 4,18).

Den som ikke vet noe og ikke vil vite noe om åndelig fattigdom, om et nedbrutt hjerte, om bedrøvelse etter Gud, men daglig lever i glede, staser, praler og bruser, ler, er trygg og ved godt mot sammen med verden, og ved Satans forførelse misbruker det søte og salige evangelium om Jesus Kristus til å trøste sitt lettsindige hjerte i alle dets synder – hvilket håp skal en gi en slik om saligheten?

Om en av Herren Jesu disipler hadde kommet til den omtalte synderinnen før hennes omvendelse og forkynt henne evangeliet omtrent med følgende ord: «Gud har sendt sin Sønn Jesus Kristus til verden, ikke for å dømme den, men for å frelse den og gjøre den salig. Han vandrer nå omkring overalt i Jødeland og søker det som er fortapt; han kaller syndere til omvendelse; hans hjerte er en kilde og fylde av nåde og kjærlighet; han vil ikke støte bort noen som kommer til ham; det drypper så å si honning av hans lepper; han lokker på de villfarne sauer som en høne på sine forskremte kyllinger; han vil heller sette livet til, lide helvetes angst, vanære, spott, smerter, ja selv korsets død og utgyte sitt guddommelige blod enn la én eneste sjel gå fortapt. Nå vel, du bortvillede sau, denne frelsen er også sendt til deg; han har befalt meg å forkynne den også for deg. Se, Jesus venter på deg! Han har bredt ut sine armer for å omfavne deg og ta deg opp i sitt salige samfunn; han vil ta all din synd fra deg og kaste den i havets dyp; skynd deg bare, og forsøm ikke tiden! Forlat verdens forfengelighet og urenhet; forlat de syndeveier som fører deg i fordervelse!» – da hadde hun nok hørt på dette med glede og svart at det var henne inderlig kjært at den barmhjertige Gud omsider hadde besøkt sitt folk og sendt verdensfrelseren som var lovt for lenge siden.

Hun gledet seg også over den store kjærlighet han, etter det hun nå hørte av hans apostel, bar til henne og alle arme syndere, og ville alltid trøste seg ved den og rose seg av den for hele verden.

Men det lot seg likevel ikke godt gjøre for henne å forlate verden straks, legge av seg skjøgepynten og slutte med sin vanlige vellyst. Hun var ennå ung, hadde mange gode og trofaste venner i verden som

hun ikke straks kunne støte for hodet; det var også svært behagelig å stå i anseelse blant folk, å bli beundret og kjælt med av kjekke kavalerer.

Likevel skulle hun alltid være Herren Jesu trofaste venninne og tjenerinne, og så snart som mulig – særlig om hun falt i sykdom og så døden for øynene – ikke glemme å rive seg løs fra verden, forsake det forgjengelige og søke sin rettferdighet og salighet hos ham.

Hva mener dere, kjæreste tilhørere og lesere? Ville denne synderinnen i en slik tilstand ha vært en sann venninne av Herren Jesus og en som elsket ham? Ville hun på denne måten ha blitt salig, om en eller annen Guds dom hadde overrasket henne? Kunne hun under slike omstendigheter kalles et sant Guds barn og en arving til det evige liv? Jeg håper dere ikke vil svare ja på disse spørsmålene.

Derfor besverger jeg dere for Gud og Herren Jesus Kristus, som skal dømme levende og døde (2 Tim 4,1), at dere anvender dette på dere selv og vel overveier hva dere har å gjøre. Velg det sikreste og beste; ta tilflukt av hele deres hjerte og av hele deres sjel til Herren Jesus! «Å, om dere i dag ville høre hans røst! Forherd ikke deres hjerte!» Legg dere med all deres stas og tøys, pynt, prakt og herlighet ned ved hans aller helligste føtter, og gjør som denne kvinnen! Så skal dere finne ro, trøst, frelse og liv i rikt mål, som hun.

Endelig kunne dere si: Skulle da vår tids prangende liv slett ikke la seg unnskylde? Det er jo mye å anklage så mange tusen mennesker, høye, middels og lave, for en grov synd, å uroe dem i samvittigheten, bestride deres kristendom og vekke tvil hos dem om deres salighet.

Det er jo bare ytre, likegyldige ting, i og for seg verken gode eller onde, som en ikke burde gjøre så mye oppstyr over, siden alt kommer an på hjertet og dets beskaffenhet. Vi er jo ikke bare kristne, men også mennesker og må leve i verden. Det kan nå en gang ikke være annerledes; vi skulle gjerne ha sett at det var annerledes, og så videre.

Jeg må her for det første minne om at vi for tiden holder på med å framstille en sann kristelig forberedelse til en salig død, og at det da ikke sømmer seg for oss å tale og skrive det verden og de nåværende skinn- og munnkristne gjerne hører og leser, men det som stemmer med Guds hellige ord, vårt embete og vår samvittighet, og som er gagnlig og oppbyggelig for de sjeler som er så dyrt kjøpt av vår Jesus.

Mine venner og venninner, vi haster daglig fram som på en postvogn på den veien som fører til døden, til Guds domstol og inn i evigheten. Er det likegyldig for dere hvordan dere kommer dit, forberedt eller uforberedt, som de ydmyke, verdensforsakende og botferdige Guds barn eller som de hovmodige, jordisk sinnede og ubotferdige verdensbarn?

Er det likegyldig for dere om dere skrider fram på den trange vei, der bare få vandrer, og som fører til livet, eller på den brede vei, der mange er å finne, og som fører til fordervelse? (Matt 7,13.14). Er det likegyldig for dere om dere i evigheten får høre: Kom hit, dere velsignede, eller: Gå bort, dere forbannede? Til dette vil dere ikke svare ja.

Hvorfor finner dere det da underlig når en uroer dere i deres dårlig stilte, inndyssede, forblindede samvittighet? Dere er som søvngjengere som haster hen mot en rivende malstrøm, og vi skulle ikke rope til dere og vekke dere? Dere har en kristendom som ikke er sann i Kristus, som bare har gudfryktighetens skinn (selv om den ikke engang har det hos dere alle) og fornekter dens kraft, og vi skulle ikke bestride den? Dere vil vandre med verden på syndeveien som fører til fordervelse, og vi skulle likevel prise dere salige og ikke vekke noen tvil hos dere om deres salighet?

Jeg vil si åpenhjertig hva jeg tenker: Om vi, som Gud har verdiget å sette til sitt ords tjenere og til vektere over sjelene, ville tie stille til vår tids hovmodige liv, til den herskende prakt, til lettsindigheten, til de forargelige blottelser, til de fordervelige sløsinger, da fortjente vi ikke navnet sjelehyrder, sjelevektere, men sjelemordere, sjeleforrædere, og da ville vår fordømmelse bli større enn deres. (*I utlandet er befordring av personer og gods forent med den offentlige brevbefordringen.*)

«La ingen bedra dere med tomme ord!» (Ef 5,6) – det sier jeg ennå en gang med den hellige apostel; som om verdens nåværende prakt- og motevesen nok lar seg unnskylde for Gud og hans domstol, og som om en for den saks skyld kunne gå helt sorgløs fram på veien til evigheten! Det er riktig nok noe ytre, men det viser likevel det indres tilstand og vitner om det kjødelig sinnede hjertes overmot.

Ta for eksempel ustadigheten i drakter og moter, som nå er så alminnelig; en må hvert år, ja ofte langt oftere, ha noe nytt og forkaster og ler av det en før fant smak i. Hvor kommer den fra, om ikke fra et ustadig, tankeløst og lettsindig hjerte, som ikke kan bestå sammen

med sann kristendom, siden Den Hellige Ånd krever noe annet av de kristne?

«Mine elskede brødre», sier den hellige apostel, «vær faste og urokkelige, alltid rike i Herrens gjerning!» (1 Kor 15,58), og et annet sted: «Nåden være med alle dem som elsker Herren Jesus Kristus i uforgjengelighet!» (de lærde utleggere forklarer disse siste ordene med bildet av en tuktig og dydig jomfru som er forlovet med en mann; hun henger ved ham med standhaftig og urokkelig kjærlighet og troskap og søker bare å behage ham – Ef 6,24).

«Ikle dere ydmykhet!» skriver den hellige apostel Peter (1 Pet 5,5; jf. Kol 3,12); elsk ydmykheten høyere enn alle andre klær! Slå den om dere som en kappe eller overkjole, og la ingenting avlede dere fra den! Svøp dere inn i den som den drakt som best behager deres himmelske brudgom!

Tenk deg: Om en fornem prins hadde fattet kjærlighet til en fattig pike (slik som Ahasverus til Ester – Est 2,17), og idet han åpenbarte henne sin kjærlighet, samtidig anbefalte henne ydmykhet og sa at han hadde behag i hennes naturlige skjønnhet, uten tilsetning av ytre, lånte, overflødige klesplagg, dingeldangel og narrestreker, som han ikke kunne fordra – jo mer beskjeden og ydmyk hun viste seg i all sin ferd, desto kjærere ville hun være ham –, og hun likevel ville gjøre seg til, bryste seg, stase, brase og prale, hva ville en da slutte av det? Uten tvil at bruden var en tosk og ikke visste å sette pris på prinsens kjærlighet eller å møte ham med sann gjenkjærlighet.

Bruk nå dette på vår tids kristne, som Herren Jesus har verdiget sin guddommelige, høye kjærlighet og i dåpen tatt til sin brud, og som han på beste måte har anbefalt ydmykhet som en drakt han har behag i. Men likevel gjør denne hans brud nettopp det motsatte og elsker hovmod og forfengelighet; skulle dette kunne bestå sammen med sann kristendom?

Skriften lærer at det er særegent for de sanne kristne at de legger seg etter (ivrig streber etter, setter sin ære i) å være Gud til behag (2 Kor 5,9); at de daglig tar sitt kors opp og følger sin Jesus (Luk 9,23); at de daglig gransker i Skriftene (Apg 17,11; Sal 1,2); at de daglig øver seg i gudsfrykt; at de jager etter rettferdighet, gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet, saktmodighet; at de stadig strider og kjemper (1 Tim 4,7; 6,11.12), og så videre.

Hvordan skal en nå forene disse forskriftene og skildringene fra Den Hellige Ånd med det som er særegent for dagens kristne? De legger seg etter å tekkes verden og stå i anseelse hos den; de vet ingenting om Herren Jesu kors og etterfølgelse; de gransker i romaner og kjærlighetshistorier, men har aldri tatt profetenes og apostlenes skrifter i hånden eller sett i dem, unntatt når presten på prekestolen har lest teksten til sin preken fra dem; de øver seg i forfengelighet og blir bedrøvet når en ny mote kommer og de ikke har vært blant de aller første til å følge den; de strides med hverandre om hvem som kan overgå den andre i prakt og overdådighet; de tåler svært mye for motens skyld og lar seg snøre inn og tvinge så de knapt kan puste, blotter seg i den strengeste kulde og fryser så de skjelver og skaker.

En høyt forstandig og gudfryktig fyrste, som også måtte se slikt hos sine kvinner, spurte sin hoffpredikant hvordan en kort og godt kunne beskrive en fin og moteriktig kledd dame med all hennes stas og prakt. Presten svarte at Den Hellige Ånd hadde gitt alt slikt prakt- og skinnvesen navnet fantasi (φαντασία – Apg 25,23). Da falt fyrsten ham i talen og sa: «Så måtte en altså kalle dem fantastinner (svermerinner)?» Hoffpredikanten ristet på hodet og tidde.

Men fyrsten fortsatte og sa: «Jeg har tenkt ved meg selv: En viss lærd mann kaller linet kvinnenes elskede martyr, fordi de må bearbeide det på mange måter – kjemme, rødne, brake, svinge, hekle det og så videre – før det blir slik de vil ha det. Slik kunne en da kalle de stolte dukkene skredernes martyrinner, fordi de tåler så mye av disse karene og lar seg snøre, tvinge og knipe inn av dem, bare for å kunne sies å være kledd på moten.»

Ved denne anledning faller det meg inn hva en berømt forfatter i vår tid forteller. «Hvis Herren», sier han, «hadde befalt at våre fruer og frøkener midt om vinteren skulle gå med bar hals og bare armer og bryster, og at de skulle avholde seg fra vin, krydder og en mengde andre lekkerier og i stedet spise brent papir, kull, kritt og lignende (som noen har gjort for å få en blek ansiktsfarge), å, hvor de da ville beklage seg og jamre over kristendommens uutholdelige byrde! Men nå, da de gjør det av seg selv og for å behage verden, hører en ikke at de beklager seg over det.» Overvei her om slikt vesen lar seg forene med sann kristendom! (*Φαντασία er i vår bibeloversettelse gjengitt med «prakt». Den berømte forfatteren er Engelgrav.*)

Først og fremst bør en betenke hvordan en tror seg i stand til å forsvare for Gud i sin samvittighet og for den alminnelige verdensdommers domstol den moten kvinnene så lenge og så stadig har yndet, å blotte og vise fram hals, bryst og armer!

Jeg vil ikke anføre alt de nålevende kirkelærere, nidkjære for Gud og sjelene, har ytret om dette, både muntlig og i offentlige skrifter, men bare bemerke at jeg finner beretninger om at denne blottelsen også var yndet hos de gamle. En braunschweigsk historieskriver forteller et sted at det i kapellet på det fyrstelige slottet Calenberg er malt en fyrstinne med sine kvinner, alle etter datidens skikk med bar hals og bryst.

Den gamle hellige Mathesius gir tydelig og med hellig nidkjærhet å forstå at den samme bruk også i hans tid søkte å bre seg. Verden, sier han, er til slutt blitt skamløs; derfor klipper kvinnene av seg håret, så de ser helt avstumpet ut; de kan og vil ikke lenger dekke sin skam og sine bryster. Og et annet sted: Ved de uthuggede hjørnesøyler (som døtrene til de stolte rike sammenlignes med – Sal 144,12) må en forstå dem som ikke bare har sine kryss og brusere, puffermer og uthuggede og snorbesatte bremmer og slep, men også gjennomsiktige klær av nesseldug og pranger med bar hals, bare armer og bryster.

Av dette ser en at det ikke, som en skulle tro, er noe nytt at slikt forargelig vesen nå er kommet i bruk, men at en bare på nytt har tatt fram gamle synder. Men det er etter min mening bemerkelsesverdig og noe nytt hos en verden som ellers er så ustadig i slike ting, at denne bruken denne gang er så alminnelig antatt og yndet, og nå i så mange år stadig har holdt seg. Blant dem som av embets vegne har plikt til å stanse slikt uvesen, har det nesten ikke vært én eneste som har ivret mot det slik han burde.

De stakkars prestene har nok fra prekestolene talt bevegende og ettertrykkelig mot det; men en har bare ledd av dem og i gjerning sagt til dem: «Vi vil ikke høre på deg i det du har talt til oss i Herrens navn, men vi vil gjøre alt det som vi har lovt med vår munn» (Jer 44,16.17).

Slik har de ikke hatt annet igjen enn sukk og klager, som fordum Jeremia, som også formante, ba, bønnfalt, gråt og sa: «Gi Herren deres Gud ære før han lar det bli mørkt» (før Guds dommer, lik et skrekkelig uvær, bryter løs over dere)! «Men vil dere ikke høre på dette, da skal

min sjel gråte i det skjulte over slikt overmot» (trassighet, trygghet og gjenstridighet) (Jer 13,16.17).

At en slik forargelig og – som en høy person en gang av hellig nidkjærhet kalte den – skamløs og usømmelig mote har vært så lenge og så alminnelig yndet og beholdes tross alle bønner, formaninger og irettesettelser fra de lærerne som er nidkjære for Gud, det vet jeg ikke å kalle noe annet enn en kraftig virkning av Satan, som har så stort behag i den at han av all makt søker å holde den oppe, siden han av erfaring vet hvilken fordel den har vært for ham i hans rike.

Om de gudfryktige sjeler vil betenke hvor lettsindig og lettferdig verden er blitt siden denne moten kom opp, så tviler jeg ikke på at de vil gi meg medhold og med tårer beklage den elendighet og stolte trygghet vi er sunket ned i.

Og for å bevise at en under den kristne forberedelsen til døden har grunn til i sann omvendelse å ta hensyn til denne så alminnelige og så sterkt undervurderte synden, ber jeg at en vil betenke følgende grunner.

Den hellige apostel lærer at kristne kvinner ikke skal vise seg i Guds menighet uten med tildekket hode eller med et undergivenhetstegn (et tegn på den makt mannen etter Guds ordning har over henne) på hodet. «Hver kvinne», sier han, «som ber eller taler profetisk med utildekket hode, fører skam over sitt hode. Derfor bør kvinnen ha et undergivenhetstegn på sitt hode for englenes skyld. – Døm selv! Sømmer det seg for en kvinne å be til Gud med utildekket hode?» (1 Kor 11,5.10.13).

Vi kan ikke her gå inn på grundig og utførlig å undersøke hva slags uskikk apostelen her ivrer mot, noe det er stor uenighet om blant de lærde; men etter min ringe mening er det åpenbart av hele talen at han ikke vil at kvinnene i Korint skal vise seg i menigheten med utildekket hode og ansikt, siden han finner dette stridende mot forsamlingens hellighet og den ærbødighet en skylder Gud og hans hellige engler, som er til stede der. Hva mener dere nå?

Skulle den hellige apostel ha tålt at koner og piker ikke bare viste seg i Guds menighet med utildekket hode og ansikt, men også med blottede bryster? Hva uvesenet blant de korintiske koner og piker nå enn besto i, og hva den hellige apostel enn har tilsiktet med denne forskriften, ser en tydelig av dette at ingen drakt, ingen bruk eller mote

som kan gi nesten anstøt og forargelse, og som smaker mer av lettsindighet, egenkjærlighet og verdenskjærlighet, hovmod og vellyst enn av ærbarhet, selvfornektelse, verdensforsakelse, kyskhet og renhet, sømmer seg for en kristen kvinne og bør tåles i Guds menighet; likeså at den nåværende verden tar sterkt feil når den hevder at alt som angår klærne og den skikk og bruk som råder på det området, er noe ytre og en mellomting som ikke fører noen skade med seg for det indre, og at derfor heller ingen prest eller sjelesørger bør bry seg om det eller gi forskrifter om det.

Å, hvis pyntedukkene og modedamene holder fast ved sitt forfengelige sinn og ikke vil la seg irettesette og tukte av Guds Ånd, hvor de da vil forferdes når deres uerkjente synd blir holdt dem fore for Jesu Kristi domstol, og de skrekkelige ordene lyder mot dem: «Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven!» (Matt 7,23).

Dere skammet dere over min enfold, min ydmykhet, min etterfølgelse; dere elsket verden og dens forfengelighet, men lo av meg i mine lemmer; dere la dere mer etter å tekkes verden enn meg; dere så og hørte riktignok mine tjeneres nidkjærhet, bønner, sukk og irettesettelser, men holdt likevel fast ved deres prakt og skamløshet og hatet og spottet dem fordi de ville hovmestre dere for deres nye moter.

Så gå nå og få igjen «det som er skjedd ved legemet»! (2 Kor 5,10). Dere ville være blottet; så skal dere nå være blottet og aldri bli ikledd mine egnes herlighet, men være kledd med evig skam og vanære, og så videre.

Betrakt også dette utsagnet av den hellige apostel: «Likeså skal kvinnene» (de kristne kvinnene) «kle seg sømmelig og pynte seg i ærbarhet og med måtehold … slik det sømmer seg for kvinner som bekjenner seg som gudfryktige, med gode gjerninger» (1 Tim 2,8.9.10).

Apostelen skiller tydelig mellom pynten til de vantro, eller til verdensbarn som ennå er viklet inn i forfengeligheten, og den klesdrakt og skikk og bruk som sømmer seg for troende og himmelsk sinnede hjerter. Om den siste sier han at den kjennes på blygsel og tukt og dessuten på måtehold, ydmykhet, renhet og så videre, og at den må stemme med kristendommen, dåpspakten, gudfryktigheten, helliggjørelsen, selvfornektelsen og atskillelsen fra verden ved et himmelsk kall.

Av disse ordene kan vi altså slutte at ingen pynt, ingen skikk og bruk i klesdrakt som ikke er forent med blygsel, tukt, ærbarhet, måtehold og velanstendighet og behager Gud, passer seg for en kristen kvinne eller stemmer med hennes dåpspakt og bekjennelse, der hun har forsaket djevelen og verden med alt deres vesen og alle deres gjerninger. Elsker og velger hun dem, forkaster hun og setter til side den gudfryktighet hun har forpliktet seg til og som hun ved sin kristendom og samvittighet er bundet til.

Nå formaner og ber jeg dere, dyrebare sjeler, ved Guds miskunn: Når dere er alene i hus og kammer og ikke har på dere den vanlige pynt og stas, men for eksempel i en slåbrok eller en annen enkel kledning forbereder dere til bønn, så overvei da for Guds åsyn disse apostelens ord som et Guds ord; prøv deretter deres klesdrakt, dens beskaffenhet og utseende, og undersøk om den sømmer seg for dere, som døpte og fra verden ved et hellig kall utskilte sjeler, ført til samfunn med Jesus Kristus, den korsfestede, og forpliktet til å følge ham, til gudsfrykt, kyskhet, måtehold og ydmykhet – eller ikke; og særlig om den hittil så yndede blottelsen er forsvarlig og kan gi dere frimodighet for Guds åsyn og dom og i deres siste stund.

Må dere ikke tilstå at en slik mote etter alle ærbare og gudfryktige menneskers dom er helt skamløs; at den er funnet opp av et lettsindig folk som er begravet i vellyst og verdens forfengelighet, og derfra brakt til oss; at den har forhekset, bedåret og inntatt mange unge mennesker, så de nesten har glemt all tukt og skam, slik den daglige og sørgelige erfaring lærer?

Er det ikke slik at etter at denne lettferdige blottelsen kom i bruk, er kvinnene (jeg taler ikke om alle; Gud kjenner de sine) blitt svært frie, frekke, trygge og skamløse? Når har snakk og sladder, frekk latter og fnising, mistenkelig omgang med slektninger og fremmede, kaldsinn i andakten, forsømmelse av øvelsen i gudfryktighet og forakt for Guds ord og hans tjenere vært alminneligere enn i vår tid?

Hvor er de tyske kvinners gamle ærbarhet, stillferdighet og måtehold? Hvor er det blitt av de hellige sjeler som skattet sjelens og dydens pynt høyere enn alt annet og søkte den i en usminket tro, i ivrig kjærlighet til Gud og neste, i kyskhet, ydmykhet, saktmodighet, godgjørenhet, andakt og gudsfrykt?

Ser vi da ikke for våre øyne – hører vi ikke med våre ører – sier ikke vår samvittighet oss hva som ligger skjult under denne moten, nemlig, som jeg sa ovenfor, en kraftig virkning av Satan, som vil ende med fordervelse og fordømmelse? De gudfryktige gamle sa at når tukt og blygsel hos kvinnene opphørte, sto det en stor ulykke for døren. Hva annet skal da vi vente?

Det er kjent at det er et tegn på dødens nærhet når en syk blotter seg usømmelig, stikk imot hva han ellers pleier å gjøre. Å, jeg er redd for at mange av dem som ynder denne forargelige blottelsen som en vakker mote, enten allerede er levende døde eller står svært nær den åndelige død og fordervelse.

Overvei videre hvor skrekkelig det er å gi en forargelse! Dere kjenner deres dyrebare frelsers ord: «Den som forfører én av disse små som tror på meg, for ham var det bedre om en kvernstein ble hengt om halsen på ham og han ble senket i havets dyp. Ve verden for forførelser! For forførelser må komme, men ve det mennesket som forførelsen kommer ved!» (Matt 18,6.7).

Hva en forargelse er, må ingen kristen være ukjent med, ikke minst fordi Herren så ivrig og ettertrykkelig advarer mot den og har satt et «Ve! Ve!» over den. Enhver kristen må av all makt flykte fra alle synder, men mest fra dem som fører forargelse med seg. For enhver forsettlig og vitende synd som et menneske begår for seg selv, skader nok hans sjel (Ordsp 8,36); men den synden som tjener til å forarge nesten, sårer og utsetter like mange sjeler for fare som den forarger.

En forargelse er det når noe syndig sies eller gjøres, eller noe godt unnlates, slik at det må bli nesten til anstøt, til fall og synd og hans sjel til skade.

Det er syndig at et menneske unødig og uforsiktig blotter seg når han tror han er alene. Derfor har kirkens lærere rett i sin dom om at Batseba, Urias' hustru, begikk en forargelig synd da hun blottet seg og badet på et slikt sted at David kunne se henne fra taket av sitt hus (2 Sam 11,2). Hun burde ha gått forsiktigere til verks og sett seg vel for om hennes gjerning kunne bli noen til anstøt.

De gudfryktige gamle pleide å si: Ha ærefrykt for din engel i hver krok! Meningen er: Selv om vi er i en skjult krok, skal vi likevel ikke gjøre noe usømmelig, for det er alltid en engel hos oss som Gud har gitt oss til vokter, og for ham bør vi skamme oss.

Vi kan gi denne saken enda større vekt når vi tenker på Guds altseende øye, og at vi ikke kan vende oss noe sted hvor Gud ikke skulle være. Dermed kan vi heller ikke foreta oss noe uten at det skjer for hans aller helligste åsyn.

Jeg har hørt om en gudfryktig mor som sa til sin datter: Oppfør deg på ethvert sted slik du ville gjort om din sjelebrudgom var synlig hos deg; avsky alt som har selv det ringeste skinn av lettsinn!

Etter dette kan en blottelse være syndig selv når en er alene i sitt kammer. Hvordan vil en da unnskylde den blottelsen som med så stort lettsinn skjer offentlig og uten noen gyldig grunn, bare fordi det er skikk og bruk og fordi det behager oss, og hvordan vil en kunne unnta den fra tallet på virkelige forargelser?

Selv om bare én eneste syndig lyst, ond begjæring, uren tanke ble vakt i ett eneste hjerte, var det allerede i Guds øyne utført hor, etter Herrens ord: «Jeg sier dere: Hver den som ser på en kvinne for å begjære henne, har allerede brutt ekteskapet med henne i sitt hjerte» (Matt 5,28). Hvem hadde gitt anledning til dette, om ikke den personen som med sine blottede, opp og ned gående blåsebelger hadde antent den urene knusken?

Men det blir dessverre ikke ved én forargelse alene; for ofte blir mange fordervet ved det på én gang. Jeg viser til den sørgelige erfaring, som tydelig nok lærer hvilken skade denne lettsindige kledemåten har gjort.

Her kan en passende anføre Moses' ord: «Folket var blottet; for Aron hadde blottet det ved et snakk» (2 Mos 32,25). Jeg mener: Den nåværende verden er blitt blottet ved snakket til lettsindige mennesker som sier: Dette er nå den nyeste moten; det ser så fritt og pent ut; en kan på den måten vise fram legemets fine og gjennomsiktige hud, gjøre seg yndig og behagelig for herrene, og så videre. (*Etter vår bibeloversettelse:* «til spott».)

Skulle en ikke med full rett kunne si etter Guds ord at en slik blottelse er en oppfinnelse av hordjevelen, og at en slik kvinne er et redskap for Satan, selv om hun ikke tror det, ja, forferdes over et slikt navn?

Skulle en ikke også ha grunn til med hete tårer å beklage at så mang en skjønn og edel sjel, som ellers ville vært meget skikket og villig til å tjene og lyde Gud, er blitt så inntatt av verdensbarnas snakk

og forbilde at det som alle Ordets og Guds kirkes rettsinnige lærere og alle opplyste, hellige hjerter anser for forargelig, usømmelig og høyst farlig, det tør den holde for tillatt, velanstendig og uskadelig – så meget mer som ingen synd er farligere enn den som ikke vil være synd, og som Satan smugler inn under en vakker og tiltalende kappe?

Jeg frykter at en også om denne saken på en viss måte kan bruke apostelens ord: «Fordi de ikke tok imot kjærlighet til sannheten» (etterfølgelsen av Herren Jesu ydmykhet og verdensforsakelse), «sender Gud dem kraftig villfarelse», så de skal forgape seg i verdens prakt og lettsinn og heller lyde forfengeligheten og dårskapen enn den himmelske sannhet og visdom, og det kan ikke få annet til følge enn den evige fordervelse (2 Tess 2,10.11).

Men for å komme tilbake til den forargelsen som finner sted i denne sammenheng, og for å vise hvor mye en kristen bør vokte seg for å gi sin neste anstøt, la oss overveie disse Herren Jesu ord: «Om ditt høyre øye frister deg til fall, da riv det ut og kast det fra deg! For det er bedre for deg at du mister ett av dine lemmer enn at hele ditt legeme blir kastet i helvete. Og om din høyre hånd frister deg til fall, da hogg den av og kast den fra deg! For det er bedre for deg å miste ett av dine lemmer, enn at hele ditt legeme kommer i helvete» (Matt 5,29.30).

Dette har frelseren enda en gang gjentatt og sagt: «Det er bedre for deg å gå halt eller vanfør inn til livet, enn å ha begge hender eller begge føtter og bli kastet i den evige ild. Og om ditt øye frister deg til fall, da riv det ut og kast det fra deg! Det er bedre for deg å gå enøyd inn til livet, enn å ha begge øyne og bli kastet i helvetes ild» (Matt 18,8.9).

De lærde skriftutleggere har forskjellige tanker om disse ordene, og for noen synes det å være urimelig og grusomt om en skulle ta dem bokstavelig, slik de lyder. Derfor forklarer de dem ved hjelp av andre steder hvor det sies at en kristen skal fornekte seg selv, hate sitt eget liv, sin far og mor, sine brødre og søstre, korsfeste sitt kjød og døde sine lemmer (Luk 9,23; 14,26; Gal 5,24; Kol 3,5).

Denne mening er nok god og stemmer med troen; men jeg må likevel tilstå at jeg liker en annen bedre, som forstår Herrens ord etter bokstaven og sier at Herren har villet lære så ettertrykkelig som mulig hvor omhyggelig vi skal skye synden, og særlig slike synder som fører forargelse med seg.

Hans mening er denne: Dere skal av hjertet hate alt forargelig vesen så meget at dere heller vil miste et øye av hodet eller en fot av legemet enn gjøre dere delaktige i det; for ved denne synd og forargelse ville dere miste Guds nåde og bringe dere selv i den ytterste fare for å styrte i helvete. Det var jo da bedre å miste et lem på legemet og gå inn til livet enn å bevare alle lemmer friske og uskadde og slik løpe i helvetes ild. (*Jf. 1. bind, s.* 770.)

Foretrekk nå hvilken mening dere vil, mine kjæreste; men dere vil likevel finne at Herrens ord kraftig vitner mot den nåværende verdens lettsinn og den forargelse den gir med sine blottelser.

For det Herren sier om øyet, hånden og foten, kan og må også forstås om brystet, og er så meget som om Herren hadde sagt: Før dere lot det komme dit at deres blottede bryster ble dere selv til synd og andre til forargelse og fall, måtte dere heller skjære dem av og kaste dem fra dere. For det var bedre for dere å gå inn til livet med avskårne bryster (som det er gått mange gudfryktige kvinner, etter at en grusom og ugudelig fiende har hatt sin vilje med dem) enn å falle i helvetes ild med blottede og prangende bryster.

En lignende grunn legger den hellige Paulus fram for oss når han skriver: «Når dere på denne måten synder mot brødrene, og sårer deres svake samvittighet, da synder dere mot Kristus. Derfor, om mat volder min bror anstøt, da vil jeg aldri i evighet ete kjøtt, for at jeg ikke skal bli til anstøt for min bror» (1 Kor 8,12.13).

Se og legg merke til hvor stor og forferdelig han framstiller en synd som gir nesten forargelse, idet han sier at den skjer mot Kristus, og at den ikke er mindre enn om de direkte hadde bedrøvet, hånet, bespyttet, såret og korsfestet selve Kristus. Se også hvilken beslutning apostelen tar: at han heller aldri vil spise kjøtt enn gi sin neste forargelse.

Overvei nå om en ikke etter denne veiledning kan si: Den som pranger med blottede bryster og derved gir den kristne ungdom forargelse, han synder mot Kristus; han bedrøver ham, han spotter hans nakenhet, da han for våre synders skyld hang blottet på korset, han slår og pisker ham. Derfor er det bedre for et menneske som vil være en kristen og bli salig, aldri å blotte seg på denne måten enn derved å forarge sin neste og gi ham anledning til synd.

Før jeg forlater dette emnet, må jeg svare på en innvending som verdensbarna bruker for å fri seg fra beskyldningen om at de gir forargelse. Hva kan vi, sier de, for at noen som er uren av hjertet, vil forarges på oss? Vi følger moten uten noen ond hensikt, i vårt hjertes enfold, og bærer våre blottede bryster, likesom vi også bærer ansiktet blottet. Et lystent menneske tar ofte anledning til å få syndige tanker og opptennes av uren lyst ved å se et vakkert ansikt; skal en derfor skjule og tilhylle alle vakre ansikter?

Jeg svarer: Den allvise og rettferdige Gud prøver hjerter og nyrer og vet best hvilket sinnelag som skjuler seg under en slik mote, og hvilken hensikt dere har. Jeg sier ikke mer enn: «Far ikke vill! Gud lar seg ikke spotte!» (Gal 6,7).

Men betenk dette i frykt for Herren, som skal dømme dere på sin store dag og åpenbare alle hjerters råd! Gud gav en lov som lød slik: «Når en mann lar en brønn stå åpen eller graver en brønn og ikke dekker den til, og det faller en okse eller et esel i den, da skal brønnens eier godtgjøre det. Han skal gi dyrets eier penger i vederlag» (2 Mos 21,33.34).

Etter deres mening ville denne loven være urettferdig; den som hadde laget brønnen og ikke sikret den, kunne innvende: Hva kan jeg for at oksen eller eselet er falt i brønnen? Jeg har ikke åpnet den i den hensikt; hvorfor har dyrets eier ikke passet bedre på det? Men Herren fordømmer den som har laget brønnen, fordi han ikke har dekket den til igjen.

Bruk nå dette på dere selv for Guds åsyn med et oppriktig hjerte og etter Den Hellige Ånds ord: «Den som graver en grav, skal falle i den» (Ordsp 26,27). «Den som fører de oppriktige vill på en ond vei, skal falle i sin egen grav» (Ordsp 28,10). «Den som graver en grav, kan falle i den. Og den som river et gjerde, kan bli bitt av en orm» (Fork 10,8; jf. Ordsp 5,15; 22,14; 23,27).

Når dere sier: Vi følger moten – det unnskylder dere ikke; for hvor har slike moter sin opprinnelse? Fra den lettsindige verden, som «ligger i det onde» (1 Joh 5,19), og fra det gamle menneske, «som er fordervet ved de forførende lyster» (Ef 4,22). Men dere som vil være kristne, burde jo ikke skikke dere lik denne verden (Rom 12,2), men legge dere etter å være Gud til behag (2 Kor 5,9).

Hvorfor velger dere ikke Herren Jesu mote, som består i ydmykhet, kyskhet og måtehold? Hvis dere visste at dere om noen få dager skulle vandre over fra tiden til evigheten, hvilken mote ville dere da velge, verdens eller Herren Jesu? Uten tvil den siste. Hvorfor vil dere da ikke velge den med én gang? Er den den beste, hvorfor forkaster dere den mens dere ennå er friske og sunne? Er ikke det beste alltid det beste? Eller skal den dyrebare frelser vente til det passer dere å ta imot hans mote?

Jeg trodde at han, slik han alltid var deres Frelser, også var den som går foran dere, han som dere alltid måtte ha for øye og i hjertet og uopphørlig følge. Om deres hjertes enfold taler munnen nok; men gjerningen viser noe annet. Hvem kan vente å finne den hellige enfold under så mange narrestreker, under så mange slags og stadig skiftende moter, under så kostbar og omhyggelig pynt, under så mange lokker, krøller, sløyfer, så mye pudder, så mye sminke og så mange andre dårskaper?

Hva det bare ansiktet angår, som vårt lands kvinner bærer, har en slik innvending nok en god del skinn, men ingen kraft. For det første er det her i landet vanlig å gå med bart ansikt, og ingen vil lett forarges på det hos oss, med mindre han skulle være helt behersket av uren lyst. For de gudfryktige sjeler er et vakkert ansikt et speil der de betrakter Skaperens allmakt, visdom og miskunn, og som i et forbilde skuer de forklarede legemers skjønnhet, som vi engang skal få i himmelen.

Men om noen betrakter en kvinnes skjønnhet med lystne øyne, og den onde begjæring derved opptennes hos ham, må han skylde på seg selv alene for denne synd, fordi han med uren brynde, som bor i hans hjerte og stråler ut av hans øyne, betrakter det som andre sjeler uten fare kan se på som noe alminnelig, med kysk beundring.

Men annerledes forholder det seg med de bare brystene; for å bære dem blottet er noe uvanlig i vårt fedreland. Dessuten er de heller ikke gitt kvinnene for at de skal bære dem til skue og stase med sin blottelse, men for at de med dem skal leske og nære de barna Gud har skjenket dem i en kysk ekteseng.

Gudfryktige og ærbare kvinner pleier imidlertid også å være forsiktige under denne bruken og ikke blotte dem mer enn nødvendigheten krever i fremmede menns nærvær, eller til og med gå ut i et

annet rom, etter den hellige apostels ord: «Vi vil ikke i noe gi mennesker grunn til anstøt, for at ikke tjenesten» (og vår kristendom) «skal kunne lastes. I alt viser vi oss som Guds tjenere» (og tjenerinner) – «slik det sømmer seg for kvinner som bekjenner seg som gudfryktige, med gode gjerninger» (2 Kor 6,3.4; 1 Tim 2,10).

Noen skammer seg over den rette, av Gud forordnede bruk av brystene og vegrer seg for å nære sitt livs frukt, og i stedet innfører de en annen, ny og uvanlig bruk av dem, som verken naturen eller de gamles kyske enfold eller Guds ord eller den rettroende kirke vet noe om. Hvordan de vil forsvare dette for Guds domstol, det får de i tide tenke over og gjøre seg beredt på.

Jeg må likevel her ennå minne om at en gudfryktig kvinne som Gud har gitt skjønnhet, og som vil vandre i samsvar med Guds ord og sin kristendom, må gå varsomt fram og nøye søke å hindre at det vakre ansiktet blir et brennglass som kan tenne onde lyster hos andre. For å forklare saken må man vite at det vakre ytre riktignok er en Guds gave, men at det henger ved en kropp og ved kjødet, der synden bor. Dessuten blir det ikke alltid sett på og beundret av gjenfødte og helliggjorte, men ofte også av kjødelig sinnede hjerter som synden har fordervet.

På et sted der det finnes mye lin, stry, halm, høvelspon og andre lettantennelige ting, går man svært forsiktig fram med et brennende lys, så det ikke skal føre til ulykke. En vakker blomst omgir man med nedstukne tornekvister, eller man beskytter den med en kjepp og binder den opp, så den ikke blir tråkket ned av dyr eller blåst ned og ødelagt av vinden. På samme måte må en som elsker Herren Jesus, gå varsomt fram med sin skjønnhet og så langt som mulig unngå å bli noen til anstøt.

Jeg har allerede ovenfor talt om Batseba, som var «meget vakker å se til», som Skriften sier. Hun syndet imidlertid ved å blotte seg altfor fritt og uforsiktig på et sted der et lystent øye kunne se henne (2 Sam 11,2). Jakobs datter Dina var vel heller ikke stygg; men hun gikk meget ubetenksomt fram med sin skjønnhet da hun forlot sin fars hus for å se på landets døtre. Da ble hun sett av landsherrens sønn og mistet sin ære (1 Mos 34,1 ff.).

Derfor refset profeten Jesaja på Herrens befaling Sions døtre – det vil si kvinnene og pikene i Jerusalem. Ved siden av sin naturlige

og sin kunstige skjønnhet var de stolte, frekke og trygge; de gikk med kneisende nakke og lot øynene løpe omkring (kastet forelskede, lettsindige blikk snart hit, snart dit), og de svansset, vrikket på seg, trippet og gjorde fakter ved hvert skritt, slik lettsindige verdensbarn pleier (Jes 3,16). Av dette følger det jeg har sagt tidligere: Når man vet at skjønnheten kan bli en selv og andre til fall, må man holde den i ære og hellighet og ikke misbruke den.

For desto kraftigere å vise hvor viktig dette er, og for å få kvinnene våre til å tenke seg om, vil jeg fortelle om et par merkverdige hendelser.

I et landskap utenfor Tyskland levde det en adelsmann som hadde sine godser som len av en hertug. Adelsmannen hadde en hustru som var begavet med usedvanlig skjønnhet, men som hadde en langt skjønnere sjel, slik det følgende vil vise. Det svermet mange mygg og sommerfugler (lettsindige mennesker) omkring denne blomsten, men hun forstod så klokt å holde dem fra seg at ingen av dem våget å røre henne, og mannen hennes hadde ikke den minste grunn til å tvile på hennes kyske og trofaste kjærlighet.

Så hendte det at hertugen selv ble tent av en ond lyst til henne. Han sparte verken på vennlige ord eller rike gaver for å få krenket denne hederlige kvinnen. Han lovet å fremme mannen hennes til høye embeter, øke godsene deres, sørge for barna deres og så videre.

Hun avslo alt slikt med så stor verdighet at den høye beileren burde ha latt være å søke henne mer; men i stedet ble han bare desto sterkere tent, og til slutt, da vennligheten ikke førte fram, begynte han å true dem med fiendskap og vold.

Hun så ingen annen utvei til å unnslippe denne faren for sjelen og æren; hun bestemte seg derfor for å rydde unna anstøtssteinen, sin egen skjønnhet. Hun tok skillevann, vasket ansiktet sitt med det og gjorde det så stygt at hertugen ble forskrekket. Samtidig beundret han hennes dyd og gudsfrykt og æret henne siden med en enda større, men kysk og sømmelig kjærlighet. Han oppfylte rikelig alle løftene han tidligere hadde gitt, om enn av en annen drift, og aktet henne høyt som en dydig venninne.

Mannen hennes på sin side æret sjelens skjønnhet hos henne, til tross for det fordervede ansiktet, og levde enda mer fornøyd med

henne enn før. Til denne heltinnen, som lot sin skjønnhet dø en så skjønn død og ofret seg for kyskheten, vil vi føye en annen.

Hun bodde i Madrid i Spania på kong Filip den annens tid. Hun var så ulykkelig å komme til å se ut av vinduet med bart bryst da kongen en gang red forbi. Han ble heftig forelsket i henne og sørget for at hun ble ført til ham på slottet, slik som Batseba til David.

Da han åpenbarte sin kjærlighet for henne (om da en så vanhellig attrå fortjener navnet kjærlighet) og på alle mulige måter søkte å slokke sin urene ild med urent vann, spurte hun kongen hva han hadde sett på henne som hadde vakt denne kjærligheten hos ham. Da han svarte: «Dine vakre, hvite bryst», lot hun som om hun ikke var uvillig til å oppfylle hans ønsker, men unnskyldte seg med at hun for øyeblikket ikke var pyntet slik hun burde være for en så stor herre. Hun ba at Hans Majestet ville tillate henne å gå hjem og kle seg vakrere; hun skulle straks innfinne seg igjen.

Da han samtykket, skyndte hun seg hjem og slo en potte kokende vann over brystene sine, slik at de – som man lett kan forstå – ble fulle av stygge brannblemmer og så ut som om de var flådd. Så kledde hun seg prektig, gikk igjen til kongen, åpnet kjolen og spurte: «Er det disse brystene, min konge, du har funnet slik behag i, og som har tent en så heftig kjærlighet hos deg?» Kongen ble hjertelig forskrekket, og det gjorde ham vondt at han med sin usømmelige brynde hadde voldt denne brannen.

Hva synes dere nå, dere mote- og pyntedukker, om disse to kvinnene? Hvordan liker dere deres beslutninger? Og hva tror dere? Mon de som med lokkende blikk, oppstasede ansikter, bare bryst eller på andre måter vekker uren brynde hos ubetenksomme sjeler, tør slå øynene opp for dem på Guds store domsdag?

Det kreves jo ikke at de skal gjøre som disse to, men bare at de skal omgås sin kroppslige skjønnhet med omtanke og varsomhet, slik som kristendommen, gudfryktigheten, kyskheten og kjærligheten til nesten krever.

En kristen, vakker kvinnes eller pikes plikt er enten å skjule det vakre ansiktet i skyggen av sitt hus eller kammer, eller – når hun må være blant folk – å dekke det med blygselens og tuktens forheng, slå øynene ned for å skjule den ytre skjønnheten bak sømmelighet,

ydmykhet og kyskhet, og i all sin ferd, i ord og gjerninger vise at hun er en kvinne som av hjertet ønsker å frykte Gud.

Ved denne anledning må jeg tenke på en fornem dame som likeledes av Gud hadde fått et deilig og yndig ansikt. Hun merket at mange verdslig sinnede menn betraktet henne med lystne øyne, og spurte derfor skriftefaren sin hva hun skulle gjøre for å holde seg ubesmittet av verden og fri for alt som kunne gi anledning til synd.

Han svarte at før hun gikk ut, skulle hun be flittig i kammeret sitt, hellige Herren Jesus hele sin ferd og påkalle ham om å bevare ånd og kjød rene for all besmittelse, og dessuten om å holde andre kristne hjerter i sin frykt, så de ikke skulle forgape seg i hennes ytre skikkelse og få usømmelige tanker av den grunn.

Hun kan, sa han, bruke den vises ord: «Herre, mitt livs far og Gud, la meg ikke løfte øynene for høyt, og ta alltid et overmodig sinn fra din tjener (tjenerinne). La ikke buks begjær eller ukysk omgang ta meg, og overgi ikke meg, din tjener (tjenerinne), til ubotferdighet» (Sir 23,4.6).

Og når hun så, fortsatte han, må gå ut og innfinne seg blant menigheten ved gudstjenesten eller en annen sammenkomst, vil hun i alle sine gjerninger og i all sin ferd vise at hun ikke er kommet for å la seg beskue av mennesker og se seg om etter dem, men for å skue den deilige gudsdyrkelsen og selv yte Herren den med andakt (Sal 27,4).

Hun vil gjennom enfold, renhet og ydmykhet vise at hun ikke besøker kirken i noen annen hensikt enn å tekkes Gud og nyte hans miskunn i Kristus Jesus. Hun vil legge vinn på å være som en vandringsmann som reiser rett mot solen og ikke legger merke til skyggen som følger ham.

Alt som hører til forfengeligheten og er oppfunnet av verdens dårskap – de gruelig krøllede og av pudder helt grå hårlokkene, de store duskene av mangfoldige fargede bånd, de kostbare strikkede hettene og skjerfene, de svarte plasterlappene og alt annet moten anbefaler – vil hun la bli igjen hjemme, selv om hun før skulle ha likt det. Da blir det åpenbart at hun ikke trer fram for Guds åsyn og i de helliges forsamling som en hovmodig, pyntesyk verdensdame, men som en sann elskerinne og etterfølgerske av Herren Jesus.

Når hun gjør dette og helt fordyper seg i bønn, gudsdyrkelse, andakt og hellig ettertanke, tviler jeg ikke på at Gud, som i gammel

tid bevarte israelittenes landemerker når de hadde dratt til Jerusalem for å holde høytidsandakt, slik at ikke noe fiendtlig nabofolk ønsket seg landet deres (2 Mos 34,24), også vil bevare ditt kyske, om enn vakre ansikt, så ingen ser på det på en usømmelig måte.

Må hun derimot møte opp ved andre sammenkomster, bryllup, gjestebud og lignende, er det tjenlig at hun ikke forsømmer noen anledning til å komme inn på en god samtale. Man kan tale om alle tings forgjengelighet og den ytre skjønnhetens flyktighet, om at vi er dødelige, om gudsfrykt, om den kjærlighet man skylder Herren Jesus, om å følge ham, om selvfornektelse, om å forsake verden og lignende gudelige ting!

Da blir det vakre ansiktet som tornebusken Herren hadde valgt til sin trone da han talte med Moses, og som brant uten å brenne opp, og derved vakte Moses' forundring og ettertanke (2 Mos 3,2). Det vil si: Alle som hører henne, må – om de så er verdslig sinnede mennesker – erkjenne at hun er en helligdom og et sete for Gud, og vil derfor frykte for å se på henne med urene øyne.

Jeg håper at innvendingen som ble fremsatt, er grundig besvart, og at det er godtgjort fullt ut at en kristen kvinne har plikt til å være varsom også med sin naturlige skjønnhet, så hun ikke selv blir forført eller andre forarget. Hvor mye mer er hun da ikke forpliktet til å forholde seg slik med den påtatte og selvgjorte skjønnheten, nemlig pynten og stasen sin, så hun ikke gir noen anstøt!

De som er likegyldige for Guds bud i både den ene og den andre henseende, vet jeg ikke noe annet å råde enn at de behager å gjøre seg belavet på Guds vredesdom og straff, som han har truet med gjennom sin tjener Jesaja: «Fordi Sions døtre er overmodige», sier han, «og går med kneisende nakke, lar øynene løpe omkring, går og tripper – – derfor skal Herren gjøre hodet skurvet på Sions døtre, og Herren skal avdekke deres nakenhet» (la klærne bli tatt fra dem, så de ikke kan skjule sin nakenhet). «Istedenfor balsam skal det være stank, istedenfor kunstig krusede krøller skal det være skallet hode, istedenfor vid kappe skal det være trang sekk» og så videre (Jes 3,16.17.24).

Forklaringer til denne profetiske trusselen kunne man hente fra krigshistorien i disse siste tider, om tiden tillot det. Man ville lære at kvinnekjønnet blant annet har måttet lide mye på sine bryst når det har falt i fiendens hender.

En forfatter som for noen år siden ga ut en del utvalgte fortellinger, forteller blant annet hvordan franske soldater under hertugen av Luxembourg i året 1673 behandlet kvinnene i flere nederlandske byer som de overfalt og plyndret. Kvinnene, skriver han, deriblant også adelige frøkener, krenket man på åpen gate, ja til og med i kirkene. Noen fylte man brystene med krutt som man så antente; noen hang man opp etter brystene over ilden eller stakk gjennom brystene med glødende jern; og noen fikk dem skåret helt av.

Men om Herren for de øvrige rettferdiges skyld – de som med sine bønner stanser Guds vredesflom og stiller seg i gapet for hans åsyn – ikke lar slike ting komme over dere, må dere vite at han på mer enn én måte kan knekke deres hovmod. (*Jf. fjerde del, 16. preken, § 46.*)

Gi akt på verdens nåværende tilstand! Er dere ikke blinde med seende øyne, skal dere erfare at etter at denne skamløse blottelsen overalt er innført som en velanstendig skikk og bruk, er folk blitt blottet for nesten all formue. Næringsveiene er gått tilbake, Guds velsignelse er forsvunnet; de gamle har på grunn av skyld og gjeld vanskelig for å holde seg oppe, og de unge kommer seg ikke fram.

Mange har prunket i sitt hovmod, pyntet seg med falske hårlokker og krøller, strødd pudder i håret som om det allerede var grått, blottet brystene og båret dem til skue og satt pris på verdens stas og fjas.

Med mange slike ser man at det gjennom ulykkelige ekteskap, sykdom, nedgang i næringen, mange sorger og strev er kommet dit at man nesten ikke kjenner dem igjen, og at man har grunn til å spørre: Er dette No'omi? Er dette den prektige jomfruen? Er dette Klara, som pleide å vrikke slik på seg og gjøre seg så til i kirken og på gaten? Hvor er nå hennes prakt og høye mot?

Før gjorde hun seg falskt grå; nå har hun fått naturlig grått hår, og det før tiden. Nå er hodet hennes istedenfor de krusede lokkene besatt med så mange sorger at hun nesten ikke kan bære det, og selv finner grunn til å si: «Kall meg ikke No'omi» (min lyst, min tusenfryd), «kall meg Mara» (det er: bitterhet), «for Den Allmektige har gjort det meget bittert for meg» (Rut 1,19.20).

Slik har man ikke bare fortapte sønner, men også fortapte døtre. De har forlatt sin himmelske Fars søte og salige tvang og valgt kjødets frihet i stedet; derved har de dratt over seg fattigdom, nakenhet, skam og elendighet, og må siden bittert angre sin dårskap.

Og de kan ennå prise seg lykkelige over at den allgode Gud verdiger dem sin faderlige tukt og lar noen galledråper falle i øynene deres og åpne dem (Tob 11,11.12), så de innser sjelens fare og kan unnslippe den. Hvor ulykkelige er ikke derimot de som går trygge fram i sin prakt til de kommer til helvetes og dødens porter, og selv da, som de har gjort i livet, akter denne synd for liten eller ikke engang tenker på den med sann anger!

Jeg kan ikke la være å føre inn her følgende ord av salige Arndt: «Hovmodet», skriver han, «er en slik morder og røver at det fratar mange mennesker sansene, slik som det gikk med Nebukadnesar. – – Jeg har selv opplevd eksempler på at mennesker som var så nedsunket i hovmod, til slutt mistet forstanden, ble sinnssyke, rev klærne av kroppen og smurte seg til med sitt eget skarn og åt det. Da en jomfru ble straffet av Gud, slik at hun ble syk og i denne sykdommen mistet sin skjønnhet og alt, sa hun hele tiden at djevelen stod og holdt et speil for henne som hun skulle se seg i, og at hun så helt vanskapt ut. Dette er levende, skrekkelige omvendelsespreker.»

Jeg håper nå at det ved Guds nåde er klart og grundig bevist ut fra hans ord at den umåtelige praktsyken i alminnelighet, og i særdeleshet blottelsen, som tvert imot den lettsindige verdens vane nå så lenge, i flere år, har vært yndet, er noe ukristelig, syndig og forargelig. Dette tjener ikke bare til å unnskylde den omstendeligheten jeg hittil har bekjempet den med – den har sin grunn i oppriktig kjærlighet til de sjeler som min Jesus har forløst med sitt kostbare blod, og i gudelig nidkjærhet.

Men alle kristne sjeler som ennå mener det alvorlig med sin kristendom og salighet, vil også av dette være blitt overbevist om at jeg hadde stor grunn til blant annet å ta opp denne saken i betraktningen av forberedelsen til en salig død.

De har selv ikke mindre grunn til å overveie alt vel, og i den tiden de ennå har igjen ved Guds langmodighet, søke å komme til en beslutning som stemmer med Guds hellige ord og vilje og med deres dåpspakt, der de forsaket djevelen og alle hans gjerninger og hele hans vesen. Den beslutningen bidrar også mest til, og leder sikrest til, en salig og glad overgang fra tiden til evigheten.

Før jeg forlater dette emnet, kan jeg imidlertid ikke la være – drevet av Herren Jesu tvingende kjærlighet – å rette noen ord i underdanig-

het og ydmykhet til den evangeliske kirkes kongelige, fyrstelige og andre høytstående kvinner. Jeg ber dem av hjertet, ved Guds barmhjertighet og ved Jesu, deres frelsers, åpnede side – som i deres livs siste tid må være deres sjels tilflukt – at de vil behage ved hjelp av sin opplyste forstand å tenke over at det står i deres makt å stanse dette forargelige uvesenet innen kort tid og avskaffe det helt.

De vet i hvor høy grad det eksemplet verdens store gir, kan fremme enten det onde eller det gode. Hoffet er månen som flo og fjære i dette ustadige vannet (moter og skikker) avhenger av; hoffet er det uret som enhver gjerne stiller seg etter.

Når nå disse kvinnene av kjærlighet til den korsfestede Jesus – som for vår skyld hang på korset, fratatt alle klær og naken, og ofret seg selv for våre synder til den rettferdige og hellige Gud – avskaffer den forargelige blottelsen, ikke tåler den hos dem som er omkring dem og tjener dem, og slik også seirer over verden ved troen, da vil dette uvesenet snart forsvinne med Guds hjelp.

Det finnes ennå andre synder som kunne gi anledning til å bli tatt fram og betraktet i denne framstillingen av forberedelsen til en salig avskjed. Men for ikke å gjøre vidløftigheten enda større – den har vi alt kommet inn i på grunn av hvor mange og viktige de tingene er som hører hit – må vi overlate slikt til alle gudelskende sjeler som er alvorlige i sin salighets sak, og til deres nærmere, hellige og samvittighetsfulle granskning for Guds åsyn.

Av den veiledningen vi hittil har gitt, har de sett at mange synder som tydelig strider mot Guds ord, tas i forsvar av mange tankeløse og uvitende kristne, hylles inn i den alminnelige skikk og bruks kappe og pyntes med mangehånde påskudd.

De vet også av egen erfaring hvor bedragersk og underfundig vårt hjerte er av naturen, og hvor gjerne det tar for godt det Satan og verden byr det til å unnskylde sine yndlingssynder med. De er heller ikke uvitende om hvor farlig det er å gå over fra tiden til evigheten med uerkjente synder; derfor dømmer de seg selv i tiden, så de ikke skal dømmes av Herren etter tiden (1 Kor 11,31). La oss sukke av hjertet:

Mitt sinn, o sjelevenn,
bøy ved din Ånd dit hen
at jeg må alt forsake
som meg fra deg drar tilbake,

og alltid her i live
ditt legems lem få blive!

Jeg går nå videre og tar for meg den nærmere forberedelsen til en salig død, og hvordan en troende og gudelskende sjel bør forholde seg i farlige sykdommer og på dødsleiet, når den ut fra alle omstendigheter kan merke at tiden for dens avskjed er nær.

Det er to varsler om døden som pleier å gjøre menneskene visse på at den nærmer seg. Det første er alderdommen med sitt følge, som kong Salomo på en billedlig måte har beskrevet meget vakkert (Fork 12,1.6). Det er avtagelsen av de indre og ytre krefter, sjelens og legemets, mange slags anfall og plager, de susende og klingende ørene, de formørkede øynene, de skjelvende hendene, de ristende og vaklende knærne, de usikre skrittene, matlyst og søvn som uteblir, og liknende.

Jeg vil ikke dvele ved dette eller uleilige meg med vidløftig å minne dem som merker slike tegn hos seg, om at deres død rykker nærmere; hvert anfall som plager dem, og hver svakhet som kommer over dem, gjør det jo virkelig og stadig. Hvis slike mennesker likevel trøster seg med håpet om et langt liv og forsømmer forberedelsen til døden, er dette utvilsomt et tegn på et kjødelig og jordisk sinn – ja, et hjerte som Satan har gjort blindt.

Gudfryktige gamle sier av hjertet med vår apostel: «Jeg dør hver dag» (1 Kor 15,31). «Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus» (Fil 1,23); og med stamfaren Isak: «Jeg er blitt gammel, jeg vet ikke min dødsdag» (1 Mos 27,2). Første del av deres forberedelse til en salig død er da at de dag for dag dør mer og mer bort fra verden.

Bøndene har et ordspråk: På Peter og Paulus' dag (29. juni) brister roten på kornet, og da modnes det mer og mer dag for dag. Man ser da med glede hvordan de fulle aksene bøyer seg og liksom ser ned på jorden, som er deres mor, og venter på sigden. Dette er et vakkert forbilde på de gudfryktige gamle.

Når tiden deres for det meste er fullendt og de er blitt modne for døden, begynner de ikke akkurat da for alvor å spre tanker, lengsler og begjær ut i verdslige og timelige ting. De trekker dem tvert imot inn og arbeider seg løs fra alle vidløftigheter og unødvendige bekymringer, så rettferdighetens frukter kan modnes mer og mer hos dem, og

så de kan bli funnet blant den edle hvete som Herren ved sine engler vil samle i sin låve (Matt 13,30).

Det er en bedrøvelig ting når aldrende mennesker ennå er dypt innviklet i dette livets sorger og har det så travelt med verdslige saker som om de først i dag hadde begynt å leve i verden.

Vi har sett et sørgelig eksempel på dette i vår by: en mann som i sine beste år hadde uroet seg selv og andre med uopphørlige klager og prosesser. Han var blitt nesten forarmet og ute av stand til å føre noen prosess, og gikk nesten i barndommen, så han på grunn av sviktende krefter knapt kunne slepe seg av sted på gaten.

Likevel bar han ennå på en mengde brev og dokumenter, voldte øvrigheten og prestene mye bryderi, klaget snart over den ene, snart over den andre og ville ha dem i arrest, anklaget motstanderne sine – noen av dem var allerede døde – for ulydighet, ba om at saken måtte avgjøres og avsluttes, forlangte eksekusjon og dommens fullbyrdelse og så videre.

Jeg kunne aldri møte ham uten å sukke, og kunne nesten ikke se på ham uten tårer. Selv om alt dette den gang kunne ha sin grunn i sløvet forstand, viste det likevel hva vanen kan gjøre, og hvor farlig det er å bli gammel i verdslige anliggender og fordype seg så i dem at man ikke engang ved dødens nærmelse kan løsrive seg.

Det er likeledes bedrøvelig når gamle mennesker gnier, samler og skraper sammen, og bryr seg mer om rente- og forpaktningsbøkene sine enn om den hellige Bibel og sitt samvittighetsregnskap. De strekker tankene langt ut i framtiden, vil rive ned låvene sine og bygge dem større (Luk 12,18), vil legge seg til mye formue og eiendom ennå og så videre. Jeg vet godt at et gudfryktig hjerte kan gjøre slikt uten å uroe samvittigheten; men her taler jeg om jordisksinnede sjeler som har så mye å gjøre med det timelige at de ikke har tid til overs for det evige. Å, for en dårlig forberedelse til en salig død!

Skrekkelig er det også å se en gammel tistel, en gammel tornebusk som ikke kan gjøre annet enn å stikke, rive og klore – det vil si skjelle og smelle, trette, banne og spotte – enda øksen som vil hogge den om og overgi den til ilden, allerede ligger nær. Hit hører også de gamle kåte bukkene, som dag for dag blir mer stinkende og avskyelige, og de gamle vin-, øl- og brennevinsbukene, som man sjelden finner tomme og edrue.

Jeg antar at man hos slike mennesker tydelig kan se Satans kraftige virkning. Hjertene forherdes og forblindes, og midt i sine lenker blir de forvisset om friheten, og midt i fordervelsen og fordømmelsen om saligheten. Ved synet av dette bør vi desto ivrigere påkalle den barmhjertige Gud om at han i nåde vil bevare oss fra det.

De gudfryktige gamle forholder seg ganske annerledes. Slik de er døde fra verden, legger de seg også etter å leve for Gud, så mye mer som de vet at de ikke har lenge igjen å leve. De erkjenner av hjertet at den barmhjertige Gud har spart dem og holdt dem oppe til alderdommen, enten for at de skal ta igjen det som er forsømt i ungdommen, eller for at de skal forbedre og fullføre det som er begynt. Derfor er de desto stadigere og ivrigere i sine gudfryktighetsøvelser. De har så mye å gjøre med dem at de gjerne og lett glemmer verden og det som er i verden.

Man sier at intet gammelt menneske har mistet hukommelsen så helt at det ikke skulle vite hvor det har gjemt skatten sin. Sannheten av dette viser seg best hos de gudfryktige gamle, som riktignok har glemt alt, men likevel vet å finne sin sjels skatt og trøst. Deres skatt er i himmelen; derfor er også deres minne, deres attrå, deres lengsel i himmelen. De er som glenter og andre liknende fugler, som i den hete sommertiden ofte tilbringer hele dager svevende i den høyere luft og avkjøler seg der. De gudfryktige gamle tilbringer mesteparten av tiden med himmelske tanker og gudelige betraktninger og er mer i himmelen enn på jorden.

På jorden finnes ei det deres sjel attrår;
mot himlen, himlen bare all deres lengsel står.

De taler mer med Gud enn med mennesker, unntatt når de får anledning til å oppbygge, formane og trøste sine husfolk og andre medkristne ved å skildre og fortelle om Guds underfulle miskunn, som han også rikelig har vist mot dem alle deres livs dager.

De følger den kongelige profetens forbilde når han sier: «Min sjel skal rose seg av Herren. De nedbøyde skal høre det og glede seg. Pris Herrens storhet med meg, og la oss sammen opphøye hans navn! Jeg søkte Herren» (i all nød som rammet meg i mitt liv), «og han svarte meg, han fridde meg fra alt det som forferdet meg» (Sal 34,3–5). «Kom

og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel» (Sal 66,16).

Jeg kjenner en fornem, gudfryktig familie som ikke så lett vil glemme en gudfryktig bestemor. Denne kvinnen var øvet i mye kors og hadde en herlig erfaring i kristendommen så vel som i andre ting.

Hun brukte tiden blant annet slik at hun, særlig på søndagene, samlet sine mange barnebarn, tok dem med seg inn i en stue eller et kammer og moret seg der med dem. De fikk leke med hverandre i hennes nærvær, og hun ledet selv disse barnlige lekene. Hun la merke til hvordan barna oppførte seg under dem, og hvilke dyder eller laster som kom til syne hos dem; dydene roste hun, lastene klandret hun vennlig.

Så fortalte hun dem historier om hvordan det gikk dette dydige, gudfryktige og lydige barnet, og hvordan det gikk det ulydige, lastefulle og ugudelige. Hun forstod også å kle gode lærdommer inn i læredikt og eventyr og gi barna dem i denne behagelige honningen.

Hun øvde dem dessuten med gåter som gikk ut på det samme. Hun spurte hva som var søtere enn sukker og honning, og lærte barna å svare: Guds nåde og kjærlighet og Den Hellige Ånds trøst. Hva var den beste pryd? Herren Jesu rettferdighet og, nest etter den, en dydig og hellig vandel. Hva var den beste skatt og glede? Guds omsorg og velsignelse. Hva var den største og høyeste ære? Sønnekåret, å være et Guds barn.

Hvilket giftermål var det lykkeligste? Det med Herren Jesus i troen. Hva var den største lykksalighet i verden? Å leve i Herren Jesu samfunn og kjærlighet. Hvilket barn burde aktes høyest, et rikt og ugudelig eller et fattig og gudfryktig? Det gudfryktige, enda det var fattig; for det hadde Gud til far og forsørger.

Og om en gudfryktig tjenestepike ikke hadde mer i lønn enn husbonden eller matmoren ga henne, hadde hun den beste lønn å vente av Herren Jesus, som regner hennes trofaste tjeneste og villige lydighet som om den var vist mot ham selv. Til slutt, siden hun hadde en særdeles behagelig røst, begynte hun å synge åndelige, liflige sanger med barna og lærte dem å synge rent, langsomt, tydelig og andektig, og så videre.

Dette var et vakkert tidsfordriv for en gammel, gudfryktig kone. Hvis jeg ikke husker feil, ble denne kvinnen, etter at hun en gang

hadde moret seg slik med barna, rammet av et mildt slag, og kort etter sovnet hun salig hen.

Etter det som er kjent fra kirkehistorien, sammenliknet en viss mann de gamles sølvhvite hår med snøen, og en annen tok anledning av det til å framstille et gudfryktig gammelt menneske i et sinnbilde. Han malte en snødekt mark som solen skinte på, og skrev nedenunder: *Fovet et rigat* – den dekker og vanner. Det forklarte han siden slik at de gudfryktige gamle beskytter og liksom dekker ungdommen med sine forbønner hos Gud i Jesu navn, og vanner og gjør den fruktbar ved sin hellige undervisning. Dette bildet passer også godt på den gudfryktige gamle kvinnen jeg nettopp omtalte.

Men jeg kan ikke dvele lenger ved dette, og må henvise til det som allerede er behandlet i fjerde del av dette verket til de gamles undervisning og trøst. (8. *preken*, § 18 *ff*.)

Det andre varselet om dødens nærmelse, som kan tilskynde et menneske til en gudelig forberedelse, er en langvarig, snikende, uttærende og avkreftende sykdom, som svinnsottig feber eller selve svinnsotten, vattersott, kreftskade i brystet og liknende.

Slike mennesker har likeledes grunn til å si: «Jeg dør hver dag», og til ikke å utsette forberedelsen sin, siden de vet at de er lik en lampe hvis olje etter hvert fortæres av flammen, så den nødvendigvis må slukne. De er lik et eple som riktignok ser pent og rødt ut, men er ormstukket og derfor må falle av før tiden. Hvorfor skulle de da vente med den gudelige forberedelsen til en salig avskjed til det aller ytterste?

Det er en nåde og en skjult velgjerning fra Gud at han fører en del mennesker en liten omvei og med langsomme skritt til den port som flytter oss fra tiden til evigheten, og lærer dem å telle hvor mange dager, ja hvor mange skritt de ennå har igjen, og å forberede seg til en salig inngang til sin Herres glede.

Hvor mye koster det ellers ikke å overbevise mennesket om at det selv i sunne dager bærer døden på nakken, som man sier, eller i barmen, så hver time, ja hvert skritt det tar på sin vandring, bringer dets ende og evigheten nærmere! Hvor mange unnskyldninger, utflukter og grunner vet ikke det bedragerske hjertet å finne til å pynte på sin forsømmelighet og utsettelsen av sin omvendelse, og til å sette sitt håp til et lengre liv!

Men når Herren, som Job uttrykker seg, fører nye vitner mot det (Job 10,17) – så den ene smerten, den ene angsten, den ene mattheten etter den andre, det ene anfallet etter det andre kommer over det; når åndedrettet går tungt eller nesten uteblir ved hvert skritt, når blodspyttet kommer, når de smertefulle stikkene går til hjertet, når matlysten og søvnen nesten helt forsvinner – da må det forstå at legemets leirhytte er meget brøstfeldig og snart faller sammen.

Da kan det ikke mer finne noen unnskyldning og utflukt for å unndra seg forberedelsen til en salig død. Hva denne må bestå i, og hvordan den bør foretas, vil de gudfryktige hjerter som befinner seg i den ovenfor beskrevne tilstand, lett innse.

For det første er det nødvendig at de gjør seg vel kjent med døden, som nå liksom har slått seg ned hos dem. De skal ikke se på den som en fiende som har fått befaling om å ta fra dem livet og alt de har her i verden, men som en venn. Den skal riktignok velte og rive ned syndens og dødens legeme, men den har også i oppdrag å føre deres sjel over til Guds barns herlige frihet og forløse dem fra alt ondt.

Det som fortelles i Tobits bok, synes å vise at engelen som skulle følge hans sønn til Media, minst en eller to dager oppholdt seg hjemme hos ham, mens den unge Tobias gjorde seg klar til reisen og skaffet det han ville ta med seg (Tob 5,24). Kanskje har de i mellomtiden sovet i én seng sammen og blitt godt kjent og fortrolige med hverandre, slik at Tobias desto frimodigere ga seg under sin kamerats ledsagelse og tok fatt på reisen.

Dere kristne sjeler, dere svinnsottige, utmattede hjerter! Hvorfor vil dere ikke betrakte deres tilstand i dette forbildet? Er ikke den nær forestående døden et Guds sendebud som skal føre dere til det himmelske fedreland? Hvorfor vil dere da ikke, mens dere ennå har tid, stifte bekjentskap med den og så godt som mulig berede dere til den reisen dere skal gjøre med den, så dere uten vanskelighet kan dra med den når tiden kommer til å bryte opp?

En viss gudelskende jomfru bar døden i barmen på den måten som er nevnt. Hun hørte i en preken at de unge pikene som skulle føres til kong Ahasverus, måtte salves og beredes et helt år i forveien med balsam, myrra og andre krydderier (Est 2,12).

Da kom disse tankene opp i henne: Jeg er Himmelkongen Jesu brud; også jeg blir nå beredt med aloe og myrra (med smerter og

angst) for å bli ham desto mer til behag. Hvorfor skulle jeg være gjenstridig mot Hegai, min fyrstes kammersvenn, som denne beredelsen er betrodd? Jeg vil være stille og la ham gjøre med meg som han vil. For meg er det nok at jeg dag for dag kan bli min sjelevenn mer og mer til behag, og til slutt slippe inn til hans glede og herlighet.

En ansett teolog skriver et sted: Død! Jeg kjenner deg godt; jeg setter deg ved mitt bord; med deg deler jeg min seng; med deg taler jeg når jeg er alene; med deg gleder jeg meg i min hage; jeg er godt vant til å dø, for jeg dør hver dag. En gudfryktig adelsmann hadde omgåttes dødstanker i enogtredve år og sa på sitt ytterste: Forberedelsen til døden må man ikke utsette til det siste, for da gjør man døden tung for seg selv. Jeg har dødd daglig; derfor dør jeg nå desto frimodigere. Dette er ord som angår dere, dere utmattede, syke barn! Tal, tenk og gjør likedan!

Søk dessuten å bli stadig mer visse på deres forening og samfunn med Kristus Jesus i troen! Hva kan være trøsterikere, søtere, nyttigere og mer tjenlig for dere enn at dere som har og bærer døden i barmen, har og bærer livet i hjertet? Jeg mener Jesus, livets fyrste, som ved troen bor i deres hjerter (Ef 3,17).

Meget sant sa en viss kristen prest på sitt ytterste: Hvorfor skulle jeg frykte døden? Jeg har jo ham i hjertet som har oppslukt (og tilintetgjort) døden. Hva skader den ytre skrøpelighet dere når Jesu kraft er sterk i den? Hva kan døden skade dere når dere i troen eier ham som er det evige liv?

For dere er de deilige skriftordene: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er Gud mitt hjertes klippe og min del for evig» (Sal 73,25.26).

Om Kristus og hans Ånd bor i dere, da er legemet riktignok dødt (ikke bare underlagt døden, men også daglig døende) på grunn av synd; men ånden (den troende og fornyede sjel) er liv på grunn av rettferdighet (som den ved troen har tatt imot i Kristus – Rom 8,9.10). «Selv om vårt ytre menneske går til grunne» (dag for dag avtar), «så fornyes vårt indre dag for dag» (2 Kor 4,16).

La stadig slike og liknende ord være i deres sinn og hjerte, og legg vinn på ved deres ferd å gi deres medkristne en forklaring av dem i gjerning, til deres trøst og oppbyggelse!

Å, for et edelt syn det er å se en kristen som er så uttæret av en langvarig sykdom at han nesten ikke lenger kan stå og gå alene, men som likevel, lik en urokkelig søyle, holder stand mot Satans anfektelse og dødens storm uten å vakle! Da kan han si med apostelens noe endrede ord: «Ved Guds hjelp står jeg til denne dag» (som en velplassert og urokkelig søyle), «og vitner» (om Guds kjærlighet, miskunn, trøst og kraft) «både for liten og stor» (Apg 26,22). «Alltid bærer jeg Herren Jesu død med meg i legemet, for at også Jesu liv skal åpenbares i mitt dødelige kjød» (2 Kor 4,10 ff.).

En gudfryktig student, uttæret av svinnsott, sa til en venn som besøkte ham og spurte hvordan det stod til med ham: Min bror, hør da hvor underlig det går meg! Jeg dør daglig og blir likevel stadig mer levende; jeg blir stadig kraftløsere og får likevel stadig større kraft; jeg glemmer alt jeg har lært, og blir likevel stadig lærdere; jeg kommer stadig min død nærmere og fjernes likevel daglig mer og mer fra den. Se da på meg min Guds underfulle miskunn, og pris ham med meg!

Streb dernest også så mye som mulig etter å stå imot og holde dere borte fra de vanlige syndene som pleier å finnes hos slike daglig døende syke: utidig kjærlighet til livet, utålmodighet, gretenhet, knurring, brå vrede og egensindighet!

Erfaringen lærer at fluen på veggen, som man sier, ofte kan ergre og vekke vrede hos slike sykelige. Hvor godt deres nærmeste enn mener det, og hvor trolig de enn søker å tjene dem og gå dem til hånde etter evne, kan de likevel ikke gjøre noe til rette for dem, og det gjør de nærmeste ofte inderlig bedrøvet. De syke tar seg ofte den frihet å overfuse dem med harde ord, og mener at man må holde dem, som syke, alt til gode.

Men slik burde det ikke være. «La deres mildhet bli kjent av alle mennesker», sier apostelen (Fil 4,5). «Ikle dere, som Guds utvalgte, hellige og elskede, godhet, ydmykhet og tålmodighet, så dere tåler hverandre, og la Kristi fred råde i hjertene deres!» (Kol 3,12.13.15).

Visst bør de friske holde de syke mye til gode; men de syke bør også betenke både hva som holdes dem til gode, og hva som sømmer seg for dem som Guds barn og som Herren Jesu elskere. De bør alltid ha hans tålmodighets eksempel for øye, som profeten sier om ham: «Han ble mishandlet, og han ble plaget, men han opplot ikke sin munn, lik et

lam som føres bort for å slaktes, og lik et får som tier når de klipper det» (Jes 53,7). Best er det å sukke av hjertet:

Gi tålmod, Gud, min synd slett ut!
Et lydig hjerte du skape
i meg, at jeg ved knur ei skal
min evige frelse tape!

Gjør med meg som det tykkes deg!
Jeg alt vil tålmodig lide
i tillit til deg, bare jeg
ei støtes fra din side.

Jeg går imidlertid over til det tredje varselet om den nær forestående døden, nemlig en heftig sykdom som med full styrke trenger inn på et menneske, og som enten pleier å komme med sterk kulde og gysen eller med uvanlig hete, matthet, uvilje mot å spise, vemmelse for mat og andre anfall. Her må jeg minne om at en sjel som tror på Kristus, ikke må skremmes altfor meget av en slik gjest, ubehagelig for naturen og kjødet, men søke å ta imot ham med kristelig frimodighet, tålmodighet og gudhengivenhet.

Det er en av de sanne kristnes fortrinn framfor verdensbarna, og hører til deres herlighet, at de verken i sitt liv og sunne dager eller i døden og når de blir syke, er under trelldom på grunn av frykt for døden. De behøver altså ikke med trelldomsfrykt å forferdes for døden, siden de vet at ved den kostbare forløsningen som er skjedd ved Guds Sønns blod og død, er døden og han som hadde dødens velde, det vil si djevelen, gjort maktesløse, og liv og uforgjengelighet er brakt fram i lyset (Hebr 2,14.15; 2 Tim 1,10).

Drepe oss kan ei døden.
Med sin hånd den vår ånd
river bare ut av nøden,
og fra smertens mørke daler
gjør oss fri,
vei og sti
opp til himlens gledessaler.

De troende og gudelskende menneskers sykdom banker ofte voldsomt på; men den er likevel en utsending fra himmelen som bringer et godt budskap og den bestemmelsen fra vår kjære Far i himmelen

at vi ikke lenger skal bli i utlendigheten, men komme hjem og med Herren Jesus nyte hans herlighet.

Meget yndig er det som fortelles om keiser Rudolf den annen: Da han merket at hans ende nærmet seg, sa han blant annet til dem som var omkring ham: Kjære herrer! Da jeg i min ungdom var i Spania, og min far sendte en utsending dit for å føre meg hjem igjen til dette mitt forgjengelige fedreland, ble jeg så glad for dette budskapet at jeg ikke kunne sove hele natten. Å, hvor mye gladere bør jeg da ikke være, siden min himmelske Far nå kaller meg hjem til det evige, uforgjengelige fedreland, som han atter har vunnet for meg ved sin Sønns blod! Dette var sanne keiserlige ord, som fløt ut av en kristen herskers troende hjerte og helligede munn.

Herren skjenke oss alle den nåde at også vi, når det himmelske sendebudet kommer, som på guddommelig befaling skal føre oss fra verden til himmelen, må ta imot ham med uforferdet, frimodig og glad hjerte og si: Ja, ja, jeg vil være med ham.

Og må vi, når legemet ristes i alle sine indre og ytre lemmer, kunne si av hjertet: «Herren er mitt lys og min frelse, hvem skulle jeg frykte? Herren er mitt livs vern, hvem skulle jeg engstes for?» (Sal 27,1). «Bare i håp til Gud er min sjel stille» (for eller i Gud), «fra ham kommer min frelse. Han alene er min klippe og min frelse, min borg. Jeg skal ikke rokkes. Hos Gud er min frelse og min ære, min sterke klippe, min tilflukt er i Gud» (Sal 62,2.7.8).

Dernest må det ved harde sykdommer som kommer over en, ikke være det første at man skyndsomt sender bud etter en legemlig lege og søker råd og hjelp hos ham. Man må først henvende seg til den himmelske lege og påkalle ham om trøst, hjelp og kraft i den begynnende nød.

Jeg har kjent en kristen husfar som, når han selv eller noen av husfolket ble syk, ikke sendte bud etter noen lege før hele familien hadde falt på kne omkring sykesengen og andektig fremsagt en bønn til Gud og Herren Jesus som passet i slike tilfeller, og som han foresa eller leste opp for dem. For, sa han, Herren har sagt: «Jeg er Herren, din lege» (2 Mos 15,26); legene er bare hans tjenere, håndlangere og redskaper. Også i denne henseende gjelder det at alt kommer an på Herrens velsignelse.

Selv om den mest erfarne og heldige lege foreskriver de aller edleste og kostbareste legemidler som finnes på apoteket, vil de likevel ikke utrette noe eller gjøre noen nytte, med mindre det kommer til en særegen bestanddel: en nåde og kraft fra himmelen, som må gjøre de andre levende og kraftige. «Dersom Herren ikke bygger huset» (det dødelige legemes brøstfeldige hus), «arbeider bygningsmennene forgjeves» – de som bygger og lapper på det (Sal 127,1; Sir 10,11).

Jeg har lest at det er foreskrevet i den kirkelige rett at når en lege først blir kalt til en syk, skal han være forpliktet til å minne ham om at han også bør sende bud etter en åndelig lege som kan ta seg av sjelekuren; gjør den syke ikke dette innen tre dager, skal legen ikke besøke ham mer. De medisinske fakulteter skulle også la dem som de gir doktorverdighet, på forhånd avlegge ed på at de vil leve etter denne ordningen.

Det vil heller ingen nekte for at en slik lov er nyttig og kristelig; man må bare beklage at man liksom med tvang må få kristne til i sykdommer først å ty til Herren Jesus, og først henvende seg til den himmelske og siden til den jordiske lege.

Men de sanne kristne trenger ikke denne tvangen, siden de har en lov i sitt hjerte som på en søt måte tvinger dem til straks å kysse den hånd som tukter dem – etter profetens ord: «Kom, la oss vende om til Herren! For det er han som har revet i stykker, men han vil også lege oss. Han slo, men han vil også forbinde oss» (Hos 6,1). (*Fakultet: de universitetslærere som hører til et bestemt fag.*)

Jeg må dessuten minne om at en kristen syk ikke må utsette det som i en slik tilstand er nødvendig for ham å gjøre til sin forberedelse, men straks og uten opphold gjøre det – etter vår frelsers ord: «Jeg kommer snart! Hold fast på det du har, for at ingen skal ta din krone» (Åp 3,11), og Salomos: «Alt det din hånd er i stand til å gjøre, gjør det med all din kraft» (med alvor og uten opphold), «for det finnes verken gjerning eller planer eller kunnskap eller visdom i dødsriket» (i de dødes tilstand), «dit du går» (Fork 9,10).

Meningen er utvilsomt at mennesket her formanes til ikke å være sendrektig i noe som ifølge hans kall, og særlig ifølge hans kristendom, påligger ham å gjøre, men å utrette og fullføre alt så snart som mulig. For siden, når han er overflyttet fra tiden til evigheten, kan han ikke mer gjøre eller virke noe til sitt og de sines beste; han kan

ikke mer omvende seg; han har ikke mer adgang til å bruke nådens og salighetens midler, og så videre.

Dette kan forklares og stadfestes ved Herren Jesu ord: «Jeg må gjøre hans gjerninger som har sendt meg, så lenge det er dag. Natten kommer da ingen kan arbeide» (Joh 9,4). «Ennå en liten stund er lyset blant dere. Vandre» (arbeid, omvend dere, søk nåden og Herren mens de er å finne, gjør god skjel for dere i timelige og åndelige ting) «den stund dere har lyset, for at ikke mørket skal komme over dere. Den som vandrer i mørket, vet ikke hvor han går hen. Tro på lyset mens dere har lyset, så dere kan bli lysets barn!» (Joh 12,35.36).

Slike ord er vel også for de friske og for dem som ennå har noen tid å leve her i verden; men mest angår de dem som er syke, og som etter alt å dømme bare har noen dagsreiser igjen til døden. Til dem kan man med rette si som Herren til Judas: «Det du gjør, gjør det snart!» (Joh 13,27).

I farlige sykdommer er disse ord farlige: Vi vil ennå se tiden an. Ennå er det ingen nød. Det lar seg ennå godt gjøre. Det var bare en liten stund de dåraktige jomfruene trengte for å gå av sted og kjøpe olje til lampene sine; men i mellomtiden forsømte de likevel inngangen til det himmelske bryllup, og døren ble stengt, og da de banket på, lød det: «Sannelig sier jeg dere: Jeg kjenner dere ikke!» (Matt 25,10–12).

Jeg har ved mange anledninger erfart hvor plutselig forandringene ofte inntrer hos de syke. Dem jeg har forlatt ved sunn sans og samling, har jeg ofte om noen få timer funnet igjen uten besinnelse og forstand. De har ofte med ett mistet talen, hørselen og de andre evnene, og slik brøt den natten som vår Frelser taler om og som ingen lenger kan arbeide i, plutselig inn.

Betenk, kjæreste sjeler, hvor farlig det er å forsømme en eneste dag, ja en eneste time i harde sykdommer! Når et menneske ligger på sitt ytterste og ser evighetens porter og Guds trone, som han skal dømmes for, i nærheten, og han merker at han har forsømt Guds nåde, da ville han villig gi hen alverdens skatter, om de var i hans makt, bare for å få en eneste dag til å omvende seg.

Skulle da vi, som det ennå gis tid, ødsle den bort med vilje og i et bedragersk håp om å leve? Best er det at man straks i sykdommens

begynnelse gjør det man har å gjøre for sin sjel, så man siden ikke skal ha annet å gjøre enn å dø salig.

Hva en kristen syk har å gjøre i en slik tilstand, burde enhver, selv den enfoldigste, vite godt og på forhånd være vel forberedt på. Likevel vil jeg gjerne meddele dem som ønsker å vite det, hva jeg har lært av Guds ord og lang erfaring.

For det første må man kort og hjertelig, så langt sykdommen tillater det, tenke over sitt livsløp fra barndommen av til den siste time man nå er i, og overveie den mangfoldige miskunn og kjærlighet som den treenige Gud så rikelig har vist oss. Han har latt oss fødes i sin rettroende, kristne kirke av ærlige, kristne foreldre og oppfostres med sitt evangeliums sunne og rene melk.

Ved den hellige dåp har han gjenfødt oss til et levende håp, gitt oss sin barnerets herlighet, fridd oss fra mørkets makt og overført oss til sin elskelige Sønns, Jesu Kristi, rike. Han har tatt oss opp i sin nådepakt og latt oss nyte rikelig godt av den alle våre livs dager.

Fra barnsbein av har han tatt seg faderlig og hjertelig av oss, forsynt oss rikelig med alt vi trengte, utfridd oss av mangen trengsel og fare, og verget oss kraftig mot djevelen og verden. Han har ledet oss underlig, men likevel salig, vist sin langmodighet og store barmhjertighet rikelig mot oss, og nå i så mange år båret, forsørget, ledet, vernet og opprettholdt oss i verden.

Dessuten har Herren Jesus, Guds evige Sønn, elsket oss, gitt seg selv hen for oss og kjøpt oss til sine får og sin eiendom, ikke med sølv eller gull, men med sitt guddommelige, kostbare blod. Som en tro og barmhjertig hyrde har han stadig tatt seg hjertelig av oss, fulgt oss overalt med sin miskunn, gitt vår sjel føde, oppsøkt den og brakt den på rett vei igjen når den hadde forvillet seg, enten bevart den for Satans snarer eller utfridd den fra dem. Han har trådt fram for sin himmelske Far i vårt sted og vist seg som en sann, trofast og kjærlig frelser, talsmann, yppersteprest, konge og herre.

Og Den Hellige Ånd har av ufortjent, guddommelig kjærlighet valgt vårt legeme til sitt tempel og vårt hjerte til sin bolig, renset, opplyst og helliggjort det ved Jesu blod og ved troen på ham, forenet seg med vår ånd, trøstet, styrket, undervist, advart og omvendt oss, vakt troen hos oss og holdt den rykende veke oppe mot djevelens makt og list, og så videre.

Slike tanker likner dem som stamfaren Jakob hadde på sitt ytterste. «Den Gud», sier han, «som var Abrahams og Isaks Gud – for hans åsyn vandret de –, den Gud som var min hyrde fra jeg ble til og inntil denne dag, den engel som forløste meg fra alt ondt, han velsigne guttene!» (1 Mos 48,15.16).

Likeledes roser kong David seg i sine siste ord av sin Guds miskunn og kjærlighet; han har levd i et salig samfunn med ham og føler seg forvisset med hensyn til Messias. Herrens Ånd har talt gjennom ham og brukt ham som et redskap for sin nåde til å oppbygge Israel med liflige salmer (2 Sam 23,1 ff.).

Også i vår tid har man hatt mange deilige eksempler på gudfryktige mennesker som på sitt ytterste har begynt med sin dåpspakt, overveid sitt livsløp og hjertelig gledet seg over og priset Guds mangfoldige miskunn og velgjerninger, og fortalt andre om dem til deres trøst og oppbyggelse.

For noen år siden var jeg hos en gudfryktig åttiårig enke på hennes ytterste. Jeg hadde ledet henne inn på å betrakte Guds kjærlighet, som hun hadde nytt i så mange og lange år, og spurte om hun ikke hele sitt liv hadde funnet Gud trofast og sannferdig, så han rikelig og trolig hadde oppfylt de løfter han har gitt sine troende i sitt ord og i Kristus.

Da svarte hun med stor inderlighet og et ansikt som strålte av glede: «Å jo! Den nådige og barmhjertige Gud har gjort alt mot meg som en god og kjærlig far bør gjøre mot sine barn. Jeg skal love og prise ham for det med alle hans utvalgte i himmelen i evighet.»

En annen, som var omtrent seksti år gammel, utbrøt av seg selv og av egen tilskyndelse: «Å, min skriftefar, hvor mye kjærlighet og barmhjertighet har ikke vår Gud vist mot meg alle mitt livs dager! Det han lovet meg i min dåpspakt, har han trolig holdt. Han har elsket meg inderlig, forsørget meg rikelig og ikke forlatt meg i noen nød. Ved den blodige inntakelsen av denne byen (Magdeburg) mistet jeg mannen min, huset mitt og godset mitt, og reddet ikke noe annet enn livet; men han har siden trolig tatt seg av meg og ikke latt meg mangle nødtørftig underhold. Visst har han aldri gitt meg noen overflod; han har også latt meg komme i mange trengsler; men jeg vet at også dette er en del av hans kjærlighet og miskunn.» Så løftet hun hendene mot himmelen, slo dem glad sammen og sa:

Herre Krist, min takk motta
du for din miskunnhet,
som du meg alle dager
har vist på hvert et sted! og så videre.

Atter en annen sa: «Å, barn, for en nådig, langmodig, barmhjertig, mektig, vis og trofast Gud vi har! Den onde, utakknemlige verden er ham ikke verd, fordi den ikke vil kjenne og nyte ham i hans miskunn, og fordi den er så lettsindig, så utakknemlig og fiendsk mot ham. Vi selv, som han av ren nåde har dratt fra verden til seg, er som de små og uforstandige barn som daglig nyter rikelig godt av foreldrenes kjærlighet, men likevel ikke vet hva fars og mors kjærlighet er. I mellomtiden går de og leker i sanden, samler regnepenger, potteskår og andre verdiløse ting som om det var deres skatt, bygger hus, anlegger hager og gir seg mye å gjøre. Jeg gleder meg over at jeg nå er så nær porten til den salige evighet, og skal komme i selskap med de fullendte ånder (Hebr 12,23) og sammen med dem love og prise, elske og tilbe den allgode og salige Gud i all evighet.»

Jeg forteller gjerne slike eksempler, fordi de er meget tjenlige til å tydeliggjøre for de enfoldige saken vi taler om, og fordi de kraftig oppvekker oss til å følge etter. La også oss, elskede medkristne, streve etter og be Gud gi oss nåde til å ta avskjed med verden på en slik måte! La oss gå inn gjennom hans (den evige herlighets) porter med takkesang, inn i hans forgårder med lovsang! (Sal 100,4).

Jeg har sett at gudfryktige barn og tjenestefolk som hadde oppnådd et lykkelig giftermål, ved avskjeden fra foreldrenes eller husbondens og matmorens hus rakte dem hånden og med tårer takket dem for all den kjærlighet som var vist dem der. Skulle ikke vi gjøre det samme når vi tar avskjed fra Herrens store verdenshus, der han har vist oss så mangfoldige velgjerninger til sjel og legeme?

Det er et merkverdig uttrykk den hellige evangelist og apostel Johannes bruker når han skriver om den hellige apostel Peters død, som Herren hadde forutsagt ham: «Dette sa han for å gi til kjenne hva slags død han skulle ære Gud med» (Joh 21,19).

De hellige martyrer priser Gud ved sin voldsomme død; de akter hans ære høyere enn sitt liv, besegler liksom hans sannhet med sitt blod og priser hans kjærlighet og trofasthet for verden helt til døden.

Gud har riktignok ikke kalt oss alle til en slik død; men det sømmer seg like fullt for oss å prise Gud ved vår naturlige og ublodige død. Alle våre ord, all vår ferd, alle våre sukk og gjerninger bør, særlig ved livets ende, vitne om hans miskunn. Dette tjener ikke bare til å legge den døendes oppriktige tro for dagen, men også til å befeste de gjenlevendes tro og fylle deres hjerter med kjærlighet og andakt.

Dernest sømmer det seg for en sann kristen enda en gang og til slutt å foreta en alvorlig og hjertelig botsøvelse og å påkalle sin Gud med aller dypeste ydmykhet og inderlig anger, i Jesu navn, om tilgivelse for alle de synder han har begått i sitt liv.

Han bør særlig angre at han, til tross for den overflod av nådemidler som er gitt ham, og den rike nytelse av Guds kjærlighet, likevel er så fattig på sanne frukter, og at han har møtt sin Gud med en så fattig og kaldsinnig kjærlighet og ikke vært mer nidkjær for hans ære og ikke mer bekymret for hans rikes opprettholdelse, utbredelse og oppbyggelse.

Framfor alt bør han omhyggelig undersøke om det ennå er uerkjente synder igjen i hans samvittighet – om det finnes noe urettferdig gods eller slike ting i hans hus som kunne bli hans egne til snare eller anstøt – om noen av brødrene har noe mot ham, som han er skyldig å forlike seg med ham om (Matt 5,23), og liknende.

Jeg ønsker imidlertid her av hjertet at slik botsandakt og hellig anger ikke må springe så mye ut av trelldomsfrykt som av barnlig frykt og kjærlighet til Gud, og at det må lyde slik: «Å, allgode Gud og Far, hvor stor er ikke den kjærlighet, hvor utallige de under av din miskunn som du har vist mot meg i mitt livs dager, hvor liten derimot den gjenkjærlighet og hvor få de tjenester som jeg har ytt deg! Det som er ditt, er et vidt og bredt hav; det som er mitt, er et lite hull med vann som et barn kan ha fylt. Mine skrøpeligheter, mine feil er utallige, min forsømmelighet, min sendrektighet og mitt kaldsinn uten grenser. Likevel, min Gud: Den store barmhjertighet og langmodighet du hele mitt liv igjennom har vist meg, gir meg sammen med dine løfter i ditt ord den forvissning at du ikke vil at jeg skal fortapes. Derfor påkaller jeg deg av hele mitt hjerte, av hele min sjel og av all min styrke om at du i denne min siste nød vil fornye din nåde og barmhjertighet og la din kjære Sønns, Jesu, hellige blod, kostbare

fortjeneste og trofaste forbønn komme meg til gode, og at du vil kaste mine synder i havets dyp og i evighet ikke komme dem i hu.

Jeg skal nå snart rett og fullkomment dø bort fra meg selv, fra synden og verden og aldri i evighet mer fortørne deg, men vandre i evig rettferdighet, uskyld og salighet for ditt åsyn i de levendes land. Det gleder jeg meg hjertelig over, idet jeg lenges etter å skue og evig prise deg, du nådige, miskunnsfulle og barmhjertige Gud, som åpenbarer din herlighet ved syndenes forlatelse og de stakkars synderes mottakelse; og din aller kjæreste Sønn, som kom til verden for å gjøre syndere salige og søke det som var fortapt; og Den Hellige Ånd, som trøster de botferdige syndere, forvisser dem om deres synders forlatelse og gir de bekymrede samvittigheter fred.»

Når dere slik hjertelig har ydmyket dere for Gud, så reis dere igjen og oppmuntre dere i Kristus Jesus ved troen, og søk å nå en sann trosfrimodighet og å forakte verden, synd, død, djevel og helvete og trå dem under deres føtter!

Bruk i den hensikt, og kall tilbake – eller la andre gudfryktige sjeler kalle tilbake – i deres minne de trøsteord og kjerneord som dere ofte i sunne dager har kjent kraften og livssaften av i deres ånd, særlig dem som nesten alle troende utvelger seg og akter mer kostbare enn gull og perler. Slik: «Av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde» (Joh 1,16). «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29). «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16).

«Dette er hans vilje som har sendt meg (til verden), at jeg ikke skal miste noe av alt det han har gitt meg, men reise det opp på den siste dag. For dette er min Fars vilje, at hver den som ser Sønnen (i Ånden, i ordet og de hellige sakramenter) og tror på ham, skal ha evig liv. Og jeg skal reise ham opp på den siste dag» (Joh 6,39.40).

«Mine får hører min røst, jeg kjenner dem, og de følger meg. Og jeg gir dem evig liv, de skal aldri i evighet gå fortapt, og ingen skal rive dem ut av min hånd» (Joh 10,27.28). «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet, som du har gitt meg» (Joh 17,24).

«Er Gud for oss, hvem er da imot oss? Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet

enn å gi oss alle ting med ham? Hvem vil anklage Guds utvalgte?» og så videre. «Hvem er den som fordømmer?» og så videre. «Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet?» og så videre, til slutten av kapittelet (Rom 8,31 ff.).

Disse og liknende ord burde være alle kristne så kjent og så dypt innskrevet i deres hjerter at ingen ild og intet vann – jeg mener ingen hete eller kulde, ingen angst eller smerte, ingen avmakt, ingen matthet, ingen uro, ingen forvirring i forstanden, intet liv og ingen død – skulle kunne utslette dem derfra.

Man har da også deilige eksempler på at noen kristne som for øvrig i sin dødsnød ikke kunne samle tankene om noe, aller minst om det jordiske og timelige, likevel har hatt tankene godt samlet om det åndelige, himmelske og evige når man førte dem inn på det, og har visst å betjene seg med frimodighet av de nevnte kraftord.

Tenk ikke på Gud som en vred dommer, men som en kjærlig og barmhjertig far – som all nådes Gud, som har kalt dere til sin evige herlighet i Kristus Jesus (1 Pet 5,10), som har elsket og utvalgt dere i ham før verdens grunnvoll ble lagt (Ef 1,4), som sier til dere: «Med evig kjærlighet har jeg elsket deg. Derfor har jeg latt min miskunn mot deg vare ved» (Jer 31,3).

Han har åpenbart sin kjærlighet til dere i hele deres liv, særlig i nådemidlene som han rikelig har gitt dere; i sin Sønn, som han har skjenket dere, og dere ham; i sin langmodighet og barmhjertighet, hvormed han har båret og opprettholdt dere, enda han aldri har funnet dere uten feil og synder; og hvormed han har tatt til takke med deres fattige dyrkelse.

Tenk på det den hellige apostel sier: «Gud er kjærlighet» (1 Joh 4,8.16). Gud er kjærlighet! Hvem kan og vil frykte for kjærligheten? Hvem vil vegre seg for å komme til kjærligheten og kaste seg i dens armer når den kaller på ham?

Tenk på hvordan Gud har tegnet et bilde av seg selv i sitt ord! Han sier: «Jeg bød meg fram for dem som ikke spurte. Jeg var å finne for dem som ikke søkte meg» (jeg lot meg finne av dem, gikk dem i møte). «Jeg sa til et folk som ikke var kalt ved mitt navn: Se, her er jeg, her er jeg! Hele dagen bredte jeg ut mine hender til et gjenstridig folk, som går på den veien som ikke er god, og følger sine egne tanker» (Jes 65,1.2).

Se, Herren deres Gud framstilles som om han står i himmel- og nådedøren og roper til de forbigående syndige, uvitende, forblindede mennesker: Dere stakkars barn! Hvor kommer dere fra? Hvor skal dere hen? Hvorfor vil dere lete etter druer på torner og etter fiken på tistler? Hvorfor vil dere søke deres lykksalighet i det forkrenkelige og deres frelse i fordervelsen?

Her er jeg, jeg, den levende kilde, jeg, den barmhjertige, nådige og miskunnsfulle Gud, jeg, det høyeste gode, jeg, kjærligheten, jeg, den salige, den trofaste, den evige Gud. Se, her er min nåde, min frelse, mitt hjerte, min hånd. Jeg er rede til å ta imot dere og omfavne dere med evig kjærlighet. Jeg vil ikke komme deres synder i hu, men undertrykke, nedtråkke og utslette dem og senke dem i havets dyp (i evig glemsel).

Gjør nå den kjærlige Gud dette mot sine fiender, hvor mye mer vil han da ikke gjøre det mot sine venner, ja sine barn! Skulle han ikke si til deres sjel, når den skilles fra legemet: Her er jeg, din Gud, din Far, din skaper og opprettholder? Skulle han ikke strekke ut sine hender for å ta imot og omfavne den?

Føy til dette bildet den forklaring som den kongelige profet har gitt: «Herren er barmhjertig og nådig, langmodig og rik på miskunnhet. Han går ikke alltid i rette» (er ikke evig unådig), «og gjemmer ikke på vrede for evig. Han gjør ikke med oss etter våre synder, og gjengjelder oss ikke etter våre misgjerninger. Så langt som øst er fra vest, lar han våre misgjerninger være langt fra oss. Som en far forbarmer seg over sine barn, forbarmer Herren seg over dem som frykter ham» (Sal 103,8 ff.).

Å, hvor mye søt honning det er i disse blomstene til å gjøre de døendes svake og dunkle øyne våkne og strålende! Vi kan imidlertid ikke denne gang dvele ved å samle den; de som elsker slike blomster, vil Guds Ånd vederkvege med dem på deres ytterste og gyte sødmen som er i dem, inn i deres matte hjerte.

Jeg kan ikke la være ennå å føre inn et bilde som vår dyrebare frelser selv har tegnet. Han framstiller sin og vår Gud som en far som møter en for en tid ulydig, vanartig og fortapt sønn med uventet og makeløs godhet da han kommer hjem igjen som en svinegjeter, i stor fattigdom og vederstyggelighet. «Da han», den fortapte sønnen, «ennå var langt borte», sier den kjære Frelser, «så hans far ham, og

han fikk inderlig medynk med ham. Han løp ham i møte, falt ham om halsen og kysset ham igjen og igjen» (Luk 15,20).

Frelseren føyer til at faren lot ham bli fint kledd og lot et herlig gledesmåltid bli gjort i stand for ham. Det er åpenbart at Herren Jesus i denne lignelsen har framstilt Guds godhet mot de botferdige syndere.

Jeg vet imidlertid ikke hva som skulle hindre oss i også å se i den hvordan en troende sjel blir tatt imot når den skilles fra denne verden – en sjel som har levd i daglig omvendelse og lagt vinn på å tjene Gud og neste med oppriktig kjærlighet.

For hvis den allgode far straks i begynnelsen tar imot dem som vender tilbake fra sine syndeveier og tar sin tilflukt til hans barmhjertighet, med en slik uventet, stor godhet, hva vil han da ikke gjøre mot dem som har levd i sann omvendelse, har vasket sine kapper og gjort dem hvite i Lammets blod (Åp 7,14), og lagt vinn på å tjene ham i hellighet og rettferdighet for hans åsyn! Med hvilken stor kjærlighet vil han ikke møte dem! Hvor vennlig vil han ikke omfavne dem, hvor hjertelig og søtt kysse dem, hvor prektig kle dem i klarhet og herlighet og holde et himmelsk og evig gledesgjestebud for dem!

Jeg har ennå én ting å si, og noe større enn dette vet jeg ikke å si, siden det etter min ringe mening ikke finnes noe høyere og mer underfullt i hele Skriften om Guds kjærlighet til de troende. Vår Jesus vitner at hans Far elsker oss slik som ham, og at den kjærlighet han elsker ham med, også er i oss, angår og vedkommer oss, så vi skal være delaktige i og innesluttet i den samme kjærlighet (Joh 17,23.26).

For å tale menneskelig og enfoldig om saken: Gud er en far som har sin eldste sønn sittende på fanget, på sitt høyre kne, og sin yngste sønn på det venstre, og omfavner dem begge med sine armer, trykker dem til sitt bryst og faderlig kjærtegner og kysser dem. La den som kan, tenke seg hva som ligger i disse uttrykkene! Å, hvilken dybde av Guds miskunn og kjærlighet! Han elsker oss som sin enbårne og aller kjæreste Sønn!

Denne sødme, kjæreste medkristne, er nok til å overvinne all frykt for døden, all dens trengsel og bitterhet. Betenk med hvilken kjærlighet og glede Guds Sønn må ha blitt tatt imot da han etter fullendt forløsningsverk fór opp til himmelen, og tro da, i samsvar med vår frelsers ord, at også dere skal bli tatt imot med en slik kjærlighet og glede! Hvordan kan dere da frykte døden? Den som har denne sødme

i sitt hjerte, kan og skal aldri i evighet smake døden, hvor bitter den enn er for naturen. Han kan til og med på dødsleiet synge med glede:

Det kan jeg fritt bekjenne
og gledes natt og dag dertil:
Et rike uten ende
Gud meg i himmelen unne vil.
La verden seg fornøye
ved det som snart forgår:
Min krone i det høye
alt til meg ferdig står.
Med Gud skal jeg regjere
i evig herlighet.
Kan jeg vel sørge mere
så snart jeg dette vet?

Styrk og øk denne trosfrimodigheten ved en inderlig, alvorlig, glad og kjærlig betraktning av verdens Frelser Jesus! Samle alle deres ånds og tros krefter og forén dem i den aller saligste gjenstand: Jesus Kristus, som kom til verden for å gjøre syndere salige; som er framstilt for dere som en nådestol i sitt blod; som ble opphøyet på korset, likesom slangen i ørkenen, for at alle syndere skulle se på ham og i ham finne rettferdighet, liv og salighet; som bøyde sitt hode for å kysse dere; som strakte ut sine armer for å omfavne dere; som lot sine hender og føtter gjennombore med hvasse nagler for i dem å bevare minnet om dere; som lot sitt hjerte og sin side åpnes, for at deres sjel der kunne finne og ha en sikker tilflukt i all åndelig nød, særlig i deres siste stund!

Overvei vel hva han i sitt ord har lovt dere: «Dere i meg, og jeg i dere» (Joh 14,20). «Der jeg er, der skal også min tjener være» (Joh 12,26). «I min Fars hus er det mange rom. Jeg går bort for å gjøre i stand et sted for dere. Og når jeg er gått bort og har gjort i stand et sted for dere, kommer jeg igjen og skal ta dere til meg, for at også dere skal være der jeg er» (Joh 14,2.3). «Jeg lever, og dere skal leve» (Joh 14,19).

«Likesom Faderen har elsket meg, så har jeg elsket dere. Bli i min kjærlighet» (Joh 15,9) – senk deres hjerte i den, hyll dere inn i den, la den være det samme for deres sjel som luften og vannet er for fuglen og fisken, som ikke kan eller vil leve utenfor dem; sky og fly alt

som kan støte dere ut av min kjærlighet, som vantro, ubotferdighet, trygghet, verdenskjærlighet og liknende. «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5).

Overvei dessuten hvordan han har vist seg mot dere i hele deres livstid, i gode og onde dager, i stand og fall, i ro og uro, i ære og vanære, i nidkjærhet og kaldsinn, i glede og bedrøvelse, i gudfryktighet og synd. Dere vil finne at han har vært deres kjærlige frelser, deres trofaste venn, deres omhyggelige og årvåkne hyrde, deres aller nådigste konge og herre, deres himmelske og evige talsmann, yppersteprest og mekler – med ett ord: deres Jesus. Dere har derfor ikke grunn til nå, ved livets ende, å tvile på hans kjærlighet.

Betenk at det er Herren Jesu egentlige embete å sitte ved Guds høyre hånd, herske blant sine fiender, verne sine venner, trå Satan under deres føtter, forsvare dem mot hans anklager, be for dem som deres evige yppersteprest og eneste talsmann – etter apostelens ord: «Han har et prestedømme som ikke kan forandres, fordi han blir ved til evig tid. Derfor kan han også fullkomment frelse dem som kommer til Gud ved ham, da han alltid lever for å gå i forbønn for dem» (Hebr 7,24.25). Dette sitt embete vil han heller ikke forsømme når det gjelder dere.

Det er også hans ære at han mot djevelens tanke og til tross for alverdens ondskap kan frelse de stakkars syndere og botferdige sjeler som tror på ham, elsker ham og setter sitt håp til ham. Hver sjel som ved hans makt blir bevart til frelse og ført gjennom verden til himmelen, er for Herren Jesus et seierstegn. Skaren av utvalgte engler og mennesker gleder seg og jubler over det og stemmer i en triumfsang: «Verdig er Lammet, som ble slaktet og har kjøpt oss med sitt blod, til å få makt og rikdom og visdom og styrke og ære og pris og velsignelse!» (Åp 5,9.12).

For hvis de hellige engler gleder seg når en synder blir brakt til omvendelse ved Herren Jesu nåde og kraft, hans ord og Ånd (Luk 15,7.10), kan vi lett slutte at de gleder seg enda mer når en sjel blir fridd fra all ond gjerning, frelst fra all fare, forløst fra all synd, ført inn i himmelen og som et under av Guds kjærlighet tatt opp i og forent med den triumferende kirke.

Tror dere da ikke at Herren Jesus er nidkjær for denne sin ære? Eller kan dere tenke at han vil la den bli tatt fra seg?

Og betenk dessuten at deres sjel ikke er så mye deres som hans! Han har jo gjort og lidd langt mer for den enn dere; han har ikke kjøpt den med sølv eller gull, men med sitt guddommelige, kostbare blod; han har aktet den høyere enn hele verden. Var det mulig – og det er det ikke – at det for Guds domstol ble funnet noen mangel ved menneskeslektens forløsning, ville han heller dø enda en gang enn la en eneste sjel gå fortapt for hans skyld.

Er nå deres sjel så stor, dyrebar og kostelig i deres Jesu øyne, hvilken betenkelighet kan dere da ha ved å overgi den til ham med full tillit og hjertelig frimodighet og gladelig dø i hans kjærlighet, som han evig og alltid har elsket dere med? Det er en del av den ære og plikt dere skylder deres Frelser, at dere i tillit til hans kjærlighet og trofasthet, som han har lovt dere i sitt ord, villig og gladelig forlater verden.

La de vantro frykte og skjelve i døden – de har jo ingen frelser og saliggjører (fordi de ikke har villet ha ham, og fordi de har støtt ham og hans kjærlighet fra seg). Men dere som står i et salig samfunn med en så kjærlig, mektig og trofast frelser, må være frimodige og i gjerning bevise at livets fyrste lever i dere og der hersker over synd, verden, død og djevel. Gi da deres venner og medkristne et godt eksempel, og la dem til sin trøst se hvor godt det er å være en kristen, i liv, lidelse og død!

Hent endelig også trøst og forvissning om deres salighet fra Den Hellige Ånds samfunn! Overvei for det første hvordan han til deres trøst har beskrevet seg selv i sitt ord, nemlig som en Ånd som bereder, styrker, bekrefter og grunnfester sjelen (1 Pet 5,10); som forvisser den om Guds nåde, syndenes forlatelse, Guds barnerett og det evige liv; som gjør den trøstig og frimodig ved troen, og befester og holder den oppe mot Satans anfektelser.

Han kaller seg «nådens og bønnens Ånd» (Sak 12,10), ikke bare fordi han gis av nåde, men også fordi han fører med seg den virkelige forvissning og tilegnelse eller besegling av Guds nåde i Kristus Jesus, og går i forbønn for de kristne sjeler med sukk som ikke rommes i ord, særlig når de er i den tilstand at de ikke vet hva (og hvordan) de skal be (Rom 8,26). Han kalles en kjærlighetens Ånd (2 Tim 1,7), fordi han forvisser dem om Guds kjærlighet i Kristus, ja øser den ut i deres hjerter og lar dem kjenne dens sødme (Rom 5,5).

Han kalles en kraftens Ånd (2 Tim 1,7), fordi han ikke bare styrker dem slik i liv og lidelse at de kan holde stand mot djevelens listige og mektige angrep og verdens forfølgelse og ondskap, men også i døden, når alle krefter er borte, utruster dem med en slik kraft at de kan overvinne synd, død, djevel og helvete og i troen og Ånden trå dem under sine føtter.

Hans fremste gjerning er å herliggjøre Kristus i de troende (Joh 16,14); det vil si å framstille hans person, embete og velgjerninger i et himmelsk lys, så de kan vite hva de har i ham, hva han er gitt dem til, og hvordan de rett skal bruke ham og trøste seg ved ham.

Dessuten er hans gjerning å ta seg av dem som en trofast venn, talsmann og sakfører, vitne med deres ånd at de er Guds barn og arvinger til det evige liv (Rom 8,16), og med sødme og kraft vederkvege dem med en uforliknelig og evig trøst (2 Tess 2,16), minne dem om Guds ord (Joh 14,26), tilegne dem løftene, forene løftene med deres tro (Hebr 4,2) og la dem føle den salige kraft som ligger i disse.

Kort sagt: Den Hellige Ånd viser seg slik at den hellige apostel tør si at de troende er beseglet med løftets Ånd, og at han er et pant på deres arv (Ef 1,13.14), og Herren Jesus kaller ham deres talsmann (venn, sakfører, ledsager, lys, kraft, vitne, formynder og så videre), som han gir dem for at han skal bo i dem og bli hos dem for evig (Joh 14,16; 1 Kor 3,16; 2 Tim 1,14).

Tenk dernest tilbake, etter den veiledning forklaringen i deres katekismus til tredje artikkel gir, på hvor hjertelig denne himmelske og evige trøster i deres livstid har tatt seg av deres sjel.

Da dere ikke av egen fornuft eller kraft kunne tro på Jesus Kristus eller komme til ham, kalte han dere ved evangeliet, opplyste dere med sine gaver og helliget og holdt dere oppe i den sanne tro. Han trøstet dere i trengsler, styrket dere i skrøpeligheter, husvalet dere i sykdommer, vernet, beroliget og gledet dere i anfektelser; han bevarte dere fra grove synder eller utfridde dere av dem, og gjorde alt det en trofast venn og himmelsk trøster og ledsager skulle gjøre.

Da vil dere igjen ha grunner nok som kan befeste dere og holde dere oppe i trosfrimodigheten, som jeg med all rett kan kalle den aller nyttigste og aller beste forberedelse til en salig avskjed.

La det ikke forundre dere, mine kjære, at jeg noe utførlig har framført denne saken, og tro ikke at slike råd ikke lar seg følge på

sykesengen og i dødsangsten. Jeg innrømmer gjerne at bare de færreste sjeler kan åpenbare sin trosfrimodighet med så mange ord og med alle de tanker som de anførte ord av den hellige Skrift vekker.

Likevel må vi i våre sunne dager lære og fatte slike nyttige og høyst nødvendige ting, så vi ikke i vår siste nød skal mangle trøst og kraft.

Og selv om disse ord og tanker, som vi nå har framstilt noe utførligere, ofte på dødsleiet trekker seg sammen til hjertesukk, småbønner og en kort, men hjertelig påminnelse – slik at det heter: Gud er min Far, Jesus min bror, Den Hellige Ånd min talsmann; eller: Gud Fader har i den hellige dåp tatt meg til sitt nådebarn, Herren Jesus er min hyrde og jeg hans får, Den Hellige Ånd er min herre og jeg hans eiendom, og så videre – så lærer erfaringen likevel at trøsten fra slike få ord ofte er meget omfattende og rik i de troendes ånd og hjerte.

Mange som i sine sunne dager har lagt vinn på slike ting og samlet mange kraft-, trøste- og livsblomster i Guds paradis, har fått nåde og kraft til med mange herlige ord å skildre sin indre trøst til glede for de tilstedeværende.

Andre har riktignok vært hindret fra å gjøre det samme av heten og angsten de kjente, og av sin store matthet; men de har likevel sagt: Hvis jeg hadde krefter til å tale, skulle jeg til deres trøst skildre hva mitt hjerte kjenner, og hvor søtt min Jesus husvaler meg midt i døden. Andre har riktignok mistet talen, men likevel med sine glade gebærder, med sine bristende øynes frimodige blikk og med hender og armer løftet og utbredt mot himmelen gitt til kjenne forvissningen om sin frelse og den rike trøst de kjente i sitt hjerte.

Slikt er frukter av den kunnskap de i sunne dager har samlet av Guds ord. Derfor er det høyst nødvendig at prestene ved høvelige anledninger rikelig strør ut denne edle sæd, så den i nødens tid kan spire, utbre seg og bære mye frukt.

Det finnes imidlertid enda en annen side ved den gudfryktige forberedelsen til en salig død, og den hører sykeleiet til: at en i tide lar sjelesørgerne komme til seg og bruker deres embete til sitt gagn.

Det kan ikke nektes at de mest trøstefulle og velsignelsesrike tingene, som en kristen bør vite i sin dødsstund, ofte ikke faller ham inn – enten fordi han er så enfoldig, eller fordi sinnet er fullt av angst og forvirring. Derfor er det nyttig og høyst nødvendig at en har Ordets og kirkens tjenere ved hånden, så de kan lære, undervise, formane,

styrke og trøste de syke og døende, slik det er trofaste sjelesørgeres plikt.

Predikantene kalles av den hellige apostel Guds medarbeidere i hans åndelige åker- og hagearbeid, der noen planter og andre vanner (1 Kor 3,9.6). Men når trengs vanningen mer enn i den største hete, når plantene nesten tørker inn og visner – for at i det minste hjertebladene kan bli bevart og holdt oppe? Og når trengs predikantenes embete, tiltale, trøst og formaning mer enn når det ytre mennesket hos de tilhørerne som er dem betrodd, begynner å visne – for at det indre kan bli fornyet og styrket mer og mer, og holdt oppe og bevart i troen?

Apostelen kaller også Ordets tjenere «medarbeidere på deres glede» (2 Kor 1,24) – gleden hos de sjeler som er dem betrodd. Meningen er uten tvil at det er deres oppgave å arbeide av all kraft for at de som står i troen, kan ha visshet om sin tro, nyte godt av den, kjenne fred og glede i Den Hellige Ånd, tjene Gud og nesten med et glad og villig hjerte, med glede ta imot og overvinne sin legemlige og åndelige trengsel, og til slutt sovne inn glade og salige i sin Frelser Jesu samfunn, i visshet om Guds evige nåde og fylt av Den Hellige Ånds trøst.

Det er som apostelen sier et annet sted: «Må så håpets Gud fylle dere med all glede og fred i troen, så dere kan være rike på håp ved Den Hellige Ånds kraft» (Rom 15,13).

Det pleier å være skikk å gi dem som skal dø en voldsom død for en misgjerning, så mye vin de vil ha. Skikken synes å ha sin bakgrunn i Salomos ord: «Gi sterk drikk til den som er sin undergang nær, og vin til den som er bedrøvet i sjelen! La ham få drikke, så han glemmer sin fattigdom og ikke lenger minnes sin plage!» (Ordsp 31,6.7).

Jeg lar denne skikken stå ved sin verdi og vil ikke nå undersøke om den har grunn i Salomos ord. Men jeg har erfart at mange som var kommet i slik ulykke, ikke ville smake noen jordisk drikk, fordi de fant så mye kraft og sødme i Skriftens trøst at de ikke lengtet etter den naturlige vinen.

Og dette tjener min sak. Den hellige skrift er Guds vinhus (Høys 2,4), fullt av himmelsk sødme, fullt av trøst, kraft, fred, glede, liv og salighet. Derfor kan jeg med rette si til alle trofaste sjelehyrder: Gi sterk og velsmakende drikk til de døende, og skjenk paradisets vin til de sjelene som kjemper med dødsangst, så de kan drikke og glemme

all den elendighet de har hatt i verden – ja, også sin jordiske herlighet – og forlate verden med fred og glede!

Her kan også den himmelske bruds ord brukes ganske passende: «Vederkveg meg med balsamflasker og red under meg med epler! For jeg er syk av kjærlighet» (Høys 2,5). De minner Ordets tjenere om den plikt de skylder de syke og døende: å samle og ha ved hånden Skriftens kraftord, trøstegrunnene, de kraftigste småbønnene og hjertesukkene, de mest ljuvelige salmene.

Disse rommer mer kraft, sødme og vederkvegelse enn alle verdens blomster, epler, granatepler og andre edle frukter. Slik kan de, om jeg så kan si, strø dem utover de syke som med kjærlighet og lengsel higer etter sin Jesus, og med dem styrke, kvege og trøste dem i deres siste strid.

Når den hellige apostel formaner sin ekte sønn i troen til å opptenne igjen den nådegave som er i ham (2 Tim 1,6) – det vil si å øke den ved bønn, ved flittig lesning i Guds ord, ved gudfryktig ettertanke og ved stadige hellige øvelser – bruker han et særdeles kraftig og vakkert ord. Det rommer bildet av en ild som for det meste er brent ned og så å si begravd under sin egen aske. En vifter på den med en kost og legger nytt ved til, og så blir den friskere, levende igjen og settes i ny ild og flamme.

Dette edle ordet lærer oss prester hva vi skal gjøre for alle troende sjeler til enhver tid, men særlig i deres siste nød. Når det ytre mennesket gjør seg klart til forråtnelse, slik at liklukten ofte merkes allerede før det dør, da dekkes troens frimodighet så å si til av aske og viser seg ikke i det mål den burde til Guds ære og nestens oppbyggelse. Men når en kristen prest kommer til og så å si vekker og oppmuntrer sjelen med åndfull og frimodig tiltale, da ser og hører en ofte til sin glede gnister og luer fare opp, som vitner om den brann som er i hjertet.

Alt dette overbeviser prestene om at de er skyldige å ta et særlig hensyn til de syke og døende, besøke dem flittig og ikke skye noen møye, nattevåking eller annen uleilighet og besvær, men av Jesu tvingende kjærlighet gjøre med glede alt det som påhviler trofaste sjelehyrder. På samme måte inneholder det en formaning til de syke og døende om at de ikke bør nøle med å kalle dem til seg, og heller ikke ta uvillig imot dem når de besøker dem. De bør ta imot dem med

glede, som trofaste og erfarne medstridere og hjelpere i den kampen som står foran dem.

De er jordiske og dødelige engler som kommer for å overgi den sjelen som hittil er dem betrodd, i de himmelske englers hender, så de kan føre den til dens brudgom, Herren Jesus. De er trofaste venner og talsmenn som gjennom livets ord og bønnen vil gi dem husvalelse og vederkvegelse, slik engelen gjorde da han styrket vår Frelser under hans blodige dødskamp. De er medhjelpere til deres glede og vitner om deres tro og standhaftighet til enden.

Det hellige prekenembetet har dessuten, som kjent og som det er utviklet andre steder, sine herlige løfter fra vår Gud: at han vil gi vekst til predikantenes planting og vanning, og at deres ord, som de har mottatt av Herren Jesus, skal være som et fruktbart regn og en kjølig dugg som vederkveger det tørre landet og vanner og gjenoppliver de visne plantene.

Erfaringen lærer også at en åndfull og gudfryktig hyrde aldri besøker sitt syke får uten å ha med seg en evangeliets velsignelse, en kraft, en styrkelse, en vederkvegelse og en trøst, både for den syke og for andre som er rundt ham.

Jeg har erfart at naboene ofte, når de så en trofast sjelesørger gå inn i huset til en syk, har fulgt etter ham for også å få glede og husvalelse av å høre den oppbyggelige, trøstefulle og kjærlige tiltalen.

Slik har også den bønnen som fulgte, og som ble bedt på knær foran den sykes seng for Guds åsyn, vunnet i kraft og styrke, etter vår Jesu ord: «Alt det to av dere» – hvor meget mer da fire, seks eller åtte – «på jorden blir enige om å be om» (nemlig om syndenes forlatelse for en syk, om hans standhaftighet, tålmod og trøst til enden, om lindring av smertene, om forkortelse av dødskampen og lignende), «skal de få av min Far i himmelen. For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem» (Matt 18,19.20).

Virkningen av dette har en ofte snart og tydelig fått se. Derfor er det en stor lykke for en kristen syk når han kan sovne inn i sin sjelesørgers nærvær, under hans trøstefulle tiltale, bønner og velsignelser – en lykke som enhver kristen av hjertet bør ønske seg og ta imot med glede når han kan få den.

Likevel vil jeg ikke kalle dem usalige som vandrer bort uten en prest til stede, eller uten å være omgitt av andre gudfryktige kristne

og uten deres sukk og bønner, eller kanskje til og med uventet og alene. Men en vet likevel at de midler Gud har gitt, ikke må foraktes når de står til ens rådighet.

Men jeg går videre i betraktningen av forberedelsen til en salig død på sykeleiet og vil formane om at en bør be om og nyte Herrens hellige kjærlighetsmåltid – ikke til sist, når døden, som en sier, allerede sitter på den sykes lepper og talen, forstanden og hukommelsen nesten er borte, men straks i begynnelsen av sykdommen, når en merker at den kan ende i døden.

I mitt embete har jeg funnet at almuefolk for det meste utsetter den hellige kommunion til det siste. Og selv om en både i det skjulte og enkeltvis og offentlig har holdt dem det fore, har mange likevel holdt fast ved denne sedvanen. Det fikk meg til å spørre nærmere, til jeg erfarte at de innbiller seg – og lar seg innbille – at når en i en hard sykdom nyter den hellige nattverd, må døden uunngåelig følge rett etter.

Jeg ble forskrekket over at slike gudsbespottelige tanker om Herren Jesu hellige kjærlighetspant finnes hos kristne, og at den overtroiske, onde snakken ved Satans list har fått slik makt i de kristnes hjerter at de frykter for at det som er gitt dem til liv, skal bli dem til død. Følgen er da videre at de, som en har sett, tar imot det hellige sakrament med frykt og beven, som misdedere som nå skal føres til døden.

Å, la oss ikke tenke slik, kjæreste tilhørere og lesere! Slikt ukristelig vesen være langt fra oss! Gud har satt vårt liv et mål som vi ikke skal overskride. La oss vente på at det åpenbares, med et stille, rolig hjerte som er tilfreds og fornøyd med vår himmelske Fars råd, visdom og godhet – men samtidig ikke forakte eller forsømme de salige midler han har forordnet til vår trøst.

Jeg har sett mange gudfryktige kristne som straks i begynnelsen av sykdommen lot seg rekke det dyrebare salighetspantet vi taler om, og noen av dem har deretter fått det bedre på legeme og sjel og hatt grunn til å prise Guds godhet. Hos noen tiltok sykdommen derimot, så de ble ført helt til dødens og gravens porter; men siden ble de likevel revet ut av dødens strupe ved Jesu kraft.

Hos andre, som etter Guds hellige råd og vilje måtte gå den vei alt kjød må gå, og bytte det timelige med evigheten, har en lagt merke til

at de etter å ha nytt Herren Jesu kjærlighetsmåltid fikk et helt annet utseende. På en måte kunne en se hos dem det som fortelles i Apostlenes gjerninger om Herren Jesu første blodvitne, Stefanus, og om den hellige Agnes, en kristen jomfru, som også av sin sjelebrudgom ble ansett verdig til å bære martyrkronen.

Om den første sies det at selv hans urettferdige dommere så hans ansikt «som en engels ansikt» (Apg 6,15). Noen forklarer det om den glans som Herrens vitnes ansikt skinte med, slik det i gamle dager også hendte Moses (2 Mos 34,29.30); andre forstår det om den livlighet, frimodighet og majestet som lyste ut av øynene hans. Han så ikke forskrekket og forvirret ut, slik misdedere gjør når de føres fram for retten, men helt trøstig og rolig, og Jesu herlighet og liv, som bodde i ham, ytret seg i hans vakre og strålende øyne og hele åsyn.

Om den andre har de gamle opptegnet at hun beholdt et vakkert, rødlig og behagelig ansikt og røde kinn midt i døden. Og da bødlen beskyldte henne for å ha drukket seg full på vin, svarte hun: «Min rødme kommer ikke av vin, men av min Frelser Jesu blod, som koker i mitt hjerte.»

Slik har også vi selv erfart at noen døende midt i sin dødsangst har fått et blidt, vakkert og livlig ansikt, særlig etter at de hadde nytt sin frelsers kjærlighetsmåltid. De var å se til som en deilig brud, og de talte og vitnet til det siste med stor frimodighet og visshet om den herlighet de nå skulle gå inn til, og hvis søte forsmak de allerede merket i sin sjel.

Vi har også sett lik hvis ansikter ikke var forvridde, men så ut som om de smilte, glade og vennlige. Dette er nok noe uvanlig og ekstraordinært; men det er derimot ikke noe uvanlig hos sanne kristne at de kjenner en stor trosfrimodighet hos seg etter å ha nytt nattverden (en kristen, velfortjent prest har samlet mange vakre eksempler på det).

Jeg har selv opplevd et slikt tilfelle, nemlig en gudfryktig borgermester. Han ba en prest om undervisning om hvordan han på sitt dødsleie skulle forberede seg til en verdig og frimodig nytelse av den hellige nattverd, og hvordan han etter å ha nytt den kunne bruke den til frimodighet i døden. Når det gjaldt det siste, viste presten ham til slutten av åttende kapittel i Paulus' brev til romerne, vers 31 til 39. Etter det viste det seg en slik frimodighet hos ham at alle som var omkring ham og besøkte ham, undret seg over det.

Helt til sin ende tok han ikke lenger imot noe legemiddel, noen vederkvegelse eller noen drikk, men sa når en bød ham det: «Jeg trenger det ikke; dere vet ikke hvor vel jeg har det, og hvilken livskraft min sjel kjenner, til tross for min store matthet. Mitt hjerte er fylt av Guds søte kjærlighet. Jeg lever i Jesus, og Jesus lever i meg», og lignende. Til legene som besøkte ham, sa han: «Uleilig dere ikke mer med meg; dere har ikke noe mer å gjøre hos meg. Jeg har fått et legemiddel fra min Jesu himmelske apotek, som har gitt meg livet, så døden ikke kan drepe meg.»

En kristen prest, som verden etter sin vane også hadde omtumlet og tatt hardt, ble under sin dødssykdom ved nytelsen av den hellige nattverd fylt av slik fred og glede at han, da de som sto omkring ham, etter hans ønske sang den deilige salmen «Av høyheten opprunnen er», med glad og frimodig ansikt slo takten til med sin høyre hånd. Han sang særlig verset «Gud Fader og Herre blid» så vakkert med, som om han hadde vært i et gjestebud hos gode venner og var drukken av søt vin.

Slike sjeler kan en sammenligne med den hellige Paulus, over hvis hånd det krøp en øgle. Den var aldri så giftig, men kunne likevel ikke gjøre ham noe vondt, fordi Livets fyrste bodde i ham; han ristet den av seg i ilden og forble trøstig og uskadd (Apg 28,3 ff.). På samme måte: selv om en heftig, ja ofte til og med giftig og dødelig feber angriper deres legeme, forblir de likevel uskadde. For de er i Kristus, og Kristus er i dem; døden og dødens makt kan ikke skade dem, siden de har det evige liv boende i seg (1 Joh 5,20).

De ligner diebarn som ligger ved sin mors bryst og på hennes fang, og mens de dier, slumrer inn mette og fornøyde, uten frykt og redsel. De er de får som, etter at den gode og store hyrde med sødme har gitt dem føde og vederkveget dem, hviler midt på dagen i skyggen av et tre eller en høy klippe, uten å tenke på ulven eller frykte for den. På dem passer nøyaktig det apostelen sier om seg selv og alle sanne kristne i deres liv: «som døende – og se, vi lever», «som de som ingenting har, men likevel eier alt» (2 Kor 6,9.10).

De dør nok etter kjødet, men deres sjel begynner først da for alvor å leve. De har nok ikke lenger noe, men har likevel alt; for de har Jesus, som Gud kaller all sin godhet (2 Mos 33,19), og apostelen kaller de

troendes gode (Rom 14,16). De må nok vandre ut av verden, men har likevel så mange reisepenger at de i all evighet har nok med dem.

Det var en stor lykke at røveren på korset hadde verdens Frelser ved sin side og fikk det trøstefulle løftet av ham: «I dag skal du være med meg i Paradis.» Det var en stor lykke at han ble gitt Simeon i armene som hans eiendom og gjorde ham så trøstig og frimodig at han kalte døden en reise i fred og forlot verden med rolig sjel. Det var en stor lykke at synderinnen i nåde fikk legge sitt trette hode på hans føtter og vederkvege seg ved å omfavne og kysse dem, og at Johannes fikk legge sitt hode mot hans bryst og hvile på hans hjerte (Luk 23,43; 2,28; 7,38; Joh 21,20).

Men ikke mindre er den lykke som blir de døende troende til del ved nytelsen av deres Jesu kjærlighetsmåltid. I det forener og binder han seg på en usigelig måte med dem, så de med sannhet kan si: «Jesus er min, og jeg er hans – han i meg og jeg i ham – hans hjerte mitt hjerte, ett hjerte. Mitt legeme er forent og forbundet med hans legeme, hans blod med mitt blod, hans sjel med min sjel, hans kraft med min svakhet, hans rikdom med min fattigdom, hans herlighet med min elendighet, hans liv med min død. Jeg forlater alt og beholder likevel alt. Jeg er så matt at jeg neppe kan tale, og likevel så sterk at jeg kan kaste djevel, død og synd under mine føtter. Jeg må nok kjempe med døden og blir, som det ser ut til, overvunnet av den; men jeg har likevel seieren i hende og ser den krone sveve over meg som min Jesus snart vil sette på meg», og så videre.

Dette har vi ved denne anledning måttet gjenta av den høyst trøsterike læren om den høyverdige nattverd, som vi allerede før har behandlet utførligere i dette verket, for at vi skulle lære at den botferdige og verdige nytelsen av den hellige nattverd er et av de viktigste midler til å forberede seg til en salig avskjed. Derfor bør en kristen som blir syk, straks ved begynnelsen av sykdommen lengte inderlig etter den og ta imot den med begjær.

Svært gagnlig vil det også være, om sykdommen varer flere dager og uker, at en ikke bare én, men flere ganger bruker dette velsignede salighetsmiddel, især når en merker anfektelse, utålmodighet, svakhet i troen, utidig verdenskjærlighet og lyst til å leve, kjødelig dødsfrykt og lignende hos seg.

Det er kjent at de eldste kristne, især i forfølgelsestider, daglig eller i hvert fall hver søndag med hellig andakt tok imot dette dyrebare pant på Jesu kjærlighet. For ved siden av nådens og livets ord kjente de ikke noe bedre middel enn nettopp dette til å væpne og verne seg mot forfølgelse, livsfare og dødsfrykt.

Nå er jo de syke i den tilstand at de ikke kan vite hvor lenge de ennå har igjen å leve, men daglig må vente at deres svake livstråd, kanskje ved et uventet tilfelle, kan bli revet over. I tillegg pleier de ved siden av legemssykdommen for det meste også å kjenne sjelesvakheter. For siden Satan vet at han hos mennesker som ligger til sengs med en farlig sykdom, bare har en liten tid, pleier han ikke å utebli med sine glødende piler, sine snarer og garn.

Naturen forferdes også for døden og kan vanskelig tenke på den uten utålmodighet og motvilje. Kjødet, som arvesynden bor i, er da riktignok korsfestet, men likevel ennå ikke dødt, og det unnlater heller ikke da å stride mot Ånden. Derfor ville det være svært godt om en mer enn én gang lot seg gi det dyrebare pant på Jesu kjærlighet. Men å foreslå noe slikt for nåtidens kaldsindige og trygge kristne er nesten latterlig og håpløst.

Det jeg ennå har å bemerke om en gudfryktig forberedelse til en salig ende, skal jeg legge til med få ord. En gudelskende sjel bør før sin salige avskjed ikke glemme å velsigne sine egne og gi dem alle slags oppbyggelige og gagnlige påminnelser.

Skjønne eksempler på dette finner en i Den hellige skrifts og andre historiebøker. Isak velsignet sine sønner Jakob og Esau, og Jakob velsignet også sine, hver med en særskilt velsignelse (1 Mos 27,4 ff.; 48,9 ff.; 49,28). Herren Jesus selv velsignet før sin himmelfart disiplene og andre som hittil hadde holdt seg til ham og vandret med ham (Luk 24,50.51). Disse forgjengerne har mange andre kristne hjerter fulgt; trykte likprekener og andre skrifter gir herlige eksempler på det.

Dette bør sanne kristne ta så mye mer omhyggelig vare på, fordi en slik siste velsignelse er en herlig frukt av og et tydelig bevis på den sanne tro, og tjener til ære for Gud, som vi også i og med vår død er skyldige å prise. For når et døende menneske velsigner sine i Herrens navn og gir dem alle slags gudelige påminnelser, bevitner han dermed at han i hele sitt liv har funnet Gud så god, kjærlig og trofast at han

ikke vet å anbefale dem til noen bedre venn og beskytter enn ham, eller å etterlate dem noen bedre skatt enn Herrens velsignelse.

Erfaringen lærer også at en slik avskjedsvelsignelse fra de døende ikke er tomme ord, men fører mye kraft med seg. Den rettferdiges munn kalles av Den Hellige Ånd selv «en livsens kilde» (Ordsp 10,11); for siden hjertet er fornyet ved Guds Ånd og nåde, er også munnens ord fulle av liv, kraft og velsignelse. Slik de spede plantene vokser desto frodigere når de blir vannet fra en frisk kilde, trives også de gudfryktiges barn desto bedre når de så å si blir bestenket og fuktet med foreldrenes lære og velsignelse i liv og død.

Det er merkverdig at Isak etter å ha velsignet Jakob sier til Esau: «Jeg velsignet ham. Han skal også være velsignet», og: «Se, til herre over deg har jeg satt ham, og alle hans brødre har jeg gjort til hans tjenere. Med korn og most har jeg sørget for ham» (1 Mos 27,33.37).

Av dette kan en slutte det vi har sagt før: at Guds velsignelse og mye godt så å si virkelig overgis barna ved foreldrenes velsignelsesønsker. Derfor kan en med god grunn si at et fattig barn, utrustet med sin gudfryktige fars eller mors velsignelse i Herrens navn, er rikere enn et annet som av sine urettferdige foreldre nok har fått mye gods, men ingen velsignelse. For det første må stadig vokse, men det andre forringes, og det stadfester alle tiders erfaring.

En sjel som haster fra verden til himmelen, bør imidlertid i dette tilfellet ta et kjærlig hensyn ikke bare til sitt hus, men også til Guds kirke, som den hittil har vært et åndelig lem av – til Ordets tjenere, under hvis sjelepleie den hittil har gått – til den kristne øvrighet, som den har levd under, og hvis vern og forsvar den har nytt godt av – til venner og naboer, som den har levd fredelig sammen med.

Vel vet jeg at de døendes matthet ikke alltid tillater dem å bruke mange ord. Men jeg har også oftere funnet at selv om legemet har vært helt avkreftet, har Den Hellige Ånd likevel styrket sjelen slik at den har meddelt legemet nye krefter, så den matte tungen har kunnet si det sjelen anså for nyttig og nødvendig.

La en kristen som er syk, da gjøre det han kan, og så mye som Jesu kraft, som er mektig i ham, gir ham! La ham ønske kirken at den må ha fred under sin store hyrdes varetekt og vern, at den må bli oppbygget, gå fram i Herrens frykt, fylles med Den Hellige Ånds trøst, bevares i sannheten og holdes oppe mot alle helvetes porter (Apg 9,31).

Ordets og Guds kirkes tjenere ønsker han at de må få nåde til å forkynne Kristi uransakelige rikdom, at deres munn må lukkes opp og ordet gis dem til å kunngjøre evangeliets mysterium med frimodighet, at de må tale og handle frimodig i det, som de bør (Ef 3,8; 6,19.20), at de aldri må gå inn eller ut hos sin menighet uten med en fylde av Kristi evangeliums velsignelse (Rom 15,29), og at de må se med lyst på sitt embetes salige frukt og menighetens vekst, og til sist, når overhyrden åpenbarer seg, få ærens uvisnelige krans (1 Pet 5,4).

Øvrigheten ønsker han at Gud vil utruste den med visdoms og forstands, råds og styrkes, kunnskaps og Herrens frykts Ånd (Jes 11,2), at han vil møte den med velsignelse og lykke, gi den et langt liv, fryde den med glede for sitt åsyn og sette den til velsignelse for undersåttene for alltid (Sal 21,4 ff.). Han ønsker at Gud vil gi den hellig mot, gode råd og rettferdige gjerninger, fred, god styring, trofaste folk, fredelige naboer og til sist livets krone.

Venner og naboer ønsker han at Herren framfor alt vil velsigne dem med åndelige og himmelske goder ved Kristus og gi dem botferdige, troende, gudfryktige, kjærlige, glade, fredelige, ydmyke og takknemlige hjerter, og dernest at han etter sin nådige vilje vil glede dem med alle slags timelige velsignelser, at deres inngang og utgang må være velsignet, og at han også til sist vil fri dem fra all ond gjerning og frelse dem inn i sitt himmelske rike (2 Tim 4,18).

Dessuten bør han gi dem en og annen gudelig formaning og prise for dem Guds godhet, kjærlighet og trofasthet, Jesu salige forening og samfunn og Den Hellige Ånds søte trøst. På den annen side bør han stille dem for øye alle jordiske tings forfengelighet og usselhet, og etter evne råde og oppmuntre dem til standhaftighet i troen, til stadig, oppriktig kjærlighet, til kristelig tålmod, til sann gudsfrykt og lignende.

Dernest må en døende kristen ikke lenger ville vite av timelige og jordiske ting, og heller ikke ta imot noe besøk med mindre det kan være oppbyggelig og trøstefullt for ham. På samme måte ville en viss gudfryktig keiser ikke gi en katolsk biskop som meldte seg hos ham, adgang før han hadde lovet at han ikke ville tale til ham om noe annet enn Jesus, den korsfestede.

En gudelskende sjel må da gjøre som Moses, som steg opp på fjellet og gikk nær til mørket der Gud var (2 Mos 20,21). Av hjertet må han

ønske at alt blir mørkt omkring ham, og at han ikke lenger ser noe jordisk og forgjengelig, men bare det som er guddommelig, himmelsk og uforgjengelig.

Noen fugler har, som allerede omtalt andre steder, den egenskap at de på hete sommerdager flyr høyt opp, der luften er kald, for å avkjøle seg. Disse bør en kristen ligne i hele sin ferd også i friske dager, men mest i sine siste timer; da må sjelen svinge seg opp over alt jordisk og forgjengelig og bare søke sin vederkvegelse i betraktningen av det himmelske og evige.

En viss gudfryktig prest snakket helt til sist stadig om at han ikke var i sitt hus. Han ville bestandig hjem og, som han sa, riktig hjem. På samme måte bør enhver kristen betrakte alt han har hatt i verden som om det ikke lenger var hans. I sitt hus må han ikke være hjemme, og i sitt fedreland må han være en utlending, som ikke har noe mer å utrette der enn villig og gladelig å forlate det.

Det er vakkert, det den gamle dr. Bugenhagen forteller i sin liktale over salige Luther: I året femten hundre og førtito lå magister Ambrosius Bernhard fra Jüterbog syk i Wittenberg og kjente i flere dager før sin død ingenting til sykdommen. Når Luther og en annen prest kom til ham, lå han stadig i en glad villelse, unntatt når en talte til ham om Kristus. Da svarte han helt fornuftig og kristelig og talte med glede om hvilken stor nåde og salighet vi eier i ham.

Når en så trodde at han nå var kommet til seg selv igjen, og begynte å tale til ham om hans kone, barn, hus og gjeld, hørte han ingenting av det. Det var som om han allerede var i den andre verden; en kunne ikke få ham til å fatte noe av dette. Om dette sa den dyrebare Luther: «Han har allerede trengt igjennom og vet ikke av noen død mer.» Og han ønsket at Herren Jesus også ville ta ham ut av verden på denne måten.

Også vi alle burde ønske at vi i våre siste timer ikke lenger måtte kunne samle tankene om noe timelig, men ha glemt alt og bare beholde den korsfestede Jesus i vår hukommelse og vårt hjerte. For å oppnå dette er det nødvendig at en på forhånd, når en venter en sykdom, eller i begynnelsen av den, ordner og bestemmer det som kan være å gjøre av timelige ting, og bringer det i orden, så en på dødsleiet ikke skal ha annet å gjøre enn å dø salig og villig og arve himmelen i stedet for verden.

Et hardt vær og en heftig storm tvinger ofte sjøfarende til å kaste kostbare varer og skipets redskap i havet for å lette skipet og redde sitt liv (Apg 27,18.19). Med dem kan en sammenligne de døende, som også i sine siste timer har grunn til å slå alt jordisk og alt som ellers har vært dem kjært og behagelig, ut av tankene og ikke attrå noe annet enn å frelse sin sjel.

Da er det på tide å gjøre det vår Frelser byder og krever: «Den som elsker far eller mor mer enn meg, er meg ikke verd. Den som elsker sønn eller datter» (og følgelig også alt annet som er en kjært) «mer enn meg, er meg ikke verd» (Matt 10,37), og den hellige apostel: «Så søk det som er der oppe, der Kristus sitter ved Guds høyre hånd. La deres sinn være vendt mot det som er der oppe, ikke mot det som er på jorden» (Kol 3,1 ff.).

Jeg har nå ikke mer å si enn at de døende selv, og de som enten av nært slektskap eller naboskap, av broderlig kjærlighet eller i embeds medfør er omkring dem, må oppby alt for at de kan dø i Herrens helligdom og i en kirke, blidt og rolig. Noen har hatt den lykke å dø i en kirke.

Ferdinand, den store konge av Kastilia, lot seg på vår Jesu fødselsdag, etter å ha iført seg sin kongelige drakt, bære til en kirke, nøt Herrens høyverdige kjærlighetsmåltid og begynte deretter å be: «Herre, min Gud! Ditt er riket og makten, og du hersker over alle verdens konger. Jeg har mottatt riket av din hånd; jeg overgir det herved igjen til deg og ber deg bare om dette ene, at du vil forløse min sjel fra alt ondt og i nåde ta den til deg.»

Så tok han av seg kongekappen og la ned kronen foran alteret, falt på sitt ansikt og ba med tårer om sine synders forlatelse. Deretter lot han seg kle i enkle klær og strø med aske, og forble i slik andakt i templet til den tredje dag, da han oppga sin ånd under de biskopers hender og bønner som var omkring ham.

Også mange gudfryktige prester har brått tatt avskjed med denne verden i kirken under utførelsen av sine embetsgjerninger. Da en hadde delt ut Herrens nattverd og deretter som vanlig velsignet menigheten, sank han til jorden idet han uttalte ordene «Herren løfte sitt åsyn på deg!» og sovnet straks inn, så en måtte bære ham død ut av kirken. En annen innsatte en nykalt prest på landet, og idet

han i sin preken anførte ordet «Vel gjort, du gode og tro tjener!» osv. (Matt 25,21), sank han ned og ble båret død fra prekestolen.

Men jeg taler nå ikke om de troendes forsamlingssted, og jeg krever ikke at en kristen nettopp skal dø der, som om han derfra skulle finne en nærmere og sikrere vei til himmelen enn fra et vanlig hus. Jeg taler om den helligdom og den kirke som i slike dødstilfeller raskt blir bygd opp av levende steiner, og det på apostlenes og profetenes grunnvoll, hvor Jesus Kristus selv er hjørnesteinen. På den blir hele bygningen (i hast) føyd sammen og vokser til et hellig tempel i Herren, til et åndelig hus, for å bære fram åndelige offer som er Gud til behag ved Jesus Kristus (Ef 2,20.21; 1 Pet 2,5).

Dere kan lett slutte dere til hva jeg taler om, dere gudfryktige sjeler. Jeg mener en forsamling av sanne kristne som er sammen i det værelset hvor en av deres midte kjemper sin dødskamp.

De søker å bistå ham og gi ham husvalelse til enden med trøstefull og frimodig tiltale, med åndfulle, ljuvelige salmer og hjertelige, ivrige bønner, så han sovner blidt og salig inn i Jesu navn under de troendes sang og bønn og under sin sjelesørgers velsignelse, mens denne lukker hans øyne. Dette kaller jeg å dø i Guds helligdom og i en kirke, og av hjertet ønsker jeg at jeg og enhver som hører eller leser meg, må få denne nåde av vår Gud.

For siden en slik sammenkomst har de herlige løftene «Hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem» og «Alt det to av dere på jorden blir enige om å be om, skal de få av min Far i himmelen» (Matt 18,19.20), vil neppe en kristen ønske å dø på annen måte, og vil ofte be Gud om det i sine friske dager – likevel med hengivelse i hans hellige vilje.

Foreta nå, hjertekjære tilhørere og lesere, i samsvar med alt dere her har hørt (og lest), en alvorlig og sann prøvelse, for å erfare hvordan dere hittil har forberedt dere til den store og høyst viktige gjerning som kalles å dø, og om deres virkelige forberedelse stemmer overens med min muntlige og skriftlige framstilling!

Tro ikke at denne er for vidløftig. For meg, som en kristen prest som ikke har noe ivrigere ønske enn å frelse sjeler i disse siste vanskelige tider, synes den sannelig ikke å være for vidløftig; jeg frykter snarere for fortsatt å ha anført for lite i forhold til sakens viktighet. For jeg er viss på at vårt evige vel eller ve avhenger av den. Jeg ser også

daglig at nåtidens kristne i sitt liv og i hele sin ferd ikke tenker på noe mindre enn på å dø og på forberedelsen til det.

De er nesten alle av den mening at det har god tid med forberedelsen til en salig død, til en blir syk og ser døden for sine øyne. Da består den i å la seg lese noe fra sine bønnebøker, sende bud etter sin sjelesørger, skrifte på vanlig måte og ta imot den hellige nattverd.

Kommer sjelesørgeren så siden noen ganger igjen, taler trøstefullt til oss og ber, og vi erklærer at vi vil ha og beholde Herren Jesus i hjertet, og at vi er rede til å leve og dø på hans dyre fortjeneste og utgytte blod – da er alt godt, og forberedelsen til døden helt fullkommen, så vi da kan fare glade og salige herfra.

Jeg bevitner for Guds åsyn at jeg ikke skriver dette til forkleinelse for Gud og hans Ords tjeneres hellige og velsignede embete; langt mindre til nedsettelse eller forakt av den sanne omvendelse og av gudfryktige kristnes andakt på deres dødsleie, og aller minst til forringelse av min Frelser Jesu hellige fortjeneste og kostbare blod – noe ingen samvittighetsfull sjel vil formode om meg.

Men jeg taler om misbruket av disse hellige og guddommelige ting, som nå er så svært alminnelig i den nåværende onde verden. Mange mennesker har i friske dager og i sitt liv oftere lest i en gudelig bok eller latt seg lese for av en slik; de har oftere sagt at deres synder gjør dem hjertelig vondt, at de tror på Kristus og beroper seg på hans fortjeneste og kostbare blod og så videre – og likevel har de fortsatt uforandret i sitt syndige vesen.

Jeg er redd for at det vil gå på samme måte med dem på deres dødsseng: at bare dødsangsten og helvetesfrykten tvinger fram deres andakt, bønn og skriftemål, mens hjertet forblir uforandret. På samme måte som de ofte i friske dager har ført Jesu blod i munnen og likevel vanæret det med sitt forargelige og ugudelige vesen, beholder de også det samme sinnelag i døden.

En kunne si at en i samsvar med den kristne kjærlighet skal håpe det beste. Det gjør jeg også gjerne. Men hva er en døende tjent med vårt kjærlige håp og vår gode mening om hans salighet, når han er trådt fram for Guds domstol i sine synder og sin ubotferdighet? Og hva hjelper det om en overalt priser ham og kaller ham salig, når han ved sin utgang av tiden og sin inngang i evigheten er omgitt av trengsel og angst, unåde og vrede (Rom 2,8.9)?

Når et menneske har tilbrakt sin livstid i åpenbare og vedvarende synder, og stadig og helt til sin død trøster seg med håpet om saligheten (som er vunnet for alle ved Jesus Kristus, men som bare skjenkes de botferdige og troende) og med en frukteløs bruk av nådemidlene – er det da ikke bedre og sikrere at vi i tide advarer og forferder ham og viser ham til en sann omvendelse, til tro, kjærlighet og håp, og slik river ham ut av ilden (Jud 23), enn at vi i samsvar med kjærligheten stadig håper og lar ham håpe, når vårt håp ikke har noen annen grunnvoll enn vår kjærlighet?

La oss derfor, mine kjæreste brødre og søstre i Herren Jesus, tenke på en sann forberedelse, en som, når det kommer til døden med oss, kan gi frimodighet og visshet i vår sjel og fylle vårt hjerte med fred og glede i Den Hellige Ånd! En slik forberedelse begynner fra barneårene av, fortsettes med årene som går, og fullendes på syke- og dødssengen.

La det ikke virke urimelig på dere at jeg vil ha forberedelsen til en salig død begynt fra barndommen av! For også barnas liv er jo en vandring som fører dem til døden; og hvem står oss inne for at de alle får leve til den blomstrende eller sene alder, siden vi årlig finner dem i stort antall på dødslistene? Og hvorfor skulle en ikke undervise et lite barn ved begynnelsen av veien om veiens ende, og venne det til å ha den for øye i hele sin ferd og forberede seg så den kan bli glad og salig?

Tenk på hva den vise kongen sier: «Lær den unge den veien han skal gå!» (Ordsp 22,6) I grunnteksten står et ord som ellers betyr å innvie, å bestemme til hellig bruk. Den Hellige Ånds mening er altså at en skal hellige de unge til Herren straks ved livets begynnelse, og ved gudelig undervisning og oppdragelse innvie og overgi dem som levende templer til den allgode Gud.

Kan en vel nekte for at påminnelsen om vår dødelighet er en av de nyttigste og kraftigste påminnelser til å fremme vår gudsfrykt? Eller er den kanskje for bitter og ubehagelig for de små barna? Slik kunne vel den tåpelige fornuften dømme; men et gjenfødt og åndelig menneske vil ikke gi dette sitt bifall.

Hageelskerne sier at ingenting er tjenligere til å beskytte plantene og blomstene mot kulden og gi dem frodig vekst enn å strø aske over dem. Ak, om også alle kristne foreldre flittig brukte dette middelet på sine små barn, Herrens edle planter, og straks i de første årene holdt dem til å ta omhyggelig vare på sin dåpspakt, ved på en gudelig og

bevegende måte å stille dem for øye den aske som vårt legeme og alt vi har om og på oss, til sist faller hen til! Dette ville sannelig være tjenligere for dem enn at de straks blir veiledet til å elske forgjengeligheten.

Jeg har aldri lest uten glede at en viss fornem og gudfryktig mor ved sine daglige besøk hos syke og døende alltid hadde ett eller to av sine barn med seg, for at de fra ungdommen av kunne bli kjent med den menneskelige elendighet og lære å dø riktig. Men dette ville vår tids galante og verdslig sinnede mødre bare kalle tøv og dårskap.

Er dere imidlertid, dyrebare sjeler, ikke blitt vant til en slik tidlig forberedelse til døden, og har dere heller ikke hittil tatt fatt på den, så overvei vel at saken er så viktig at dere har grunn til straks og uten utsettelse å begynne med den, ettersom dere ikke kan vite hvor lang tid som ennå er dere unt til det.

Har dere hittil forsømt denne høyst gagnlige og nødvendige kristenplikt, så erkjenn ikke bare Guds godhet og langmodighet, at dere ikke er blitt overrasket og rykket bort av døden i denne deres trygghet, men la den nå også lede dere til omvendelse og bedring, og utsett ikke lenger en sak som deres sjels evige vel eller ve avhenger av, så dere ikke, kanskje før dere aner det, kommer til å mangle tid til det!

Dere kan si: «Jeg kan ikke finne meg i det; det forekommer meg ganske besynderlig at jeg, som etter all sannsynlighet ennå kan leve i ti, tyve eller tretti år, allerede nå skal tenke på døden og forberede meg til den. Hva skulle det nytte at jeg allerede nå utså meg et gravsted, lot lage en likkiste, lot sy min likskjorte, stadig hadde et dødningehode foran meg og alltid bedrøvet meg selv med de bitre dødstankene, slik jeg har hørt at noen skal ha gjort? På den måten ville jeg sjelden bli glad; folk ville holde meg for en svermer eller for en hykler som med dette ville gi seg et skinn av gudfryktighet og vinne anseelse. Det er knapt én blant tusen som dør en brå død; de fleste mennesker tæres bort av sykdom og får tid nok til å forberede seg til døden», og så videre.

Jeg svarer: Den viktigste del av forberedelsen til en salig død består ikke i de ting som enkelte gudelskende sjeler har brukt som en stadig påminnelse om avskjeden fra denne verden, som at de har utsett seg et gravsted, latt lage en likkiste og daglig hatt den for øye, og ofte på alle mulige måter minnet seg selv om livets ende, og liknende. Dette kan dere gjøre eller la være etter eget godt befinnende.

Men ifølge Guds ord er dere skyldige til ofte å minnes deres dødelighet og å bruke de for kjødet ubehagelige dødstankene som en bitter tinktur til å bevare deres kjød fra forråtnelse og holde frykten for Gud ved like i deres sjel. Om dette overbevises dere ved de mange skriftstedene som er anført ovenfor. Det bør heller ikke være dere ukjent hvordan Moses og David har sukket: «Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet!» (Sal 90,12) «Herre, la meg få vite min ende, hvor mange mine dager skal bli! La meg få vite hvor forgjengelig jeg er» (Sal 39,5).

Hvorfor vil dere ikke etterfølge slike hellige og forstandige mennesker heller enn de forblindede verdensbarna, som er fornøyd med sitt nåværende vel og ikke tenker på sitt kommende ve og vel?

Vil dere sammen med dem forakte alle Guds råd og le av alle gode forslag som er gitt til deres beste og som så mange kristelige hjerter har funnet gagnlige, så tenk på den evige visdoms ord: «Fordi jeg ropte, og dere ikke ville høre, fordi jeg rakte ut min hånd, og ingen ga akt, fordi dere foraktet alle mine råd og ikke ville vite av min tilrettevisning, så vil også jeg le når ulykken rammer dere, jeg vil spotte når det kommer som dere gruer for, når det dere gruer for, kommer som et uvær, og deres ulykke farer fram som en stormvind, når trengsel og nød kommer over dere» (Ordsp 1,24–27).

Når dere sier at dere aldri ville bli glade om dere allerede i friske dager skulle tenke på døden, er dette bare tom innbilning. Taler dere om verdens syndige svir og svineglede, ville det være godt om dere aldri hadde smakt den eller i framtiden fikk smake den.

Taler dere derimot om en måteholden fornøyelse, som også Guds barn av og til søker og finner i timelige og jordiske ting, så hindres den ikke av hellige dødstanker, men blir bare dempet og gjort uskadelig. Og den åndelige og gudelige gleden, som nesten alene fortjener navn av sann glede, hindres så langt fra av at en stadig minnes sin dødelighet, at den tvert imot fremmes ved det.

For likesom en kjølig natteduggfår blomstene til å vokse desto frodigere, og likesom en besk tinktur enten holder ved like eller gjenoppretter legemets velbefinnende, slik bidrar dødstankene til omvendelse. Omvendelsen beroliger samvittigheten, men et beroliget hjerte har fred med Gud og fylles med glede. For hos de sanne

kristne vokser det roser av tornene, og av de beske røttene, den beske veden, stammen og barken og de beske bladene blir det søte fiken.

Hos de jordisksinnede derimot spirer det torner av rosene, og av den søte gleden bare besk vemmelse, etter apostelens ord: «Bedrøvelsen etter Guds sinn virker omvendelse til frelse, som ingen angrer» (2 Kor 7,10). «Mange vandrer som fiender av Kristi kors. De ender i fortapelsen. Deres gud er buken» (Fil 3,18.19).

Og det dere sier om den dom som verden pleier å felle over de troendes utøvelse av sin tro, er nesten ikke verd å svare på. For dårene kan ikke dømme om forstandige menneskers foretagender; selv Guds visdom pleier jo å være en dårskap for verden (1 Kor 1,18 ff.). Den som ennå vil se hen til verden og høre etter dens dommer, er lite skikket til å følge Herren Jesus, og den som vil behage verden, kan ikke være Kristi tjener (Gal 1,10).

Når dere mener at det er urimelig å forberede seg til døden så lenge i forveien, og å gjøre seg klar til enden mens det ennå er ti, tyve eller flere år dit, er det et bevis på stor uvitenhet og et stort åndelig mørke som rår i deres hjerter.

For hvem gir dere sikkerhet for at dere ennå har så lang tid å leve i? Om disse ti eller tyve år ble til like mange dager eller uker, ville ikke tiden da bli dere for knapp til en slik sak som forberedelsen til en salig død? Den rike mannen talte med seg selv om mange år; i himmelen derimot talte en om noen få timer og sa at i samme natt skulle hans sjel kreves av ham (Luk 12,19.20). Om det nå også gikk dere slik!

Har dere da ikke sett unge og sterke menneskers lik bli båret til graven? Har det aldri hendt dere, når dere har reist, enten dere har pratet, spøkt eller lekt med reisefølget eller sovet, at dere før dere ventet det, har nådd det stedet dere skulle til? Jeg mener jo det; for dette er noe ganske alminnelig. Men tenk om det også gikk slik med deres livsreise at dere var nær enden mens dere trodde å være langt fra den!

En har mange tusen eksempler på mennesker som døden har overrasket mens de trodde at den ennå var langt unna. Jeg minnes at det for noen år siden behaget Gud å stille fram åtte slike på seks uker i vår by. Blant dem var en formuende kone som vekket tjenestepikene sine tidlig for at de skulle gjøre noe husarbeid, og sa at hun bare skulle kle

på seg – så skulle hun også komme og være med; men før det ble hun rørt av Guds hånd og brått kalt herfra.

En annen kone, som var gift med en håndverker, sto sunn og frisk opp og kledde seg i den hensikt å høre hverdagsprekenen; men så kjente hun seg uvel, satte seg på en lav krakk og døde innen et halvt kvarter. En vognmann kjente, mens han satt på hesten, en upasselighet, steg av og satte seg på en hjørnestein i gaten og døde plutselig.

Det var å ønske at eksemplene på brå dødsfall ble særskilt lagt merke til og oppført i de årlige dødslistene. Da ville det vise seg at antallet nok ikke kan sammenlignes med de øvrige, som dør av tærende sykdommer og etter hvert, men likevel er stort nok til å lære tydelig at Herren, som har vårt liv og vår død i sin hånd, av og til tar seg den frihet å rykke bort den ene og den andre uten omstendigheter.

Det rammer av og til de gudfryktige, men oftere de trygge og ugudelige, som har trodd seg langt fra den onde dag – uten tvil til salig skrekk og advarsel for andre som tenker det samme.

Tenk nå at bare én av vår midte i dette året, som vi nylig har begynt, skulle rykkes bort av Gud ved en plutselig død – hvem kan garantere meg og dere for at det ikke skal være en av oss? Det som har hendt en annen, kunne også skje med oss.

Står det ikke vår Gud fritt å gjøre hva han finner for godt? Hvorfor skulle vi da styrke vårt forblindede hjerte i dets trygghet ved et tomt og ugrunnet håp, og ikke heller med hellig frykt bestrebe oss på å bli funnet vel forberedt for ethvert tilfelle? «Det sikreste er det beste», sier ordspråket; det gjelder også i denne høyst viktige sak. Daglig å forberede seg til døden er uten tvil det sikreste, og derfor også det beste.

Når dere videre innvender at det ikke gagner noe å plage seg så lenge i forveien med dødstanker og påminnelser om sin dødelighet, så kommer også dette av deres uvitenhet og av deres kjødelige, ubetenksomme sinn, som er inndysset i trygghet og ikke forstår å dømme rett om guddommelige og åndelige ting.

At dere skal korsfeste deres kjød sammen med lystene og begjæringene (Gal 5,24), fornekte dere selv (Luk 9,23), døde deres jordiske lemmer (Kol 3,5) og si fra dere verden og alt dere har (Luk 14,33), kan dere verken kalle unødvendig eller unyttig. Nå er det åpenbart at de hyppige dødstankene enten er en viktig del av slik selvfornektelse,

døding og korsfestelse, eller i hvert fall et kraftig middel til det. Hvordan tør dere da kalle dem unyttige, særlig når så mange gudelskende sjeler har funnet dem høyst nyttige?

Bruk først daglig denne bitre tinkturen i frykt for Gud, og si så om dere har funnet den tjenlig og velgjørende eller ei! Gjør her det dere i deres siste stund kunne ønske å ha gjort!

Det vil sikkert gi dere større trøst om dere allerede lenge har omgåtts dødstanker og daglig forberedt dere til en salig død, enn om dere har tilbrakt deres tid i overdådighet, trygghet og ubotferdighet og ikke har tenkt på døden før dere allerede sitter i dens gap.

Det forholder seg heller ikke slik med forberedelsen til en salig død at en snart kan bli ferdig med den, som med en lett sak. Å dø salig er en kunst som en må lære hele livet igjennom. Det har også en hedensk mann (Seneca) erkjent, idet han skriver: *Vivere tota vita discendum est, et, quod magis mirare, tota vita discendum est mori* – at leve vel eller riktig må en lære i hele sitt liv, og, hva som er enda mer forunderlig, en må i hele sitt liv lære å dø.

Vårt liv sammenlignes av Den Hellige Ånd med et kappløp på banen (1 Kor 9,24; 2 Tim 4,7; Fil 3,13.14). Likesom kappløperne fra løpets begynnelse fester sine øyne rett på det mål som er satt, og bare trakter etter å nå det for å få klenodiet, slik bør også enhver kristen fra sitt livs begynnelse venne seg til, og selv holde seg i vanen, å tenke på det mål alle hans dagsløp går ut på. Av all makt bør han bestrebe seg på å nå det, så han kan få det klenodiet som hører til Guds kall der ovenfra i Kristus Jesus (Fil 3,14).

Slik hjelper altså, som dere ser, ingen unnskyldning, intet påskudd, ingen innvending som det fordervede menneskehjertet bruker for å vri seg fra og unndra seg denne omvendelses- og gudfryktighetsøvelsen. En kristen har plikt til å minnes sin dødelighet ofte, å be Gud ivrig om en salig ende og daglig av all kraft forberede seg til den.

Det dere, mine brødre og søstre, hittil ikke har gjort, det begynn i dag å gjøre for alvor, og det som hittil er forsømt, søk å innhente igjen med flid og andakt! Behager dere ikke de ytre dødspåminnelsene som noen gudfryktige sjeler har brukt (se ovenfor), nå vel! Men forsøm bare ikke den indre forberedelsen, som består i en daglig omvendelse, i en stadig øvelse i tro, kjærlighet og gudfryktighet, i å bevare deres

samvittighet, i fornyelsen av deres dåpspakt og hellige forsett og lignende.

La oss til slutt sukke av hjertet: «Herre, la oss få vite vår ende, hvor mange våre dager skal bli! La oss få vite hvor forgjengelige vi er» (Sal 39,5). Forbered oss, du Herre, så blir vi forberedt! «Gi oss et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» (Sal 86,11) Fri oss så til sist fra all ond gjerning og frels oss inn i ditt himmelske rike! (2 Tim 4,18) Deg være ære i all evighet! Amen.

Sjette preken. Om sjelens glade og salige avskjed fra legemet og verden

I Jesu navn. Amen.

Åp 14,13: «*Og jeg hørte en røst fra himmelen si: Skriv: Salige er de døde som dør i Herren fra nå av. Ja, sier Ånden, de skal hvile fra sitt besvær, for deres gjerninger følger dem.*»

Hele beretningen om vår Frelser Jesu Kristi forklarelse er, slik den beskrives av de hellige evangelister (Matt 17,2 ff.; Mark 9,2 ff.; Luk 9,29 ff.), full av merkverdigheter.

Men Den Hellige Ånd har likevel særlig latt oppskrive at de to Guds menn og himmelborgere Moses og Elia åpenbarte seg for Herren. «Og se, Moses og Elia viste seg for dem, og talte med ham», sier den hellige Matteus; og hos den hellige Lukas heter det: «Og se, to menn samtalte med ham. Det var Moses og Elia. De viste seg i herlighet og talte om hans bortgang, som han skulle fullbyrde i Jerusalem.» Så langt det passer for vår sak, må vi her først legge merke til de to hellige menns hellige åpenbaring.

De hadde begge i sin tid tjent Guds råd (Apg 13,36), vært nidkjære for hans ære og lidd mye ondt for den saks skyld. Den første sovnet så å si blidt inn i Herrens armer, mens den andre med legeme og sjel ble ført opp til himmelen av glødende hester og på en glødende vogn, som var de hellige engler (5 Mos 34,5; 2 Kong 2,12).

Begge hadde verden mistet med legeme og sjel. For hvor Herren førte Moses' legeme, som han selv begravde, har ingen visst til denne dag (5 Mos 34,6), og hvor han stanset med Elias' legeme, kan heller ingen si, annet enn at vi ifølge Skriften vet at han førte ham til himmelen.

Nå vel, begge disse for verden tapte menn innfinner seg her hos Herren under hans forklarelse, prydet med herlighet. De lever; de taler med Herren om hans bortgang og vitner slik om at de er vel forvart og ikke tapt for Gud.

Vi har altså her et levende og virkelig bevis for at menneskets sjel er udødelig og blir i behold etter sin avskjed fra legemet. Dermed er det også en enkel sak for den høylovede Gud å oppvekke menneskets legeme når han finner for godt, eller å bevare det og slik framstille mennesket levende med legeme og sjel. Slik ser vi her at disse to store av Guds hellige ved hans makt ble sendt til Herren Jesus og talte med ham, særlig om kommende ting som skulle skje ved ham til verdens frelse. At dette virkelig gikk slik til, forbyr den tro vi skylder Guds ord oss å tvile på.

Så tie og forstumme da all fornuft, siden den her overbevises om at de avdøde også lever etter sin død, og at det altså virkelig er et liv etter dette! La den falle ned på sitt ansikt og gi Gud den ære at han formår å gjøre langt overmåte mer enn alt vi forstår!

Ak, la oss også leve slik som vår sjels høyhet og udødelighet krever! Når en har ringe ting under hendene, omgås en dem uaktsomt og skjødesløst; men når en håndterer kostbare og herlige ting, hvem pleier da å gå fram på annen måte enn forsiktig og varsomt?

Hva er imidlertid kostbarere og herligere enn vår udødelige sjel, skapt for evigheten? Vår dyrebare frelser setter den høyere enn hele verden, idet han sier: «Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (når den en gang er tapt – Matt 16,26).

Og apostelen Jakob sier: «Mine brødre! Dersom noen iblant dere har fart vill fra sannheten, og en omvender ham, så skal han vite at den som omvender en synder fra hans villfarne vei, han frelser en sjel fra døden» (Jak 5,19.20) – som om han ville si: Hva høyere og større kunne han gjøre enn å frelse en sjel fra den evige død?

La oss ta dette dypt til hjertet og bruke den største omsorg for vår egen og andres sjeler! La oss villig gi slipp på alt det verden ser som dyrebart og kostelig – gull, sølv, penger, perler, edelstener og lignende – bare vi kan bevare vår sjel og berge den til et evig liv. For når bare den blir bevart til salighet, skal vi i all evighet ikke mangle noe; men dersom den går fortapt, kan ingenting mer hjelpe oss i all evighet.

Vi skal videre gi akt på disse to menns bemerkelsesverdige samtale. De talte, etter hva den hellige Lukas forteller, om den bortgang som han skulle fullbyrde i Jerusalem.

At de talte med Herren, er åpenbart av teksten; men at de talte med ham om hans bortgang, kan ikke bevises så tydelig av den, siden evangelisten sier: «De viste seg i herlighet og talte om hans bortgang» osv. Det synes som om de høylydt vitnet om og kunngjorde hvilken ende det skulle ta med Herren: at han riktignok skulle bli overgitt til skam og vanære og døden på korset, regnet blant misdedere, og slik ende sitt liv i stor angst og smerte, men likevel gladelig oppstå og med stor triumf og herlighet fare opp til himmelen og gå inn til sin herlighet.

Jeg minnes å ha hørt av en gudfryktig teolog at en kunne betrakte disse to menn som to utsendinger fra den allerede den gang triumferende kirke. De takket Herren Jesus fordi han fra evighet av hadde påtatt seg å fullende menneskeslektens gjenløsning i tiden, og ved den var de allerede tatt opp i herligheten.

Og de la til det ønske at han i den snart forestående tid frimodig ville fullføre dette store verk i sin guddommelige kraft, legge verden, synd, død, djevel og helvete under sine føtter, deretter gå inn til sin herlighet, innta himmelen, sette seg på majestetens trone, herske midt blant sine fiender, vinne den ene seier etter den andre gjennom sine troende og hellige og til sist innføre dem alle i sin herlighet og salighet og slik forene den gamle og den nye pakts kirker. Da ville de alle sammen enstemmig og evig prise ham for det.

Hvordan det nå enn forholder seg, ser en tydelig av denne beretningen at det i himmelen og på jorden, i den gamle og den nye pakt, i den stridende og den triumferende kirke ikke finnes noe mer forunderlig, større, ljuveligere og mer trøsterikt enn Herren Jesu – Guds evige Sønns og den dyrebare verdensfrelsers – person, embete, liv og død.

De hellige og salige som kom fra himmelen, visste ikke noe de heller kunne tale om til sin egen glede og sine tilhøreres gagn enn dette; hvor de hadde endt i himmelen, der begynte de igjen på jorden. At det tales om dette i himmelen, er kjent av det den hellige Johannes forteller, idet han hørte de triumferende sjeler i himmelen synge: «Lammet er slaktet og har kjøpt oss med sitt blod.» «Verdig er Lammet, som ble

slaktet, til å få makt og rikdom og visdom og styrke og ære og pris og velsignelse!» (Åp 5,9.12).

De troende i den gamle pakt næret ved sine daglige offer, sent og tidlig, sine gudelige tanker om sin og verdens frelsers blodige offer og overveide det til sin trøst. De så Jesu dag i Ånden og troen og gledet seg overmåte over den, slik som Abraham; de fant all sin trøst og glede i Herren, deres rettferdighet, som er såret for våre overtredelser og knust for våre misgjerninger (Joh 8,56; Jer 23,6; Jes 53,5).

I den nye pakt har det fra begynnelsen av ikke vært noe forunderligere, kostbarere og dyrebarere enn Guds Sønns blodige død, som han led på korset og hvorved han vant verden livet, enn hans ynkverdige utgang av dette liv, hvorved han har skaffet oss en glad og salig utgang av den timelige trengsel og elendighet og en etterlengtet inngang i den himmelske og evige herlighet.

Derfor vil den hellige apostel ikke vite av noe annet enn Jesus og ham korsfestet (1 Kor 2,2); for ham er ikke noe ljuveligere og mer trøstefullt enn at Guds Sønn har elsket ham og gitt seg selv hen for ham (Gal 2,20); derfor roser den hellige Ignatius seg av at Jesus, hans kjærlighet, er korsfestet.

Det fortelles at en ansett helgen i pavedømmet inderlig ba Gud om å vise ham av sitt ord hva som var det mest trøstende og oppbyggelige for ham og det mest velbehagelige for Gud selv. Da han nå tre ganger etter hverandre slo opp i den hellige skrift, falt omtalen av den blodige, korsfestede Jesus ham hver gang i øynene, og han sluttet av dette hvor kjær den måtte være for den store Gud.

Sikkert er det at dersom vi vil vite hva som for den store Gud er aller mest behagelig og for oss mest velsignelsesrikt, finner vi ikke noe annet i Skriften, om vi slår den opp tusen og atter tusen ganger, enn Jesus, den korsfestede, ved hvis død vi er blitt forlikt med Gud, og som er blitt oss «visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning» (1 Kor 1,30).

Dette visste Elzoarius, greve av Arrian, godt, idet han skrev til sin hustru da han en gang var bortreist, at om hun skulle lengte etter ham og ønske å treffe ham, måtte hun søke ham i Jesu sår; andre steder ville han ikke være å finne.

I dette fant også en enfoldig og ulærd, men likevel andektig munk ved navn Martin Trenzing sin trøst. Når hans medbrødre sang

salmer, tok han for seg et stykke av den hellige lidelseshistorie, tenkte på sin korsfestede Herre Jesu kjærlighet, takket ham inderlig for den, trøstet seg av hjertet ved det, og sa til sist med stor frimodighet, da hans ende nærmet seg: «Jeg akter all min rettferdighet og alle mine gode gjerninger som skarn på gaten mot den evige skatt som min Herre Jesus Kristus ved sin død har vunnet meg.»

I dette gledet seg også den gudfryktige piken som riktignok tjente i et vertshus, men likevel ved en røst fra himmelen ble foretrukket framfor en eneboer som levde kummerlig i ørkenen. Da han spurte henne hvilke hellige øvelser hun hadde, svarte hun at hun ikke visste av andre særlige øvelser enn at hun, så ofte hun bar en favn ved inn i kjøkkenet, tenkte på ham som av kjærlighet til henne hadde båret korsets tunge tre, og derfor takket ham med hjertelige sukk. De fleste av disse var mennesker som levde midt i pavedømmet og for hvem et lys gikk opp i mørket.

Men når skulle vi bli ferdige med eksemplene som finnes i den evangeliske kirke, hvor alle botferdiges, alle bedrøvedes og anfektedes, alle elendiges og skrøpeliges, alle sykes og døendes sukk, lengsler og attrå, all deres tillit og fortrøstning går ut på den korsfestede Jesus alene?

Ak, la oss trøstig følge dem og i liv, lidelse og død ikke ville vite av noe annet enn Jesus, den korsfestede! Jesu blod og død være om morgenen begynnelsen på alle våre tanker, all vår lengsel og tillit, om dagen midten av dem og om aftenen enden! La oss ved Jesu blod og død med sødme tvinge vårt hjerte til anger og sorg over synden! La oss derved styrke og holde oppe vår tro!

La oss derved antenne og oppflamme vår kjærlighet til Gud og nesten! La oss derved vekke vårt hjerte til alle kristelige dyder og med hans tornekrone, som med et gjerde, beskytte vår sjel mot alle laster! La oss derved lære å lide tålmodig, å forsmå verden med all dens herlighet og av hjertet lengte etter himmelen, for å få se Jesus, den korsfestede!

En viss mann tar opp spørsmålet hvorfor Herren kaller seg livets brød, og svarer: Jo, for likesom det naturlige brød er det første og siste ved alle måltider og retter, slik vil og skal også han være den første og siste i våre hjerter ved alle våre tanker, ord og gjerninger.

O Jesus, du Guds Sønn, som har elsket oss og gitt deg selv hen til døden på korset for oss, ak, vær du vårt livets brød! Gi at vi alltid med en hellig sult må ta imot og nyte deg, ofte tenke på deg og stadig tale om deg, alltid arbeide ved deg og i deg, styrkes ved deg i alle lidelser, få husvalelse av deg i vår siste nød og ved deg gå inn til det evige liv!

Endelig skal vi i denne beretningen betrakte den velsignede påminnelse den inneholder om vår død. Vår Gud fører oss mang en gang underlig, snart opp på fjellet Tabor til forklarelse, til herlighet og opphøyelse, snart opp på fjellet Golgata til kors og fornedrelse.

Ak, la oss alltid i begge tilfeller tenke på den utgang som vi etter Guds råd og vilje i sin tid skal fullbyrde! Skjenker Herren vår Gud oss glede, fred, trøst, helse, ære, lykke og velsignelse, så la oss ikke glemme at vi er dødelige og at alt vi har, er forgjengelig. La oss ta imot alt slikt av vår Guds hånd med takk og med det forsett å bruke det i ydmykhet til hans ære og vår nestes tjeneste, og til sist å gå gladelig ut av alt sammen og inn i det himmelske og evige!

Alt vi har her i verden, er bare lånt oss for en tid, på den betingelse at vi etter en gudelig bruk av det skal forlate det og hjertelig og gladelig ta imot det som er lagt til side for oss i himlene. La oss derfor i all vår velgang, i all vår lykksalighet og herlighet gjerne tale og høre tale om vår død og utgang, så vi ikke skal fordype oss i kjærlighet til det timelige og glemme det evige.

La oss se dem som taler til oss om vår utgang og minner oss om vår dødelighet, som sendebud fra Gud. For slik får vi visdom i hjertet, mens forgjengeligheten ellers, lik en sterk vin, snart kan overvelde oss og gjøre oss uvise og drukne.

Det sies at nytelsen av bitre mandler gjør at en ikke lett blir drukken; jeg vet ikke om det forholder seg slik, erfaringen måtte bekrefte eller avkrefte det. Men det vet jeg at tanken på døden, som er meget bitter og ubehagelig for det fordervede kjød, kan hindre at mennesket faller i hovmod, prakt og overdådighet eller samtykker i andre synder som kunne støte det ut av foreningen og samfunnet med den korsfestede Jesus.

Heri har jeg Moses til forgjenger, som ber inderlig til Gud: «Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet!» (Sal 90,12). Og Elia, som sier: «Det er nok! Ta nå mitt liv, Herre! For jeg er ikke bedre enn fedrene mine» (1 Kong 19,4).

Herren vår Gud gi oss alle til enhver tid den nåde at vi under en lykkelig inngang og ønskelig framgang alltid må tenke på og daglig forberede oss til den uunngåelige utgang!

Fører derimot Guds faderlige omsorg og forsyn oss til fornedrelse, hva kan da være trøstefullere for oss enn betraktningen av den salige utgang som vår Gud har bestemt oss og i sin tid av nåde vil skjenke oss? Intet er så besværlig og farlig at mennesket jo med glede vil underkaste seg det når det er viss på at det vil få et ønskelig utfall.

Herren fører av og til sine egne til døden og dødsriket, og det volder dem sorg og smerte; men han fører dem også opp derfra igjen (1 Sam 2,6), og det bringer dem til å glemme det forrige. Det er dem svært trøstefullt, især fordi utgangen er så ønskelig og salig at intet øye har sett, intet øre hørt og intet hjerte kjent noe lignende (1 Kor 2,9).

Simeon hadde med lengsel ventet på Israels trøst; men hvor glad ble han ikke da hans håp fikk en slik utgang at han fikk mer enn han hadde håpet!

Det var forutsagt ham «at han ikke skulle se døden før han hadde sett Herrens Messias» (Luk 2,26), og han fikk ikke bare se det, men denne skatten ble også lagt i hans armer, så han kunne trykke den til sitt bryst, kjærtegne og kysse den og fullt ut tilegne seg den. Derfor klaget han ikke over å måtte dø, men kalte sin bortgang en vandring i fred; han fant så mye sødme og salighet i Guds frelse og frelser at han ingen bitterhet kunne kjenne i sin død.

Røveren på korset kjente naglene i hendene og føttene; han så døden med all dens angst og bitterhet foran seg; men han glemte lett alt etter at Herren hadde lovet ham en glad og ønskelig utgang og at han samme dag skulle være med ham i Paradis.

Hva var mer møysommelig, besværlig og farefullt enn den hellige apostels liv, idet han stadig var overgitt til døden og måtte dø daglig (2 Kor 4,11; 1 Kor 15,31), idet han etter å ha unnsluppet én nød allerede så en annen for seg og stadig måtte kjempe med djevelen og verden? Men hva var trøstefullere for ham enn hans utgang og forvissningen om at Herren ville fri ham fra all ond gjerning, frelse ham inn i sitt himmelske rike og skjenke ham rettferdighetens krone? (2 Tim 4,18)

La oss også legge oss dette på hjerte og i alt det vi i og av verden besværes med, se hen til den salige utgang som Gud ved Moses, profe-

tene og apostlene har lovet oss. Ingen trengsel er så stor, ingen lidelse så tung, ingen angst så skrekkelig, ingen forfølgelse så bitter at den ikke ved denne betraktningen blir til rent sukker.

«Vår trengsel, som er kortvarig og lett», sier den dyrebare apostel, «virker for oss en evig og over all måte vektig herlighet, idet vi ikke har det synlige for øye, men det usynlige» (2 Kor 4,17.18). Holder en nå det timelige og lette sammen med det evige og over all måte vektige, må det siste straks få fortrinnet, og da vil det hete: «For jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18).

Nå vel, vi vil da, slik den rette orden krever, begynne å behandle denne herligheten, som tar sin begynnelse med den salige utgang av denne verden og deretter varer i evighet. Gud hjelpe oss, så det må skje til mange sjelers trøst og glede! Ham være pris og takk i evighet! Amen.

Det er merkverdig at den hellige apostel, idet han vil skrive om de troendes salige død, ikke fortier hvor han har det fra som han skriver. «Og jeg hørte», sier han, «en røst fra himmelen si: Skriv: Salige er de døde.» Han hadde nok kunnet skrive ut fra sitt hjerte, der Den Hellige Ånd bodde og fylte det til all Guds fylde, så han godt visste hva han skulle skrive, lære og tro om de troendes tilstand i døden.

Men her får han en særskilt befaling fra himmelen om å skrive det opp, uten tvil for at vi skal tro at denne Ånd har vært av den evige sannhet, og for at vi med desto større frimodighet skal kunne forlate oss på det. Det heter heller ikke: Forkynn eller si det til de menighetene som nå er til og tjener Gud under mange trengsler, men: Skriv, så også etterkommerne kan lese det og trøste seg med det.

At han sier: «Salige er de døde som dør i Herren», trenger en nærmere overveielse, siden de døde jo ikke dør, men allerede er døde og kalles de døde fordi de allerede har lidt døden. Hvorfor kaller da den himmelske røst menneskene, nemlig de troende, de døde? Jeg svarer: Det skjer fordi de for lenge siden er døde fra verden og seg selv og har begynt å leve for Gud i Kristus. Det skjer også fordi de er lagt under mange trengsler, som i Skriften pleier å betegnes med døden, og fordi de slik ikke har nytt verden og sitt naturlige liv med glede.

De har alltid levd som de som dør; de har alltid båret Herren Jesu død i sitt legeme og er for hans skyld stadig blitt overgitt til døden

(2 Kor 6,9; 4,10.11). Derfor kalles de med rette de døde. Deretter begynner apostelen å tale om deres salige død, og det skal vi utvikle nærmere i det følgende.

Salige er de døde når de skilles fra verden; for de dør etter Guds råd og vilje. Skriften lærer oss at Gud lar menneskene dø, og at han har satt hver enkelt hans bestemte tid (Sal 90,3; Job 14,5). Det er overordentlig trøsterikt for de troende at de ikke dør etter Satans og verdens vilje, men etter sin kjære Fars råd og bestemmelse. Dette rådet og denne beslutningen om dem har han fattet etter sin guddommelige visdom og miskunn; han har overveid alt vel fra evighet av og fastsatt deres endelikt slik han har funnet det tjenligst til sin ære og deres frelse.

En apoteker kjenner den tid da han skal la hver urt samles inn, nemlig når den står i sin kraft; skulle da ikke Gud vite når han bør ta meg ut av verden? Uten tvil har han med sin beslutning, som er sprunget ut av hans kjærlighet og godhet, hatt for øye at vi ikke skal skilles herfra uten i vår tros beste kraft, med vår kjærlighet åpenbar, i tillitsfullt håp, i kristelig tålmodighet, mette og trette av livet, fulle av sult og tørst etter den evige rettferdighet.

Den ordre døden bringer om vårt oppbrudd fra dette møysommelige liv, er stadfestet med den levende, kjærlige, allgode og nådige Guds segl; hvem skulle ikke villig og gladelig adlyde den? Hvem skulle vegre seg for gjerne å forlate verden?

Om Moses sies det at han døde «etter Herrens munn» (5 Mos 34,5). Vel vet jeg at Herren hadde forutsagt denne sin tjener at han ikke skulle komme inn i det forjettede land, men ende sitt liv før Israels barns inntog i det. Men jeg kan likevel ikke la være å nevne hvilke tanker hebreerne har gjort seg om dette uttrykket. De sier at Herren har gitt Moses et kyss og dermed tatt hans sjel fra ham, så han døde helt blidt og søtt ved Herrens munn.

Jeg overlater til dem å forsvare denne forklaringen, men sier med sannhet at alle troende ikke bare dør etter Herrens ord og vilje, men også slumrer inn i hans hjerte under kyss, helt søtt og salig, og at deres sjels brudgom under kjærlig og vennlig omfavnelse forløser dem fra deres syndens og dødens legeme. (*Av Luther oversatt med: «etter Herrens ord».*)

De dør i Guds kjærlighet, som sin himmelske Fars kjære barn, og de får alt det et barn kan få og vente seg av en så god far, som er kjærligheten selv. Hvor finnes en fornuftig jordisk far som nekter sitt syke eller døende barn kjærligheten sin og alt det kjærligheten kan skaffe til veie? Og hvordan skulle det være mulig at den himmelske Far kunne nekte barna sine – dem han elsker med den kjærligheten han har elsket sin Sønn med fra evighet av (Joh 17,26) – sin kjærlighet og dens største kraft og hjelp?

Han vet jo godt at de uten denne bistanden er altfor svake til å stå imot og overvinne en slik fiende som døden. Han vet jo godt at ingen nød er større enn dødsnøden; skulle han da ikke styrke og lindre dem i den?

For å trøste oss mot bekymringene for det timelige livet henter vår aller kjæreste Frelser sitt bevis fra at hans og vår kjære Far kjenner vår nød. Deres himmelske Far, sier han, vet at dere trenger alt dette. Bekymre dere derfor ikke, og plag dere ikke med tungsinte tanker! (Matt 6,31 ff.) På samme måte kan vi også med rette slutte i denne saken: Den miskunnsomme og barmhjertige Gud kjenner godt til det når hans kjære barn er i dødsangst; hvordan skulle han da kunne forlate dem og ikke ta seg faderlig av dem?

Guds kjærlighet er som en kjede som strekker seg gjennom hele de troendes liv, siden den ene godheten og velgjerningen stadig følger etter den andre; men døden kalles med rette klenodiet som henger i den. Har den himmelske Far latt kjærligheten sin hvile over dem alle deres levedager, har han fridd dem ut av så mange farer – hvordan skulle han da kunne la dem i stikken i den siste?

«Den som setter sin lit til Herren, omgir han med miskunn,» sier kong David (Sal 32,10). Ordet som her er oversatt med «omgi», brukes om en mor som bærer et barn under sitt hjerte og holder det innesluttet i sin kjærlighet og i sitt legeme (Jer 31,22), og om edelstener som er innfattet i gull (2 Mos 25,7).

Har den miskunnsomme Gud holdt sine troende som barn innesluttet i sin kjærlighet og sørget hjertelig og faderlig for dem alle deres levedager, har han omfattet dem som kostelige edelstener, som sin dyrebare eiendom, med sin godhet og kjærlighet – hvordan skulle han da kunne forlate dem når de ligger på sitt ytterste?

Det ville jo også stride mot hans uttrykkelige ord: «Jeg skal ikke slippe deg og ikke forlate deg» (Hebr 13,5) – nemlig til ingen tid, i ingen nød, i ingen fare; slik det forklares på et annet sted: «Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham. Med et langt liv vil jeg mette ham og la ham skue min frelse» (Sal 91,15.16).

Har de noen gang visshet for at «verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38.39), da har de den i døden, der Guds kjærlighet ofte blir utøst i deres hjerter ved Den Hellige Ånd, som vitner sammen med deres ånd at de er Guds barn og arvinger til det evige liv (Rom 5,5; 8,16).

Dette må jo kunne gi en mild og søt død til dem som er i Kristus Jesus og ved ham er innesluttet i Guds kjærlighet. Den som er omgitt av bare sødme, kan ikke kjenne bitterhet; den som har hjertet fullt av kjærlighet, kan ikke smake noe beskt og ondt i døden. Jeg kommer her til å tenke på en gudfryktig prest som i sin død merket så mye av Guds kjærlighet at han sa at kammeret måtte være fylt av bare smeltet sukker som omringet ham overalt og trengte inn i hans innerste. Dette er å være omgitt og omringet av Guds miskunn.

De dør i foreningen og samfunnet med Herren Jesus, som de ved troen er forbundet med og innlemmet i. Skriften vet ikke noe høyere, edlere og bedre å holde fram for oss enn foreningen og samfunnet med Guds Sønn, Jesus Kristus, vår eneste og evige Frelser.

For slik som den forening og det samfunn vi står i med det første mennesket ved den legemlige fødsel og naturens gang, er begynnelsen til all den elendighet og trengsel vi lever i her i verden, slik er den forening vi står i med Kristus ved troen, opphavet til all nåde, all trøst og all glede; og ingenting kan være så ondt og bittert at det ikke overvinnes av denne sødmen og herligheten.

Denne foreningen tar fra synden dens kraft, så den ikke blir oss til fordømmelse (Rom 8,1); den virker syndenes forlatelse (Ef 4,32); den bringer fram en ny skapning (2 Kor 5,17); den fører med seg et nytt liv (Gal 2,20); den helliger oss (1 Kor 1,1.2).

Den styrker og befester oss, så vi kan stå imot djevelens listige angrep og verdens ondskap – likesom en skjør og spe plante som har

slynget seg om et levende, grønt tre, holder stand mot vær og vind (Ef 6,10). Den gir stadig seier og velsignelse (1 Tess 2,2.8; 2 Kor 2,14); den forvisser oss om sannheten i Guds løfter og lar oss kjenne deres virkelige kraft; den gir glede og fred (2 Kor 1,24; 1 Pet 5,14).

Den lærer oss at Gud har elsket og utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt, at vi er satt i det himmelske rike (Ef 1,4.6; 2,6) og kalt til den evige herlighet. Derfor virker den tålmodighet i lidelser, gir trøst i trengsler og skjenker de døende liv og salighet.

Derfor priser vår tekst dem salige som dør i Herren, og derfor er det lovt de døde i Kristus at de ved Herrens komme skal stå opp først, og deretter skal de andre, som har opplevd Herrens dag og i forveien er blitt forvandlet, sammen med dem rykkes opp for å møte Herren i luften og slik alltid være med ham (1 Tess 4,14 ff.; 1 Kor 15,51.52).

Hva edlere og bedre kan sies enn dette? La oss likevel tenke litt nærmere over hva det vil si å dø i Kristus. Det vil si å dø som et levende lem på hans åndelige legeme (1 Kor 6,15; 12,27).

Så lenge de lever, har de hans hellige Ånd boende i seg, som driver og leder dem til å leve etter Guds hellige vilje. Denne Ånden strømmer fra Jesu hjerte inn i deres hjerte og sjel og gir dem livet i døden, etter den hellige apostels ord: «Dersom Kristus bor i dere, da er nok legemet dødt» (dødelig og underlagt døden) «på grunn av synd» (som ennå stadig henger ved de troende), «men ånden» (deres sjel, som helliges ved Kristi Ånd) «er liv på grunn av rettferdighet» (den rettferdighet dere har fått ved troen på Kristus – Rom 8,10).

Hva kan være mer trøstende og gledelig enn å dø som et lem på Jesus, Guds Sønn, og å bli gjort levende av hans Ånd midt i døden? «Dyrebar i Herrens øyne er hans frommes død» (Sal 116,15), sier den kongelige profet – blant annet av den grunn at de dør i Kristus, som lemmer på hans legeme, og slik skal leve evig i ham og med ham.

Hvordan skulle den kjærlige Far i himmelen kunne regne det for ringe når et lem på Jesu legeme dør? Skulle Herren Jesus ikke kjenne sine lemmers død og ikke gi akt på den? Den som dør som et lem på Jesus, har sikkerhet for at han skal trenge inn til det evige liv og, forent med sitt Hode, leve evig i ham og hos ham og med ham.

Det er umulig at et levende lem på Herren Jesus kan bli stengt ute fra himmelen; for det må være der hvor dets Hode og det øvrige legemet er, nemlig i sin Herres glede og i den evige salighet.

Dette sikter også vår Frelsers løfter til: «Jeg er oppstandelsen og livet,» sier han; «den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø» (Joh 11,25.26). «Den som vil tjene meg, han må følge meg. Der jeg er, der skal også min tjener være. Om noen tjener meg, ham skal Faderen ære» (Joh 12,26).

«Jeg går bort for å gjøre i stand et sted for dere ... kommer jeg igjen og skal ta dere til meg, for at også dere skal være der jeg er» (Joh 14,2.3). «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet» (Joh 17,24).

Av dette følger videre at de troende dør i Herren Jesu nærvær, under hans trøstefulle og hjertelige tiltale, i visshet om hans evige kjærlighet og nåde, under hans vern og beskyttelse, i hans armer. Puten de slumrer inn på, er hans hjerte og bryst. Han har så mye med dem å gjøre, og de med ham, at de ikke merker døden eller ser den i dens avskyelighet, og så videre.

Han har lovt dem at hvor to eller tre er samlet i hans navn, der vil han være midt iblant dem, og at han vil være med dem alle dager inntil verdens ende (Matt 18,20; 28,20). Hvordan kunne vi la være å ta imot slike utsagn med glede og forstå dem om vår avskjedsdag? Hos en døende er det oftest samlet mange gudfryktige kristne – slekt, venner og naboer; men Herren Jesus er likevel etter sitt ord den fremste blant dem. Han tar seg hjertelig av den syke og døende, tenner bønnen hans og gjør den kraftig, legger trøst i hans hjerte og forfrisker hans sjel.

Andre kan ofte ikke gjøre annet hos en døende enn å klage og gråte; men han frir sjelen fra all plage og klage, tørker alle tårer av dens øyne og fører den inn til sin himmelske og evige glede. De jordiske vennene lar sjelen dra bort under mange tårer; men han tar imot den med stor trøst og flytter den i et øyeblikk over til saligheten. De tar seg av det livløse legemet, vasker og pynter det så godt de kan; men han gir akt på den sjelen som er ham så kjær og dyrebar, kler den i klarhet og fører den som sin smykkede brud til det himmelske bryllup.

Det som sies om Herrens elskede disippel som noe særegent og usedvanlig – at han lå opp til Jesu bryst ved nattverden (Joh 13,25; 21,20) – er nå blitt felles for alle hans troende, særlig i deres død. Med god grunn kan vi etter Guds ord si at de sovner inn på Jesu bryst,

på hans hjerte og i hans armer; for de dør i hans kjærlighet, i hans forening og samfunn, på hans løfte, på hans fortjeneste og blod.

Hvordan skulle de kunne dø saligere? Hvem vil uroe eller bedrøve barn som er sovnet inn slik? Hvem vil fordømme dem, når Jesus har tatt dem som sin brud i sine armer og sluttet dem inn i sitt hjerte?

Hvilket liv eller hvilken død, hvilken engel eller hvilket fyrstedømme, hvilken makt eller hvilken annen skapning skal kunne rive dem ut av Jesu armer og skille dem fra Guds kjærlighet, som er i dem?

Den hellige evangelist og apostel Johannes sier at Herren elsket sine egne til det siste (Joh 13,1); det er vel å forstå om hans endelikt og død på korset, men vi kan likevel også ved denne anledning si at Herren elsker sine egne til deres ende. For slik som han har elsket dem og fulgt dem med sin miskunn hele livet igjennom, kan og vil han heller ikke forlate dem når de trenger hans kjærlighet mest.

Når døden skremmer og bedrøver dem, er det på tide at han kommer til og fyller deres hjerte med visshet om sin evige kjærlighet; når hjertet deres er omgitt av bitter dødsangst, da er det på tide at han øser sin søte kjærlighet inn i det.

Den hellige apostel bruker bemerkelsesverdige uttrykk om freden med Gud i Kristus. Han sier at den skal bevare de troendes hjerter og tanker (likesom en garnison holder en festning og vokter den) mot all uro (Fil 4,7), og at den skal seire i dem når motgang skulle vise seg som vil bedrøve hjertene deres (Kol 3,15). Men når er det mer uro til stede enn når døden angriper og bekjemper hjertet? Av dette kan vi trygt slutte at Herren Jesus da vil gi dem sin fred, at han bevarer og styrer dem og holder dem oppe mot alle djevelens listige og veldige angrep.

Dette ser vi hos Simeon, som hadde Jesus på sine armer og ved ham fikk fred i hjertet og dermed forlot verden glad og frimodig (Luk 2,29). Vi leser at da den lamme ble båret til Jesus, og Jesus så hans tro, sa han til ham: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» (Matt 9,2). Alle tiders erfaring lærer at Herren med dette ordet, som med en balsamdråpe han lar falle i det bedrøvede og urolige hjertet, beroliger og stiller sine egne tilfreds i liv, lidelse og død, så de derfor mildt og salig, fulle av tro og tillit, trenger gjennom døden inn til livet.

De har i sitt liv fått rik og søt trøst ved å tenke på Herren Jesu forbønner, som Skriften forvisser dem om (Rom 8,34; Hebr 7,25; 9,24); men hvem vil tvile på at disse forbønnene er kraftigst nettopp når en

av Guds utvalgte står i dødskampen og nå skal gå over fra tiden til evigheten? Hvem vil tvile på at Jesu blod, som «taler bedre enn Abels blod» (Hebr 12,24), da med all kraft roper til Gud for dem: Nåde! Nåde! Tilgi! Tilgi! Far! Far! – slik Luther taler om det? Det er visst at det guddommelige, kostbare blodets røst utsletter all Satans anklage og overdøver alle hans skrik.

De dør som Herren Jesu får, som han har tatt i sin hånd og lagt på sine skuldre, og ingen skal rive dem derfra. Så høyt elsket den gamle kirke bildet av Herren Jesus, den trofaste hyrde, som bærer et gjenfunnet får på skuldrene til flokken, at de ikke bare satte det på kalkene sine, som de brukte ved den hellige nattverd, men også på forsamlingsstedene sine og over gravene sine – slik vi alt har fortalt på et annet sted – og dermed ga til kjenne at Herren Jesus først da har funnet sine får helt og kan føre og bære dem til sin hjord, som beiter i de levendes land.

Ak ja, kjæreste Jesus, du vår sjels trofaste hyrde og tilsynsmann, bær oss mens vi lever, bær oss når vi lider – bær oss når vi dør! Hvordan skulle vi kunne stå imot angrepene fra djevelen og hans medhjelpere? Hvor mange tusen ganger ville vi ikke bli slukt av helvetes ulver og sønderrevet av dets hunder, om du ikke bar oss så trygt på dine skuldre og bevarte oss ved din makt til frelse – slik apostelen forsikrer at du gjør? (1 Pet 1,5) En annen apostel sier at han søker å gripe Kristus, slik han selv er grepet av ham (Fil 3,12).

Det er visst at Herren grep og tok fatt i Saulus da han i vanvittig nidkjærhet reiste til Damaskus for å bedrøve og forfølge de kristne, slik en griper og stanser en som haster mot sin fordervelse.

Apostelen erkjenner ikke bare denne makeløse nåde; han vil også gripe Kristus igjen og holde ham fast mot verden, djevelen og døden som sin eneste skatt, beskyttelse og trøst. Han holdt ham fast, men ikke så fullkomment og hjertelig som han gjerne ville. Han ønsket å gripe Kristus slik at han av og i ham kunne få og finne liv og ha overflod.

Han ville gripe og holde ham, ikke slik en griper noe med hendene, som en sterkere makt kan rive fra dem, men med troens armer, med sjelens kraft, med lengselen i sitt sultne og tørste hjerte. Likesom magen griper og omslutter maten for å trekke kraften ut av den og fordele den til hele legemet, ønsker og streber apostelen etter å gripe Kristus

slik at han av ham kan få rettferdighet mot synden, frimodighet mot tvil, trøst i skrøpelighet, ro i all uro, livet i døden.

De dør under Herren Jesu vinger, vern og beskyttelse; de er hans kyllinger, som han leder, styrer og fører, og når livets aften kommer, lukker han dem inn og forvarer dem med vingene sine, så intet ondt kan ramme dem (Matt 23,37).

En gudfryktig kone som var plaget av mange avmaktsanfall i sykdommen, ble kjærlig omfavnet og kraftig forfrisket av mannen sin; da hun kom noe til seg selv igjen, spurte hun: «Ak, hvor er jeg?» Mannen svarte: «I mine armer, min skatt.» På samme måte går det med de troende; når de ligger på sitt ytterste, spør de: «Hvor er jeg?» Og hva svarer Jesus, deres sjelebrudgom, dem? «I mine armer, mitt barn; under mine vinger, i min kjærlighet og nåde, som ingenting skal rive deg ut av.»

De dør i samfunn med Den Hellige Ånd, som evig er gitt dem for at han alltid skal bo i dem som i sitt levende tempel og fylle det med all Guds fylde. Slik som han hele deres liv igjennom, i friske dager og når det gikk dem vel, kraftig har ledet og styrt deres hjerte og bevart dets kjærlighet og barnlige lydighet mot Gud – slik som han i alle deres lidelser har styrket, trøstet og holdt dem oppe, slik kan og vil han heller ikke forlate eller slippe dem i den siste stund, da han vet at hans bistand er aller nødvendigst.

Det sies om ham at han vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn, og dermed også Guds arvinger og Kristi medarvinger; men når trenger vi dette vitnesbyrdet mer enn når vi står i kamp med den siste fiende, da Satan framfor alt ønsker å ta fra oss Guds barnekår og håpet om den himmelske arv, og med all kraft streber etter det?

Men hva tenker han vel å kunne utrette mot Den Hellige Ånds forsikring, og hva vil han bruke for å gjøre vitnesbyrdet fra ham til intet – ham, denne himmelske ild, mot hvem alt det den onde setter opp mot ham, er å regne for tre, halm og agner?

En anfektet kvinne som var blitt trøstet av Gud og hadde fått Den Hellige Ånds vitnesbyrd om sitt samfunn med Jesu død og om sine synders forlatelse, sa: «Om alle mennesker i verden hadde sagt meg i min nød at Guds Sønn også hadde dødd for meg, og at mine synder var meg forlatt, ville jeg likevel ikke ha kunnet tro det; men nå – om så alle engler, djevler og mennesker sa til meg at jeg ikke hadde noen del i

Kristus, og at syndene ikke var meg forlatt, så ville jeg likevel ikke tro dem eller ta hensyn til deres vitnesbyrd; for jeg har Den Hellige Ånds vitnesbyrd i mitt hjerte, og det overdøver alt og fyller min sjel med en trøst som ingen skapning kan ta fra meg.»

Dette har også de hellige martyrer erfart, de som for Jesu navns skyld ofte ble drept på smertefullt og skrekkelig vis. Styrket av dette vitnesbyrdet overvant de med stor tålmodighet all den pine man påførte dem; de så på bålet, der man ville gjøre legemet deres til aske, som en skjønn brudeseng, og spottet og lo av ild, sverd, strikk og alle sine åndelige og legemlige fienders forbitrelse.

Nå vel, Ånden er ennå i sin kirke; han bor ennå i den hellige menighet; han gir lemmene dens nytt liv, styrker og forfrisker dem i all angst og sykdom, så de ikke kjenner noen bitterhet, fordi alt overvinnes ved hans guddommelige vitnesbyrd.

Nettopp med henblikk på dette kaller apostelen Den Hellige Ånd pantet på vår arv og det segl Gud har satt i våre hjerter (2 Kor 1,22; Ef 1,13.14).

Han vil dermed gi til kjenne at likesom det blant mennesker er vanlig at den ene gir den andre et beseglet brev og et pant til sikkerhet for en gjeld, slik har Herren også til sikkerhet for vår himmelske og evige arv, av nåde, gitt oss sin Hellige Ånd, for at han skal bo i våre hjerter og fylle dem med omvendelse, tro, kjærlighet og håp, med lys og kraft, med fred og glede, inntil han ved det siste sukk innfører sjelen med seg til virkelig å nyte Guds herlighet.

Hit hører også det han skriver på et annet sted: «Vi som har fått Ånden som førstegrøde, også vi sukker med oss selv, mens vi lengter etter vårt barnekår, vårt legemes forløsning» (Rom 8,23).

«Åndens førstegrøde» kaller han den gjenfødende og helliggjørende nåde som Herren har skjenket sine troende og utvalgte i denne verden, som en forsmak på den himmelske, fullkomne fornyelse og forklarelse. Ved den drives og tendres de slik at de uopphørlig lengter etter at deres barnekår skal bli åpenbart og at legemene deres helt og fullt skal bli forløst fra all synd og elendighet, som de i dette liv er befengt med og som de er underlagt her i tiden.

Har de nå alt mottatt førstegrøden, da er de også sikre på den fulle grøde, som de med stadig lengsel venter og som de til den tiden Gud har fastsatt, med glede skal begynne å høste inn.

De dør under de hellige engelers tjeneste og pleie. Disse himmelske og herlige ånder er av Gud sendt ut til tjeneste for dem som skal arve salighet (Hebr 1,14), og en kan nesten ikke lese uten gledestårer hvordan Den Hellige Ånd i Ordet beskriver for oss deres hjelp og bistand fra dette møysommelige livs begynnelse, gjennom dets gang og helt til dets ende.

De har befaling fra Gud om å bevare og ledsage dem som setter sin lit til ham, på alle deres veier, og om å bære dem på hendene, så de ikke skal støte sin fot på noen stein (Sal 91,11.12). De er satt til vektere som dag og natt skal være omkring oss og beskytte vårt legeme og vår sjel, vårt hus og hjem, vårt gods og vår eiendom, vår seng, vårt bord og så videre, og gjøre et gjerde om det, så Satan ikke skal kunne bryte inn; de strider for oss mot helvetes ånder og bidrar til å forebygge mangen ulykke.

Selv om denne beskyttelsen slett ikke faller dem tung, siden de gjør alt med den største glede, har de likevel medfølelse med all den nød og alle de plager vi her i verden er tynget av, og unner oss hjertens gjerne at vi snart må bli fridd fra alt ondt og flyttet over til den evige hvile.

Når så tiden kommer da en gudelskende sjel skal få sitt ønske oppfylt og gå ut av jammerdalen og tåredalen til den salige omskiftelse som venter den i himmelen, da kan en lett skjønne at det må være en overmåte stor glede for de hellige engler, som hittil har vært satt til å beskytte den, at de nå skal føre den sjelen som er betrodd dem, inn i den himmelske herlighet.

De har gledet seg over å se dens omvendelse i livet; skulle de da ikke også glede seg over nå å se den nærme seg den tilstand hvor den ikke lenger skal trenge noen omvendelse? De har gledet seg når den her i livet har prist sin Gud etter at den ved deres hjelp var fridd ut av fare og nød; skulle det da ikke være dem høyst gledelig nå å se den for evig fridd ut av all fare og nød og flyttet over til den himmelske trygghet, til de mange ånder som uten opphold priser Gud?

Når en hovmester lykkelig har ført et barn som er betrodd ham, gjennom fremmede land og nå står ved målet i sitt fedreland, er han ikke bare svært fornøyd med det, men overleverer også den han har hatt ansvar for, med største glede til foreldrene. Og hvem kan tvile på at de hellige engler med stor glede avleverer i himmelen, for den store Guds trone, den sjelen som det har vært dem betrodd å føre gjennom

verden – og at det, så ofte noe slikt skjer, blir stemt i og sunget en ny sang av englenes mange tusener og av de fullendte rettferdiges ånder til Guds pris?

Men la oss se nærmere på hvordan de hellige engler opptrer hos en døende kristen for å trøste ham! Har de noen gang vært travelt opptatt omkring ham i hans liv, så er de det framfor alt i døden. Jo større nøden er, desto mer hjelp bringer og gjør de, så meget som står i deres makt. Slik leser vi om vår kjæreste Herre Jesus at det under hans dødsangst, som presset fram blodig svette, viste seg en engel for ham som styrket ham (Luk 22,43). Det sies imidlertid ikke hvordan det skjedde, og derfor har utleggerne ulike meninger om disse ordene.

Noen mener at engelen stilte ham for øye hans kjære Fars nådige velbehag, menneskenes søte frelse, som skulle bli følgen av denne bitterheten, og den evige ære og pris som forløsningsverket ville skaffe ham. Andre holder for at det også skjedde i gjerning – at engelen enten brakte med seg en himmelsk, guddommelig kraft og ga Herren den, eller at han på annen måte livet ham opp med en hjertestyrkende og gjennomtrengende forfriskning, enten den var naturlig eller overnaturlig.

Likesom vi vet at Herren ble styrket av en engel i sin siste strid, men ikke kan beskrive nærmere hvordan det skjedde, slik mener også jeg at en med god grunn kan si at de hellige engler gjør det som står til dem hos de døende kristne – de styrker, forfrisker og trøster dem – selv om vi ikke kan beskrive eller egentlig si hvordan det går til.

Om Elia leser vi at han flyktet ut i ørkenen for dronning Jesabels vrede og der ble bespist og læsket av en engel med stekt brød og vann; engelen sa til ham: «Stå opp og et! Ellers blir veien for lang for deg.» Styrket ved denne maten gikk han så førti dager og førti netter til Guds berg, Horeb (1 Kong 19,6.7.8).

Hva slags brød det var, hvor engelen tok det fra og av hvilken kilde han øste dette vannet, kan vi nok ikke vite; men det er åpenbart at denne mat og drikk ga profeten en slik kraft at han klarte seg med den i førti dager og netter og kunne holde ut på en så lang reise. Var det et naturlig brød, noe som er sannsynlig, så har det likevel av engelen fått en overnaturlig kraft som kunne styrke profeten.

De syke og døende nyter ofte svært lite og lever likevel flere dager og uker; hvem kan vite hva de hellige engler bidrar med, og hvilken

kraft de har blandet i den munnfull mat eller drikke som den syke tar til seg?

Om et sannhetsvitne som under keiser Julian den frafalne var blitt hardt pint, og hvis hele legeme var spent ut og revet sundt, forteller kirkehistorien at det under pinselen sto en skjønn ung mann ved hans side som bestenket og forfrisket ham med en kjølig dugg og tørket svetten av ansiktet hans. Jeg tviler ikke på at de hellige engler, i kraft av den ubegripelige kjærlighet de i Gud har til menneskene, gjør noe liknende hos de troende i deres ytterste stund og mildt styrker og forfrisker dem, selv om jeg ikke kan beskrive hvordan det skjer.

Erfaringen lærer at de døende ofte blir heftig anfektet og skremt av Satan, som bebreider dem de synder de har begått, og holder fram for dem Guds vrede og den evige fordømmelse som de har fortjent med dem, og så videre.

Jeg mener at vi ville høre langt mer av slikt om ikke de hellige engler var der. De slår leir omkring en troende (Sal 34,8), omgir og omringer sengen hans, så Satan ikke kan trenge inn på ham slik han gjerne ville; de slår tilbake den ondes glødende piler, som han skyter av mot det matte hjertet som kjemper med døden; de står som veldige stridsmenn, satt av Gud, omkring sengen til et gudfryktig menneske; de sørger for at djevelen ikke kan uroe ham, men må la ham mildt og salig slumre inn i sin Frelser.

Derfor får de gudfryktige ofte i sin død den nåde av Gud at de ser de hellige engler stå omkring sengen sin eller sveve over seg og sysle med dem; flere eksempler er opptegnet på det, og den daglige erfaring gjør dem flere.

Den navnkunnige og åndrike gamle presten Johann Saubert i Nürnberg har ikke bare skrevet frimodig og bemerkelsesverdig om dette i sin «Simeons-vogn», men også selv til sin store glede erfart i sin død det han har sagt til andres trøst. I likprekenen over ham fortelles det at han på dødsleiet talte mange bemerkelsesverdige ord med stor glede og leende munn om guddommelige drømmer, englesyn og den evige herlighet, og flere ganger sa til de tilstedeværende: «Ak, se, se!» og: «Å, hvor mange tusen hellige engler! Ak, se, se!»

Da hans sjelesørger så spurte ham: «Hjertens kjære herr kollega, hva skal vi se?» pekte han opp med fingeren og sa smilende: «Se, se!»

Herberger forteller om en døende jomfru at hun på sitt ytterste så et kor av hellige engler og sin nylig bortgåtte far midt iblant dem.

Jeg har erfart at en liten pike som lå hardt angrepet av barnekopper, mens et av søsknene hennes lå for døden av samme sykdom, så en forunderlig vakker og skinnende mann ved hodet til dette barnet og spurte moren sin med forundring: «Hva er det for en mann, og hvor kommer han fra?»

Under den harde pesttiden som for noen år siden rammet vår by så sterkt, forekom det flere eksempler på dette, og noen av dem er alt anført ovenfor i dette verket; den gudfryktige leser kan gjerne slå dem opp. (*Kollega: embetsbror.*)

På den måten oppfylles det Herren har lovt dem som elsker ham – at de hellige engler skal bevare dem på alle deres veier (også på den som fører gjennom dødsskyggens dal fra forgjengeligheten til den salige evighet), og at de skal bære dem på hendene, så de ikke skal støte sin fot på noen stein (Sal 91,11.12).

Disse ordene minner meg om at Herren forteller om Lasarus at han etter sin død ble båret bort til Abrahams fang, slik det er oversatt i vår tyske (og norske) bibel; det greske ordet tillater imidlertid godt at en gjengir det med «ført». Dermed ville det være gitt til kjenne at de hellige engler behandlet Lasarus' sjel meget omsorgsfullt – at de bar den på hendene, førte den bort med seg som på en triumfvogn og stilte den fram som en deilig brud for sin Frelser og brudgom.

Nå, det må jo gjøre døden høyst salig når den utvalgte sjel blir revet ut av all angst, flyttet bort fra menneskenes selskap, omgitt av hellige engler og ført eller båret bort av dem. Hvor glade må ikke disse våre medtjenere være når de nå har i sine hender den bruden som de så lenge har tjent, og til spott for djevelen fører den som et edelt bytte til himmelen! Og hvem vil forsøke å beskrive gleden til den sjel som, reddet fra syndens og dødens legeme og fridd fra all ond gjerning, i så behagelig et selskap vandrer til den usigelige salighet som Gud har beredt sine egne?

Ak, Herre vår Gud, unn oss snart, etter din nådige og hellige vilje, den herlighet at vi av dine hellige engler må føres til ditt rike, leve evig sammen med dem og blant dem, elske deg, love deg, prise deg!

De dør i samfunn med og under hjertelige forbønner fra alle troende som ennå ferdes i den stridende kirke på jorden. Det er kjent at alle

kristne som er i verden, tror ved én Ånd og er forpliktet til inderlig brorskjærlighet og dermed også til gudelige forbønner for hverandre; derfor kommer de også alle hverandre til hjelp i all nød og fare og ber trofast til Gud for hverandre.

Derfor skriver apostelen til romerne: «Jeg formaner dere, brødre, ved vår Herre Jesus Kristus og ved Åndens kjærlighet: Strid sammen med meg i deres bønner for meg til Gud, for at jeg må bli fridd fra de vantro i Judea» (Rom 15,30.31), og om Epafras sier han at han alltid strider for kolosserne i sine bønner, for at de kan stå fullkomne og fullvisse i all Guds vilje (Kol 4,12).

Likesom dødsnøden er en av de største, siden den troende sjel ofte må stride heftig og kjempe av alle krefter med synden, døden og djevelen, slik kommer også alle troende sjelen til hjelp i denne nøden og ber særlig om at Gud vil holde dens tro, kjærlighet og håp oppe, verne den mot Satans fristelser, fri den fra all ond gjerning og frelse den til sitt himmelske rike.

Jeg tror heller ikke at det finnes noen sann kristen som ikke daglig minnes denne plikten og oppfyller den med hjertelig andakt – dels når han ber sitt Fadervår, og særlig de tre siste bønner: «Forlat oss vår skyld, likesom vi forlater våre skyldnere, og led oss ikke inn i fristelse, men frels oss fra det onde», dels i litaniet, hvor det bes og synges: «I vår siste time, på den ytterste domsdag, hjelp oss, kjære Herre Gud!», dels i andre særskilte bønner som han kan ha valgt seg, og hvorav én lyder slik:

Herre Gud Fader i himmelen, forbarm deg over oss! Herre Gud Sønn, verdens Frelser, forbarm deg over oss! Herre Gud Hellige Ånd, forbarm deg over oss! Vær oss nådig, og skån oss, kjære Herre Gud! Vær oss nådig, og hjelp oss, kjære Herre Gud! Vi arme syndere ber at du vil bønnhøre oss, kjære Herre Gud! Trøst alle bedrøvede og sorgfulle, bønnhør de fattige og nødstedte; sørg for og beskjerm fremmede, enker og farløse; før de villfarne og forførte tilbake på rett vei; omvend synderne og de ugudelige; lindre de syke på sykeleiet; vær deres vederkvegelse, vokter, lege, hjelp og trøst; ta for Jesu døds og blods skyld de døendes sjel til nåde, og forbarm deg i nåde over oss og alle mennesker, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Jeg har lest at det i noen katolske klostre er skikk og bruk at når en bror ligger på sitt ytterste, blir det gitt et tegn med en klokke, og da

må alle munkene og alle som er i klosteret, skynde seg til den døende og be hjertelig for ham. Jeg vet også at det i England er vanlig at når noen i et sogn er i dødsnød, blir det ringt med en klokke i sognekirken, og menigheten blir slik underrettet og oppfordret og oppmuntret til inderlig forbønn for den døende.

Det var å ønske at en også ville innføre denne gagnlige skikken andre steder, og slik trofast anbefale den bortdragende sjel til den nådige og barmhjertige Gud med forente hjerter og troskrefter.

Likevel vil sanne kristne heller ikke uten en slik påminnelse glemme å ta vare på sin plikt i denne sak, likesom de ønsker at det samme må bli dem selv til del fra andre troende når de kommer i en slik tilstand.

Særlig vil de be inderlig med og besegle sine sukk med Jesu navn og en særskilt troende bønn når det i den samlede menighet kunngjøres fra prekestolen at det går mot døden med noen, og Gud samtidig hjertelig påkalles om å være den døende nådig, tilgi ham hans synder, la Jesu blod og død komme ham til gode, verne ham mot Satans anfektelser og ved en salig utgang fri ham fra all ond gjerning og frelse ham til sitt himmelske rike. Vår Guds løfter tillater oss ikke å tvile på at en slik bønn fra mange, ja fra alle troende i hele kirken, ikke er forgjeves.

I tillegg kommer bønnene fra den døendes husfolk, nærmeste, venner og naboer. Vil de vise seg som sanne kristne, erkjenne Guds hellige vilje og lydig underordne seg den, da må de bevise den syke den siste kjærlighet og trofasthet – ikke bare ved hjertelig, kjærlig pleie og oppvartning, ved å dele de forfriskninger som finnes, ved trøstende tale og glad lykkønskning til en salig ombytting av tiden med evigheten, men framfor alt ved flittige og andektige bønner.

I dem anbefaler de hjertelig den sykes sjel til Gud og ofrer den, overgir den i Herren Jesu trofaste og mektige hender og påkaller Den Hellige Ånd om at han ikke vil forlate den, men tre fram i dens sted med usigelige sukk. Disse bønnene blir desto kraftigere jo mer de er ledsaget av mange engstelige sukk og hete tårer.

Heller ikke pleier kristelige prester og sjelesørgere å være langt borte i en slik nød, men å anbefale den bortdragende sjel hjertelig til den trofaste, nådige og barmhjertige Gud.

Da heter det ofte: Far hen, du edle sjel, du kjære, gudfryktige, trofaste hjerte, du kjære barn! Far hen til din kjære Gud og Far i

Kristus, som alltid har elsket deg inderlig, og du ham, som du barnlig har fryktet og satt din lit til! Far hen til Herren Jesus, din dyrebare og trofaste hyrde og Frelser, som har kjøpt deg til seg som sitt får med sitt blod, og som du alltid i troen har holdt deg til! Far hen til din dyrebare venn Talsmannen, Den Hellige Ånd, som har utvalgt deg til sitt tempel og sin hellige bolig!

Far hen fra forgjengeligheten til evigheten! Far hen fra pilegrimsvandringen til det himmelske fedreland! Far hen fra all nød til den levende og evige Gud! Han velsigne din utgang og inngang og bevare deg ved sin makt til evig salighet! Herren velsigne deg og bevare deg! Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig! Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred i all evighet!

Noen har også ved slike anledninger for skikk å be ungdommen i skolene og de fattige i hospitalene om deres forbønner, og å la de siste få en almisse. Denne bruken vil jeg verken forkaste eller billige, siden det kunne være ett og annet å bemerke ved den. Men jeg må si at den som tror at han bør gjøre det, ikke må se hen til menneskenes verdighet, men bare til Guds forbarmelse i Kristus Jesus, som det i den siste nød kommer aller mest an på.

Når sjelen endelig på denne måten forlater legemet, da gjør den det aller saligste og herligste bytte, som ingen menneskelig forstand kan fatte og ingen tunge utsi.

Det var en uventet forandring som skjedde med Josef da han i løpet av én time ble løftet fra å være en fengslet og elendig mann til stor ære og herlighet av kongen i Egypt: jernlenkene hans ble byttet med gullringer og gullkjeder, de dårlige klærne hans med hvit silke og hans utholdte vanære med bare ære, pris og høyaktelse (1 Mos 41,41.42). Slik gikk det også med Ester og Mordekai. Ved Guds styring ble Ester, en forlatt og foraktet farløs og morløs, plutselig hevet til kongelig høyhet og herlighet, og Mordekai ble fra sin forfulgte og fattige stilling raskt opphøyd til nesten kongelig verdighet (Est 2,16 ff.; 6,6 ff.).

Men disse forandringene kan ikke sammenliknes med den vi taler om. For alle omskiftelser i verden, hvor ønskelige og lykkelige de enn kan være, forblir likevel verdslige, timelige og forgjengelige og bringer ingen forbedring i menneskets indre.

Denne derimot forandrer et menneskes hele tilstand og fører det i et øyeblikk over til den salige, uforanderlige evighet. Sjelen legger av

det syndige kjøds kjortel og blir ført klarhetens og herlighetens drakt fra Gud; den blir fridd fra all ond gjerning og raskt frelst inn i Herrens himmelske rike (2 Tim 4,18).

Den forlater verden, den bedrøvelige, onde, falske verden, og skynder seg til himmelen, hvor rettferdighet bor. Den forlater den timelige elendighets stormfulle hav og løper inn i det himmelske fedrelands trygge havn; den vandrer bort fra tåredalen og trer inn i den himmelske gledesal; den forlater mørket og farer hen til det lys hvor Gud bor; den kommer fra uroen og går inn i den salige ro; den holder opp med å sukke og gråte og begynner å le og juble.

Og hvem kan verdig beskrive den utfarende sjels glede og herlighet? Når de legemlige øyne er lukket og den ingenting mer ser i verden, men blir var at den er utenfor portene til Guds stad og nå med glede venter på å bli sluppet inn i himmelen, til den herlighet Kristus har vunnet for den med sitt blod, som Gud av nåde har lovt den og Den Hellige Ånd i sitt ord har forvisset den om – da vil det gå som David sier om dem som ble utfridd fra det babylonske fangenskap: Den vil være som drømmende; da vil dens munn fylles med latter og dens tunge med jubel (Sal 126,1 ff.).

De salige vil være til mote som Peter, som om natten ble sluppet ut av fengselet ved en engel og ikke visste at det som skjedde ved engelen, var virkelig, men trodde han så et syn, inntil han kom til seg selv og sa: «Nå vet jeg for visst at Herren har utsendt sin engel» – eller som Paulus, som ikke visste om han var i legemet eller utenfor legemet. Slik dør de troende og gudfryktige; men de vandrer hen i fred med Gud, i fred med sin samvittighet, og finner også den evige fred. Da heter det:

Med fred og fryd jeg herfra drar
når Gud det ville;
min sjel er trøstig og er klar,
mitt hjerte stille.
Slik Herren meg forjettet har,
er døden blitt en søvn.

Det er dette som kalles ikke å se eller smake døden; for de troende er det ingen sann død, men bare en overgang til det evige liv, likesom omvendt livet her på jorden ikke er noe sant liv. Guds nåde skjenker

dem så megen glede og trøst at de er som berusede og ikke smaker eller bryr seg om døden og dens bitterhet.

Det vi hittil har sagt, bevises av de eksempler som dels den hellige Skrift, dels erfaringen stiller fram. Med hvilken frimodighet gikk ikke den gamle Simeon ut av verden!

For etter at Den Hellige Ånd hadde forutsagt ham at han ikke skulle se døden før han fikk se Herrens salvede, tok han ham på sine armer da han fikk øye på ham i templet i Jerusalem, og sa: «Herre, nå kan du la din tjener fare herfra i fred, etter ditt ord, for mine øyne har sett din frelse» (Luk 2,29). Her kaller han døden en befrielse eller avskjed, likesom en løslater en som er bundet, eller likesom en herre gir sin tjener avskjed i nåde og lar ham komme til ro.

Se på Lasarus, som riktignok var fattig og full av sår (Luk 16,20), men likevel var vel fornøyd i sin Gud og full av indre glede og nærte en hjertelig lengsel etter det evige liv; denne lengselen ble stilt da englene etter hans død tok ham og førte ham til Abrahams fang. Det var dette den botferdige røver på korset også lengtet etter; derfor sa han til Frelseren: «Jesus, husk meg når du kommer i ditt rike» (Luk 23,42), og i den søte tanke på dette brydde han seg ikke om all den pine han led på korset.

Den hellige Stefanus ble anklaget, beskjemmet og slept ut av byen av sine fiender, som enstemmig stormet løs på ham og steinet ham; men han så likevel ut som en yndig engel, og i håp om den himmelske glede han snart skulle komme til, brydde han seg ikke om noe, men oppga glad sin ånd og sovnet salig inn (Apg 7,55 ff.).

Hvor villig var ikke den hellige apostel Paulus til å dø! Derfor ønsket han å bryte opp herfra og være med Kristus (Fil 1,23), trøstet seg dessuten med den himmelske og herlige nådeslønn han ventet av Gud, og sa: «Jeg blir alt ofret, og tiden for min bortgang forestår. Jeg har stridd den gode strid, fullendt løpet, bevart troen. Så ligger nå rettferdighetens krans rede for meg, den som Herren, den rettferdige dommer, skal gi meg på den dagen – ja, ikke bare meg, men alle som har elsket hans komme» (2 Tim 4,6–8).

Det er verdt å merke seg hva som fortelles om ham i kirkehistorien, nemlig at hans avhogde hode tre ganger nevnte Jesu navn. Det var uten tvil et bevis på at han i sitt liv hadde hatt en hjertelig lengsel etter å kunngjøre Herrens navn, som også kom til uttrykk i døden, og på

at også hans sjel straks etter å ha gått ut av legemet begynte å prise Jesu navn.

Jeg kunne også føre fram mange andre eksempler som har tildratt seg i våre dager; men jeg håper at den velvillige leser lar seg nøye med noen få.

Da en gudfryktig døende prest ble trøstet av en annen, som formante ham til å stride en god strid og la til at det snart ville være over og seieren i hans hender, strakte han begge armer mot himmelen og sa: «Victoria! Jeg har, Gud være lovet, seiret!»

En gudfryktig jomfru sa kort før sin salige avskjed: «Min sjel er allerede i himmelen; jeg skal leve hos min himmelske brudgom i evig fryd og glede og skinne, skinne, skinne som den klare sol i evig herlighet.» (*Victoria: seier! Det vil si: jeg har seiret.*)

Og en gudfryktig kone sa kort før sin død: «Nå har jeg trengt gjennom; nå må djevelen og verden la meg være i fred; nå har jeg nådd det jeg i tre år har ventet på. Nå ser jeg min Frelser og Saliggjører, Jesus Kristus. Ak, hvor skjønn! Ak, hvor skjønn! Her er det metthet av megen glede, her er det liflige boliger ved Guds høyre hånd i evighet» (Sal 16,11).

Nå vil vi gå over til anvendelsen av denne framstillingen og finne en søt trøst i den for de troende og gudfryktige i mangehånde hendelser. Man sier gjerne: Ende godt, alt godt. Selv om den eneste vise Gud ofte fører og leder sine egne underlig etter sitt råd i deres liv, fører han dem likevel til sist ut av verden og tar dem opp i herlighet (Sal 73,24). De går nok gråtende fram; men de kommer snart med fryderop og bærer sine kornbånd (Sal 126,6). På en ond dag følger en god aften; på et møysommelig, bedrøvelig, elendig liv følger en salig, ønskelig og glad ende.

Dødsdagen er så å si den første dag i den himmelske jubelfest, da all gjeld skal ettergis, trellene gis friheten, enhver få sin eiendom tilbake til fri rådighet og alt erstattes med fryd og glede. La det derfor gå med de troende som det vil og kan; til slutt går det likevel som Gud vil og faller ut til en salig ende.

Ordet «elendighet» kommer av «el» (aln) og «ende» og kan minne oss om at vår trengsel er avmålt og skal ta en ende. Gud er trofast; han skal ikke la oss bli fristet over evne, men gjøre både fristelsen og utgangen på den slik at vi kan tåle den (1 Kor 10,13).

En sjømann tenker ikke lenger på storm og uvær når han lykkelig er løpt inn i havnen med skipet sitt; en kvinne husker ikke mer sin angst når et menneske er født til verden; en bonde glemmer regnet og vinden og det sure arbeidet når han har fått kornet i låven og nyter det med helse og fred; en soldat tenker ikke mer på den harde kampen han har utstått med fiendene, når han bare beholder marken og seieren eller gjør godt bytte. De sier alle: Gud har latt meg glemme alt mitt strev (1 Mos 41,51).

Men særlig gir denne betraktning en søt trøst mot våre egnes død, som vi ofte er bedrøvet og bekymret over. La oss tenke på at hver gang noen dør fra oss, er det som en røst fra himmelen roper til oss: «Salige er de døde som dør i Herren fra nå av.» Det erkjenner vi da også selv, siden vi etter nedarvet sedvane og etter den kristelige kjærlighets dom kaller våre bortgangne salige og sier: min salige far, mor, hustru, sønn, datter, bror, søster og så videre.

Hvorfor skulle vi da begråte de salige? Utgyter vi tårer for dem hvis øyne Gud har tørket for hver tåre? Er vi bedrøvet for dem som lever i den største glede? Engster og gremmer vi oss for dem som ikke vet av angst, sorg eller kummer mer? Klager og hyler vi over deres bortgang, de som jubler med englene? Ak, la oss være vel tilfreds med det og unne dem av hjertet at de er gått inn i himmelen før oss!

Du vil si: Jeg begråter ikke de salig bortgangne, men min egen tilstand. Jeg svarer: Har du da noen gang funnet din Gud utro? Du vil utvilsomt svare: Nei. Nå, så vil han også i framtiden være din og dine Gud og sørge for dere. Vårt livs skip drives ikke tilfeldig hit og dit; om det enn rokkes av vind og bølger, så driver Gud det etter sin vilje og bringer det til sist i havn. Selv om det ser ut som ingen gir akt på oss eller på de tårer vi ofte utgyter i ensomhet, så ser Gud Herren dem og teller dem.

Hvis han med de bortgangne også tok fra oss sin faderlige kjærlighet, nåde, fred, velsignelse og omsorg og lot dem dø med dem, da kunne vi med rette sørge; men nå forblir Gud med all sin kjærlighet og miskunn den han er, uforanderlig, den ene gang som den andre. Hvilken grunn har vi da til å være så overmåte bekymret og tungsint, som om Gud selv var død?

Gud vil på denne måten sette oss på prøve, likesom Abraham; han befalte ham å ofre sin sønn, men han visste godt hva han etter utholdt prøve ville gjøre (1 Mos 22).

Hvis Gud ba oss om noe kjært og stort, selv om det var et stykke av vårt hjerte, burde vi jo villig og lydig gi ham det – i tanke på at han selv har gitt oss sitt hjerte, nemlig sin aller kjæreste Sønn. Og ovenikjøpet bringer han dem vi har elsket, til ære og fred, mens han sendte sin Sønn ned til og inn i denne elendighet, for at vi skulle leve ved ham. Ak, Herre, gi da hva du befaler, og befal hva du vil!

Denne betraktning gir videre også en trøst mot vår egen død. Den naturlige død er en besk drikk full av malurt; men den hellige Skrift forsøter denne drikken, og på bunnen ligger det sukker som gjør alt søtt. Døden er det bitre vannet i Mara, som Israels barn ikke kunne drikke, men som ble søtt da en kastet en viss slags tre i det (2 Mos 15,23). Likesom Gud forsøter dette livs trengsel og elendighet ved trøsten fra sin nåde og sin Ånd, slik forsøter han også døden.

Naturen kjenner bitterhet i ordene død, grav, forråtnelse og så videre; men nåden og Den Hellige Ånd bruker andre ord når de taler om døden. For «å dø» kaller den hellige Skrift å fare i fred, å gå inn til freden og hvilen, å bryte opp herfra, å være med Kristus, å hvile fra alt sitt arbeid, å bli fri for all sorg og møye. For det er ikke vi som dør, men bare vår elendighet og våre synder; vi dør ikke utenfor, men i Guds nåde. Med slike tanker blir all bitterhet i døden forsøtet.

Dette ble stilt fram for markgreve Henrik av Meissens første gemalinne, Agnes, kongen av Böhmens datter, i en drøm til hennes trøst. Hun så en engel som bød henne en drikk i et gullbeger; da hun smakte på den og fant at den var meget besk, sa hun: «Ak, for en besk drikk dette er!» Engelen svarte: «Ja, men straks etterpå vil det følge en stor sødme.» Etter å ha utstått sykdommen sovnet hun så mildt inn.

Å, hvor mild er ikke døden for de troende Guds barn når bitterheten er forbi! Å, hvor godt faller ikke et barn når det faller i sin mors fang! Å, hvor salig dør ikke den som dør på Herren Jesu død og blod – hvis øyne blir lukket av hans Frelser!

Vår sjel er en brud som er trolovet med Herren Jesus; døden er brudeføreren som bringer den til den himmelske Fars hus, hvor Herren Jesus står i døren og venter på den. Døden er en svart dør omgitt av tornebusker, men fører inn til den deilige paradis- og rosenhagen.

Den er en mørk dal; men Herren Jesus går foran med fakkelen. Den er et høyt fjell; men på toppen ligger en skjønn krone. Hit hører apostelens ord: «I alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Rom 8,37).

Så meget er visst at hvis vi med opplyste øyne kunne betrakte det stedet hvor et menneske ligger og strir med døden, da ville vi bruke Jakobs ord: «Dette er himmelens port» (1 Mos 28,17), og Stefanus' ord: «Jeg ser himmelen åpnet» (Apg 7,56). Vi ville se de troende i Guds fang, i Jesu armer, og deres leie omringet av mange hellige engler. La oss da si med frimodighet:

Jeg er jo dog ditt legems lem,
den trøst du ga mitt hjerte;
så skal du visst meg føre hjem
igjennem dødens smerte.
Bli du i meg!
La meg i deg forbli!
Skjenk du livet meg,
som ved din død du kjøpte!

Men la også det som her er framstilt, være oss en formaning til å være opptatt av en salig ende hele livet og trakte etter å nå den! Ak, for elendige og blinde mennesker vi er om vi ikke gjør det! Om du enn, mitt kjære medmenneske, har alt hva noen kan ønske seg her i verden, så mangler du likevel det ene nødvendige, nemlig en salig ende.

Ak, min Gud, la meg ha lite eller mye; men skjenk meg bare en salig ende! La bare hver time i mitt liv være bitter og sørgelig, når bare min siste time er søt! Min Gud, vær ikke til forferdelse for meg i min siste nød! (Jer 17,17)

Men hvordan, vil du si, skal jeg kunne få en mild og salig ende? Jeg svarer: Se for det første til at du lever i forening og samfunn med Jesus Kristus, etter apostelens eksempel, når han sier: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg, han som elsket meg og ga seg selv for meg» (Gal 2,20), og: «For meg er det å leve Kristus, og å dø en vinning» (Fil 1,21).

Gjør deg derfor i ditt liv fortrolig og vel kjent med Herren Jesus, og ær ham som din beste og inderligste venn, så han ikke skal være langt fra deg i din dødsstund! «Så ikke blant torner,» men så noe godt

(Jer 4,3); så skal du høste noe godt! Vokt deg for grove og åpenbare synder, så de ikke i døden skal tynge på samvittigheten din som et blyfjell!

Betrakt for det andre Guds ord, og gjør deg kjent med de viktigste skriftsteder i det; for Guds ord er en vin som selv i døden vederkveger hjertene og gjør dem beruset, og de hellige skriftsteder er de blomster og epler som den himmelske brudgom forfrisker sin brud med (Høys 2,5).

Be for det tredje flittig til Gud om en salig ende; det har alle gjort som har fått den. Jeg har kjent en gudfryktig frue som sa at hun ofte hadde bedt salmen «Gud Fader, hos oss vær; gi oss en salig død» og så videre, og tre ganger gjentatt ordet «salig», som om hun ville ha dette fremfor alle andre innført i Guds dagbok.

Og gi endelig for det fjerde gjerne de gudfryktige fattige almisser; for den gamle kirkelærer Hieronymus sier at han aldri har sett eller erfart at slike mennesker har dødd en ond død. Vi vil da til slutt be Gud om en salig ende og si:

Til deg jeg meg vil vende;
jeg har ei annen trøst.
Gi meg en salig ende,
meg som du har gjenløst
ved din tunge pine
og ved din harde død!
La meg av engler dine
hjembæres, Herre søt!

Ak, ja:

I kampen stå meg bi, o Gud,
når døden trer meg nær;
da skal jeg til sist rope ut:
Se, alt er fullbrakt her.

Sjuende preken. Om sjelens tilstand etter avskjeden fra legemet og verden

I Jesu navn. Amen.

Teksten er den samme som i forrige preken (Åp 14,13).

De gudfryktige gamle pleide å tale om tre fødselsdager for et menneske. For det første den egentlige fødselsdagen, da et menneske første gang har sett dagens lys – slik det står om farao at han høytidelig feiret fødselsdagen sin, og det samme gjorde Herodes (1 Mos 40,20; Matt 14,6).

På den dagen gjorde disse herrene seg lystige og lot én erfare sin nåde, en annen derimot sin vrede; for idet farao satte den øverste munnskjenken inn i embetet igjen, lot han den øverste bakeren henge, og idet Herodes gledet Herodias' datter, måtte den gode Johannes miste hodet for bøddelens sverd. Slike herrers fødselsdag har vært skrekkelig for én og gledelig for en annen.

Noen har derimot gjort så lite av fødselsdagen sin at de langt fra å feire den til og med har forbannet den, slik Job gjorde da han sa: «La den gå til grunne, den dagen da jeg ble født! … Måtte den dagen bli til mørke! Måtte Gud i det høye ikke spørre etter den, og intet lys stråle over den!» (Job 3,3.4). Også Jeremia kom inn på slike ulykkelige tanker. «Forbannet være den dagen jeg ble født!» sier han. «Den dagen min mor fødte meg, la den ikke være velsignet!» (Jer 20,14).

En slik utålmodighet kan verken unnskyldes hos Job eller hos Jeremia; for hva kan dagen for at et menneske er ulykkelig? Hver dag har sin plage (Matt 6,34), men det er Herren, ikke dagen, som volder den; «skjer det vel en ulykke i en by uten at Herren har gjort det?» (Am 3,6). Og med en slik forbannelse over fødselsdagen vanærer en Herren, som skaper den onde dag likesom den gode (Fork 7,14); en skal ikke bli overmodig på den gode dag og ikke motløs på den onde.

For øvrig ble fødselsdagen høytidelig feiret hos hedningene, særlig de stores fødselsdag, og ved en slik anledning lykkønsker Plinius keiser Trajan. Hva de kristne angår, forbyr Skriften riktignok ikke noe sted at en til sin glede nyter Guds gaver og er glad, likesom på andre dager, slik også særlig på sin fødselsdag; men den vil at det skal skje i Herren og med takksigelse (1 Tim 4,4.5).

På fødselsdagen vår skal vår viktigste gjerning for det første være å betrakte vår underfulle fødsel, slik David gjorde da han sa: «Du formet meg i mors liv. Jeg priser deg fordi jeg er virket på forferdelig underfullt vis» (Sal 139,13.14). «Du er den som dro meg fram av mors liv, som lot meg hvile trygt ved min mors bryst» (Sal 22,10; 71,6). Og Job sier: «Dine hender har dannet meg … Med hud og kjøtt kledde du

meg, og knyttet meg sammen med ben og sener. Liv og miskunn ga du meg, og din varetekt vernet om min ånd» (Job 10,8 ff.).

Om den verdslig vise Platon fortelles det at han takket Gud for fire ting: for det første fordi han var et menneske og ikke et ufornuftig dyr, for det andre fordi han var blitt en mann og ikke en kvinne, for det tredje fordi han var blitt en greker og ikke en utlending, og for det fjerde fordi han var født på Sokrates' tid. Hver sann kristen bør derimot takke Gud for at han er et fornuftig menneske, begavet med sunne lemmer, og en sann kristen og ingen hedning, født i Kristi rike og i Ordets lys, som er den beste lærer.

Videre skal vår gjerning på denne dagen være å takke Gud Herren. For så snart vi er kommet til verden, er vi som et skip støtt ut på elendighetens ville hav; det har vi også gitt til kjenne med vår gråt, som en sikker spådom om vår elendighet.

Fra da av har Guds miskunn ikke sluttet å beskytte oss, og hver og en burde på denne dagen strebe etter å minnes alle de velgjerninger Gud Herren har vist ham siden fødselsdagen, selv om det er umulig å telle dem opp – som David sier: «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! … Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6).

Jeg har alt på et annet sted i dette verket bemerket at en av og til bør ta seg tid til å tenke over de største kjærlighetsgjerninger Gud har gjort mot en i ens liv, og i den hensikt skrive dem opp i en liten bok, slik også den såkalte Christlieb har gjort. Det vil imidlertid være umulig å telle dem opp, like lite som en kan telle stjernene på himmelen eller aksene på den fulle åker eller alle gresstråene på engen. (*Tredje del, andre preken, § 51.*)

La en far en gang prøve å skrive opp hvilke velgjerninger Gud har vist barnet hans fra fødselsstunden av – ikke akkurat dem som på grunn av mengden og hyppigheten ikke blir lagt merke til, men andre som er iøynefallende: hvor ofte det har falt farlig uten å støte seg, hvor ofte det kunne falle i vannet, stikke ut et øye, brekke et ben eller en arm, knekke nakken og så videre. Han vil sikkert undre seg over mangfoldet av Guds velgjerninger.

På disse må en nå tenke med takksigelse og si med David: «Min sjel, lov Herren, og alt som i meg er, love hans hellige navn! Min sjel, lov Herren, og glem ikke alle hans velgjerninger! Han som forlater all din

misgjerning, som leger alle dine sykdommer. Han som forløser ditt liv fra graven, som kroner deg med miskunnhet og barmhjertighet» og så videre (Sal 103,1–4). En vil også oppmuntre andre til lignende pris til Gud og si med Sirak: «Nå lover alle Gud, som overalt gjør store ting, som opphøyer våre dager fra mors liv og handler med oss etter sin barmhjertighet!» (Sir 50,29.30).

Deretter følger at vi legger vinn på et gudelig liv. Vi må tenke på at Gud, som elsker livet, ikke har skjenket oss det for at vi skal leve ugudelig; vi er hans verk, «skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud forut har lagt ferdige for at vi skulle vandre i dem» (Ef 2,10). Den som tar vare på dette, har feiret fødselsdagen sin rett festlig og høytidelig.

Den andre minneverdige dagen som de gudfryktige gamle pleide å holde høyt, var dåpsdagen, da et barn gjenfødes av vann og Ånd; de kom da i hu vår dyrebare Frelsers ord: «Uten at en blir født av vann og Ånd, kan han ikke komme inn i Guds rike» (Joh 3,5).

For er det noe stort at vi blir født, så er det jo ganske visst noe enda større at vi blir gjenfødt. Likesom vi uten den første fødselen ikke kan komme inn i verden, slik kan vi uten den andre ikke komme inn i himmelriket; og hva ville den første fødselen hjelpe oss uten denne nye fødselen? Kjøtt og blod kan jo ikke arve Guds rike, og vi er av naturen vredens barn (Ef 2,3).

Men den dagen vi blir døpt, gjør oss til Guds barn; for da blir Den Hellige Ånd rikelig utøst over oss ved Jesus Kristus, vår Frelser, for at vi skal bli arvinger til det evige liv (Tit 3,5.6). Med tanke på dette hadde Alexander Lutatius, en ung adelsmann, dåpsdagen sin særskilt anmerket i kalenderen og feiret den i det skjulte som en av årets fornemste høytider. Han tilbrakte den med bønn og takksigelse, påkalte Gud hjertelig om tilgivelse for de synder han hadde begått mot sin dåpspakt, og ba ham om at han i framtiden ville lede ham ved sin Hellige Ånd og bevare ham for nye overtredelser.

Derfor må en ikke glemme denne dagen, men under minnet om den oftere si: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, som etter sin store miskunn har gjenfødt oss til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde, til en arv som er uforgjengelig og uflekket og uvisnelig, og som er gjemt for dere i himlene!» (1 Pet 1,3.4)

Endelig har de gudfryktige gamle ikke uten grunn minnes den tredje fødselsdagen, nemlig en salig dødsdag, som de ofte kalte de helliges fødselsdag. Det gjorde også menigheten i Smyrna i et sendebrev om Polykarps død: «Siden vi i dag er kommet sammen på den hellige martyr Cyprians fødselsdag, da han ved en underfull kamp seiret over djevelen … Når dere, mine kjære, hører de helliges fødselsdag nevnt, så tenk ikke at det er tale om den dagen da de ble født på jorden av kjøtt, men om den da de ble født fra jorden til himmelen, fra arbeidet til hvilen, fra fristelsene til freden, fra pinen til gleden.» (*Merknad: Smyrna-brevet kaller dagen for Polykarps martyrdød hans fødselsdag. Ordene om Cyprian kan ikke være fra dette brevet, for Cyprian døde omkring hundre år senere; trolig er de fra en preken på hans minnedag, og noe tekst har falt bort alt i den danske utgaven.*)

Hvem skulle ikke ville kalle den dagen en fødselsdag, da vi trenger gjennom fra verdens kval til det himmelske lys, likesom barn med angst kommer fram fra morslivet – da vår første røst ikke skal være gråt, men et evig fryderop – da ingen skal svøpe oss inn, men Herren Jesus skal ta oss på sine armer og omgi oss med sin usigelige glans og herlighet?

Går det da noe tungt av og til før vi kommer gjennom – nå vel! Alle mennesker må jo fødes med smerte til denne verden, og når mennesket er født til verden, er det stor glede; slik er også døden bitter, men den fører til den himmelske, evige glede. Derfor skal vi også be:

Å Herre, ved din kraft bered
og styrk oss mot all engstelighet,
at mannelig vi kjempe må
og gjennom død til livet gå!

Jeg har sendt disse bemerkningene forut som en forberedelse til betraktningen av den store herlighet og salighet som de troende sjeler kommer til etter avskjeden fra legemet, og som vi i denne preken atter skal tale om. Gud hjelpe at det må tjene til mange sjelers salige oppbyggelse, trøst og glede, for Herren Jesu skyld! Amen.

Likesom biene tidlig om våren svermer i mengde omkring trærne når de blomstrer, for med travel flid og utrettelig arbeid å søke og samle honning, slik kunne en også si at dette på en viss måte avbilder de salige sjelers tilstand. Herren Jesus er livets tre (Åp 2,7), som

blomstrer med evig salighet og himmelsk sødme, og de bortvandrede sjeler flyr så å si i mengde omkring ham og samler av hans fylde med stor glede, uten arbeid og møye, den himmelske sødmen som vi denne gang skal tale om.

Det går imidlertid med dette som med å skue på solen, som riktignok gir hele verden lys, men likevel fyller våre øyne med mørke når de stirrer uavvendt på den. Slik kan det dødelige menneske ikke ved sin egen visdom og kraft fatte de salige sjelers tilstand; for ham er den bare mørke. Derfor har heller ikke hedningene hatt noe håp, og de gikk døden i møte bare nødig, idet de så å si måtte la seg slippe ned i et mørkt dyp, hvor de hadde mer å frykte enn å håpe; det kan en se av keiser Hadrians klagende ord:

Animula vagula, blandula,
Quae nunc abibis in loca?

Til hvilket sted, til hvilken del
av verden går du hen, o sjel?

Men likesom barn pleier å stikke hull i et stykke papir med en nål for slik å bryte solstrålene og uten fare og skade for øynene kunne se på solen, slik kan heller ikke vi uten Skriften si noe om de bortgangne sjelers tilstand. Derfor vil vi nok en gang betrakte det skriftordet vi la til grunn for forrige preken, som handler om dette, og opplyse det ved hjelp av andre skriftsteder i den hellige Skrift.

I dette skriftordet blir det for det første kunngjort at de bortvandrede sjeler også er salige etter sin bortgang. «Salige er de døde som dør i Herren fra nå av,» sier røsten til Johannes. «Ja,» sier Ånden, «de skal hvile fra sitt besvær, for deres gjerninger følger dem.»

Av dette ser en klart at når de troende sjeler skilles fra legemet, skilles de likevel ikke fra samfunnet med Gud og Jesus Kristus. Døden sønderriver riktignok det naturlige bånd mellom legemet og sjelen, men ikke det åndelige mellom Kristus og en troende sjel, og hver troende kristen kan frimodig si med apostelen Paulus: «Jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som komme skal, eller noen makt, verken høyde eller dybde eller noen annen skapning skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,38.39). Derfor kaller den hellige

apostel Peter døden inngangen til vår Herre og Frelser Jesu Kristi evige rike (2 Pet 1,11).

Røsten fra himmelen beskriver særlig de bortgangne sjelers salighet slik at de for det første skal hvile fra sitt besvær; det vil si at de ikke skal vite av noen angst, møye, nød og fare mer. De skal være til mote som et barn som er dratt opp av vannet og båret til morens fang, hvor det ikke bare blir varmet, trøstet, forfrisket og beroliget, men også sødt sovner inn og glemmer sin store skrekk.

For det andre skal deres gjerninger følge dem. Det lar seg etter min mening best forklare ved bildet av et menneske som har styrt et øvrighetsembete i en landsdel og oppført seg så prisverdig at alle derfor roser ham, og som til slutt drar bort med en slik ros og begir seg til sitt hjemland, dit ryktet om hans gode ferd og gagnlige foretak følger ham.

Den hellige apostel Paulus gir de rike i denne verden det råd at de skal gjøre godt, være rike på gode gjerninger, være gavmilde og gjerne dele med andre (1 Tim 6,18). Når de nå følger denne formaningen og så dør og berømmes av de fattige, da følger deres gjerninger dem. Slik sies det om Tabita i Jaffa at fordi hun var rik på gode gjerninger og almisser hun hadde gitt, stilte de enkene hun hadde sørget for med klær, seg etter hennes død omkring apostelen Peter, gråt og viste ham de kjortlene og klærne hun hadde laget mens hun var hos dem (Apg 9,36 ff.).

Om fru Anna Margaretha, landgrevinne av Hessen, født grevinne av Diepholz, den siste av dette eldgamle grevelige hus, forteller en navnkunnig teolog at hun på grunn av sin godgjørenhet mot de fattige av dem ble kalt den andre hellige Elisabeth, og var så elsket av dem at da hennes fyrstelige lik etter hennes salige død ble lagt i jorden i Butzbach den første september seksten hundre og ti, sluttet de fattige i hele landet omkring seg i stor mengde og i god orden til det fyrstelige likfølget og la ved hjertelig veklage sin kjærlighet til den bortgangne for dagen.

Og til den romerske høvedsmann Kornelius lot Gud si ved en engel: «Dine bønner og almisser er steget opp for Guds åsyn, så han er blitt minnet om deg» (Apg 10,4). Slik går de troendes gjerninger dels forut for dem og følger dels med dem etter deres død.

Men vi må også føre fram andre ord fra den hellige Skrift til vår opplysning. Skriften sier (1) at de bortvandrede sjeler er hos Kristus i Paradis. Slik trøstet Herren Kristus røveren på korset og sa: «I dag skal du være med meg i Paradis!» (Luk 23,43). Apostelen ønsket det samme da han sa: «Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus» (Fil 1,23).

Men Kristus er hos Gud. Han var utgått fra Gud – fra sin Fars fang, fra den evige herlighet – og gikk til Gud i herligheten (Joh 13,3). Selv sa han til sine disipler: «Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?» (Luk 24,26). Slik er da de troende sjeler (2) hos Gud, i Guds hånd (Visd 3,1).

Guds hånd kan bety Guds allmakt; i den forstand er Kristus opphøyet til Guds høyre hånd. På denne måten kunne en også si at de troende sjeler, som Kristus har forløst med sitt blod, er i Guds hånd, for djevelen kan ikke støte dem ut derfra eller rive dem ut av den, hvor mye han enn larmer og raser (Joh 10,28).

Eller det kan bety Guds hevn, som David taler om: «Din hånd skal finne alle dine fiender» (Sal 21,9); men det hører ikke hjemme her, for i dette skriftordet står det også: «og pine skal ikke røre dem». Eller det betyr at Gud i nåde verner, bevarer og holder oppe, som Moses taler om: «Alle dine hellige er i din hånd» (5 Mos 33,3). Slik er også de rettferdiges sjeler i Guds hånd, som en ring, et klenodium, så han kan styrke, trøste, verne og holde dem oppe og bevare dem til den evige salighet.

Ellers taler den hellige Skrift om sjelenes tilstand på andre måter også. Den sier at de (3) og (4) er bundet i de levendes knippe hos Herren sin Gud (1 Sam 25,29), og at de er i Abrahams fang (Luk 16,22).

Det er sagt etter østerlandske folks skikk; de satt til bords slik at den ene så å si lå i den andres fang, slik som disippelen Johannes lå opp til Herren Jesu bryst ved nattverden (Joh 13,23; 21,20). Siden de troende har det løftet at de skal sitte til bords med Abraham, Isak og Jakob i himlenes rike, betegner dette uttrykket en særskilt nytelse av den himmelske glede og herlighet.

De er (5) gått inn til sin Herres glede (Matt 25,21). De ser og omfavner sin kjære Frelser, han som de har trodd på, så hjertelig har elsket, så inderlig har lengtet etter og har bekjent like til døden.

Det er ingen tvil om at sjelen, så snart den, omstrålt av himmelsk herlighet og skinnende midt blant englene og de utvalgte salige, befinner seg foran Lammets trone, faller ned for den, legger kronen for Jesu føtter og kysser dem med takksigelse – slik som den botferdige synderinnen gjorde i fariseerens hus, da hun ikke sluttet å kysse Herren Jesu føtter (Luk 7,36 ff.), og slik som samaritanen, som falt på sitt ansikt for Herren Jesu føtter og takket ham inderlig (Luk 17,16).

Altså er sjelen til den tiden Gud har bestemt, skilt fra legemet, men desto nærmere forent og bundet til sin Frelser, Jesus. Det den før trodde, ser den nå; det den før ønsket og håpet på, har den nå fått – det eier den nå; det den manglet her i verden, nyter den nå. Den lever og svever, eller (6) står for Guds ansikt.

Den hellige Johannes bevitner det tydelig etter den eldstes utsagn, han som talte med ham (Åp 7,14 ff.). Da den eldste viser ham noen som er kledd i hvite kapper, forteller han at det er de som kommer ut av den store trengsel og har vasket sine kapper og gjort dem hvite i Lammets blod; «derfor er de for Guds trone og tjener ham dag og natt i hans tempel, og han som sitter på tronen, skal reise sin bolig over dem. De skal ikke hungre mer, heller ikke tørste mer. Solen skal ikke falle på dem, eller noen hete.»

Det er særlig verdt å merke at han tilføyer: «For Lammet, som er midt for tronen, skal vokte dem», og at «Gud skal tørke bort hver tåre fra deres øyne». Av alt dette kan en slutte at de uten tvil ser Gud som han er.

Skriften sier videre (7) om dem at de blir samlet til sitt folk, slik det heter om Abraham, Isak og Jakob (1 Mos 25,8; 35,29; 49,33). Dette folket er altså også etter døden Guds folk, og de troende blir samlet til det. De salige sjeler skal (8) i himmelen sveve om hverandre som lekende ildsluer. De skal få fryd og glede; evig glede skal være over deres hode, og sorg og sukk skal fly (Jes 35,10; 51,11).

Av denne opplysning fra Den Hellige Ånd kan vi da slutte at de troende sjeler som har vandret bort fra verden, ikke bare ikke vet av noen pine, men også har fred, glede, herlighet og salighet. De har forlatt alt de hadde i verden, men til gjengjeld har de fått alt som er i himmelen. Døden tar fra dem besittelsen av de timelige og forgjengelige goder og gir dem de uforgjengelige og evige. De ser ikke lenger noe i verden, men de ser alt i himmelen.

Legemet senkes ned i den mørke grav, men sjelen svever i det himmelske lys; Guds herlighet omstråler og gleder den. I døden faller sjelen fra verden og ned i Guds kjærlighet som i et hav. Slik som sjelen i denne verden overalt er omgitt av trengsel, skal den da være helt fylt av fred og glede. Den blir lik en fugl som er kommet ut av buret og synger i den frie luft, og liksom ler ut fuglefangeren og alle hans garn og snarer.

Her kunne mange spørre om de bortgangne sjeler nå er kommet i den fullkomne lyksalighets stand. Jeg svarer: Det vil jeg ikke si. Riktignok er de i en så salig tilstand at de ikke ville bytte bort sin herlighet mot hele verden. Men uten tvil blir deres herlighet større etter at legemene er vekket opp, etter den allmenne samling av alle utvalgte og når den siste dom er fullbyrdet.

De lærde forklarer dette med flere bilder: templet i Jerusalem, som hadde sine forgårder like så vel som det hellige og det aller helligste; eller et barn, som først er innesluttet i morslivet og siden kommer til dagens lys. Da er det først i sin umyndige alder, men senere, når det er blitt voksent, tiltrer det sin fulle arv og eiendom. Med dette vil de antyde de ulike trinn som fører sjelen til herlighet.

For det andre må vi undersøke når denne tilstanden begynner for den bortvandrede sjel. Røsten i vår tekst svarer: «Fra nå av» – fra sitt salige avskjedsøyeblikk er de salige. De har ingen lang reise å gjøre til himmelen og blir heller ikke holdt lenge tilbake; de hellige engler fører dem straks til Paradis. Det viser fortellingen om den fattige Lasarus: så snart han døde, bar de hellige engler hans sjel bort til Abrahams fang (Luk 16,22). Vår kjæreste Frelser lovet også den botferdige røveren, på hans bønn, at han samme dag, rett etter sin død, skulle være med ham i Paradis (Luk 23,43).

Det er også verdt å merke seg at den hellige apostel Paulus, når han vil sette en evig og stadig trøst mot denne verdens mange trengsler, stiller den himmelske, evige bolig opp mot den jordiske hytte. Etter den lengter han, og han ønsker snart å bli overkledd og være hjemme hos Herren (2 Kor 5,1.8).

Like bemerkelsesverdig er det vår kjæreste Frelser sier: «Den som hører mitt ord og tror ham som har sendt meg, han har evig liv» – ikke først skal få det – «og er gått over fra døden til livet» – ikke først skal

gå over dit (Joh 5,24). Med det vil han gi til kjenne at det evige liv er visst, og at sjelen går straks over til det når den har gått ut av legemet.

Jeg vet vel at andre skriftsteder synes å lære noe annet; men uoverensstemmelsen forsvinner når en skjelner mellom den begynte, eller middels, og den fullkomne herlighets tilstand. Apostelen Paulus' utsagn at Herren vil gi ham den kransen som er lagt til side for ham, på den dagen (2 Tim 4,8), er heller ingen hindring; for noen forstår «den dagen» som dødsdagen. En kan også si at den kransen som er lagt til side, og som Herren på den ytterste dag vil gi apostelen (om en vil forklare det slik), er den fullkomne herlighet han da skal oppnå, og så videre.

Vi må imidlertid betrakte de saliges tilstand litt nærmere etter Guds ord, som er en kikkert vi kan skue inn i de himmelske rom med.

Etter det er de helliges og de troendes bortvandrede sjeler salige for det første (1) fordi de nå fullt ut nyter den guddommelige kjærlighet; de er fullkomment forent med sin Jesus og gleder seg uhindret i Den Hellige Ånds samfunn.

Den høyeste grad av timelig salighet er den apostelen taler om: «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt» (Rom 5,5). Så uvurderlig denne utgytelsen av den guddommelige kjærlighet enn er, blir den likevel langt rikere i herlighetens tilstand. Våre hjerter er så trange i dette liv at de knapt kan romme noen dråper av denne sødmens store hav (Sal 34,9). Men når sjelen er skilt fra legemet, utvider den seg, så den kan romme hele strømmer av denne sødme og bli beruset av den.

I dette liv omfavner og eier sjelen Jesus i hans fattigdom, slik han hang naken og full av blod på korset, gjennomboret av torner og negler. Selv om den finner ro og fred for sin samvittighet i ham, kan den ikke unndra seg samfunnet med Kristi kors og kalk, og den må ta del i hans smerter. Når den derimot har forlatt dette liv, omfavner den Jesus i hans herlighet og med hans herlighet, og den gjøres mottakelig for den høyeste sødme og salighet, som har sin fylde i ham. Den salige og hellige sjel lever i Guds kjærlighet, i Jesu Kristi nåde og i Den Hellige Ånds samfunn.

Slik som det ikke finnes noe lem på det menneskelige legeme, ingen åre, ingen sene, som ikke sjelen gir sin livgivende kraft, slik vil det heller ikke finnes noe i de bortgangne sjeler som ikke Gud i Kristus

Jesus gir hele sin kjærlighets sødme. De er fylt av himmelsk klarhet og herlighet, likesom et speil av solstrålene. Men det er en forskjell: et speil tar imot strålenes påvirkning uten å merke eller ha nytte av den, mens sjelene tar imot den guddommelige herlighet slik at de selv blir herliggjort ved den.

Hvis jeg tør tale om denne saken så godt et menneske kan det i dette liv, og slik en kan fatte det, så forestiller jeg meg himmelen som de salige sjelers bolig slik: Jeg ser liksom i midten den hellige og høylovte Treenighet vise seg i et uforgjengelig lys som ingen kan komme til, mens englene og de bortgangne sjeler svever som klart lysende, deilige ildsluer rundt tronen og overalt blir opplyst, fylt og gledet av dette lyset.

Dette er ting vårt jordiske hjerte ikke kan fatte; men gudfryktige, troende sjeler som har lært og daglig lærer å forsmå det timelige, som står himmelen nær og er blitt én ånd med Kristus, kan fatte det noenlunde til sin trøst. Hit hører det vår Frelser lover gjennom den hellige Johannes: «Den som seirer, ham vil jeg gi av den skjulte manna» (Åp 2,17). Det kan ikke forklares annerledes enn som den åndelige trøst og smaken av den guddommelige kjærlighet og sødme. Selv om noen har fått en forsmak på den i dette liv, skal den først bli dem til del i det andre livet.

Av dette følger videre (2) Guds stadige og evige pris. For kjærligheten til Gud tvinger dem så de ikke kan annet enn juble over denne salighet og sødme, som berusede.

Derfor finner vi flere steder i den hellige Åpenbaring at de salige i himmelen lovpriser Gud på det herligste, dels for velgjerningene han viste dem her i livet, dels for dem de nå nyter i himmelen. De kaster sine kroner ned for ham som sitter på tronen, og sier: «Verdig er du, vår Herre og Gud, til å få lovprisningen og æren og makten. For du har skapt alle ting, og på grunn av din vilje ble de til og ble de skapt» (Åp 4,10.11; 5,9.12; 7,12).

Likevel kan de ikke få nok av å prise Gud; derfor sies det om dem at de ikke har hvile dag eller natt, men priser Gud uten opphold. Det skal ikke forstås slik at denne stadige lovprisningen av Gud volder dem noe arbeid eller bry. Slik som vi i dette liv drar pusten uten anstrengelse, slik som en rose sprer sin duft uten noen anstrengelse, og slik

som sjelen i dette legeme ikke blir trett av å tenke på behagelige ting, slik priser de bortgangne sjeler Gud i himmelen.

Innholdet i denne pris er opphøyelsen av Guds allmakt og miskunn. De forstår da hele rekken av velgjerninger og nåde som han har gjort dem salige med, og det er ingen tvil om at det gir dem grunn til å prise Gud.

Profeten Jesaja sier uttrykkelig hva denne lovprisningen går ut på, og den hellige Johannes gjentar det i sin åpenbaring, når det sies at kjerubene og serafene ropte til hverandre: «Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskarenes Gud! All jorden er full av hans herlighet» (Jes 6,3; Åp 4,8).

Likevel er det ingen tvil om at de hellige i himmelen priser ikke bare Guds hellighet, men også hans allmakt, visdom, allestedsnærvær, miskunn, barmhjertighet og så videre. For når det ene kor av de himmelske serafer roper: «Hellig, hellig, hellig er Gud», roper uten tvil et annet: «Mektig, mektig, allmektig er Gud», og atter et annet: «Miskunnsom, nådig, barmhjertig er vår Gud; allvis, allmektig, allestedsnærværende er Gud.»

Vi må heller ikke tro at dette ropet skjer med tunge eller munn; det er et sjelens rop. Hvordan det er, og hvordan det går til, erfarer de troende ofte her i livet, når sjelen jubler for Gud mens legemet tier, og når den, blandet inn i de saliges kor, priser Gud med indre åndesukk.

Det er også verdt å merke at den hellige Johannes sier at det ble stillhet i himmelen (Åp 8,1). De salige undret seg da over Guds majestet og æret ham i taushet. Hit hører det David sier: «Gud, i stillhet priser de deg på Sion» (Sal 65,2) – nemlig med det velbehag de finner i hans aller helligste vilje, som de også gladelig fullbyrder mens de priser hans navn.

Jeg finner videre (3) om de bortvandrede sjeler at de sitter på tronen med Kristus og regjerer med ham. Det lovet han sine disipler da han sa til dem: «Sannelig sier jeg dere: I gjenfødelsen – når Menneskesønnen sitter på sin herlighets trone – da skal også dere som har fulgt meg, sitte på tolv troner og dømme Israels tolv stammer» (Matt 19,28).

Ja, apostelen Paulus sier at de hellige ikke bare skal dømme verden, men også engler (1 Kor 6,2.3). Det gjelder bare de onde engler, som bevares til den store dags dom, for de gode trenger ingen dom. Den

hellige apostel sier også uttrykkelig at vi skal regjere med ham dersom vi holder ut (2 Tim 2,11.12).

Aller tydeligst og med stort ettertrykk sier den kjæreste frelser det om den som seirer og holder hans ord inntil enden: «Ham vil jeg gi makt over folkeslagene. Han skal styre dem med jernstav og knuse dem som leirkar, slik som også jeg har fått det av min Far» (Åp 2,26.27). Og likeså: «Den som seirer, ham vil jeg gi å sitte med meg på min trone» (Åp 3,21).

Kanskje kan denne måten å tale på forklares ved det de lærde forteller om østerlandske kongers troner. De er laget som en bærestol, litt hevet over jorden, hvilende på søyler og støtter og belagt med tepper, og så vide og brede at ikke bare kongen kan sitte på den, men også andre ved siden av ham som han vil hedre.

Selv om disse ordene handler om og lover de hellige sjeler en usedvanlig salighet som de skal nyte, finner jeg at de fleste har forklart dem bare lite, og det undrer meg meget. Ordene er i sannhet svært tydelige og lover en herlig tildeling av makt og herlighet som de hellige skal få.

Jeg må likevel med en gammel, ansett teolog tilstå at vi i dette liv ikke helt nøyaktig kan erfare hvordan det er med denne makt og herlighet. Han skriver imidlertid svært bemerkelsesverdig om den: De hersker og regjerer med Kristus, selv om vi ikke ser eller vet hvordan det går til, og hvordan det forholder seg med en slik regjering.

Den utvalgte sjel sitter som en kongelig brud med Kristus, sin brudgom, på hans trone. Den ser ikke bare hvordan han mektig styrer himmelens og jordens store bygning og kaller, samler og opplyser sin kirke over hele den vide verden, men er også selv med på å dømme verden, domfelle fiendene og knuse dem som leirkar, og så videre. (*Filip Nikolai i hans «Gledesspeil».*)

Det er (4) ingen tvil om at de utvalgte sjeler kjenner hverandre og omgås hverandre på englers vis; for den rike mann kjente jo Lasarus langt borte, enda han selv lå i helvete. Hvor mye mer må da ikke de utvalgte i himmelen kjenne hverandre! Hvordan skulle også en utvalgt sjel kunne vite at den var samlet til sitt folk, hvis den ikke kjente sitt folk i den andre verden?

Dessuten er det livet Lysets barn fører i himmelen, et sant paradisliv, slik Herren sier til røveren: «I dag skal du være med meg i Paradis!» (Luk 23,43). Er det da et paradisliv, følger det at de seirende

kristne, på samme måte som Adam og Eva kjente og elsket hverandre inderlig i det jordiske paradis (før synd og død var kommet inn i verden), også kjenner hverandre godt og omfavner hverandre med en ren og usminket kjærlighet i det evige livs himmelske paradis (etter at de ved troen på Kristus har overvunnet synd og død).

Det synes særlig å kunne bevises ved dette: En av de eldste spør Johannes hisset: «Disse som er kledd i de lange hvite kappene – hvem er de? Og hvor er de kommet fra?» Og han svarer selv: «Dette er de som kommer ut av den store trengsel, og de har vasket sine kapper og gjort dem hvite i Lammets blod» (Åp 7,13.14).

Når nå noen, skriver den nevnte teolog, ser sin bror, søster, far, mor og så videre fare ut av verden og den edle sjel – etter at det dødelige legeme er lagt av – komme inn, omringet av de hellige engler, kjenner han den straks og spør ikke lenge: Hvem er han eller hun? Uten betenkning sier han: Se, der kommer min kjære far! Se, der farer min kjære mor! Se, det er min bror, min søster, mitt søskenbarn, min faster, min venn og så videre, som kommer og farer opp til oss og dette paradis fra verdens dype jammerdal. Å, velkommen i Herrens navn! Å, Gud være lovet i all evighet, fordi jeg ser deg komme hit og samles til dette vårt folk! Å, glede over glede at du har oppslukt døden til vår frelsers, Jesu Kristi, seier og ved troen har trengt inn til oss i det evige liv!

Og slik som den kjæreste frelser har gjort de salige sjeler delaktige i sin majestet, herlighet og regjering, etter det som er sagt ovenfor, gjør han dem også delaktige i sin visdom, kunnskap og så videre.

Jeg finner videre (5) at de ikke bare er befridd fra all angst og møye og ikke lenger vet av noen ulykke, men også lever i den største ro, herlighet og salighet. Det sier den hellige Johannes svært tydelig i sin åpenbaring. Der blir de framstilt slik at de står for Gud i sin herlighet og klarhet, smykket med Lammets blod og rettferdighet.

Overskygget av Guds herlighet, gjennomstrålt av hans lys og mettet med hans søthet vet de ikke av noen nød. Lammet leder og vokter dem; de drikker etter hjertens lyst av livets kilde. Tårene deres er tørket bort; sukkene er byttet om til jubelsang, sorgen til glede, møyen til hvile, gråten og hylet til latter.

Her oppstår et spørsmål som jeg ikke kan forbigå: Tenker de salige sjeler i sin fryd og salighet på sine egne, som de har latt tilbake i elendighetens og tårenes dal, og bærer de dem fram for Gud i sine bønner?

Jeg svarer: Det tviler jeg ikke på. For ikke å tale om at de avdøde hellige ikke glemmer hva de har gjort i dette liv – jeg vil bare si dette: Selv om de ikke har tatt noe med seg fra verden, har de beholdt kjærligheten til sine medbrødre og medsøstre.

Ja, denne kjærlighet er så mye mer brennende, ren og fullkommen jo nærmere de nå er kommet Gud og jo mer de er blitt delaktige i hans natur. Derfor elsker de sine egne inderlig, men med en ren, hellig og himmelsk kjærlighet som utgår fra Gud og flyter i Gud, gjennom Gud og til Gud. Derfor har de ikke noe høyere ønske enn at de som er igjen på jorden, må bli opplyst og ledet ved Guds nåde og hjelp og vandre fram på den vei som til slutt fører dem til den samme lyksalighet.

Vi vet også at den rike fråtser var bekymret for sine brødre, at ikke også de skulle komme til pinens sted der han selv var. Hvem kan da tvile på at de hellige sjeler, som så å si brenner av utrolig og uforlignelig guddommelig kjærlighet, ber og påkaller Gud inderlig om at han vil lede deres egne så nådig at de en gang må samles og ære, love og prise ham sammen med dem?

Jordiske ting derimot, som ære, rikdom og slikt, bryr de seg ikke om at deres egne skal få. Deres eneste mål er at de må bli salige og bevart for alle verdens forargelser og djevelens snarer og til slutt få en salig utgang av verden.

Det kan heller ikke være tvil om at de ber for sine velgjørere og andre venner og kjente. Et bevis for det synes på sett og vis å ligge i at vår Frelser sier at en skal skaffe seg venner ved mammon, for at de skal ta imot oss i de evige boliger (Luk 16,9).

For av alt det gods et menneske har forvaltet her i verden, beholder han ikke noe og kan heller ikke trøste seg ved det, unntatt det han har brukt til Guds ære og etter hans vilje til tjeneste for hans venner. Har han nå vist dem godhet og vunnet dem som venner, vil heller ikke deres kjærlighet unnlate å be om åndelig velsignelse og Guds nåde for den hvis legemlige velsignelse de har nytt.

Ingen kan innvende at alle slike kjødelige forhold vil opphøre i himmelen, og at det der ikke vil være mann, kvinne, far, mor, bror, søster, men at vi alle skal være Guds barn. Jeg svarer: Apostelen taler

også slik om dette liv med henblikk på Kristus. Likevel opphører ikke de forhold som Gud selv har plantet i naturen. På samme måte vil slike tilbøyeligheter i det evige liv – om jeg kan si det slik – nok bli renset for all urenhet og uorden, men i og for seg bli stående.

For at jeg ikke skal bli ansett for å ville gjøre nye mellommenn og forbedere ved siden av Kristus i himmelen, ber jeg dere merke at de hellige sjelers forbønn er grunnet på Kristi forbønn. Av den blir den styrket og stadfestet, og ved hans hånd blir den ført fram for Gud.

Den hellige Johannes omtaler et alter, og under det så han sjelene til dem som var blitt slått i hjel for Guds ords skyld og på grunn av det vitnesbyrd de hadde (Åp 6,9). Våre lærere forklarer dette om Kristus og delaktigheten i ham; til ham og ved ham, for ham og på ham er alle hellige martyrer blitt ofret, og under hans vern lever de nå salig.

Vi skal særlig legge merke til det den hellige Johannes videre sier: «Det ble gitt ham en stor mengde røkelse» (Åp 8,3). Jeg forstår det slik at alle hellige i den stridende og den seirende kirke så å si rekker ham sine bønner, for at de ved ham skal bli bragt fram for Gud. På denne måten har vi ikke mistet bønnene til våre nærmeste som er gått inn i himmelens helligdom før oss; nei, de er blitt så mye kraftigere fordi de nå går ut fra rensede og fullkomment helliggjorte sjeler.

Endelig ser vi også (6) av dette at selv om de salige sjeler må vente på legemenes oppstandelse og den fullkomne herlighet, faller ikke tiden dem lang; for de er utenfor all tid, tusen år er for dem som én dag.

Av det kan vi slutte: Hvis jeg i den andre verden spurte de hellige apostler (som er døde for seksten hundre år siden) om deres tilstand og sa: Kjære Tomas, kjære Johannes, kjære Paulus, hvor lenge har dere vært i denne himmelske glede, eller hvor lenge synes dere dette paradislivet har vart? – da ville de svare: Å, spør du hvor lenge? I denne glede og herlighet vet vi ikke av noen verdslig tid, og vårt liv er et slikt liv at vi føler det som om det knapt hadde vart halvannen dag. (*Nå atten hundre år siden.*)

På samme måte: Kommer du til dine salige foreldre, din mann, din kone, dine barn, brødre eller søstre – selv om de er døde for tyve år siden – vil de likevel bekjenne for deg og si at dette livet i himmelen knapt synes dem å ha vart et kvarter.

Filip Nikolai, hvis ord jeg nå bruker, forklarer det med denne lignelsen: Bryllupsfolk samler seg etter hvert hos brud og brudgom i

deres vakkert bygde hus og blir til en glad velkomst tatt imot med en æresdrikk og kostelig bakverk og slikt, og de fører hyggelige og behagelige samtaler med hverandre, til alle gjestene er samlet. Da drar brud og brudgom til kirken i høytidelig opptog, og først da er gleden deres fullkommen.

Slik samler også de utvalgtes sjeler seg i det himmelske paradis og feirer sammen med sin brudgom Jesus Kristus begynnelsen på sin bryllupsglede og herlighet, til den ytterste dag bryter fram. Da skal de få sine legemer igjen fra jorden og skue Gud ut fra sitt kjød, og først da begynner herligheten og gleden i fullt mål, og så videre.

Vi må nå bruke de betraktninger vi hittil har gjort, til nytte for oss. Vi ser da for det første at den lære er falsk som fordum sa og ennå sier at sjelene enten går til grunne med legemet og dør for en tid, til de omsider blir levende igjen med legemet, eller at de sover og ikke forstår, føler eller ser noe før de blir gjenforent med legemene. Men hvordan skulle sjelen sove utenfor legemet, når den alltid har vært virksom og aldri har sovet i legemet?

Det er også falskt det katolikkene dikter opp om skjærsilden; det kan vel være fordelaktig for kjøkkenene deres, men stemmer slett ikke overens med Guds ord og har enda mindre noen grunn i det. (*Prestene får nemlig betaling for å holde såkalte sjelemesser, som skal tjene til å forkorte sjelenes opphold i skjærsilden.*)

For det andre ser vi av dette at vi ikke har grunn til å frykte døden. Vi anklager den med urette for å fare ubarmhjertig fram med oss; den viser oss jo nest etter Gud den største velgjerning og fører oss over fra en sørgelig til en salig tilstand. Med døden er det godt å handle; vinningen er vår, som apostelen sier: «For meg er det å leve Kristus, og å dø en vinning» (Fil 1,21). Den tar det syndige kjøds gamle filler og gir oss i stedet den himmelske herlighets klær.

Her flagrer sjelen med engstelige sukk og lengsel som en fugl som holdes fast med en tråd om den ene foten; døden skjærer over tråden og bringer oss til Guds barns herlige frihet. Døden river oss ut av favnen til våre nærmeste, som vi elsker og som elsker oss; men den rekker oss til Herren Jesus Kristus, som elsker oss som sin egen sjel. Den tar barnet fra morens, hustruen fra mannens, mannen fra hustruens armer; men den legger dem i Guds armer. Hvorfor klager

vi da over døden? Hvorfor frykter vi den? La den frykte som ikke vil bli salig, som ikke vil være med Kristus!

Man sier at narrene helst er hos dem som leder dem mest etter nesen; slik er det også med oss. Verden bedrøver og plager oss, og likevel har vi lyst til å bli i den. Vi er som barn som ikke gjerne bytter bort en regnepenning mot en gullmynt eller dukkene sine mot bøker og andre nyttige ting. Derfor synger en verdenstrett sjel:

Kom, o død, du søvnens broder,
før meg bort, ta meg i favn,
dra meg opp av motgangs floder,
led meg i en sikker havn!

La hvem som vil, for deg grue;
jeg skal deg med glede skue.
For ved deg jeg kommer visst
til den skjønne Jesus Krist.

La oss da også for det tredje være vel tilfreds når våre kjære forlater verden ved en salig død! Vi ser bare på det som er for øynene våre – hvordan legemet i dødsnøden svetter, tæres bort, klynker og engster seg, og etter døden blegner, råtner, stinker og blir til støv og aske – men skuer ikke lenger fram. Når et menneske ligger i de siste trekninger, stiger det liksom opp et høyt fjell med stor anstrengelse, så svetten bryter fram; men oppe på fjellet står Herren Jesus med livets krone. Legemet blir vanskapt og går til jord, men sjelen lever i klarhet og herlighet og skinner som solen.

Å, for et salig øyeblikk og en glad stund er det ikke når sjelen trer ut av tiden og inn i evigheten, ut av døden og inn til livet! Legemet ser ikke; øynene er lukket og trykket igjen; men sjelens øyne er åpnet, så de skuer Guds herlighet. Legemets munn tier, men sjelen jubler og priser Gud foran hans trone.

Hvilken ukristelig ferd er det da ikke at mange mennesker sørger over sine egne ved deres død verre enn hedningene, som om de hadde gjort et bytte de måtte angre på, enda det ikke er noen sammenligning mellom dette livet og det andre! Her er tornene; hisset plukker de rosene.

Den som derimot rett i Ånden betrakter de bortvandrede sjelers tilstand i det andre livet, lykkønsker sine egne med deres bortgang

og lengter etter snart å følge etter dem, for å bli dem lik og nyte den samme herlighet – som når en sender én i forveien til et muntert selskap eller bryllupsfest, mens en selv snart vil følge etter for å fryde seg sammen med ham.

Når vi sørger altfor sterkt over våre nærmeste, kommer det meg for som om en fugl var sluppet ut av buret og svevde i den frie luft, satt i et grønt tre og sang glad – mens de andre burfuglene ville sørge over det, enda de tvert imot burde ønske seg selv det samme. Men slik er det: Vi vender sjelden tankene mot det himmelske og evige, og derfor forstår vi heller ikke å verdsette det. Derfor gråter og hyler vi. Den gudfryktige dikter har truffet det godt når han sier:

Hvor er dere salige, dere fromme,
som fikk dødens bud, til Gud å komme!
Dere er sluppet fri
fra nøden vi ennå er fanget i.

Det er i sannhet forunderlig at vi klager og sukker over dette elendige, bedrøvelige og møysommelige liv helt fra vår fødsel av til døden – gråt er jo vår første stemme – og likevel ikke har lyst til å forlate verden og bytte den med himmelen, og ikke er tilfreds med at våre egne går i forveien til herligheten og saligheten.

Det måtte være en stein og ikke et menneske som ikke ville glede seg når han så at en tok lenker og bånd av hans nærmeste og slapp dem ut av fengselet, eller at en som lenge hadde reist omkring til lands og til vanns og kom seilende i sterk storm, landet lykkelig i havn.

For hva er verden annet enn et fengsel der legeme og sjel så å si ligger fengslet i idel ulykkesbånd og korslenker? Og likevel skulle vi ikke gjerne se at Gud ved døden løste disse bånd og lenker? Hva er verden annet enn et stormfullt hav der vi er utsatt for så mange farer? Og likevel skulle vi ikke gjerne se at vi kommer inn i det evige livs havn?

Denne framstillingen skal for det fjerde tjene oss til trøst i all motgang. Vi drikker her etter Guds vilje av en bitter kalk; men det er søtt sukker på bunnen. Vi strider og engster oss daglig her; hvor en enn vender seg, ser en ikke annet enn synd, ugudelighet, nød, elendighet og hjertesorg. Men det kommer en tid da vi etter et øyeblikks forløp ikke skal se annet enn himmelsk lys, klarhet og herlighet.

Det går ofte med de hellige og gudfryktige Guds barn som med en fattig gutt, født av enkle foreldre og oppdratt i armod, men som ved sin utrettelige flid og de evner Gud har gitt ham, kommer til stor ære, rikdom og herlighet – noe nesten enhver kjenner eksempler på. På samme måte som Gud Herren under de ringeste kår holder sitt råd skjult om hvordan han i framtiden vil opphøye en slik gutt, så ofte verken gutten selv eller andre får vite det, skjuler han så å si de edleste sjeler, lik verdens kostbare edelstener, under all slags kors og motgang, men opphøyer dem siden til himmelsk herlighet.

La oss derfor være trøstige og ikke plage oss med engstelige bekymringer – bortsett fra den om hvordan vi med sann tro skal henge ved Kristus og til Guds ære enda mer åpenbare denne tro ved kjærlighet og lignende dyder. Vår ære og herlighet derimot vil Gud selv ha omsorg for. De skjønneste varer blir jo, når de skal føres over land, pakket inn og forvart i matter og grovt papir.

La oss ikke se på vår nåværende tilstand, men på den kommende! Hva bryr en vandringsmann seg om at det går ham nokså dårlig på reisen, at han må leve knapt, at hundene i alle landsbyer farer løs på ham og så videre, når han vet at han hjemme vil få alt bedre? Er vi i denne verden omgitt av trengsler og angst og får malurt å spise og drikke, så la oss tenke på at vi evig skal nyte Guds søte kjærlighet!

Men la oss for det femte heller ikke glemme påminnelsen om at vi må leve gudfryktig og legge vinn på gode gjerninger; for gjerningene følger med de hellige. Når du nå ingen gode gjerninger gjør og ikke tjener Gud og din neste, hva skal da følge med deg? Det er deilig å lese om en gudfryktig og gavmild fyrstinne at alle de fattige i landet fulgte henne til graven, slik vi har fortalt ovenfor. Og hvor deilig er det ikke at de troendes gjerninger følger dem!

For å framstille saken desto bedre kan vi tenke oss at de hellige engler holder et høytidelig opptog mens de fører de gudfryktiges sjeler til himmelen. Én engel bærer et krusifiks, for å vise den tro og kjærlighet til Herren Jesus som har bodd i sjelen; en annen en bok, for å vise dens kjærlighet til Guds ord og bønnen. En annen bærer en gyllen krukke eller pokal der den troende sjels tårer er samlet og oppbevart, for å vise dens andakt, medlidenhet og tålmodighet.

En annen bærer en åpen og tom pung, for å vise sjelens gavmildhet og godgjørenhet mot de fattige; en annen en hvit lilje, for å vise dens

kyskhet; en annen en grønn og frukttung gren, for å vise dens fruktbarhet i gode gjerninger, og så videre. Å, for et salig inntog er ikke dette! (*Om krusifikset, se første bind s.* 158.)

Undersøk så, du onde menneske, hvordan det en gang vil bli med din bortgang! Dine gjerninger vil følge deg; de fattiges sukk vil gå foran deg og følge etter deg.

Djevlene vil også holde et opptog med den ugudelige: én vil bære en svøpe, for å vise at et slikt menneske har vært mange andres svøpe og derfor skal få dobbelt hugg; en annen en tornebusk eller tistel, fordi han i denne verden ikke har kunnet gjøre annet enn å rive, stikke og såre med sin falske tunge, og fordi en like lite har kunnet vente noen dyd, gudsfrykt eller noe annet godt av ham som en kan sanke druer av torner eller fikener av tistler; derfor er han også hjemfalt til ilden, og så videre.

Nå, mitt medmenneske, driv ikke spott med slike ting; men vær viss på at dine gjerninger vil følge deg, slik skyggen følger legemet. Du vil ikke kunne løsrive deg fra dem. Jeg må belyse dette med noen eksempler på hvordan flere onde menneskers gjerninger har fulgt dem her i livet.

Barthel Entens, som hadde vært sjørøver og siden offiser i nederlandsk tjeneste, aktet den ene religion like mye som den andre. Likevel engstet samvittigheten ham, især når han tenkte på de stakkars kjøpmennene han i sin tid hadde kastet over bord. Selv pleide han å fortelle at et lik i lang tid overalt hadde drevet etter skipet hans, hvor han så enn vendte seg.

Hit hører også det historien forteller om keiser Konstans, som noen kaller Konstantinus, og som hadde tatt sin bror Theodosius av dage. Denne hadde i sitt liv hatt en diakons embete, og keiseren hadde selv ofte mottatt kalken i nattverden av ham. Etter sin død viste han seg ofte for keiseren om natten i diakondrakt, rakte ham kalken og sa: «Drikk, min bror!» Keiseren dro til Syrakus på Sicilia, men fikk ikke ro om natten for dette spøkelset heller.

I Roskilde i Danmark hadde en ektemann avlet flere barn i skam med sin tjenestepike og drept dem så snart de vokste til. Over dette ble han senere så engstet i sin samvittighet at han ingensteds kunne få ro; for de drepte barna stilte seg ofte fram for ham i søvne og sa til ham:

«Ak, far, hvorfor har du tatt oss av dage?» Siden dro han til Skåne for å gå til bekjennelse og bli straffet etter fortjeneste.

På samme måte som disse menneskers gjerninger fulgte dem i dette liv, vil de også følge dem hisset og ledsage dem til Jesu Kristi domstol. Gud bevare enhver for et så skrekkelig følge!

La oss så også for det sjette lære å forakte denne verdens forfengelige herlighet og forgjengelige prakt! Hva er herlig og praktfullt i verden? Du vil si: Fyrstenes, kongenes, keisernes stand. Å, elendige fyrster, hvis prakt og herlighet til slutt ender med jord og aske, orm og makk, stank og uhumskhet!

Se, de salige og hellige sjeler, de lever og hersker nå med Kristus; de er himmelens fyrster. De er praktfulle, mektige, hellige, salige, udødelige. De stråler i Guds klarhet; de lever i Guds kjærlighet; de hersker i Guds allmakt; de gleder seg i Guds godhet; de er rike i Guds fylde; de er praktfulle i Guds pryd; de lever evig i Guds salighet.

Det er med rette sagt at ett eneste blikk inn i Guds herlighet kan få et menneske til å glemme hele verden og all dens herlighet. Det viser den hellige Stefanus' eksempel: Fylt av Den Hellige Ånd rettet han blikket opp mot himmelen og så Guds herlighet; og så glemte han ikke bare verdens herlighet, men overvant også all sin lidelse.

Likevel synes det å være altfor mye å gjøre verden den ære å sammenligne den med den guddommelige herlighet; det er som å sette en tent svovelstikke opp mot solen. En eneste hellig sjel kan være nok. Dersom vi nå kunne se den i den himmelske pryd som dens himmelske brudgom har smykket den med, ville vi sannelig glemme at det ennå fantes noen verden, at vi ennå var i den, og at den eide noen prakt, ære og herlighet.

Derfor skal ordene himmel, salighet, evig liv og slike være som sukkerkorn vi alltid skal ha i munnen og hjertet. Når vi får øye på noe av denne verdens timelige forfengelighet og herlighet, skal vi tenke: Hva undrer du deg over? Tenk på saligheten og den himmelske glede og herlighet, og så videre. Når noe ondt rammer oss, skal vi tenke: I himmelen blir alt bedre. I lys av dette vil vi til slutt si:

Bort, jordiske lyster! Bort rikdom! Bort ære!
Å, gid jeg i himlen i dag måtte være!
Å himmelens klenodium! Å evige glede!
Å Jesus, la meg snart ut av verden få trede!

Å himmelske klarhet! Å liv uten ende!
Når vil du meg salighets krone tilsende?
Ak, Jesus, hvor lenge? Min sol, ak, hvor lenge?
Når skal jeg ved døden til livet få trenge?

Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd være lov og pris i all evighet! Amen.

Åttende preken. Om sjelens forening med det forklarede legeme i oppstandelsen

I Jesu navn. Amen.

Fil 3,20.21: «*Men vi har vårt hjemland i himmelen. Derfra venter vi også Herren Jesus Kristus som frelser. Han skal forvandle vårt fornedringslegeme og gjøre det likt med sitt herlighetslegeme ved den kraft han har til også å legge alle ting under seg.*»

På samme måte som Gud Herren er underfull i alle sine gjerninger og åpenbarer sin visdom, makt og godhet i dem alle, har han også særlig lagt dette for dagen i skapelsen og dannelsen av det menneskelige legeme, slik at ikke bare Guds hellige menn, men også hedningene selv har høylig undret seg over det.

Det er kjent hva Job sier: «Helte du meg ikke ut som melk og lot meg størkne som ost? Med hud og kjøtt kledde du meg, og knyttet meg sammen med ben og sener. Liv og miskunn ga du meg, og din varetekt vernet om min ånd» (Job 10,10–12). Og David: «Du formet meg i mors liv. Jeg priser deg fordi jeg er virket på forferdelig underfullt vis. Underfulle er dine gjerninger, det vet min sjel så vel» (Sal 139,13.14).

Særlig bemerkelsesverdig er det at han sier: «Mine ben var ikke skjult for deg da jeg ble virket i lønndom, da jeg ble formet så kunstferdig» – som et vakkert broderi – «i jordens dyp». Det vil si i morslivet, der jeg ble avlet og skapt som malmen i jordens kløfter og huler (Sal 139,15).

Bemerkelsesverdig er det også at Galenus, som ellers ikke kjente noe til kristendommen, uttalte: La andre røyke og ofre til sine guder og slik hedre og prise dem; jeg vil med den største fryd og undring prise Mesteren for et merkverdig verk, nemlig dannelsen av det menneskelige legeme.

Han ville gi Epikur hundre år til å endre stillingen, skikkelsen eller dannelsen av en eneste del av det menneskelige legeme, og han tvilte ikke på at Epikur til slutt måtte tilstå at det ikke kunne ha skjedd på

noen fullkomnere måte. Til slutt sier han at selv om alle engler hadde brukt tusen år på å danne et menneske, ville de ikke ha truffet det bedre enn det som er skjedd.

Betenker en dannelsen av et menneske innvendig, kan ingen forstå hvordan det går til. Menneskets forstand gransker nok flittig og gjetter så godt den kan hvordan det henger sammen, men må til slutt tilstå at den lite eller intet kan utforske. De lærde kan ennå ikke bli enige om hvordan fosteret i morslivet blir næret, hvordan det puster, hvilket lem som blir til først eller sist, hvordan og når det får liv, og slikt.

Betrakter vi legemets dannelse utenfra, hvem forstår da ikke straks av menneskets hud og ytre utseende denne Mesterens kunst? Blant så mange hundre tusen mennesker finnes det sjelden to som ligner hverandre helt i ansikt og skikkelse, og det gjelder også talen eller røsten, gebærdene, gangen, sinnelaget og tilbøyelighetene.

Det ene lem står i et bestemt passende forhold til det andre. Legemets lengde fra issen til fotsålene, sier Augustin, er seks ganger så stor som bredden fra den ene side til den andre og ti ganger så stor som høyden målt fra siden, fra ryggen til buken – som når en måler et menneske som ligger på ryggen eller buken. Intet ur kan lages så kunstferdig at det kan sammenlignes med dette kunststykket.

Hva er underfullere enn øynene, som er klarere enn krystall, enn tungen, som er festet med så mange årer, enn ørene, som har så underfulle ganger? Og må en ikke enda mer forundre seg over at blodet drives opp og ned i årene som ved et vannverk, at hjertet er i stadig bevegelse, at brystet ved åndedrettet går opp og ned som en blåsebelg, og så videre?

Av dette må en tilstå at intet kan være Gud Herren mer til behag enn at en betrakter det menneskelige legemes lemmer slik en bør. Det var å ønske at ikke bare alle leger og verdslig vise mennesker, men alle mennesker nøye ville undersøke slikt og derfor prise Guds visdom og miskunn desto mer. Meget sant sier Augustin: Menneskene undrer seg over fjellenes og klippenes høyde, over havets store vann og de brede elver, over havets vide omfang og over at stjernene står opp og går ned; men seg selv forlater de og undrer seg ikke over seg selv.

La oss dog av og til med David betrakte vårt legeme og takke Skaperen. La oss av og til legge hånden på det stadig bankende hjerte; la oss

av og til kjenne etter pulsen vår og prise ham som med så stor kunst har laget dette vidunderlige ur og til nå ved sitt tilsyn har holdt det i gang!

Et gudfryktig menneske ønsket at han kunne love Gud med et andektig sukk for hvert slag i pulsåren, og sa:

Så tit min puls om natten slår,
skal din Ånd meg omarme;
så fort som hjertet i meg går,
deg over meg forbarme!
For hvert et åndedrett
roper min ånd seg trett:
Å Jesus, Jesus, vær du min,
at jeg må alltid være din!

Så sant det er at legemets dannelse er svært beundringsverdig, må en også høylig beklage at det etter det sørgelige fall er besmittet med synd og derfor underlagt alle slags sykdommer og smerter, og til slutt til og med må lide døden. Når den hellige apostel Paulus tenker over dette, sier han med dype sukk: «Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme?» (Rom 7,24).

Men Gud være evig takk, for vi vet at våre legemer skal oppvekkes fra støvet og tre fram med stor herlighet. Synes vi at vi har grunn til å undre oss over dette usle legeme, skal vi komme til å undre oss langt mer over det forklarede legeme, når sjelen i oppstandelsen igjen er gått inn i det og de to er blitt forent, herliggjort og gjort evige – og om det vil vi tale denne gang. Gud hjelpe oss at det må skje til nytte, til å herliggjøre hans navn og til vår salige opplysning, for Herren Jesu skyld! Amen.

De troende sjeler hater i dette liv sitt kjød og blod, sitt legeme – dels på grunn av synden som bor i dem, slik at de sier med apostelen: «Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme?», dels også på grunn av de mange skrøpeligheter de er underlagt – og sjelen kjenner derfor en engstelig lengsel etter å gå ut av legemet.

Like lite er det tvil om at sjelen, når den gjennom dødens trange dør har gått inn til sin Herres glede og herlighet og vet at dens legeme skal oppvekkes fritt for syndens smitte og for all skrøpelighet, med inder-

lig lengsel ønsker å bli forent med legemet igjen og nå lyksalighetens høyeste fullkommenhet.

En filosof har sagt at dersom noen kunne klatre opp til himmelen og vandre blant stjernene og betrakte himmellegemenes underfulle løp, så mye han lystet, ville han likevel ønske å ha en venn hos seg som han kunne la dele gleden. For gleden som deles med en venn, er lik solstrålene som fanges av et brennspeil og kastes tilbake med desto sterkere gjenskinn.

Med rette kan en også si om sjelen at selv om den lever i den aller lyksaligste tilstand etter at den er skilt fra legemet, lengter den likevel etter dette, for at det skal bli delaktig i dens herlighet og salighet, slik det har vært delaktig i dens angst, bedrøvelse, smerter og motgang. Og denne salige sjels ønske vil den høyeste Gud til slutt oppfylle, når han ved den store Guds og vår Frelser Jesu Kristi åpenbarelse åpner alle graver, oppvekker de smuldrede legemer til stor klarhet og herlighet og da gjenforener sjel og legeme ved et uoppløselig bånd.

For å kunne tale noe tydeligere om denne saken må vi først bevise at våre legemer skal stå opp. Det har alltid forekommet den kjødelige fornuft utrolig og urimelig; men siden Den hellige skrift så aldeles tydelig handler om denne deilige lære, må fornuften her tie. Vi har et klart vitnesbyrd om det i vår tekst; for nettopp det samme usle legeme, som er ydmyket og underlagt så mye ulykke ved synden, ja som til slutt skal bli til støv og aske og råtne helt og holdent, lover apostelen at det skal bli forklaret.

Kjente er også følgende skriftord. Job sier: «Men jeg, jeg vet at min gjenløser lever, og som den siste skal han stå fram på støvet. Og etter at denne min hud er blitt ødelagt, skal jeg ut fra mitt kjød skue Gud, han som jeg skal skue, meg til gode, han som mine øyne skal se og ikke noen fremmed» (Job 19,25–27). Og Daniel: «Og de mange som sover i jordens muld, skal våkne opp, noen til evig liv, noen til skam og evig avsky» (Dan 12,2).

Det stadfester også vår kjæreste frelser fremfor alle, når han sier: «Den time kommer da alle de som er i gravene skal høre hans røst. Og de skal komme ut, de som har gjort det gode, til livets oppstandelse, men de som har gjort det onde, til dommens oppstandelse» (Joh 5,28.29).

Bemerkelsesverdige er også profeten Jesajas ord: «Dine døde skal bli levende. Mine lik skal stå opp» (Jes 26,19). Her legger profeten så å si hånden på sitt bryst og sier: Legemet skal stå opp. Slik gjorde også Karl den stores søstersønn Roland, som skal ha tatt seg i brystet med full hånd og sagt: Av dette kjød vil jeg skue Gud. Slik gjorde den gamle kirke når den sang: «Vårt kjød skal atter leve», idet hver pekte på seg selv for å bekrefte sin oppstandelses visshet.

Selv om fornuften her gjør kraftig motstand, finner den allerede hos seg selv og i naturen slike ting som den kan overbevises ved. En ser hvordan slangene fornyes, idet de kryper levende fram av gamle, råtnede slanger.

En ser hvordan svalene mot vinteren drar bort og blir funnet i huller ved strendene, og derfra kommer levende fram igjen om våren. En ser hvordan silkeormen blir fortært og drept i sitt spinn og siden blir levende igjen: Når dette lille dyret har gjort sitt arbeid og spunnet en silketråd som en lager kongers og herskeres klær av, går det selv inn i den grav det har bygget, blir til en liten bønne, og under skallet vokser det fram en hvit, flyvende orm.

Enda underfullere er det at det finnes visse urter som vokser opp igjen av sin aske. Brenner en for eksempel bynke og kaster asken på jorden, ser en hvordan andre bynker vokser opp av den på ny.

Flere forsøk er også gjort med andre urter og blomster, som har trådt fram i sin skikkelse igjen når en bare har holdt glasset der asken ble oppbevart, hen mot lyset eller satt det på varm aske. Og om en til nå har ansett slike forsøk for falske og kalt dem rent skryt, så har erfaringen i Italia, Frankrike, England, Danmark og andre steder godtgjort så meget at en nå ikke lenger finner noe skinn av grunn til å motsi det.

Ved kunstens hjelp kan en lage glass av aske og sand og fint papir av sønderrevne, stampede og vaskede linkluter. Skulle da ikke Gud i kraft av sin allmakt kunne frambringe og stille fram et nytt, levende legeme av vårt legemes aske? Han skapte det jo fra begynnelsen av en jordklump, og denne igjen av intet – han som lar mennesket vende tilbake til støv og sier: «Vend tilbake, menneskebarn!» (Sal 90,3).

Mot denne Guds ufattelige allmakt kommer den svake fornuft ingen vei med alle sine innvendinger, når den spør hvordan Gud skal kunne kjenne og skille de støvkorn som er blandet med hverandre,

av råtnede mennesker og dyr – og av dyrene blir jo mange mennesker fortært og fordøyd. Rist ulike frøkorn om hverandre og vis dem etterpå til en forstandig gartner og se om han ikke kjenner hvert enkelt av dem!

Skulle det da ikke være tusen ganger lettere for den gartner som har plantet oss alle med sin hånd, som av det aller første stoffs blandede klump har frambrakt så mange tusen ganger tusen forskjellige og forskjellig formede stoffer og skikkelser, ja som har skapt alt av intet, å gjenkjenne vår aske, vårt råtnede legemes støvkorn – ja også uten støvkorn å gjenkjenne de legemer som er blitt til intet, og atter frambringe dem?

Når den ytterste dags vår bryter fram, skal det som er sådd i skrøpelighet, stå opp i Guds kraft, og deres dugg skal være som dugg over grønne urter (Jes 26,19). For på samme måte som blomster, visnet av solhete og så å si hengende sovende med hodet nedover, reises opp igjen av den kjølige himmeldugg, idet hver av dem har fanget en duggdråpe, lik en deilig perle, må også menneskene visne med hensyn til legemet. Men når den himmelske nådedugg faller på dem, skal de gjenreiste grønnes og blomstre med evig herlighet.

Vi tør heller ikke tvile på at nettopp det samme legeme skal stå opp som døden har felt; ellers var det ingen oppstandelse eller oppvekkelse, men en ny skapelse. I den første oppstandelse, som den hellige Johannes taler om i sin hemmelighetsfulle åpenbaring, skaper ikke Gud noen ny sjel, men bevarer den som allerede er der, ved sin nåde og Hellig Ånd. På samme måte skal i den andre oppstandelse nettopp det samme legeme stå opp og «få igjen det som er skjedd ved legemet» (2 Kor 5,10).

På samme måte som vår Frelser tok med seg ut av graven det samme legeme som, såret, ble tatt ned fra korset og lagt i den, og derfor etter sin oppstandelse kunne vise disiplene sårene og naglehullene, skal han også en gang oppvekke det legeme av jorden som vi har tatt med oss ned dit.

Det sier apostelen særlig med tydelige ord: «For dette forgjengelige må bli ikledd uforgjengelighet, og dette dødelige må bli ikledd udødelighet» (1 Kor 15,53). Det er dette apostelen mener når han i vår tekst sier at Herren Jesus vil forklare nettopp dette vårt fornedringslegeme – som om han tok i sitt eget kjød med fingrene og pekte på det, slik

det er sagt ovenfor om den afrikanske kirke, og slik en gammel lærer meget riktig forklarer det. Og på samme måte som vi venter «vårt legemes forløsning» (Rom 8,23), håper vi også på dette vårt legemes oppstandelse. *(Tertullian.)*

Hvordan våre legemer skal være etter oppstandelsen, lærer apostelen i vår tekst og andre steder. Han sier uttrykkelig at Kristus skal forvandle vårt fornedringslegeme og gjøre det likt med sitt herlighetslegeme. Det skal ikke forstås slik at dets vesen blir forandret, men at det blir det samme legeme som før, og at det bare ikles uforgjengelighet – slik det var den samme Jesus som før som ble forklaret for disiplene på berget Tabor, det vil si framstilt i stor klarhet og herlighet (Matt 17,2).

I ordene om at vi skal bli lik Kristi herlighetslegeme, sammenfatter han så å si i et kort innbegrep alt som kan sies om våre legemers herliggjørelse i det evige liv. For også den hellige Johannes sier: «Vi vet at når han åpenbares, da skal vi bli ham like» (1 Joh 3,2). Disse ordene er derfor så å si den grunnvoll vi vil bygge alle våre følgende tanker om våre legemers forherligelse på.

For at ingen skal bli forbløffet over løftet om så stor en herlighet, tilføyer apostelen til slutt at det skal skje etter den kraft han har til å legge alle ting under seg, alt som er i himmelen og på jorden, og etter hvilken han kan gjøre langt mer enn vi forstår.

Nå må vi også undersøke noe nærmere hvilke egenskaper våre legemer skal utstyres med i det evige liv, og hvordan de skal bli lik Herren Jesu herlighetslegeme.

Først må det slås fast at slik Kristi legeme er et levende Guds tempel, som han selv sa til jødene: «Bryt dette templet ned, så skal jeg gjenreise det på tre dager» (Joh 2,19), og der «hele guddommens fylde bor legemlig» (Kol 2,9), slik skal også våre legemer i himmelen på en usedvanlig og ubegripelig måte bli fylt «til hele Guds fylde» (Ef 3,19).

Kristi legeme var i fornedrelsens stand som tabernaklet i den gamle pakt, som utenpå var dekket med grevlingskinn og annet grovt omheng, men innvendig utstyrt med alle slags prydelser og fikk glans ved åpenbaringen av Guds herlighet; og senere fór hans legeme seirende til himmelen og viste seg i stor majestet og herlighet. På samme måte er våre legemer her i livet templer for Gud Den Hellige Ånd, som vår Jesus har prydet med mange gaver. Likevel blir de ofte så å si

formørket og tilsløret av kors og trengsel, av alle slags sykdommer og skrøpeligheter, men skal like fullt en gang fylles av hele den guddommelige herlighets fylde.

Og slik som Kristi legeme er opphøyet til Guds herlighet og majestet i himmelen og sitter ved Guds høyre hånd, skal våre legemer opphøyes til den guddommelige herlighets samfunn og nytelse og stå for Guds trone. Kristi fornedrelse, hans fattige fødsel, oppdragelse og tjenerskikkelse, hans trengsel, forfølgelse, kors, død og begravelse, kunne ikke hindre at hans legeme gikk inn til den himmelske herlighet; tvert imot var de trinn han nådde fram på. Slik kan ingenting heller hindre våre legemer i å bli delaktige i den herlighet som er lovet oss og beredt i himmelen for vår Guds ansikt.

Videre: På samme måte som Kristi kjød var rent og ubesmittet av all synd fra hans unnfangelse av, og nå er rent og skal være det i all evighet – for han er det hellige som ble født av Maria; han er hellig, uskyldig, ren, skilt fra syndere; han har ikke gjort synd; det ble ikke funnet svik i hans munn, så ingen kunne overbevise ham om noen synd (Luk 1,35; Hebr 7,26; 1 Pet 2,22; Joh 8,46) – og som englene i himmelen er uten synd og villig utfører den himmelske Fars vilje, skal også vi en gang være hellige på legeme og sjel og befridd fra all synd.

For å lære å verdsette denne gaven desto bedre og riktigere må vi tenke på at hele menneskeslekten ved djevelens list og forførelse, ved det første menneskes fall, er blitt besmittet og forgiftet av synden. Alt som finnes hos det naturlige menneske, er syndig, vanhellig og fordømmelig. Forstanden er formørket og forblindet, viljen er forvendt, begjærene og sansene er tåkelagt. Det finnes ikke en åre, ikke en bloddråpe i det menneskelige legeme som syndens gift ikke henger ved.

Skriften vitner så ofte om det når den sier at alle tanker og hensikter i menneskets hjerte er onde hele dagen, fra ungdommen av, og at det ikke finnes en eneste ren (1 Mos 6,5; 8,21; Job 14,4).

Derfor klager apostelen så hjertelig: «Jeg vet at i meg, det er i mitt kjød, bor ikke noe godt. For viljen har jeg, men å gjøre det gode, makter jeg ikke. Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke. Men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg. Men gjør jeg det jeg ikke vil, da er det ikke lenger jeg som gjør det, men synden som bor i meg» (Rom 7,18–20).

Derfor unnfanges og fødes menneskene i synd. Hos de gjenfødte blir syndens straff tatt bort ved rettferdiggjørelsen og syndens herre-

dømme ved helliggjørelsen; men roten og tunderet blir likevel stadig i dem. Selv de mest gudfryktige sjeler må dras og plages med det så lenge de lever. Ofte gir de uttrykk for sin sorg og bedrøvelse over dette: Med sukk og tårer klager de over sitt fordervede hjertes gjenstridighet og utbryter med apostelen: «Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme?» (Rom 7,24).

Mange har også forsøkt ulike midler for å tukte sitt kjød. De har plaget det med faste, nattevåking og andre botsøvelser, men har likevel ikke fått det til full lydighet og har måttet erfare det profeten Jeremia klager over: «Svikefullt er hjertet, mer enn noe annet, ubotelig sykt er det. Hvem kjenner det?» (Jer 17,9).

Hjertet vårt ligner en lysthage som, overlatt til seg selv, snart blir gjengrodd og dekket av ugress. Det ligner en troløs tjener som i sin herres nærvær gir seg ut for å være gudfryktig og tro, men begår nok av skurkestreker når anledningen byr seg.

Det ligner oldenborrene, som når de ristes ned fra treet, later som om de er døde, men snart flyr av sted og gjør trærne større skade enn før. Derfor har mange gudfryktige sjeler klaget over at de var blitt lei av sitt liv på grunn av sitt hjertes medfødte ondskap, og de har bedt inderlig om at de etter Guds vilje måtte få dø jo før jo heller, så de, forløst fra seg selv, kunne leve uten synd.

Fra alt dette skal vi nå bli helt befridd. For ved døden og oppløsningen skal også tunderet, roten og fristelsen til synd være tilintetgjort. Da vil ikke bare vår sjel være renset ved Kristi blod og helliggjort ved Den Hellige Ånd, men også vårt legeme skal stå opp hellig.

Da skal den hellige apostels ønske bli oppfylt: «Må han selv, fredens Gud, hellige dere helt igjennom, og må deres ånd, sjel og legeme bevares fullkomne, ulastelige ved vår Herre Jesu Kristi komme!» (1 Tess 5,23). Da skal vår forstand bli fullt opplyst, viljen omvendt, og alle sjelens evner helt helliget Gud og rettet mot ham. Synden skal ikke lenger bo i vårt kjød, men Gud skal være alt i alle.

Da skal vårt hjerte ikke lenger være en ondskapens brønn (Jer 6,7), hvorfra det kommer onde tanker, mord, hor, utukt, tyveri, falskt vitnesbyrd og spott (Matt 15,19), men en rettferdighetens og hellighetens brønn. Da skal alle mennesker være etter Guds hjerte (1 Sam 13,14); da skal vårt hjerte ikke lenger være ustadig, men fast og bestandig i evig, varig herlighet.

Selv om et gjenfødt menneske her i verden med alvor og flid legger vinn på gudfryktighet, kan det lett hende at han tar et feiltrinn, slik det gikk Aron, David, Peter og andre hellige. For vi vandrer blant idel Satans snarer på en glatt vei, blant så mange fristelser og forførelser fra verden.

Derfor formaner Skriften oss så ofte til å holde fast på det vi har, så ingen tar vår krone (Åp 3,11); til å vandre varlig, ikke som uvise, men som vise (Ef 5,15); til å se til at vi ikke faller (1 Kor 10,12); til å arbeide på vår frelse med frykt og beven (Fil 2,12). Men i det evige liv skal vi for evig være sikre mot alt fall og bli stadfestet i det gode, som englene, så vi ikke kan annet enn elske og ære Gud og vår neste og leve hellig. Og det er nettopp «Guds barns frihet i herligheten» som de har lengtet etter (Rom 8,21).

Denne Guds barns herlighet, høyhet og hellighet kan ingen ugudelig verdsette, han som regner synden for intet og ikke kjenner til Åndens strid med kjødet. Men de gudfryktige og troende, som stadig sukker i denne kampen, de vet hva denne herligheten er, og hvor viktig den er.

For å gjøre den tiltrekkende for dem som i enfold elsker sin Jesus og nærer en inderlig lengsel etter det evige liv og etter sine elendige, usle og dødelige legemers forklarelse – og for å innskjerpe denne lengselen – sier jeg at de saliges legemer skal bli gjennomsiktige legemer som skal stråle som solen, slik Herren Jesu legeme gjorde under hans forklarelse på berget Tabor (Matt 17,2).

Vårt legeme skal være som en lykt av den klareste krystall, der sjelen skal lyse som en Guds lampe. Det skal skinne med en underfull og guddommelig glans, som solen og stjernene på himmelen (Dan 12,3; Matt 13,43); de skal være som diamantene, som stadig stråler og spiller i sin glans. Alle brøst og mangler skal uten tvil da være tatt bort.

Lasarus skal ikke lenger ha sår; Mefiboset skal ikke lenger være lam i føttene; Jakob skal ikke lenger halte; Isak og Tobit skal ikke lenger være blinde. De som var skjønne, som Sara, Rebekka, Rakel, Ester og Susanna, skal være langt skjønnere; deres legemer skal være så klare som solen, ja klarere enn solen.

Dette bør ikke forekomme oss forunderlig, enda mindre umulig. Har ikke Gud gitt solen dens lys, som alle andre lys får sin glans av? Noen forteller noe bemerkelsesverdig om en slags bevingede ormer i

India, som nesten ligner oldenborrene: De skal gi fra seg et klart skinn med øynene og med en liten blære de har under vingene. Derfor lyser de mest under flukten, så de reisende bruker dem som lykt over flere mils avstand – en lykt som vinden ikke kan slokke, og som gir en hel familie så meget lys i et hus som knapt andre lys kan gi.

Skulle da ikke Gud, som skaper det naturlige lys, kunne gjøre langt mer og la de saliges legemer skinne med evig klarhet? Til dette gleder vi oss med rette, og vi sier tillitsfullt med den kristne kirke:

Det legeme som du meg gav,
la sove trygt her i sin grav,
inntil du skal komme ned,
ditt frelste folk til evig fred!
Da vil du med din sterke hånd
for meg oppløse dødens bånd.
Ved din kraft jeg blir lik deg,
når du av graven kaller meg.

Det er dette apostelen Paulus sier: «Det blir sådd i forgjengelighet, det reises opp i uforgjengelighet. Det blir sådd i vanære» – som en skrekk og avsky, uttæret og fordervet av sykdom, angst, smerte, nød og død – «det reises opp i herlighet» – skjønt, skinnende, forklaret og så videre. «Det blir sådd i svakhet» – som overvunnet og felt av døden – «det reises opp i kraft» (1 Kor 15,42.43).

Hvem forskrekkes ikke når han kommer til et lik, holder for nese og munn og går fort bort igjen? Men dette elendige, usle, foraktede legeme skal bli likt med Kristi forklarede legeme. For en kunstner sliper et bilde for å ta bort ujevnhetene, pusse og forskjønne det; en river ned en gammel hytte for å bygge et penere hus i stedet; og legemets dødelige hytte legges av, for at Gud kan stille fram et forklaret legeme, og så videre.

I denne forklarelsen skal de saliges legemer være åndelige legemer, ikke etter sitt vesen, men etter sin beskaffenhet. Det blir ikke noe naturlig legeme, slik det fødes på jorden; for et slikt trenger sin naturlige opprettholdelse, sier Luther, det vil si mat, drikke, klær, ild, vann, luft og slikt.

Det blir et legeme som verken trenger mat eller klær eller annen legemlig nødtørft, et legeme som blir englene likt (Luk 20,36). Derfor

sier Skriften: «De skal ikke hungre mer, heller ikke tørste mer. Solen skal ikke falle på dem, eller noen hete. For Lammet, som er midt for tronen, skal vokte dem og føre dem til livets vannkilder» (Åp 7,16.17). Av dette slutter vi at vårt legeme etter oppstandelsen skal være fritt for alle mangler, alt arbeid, alle skrøpeligheter, alle smerter og plager, ja for døden selv. For siden det, som allerede nevnt, er renset for all syndens smitte, skal heller ikke syndens virkning være til stede.

Ikke bare det møysommelige liv, som består i idelig arbeid, i sorger og motgang, i elendighet, sykdom og trengsel, skal opphøre, men også det dyriske liv. Når vårt legeme etter sin oppstandelse er blitt åndelig, uforgjengelig, forklaret og herlig, trenger det ikke mat eller drikke, søvn, klær og dekke, hus, voller og murer, våpen eller verge. Vi skal ha alt fra Gud, av Gud og i Gud selv. Det skal heller ikke finnes ulike stender, som er nødvendige her. Forskjellen mellom kjønnene skal nok bli stående; men forskjellen mellom kall og embeter skal opphøre. Ingen skal trenge en far, mor, prest, øvrighetsperson, lærer eller tjener.

Et eksempel: Et barn på noen dager eller uker krever, mens det lever her i verden, mye omsorg og strev for å bli oppfostret. Men når det dør og sammen med andre står opp på den ytterste dag, slik det uten tvil gjør, trenger det verken fars eller mors tilsyn; det skal ha nok og alt i Gud og hans herlighet.

På samme måte: Når en gutt dør som foreldrene hadde bestemt til studier, skal han, når han en gang står opp igjen, ikke trenge noen bekostning fra foreldrene eller noen lærers undervisning; han skal få alt av seg selv og fra Gud, som skal være hans alt. Slik skal heller ingen tjenestegutt eller tjenestepike trenge en husbond eller matmor. En prest, som her må studere og våke over sin menighet, trenger ikke lenger noe underhold hisset, og tilhørerne skal ikke lenger ha bruk for preken, trøst og formaning, men der skal de ha alt i overflod.

Vi skal heller ikke trenge noen søvn mer; for vårt legeme skal ikke bli trett av noe arbeid. Det lot Guds Ånd den hellige Johannes forstå ved å vise ham dem som sto for Guds trone og tjente ham dag og natt med utrettelig flid (Åp 7,15).

Dette skal ikke forekomme oss underlig når vi tenker på hvordan også gleden, samtale med gode venner, studier og kjærlighet til vitenskapene kan gjøre at et menneske ikke bryr seg om søvnen. De

utvalgte sjeler i himmelen skal nemlig ikke være uten hvile; de skal søke sin hvile i Gud, i å eie Gud og i å prise ham – slik som vårt hjertes hvile er en stadig bevegelse og uro.

Solen løper fra den ene ende av himmelen til den andre; lerken stiger opp fra jorden mot himmelen og synger og finner likevel sin hvile i det; hauken svinger seg på hete sommerdager opp i de høyere luftlag og trives ved den kjølighet som råder der; og nattergalen finner så stor fryd i sin sang at den ikke en gang slutter å synge om natten.

Vi skal heller ikke trenge mat eller drikke. For på samme måte som Guds rike her ikke er mat og drikke, men rettferdighet og fred og glede i Den Hellige Ånd (Rom 14,17), sier Guds Ånd at de utvalgte ikke skal hungre eller tørste mer (Åp 7,16).

For at dette ikke skal forekomme fornuften underlig, la oss tenke på at Moses, mens han ennå hadde et dødelig legeme, verken åt brød eller drakk vann de førti dagene han omgikkes med Herren (2 Mos 34,28).

Blant martyrene og andre gudfryktige mennesker finner vi også eksempler på at en har fratatt dem brød og annen mat, og at de likevel har tilbrakt flere uker uten mat og latt seg nøye med Guds nåde alene. Slik har de funnet at «mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn» (Matt 4,4). En mener også at paradisfuglen lever alene av luften; og når støren fanges og kommer opp av vannet, finner en ingenting i buken på den; den er helt tom.

Her kunne en komme med denne innvendingen: Men Skriften sier jo selv at vi skal ete brød med Gud i himlenes rike, og at Guds tjenere skal ete og bli mette (Matt 8,11; Luk 22,30; Jes 65,13). Jeg svarer: Det er sagt i billedlig mening, idet Guds nåde, kjærlighet og beskuelse skal være for oss og de andre hellige som et herlig måltid.

Men, kan en videre si, dersom våre legemer skal være virkelige og sanne legemer, vil de likevel trenge underhold. Til det svarer Luther at Gud kan nære bedre ved sitt blikk alene enn alt brød og all mat på jorden, som han jo også nå gir liv og næring ved, og som han forvandler til kjød og blod, til marg og ben.

Kan han gjøre dette ved brød og vin, som ikke selv har liv, skulle han da ikke meget mer kunne gjøre det ved seg selv, han som er alle skapningers Herre og opphav? Og på et annet sted: Det du vil ha til legeme og sjel, skal du få alt sammen rikelig når du har ham. For han

trenger for seg selv verken brød eller vin, tjener eller tjenestepike, hus eller gård eller klær, sølv eller gull, fyrster eller prester, men har nok i seg selv til evig tid; for han lever i og ved seg selv.

Hvorfor skulle han da ikke kunne gjøre at også vi kan ha alt i og ved ham alene, og like lite trenge skapningene som han trenger noe annet? Jeg kunne forklare dette ved bildet av et ekstrakt som en lager på kjemisk vis av brød og andre matvarer; for tar en bare noen dråper av det, kan det styrke og nære vårt legeme, og så videre.

Men, vil du videre si, Gud Herren skal skape en ny himmel og en ny jord, som uten tvil blir fulle av skjønne skapninger. Til hvilken nytte skal de være, hvis mennesket ikke skal nyte dem? Til det svarer jeg igjen med Luthers ord: På samme måte som Gud finner sin lyst og glede i å betrakte skapningene, skal vi heller ikke trenge dem lenger enn at vi finner glede i dem, som i en skuemat, når vi betrakter den deilige nye himmel og jord og priser og elsker Gud i dem.

Men i ham selv skal vi ha alt vi trenger og behøver. For også englene vil uten tvil glede seg over skapningenes mangfold og i dem beundre sin Skapers visdom og allmakt, selv om de ikke trenger dem, verken til mat eller drikke eller noe annet. (*Skuemat: mat som bare settes på bordet for å bli sett på.*)

De utvalgtes legemer skal også være raske og smidige legemer. For siden de skal bli lik Kristi forklarede legeme, som etter oppstandelsen kunne være hvor han ville, og siden de utvalgte samtidig skal være lik englene, som i rask fart kan være snart her, snart der, må de utvilsomt også ha lignende egenskaper. Derfor sier apostelen Paulus at de ved Kristi komme skal rykkes opp med ham i luften, som om de hadde fått vinger lik ørner (1 Tess 4,17; Jes 40,31); de skal fare fram som gnister i stråret (Visd 3,7).

Det er sannelig ikke den minste av plagene i dette strevsomme og bedrøvelige livet at vi har et tungt, kraftløst og skrøpelig legeme som bare med strev og møye kommer fra et sted til et annet. Enten vi går, rir, kjører i vogn eller seiler på skip, blir vi trette, og alt medfører sitt besvær. I himmelen skal vi derimot ha raske og snare legemer som i et øyeblikk kan komme dit de vil, uten noe slit og besvær.

I dette livet kan vår sjel i tanken og ved betraktning fare hurtig til himmelen eller jorden; i dette øyeblikk kan den være i India, som mennesket kanskje har lest om, eller på andre fjerne steder. Men

legemet må på grunn av sin tunge byrde bli på ett sted og kan ikke bevege seg uten anstrengelse. I det evige liv vil legemet derimot straks og raskt følge sjelen etter dens behag, hvor den enn vil i den nye himmel eller den nye jord.

Her i livet blir ofte gode venner, foreldre og barn, søstre og brødre skilt langt fra hverandre fordi de bor så langt unna, og de kan ikke komme sammen eller besøke hverandre uten besvær og utgifter.

I det kommende liv kan de derimot raskt komme sammen. Når gode, fortrolige venner kan dra fra det ene gjestebudet til det andre, fra det ene lystspillet til det andre, fra den ene hagen til den andre, regner de det for stor herlighet og lykksalighet – som likevel er forgjengelig. Skulle da ikke de forklarede legemene glede seg over at de er blitt så mye bedre skikket, nå som de har lagt av enhver byrde som kunne hindre en slik fart?

For ikke å tale om at en hellig og guddommelig bevegelse nå kommer til og gir dem hjelp, slik at de kan fare like raskt fram og tilbake som øynene kan se snart til himmelen, snart til jorden. De kan bevege seg som englene, som Gud gjør til vinder og luende ild (Sal 104,4), og som Herren Jesus kunne skjule seg for sine fiender når de ville gripe ham.

I dette livet er legemet en byrde for mange på grunn av stivhet eller tykkelse; bena er tunge av alderdom og sykdom og vil ikke lenger bære kroppen. Men alt dette skal opphøre i det andre liv. Her kan en legge legemet i bånd og lenker eller omgi det med vegger og murer, så det ikke kan komme ut; hisset finner slikt ikke sted, eller om det gjorde det, ville det like lite som den forseglede gravsteinen og de lukkede dørene kunne holde det forklarede legeme tilbake.

Kort sagt, de utvalgtes legemer skal være smertefrie og udødelige. For liksom Kristus ikke dør mer, og døden ikke lenger har makt over ham (Rom 6,9), slik skal det heller ikke hisset være noen død eller nød mer, som de utvalgte må være redde for (Åp 21,4; Hos 13,14). Da skal det ordet oppfylles som står skrevet: Døden er oppslukt til seier (1 Kor 15,54). Herren Jesus sier selv et sted med klare ord om de utvalgte at de ikke kan dø mer (Luk 20,36), og det er en stor herlighet ved de forklarede legemene.

Og når Herren Jesus engang kommer til dom, skal hver sjel – som han – få tilbake det legemet den har gitt liv her i verden. Men det skal

ikke være slik som den forlot det, i sykdom, plage og elendighet, men i stor forherligelse; for sjelen skal finne sitt legeme udødelig som den selv.

De to skal, uadskillelige, settes inn i evigheten og leve hos Gud i samme tilstand, ja i en langt saligere tilstand enn den de levde i i paradiset før fallet. Ikke bare sjelen selv, men også de hellige engler skal undre seg over dette legemet, når de ser at de utvalgte menneskene er dem selv lik, det vil si gjennomsiktige, hellige og fulle av guddommelig kraft og herlighet.

Vi må da vite og tro at de forklarede legemenes herlighet skal bli større enn vi nå kan tenke oss. All herligheten i dette livet er som en skygge mot den, og et menneskes prakt, selv når det er pyntet på det beste, er bare tant og forfengelighet.

Slik står det om Berenike at hun kom med stor prakt, som likevel var intet å regne mot den sjelepryd som gudfryktige mennesker har. All den pynt som kan tenkes ut her i verden, og som menneskene smykker seg med, slik som gull og sølv, perler og edelstener, hører til det forgjengelige og kan ikke hjelpe legemet. Alt sammen er dessuten pynt som er lånt av jorden eller av dyrene.

I det evige liv trenger vi derimot ikke å låne noe av noen skapning; for våre forklarede legemer skal ha en pryd som Gud selv har gitt dem.

Om noen vil spørre hva slags klær de utvalgte skal ha i det evige liv, svarer jeg dristig at det ikke blir annet enn herlighet, lys og guddommelig klarhet.

I dette livet blir den naturlige skjønnhet høyt aktet; men hvem vet ikke at den ofte blir misbrukt til å vekke onde lyster? I det evige liv gir den derimot anledning til å prise Guds makt, visdom og godhet. Skjønnheten er her en skjør og forgjengelig ting; det er med den som med en blomst, som er desto vakrere jo før den visner. En liten feber kan ta bort all skjønnhet, og alderdom og død gjør de vakre ansiktene rynkete, bleke, tørre og magre.

I himmelen er det derimot en varig skjønnhet; der skal en forklaret sjel bo i et forklaret legeme, en åndelig sjel i et åndelig legeme, en rask sjel i et raskt legeme og en sunn og udødelig sjel i et sunt og udødelig legeme.

Et vitebegjærlig menneske kan til og med oppdage flekker på den klare sol; men på de utvalgtes forklarede legemer finner han ingen.

Den himmelske herlighet og strålende glans skal omgi dem og skinne gjennom dem overalt, slik at det skal hete: «Alt er vakkert ved deg … Det er ikke noen lyte på deg» (Høys 4,7). De skal ikke ha flekk eller rynke eller noe slikt, men være helt ulastelige (Ef 5,27).

Tenk bare på hvilken herlighet Gud ofte unner oss i dette livet i kunstige og naturlige ting, i blomster, i fugler og andre dyr, som ofte skinner som diamanter og rubiner. Hvor vakre skal ikke de øynene bli som ikke skal stråle av naturlig, men av guddommelig lys! Hvor skjønt skal ikke det ansiktet bli som det himmelske ansiktet opplyser med sin klarhet!

Alle væsker, nerver og ben skal bli gjennomsiktige. Og ikke nok med det; også alle lemmenes kunstferdige og underfulle samsvar med hverandre skal kunne ses rett igjennom, slik at den ene hisset ser gjennom den andre, mens han her i dette elendige livet ikke engang kan se gjennom seg selv.

Ja, noen gamle lærere har ment – og det ikke uten grunn – at de utvalgtes legemer skal bli sju ganger klarere enn himmellysene er nå. Det vil de bevise med profetens ord: «Månens lys skal bli som solens lys, og solens lys skal bli sju ganger klarere, som lyset for sju dager, på den dagen når Herren leger sitt folks skade og forbinder såret av det slaget det fikk» (Jes 30,26).

Hvor mye klager en ikke her over brøst og skrøpeligheter, den ene over det, den andre over noe annet! Men hisset skal en ingen klager høre; da skal hele legemet være fullstendig forklaret og uten noe brøst.

Her i livet har enhver sine mangler og skrøpeligheter. Men i det andre liv skal en ikke vite av noe av dette. Tobit og Bartimeus skal ikke lenger være blinde, Jakob og Mefiboset ikke lamme, Lasarus ikke full av sår og så videre; alle skal de være smykket med klarhet og sunnhet.

Når kong Ahasverus kunne la hente fram så mange smykker fra skattkammeret sitt at Ester kunne pyntes med dem, hva skal da ikke Herren Jesus være i stand til å gjøre og bruke på sine troende og utvalgte!

Kong Salomo var ikke bare den viseste, men også den rikeste og mektigste i sin tid, og han drev det så langt i sin herlighet at alt skinte av sølv og gull, som var like alminnelig som steinene i gatene. Derfor var også rytterne hans ikke bare kledd i purpur, men strødde daglig

håret sitt med fint gull, så hodene deres strålte i solskinnet som andre soler.

Slik var også yppersteprestens brystduk i den gamle pakt besatt med alle slags edelstener som spilte så vakkert mot hverandre (2 Mos 39,8 ff.). Farao ville ikke se Josef i hans vanlige klær, men ga ham fine hvite silkeklær, tok ringen av sin hånd og satte den på Josefs hånd og hengte et gullkjede om halsen hans (1 Mos 41,42).

Men alt dette er ingenting mot den herlighet og glans som Guds barns forklarede legemer en gang skal være kledd i, i det evige liv. Og hvem kan utgrunne i sine tanker eller uttrykke med ord hvilken glede det skal volde et slikt forklaret, salig menneske, når det befinner seg i denne salige tilstand og står som en smykket brud for Jesu Kristi, den himmelske brudgoms, åsyn?

Vi går nå over til den bruk vi skal gjøre av denne betraktningen, og drar da først en lærdom av den om hvordan vi skal svare på de innvendingene som kommer fra gudsfornektere og spottere. Etter de gamle sadduseernes måte kommer de med mange urimelige ting om legemenes oppstandelse og det evige liv.

Hvordan skal det se ut, sier de, når vi alle blir levende igjen og hver og en tar med seg legemet sitt slik det har levd her? Da må jo en utallig mengde komme sammen! Hvor skal de alle ta mat og drikke fra? Hvor skal en få så mye korn eller så mange kyr, svin og får at alle kan få noe å spise? Hvor skal de alle ta klær, sko og dekke fra, og alt som hører med til livsopphold?

Vi kommer jo knapt nok ut av det med det vi har nå; hvordan skal det da gå når verden blir full, og enhver skal ha sin kone og sine barn, gård og grunn og så videre?

Ja, hvordan skal det gå videre? For når jeg står opp, står min kone opp, mine barn likeså, ja min far og mor, min fars far og bestefar og så videre, ja min herre og landsfyrste og hans far.

Hva skal det da bli av alle keisere, konger, herrer og fyrster? Skal de alle, helt fra sin første stamfar, ha samme land og styre på én gang? Skal det i en by være like mange herrer, i et hus like mange husbønder, tjenere og piker som det tidligere har vært etter hverandre? Og hvis en mann har hatt mange koner, skal han da ta dem alle til seg på én gang, og så videre?

Den salige Luther, som tar opp dette, svarer meget godt at legemet riktignok beholder sin natur, men at bruken av det ikke blir den samme. For det hører ikke til det skapte, sier han, at mennesket er tjener, tjenestepike, far eller mor, herre, fyrste, konge med alle sine lemmer; og det skal ikke lenger bruke dem slik til sin nødtørft som det nå må.

Det skal bli slik at det ikke trenger noe, verken å spise eller drikke, verken å bo hos mann eller kone, avle barn, dyrke åkrer, styre hus eller by. Kort sagt, alt som hører til dette forgjengelige livs timelige goder og vesen, skal opphøre, slik Kristus også lærer når han sier: De verken tar til ekte eller blir gitt til ekte, men de er som Guds engler i himmelen (Matt 22,30). Slik lar det andre livet seg ikke bedømme etter dette, og Skriften og fornuften stemmer ikke overens.

Denne betraktningen gir videre en søt trøst mot all dette livets elendighet, nød og død, mot sorger for mat og klær. Hisset skal vi ikke mer behøve å klage og si: Hva skal vi ete? Hva skal vi drikke? Eller hva skal vi kle oss med? Husfaren skal ikke lenger være bekymret, slite, løpe og renne; ingen mor skal mer føde med smerte, oppdra barn og så videre. Vi skal ikke mer frykte noen krig, dyrtid, pest og andre plager; alt skal være nytt, ljuvt, trøstefullt, saligt, gledefullt.

Vi kan riktignok ikke skjule at barna vil kjenne sine foreldre og foreldrene sine barn, og at ektefolk, barn, slektninger og andre gode venner vil elske hverandre; men det skal skje uten kjødelige hensyn, uten bekymring og arbeid. De gudfryktige fyrstene skal også bli kjent igjen for at de her i verden har vært slike og har elsket Herren Jesus i sin stand; men de skal ikke herske over andre, men gjerne være blant dem som har vært av lavere stand, som borgere, bønder, tiggere, og omgås dem. Da skal de fattige, enker og farløse ikke mer ha noen nød; Gud skal være deres alt.

Så bør vi også merke oss følgende til vår trøst mot sykdommer og selve døden. Når vi i dette livet har alt etter ønske – når ektefolk lever glade og fornøyde med hverandre, når foreldre har glede av sine barn og barna av foreldrene, når vi nyter fred og ro og bruker dem med glede – så må vi likevel alltid frykte at vi til slutt blir syke, ja til og med dør, og at all slik glede og lykksalighet omsider tar slutt. Vårt legeme er så å si en levende grav, lik et råttent tre som gir fra seg et skinn i mørket, men etter hvert råtner helt bort.

Dessuten gir synden, som bor i vårt legeme og som nød og død kommer fra, oss mest å gjøre; vi må ofte sukke og gråte under mange ulykkelige hendelser og nesten arbeide oss i hjel. Og alt dette har Gud ordnet slik etter det sørgelige syndefallet: at hele verden, vårt hele legeme og vi selv skulle være fulle av elendighet, arbeid, møye, jammer, nød og død. Det var for at vi skulle innse at vi ennå vandrer utenfor vårt rette fedreland, for at verden skulle bli oss bitter og for å vekke en hjertelig lengsel etter himmelen i oss.

Men til slutt skal alt bli bedre, og hisset skal vi ikke ha noe av det som er nevnt å frykte. Vi skal være sunne og friske uten sykdommer, glede oss uten bedrøvelse, leve uten død. Dette usle, elendige legemet, som må tåle hete og kulde og utholde hardt arbeid, skal være fuktet av den guddommelige nådes dugg, som en rose i morgenrøden. Dette legemet, som har vært underlagt synden, skal være et klart, evig tempel for sjelen, ja for Gud selv. Dette legemet, som har vært omgitt av så mye nød og død at det er blitt helt uanselig, skal da lyse med himmelsk klarhet.

Skulle ikke dette være trøstende og gledelig? Skaper det ikke uvanlig glede når et menneske her i tiden får en etterlengtet lykke, som når det blir forfremmet fra en lavere stilling til en høyere, eller fra stor og uvanlig undertrykkelse vinner en edel frihet? Skulle det da ikke meget mer være en overstrømmende glede for de utvalgte salige i himmelen når de har lagt av seg sine elendige, usle og dødelige legemer med alle deres plager og nå er opphøyet til udødelighet og utstyrt med Guds barns herlige frihet? Skulle en ikke gjerne underkaste seg alt for å få del i denne herlighet og klarhet?

La oss da bo i denne forgjengelige og falleferdige leirhytten så lenge Gud behager! Han vil omsider rive den ned og gi oss et forklaret legeme i stedet. La oss bare modig kjempe med dette livets strev så lenge det er Guds vilje; vi skal omsider vinne seier og gjennom trengsel, nød og død gå inn til det evige liv og den salige herlighet.

La oss heller ikke frykte døden eller forferdes når vi tenker på graven vår! For hvem ville ikke gjerne legge av seg de gamle fillene og gå til sengs, når han var viss på at han om morgenen skulle finne og ta på seg herlige klær, besatt med diamanter og perler?

La legemet forsmekte, råtne og smuldre bort; Gud vil gi det ny kraft, opplyse det og gjøre det lykksalig. Vårt gravsted er en deilig

og gledelig hageseng; å, hvilke herlige blomster skal ikke der spire fram og vokse opp! La øynene brekke; la alle lemmer bukke under og dø; Gud vil ved sin kraft på ny bringe dem fram og fylle dem med himmelsk lys, klarhet og herlighet.

Og la oss alle sammen strebe etter å nå denne evige herlighet og derfor nære en inderlig lengsel etter Herren Jesu komme! Vi skal gjøre oss flid for ved våre sukk og bønner så å si å dra den ned fra himmelen, og huske at den dagen da sjelen farer ut av legemet, riktignok er en overmåte lykkelig dag, men at den dagen da vi blir gjenforent med legemet vårt, likevel er langt lykkeligere!

Å kjære ytterste dag! å salige, ønskelige og gledefulle Kristi komme! å lengselsfullt ventede gledesdag! å salige sabbat! å begynnelse til den evige hvile! Når vil du omsider gry? Å Jesus, hvor blir du av? Når vil du fri oss fra dette dødens legeme og gi oss et rett levende, forklaret legeme? Men denne herlighet kan ingen nå uten at han har lagt vinn på gudsfrykt og hellighet i dette liv. Derfor skal vi, med dette for øye, leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i denne verden, mens vi venter på det salige håp og åpenbaringen av den store Guds og vår Frelser Jesu Kristi herlighet (Tit 2,12.13).

Til dette formål er det nyttig at vi i tide lærer å forakte verden med all dens prakt og herlighet som en forfengelighet. Mennesket merker og vet jo godt at det mangler pryd og klarhet, og at det har mistet sin beste pryd og herlighet ved synden; derfor vil det nå smykke seg og gjøre seg ansett med gull, sølv, perler, edelstener, med vakkert farget silke, hvitt lin og slikt.

Men for en elendig pryd! For om et menneske enn tigger sammen noe snart her, snart der – edelstenene fra jordens kløfter, perlene fra havet, silken fra ormene og fargene fra urter, røtter og blomster – for å smykke seg med det, så blir det likevel et menneske, en orm og en makk, underlagt synd, sykdom og død, og kan likevel ikke gjøre seg tekkelig og til behag for Gud ved dette.

Juliana Paulina, en adelig romerinne, og en prinsesse av Rosseno eide smykker av edelstener som ble verdsatt til mange tusen daler; men kunne de gjøre dem salige? Ak, de var forfengelige! Om en utvalgt sjel så tusen slike prinsesser, ville den likevel utbryte med vandalerkongen Gelimer: Forfengelighet over all forfengelighet! eller snarere med Salomo: Det er alt sammen forfengelighet. Men den som

har smykket seg med Kristi rettferdighet og hellighet, skal komme til den evige herlighet, der det skal hete: Klarhet over all klarhet! Glede over all glede! Salighet over all salighet!

Når menneskene er pyntet som vakrest, minner de meg om sommerfuglene, som praler med brokete farger, men likevel er en elendig orm som faller hen i støv når en tar den i hendene. De ligner rakettene, som stiger opp i luften, lyser og glimrer i alle slags farger, men snart faller ned igjen og går opp i røyk, så en ikke finner annet av dem på marken enn litt utbrent papir. Jord er jord, enten en dekker den med en gammel sekk og matter eller med kostbart tapet og silke.

De troendes pryd er derimot lagt til side for dem i himmelen, der alt annet tiggerkram ikke duger og heller ikke finnes, fordi Guds herlighet er de utvalgtes kledning, pryd, pynt og alt. Det viser den hellige Johannes i sin hemmelige åpenbaring, der han sier at han har sett en kvinne kledd med solen, med månen under føttene og på hodet en krone av tolv stjerner (Åp 12,1). Det er dette vår Frelser mener, at vi skal skinne som solen (Matt 13,43), og som den utstrakte himmelhvelving, slik Herrens profet uttrykker seg, og som stjernene evig og alltid (Dan 12,3).

Så hjelpe da Gud at vi alltid må tenke på dette, lengte etter det og til slutt oppnå og virkelig erfare det! Ham være ære og makt nå og i all evighet! Amen.

Niende preken. Om å skue Gud og sjelens samfunn med ham

I Jesu navn. Amen.

Sal 17,15: «Jeg skal i rettferdighet få se ditt åsyn. Når jeg våkner, skal jeg mettes ved synet av din skikkelse.»

Når den hellige apostel Paulus vil ønske og be om noe for efeserne, vet han ikke noe bedre å be om enn at Gud vil gi dem visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg, og gi deres hjerter opplyste øyne, så de kan forstå hvilket håp han har kalt dem til, hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige, og hvor overveldende stor hans makt er for oss som tror, etter virksomheten av hans veldige kraft (Ef 1,17-19).

Dette ønsket og denne bønnen fra apostelen er verdt å tenke over; for her viser han hva kristne lærere skal regne for viktigst: at de ikke

ber Gud om å gjøre tilhørerne rike, ærede og anseelige i verden, men om å gi dem visdoms og åpenbarings Ånd.

Han taler ikke om en slik åpenbaring som svermerne venter seg når de kaster seg til jorden i håp om at noe skal bli dem inngitt og åpenbart direkte. Mange er blitt bedratt på den måten; de har kommet på sine egne tanker og drømmer og gitt ut at en ånd har åpenbart seg for dem, uten å kunne si om den var svart eller hvit, om den var en god eller en ond ånd.

Nei, han mener Gud Den Hellige Ånd, Faderens Ånd; ved ham har Gud åpenbart og kunngjort sitt rikes hemmeligheter for profetene og apostlene. Apostelen sier selv et annet sted: Men for oss har Gud åpenbart det ved sin Ånd. For Ånden utforsker alle ting, også dybdene i Gud (1 Kor 2,10). Likeså sa Herren Jesus til sine disipler: Det er ikke dere som taler, men deres Fars Ånd taler i dere (Matt 10,20); og slik har de hellige Guds menn talt, drevet av Den Hellige Ånd (2 Pet 1,21).

Selv om Ånden er den samme, er det forskjell på nådegaver (1 Kor 12,4), og av dem nevner apostelen her to, nemlig visdom og åpenbaring. Visdom gir Den Hellige Ånd når han åpner og opplyser forstanden vår, så vi kan se og kjenne Guds kraft i hans hemmeligheter. Åpenbaringer gir han når han lar sine egne lese noe i hans ord som det naturlige mennesket, som farer over det med sin fornuft, ikke ser.

Det sier den hellige apostel også: Et sjelelig menneske tar ikke imot det som hører Guds Ånd til. For det er en dårskap for ham, og han kan ikke kjenne det, det kan bare bedømmes på åndelig vis (1 Kor 2,14). Når Gud Den Hellige Ånd bringer lyset inn i menneskets hjerte og sjel, ser det hva Åndens mening er.

Derfor blir de dypt skuffet som tror at de kan komme noen vei i forklaringen av Guds ord ved egen klokskap og forstand, og som ikke først og fremst i ydmykhet har bedt Gud om åpenbaringens Ånd. De har ikke bedt om at han vil la dem lære visdom i hjertets dyp (Sal 51,8) og herliggjøre Jesus Kristus i deres hjerter, det vil si: gi dem den rette forstand på Kristus og hans person, embete og velgjerninger.

Om jødene og deres lærere vitner Skriften at Guds ord ble lest opp i synagogene deres hver sabbat, men at de likevel ikke kjente Kristus. Hvorfor? De hadde ikke åpenbaringens Ånd, som kunne ha tatt Moses' slør bort fra dem og kastet et klart skinn inn i hjertene deres.

Mangt et enfoldig hjerte som har påkalt Gud om åpenbaringens Ånd, har derimot mer lys og kunnskap enn ti andre som bilder seg inn at de vet mye. Det går dem som hoffmannen fra Etiopia, som leste profeten Jesaja, men ikke visste om profeten talte om seg selv eller om en annen der han taler om Kristi lidelser.

De leser en bok på et ukjent språk, og alle profetenes syner er for dem som ordene i en forseglet bok. Gir en den til en som skjønner skrift, og sier: Les dette! – så sier han: Jeg kan ikke, for den er forseglet. Eller en rekker boken til en som ikke skjønner skrift, og sier: Les dette! – så sier han: Jeg skjønner ikke skrift (Jes 29,11.12).

Apostelen ber derfor med rette om at Gud vil gi dem visdoms og åpenbarings Ånd til kunnskap om seg og opplyste øyne for forstanden. Der Gud Den Hellige Ånd finnes som visdommens og åpenbaringens Ånd, virker han en tredobbelt kunnskap.

For det første kjenner og forstår vi det håp Gud har kalt oss til. Med det mener han ikke det alminnelige kristenkallet til den kristne kirke og til øvelse i gudfryktighet, heller ikke et særskilt kall til det ene eller det andre embetet, men det aller mest særegne kallet til den himmelske herlighet. Han taler om håpet i dette kallet, som ellers kalles det håp som ligger ferdig for oss i himmelen – det gode som er gjemt for oss (Kol 1,5; Sal 31,20).

Liksom foreldre ofte legger til side og tar vare på noe til barna sine og gir dem håp om at de engang skal få det dersom de viser seg barnlige og lydige, slik åpenbarer Gud Den Hellige Ånd for de troende den skatten som Guds hånd tar vare på for dem i himlene: herlighetens krone. Til den er alle kalt som elsker Kristi åpenbaring og venter den med glede.

De som vandrer verdig sitt kall, har det håp at de skal få den seiersprisen som Gud har kalt dem til der ovenfra i Kristus Jesus; de glemmer det som ligger bak, strekker seg ut etter det som er foran, og jager mot målet (Fil 3,13.14).

Gud Den Hellige Ånd gir dessuten visdom til å kjenne hvor rik på herlighet hans arv er blant de hellige. Vi er Guds barn fordi han i sin Sønn har gjort oss til barn ved troen; men er vi barn, da er vi også arvinger, Guds arvinger og Kristi medarvinger (Rom 8,16.17). Denne arven kunne vi ikke kjenne med mindre Den Hellige Ånd vitnet om den sammen med vår ånd.

Vi er som umyndige barn som ikke vet hva barnerett er før de kommer til skjels år og alder; slik vet heller ikke vi hvilken herlig arv vi har i det hinsidige, med mindre Herrens Ånd åpenbarer den for oss og utbrer og forklarer denne skatten i hjertene våre.

Verden tror at kristendommen ikke fører med seg annet enn fattigdom og tiggeri. Men Guds hellige barn vet hvor rik den kommende arven er blant de hellige. Og siden Gud Den Hellige Ånd lærer dem å kjenne den, kjenner de lengsel etter å tiltre og eie den, og regner alt som er i denne verden, for skarn sammenlignet med denne overveldende rikdommen og med den uforgjengelige, uflekkede og uvisnelige arven som er gjemt for dem i himlene (1 Pet 1,4).

Det er likevel også nødvendig at vi kjenner hvor overveldende stor hans makt er for oss som tror, etter virksomheten av hans veldige kraft. For håpet ville snart synke eller slukkes hos oss om vi ikke var overbevist om at Gud er i stand til å gi oss det han har lovet.

Når vi ser på vår ytre tilstand, finner vi ikke annet enn kors, elendighet, jammer, nød, sykdom og til slutt døden. Da kan vi naturlig nok ikke forestille oss at vi er Guds barn som har en så herlig arv å vente. Da tør nok til og med noen tenke og si: Er Herren med oss, hvorfor rammes vi da av så mye elendighet? Er vi Guds arvinger, hvorfor lar han oss da synke ned i fattigdom?

Man spotter oss daglig og sier: Hvor er nå din Gud? Man forteller oss om en krone som er lagt til side for oss i himlene, og verden kroner oss daglig med torner og kler oss daglig med spott og hån. Man trøster oss med inngangen til den himmelske herlighet for å ta imot vår arv, og støter oss ned i jorden for at møll og makk skal fortære oss. Slik ser det ut for fornuften, som om alt dette til slutt skulle bli til intet.

Men det som synes umulig for fornuften, gjør troen mulig. Den vet at herlighetens Far kan gjøre mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår, at han gir ære i stedet for skam, rikdom i stedet for fattigdom, og erstatter alle våre kors og strev med idel glede og herlighet. Og det de legemlige øyne ikke ser her, det ser troens øye, opplyst av Den Hellige Ånd, som virker en slik herlig kunnskap hos de troende.

Ting som er langt borte eller høyt oppe, kan vi ikke skjelne helt nøyaktig med øynene, og de synes ofte svært små. Selv om bålet som gjetere eller jegere gjør opp i skogen, eller som tennes på kysten til gagn for sjøfarende, er ganske stort, virker det svært lite på dem som

ser det på lang avstand, så de ville sverge på at det bare var et lite lys. Men jo nærmere de kommer, desto bedre ser de dets sanne størrelse.

Det samme gjelder kulene på høye kirketårn: Mange ville tro at deres egen hatt var større enn en slik kule når de ser på den nede fra jorden; men en vet at kulene er flere alen i omkrets og kan romme flere spann vann.

En kan heller ikke med svake øyne utgrunne himmellysenes beskaffenhet; men de som kjenner stjernene, har funnet opp redskaper og hjelpemidler som har avdekket mye som ellers er skjult for menneskelige øyne.

Solen er etter vår mening ikke så svært stor; men det sies at den er tre hundre og sekstiseks ganger større enn jorden, og etter det en har sett gjennom store kikkerter, ser den ut som et stort hav som koker med stadig oppstigende damp. Etter en navnkunnig manns iakttakelse ser den ut som smeltet og flytende malm når den står i store kummer i smeltehyttene, stadig kruser seg og sender ut en røyk blandet med lys og ild.

Stamfaren Abraham fikk av Gud befaling om å gå ut på marken og telle stjernene, noe som var umulig (1 Mos 15,5). Når vi har langt svakere øyne enn han hadde, blir det så mye mer umulig for oss. Likevel har lærde menn ved hjelp av kikkerter funnet mer enn de naturlige øyne kan se uten dem. Hvem kan oppdage stjerner i den hvite, klare krets på himmelen som en kaller Melkeveien? Likevel må en gi ham rett som har sagt at dette hvite himmelstrøket kommer av den svake glansen fra mange tusen små stjerner som er hopet sammen der, og som en gjennom kikkerter ganske tydelig kan skjelne.

Her finner vi et bilde av den menneskelige fornufts skrøpelighet. Den kan ikke fatte de overjordiske, himmelske ting, den himmelske herlighets og det evige livs tilstand, med mindre mennesket blir undervist av visdommens og åpenbaringens Ånd ved Guds ord, som er som et speil eller en kikkert. Ved dens hjelp begynner det å kjenne det håp det er kalt til og sin arvs herlige rikdom, inntil det får skue Guds høyhet ansikt til ansikt, slik han er.

Vi mennesker er dessverre altfor jordisksinnede, vi higer bare etter jordiske og verdslige ting og beundrer dem; de himmelske ting er langt borte fra oss og synes oss meget små. Men de som gjennom andektige betraktninger trer noe nærmere og ved hjelp av Guds ords

åndelige kikkert skuer gjennom det timelige, finner dem så store at de ikke kan uttrykke det.

Siden vi nå har satt oss fore å tale om å skue Gud og sjelens salige samfunn med Gud, så la oss inderlig anrope ham om å skjenke oss et glimt av sitt himmelske lys i hjertene våre, så vi kan se og fatte det evige livs herlighet! Det gi Gud ved Jesus Kristus! Amen.

Alle som har skrevet om det evige liv, setter dets høyeste trinn i å skue Gud. I det følger de den hellige Skrift, som vi skal se av de skriftordene som er anført nedenfor. Det er også med rette, for en sann kristen kan med god grunn si med Asaf: Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden (Sal 73,25). Å skue Gud i salighet skal være himmelen i himmelen, som en utenlandsk lærer uttrykker seg. Gud skal være diamanten i vår salighets gylne ring, han hvis herlige og guddommelige ansikt vi i all evighet skal skue.

Når solen ikke skinner, er det natt, selv om alle stjernene lyser; slik ville også himmelen selv synes dunkel for deres salige sjel, om ikke det guddommelige, evige vesens sol opplyste den. Helvetes dypeste trinn og de fordømtes største kval er den evige utestengelse fra Guds åsyn, og omvendt er det de saliges største glede og salighet å skue Gud ansikt til ansikt.

Selv om vi stakkars jordormer bare fatter litt av dette kommende livs store herlighet og bare kan tenke og tale litt om den, tåler Gud likevel gjerne at vi i dypeste ydmykhet og hjertelig andakt grunner på denne himmelske salighet. Ved håpet om vår fullkomne salighet kan vi da oppmuntres desto mer til å love og prise vår Gud og til en inderlig lengsel etter himmelen. Derfor søkte også den hellige kong David sin glede i slike betraktninger, noe som blant annet kan sees av vår tekst, der han sier: Jeg skal i rettferdighet få se ditt åsyn. Når jeg våkner, skal jeg mettes ved synet av din skikkelse.

Det er underlig at David, enda han var en rik og mektig konge, aldri ble mett; men vi forstår det lett når vi tenker på at de forgjengelige, timelige goder ikke kan tilfredsstille menneskets sjel. En finner heller ikke lett noe menneske som vil si: Nå har jeg nok; nå er jeg fornøyd; jeg forlanger ikke mer. Men Gud vil mette oss i det evige liv, så vi i all evighet ikke skal ønske å se, smake eller føle noe annet enn Gud. Øyet blir ikke mett av å se, sier Salomo (Fork 1,8); men da skal det få nok.

Jeg sier da for det første: Liksom vi i dette livet ser og kjenner Gud i skapningene og nyter den skjønnhet, mangfold og godhet Gud har lagt i dem – for Gud har så å si preget sitt segl på enhver skapning, og alt vi ser i himmelen og på jorden, er som idel bokstaver og skrifter og bilder som stiller oss Guds usynlige vesen og hans ubegripelige og uransakelige godhet, visdom og allmakt for øye – slik er det ingen tvil om at Gud, som er et stadig virksomt og – om jeg så må si – utadvirkende vesen, også i saligheten og himmelen vil frambringe så mange under av sin godhet, visdom og allmakt at vi med den største glede skal forlyste oss i dem evig.

Den nye himmel og den nye jord som Guds Ånd har lovet oss, skal fylles med tusenfold og atter tusenfold av under som viser Guds kraft og miskunn. I dem skal de salige og utvalgte Guds barn se hans herlighet, og ikke bare se den, men også eie, føle og nyte den. Men dette skal likevel ikke være den rette beskuelsen av Gud, som den høyeste salighet består i.

For det andre: Gud framstiller seg i dette livet for sine hellige i drømmer, syner, henrykkelser og bilder; det har særlig hendt hans profeter. Ofte har han latt seg se i menneskelig skikkelse og i denne skikkelsen vist en slik guddommelig kraft og åpenbart sin majestet og herlighet på en slik måte at de menneskene som har fått denne ære, med sannhet kan si at de har sett Gud.

Slik sa Jakob at han hadde kjempet med Guds Sønn (1 Mos 32,24 ff.), og slik vitnet Gud Herren selv om Moses: Munn til munn taler jeg med ham, klart og ikke i gåter. Og han skuer Herrens skikkelse (4 Mos 12,8).

Profeten Mika, som kong Akab på grunn av kong Josafats innvendinger lot hente for å spørre ham om de skulle dra sammen i krig til Ramot i Gilead, sier blant annet: Jeg så Herren sitte på sin trone og hele himmelens hær stå omkring ham på hans høyre og venstre side (1 Kong 22,19). Slik så også profeten Jesaja ham (Jes 6,1). Også for Abraham viste Gud seg i skikkelse av et menneske, og Abraham kalte dette mennesket med Herrens navn; ja, Abraham bøyde seg til jorden for ham og tilba ham (1 Mos 18,2.3).

Nå viste det seg hele tre menneskelige skikkelser for denne stamfaren, og alle møtte ham på én gang. Noen mener at Gud bare åpenbarte seg i én av disse skikkelsene, og at de andre bare var påtatt av to engler. Det som styrker denne meningen, er at bare én av de tre personene

taler som Gud, og at Abraham bare tilber denne ene, som heller ikke viste seg mer; derfor kalles de andre bare engler. Men andre tror sammen med noen gamle kirkelærere at disse tre menneskelige skikkelsene var den aller helligste, aller herligste og i evighet aller høyverdigste treenighets sanne bilde og levende figur.

Nå kan jeg ikke si sikkert om Gud vil åpenbare seg i himmelen for sine utvalgte i lignende bilder og herlige skikkelser, og gjøre dem enda herligere og prektigere enn noen han har vist seg i for sine venner i dette livet, selv om Johannes' hemmelige åpenbaring stiller slike åpenbaringer fram for oss. Men om det skulle behage Gud Herren å la noe lignende skje med sine hellige i himmelen, så sier jeg at denne beskuelsen likevel ennå ikke inneholder saligheten i dens høyeste grad.

For det tredje sier jeg at Gud vil vise seg i sine hellige som i like mange speil (2 Tess 1,10). For om det i den klare middagsstund lå like mange speil av de edleste steiner på jorden som det er stjerner på himmelen, ville da ikke solen sees i hvert av dem? Ville ikke solens avbildning stråle klart fram i dem alle? Ville ikke en overveldende glans fra hvert speil, ved solens stråler, stige opp i luften vidt og bredt omkring og skape et ubegripelig lys? Uten tvil måtte dette skje.

Når sjelen slik vender seg til andre utvalgte og omgås dem som en bror, ser den i dem Guds aller helligste ansikt og kjenner derved en stor glede, på samme måte som når den får se Guds høylovede ansikt i de mange millioner engler. For både de utvalgte og englene er ikke annet enn klare speil, fordelt over hele himmelen, som tar det uendelige lysets sol, nemlig den Allerhøyeste og hans deilige og yndefulle ansikt, inn i seg.

Da først oppfylles det som her er begynt, og som den hellige apostel sier: Men vi som med utildekket ansikt ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til det samme bildet, fra herlighet til herlighet (2 Kor 3,18). Men selv om den ene utvalgte skal se Guds aller helligste åsyn stråle med usigelig herlighet i den andre, som i et speil, skal dette likevel ikke være den rette beskuelsen av Gud og de utvalgtes høyeste salighet.

Videre må jeg for det fjerde si: Noen av de hellige har sett Kristus i dette livet etter at han var gått inn til sin herlighet. Slik Paulus, som regner det som en av sine særskilte fortrinn: Er jeg ikke fri? Er

jeg ikke apostel? Har jeg ikke sett Jesus, vår Herre? Er ikke dere mitt verk i Herren? (1 Kor 9,1). Slik den hellige Stefanus, som da han knelte og skulle steines, sa: Se, jeg ser himmelen åpnet og Menneskesønnen stå ved Guds høyre hånd (Apg 7,56). Og slik den hellige Johannes, som flere ganger i sin hemmelige åpenbaring sier at han har sett Guds Sønn.

Slik er det heller ingen tvil om at de utvalgte sjelers første gledessyn i himmelen skal være Jesu Kristi, vår aller kjæreste frelsers, yndefulle og guddommelige ansikt. De skal se hans underfulle person, der den guddommelige og den menneskelige natur er forent ved en ubegripelig og uoppløselig forening. De skal se hvordan guddommens fylde bor legemlig i ham; de skal se hans kjærlige, guddommelige hjerte, som koker av godhet og kjærlighet; de skal se hans herlighet. Han skal åpenbare seg for dem, ikke gjennom ordet og på en skjult måte i Ånden, men synlig, nærværende og med makt, og så videre.

Selv om jeg gjerne innrømmer at den høyeste salighet så godt som skal bestå i dette – derfor ønsker også den hellige apostel bare å bryte opp herfra og være med Kristus (Fil 1,23) – må vi likevel i samsvar med Guds hellige ord for det femte si at den himmelske salighetens høyeste trinn, ja dens hjerte og kjerne, skal være at vi skal skue Gud ansikt til ansikt. Vi skal se den usynlige, uendelige, ubegripelige, udødelige og evige Gud, den treenige Gud, Fader, Sønn og Hellig Ånd.

De utvalgte skal ikke bare se et guddommelig bilde, men det guddommelige vesen. De skal skue inn i Guds dyp og se hvordan den evige Far føder sin enbårne og evige Sønn, hvordan Den Hellige Ånd evig utgår fra Faderen og Sønnen, og hvordan de likevel forblir ett vesen. De skal se hvor vist Gud forener sin rettferdighets gjerninger med sin barmhjertighets, og de skal nå forstå hemmeligheten i menneskeslektens forløsning, hvordan han gjør salig av nåde og fordømmer av rettferdighet, og alle troens andre hemmeligheter. I hans lys skal de se lys (Sal 36,10).

De skal se Gud, ikke som en fortærende ild, men som et ljuvt og gledefullt lys. De skal riktignok se ham i hans guddommelige majestet og herlighet; men denne skal være kledd i, og – om jeg så tør si – blandet med sødme, skjønnhet og ljuvhet, så en slik beskuelse ikke fører med seg frykt og forferdelse, men idel fred og salighet. Det viser

den hellige Johannes når han sier at han har sett Guds trone omgitt av en regnbue, som tegn på hans nåde og kjærlighet (Åp 4,2.3).

Her kunne noen si: Hvordan kan et menneske se den uendelige Gud, og det fullkomment? Jeg svarer: Når det sies at vi skal se den treenige, herlige og salige Gud fullkomment, må ordet ikke knyttes til Gud, som om vi skulle se til bunns i Guds majestet og herlighet og i hans guddommelige vesen. For heller ikke kjerubene og serafene kan utgrunne hele guddommens dyp, men framstilles for oss slik at de skjuler ansiktene sine med vingene for den høylovede Guds åsyn (Jes 6,2; Esek 1,11). Det viser at de ikke fullt ut kan fatte hele den evige og ubegripelige Guds herlighet og klarhet.

Ordet «fullkomment» gjelder oss og betyr at vi skal skue så mye av Gud, i Gud og på Gud at vi derved får full tilfredsstillelse og fullkommen salighet.

For liksom vårt øye, sier en navnkunnig lærer, når det ser på solen i den klare middagsstund, ikke fanger opp eller kan fange opp alle dens stråler, men likevel tar imot så mye at det blir tilstrekkelig opplyst og ikke ville ta imot mer lys og klarhet om tusen soler skinte, slik er det sikkert også når vi betrakter lysenes Far og denne vår sjels deilige sol: Det er umulig å fange opp de uendelig mange strålene.

Men vi skal likevel fange opp så mange av dem som trengs for å drive bort alt vårt mørke og fylle oss med fullkommen klarhet, ja for å gjøre oss selv til lys for Herren, så vi kan skinne som like mange stjerner og små soler. (*Drelincourt, mot frykten for døden.*)

Han legger straks til: Og liksom et kar som senkes i havet, ikke tar opp alt vannet, men bare det det kan rumme, så ingenting av det står tomt, slik er heller ikke vi, når vi senkes ned i dette guddommelighetens hav, mottakelige for slik uendelig herlighet og salighet, og kan ikke rumme den.

Men vi skal likevel fatte og begripe nok til å tilfredsstille all vår attrå og mette all vår brennende iver, så vi på denne måten ikke skal mangle noe i en menneskeskapnings aller høyeste lykksalighet, og så videre. Og slik blir beskuelsen av det guddommelige vesen vår herlighets vesen, og den salige Gud blir kilden til vår evige salighet.

Her oppstår det spørsmålet om vi også skal se Gud med vårt forklarede legemes øyne. Hertil svarer jeg: Jeg vet riktignok at de fleste lærere i kirken svarer nei på dette spørsmålet og sier: Vi skal bare se

Gud med sjelens øyne. Men jeg vet også at det har vært flere blant de eldre og nyere som har ment det motsatte.

Den ypperlige lærer Augustin, som alle lærde roser for stor beskjedenhet og forsiktighet og en opplyst, dypsindig forstand, forfekter nok et sted ganske ivrig den første mening. Men et annet sted taler han slik om det som om han var kommet på andre tanker, eller i alle fall ennå tvilte.

Det er meget mulig, skriver en velfortjent lærer i vår kirke, etter å ha lagt fram sin mening om den sanselige beskuelsen, at øynene våre kan bli så skjerpet i det evige liv ved et overnaturlig lys at de kan se Gud. Gud kan også trenge slik inn i øynene med sin glans at han kan sees ganske nær uten noen forandring av sansene. Selv om vi ikke vet hvordan dette er mulig, spiller det ingen rolle. Guds under skal ikke forstås, men troes og ventes.

Jeg vil ikke blande meg i denne striden, men bare kort si min mening: Jeg undrer meg over at noen så dristig har beskrevet måten vi skal skue Gud på, som er salighetens aller høyeste hemmelighet, og villet innskrenke den til en sjelens skuen, men utelukke legemets øyne, noe den hellige Skrift likevel ingen steder gjør. (*Dr. Müller*, «*Kjærlighetskysset*».)

Dernest må en vite at det ikke kan være noe urimelig for den som er øvd i åndelige og guddommelige ting og forstår Guds kraft og Skriften, at også vårt forklarede legemes øyne skal se Gud, om det enn kan synes urimelig for kjød og blod.

For det første har vi Jobs utsagn: Jeg skal ut fra mitt kjød skue Gud, han som mine øyne skal se (Job 19,26.27). Og selv om disse ordene med rette også forklares om Kristus – det er ikke uvanlig i den hellige Skrift at også Gud kalles vår Frelser – viser de likevel at vi skal se Gud ved Kristus med vårt kjøds øyne, på en måte som er ubegripelig for oss i dette livet.

Visselig skal de utvalgte i himmelen se Faderen i Kristus på en annen måte enn i denne verden; det vitner Johannes om. For da Filip sa til Kristus: Herre, vis oss Faderen, og det er nok for oss, sa Kristus til ham: Så lang en tid har jeg vært hos dere, og du kjenner meg ikke, Filip? Den som har sett meg, har sett Faderen (Joh 14,8.9).

Videre: Gud har kunnet berede Kristi menneskelige legeme og blod, hans aller helligste sanne menneskelige legeme, og gjøre det

mottakelig, slik at det kalles og er et tempel for guddommen, der dens fylde bor. Og hvis den hellige Skrift ikke sa dette så tydelig, ville det virke like urimelig for fornuften som det vi nå sier.

Skulle Gud da ikke kunne berede de forklarede legemene slik at de på en eller annen måte som vi ikke kjenner, virkelig kan se hans guddommelige majestet og herlighet? Endelig ser jo også de bortgangne sjeler Kristi legeme, og vi skulle ikke ville innrømme at et forklart legeme, et åndelig legeme, med Guds tillatelse skulle kunne se en ånd, det vil si Gud selv? Gud kan jo gjøre mer enn alt, langt ut over det vi forstår (Ef 3,20). Hvem vil tømme eller utgrunne dette dype hemmelighetens hav?

Må vi ikke her ta fornuften til fange under troens lydighet? Liksom menneskene ikke kan forklare hva Gud er, kan de heller ikke si hva Gud kan eller ikke kan. Jeg vil ikke trette om dette med noen; slikt er ikke Kristi kirkes måte, heller ikke vår. Jeg sier bare min mening etter den nåde som er meg gitt, den som synes meg å ha den beste grunn i den guddommelige, hellige Skrift og i anerkjente læreres syn.

Og jeg ønsker av hjertet at vi ikke skal blande vår fornuft og dens skjønn inn i guddommelige og himmelske ting. Det er visst at saligheten skal bli større og rikere og herligere enn vi kan forestille oss og begripe.

Best var det om vi talte med Skriften og sa: Jeg skal ut fra mitt kjød skue Gud, og mine øyne skal se ham; vi skal se ham ansikt til ansikt, slik han er. Og jeg skulle ikke ha drøftet dette spørsmålet om jeg ikke hadde ment at en rik trøst skulle flyte av det, slik vi skal vise i det følgende.

Vi vil imidlertid etter den hellige Skrift se noe nærmere på denne beskuelsen, som vi hittil bare har betraktet i alminnelighet, og tenke på at den samtidig rommer et nært samfunn med Gud.

Ordet «se» er snart sagt, men det har en vid betydning og stor kraft; ja det omfatter salighetens hele fylde. Det betegner en erfaring og en virkning. Noen ganger betyr det å skue noe med forundring, slik som jødene ikke bare ønsket å se Jesus, men også Lasarus (Joh 12,9). Det betyr å betrakte noe med lyst og glede, slik som vismennene fra Østerland så stjernen som viste seg for dem, og ble over all måte glade (Matt 2,10).

Det betegner av og til så mye som å erfare, merke, nyte, slik profeten Jesaja sier om Herren Messias: Fordi hans sjel har hatt møye, skal han se det (med lyst) og mettes (Jes 53,11). David sier om seg selv: Å, om jeg ikke trodde at jeg skulle se Herrens godhet i de levendes land! (Sal 27,13).

Skriften taler også om å se Guds rike (Joh 3,3.36), å se livet, å se på Guds rettferdighet eller nåde (Mika 7,9); slik så Abraham Kristi dag (Joh 8,56). Å skue Gud er altså ikke bare et syn, men en forening med Gud, det å eie Gud, om jeg så må si, et levendegjørende, frelsebringende og fullkomment kjennskap til Gud og en nytelse av den guddommelige herlighet og salighet.

Denne beskuelsen skal nemlig skje ved en gjensidig meddelelse; vi skal bli mottakelige for den guddommelige nåde og nyte den. Slik er det også her i livet med den legemlige beskuelsen, som er rettet mot en vakker gjenstand som gleder og fryder menneskets sinn, idet dens deilige skikkelse så å si utgyter seg med all sin ynde i hele sinnet. Derfor setter Den Hellige Ånd i vår tekst å skue og å mettes sammen og forklarer beskuelsen ved å kjenne, nyte og eie.

For vi skal ikke se Gud slik en undersått her ser sin konge på tronen eller andre steder i hans prakt – en prakt han beundrer, men ellers ikke har noen nytte av. Vi skal se ham slik Ester fordum så kongen av Persias ansikt, sto høyt i hans gunst og omgikkes ham vennskapelig, slik som rikets fyrster også gjorde. Slik skal de utvalgte se Gud med lyst og glede, med fred og ro i sine sjeler, og i virkeligheten nyte det høyeste gode.

For de enfoldiges skyld vil vi forsøke å belyse og forklare dette enda litt bedre. Det er med kunnskapen om Gud og med å skue ham i dette livet som om noen ville fortelle meg om en herlig, vederkvegende, søt frukt, for eksempel appelsinen, beskrev meg dens kraft og roste den høyt. Da ville jeg få noe kunnskap om denne frukten, og jeg ville få lyst til å se og smake den.

Hvis så noen brakte meg en slik frukt på en tid da jeg var syk og tørst, og ga meg den å spise, ville jeg allerede kjenne den bedre av erfaring. Men hvis noen til slutt førte meg inn i en kongelig lysthage og stilte meg under et tre som hang fullt av slike frukter, og lot meg spise meg mett på dem, da hadde jeg fått den størst mulige kunnskap om denne frukten.

Slik hører vi i dette livet noe om Gud og hans miskunn; vi får også av og til smake noen dråper av den. Men på den måten blir lengselen vår ikke stilt, men tvert imot vekket desto mer. Omsider blir vi imidlertid ført inn i paradiset, der vi sitter under skyggen av ham som vi har lengtet etter, og hans frukt er søt for ganen vår.

Vi skal også legge merke til at vi kan skue alle slags ting på ulike måter. Jeg ser for eksempel et vakkert maleri som framstiller en yndig hage med deilige vekster og blomster; det fryder øynene mine en stund, men til slutt går denne gleden over og er til ingen nytte for et svakt og sykt menneske.

Langt behageligere er det når en selv ser en slik hage i naturen, og øynene ikke bare finner det som kan glede dem, men også den ljuvlige duften trenger gjennom nesen inn i hjernen, og kreftene som luften er full av, går gjennom munnen til hjertet, så hele mennesket blir styrket og vederkveget. Slik vil det også være – om jeg tør sammenligne store ting med små – med å skue Gud.

Hva gagner det en vandringsmann om han i forbifarten ser et tre i en hage, eller får øye på en brønn, når de er omgitt av en grøft eller et gjerde, så han ikke kan få nytte av dem? Men Gud vil engang vise oss seg selv og sin miskunn som en evig og levende kilde til alt godt; og ikke bare det, vi skal også fylles og mettes med hans miskunn for evig. Han vil glede oss med gleden fra sitt åsyn.

Dette kan belyses ved fortellingen om Hagar, Abrahams tjenestepike. Da hun skulle drives ut av huset hans, la han en skinnsekk med vann på skulderen hennes, og med den vandret hun ut i ørkenen. Men det varte ikke lenge før sekken var tom, og hun hadde ikke nok til seg og sønnen. Da åpnet Gud øynene hennes, så hun fikk se en vannkilde; hun gikk dit, fylte sekken med vann og lot gutten drikke (1 Mos 21,14-19).

Slik er alle denne verdens goder; de kan ikke mette et menneskes sjel. Men når den får skue Guds åsyn, blir den mett; da kommer den til livets vannkilder (Åp 7,17) og skal i all evighet ikke tørste mer.

Jeg vil føye til enda en lignelse. En kongelig brud har av brudgommens sendebud hørt mye om hans herlighet, rikdom og prakt; hun har også mottatt portrettet hans sammen med mange klenodier og gaver. Dermed får hun stor lyst til å skue selve brudgommen.

Hun må foreta en lang reise over et stormfullt hav og ofte med stor fare dra over marker og gjennom skoger; men hun tåler og påtar seg gjerne alle farer og besvær og trøster seg med det søte håpet, inntil hun omsider kommer til det kongelige palass. Der blir hun først herlig mottatt av tjenerne og siden av kongen selv; da ser hun ham og all hans rikdom og herlighet, og blir straks ført inn for selv å nyte den.

Slik går det også med en troende sjel. Den er utvalgt til Herren Jesu brud. Hans tjenere, de trofaste lærere og prester, taler mye til den etter den hellige Skrift om hans herlighet, og de viser den også hans bilde. Imens må den reise gjennom denne verdens ørken, men tar gjerne ethvert kors på seg, inntil den omsider ved den timelige død selv kommer til ham. Der blir den først mottatt av de hellige engler og siden av Kristus selv, for å nyte hans herlighet, og så videre.

Det er likevel best at vi noe nærmere framstiller dette herlige og ypperlige emnet ved hjelp av den hellige Skrifts viktigste og edleste ord. Da må vi gå fram som bier, som på en blomsterrik eng eller i en hage setter seg snart på den ene, snart på den andre blomsten, flyr fra blomst til blomst og samler den søteste honning av dem i mengde.

Først vil vi da betrakte den hellige Johannes' herlige ord: Vi skal se ham som han er (1 Joh 3,2). Det vil si: vi skal ikke bare se inn i dypet av Guds ubegripelige, uransakelige og vesentlige miskunn og herlighet, men også nyte den og bli fylt av den.

Når vi her i livet skuer noe som vi tilsynelatende eier, forener det seg likevel ikke med øynene våre, men gir dem bare sin form og skikkelse; for øvrig kan vi ikke nyte det. I himmelen vil derimot guddommen selv forene seg med vår forstand ved seg selv, uten at noen skikkelse eller synlig form viser seg. Der skal det ikke være som med et ansikt som ser seg i et speil, som speilet riktignok viser, men ikke beholder; der skal hans guddommelige majestets egentlige vesen være.

Liksom en mor ikke lar det være nok at hun gir barnet sitt melken sin, som er hennes eget vesen, men også gir den til det med en skje, eller selv rekker det brystet, så det kan få næring, slik lar heller ikke vår himmelske Far det være nok at han lar oss se hans guddom.

Han gir også vår forstand sitt eget vesen gjennom sin bunnløse sødme, så vi virkelig nyter det. Da skal Guds kjærlige løfte bli oppfylt: Dere skal få die og bli mettet av hennes (Jerusalems) lindrende bryst,

suge og glede dere ved hennes store herlighet (Jes 66,11). For vi skal ikke bare se Gud i hans gjerninger eller i hans ord, som i et speil, men ham selv i ham selv, ved ham selv, og det helt og fullstendig: all hans miskunn, all hans kjærlighet, all hans visdom, all hans makt, nåde, trofasthet, sødme og salighet.

Å se Gud som han er, vil altså si det samme som å få del i guddommens hele fylde og bli fylt med Guds umålelige og uendelige godhet. Denne fylden skal vi kjenne, omfavne, smake, og sammen med alle de utvalgte og de hellige engler prise, fylt av Kristi kjærlighet og Den Hellige Ånds glede i all evighet.

Vi skal se den høylovede treenighet ansikt til ansikt: Faderen i Sønnen, Sønnen i Faderen og Den Hellige Ånd i Faderen og Sønnen. Vi skal se på Gud, hvordan han er kjærligheten, miskunnen, sødmen, rettferdigheten, sannheten, helligheten, visdommen, allmakten. Alt Gud er, alt som er på og i Gud, skal vi se, nyte, smake og eie evindelig.

Undre dere ikke, mine kristne lesere, om jeg kanskje ikke tilfredsstiller deres begjær; jeg tilfredsstiller ikke meg selv. Ordene er meg for høye, for dype og for vide; hjertet mitt er for lite til å rumme deres fylde, og det hjertet fatter ved Guds Ånd og nåde, kan min munn ikke si og min penn ikke skrive.

Det er heller ikke noe under om bare få kan fatte og begripe det, siden vi har vent oss for mye til verden og henger ved det jordiske. Det er det samme som om jeg ville tale til en hest om solens lys og løp, eller til et svin om morgenstjernen og dens sølvhvite, deilige glans; hesten vet ikke om annet enn havre og svinet ikke om annet enn drav. Slik går det med de fleste kristne: fordi de bare bekymrer seg om det jordiske, kan de ikke tenke riktig over det himmelske.

Det må heller ikke forbigås at apostelen i samme kapittel og vers sier: Vi vet at vi skal bli ham like. Også dette utsagnet rommer så mye sødme at jeg nesten ikke vet hvordan jeg skal forklare og framstille det. Liksom en krystallkule som solen kaster sine stråler gjennom, skinner som en liten sol, slik skal de helliges salige sjeler være i himmelen.

Vårt legeme skal ikke bare være likedannet med Herren Jesu forklarede legeme; sjelen skal også være fylt med all Guds fylde og slik gjennomstrålt av det guddommelige vesens klarhet og herlighet at vi, så langt det er mulig for en skapning, skal være Gud like. Vi skal være

fulle av hellighet, visdom, kraft, glede, fred og salighet, slik som Gud er; vi skal skinne av Guds klarhet, herske i Guds makt, leve i Guds kjærlighet, og så videre.

Dette er forbilledlig framstilt ved Moses, hvis ansikt etter at han hadde talt med Gud, skinte slik at Israels barn ikke kunne tåle denne glansen (2 Mos 34,29 ff.). Da skal vi helt og fullt fornyes til Guds bilde; begynnelsen til det er gjort her ved Kristus. Herrens apostel sier: Men vi som med utildekket ansikt ser Herrens herlighet som i et speil, vi blir alle forvandlet til det samme bildet, fra herlighet til herlighet, som av Herrens Ånd (2 Kor 3,18).

En salig og utvalgt sjel skal bli usigelig tettere forent med herligheten enn ilden med et glødende jern; for selv om jernet beholder sitt vesen, ligner det likevel ilden.

Sjelen skal også være langt tettere forent med herligheten enn den klare luften med solskinnet når det i en klar middagsstund trenger gjennom den. Her er skinnet og luften umiddelbart forent, uten at skinnet likevel tar fra luften dens egen natur; det renser, forklarer, foredler og gjennomstråler luften. Slik går det også med menneskets sjel: den blir forklart og foredlet i Gud og i den høye nærhet gjennomformet i likhet med Guds bilde, uten likevel noen gang å miste sin egen beskaffenhet.

Her synker og drukner, sier den andektige Tauler, ånden i guddommens bunnløse hav, så den må si: Gud i meg, Gud utenfor meg, Gud rundt omkring meg, alt Gud; jeg vet ikke om noe annet enn Gud.

Jeg må ennå anføre et bemerkelsesverdig ord om den salige beskuelsen av Gud. Den hellige apostel sier: Nå kjenner jeg stykkevis (delvis), men da skal jeg kjenne fullt ut (min Gud), likesom jeg selv er fullt ut kjent (av ham) (1 Kor 13,12). Apostelens mening er utvilsomt denne: Liksom Gud fullkomment kjenner meg, mitt hjerte, min sjel, mitt sinn, min ånd med alle deres tanker, evner og krefter, slik skal også jeg kjenne min Gud, så mye som min sjel attrår.

Og liksom Gud fryder seg ved å kjenne mitt hjerte – mitt hjertes tanker og begjær, som hans Hellige Ånd virker der, behager ham vel; han finner sin glede i min gudelige nidkjærhet og i alle min sjels bevegelser, som alene er rettet mot ham til hans ære – slik skal også jeg evindelig fryde meg ved kjennskapet til min Gud og ved å skue ham fullkomment.

For i dette livet forstår vi ikke hemmeligheten i Guds godhet, dybden og størrelsen i hans kjærlighet, hans usporlige veier, som er idel miskunn og sannhet, og hans underfulle råd, som han likevel til slutt fører så herlig ut (Rom 11,33; Sal 25,10; Jes 28,29). Vi kan ikke til fulle forstå og begripe de velgjerninger som ligger i vår omvendelse, gjenfødelse og den syndenes forlatelse som er skjedd ved Kristi blod; vi forstår ikke hans allvise, ubegripelige styring og forsyn. Vi ligner barn som riktignok daglig nyter foreldrenes kjærlighet, omsorg og velgjerninger, men ikke forstår og tenker over dem eller tar dem til hjerte som de burde.

Men da skal vi vite alt slikt og av forundring utbryte: Å dyp av rikdom på Guds visdom, kjærlighet og miskunn! (Rom 11,33). Og så skal vi bryte ut i evig lov og pris til Gud. Man har funnet mennesker som ikke hadde noe høyere ønske i dette livet enn at alt de foretok seg, måtte tjene til å øke Guds ære, slik biskopen i Kadurea ønsket.

Og en anfektet engelsk jomfru sa at om hele verdens herlighet var smeltet sammen til ett og ble henne gitt, ville hun likevel finne større velbehag i Gud, ja i ett eneste blikk fra ham, enn i hele verden. Er dette skjedd i dette livet, hva må vi da ikke tro skal skje i det kommende?

Vi må imidlertid samle enda mer honning av de hellige skrift-blomstene som framstiller for oss det å skue Gud, eller snarere å kjenne og nyte ham. Vår kjæreste frelser sier: Og dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus (Joh 17,3). Noen forklarer dette slik: Dette er den rette vei til det evige liv og det eneste middel til å nå det; i den betydning kalles også Guds bud det evige liv.

Men det kan også ganske passende henspille på det egentlig såkalte evige liv, etter apostelens anvisning når han sier: Nå kjenner jeg stykkevis, men da skal jeg kjenne fullt ut, likesom jeg selv er fullt ut kjent (1 Kor 13,12).

Liksom den levende og inderlige kunnskap om Gud og Herren Jesus ikke bare er et middel til å nå det evige liv, men også en forsmak på det, slik skal det kommende livs endemål og høyeste trinn være den fullkomne kunnskap om Gud, som vi i alminnelighet kaller å skue Gud. Men kunnskapen om Gud skal bestå i at vi får se inn i Guds hjerte; vi skal skue hans store miskunn, visdom, nåde, rettferdighet

og barmhjertighet; vi skal nyte og smake sødmen i hans kjærlighet, som en gudfryktig teolog uttrykker seg.

I dette livet kjenner vi ofte ikke Gud, enten på grunn av medfødt blindhet eller på grunn av anfektelser og trengsler. Våre legemlige øyne og sjelens øyne er ikke klare nok til å skue det skjulte guddommelige lys, og Gud forstiller seg så å si på alle måter, så vi ikke kan kjenne ham.

Derfor klager Job og sier: Du er blitt grusom mot meg (Job 30,21), og David: Har Gud glemt å være nådig? (Sal 77,10) – som om han ville si: Hvordan i all verden er det med deg? Er du ikke lenger den gamle nådige Gud? Kjenner du meg ikke mer, eller kjenner ikke jeg deg? På samme måte klager profeten Jeremia: Du innhyllet deg i skyer (Klag 3,44).

Gud er ofte underfull i sine dommer og veier, så vi ikke kan kjenne ham rett. Han har sine hellige og rettferdige grunner til å trekke tilbake sitt nådige blikk en tid, enten fra hele sin kirke eller fra en og annen gudfryktig sjel, så den lengter etter sin Guds hjelp og trøst. Men i det evige liv vil han vise seg for dem som han er; da skal vi kjenne ham og si: Nå kjenner jeg deg, min Gud; nå kjenner jeg din visdom, din barmhjertighet, din miskunn, og så videre.

På samme måte som det foregående utsagnet fra vår kjæreste frelser kan vi også bruke dette: Den som elsker meg, skal bli elsket av min Far. Og jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham (Joh 14,21).

Med det lover vår kjæreste frelser oss ikke bare den åpenbaring som skjer i Ånden og troen ved nåden, men særlig den som er utsatt og bevart til det evige liv. Det er som om han ville si: Jeg vil avsløre hele min herlighet og salighet for ham; jeg vil åpenbare meg selv og all min kjærlighet, min miskunn, min sødme, min vennlighet og min fred for ham, liksom den ene venn åpner seg for den andre, eller en brudgom for sin brud.

I dette livet er Kristus skjult sammen med vårt liv, og vi må ofte spørre: Min Herre Jesus, hvor er du? Hvor blir du av? Her leter vi ofte overalt, på gater og i smug, etter ham som vår sjel elsker, og sier: Jeg fant ham ikke (Høys 3,2). Men da, når vår sjel er ute av legemet, skal Herren Jesus si: Se, her er jeg, her er jeg! (Jes 65,1). Ser du nå hvem jeg er? Ser du denne herlighet, denne glans, denne majestet, denne

himmel? Alt dette er mitt og ditt; du ser at jeg er din brudgom, ditt vern, din kjærlighet, din fred og glede.

Det såret Paulus så søtt da han sa: Jeg er Jesus, han som du forfølger (Apg 9,5). Hvordan skal det da ikke gå gjennom vår sjel når han skal si: Jeg er Jesus, han som du har elsket; jeg er Jesus, han som du har trodd på; jeg er Jesus, han som du har fulgt; jeg er Jesus, hvis kors og vanære du har båret; jeg er Jesus, han som du har æret; jeg er Jesus, han som du har lengtet så inderlig etter; jeg er Jesus, din sol og krone, din fryd og glede, din frelse og din del! Ser du meg nå? Omfavn meg! Hold fast ved meg! Eie meg! Nyt meg! Du er min; jeg er din, og der jeg er, skal du være; oss skal den onde ikke skille ad.

Det er en lyst å lese om Josefs åpenbaring for brødrene sine, hvordan han etter å ha prøvd dem på mange måter og stilt seg helt fremmed for dem, sa: Jeg er Josef. Og da de ikke kunne svare ham, fordi de var forferdet foran ham, sa han: Kjære, kom hit til meg! Jeg er Josef, deres bror (1 Mos 45,3.4).

Å, min Herre Jesus, du forstiller deg også ofte for oss her i verden, så vårt bedrøvede og anfektede hjerte ikke vet hva det har i deg. Men med hvor stor forundring skal vi ikke skue deg når du hisset vil si til oss: Jeg er Jesus, deres bror; kom hit til meg!

Det er også deilig å lese hvordan Herren Jesus etter oppstandelsen åpenbarer seg for de forferdede og bedrøvede disiplene, og etter å ha ønsket dem fred, viser dem sine sår, så disiplene blir glade (Joh 20,19.20). Men hvor stor skal ikke vår glede bli når den høylovede Jesus skal stå midt blant sine utvalgte og virkelig gi dem den evige fred, og ikke så mye vise dem sine sår som sårenes virkning, nemlig nåde og salighet!

Hvor stolt er ikke evangelisten Johannes av at han og hans medisipler av og til så et glimt av Herren Jesu herlighet mens han vandret på jorden i sitt kjøds dager! Vi så hans herlighet, sier han, en herlighet som den en enbåren Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet. For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde (Joh 1,14.16).

Hvor glad og liksom beruset er ikke den hellige Peter ved Kristi forklarelse på fjellet Tabor, så han nesten glemmer seg selv over det! (Matt 17,4). Men hvor glade skal vi ikke bli når vi får se Guds Sønns herlighet, ikke i hans fornedrelse, men i hans opphøyelse, og se ham

ikke bare full av nåde og sannhet, men også full av herlighet! og så videre.

La oss gå videre i dette salige og hellige arbeidet og, lik de flittige biene, samle enda mer himmelsk søt honning av den hellige Skrifts utsagn! Vi finner da særlig det deilige løftet som Gud ga Abraham med ordene: Jeg er ditt skjold og din meget store lønn (1 Mos 15,1).

Her skal vi legge merke til at Abraham fra før var svært rik på fe, på sølv og på gull; han kunne stille tre hundre og atten væpnede menn i marken (1 Mos 13,2; 14,14). Men fordi Herren vet at den menneskelige sjel like lite kan tilfredsstilles med slikt som en kan mette en paradisfugl med drav, lover han Abraham at han skal være hans skjold og lønn.

Også David hadde rikdom og ære nok; men han sier likevel at han først da skal bli rett mett, når han våkner og ser Guds skikkelse, da han skal skue hans åsyn i rettferdighet. Han sier: Herren er min tilfalne del og mitt beger; du bevarer min arvedel (du har den i god forvaring – Sal 16,5).

Liksom prestene i den gamle pakt fordum ikke behøvde å sørge for noen arv – for Herren var deres arv (5 Mos 10,9) – slik setter de troende sitt håp til Gud, som selv vil være deres arv i det evige liv og alt i alle (1 Kor 15,28). For riktignok meddeler Gud seg i dette livet til sine hellige og bor i deres hjerter; men hvor lite kan ikke hjertet rumme av et slikt dyp! I det evige liv skal det derimot utvides, så Gud blir vår meget store lønn.

Tenk på dette, du gudfryktige hjerte: Om ingenting av de timelige ting her i livet blir deg gitt som belønning for din gudsfrykt og tro, dine bønner og tårer, så skal Gud selv være din meget store lønn. Dette er Herrens godhet i de levendes land som David håpet engang å få se, og som Gud, lik en forstandig far, har gjemt og lagt til side for sine barn (Sal 27,13; 31,20), noe varig og bestandig som Gud har bevart og lagt til side for de gudfryktige, og lignende.

Jeg gir deg her å tenke på, å menneske, hva alle jordiske herskere kan skjenke sine tjenere når de vil belønne dem som best, annet enn jordiske, forgjengelige ting: et riddergods, et slott, penger og så videre. Om en konge lovet deg halve riket sitt – slik kong Ahasverus tilbød Ester og Herodes tilbød Herodias' datter – kan han likevel ikke holde det og gi deg det slik at du alltid kan eie det, og heller ikke gi deg

noe annet som kan sikre deg mot sykdommer og døden. Men Gud gir deg seg selv og unner deg samtidig evig å nyte alt han har gitt deg.

Men, du barmhjertige Gud! Hva er Abrahams og alle dine troendes tjeneste sammenlignet med deg og din lønn? Hvorfor tjener vi da Gud med forsagte hjerter, og hvorfor tviler vi? Hvorfor spør vi så mye med Abraham: Å Herre Herre, hva vil du gi meg? (1 Mos 15,2) og med Peter: Se, vi har forlatt alt og fulgt deg. Hva skal da vi få? (Matt 19,27). Gud selv vil være vår lønn.

Jakob tjente for Rakel, og det falt ham ikke tungt, for hun var ham lønn nok; hvilken langt bedre lønn er ikke Gud selv! Det er som om en rik herre sa til en fattig tjenestepike: Tjen meg trofast noen år, så vil jeg være din lønn.

Nå, min Gud og Herre, gi at vi må tjene deg trofast og villig! For lønnen trenger vi ikke bekymre oss; i deg alene har vi nok. Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden. Om enn mitt kjød og mitt hjerte svikter, så er du, Gud, mitt hjertes klippe og min del for evig (Sal 73,25-26). Vi kjenner dine løfter: Mine tjenere skal ikke gjøre seg strev forgjeves. Det er en lønn for ditt arbeid (Jes 65,23; Jer 31,16).

Derfor sier de troende Guds barn og tjenere: Vi roser oss av Gud (Rom 5,11), nemlig av at Gud er vår og at vi er hans, og har alle gode ting felles med ham og i ham, med full tillit. De roser seg rett når de kan synge med David: Ennå skal jeg prise ham for frelse fra hans åsyn (Sal 42,6). Gud er min borg, min miskunnhets Gud (Sal 59,18), og så videre.

Det synes som om Satan tilbød Herren Kristus noe stort da han viste ham alle verdens riker og sa: Alt dette vil jeg gi deg (Matt 4,8.9). Men det var intet; for løgneren og løgnens far kunne ikke gi det han lovet, og selv om Gud kunne gjøre det, hva ville det gagne sjelen og et døende menneske om han også eide hele verden?

La andre eie hva de vil, hus, landgods, byer, ja til og med fyrstedømmer og kongeriker og alle verdens skatter; de som velger og har Gud til sitt gode og sin del, har fått den ljuvligste lodd. Gud har så å si utdelt alt her i verden ved sin omsorgs loddtrekning, og det synes da som om han hadde glemt sine egne; men på ingen måte, han er selv blitt deres del.

Når Elkana kunne si til sin hustru: Er ikke jeg mer for deg enn ti sønner? (1 Sam 1,8), hvor mye mer må ikke Gud kunne si: Er jeg ikke bedre for deg enn alt? Å ja, Gud vil være alt i alle (1 Kor 15,28). Å ja, jordiske, timelige ting forgår; men denne vår Gud er vår Gud for evig og alltid (Sal 48,15). Han viser seg ikke bare som en Gud for oss mens vi lever på jorden, men aller mest etter dette livet, i himmelen.

Det er for meg som når et barn må oppholde seg på et fremmed sted for å studere eller av andre årsaker. Faren viser seg da faderlig mot det og sender det alt det trenger; men når barnet kommer hjem, blir det mottatt med stor glede og får del i alt sin fars gods.

Disse ordene fra den åndelige brud: Min elskede er min, og jeg er hans (Høys 2,16), hører visselig til de søteste ord i Skriften. Søte er også i og for seg ordene: Gud, Jesus, syndenes forlatelse, nåde, rettferdighet, salighet, himmel. Men først da blir de rett søte for oss når vi gjør alt slikt til vårt eget og sier: Min Gud, min Far, min Jesus; himmelen og saligheten er mine.

Denne tilegnelsen begynner i dette livet, om enn i stor skrøpelighet; men i det kommende liv skal den være fullkommen. Her sier vi det i troen, men hisset i beskuelsen og nytelsen. Dette har jeg allerede omtalt et annet sted i dette verket, og dit vil jeg henvise den andektige leser.

Jeg kan heller ikke forbigå de herlige ordene som den hellige apostel bruker på det anførte stedet: Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd (Rom 5,5). Guds kjærlighet er så å si styrtet ut i strømmer. Her menes ikke den kjærlighet som vi elsker Gud med, men den kjærlighet som han omfavner oss med. Derfor forklarer de lærde det helt riktig slik: Den kjærlighet som Gud elsker oss med som sine barn, er utøst slik at vi rikelig føler og merker den i hjertene våre.

At dette ofte skjer, vet de godt som har smakt Guds gode ord og den kommende verdens krefter (Hebr 6,5). Gud utøser ofte sin kjærlighet midt i bitterheten og driver derved all bitterhet bort, så de sier med Paulus: Jeg har glede i overflod i all vår trengsel (2 Kor 7,4).

Men hvordan skal det ikke bli i himmelen! Skulle jeg beskrive det evige liv, kunne jeg med rette si at det er en utgytelse av Guds kjærlighet i de utvalgtes hjerter og sjeler. Og hvordan skulle det kunne være annerledes? Gud selv er kjærlighet (1 Joh 4,16). Altså vil Gud utøse seg

selv i de utvalgtes hjerter; han vil oversvømme sjelene våre med sin søte kjærlighet og nåde.

Forstår du ikke dette, min medkristne, så tenk på hvilken sødme ofte et lite skriftord kan bringe inn i hjertet. En gudfryktig kone sa til den andektige Herberger: Da presten nylig anførte det ordet fra Johannes i prekenen sin: Jesu Kristi, Guds Sønns, blod renser oss fra all synd (1 Joh 1,7), var det som om jeg ble overøst med Kristi blod. Et skriftord er likevel bare som en dråpe av Guds sødme; hvordan skulle det ikke bli når en hel flod av den oversvømmet oss!

Eduard den fjerde, konge av England, druknet sin bror Georg, hertug av Clarence, i et fat vin, etter at han hadde forlikt seg med ham da de lenge hadde vært fiender. Dette synes visselig å ha vært en søt død; men det var likevel en død. Gud vil derimot oversvømme oss med sin sødmes og kjærlighets fylde og dyp, ikke for at vi skal dø, men for at vi skal leve evig i ham, med ham og ved ham.

Gud gir oss riktignok sin kjærlighet å smake i våre hjerter ved sitt ord og sin Hellige Ånd, men bare etter hjertets omfang, som er altfor lite og trangt til å rumme den fullkomment. Et kar på én eller to potter rommer så mye vin som størrelsen tillater, og ikke mer.

I det evige liv vil Gud derimot utvide hjertene våre, slik det sies om Salomo: Gud ga Salomo visdom og overmåte stor innsikt og et vidt hjerte (hebraisk: hjertets vidde, et hjerte som kunne rumme mye – 1 Kong 4,29). I samme betydning sier også David: Jeg vil løpe dine buds vei når du gjør mitt hjerte vidt (Sal 119,32).

Som skapninger kan vi riktignok ikke fatte hele fylden og dybden, det ubegripelige hav av Guds kjærlighet og miskunn; men vi skal likevel begripe og nyte så mye av det at vår salighet blir ubegripelig og vår herlighet evig. I himmelen blir det idel honning og smeltet sukker; Guds kjærlighet skal oversvømme hjertet vårt, så det blir som en vannrik hage (Jer 31,12).

«Der lever, hersker og regjerer Gud,» sier en åndrik lærer, «i idel brennende kjærlighet, i kjærlighetskraft, kjærlighetsglede, kjærlighetsherlighet, kjærlighetsklarhet; der lyser, brenner og glimter det overalt av hellig, ildfull kjærlighet. Alt de utvalgte, mennesker så vel som engler, smaker, nyter og mottar, er idel guddommelig kjærlighet og miskunn, og alt de gjør, taler og tenker, flyter ut av en brennende kjærlighet. Deres hjertelige innbyrdes glede er en kjærlighetens glede

(Gud ser på dem i sin evige, søte kjærlighet, og de på Gud igjen med en hellig og ren kjærlighet); deres enighet er et kjærlighetens bånd; deres lys og klarhet er et kjærlighetens skjær og skinn; deres salmer og jubelsanger er en utbredelse og forkynnelse av Guds kjærlighet; deres samtaler dreier seg om og i Guds kjærlighet; deres pryd er Guds kjærlighet; deres smykke er Guds kjærlighet. Kjærligheten er deres glede, trøst, vederkvegelse, vellyst og evige salighet.» (*Philipp Nicolai.*)

Hermed stemmer Johannes' deilige utsagn overens: Gud er kjærlighet. Den som blir i kjærligheten, blir i Gud, og Gud i ham (1 Joh 4,16). Den kristne leser må ikke undre seg over at jeg anfører de skriftsteder som handler om den begynte salighet, for å forklare den fullkomne herlighet. For det er ingen annen forskjell mellom dem enn at den siste står noen grader høyere enn den første, og de hellige Guds menn har alltid hatt den for øye.

Når det gjelder dette herlige ordet, skal en vite at samfunnet med Gud begynner i dette livet ved tro og kjærlighet; for Kristus bor, lever, virker og hersker i oss med sin søte kjærlighet.

Når en slik sjel så vandrer ut av legemet, skulle vi da være bekymret for hvor den blir av? Jeg sier at det er nettopp som når en dråpe vann faller i et anker vin. Sjelen blir riktignok ikke fortært og mister ikke sitt vesen; men den synker likevel ned i den guddommelige kjærlighets dyp. Av den blir sjelen omgitt og oversvømmet på alle kanter; i den lever og rører den seg i all evighet.

Menneskets siste åndedrag går ut i luften, men sjelen går med det siste åndedraget til Gud, inn i Gud og hans kjærlighet og miskunn. Derfor sier den andektige Tauler: «De hellige i himmelen er én ånd med Gud og i Gud og ikke utenfor ham; vi har der Gud i Gud og oss i ham.»

For at dette skal bli noe tydeligere for de enfoldige, skal de legge merke til at Gud har skapt mennesket slik at det henter pusten fra den alminnelige luft, som forfatteren av Visdommens bok sier (Visd 7,3); derfor trekker mennesket uavbrutt pusten til seg og blåser den fra seg igjen. Slik vil det også være med det evige liv. Luften som skal fylle himmelen, vil så å si være Gud, som er kjærlighet, og vårt liv vil da ikke være noe annet enn – om jeg så får si det – en evig inntrekking og nytelse av den guddommelige kjærlighet og en utblåsing av det guddommelige liv.

Et menneske kan ikke gå noe sted hvor luften ikke omgir det og blåser på det. Luften er dessuten så fin at den ikke bare går inn i legemet med åndedrettet, men også trenger inn gjennom svettehullene; det kan en vite av at når svettehullene er åpnet av varmen, kjenner mennesket et gys av den kalde luften som trenger inn når det avkler seg.

På samme måte lever, rører seg og er de salige sjeler i himmelen i Gud, og hans guddommelige vesen og kraft går inn i deres sjeler og legemer og trenger ned til det innerste i dem. Guds kjærlighet omgir dem, omslutter dem og omstråler dem; de lever, rører seg og er i Gud, og Gud i dem. Guds kjærlighet gjennomtrenger deres hjerter og sjeler, slik at de da først fullt ut smaker hvor god Herren er.

Luften styrker menneskets hjerne og hjerte med duften av blomster, krydder og urter – sjøfolk forteller om den krydderrike øya Ceylon at de kjenner lukten av krydderet på lang avstand og blir merkbart styrket av den. På samme måte vil Gud gjennomtrenge oss helt i det evige liv, slik at vi ikke bare skal leve, men leve salige, glade og tilfredse. Har Gud gitt skapningene så mange krefter til å styrke det dødelige legemet, hvor mye større evne må ikke Gud, Skaperen, da ha til å gjøre det udødelige menneske lykksalig!

Tenk, om du ellers har erfart det, hvor stor sødme foreningen med Kristus i den høyverdige nattverd fører med seg, så en person en gang kunne si at den trøst han hadde nytt ved en altergang, ville han ikke gi bort for all den glede og fornøyelse alle skapninger til sammen kan gi menneskene. Hvor stor sødme virker ikke Guds ord i hjertet når det blir hørt! Men hvordan vil det ikke bli i himmelen!

Derfor vet apostelen intet bedre å ønske korinterne enn vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn (2 Kor 13,13), og apostelen Peter sier at det er det største og mest dyrebare løfte at vi skal få del i guddommelig natur (2 Pet 1,4). Hit hører også Herren Jesu ord: «Jeg lever, og dere skal leve, dere i meg og jeg i dere» (Joh 14,19.20).

Jeg skulle gjerne ha forklart dette med Johannes, som lå ved Herren Jesu bryst ved nattverden, eller med et barn som ligger i morens fang og ved hennes bryst, eller med en kvist som sitter på treet og er innpodet i det; men slike lignelser strekker ikke til for å forklare

saken grundig. Først da skal vi for alvor bli forenet med vår Jesus og leve i ham og han i oss.

Til slutt må vi heller ikke gå forbi Paulus' ord: «at Gud skal være alt i alle» (1 Kor 15,28). Slik skal det evige liv være Gud selv, og med ham alt i alle. Si nå: Hva ønsker du? Si: Hva forlanger du? I Gud skal du ha alt. Mannaet kunne stille all slags lyst og var tilpasset enhver smak (Visd 16,20); når dette gjaldt for noe skapt, hva kan vi da ikke vente oss av Skaperen!

Min mat og drikk Gud være skal,
min ros, min seng i himlens sal,
min glede, lyst og ære,
min rikdom, pryd, min sol, min lønn,
min klarhet, glans og krone skjønn
i evighet å bære;
ja, med ett ord å si det ut
som ingen kan utsi: Gud
skal alt i alle være.

Satan mente å ha tilbudt Herren Kristus noe stort da han sa: «Alt dette vil jeg gi deg, dersom du vil falle ned og tilbe meg» (Matt 4,9). Men selv om løgneren kunne ha gitt ham alt dette, hva ville det vært?

Gud derimot lover å gi seg selv, og sier: Meg selv vil jeg gi deg, om du faller ned, tilber og tjener meg. Men hva skal vi da ha i deg, min Gud? Alt. Hva mer ønsker du når du har meg?

Har vi allerede i dette liv alt i Herren Jesus og hans kjærlighet, hva skal vi da ikke ha i ham i det kommende! Guds nåde, lys, herlighet, sødme og salighet skal være over oss alle, i oss alle og gjennom oss alle.

Her i livet er de herligheter som finnes hos skapningene, så å si oppdelt, og ingen av dem har alt. En diamant har riktignok en skjønn glans som den spiller med, men den har ingen duft som en urt eller blomst, og heller ingen smak som en frukt fra trærne. En blomst er vakker å se på, for eksempel en tulipan eller en keiserkrone, men den har ingen glans eller smak, og så videre.

Når et menneske vil ha en nytelse eller bruke skapningene til pynt og prakt, må det derfor låne noe av dem her og der. Hva hører det ikke til et herlig måltid! Hvor mye samler ikke et verdslig sinnet menneske sammen for å smykke sitt elendige legeme! Og hvor mye trenger vi

ikke gjennom hele livet, i husene våre og til gjøremålene våre! Det er ikke den minste del av menneskelig forfengelighet. Men i det evige liv vil Gud alene være nok til evig prakt, glede og tilfredshet; vi skal ha alt i Gud.

Å, hvor søte og velbehagelige er ikke de tanker de troende har om dette, når de kan si med Asaf: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25) – når de er som de som ingenting har og likevel eier alt (2 Kor 6,10)! Det er underlig å høre, men det er sant.

Hva hjelper det om vi har alt i verden, når vi ikke har himmelen? Og omvendt, hva skader det om vi ingenting har i verden, når vi har alt i himmelen? La det derfor bare være slik at vi her mangler både det ene og det andre; i himmelen skal vi ingenting mangle.

Nå er det på tide at vi går over til den fruktbare anvendelse vi skal gjøre av denne betraktningen. For det første finner vi en søt trøst i den for alle kristne og gudfryktige sjeler; de bør gjøre som biene, som ikke bare samler honningen, men også bærer den inn i cellene sine og gjemmer den til framtidig bruk. Å, hvor trøsterikt er det ikke for bedrøvede sjeler, anfektede hjerter og gråtende øyne at vi skal se Gud ansikt til ansikt, slik han er!

I dette liv ser vi ofte Gud annerledes enn han er. Noen ganger stiller han seg fremmed for oss og blir grusom mot oss (Job 30,21); noen ganger skjuler han seg i en sky, så vi ofte ikke vet hvordan vi står med ham, og mange må klage med David: «Vil Herren forkaste i all evighet? Vil han aldri mer vise sin nåde? Er det for all tid slutt med hans miskunnhet? Er hans ord blitt til intet for slekt etter slekt? Har Gud glemt å være nådig? Har han i vrede lukket til for sin barmhjertighet? Sela» (Sal 77,8–10).

Andre ganger tegner Satan i hard anfektelse et falskt bilde av oss; han gjør oss til en vederstyggelighet for Gud og til de største syndere, og han vil ta fra oss visheten om at vi er utvalgt til barn, som om vi ikke hørte Gud til, og så videre. Men i himmelen skal vi se ham slik han er, en kjærlig og nådig Gud; vi skal skue inn i hans hjerte og finne at det var sant at han ikke kunne mene noe vondt med oss. Vi skal se bare kjærlighet, miskunn, vennlighet, fred, herlighet og salighet hos ham.

Å, hvor mye smertelig og sørgelig må ikke øynene våre se i denne bedrøvelige verden! Vi ser ofte hos oss selv og andre bare hjertesorg; vi ser ofte så megen elendighet at øynene fylles av tårer. Mange må se sine egne ligge på sykeleiet, fulle av smerter og elendighet, og til sist se dem dø; mange ser et blodig sverd over sitt hode; mange ser huset sitt stå i lys lue; mange ser sin timelige velferd oversvømt av vann, og så videre. Hisset skal vi ha det bedre.

Ja, min medkristne, vær trøstig! I verden er det ikke mye godt å se for meg og deg; men i himmelen skal vi ha det som kan oppkvikke og glede øynene og hjertene våre.

Vi skal se de utvalgtes skare, og blant dem våre kjære som vi med tårer har sendt i forveien; vi skal se Kristus; vi skal se den treenige Gud. Ved ett eneste salig blikk på Gud skal vi glemme alt ondt, som et barn hvis mor har måttet forlate det en liten stund, og som blir fornøyd og gleder seg hjertelig når det på ny får øye på henne. Hvis djevlene fikk se Guds ansikt, ville de glemme alt ondt, all kval og pine.

Leger råder dem som har svekket øynene ved megen studering eller annet arbeid, til å se i klart vann eller et klart speil, eller lenge betrakte grønne trær og lignende. Det hjelper for en tid, så langt det rekker, men det tilfredsstiller ikke øyne som er blitt til tårekilder, og heller ikke et bedrøvet hjerte; å skue Gud derimot gjør alt godt.

Er verden for deg som et rom fullt av stram røyk, du gudfryktige sjel, og ser du i huset ditt alle kroker og kriker fulle av mangel og trengsel, og oppdager du ingen steder annet enn sorg og hjertekval, så se opp til himmelen, som Job, som sa: «Se, også nå har jeg mitt vitne i himmelen» (Job 16,19), og som David: «Jeg løfter mine øyne opp til fjellene: Hvor skal min hjelp komme fra?» (Sal 121,1). Tenk på Gud, hvis ansikt du skal skue i all evighet, og si:

Ansikt til ansikt jeg skal skue
deg, Gud; hvorfor skal jeg grue?
I himmelen er evig salighet
beredt for meg;
deg være lov og pris i evighet!

Hvilken bedrøvelse det enn kan være i verden, hvilken nød og trang, sorg og møye som kan møte deg, må du overvinne alt sammen med håpet om det evige liv og ikke la trengslene bedrøve deg for mye.

En viss gudfryktig mann lot på et maleri avbilde alle slags minner om sine kors og trengsler: mange tistler og torner, mange hunder, løver og bjørner, mange helvetesånder som han var omringet av, men seg selv stående i en regnbue. Med det ville han vise at han riktignok var utsatt for megen ulykke, men likevel var innesluttet i Guds forsorg og faderlige omhu, som bevarte og holdt ham oppe. Han hadde også et annet maleri, hvor han svevde foran Guds trone, omgitt av blomster og engler og omstrålt av et klart skinn.

Finner vi ikke annet enn hjertesorg på jorden, så la oss se opp til himmelen! En anfektet mann ble om natten ført ut under den stjerneklare himmel og minnet om Guds nåde og kjærlighet, og kom på den måten til besinnelse og ble trøstet. Når en står på et høyt fjell eller en klippe, ser en torner og tistler, sumper og myrer, marker og skoger, og alt dette er omsluttet rundt omkring av himmelen, fordi øynene våre ikke kan se lenger; hva vi enn ser, er himmelen det ytterste og siste hvor synet må ende.

På samme måte kan vi være forvisset om at alt som er og skjer i verden, godt og ondt, er underlagt den himmelske styring og det guddommelige forsyn. Det er den store Ånd som midt i så megen forvirring holder verden sammen; med denne krets har Gud i sin visdom omringet alt, så like lite som noen kan unndra seg himmelen som svever over ham, like lite kan han unndra seg Guds allmektige styring, som ordner og leder alt til Guds ære og menneskets salighet.

Om du må se og erfare mye ubehagelig, mye sørgelig og mye skrekkelig, så se bare litt lenger ut; da skal du se at himmelen er det siste. Himmelen omfatter og styrer alt; hva bryr du deg da om hvordan det går til i verden, bare det går til himmelen?

I verden er det intet å vinne. Spør dem som har tjent den lenge, hva de har igjen for det, og du vil erfare at det har vært en håndfull forfengelighet og et land fullt av møye. I verden er det en ond luft; den er full av onde dunster – jeg mener forargelser, og trengslenes røyk og damp, som gir tårer i øynene. Denne luften og disse dunstene trenger helt inn til hjertet og sjelen, så vi må klage med vår Frelser: «Min sjel er bedrøvet» (omgitt av bedrøvelse) «inntil døden» (Matt 26,38).

Men i himmelen skal det være god luft, og der vil alt være fylt av glede og herlighet. Her oversvømmer en ofte hjertet vårt med bitterhet og galle; hisset skal det oversvømmes av guddommelig kjærlighet.

Å, om en bare først fikk den nåde av Gud at en ved en salig død kunne komme til samfunn med Gud og en evig, fullkommen nytelse av ham!

Når jeg har besøkt syke og døende, har jeg ofte tenkt på om ikke de, i sin sykdom, sine smerter, sin avmakt og sin angst, er lykkeligere enn vi, selv om vi er friske, og jeg har kommet til at det visselig er slik. Jeg vil ikke bare vise til at den som har lidd i kjødet, er ferdig med synden (1 Pet 4,1), og at de i så måte med rette må regnes for lykkeligere enn vi.

Men de ofrer også daglig sine sukk og bønner til Gud, ikke med et delt hjerte, slik vi friske dessverre ofte pleier å gjøre, men med hele hjertet vendt til Gud; derfor er de det himmelske liv og den fullkomne forening med Gud så mye nærmere enn vi, som fortsatt har så mye å gjøre her i verden. Saken er bare at vi ikke kan finne oss i det.

Guds veier synes ofte underlige for oss her i livet. En viss teolog sier med rette: Gud skriver sine dommer og forordninger med hebraisk skrift, som en må lese bakfra; og som en enfoldig ikke kan finne seg til rette i slikt språk og slik skrift, slik kan vi ofte ikke finne oss til rette i Guds forsyn og styring og vet ikke hva vi skal tenke om det. Selv om Guds ord fullt ut forsikrer oss om at Guds veier er idel miskunn, sannhet og trofasthet, vil og kan hjertet likevel ikke rett tro at den søte, vennlige, gode og kjærlige Gud er skjult under et så surt blikk.

Vi vandrer ofte her i tåke og må sitte i mørke; men til sist lar Gud lyset gå opp for oss. Vi skal skue inn i hans hjerte og i selve gjerningen finne at han ikke kunne mene noe annet enn godt med oss. I dette liv er vi elendige, og verden håner i alminnelighet de hellige; men i det andre liv blir vi løftet opp til den evige herlighet, og da skal vi ikke bare være englene, men Gud selv lik. La oss derfor være trøstige og strekke oss etter det salige, evige liv!

Men la oss også ta imot formaningen om å legge vinn på gudsfrykt og strebe etter å bli lik Kristus! For den som ikke har det evige liv og samfunnet med Gud i Kristus begynt i seg i dette liv, får ingen del i det i det kommende.

La oss ikke sette det himmelske og evige tilbake for verden og dens forfengelige, elendige lyst! Tapet kan slett ikke sammenlignes med den vinningen. Vil vi at Gud skal bli vår eiendom etter dette liv, så la oss være hans eiendom i dette liv!

Vil vi komme til å leve i Guds kjærlighet i himmelen, så la oss vandre i den her på jorden! Vil vi at Gud hisset skal være vårt alt, så må vi ikke i dette liv foretrekke de timelige ting framfor ham. Vil vi få del i den salige beskuelsen av ham, så må vi her ofte se ham i ordet og sakramentet og sukke med David: «Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 42,3)

Å, hvor elendige er ikke de mennesker som for all evighet går glipp av denne beskuelsen, og hvis tall er så stort – de nemlig som ikke vandrer i tro og kjærlighet, som ikke er rene av hjertet, som ikke jager etter hellighet! De forherdede øyne, de skamløse øyne og hjerter, de jordiske, de av vrede og forbitrelse gnistrende og brennende øyne skal ikke skue Gud.

Så sant du derfor ønsker å skue Gud i himmelen, så vend øynene og tankene dine til ham mens du ennå lever på jorden! «Mine øyne er alltid vendt til Herren,» sier den hellige profet (Sal 25,15), og et annet sted: «Jeg setter alltid Herren for meg» (Sal 16,8), og atter et annet sted: «Mine øyne tæres av lengsel etter ditt ord» (Sal 119,82).

Betrakt ofte med den hellige apostel Paulus Jesus Kristus, den korsfestede (1 Kor 2,2), som han også malte for andres øyne så de kunne skue ham (Gal 3,1), og legg vinn på å ha et rent hjerte og en ubesmittet samvittighet! «Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud» (Matt 5,8). Gud gi oss slike hjerter, så vi må komme til å skue ham!

Jeg skal lovsynge deg så glad
med englene i Guds stad.
Deg, som du er, jeg skue skal
med de utvalgtes store tall.

Det gi Gud ved Jesus Kristus i Den Hellige Ånds kraft! Amen.

Tiende preken. Om sjelens herlige bolig

I Jesu navn. Amen.

Matt 25,34: «*Da skal kongen si til dem ved sin høyre side: Kom hit, dere som er velsignet av min Far! Arv det riket som er beredt for dere fra verdens grunnvoll ble lagt.*»

Landkortene er en sinnrik oppfinnelse av de lærde, for på dem kan en på kort tid gjennomløpe hele jorden og merke seg land, byer og landsbyer. De egner seg også til å gi oss nyttige formaninger til

gudsfrykt og til å gi oss trøst, for det første ved å minne oss om Guds forsorg og hans altseende øye. For det er ved hans forsorg at hele menneskeslekten er spredt her og der på jorden; han lot alle folkeslag av ett blod bo over hele jorderike, og han satte faste tider for dem og bestemte grensene mellom deres bosteder (Apg 17,26).

Gud lot riktignok Josva dele det lovede land mellom sitt folk ved loddkasting (4 Mos 33,54; Jos 14,1.2); men vi må ikke tro at det samme ikke også har skjedd hos andre folkeslag. Jorden ga Gud menneskenes barn (Sal 115,16), men med bestemt mål og inndeling etter sitt guddommelige, allvise og nådige forsyn.

Han har gitt hvert menneske sitt rom: den ene mange land, byer, landsbyer, småbyer og slott, den andre et par byer og landsbyer, den tredje en stor landeiendom, den fjerde et velanlagt og velbygd hus, en vakker hage og noen jordstykker, den femte en bondehytte og litt til – alt sammen etter det lodd han selv fant godt og hadde velbehag i.

At loddet faller for den ene på et land, for den andre på en by, for den tredje på et gods med fruktbare åkrer, yndige enger, vakre skoger og fiskedammer, har de ingen annen å takke for enn Gud; og de må bruke det slik at de har Guds ære og nestens vel for øye og heller ikke glemmer seg selv og sin sjel.

Som vi på et landkort så å si i et øyeblikk kan overskue et helt rike, hertugdømme og land, slik gjennomskuer Guds øyne alle land på én gang (2 Krøn 16,9).

Når et menneske står på et høyt fjell eller tårn, kan det se vidt og bredt omkring seg og telle flere byer og landsbyer; men det ser bare høye kjennetegn på at det bor mennesker der. Hvilke mennesker det er, hvor mange de er, hva de nå foretar seg, hvor de sitter, hvor de går – det ser og vet det ikke.

Slik leser en om den berømte romerske keiser Karl den femte at da han ganske tidlig – etter det noen forteller, i sitt femtende år – kom til å herske over Nederlandene, som han hadde lagt under seg, steg han i Utrecht opp på et høyt tårn, hvorfra han hadde vid utsikt over de omliggende egner. Da fikk han tårer i øynene ved synet av at Gud hadde gitt ham et så herlig land med så mange undersåtter som han likevel ikke kjente.

Opp i dette samme tårnet, hvorfra en i vakkert, klart vær kan overskue tretti byer rundt omkring, førte prins Moritz den kongeli-

ge engelske prinsesse Elisabeth, landgreve Fredriks gemalinne, den sekstende mai seksten hundre og tretten, for at hun skulle se ut over landet.

Men Gud troner så høyt og ser så dypt ned, i himmelen og på jorden (Sal 113,5); han ser og teller alle land, byer og landsbyer på hele jordens kreds, og han vet hva menneskene der tenker, hører hva de taler og ser hva de gjør.

Landkortene gir også en god påminnelse om forfengeligheten i det hovmod som oppstår av å eie timelige ting. Når en har en eiendom, for eksempel en gård i en by eller et gods på landet med fruktbare åkrer, enger og hager – å, hvor store innbilninger får han da ikke, og han tror at han eier hele verden!

For å overbevise slike folk om at det bare er en ubetydelig del av jordens kreds de eier, skal en legge fram et landkort og la dem vise en sitt hus på det, slik Sokrates en gang gjorde med Alkibiades. Og om de enn eide hele jorden, hva var det mot himmelen, som Gud har forbeholdt sine barn? Hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? (Matt 16,26)

Den del Gud har unt en på jorden, må en bruke slik at en ikke misbruker den og derved taper sin del i himmelen. For apostelen lærer at de som bruker denne verden, skal være som de som ikke nyter den, og de som har gårder, åkrer og hus, som de som ikke har dem, fordi denne verdens skikkelse forgår (1 Kor 7,29 ff.).

Gud har gitt noen mennesker slike goder framfor andre, ikke for at de skal bli hovmodige av det og prunke med det framfor disse, men for at de skal tjene sin trengende neste med det, og huske sin Frelser, som ikke eide så stor en flekk på jorden at han kunne legge sitt hode på den (Matt 8,20) – enda all makt var gitt ham over alle ting, og hele verden, som hans skapning, tilhørte ham. Og om noen enn eide hele verden, må han likevel til sist nøye seg med et lite rom i jorden, seks fot langt og tre og en halv fot bredt.

Det hadde også den romerske keiser Konstantin den store vel betenkt; for da han fikk vite at en av hans fornemste embetsmenn var overmåte hengitt til gjerrighet, tegnet han i sanden et rom så stort som et menneskelegeme kan ligge i, og viste ham det med ordene: Om du eide alverdens gods og rikdom, vil du til sist ikke beholde mer enn et slikt rom som du her ser avgrenset.

Men landkortene tjener også til på en meget treffende måte å gi oss en forestilling om det evige liv. For som landmålerne betegner store elver med små streker, store fjell med en null, store byer med noen tårn, og avbilder et helt rike, ja flere riker, på et ikke særlig stort stykke papir, slik forholder det seg også med våre tanker om det evige liv.

Hva selv den mest veltalende tunge sier om det, hva den ferdigste penn skriver og den skarpeste forstand tenker og forestiller seg, er alt sammen for lite og ringe; det Gud har beredt for dem som elsker ham, har intet øye sett og intet øre hørt, og det er ikke kommet opp i noe menneskes hjerte, og det vi vet om det, er bare stykkevis (Jes 64,3; 1 Kor 2,9; 13,9).

Likevel har vi i den hellige skrift et omriss av det, som Guds hellige menn har tegnet etter Guds inngivelse – særlig det den hellige Johannes så, da Guds by, det himmelske Jerusalem, de levendes land, ble vist ham i et syn (Åp 21,9.10).

Noen har riktignok sett det, men ikke kunnet beskrive eller si det ut; slik var det med apostelen Paulus, som ble rykket like inn i den tredje himmel, men ikke selv visste hvordan det da var med ham, enten han var i legemet eller utenfor legemet (2 Kor 12,2.3).

Andre har sett det og smakt noe av det himmelske manna, og har også villet ta noe av det med seg, men har glemt det av glede og er døde av det. Det gikk dem som Moses, som måtte stige opp med Herren på fjellet Pisga, hvor han viste ham det lovede land langt borte; men han døde av det og kom ikke selv til å sette sin fot i det (5 Mos 34,1).

Men som Moses sendte speidere inn i det lovede land, og de kom tilbake etter å ha sett nøye på landet og viste hele menigheten dets frukter – en vindrueklase som to av dem bar på en stang, samt granatepler og fiken – og priste landets herlighet for folket (4 Mos 13,17 ff.), slik har også Guds hellige gjort. De Guds menn som har skrevet, drevet av Den Hellige Ånd, har speidet ut de levendes land og fortalt oss mye om det i sine skrifter. Dem skal vi tro og være tilfreds med deres omriss, til vi får se landet med egne øyne.

Vi skal så å si gjennomløpe landkortet på vår jordiske pilegrimsvandring og da ha himmelske tanker. Etter de helliges veiledning og beskrivelse skal vi skue Guds himmelrike, Guds ljuvelige boliger, de levende vannkilder og den deilige paradishage; og selv om vi i vår

ufullkomne tilstand ennå ikke kan fatte selve saken, skal vi likevel i ånden glede oss over det ljuvelige og velbehagelige manna som betegner Guds barns herlighet og salighet. Gud hjelpe at dette må skje mange sjeler til oppbyggelse og glede, for Herren Jesu skyld! Amen.

Foreldre omgås barnslig med sine barn og retter seg etter deres forstand for å gjøre dem så mye mer fortrolige med seg – de forteller dem ofte om allehånde ting som barna nok ikke forstår, men de gir dem så ljuvelige navn og gjør forholdene så klare at barna fatter kjærlighet til dem.

Slik gjør også Gud, han som alt fadernavn i himmelen og på jorden kommer fra (Ef 3,15). Han bøyer seg også i sitt ord ned til oss og forklarer oss himmelens høye og ellers uutsigelige hemmelighet, så vi noenlunde begriper den og streber etter å begripe den fullt ut. Derfor finner vi den beskrevet under allehånde navn og bilder i den hellige skrift. Dem vil vi gjennomgå, som en inndeling av våre betraktninger over den kommende glede.

Som det seg bør, begynner vi med vår tekst, hvor den himmelske herlighet kalles et rike, slik også den hellige skrift på flere andre steder omtaler den, for eksempel når vår Frelser sier: «Dere er de som har holdt ut sammen med meg i mine prøvelser. Jeg overgir riket til dere, slik som min Far overga det til meg, for at dere skal ete og drikke ved mitt bord i mitt rike» (Luk 22,28–30), og den hellige apostel Paulus: «Herren skal fri meg fra all ond gjerning og frelse meg inn i sitt himmelske rike» (2 Tim 4,18). Den hellige apostel Peter kaller det «vår Herre og frelser Jesu Kristi evige rike» (2 Pet 1,11).

Selv om dette riket ikke er av denne verden (Joh 18,36) – det vil si at det på ingen måte kan sammenlignes med jordiske riker – er det likevel tillatt å betrakte det på menneskelig vis, fordi vi ikke kan annet; men vi vil likevel ikke kunne utgranske dets herlighet til bunns i vår ufullkommenhet.

Da dronningen fra Arabia hadde fått se Salomos rikdom og herlighet etter sitt ønske, sa hun: «Så var det da sant det jeg hørte hjemme i mitt land om deg og din visdom! Jeg trodde ikke det de fortalte, før jeg kom og fikk se det med egne øyne. Men nå ser jeg at de ikke har fortalt meg halvparten! I visdom og lykke er du enda større enn det gjetordet jeg har hørt» (1 Kong 10,6.7).

Slik skal det også gå de troende sjeler når de kommer til ham som er mer enn Salomo; de skal da finne langt mer i dette herlige riket enn det som er blitt sagt dem om det her.

Spør en hvor dette Herren Jesu rike, som vi ellers kaller det evige liv, finnes, så er det sikkert at det må finnes et sted; og den hellige skrift bruker i sin beskrivelse ord som betegner et bestemt sted der hans utvalgte skal være, nemlig der hvor Kristus, deres konge, er, og hvor han vil ta imot dem og si, som vår tekst lærer: «Kom hit, dere som er velsignet av min Far! Arv det riket som er beredt for dere fra verdens grunnvoll ble lagt.»

Skal de arve det, må det også finnes. Jeg kan derfor ikke svare bedre på dette spørsmålet enn ved å si: Guds rike er der hvor Herren Kristus er.

Om dette riket sier skriften at det er i himmelen, og at det ikke så mye består i et bestemt avgrenset sted som i majestet og herlighet. Jeg vet derfor ikke om jeg trygt og dristig tør si at Gud har skapt en himmel over alle andre himler, hvor han selv bor med sine engler og salige sjeler; for dette synes nesten ikke å stemme med den guddommelige majestet, som er innesluttet intet sted og utelukket fra intet sted, men fyller alt i alle og er overalt herlig, salig og ubegripelig.

Vi må derfor la oss nøye med å vite at vi har en bygning av Gud, et hus som ikke er gjort med hender, evig i himmelen (2 Kor 5,1), og et himmelsk fedreland, en by som Gud har beredt (Hebr 11,14.10).

Hvor dette riket nå enn er, trenger vi ikke å gjøre noen lang dagsreise dit. I det øyeblikk vår sjel går ut av legemet, blir den ført til dette riket av de hellige engler, slik som Lasarus' sjel (Luk 16,22), og de som dør i Herren fra nå av, er salige (Åp 14,13). Røveren på korset var samme dag, og i løpet av noen få minutter, med Kristus i paradis.

Vi trenger heller ikke bekymre oss for noen veiviser og ledsager som kan bringe oss dit; for Kristus er selv veien og sannheten og livet (Joh 14,6), og vi har hans engler til sikre følgesvenner. Hedningene og epikuræerne vet ikke veien dit; derfor sa keiser Hadrian:

Jeg lever og vet ikke hvor lenge.
Jeg dør og vet ikke når.
Jeg reiser og vet ikke hvorhen.
Det undrer meg at jeg kan være glad.

Og en viss hersker som lå for døden, sa at han riktignok hadde mange slott i sitt rike, men ikke ett hvor han kunne hvile natten over etter sin nært forestående død, og at han ikke visste hvor han skulle ta inn. Men en troende kristen sier og synger trøstig: «Så drar jeg til Jesus Krist.» (*Epikurær: egentlig tilhenger av den greske filosof Epikur; et sanselig, vellystig menneske.*)

Men selv om vi kan være visse nok på at et slikt rike finnes, er det vanskelig å beskrive det og å si hva det egentlig er.

Noen mener at det er et skapt sted som Gud frembrakte i den første skapelse sammen med de andre himler, og at det ligger utenfor verden, ovenfor dem. Det vil de bevise med de skriftsteder som synes tydelig nok å handle om det; i den hensikt anfører de også vår tekst, hvor Herren Kristus byr sine egne å arve det riket som er beredt fra verdens grunnvoll ble lagt, og apostelens ord om at de troende er kommet til Guds berg, og at det himmelske Jerusalem, hvis byggmester og skaper er Gud, allerede finnes. Andre derimot sier at dette riket ikke er noe skapt, men Guds aller høyeste og uendelige herlighet.

Nå sier skriften imidlertid på ulike steder uttrykkelig at Gud vil skape nye himler og en ny jord, hvor rettferdighet bor (Jes 65,17; 66,22; 2 Pet 3,13; Åp 21,2; Luk 21,33). Og når en sammenholder disse ordene, kunne en av det slutte at den synlige himmel og jord, som vi taler om, ikke finnes i det riket, siden de skal forgå, og det i ild, så de ikke lenger skal være til.

Vi kan også av det slutte at det i dette riket ikke finnes noen kjødelig skjønnhet og vellyst, slik jødene, tyrkerne og hedningene innbiller seg; for i det evige liv skal ingen ta til ekte eller bli gitt til ekte; der skal ingen hungre eller tørste mer; der skal både buken og maten være tilintetgjort (Matt 22,30; Åp 7,16; 1 Kor 6,13).

For selv om det sies at mange skal komme fra øst og vest og sitte til bords med Abraham og Isak og Jakob i himmelriket, og selv om fariseeren sa: «Salig er den som får sitte til bords i Guds rike!», så skal dette ikke forstås legemlig. Det betegner det søte og salige samfunn som skal finne sted mellom de troende i det hinsidige, og den glede som følger av det – som gode venner her på jorden gleder seg sammen ved et ferdig dekket måltid. Dette riket skal således bli en tilstand som langt overgår alle andre riker og deres herlighet, og hvor intet skal mangle i lyksaligheten.

Hvordan dette riket videre er beskaffet, kan vi ikke tale om på annen måte enn på menneskelig vis, nemlig slik vi finner det i sammenligning med jordiske riker. Ikke alle riker ligger like godt til. Noen ligger på kalde, nordlige steder, hvor alt er dekket av is og snø og det alltid er kaldt; andre ligger mot sør og øst og plages av solens hete; atter andre har en gunstig beliggenhet med god, passe varm og kjølig luft, så det er behagelig å bo der.

Om vårt himmelske rike må vi si at det ligger meget godt til, for verken sol eller hete faller på innbyggerne (Åp 7,16); det ligger under Guds sikre vern. Guds nåde, ja Gud selv og hans herlighet er dets sol (Åp 21,23), så en godt kan si om det, som Moses sier om det lovede land, at Herren bærer omsorg for det, og at hans øye alltid hviler på det, fra årets begynnelse til dets ende (5 Mos 11,12).

Dette riket er heller ikke lite og trangt, men av stort omfang. Slik beskriver den hellige Johannes det under byen Jerusalems navn: En engel målte det med et gullrør og fant at utstrekningen var seksten hundre mil.

Dette kan likevel ikke forstås som en landmålers mål, for skriften pleier ofte å sette et bestemt tall og med det mene et tall som for menneskelige øyne er ubestemt, men for Guds øyne meget stort. For det er sikkert at de levendes land, den nye himmel, skal bli større enn den synlige verden; det skal jo være riket til en stor konge og alle herrers Herre; ja, det skal være så stort som Gud selv og hans herlighet er.

Dette riket skal bli over all måte herlig og behagelig. Det finnes jo også herlige riker og land i denne verden, slik det sies om det lovede land at det fløt med melk og honning (2 Mos 3,17); det fortelles også om Ost-India at der finnes alskens rikdom og herlighet.

Men hva er alt dette mot vår Frelser Jesu Kristi rike, hvor livets frukter vokser og tjener til legedom (Åp 22,2) – hvor de levende vannkilder og gleders strømmer flyter (Sal 36,9.10) – hvor det er deilige hager som alltid grønnes og bærer nye frukter, hvor Guds Ånds og nådes milde luft vifter, hvor det er varige hus fulle av herlighet?

Kunne en finne et rike her i verden hvor det alltid grønnes og blomstrer, som aldri forstyrres av noe uvær, hvor det flyter klare kilder med vann som smaker søtere enn den ljuvligste malvasiervin – ville ikke det være et herlig rike? Men alt dette kan vi ganske sikkert forestille oss om det riket, om enn ikke på jordisk, bare på himmelsk

vis. For når Herren Jesus lover å gi dem som tror på ham, vann som veller fram til evig liv, så gir han tydelig nok til kjenne at det skal være åndelige strømmer av Guds Ånds søthet.

Den salige og av himmelsk herlighet beruste Luther har meget deilige tanker om dette og sier: Da skal himmelen, om du vil, la det regne lutter joakimsdalere og penger, elvene skal rinne fulle av lutter perler og edelstener og jorden bære alskens velbehag, så om du befalte et tre det, måtte det bære lutter sølvblader og gullepler, og gress og blomster på marken stråle som lutter smaragder og alskens vakre edelstener. Kort sagt, alt det ditt hjerte vil søke sin lyst og glede i, skal finnes der i overflod.

Og som en sier om et rike at det er lykkelig når en kan bo, reise og handle trygt i det, slik må heller ikke dette forbigås, men vel betenkes. I mange riker mangler slik trygghet. Noen lider ofte skade av vannflom, som Nederlandene, hvor herlige egner ofte blir oversvømt og mennesker og dyr drukner; andre er utsatt for farlige angrep og innfall av fiender, som kongeriket Ungarn av tyrkerne og keiserdømmet Kina av tatarene. Men det riket som Gud vil gi de utvalgte til arv, er ikke utsatt for noe slikt; der er bare trygghet og fred.

I lys av dette kan vi være trøstige i alle ulykkelige hendelser. Må vi her gå gjennom jammerdalen og så med tårer, kommer vi likevel til sist dit hvor det ikke mer skal være gråt og motgang. I dette verdensriket river de mektige ofte alt til seg og levner ofte ikke de gudfryktige noe rom hvor de kan bo trygt eller legge hodet til hvile uten uro – det hadde heller ikke vår Frelser.

Men la verden bare dele sitt rike mellom seg og beholde denne lille prikken; får vi bare det himmelrike som vår Frelser har forbeholdt oss til arv, vil vi være tilfreds og si: «En arvedel er tilfalt meg på fagre steder. Ja, jeg har en herlig arv!» Lasarus hadde intet hus her i verden, men nå har han hus nok.

Det kunne jo være godt nok å bo her, vil mange tenke; men her er vondt vann, som i Jeriko. La så være; den himmelske Elisja vil gjøre det sunt og føre oss til et bedre sted, hvor Gud skal gi oss å drikke av sine gleders strøm (2 Kong 2,19 ff.; Sal 36,9). Verden er for de gudfryktige hva Egypt var for israelittene, nemlig et trengselens og angstens land, en jammer- og tåredal; i Kristi rike derimot er alt ljuvelig og lystelig.

Vi må imidlertid se oss litt mer om i dette store riket; da vil vi treffe på enda flere herligheter. For himmelens utstrakte hvelving er så å si en landsdel av det; derfor kalles dette riket også himmelriket, himlene, himlenes himler, den tredje himmel, det himmelske rike (Luk 22,30; Matt 5,11; 1 Kong 8,27; 2 Kor 12,2; 2 Tim 4,18).

For som det største blant alle Guds skapninger og gjerninger er denne synlige himmel, som en med rette forundrer seg over – den har stått i så mange tusen år, og intet menneske, hvor klokt det enn har vært, har kunnet utgrunne den – slik er de saliges himmel og det evige liv det fornemste blant Guds usynlige skapninger. Dens skjønnhet har ingen hittil kunnet utforske fullt ut, og ikke noe menneskes hjerte har grundig kunnet tenke seg dens herlighet.

Himmelen lyser og stråler av en utallig mengde stjerner, hvorav den ene alltid er skjønnere enn den andre, den ene større enn den andre; og i det evige liv er det så mange tusen salige sjeler, som alle skal skinne som soler og stjerner på den utstrakte hvelving evig og alltid (Dan 12,3; Matt 13,43).

Himmelen er meget stor og omfatter alt Gud har skapt; matematikerne sier jo at himmelhvelvingen har et omfang av tusen og sytten og en halv million mil, hver million regnet til ti ganger hundre tusen mil. På samme måte skal de saliges himmel være svært stor, ikke så mye i rom som i herlighet, og alt et menneske kan forestille seg og tenke ut av glede, behagelighet, herlighet og salighet, ja alt som overgår dets tenkeevne, skal den romme i seg.

Her i verden er all glede delt, all lyst og ljuvelighet spredt her og der over hele verden; det ene land overgår det andre, og den som vil eie og nyte noe samlet, må skaffe det fra alle kanter med megen møye og kostnad.

Men der skal alt være forenet og samlet, så Gud skal være alt i alle og ingen skal mangle noe slags godt (1 Kor 15,28). Himmelen er dessuten fast og varig og står ennå i dag fast og urokkelig, om enn noen vil påstå at den allerede har begynt å endre sitt løp.

Stjernebildet Væren skal være kommet langt tilbake fra vårjevndøgnspunktet, og nordpolen skal ha dreid seg litt ned mot nord, siden halen på den store bjørn, som en kaller den, fordum strakte seg over grekernes hoder, men nå ikke berører dette strøk mer. Den jordiske

himmel og utstrakte hvelving skal også til sist ganske forgå; den himmelske herlighet skal derimot være bestandig og uforanderlig.

Himmelen er det ytterste og siste, der vårt syn ender; slik skal også himmelen og dens glede være det siste i våre tanker, enten det går oss vel eller ille. For vi kan være forvisset om at alt som er og skjer i verden, godt og ondt, er underlagt den himmelske forutviten og styring.

I denne landsdelen lever en godt, for det skal være et evig liv Gud vil gi (Dan 12,2; Joh 3,15). Det liv vi fører her på jorden, kan snarere kalles en død enn et liv; det er en stadig reise mot døden. For knapt har vi begynt å leve, så må vi av gårde igjen; vi dør daglig, nemlig ved så megen trengsel, ulykke, sykdom, forferdelse, smerte, synd og fare.

Ja, vi kan ikke leve med mindre mange skapninger dør for vår skyld: for at vi skal få bo, må trær felles og så å si dø; vil vi ha klær, må dyrene gi fra seg sin hud; vil vi ete, må de dø og gi fra seg sitt kjøtt. Dagen må alltid dø når solen går ned; sommeren dør for vinteren, og gleden drepes så å si av sorgen; til sist kommer døden over dem som har spist andre.

Hvert menneske fortærer han,
hvor han dem finne kan.
Han spør ei om byrd og stand.

Hvor mange midler og redskaper har en ikke oppfunnet i verden og i djevelens rike for å forkorte menneskets i og for seg korte liv, når så mange mennesker blir skutt, druknet, stukket ihjel, drept med gift og på mangfoldige måter ryddet av veien! Om vi en gang fikk overlevert en liste over dem som på én dag hadde vandret bort over hele verden, ville vi si at her er de dødes land. Hvor mange gråter og hyler ikke og ønsker seg døden, ja at de aldri var blitt født!

Derfor er det først det liv vi venter av Gud, som blir et virkelig liv, hvor døden og alt som er dødelig, er avskaffet. Der skal dagene ikke gjøre oss eldre og skrøpeligere, men tvert imot raskere og livligere; der skal det ikke være smerter og sukk, ikke sorg og angst som kan forkorte menneskets liv før tiden og fortære hjertet i dets bryst; der skal det ikke hete som om byen Nain: «en død ble båret ut».

Vi skal leve evig, være friske og sunne uten all sykdom, glade uten all bedrøvelse, trygge uten alt fiendskap, arbeide uten all trøtthet.

Hva trenger en ikke i dette trengende liv! I det andre derimot skal vi ikke trenge noe annet enn Gud alene, som vi skal eie helt og udelt.

Det er bemerkelsesverdig at Herren Jesus kalles det evige liv (Joh 5,24; Kol 3,4) – ikke bare fordi han har fortjent det evige liv for oss og ved sin lære fører oss dit (derfor sies det også om ham at han har det evige livs ord, Joh 6,68), men også fordi han i det evige liv skal være for oss hva sjelen er for legemet: han skal gjennomtrenge vårt legeme og vår sjel med sin nåde, sitt lys, sin glede, sin søthet, sin hellighet, så vi da med full sannhet kan si: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg» (Gal 2,20).

Apostelen sier også: «Deres liv er skjult med Kristus i Gud. Når Kristus, vårt liv, åpenbares, da skal også dere åpenbares med ham i herlighet» (Kol 3,3.4).

Denne betraktningen bør oppmuntre oss til å forakte dette timelige liv og vekke lengsel hos oss etter det evige og himmelske. Dette liv kan i grunnen ikke regnes som noe rett liv.

En gammel mann ble spurt hvor gammel han var, og svarte: Femogførti år. Den andre sa: Jeg ville heller ha regnet deg for sytti. Han svarte: Kan så være; men du må vite at jeg ikke regner mine dårlige ungdomsår med til mitt liv og min alder, siden jeg ikke tror jeg har brukt dem slik at de med rette kan kalles noe liv. Og når jeg tenker på dette, begjærer jeg ikke noe på jorden, men det evige liv i himmelen, og sier med den kristne kirke:

Å, søtt er visst det livet
og døden bitter meg;
dog har jeg meg hengivet
med lyst å dø for deg.
Et bedre liv jeg kjenner,
hvor sjelen farer hen;
did tanken glad seg vender;
å, hent meg snart, min venn!

La oss imidlertid leve slik at vi kan komme til dette bedre liv! Livet her er bare timelig, usselt og forgjengelig; livet der er bestandig, evig og uforgjengelig.

Å, min Jesus, når jeg tenker på dette, ønsker jeg ofte: La meg dø, så jeg evig må skue deg og leve med deg! Hva skal jeg med et langt liv?

Eller kan det kalles langt, som ikke er et øyeblikk mot den uendelige evighet? Her kan jeg ikke si at jeg lever; å, frels meg til ditt rike! Der skal jeg først for alvor begynne å leve, og du skal evig leve i meg og jeg i deg. «Din miskunnhet er bedre enn livet» (Sal 63,4).

I dette riket er den deilige Guds by, det nye Jerusalem, den byen som har grunnvoller, og hvis byggmester og skaper er Gud (Hebr 11,10; 12,22), og som allerede Abraham, alle de troendes far, ventet på. Det er bemerkelsesverdig at det sies om den at den har grunnvoller, som om andre byer ingen slike hadde; men dermed gis det til kjenne at den er fast og evig.

Andre byer er enten allerede gått under eller skal komme til å gå under; noen er blitt ødelagt av vannflom, noen av jordskjelv, noen brent opp, og til sist skal de alle forgå sammen med verden på den ytterste dag; men denne byen skal bestå til evig tid. Og som denne byen har grunnvoller, slik er også det håp vi setter til den, fast grunnet.

Det sies videre at Gud er dens byggmester og skaper. Denne byggmesters og skapers allmakt, visdom og herlighet kjennes allerede fullt ut av skapelsen av denne synlige verden; hvilken herlighet skal en da ikke få se i Guds kommende, evige by, som skal være en bolig for Guds utvalgte og hellige barn!

Om denne byen sier den hellige Johannes at den har Guds herlighet, og at dens glans er som den mest kostbare edelstein, som krystallklar jaspis (Åp 21,11) – en virkelig guddommelig by, slik den sømmer seg for en så høy og majestetisk Gud.

For som en stor og praktfull by straks utenfra vekker beundring i et menneskes hjerte, så en må si at den har et virkelig kongelig utseende, at den har kongelige og fyrstelige palasser, slik sier den hellige Johannes om denne byen at den har Guds herlighet, eller er full av Guds herlighet, og at den er ubeskrivelig stor. Etter de lærdes utregning har den et omfang av tre tusen fem hundre og trettisju millioner fem hundre tusen (norske) mil, og er derfor stor og vid nok til å romme en stor mengde utvalgte.

Særlig er denne byens store lyksalighet vel verd å merke, for der skal det ikke være tårer, ikke sorg, ikke skrik, ikke pine. Den skal ha livets vann; dens lys skal være Guds herlighet; dens tempel skal være Gud selv og Lammet, og dens porter blir ikke lukket.

En finner nok også i ett og annet kongerike mange herlige byer, som er meget store og svært vakre. Slik fortelles det om byen Sevilla i Spania at den skal være den rikeste og mest fruktbare i hele kongeriket på vin, olje og allehånde frukter og korn, og at den har en skog av lutter oliventrær som er tyve mil lang og bred. Derfor priser enhver seg lykkelig som får bo på dette stedet, og en pleier i Spania alminnelig å si: Den Gud elsker, unner han et hus og et levebrød i Sevilla.

På samme måte fortelles det om byen Córdoba i dette kongeriket at den ligger så vakkert og lystelig mellom fjellene og på sletten at den ligner et paradis. Alt er fylt av velluktende roser, og det finnes en slik mengde krydderurter at gamle folk i stille vær går ut for å spasere i hagene og nyte den ljuvelige duften, mens de unge gutter til og med om natten løper gjennom hagene. Fersken, kvede og sitroner kaster en ofte på møkkdyngen og gaten på grunn av mengden; en slår også ofte ned de umodne eplene på grunn av det store antall, for at de ikke skal skade de øvrige fruktknoppene.

Venezia kalles av noen en lysthage av rikdom, et paradis av verdslig fornøyelse, den første blomst blant fristatene og et fullkomment speil for indre og ytre statsstyring. Og hadde byen Rouen i Frankrike vinavl, hadde naturen øst ut alle sine goder og gaver over den. Men det himmelske Jerusalem, Guds by, skal ha alt i fortrinlig overflod; den skal intet mangle. Dit bør vi løfte våre hjerter og anvende på den det som sies om det jordiske Jerusalem, at det er «skjønnhetens krone, all jordens glede» (Klag 2,15; Sal 48,3). (*Rouen uttales «Ruang».*)

I denne byen er det en deilig hage, og derfor framstilles det evige liv under navnet paradis. Ikke bare trøster vår Frelser den botferdige røver med det og sier: «I dag skal du være med meg i paradis» (Luk 23,43), men også den hellige apostel sier at han ble rykket inn i paradis (2 Kor 12,4).

Vår Frelser befalte også Johannes å skrive til menighetens biskop i Efesus: «Den som seirer, ham vil jeg gi å ete av livets tre, som er i Guds paradis» (Åp 2,7). Noen vil ha forstått dette om den paradishagen våre første foreldre ble drevet ut av etter det sørgelige syndefall, og som de antar ennå finnes; men det er ingen tvil om at også den ble ødelagt av vannflommen.

Det evige liv kalles altså i et billedlig uttrykk et paradis; uttrykket er hentet fra den yndige og fruktbare hage hvor våre første foreldre

levde før syndefallet, fri for alle legemets og sinnets besvær. Dermed gis det til kjenne at de salige sjeler i det himmelske paradis skal være fri for all synd og ulykke og trygge mot alle sykdommer og døden.

I dette liv finnes det nok, særlig ved store herrers gårder, mange vakre og yndige hager, og bare av å se dem avbildet og lese beskrivelser av dem på papiret blir vi ofte sterkt beveget. Men ingen lysthage er uten besvær; alle har sitt byrdefulle og trettende arbeid. De har roser, men også torner; de har mange behageligheter, men fluer og mygg volder også mange ubehageligheter; der er vakre blomster, men også ugress og tistler.

Da pave Alexander den sjuende gikk og spaserte i sin lysthage og rakte hånden ut mot en grønn busk, var han nær blitt stukket av en firfisle eller en øgle; men i det himmelske paradis skal alt være yndig og lystelig uten noen fare.

Ved denne betraktningen har vi imidlertid grunn til å takke Gud for at han, etter å ha drevet oss ut av det jordiske paradis for syndens skyld, ved sin Sønns blod og fortjeneste har åpnet himmelen for oss igjen.

Byer består videre av forskjellige boliger, ofte meget kostbart innredet og møblert; disse er imidlertid ingenting å regne mot himmelens herlige boliger, som vår Frelser taler om: «I min Fars hus er det mange rom» (Joh 14,2). De jordiske boliger blir på mange måter ødelagt og tilintetgjort; de himmelske boliger derimot er varige, evige boliger (Luk 16,9).

Skulle en spørre den ene og den andre i dette liv hvilket sted i huset han liker best, ville en si: Jeg er gjerne i mitt bedekammer, for der å legge fram for min Gud mine sorger og bekymringer og samtidig be for mine dyrebare medbrødre og medsøstre om befrielse fra deres nød. Lærde folk ville si: Jeg setter stor pris på et pent studerkammer, pyntet og utstyrt med vakre, sinnrike bilder, gode landkart og herlige bøker.

De gjerrige ville si: Jeg holder mye av mitt skattkammer, hvor jeg daglig tilber min Gud og sier til gullklumpen: Du er min trøst. Vellystingene, hvis gud er buken, er gjerne i kjøkken og kjellere og gleder seg ved å kunne dele ut det ene forrådet etter det andre, og når de har tatt nok til livs, går de inn i sine soverom og overgir seg til kjødelig vellyst.

En sjel som er helliget Gud, finner derimot ikke større behag i noe enn i den himmelske bolig, og den sukker ofte etter å være der og sier: «Hvor elskelige dine boliger er, Herre, hærskarenes Gud!» «Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 84,2; 42,3) I dette liv gjør menneskene seg nok bekvemme boliger; men de kan ikke bli i dem til evig tid, de må ut på den ene eller andre måten, i alle fall ved døden. De himmelske boliger skal ingen jage oss ut av.

Derfor bør vi ikke undre oss over at vi er underlagt allehånde forandringer her i dette liv og snart må hit, snart dit. Slik var det også med Herren Jesus selv, som her på jorden ikke eide noe han kunne legge sitt hode på, og som i visshet om at det heller ikke ville gå hans disipler annerledes, lovte å berede dem sted i himmelen.

Vi bør trøste oss med at vi der for alltid skal være sammen med Herren (1 Tess 4,17). Vi har her ikke en by som forblir; derfor må vi søke den kommende, forakte det jordiske, lenge så mye mer etter det himmelske og så mye frimodigere følge Herren Jesus gjennom døden (Hebr 13,14).

I dette riket og i denne Guds og vår Frelser Jesu Kristi by holdes Lammets bryllup (Åp 19,7). Ved bryllup finner en en sann overflod av alle nytelser og fornøyelser, siden velstående folk for æres skyld ikke vil spare på noe. Da kommer mange frender sammen fra brudgommens så vel som brudens familier og knytter bånd og vennskap seg imellom; da eter og drikker en; da er det lystig musikk, og en fornøyer seg med behagelige samtaler; gjestene blir drukne av glede.

Slik skal også alle Guds barn av alle folkeslag, tungemål og land komme sammen til Lammets bryllup; da skal Herren Jesu giftermål med sin brud, de troende sjeler, fullbyrdes. Da skal vi bli drukne av fedmen i Guds hus og få drikke av hans gleders strøm (Åp 7,9; Sal 36,9).

Dette bryllupet og denne herlighet ble en gang vist en mann i et syn. Han sa at han så de hellige i himmelen drukne av livets vin.

En engel strødde roser og fioler fra Guds paradis over dem; en annen la fram Guds skuebrød, en tredje gullskåler fulle av manna og sukker, en fjerde pokaler fulle av søt vin, og alt dette var lutter Guds nåde; for i himmelen, sa han, eter en ikke annet enn Guds nåde og liv. Dertil sang englene: «Så takker vi alle Gud og Herren Kristus», og så videre, til de utvalgtes hele skare med hundre røster sang sammen: Halleluja! så det gjenlød over hele himmelen.

Dette synet vil nok mange holde for mistenkelig; men det er likevel ikke noe i det som strider mot den hellige skrift, for Kristus, den himmelske brudgom, nøder sine gjester og sier: «Venner, et og drikk! Drikk dere glade, mine kjære!» (Høys 5,1)

I lys av dette bør vi bli i den stilling Gud har satt oss i her i verden, og huske at de troende sjeler her er som en brud som har en stemor som behandler henne hardt, eller som en brud som føres over havet til sin brudgom og da må tåle mange ubekvemmeligheter. Men alt skal bli bedre der, hvor det skal være fylde av glede og livsalighet ved Guds høyre hånd i evighet.

Det er ikke uvanlig i den hellige skrift at det evige liv kalles et gjestebud og et gledesmåltid. Kristi åndelige brud sier om det: «Han har ført meg til vinhuset» (Høys 2,4). Hit hører også profeten Jesajas spådom: «Herren, hærskarenes Gud, skal på dette fjellet gjøre et gjestebud for alle folk, et gjestebud med fete retter, et gjestebud med gammel vin – med fete, margfulle retter og med klaret, gammel vin» (Jes 25,6).

«Se», sier Herren, «mine tjenere skal ete, men dere» – dere ugudelige – «skal sulte. Se, mine tjenere skal drikke, men dere skal tørste. Se, mine tjenere skal glede seg, men dere skal stå der med skammen. Se, mine tjenere skal juble av hjertens lyst, men dere skal skrike av hjertets pine og hyle i fortvilelse» (Jes 65,13.14).

Herren Kristus sier at de troende skal sitte til bords med Abraham, Isak og Jakob i himmelriket (Matt 8,11); ja, til sine disipler sier han uttrykkelig: «Jeg overgir riket til dere, slik som min Far overga det til meg, for at dere skal ete og drikke ved mitt bord i mitt rike» (Luk 22,29.30). Da han en gang var i en fariseers hus for å holde måltid og talte om gjestebud, ble en av dem som satt til bords og hørte det, så beveget at han sa: «Salig er den som får sitte til bords i Guds rike!» (Luk 14,15)

Hva slags måltid dette skal bli, ser en allerede delvis av det som er sagt. Det skal bli stort og herlig, fordi Gud selv skal være vert for alle de troende og vil vise og åpenbare for dem sin umålelige makt, visdom og miskunn. Han vil være som en far som har samlet sine barn, hvorav noen har vært på fremmede steder, og som viser dem alle sine skatter, all sin eiendom og formue.

Stor er vår Gud; stor er hans miskunn; stor er hans herlighet; derfor skal også vår glede, ære og herlighet bli stor ved dette måltidet.

Hvilken fornøyelse, hvilken vin og nektardrikk det skal være, kan ingen menneskelig tunge si og ingen penn beskrive. (*Nektar: etter grekernes og romernes forestilling gudenes drikk.*)

Jeg vil bare framstille en skygge av det. Tenk deg, medmenneske, at noen ved kjemisk kunst kunne lage et velluktende vann av de aller kraftigste velluktende ting, blomster, røtter og urter, og at en dermed bestenket spisesalen; at en annen av allehånde mat, frukter og krydder tilberedte et manna eller, som en pleier å kalle det, en marsipan, som gjestene kunne spise av med all lyst og glede uten noen vemmelse; eller at noen av de edleste vinsorter kunne lage en vin som hadde all mulig kraft og ljuvelighet, som ikke hisset blodet og ikke tynget mage og hode – ville ikke dette være et herlig måltid?

Men ved det himmelske gledesmåltid skal alt være fullkomment og bedre; for den fornemste rett skal være Guds nåde, det vil si meddelelsen av hans velgjerning og vennlighet, hans kjærlighet, søthet og glede. (*Om kjemisk kunst, se første bind, s. 220. Marsipan: en slags sukkerbakkelse.*)

Som solen ved sin velgjørende innflytelse gir alle synlige skapninger herlige livskrefter, slik gir også Gud alle de hellige sin nåde og søthet i himmelen. Og at Gud kan gjøre dette, beviser eksemplene med Moses og Elia, for de omgikkes med Gud i førti dager og netter og trengte i den tiden verken mat eller drikke, for Guds nåde alene mettet og gledet dem. De hellige og salige himmelgjester kan da si med Asaf: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25).

Det kan imidlertid spørres om det da i den nye himmel og på den nye jord også skal være nye skapninger, som trær, blomster og frukter som en kan bruke ved dette vellevnet og gledesmåltidet i himmelen. Dette lar seg ikke lett bekrefte, selv om den hellige skrift sier om Guds by at livets tre vokser der og bærer frukt hver måned, tolv slags frukt (Åp 22,2), og Kristus sier til sine disipler at han skal drikke av vintreets frukt i Guds rike (Mark 14,25). Vi må la oss nøye med å vite at Gud skal være alt i alle, selv om det utenfor ham intet skal være.

Etter dette måltidet bør alle gudfryktige sjeler lenge, de som her blir bespist med tårers brød og lesket med eddik og galle, som må søke sitt brød kummerlig i fattigdom og møye og som ikke finner noen glede i denne verdens forfengelighet.

Vær tilfreds, dere gudelskende sjeler! Dere skal bli bespist og lesket slik at dere aldri i evighet skal sulte eller tørste; dere skal bli trøstet; dere skal bli gledet; dere skal bli drukne av fedmen i Guds hus. (*Jf. femte del, andre preken.*) Hvilken fornøyelse og uforlignelig glede som skal finne sted ved dette gjestebudet, kan de hellige sjelers forsmak noenlunde vitne om.

Gud har av og til latt dem smake en smule av det himmelske manna og nyte en og annen lesk av himmeldrikken (som det allerede er handlet om tidligere i dette verket), selv om de bare har kunnet si lite om det, enn si gi andre del i det.

En gudfryktig mann som lå i dyp avmakt på sitt sykeleie, sa siden at det føltes for ham som om han hadde vært i himmelen og var blitt bespist med himmelbrød. Da han fant at det var uvanlig søtt, ville han ha gjemt og tatt med seg smulene; men han ble hindret i det og det ble forbudt ham, med den beskjed at beboerne av denne verden skulle la seg nøye med den søthet de finner i Guds ord og sakramentene; for når de holdt disse i høy ære og aktelse, skulle de også til sist komme til det himmelske måltid.

Av Guds hellige ord vet vi om vår Frelser at han bare én gang var til stede i et bryllup og gjorde vann til vin, men at han to ganger bespiste folket i ørkenen. Hvem ville ikke ønske at han kunne ha smakt denne vinen og spist av dette brødet? Men la det være oss nok at han en gang vil gi oss alle sammen å ete og drikke der, hvor vi skal ha liv og ha overflod! (Joh 10,10)

I dette riket er det alltid en glad høst. Under dette navnet framstiller Herren Jesus selv den evige lyksalighet og himmelske søthet. Da han hadde fortalt en lignelse om en såmann og om ugress som ble kastet blant den gode sæd, og disiplene ba ham forklare den for dem, svarte han: «Den som sår det gode kornet, er Menneskesønnen. Åkeren er verden. Det gode kornet er rikets barn. Ugresset er den ondes barn. Fienden som sådde det, er djevelen. Høsten er enden på denne tidsalder. Høstfolkene er engler.»

Her er å merke at de gudfryktige finnes blant de ugudelige, som det rene korn er blandet med ugress, og kornet må lide mye av det; men på den ytterste dag vil Gud skille den gode sæd fra ugresset, samle hveten i sin lade og brenne opp ugresset med evig ild (Matt 13,24 ff.).

Men særlig hører hit det den hellige Paulus sier: «Den som sår sparsomt, skal også høste sparsomt, og den som sår rikelig, skal høste med rik velsignelse» (2 Kor 9,6). «Den som sår i sitt kjød, skal høste fordervelse av kjødet. Men den som sår i Ånden, skal høste evig liv av Ånden» (Gal 6,8), og den hellige profet David: «De som sår med gråt, skal høste med fryderop» (Sal 126,5).

Her skal en merke seg at såtiden går foran og høsten følger etter. En sår på mange måter: ved almisser, ved gode gjerninger, ved sukk og tårer. Som det ser ut til at sæden går til grunne når en kaster den i jorden, mens den i høstens tid kommer tilbake med store renter, nettopp slik er det også med tårene, almissene og gudfryktigheten; alt sammen synes forgjeves og til ingen nytte, men i det evige liv blir det samlet inn igjen hundrefold.

Å, hvor ofte sier vi ikke med Asaf: «Ja, forgjeves har jeg renset mitt hjerte og vasket mine hender i uskyld. Likevel ble jeg plaget hele dagen, og hver morgen kom til meg med tukt» (Sal 73,13.14). Hvor ofte synes vi ikke at våre bønner, våre sukk og tårer er spilt!

Men vit, min kjære medkristne, at alle dine tårer er ført inn i Guds dagbok; derfor ber Salomo om at de ord han har bedt med i sine bønner, må være nær for Herren, vår Gud (1 Kong 8,59). Da vil Gud si til sine egne: Se, der er nå dine bønner. Du har bedt om helse; nå skal du være uforkrenkelig og udødelig i all evighet. Du har bedt om fortjeneste og daglig brød; nå skal du være forsørget i all evighet. Du har bedt om dine egne; der har du dem; lev nå med dem og gled deg med dem i all evighet!

Og det er bemerkelsesverdig at skriften sier at vi skal høste uten opphold; det skal være en full og stadig høst, en evig glede. Med det skal vi trøste oss i alle våre trengsler; så ofte vi her må gråte, skal vi tenke på den evige høst. Vi skal også gjøre vel mot de fattige i den trøstige tillit at vi der skal høste uten opphold og av nåde nyte godt av det til evig tid.

Som det også i dette herlige og himmelske rike er konger som skal herske med Herren Jesus, slik har de også herlige kroner å vente: rettferdighetens krone, livets krone, den uforgjengelige krone (2 Tim 4,8; Åp 2,10; 1 Kor 9,25).

Blant alle prydelser her i verden er en krone den fornemste; den tilkommer bare keisere og konger, til tegn på deres herredømme, makt

og høyhet. Men de store i denne verden kjenner ofte så stor tyngde og byrde under denne kronen at de må erkjenne at det var sant det en viss konge sa: Hvis en visste hvilket besvær kongedrakten fører med seg, ville ingen ta den opp av jorden om han fant den.

Derfor avbildet en viss forstandig mann en krone som var flettet med torner og hadde overskriften: Det er et bedragerisk gode. For det finnes ingen krone uten at det er svettedråper på den i stedet for perler og hvasse piler i stedet for diamanter.

Hvor tung kronen til sist ble for høysalig kong Frederik den tredje av Norge og Danmark, og hvor mange tusen bekymringer og engstelser som tynget hans hode og hjerte, er enhver kjent fra hans regjeringshistorie. Denne store konge så jeg etter kroningen dra fram fra kirken i kongelig prakt, med kronen på hodet, kongespir og riksepleet i hendene og sverdet ved lenden; men at den tunge kronen av gull og edelstener ikke trykket lite på hans hode, viste seg av at han flere ganger rettet på den og rykket den fra den ene siden til den andre.

Slik skal ikke de kronene bli som skal settes på oss i det evige liv. Det skal bli en verdighet uten all byrde, til tegn på vår kongelige høyhet, siden vi i all evighet skal trede Satan under våre føtter, og på vår fullkommenhet, vår visdom, vår herlighet.

Keiser Rudolf den andre lot gjøre seg en ny keiserkrone som var så besatt med diamanter, rubiner og perler at den ble verdsatt til flere tusen gullgylden; blant annet er det på den en perle så stor som en muskatellerpære, som ble kjøpt for tretti tusen gullgylden. Han hadde også et halsbånd av lutter edelstener som langt overgikk kronen i verdi; likevel måtte denne keiser overlate kronen til sine etterfølgere.

Jordiske kroner blir også ofte et bytte for andre, slik David satte ammonittkongens krone på sitt hode etter at han hadde overvunnet ham (2 Sam 12,30). Men livets krone skal ingen ta fra oss der. (*Om gullgylden, se første bind, s.* 282.)

Her må vi imidlertid betenke to ting. For det første at denne kronen ikke gis til andre enn dem som ikke har veket tilbake for å bære tornekronen sammen med Kristus. Vi skal regne det for idel glede når vi kommer i mangehånde trengsler og fristelser; vi skal glede oss når vi blir regnet verdige til å lide skjensel her i verden for Kristi skyld og sammen med Kristus. For det gir ingenting større sikkerhet for

at ærens gyldne krone følger etter enn at tornekronen først har vært båret.

Jødene sier at Mordekai etter sin underfulle opphøyelse lot prege penger som på den ene siden framstilte en sekk med aske og på den andre en kostelig krone. Slike penger kan en si at Herren gir alle troende. La derfor ikke askesekken, tornekronen og halmkransen mishage deg; jeg mener: La ikke fattigdom, motgang, forakt og annen elendighet være deg imot. Ha bare litt tålmod; Gud vil snart vende pengen om og vise deg kronen.

For det andre må vi betenke at denne kronen ikke gis til andre enn dem som kjemper etter reglene; en må kjempe med kjød og blod, med verden og verdens fyrste, Satan. Apostelen Paulus sier riktignok at rettferdighetens krans ligger rede for ham, men han sier også at han har stridd den gode strid, fullendt løpet og bevart troen (2 Tim 4,7), og en god samvittighet.

Herrens hånd rekker oss riktignok kronen ut av skyene, men på det vilkår at vi skal være tro inntil døden (Åp 2,10). Den hellige apostel sier at klenodiet hører til Guds kall ovenfra; men vi må også jage etter det, så vi glemmer det som er bak (Fil 3,14).

Se derfor til hva du gjør, mitt medmenneske! Kanskje har du ennå ikke engang begynt den sanne kristendoms løp, selv om du er temmelig gammel og er kommet nær til livets mål. Kanskje har du ikke vært tro mot din Herre Jesus, slik du lovte i din dåp, men har mangen gang vært ham utro og adlydt ditt syndige kjød og blod, djevelen og den onde verden. Kanskje har du ennå ikke tatt opp kamp og strid med synden.

Men du må vite at en ikke kan vinne klenodiet ved vellyst og lek, ved spøk og latter; og det er noen forunderlige mennesker som lever som de vil og likevel bruker på seg det som i den hellige skrift sies om livets krone.

Husk derfor vel den hellige apostel Paulus' formaning: «Men du, Guds menneske, fly pengegjerrighet og all ugudelighet! Og jag etter rettferdighet, gudsfrykt, tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet. Strid troens gode strid! Grip det evige liv som du ble kalt til» (1 Tim 6,11.12). «Bli sterk ved nåden i Kristus Jesus! Lid ondt som en god Kristi Jesu stridsmann! Og den som kjemper på idrettsbanen, får ikke seierskransen uten at han følger reglene» (2 Tim 2,1.3.5).

I dette riket er det skjønne arvedeler for Herren Kristi medborgere, for de er Guds arvinger og Kristi medarvinger (Rom 8,17); de har en uforgjengelig, uflekket og uvisnelig arv som er gjemt i himlene for dem (1 Pet 1,4). Navnet arv viser til navnet far, som gis til den første person i guddommen, og til navnet bror, som gis til Kristus; for som foreldre etterlater sine barn en arv etter sin formue, slik lover også Gud, som en kjærlig far, en arv til sine barn, som han har tatt til seg i Kristus.

Jordiske arvedeler består i gods og gull, klenodier, sølv- og gullkar, klær, hus; men oss vil Gud ikke gi forgjengelig gull og sølv. Han vil selv være vår Gud og vårt gull.

Vårt klenodium skal være Den Hellige Ånds evige nåde og overskygging, som uten opphør skal hvile over våre sjeler og hjerter. Vår kledning skal være Jesu Kristi rettferdighet, ikke tilsmusset av noen syndig flekk, og den himmelske klarhet og herlighet som dette vårt elendige legeme skal kles i; vårt hus og vår bolig skal være Guds by, det huset som ikke er gjort med hender. Med ett ord: Hele det himmelske rike med all sin herlighet og salighet skal være vår arv.

Derfor bør det ikke bedrøve oss at vi er fattige, når vi bare blir stående fast i troen på Herren Jesus, i gudsfrykt og tålmod til enden. Har du, mitt medmenneske, ikke fått noen stor timelig arv etter dine foreldre, og kan du heller ikke selv etterlate noe særlig til dine barn, kjære, så vær ikke videre bekymret for den saks skyld!

Ikke så sorgfull, kjære sjel,
ikke så bedrøvet være,
om du lever ikke så vel,
lite har av gods og ære!
Er din Gud deg god og huld,
det er bedre enn alt gull.

Ikke alle arver er lykkelige; de forsvinner ofte, så en ikke vet hvor de blir av. En navnkundig og erfaren teolog forteller et bemerkelsesverdig eksempel og sier: Det var en borger i M. som sørget så godt for sin sønn med timelige fornødenheter at han trodde sønnen aldri kunne eller skulle komme til å mangle noe.

Han overlot ham et herlig hus og nok til det; ja, en kunne nesten ikke tenke seg noe han ikke hadde bestemt at sønnen årlig skulle få

– rikelig brødkorn fra forpakterne, bygg og humle til øl, vin, penger til bad og barber minst én gang i uken, og det han trengte til klær og annen nødtørft. Men dette godset varte bare en kort tid, og sønnen sank til sist ned i den ytterste armod. (*Dr. Sack.*)

Arvemidler er også noen ganger farlige, særlig ved delingen. Fra Paris ble det for noen år siden fortalt at to fornemme personer kom i ordstrid ved delingen av en arv som var tilfalt dem. Ordstriden gikk siden over til håndgemeng, og den ene slo den andre i bakken med en morterstøter og skar siden strupen over på seg selv. Disse delte slik at Satan også fikk sin del.

Se derfor ikke for mye på timelige arvemidler; se heller til at dine barn frykter Gud, og si ofte til dem som Tobit: Vi er nok fattige, men vi skal ha nok dersom vi frykter Gud og skyr synden. Og vis dem til den himmelske arv, så de lærer å si:

Å, du uskyldige Guds Lam,
meg i din varetekt annam!
Jeg er jo din i liv og død,
i all min trengsel, sorg og nød.
La i ditt rikes herlighet
meg engang nyte plass og sted!

I dette riket har en en evig sabbat og hviledag. Om den sier den hellige skrift meget tydelig at Guds folk skal holde den ene sabbat etter den andre (Jes 66,23). For selv om noen henfører dette til den nye pakts tid, er det likevel, som apostelen Paulus uttrykker det, ennå en sabbatshvile tilbake for Guds folk (Hebr 4,9.10). For den som kommer inn til hans hvile, får jo hvile fra sine gjerninger, likesom Gud fra sine.

Denne hvile begynner allerede hos de avdøde, som går inn med fred og hviler fra alt sitt arbeid, til de atter står opp fra de døde og da med legeme og sjel går inn til sin fullkomne hvile i det evige liv.

Det er bemerkelsesverdig at det evige livs dager kalles en sabbat; for der skal ingen hverdag komme imellom som i denne verden, men de utvalgte skal ha en stadig hvile. Som sabbaten og hviledagen er innstiftet av Gud, for at mennesker og dyr skal hvile fra sitt arbeid og nyte vederkvegelse, slik har han også bestemt en evig hvile etter dette besværlige, arbeidsfulle liv, hvis stolteste dager er møye (Sal 90,10).

Som han har innsatt sabbaten for å styrke samfunnet med menneskene – så de skulle nærme seg ham noe mer, så han kunne ha sitt verk i dem og de i ham, og så han kunne hvile i dem – slik skal det i det evige, salige liv være et stadig samfunn mellom sjelen og Gud.

Så lenge verden står, må vi stadig være i arbeid og uro, og våre dager her er som en dagarbeiders dager, han som lengter etter kvelden, så arbeidet hans kan være til ende og han kan vinne igjen sine uttømte krefter ved nattens hvile. Og om vi etter den hellige konge og profet Davids forbilde (Sal 95,10) skal tale om Gud på menneskelig vis, så har han bare arbeid og møye med verden. Han har alltid nok å hemme og avverge, å straffe, å beskjerme, å redde og så videre; men i det evige liv skal så å si både Gud og mennesker hvile.

Det står riktignok om de fire livsvesener som den hellige Johannes så i sin åpenbaring, at de ikke har hvile dag eller natt, men roper uten opphold: «Hellig, hellig, hellig er Herren Gud, Den Allmektige, han som var og som er og som kommer» (Åp 4,8).

Det må vi også forstå om de salige overalt i himmelen, både engler og mennesker, så at heller ikke de noensinne har hvile for Guds pris. Men dermed forstyrres ikke deres sabbat; det volder dem ingen uro eller ubehag, men de søker nettopp der sin hvile og forlystelse.

Som sabbaten her i den stridende kirke er gitt oss til Guds pris, og sanne kristne ikke blir trette av den, men regner det for en glede når de skal prise Gud, slik skal det også bli i det evige liv. Da skal vi prise Gud uten opphør dag og natt uten å bli trette av det eller trenge å hvile oss ut.

På den tiden Gennadius var erkebiskop i Konstantinopel, ble et kloster der bygd og forsynt med nødvendige inntekter av en fornem og velstående mann ved navn Studius. Der ble det underholdt et så stort antall munker at det ene kor kunne avløse det andre, og slik kunne det guddommelige navns pris stadig fortsette. Derfor kalte en dem de søvnløse, og etter deres stifter studitene. Det samme fant sted i den hellige Kolumbans klostre i Luxeuil og Meissen, som var anlagt av de prisverdige fyrster Albrekt og Ernst av Sachsen.

Disse stiftelsene har kanskje ikke vært aldeles fri for overtro; men så mye er sikkert at det i det evige liv skal være en stadig Guds pris, og at de utvalgte hellige verken dag eller natt hviler eller er ledige, men at deres hvile likevel ikke forstyrres av det.

På sabbaten og om søndagen pleier enhver å ta sine beste klær på og å nyte bedre mat og drikke enn på hverdagene, og å fornøye seg på allehånde måter; slik skal det også bli i det evige liv. Da skal vi gå kledd i hvit silke og rettferdighet; vi skal skinne i evig klarhet og herlighet; da skal vi bli bespist med det søte manna og få drikke av Guds gleders strøm, og det skal være livsalighet ved Guds høyre hånd i evighet. Må ikke det kalles en lystelig sabbat?

Som barn, skolegutter og håndverkslærlinger, så vel som tjenestefolk og dagarbeidere, gleder seg om søndagen, siden de har sine beste klær på og ikke trenger å lære eller arbeide, men kan søke alskens fornøyelser, slik skal det også gå oss der. I dette liv er det lutter møye og arbeid, og vi må fra den ene korskjerren til den andre; vi har den ene kors- og hverdag etter den andre, og hver dag har nok med sin egen plage (Matt 6,34). Men der skal alt dette opphøre; evig ro og glede skal være over vårt hode; «fryd og glede skal vi nå, og sorg og sukk skal fly» (Jes 35,10).

Intet rike her i verden er så stort at det ikke til slutt får en ende; men dette himmelske riket er uten ende. I det finner vi derimot enden på vår tro, sjelenes salighet (1 Pet 1,9). Ordet som Den Hellige Ånd bruker, betyr egentlig en tings utgang eller ende. Livets utgang og ende er for eksempel døden; veiens utgang og ende er fedrelandet og hjemmet, hvilens by og sted; og slik er også syndens ende og utgang døden (Rom 6,21), for all bedragersk og forgiftet sødme ender i den evige dødens bitterhet, likesom alle vann renner ut i havet. (*Etter vår bibeloversettelse: «målet for vår tro».*)

Noen ganger betyr ordet et endemål som en søker å nå. I den forstand sier apostelen Paulus: «Budets endemål er kjærlighet av et rent hjerte og en god samvittighet og en oppriktig tro» (1 Tim 1,5); for Guds hensikt med å gi budet er kjærlighet, og menneskets hensikt med å lyde det skal også være kjærlighet. Til slutt brukes ordet også om en lønn som gis noen, slik de lærde med rette har bemerket.

Men hvilken betydning en enn legger i det, passer den svært godt her. For enden på den troen som vi tror på Gud med, og som holder oss fast til Kristus og fører oss inn i samfunn med Den Hellige Ånd, er det evige liv.

Troen kalles en strid og en gjerning; men stridens ende og utgang er det evige liv. Den nådige belønningen for vårt arbeid er himmelen

og den himmelske salighet; og nettopp den er målet for alle våre sukk, bønner, trengsler og lidelser.

Denne tanken gir en søt trøst til alle dem for hvem troen er en stadig kamp, på grunn av hindringene og fiendskapet fra djevelen, verden og deres eget kjød; dem hvis liv ikke er annet enn en uavbrutt strid, som en dagarbeiders slitsomme dager. De skal se hen til enden. Leser en begynnelsen av den gudfryktige Josefs historie, er det som å vandre blant lutter tornebusker; men ser en på enden, kommer en så å si inn i en kongelig lysthage. Begynnelsen på studiene er tung, men enden er søt.

På samme måte som vi i alle våre gjerninger og foretak ser på enden og er rolige og fornøyde når den har vært lykkelig – etter ordtaket: Ende god, alt godt – vil vi også være fornøyde med vår tro og vårt kristenliv når vi har nådd enden av dem og levd som vi burde. De derimot som har vært sorgløse og bare levd for dagen i dag, skal også finne sin ende, slik Den Hellige Ånd viser dem: den evige død og fordømmelsen.

Hva hjalp det den rike fråtseren at han hadde levd hver dag i prakt og glede, når han til slutt så seg selv i helvete og ropte: «Jeg lider svær pine i denne ilden»? Hvilken nytte hadde Haman av å ha stått i kongens nåde og vært høyt hevet over alle andre, når han til slutt hang i galgen?

Hva gagnet det Judas at han hadde båret pungen og kunnet stryke til seg de tretti sølvpengene ved å forråde sin herre og mester, når han endte livet i fortvilelse ved hjelp av snaren? Og hvilken glede fikk den landmannen av at han ville gjøre låvene sine større, talte sin sjel godt mot i og stolte på et forråd for mange år, når han alt samme natt måtte av sted?

Hvor kommer den blindheten fra som har rammet den nåværende verden, så den lever så sorgløst, gnier og skraper sammen, gir seg hen til synd og vellyst og ikke tenker på sin ende og utgang? Jo, den er forhekset av Satan og forakter alle advarslene i Guds ord. Derfor er også fordømmelsen av slike mennesker helt rettferdig, og en hadde god grunn til ofte å rope til dem: «Enden kommer! Enden kommer!» (Esek 7,2).

Salig er derfor Guds barns ende og utgang. «Salig» betyr omtrent det samme som tilfreds og full av noe – slik en sier livsalig, huldsalig,

lyksalig, snakkesalig. Det betegner altså en fylde og en overflod av alle gode ting; og brukt alene, uten andre tillegg, betegner det det evige liv. Det stemmer godt med den hellige skrift, der Herren Kristus lover sine får at de skal ha liv og ha overflod (Joh 10,10). Når skriften taler om salighet, forteller den oss derfor at vi skal få alle gode tings fylde, uten innblanding av noe ondt.

Og denne sjelens salighet består i et fullkomment samfunn og en fullkommen forening med Gud, i å nyte alle himmelske goder, i de hellige englers selskap, i fullkommen visdom og kunnskap om guddommelige, himmelske ting, i ren og uforstyrret glede, i evig trygghet, i fullkommen helse og så videre. Der skal det ikke lenger finnes sorg, smerte, sykdom, fattigdom, elendighet, nød eller død.

Dette blir en felles salighet for alle utvalgte sjeler uten unntak; for forskjellen som finnes her i verden, der noen har fått overflod på alt og andre fattigdom, skal opphøre der. Jeg vil riktignok ikke nekte for at det i det evige liv vil finnes visse trinn i herligheten, men likevel blir enhvers salighet fullkommen. En fiol er en av de laveste blomstene, men den er like fullt en blomst, så vel som en lilje, en keiserkrone eller en solsikke. Slik skal også alle Guds utvalgte i det evige liv nyte hans herlighet og være tilfredse med sin salighet.

Denne saligheten skal også gjøre hele mennesket lyksalig, med alle dets deler og lemmer. For selv om den egentlig kalles sjelenes salighet – fordi sjelene først får nyte den alt i dette liv, idet de ved troen har en forsmak på den – får de likevel ikke del i den i fullt mål før senere, nemlig når de blir forenet med sine legemer. Legemene skal ikke være utelukket fra den; vårt legeme skal bli forklart og gjort likt med Kristi legeme, og Gud vil utruste det med mange herlige, himmelske gaver.

Salige blir øynene som skal se Gud; salige ørene som skal høre de salige og hellige englers jubeltoner; salig blir munnen som alltid skal prise Gud, og salig hjertet som skal fylles av guddommelig glede; salige blir årene og lemmene som skal brenne i kjærlighet til Gud og bevege seg i den.

Slik er da ordet «salighet» et søtt ord, når Herren Jesus sier: «Den som tror, skal bli salig» (Mark 16,16), og hans apostel: «Gud bestemte oss ikke til vrede, men til å vinne salighet ved vår Herre Jesus Kristus» (1 Tess 5,9). Englene er alle tjenende ånder, «som sendes ut til tjeneste for deres skyld som skal arve salighet» (Hebr 1,14). Saligheten

er gjenstand for alle de troendes ønsker og sukk, og ingenting er mer på deres lepper og i deres hjerte enn tanken og ordene: Å, om jeg måtte bli salig! Om vi bare måtte vinne saligheten!

Og det skal sannelig skje, når vi bare holder ut i den sanne tro på Kristus og er omhyggelige med vår salighet; for den står ikke i vår hånd, men i Guds, ved hvis makt vi blir bevart til frelse. Trøst dere da med slike tanker, dere som er ulykkelige i denne verden! Selv om dere gudfryktige sjeler synes å være de ulykkeligste her i livet, slik som Lasarus, så er dere likevel salige (1 Pet 3,14).

Men verdens barn bør også tenke på hva det er de forakter og taper, nemlig sin sjels salighet. Hva hjelper det nå om vi har alt annet, men taper saligheten? «For hva gagner det et menneske om han vinner hele verden, men tar skade på sin sjel? Eller hva kan et menneske gi til vederlag for sin sjel?» (Matt 16,26).

Ingen vil gjerne tape et får, en penge eller noe annet som er ham kjært; skulle da mennesket behandle sin sjel så lettsinnig at han kommer til å tape den? Det gamle ordtaket står ved lag: Gods tapt, intet tapt; mot tapt, halvt tapt; sjel og salighet tapt, alt tapt. Hold derfor fast på det du har, «for at ingen skal ta din krone» (Åp 3,11).

Av alt dette ser vi at dette Guds rike er et herlig rike (Visd 5,17). Ærens konge, herlighetens Herre, Jesus Kristus, har overgitt det til de troende, slik som hans Far overga det til ham (Luk 22,29).

«Far», sier han, «jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet» (Joh 17,24) – som om han ville si: Jeg har tatt dem opp i mitt samfunn og mitt selskap; jeg har erklært dem for deltakere i min herlighet. Følgelig skal det i dette herlige riket være mye herlighet, som alle herrers Herre vil la sitt rikes borgere se.

Om Israels eldste sies det at de så Herrens herlighet (2 Mos 24,10), og den hellige skrift sier om Gud at hans herlighet fylte tabernaklet og templet, idet han åpenbarte sitt nærvær i en mørk, men likevel opplyst sky (2 Mos 40,34; 1 Kong 8,11). Slik sies det også om Herren Kristus at profeten Jesaja så hans herlighet (Jes 6,5; Joh 12,41); og apostlene så den også – dels i hans undergjerninger, dels i hans yndige åsyn og hans øyne som brant av kjærlighet, dels i hans herlige forklarelse (Joh 6,2; 2 Pet 1,16).

Slik skal vi da se Jesus og hans herlighet når vi får sitte på hans herlighets trone, når vi blir overskygget av hans herlighets og nådes

sky, og når hans lys skal opplyse oss, så vi skinner som solen, evig og alltid.

Den herlighet som herskerne i denne verden eier, består i at alt de har, er prektig og kostbart: deres rom stråler av gull, sølv og edelstener; klærne deres er brodert med perler og edelstener; veggene og takene er behengt og prydet med fine tapeter; de har store og vakre lysekroner hengende i salen sin; bordene deres er dekket med kostelig mat og drikke; alt er fullt av prakt og rikdom, som på Salomos og Ahasverus' tid.

Men hvor stor mener dere ikke at den herligheten må være som Herren Jesus har beredt for seg selv og for oss! De hellige apostler fikk ved Herrens forklarelse se et glimt av den, og slik gjorde også den hellige Stefanus, som så Guds herlighet og Jesus ved hans høyre hånd. På denne herligheten i Kristi rike skal vi alltid tenke, og sette den opp mot dette livets elendighet. Herren Jesus selv gikk inn til sin herlighet gjennom mye lidelse (Luk 24,26); det må også vi gjøre. Vår trengsel, som er kortvarig og lett, virker for oss en evig og over all måte vektig herlighet (2 Kor 4,17).

Denne verdens herlighet varer ikke lenge og er heller ikke særlig vektig; men den himmelske herlighet er vektig framfor alt annet, og jo mer en tenker over den, desto herligere blir den, og desto mer utvider den seg i våre tanker – likesom ringene i vannet når en kaster en stein: den ene oppstår av den andre, og hver blir større enn den forrige, og så videre.

Josef kom så å si trinn for trinn til ære og herlighet gjennom brødrenes hat og fiendskap, gjennom trelldom, fattigdom, forfølgelse, vanære og fengsel; slik går det også oss. Derfor skal ingen miste motet, men gjerne lide alt sammen med Kristus, for at han også må bli opphøyd med ham til evig herlighet.

Jeg ville her avslutte betraktningen av det himmelske og evige riket. Men fordi det der finnes en så stor mengde utvalgte av alle folkeslag for Guds hellige ansikt, spør en om rikets borgere da også vil kjenne hverandre. Det synes tvilsomt, for det er visst at det vil skje en underfull forandring med de forklarte legemene, som vi nå ikke kan fatte. Vi har et forbilde i Herren Kristus selv, om hvem det står at hans ansikt ble annerledes å se til, likesom alle utvalgte skal skinne som solen (Luk 9,29; Matt 13,43).

Slik var også Josefs utseende blitt så forandret at brødrene ikke kjente ham (1 Mos 42,8). Det skjer ofte også med barn: når de har oppholdt seg lenge på et fremmed sted, kan deres egne foreldre og søsken ikke kjenne dem igjen. Så mye mer sannsynlig er det at de troende heller ikke vil kjenne hverandre, når den ene, som ofte skjer, har forlatt verden lenge før den andre. Og når vi ikke skulle kjenne dem som vi her har hatt vennlig omgang med, kunne en si at vi enda mindre vil kjenne de fremmede som vi aldri har kjent eller sett her i nådens rike.

Men tross i alt dette sier vi at det himmelske rikets borgere ganske visst vil kjenne hverandre. For det ville være et stort skår i deres glede om de bare skulle omgås fremmede og ukjente, og foreldre ikke skulle kjenne sine barn, prester ikke sine tilhørere, og den ene venn ikke den andre. Likevel skjer gjenkjennelsen ikke så mye ved hjelp av barnas utseende og tale, som en i dette livet kjenner hverandre på, men ved det usammenlignelige visdomslyset som Gud skjenker dem, og som de da skal ha.

At det vil forholde seg slik, kan vi godtgjøre med grunner og bevis som skriften gir oss. Den sier at Adam straks kjente Eva da han fikk øye på henne, enda han aldri hadde sett henne før, men hadde sovet da Gud formet henne av hans ribben. «Denne gang er det ben av mine ben og kjøtt av mitt kjøtt», sa han (1 Mos 2,23).

Slik kjente også apostelen Peter Moses og Elia ved Kristi forklarelse, enda de viste seg i herlighet (Matt 17,3–4; Luk 9,30–31). Og – enda mer forunderlig – døperen Johannes kjente Herren Kristus mens de begge ennå lå i morslivet; Johannes viste det ved et gledesprang, fordi Kristus hadde rørt ham med en særegen, magnetisk kraft av sin nåde (Luk 1,41).

Skulle ikke også vi kjenne hverandre der, kunne heller ikke de som vi her har gjort oss til venner ved velgjerninger, ta imot oss i de evige boliger. Og hvordan kunne apostelen Paulus si om sine tilhørere: «Dere er vår ros på Herren Jesu dag» (2 Kor 1,14), om han da ikke skulle kjenne dem? Slik vil også Guds barn lett kjenne hverandre på den dagen, fordi de her kjenner hverandre godt: de har alle Kristi Ånd og sinn, de lever ved hans nåde i hans samfunn, og de er blodsfrender i hans blod, og så videre.

Og dette blir ikke noen liten del av lyksaligheten i det himmelske riket. Tenk hvor deilig det vil være å møte ikke bare gode bekjente, venner og slektninger, men også andre gudfryktige sjeler hvis dyd og gudsfrykt vi her har beundret! De gamle pleide å si: Den ene venn deler sorgen med den andre, men han fordobler også gleden; for en venns sinn er som et speil som fanger solstrålene og kaster dem forsterket tilbake.

Å, hvilken glede vi skal føle ved å se og kjenne alle hellige stamfedre, konger og profeter i det evige liv! Her gleder en seg over å eie og se på bildet og portrettet av en god venn; hvordan skal det da ikke bli i det evige liv, når vi møter ham selv, levende, og i slik herlighet!

Et sted fortelles det om et syn der en person så at stamfedrene og profetene, sammen med kongene og mange andre gudfryktige lærere, blant dem Luther, satt ved et bord i himmelriket. Bordet var besatt med mange fat som alle var fylt med salighet, og strødd med lutter roser. Det denne personen så i et syn, skal vi engang se i virkeligheten, og selv sitte til bords med Abraham, Isak og Jakob i himlenes rike, mens derimot rikets barn blir kastet ut i mørket, der det er gråt og tenners gnidsel.

Dette siste kunne gi anledning til et nytt spørsmål. Om nå de salige borgerne i Guds himmelske rike alle skal kjenne hverandre, vil de da ikke bli bedrøvet når de ser at mange av deres egne ikke finnes blant de utvalgte, men ved den store dom er blitt forvist til helvete av dommeren over levende og døde, siden de også skal kjenne dem?

Skulle ikke en far og en mor bli bedrøvet over å erfare sitt barns evige fortapelse? Hvem blir ikke bedrøvet når han selv bor i riket til en fredselskende konge, men vet at hans nærmeste plages i trelldom under en hedensk voldsherre? Skulle ikke en slik far utbryte: «Min sønn Absalom! Min sønn, min sønn Absalom!» (2 Sam 18,33)?

Men jeg svarer: Dette vil ikke bedrøve dem, og slett ikke volde dem hjertesorg. For de utvalgte vil da leve i stor fortrolighet og tilfredshet med hverandre; de vil også være aller nøyest forenet med Gud, så de først da virkelig fullkomment elsker Gud over alt annet av hele sitt hjerte og hele sin sjel.

De gleder seg i ham og i hans miskunn, og når de nå er rett opplyst, erkjenner de at Gud er hellig og rettferdig på alle sine veier og ikke gjør noen urett – like lite som en konge gjør urett når han jager onde

mennesker ut av sitt rike, og like lite som de gode sørger over denne hans rettferdige framgangsmåte.

Deres vilje vil da være helt nedsenket i og oppslukt av Guds hellige vilje, så de ikke ønsker eller attrår noe annet enn det Gud vil. De skal dessuten finne så mye glede, trøst, sødme og salighet i sin Gud at de ikke vet av noe tap, noe savn, noen bedrøvelse. Kort sagt: hos dem vil det ikke lenger finnes noen kjærlighet etter kjødet; det de elsker, vil de elske i Gud, men de fordømte vil de hate som Guds fiender.

Alt dette gir de troende en kraftig trøst mot den forakten som verden viser dem, den som ikke vil kjenne dem fordi de er Guds skjulte, og mot den timelige døden som ofte river de mest hengivne venner fra hverandre. Men det tjener også til formaning og advarsel om at vi i dette livet skal gjøre oss kjent med Guds gode barn. Gud pleier ofte å hylle sine egne inn i tiggerdrakt – jeg mener: å skjule dem under mye kors og trengsel, likesom en i naturens rike finner at det beste er innesluttet i harde og knudrete ting, slik som nøttenes og mandlenes søte kjerne i det harde skallet.

Vel derfor den som har forstand til å kjenne Guds venner i verden og inngå vennskap med dem; i det livet skal de gjenfinne og gjenkjenne hverandre med stor glede og fryde seg sammen evig. Verden skammer seg ofte over å omgås fattige og ringe slektninger, holde vennskap med dem og tale med dem; men i himmelen vil verken de hellige engler, stamfedrene, kongene, profetene, apostlene eller de andre hellige skamme seg over oss, men omgås oss vennlig.

Hva bryr en vandringsmann seg om at ingen kjenner ham på reisen, bare han er godt kjent av sine egne? På samme måte bekymrer heller ikke et Guds barn som reiser gjennom denne verden til sin himmelske Far, seg over at verdens barn ikke vil kjennes ved ham, bare han er godt kjent av Gud og sine venner i himmelen.

Hvem skulle da ikke ønske snart å få se sine medborgere i himmelen, og derfor snart å vandre herfra og være med Kristus? Så lenge vi lever i dette verdens rike, er vi underlagt alle slags omskiftelser, og heller ikke nådens rike er uten kors og forfølgelse; men i herlighetens rike skal vi være fullstendig fri fra alt slikt, og derfor bør vi lengte etter det.

Herren Jesus er gått foran oss og har inntatt riket; vi skal sannelig også følge etter ham og ta det i eie, og han vil ta imot oss på det

vennligste. Å, for en glede det blir når han sier: «Kom hit, dere som er velsignet av min Far! Arv det riket som er beredt for dere fra verdens grunnvoll ble lagt.»

Historien forteller om kirkelæreren Hieronymus' inngang i himmelen og sier at Cyrillus og Augustin så og hørte på hvordan Herren Jesus overga ham riket. Men ikke bare Hieronymus'; hver troendes sjel er bestemt til Kristi rike, og det bør vi alle håpe på og lengte etter, idet vi sier:

Amen, kjære, gode Gud,
hjelp oss snart av verden ut,
og i nåde gi at vi
evig hos deg måtte bli!

Amen, i Jesu navn. Amen.

Ellevte preken. Om sjelens glede, ytterligere skildret

I Jesu navn. Amen.

Sal 16,11: «*Fylde av glede er det for ditt åsyn, livsalighet ved din høyre hånd i evighet.*»

Den hellige apostel Paulus gjør et bemerkelsesverdig skille når han sier: «For i håpet er vi frelst. Men dersom vi håper på det vi ikke ser, da lengter vi etter det med tålmodighet» (Rom 8,24–25). Her er det først å merke at apostelen alt nå priser de troende salige; det synes verden, og av og til de gudfryktige selv, latterlig.

For hvis overflod av alt godt og en rolig, uforstyrret nytelse av den himmelske herlighet og fryd er lykke, eller rettere sagt salighet, så synes ingen å være mindre salige enn apostelen og andre Guds barn, som kjemper med megen nød og trengsel.

Apostelen klager selv og sier: «For meg ser det ut som om Gud har stilt oss apostler aller nederst. Vi er som dødsdømte. Et skuespill er vi blitt for verden, både for engler og for mennesker.» Han fortsetter: Vi er dårer for Kristi skyld. Vi lider både hunger og tørst, er nakne, får slag og har ikke noe fast tilholdssted. Vi blir overøst med skjellsord, forfulgt og spottet. Vi er blitt som verdens avfall, alles avskrap (1 Kor 4,9 ff.).

Hvordan stemmer dette med ordet vi begynte med? Det er som med elendige mennesker som hengir seg til den dumme innbilningen at de er keisere, konger eller fyrster. Slik var en stakkars bonde i vår tid, som gikk rundt i landet og ga seg ut for å være landets herre og nedstamme fra keiser Augustus; derfor gledet han seg storlig når han i julen hørte evangeliet om Kristi fødsel opplest, siden den fant sted i Augustus' tid. Eller en kjent jurist som av innbilskhet og ærgjerrighet var blitt så gal at han trodde kardinalene enstemmig hadde valgt ham til pave, og som ikke lot seg tale fra det.

På samme måte er de kristne i verdens øyne tåpelige mennesker, når de sier at de er lyksalige og salige mens de kjemper med alle slags nød, og mens det ikke er noe en utvortes merker så lite til hos dem som salighet. Derfor sier en daglig til dem: Hvor er din Gud? Hvor er din salighet? Hvor er din rikdom? og så videre (Sal 42,11).

En må her skille godt mellom at saligheten er vunnet, og at den er åpenbart og nytt; mellom forsikringen om saligheten og overrekkelsen av den; mellom førstegrøden og den fulle høst; mellom tro og skuelse.

Vi er visselig salige, så mange av oss som ved en sann tro er innlemmet i Herren Kristus, for han har fortjent oss saligheten like sikkert som om vi allerede eide den fullt ut. Ja, han har beseglet den for oss og forsikret oss om den ved ordet og de høyverdige sakramenter, men fremfor alt ved sin Hellige Ånd, som er pantet på vår arv, den som bevares for oss i himlene (Ef 1,14). Ofte gir han oss til og med en forsmak på vår salighet, og førstegrøden av den.

Skulle ikke den være salig hvis navn er innskrevet i himmelen? Den som overskygges av Guds nåde som hans barn, som renses ved Herren Jesu blod som hans bror, som Den Hellige Ånd fyller som sitt tempel og gleder med sin trøst? Den som har de hellige engler til tjenere og oppvartere, som så å si flyr omkring ham og bærer ham på hendene? Den som taler i størst fortrolighet med Gud gjennom hans ord og i sine bønner, som et barn med sin far, og som djevlene er forferdet over?

Er ikke dette et rikt, umyndig barn som foreldrene har lagt til side en så stor og rik arv for? Er ikke dette en lyksalig brud, som er viet til alle herrers Herre og alle kongers Konge og har fått så mange deilige gaver?

Det kors, den ulykke og elendighet som verden viser til, kan derimot på ingen måte hindre eller minske denne saligheten; for det angår bare det utvortes mennesket. Selv om dette går til grunne, fornyes det innvortes dag for dag. Trengselen, som er kortvarig og lett, bringer oss en evig herlighet, vektig over all måte; verken død eller liv, verken engler eller makter, verken det høye eller det dype, verken sult, sverd eller noen annen makt kan skille oss fra Guds kjærlighet og fra den evige herlighet.

Og hva ville jeg heller ønske enn at jeg kunne finne ord til å vise dette for alle dem som med sann tro og oppriktig kjærlighet holder fast ved Herren Jesus! Jeg ville overbevise dem om at de er salige i Guds nåde, i Jesu kjærlighet og i Den Hellige Ånds trøst, så de kunne synge og si med stor frimodighet:

Hvorfor skulle jeg vel klage?
Kristus er
meg jo nær;
hvem kan ham borttage?

Ved ham skal jeg eie livet,
som han meg
nådelig
i troen har gitt.

Blant rettslærde gjelder den setningen at den som skal fengsles, regnes som om han alt var fengslet. På samme måte kan vi si om de troende at de allerede er salige, fordi de i Guds hellige ord har forsikring om at de er forløst ved Kristus og skal bli salige ved troen på ham. Apostelen sier jo tydelig et sted at Gud har frelst oss, har gjort oss salige (Ef 2,4 ff.); og har han gjort oss salige, kan ingen fordømme oss eller fradømme oss saligheten.

Dessuten bor Gud ved troen i våre hjerter (Ef 3,17), og at han bor i oss, gjør oss visse på vår salighet, slik at det allerede i dette livet gir oss den evige salighets aller høyeste gode. Vi har her alt begynnelsen til det evige liv i nytelsen av de åndelige, himmelske goder, og må derfor aldeles ikke tvile på at det skal komme fullt ut hisset. Gud har gitt oss brev på det ved sitt hellige ord og segl i de hellige sakramenter. Hvordan skulle vi da unnfly Guds unåde, om vi ikke tror eller akter en så stor salighet? Å nei, Herre Jesus:

Jeg tviler ikke, Herre min,
ditt ord, det lyver ei.
Du sier: Ikke forsag!
Det holder jeg meg til.
Hver den som tror og er døpt,
for ham er himlen kjøpt,
så han ei skal fortapes.

Vi skal imidlertid merke godt at apostelen sier: «i håpet». Vi eier riktignok saligheten, som Guds Sønn ved sin fortjeneste har vunnet og skjenket oss; men den er så å si skjult under et dekke.

Det som er skrevet med sitronsaft, kan en ikke lese uten å holde det over lys eller ild. Slik har også vår Gud gitt oss brev på vår salighet; men vi kan først lese det riktig og forstå det fullt ut når det har gått gjennom ilden – jeg mener: når dette forgjengelige iføres uforgjengelighet og det fullkomne begynner, når vi går over fra tro til skuelse og føres inn for å ta vår arv i eie.

Imens må vi håpe på en slik åpenbaring; ikke som verden, der det heter: Å vente og håpe gjør mangen til tåpe. Vi håper på den levende Gud, som ikke bare er trofast i sine løfter, men også sannferdig, og som redelig oppfyller sine tilsagn i himmelen; dette håpet gjør ikke til skamme (Rom 5,5). Vårt håp er som en svak plante som ligger på jorden, slik som vinranken, humlen og vedbenden; men bindes den opp til en stang, står den fast. Vårt håp står til Gud, som ikke svikter; for han er trofast.

Den som på Gud tror,
trygt han bor
i himmel og på jord.
Den som i Jesu sår
stadig står,
er Guds arving vorden.
Så vil jeg meg
alltid på deg
i hjertets håp forlate.

Til slutt sier han: Vi venter ham med tålmodighet. Han sier et annet sted: «Derfra venter vi også Herren Jesus Kristus som frelser» (Fil 3,20); og slik sier han også her: Vi venter ham – som om han

ville si: Vi løfter hode og hender mot himmelen; dit vender vi våre øyne og hjerter og sier: Det går ikke en dag uten at vi venter på deg og gjerne vil være hos deg.

Derfor sammenligner Herren dem som har en inderlig lengsel etter å komme til hans glede, med tjenere som venter på sine herrer når de vil bryte opp, for at de kan følge dem hjem (Luk 12,36). Slik må alle troende tjenere vente til deres Herre og frelser bryter opp til sin dom – som en brud venter på sin brudgom, lik jomfruene som holdt lampene sine i stand (Matt 25,7). (*I vår bibeloversettelse: «vi venter det».*)

Men en slik venting krever tålmodighet, helt til vi blir hentet hjem og ført inn til den himmelske herlighet og den virkelige nytelse, så vi kan si:

Å Gud, tilgi oss all vår brøst
og styrk oss vel med Skriftens trøst,
så vi med god tålmodighet,
i tro og håp og kjærlighet,
ditt guddomsord bevarer,
til vi herfra farer!

Da lyder Herren Jesu frydefulle røst: «Vel gjort, du gode og tro tjener! Gå inn til din herres glede!» «Kom hit, dere som er velsignet av min Far! Arv det riket som er beredt for dere fra verdens grunnvoll ble lagt» (Matt 25,21.34). Om denne salighet, herlighet og glede som vi eier i håpet, og hvis åpenbaring og fulle nytelse vi venter med tålmodighet, skal vi også denne gang tale. Gud hjelpe at det må tjene til hans hellige navns forherligelse og til mange sjelers oppbyggelse til det evige liv! Amen.

Det var et vakkert middel en gudfryktig prest fant på for å trøste og reise opp en gudfryktig sjel som var tynget av mye kors. Han lot en maler avbilde på den ene siden av lerretet en kvinne som satt under torner og tistler, med den lynende og tordnende himmelen over henne, overtrukket med svarte skyer der djevler svevde omkring. Tårene strømmet nedover kvinnens kinn, og hun vred sine utstrakte hender med ynkelige miner.

På den andre siden så en den samme kvinnen løftet opp over skyene under den klare himmel. Hun hadde en krone på hodet, var kledd med solen, og mange engler fløy omkring henne. Slik minnet

han henne og andre om at det etter en kort tids lidelser skulle følge herlighet og stor glede.

Denne gleden framstiller Skriften i mange deilige ord, og vår valgte tekst hører også med blant dem. For om noen spurte meg hva de utvalgte i himmelen skal ta seg til, kunne jeg etter Skriftens veiledning ikke svare annet enn at de skal se Gud ansikt til ansikt, slik vi har lagt ut i forrige preken, og at de dessuten skal fryde seg «med en usigelig og herliggjort glede» (1 Pet 1,8).

I denne gleden skal de love og prise Gud og synge med fryd «av hjertens lyst» (Jes 65,14); de skal ikke lenger vite av noen nød, men vandre i evig fred i selskap med de hellige engler og utvalgte, som ikke bare nyter en slik glede for sin egen del, men også øker den for andre.

Ordene himmel, salighet og evig liv rommer mer enn en kan tenke seg; de er som de bildene som betyr mer enn de ser ut til å uttrykke. Om noen for eksempel malte en hånd som holder fram et hjerte, ville det vise all hjertets kjærlighet og hengivenhet en tilbyr en annen sammen med all sin formue. Malte noen en krone, ville han med den betegne et helt kongerike med all dets majestet og kongelige herlighet. Og malte noen et kors, ville han sammenfatte korsets hele hemmelighet. Dette må vi nå forklare noe nærmere.

For at vi skal gå fram i en viss orden, vil vi begynne med vårt anførte skriftsted, der profeten sier: «Du vil kunngjøre meg livets vei. Fylde av glede er det for ditt åsyn.»

Merk først at han sier: Du vil kunngjøre meg livets sti – altså hvordan en på en smal fotsti kommer til livet. Dermed vil han si at Gud selv har åpenbart oss det evige liv og ved sin Sønn vist oss den rette vei til det. Ellers ville vi aldri ha visst noe om det og aldri funnet veien, slik vi ser av Herrens apostel Tomas.

Da denne veien ble nevnt, spurte han: «Hvordan kan vi da vite veien?» Og Herren svarte: «Jeg er veien og sannheten og livet. Ingen kommer til Faderen uten ved meg» (Joh 14,5–6).

Vi må undre oss over at menneskene for timelig vinnings skyld har funnet og banet så besynderlige veier gjennom sandørkener og andre ørkener, over land og hav, over fjell og klipper – slik Columbus åpnet veien til Amerika, som Amerigo Vespucci banet enda mer, og derfor fikk denne nye verdensdelen navn etter ham. Men ingen kunne ha funnet livets vei om ikke Gud ved sin Sønn hadde vist oss den. La oss

derfor be Gud, mens vi lever, at han vil kunngjøre oss denne veien til livet; og siden vi vet at vi ikke kan finne den uten Kristus, la oss uavvendt se på denne veiviseren og alltid følge ham!

Det er å beklage at de fleste mennesker nå for tiden er i den tro at ingenting er lettere enn å finne veien til himmelen og saligheten. Derfor bekymrer de seg minst om det hele livet igjennom og vandrer stadig på den brede vei, i håp om at de i sin siste nød med ett sprang kan hoppe over fra helvetesveien til livets vei. Å, Herre, vår Gud, led oss med dine øyne og kunngjør oss veien til livet! Ellers må vi alle vandre på dødens vei.

Men la oss nå gå til selve saken! Profeten sier i vår tekst: «Fylde av glede er det for ditt åsyn.» Hos Gud må det jo være glede; for når skapningene kan glede det menneskelige hjerte, hvor mye mer må da ikke Gud kunne det! Vin, musikk, våren, en yndig egn, en vakker hage og slikt gleder menneskene; men hvor har de denne kraften til å glede fra? Utvilsomt fra Gud. Og hva skal da ikke Gud kunne utrette! Derfor legger profeten til at det skal bli fylde av glede, en overflod av den.

Et annet sted sier han: «De blir rikelig mettet av det gode i ditt hus, og av dine gleders strøm gir du dem å drikke» (Sal 36,9). Og for at vi ikke skal falle på den tanken at denne strømmen snart kunne bli tømt, legges det til: «Hos deg er livets kilde.»

I livet gir Gud oss dråpene; hisset finner vi selve kilden. Her har vi kanskje en flaske full av glede, om jeg så må si, slik Hagar hadde en flaske full av vann (1 Mos 21,14–15); men flasken blir tømt og kan ikke slokke vår største tørst, i sjelenød og dødsnød. Hisset derimot skal vi ha en uuttømmelig brønn.

Her i livet er det som om vi går i en fremmed hage der en kanskje plukker en og annen blomst og gir oss; i himmelen derimot vil Gud strø over oss mange tusen ganger tusen glede- og trøsteblomster. I dette livet er gleden – den sanne gleden – sparsom; det meste er klage og gråt. Gud gir sine barn tårebrød å ete og tårer å drikke i fullt mål; han skyller dem bort, oversvømmer dem med trengsel og elendighet og med sin vrede; dyp kaller på dyp ved lyden av dine fossefall (Sal 80,6; 90,5; 88,17; 42,8). Men hisset skal det være glede nok, fylde av glede.

Dette forklarer Den Hellige Skrift ytterligere med andre skriftord, som riktignok viser til en timelig glede, men under den framstiller

den evige. Når den taler om kirkens lykkelige tilstand i den nye pakt, sier den: «Herrens forløste skal vende tilbake og komme til Sion med frydesang. Evig glede er det over deres hode» (Jes 35,10).

Det er som en uvisnelig gledeskrans; for det synes som om det sikter til de kransene østerlendingene pleide å rekke gjestene ved sine gjestebud, eller til den liflige oljen og balsamen de øste over gjestenes hode. Dermed vil det framstille de utvalgtes evige og herlige gledesmåltid, der det ikke lenger skal henge noe uvær over dem i luften, men der de skal gripe lutter fryd og glede og så å si forfølge den, som flyktet fra dem her i tåredalen.

Der skal de gjenfinne, gripe og omfavne vennene sine, som de her med angst mistet og lette etter. For ordet «gripe» brukes i Den Hellige Skrift om dem som har flyktet (2 Kong 25,5–6); når de hisset griper og holder fast sin Jesus, skal de få evig fryd og glede, og likeså når de gjenfinner sine kjære, som de her i dette livet med mye smerte og mange tårer har sendt i forveien. *(I vår bibeloversettelse: «nå».)*

«Fryd og glede skal de gripe, sorg og sukk skal fly.» De skal fly for dem som flaggermus og nattugler for den opprennende sol; de skal kastes ut, slik en jager og kaster ut hunder og urolige, trettekjære mennesker fra et bryllupshus (Jes 35,10).

Bemerkelsesverdige er også ordene i den deilige lignelsen som vår kjæreste Frelser forteller om et menneske som ved sin bortreise overga godset sitt til tjenerne, og som ved hjemkomsten sa til den gode tjeneren, som hadde forrentet det godt: «Gå inn til din herres glede!» (Matt 25,21). Det er som når en vandringsmann, gjennomvåt og frossen av regn og kulde, går inn i huset sitt, der enhver bekvemmelighet og vederkvegelse venter ham.

Eller som om en herre ville gjøre vel mot sine tjenere og i den hensikt hadde latt innrette en spisestue der det fantes alle mulige bekvemmeligheter, og der bordene var besatt med de mest velsmakende retter, viner og kaker; og herren lot døren slås opp og nødde dem til å gå inn og nyte alt etter lyst og behag. Eller som om han lot selskapsstuen fylle med den mest liflige røkelse og bød tjenerne gå inn.

Likevel tilfredsstiller jeg ikke meg selv med disse lignelsene, og utvilsomt heller ikke dem som leser eller hører dette; de strekker ikke til for å framstille selve saken grundig. En kan betrakte en lysthage på et maleri, men en kan ikke gå inn i den; en kan se avmalt en mengde

hyller med glass og krukker i et hvelv, men en kan heller ikke gå inn i det – og slik er all verdens glede. Etter døden skal derimot døren åpnes for oss, så vi skal gå inn til Herrens glede, inn i Herrens deilige selskapssal for å glede oss.

Å, for en glede, som ikke skal gå inn i mennesket, men som mennesket skal gå inn i! Hva annet betyr denne måten å tale på enn at de salige sjelers sted er fullt av all slags glede?

På samme måte som den som farer på sjøen, ikke ser annet enn lutter hav rundt seg, ser den salige sjel glede over seg, nemlig i Gud; glede under seg, nemlig i sine fiender, som han da har under sine føtter; glede ved siden av seg, i selskap med de hellige engler og utvalgte; glede i seg selv, i sjel og legeme, som begge er utstyrt med himmelske gaver som fyller dem med glede helt igjennom – likesom smeltet sukker trenger gjennom selv de sureste frukter og forsøter dem med sin søte kraft.

Den hellige David taler også andre steder svært bemerkelsesverdig om denne gleden, når han sier: «Du har vendt min klage til dans for meg. Du løste av meg mine sørgeklær og har ombundet meg med glede» (Sal 30,12). Med disse ordene beskriver han treffende omskiftet som skjer hos de gudfryktige sjeler når de går over fra dette livet til det andre. Klage og sorg er så å si deres kledning, som de i dette livet er innhyllet i.

Paulus framstiller på samme måte synden, som all sorg og bedrøvelse har sin opprinnelse i, som en vid, flagrende kappe som sinker mennesket på dydens løp og så å si vikler det inn (Hebr 12,1); eller som når en snører små barn inn i svøp.

Han vil minne oss om at bånd og trengsler venter oss her i verden (Apg 20,22), men at Herren i det evige liv vil ta slike fiender bort og omgjorde de gudfryktige med glede. Da skal han etter sitt løfte ta bort svøpet og dekket (Jes 25,7) – det vil si alle dette livets bånd og all dets elendighet, alle sykdommer, forfølgelser, trengsler, angst, nød og selve døden.

Da Mordekai fikk vite hva Haman hadde i sinne å gjøre mot det jødiske folket, nemlig å utrydde det helt og holdent, kledde han seg i sekk og ropte med stort og bittert skrik (Est 4,1). Men hans sorg ble snart omskiftet; for kong Ahasverus lot ham kle i kongelige klær og pryde praktfullt, i blått og hvitt, med en kostelig linkappe og en pur-

purkåpe (Est 6,11; 8,15). Slik skal også de utvalgte, som her er bedrøvet og så å si alltid må gå i svarte klær, hisset smykkes med hvit silke, få stor glede og bli kledd i glede.

Men jeg må føre fram enda mer av det den hellige David gir til opplysning om denne gleden, når han sier: «De som sår med gråt» – med tårer – «skal høste med fryderop» (Sal 126,5). Å, om en bare kunne så mange tårer i troen og kjærligheten til Jesus, så en senere hadde desto mer glede å høste! Å, la bare tårene renne, mine kjæreste, når verden bedrøver oss, Satan engster oss, synden nager oss, og så videre. Visste Satan hvilken glede som en gang skal vokse fram av dem for oss, ville han ikke presse en eneste tåre fra våre øyne.

Alle våre tårer faller i Guds hage, og lutter gledesblomster vokser opp av dem. Som en gudfryktig sjel sa: Min Jesus har svettet blodig svette og utvilsomt også grått i Oljehagen; men hvilke yndige blomster er ikke vokst opp av det! La oss tenke på dette når vi enten følger våre bortgangne kjæres lik og begråter dem, eller når menneskenes ondskap, lik en skarp røyk, får tårene fram i øynene våre. Lutter glede skal følge etter, og den bitre gråten skal forvandles til søt vin, vår hulking til lutter frydesang.

Gud tar vare på alle tårer og teller dem, så ikke én av dem blir glemt; hisset vil han også tørke dem av alle sine troendes øyne (Jes 25,8; Åp 7,17). Dette kan en forklare ved det profeten Jesaja sier: «På fanget skal dere bli kjærtegnet. Som en mor trøster sitt barn, slik vil jeg trøste dere» (Jes 66,12–13). En mor kan ikke alltid være hos barna sine, men må også stelle i huset; imens begynner barnet å gråte, leter etter henne i alle kroker og lengter etter brystet hennes. Men når moren kommer tilbake, tar hun det på fanget, gir det brystet og tørker dets tårer.

Slik går det ofte med de troende. De er vanligvis bedrøvet her i verden og har sjelden tørre øyne; mangt et øye ser med gråt mot Gud (Job 16,20). Mange har gråten som sin mat dag og natt, og de tjener Gud med mange tårer. Enten det er lengsel etter Jesus, anfektelser eller angst over synden, som mange gråter over, eller det er utvortes årsaker som får tårene fram, vil Gud likevel, når han tar dem bort, mildt tørke dem bort og gjøre dem til lutter glede (Åp 21,4).

Jeg må føre fram enda noen skriftsteder for å skildre denne gleden. Den hellige profeten Jesaja sier svært bemerkelsesverdig: «Rettfer-

dighetens verk skal være fred. Og rettferdighetens frukt skal være ro og trygghet til evig tid. Mitt folk skal bo i fredens bolig og i trygghetens telter og på sorgfrie hvilesteder» (Jes 32,17–18) – rettferdigheten er altså Kristi rettferdighet, tilregnet oss i troen; og i disse stedene skal de kunne byde djevelen og hans medhjelpere trass.

Å, Herren Jesus har jo kjøpt oss fred med Gud og med vår samvittighet, og den burde seire, herske, regjere og ha overhånd i våre hjerter (Kol 3,15; Fil 4,7). Men kan en også ha fred for djevelen, synden og verden? Mange får ikke fred for sin ektefelle, mange ikke for sine embedsbrødre, sine naboer og så videre.

Å, fred! Fred! For et søtt ord du er! For et edelt klenodium, for en dyrebar skatt! Men hvor finner en den i den ugudelige, fredshatende verden? Den korsfestede Jesus og hans nådeånd gir jo mange ganger vårt hjerte fred; men djevelen brøler ofte slik inn i oss, som en løve, at vi forferdes, skjelver og bever.

Men se, i himmelen er det fred, evig fred, lutter fred, fred og glede i overflod! De høyeste fjell, hvis topper rager opp over den midterste luftkrets, vet ikke av uvær, storm eller regn.

Om fjellet Olympen i Hellas skrives det at det er så stille på toppen at de bokstavene en skriver i støvet deroppe med en finger eller en stokk, ikke blir utslettet. Slik skal det også være i himmelen: der skal alt være stille, rolig og trygt. Ingen djevel skal mer anfekte oss, ingen synd mer forlede oss, ingen verden mer forarge oss, ingen fiende mer anklage oss, ingen nød mer engste oss, ingen sykdom mer svekke oss, ingen død mer drepe oss.

Der skal Herrens forløste vende tilbake og komme til Sion med frydesang, evig glede er det over deres hode, fryd og glede skal de nå (Jes 35,10). Gledet Israels barn seg da de ble utfridd fra det babylonske fangenskap, skulle da ikke de utvalgte glede seg, som da blir befridd fra alt ondt? De gudfryktige gleder seg her i livet over å ha del i Gud og eie ham i troen, slik den hellige jomfru Maria sier: «Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser» (Luk 1,46–47). Hvordan skal det da ikke bli når vi evig skal holde Jesus i våre armer!

Abraham frydet seg i ånden og troen over at han skulle se Herrens dag (Joh 8,56); skulle da ikke de utvalgte glede seg når de får se Gud ansikt til ansikt i usigelig herlighet? Hvor kommer en slik glede fra om ikke fra den herlige fred og ro som skal være i himmelen?

Sjelen søker ofte fred og ro i dette livet og kan ikke finne den, men er urolig i mennesket; mennesket er fullt av uro og hyler fordi hjertet er i opprør. I det evige liv skal det derimot være lutter fred og ro. Da kommer de som har vandret for Gud, med fred (Jes 57,2) og bor i fredens boliger; da hviler de fra alt sitt besvær (Åp 14,13).

Den hellige Johannes beskriver også en slags himmelsk glede for de troende, når han sier: «De skal ikke hungre mer, heller ikke tørste mer. Solen skal ikke falle på dem, eller noen hete. For Lammet, som er midt for tronen, skal vokte dem og føre dem til livets vannkilder» (Åp 7,16–17). Å, hvor godt blir ikke de voktet og fôret som Lammet vokter og fôrer!

Å, Herre Jesus, du Guds Lam, gi meg beite i denne verden slik du vil og finner det tjenlig for min salighet, blant tistler og torner og på dårlige beitemarker, bare du hisset vil gi meg beite blant liljer og roser i din evige kjærlighet og glede!

La oss derfor ingenlunde være sørgmodige, og ikke se så mye på slitet i dette livet, som er en vei til himmelen, som på herligheten i det evige liv!

Også her i verden er Herren vår hyrde, og ingenting skal fattes oss – det vil si ingenting av det Herren, vår hyrde, i sin allvitenhets lys ser ikke skader vår sjel. Likevel er det slik: en hyrde lar ikke sauene sine beite hvor de vil, men hvor det er tjenlig for dem.

Han lar dem ikke på den hetteste tid av sommeren drikke av stillestående vannpytter, men lar dem heller tørste til han kommer til en frisk og kjølig kilde, der sauene ikke kan drikke mye på grunn av vannets kulde. Han lar dem ikke om høsten beite på åkrene der det spilte og avfalne kornet har begynt å spire, for han vet at det på grunn av sin fete næring ikke er sunt for dem.

Slik fôrer også dette Lammet, vår hyrde, oss i denne verden. Han vet at vi har mer skade enn gagn av mye timelig gods; derfor gir han oss ofte knapt nok av det og holder oss på smal kost. Men hisset vil han gi oss beite i evig glede og salighet; der skal vi «ha liv og ha overflod» (Joh 10,10).

Av de anførte skriftordene ser vi nogenlunde hvilken glede de utvalgte skal finne hos seg selv. Men la oss videre tenke på hvordan de skal øke sin glede i Gud og ved Gud, idet de uten opphør skal prise ham.

Det kan se ut som om dette ikke skulle være lyst og glede, men arbeid og besvær; likevel blir det en særlig glede, likesom en fugl som synger, gleder både seg selv og andre, og likesom et menneske som spiller på lutt, derved fornøyer og oppmuntrer både sitt eget og andres sinn. For siden de utvalgte blir rikelig mettet av det gode i Guds hus og oppfylt av Guds kjærlighet, må de nødvendigvis bryte ut i Guds pris med glede.

Det ble også vist Johannes i hans syn, idet han så fire livsvesener med seks vinger, fulle av øyne, som ikke hadde hvile, men priste Gud dag og natt. Dog ikke bare disse, men også de eldste, ja en stor skare av alle slekter og folk og tungemål lot seg høre med sin pris (Åp 4,8 ff.). Av dette ser vi at Gud vil ha alle slags mennesker av alle folk, så mange som frykter ham og gjør rettferdighet, i sin himmel (Apg 10,35). I den hensikt har han også latt forkynne omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Luk 24,47).

Vi ser også at den himmelske kjærlighets og gledes søte vin ikke bare blir satt så rikelig fram for de eldste og fornemste, store helgener, men også for alle andre, og at alle sammen skal bryte ut i Guds pris og glede seg over det. Dertil kommer de himmelske hærskarers mangfold, så tusen ganger tusen røster blander seg med hverandre og lyder og gjenlyder liflig til den store Guds ære og pris. Tenk hvilken stor og herlig glede dette blir! Hvem ønsker ikke her:

La oss i himmelen få sted
blant helgener i salighet!

Spør du hva som skal gi anledning til Guds pris, så blir det ingen mangel på det. De utvalgte skal undre seg over Guds ubegripelige vesen og hans herlighet – han som er og som var og som skal være i all evighet, og som lever fra evighet til evighet. I dette livet kjenner vi nemlig lite av det guddommelige vesen; intet menneskes hjerte kan fullt ut tenke det, ingen forstand begripe det, ingen tunge forklare det.

En kan snarere si hva det ikke er enn hva det er, likesom øynene våre snarere blir blendet enn opplyst når de ser rett inn i sollyset. I dette livet kan Gud bare delvis kjennes av sitt ord og sine gjerninger, likesom solen av sine stråler og virkninger.

Men siden de salige i himmelen skal se Gud ansikt til ansikt og kjenne ham slik han er, kan en lett forestille seg hvilken foranledning

de vil ha til Guds pris. Og siden ett eneste blikk på Gud vil skjenke mer lys, sødme, fred og glede enn vi kan øse av alle bøker i denne verden, ser en lett hvordan et slikt blikk må tenne oss til å love og prise den majestetiske og høylovte Gud.

Når dronningen av Saba utbrøt i forundring ved synet av kong Salomos herlighet og sa: «I visdom og lykke er du enda større enn det gjetordet jeg har hørt» (1 Kong 10,6–8) – hva skal da ikke de utvalgte salige gjøre når de fullt ut får se og kjenne den guddommelige majestet i himmelen!

De skal undre seg over hans guddommelige egenskaper – hans hellighet, rettferdighet, renhet og fullkommenhet – og over at hans dommer riktignok var skjult, men alltid rettferdige. De skal prise hans allmakt, visdom, miskunn og langmodighet, som han har lagt for dagen her i verden.

De skal undre seg over hans guddommelige gjerninger, som skapelsen; for det er visst at jo dypere en skuer inn i naturens hemmeligheter i denne verden, og jo mer en blir Guds visdom, godhet og allmakt var, desto mer oppmuntres og tennes en til Guds pris. Derfor utbrøt David og sa: «Herre, min Gud! Mange er de under du har gjort, og mange er dine tanker for oss! Ingen kan lignes med deg. Vil jeg kunngjøre dem og tale om dem, er de flere enn at de kan telles» (Sal 40,6).

Hvilket inntrykk gjør ikke bare en blomst, for eksempel en rose, på et gudfryktig menneske! Og hvordan skal ikke vårt hjerte flyte over av Guds pris og hellig forundring når det får utgranske ikke bare alle naturens hemmeligheter som nå finnes, men også den nye himmelens og den nye jordens underfulle hemmeligheter!

Dertil kommer Guds bevarelse, som vi i dette livet ikke fullt ut kjenner og begriper. For vi er som små barn som daglig nyter foreldrenes kjærlighet og omsorg og likevel ikke forstår den; de går der og leker og snakker, mens foreldrene har øynene vendt mot dem, avverger skade fra dem og sørger for dem. Når de sover, våker foreldrene; men alt slikt vet og forstår gode barn ikke før de kommer til skjels år og alder.

Slik skal det også være med oss i det evige liv. Når vi er blitt fullkomne, skal vi forstå hvor underlig, men likevel faderlig og nådig Gud har ført oss, hvordan han har sørget for oss, beskjermet og oppholdt oss. I hvor mange farer kommer vi ikke her i verden, farer vi ikke kan

bli bevart fra på naturlig vis! Men Gud fører oss underfullt ut av dem, uten at vi gir synderlig akt på det.

I det evige liv skal vi først rett innse det; der skal vi erfare hvilke skjulte velgjerninger vi hvert år, hver måned og hver dag har nytt av Gud. Og hvem kan tvile på at de salige sjeler da inderlig vil prise Gud for det og fortelle hva Gud har gjort mot deres sjel? (Sal 66,14.16).

Når de så videre kommer til å tenke over de åndelige velgjerninger, særlig forløsningen, finner de enda mer anledning til å prise Gud og glede seg over det. I dette livet er vårt hjerte altfor jordisk og kjødelig – ja, altfor lite – til å fatte eller rett verdsette storheten av den guddommelige kjærlighet som viser seg i denne gjerningen.

Hvem kan rett forklare, og hvem med sitt hjerte fatte, disse ordene i Den Hellige Skrift: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16)? «Kristus elsket oss og ga seg selv for oss» (Gal 2,20); Gud «har vunnet seg en menighet med sitt eget blod» (Apg 20,28)?

Vi stakkars mennesker er i så måte som når en forteller en enfoldig bonde om himmelens og himmellegemenes størrelse, om deres ordentlige, forunderlige og hurtige løp og slikt. Vi kan ikke fullt ut begripe hva synden, djevelens makt, helvete og den evige død er, som Guds Sønn alt sammen har forløst oss fra; derfor priser vi ham heller ikke med slik iver og glede som vi burde.

Men i det tilkommende, evige liv skal vi helt nøyaktig kjenne Gud Fars, Gud Sønns og Gud Den Hellige Ånds kjærlighet. Hit hører også vår omvendelse, rettferdiggjørelse og utkåring til sønner, og at Gud ofte kommer oss i forkjøpet med sin nåde, gjenføder oss, rettferdiggjør oss ved sin Sønns blod og tar oss til seg som barn og arvinger til den evige salighet i den hellige dåp.

Til dette må også føyes helliggjørelsen, som vi like lite som mange andre velgjerninger verdsetter nok i dette livet. For hvem kan fullt ut forstå Den Hellige Ånds virksomhet gjennom det forkynte ord, der han med stor kraft bøyer våre hjerter til lydighet og får Kristus ved troen til å bo i våre hjerter og så å si planter ham der?

Hvem kan forklare godt nok hva det er for et vitnesbyrd av Den Hellige Ånd, når han vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn (Rom 8,16)? I himmelen derimot, når den kunnskapen vi her stykke-

vis har hatt, skal ta slutt, når vi skal kjenne Gud likesom vi selv er kjent (1 Kor 13,12), da skal vi evig prise ham med full munn, av hele hjertet og hele sjelen, og hjertelig glede oss over det.

Og denne Guds pris vil være så mye mer blandet med glede når vi tenker på at den ikke utgår bare fra en og annen, men fra hele mengden av de troende. Det ville riktignok ikke være urimelig å si at enkeltpersoner av og til trer fram og sier: «Kom hit og hør, alle dere som frykter Gud! Jeg vil fortelle hva han har gjort mot min sjel» – og at de alle etter å ha fortalt alle slags under av Guds kjærlighet og godhet stemmer i og sier: Halleluja!

Men jeg vil heller si at ikke bare noen få, men alle – både mennesker og alle engler – skal prise Gud. For likesom de alle ser Gud og blir rikelig mettet av det gode i hans hus, og likesom de alle skal fryde seg med usigelig glede, slik skal de også samstemt prise Gud.

Hvordan dette går for seg, har den hellige Johannes sett i sin hemmelige åpenbaring: en stor skare av hellige og troende ropte: «Frelsen tilhører vår Gud, han som sitter på tronen, og Lammet.» Straks sa alle de hellige engler: «Amen!» og føyde til: «Velsignelsen og herligheten og visdommen og takken og æren og makten og styrken tilhører vår Gud i all evighet! Amen.»

En kan også nokså godt forestille seg det ved å tenke på et velbesatt sangerkor i store byer når de synger i kirken «Store Gud, vi lover deg», og orgelet og andre instrumenter spiller med; eller på et velbesatt orkester av mange kor ved fyrstelige hoff. Da trenger det gjennom hjertet; en kan ofte ikke la være å gråte av glede når alle til slutt stemmer i. Hjertet vil springe ut av brystet for fryd, eller det må i alle fall juble innvendig.

Her i livet blir Gud ingenlunde alltid prist med glede av alle. Noen er ugudelige og utakknemlige og lever som det dumme kveg i verden; mange håner Gud og vanhelliger hans navn ved sverging og banning; andre sukker under byrden av sitt kors og gråter i hemmelighet; andre priser riktignok Gud, men med lunken andakt, og enda de nyter alle Guds velgjerninger, er det få som er opptatt av å prise ham av hjertens grunn. Men i det evige liv skal vi alle prise Gud sammen og alle glede oss i ham.

Og ved denne pris og glede går det ikke uordentlig til. En så salig, hellig mengde skal ikke skrike forvirret i munnen på hverandre som

de drukne; det blir tvert imot yndig og liflig å høre på. For kan menneskene her i ufullkommenhetens tilstand glede seg selv og andre slik ved musikk, kan det skje uendelig mye mer i fullkommenhetens tilstand. En ren og klar menneskestemme kan i høy grad glede øret.

Det fortelles således om en nonne i Milano hvis stemme var så myk og behagelig at den alene uten sammenligning gledet tilhørernes sinn mer enn alle de andre til sammen, enda også de sang fortreffelig; denne ene var så å si født til å løfte musikken til den høyeste fullkommenhet og forherlige den.

Og hvordan må vi ikke tro at musikken vil være i det evige liv, når vi alle er iført forklarede legemer! Her er en slik røst ikke gitt alle; men der skal vi alle ha den, der alle englers røster og fryderop skal blande seg med menneskenes røster.

Blant de lærde har det reist seg et spørsmål om det også i himmelen skal brukes klingende spill, så gleden økes derved. Noen svarer ja, og vil bevise det ved at den hellige Johannes hørte noen toner som harpespilleres lyd, og ved at det uttrykkelig sies om de tjuefire eldste at de hadde hver sin harpe (Åp 5,8; 14,2). Andre sier derimot at de hellige engler og salige mennesker med sine stemmer kan etterligne alle slags instrumenter. Vi vil ikke blande oss i denne striden, men la det komme an på erfaringen.

Så mye er visst at det i himmelen skal være flere under av Guds allmakt, visdom, miskunn og herlighet enn vi nå kan tenke oss eller begripe. Av det kan vi videre slutte at denne prisen ikke vil gå for seg i det skjulte og i stillhet, og ikke bare innvendig, slik en priser Gud i sin sjel med taus munn og synger og spiller for Herren i sitt hjerte (Ef 5,19), men at den også vil bryte ut i jubel og høye røster.

Her i livet er den pris vi kan yte Gud, ofte ringe; etter noens tolkning sikter Davids ord til dette: «Gud, i stillhet priser de deg på Sion» (Sal 65,2). Det er som om han ville si: Selv om all den pris vi synger til din ære, lyder aldri så høyt og med aldri så sterke toner, er den likevel bare taushet i forhold til din guddommelige majestet og fortjeneste.

Derfor ønsker også gudfryktige sjeler ofte en røst som kunne gjenlyde i himmelen og på jorden, og som kunne nå fra det ene hav til det andre, fra øst til vest, fra sør til nord, for å utbre Guds kjærlighet, miskunn og pris. En slik røst skal vi alle få i himmelen; der skal vi

prise Gud med høy og klar stemme og fylle hele himmelen med hans pris og berømmelse. Og dette skal ikke bare skje nå og da, men i all evighet, alltid og stadig.

På samme måte som hjertet kjenner hvile selv under sin bevegelse, kjenner de hellige sjeler i himmelen hvile under Guds pris; de skal tjene ham dag og natt i hans tempel uten noen utmattelse. Den pris vi her på jorden vil bringe Gud, blir ofte avbrutt og hindret på mange måter; men hisset skal den strømme uhindret, og gleden som oppstår av den, skal likeså vare ved.

Vi må imidlertid føye til enda en annen slags glede, som skal finnes i det evige liv og har sitt utspring i det behagelige selskap den hellige apostel nevner når han sier: «Men dere er kommet til Sions berg, til den levende Guds by, det himmelske Jerusalem, til englenes myriader, til høytidsskaren og menigheten av de førstefødte som er oppskrevet i himlene, til en dommer som er alles Gud, og til de fullendte rettferdiges ånder, til Jesus, mellommannen for en ny pakt, og til bestenkningens blod som taler bedre enn Abels blod» (Hebr 12,22–24).

Disse ordene rommer mange herlige ting. For det første: et samfunn mellom den stridende og den triumferende kirke. Den som har den sanne tro og er et levende lem på den kristne kirke, behøver ikke først å søke sin salighet; han har den allerede, han er en borger av Guds by, det himmelske Jerusalem, og selskapsbror til de hellige engler og utvalgte.

Det er ingen annen forskjell mellom ham og en salig i himmelen enn mellom barna og arvingene til en rik far, der noen allerede er blitt voksne og for sin del eier og besitter fedrearven, mens andre er umyndige og riktignok har samme rett, men ennå ikke forstår hvor stor arven er og først må stå under verger til de også blir myndige.

Å, for en herlighet det er for de troende sjeler å leve blant de hellige engles mangfold, å ha himmelen på jorden og vite at deres navn er innskrevet i en bok i himmelen sammen med de største helgeners! Apostelen omtaler dessuten den levende Guds by, som Gud har beredt for sine: «byen med de faste grunnvollene, den som har Gud til byggmester og skaper» (Hebr 11,10). Ingen bygninger i dette livet har grunnvoll; de står på flyvesand. Det mennesker bygger, bryter

mennesker ned og ødelegger, eller tiden fortærer det. Men hva slags by tror dere ikke det må være, som har Gud til byggmester!

Han har riktignok også skapt himmel og jord, og av dem kan en nokså godt se hans allmakt, visdom, godhet, majestet og herlighet; men likevel er dette forgjengelige ikke å sammenligne med det uforgjengelige, det synlige ikke med det usynlige. Det fortelles om en fyrste som hadde bygd et vakkert slott, at han spurte hoffnarren sin: Hva synes du om bygningen jeg har reist her? Da førte narren ham til et åpent vindu og viste ham himmelen, med disse ordene: Se, det er en bygning en kan undre seg over; din bygning er derimot brøstfeldig og forgjengelig, som du selv er. Det var klokt nok talt av en narr.

Engelen som hadde gullrøret, førte den hellige Johannes i ånden opp på et stort og høyt fjell og viste ham den store byen, det hellige Jerusalem, som kom ned fra himmelen fra Gud, smykket som en brud, og som hadde Guds herlighet og glans.

Ifølge dette trofaste vitnets utsagn er bygningene og gatene i denne byen av rent gull, lik gjennomsiktig glass; grunnvollen er av dyrebare steiner, og de tolv portene er av like mange perler, og over hver port våker en Guds engel. Byen trenger ikke solen eller månen til å skinne i den, for Guds herlighet opplyser den, og Guds Lam er dens lys. Det er heller intet tempel i den, for dens tempel er Herren, Gud, Den Allmektige, og Lammet (Åp 21,10 ff.).

Denne byen har Gud skapt til jubel, og dens folk til fryd (Jes 65,18). Men hvor herlig og kostelig det enn er skildret i Guds ord, blir det likevel uten sammenligning herligere, gledeligere og mer varig. Derfor må vi ikke tro at vi skal finne en by bygd på vår måte, der det virkelig er gull, sølv, perler og edelstener.

Vi må vente oss noe som er langt herligere og mer praktfullt enn de aller rikeste og mest praktfulle byer i hele verden: en by der Gud ikke bare vil la oss skue gullets og sølvets skjønnhet og renhet, perlenes glans og edelstenenes lys, men noe enda skjønnere og mer ukjent, noe «som intet øye har sett», og som «ikke kom opp i noe menneskes hjerte» (1 Kor 2,9).

Men det viktigste vi her har å betrakte til vår belæring og opplysning om den himmelske glede, er for det sjette selskapet de salige sjeler skal ha i himmelen. For apostelen lærer at de troende skal leve for det første i Guds og Herren Jesu samfunn, idet han sier: «Dere

er kommet til den levende Guds by, til en dommer som er alles Gud, og til Jesus, mellommannen for en ny pakt.» Samfunnet med Gud er behandlet foran; derfor vil vi her tale noe om Herren Jesus, han som skal være hodet, foregangsmannen og føreren for hele skaren av salige i himmelen.

Likesom vår lyksalighet i den stridende kirke på jorden består i samfunnet med Jesus Kristus, den korsfestede, som gjør oss delaktige i sin rettferdighet, nåde, kjærlighet, fred og glede, slik skal også vår lyksalighet i den triumferende kirke bestå i samfunnet med den herskende Jesus. Da skal han åpenbare seg helt og fullt for oss og omgås oss så vennlig at vi først da skal forstå hva det vil si at han ved å ta menneskenatur på seg er blitt vår bror.

Her i livet stiller det seg mye i veien for at vi kan gjøre Herren Jesus til vår egen med så frimodig en tro som vi burde; men når alle hindringer i det andre livet er ryddet bort, skal vi eie ham fullkomment.

Likesom Josefs brødre ikke visste hvor mye godt som var beredt dem i Egypt før broren deres ble landets herre, som tok dem og buskapen deres og alt de eide, til seg og ga dem den beste egnen å bo i (1 Mos 45,7 ff.), slik går det også her.

Mens vi ennå vandrer i denne verden, vet vi ikke hvilken herlighet vi skal få; men når vi kommer til vår Jesus, skal vi se det. Han er gått forut for oss for å berede oss sted, for at vi kan være der han er (Joh 14,2–3; 12,26), likesom Josef ble sendt forut til Egypt for å holde brødrene i live. «Far», sier han, «jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er, for at de skal se min herlighet» (Joh 17,24).

Og det er nettopp dette jeg vil si: at vår Jesus vil være midt iblant oss, som vår brudgom, vår bror og venn. Men hva det vil si å omgås Jesus evig, tale med ham, glede seg med ham, høre og se ham – det betenke den som kan tenke! Da han ennå levde i sin fornedrelsestilstand her på jorden i kjødet, sies det at han var så vennlig, elskelig og livsalig at enhver måtte undre seg over ham. Det skal særlig ha grepet apostelen Peter så til hjertet at han etter Herrens himmelfart aldri kunne tenke på ham uten mange tårer.

Og apostelen Paulus sier ikke: Jeg har lyst til å vandre herfra og være i himmelen, men: «Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus» (Fil 1,23). For han mente at dette ene var nok til salighet. Ett eneste blikk på Jesus og hans herlighet vil utvilsomt få oss til å

glemme all dette livets trengsel og bedrøvelse. Og hvor liflig skal det ikke bli når vi alltid kan være hos ham og omgås ham vennlig!

Ved denne tanken sier Asaf med rette, og etter ham alle troende sjeler: «Hvem har jeg ellers i himmelen? Når jeg bare har deg, begjærer jeg ikke noe på jorden» (Sal 73,25). Hva har jeg i himmelen uten deg? Der skal vel være engler og erkeengler, kjeruber og serafer; men til dem vil en ikke legge så nøye merke i sammenligning med Herren Jesus.

Likevel blir heller ikke den gleden liten som de utvalgte for det andre skal finne i samfunnet med de hellige engler. At englene er deilig skinnende ånder utrustet med mange gaver, er det ingen tvil om; og det er visst at ingenting skjønt i denne verden – enten en søker det hos stjerner, edelstener, blomster eller mennesker – kan måle seg med englenes skjønnhet. Dessuten er de tjenestvillige, milde og vennlige ånder, som først i det andre livet rett vil åpenbare seg for oss. Hvor gjerne har de ikke her i livet vært omkring menneskene og gledet seg over deres lykke! Skulle de da ikke gjøre det enda mer hisset?

Da den gudfryktige Jakob måtte gå ut av sin fars hus og ligge natten over under åpen himmel, gledet og bevarte englene ham, idet de steg opp og ned på en stige hvis øverste del nådde til himmelen (1 Mos 28,12). Da han igjen dro tilbake til fedrelandet, møtte de ham og fulgte ham (1 Mos 32,1). Slik bevarte de også profeten Elisja da fiendene hadde omringet ham i Dotan (2 Kong 6,17).

Da Kristus var født, var de himmelske hærskarer straks til stede og forkynte den gleden som fulgte av det, ikke bare for hyrdene på marken ved Betlehem, men for hele verden; det gjorde de også da han var oppstanden fra de døde og fart til himmels (Luk 2,9.13; Matt 28,5–6; Apg 1,10–11).

Hvilken herlig og usigelig glede blir det da ikke alltid å se de hellige engler, omgås dem vennlig og være dem lik! Slik skal de utvalgte hellige da ha de mest elskelige og edle omgangsvenner i de hellige engler, som skal være omkring og hos dem i denne herlighet og gjøre alt som kan bidra til de utvalgtes fullkomne herlighet og salighet. Da skal de ønske dem til lykke; og da skal skytsenglene fortelle dem hvor omhyggelig de har våket over dem fra livets begynnelse til dets ende.

Den fortapte sønns bror var fortørnet over at faren med hele sitt hus gledet seg over hans hjemkomst; men det behøver en ikke frykte

i det evige liv. De hellige engler skal ikke misunne de utvalgte saligheten og gleden som oppstår av den.

En ser ved store herskeres hoff hvor stor glede det blir når en prins er født til verden: det spede barnet blir svøpt i staselige klær og båret på armene med glede; også de nærmeste frender tar det på armen, kysser og kjærtegner det og smiler vennlig til det. På samme måte gleder også de hellige engler seg og gir de utvalgte det ene vennlige, huldsalige, engleaktige blikket etter det andre.

Israelittene sa til Judit: «Du er Israels opphøyelse; du er Jerusalems store herlighet; du er vår slekts store ros! For du gjorde godt mot Israel. Velsignet være du av den allmektige Herre til evig tid!» Og alt folket sa: «Det skje!» (Judit 15,12–13).

Hvor mye vennligere og herligere skal ikke de hellige engler tilrope de utvalgte! Å, hvor må ikke denne fryd og glede gå en utvalgt sjel til hjerte! Å, hvor må den ikke undre seg over den store ære og herlighet som blir den til del! Hvor skal den ikke juble der av evig glede!

Når troende på dødsleiet, på vei bort fra denne verden, får et englesyn, som erfaringen lærer at de av og til får, å, hvor gleder de seg da ikke, hvor jubler de ikke, og med hvilken frimodighet går de ikke døden i møte!

Jeg vil belyse dette med noen eksempler, som skal gi de gudfryktige frimodighet til å dø gjerne og med glede. De ser jo av dem at disse hellige omgangsvennene ikke er langt unna ved deres endelikt, men tar dem som Lasarus' sjel og bærer dem inn i det evige frydeliv.

Fru Magdalena Sibylla, kurfyrstinne av Sachsen, fikk den siste dagen hun levde, et deilig syn av hellige engler. De som sto omkring henne, hadde nettopp sluttet å synge, og hun sa med glede: «Kjære Gud! Jeg har nå bodd nesten et helt år i dette værelset, men har ennå aldri sett englene. Se, for en deilig lysthage det er der borte, og for noen underfullt vakre trapper som fører opp til den! Å, hvor glade englene går sammen der inne; hvor glade alle ser ut! Slik glede har jeg aldri sett i mitt liv.» Og slik fortsatte hun like til sin død å tenke på dette og glede seg, og hun talte mye om det.

På samme måte fortalte den åndrike presten Johannes Saubert i Nürnberg på sitt dødsleie, med stor glede og leende munn, til dem som var til stede, om englesyn og den evige glans og herlighet. Til visse tider sa han: «Å, se! Se! O, mange tusen hellige engler! Å, se! Se!»

Derfor ses hans salige legeme på kobberstikket i hans trykte likpreken omringet av flere engler, med denne overskriften: «Og jeg så og hørte røsten av mange engler omkring tronen og de fire livsvesener og de eldste – tallet på dem var ti tusen ganger ti tusen og tusen ganger tusen. De sa med høy røst: Verdig er Lammet, som ble slaktet, til å få makt og rikdom og visdom og styrke og ære og pris og velsignelse!» (Åp 5,11.12).

Selv har jeg kjent en ærbar kvinne som helt på slutten spurte flere ganger hvor engelen var blitt av, han som hadde stått foran sengen. I det evige liv vil de aldri vike fra oss, men alltid være hos oss for å ha samvær med oss, tjene oss og prise Gud sammen med oss.

De utvalgte skal også leve i fellesskap med alle troende, som apostelen kaller de førstefødte, som er oppskrevet i himlene, og med de fullendte rettferdiges ånder. Noen forstår med de førstefødte dem som i den gamle pakt var Gud til behag ved sin tro, slik som de hellige stamfedrene, profetene og kongene; andre forstår de hellige apostlene og de øvrige som i den åpenbarte nådens tid først kom til tro og dermed ble de troendes førstegrøde. De var fremfor andre utrustet med utmerkede gaver, likesom de førstefødte i gammel tid fikk dobbel lodd i arv.

Selv om disse meningene ikke strider mot Skriftens samsvar med seg selv, synes det likevel at med de førstefødte menes de troende som ennå lever i kjødet og er på veien som fører til det evige liv, siden det legges til at deres navn er oppskrevet i himmelen. Med de fullendte rettferdiges ånder menes derimot de sjeler som utenfor legemet allerede lever hos Gud. Derfor oversetter noen disse ordene med «de avdøde rettferdiges ånder», og ordet apostelen bruker her, betyr iblant like mye som de helliges død og fullendelsen av deres løp.

Med god grunn kan en si om dem som fra jødedommen og hedenskapet blir omvendt til Kristus, at de kommer til de helliges fellesskap i kirken. På samme måte kommer de også til fellesskapet med de ånder eller sjeler som triumferer i himmelen, for de strekker seg etter himmelen ved den samme tro og nåde og har den samme rett til himmelen, som Kristus har fortjent dem.

Slik skal det da i det evige liv være den aller helligste og mest folkerike forsamling som noe sted kan holdes. «Mange skal komme fra

øst og vest og sitte til bords med Abraham, Isak og Jakob i himlenes rike» (Matt 8,11; Luk 13,29).

Slik så også den hellige Johannes «en stor skare som ingen kunne telle, av alle folkeslag og stammer og folk og tungemål. De sto for tronen og for Lammet, kledd i lange, hvite kapper, og med palmegreiner i sine hender» (Åp 7,9). Dette sikter utvilsomt også Den Hellige Ånd til når han sier om dem som er sovnet inn i Gud, at de blir samlet til sine fedre (1 Mos 25,8; 35,29).

Der skal vi finne hellige mennesker som er ukjente for oss eller bare kjent av navn. Der er alle hellige stamfedre og profeter, alle hellige konger og prester, alle blodvitner og modige bekjennere, alle hellige menn og kvinner, alle hellige unge menn og piker, alle hellige gamle og unge. Det ser vi dels av Moses og Elia, som kom sammen hos Kristus på Tabor-fjellet enda det var flere hundre år mellom dem, dels av Lasarus, som ble båret til Abrahams fang, og dels av Davids ord om sitt døde barn: «Jeg går til ham, men han vender ikke tilbake til meg» (2 Sam 12,23).

Hvem må ikke glede seg over dette når han tenker på det? Og hvor skal vi ikke glede oss når vi får se alle dem hvis tro, kjærlighet, håp, tålmodighet, ydmykhet, saktmodighet og standhaftighet vi har beundret ved å lese om dem i Den Hellige Skrift, eller selv har vært vitne til – særlig når alt hat og all misunnelse er gjort til intet der! Vi skal også finne bekjente og gode venner, og vi skal glede oss ved samværet med dem. Denne glede og dette fellesskap vil overgå all glede og alt fellesskap som et menneske her på jorden kan ha med jordiske konger, fyrster og herrer.

I dette selskapet vil det nå ikke være annet enn lutter glede. De skal glede seg ved de mest behagelige samtaler; de skal ikke bare høre sin forløser, som skal tale til dem på en ubegripelig trøsterik og gledelig måte, og ikke bare ha de hellige engler å samtale med, men også glede hverandre ved de mest vennlige samtaler.

Vår kjære Frelser talte ofte med sine disipler og andre og gledet dem, mens enhver undret seg over de nådens ord som gikk ut av hans munn (Luk 4,22); slik skal det skje der i enda større mål.

Hvordan disse samtalene egentlig skal være, og hva de skal handle om, kan vi i dette liv ikke så lett fatte og forklare. For likesom barn ikke kan forstå hva gamle, forstandige folk og prester drøfter med

hverandre om viktige ting, kan heller ikke vi fatte de utvalgtes samtaler; på jorden taler man om jordiske ting, i himmelen derimot om himmelske.

Luther pleide å si at man gjerne kunne gi en halv verden til, om det var mulig å få kunnskap om de hellige stamfedrenes liv og levnet før vannflommen. Da skulle vi se hvilke under Gud hadde gjort mot dem, hvor underfullt han hadde ledet, vernet og oppholdt dem. Alt dette skal de imidlertid fortelle oss i det evige liv.

På samme måte skal de andre hellige fortelle om Guds store gjerninger, og hvordan Gud på hvert sted har plantet, utvidet og vernet sin kirke. Enhver skal fortelle om hele sitt livsløp. De skal tale med hverandre om den angst de har gjennomgått, ikke for å rippe opp i sine smerter og trengsler, men for å prise den overveldende trøst som Gud, den Allmektige, ga dem så rikelig og overflødig. Enden og slutten på deres tale skal være Guds lov og pris: «Fryd dere, himler, og dere som bor i dem! Æren og visdommen tilhører vår Gud i all evighet.»

Likevel taler vi bare om dette etter formodning og slutter oss bare til at det kan være slik, for ennå har intet øre hørt det. Men for øvrig er det hevet over all tvil at det vil være mer trøst og glede i disse de saliges samtaler i himmelen enn vi i dette liv kan forestille oss.

Og når det i dette liv aldri mangler lærde, erfarne og forstandige mennesker som har behagelige emner å tale om, hvor mye mindre vil det da mangle i himmelen! Ved talen gir mennesket i dette liv til kjenne sin mening, sitt sinn og sitt hjertelag. I himmelen, der mennesket skal være helt fornyet og forklart, skulle det vel kunne tale om noe annet enn himmelske, hellige og høye ting, slik som vår kjæreste frelser sier: «For det hjertet flyter over av, det taler hans munn» (Luk 6,45)?

I dette selskapet vil det dessuten herske lutter kjærlighet, og den vil igjen øke gleden. Kan Gud Den Hellige Ånd her i livet fylle vår sjel med så stor kjærlighet, selv om den ennå er i det dødelige legeme, at alle har ett hjerte og én sjel – slik det sies om menigheten i den første kirken (Apg 4,32) – hva skal da ikke skje i det evige liv! Da skal Kristi bønn bli fullkomment oppfylt: «at de alle må være ett, likesom du, Far, i meg, og jeg i deg – at også de må være ett i oss» (Joh 17,21).

Her i dette liv har vår kjærlighet alle slags mangler, feil og hindringer. Foreldres kjærlighet er ofte stor, men det følger også ofte mange byrder med den: Barna er ofte sykelige eller vanføre, eller de er ulydige og gjenstridige, så foreldrenes kjærlighet blir såret. Ektefolks kjærlighet er ofte sterk og inderlig, men den har også sine snublesteiner og er iblant kjødelig.

Også naboers, slektningers og gode venners kjærlighet er ofte stor; men hvor lett kan det ikke hende at fredsforstyrreren fra helvete kaster et stridens eple mellom dem, så den som før var en stav, blir en slange! Og selv om kjærligheten er nokså stø, kan de som elsker hverandre, likevel bli skilt ved reiser og gjøremål og til slutt ved døden. Veloppdragne brødre og søstre elsker også hverandre, og den ene er den andres lyst og glede; men når de blir voksne, blir de ofte spredt, så den ene kommer hit og den andre dit, og slik hindres de i å nyte sin kjærlighet og glede.

I himmelen derimot vil kjærligheten være oppriktig, ren og standhaftig, og gleden som springer ut av den, evig. Der skal ingenting ødelegge dens sødme eller skille oss fra hverandre; der skal Satan ikke mer kunne hisse oss mot hverandre; der skal ingen mistro, ingen mistanke, intet nag, intet hat, ingen misunnelse lenger finnes, men lutter hjertelig tillit, lutter godhet, lutter kjærlighet, lutter glede.

Og selv om det skal bli ulike grader i herligheten, skal likevel ingen komme til å mangle noe i sin herlighet, i sin tilfredshet, i sin glede. De skal alle være prydet med ubegripelig klarhet og herlighet, og ingen skal mangle fullkommen herlighet.

Riktignok mener noen at de utvalgte alle skal ha lik salighet og herlighet, og de oppgir disse grunnene: Saligheten er fortjent for alle og enhver ved Kristi fortjeneste, og likesom alle uten forskjell har del i den her ved troen, skal de også nyte den i like stor grad i himmelen.

Det synes dessuten som om det ikke kan finnes grader i den høyeste fullkommenhet, slik som den skal være i himmelen. Alle arbeiderne i vingården fikk også lik lønn, uten noen forskjell (Matt 20,9). Kristus har lovt alle at de skal skinne som solen i hans Fars rike (Matt 13,43), og endelig sier apostelen Paulus at Gud skal være alt i alle (1 Kor 15,28).

Men den samme apostelen synes å gjøre saken klar når han sier at den ene skal overgå den andre i klarhet (1 Kor 15,41). Og likesom det

utvilsomt vil bli ulike grader av pine i helvete, kan man også lett slutte at det vil bli ulike grader av salighet i himmelen.

Vi kan riktignok ikke nekte for at alle gaver også i den stridende kirke blir gitt de troende som noe vunnet ved Kristi fortjeneste; likevel er de ikke like hos alle, men mangeslags, alt etter som Gud ut fra sin vilje deler dem ut. Herren Jesus har beredt oss alle saligheten, som også er tilstrekkelig for enhver; men Guds herlighet blir likevel mer iøynefallende når den sees hos ulike mennesker på ulik måte. Og likesom det behaget Gud, da han ved sin allmakt skapte alle ting, å gi alt ulik skjønnhet og kraft, slik går det også i hans nåderike: Der er mangeslags gaver og mangeslags krefter.

Hva fullkommenheten angår, som er Gud selv, må vi nok innrømme at det ikke finnes grader i den; men det kan likevel ikke nektes at det kan være visse trinn i den saligheten som Gud skjenker, og som er fullkommen i sitt slag. Av den nevnte lignelsen kan det derimot ikke utledes noen sikker slutning. Vi kan heller ikke benekte at Den Hellige Skrift sier at de rettferdige skal skinne som solen; men Gud kan likevel godt pryde noen med særskilte store evner og herligheter, likesom det også er én Ånd og én Herre over de troende, som likevel utruster dem med ulike gaver (1 Kor 12,4.5).

Det er én sol, som ved sin innflytelse gir alle blomster deres kraft, mens de likevel er vidt forskjellige innbyrdes i farger, skjønnhet og styrke. Det er som når man senker små og store kar i en strøm: Alle blir fylt etter sin størrelse, så man kan si at alle er fulle, uten at det opphever karenes ulikhet.

En navnkundig utenlandsk lærer legger fram denne lignelsen: Når noen etter kunstens regler sliper krystallknapper og siden setter dem ut for solens stråler, blir de alle belyst fra alle kanter; enhver av dem gjengir bildet av den skjønne solen som ser ned på dem, så man godt kan si at de alle skinner som solen.

Men dette hindrer ikke at de etter sin ulike størrelse tar imot mer eller mindre lys, og at solen skinner mer i én knapp enn i en annen. (*Drelincourt, Trøst mot frykten for døden.*)

Jeg vet imidlertid godt hva man vil tenke ved denne betraktningen: at den ene vil misunne den andre hans større herlighet, og at gleden da om ikke blir tilintetgjort, så i alle fall blir mindre.

Men jeg svarer: Det er umulig at det skulle herske noen misunnelse blant de utvalgte i himmelen, for da er de fullkomment helliggjort. Deres hjerter er brakt i samsvar med Guds vilje og renset for alle kjødelige og syndige lidenskaper. De skal også fullkomment oppfylle Guds bud: «Du skal elske din neste som deg selv» (3 Mos 19,18; Matt 22,39). «Ingen må bare se på sitt eget, men enhver må også ha de andres gagn for øye. Akt hverandre i ydmykhet høyere enn dere selv!» (Fil 2,3.4).

Da skal alle ha ett hjerte og én sjel; da skal alle lemmer på Kristi åndelige legeme være fulle av Den Hellige Ånd og levende, og derfor vil den ene glede seg over den andres pryd og glans, for det skal ikke mangle noe som kan gi glede, og heller ikke være noe som kan ødelegge gleden.

Skuer de opp, skal de glede seg ved Gud, som de ser ansikt til ansikt; skuer de inn i seg selv, skal de glede seg ved sine sjelers herlighet og sine legemers klarhet; skuer de omkring seg, skal de glede seg ved selskapet med alle engler og erkeengler og ved mengden av sine medbrødre og medsøstre, som de lever sammen med i et kjærlig fellesskap, uten avind og misunnelse, og sammen med dem priser Gud herlig.

Foruten alt dette er det også gledelig at denne gleden ikke bare skal vare et år, ikke hundre, ikke tusen år, men være evig. «Evig glede er det over deres hode», sier profeten (Jes 35,10). Nest etter synet av Gud har den himmelske herlighet og glede ingenting som kan settes over den ufattelige evighet. Alt kan telles, men ikke evighetens år; alt kan regnes ut, men ikke den salige evighets ende.

Noen kjødelige, verdensinnstilte mennesker har sagt at de gjerne skulle være fornøyd og ikke ønske seg himmelen, bare de uten opphør kunne nyte sin herlighet, lykksalighet og glede etter ønske på jorden. Slik sa Valdemar den tredje, konge av Danmark, som døde i året 1375, at han gjerne ville si opp den kristne tro overfor paven igjen, om han ønsket det, og la Gud ha sin himmel, bare han bestandig kunne eie sine to slott Gorrø og Vordingborg, som han hadde bygd.

Og da en kjøpmann i Nederland merket at legene tvilte på at han ville bli frisk, lot han seg bære ut i sin velanlagte hage, beklaget seg over sin tilstand, som berøvet ham en slik glede, og sa at han aldri hadde forlangt himmelen av Gud, som likevel ikke unte ham jorden.

Slike mennesker hører til dem som profeten taler om: «De tenker i sitt hjerte at deres hus skal stå til evig tid, deres boliger for alle slekter. De kaller opp sine jorder etter sine navn. Men et menneske i all sin herlighet blir ikke stående, han er lik dyrene som ødelegges» (Sal 49,12.13).

All verdens herlighet og glede er likevel forgjengelig, noe den vise Forkynneren har innsett og forkynt; men det himmelske liv, den himmelske glede og herlighet er varige og evige. Evig skal vi skue Gud; evig og alltid skal vi være hos Kristus. Evig skal vår glede være, evig vår fred, evig vårt selskap, evig vår jubel, evig vår pris; for Guds nåde er evig, Guds kjærlighet er evig.

Solen, som vi daglig ser og beundrer, har nå skint i så mange tusen år over jordens krets og gjort den fruktbar ved sin innflytelse, uten at den av den grunn er blitt mindre. Slik skal Gud, som er opphavet til solen og alle andre skapninger, enda mye mer øse ut strømmer av sin kjærlighet og glede over de utvalgte. Dette skal de gjengjelde med evig pris, likesom blomstene så å si takker solen for den godhet de får av den, ved å sende sin vellukt opp mot den.

Vi må heller ikke tro at vi noen gang blir mette, lei og trette av den himmelske glede, slik det går på jorden med den timelige glede.

Jeg har kjent gudfryktige mennesker som er blitt så lei av bryllupsglede og annen fornøyelse at de har grått over det. Selv de største og mektigste konger sukker under byrden av sin store lykke, og deres herlighets glans blender dem. Er det ikke noe annet som uroer dem, så må de selv gjøre det, og deres aller herligste triumfer, som de skulle ha glede av, er dem brysomme og besværlige.

Deres hjerte sukker ofte, og deres bryst skjelver midt under folkets jubel og glade tilrop, så de regner seg selv for mer elendige enn andre, som er misunnelige på deres lykke. Årsaken er at ikke alt er gull som glimrer, og at de skjønneste roser vokser på tornefulle busker, og at slanger ofte har tilhold under dem. (*Om triumfene, se bind 1, s. 108.*)

Men i himmelen skal det hete: Jo lenger, desto kjærere. Hvert øyeblikk vil det, om jeg så må si, skje en ny utstrømning av glede og herlighet fra Guds uendelige vesen. Den guddommelige uendelighet eier langt mer herlighet og glede enn vi har kraft og evne til å ta imot.

Fiskene er en utallig mengde i havet, og likevel har de ennå ikke besøkt og gjennomsvømt hvert sted i det eller vætet sine skjell i alle

vann. Fuglene har frihet til å fly hvorhen de vil, og likevel har de ennå ikke gjennomfløyet alle deler av luften og neppe noen gang rørt den aller øverste luft. På samme måte skal heller ikke de utvalgte noen gang utgrunne alle dyp i den guddommelige glede; det vil stadig være enda mer av den, for Gud og hans glede er uendelige og umålelige.

Her i livet smaker vi iblant sødmen i den guddommelige kjærlighet og i gleden som springer ut av den, i Ordet, i Ånden og i sakramentet. Men siden fylles munnen igjen med bitterhet, og vi glemmer eller kjenner ikke lenger den forrige sødmen for alle de jordiske gjøremål vi må holde på med. I himmelen skal vi derimot alltid smake denne sødmen – eller rettere sagt, den skal alltid gjennomtrenge og gjennomstrømme vårt hjerte, så vi skal leve i Guds kjærlighet; den skal være vårt liv.

Her på jorden kaster Gud kanskje nå og da en rose eller blomst av sin vennlighet og glede til oss; men i det evige liv skal han strø mange tusen over oss. Her gir han oss ofte en og annen dråpe av sin godhet, for at vi skal bli glade over den; men hisset skal han gi oss å drikke av sine gleders bekk.

La oss derfor av denne betraktningen lære å skatte himmelen og den himmelske glede høyt og å nære en hjertelig lengsel etter den! Det er jo ingenting på jorden som skulle få oss til gjerne å ville bli der, ettersom verden er full av bitterhet, angst og uro. I himmelen er derimot all den glede noe menneske kan ønske seg; der mangler ingenting som kan gi glede, og der er ingenting som kan ødelegge gleden. Tenker man på stedet, hva kan da være skjønnere enn det himmelske Jerusalem, Guds by?

Det fortelles mye om det stormektige og vidstrakte keiserdømmet Kina, som ligger øst for India, om dets landskaper, byer og rikdom, som intet sted i verden kan måle seg med. Disse byene er alle omgitt av store og sterke murer av hogd stein. Murene er høye og tykke, pusset vakkert i hvitt og prydet med tårn og borger. Gatene i byene er helt rette og vakkert brolagt, og så brede at femten mann til hest kan ri side om side.

I gatene er det reist mange triumfbuer og æreporter av herlige steiner, med deilig billedhuggerarbeid, så det er vakkert og yndig å se på. Husene er pent utskåret, veggene så hvite som om de var trukket med

hvitt papir, bjelkene av kostbart tre og malt over med de skjønneste gullfarger.

Husene har sine gårdsrom og hager fulle av blomster og planter; markene er svært vakre, og engene omkring gir fra seg en liflig duft. Bekkene risler yndig fram, og buskene som står ved bredden, gjør dem enda yndigere. Der er vakre lysthus hvor innbyggerne kan more seg med alle slags strengeleik, med mat og drikke, med behagelige samtaler og all tenkelig lyst og glede. Det er et sant jordisk paradis.

Men hva er det mot de levendes land, mot Guds by, det evige Jerusalem, som har Guds herlighet? Dens glans er som den mest kostbare edelstein, som krystallklar jaspis. Den har en stor og høy mur med tolv porter, og over portene tolv engler og navnene på Israels barns tolv stammer. Murene har tolv grunnsteiner, og på dem navnene på Lammets tolv apostler. Muren er bygd av jaspis helt fra grunnen, og byen er rent gull, lik klart glass. Grunnsteinene i byens mur er prydet med alle slags kostbare edelsteiner.

Dens tempel er Gud Herren, Den Allmektige, og Lammet. Byen trenger ikke solen eller månen til å skinne i den, for Guds herlighet opplyser den, og Lammet er dens lys; det er heller ingen natt der. Midt i byens gater flyter den rene elven med livets vann, klar som krystall, og strømmer ut fra Guds og Lammets trone. På begge sider av elven vokser livets tre, som bærer tolv slags frukt. Slik skildrer Johannes det i sin hemmelige åpenbaring (Åp 21,11–27; 22,1.2).

Men selve virkeligheten er langt skjønnere, og den glede vi skal ha av den, herligere enn noe menneskes penn kan skildre, eller dets munn si, eller dets hjerte tenke. Overveier man dessuten hva slags musikk, hva slags samvær, hva slags trygghet, hva slags lyst og glede det skal være, så lar det seg ikke beskrive. For «det som intet øye har sett og intet øre hørt, og det som ikke kom opp i noe menneskes hjerte, det har Gud beredt for dem som elsker ham» (Jes 64,3; 1 Kor 2,9).

Vi må la det komme an på erfaringen, for alt vil utvilsomt bli herligere og skjønnere og gi større glede enn vi noen gang her har kunnet forestille oss. Og når vi tenker riktig over det, hvem skulle da ikke føle lengsel etter himmelen og si med apostelen: «Jeg har lyst til å bryte opp herfra og være med (min Frelser) Kristus» (Fil 1,23), og med Monika: «Hit med vinger, så vi kan fly herfra!» (*Monika var Augustins mor.*)

Jeg ber om at man bare vil tenke over hvilken tilstand vi mennesker befinner oss i her på jorden. Skulle den kunne få oss til å ville bli her, og ikke heller ville være hos Gud i himmelen? Her er jo ingen varig glede; gleden avløses ofte av sorg. Har noen en glad time, så kommer det gjerne to eller tre sorgfulle etter. En viss lutspiller gråt når han spilte som aller vakrest på sin lut, og var slik et treffende bilde på denne verdens glede, som aldri er uten sorg.

I det evige liv trenger man derimot ikke frykte noen slik omskifting, slik Herren Kristus også forsikrer oss: «Ingen tar (skal ta) deres glede fra dere» (Joh 16,22). Der skal de utvalgte alltid kunne si: «Jeg vil glede og fryde meg i deg. Jeg vil lovsynge ditt navn, du Høyeste» (Sal 9,3). Å, der skal alle våre tårer, alle våre sukk og klager forvandles til fryderop.

Det er ubegripelig at en del mennesker kan forelske seg slik i tåredalen, som særlig i vår tid er fylt av så mye ulykke, og hvor det ikke er annet enn angstfullt sukk og stønn, gråt, klynk og klage. Hvor man enn vender seg, er det bedrøvelse og hjertesorg, og man finner bare få glade hjerter som priser Gud med glede og jubel. Det heter:

Å, vi er bare støv og mold og aske;
oss arme vil synden daglig overraske,
og nød og død og tusen trengsler plager
oss alle dager.

Hvorfor higer vi da ikke etter himmelen? Hvorfor lengter vi ikke etter døden, som utfrir oss av all sorg og fører oss over til den evige glede, til fellesskapet med de triumferende sjeler i himmelen, som stadig priser Gud?

Når David på sin landflyktige omflakking i ørkenen lengtet så inderlig etter å være blant den skare som holdt høytid og vandret til Guds hus, at han ikke kunne holde tårene tilbake, men utbrøt: «Jeg ville dra fram med skaren, vandre med den til Guds hus med fryderop og lovsangs lyd» (Sal 42,4.5) – hva bør da ikke vi gjøre? Skulle ikke også vi rope: «Som en hjort skriker etter rennende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud. … Når skal jeg komme og tre fram for Guds åsyn?» (Sal 42,2.3).

Denne betraktning er meget trøsterik for det første i allehånde kors og bedrøvelse. Å, hvor ofte søker vi ikke her gleden, den sanne, varige

glede, uten å finne den! Om noen spurte meg hvor han skulle finne den rette guddommelige sjele- og hjerteglede, ville jeg i sannhet ikke vite hvor jeg skulle henvise ham. På ølkroene og i vinkjellerne er det ingen glede for de gudfryktige sjeler; nesten ingensteds er det glede for noe menneske.

Når vi søker gleden, går det oss ofte som et barn som nærmer seg bikubene for å spise honning og blir ille tilredt av biene, eller som en som leter etter maiblomster blant tornebusker og blir revet og såret av dem. For hva er verdens glede? Et raseri, så allerede Salomo på sin tid måtte si til den: «Du er gal!» (Fork 2,2). I Guds ord og samfunnet med ham er det riktignok en sann glede; men vårt hjerte kan ikke romme den.

Det er ofte som når man i uvær ser et solglimt, eller som når vi får et brev fra en hjertensvenn sammen med en og annen gave, noe som likevel ikke på langt nær gir oss så mye glede som når han selv kommer og vi kan omfavne ham. I det evige liv vil det derimot være en glede uten bedrøvelse og uten ende.

Nå velan, o verden, så behold din glede! Gled deg i din rikdom, i dine klær, i din vellyst, i dine fornøyelser, i dine venner, i dine hager, i dine palasser og herligheter; jeg gleder meg over himmelens glede, jeg gleder meg i Herren, og min sjel fryder seg i sin Gud. Søk din glede blant tornene; jeg søker rosene i himmelen og skal sikkert også finne dem der.

Hvordan er det med vårt selskap på jorden? Ofte er det ene menneske det andres djevel og plager og bedrøver den andre, særlig i disse siste tider, da nesten ingen lenger er sin neste til trøst og oppbyggelse. Den beste av dem er som en tornebusk, den ærligste som en tornehekk (Mika 7,4), som ikke kan annet enn å rive, stikke og såre. Vi ser at tistler ofte har så vakre blomsterhoder, lik roser, at man nesten skulle ha lyst til å gripe etter dem – noe som ikke ville bekomme en vel.

Slik er også de fleste verdensmennesker: Utvortes er de nokså strålende å se til, i klær, i høflige manerer og komplimenter, i borgerlig ferd og omgang, men likevel ikke lenger enn de kan ha fordel av det, og så videre. Slik gjør det ene menneske det andres liv surt, og de som burde leve broderlig og vennlig med hverandre i kristen kjærlighet, forfølger, bedrøver og engster hverandre.

Men alt dette skal være opphevet i det evige liv. Om Guds by og det himmelske Jerusalem kan man si det samme som Themistokles for lenge siden, om jeg husker rett, lot rope ut om sitt hus som han ville selge: at det hadde gode naboer.

Og en kan si det samme som fortelles om en by i Frankrike som heter Marseille, der lovene forbyr noen å gå inn gjennom portene med våpen. For her er evig fred og sikkerhet; her skal det ikke være noe skrik, ingen banning, ingen trette, ingen rettergang, ingen krig, ingen plyndring. Men de utvalgte skal alle bo «i fredens bolig og i trygghetens telter» (Jes 32,18).

Her i livet er vi borte fra Herren og må unnvære den glede det er å se Herren Jesus, og samlivet med ham. For selv om vi eier og holder fast ved ham ved en sann tro, legger Satan og verden så mange hindringer i veien at vi ikke rett kan nyte ham. Det er med oss her i livet som med en brud som må lide mye trengsel av en hard stemor i brudgommens fravær. Men det andre liv skal bli som bryllupsdagen, da det uoppløselige ekteskap mellom oss og vår Jesus skal stadfestes – da vi skal leve uadskilte hos hverandre i evig fryd og glede.

Da Josef ved Guds særlige nåde etter mange utstandne trengsler var blitt opphøyd til stor ære og verdighet, og Gud skjenket ham en sønn, kalte han ham Manasse. «For Gud», sa han, «har latt meg glemme alt mitt strev og hele min fars hus» (1 Mos 41,51).

Josef er som kjent et fremragende eksempel på det guddommelige forsyn, som ofte fører de hellige underfullt. Gud åpenbarte ham i en drøm hans kommende herlighet; men Gud gikk i begynnelsen så besynderlig til verks med ham at Josef utvilsomt mang en gang tenkte at drømmene ikke hadde noe å si. Da det omsider behaget Gud, opphøyde han ham snart og ga ham åtti års glede og herlighet for fjorten års trengsel, og det i den grad at han selv bekjenner at han lett glemte all sin forrige ulykke og sin fars hus med alle dets goder.

Vi kan ikke nekte for at Gud den dag i dag driver et slikt spill her i verden. Hvor ofte blir ikke et barn fattig og elendig! Det mister foreldrene tidlig og har ingen hjelp og støtte; slektningene forlater det, ofte blir det bedratt av formynderne og foraktet av enhver; likevel hjelper Gud det ofte fram, som mange eksempler viser.

Gud forholder seg til sine egne som en gartner til blomsterløk, som han om høsten dekker med jord, for at de til våren kan blomstre

desto skjønnere. Dette er ikke bare svært trøstende for alle fattige og forlatte, som bør forlate seg på Gud og helt overgi seg til hans gode og nådige forsyn – for han kan snart gjøre det slik at de glemmer all sin ulykke og elendighet. Men det er også et treffende forbilde på det evige liv, hvor det ikke skal være annet enn lutter glede, så man helt vil glemme alt det onde man har utstått på jorden.

Det er med dette som med en kvinne som skal føde: I den tiden hun går gravid, må hun ta mange tunge skritt og siden føde med smerte, og når hennes fødselstime kommer, har hun bedrøvelse, som vår Frelser sier. «Men når hun har født barnet, minnes hun ikke sin trengsel mer, i glede over at et menneske er født til verden» (Joh 16,21). Slik har også de kristne og Guds barn her bedrøvelse; men denne bedrøvelsen skal bli til glede.

En gutt må i sin ungdom utholde mye, enten han studerer eller lærer et håndverk; men når han er blitt ferdig med det og kommer til ære, har han glemt all sin elendighet, alt sitt strev og slit og nyter nå frukten av dette arbeidet med glede. Slik går det også med de troende: På deres kors og lidelser følger i det evige liv trøst og uforgjengelig glede, og da kan de med rette si: Gud har latt meg glemme alt mitt strev.

Her er de troende Guds skjulte, og det går dem ofte så ille at ingen vil kjennes ved dem, og det gjør dem ofte meget bedrøvet og bekymret. Men de skal snart legge av sin sorg når de ser hen til det kommende liv, likesom en reisende ikke undrer seg eller føler seg krenket over at ingen vil kjenne ham i herberget. I det evige liv skal vi bli kjent av alle hellige og kjenne hverandre innbyrdes og glede oss hjertelig.

Verden skammer seg over å omgås, holde vennskap og tale med enkle folk; men i himmelen skal verken de hellige engler eller stamfedrene eller kongene eller profetene eller apostlene regne oss for ringe, men omgås oss vennlig og gjøre oss stor glede. Der skal de nøde hverandre til å nyte den evige glede og guddommelige miskunn, herlighet og nåde, og likesom de alltid skal være hos Herren, skal de også leve evig og glede seg med ham.

Inntil da vil vi utsette vår glede. Nå heter det: «I verden har dere trengsel»; verden skal glede seg, men dere skal være bedrøvet. Men den tid skal komme da også vi skal glede oss, og ingen skal ta vår glede

fra oss. Så la den gale verden glede seg – den kan ete og drikke mens Kristi fattige lemmer må sørge.

Men man kunne likevel si til verdens barn det som en viss legat sa da borgerne i Tarent spottet ham og kastet skarn på ham: «Le bare, dere folk i Tarent, så lenge dere kan! Men dere skal også komme til å gråte og sørge lenge, når dere må vaske dette smusset av igjen med blod.» (*Legat = pavelig sendemann.*)

Vi vil imidlertid si:

Min trøst den alltid er
i alt mitt kors og besvær:
å vite at på den store dag
skal jeg stå opp av min grav.

La oss også for det annet være uforferdet for døden i vår siste stund! Jeg må tilstå at det er et sørgelig syn for kjødelige øyne å se et menneske ligge på sitt ytterste. Å, for en angst, for noen smerter, for noen sukk, for noen skrik! Men la så være! Det er avskjedsdrikken som verden, synden og døden skjenker oss; det er bunnfallet vi må tømme – men så aldri i evighet mer. «Ut! Ut!» skal det hete hisset; ut all angst, alle smerter, alle sukk, all nød og død!

Døden skiller riktignok de personer som er hverandre kjærest – foreldre og barn, ektefeller og venner – så en navnkundig lærer har kalt den den største ekteskapsbryter. Men vi vet at så stor som sorgen er her, så stor, ja langt større skal gleden bli når de en gang kommer sammen igjen i det evige liv og skal forbli evig uadskilt. Med det trøster de seg også og sier:

Når her fra meg må drage
min viv, mitt barn, min venn,
med gråt jeg det vil klage;
men trøst har jeg igjen:

at vi i større glede
til sammen komme skal,
som Gud vil oss berede
i himlens lyse hall.

Når særlig kristne foreldre tenker på dette, skal de ikke sørge så overmåte over sine barns bortgang, for de vet med sikkerhet at barna fra all denne verdens sorg og strev straks kommer til den himmelske

glede. De vil derfor si: «Gå, barn, gå! Men jeg er forlatt og øde. Jeg har tatt av meg fredens kjortel, men tatt på meg min ydmyke bønns sekk. Jeg lot dere fare med sorg og gråt; men Gud skal gi meg dere igjen med fryd og glede evindelig» (Bar 4,19.20.23).

Men vil vi selv komme til denne glede og herlighet i det evige liv og til alle hellige englers og utvalgtes selskap, ja til selve Guds og vår frelsers fellesskap, så må vi også i dette liv tre inn i fellesskap med Gud og skye laster og synd samt alt ondt selskap. For «Gud er lys» (og bor også i et lys), «og det er ikke noe mørke i ham. Dersom vi sier at vi har samfunn med ham, men vandrer i mørket, da lyver vi og gjør ikke sannheten. Men dersom vi vandrer i lyset, likesom han er i lyset, da har vi samfunn med hverandre» (1 Joh 1,5–7).

Vi må også elske de hellige englers og alle gode og troende menneskers selskap. For selv om vi ikke kan leve i synlig omgang med englene her i verden, er vi likevel forvisset om at de på usynlig vis er omkring oss og hos oss, og vi må derfor vise dem ærbødighet, så vi ikke ved forsettlige synder skal drive dem bort fra oss.

Vi må også slutte oss til gudfryktige mennesker og heller ikke skamme oss over de fattige, men legge vinn på å lære å kjenne Guds hellige barn, som han har skjult under tiggerdrakten, for å komme i bekjentskap og vennskap med dem. Har vi ikke noe fellesskap med dem i dette liv, kommer vi heller ikke til å nyde deres selskap i det evige liv.

Det fikk den rike fråtseren erfare, han som ikke brydde seg om den fattige Lasarus; derfor ble et stort svelg festet mellom dem, så de ikke kunne komme sammen. Var det mulig, burde vi ved en gudfryktig ferd dra alle våre slektninger til oss, så vi en gang alle kunne tre fram for Guds trone og i evig samliv nyte gleden for hans hellige åsyn evindelig. For enhver vil glede seg like mye over en annens lyksalighet som over sin egen – en glede som, slik Augustin sier, ingenting kan sammenlignes med.

Hva mer skal jeg tale eller skrive om denne himmelske glede? Tungen er for svak og pennen for maktesløs til å framstille og beskrive selve saken slik den er. Den større kunnskapen og den sikrere erfaringen må vi vente oss først i det evige liv, og imens la oss nøye med disse få dråper, inntil Gud gir oss å drikke av sine gleders strøm og evig fryder oss med glede for sitt åsyn.

Jeg må utsette lovtalene over den himmelske glede til vi får bo i gledens boliger. For hvordan en enn forestiller seg den lyksalighet en skal nyte i denne glede, må en likevel innrømme at ens sjel i denne ufullkommenhet ikke er i stand til å fatte og romme den, og at den først må løftes til et langt høyere trinn.

Derfor avslutter jeg nå i Herren Jesu, min dyrebare frelsers, navn dette verket om sjelen. Hvilken takk skal jeg nå gi deg, min Gud? Hvordan skal jeg prise og berømme deg nok for at du har unt meg din Ånds bistand og drift og din nåde samt helse, krefter og liv til å fullføre og avslutte dette verket?

Å, min Gud og Far, du har underveis skjenket meg mange gode tanker; du har latt meg smake din kjærlighets sødme, ditt ords saft og kraft og din himmelske gledes flytende dråper – og ikke meg alene, men også andre hungrige og tørste sjeler som forlater seg på deg. Nå, min Gud, alt er ditt. Jeg kaster meg med alt jeg er, har og makter, ned for dine aller helligste føtter. Fra deg er alt kommet; du har gitt det; deg gir jeg det tilbake. Mitt være strevet og skrøpeligheten og synden og skammen! Ditt være kraften, prisen, æren og hederen!

Jeg har ved din nåde vist sjelen den vei den må vandre for å komme til himmelen. Å, før meg selv på denne vei! La meg ikke forkynne for andre og selv bli forkastet! Å, før alle sjeler som hører eller leser disse prekener, på denne vei til deg og din evige glede! Jeg har den tillit til deg, min Frelser, at noen av dine utvalgte som ikke har opplevd slutten av dette arbeidet, nå allerede nyter tusen ganger mer enn jeg kan framstille. Å, hjelp også oss etter dem, til den tid du i ditt hellige råd har bestemt!

Er det nå også din vilje, min Gud, og vil du ved disse dine nådegaver her og andre steder gjøre gagn og oppbygge, forbedre, trøste, vederkvege og glede dine utvalgte sjeler og tenne dem med din kjærlighet, så gi velsignelse og liv, så jeg kan tjene hele verden med det pund du har betrodd meg! Deg, du treenige, evige, udødelige, barmhjertige, miskunnsomme, gode og kjærlige Gud, Far, Sønn og Hellig Ånd, være evig ære, lov og pris! Amen. Amen.

Om Christian Scriver

1629–1693

Christian Scriver (1629–1693) ble født i Rendsburg i Holstein, der faren var kjøpmann. Han studerte teologi i Rostock og ble i 1653 prest i Stendal. I 1667 kom han til St. Jakobi-kirken i Magdeburg, der han virket i over tjue år, og i 1690 ble han hoffpredikant og konsistorialråd i Quedlinburg, der han døde i 1693.

Scriver var luthersk prest og sjelesørger i tiden mellom reformasjonen og pietismen. Hans forkynnelse var bibelsk, varm og full av bilder fra hverdagen, og han ble en av de mest leste oppbyggelsesforfatterne i Tyskland og Norden. Bøkene hans ble lest i hjemmene i generasjoner.

Hovedverket er *Seelenschatz* («Sjeleskatten»), utgitt i fem deler fra 1675 til 1692: prekener om menneskesjelens høye verdighet og dype fall, om omvendelsen og det nye livet, om korset og trøsten under korset og om sjelens salige avskjed og evige herlighet. Den dansk-norske utgaven kom i Horten i 1888–89.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.